

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA;
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1459) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS
AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS
SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFI-
CANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN
ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO,
ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STU-
DIOSE, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES
SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM
UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO
INFUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COM-
PERIRE SIT OBIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS
SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS
USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETTII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA.

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM

INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES

ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM,

ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIEBIM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNÈ,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORIS.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM.
AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VIGINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA
STANS, DECEN ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR
GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVENQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA
SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET
QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER
NON SUPERABIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN
GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO,
UT PRETTII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COM-
PARARE NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETTIA
ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX
GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CON-
DITIONES FUTURIS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NON NOBIS DEEST.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXX.

IOANNES XIPHILINUS, SYMEON JUNIOR. ALII BENE MULTI.

EXCUBEATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÈ, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIINA.

1866

111 H S

583663

B630

M5

v.120

UNIVERSITY
OF
MICHIGAN
LIBRARY

12-3-51

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNI 1005-1073.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΤΟΥ ΕΙΦΙΛΙΝΟΥ,

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

JOANNIS XIPHILINI

ARCHIEPISCOPI CP.,

SYMEONIS JUNIORIS,

OPERA OMNIA.

INTERMISCENTUR

JOANNIS EUCHAITE, THEODORI ICONII, ALEXII CP., DEMETRII CYZICENI, MICHAELIS CERULARI,
SAMONÆ GAZENSIS, LEONIS ACHRIDANI, EPISCOPORUM; LEONIS PRESBYTERI,
JOANNIS PRESBYTERI, EPIPHANII MONACHI HIEROSOLYMITANI, NICETÆ CHARTOPHYLACIS,
NICETÆ PECTORATI, JOANNIS CP. DIACONI, ANONYMI,

SCRIPTA VEL SCRIPTORUM FRAGMENTA QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 11 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,

IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUË, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

1867

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XI. ANNI 1005-1073.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXX CONTINENTUR.

ANONYMUS S. NILI DISCIPULUS.		
Vita S. Nili Junioris, abbatis Cryptæ-Ferratæ in agro Tusculano, ex editione Joan. Matthæi Caryophylli, episcopi Iconiensis, repetita in Septembri Bollandiano, tom. VII.	9	
THEODORUS ICONII EPISCOPUS.		
Vita SS. Cyrilli et Iulianæ, ex Bibl. nova Patrum card. Ang. Mai.	166	
LEO PRESBYTER.		
Prologus ad Passionem SS. Rufi et Respicii, ex Spicileg. Rom.	174	
Prologus in Vitam S. Joannis Chrysostomi.	175	
LEO GRAMMATICUS.		
Historia Byzantina (vide tomum CIX, qui Scriptores post Theophanem complectitur.)		
JOANNES PRESBYTER.		
Epistola ad Leonem Grammaticum et archiepiscopum Calabriae ex J. B. Cotelerii Monum. Ecclesiae Græcæ.	178	
EPIPHANIUS MONACHUS HIERSOLYMITANUS.		
Sermo de Vita SS. Deiparæ, ex Amadutii Anecd. litter., tom. III.	183	
Vita S. Andræ, ex editione Græca A. Dresselii, addita interpretatione nostra.	215	
Enarratio Syriæ, Urbis Sanctæ et sacrorum ibi locorum, ex Allatii Symmictis.	259	
De religione Christiana libellus, ex Emmanuelli a Schelestrate Actis Ecclesiae Orientalis.	275	
ALEXIUS CP. PATRIARCHA.		
Constitutiones synodales. Vide tom. CXIX, col. 745 et 1009.	285	
DEMETRIUS SYNCHELLUS CYZICENUS METROPOLITA.		
Responsiones de nuptiis prohibitis. Vide eundem tomum CXIX, col. 1098.		
SYMEON JUNIOR.		
Notitia ex Leone Allatio De Symeonibus.	287	
Jacobi Pontani Præfatio.	317	
Orationes XXXIII, Latine, ex editione Jacobi Pontani.	321	
Divinorum amorum Liber singularis.	307	
Capita practica et theologica, Latine partim apud Jac. Pontanum, Græce in Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, cujus exemplar, magno pretio redemptum, Athenis nobis est transmissum, nam in nostris partibus frustra quæreretur.	603	
De alterationibus animæ et corporis quæ ex varietate cibi aut aeris, quæque ex elementis, ex cibus, interdum etiam ex demonibus existere in nobis solent. Latine ex interpretatione Petri Possini S. J.	687	
De fide et profectu libellus, vernaculo sermone Græco scriptus, ex Φιλοκαλία.	693	
De tribus modis orationis, ex eodem libro.	701	
Appendix. — Scholastici cujusdam Dialogus de Deo, ad Symeonem Theologum.	709	
NICETAS CHARTOPHYLAX NICÆNUS.		
Quibus temporibus et quarum criminationum causa a CP. Ecclesia sejunxerit se Romana Ecclesia, ex Maii nova Bibl. PP.	713	
MICHAEL CERULARIUS CP. PATRIARCHA.		
Homilia dicta in prima Dominica Quadragesimæ, festo restitutionis imaginum, ex Montfauconii Biblioth. Coislin. Falso antea inscribatur: Epistola synodi Nicænæ ad S. Alexandrinorum Ecclesiam.	723	
Edictum synodale, ex Conciliis.	735	
Alia edicta synodalia vide in tom. CXIX, col. 747, 850, 851.		
De sacerdotis uxore adulterio polluta, ap. Cotelierium in notis ad Hermam.	749	
Michaelis Cerularii, Dominici Gradenis et Petri Antiocheni Epistolæ mutæ, ex ejusdem Monum. Ecclesiae Græcæ.	754	
SAMONAS GAZENSIS EPISCOPUS.		
Disceptatio cum Achmed Saraceno, perspicue docens, penem ac vinum, utrumque per sacerdotem consecratum, verum esse et integrum corpus ac sanguinem D. N. Jesu Christi.	821	
LEO ACHREHDANUS BULGARORUM ARCHIEPISCOPUS.		
Epistola ad Joannem episcopum Tranensem, nunc primum ex cod. Monac. Græce edita a D. J. Hergenröter.	835	
NICETAS PECTORATUS PRESBYTER ET MONASTERII STUDIENSIS MONACHUS.		
Practicorum, physicorum et gnosticorum capitum centurim tres, Græce in Φιλοκαλία, Latine ex interpretatione nostra.	854	
De salutatione manuali, fragmentum.	1009	
Libellus contra Latinos.	1013	
Carmen iambicum in Symeonem Juniores.	1059	
(Fragmenta ex vita Symeonis Junioris edentur in notis Fr. Combefisii ad Munuelis Calecæ opus de essentia et operatione divina. Vide tom. CLII.)		
JOANNES EUCHAITARUM METROPOLITA,		
Notitia auctore Conr. Janningo in Junii Bolland. tomo I.	1039	
Vita S. Dorothei Junioris, sive in Chillocome, auctore monacho cœvo, facto deinde metropolita Euchaitarum.	1051	
Sermo in S. Mariæ Dormitionem, ex R. P. Ant. Ballerini, S. J., Sylloge monumentorum de immaculata conceptione Deiparæ virginis.	1073	
Fragmentum ex Vita S. Eusebiæ.	1297	
Versus iambici in principalium festorum pietas in tabulis historias atque alia variis, ex rarissima editione Matthæi Busti, Etonensis, cum interpretatione nostra.	1119	
JOANNES XIPHILINUS CP. PATRIARCHA.		
Orationes quinque, ex editione Græca Christ. Frid. Matthæi, cui interpretationem Latinam addidimus.	1201	
Oratio in crucis adorationem, ex Jac. Gretsero.	1259	
Oratio dicta Dominica Omnium Sanctorum, ex codice Naniano CXXII, cum interpretatione nostra.	1289	
Decreta matrimonialia. Vide tomum CXIX, col. 755 et 875.		
JOANNES CP. DIACONUS.		
De Dei circa hominem œconomia, ex Maii nova Bibl. PP.	1291	

ANONYMI VITA S. NILI JUNIORIS

ABBATIS CRYPTÆ FERRATÆ IN AGRO TUSCULANO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

(*Acta Sanctorum Bolland.*, Septembr. tom. VII, ad diem 26, pag. 279.)

Notitia locorum : Vita Sancti scripta a contemporaneo : ejus chronotaxis aliqua.

1. Sanctum Nilum abbatem nomino, et Cryptæ Ferratæ nuntio, tanquam si ibidem diem obiisset: usitatum ab aliis morem potius, quam nostrum scrupulose secutus. Prælaturam abbaticalem semper sic declinavit sanctus, ut tamen semper subditos et sequaces monachos plurimos habuerit. Obiit autem in monasterio S. Agathæ, distante tertio milliari a Cryptæ-Ferratensi, ad quod sacra ejus cimelia translata fuere, ubique, ut primi ejus abbatiæ fundatoris, præcipuo honore culta et prodigiis a Deo illustrata fuere. Baronius ad hunc diem 26 Septembris S. Nilum ita nuntiat in Romano Martyrologio: « In agro Tusculano B. Nili abbas, fundatoris monasterii Cryptæ Ferratæ, magne sanctitatis viri. » Frustra sancti nomen apud martyrologos classicos quæras, cum illis omnibus sit posterior, utpote tantum initio sæculi XI ad superos translatus. Wion, Menardus, Dorganus fastis sacris Benedictinorum insertum habent: quia, etiamsi non fuerit monachus ordinis S. Benedicti, sed S. Basilii, « diu tamen, inquit Menardus in Observationibus, habitavit in monasterio S. Bonifacii et Alexii Romæ, quod est ordinis S. Benedicti. » Quam diu ibidem egerit S. Nilus, in decursu videbimus: interim dispiciant, quorum interest, an hæc ratio sit sufficiens, ut sanctus quis ordini cuiusdam ascribatur. Ferrarius in Catalogo sanctorum Italiæ uberius de S. Nilo agit, contrahens, quæ apud Baronium in Annalibus ad annum 976 et alibi sparsa legerat. Junioris agnomen sortitus est sanctus abbas distinctionis ergo cum altero homonymo S. Nilo itidem Græco, qui Theodosii Junioris temporibus, honoribus et titulis excussis, monasterium Constantinopoli summa cum laude administravit. De illo doctrina et sanctitate celebri agendum veniet ad diem 12 Novembris, quæ Romano Martyrologio inscriptus legitur.

2. Est porro Tusculanus ager, ubi decessit S. Nilus, Romano proximus: imo Campaniæ Romæ-
PATROL. GR. CXX.

næ pars. Civitas ibi episcopalis est, quam Itali *Frascati*, indeque recentiores quidam *Frascatum* Latine appellant: distat 12 milliariibus ab Urbe, contenduntque plurimi, eodem loco vetus Tusculum fuisse, a quo vicinus ager adhuc nomen retinet. Inde ad meridiem uno circiter milliari declinantibus, ubi olim Luculli villa fuit ad aquam Crabram, occurrit celebre cœnobium, quod S. Nilo nostro initium suum et splendorem debet: *Grotta Ferrata* ab indigenis, a Latinis vero *Crypta Ferrata* vocitatur. Nominis originem deducunt alii a specu quem incolebant monachi, quiq; ferreis clathris clauderetur, ut contendunt: a ferri ibidem abundantia derivant alii. Kircherus in Latio *Cryptæ-Ferratensis* abbatiæ exordia Bartholomæo S. Nili discipulo ascribit: illum sequitur Piazza in Hierarchia Cardinalitia: at infra videbimus, perperam id fieri, primumque illius auctorem habendum esse sanctum nostrum, de quo pauca admodum, et, si chronotaxim examenque monumentorum seu Vitæ exceperis, nulla fere hic operose discutienda sunt. Quod porro ad S. Nili Vitæ, seu potius Vitam spectat, omnis fere difficultas in ejus auctore investigando sita est: leviusculi enim errores facile scriptori poterunt indulgeri, si modo ejus fides et auctoritas aliunde probabitur. S. Nili Vita primigenia Græca est, ex eaque, ni fallor, unica, prodierunt Vitæ Latinæ pro interpretum methodo diversa utcumque inter se discrepantes. Illam assignat Baronius in Annalibus ad annum Christi 976, num. 2, in antiquo codice monasterii Cryptæ Ferratæ a sancti discipulo compositam; eandem Barrius de Antiquitate Calabriæ lib. v ac denique Ferrarius in Annotatione appellat. Videamus porro, an vero una eademque Vita Græca sit, unde diversæ versiones profectæ sunt.

3. Baronius laudatus ita loquitur: « Cujus (S. Nili) res gestas Græce conscriptas ab ejus discipulo Latinas hactenus nunquam vidit. Qui prius ex

antiquo codice monasterii Cryptæ Ferratæ tradidit Latinitati, fuit noster Federicus Metius, episcopus Thermularum, a quo ego primus accepi, et nonnulla ex eis pro ratione temporis nostris Annalibus opportuna occasione contexui. » Eadem illa combinavit ex Baronio Surius et ad hunc diem collectioni suæ inseruit. Versionem Metii a Martenio inferius laudando, uti et a Jacobo Sciomdari, ordinis S. Basilii et Cryptæ Ferratæ monacho in Notis ad Vitam S. Bartholomæi ab ipso Italice editam, reperio assignatam, sed præter ea quæ suis Annalibus inseruit Baronius, alia non inveno; unde dubito, an versionem suam typis ediderit Metius, et non fuerit potius in Baronii solum gratiam adornata. Quidquid sit, quæ is nobis ex versione illa subministravit abunde ad rem præsentem erunt. Edmundus Martene Collectionis veterum scriptorum tom. VI, col. 887, Vitam S. Nili inseruit. Illam, ut in Observatione prævia monet, vertit ex Græco cardinalis Sirletus, Latinamque ejus interpretationem illam repererat olim in codice Vaticano Joannes Durandus accurateque descriptam transmiserat ad Mabillonium, etiam Adriani Valesii judicio luce publica dignam moxque edendam, nisi varia studia impedivissent. Versionis Sirlétianæ etiam meminit laudandus sæpe Sciomdari, ejusque exemplar ms. et nos habemus ex Bibliothecæ Vaticanæ cod. ms. sub num. 6151, qui idem est, unde suum apographum, quod cum nostro ad apices convenit, adornasse Durandum, scribit Martenius.

4. Adjecit nostro Papebrochius, exemplar Græcum vidisse se in Cryptæ Ferratæ monasterio, consulitque coram Romano codice, ad quem aliquid observavit, ut infra videbimus. Denique Joannes Matthæus Caryophilus, archiepiscopus Iconiensis, præteriti sæculi initio Latine vertit unaque cum textu Græco ex Cryptæ Ferratæ ms. Romano Zannetti typis anno 1624 edidit Vitam S. Nili, quam queritur usque tum in terribis delituisse. Caryophilus diligentia et in Latinis et in Græcis peritia nihil circa Vitam præfatam desideratum relinquit, præter hiatum unicum in capite 2. Is mihi dubium injecit, an saltem ex eodem Cryptæ Ferratensis monasterii codice Sirléti versio profecta sit, cum in Caryophili textu omnia, duas fere columnas in Martenii editione implent. At summa alibi passim consonantia peperit suspicionem, ne forte postquam codicem consuluerat Sirletus, folium ex eo, vel negligentia vel alio casu perierit quod, cum textum Græcum ediderit Caryophilus exactaque videatur ejus interpretatio, Vitam ex illo edam: et ne quid lector desideret hiatumque supplere possit, locum ex Sirléti versione dabo. De biographo sic scribit Caryophilus post initium Præfationis ad lectorem: « Monachi Vitam monachus scribit, magistri discipulus. Quis tamen ille fuerit, non plane constat. Bartholomæum suspicantur multi, quoniam

etiam asserunt virum et ipsum sanctissimum, Nili civem et sapientiæ ejus et pietatis hæredem. » Hæc ille aliorum sensa de Bartholomæo, non sua promens: et caute sane sicut prudentem virum decebat tam pro ea censuræ parte, qua biographus S. Nili contemporaneum fuisse asserit, tum præterea, quæ asserta de Bartholomæo in dubio relinquit.

5. Supervacaneum esset, pro confirmatione primæ partis quæpiam allegare, cum pluribus locis talem se luculenter profiteatur biographus. Quod ad secundam spectat, plures Vitam illam B. Bartholomæo ascribunt, inter quos Sciomdari et Martenius; at is solus ex iis quos vidi, asserti rationem reddit, quam propono. « Discipulum autem illum, inquit, haud alium fuisse a B. Bartholomæo, tertio post S. Nilum Cryptæ-Ferratæ abbate, colligimus, cum ex Inscriptione, quæ Vitæ ejus præfigitur in codice Vaticano MMMMCLII hæc modo: « Hanc Vitam B. Bartholomæus scripsit: » tum ex breviori ejusdem S. Bartholomæi Vita, in qua hæc legimus: « Hymnorum elucubrador ac nimium sapienter res gestas sui præceptoris et multorum sanctorum describens. » Reddunt quidem postrema illa certum utcumque, B. Bartholomæum scripsisse Vitam sancti sui præceptoris Nili; verum, quod Vitam eandem illam elucubravisset, quam hodieque habemus, non ex eo æque certo liquet. Quod ad codicem Vaticanum attinet, parum sane ponderis asserto accederet, etiam si interpres Sirletus, vel qui ejus versionem codici inscripsit, verba addidisset, quæ in textu Græco, quem vertit, non legebantur: sed ne tantum quidem subsidii pro sua opinione habet Martenius, quique cum illo sentiunt: Papebrochius enim, qui codicem Vaticanum propriis oculis lustravit, addita ad apographum nostrum nota studiose monet, alia indubie manu verba allegata fuisse adjecta, quam qua Vita exarata est. Plura, ni fallor, opus non est addere, ut rationem reddam, quare sententiæ illustrissimi Caryophili subscribam, nec Vitam, quod tamen pro probabili habeo, B. Bartholomæo iudubie ascribam. Major, fateor, a B. Bartholomæo auctoritas Vitæ accederet; at quam habemus a scriptore cœvo, quique S. Nilo in ipso loco convixit, candoremque suum non uno loco probat, nobis sufficit.

6. Nunc ad quampiam chronotaxim deducendam et pauca aliqua examinanda descendamus. Natus est S. Nilus Rossani in Calabria, olim Magna Græcia vocari solita. Provincia est amplissima regni Neapolitani in Italiam ad Austrum extremis finibus maribusque Siculo, Ionio et Tyrrheno undique cincta, præterquam versus Septentrionem, ubi provinciam Basilicatam conterminam habet. Rossanum, quod alii Rosclanum scribunt, principatus titulo et archiepiscopali sede insignitum est, distatque vix 3 miliaribus ab ora sinus Tyrrheni. Ampla et probe culta hodieque civitas est.

Sæculo x, uti et Calabria uniuersa imperio Orientis adhuc parebat, eratque et lingua et ritus Græcus in usu, quando ibidem natus est S. Nilus. De parentibus ejus annoque natali nihil determinatius legitur in Vita. Gabriel Barrius *De Antiq. et situ Calabriae* libri v initio scribit, S. Nilum ex nobilibus parentibus ortum esse, assertorumque testem allegat B. Bartholomæum sancti biographum; at vel vulgare est hoc vitium scriptorum, qui sanctos stemmatis fulgore quavis via decorare laborant, vel aliam Vitam, quod tamen vix credo, præ oculis habuit Barrius. Id sane neque in textu Græco neque in versionibus, quas habeo asseritur. Quod ad annum natalem attinet, Sciommarius Nota 8 ad Vitam B. Bartholomæi designat annum Christi 910, et recte: quippe Vitæ num. 87 dicitur S. Nilus obiisse anno ætatis 95. Mortuus autem est anno Christi 1005; unde si annos 95 subtraxeris, in annum 910 delaberis.

7. Porro annum Christi 1005 sancti morti assignatum non habemus in Vita, sed illum ex aliis monumentis bonæ notæ accersit Sciommarius. Juxta turrim ecclesiæ Cryptæ Ferratensis marmori insculpta est hæc inscriptio: Ἐκοιμήθη ὁ ἄγιος Νεῖλος ἔτος Ϛϛϛ. « Obdormiuit S. Nilus anno 6513. » Idem annus morti S. Nili assignatur, teste Sciommario, in antiquo codice, qui Basilii Porphyrogeniti appellatur, uti et in Typico antiquo B. Bartholomæi aliisque Mss. monumentis. Erudite porro, variorum scriptorum in hoc modo computandi correptis lapsibus, ibidem ostendit, annum mundi Græcorum more signatum 6513, esse vulgaris æræ 1005. Omitto argumenta, quibus id indubie evincit, quæque apud ipsum videri possunt. Interim imprimis certum est, juxta hanc epocham recte combinari, quæ in Vita de conventis Otone III imperatore et Gregorio V pontifice in causa Joannis antipapæ narrantur, quæque puguant apud Gabrielem Barrium, Lubinum aliosque S. Nili mortem ad annum 980, vel aliquot annis ante finem sæculi x referentes: cum certum sit ex num. 87, Quadragesimali tempore Romam ea causâ profectum sanctum, idque anno 998, ut liquet ex monumentis a Muratorio in Annalibus ibidem allegatis. Neque minus limpide secundum chronotaxim fiunt alia nonnulla, quæ notis chronologicis in Vita circumscripta sunt. Quando S. Nilus mundo valedixit, nondum expleverat annum 50, num. 6: igitur accessus ejus ad monachos anno 940 vel sequenti contigit. Numero Vitæ 26 Stephanus « adolescens annorum fere viginti junxit se S. Nilo, quod contigit hujus altero... in speluncam secessionis anno, » num. 27 Stephanus num. 94 septuagenario major laborare solitus fuisse dicitur. Stephanum mortuum sub eundem annum, quo Otto III imperator decessit, liquet ibidem ex adjunctis. Ottonis obitus anno 1004 consignatus est: circa illum obierit Stephanus: ejusdem mo-

nasticæ vitæ initia circa annum 945 figi poterunt, Rursum num 95 monasterium Serperis, « in quo ad annos 10 monasticam duxerit vitam, » deseruit S. Nilus et duobus post mensibus num. 97 obiit. Eo igitur accesserit anno 994 vel sequenti. Numero 86 in Vallelucio egit quindecim annos, ab Aligerno Cassinensi abbate in illud admissus num, 62, deducto computu, sub annum 978, quo Aligernus agebat abbatia 29, qui mortuus est, asserente Mahillone, anno 986.

8. Hinc anni 7 residui sunt locandis iis, quæ sub Aligerni successore num. 84 et sequentibus ibidem S. Nilo contigisse narrantur, uti et quærendo alii solitario loco migrandoque ad monasterium Serperis: atque sic ordinate combinantur omnia. Observat porro Sciommarius sæpe laudatus Nota 18 ad Vitam B. Bartholomæi, sanctum in baptismo Nicolaum fuisse nominatum. Clarus est in hanc rem locus Pancratii in Panegyrico dicentis: Τὴν μονὴν τῆς Κρυπτοφέρβης ἀπαρξάμενος τοῦ μεγάλου Νικολάου τοῦ καὶ Νεῖλο μόνονος, « Cum principium dedisset monasterio Cryptæ Ferratæ magnus Nicolaus, qui et Nilus solum, » scilicet, appellatus est. Nota 13 dixerat, in ordine S. Basilii, cum habitum quis induit, nomen mutari solere; atque ita S. Nicolai nomen in Nilum, B. Basilii in Bartholomæum mutatum fuisse. Quæ ad educationem ejus et adolescentiam exactam spectant, quæpiam in Vita referuntur. Baronius in Annalibus ad annum Christi 978, num. 2, sic scribit ex Metii versione, quam secum communicatam dixerat: « Fuit Nilus iste ab origine Græca, Rossani in Calabria civitate natus, doctrina atque pietate insignis, ab infantia Dei cultor eximius et post matrimonium vitam monasticam sectatus. » Eadem de sancti matrimonio habent Surius et Bailletus ad hunc diem. Nescio, an diversa in eo fuerit Metii versio; at si habet similia illis, quæ in Vita edenda cap. 4, num. 3 et seq., narrantur, utut durum est, sancti gravium noxarum suspectos reddere, si veritati litandum est, dissimili non possum, tam saltem dubium esse, an legitimum fuerit commercium illud, ut minime certo matrimonium inde erui possit Contrarium sane censuit Gabriel Barrius, dum lib. v *de Antiquitate et Situ Calabriae* de S. Nilo nostro scribit: « Inde vero jam exoletus dæmonis opera, cum virgine quæpiam concubuit, filiamque ex ea suscepit. Ceterum deinde respiciens ac se perpetrati deliqui pœnitens, mundi oblectamenta ac divitiis deserere statuit. »

9. Verum, sicut matrimonium certo astruere non possum, sic nec tam crude ac decretorie sanctum, fornicationis arguere ausim; sunt enim ex utraque parte nonnulla, quæ rem ambiguam relinquunt. Et pro matrimonio quidem facere videtur studiosa descriptio puellæ, quæ inter alias matrimonio non copulata ejus amores aucupata est et fixit. Quod scilicet pulchritudine cunctas antecelleret, sed

obscuro loco nata esset. Et enim si de concubinato illegitimoque commercio tantum agebatur, superflua sane videri poterat animadversio de obscuritate generis, cum non soleant hujusmodi veneris generis claritate splendere. Denique videretur plane ibi matrimonium cum impari conditionis personâ describi, nisi reclamarent aliunde alia. Mitto inter illa recensere inveritas expressionesque duriores biographi; novi enim, simpliciores monachos castitatis zelatores eximios, quandoque similia matrimonio licitisque aliunde sæcularium voluptatibus afflare; sola sancti fuga, prout a biographo describitur, sufficit, ut mihi rem totam dubiam reddat. Etsane, si legitimum matrimonium fuit, non licebat S. Nilo, relicta comparte, fugere et monachalem vitam amplecti, illa non consentiente. Consensisse autem, vel e vivis jam excessisse, quod decretorie, sine teste tamen, asserit Bailletus, nihil omnino suadet credere, imo potius contrarium innuitur.

10. Igitur res in ambiguo sit: quamvis disiteri non possim, majorem meam esse de non matrimonio suspicionem. Nunc pauca supersunt de insti-

tuta a S. Nilo Cryptæ-Ferratensis abbata, cujus initia et foundationem, ut jam superius monui, quidam serius figunt. Pauca, inquam, quoniam quisquis Vitæ edendæ tria ultima capita attentius perlegerit, luculentissime perspiciet, si B. Bartholomæo celeberrimi monasterii perfectio debeat, sancto certe nostro principium ejus ascribendum esse. Testatur id insuper apertissimis verbis Pancratius supra num. 8 laudatus, ipseque B. Bartholomæus in Typico suo, quod citat Sciommarius Nota 18. Ibi sic legitur die 25 Septembris; Δεῖ γινώσκειν, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὴν κς' ἐπιτελοῦμεν τὴν τοῦ πρωτοκτίτορος τῆς μονῆς μνήμην Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου. « Sciendum est, quod 26 die celebremus memoriam primi fundatoris monasterii, Patris nostri Nili. » Atque hinc ad stabiliendam Baronii, primum ab atem Cryptæ Ferratæ sanctum nostrum appellantis, annuntiationem sufficiunt. Ceterum ex monumentis, quæ in Latio suo cap. 2, pag. 61, allegat Kircherus, videtur mulieribus non patere accessus ad capellam, ubi S. Nili et B. Bartholomæi corpora hodieque deposita sunt et summa veneratione coluntur.

BΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΙΛΟΥ

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI ET DEIFERI

PATRIS NOSTRI NILI

Auctore Sancti discipulo, forte B. Bartholomæo; editore et interprete Joanne Matthæo Caryophilo, archiepiscopo Iconiensi.

CAPUT I.

Nascitur S. Nilus, Deiparæque offertur. Magnum in ipsa adolescentia in virtutibus et scientiis progressum facit. Variis a dæmone temptationibus appetitur, iisque superatis, fit monachus.

1. Gratia Domini nostri Jesu Christi et charitas Dei et communicatio sancti Spiritus (benum quippe est et ordiri a Deo et in Deum desinere) sit cum omnibus studiosè audientibus et cum reverentia mentisque paupertate, qui audacter historiam Vitæ sancti Patris nostri Nili junioris sum r arraturus. Non enim per hominem, vel suggerente et adhor-

α'. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος (καλὴν γὰρ ἐκ Θεοῦ ἀρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν καταλήγειν) εἴη μετὰ πάντων τῶν φιλοπύων ἀκρωμένων, καὶ μετὰ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας: καὶ πτωχονοίας τοῦ μέλλοντος πολυηρῶς διαγγέλλειν περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου τοῦ

νίου. Οὐ γὰρ δι' ἀνθρώπου, οὐδὲ δι' ἀνθρωπίνης ὑποβολῆς ἢ παρακλήσεως τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐνεχειρισάμεν. Οὐδὲ γὰρ εἰσι νῦν ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς τῶν ἐσχάτων τούτων αἰώνων οἱ τὰ τοιαῦτα ζητοῦντες τε καὶ πολυπραγοῦντες· τούναντιον μὲν ὄν, πολλοὶ οἱ μακίζοντες, καὶ πρὸς ταῦτα ἀγδιζόμενοι, οἱ μῆτε τοῖς παλαιοῖς διηγήμασι τῶν φγίων πιστεύοντες, μῆτε τοῖς νεωστὶ τελεωθεῖσιν κειθόμενοι· ἀλλὰ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῖς τὰς τῆς ὠφελείας ὁδοὺς ὡς εἰπεῖν ἀποφράξαντες, ἕνα σκοπὸν ἐν ἅπασιν τίθενται, τὸ πρὸς τὰ ἑαυτῶν μετακρίνειν τὸ πιστὸν ἐν τοῖς λεγομένοις· τὸ δ' ὑπερβαίνειν τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, ὡς ἔξω τῆς ἀληθείας ταῖς τοῦ ψεύδους ὑπονοίας καθυποβάλλειν. Διδὸν τὸν ἀδρατον νοῦν, τὸν Θεὸν φημι καὶ Πατέρα, καὶ τὸν ἀναρχόν τε καὶ συναΐδιον Λόγον, καὶ τὸ πανάγιον καὶ ὁμοούσιον Πνεῦμα, θεμέλιον καὶ ἀρχὴν προθέμενος τοῦ λόγου, οὕτω τῆς διηγήσεως ἀπαρξάμεθα· εἰ καὶ μῆτοι γέ τινε χρησιμεύουσιν ἄλλω, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐν ταύτῃ ἀσχολουμένοις, καὶ μικρὸν τι τὸν νοῦν ἐκ τῶν γηϊνῶν ἀπαγομένοις οὐ μικρὰν τὴν ὄνησιν καὶ τὸ κέρδος ἐργαζομένην, καθάπερ τοῖς μυρεψοῖς ἢ τῶν ἀρωμάτων ἀναστροφή τὴν ἐξ αὐτῶν ἡδύτητα καὶ ἀπύλαυσιν. Δεῖ τοίνυν τὴν ἐνεγκοῦσαν τοῦτον ἡμῖν τὸν αἰδιμον Νεῖλον προτάξει τῷ λόγῳ, ἕνα μὴδὲν τῶν δεόντων ἐλλείπη τῷ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐρευῶντι.

β'. Τὸ 'Ρουσιάνον οἶδ' ὅτι πάντες γινώσκουσιν. οὐ μόνον διὰ τὸ προκαθῆσθαι τοῖς τῆς Καλαβρίας τέρμασι, μέγιστόν τε τυγχάνειν ὁμοῦ καὶ ἀνεπιβούλευτον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καὶ πάσης τῆς χώρας ἐρημωθείσης, καὶ πασῶν τῶν πόλεων ἔργον γεγενημένων τῆς τῶν Σαρρακηνῶν πολυπληθείας, μόνον διαφυγεῖν μέχρι καὶ νῦν τῆς αὐτῶν ἀπωλείας τὸν νόμον. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης σοφίας ἢ βοηθείας συνέβη, ἀλλὰ τῇ δυναστείᾳ καὶ ἀντιλήψει τῆς ἐκεῖ ἐπισκευζούσης ἐξαιρέτως Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας· ἦτις πολλάκις τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν ἐν νυκτὶ προσελθόντων, καὶ συλησῶσι τὸ φρούριον βουληθέντων, ἄμα τῷ προσεγγίσει αὐτοὺς τῷ τείχει, ὥστε καὶ κλίμακας ἐπιθεῖναι, λέγεται βνωθεν ὡς γυνὴ πορφυροφόρος ἐποφθῆναι αὐτοῖς, λαμπάδας ἐν ταῖς χερσὶ κατέχουσα, καὶ ταύταις αὐτοὺς καταβάλλουσα, καὶ τοῦ τείχους ἀποδιώκουσα. Καὶ τοῦτο σαφῶς ὠμολόγουν οἱ ἐξ αὐτῶν γενόμενοι πρόσφυγες. Ἐκεῖθεν τοίνυν ὁ δόσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος ἀνέτειλεν, καὶ ἐκεῖσε τὰς τῆς σωματικῆς ἡλικίας ἀρχὰς κατεβάλετο, δῶρον ἀπὸ Θεοῦ χαρισθεὶς τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ· πρὸς γὰρ ἀδελφῶν ἐτέχθη

Joannis Clei notæ.

(1) Sic sæpius, uti et Mauri, Africani Saraceni vocantur, quia creduntur orti ex Ismaele, Agarisi ancillæ et Abraham filio. Calabriam porro ex Sicilia invaserant anno 842, expugnatisque variis urbibus et munimentis sic ibidem radices egerunt, ut Italiæ pene universæ per plura etiam sæcula excursionibus infesti fuerint, ac tandem ægre exterminari potuerunt. Sæpius adversus illos Christianis opem præstitit Dei Mater Maria, qua de re vide Baronium ad annum Christi 886, num. 7.

A tante hominis consilio, aggressus sum tale opus. Neque enim sunt nunc novissimis temporibus novissimorum horum sæculorum, qui talia quarant et curiose appetant: quinimo multi qui subsannant et injucunde hæc audiunt, quibus nec antiquorum sanctorum narrationes neque recentis facta fide digna sunt, sed obstructis sibi plane oculis ex parte viis ad utilitatem ferentibus, scopum unum habent in omnibus sibi propositum, ut eorum, quæ dicuntur, fidem metiantur suarum virium modulo; quod autem vires eorum sperat, id vero illis tanquam a veritate alienum mendacii suspicionem injiciat. Quapropter invisibilem mentem, Deum, inquam, Patrem et simul expertem principii temporis consempternumque Verbum, et sanctissimum consubstantialemque Spiritum narrationis fundamentum facientes, illam aggrediamur, etsi nulli alii profuturam, ac certe nobis, qui in ea studium ponimus et non nihil mentem a rebus terrenis abducimus, non mediocre emolumentum et lucrum allaturam, quemadmodum unguentariis aromatum tractatio suavitate affert et voluptatem. Oportet igitur principio sermonis de civitate illa verba facere, quæ nobis edidit celeberrimum Nilum; ne quidquam eorum, quæ scire operæ pretium est, desit perscrutanti omnia de illo.

2. Rossanum scio notum esse omnibus, non eo solum nomine, quod Calabriae finibus præsit et maxima sit civitas et ab insidiis hostium tuta, sed etiam, quia vastata universa provincia cunctisque urbibus reductis in potestatem colluvionis Saracenorum, solum usque adhuc effugerit illorum perniciem. Quod quidem non humana prudentia, vel auxilio contigit, sed potentia et ope præcipue ejus urbis patronæ Dominiæ nostræ Matris Dei semperque virginis Mariæ. Illa enim impiis Agarenis (1) sæpe de nocte irrudentibus, ut arcem occuparent, simul atque ad muros accessissent, scalas etiam admovissent, e superiori loco apparuisse dicitur, specie mulieris purpura induta, facesque in manibus habentis, quibus dejiciebat illos et e muro depellebat. Et hoc aperte fatebantur, qui ex illis transfugæ fuerunt. Inde ergo sanctus Pater Nilus exortus est, et illic primas ætatis suæ partes transegit, muneris loco parentibus a Deo datus: namque post unam sororem masculus hic optantibus susceptus est et oblati Deo ab illis, Deique Matris æli (2) liberaliter dicatus. Præclau-

(2) Scionmarius Nota 18 ad Vitam B. Bartholomæi ex Panegyrico Pancratii observat, S. Nilum in baptismo Nicolaum fuisse appellatum mutatumque pro more nomen, quando monachalem habitum induit; de qua consuetudine etiam agit Nota 13. Rossanensis porro civitas singulariter Dei Matri protectrici devincta et dedicata est. Celebrata valde ibi fuit olim imago intemeratæ Virginis, peculiari nomine Achiropiitos, a Græco ἀχιροποιήτος insignita, Scionmarius Nota 4 ex autographo Pancratii panegyrici, quem anno 1250 de B. Bar-

ram porro indolem feliciter sortitus et acumen mentis morumque suavitatem, æquales omnes superavit sagacitate et responsis et diligenti Scripturarum lectione, necnon interrogationibus quas proponebat magistris, ut mirarentur illi, unde tantum huic püero ingenium, quo scrutaretur Scripturas et de rebus hujusmodi interrogaret. Familiare enim erat illi a juventute sanctorum Patrum Vitas evolvere, Antonii, inquam, Sabbæ et Hilariionis, aliorumque, quos Ecclesia catholica celebres habet, avidoque animo mentisque attentione semper eas lectitabat. Unde etiam illi obvenerit, ut odium in vitia conciperet et in ædibus nobiliorum conventus declinaret, omnemque refugeret et abominaretur curiositatem et aspernaretur, quæ phylacteria (3) vocant et adjurationes; quanquam libri etiam, qui de his agunt, illi non deessent ob æciem ingenii et studium omnia sciendi.

3. Ergo non nullo post parentibus vita functis, cum a sorore educaretur pieque institueretur (nam et illa femina erat valde religiosa, licet in matrimonio collocata) ubi florentem juventutis attigit ætatem, non erat, qui frenum adolescenti vellet injicere, assiduaque disciplina dux illi esset ad optima, non episcopus, non sacerdos, non abbas, non monachus, perraro enim ibi per illa tempora videbatur monasticus habitus, ne dicam et contemptibilem fuisse. Conjic ens ergo diabolus, quid lucri esset allaturus et quam gravis sibi futurus esset adversarius (acer enim est ex anteaclis conjector futuri), cæpit innuptas puellas configere

Joannis Clei notæ.

tholomæo dictum asseverat, de prodigiis illa imagine vertit sequentia: « Et ecce fere per septingentos annos ipsam (civitatem Rossanensem Maria) inhabitat in imagine non manupicta, nec manu facta, imo ut melius dicam, a Deo fabricata atque a Deo picta et ab omnibus Achiripiitis appellatur, atque hoc pacto invocata omnium vota exaudit, quippe quæ tali nomine delectatur. Non ex materia aliqua, coloribus scilicet confecta, aut ex humore aliquo quodammodo crassitie, sed veluti quæ ex siccis et aridis lignis, quasi genitoribus, genita, octoginta habentibus annos, quando vita labor et dolor est. Sic et divina ac miraculosissima ipsius imago non ex materia et crassa aliqua substantia, sed immaterialiter ac desuper a Deo depicta, gratisque superabundans Deiparæ, cujus sanctæ ac sacræ imaginis miracula et prodigia narrare est impossibile. » Advertit idem, Achiripiitis appellatam fuisse iconem illam, quasi non manufactam, insolitique nominis originem, quam credo fabulæ suspectam, tuto haberi posse, ex antiqua membrana aureis characteribus scripta, quæ etiam hodie in metropolitana ecclesia servatur, talem alligat. Mauritius imperator volens ad instantiam S. Ephrem Rossanensem decorare civitatem, eo sub annum 586 Constantinopoli plures familias et artifices misit. Cum ex illis quidam sancti jusu imaginem Deiparæ in sacello quodam pingere, prodigiöse accidit, ut quæ pridie pinxerant, postridè deleta invenirentur. Quod cum pluribus diebus

Α ἄρβην αὐτοῖς ἐπιθυμητικῶς· καὶ δῶρον παρ' αὐτῶν ἐνεχθεῖς, καὶ τῷ οἴκῳ τῆς Θεοτόκου εὐθύμως ἀποκληρωθεῖς. Φύσεως δὲ εὐκληρίας τυχῶν. καὶ νοῦς δξύτητος, καὶ φρενῶν ἀστείδτητος πάντας τοὺς συνηλικιωτὰς αὐτοῦ ὑπερέβαλεν ἐν τε συνέσει, καὶ ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ, καὶ τῇ τῶν Γραφῶν συνεχεῖ ἀναγνώσει, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς διδασκάλους ἐρωτήσεσιν· ὥστε θαυμάζειν αὐτοὺς, πῶθεν τῷ τοιοῦτῳ βρέφει τὰς Γραφὰς ἐρευνᾶν, καὶ ἐπερωτᾶν τὰ τοιαῦτα. Ἠγάπα γὰρ ἀεὶ τῶν ἁγίων Πατέρων τοὺς Βίους, ἐκ νεότητος αὐτοῦ. Ἀντωνίου φημι δὴ, Σάββα τε καὶ Ἰλαριωνος, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν γεγραμμένων ἐν τῇ αὐτῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ συνέσεως αὐτοὺς ἀεὶ διεξήρχετο. Ὅθεν καὶ αὐτῷ τὴ μισοπόνηρον εἶναι, καὶ ἀποστρέφεσθαι τὰς ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ἀρχόντων διατριβὰς μισεῖν τε καὶ ἀποδολεῖσθαι πᾶσαν περιεργίαν, καὶ ἐξουθενεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτὰ, καὶ τοὺς λεγομένους ἐξορκισμοὺς· καίτοι γε οὐδὲ τῶν τοιούτων ἀπορήσας βιβλίων διὰ νοῦς δξύτητα καὶ σπουδὴν τὴν ἐν ἅπασιν

γ'. Μετ' οὐ πολὺ γούν τῶν γονέων αὐτοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντων, καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς ἀνατρεφόμενου, καὶ εὐσεβῶς ἐκπαιδευόμενου· ἦν γὰρ καὶ αὕτη φιλόθεος πᾶν. εἰ καὶ τὸν τοῦ βίου ζυγὸν ὑπεισηλθεν· ἦν γὰρ οὐδὲ τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος αὐτῷ προσετέθη, οὐχ ὑπῆρχεν ὁ τῆς νοουθεσίας τὸν χαλινὸν ἐπιθεῖναι τῷ νέῳ σπουδάζοντι, καὶ διὰ συνεχοῦς διδασκαλίας πρὸς τὰ κρείττονα αὐτὸν ὀδηγήσων, οὐ τῶν ἐπισκόπων τις, οὐχ ἱερέων, οὐθ' ἡγουμένων ἢ μοναζόντων· σπάνιον γὰρ ἦν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκεῖνοις ἐκεῖσε τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα· ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ βδελυκτόν. Στοχασάμενος οὖν ὁ διάβολος τὸ μέλλον ἐξ αὐτοῦ ἀναψέσθαι κέρδος, καὶ ὡς ἀντίπαλος αὐτῷ

accidisset, picturas, rem mirati, ex suis quocumque in sacello pernoctare jussurunt. Is vidit nocte illa mulierem pulchritudine et majestate stupendam, quæ manavit illi, ut visionem manifestaret. Postero autem die invenerunt perfectam imaginem. Credunt Rossanenses, eandem hodiè que superesse et coli in ecclesia metropolitana. Ad illam Dei Matri oblatum fuit Bartholomæus, ut in ejus Vita dicitur, credoque, de eadem hic sermonem esse.

(3) Φυλακτὰ Sirletus vertit *incantationes*: Cangius explicat per amuletum ad pellendos morbos: φυλακτῆριον, quod idem est, utrumque et alia significat, ut apud Cangium in utroque Lexico videre est. Si recte ex adjunctis conjicio, non de typis quibusdam magicis aut tabulis diabolicis, sed de observationibus tabulisve astronomicis aut mathematicis, quæ tum temporis non solebant forte sine aliqua superstitione esse, hic loquitur biographus. Sane non amplius laudis inde S. Nilo accederet, quod magicæ operam non dedisset, quam quod a parricidiis sacrilegiæ abstineret. At non credo, biographum sanctum abbatem inde laudare voluisse, quod a vitiis peccatisque, quæ in perditissimo quoque horrenda sunt, fuerit immunis: fateor tamen, quod sequitur ἐξορκισμοῦς aliorum interpretationi favere. Ergo sæculo decimo tam familiares erant inter Græcos divinationes, vanæ observantiæ artesque similes, ut viro probo honori esset, iis non studuisse?

(4) Similia forte legitur Baronius in versione

καὶ ἐχθρὸς εὐρεθήσεται μάγας· δεινὸς γάρ ἐστιν ἅτελο ἔκ τῶν προλαβόντων τεκμηριῶσαι τὸ μέλλον ἤρξατο κατατοξεύειν τὰς τῶν γυναικῶν ἀγάμους ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ νίου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ καλλιφωνίᾳ τῆς ψαλμοδίας αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐν ἅπασι διεγέρσει τε καὶ ἐπιτηδεύσει. Διὸ οὐτ' ἴσχυσεν ἀποδρᾶσαι τὰς αὐτῶν πολυτρόπους παγίδας· ἀλλὰ καθάπερ ἔλαφο· πλῆγεις εἰς τὸ ἦπαρ, θηρεύεται ἐπὶ μιᾷ αὐτῶν, ὠραιοῦται μὲν καὶ φύσας κάλλει τὰς ἄλλας ὑπερβαλλούσης, ἐκ γένους δὲ εὐτελοῦς καὶ τοῦ τυγχόντος καταγομένης. Ζεύγνυται τοίνυν αὐτῇ, καὶ θῆλυ τὸ πρῶτως τεχθὲν παιδίον ὑπῆρξεν αὐτοῖς. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ παντέφορος πρόνοια, καὶ πάντα πρὸ τέλους γινώσκουσα, προϊδούσα τῆν μέλλουσαν δι' αὐτοῦ γενήσεσθαι τοῖς ἀνθρώποις μεγίστην ἐφέλειαν, καὶ ὅτι πολλοὶ δι' αὐτοῦ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμοι γενήσονται, οὐκ ἔλασεν αὐτὸν ἐν τῷ βορβόρῳ τοῦ βίου κυλισθαι, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐμψυτεύει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν τοῦ θανάτου μνήμην ἀτελεύτητον βάσανον. Ἐπειτα δὲ φρικτῆ μεγίστη, συλῆξε, ὡς προβλέπειν καθ' ἡμέραν πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν ἄρπαγα θάνατον.

δ. Ἐν μιᾷ γοῦν τῶν ἡμερῶν μηδὲν εἰρηκῶς, μηδὲ θαρρῆσας τὸ μυστήριον ἀνθρώπων τιμὴ, πορεύεται πρὸς τινὰς χρεωστοῦντας αὐτῷ ποσὸν ἰκανὸν, λέγων πρὸς αὐτούς· Ἄμπελῶνα κάλλιστον ἐύρηκα, καὶ ἔχω ἀνάγκην τοῦ ἀγοράσαι αὐτόν. Λαβὼν δὲ ἐξ αὐτῶν ὅσων ἀν εὐρέθησαν ἔχοντες, τὸ λείπον καταλείψας, ἔξεισι τῶν ἐκεῖσε τῇ νόσφ βαρέως κατατρυχόμενος. Συνέπειτο δὲ σὺ τῷ καὶ μοναχὸς τις Γρηγόριος τῷ ὀνόματι, ποδηγέτης αὐτῷ τῆς πρὸς τὸ μοναστήριον ἀπαγωγῆς ὁδοῦ γενόμενος. Φθάσας δὲ τινὰ ποταμὸν, καὶ εἰσελθὼν τοῦ περάσαι αὐτόν, τότε ἔγνω τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδηγοῦσαν αὐτὸν ἀντίληψιν βοηθοῦσαν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἄγουσαν βούλημα. Τῆς γὰρ νόσου κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, καθάπερ φορτίον βαρὺ, ἀφαιρέθεισιν ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ, προθύμως τοῦ λοιποῦ τὴν ὁδὸν διήνυε, καὶ τερπόμενος ἐψάλλεν· «Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, Κύριε, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.» Καταλαβὼν δὲ τὰ περὶ Μερκούριον μοναστήρια, καὶ

A telo formæ adolescentis et suavitatis cantus et egregiæ indolis. Idcirco nec multiplices earum laqueos potuit evitare, sed veluti cervus transiit jecore, unius ex illis captura fit, pulchritudine formaque elegantiori præstantioribus omnibus, sed infimo loco natæ. Copulatur ergo cum illa, primaque illis soboles femella nascitur (4). At vero universa prospiciens Dei providentia, quæ omnia novit, antequam ad finem perducantur, prævisa utilitate maxima per eum futura hominibus multorumque salute, qui regni cœlorum hæredes per eum futuri erant, non permisit eum volutari in cœno hujus vitæ; sed primo quidem inserit cordi ipsius jugem mortis memoriam et futurorum suppliciorum perpetuo duratura tormenta. Deinde vehementi frigore febrique ardentissima vexari illum sine intermissione permittebat, ut sibi ob oculos quotidie versaretur rapacissima mors.

ἄνεκλειπτον καὶ τὴν τῶν μελλόντων κολαστηρίων καὶ πυρετῷ σφοδρότατῳ ἀενάως παλαίειν αὐτὸν

4. Quadam ego die nihil omnino cœtus et arcantum suum nulli communicans, prolectus est ad quosdam, a quibus sibi pecuniæ summa non minima debebatur, et ait ad illos: Pulcherrimam inveni vineam et necesse mihi est illam emere. Accepta igitur pecunia, quantum illi habebant, dimisso, quod reliquum erat, abii ex iis locis gravi morbo laborans. Sequebatur vero illum monachus quidam, Gregorius nomine, dux viæ ad monasterium ducentis. Cum vero ad flumen quoddam venisset, ingressus ut trajiceret, tunc agnovit Dei præeuntis auxilium et eo trahentis, quo ipse volebat. Morbo enim veluti pondere in medio amne ab humeris excusso, levatus est et reliquum viæ conficiebat alacriter, lætusque canebat: «Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum!» Ubi pervenit ad monasteria quæ Mercurii vocantur (5), et vidit cœlestes illos et admirabiles viros, magnum, inquam, Joannem (6) et percele-

¹ Psal. cxxviii, 32.

Joannis Clei notæ.

Metii, indeque, ni fallor, asserit, sanctum matrimonio junctum fuisse. Ambigua sane res est; quæ tamen æquatur cum suis adjunctis fuga contrarium mihi probabilius facit: reclamarent antecessoria et sententia præfecti de sancto in monasterium non admittendo, quæ videri posset in finem illam cadere, nisi rarsus illi non obsequentes monachi sic nimis imprudentes depingerentur.

(5) Ubicum, aut quod fuerint monasteria illa a S. Mercurio appellata, invenire distincte non potui. Marafiotus Chronici Calabriae lib. 1, cap. 35, tradit, monasterium S. Mercurii a S. Fantino ibidem quondam abbate nominari, nec longe a Palma castro ad oram maris Tyrcheni Regium inter et Nicoteram sito, distare. At quæ ibi scribit omnia fere confusa sunt, et credibile est, monasteria illa ab irruptentibus x et xi sæculis Saracenis excisa et delata fuisse. Agresta in Vita S. Basilii parte v, cap. 5, prope terram Parmensem seu Palmensem monasterium Majus S. Mercurii

D collocat, quod verisimiliter idem est a Marafio designatum.

(6) An tres viri hic cum laude nominati Fasti sacris inscripti sint, non videtur satis certo asseri posse: neque etiam satis certum est, an in eodem monasterio convixerint et abbates fuerint. Ughellus tom. IX novæ editionis, col. 174, omnes tres, inverso tamen ordine, catalogo sanctorum ordinis sancti Basilii inscriptos habet. Octavius Cajetanus catalogo, operi de Siculis sanctis præfixo, duos Joannes ordinis sancti Basilii monachos inscribit, alterique diem 5 Februarii, alteri 24 assignat. De postremo, qui Theristes cognominatur, egit Henschenius ad præfatum diem, neque de illo hic sermo esse potest, si quid gesta valent, quæ certe exarata sunt a biographo non parum posteriore. De primo, quem Cajetanus Juniores ascetam cognominat et Ideæ Operis de sanctis Siculis pariter insertum habet, ad dictum diem in Prætermisissis dixerunt Majores

brem Fantinum (7) et angelica puritate Zacharian (8), cæterosque omnes opere et sermone Dei præstantissimos, aspectu eorum humilique habitu stupefactus lacrymas affatim profudit, divinoque zelo vehementer accendebatur. Et ipsi contra, senilem in juvenili corpore sensum intuiti, morumque stabilitatem et aptam ad bona quæque habitudinem necnon lectionis suavitatem admirati mentisque perspicaciam, præsgo cognoverunt oculo, multiplicandam in eo Spiritus gratiam, quodque futurum esset, ut multi per eum fierent hæredes regni cælorum. Itaque illum et benedictionibus cumularent et pils precationibus munerunt. Non multum interfluxit temporis, et ecce tibi terroris et minarum plenæ perferuntur a. l. monasteria litteræ a prætore totius provinciæ, ut si quis imponere manus auderet tali clerico, manus ei præciderentur, ejusque monasterium fisco addiceretur (9). Quibus perterriti monasteriorum præfecti, consilio inito, cogitarunt, illum transmittere in locum extranei principatus, ut ibi sacro indueretur ille habitu, et ipsi se liberarent a principum indignatione.

κράτος εκπέμφεσθαι, κάκεις τὸ ζῆγιον σχῆμα ἐνδύσασθαι, καὶ ταυτοὺς ἀπειράστους φυλάξει τῆς τῶν κρατούντων ἀγανακτήσεως.

5. Considera mihi tunc luctam inter angelum et Satanam; illius quidem, ut hunc virum eriperet e turbulenta ac tenebricosa hac vita eductumque in terram promissionis, hoc est, ad institutum eorum, qui propter Dominum asperitate vite se exercent, ut proprium Deo dicaret, alterumque efficeret Moysem; hujus vero omnem machinam, omnem moventis lapidem, ut hujusmodi bonum impeditet; quod fieri non potuisse, re ipsa probatum est. Neque enim poterant universa terræ regna collatis viribus Nili animum a proposito deterrere. Cogitat ergo vir Dei migrare in monasterium S. Nazarii (10) vocatum, ibique perficere quod optabat. Quod ubi cognovit omnium bonorum

Joannis Clei notæ.

mei, tum acturos se. cum instrumenta, quæ non habebant, nacti fuissent a Cajetano in prænuntiato Opere, quod, eo e visis sublato, posthumi non proditit sub medium sæculum xvii. Ibi porro tantum inveniò 160. Il pag. 42. Fragmentum hymni ex Ms. Condacario monasterii Basiliani S. Philippi Fragalatis, quod nihil continet, quod certo suadeat, hoc agi; sed nec etiam contrarium quidpiam. R. g. ad 5 Februarii in Operis Supplemento poterit examinari.

(7) Sanctos duos Fantinos, qui ad Calabriam spectant, a scriptoribus nonnullis confusos in Opere nostro discriminavit Pinus, alteriusque Acta illustravit die 24 Julii, alterius 30 Augusti. De illo, cujus parentes imperatorum gentiliū tempore martyrio coronati memorantur, hic agi non potest; secundu, qui et monasticam vitam in Calabria professus est et in Saracenorum vexationibus per sexaginta annos luctatus, tandem in Orientem profectus et Thessalonice mortuus est, hic certe indicatur, ut liquebit capite 5, num. 25.

(8) Zachariam nullum in Fastos suos retulit Cajetanus; unicus in Opere nostro hactenus occurrit, de quo utenque dubitari posset, die

θεασάμενος τοὺς οὐρανίους ἐκείνους καὶ θαυμασίους ἄνδρας· λέγω δὴ Ἰωάννην τὸν μέγαν, καὶ Φαντῖνον τὸν περιβόητον, Ζαχαρίαν τὸν ἱσάγγελον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας πράξει καὶ λόγῳ θεϊότατα διατρέποντας· καὶ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ αὐτῶν, καὶ τῷ ταπεινῷ σχήματι, πλήρης θαυμάσιων ἐγένετο, καὶ πρὸς ἐθεὸν ζῆλον σφοδρῶς ἀνεφλέγετο. Καὶ αὐτὸς δὲ θεασάμενος καλαῖον φρόνημα ἐν νεαρῷ σώματι, ἤθους τε πῆξιν, καὶ κατὰστασιν εὐχρηστον· καὶ ἀγασθέντας ἐπὶ τῇ γλυκύτητι τῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ νοῦς δξύτητι, ἐγνωσαν προορατικῶ ὄμματι τὴν ἐπ' αὐτῷ μέλλουσαν πολυπλασιάζεσθαι χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ὡς πολλοὶ δι' αὐτοῦ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονομίαν γενήσονται. Καὶ εὐλογίας αὐτὸν κατεπλούτησαν,

καὶ εὐχαῖς κατεστρέξαν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ γράμματα καταπληκτικὰ, καὶ ἀπειλαὶ φρικώδεις παρὰ τοῦ πάσης τῆς χώρας ἐπικρατοῦντος τὰ μοναστήρια κατελάμβανον· ὡς ἐφ' ἑτι; τοιμήσεις χεῖρα ἐπιβαλεῖν κληρικῶ τῷ τοιφῶδε, τὴν χεῖρα μὲν αὐτοῦ ἀποκόπτεσθαι, τὸ δὲ μοναστήριον τοῦτου δημεύεσθαι. Ὑφ' ὧν καταπλαγέντες οἱ τῶν μοναστηρίων ἐξάρχοντες, ἐβουλεύσαντο τοῦτον ἐφ' ἕτερον

ε'. Ἄθρει δὴ τότε πάλιν ἀγγέλου τε καὶ διαβόλου. τοῦ μὲν, ὅπως τὸν ἄνδρα τοῦτον ἀπαλλάξῃ τοῦ ταραχώδους καὶ σκοτεινοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἧτις ἐστὶν ὁ βίος τῶν διὰ Κύριον ἀσχομένων, ἐξάξας τῷ Θεῷ προσοικειώσῃ, καὶ ἄλλων Μωυσέα ποιησῇ· τοῦ δὲ πᾶσαν μηχανὴν, καὶ πάντα λίθον κινουόντος, ὅπως τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἐμποδίσῃ, ὅπερ ἀδύνατον ἀπέδειχθη. Οὐ γὰρ ἐδύναντο πᾶσαι αἱ βασιλείαι τῆς γῆς συναχθῆναι, ἵνα τὸν Νεῖλον ἐκ τῆς οἰκίας ὀρυγῆς ἰσχύσωσιν ἀναστῆλαι. Σκέπτεται τοίνυν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος· ἀταλαβέσθαι τὸ τοῦ ἀγίου Ναζαρίου καλούμενον μοναστήριον, κάκει, τὸ τοῦ πύθου πληρῶσαι ἐπάγγελλε. Ὅπερ νοήσας ὁ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς ἀντιστάμενος, προλαμβάνει τὰ

nimirum 24 Martii, ubi ex vaga Menæorum annuntiatione breve textitur elogium.

(9) Tam severi a præfecto interdicti, quod hic narratur, ratio forte fuerit, quam intellexerat, S. Nili fuga ab invita conjuge, quam, nisi uxor vel mortua sub hoc tempore fuerit vel consenserit, non putem satis prudenter adjuvare potuisse seniores illos monachos. Vide dicta ad notam 4.

(10) Incertum est, quousque extenderit se jurisdictio præfecti, extra hujus provinciam erat hoc cœnobium; at fuit sane arcis limitibus septa, si ex monasterio S. Mercurii, quod a castro Palma non longe aberat, ad cœnobium S. Nazarii, quod hodie S. Filareti vocatur, tantum missus fuit S. Nilus. Tradit hoc laudatus Agresta additque, monasterium illud S. Filareti, unco tantum milliari ab oppido Seminara abesse, in eoque monachalem habitum accepisse sanctum nostrum. Seminara distat a Palmensi territorio vix quinto milliari. Nescio autem, an Palma Seminaram euntibus mare ad lævam, a dexteris nemora esse possint. Sic tamen paulo post describitur S. Niffi

ἔμπροσθεν, καὶ παγίδας δεινὰς κατὰ τὴν ὁδὸν τίθη-
σιν, οἷω δὴ ποτε τρόπῳ τὸν δρόμον τοῦ δικαίου
ἐκκέσθαι βουλόμενος. Καὶ δὴ τὴν ὁδὸν διανύοντι,
καὶ τῷ Θεῷ προσελαοῦντι ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ
δοξολογίαις δεήσονται, μέλλοντι πρὸς ἀκτὴν ὑπεξέρχου-
σθαι, καὶ τῷ τῆς θαλάσσης εἶδει καθωραϊζεσθαι,
βάρβαρος εἰς τῶν φρυγῶνων ἐκπηδήσας, καθάπερ
ποτὲ ἡ ἑχίδνα τοῦ Παύλου, τῆς χειρὸς τοῦ ἁγίου
ἐδράξατο, καὶ ὁμοῦ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν εἶχοντο.
Ὁ δὲ κοῦδὸν τὸ διάστημα, καὶ ἰδοὺ πλήθος Σαρρακηνῶν
ἐκ δεξιῶν ἀνακεκλιμένων ὑπὸ τὸ ἄλσος, μελάνων
Ἀιθιοπῶν, ἀγριοφθάλμων, κακοπροσώπων, καὶ πάν-
των δαιμόσι προσεοικότεων· πρὸς δὲ τὸ ἕτερον
μέρος, μέγθος πλοῖων πρὸς τῇ γῆ σσευρμένων,
τὴν ἄσπιον πλοῦν ὡς εἰκὸς ἀπεκδεχομένων. Ταῦτα
ἰδὼν ὁ μακάριος Νεῖλος, ἀθρόον, καὶ τὴν δεινὴν καὶ
ἀσυνήθη θέαν ἐκείνην, καὶ τὸ ξέρον σχῆμα κατανοή-
σας, οὗ τῆς δικεῖας φρονεῖς ὑπεξέστη. οὐδ' ἠλλοιώθη
ὄλω, τὴν ἑστίν, ἢ τὴν λόγον παρεσαλεύθη, ἀλλ' ἦσεν·
τὴν χεῖρα βάλων ἐν τῷ στήθει, καὶ τῷ σημείῳ τοῦ
σταυροῦ ἑαυτὴν καθοπίστας, εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως
ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὰς ἐρωτήσεις· τῶν γὰρ ἄλλων
ἀπάντων οἶδόν τινα χαλινῷ τῇ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ
προνοίᾳ κατασχεθέντων, καὶ οἷον εἰπεῖν ἐν τῷ τόπῳ
ἀπονακτοσάντων, μόνος ἐκεῖνος ὁ τοῦτον κρητήσας
διελέγετο, τίς εἴη, καὶ πόθεν, καὶ ὅπη πορεύεται,
πάντα διερευνόμενος.

5. Τοῦ δὲ ἦν πατριδᾶ, καὶ τὸ γένος, καὶ τὴν
σκοπὴν τῆς ἑδοκτορίας ἀληθοῦς ἀναγγελιατος, ὁ
τοῦτον βαύμασας ὁ βάρβαρος ἐπὶ τε τῷ ἀνθεῖ αὐτοῦ
τῆς νεότητος· οὐπω γὰρ ἠλικίας ἐπλήρου χρόνον
ἦν τριάκοντα· καὶ ἐπὶ τῷ κάλλει τῶν ἱρατίων,
ἀκμήν γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ κόσμου ἐκέχρητο· οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐ-
τοῦ, φησὶ πρὸς αὐτόν· Οὐκ εἶδες σε τοσοῦτον νεώτε-
ρον ὄντα τοῖς μοναχικοῖς πόνοις ἀπὸ τοῦ νῦν σεαυτὴν
κατατῆσαι, ἀλλὰ πρὸς γῆρας, ὅτε οὐδὲν κακὸν δύνῃ
ποιῆσαι, τότε ἂν ἐπορεύθης, εἰς ἔλως ἰδούλου,
πρὸς τὴν τοιοῦτον ἀγῶνα. Ὁ δὲ, φησὶ πρὸς αὐτόν ὁ
ἐχέφρων ἀνὴρ, οὐ βούλεται ὁ Θεὸς ἀκουσῶς ἡμᾶς
εἶναι καλοῦς. Ἀλλ' οὐδ' ἰσχύει γέρων ἀρεσῆσαι Θεῷ,
ὡσπερ οὐδὲ σοὶ γαμβρὸς ἀσθενής, ἢ στρατιώτης
νισθρὸς βασιλεῖ. Κάγω νῦν ἐν τῇ νεότητι θέλω δου-
λεῖσαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐν γῆρα παρ' αὐτοῦ δοξασθῶ.
Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄπιστος ἐκεῖνος Ἀγαρηνός, καὶ
ὡσπερ αἰδεσθεῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, μᾶλλον
δὲ ὑπὸ τῆς ἀνωθεν προνοίας τὴν καρδίαν μεταβλη-
θεῖς, ἀπέλυσεν αὐτόν, ὑποδείξας αὐτῷ τὴν ὁδὸν,
μετὰ δὲν σκληρὸν ἢ ἐναντίον ποιήσας ἢ λέξας αὐτῷ·
ἀλλὰ καὶ ἐπιστάμενος φασὶν αὐτῷ, καὶ προθυμοποι-
ήσας αὐτόν ἐν λόγοις ἱκανοῖς καὶ προτροπτικοῖς εἰς
ἀρετὴν. Ἐπειδὴ τοίνυν διεστῆσαν ἀλλήλων, καὶ ἡ
τοῦ Θεοῦ πρόνοια πρὸς τὸν ἑαυτῆς θεράποντα σκέ-
πην τε καὶ ἀντίφωιν ἐπεδείξατο ἐν μέσῳ κρυμίνου
τε καὶ πυρὸς, καὶ ἐν μέσῳ λεόντων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
θεῶν καὶ σκορπίων, καὶ τῆς τοῦ ἐχέροῦ ἀπάσης

A adversarius, antevertit et difficiles laqueos per
viam tendit, volens, ut quoquo modo retardaretur
vir justus a suo cursu. Ergo facienti iter, Deum-
que psalmis et hymnis fuisque ex imo corde
precibus alloquenti, dum littori vicinus est jam
aspectu maris exhilarandus, ecce prosillit e sar-
acenis barbarus, et sicut olim vipera Paulum, ita
virum justum manu prehendit, simulque ultra
gradiebantur. Non longe profectis, en multitudine
Saracenorum ad dextram sub nemore stratorum,
nigrorum Æthiopum (11), feris intuentium oculo-
lis, truces vultus habentium et omnino demoni-
bus consimilium: ad lævam vero naves magnum
subductæ, quod ventum illi secundum, ut par
est, ad commodam navigationem expectarent.
B Hæc ut repente vidit beatus Nilus, horribilemque
et inusitatum illum aspectum et peregrinum con-
tuitus habitum, non mente dimotus est, nec omnino
facies illi immutata est, aut stuporem illum
passus est; sed manu sensim ad pecus admota,
signo crucis sese armavit et audacter ac viriliter
ad interrogata respondebat. Cæteris enim omnibus
divina Providentiâ, veluti freno quodam detentis
et in eodem loco quasi stupore correptis, solus
cum eo loquebatur qui eum tenuerat; quis-
nom esset et cujas et quo iret, singula perqui-
rens.

6. Illo vero fatente ingenue et patriam et genus
et consilium, admiratus barbarus juventutis glo-
riam, nondum enim expleverat tricesimum annum
et vestimentorum decorem; adhuc enim munda-
num gerebat habitum; necnon prudentiam in
respondendo, ait ad illum: Non decet talem te
juvenem monasticis laboribus jam contabescere,
sed prope senium, quando nihil mali poteris agere,
tunc potius, si omnino tibi constitutum est, in hoc
certamen descendes. At vir prudens: Non, inquit,
invitos nos esse Deus vult bonus: sed neque pla-
cere Deo potest senex, quemadmodum nec tibi
gener infirmus, aut regi miles imbellis. Ego quo-
que nunc juventutis tempore Deo servire volo, ut
cum sentero, gloriam consequar ab illo. Hæc infi-
delis ille Agareus cum audisset, virtutem viri plane
reveritus, imo potius Dei providentiâ cor ejus
mutante, dimisit illum, viam commonstrans, cum
nihil asperè aut hostiliter in eum egisset aut
dixisset: sed bona etiam præcatus illi esset, ut
aiunt, verhisque alacritatem addidisset non paucis
et ad virtutem incitantibus. Ut alter ab altero
digressus est, cum Dei gratia suo famulo defensionem
præstitisset et præsidium in media fornace
ignis, atque inter leones, imo vero serpentes et
scorpiones tuncque inimici potentiam servasset
illæsum et incolamem, ut agnosceret et ipse na-
turæ inbecillitatem, et nihil esse vires humanas,
paululum sese illa contraxit, et sua quasi vi ope-

Joannis Clei notæ.

(11) Ex Africa in Siciliam, inde in Calabriam irruperaunt Saraceni.

rante orbatum destituit. Tunc vero illum timor ac tremor corripere, pavorque mortis apprehendere. Recogitans enim, in quos laqueos et quam multos incidisset, et pedes ipsos ad iter dirigere non poterat, sed omnino titubans, retro sæpe respiciebat, gladio se per dolum, ut moris est ipsis, ferendum jamjam exspectans. At Sarracenus cum vidisset, eum nec panem habere, nec peram, nec vini refocillationem, acceptis panibus non quidem recentibus, sed ex mundissima similitagine, cœpit post ipsum currere, fratrem vocans et ut se venientem exspectaret acclamans.

μήτε ἄρτον, μήτε πῆραν ἐπιφέρειμενον, μήτε οἴνου μέλαν καθαρῶς, ἤρξαι το τρέχειν ὀπίσω αὐτοῦ, κράζων ἐκβοῶν.

7. Hoc majorem illi timorem, ut par erat, et horrorem injecit, opinato, vera se suspicione perstringi; itaque solum hoc agebat, ut animam in manus Christi Domini commendaret. Ergo ut vidit illum Sarracenus nimis pavitantem, et pallente vultu veluti mortuum, cœpit acriter increpare et timiditatis probrum objicere. Nos enim, inquit, de te dolemus, quod nihil honore tuo dignum habeamus; tu vero de nobis, quæ minus decet, cogitas. Accipe parva hæc, quæ Deus subministravit, et in pace tuum iter habeo. Accepit vir Dei panes, tanquam sibi a Deo missos, et obstupescens tantam Dei de se curam ac sollicitudinem, ne oculos quidem attollere in cœlum volebat, sed veluti præ verecundia non audens intueri in Deum, et multa cum humilitate defixos in terram oculos habens, Davidis voces fusis lacrymis usurpabat: Quid retribuam tibi, Domine, pro omnibus quæ mihi retribuisti beneficiis maximis? Tu enim, Domine, suscepisti me de utero matris meæ; nec conclusisti me in manibus inimici. Post hæc tundens pectus et latera sua, objurgabat quodammodo animam suam, aiebatque: «Benedic, anima mea, Domino, et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. Benedic, anima mea, Domino et noli oblivisci omnes retributiones ejus.» In his cum reliquum itineris conficisset, jamque esset prope monasterium de quo supra diximus, fit illi obviam æquitis forma piorum hostis et ait: Quo tu pergis, clericus? Num ad hoc monasterium, ut monachum induas? Cur in adeo sædum errorem male raptus es? potuisses domi tuæ sedens salutem animæ facilius consequi, quam inter has silvestres feras. Cœpitque obtreectare monachis, et sexcenta convicia in nasticum jactare nomen, auro, inani gloria, ventriculo deditis appellans: et unius, inquit, lebetis culinæ eorum totum me stantem cum hoc equo pars media caperet. Cum ad hæc respondere vellet vir sanctus, ac dicere: Tu vero quis es, qui inquiris et reprehendis Dei famulos? Dignus enim est operarius alimonia sua, ille sicut aspis, obturatis auribus, rapido cursu ab eo recess-

δυνάμει, ἀβλαβῆ καὶ ἀπήμονα τοῦτον διαφυλάξασα· ἵνα γυῖ καὶ αὐτὸς τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμει οὐθενότητα, μικρὸν ἑαυτὴν ὑποστελλασα, καὶ οἶον αὐτὸν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας καταλείψασα· τότε δὴ, τότε φόβος καὶ τρόμος ἐπιπίπτει αὐτῷ, καὶ δειλία θανάτου περιέσχει αὐτόν. Ἐννοούμενος γὰρ εἰς οἶων παγίδων ἐνεπεπτώκει πληθύν, οὐδὲ τοὺς πόδας πρὸς τὴν ὁδὸν κατευθῆναι ἠδύνατο, ἀλλ' ὄλος διόλου κλονούμενος, πυκνὰ πρὸς τὰ ὄπισθεν ὑπεδέλεπτο, τὴν τοῦ ξίφους τομὴν δολερῶς, ὡς περ ἔθος αὐτοῖς, παρ' αὐτῶν αὐθωρὸν ἀπεκδεχόμενος. Ὁ δὲ Σαρράκηνος ὡς εἶδεν αὐτὸν παράκλησιν, λαθῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἄρτους ξηροὺς καὶ αὐτὸν ἀδελφόν, καὶ προσμῆναι τὴν ἀφιξίν αὐτοῦ

ζ. Ὅπερ εἰς μείζονα φόβον καὶ ἀγωνίαν, ὡς εἶδος, περιέβαλε τὸν νεανίαν, λογισάμενον ἀληθῆ ὑπειληφέναι ἑαυτόν· καὶ μόνον τὴν ψυχὴν παρετίθετο ταῖς χερσὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Τοῦτον ἰδὼν δειλανδρίσαντα ὁ Σαρράκηνος, καὶ τῷ δέει τὰς βίαι; ἀχρωθέντα καθάπερ νεκρὸν, ἤρξαι ἐπιπλήττειν σφοδρῶς, καὶ τὸ ἀνανδρὸν ἐνειδίξειν αὐτῷ. Ἡμεῖς γάρ, φησί, λυπούμεθα περὶ σοῦ, οἱ οὐδὲν ἔχομεν ἄξιον τῆς σῆς τιμῆς, καὶ σὺ τὰ μὴ πρέποντα λογίζῃ περὶ ἡμῶν. Δέξι ταῦτα τὰ μικρὰ, ἄπερ ἐχορήγησεν ὁ Θεὸς, καὶ πορεύου ἐν εἰρήνῃ τὴν σὴν ὁδόν. Δεξιόμενος τοῖνον ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοὺς ἄρτους, ὡς ἐκ Θεοῦ πεμφθέντας αὐτῷ, καὶ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ἀντιλήψει καὶ περιποιήσει τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτόν, οὐδὲ τὸ ὄμμα εἰς οὐρανὸν ἐπάροι ἠδούλετο· ἀλλ' ὡς περ αἰδούμενος ἀναβλέψαι πρὸς τὸν Θεόν, κάτω τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν γῆν μετὰ πολλῆς ταπεινοφοσύνης νενευκάς, μετὰ δακρῶν τὰς τοῦ Δαυὶδ ἠφίει φωνάς. Τί ἀνταποδώσω σοι, Κύριε, λέγων, περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκάς μοι μεγίστων σου εὐεργεσιῶν; σὺ γάρ, Δέσποτα, ἀντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου, καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα κρούων τὸ στῆθος καὶ τὰς πλευράς αὐτοῦ, ὡσανεὶ ἐπέπληττε τὴν ἰδίαν ψυχὴν, καὶ ἔλεγεν· Ἐδόλγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. Ἐδόλγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ. Ἐν τοῦτοις διανύσαντος τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοῦ, καὶ λοιπὸν προσεγγίζοντος τῇ ἤδη προλεχθείσῃ μονῇ, ὑπαντᾷ αὐτῷ ἐν σχήματι ἱππέως ὁ δικαίων ἐχθρὸς, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· Ποῦ πορεύῃ σὺ, κληρικέ; μὴ μοναχὸς ὑπάγεις γενέσθαι ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ; καὶ ἵνα τί οὕτως ἐπιανθήθης κακῶς; ὕντως κάλλιον ἠδύνασο ἐν τῷ οἴκῳ σου καθιζόμενος ὤσαι τὴν σὴν ψυχὴν, ἢ εἰσερχόμενος μέσον τῶν ἀγρίων τούτων θηρῶν. Ἠρξαι δὲ κατηγορεῖν τοὺς μοναχοὺς· μυρίας λοιδορίας ἐπιπέων τῷ ὀνόματι αὐτῶν, φιλαργύρους τε καὶ κενοδόξους καὶ γαστριμάργους ἀποκαλῶν· καὶ οἱ εἰς λέθης τοῦ μαγειρίου αὐτῶν ἐχώρησεν ἄν με σὺν αὐτῷ τῷ ἱππῳ σταθῆναι ἐν μέτρῳ αὐτοῦ. Μέλλοντος δὲ τοῦ δικαίου ἀποκριθῆναι αὐτῷ

* Psal. cxxv, 12.

* Psal. cxxviii, 15.

* Psal. xxx, 9.

* Psal. cii, 1, 2.

* Matth. x, 10.

καὶ εἰπεῖν· Σὺ τίς εἶ, ὁ ἀναγνίνων καὶ μεμφόμενος τοὺς δουλεύοντας τῷ Θεῷ; ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ· ἐκεῖνος βύσας τὰ ὠτα, ἀνεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ ὀσιος κατασφραγισάμενος ἑαυτὸν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ, καὶ δυσωπήσας τὸν Θεὸν ἐκτενῶς σκεπάζει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κατακρίναι τὸν οὐνοδῆποτι μοναχὸν, εἰσῆλθεν εὐθύμως εἰς τὴν ἀγίαν ἐκείνην μονήν.

A sit. Et sanctus crucis signo identidem se muniens, ac deprecatus Deum, ut se ab eo præservaret crimine, quemcunque monachum condemnandi, lætus in sanctum illud ingressus est monasterium.

CAPUT II.

In cenobium admissus ritque habitum pactus destinatur alteri monasterio prælatu, sed sollicitè ipsam ceterasque dignitates refugit, abstinentiæ et humilitati studens. Prophetiæ spiritu claret. Ad cellam solitariam se recipit.

7. Καὶ προσκυνήσας τὸν τε ἡγούμενον, καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς, καὶ παρακαλέσας ἵνα εὐχωνται ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Κύριον, προσέδεχθη παρ' αὐτῶν ὡς υἱὸς καὶ ἀδελφὸς ἀγαπητός· ἰδόντες δὲ αὐτὸν κεκοπιακῶτα λίαν ἐκ τῆς ὁδοῦ, φιλοφρόνως ἐδεξιώσαντο αὐτὸν ἐν τε ἰχθύσι καὶ οἴνω καὶ τῇ λοιπῇ παρακλήσει τῶν ἀδελφῶν, καθὼς αὐτοῖς εἰθιότο· αὐτὸς δὲ τὰ πολλὰ περιδύων ὡς ἀνοικεῖα ὄντα τοῖς εἰδαγωγικοῖς, καὶ μάστιγα τοῖς σφριγῶσι τῇ τῆς νεότητος ἀκμῇ, καὶ βουλομένοις τὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ὑπελθεῖν, ἄρτω μόνῳ καὶ ὕδατι τὴν χρεῖαν ἀπεπλήρου τοῦ σώματος, ἀνάξιον ἑαυτὸν κρατῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῶν μεταλήψεως. Ἔστα μετὰ ταῦτα ἀνατίθησι τῷ ἡγούμενῳ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ τὸν λογισμὸν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, παρακαλῶν τῷ τοιοῦτῳ σκοπῷ ἐνδύσαι αὐτὸν τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν, ὥστε μὴ πλέον τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ποιῆσαι ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ βουλῇ καὶ εὐχῇ ὑποστρέψαι αὐτὸν πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας, οἷς ἠκείνῳ ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ ἀπήλειψαν αὐτὸν νοουθεσίαις καὶ διδασκαλίαις πνευματικαῖς. Πρὸς τοῦτοις ὁ μὲν ἀββᾶς ἠβούλετο ἅμα τοῦ καθιερώσαι αὐτὸν, καὶ ἡγούμενον καταστήσαι ἐν ἐτέρῳ μοναστηρίῳ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ἀκούσας τοῦ τοιοῦτου λόγου, τοσοῦτον ἐπάνη αὐτῷ φορτικὸν καὶ ἀπρεπὲς, ὅτι καὶ δεξιὰς εἰδῶκε τῷ Θεῷ τοῦ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, εἰ πατριάρχῳ βουληθεῖη τις καταστήσαι αὐτὸν, μηδὲ ὅπως τὰ καταδέξασθαι οἷαν δῆποτε ἀρχὴν· ἀλλ' ἄρκετόν ποτε γινέσθαι αὐτῷ, τὸ ἐν τῇ τάξει τῶν μοναχῶν εὐαρεστῆσαι Θεῷ, καὶ μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀπολλύντά τὸ σωφρονεῖν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐτέροις τισὶν ὄροις παρέσφιγγεν ἑαυτὸν, ὑφ' ὧν ὡς περιετκικωτέροις καὶ κεφαλαιωδέστεροις τῶν ἀρετῶν συγκροτούμενος, τὰ λοιπὰ πάντα ἐπαινετὰ καὶ καλὰ τοῦτοις συνέφθονται ὡς ἐν αἰύσεσιν ἐχόμενα. Ἔστι δὲ ταῦτα· τὸ φυλάξαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν ἀγνείᾳ καὶ καθαρότητι, ὡς προσφορὰν καὶ δῶρον προσενεχθῆν τῷ Χριστῷ· καὶ τὸ ἀπέχεσθαι φιλαργυρίας, τῆς βίβης πάντων τῶν κακῶν μέχρι καὶ ἐνθὸς ὀβολοῦ· καὶ τὸ μὴ ἐκβάλλειν μοναχὸν ἢ ἡγούμενον ἀπὸ τῆς ἰδίας μονῆς ἕνεκεν τῆς παροικίας αὐτοῦ.

8. Τούτων ἕνεκα τῶν κανονισθέντων καὶ ὀρισθέντων αὐτῷ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀμφιάσει τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος, πολλοὺς καὶ μεγίστους ὑπέμεινε πειρασμούς· πρὸς γὰρ τὸ ἀντιτεῖνον μᾶλλον ἢ

8. Cumque venerabundus consalutasset hegumenum et cunctos fratres, rogassetque, ut sibi Dominum propitium redderent, receptus est ab iis ut filius et frater charissimus : et cum vidissent eum valde fessum de via, perhūmaniter acceperunt, appositis piscibus et vino et cæteris, quibus se reficere monachi solent. At is, posthabitis pluribus, quod minus convenirent statum ineuntibus religiosum, et præsertim in ipso juventutis flore ferventibus et Christi jugum subire volentibus, pane tantum et aqua corporis indigentiam explebat, indignum se putans ob Christi amorem vel illis vesci. Deinde hegumenum de rebus suis certiore facit, enarratque omnia, et consilium exponit suum, cur illuc venisset, rogans sibi monasticum habitum dari ea lege, ut ne plus quadraginta dies in illo monasterio moraretur, sed cum bona ejus venia et benedictione licet sibi reverti ad sanctos Patres, quibus initio addictus esset, et a quibus fuisset inunctus admonitionibus et institutionibus spiritalibus. At vero abbas simul atque consecrasset illum, hegumenum volebat præficere alteri suo monasterio. Quod ut ille audivit, adeo visum sibi est grave et indignum, ut Deo quoque ex illa hora sponderit se nullam prorsus suscipere præfecturam, etiamsi ad patriarchatum vocaretur, sed sibi satis esse, si in monachorum ordine Deo placeret et non sapere plusquam oportet sapere, posthabita sobrietate. Quin et alios quoque præfixit sibi terminos, quos tanquam plura comprehendentes et principales virtutes, cætera omnia laudis et honestatis plena sibi iis obstricto, tanquam annuli catenarum connexa, subsequerentur. Ea vero sunt, ut corpus sibi castum purumque servaret jam Christo tanquam hostiam et munus oblatum, avaritiam fugeret, radicem malorum omnium, usque ad unum obolus : ut nullum monachum, aut hegumenum de suo exturbaret monasterio ad parandum sibi mansionem.

9. Propter hæc sibi constituta et fixa, dum angelicum sumeret habitum, multas et maximas passus est vexationes. Ubi enim major repugnantia, ibi semper pugna, juxta illud : « In via hac... qua

¹ Rom. xiv, 13. ² Psal. cxvii, 4.

ambulabam, absconderunt laqueum mihi...) (12) Sed respondet amentia raptus et ait: Recede, monache; vitæ meæ dies anni decem sunt. Per octo annos explebo animæ meæ desideria et inimicos meos mihi subiciam, sicut volo ego: duobus vero annis pœnitentiam agam et recipiet me Deus, ut illum meretricem et latronem *. Tunc abbas Nilus sancto afflatus Spiritu, respondens illi, ait: Cave tibi, miselle homo: nam docem, quos te putas victurum annos et animæ desideria expleturum, decem dies tantum sunt. Ne fallaris ergo, somniis et divinationibus te ipsum decipiens. Hæc cum animi libertate ad eum fatus in monasterium reversus, hegumeno quidem renuntiavit, futuram brevi perdit hominis mortem. At insolens ille vit frigida calidaque febri statim correptus, jacebat per dies novem gravissimis afflictus doloribus:

* Jos. vi, 25; Hebr. vi, 31; Luc. xiiii, 45.

Joannis Clei notæ.

(12) Quæ hic desiderantur non puca ex Sirloti versione suppiemus: « At divina one communitus, ac propria alacritate concertans, hæc usque ad extremum vitæ spiritum immobiliter servavit. Cum igitur quadraginta dies in sancti ac magni martyris Nazarii monasterio permaneret, ubi et sanctum habitum se induit, per totos hos dies neque panem, neque vinum gustavit, neque aliud ex his quæ igni conficiuntur; sed vivebat arborum fructibus et oleis contentus. Multum autem illi hoc ad male patiendum fuit, homini a deliciosa vita repente ad austeram hanc vivendi formam translato. Neque enim desidia abstinentiæ pondus levabat, aut multo somno otium transigebat: sed totum diem in pulchre scribendo conterebat, ut monasterii manuum suarum monumentum relinqueret, neque, quod otiosus panem manducaret, condemnaretur. Noctem autem in oratione, psalmis et genibus flectendis ducebat, tribus certaminibus sibi propositis trinitate munito, duplici continentia, corporis labore et afflictione, cum vigiliis peracta. At ne quis existimet, iustitia certaminum hujusmodi exstitisse, fines autem minus feliciter peractos: sed quemadmodum principium approbatum, ita et postremum Deo fuit acceptum. Manifestum autem hoc erit Dei gratia alijuvante et bratione progrediente. Quodam die adit illum ex familiaribus veteribus quidam, qui cum laudasset eum, quem erga Deum bonum animum præ se tulit, dum in mundo vitam degeret, et rursus in monastica conversatione; cumque beatum illum prædicaret, propterea, quod bonam partem elegerat, quæ non auferretur ab eo. At is: Si bonum, inquit, est, o frater, quod laudas, quare et tu non ænularis? Propterea quod, inquit, non existit mihi amictus, neque lana confecta tunica.

« Statim autem surgens sanctus vir, dempto sibi, quem gerebat, amictu, novum ac maxime delectabilem ei dat excusationes, importunas fingenti, ac quamprimum zonam dissolvens, studebat sese exuere, ut et tunicam illi daret: Cape, inquit, hæc, frater modo, ne bona parte priveris, de me vero abjecto illius servo Dominus providebit. Cum ille vivi magnanimitatem perspexisset, immensamque charitatem atque efferventem zelum, non permisit illum omnino exui, erubescens vidum videre: amictum autem solum capiens ac sibi imponens, Pœnitens, inquit, credo Domino nostro Jesu Christo, et spero in sanctas tuas orationes, quod ob recordationem hujus amictus studebo et ego Deo placere, ac certamen salute pro

μάχη ἐστὶν κατὰ τὸ: « Ἐν ὀδῷ ταύτῃ ἢ ἐπορευόμεν, ἐκρυψάν παγίδα μοι. » Τῇ δὲ ἀλλὰ ἀποκρίνεται μετὰ ἀποβολῆς, καὶ φησὶν: Ὑπαγε καλόγηρε, δέκα ἐτη ὑπάρχουσιν αἱ ἡμέραι μου ἐν τοῖς ὀκτώ ἔτεσι: πληρώσω τὰ τῆ; ψυχῆς μου ἐπιθυμήματα, καὶ τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ὑποτάξω, ὡς θέλω ἐγώ: εἰς δὲ τὰ δύο ἐτη μετανοῶ, καὶ προσδέχεται με ὁ θεὸς ὡς τὴν πόρνην καὶ τὸν ληστήν. Τότε ὁ ἀββᾶς Νεῖλος ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐμπνευσθεὶς ἀποκρίνεται αὐτῷ, καὶ φησὶν: Πρόσχε σεαυτῷ, ταπεινὸν ἀνθρώπει: ἃ γὰρ ἐλπίζεις δέκα ἐτη βιώσαι, καὶ τὰ θελήματα τῆς ψυχῆς σου πληρῶσαι δέκα ἡμέραι τυγχάνουσι: μὴ τοῦτον πλανῶ, ἐν ὀφελῶσι καὶ μαρτυρίαις σεαυτῶν ἀπατῶν. Ταῦτα μετὰ παρήρησις πρὸς αὐτὸν εἰρηκῶς, καὶ ὑποστρέφας ἐν τῇ μονῇ, τῷ μὲν ἡγουμένῳ ἀπήγγειλε τὴν ταχίστην ἀπώλειαν τοῦ δεινοῦ. Ὅ δὲ σοβαρὸς ἐκαίνοσ ἀνὴρ βίγει καὶ πυρετῷ

meæ animæ salute. Quibus dictis, discessit attonitus atque hominis virtutem admirans. At saucius Nilus, cum petiisset a monasterii cellario unius pecudis pellem, hanc manibus consciciens, ac benedictionibus variam exornans suis humeris imposuit, secum cogitans eum qui dixit, « Circue-runt in melotis et pelibus caprinis. » Propositum autem hoc unum illi erat, vitam apostolicam et zelum propheticum in animi promptitudinem accipere, atque ad illos assidue aspiciens, ex illis formabat interiorem atque exterioram hominem: caput inopertum habebat: juxta Apostoli præceptum, una vero tunica omne tempus induebatur, evangelicum dictum sequens, pedesque nudos gerens, propterea, quod ita propheta sunt cum admiratione hujusmodi pedes approbati. Quamvis ab hujusmodi laboribus atque afflictionibus extremæ senectutis infirmita atque imbecillitas illum amovit, tamen ab animi virtutibus ne ipsa quidem mors absterruit, quoniam in illis primas principatum haberet, neque illius memoriam futuri ævi delevit oblivio, siquidem juxta Apostolum manent hæc tria, spes, fides et charitas.

« At interea ad ea quæ cœpimus redeamus. Erat regulus quidam, quem comitem vocant in regionibus illis, durus ac nimium inhumanus, nullam suæ salutis rationem habens: utens autem tyrannide atque arrogantia, servituti subiecit innocentem animum cujusdam, qui ad illud monasterium, ubi beatus Nilus versabatur, pertinebat. Quodam igitur die cum ille tyrannus irruisset in monasterium ad explendum proprium ventrem, neque enim ob animæ utilitatem; cum esset discessurus, præfectus nihil ausus est ea de re dicere, veritus arrogantiam atque illius impudentiam: advocavit B. Nilum, in quo admirabilis loquendi libertas inerat, atque illum adhortatur, ut terribilem illum principem aggressus, tantam, quam injuste occupaverat, liberationem impetraret. Qui velut a Deo jussus, atque indubitata fide armatus, adit temerarium illum, et opere et verbis, spiritualibus admonitionibus utens, quemadmodum a præfecto audierat, admonens eum de proposita re, cujus gratis venerat. Hoc autem nimium contradicente, atque petitionem renuente, quod neque si angelus ex cœlo descenderet, neque alicui homini esset obtemperaturus, ut ejusmodi animam eriperet; beatus Nilus mortis stimulum iniecit, considerans mortis recordationem idoneam esse, ut et lapideam animam accerere. »

παραρχήμα συτχέθεις, έκαιτο μέχρι τής ενάτης ημέρας βασανιζόμενος άνηκίστως· και τή δεκάτη συστάσεως αύτῷ ένεχθείσης παρά τών οικητόρων τής κώμης, και πάντων βουλευομένων αυτών άποκταίνα, αύτς μαθών τούτο πρς τής ὄπ' αύτου πορευομένης·μαινάδος (13), επελάβετο μὲν τῷ θράσει τής σπάθης, και πάντας αύτους διεσκόρπισεν επιφανείς και μόνον. Τῷ δὲ φόβῳ και τῇ δειλία κατασχεθείς ἐπὶ πλείον, και βουληθείς τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν εὐρασθαι, ὑπὸ τῶν ἰδίων συμποδισθεὶς ἀρμάτων, και πασῶν τοῦ ζῆν ἀπὴλλάγη· και οὕτως ὑπὸ τῶν περ' αύτου πολλακίς ἀδικηθέντων τὴν χειρὰν ἀπετμήθη, και τοὺς κυσὶ παρεδόθη εἰς βρῶσιν. Καὶ ἐκληρώθη αύτῷ ἡ πρόβρῃσις τοῦ ἁγίου, ὡς οὕτε έντὸς, οὕτε ἐκτὸς, ἀλλ' ἐν τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ. Μετὰ δε ταύτας τὰς ἡμέρας ὑπέστρεψεν ὁ ὁσιος πατήρ Νεῖλος πλήρης ὦν Πνεύματος ἁγίου και πίστεως πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν τῷ Μερκουρίῳ. Καὶ γὰρ πέρυκε τῷ ὁμοίῳ τῷ ὁμοιον πάντως συνθεσθαι· και ἰδόντες αύτὸν πάντας ἀποστολικῶν και βίον και σχῆμα και ἐπιτέθειμα περιδεδημένον, ἔχοντα δὲ και τὴν εὐπρεπεστοτην ταπεινῶσιν σὺν τῇ αἰδοὶ τῷ μετώπῳ προκαθημένῃ, αὐτῷ δόξαν ἀνέπεμψαν.

Γ'. Αὐτὸς δὲ πάντας μὲν ἐσέβητο και εὐλαβετο ὡς ἁγγέλους Κυρίου, ἐξαιρέτως δὲ σχέσιν και ἀγάπην μεγίστην ἐπέκτητο πρὸς τὸν τίμιον Πατέρα Φαντίον. Κάκενος δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ φίλτερον ἢ και πλέον ἐδείκνυε πρὸς αὐτόν· τὴν τοῦ Πέτρου και Ἰωάννου, ἡ βασιλείου και Γρηγορίου συζυγίαν και ἀδιάσπαστον γνώμην ἐν ταυτοῖς προδηλοῦντες. Συγκαθημένων γὰρ αὐτῶν πολλακίς, και τὰς Γραφὰς ἀναγιγνωσκόντων, συνήγοντο αἱ ἀδελφοὶ πρὸς αὐτοὺς πάντες, παρακαλοῦντες ἀκοῦσαι λόγον ὠρελίας ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν. Καὶ ἀκούοντες τοὺς λόγους· τῆς χάριτος τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου, θαυροῦντες· δὲ και τὴν ἀστράπτουσαν χάριν ἐπὶ τὸν ἅγιον Πατέρα Φαντίον, οἶδον ἄλλο ὑπελάμβανον τούτους ὑπάρχειν, ἀλλ' ἡ Πέτρον και Παῦλον. ὦν και τὸν βίον ἐξήλουν. Τινὲς σὺν τῶν ἀδελφῶν ἀπελθόντες εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ μεγάλου Πατρὸς Ἰωάννου, ἤρξαντο ἐπαινεῖν τὸν μακάριον Νεῖλον, ὡς ὠφέλειας ὑπέθεσιν παρά Θεοῦ πεμφθέντα ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· προσκύνήντες και τούτο, δεῖ οὕτε ἄρτου, οὕτε οἴνου μεταλαμβάνει, ἀσκήσιν διώκων ὀψηλοτάτην. Ἐκέλευσεν σὺν αὐτοῖς ὁ Πατήρ ἀποστειλαὶ αὐτόν. Καὶ τούτου γεγονότος, και μετὰ χαρὰς προσεχθέντος, κελύει ὁ μέγας Πατήρ Ἰωάννης δοθῆναι αὐτῷ ποτήριον οἴνου

decimo vero, conspiratione in eum facta a vicis illius incolis et consultantibus omnibus de inferenda illi nece, admonitus ille de hoc a mænade (13), quæ ejus libidini serviebat, arripuit quidem gladium fretus audacia, tantumque illis visus omnes in fugam vertit. Verum timore pavoreque vehementius agitated, volensque sibi fuga consulere, suis ipse præditus est armis, lapsusque occubuit, tumque præcisum illi fuit caput ab iis, qui sæpe ab eo pessima quæque fuerant passi, projectusque ipse canibus ad devorandum. Et impletum est, quod vir sanctus de illo prælixerat, scilicet non ante, non post, sed decima die. Postquam hi dies abiire, reversus est Spiritu sancto et fide plenus sanctus Pater Nilus ad sanctos Patres in Mercurio. Natura enim comparatum est ut plane similibus similla delectentur, et videntes eum omnes et vita et zelo et habitu et instituto ornatum apostolico et relucentem in ejus fronte cum verecundia modestissimam humilitatem, exultarunt et lætati sunt Deoque gloriam propter ipsum dederunt.

τῶν γαλιόσαντο και τῶν ἀνθησαν, και τῷ Θεῷ ἐπ'

10. Ipse vero omnes venerabatur tanquam angelos Domini, præcipuo vero amore prosequabatur summaque charitate complectebatur venerabilem Patrem Fantinum; et ille vicissim, pari, vel etiam majori affectu amoris respondebat, Petri cum Joanne, seu Basillii cum Gregorio summanque et indivulsam animorum conjunctionem præseferentes. Considentibus ergo sæpe illis et Scripturas lectitantibus, conveniebant omnes fratres ad illos, rogabantque, ut sibi utilitatis sermonem deponerent. Et audientes verba gratiæ, quæ procedebant de ore sancti Patris Nili et intuentes etiam emicantem gratiam de sancto Patre Fautino, nihil aliud esse illos putabant, quam Petrum et Paulum, quorum etiam vitæ æmulores erant. Accesserunt ergo quidam e fratribus ad magnum Patrem Joannem (14) salutationis causa, cœperuntque celebrare beatum Nilum, quod missus a Deo esset ea in loca utilitatis ergo, addebantque, illum nec pane vesci, nec vinum bibere, asperrima vitæ ratione utentem. Jussit ergo Pater, ut is ad se mitteretur. Eo profecto et comiter excepto, jubet magnus Pater Joannes, offerri illi generosissimi vini poculum, experiri volens, num secundum Deum institutum ejus esset.

Joannis Clei notæ.

(13) Hæc ita verit Sirlotus : « Ipse hæc audiens, ab ea, quam aduſterabatur, furia, apprehendit iemere ense omnes suos dispersit manens solus. Timore autem magis detentus ac fuga sibi salutem volens comparare, a suis impeditus et curru decidens a vita excessit. » Μαίνωσ, est furiosa, quæ facit alius insanire : libidine procul dubio hic et amoribus illicitis, ut indicat porνευομένης; verum adulterium gratis adjunxit Sirlotus et ἀρμάτων vertit curru. Ἄρμα proprie κυριῶσ signifiçal : ἄρμα apud posteriorum sæcu-

lorum Græcos pro armis frequentius venit, ut liquet apud Gangium in Glossario : sensu, quem Caryophilus expressit, potius hic sumi videtur; at tum spiritus lenis pro aspero substituit debet. (14) Agresta parte v, cap. 5, Vitæ S. Basillii tria monasteria fuisse asserit prope territorium Palmense, primum a S. Mercurio, secundum a S. Michaelē appellatum, tertium, denique, ubi vixit S. Joannes, qui verisimiliter idem is est, de quo ad caput f, not. 6.

At B. Nilus acceptum poculum, petita benedictione, nihil moratus totum ebibit, nec dampnum ex epoto vino veritus, nec suum consilium proposito Patris diducantis præferens, sed abdicationem voluntatis suæ sive rationi consonæ, sive minus consonæ, tanquam salutis ansam longe maximam, cæteris anteponens. Tunc magnus ille viri sapientiam sinceramque ac plenam obedientiam secum admiratus (tentavit quippe illum et in aliis, imo docuit uti pater germanum filium) ad asiantes ait: Nonne dicebant Patres, abbatem (15) Nilum abstinere a vino? Ut videre est, alia vident homines et alia dicunt.

Οὐκ ἔλεγον οἱ Πατέρες ὅτι ὁ ὀβελᾶς Νεῖλος οὐ γεύσται οἴνου; ἄλλα ὁρῶσιν ἄνθρωποι, καὶ ἕτερα λέγουσιν.

11. Continuo surgens ille profunda incurvatione sese demisit: et, Ignoscite, inquit, venerande Pater, nam coram Deo nihil boni unquam feci. Abstinencia tamen, Pater, quod ipse melius nosti, omnibus ad omnia prodest, senibus quibus, ut exemplar sint junioribus, nobis vero, qui juvenes tyronesque sumus, ne flammæ addamus uberius pabulum, vel feram immitiorem et indomitam reddamus. Assequi porro benedictionem sacratissimæ tuæ manus sive per vini potum, sive per frustum panis, patriarchali est gratia dignum, et tantumdem valens donum. Hæc audiens magnus Joannes subrisit, et spiritu exultans multo pluribus illum benedictionibus cumulavit, et votis bona ei precatas, locupletavit. Cæterum admonuit, ne medium asperioris viæ cursum teneret, ne forte morbo aut senio gravior, ea tunc quæreret, quæ religiosum habitum non decent. Et tunc quidem illum apud se manere voluit mira suavitate captus, quam eo legente sentiebat et perspicaci sententiarum explanatione, sacrarumque Scripturarum expositione. Vacabat autem assidue magnus Joannes Gregorii Theologi scriptis, ut ex multa eorum lectione alter theologus apud omnes audiret. Quadam ergo die librum eundem legente sancto Patre Nilo, placuit seni dogma quoddam doctoris dilucidare. Abbati vero Nilo probata non fuit tradita a senex expositio, utpote non assecuto germanum doctoris sensum. Et cum voluisset ex altero libri loco planius ostendere, rem ita esse et dogmatis rectitudinem, ut habebat, explicare, vehementer correptus fuit a magno Patre, quod fas ei non esset juveni et tironi, cænoque sæcularis vitæ adhuc inquinato res hujusmodi curiosius tractare. Quod ille audiens, non est turbatus, nec ulla ex parte mutata est illi voluntas in observando diligendoque ut antea senex, sed increpationis ejus æque accepit ac sitibundus aquæ vas plenum. Erat enim illi senex alter Joannes Baptista. Sæpe vero etiam ita venerabatur locum, in quo steterant pedes ejus in ecclesia, quemadmodum et ipsa sacri altaris penetralia.

Βαπτιστὴν· πολλὰκις δὲ οὕτω προσεκύνηι τὸν τόπον, ὡς τὸν θῆμα τοῦ θυσιαστηρίου.

μεγίστου, βουλόμενος ἰδεῖν εἰ κατὰ Θεὸν ἐστὶν ἡ αὐτοῦ πολιτεία. Λαβὼν δὲ τὸ ποτήριον ὁ βασις Πατὴρ Νεῖλος, καὶ αἰτησάμενος εὐλογίαν, ἀνυποστόλως πέπωκεν αὐτὸ μέχρι τέλους, μήτε τὸ ἄθρόνον τῆς βλάβης τοῦ οἴνου κατακτείνῃς, μήτε τὴν οικεῖαν κρίσιν τῆς τοῦ Πατρὸς διακρίσεως κυριωτέραν ἀποείξῃς, ἀλλὰ τὴν κοινὴν τοῦ θελήματος εὐλόγου τε καὶ ἀλόγου ὡς σωτηρίας μεγίστην ὑπόθεσιν τῶν λοιπῶν προτιμήσας. Τότε δὲ μέγας ἐκείνος; θαυμάσας καὶ ἑαυτὸν τοῦ ἀνδρὸς τὴν σοφίαν, καὶ τὸ ἀνυπόκριτον τῆς αὐτοῦ ὑπακοῆς κατὰ πάντων (ἐπέκρατε γὰρ αὐτὸν καὶ ἐν ἄλλοις, μᾶλλον δὲ ἐδίδαξεν αὐτὸν οἷα πατὴρ υἱὸν γνήσιον). ἔφη πρὸς τοὺς παρόντας·

Οὐκ ἔλεγον οἱ Πατέρες ὅτι ὁ ὀβελᾶς Νεῖλος οὐ γεύσται οἴνου; ἄλλα ὁρῶσιν ἄνθρωποι, καὶ ἕτερα λέ-

γαί. Εὐθέως οὖν ἀναστὰς ἐκείνος βάλλει μετένοιοι ἀλέγων· Συγχώρησόν μοι, τίμια Πάτερ, ὅτι οὐδέποτε ἐποίησα τί ἀγαθὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ὁμως ἡ ἐγκράτεια, Πάτερ, ὡς καὶ αὐτὸς μᾶλλον ἐπίσταται, συμβάλλεται πᾶσιν ἐν ἅπασιν, τοῖς μὲν γέρονσιν ἵνα εἰκὼν καὶ τύπος γένωνται τοῖς νέοις· τοῖς δὲ νέοις, ἡμῖν καὶ εἰσαγωγικοῖς, ἵν' ὄπισθ' αὐτῶν πλείονα ὕλην προσθήσωμεν, ἢ τὸ θηρίον ἀγριώτερον καὶ δυσκάθεκτον καταστήσωμεν. Τὸ μέντοι ἐπιτυχεῖν τῆς παναγεστάτης εὐλογίας τῆς σῆς τιμίας χειρὸς, εἴτε διὰ πόματος οἴνου, εἴτε διὰ κλάσματος ἄρτου, πατριαρχεικῆς χάριτος ἄξιον, καὶ τῆς αὐτῆς δωρεᾶς ἰσόβροτον. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέγας Ἰωάννης, ὑπομειδιᾶσας τῷ προσώπῳ, καὶ ἀγαλλισθεὶς τῷ πνεύματι πολλῶν πλέον εὐλογίας αὐτὸν ἀνημψήσατο, καὶ εὐχαῖς καταπλούτησεν. Ἐνουθέτει δὲ αὐτὸν συμμέτρως ἀσκέειν, μή πως ὑπὸ νόσου ἢ γήρωσι πιεσθεὶς μέλλῃ τότε ἐπιζητεῖν τὰ μὴ τῷ σχήματι πρέποντα. Καὶ τότε μὲν κατέσχευεν αὐτὸν παρ' ἑαυτοῦ, εὐφραυνόμενος ἐπὶ τῇ ἡδυτάτῃ ἀναγνώσει αὐτοῦ, καὶ τῇ εὐστόχῳ τῶν νοημάτων ἀναπτύξει καὶ διασαφήσει τῶν θείων Γραφῶν. Ἐσχόλαζε γὰρ ὁ μέγας Ἰωάννης αἰεὶ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὥστε τῇ πολλῇ πείρῃ, ἣν ἐξ αὐτῶν ἀνελάβετο, ἄλλον θεολόγον πρὸς πᾶσι γνωρίζεσθαι. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀναγινώσκοντος ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου, καὶ τοῦ γέροντος βουληθέντος διευκρινῆσαι ἐν τῶν ἁγίων διδασκάλῳ πονηθέντων δογμάτων, οὐκ ἤρεσε τῷ ὀβελᾶ Νεῖλῳ ἡ τοῦ γέροντος ἐρμηνεία, ὡς μὴ τὸν σκοπὸν τοῦ διδασκάλου ἐν ἀκριβεῖ καταλαβόντος. Καὶ βουληθέντος τὸ ἴσον τῆς διανοίας ἐν ἐτέρῳ χωρίῳ τῆς αὐτῆς βίβλου σαφέστερον ἀποδείξει, καὶ τὴν ὁρθότητα τοῦ δόγματος καθὼς ἐστὶν ἀποφῆναι, ἐπετιμήθη σφοδρῶς παρὰ τοῦ μεγάλου, ὡς οὐκ ἐξῆν αὐτῷ ἐρευνᾶν τὰ τοιαῦτα, νέψῃσιν καὶ ἀρχαῖσι, καὶ ἀκμῆν ἐν τοῖς πάθεσιν τοῦ βίου ἰνυσομένου. Αὐτὸς δὲ ἀκούσας, οὐδαμῶς ἐταράχθη, ἢ ὅπως παρεσαλεύθη τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης, ἧς ἐκέκτητο πρὸς τὸν γέροντα. Ἄλλ' οὕτως ἐδέξατο αὐτοῦ τὰ ὀνειδή, ὡς ὁ δι' ὕδατος ἐμπλησμένον ἀγγεῖον. Καὶ γὰρ εἶχεν αὐτὸν ὡς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν ὁποιεῖσταν ὁ πῶδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς καὶ

ιβ'. Τῆς δὲ ἐσπέρας καταλαθοῦσης, καὶ πορευθέν-
 τος αὐτοῦ ἡσύχως ἐν τῷ καλλίῳ τῷ ἰδίῳ, ὑπεισῆλθεν
 αὐτῷ λογισμὸς ἐκταράσσων καὶ ἐνοχλῶν αὐτὴν σφό-
 δρα, εἰγ' ἄρ' ὁ μέγας ἐπ' ἀληθείας ἐνέπληξεν αὐτῷ,
 ὡς κακῶς νενοηκότες τὴν χρῆσιν τοῦ θεολόγου, μὴ
 ποτε καὶ αἵρεσις λογισθεῖη· ἢ μόνον ταπεινώσει
 βουλόμενος τὴν ὑψηλοφροσύνην καὶ μεγίστην ἀλα-
 ζονείαν. Καὶ ταῦτα διενθυμούμενος, μικρὸν ἀπενύ-
 σταξεν. Ὁ δὲ πάντων τῶν δικαίων παρατηρῶν τὰς
 παρτροπὰς τῶν ἐνθίων διαθημάτων τοῦ ὑποσκελί-
 σαι ἢ κρύψαι παγίτα, βουληθεὶς σινιάσαι καὶ τὸν
 θσιαν τοῦτον, φαίνεται αὐτῷ καθ' ὕπαρ ἐν σχήματι
 δύο πρεσβυτέρων μεγάλων λεγόντων· Ἡμεῖς ἔσμεν
 Πέτρος καὶ Παῦλος· ἰδόντες δὲ σε φησὶν ἀσάλλοντα
 περὶ τῶν θείων δογμάτων, ἤλθομεν τοῦ συνείσαι σε,
 καὶ διδάξαι τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. Εἶπον αὖν καὶ
 χρῆσιν ὅσον τὸ τῆς ἐσποτικῆς εὐχῆς ὕψος, καὶ
 ἀπέστησαν. Ὁ δὲ εἰς αὐτὸν ἐλθὼν, οὐδὲ γὰρ καθ-
 εῦδων ὑπῆρχεν, ἐφιλοτιμείτο πρὸς τὸ παρὸν ἐπὶ
 τῷ ἀκαίρως φανίνοι, καὶ τὴν χρῆσιν ἐπὶ στόματος
 εἶναι, τὴν δὲ ἐννοίαν αὐτῆς οὐκ ἤρῳνα, καὶ ταῦτα
 ἐπ' ὅλου τοῦ ὄρθρου καὶ ἔως πρωίας. Πρὸς δὲ τὸ
 διάφασμα ἡσυχίαν ἀγων βαθείαν, καὶ μέλλων ἐρευ-
 νῆσαι τὸ τῆς ἀποκαλύψεως βάθος, εὔρε τὸ νομιζό-
 μενον μέλι πικρότερον ἀψινθίου· καὶ τὴν κρυπτο-
 μένην θεολογίαν, προδήλως αἵρεσιν δεινοτάτην. Τότε
 ὁ ὀξύνοος ἐκεῖνος ἀνήρ, καὶ ταχύς εἰς τὸ διακρίναι
 τὸ καθαρὸν ἀπὸ τοῦ κιβδηλοῦ, καταμαθὼν τὸν παμ-
 μέγιστον ὄλον τῶν νεητῶν πολεμίων, καὶ τὴν
 ἀφραστον πανουργίαν ἐκείνην, προστρέχει τῇ τοῦ
 Σωτήρος σταυρώσει, βίπτει αὐτὸν ἐπ' ἰθάρος, ἐν
 συντετριμμένῃ καὶ ταπεινῇ τῇ καρδίᾳ αἰτεῖται ἀπά-
 λειψιν ἐκ καρδίας τῆς πονηρᾶς ἐκείνης ἔγγραφῆς
 καὶ βεβήλου, ἧς καὶ τετύχηκε παραχρῆμα. Ἀναστῆς
 γὰρ τοῦ τόπου ἐκεῖνου, οὐδαμῶς οὐδέ ποτε ἠδυνήθη
 ἐκ' ἐκείνης τῆς ὥρας εἰπεῖν, ἢ κλιν ἐννοῆσαι τῆς
 πονηρᾶς ἐκείνης χρησιμοφίας μήτε ἀρχὴν, μήτε τέ-
 λος. Ἄπεισι δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγαν ἐργάτην, καὶ
 βάλαι αὐτῷ μετάνοιαν, ἀπαγγέλλων τὰ πάντα.

ιγ'. Ὁ δὲ γέρων μειδιῶντι τῷ προσώπῳ ἐκρά-
 τησεν αὐτὸν τῆς χειρὸς καὶ εἶπεν· Ἀνδρίζου, ὦ
 τέκνον, ἀνδρίζου καὶ κραταιοῦσθαι ἡ καρδία σου, καὶ
 ὑπόμεινον πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, ἵνα καὶ αὐτὸς
 ἐπιστρέψας στειρῆς πολλῶν ψυχᾶς ἐν τῇ γενεᾷ
 σου, φῶς καὶ αἰας ἀνδριχθεὶς ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς
 πλανωμένοις. Καὶ γὰρ ἐγὼ αἶδα τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ
 δοθείσαν σοι ἀγγίνοιαν, καὶ τὴν χάριν τοῦ λόγου·
 καὶ ἔγνωσ ὅτι ὀρθῶς διεκδικεῖς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγίου.
 Ἀλλὰ φοβούμενος μὴ τῷ τῆς οἰήσεως πάθει, καὶ
 κρημνῷ περιπέτης, ὅπερ πολλάκις εἰώθε ξυμβαίνειν
 τοῖς κατὰ σὲ ταχυδρόμοις, ἄμεινον κέκρικα εὐφραν-
 θῆναι με ἐν τῷ σε ὅπ' ἐμοῦ λυπηθῆναι, καθὼς ὁ
 Ἀπόστολος· διδάσκει, ἢ τὸ ἀγιον Πνεῦμα κατὰ σοῦ
 λυπηθῆναι ἐν τῷ σε οἰήσει καὶ ὑψηλοφροσύνη, ἀ-
 νεχθῆναι. Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων εἰρηκῶς πρὸς

12. Ad vesperum cum se in cellam quietis causa
 contulisset, subiit mentem illius cogitatio, quæ
 illum turbavit illumque vexavit : num fortasse
 magnus ille Pater ex animo reprehendisset, ut
 male interpretatum theologi verba, atque hæreti-
 cum ipse habuisset sensum, an vero meam, inquit,
 voluit deprimere arrogantiam fastumque plurimum.
 Dum hæc secum cogitat, levi somno corripi-
 tur. Interim, qui justorum omnium lapsus
 observat in sacris eorum gressibus ad supplan-
 tandum aut ponendum laqueum, cribrare volens
 et hunc virum justum, apparet illi per somnum
 duorum specie senum justa proceritate, dicen-
 tium : Nos sumus Petrus et Paulus : et quia te
 vidimus in divinis dogmatibus laborantem, venimus
 ad erudiendum te, docendumque omnem veritatem.
 Protulerunt ergo illi locum quemdam, quantum
 aut Dominicæ precis amplecteretur oratio, et
 discesserunt. Ille sese colligens, neque enim dor-
 miebat, applaudebat sibi quidem interim de im-
 portuno viso et sententiam in ore habebat, licet,
 quid per eam significaretur, non examinaret, idque
 per totum nocturnarum precum spatium usque ad
 illucescentem diem. Cum vero illucesceret, in
 summa animi quiete perscrutaturus latentem vim
 expositæ sibi sententiæ, comperit, quod putabatur
 mel, absinthium amarissimum et occultam theolo-
 giam hæresim esse manifesto pravissimam. Tunc
 acuti vir ingenii velocæque ad discernendum purum
 ab adulterino, cognita nequissima fraude spiri-
 tualium hostium et immensa illa versutia, accurrit
 ad crucem Salvatoris, prosternit se humi, contrito
 et humili corde petit deleri sibi ex intimo corde
 nefariam illam et impuram scriptionem, quod
 etiam continuo impetravit. Cum enim de loco illa
 se erexisset, nunquam ex illa hora potuit affari aut
 revocare quidquam omnino in memoriam, quod ad
 pravam illam allocutionem quoquo modo specta-
 ret. Accedit quoque ad magnam vitæ sanctioris
 operarium et profunda usus inclinatione singula
 enarrat.

13. At senex subridens prehensaque manu dixit :
 10 Viriliter age, fili, viriliter age et confortetur
 cor tuum et sustine dæmonum tentationes,
 ut conversus tu etiam confirmes in generatione tua
 multorum animas, luxque fias et sal in mundo
 errantibus. Novi equidem mentis perspicaciam et
 sermonis gratiam, qua Deus te donavit, et scio,
 te recte defendere mentem sancti doctoris, sed
 quia timebam, ne magna de teipso elatus opinione
 præceps rueres, quod sæpe tui similibus velocitate
 ingenii præstantibus evenire solet, satius duxi, te
 contristando me oblectari, quemadmodum Apo-
 stolus docet 11, quam Spiritum sanctum de te contri-
 stari, si tumida existimatione superbiaque inflatus
 corrueres. His aliisque pluribus ad eum usus verbis
 et precatus ei optima quæque, cum benedictioni-

10] Paral. xxviii, 20. 11] Ephes. iv, 30.

bus dimisit in pace. Sanctus vero Pater noster Nilus majora in dies incrementa faciens ad altiores virtutum gradus, quibus homo accedit ad Dei similitudinem, amavit etiam virtutum omnium matrem solitudinem, majores ex ea divitias lucraturus et immensum sapientiae cumulum. Et communicatio consilio suo cum sanctis Patribus (agebat enim nihil, illis inconsultis), annuente illorum prudentia, precibusque opitulantis, quod in consultatione erat, decretum fuit. Est non procul a monasteriis spelunca summis in rupibus, habens quoque aediculam Michaeli archangelo (16) dicatam, solitudinis studiosis aptissima. In hanc ille fortitudine inclytus, assumpto Heliae zelo et Heliasaei tolerantia, sanctorumque omnium patientia, sedem positurus ascendit maximo cum gaudio summaeque alacritate. In ea solitariam vitam ducens, Deumque praestolans, imo ante illum stans et invisibilem tanquam visibilem cernens, multa et maxima certamina viriliter decertavit; studens antiquorum omnium sanctorum justorumque in perferendis laboribus comparare sibi virtutes et merita, quae nullus aut verbis exprimere queat, aut scriptis mandare, eo quod in occulto facta solum illum non lateant, qui videt occulta: nisi quis ea conjectet ex fine et retributione paterna. « Pater enim, inquit¹⁵, tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto. » Et rursus¹⁶: « Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum. »

14. Nam quis tantam consecutus est gloriam et honorem in generatione hac, quantam beatus hic vir non modo a Christianis regibus et principibus, patriarchis et pontificibus, sive nostris sive externis, sed etiam ab infidelibus tyrannis, Sarraceno- rum, inquam, dynastis? Illi sane vel nudum ejus nomen in honore habebant, quia praesentem videre non poterant. Haec omnia certissima sunt argumenta ferventissimi erga Deum amoris, depressique animi, quo sublimantur homines, multo- rumque jejuniarum et vigiliarum et profundarum incurvationum et innumerorum affligendi corporis modorum, necnon aestuantium tentationum oppugnationumque spiritualium et sensibillium et corporis agrotationum, quas illi nequam spiritus vehementes inflixere, quod ascensus ipse esset in eam sublimitatem, de qua illi exturbati sunt. Sed quoniam ex multis ab eo praclare gestis pauca commemorare oportet, quotquot nobis indignis, quos ex animo ipse dilexit, non mentiente lingua narra- vit (17), cohortationis ergo ad potiores virtutes

¹⁵ Matth. v, 18. ¹⁶ 1 Reg. ii, 30.

Joannis Clei notae,

(15) Tum hic tum passim alibi observare licet, biographum res gestas ordine temporis, quo contigerunt, non narrare, et prolepsis frequenter uti.

(16) Haec sunt verisimiliter exordia caenobii, quod

A αὐτὸν, ἐπεξεξάμενός τε καὶ εὐλογήσας ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ ὁσος Πατὴρ ἡμῶν Νείλος ἐστὶ καὶ ἐστὶ προκόπτεος καὶ αὐξάνομενος ταῖς κατὰ Θεὸν ἀναβάσει καὶ θεώσεσιν, ἠράσθη καὶ τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡσυχίας, πλείονα πλοῦτον ἐκ ταύτης ἰσχύων κερῶσαι καὶ ἀπειρὸν σοφίαν. Καὶ τοῦτο ἀναβελὶς τοῖς ἁγίοις Πατράσι, διὰ τὸ πάντα μετὰ βουλῆς αὐτῶν πράττειν, τῇ αὐτῶν συνέσει καὶ δι' εὐχῶν συνεργίᾳ τὸ βουλευθὲν ἐκυρώθη. Σπῆλαιον δὲ ἐστὶν οὐ μακρὰν τῶν μοναστηρίων, ἐν τῷ ὕψει τοῦ κρημνοῦ διακείμενον, ἔχον ἐν αὐτῷ καὶ Ουσια- στήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, πάνυ πρὸς ἡσυχίαν ὄν ἐπιτήδειον τοῖς ἐπιτηδέοις. Ἐν τούτῳ τῷ σπηλαίῳ ὁ ἀνδρεῖος, ἐκεῖνος ὀνολαβῶν Ἡλιοῦ τὴν ζῆλον, καὶ Ἐλισσαίου τὴν καρτερίαν, τὴν τε ὁπομονὴν πάντων τῶν ἁγίων, ἀνέρχεται κατοικήσων μετὰ πλείστης χαρᾶς τε καὶ προθυρίας. Ἐν ᾧ καὶ ἡ μόνας ἀλιζόμενος, καὶ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος μάλ- λον δ' ἐνώπιον αὐτοῦ περιστάμενος, καὶ τὸν ἀόρατον ὡς ὄρατον προσηρώμενος, πολλοὺς καὶ μεγίστους ἀγῶ- νας ἀνδρικῶς ἐπεδείξατο, πάντων τῶν προηγωνισμέ- νων ὁσίων τε καὶ δικαίων τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἄθλα ἀνα- μάξασθαι σπεύδων· ἅπερ οἱ δέες ὦν ἰσχύσαι ἢ λό- γω φράσαι, ἢ γραφῇ παραδύναται, διὰ τὸ ἐν κρυπτῷ μόνῳ τῷ τὰ κρυπτὰ εἰδῶτι προσαναφέρεσθαι· εἰ μὴ ποῦ τις ταῦτα ἀπὸ τοῦ τέλους τεκμηροίτο, τουτέστι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δόξης, καὶ τῆς πατρικῆς ἀντα- ποδόσεως. « Ὁ Πατὴρ σου γὰρ, φησὶν, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ· καὶ τοὺς δοξάζοντάς με, φησὶ, δοξάσω. »

C ἰδ. Τίς δ' οὗτος; ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη ἐν τῇ γε- νεῇ ταύτῃ, ὡς ὁ μακάριος οὗτος; οὐ μόνον παρὰ πιστῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων, πατριαρχῶν ὁμοῦ καὶ ἀρχιερέων, ἐμοφύλων καὶ οὐχ ὁμογλώσσων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἀπίστων τυράννων, λέγω δὴ τῶν Σαβρακηνῶν φυλαρχούντων· οἵτινες μόνῳ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τιμὴν ἀπέδιδον, ἐπειδὴ τῆς θείας ἡμῶν. Ἐλεγχος δὲ ταῦτα πάντα τῆς τοῦ ἀνδρός πρὸς Θεὸν διαπύρου ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπόποιοι τα- πεινοφοροσύνης, καὶ τῶν πολλῶν νηστειῶν, καὶ ἀγρυπνιῶν καὶ μετανοιῶν καὶ κακοχυῶν· οὐ μὴ δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμπύρων πειρασμῶν, καὶ πολέμων νοητῶν καὶ ὀρατῶν, καὶ νοσημάτων σωματικῶν, τῶν παρὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἰσχυρῶς αὐτῷ ἐπενεχθέντων, διὰ τὸ μέλλειν αὐτὸν ἀναβαίνειν εἰς ὕψος, ὅθεν ἐκεῖνα κατῆλθον· ἐπειδὴ δὲ ἐκ πολ- λῶν τῶν ἐκεῖνου κατορθωμάτων ὀλίγα δεῖ μνημο- νεῦσαι, ὅσα ἡμῖν τοῖς ἀναξίως αὐτῷ ἐκ καρδίας ἀγαπηθεῖσιν ἢ ἀψευδῆς αὐτῶν εἴρηκε γλῶσσα, προ- τροπῆς ἕνεκα τῆς ἡμῶν προθυμίας τῆς εἰς τὰ κρείττω κατὰ τοὺς τῶν παλαιστῶν ἢ πολεμιστῶν

a S. Michaelē ibidem nominatum fuisse, dicit Agre- sta. Vide not. 14.

(17) Habemus hic procul dubio biographum sae- clo contemporaneum.

διδασκάλους, ταῦτα παραδῶμεν τῷ λόγῳ τοῖς βουλομένοις ἐκ πάντων ὠφέλειαν καρποῦσθαι· οὐ θαυμάτων μεγίστων, ἢ τερατείων ἀπόδειξιν παριστῶντι, οἷς καταπλήττεται ἡ ἀκοή τῶν νηπιωδεστέρων, ἢ τῶν ἀπίστων, ἀλλὰ κόπων ἀμέτρων καὶ μόχθων, οἷς τὸν Ἀπόστολον ἐγκαυχώμενον οἶδα. Ὅμως καὶ ταῦτα τοῖς μὲν ἀπίστοις πολλὰκις ἔπιστα δόξουσιν, τοῖς δὲ ποσῶς πεπειραμένοις ζῆλον ἐνθῆσους καὶ μνήμης ἐμπύρουμα.

A avidius nobis arripiendas, ut palæstrarum gignantiumque magistri facere solent; age, in nudum proferamus, utilitatem ex unaquaque re volentibus capere, non quæ præ se ferant maximorum miraculorum ac prodigiorum amplitudinem, quibus obstupescunt ineruditi et infideles, sed immensos labores et sudores, de quibus scio Apostolum gloriantem. Nam et hæc ipsa inexpertis quidem incredibilia videbuntur; quibus vero aliquid experimentum est, excitabunt zelum et ignes addent memoriae.

CAPUT III.

S. Nihil jejunii vigiliisque carnem domat et spiritui subjicit: varie orationes occupationesque diurnas dirigit ad vitandam lædium: antiquorum Patrum singulas vivendi normas experitur; jejunia et mortificationem usque ad stuporem colit, varieque a dæmone tentatus in morbum incidit.

Β 15. Ἐκεῖνος ὁ ἐνσαρκος ἀγγελος ὑπέταξε μὲν ψυχὴν καὶ πνεῦμα τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος, μηδὲν ὄλως ἔλασας τὸν νόον φροντίζων τῶν κάτω καὶ χυμὰ ἐρχομένων, ἀλλ' ἐξερευνᾶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ᾗ καρδίᾳ ἐκζητεῖν τοῦ πληρῶσαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ὑπέταξε δὲ τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, πλείστα αὐτῇ νομοθετήσας καὶ σφόδρα δουλαγωγῆσας, τοῦ εὐπειθῆ καὶ εὐθύνοιν εἶναι τῷ νεύματι τοῦ ἐπιστατοῦντος. Ἐδίδαξε μὲν γὰρ αὐτὴν, διὰ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, ἢ καὶ πέντε λαμβάνειν τροφῆς, καὶ τοσαύτην ἀεὶ ἐνδεῆ, καὶ οἶαν ἂν τύχη, τῇ τε τῶν ἡδέων ὀρέξει μῆταμῶς ἐπισπεύδειν· ἀπέχεσθαι οἴνου, καὶ παντοίων διὰ πυρὸς ἐδεσμάτων. Ἐμάστιζε δὲ αὐτὴν ἀγρυπνίας καὶ ψαλμωδίας καὶ παννύχους στάσεις. Ἐκτελεῖ δὲ ἐστὶ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς καλοῖς πανουργία θαιμόνων, πέρα τοῦ μέτρου ἐκτείνεσθαι ὑποβάλλουσαι τοῖς ἀπίστοις, ταῦτα ἐκεῖνῳ μέτρῳ διετέλεστο, ἵν' εἰ μὲν ἐλλείψῃ τι τῶν τετυπωμένων, βραθυμίας θειχθῆ τὸ λείψαι, καὶ ὡς χρεώστην αὐτὸν τὴν συνήθειαν ἀπαιτήσῃ· εἰ δὲ τι περισσώτερον ὁ λογισμὸς ὑποβάλλῃ, θαιμόνων εἶναι τὸ ἔργον, καὶ ἀποφεύγῃ τὸν ὄδον. Ὄθεν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως τρίτης ὀξείως ἐκαλλιγράφει, λεπτῶ καὶ πυκνῶ χρώμενος ἰδιοχείρῳ, καὶ τετραδίων πληρῶν καθ' ἐκάστην· ἐν τούτῳ πληρῶν τὴν τοῦ ἐργάζεσθαι κελεύουσαν ἐντολήν. Τὴν δὲ τοῦ Πνεύματος χάριν μετὰ τῶν ἀποστόλων λαμβάνων ἔστατο μέχρις ἕκτης παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ δεσπότητος μετὰ Μαρίας καὶ Ἰωάννου τοῦ ψαλτήριον σιγῶν, καὶ ποιῶν γονυκλισίας χιλίας, τελειομένης καὶ τούτῳ τῆς ἀεὶ προσεύχου ἐντολῆς παρεγγυώσης. Ἀπὸ δὲ ἕκτης ἕως ἐνάτης ἐκάθητο ἀναγιγνώσκων καὶ ἐξερευνῶν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ ποιήματα τῶν διδασκάλων. Τοῦτο γὰρ ὁ θεὸς Ἀπόστολος γράφει: Πρότεχε, λέγων, τῇ ἀναγνώσει. Ἐνάτην δὲ πληρῶσας, καὶ ὡς θυμίαμα Θεῷ ἀναπέμπων τὸν ἐσπέριον ὕμνον, ἐξήρχετο ἕξω περιπατῶν καὶ ὠραϊζόμενος, καὶ μικρὸν ἀναπαύων τὴν αἰσθησιν κικμηκυῖαν τῷ μήκει τῆς ἡμέρας φέρων ἑμοῦ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐπὶ τοῦ στόματος· Ὅτι τὰ ὁράτα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράτα· καὶ τὸ, Ἐκ τῶν δημιουργημάτων τὸν δημιουργὸν καταλαμβάνοντες.

15. Ergo corporeus ille angelus subdiderat quidem Dei legi et animam et spiritum, non permittens omnino menti de infimis et vilissimis cogitare, sed illam erigens assidue ad perscrutandum Dei legem et entendum omni studio, ut præcepta ejus imple-ret. Subjecit vero carnem spiritui multis edomitam legibus et magnam in servitutem redactam, ut se facilem et promptam ad obediendum præberet moderantis arbitrio. Docuit quippe illam altero, vel tertio, vel quinto quoque die cibum sumere necessarium, eumque tenuem; obviam et suavam appetentiam minime sequi, abstinere vino et quibuscunque eduliis igni coctis. Flagellabat porro illam vigiliis et psalmodia, pernoctationibus nunquam sedentariis et flexione creberrima genuum. Cæterum quia nec in ipsis bonis deest calliditas dæmonis, rudioribus, modum ut excedant, suggerens, in omnibus ille modum adhibebat, ut, si quid ex constitutis sibi minus fecisset, defectus tribueretur socordiae et a seipso, nempe ut debitore, consuetum morem exigeret: si quid vero amplius subjecisset cogitatio, dignosceretur opus dæmonis et evitaretur dolus. Itaque a prima luce usque ad tertiam velociter politeque exscribebat, litterarum forma utens minuta et densa, ut singulis diebus quaternionem impleret; hac ratione præceptum observans, quo laborandum esse, jubetur. Spiritus vero gratiam cum Apostolis accipiens, stabat ad crucem Domini usque ad sextam cum Maria et Joanne, recitans psalmos et genuum flexiones mille peragens, hac etiam ex parte implens perpetuæ orationis præceptum. A sexta ad nonam sedebat legens, perscrutansque legem Domini et scripta sanctorum Patrum atque doctorum evolvens; ita enim præcipit Apostolus, Attende, inquit, lectioni. Post nonam dirigens ad Deum sicut incensum vespertinum hymnum, egrediebatur deambulatum, et sensum varia spectatione modice recreatum diuturno diei labore defessum, Apostoli dictum pronuntiando: Quod invisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: et illud, E creaturis Creatorem percipientes.

¹⁵ 1 Tim. iv, 13. ¹⁶ Rom. i, 20. ¹⁷ ibid.

16. Multas quoque sententias et verba Gregorii theologi recitabat cæterorumque doctorum, mentem in his perpetuo exercens, ut nullo tempore vagaretur, simul etiam discendo ingenium acuens. Post solis occasum ad mensam ibat : mensa porro illi erat lapidis maximus, et scutella apposita, lagenæ fragmentum, et cibum cum actione gratiarum sumebat. Erat autem eibus vel simplex panis et aqua ad mensam, vel certe solum legumen coctum : frugum quoque tempore fructibus tantum vesciebatur. Admixus etiam sæpe est magnanimus vir decerptis ex arbore siliquis vivere, myrtique baccis et unedonum, ac similibus. Verum, obnitente domina carne, quæ vere fiebat sicut uter in pruina¹⁷, rursus ad panis usum redibat. Quid multa ? tot vivendi instituta expertus est, quot

17. Hoc exemplum cum beato huic venisset in mentem, ne ariditas nimia pulmonis magnum inferret periculum, ab incæpto deterruit. Neque enim sitis illi jam molesta erat, ut ipse affirmabat, sed usque ad octavum diem tantum ; studiosè recitabat et observabat dictum illud : « Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum¹⁸ ; » deinde vero illud : « Erexisti mihi spiritum et consolatus vixi¹⁹. » Confirmat vero assertionem nostram quod dicitur : Sitis sitim curat, fames famem non reprimat. Totam porro sanctam quadra-

¹⁷ Psal. cxxvii, 83. ¹⁸ Psal. cxviii, 83. ¹⁹ Psal. lxxviii, 17.

Joannis Clei notæ.

(18) Toties occurrentes sententias ex Scripturis sacris non assigno, cum facile reperiri a verbis possint. Observat Caryophilus, sermonem hic esse de abbate Theona, collat. 2 de nocturnis illusioni-

15'. Πολλοὺς δὲ καὶ ἀπεισθήθιζε λόγου; καὶ χρησι- σεις τοῦ Θεολόγου, καὶ τῶν λοιπῶν διδασκάλων, γυμνάζων αἰετὸν τὸν νοῦν ἐν τούτοις, καὶ βεμβασμοῦ καιρὸν μὴ παρέχων, ἅμα δὲ καὶ τὴν φύσιν τῆς μαθήσεως ὀξύνων. Ἡλίου δὲ δύνατος προσερχόμενος; τῆς τραπέζης ἐκείνης λίθος δὲ ἦν μέγιστος αὐτῆς, καὶ πινάκιον ἐπ' αὐτῆς ἀπόκλασμα κεραμίου· μετελάμβανεν εὐχαριστώ; τροφῆς, ἧς μετείχεν ἐκεῖνος, ποτὲ μὲν ψιλὸν ἄρτον, καὶ ὕδωρ ἐν μέτρῳ, ποτὲ δὲ ὀσπρίων ἐψημένων καὶ μόνον. Ἐν καιρῷ δὲ τοῖς τῶν δένδρων καρποῖς αὐτοῖς ἤρακετο καὶ μόνους. Ἐπέκτευσεν ὁ ἀνδραεὶς ἀρκεσθῆναι πολλαίς ταις αὐτομάτοις δρυὸς κερατῖοις, μυρσίνων τε τοῖς καρποῖς καὶ κομάρων, καὶ τοῖς ὁμοίοις. Ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ καταδέχεσθαι τὸν οἰκοδεσπότην, γινόμενον ἀληθῶς ὡς ἀσπὸς ἐν τῆς πάχνης, ὑπέστρεψε πάλιν πρὸς τὴν τοῦ ἄρτου χρῆσιν. Τί διεὶ πολλὰ λέγειν; τοσαύτας πολιτείας, διῆλθεν, ὅσας παρ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀρχαίων πατέρων πραχθεῖσας ἀνέγνω. Τεσσαράκοντα μὲν ἡμέρας ἄγευστο; οὐ διῆλθεν, ὑφορώμενος τὸ ἐν ἐπαίνους βάζκανον τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ τοῦ τύφου κατακλιῶν δεινότατον κέρως. Τρις εἴκοσι διῆλθεν, δις ἐν αὐταῖς γευσάμενος μόναις, παρὰ γυναικὸς φιλοθέου τοῦτο μαθὼν τελεσθῆν ἐκ τῆς Θεοδωρητοῦ πρακτικῆς ιστορίας. Διὸ καὶ τῆς πεῖρας αὐτὸ δοκιμάσας, εὗρεν ἀληθῆ εἶναι τὰ γεγραμμένα. Πεποίηκεν ἕνα ἐνιαυτὸν παρὰ μῆνα μὴ γευσάμενος; ὕγρου οἴου δὴ ποτὲ ὄλω; καὶ καθ' ἐσπέραν ἐσθίων ἄρτον ξηρὸν μετὰ δύσιν ἡλίου· δύο πραγματευόμενος ἐκ τούτου μέγαρα, τὸ τε ὑπερμαχησαί δι' αὐτοῦ τῆς μιᾶς τῶν ἀρετῶν σωφροσύνης· καὶ γὰρ ἐφιλοσώμετο καὶ αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἐκροῆς; ἀπαλλάξαι τὸ σῶμα, ὅπερ ἠγωνίσαντο τῶν ἁγίων οἱ πλείστοι· πολὺ δὲ συμβάλλεται ἡ τοῦ ὕδατος ἐνδεία τοῖς τοιοῦτοις, ὡς ἐφη τις τῶν ἁγίων· καὶ τὸ ἀναστεῖλαι τὴν τοῦ λογισμοῦ φλυαρίαν, διστέζοντός τε καὶ ἀπιστοῦτος ἐν τοῖς ὑπερφυῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς τοῖς ἁγίοις Πατράσι πεποιημένοις. Πάντως γὰρ ἀρκέσαμεν πάντες τὸν ἐν τῆς διακονίᾳ τοῦ φούρνου ποιήσαντα τρία ἔτη, καὶ μὴ πίνοντα, καὶ ἐν τούτῳ τελειωθέντα.

15'. Ὅπερ ἐνθυμηθεὶς ὁ μακάριος οὗτος, μὴ πως ἡ παντελής τοῦ πνεύματος ψύξις κίνδυνον αὐτῷ ἐπαγάγη τὸν οὐ τυχόντα, ἀνετρέπη τῆς ἐργασίας. Οὕτε γὰρ εἶφα αὐτῷ, ὡς αὐτὸς ἐπληροφόρει, παρηνώχλει λοιπὸν, ἀλλὰ μέχρις ὀγδόης ἡμέρας καὶ μόνον· ἐκ διαθέσεως ἐλάλει τε καὶ ἔποιε τὸ, Ἐκολλήθη τῷ ἔδαφει ἡ ψυχὴ μου, ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου· μετέπειτα δὲ τὸ, Ἐξήγειράς μου τὴν πνοήν, καὶ παρακληθεὶς ἐζῆσα. Βεβαίως δὲ τὸ εἰρημένον ὀφείσας· εἶφα εἶψαν ἰδίας, πῆνα δὲ πῆναν οὐκ ἀναστεῖλαι. Τὴν δὲ ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν διήρ-

bus hæc afferente.

(19) Allegat Caryophilus Pratum spirituale ubi cap. 84 admiranda hæc narratur austeritas.

χειο πάσαν μηδενός· ἄλλου μετέχων, εἰ μὴ τοῦ ἀντιδώρου καὶ μόνον· καὶ αὐτὸ δὲ διὰ τὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν αἰτεῖσθαι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ὅμως, καὶ αὐτὰς ἀπότως ἦνυε πάσας πολλάκις. Πᾶσα μὲν οὖν ἡμέρα ὑπῆρχεν αὐτῷ ἐν ἀγωνίᾳ κανόνος ἀπαράδατου· νύξ δὲ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς διήει ἀπαράδατως ὁμοίως. Ὄρα μὲν ἔπληρουτο τὸ χρέος τοῦ ὕπνου, οὐδὲ γὰρ εἶχεν ᾧ προσαναλώσῃ τὴν πέψιν· τὸ λείπον δὲ ἔπιν εἰς πληρωσιν τοῦ ψαλτηρίου, καὶ πεντακοσίων γονυκλισίων μέτρον, τῶν τε μεσονυκτικῶν καὶ ὀρθρινῶν ἀνηλόσκοτο ὕμνων. Πολλάκις γὰρ ἀπεμάχετο τῷ ἑαυτοῦ λογισμῷ, καὶ ἐλάλει· Ὅτι οἱ ἐν τῷ κοινοβίῳ ὄντες ἡμέρας μὲν διακαρτεροῦσι τοῖς ἔργοις, νηστεύοντες καθ' ἑκάστην, νυκτὸς δὲ διαγρυπνοῦσι τοῖς ὕμνοις σχολάζοντες καὶ τῇ ἀναγνώσει, ψάλλοντες τέσσα καὶ τόσα· ἐλεημοσύνας καὶ ξηνοδοχίας ἐργάζονται πλείστας. Ἡμῶν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ δοκούσῃ ἡσυχίᾳ καθεζομένων ἐὰν μὴ περισσούση ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ ἐνθεος πόθος, ματαία ἡ ἐλπὶς ἡμῶν ἔσται καὶ ἀνοικεῖος ὁ τρόπος. Ἦν δὲ καὶ τὸ ἐνδομυα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν αἰγείων σάκκος, εἰς ἐνὶ ἑνιαυτῷ, καὶ ἑτέρῳ ἄλλος. Ἦ δὲ ζώνη αὐτοῦ ἦν σχοινίον μὴ λυόμενον, εἰ μὴ μίαν τοῦ χροῦνου. Διὸ καὶ ἐν πλήθει φθειρῶν ἐκαρτέρει σιχαίνόμενος ἢ κνηθόμενος τῇ αὐτῶν ἐνοχλήσει. Θάμβος δὲ ὑπῆρχεν ἔμπροσθεν τοῦ σπηλαίου, ἐνθα μυρμηκῶν πληθὸς κατώκει, ἐν ᾧ ῥιπτούμενος παρὰ τοῦ ἁγίου ὁ σάκκος ἐκαθαρίζετο ἀπὸ τῶν σκωλήκων ἐκαίων· οὕτω γὰρ αὐτοὺς καλεῖν δεῖν τραχυθέντας τῷ χρόνῳ, δίκην εἰσπριπτούμενων παρὰ τῶν μυρμηκῶν, δι' ὧν ἠνώχλησαν τῷ Δικαίῳ.

ἡ. Κλίτη αὐτῷ οὐχ ὑπῆρχεν, οὔτε θρόνον, οὐ κιβώτιον ἢ γλωσσοκόμον, ἢ βλαάντιον ποτὲ, οὐ πήρην, ἀλλ' οὐδὲ μέλανος δοχείον σχολάζοντι ἐν τῷ γράφειν· κηρὸν δὲ πήξας ἐπὶ τῷ ξύλῳ, δι' αὐτοῦ τῶν τοσοῦτων βιβλίων τὸ πληθὸς ἐκαλλιγράφησε. Ταῦτα δὲ μοι φιλοπεπόνηται τὰ μικρὰ μὲν ἐκαίην, ἑτέροις δὲ καὶ λίαν μεγάλα, οὐχ ἵνα προσθήκη τις ἐκ τούτων γένηται αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα γινώμεν μέχρι πόσου κατέρωθον, ὡσπερ ἀριτῶν ἤρξατο τὴν ἐργασίαν, ἀκτημοσύνης λέγω καὶ ἐγκρατείας, καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχῆς, δι' ὧν γίνεται τις εἰκὼν καὶ ὁμοιωσις τοῦ Θεοῦ. Τὰς δ' ἐκχύσεις τῶν θερμῶν δακρῶν αὐτοῦ, καὶ τοὺς πικροὺς στεναγμούς, καὶ στηθῶν τύψεις, καὶ μετώπου ἐν τῇ γῆ ἀραγμοὺς τίς ἂν ἐνοήσῃ, ἢ κατ' ἀξίαν εἰποι; Τὰς δ' ἐπιπλήξεις καὶ ὀνειδισμούς, καὶ ὄβριες, καὶ ἐξουθενώσεις, ἃς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπέγγεν ἐν ἄπεινῳ, ὡς ἐχθρὸν ἑαυτὸν παραφύλακτων; Τὰς δ' ἐπιβουλάς, καὶ πολέμους, καὶ ἐπιφορὰς τῶν δαιμόνων, τὰς διὰ τῶν λογισμῶν καὶ φανερωῶν φαντασιῶν, καὶ μέντοι καὶ πόνων σωματικῶν ἐκ νόσων χυλεπῶν, μόλις ἂν καὶ αὐτὸς ὁ παθὼν καθέξῃ ἰσχύσαι φράσαι ἂν. Πολλάκις ἐπολιήθη

gesimam percurrebat nihil aliud degustans, quam panem in sacris Missarum benedictum, idque quia per dies singulos quotidianus petitur panis: sine potu tamen sæpe dies eosdem totos transigebat. Quilibet ergo dies illi sub hac perferendorum laborum regula, quam præterire non licebat, traducebatur, et nox similiter agebatur iisdem distincta non prætermittendis officiis. Una hora debitum somni solvebat, aliter quippe cibus non poterat concoctione confici: reliqua noctis pars cantando psalterio tribuebatur, quingentisque genuum flexionibus hymnorumque nocturnorum et matutinorum recitationi. Sæpe enim cum suo ipse contendens animo aiebat: Qui communem in cœnobii vitam degunt, diurnis quidem occupantur laboribus, quotidie jejunantes, noctem vero insumunt vigiles in Dei laudibus et sacra lectione, tam multa cantantes, plurimas elemosynas erogantes, et hospitalitatem exercentes: nos autem, qui considemus vitam hanc viventes, quæ solitaria videtur, nisi abundaverit iustitia et religiosus labor, vanam habemus spem et instituta vitæ ratio est nobis incongruens. Erat autem illi vestimentum saccus e pilis caprinis ad annum unum unus, ad alium alius; cingulum funis, quod nonnisi semel absoluto anno solvebatur, unde pediculorum copiam ferebat, non abhorrens, nec se ob eorum molestiam prurigine versans. Ante speluncam erat arbustum, ubi formicarum multitudo inhabitabat: in illud vir sanctus superjaciebat saccum, ut a vermibus illis expurgaretur. sic enim eos vocare decet tempore asperiores factos, ut formicis pendrent pœnas ob molestias Sancto illatas.

18. Lectus illi nullus, nulla sella, non arcula vel capsula, non crumena, non pera, nec etiam atramentarium tam multa scribenti, sed cera lignum inducens, per illam tot librorum copiam tam eleganter exscripsit. Hæc ego tam accurata ratione persecutus sum, si illum spectes, modica, si alios, permagna, non ut illi quidpiam per hæc addatur, sed ut notum fiat, quos progressus fecerit in iis virtutibus, quarum officia sibi exsequenda suscepit, perfectæ, inquam, a possidendis rebus abstinentiæ, continentiæ, vigiliarum et orationis, [solitariæ vitæ et castimonix, humilitatis et ceterarum (20)] per quas homo fit imago et similitudo Dei. Cæterum ferventes lacrymas, quæ ubertim illi fluebant, et amara suspiria et pectoris tunsiones frontisque in terram illisiones, quis mente comprehendere, aut percensere pro dignitate queat? Nam increpationes et probra et contumelias summamque sui despicientiam, quæ in semetipsum intorquebat, quidquid omnino ageret, seipsum ut hostem observans, insidias quoque, conflictus et aggressiones dæmonum per internas co-

Joannis Clei notæ.

(20) Quæ unctis inclusa sunt, non habentur in textu Græco, suspicorque, typhotetarum vitio prætermisissæ. tum quia similes amplificationes in

Caryophili versione alibi non invenio, tum etiam, quod eadem lego apud Martenium in versione Siretiana.

gitationes, tum manifestas apparitiones, necnon dolores corporis e gravibus morbis, et ipse, qui passus est, omnes enarrare vix posset. Multa et gravia passus est bella, ut relicta solitudine ad cœnobita se conferret, ex quo eum maligni spiritus desertorem timidumque vocarent. Cum igitur in magnas redigeretur angustias (efficiebant enim, ut inflatus videretur præ violentia cogitationum, et spelunca cum non caperet), tunc contextum e pilis indumentum tollens, quod insequentis anni futurum erat, appendebat ad lignum: nec enim baculum humero gestabat, descendensque ad medium iter, in quo arbor erat procera, flegebat sibi, illam esse beatum Fantinum, vel alium sanctum Patrem. Ergo exhibita arbori profunda reverentia, stabat quasi interrogaretur a Patre, responderetque de causa suæ profectionis; mox objurgaretur ab eo et fratribus dicentibus: En eremi incolam. Hisce modis et oppositis ratiocinationibus hostes in fugam vertens, revertebatur in speluncam, velut in carcerem, patienter sustinens, et secum ipse dicens: Bonum est mihi magis

49. Sæpe in oratione defixo et psallenti suggerbat cogitatio: Respice in sanctuarium, videbis fortasse in eo vel angelum, vel ignis flammam, vel Spiritum sanctum, ut alii multi viderunt: ipse vero claudens oculos tanta se inflexionum et lacrymarum copia defatigabat, ut sudor illi deflueret, instar aquæ in terram. Subjecit quoque illi malignus vehementissimum ardorem libidinis; ipse vero in spinis se volutans et asperis urticis, voluptatem dolore exstinguabat. Sedenti aliquando post vigiliam seque post laborem paululum relaxanti, duo asisterunt dæmones, alium tenentes medium; quo veluti per laterum apertionem exenterato, viscera omnia projecerunt in terram. Hoc ille viso, surgens contremuit, et præ nausea bilem evomit amarissimam, ex quo se munitionem in posterum reddidit. Cum Romam aliquando profectus esset orandi gratia et perquirendorum quorundam librorum, vidit in æde Petri apostoli transeuntem mulierem Alemanam, corporis proceritate præstantem. Hujus effigiem animo impressam ostendebant maligni spiritus viro sancto, sive is psalleret, sive legeret, aut scriberet, vel aliud quidvis ageret. Hac pugna invalescente, cum nihil prorsus excogitare posset, quo hostes repelleret, confugit ad Deum, suarum virium imbecillitatem illi exponens. Prosternit ergo se ante sacrum altare contrito et humili corde, et Salvatori ait: Tu scis, Domine, quod infirmus sim, miserere mei et subleva me impurorum dæmonum bello oppressum; ego enim de neca vita jam desperavi. Hac ubi dixisset, humi jacens levique somno correptus, videt ante se stantem pretiosam eremicam et pendentem ex ea vivum Dominum nostrum et velum pendens interpositum, candidum et tenuissimum. Tum ipse magno cum timore

δεινῶς ὑπ' αὐτῶν τοῦ καταλείψαι τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰς τὰ κοινώβια ἀπελθεῖν, ἵν' ὡς φυγάδα καὶ δεῖλόν αὐτὸν ἀποκαλέσωσιν οἱ δεινοί. Ὅτε οὖν ἐπηνωλεῖτο ἀνάγκη πολλῇ ὑπ' αὐτῶν · ἐποιοῦν γὰρ αὐτὸν ἐμπεφουσημένον δοκαῖν ὑπὸ τῆς βίας τῶν λογισμῶν, ὥστε μὴ χωρεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ σπηλαίου · ἐπαίρων τὸ τρίχινον ἔνδυμα αὐτοῦ, ὃ ἀπέκειτο ἐν ἑτέρῳ ἑνιαυτῷ, ἐτίθει εἰς ξύλον, οὐδὲ γὰρ βάρβδον εἶχεν ἐπὶ τοῦ ὤμου · καὶ καταρχόμενος μέχρι μέσης τῆς ὁδοῦ, ἐν ᾧ ἴστατο δένδρον ὑψηλόν, ἐποίησε αὐτὸ, ὡς ὁ ὁστος Φαντίνος ἐστίν, ἢ ἑτερός τις τῶν ἁγίων Πατέρων. Ἐτα βαλὼν τῷ δένδρῳ μετάνοιαν, ἴστατο ὡς ἐρωτώμενος ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἀποκρινόμενος τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, καὶ πάλιν ὀνειδιζόμενος καὶ μεταγελώμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν λεγόντων · Ἴδε σοὶ ὁ ἡσυχαστὴς. Τούτοις τοῖς τρόποις, καὶ τοῖς ἀντιρρήτικαῖς συλλογισμοῖς τροπούμενος τοὺς πολεμικοὺς ἐχθροὺς, ὑπέστρεφεν ἐν τῷ σπηλαίῳ ὡς εἰς τινα φυλακὴν, διακαρτερῶν καὶ λέγων ἐν αὐτῷ · Καλὸν μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ.

ισορί, quam ut gloriam meam quis eva-

10. Πολλῶς; προσευχομένη καὶ ψάλλοντι ἔλεγον οἱ λογισμοί· Βλέπον εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἴσως ἄγγελον ἢ φλόγην πυρὸς, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα θεάσθη περι αὐτοῦ, καθὼς ἐθεάσαντο πολλοί. Αὐτὸς δὲ μύων τοῦ ὀφθαλμοῦς, τοσοῦτον κατεπόνει ἑαυτὸν ἐν πληθει δακρῶν καὶ μετανοιῶν, ὡς κατέρχεσθαι τὸν ἰδρώτα αὐτοῦ ὡς ὑδωρ ἐπὶ τὴν γῆν. Ἐπίβαλλε δὲ αὐτῷ ὁ πονηρὸς καὶ πύρρῳσιν δριμυτάτην ἐν τῇ σαρκί · αὐτὸς δὲ τῇ προστρέψει τῶν ἀκανθῶν καὶ ἀγρίων κνηθῶν ἐσθέννυε διὰ τῆς ἰδύνης τὴν ἡδονήν. Καθημένῳ ποτὲ ἀπὸ τῆς ἀγρῶν πνίας, καὶ μικρὸν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόπου ὑποχαυνώσαντι, ἐπέστησαν αὐτῷ δύο δαίμονες κατέχοντες καὶ ἄλλον μέσον αὐτῶν · οὗ καὶ ἀνοίξαντες ὡσανεὶ τὰς πλευρὰς, καὶ ἐκβαλόντες ἅπαντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, ἐβρίψαν ἐπὶ τὴν γῆν · ὁ δὲ σύντρομος ἀναστάς, καὶ ἀπὸ τῆς ναυσίας ἐμέσας πικροτάτην χολήν, ἔσφαλλισατο ἑαυτὸν εἰς τὸ ἐξῆς. Ποτὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀπελθὼν λόγῳ προσευχῆς καὶ ἀνερευνήσεως βιβλίων τινῶν, εἶδεν ἐν τῷ νατῷ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν παρόδῳ γυναῖκα Ἀλεμάναν, ὑψηλὴν τῷ σώματι καὶ μεγάλην. Ταύτης τὴν θέαν τυπώσαντες οἱ πικνοὐργοι, ἐδείκνυσαν τῷ ἁγίῳ καὶ ψάλλοντι, καὶ ἀναγινώσκοντι, καὶ γράφοντι, καὶ πᾶν εἴ τι ἄλλο ποιοῦντι. Τοῦτου τοῦ πολέμου κραταιουμένου, καὶ μηδὲν ὄλωσεν ἔχων ἐννοῆσαι τι ἀντιπράξασθαι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς, πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγει, αὐτῷ τὴν οἰκίαν ἀσθένειαν ἀπαγγέλλων · καὶ ῥίψα· ἐμπρὸν ἐνώπιον τοῦ ἱερατοῦ ἐν συντετριμμένη καὶ ταπεινῇ τῇ καρδίᾳ ἔλεγε πρὸς τὸν Σωτῆρα · Κύριε, σὺ ἐπίστασαι, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι · ἐλέησόν με, καὶ κούφισόν με ἐκ τοῦ πολέμου τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, ὅτι λοιπὸν τῆς ζωῆς μου ἀπείπον. Ταῦτα εἰπὼν κείμενος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσας, ἔρξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἱστάμενον τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ ἐν αὐτῷ κρεμάμενον ζῶντα τὸν Κύριον ἡμῶν, μέσον δὲ αὐτῶν κρεμάμενον βῆλον καθαρὸν καὶ λίαν

λεπτότατον. Καὶ βοήσας μετὰ φόβου πολλοῦ λέγει ἅπλοστος πρὸς αὐτόν· Ἐλέησόν με, Δέσποτα, καὶ εὐλόγησόν με τὸν δοῦλόν σου. Τότε ὁ Σωτὴρ ἐξηλώσας τὴν δεξιάν χεῖρα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, τρίτον ἐπεσφράγισεν αὐτόν, καὶ τέλος εἶχεν ἡ ἐνθεὸς ὀπτασία, οὐν αὐτῇ δὲ καὶ πόλεμος ἅπας, καὶ ἡ τῆς φύσεως ῥεύσις· καὶ ὁπερ οὐκ ἴσχυσαν ἐκτελέσαι αἱ πολλαὶ πειναί, καὶ ἀγρυπνίαι, ἴσχυσεν ἡ ταπεινώσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς οικειᾶς ὀδυναμίας.

κ'. Διατρίβοντι τοίνυν τῷ ὄσει ἐν ἀνίσει καὶ χαρῇ καὶ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ, ἔρχεται τι· πρὸς αὐτὸν ἀδελφὸς παρακαλῶν συμπαραμειναι αὐτῷ· ἴσως σωθήσεται δι' αὐτοῦ. Μόλις οὖν ἐπιτευχῶν τοῦ σκοποῦ φησὶ πρὸς τὸν ὄσειν· Πάτερ, ἔχω τρία νομίσματα, τί κελύσεις ποιῆσαι με αὐτά· Ὁ δὲ, Ἀπελθὼν ὁδὸς αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἄρας τὸ ψαλτήριόν σου ἔπου ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Σωτῆρος· εὐθέως δὲ ἐποίησιν οὕτως. Καὶ διακαρτερήσας μετὰ τοῦ ὄσειν Πατρὸς οὐ μῆχιστον χρόνον, καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ τὴν τῆς καλλιγραφίας δυσδιόρθωτον τέχνην, ἀχθεσθεὶς ἐπὶ τῇ σκληροτάτῃ, καὶ ἀπαρμυθῆτω ἀσκήσει, ἤρξατο προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, καὶ ζητεῖν πόρους λογομαχίας, δι' ὧν τὸν Πατέρα πρὸς θυμὸν διεγείρη. Αὐτὸς δὲ ἀεὶ ἐν νῷ περιφέρων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς μόνον αὐτὸν εἰρημένας, καὶ μνημονεύων ὡς ὁ λέγων τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ῥαχὰ, ἔνοχος ἴσται εἰς τὴν γένναν τοῦ πυρὸς, οὐδέποτε εἶπεν αὐτῷ ῥῆμα πονηρόν. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν πρῶτος καὶ ἐπεικῶς· Ἀδελφὲ τιμώτατε, ἐν εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐνταῦθα, καὶ ἐν ἀγάπῃ, πνεύματι τε πραότητος· μὴ γὰρ ἐν πικρίᾳ καὶ ὀργῇ καὶ θυμῷ· εἰ δὲ τοσοῦτον βεβάρυσαι εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἀφόρητος ἐγενόμην τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς, πορεύου ἐν εἰρήνῃ ὅπου ἐν βούλῃ, καὶ ἐμὲ τὸν ἀμαρτωλὸν μὴ ἐνόηλαι· οἶδα γὰρ σε ἐγὼ μὴ δυνάμενον, ἀλλοιὸν δὲ καὶ μὴ βουδόμενον ὀκνοῦσά σοι παραβάλλον σοι πνεῦμα τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοκρατείας. Ἀπελθε τοίνυν, ἐκπληρώσω τὸ σὸν βούλημα, καὶ εὐρήσεις τὸ κατάλυμα πρόσφορον. Ὁ δὲ ἀδελφὸς πλέον ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐξαφθεὶς ἐπὶ τῷ ἐλέγχῳ τῶν χρυφίων αὐτοῦ λογισμῶν, φησὶν ὀργιζόμενος πρὸς αὐτόν· Δός μοι τὰ τρία μου νομίσματα, καὶ πορεύομαι. Τί γὰρ ἀνάγκην εἶχον ἐγὼ δοῦναι αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς, εἰ μὴ ἐπειθόμην τῇ κελύσει τῆς σῆς; Ἀποκρίνεται εὐθέως πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ· Γράψον μοι, φησὶν, ἀδελφὲ, εἰς τμημα χαρτίου τοῦ ἀπολαθεῖν με τὸν μισθὸν αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ θεὸς αὐτὸ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐγὼ ἄρτι παρέχω σοι τὰ τρία νομίσματα.

κα'. Ὁ δὲ θέλων ἀπιδεῖν, πόθεν ἔρα ἐξῆ αὐτῷ κληρῶσαι τὸ ἐπαγγελλόμενον, μήτε κἂν ὀβολὸν ἔχοντι, ἰδίᾳ χεῖρὶ τὸ κελυεσθὲν ἀπεπλήρωσε, καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ ἐπέθηκεν. Καὶ δὴ παραλαβὼν αὐτὸν ὁ Πατήρ καταέρχεται πρὸς τὸ τοῦ κασταλλίου κοινῶσιον· κἀκεῖθεν δανεισάμενος τρία νομίσματα, δέδωκεν αὐτὰ μετὰ ἀγάπης τῷ ἀδελφῷ. Κἀκεῖνος δὲ ἐξ-

clamans : Miserere, inquit, mei, Domine, et benedic famulo tuo. Tunc Salvator, excussu e dextera manu clavo, tersigno crucis benedixit illi, et visio divina evanuit, simulque pugna omnis cessavit et naturæ profluvium; et quod præstare non potuerunt multa jejunia sitisque ninnia et vigiliæ, præstitit humilitas et propriæ infirmitatis agnitio.

20. Degebat itaque vir sanctus quietam et lætam vitam, spiritalisque lætitiæ plenam. Interea frater quidam accessit rogans, ut contubernalem se reciperet, si forte ejus opera salutem consequeretur. Vix tandem compos desiderii factus ad sanctum ait : Habeo, Pater, numismata tria, quid vis faciam de illis? Ille, Abi, inquit, et da pauperibus, tollensque Psalterium tuum sequere præcepta Salvatoris : et ille statim obsecutus est. Non multum temporis effluxit contubernio, didicitque a sancto Patre difficilem pulchre apteque scribendi artem : sed asperrimum vitæ insitutum perosus et solitariæ vitæ labores nulla remissione laxatos, cœpit adhibere excusationes in peccatis et contentionis occasiones querere, quibus pesseret Patrem provocare ad iram. Ille vero præcepta Domini semper animo volvens, tanquam sibi uni prolata, et memoria repelens, reum esse gehennæ ignis, qui dixerit fratri suo, Racca²⁰, nunquam usus est contra eum aspero verbo. Tandem placido et moderato animo sic eum affatus est : Honorande frater, Deus in pace nos huc vocavit et in charitate et spiritu mansuetudinis; numquid eum ad acerbitem et iram et bilem? Sed si humilis ego adeo gravis tibi sum et oculis tuis factus intolerabilis, vade in pace, quocunque libuerit, et peccatori mihi noli esse molestus : scio enim, te non posse, imo vero etiam nolle, spiritum repellere, qui tibi faces subjicit dominandi et fungendi sacerdotio. Abi igitur et exple libidinem tuam et aptum reperies diversorium. Verum frater ille a maligno dæmone acrius incitatus, quod redargui videret, quæ latenter ipsæ cogitaverat, respondit iratus : Redde mihi tria illa numismata et mox abibo: quid enim cogeat me, ut ea pauperibus darem, nisi jussio tua, cui parere volui? Et statim Pater ad eum, Scribe, inquit, frater, mihi in chartula, fore ut mercedem eorum recipiam in regno cœlorum, et pone ipsam super altare et ego tibi mox solvam tria numismata.

21. Ille vero scire cupiens, unde illi ne obolum quidem habenti facultas suppeteret implendi promissum, sua manu scripsit, quod postulatam erat, et chartam super altare posuit. Quia Pater accepta descendit in castelli cœnobium et mutuo inde sumpta tria numismata fratri amice dedit. Accipit is et recessit et voluntati suæ satisfaciens

²⁰ Matth. v, 22.

egit quidquid sibi Pater prædixerat, et paulo post moritur. Sanctus vero pater Nilus in suam speluncam reversus, sedensque in patientia et tolerantia multa, intra paucos dies tria exscripsit Psalteria (fertur enim in singula quatuor insumpisse dies) et liber a debito mansit, quod propter Christi præceptum contraxerat. At vero justorum hostis victum se prostratumque cernens a viro justo in singulis congressibus, luctum ab inferiori homine transtulit ad exteriorem et summis doloribus et morbis corporis eum petere aggreditur, ut saltem avocaret a quotidiano ministerio et inimica sibi oratione, qua mens ad cœlestia pervolat. Quid ergo machinatur in ipsum? Maximo tumore, doloreque intolerabili voris organa comprimens, vocis usum illi penitus abstulit, et jacere coegit consueto cibo abstinentem; et in hoc tamen ipso multo magis confundebatur hostis et vincebatur. Quo enim magis præpediebat ille linguam psalmis et hymnis assuetam, eo altius ipse mentem elevabat ad Deum, Deoque grata et magnifica contemplatione fruebatur sine ulla mentis divagatione. Sed ne fame periret et omnino deficeret, aqua siccum panem humectans et frians, diæta hac utebatur.

μενος ἀνεχώρησεν, καὶ πεπλήρωκεν ἰδιοτελῶς ὅσα προείπεν αὐτῷ ὁ Πατήρ, καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν τελευτήηκεν. Ὁ δὲ ὁσιος Πατήρ ἡμῶν Νεῖλος ὑποστρέψας ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ, καὶ καθεσθεις ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ πολλῇ, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τρία ψαλτήρια γεγραφώς· τότε γὰρ λέγεται πεπληρωκέαι ἐν ἑκαστον ἐξ αὐτῶν διὰ τεσσαράων ἡμερῶν· ἐλύθη τοῦ χρέους τοῦ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἰδῶν οὖν ὁ τῶν δικαίων ἐχθρὸς, ὅτι ἐν πάσῃ προσβολῇ ἠττάται καὶ καταδέβληται ὑπὸ τοῦ δικαίου ἀνδρός, μετατίθησι τὴν πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἐκτὸς, καὶ ἄρχεται πλήττειν αὐτὸν ἐν πόνοις δεινοῖς, καὶ ἀβρωστίαις σωματικαῖς, ὥστε καὶ ἐμποδίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς καθημερινῆς λειτουργίας αὐτοῦ, καὶ τῆς οὐρανοδρόμου καὶ ἐχθρᾶς αὐτῷ προσευχῆς. Τί οὖν μηχανᾶται περὶ αὐτὸν; ὄγκῳ δεινοτάτῳ καὶ ἀρορήτῳ πόνῳ περιλαβὼν τὰ τὴν φωνὴν ἀποτελοῦντα ὄργανα αὐτοῦ πεποίηκεν αὐτὸν ἄφωνον κατακαίεσθαι πανταλῶς καὶ ἄδρωτον τῆς συνήθους τροφῆς· ἀλλ' ὁμως καὶ ἐν τούτῳ πολὺ πλέον ἠσχύνετο καὶ ἠττάτο ὁ πολέμιος ἐχθρὸς. Ὅσον γὰρ ἐκεῖνος ἀπέκλειε τὴν ψαλμολόγον καὶ ὕμνοφόρον φωνὴν, τοσοῦτον αὐτὸς τὴν διάνοιαν ὕψου πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐνετρώφα ἀπερισπάστως ταῖς θεαρέστοις καὶ μεγαλοπρεπέσιν ἐννοίαις. Ἴνα δὲ καὶ τῷ λιμῷ μὴ ἐκλείψῃ καὶ ἀποκάμη, ὕδατι τὸν ξηρὸν ἄρτον λειώσας, ταῦτα ἐκέχρητο τῇ διαίτη.

CAPUT IV.

Ad conobium aeger reductus, convalescit, rursusque ad speluncam reversus a diabolo graviter fuste vulneratur, quo malo prodigiöse sanatur. Stephanum vitæ monasticæ institutis instruit.

22. Non multo post igitur ad visendum ipsum accessit Fantinus sanctissimus (erat enim inter illos frequens commercium; alterum altero instar luminarium crebro sua luce perfundente) et cum hebdomadarium panem post multas preces ut ab se acciperet, magnus Fantinus B. Nilo persuasisset, ab eo rursus de labore manuum ejus gratia illi rependebatur. Cum ergo in talibus angustiis eum vidisset, multumque rogasset, tandem deduxit in suum monasterium omni adhibita diligentia, insuper et Deo preces fundebat ex toto animo pro ejus valetudine. At patientissimus Nilus cum præter aquam nihil degustare posset, idque cum violentia et labore per dies multos, cogitationem hanc habuit, quod si præsto esset aliqua piscis particula, vesceret et aperiretur mihi via ad comedendum. Et cum lactam passus esset octo diebus, aut paulo plus, ne cui rem aperiret, cum præsertim videret quotidie quemdam e fratribus trans-euntem ante se et euntem ad piscandum et redeuntem cum piscibus, post multum certamen et palestram hujusmodi cogitationis, ecce venit quidam ad ipsum vir laicus afferens e ribem plenam piscium frictorum et assatorum, hortans rogansque, ut de iis gustaret: Quoniam, aiebat, de tua valetudine cum vesperi audivissem, egressus sum, ut in suo sancto nomine piscarer, et adjurantibus

καὶ μετ' οὐ πολὺ τοίνυν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐλήλυθεν Φαντίνος ὁ ἀγιώτατος· παρέβαλλον γὰρ ἀλλήλοις πυκνότερον, ἀλλήλοις ὡς δύο φωστῆρες πυκνότερον καταφωτίζοντες· καὶ τὸν ἑβδομαριασίον ἄρτον ὁ μέγας Φαντίνος σὺν πολλῇ παρακλήσει πείσας τὸν ὁσίον Νεῖλον δέξασθαι, παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας τὴν χάριν ἀντεσχοῦτο. Ἰδῶν τοιγαροῦν αὐτὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ πολλὰ δυσωπήσας ἀπήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς· ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παρεκάλει περὶ τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἐξ ὅλης ψυχῆς. Ὁ δὲ καρτερικώτατος Νεῖλος μὴ δυνάμενος γεύσασθαι τίνος εἰ μὴ ὕδατος καὶ αὐτοῦ μετὰ βίας καὶ πόνου, καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, εἶπεν αὐτῷ ὁ λογισμὸς, ὅτι εἴπερ ἦν ἀπὸ ἰχθύος μέρος μικρὸν, ἐλάμβανον ἂν ἐξ αὐτοῦ, καὶ διηνογέ μοι τὴν ἑδὼν τοῦ φαγεῖν. Πυκτεύσας οὖν ἐπὶ ἡμέρας ὅκτω, ἦ καὶ πρὸ τοῦ μὴ ἀναγεῖλαι τὸ πρῶγμά τι· καὶ μάλιστα καθ' ἑκάστην ὁρῶν διερχόμενόν τινα τῶν ἀδελφῶν ἐμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ ἀλιεῦσαι πορευόμενον, καὶ αὖθις μετ' ἰχθύων ὑποστρέφοντα· μετὰ πολλὴν ἐθλῆσιν καὶ πάλιν τοῦ τοιοῦτου λογισμοῦ, ἰδοὺ ἐρχεται τις πρὸς αὐτὸν κοσμητικὸς ἐπιτερόμενος κορίνθιον μεστὸν ἰχθῶν, τῶν μὲν τηγανιστῶν, τῶν δὲ ὀπτῶν τυγαυόντων, παρακκλῶν καὶ δεόμενος αὐτοῦ, ὅπως γεύσασται ἐξ αὐτῶν· κεισθὶς, φησὶν, ἐσπέρως ἀκούσας τὰ κατὰ τὴν ἐξῆρθεον τοῦ ἀλιεῦσαι· ἐπὶ τῷ ἐνόματι σου

τῷ ἀγίῳ, καὶ τῶν εὐχῶν ὑμῶν συνεργησάντων ἠγρευσάμην ἀκρούστως· καὶ δίδου μοι, Πάτερ, μεταλαβεῖν ἐξ αὐτῶν. Τότε ὁ μακάριος Νεῖλος τὸν μὲν ἄνθρωπον ἀπέστειλεν εὐλογήσας, καὶ μεγάλως εὐχαριστήσας ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ κόπου· τῷ δὲ λογισμῷ αὐτοῦ διελέγετο οὕτως· Ταῦτα οὐχ ὁ Θεὸς ἠτοίμασεν, οὐδ' ἄγγελος· οὐδὲ γὰρ εἰμι τῶν φοβουμένων αὐτόν, ἵνα τὸ θέλημα μου ποιήσῃ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ διαβόλου τυγχάνει, ἐπειδὴ με ἤσθετο δουλωθῆναι τῇ τοιαύτῃ ἐπιθυμίᾳ. Γέγραπται γάρ· «Μὴ ἐπιθυμήσῃς.» Ζῆ Κύριος, οὐκ εἰσέρχεται τι ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ στόμα μου. Ὑπῆρχε δὲ τότε ἐκεῖ μοναχὸς τις παραγενόμενος ἐκ τῶν ἁγίων μερῶν, ὃς λίαν ἠγαπᾶτο παρ' αὐτοῦ διὰ τὸ φσηματικὸν εἶναι αὐτόν καὶ σφόδρα καλλίφωνον. Τοῦτον καλέσας ὁ ὁσῖος δέδωκεν αὐτῷ, καθὼς ἦν τὸ κορίνιον, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· Λάβε τούτο τὸ ξένιον, ὅπερ ὅσοι Χριστοὺς ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ λαθὼν ἀνεχώρησεν. Ἰδὼν οὖν ὁ Θεὸς τὴν μερίστην αὐτοῦ ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, ἀνετέλετο αὐτοῦ, καὶ ἀπήλλαξεν αὐτόν τῆς δόξης καὶ τῆς νόσου ἐκείνης· τῆς πονηρᾶς, τοῦ πάθους ἔνδον ἐν τῷ τραχήλῳ βραχέως, καὶ ἔλκουσιν πολλοῦ διὰ τοῦ στόματος ἐξελαθόντος. Μικρὰς οὖν ἀνέσεως ἐπιτυχὼν ἀνέρχεται πάλιν ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς συνήθους ἐχόμενος πολιτείας, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος ὡς οἰκείαν μητέρα. Ὁ δὲ διάβολος οὐκ ἐπαύσατο βρύχων κατ' αὐτοῦ τοὺς δόντας καὶ ἀγωνιζόμενος, εἶπε ὑπὸ τῆς ἀπαλλάξαι τὸν δίκαιον ἄνδρα.

καὶ δὴ κατὰ τὸ ἔθος σχολάζοντι ἐν μεσσημερίᾳ, καὶ διαγρυπνοῦντι ἐν ψαλμοῖς καὶ γονυκλισίαις ἐν τῷ μικρῷ σπηλαίῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ λελατομημένῳ, καὶ τῆς τοῦ φέγγους αὐγῆς τὰ πάντα καταλαμπούσης, ἦν γὰρ τοῦ θεοῦ ἡ ὥρα, φαίνεται αὐτῷ ὁ διάβολος ὀφθαλμοφανῶς ὡς Αἰθίοψ, ῥάπαλον ἐν ταῖς χερσὶ κατέχων· μεθ' οὗ τυφᾶς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγίου, ἐβρίβαν αὐτόν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἀφῆκεν ἡμιθανῆ τύγγανοντα. Μιστὰ γοῶν μίαν ὥραν εἰς αὐτόν ἔλθων· ὁ ὁσῖος, ἔγνω μὲν τοῦ διαβόλου τὸν φθόνον καὶ τὴν ἀπειρον κατ' αὐτοῦ βασκανίαν, σφόδρα δὲ τὴν κεφαλὴν ἀλγυνόμενος, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ προσώπου οὖν τῷ ἀριστερῷ ὀφθαλμῷ πεφουσιωμένον καὶ κελιδνότεον ἔχων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν βραχίονα παραλελυμένον καὶ τεταρτιευμένον, οὐκέτι μὲν ἴσχυσε στήναι καὶ τὴν τῆς εὐχῆς λειτουργίαν ἀποπληρῶσαι. Κείμενος δὲ ἐπ' ἐδάφους τὸν Κύριον ἐπεκαλεῖτο· Ὁ Θεὸς, λέγων, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε· Κύρια, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι σπεῦσον· Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπίησαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ. Ἐν τούτοις διῆξεν τὸν ἅπαντα χρόνον ἐκείνον μερῶς πόνοιο· πεκτεῦσάν καὶ συμφοραῖς ἀνηκέστοις. Πολλῶν μάλιστα βουλευόντων ἰατρικῆς ἐπιμελείας προσανασχέσθαι,

precibus tuis, venatio commoda fuit, et opus est, Pater, cibum ex iis te sumere. Tunc beatus Nilus virum quidem dimisit, benedicens illi gratiasque pro labore suscepto agens : secum vero ipse dicebat : Hæc non per Deum, non per angelum mihi præsto sunt : neque enim ego sum e numero tentantium eum, ut ineam voluntatem faciat : sed hoc diaboli opus est. Cognovit enim, me captum cupiditate hac, quia scriptum est : « Non concupisces²¹. » Vivit Dominus, non ingreditur ex iis in os meum. Aderat tunc forte monachus quidam e superioribus partibus profectus, ipsi charissimus, quia suavissime canebat. Hunc beatus vir cum advocasset, dedit cophinum, uti oblatus erat, addiditque : Accipe xenium, quod a Christo missum tibi est. Accepit ille et recessit. Videns igitur Deus summam viri patientiam atque constantiam, tulit opem doloribusque liberavit et nonbo illo gravissimo, disrupto intus in cervice abscessu multaque sanie per os egesta. Ita paululum recreatus revertitur in suam speluncam, pristinum vitæ institutum prosecuturus, amore solitudinis, quam parentis loco amplectebatur. At vero diabolus dentibus in eum frendens enitebatur, si per Dei providentiam licuisset sibi, ut vel ipsam vitam sancto viro eriperet.

τοῦ Θεοῦ προνοίας παρεχωρεῖτο, ὥστε καὶ τοῦ ζῆν
 23. Quadam ergo nocte, cum is de more divinis vacaret officiis, pernoctaretque in psalmis et genuum flexionibus in parva spelunca, quam ipse sibi excavaverat, et splendor lucis illustraret omnia (erat enim tempus æstivum), apparet illi visibilis Æthiopsis specie diabolus, clavam manu tenens, qua cum caput ejus percussisset, stravit humi semimortuum. Post unius horæ spatium sese recolligans Sanctus, cognovit quidem diaboli invidiam immensumque livorem, sed vehementi capitis dolore laborans et dimidiam faciei partem cum sinistro oculo inflatam habens et lividissimam, præterea luxatum et arefactum brachium, stare ut orationis officium persolveret non valebat. Jacebat ergo et Dominum invocabat dicens : « Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Confundantur et revercantur, qui quæserunt animam meam, » et quæ sequuntur²² In his totum illum peregit annum, innumera dolorum et acerbissimorum incommodorum certamina sustinens. Et cum suaderetur illi a multis, ut medicinalem curationem admitteret, omnino abnuvit, sciens, curari manu hominis non posse vulnus diabolicum (21). Elapso demum anno

²¹ Exod. xv, 17. ²² Psal. lxxix, 2.

Joannis Clei notæ.

(21) I. l. forte verum est, si a maleficio pertinaciam habet malum : sed vulnera a dæmone fuste vel simili instrumento naturali inflicta, quare humana ope sanari non possint, ratio non suppetit. Credo

itaque, divinam voluntatem in eo agnovisse, suam que patientiam exercere S. Nilum voluisse, donec tandem Dei misericordia servo suo subvenit.

et recurrente sanctorum Apostolorum solemnitate, conuenere in cœnobium imitatores eorum Fantinus et Nilus, ut simul diem festum celebrarent et se invicem consolarentur, qui germana erant apostolorum proles. Cum igitur pervigilium cum hymnis agerent et exsultarent fratres, audientes sanctorum doctrinam et Scripturarum explicationem, hortatus est magnus Fantinus B. Nilum ut surgeret et legeret encomium in Apostolos sancti Joannis Damasceni, iambis et metris satis ornatum. Beatus Nilus, qui nunquam non obedire noverat, licet jam esset pene aridus, cum gaudio et alacritate surrexit; utque primum aggressus lectionem est, acerba illa ægrotatio paulatim e corpore defluebat. Et cum præter spem sibi auxilium sensisset, nulli omnino quidquam de eo dixit, donec matutinae preces absolutæ sunt, tumque sancto Fantino procumbens gratias agebat, quod per illum tam gravi noxa liber esset. Ille contra, obedientiæ ejus et favori apostolorum tribuebat miraculum: ita humilitatem uterque præseferbat, in Deum miraculorum auctorem referentes gloriam.

ἀπαλλαγῆς ἐπιπείας. Αὐτὸς δὲ πάλιν τῇ ἐκείνου ἀνετίθει τὸ ὄραμα· καὶ διέμενον ἐν ταπεινοφροσύνῃ

24. Multiforum porro et inexcogitabilis in omnem Dei providentia (quorsum vero id in suo famulo egerit, ignoro) parva quædam vestigia morbi illius in eo reliquit ad ipsam usque senectutem, quibus admoneretur auxilii et protectionis erga se divinæ. In his omnibus cum se plusquam victorem præstitisset per Dei virtutem, cui dilectus erat, omnium ille æmulator sanctorum et præceptorum Christi observator, ad aliam se accingebat luctam certamenque diaboli. Oportebat enim hunc in omnibus devinci, ut victor Nilus sine controversia præmii coronam consequeretur. Per illud tempus beatæ memoriæ Fantinus (22) exstasim est passus, et ut vere dicam, mutatio dexteræ Excelsi obvenit illi. Nam sicut audivimus de Jeremia²², capillo et barba abrasis circumnisse Hierosolimam, luctu omnia complementem et insanientis suspicionem dedisse insipientibus, ad eundem modum contigit et beato huic viro, qui itidem erat prophetiæ dono excellentissimus. Sive enim præsagiret vastationem, quam oculis cernimus, regionis hujus et miserriam excursionem Egarenorum (23), sive generalem virtutis defectum et prolapsionem monasteriorum ad vitia et plebeios mores, quod vero propius est, circumibat et ipse similiter, deplorans ecclesiam, monasteria et libros, illas inquis

²² Jeremi. vii, 29.

Joannis Clei notæ.

(22) Idem is est S. Fantinus, qui die 30 Augusti colitur. Ex Calabria in Orientem profectus est, variasque illi regiones peragravit, tandemque Thesalonice substitit, ubi, exactis octo annis, obiit. Paga ejus contigit post medium sæculum x: hinc exitus ejus sub finem ejusdem videtur sig: de-
bire.

οὐδὲ μὴ κατεδέξατο τοῦτο, γινώσκων ἀθεράνευτον εἶναι ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπου τὴν διαβολικὴν ἀληθῶνα. Τοῦ τοίνυν χρόνου παραδριμόντος, καὶ τῆς μνήμης τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐπιφρασάσης, συνῆλθον ἐν τῷ κοινοβίῳ οἱ αὐτῶν μιμηταὶ Φαντίνος καὶ Νεῖλος· συνεορτάσαι καὶ συμπαρακληθῆναι ἀλλήλοις, ὡς γνήσια τέκνα τῶν ἀποστόλων. Παννύχιον οὖν τῶν ὁμυφθίων ἐπιτελούντων, καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀγαλλιωμένων ἐπὶ τῇ τῶν ἁγίων διδασκαλίᾳ, καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναπτύξει, παρακαλεῖ ὁ μέγας Φαντίνος τὸν ὄσιον Νεῖλον ἀναστῆναι καὶ ἀναγνῶναι ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, συγγραφὴν παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Δαμάσκηνου Ἰωάννου, ἰαμβικῶς καὶ ἐμμέτροις στίχοις καταπετοικιμμένον. Ὁ δὲ μακάριος Νεῖλος μηδέποτε παρακοῦσαι γινώσκων, καίτοι σχεδὸν ὡς ἡμίληρος τυγχάνων, ἀνέστη μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας· αὐτὸς τε τῆς ἀναγνώσεως τὴν ἀρχὴν ἐποιεῖτο, καὶ ἡ πονηρὰ ἐκείνη νόσος κατὰ μικρὸν τοῦ σώματος ὑπέζηε. Ταύτης δὲ τῆς ἀντιλήψεως αἰσθηθεὶς παρὰ προδοκίαν ὁ μακάριος Νεῖλος, οὐδενὶ οὐδὲν εἶπε μέχρι τῆς ἀπολύσεως τοῦ ὄρθρου. Καὶ τότε βαλὼν μετάνοιαν τῷ δικαίῳ Φαντίνῳ, εὐχαριστεῖ αὐτῷ, ὡς εἰ' αὐτοῦ τῆς τοιαύτης ὑπακοῆς, καὶ τῇ ἐπισκιάσει τῶν ἀποστόλων προστῶν τῶν θαυμασίων Θεοῦ δοξολογοῦντες.

κδ'. Ἡ δὲ κολύτροπος καὶ ἀπερινόητος τοῦ Θεοῦ περὶ πάντας οἰκονομία, τί προνοουμένη περὶ τὴν ἐαυτῆς οἰκίτην οὐκ οἶδα, εἴασεν αὐτὴν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ γήρους περιφέρειν τινὰ μικρὰ ἔχνη τῆς ἀβρυστίας ἐκείνης, ὑπομιμνήσκοντα αὐτὴν τῆς αὐτοῦ περὶ αὐτὸν ἀντιλήψεως καὶ κηδεμονίας. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῦτοις ὑπερινήσας εἰς τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτὸν Θεοῦ ὁ τῶν ἁγίων πάντων ζηλωτῆς, καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ πληρωτῆς, πρὸς ἑτέραν ὠπλίζετο πάλιν καὶ ἀγῶνα τοῦ διαβόλου. Ἔδει γὰρ διὰ πάντων ἀποκρουσθῆναι, καὶ οὕτως ἀριδῆλως τὸν νικητὴν στεφανίτην ἀναδειχθῆναι. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἕκστασις ἐπιπίπτει τῷ μακαρίῳ Φαντίνῳ, ἀληθῶς δ' εἰπεῖν ἄλλοίως τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Καὶ εἶδον δὴ τὸν Ἱερεμίαν ἀκούομεν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν πῶγωνα ξυρήσαντα, τὴν Ἱερουσαλήμ ἐν θρήνοις κατακομῶντα περιέναι, καὶ ὑπόληψιν ἐξεστηκότος δίδουσι τοῖς ἀνόητοις, τὴν αὐτὸν τρόπον ἦν κατεδαῖν καὶ περὶ τὸν προφητικώτατον καὶ μακάριον ἀνθρώπον τοῦτον. Ἔτε γὰρ τὴν αἰσθητὴν αὐτῆς τῆς χώρας προφητεύων κατάλυσιν, καὶ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν οἰκτίστην ἐπέλευσιν· εἶτε τὴν τῆς ἀρετῆς παντελῆ Ἐλλείψιν, καὶ τῶν μοναστηρίων πρὸς κακίαν ἀπόκλισιν καὶ χυδαίωσιν, ἢ καὶ μᾶλλον ἐστὶ κυριώτερον· ὁμοίως καὶ αὐτὸς περιῆει θρήνοις κατακωκῶν τὰς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ μοναστήρια

καὶ τὰς βίβλους· τὰς μὲν λέγων, ὅτι θῶν καὶ βορδο-
νίων ἐπλήσθησαν καὶ μεμύλυνται· τὰ δὲ πυρκαυστα,
φῆσι, γεγόνασι, καὶ ἀπόλοντο· τὰς δὲ ὅτι ἐδράχησαν
καὶ ἤχρειώνται, καὶ λοιπὸν τοῦ ἀναγνώσται οὐκ
ἔχομεν. Ἦνίκα δὲ ἀδελφὸν ἑώρα τῆς αὐτοῦ μονῆς,
ὡς νεκρὸν ἐπέμβει αὐτὸν λέγων· ὅτι ἐγὼ σε, ὦ τέκνον,
ἀπέκτεινα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐλάλει· τε καὶ
ἐποίησε, μήτε ὑπὸ στέγην ἀνεχόμενος καταμεῖναι,
μήτε τροφῆς ἀπογεύσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὰς ἐρήμους
πλανώμενος διηγάτο τοῖς ἀγριολαχάνοις. Ταῦτα εἰς
μαγίστην θλίψιν καὶ λύπην ἤνεγκε Νεῖλον τὸν ἀοί-
διμον· καὶ σχεδὸν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπέν-
θει καὶ αὐτὸς τὴν στέρην τοῦ καλοῦ συννόμου καὶ
συναρχατοῦ. Πολλάκις γὰρ ἀκολουθήσαντι αὐτῷ
ἀναχωροῦντι, καὶ δυσωποῦντι τοῦ ὑποστρέψαι καὶ
ἡσυχάσαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, οὐκ ὑπήκουσε λέγων·
Ἵτι οἱ ἐν τῇ μονῇ οὐκ εἰσὶ μου ἀδελφοί, ἐπεὶ ἂν
καὶ αὐτοὶ ἔκλειον σὺν ἐμοί· αὐτοὶ δὲ τούναντίου

A asinis oppletas et jumentis vilissimis esse pollu-
tas, monasteria flammis combusta periisse, libros
malefactos non esse amplius usui, nec jam esse,
quod legamus (24). Cum vero aliquem monasterii
sui fratrem videbat, lugebat illum quasi mortuum,
dicebatque: Ego te, filii, occidi. Hæc et similia
agebat et loquebatur, neque sub tecto manere, nec
cibum sumere volens, sed per loca oberrans deserta
silvestribus victitabat oleribus. Hæc celeberrimum
Nilum mœrore et dolore maximo perculerunt et
fere diu noctuque dessebat et ipse optimi sodalis
et cooperantis orbitatem. Nam cum sæpe secutus
illum secedentem rogaret, ut rediret ad suos et
sederet in monasterio, audiebat ab illo renuente:
Qui sunt in monasterio, fratres mei non sunt, nam
et ipsi mecum fierent: nunc contra ipsi furere me
et insanire putant.

ποιουσιν ἐξεστῆκότα, καὶ μαινόμενόν με κρατοῦν-

τες.
κα'. Ἔσο τοίνυν γινώσκων, πολυπόθητε Πάτερ,
ὅτι διαθήσομαι πρὸς τὴν ἄνω γῶραν, κάκει τελειω-
θήσομαι, καὶ εἰς τὸ μοναστήριόν μου οὐκέτι ἐπι-
στραφήσομαι. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ μακάριος, καθὰ καὶ
προεῖρηκεν, οὕτω καὶ τετέλεικεν, καταλαβὼν τὸν
τόπον, ἐν ᾧ προώρισεν αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸ πάντων
τῶν αἰώνων τελειωθῆναι. Ὁ δὲ ὁσιος Πατὴρ ἡμῶν
Νεῖλος ὑποστρέψας ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐν ὑπομονῇ
διήρχετο τὴν στενὴν ταύτην πύλιν καὶ τεθλιμμένην
ἐδὸν τὴν ὀλίγοις εὐρισκομένην. Ἐρχονται τοιγαροῦν
πρὸς αὐτὸν οἱ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Φαντίνου Πατέ-
ρες, παρακαλοῦντες αὐτὸν σκυλῆναι, καὶ ἡγούμενον
αὐτοῖς καταστήσαι ὃν ἂν ἐκλέξοιτο ἢ αὐτοῦ ὁσιότης·
περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκείνου ἠδούνο καὶ δομάσαι γινώ-
σκοντες τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ εἰζὼς τῇ αὐτῶν παρακλή-
σει, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ μονῇ μετ' αὐτῶν εἰσῆλθεν
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ εὐξασθαι. Καὶ πάντων ἀκολου-
θησάντων αὐτῷ, μετὰ τὸ τελειωθῆναι τὴν εὐχὴν,
ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς τοῦ μακαριωτάτου Φαντίνου,
Λουκάς τῷ ὀνόματι, προσδραμίων, καὶ τῶν ποδῶν
τοῦ ὁσίου δραξάμενος, ὄρκους αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίοις
φρικωδεστάτοις ἀπὸ τε τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν
ἁγίων Πατέρων ὑπέβαλε τοῦ καταδέξασθαι εἶναι
αὐτὸν αὐτοῖς ποιμένα καὶ καθηγούμενον. Τί οὖν
εἶχε ποιῆσαι ὁ ἀγγέλιος ἐκείνος ἄνθρωπος καὶ περὶ τὸ
διανοηθῆναι ὁξύς; Ὑπερισχύσας τῶν χειρῶν τοῦ
κρατοῦντος, καὶ τῷ αὐτῷ σχήματι περιλαβὼν τοὺς
πόδας αὐτοῦ, τοῖς αὐτοῖς σχοινοῖς οἷς ἐκίχρητο αὐ-
τὸν περιέδησεν, ὥστε λύσει αὐτὸν τὰ ἴδια ἐπιτίμια,
καὶ γενέσθαι αὐτῷ ὅπερ τῷ πατρὶ ἐπεθούλευσεν·
ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ μὴ λίαν ἔμπειρος τῶν θείων
Γραφῶν, ἀλλ' οὖνγε οἰκονομικός, καὶ συνέτος, καὶ
τῷ βίῳ μηδὲν ἀποδείων τοῦ ἀδελφοῦ. Συστήσας οὖν
πάντα ὁ ὁσιος Πατὴρ κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν, καὶ
νοθεσιείας ἐνθεοῖς παρακαλέσας καὶ στηρίξας τὸν τε
ἡγούμενον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, ἀπηλλάγη καὶ τούτου
τοῦ πειρασμοῦ, δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν.

25. Scito igitur, dilectissime Pater, me ad supe-
riorem transiturum regionem, ibique mortem op-
petiturum et ad meum monasterium nunquam
reversurum. Itaque beatus ille Pater, sicut præ-
dixit, finem sortitus est, in cum profectus locum,
in quo illum ex hac vita migraturum Deus ante
præfuerat. At sanctus Pater Nilus cum in spelun-
cam remeasset, in patientia per angustam portam,
et spinosam ibat viam, per quam procedunt pauci.
Veniunt igitur ad ipsum Patres monasterii B.
Fantini, obsecrantes, ut laborem susciperet et
constitueret ipsis hegumenum, quemcunque pietas
ejus delegisset: illum enim ipsam vel nominare
verebantur, cum probe hominem scirent. Cessit is
precibus illorum et perrexit cum illis in monaste-
rium: et ingresso ipso in ecclesiam ut oraret,
omnes subsequuti sunt. Peracta oratione, frater
beatissimi Fantini secundum carnem, Lucas no-
mine, accurrens, pedesque sancti viri amplexatus,
horrendis maxime obtestationibus, dirarumque in-
terminationibus per sanctam Trinitatem et sanctos
Patres adjurabat, ut pastorem et hegumenum se
esse pateretur. Quid agendum erat viro sagacitate
et perspicacia præstantissimo? Prævalens ipse de-
tinentis Lucæ manibus et non absimili modo pedes
ejus prehensans, iisdem funibus circumligavit,
quibus ille ligaverat, ut tandem is interminationum
nodos solverit, et fieri sibi passus fuerit, quod
per insidias Patri moliebatur. Erat enim et ipse,
licet divinarum Scripturarum non admodum peritu-
sus, aptustamen ad suscipiendam administrationem
et prudens, vitæque sanctimonia fratri non infe-
rior. Ergo beatus vir, constitutis omnibus,
quæ opus erant ad Dei beneplacitum, animatisque
et confirmatis per sacras institutiones tam hegu-
meno, quam fratribus, hanc etiam tentationem
superavit, dan's gloriam et benedicens Deo.

Joannis Clei notæ.

(24) Observat illustrissimus Caryophilus, hisce forte Orientis schisma fuisse præfiguratum.

26. Sed jam tempus est, ut favente Deo, retrocedamus ad narrationem de beato Stephano (25), quo magnus Pater usus est zeli æmulatore, certaminum socio et commilitone, ut arbor non tantum e sancta radice cognoscatur, sed etiam ex sanctis fructibus ramisque admirationi sit. Confido autem, per divinam operi fore hanc nobis narrationem non inutilem : nam tametsi æmulari præstantissima ejus gesta non poterimus, at certe cum fide et charitate agere memoriam eorum, consequi erit veniam multorum delictorum, ut a magistris accepimus. Hic igitur sanctus Stephanus, cum adhuc esset adolescens annorum fere viginti, rusticus tamen et infimis parentibus natus et pupillus a patre relictus cum matre et sorore una, tanta simplicitate candoreque animi præditus erat, ut si quis ipsum alterum dicat patriarcham Jacob, aut simplicissimum illum abbatem Antonii Paulum, non longe petita similitudine utatur. Hic amore instituti monastici captus, et secundum Evangelium ²⁵ matri, sorori, sibiique præferens Christum, Deo duce eo pervenit, ubi beatus Pater Nilus morabatur. Et cum juxta illum sedisset: nihil effatus, sub occasum solis Pater ad eum, Quid, inquit, quæris, frater? At ille: Monachus fieri volo. Et magnus Pater ad illum: Et si monachus fieri cupis, ego tibi ostendo monasteria, et vade ad illa, hic enim habitare non poteris, cum nihil sit, quod comedas et fame morieris. Respondit ille: Scio esse monasteria, et novi illa; sed mihi non placent: hic locus placet. Interrogatus enim quemquam haberet (26), respondit id, quod rea erat. Cogebatur ergo abire, ut matrem sororemque nutriret. Ille tamen: Nullum, ait, in locum me conferam; illas enim non ego, sed Deus nutrit et nutrit.

27. Cum ergo repellere non potuisset, dedit illi quod habebat, panis dimidium quo vesceretur, ipse vero Pater insequenti die jejunus mansit. Nam cum sexta esset feria, cibus ad mensuram repositus absumptus jam erat. Hoc porro contigit altero beati Patris Nili in speluncam secessionis anno (27). Videns itaque Pater illum natura simplicem et pigrum, contra quam ipse, qui æri erat ingenio, ferebat ægre quidem dolereque ejus segnitiam, nihil tamen asperum illi dicebat, memor præceptorum Evangelii: monebat tantum instruebatque illum placide et mansuete. cupiens reddere

²⁵ Matth. xix, 29.

Joannis Clei notæ.

(25) Stephanum qui a biographo nostro passim Beati et Sancti titulo decoratur, Fastis sacris inscriptum non reperio. Cajetanus Indici secundo, seu eorum, qui pietate sanctitateque floruerunt, nec cultum tamen ab Ecclesia approbatum habent, inseruit, dieque 27 Decembris ejus agit memoriam, ad quem de cultu inquiri ulterius possit.

(26) Sirletus sic vertit: « Rursus rogatus, an aliqua habeat, » quod ad bona fortunæ referri

κς'. Καιρός δὲ λοιπὸν ἀνακίψαι ἡμᾶς εἰδικοῦν-
τος Θεοῦ καὶ ἐπὶ τὴν μνήμην τοῦ ἐμοῦ ζήλου καὶ
συνάθλου καὶ συναγωνιστοῦ, τοῦ μεγάλου Πατρὸς
Στεφάνου τοῦ μάκαρος· ἵνα μὴ μόνον τὸ δένδρον
ἐκ τῆς ἀγίας ῥίζης γνωρίζεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
τῶν καρπῶν καὶ κλάδων θαυμάζεται. Πιστεύω δὲ
τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἡμῖν ἡ τοιαύτη μνήμη
γενήσεται. Ἄλλ' εἰ μὴ καὶ ζηλωταὶ μεγάλων αὐτοῦ
κατορθωμάτων γενέσθαι ἰσχύσομεν, τὸ γοῦν μνη-
μονεῦσαι αὐτῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, ἀφέσως
ἡμῖν πλημμελημάτων πολλῶν πρόξενον γενήσεται,
καθὼς διδάσκόμεθα. Οὗτος τοίνυν ὁ ἐν ἀγίοις Στέφα-
νος νέος ἔτι ὢν ὡς ἐτῶν εἰκοσιν, ἀγροίκος δὲ καὶ ἐξ
εὐτελῶν γονέων ὑπάρχων, ὁραφὴν αὐτὸν καταλεί-
ψαντος τοῦ πατρὸς μετὰ τῆς μητρὸς καὶ μιᾶς ἀδελ-
φῆς, τοσαύτη ἀκακία καὶ ἀπονηρία ἐκεκόσμητο, ὡς
εἷς αὐτὸν Ἰακώβ εἶποι τὸν πατριάρχην, ἧ τὸν
ἀπλοῦστατον Παῦλον τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου, οὐκ ἀπει-
κώτως στοχάζοιτο. Οὗτος οὖν ἐρασθεὶς τοῦ μοναχοῦ
ἐπαγγέλματος, καὶ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τὸν Χριστὸν
ὑπὲρ τὴν ἀδελφὴν καὶ μητέρα, καὶ ὑπὲρ ἑαυτὴν
ἀγαπήσας, ὠδηγήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπελθεῖν ἐνθα
ἦν ὁ μακάριος Πατήρ Νεῖλος· καὶ παρακαθίσας
αὐτῷ μηδὲν εἰρηκῶς, περὶ δυσμάς ἡλίου λέγει αὐτῷ
ὁ πατήρ· Τί ζητεῖς, ἀδελφε; Ὁ δὲ φησιν, Καλόγηρος
θέλω γενέσθαι. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Καὶ εἰ καλό-
γηρος θέλεις γενέσθαι, ἐγὼ σοὶ δεῖκνύω τὰ μοναστή-
ρια, καὶ ἀπελθε ἐκεῖ· ὧδε γὰρ κατοικῆσαι οὐ δύνη
μὴ ἔχων τί φαγεῖν, καὶ ἀποθνήσκεις ἀπὸ λιμοῦ. Ὁ
δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι Τὰ μοναστήρια, φησὶ, γινώσκω καὶ
οἶδα, ἀλλ' οὐκ ἀρέσκουσί μοι. Πάλιν ἐρωθῆτε, εἰ
ἔχει τινὰ, καὶ ἀποκριθεὶς ὅπερ ἦν, ἐδιόξατο γὰρ
ἀπελθεῖν καὶ θρέψαι τὴν τε μητέρα καὶ τὴν ἀδελ-
φὴν· ὁ δὲ φησιν, ὅτι Οὐκ ἀπέρχομαι οὐδαμῶ·
ἐκείνας γὰρ οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ἔθρεψε καὶ
τρέφει.

κς'. Λοιπὸν μὴ ἰσχύσας ἀποδιῶξαι αὐτὸν ὁ Πατήρ,
δέδωκεν αὐτῷ ὅπερ εἶχεν ἡμισυ ἄρτου φαγεῖν, αὐτὸς
δὲ διεμείνεν ἀγευστος μέχρι τῆς αὔριον· παρασκευῆς
γὰρ οὐτῆς τέλος εἶχε καὶ ἡ μεμετρημένη διαίτα.
Τοῦτο δὲ ἦν ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς τοῦ πατρὸς
προικίας ἐκεῖσε. Ὁρῶν οὖν αὐτὸν ὁ Πατήρ φύσει
δύνα ἀπλοῦν καὶ ἀργόν, ὅπερ ἦν ἐναντίον τῇ ἐκείνου
ἀστείότητι, ἤχθητο μὲν ἐπὶ τῇ ἀγριότητι αὐτοῦ καὶ
ἐόλιβετο, οὐ μὴν ἐλάλει αὐτῷ τι σκληρὸν, ἔχων τὸν
νοῦν αὐτοῦ ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐντολαῖς· νοουθετῶν
δὲ αὐτὸν μετ' ἐπιεικείας καὶ πραότητος, ἐσπευδὼν
ἀστειῶν καὶ γοργῶν ἀποδείξαι αὐτὸν, ὡς καὶ αὐτὸς

videtur. Melius Caryophilus, ut ex sequentibus abundo liquet. Videtur enim de parentibus vel consanguineis interrogatus respondisse: « Hic locus placet, » forte excidit ex textu Græco.

(27) Ex hisce aliisque notis chronologicis, quibus Stephani gesta circumscribuntur, chronotaxim quampiam deduxi Comment. præv. num. 6 et seqq.

ἦν. Ἀκμὴν γὰρ οὐκ ἦδει σαφῶς, ὅτι τὸ ἐκ φύσεως ἄσολοις οὐκ ἐπιτεταται. Ὡς οὖν ἀπετύγχανε τοῦ σκοποῦ, καὶ διήλθον ἡμέραι τριῶν ἐτῶν, λέγει ἐν ἑαυτῷ ὁ Πατήρ· Ἄρα γε εἰ ἦν μοι ἀδελφός ἢ υἱὸς ἢ ἀνεψιός, οὐκ ἂν καὶ ὕβρει καὶ ἀπεισιμῶσι ἐχρησάμην πρὸς τὴν ἐκείνου παιδείου· Δοκιμάσωμεν πάλιν τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐπ' αὐτῷ, μὴ ποτε μείνη ἀπαίδευτος ὁ ἀδελφός. Τότε ἤρξατο αὐστηρῶς λέγειν αὐτῷ, καὶ ὕβρει σὺ φειν αὐτόν· πολλάκις δὲ καὶ ἀπὸ χειρὸς ἐίδου αὐτῷ. Βουλόμενος γὰρ διδάξαι αὐτόν τῆς συνήθεις εὐχῆς καὶ τὸ ψαλτήριον, ἀνάγκην εἶχεν καὶ κολαφιστικῶς ἅπτεσθαι αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ πάντο ὑπέφερεν ἄδραγῶς καὶ μετὰ χαρᾶς, μήτε τὴν σκληροτάτην ἀσκησιν καὶ τὴν ἀληκτον ἀγρυπνίαν δευλιάζας, ἐν πᾶσιν ἐξισούμενος τῷ μεγάλῳ, μήτε τὰ δυνεῖν καὶ τῆς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπιηρείας ἀποδράσας. Διὸ καὶ πρὸς τοῦ Θεοῦ ἐφυλάχθη, μείνας ἀπείραστος τῆς δαιμονικῆς πανουργίας. Πολλάκις γὰρ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ ὁσίου, ποίοις ἄρα λογισμοῖς ἐνοχλεῖται, ἀπεκρίθη, ὅτι Οὐκ ἔχω λογισμὸν τί ποτε, μόνον δὲ νυστάζω πολλά, καὶ διὰ τοῦτο θλίβομαι. Τότε κλει αὐτῷ ὁ Πατήρ σκαμνίον ἔχον πόδιον ἓν, καὶ λέγει αὐτῷ, ὅτι Σὺ μὲν ἔχεις πόδας δύο, καὶ τὸ σκαμνίον ἓν· Ἰδοὺ τρεῖς πόδες· καὶ οὕτω καθήμενος, τῆς μελέτης μὴ ἀμελήσης. Ὁ δὲ τὴν παραγγελίαν δεξάμενος, οὐδαμῶς ἐκώλυτο ἔκ τοι εἰ μὴ ἐν τῷ σκαμνίῳ ἐκείνῳ καὶ ἐν τῇ μελέτῃ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῷ γεύσασθαι. Νικώμενος, δὲ πολλάκις ὑπὸ τοῦ νυσταγμοῦ, καὶ πίπτων ἐπὶ τὴν γῆν, ποτὲ μὲν τὴν βραχίονα, ποτὲ δὲ τὸ πρόσωπον συν-επιπίπτειτο.

κη'. Πάλιν ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ ἐψῆσαι τὸ ὄσπριον, καὶ τιθεὶς πλέον ἢ τὸ σκεῦος χωρησάμενος ἠδύνατο, ὑπὸ τῆς βίας ἀθρόον ἐρρήγγυτο. Ἐν μίᾳ γούν τῶν ἡμερῶν συναγαγὼν ἅπαντα τὰ κλάσματα, ὑπεδέκνυε τῷ πατρὶ τὸ σφάλμα ἐξομολογούμενος. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Καὶ τί τὸ ὄσπριον, ὅτι ἐξομολογῆ μόνῳ ἐμοί; Ὑπάγε εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ δεῖξον αὐτά, ἵνα γνωρίσωσιν ὑποδοί ἀσκητὰ ἡμεῖς ἕσμεν χυτροκλάσται. Τότε λαβὼν τὰ κλάσματα ἀπέρχεται πρὸς Θεανόνον τὸν δαυῶτατον, καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτῷ ἐξηγῆσται. Αὐτὸς δὲ τῷ σκοπῷ ἐπόμενος τοῦ θεόφρονος καὶ ὁμόφρονος, συναγαγὼν πάντα τὰ κλάσματα, καὶ σχοινίῳ συνδήσας, καὶ τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ κρεμάσας, πεποίηκεν αὐτὸν οὕτω παραστῆναι ἐν τῷ ἀριστηρίῳ τῶν ἀδελφῶν γενομένων. Τοῦτου δὲ γενομένου ἀπέστειλεν αὐτόν πάλιν πρὸς τὸν δαυῶτατον ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ λοιποῦ διορθωθέντα. Περιερχόμενος δὲ ποτε ὁ μακάριος Στέφανος εὗρε τὰ λεγόμενα σπαράγγια· καὶ συναγαγὼν αὐτὰ καὶ ἐψῆσας παραθήκεν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ γεύσασθαι. Μεταλαβὼν δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ Πατήρ, καὶ ὡς παρὰ συνήθειαν μικρᾶς ἡδονῆς αἰσθόμενος, ἐπίθετο τοῦ ἐταίρου, εἶχε καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς γλυκύτητος ἡσθετο. Τοῦ δὲ συμφωνήσαντος, ῥίψαι αὐτὰ ἔξω πικρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκείνου· Ταῦτα γὰρ, φησὶ, παρὰ φύσει τυγχάνοντα ὁ διάβολος ἤρτυσε, καὶ γλυκέα πεποίηκεν. Ἔως κοσμοῦ ἐγχερατεύοντο οἱ μακάριοι, καὶ βίᾳ τῆν φύσιν ὀρθῶς κατεδάμαζον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκρίνον

solertem et impigrum, qualis ipse erat : nondum quippe satis didicerat, tolli non posse, quod a natura est inditum. Cum ergo nihil proficeret, tempusque trium annorum jam abiisset, secum ipse Pater dixit : Num si meus hic frater esset, aut filius, aut certe fratris filius, minime adhiberem convicia et increpationes ad erudiendum ? Experiamur et hoc institutionis genus, ne frater incorrectus maneat. Tunc cœpit austere cum ipso loqui et per contumelias acrimoniam verbis addere, non raro etiam manu percutiebat. Nam cum docere illum vellet consuetas orationes et psalterium, necesse habebat et colaphos illi impingere. Ille vero nihil moleste, sed libens ferre omnia, non aspernario vivendi genere, non vigiliarum assiduitate perterritus, æque ac Pater sustinens omnia et probra non devitans et increpationes, quibus eum Pater impetebat. Ex quo factum, ut Deo servante, nullas passus fuerit per diaboli calliditatem tentationes. Nam sæpe rogatus a beato Patre, quibusnam cogitationibus vexaretur, respondebat se nullas habere cogitationes, sed nimia tantum somni oppressione torqueri. Tunc fecit illi Pater scamnum uno pede constans et ait : Tu quidem duos pedes habes et scamno est unus : ecce tres pedes, ita sedens meditationi operam dabis. Ille, accepto hoc mandato, nulla deinceps alia sede utebatur, quam scamno illo, sive meditaretur, sive esset in ecclesia, sive sumeret cibum, sed somno plerumque victus cadensque in terram, modo brachium, modo sibi faciem perfringebat.

28. Rursus dum iret ad elixandum legumen, vasque ultra modum impleret, repente illud vi dirumpebatur. Quadam ergo die fragmenta omnia collecta Patri ostendebat, erratum suum confitens. Et pater ad illum : Quid vero prodest mihi uni confiteri ? Perge ad monasteria et ostende illa, ut cognoscant, quales solitarii sinus, ollarum fractores. Acceptis ergo ille fragmentis, perrexit ad beatissimum Fantinum, remque illi enarravit. Ille vero divina sapientis et unanimiter sapientis vi : mentem secutus, fragmenta omnia collecta, funeque colligata ad collum ejus appendit, et stare jussit habentem illa in cœnaculo, dum fratres pranderent. Postea ad sanctum virum in speluncam remisit, correctum in posterum. Cum olim per agros iret B. Stephanus, invenit asparagos, legit, coxit, apposuitque hora prandii. Ubi Pater degustasset et modicum cepisset voluptatis præter consuetudinem, quæsiuit ex socio, num et ille similem voluptatem sentiret. Affirmante illo, jussit ipse, ut foras projiceret : Nam cibum, inquit, natura amarum condidit diabolus et suavem reddidit. Adeo continentibus erant beati viri et vi assiduo adhibita edomabant naturam. Post hæc B. Nilus cogitandum censuit de impotente quoque B. Stephani parte. Mittit ergo ipsum additis litteris ad ven. Theodorani (hoc est divinam auctam muneribus de nomine) virginem beatissimam id temporis vitam degentem monasti-

eam eo in loco, qui Areharium dicitur (28), paucis præfectam virginibus, anum sanctam, prudentissimam et sapientissimam, quæ a tenera ætate in monasticæ vitæ asperitate se exercuerat : (nescio vero, an alteram illi similem tulerit Rossanum) et sanctum Patrem a prima ætate materno amplectebatur amore. Hæc igitur et matrem B. Stephani et sororem in suum recepit monasterium : in quo illæ sincerum Deo cum exhibuissent famulatum et magnis virtutibus floruisse, in pace quiescerunt. Cæterum quoad vixerunt, singulis annis æstivo tempore B. Stephanus adibat illud monasterium, et peracta messe, rursus ad monasteria redibat et fratribus ad omne opus collaborabat, duplici certamine luctans, continentiæ, laborisque quotidiani.

χριστο ὁ μακάριος Στέφανος ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκεῖνῳ, καὶ τελείσας τὸν ἐκεῖσε ἀμνητὸν, πάλιν ὑπέστρεφεν εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ συνεχροία ἐν παντὶ ἔργῳ τῆς ἐγκρατείας, καὶ τὸν πανημέριον πόνον.

29. Cum vero suis excursionibus totam peragrasset Calabriam impii Agareni per annum, devastassentque omnia et futurum jam esset, ut partes etiam impeterent Mercuriacas (neque enim parcere monasteriis cogitabant, aut in monachos aliquam impendere pietatem) præcurrit fama, et omnes ad obvia castella confugiebant. Tunc etiam B. Stephanus cum esset in cœnobio magni Fantini, ascendit cum fratribus in vicinum castellum; increbrescente quippe rumore, non potuit in speluncam reverti. Sanctus vero Pater cum ex editiori loco speluncæ excitatum pulverem conspexisset et ingruentes Saracenorum copias, cogitavit, subducere æso illorum perfidiæ, ne forte etiam videretur tentare Dei potentiam. Asportato igitur figlino aquæ vase, secessum subiit, in quo sine timore versabatur. Nocte vero illa per montem illum ambulans et suo more Davidem in ore habens, imo vero Davidis Regem, audit strepitum tanquam equi circumventis et circumdantis ipsum, nec valentis accedere propius. Et primo quidem esse hominem ratus, nihil dixit, ut psalmum absolveret. Ut vero vidit neque abeuntem, neque propinquantem, dicit ei : Qui tu es? simulque audit vas aquæ ab illo perfractum : quo facto, evanuit. Agnoscens igitur beatus Pater auctorem ex operibus, cœpit rursus psallere, ac dicere : « Circumdantes circumdederunt me inimici mei et in nomine Domini ultus sum in eos⁹⁵. » Rursum vero seipsum culpabat, dicebatque secum : Ut iste ad nos veniret, nostræ mentis fecit evagatio : siquidem in ore Deum habemus, in animo non habemus. Familiare porro ejus dictum erat, Nihil ita excitare demones adversus monachum, ut men-

⁹⁵ Psal. cxvii, 11.

ὁ ὁστος Νεῖλος φροντισαί καὶ περὶ τὸ ἀδύνατον μέρο; τοῦ μακαρίου Στεφάνου· καὶ ἀποστέλλει αὐτὸν μετὰ γραμμάτων πρὸς τὴν ἐν τῷ Θεοδώρῳ τὴν μακαριωτάτην παρθένον, ἀσκουμένην τῷ τότε καιρῷ ἐν τῷ λεγομένῳ Ἀριναρίῳ, καὶ καθηγουμένην ὀλίγων παρθένων, γραῦν ἁγίαν καὶ λίαν συνεωτάτην καὶ σοφωτάτην, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὴν μοναδικὴν ἀσκουμένην σκληραγωγίαν· οὐκ οἶδα, εἰ τοιούτην ἄλλην τὸ Ῥοσιάνον ἐξήνεγκεν· ἥτις ὡς υἴον γνήσιον ἀγαπῶσα ἦν τὸν ἅγιον Πατέρα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ· πεθεσοθαί δέξασθαί τὴν τε μητέρα καὶ ἀδελφὴν τοῦ ὁσίου Στεφάνου ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἐν ᾧ καὶ γησιῶς δουλεύσασαί τῷ Κυρίῳ, καὶ μεγάλως εὐαριστήσασαί, ἐτελειώθησαν ἐν εἰρήνῃ. Ταύταις μὲν τοι παρὰ τὰ τῆς ζωῆς αὐτῶν

ἔτη ἅπαντα, κατὰ καιρὸν, τῇ ὥρᾳ τοῦ ἔθρους ἀπίρροισ τοῖς ἀδελφοῖς, διπλοῦν ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος, τὸν τε

κθ'. Τῶν τοίνυν ἀθέων Ἀγαρηῶν παραδραμόντων πᾶσαν τὴν Καλαβρίτιδα χώραν ἕνα χρόνον, καὶ πάντα ληϊσμένων, μελλόντων δὲ ἐπιβαίνειν καὶ ἐν τοῖς Μερκουριανοῖς μέρεσι, μήτε μοναστήριον καταλιπεῖν ἀχείρωτον λογισάμενοι, μήτε μοναχὸν ἐλεύσας καὶ φειδοῦς ἀξιῶσαι, προέλαθεν ἡ φήμη αὐτῶν, καὶ πάντες κατέφυγον ἐπὶ τὰ τυχόντα καστέλλια. Τότε δὴ καὶ ὁ μακάριος Στέφανος εὐρεθεὶς ἐν τῷ κοινοδίῳ τοῦ μεγάλου Φαντίου, ἀνῆλθε σὺν αὐτοῖς ἐν τῷ γεῖτονίῳ· κατελλίθη μὴ δυνήθει· ὑποστρέψαι ἐν τῷ σπηλαίῳ διὰ τὸ κατεπεῖργον τῆς φήμης. Ὁ δὲ Πατήρ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου θεασάμενος τὸν κοινορτόν, καὶ τὸ πλῆθος ἐπερχόμενον τῶν Σαρρακηνῶν, ἐλογίσαστο ἀποκρυβῆναι ἀπὸ τῆς δολιότητος αὐτῶν, μὴ ποτε καὶ ὡς πειράζων τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ εὐρεθῆ. Λαθῶν οὖν μεθ' ἑαυτοῦ τὸ κεράμιον τοῦ ὕδατος, ἐπορεύθη ἐν ἀποκρύφῳ τινὶ τόπῳ, ἐνθα ἀφῶδας διῆγεν. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκαίτη περιπατῶν περὶ τὸ ὄρος ἐκεῖνο, καὶ τὸν Δαβὶδ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ περιφέρων, μᾶλλον δὲ τὸν τοῦ Δαβὶδ Βασιλέα, ἤκουσε κτύπον ὡσεὶ ποδῶν Ἰππου περιερχόμενον καὶ κυκλεύοντα αὐτόν, καὶ μὴ δυνάμενον προσεγγίσει αὐτῷ. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἀνθρώπων εἶναι νομίσας τινὰ, οὐδὲν ἐλάλησε, πληρῶσαι βουλόμενος τὸν ψαλμόν. Ὡς δ' εἶδεν αὐτόν μήτε ὑπάγοντα, μήτε προσεγγίζοντα, λέγει πρὸς αὐτόν· Τίς εἶ σὺ; καὶ ἅμα τῷ λόγῳ ἀκούει, ὅτι συνέτριψε τὸ κεράμιον τοῦ ὕδατος, καὶ ἄφαντος γέγονεν. Τότε γνοῦς ὁ μακάριος τὸν ἐργάτην ἐκ τῶν οικείων ἔργων, ἤρξατο, πάλιν τοῦ ψάλλειν καὶ λέγειν· « Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με οἱ ἔχθροί μου, καὶ τῷ ὄνοματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. » Ἐμέμφετο δὲ πάλιν ἑαυτόν, καὶ ἔλεγε τῷ λογισμῷ· Ἄρτι τοῦ ἐλθεῖν τοῦτον ἐνεαυθα, ὁ ἡμέτερος βεμβασμὸς γέγονεν αἴτιος αὐτῷ· διότι

Joannis Clei notæ.

(28) De hoc monasterio Agresta ad Vitam S. Basilii pag 352 inter cœnobia, quæ vel Rossani, vel in ejus vicinia sita fuerunt, refert, monachos et montales ordinis S. Basilii ibidem habitasse in monte quem S. Opoli appellant, ubi celeberrimi

monasterii rudera etiam nunc supersunt. De Theodora nihil inter sanctos Siculos Calabrosque aut alibi lego. Sensus porro hic satis libere versus est intercisus est.

τῷ μὲν στόματι θεολογοῦμεν, τῷ δὲ νοῦ ἀλογοῦμεν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο διαγείρει τοὺς δαιμόνας κατὰ τοῦ μοναχοῦ ὡς ὁ βρεβασμὸς ἐν τῇ λόγῳ; ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

λ'. Τότε τοίνυν ὁ ὄσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος ἡμέρας καταλαβούσας ἀπέβη ἐν τῷ σπηλαίῳ, εὗρεν δὲ ἀνήλθον ἕως ἐκεῖ οἱ Σαρράκηνοι, καὶ ἀφειλοντο ἐπὶ τριχίνον τῆς ἀλλαγῆς αὐτοῦ, γέμισαντες αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἀγρίων κειμένων ἐκεῖσε. Κατελθὼν δὲ καὶ εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἰδὼν ἅπαντα κατεστραμμένα καὶ κατηρημωμένα, ἐλογίσατο ὑπὸ τῶν Σαρράκηνῶν κρατηθῆναι τὸν ὄσιον Στέφανον εἶτε ἐν τῷ σπηλαίῳ, εἶτε ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἦρξάτο γοῦν σφόδρα λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν ἐν αὐτῷ· Ὅντως ταπεινὴ Νεῖλε, ὁ ἀδελφὸς Στέφανος δούλος ὑπάγει· πάντως γὰρ περιμένων ἡμᾶς εἶτε ὧδε, εἶτε ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐκρατήθη. Ὅντως δικαίον ἐστίν, ἵνα ὑπάγωμεν, καὶ δουλεύσωμεν μετ' αὐτοῦ· καὶ ταῦτα λέγων ἐδάκρυε, φοβούμενος μὲν τὸ ἀναιδεῖς καὶ ἀκάθαρτον τῶν παγανῶν, ἀναγκαζόμενος δὲ πάλιν θεῖναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα τοίνυν ἐνθυμούμενος, ἀπέρχεται καὶ καθέζεσθαι ἀπὸ μέσον τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἐκδεχόμενος τὴν διάβασιν τῶν Σαρράκηνῶν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἰδοὺ ἤρχοντο ὡσεὶ δέκα καθαλλάριοι, ἐνδύματα καὶ ὄπλα καὶ φακιόλια, καὶ ὄλον τὸ σχῆμα ἔχοντες τῶν Σαρράκηνῶν· οὗς ἰδὼν ὁ μακάριος Πατὴρ εὐθέως ἀνέστη, καὶ κατασφραγισάμενος ἑαυτὸν τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ ἔστη περιμένων αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ μακρόθεν ἐπιγνόντες αὐτὸν ἀπέβησαν τῶν ἵππων, καὶ πεζοὶ ἦλθον, καὶ προσκύνησαν τοὺς πόδας αὐτοῦ. Περιελόμενοι δὲ τὰ φακιόλια ἀπὸ τῶν προσώπων αὐτῶν, ἐγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἐκ τοῦ τὸν τόπον ποιῆσαι ταῦτα αὐτοῦ.

λβ'. Καὶ μαθὼν παρ' αὐτῶν, ὅτι σετισμένοι εἰσι πάντες οἱ ἀδελφοί, καὶ δὴ καὶ ὁ ἀδελφὸς Στέφανος, ὑπέστρεψεν ἐν τῷ σπηλαίῳ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν Σαρράκηνῶν, ἦλθε καὶ ὁ μακάριος Στέφανος, καὶ πάλιν ἐκλοντο τῆς προτέρας ὁδοῦ. Ὅντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὸ πρὶν διὰ τὸν θερεισμὸν, ἦν τι γέρον ἐκεῖ πωτῶν τὰ σπυρίδια· καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ πλέκειν τὴν σειρὰν, ἐποίησεν ἐν μαλάκιον, καὶ ἤνεγκεν εἰς τὸ σπηλαίον, νομίζων ὅτι χρειεῖται ὑπ' αὐτῷ ὁ πατήρ. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Δεῦρο, ἀδελφὲ Στέφανε, πληρώσωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν ἐντολὴν· ἐπειδὴ ἀνευ παραθέσεως καὶ βουλῆς ἐποίησας αὐτὸ, βάλλωμεν καὶ αὐσώμεν αὐτό· οὕτως γὰρ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀναστὰς ἀνήψε πυρὰν, καὶ ἔβαλε τὸ μαλάκιον. Ἰδὼν δὲ αὐτόν, ὅτι βαρέως ἤνεγκε τὸ πρῶμα, καὶ οὐ μετ' εὐχαριστίας, ἀλλὰ μετὰ λογισμοῦ, εἶπασε τὸ μαλάκιον κατακαυθῆναι παντελῶς· καὶ οὕτως ἀπῆλλαξεν αὐτόν τῆς προσπαθείας αὐτοῦ. Ἐν μὲν γοῦν τῶν ἡμερῶν ἔρχεται ὁ γέρον ὁ διδάξας αὐτὸν τὰ σπυρίδια, ζητῶν αὐτόν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἵνα πορευθῆ μετ' αὐτόν πρὸς τὴν τοῦ χόρτου συλλογὴν. Ὁ δὲ κελευθεὶς ἀπῆλθεν. Ἐχωνῶν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ γέρον τὸ ψαλτήριον αὐτοῦ, ἐπισυδῆποτε τέθεικεν αὐτό, καὶ ληθαργηθὲν ἀπόλωτο·

A tis vagationem, dum orat, nec attendit ad ea, quæ ore profert.

proseru, καὶ τὸ μὴ προσέχειν τοῖς ἐξερχομένοις

50. Tunc igitur beatus Pater Nilus, ubi illuxit, in speluncam reversus cognovit, illuc usque pervenisse Sarracenos et abrupisse cilicinum saccum, quo ipse utebatur alternum, pyris agrestibus implentes, quæ ibidem repererant. Descendit quoque in monasterium et cum vastata omnia vidisset et desolata, captum existimavit a Sarracenis B. Stephanum, sive in spelunca, sive in monasterio. Cœpit ergo vehementer tristari et secum dicere : Heus miserande Nile, frater Stephanus procul dulo captivus est. Certe enim te expectans sive hic sive in spelunca, captus est. Justum plane est, ut camus et serviamus cum illo. Flebatque cum hæc diceret, proterviam quidem et impuritatem paganorum horrens, coactus tamen animam pro amico ponere propter Christi præceptum. Hæc animo cogitans abijt et in media via sedet transitum Sarracenorum exspectans. Non multo post, ecce tibi equites fere decem veniebant habitu, armatura, fasciis capiti circumpositis et reliquo cultu Sarracenicis. Quos ubi conspexit beatus Pater, statim erexit se et iterato crucis pretiosæ signo se muniens, stabat exspectando illos. Illi cum eminus ipsum agnovissent, desilientes ab equis ad eum pedestres accesserunt et pedes ejus veneratî sunt, quos etiam, detractis de facie fasciis, agnovit Pater castelli cives, ut locum tutarentur ita compositos.

κατελλίου εἶναι αὐτοῦ, καὶ γάριν τοῦ ἀποσκαπάζει

51. Compertoque ex iis salvos esse fratres omnes et una cum illis B. Stephanum, rediit in speluncam Deo gratias agens. Ubi Sarraceni abcessere, advenit ei B. Stephanus et pristinum vitæ institutum prosequerentur. Verum ante hæc, cum ipse olim esset in monasterio messis causa, didicit a sene quodam, qui texebat sportulas, texere et ipse restim. Fecit ergo fascellam detulitque in speluncam, putans, se ita pergratum Patri facturum. Ille, cum vidisset : Age, inquit, frater Stephane, nos etiam impleamus præceptum unum. Quandoquidem injussus et absque consilio fecisti illam, tradamus igni ad comburendum, ita enim jubet magnus Basilius ; statimque surgens accendit rogum et fascellam injecit. Cum vero vidisset, ægre illum ferre et nequaquam cum gratiarum actione, sed refragante animo, permisit fascellam penitus comburi et nimio cum rei affectu liberavit. Quadam ergo die accessit senex ille, qui Stephanum texendi artem docuerat, petens Patri ut una eum ire permitteret ad legendam herbam. Abijt ille jussus. Cum ergo senex suum haberet Psalterium, alicubi repositum oblitus amisit. Venit itaque ad sanctum Patrem, deque suo Psalterio contristari cœpit. Videns Pater illum in summo mœrore, miseri-

cordia permotus est, cœpitque objurgare B. Stephanum, ac dicere : Plane insulsus tu et insipiens. Cur Psalterium non requisisti ? Tu es in culpa, æquum ergo est, ut senex tuum sibi tollat Psalterium : tollensque illud seni dedit, et ille exsultans abiit.

ὄν ἐστιν, ἵνα ὁ γέρον ἐπάρη τὸ σὸν ψαλτήριον· καὶ ἐπάρας δέδωκεν τῷ γέροντι, καὶ ἀπῆλθεν ἀγαλλώμενος.

Ἐλθὼν οὖν ὁ γέρον πρὸς τὸν ὄσιον ἤρξατο θλίβεσθαι περὶ τοῦ Ψαλτηρίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ Πατὴρ ἰδὼν αὐτὸν σφόδρα λυπούμενον ἐσπλαγγίσθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἤρξατο ἐπιτιμᾶν τῷ μακαρίῳ Στεφάνῳ, καὶ λέγειν· Ὅντως σὺ ἀναίσθητε καὶ ἀνόητε· διατί οὐκ ἀνεζήτησας τὸ ψαλτήριον, σὸν τὸ παλαίμα ἐστὶ. Δίκαιον καὶ ἐπάρας δέδωκεν τῷ γέροντι, καὶ ἀπῆλθεν ἀγαλλώμενος.

CAPUT V.

Georgium virum nobilem Rossanensem post varias probationes in disciplinam recipit S. Nilus ; miranda illius humilitas propriaque voluntatis abdicatio, et sanc. us obitus.

32. Alio tempore misit eum Pater Rossanum ad emendas membranas. Profectus ergo rediit, comitem habens quemdam alium senem ex primariis castrī, virum nobilem Georgium (29) nomine. Qui interrogatus a Patre, quid rei vellet, respondit : Quadam die cum sederem domi meæ, deque vanitate mundi et peccatis meis cogitarem, subiit mihi et mortis timor et iudicii quæstio. Hæc igitur cogitantem brevis sopor oppressit et visus mihi sum intrare per majorem urbis portam, ad quam situm est templum sanctorum Apostolorum. Et cum inde perlatum ad me esset divinæ melodix, qualem audivi nunquam, tenue vestigium, accessi statim, ut viderem, quidam essent, qui canerent. Video itaque totum sacrarium fornosis eunuchis plenum, ac veluti oblati angelis et cum illis te ipsum queni nunc video, stantem : in sede autem episcopali juvenem pulcherrimum et splendidissimum, ejus decorem exprimere nemo queat. Cum ergo ingressus essem in templum et admirandas illas species contemplerer et suavissimam audirem modulationem, video duos ad me venire e candidatis, innuente illo, qui sedebat in throno, ac dicere : Veni, Dominus te vocat. Ego autem magno cum timore profectus, coram illo steti et tibi dicentem audivi : Vade et attonde hunc. Tu vero accedens totondisti et monachum me fecisti. Statim igitur experrectus addubitare cœpi et mecum cogitando dicere : Sane visum hoc inane fuit, non a Deo missum. Mihi enim nunquam venit in mentem, ut monachus fierem.

33. Constitui tamen hoc ipse mecum, ut si die illo frater aliquis veniret e monasteriis in domum meam, vel cognoscerem, divinæ voluntatis esse, ut monachus flam : quod si hoc non eveniret somnium, ut non divinitus oblatum, missum facerem. Ad exiendam ergo otiositatem, egressus in vestibulum vidi fratrem Stephanum et cum adventus sui causam ab ipso didicissem, festinanter res meas composui, atque ad tuam sanctitatem veni. Nunc igitur, quod Deo placet tibi que sancto Patri, in me facito. His Deo plenus Pater auditis, respondit : Nos, plurimum honorande frater, non

λβ'. Ἄλλοτε πάλιν ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ εἰς τὸ Ῥουσιάνον ἀγοράσαι μεμβράνας· καὶ δὴ πορευθεὶς δπέστρεψεν μετὰ καὶ ἄλλου τινὸς γέροντος τῶν μεγάλων τοῦ χάστρου καὶ εὐγενῶν ἀνθρώπων, Γεωργίου ὀνόματι. Ὅς ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς, τὸ τί ἂν θέλῃ, ἀπεκρίθη· ἔτι, φησὶ, καθήμενός μοι μετὰ τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ διαλογιζομένην τὴν τοῦ βίου ματαιότητα, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ἐπῆλθέ μοι καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἀπολογία τῆς κρίσεως. Ταῦτα γοῦν διαλογιζόμενος, μικρὸν ἀπενύσταξα· καὶ ὄρω ἑμαυτὸν εἰσερχόμενον διὰ τῆς μεγάλης πύλης τῆς πόλεως, ἐν ἧ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καθίδρυται οἰκητήριον. Ἐνθα καὶ ἀκούσας ἐνθέου τινὸς μέλους ἀπήχημα, οἴου οὐδέποτε ἤκουσα, ὤρμησα ἐκεῖ τοῦ ἰδεῖν τίνες οἱ ψάλλοντες. Καὶ λοιπὸν θεωρῶ ἅπαν τὸ βῆμα μεστὸν εὐειδῶν εὐνούχων καὶ λευχειμόνων οἷα ἀγγέλων, καὶ σὺν αὐτοῖς ἰστάμενον σὲ τὸν νῦν μοι ὀρώμενον· ἐν δὲ τῷ τοῦ ἐπισκόπου θρόνῳ καθήμενον πάνυ εὐμορφον, νεώτερόν τε καὶ ὑπέριλαμπρον, οὐ τὸ κάλλος ἀμφιχρον διηγῆσασθαι. Ἐν τῷ γοῦν εἰσελθεῖν με ἐν τῷ ναῷ, καὶ θεωρεῖν τὰ πανθαύμαστα κάλλη ἐκεῖνα, καὶ ἀκούειν τὴν εὐχον μελωδίαν, ὄρω δύο τῶν λευκοφόρων ἐλθόντας πρὸς με, νεύσαντος τοῦ ἐπὶ θρόνου, καὶ λέγοντάς μοι· Δεῦρο, καλεῖ σε ὁ Δεσπότης. Ἐγὼ δὲ σὺν φόβῳ πολλῷ πορευθεὶς καὶ σταθεὶς ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἤκουσα αὐτὸν λέγοντά σοι· Ἀπελθὼν κούρευσον αὐτόν. Σὺ δὲ προσελθὼν ἔκούρευσας, καὶ ἐποίησάς με μοναχόν. Εὐθέως οὖν ἐξυπνισθεὶς ἠρξάμην διαστάζειν τῷ λογισμῷ καὶ λέγειν, ἔτι Ὅντως φάντασμα ἐστὶ τὸ φανέν μοι, καὶ οὐ θεόπεμπτον· ἐγὼ γάρ οὐδέποτε ἐνεθυμήθην τοῦ γενέσθαι μοναχός.

λγ'. Ὅμως ἐστοίχησα ἐν ἑμαυτῷ τοῦτο, ἵνα εἰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ἔλθοι ἀδελφός τῶν μοναστηρίων ἐν τῷ οἴκῳ μου, ἀληθῶς, βούλημα Θεοῦ εἶναι τὸ μονάσαι με· εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένηται, ὡς οὐ θεῖκῳ ἔντι τῷ φανέντι ὄνειρῳ ἀπροσεξῆσαι με. Ἐκ πολλῆς οὖν ἀδολεσχίας ἐξελθὼν εἰς τὰ προαύλια, θεωρῶ ἰστάμενον τὸν ἀδελφὸν Στέφανον· καὶ μαθὼν παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἐλεύσεως, σπουδαίως πάντα διευσθέτησα, καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀγισωσύνην ἐλήλυθα. Νῦν οὖν, ὡς δοκεῖ τῷ Θεῷ καὶ σοὶ τῷ ἁγίῳ Πατρὶ, ἐπ' ἐμὲ ποιήσον. Τούτων τοίνυν τῶν λόγων ἀκούσας ὁ θεοφόρος Πατὴρ λέγει πρὸς αὐτόν·

Joannis Clei notæ

(29) De Georgio, qui tantis hic laudibus ornatur, nihil apud Cætanum vel alios lego.

ἡμεῖς, ὡ τιμιώτατε ἀδελφοί, τὸ διὰ τὸν Θεὸν ἢ ἐνεκὸν ἀρετῆς καθήμεθα ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν τοῦ κοινοβιακοῦ κανόνος τὸ εἶδος, κεχωρῖκαμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὡςπερ τινὲς λεπροὶ καὶ ἀκάθαρτοι. Σὺ οὖν καλῶς ποιεῖς φρονεῖζων τῆς σωτηρίας τῆς σῆς ψυχῆς. Πορεύου τοίνυν εἰς τὰ κοινόβια, ἐνθα ἀναπαύσῃ ψυχῆ τε καὶ σώματι. Ὁ δὲ, ὡςπερ ἀδάμας ἀπειραστός μῆνι τῇ τοῦ σιδήρου προσβολῇ, οὕτω διέκειτο πρὸς τοὺς ἐν πειρασῶν λόγους τοῦ Πατρὸς. Τῆς δὲ κυριακῆς ἡμέρας καταλαβούσης, ἐν ἡ τὰ κοινόβια μικρᾶς τιμῆς παρακλήσεως σωματικῆς μεταλαχθάνουσιν, λαμβάνει αὐτὸν ὁ Πατὴρ εἰς τὸ τοῦ Καστελλάνου λεγόμενον μοναστήριον, ἐνθα τροφῆς θαφίλους ἐμφορηθέντες, καὶ μεταλήψεως οἴνου μετρίως τυχόντες, μετὰ τὸ ἀναστῆναι τῆς τραπέζης λέγει ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν γέροντα· Κύριε Γεώργιε, μείνον ὧδε μικρὸν, ἕως τοῦ ἀπελθῶν εἰς ἐπίσκεψιν ἐτέρων ἀδελφῶν ὑποστρέψω. Τοῦτο δὲ εἶπε θέλων αὐτὸν ἐκεῖ τοῦ λοιποῦ καταλείψαι. Ὅπερ νοήσας ὁ γέρον, εὐθὺς ἀπεκρίθη· Οὐ δίκαιόν ἐστι, τίμιε Πάτερ, ἀλλ' ὅπου ὁ δεσπότης ἀπέλθῃ, ἐκεῖ καὶ ὁ κύων ἐπακολουθήσει. Ἀγασθεὶς οὖν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῷ παραδείγματι αὐτοῦ, παρέλαθεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ὀψέτερεψαν δημοθυμάδων.

λδ'. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Γεώργιος· κατὰ τὴν ὁδὸν· Οἶε μὲ, τίμιε Πάτερ, ἀπορεῖν ἐν τῷ οἴκῳ μου τροφῆς καὶ παντοίας χλιδῆς, καὶ δελεασθῆναι με νομιζεῖς ὡς βρέφος ὑπὸ δαψύλειας τῆς τροφῆς; Πείπεισο ὅτι οὐ θροῶξ με οὔτε ὑπὸ ἐγκρατείας, οὔτε ὑπὸ ἄλλης, οἷας δὴποτε κακουχίας. Ἐγὼ γὰρ πολλὰ πλεύσας, καὶ πολλὰς χώρας γυρεύσας, πολλῶν καλῶν καὶ κακῶν ἐπειράθην. Καὶ δύναται ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἁγίων σου εὐχῶν ἐνδυναμῶσαι με τοῦ ὑποστῆναι ὡςπερ **C** εἰκόνα διὰ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, οὔτε καὶ ταῦτα εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγάπην. Μὴ οὖν ἄλλο τι ποτὲ ὑπολάθῃς· ὁ γὰρ Θεὸς πρὸς σέ με ἀπέστειλεν, καὶ ἀδύνατόν ἐστι χωρισθῆναι με ἀπὸ σοῦ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέγας ἐκύρωσεν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ τοῦ λοιποῦ ἔσχεν αὐτὸν ὡς πατέρα· αὐτὸς δὲ πάλιν κατοχυρώσας ἑαυτὸν τῇ πρὸς τὸν οἶον πίστει, καὶ ἐλπίζοντας δὲ αὐτοῦ τυχεῖν τῆς οὐρανῶν βασιλείας, ἠγάπησεν αὐτὸν ὡς αὐτὸν τὸν Θεόν. Τοὺς δὲ λόγους, οὓς ἤκουεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ νοουθετοῦντος ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ καὶ ἐρμηνεύοντος τὰς Γραφὰς, οὕτως ὑπέδρατο, καὶ ἠδύνητο ἐπ' αὐτοῖς, ὡς ἐν διαθέσει γίνεσθαι τοῦ εἰπόντος· Ὡς γλυκία τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! ὅπερ μέλι τῷ στόματί μου. Αἰδ καὶ ἐπίφερε τὴν ἄφατον ἐσκησιν ἐκείνην, μεταλιθθεὶς **D** ἄφρον ἐκ τῆς ἔξω συνθηλας εἰς ταύτην· εἰς ἣν πολλοὶ δοκιμάσαντες εἰσελθεῖν καὶ καρτερῆσαι, ταχίως ἀπεπήδησαν, καὶ ἀπέδρασαν.

λε'. Τὸ δὲ θαυμάσιον, ὅτι μηδέποτε γράμματα μαθὼν οὕτως ἐβαλλε τὴν ὀμωφίαν ἐν τε ψαλμοῖς

³⁰ Psal. cxxiii, 103.

Joannis Clei notæ.

[30] Castellum hactenus pro nomine communi habui et inobservatum propterea præterivi; hic proprium est. Erat forte situm intra muros civitatis vel castrî cujusdam, unde nomen

A. propter Deum, aut virtutis ergo sedem in hac solitudine; sed quia ferre non possumus observationis cœnobiticæ pondus, segregavimus nos ab hominibus, quasi leprosi quidam et immundi. Tu vero bene facis, animæ salutem curans. Perge igitur ad cœnobîa, quibus animæ et corporis quiete frueris. Ille adamantis instar, qui ferri ic tu non frangitur, ad Patris verba probantis eum in motus stabat. Die vero Dominico, quo solent cœnobîa modica corporis relaxatione uti, duxit eum Pater secum in monasterium, quod Castellani (30) vocatur, in quo opipare excepti et vino modice recreati, postquam de mensa surrexissent, Pater ita senem affatus est: Domine Georgi, exspectato hic parumper, donec profectus ad visendos alios **B** fratres revertar. Hoc vero dixit animo relinquendi illum deinceps in monasterio. Quod senex intelligens, statim respondit: Non æquum est, venerande Pater, sed quocunque iverit dominus, eo sequetur et cauis. Admiratus Pater allegoriam, eum sibi assumpsit socium et unanimiter reversi sunt.

34. Dum esset in itinere, ait senex ad Patrem: Pulas, venerande Pater, domi meæ deesse mihi copiam deliciarum et voluptatum, ac veluti puerum, abundantia ciborum me captum existimas? Certo scias, me non abstinentiam, non quamvis aliam austeritatem forinjdaturum. Ego enim multa navigatione usus, multisque regionibus peragratis, multa bona et mala expertus sum, et potest Deus per sanctas tuas preces ita me corroborare, ut sicut illa ob mundi gloriam, ita hæc perferam ob Dei amore. Nihil ergo aliud cogita; me enim Deus ad te misit, et fieri non potest, ut a te separer. Hæc magnus Pater cum audisset, germana eum charitate amplexus est et deinceps habuit loco patris: et ipse vicissim communiens se concepta in Patrem fiducia, speransque, se per eum cœlestis regni compotem fore, amavit eum quasi ipsum Deum. Verba porro, quæ audiebat ex ore ejus, sive suas ille institutiones traderet, sive Scripturas explanaret, ita suscipiebat et jucundabatur in illis, ὡς ἐν sentire affectum dicentis: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo ³⁰. » Idcirco asperam illam supra modum perfererebat vitæ rationem, mutatus repente ex assuetudine domestica in hanc, quam experti complures cum animo persistendi in proposito, cito resiliunt et aufugerunt.

35. Et quod mirum erat, cum nunquam didicisset litteras, ita psallebat et cantabat psalmos et

hymnos, ut mirarentur et oblectescerent omnes, qui audiebant, et ipse sanctus Pater oblectaretur suavi ejus melodia, spiritus compunctionem ingenerante. Et primo quidem tempore si quando illi parum vacasset, narrabat ut sui moris antiqui erat, cuius, quæ vidisset et audisset in sæculo. Interrumpente autem Patre sermonem, ac dicente, Vah! qualis tu, domne, scriptor, Lucas, an Matthæus evasisti? statim ille os suum percutiens surgebat, scedensque tam diu sibi genas caedebat, sese objurgans probrisque onerans, quoad satis lacrymarum excuteret. Contigit etiam tale quidpiam in oppido, quod Bisinianum (31) appellatur. Juvenis quidam valde procax obvium forte habuit Hebræum a negotiatione redeuntem, et capius aviditate mercium, gladio concisum jugulavit, tolensque asinam cum sarcina fugam arripuit. Captus ergo est socer ejus a loci moderatoribus et Judæis traditus ad crucifigendam ob jugulatum Hebræum. Ubi id rescivit sapientissimus Nilus a propinquis damnati, scribit ad iniquos judices in hunc modum: Oportebat quidem vos legis conscios juxta legem quoque ferre sententias, quæ plectendum jubet Christianum unum pro septem Judæis. Aut ergo sex alios tradant Hebræi de suis occidendos pro eo, qui crucifigendus est, aut si vobis omnino constitutum est pervertere optimas leges, detur Judæis ad crucifigendum ille, quem ad vos mitto cum litteris, vir nobilis ex primariis Rossani, et liberetur miser ille, ut simul ipsi et uxori et liberis misericordia impendatur. Vocavit ergo beatus Pater abbatem Georgium et nihil aperiens eorum, quæ scripserat, epistolam dat et Bisinianum mittit.

δσας, και μηδὲν αὐτῷ εἰρηκῶς ὥνπερ ἔγραψε, δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν, και ἀποστέλλει εἰς τὸ Βυσιανάον.

36. Acceptis lectisque litteris, ad senem judices: O monachi, inquirunt, scripsit Pater, ut Judæis te tradamus ad crucifigendum. Placetne tibi? Et ille: Paratus sum ad implendum, quidquid scripsit dominus meus, et si forte non est, qui crucem conficiat, ego satis peritus sum ejus fabricandæ. Illi promptum senis animum reveriti ac mittentis generositatem, et miserum illum absolverunt, et senem summo cum honore dimiserunt. Impiis porro Sarracenis loca illa invadentibus stans vicibus, sancti Patres in spelunca considerare non poterant, illac enim iter patebat exercitui. Visum ergo est magno Patri locum deserere. Quare profectus in adjacentes patriæ sedes, mansit in sui juris loco, in quo posita erat sancti Adriani (32) ædicula, r-

και κανόσιν, ὥστε θαυμάζειν και ἐκπλήττεσθαι πάντας τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ, και αὐτὸν τὸν ὄσιον Πατέρα ἀναπαύεσθαι ἐπὶ τῇ εὐρύθμῳ και εὐκατανύκτῳ ψαλμῳδίᾳ αὐτοῦ. Παρὰ τὰς ἀρχὰς μὲν οὖν ὡς ἀπὸ συνηθείας, ἤνίκα μικρὸν ἠύκαλρει, ἐξηγεῖτο πρὸς τὸν τυχόντα, ἀ εἶδε και ἤκουσεν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἔτα ὡς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐνεκόπτετο, λέγοντος πρὸς αὐτόν· Οὐὰ κύρι, ποῖος συγγραφεὺς, ὁ Λουκάς ἐγένου, ἢ ὁ Ματθαῖος; εὐθέως κρούων εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀνίστατο, και ἀπερχόμενος κατὰ μόνας, τοσοῦτον ἐκτυτῷ τὰς πειραῖς ἐμάστιζεν, ὀδριζῶν και ἐπιτιμῶν ἑαυτὸν, ἕως οὗ ἀρκούντως ἐδάκρυε. Γέγονε δὲ και τοιοῦτόν τι ἐν τῷ κάστρῳ τῷ καλουμένῳ Βυσιανάῳ. Νεώτερός τις τῶν σφόδρα ἀκαταστάτων ὑπήνησεν Ἑβραῖοι ὑποστρέφοντι ἀπὸ πραγματείας, και δελεασθεὶς ἐπὶ τοῖς ὕπ' αὐτοῦ ἀποφορμμένοις, μαχαίρῃ τοῦτον συγκατακόψας ἀπέκτεινε, και ἄρξας τὴν δυνὸν αὐτοῦ σὺν τῷ γόμῳ, φυγῆ ἐχρήσατο. Κρατηθεὶς οὖν ὁ τοῦτο κηδεστής ὑπὸ τῶν τότε πρατόντων παραδίδεται τοῖς Ἰουδαίοις τοῦ σταυρωθῆναι ἀντὶ τοῦ σφαγέντος Ἑβραίου. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ σοφώτατος Νεῖλος παρὰ τῶν ἰδίων τοῦ κατακεκριμένου, γράφει πρὸς τοὺς ἀδίκους κριτὰς ταῦτα. Ἔδει μὲν ὑμᾶς τὸν νόμον ἐπισταμένου; κατὰ τὸ νόμον ἀποφαίνεσθαι και τὰς κρίσεις τὸν κελύοντα ἀπόλλυσθαι ἵνα Χριστιανὸν ὑπὲρ ἑπτὰ Ἑβραίων. Ἡ τοῖνον δότωσαν ἐξ αὐτῶν οἱ Ἑβραῖοι ἐτέρους τοῦ ἀποκτανθῆναι ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος σταυρωθῆναι ἡ εἰγεῖλας ἔδοξεν ὑμῖν παρακρίνειν τὰ καλῶς νενομοθετημένα, ὅνπερ αὐτόθι μετὰ τῶν γριμμάτων ἀποστέλλω, εὐγενῆς δὲ ἐστὶ τῶν πρώτων τοῦ Ῥωσιάνου, δοθῆτω τοῖς Ἰουδαίοις τοῦ σταυρωθῆναι, και ὁ πτωχὸς ἐλευθερωθῆτω, ἵνα σὺν αὐτῷ και γυνὴ και τέκνα ἐλετηθῶσιν. Καλέσσα; οὖν τὸν ἀββᾶν Γεώργιον

δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν, και ἀποστέλλει εἰς τὸ

λς'. Δεξάμενοι δὲ οἱ κριταί, και ἀναγνόντες τὰ γεγραμμένα, λέγουσι πρὸς τὸν γέροντα· Ὡδε καλόγηρε, ὁ Πατὴρ ἔγραψεν, ἵνα σὲ δώμεν τοῖς Ἰουδαίοις τοῦ σταυρωθῆναι· ἀρέσκει σοι; Λέγει αὐτοῖς ἐκεῖνος· Ἐτοιμὸς εἰμι εἰς πᾶν ὃ ἔγραψεν ὁ κύριός μου πληρῶσαι. Εἰ δὲ και τὸν σταυρὸν οὐκ ἐστὶ τις ὁ κατασκευάζων, ἐγὼ οἶδα καλῶς αὐτὸν πελεκῆσαι. Οἱ δὲ αἰδουμένους τὴν τοῦ γέροντος προθυμίαν, και τοῦ ἀποστελλαντος τὴν μεγαλοφυίαν, και τὸν πτωχὸν ἡλευθέρωσαν, και τὸν γέροντα μετὰ τιμῆς μεγίστης ἀπέλυσαν. Ἔτι δὲ και ἐτι κατὰ καιρὸν ἐπερχομένων τῶν ἀθέων Σάρρακηνῶν τοῖς τόποις ἐκεῖνοις, και μὴ δυναμένων καθῆσαι ἐν τῷ σπηλαίῳ τῶν ὄσιων Πατέρων, ἐκείθεν γὰρ ἦν ἡ διόδος τοῦ φωσάτου, ἔδοξε τῷ μεγάλῳ καταλιπεῖν τὰ ἐκεῖσε· και καταλαβὼν τὰ

Joannis Clei notæ.

(31) Bisinianum. quod alii *Besidias*, Itali *Bisignano* appellant, civitas Calabriae parva est; episcopalis tamen sub metropoli Rossanensi, unde 15 circiter milliari Italico tantumque fere ab ora maris Tyrrheni distat.

(32) Agresta sæpe laudatus in Vita S. Basilii pag. 361 scribit, prope prærupta loca, quæ S. Demetrii

vocantur, abbatiam esse a S. Adriano nominatam, reliquiisque privilegiis et redditibus divitem Marpæ geographicæ quinto milliari Bisimano in Septentrionem, decimo vero versus occidentem Rossano distantem pagum exhibent S. Demetrii titulo insignitum, de quo verisimiliter loquitur Agresta.

περίχωρα τῆς πατρίδος, ἔμεινε ἐν τόπῳ οὐκ εἰρη, ἐν ἧ μίκρον εὐκτερίον ἴδρυτο τοῦ ἁγίου Ἀδριανοῦ νομίτας μηδέποτε ἐκεῖ εἰσελεύσεσθαι ἔθνος διὰ τὸ δύσβατον καὶ παράδιον εἶναι τὸν τόπον. Τοῦτου δὲ γενομένου, ἤρξαντό τινες τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι, οὐ; καὶ εἰς τὸ οἶκίον δεῖπνον ἐκάλες ὁ Κύριος, προσέρχεσθαι τῷ Πατρὶ, καὶ τὴν συνοικίην διέσθαι. Ὁ δὲ σπλαγχνιζόμενος ἐπ' αὐτοῖς, ἐδέχετο τοὺτους, καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύετο. Κατὰ μικρὸν δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου συνήχθησαν μέχρι τῶν δώδεκα, καὶ πλείους, καὶ μοναστήριον, Θεοῦ συνεργούοντος, ὁ τόπος ἐγένετο· πλείστων μὲν ἀποδιθρασκόντων τὸ δραστήκον τοῦ κανόνος, καὶ τὸ σκληρὸν τῆς διαίτης, ὅτι τὴν πλάτειαν ἔδδν τῆς στενῆς προετίμων· τῶν δὲ γε φιλοθέων ἐγκρατερούντων, καὶ πάντα ὑποφερόντων διὰ τὴν τῶν οὐραγῶν βασιλείαν. Ἦσαν οὖν δύο ἀδελφοὶ ὁμοίμονες πλησίον ἐκεῖ καθήμενοι, οἵτινες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πειραζόμενοι, καὶ τῷ φθόνῳ βαλλόμενοι, ἤρξαντο καταλαλεῖν τοῦ δικαίου, καὶ ἐν παντὶ αὐτὸν διασύρειν, πλάνον εἶναι τε λέγοντες καὶ μάγον, ὑποκριτὴν τε καὶ ψεύστην, καὶ εἰ τι ἄλλο ἐτίκτεν ἢ κακία.

λζ. Ταῦτα δὲ ὁ μακάριος ἀκούσας, ἠγωνίζετο παντοιωτρόπως τὸν φθόνον αὐτῶν κατασβέσαι, καὶ ἀποθεραπεῦσαι αὐτῶν τὰς καρδίας, ὃ καὶ πεποίηκε μετ' ἄλλων. Ἐκεῖνων γὰρ διαβαλλόντων καὶ σφῆδρα κακολογούντων, οὗτος τὸ ἐναντίον οὐκ ἐπαύετο εὐφημῶν, καὶ ἐπαίνους πολλοὺς περὶ αὐτῶν ἀναγγέλλων εἰς πάντας ὡς ἐπὶ ἁγίων. Ἦνίκα δὲ πάλιν ἐκείνοι μικρὰς τινος ἀφορμῆς ἐπελαμβάνοντο, ἢ κτήνους διαθάντος τὸ κλείσμα, ἢ φρυγάνου παραρ- φέντος ὑπὸ ἀνέμου, ἐξερχόμενοι ἀντικρυς τοῦ δικαίου μυρίας λοιδορίας ἐλάλουν, ἀναισχύντως μαχόμενοι καὶ ὑβρίζοντες. Ὁ δὲ Πατὴρ παραγγέλλας τοῖς ἀδελφοῖς, μηδένα μηδὲν αὐτοῖς ἀναποκριθῆναι, αἴρων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ τὸν δαβὶδ ὑπεχώρει. Κάκεινοι αὐτὸν ἠσωροῦντες, κραυγάζοντες ἔλεγον· Ἐλέπεις τὸν ὑποκριτὴν; Ἐαυτὸν ποιεῖ ἅγιον, καὶ ἡμᾶς δαιμόνας. Οὐ καλῶς ἐλέγομεν, ὅτι ὁ διάβολος σε ἐνταῦθα ἤγαγεν, ἵνα καθ' ἡμέραν μαχώμεθα; Ὁ δὲ ἀκούων οὐκ ἀπεκρίνετο· ἀλλὰ τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, εἴτε τῆ ἐπαύριον ἡμέρα, ἡνίκα ἰθεῶ- ρει ὅτι εἰσῆλθον τοῦ γεύσασθαι, ἀπερχόμενος πρὸς αὐτοὺς ἐποίησε αὐτοῖς; μετάνοιαν αἰτούμενος τὴν συγχώρησιν. Εἶτα σμνεσθόμενος αὐτοῖς καὶ συναγαλλόμενος, τῆ καλῇ συνέσει αὐτοῦ ἐθεράπευε τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ὑπέστρεψε μετὰ χαρῆς εἰς τὸ κελίον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνου ἰκανῶν τελευτῶν ὁ μεῖζότερος ἀδελφός, ἐν ταῖς χειρὶ τοῦ ἁγίου Πατρὸς κατέλιπεν εἶτι ἀν ἐκέκτητο καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς αὐτὰ ὑποκόμεσε κατὰ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀββᾶ Γεωργίου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, φέρων μετ' ἑαυτοῦ βόας τρεῖς; εὐεθελὲς πάνυ μάλα καὶ μεγάλας. Καλέσας δὲ ὁ μεῖζας τὸν γέροντα λέγει αὐτῷ· Τί ἤνεγκας; Ὡδε τοὺς βόας τοῦτους; Ὁ δὲ δῆσας τὰς χεῖρας φ; ἐπὶ ἑρχόντων, ἀπεκρίνατο μετὰ φόβου· Τιμω-

PATRUS GR. CXX.

tus, eo nunquam pervasuros infideles propter diffi- cultatem ac distantiam loci. Quod ubi factum, coeperunt quidem spiritu pauperes ex eorum numero, quos Dominus ad coenam vocabat, convenire ad Patrem et rogare, ut reciperentur in contubernium. Ille vero misericordia permotus suscipiebat et salutem corporum animarumque consulebat. Et factum est decursu temporis, ut fratres jam essent ad duodecim, vel etiam plures, et locus, Deo juvante, evaserit monasterium. Enimvero fugiebant plurimi operosam regulam et spoliogam vitam rationem, quotquot spatiosam viam praeferrebant angustae, tolerantibus eam Dei amantibus viris et perferentibus omnia propter regnum caelorum. Erant porro duo quidam germani fratres vicinorum incolentes locum, qui tum spiritibus malignis stimulis agitati, tum invidiae facibus, coeperunt obloqui sancto viro et quavis occasione detrahere, seductorem vocantes et magnum hypocritam et mendacem et quidquid aliud suggererat improbitas.

57. Haec beatus vir cum audisset, conabatur omni studio livorem extinguere et cordibus eorum mendi- deri: quod etiam non multo post assecutus est. Cum enim illi calumniis impeterent et maledictis vehementer lacerarent, ipse contra laudibus cumulare et commendare multum apud omnes, ut sanctos viros. Cum vero illi rursus accepta occasione modica, vel jumento transiliente fines claustris, vel stipulam vento inferente, contra Sanctum egrederentur sexcenta effundentes convicia et impudenter contumelias pugnarent, tunc Pater praecipiebat fratribus, ne quisquam illis quidpiam responderet; et Davidem in ore habens abibat. At illi videntes magna clamore dicere: Vides hypocritam. Seipsum sanctum et nos aestimat daemonones. Nonne bene dicebamus, a diabolo te huc adductum, ut pugnam quotidie conferamus. Ille vero audiens nil respondebat, sed vesperi, aut etiam postridie, postquam eos ad prandium vidisset ingressos, accedebat, procumbensque petebat veniam. Tum vero convalescens, communique laetitia perfruens, egregia sua prudentia corda eorum deliniebat et cum gaudio suam in cellam revertebatur. Post aliquantum temporis natu major frater moriens, omnia quae possidebat, sancto Patri legavit et fratrem commendatum reliquit, et ipse secundum Dei voluntatem disposuit omnia. Quadam porro die venit in monasterium filius abbatis Georgii tres secum afferens vaccas valde pulchras et magnas. Accersivit ergo magnus Pater senem et ait: Cur hasce vaccas huc attulisti? Ille vero colligans sibi manus, ut coram principibus fieri solet, cum timore respondit: Plurimum venerande Pater, quoniam fratres laborant ad comparandum panem quotidianum, commodum erit, si per te

3

licebit, eas habere ad labores nodice sublevandos.

58. Et magnus Pater : Non his, inquit, indigent fratres, imo conducit eis, ut laborent. Vade igitur, nacta et dilargire pauperibus. Statim ut senex audivit, nulla interposita mora, sublatis manicis brachia nudavit, et arcepto gladio, ad credendas ibat vaccas, et implesset præceptum, nisi Pater velocius acclamando manum detinuisset. Cognita ergo Pater in ejus animo Abrahamica virtute : Ne occidas, inquit, quia parum utilitatis erit : sed duas quidem demus egentioribus et numerosioribus monasteriis, tertiam vero cum vicinis jungentes necessitatem nostram sublevemus ; nam quod supra indigentiam est, ad avaritiam pertinet. Cum ergo factum esset, ut Pater jusserat, magnam frumenti copiam anno illo collegerunt, et omnes Deo gloriam dabant. Cum aliquando tres fratres in molendinum issent cum tribus jumentis onustis, redirentque postero e mola, jamque prope monasterium essent, viso ascenso in via rogo, dixerunt : In monasterio nunc jejunatur, conficiamus hic panem et comedamus, ne si jejuni illuc pervenerimus, et nos cum illis jejunemus. Ferreruntque uti deliberaverant. Cognovit hoc spiritu Pater et præcepit cellæ præfecto, ut mensam apponeret, quo fratribus, inquit, venientibus, pane vescamur. E vestigio venerunt illi, iterumque cum Patre et fratribus cibum sumperunt. Ergo e mensa surgentes vocat seorsum Pater et ait : Quare præbuisistis aurem diabolo consilium danti, ut per viam consecreretis panem et vesceremini? Numquid a monasterio longe eratis, aut servi mei estis, ut, quia me timetis, clam comedatis? Vos fratres mei estis et panis vester est labor, nec est, qui præter voluntatem vos adigat. Hoc igitur scientes, nihil inquam committatis, per quod Regula frangatur. Quod illi audientes prostraverunt se, promiseruntque, in posterum vitam se emendaturos.

ἔστιν ὁ βιάζων ὑμᾶς τὴν προαίρεσιν ὑμῶν. Τοῦτο σπας. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ ἐπηγγέλλαντο τοῦ λοιποῦ διορθώσασθαι.

59. Alio tempore cum Pater abesset, virgo quaedam venit in monasterium, ut cum alloqueretur : nec sciebat, malle illum aspidis commercium, quam mulieris colloquium. Et cum fratres omnes quiete in cellis morarentur et neminem illa vidisset in ecclesia, ingressa est et oravit. Ut ergo fratres egressam viderunt, conquesti de illa sunt, quod præter consuetudinem fecisset. Et illa, ubi rescivit Patrem abesse, confestim abiit. Reversus magnus Pater post dies quatuor, cæpi fratres, qui ad consulendum convenerant, increpare ac dicere : Tales vos estis monachi, quos una mulier adveniens eluserit et vestram ecclesiam factore oppleverit ; profecto digni estis, qui gravi poena multemini. Hi vero stupentes miraculum, procubuerunt et venerunt prostrati. At vero beatus revera Georgius, egregius juxta Dei legem edictis operibus, et proba-

τατε Πάτερ, ἐπιεικῆ κοπιῶσιν οἱ ἀδελφοί, ἵνα ἐργάζωνται τὴν ἐπιούσιον ἄρτον, καλόν ἐστιν, εἰ καλεῖσθε, ἵνα ἔχωσι ταῦτα βραχύ τι παραμύθιον.

λη'. Λέγει οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ· Οὐ χρεῖαν ἔχουσι τούτων οἱ ἀδελφοί· μάλλον δὲ συμφέροι αὐτοῖς, ἵνα κοπιῶσι. Ἄλλ' ἀπελθὼν σφάξον, καὶ διάδο; αὐτοὺς τοῖς πτωχοῖς. Εὐθέως δὲ ὁ γέρον ἐκούσας, καὶ μὴδὲ πρὸς ὥραν μελλήσας, ἀνεκομδῶσατο τὰς χεῖρας, καὶ τῆς μαχαίρας δραξάμενος ὤρμησε τοῦ τελέσαι τὸ κελευόμενον. Καὶ ἐπλήρωσεν ἂν εὐθέως, εἰ μὴ ταχῶς; φωνήσας ὁ δσας τὴν χεῖρα ἐκώλυσεν. Τότε γινούς ὁ Πατήρ τὸ Ἀβραμιαῖον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· Μὴ φρονέουσιν αὐτὰ, ἔφη, ἐπιεικῆ ὀλίγον ὄφελος γίνεται· ἀλλὰ τὰ μὲν δύο δώσομεν ἐπὶ τὰ ἐνδεῆ μοναστήρια καὶ πληθυντικώτερα, τὸ δὲ ἕτερον μίξαντες μετὰ τῶν γειτόνων ἡμῶν, τὴν χρεῖαν ἡμῶν ἐργασάμεθα· εἶθεν πᾶν τὸ ὑπὲρ τινὲς χρεῖαν πλεονεξία ἐστί. Ποίησαντες οὖν ὡς ὁ Πατήρ διετάξατο, ἐποίησαν τὸν ἐνιαυτὸν ἐκείνον στρον πολὺν, καὶ πάντες ἰδόμενον τὸν Θεόν. Ποτὲ δὲ τριῶν ἀδελφῶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐν τῷ μύλωνι ἀπελθόντων μετὰ τριῶν ζῶων πεφωρωμένων, μετὰ τὸ ἀλέσαι τῇ ἐπαύριον ὀπιστρεφόντων, καὶ ἤδη τῇ μονῇ ἐγγιζόντων, ὀρώσιν ἐν τῇ ὁδοῦ πυρᾶν καιομένην καὶ λέγουσιν· Ἄρτι ἐν τῷ μοναστηρίῳ νηστεύουσιν, ποιήσομεν ὧδε ἄρτον καὶ φάγωμεν, μὴποτε νήστευσις ἀπελθόντες καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν νηστεύσομεν. Καὶ οὕτως ἐποίησαν, καθὼς ἐβουλεύσαντο. Γινούς δὲ ὁ Πατήρ τῷ Πνεύματι τὰ περὶ αὐτῶν, ἐκέλευσεν ἐτοιμάσαι τῷ κελλαρίτῃ, ἵνα, φησί, τῶν ἀδελφῶν φθασάντων ἀπὸ τοῦ μύλου γευσάμεθα ἄρτου. Εὐθέως οὖν ἐκείνων ἐλθόντων, καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν γευσάμενων, μετὰ τὸ τῆς τραπέζης ἐξαναστῆναι, καλεῖ αὐτοὺς ὁ Πατήρ κατὰ μόνας, καὶ λέγει αὐτοῖς· Διατί ὑπηρεοῦσατε τῷ διαβόλῳ συμβουλεύσαντι ὑμῖν ποιῆσαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἄρτους καὶ φαγεῖν; Μὴ μακρὰν τῆς μονῆς ἐτυγχάνετε; ἢ δούλοι μου ὑπάρχετε, ἵνα διὰ τὴν ἐμὸν φόβον λάθρα ἐσθίητε; Ὑμεῖς ἀδελφοί μου ἐστὲ, καὶ ὁ ἄρτος ὑμέτερος κόπος ἐστίν, καὶ οὐδεὶς τοῖνον γινώσκοντες μὴδὲ ποτὲ τι παρὰ κανόνα ποιήσας.

18'. Ἄλλοτε πάλιν τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐν τῇ μονῇ μὴ ὑπάρχοντος, ἐλήλυθε τις παρθένος συντυχεῖν αὐτῷ βουλομένη, μὴ εἰδυῖα ὅτι προαιρεῖται μάλλον ἀσπίδι, ἢ γυναίκεϊ ἐμιλήσει. Τῶν δὲ ἀδελφῶν εἰς τὰ κελλία ἡσυχάζόντων, ἰδοῦσα αὐτὴ τὴν ἐκκλησίαν μεμονωμένην, εἰσῆλθε καὶ ἠξίατο. Ἰδόντες δὲ αὐτὴν οἱ ἀδελφοί ἐξέστηλυθῖαν, ἐγόγγυσαν κατ' αὐτῆς ὡς παρὰ συνήθειαν ποιησάσης. Ἡ δὲ μαθοῦσα ὅτι ὁ Πατήρ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, ἀπῆλθεν εὐθέως. Καταλαθὼν οὖν ὁ μέγας μετὰ τετάρτην ἡμέραν, καὶ τῶν ἀδελφῶν εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ συνελθόντων, ἔφατο αὐτοῖς ἐπιμέμψασθαι, καὶ λέγειν· Τοιοῦτοι μοναχοί ἐστε ὑμεῖς, ὅτι μία γυνὴ ἐλθοῦσα κατηπάτησεν ὑμᾶς, καὶ συνώζητε τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν. Ὅντως μεγάλου ἐπιτιμίου ἐστὲ ἄξιοι. Οἱ δὲ καταπλαγάντες ἐπὶ τῷ θαύματι, ἔβαλον μετάνοιαν. καὶ συγχώρησιν ἐξῆψασαντο. Ὁ τοῖνον μακάρος ἀληθῶς

Γεώργιος μεγάλως κατὰ Θεὸν πολιτευσάμενος, καὶ εὐαρεστήσας αὐτῷ ἔν τε ἐγκρατεῖα καὶ κακουχία καὶ ὑπακοῇ ἀδιακρίτως, καὶ ταπεινώσει μεγίστη, καὶ τῇ κοπῇ τοῦ οἰκείου θελήματος, ὅπερ μαρτύριον ἐστὶ τε καὶ λέγεται, πρὸς Κύριον ἀπεδήμησεν, ἀποληψόμενος τὰ δι' ἅ πάντα ὑπέμεινεν. Ἐπὶ τούτῳ μεγάλως τὸν Θεὸν ἡχοχρίστησε πληροφορηθεὶς, ὅτι ἀληθῶς δόκιμον γεώργημα καὶ ἀναφαίρεμα ἐπρόδεκτον καρπὸν αὐτοῦ τῷ Χριστῷ προσηγάγετο.

CAPUT VI.

S. Nilus gloriæ suique contemptor Caniscam, suum olim magistrum, ad despectum divitiarum aortatur; fratres oratione contra dæmonis insidias munit cœcamque illorum obedientiam expeditur; avari præpositi bona sibi testamento legata pauperibus elargitur; parthenonem restaurat; populi urbem fugit.

μ'. Αὐτὸς δὲ ἀνεξέλιπτα ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου ἐντάλματα, καὶ τὸ, « Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθεῖτε ραββί, » μὴδὲ κληθεῖτε καθηγηταί· οὐδέποτε κατεδέξατο ἀκοῦσαι οἷον δῆποτε ὄνομα δόξης ὑπόκληψιν ἔχον· ἀλλ' ἀεὶ τὸ φρόνημα πάντων κατώτερον ἔχων, ὡς ἕνα τῶν ἐσχάτων ἀδελφῶν ἑαυτὸν ἐλογίζετο. Διὸ καὶ τῶν τέκνων τῆς ἐρήμου πληθυνομένων, καὶ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ πνευματικῶς γεωμνῶντων, καὶ εὐαγγελικῶς ποιμαινομένων, ἑτέρῳ νο τῆς ἡγουμενίας ὄνομα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐνεχειρίζεν· ὧν εἷς ὑπῆρξε καὶ πρῶτος ὁ κωμακάριτος καὶ τρισόσιος Πρόκλος, ἀνὴρ τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως; σφόδρα πεπειραμένος, βεβλῶν τε τῶν ἐξωθεν καὶ τῶν ἡμετέρων ἐνδιαθέτων τε καὶ τῶν ὑστερον ἐκτελέωντων κιδώτιον τὴν οἰκίαν καρδίαν ἀποτελέσας. Ὅστις ἐλέγετο, πρὸ τοῦ μονάσαι ἐστὶ νέος ὧν, ἐν τῷ κάστρῳ τυγχάνων, τοιαύτην ἰσχημέναι τὴν ἐργασίαν· καθ' ἑκάστην νηστεύων ἕως ἑσπέρας, καὶ τῇ ἀναγνώσει σχολάζων, ἀπερὸν τὸν τῶν ἐκκαιόντων καὶ ἡδονόντων βρωμάτων τε καὶ πομάτων, περιήρχετο ἄφ' ἑσπέρας ἕως ὄρθρου πάσας τὰς ἐκκλησίας τοῦ κάστρου πληρῶν τὸ Ψαλτήριον, καὶ καθ' ἑκάστην θύραν αὐτῶν ποιῶν μετανοίας, ὅσας ἑαυτῷ ἐκείνος τυπώσας ἐγένωσκεν. Οὐδεὶς γὰρ τὴν ἐν κρυπτῷ ἐργασίαν αὐτοῦ ἠπίσταντο. Οὗτος τοίνυν εἰσελθὼν εἰς τὸ μοναστικὸν στάδιον, καὶ ὁπὸ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου τῆς ἐνσφίτου πολιτείας τὴν σφραγίδα ἐνσημανθεὶς, τοσαύτη ἐγκρατεῖα τε καὶ ἀσκήσει ἑαυτὸν καθυπέβαλεν, ὥστε νεκρῶσαι αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀσθεναῖς πικραῖς προσπαλαίσαι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκεῖνου ἰκανὰ ὄντα ἴδιαν συγγραφὴν ὠφελείας μετῆν ἐκτελέσαι, τῷ τὰ πάντα ἐπισταμένῳ καὶ πᾶσιν ἀποδιδούνῃ κατὰ τὸν ἴδιον κίπον Θεῷ ἀναθήσωμεν· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν τοῦ μεγάλου Πατρὸς διττην ἀνακάμψωμεν.

μα'. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σεισμοῦ μεγάλου καταλαβόντος τὸ Ῥουσιάνον μετὰ πολλῶν νυκθημέρων ἐμδροκλυσίαν, καὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους ἀπαναστά-

tus illi propter abstinentiam et asperam vitæ institutum, necnon obedientiam nihil dijudicantem et summam humilitatem et suæ voluntatis abnegationem, quod est et vocatur martyrium, migravit ad Dominum, præmia recepturus, propter quæ sustinuit omnia. Super hoc magnus Pater egit Deo gratias, pro certo habens, se primitias suas obtulisse Christo, egregium suæ agriculturalionis fructum et oblationem acceptissimam.

40. Ipse vero inlelebilia gerens animos sancti Evangelii præcepta, et ihud : « Vos autem nolite vocari Rabbi ». nec vocemini magistri : nunquam passus est vocari quovis nomine, quod opinionem gloriæ præ se ferret, sed infra omnes humillimo de se sentiens, unum se de minimis fratribus habebat. Quapropter, crescente numero filiorum eremi, et nascentibus quotidie spiritualiter ex ipso, qui evangelica viverent regula, titulum hegumeni toto vitæ suæ tempore alteri tribuebat, quorum unus et primus exstitit beatissimus et sanctissimus Proclus (33), vir humanioribus litteris apprime eruditus, et qui suum cor fecerat sacrorum et profanorum librorum arcam et tam eorum, quæ nunquam divulgata, quam quæ postea in lucem edita sunt. Narrabant autem illum, antequam monachus esset : in eo se juvenem exercuisse, ut quotidie ad vesperam usque jejunaret, et in lectione totus esset et abstinere cibo et potu, qui ardoris voluptatisque fomes esset ; at vespera ad matutinum tempus cunctas peragraret civitatibus ecclesias totum recitando Psalterium et ad januam cujusque ecclesiæ tot profundis incurvationibus se inflecteret, quot ipse sibi præstituisse sciebat ; nam occulta ejus opera nulli patebant. Hic monasticum ingressus stadium, sigilloque instituti ad virtutem ferentis a sancto Patre nostro Nilo insignitus, tanta abstinentia, tantaque vitæ asperitate usus est, ut membra sua, quæ sunt super terram, mortificaverit, et molestissimis morbis afflictus fuerit usque ad ultimum vitæ spiritum. Verum res ab eo vestas, quæ integræ historiæ utilitatis plenæ possent esse materies, relinquamus illi, quem nihil latet et qui pro labore suo quemque remunerat, et ad magni Patris narrationem redicamus.

41. Per id tempus Rossano post vehementissimos multorum dierum ac noctium imbres magno terræ motu quassato et superiori ejus parte, hoc est ædi-

³⁷ Matth. xxiii, 8.

Ioannis Clei notæ.

(33) De Proclo tot hic laudibus cumulato nihil alibi lego.

bus et templis, collapsa in inferiorem, ita ut domos et ecclesias obruerit, excepta episcopali ecclesia ob reverentiam sanctæ Irenes (34), admirandum erat et horribile videntibus spectaculum, cum mutata esset ubique rerum facies et alia se oculis pro aliis offerrent. Et quod stuporem movebat, in tam horrendo diluvio nullus homo, nullum jumentum perierat. Cum hæc multos narrantes beatus Pater audiret et obstupesceret, visum illi est postmodum ingredi et contueri quod contigerat. Ingressus autem est ad hunc modum. Projectam in via pellem vulpinam invenit, capitique circumligavit, pallium vero baculo injectum gerebat humero. Ita totum pertransiit oppidum omnibus incognitus. Videntes autem pueri hoc habitu euntem, sequebantur lapillis petentes, dicentesque: Ille us Bulgare Calogere; alii Francum, alii vocabant Armenium. Ille vero tacitus cum omnia perspexisset, ad vesperam contulit se in majorem ecclesiam, et abjecta pelle se capite, vilique pallio humeris imposito, subito magno cum devotionis et compunctionis affectu, ut adoraret Virginem omni puritate sublimiorem, cujus ille ductu et patrocinio vivebat. Cum vero præfectus custodiæ templi vidisset eum, Caniscae nomine, quo is olim præceptore usus fuerat, et quidam alii sacerdotes, et magnum Patrem agnovissent, accesserunt et ad pedes ejus provoluti sunt, admirantes de insolito ejus adventu.

42. Ille vero salutaria cunctis monita dedit, magnaque utilitate impertita dimisit, mansitque in ecclesia cum suo præceptore, et consilium dabat, ut valediceret sæculo et salutem animæ quæreret. Vixerat enim in perpetuo caribatu, non gulæ, aut ventri, aut mollitiæ delictus, sed avaritiæ morbo adeo implicatus, ut videretur muscæ similis aranearum telis irretitæ. Unde etiam Pater hac est in eum usus parabola. Qui ventris, inquit, necessitate premuntur; est cur se ministeriis et laboribus exerceant: tu vero cum hac necessitate liber sis, quid frustra sedes, et colligis tibi, que in stercore abeunt et eorum replevis gravolentia? Respondit ille: Multi sane sumus, reverende Pater, qui vitæ tuæ institutum beatum prædicamus, et sæpe consilium inimicus exeuuli ad pietatem tuam, sed quia non fert nobis animus abstinere vino, deterriti ab

της σὺν οἴκοις καὶ εὐκατηρίοις, καὶ ἐπελθόντος τοῦ κατωτέρου, καλύψαντός τε οὐκούς καὶ ἐκκλησίας, καὶ μὴ αἰδεσθέντος εἰ μὴ μόνην τῆν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ὁσυμαστὸν ἦν καὶ φοβερὸν τοῖς ὄρωσι τὸ γεγονός, ἅλλα ἐξ ἄλλων φαινόμενα τὰ πάντα, καὶ ἕτερα ἀνθ' ἐτέρων. Τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι ἐν τοιοῦτῳ κατακλυσμῷ φοβερῶ οὐδεμία ψυχὴ ἀνθρώπου ἢ κτήνους ἀπώλετο. Ταῦτα τοίνυν πολλῶν ἐξηγουμένων τῷ μακαρίτῃ, καὶ ἐπὶ τούτοις; ἐκπληττομένου ἐδοξεν αὐτῷ μετὰ ταῦτα εἰσελθεῖν καὶ ἱστορῆσαι τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ τρώπος τῆς ἐλευσῆαι; αὐτοῦ ἦν τοιούτος. Ἐβρών γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν δέρμα ἀλώπεκος ἐβρίμενον, καὶ τούτο τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ περιδήσας, τὸ δὲ περιβόλαιον ἐν τῇ βίβδῳ παρὰ τὸν ὤμον κρεμάσας, οὕτω διήλθεν ἅπαν τὸ κάστρον ὑπ' οὐδενὸς γνωρίζομενος. Οἱ δὲ παῖδες ἰδόντες αὐτὸν ἐν τοιοῦτῳ σχήματι διερχόμενον, ἠκολούθουν αὐτῷ λιθάζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες: Ὁ σὺ Βούλγαρε καλόγηρε· καὶ ἕτεροι Φράγκον αὐτὸν ἀπεκάλουν, καὶ ἄλλοι Ἀρμένιον. Αὐτῷ δὲ σιωπῶν, περιβλεψάμενος πάντα, ὄψιας ἤδη οὐστὺς ἀπέρχεται ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ βλέσας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ δέρμα, θείας τε τὸ εὐτελεὲς περιβόλαιον ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰσέρχεται μετὰ πόθου καὶ κατανύξιας προσκυνῆσαι τὴν ὑπὲρ ἁγίων Θεοτόκων, τὴν αὐτοῦ παιδαγωγὴν καὶ προστάτιν. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος, ὃς ἐλέγετο Κανισκᾶς διδάσκαλος αὐτοῦ χρηματίας ποτὲ, καὶ ἄλλοι τῶν ἐρέτων τινές, καὶ ἐπιγινόντες ὅτι ὁ μέγας Πατὴρ ἔστιν, ἦλθον καὶ προσέπεσον τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, ξενιζόμενοι ἐπὶ τῇ παραδόξῳ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

μβ'. Αὐτὸς δὲ, πᾶσι τὰ συγγέροντα προσεπιπῶν, καὶ μεγάλως ὠφελήσας καὶ ἀπολύσας αὐτούς, παρέμεινεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου, συμβουλευόμενος αὐτῷ ἐκθίνασι ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ διακῶσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἦν γὰρ μηδέποτε γυναικὶ συνδεθείς, μηδὲ γαστριμαργίᾳ ἢ βλακείᾳ καταδεδουλωμένος, τῇ δὲ φιλαργυρίᾳ τοσοῦτον ὑπέηρχε συμπλεγμένος, ὅσον καὶ μυῖα τῇ ἀράχῃ περιπαρεῖσα. Διὸ καὶ ὁ Πατὴρ τὴν παραβολὴν ταύτην πρὸς αὐτὸν εἶρηκεν. Ὅτι οἱ μὲν τῆς τῆς γαστρὸς ἀναγκαζόμενοι χρεῖα, εὐλόγως ταῖς ὑπηρεσίαις προσκαρτεροῦσι· σὺ δὲ ταύτης ἐκτὸς τυγχάνων, τί καὶ μάτην παρακάθησαι τοῖς ἐκκοπρούμενοις, καὶ τῆς ἐκείνων δυσωδίας μεταλαμβάνεις; Ἐπὶ τούτοις ἀποκριθὴ ἐκέλευε. Ὅντως, τίμιε Πάτερ, πολλοὶ ἔσμεν οἱ μακαρίζοντές σου τὴν πολιτείαν· καὶ πλάξαις ἐβουλεύσασθε τοῦ ἐξαλεῖν πρὸς τὴν σὴν

Joannis Clei notæ.

(34) Sic vertit Sirlotus: «Eo tempore cum terræ motus ingens Rossanum apprehendisset, multis cum inurbibus nocte atque die ingruentibus, cumque hi, qui superiorem partem habitabant, ad inferiora transmigrassent. cumque domos atque ecclesias obruisset terra; motus ille, neque alia loca reveritus esset, nisi solum ecclesiam, quæ Patris nomine appellatur, admirabile atque horrendum omnibus spectantibus miraculum, omnibus immitis atque ex aliis aliis effectis. » Mitto que hic hesitantes sunt et impedita. » Sanctum Pacis

templum, » pueriter legit Barius *De Antiq. Calabriae* libri v initio, quod Caryophilus revidit *sanctæ Irenes*. Ambigua vox Græca εἰρήνης rem sic dubiam reliquit, ut malim tamen a Caryophilo stare propter adjunctum ἁγίας. Sanctæ porro Irenes plurimæ sunt; de aliquibus jam actum est in Opere nostro. Celeberratissima est illo nomine martyr Constantinopoli culta, de qua actum 5 Maii, quo die colitur. An ab hac vel synonyma alia Rossanensis ecclesia appellata fuerit, ignoto.

ἀγασύνην, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς ἀνευ οἴνου ἅ
βιώσαι, ἰλιγγιάσαμεν τοῦτο πρᾶξιαι. Λέγει αὐτῷ ὁ
μέγας· Δεῦτε καὶ ποιήσατε ὑμῖν αὐτοῖς καινοὺς
λίγκους συγκεκλεισμένους, καὶ γεμίσαντες αὐτοὺς
οἴνου ἀντήλαστε ἀνάνας· καὶ πίετε. Τοῦ δὲ πάλιν
προφασίζομένου προφάσαις ἐν ἁμαρτίαις, καὶ τῆς
παραίνεσως μὴ ἀνεχομένου, ἐνυυχὸν λίαν ἀναστάς
ὁ μέγας ἐξῆλθε, καὶ ὑπεχώρησε τῶν ἐκείσε, εἰπὼν
πρὸς τὸν φιλάργυρον ἐκεῖνον ἐν βῆμα. Ὅτι οἱμοί,
διδάσκων, τότε μετανοήσεις, ὅταν οὐκ ὠφελήσῃ.
Ὁλίγου τοίνυν καιροῦ διεληθόντος, καὶ τοῦ ὁσίου
Πατρὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοὺς ὀρθρινοὺς ὕμνους
ἐπιτελοῦντος, πόνος κατέσχευ αὐτὸν ἐξαίφνης ἀφθ-
ρητος, ὥστε μὴ δυνηθέντα αὐτὸν τὴν λειτουργίαν
ἀποτελέσαι, ἐξελεῖν, καὶ βίβαι λαυτὸν ἐν τῷ σκιμα-
τοδίῳ, καὶ οὕτως ὑποφέρειν τὰς ἀληθῆνας. Ἐπὶ
τούτοις ἰδοὺ ὁ ἀνεψιὸς ἐκεῖνου τοῦ Κανισκᾶ εἰσῆλθε
δρομαίος, φέρων ἐπιστολὴν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πα-
τέρα τοιαύτην· Δεῦρο, Πάτερ ἄγιε, παράλαβε τὸν
πολὺν κλοῦτον, ὃν ἀκαίρως συνήξα πρὸς ἀπώλειαν
ἐξ· ἔμοιρόν με ποιῆτη κέρδους τοῦ ἐξ αὐτοῦ. Ἰδοὺ
δικαστήριον.

μγ. Ταῦτα ἀναγνοὺς ὁ Πατὴρ, ἠθούλετο ἀπελθεῖν
πρὸς αὐτὸν, τοῖς οὐκ αἰσῖσι σπλάγγχους νικώμενος, τοῖς
δὲ πόνους δευνῶς συνεχόμενος τοῦ βουλευμάτου
ἐπεκόπτετο. Λέγει δὲ τῷ ἀποκομιστῇ τῶν γραμμά-
των· οὐ χρεῖαν ἔχει ὁ Χριστὸς τῶν τοῦ σοῦ θεοῦ
χρημάτων· αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· « Ἀπόδοτε τὰ Καί-
σαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. » Σὺ δὲ
ἄγε, πορεύου, ἰσῶ· γὰρ ζῶντας αὐτὸν οὐκέτι θεάση.
Ὁ δὲ ὑποστρέψας δρομαίος εὔρεν αὐτὸν τεθνηκότα,
καὶ πάντα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ δημοσίου διαρπαγέντα.
Ὁ δὲ ὁστος εὐθέως τῇ τοῦ ἀποκρισαρίου ἀναχωρή-
σει, ὀποχωρήσαντος καὶ τοῦ κατέχοντος πόνου, ἐν
ἐκπλήξει καὶ θαύματι κατέστη, ἐξιστάμενος ἐπὶ τῇ
τοῦ Θεοῦ ἀπάτῃ προνοίᾳ, ὅτι βουληθέντα αὐτὸν
πρᾶξιαι τι παρὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, καὶ ἄκοντα δι-
εκώλυσε. Τῶν δὲ ἀδελφῶν ἐν τῷ ὄρει ἐργαζομένων,
καὶ κυλιόντων τὰ κεκαυμένα δένδρα πρὸς τὸ ἀνοῖξαι
καὶ ποιῆσαι χώραν σίτοφόρον ἀντὶ ξυλοφόρου, εἶπε
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ οικείῳ θεράποντι· Ἐξελεθε
ἐν τῷ ὄρει πρὸς τοὺς κοπιῶντας, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς
ἐμῶν διάβολος περιέρχεται ζῆτῶν, τίνα καταπίη. »
Ἐπαρχήμα δὲ ἀναστάς ἐπορεύθη, καὶ πᾶσαν τὴν
ἡμέραν ἐκεῖνην οὐκ ἐπαύσατο περιερχόμενος τοὺς
ἀδελφούς πάντας, ἐπιφωνοῦμένους τε καὶ αἰεὶ παραγ-
γίλων προσεύεσθαι, καὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἀποδιώκειν τὸν ἀντικείμενον. Ἰδὼν οὖν ὁ διάβολος
τὴν τοῦ ἀρχηγῶ ἀσφάλειαν, καὶ τὴν τῶν ὑπηκόων
περίφραξιν, περὶ ὧραν δεκάτην βίβας μέγιστον δέν-
δρον, καὶ ἔνα κύνα φονεύσας ἀπῆλθε κατησχυμένος.
Τινῶν δὲ ἀδελφῶν περὶ τοῦ κυνὸς θλιβομένων, ἔφη
ὁ μέγας, Καλῶς, ὦ ἀδελφοί, προσέταξεν ἡ θεία Γραφή,
αἰεὶ προσεύεσθαι ἡμᾶς, μὴ ἐσελεθεῖν εἰς πειρα-
σμούς. Βουλῆθεις γὰρ ὁ διάβολος ἀδελφῶν ἐπαγαγεῖν
τὸν θυμὸν αὐτοῦ, ὃν εἰς τὸν κύνα ἀπέδειξεν, ἐκωλύθη
ὑπὸ Θεοῦ ἀγγέλου, καθὼς λέγει ὁ ψαλμὸς· « Παρεμ-
βάλετ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτοῦ, καὶ
ρύσεται αὐτούς. »

hoc sumus. Et magnus Pater : Venite, inquit, fa-
cite vobis novas fossas bene obstructas, et implete
eas vino, haurite jugiter et bibite. Rursus illo ex-
cusante se excusationibus in peccatis et adhorta-
tioni non auscultante, surgens multa de nocte
magnus Pater egressus est et recessit inde, hoc
tantum avaro dicens : Hei mihi, præceptor, tunc
pœnitebit te, cum nihil proderit. Non multo post
matutinos hymnos canentem in monasterio san-
ctum Patrem intolerandus repente morbus invasit,
ut, cum absolvere divinum officium non posset,
egressus in stratum corrueret, quo ferre dolores
posset. Interim ecce fratris Caniscæ illius filius
propere ingressus epistolam ejus ad Patrem attulit
hujusmodi : Veni, Pater sancte, sume tibi multam
pecuniæ vim, quam inepte collegi in perniciem ani-
mæ meæ, ne forte illam diabolus rapiat et lucrum
ex ea mihi eripiat. Ecce enim jam morior et vocat
me alterius vitæ tribunal.

τῆς ψυχῆς μου, μὴ πως ὁ διάβολος αὐτὸν καθαρπά-
ξῃ γὰρ λοιπὸν ἀποθνήσκω, καὶ με τὸ ἐκεῖθεν εἰσδέχεται

43. Cum hæc legisset, volebat quidem Pater ad
eum ire, vincente suorum viscerum charitate, ver-
rum doloribus graviter oppressus, a proposito retra-
hebatur. Ait ergo lateri epistolæ : Non opus habet
Christus patri tui pecunia. Ipse enim dixit, « Red-
dite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei,
Deo »²². Tu vero abi, prospera, vivum quippe
ipsum vero amplius non videbis. Ille cursim rever-
sus, mortuum reperit et facultates ejus a fisco rap-
ptas. At verò beatus Pater, ubi tabellarius disces-
sit et dolores abiere, admiratione et stupore correptus
est, ineffabilem Dei providentiam obstupescens,
quod volentem se agere quidpiam præter ejus
voluntatem et nolentem prohibuit. Fratribus perro
laborem in monte sustinentibus in devolvendis
ambustis arboribus, ut agrum apertum redderent
et cultui aptum, ubi cædua silva erat, dixit Spiritus
sanctus famulo suo : Egredere ad operantes
in monte : nam « adversarius vester diabolus cir-
cuit, quærens quem devoret »²³. Ille confestim
surgens abiit et per totum illum diem circumiens
non destitit a commonendis et excitandis fratribus,
ut jugiter orarent et Jesu Christi nomine depelle-
rent adversarium. Videns igitur diabolus præsulis
vigilantiam et subditos bene vallatos, circiter horam
decimam prostravit arborem maximam et canem
unum occidit, atque ita confusus abiit. Quibusdam
vero fratribus mortem canis mœrentibus, dixit
magnus Pater : Jure, o fratres, divina Scriptura
præcepit²⁴, ut semper oretur, ne intremus in tenta-
tionem. Volebat sane diabolus in fratrem vibrare
suam iram, quam ostendit in canem, sed ab angelo
Dei detentus est, sicut in Psalmo habetur : « Im-
mittet angelus Domini in circuitu timentium eum
et eripiet eos »²⁵.

²² Matth. xxii, 21. ²³ I Petr. v, 8. ²⁴ Matth. xxv, 41 ; I Thess. v, 17. ²⁵ Psal. xxxiii, 8.

44. Hujusmodi sermonibus ac monitis docebat eos orare quovis loco et tempore, atque ita dæmonum insidias declinare. Ut vero etiam rerum terrenarum affectu eos purgaret, discerentque ab eo vel ipsi vitæ obedientiam præponere, aliud quiddam egit memoria dignum. Moris erat beato Viro non a natura profecti, sed virtute acquisiti, sese qualibet in re reprehendere : quare secum ipse solitaria vitæ suavitatem sæpe cogitans, et quam sit omni sollicitudine vacuum nihil possidere, quodque spiritualium certaminum pugil, si cum fratribus sedeat, nullos faciat in virtute progressus ; imo vix contingere possit, quin evadat deterior : hæc, inquam, omnia secum cogitans, nimis ægre ferebat, esse sibi multos habitationis socios, et vel ipsa cum eis colloquio molesta erat, quod impedimento esset meditationi mentis, et intus latentis actionis, quam experti soli sunt Deo pleni Patres Antonius, Arsenius et Joannes Calybita. E contrario se offerebat dictum illud Apostoli : « Nemo, quod suum est, quærat, sed quod multorum, ut salvi fiant ». Visum ergo est ipsi periculum eorum facere, si quid eis absurdum præciperet : ut si nullo alibito examine, nulla curiositate mandatum acciperent, esset sibi cum iis una vivendum, quod ea ratione possent et illi consequi salutem, et ipse a suo insituto non recedere : si vero contra eveniret, præferenda esset solitudo. Hanc igitur ob causam die quadam peracto matutino officio et præsentibus omnibus, hunc magnus Pater habuit sermonem : Vineta, Patres, multa plantavimus, idque nobis avaritiæ tribuitur, eo quod sint ultra modum nostræ indigentia. Agitatum, cædatur partem eorum, nec relinquamus, nisi quod sufficit.

45. His dictis, cum vidisset illos non abnuere, securim humeris tollens perrexit ad pulchriorem et uberiorem vineæ partem, cunctis post eum insequentibus, ne verbo quidem uno prolato. Nec enim dixerunt : Insanit homo iste, nescit, quid agat, hoc nunquam visum, nunquam auditum est : sed facta prius oratione cœperunt mane cælere usque ad horam tertiam. Tunc Pater, agnita filiorum obedientia, quæ antiquas historias exaquaret, pollicitus est Deo se usque ad ultimum spiritum nihil illis præpositurum. Cum igitur divulgatum hoc esset, et usque ad montem Athon (35) et Siciliam fama celebratum esset, nemo rei causam assequi potuit : sed quidam aiebant monachos ebrios fuisse : alii Paris iram causabantur : alii vero, quod multas haberent possessiones, nec

³⁵ 1 Cor. x, 24.

Joannis Clei notæ.

(35) Athos mons est Macædoniæ, in mare Ægeum iuxta peninsulam excurrentem inter sinus Strymonicum et Singiticum. Plurima de altitudine ejus scribunt Plinius et alii : ab Italis *il monte santo*, à Græcis, et *Monastir* a Turcis appellatur. Nominum illorum origo est a multitudine monasteriorum quæ montem occupat, ubi, ut 24 ca-

μδ. Τουτοις τοις λόγοις και τρόποις ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παντὶ καιρῷ και τόπω προσεύχεσθαι και οὕτω τὰς ἐπιβουλὰς τῶν δαιμόνων ἐκτρέπεσθαι. Ἴνα δὲ και τῆς τῶν γητῶν προσπαθείας αὐτοὺς ἀπαλλάξῃ, και παιδεύσῃ αὐτοὺς προτιμῶν τὴν ὑπακοὴν και αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἄλλο πεποίηκε και αὐτὸ μὴ μὴς ἄξιον. Ἔθος ἦν τῷ μακαρίῳ ἐξ ἀρετῆς κτηθῆν οὐκ ἐκ φύσεως, τὸ ἐν παντὶ πράγματι ἑαυτὸν ἐπιμέμφεσθαι. Ὅθεν πολλάκις ἐν ἑαυτῷ λογιζόμενος τὴν τῆς ἡσυχίας γλυκύτητα, και τὸ τῆς ἀκτημοσύνης ἀμέριμον, και δτι ὁ καλῆμενος μετὰ ἀδελφῶν ἀγωνιστῆς εἰς ἀρετὴν οὐ προκόπτει, βία μήτοιγάτοι και ὑστερήσῃ · ταῦτα πάντα ἐνθυμούμενος ἐδυσχέραινε σφόδρα τῆ τῶν πολλῶν συνοικῆσει, καὶ ἤχθετο μέχρι και τῆς αὐτῶν συντυχίας, ὡς ἐμποδίζουσης αὐτὸν τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, και τῆς ἐνδοθεν χρυστῆς ἐργασίας· ἥς μόνοι πεπειραμένοι οἱ περὶ Ἀντώνιον, και Ἀρσένιον, και Ἰωάννην τὸν Καλυδίτην, τοὺς θεοφόρους Πατέρας. Τουτοις τοις λογιμοῖς ἀντεισῆγετο τὸ τοῦ Ἀποστόλου · « Μῆδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. » Ἔδοξε τοίνυν αὐτῷ πειράσαι αὐτοὺς ἐν τινι παραλόγῳ ἐπιταγῆς πράγματι · και εἰ μὲν ἀδιακρίτως και ἀπολυπραγμόναυς συγκαταθήσονται, ἀρήσεσθα : τὴν συνοικῆσιν, ὡς και αὐτῶν οὕτω δυναμένων σωθῆναι, κάκεινον τὴν ἰδίαν τάξιν φυλάξαι· εἰ δὲ τι γένηται τούναντιον, τὴν ἀναχώρησιν προτιμῆσαι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν τῆς ἐωθίνης ὑμφοδίας ἐν μὲν τελεσθείσης, και πάντων συνηθοισμένων, λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας· Πολλοὺς ἀμπελῶνας περφυτεύκαμεν, ὦ Πατέρες, και τοῦτο λογίζεται ἡμῖν ὡς πλεονεξία, διότι πλέον τῆς χρείας ἡμῶν ἐκτρησάμεθα. Δεῦτε κόψωμεν ἐξ αὐτῶν, και μὴ ἐάσωμεν εἰ μὴ μόνον τὸ αὐταρκές.

με'. Ταῦτα εἰπὼν, και ἰδὼν δτι συγκαταθθενται, ἄρας τὴν πέλεον ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, ὤρμησεν ἐπὶ τὸ κάλλιον και εὐφρούτερον μέρος τοῦ ἀμπελῶνος · ὁμοίως δὴ και αὐτοὶ ἅπαντες ἠκολούθησαν ὀπίσω αὐτοῦ, ἐν βῆμα και μόνον μὴ βῆξαντες · και οὐκ εἶπον, δτι Ὁ ἄνθρωπος ἐμάνη, οὐκ οἶδε τί ποιεῖ· τοῦτο ποτὲ οὕτε ἐφάνη οὕτε ἠκούσθη · ἀλλὰ εὐχῆς γανομένης ἤρξαντο κόπτειν ἀπὸ πριωῦ ἕως τρίτης ὥρας. Τότε γνοὺς ὁ Πατὴρ τὴν τῶν τέκνων ὑπακοὴν ἀμύλληθεισαν τοῖς πάσι· ἱστοροῦμένοις, ἔδωκε τῷ Θεῷ δεξιὰς μὴδὲν αὐτῶν προτιμῆσαι μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Τουτου οὖν τοῦ ἔργου περιφῆμου γεγονότος και ἕως αὐτοῦ τοῦ ἀγίου ἔρους, και ἕως τῆς Σικαλίας, οὐδαὶς ἠδυνήθη καταλαδῆσθαι τοῦ πράγματος τὴν ὑπόθεσιν · ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἔλεγον, δτι οἱ μοναχοὶ ἐμυθούθησαν· ἄλλοι δὲ, δτι ὁ Πατὴρ

ligerorum, seu monachorum Græcorum solius Ordinis S. Basilii, monachi vero ad 6000 numerantur, ex quibus episcopi omnes sub patriarcha Constantinopolitano ad ecclesias regendas designantur. De hoc igitur monte, ubi monastice vitæ tot cultores habitabant, sermo biographo est.

ἐθυμώθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίησεν τοῦτο· καὶ ἄλλοι, ὅτι πολλὰ ἔντα καμῖν οὐκ ἴσχυον. Καὶ τοῦτο οὐ θαυμαστὸν, ὅπουγε οὐδὲ αὐτοὶ οἱ συγχόφαντες ἤδεισαν διατὶ ἔκοψαν, εἰ μὴ οἱς ἠδούληθη ὁ μέγας Πατὴρ ἀποκαλύψει. Ποτὲ τῆς ἁγίας πέμπτης τοῦ Πάσχα καταλαβούσης, ἤνεγκέ τις ἰχθύας ἐν τῇ μονῇ καλοῦς καὶ μεγάλους, ἐν κοφίνιον πλήρας, ἵνα μικρὰν παρὰ κλησὶν λάθωσιν οἱ ἀδελφοὶ ἐκ τῆς πολλῆς καὶ μακρᾶς νεφελαίας· καὶ ἰδὼν αὐτοῦς ὁ Πατὴρ, ὅτι μικρὰν ἠγαλλιάσθησαν ἰδόντες τοὺς ἰχθύας, εἶπασεν αὐτοῖς· ξύσαι, καὶ πλύναι, καὶ ἐτοιμάσαι πρὸς τὸ ἐψῆσαι· τινὸς δὲ προσαίτου καταλαβόντος, δίδωκεν αὐτῷ ἄπαντας, μὴ ἰάσας ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Οὕτως ἐπαίθευσεν αὐτοῦς ἐκ διαθέσεως ψάλλειν τό· « Κύριε, ἑναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου· » καὶ τό· « Μέρλι μου εἶ, Κύριε, καὶ κλήρος ἐπιπόθητος. » Εὐκτήριόν ἐστιν ἐν τῷ ἄκρῳ Ῥουσίου τερπνύτατον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, κτισθὲν μὲν ὑπὸ Εὐπραξίου τοῦ βασιλικῷ, κριτοῦ γεγονότος Ἰταλίας καὶ Καλαβρίας, φροντιστήριον δὲ χρηματίσαν παρθένων. Τοῦτου τὴν προστασίαν ἐπιστεύθη παρὰ τοῦ Εὐπραξίου ὄντος ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναχός τις Ἀντώνιος τῷ ὀνόματι· ὁ χρημάτων δὲ πέρξει περιεργόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ θανάτου καταπειγόμενος, ὑφορῶμενος τὸ τῶν ἀρχόντων εὐάρπακτον καὶ εὐρόφιστον, ἐπὶ τὸν ἄστυον πύργον καταφεύγει Πατέρα τῶν ὄσιων· καὶ τοῦτον πάντων τῶν αὐτοῦ καταστήσας· ἐπίτροπον, οὕτω λοιπὸν ἀφρονίστως ἀπέλευτησεν.

μς'. Ὅπερ ἀκούσας ὁ τοῦ Θεοῦ οἰκονόμος, καὶ σπλαγχνισθεὶς οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ ἀπαλθόντι, ὅσον ἐπὶ τῇ τῆς μονῆς καταστάσει· ἦν γὰρ λοιπὸν ἐξ ἐκείνου ἀφανισθεῖσα καὶ διασκορπισθεῖσα· εἰσέρχεται ἐν τῷ ἄστεϊ, καὶ τὰ μὲν ἐγκαταλείμματα τοῦ ἀποικομένου διεμέρισε τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ τῷ μοναστηρίῳ· πᾶσαν δὲ σπουδὴν κατεβάλετο τοῦ τὴν μονὴν καταστήσασθαι, καὶ παρθένους ἐν αὐτῇ ἐμψυεῦσαι ἀξίας τοῦ ἐπαγγέλματος. Ὅπερ καὶ Θεοῦ συνεργούοντος τετέλεκεν, πᾶσας τὰς διασκορπισμένας συνάξας, καὶ ἡγούμενην ἐπ' αὐταῖς· ἐπιστήσας, ὡς ἀπῆει ὁ λόγος· παρακαλέσας τοὺς οἰκητορας πάντας τοῦ κάστρου φροντίζειν αὐτῶν, ὡς ἀσθενεστέρους μέρους καὶ ὡς μέγα θῆλος δι' αὐτῶν καρπομένους· λέγων αὐτοῖς καὶ τοῦτο· Ὅτι ἂν τις ἐξ ὑμῶν τελευτήσῃ, καὶ βουλευθῇ ἡ γυνὴ αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ ἐν ἀγνίᾳ βιώσασθαι, μὴ ἔχουσα δὲ ποῦ καταφυγεῖν, ἐτέρῳ γάμῳ προσομιλήσῃ, ὑμέτερόν ἐστι πείσμα, τῶν μὴ σπουδασάντων ἵνα τοιαύτη πόλις· ἐν μοναστηρίῳ ἔχη. Ἐστὶ δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ κάστρῳ προσκαρτεροῦντος, καὶ μικρὸν ὑπὸ νόσου καταληφθέντος, εἰσηλθε καὶ ὁ μητροπολίτης Καλαβρίας Θεοφύλακτος, συν-

²² Psal. xxxvii, 40. ²³ Psal. cxviii, 57.

Joannis Clei notæ.

(36) Eupraxius is idem videtur de quo paulo post : at is diu ante sacellum S. Anastasiæ construxisse censendus est, quandoquidem ejus administratio non parvo tempore videatur sub Antonio fuisse, a quo legata testamento bona acceperat et propteribus distribuerat S. Nilus, propter quam rem av. r. t. deinde apud Eupraxium accusatus

A sufficient ad colendas omnes. Nec mirum hoc est, quandoquidem nec illi ipsi, qui ceciderant, causam norant, cur cecidissent, nisi quibus ipse magnus Pater detexit arcanum. Obtulerunt quidam sancta feria quinta Paschæ monasterio eandem egregiorum et magnorum piscium plenam, ut nautico afficerentur refrigerio fratres, diuturno ac nimis junio confecti : et cum vidisset illos Pater, conspectis piscibus leviter exhilaratos permisit quidem desquamari pisces, lavari et ad coquendum parari, sed omnes mendico cuidam tunc sese offerenti donavit, ne uno quidem relicto. Ita illos docuit ex animo canere : « Domine, ante te omne desiderium meum ²² ; » et : « Portio mea, Domine, et portio desiderabilis ²³. » Est oratorium in summa Rossani parte speciosissimum, sanctæ Anastasiæ (36) dicatum, ab Eupraxio imperiali quondam giudice Italiæ et Calabriæ exædificatum, quod postea sacrum exstitit etiam domicilium virginum. Hujus sacri loci curam demandaverat idem Eupraxius, dum esset Constantinoполи, cuidam monacho, Antonio nomine : qui cum esset pecuniosus et morti vicinus, timens rapacitatem principum cuncta absorbentium, ad tutissimam turrim, beatum Patrem confugit, quem suarum omnium rerum curatorem instituens, liber tum denum omni sollicitudine defunctus est.

46. Quod ubi cognovit Dei œconomus, misertus non tam defuncti, quam status monasterii (jam enim defecerat, dispersumque erat ex eo tempore), ingressus est in oppidum ; et mortui quidem res quæ supererant, in pauperes et ecclesias et monasterium erogavit, omne vero studium posuit in restituendo monasterio et collocandis illic virginibus professione dignis. Quod etiam, Deo adjuvante, perfecit, et quæ dispersæ erant, eas unum in locum redegit, præfecitque illis ejusmodi feminam, qualem oportebat, rogans omnes civitatem incolentes, ut curam illarum susciperent, tanquam infirmioris sexus, unde etiam essent magnam percepturi utilitatem : illud insuper addens : Quod si quis vestrum decedat et uxor ejus velit in posterum cælibem vitam D agere, si non sit, quo illa confugiat et proinde ad secundas nuptias transeat, vos in culpa eritis, qui studium non adhibueritis, ut tam nobilis civitas unum habeat monasterium. Cæterum cum adhuc moraretur in oppido et in morbum non gravem incidisset, venit et metropolita Calabriæ Theophylactus (37), et una cum ipso Leo domesticus (38), litte-

(37) An archiepiscopus, an præfectus palatinus ? Id suadere
(38) Δομestικός tum apud posteriores Græcos.

ratissimi et eruditissimi viri. At vero sanctus Pater Nilus populi turbam fugiens et amicam quietem semper exoptans, parum ab oppido digressus, petiit templum cultoris erecti Joannis Baptistæ, cujus etiam vitæ institutum imitabatur; ibique cum Deo sermonebatur totus in meditatione desilius.

ἄμα δὲ αὐτῷ καὶ ὁ δομῆστικός Λέων, ἑνὸς γραμματικώτατος καὶ σοφώτατος. Ὁ δὲ δοιο; Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος φαύγων τὴν τοῦ λαοῦ δχλησιν, καὶ τὴν φίλην ἡσυχίαν ἀεὶ ἀσπαζόμενος, ἐξῆλθε μκρὸν ἀπὸ τοῦ ἄσπεος ἐν τῷ ναῷ τοῦ φιλερῆμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, οὗ καὶ τὸν βίον ἐξήλου, κάκει προσωμίλει τῷ Θεῷ, καὶ τῇ μελέτῃ προσείχεν.

CAPUT VII.

Propositas sibi ex sacris Litteris quæstiones resolvit, ex iisque proponentes ad judicii timorem vitæque emendationem hortatur; cum Judæo agere de Deo recusat; habitum monasticum irridentibus imminentem divinam ultionem prædicat.

47. Proffit ergo ad eum metropolita et domesticus et magistratus, nullique sacerdotes et populi non minima pars. Porro inter viam inire consilium, quis quid illi proponeret e Scripturæ arcanis, non tam addiscendi studio, quam periculum faciendi. Sedebat e regione vir sanctus, et cum vidisset illos ad se venientes, secum dicebat: Ecce venient hi et sermonem nobis inanium ansas dabunt. At tu, Domine Jesu Christe, libera nos e laqueis adversariorum et largire nobis, ut cogitemus et loquamur quæ oportet, et agamus quæ tibi placita sunt. Cum ita orasset, aperit librum, quem præ manibus habebat, et incidit forte in narrationem de iis quæ revelata fuerant beato Simeoni, cognomento Mitis admirabilis (39). Cum ergo illi prope accessissent et peracta salutatione consedisent, librum porrexit domestico magnus Pater, ut legeret ubi notatum erat. Ille os suum aperiens cœpit legere multa cum venustate et intelligentia. Cum autem perventisset in locum illum, ubi dicitur, de mille vix unam reperiri animam his temporibus, quæ in manus sanctorum angelorum de corpore exeat; capere quasi uno ore omnes dicere: Absit, non est verum, hæreticus est, qui hoc dixit. Frustra ergo nos baptizati sumus et crucem adoramus et Christi corpus sumimus et Christiani vocamur? His et similibus verbis cum omnes contradicerent, videretque Sanctus, nihil ad hoc a metropolita et domestico responderi, respondens ipse placide dixit: Quod si vobis ostendero, et Basilium magnum, et Chrysostomum, et beatissimum Ephræm, et Theodorum Studitam, et Apostolum ipsum, ac Evangelium sentientes idem atque affirmantes, quid pœnarum vos, qui inconsiderate os aperitis et Spiritui sancto refraganini et tremendis Patrum sententiis hæreseos

μζ' Ἐξῆλθεν οὖν πρὸς αὐτὸν β μητροπολίτης καὶ ὁ δομῆστικός, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἱερέων πολλοὶ, καὶ λαοῦ μέρος οὐ βραχύτατον. Ἐθεουλεύσαντες δὲ κατὰ τὴν ὁδόν, τίς τι αὐτῶν ἐρωτήσῃ τῶν Γραφῶν ἀπορῆξῃτων· οὐ τοσοῦτον μαθεῖν, ὅσον πειρῆσαι βουλόμενοι. Καθήμενος δὲ ἐξ ἐναντίας ὁ δοιο;, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, λέγει ἐν ἑαυτῷ· Ἴδοὺ νῦν οὗτοι ἐλθόντες εἰς ἀργολογίας ἡμᾶς ἐμβολοῦσιν. Ἄλλὰ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν παγίδων τοῦ ἀλλοτρίου, καὶ δόρησαι ἡμῖν ἐννοεῖν καὶ λαλεῖν ἃ δεῖ, καὶ πράττειν τὰ σοὶ εὐάρεστα. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, ἀνοίγει τὴν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλίον, καὶ κατὰ συγκυρίαν εὗρισκει τὴν γενομένην ἀποκάλυψιν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Συμεῶνα τὸν εἰς τὸ θαυμαστὸν ἄσπεος. Ἐκαίτων οὖν ἐγγισάντων, καὶ μετὰ τὴν προσκύνησιν καθισάντων, ἐπιδιδῶν· ὁ μέγας τὴν βιβλίον τῷ δομῆστικῷ τῷ ἀναγνῶναι, ἔθηα τὸ σημεῖον ὑπῆρχε. Ὁ δὲ ἀνοίξας τὸ στόμα, ἤρξατο πᾶν εὐφῶς καὶ βουεχῶς ἀναγνῶναι. Ἐλθόντες καὶ εἰς τὸν τόπον, ὅπου λέγει, ἀπὸ μυρίων μόλις εὗρισκεσθαι μίαν ψυχὴν ἐν τοῖς ἐνεστώσι χρόνοις τὴν ἐν χειρὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων προερχομένην· ἤρξαντο πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος λέγειν· Μὴ γένοιτο· οὐκ ἔστιν ἀληθές· αἰρετικός· ἔστιν ὁ λαλῆσας. Λοιπὸν ἡμεῖς ὡρεᾶν ἔβαπτίσθημεν, καὶ τὸν σταυρὸν προσκυνοῦμεν, καὶ κοινωοῦμεν, καὶ Χριστιανοὶ λεγόμεθα; Ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια τούτοις πάντων ἀντιλεγόντων, ἰδὼν ὁ μακάριος, ὅτι ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ δομῆστικός οὐδὲν αὐτοῖς λέγουσιν, ἀπεκρίθη πρᾶως καὶ εἶπεν· Ἐὰν δὲ ὑμῖν ἀποδείξω καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ Χρυσόστομον, καὶ Ἐφραίμ τὸν πανόσιον, καὶ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον, καὶ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ φρονοῦντας καὶ λέγοντας, τί πείσεσθε ὑμεῖς οἱ ἀσκόπως τὰ στόματα

Joannis Clei notæ.

Id suadere videtur, quod additur *Calabria*: metropolitam paulo post appellat biographus archiepiscopi. Si de hocce sermo est, non erat is Rossanensis, quippe ubi sedes tum temporis archiepiscopalis non erat, sed S. Severinæ.

tum apud mediæ ævi scriptores Latinos, varias significationes habet, præter propriam, in qua ab antiquis usurpatur. Venit non raro pro amico, familiari; sæpius pro dignitate sæculati eaque varia, frequenter pro munere ecclesiastico, ut varia apud Cangium in Glossario Græco-barbaro testimonia idem faciunt. Si archiepiscopus erat Theo-

phylactus, potuit Leo, qui domesticus ejus appellatur, fuisse præfectus cantus ecclesiastico, quæ dignitas non erat ex infimis, nisi non est ludie in choris munus cantoris.

(39) Simeones tres homonymos, Stylitas appellatos, in Opere nostro inter sanctos recensimus. Prioris, qui Senior vocatur, Gesta illustrata sunt 5 Januarii, alterius 26 Julii: de tertio denique, qui in Monte mirabili prope Antiochiam Syriæ, ubi virtutibus et prodigiis claruit, nuntiatur, actum est proluxe a Janningo ad 24 Maii. De scriptis ejus disseitur ibidem Comment. prævii §§ 4 et 5.

διανοήσονται, και τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀντιπίπτοντες, Α και τοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων φρικώδεις λόγους αἰρε-
 τικὸς ὑποβάλλοντες διὰ τὴν ὁμῶν τοῦ βίου φαυλό-
 τητα· λέγω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι ἐκ πάντων ὧν ἐψη-
 φίσασθε οὐδεμίαν ὑμῖν χάρις παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ποῖα
 εἶδωλα, ἢ ποῖαν αἵρεσιν καταλείψαντες τῷ Χριστῷ
 προσεδράματε;

μη'. Τολμᾷ τις ὁμῶν εἰπεῖν, ὅτι αἰρετικὸς εἰμι,
 και εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ; Οὐχὶ λιθοβοληθεὶς
 ὑπὸ πάντων ἀποκτενεθήσεται; πληροφορηθητε, ὅτι
 ἐὰν μὴ ἐνάρετοι γένησθε και σφόδρα ἐνάρετοι, οὐδε-
 οὖς ὑμᾶς ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως. Τούτων ἀκού-
 σάντες ἅπαντες, και σφόδρα και καταπλάγνεντες,
 ἤρξαντο στενάζειν ἅπαντες και λέγειν· Οὐαὶ ἡμῖν
 τοῖς ἁμαρτωλοῖς και ἀθλοῖς. Λέγει αὐτῷ Νικόλαος·
 ὁ πρωτοπαθάριος· Διατι, Πάτερ, λέγει τὸ Ὑσαγγε-
 λιον· Ὁς ἐὰν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτή-
 ριον ψυχροῦ ὕδατος, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐ-
 τοῦ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Πατήρ· Τοῦτο πρὸς τοὺς μηθ-
 ἐν ἔχοντας εἰρηται, ἵνα μηδεὶς προφασίσσεται, ὅτι
 ξόλα οὐκ ἔχω, ἵνα ποιήσω θερμόν. Τί δὲ ποιήσατε
 ὑμῖς, οἱ και αὐτὸ τὸ ποτήριον τὸ ψυχρὸν ἀφαιρού-
 μενον τοῦ πτωχοῦ; Τούτου δὲ σιωπήσαντος, ἀν-
 ἰσταται ἑτερος και φησιν· Ἦθειλον γυνῶαι, ἄγιε Πά-
 τερ, εἴγε σώσασται ὁ πανθαύματος Σολομών, ἢ
 ἀπόλετο. Γνοὺς δὲ αὐτὸν ὁ Πατήρ τῷ τῆς πορνείας
 πνεύματι καταχόμενον, ἐφη πρὸς αὐτόν· Ἦθειλον
 γυνῶαι καὶ γὰρ περὶ σοῦ, εἴγε σώξῃ, ἢ ἀπόλλυσαι. Τί
 γὰρ ὄφελος ἐμοὶ τις και σοὶ ἀπὸ τοῦ σωθῆναι τὸν
 Σολομῶνα ἢ κατακριθῆναι· οὐ γὰρ ἐκέλευ, ἀλλ' ἡμῖν
 ἐντέλλεται τὸ· Ἐπὶ δὲ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ
 ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐπορεύευσεν αὐτήν. Καὶ τὸ·
 Ἔτις τὸν ναδὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τούτον ὁ
 Θεός· Περὶ δὲ τοῦ Σολομῶνος μηδαμῶθεν ἐβρίσχο-
 μένου ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ μετανοήσαντος μετὰ τὴν
 ἁμαρτίαν, καθὼς εὐρίσκειται ὁ Μανασσῆς, τίς δύ-
 ναται εἰπεῖν ὅτι ἐσώθη; Μετὰ τοῦτον ἀνίσταται τις
 τῶν ἱερέων, και φησιν· Πάτερ ἄγιε, τί ἦν τὸ ξύλον,
 ὅπερ ἐφίχεν ὁ Ἄδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ και κατε-
 κριθῆ; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἄγριον μῆλον. Μειδια-
 σάντων δὲ πάντων, λέγει αὐτοῖς ὁ θεός· Μὴ γε-
 λάθητε ἐπὶ τούτῳ, πρὸς γὰρ τὴν ἐρώτησιν ἢ ἀπό-
 κρισις. Τὸ ξύλον ἐκεῖνο Μωυσῆς οὐκ ὠνόμασεν· οἱ
 διδάσκαλοι πάντες; τὴν μὲν ἐνεργεσίαν εἰπον, τὸ δὲ
 εἶδος οὐκ εἶδον. Ὁ δὲ ἡ Γραφή ἀπέκρυψεν, πῶς
 ἡμεῖς ἀποκαλύψωμεν;

μη'. Σὺ μὲν οὖν ἐάσας τὸ πῶς ἐπλάσθης, πῶς
 ἐτίθης ἐν τῷ παραδείσῳ, καθὰ δὴ και αὐτὸς ὁ Ἄδὰμ,
 και τίς ἡ ἐντολή, μᾶλλον δὲ αἱ ἐντολαὶ αἱ παρέλα-
 βες και οὐκ ἐφύλαξας, διὸ και ἀπέβριψαι τοῦ παρα-
 δέου, μᾶλλον δὲ τῆς βουλείας· και πῶς ἄρα
 ἰσχύσης ἐπανακάμψαι ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν σου δόξαν τε
 και τιμὴν, ἡρώτησας ὄνομα ξύλου μαθεῖν, ἐνδὸς τῶν

notam inuritis, ob vitæ vestræ nequitiarum heretis?
 Dico autem vobis, fratres, propter ea omnia quæ
 recensuistis, nullam a Deo vobis haberi gratiam.
 Quæ idola, quam hæresim deseruistis et ad Christum
 accessistis?

48. Audei quisquam vestrum dicere, hereticus
 sum et in suam ingredi civitatem. Nonne ab omni-
 bus obruetur lapidibus et occidetur? Pro certo ha-
 betote, nisi virtutem colueritis et toto animo colue-
 ritis, neminem vos a damnatione erepturum. Cum
 hæc audissent omnes, vehementer conterriti suspi-
 rare cœperunt et dicere: Væ nobis peccatoribus et
 miseris! Ait ipsi Nicolaus (40) protospatharius:
 Cur dicit Evangelium, Pater, « Quicumque potum
 dederit uni ex minimis istis calicem a iugæ frigida, non perdet mercèdem suam »? Respondit Pa-
 ter: Hoc dictum ad eos est, qui nihil habent, ne
 quisquam excusationes obtendat, Quod ligna non
 habeo, ut calidam parèm. Sed vos quid facturi estis,
 qui et frigidam ipsam pauperi eripitis? Cum is ta-
 cuisset, surrexit alius, et: Vellem, inquit, scire,
 sancte Pater, an eximius Salomon salvus sit, nec
 ne. At sanctus Pater, cum spiritu eum cognovisset
 luxuriæ deditum, ait: Ego quoque scire de te vel-
 lem, num salvus futurus sis, an periturus. Quid
 enim prodest mihi ac tibi, sive sit salvus Salomon,
 sive perierit? Neque enim illi seil nobis præce-
 ptum illud est: « Omnis, qui viderit mulierem ad
 concupiscendum eam, jam mœchatus est eam »; et
 illud: « Si quis Dei templum violaverit, disperdet
 illum Deus ». De Salomone vero, cum nus-
 quam in Scriptura reperitur, quod pœnitentiam
 egerit post peccatum, sicut de Manasse legitur,
 quis de illo poterit affirmare, quod salvus sit? Post
 hunc surgit quidam sacerdos et ait: Pater sancte,
 quodnam fuit lignum, de quo gustavit Adam in
 paradiso et damnatus est? Respondit ille: pomum
 silvestre. Cum ad hoc subrisissent omnes, ait ma-
 gnus Pater: De hoc ne rideatis, nam interrogationi
 responsio congruit. Illius ligni nomen non expres-
 sit Moyses. Doctores omnes, quid actum fuerit,
 dicunt, sed genus pomi non viderunt: quod
 Scriptura suppressit, quomodo nos expronamus?

49. Tu vero onitens quærare quomodo creatus
 et in paradiso fueris positus sicut Adam, et quodnam
 fuerit præceptum, imo vero præcepta, quæ tibi
 data non servasti quamobrem e paradiso es ejectus,
 vel potius e regno, et qua ratione possis pristinam
 gloriam et honorem recuperare, nomen ligni di-
 scere voluisti, quod unum erat ex omnibus. Quod

40 Matt. x. 12. 41 Matt. v. 23. 42 I Cor. iii, 17.

Joannis Clei notæ.

(40) Σταθάριος armigerum significat: Πρωτοπαθάριος primarium armigerum, quæ dignitas inter illustriores recensebatur, quando imperatorum vel magnorum principum erant armigeri et

suos etiam habuisse præfecti provinciarum videntur, et horum sumus non erat tam illustre.

ubi etiam didicisses, rursus perquirereres, quæ illi folia, quæ radix erat, aut cortex : et nun proceræ esset arbor, an parva. Et quis exponere possit, quod oculis nunquam vidit ? Respondens domesticus ait, Ego quoque. Pater, interrogabo. Quid sibi vult dictum illud Gregorii Theologi : Quomodo enim facile salutem erit aliena ei, quem perdidit propria ? Et Pater ad illum : Hoc a doctore tibi dictum est, ne confidas fore ut per mulierem possis consequi salutem. Quod etiam Apostolus castigato sermone usus affirmavit, dicens : « Unde enim scis, mulier, si virum salvum facies » ? propterea certe, quia solet perdere virum. Si igitur, quæ egressa est de carne Adæ et propria ejus fuit soror, ut ita dicam, aut filia, quinimo arctius illi conjuncta, transgressorem fecit virum et perditioni tradidit, quomodo te ad virtutem permovebit quæ aliena est a te et voluntate et positu et habitu et formatione ? Cave igitur et ipse tibi et suspectam habeto uxorem. Hæc et multa alia cum illi dixisset, sermonibus eum quasi alio spectantibus ad monasticam invitabat vitam : nam valde illum amabat ob reluctantem in eo prudentiam.

50. At ille respondit : Sane quidquid ex te consilii, quidquid admonitionis est, sancte Pater, utilitatis plenum est : verum in sacro Evangelio legitur : Quod Deus conjunxit, homo non separat ⁵⁰. » Et magnus Pater : Si quidem homo separaret, bene diceret, Ne separat ? At si dictum separat ita pronuntiantis : « Qui non reliquerit domum, aut fratres, aut uxorem, aut filios et cætera, non est me dignus » ⁵¹, quis est, qui opus hoc Deo gratum impedire queat ? Quis autem novit, an Deus fuerit, qui junxit, et non amor potius corporum et carnis voluptas, ob quam monet Apostolus, ut propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat ⁵² ? Hæc et plura cum audissent, non modica utilitate percepta, recesserunt, admirantes virtutem et sapientiam beati viri : ut metropolitani ipse diceret : Deo teste, fateor, magnum esse lucem Calogerum. Postero die vir sanctus de loco illo descendit, et cum ingressus esset in civitatem, accessit ad eum Judæus quidam, Domnulus nomine, qui notus illi erat a prima ætate, quod esset admodum studiosus et in medendi arte non vulgariter doctus. Cæpit ergo ad Patrem ita dicere : Audivi de aspera vivendi ratione, qua te exerces, magnaque abstinentia et mirabar, sciens corporis tui habitudinem, quod non esses lapsus in epilepsiam. Ergo si libet, dabo tibi pharmacum temperamento congruens, ut posthac toto vitæ tuæ tempore nullum pertimescas morbum. Et magnus Pater : Unus, inquit, ex vestris Hebræus dixit nobis : « Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine » ⁵³. » Nos igitur confidentes nostro medico Deo et Domino nostro

ἄλλων ἀπάντων· ὁ καὶ μετὰ τὸ μαθεῖν, ἀπορήσεις, τίς ποτ' ἄρα ἡ ῥίζα, τί τὰ φύλλα καὶ ὁ φλοιός· καὶ εἰ μέγα, ἢ μικρόν· καὶ τίς δύναται ἐρμηνεύσαι, ὅπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐδέποτε τις εἶδεν ; Ἀπεκρίθη ὁ δομέστικος, καὶ εἶπεν· Ἐρωτήσω καγὼ, Πάτερ· τί ἐστὶν ὃ λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Πῶς γὰρ σώσει βρβίως ἡ ἄλλοτριεὶς, ὃν ἀπώλεσεν ἡ ἰδία ; Ὁ δὲ Πατὴρ πρὸς αὐτόν· Τοῦτό σοι εἰρηχεν ὁ διδάσκαλος, ἵνα μὴ θαρρόῃς, ὡς διὰ γυναικὸς ἰσχυεῖς σωθῆναι. Ὅπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος κεκολασμένως εἶπών· « Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις ; πάντως ὡς συνήθειαν ἐχούσης τοῦ αὐτὸν ἀπολλύειν. Εἰ γοῦν ἐκαίνη ἡ ἐκ τῶν σαρκῶν τοῦ Ἀδὰμ ἐξεληθούσα, καὶ ἰδία αὐτῷ οὔσα, ὡς εἶπεν, ἀδελφὴ ἢ θυγάτηρ, ἢ μᾶλλον ὑπὲρ ταῦτα, παραβάσει τὸν ἄνδρα ὑπέβαλε καὶ ἀπώλεσε, πῶς εἰς ἀρετὴν ἐλάσειε καὶ σῶση ἡ σου ἄλλοτρια καὶ γνώμη καὶ θέσει καὶ ἔξει καὶ διαπλάσει ; Πρόσεχε τοίνυν καὶ σὺ σεαυτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου πεφυλάξο. Ταῦτα εἰπὼν αὐτῷ καὶ ἕτερα πολλά, διὰ παραβολῶν ἤγεν αὐτὸν εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν ; πάνυ γὰρ ἡγάπα αὐτὸν διὰ τὴν συνετὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

ν'. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται καὶ φησιν· Ὄντως, Πάτερ ἅγιε, πάντα ὠφέλιμα καὶ συμβουλευεῖς καὶ νοουθετεῖς. Ἀλλὰ λέγει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· « Ὅτι οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. » Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Εἰ μὲν ἄνθρωπος χωρίζεται, καλῶς εἶπας, μὴ χωριζέτω. Εἰ δὲ ὁ λόγος τοῦ εἰπόντος ἐστὶν ὁ χωρίζων· Ὁς οὐκ ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοῦς, ἢ ἀδελφάς, ἢ ἱγναίκα, ἢ τέκνα, καὶ τὰ λοιπὰ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· » τίς ἐστὶν ὁ τὸ θεάρεστον τοῦτο κωλύων ; Τίς δὲ καὶ οἶδεν, εἰ ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ συζευξάς, καὶ οὐχὶ ἔρωσ· σωματικῆς, καὶ ἡδονῆς σαρκῆς, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει· ὅτι διὰ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω ; » Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων ἀκούσαντες, καὶ μεγάλως ὠφεληθέντες, ἀνεχώρησαν θαυμάζοντες τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ μακαρίου· ὡς καὶ αὐτὸν τὸν μητροπολίτην εἶπεν· Ὅτι ὁ Θεὸς οἶδε, μέγας ἐστὶν ὁ Καλόγηρος οὗτος. Τῇ ἐπαύριον κατελθόντος τοῦ ὁσίου ἐκειθεν, καὶ ἐν τῷ κάστρῳ εἰσεληλυθότος, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Ἰουδαῖός τις ὄνοματι Δύμουλος, ὃς ἦν αὐτῷ γνωστὸς ἐκ νεότητος αὐτοῦ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν σφόδρα φιλομαθῆ καὶ ἱκανὸν περὶ τὴν λατρικὴν ἐπιστήμην. Ἦρξατο οὖν λέγειν πρὸς τὸν μακάριον οὕτως· Ἦκουσα περὶ τῆς ἀτκήσειός σου, καὶ πολλῆς ἐγκρατείας, καὶ γινώσκων τὴν κράσιν τοῦ σώματός σου ἐθαύμαζον πῶς οὐ περιπέπτωκας ἐπιλήψει· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ κελύεις, ἐγὼ σοι δώσω φάρμακον πρὸς τὴν σὴν κράσιν, ἵνα ἔχῃς αὐτὸ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, καὶ μηδεμίαν ἀσθένειαν φοβηθῆσθαι. Ἐφη αὐτῷ ὁ μέγας· Εἶπε πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν εἰς Ἑβραῖος· « Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἀνθρώπων. » Πεποιοῦτες οὖν ἡμεῖς ἐπὶ τὸν λατρὸν ἡμῶν Θεὸν καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, εὐ

⁵⁰ I Cor. vii, 16. ⁵¹ Matth. xix, 6. ⁵² Matth. xix, 29. ⁵³ I Cor. vii, 2. ⁵⁴ Psal. cxxvii, 8.

χρείαν ἔχομεν τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων φαρμάκων. Ἄν δὲ οὐκ ἄλλως δύνησι ἐμπαίξαι τοὺς τῶν Χριστιανῶν ἀκρατοὺς, εἰ μὴ ἐν τῷ καυχᾶσθαι σε τῶν φαρμάκων μεταδοῦναι τῷ Νείλῳ. Τούτων οὖν ὁ Ιατρὸς ἐπακούσας, οὕτῃ πρὸς τὸν ἅγιον ἀπεκρίνατο.

να. Ἦν δὲ ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ ἄλλος, καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰπέ ἡμεῖς περὶ Θεοῦ τίποτε ἐπιθυμοῦμεν γὰρ σου ἀκούσαι τῶν λόγων. Ὁ δὲ Πατὴρ πρὸς αὐτὸν· Ἔοικεν ἐλόγος σοῦ, ὡς Ἰουδαῖε, ἀνθρώπων προστίσσοντι βρέφει τῇ χειρὶ κρατῆσαι τοῦ ὑψηλοῦ ἐν ὄρει, καὶ πρὸς τὴν γῆν αὐτὸ ὑποκλίνει. Ὅμως εἰ βούλει μικρὸν τι περὶ τοῦ ἀκούσαι, λάβε σου τοὺς προφήτας μετὰ τοῦ νόμου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου καγὼ ἔσυχάζω· ἔνθα σχολάσας τῇ ἀναγνώσει ὅσας ἡμέρας ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει, μετὰ ταῦτα δὴ ἐρύτησον, καγὼ σοι ἀποκρινοῦμαι· Ἐσχολάσατε γάρ, φησὶ, καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός· Ὡς ἂν νῦν σοι περὶ Θεοῦ τι λαλήσω, καθ' ὕδατος γράψω, καὶ ἐπὶ θάλασσαν σπερῶ. Ἀπεκρίθησαν οὖν ἅμα, καὶ εἶπον· Οὐ δύναμεθα τοῦτο ποιῆσαι, ἐπεὶ ἀποσυναγωγοὶ γινόμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων λιθοβολούμεθα. Οὕτως, φησὶν ὁ Πατὴρ, καὶ οἱ πατέρες ὡμῶν ἀπέθανον ἐν ἀπιστίᾳ, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστής· Ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ διὰ τοῦς Ἰουδαίους οὐκ ὠμολόγησαν, ἵνα μὴ ἀποσυναγωγοὶ γένωνται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μάλλον, ἢ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἀπαλλαγείς αὐτῶν ἐξῆλθε πρὸς τὸ μοναστήριον εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, σχολάζων τῇ θεωρίᾳ, καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐξέρχονται πρὸς αὐτὸν ἑκαὶς Νικόλαος ὁ πρωτοσπαθάριος, καὶ ὁ δομέστικος Λέων, ἐπιθυμῶντα ἐπιθυμοῦντες τοῦ ἀκούσαι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

νβ. Καὶ δὴ γενομένης ἰκνήνης συντυχίας καὶ παραίνεσις ὁ μὲν ἅγιος εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, τῷ Θεῷ πάλιν προσανέγειν σπουδάζων· ἑκεῖνοι δὲ ἔξω που ἀνακλιθέντες ἐπὶ τοῦ χόρτου, καὶ μικρὸν κουκούλιν τινας ἀδαλροῦ εὐρόντες, ἐτίθουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀλλήλων ὅτε δομέστικος καὶ ὁ πρωτοσπαθάριος γελοιάζοντες ἅμα καὶ παίζοντες. Ὅπερ θεασάμενος διὰ τῆς θυρίδος ὁ ὄσιος, καὶ σφόδρα καταγνοῦς τῆς εὐτραπείας αὐτῶν, ἐπέπληξεν αὐτοῖς αὐστηρῶς, καὶ φησὶν· Ὅτι τοῦτο ὅπερ ὑμεῖς γελοιάζετε νῦν, ἰδοὺ ἐλεύσεται ὥρα, ἐν ᾗ ζητήσητε ἐπιθυμητικῶς τοῦ περιβαλέσθαι αὐτὸ, καὶ αὐτοῦ οὐ καταξιώθησθε. Καὶ ἅμα τῷ προσηρατικῷ τούτῳ λόγῳ φρίκη τε καὶ κεφαλαλγία τὸν δομέστικον περι-

Jesu Christo, non indigemus pharmacis a te confectis. Tu vero non aliter poteris illudere simplicioribus Christianis, quam si te jactes, quod Nilo dederis detuis medicamentis. Medicus, his auditis, nihil respondit.

51. Venerat porro cum illo quidam alius, qui dixit : Dic nobis aliquid de Deo, cupimus enim audire tuos sermones. Cui Pater : Videris, Judæe, perinde loqui ac si quis infantem juberet manu prehendere proceram arborem et inflectere usque ad terram ; si tamen cupis modicum quid de Deo audire, accipe prophetas cum lege et veni in eremum, ubi et ipse remotus dego, et postquam ibi lectioni vacaveris per tot dies, quot Moyses in monte, tunc interrogato, et ego tibi respondebo : Vacate enim, inquit, et videte, quoniam ego sum Deus ⁴⁰. Nam si quid tibi nunc dixerero de Deo, in aqua scribo et semen in mare jacio. Responderunt illi simul : Hoc facere non possumus, ejiciemur quippe e synagoga et nostri lapidibus nos obruent. Et sanctus Pater : Vestri quoque patres similiter in infidelitate mortui sunt, ut evangelista inquit : Quod multi ex principibus crediderunt in eum, sed propter Judæos non constabantur, ut e synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei ⁴¹. Hæc illis cum dixisset et ab eis recessisset, egressus in monasterium, se contulit in cellam, vacans contemplationi et meditationi divinarum Scripturarum. Et elapso non multo tempore, profecti sunt illuc ad eum Nicolaus protospatharius et Leo domesticus (41), desiderio flagrantes audiendi doctrinam et admonitionem ejus.

52. Itaque post longum congressum et adhortationem Sanctus quidem se recepit in cellam. Deo rursus vacare studens : illi vero foris, ubi collibitum fuit, in herbam se prosternentes, cum fratris cujusdam cucullam reperissent, alter alterius capiti imponebat per risum ludibrium domesticus et protospatharius. Quod vir sanctus cum per fenestram conspexisset et lusum eorum vehementer improbasset, severe illos increpavit, dicens : Hoc, quod vobis ludibrio nunc est, erit cum avide quæretis, ut vestrum contegat caput, nec habere poteritis. Simul atque præsentis animo dicta hæc sunt, horror dolorque capitis domesticum invasit. Qui domum e vestigio rediens

⁴⁰ Psal. xlv, 11. ⁴¹ Joan. xii, 42, 43.

Joannis Clei notæ.

(41) Bailletus in sancti nostri elogio scribit, imperatores Orientis Basilium II et Constantinum fratrem ejus, Junioem dictum, Porphyrogenitum, anno 975 ad imperium promotos, sequenti anno in Italiam misisse Leonem comitem domesticorum et Nicolauum protospatharium qui Calabriam aliasque possessiones ibidem Orientis imperio subditas regerent. Addit, hosce, cum advenissent, multa de S. Nilo audivissent, eum metropolitam Theophylacto ad illum ivisse eodemque illi quæ-

stiones superius num. 46 proposuisse : in Leonis denique paulo post mortui locum successisse Eupraxium, de quo infra. Unde hæc omnia Bailletus hauserit, nescio : at si duce non habet, ut opinor, miror, hominem toties Metaphrastem culpasse, qui tam confidenter ipse de suo plurima ex conjecturis, iisque non satis felicibus, Vitis inserit. Talia sane sunt epocha, cui græta affligit, comitatusque domesticorum Leonis, et Eupraxii post illum successio.

et in lectum se prosternens, jussit vocari sibi A revotendum aliquem sacerdotem. Is cum venisset et propius ad lectum accessisset, ut, cur vocatus esset, causam cognosceret, invenit eum jam vita functum. Ex quo timor invasit eos, qui redeuntem illum e monasterio comitati erant, et mirabantur omnes, quod sanctus prædixerat.

ἔσχεν ὅστις καὶ παραχρῆμα ἐπιστρέψας εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ βίβας ἑαυτὸν ἐν τῇ κλίνῃ, ἐκέλευσε κληθῆναι αὐτῷ τινα τῶν εὐλαβῶν ἱερέων. Ὅς ἰδὼν, καὶ τῇ κλίνῃ ἐγγίσας πρὸς τὸ μαθεῖν τῆς κλήσεως τὴν αἰτίαν, εὗραν αὐτὸν ἤδη ἀποθανόντα. Τοῦτου δὲ γενομένου, φόβος ἐπέπεσε τοῖς αὐτῷ συνοδούσασιν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου, καὶ πάντες ἐθαύμαζον τὴν πρῆβῆσιν τοῦ ἀγίου.

CAPUT VIII.

S. Nilus fugitans adulationis Euprazium Calabriae praefectum intrepit morboque castigatum et pœnitentem monachali habitu induit, qui paulo post pie moritur. Testamento legata ab illo bona sanctus Pater administrare recusat; ducis filium aliosque plures malo demone et variis morbis liberat.

53. Quidam ergo improbi et adulatores Constanti- nopolim profecti accusarunt beatum virum apud aures Euprazii, judicis imperialis (42), quasi monasterium ejus easset depopulatus et subripisset, quæ erant Antonii. Ille vero hujusmodi calumniis irritatus scripsit cuidam ex suis procuratoribus minas in Sanctum jactans ac dicens : Cum divinus favor bene valentem eo me perluxerit, videbo, quis ille sit monachus Nilus, et quisnam imperialis Euprazius. Cum ergo pervenisset ille cum multo festu et pompa, constitutus enim erat ab imperatoribus Italiae et Calabriae judex, omnes provinciae abbates ad illum cum muneribus et assentatione ibant, favorem ejus et praesidium sibi aucupantes. At vero eximius Pater Nilus, ne vel minas hominum pavere videretur, vel confidere in principibus, quos improperantis sensu filios hominum vocat regius Propheta, in quibus non est salus⁴², nec adulatorum more accessit, nec muneribus delinivit superbientis animi minas, sed quiete in suo sedens monasterio preces ad Deum fundebat pro universorum et principis animæ salute. Ex quo factum, ut cor illius insolentis majori fureret iracundia, quod homo aretur et observaretur ab omnibus, a beato viro manifeste negligeretur. Quare et scrutando defecit adversus virum justum ansam iniquitatis. Nam fieri non potest, ut cognoscatur via colubri super petram⁴³, sicut neque principis nequitia in homine coronato.

ἀνομιᾶς κατὰ τοῦ δικαίου. Οὐ γὰρ δυνατὸν γνωστῶν εἶναι ἀρχόντος ἐν ἀνθρώπῳ κατεστημένῳ.

54. In his illum maligne et perfidiose agentem venere perniciosis morbus adoritur et innocentia venerandi Patris antevertit. Morbus enim quidam, cui gangraena nomen est, pudendorum ejus summam partem, hoc est glandem coepit depasci, et medicorum quidem sollicitudinem frustra esse, ostendebat, pœnas autem exigebat ab instrumento luxuriae, per quod ille naturæ legibus intemperanter

γ' Τινὲς οὐν κακεντρέχεις τε καὶ κίλακες ἀνθρώποι: ἀναλθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλοιδορήσαν τὸν μακάριον εἰς τὰ ὅτα τοῦ βασιλικῆς Εὐπραξίου, ὡς λεηλατήσαντα τὸ αὐτοῦ μοναστήριον, καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου πράγματα νοσφιστάμενον. Ὅς ταῖς τοιαύταις συκοφανταῖς ἀγριωθεὶς, γράφει τινὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ ἀπειλῶν τῷ & ἰω καὶ λέγων· Ὅτι ἀξιόσπει με ὁ θεὸς ὑγαίνοντο καταθεῖν, καὶ γνωρίσαι τίς ἐστὶν ὁ καλόγηρος Νεῖλος, καὶ τίς ὁ βασιλικὸς Εὐπράξιος. Κωτελθόντος δὲ αὐτοῦ μετὰ πολλῆς ἐπάρασεως καὶ φαντασίας, διὰ τὸ κατασταθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν βασιλέων χριστῆν Ἰταλίας τε καὶ Καλαβρίας, ἀπαντες μὲν οἱ ἠγούμενοι τῆς χώρας προσήρχοντο αὐτὸ μετὰ δώρων καὶ κολακείας, τὴν αὐτοῦ ἀντιλήψιν τε καὶ βοήθειαν ἔχειν παρακαλοῦντες· ὁ δὲ θεσπέσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος, ἵνα μὴ δόξῃ ἢ ἀπειλᾶς ἀνθρωπίνης θρῆσθαι, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἀρχόντας, τοὺς οὐνειδιστικῶς υἱοὺς ἀνθρώπων κληθέντας παρὰ τοῦ προφητᾶνακτος, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία· οὔτε προσῆλθε θωπευτικῶς τε καὶ κολακευτικῶς, οὔτε μὴν δώροις ἐξεμελίξατο τὴν ἀπειλήν τῆς αὐτοῦ ἀυθαδείας τε καὶ ὀρασύτητος· ἡσυχάζων δὲ μόνον εἰς τὸ κελλῖον αὐτοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ τὸν θεὸν ἐδυσώπει ὑπὲρ τε τῆς τοῦ κόσμου παντὸς καὶ τῆς τοῦ ἀρχόντος ψυχικῆς σωτηρίας. Ὅπερ εἰς πλείονα θυμὸν καὶ μανθάν ἀνῆψε τὴν καρδίαν τοῦ ὑψηλοφρονούντος, ὡς παρὰ πάντων τιμωμένον καὶ θεραπευμένον, ὑπὸ δὲ τοῦ ὀσίου σαφῶς περιφρονούμενον· διὸ καὶ ἐξέλειπεν ἐξερεινῶν πρόφασιν ἔχους ὀφείας ἐπὶ πέτρας, ὥσπερ οὐν οὐδὲ πουρ-

νδ'. Ἐν τούτῳ γνωσιμαχοῦντός τε καὶ πονηρευομένου, ἐπέστη διεσθρος αἰφνίδιος, καὶ ἡ εὐχή τοῦ τιμίου Πατρὸς αὐτὸν προκατελάβετο. Πάθος γὰρ τι τὸ λεγόμενον γάγγραινα περὶ τὴν βάλανον τοῦ παιδογόνου μορίου αὐτοῦ ἐκφυῖν, τῶν μὲν ἱατρῶν ἀπρακτον διήλεγχε τὴν περιουσίαν, δίχως δὲ εἰσπράττειν τὸ τῆς ἀσπείρας ὄργανον, δι' ὃν ἀκρατῶς τὸν τῆς φύσεως νόμον ἐξῆύρτισεν. Ἐλθὼν οὐν εἰς συναίσθησιν

⁴² P. al. c. LV. 3. ⁴³ Prov. xxx, 19.

Joannis Clei notæ.

(42) Βασιλικὸς interpretatur Caryophilus *judicium imperiale*, Sicletus *regium* et alibi *regalem* adjective. Canguis in Glossario Græco Barbaro exempli allegat, ubi pro variis officiis sumitur et in Glossario Med. Lat. locum hunc nostram pro-

fert, in quo judex significetur. Certum est, dignitatem quamdam similem eamque inter principes designari, ideoque etiam Caryophilus postea non inepte Euprazium *proregem* appellat.

αὐτοῦ, καὶ μεμψάμενο, τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου θρασύ-
τητα αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἐχέφρων ἱκανῶς ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ
τετύφωτο τῇ τῆς ἐξουσίας ὑπεροχῇ· ἰκέτης καθ-
ίσταται ὁ πρῶτων ἐμθριμώμενος ταῖς ἀπειλαῖς, εἰ-
πίως τῆς θείας ἐπιτύχῃ καὶ μόνον εὐλογίας τε καὶ
συγχωρήσεως τῆς παρ' ἐκείνου ἀξιωθεῖη. Ὁ δὲ Πα-
τὴρ πρὸς μὲν τὸ παρὶν ἀνεδῆλλετο τὴν κατὰ πρό-
σωπον ὀμιλίαν, μῆτε ἐκεῖνον καταδεχόμενος ἐρχόμενον
ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μῆτε αὐτὸς βουλόμενος ἀπελθεῖν,
καὶ τὴν δέησιν αὐτοῦ ἐκτελέσαι, τῷ τοιοῦτῳ γούν
τρόπῳ τὴν σωτηρίαν αὐτῷ πραγματευόμενος. Ἐδεῖ
γὰρ ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καὶ τῷ τύφῳ δεόντως κατὰ
τῶν ἀναισθήτων χρῆσασθαι. Ὡς γούν ἐπὶ τριετῇ
χρόνῳ ἡ θεόπεμπτος ἐκεῖνη νόσος κατὰ σμικρὸν
ἀναλώσασα τὰ κρυπτόμενα μόρια, προσήγγισαι λι-
πὴν τῶν καιριωτάτων τῶν μελῶν, καὶ θάνατον ἠπειλεῖ
τῇ τούτου διαφθορᾷ, τότε πορεύεται πρὸς αὐτὸν ὁ
ψυχικὸς ἰατρός, δυσωπηθεὶς ταῖς οἰκτροτάταις αὐτοῦ
ἐπιστολαῖς. Ἰδὼν τοίνυν τὸν θεῖον ὁ βασιλικὸς, καὶ
περιλαβὼν τοὺς τιμίους πόδας αὐτοῦ, τοσοῦτον πλη-
θος δακρύων ἐξέχεε καταφιλῶν αὐτοῦς, ὥστε καὶ
αὐτὸν ἅγιον Πατέρα καὶ πάντα τοὺς συμπαραστη-
κότας συνθηγεῖν αὐτῷ, καὶ κλαίειν σφοδρῶς. Οὐδὲν
γὰρ ἄλλο εἰκάζεται ἦν καὶ ἰδεῖν παρ' αὐτοῖς, ἢ τὴν
κρίνην ἐν καταυξίαις κατέχρυσαν τοὺς Σωτήρος πόδας,
καὶ ἄφρασιν τῶν πληγμμελημάτων.

καὶ Ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ Πατὴρ χορησθέντα τοῦ
κλαυθμοῦ, καθάπερ βρέφος τοῦ οἰκείου μαστοῦ,
ἐκταίνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο καὶ ἀνέστησεν αὐτόν. **C**
Ὁ δὲ πᾶσι καλεῦσας ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἤρξατο
ἀπογομνοῦσθαι σὺν τοῖς ψυχικαῖς πάθεσι καὶ τὰ
σωματικὰ, καὶ δακρύων ἔλεγεν· Ἰδοῦ, τιμιώτατε
Πάτερ τριετίαν, ἡμέραν καὶ νύκτα βεθυσάσασμαι
ὀπὸ τοῦ δεινοτάτου πάθους, πόνοις δριμυτάτοις καὶ
θόρατῳ δυσωδίᾳ πικτεῦων· ἦν οὐτε πληθος προστρι-
βόμενος μύρων, οὐτε μὴν τῇ πυκνότητι τῶν ἱματίων
πικλιῶν ἐπιτάκις γὰρ τῆς ἡμέρας ἀλλάσσω· ἐκφυ-
γεῖν ἠδυνήθη. Ἦν δὲ τὸ πάθος, ὡς ὁ μακάριος ἔλε-
γεν, ὀπὸ τὸ ἦτρον αὐτοῦ ὡσπερ ἀπὸ διαθήτου δει-
χθὲν, καὶ ἔχον ἐκ τῶν κερχωρισμένων μορίων οὐδὲν.
Πάλιν οὖν τὰς χεῖρας τοῦ δικαίου κρατῶν ὁ βασιλικὸς,
καὶ κλύων αὐτὰς τοῖς δάκρυσιν ἔλεγεν· Ἐλήσόν με
διὰ τὸν Κύριον, μιμητὰ τοῦ Δεσπότητος Χριστοῦ, καὶ κα-
τεξίωσον ταῖς τιμίαις σου ταύταις χερσὶν ἀποκεῖραι με
τὴν πανάσωτον· ἐπεὶ δὲ ὠμολόγησα τῷ Θεῷ τοῦ γενέ-
σθαι μοναχός. Λέγει οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Πατὴρ· Οὐκ ἔξε-
στί σοι ἀνθρώπων συνετῷ ὄντι, καὶ σφοδρῶς πεπαιδευ-
μένῳ τὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων λόγια φρονεῖν τε καὶ
λέγειν· ἀπαντες γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος κα-
ταξιώθεντες, καὶ ἀμύλντον ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας μὴ
φυλάξαντες τοῦτο, χωρὶς πάσης ὁμολογίας χρεω-
στοῦσι πάλιν τὸ μακάριον τοῦτο βάπτισμα· ὅπερ διὰ
πολλὴν εὐσπλαγγνίαν καὶ ἀγαθότητα τοῖς ἀνθρώποις
ὁ θεὸς ἐδώρησατο, πλουτοῖς καὶ πέντησι, βασιλεῦσι

abusus erat. Suum igitur agnoscens errorem, sibi-
que crimini dans, quod in sanctum virum proccacior
fuisset (erat quippe satis prudens, quanquam fastu
elatus ob excellentiam potestatis) supplex efficitur,
qui pridem comminationibus infremehat, si quo
modo illum posset vel contueri tantum, veniamque
ab eo cum benedictione impetraret. At Pater tunc
quidem differebat congressum, nec se coram præ-
bebat videndum, aut permittens, ut ille ad mona-
sterium accederet : aut ipse ad illum ire cogitans,
ut roganti satisfaceret, nimirum hac ratione saluti
ejus consulens. Sciebat enim in tempore fastu
etiam decenter contra insipientes uti. Ergo post-
quam triennio morbus ille a Deo immixtus paulatim
B verenda absumpserat perveneratque ad præcipuam
corporis partem, et mortem ea corrupta minaba-
tur, tunc spiritalis medicus profectus est, permotus
luctuosissimis ejus epistolis. Ubi prorex sanctum
virum conspexit, venerandos amplexatus pedes,
tantam eos deosculando profudit lacrymarum vim,
ut sanctus ipse Pater et astantes omnes simul lu-
gerent et vehementes ederent fletus. Nihil enim aliud
videre apud eos erat, quam peccatrici imaginem
concrito animo tenentis Salvatoris pedes, et potentia
erratorum veniam.

55. Ubi jam exsaturatum fletu vidit Pater, instat
infantis, qui lac ex uberibus abunde suxerit, ex-
tendit manum et apprehendens erexit. Ille vero
jussis egredi omnibus, denudare cœpit cum morbis
animi et corporis mala et lacrymando aiebat : **C**
En venefande Pater, diu noctisque per triennium
gravissimo hoc malo afflictatus sum, acerrimis
oppressus doloribus et inenarrabili fœtore, quem
neque unguentorum adhibitorum copia, neque
mutatione crebra vestium, qua septies utor per
dies singulos, effugere potui. Erat porro morbus,
ut beatus Pater narrabat, sub pectine, quasi cir-
cino circumactio descriptus, ut pendentium mem-
brorum nihil superesset. Rursus igitur prorex sau-
cti viri manus tenens et rigans lacrymis aiebat :
D Miserere mihi per Dominum, Christi Domini imi-
tator, nec me dedigneris hisce venerandis manibus
omni luxuria plenum monachi tonsura insignire,
promisi enim Deo monasticum subire institutum.
Ad quem Pater : Non licet tibi viro prudenti et
perquam docto sapere aut loqui more multorum,
omnes enim, qui sacrum baptismum susceperunt, nec
purum illud ab omni peccato servavere, sino quovis
voto tenentur ad sacrum hoc recipiendum bap-
tisma (43), quod pro multa sua clementia et boni-
tate Deus hominibus donavit divitibus et egenis,
regibus et principibus, sacerdotibus et pontificibus
et cuivis animæ volenti, uno temporis momento

Joannis Clai notæ.

(43) Ad dolorem scilicet sincerum et peni-
tentiam de peccatis commissis. Hanc porro illis
seculis testari etiam maximi principes solebant,

assumpto monachi seu penitentis habitu : cu-
jus rei innumera exempla sunt et passim
obvia.

44. Hujusmodi sermonibus ac monitis docebat eos orare quovis loco et tempore, atque ita dæmonum insidias declinare. Ut vero etiam rerum terrenarum affectu eos purgaret, discerentque ab eo vel ipsi vitæ obedientiam præponere, aliud quiddam egit memoria dignum. Moris erat beato Viro non a natura profecti, sed virtute acquisiti, sese qualibet in re reprehendere : quare secum ipse solitaria vitæ suavitatem sæpe cogitans, et quam sit omnino sollicitudine vacuum nihil possidere, quodque spiritualium certaminum pugil, si cum fratribus se deat, nullos faciat in virtute progressus ; imo vix contingere possit, quin evadat deterior : hæc, inquam, omnia secum cogitans, nimis ægre ferebat, esse sibi multos habitationis socios, et vel ipsa cum eis collocutio molesta erat, quod impedimento esset meditationi mentis, et intus latentis actionis, quam experti soli sunt Deo pleni Patres Antonius, Arsenius et Joannes Calybita. E contrario se offerebat dictum illud Apostoli : « Nemo, quod suum est, quærat, sed quod multorum, ut salvi fiant ²¹. » Visum ergo est ipsi periculum eorum facere, si quid eis absurdum præciperet : ut si nullo adhibito examine, nulla curiositate mandatum acciperent, esset sibi cum iis una vivendum, quod ea ratione possent et illi consequi salutem, et ipse a suo instituto non recedere : si vero contra eveniret, præferenda esset solitudo. Hanc igitur ob causam die quadam peracto matutino officio et præsentibus omnibus, hunc magnus Pater habuit sermonem : Vineta, Patres, multa plantavimus, Idque nobis avaritiæ tribuitur, eo quod sint ultra modum nostræ indigentia. Agitandum, cadaverum partem eorum, nec relinquamus, nisi quod sufficit.

45. His dictis, cum vidisset illos non abnuere, securim humeris tollens perrexit ad pulchriorem et uberiorem vineæ partem, cunctis post eum insequentibus, ne verbo quidem uno prolato. Nec enim dixerunt : Insanit homo iste, nescit, quid agat, hoc nunquam visum, nunquam auditum est : sed facta prius oratione cæperunt mane cælere usque ad horam tertiam. Tunc Pater, agnita filiorum obedientia, quæ antiquas historias exæquaret, pollicitus est Deo se usque ad ultimum spiritum nihil illis præpositurum. Cum igitur divulgatum hoc esset, et usque ad montem Athon (35) et Siciliam fama celebratum esset, nemo rei causam assequi potuit : sed quidam aiebant monachos ebrios fuisse : alii Patris iram causabantur : alii vero, quod multas haberent possessiones, nec

²¹ 1 Cor. x, 24.

Joannis Clei notæ.

(35) Athos mons est Macedonia, in mare Ægeum iuxta peninsulam excurrens inter sinus Strymonicum et Singiticum. Plurima de altitudine ejus scribit Plinius et alii : ab Italis *il monte santo*, ἅγιον ὄρος a Græcis, et *Monasir* a Turcis appellatur. Nominum istorum origo est a multitudine monasteriorum quæ montem occupant, ubi, ut 24 ca-

μδ'. Τουτοις τοις λόγοις και τρόποις ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παντὶ καιρῷ και τόπῳ προσεύχεσθαι και οὕτω τὰς ἐπιβουλὰς τῶν δαιμόνων ἐκτρέπεσθαι. Ἴνα δὲ και τῆς τῶν γῆινων προσπαθείας αὐτοὺς ἀπαλλάξῃ, και παιδεύσῃ αὐτοὺς προτιμᾶν τὴν ὑπακοὴν και αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἄλλο πεποίηκε και αὐτὸ μὴ μὴς ἄξιον. Ἔθος ἦν τῷ μακαρίῳ ἐξ ἀρετῆς κτηθῆν οὐκ ἐκ φύσεως, τὸ ἐν παντὶ πράγματι ἑαυτὸν ἐπιμέμψεσθαι. Ὅθεν πολλάκις ἐν ἑαυτῷ λογιζόμενος τὴν τῆς ἡσυχίας γλυκύτητα, και τὸ τῆς ἀκτιμοσύνης ἀμέριμνον, και δτι ὁ καθήμενος μετὰ ἀδελοφῶν ἀγωνιστῆς εἰς ἀρετὴν οὐ προκόπτει, βία μῆτρικῆ τοι και ὑστερήσῃ · ταῦτα πάντα ἐνθυμούμενος ἔδουσχέραινε σφόδρα τῇ τῶν πολλῶν συνοικίῃσιν, και ἤχθετο μέχρι και τῆς αὐτῶν συντυχίας, ὡς ἐμποδίζούσης αὐτὸν τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, και τῆς ἐνδοθεν κρυπτῆς ἐργασίας· τῆς μόνου πεπερανται οἱ περὶ Ἄντωνιον, και Ἀρσένιον, και Ἰωάννην τὸν Καλυβίτην, τοὺς θεοφόρους Πατέρας. Τούτοις τοις λογισμοῖς ἀντασῆγετο τὸ τοῦ Ἀποστόλου · « Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. » Ἔδοξε τοίνυν αὐτῷ πειράσαι αὐτοὺς ἐν τινι παραλόγῳ ἐπιταγῆς πράγματι · και εἰ μὲν ἀδιακρίτως και ἀπολυπραγμόνως συγκαταθίσσονται, ἀρήξεσθαι τὴν συνοικίῃσιν, ὡς και αὐτῶν οὕτω δυναμένων σωθῆναι, κάκεινον τὴν ἰδ/αν τάξιν φυλάξαι εἰ δέ τι γένηται τούναντιον, τὴν ἀναχώρησιν προτιμῆσαι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν τῆς ἐωθινης ὑμνωδίας ἐν μιᾷ τηλεσίσεισιν, και πάντων συνηθροισμένων, λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας· Πολλοὺς ἀμπελώνας πεφυτεύκαμεν, ὦ Πατέρες, και τοῦτο λογίζεται ἡμῖν ὡς πλεονεξία, διότι πλέον τῆς χρείας ἡμῶν ἐκτρησάμεθα. Δεῦτε κόψωμεν ἐξ αὐτῶν, και μὴ ἐλάσωμεν εἰ μὴ μόνον τὸ αὐταρχεσ.

μδ'. Ταῦτα εἰπὼν, και ἰδὼν δτι συγκαταθίσσονται, ἄρας τὴν πέλεκυν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, ὤρμησεν ἐπὶ τὸ κάλλιον και εὐφωρότερον μέρος τοῦ ἀμπελώ- νος · ὁμοίως δὴ και αὐτοὶ ἅπαντες ἠκολούθησαν ὀπίσω αὐτοῦ, ἐν βῆμα και μόνον μὴ βῆξαντες · και οὐκ εἶπον, ὅτι Ὁ ἄνθρωπος ἐμάνη, οὐκ οἶδε τί ποιῆ· τοῦτο ποτὲ οὔτε ἐφάνη οὔτε ἤκουσθη · ἀλλὰ εὐχῆς γενομένης ἤρξαντο κόπτειν ἀπὸ πρῶτῃ ἕως τρίτης ὥρας. Τότε γινούσ ὁ Πατήρ τῶν τέκνων ὑπακοὴν ἀμύληθεῖσαν τοῖς πάσι· ἰστοροῦμενοι, δέ- δωκε τῷ Θεῷ δεξιὰς μηδὲν αὐτῶν προτιμῆσαι μέ- χρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Τούτου οὖν τοῦ ἔργου περι- φήμου γεγονότος και ἕως αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ὄρους, και ἕως τῆς Σικελίας, οὐδεὶς ἠδυνήθη καταλαθέσθαι τοῦ πράγματος τὴν ὑπόθεσιν · ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι οἱ μοναχοὶ ἐμεθύσθησαν · ἄλλοι δὲ, ὅτι ὁ Πατήρ

ligerorum, seu monachorum Græcorum solius Ordinis S. Basilii, monachi vero ad 6000 numerantur, ex quibus episcopi omnes sub patriarcha Constantinopolitano ad ecclesias regendas desumuntur. De hoc igitur monte, ubi monasticæ vitæ tot cultores habitabant, sermo biographo est.

ἐθυμώθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐπ' ἴσως τοῦτο· καὶ ἄλλοι, ἅτι πολλὰ ἦντα καμῆν οὐκ ἴσχυον. Καὶ τοῦτο οὐ θαυμαστὸν, ὅπουγε οὐδὲ αὐτοὶ οἱ συγκόψαντες ἤδεισαν διατὶ ἔκοψαν, εἰ μὴ οἷς ἠθούληθη ὁ μέγας Πατὴρ ἀποκαλύψαι. Ποτὶ τῆς ἀγίας πέμπτης τοῦ Πάσχα καταλαβοῦσης, ἤνεγκέ τις ἰχθύας ἐν τῇ μονῇ καλοῦς καὶ μεγάλους, ἐν κοφίνιον πλήρας, ἵνα μικρὰν παράκλησιν λάβωσιν οἱ ἀδελφοὶ ἐκ τῆς πολλῆς καὶ μακρᾶς νηστείας· καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ὁ Πατὴρ, ὅτι μικρὰν ἠγαλλιάσθησαν ἰδόντες τοὺς ἰχθύας, εἶπεν αὐτοῖς· ἔξασαι, καὶ πλῦναι, καὶ ἑτοιμάσαι πρὸς τὸ ἐψῆσαι· τινὸς δὲ προσαίτου καταλαβόντος, δέδωκεν αὐτῷ ἄπαντες, μὴ ἕσασ· ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Οὕτως ἐπαίδευσεν αὐτοὺς ἐκ διαθεσίως ψάλλον τὸ· « Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου » καὶ τὸ· « Μερὶς μου εἶ, Κύριε, καὶ κληρὸς ἐπιπόθητος. » Εὐκτήριόν ἐστιν ἐν τῷ ἀκριῷ Ρουσσιάνου τερπνότητος ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Ἀναστασίας, κτισθὲν μὲν ὑπὸ Εὐπραξίου τοῦ βασιλικοῦ, χριστοῦ γεγονότος Ἰταλίας καὶ Καλαβρίας, φροντιστήριον δὲ χρηματίσαν παρθένων. Τοῦτου τὴν προστασίαν ἐπιστεύθη παρὰ τοῦ Εὐπραξίου ὄντος ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναχῶς· τις Ἀντωνίος τῷ ὀνόματι· ὁ· χρημάτων ὑπάραξει περιερχόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ θανάτου καταπειγόμενος, ὑφωρῶμενος τὸ τῶν ἀρχόντων εὐάρπακτον καὶ εὐρόφιστον, ἐπὶ τὸν ἀσυλον πύργον καταφεύγει Πατέρα τῶν ὄσιων· καὶ τοῦτον πάντων τῶν αὐτοῦ καταστήσας· ἐπίτροπον, οὕτω λοιπῶν ἀφρονίστως τετέλευτηκεν.

μς'. Ὅπερ ἀκούσας ὁ τοῦ Θεοῦ οἰκονόμος, καὶ σπλαγχνισθεὶς οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τῷ ἀπειθῶντι, ὅσον ἐπὶ τῇ τῆς μονῆς καταστάσει· ἦν γὰρ. λοιπὴν ἐξ ἐκείνου ἀφανισθεῖσα καὶ διασκορπισθεῖσα· εἰσέρχεται ἐν τῷ ἄστυ, καὶ τὰ μὲν ἐγκαταλείμματα τοῦ ἀποικομένου διεμέρισε τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ τῷ μοναστηρίῳ· πᾶσαν δὲ σπουδὴν κατεβάλετο τοῦ τὴν μονὴν καταστήσασθαι, καὶ παρθένους ἐν αὐτῇ ἐμψυτεῦσαι ἀξίας τοῦ επαγγέλματος. Ὅπερ καὶ Θεοῦ συνεργοῦντος· τετέλεκεν, πᾶσας τὰς διασκορπισμένας συνάξας, καὶ ἠγοῦμενην ἐπ' αὐταῖς· ἐπιστήσας, ὡς ἀπῆει ὁ λόγος· παρακαλέσας τοὺς οἰκήτορας πάντας τοῦ κάστρου φροντίζεν αὐτῶν, ὡς ἀσθενεστέρου μέρους καὶ ὡς μέγα ὄφελος δι' αὐτῶν καρπουμένου· λέγων αὐτοῖς καὶ τοῦτο· Ὅτι εἴαν τις ἐξ ὑμῶν τελευτήσῃ, καὶ βουληθῇ ἡ γυνὴ αὐτοῦ τοῦ λοιποῦ ἐν ἀγνίᾳ βιώσῃ, μὴ ἔχουσα δὲ ποῦ καταφυγεῖν, ἐτέρῳ γάμῳ προσομιλήσῃ, ὑμέτερόν ἐστι πείσιμα, τῶν μὴ σπουδασάντων ἵνα τοιαύτη πόλις· ἐν μοναστήριον ἔχη. Ἐπὶ δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ κάστρῳ προσκαρτεροῦντος, καὶ μικρὸν ὑπὸ νόσου καταληφθέντος, εἰσῆλθε καὶ ὁ μητροπολίτης Καλαβρίας Θεοφύλακτος, συν-

²² Psal. xxxviii, 10. ²³ Psal. cxviii, 57.

Joannis Clei notæ.

(36) Eupraxius is idem videtur de quo paulo post : at is diu ante sacellum S. Anastasie constituisse censendus est, quandoquidem ejus administratio non parvo tempore videtur sub Antonio fuisse, a quo legata testamento bona acceperat et propteribis distribuerat S. Nilus, propter quam rem a. r. i. i. e. deinde apud Eupraxium accusatus

sufficerent ad colendas omnes. Nec mirum hoc est, quandoquidem nec illi ipsi, qui ceciderant, causam norant, cur cecidissent, nisi quibus ipse magnus Pater detexit arcanum. Obiulerunt quidam sancta feria quinta Paschæ monasterio eorum egregiorum et magnorum piscium plenam, ut nobilio afficerentur refrigerio fratres, diuturno ac nimio junio confecti : et cum vidisset illos Pater, conspectis piscibus leviter exhilaratos permisit quidem desquamari pisces, lavari et ad coquendum parari, sed omnes mendico cuidam tunc sese offerenti donavit, ne uno quidem relicto. Ita illos docuit ex animo canere : « Domine, ante te omne desiderium meum » ; et : « Portio mea, Domine, et portio desiderabilis » . Est oratorium in summa Rossani parte speciosissimum, sanctæ Anastasie (36) dicatum, ab Eupraxio imperiali quondam giudice Italiæ et Calabriæ exædificatum, quod postea sacrum exstitit etiam domicilium virginum. Hujus sacri loci curam demandaverat idem Eupraxius, dum esset Constantino-poli, cuidam monacho, Antonio nomine : qui cum esset pecuniosus et morti vicinus, timens rapacitatem principum cuncta absorbentium, ad tutissimam turrim, beatum Patrem confugit, quem suarum omnium rerum curatorem instituens, liber tum denum omni sollicitudine defunctus est.

C 46. Quod ubi cognovit Dei œconomus, misertus non tam defuncti, quam status monasterii (jamenim defecerat, dispersumque erat ex eo tempore), ingressus est in oppidum ; et mortui quidem res quæ supererant, in pauperes et ecclesias et monasterium erogavit, omne vero studium posuit in restituendo monasterio et collocandis illic virginibus professione dignis. Quod etiam, Deo adjuvante, perfecit, et quæ dispersæ erant, eas unum in locum redexit, præfecitque illis ejusmodi feminam, qualem oportebat, rogans omnes civitatem incolentes, ut curam illarum susciperent, tanquam infirmioris sexus, unde etiam essent magnam percepturi utilitatem : illud insuper aldens : Quod si quis vestrum decedat et uxor ejus velit in posterum cælibem vitam D agere, si non sit, quo illa confugiat et proinde ad secundas nuptias transeat, vos in culpa eritis, qui studium non adhibueritis, ut tam nobilis civitas unum habeat monasterium. Cæterum cum adhuc moraretur in oppido et in morbum non gravem incidisset, venit et metropolita Calabriæ Theophylactus (37), et una cum ipso Leo domesticus (38), litte-

(37) An archiepiscopus, an præfectus palatinus ?

Id suadere

(38) Δομέστικος tum apud posteriores Græcos,

ratissimi et eruditissimi viri. At vero sanctus A
Pater Nilus populi turbam fugiens et amicam quietem semper exoptans, parum ab oppido digressus, petit templum cultoris ercæ Joannis Baptistæ, cujus etiam vitæ institutum imitabatur; ibique cum Deo sermonebatur totus in meditatione desinus.

CAPUT VII.

Propositis sibi ex sacris Litteris quæstiones resolvit, ex iisque proponentes ad judicii timorem vitæque emendationem hortatur; cum Judæo agere de Deo recusat; habitum monasticum irridentibus imminentem divinam ultionem prædicat.

47. Prodiit ergo ad eum metropolitā et domesticus et magistratus, nullique sacerdotes et populi non minima pars. Porro inter viam inire consilium, quis quid illi proponeret e Scripturæ arcanis, non tam addiscendi studio, quam periculum faciendi. Sedebat e regione vir sanctus, et cum vidisset illos ad se venientes, secum dicebat: Ecce venient hi et sermonem nobis inanium ansas dabunt. At tu, Domine Jesu Christe, libera nos e laqueis adversariorum et largire nobis, ut cogitemus et loquamur quæ oportet, et agamus quæ tibi placita sunt. Cum ita orasset, aperit librum, quem præ manibus habebat, et incidit forte in narrationem de iis quæ revelata fuerant beato Simeoni, cognomento Montis admirabilis (39). Cum ergo illi prope accessissent et peracta salutatione conasidissent, librum porrexit domestico magnus Pater, ut legeret ubi notatum erat. Ille os suum aperiens cœpit legere multa cum venustate et intelligentia. Cum autem pervenisset in locum illum, ubi dicitur, de mille vix unam reperiri animam his temporibus, quæ in manus sanctorum angelorum de corpore exeat; capere quasi uno ore omnes dicere: Absit, non est verum, hæreticus est, qui hoc dixit. Frustra ergo nos baptizati sumus et crucem adoramus et Christi corpus sumimus et Christiani vocamur? His et similibus verbis cum omnes contradicerent, videretque Sanctus, nihil ad hoc a metropolitā et domestico responderi, respondens ipse placide dixit: Quod si vobis ostendero, et Basilium magnum, et Chrysostomum, et beatissimum Ephræm, et Theodorum Studitam, et Apostolum ipsum, ac Evangelium sentientes idem atque affirmantes, quid pœnarum vos, qui inconsiderate os aperitis et Spiritui sancto refragaminis et tremendis Patrum sententiis hæreses

μα δὲ αὐτῶ καὶ ὁ δομῆστικός Λέων, ἑνὸς γραμματικώτατος καὶ σοφώτατος. Ὁ δὲ ὄσιος Πατήρ ἡμῶν Νεῖλος φεύγων τὴν τοῦ λαοῦ ὄχλησιν, καὶ τὴν φίλην ἡσυχίαν ἀεὶ ἀσπαζόμενος, ἐξῆλθε μὲρὴν ἀπὸ τοῦ ἄστεως ἐν τῷ ναῷ τοῦ φιλορήμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, οὗ καὶ τὸν βίον ἐξήλου, κίχαι προσωμίλει τῷ Θεῷ, καὶ τῇ μελέτῃ προσείχεν.

μα' Ἐξῆλθεν οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ δομῆστικός, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ τῶν ἱερέων πολλοὶ, καὶ λαοῦ μέρος οὐ βραχύτατον. Ἐθουλεύσαντες δὲ κατὰ τὴν ἑδδὴν, τίς τι αὐτῶν ἐρωτήσῃ τῶν Γραφῶν ἀπορήσῃων· οὐ τοσούτον μαθεῖν, ὅσον πειρᾶσαι βουλόμενοι. Καθήμενος δὲ ἐξ ἐναντίας ὁ ὄσιος, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, λέγει ἐν ἑαυτῷ· Ἰδοὺ νῦν οὗτοι ἐλθόντες εἰς ἀργολογίας ἡμᾶς ἐμβαλοῦσιν. Ἄλλὰ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν παγίδων τοῦ ἄλλοτρίου, καὶ δόξῃσαι ἡμῖν ἐννοεῖν καὶ λαλεῖν ἃ δεῖ, καὶ πράττειν τὰ σοὶ εὐάρεστα. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, ἀνοίγει τὴν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βίβλον, καὶ κατὰ συγχυρίαν εὐρίσκει τὴν γενομένην ἀποκάλυψιν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Συμεῶνα τὸν εἰς τὸ θαυμαστὸν ὄρος. Ἐκείνων οὖν ἐγγισάντων, καὶ μετὰ τὴν προσκύνησιν καθισάντων, ἐπιδιδῶσιν ὁ μέγας τὴν βίβλον τῷ δομῆστικῷ τῷ ἀναγνῶναι, ἐνθα τὴ σημεῖον ὑπέρχε. Ὁ δὲ ἀνοίξας τὸ στόμα, ἤρξατο πάνυ εὐφρῶς καὶ βουνεχῶς ἀναγνῶγαι. Ἐλθόντος καὶ εἰς τὸν τόπον, ὅπου λέγεται, ἀπὸ μυρίων μόλις εὐρίσκεισθαι μίαν ψυχὴν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι χρόνοις τὴν ἐν χειρὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων προσερχομένην· ἤρξαντο πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος λέγειν· Μὴ γένοιτο· οὐκ ἔστιν ἀληθές· αἰρετικός· ἔστιν ὁ καλῆσας. Λοιπὸν ἡμεῖς, δωρεὰν ἑβαπτισθημεν, καὶ τὸν σταυρὸν προσκυνοῦμεν, καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ Χριστιανοὶ λεγόμεθα; Ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα τοῖς πάντων ἀντιλεγόντων, ἰδὼν ὁ μακάριος, ὅτι ὁ μητροπολίτης καὶ ὁ δομῆστικός οὐδὲν αὐτοῖς λέγουσιν, ἀπεκρίθη πραῖος καὶ εἶπεν· Ἐὰν δὲ ὑμῖν ἀποδείξω καὶ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ Χρυσόστομον, καὶ Ἐφραίμ τὸν πανόσιον, καὶ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ φρονουῦντα, καὶ λέγοντας, τί πείσεσθε ὑμεῖς ὁ ἀσκόπως τὰ στόματα

Joannis Clei notæ.

Id suadero videtur, quod additur *Calabria*: metropolitam paulo post appellat biographus archiepiscopum. Si de hacce sermo est, non erat is Rossanensis, quippe ubi sedes tum temporis archiepiscopalis non erat, sed S. Severinæ.

tum apud mediæ ævi scriptores Latinos, varias significationes habet, præter propriam, in qua ab antiquis usurpatur. Venit non raro pro amico, familiari; sæpius pro dignitate sæculari eaque varia, frequenter pro munere ecclesiastico, ut varia apud Cangium in Glossario Græco-barbaro testimonia sibi faciunt. Si archiepiscopus erat Theo-

phylactus, potuit Leo, qui domesticus ejus appellatur, fuisse præfectus cantui ecclesiastico, que dignitas non erat ex infimis, uti non est hodie in choris munitis cantoribus.

(39) Simeones tres homonymos, Stylitas appellatos, in Opere nostro inter sanctos recensimus. Prioris, qui Senior vocatur, Gesta illustrata sunt 5 Januarii, alterius 26 Julii: de tertio denique, qui in Monte mirabili prope Antiochiam Syriæ, ubi virtutibus et prodigiis claruit, nuntiatur, actum est proluxe a Janningo ad 24 Maii. De scriptis ejus disseritur ibidem Comment. prævii §§ 4 et 5.

θενοίγοντες, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀντιπίπτοντες, καὶ τοὺς τῶν ἁγίων Πατέρων φρικώδεις λόγους αἰρετικοὺς ὑποβάλλοντες διὰ τὴν ὁμῶν τοῦ βίου φαυλότητα : Ἀγῶ δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι ἐκ πάντων ὧν ἐψηφίσασθε οὐδεμία ὑμῖν χάρις παρὰ τῷ Θεῷ. Ποία εἰδῶλα, ἢ ποίων αἰρεσῶν καταλείψαντες τῷ Χριστῷ προσεδράματε :

μη'. Τολμᾷ τις ὁμῶν εἰπεῖν, ὅτι αἰρετικὸς εἰμι, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ ; Οὐχὶ λιθοβοληθεὶς ὑπὸ πάντων ὀποκτανθήσεται ; πληροφορήθητε, ὅτι ἐὰν μὴ ἐνάρτεοι γένησθε καὶ σφόδρα ἐνάρτεοι, οὐδὲ οὐκ ὑμᾶς ἐξαιρησεται τῆς κολάσεως. Τούτων ἀκούσαντες ἅπαντες, καὶ σφόδρα καὶ καταπλάγνεντες, ἤρξαντο στενάζειν ἅπαντες καὶ λέγειν · Οὐαὶ ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀδελοῖς. Λέγει αὐτῷ Νικόλαος ὁ πρωτοσπαθᾶριος · Διαιτέ, Πάτερ, λέγει τὸ Εὐαγγέλιον · Ὅς ἐὰν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ ; ἀπεκριθὲν αὐτῷ ὁ Πατήρ · Τοῦτο πρὸς τοὺς μισθὸν ἔχοντας εἰρηται, ἵνα μηδεὶς προφασίστηται, ὅτι ξόλα οὐκ ἔχω, ἵνα ποιήσω θερμὸν. Τί δὲ ποιήσετε ὁμαί, οἱ καὶ αὐτὸ τὸ ποτήριον τὸ ψυχρὸν ἀφαιρούμενοι τοῦ πτωχοῦ ; Τούτου δὲ σιωπήσαντος, ἀνίσταται ἕτερος καὶ φησιν · Ἦθέλον γυνῶναι, ἅγιε Πάτερ, εἴγε σέσωσται ὁ πανθαύματος Σολομών, ἢ ἀπόλλετο. Ἰνὸς δὲ αὐτὸν ὁ Πατήρ τῷ τῆς πορνείας πνεύματι κατεχόμενον, ἐφη πρὸς αὐτόν · Ἦθέλον γυνῶναι καὶ γὰρ σοῦ, εἴγε σώξῃ, ἢ ἀπόλλυσαι. Τί γὰρ ὄφελος ἐμοὶ τε καὶ σοὶ ἀπὸ τοῦ σωθῆναι τὸν Σολομῶνα ἢ κατακριθῆναι ; οὐ γὰρ ἐκέλευ, ἀλλ' ἡμῖν ἐντέταται τὸ · Πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἦδη ἐποίηκεν αὐτήν. · Καὶ τὸ · Ἐί τις τὸν ναδὸν τοῦ Θεοῦ φθειρεῖ, φερεῖ τούτον ὁ Θεός. · Περὶ δὲ τοῦ Σολομῶνος μηδαμῶθεν εὕρισκομένου ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ μετανοήσαντος μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, καθὼς εὕρισκεται ὁ Μνασσηζ, τίς δύναται εἰπεῖν ὅτι ἐσώθη ; Μετὰ τούτων ἀνίσταται τις τῶν ἱερῶν, καὶ φησιν · Πάτερ ἅγιε, τί ἦν τὸ ξύλον, ὅπερ ἐφάργεν ὁ Ἀδάμ ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ κατακριθῆ ; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο Ἄγγριον μῆλον. Μειδιάσαντων δὲ πάντων, λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας · Μὴ γελᾶσθε ἐπὶ τούτῳ, πρὸς γὰρ τὴν ἐρώτησιν ἢ ἀποκρισίς. Τὸ ξύλον ἐκεῖνο Μωϋσῆς οὐκ ἠνόμασεν · οἱ διδάσκαλοι πάντες, τὴν μὲν ἐνέργειαν εἶπον, τὸ δὲ εἶδος οὐκ εἶδον. Ὁ δὲ ἡ Γραφή ἀπέκρυψεν, πῶς ἡμεῖς ἀποκαλύψομεν ;

μθ'. Σὺ μὲν οὖν ἔλασας τὸ πῶς ἐπλάσθη, πῶς ἐτίθη ἐν τῷ παραδείσῳ, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδάμ, καὶ τίς ἡ ἐντολή, μᾶλλον δὲ αἱ ἐντολαὶ αἱ παρελάβες καὶ οὐκ ἐφύλαξας, διὸ καὶ ἀπέβριψαι τοῦ παραδείσου, μᾶλλον δὲ τῆς βασιλείας · καὶ πῶς ἄρα ἰσχύσης ἐπανακάμψαι ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν σου δόξαν τε καὶ τιμὴν, ἠρώτησας ὄνομα ξύλου μαθεῖν, ἐνὸς τῶν

notam inuritilis, ob viam vestrae nequissimae heretia ? Dico autem vobis, fratres, propter ea omnia quae recensuistis, nullam a Deo vobis haberi gratiam. Quae idola, quam haeresim deseruistis et ad Christum accessistis ?

48. Audet quisquam vestrum dicere, hereticus sum et in suam ingredi civitatem. Nonne ab omnibus obruetur lapidibus et occidetur ? Pro certo habetote, nisi virtutem colueritis et toto animo colueritis, neminem vos a damnatione erepturum. Cum haec audissent omnes, vehementer conterriti suspirare coeperunt et dicere : Vae nobis peccatoribus et miseris ! Ait ipsi Nicolaus (40) protospatharius : Cur dicit Evangelium, Pater, « Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem a iure frigidum, non perdit mercedem suam » ? Respondit Pater : Hoc dictum ad eos est, qui nihil habent, ne quisquam excusationes obtendat, Quod ligna non habeo, ut calidam parem. Sed vos quid facturi estis, qui et frigidam ipsam pauperi eripitis ? Cum is tacuisset, surrexit alius, et : Vellem, inquit, scire, sancte Pater, an eximius Salomon salvus sit, nec ne. At sanctus Pater, cum spiritu eum cognovisset luxuriae deditum, ait : Ego quoque scire de te vellem, num salvus futurus sis, an periturus. Quid enim prodest mihi ac tibi, si ve sit salvus Salomon, sive perierit ? Neque enim illi seil nobis praecipit illud est : « Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam » ; et illud : « Si quis Dei templum violaverit, disperdet illum Deus ». De Salomone vero, cum nunquam in Scriptura reperitur, quod poenitentiam egerit post peccatum, sicut de Manasse legitur, quis de illo poterit affirmare, quod salvus sit ? Post hunc surgit quidam sacerdos et ait : Pater sancte, quodnam fuit lignum, de quo gustavit Adam in paradiso et damnatus est ? Respondit ille : pomum silvestre. Cum ad hoc subrisissent omnes, ait magnus Pater : De hoc ne rideatis, nam interrogationi responsio congruit. Illius ligni nomen non expressit Moyses. Doctores omnes, quid actum fuerit, dicunt, sed genus pomi non viderunt : quod Scriptura suppressit, quomodo nos expromittis ?

49. Tu vero omnitemens quaerere quomodo creatus et in paradiso fueris positus sicut Adam, et quodnam fuerit praecipitum, imo vero praecipita, quae tibi data non servasti quamobrem e paradiso es eiectus, vel potius e regno, et qua ratione possis pristinam gloriam et honorem recuperare, nomen ligni discere voluisti, quod unum erat ex omnibus. Quod

40¹⁰ Matth. x. 12. 41¹¹ Mat. h. v. 29. 42¹² I Cor. iii, 47.

Joannis Clei notæ.

(40) Σπαθᾶριος *armigerum* significat : Π υ ο τ ο σ π α θ ᾶ ρ ι ο ς *primarium armigerum*, quae dignitas inter illustriores recensebatur, quando imperatorum vel magnorum principum erant armigeri : et

suos etiam habuisse praefecti provinciarum videntur, et horum sumus non erat tam illustre.

ubi etiam didicisses, rursus perquirereres, quæ illi folia, quæ radix erat, aut cortex: et num procera esset arbor, an parva. Et quis exponere possit, quod oculis nunquam vidit? Respondens domesticus ait, Exo quoque. Pater, si interrogabo. Quid sibi vult dictum illud Gregorii Theologi: Quomodo enim facile salutem erit aliena ei, quem perdidit propria? Et Pater ad illum: Hoc a doctore tibi dictum est, ne confidas fore ut per mulierem possis consequi salutem. Quod etiam Apostolus castigato sermone usus affirmavit, dicens: « Unde enim scis, mulier, si virum salvum facies »? propterea certe, quia solet perdere virum. Si igitur, quæ egressa est de carne Adæ et propria ejus fuit soror, ut ita dicam, aut filia, quinimo arctius illi conjuncta, transgressorem fecit virum et perditioni tradidit, quomodo te ad virtutem permovebit quæ aliena est a te et voluntate et positu et habitu et formatione? Cave igitur et ipse tibi et suspectam habeto uxorem. Hæc et multa alia cum illi dixisset, sermonibus eum quasi alio spectantibus ad monasticam invitabat vitam: nam valde illum amabat ob reluctantem in eo prudentiam.

50. At ille respondit: Sane quidquid ex te consilii, quidquid admonitionis est, sancte Pater, utilitatis plenum est: verum in sacro Evangelio legitur: Quod Deus conjunxit, homo non separet. » Et magnus Pater: Si quidem homo separet, bene diceret, Ne separet? At si dictum separari ita pronuntiantis: « Qui non reliquerit domum, aut fratres, aut uxorem, aut filios et cætera, non est me dignus »³⁶, quis est, qui opus hoc Deo gratum impedire queat? Quis autem novit, an Deus fuerit, qui junxit, et non amor potius corporum et carnis voluptas, ob quam monet Apostolus, ut propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat³⁷? Hæc et plura cum audissent, non modica utilitate percepta, recesserunt, admirantes virtutem et sapientiam beati viri: ut metropolitani ipse diceret: Deo teste, fateor, magnum esse hunc Calogerum. Postero die vir sanctus de loco illo descendit, et cum ingressus esset in civitatem, accessit ad eum Judæus quidam, Domnulus nomine, qui notus illi erat a prima ætate, quod esset admodum studiosus et in medendi arte non vulgariter doctus. Cæpit ergo ad Patrem ita dicere: Audivi de aspera vivendi ratione, qua te exeres, magnaque abstinentia et mirabar, sciens corporis tui habitudinem, quod non esses lapsus in epilepsiam. Ergo si libet, dabo tibi pharmacum temperamento congruens, ut posthac toto vitæ tuæ tempore nullum pertimescas morbum. Et magnus Pater: Unus, inquit, ex vestris Hebræus dixit nobis: « Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine »³⁸. » Nos igitur confidentes nostro medico Deo et Domino nostro

ἄλλων ἀπάντων· ὁ καὶ μετὰ τὸ μαθεῖν, ἀπορήσεις, τίς ποτ' ἄρα ἡ ῥίζα, τί τὰ φύλλα καὶ ὁ φλοιός· καὶ εἰ μέγας, ἢ μικρόν· καὶ τίς δύναται ἐρμηνεύσαι, ὅπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐδέποτε τις εἶδεν; Ἀπεκρίθη ὁ δομέστικος, καὶ εἶπεν· Ἐρωτήσω καὶ γὰρ, Πάτερ· τί ἐστὶν ὃ λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· Πῶς γὰρ σώσει βρῦτως ἡ ἄλλοτρία, ὃν ἀπώλεσεν ἡ ἰδία; Ὁ δὲ Πάτερ πρὸς αὐτόν· Τοῦτό σοι εἰρηκεν ὁ διδάσκαλος, ἵνα μὴ θαρρήσῃς, ὡς διὰ γυναικὸς ἰσχύεις σωθῆναι. Ὅπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος κεκολασμένως εἰπὼν· « Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; πάντως ὡς συνήθειαν ἐχούσης τοῦ αὐτὸν ἀπολλύειν. Εἰ γοῦν ἐκείνη ἢ ἐκ τῶν σαρκῶν τοῦ Ἀδάμ ἐξεληθούσα, καὶ ἰδία αὐτῷ οὔσα, ὡς εἶπεν, ἀδελφὴ ἢ θυγάτηρ, ἢ μᾶλλον ὑπὲρ ταῦτα, παραβάσει τὸν ἄνδρα ὑπέβαλε καὶ ἀπώλεσε, πῶς εἰς ἀρετὴν ἐλάσειε καὶ σῶσῃ ἢ σου ἄλλοτρία καὶ γνώμη καὶ θέσει καὶ ἔξει καὶ διαπιάσει; Πρόσεχε τοίνυν καὶ σὺ σεαυτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου πεφύλαξο. Ταῦτα εἰπὼν αὐτῷ καὶ ἕτερα πολλά, διὰ παραβολῶν ἤγεν αὐτὸν εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν; πάνυ γὰρ ἠγάπα αὐτὸν διὰ τῆς συνετῆς κατάστασιν αὐτοῦ.

ν'. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται καὶ φησιν· Ὅντως, Πάτερ ἄγιε, πάντα ὠφέλιμα καὶ συμβουλευεῖς καὶ νοουθετεῖς. Ἀλλὰ λέγει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· « Ὅτι οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζεται. » Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Εἰ μὲν ἄνθρωπος χωρίζεται, καλῶς εἶπας, μὴ χωρίζεται. Εἰ δὲ ὁ λόγος τοῦ εἰπόντος ἐστὶν ὁ χωρίζων· Ὁς οὐκ ἀφήκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ γυναικα, ἢ τέκνα, καὶ τὰ λοιπὰ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· » τίς ἐστὶν ὁ τὸ θεάρεστον τοῦτο κωλύσων; Τίς δὲ καὶ οἶδεν, εἰ ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ συζεύξας, καὶ οὐχ' ἔρω; σωματικῶς, καὶ ἡδονῆς σαρκὸς, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει· ὅτι διὰ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω; » Ταῦτα καὶ πλεῖονα τούτων ἀκούσαντες, καὶ μεγάλως ὠφεληθέντες, ἀνεχώρησαν θαυμάζοντες τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ μακαρίου· ὡς καὶ αὐτὸν τὸν μητροπολίτην εἶπεν· Ὅτι ὁ Θεὸς οἶδε, μέγας ἐστὶν ὁ Καλόγηρος οὗτος. Τῇ ἐπαύριον κατελθόντος τοῦ ὁσίου ἐκεῖθεν, καὶ ἐν τῷ κάστρῳ εἰσεληλυθότος, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν Ἰουδαῖός τις δούματι Δύμουλος, ὃς ἦν αὐτῷ γνωστός ἐκ νεότητος αὐτοῦ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν σφόδρα φιλομαθῆ καὶ ἱκανὸν περὶ τὴν λατρικὴν ἐπιστήμην. Ἦρξατο οὖν λέγειν πρὸς τὸν μακάριον οὗτος· Ἦκουσα περὶ τῆς ἀκησιεύσεώς σου, καὶ πολλῆς ἐγκρατείας, καὶ γινώσκων τὴν κράσιν τοῦ σώματός σου ἐθαύμαζον πῶς οὐ περιπέπτωκας ἐπιλήψαι· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ κελύεις, ἐγὼ σοι δώσω φάρμακον πρὸς τὴν σὴν κράσιν, ἵνα ἔγῃς αὐτὸ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, καὶ μηδεμίαν ἀσθενείαν φοβηθῆσῃ. Ἐφη αὐτῷ ὁ μέγας· Εἶπε πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν εἰς Ἑβραῖος· « Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον. » Πεποιθότες οὖν ἡμεῖς ἐπὶ τὸν ἱατρὸν ἡμῶν Θεὸν καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, εὐ

³⁶ 1 Cor. vii, 16. ³⁷ Matth. xix, 6. ³⁸ Matth. xix, 29. ³⁹ 1 Cor. vii, 2. ⁴⁰ Psal. cxviii, 8.

χρίαν ἔχομεν τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων φαρμάκων. Ἄν δὲ οὐκ ἄλλως δύνησθι ἐμπαιξάσαι τοὺς τῶν Χριστιανῶν ἀκραιούς, εἰ μὴ ἐν τῷ καυχᾶσθαι σε τῶν φαρμάκων μεταδοῦναι τῷ Νίλῳ. Τούτων οὖν ὁ ἱατρὸς ἐπακούσας, οὐδὲ πρὸς τὸν ἅγιον ἀπεκρίνατο.

νβ'. Ἦν δὲ ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ ἄλλος, καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰπέ ἡμῖν περὶ Θεοῦ τίποτε· ἐπιθυμοῦμεν γάρ σου ἀκοῦσαι τῶν λόγων. Ὁ δὲ Πατὴρ πρὸς αὐτὸν· Ἔοικεν ἐλόγος σοῦ, ὡς Ἰουδαῖοι, ἀνθρώπων προστάσσοντι βρέφει τῇ χειρὶ κρατῆσαι τοῦ ὑψηλοῦ βιβήρου, καὶ πρὸς τὴν γῆν αὐτὸ ὑποκλίνει. Ὅμως εἰ βούλει μικρόν τι περὶ τοῦ ἀκοῦσαι, λάβε σου τοὺς προφήτας μετὰ τοῦ νόμου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου καὶ ὡς ἔσυχάζω· ἔνθα σχολάσας τῇ ἀναγνώσει ὅσα ἡμέρας ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει, μετὰ ταῦτα δεξιῶν σου ἀποκρινούμαι· Ἐσχολάσατε γάρ, φησὶ, καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Ἐξ ἔαν νῦν σοι περὶ Θεοῦ τι λαλήσω, καθ' ὕδατος γράψω, καὶ ἐπὶ θάλασσαν σπερῶ. Ἀπεκρίθησαν οὖν ἅμα, καὶ εἶπον· Οὐ δύναμεθα τοῦτο ποιῆσαι, ἐπεὶ ἀποσυναγωγῶι γινόμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων λιθοβολούμεθα. Οὕτω, φησὶν ὁ Πατὴρ, καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν ἀπέθανον ἐν ἀπιστίᾳ, καθὰ φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς· Ἐπεὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ διὰ τοῦς Ἰουδαίους οὐχ ὠμολόγησαν, ἵνα μὴ ἀποσυναγωγῶι γένωνται· ἠγάπησαν γάρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μάλλον, ἢ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἀπαλλαγείς αὐτῶν ἐξῆλθε πρὸς τὸ μοναστήριον εἰς τὸ καλλιὸν αὐτοῦ, σχολάζων τῇ θεωρίᾳ, καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐξέρχονται πρὸς αὐτὸν ἕκαστος Νικόλαος ὁ πρωτοσπαθάριος, καὶ ὁ δομέστικος Λέων, ἐπιθυμίᾳ ἐπιθυμοῦντες τοῦ ἀκοῦσαι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

νγ'. Καὶ δὴ γενομένης ἰκανῆς συντυχίας καὶ παραίνεσις ὁ μὲν ἅγιος εἰσῆλθεν εἰς τὸ καλλιὸν αὐτοῦ, τῷ Θεῷ πάλιν προσανέχειν σπουδάζων· ἕκαστοι δὲ ἔξω πῶς ἀνακλιθέντες ἐπὶ τοῦ χόρτου, καὶ μικρὸν κουκούλιόν τινας ἀδαλοῦ εὐρόντες, ἐτίθουσι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀλλήλων ὅ τε δομέστικος καὶ ὁ πρωτοσπαθάριος γελοιάζοντες ἅμα καὶ παίζοντες. Ὅπερ θεασάμενος διὰ τῆς θυρίδος ὁ ὄσιος, καὶ σφόδρα καταγνοῦς τῆς εὐτραπείας αὐτῶν, ἐπέπληξεν αὐτοῖς αὐστηρῶς, καὶ φησὶν· Ὅτι τοῦτο ὅπερ ὑμεῖς γελοιάζετε νῦν, ἰδοὺ ἐλεύσεται ὥρα, ἐν ᾗ ζητήσητε ἐπιθυμητικῶς τοῦ περιβαλέσθαι αὐτὸ, καὶ αὐτοῦ οὐ καταξιοθήσεσθε. Καὶ ἅμα τῷ προσηρατικῷ τούτῳ λόγῳ φρίκη τε καὶ κεφαλάλγία τὸν δομέστικον περι-

A Jesu Christo, non Indigemus pharmacis a te confectis. Tu vero non aliter poteris illudere simplicioribus Christianis, quam si te jactes, quod Nilo dederis detuis medicamentis. Medicus, his auditis, nihil respondit.

51. Venerat porro cum illo quidam alius, qui dixit : Dic nobis aliquid de Deo, cupimus enim audire tuos sermones. Cui Pater : Videris, Judæe, perinde loqui ac si quis infantem juberet manu prehendere proceram arborem et inflectere usque ad terram ; si tamen cupis modicum quid de Deo audire, accipe prophetas cum lege et veni in eremum, ubi et ipse remotus dego, et postquam ibi lectioni vacaveris per tot dies, quot Moyses in monte, tunc interrogato, et ego tibi respondebo : Vacate enim, inquit, et videte, quoniam ego sum Deus ⁴⁰. Nam si quid tibi nunc dixerero de Deo, in aqua scribo et semen in mare jacio. Responderunt illi simul : Hoc facere non possumus, ejiciemur quippe e synagoga et nostri lapidibus nos obruent. Et sanctus Pater : Vestri quoque patres similiter in infidelitate mortui sunt, ut evangelista inquit : Quod multi ex principibus crediderunt in eum, sed propter Judæos non constebantur, ut e synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei ⁴¹. Hæc illis cum dixisset et ab eis recessisset, egressus in monasterium, se contulit in cellam, vacans contemplationi et meditationi divinarum Scripturarum. Et elapso non multo tempore, profecti sunt illuc ad eum Nicolaus protospatharius et Leo domesticus (41), desiderio flagrantes audiendi doctrinam et admonitionem ejus.

52. Itaque post longum congressum et adhortationem Sanctus quidem se recepit in cellam. Deo rursus vacare stituens : illi vero foris, ubi collibitum fuit, in herbam se prosternentes, cum fratris cujusdam cucullam reperissent, alter alterius capiti imponebat per risum ludibrium domesticus et protospatharius. Quod vir sanctus cum per fenestram conspexisset et lusum eorum vehementer improbasset, severe illos increpavit, dicens : Hoc, quod vobis ludibrio nunc est, erit cum avide quæretis, ut vestrum contegat caput, nec habere poteritis. Simul atque præsentiente animo dicta hæc sunt, horror dolorque capitis domesticum invasit. Qui domum e vestigio rediens

⁴⁰ Psal. xlv, 11. ⁴¹ Joan. xii, 42, 43.

Joannis Clei notæ.

(41) Bailletus in sancti nostri elogio scribit, imperatores Orientis Basilium II et Constantinum fratrem ejus, Juniores dictum, Porphyrogenitum, anno 975 ad imperium promotos, sequenti anno in Italiam misisse Leonem comitem domesticorum et Nicolauum protospatharium qui Calabriam aliasque possessiones ibidem Orientis imperio subditas regerent. Addit, hosce, cum advenissent, multaque de S. Nilo audivissent, cum metropolitano Theophylacto ad illum ivisse eisdemque illi quæ-

stiones superius num. 46 proposuisse : in Leonis denique paulo post mortui locum successisse Eupraxium, de quo infra. Unde hæc omnia Bailletus hauserit, nescio : at si ducent non habet, ut opinor, miror, hominem toties Metaphrastem culpasse, qui tam confidenter ipse de suo plurima ex conjecturis, iisque non satis felicibus, Vitis inserit. Talia sane sunt epocha, cui græta affigit, comitatusque domesticorum Leonis, et Eupraxii post illum successio.

et in lectum se prosternens, jussit vocari sibi A revotendum aliquem sacerdotem. Is cum venisset et propius ad lectum accessisset, ut, cur vocatus esset, causam cognosceret, invenit eum jam vita functum. Ex quo timor invasit eos, qui redeuntem illum e monasterio comitati erant, et mirabantur omnes, quod sanctus prædicerat.

Ἰσχυεν ὄστις καὶ παραχρῆμα ἐπιστρέψας εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ βίβας ἑαυτὸν ἐν τῇ κλίνῃ, ἐκέλευσε κληθῆναι αὐτῷ τινα τῶν εὐλαβῶν ἱερέων. Ὅς ἔλθων, καὶ τῇ κλίνῃ ἐγγίσας πρὸς τὸ μαθεῖν τῆς κλήσεως τὴν αἰτίαν, εὗρεν αὐτὸν ἤδη ἀποθανόντα. Τοῦτου δὲ γενομένου, φόβος ἐπέκεισε τοῖς αὐτῷ συνοδούσασιν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου, καὶ πάντες ἐθαύμαζον τὴν πρῆβῆσιν τοῦ ἁγίου.

CAPUT VIII.

S. Nilus fugitans adulationis Euprazium Calabriae praefectum increpat morboque castigatum et paenitentem monachali habitu induit, qui paulo post pie moritur. Testamento legata ab illo bona sanctus Pater administrare recusat; ducis filium aliosque plures malo demone et variis morbis liberat.

53. Quidam ergo improbi et adulatores Constanti- nopolim profecti accusarunt beatum virum apud aures Euprazii, judicis imperialis (42), quasi monasterium ejus easset depopulatus et subripisset, quæ erant Antonii. Ille vero hujusmodi calumniis irritatus scripsit cuidam ex suis procuratoribus minas in Sanctum jactans ac dicens : Cum divinus favor bene valentem eo me perluxerit, videbo, quis ille sit monachus Nilus, et quisnam imperialis Euprazius. Cum ergo pervenisset ille cum multo festu et pompa, constitutus enim erat ab imperatoribus Italiae et Calabriae judex, omnes provinciae abbates ad illum cum muneribus et assentatione ibant, favorem ejus et praesidium sibi aucupantes. At vero eximius Pater Nilus, ne vel minas hominum pavere videretur, vel confidere in principibus, quos improperantis sensu filios hominum vocat regius Propheta, in quibus non est salus 43, nec adulatorum more accessit, nec muneribus delinivit superbientis animi minas, sed quiete in suo sedens monasterio preces ad Deum fundebat pro universorum et principis animæ salute. Ex quo factum, ut cor illius insolentis majori fureret iracundia, quod homo aretetur et observaretur ab omnibus, a beato viro manifeste negligeret. Quare et scrutando defecit adversus virum justum ansam iniquitatis. Nam fieri non potest, ut cognoscatur via colubri super petram 44, sicut neque principis nequitia in homine coronato.

ἀνομίας κατὰ τοῦ δικαίου. Οὐ γὰρ δυνατὸν γνωστῆναι εἶναι ἄρχοντος ἐν ἀνθρώπῳ κατεστειμένῳ.

54. In his illum maligne et perfidiose agentem repente perniciosus morbus adortur et innocentia venerandi Patris autvertit. Morbus enim quidam, cui gangraena nomen est, pudendorum ejus summam partem, hoc est glandem coepit depasci, et medicorum quidem sollicitudinem frustra esse, ostendebat, penas autem exigebat ab instrumento luxuriae, per quod ille naturæ legibus intemperanter

νῦν Τινες οὐνοκακουργεῖς εἰς τε καὶ κήλακας ἀνθρώποι· ἀναλθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐλοιδορήσαν τὸν μακάριον εἰς τὰ ὅτα τοῦ βασιλικῆς Εὐπραξίου, ὡς λεηλατήσαντα τὸ αὐτοῦ μοναστήριον, καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου πράγματα νοσοφισάμενον. Ὅς ταῖς τοιαύταις συκοφανταῖς ἀγριωθεὶς, γράφει τινα τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ ἀπειλῶν τῷ ἁγίῳ καὶ λέγων· Ὅτι ἀξιώσει με ὁ θεὸς ὑγαίνοντο καταλθεῖν, καὶ γνωρίσαι τίς ἐστὶν ὁ καλόγηρος Νεῖλος, καὶ τίς ὁ βασιλικὸς Εὐπράξιος. Κατελθόντος δὲ αὐτοῦ μετὰ πολλῆς ἐπάρεσως καὶ φαντασίας, διὰ τὸ κατασταθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν βασιλέων κριτὴν Ἰταλίας τε καὶ Καλαβρίας, ἅπαντες μὲν οἱ ἡγούμενοι τῆς χώρας προσήρχοντο αὐτὸ μετὰ δώρων καὶ κολακείας, τὴν αὐτοῦ ἀντιλήψιν τε καὶ βοήθειαν ἔχειν παρακαλοῦντες· ὁ δὲ θεσπέσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος, ἵνα μὴ δόξῃ ἢ ἀπειλῆς ἀνθρώπινας θροεῖσθαι, ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄρχοντας, τοὺς οὐνειδιστικῶς υἱοὺς ἀνθρώπων κληθέντας παρὰ τοῦ προφητῆ ἀνάκτος, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία· οὐτε προσῆλθε θωπευτικῶς τε καὶ κολακευτικῶς, οὐτε μὴν δώροις ἐξεμείλιζατο τὴν ἀπειλήν τῆς αὐτοῦ ἀθάβειας τε καὶ ὀρασύτητος· ἡσυχάζων δὲ μόνον εἰς τὸ καλλίον αὐτοῦ ἐν τῷ ἴδίῳ μοναστηρίῳ τὸν θεὸν ἐδυσώπει ὑπὲρ τε τῆς τοῦ κόσμου παντὸς καὶ τῆς τοῦ ἄρχοντος ψυχικῆς σωτηρίας. Ὅπερ εἰς πλείονα θυμὸν καὶ μανίαν ἀνήψε τὴν καρδίαν τοῦ ὑψηλοφρονούντος, ὡς παρὰ πάντων τιμωμένον καὶ θεραπευμένον, ὑπὸ δὲ τοῦ ὀσίου σαφῶς περιφρονούμενον· διδὼν καὶ ἐξέλιπεν ἐξερευνῶν πρόφασιν ἔχουσα ὀφείτω, ἐπὶ πέτρας, ὡς περὶ οὐδὲ ποῦρα

νδ'. Ἐν τούτῳ γνωστὸν ἔχοντες τε καὶ πονηρευόμενον, ἐπέστη διεσθρος αἰφνίδιος, καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ τιμίου Πατρὸς αὐτὸν προκατελάβετο. Πάθος γὰρ τι τὸ λεγόμενον γάγγραινα περὶ τὴν βάλανον τοῦ παιδογόου μορίου αὐτοῦ ἐκφυῖν, τῶν μὲν ἰατρῶν ἀπρακτον διήλεγε τὴν περιουσίαν, δίκας δὲ εἰσεπράττετο τὸ τῆς ἀσπείρας ὄργανον, δι' ὧν ἀκρατῶς τὸν τῆς φύσεως νόμον ἐξῆύθειεν. Ἐλθὼν οὖν εἰς συναίσθησιν

42 P. al. c. LV. 3. 43 Prov. xxx, 19.

Joannis Clei notæ.

(42) Πατριάρχης interpretatur Caryophilus *judicium imperiale*, Sicletus *regium* et alibi *regalem* adjective, Canguis in Glossario Græco Barbaro exempli allegat, ubi pro variis officii sumitur et in Glossario Med. Lat. locum hunc nostrum pro-

fert, in quo judex significetur. Certum est, dignitatem quamdam similem eamque inter principes designari, ideoque etiam Caryophilus postea *nomi inapte Euprazium proregem* appellat.

αυτοῦ, καὶ μεμψάμενο, τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου θρασύ-
τητα αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἐχέφρων ἱκανῶς ὁ ἀνήρ, εἰ καὶ
τετύφωτο τῇ τῆς ἐξουσίας ὑπεροχῇ· ἰκέτης καθ-
ίσταται ὁ πρῶν ἐμθριμώμενος, ταῖς ἀπειλαῖς, εἰ-
πως τῆς θεᾶς ἐπιτύχη καὶ μόνον εὐλογίας τε καὶ
συγχωρήσεως τῆς παρ' ἐκείνου ἀξιωθείη. Ὁ δὲ Πα-
τήρ πρὸς μὲν τὸ παρὶν ἀνεβάλλετο τὴν κατὰ πρός-
ωπον ὁμιλίαν, μήτε ἐκείνον καταδεχόμενος ἐρχόμενον
ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μήτε αὐτὸς βουλόμενος ἀπελθεῖν,
καὶ τὴν δέησιν αὐτοῦ ἐκτελέσαι, τῷ τοιοῦτῳ γούν
τρόπῳ τὴν σωτηρίαν αὐτῷ πραγματευόμενος. Ἐδὲ
γὰρ ἐν εὐθέτῳ καιρῷ καὶ τῷ τύφῳ δεδόντος κατὰ
τῶν ἀναισθήτων χρῆσασθαι. Ὡς γούν ἐπὶ τριετῇ
χρόνῳ ἡ θεόπεμπτος ἐκείνη νόσος κατὰ σμικρὸν
ἀναλώσασα τὰ κρυπτόμενα μόρια, προσήγγισε λι-
πὴν τῷ καιριωτάτῳ τῶν μελῶν, καὶ θάνατον ἠπειλεῖ
τῇ τούτου διαφθορᾷ, τότε πορεύεται πρὸς αὐτὸν ὁ
ψυχικὸς ἰατρός, δυσωπηθεὶς ταῖς οἰκτροτάταις αὐτοῦ
ἐπιστολαῖς. Ἰδὼν τοίνυν τὸν ὄσιον ὁ βασιλικὸς, καὶ
περιλαβὼν τοὺς τιμίους πόδας αὐτοῦ, τοσοῦτον πλη-
θος δακρύων ἐξέχεε καταπιλῶν αὐτοῦς, ὥστε καὶ
αὐτὸν ἄγιον Πατέρα καὶ πάντα τοὺς συμπαραστυ-
χάτας συνθρηνεῖν αὐτῷ, καὶ κλαίειν σφοδρῶς. Οὐδὲν
γὰρ ἄλλο εἰκάσαι ἦν καὶ ἰδεῖν παρ' αὐτοῦ, ἢ τὴν
πόρνην ἐν κατανύξει κατέχουσαν τοὺς Σωτήρος πόδας,
καὶ ἄφασιν τῶν πληγμμελημάτων.

ἦ. Ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ Πατήρ χορησθέντα τοῦ
κλαυθμοῦ, καθάπερ βρέφος τοῦ οἰκείου μαστοῦ,
ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο καὶ ἀνέστησεν αὐτόν. **C**
Ὁ δὲ πᾶσι κελεύσας ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἤρξατο
ἀπογομνοῦσθαι σὺν τοῖς ψυχικαῖς πάθεσι καὶ τὰ
σωματικὰ, καὶ δακρύων ἔλεγεν· Ἰδοῦ, τιμιώτατε
Πάτερ τριετίαν, ἡμέραν καὶ νύκτα βεθλασάνισμαι
ὕπῳ τοῦ δαιμονίου πάθους, πόνοις δριμυτάτοις καὶ
ἀφάτῳ δυσωδίᾳ πικτεῦων· ἦν οὔτε πληθὸς προστρι-
βόμενος μύρων, οὔτε μὴν τῇ πυκνότητι τῶν ἱματίων
πικταῖων ἐπιτάξις γὰρ τῆς ἡμέρας ἀλλάσσω· ἐκφυ-
γεῖν ἠδυνήθη. Ἦν δὲ τὸ πάθος, ὡς ὁ μακάριος ἔλε-
γεν, ὕπῳ τὸ ἦτρον αὐτοῦ ὡσπερ ἀπὸ διαθήτου δει-
χθέν, καὶ ἔχον ἐκ τῶν κερχωρισμένων μορίων οὐδέν.
Πάλιν οὖν τὰς χεῖρας τοῦ δικαίου κρατῶν ὁ βασιλικὸς,
καὶ πλύνων αὐτὰς τοῖς δάκρυσιν ἔλεγεν· Ἐλέησόν με
διὰ τὸν Κύριον, μιμητὰ τοῦ Δεσπότητος Χριστοῦ, καὶ κα-
ταξιώσων ταῖς τιμίαις σου ταύταις χερσὶν ἀποκεῖραι με
τὴν πανάσωτον· ἐπειδὴ ὠμολόγησα τῷ Θεῷ τοῦ γενέ-
σθαι μοναχός. Λέγει οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ· Οὐκ ἔξε-
σί σοι ἀνθρώπῳ συνετῷ ὄντι, καὶ σφόδρα πεπαιδευ-
μένῳ τὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων λόγια φρονεῖν τε καὶ
λέγειν· ἅπαντες γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος κα-
ταξιώθεντες, καὶ ἀμύλντον ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας μὴ
φυλάξαντες τοῦτο, χωρὶς πάσης ὁμολογίας χρεω-
στοῦσι πάλιν τὸ μακάριον τοῦτο βάπτισμα· ὅπερ διὰ
πολλὴν εὐσπλαγγνίαν καὶ ἀγαθότητα τοῖς ἀνθρώποις
ὁ θεὸς ἐδώρησατο, πλουσίως καὶ πένησι, βασιλεῦσι

abusus erat. Suum igitur agnoscens errorem, sibi-
que crimini dans, quod in sanctum virum procacior
fuisset (erat quippe satis prudens, quanquam fastu
elatus ob excellentiam potestatis) supplex efficitur,
qui pridem comminationibus infremehat, si quo
modo illum posset vel contueri tantum, veniamque
ab eo cum benedictione impetraret. At Pater tunc
quidem differebat congressum, nec se coram præ-
bebat videndum, aut permittens, ut ille ad mona-
sterium accederet : aut ipse ad illum ire cogitans,
ut roganti satisfaceret, nimirum hac ratione saluti
ejus consulens. Sciebat enim in tempore fastu
etiam decenter contra insipientes uti. Ergo post-
quam trienniomorbis ille a Deo immisus paulatim
B verenda absumpserat perveneratque ad præcipuam
corporis partem, et mortem ea corrupta minaba-
tur, tunc spiritalis medicus profectus est, permotus
luctuosissimis ejus epistolis. Ubi prorex sanctum
virum conspexit, venerandos amplexatus pedes,
tantam eos deoculando profudit lacrymarum vim,
ut sanctus ipse Pater et astantes omnes simul lu-
gerent et vehementes ederent fletus. Nihil enim aliud
videre apud eos erat, quam peccatrici imaginem
contrito animo tenentis Salvatoris pedes, et potentia
erratorum veniam.

55. Ubi jam exsaturatum fletu vidit Pater, instat
infantis, qui lac ex uberibus abunde suxerit, ex-
tendit manum et apprehendens erexit. Ille vero
jussis egredi omnibus, denudare cœpit cum morbis
animi et corporis mala et lacrymando aiebat : **E**
venefande Pater, diu noctisque per triennium
gravissimo hoc malo afflictatus sum, acerrimis
oppressus doloribus et inenarrabili fœtore, quem
neque unguentorum adhibitorum copia, neque
mutatione crebra vestium, qua septies utor per
dies singulos, effugere potui. Erat porro morbus,
ut beatus Pater narrabat, sub pectine, quasi cir-
cino circumactio descriptus, ut pendentium mem-
brorum nihil superesset. Rursus igitur prorex san-
cti viri manus tenens et rigans lacrymis aiebat :
Miserere mihi per Dominum, Christi Domini imi-
tator, nec me dedigneris hisce venerandis manibus
D omni luxuria plenum monachi tonsura insignire,
promisi enim Deo monasticum subire institutum.
Ad quem Pater : Non licet tibi viro prudenti et
perquam docto sapere aut loqui more multorum,
omnes enim, qui sacrum baptismum susceperunt, nec
purum illud ab omni peccato servavere, sine quovis
voto tenentur ad sacrum hoc recipiendum bap-
tisma (43), quod pro multa sua clementia et boni-
tate Deus hominibus donavit divitibus et egenis,
regibus et principibus, sacerdotibus et pontificibus
et cuivis animæ volenti, uno temporis momento

Joannis Clai notæ.

(43) Ad dolorem scilicet sincerum et pœni-
tentiæ de peccatis commissis. Hanc porro illis
seculis testari etiam maximi principes solebant,

assumpto monachali seu pœnitentiæ habitu : ex-
jus rei innumera exempla sunt et passim
obvia.

renasci, sicut aquilæ juventus, et præteritorum A
impetrare veniam delictorum. Quod vero aiebas,
ut te tonderem, ego sane monachorum minimus
sum, nullo sacerdotii gradu ornatus. Hic metropo-
lita est (erat enim ibi per id tempus sanctæ Seve-
rinæ (44) metropolita), præsto sunt episcopi et
archimandritæ: ipsi vota tua expleant: quis ego
sum, ut me immisceam? Ille rursus sancti Patris
manus deosculans precari simul et obtestari, ne
opus hoc alii permitteret, sed habitu sancto et apo-
stolico ipse illum indueret, fieretque sibi sequester
ad Deum et patronus.

παραχωρήσαι, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τὸ ἅγιον καὶ ἀποστολικὸν σχῆμα ἀμφιασθῆναι, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῷ
μεσίτην καὶ προστάτην γενέσθαι.

56. Flexere Patrem lacrymæ cum precibus, et
suis illum totondit manibus vilique amictu, quem
veneranda humilitas gloriosum reddit, illum conte-
xit, qui nuper molli ac diffuente vestimento
sectabatur delicias, præsentē metropolita Stephano
cum episcopo urbis (45), hegumenis non paucis,
et aliis sacerdotibus. Aderat quoque Judæus Dom-
nulus, nempe ut medicus, cujus etiam antea me-
mini, spectator carum, quæ agebantur: qui egres-
sus, et admiratus, quæ facta erant, ita astantes af-
fatus est: Hodie mirabilia vidi, quæ facta olim
audivimus. Nunc vidi Daniele prophetam cicu-
rantem leones. Quis enim unquam potuit leoni
huic admovere manus? At novus hic Daniel et
comam derasit et monasticum imposuit pileo-
lum (46). Et hæc quidem Hebræus. At vero prorox,
peractis sibi angelici habitus omnibus ceremoniis,
cohortatus omnes ut pranderent, ipse ministrum
se præbuit, astabatque instar famuli ad præstanda
obsequia paratissimus, qui per multum antea tem-
pus e lecto surgere non poterat, virtute Spiritus
et beati viri manu sanatus. Jussus autem sedere
prope ipsum, rursus facultatem petiit ministrandi
ad mensam: quod ubi factum, stupere omnes ob-
restitutam viro bonam valetudinem, ejusque mi-
nistrandi studium, Deoque gratias agere. Post hæc
omnes suas facultates manu sua dilargitus paupe-
ribus et ecclesiis et cunctis egentibus, distribu-
tisque pro universa familia legatis, donataque
libertate, tertio die migravit ad Dominum,
summa compunctione animi et cum gratiarum
actione, fide ac spe certa profectus ad eum,

καὶ ἀρχουσιν, ἱερεῦσι τε καὶ ἀρχιερεῦσι, καὶ πάση
ψυχῇ τῇ βουλομένῃ ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἀναγεννη-
θῆναι ὡς αἰτοῦ ἡ νεότης, καὶ πάντων ἀπαλλαγῆναι
τῶν προσημαρτημένων. Καθὼς δὲ ἔφησεν περὶ τοῦ με-
ἀποκουρῖσαι σε, εὐτελεῖς καλοῦντις εἰμὶ ἐγὼ,
μηδένα κεκτημένος βαθμὸν ἱερατικόν. Ὡδὲ μητρο-
πολίτης ἐστίν ἦν γὰρ τότε ἐκεῖ ὁ τῆς ἁγίας Σεθη-
ρίνης μητροπολίτης· Ὡδὲ ἐπίσκοπος καὶ ἀρχιμαν-
δρίται εἰσὶν· αὐτοὶ τὴν ἐπιθυμίαν σου πλὴν ἴσουςι
καὶ ἐγὼ τίς εἰμι, ἵνα μεσάζωμα; Ὁ δὲ ταλιν τίς
χειρας καταφιλῶν τοῦ θεοῦ Πατρὸς παρεκάλει ὁμοῦ
καθορκίζων τοῦ μὴ ἄλλω τινὶ τὸ τοιοῦτον ἔργον

νς'. Καμφθεὶς οὖν ὁ Πατὴρ τοῖς δάκρυσι καὶ
ταῖς ἱκεσίαις αὐτοῦ, ταῖς οἰκταῖς χερσὶν αὐτὸν
ἀπεκείρατο, καὶ τὰ τῆ σεμνῆ ταπεινώσει δεδοξα-
σμένα ῥάκη περιεβάλετο, τῇ ἀπαλῇ καὶ περιβρῆουσῃ
ἐσθῆτι πρῶην μαλακίζομενον, παρόντος τοῦ μητρο-
πολίτου Στεφάνου σὺν τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ Κάστρου,
ἡγουμένοις τε οὐκ ὀλίγοις, καὶ ἄλλοις ἱερεῦσι, Παρ-
ειστήκει δὲ καὶ ὁ Ἰουδαῖος Ἀδμόνουλος ὡς ἱατρός,
οὗ καὶ πρῶην ἐμνήσθη, θεωρῶν ἅπαντα τὰ τε-
λούμενα· ὅς ἐξελοῦν ἔξω, καὶ τὰ γεγενημένα θαυ-
μάσας, ἔφη πρὸς τοὺς παρόντας· Σήμερον ἰθεασά-
μην θαυμάσια, ἅπερ πάλαι γενέσθαι ἀκηκόαμεν.
Νῦν εἶδον τὸν προφήτην Δανιὴλ ἡμεροῦντα τοὺς
λέοντας. Τίς γὰρ ἠδυνήθη ποτὲ χεῖρα ἐπιβαλέσθαι
τοῦτω τῷ λέοντι; Ὁ δὲ νέος οὗτος Δανιὴλ καὶ τὴν
κόμην ἀπέτεμε, καὶ κουκούλιον ἐπιτέθεικεν. Καὶ
ταῦτα μὲν ὁ Ἑβραῖος. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὸ πᾶ-
σαν τὴν ἀγγελικὴν ἀκολουθίαν τελεσθῆναι ἐπ' αὐτῷ,
προτρεψάμενος ἅπαντας ἐπὶ τὸ γεύσασθαι, καὶ συν-
τάξας δι' αὐτοῦ παρίστατο καθάπερ οἰκέτης, προ-
θυμούμενος ὑπουργῆσαι ὁ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τῆς
κλίνης μὴ δυνάμενος ἀναστῆναι, ῥωθελὶς τῇ δυνά-
μει τοῦ Πνεύματος, καὶ ταῖς τοῦ δαίου χερσίν. Πα-
ρακλυθεὶς δὲ καθεσθῆναι ἐγγύστα αὐτοῦ, ἤτησατο
πάλιν τοῦ διατάξασθαι ἐπὶ τῆς τραπέζης λύσιν λα-
θεῖν. Καὶ τοῦτο γενομένου, πάντες; ἐξίσταντο ἐπὶ τῇ
ἀναρρώσει καὶ προθυμίᾳ τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐδόξαζον
τὸν Θεόν. Μετὰ δὲ ταῦτα, πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ
τῇ ἰδίᾳ χειρὶ δούς πένησι, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ πᾶσι
τοῖς δεομένοις, ληγατεύσας τε ἅπασαν τὴν οἰκεταίαν
αὐτοῦ, καὶ ἐλευθερίας καταξιώσας, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
πρὸς Κύριον ἀπεδήμησε μετὰ πάσης κατανώξεως

Joannis Clei notæ.

(44) Ex hisce satis clare liquet, verisimilius non
dignitatem quamdam civilem aut secularem a bio-
drapho, sed ecclesiasticam et archiepiscopalem
designari. Simerona porro, quæ hodie vulgo S. meta
Severina appellatur, civitas est antiqua et muni-
tissima ulterioris Calabriae. Distat a mari Ionio
milliaribus 10, Crotone 12. Sedes archiepiscopalis
suffraganeas habet sex, de quibus omnibus
Ughellus tom. IX *Italiae sacrae*. Unicum habet
praesulem S. Severinae: ante Stephanum memoratum
in charta Rogerii comitis anni 1056, observatque
Ughellus, hunc ibi tantum episcopum appella-
ri, unde dubitat, an illo tempore jam archi-
episcopalis esset ea sedes. Perperam, ut hic liquet.

(45) De episcopo Rossanensi hic sermo est:
quippe in eadem urbe, ut infra liquebit, agebat
ager Eupraxius, ubi mortui corpus deinde tumu-
latum fuit in æde S. Anastasiae, quam et idem
Eupraxius fundaverat ornaveraturque, ut patet cap.
6, num. 45 et nota 36. Hæc porro erat in
summa Rossani parte, ut ibidem dicitur. Igitur
tum temporis, sub finem nimirum sæculi x, non
erat archiepiscopalis Rossani sedes, cum ejus præsul
tantum episcopus hic appelletur, videaturque fuisse
S. Severinæ vel alterius certe metropolis suffraga-
neus.

(46) Id est cappam seu cucullum, ut est in
Græco.

καὶ εὐχαριστίας, πίστεώς τε καὶ ἐλπίδος· βεβαίως ἄπειθων πρὸς τὸν εἰρηκότα διὰ τοῦ προφήτου· «Ὁὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆσαι αὐτὸν ζωὴν τὴν αἰώνιον.»

Ἡ. Μετὰ δὲ τὸ κατατεθῆναι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς παρθένου, προσέρχεται τῷ θεσπεσίῳ Πατρὶ ὁ ῥηθεις μητροπολίτης ὑποδεικνύων αὐτῷ τὴν τοῦ βασιλικοῦ διαθήκην· ἐν ἧ τοῦ τε πάσης κινήτη καὶ ἀκινήτη αὐτοῦ ὑποστάσει ἐπίτροπον καὶ δεσπότην τὸν ὄσιον διεγράφατο. Ἦν ἡμερῶν θεασάμενος· ὁ μακάριος, καὶ τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς πράγμασι ἀσχολιὰν παγίδα εἶναι καὶ χελεύειν τοῦ διαδόλου κατανόησας, πάντα ἐπιτρέψας τῷ αὐτῷ μητροπολίτῃ δικαίως οἰκονομήσας, ὡς τῷ τὰ πάντα ἐφορῶντι Θεῷ ἀποδώσονται τὴν περὶ τούτων ἀπολογίαν, αὐτὸς τὸ οἰκεῖον κατέλαβε μοναστήριον, ἑαυτῷ προσέχων, καὶ τῷ Θεῷ προσανέχων, καὶ πειθόμενος τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις αὐτῷ παραινούσι τε καὶ λέγουσιν· «Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη ὡς στρουθίον, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐξ ἡμῶν ἁμαρτωλοὶ ἐνέπειραν τόξον, τὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιμείλειαν καὶ φροντίδα, καὶ ἡτοιμάσαν βέλη εἰς φαράκρον, τὰ τῆς διανοῆς αὐτῶν ἐναποτιθέμενα πονηρὰ βουλευόμενα καὶ διανοήματα, ἅφ' ὧν κατατοξεύσαι ἐν σκοτομήνῃ βουλευόμενοι οἱ ἀλάστορες τοῦς εὐθεῖς τῆ καρδίας. Τοῦ τοίνυν θυμιασίου Πατρὸς τῆ προσευχῆ καὶ τῆ διανοῆς τοῦ λόγου μετὰ τῶν ἀδελφῶν φιλοθέως προσκαρτεροῦντος, ἔρχεται τις πρὸς αὐτὸν στρατηλάτης, Πολυεύκτος τοῖνομα, ἀπὸ τῆς παροικίας Μεσσοβιάνου τῆς Καλαβρίας, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατεχόμενον ὑπὸ σφοδρωτάτου δαίμονος. Προσπερὶον οὖν παρὰ τοῦς πόδας τοῦ μακαρίου Πατρὸς παρεκάλει αὐτὸν σπλαγχνισθῆναι ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐλεῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀπαλλάξαι τε αὐτὸν τοῦ δεινοῦ πνεύματος.

Ἡ. Ὁ δὲ ὄντως υἱὸς τῆς χριστομιμητοῦ ταπεινοφροσύνης ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτὸν· Πιστεύσον, ἄνθρωπε, ὅτι οὐδέποτε παρεκάλεσα τὸν Θεὸν τοῦ δωρησασθαι τῆ ταπεινώσει μου χάριν ἰαμάτων, ἢ πονηρῶν πνευμάτων ἀποσοθῆν. Εἴτε τῶν πολλῶν μου ἁμαρτημάτων θναλίμην συγγνώμην αἰτήσασθαι τὸν Θεὸν, καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν ἀεὶ παρενοχλούντων με πονηρῶν λογισμῶν. Δεῦρο τοίνυν αὐτὸς παρεκάλεσον τὸν Θεὸν μᾶλλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφε, εἴπως ἂν ρυθείην τῶν περικυκλούντων με δαιμονίων πολλῶν. Ὁ γὰρ σὸς υἱὸς ἐν δαιμόνιον ἔχει, καὶ αὐτὸ ἀκουσίως, ἴσως δὲ καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς, εἴτε πρὸς παρωχηκότων ἁμαρτημάτων ἐκλύτρωσιν, εἴτε καὶ πρὸς μελλόντων ἀνακοπήν. Ἐγὼ δὲ τῆ ἐμῆ βίθουμια καὶ ἀμελεία καθ' ἐκάστην δουλοῦμαι χλιεῖται τε καὶ μυριάσι δαιμόνων πρὸς ἀπωλείαν τῆς ψυχῆς μου. Ταῦτα εἰπόν, καὶ ὑπαναχωρήσας· μικρὸν, ἀπέκρυψεν ἑαυτὸν ἡμέρας τινάς,

qui per prophetam dixit : Nolo mortem peccatoris, quam ut convertatur et vitam vivat eternam ⁴⁴. »

57. Postquam corpus ejus depositum fuit in monasterio sanctæ virginis Anastasia, accessit ad venerandum Patrem metropolita, quem diximus, prægis testamentum ostendens, in quo omnium ille bonorum suorum mobiliū immobiliumque curatorem et dominum scripserat sanctum virum. Quod ipse videns et negotiorum hujusmodi occupationem, diaboli laqueum et ludibrium esse intelligens, eidem metropolitæ tractanda omnia juste permisit, tanquam rationem reddituro de illis insipienti omnia Deo : ipse vero in suum se contulit monasterium, sibi attendens Deoque vacans et sanctis angelis audiens hortantibus ac dicentibus : Transmigra in montes sicut passer ⁴⁵ ; quoniam ecce, qui de nobis sunt peccatores, intenderunt arcum, rerum scilicet humanarum procuracionem et sollicitudinem, et paraverunt sagittas in pharetra, prava videlicet consilia et cogitationes, quas in mentem immittunt, quibusque in obscuro rectorum cordum sagittare nefarii student. Cum itaque admirandus vir totus esset cum fratribus in oratione sermonisque pio ministerio, dux quidam exercitus venit ad eum, Polyuctus nomine, e regione Mesubiani (47) Calabriae, secum ducens filium suum nequissimo dæmone oppressum. Procidens igitur ad pedes beati Patris rogabat, ut misericordia flecteretur, suoque filio opem ferret, depulso maligno spiritu.

58. Ille germanus plane humilitatis Christum imitantis filius respondit : Nunquam, mihi crede, rogavi Dominum, ut meæ tenuitati donaret curationem gratiam, aut spirituum malignorum depulsionem. Utinam impetrare a Deo possem multorum meorum veniam peccatorum et liberari a pravi cogitationibus, quæ mihi assiduo molestæ sunt ! Ipse tu magis pro me ad Deum preces effundito, frater, si forte liberari queam a multis circumobsidentibus me dæmonibus. Nam tuus filius unquam habet dæmonium, idque non sua sponte, fortasse vero ad salutem animæ, sive ob præteritorum expiationem criminum, sive ob futura, ad cautelam. Ego vero in segnitie et succordia mea quotidie subijcor innumeris dæmonum copiis in perditionem animæ meæ. His dictis, paulum se subduxit et per dies aliquot latuit, veritus ne, si liberaretur oppressus a dæmone, fama per totam emanaret

⁴⁴ Ezech. xxxiii. 11. ⁴⁵ Psal. x. 2.

Joannis Clei notæ.

(47) Sirlotus habet *Mesiviani*. In mappis geographicis invenio pagum *Mistano* in Calabria ulteriori

quinto milliari versus orientem Mileto distantem.

regionem et sibi non permitteretur in loco illo quiete vivere. At Polyactus fide et spe cor suum muniens non abibat e monasterio, sed jejuniis se affligebat et cum lacrymis dicebat: Non recedam hinc, donec filius meus curetur, Perspecta beatus vir præcelsa ejus fide et patientia, misertus est ipsius et filii, reversusque in monasterium secum ipse rem graviter ferens aiebat: Quid huic homini faciam, ignoro; nam et sanato, et non sanato ejus filio, utrinque nobis vexatio imminet. Cæterum nullo modo passus vel intueri oppressum a dæmone, vocatum sacerdotali ordine fungentem jubet ire in oratorium, et, fuisis super ægrotium precibus, ungere illum de oleo lampadis, ac dimittere.

ταίας τὴν τάξιν ἐνδεδυμένον, κλεῖνει αὐτὸν ἀπελθεῖν τε αὐτὸν ἐλαίῳ τῆς κανδήλας καὶ ἀπολύσαι.

59. Quod ubi factum, statim juvenis sanitati restitutus est, egresso instar fumi de naribus ejus dæmone Quod pater ejus cum vidisset, gaudio atque admiratione simul affectus filium prehendit, unaque cum illo ad Patris genna procidit, gratias Deo agens et ipsi, qui solo jussu malignum spiritum e filio depulisset. At beatus Pater vehementi sermone usus præcepit illi, ne cui rem diceret; Deus enim, inquit, tibi, non ego, curavit filium; et benedicens dimisit illos domum in pace, gratias Deo agentes. Multos porro in hunc modum admirandus vir dæmonibus obsessos liberavit tum monachos, tum laicos, sive oleo per sacerdotes in-

C ungens, eo quod ipse nunquam vel sola manu benedictionem illis impartire voluerit, sive Romam mittens ad beatorum apostolorum et martyrum tumbras. Quibus tamen, dum irent, liberari contingebat, apparente illis manifeste beato Patre, ac dæmones depellente. Quod sane fiebat, ne fiducia, qua beatum Patrem laturum opem illi sperabant, vana ostenderetur, et inanis confugientium ad ipsum labor. Nam etsi humilitas animi efficiebat, ne palam super illos preces effunderet, ut humanas laudes vitaret, pietate tamen victus, dum lateret in cella, dæmonia suis igneis supplicationibus urebat et morbos fugabat. Quæ si vellem omnia, vel minutissima narrando, scriptis mandare, tempus me plane præterlabens deficeret. Satis erit piis hominibus ex parte totum capere, largiam ex unguibus leonem.

A δεδοικώς μὴ πως ἰαθέντο; τὰ δαίμονιζομένῳ ἐξέλθοι ἢ φήμη καθ' ὅλης τῆς χώρας, καὶ οὐκ ἔλαττωσιν αὐτὸν ἠρεμήσας ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. Ὁ δὲ Πολυεὺκτος καταχυρώσας αὐτοῦ τὴν καρδίαν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι, διεκαρτέρει ἐν τῷ μοναστηρίῳ νηστεύων καὶ κοκκοχούμενος, λέγων μετὰ δακρύων· Ὅχι ἀναχωρήσω τοῦ ὕδατος, ἕως ὅς ὁ υἱὸς μου λάσσεως ἐπιτύχη. Ἰδὼν οὖν ὁ μακάριος τὴν ἔνθεον αὐτοῦ πίστιν καὶ ὑπομονήν, σπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐτῷ καὶ ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐλθὼν, ἐδυσφόρει ἐν ταύτῃ λέγων· Τί ποιήσω τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ οὐκ οἶδα· καὶ γὰρ ἀμφοτέρωθεν πειρασμοὶ ἡμῖν πρόσκειται, εἴτε λαθῆ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἴτε καὶ μὴ. Ὅμως οὖν μηδὲλως καταδεξάμενος· κἀν θεάσασ-

B θῆσαι τὸν πνευματιζόμενον, καλέσας τὸν τῆς ἱερα-

ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, καὶ ἐπεύξασθαι τῷ νοσοῦντι, ἀλείψαι

νθ'. Τούτου δὲ γενομένου, πειραχρῆμα ὁ νέος λάσσεως ἤξιώθη, τῷ δαίμονος ἀπὸ τῶν αἰσθητηρίων αὐτοῦ ὡσεὶ καπνὸς ἐξελθόντος. Ὅπερ ἰδὼν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ χαρᾶς πλησθεὶς, παραλαμβάνει αὐτὸν καὶ προσπίπτει μετ' αὐτοῦ τοῖς τοῦ Πατρὸς γόνασιν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, καὶ αὐτῷ τῷ διὰ μόνης προστάξεως τὸ πονηρὸν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπελάσαντι. Ἐμβριμησάμενος δὲ αὐτῷ ὁ μακάριος, παρήγγειλε μηδὲν τοῦτο εἰπεῖν· Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶν, λάσατο τὸν σὸν υἱὸν οὐκ ἐγώ. Καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν δοξάζοντας τὸν Θεόν. Τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ πολλοὺς ἀπὸ θαιμόνων ὁ θαυμάσιος ἑσθράπευσε μοναχοῦς τε καὶ λαϊκοῦς· τοὺς μὲν ἐλαίῳ διὰ τῶν ἱερῶν ἀλείφων, αὐτοὺς μηδέποτε καταδεξάμενος μέχρι καὶ τῆς διὰ χειρὸς σπραγίδος ἐπ' αὐτοὺς· τοὺς δὲ ἀποστέλλων πρὸς τὰς τῶν μακαρίων ἀποστόλων τε καὶ μαρτύρων θήκας τὰς ἐν τῇ Ἐρώμῃ, οἵτινες κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκαθαρίζοντο, τοῦ μακαρίου Πατρὸς ὀφθαλμοφανῶς αὐτοὶ ὁπτανομένου, καὶ τοὺς δαίμονας ἐξ αὐτῶν ἀπελαύοντος. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, ἵνα μὴ κενῆ ἢ πίστεως ἢ πρὸς τὸν ἔσθον αὐτῶν ἀναδειχθῆ, καὶ ὁ κόπος ἀνόνητος τῆς καταφυγῆς. Εἰ γὰρ καὶ λόγῳ ταπεινοφροσύνης φανερῶς οὐκ ἐπεύχετο αὐτοῖς, ἀποφεύγων τὴν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον, ἀλλὰ τῇ φιλανθρωπικῶν κινήσει, ἀπὸ τοῦ κρυπτοῦ τῆς κέλλης αὐτοῦ ταῖς πυρίναις ἐντεῦξαι κατέφλεγε τὰ δαίμονια, καὶ τὰ νόσους ἀπῆλαυνεν. Ἄπειρ ἅπαντα εἰ κατὰ μέρος βουλευθεῖν γραφῆ παραδοῦναι, οὐκ ἐπαρκέσει μοι ὁ χρόνος τῆς ὁρομῆς παρατρέχων· ἀρκεῖ δὲ τοῖς εὐλαθεῖσι καὶ ἐκ μέρους τὸ ὅλον καταλαβέσθαι, ὡς ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα.

CAPUT IX.

Populiariibus suis Rossanensibus rebellionis penas imminentes deprecatur: in visione a doctribus ex vulnere cruris sanatur: oblatum in subsidium monachorum pecunias recusat, frustra quoque tentatus, ut ad aulam proficiscatur, cubicularium imperatoris ad divitiarum contemptum et solitudinem hortatur.

60. Dederat vero illi omnipotens Deus non solum, ut singulos quosque ad se venientes pie sublevaret afflictos et variis malis oppressos, ac mederetur, sed civitates quoque totas ut eriperet periculis et calamitatibus liberaret. Quod planum fiet exemplo, quod referam. Regebat olim utramque

Ἐ' Δίδωκε δὲ αὐτῷ χάριν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς οὐ μόνον τοῖς καθ' ἕκαστον προσερχομένους αὐτῷ, Ὀλιθομί- νους καὶ παντοίαις ἀνάγκαις συνεχόμενους ἐλεεῖν καὶ ἰάσθαι, ἀλλὰ καὶ πόλεων ὀλοκλήρων ἐν κινδύ- νῳ ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ λυτροῦσθαι τῶν περιστά- σεων. Δηλώσει δὲ τοῦτο τὸ νῦν βηθησόμενον· Ἐκρά-

τε ποτὲ ἀμφοτέρων τῶν χωρίων, Ἰταλίᾳ τε καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Καλαβρίας Νικηφόρος ὁ μάλιστα· πρῶτος καὶ μόνος τῶ μεγίστῳ ἀξιώματι τούτῳ παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ἐπὶ ταῖς ῥηθείαις χώρας ἀποσταλαίς. Ὅστε ὁ μάλιστα τῇ μεγαλοφυίᾳ καὶ τῇ ἀξίᾳ νικώμενος, βουλὴν ἐβουλεύσατο ταῖς μὲν ἀνθρωπίναις ἐννοίαις ἀπίδεκτον, καὶ δοκοῦσαν ὠφέλιμον, τῷ θεϊκῷ δὲ βουλήματι ἀνθισταμένην, καὶ μηδὲν εὐπρόσιτον, ὡς τὸ τέλος ἀπέδειξεν. Ἐλογίσαστο γὰρ ἐφ' ἐκάστη τῶν τῆς Καλαβρίας πόλεων κατασκευάσαι τὰ λεγόμενα χελάνδια, καὶ δι' αὐτῶν οὐ μόνον ἑαυτὰς φυλάττειν ἀσφαλῆστάτας καὶ ἀνεπιβουλεύτους, ἀλλὰ καὶ τὴν γειτονα καὶ ἐχθρὴν Σικελίαν ἀφανισμῷ παραδοῦναι. Τοῦτο δὲ μὴ ἐνεγκόντες οἱ πάροικοι Ῥουσιάνου, ὡς ἀσυνήθεις ὄντες τοῦ χελανδίου δουλεύειν, μετὰ τὸ ἦδη ταῦτα κατασκευάσαι, καὶ μέλλειν τοῖς τῆς θαλάσσης νότοις ἐπιτιθᾶζειν, ζήλου θερμότητι ἀναφθάντες ὑπὲρ ἀεὶ νικῶνται ὑπὲρ πάντας Καλαβριώτας· καμπληθεὶ ὀρμησαντες μετὰ πυρὸς καὶ μεγίστου θορόβου τὰ τε πλοῖα κατέκαυσαν, καὶ τοὺς πρωτοκαράβους ἐκτραλαίωσαν. Τοῦτο δὲ εἰς μεγίστην ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν κατὰ τῶν Ῥουσιανιτῶν τὸν μάλιστα ἤγαγεν, ὡς δι' αὐτῶν καὶ τὰ λοιπὰ κάστρα τὸ βούλευμα ἀνατρέψαντα· ὅπερ νοήσαντες οἱ τοῦ Ῥουσιάνου πάροικοι, καὶ καταγόντες τῆς ἑαυτῶν ἀβουλίας καὶ ἀταξίας, τῶν δύο τὸ ἐν ἐβουλεύσαντο, ἢ παντελῆ ἀποστασίαν καὶ φανερὰν ἀνυποταξίαν ἐργάσασθαι, καὶ κακῶ τὸ κακὸν λίσασθαι· ἢ τῇ τῶν χρημάτων ἐκδόσει καὶ τῷ πλήθει τῶν δώρων τὰ πάντα ἐξευμαρίσασθαι. Ἀμφοτέρωθεν δὲ αὐτοῖς δεινὸν καὶ ἐπαχθεὶς τυγχάνον τὸ ἐπιχείρημα, βουλὴν βουλευόντα· ἀγαθὴν καὶ σφέδρα ὠφέλιμον· ἐπὶ τὸν ἀσειστον πύργον, Πατέρα τὸν ὄσιον καταφεύγουσι, μεσίτην δὲ συσπῆσαι τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς τὸν θυμὸν κατασβᾶσαι τοῦ ἄρχοντος.

ξ'. Τότε δὴ ὁ θεσπέσιος μηδὲν εἰσαυθίς ἀναβαλλόμενος, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα προβαλλόμενος, τὸ ἄστῳ κατέλαθε, καὶ τοῖς οἰκήτοσι τὰ πρόποντα συνεβούλευεν. Ὅπερ τῇ πεποιθήσει τὰς πύλας ἀνοίξαντες, θαρρόυντες τὸν μάλιστα ὑπεδέξαντο, τῇ ὀργῇ πεπρισμένον, καὶ τῷ θυμῷ κατοιδάινοντα. Πάντων τοίνυν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πτοηθέντων, ἀρχόντων τε καὶ ἱερέων καὶ τῶν λοιπῶν, μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ δούλος προστάτο, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπολειδύητο. Οὕτινος τὴν ἀρετὴν ὁ ἄρχων οὐκ αἰδοῦμενος, καὶ τὴν ἔνθεον παρρησίαν σὺν τῇ ἐπιλαμπούσῃ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπληττόμενος, αὐτῷ τὴν κρίσιν τῆς τοιαύτης ἀταξίας τε καὶ ζημίας ἐπέτρηπεν. Πρὸς δὲ ὁ ὄσιος

provinciam, Italiam, inquam, et Calabriam nostram, Nicephorus dignitate magistri (48) præditus, primus et unus ut hoc magistratu fungeretur missus a piis imperatoribus in eas provincias. Hic igitur animi magnitudine et magistratus amplitudine inflatus, consilium habuit humana opinione non improbandum, sed utilitatem præ se ferens, Dei tamen voluntati obnitens et nullo modo admittendum, ut rei finis ostendit. Cogitavit enim singulis Calabriæ civitatibus naves illas ædificare, quæ vocantur chelandia (49), quibus non solum ipsæ urbes tutæ essent ab incursibus hostium, sed vicina etiam et hostilis Sicilia debellaretur. Quod ægre ferentes Rossanenses, ut qui chelandiorum hujusmodi ministerio assueti non essent, cum facta jam et in mare deducenda essent, fervore animi concitati, (quo illi semper inardescunt præ Calabris omnibus) irruunt confertim cum flamma et turbulento impetu, navesque concremant et navium præfectos capite plectunt. Excanduit ad hoc magister contra Rossanenses et implacabili ira exarsit, quod exemplo illo et reliquæ civitates consilium ejus fregissent: at Rossanenses re cogita, suæque temeritatis et amentię pœnitentia ducti, alterum sibi e duobus agendum deliberrunt, vel palam deficere et imperii jugum prorsus excutere, maloque malum curare, vel certe pecunia et munerum copia bilem irati sedare. Sed cum angustiis utrinque premerentur, consilio cepere bonum et perquam utile: ad inconcussam turrim confugiunt, sanctum videlicet Patrem, rogantes, ut sequestrem se præberet et suæ virtutis reverentia et principis iram restitueret.

γενέσθαι αὐτὸν τοῦ πράγματος ἰεοῦμενοι, καὶ τῇ γενέσθαι αὐτὸν τοῦ πράγματος ἰεοῦμενοι, καὶ τῇ

61. Ergo nulla interposita mora, eximius Pater, invocato Christi nomine, perrexit ad urbem et civibus opportuna consilia dabat, cujus etiam auctoritate freti portas aperuere, depositoque metu, magistrum exceperunt, ira inflammatum et furore intumescens. Omnibus igitur ad ejus conspectum paventibus, nobilibus et sacerdotibus ac cæteris, solus Deiservus antestabat, proque omnibus defensionem suscipiebat: cujus virtutem princeps veneratione prosequens et divinam libere loquendi fiduciam cum efulgente in ejus ore gratia sancti Spiritus obstupescens, temeritatis ac damni totius judicium ipsi permisit. Ad quem vir sanctus leni planaue admodum voce respondit: Fatendum est,

Joannis Clei notæ

(48) Nescio, quid agat hic Sirletus, dum sic vertit: « Dominabatur olim utriusque regionis et Italiæ et Calabriæ nostræ regionis victor Magister, primus ac solus dignitate præditus a piis regibus ad dictas regiones missus. » Μάγιστρος officii nomen est, non viri proprium. Ejus dignitas et auctoritas magna semper fuit in aula Byzantina, tantaque, ut magistri inter illustriores non raro haberentur et patricios præce-

derent. Vide Cangium in Glossario Græco-Barbaro.

(49) Pro chelandia habet Sirletus caravellæ, quæ vox Italica est et certam navigii speciem significat. Chelandium (alii chelandrium, chelindrum, salandram et salandriam scribunt) vox est apud medii ævi scriptores usitata, pro eo navis genere, quod Græci maximeque Byzantini χελάνδιον nominant. Vide Cangium in utraque voce.

admissum esse crimen nimis grave et enorme : A sed si pauci id egissent, aut primores civitatis, accusandi certe essent tuoque sapientissimo iudicio condemnandi : at quia totius populi crimen est et commune est omnium, quod inconsiderate est gestum, licetne tibi tantam multitudinem ferro trucidare, urbemque adeo munitam Deo et imperatori nudare incolis ? Et ille : Nequaquam gladio perimemus, Pater, neque occidemus quemquam, sed facultates eorum fisco addicemus, ut hoc modo cautiores effecti, majora in posterum non audeant. Cui sanctus Pater : Quid vero proderit tuæ excellentiæ, si imperatorias crumenas lucro oneraveris, animam vero tuam perdidideris ? Quomodo vero tibi remittentur, quæ debes non solum cœlesti Regi, sed etiam terreno, si non ipse de-

inquentibus stulte et insipienter in excellentiam tuam remiseris, qui es hodie, et cras non eris ? Si vero nobis, ut justum prætextum obtendens imperatoris mandatum, delicto veniam negas, permittite tenuitati meæ scribere ad ejus majestatem, et quidquid jussisset pium ejus Imperium, toto animi studio exsequemur.

πρὸς τὴν ἐκείνου θεϊότητα · καὶ εἴ τι δ' ἂν καλεῖσθαι τὸ ἐυσεβὲς αὐτοῦ κράτος, μετὰ πάσης προθυμίας τελέτομεν.

62. His auditis, respondit magister : Nos quidem, Pater sanctissime, sacri imperatoris studium in te scientes, tantam pecuniæ solutionem tibi largimur, quæ duo millia nummorum excedit: verum præfactorum necem et inhonorem confractionem impunita relinquere, nec rationabile, nec justum est. Tunc vir beatissimus hortationis et consilii verbis usus persuasit, ut ea quoque animi magnitudine condonaret et pœnæ irrogationem sibi remitteret, quæ ad quingenta numismata non pertingebat. Cum hæc beati Patris opera feliciter transacta essent, conversa est indignatio in id temporis exactorem. Gregorius hic erat, cognomento Maleinus : et cum lateret, multo labore et plurimum impensis precibus impetrare potuit beatus Pater, ut ad magistri conspectum perduceretur. Ut vero illum vidit magister, quod aliter non valeret cor ebulliens erumpere ob sancti Patris reverentiam, surgens cum ira maledixit illi et omnibus domesticis ejus et omnibus quæ possidebat, ab equo et bove usque ad gallinam et canem et reliqua omnia. Ille timore correptus nihil omnino respondebat, sed quia protospatharius erat, permissum illi fuit, ut sederet, tumque magister ad illum : Vade, miser, cum malignis tui similibus, pingite vobis beati Nili imaginem, nec desinite illam colere et gratias illi agere : nam per sacri imperatoris caput, vos illi amplius honorem non deferetis (50). Omnibus

πραΐως τε μάλα καὶ σαφῶς ἀπεκρίνατο · Ὁμολογῆτέον, ὅτι σφίδρα κακὸν καὶ ἄτακτον πρᾶγμα γεγένηται· ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὸ εὐαριθμῶτων ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν ὑπερεχόντων τὸ ἔργον προεκεχωρήκει, κατέγνωστοί ἂν ὑπῆρχον καὶ ὑπίθικοι τῇ σφωτάτῃ σου χρίσει· ἐπειδὴ δὲ τοῦ πλήθους παντός ἐστι τὸ ἐγγεῖρημα, καὶ πᾶσι κοινὸν τὸ τῆς κακοπραγίας ἀδοῦλημα, ἔξεσί σοι μαχαίρᾳ παραδοῦναι πλῆθος τοσοῦτον, καὶ ἔρημον καταστήσαι τὸ τοιοῦτον φρουρίου Θεοῦ καὶ τοῦ βασιλείως ; Καὶ ὁ μάλιστα εἶπεν· Οὐ μαχαίρᾳ παραδώσωμεν, Πάτερ, οὐδ' ἀποκτενοῦμέντινα, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν ἀποθησαυρισσομεν τοῖς βασιλοῖς βαλαντοῖς· ἵνα ἐν τούτῳ σωφρονισθέντες, μηκέτι τολμήσωσι μείζοσιν ἐγγεῖρησαι. Καὶ τί θεῖος τῇ σῆ ἐνδοξότητι, εἶπεν ὁ ἅγιος, εἰ τὰ βαλάντια τὰ βασιλικὰ καταφορίζων, τὴν σὴν ψυχὴν ἀπολέσῃ ; Πῶς δὲ καὶ ἀφειθήσεται σοὶ οὐ μόνον τὰ τῶ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ὀφλήματα, ἀλλὰ καὶ τῶ ἐπιγίῳ, μὴ ἀφίεντι τοῖς ἀφελῶς καὶ ἀσυνέτως τῶ κράτει σου πταίουσιν, σήμερον ὄντι, καὶ αὐριοῦ οὐχ ὑπάρχοντι ; Εἰ δὲ καὶ ὡς εὐλογόν τινα πρόφασιν, τὴν τοῦ βασιλείως ἀπόφασιν ἡμῖν προβαλλόμενος οὐ βούλει παραχωρήσαι τὸ ἔγκλημα, ἔασον τὴν ἐμὴν οὐθενότητα χαράξαι τε εὐσεβὲς αὐτοῦ κράτος, μετὰ πάσης προθυμίας

ἐξ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μάλιστα ἀπεκρίνατο· Ἡμεῖς μὲν, ὁσιώτατε, τὴν πρὸς σὲ τοῦ ἁγίου βασιλέως ἔννοιαν ἐπιστάμενοι, διωρούμεθά σοι τὴν τσαύτην τῶν νομισμάτων ἔκτισιν, πλέον ἢ δύο χιλιάδων ἀριθμὸν περιέχουσαν. Τὸ δὲ τῶν ἀρχόντων κεφαλοκλάσιον, καὶ τὸ ἀτιμον σύντριμμα παριδεῖν οὐκ εὐλογον οὐδὲ δίκαιον. Τότε ὁ πρᾶγμα μακάριος παρανεντικοῖς καὶ συμβουλευτικοῖς λόγοις πέπεικε καὶ αὐτοὺς μεγαλοψύχως χρίσασθαι αὐτῶ, καὶ τὴν αὐτῶν διεκδίκησιν, μὴ μέχρι τῶν πεντακοσίων νομισμάτων ἐκπληρουμένῃν. Τούτων τοίνυν τῇ τοῦ ἰσίου Πατρὸς ἀντιλήψει καλῶς ἀποπεραιωθέντων, μετετρέπη ἡ ἀγανάκτησις ἐπὶ τὸν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας πρᾶττοντα. Γρηγόριος δ' οὗτος ἦν ὁ καλοῦμενος Μαλεινός· ὄνπερ σὺν πολλῶ ἀγῶνι καὶ σφοδρᾷ παρακλήσει ἐξίσχυσεν ὁ μακάριος καταξιώσαι τῆς τοῦ μαγίστρου ἐπόψεως· κεκρυμμένον τυγχάνοντα. Ὁν ὁ μάλιστα θεασάμενος, καὶ μὴ ἔχων πῶς ἀποκένωση τὸ ἐκθρασμα τῆς καρδίας αὐτοῦ, τὸν ὄσιον εὐλαβοῦμενος, ἀναστὰς μετ' ὀργῆς κατηγορήσατο αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶ ἀπὸ ἵππου καὶ βοῦς· μέχρι καθρινοῦ καὶ κυνὸς καὶ πάντων τῶν λοιπῶν. Αὐτοῦ δὲ τῶ φόβῳ συνεχομένου καὶ μηδὲν ὄλως ἀποκριναμένου ἐπετρέπη καθίσει διὰ τὸ πρωτοσπαθάριον αὐτὸν εἶναι. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μάλιστα· Ὑπάγε, ταπεινὲ, σὺν τοῖς ὁμοίοις σου κακόφροσι, ποιήσατε εἰκόνα Νεῖλου τοῦ ὄσιου, καὶ μὴ παύσησθε προσκυ-

Joannis Clei notæ.

(50) Apud Martenium est : « Abi, inquit, cum consimilibus tuis stultis, atque effigiem Nilo effingite, nec desistatis illum adorare illique gratias agere: siquidem per regis caput plus vos non vixissetis, gloriam dedissetis : » ubi impeditum quid

est et hiulcum. Sed et in textu Græco videntur aliqua desiderari, nec enim ibi sensus satis plenus est, nisi significatum velit magister, S. Nilum inde remouendum, sic ut ad ejus patrociniū impiorum defutura sit ipsis occasio.

νοῦντες καὶ εὐχαριστίας αὐτῷ ἀναφέροντες· ἐπεὶ, ἅ μὴ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου βασιλέως, πλέον ὑμαῖς ὄξαν οὐκ ἐδίδοτε. Ἄπαντα δὲ συνειῶς λοιπὸν ἡμερώσας καὶ εὐμαρίας ὁ τῶν εἰρηνοποιῶν τοῦ μακαρισμοῦ δυνεὺς ἄξιος, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον, τῷ Θεῷ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἀποδίδους, καὶ τῇ χάριτι αὐτοῦ τὴν πᾶν λογίζομενος· σφόδρα μὲν δυσχεραίνων καὶ ἀχθόμενος ἐν τῷ σύνδουάζειν μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ βλέπειν τὴν τοῦ κόσμου ματαιότητα καὶ τὸν κενὸν θάυρον, ὁ τῶν οὐρανῶν ἐπίπτης καὶ τῆς ἡσυχίας υἱὸς γνήσιος· συγκαταβαίνων δὲ καὶ ἔχλοις, καὶ ἄρχουσι συναγελάζομενος, δεινὰ τε πολλὰ πάσχων καὶ κινδυνεύων διὰ τὴν τῶν ἀδικουμένων, ἣ καὶ δικαίως πολλὰκις πασχόντων ἀντιλήψιν καὶ θερμὴν προστασίαν.

ζγ'. Ποσάκις γὰρ ὑπὲρ ἐκδικήσεως καταπονομένης ψυχῆς ὑπὸ τῶν μὴ φοβουμένων τὸν Κύριον, παροργίζαν ἐστεύλατο, καὶ κακοπάθειαν ὑπεδέξατο; χειμῶνος μὲν κατὰ κεφαλῆς τὸν δρυῶν δεχόμενος, καὶ τῇ πικρότητι τῶν ἀέρων χειρὰς τε καὶ πόδας ἀπναρκοῦμενος, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα τῷ ψύχει καταπονύμενος, διὰ τὸ ἐνὶ καὶ σμικρῶν χιτῶν περιστελλεσθαι; θέρους δὲ θάλπει καυσούμενος, καὶ κόπῳ, καὶ πείνῃ καὶ δίψει συνεχόμενος; Ἄπερ ἅπαντα γενναίως ὑπέφερε διὰ τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· Ῥῦσαι ἀπαγομένους εἰς θάνατον, καὶ ἐκπριούν κτεινομένους μὴ φείση. Ποτὲ γὰρ πορευόμενος ὁ τρισόσιος εἰς ἐκδίκησιν τινὸς ἀδελφοῦ παρὰ τῶν ἀδικῶν ἀδικουμένου, ἠγαγκάσθη ὑπὸ τῶν Πατέρων περιθελθῆναι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ εὐτελεῖ δέρματα, διὰ τὸ πᾶνος καὶ τὸ ψύχος εἶναι σφοδρότατον. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν κειμένου ξύλου μεγίστου, δι' οὐπερ τὴν κίροδον ἐμελλε ποιῆσθαι ὁ ὄσιος, ἐν τῷ τὸν πόδα αὐτοῦ ἐπάνω τοῦ ξύλου τεθεικέναι, τῇ τοῦ ἐχθροῦ συνεργίᾳ δλισθος μὲν τῇ τῶν δερμάτων γλισχρότητι περιγιγνεται, ἐπελθὼν δὲ τῷ σκέλει τὸ ξύλον πληγὴν ἀφόρητον καταργάζεται· ὥστε λειποθυμήσαντα τὸν μακάριον ὑπὸ τε τοῦ πόνου, καὶ τοῦ κρύους, καὶ τῆς τοῦ αἵματος καταβρύσεως, ἀπολέγεσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ τέλος, ἐκδέχεσθαι. Ἐκδελθὼν δὲ ἀπὸ τοῦ κίλου αὐτοῦ ὅπερ ἀεὶ ἐβάσταζε φυλακτήριον· τοῦτο δὲ ἦν πυκτὸν, τῆς νείας διαθήκης τυγχάνων ἠσασύρισμα· καὶ τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς χεῖρασι, καὶ τῷ στηθεὶ περιβαλὼν, καὶ εἰπὼν· «Κύριε, εἰς χειρὰς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου,» μικρὸν ἀπενύστασεν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὠλεγοῦμένησεν. Ὁφθῆ δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἐνισχύων αὐτὸν, καὶ τιθεὶς ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὡσπερ τι μελικάζον· παραυτίκα γοῦν ἀναστάς, καὶ γενόμενος ἐν εὐθυμίᾳ, εὐτονώτερον τὴν ὁδὸν ἢ πρότερον ἐπορευέτο, τῇ τοῦ ὀφθέντος ἀντιλήψει καὶ τοῦ αἵματος σταθίντος, καὶ τοῦ πόνου λωφῆστος. Ἐλεγε δὲ ὁ θεασάμενος, ὅτι Πολλὰκις μὲν ἠσθόμεν ἐν πολλοῖς πράγμασι Θεοῦ ἀντιλήψεως, ὡς δὲ τότε, οὐδέποτε οὕτω ταχέως, καὶ μεγίστη, καὶ πλήρους παρακλήσεως. Ἐνταῦθα γὰρ δεῖ προσθεῖναι τό· «Ὅταν πίση, οὐ καταβραχθήσεται,» ταχέως ἀνορθωθήσεται· καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θέλοντες.

igitur prudenter sedatis riteque compositis, Pater beatitudine pacificorum vere dignus, recessit in monasterium, sua vota Deo reddens et vitam, quod siebat, ejus gratiæ tribuens: et ægerrius quidem ferebat, dolebatque commercium cum operantibus iniquitatem, eo quod videret mundi vanitatem et inanem turbam, iterum ille cælestium inspector et germanus sacræ quietis filius; demittebat tamen sese etiam ad populorum tumultus, et cum principibus agebat, multa sustinens incommoda et pericula, ut ferret opem et præsens auxilium sive inique, sive etiam juste mali quidpiam sufferentibus.

63. Quoties, ut patrocinium susciperet oppressæ a non timentibus Dominum animæ, pedester confecit iter et mala perpressus est! Hiberno quidem tempore imbres capite sustinens et aeris asperitate manuum pedumque stuporem ferens totoque corpore rigens, propterea quod una eaque parva tunica utebatur: æstato vero caloribus ardens, labore, fame et siti male habitus? Quæ omnia fortiter perferebat ob præceptum illud: « Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses ». Nam cum aliquando ter beatus Pater pergeret ad ferendum fratri cuidam subsidium patienti ab iniquis injuriam, coactus fuit a Patribus pedes sibi contegere vilissimis pellibus ad vim summi frigoris arcentiam. Cum vero lignum maximum jaceret in via, qua transeundum erat beato Patri, statim atque pedem super illud posuit, hostili dæmonis opera factum est, ut lubrico pedum abreptus laberetur, et, ligno crus offendente, vulnus indigeretur inolerabile: et beatus Pater, deliquium passus præ dolore et frigore et sanguinis defluxu, putaret sibi deficere animam et finem exspectaret. Itaque phylacterium, quod semper gestabat, e sinu trahens (erat autem libellus, Novi Testamenti thesaurus), oculis et labiis et pectori illud admovit, dictoque, « In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum », paululum obdormivit, vel potius defectum animi passus est. Apparuit vero illi angelus confortans eum, ponensque in ore ejus quidpiam instar mellis dulce. Statim ergo sese erigens lætiorque effectus, alacrius iter, quam antea, faciebat, cum ejus, qui sibi apparuerat, opem et fluxus sanguinis stetisset, dolorque abiisset. Aiebat autem vir eximius, expertum sæpe se fuisse Dei subsidium multis in rebus, nunquam tamen ita præsentareum et magnum et plenum tanto cum refrigerio. Huc enim spectat illud: « Cum ceciderit, non collidetur », cito resurget, Domino dirigente gressus hominis et viam ejus volente.

παρὰ Κυρίου τὰ διαθέματα ἀνθρώπου κατευθύνον-

⁶³ Prov. xxiv, 11. ⁶⁴ Psal. xxx, 6. ⁶⁵ Psal. xxxvi, 21.

64. Videns porro piorum hostis, et in bonos A
 Ividia æstuans, quantum auxilii ferret beatus
 Pater tum animabus, tum corporibus hominum,
 studebat, si quo modo posset, totam mundi
 gloriam et opes subjicere ipsius oculis, ut hebetio-
 rem redderet eorum aciem ad spectandam virtu-
 tem, privaret vero mundum utilitate, quæ per
 illum fiebat. Multi profecto principum, qui adve-
 niebant, magnam pecuniæ vim illi offerebant præ-
 textu necessitatis fratrum, qui cum eo degebant,
 et alimonix pauperum. Ille vero hæc ut stercora
 ne respiciens quidem, aiebat offerentibus, fratres
 a Davide beatos dici ⁴⁵, si labores manuum suarum
 comedant, et peccatis alienis non communicent.
 Pauperes vero de vobis quidem, ait, conquerentur,
 detinentibus quæ sunt illorum, me vero laudabunt,
 ut nihil habeantem et omnia possidentem. Eunu-
 chus cubicularius cum Rossanum (51) esset olim
 ingressus, nec vidisset ad se accurrisse Patrem,
 norat vero illum solo famæ rumore, miratus dice-
 bat ad eos qui præsentés aderant : Ubi moratur
 Nilus monachus, et qua ratione non venit ad me
 cum omnibus hegumenis, audito meo adventu ?
 Ita enim nec ipse patriarcha necum agere ausus
 esset, ut jactanter adventum meum contempsisse
 videretur. Ad hæc illi : Monachus iste, de quo tua
 loquitor excellentia, nec patriarcha est, nec patri-
 archam timet, sed nec ipsum cunctis formidabi-
 lem imperatorem. Sedet autem una cum paucis
 monachis in monte nullius ope indigens. Nam neque
 amplis fluvibus continetur, nec jumentorum copia
 devinctus est : unde nec ullam cum ullo homine
 controversiam habet. Unicornis hic est, animal
 libere sibi vivens, et si illum volueris cum pote-
 state adducere, nunquam poteris faciem illius
 videre. Cum hæc audisset cubicularius, multo
 magis admiratus est beatum virum, epistolamque
 supplicem ad eum dedit, adjurans etiam horrendis
 verbis, ut vel sibi ad eum profecto se non subtra-
 heret, vel certe non dedignaretur venire in oppidum
 et benedictionem sibi suisque omnibus imperti-
 retur.

65. At sanctus Pater Nilus, tum quia adjuratus
 erat, tum ut et ipse principem sibi ad auscultand- D
 um paratiorem redderet pro pauperibus roganti,
 venit in oppidum et accessit ad cubicularium. Ille
 habitum et faciem intuitus propheticam, imo vero
 angelicam, procidit ad pedes ejus, et manu ejus
 prehensa, simul ingressi sunt cubiculum. Tunc
 præcepit cuidam ex fidelissimis sibi, ut afferret
 librum Evangelii, aitque ad sanctum : Quoniam,
 beate Pater, suspicio mendacii facit ut homo

⁴⁵ Psal. cxxvii, 2.

Joannis Clei notæ.

(51) Sireletus ex Græco κοιτωνίτης vertit *catonetes*,
 quod tamen cubicularium principis significat, ut
 varia apud Cangiium exempla demonstrant. Eorum

ξβ'. Ταύτην οὖν τὴν παρὰ τοῦ μακαρίου βοήθειαν
 τοῖς ἀνθρώποις χορηγοῦμένην ψυχικῶς τε καὶ σω-
 ματικῶς ὁρῶν ὁ τῶν δικαίων ἐχθρὸς, καὶ πᾶσι
 βασκαίνων τοὺς ἀγαθοὺς, ἔσπευθεν εἰ δυνατόν ἦν
 αὐτῷ πᾶσαν τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου
 συναγαγεῖν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ ἀμβλυ-
 πῆσαι αὐτὸν μὲν ἀπὸ τῆς τῶν ἀρετῶν θεωρίας,
 στερεῆσαι δὲ τὸν κόσμον τῆς παρ' αὐτοῦ ὠφελείας.
 Πολλοὶ γοῦν τῶν κατερχομένων ἀρχόντων πλῆθος
 χρημάτων προσφέροντες αὐτῷ, τὴν οἰκονομίαν
 τῶν μετ' αὐτοῦ ἀδελφῶν, καὶ τὴν προστασίαν τῶν
 πτωχῶν προσβάλλοντο· ὁ δὲ ὡς περ σκύδαλα ἀπο-
 στρεφόμενος ταῦτα, ἔλεγε τοῖς ἀρχουσιν, ὅτι Οἱ
 μὲν ἀδελφοί· παρὰ τοῦ Δαβὶδ μακαρίζονται, εἰπε-
 ροὺς πόνους τῶν χειρῶν αὐτῶν φάγονται, καὶ ἄλλο-
 τριαις ἀμαρτίαις μὴ κοιωνήσασιν. Οἱ δὲ πτωχοὶ
 καθ' ὁμῶν μὲν κεκράζονται, ὡς τὰ τούτων κατεχόν-
 των· ἐμὲ δὲ θαυμάσονται, ὡς μηδὲν ἔχοντα, καὶ τὰ
 πάντα κατέχοντα. Εὐνοῦχος ὁ κοιτωνίτης εἰσελθὼν
 ποτε ἐν τῷ Ῥυσιάνῳ, καὶ ἰδὼν τὸν μακάριον μηδα-
 μῶς αὐτῷ προσδραμόντα· ἠπίστατο γὰρ αὐτὸν ἐκ
 μόνης τῆς φήμης· ἔλεγε θαυμάζων πρὸς τοὺς παρ-
 όντας· Ποῦ κἀθηται Νεῖλος, ἢ καλόγηρος; καὶ πῶς
 οὐ προσῆλθέ μοι μετὰ πάντων τῶν ἡγουμένων,
 ἀκούσας τὴν ἐμὴν ἀφίεσιν; τοῦτο γὰρ μὴδ' αὐτὸς ὁ
 πατριάρχης ἐτόλμησεν ἂν ἐμοὶ καυχῆσασθαι, καὶ
 καταφρονῆσαι τῆς ἐμῆς ἐλεύσεως. Οἱ δὲ παρεστῶτες
 αὐτῷ ἀπεκρίναντο· Οὗτος, ὃν ἔφη ἡ σὴ ἐνδοξότης,
 Ὁ καλόγηρος, οὔτε πατριάρχης ἐστίν, οὔτε πατρι-
 ἀρχην φοβεῖται, ἀλλ' οὗδ' αὐτὸν τὸν πᾶσι φοβερὸν
 βασιλέα. Κἀθηται δὲ ἅμα ὀλίγοις μοναχοῖς ἐν τῷ
 ἕρει, μὴ δέδομενος τινοῦς ἀντιλήψεως. Οὔτε γὰρ πλά-
 τει ὄριον συνέχεται, οὔτε πλήθει βοσκημάτων συν-
 δέδεται. Διὸ οὐδ' ἀμφιβολίαν κέκτηται πρὸς τινα.
 Μονόκερως ἐστίν οὗτος, ζῶων αὐτόνομον· καὶ εἰ
 θελήσῃ αὐτὸν μετ' ἐξουσίας ἀγαγεῖν οὐδέποτε δυ-
 νήσῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κατιδεῖν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ
 κοιτωνίτης, καὶ ἐπὶ πλεῖστον τὸν ἀνδρα θαυμάσας,
 γράφει αὐτῷ ἐπιστολὴν δυσωπητικὴν, συμπλέξας
 αὐτῇ καὶ ὄρκους φορικτοῦς, ἵνα εἴτε πρὸς αὐτὸν ἐξερ-
 χομένη μὴ ἀποκρύψῃ ἑαυτὸν ἀπ' αὐτοῦ, εἴτε κατα-
 ξιώσῃ ἐν τῷ κάστρῳ εἰσελθεῖν καὶ εὐλογεῖν αὐτὸν,
 καὶ πάντα τοὺς σὺν αὐτῷ.

ξγ'. Ὁ δὲ ὁσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος τὸ μὲν δικ-
 τοὺς γεγραμμένους ὄρκους, τὸ δὲ ἵνα πάλιν ὁ ἀρ-
 χων αὐτῷ ὑπακούσῃ ἐν τῇ περὶ τῶν πτωχῶν παρα-
 κλήσει, καταλαμβάνει τὸ κάστρον, καὶ πρὸς τὸν
 κοιτωνίτην εἰσῆλθεν. Ὁ δὲ θασάμενος σχῆμα καὶ
 πρόσωπον προφητικόν, μᾶλλον δὲ ἀγγελικόν, προσ-
 εκύνησεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ κρατήσας αὐτὸν
 τῆς χειρὸς, εἰσῆλθον ἄμφω ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ.
 Κελεύσας δὲ ἕνα τῶν πιστοτάτων αὐτῷ τὸ Εὐαγγέ-
 λιον ἐνεγκεῖν, λέγει τῷ μακαρίτῃ· Ἐπειδὴ, ἀγίε

Πάτερ, τῆ τοῦ ψεύδους ὑπολήψει τὸ ἀπιστον προσ- A
γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, θέλω σοι ὁμῶσαι πρὸς πλη-
ροφορίαν τῶν παρ' ἐμοῦ ἐπαγγελομένων σοι. Ὁ δὲ
Πατὴρ πρὸς αὐτόν· Τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου ἀποφαν-
τικῶς ἐντελλομένου καὶ λέγοντος· Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν
μὴ ὁμῶσαι ὅλους· Ἐστω δὲ ὑμῶν ὁ λόγος, Ναί, ναί,
καὶ τὸ, Οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονη-
ροῦ ἐστίν· διατὶ ἀπιστίας ὑπόθεσιν ἰσπεύδεις περι-
θεῖναι τῆ σῆ ἐνδοξότητι, καὶ ἀπὸ παρανομίας τὴν
συντυχίαν ἀπάρξασθαι; Πᾶς γὰρ ὁ ἔτοιμος εἰς εὐ-
ορκίαν, ταχὺ εἰς ψευδολογίαν, ὡσπερ καὶ τὸ ἀνά-
παινον. Ἀπεκρίνατο ὁ κοιτωνίτης· Δικαίον ἐστίν,
δοσιῶτατε, μήτε ὑμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ δούλοις τινα
ψεύδεσθαι, μήτε ἡμῖν ἀπιστεῖν τοῖς μετὰ πί-
στεως τὰ δόξαντα λέγουσιν. Λοιπὸν οὖν ἀκούων,
παρακαλῶ, τοὺς λόγους μου πιστευσέτω. Οὐκ ἐστὶ μοί
B
τις προσγενὴς ἐν τῷ βίῳ ταύτῳ ἀφ' αἵματος, εἰ μὴ
μόνον μήτηρ ἀδύνατος, τὸ εἰς ἐμὲ φιλήρον στέρ-
γουσα· ὑπάρχει δὲ μοι πλοῦτος; πολλὸς καὶ κτήσις
ἀπειρος, ἀνδραπόδων πλήθος, καὶ βοσκημάτων ἑσθλῶς
ἀναριθμητός. Ἐλογισάμην οὖν ταῦτα πάντα τῷ
Θεῷ προσηλῶσαι, μοναχῶν φροντιστήριον συστησά-
μενος, εἴπερ κατένυξεν ὁ Θεὸς τὴν ἀγιωσύνην σου,
καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει συνήρχου μοι, ὅπως
διὰ τῶν ἀγίων σου χειρῶν ἐγὼ τε καὶ ἡ τεκοῦσα τὸ
ἀγγελικὸν σχῆμα ἐνεδυσάμεθα. Ἐποιοῦν δὲ σε
ὡς νῦν μετ' ἐμοῦ, οὕτω τοῖς ἀγίοις βασιλεῦσι συγ-
καθεσθῆναι.

ξ'. Ταῦτα τὰ μέλιτος καὶ πίστεως ἀνάπλευα βή-
ματα ὁ τῆς διακρίσεως λύχνος ἐκεῖνος ἀκούσας οὐ C
συντηρήσῃ τοῖς ὑψηλοῖς ἐπαγγέλμασι τούτοις, ἀλλ'
ἤσυχῃ τὴν χεῖρα βαλὼν ἐν τῷ στήθει, ὅπερ αὐτῷ
αἰεὶ ἔθος ὄπῃρχε, καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιη-
σάμενος, τῷ κοιτωνίτῃ ἀπεκρίνατο· Ὁ μὲν σκοπὸς
τῆς θμετέρας θεοφιλίας τε καὶ συνέσεως εὐκλεῆς,
καὶ Θεῷ εὐαπόδεκτος. Πρὸς τοῦτον γὰρ ἐνάγων
ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ, παραβολικῶς ἔφησεν, ὅτι· Ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ
ἐν ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἀνθρώπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς
χαρᾶς ὑπάγει, καὶ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ
ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Ἐμοὶ δὲ ἀσύμφορόν
ἴσθι καταλείψαντα τὴν ἐρημίαν καὶ τοὺς συγκακο-
πιβοῦντάς μοι πτωχοὺς, ἀνὰ τὰς πόλεις ἀλῆσθαι,
καὶ ἀναδέχεσθαι φροντίδας πραγμάτων. Μὴ γὰρ
ἐξέλιπεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως μοναχὸς καὶ D
ἠγούμενος; ἵνα δι' ἐμοῦ κουρευθῶσιν οἱ ἐκεῖσε ἀπο-
τασσόμενοι; Εἰ δὲ καὶ ὕλως προτιμᾶς τὴν ἐμὴν
εὐθενοῦτητα, κατάλαβε τὴν ἰσχυατιὴν ἐν ἧ καθεζό-
μεθα, καὶ μεθ' ἡμῶν, τὴν τεθλιμμένην ἔδωκ' ἐδίνας.
Οὐδέποτε γὰρ δυνήσῃ πτωχὸς γενέσθαι τῷ πνεύματι,
πρὶν παντελῶς πτωχεύσῃ τῷ σώματι· ὅπερ γι-
νώσκων κατώρθωσεν ὁ ἐν ἀγίοις Ἀρσένιος. Τὰ δὲ
εἰ πάντα κατάλιπε τῆ ἑξουσία τοῦ φησαντος·

homini fidem non præstat, juramento tibi firmabo,
quæ promissurus sum. Et sanctus Pater ad ipsum:
Cum sacrum Evangelium certa sententia pronun-
tiet : « Ego autem dico vobis non jurare omnino :
sit autem sermo vester, Est, est, Non, non » ;
quod autem his abundantius est, a malo est :
cur fide minus dignam excellentiam tuam osten-
dere studes et exordium colloqui nostri ponere
iniquitatem? Omnis enim qui facilis est ad emittenda
vera juramenta, velox etiam est ad mentien-
dum, et contra. Ad quem cubicularius : Justum
est, beatissime vir, nec vobis Dei servis quemquam
mentiri, nec vos fidem non habere iis qui fideliter
dicunt; quod sibi videtur. Rogo igitur, ut audiens
fidem meis verbis tribuas. Nullus mihi est consan-
guineus in hac vita, nisi mater invalida, quæ me
materno affectu prosequitur. Divitiis porro multis
et possessione abundo, plurima mancipiorum est
mihi copia et jumentorum innumerabilis multitudo.
Hæc igitur omnia Deo dicare cogitavi, ut sacram
domum monachis construam, si Deus cor sancti-
tatis tuæ tetigerit et mecum Constantinopolim ve-
neris, ut per sacras tuas manus ego et mater mea
induemur angelico habitu (52). Facerem vero, ut
sicut modo mecum, ita cum sacris consideres in-
peratoribus.

66. Verba hæc mellis et picis plena cum audisset
illa discretionis lucerna, non fuit illectus tam
amplis promissis, sed manum quiete ad sinum
admoventes, ut semper illi moris erat, et signo
crucis sese consignans, respondit cubiculario :
Tuæ quidem pietatis prudentiæque intentio præ-
clara Deoque pergrata est : ad hanc enim nos invi-
tans Salvator, aiebat per parabolam : « Simile est
regnum cælorum thesauro abscondito in agro,
quem qui invenit homo abscondit et præ gaudio
vadit et vendit universa quæ habet, et emit agrum
illum » . Sed mihi non est utile relinquere so-
litudinem et pauperes, qui mecum asperam degunt
vitam, et vagari per urbes et curas negotiorum
suscipere. An forte Constantinopoli desunt mona-
chi et hegumeni, ut a me tondeantur, qui ibi mundo
renuntiant? Quod si omnino tenuitatem meam
præfers, confer te in secessum, in quo sedes nostra
est et arctam confice nobiscum viam, non enim
poteris fieri pauper spiritus, nisi prius omnino fias
pauper corpore : quod sciens angelorum nunc
contubernalis Arsenius egregie præstitit. Tunc vero
omnia relinque potestati ejus, qui dixit : « Meum
est argentum, et meum est aurum » , et : « Si
quis non renuntiat omnibus quæ possidet, non

⁶⁶ Matth. v, 34 37. ⁶⁷ Matth. xiii, 44. ⁶⁸ Agg. ii, 9.

Joannis Clei notæ.

(52) Scionnarius Nota 12 ad Vitam B. Bartholo-
mæi ninithus exemplis demonstrat, vulgare fuisse

Inter Græcos, habitum monachalem angelicum ap-
pillare.

potest meus esse discipulus ⁵³. » Ad hæc non A « Ἐμόν· ἐστι τὸ χρυσοῖον καὶ τὸ ἀργύρονον· » καὶ acquiescente cubiculario, sed fieri, quod ipse volebat admittente, reliquit eum beatus Pater et abiit.

« Ὅστις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής. Πρὸς ταῦτα τοῦ και-
τωνίτου ἐνισταμένου, καὶ τὸ ἴδιον θέλημα γενέ-
σθαι φιλονεικούντος, καταλιπὼν αὐτὸν ὁ μακάριος
ἐξῆλθεν.

CAPUT X.

Insidias a dæmone structas S. Nilus et episcopatum Rossanensem sibi destinatum fugi declinat : archiepiscopo consilio suo acquiescere nolenti mortem funestam prædicat : a dynasta Sarracenorum sua epistola fama que moto abductos tres monachos liberos cum variis insuper donis recipit.

67. Eunti igitur cum Davide propheta et ad suum revertenti monasterium, dum versiculum illum recitaret : « In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi ⁵⁴, » obviam fit ei puella quaedam sola (53-54) in media via, quæ præcurrentes ante ipsum projecit se transversam, cum deflectere alio non liceret beato Patri. Tunc beatus vir spiritalem assumens fortitudinem et Satanae dolum agnoscens, percutit quidem ipsam baculo, quem in manu habebat, acriter minatus : resiliit vero velociter nulla interposita mora, juxta proverbium, et abiit. Et ex eo tempore statutum habuit, ut nec sibi, nec fratrum cuiquam solis ire permitteret. Melius enim est, inquit, duos esse, quam unum : et : « Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se ⁵⁵. » In his omnibus contra adversarium beatus Pater noster Nilus cum se victorem per Deum, qui dilexit illum, et probatum pugilem præbuisset et in ferenda fame et in tentatione mutantorum lapidum in panes, necnon spernenda totius mundi gloria et pecunia, per quæ, qui labitur, tentatorum adorat, victorque non semel exiitisset, sed sæpe et in aliis plurimis tentationibus, quas multifariam multisque modis passus est, oportebat sane illum in pinnaculo quoque templi postremo probari, si in eo se vellet deorsum mittere. In quo vide, quam bene Dominum ac magistrum sit imitatus. Per illud tempus defuncto Rossani præsule (55), quærebatur, qui ad succedendum idoneus esset. Ergo omnes, a parvo usque ad magnum, uno consensu conspirarunt, ut beatum Patrem, nihil tale opinantem, tenerent et per vim ecclesiastica in sede collocarent, quippe qui vitam ageret, quam sermo exprimere non valeat, et sermonem haberet vitæ respondentem. Cum hoc cepissent consilii, primoresque populi et clerici digniores tenderent, ut executioni mandarent, quod statuerant, præcurrit quidam, remque Patri denuntiat : putabat enim, se illi gratum

ἔξ. Καὶ δὴ πορευομένη σὺν Δαβὶδ τῷ προφῆτῃ, καὶ πρὸς τὸ οἶκελον ὑποστρέφοντι μοναστήριον, ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν· « Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἢ ἑπορευομένην, ἐκρυψάν παγίδα μοι· » ὑπάντῃ αὐτῷ κατὰ μέσσην τὴν ὁδὸν μία κόρη μοναχὴ ἣτις προσδραμούσα ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἔβριψεν ἑαυτὴν ἐν στενῇ διαβάσει, ἐν ἣ ὄχι ἦν ἄλλοθεν πνευματικὴν ἀνδρίαν ἀναλαβὼν, καὶ τὸν δόλον τοῦ Σατανᾶ ἐπιγινούς, τύπτει μὲν αὐτὴν τῇ βακτηρίᾳ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐμβριμησάμενος, ἀπεπήδησε δὲ ταχέως μὴ ἐγχερούσας κατὰ τὴν παροιμίαν, καὶ ᾤχετο. Ἐκτοτε τοίνυν συνείδεν, μήτε ἑαυτῷ, μήτε οἰοδύποτε τῶν ἀδελφῶν κατὰ μόνας ἐπιτρέπειν πορεύεσθαι. Ἀγαθοὶ γὰρ, φησὶν, οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ, « Οὐαὶ τῷ ἐνὶ, ὅτι ἐὰν πέσῃ, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων αὐτόν. » Ἐν τούτοις· πᾶσιν ὑπερνηκίης ὁ δόσιος Πατήρ ἡμῶν Νεῖλος τὴν ἀντικείμενον διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτὸν Θεοῦ, καὶ δόκιμος παλαιστής ἀναδειχθεὶς ἐν τε τῇ τῆς πείνης ὑπομονῇ, καὶ τῇ τῆς ἐκ λίθων ἀρτοποιήσεως προσβολῇ· πρὸς τούτοις· τῇ τοῦ παντὸς κόσμου δόξῃ, καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἀποστροφῇ, δι' ὧν τις πίπτει τῷ πειραστῇ προσκνεῖ· καὶ ταῦτα οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις· καὶ ἐν ἑτέροις πλείστοις πειρασμοῖς καὶ νικίης πολυμερῶς τε καὶ πολυτρόπως· Ἔδει δὲ αὐτὸν καὶ ἐν τῷ περυσίῳ τοῦ ἱεροῦ ἀκολουθίας δεξιμασθῆναι, εἶγε καταδέξοιτο διὰ τούτου καταβληθῆναι· ὅρα πῶς μιμητῆς ἀνεδείχθη καὶ τούτῳ τοῦ δεσπότου καὶ διδασκάλου. Ἐν ταῖς αἰμαῖς γὰρ ταῖς ἡμέραις τελευτήσαντος τοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐν τῷ Ῥουσιάνῳ, ἑτέρου δὲ ζητουμένου τοῦ δυναμένου τὸν τόπον ἀναπληρῶσαι, μὲν γνῶμης γεγονῆσαι πάντες, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, τοῦ ἀπρεσδοκήτω· περικρατεῖς γενέσθαι τοῦ θεοπιστοῦ Πατρὸς, καὶ βίξ τούτου τῷ ὁρόνῳ τῆς ἐκκλησίας· ἐγκαθιδρῶσαι, ὡς ἄτε βίον ἔχοντα ὑπὲρ λόγον, καὶ τὸν λόγον ἐφάμιλλον κεκτημένων τῷ βίῳ. Τούτῳ τοίνυν βουλευσαμένων, καὶ ὁρησάντων ἀρχόντων τε καὶ τῶν ἐξόχων τοῦ κλήρου πρὸς τὸ πληρῶσαι τὸ δόξαν, προλαμβάνει τις, καὶ τῷ Πατρὶ ἀναγγέλλει τὸ

⁵³ Luc. xiv, 33. ⁵⁴ Psal. cxli, 4. ⁵⁵ Eccl. iv, 10.

Joannis Clei notæ.

(53-54) Sirletus versio habet *puella monacha* : μοναχὴ per *solam* tantum expressit Caryophilus ; non recte, ut videtur ; quippe quod hic *monacham* seu *solitariam* significat.

(55) Sirletus ἀρχιερατεύοντος interpretatur *archiepiscopo*, sed perperam ; etenim vox Græca pas-

sim pro primariis in sacerdotali ordine et episcopis sumitur, superiusque evidens est, tum temporis archiepiscopalem nondum fuisse sedem Rossanensem. Videri possunt, quæ circa hæc observavi ad Acta SS. Cypriani et Justinæ Comment. præf. § 6, num 76.

πράγμα, προσδοκῶν ἐν τούτῳ αὐτῷ προσαρέσκειν, A fore et acceptissimum, si tantæ rei existeret nuntius. καὶ τὰ μέγιστα χαρίσασθαι, ὡς τοιούτῳ αὐτῷ πράγματος ἀγγέλου γεγεννημένου.

ζη'. Καὶ μένοιγε τοῦ σκοποῦ οὐ διημαρτεν· ἐπευχαριστήσας γὰρ αὐτῷ ἁμέγας καὶ τότε καὶ ἕστερον, ἀπέλυσε ἐν εἰρήνῃ, καλεῖσας αὐτῷ δοθῆναι καὶ τινα εὐλογίαν. Αὐτὸς δὲ μελετήσας τὸ ἄμφορόμεινον ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐαγγελίῳ τὸ· «Φυεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἀρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσι βασιλεία, ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὸ ὄρος» ἀναχωρεῖ γοῦν καὶ οὗτος· ἐπὶ τὸ ἐνδοξέτερον ὄρος μετὰ ἐνὸς ὁδοῦ καὶ μόνον, ἀποκρυβόμενος μικρὸν ὄσον, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ βουλή ἐκείνη. Καταλαθόντες δὲ τὸ μοναστήριον οἱ ἱερεῖς σὺν τοῖς ἀρχουσι, καὶ πολλὰ γυρεύσαντες καὶ ζητήσαντες, τὰ μέγιστα ἔσπευον ἀστοχῆσαντες τοῦ βουλευμάτος. Ὡς δ' ἐπὶ πλείον καρτερήσαντες οὐδὲν ἦνουν· εὐκοπώτερον γὰρ μοναστήριον· ἢ ἐκεῖνον περιγεῖσθαι· ὑπέσβεσαν εἰς τὰ ἴδια, ἐτέρῳ τὴν προστασίαν ἐγχειρισάμενοι. Ὁ δὲ ὄσως ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῷ Κυρίῳ σὺν τῷ προφήτῃ συνέμελεν· «Ἐκράτησας, λέγων, Κύριε τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου μου. Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ ὄρανῳ, καὶ πλὴν σου τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; Ἐναντίον σου γὰρ πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου, Κύριε· καὶ σὺ ἐπίστασαι, ὅτι ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα.» Τῷ τοιούτῳ γοῦν φρονήματι· ὁ μακάριος παρέλθε τὸ μικρὸν τοῦ βίου τούτου δοξάριον, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην τιμὴν ἔδεδύξατο· νοῦν δὲ κατέστρεψεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐπάνω δεκά πόλεων, ὡς ἀψευδῶς ἐπηγγεῖλατο. Οὐδὲ γὰρ διότι τὴν ἱερωσύνην οὐ κατέδίδετο, τὸ τέλειον οὐκ ἐπολυπλασίασεν· πλείω γὰρ εἰσιν οἱ σωθέντες διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐν τῷ κοινῷ, καὶ ἐν τῷ μοναστικῷ, ἢ οὐκ ἔστιν ἐκεῖνο τὸ ἄστυ συγκλίσει οὐκ ἴστωρας. Ἐρχόμενος ποτε ὁ μητροπολίτης Βλαττων ἀπὸ Ἀφρικῆς μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων, διὰ τὸ προσκεῖσθαι αὐτῷ ἕως καιροῦ τὸν τῶν Σαρρακηνῶν βασιλεῖα, ἐν προφάσει τοῦ ἀδελφῆν αὐτοῦ εἶναι τὴν γαμητὴν ἐκεῖνον, ἔπερ οὐκ ἦν· παρέβαλε τῷ αἰγιαλῷ Ῥουσιάνου, καὶ δυσωπητικῶς τὸν μακάριον μετεπέμψατο, ἐπιθυμῶν ἀκούσαι παρ' αὐτοῦ τὰ δέοντα, καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ καρπώσασθαι.

ξθ'. Μετὰ δὲ τὸ θαρρήσασθαι αὐτῷ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἅπαντα τὰ αὐτοῦ ἐγκάρδια καὶ διαβούλια, λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· «Ἀκουσον μου, δέσποτα, τῆς συμβουλίας, καὶ μηκέτι ὀπιστρέψῃς πρὸς τὰ τῶν ἐχιδνῶν γεννήματα. Μετὰ γὰρ τὸ λίσαν κολακεῦσαι σε, τὸ

68. Nec certe illum sefellit opinio : gratiis enim illi magnus Pater actis et tunc et postea, dimisit in pace, jussitque illi dari quoddam munusculum. Ipse vero in mentem revocans, quod in sacro legitur Evangelio : « Cum cognovisset Jesus, quia venturi essent, ut raperent eum et facerent regem, fugit solus in montem ^{66.68} : » secessit pariter in interiorem montem cum uno tantum fratre, subtrahens se tantisper, dum laboretur illud consilium. At sacerdotes et viri nobiles profecti in monasterium, studiosæ perquirebant, et irritum videntes consilium, valde gemebant. Ut vero diutius expectantes nihil agebant, facilius enim erat unicornem, quam illum prehendere : reversi sunt domum et alium sibi præsumem elegerunt. At sanctus Pater exultans in Domino, cum Propheta canebat : « Tenisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi est in cælo, et præter te quid volui super terram ⁶⁸ ? nam ante te est omne desiderium meum, Domine, » et : « Tu scis, quia diem hominis non desideravi ⁶⁷. » Hoc sensu vir beatus contempsit parvam hujus vite gloriam et honorem humanum abominatus est, nunc autem constituit eum Deus super decem civitates, ut veraciter promisit. Neque enim, quia non suscepit sacerdotium, non multiplicavit talentum : nam plures sunt, qui per doctrinam oris ejus in cœnobio et solitaria vita salutem consecuti sunt, quam cives, quos oppidum illud habet. Viatto metropolitæ olim ex Africa veniens cum multis captivis, eo quod amicus illi esset quodam tempore Sarracenorum rex, prætextu quod regis uxor esset metropolitæ soror, licet revera non esset (66), appulit ad litus Rossani, et precibus egit, ut vocatus ad eum beatus Pater accederet ; cupiebat enim audire ab eo, quæ opus erant, et orationum ejus fructum percipere.

69. Ubi ergo archiepiscopus aperuisset ei cuncta sui cordis consilia, dixit ad eum Pater : Audi, reverendissime, consilium meum, nec amplius revertere ad viperarum genimina : nam post multas blanditias et honores tuum ebibent sanguinem.

^{66.68} Joan. vi, 15. ⁶⁷ Psal. lxxii, 23, 24. ⁶⁸ Psal. xxxvii, 10. ⁶⁹ Jerem. xvii, 16.

Joannis Clei notæ.

(66) Diversa est hic versio apud Martenium, ubi sic legitur : « Blatto quandoque ab Africa reversas cum multis captivis, propterea quod ad tempus Sarracenorum rex illi adversatus fuerat, excusatione eo quod ejus soror illi nupserat ; quod ne minus verum erat, applicuitque ad litora Rossani, » etc. At hæc neque textum Græcum expriment, neque sensum reddunt, qui intelligi possit.

Viatto porro is sive Blatto, sedis in Calabria archiepiscopus fuit ; sed cujus ? An Cusentinæ, an Reghienensis, an S. Severinæ ? Nulla apud Ughellum in ecclesiarum illarum serie est ejus mentio : verum aliunde nihil obest, quominus illi alterive catalogo sub finem x sæculi, ad quem vacui catis sunt, inseratur.

gladio te perimentes. De pace autem Calabriae ne labores, nec preces effundas, hoc enim universorum Domino non placet. Tunc fratris metropolitae filius: Vides, inquit, sancte Pater, quot animas reverendissimus liberavit? Respondit sanctus: Non animas, sed corpora liberavit. Prodest autem pluribus et corporum afflictio, quibus libertas multorum malorum sit ansa, quemadmodum furentibus prodest, quod medici illos ocludant et fame crucient. Quod si haec, quae molesta videntur, ad multorum salutem nihil conferrent, certe a Deo non permitterentur. Cportet tamen a potentibus auxilium eis impendi, quoad ejus fieri possit. Metropoli cum haec audisset et consilio Patris non paruisset, vaticinium in se adimplevit. At sanctus Pater noster Nilus tum nimio austerioris vitae labore, tum ingravescente jam aetate, nam fere sexagesimum agebat annum, deficientibus viribus, non valebat amplius longis itineribus pedester se committere sine periculo: itaque utebatur equo ad subsidium tragnæ imbecillitatis: nam majorem hinc partem studio servandæ continentiae, qua virtutes continentur, equum trahens ipse ibat. Queni, dum sanctus Pater cum archiepiscopo sermonem conferret, suggerente diabolo, furatus est quidam et abiit. Cum vero, eunte illo, coortuisset turbo, ex equo descendens sub quadam arbore stabat, exspectans serenitatem aeris, et fulgur e caelo lapsum percussit miserum et orco transmisit, quod non audivit dicentem: « Damnum inferre justo non est bonum ⁶⁰; » et: « Qui furabatur, jam non furetur, magis autem labore operando manibus suis, ut habeat, unde tribuat necessitatibus patienti ⁶¹. » Et ille quidem infelix peccavit, frustra operatus iniquitatem: postridie vero quidam illac transeuntes agnoverunt equum, qui ibi pascebatur, et in monasterium duxerunt, viroque justo quod suum erat, reddiderunt.

70. Alio quoque tempore miles quidam profectus est animo furandi equum e monasterio, et cum solfore jam occideret et ille e regione monasterii staret, illudque oculis prospiceret, noctem exspectans, ut nocturno tempore tenebrarum opus efficeret. Cum vero tota illa nocte perambulasset, nunquam potuit monasterio propinquare, sed incidens in prærupta et rupes inaccessas, satissimarum et laboris passus est: ubi vero illuxit, monasterium ante se vidit. Itaque vehementer obstupefactus miraculo, adiit poenitentiam agens et palam enuntians sui consilii pravitatem. Per illud tempus impiorum Agarenorum incursione devastante Calabriam et omnia prædante, sanctus Pater Nilus in arcem se contulit cum fratribus ibique tuto morabatur; tres vero segregati ab illis manserunt in monasterio, captique sunt a Sarraenis et abducti in Siciliam. Quos tamen beatus

Α αἰμὸ σου πίνονται μαχαίρα σὲ θανατώσαντες. Καὶ περὶ τῆς εἰρήνης τῆς Καλαβρίας μὴ κοπιῶ, μηδ' ἀξίου, οὐ γὰρ εὐδοκεῖ ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης ἐν τοῦτω. Λέγει δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ μητροπολίτου· Ὁρᾶς, Πάτερ ἄγιε, πόσας ὁ δεσπότης ψυχὰς ἠλευθέρωσεν; Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ ὄσιος· Οὐ ψυχὰς ἠλευθέρωσεν, ἀλλὰ σώματα. Ἀυσιτελεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ ἡ τῶν σωμάτων κάκωσις. ὄσιος τὸ ἐλευθεριάζειν πολλῶν κακῶν αὐτὸν γίνεται. Ὡσπερ αἱ παρὰ τῶν Ιατρῶν τοῖς μαινομένοις συγκλίσεις τε καὶ λιμαγχνίαι. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα δοκοῦντα λυπηρὰ τῆ τῶν πολλῶν σωτηρίᾳ ἐνέβαλεν, οὐκ ἂν πρὸς τοῦ Θεοῦ συνεχωρήθησαν γίνεσθαι. Δεῖ δὲ ὄμως τοὺς δυναμένους βοηθεῖν τοῖς τοιοῦτοις, ὅσον ἐκδέχεται. Ταῦτα ὁ μητροπολίτης ἀκούσας, καὶ τῆ τε Πατρὸς συμβουλία μὴ ὑπακούσας, τὸ προφητευσθὲν αὐτῷ ἐπ' αὐτὸν ἐτελέσθη. Ὁ δὲ ὄσιος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος τὸ μὲν ἐκ τοῦ πολλοῦ τῆς ἀσκήσεως πόνου, τὸ δὲ ἐκ τῶν χρόνων ἰκανῆς περιόδου· περὶ γὰρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη ὑπῆρχεν· ἀδυνατήσας λοιπὸν, καὶ μηκέτι ἰσχυῶν τὰς μακρὰς ὁδοὺς ἀκινδύνως πεζοπορεῖν, ἐκέρχρητο ἵππῳ πρὸς θεραπείαν τῆς πολλῆς ἀτονίας· ἐν γὰρ τῷ πλείονι τῆς ὁδοῦ μέρει, λόγῳ τῆς περιεκτικτικῆς ἰχκρρατίας ἐπισύρων αὐτὸν ἐπορεύετο. Τοῦτον τὸν ἵππον ἐν τῷ τὸν ὄσιον τυγχάνειν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὑποβληθείς τις ὑπὸ τοῦ διαβόλου, κλέψας ἀνεχώρησεν. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν χεიმῶνας αὐτῷ ἐπελθόντος, ἀποβάς τοῦ ἵππου ἴστατο ὑφ' ἐνὶ τῶν ἐνδύμων ἐνδεχόμενος παρελθεῖν τὴν σφοδρότητα τοῦ ἀέρος. Βροντῆ δὲ οὐρανὸθεν ἐλθοῦσα ἐπάταξε τὴν ταλαίπωρον, καὶ τῷ ᾄδῃ παρέπεμψε, μὴ πεισθέντα τῷ λέγοντι· « Ζημιούν ἄνδρα, οὐ καλόν. » Καὶ· « Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπέτω, ἀλλὰ κοπιάτω ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσίν, ἵν' ἔχη μεταδοῦναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. » Καὶ ὁ μὲν ἄγιος ἐκεῖνος ἡμαρταν ἀνομήσας διακενής· τινὲς δὲ τῆ ἐπαύριον τὴν ὁδὸν διερχόμενοι, καὶ τὸν ἵππον γνωρίσαντες ἐπὶ τοῦ τόπου νεμόμενον, πρὸς τὸ μοναστήριον διεσώσαντο καὶ ἀπέδοντο τῷ δικαίῳ τὸ ἴδιον.

Ὁ. Ἄλλοτε πάλιν τῶν στρατιωτῶν τις ὁρμήσας πρὸς τὸν τὸν ἵππον ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου σιλησαι, καὶ περὶ δυσμὰς ἡλίου ἐλθὼν τῆς μονῆς ἐξ ἐναντίας, ὥστε καὶ ὀφθαλμοφανῶς αὐτὸ βλέπειν, περιέμενε τὴν νύκτα, ἵνα ἐν σκότει ποιῆσῃ τὸ ἔργον τοῦ σκότους. Περιπατήσας δὲ πᾶσαν τὴν νύκτα ἐκείνην οὐδὲ ὄλως ἴσχυσε τῆ μονῆ προσεγγίσει, ἀλλὰ φάραγι καὶ κρημνοῖς ἐντυχὼν ἀβάτοις, ἀρκούντως ἐταριχεύθη. Ἡμέρας δὲ γενόμενης ἐμπροσθεν αὐτοῦ τὸ μοναστήριον εἶδεν καὶ τῷ θαύματι σφόδρα καταπλαγεῖς, εἰσῆει μετάνοῶν, καὶ τὴν οικίαν ἐξομολογούμενος κακοβουλίας. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἐπιδραμόντων τῶν ἀθέων Ἀγαρηῶν τῷ θέματι τῆς Καλαβρίας, καὶ πάντα ληίζομενος, ὁ μὲν ὄσιος Πατὴρ τὸ φρούριον καταλαθὼν σὺν τοῖς ἀδελφοῖς διεσώζετο· τρεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδιορρόθμως προσκαρτερήσαντες τῷ μοναστηρίῳ ὑπὸ τῶν Σαρράκηων ἐκρατήθησαν, καὶ ἐν Σικελίᾳ ἀπήχθησαν. Ἐκρινε γοῦν ὁ μακάριος μὴ

⁶⁰ Prov. xvii, 26. ⁶¹ Ephes. iv, 28.

παρωραθῆναι τούτους, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα μέλη ζητη- A
θῆναι, καὶ εἰς ἴδιον τόπον ἀποκατασταθῆναι. Ἐπισυν-
άζεις γοῦν ἀπὸ τε σίτου καὶ οἴνου καὶ καρποῦ ἐτέρου
μέχρι τῶν ἑκατῶν χρυσίων, καὶ βορδόνιον, ὃ ἦν
αὐτῷ δεδωκός· Βασίλειος δὲ στρατηγὸς Καλαβρίας,
καὶ δούς αὐτὰ τινι τῶν ἀδελφῶν λίαν δοκιμητάτω,
ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐν Πανόρμῳ, γράψας ἐπιστολὴν
πρὸς τὸν νοτάριον τοῦ ἐκεῖσε φυλάρχου Χριστιανώ-
τατον καὶ φιλευσεθῆ τυγχάνοντα.

αἰ. Ὅστις νοτάριος, ὑποδείξας τῷ λεγομένῳ
Ἀμηρᾷ τὰ παρὰ τοῦ οἴσου σταλέντα, ἐρμηνεύσας δὲ
αὐτῷ καὶ τὴν θαυμασίαν ἐκεῖνην ἐπιστολὴν, κα-
τεπλάγη ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τε καὶ συνέσει τοῦ μακαριω-
τάτου, ἐπιγνοὺς αὐτὸν φίλον τοῦ Θεοῦ ὄντα, καὶ
ἀνάπλευον πάσης ἀγαθωσύνης. Ἐπειδὴ τὸν οὖν οἶδεν
ἀρετῇ αἰδεῖσθαι καὶ παρὰ πολεμίοις, ἀγαγὼν τοὺς
μοναχοὺς καὶ φιλοφρονησάμενος περπύοντως, κατα-
σχῶν τε δι' ὑπόμνησιν καὶ καύχημα τὸ βορδόνιον,
ἀπέλυσεν αὐτοὺς σὺν τοῖς ταρίοις· προσθεὶς καὶ
ἱκινὴ δέρματα ἐλάφων, καὶ μνηύσας τῷ Πατρὶ
ἐκείνῳ· Σὺν τῷ παλαίῳ ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ κολασθῆναι
τοὺς σοὺς μοναχοὺς, ἐπειδὴ οὐκ ἐγνώριτάς μοι ἐν
πρώτοις σαυτὸν· εἰ γὰρ τοῦτο ἐγίνετο ἀπέστελλον
ἀν σοὶ τὸ σημεῖον τὸ ἐμὸν, ὅπερ εἰ ἐκρέμνας ἔξω ἐν
τῇ πλατείᾳ, οὐκ εἴχες ἀνάγκην οὐδεμίαν τοῦ σαλευ-
θῆναι ἀπὸ τῆς μονῆς σου, οὐδὲ ποσῶ; παραχθῆναι·
εἰ δὲ καὶ ἤξιους πρὸς με παραγενέσθαι, εἴχες ἀν-
έξυσίαν ἐν πάσῃ μου τῇ περιχώρῳ κατασκηνῶσαι,
καὶ πολλῆς ἀπήλαυες τῆς παρ' ἡμῶν τιμῆς τε καὶ
εὐλαδίας. Ταῦτα ἀποῦσας ὁ θεσπέσιος Νεῖλος, καὶ
θαυμάσας τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, τὸ τοῦ
Σαμφῶν ἐφθέγγετο πρόβλημα· Ὅτι ὄντως νῦν ἀπὸ
ἐσθλοῦτος ἐξῆλθε βρώσις, καὶ ἀπὸ μισανθρώπου
φιλανθρωπία· προσθεὶς καὶ τοῦτο πρὸς τὰς τοῦ
ἀμηρᾷ ἐπαγγελίας, ὅτι· Ταῦτα πάντα σοὶ δώσω,
ἐάν πεσὼν προσκυνήσης μοι. Ὁ δὲ συνετώτατος καὶ
ἐκκαμμένος τῷ νοῦ Βασίλειος, ὁ στρατηγός, δὲ τοσ-
αύτην πίστιν καὶ ἀγάπην ἔδειξε πρὸς τὸν Πατέρα,
δοσὴν δὲ ἑκατόνταρχος πρὸς τὸν Σωτήρᾳ προσήνεγκεν
αὐτῷ μέχρι τῶν πεντακοσίων χρυσίων, ὀμνύων
καὶ λέγων, ὅτι, Οὐκ εἰσὶ μοι ταῦτα ἐξ ἀδικίας,
ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ σπαθίου. Ἦντο γὰρ ἐγκρατήσα-
μεν τῆς Κρήτης μετὰ τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου
ἀκμῆν οὐκ ὄντος βασιλέως, εὐρήκαμεν παρὰ τινι
πρεσβυτέρῳ ἐπ' ἀληθείας τὸ ἐνδύμα τοῦ Προδρόμου,
ἐν τριχῶν καμήλου τυγχάνον, καὶ περὶ τὸν τράχη-
λον ἡμαγμένον· ὅπερ λαβὼν ὁ μακάριος ἐκεῖνος,
ἔκταν τὸ χρυσίον ἕμῳ παρεχώρησεν. Ἐξ αὐτῶν
σὺν τυγχάνοντα ταῦτα δέξαι διὰ τὸν Κύριον, καὶ
εὐξαι μοι.

⁶⁶ Matth. iv, 9.

Joannis Clei notæ.

(57) Amira non videtur proprium viri nomen, sed muneris esse. Ortum habet ab *amir*, quod Arabicis *dominum* significat, a quibus ad Saracenos et Turcas transit, apud quos urbium provincialiarumque præfecti sic appellati fuerunt. Hinc Anastasius Bibliothecarius ad synod. viii, actione 1: « Hamiram Græci vocant principem Saracenorum. Interpretatur autem, ut ferunt, lingua eorum præpositus, »

Pater non negligendos existimavit, sed requirendos ut propria membra et suo loco restituendos. Collectos igitur ex frumento, vino et aliis frugibus nummos aureos usque ad centum, dedit eidam fratri probatissimæ fidei cum jumento, quod acceperat a Basilio Calabriae stratego, misitque Panormum cum epistola ad notarium dynastæ ibi morantis Christianissimum et maxime pium.

71. Is vero legit epistolam dynastæ, quem vocant Amiram (57), et cum interpretationem quoque addidisset admirabilis epistolæ, obstupuit ille beatissimi viri sapientiam et prudentiam, agnovit enim illum Dei amicum et omnis probitatis plenum. Quoniam igitur virtus etiam apud ipsos hostes venerationi est, produxit monachos et honorifice tractavit; jumentum tamen retinuit ad rei memoriam, de qua posset gloriari, dimisitque eos cum pecunia, insuper largitus multas cervinas pelles, addensque epistolam ejusmodi ad Patrem. Quod monachi tui male habiti fuerint, erratum est tamen, cum tu mihi ab initio non innotueris; quod si fecisses, ego tibi meam tesseram misissem, quam si foris appendidisses in platea, nulla tibi fuisset necessitas recedendi e tuo monasterio, aut quamvis minimam pati turbationem. Quod si etiam non dedignareris ad me venire, posses libere in provincia mihi subjecta habitare, multoque apud nos honore et veneratione fruereris. His auditis, beatus Nilus Dei providentiam de se admiratus problema Sampsonis commemoravit. Revera nunc de comedente exivit eibus et ab inhumano humanitas. Adhuc etiam ad Sarraceni promissa illud: « Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me ». At vero prudentis mentequæ acerrima præditus Basilius strategus, tanta fide et amore affectus erga Patrem, quanta centurio prosequabatur S. Iulianoque, obtulit illi usque ad quingentos nummos aureos, jurans dicensque: Hæc ego injuste non possideo, sed meo sum adeptus gladio. Nam quando obtinuimus Cretam cum beatissimæ memoriæ Nicephoro (58), tunc temporis nondum ad imperium evecto, apud quemdam presbyterum invenimus ipsum verum Præcursoris operimentum, e pilis cameli confectum et circa cervicem cruentatum. Quod ille beatæ memoriæ sibi sumens, totum aurum mihi concessit. Inde igitur cum hæc mihi sint, accipe propter Dominum, et pro me ora.

(58) De Nicephoro Phoca viro fortissimo, qui per plures victorias ad imperii solium sibi viam fecit, hic agitur. Expeditionem ejus contra Cretam a Sarracenis occupatam, habes narratam a Cedreno ad annum mundi 6468, hujusque ad annum Christi 961 in Annalibus suis meminit Baronius.

72. Cæterum terrenorum revera contemptor A sanctus Pater noster Nilus ne respicere quidem illa dignum arbitratus, respondit, quasi mortem timens, in hunc modum : Vis, ut ob hæc stercora insidietur mihi quispiam et interficiat, et amicum tu perdas? Et ille ; Sine me sanctuarium ornare pretiosis velamentis. Et magnus Pater ad eum : Vade et da cathedrali ecclesiæ oppidi, ubi asservabuntur, nec erit, qui inde illa furetur. Et ille : Permite, inquit, ut oratorium construam maximum et pulcherrimum ; neque enim æquo animo fero videns illud e luto factum. Et Pater : Jam, inquit, nec me videre poteris, quoniam de luto compactus sum. De oratorio vero laborem noli suscipere, futurum quippe est, ut illud impii Agareni demoliantur : quin et universa Calabria manibus illorum tradetur. Hoc videns beatus Pater noster Nilus præsgo suo oculo, volensque iræ Dei cedere, noluit abire in Orientis partes, veritus opinionem, quam apud Orientales habebat (nam et ad ipsos etiam Dei emantes nostros imperatores (59) de virtute ejus fama pervenerat) fugiensque honorem, in quo apud illos fuisset : sed maluit degere inter Latinos, quippe ut illis ignotus et nequaquam apud eos in honore habitus. Verum quo majore ipse studio devitabat honores, eo celebrior et ornatiores cælesti favore fiebat et ab omnibus tanquam unus e numero apostolorum suscipiebatur et reverentia illi pariter exhibebatur. Nam cum venisset Capuam, ut retroacta omittam, quia permulta sunt, acceptusque esset honorifice a Pandulfo (60) tunc temporis principis et nobilibus viris, ita ut de eo in episcopum sibi eligendo repissent consilium, quod etiam successisset, nisi princeps morte præventus esset : tunc vocato illi ad sese S. Benedicti præposito montis Cassini (sanctissimus hic erat Haligernus [61]) injunxerunt, ut beato viro concederet monasterium, quodcumque ipse vellet, e monasterioliis sancti Patris nostri Benedicti.

οβ'. Ὁ δὲ ἐν τῷ ὑπερόπτη; τῶν ἐπιγελῶν Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλος μὴ καταδεχόμενος πρὸς αὐτὰ ἐπιβλέψαι, λέγει. πρὸς αὐτὸν, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν τοῦ φοβεῖσθαι τὸν θάνατον· θέλεις, ἵνα διὰ τὰ σκύδαλα ταῦτα ἐνεδρεύσας τις ἀποκτείνῃ με, καὶ ἀπολέσῃ; τὸν φίλον σου; Ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἀφες με ἀμφιάσαι τὸ θυσιαστήριον ἐν δύμασι πολυτίμοις. Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Ἀπελθὼν βάλε αὐτὰ ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ κάστρου, ὅπου φυλάττονται, ἐπεὶ ἐκεῖθεν οὐ κλέπτονται. Καὶ ἑσόν με, φησὶν, οἰκοδομησαὶ τὸ εὐκτήριον μέγιστον καὶ τερπνότετον· οὐ γὰρ ἀνεχομαι πῆλινον θεωρεῖν αὐτό. Καὶ ὁ Πατὴρ· Ὁρασοι, φησὶ, μηδὲ ἐμὲ ἀνέχεσθαι θεωρεῖν, ὅτι ἐκ πηλοῦ τὴν ὑπόστασιν κέκτημαι. Περὶ δὲ τοῦ εὐκτηρίου μηδὲν κοπιᾷσης, ὑπὸ γὰρ τῶν ἀθέων Ἀγαρηῶν ἀφανισθήσεται; καὶ πᾶσα δὲ ἡ Καλαβρία ταῖς χερσὶν αὐτῶν παραδοθήσεται. Τοῦτο δὲ γινούσ ὁ δσος Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλος τῷ προορατικῷ αὐτοῦ ὁμματι, καὶ βουληθεὶς τόπον δοῦναι τῇ ὄργῃ τῇ θεϊκῇ, οὐκ εὐδόκησεν ἀπελθεῖν πρὸς τὰ ἔψα μέρη τὴν ὑπόληψιν ὑφορώμενος; τὴν περὶ αὐτοῦ τῶν ἐκεῖσε· καὶ μέχρη γὰρ αὐτῶν τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων ἡ ἐνάρετος αὐτοῦ φήμη διῆλθε· καὶ τὴν τιμὴν τὴν πρὸ αὐτῶν ἀποφεύγων· ἐξελέξατο δὲ τὴν μετὰ τῶν Λατίνων ἀναστροφὴν, ὡς ἀγνωστος ὢν παρ' αὐτοῖς, καὶ μηδαμῶς παρ' αὐτῶν τιμώμενος. Ὅσον δὲ αὐτὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἀποδιδράσκειν ἐσπούδαζεν, τοσοῦτον ἡ οὐράνιος εὐκλεια αὐτὸν περιέστειλεν· καὶ πάντες ὡς ἓνα τῶν ἀποστόλων αὐτὸν ὑπεδέχοντα, καὶ τὸ σέβας ὁμοίως ἀπένεμον. Ἐλθὼν γὰρ ἐν Καπούῃ, ὅσα τὰ ὅπισθεν ἔασω διὰ τὴν πληθος, καὶ πμῆς μεγίστης τυχὼν παρὰ τε τοῦ πρίγκιπος Πανδύλφου καὶ τῶν ἀρχόντων, ὥστε βουλευσασθαι αὐτοῖς ἐπίσκοπον αὐτὸν ἑαυτοῖς καταστήσαι· καὶ προσχύρησεν ἄν, εἰ μὴ ὁ θάνατος τὴν πρίγκιπα περιέκαψεν. Τότε δὲ καλέσαντες τὸν τῷ ἁγίῳ Βενεδίκτου ἡγούμενον τοῦ ὄρους Κασσίνου· Ἀλιγέρνος οὗτος ἦν ὁ δσώτατος· παρήγγειλαν αὐτῷ τῷ δοῦναι τῷ μαχαρίτῃ μοναστήριον, οἷον ἂν θέλῃ ἐκ τῶν ὄσιου Πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου μετοχίων.

CAPUT XI.

Ad monasterium Casinense, Sarracenorum incursiones declinans, profectus, festive ab abbate Aligerno excipitur, monachosque ibidem animæ et corporis infirmitatibus liberal, et piis doctisque exhortationibus imbuat.

73. Cum vero profectus esset sanctus Pater ad D visendum inclytum illud monasterium, processit illi obviam usque ad radices montis tota monachorum caterva, sacerdotibus et diaconis eorum sacro habitu indutis, ut fit diebus festis, cereos et turibula manu ferentibus : et hujusmodi pompa

ογ' Πορευθεὶς δὲ ὁ δσος Πατὴρ πρὸς τὸ θεάσασθαι τὸ λεχθὲν περίδοξον μοναστήριον, ὑπήντησεν αὐτῷ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν ἕως τῶν θεμελιῶν τοῦ ὄρους, οἱ τε ἱερεῖς αὐτῶν καὶ διάκονοι τὰς ἱερὰς στολὰς ὡς ἐν ἰορτῇ περιβεβλημένοι, κηροῦς τε καὶ θυμιατήρια μετὰ χεῖρας φέροντες οὕτω τὸν

Joannis Clei notæ.

(59) Imperarunt una in Oriente ab anno 976 usque 1024 Basilius et Constantinus fratres, de quibus hic sermo est.

(60) Pandulfus is obiit anno 981, circa quem proinde hæc contigerunt. Irruptio autem Sarracenorum, de qua paulo supra, anno 986 agitur, ad quem in Chronico Lupus Protospatha : e Comprehenderunt Sarraceni sanctam Chiriaci

civitatem, et dissipaverunt Calabriam totam. »

(61) Haligerno acu Aligerno, ut venerabili, locum dedit Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæculo 5, parte 1, pag. 645 et seqq., ubi etiam nou pauca ex Vita S. Nili luc spectantia habes excerpta. Initia abbatie Aligerni anno 949, obitum vero 986, affigit Mabillonius.

μακάριον εἰς τὸ μοναστήριον ἀνήγαγον· οὐδὲν ἄλλο
 ἀκούοντες ἀκούειν καὶ βλέπειν, ἢ ὅτι ὁ μέγας Ἀντώνιος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας πρὸς αὐτοὺς παρεγένετο, ἢ
 ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη ὁ μέγας Βενέδικτος, ὁ θεῖος
 νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος. Καὶ γε ὀρθῶς
 λογιζόντο, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτον. Ἄπαντες
 γὰρ αὐτῶν ὡς τε σωματικοίς, ὡς τε ψυχικοίς συνεχόμενοι
 πάθεισιν ἰθεραπεύθησαν, καὶ πάντες τὰ πρός-
 φορα παρ' αὐτοῦ ἐκομίζοντο· οἱ ἐν λόγῳ τὴν
 διδασκαλίαν, οἱ ἐν ἔργῳ τὴν ποδηγίαν, οἱ ἐν
 ἀμαρτίαις τὴν διόρθωσιν, οἱ ἐν ἀρεταῖς τὴν παρά-
 κλησιν, οἱ ἐν ὑγείᾳ τὴν ἐγκράτειαν, οἱ ἐν ἀβήσυστα
 τὴν ἴασιν. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὡς περ ποτὲ τοῖς
 Ἰσραηλίταις τὸ μάννα ἐκάστω πρὸς τὴν κρᾶσιν καὶ
 τὴν ὄρεξιν μετεβάλλετο, διὸ καὶ οὐκ ἦν ταῖς φυλαῖς
 αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν, οὕτω καὶ τούτοις ὁ θαυμαστός
 διεγίγνετο. Ἀποθεραπεύσας τοίνυν αὐτοὺς τῆ θεο-
 πεμφτῆ αὐτοῦ παρουσίᾳ, καὶ πληρώσας εὐφροσύνης
 πνευματικῆς, πένυ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγασθεὶς ἐπὶ τῆ
 εὐταξίᾳ καὶ πεπαιδευμένῃ καταστάσει αὐτῶν, καὶ
 θαυμάσας τὰ αὐτῶν ὑπὲρ τὰ ἡμῶν, προεπέμπετο
 πάλιν ὑπὸ τε τοῦ ἀββᾶ καὶ τῶν ἐν ἐξοχῇ ἀδελφῶν
 εἰς τὸ μοναστήριον, ὅπου ἔδει σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ
 καθεσθῆναι. Ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲ τοῦτο ἦν τὸ καλοῦ-
 μενον Βαλλελοῦκιον. Παρακάλεσαν δὲ αὐτὸν ὁ τε ἡγού-
 μενος καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ σὺν πάσῃ τῇ ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότη-
 τει ἐλθεῖν ἐν τῷ μεγίστῳ μοναστηρίῳ, καὶ τῇ Ἑλλάδι
 φωνῇ ἐν τῇ αὐτῶν ἐκκλησίᾳ τ' ἑκάννα πληρῶσαι, ἵνα
 γένηται, φησὶν ὁ θεὸς, τὰ πάντα ἐν πάσιν· ὅπερ καὶ ὁ
 προφήτης προαναφωνῶν ἔλεγεν· Ὅτι λέων καὶ βοῦς
 ἄμα βροσθηθήσονται καὶ ἄμα τὰ παιδία αὐτῶν ἔσονται.
 Ὡς ὁ δὲ θεοπέσιος Νεῖλος τὰ μὲν πρῶτα οὐκ
 ἐπένευσεν ἀπὸ ταπεινοφροσύνης λέγων· «Πῶς ἔσομεν
 τὴν ὥδην Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας,» οἱ σήμερον
 ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν
 ὑπάρχοντες· Ὅμως διὰ τὸ συμπαρακληθῆναι ἐν τῇ
 ἀλλήλων πίστει, καὶ τὸ μέγα δοῦμα τοῦ Χριστοῦ
 δοξασθῆναι, κατεδέξατο αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ
 τυπώσας ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτοῦ ὑμνωδῶσαν πρὸς
 τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Βενέδικτον, περιέχουσαν
 πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ τεράστια γεγραμμένα·
 παραλαβὼν τε πάντα τοὺς ἀδελφούς, ὑπὲρ τοὺς
 ἑξήκοντα ὄντας, ἀνήλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ Κασσί-
 νου, καὶ τὴν ἀγρυπνίαν ἐτέλεσε παναρμονίως. Ἐφε-
 γὰρ ἀδελφοὺς μεθ' αὐτοῦ συνετοὺς, καὶ ἱκανοὺς ἐν τε
 ἀναγνώσει καὶ ψαλμῳδίᾳ, οὗς αὐτὸς κατ' ἀμφοτέρα
 ἐξεπαίδευσεν. Μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κανόνος
 συνήλθον πρὸς αὐτὸν ἅπαντες ὁ μοναχολογία μετὰ παρα-
 θέσεως τοῦ ἀββᾶ αὐτῶν καὶ γὰρ μέχρι τούτου τὴν εὐ-
 ταξίαν φυλάττουσι· καὶ θαυμάζοντες ἐπὶ τῇ αἰγλίῃ

A beatum virum ad monasterium deduxerunt, nihil
 aliud se putantes audire et videre, quam advenien-
 tem Alexandria magnum Antonium, vel excitatum
 a mortuis magnum Patrem Benedictum, sacrum
 legislatorem et magistrum eorum. Et sane recte
 judicabant, nec fefellit eos opinio. Nam quotquot
 inter ipsos aut corporis aut animi morbo labora-
 bant, omnes curati sunt et congruentia omnes ac-
 cipiebant ab eo : studiosi doctrinam, actiuosi du-
 catum, peccatores emendationem, virtute præditi
 ahortationem, incolumes continentiam, ægrotantes
 medelam, atque, ut uno verbo dicam, sicut olim
 manna Israelitis ad corporis cujusque habitudinem
 et appetitum transmutabatur, quapropter in eorum
 tribubus non erat infirmus, ita his etiam vir a-
 mirabilis se accommodabat. Itaque illis a Deo missa
 sua præsentia perfecte sanatis, spiritalique lætitia
 repletis, cum et ipse vicissim admiratus esset
 egregiam illorum disciplinam et bene ordinatam
 vivendi normam, collaudassetque instituta eorum
 plusquam nostra, deducebatur rursus ab abbate
 præcipuisque fratribus ad monasterium, in quo
 cum suis filiis ipse commoraturus erat. Sancti
 Michaelis (62) id erat, nomine Vallelucium. Tum
 præpositus et fratres rogarunt, ut una cum suis
 fratribus universis ascenderet in maximum mona-
 sterium et Græco sermone officium caneret in
 ecclesia eorum, ut fiat, inquit, Deus omnia in
 omnibus. De quo etiam Propheta vaticinatus
 erat, « Leo et bos simul pascentur et catuli eorum
 simul erunt. »

74. At venerabilis Nilus primo quidem abnuere
 præ humilitate, dicens : « Quomodo cantabimus
 canticum Domini in terra aliena, » qui nunc hu-
 miles sumus in universa terra propter peccata
 nostra ? Ut simul tamen consolatio susciperetur per
 eam, quæ communis est, fidem et magnum Christi
 nomen glorificaretur, tandem assensus est, et
 compositis hymnis de fructu laborum suorum in
 sanctum Patrem nostrum Benedictum, quibus
 cuncta vitæ ejus admiranda opera comprehende-
 bantur (63), et convocatis universis fratribus,
 (erant autem supra sexaginta), in monasterio
 Cassini ascendit et pernoctavit egregie modulando.
 D habebat enim apud se fratres acris ingenii, apte
 legentes et canentes, quos ad utrumque ipse satis
 instruxerat. Peractio officio, convenerunt ad ipsum
 omnes monachi, abbate suo permittente, nam ad
 hoc usque disciplinam servant : et admirantes
 fulgorem spiritus de vultu ejus emicantem, cupie-

“ I Cor. xv, 28. “ Isa. lvn, 25. “ Psal. xcvi, 24.

Joannis Clei notæ.

(62) Ἀρχιστράτηγος vertit Caryophilus S. Mi-
 chaelis, et recte, ut liquet apud Cangium in Glos-
 sario Græco-barbaro, ubi exempla profert probat-
 que, voce illa sanctum archangelum illum sæpius
 designari : tacite præterit Sirleus. Monasterium
 porro illa modo Valle Lucii, modo Vallilucium
 appellat Mabillonius.

(63) Hymnum illum seu canonem cum Latina
 interpretatione ad calcem Vitæ B. Bartholomæi
 excudit Sciommarius, apud quem illum, si lubet,
 vide. Unicus superest ex pluribus, quos Sanctus
 composuit, estque compendium Vitæ S. Benedicti
 a Gregorio scriptæ.

bant verba quoque audire de ore ejus. Exinde illi quæsitæ hujusmodi continuata serie proponebant. Dico nobis, Pater sancte, quod est opus monachi et quomodo misericordiam consequemur? Aperiens autem beatus Pater os suum, Latine dixit: Monachus est angelus, opus autem ejus est misericordia, pax, sacrificium laudis. Nam quemadmodum sancti angeli Deo quidem perpetuum offerunt sacrificium laudis, inter se vero mutua charitatis pace conjuncti sunt et miserantur homines, operumque illis ferunt quasi minoribus fratribus, ita et verus monachus debet in minores et advenas fratres esse misericors, amare æquales in pace, proficientibus non invidere, fidemque minime fictam et spem habere in Deum et in spiritalem Patrem. Hæc tria qui possidet, vitam agit in terris angelicam: contraria qui habet, hoc est incredulitatem, odium et inhumanitatem, omnium malorum sicut habitaculum et plane in dæmonem transit.

75. Nam ubi quis monachi habitum induerit, non amplius in eo est, ut sit homo, sed duorum alterum, aut angelus, aut dæmon videbitur. De vobis autem, fratres, confido meliora et viciniora salutem. Hæc et alia, quæ scriptis mandare nimium esset, cum vir sanctus dissuisset, puncti sunt corde. Respondens autem quidam ex iis: Cur, inquit, dictum a Davide est: Cum sancto sanctus eris, et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris? Et magnus Pater: Hoc dixit Propheta cum Deo loquens, non cum homine: nam quod sequitur, Deo convenit, non homini: « Quoniam tu populum humilem salvum facies et oculos superhorum humiliabis ». Audiverat enim David dicentem Deum: « Vivo ego Dominus, si recte mecum ambulaveris, et ego recte ambulabo tecum ». Et rursus scriptum est ad obliquos (perinde enim est ac dicere perversos): « Obliquas vias mittit Dominus, et non homo. » Cæterum hominibus præceptum est, ut inimicos diligant; benefaciant iis qui oderunt eos, et malum pro malo non reddant. Deinde interrogavit alius: Quid sibi velint illa Habacuc prophetæ verba: « Requiescam in die tribulationis meæ, ut ascendam ad populum peregrinationis meæ ». Respondit vir sanctus: Cum Apostolus dicat, « Hæc autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram »: ergo totam Scripturam in me ipsum interpreto. Audiens quippe Adam et Cain et Lamech, et omnes, qui peccando Deum offenderunt, existimo illum me esse, et non alium. Hoc igitur prophetæ dictum viro cordato congruit, sedenti in his inferioribus, in sæculi sæce, secumque cogitanti, ac dicenti: « Quousque Deum oro, nec intelligo, quæ loquor? » Tumque infert: « Observavi et conturbatum est cor meum », hoc est,

⁶⁶ Psal. xvii, 27. ⁶⁷ ibid. 28. ⁶⁸ Levit. xxvi, 3, 12. ⁶⁹ Habac. iii, 16. ⁷⁰ I Cor. x, 11. ⁷¹ Habac.

A τοῦ πνεύματος ἐκπεμπομένη ἀπὸ τῆς ιδέας αὐτοῦ ἐγλίχοντο καὶ ἀπὸ τῶν βημάτων τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐνωτιζέσθαι. Διδὸν καὶ προβλήματα συνεχῆ προσήγον αὐτῷ λέγοντες. Εἰπέ ἡμῖν, ἅγια Πάτερ, τί ἐστὶ τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ, καὶ πῶς εὐρωμεν ἔλεος; Ὁ δὲ μακάριος ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ τῇ ῥωμαϊκῇ γλώσσῃ ἔφη· Μοναχὸς ἐστὶν ἄγγελος· τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἐστὶν ἔλεος, εἰρήνη, θυσία αἰνέσεως. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τῷ μὲν Θεῷ ἀδιαλείπτως θυσίαν αἰνέσεως προσφέρουσιν, ἐν ἀλλήλοις δὲ εἰρήνην ἀγαπητικῶς κέκτηνται, ἔλεοσι δὲ καὶ ἀντιλαμβάνοντα τῶν ἀνορθῶτων ὡς μικροτέρων ἀδελφῶν, οὕτω δεῖ καὶ τὸν ἀληθῆ μοναχὸν ἔλεος μὲν ἐπιδεικνύσθαι πρὸς τοὺς ἐλαχιστοτέρους καὶ ξένους τῶν ἀδελφῶν, ἀγαπᾶν δὲ ἐν εἰρήνῃ τοὺς ἰσοτίμους, τοῖς δὲ προκόπτουσι μὴ φθονεῖν· πίστιν δὲ ἄδολον καὶ ἐλπίδα ἔχειν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἐν πνεύματι Πατέρα. Ὁ κεκτημένος τὰ τρία ταῦτα ἀγγελικὸν βίον ἐπὶ γῆς διάγει· ὁ δὲ τάναντία, τούτέστιν ἀπιστίαν, καὶ μῖσος, καὶ ἀσπλαγχνίαν, παντὸς κακοῦ καταγωγῆον γίνεταί, καὶ δαίμων προφανῶς ἀναδείκνυται.

οἱ. Ἄφ' οὗ γὰρ τις μονάσῃ, οὐκέτι διαμένει τοῦ εἶναι ἀνθρώπος, ἀλλ' ἐκ τῶν δύο ἐν, ἢ ἄγγελος, ἢ δαίμων φανήσεται. Πέπεισμαι δὲ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας. Ταῦτα καὶ ἕτερα ὑπὲρ συγγραφῆν διαγορεύσαντος τοῦ ἁγίου, κατενύγησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· καὶ ἀποκριθεὶς τις ἐξ αὐτῶν εἶπε· Διατί λέγει ὁ Δαβὶδ· Μετὰ δόσιου δόσιοι ἔση, καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτός, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις; Λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Τοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν ἐλάλησεν ὁ προφήτης, οὐ πρὸς ἀνθρώπων, καὶ γὰρ Θεῷ πρέπει τὸ ἀκόλουθον, οὐκ ἀνθρώπων, τὸ· « Ὅτι οὐ λαὸν ταπεινῶν σώσεις, καὶ ὀφθαλμοῦς ὑπηρεψάνων ταπεινώσεις. » Ἦκουσε γὰρ ὁ Δαβὶδ τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ὅτι, « Ζῶ ἐγὼ Κύριος, ἐάν ὀρθῶς πορεύσῃ μετ' ἐμοῦ, ὀρθῶς πορεύσομαι καγὼ μετὰ σοῦ. » Καὶ πάλιν γέγραπται πρὸς τοὺς σχολιοῦς, ταῦτὸν δὲ ἐστὶ καὶ ὁ στρεβλός· « Σκολιάς ἰδοὺς ἀποστελεῖ Κύριος, καὶ οὐκ ἀνθρώπος. » Ἀνθρώποις δὲ νενομοθέτηται τὸ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς, τὸ καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσι, καὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ τιμὴ μὴ ἀποδοῦναι. Πάλιν ἠρώτησεν ἕτερος· Τί ἐστὶν δὲ λέγει Ἄββακούμ ὁ προφήτης· « Ἀναπαύσομαι ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου, τοῦ ἀναβῆναι με εἰς λαὸν παροικίας μου; » Ὁ δὲ δόσιος ἀπεκρίθη· Τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι « Ταῦτα πάντα τυπικῶς συνέβαιεν ἐκεῖνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς τὴν ἡμῶν νοουθεσίαν· ἐγὼ πᾶσαν τὴν Γραφὴν εἰς ἑμαυτὸν ἐρμηνεύω. Τὸν γὰρ Ἀδάμ ἀκούων, καὶ τὸν Κάιν, καὶ τὸν Λάμεχ, καὶ πάντας τοὺς τῷ Θεῷ ἐπταικότας, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι καγὼ εἰμι ὁ τοιοῦτος, καὶ οὐχ ἄλλος. Τοῦτο τοίνυν τὸ βῆτον τοῦ προφήτου ἀνθρώπων πρέπει συνετῶ, καθημένῳ κάτω εἰς τὴν ὕλην τοῦ κόσμου, λογιζομένῳ τε καθ' ἑαυτὸν καὶ λέγοντι· « Ἔως πότε προσεύχομαι, καὶ ἂ λέγῃ οὐ νοῶ; » Τότε ἐπάγει λέγων· « Ἐφυλαξάμην, » τούτέστιν ἐσοκῆσα, καὶ ἐσεψάμην τὴν προσευχὴν τῶν χειλέων μου· εὐχομαι δὲ, ὅτι εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς

ἀναποδοῦσί μοι κακά, ὡς παίσομαι τότε καὶ τότε. Καὶ· Κρίνον με, Κύριε, κατὰ δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου, ὁ Θεός. » Καὶ ὅτι Ἐμφανῶς ὁ Θεὸς ἤξει· καὶ· Ὁὐ παρασιωπήσεται· πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ φλογιεὶ κύκλω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. »

ος. Ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια τούτοις ἐννοήσας ἐξεργά-
μνά μου τῶν χειλέων, κατανοήσας δὲ ἑμαυτὸν τὰ
ἐναντία πράττοντα τούτων, ἐφοβήθη μου ἡ καρδία,
καὶ ἐτρόμαξαν τὰ ὀστέα μου, ἡ δὲ ἰσχύς τῶν γονάτων
μοῦ ὑποκάτω μου ἐταράχθη, ὥστε στήναι μὴ δύνα-
σθαι. Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ τῆς θλίψεώς μου ἡμέρᾳ
οὐκ ἄλλως ἔγνων ἀναπαῖναν καὶ ἀπαλλαγῆναι τοῦ
τρόμου τε καὶ τοῦ φόβου, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀναβῆναι με
ἐνθα ὁ λαὸς τῆς ξενιτείας μου· ὅπου εἰσι πάντες
ξένοι καὶ παρεπίδημοι, καὶ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς
ἔχοντες· οἱ μὴδὲν ἔχοντες ἴδιον, καὶ πάντα κατέχον-
τες· διότι ἡ συκὴ μου, καὶ ἡ ἐλαία μου, καὶ ἡ
ἀμπελος, καὶ τὰ κτήνη μου οὐδὲν με ὠφελήσουσιν
ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, οὐδὲ μετὰ θάνατόν μοι καρποφο-
ρήσουσι. Εἰ δὲ ποιήσω ὁ ἐβουλεύσάμην, ἀγαλλιάσομαι
τότε ἐν τῷ Κυρίῳ, χαρήσομαι ἐπὶ τῷ Θεῷ Σωτῆρί
μου. Τούτου δὲ οὕτως ἐρμηνευθέντος κατὰ τὴν τοῦ
ἱετικοῦ τροπολογίαν, λέγει πρὸς τὸν ὄσιον ἄλλος·
Ἰδοῦ, τίμει Πάτερ, ἀποστέλλομαι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ εἰς
διακονίαν, ἐξ ἧς οὐ μικρὰν βλάβην ὑπομένω· ὁ δὲ
κανὼν παραγγέλλει ὑπακοὴν ἀδιάκριτον ἔχειν. Τί
οὖν προτιμῆσαι τῶν ἀμφοτέρων οὐκ οἶδα. Ὁ δὲ
Πατὴρ ἔφη· Περίθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ
ὑπεικτε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσουσες, φησὶν ὁ Ἀποστόλος.
Τοίνυν ἡμεῖς πάντα τὰ τῆς καρδίας ὑμῶν τῷ ἀδελφῷ
ἐξομολογησάμενοι, τῷ κρίματι αὐτοῦ τὸ πᾶν κατα-
λείψομεν. Πάλιν οὖν ἔτροχος εἶπεν· Ἐὰν ἄπαξ τοῦ
ἔτους συγκαταβῶ τῷ σώματι μου καὶ κρεωφαγήσω,
μὴ τί ποτε ἐστίν; Ὁ ὄσιος ἀπεκρίθη· Καὶ εἰ πάντα
τὸν χρόνον ὑγιαίνων, ἐν μιᾷ ὥρᾳ κρημνισθεὶς
κατέβη; τὸ σκέλος, τί κακὸν ἐστίν; Ταῦτα καὶ
πλείονα τούτων ἀπὸ Γραφῶν προβαλόντες, ἠρώτησαν
καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαββάτου νηστείας. Ὁ δὲ σύντομον
ἀπέκρισεν δειδωκώς αὐτοῖς, ἀπαλλάγῃ εἰπών· Ὁ
ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενεῖτω, καὶ ὁ μὴ
ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ Θεὸς γὰρ ἀμφο-
τέρους προσελάβετο. » Σὺ δὲ διατὶ κρίνεις τὸν ἀδελφόν
σου; Εἶτε οὖν ἐσθίομεν ἡμεῖς, εἶτε ὑμεῖς νηστεύετε,
πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιοῦμεν.

ος. Εἰ δὲ τι ἐπιλαμβάνεσθε ἡμῶν, διότι τὸ Σάβ-
βατον οὐ νηστεύομεν, βλέπετε μὴ πως εὐρεθῆτε τοῖς

consideravi et meditatus sum orationem laborum
meorum. Oro autem hoc pacto : « Si reddidi
retribuentibus mihi mala ⁷², » hæc et hæc patiar
et : « Judica me, Domine, secundum justitiam
meam et secundam innocentiam meam, Deus ⁷³ : »
et : « Deus manifeste veniet et non silebit ; ignis in
conspectu ejus exardescet et inflammabit in circuitu
inimicos ejus ⁷⁴. »

76. Hæc et similia dum proferri per os meum
considero, et a me fieri contraria video, timuit cor
meum et contremuerunt ossa mea et robur genuum
meorum subter conturbatum est, ita ut stare non
queam. In hac igitur afflictionis meæ die video,
non alia ratione me posse quiescere, tremoreque
ac timore liberari, nisi ascendendo illuc, ubi est
populus peregrinationis meæ, ubi sunt omnes
advenæ et peregrini, quorum conversatio in cælis
est, qui proprii nihil habent et omnia possident.
Nam ficus mea et olea mea, et vinea et jumentum
mea nihil mihi proderunt in die afflictionis, ne-
que post mortem mihi fructum afferent. Porro
si faciam, quod cogitavi, tunc in Domino gaudebo
et exultabo in Deo salutari meo. Hac morali et
tropologica explanatione data (64), sanctum virum
interrogavit alius : Si me mittat, venerande Pater,
abbas ad ministerium, ex quo non mediocri læ-
sione afficior, jubente regula, parendum esse nihil
dijudicando, nescio, utrum mihi præferendum sit.
Respondit Pater : « Obedite, inquit Apostolus,
præpositis vestris, et subjacete eis, ipsi enim per-
vigilant quasi rationem pro animabus vestris
reddituri ⁷⁵. » Vos igitur, ubi vestro abbati aper-
rueritis omnia cordis vestri arcana, judicio ejus
totum permittatis. Post hæc alius dixit : Si semel
per totum anni curriculum indulsero corpori meo,
et carnem comedero, quid tandem hoc erit ? Et
sanctus Pater : Et si per totum tempus bona utens
valetudine, una hora præceps cadas et crus fran-
gas, quid mali erit ? Hæc et plura de Scripturis
cum quævisissent, interrogarunt etiam de jejunio
Sabbati (65). Ille vero brevi responsione contentus,
hoc modo se expedivit. « Qui manducat, non man-
ducantem non spernat ; et qui non manducat, man-
ducantem non judicet ; Deus enim utrosque assump-
sit ⁷⁶. » Tu autem quare judicas fratrem tuum ?
Sive igitur comedimus nos, sive jejunatis vos,
omnia in Dei gloriam agimus.

77. Quod si adhuc reprehenditis, quod Sabbatū
non jejunamus, caveate, ne sanctis Patribus adver-

⁷² Psal. viii, 5. ⁷³ Ibid. 9. ⁷⁴ Psal. xlix, 3. ⁷⁵ Hebr. xiii, 17. ⁷⁶ Rom. xiv, 5.

Joannis Clei notæ.

(64) Tropologica illa interpretatio est sane paulo
longius accersita.

(65) Antiqua admodum est in Ecclesia de jeju-
nio Sabbati inter Orientales et Occidentales con-
troversia contrariaque in diversis ecclesiis obser-
vantia, ut ex SS. Ambrosii et Augustini variis
locis liquet. Vigebat in Ecclesia Romana consue-

tudo die illo jejunandi jam a S. Ambrosii tempore,
quo non erat observata in Mediolanensi, ut testatur
S. Augustinus epist. 118 ad Januarium. Videre
ad hæc possunt, quibus opus est, quæ disputat
Quesnelli Dissertatione vi ad Opera S. Leonis
Magni.

sari videamini Ecclesie columnis Athanasio, A Basilio, Gregorio et Joanni Chrysostomo, aliisque innumeris et sacris conciliis, a quibus, quod non observatum, nec etiam lege cautum est. Quin etiam Ambrosio doctore vestro, de quo legitur in ejus Vita, tota hebdomada jejunare solitum excepisse Sabbatum ac diem Dominicum. Ego vero nec ipsum sanctum Silvestrum arbitror jejunium hoc sanxisse præter consuetudinem sanctorum Patrum, nec enim potestis de hoc proferre rationem, aut canonem, nisi tantum ejus Vitæ scriptorem, cui facile nemo crediderit, quia nihil affert, unde demonstrat (66). At nos omissa verborum, jejunare enim malum non est, dicamus illud apostolicum: « Quod esca nos Deo non commendat », et quæ sequuntur. Utinam vero miseri quoque B Judæi crucifixum Dominum adorarent et vel ipsis diebus Dominicis jejunarent, nihil mihi curæ de hoc esset. Dixerunt illi: Et die Dominico jejunare non est peccatum? Respondit: Et si peccatum est, quomodo sanctus Benedictus diebus quoque Dominicis et festis jejunans, ignorabat etiam, quo die Pascha esset? Unde pro certo habendum, omne, quod sit propter Deum, bonum esse et non improbandum, nec ipsam occisionem hominis (67), ut Phinees et Samuel ostenderunt.

78. Et nos igitur bene facimus Sabbato non jejunantes in detestationem abominabilium Manichæorum eo die lugentium et calumniantium veteris Testamentum, quasi a Deo non datum; non tamen abstinemus ab operibus, ne simus similes Dei interfectores impiis Judæis. Et vos necessario jejunatis, præpurgantes vos ad sanctum Resurrectionis diem. His et pluribus aliis monachi utilitatem et voluptatem capientes, omnes stupebant et mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus, ac dicebant: Nunquam vidimus hominem Scripturas perinde explicantem. Et profecto verum opinabantur et rectissime loquebantur. Cum enim haberet ille mentem devictis cunctis affectibus purgatissimam et cælesti lumine illustratam, sermonem quoque fundebat lepidum semper et sale conditum, qui senioribus et infirmis calcar esset et auxilium; audacibus vero et temere prosilientibus frenum et retinaculum, iis vero, qui extrema utraque declinarent, apteque et juste incederent, libra perfecta et accommodata vivendi regula. Omnes, qui ad ipsum pergebant, longe prospiciens, intelligebat, prædicebatque causam adventus eorum, rerumque exitus ratam ostendebat prædicationem.

77 I Cor. viii, 8.

Joannis Clei notæ.

(66) Antiquitas hujus consuetudinis ab apostolica traditione jam olim repetita fuit, ut testantur S. Augustinus et Joannes Cassianus apud Quesnellum laudati, ubi etiam discussa habes, quæ de institutione per S. Silvestrum a Petro Damiano

ἀγίοις Πατράσιν ἐναντιούμενοι, τοῖς στόλοις τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθανασίῳ, Βασίλειῳ, καὶ Γρηγορίῳ, καὶ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ, καὶ ἄλλοις μυριοῖς, καὶ ταῖς ἀγίαις συνόδοις, οἵτινες ὁ οὐκ ἐποίησαν, οὐδὲ ἐνομοθέτησαν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Ἀμβροσίῳ τῷ ἡμῶν διδασκάλῳ, περὶ οὗ γέγραπται ἐν τῷ αὐτοῦ Βίῳ, ὅτι πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα ἐνήστευεν ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς. Ἐγὼ δὲ οὐδ' αὐτὸν τὸν ἄγιον Σιλβέστρον εἶναι ἐναντιούμενον τοῖς ἀγίοις Πατράσι ταύτην τὴν νηστείαν νομοθετησαί· οὐδὲ γὰρ δύνασθε ἀποδείξαι λόγον ἢ κανόνα περὶ τούτου, εἰ μὴ μόνον τὸν συγγραψάμενον τὸν ἐκείνου Βίον, ᾧ οὐδαὶ εὐχερῶς πιστεύει διὰ τὸ ἀναπείδειτον. Ὅμως ἡμεῖς ἀάπαντες τὰς λογολογίας· οὐδὲν γὰρ κακὸν ἡγήσασθε· εἰπωμεν τὸ τοῦ Ἀποστόλου· « Ὅτι βρώμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ, » καὶ τὰ ἐξῆς. Εἶθε δὲ καὶ οἱ ταπεινοὶ Ἰουδαῖοι προσεκύουν τὸν ἐσταυρωμένον Δεσπότην· καὶ εἰ ἐνήστευον καὶ αὐτὰς τὰς Κυριακάς, οὐδὲν μοι ἔμελεν περὶ τούτου. Λέγουσιν αὐτῷ ἐκεῖνοι· Καὶ οὐκ ἔστιν ἁμαρτία τὸ τὴν ἀγίαν Κυριακὴν νηστεύσαι; Ἀπεκρίθη· Καὶ εἰ ἁμαρτία ἐστὶ, πῶς ὁ ἅγιος Βενέδικτος τὰς Κυριακὰς; καὶ τὰς ἑορτὰς νηστεύων οὐδ' αὐτὸ τὸ Πάσχα ἠπίστατο πότε ἐστίν; Ὅθεν γνωστόν, ὅτι πᾶν πρᾶγμα διὰ Θεῶν γινόμενον, καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, οὐδ' αὐτὸ τὸ φρονεῖσαι, ὡς ὁ Φινεὶς καὶ ὁ Σαμουὴλ ἐδείξαν.

ση'. Καὶ ἡμεῖς τοῖνον καλῶς ποιοῦμεν τὸ Σάββατον μὴ νηστεύοντες, ἐναντιούμενοι τοῖς βδελυκτοῖς Μανιχαίοις, πενθοῦσιν ἐν τούτῳ, καὶ διαβάλλουσι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ μὴ δοθεῖσαν· οὐ σχολάζομεν δὲ πάλιν ἀπὸ τῶν ἔργων, ἵνα μὴ ἐξομοιωθῶμεν τοῖς θεοκτόνοις καὶ ἀσεβέσιν Ἰουδαίοις· καὶ ὑμεῖς ἀναγκαιῶς νηστεύετε, προκαθαίροντες ἑαυτοὺς τῇ ἀναστασίμῳ καὶ ἀγίᾳ ἡμέρᾳ. Ἐν τούτοις καὶ πλείοσιν ἄλλοις οἱ μοναχοὶ ὤφελθόντες καὶ ἡδυνθέντες, ἐξίσταντο πάντες καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· Ἐτι οὐδέποτε εἶδομεν ἀνθρώπων τὰς Γραφὰς ἐρμηνεύοντα ὡς τούτων τὸν ὄσιν. Κατὰ ἀληθῶς ὑπελάμβανον, καὶ ὀρθότατα ἔλεγον. Πάντων γὰρ τῶν παθῶν τὸν νοῦν καθαρῶτατον κεκτημένος, καὶ τῷ οὐρανίῳ φωτὶ λελαμπρυσμένος, ὁ λόγος αὐτοῦ ἦν πάντοτε ἐν χάριτι ἀλατι ἡρτυμένος· τοῖς μὲν ραθύμοις καὶ ἀσθενέσι κέντρον καὶ βοηθὸς χρηματίζων, τοῖς δὲ θρασέσι καὶ ὑπεραλλομένοις χαλινὸς καὶ φορβία· τοῖς δ' ἀμφοτέρωθεν ἀποκλινομένοις, εὐρύθμις τε βαδίζουσι καὶ δικαίως, ζυγὸς ἀγαθὸς, καὶ εὐχρηστος ὁδηγία. Ἀπαντας τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους βλέπων μακρόθεν, ἐνενεύει· καὶ προῦλγε τὴν αἰτίαν τῆς τούτων ἀφίξεως· καὶ ἡ ἐκβάσις τῶν πραγμάτων ἐθεβαίον τὴν πρόβρῃσιν.

aliisque tradita fuere.

(67) Quando scilicet manifesta et indubitata sunt, Dei, supremi vitæ Domini, jubentis mandata.

CAPUT XII.

Abara Pandulphi ducis Capuani vidua, impositam pro machinato homicidio pœnam implere recusanti, filii mortem ducatusque amissionem vaticinatur : nepotem suum, qui erga rem sacram irreverentem se præbuerat, videre usque ad mortem renuit; malum bono remunerat: dissolutæ vitæ monachi imminentes pœnas minatur.

ὁδ'. Οἶδα καὶ πέπεισμαι τοῦτο, ὅτι εἶχε συνήρχοντο **A** πάντες οἱ ζῶντες ὑπὸ τὸν ἥλιον, αἰτούμενοι παρ' αὐτοῦ συμβουλίαν τὴν πρόσφορον, οὐκ ἂν τοῦ συμφέροντος ἠμολοῖσαν· ἦν γὰρ ἡ βουλή αὐτοῦ ὡς βουλή Θεοῦ, μεστὴ πάσης συνέσεως καὶ ὠφελείας· φυλαττομένη μὲν, εἰς τέλος εὐκλεῆς κατανωῶσα· παραλογίζομένη δὲ, κίνδυνον ψυχῆς καὶ ζημίαν σωματικὴν προξενούσα. Καὶ εἶχον πάμπολλα κεφάλαια περὶ τούτου συντάξαι, εἶχε μὴ εἰς ἀπειρον τέλος ἐπακταίνετο ὁ λόγος, καὶ φορτικὸς ἐγενόνη. Ἐν δὲ τῶν πολλῶν ὑπάρχει καὶ τοῦτο, Τοῦ προῤῥηθέντος τελευτήσαντος Πανδάλφου, ὃς ἦν ἄρχων Καπούης, ἡ τούτου γαμετὴ, καλουμένη Ἀβάρα, οὐκ ἔλαττον ἢ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς πάσης τῆς χώρας ἐκείνης ἤρξε καὶ κατακράτησεν. Ἀυτὴ ζηλοτυπία τῆς ἀρχῆς, μᾶλλον δὲ φθόνῳ σατανικῷ κρατούμενη, **B** ὑπόβαλλει τοὺς καταλειφθέντας αὐτῇ δύο υἱοὺς δόλῳ φονεῦσαι, ἓνα τῶν κομητῶν ἀνεψιῶν αὐτῆς ὄντα, ὡς παρευδελιμοῦντα τῷ κράτει, καὶ παρὰ πάντων τιμώμενον· ὃ καὶ πεποιήκασιν. Ἡ γὰρ τούτων ὁμαίμων μετακαλεσαμένη ἔκεινον εἰς συντυχίαν, καὶ εἰσελθόντος πρὸς αὐτὴν ἀπονήρως, πρόσασιν εὐλογον οἱ ταύτης ἀδελφοὶ εὐρηκότες ἐπέδησαν αὐτῷ, καὶ μαχαίρᾳ κατέσφαξαν. Τούτων ἡ μήτηρ μετόνοιαν ἐπίπλαστον, οὐκ ἀληθῆ προσποιουμένη μεταστέλλεται δεητικῶς τὸν μακάριον Πατέρα πρὸς αὐτὴν, ὡς παρ' αὐτοῦ δεζομένη τὸ ἀντιβροπον τοῦ πταίσματος ἐπιτίμιον, εἴξαντος δὲ τοῦ ὀσίου τῇ παρακλήσει, καὶ τὸ ἄστυ καταλαβόντας ἔτρεχον ἅπαντες κατὰ τὰς **C** λεωφόρους τοῦ θεάσασθαι τὸν τίμιον αὐτοῦ χαρακτῆρα, καὶ μετασχεῖν τῆς αὐτοῦ εὐλογίας. Ἐν οἷς μὲν διάκονος, ἡγουμένη μοναστηρίου σὺν τῷ ἑαυτῆς πρεσβυτέρῳ νέψῳ ὄντι καὶ σφριγῶντι τῇ ἡλικίᾳ· συναγαγούσα δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτὴν παρθένους ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὀσίου. Ὁ δὲ μακάριος προσφατικῷ ὄμματι θεασάμενος τὰ κατ' αὐτάς, οὐκ ᾔδεισθη τὴν ἀπάντησιν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπήντησεν αὐταῖς ὡς φλογίνῃ ῥομφαίᾳ, αὐστηρῶ τῇ φωνῇ καὶ δριμυεῖ τῷ βλέμματι λέγων πρὸς αὐτάς· Τί ὄμειν καὶ τῷ νέψῳ τούτῳ, ὅμεις αἱ δοκοῦσαι εἶναι παρθένοι τοῦ συνδιάζειν μετ' αὐτοῦ; οὐ γινώσκετε ὅτι ἀνήρ

79. Scio plane et exploratum habeo, si omnes, quot sub sole sunt homines, convenissent ad petendum ab ipso opportunum consilium, futurum fuisse, ut illorum utilitati prospectum esset. Erat quippe consilium ejus quasi Dei consilium, omnis prudentiæ et utilitatis plenum : quod plane acceptum perducebat ad finem prosperum, minus vero executioni mandatum animæ, periculum et corpori damnum creabat. Hujus rei exempla possem afferre plurima, nisi immensum hoc esset et longus sermo fastidium pareret. Unum e multis hoc erit. Pandulpho Capuæ principe, de quo supra diximus, vita functo, uxor ejus, nomine Abara, non minus quam vir ipse, totius regionis illius potiebatur. Hæc zelotypia principatus, vel potius livore satanico ducta subjicit duobus, qui sibi remanserant; filiis (68), ut unum e comitibus agnatum ipsius per dolum occiderent, quasi populo magis acceptum ad principatum et apud omnes honoratum, quod et fecerunt. Nam vocatus ille a sorore eorum ad colloquium, profectus est non malo animo. At fratres ejus prætextum nacti congruentem, adorti sunt illum et gladio trucidarunt. Horum mater pœnitentem simulans, beatum Patrem ad se supplex accersit, quasi ab eo susceptura pœnæ irrogationem, quæ admissum crimen compensaret. Cum vir sanctus precibus annuisset et oppidum ingressus esset, currebant omnes per vias, ut venerandum ejus vultum inspicerent et fierent benedictionis ejus participes. Inter illos fuit diaconissa quædam monasterio præposita, cum suo presbytero juvene et robore floridæ ætatis vigente, quæ virgines sibi subditas convocaverat, et egressa erat obviam viro sancto. At beatus vir prophetico intuitu oculo statum illarum, non est veritus, quod obviam illi prodissent, sed occurrit illis tanquam ignea rhomphaea, voce aspera et oris atrocitate dicens : Quid vobis et juveni huic, ut vos, quæ virgines esse videmini, versemini cum isto? At nescitis, hunc esse virum et nescit ipse, vos esse mulieres! Si Deum non timetis, saltem homines non re-

Joannis Clei notæ.

(68) Pandulphus, Beneventi et Capuæ princeps celeberrimus, cui agnomen fuit Caputferreus, obiit Capuæ anno 981. Uxorem habuit Aloaram seu Aloariam, hic Abaram, apud Sirletum vero Avaram appellatam, Petri comitis filiam, quæ obiit anno 992. Filios plures ex illa susceperat Pandulfus : Landulfum scilicet, Pandulfum, Atenulfum, Landenulfum, Gisulfum et Laidulfum. Ex his post annum 991, quo Gisulfus obiit, duo tantum supererant, Landenulfus et Laidulfus, de quibus hic. Et enim Landulfus IV primogenitus cum fratre Atenulio sex mensibus post inortem patris in prælio contra Saracenos interit. nec multo plurius illi

D supervixit secundo loco genitus Pandulfus, qui a principe Gisulpho I adoptatus, principatum Salernitanum obtinuerat. Successit cum matre Aloara Ottonis II placito Landenulphus, et mensibus sex usque ad 12 Kalendas Maii anni 993, quo occisus est, matri supervixit. Tandem postremo natus Laidulphus fratrum principatum occupavit usque ad annum 999, quo ab Ottone III in exilium relegatus est, in eoque semen Aloaræ, suscepto Ademaro, principatum Capuanum amisit. Vide, si plura de hisce desideras, Muratorum, tom. II *Scriptorum rerum Italicarum*, pag. 303 et seqq.

veremini? Vere in vobis non video justitiæ fructum

80. His illæ auditis, cum oporteret pudore suffundi et viri justii liberam increpationem formidare, abierunt dicentes: Non est hic servus Dei, sed diabolus. Mox postridie deprehensus fuit presbyter concumbens cum sorore diaconissæ, et divulgata res est pertotam illam civitatem. Postquam beatus vir pervenit in palatium Abaræ, tremore correpta est illa ad ejus aspectum, et proci dens ad pedes ejus confitebatur et veniam petebat. Ille stare illam jussit, dixitque: Noli hoc facere, nam et ego homo peccator sum, necdum accepi potestatem ligandi et solvendi. Sed vade ad episcopos, quibus hæc judicandi potestas demandata est, et fac quodcumque illi dixerint. Respondit illa: Confessa sum episcopis peccatum meum et injunxerunt mihi, ut ter per hebdomadam psalterium recitem et egenis dem elemosynam. Sed rogo sanctitatem tuam, serve Domini, ut etiam a te audiam, quod in rem mihi sit, et peccati veniam impetrem. Et vir sanctus: Recitare quidem psalterium et elemosynas dare, tibi et pauperibus conducit, sed necem passo injuste salutem non affert nec deplorantium illum tollet mœrorem. Quid enim das, quod tantumdem valeat, quantum abstulisti? Sed si omnino vis a mea quoque tenuitate consilium capere, Deique voluntatem implere, ecce dico tibi: trade de duobus tuis filiis alterum consanguineis mortui, ut de eo faciant quodcumque liberit, et eris tunc a peccato expiata (69). Dixit enim Deus: « De manu hominis fratris ejus requiram animam ipsius hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius ⁷¹. » Et rursus: « Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit ⁷². » Neque enim infirmior es tu Saule et Jephthe judice, qui lege, quam ipsi sibi constituerant, liberos suos morti tradiderunt. Respondit illa: Non possum hoc facere, timeo enim, ne illum occidant.

81. Tunc vir sanctus zelo Dei repletus ait: Hæc dicit Spiritus sanctus. Filii tui sanguis effundetur pro sanguine, quem tu injuste effudisti et peccatum hoc de domo tua non delebitur usque in sæculum. Regnabit autem nullus de tuo semine in hac urbe, sed expelletur et succumbet inimicis suis: quoniam potentia tua confusa es, nec didicisti, quod Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat. Hæc illa cum audisset, cœpit flere ac lamentari, et oppletis auro manibus, viro

⁷¹ Gen. ix, 5 6. ⁷² Matth. xxvi, 52.

Joannis Clei notæ.

(69) Mirandum in tanto viro, et, nisi benigna interpretatione multum mitigetur, ridiculum prius consilium.

Α αὐτός ἐστιν, καὶ αὐτὸς οὐκ οἶδεν ὅτι γυναῖκας ὑμεῖς; τὸν Θεὸν μὴ φοβοῦμεναι, καὶν τοὺς ἀνθρώπους οὐκ αἰσχύνεσθε; ὅντως οὐχ ἔρω ἐν ὑμῖν κερτὸν δικαιοσύνης.

π'. Ταῦτα ἐκείναι ἀκούσασαι, δέον ἐντραπήνην καὶ καταπτῆξιν τοῦ δικαίου τὴν παρῆρησιαν, ἀνεχώρησαν λέγουσαι, ὅτι οὗτος οὐκ ἔστι δούλος Θεοῦ, ἀλλὰ διάβολος. Καὶ εὐθέως τῇ ἐπαύριον ἐκρατῆθη ὁ πρεσβύτερος κοιμώμενος μετὰ τῆς διακόνου ἑμαίμονος· καὶ ἠκούσθη ἐν ὄλῃ τῇ πόλει ἐκείνη. Κατέλαθεν οὖν ὁ ὄσιος τὸ παλάτιον τῆς Ἀράβας· ἦτις θεασαμένη αὐτὸν, καὶ σὺντρομος γενομένη προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἐξομολογούμενη, καὶ συγχώρησιν λαβεῖν αἰτουμένη. Ὁ δὲ ἀναστῆσας αὐτὴν εἶπεν· Μὴ οὕτω ποιεῖ, ὅτι καὶ γὰρ ἀνθρώπος εἰμι ἁμαρτωλὸς, οὐπω λαθὼν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς τὰ τοιαῦτα κρίνειν πεπιστευμένους· καὶ ὡς ἂν σοι εἴπωσιν, ποίησον. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη· Τοῖς μὲν ἐπισκόποις ἐξηγόρευσα τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἔδωκάν μοι ἐντολὰς τοῦ πληρεῖν τὸ ψαλτήριον τρίτον τῆς ἑβδομάδος, καὶ ποιεῖν ἔλεος εἰς τοὺς δεομένους. Παρακαλῶ δὲ τὴν σὴν ἀγιωσύνην, δοῦλε Κυρίου, τοῦ καὶ παρὰ σοῦ τὸ συμφέρον ἀκούσαι, καὶ τὴν ἄρεσιν λαβεῖν τοῦ ἡμαρτημένου. Ὁ δὲ ὄσιος ἐφη· Τὸ μὲν εἶπαι τὸ ψαλτήριον, καὶ δοῦναι ἐλεημοσύνην, σοὶ καὶ τοῖς δεομένοις ἐστὶν ὄφελος, τῷ δὲ ἀδίκως σφαγέντι σωτηρίαν οὐκ ἄγει, ὅτε τῶν ἐκείνων πενθοῦντων τὴν λύπην διασχεδᾷσει. Τί γὰρ τοσοῦτον δίδως, ὅσον ἀφελίου; Εἰ δὲ ὄλως βούλει καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς δέξασθαι βουλήν, καὶ ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἰδοὺ λέγω σοι. Παράδος ἕνα τῶν σῶν υἱῶν τοῖς ἰδίοις τοῦ τελευτήσαντος, τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτῷ εἴ τι ἂν ὄλωσιν, καὶ τότε ἀπαλλαγῆσθαι τοῦ ἁμαρτήματος. Εἶπε γὰρ ὁ Θεός, ὅτι· Ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὃ ἂν τὸ ἀνθρώπου· Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸ αὐτοῦ ἐκχυθήσεται. Καὶ πάλιν· « Πᾶς ὁ λαθὼν μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται. » Οὐ γὰρ εἰ σὺ ἀσθενετέρα Σαουλ τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ κριτοῦ Ἰεφθᾶς, οἵτινες δι' οἰκείαν ἐντολήν τὰ ἴδια τέκνα εἰς θάνατον προδδωκαν. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη·

Δ Οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι· φοβοῦμαι γὰρ, μὴ πως αὐτὸν ἀποκτείνωσι.

πα'. Τότε ὁ μακάριος ζήλου Θεοῦ πλησθεὶς ἀπεκρίνατο. Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸ αἷμα τοῦ υἱοῦ σου ἐκχυθήσεται ἀντὶ τοῦ αἵματος, οὗ ἀδίκως ἐξέχεας· καὶ ἡ ἁμαρτία αὕτη οὐκ ἐξαλειφθήσεται ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος. Ἄρξει δ' οὐδεὶς ἀπὸ τοῦ σοῦ σπέρματος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει· ἀλλ' ἔσται ἐκδιωκόμενος καὶ νικώμενος ἀπὸ τῶν ἐθρῶν αὐτοῦ ἀνθρώπων πέποιθας ἐπὶ τῇ σῇ δυναστείᾳ· καὶ οὐκ ἔμαθες, ὅτι· Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοὶ καὶ ἀνοψοί. Ταῦτα ἀκούσασα ἐκείνη ἤρξατο

κλαίειν καὶ ἀποδύρεσθαι· πλησαστά τε τὰς χεῖρας ἅ
 ρυσίου προσέφερε τῷ δικαίῳ, νομίζουσα διὰ τούτων
 αὐτὸν ἐξικεώσασθαι. Ὁ δὲ ὄντως ἀπαθὴς ἔκεινος,
 μήτε τοὺς δάκρυσι τῆς γυναικὸς κατακαμφθεὶς, μήτε
 πῶ κληθεὶ τοῦ χρυσοῦ δελεασθεὶς, μήτε τὴν ἐξουσίαν
 αὐτῆς αἰδεσθεὶς, διαρρήξας τὸ καταπέτασμα τοῦ
 κοιτῶνος, καὶ ὡς θορκὰς ἐκπηδήσας ἕχετο, τοῦτο
 λογισάμενος, ὡς αὐτὸς εἰρηκεν, ὅτι εἶπε, φησὶν, ὁ
 διάβολος· Οὗτος ὁ μοναχὸς χούς ἐστιν· ἐπιβρέξω
 αὐτὸν ὕδατι, δάκρυσι τῆς γυναικὸς, καὶ ἤδη ποιῶ
 αὐτὸν πηλὸν τοῦ τυκοῦσθαι ὡς ἂν ἐγὼ βούλωμαι. Ὁ
 ὄντως ἔργῳ ἐπλήρου τὸ, «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ
 ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ, » ὁμοίως δὲ καὶ
 τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα τὸ· «Μὴ κοινώμενοι ἁμαρ-
 τίας ἄλλοτριαις. » Καὶ τότε μὲν ὁ δόσιος ὑπεχώρησεν
 εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ. Οὐ πολὺ δὲ τὸ ἐν μέσῳ, B
 καὶ εἰς τέλος ἐξήγετο ἡ αὐτοῦ πρόβησις. Ὁ γὰρ
 μικρότερος υἱὸς τῆς λεχθεύσης ζήλω τῆς ἀρχῆς τὸν
 μεῖζον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσευχόμενον μαχαίρᾳ
 κατέσφαξεν· ἔκεινος δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ τῶν Φράγκων
 ῥηγῶ· διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δεδομένος ἀπήγετο.
 Καὶ λοιπὸν ἐν τοῖς ὀλίγοις χρόνοις πᾶς ὁ κόμπος αὐτῶν
 ἐξέλιπεν, καὶ ἡ ἐξουσία ἀπώλετο. Καὶ μὴ τις τῶν
 πάντα εὐτόλμων ἀπήνειαν τοῦ Πατρὸς, εἰς τοὺς
 ἁμαρτάνοντας καταγινωσκέτω. Ζηλωτῆς γὰρ ἦν· εἰς
 τὸ ἐκδικῆσαι τὸν νόμον Κυρίου, καθάπερ Ἕλλας ὁ
 προφήτης, οὕτως καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ὕψους
 ἐπέφερετο. Καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐξωθεν καὶ
 μηδὲως προσήκουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δοκοῦσιν
 ἰδιάζειν αὐτῷ κατὰ σάρκα, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν· C
 ἀπροσπάθειαν γὰρ πρὸς τοὺς οἰκείους ἐκυτῶ τοσαύ-
 τὴν ἐκέκτητο, ὅσην ἀποδείξει τὸ λεχθησόμενον. Ἐρῶ δὲ
 καὶ τοῦτο πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ
 διόρθωσιν τῶν τὸν Ἕλεῖ μίμουμένων.

πβ'. Υἱὸς δὲ τὸν μακάριον ἀναβρεψάσης ἀδελφῆς
 αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν τῇ μονῇ, ἀδελφότητι συνασκού-
 μενος, λίαν εὐφυῆς, καὶ κατ' ἀμφοτέρα ἐπιτηδέιος.
 Οὗτος, ὡς ἔειπεν ποτὲ μετὰ ἀδελφῶν, καὶ ἀργυροῦν βα-
 σταζῶν δισκοπότηριον, ἐνέτυχε διεϊδεσάτη πηγῇ. Βου-
 ληθέντων τοῖνον πιεῖν ἐκ τοῦ ὕδατος, αὐτὸς ἐκβαλὼν
 τὸ ἄγιον ποτήριον, καὶ λιμδίσθεὶς τῇ μετάλλου καθα-
 ρότητι, ἔπιον μετ' αὐτοῦ πάντες. Τοῦτο γνοὺς ὁ μακά-
 ριος, καὶ σφόδρα θυμωθεὶς κατ' αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ἐπι-
 τιμήσας αὐτῷ, ἀπεστράφη αὐτὸν μέχρι καὶ συντυχίας
 αὐτῆς. Ἡ δὲ ἀποστροφή αὐτοῦ ἦν ὡς ἀπαλοτριώσις
 Θεοῦ, ὑπὲρ ῥάβδον καὶ μάστιγα σωφρονίζουσα τοὺς
 ἐχέφρονας. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τῇ λύπῃ τῆς ἐπιτιμήσεως D
 συσχεθεὶς, καὶ τῇ ἀποστροφῇ τοῦ Πατρὸς καταπο-

⁷⁷ Matth. x, 16. ⁷⁸ I Tim. v, 22.

Joannis Clei notæ.

(70) Leo Ostiensis *Chronici* lib. II, cap. 10, habet, quæ huc spectant sequentia : « Prædicta vero Aloara, cum vixisset in honore suo annis circiter VIII, reliquit in principatu filium Landulfum, qui post quatuor menses a quibusdam infidelibus suis Capuanis crudeliter occisus est apud ecclesiam S. Marcelli, ipsa quinta feria sanctæ Paschæ, ad quam le more principali ejusdem civitatis eadem die processerat. » In sequentibus, ubi de punitis homicidiis agit, Landulfum inter illos non computat ; at cap. 15, sic loquitur : « Supradictus itaque imperator Otto, deposito Laidulfo... et ultra montes

82. Erat in monasterio de numero fratrum sororis et nutritiæ beati viri filius, elegantis admodum ingenii et in utramvis partem aptus. Hic aliquandocum iter faceret cum fratribus et argenteum calicem ferret, incidit in fontem limpidissimum, cumque aquam haurire ad bibendum vellent, ille sacrum calicem protulit et immodica nitoris metalli voluptate omnes abrepti in eo biberunt. Quod beatus vir cum rescivisset, ira in illum exarsit et post multas increpationes ita illum aversatus est, ut non alloqueretur quidem. Aversatio porro ejus perinde erat atque Dei aversio, qua prudentes cautiores reddebantur quam baculo et scutica. Ille vero frater mœrore increpationis oppressus et aversa-

exsiliato, eo quod in nece fratris sui consensisse dicebatur, Ademario... Capuanum tradidit principatum. » Hic nimirum liquet, submissos verisimilius fuisse a Laidulfo, qui fratrem occiderent, at hunc proprio ejus ense ictuque trucidatum, non apparet satis credibile, cum non videatur, id latere potuisse Hugonem marchionem, cujus jussu instituta super homicidio illo quaestione, sex e furca suspensos, cæteros diversis pœnis multatos scribit Leo Marsicanus, citato cap. 10.

tionem Patris confectus in gravem morbum delapsus est, quo etiam decessit. At beatus vir toto ægrotationis ejus tempore eundo in ecclesiam et redemendo et prope cellæ ejus aditum transeundo nunquam inaspexit, nunquam illum invisit, usque ad ejus e vita migrationem. Quamquam fratres omnes observaverant, si quando frater quispiam morbo laboraret et cum crebro Pater inviseret, ægrotum nunquam convaluisse. Tunc igitur unus e senioribus cum lacrymantem conspexisset Patrem et mortem fratris deplorantem, seorsum accessit, loquebaturque tanquam dolens fratris tristitiam, ex qua obiit ob aversationem Patris. At ille dixit: Nisi ego aversatus illum essem, Deus non assumpsisset. Certus autem sum, ejus animam magna lætitia fruituram propter modicam hanc tristitiam: quandoquidem non est iniquus Deus, ut e carcere tollat, et in carcerem conjiciat. Hæc fuit discretio Patris nostri Nili, supra multos sanctos Patres discretissimi et sapientissimi. Superavit enim per discretionem summi rigoris observatores et summo rigore vitæ discretissimos: superavit simplices scientia, pollentesque superavit simplicitate; vita conspicuos sermoneque celebres superavit vite splendore et utrisque præditus summa utriusque perfectione; præditus moribus peregrinis, a mundo penitus alienus, affectibus insuperabilis, animi sensibus excelsus, inflexibilis sublimibus, in humiles compatientis affectum gerens.

83. Longobardus quidam subripuit equum monasterii; accesserunt ergo ad Patrem e fratribus duo, petieruntque, ut sibi liceret persequi et recuperare equum, quod esset monasterio perutilis. Et rem peregerunt; nam cum labore multo pervenissent in oppidum, in quo fur erat, audito solum Patris nomine, statim loci dominus adductum equum, furemque ligatum illis contradidit. Reversi in monasterium et ante Patrem cum lætitia procedentes, aiebant: Adduximus tuis adjuti precibus, o Pater, equum et furem. Ille Longobardum ad se vocavit et: Num, inquit, tu frater, equum hunc vere amas? Et ille: Si non amarem, non subripuissem. Tunc Pater illi equum dono dedit, addiditque ephippium et frenum dicens: Si amas, accipe et abi. Abiit ille lætus et exsultans. Cumque obmurmurare fratres cœpissent, vocavit eos Pater, instruebatque dicens: Discite hoc, fratres, privari quomodocunque rebus, esse a peccatis liberari. An indigni sumus, quod unum caput et nos impleamus ex iis quæ narratur in Vitis sanctorum Patrum? Si Deus nostri misereri vult, nos illi ne obsistamus. Et illi: Dolet nobis, Pater, quod post multos itineris nostri labores, postquam invenimus, quod perierat, tunc illud furi largitus es. Respondit Pater: Hoc vobis feci, ut discatis re ipsa inimicos diligere et benefacere iis qui insidiantur vobis, et omnia possidere, nihil habentes, sicut nos docent Evangelium et Apostolus. Illi:

νῆθεϊς, ἀβήτοις· δεινῆ περιπέσσε τε καὶ ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ μακάριος ἐν πίστει ταῖς τῆς ἀβήρωσιαι· αὐτοῦ ἡμέραι εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῆς διόδου οὐσης ἔμπροσθεν τοῦ κελου τοῦ ἀδελφοῦ, οὐδέποτε ἐπέβλεψεν εἰς αὐτὸν. Ἡ τῆς αὐτοῦ ἐλευσεως ἤξιωσε μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. Καίτοιγε σσημείωτο παρὰ πῖσι τοῖς ὀδελφοῖς, ὅτι ἦν ἰνα ἠρῶσται ὁ ἀδελφός, καὶ ἐσύχναζε πρὸς αὐτὸν ὁ Πατήρ, οὐκ ἠγείρετο ἐκ τῆς ἀσθενείας· ἐκείνης. Τότε τοῖνον τις τῶν γερόντων ἰδὼν τὸν Πατέρα θαρρόντα μετὰ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ θρηνοῦντα τὴν στέρησιν αὐτοῦ, προσελθὼν κατὰ μόνας διελέγετο αὐτῷ, ὡς ψυχοπονούμενος περὶ τῆς θλίψεως τοῦ ἀδελφοῦ, μεθ' ἧς ἐξήλθε τοῦ σώματος διὰ τὴν ἀποστροφὴν τοῦ Πατρός. Ὁ δὲ ἔφη· Εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἀπεστράφη, οὐκ ἂν ὁ Θεὸς προσελάθετο. Πεπληροφόρημα δὲ, ὅτι διὰ ταύτης τῆς μικρᾶς θλίψεως, μεγίστης χαρᾶς καταξιωθήσεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· εἴπερ οὐκ ἄδικος ὁ Θεός, ὅπῃ φυλακῆς ἄραι καὶ εἰς φυλακὴν θείναι. Αὕτη ἡ διάκρισις τοῦ εὐδιακριτικωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατρός ἡμῶν Νεῖλου παρὰ πολλοῦ τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὑπερέβαλε γὰρ τοὺς ἀσκητικωτάτους εἴ· διακρίσει, καὶ τοὺς διακριτικωτάτους τῇ ἀσκήσει, καὶ τοὺς ἐν ἀπλότητι ἐν τῇ γνώσει, καὶ τοὺς γνωστικοὺς ἐν τῇ ἀκαχίᾳ· τοὺς ἐν βίῳ τῷ λόγῳ, τοὺς ἐν λόγῳ τῷ βίῳ, καὶ τοὺς κατ' ἀμφοτέρω ἐν τῇ ἀμορφῇ ἀκρότητι· ξένος τοῖς ἡθεσιν, ἀλλότριος παντὶ τῷ κόσμῳ, ἀταπεινωτος τοῖς πάθεσιν, ὑψηλὸς τοῖς νοήμασιν, ἀκαμπῆς τοῖς ὑψηλοῖς, συμπαθὴς δὲ τοῖς ταπεινοῖς.

πγ'. Ἐκλεψέ τις ποτε τὸν Λογγιδάρδων ἵππον τῆς μονῆς, καὶ προσελθόντες δύο τῶν ἀδελφῶν ἠτήσαντο τὸν μακάριον τοῦ καταδιώξαι καὶ ἀνευρεῖν τὸν ἵππον, ὅτι γρήσιμος ἦν πάνυ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὃ καὶ ποιήσασιν. Φθασάντων γὰρ τῶν ἀδελφῶν κόπῃ πολλῶ εἰς τὸ κάστρον, ἐν ᾧ ὁ κλέπτης ὑπῆρχεν, ἦν ἰκα τὸ τοῦ Πατρός ὄνομα καὶ μόνον ἐκείσε ἔρχων ἀκήκοεν, εὐθὺς ἀγαγὼν τὸν ἵππον καὶ τὸν κλέπτην δεδεμένον, παρέδωκε τοῖς ἀδελφοῖς. Ὑποστρεψάντων τοῖνον αὐτῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τῷ Πατρὶ μετὰ χαρᾶς προσπιπτόντων καὶ λερόντων, ὅτι δι' εὐχῶν σου, Πάτερ, ἠγάγομεν τὸν ἵππον καὶ τὸν κλέψαντα· καλεῖ ὁ μακάριος τὸν Λογγιδάρδον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὅντω; σὺ, ἀδελφὲ, ἀγαπᾶς τὸν ἵππον τοῦτον; Καὶ λέγει ἐκεῖνος· Εἰ μὴ ἠγάπων, οὐκ ἂν ἐκλεψα τοῦτον. Τότε λαβὼν ὁ Πατήρ τὸν ἵππον ἐδωκεν αὐτῷ, προσθεὶς αὐτῷ μετὰ τῆς σέλλας καὶ τὸ χαλινάριον, λέγων· Εἰ ἀγαπᾶς αὐτὸν, λάβε καὶ πορεύου· ὁ δὲ ἀπῆλθε χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος. Ἀρξάμε·ων δὲ τῶν ἀδελφῶν καταγογγύσειν τοῦ μακαρίου, καλέσας αὐτοὺς ὁ Πατήρ ἐνουθετεῖ λέγων· Μάθετε, ἀδελφοί, τοῦτο, ὅτι ἡ τῶν πραγμάτων ὀπισθόδηποτε στέρησις, ἀμαρτημάτων ἐστὶν ἀφαιρέσις· εἴτα οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι τοῦ γεροντικοῦ ποιῆσαι ἐν κεφάλαιον; Εἰ ὁ Θεὸς θέλει ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἡμεῖς αὐτῷ μὴ ἀντιτασσώμεθα. Οἱ δὲ εἶπον· Τοῦτο θλιβόμεθα, Πάτερ, ὅτι μετὰ τὸ κοπιᾶσαι ἡμᾶς πάνυ πικρὰ περιπατήσαντας, καὶ εὐρεῖν τὸ ἀπολωλός, τότε αὐτὸ ἐδώρησω τῷ κλέψαντι. Καὶ ὁ Πατήρ ἔφη·

Τούτο πεποιήκα ὑμῖν, ἵνα διδάξω ὑμᾶς ἀγαπᾶν ἄ
 ἔργω τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἀπλῶς ποιεῖν τοῖς ἐπιηρέα-
 ζουσιν ὑμᾶς· καὶ τὸ πάντα κατέχειν ὡς μηδὲν
 ἔχοντες, καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος ἡμᾶς
 ἐκιδάσκουσιν. Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Πατὴρ ἡμῶν
 Νεῖλος ταῦτα ἐφρῶναι τε καὶ ἐδίδασκεν, αἱ ἐπὶ
 στόματος φέρων τὰς χρήσεις τῶν μακαρίων καὶ
 ἔργω ἀποδείξει τὸν λόγον, καὶ τὴν μάθησιν, φρόνησιν,

πδ'. Οὐ μόνον δὲ ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ
 οὕτως ἐφωταγώγει καὶ ἤλιζεν, ἀκούων παρὰ τοῦ
 Σωτῆρος, ὅτι « Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, καὶ τὸ
 φῶς τοῦ κόσμου. » Πολλάκις γὰρ εἶπεν ἡμεῖς ἵνα
 χρῆσιν ἡ γνώμην, εἴτε τροπάριον ἐκ τῶν κανόνων,
 κατέρθωσιν ἡθους διδάσκοντα, προσκαλούμενος τοὺς
 ἀδελφοὺς ὡσπερ τινὰ κληρὸν διεδίδου αὐτοῖς τοῦ
 ἀποστηθίζεσθαι αὐτὰ· τοῖς μὲν ἰσχύουσι τὰ ὑψηλά,
 τοῖς δὲ ἀσθενεστέροις τὰ ἐλαφρά· καὶ ἐκάστη πρὸς
 τὸ πάθος ᾧ ἐπιλεονεκτεῖτο, καὶ τὸ ἐμπλαστρον τοῦ
 μαθήματος ἐπετίθει. Οἶον εἰ τις γαστρίμαργος,
 τὰ περὶ ἐγκρατείας· εἰ τις λάγνος, τὰ περὶ ἀγνείας·
 εἰ τις κενόδοξος, τὰ περὶ ταπεινοφροσύνης· εἰ τις
 γλωσσισύδης καὶ μάχημος, τὴν Ἐπιστολὴν Ἰακώβου
 τοῦ ἀποστόλου. Εἰ δὲ τις ἦν δυσμαθής, καὶ μὴ δυνά-
 μενος μνημονεύειν, γράφων τὴν γνώμην ἐν τμηματι
 χαρτίου, ἐκρέμα αὐτῷ ἐπὶ τὸν τράχηλον, ἢ περὶ
 τὸν βραχίονα αὐτοῦ, μέχρις ἔτου αὐτὴν ἀπεστήθιζεν.
 Οὕτως ἐπέσει ὁ τρισμακάριστος τοὺς ἀλάλους λα-
 λεῖν, καὶ τοὺς κωφοὺς ἀκούειν, καὶ τοὺς τυφλοὺς
 βλέπειν· τοὺς βαρβάρους εἰργάζετο θεολόγους·
 καὶ τοὺς ποτε κτηνοτρόφους, ἀνθρώπων διδασκάλους. **C**
 καὶ πολλοὺς μὲν ἀπήλλαξε δεινῶν δαιμονίων, πλειο-
 νους δὲ παθῶν ἀκαθάρτων, καὶ συνηθείας ἀτόπου·
 μείζων δὲ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον. Πολλὰ ἔχω
 τοῦ λέγειν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἔβ' με ὁ χρόνος,
 ἐπαίγομαι γὰρ πρὸς τὸ τέλος. Μετὰ τὸ τελευτῆσαι
 τὸν ἀοιδίμον Ἀλιγέρνον, τὸν καλῶς καὶ ὁσίως ποι-
 μάναντα τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτη, ἀνέστη
 ἐκ' αὐτὴν ἡγούμενος, ἕς οὐκ ἦδει τὸν ὄσιον Νεῖλον,
 ὅστις ἦν, ἀληθῶς δ' εἰπεῖν οὐδὲ τὸν Θεόν· ὅμως
 γνωρίσει· τὰ περὶ αὐτὸν τοῦτο, ὅπερ συντόμως ἔρω.

πε'. Παραβαλόντος τοῦ μακαρίου μὲτ' τῶν ἡμερῶν
 πρὸς αὐτὸν, ἔτυχεν αὐτὸν εὑρεῖν ἐν τῇ κάτω μονα-
 στηρίῳ, ἐν ᾧ ἱδρυταί πάντερονος ναὸς τοῦ ἁγιοτά-
 του Γερμανοῦ, ὑδάτων πλήθει καὶ κάλλει περιαν-
 τλούμενος. Εὗρε δὲ τὸν αὐτὸν ἡγούμενον σὺν τοῖς
 πρώτοις τοῦ μεγάλου μοναστηρίου λελουμένον, καὶ
 ἐν τῇ ἀριστηρίῳ ἐσθλοντα. Ὡς οὖν περίμενον
 εἶπεν ὁ ὄσιος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ
 ἀελαγῶν, ἀκούει ὅτι κιθαριστὴς εἰσῆλθε κιθαρίζων
 ἐν τῇ ἀριστηρίῳ. Τότε ὁ μακαρίτης Νεῖλος ἐφη
 πρὸς τοὺς συνόντας· Μέμνησθέ μου τοῦ ῥήματος,
 ἀελαφοί, ὅτι οὐ βραδύνει τοῦ ἐλθεῖν τὴν ὀργὴν Κυρίου

sensus, hæc doctrina erat beatæ memoriæ Nili
 Patris nostri, qui beatorum et sapientissimorum
 doctorum sententias in ore semper habebat et
 omni conatu adnitebatur, ut dictum opere præ-
 staret et quod addiscebatur, prudentiam pareret,
 et actio similis esset institutioni.

σοφῶν διδασκάλων, παντοίῳ τε τρόπῳ ἀγωνιζόμενος
 καὶ τὴν πράξιν κατὰ τὴν διδασίαν.

84. Nec se ipsum tantummodo, sed suos etiam
 pariter lumine implebat et sale condiebat, audiens
 a Salvatore, « Vos estis sal terræ et lux mundi ⁸¹. »
 Sæpe enim ubi in dictum, aut sententiam lucidis-
 set, aut in modulum ex Officiis sanctorum, quo
 ad corrigendos mores aliquid contineretur, fratres
 advocabat et quasi hæreditariam portionem dis-
 tribuebat, ut memoriæ mandarent, validis quidem
 sublimia dans, tenuioribus vero levia, et unicui-
 que, ut affectu laborabat, ita emplastrum docu-
 menti apponebat. Exempli gratia, si quis esset
 ventri deditus, dabat abstinentiæ præcepta; si quis
 salax, castitatis; si quis inanis gloriæ cupidus,
 humilitatis; si quis linguax et contentiosus, apo-
 stoli Jacobi Epistolam ⁸². Quod si quis esset he-
 betioris ingenii, nec vi memoriæ polleret, in par-
 vula charta scribebat sententiam et appendebat ad
 ejus cervicem, sive ad brachium, donec eam
 memoriter recitaret. Ita faciebat ter beatus Pater,
 ut muti loquerentur et surdi audirent et cæci vi-
 derent: barbaros efficiebat theologos, et juvenio-
 rum pastores mutabat in doctores hominum, et
 multos quidem ab infestis dæmonibus liberavit,
 plures vero ab impuris animi affectibus et consue-
 tudine absona: majus porro est hoc posterius
 priori. Multa habeo, quæ dicam de illo, verum
 tempus non permittit, quoniam ad finem propero.
 Defuncto celeberrimo Aligerno, qui bene sancteque
 administraverat monasterium S. Benedicti, succes-
 sit in eo hegumenus, qui beatum Nilum, qui vir
 esset, ignorabat, imo vero dici potest et Deum
 ipsum. Planum id fiet per hoc, quod paucis
 narratio.

85. Cum beatus vir profectus esset ad ipsum
 aliquando, forte illum invenit in inferiori mona-
 stero, ubi sanctissimo Germano (71) situm est
 templum, æquarum circumfluentium copia et
 amœnitate pulcherrimum. Invenit autem eundem
 hegumenum, cum primariis monasterii majoris
 lotum et prandentem in cœnaculo. Cum igitur
 vir sanctus illum exspectaret in ecclesia una cum
 sociis fratribus, audit ingressum esse citharistam
 fidibus canentem in cœnaculo. Tum ad socios
 beatus Nilus: Mementote, inquit, verbi mei, fra-
 tres: non tarda in hos homines veniet ira Domini.

⁸¹ Math. v, 13, 14. ⁸² Jac. iii, 5-7.

Joannis Clei notæ.

(71) Templum S. Germani situm est in oppido,
 quod olim S. Petri nominatum fuit et nunc ab
 eodem S. Germano appellatur. Jacet ad radicem

Casini Montis, in eoque monasterium et templum
 etiam hodie superest. Vide Mabillonium in *Anna-
 libas* ad annum Christi 720.

Surgite, abeamus hinc. Et hoc dicto, discessit. Nondum elapsus erat annus et hegumenus a principe detentus, ut conjurationis socius oculorum orbatone multatus est (72); monachi gravi morbo oppressi, usque ad mortem afflicti sunt, quidam etiam e vita cesserunt: citharista vero ille cum isset furandi causa, captus est et post multa tormenta tandem ipsi quoque oculi effossi sunt, et omnes juxta senis vaticinium calicem iræ Domini hibernunt. Verum hæc postea.

Α ἐπὶ τοῦ ἀνορωπους τούτους. Ἐγειρέσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀνεχώρησεν. Οὐπω διήλθε χρόνος, καὶ ὁ μὲν ἡγούμενος κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος δι' ἀνταρσίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθη, οἱ δὲ μοναχοὶ ἀβρῶστιά χαλεπῇ περιπεσόντες ἐθασανίσθησαν ἕως θανάτου, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέθανον· ὁ δὲ κιθαριστὴς ἐκεῖνος ἀπελθὼν εἰς τὸ κλέψαι καὶ πιασθεὶς, μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους καὶ αὐτὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθη· καὶ πάντες ἔπιον τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς τὸ ποτήριον κατὰ τὴν τοῦ γέροντος πρόβησιν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον

CAPUT XIII.

S. Nilus abbatiam Vallis-Lucii, ut locum sibi suisque nimis commodum, relinquit migratque ad alium magis solitarium in agro Cajetano; feminas, etiam principes, non nisi coactus ad colloquium admittit; ad principes magnatesque tantum pro miseris acturus, accedit. Romam profectus pro Joanne antipapa apud Pontificem et imperatorem deprecatur.

Carterum beatus Nilus commoratus in monasterio, Vallelucii titulo, ad quindecim annos, posteaquam crevisset numerus fratrum et necessaria superabundarent et monasterium esset amplum et ejus opera celebre factum, cum antea tale non esset, videbat fratres remissius affectos erga spiritale ministerium et exactam regulæ disciplinam, quam ab initio susceperant, at lata via gaudentes, concertantesque, quis eorum esset major. Ad hoc etiam contulit illis memorati hegumeni levitas, quippe qui muneribus oblectabatur et exosailli erat pietas. Hæc postquam perspexit beatus vir, sciens rerum copiam plerisque causam esse dissolutionis plenæque in tuenda religione relaxationis, surgens inde abscessit, pervagabaturque locum quærens angustum et cum labore suppeditantem necessaria corpori, ut saltem penuria victus tanquam freno ad monasticæ vitæ studium pertraherentur idiotæ. Quare confluentibus multis e circumjacentibus urbibus et invitantibus, suasque facultates beato viro offerentibus, quibusdam vero et exædificata monasteria largientibus, prorsus omnia rejecit; neque enim inveniebat in illis, quod ipse quærebat, solitudinem et quietem et

Β Ὁ τοίνυν μακαρίτης; Νεῖλος ποιήσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ λεγομένου Βαλλελοουκίου περὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη, καὶ τῶν ἀδελφῶν πλῆθυνθέντων, καὶ πάντων τῶν τῆς χρείας ὑπερεχνομένων, καὶ τοῦ μοναστηρίου μεγαλυθέντος, καὶ νομοαστοῦ γενομένου τῆ αὐτοῦ συνεργία, οὐ πρότερον ὄντος τοιοῦτου, ἐώρα τοὺς ἀδελφοὺς οὐ πάνυ φροντίζοντας τῆς πνευματικῆς λειτουργίας, καὶ τῆς τοῦ κανόνος ἀκριθείας, ἐν ᾗ ἐτετύπωντο ἀρχῆθεν, ἀλλὰ τῇ πλατεῖ αἰδῶ ἡδομένους, καὶ ἀμφιβολία περιβαλλομένους τῆς μείζονος· συνήργει δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ κουφότης τοῦ προλεχθέντος ἡγουμένου, αἵτε δωρολήπτου καὶ μισευλαβοῦς τυγχάνοντος. Ταῦτα ἰδὼν ὁ μακάριος, καὶ γνοὺς ὡς ἡ τῶν ὁλῶν ἀρθονία αἰτία καθίσταται τῆς πολλῆς ἀταξίας καὶ παντελοῦς ἀνευλαβείας, ἀναστὰς ἀπῆρεν ἐκεῖθεν, καὶ διήρχετο ζητῶν τόπον ὅπου εὖρη στενὸν καὶ κόπῃ χρητοῦντα τὴν τοῦ σώματος χρείαν, ἵνα κινῆ τῇ ἐνδοξίᾳ τῶν ἀναγκαίων ὡσπερ χαλινῶν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ τῆς ἀσκήσεως στάδιον ἐλκυσθῶσιν. (Ὅθεν καὶ πολλῶν ἀπὸ τῶν πέριξ πόλεων προστρεχόντων καὶ προσκαλουμένων, καὶ τὰς οἰκείας ὑποστάσεις τῷ μακαρίτῃ προσφέροντων, τινῶν δὲ καὶ μοναστήρια προετοιμασμένα χριζομένων, οὐδὲως αὐτὸς κατεδέξατο· οὐ γὰρ

Joannis Clei notæ.

72) Totò cælo differunt, quæ de hisce narrat Leo Ostiensis, qui patrata in Mansonem Algerini successorem crudelitatis causam in Capuanorum adversus illum ob recuperatas ab Ottone possessiones nimiumque fastum invidiam, et Alberici Marsorum episcopi pro adipiscenda Casinensi abbatiâ nefarias molitiones rejecit. Dubitanter utcumque biographi nostri dicta et ut suspecta excepit Mabillonius *Actorum sanctorum Ordinis S. Benedicti* sæculo v, parte I, pag. 631, opponens illis Leonis Marsicani testimonium, ex quo demum, neglectis, quæ hic leguntur, rem narrat in *Annalibus* ad annum Christi 996 num. 32. Difficile esset, causam biographum nostrum inter et Leonem decidere; at ego sic hujus asserto non assentiar, ut nullius momenti illius testimonium credam. Vivit biographus noster eo tempore, quo peracta sunt, et verisimiliter S. Nilo tum adfuit, nec ejus intererat, inflicteque Mansoni, quam prædixerat sanctus Pater, per Capuanos et Albericium, aut per principem, illamque, vel aliam ob causam

fuerit poena. De abbate domestico scribit L. o. atque ita loquitur ad finem capituli 16, ut narratis fidem faciat: « Ex his autem nuntiis, quos in tantum scelus (evellendos Mansoni oculos) jam dictus pseud-episcopus (Alberici) destinaverat, unum, Andream nomine, presbyterum, ego ipse, cum adhuc essem puerulus, vix sese in lecto movere valente. n recolo me vidisse, qui ultra centenariam jam vivens ætatem læcœmnia seriatis avunculo meo, sanctæ memoriæ Joanni Sorano episcopo, quotiens interrogabatur, cum lacryis confiteri solebat, ne quis forte existimet fabulosum. » Ultima hæc satis insinuant, sensisse Leonem, quod nova diversaque ab iis, quæ tum narrabantur, scriberet. Auctoritatem porro accessit a relatione hominis plusquam centenarii, quique non hæc sibi, sed avunculo suo, cum ipse adhuc puer esset, narraverit; quæ an penitus biographi auctoritatem elevare debeant, videant alii. Cæterum de iis, quæ spondet biographus, postea dicturum se, nihil invenio.

εὐρίσκεν ἐν αὐτοῖς ἢ ἐπεζητεῖ, ἐρημίαν, καὶ ἡσυ-
 χίαν, καὶ τῶν πολλῶν ἀποικίαν. Ἐλεγε γάρ, ὅτι
 οὐ συμφέρει τοῖς ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ μοναχοῖς ἄνευσις
 καὶ ἀφροντησία· οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ σχολή αὐτῶν ἐν
 προσευχῇ καὶ θεωρίᾳ καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναπτύξει,
 ἀλλ' ἐν ματαιολογίᾳ καὶ κακενθυμσίᾳ καὶ τῇ τῶν
 ματαίων περιεργίᾳ. Διόπερ εὐρίσκονται τὸν ἐν
 κίπῳ περισπασμὸν ἀποτροπὴν πονηρῶν λογισμῶν
 καὶ πολλῶν κακῶν· προτιμητέον τε τὸ, « Ἐν ἰδρωτί
 τοῦ προσώπου ἐσθίειν τὸν ἄρτον. » Οὕτω καὶ ἡ ἀπο-
 στολικὴ ἐντολὴ πληρωθῆσεται, καὶ οἱ πυκνῶς
 παρεργόμενοι συμμέτρως ἀναπαυόμενοι στεφάνων
 ἡμῖν αἰτιοὶ ἄξιῳ· γενήσονται.

πζ'. Ταύτης τῆς συνέσεως τοῦ δικαίου τινὲς τῶν
 ἀδελφῶν μηδαμῶς αἰσθηθέντες, τούναντιον μὲν
 οὖν τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν τῆς στενῆς προτιμῶντες
 ἐπαπέμειναν τῷ προλεχθέντι μοναστηρίῳ, προσδε-
 θίντες τῇ τοῦ τόπου διαναπαύσει, καὶ ἀχθεσθέντες
 τῇ στρουφνότητι τοῦ ἁγίου. Οὐ μόντοι εὐρὴν ἀνά-
 πausιν πῖσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐκεῖσε αὐτῶν ἀσκη-
 σεως· οὕτε διέλειψεν αὐτοῖς ἀκαστασία καὶ ἀταξία,
 θλίψις τε καὶ λογολεσχία· τέλος δὲ καὶ παντελῶς
 ἐξέωσθησαν καὶ ἀπῆλθον. Ὁ δὲ μακάριος μετὰ
 τῶν συναλθόντων αὐτῷ ἀδελφῶν, καὶ τοῦ αἰδίου
 Στεφάνου εὐρῶν ἐν τοῖς τῆς Γαίτας μέρεσι τοπάριον,
 ἀληθῶς δ' εἰπεῖν σπανίθριον, καὶ ἀρεσθεὶς ἐπὶ τῇ
 αὐτοῦ στενότητι καὶ ξηρότητι κατόκησεν ἐκεῖ, ἐν
 ἰνδείᾳ καὶ λείψει τῶν σωματικῶν· μετ' οὐ πολὺ δὲ
 κλειῶν ἀδελφῶν καὶ πάντων θεοφιλῶν συναλθόντων
 ἅπαντα ἐν εὐθηνίᾳ κατέστη, ἀπερίσπαστός τε ἦν
 ἐργασία, καὶ ἀδελφίαι· ψαλμῶδία, ψαλμολογίαι
 ἔχνηται, καὶ γονυκλισία πυκναί, ἐγκράτεια ἐκούσους,
 καὶ ὑπακοὴ ἀδίστατος· καὶ λοιπὸν ἅπαντα ἤνθουν
 καὶ ἔκαρποφόρου τῇ ἀρεδίᾳ τῶν λόγων καὶ ἀπαύστῳ
 διδασκαλίᾳ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Νεῖλου. Ἄλλ'
 οὐδ' αὐτὸς ὁ ἀήτητος ἐν ἀγῶσιν ἀπέκοπτε τῆς συνή-
 θους αὐτοῦ ἐγκρατείας, καὶ ἐνθῶν κατορθωμάτων·
 ἀλλ' ὅσον τῷ σώματι ἐγήρα καὶ ἐξησθένει, τοσοῦτον
 τῷ πνεύματι ἀνέθαλλε καὶ ἐδυναμοῦτο. Οὐδέποτε
 ἦν αὐτῷ παραλῦσαι νηστείαν, ἢ γεύσασθαι, ἢ πιεῖν
 κριμῶ μὴ νενομισμένῳ, ὡς ἔθος τῶν γηρασκόντων.
 Οὐδέποτε ἔγεύσατο κρέατος, ἢ τὸ σῶμα ἐλούσατο
 μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ· καὶ ταῦτα ἐν βαθεῖ γῆρᾳ·
 ἑκατοστὸς γὰρ ἀποθνήσκει πέντε δεόντων· καὶ νό-
 σοις μεγάλαις καὶ ποικίλαις πυκτεύων οὐ μόνον διὰ
 τὸ γῆρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολλὴν κακουχίαν καὶ
 ἀρατον σκληραγωγίαν. Εἰς τοιαύτην γὰρ ἔξιν
 ἠγωνίσαστο καὶ ἤγαγεν ἑαυτὸν, ὅτι καὶ εἰ ἤθελε
 φαγεῖν ἢ πιεῖν πρὸς τὸ ἀνακτήσασθαι ἑαυτὸν οὐκ
 εἶα αὐτὸν ἢ συνήθεια· ἀλλ' οὐδὲ ὑπνοῦ ἰδύνατο με-
 τασχεῖν τὸ ἀρκοῦν.

πη'. Πολλάκις δὲ καὶ ἐαυτοῦ ἐξίστατο, καὶ ἐπι

⁶¹ Gen. iii, 19.

Joannis Clei notæ.

(75) Ex hisce chronotaxim aliquam Vitæ sancti Patris deduxi Comment. prævii num. 7, quem consule.

A secessionem a frequentia hominum. Aiebat enim, ætatis hujusce monachis non esse utilem animi remissionem et socordiam, vacare enim eos non orationi, contemplationi et Scripturarum explanationi, sed vaniloquio pravisque cogitationibus et ad res inanes curiositati. Quapropter laboris occupationem esse illis pravaram cogitationum multorumque malorum devitationem; idcirco amplectendum esse illud, « In sudore vultus tui vesceris pane ». Ita vero impleri apostolicum præceptum, et eos, qui crebro per nos transeunt, modica quiete fruentes, coronarum nobis auctores merito fieri.

87. Hanc viri justi prudentiam fratres non percipientes, imo late patentem viam angustæ præferentes, persisterunt in dicto monasterio, alligati commodis loci et sancti Patris severitatem ægre ferentes. Nec tamen frui quiete potuerunt cunctis diebus, quibus illud inhabitarunt, nec defuit ibi inordinatio et confessio. angor et futilitas, donec tandem omnino ejecti extrusique sunt. At beatus Pater cum fratribus, quos habuerat comites, et cum celeberrimo Stephano in Cajetæ finibus cum parvulum reperisset locum, imo ut vere dicam, desertum siccitate secessum, placente angustia et ariditate ejus, illum incoluit, initio quidem in magna victus inopia, sed non multo post fratribus, cunctis sane Dei amantibus, haud paucis, convenientibus, subsecuta est rerum omnium affluentia. Itaque assiduus erat labor, jugis psalmodia, crebræ recitationes psalmodum et frequens genuflexio, abstinentia spontanea et non coacta obedientia. Et sane jam florebant omnes fructumque ferebant irrigatione sermonum et perenni magisterio deiferi Patris nostri Nili, et ipse in perferendis arduis laboribus invictus nihil de solita abstinentia remittebat divinisque exercitiis, sed quo magis corpore senescebat et imbecillior fiebat, tanto acrius spiritu refflorescebat et vires acquirebat. Nunquam sibi indulsit ut jejunium solveret, aut degustaret, biberetque præter constitutum tempus, ut moris est senibus: carne semper abstinnit et balneo nunquam est usus usque ad mortem, idque jam decrepitis senex (agebat enim quintum et nonagesimum annum (73), cum mortuus est magnisque et variis morbis afflictus, non tantum propter senectutem, sed etiam ob nimiam vitæ asperitatem et, quæ vix enarrari queat, disciplinæ austeritatem. Eo enim habitudinis per labores sese redegerat, ut si vellet, etiam comedere vel bibere ad recreandas vires; id sibi consuetudo non permitteret et peræque somno se dare congruenti non posset.

88. Non raro etiam mentis patiebatur abstractio-

neu, diuque vocis usu carens astantium quoque presentiam non sentiebat, quanquam et in ipsa exstasi, si quando aliquid submurmuraret, e sacræ liturgiæ responsionibus verba proferebat : ut puta, « Concede, Domine, » vel, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus, » et similia : quandoque etiam psalmum, « Beati immaculati, » recitare audiebatur. Quod si quis e fratribus postea quisisset ab eo : Quid tibi contigit, Pater, et ubi hactenus eras? Respondebat : Consenui, filii, et deliro et oppressus dæmone sum et ignoro quod patior. Quin et accedentibus ad illum importune et a contemplatione mentis aversantibus renuntiari jubebat, dæmone agitari senem, nec posse ad quemquam venire. Sed quo magis ipse contendebat et abjiciebat sese, eo latius divulgabatur et percrebrescebat fama ejus, et æcurrerant omnes, ut viderent et loquentem ipsum audirent. Itaque Cajete quoque principem rogavit uxor (74), ut irent salutatum Dei servum. Ille vero : Significemus, inquit, hoc illi primum, ne forte grave videatur et affectus molestia fugiat e regione nostrâ et servi Dei jacturam faciamus. Significarunt igitur de hoc, multis precibus agentes; sciebant enim illum vehementer aversari colloquia feminarum, et mulieribus non patere aditum in ejus monasterium. At contra vir sanctus hæc ad illam perferri jussit. Ignosce mihi propter Dominum : nam quando vivebam in sæculo, dæmone exarbitabar; ideoque ex quo sum factus monachus, curatus sum : nunc vero si feminam videro, statim dæmon revertitur et cruciat me (75). Hæc ubi audivit et intellexit mulier, majori exarsit desiderio videndi ipsum et tamdiu colluctata est, donec venit et ejus salutatione dignata est. Præceperat tamen, ne ul'a oppidana mulier sequeretur, sed omnes eam sequerentur viri. Ergo beatus vir, postquam paucis illam docuisset de pudicitia, de cleemosyna, deque timore Dei, domum remisit gaudentem.

89. Et ipse quidem ægerrime ferebat et magno studio devitabat commercia principum terræ, ut originem inanis gloriæ et perniciem animæ. Cæterum cogebatur id tolerare ob molestiam, quam exhibebant injuriam passi et injuste ab illis oppressi, quorum sæpe multos ex eorum faucibus vel per epistolam solam extraxit. Et si quis colligeret hujusmodi ab eo scriptas epistolas, librum posset conficere valde utilem et magno usui futurum. Quod idem fecit pro Philagatho archiepiscopo cive suo. Quando enim ille insatiabili aviditate Romanam sedem invasit, non contentus mundano fastigio, ad quod illum Deus præter opinionem evexerat (asm apud utrumque imperium magnos honores

πλείστον διέμενον ἄρωνος, καὶ τῶν παρόντων μὴ αἰσθανόμενος. Πλὴν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκστάσει εἰ ποτέ τι ἐλάλησεν, ἐκ τῶν τῆς θείας λειτουργίας ἀποκρίσεων ἀπεφθέγγετο· εἶπον τὸ, « Παράτχου, Κύριε: » ἢ τὸ, « Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος, » καὶ τὰ ὅμοια· ἄλλοτε δὲ καὶ τὸν ἄνωμον στιχολογῶν τῆρισκετο. Εἰ δὲ τις μετὰ ταῦτα τῶν ἀδελφῶν ἠρώτα αὐτὸν, Τί σοι γέγονε, Πάτερ; καὶ ποῦ ἦς ἕως ἄρτι; ἀπεκρίνετο· ὅτι Ἐγγήρασα, τέκνον, καὶ ἐληρίσασα, καὶ ἐδειμονίσθη, καὶ τί πάσχω οὐκ οἶδα. Ἄλλὰ καὶ τοῖς παραβάλλουσιν ἀκαίρως, καὶ ἀπασχολοῦσιν αὐτὸν ἐκ τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας, ἐκέλευε λέγειν, ὅτι Ἐδαιμονίσθη ὁ γέρον, καὶ οὐ δύναται τι ἀπαντῆσαι. Ὅσον δὲ αὐτῷ; ἐξουθενεῖ καὶ ἐταπεινέου αὐτὸν, τοσοῦτον διήρχετο καὶ ἐμεγαλύνετο ἡ φήμη αὐτοῦ· καὶ πάντες; ἔτρεχον τοῦ θεάσασθαι αὐτόν, καὶ ἀκούσαι τῆς συντυχίας. Ἐν μιᾷ γοῦν παρακαλεῖ τὸν τῆς Γαίτας ἀρχοντα ἡ σύμβριος αὐτοῦ ἀπελθεῖν εἰς προσκύνησιν τοῦ δοῦλου τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀνὴρ· Δηλώσωμεν πρῶτον αὐτῇ, μὴ πως φανῇ αὐτῷ βάρυ, καὶ ἀχθεσθεὶς φύγη ἀπὸ τῆς χώρας ἡμῶν, καὶ ζημιωθῶμεν τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ. Τάτε μνησούσιν αὐτῷ περὶ τούτου, πολλὰ παρακαλοῦντες αὐτόν· ἐγγινωσκον γάρ, ὅτι σφόδρα ἀποστρέφεται τὴν συντυχίαν τῶν γυναικῶν· καὶ ὅτι οὐδέποτε εἰσέρχεται γυνὴ ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ. Ἄντιδηλοῖ οὖν αὐτῇ ὁ θεὸς λέγων· Συμπάθησόν μοι διὰ τὸν Κύριον, ὅτι ἤνικα ἤμην κοσμικὸς, ἔδαιμονιζόμεν· καὶ διὰ τοῦτο ἀπ' οὗ γέγονα μοναχὸς, ἐξέλιθην· νυνὶ δὲ ἐὰν ἴδω γυναῖκα, πάραυτα ὁ δαίμων ὑποστρέφει καὶ κολάζει· με. Ταῦτα ἡ γυνὴ ἀκούσασα καὶ νοήσασα, πλεον ἀνεπετέρωθη πρὸς τὸ αὐτὸν θεάσασθαι· καὶ τοσοῦτον ἐπύκτευσεν, ἕως ὅτου ἦλθε καὶ ἠξιώθη τῆς αὐτοῦ προσκυνήσεως· παρήγγειλε μέντοι μηδεμίαν τῶν γυναικῶν τοῦ ἀστέος ἀκολουθεῖν, ἀλλὰ πάντας ἀνδρας συμπορευθῆναι αὐτῇ. Ὁ δὲ μακάριος ὄλιγα περὶ σωφροσύνης, καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ φρόνου Θεοῦ νουθετήσας αὐτὴν, ἀπέλυσε μετὰ χαρᾶ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

πθ'. Αὐτὸς μὲν οὖν ἄθλος μέγα ἤγειτο, καὶ σφόδρα ἀπεστρέφετο τὴν τῶν ἐνδόξων τῆς γῆς συντυχίαν, ὡσπερ πρόξενον κενοδοξίας καὶ ψυχικῆς ζημίας. Ἠνάγκαζε δὲ τοῦτον τοῦτο καταδέχεσθαι ἡ τῶν παρ' αὐτῶν ἀδικουμένων καὶ πλεονεκτουμένων ἐνόχλησις, οὗς πολλάκις διὰ γραφῆς αὐτοῦ καὶ μόνης ἐκ τῶν φαρύγγων αὐτῶν ἀνέσπασεν. Καὶ εἰ τις ἀν τὰς τοιαύτας ἐπιστολάς αὐτοῦ συνελέξατο, πάνυ ὠφέλιμον καὶ χρησιμωτάτην βίβλον ἐξ αὐτῶν συστήσει ἡδύνατο. Οὕτω δὲ πεποίηκεν καὶ εἰς τὸν συμπολιτην αὐτοῦ Φιλάγαθον τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ἠνίκα γὰρ ὁ βῆθεις ἐπέδη τῷ Ῥώμης ἀπλήστως θρόνῳ, μὴ ἀρκεσθεὶς τῇ τοῦ κόσμου μεγαλειότητι, ἢ Θεὸς παραδύξιος αὐτὸν ὑπερφύσεν· ἐν ἄμφω γὰρ τοῖς βασι-

Joannis Clei notæ.

(74) Quis hic Cajetanus princeps fuerit, quæ ejus uxor, quæ tanto desiderio flagravisset sanctum virum conveniendi, alibi non reperio.

(75) In sensu morali potuit hæc verissime sanctus dicere, quod expertus esset ex femina-

rum colloquio et aspectu tentationes a dæmone immixtas : atque hoc sane sensu intelligenda sunt, ne humilitas ad mendaciam imprudenter deflecterit.

λείους δεδόξατο · ὁ μὲν οἶα γινώσκων τὸ μέλλον, Α
 ἐπίστελλον αὐτὸν δυσωπῶν παραχωρήσαι τῇ ἀνθρω-
 πινῇ δόξῃ, ἄτε ταύτης εἰς κόρον χρῆσάμενον, καὶ
 ἡσυχίᾳ πρὸς τὴν μοναχικὴν κατάστασιν ἀνακάμψαι.
 Ἐκεῖνος δὲ οὐ διέλιπεν συντασσόμενος, ἕως οὗτου
 ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ ἐκδωχθέντι προέδρῳ,
 καὶ τῆς αὐτῶν ἀφορήτου ὀργῆς ἔργον ἐγένετο. Στε-
 ρηθεὶς γὰρ παρ' αὐτῶν τῶν χρεωδιστέρων μελῶν,
 ὀφθαλμῶν λήγω καὶ γλώττης καὶ μύτης, ἔβριπτο εἰς
 φυλακὴν ἑλεεινὸς τε καὶ ἀποστράτευτος. Ταῦτα
 ἀκούσας ὁ θεοφόρος Πατήρ, καὶ τὴν καρδίαν τῇ
 Οὐρανῷ καταπισθεὶς, ἠναγκασθῆν ἐν τοιοῦτῳ γήρῃ
 καὶ νόσῳ καὶ καιρῷ (τεσσαρακοστῇ γὰρ ἦν) τὴν
 ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ τῷ βασιλεὶ μετὰ παρακλη-
 σιας προσελθεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς σὺν τῷ πατριάρχῃ,
 ἀκούσαντες τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, προῦπήντησαν αὐτῷ Β
 καὶ κρατήσαντες αὐτὸν ἀμφοτέρωθεν τῶν χειρῶν,
 ἀνήγαγον εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καθίσαντες αὐτὸν
 μέσον· κακίνοι ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν κατεφι-
 λουν τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Λ'. Ὁ δὲ ὁσιος, εἰ καὶ σφόδρα ἐδαρύνετο καὶ
 ἔστανεν ἐπὶ τοῖς οὕτω γινομένοις, ὅμως πάντα
 ὑπέμενε, εἰ πως ἐπιτύχοι τοῦ αἰτήματος· καὶ φησι
 πρὸς αὐτοὺς· Συγχωρήσατέ μοι διὰ τὸν Κύριον τῷ
 ἁμαρτωλῷ παρὰ πάντα ἀνθρώπους καὶ ἡμιθνήτω
 γέροντι, ὅτι ἀνάξιος ὑπάρχω τῆς φοιούτης τιμῆς·
 μᾶλλον ἐμὸν ἔστι τὸ προσκυνεῖν τοὺς τιμίους πόδας
 ὑμῶν, καὶ σέβασθαι τὰς τοιαύτας ἀξίας ὑμῶν. Πλὴν
 ἐλήλυθα πρὸς τὴν ἐνδοξότητα ὑμῶν, οὐ δόξης ὀρεγ-
 μενος, ἢ δωρεῶν, ἢ προσδῶν μεγίστων, ἀλλὰ χάριν C
 τοῦ πολλὰ δουλεύσαντος ὑμῖν, καὶ κακῶς διοικηθέν-
 τος παρ' ὑμῶν· τοῦ ὑμᾶς ἀμφοτέρους ἀπὸ τοῦ
 βαπτίσματος ἀναδεσγμένου, καὶ παρ' ὑμῶν τοὺς
 ὀφθαλμοὺς ἐξορωρυγμένου. Δέομαι τῆς φιλευσεβείας
 ὑμῶν δωρῆσασθαι μοι αὐτὸν, ἵνα καθίσας μετ' ἐμοῦ,
 κλαύσωμεν ἀμφοτέροι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Τότε ὁ
 βασιλεὺς ἐπιδακρύσας μικρὸν (οὐ γὰρ ἦν ἀληθῶς
 τὸ πᾶν τῆς αὐτοῦ βουλή) ἀπεκρίθη τῷ μακαρίῳ·
 Πάντα ἐσμέν ἔτοιμοι τοῦ πληρῶσαι τὰ δοκούντα τῇ
 σῇ ἀγασύνῃ, εἴγε καὶ σὺ ἐπακούσης τῆς ἡμῶν
 παρακλήσεως, καὶ καταδέξῃ τοῦ λαβεῖν μοναστήριον
 ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, οἷον ἂν βούλη, καὶ εἶναι μεθ'
 ἡμῶν διὰ παντός. Τοῦ δὲ γέροντος ἀπαναινομένου
 τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβὴν, προέτεινε αὐτῷ τὸν D
 ἅγιον Ἀναστάσιον, ὡς ἔξω θορούβου ὑπάρχοντα,
 καὶ ἀεὶ τῷ ἡμετέρῳ γένει προσαναφέροντα. Καὶ δὴ
 καταδέξατο σπουδάζων τοῦ ζητουμένου τυχεῖν δωρη-
 ματος. Ὁ δὲ ἅγιος πάπας ἐκεῖνος μὴ χορτασθεὶς
 ἐφ' οἷς ἔπραξεν εἰς τὸν προῤῥηθέντα Φιλάγαθον·

adeptus erat) sanctus Pater, quippe qui prævidebat,
 quod futurum erat, scribebat illi rogans, ut lu-
 manam non affectaret gloriam, quod ea jam exsa-
 tiatus esset, sed ad quietem status monastici re-
 mearet. Ille vero dum se ad hoc parare dicit, ad-
 venientibus imperatore et præsule ejecto (76), in-
 tolerandam eorum expertus est iram. Orbatus
 enim per ipsos maxime necessariis membris, ocu-
 lis, inquam, lingua et naso, coniectusque in carce-
 rem plenus miseriarum et omni-ope destitutus
 jacebat. His auditis Deo plenus Pater, mœrore
 cordis urgente, coactus fuit homo id ætatis, tam
 gravi morbo affectus et id temporis, quadragesi-
 male enim agebatur jejuniū, Romam proficisci et
 supplicibus votis adire imperatorem. Imperator
 autem cum patriarcha, audito ejus adventu, pro-
 diere obviam et prehensa hinc inde manu ejus
 adduxerunt in patriarchium, medium sedere juben-
 tes, illi vero ad dextram et sinistram manus ejus
 deosculabantur.

90. At vir sanctus licet ad hæc nimium afflicta-
 retur et gemeret, omnia tamen sufferebat, si quo
 pacto posset obtinere, quod petebat, et ait ad illos:
 Ignoscite mihi omnium maximo peccatori et semi-
 mortuo seni per Dominum, indignus enim sum
 tanto honore. Meum potius est procumbere ad
 honorabiles vestros pedes et venerari tam eximias
 vestras dignitates. Sane accessi ad gloriam vestram
 non gloriæ cupidus, aut largitionum, aut maximor-
 um proventium, sed in beneficii loco petiturus
 illum, qui multum vobis inservivit et male a vobis
 tractatus est, qui utrumque vestrum de fonte bap-
 tismatis suscepit, et oculorum a vobis erutorum
 luce privatus est. Obsecro studium pietatis vestræ.
 ut illum mihi dono detis, quo mecum sedeat, si-
 mulque peccata nostra defleamus. Tunc imperator
 paulum collacrymatus (neque enim totum, quod
 successerat, erat revera de ejus consilio) respon-
 dit beato Viro: Parati sumus ad implenda omnia,
 quæ tuæ pietati placent, si et ipse nostram petiti-
 onem audiveris et non dedignatus fueris accipere
 monasterium in hac urbe, quodcunque volueris,
 ut nobiscum perpetuo maneat. Recusante sene
 commorationem in urbe, protulerunt illi sanctum
 Anastasium, procul a turba positum et Græcicæ
 genti semper addictum. Itaque annuit, cupiens
 sibi donari, quod petebat. Verum papa ille immi-
 tior (77) non expletus malis, quibus Philagathum,
 de quo supra memini, affecerat, produxit illum et

Joannis Clei notæ.

(76) Gregorio nimirum V, Romano pontifice, qui ante Bruno appellabatur, eratque Ottonis III imperatoris consanguineus; natus nimirum ex Ottone duce, qui marchiam Veronensem tum temporis obtinebat. Hunc porro in lucem ediderat Luitzuarda Ottonis Magni filia. Vide Muratorium in *Annalibus Italiæ* ad annum 996 et in *Antiquitatibus Italicis* dissert. 41. Quæ dicit scriptor de miraculis extra Ecclesiam, intellige de apparen-

tibus, vel patris ab illis, qui deinde a fide desciverunt.

(77) Papam immitem appellat biographus: at Petrus Damianus et Chronographus Saxo crudelitatem totam Romanis, veritas, ne impunitum dimitteret imperator, affricant. Vide, si plura de hisce desideras, quæ scripsi Gloriæ posthumæ SS. Cypriani et sociorum § 3, num. 27 et 28.

sacerdotali habitu super ipsum discisso circumdedit per totam urbem.

91. Quo audito, sanctus senex vehementer indoluit, nec amplius ab imperatore archiepiscopum petiit. Quod ubi animadvertit imperator, misit quemdam de suis archiepiscopis blando prapotentem eloquio, qui senis animum leniret. Ad quem vir sanctus : Vade, inquit, dicito imperatori et papæ : Hæc ait delirus ille senex : Donastis mihi hunc cæcum, non ob mei timorem, non ob magnam meam potèntiam, sed ob unius Dei amorem. Nunc igitur quæcunque illi mala addidistis, non ipsi, sed mihi fecistis, quin imo in Deum ipsum contumeliosi fuistis. Estote igitur scientes fore ut, quemadmodum vos non doluistis vicem, nec miserti estis ejus, quem Deus tradidit manibus vestris, ita vobis quoque Pater cœlestis peccata nequaquam dimissurus sit. At verbosus ille archiepiscopus sanctum virum sermonibus onerabat, excusando imperatorem et papam. Quare senex, demisso ante illum capite, dormire se simulabat. Et is cum vidisset sermones suos prorsus non attendi, recessit. Statim ergo vir sanctus cum sociis fratribus consensens equis per totam illam noctem confecit iter, pervenitque ad suum monasterium, orationi sibi que vacans Deumque jugiter propitians. Non multos post dies papa quidem e numero vivorum vi exturbabatur, quasi tyrannus, ut dicentes quosdam audivi (78), et effossis sibi oculis, quos pendentes ad genas ferebat, ea pompa sepulturæ mandabatur. Imperator autem pœnitentiæ causa susceptum indicans laborem, ab urbe ad Garganum pedibus iter fecit, veneraturus Michaellem archangelum : in reditu beati viri hospitium iuvisit.

92. Cum igitur ex edidiori loco monasterium conspexisset et fratrum tuguria circa oratorium fixa : Ecce, inquit, tabernacula Israel in deserto, ecce regni cœlorum cives. Hi non ut habitatores, sed ut viatores hic manent. At sanctus vir jussit thuris suffitum præparari, quo obviam illi profectus est cum universis fratribus : quem etiam summa cum humillitate et reverentia venerabundus salutavit. Et imperator supposita manu, qua subnitentur senex, una cum illo oratorium ingressus est : et peracta oratione, imperator viro sancto : Domi-

Α ἀγαγὼν τε αὐτὸν, καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν διαβύβηξας ἐπ' αὐτῷ, περιήγαγεν αὐτὸν πάσαν τὴν Ῥώμην.

Ἰα'. Ὅπερ ἀκούσας ὁ ἅγιος γέρον, καὶ πάνυ λυπηθείς, οὐκέτι ἠτήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ὡς δὲ ἔγνων τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ἀποστέλλει ἓνα τῶν αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπων λίαν στωμύλον πρὸς τὸ θυσωπήσαι τὸν γέροντα. Πρὸς δὲ εἶπεν ὁ ὄσιος· Ἄπελθε, εἰπέ τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πάπῃ· Τάδε λέγει ὁ ἐξηχος γέρον· Ἐχαρίσασθέ μοι τὸν τυφλὸν τοῦτον οὔτε διὰ τὸν ἐμὸν φόβον, οὔτε διὰ τὴν μεγάλην μου δυναστείαν, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. Νῦν οὖν ὅσα αὐτῷ προσεθήκατε, οὐκ αὐτῷ, ἀλλ' ἐμοὶ ἐποιήσατε, μάλλον δὲ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐνυβρίσατε. Ἔστε τοίνυν γινώσκοντες, ὅτι καθὼς ὑμεῖς οὐ συνεπαθήσατε, οὔτε ἐνεδείξασθε ἔλεος εἰς τὸν ὑπὸ Θεοῦ παραδοθέντα εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς συμπαθήσει τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν. Ὁ δὲ πολυλόγος ἐκεῖνος ἀρχιεπίσκοπος περιλαβὼν τὸν ὄσιον οὐκ ἐπαύετο, ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πάπα. Καὶ ὁ γέρον κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐμπροσθεν αὐτοῦ, προσεποιήσατο τοῦ νυστάζειν. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἐκεῖνος μηδὲως προσέχοντα τοῖς αὐτοῦ λόγοις, ἀναστὰς ἐπορεύθη. Ὁ δὲ ὄσιος παρεούθις σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἀδελφοῖς ἐπιβὰς τοῖς κτήνεσι, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐκεῖνης κατέλαθε τὸ ἴδιον μοναστήριον, τῇ προσευχῇ καὶ ἐκρυπτοῦ προσανέχων, καὶ τὸν Θεὸν ἀπαύστως ἐξιλεούμενος. Μετ' οὐ πολλὰς οὖν ἡμέρας ὁ μὲν πάπας ὡςπερ εἰς τύραννος βιαίως τῶν ἐθνῶν ἀπήγετο, ὡς τινῶν λεγόντων ἀκήκοα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκδραστῆς, καὶ ἐπὶ τῶν παρεῖων αὐτοῦ περιφέρων οὕτω τῷ τάφῳ παραδίδοτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετανοεῖν ἐπαγγελλόμενος, πεζοπορῶν ἀπὸ Ῥώμης πρὸς τὸν τοῦ Γαργάνου ἀπέηε ἀσώματον Ἀρχιστράτηγον· καὶ ἡ αὐτοῦ ὑποστρωφὴ διὰ τῆς ξενίας τοῦ μακαρίου ἐγίγνετο.

Ἰβ'. Ἐλθὼν οὖν ἐπάνωθεν τοῦ μοναστηρίου, καὶ θεασάμενος τὰς καλύδας τῶν ἀδελφῶν περὶ τὸ εὐκτήριον πεπηγμένας, ἔφη· Ἰδοὺ αἱ σκηναὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν ἐρήμῳ· Ἰδοὺ οἱ πολῖται τῆς οὐρανῶν βασιλείας· οὗτοι οὐχ ὡς κάτοικοι, ἀλλ' ὡς παροδῖται ἐνθάδε μένουσιν. Ὁ δὲ μακάριος κελεύσας θυμιατὸν γενέσθαι, ὑπήνησεν αὐτῷ σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι· καὶ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ εὐλαβείας προσεκύνησεν αὐτῷ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποθαίς τὴν χεῖρα καὶ ὑποστηρίζων τὸν γέροντα, εἰσήεσαν ἅμα εἰς τὸ εὐκτήριον. Εἶτα εὐχῆς γενομένης, εἶπεν ὁ

Joannis Clei notæ.

(78) Ex vulgi rumore, ut quidem fatetur biographus, hæc refert de morte Gregorii V; quæ contigit anno 999 die 12 Februarii. Antiqui nulli scriptores, ait Muratorius in *Annalibus*, expressius de illa loquuntur; opinatur autem ille, mortem Gregorio maturatam ab iis qui Crescentii partibus adhaeserant; quæ sane conjectura, si ejusdem uxoris insidiis Otto imperator periit, non est a verisimilitudine aliena. Sed quid de assertis biographi nostri? Quandoquidem is fidem suam liberat, allegatio populî rumore, verisimiliter nec

mortis adjuncta ipsi aliunde perspecta fueret quæque asserit, Gregorium sibi fecisse, a Crescentii asserit forte patrata fuere. Quidquid sit, Otto, ut scribit Petrus Damianus in Vita S. Romualdi abbatis, nudis pedibus de Romana urbe progrediens, sic usque ad Garganum montem ad S. Michaelis perrexit ecclesiam. Sed piacularis itineris causa a scriptoribus illa refertur, quod contra jurisjurandi fidem, Crescentium capite truncari jussisset.

βασιλεὺς τῶ ἀγίω· Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἄνω συμπαρῆν τοῖς ἀποστόλοις, ἐκέλευεν αὐτοῖς μὴ πῆραν, μὴ ῥάβδον, μήτε μὴν δύο χιτῶνας; κει-
 ατήσθαι. Ἐρχόμενος δὲ πρὸς τὸ πάθος, πάλιν εἶπεν
 αὐτοῖς· « Ἀλλὰ νῦν ἔχω βαλάντιον, ἀράτω καὶ πῆ-
 ραν. « Καὶ αὐτὸς τοῖνυν γηράσας, καὶ μέλλον ἀπιέναι
 πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, φρόντισον τῶν
 σῶν γεννημάτων, μήπως στενοχωρηθῆντες; μετὰ σὲ
 τῆ δυσκολίᾳ τοῦ τόπου, ἀναχωρήσαντες σκορπισθῶ-
 σιν. Ἡμεῖς δώσομεν μοναστήριον, καὶ προσόδους,
 ὅπου ἂν κελεύσῃς ἐν ὧν τῶ ἡμετέρῳ κράτει. Ὁ
 ὁσιος ἀπεκρίθη· Τοῦ Δαβὶδ ἤκουσα λέγοντος· « Σῶσον
 με, Κύριε, ὅτι ἐκλήθειεν ὁσιος, ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ
 ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων· » καὶ πάλιν·
 « Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. »

ἰγ'. Εἰ δὲ καὶ ὅλως εἰσι μοναχοὶ οἱ μετ' ἐμοῦ
 ἀδελφοί, καὶ φυλάξουσιν κατὰ δύναμιν τὰς ἐντολάς
 τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ὁ οἰκονομήσας αὐτοὺς ἕως τοῦ
 νῦν μετ' ἐμοῦ, πολλῶν μέλλον φροντίσει αὐτῶν καὶ
 ἀνευ ἐμοῦ· ὅς οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ δυνατοῦ,
 οὐδὲ ἐν ταῖς κινήμασι τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ, ἀλλ' ἐν τοῖς
 ἐπιζῶσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Τούτων καὶ ἑτέρων
 πολλῶν λαληθέντων ἀνέστη ὁ βασιλεὺς ἀναχωρήσαι.
 Καὶ πάλιν ἐπιστραφεὶς πρὸς τὸν γέροντα εἶπεν·
 Ἀγασθὲν με ὡς τέκνον σου, εἰ τι ἂν βούλη, καὶ
 μετὰ πάσης προθυμίας πληρώσω σοι. Ὁ δὲ μακά-
 ριος ἐκτείνας τὴν χεῖρα πρὸς τὸν στήθει τοῦ βασι-
 λέως, εἶπεν· Οὐδὲν ἄλλο θέλωμαι τῆς σῆς βασιλείας,
 ἀλλ' ἢ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου· κὼν γὰρ
 βασιλεὺς τυγχάνης, ἀλλ' ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων
 τελευτήσαι ἔχεις, καὶ εἰς χρίσιν παρασταθῆναι, καὶ
 λόγον δοῦναι ὧν ἐπραξας πονηρῶν τε καὶ καλῶν
 ἔργων. Καὶ ὁ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούων σταγόνας
 δακρύων προέειπεν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων. Ἐἶτα τὸν
 στέφανον κλίνας ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀγίου, καὶ εὐλο-
 γηθεὶς παρ' αὐτοῦ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ, ἐπο-
 ρεύετο τὴν ὁδόν. Ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἐξέφυγεν τῶν τοῦ
 θεοῦ κριμάτων τὸ πέρας. Εὐθέως γὰρ ἐλθὼν ἐν τῇ
 Ῥώμῃ, καὶ στάσιως αὐτῶ γενομένης, ἀνεχώρησε
 φεύγων, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐτελεύτησεν. Οἱ δὲ Πα-
 τῆρες διεγύγυζον κατὰ τοῦ γέροντος ὡς μὴ δεξα-
 μένω τὴν πρὸς τοῦ βασιλέως χάριν, μοναστήριον
 αὐτοῖς δωρήσασθαι βουλομένου. Ὁ δὲ Πατὴρ πρὸς
 αὐτοὺς εἶπεν· Ἐγὼ μὲν ὡσπερ ἄφρων ἐλάλησα ἄπερ
 εἶπον, ὁμοῦ δὲ μετ' ὄλιγον γινώσκεσθε ὁ φρονεῖτε.
 Μετὰ ταῦτα γοῦν ἀκούσαντες τὴν τελευτὴν τοῦ βα-
 σιλέως, ἐθαύμασαν τὴν τοῦ μεγάλου οἰκονομίαν.

CAPUT XIV.

Stephani pius obitus. S. Nilus, ne sibi honores deferantur, studiosè cavet et monasterium ideo relinquens Romanam tendit; at in monasterio S. Agathæ subsistens, nactus ab agri Tusculani domino locum construendo monasterio, dum hoc parat, sancte moritur et a suis cum magno luctu sepelitur.

ἰδ'. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἠρρώσθητο ὁ μα-

94. Per illos dies incidit in morbum beatus Ste-

94. Matth. x, 10. 95. Luc. xii, 56. 96. Psal. xi, 2, 3. 97. Psal. cxiii, 3.

Joannis Cloi notæ.

(79) Hæc etiam ex rumore, et quidem falso, accepisse videtur biographus. Certè jam pacem rogarant Romani, nec in fuga obit Otto, sed in

territorio civitatis Castellanae, lenta felvi hausto- que, ut conjicitur, veneno, tranquille extinctus est. Vide Muratorum laudatum ad annos 1001 et 1003.

phanus (80), ex quo non convaluit. Animam igitur agenti senex assidebat, conveneruntque fratres omnes et circumstabant. Tumque magnus Pater: Frater, inquit, Stephane. Ille vero sese statim erigens sedit, colligatisque manibus, beatum virum attente intuebatur. Et Pater, Benedicito fratribus, quia jam deficiis. Ille vero manus expandens et bene illis precatus, quod iussus erat, exaequebatur. Tumque iterum magnus Pater: Quiesce jam, inquit, quia vires te deficiunt. Et ille decumbens quievit, servato obedientiae studio in ipso mortis articulo. Postquam vero animam efflavit, iugebat illum senex in hæc verba: O bone mi comilito et comes laborum Stephane, post tot annos disjungimur et alter altero orbamur: et tu quidem ad requiem, quam tibi præparasti, migras, ego vero in pœnis remansi: tu athleta es et martyr, ego enim tortor tibi eram. Hoc autem dicebat senex, quia in senectute etiam colaphos illi infligebat: sciebat quippe, illum certatorem esse et pugilem, illoque utebatur tanquam dolabra, aut simili instrumento in contumaces et impatientes. Nam si quando in ecclesia fratrum quempium complexus easet somnus et sterneret, dum lectio haberetur et magnus Pater exponeret, ipse beatus quasi ignorans aiebat: Qui sterit, procul dubio Stephanus est: ejicite eum foras, ne nos doceat pravam consuetudinem. Sæpe etiam e mensa illum pepulit cum probris et contumeliis tanquam incondite comedentem; eos corrigens, qui id peccabant. Denique quidquid delicti fiebat per universam fraternitatem, Stephanus increpabatur, quasi omnium reus. Nec satis hoc erat, sed etiam quando cum fratribus ad operam laboremque se conferebat senex ipse et æptuagenario major et incurvatus præ senio variisque morbis, non se erigebat in messe aut in area per totum diem, et sordidissimum quodque aut laboriosissimum opus per illum flebat: sane quietem, aut relaxationem toto vitæ suæ curriculo quacunque in re non est expertus.

95. Postquam vero beatam æternamque nactus est requiem, præcepit Pater duplex præparari sepulcrum, ut et ipse, cursu consummato, una sepeliretur. Id cum Cajetæ princeps (81), vir admodum religiosus, magnamque de sanctitate Patris opinionem habens, rogasset et sepulturæ causam rescivisset, ad præsentem dixit: Ergo si Pater decesserit, hic ego illum relinquam et non transferam in meam urbem, ut illi sit turris instar inconcussæ? Quod postea quam perlatum est ad beatum senem, vehementer tristatus est, et de mutando domicilio cogitavit, ut eo secederet, ubi

A κάριος Στέφανος τὴν ἑπιθανάτιον ἀβρωστὶαν· ψυχόρ-
 βαγούντος οὖν αὐτοῦ, καὶ τοῦ γέροντος αὐτῷ παρα-
 καθήμενου συνήχθησαν οἱ ἀδελφοὶ ἅπαντες κύκλῳ,
 καὶ λέγει ὁ μέγας· Ἀδελφὲ Στέφανε, ὁ δὲ εὐθέως
 ἀνακαθίσας ἔδρασε τὰς χεῖρας καὶ προσεῖχε τῷ μα-
 καρτῷ. Ἐῖτα λέγει πρὸς αὐτόν· Εὐλόγησον τοὺς
 ἀδελφοὺς, ὅτι ἐκλείπεις. Ὁ δὲ ἀπλώσας τὰς χεῖρας
 καὶ ἐπευξάμενος, τὸ καλεουθὲν αὐτῷ ἐποίει. Καὶ
 πάλιν λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· Ἀναπαύου λοιπὸν, ὅτι
 οὐκέτι ἰσχύεις· καὶ ἀνακλιθεὶς ἀνεπαύετο, πληρώσας
 τὸν τῆς ὑπακοῆς ὄρον ἐν τῷ θανάτῳ. Μετὰ δὲ τὸ αὐτὸν
 ἀποπνεῦσαι· ἰθρῆνεὶ ὁ γέροντ' ἐπ' αὐτῷ λέγων· Ὁ
 καλὲ μου συναγωνιστὰ καὶ σύμπωνε Στέφανε, μετὰ
 τοσαῦτα ἔτη χωριζόμεθα, καὶ ἀλλήλων ἀποστεροῦ-
 μεθα. Καὶ σὺ μὲν ἀπέρχῃ πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν, ἣν
 σεαυτῷ ἠτοίμασας· ἐγὼ δὲ ἐναπέμεινα εἰς τὴν κόλα-
 σιν. Σὺ ἀθλητῆς· καὶ μάρτυς τυγχάνεις, ἐγὼ γάρ σοι
 γέγονα δῆμιος. Τοῦτο δὲ ἐλάλει ὁ γέροντ', ἐπειδὴ
 μέχρι γήρωσ οὐ διελίπεν αὐτὸν κολαφίζων, ἀγωνι-
 στήν αὐτὸν ἐπιστάμενος καὶ πύκτην. Καθάπερ γὰρ
 ξυστήρα αὐτὸν εἶχεν, ἢ ἄλλο τι ἐργαλεῖον πρὸς
 τοὺς ἀδαστάγους καὶ ἀνυπομονήτους. Ὁπηνίκα γοῦν
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν τις τῶν ἀδελφῶν κοιμώμενος
 ἔβρεγγεν ἐν τῇ ἀναγνώσει τοῦ μεγάλου διερμηνεύον-
 τος, ἔλεγεν αὐτὸς ὁ μακάριος ὡς ἄγνωτον· Ὁ δὲ
 ἐστὶν ὁ βέγγων εἰ μὴ ὁ Στέφανος· ἐκβάλετε αὐτὸν
 ἔξω, μήπως διδάξῃ ἡμᾶς κακὴν συνήθειαν. Πολλὰκις
 δὲ καὶ ἐκ τῆς τραπέζης αὐτὸν μετὰ ὕδατων καὶ
 οὐνειδισμῶν ἐξήγαγεν, ὡς ἀπαιδεύτως ἐσθίοντα, διορ-
 θούμενος τοὺς αὐτὸ πράττοντας. Καὶ ἀπλῶς εἰ τι
 ἀν πατασμα ἐγένετο ἐν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι, ὁ Στέ-
 φανος ἐπετιμᾶτο ὡς τῶν πάντων ὑπαίτιος. Καὶ οὐκ
 ἤρκει αὐτῷ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν
 ἐργαζόμενος γέροντ' ὦν πλέον ἢ περὶ τὰ ἐβδομήκοντα
 ἔτη, καὶ πάνυ κυρτωθεὶς ἐκ τοῦ γήρωσ καὶ τῶν
 πολλῶν νοσημάτων, οὐκ ἀνένευεν ἐν τῷ θέρει ἢ ἐν
 τῇ ἄλῳνι ὅλην τὴν ἡμέραν. Καὶ οὐδ' ἂν ἦν βυ-
 παρώτερον ἔργον ἢ κοπωδέστερον, ἐκεῖ εὐρίσκατο.
 Ὅλως δὲ οὐκ οἶδεν ἀνάπαυσιν ἢ ἀνεσιν πάσας τὰς
 ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν οἰκῷ ποτε πράγματι.

Ἡ'. Ὅτε οὖν ἀνεπαύσατο τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν, διετάξατο ὁ Πατὴρ τὸν τάφον διπλοῦν γενέσθαι, ἵνα καὶ αὐτὸς τελειώσας τὸν ὄρομον συνταφῇ τῷ μακαρίτῳ Στεφάνῳ. Ὁ δὲ ἄρχων Γαβριὴλ ἰαν φιλόθεος ὦν, καὶ πίστιν πολλὴν ἔχων εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα, ἐρωτήσας καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν τοῦ τάφου, εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Λοιπὸν ἐὰν ὁ Πατὴρ τελευτήσῃ, ὧδε αὐτὸν καταλείψω, ἀλλ' οὐκ ἀπαγαγὼν ἐν τῇ πόλει μου καταθήσω, ἵνα ἔχη αὐτὸν καθάπερ ἀσειστον πύργον· Τοῦτο τοίνυν μαθὼν ὁ μακάριος γέροντ', καὶ σφόδρα λυπηθεὶς, ἐβουλεύσατο πάλιν μετοικῆσαι· ἐκαίθην, καὶ ἀπελθεῖν οὐδεὶς

Joannis Clei notæ.

(80) De Stephano, cujus obitus hic cum elogio narratur, aliqua diximus ad caput 4 (not. 25). Chronotaxim aliquam vitæ ejus secundum chronotaxim gestorum S. Nili vide Commentarii prævii num. 7

et 8.

(81) Sub finem vitæ sancti Patris et sæculi xi initium quis Cajetæ princeps fuerit, mihi non innotuit.

ἔστιν ὁ γινώσκων. Προηρείτο γὰρ ἀποθανεῖν κακῶς, ἢ ὑπόληψιν σχεῖν ἀγίου παρὰ τινος τῶν ἀνθρώπων· τούναντιον μὲν οὖν ἠγωνίζετο παρὰ τοῖς πολλοῖς θυμῶδι, καὶ ὑβριστῆν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων παθῶν μέτοχον ἀποδείξει· πολλοὶ δὲ ἀνόητοι καὶ ἰσκανδαλισθησαν· ἡμεῖς δὲ, οἵτινες συνεφέγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἀναξίως, πεπίσμεθα καὶ πληροπορήμεθα, καὶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων ὁμολογήσομεν, ὅτι ἅγιός ἐστιν ὁ μακάριος Νεῖλος, ὡς εἰς τῶν θεοφόρων Πατέρων καὶ ὑπερβάλλων πάντας τοὺς ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ ἀνθρώπους ἂν τε σημεῖα ποιῆσῃ, ἂν τε μὴ· καὶ ὅπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀσυνέτων ἐπαρωτώσι, τοῦ αὐτῶν βίου μηδένα ποιούμενοι λόγον· ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν κακοδόξων εὐρέθη. Τοῦτο δὲ εἶπον, οὐχ ἵνα τὴν αὐτοῦ χάριν ἀπορον θαυμάτων ἐλέγξω· βλέπουσι γὰρ αἰετὴν αὐτῆς δύναμιν οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ ἔχοντες· ἀλλ' ἵνα τὴν ἀκαιρον καὶ ἀνόητον ἐρώτησιν ἀνατρέψω. Πᾶν γὰρ τὸ ζητούμενον ὁ βίος τυγχάνει· θαυμάτων δὲ πλῆθος καὶ δύναμις στεργουμένη μὲν συνεκλάμπουσα, περιφρονουμένη δὲ μὴ συνάδουσα. Ἐπὶ τὴν νύσσαν τοίνυν ἐπανακάμψωμεν. Βουλευθεὶς οὖν ὁ μισόδοξος Πατὴρ ἡμῶν Νεῖλος καταλιπεῖν τὸ μοναστήριον, ὅπερ λέγεται Σέρπερις, ἐν ᾧ ἤσκησε περὶ τὸν δέκατον χρόνον, μόλις ἐπικαθίσας διὰ τὸ γῆρας· ἵππῳ, ἕζετο ἐπὶ τὴν Ῥώμην. Ἐλέγε δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἐποδουρομένοις τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ· Μὴ λυπῆσθε, ὦ Πατέρες καὶ ἀδελφοί· πορεύομαι γὰρ ἐτοιμάσει τόπον καὶ μοναστήριον, ἔνθα συναγάγω πάντα τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὰ διεσκορπισμένα τέκνα μου.

Ἡς'. Ἐκεῖνοι δὲ μὴ νοουῦντες τίνα ἦν ἃ ἔλεγεν αὐτοῖς, παρεμυθοῦντο. Τοῦ τοίνυν Θεοῦ καθοδηγοῦντος αὐτὸν ἐπὶ τὸν προωρισμένον τῆς ταφῆς αὐτοῦ τόπον, κατὰ τὸν προσγενοσμένον θεϊκῶς αὐτῷ τρόπον, καταλαμβάνει κώμην τινὰ καλούμενην Τουσαχολάναν, ἀπέχουσαν δώδεκα μίλια ἀπὸ Ῥώμης· περὶ ἣν ἱστυαται μοναστήριον ὀλίγων ἀδελφῶν ὁμοφύλων ἐκ' ἐνόματι τῆς ἁγίας Ἀγάθης. Κάκεισε καταλύσας ἑ ἅγιος γέρων, καὶ τὸ, « Ἀβτῆ ἡ κατάπαυσις μου, εἰρηκῶς, εἰς αἰῶνα αἰῶνος, » οὐκέτι τοῦ λοιποῦ ἴσχυσε τις αὐτὸν θνασπάσαι ἐκεῖθεν, καίτοι καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν ἐνοχλοῦντων, καὶ τῶν τῆς Ῥώμης μεγιστάνων πρὸς αὐτὸν παραγενομένων, καὶ δυσωποῦντων τοῦ εἰσελθεῖν ἐν τῇ Ῥώμῃ κἂν διὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀποστόλων. Ἀπεκρίνεται δὲ

nulli cognitus esset. Malebat enim misere mori, quam apud quemquam hominum esse in opinionione sanctitatis. Contra potius nitebatur videri multis iracundus, contumeliosus, cunctisque animi morbis oppletus. Nec desuere insipientes multi, qui passi sint scandalum. Sed nos, qui indigne manducavimus et bibimus cum illo (82), pro certo et explorato habemus, et coram Deo et angelis fatebimur, beatæ memoriæ Nilum esse sanctum, æque ut unum ex deiferis Patribus, et cunctis hujus generationis hominibus illum præstare, sive ediderit, sive non ediderit miracula, quod multi imperite quærent, qualis acta sit vita, non curantes, cum illud et apud homines orthodoxa fide carentes fuerit. Hoc autem dixi, non ut ejus gratiæ miracula deesse ostenderem (vident enim semper ejus vires in quibus oculi sunt in capite eorum) sed ut ineptam hanc et fatuam interrogationem rejiciam. Totum quod quæritur, vita est, miraculorum vero copia et magnitudo probata quidem est, si simul eluceat, neglecta vero, si minus sit consona. Sed ad propositum redeamus. Cum ergo statuisset honorum contemptor Pater noster Nilus deserere monasterium, quod Serperis (83) vocatur, in quo ad annos decem monasticam duxerat vitam, vix præ senio potuit equum conscendere, ut Romam iret. Dicebat autem fratribus discessum ejus lugentibus : Ne doleatis, o Patres et fratres : eo quippe ad parandum locum et monasterium, quo omnes fratres et dispersos filios meos congregem.

96. Illi vero non intelligentes, quæ dicebantur, solatium habebant. Itaque, Deo duce illum dirigente ad locum sepulturæ suæ destinatum eum in modum, quem Deo revelante cognoverat, pervenit in quoddam oppidum, cui nomen Tusculum (84), duodecim millia passuum ab Urbe distans. Prope illud situm erat monasterium paucorum fratrum nationis nostræ Græcorum, nomine S. Agathæ, in quod sanctus senex divertit : « Hæc, inquit, requies mea in sæculum sæculi. » Nec inde potuit a quorundam divelli, licet scii fratres molesti essent et optimates Romani accedentes rogarent, ut Romam se conferret, saltem propter principes apostolorum. At ille respondens aiebat omnibus : Celebrerim et revera ter beatissimis apostolorum Cory-

Joannis Clei notæ.

(82) En testimonium manifestissimum, quod biographus non solum sancto contemporaneus fuerit, sed etiam intima consuetudine fuerit conjunctus.

(83) De monasterio hoc ita fere Sciommarius nota 18 ad Vitam B. Bartholomæi : « Situm erat prope mare in loco, qui vocabatur Serapo, non longe a porta, quæ Terrestris dicitur, ad sinistram. Invenerat ibi S. Nilus exiguum solitariūque habitaculum, ibique brevi tempore monasterium exstruxit, quod Serperi, seu Serperis vocatum fuit ab eo, quod eo loco esset, ubi olim Serapis seu Serapidis, numinis Ægyptiaci, fanum fuerat. Addit Sciommarius, ex Petri Rosetti Descriptionis

Cajetæ, discours. 2, locum, ubi fuit Serapidis templum et Serperis monasterium, determinatius cognitum non esse, verisimiliter tamen existisse, ubi hodie visitur diva, quæ a Catena appellata est, in qua ecclesia tumultus est Stephanus.

(84) Et hoc verisimiliter monasterium penitus destructum est; tertio milliari distabat ab eo loco, ubi hodie Cryptæ-Ferratensis abbatia est. Tusculanam porro civitatem anno 1190 a Romanis penitus excisam esse, tradit Sciommarius sæpe laudatus nota 30. De translatione corporis S. Nili ex hoc cœnobio ad abbatiam Cryptæ-Ferratensem vide not. 88.

phais licet hinc etiam fidem habentibus sicut gra- A
num sinapis, venerationem deferre : quamvis
ego indignus sim, qui vel solo nomine eos appel-
lem, in hunc porro tenuem deveni locum non al-
terius rei causa, quam ut diem meum obeam.
Porro autem illius oppidi dominus, Gregorius (85)
nomine, tyrannide quidem et nequitia insignis,
sed sagacitate ornatus et prudentia, descendit et
prostratus ad sancti viri pedes ita dicebat : Ego
quidem, serve Dei altissimi, ob multa peccata mea
dignus non sum, ut infres sub lectum meum, et
unde mihi hoc, ut sanctus Domini mei veniat ad
me ? Sed quando Magistri et Domini tui exemplo
me peccatorem justis prætulisti, ecce domus mea,
totumque cum suo agro oppidum ante te est.
Quidquid de iis liberit, jubeto.

λὸν τῶν δικαίων, ἰδοὺ ὁ ὀκός μου, καὶ ἅπαν σὺν
σου · ἐτι κελεύεις περὶ αὐτῶν, πρόσταξον.

97. Respondit beatus Pater : Benedicat Dominus
et tibi et tuis et domui tuæ et oppido tuo. Parti-
culam in ditone tua nobis concede, ut quietem in
ea nacti Deum pro peccatis nostris propitium
reddamus et pro salute tua preces fundamus. Gre-
gorius autem magna alacritate implebat, quod
jussum erat. At vero fratres, qui in monasterio
remanserant, post bimestre spatium, audito, quod
Pater non reverteretur amplius, recesserunt aspor-
tantes secum melotas, succinctoria et reliqua, per-
veneruntque ad locum, construendi monasterii
nomine a principe illis dicatum. Quod ubi cognovit
vir beatissimus, nimirum advenisse illos, exsultavit
spliitu, significavitque illis hæc per nuntium :
Sufficit mihi, Patres et fratres, quod ob Dei meique
amorem laborem ceperitis, ut isthuc veniretis.
Nunc igitur charitatem vestram rogo, ut expecte-
tis, donec et ipse veniam ad vos. Dum igitur parat
se ad solvendum promissum suis pedibus (aberant
enim fratres tria fere millia passuum), convocatis
ad se fratribus, qui secum erant, una cum hegum-
meno Paulo (86), cui præfecturam commiserat
ante multos dies, viro et prudentia et ætate et
exercitatione vitæ monasticæ et philosophiæ stu-
diis antiquo, distribuit illis pauca pannorum fru-
sta, (nihil enim mundani plene illi erat), vel unum
æs minutum, tumque dari sibi jussit sumenda vi-
vifica Christi mysteria. Deinde hegumeno et fra-
tribus : Obsecro, inquit, vos, ut si e vita exces-
sero, sine mora corpus meum terra contegatis,

πᾶσι καὶ ἔλεγον, ὅτι τοὺς πανευφῆμους· καὶ ὄντως
τρισμακάριστους καὶ κορυφαίους τῶν ἀποστόλων
καὶ ἐντεῦθεν δυνατὸν τοῖς πίστιν ὡς κόκκον σινάπιδος
κεκτημένοις αὐτοὺς προσκυνῆσαι, εἰ καὶ ἐγὼ ἀνά-
ξιος καὶ τοῦ μόνου αὐτοὺς ὀνομάσαι. Ἐν μέντοι τῷ
εὐτελεῖ τότῳ τούτῳ δι' οὐδὲν ἄλλο ἐλήλυθα, εἰ μὴ
μόνον διὰ τὸ τελευτῆσαι. Ὁ δὲ ἀρχὸν τῆς κώμης
ἐκαίνης Γρηγόριος τῷ ὄνματι, περιδότος ἐν τυραν-
νίδι καὶ ἀδικίᾳ τυγχάνων, λίαν δὲ ἀγγίλους καὶ
συνέσις κεκοσμημένους, κατελθὼν καὶ προσπεσὼν
τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου ἔλεγε ταῦτα · Ἐγὼ μὲν, δοῦλε
τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, διὰ τὰς πολλὰς μου ἁμαρτίας
οὐκ εἰμὶ ἱκανός, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς ·
καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ὁ ἅγιος τοῦ Κυρίου
μου πρὸς με; Ἐπειδὴ δὲ μιμούμενος τὸν σὸν διδά-

B σκαλον καὶ δεσπότην προειμῆσα με τὸν ἁμαρτω-
τοῖς περιχωροῖς αὐτοῦ τὸ καστὲλλον πρὸ προσώπου

ἑξ'. Ὁ δὲ μακάριος ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν·
Εὐλογῆσαι Κύριος καὶ σὲ καὶ τοὺς σὺν τῷ οἴκῳ σου,
καὶ τῇ κώμῃ σου. Μέρος δὲ ὀλίγον ἐν τῷ κράτει σου
ἡμῖν διαχώρισον, ὅπως ἐν αὐτῷ ἡσυχάσαντες τὸν
Θεὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐξιλωσώμεθα, καὶ
ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας εὐξώμεθα. Τότε ὁ Γρηγό-
ριος μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἐξεπλήρου τὸ κε-
λευόμενον. Οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἐν τῇ μονῇ ἀδελφοὶ
μετὰ δύο ἡμέρας μηνῶν μαθόντες, ὅτι οὐκ ἀπαστρέφει
πρὸς αὐτοὺς ὁ Πατήρ, ἀπάραντες τοῖς μηλωταρίοις
καὶ περιβολαίοις καὶ τοῖς λοιποῖς, κατέλαβον τὸν ὑπὸ
τοῦ ἀρχόντος ἀφιερῶθέντα τόπον αὐτοῖς ἐν λόγῳ
μονῆς· μαθὼν τοίνυν ὁ παμμακάριστος Πατήρ τὴν
ἀρετὴν αὐτῶν, ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι, καὶ
δεδήλωκεν αὐτοῖς· Ἀρετὸν μοι, ὦ Πατέρες καὶ
ἀδελφοί, ὅτι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ τὴν ἐμὴν
ἐσχύλην ἕως αὐτοῦ. Νῦν οὖν παρακαλῶ τὴν ἀγάπην
ὑμῶν, ἵνα περιμείνητε μέχρις ἂν καὶ αὐτὸς ἐλεύ-
σασμαι πρὸς ὑμᾶς. Ἐν τῷ οὖν ἐτοιμαζέσθαι αὐτὸν
τοῦ ἀποπληρῶσαι αὐτομάτοις ποσὶ τὴν οἰκίαν σὺν-
ταξιν· ἦσαν γὰρ οἱ ἀδελφοὶ ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν·
συγκαιεσάμενος τοὺς προσκαρτεροῦντας αὐτῷ ἀδελ-
φούς σὺν τῷ ἡγουμένῳ Παύλῳ, ᾧ ἦν πρὸ πολλῶν
προκχερισμένος ἡμερῶν τὴν ἡγεμονίαν, ἀνδρὶ
παλαιῷ καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν
δοκίμην, καὶ τὴν φιλοσοφίαν· τούτοις διαμερίζας
τὰ μικρὰ βάρια αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἄλλο τί ποτε ἦν αὐτῷ
τοῦ κόσμου), ἕως καὶ τοῦ ἐσχάτου λεπτοῦ, ἐκέλευσε
D μεταλαβεῖν τῶν ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων.
Ἐπειτα λέγει τῷ ἡγουμένῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς· Δέο-

Joannis Clei notæ.

(85) Observat idem Sciommarius nota 17, Gre-
gorium hunc Tusculanum comitem, fuisse duorum
Romanorum Pontificum, Benedicti scilicet VII,
alias VIII, et Joannis XIX, alias XX, patrem,
necnon avum Benedicti VIII, alias IX. Consule,
si libet, Kircheri nostri Historiam Eustathio-Ma-
rianam, parte II, cap. 4, ubi de conitum Tuscu-
lanorum stirpe et propagine fusius tractat ex Zazara
aliisque.

(86) Recusante abbatis et hegumeni titulum S.
Nilo, hoc nomine jam aliquo tempore ante sau-

oblitum præfuit Paulus : at quanto illi supervixerit,
non satis constat. In serie abbatum Cryptæ-
Ferratensium inter Paulum et B. Bartholomæum
adhuc medius est Cyrillus. Computante Sciomma-
rio, vix quinque annos una impleverunt; nam nota
20 tradit, B. Bartholomæum annos tantum natum
fuisse viginti, quando collata fuit Paulo prælatura,
eumque illam tantum admisisse post Cyrillum,
cum jam ætatis annum ageret 25 : quæ omnia
ad vitam B. Bartholomæi discuti potuerunt.

μι ὕμῶν, ἐὰν ἀποθάνω, μὴ βραδύνητε τοῦ κατα-
κρύψαι· τῇ γῆ τὸ σῶμά μου· μήτε ἐν εὐκίῃ κυριακῇ
κατάθησθε· μηδὲ θελήσητε ποιῆσαι καμάραν ἐπάνω
μου, ἢ ἄλλον τινὰ κόσμον οἶον δήποτε. Εἰ δὲ ὅλως
βούλησθε ποιῆσαι τι σημεῖον διὰ τὸ γνωρίζειν, τοῦ
θεοῦ κατὰ με, ὁμαλὸν ἔστω ἐπάνωθεν, ἵνα οἱ ξένοι
ἐκεῖ ἐπαναπαύωνται· καὶ γὰρ καὶ γὰρ ξένος ἐγενόμην
πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· καὶ μνημονεύτέ
μου ἐν ταῖς ἀγίαις ὕμῶν εὐχαῖς.

Ἡ'. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς, ἐπευξά-
μενός τε πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς, ἐξῆρε τοὺς πόδας αὐτοῦ,
καὶ ἤπλωσεν ἑαυτὸν ἐν τῷ κοιταρίῳ αὐτοῦ. Ἐποίη-
σεν δύο ἡμέρας μὴ συντυγχάνων, μηδὲ ἀνοίγων
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον οἱ ὄροντες
αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἦν ὡς ψυχοβράχων, ἀλλ' ὡς ἀναπαυό-
μενος· μόνον δὲ τὰ χεῖρα κινῶν, καὶ τῇ δεξιᾷ χειρὶ
κατασφραγίζομενος, ἐγνωνρίζετο τοῖς παροῦσιν ὡς
προσευχόμενος. Καί τις τῶν ἀδελφῶν προσεγγίσας
τῷ ὡτίῳ πρὸς τῷ στόματι αὐτοῦ, τοῦτον μόνον τὸν
σίχον ἐνενόησε λέγοντος· « Τότε οὐ μὴ αἰσχυθῶ,
ἐν τῷ με ἐπιθλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου. »
Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ ἄρχων Γρηγόριος τὰ περὶ αὐτοῦ,
ἔρομαιὸς κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ καστελλίου αὐτοῦ, φέρων
καὶ τὸν ἱατρὸν Μιχαὴλ μετ' αὐτοῦ, ὃς ἦν ἐμπειρό-
τατος. Καὶ ἐπιπεσὼν τῷ μακαρίῳ, ἔκλαιε πικρῶς
καὶ ἔλεγεν· « ὦ Πάτερ, Πάτερ, διατί οὕτω ταχέως
με ἔγκατέλιπες; διατί ἐβδελύξω τὰς ἀμαρτίας μου,
καὶ ἀφίεις με; Καταφιλῶν δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ
ἔλεγεν· Ἰδοὺ οὐκέτι κωλύεις με τοῦ φιλησαι τὰς
χεῖράς σου, καθὼς ἐπολεῖς τὸ πρότερον, λέγων ὅτι
οὐκ εἰμι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, οὔτε διάκονος,
ἀλλὰ μόνον καλογῆριον μικρόν· διατί οὖν θέλεις
φιλησαι τὴν χεῖρά μου; Ταῦτα δὲ λέγων τοσοῦτον
ἐδάκρυεν, ὥστε πάντας τοὺς παρестῶτας διεγείρει
πρὸς δάκρυα. Κρατήσας δὲ καὶ ὁ ἱατρὸς τὸν σφυγ-
μὸν αὐτοῦ, διασχυρίζετο λέγων, ὅτι οὗτος οὐκ ἀπο-
θνήσκει· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν αὐτῷ πυρετός, οὔτε μὴν
ἄλλο τι σημεῖον θανάτου· καὶ γὰρ οὕτως εἶχεν.
Ἀναχωρησάντων τοίνυν ἐκείνων, καὶ τῆς ὥρας τοῦ
λυχνικοῦ καταλαβούσης (ἦν δὲ καὶ ἡ μνήμη τοῦ
ἀποστόλου Ἰωάννου καὶ θεολόγου), ἔδοξε τοῖς ἀδελ-
φοῖς ἀπαραγγεῖν τὸν ὄσιον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐμνήσθην
γὰρ τοῦ πόθου καὶ τοῦ φίλτρου αὐτοῦ, οὐπερ εἰς
τὰς μνησὰς τῶν ἀγίων ἐδεικνυτο· καὶ ὡς αἰεὶ ἔλεγεν,
ὅτι δεῖ τὸν μοναχὸν, ἐκτὸς πάσης ἀνάγκης, ἐν τῷ
εὐκτηρίῳ τελευτῆσαι.

Ἡ'. Τοῦτο δὲ γενομένου, καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ὕμνου
εἶλος λαθόντος, ὁ ἥλιος ἔγγων τὴν δύσιν αὐτοῦ, καὶ
αὐτὸς παρέδωκε τὸ πνεῦμα· καὶ ἔδω ἀληθῶς εἰπεῖν
ὁ ἥλιος μετὰ τοῦ ἡλίου· καὶ ἐξέλιπε φῶς ἀπὸ τῆς
γῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ λύχνος ἀπὸ προσώπου
ὄρωντων. Ἡ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐ προέγνω τὴν παροῦ-
σαν σκοτόμαιναν, καὶ ἀπέλειψεν τῶν φωτισόντων

A nec me in templo sepeliatis, nec supra tumulum
fornicem mihi exstruatis, aut quodvis ornamentum
adiciatis. Quod si omnino vultis signum aliquod
ponere ad cognoscendum, ubi fuerim humatus,
planum esto, ut quiescere in eo peregrini possint,
nam et ego peregrinus fui cunctis diebus, quibus
vixi, et mementote mei in sanctis vestris orationi-
bus.

98. Hæc dixit, deinde benedixit eis, et bene pre-
catus est cunctis fratribus attollensque pedes,
extendit se in lectulo suo. Biduum vero jacuit nec
loquens, nec aperiens oculos, et qui videbant
illum, mirabantur, non enim erat similis agenti
animam, sed quiescenti, movebat solum labia et
dextera se signo crucis consignabat, per quæ in
oratione defixum præsentem intelligebant. Et qui-
dam frater, admota ad os ejus aure, hunc versi-
culum tantummodo ab eo distincte audivit : « Tunc
non confundar, cum perspexero in omnibus man-
datis tuis. » Gregorius quoque loci dominus cum
hæc audisset, suo ex oppido currens descendit,
secum et Michaellem adducens peritissimum medi-
cum, ruensque super beatum virum sehab-ubertim,
ac dicebat : O Pater, Pater, cur tam cito me
deseruisti? Cur abominatus es peccata mea et
relinquisti me? Deosculando autem manus ejus :
En me jam non prohibes, aiebat, quin tuas manus
osculer, ut solebas antea, dicendo : Non sum epi-
scopus, aut presbyter, aut diaconus, sed humili-
mus monachus : utquid igitur manum meam oscu-
lari vis? Hæc dicens tantam lacrymarum vim pro-
fundebat, ut astantes omnes invitaret ad fletum.
Medicus autem, attractato pulsu, asseverabat, illum
non moriturum, quod nec febris esset in eo, nec
aliud mortis signum : ita enim res habebat. Cum
vero illi discessissent et advesperasset, agebatur
porro etiam memoria Joannis apostoli et evange-
listæ (87), visum est fratribus, deferre sanctum
Patrem in ecclesiam : recordati enim sunt, quo
affectu, quo studio sanctorum memorias prosequer-
etur, et semper dicere solitum, oportere mona-
chum citra omnem necessitatem, in oratorio
mori.

99. Quo facto, et vespertino peracto officio, so-
cognovit occasum suum et ipse tradidit spiritum :
et occidit revera cum sole sol, defecitque die illa
lumen de terra et lucerna a facie videntium. Au-
non prævidit et ipse densissimas hujus temporis
tenebras, defectumque sanctorum illuminantium,
cæterosque docentium? Et ubinam alterum reperit

Joannis Clei notæ.

(87) Memoria S. Joannis theologi seu evangelistæ
hoc die solemnè Officio agitur apud Græcos, ut
monitum est inter prætermisissos ad hunc diem. In
Anthologio Græcorum recentissimo Officio mox

memorato subjecta est rubrica, quæ monet, in
abbatia Cryptæ-Ferratensi hoc die agendam S. Nili
memoriam.

solatium nostra ætate mundus, quale illa die amisit? Sane multos invenies continentis deditos, sed qui utilitatem hac sola terminent, doctrina non valeant. Multos e contrario studia colentes, sed vacuus actione virtutis. Ille vero in utrisque a leo excelluit, ut in omnibus ambidexter esset et utroque oculo perfectissimus: idque si cum antiquis etiam conferas; ut de nostræ tempestatis hominibus taceam, penitus cæcitate laborantibus, non altero tantum utentibus oculo et versantibus in maximis tenebris. Quod ipsi quoque omnium prospicientissimo veluti per exstasin fuit revelatum. Videbatur enim omnes homines et cuncta animalia et universa, quæ serpendo moventur in terra, cæcitate lucisque oratione teneri, noctem vero profundissimam et caliginem densissimam tota terra circumfusam. Sed hoc quidem olim: nunc vero quando, relictis hisce terrenis, cælos incolit æternæ memoriæ viri spiritus, totam quidem illam noctem egimus in psalmis et hymnis funebribus. Mane vero deserentes feretrum cum cereis et thure et psalmodia, portavitur cadaver in locum, in quo fratres beatum virum præstolabantur.

160. Ut ventum est in conspectum eorum et audire psalmodiam, cuncti proliere nobis obviam senes et juvenes, parvi et magni, vi lacrymarum omnes perfusi et miserrime lugentes. Ergoposito feretro et intermisso cantu, simul omnes communem deflebamus jacturam, orbitatem, Patriisque amissionem. Nec aliud videre tunc erat, aut expressius intueri, quam quod de Jacob scriptum est, quando profecti sunt filii ejus ad aream Atad, quæ sita est trans Jordanem, et planctu magno ac vehementi celebrarunt exsequias: nam parvula et nos habebat area (88) et novus Jacob jacebat in feretro, et filii Israel plangebant. Regionis autem habitatores, quotquot aderant cum principe Gregorio, non modo spectatores erant, sed prosequentes etiam funus, luctum suum cum nostro miscabant, nec prius abscessere, quam deportatum fuit a nobis cadaver, depositumque constituto in loco, sicut ipse sanctissimus Pater præscripserat. Permans autem ad tumulum universa fraternitas cum memorato hegumeno, suam operam ponens et in patientia laborans, eo quod locus esset minus instructus, ad comparandum panem quotidianum, qui et animæ congruens et corpori satis esset. Complures etiam filii sancti viri, qui dispersi

Α. ἀγίων καὶ διδασκόντων τοὺς ἄλλους; Καὶ τοῦ εὐ-
ρατο ἄλλην παραμυθίαν ὁ κόσμος, τῶν καθ' ἡμᾶς
λέγω, ὅταν ἀπώλεσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ; Πολλοὺς
μὲν γὰρ εὐρήσεις ἐγκράτειαν ἀσκοῦντας, οἱ μὲχρις
αὐτῆς τὴν ὀφέλειαν διιστώσι, λόγου δὲ ἀμοιροῦσι·
πλείστοις δὲ πάλιν καὶ τοῦ λόγου μὲν ἐπιμελουμέ-
νων, ἔργου δὲ ἀμελοῦντων· ὧν ἐκεῖνος ἀμφοτέρων
πλεονεκτούντων κατὰ πάντα, περιδίδις ὄντως
ὑπῆρχε καὶ ἀμφοτέρωθ' ἀγαθός. Καὶ ταῦτα καὶ πρὸς
τοὺς ἀρχαίους, ἵνα μὴ λέγω τὴν καθ' ἡμᾶς γενεάν,
ἐλότυφον μάλῃσιν ἤκεινον μονότυφον οὖσαν, καὶ ἐν
σκοτομῆν διαγούσαν. Ὅπερ καὶ αὐτῷ τῷ προβλε-
πτικωτάτῳ ὡς ἐν ἐκστάσει ἀπεκαλύφθη· ἕωρα γὰρ,
ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ πάντα τὰ ζῶα, καὶ πᾶν
ἔρπετόν κινούμενον ἐπὶ τῆς γῆς τυφλῶσαι τε καὶ
ἀβλεψίᾳ κατείχοντο· ζῶοι δὲ βαθύτατοι, καὶ γνόφοι
ἀμύθητοι ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν περιεκέχυτο. Καὶ τοῦτο
μὲν πρότερον· νῦν δὲ ὅτε καταλιπὼν τὰ ἐπίγεια,
τῷ πνεύματι τοὺς οὐρανοὺς ἐμβατεύει ὁ ἀείμνηστος,
πᾶσαν μὲν τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις
ἐπιταφίαις διήλθομεν· πρῶτας δὲ γενομένης διαβα-
στάσαντες τὴν κλίνην μετὰ κηρῶν καὶ θυμιαμάτων
καὶ ψαλμωδιῶν, ἀπηγάγομεν ἐὸ λείψανον ἔνθα οἱ
ἀδελφοὶ ἀπεκδέχοντο τὸν μακάριον.

ρ'. Ὅτε δὲ ἐξ ἐναντίας αὐτῶν ἐγενήθημεν, καὶ
τῆς ψαλμωδίας ἀκηκόασιν, ἐξῆλθον καὶ ὑπήντησαν
ἡμῖν ἅπαντες, νέοι τε καὶ γέροντες, μικροὶ τε καὶ
μεγάλοι, ὅλοι συμπυρρμένοι τοῖς δάκρυσι, καὶ
πικρῶς ὀδυρόμενοι. Θίντες τοῖνον ἐπὶ τὴν γῆν τὸ κλι-
νίδιον καὶ τὸ ψάλλειν ἐάσαντες, πάντες ὁμοῦ ἐθρη-
νοῦμεν τὴν κοινὴν ζημίαν καὶ ὀρφανίαν, καὶ τὴν
τοῦ Πατρὸς στέρησιν. Οὐδὲν δὲ ἄλλο ἦν ἰδεῖν καὶ
εἰκάσαι, ἢ ὅπερ περὶ τοῦ Ἰακώβ γέγραπται, ὅτε
παρεγένοντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐφ' ἄλωνα Ἀτάδ, ἢ ἦν
ἐπιπέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐκόψαντο κοπετὸν μέγαν
καὶ ἰσχυρὸν σφόδρα. Καὶ γὰρ ἡμᾶς μικρὸν ἀλώνιον
περιεχε, καὶ ὁ νέος Ἰακώβ νεκρὸς ἔκειτο ἐν τῷ
σκιμωδίῳ, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπεθρήνουν. Καὶ οἱ
κάτοικοι τῆς χώρας, ὅσοι ἐδρέθησαν σὺν τῷ ἄρχοντι
Γρηγορίῳ, οὐ μόνον τὰ γινόμενα ἐθεώρουν, ἀλλὰ
καὶ συνεπέμβον ἀκολουθοῦντες· καὶ οὐ πρότερον
ἀνεχώρησαν, ἕως οὗ τὸ λείψανον ἀπηγάγομεν,
καθὼς αὐτὸς ὁ τρισόσιος διετάξατο. Παρέμεινε δὲ
τῷ τάφῳ πᾶσα ἡ ἀδελφότης σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ
προλεχθέντι, ἐργαζομένη καὶ ἐν ὑπομονῇ κοπιῶσα
διὰ τὸ ἀκατάσχευον εἶναι τὸν τόπον, τὸν ἱερούσιον
ἄρτον, τὸν τε τῆ ψυχῆς ἁρμόδιον, καὶ τῆ σαρκὸς αὐ-
τῆς. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τέκνων τοῦ ἀγίου τῶν

Joannis Cleti notæ.

788) Ubinam fuerit area illa, ubi depositæ fuerunt primum ex mandato ejus S. Nili exuvie, non satis distincte assequor. Non videntur tamen a monasterio S. Agathæ, ubi discesserat, longius abfuisse. At quid igitur de congregatis post ejus mortem eo loco monachis fixoque domicilio seu potius cœnobio? An forte prope abbatiam Cryptæ-Ferratæ erat illa area, quam a Tusculano comite sanctus acceperat, et de illius abbatæ initiis hic scribit? Sciommarius sæpe laudatus nota 25,

ubi describit ornatum sacelli S. Nili, quod ecclesiæ abbatæ adhæret et a Græcis Παρεκκλησία vocatur, tradit, in exquisitissimi operis pictura exhiberi ibidem translationem corporis ejusdem sancti ex monasterio S. Agathæ ad Cryptæ-Ferratæ: at hæc quandam contigerit, apud ipsum non invenio. Cæterum monet, reliquias sancti in festo ejus cum solemnâ pompa circumferri.

διεσχορπισμένων συνήχθησαν τῇ ἐκείνου πρεσβείᾳ, καὶ κεκοιμήνῃ περὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ, ἄνδρες ἄληθῶς· εἰπεῖν ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, καὶ πλήρεις χάριτος καὶ δυνάμεως. Ὅν πάντων πρεσβείαις ἀξιωθεῖμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ τε ἀναγινώσκοντες καὶ οἱ ἀκροώμενοι τῶν ἐνθῶν καὶ ἐναρέτων λόγων αὐτῶν, κοινωνοὶ γενέσθαι αὐτῶν καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

erant, precibus ejus adjuvantibus, convenere et circa sepulcrum ejus eisdem requiescunt, viri plane desideriorum spiritus et gratiæ virtutisque pleni. Quorum omnium precibus et nos et qui legunt et qui audiunt divinos et præclaros eorum sudores, digni efficiamur eorum quoque consortio in regno cælorum in Christo Jesu Domino nostro : cui gloria cum Patre et Spiritu sancto nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ANNO DOMINI MIV.

THEODORUS ICONIENSIS EPISCOPUS

MONITUM. De Theodoro Iconii episcopo nihil dixit in diatriba de Theodoris Allatus, sed tamen in illa de Simeonibus p. 91, non reticuit. Porro cur illic scripti, quod mox subtexemus, hoc posuerit initium : Ἐπεὶ περὶ τῷ καλῷ σπέρματι, ea causa fuit, quod in codice alio Vaticano scriptum idem paulo contractius, incipit ab illis verbis, quæ sunt in pleniore Ottoboniano paulo infra. Jam vero exstat quidem hæc præclara Theodori lucubratio, de M. M. Ciryco et Julitta, in martyrum Triumpho Fr. Combefisii, sed non sine mendis ac varietatibus, et quidem non sine mendis ac varietatibus, et quidem non sine mendis ac varietatibus. Porro Combefisii sic affectam editionem Bollandiani recuderunt in Junii tomo tertio, die 16. Codicis Ottoboniani aetas patet in eadē ut i legitur : ἡ γράφη ἢ παρούσα βιβλίος χειρὶ Θεοφάνους ταπεινοῦ μοναχοῦ καὶ ἐπληρώθη μηνὶ αὐγούστου, ἰνδ. β', ζ' ριβ' : Scriptus fuit prærens liber manu Theophanis humilis monachi, absolutusque mense Augusto, indictione secunda, anno 6512, (id est Christi 1001). Habemus igitur in hoc codice certum Græcæ scripturæ exemplum incipientis sæculi undecimi. — Mai Bibl. Nov. P. P. VI, 416.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ

ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΗΡΥΚΟΥ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΤΤΗΣ.

THEODORI ICONIENSIS EPISCOPI

IN MARTYRIUM SANCTORUM CIRYCI ET JULITTÆ.

α'. Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ συλλειτουργῷ καὶ συν-επισκόπῳ Ζωσίμῳ, Θεόδωρος ἐλάει Θεοῦ ἐπίσκοπος Ἰκονίου, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Περμφαμένη ἡ σὴ τιμότης διὰ προσκυνουμένων συλλαδῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν ταπεινωσιν, τὸ παρὰ πολλοῖς θρυλλούμενον μαρτύριον, λέγω δὴ Κηρύκου καὶ τῆς τούτου μητρὸς Ἰουλίττης, εἰ γε καὶ ἐν τῇ Ἰκονίῳ πόλει ὄθεν ὤρμητο ἡ καλλίνικος μάρτυς Ἰουλίττα καὶ ὁ ταύτης ἐπίδοξος υἱὸς Κηρύκος, τὸ αὐτὸ μαρτύριον παρελήθηται, διὰ τὸ τινα ἐμφέρεσθαι ἐν αὐτῷ ὑπεροχὰς ῥήματα καὶ ζῆνα τῆς τῶν Χριστιανῶν ἠλπίδος περιέχειν βαττολογήματα· καὶ εἰ ἔστιν εὐραὶν τὸ κατὰ ἀλήθειαν αὐτῶν μαρτύριον, τοῦτο σταλῆναι τῇ σῇ ὁσιότητι. Ἐπεὶ περὶ τῷ καλῷ σπέρματι εὐθὺς ἐπισπείρειν ὁ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἕθους τὰ ζιζάνια, δέον ἔστιν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας τροφί- μους ἐπαγρυπνεῖν καὶ φυλάττειν ἀνεπίμικτον πάσης ἐκθαύρου ἐννοίας, τὸν, τῆς εὐσεβοῦς πίστεως σπῶ-

4. Dilecto fratri comministro et coepiscopo Zosimo, Theodorus Dei miseratione episcopus Iconii, salutem in Domino. Cum quæsierit nobilitas tua per venerandas litteras ad nostram humilitatem perlata, de martyrio ab omnibus celebrato, Ciryco, inquam, et matris ejus Julittæ, ut, si in urbe Iconio, unde exiit illustris mater Julitta et ejus gloriosus filius Ciryco, illorum martyrium memoretur, ob quædam de illo ampullata verba circumlata, et extraneas nugacitates de spe Christianorum pervulgatas, et si inveniri possit veram martyrii eorum narrationem, tuæ sanctitati mittatur. Quoniam intra bonum semen assuevit supereminare humanæ naturæ inimicus zizaniam, necesse est Ecclesiæ dominos vigilare et custodire absque

C mistione omnis impuræ cogitationis præ fidei semen, ut germinans et in Deo crescens, multiplicem reddat Domino fructum. quo nutriantur piorum

mentes, qui sanctorum vestigia insequi studuerunt.

2. Hæc tuæ divina scripta cum recepissem, et multam de tuo mandato curam egissem, cumque concordii studio martyrium sanctorum Ciryçi et matris ejus Julittæ in manibus cepissem et legissem cum attentione multa, veritatis te studiosissimum inveni, sanctissime Patrum et sacerdotum illustrissime. Ranarum enim et picarum hos garrivus merito aliquis dixerit; sunt enim Manichæorum vel aliorum hæreticorum, ut reor, artificia, iridentium et ludibrium stultitiamque habentium magnum pietatis mysterium. Sed cum, disquirens et explorans quantum potui, interrogarem accurate homines terræ hujus jam morti proximos, ab iis quoque percontabar qui e primis Isaurorum gentis oriri gloriantur ut possem quamdam patriæ traditionis seriem deprehendere, quæ mihi sanctorum martyrum certamen patefaceret.

3. Marcianus igitur vir Christianus, qui tribunotarius et cancellarius factus fuit Justiniani imperatoris quando castrensi potestati principium dedit, et Zeno sapientissimus vir, factus etiam tunc temporis collega illius, hæc de sanctis istis narraverunt traditionaliter a majoribus audientes: ipsis scilicet cognatam exstitisse e primo Lyaoniæ sanguine memorabilem martyrem Julitam, irreprehensibilem vitam duxisse, et Christum fideliter coluisse, ita ut ejus memoriam quotannis celebrarent, præcipue id oræ cæteris agentes ob cognationem.

4. Illa autem regia stirpe oriunda, suscitata persecutione contra Christianos sub Domitiano comite martyrum sanguinis effundendi avido, fugam cepit cum duabus ancillulis et trium annorum puero, illustri, inquam, martyre Ciryco, ex Iconiorum urbe unde originem sumpserat; opes quidem suas amplas satis derelinquens Seleuciam pergit; ibi autem majorem Christianorum persecutionem inveniens, Alexandro quodam, sub Diocletiano impio imperatore, urbis Selenciæ præfecto, qui recessu imperatorum acceperat edictum jubens omnino castigari eos qui idolis non immolaverint, quos deos appellabant, dum dii non essent, ista beata mulier, reputans quod in divina Scriptura dicitur: *Dæ locum iræ*¹, ne periculis objiciamini, indeque fugiens, abiit Tarsum, quæ est metropolis primæ Cilicium eparchiæ.

κινδύνους κάκειθεν φυγοῦσα ὤχιστο κατὰ τὴν Ταρσὸν, ἥτις ἐστὶ μητροπόλις τῆς πρώτης Κιλικίαν ἐπαρχίας.

5. Verum per quoddam mandatum in hanc urbem translato crudeli et ferissimo Alexandro, multum nequitia Domitianum superante, comprehenditur illustris martyr Julitta, suum filium in ulnis amplectens, parvulum adhuc. Cum autem

¹ Rom. xii, 10.

Α ρον, ὅπως, βλαστάνων καὶ κατὰ Θεὸν αὐξῶν, πολὺφορον ἀποδίδωσι τῷ Κυρίῳ τὸν καρπὸν, τρέφοντάς τῶν εὐσεβοῦντων ψυχὰς τῶν τοῖς ἴχνεσι τῶν ἁγίων συνακολουθεῖν ἐσπουδακῶτων.

β'. Ταῦτά σου τὰ θεῖα γράμματα δεξάμενος, καὶ σφύδρα τοῦ σου φροντίσας ἐπιτάγματος, καὶ μετὰ συντόνου σπουδῆς τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης τῆς αὐτοῦ μητρὸς μετὰ χειρὸς λαβὼν, καὶ ἀναγνοὺς ἐν πολλῇ ἀκριθείᾳ, ἐπαληθεύοντά σε εὐρον, δοκῶσατε Πατέρων καὶ ἱερῶν εὐδοκίμωτατε· βατράχων γὰρ καὶ κολοιῶν ἀπτηρήματα δεκάως· ἂν τις ταῦτα καλέσειεν· Μανιχαίων γὰρ ἦ καὶ ἐτέρων αἰρετικῶν τινῶν ὑπάρχει, ὡς οἶμαι, τεχνολογήματα τῶν δικαιοκρίζοντων, καὶ χλιεύη, καὶ μωρίαν ἡγουμένων τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Β 'Ἄλλ' ἐπειδὴ, πολλὴν ζήτησιν καὶ ἐρευναν κατὰ δύναμιν ἡμετέραν ποιούμενος, ἐπυθανόμην πολυπραγμονῶν τοὺς ἐν τέλει ἐπιχωρίους, καὶ τοὺς τὰ πρῶτα τοῦ τῶν Ἰσαύρων γένους αὐχῶντας διερωτῶν, ὅπως ἂν δυνηθεῖν τινὰ ἐκ πατροπαραδόσεως εἰρημὸν λαθεῖν, δηλοῦντα τὴν τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀθλήσιν.

γ'. Μαρκιανὸς τοιγαροῦν ἀνὴρ φιλόχριστος, τριβουνοτάριος; καὶ καρχελλάριος γενόμενος; Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως, ἤνικα ἤρχε τῆς στρατοπεδαρχικῆς ἀρχῆς, καὶ Ζήνων ὁ σοφώτατος καὶ αὐτὸς γενόμενος αὐτοῦ τῆνικαῦτα σύμβουλος, ταῦτα περὶ τῶν ἁγίων διεῖλον πατροπαραδότως παρὰ τῶν εὐπατριδῶν ἀκηκόετε;· δεῖ προσγεῆς αὐτῶν ὑπὲρ ἄρχε πρώτου αἵματος τῆς Λυκαονίας ὑπάρχουσα ἡ ἀειμνηστος μάρτυς Ἰουλίττα, βίου ἀνεπιλήπτου τυγχάνουσα, καὶ τῷ Χριστῷ γνησίως λατρεύουσα, ὥστε μνηεῖαν αὐτῆς ἐπιτελεῖν κατ' ἔτος ἕκαστον, ἐξαίρετως τοῦτο παρὰ τοὺς ἄλλους πράττοντας ἐπὶ τὴν συγγένειαν.

δ'. Αὕτη δὲ βασιλικῷ αἵματος καταγομένη, διωγμοῦ πνεύσαντος κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἐπὶ Δομετιανοῦ κόμητος ἐπιστάντος τῇ τῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων ἐκχύσει, φυγὰς αὕτη γέγονε μετὰ δύο θεραπαινίδων καὶ τριστοῦς παιδὸς, φημι δὴ τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Κηρύκου, ἐκ τῆς Ἰκονιῶν πόλεως, ἐξ ἧς καὶ ὠρμάτο, τὴν μὲν οὐσίαν αὐτῆς ἰκζὴν οὖσαν καταλιπούσα, καταλαμβάνει τὴν Σελεύκειαν· καὶ ἐπὶ ταύτην δὲ πλείονα τάραχον τῶν Χριστιανῶν εὐρούσα, Ἀλεξάνδρου τινὸς ὑπὸ Διοκλήτιανου τοῦ ἀσεβεστάτου βασιλέως, καταστάντος; ἐν τῇ Σελευκίῳ πόλει, καὶ πρόσφατον δεξιμένῳ βασιλικῶν διάταγμα παρακελευόμενον παντοίως τιμωρεῖσθαι τοὺς μὴ θύοντας τοῖς εἰδώλοις, οὗτε περ θεοῦς ἐπεγράφοντο, μὴ ὄντας θεοὺς· λογισαμένη ἐκείνη ἡ μακαρία τὸ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ περιεχόμενον· Δότε οὖν τόπον τῇ ὀργῇ, ὡς ἂν μὴ ἐπιδοίητε τοῖς

ε'. Ὅσπερ δὲ ἐξ ἐπιτάγματος τίνος; μεταναστάντος ἐν αὐτῇ τοῦ ἀπηνοῦς καὶ ἐμβριθεστάτου Ἀλεξάνδρου, κατὰ πολὺ τὸν Δομετιανὸν τῇ κακίᾳ ὑπερακοντίσαντος, συλλαμβάνεται ἡ καλλινίκος μάρτυς Ἰουλίττα, τὸν ἐναυτῆς οὐδὲν ταῖς οἰκειαῖς ἀγκάλαις περι-

έχουσα, πάνυ νήπιον ὄντα· ὡς δὲ ταύτην οἱ δῆμιοι ἄ
 συνέσχον, αἱ θεράπειαι αὐτῆς καταλιπούσαι αὐτήν,
 ἀπῆλθον ἀποδράσασαι· ἔξωθεν δὲ ἰστάμεναι, θεωροὶ
 τῶν εἰς αὐτὴν πραττομένων ἐγίνοντο· εἶτα, φησί,
 παραστάσης αὐτῆς τῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου βήματι,
 διηρώτα ἔκεινος αὐτὴν ἐξείπειν προσηγορίαν τε
 καὶ τύχην καὶ τὴν ἐνεγκαιμένην πατρίδα· ἣ δὲ παρ-
 βρησιαζομένη πρὸς τὸν δικαστὴν, τὸ τοῦ Κυρίου
 Χριστοῦ ὄνομα ἐπεγράφετο, λέγουσα, Χριστιανή εἰμι.

ζ'. Θυμομαχίας δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκέλευσεν
 ἀφαιρεθῆναι μὲν ἀπ' αὐτῆς τὴν παιδα Κήρυκον, καὶ
 προσάγεσθαι αὐτῇ, οἷα δὲ καὶ ἀστεῖον ὄντα, καὶ μη-
 δὲν τῶν κατὰ πρόθεσιν εἰδότα· ταύτην δὲ σχημα-
 τισθεῖσαν καὶ ταυσοθεισαν ὤμοις βουνεύροις τύπτε-
 σθα· ἀφειδῶς ἐπέτρεπεν· ὡς δὲ τὸν παιδα βίβ' ἐκ
 τῶν τῆς μητρὸς ἀγκάλων οἱ δῆμιοι ἀφελίχουσαν
 κλαυθμυρίζοντα ἄγουσι τῷ ἡγεμόνι, πρὸς τὴν μη-
 τέρα ἀτενῶς ἐνορῶντα, καὶ τὸ ἐκείνης ὄνομα ἐπι-
 φθεγγόμενον, τὴν δὲ γε μάρτυρα κατὰ τὸ αὐτοῖς
 προσταχθὲν ἀνιλεῶς ἔτυπτον τοῖς βουνεύροις, ἐκεί-
 νης ὡς ἀνδριάντος τιδὸς ἀψύχου ταῖς πληγαῖς ξαι-
 νομένης, καὶ μηδὲν ἔτερον φεγγομένης, ἣ τὴν
 σεπτὴν ἐκείνην φωνὴν ἀπαύστως βώσσης, Χριστιανή
 εἰμι καὶ δαίμοσιν οὐ θύω.

ζ'. Ὁ οὖν ἡγεμὼν ταῖς χερσὶ λαβόμενος τὸ
 παιδίον, θωπεύει ἐπειράτω δυσωπεῖν μὴ ἀποκλαίει-
 σθαι, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ γούνασιν ἐπιτίθει, καὶ φιλεῖν
 ἐπαχειρεῖ. Τὸ δὲ πρὸς τὴν μητέρα ἀτενῶς ἀποβλέ-
 πον, ἀπσειετο μὲν τὸν ἡγεμόνα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ
 ἀριστεὰ κεφαλὴν, ταῖς χερσὶ δὲ ἀντιθεῖσθαι, τοῖς ἰσίοις
 θυξιν ἐπιτήξα τὴν τοῦ ἡγεμόνος ὄψιν· καὶ ὡς τῆς
 σφύρονος τρυγόνος νεοστῆς νηπιώδεις φελλίσματι
 φωνὴν καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος Κήρυκος ἀπεφθέγγετο,
 ἦν παρὰ τῆς μητρὸς δεδίδαχται καὶ ἐπιδοωμένην
 ἤκουε, Κάγω Χριστιανὸς εἰμι· οὕτως δὲ καὶ αὐ-
 τὸς τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἀνακαλούμενος ἀπαύ-
 στως καὶ λίξ τῷ δικαστῇ ἐναλλόμενος κατὰ τοῦ
 πλευροῦ, φιλεῖ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ἡ νηπιόζουσα
 φύσις ἐν τοῖς τοιούτοις σχήμασι κινεῖσθαι, εἰς θυμὸν
 ἐκίνησε τὸν ἄγρον ἐκείνον θῆρα· οὐ γὰρ ἄνθρωπον
 αὐτὸν προσαγορευτέον, μὴ συγγνώμονα τῆς ἀδαοῦς
 πράξεως καταστάντα· ἐκ τοῦ πύθου τοῖνον λαβόμε-
 νος τὸν ἀοιδίμον παιδα, ἔρριψεν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ
 ὕψους τοῦ βήματος ἐπὶ τὴν γῆν κάτω. Τοῦ δὲ κρα-
 νίου τοῦ καλλινίκου μάρτυρος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁμο-
 λογίᾳ κατὰ τῆς τῶν βαθμίδων γωνίας προσραγίν-
 τας, καὶ τῷ ὄξει τῆς ὀνιτυπίας κατατριβέντος,
 χεῖρας δὲ Θεοῦ ἀπεδίδου τὸ πνεῦμα τὸ θεότευκτον
 ἦ'. Τοῦτο οὖν θεασαμένη ἡ ἅγια Ἰουλίττα καὶ
 χερὰς πληρωθεῖσα, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ἔλεγεν,
 διὰ κατηξίωσας τὸν ἐμὸν υἱὸν πρὸ ἐμοῦ τελειωθέντα
 τοῦ ἀμαράντου τυχεῖν στεφάνου. Σχετλιάσαντος δὲ
 καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ δικαστοῦ, κελεύει ἀρμενταρικῶ
 ἀναρτηθεῖσαν αὐτὴν ἐντόνω, ξέεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ
 λέβητος ἀντλεῖσθαι πίσσαν κοχλάζουσαν, καὶ τοῖς
 ποσὶν αὐτῆς ἐπιχέεσθαι· προσέταξε δὲ καὶ κήρυκα
 ἐπιβοῆν αὐτῇ καὶ λέγειν· Ἰουλίττα, ἐλέησον σεαυ-
 τὴν, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπαλλάγηθι τῶν βα-
 σάνων, ἵνα μὴ καὶ σὺ κακῶς ἀπολῆ, ὡσπερ ὁ σὸς

ΠΑΤΡΟΣ. ΓΒ. CXX.

illam liciores detinuisent, ancillæ ejus eam de-
 serentes, fugientes abierunt : foris autem stantes,
 testes eorum quæ in illam gesta sunt exstiterunt.
 Deinde, dicitur, illa sistitur ante Alexandri tribu-
 nal, interrogat iste ut narret illa nomen, fortunam
 et quam obtinuit patriam. Illa vero cum libertate
 ante judicem Christi Domini nomen confessa est,
 dicens, Christiana sum.

6. Iratus autem Alexander jussit ab illa abripi
 puerum Cirycum, et ad se afferri, tanquam venu-
 stum, et nihil eorum quæ agebantur scientem ;
 illam autem nudatam et vi extensam crudis boum
 nervis percuti crudeliter imperavit. Ut vero puc-
 rum vi e matris ulnis carnifices abriperunt multa
 lacrymantem adducunt ad præfectum, indesinenter
 matrem intuentem, et ejus nomen vocitantem,
 martyrem autem ipsam secundum quod sibi man-
 datum fuerat carnifices boum nervis dire cædebant,
 quæ velut statua quædam insensibilis plagis la-
 niata, nihil aliud sonabat, quam hanc egregiam
 vocem sine intermissione edendo, Christiana sum
 et dæmonibus non sacrifico.

7. Præfectus igitur manibus puerum accipiens
 blanditiis tentabat adducere ne lacrymaretur, et
 suis genibus imponebat, oscularique conabatur ;
 ille autem matrem indesinenter intuens, præfectum
 quidem arcebat, caputque suum retrahere ma-
 nibus autem renitens, unguis cædebat præfecti
 vultum ; et tanquam castæ turturis pullus infantile
 balbutiens vocem et ipse sanctus Cirycus edebat
 quam a matre didicerat clamantem audiens.
 Et ego Christianus sum. Ita ipse quoque Christi,
 nomen invocans, et calce judicis latus impetens,
 amat enim quam sæpissime infantilis indoles ta-
 libus motibus agitari, ad iram incitavit crudelem
 hanc feram. Non enim homo iste vocandus est,
 qui ignoscere intrepidæ actioni noluit. Pede igitur
 egregium puerum apprehendens, projecit e summo
 tribunali in terram : cranio autem illustris mar-
 tyris talem confessionem edentis in graduum angu-
 los projecto, et acutis et dyris gradibus contrito,
 cruro implentur quæ circum tribunal jacent, et
 in manus Dei spiritum immittit Deo acceptabilis
 infans ; animæ enim justorum in manu Dei sunt.
 αἱμάτων μὲν πληροῦται τὰ πρὸ τοῦ βήματος, εἰς
 βρέφος· ψυχὰι γὰρ δικαίων ἐν χειρὶ Θεοῦ.

8. Id ergo aspiciens sancta Julitta, et gaudium
 exultans : Gratias ago tibi, Domine, dixit, quia
 dignum præstitisti filium meum ante me morien-
 tem qui coronam immortalem obtineat. Sed in hoc
 iratus iudex jubet argentario suspensam illam
 dire dilacerari, et e lebete hauriri picem liquefactam,
 et in pedes ejus effundi ; jussit autem præconem
 clamare dicere que illi : Julitta, miserere
 tui ipsius et sacrificia diis, et exime te suppliciis,
 ne te male perdas, ut tuus filius. Generosa autem
 martyr fortiter supplicia perferens, exclamavit

dicens : Ego dæmonibus non sacrifico, Christum vero adoro unigenitum Dei Filium, per quem fecit omnia Pater ; et ardentem cupio filium meum assequi, ut cum illo digna efficiar regni cælorum. Cum vero videret atrox iste omnes furore vincens iudex firmam martyris constantiam, contra illam pronuntiat, gladio quidem caput ejus amputari jubens, corpus autem ejus et filii in locum condemnationis assignatum projici.

9. Carnifices igitur capistrum ori ejus alligantes, duxerunt eam ad locum assuetum ut mandatum complerent. Julitta vero paululum carnifices orari rogavit, donec solum bonum Deum oraverit ; hisque annuentibus, et paululum temporis concedentibus, genibus flexis illa oravit dicens : Gratias ago tibi, Domine, qui advocasti ante me filium meum, et præstitisti per nomen tuum sanctum et terribile et præsentem hanc et inanem vitam deserat, et in æternam vitam cum sanctis tuis admittatur. Me quoque indignam ancillam tuam, magni hujus boni fac participem, ut numerari merear inter castas virgines quæ dignæ fuerunt ut intrarent in æternum tuum et immaculatum thalamum ; et benedicat spiritus meus tuum Patrem omnipotentem et creatorem omnium, et te Filium ejus unigenitum, et Spiritum sanctum in sæcula, amen. Ut autem amen complevit sancta martyr, gladium specularem immittens, amputavit generosum ejus collum extra urbem ; corpus vero ejus projecit in locum condemnationum, secundum quod mandatum erat ab impio iudice. Ibi etiam inelyti martyris Ciryci ejus filii corpus depositum est.

10. Consummatur autem Christi gratia et virtute generosa martyr Julitta, et illius inelytus filius Cirycus quintodecimo die mensis Julii. Die igitur sequenti duo ejus ancillæ cum corpora noctu tulissent, et longe abduxissent, sepeliverunt abscondentes ea in quadam spelunca regionis illius quæ Tarsorum limitibus continetur. Usque ad tempus Constantini pii imperatoris una ex ancillis vitam ducens, quando veritas in lucem adducta est, et Ecclesiæ Dei libertatem per ejus gratiam acceperunt, locum manifestat ; et quisque fidelium accurrens studebat aliquid sumere a venerandis istis reliquiis, in tutamen et protectionem suæ vitæ, et gloriam boni nostri Dei.

11. Hæc igitur in veritate ut acta sunt patefecit Deo dilectæ tuæ animæ, quæ fidelibus præbe, quicunque apti erunt ad ducendum et persuadendum alios, neque fabulosis aperte commentis exornantes, sed ipsa veritate persuadentes, in Christo Jesu Domino nostro, quocum Patri cum Spiritu sancto gloria, honor, potestas, nunc et semper et in sæcula.

Α υἱός. Ἡ δὲ γενναία μάρτυς καρτερῶ ὑπομένουσα τὰς βασάνους, ἔκραξε λέγουσα· Ἐγὼ δαίμοσιν οὐ θύω, Χριστὸν δὲ σέβομαι τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησεν ὁ Πατήρ· καὶ ἐπιεργαίαι καταλαβεῖν τὸν ἐμὸν υἱόν, ἵνα σὺν αὐτῷ καταξιώθῃ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὡς δὲ ἐώρα ἐπάντα; μὴν ἵ υπεραίρων ἀνήμερος δικαστῆ; τῆς μάρτυρος; ἐπίμονον ἐνστατιν, ἀποφαίνεται κατ' αὐτῆς ξίφει μὲν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποτμηθῆναι προστάξας, τὸ δὲ λείψανον αὐτῆς καὶ τοῦ ταύτης υἱοῦ εἰς τὸν τῶν καταδικῶν τόπον βίφῆναι.

Β'. Οἱ οὖν δῆμοι, χάμον κατὰ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐπίδησαντες, ἀπήγαγον εἰς τὴν ἑθισμένον τόπον πληρῶσαι τὸ προσταχθῆναι. Ἰουλίττα δὲ μικρὸν τοὺς δημίους ἐπισχεῖν παρεκάλει, ἕως ἂν προσεῦξηται τῇ μόνῃ ἀγαθῷ Θεῷ καὶ τῶν δημίων ἐπικαιροθέντων, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐνδεδικότων, κλίνας τὰ γόνατα προσεῦξαστο λέγουσα· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, προσκαλεταμένῃ πρὸ ἐμοῦ τὸν ἐμὸν υἱόν, καὶ ἀξιώσαντι διὰ τὸ δομά σου τὸ ἅγιον καὶ φοβερὸν, τὴν προῦσαν ταύτην καὶ ματῶν καταλιπεῖν ζωὴν, καὶ τῆ αἰωνίῃ ζωῇ μετὰ τῶν ἁγίων σου συναφθῆναι· κάμει δὲ τὴν ἀναξίαν δοῦλην σου, τοῦ μεγάλου ἀγαθοῦ ποίησον ἐπιτεχεῖν, ἵνα ἐναριθμῶς γίνωμαι τῶν φρονίμων παρθένων ἀξιοθεισῶν εἰσελθεῖν εἰς τὸν αἰώνιον καὶ ἀφθαρτόν σου νομφᾶνα· καὶ εὐλογεῖτω τὸ πνεῦμά μου τὸν σὺν Πατέρα τὸν παντοκράτορα καὶ δημιουργόν τῶν ἀπάντων, καὶ σε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. Ὡς δὲ τὸ Ἄμήν ἐπλήρωσεν ἡ ἁγία, παραθήξας ὁ σπεκουλάτωρ τὸ ξίφος, ἀπέτμεν τὸν γενναῖον αὐτῆς τράχηλον ἐξω τῆς πόλεως· τὸ δὲ ταύτης σῶμα ἐβίψεν ἐν τῇ τῶν καταδικῶν τόπῳ, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς δικαστοῦ πρόσταγμα· ἐνθα ἐῆ καὶ τὸ τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Κηρύκου τοῦ ταύτης υἱοῦ ἐναπέθεντο λείψανον.

Γ'. Τελειοῦται δὲ τῆ τοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ δυνάμει ἥ τε ἀθλοφόρος μάρτυς Ἰουλίττα, καὶ ὁ ταύτης ἐπίδοξος υἱὸς Κήρυκος τῆ πέντε καὶ δεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνός. Τῆ οὖν ἐξῆς ἡμέρα αἱ ταύτης δύο θεραπαινίδες ἀνελάμναι; τὰ σῶματα ἐν νυκτὶ, καὶ πόρρω ταῦτα ἀπαγαγούσαι ἀπέθεντο κατακρυψασαί· ἐν τινὶ σπηλαίῳ εἰς τὴν γῆν ἐν τῇ Ταρσῶν ἐνορίᾳ. Μέχρι δὲ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβῶς βασιλευσάντος, ἡ μία τῶν θεραπαινίδων ἐπιβίωσασα, ὅτ' ἂν ἡ ἀλήθεια εἰς φῶς ἤχθη, καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ παρήρσαν διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἔλαθον, ἐκφαίνει τὸν τόπον· καὶ πᾶ; τις τῶν πιστῶν ἐσπευθε παραγενόμενος λαθεῖν τι ἐκ τῶν τιμίων κειμένων λειψάνων, εἰς φύλακτῆριον μὲν καὶ σύστασιν τῆς ἰδίας ζωῆς, εἰς δόξαν δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ.

12. Ταῦτα τοίνυν ἐν ἀληθείᾳ πραγθέντα ἐσφμανα τῇ φιλοθέῳ σου ψυχῇ, ἅτινα παρθῶν πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἐτέρους διδάξαι καὶ πληροφοροῦσαι· μὴ τοῖς προδήλως μωθῶσαι συγγράμμασι συμπεριφέρεισθαι, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ πεθεσθαι· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, τιμὴ, κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς οἰῶνας.

LEONIS PRESBYTERI

PROLOGUS

AD PASSIONEM SS. RUFII ET RESPICII.

(Mat. Spiegel. Rom. tom. IV, p. 290.)

Non enim (1) insignes antiquorum Patrum titulos infirmare conamur, neque generosa illorum monumenta suggillare nitimur; quin potius laudamus, atque laudando roboramus; sed ea quæ per incuriam et temeritatem, ut simplicium scriptorum, depravata videntur, in quantum divinæ Providentiæ sors delerit, emendare satagimus, ne apud sobrios et grammatico sale conditos lectores veritas gestorum ipsa corruptione vilescat, ac pius labor piorum omnium sputo obnoxius judicetur. Est autem et alia causa hujusce renovationis non minima, quæ nos tam annosum ac neglectum opus comminare (*ita cod.*) cogit in melius, quia sine titulo auctoris amphibolium est thema subsequentis operis, et ideo verendum ne inter apocrypha jure censeatur. Quod igitur ad publicas aures ob multorum ædificationem proficisci oportet, necessarium est ut grammaticæ diligentiam cribro ab omni prius victorum loto purgetur. Dixit namque Isidorus, abrade titulum ut muta sit pagina. Ergo ne tantæ calumniæ ansa nostram parvitatem aliquo modo innodare videatur, sanandi ac medicandi operis prodandus est medicus, ut cum probata persona omnibus in notitiam venerit, ejus opuscula, divina veritate subnixâ, nemo fidelium refutare permittatur, sed potius contra omnes æmulos divinæ protectionis vis bene defensare comprobetur. Est nempe Theodoricus ille monachus ac sacerdos peregrinus, atque diutius viscerum cruciatibus confectus qui ante varios [*cod. raris*] annos vitam composuit beati Martini PP. jucundius, necnon et alia opuscula in hac urbe Romana positus conscripsit diligentius; qui cum fratrum rogatu aliquid dignum scriptitasset commendandum, haud fuco aliquo usus dicendi, nec phalera pretiosorum verborum, sed humillimo narrationis genere, quod Græci *ῥησιῶσιν* vocant, ob commune auditorum atque lectorum commodum subulco prosecutus est stylo. Scripsit quoque, ut multorum fatetur auctoritas, elegantissimum et omni veneratione di-

agnum de sanctis quadraginta martyribus sermonem. Compinxit præterea passionem beatorum martyrum Anthimi sociorumque ejus hexametris intersertam versiculis. Memoriam quoque nuperime haudquaquam vilipendendam edidit, qualiter caput eximium martyris Damiani Romanis illatum est septulis. Illis addendum non superfluum videtur, quod et rusticano sermone translationem patefecit sanctorum Christi athletarum Basilidis, Tripodis, et Magdalis. Ego quoque Leo, quanquam minus idoneus, superna tamen favente clementia presbyter et sacerdos, memoratum monachum cœpi pro Christo amare ardentius, non ob hoc tantum quod videbatur sciolus, quinimo quia testimonium habuit bonum ab omnibus, quoniam esset hujus sæculi inimicus, et mundus illi esset crucifixus. Nam ejus infirmitati assidue compassus, hospitio illum recepi omnium nostrorum primus, ejusque me interesse disputationibus gavisus sum sedulo. Cumque illi compertum foret, quod essem etiam quotidianus beati triumphatoris Christi Respicii titularius, ejusque servitor indefessus, cœpit a me disquirere utrumnam beatus martyr suæ passionis esset insignitus memorialibus [*cod. memorialibus*], an facultia ruitura præ manibus mundi historia, omnino chronographis deficientibus, careret. Cum beatum Christi pugillatorem proprios responderem habere titulos; Velim, ait ille, videre, styli probandi gratia. Qui cum citius primæ pagellæ campos percurreret. Habemus nactam, inquit, occasionem, qua de agresti atque insulso pulmento fas nobis sit laceratum tacere cibum. Nam amarissimas projeciamus colocynthidas, et mellifluas pro illis inseramus herbas, ut sicut indocti scriptores de bono fecerunt malum, sic et nos de malo nitamur facere bonum, ipsius fulti levamine, sine quo nihil possumus facere.

Explicit prologus, incipit passio.

Sæpe divina consuevit clementia in tenera adhuc parvaque ætate, etc.

(1) *Enim* apud sequiores præsertim auctores significat *sane, profecto, atque*. Quin adeo apud

Julium Valerium primam quoque sedem in periodo occupat.

MONITUM.

(Mat, Spicilege Rom. tom. V, p. 153.)

Leonis clerici, patria Romani, dignitate presbyteri, prologum eruditum in hoc Spicilegio jam edidimus t. IV, ubi ipse, pag. 292 titularium se appellat S. Respicii martyris, de cujus antiqua ecclesia et sacra statione loquitur Carolus Barth. Platea in Hemerologio Romano, p. 672. Nihil tamen nos diximus in prædicto tomo de Leo se Theodoricum monachum peregrinum et infirmum hospitio recepisse, habemus jam exploratum Leonis ævum : etenim Theodoricus (qui fuit patria Trevirensis et morbo podagricus) monachatum se nomen dedisse anno Christi 1006, narrat ore proprio apud Mabillonium in *Annalibus Bened.* t. IV, p. 174; quo loco miror Maurinum doctissimum vix unam commemorare Theodoricæ lucubratiunculam de vita et miraculis S. Celsi episcopi, cum apud nos loco prædicto tot alia Leo enumeret Theodoricæ scripta; quibus adde illa quæ recenset Trithemius, itemque Bollandus t. III, Martii d'c 21, p. 199 et 200, quorum nonnulla in Vaticanis quoque codicibus conservantur.

Nunc ad Leonem ut redeam, novam ejus aspexi in reginæ Svecæ codice lucubrationem, vitam scilicet S. Joannis Chrysostomi, quam ego lectitans statim comperi, eam de Græco Metaphraste potissimum a Leone ejusque adjutore Christophoro fuisse derivatam; quæ cum apud Surium exstet Latino, etsi aliis verbis, nihil erat causæ, cur Leonis compilationem in vulgus emitterem. Hunc adeo verborum quoque illam multoque prolixiorum Chrysostomi historiam, quam a Christophoro interprete sibi exhibitam dicit Leo, in alio Vaticano codice offendi, quam item consulto prætermisi. Igitur ex universa Leonis Incubratione prologum tantummodo ineditum, seu potius præviam ad quemdam Lupum epistolam retinui, adjecta etiam brevi operis clausula. Sane quia Romæ versor, et quia Romani cleri studiis apprime faveo, hanc Romani clerici, hactenus ut puto incogniti, et notitia et religiosam scriptiunculam celandam non judicavi.

LEONIS PRESBYTERI

PROLOGUS

IN VITAM S. JOANNIS CHRYSOSTOMI.

Sacræ dignitatis summi presbyteratus culmine a sublimato viro, quondam Juliano, nunc Lupo nomine non iniquo actu, Leo qui et Joannes cognomine infelix existens clericus, a prima infantia divino judicio lumine visibili carens, ex toto perennem optat in Domino salutem.

Actiones passionesque beati Chrysostomi Joannis ab exordio usque ad terminum vitæ ejus, sed et post obitum ipsius aliquanta de eo facta, ex Græco in Latinam linguam transferri, satis anxie quæsisti, quæ et ego nosse cum innumeris sitibam. Sed quamvis hæc scire vobiscum avidus essem, ea tamen transferre te crebro a me postulante, et plurimis hoc fieri a me poscentibus, pro mea imperitia nequaquam gaudebam. Id enim me agere, idoneum minime fore noveram. Verbarum quoque ne forte interpretes, quanquam disertus et prudens ac loquax foret, humana tamen oblivione quadam præpeditus, hæc obscure mihi aliquan-

tulum interpretaretur; et ego ob meam nimiam exstantem imperitiam, his eriduri ut congrueret nequidquam. Sed tandem vi divina quodammodo cogente, et propriam, ut bratus Augustinus ait, exhibente dignationem, ac præbente occasionem aptam, precantibus vobis præbui assensum et prout quivi verbis Interpretatis ex tribus voluminibus multo tempore capere ea quibus instrui ardentius cupiebamus, libellum ex eis quamvis imperito sermone contexui. Quod vero ne accideret formidaveram, accidit te perficiente. Quam ob rem præfati interpretis Christophori scilicet reverendi sacerdotis per totum volumen cum illud ederem, addidi ex mente et ratione propria innumera verba quæ congrua mihi visa sunt ad ornamentum favoris Dei sanctique Joannis, et ad deprecandum eundem, ac vituperandam imperatricem hujus inimicam. Plurima tamen quæ ab interprete ad plenum ut se habent dicta sunt, propter fasti-

dium legentium prætermisi. Judicavi enim quod A sufficeret excellentia tantum nota esse, ad declaranda eximii viri merita nosse desiderantibus. Ex quibus a nemine, ut reor, debeo depravari; nam fere cuncti structissimi et sanctissimi historiographi hæc in plerisque libris cum eos conderent egerent, si diligenter quisque scrutetur. Triumphare nos semper ex cunctis hostibus, summi sacerdotis Joannis, cunctorumque sanctorum meritis ac precibus, efficiat omnipotens ac clemens Dominus.

Clausula vero Leonini operis ita se habet.

Hæc pauca de magnis virtutibus tuis, sance Joannes, ad ædificationem proximorum et laudem tuam legenda, ego omnium Christianorum ultimus

meritis, ingenio, memoria, et intellectu existens quamvis rusticano modo, cum multo tamen ut hosti labore, pio amore tuo devotus edidi. Tu benigne dignare pro multis ista suscipere, et quasi diserto sint sermone composita imputare; et fac perpetuo mihi prodesse indigno, cunctisque horum lectoribus pariter et auditoribus. Pia etiam cum dilectione acuentes et petentes a me, ut hunc libellum gloriosæ actionis ac passionis tuæ de Græco sumens, Latino sermone componerem; et qui sumptus proprios ex fide et amore tui ad hoc opus efficiendum expendit, collaborantesque mihi in hoc opere, alienentur per te a cunctis noxis, et magnis in hoc sæculo a Deo Patre, atque in futuro maximis ditari præmiis mereantur.

ANNO DOMINI MXIII.

LEO GRAMMATICUS.

Ejus Chronographiam habes inter Scriptores post Theophanem. *Patrologiæ* t. CIX.

ANNO DOMINI MXIII.

JOANNIS PRESBYTERI

EPISTOLA

AD LEONEM GRAMMATICUM ET ARCHIEPISCOPUM CALABRIÆ.

(CONSTANTINUS, Monum. Ecclesiæ Græcæ, tom. III, p. 465. — Vide Hanckium de Script. rer. Byzant. p. 678.)

Τῷ καθηγῆτῇ τῶν καθηγῆτων καὶ πνευματικῷ A
 πῶ πατρὶ κυρῷ Λέοντι τῷ γραμματικῷ, καὶ ἀρ-
 χιεπισκόπῳ Καλαβρίας (1), Ἰωάννης πρεσβύτερος
 δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνάξιος.

Κληρικὸς τις ἔγγιστος γυναικα. διδάσκαλε, καὶ
 πρὶν ἢ συνοικῆσαι αὐτὸν τῇ γαμετῇ, βούλεται χειρο-
 τουργῆσαι πρεσβύτερος, ἐκδεχόμενος μετὰ τὴν χει-

Doctore doctorum et spirituali Patri meo, domino
 Leoni Grammatico et archiepiscopo Calabriae,
 Joannes presbyter, indignus Jesu Christi servus.

Quidam clericus uxorem duxit, magister, et an-
 tequam cum ea habitet, vult presbyter ordinari,
 exspectans ut postquam ordinatus fuerit illam de-

(1) *Kalivrias*. Salmasius quidem in *Animal-*
veisa Petavii, p. 81, citat initium hujus epistolæ
 Leonis Grammatici et archiepiscopi Calabriae ad
 Joannem presbyterum, sed an ex editis an ex in-
 editis non dicit. Vide Fabrotum, in titul. *De vita et*
honestate clericorum. apud Gregor. Item ad tit. de
 sacerdotibus, *Biblioth. Juris canon.* p. 1409. Vide
 etiam præcipue *Notitias Græcorum episcopatum*.
 De argumento autem ipso Epistoliorum, imperato-
 ris Leonis Constitutio tertia, Balsamon ad Can.
 Antioch. Trull. vi, Aneyr x, et Scholium in Epi-

tome Harmenopoli sect. 2, tit. 1. p. 23. Inter ca-
 pitula concilii Lateranensis iv, illud comma: *Qui*
autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt
copulam conjugalem, si lapsi fuerint, grævus pu-
niantur, cum legitimo matrimonio possint uti. Græce
 redditur, οἱ δὲ κατὰ τὸ τῆς χώρας αὐτῶν ἔθος μὴ
 τῆσαντες τὴν γαμικὴν σύζευξιν, ἐὰν ὀλισθήσωσιν,
 βαρύτερον κολασθήτωσαν, ἐπεὶ τῷ νομίμῳ συνοικεσίῳ
 δύναται χρῆσθαι, prava versione. Edendum fuisse
 videtur, aut ex sensu, οἱ τῆσαντες, aut ad ver-
 bum, οἱ μὴ ἀποστάντες, vel quid simile.

virginet. An itaque id liceat, mihi indica. Rem enim absurdam esse reputans servus tuus, ausus sum ad te scribere.

Responsum Leonis Grammatici et archiepiscopi Calabriae.

Leo humilis, grammaticus, et archiepiscopus Calabriae, Joanni spirituali fratri, ac Domini sacerdoti.

Is qui pnellam virginem in sponsam accepit, sicut scripsisti, sancte illi, et postquam ordinatus fuerit, vult eam devirginare, nihil aliud exhibet quam se occultum fornicatorem, vel uxorem suam suspectam ut antea constupratam. Et si ipse quidem Christo pollicitus est se in virginitate victurum, quid necesse fuit cum virgine copulari? Nam etiam absque muliere, poterat virgo manens ordinatione donari, Sin vero propter naturæ imbecillitatem atque affectuum incoercibile agmen, illam sibi junxit, prius cum ea legitime concumbat, ac deinde ordinetur. Mulieris enim patefacta virginitate, tanquam unius uxoris vir, ad sacerdotii formidabilissimum gradum promovetur.

(2) Ὀρμισάμενος. Est ὀρμάσασθαι despondere, cum sponsa nuptias contrahere. Epiphanius hæresi 78, n° 13, de Maria et Josepho, ἀπὸ τοῦ ὀρμισάσθαι αὐτὴν αὐτῷ, eo quod illa ei desponsata esset.

Ἀροτονίαν ἐκπαρθενεῦται αὐτὴν. Εἰ οὖν ἔξεστι τοῦτο, δὴλωσόν μοι. Ἄτοπον γὰρ αὐτὸ λογισάμενος εἶναι ὁ δούλος σου, ἐτόλμησα γράψαι σοι.

Ἀντίγραμμα Λέοντος γραμματικοῦ καὶ ἀρχιεπισκόπου Καλαβρίας.

Λέων ὁ ταπεινὸς γραμματικὸς, καὶ ἀρχιεπίσκοπος Καλαβρίας, Ἰωάννη τῷ πνευματικῷ ἀδελφῷ, καὶ ἱερεὶ Κυρίου.

Ὁ παρθένον κήρην ὀρμισάμενος (2), καθὲ γέγραφας, τέκνον ἄγιον, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ταύτην ἐκπαρθενεῦσαι βουλόμενος, οὐδὲν ἕτερον ἢ κλειψίγαμον ἑαυτὸν παρίστησιν, ἢ τὴν ἑαυτοῦ γυναικα ὑποπτον, ὡς προεκπορνευθεῖσαν. Καὶ εἰ μὲν Χριστῷ συνέθετο παρθενεῦειν αὐτὸς, τίς χρεῖα τῆς πρὸς παρθένον αὐτῷ συναφείας; Καὶ χωρὶς γὰρ γυναικὸς, ἠδύνατο παρθενεῦων χειροτονίας ἀξιωθῆναι. Εἰ δὲ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς καὶ τὸν ἀκατάσχετον ἐσμὲν τῶν παθῶν, ὀρμισάσατο ταύτην, συγγινέσθω πρότερον αὐτὴν [leg. αὐτῇ] νομίμως, καὶ τότε χειροτονείσθω. Καταδήλου γὰρ τῆς παρθενείας αὐτῆς γινομένης, ὡς μίαν γυναικὸς ἀνὴρ, εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης φρικωδέστατον βαθμὸν ἀναχθῆσεται.

Apud eundem Epiphanium *De laudibus Deiparæ*, l. II, p. 292, ὀρμισάσατο τὴν Παρθένον εἰς τὸν μονογενῆ Υἱόν· Pater despondit Filio suo unigenito Virginem.

ANNO DOMINI MXV.

EPIPHANIUS MONACHUS.

NOTITIA.

Auctore Joanne Aloysio Mingarellio, apud Amadutiun *Anecd. litter.*, tom III.

Illustrissimo ac reverendissimo præsuli Stephano Borgie, sacrae congr. de Propaganda Fide a secretis, D. Joannes Aloysius Mingarellius S. D.

Optas, eruditissime præsul, pro tua in me benignitate, maximoque in litteras amore, ut vetustum aliquod opusculum, idque Græcum, tertio Anecdotorum volumini, quod Romanis propediem typis, imprimetur, inserendum præbeam. Ego autem cupienti si quid negem, quod præstare queam, ingratus sim. Necdum enim tibi vel de facie notus eram, cum omni humanitatis officio me devinxisti. Memoria probe tenens, vir humanissime, duodecim circiter albinc annis cum Beneventum forte venissem, quam tu civitatem mirifica per id tempus dexteritate regebas, atque prudentia, quam liberaliter a te, comiterque exceptus fuerim una cum supremo tunc cætus nostri moderatore Joanne Chrysostomo Trombellio, quamque jucunde paucos illos dies, quibus ibi manere licuit, transegerim, tuam et in consuetudine suavitatem expertus, et in colloquio doctrinam, atque eruditionem admiratus. Quamobrem nihil est, quod non tui causa facturus libenter sim. E vestigio itaque converti e Græco libellum quemdam Epiphanii monachi de Vita Deiparæ, cujus apographum apud me ineditum janupridem latet, semperque forsitan latuisset, nisi hanc tu mihi occasionem præbuisses, quam in manus sumerem: diu enim dubitavi, an eum suppressere præstaret, quam in manus omnium emittere: propterea quod e monumentis non sinceris modo, atque indiligentibus, sed apocryphis etiam, ut ipsemet auctor profitetur, ac dubiis contex-

tus sit. Nunc autem cum alicui nihilominus utilitati visus sit esse posse, si evulgetur, eum ad te mittere constitui, ut tute ipse, cujus plurimi iudicium duco, quid agendum sit, videas. Tuus ergo sit arbitratus: ut illum, prout libuerit, vel comburas, cum legeris, vel typographo librario excudendum tradas: mihi vero id unum cordi esse noris, ut nihil a me edatur, quo lectorum in Dominam nostram pietas aut debitus ipsi honor vel minimum, te quidem iudice, imminui queat.

Libelli porro auctor tibi incredibili memoria præditus plane ignotus esse non potest: nam Leo Allatus et fragmenta ex hoc ipso haud semel protulit opusculo, et aliud quoddam ejusdem scriptum in Symmictis divulgavit, hujusmodi titulum in fronte habens: *Epiphaniî monachi Hagiopolitæ Syria, et urbs sancta*; nec enim dubito quin unus idemque Epiphanius utriusque libelli auctor sit, cum eodem plane stylo utrumque conscriptum videam, tenui scilicet, atque adeo, ut verius loquar, humili ac peregrino. Quin homiliam quoque Epiphaniî monachi in sanctum Andream apostolum commemorat ipso Allatus in Diatriba de Simeonum scriptis: sed ea utrum Epiphaniî nostri sit, quis tuto, nisi illam viderit, definire queat, cum Allatus nihil præter titulum atque initium attulerit? Si quid tamen e tam exiguis iudiciis judicari potest, equidem eam quoque homiliam ipsi tribuendam crediderim. De membraneo autem exemplari, e quo libellum ego exscripsi, nihil dicere attinet in præsentem: satis enim descriptum fuit iis litteris, quas de quodam sancti Gregorii Thaumaturgi sermone ad Ægiliûm fratrem meum Bononiæ dedi: unus enim, idemque codex et eum Gregorii sermonem, et hunc Epiphaniî mihi subministravit. Illud potius optandum jam esset ut quo tempore Epiphanius noster scripserit, accurate, ac liquido definiri posset; nam Joannes Albertus Fabricius, *incertæ ætatis* scriptorem dixit. At si ad amussim illud determinare, ac veluti acu tangere non licet, valde tamen angustiis finibus spatium omne intra quod eum scripsisse necesse sit, circumscribi posse reor, atque includi: ut neque ante undecimum Christi sæculum, nec post tertium decimum vixisse dici debeat. Non ante undecimum quidem: quia Hippolytum Thebanum citat, quem decimo, aut summum undecimo floruisse consentiunt eruditi. Post tertiumdecimum vero sæculum scribi non potuit opusculum, e quo fragmentum Nicephorus Callistus protulit Epiphanium ipsum nominans, ut mox videbimus: præsertim cum ipse codex, unde illud exscripsi, aut duodecimi sæculi sit, aut non multo sane recentior. Ex quibus omnibus illud tandem conficitur, ut sæculo circiter duodecimo Epiphanius nostrum vixisse haud temere statui queat. Si qua igitur identidem occurrent inter legendum, quæ parum tibi arrideant, mirari non debebis, vir præclarissime: Græcæ enim ejus ætatis vinum, ut ita cum Catone loquar, quod neque acat, neque muceat, non ullum est, aut nosti. Mucida sane haud pauca hic offendes, multa ineleганter dicta, barbara etiam nonnulla, atque solæca; plura demum incerta, nulloque idonei scriptoris, qui quidem exstet, aut notus sit, testimonio confirmata. Attamen hæc ipsa utpote quodammodo nova, aliquam fortasse afferent oblectationem. Vale, præsul doctissime, ac tua me amicitia ornare perge.

Dabam Romæ in ædibus S. Petri ad Vincula, Kalendis Martiis, anno 1774.

SELECTA QUÆDAM

DE EPIPHANIO MONACHO ET PRESBYTERO TESTIMONIA.

Nicephorus Callistus in Hist. eccl. lib. II, cap. 23 A ex Epiphaniî Opusculo, quod nunc edimus, locum quemdam sic citat.

Ἦν δὲ τὸ ἦθος καὶ ἡ θέσις τῆς μορφῆς καὶ τῆς ηλικίας αὐτῆς οὕτως ἔχοντα, ὡς φησὶν Ἐπιφάνιος, λευκὴ φωνὴν, ἣν κατὰ πάντα ὀλίγα τε καὶ ἀναγκαῖα λαλοῦσα ἄτακτα πρὸς ὑπακοὴν καὶ εὐπροσήγορον ἰμῶσα πάντα καὶ προσκυνοῦσα. Μέση δὲ ἦν ηλικίαν ἣν εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πλέον τι τοῦ μέσου χεῖν αὐτὴν φασὶ τὸ εὐπαρήσιαστον δὲ πρὸς πάντα ἀνθρώπων εἶχε ἰσχυρὸν γέλωτος ἔξω τε ἀρχῆς καὶ ἀργῆτος μάλιστα σιτόχρους δ' ἦν καὶ ξανθοὐρίξ ἑὸφθαλμος ὑποξανθίζουσα καὶ ἰσχυρὴ ἐλακώδεις τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν ἔχουσα ἰριγγένας καὶ μελαίνας περιβεβλημένη ὀφθαλμῶν ποχρώντως ἐπίρριν χεῖλη ἐπανθοῦντα ἔχουσα, αὐτῆς ἔκ τῶν λόγων γλυκύτητος γέμουσα.

πρόσωπον οὐ στρογγύλον, ἀλλ' ὡσανεὶ ἐπίμηκες κεκτημένη ἰσχυρὸν τε καὶ μακροδάκτυλος ἦν ἰσχυρὸς τε καὶ ἀσχημάτιστος ἰσχυρὸν βλακείαν ἐπιουραμένη τινὰ ταπεινώσιν ὑπερβάλλουσαν ἔχουσα ἰμάτια αὐτόχροα φοροῦσα καὶ ἀγαπῶσα ὁποῖον νῦν καὶ τὸ ἅγιον αὐτῆς μαφόριον δεικνύται. Καὶ συνόλω εἰπεῖν, ἐφ' ἅπασιν τοῖς αὐτῆς, θείας χάριτος πεπληρωμένη. Quæ sic interpretatus est Joannes Langius.

Mores autem (sanctissimæ Deiparæ), formæque, et staturæ ejus modus, talis, ut inquit Epiphanius, fuit. Erat, inquit, in rebus omnibus honesta, et gravis, pauca admotum eaque necessaria loquens, ad audiendum facilis, et perquam affabilis, honorem suum, et venerationem omnibus exhibens: statura mediocri, quamvis sint qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant.

decenti dicendi libertate adversus nomines omnes A
usa est, sine risu, sine perturbatione, et sine iracundia maxime. Colore fuit triticum referente, capillo flavo, oculis acribus, subflavus, et tanquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, et decenter nigra; nasus longior, labia florida, et verborum suavitate plena; facies non rotunda, et acuta, sed aliquanto longior; manus simul, et digiti longiores. Erat denique fastus omnis expers, simplex, minimeque vultum fingens; nihil mollitiei secum trahens, sed humilitatem præcellentem colens; vestimentis, quæ ipsa gestavit, coloris nativi contenta fuit: id quod etiamnum sanctum capitis ejus velamen ostendit. Et, ut paucis dicam, in rebus ejus omnibus multa divinitus inerat gratia.

Leo Allatius in Συμμίχτους libro 1, pag. 48, Opusculum edidit, quod sic inscribitur:

Ἐπιφανίου μοναχοῦ τοῦ Ἀγιοπολίτου τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν Πατρὸς διηγησας, εἰς τυπον περιηγητοῦ, περὶ τῆς Συρίας, καὶ τῆς ἁγίας πόλεως, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἁγίων τόπων: Epiphani monachi Hagiopolitæ, spiritualis Patris nostri, ad modum descriptionis situs Orbis, Enarratio Syriæ, Urbis sanctæ, et sacrorum ibi locorum.

Idem Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 90.

Epiphani monachi et presbyteri (Sermo) Περὶ τοῦ βίου καὶ πράξεων, καὶ τέλους τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου. (De vita et gestis, et obitu sancti apostoli Andreæ.) Incipit: Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους (Quoniam multi scripserunt vitas.) Et pag. 106.

Epiphani monachi et presbyteri (Sermo) Περὶ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνων. Incipit: Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας πολλοὶ διεξῆλθον τῶν πάσαι διδασκάλων. Unde sua hauserit, ipse in principio Orationis sic narrat: Ἐγκωμιασθαὶ δὲ αὐτῆς πολλοὶ ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων. . . .

Tillemontius tom. I Monumentorum ad Historiam ecclesiasticam spectantium, pag. 70, in Vita B. Mariæ Virginis.

Nicéphore tire d'un Epiphane une description de

tout son extéricur (B. Virginit scilicet) qui est belle et avantageuse si elle estoit mieux autorisée. Car il y a bien de l'apparence qu'on l'a depeinte telle qu'on a jugé qu'elle devoit estre. Pour ce qu'il dit de son visage, il l'a pu tirer du portrait qu'un historien du vi siecl. dit que S. Luc en avoit fait, et qu'on envoya de Jerusalem à Pulquerie.

Joannes Albertus Fabricius in Bibliotheca Græca, vol. 6, pag. 705.

Epiphani monachi ac presbyteri Hagiopolitæ, sive Hierosolymitani, incertæ ætatis, Syria, et Urbs sancta, Græce e codice Vaticano, cum Federici Morelli versione per Allatium multis locis interpolata. Ejusdem scriptoris De Vita S. Deiparæ laudat Allatius de Simeonum scriptis p. 106, et ad Eustathii Hexæmeron pag. 285 seq. Homiliam de S. Andrea apostolo, idem de Simeonibus, pag. 90.

Codicem, quo usus sum, quiq; hoc Epiphani opusculum habet pag. 237, sic descripsi egomet in Epistola ad Ægidium fratrem meum, Bononiæ impressa anno 1770, cum ineditum S. Gregorii Thaumaturgi Sermonem in lucem proferrem.

Horum ergo codicum (Ninianæ Bibliotheca) unum, qui nunc 22 est, dum evolverem, in illam incidi scriptiunculam, de qua superius commemorabam. Membraneus is est, ea membranarum magnitudine ut unaquæque ex ducentis nonaginta tribus chartis, quibus omnino constat, cum quarta mediocris folii parte nostratis chartæ ex lineis, vilibusque scrutis confectæ exæquetur. Harum pleræque, imo ferme omnes... quingentis circiter ante annis exaratae sunt, sed ab exscriptore adeo rudi, ut nihil admodum quid scriberet intellexisse videatur.... Totus autem codex e libris, quos ecclesiasticos vocamus, unus est: quem Latini quidem sacerdotes Homiliarium dicerent, Græci vero Πανηγυρικὸν appellant. Nihil namque aliud eo continetur, nisi septem et quadraginta sive Orationes, sive Homiliæ... quarum nonnullæ quidem sunt ἀνεπίγραφοι, cæteræ autem Gregorio Nazianzeno... Epiphanio monacho ac presbytero, et Germano episcopo Constantino-politano inscribuntur.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΧΡΟΝΩΝ.

ΕΠΙΦΑΝΙΙ ΜΟΝΑΧΙ

ET PRESBYTERI

SERMO DE VITA SANCTISSIMÆ DEIPARÆ

ET DE IPSIUS ANNIS (1).

Εὐλόγησον, Δέσποτα, Λόγος μὰ'.

Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ ἀει-
καρθένου *Μαρίας*, πολλοὶ διεξῆλθον τῶν πάλαι δι-
δασκάλων · οἱ μὲν προφητικοῖς διαφόροις εἶδει
καὶ ὀνόμασι τὰ τέρατα αὐτῆς, καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς
ἀναρμηνεύτως τεχθέντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ
ἡμῶν προσείπον · οἱ δὲ ἅγιοι ἀπόστολοι περὶ τοῦ ἐξ
αὐτῆς σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου τὴν σπουδὴν ἐποιή-
σαντο · καὶ εἰς τὰς τοῦτου πράξεις ἐσχόλασαν · περὶ
ταύτης δὲ ὀλίγα τινὰ εἰπόντες · εὐθέως παρέδραμον ·
οὕτω τοῦ Πνεύματος οἰκονομήσαντος. Οἱ πάντες δὲ
ἀπὸ *Δαυὶδ* κατάγεσθαι αὐτὴν λέγουσιν · ἐγκωμισαταὶ
δὲ αὐτῆς ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων γεγονάσιν · οὐδαίς
δὲ ἐξ αὐτῶν περὶ τῆς βίωσης αὐτῆς καὶ τῶν
χρόνων, ἢ τῆς ἀνατροφῆς, ἢ τοῦ τέλους, ὀρθῶς καὶ
εὐαποδέκτως ἐσήμανεν · ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιχειρήσαν-
τες καὶ μέρη τινὰ εἰπόντες, οὐκ ὠρθοτόμησαν,
ἀλλ' ἐαυτοὺς ἐγένοντο κατήγοροι, οἷον, Ἰάκωβος ὁ
Ἑβραῖος, καὶ Ἀφροδισιανὸς Πέρτης, καὶ ἄλλοι τινὲς,
μόνον περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς εἰπόντες, εὐθέως

A *Benedic, Domine* (2). Sermo XLI.

De Maria, quæ proprie ac vere *Deipara*, et
Semper-Virgo (3) dicitur, multi e vetustis docto-
ribus sermonem habuerunt : nam nonnulli quidem
variis propheticis figuris ac nominibus usi, mi-
rabilia cum de ipsa (4), tum de eo, qui ex ipsa
ineffabiliter natus est, Christo vero Deo nostro
prænuntiarunt : sancti vero apostoli de Deo Verbo
ex ipsa incarnato studiosè egerunt, ac de iis quæ
ab ipso gesta sunt ; de *Maria* vero cum pauca
quædam dixissent, ad alia statim transierunt, ita
Spiritu sancto disponente. Sed omnes illam ex
David originem duxisse (5) aiunt. Fuerunt (6)
autem o sanctis Patribus haud pauci, qui eam
encomiis celebrarent : sed ipsorum nullus de illius
B vita, et annis, aut educatione, aut obitu, recte
ac probabiliter scripsit. Imo qui id facere aliqua
ex parte aggressi sunt, a recta via aberrarunt,
ac unusquisque sui ipsius veluti accusator ex-
stitit, ut exempli, gratia, *Jacobus Hebræus* (7), et

Mingarellii notæ.

(1) *Allatius* in *Diatriba* de *Simeonum* scriptis
p. 106, opusculi hujus titulum afferens legit : Καὶ
τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνων. Quæ verba *Fabricius* in co-
dice apocrypho *Novi Testamenti*, pag. 43, sic ver-
tit : *Et de ejus vitæ temporibus*. Attamen Græcis
minus antiquis sæpe χρόνοι sunt potius anni, quam
tempora.

(2) Indicant hæc verba, legi olim consuevisse
sermonem huncce in Græca aliqua Ecclesia : idem
enim valent, ac nostra formula : *Jube, Domne, benedi-
dicere*.

(3) De vetustissimo hoc *Mariæ* titulo, *Semper-
Virgo*, dixi in notis ad librum u *Didymi*, *De Tri-
nit.* pag. 84.

(4) *Codev* : ἐαυτῆς. Legendum foret αὐτῆς, si

Epiphanius noster de sermonis elegantia sollicitus
esset.

(5) De hac re, aliisque ad opusculi hujus illustra-
tionem opportunis fuisse et erudite agit diligentissimus
scriptor *Trombellius* in *Dissertationibus* de
vita et gestis *B. Mariæ*.

(6) Fragmentum ab *Allatio* editum, et notis a
Fabricio illustratum incipit a verbis : ἐγκωμισαταὶ
δὲ αὐτῆς πολλοὶ · sed postrema hæc vox deest in
meo apographo, sive in codice *Naniano*.

(7) Quisnam est *Jacobus* iste *Hebræus*? Multo
aliter loqueretur *Epiphanius* noster, si sanctum
Jacobum Minorem, qui *Adelphotheus*, sive frater
Domini dicitur, indicare vellet. Exstat tamen liber
apocryphus sancto huic apostolo perperam tributus.

Aphrodisianus (8) Persa. Alii vero quidam postquam de Mariæ nativitate duntaxat locuti sunt, contumaciter siluerunt. Joannes autem Thessalonicensis (9), qui de illius Dormitione celeberrimum scripsit sermonem, ipse semetipsum offuscavit, Alius insuper Joannes (10), qui Theologum se ipse denominat, mendaciter reum se prodit. Andreas vero Hierosolymitanus (11), qui Cretæ episcopus fuit, postquam pauca quædam, eaque recte de hoc argumento dixit, encomium deinceps texuit potius quam narrationem. Nos vero cum plerosque examinaverimus, ac ea quæ credibilia, et firma, et vera essent cum ex *Ecclesiastica Historia* Eusebii, qui Pamphili cognominatur, tum e reliquis scriptoribus, ac magistris collegerimus, simplici nunc stylo cupidis (12) lectoribus ea quæ ad Deiparam spectant exhibebimus: et cujusque scriptoris, e quo aliquid accepimus (ne quis calumniari nos queat, quasi de nostro quidpiam addere, aut demere (13) ausi simus), nomen in fronte (14) indicavimus. Neque vero, si quid ex apocryphis libris, aut ex hæreticis deprompserimus, nos quicquam redarguat: inimicorum enim testimonia fide sunt digniora, ut Magous ait Basiliius. Quin etiam admirabilis vir Cyrillus (15) Alexandriae episcopus id ipsum fecit, ab Abrahamo usque ad David (16) texens genealogiam Josephi, immaculatæ

ἑσιώπησαν. Περὶ δὲ τῆς κοιμήσεως αὐτῆς, Ἰωάννης ὁ Θεσσαλονικεὺς πολυθρόλλητον ποιησάμενος λόγον, αὐτὸς ἐαυτὸν ἐπεσκίασεν· καὶ ἕτερος δὲ Ἰωάννης ἐαυτὸν Θεολόγον ἐπιχρώσας· τὸ τοῦ ψεύδους ἔγκλημα ἐφ' ἐαυτὸν ἐπεσπάσατο. Ἀνδρέας δὲ ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Κρήτης, ὄλιγα τινα εἰπὼν καὶ ὀρθοτομήσας, εἰς ἐγκωμίου τάξιν τῆς διήγησιν ἔστησεν. Ἡμεῖς δὲ τοὺς πολλοὺς διευκρινησάμενοι καὶ συλλέξαντες τὰ εὐπίστα καὶ βέβαια καὶ ἀληθῆ, ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐσεβίου τοῦ ἐπονομαζομένου τοῦ Παμφίλου, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν συγγραφέων καὶ διδασκάλων, ἀπλατῆς ταῖς λέξεσιν τοῖς ποθοῦσιν τὰ περὶ αὐτῆς παραστήσομεν· καὶ ἐκάστου τὸ ὄνομα, παρ' οὐτέρου τὸ ἐλάβομεν· ἵνα μὴ δόξη τις διαβάλλειν ἡμᾶς ὡς ἴδιόν τι προσθεῖναι, ἢ ὑπελεῖν, ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐσημάνομεν, κἂν ἐκ τῶν ἀποκρύφων τι λάβομεν, ἢ ἐξ αἰρετικῶν, μηδεὶς ἡμᾶς μεμψέσθω· αἱ γὰρ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία ἀξιοπιστότεραί εἰσιν, πρὸς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος. Ἀλλὰ καὶ ὁ θαυμάσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐπίσκοπος αὐτὸ τοῦτο ἐποίησεν, ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ εἰς τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν πανάμωμον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν· λοιπὸν δὲ καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀδελφῶν ἐτέχθησεν ὁ τε Ἰωσήφ, καὶ ἡ Θεοτόκος, δείξας ὡς συμφωνοῦσιν οἱ δύο εὐαγγελισταὶ, ὁ τε Ματθαῖος κατιῶν, καὶ Λουκᾶς

Mingarellii notæ.

qui a S. Epiphano hæres. 79. vocatur *Historia B. Mariæ*. Eum edidit Fabricius in codice apocrypho Novi Testamenti, ac *Protovangelium Jacobi* nuncupavit. An spurium ejusmodi libellum respiciat monachus nosier, paulo post videlicet.

(8) De Aphrodisiano Persa nihil habeo quod addam his quæ Fabricius loco citato scribit, pag. 44.

(9) Joannis Thessalonicensis senius nomen Fabricius in Bibliotheca Græca. Lege quæ ex ejus sermone in Mariæ Dormitionem affert Combelsius, pag. 786 Appendix ad Historiam Monothelitarum.

(10) Lege Notam Fabricii ad hæc verba. Illud tantum addo ipse, ex verbis Epiphani nostri colligi, spurium ab ipso etiam habitum fuisse libellum sub Joannis Theologi et Evangelistæ nomine confectum, quem Fabricius ibidem memorat, et Combelsius citato loco, pag. 787.

(11) Lege tres S. Andreae Cretensis Orationes in Dormitionem Deiparæ.

(12) In Græco: τοῖς ποθοῦσι. Miror, Allatium virum Græcæ doctissimum interpretari: *cupientes*.

(13) Codex: ὑπελεῖν. Allatius legit, ὑπεῖλαι.

(14) Allatius legit: ἐπὶ τοῦ μετώπου σηματοῶμεν. Codex? Nativianus habet: ἐπὶ τοῦ μετώπου ὀσημάνομεν (sic).

(15) Ubinam S. Cyrillus ea scripsit, quæ memorat Epiphanius noster? Equidem in ejus operibus, quæ exstant, nihil tale inveni. Itaque arbitrator Cyrillo ea tribui ab Epiphano, quæ Joannis Damasceni sint. Nam Joannes Aubertus tomo VI Operum Cyrilli Alexandrini librum edidit, quem ita inscripsit: *De Sacrosancta Trinitate liber D. Cyrillo ascriptus*. Sed revera hujusmodi liber nihil est aliud, quam initium Operis S. Joannis Damasceni *De fide orthodoxa*, quamvis interpolatum. In quibusdam ergo codicibus olim opus hocce Damasceni Cyrillo inscriptum fuit quia itaque in isto Damasceni opere ea inveniantur quæ affert Epiphanius noster, mea valde ver similis est, ut reor, conjecura. Attamen illud

prætermittere nolo, quod ex Papebrochio didici, librum scilicet quemdam de ortu Virginis Cyrillo episcopo Alexandrino tribui etiam a Trithemio: imò ipsa Papebrochii verba placet his exscribere, quæ in Actis Sanctorum legi tomo I Maii pag. 35, ubi is Ephemerides Græcas Moscasque illustrat. « Placet (inquit) Augustini et plurimum Patrum sententia, regni ac sacerdotalis stirpis concursuum in Deipara agnoscentium, adeoque S. Annam Leviticæ tribui ascribentium..... Neque me movet liber *De ortu Virginis*. Cyrillo episcopo Alexandrino impetratus a Trithemio, ex quo sumpti Stolanus, et Emerentiana de tribu Juda Annam Ismeriamque genuerint, hanc Prodomi, istam Christi aviam. Quanticunque enim magni faciant librum, qui usque nunc exstat, quidam scriptores Carmelitani, puto meliori, antiquiorique auctore opus esse, quam sit Trithemius, ad prudentem credendum, in totius vetustatis silentio, talia a sancto Cyrillo fuisse conscripta. Nec dubito quin si liber exstaret, haud minus facile foret ostendere, opus esse scriptoris nec Græci, nec antiqui, quam id ostendatur de similis farinae libro, sub nomine Joannis patriarchæ Hierosolymitani ab iisdem scriptoribus Carmelitanis laudato. » Ita Papebrochius. Verum Trithemius nec Stolanus, nec Emerentianam, nec Ismeriam nominat in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 131, sed S. Cyrilli Alexandrini libros recensens, hæc tantummodo scribit: *De ortu, et laude S. Mariæ liber unus*. Itaque fieri etiam potest, ut hujusmodi libellus Cyrillo ascriptus, aut a Cyrillo scriptus, revera exstiterit, quem et Epiphanius noster viderit, et sanctus Joannes Damascenus aliqua ex parte exscripserit.

(16) In Græco post verba ἕως Δαυὶδ puto deesse aliquod verbum, etsi ne Allatius quidem id legerit. Fragmentum vero ab ipso Allatio evulgatatum desinit in verbis τὴν πανάμωμον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν.

ἀνακοιλίζων · εἰς τὸν Νάθαν καὶ αὐτὸν υἱὸν Δαυὶδ A Deiparæ Mariæ sponsi ; deinceps vero etiam ipse, ināργεται. Ἔστιν δὲ ἡ τῶν λόγων ἀπόδειξις οὕτως. quoniam ex fratribus cum Josephus, tum Deipara orta erat, ostendens sibi invicem non adversarii duos evangelistas, Mathæum nempe qui descendendo, et Lucam qui ascendendo ac retrocedendo genealogiam descripsit, in Nathan, qui et ipse fuit filius David, exorditur. Est autem rei demonstratio hujusmodi.

B. Ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Νάθαν υἱοῦ Δαυὶδ γεννᾶται Δαυὶδ · Δαυὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μελχὶ καὶ τὸν Πάνθηρα · Μελχὶ ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀπέθανεν ἄπαις. Ὁ Πάνθηρ ἐγέννησεν τὸν Βαρπανθήρ · ὁ Βαρπανθήρ ἐγέννησεν τὸν Ἰωακείμ τὸν πατέρα τῆς Θεοτόκου. Ἐκ δὲ τῆς σειρᾶς Σολομῶνος υἱοῦ Δαυὶδ γεννᾶται Ματθαῖον · οὗτος γεννᾷ τὸν Ἰακώβ τὸν πατέρα Ἰωσήφ · καὶ ἀπέθανεν · καὶ ἔλαβεν τὴν γυναῖκα τὴν μητέρα Ἰακώβου · Μελχὶ δὲ ἀδελφὸς Πανθήρου · καὶ ἐγέννησεν τὸν Ἥλιν. Ὁ μὲν οὖν Ἰακώβ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σολομῶνος · ὁ δὲ Ἥλιν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν, λαμβάνει γυναῖκα · καὶ ὁ Ἥλιν ἀπέθανεν ἄπαις · καὶ ἔλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁμομήτριος Ἰακώβ · καὶ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ. Ὁ οὖν Ἰωσήφ φύσει μὲν υἱὸς τοῦ Ἰακώβ · κατὰ δὲ τὸν νόμον τοῦ Ἥλιν. Ἐλαβον οἱ δύο ἀδελφοὶ τὴν μίαν γυναῖκα · ἐπεὶ ὁ νόμος μετέδωκε, ἵνα τις ἀποθάνῃ ἄπαις · ἵνα λαμβάνῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ · καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἰωακείμ καὶ Ἥλιν ἐκ πατρὸς τοῦ Πανθήρου ἀδελφοί · Ἥλιν καὶ Ἰακώβ ἐκ πατρὸς τοῦ Ματθάν ἀδελφοί · Ἰωακείμ ἐγέννησεν Μαρίαν τὴν Θεοτόκον · Ἥλιν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ κατὰ νόμον · ὥστε εἶναι τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Μαρίαν ἀδελφῶν παιδία. Ἰωσήφ δὲ ἦν τῇ ἐπιστήμῃ τέκτων · ἔσχεν δὲ ἀδελφὸν ἐκ τοῦ Ἰακώβ ὁμομήτριον τὸν Κλεόπαν ἢ καὶ Κλωπᾶν.

Γ. Κατὰ μητέρα ἡ Θεοτόκος ἦν οὕτως · Ματθαῖον ὁ ἱερεὺς ἀπὸ Βηθλεὲμ, εἶχεν θυγατέρας τρεῖς · Μαρρίαν, Σωθὴν, καὶ Ἄνναν. Ἡ μὲν Μαρία ἔτεκεν Σαλώμην τὴν μάταν · ἡ δὲ Σωθὴ ἔτεκεν τὴν μητέρα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ · ἡ δὲ Ἄννα ἔλαβεν Ἰωακείμ τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ · καὶ κατέδωκε Ἄννα νόμφη εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν Ναζαρέτ · καὶ συνήκησεν Ἄννα τῷ Ἰωακείμ ἔτη πενήκοντα, καὶ τέκνον οὐκ ἐποίησαν. Ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἀναθῆναι εἰς Ἱερουσαλήμ τῇ ἑορτῇ τῶν Ἑγκαίνων · καὶ προσευχομένου τοῦ Ἰωακείμ εἰς τὸ ἱερόν, ἐγένετο ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν αὐτῷ · ὅτι Ἔστιν σοι, παιδίον · καὶ δι' αὐτοῦ δοξαστήσῃ. Συνέλαβεν οὖν ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα ἐν γῆρῳ αὐτῆς,

¹ Deut. xxy, 5.

Mingarellii notæ.

(17) Hic incipiunt quæ ex Cyrillo se desumpsisse D ait auctor. Exstant apud Damascenum, lib. iv *De fide orth.* cap. 14. p. 274. Lege quæ ibi adnotat Michael Lequien. Cæterum S. Joanne Damasceno antiquior S. Andreas Cretensis similia fere scripsit oratione in Circumcisionem Domini, pag. 29 editionis Parisinæ anni 1634.

(18) A sancto Andrea Cretensi vocatur Καρπανθήρ *Carpanther*, nisi mendosa est lectio.

(19) Lego : τοῦ Μελχὶ ἀδελφὸς Πανθήρ.

(20) Codex hoc in loco, iterumque alibi habet γυναῖκα pro γυναῖκα.

(21) Codex ubique habet ἡλιν, non vero ἡλιν.

H. Ex stirpe (17) Nathan filii David, oritur I i : Levi autem genuit Melchi, et Pantherem. Melchi uxorem duxit, et filiis carens mortuus est. Panther genuit Barpantherem (18). Barpanther genuit Joacim patrem Deiparæ. E stirpe autem Salomonis, filii David, oritur Mathan. Hic generat Jacobum patrem Josephi, et moritur. Tunc Melchi frater Pantheris (19) accipiens uxorem (20) ejus, matrem Jacobi, genuit Eli (21). Itaque Jacobus fuit e stirpe Salomonis, Eli vero ex stirpe Nathan. Eli duxit uxorem, et mortuus est sine filiis : ejus vero uxorem sumpsit illius frater uterinus Jacobus, et genuit Joseph. Josephus ergo natura quidem filius erat Jacobi ; secundum legem vero erat filius Eli. Hi duo fratres unam eandemque acceperunt in uxorem, quia lex præcipiebat, ut, si quis mortuus fuerit sine filiis, accipiat frater ejus uxorem ipsius, et suscitaret semen fratri suo. Joacim, et Eli ex patre Panthere fratres erant : Eli, et Jacob ex patre Mathan erant fratres. Joacim genuit Mariam Deiparam ; Eli vero genuit Josephum secundum legem : adeo ut Josephus et Maria essent filii fratrum. Josephus autem erat professione faber, et habuit fratrem ex Jacobo uterinum Cleopam (22), qui dicitur etiam Clopas.

III. Quoad maternum genus Deipara talis erat. Mathan sacerdos Bethleemita habuit tres filias (23), Mariam, Sobem et Annam. Maria quidem peperit Salomen obstetricem : Sobe autem peperit matrem Joannis Baptistæ : Anna vero accepit Joacim fratrem patris Josephi. Et descendit Anna sponsa in Galilæam in urbem Nazareth : et habitavit Anna cum Joacimo annos i., quin filium gignerent. Factum est autem, ut ipsi ascenderent in Jerusalem in solemnitate Encæniorum (24) : et dum Joacim orabat in templo, contigit, ut vocem audiret e cælo dicentem ei : Tibi erit proles, et per eam glorificaberis. Concepit ergo ejus uxor Anna jam senex, et peperit filiam, et vocavit

(22) Eusebius lib. iii *Hist. eccles.*, cap. 14. fratrem S. Josephi orcat, ex Κλωπᾶν Hegesippo, quem citat. Vide Valesii Notas ad eum locum. Sanctus etiam Epiphanius, heres. 78, Jacobum memorat, qui cognominaretur Panther, filiosque ab ipso procreatos Josephum et Cleopam.

(23) Similia scripsit Hippolytus Thebanus, cujus verba affert etiam Romanus Trombellius noster, tom. I, p. 208 citati operis.

(24) Affinia narratur in apocrypho libro *De Nativitate Mariæ* apud Fabricium in codice apocryphi Novi Testamenti, pag. 20. Eadem attingit Nicephorus lib. i *Hist. eccles.*, cap. 7

nomen illius Mariam (25), sororis suæ causa. Et A congratulati sunt cum ea propinqui omnes atque amici.

V. Cum tres jam annos nata esset puella Maria, duxerunt eam ipsius parentes in Jerusalem, et præsentarunt eam Domino cum muneribus. Et excepit illam, ipsiusque munera sacerdos Jodæ (26) qui Barachias quoque dicitur, Zachariæ pater. Et omnes sacerdotes gavisus sunt, et orantes benedixerunt Joacim, et Annam, et puellam Mariam. Hi vero abierunt in Nazareth. Cumque septennis facta est Maria, rursus parentes eam duxerunt in Jerusalem, et donaverunt eam Domino, consecratam ipsi per omnes dies vitæ suæ. Cumque hoc fecissent, paulo post Joacim pater ejus mortuus est annos natus, ut ferunt, octoginta. Maria vero e templo non recedebat nec noctu, nec interdiu. Et Anna, relinquens Nazareth, venit in Jerusalem, et convivebat cum filia Maria: cumque supervivisset annos duos, mortua est annos nata septuaginta duos.

V. Maria autem parentibus orbata, qui ejus curam haberent, e templo Domini non exibat: ac, si qua re indigeret, ad Elisabeth tantum se conferebat: prope enim habitabat. Didicit vero Hebraicas litteras Joacimo patre suo adhuc vivo: oratque ingenio prædita, ac discendi cupida, et quamvis orphana, operam ac studium in divinis Scripturas conferebat: et in opificio lanæ, et lini, et serici, et byssi ob suam scientiam, atque intelligentiam admirabilis erat plus quam aliæ omnes ejusdem ætatis adolescentule: adeo ut de ipsa illius proavus Salomon dixerit (revera enim de ipsa loquebatur): *Mulierem fortem quis inveniet?* et quæ sequuntur omnia.

VI. Erat autem in templo Domini locus segregatus prope porticum (27) ex parte altaris. Ibi solæ virgines degebant: et aliæ quidem virgines post dimissum conventum ad suos cunctæ revertebantur: Maria vero manebat, custodiens sanctuarium, et templum, ac sacerdotibus ministrans. Ejus autem mores erant hujusmodi. Gravis (28) atque augusta erat in omnibus actionibus, pa-

^a Prov. xxxi, 10.

Mingarellii notæ.

(25) Epiphanius noster hoc tantum in loco beate Virginis nomen Hebraico accentu, et terminatione scribit. Maria enim Hebraice dicitur מִרְיָם, Mirjam, seu Marjam. Ex quo nomine Hebræi Hellenis stæ fecerunt nomen *Mariamne*.

(26) Codex habet, Ὀδαῖ. Sed nomen hocce Odaë inauditum plane est, ac mendosum, ut puto. Quomodo autem emendandum sit, colligo ex iis quæ S. Hieronymus scripsit ad caput 25 Matthæi. « In Evangelio (inquit) quæ utuntur Nazareni, pro filio Barachiz, filium Joiadæ reperimus scriptum. » Itaque Barachias iste a quibusdam dictus est Joiada. Cum ergo is, qui in Latinis Bibliis dicitur Joiada, et in Hebraicis *Jehojudah*, nuncupetur in Græcis Ἰωδαῖ, sive *Jodaë*. Epiphanium quoque nostrum et hic, et paulo inferius scripsisse arbitror Ἰωδαῖ.

(27) Codex mendose: ἐνδοχῶν. Emendavi legens

καὶ ἔτεκεν παιδὸν θῆλυ· καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ, διὰ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς· καὶ συνέχαιρον αὐτῇ πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτῆς.

Δ'. Γενομένης τῆς παιδὸς Μαρίας τριετοῦς, ἀνήγαγον αὐτὴν οἱ γονεῖς αὐτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ παρέστησαν αὐτὴν τῷ Κυρίῳ μετὰ δώρων· καὶ ἐδέξατο αὐτὴν καὶ τὰ δῶρα αὐτῆς ὁ ἱερεὺς Ὀδαῖ, ὁ καὶ Βαραχίας, ὁ πατὴρ Ζαχαρίου. Καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς ἦσαν χαίροντες, καὶ ἐπευξάμενοι ἠλόγησαν τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄνναν, καὶ τὴν παιδα Μαρίαν· καὶ ἀπῆλθον εἰς Ναζαρέτ· καὶ τῷ ἔθδδμφ αὐτῆς ἔτει πάλιν ἀνήγαγον αὐτὴν οἱ γονεῖς αὐτῆς εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ ἔχαρίσαντο αὐτὴν τῷ Κυρίῳ ἀφιέρωμα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῆς· καὶ τοῦτο ποιήσαντες, μετ' ὀλίγον Ἰωακείμ ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ αὐτῆς, ὡς φασιν ἐτῶν οὐδοήκοντα. Ἡ δὲ Μαρία ἐκ τοῦ ναοῦ οὐκ ἀφίστατο νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ἡ Ἄννα καταλιπούσα τὴν Ναζαρέτ, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ συνῆν τῇ θυγατρὶ Μαρίας. Καὶ ἐπιζήσασα ἔτη δύο, ἀπίθανεν, γενομένη ἐτῶν ἔθδομήκοντα δύο.

Ε'. Ἡ δὲ Μαρία πάντοθεν ἀπορρανευθεῖσα γέγονεν ἀπροσρόητος, μὴ ἐξερχομένη ἐκ τοῦ ναοῦ Κυρίου· καὶ εἰ τις ἐν χειρὶ ἐγένετο, πρὸς τὴν Ἐλισάβετ ἀπῆει καὶ μόνον· ἐγγὺς γὰρ ὄκει. Ἔμαθεν δὲ τὰ Ἑβραϊκὰ γράμματα ἔτι ζῶντος Ἰωακείμ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ ἦν εὐμαθής· καὶ φιλομαθής, καίπερ μονωθεῖσα, πονοῦσα καὶ σχολάζουσα περὶ τὰς θείας Γραφάς· τῇ τε ἐργασίᾳ τοῦ ἔριου καὶ τοῦ λινοῦ, καὶ τῆς μετάξης καὶ βύσσου ἔθουμαστώθῃ· ἐπὶ τῇ σοφίᾳ καὶ συνείσει, ὑπὲρ πάσας τὰς ἐν τῇ γενεᾷ ἐκεῖνη νεάνιδας, ὡς πρὸς αὐτὴν λέγειν τὸν προπάτορα αὐτῆς Σολομώντα· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς πρὸς αὐτὴν ἔλεγεν· *Γυναίκα ἀνδρῶν τὸς εὐρήσει*; καὶ τὰ ἐξῆς ἅπαντα.

Γ'. Ἦν δὲ ἀζωρισμένος τόπος ἐν τῷ ναῷ Κυρίου πλησίον τοῦ ἐμβόλου τοῦ θυσιαστηρίου μέρους· ἐνθὲν ἰσθήκεισαν αἱ παρθένοι μόναι· καὶ αἱ μὲν ἄλλαι παρθένοι μετὰ τὴν σύναξιν καὶ ἀπόλυσιν πᾶσαι ἀπῆρισαν πρὸς τοὺς ἰδίους· ἡ δὲ Μαρία προσεκαρτέρει φυλάττουσα τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸν ναόν· ἐζυπηρετοῦσα καὶ τοῖς ἱερεῦσιν. Τὸ δὲ ἦθος αὐτῆς ἦν τοιοῦτον· σεμνὴ κατὰ πάντα καὶ

ἐμβόλου. Emboli autem a Græcis minus antiquis dicitur *porticus*. Vide Ducaugii Glossarium in voce ἐμβόλος.

(28) His valde affinia scripserat S. Ambrosius lib. ii *De virginibus*, c. 2: « Virgo erat (inquit).... corde humilis, verbis gravis.... loquendi parcius, legendi studiosior.... intenta operi, verecunda sermone.... assurgere (solita) majoribus natu.... nihil torvum in oculis.... Quid ego exsequar cibum parcimoniam.... congemmatos j-junio dies? » Nicéphorus autem lib. i *Hist. ecclesiast.*, cap. 23, locum hunc Epiphanius nostri citat., ac fere totum exseribit in hunc modum: « Ἦν δὲ τὸ ἦθος, καὶ ἡ οἰσία τῆς μορφῆς καὶ τῆς ηλικίας αὐτῆς, οὕτως ἔχοντα, ὡς φησιν Ἐπιφάνιος. Σεμνὴ, ἡσίων, ἦν κατὰ πάντα, ὀλίγα τε καὶ ἀνγκυατὰ λαλοῦσα. Et reliqua a me superius allata.

διεγδαλος, ταχυπήκοος, εὐπροσήγορος, ἀπαρρη-
σιαστος πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ἀγέλαστος, ἀτάρα-
χος, ἀόργητος, εὐπροσκύνητος, τιμητικὴ, τιμῶσα
καὶ προσκυνοῦσα πάντα ἄνθρωπον, ὥστε θαυμάζειν
ἅπαντας εἰς τὴν οὐνεσιν καὶ τὴν λαλῆν αὐτῆς· τὴν
ἠλικίαν μέση· τινὲς δὲ φασιν αὐτὴν πλεον ἔχειν
τοῦ μέσου· σιτόχροος, ξανθότριξ, ξανθόμματος,
εἰσόφθαλμος, μελανόφρυς, ἐπίρρινος, μακρόχειρ,
μακροδάκτυλος, μακροπόσωπος, χάριτος θείας καὶ
ὠραϊότητος πεπληρωμένη· ἀτυφος, ἀσηματίστος,
ἀδριακος, ταπεινώσιν ὑπερβάλλουσαν ἔχουσα· διδ
καὶ ἐπέβλεψεν ἐπ' αὐτὴν ὁ θεός, ὡς αὐτὴ ἔρη,
μεγαλύνουσα τὸν Κύριον· ἱμάτια αὐτόχροα ἀγα-
πῶσα καὶ φοροῦσα· καὶ μαρτυρεῖ τὸ ἅγιον μαρ-
ριον αὐτῆς. Ἐνηθεν δὲ τὰ τῶν ἐρίων, ἦγουν τὰ τοῦ
ναοῦ Κυρίου· καὶ ἐτρέφετο ἐκ τοῦ ναοῦ Κυρίου,
καρτεροῦσα ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῆ ἀναγιώσει,
καὶ τῆ νηστεία, καὶ τῶ ἐργοχείρῳ, καὶ πάσῃ ἀρετῇ·
ὡς τῆ τε ποικιλίᾳ τῶν ἔργων, καὶ τῆ καταστάσει,
πολλῶν γυναικῶν διδάσκαλον γενέσθαι τὴν ὄντως
ἁγίαν Μαρίαν. Γενομένης δὲ αὐτῆς ἐτῶν β', ἐγένετο
αὐτῇ ἐν μιᾷ νυκτὶ προσευχομένη παρὰ τὰς θύρας
τοῦ θυσιαστηρίου, κατὰ τὸ μεσουκίτιον, φῶς λάμ-
φαι ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου· καὶ φωνὴ ἐκ
τοῦ ἱλατηρίου πρὸς αὐτὴν ἦλθεν λέγουσα· Τέξῃ
τὸν Υἱόν μου. Ἡ δὲ εἰσηγήσεν, μηδεὶν ἔξεπιποῦσα τὸ
μυστήριον, ἕως οὐ ἀνελήφθη ὁ Χριστός.

Z. Ἀδία δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἐγέννησεν τὸν Ἰουδαῖον
δν ἐκάλουν Βαραχίαν· οὗτος δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀγ-
γαλον καὶ Ζαχαρίαν καὶ αὐτοὺς ἱερεῖς. Καὶ ἔλαθεν
ἰ Ζαχαρίας ἐξαδελφὴν τῆς Μαρίας, καὶ ἔκουν ἐν
Βηθλεὲμ· ἐγέννησεν δὲ τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην.
Ὁ δὲ Ἀγγαλος ὁ ἀδελφὸς Ζαχαρίου ἐγέννησεν θυ-
γατέρα ὀνόματι Σαλώμην· καὶ ἔλαθεν αὐτὴν ὁ Ἰω-

A rum loquebatur, cito obediebat, affabilis erat,
modesta (29) cum omnibus viris, risu abstinentis
et strepitu ac ira, libenter adorans, ad honorandum
proclivis, et honorans ac venerans omnes viros,
adeo ut universi ipsius intelligentiam, et sermo-
nem admirarentur. Statura fuit mediocri : quidam
tamen dicunt, fuisse plusquam mediocri. Triticel co-
loris erat, flavis crinibus, oculis flavis et pulchris,
nigris superciliis, justo naso (30), longis manibus,
longis digitis, longo vultu, divitiarum gratiarum, et spe-
ciei plena, fastus inimica, et comptus, ornatusve, et
mollitici (31) ; summopere humilis, ideoque eam
respexit Deus, ut ipsamet ait, cum *Dominum ma-
gnificaret*, vestes amans, ac ferens nullo ascitio
colore infectas, ut testimonio est sacrum ejus
velum (32). Nebat autem lanas, eas nempe, quæ
usui essent templo Domini, et alebatur ex tem-
plo Domini, operam constanter dans orationibus,
et lectioni, et jejunio, et manuum labori, et cui-
libet virtuti : adeo ut (33) plerarumque mulierum
magistra et operum varietate, et statu foret
sanctissima Maria. Cum vero duodennis facta
esset, contigit ut, quadam nocte dum oraret ad
januas sanctuarii, media nocte lux splenderet
solis splendore major : et vox e propitiatorio ve-
nit dicens ei : *Paries Filium meum*. Ipsa vero
tacuit, nemini mysterium manifestans, donec in
cælum ascendit Christus.

VII. Abia vero princeps sacerdotum genuit
C Jodæ (34), quem vocarunt Barachiam : hic vero
genuit Aggæum et Zachariam, qui et ipsi sacer-
dotes fuere. Et accepit Zacharias consobrinam
Mariæ, et habitabant in Bethleem : genuitque
Joannem Baptistam, Aggæus autem Zachariæ fra-
ter genuit filiam (35) nomine Salome : eam acce-

Mingarellii notæ.

(29) Codex : ἀπαρρησιαστος. Nicephorus videtur
essisse εὐπαρρησιαστος. Ait enim ibi : Τὸ εὐπαρρη-
σιαστων δὲ πρὸς πάντα ἄνθρωπον εἶπε.

(30) Vel, *longiore naso*. Apud Nicephorum pro
ἐπίρρινος legitur ἐπίρρινον. Interpres autem vertit :
Nasus (erat ei) *longior*.

(31) Codex habet, ἀύλαχο;. Quam vocem cum ego
nequaquam intelligerem, fecit Nicephorus ut re-
pente mihi genuina illius et scriptura et significa-
tio in mentem veniret. Nimirum ipse Nicephorus
habet : Ἀτυφός τε, καὶ ἀσηματίστος, μὴ βλακείαν
ἐπισυραμένη τινά. Cum igitur Græcis libraribus a
pleribus jam sæculis pravus hic mos sit, ut non
raro scribant v pro β, nihil dubito, quin hic pro
ἀύλαχος scribendum sit ἀβλαχος. Quæ vox cum
parum elegans et inusitata sit, proinde Nicepho-
rus pro ἀβλαχος dixit : Μὴ βλακείαν ἐπισυραμένη
τινά.

(32) Codex μοφρίον. Quæ scriptura non est
comminenda : apud Nicephorum tamén scribitur
μοφρίον : sicque revera vulgo appellatur. Vide
Ducangium in Glossario ad vocem μοφρίον. De
scere Deiparæ maphorion, quod prope Constantinopo-
lim in Blacherniana ecclesia asservabatur, fusc
apit Ducangius ipse in Notis ad Annam Comnenam
ad lib. vii *Aleziados*. Legi etiam potest Oratio hi-
storica in Depositionem vestis sanctæ Mariæ. edita

a Combessio una cum *Historia Monothelitarum*,
pag. 751. Ex Epiphanio autem nostro nunc novi-
mus, sacrum hoc maphorium e nullo ascitio co-
lore tinctum) fuisse. Georgius vero Nicomeddensis,
sive auctor Orationis a Combessio evulgatæ, quam
dixi, sacrum maphorium, sive, ut ipse loquitur,
sacram vestem B. Mariæ, ait fuisse ἐξ ἐρίων ἔξυ-
φασμένην, id est, *lana contextam* ; tum addit :
D Καὶ ὁ στήμων γὰρ καὶ ἡ κρόκη, ἐρίον ἐστιν τὸ αὐτὸ
ὄμοιόδες καὶ ὁμότροπον, id est, e nam et stamen, et
trama (ipsius maphorii) est ex una eademque lana,
ejusdemque rationis, et coloris.)

(33) Voculam, ὡς, addidi ipse, ne sententia es-
set mutila.

(34) Codex : τὸν Ἰουδαῖον, hoc est Judæum. Sed
mendosam esse ejusmodi scripturam non dubito.
Puto autem legendum esse : Ἐγέννησεν τὸν Ἰωδαὶν
δν ἐκάλουν καὶ Βαραχίαν. Hoc est genuit Judæa (sive
Joadam) quem vocabant etiam Barachium. Vide
quæ dixi notæ 27. Similia porro narrat Nicephorus,
lib. ii *Histor. eccles.*, cap. 3, quasi desumpta ex
S. Hippolyto Portuensi : et Hippolytus Thebanus
in Fragmento Chronici Commentarii de prosapia
D. N. Jesu Christi, pag. 47. Appendicis ad Opera
S. Hippolyti Portuensis edita a Joanne Alberto Fa-
bricio Hamburgi, anno 1746.

(35) Codex : θυγατέραν, pro θυγατέρα.

pit Josephus faber, filius Eli, et patruelis Mariae: et genuit ex ipsa sex filios, Jacobum, Simonem, Judam, Josen (36), Soben, Martham et Mariam. Et mortua est Salome uxor ejus, et Josephus viduitatem et continentiam servabat; annos enim natus erat circiter septuaginta, opibus pauper, arte faber (37), degens in Nazareth civitate Galilææ. Maria vero manebat in Jerusalem in domo Domini. Et cum facta esset annorum quatuordecim, qua ætate imbecillitas naturæ muliebri manifestatur, sacerdotes extimantes eam esse cæteris feminis similem (adhuc enim ignota erant mysteria ad illam spectantia), consilio coacto, orationem pro illa fundebant.

VIII. Zacharias autem princeps sacerdotum, pater Joannis Baptistæ, sumpsit duodecim virgas (38) a sacerdotibus consanguineis Virginis. easque posuit circum altare, dicens: Ostendet Dominus signo, cujusnam futura sit Virgo. Dum vero illi orarent, germinavit virga Josephi fabri. Tum judicio Dei desponderunt ei (39) Virginem Mariam non ad nuptias, sed ad custodiam et conservationem intemperate virginitatis: idque manifestum est ex ipsis verbis sanctæ Virginis angelo Gabrieli dictis (40): cum enim is ei post salutationem dixisset: *Ecce concipies filium, et vocabis nomen ejus Jesum, et dabit ei Dominus Deus thronum David patris ejus, et cætera*: respondit ei Virgo: *Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco*? Nam si Josephus conjunctionis (41), et connubii lege eam despondisset, non ita ipsa respondisset, sed dixisset: *Ex viro, cui nupta sum, aut desponsata, omnino concipiam. Sed cum sciret, quod is ipsam acceperat non connubii causa, sed ad eam custodiendam et conservandam, dixit (a verba veritatis (42) plena: Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco? Non sum tradita viro nuptialis conjunctionis causa, sed ut perpetuo munda virgo et intacta servarer. Hujusmodi ergo fuit desponsationis causa.*

IX. Accepta autem Josephus patruelis sua Maria e manu Domini, et omnium sacerdotum rei testium, deduxit eam in domum suam, et tradidit ei binas filias suas, ut eas quasi suas (43) sapientia, et intelligentia instrueret. Ipsa autem degebat in domo Josephi cum omni humilitate, et gravitate. Cumque ibi mansisset sex menses, et de more jejuna foret circa horam nonam diei orante ipsa, re-

¹ Luc. 1, 31-34.

Mingrellii notæ.

(36) Vide Marc. vi, 3; ubi quatuor hi fratres Christi recensentur, ac nominantur.

(37) In Græco additur, ἀράτης. Quæ vox quid hic significet, aut quomodo emendanda sit, ignoro.

(38) Ex vetusta hacce, etsi incerta, traditione derivatus est mos pingendi S. Josephum cum virga efflorescente.

(39) Codex: ὁρμώσαντο τὴν παρθένον. Lego:

ἠσθη δὲ τέκτων, ὁ υἱὸς ἠλλ ὁ ἐξάδελφος Μαρίας· καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς ἕξ παιδία· Ἰακώβον, Σίμωνα, Ἰούδαν, Ἰωσήν, Σωθὴν, Μάρθαν, καὶ τὴν Μαρίαν. Καὶ ἀπέθανεν Σαλώμη ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ διήγεν ἐν χηρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ ὁ Ἰωσήφ· ἐτῶν γὰρ ἦν περὶ τοῦ ἑβδομηκοντα· τῆ περιουσία πέντης, τὴν δὲ τέχνην τέκτων ἀράτηςτος, διάγων εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας Ναζαρέτ. Ἡ δὲ Μαρία ἦν ἐν Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. Καὶ γενομένης αὐτῆς ἐτῶν δεκατεσσάρων, ὅτε καὶ τῆς τῶν γυναικῶν φύσεως ἡ ἀσθένεια δείκνυται· νομίσαντες αὐτὴν μίαν τῶν πολλῶν ὑπάρχειν οἱ ἱερεῖς· ἔτι γὰρ ἀθλα τὰ περὶ αὐτὴν ὑπῆρχεν μυστήρια· συμβούλιον ποιήσαντες, ἔστησαν εἰς προσευχὴν περὶ αὐτῆς.

B Ἡ. Ζαχαρίας δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ πατὴρ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἔλαβεν δώδεκα βάρβους, ἐκ τῶν ἱερῶν τῶν συγγενῶν τῆς Παρθένου, καὶ ἔθηκεν αὐτὰς· περὶ τὸ θυσιαστήριον λέγων· Δεῖξις Κύριος σημεῖον, τίος ἔσται ἡ Παρθένος. Προσευχομένη δὲ αὐτῶν, ἐδέξατο τὴν ῥάβδον Ἰωσήφ τοῦ τέκτονος, καὶ λοιπὸν κρίσει Θεοῦ, ἤρμωσαν αὐτῷ τὴν Παρθένον Μαρίαν· οὐ πρὸς γάμον, ἀλλ' εἰς φυλακὴν καὶ συντήρησιν τῆς ἀμωμήτου παρθενίας. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τῆς ἁγίας Παρθένου τῶν λεγομένων πρὸς τὸν ἄγγελον Γαβριὴλ· εἰπόντος γὰρ αὐτοῦ πρὸς αὐτὴν, μετὰ τὸν ἀσπασμόν· *δτι Ἰδοὺ συλλήψῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ τὰ ἐξῆς ἀπεκρίθη αὐτῷ ἡ Παρθένος· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Ὁ γὰρ Ἰωσήφ νόμω συζυγίας καὶ γάμου αὐτὴν ἄρμωσάμενος, οὐκ ἂν οὕτως ἀπεκρίνατο· ἀλλ' εἶπεν οὖν· *δτι Ἐκ τοῦ ἄρμωσάμενου ἀνδρός, ἡ τοῦ μνηστευσαμένου πάντως συλλήψομαι· ἀλλ' εἶδυσα ἀκριβῶς, ὅτι οὐ πρὸς γάμον αὐτὴν ἔλαβεν, ἀλλ' εἰς φυλακὴν καὶ συντήρησιν, εἶπεν ἐκεῖνο ῥῆμα τὸ γέμον πάσαν ἀλήθειαν· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; τούτῳ ἔστιν· οὐκ ἐξεδόθη ἄνδρὶ πρὸς γαμικὴν συνοσίαν, ἀλλὰ τὸ φυλάττεσθαι διηγεκῶς με παρθένον καθαρὰν καὶ ἀνεπαφον. Καὶ αὕτη μὲν οὖν ἦν ἡ τῆς μνηστείας αἰτία.**

Γ. Παραλαβὼν δὲ Ἰωσήφ τὴν ἐξαδέλφην Μαρίαν ἐκ χειρὸς Κυρίου καὶ μαρτύρων πάντων τῶν ἱερῶν, κατήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ παρέδωκεν αὐτῇ τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ, σοφίαις καὶ συνεσίαις αὐτὴν ὡς ἑαυτάς. Ἡ δὲ διήγεν ἐν τῷ τοῦ Ἰωσήφ οἴκῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ σεμνότητος· ποιήσανσα δὲ ἐν αὐτῷ μήνας ἕξ, καὶ συνήθως νηστεύουσα, περὶ ὥραν ἑνάτην τῆς

ἤρμωσαν αὐτῷ τὴν παρθένον.

(40) Codex: τὸ γενόμενον. Legendum τῶν γενομένων, αὐτῶν λεγομένων.

(41) Codex: συνζυγίας.

(42) In Græco dicendum erat: Πάσης ἀληθείας. Sed aut auctoris, aut librarii o-citantia factum est, ut legatur: πάσαν ἀλήθειαν.

(43) In Græco, ὡς ἑαυτάς. Barbare.

ἡμέρας, προσεχυομένης αὐτῆς, ἀπεκαλύφθη αὐτῇ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἀποσταλεὶς παρὰ Θεοῦ· καὶ ἐξέειπεν αὐτῇ πάντα τὰ μυστήρια τὰ περὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅσα καὶ τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναγράφονται. Καὶ οὐδαί· ἔγνω τὸ γεγονός ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς, οὐδὲ ἀπήγγελλέ τι, ὅτε μὲν αὐτῷ τῷ Ἰωσήφ, ἕως οὗ ἴδεν εἰς οὐρανοῦς ἀνερχόμενον τὸν Υἱὸν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος· Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· τούτῃστιν· οὐκ ἐγίνωσκεν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ τὸ κεκρυμμένον βάθος τῶν ἐπ' αὐτῇ τελουμένων πραγμάτων. Ἦν δὲ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος πρώτη· κατὰ δὲ τὸν σεληνιακὸν κύκλον μὴν πρῶτος, ἡγουν Ἀπριλλίος· οὗτος μὴν πρῶτος ἐν τοῖς μῆσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ· αὐτοῦ πρώτη ἡμέρα, ἐν ἣ τὸ πρωτόκτιστον ἡλάθη σκότος· καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς· μὴν δὲ ἕκτος, ἀφ' οὗτερ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς συνελήφθη· τῷ γὰρ ἑβδόμῳ μηνί τῆς Σκηνοπηγίας, ἐπιτελουμένων τῶν Ἑγκαίνων καὶ τῆς καταπαύσεως τῆς κίθωτοῦ, λοιπὸν εἰσηλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων μονώτατος, κατὰ τὸν νόμον τοῦ θυμιάσαι, καὶ ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Γαβριὴλ. Ἀπὸ τότε οὖν οἱ μῆνες ἀριθμούνται, κατὰ τὸν σεληνιακὸν κύκλον· ὕστερον δὲ ἐπενοήθησαν οἱ ἐνδικτιῶνες, καὶ οἱ μῆνες παρὰ Ῥωμαίους.

Γ. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον πρὸς τὸν ἀρχάγγελον· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἔπει ἄνδρα οὐ γινώσκω; καθὼς καὶ προλαβόντες εἰρήκαμεν· ἔχει καὶ ἔτεραν τινὰ ἔνοιαν, οὐκ ἀπέδουσαν τῆς πρώτης καὶ προτέρας ἡμῶν διηγήσεως· τούτῃστιν· Ἄνδρα οὐκ ἐπιθυμῶ· ἀνδρὸς ἐπιθυμίαν οὐ κέκτημαι· οὐκ οἶδα οὐδέ τι σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἀνδρός· οὐ γὰρ ἔσχεν τὴν παρθενίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ ἁγνείαν, ὡσπερ τῶν γυναικῶν αἱ κοσμιώτεραι καὶ τὴν σωφροσύνην ἐπιμελοῦμεναι· ἀλλ' ἐκ φύσεως, ὅπερ ἐστὶν ἐξαιρετικῶν πατρῶν τῶν γυναικῶν, καὶ ἔξενον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Καὶ τούτῳ ἐστὶν τὸ παρὰ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου εἰρημένον· Ἔσται ἡ πόλις ἡ κατὰ ἀνατολὰς κεκλεισμένη, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, εἰ μὴ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ· αὐτὸς μένος εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται δι' αὐτῆς, καὶ ἔσται ἡ πόλις κεκλεισμένη. Καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται, καὶ οἱ ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ μαρτυροῦσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ φωστῆρες οἱ Πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας αὐτῷ συμφωνοῦσιν. Διδὸν καὶ ὁ μέγας Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης φησὶν περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι Ὑπὲρ ἀνθρώπων τὰ ἀνθρώπινα ἐπρατίεν· καὶ μαρτυρεῖ παρθενίαν γέννησιν καὶ τόκο;

¹ M. lth. 1, ² Ezech. 44, 2, 3.

Mingarellii notæ.

(44) Decideratur in codice nomen Zachariæ.

(45) Citat, opinor, Monachus noster Epistolam 4, ad Cainum, in qua hæc exstant verba : Ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνήργει τὰ ἀνθρώπου· καὶ θελοῖ Παρθένος ὀπερφυῶς χύουσα. Id est : *Supra humanam conditionem operabatur (Jesus) ea quæ sunt hominis. Quod declarat Virgo quæ supra naturam parit.*

(46) Locum hunc, a verbis, Ἀθανάσιος δὲ usque

velatus est ei archangelus Gabriel missus a Deo· et declaravit ei omnia mysteria de unigenito Filio Dei, quæ et in Evangeliiis scripta sunt : et nemo rescivit quod factum erat ex domo sua, nec ipsa id cuiquam annuntiavit, ne ipsi quidem Josepho, donec vidit in cælois ascendentem Filium suum. Ideo dicit evangelista Matthæus : *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum* : hoc est : non cognoscebat mysteria Dei, nec absconditam profunditatem rerum, quæ in ea perficiebantur. Erat autem dies hebdomadis prima : et juxta lunarem cyclum mensis primus, nempe Aprilis (hic est mensis primus in mensibus anni) : dies prima ipsius, qua die primigeniæ tenebræ expulsæ sunt, dixitque Deus ; *Fiat lux, et facta est lux* : mensis autem sextus ab eo tempore, quo Joannes Baptista conceptus fuit : nam septimo mense Scenopegia, dum celebrarentur Eucænia, et requies arcæ, Zacharias (44) Ingressus est in Sancta sanctorum solus, ut juxta legem sustimenta offerret, et apparuit ei angelus Gabriel. Ex eo tempore igitur numerantur menses, juxta lunarem cyclum : postea vero excogitatae sunt Indictiones ac menses Romani.

X. Quod vero ait sancta Virgo archangelo : *Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco* ? sicut antea diximus, habet etiam quamdam aliam significationem, quæ aliena non est a prima nostra interpretatione superius tradita. Hoc est : *Virum non concupisco : viri concupiscentia careo : non novi voluntatem carnalis concupiscentiæ viri.* Nec enim habebat virginitatem et continentiam eum tentatione, ut mulieres modestiores, ac de temperantia sollicitæ, sed ex natura ipsam habebat, quod eximium est ac singulare supra omnes feminas, et extraordinarium humanæ naturæ. Atque hoc illud est, quod ab Ezechiele propheta dictum fuit : *Erit porta orientalis clausa, et nemo transibit per eam, nisi Dominus Deus Israelis : ipse solus ingredietur, et egredietur per eam : et erit porta clausa* . Omnes insuper prophætæ et apostoli idem testantur : quin et ii qui sunt luminaria, et Patres nostri, et magistri catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ hac in re consentiunt. Itaque magnus etiam Dionysius Areopagita (45) de Christo ait : *Supra hominem humana operabatur.* Et virginali generationi testimonium perhibet etiam partus doloribus vacuus. Athanasius (46) autem Alc-

ad πληροπορηθη, asserti Alatius in No is ad Eustathii Hexæmieron, pag. 296 editionis Lugdunensæ anni 1629. Ipse tamen legit in suo codice ὀρθόδοξοι pro ὀρθόδοξω; : et ψηλαφηθεῖσα pro ψηλαφηθεῖτα : et ρουβὶν pro ρουβίμ : ac demum ἐπιεργασάμενς δ' αὐτῆ; μαρίας pro ἐπιεργασάμενος δ' αὐτῆ; μαρίας.

xandrinus, et Leo Romanus pontifex dixit de ipsa, quod concupiscentiam viri ignoravit. Et omnes sanctæ synodi orthodoxæ idem testantur (47). Ita Jacobus Hebræus (48), qui tunc aderat, et de illa scripsit, dicit: « Cum fuisset singularis, et omnino extraordinarius partus, palpata ab obstetrice inventa est virgo ut ante partum: et Rubim sacerdos id ipsum faciens per obstetricem, rei veritate convictus est. » Quidam vero alii de hoc singulari miraculo dixerunt: « Extraordinariam quamdam rem invenit natura. » Alii autem: « Supra fines naturæ fuit. »

XI. Sancta autem Virgo post apparitionem angeli statim abiit in Bethleem ad Elisabeth. Judæa vero, in qua civitas Bethleem sita est, excelsior est respectu Gallilææ, in qua est Nazareth. Ideo ait Lucas: *Maria autem currit cum festinatione in montaniam regionem, et ingressa est in domum Zachariæ, et salutavit Elisabeth* *. Ingressa vero cum esset, et eam salutavisset, notam fecit ei apparitionem angeli, et illius sermones, dixitque insuper ei, quod masculus erat is quem habebat in ventre, et quod Zacharias angelum viderat in templo, et ideo siluerat: quoniam Zacharias nihil locutus fuerat, nec enim poterat. Et ipsæ intra semetipsas mysterium tenuerunt, et nemini annuntiarunt sermones ab ipsis factos. Et post tres menses descendit sancta Maria in domum Josephi. Erat autem composita (49) et sermonis, et moribus, et incessu sancta Virgo. Et tempore progrediente, cum illius venter iutumesceret, Josephus videns sanctam, et ignorans mysteria ad illam spectantia, pudore perfusus voluit dimittere ipsam occulte e domo sua. Sed angelus Dei prohibuit quominus id faceret, sicut narrat Matthæus evangelista.

XII. Illo autem tempore contigit, ut descriptio fieret iuxta Augusti Cæsaris præceptum: et ascendit Joseph e Gallilæa in Judæam cum tota domo sua, ut describeretur iuxta Cæsaris iussum: et filios quidem præmisit, filias autem, et sanctam Virginem Mariam secum sumens cum jumento ascendit. Cumque in Jerusalem non pervenissent, in suburbano civitatis Bethleem, quod possidebat

* Luc. 1, 39.

Mingarellii notæ.

(47) In Græco aliqua hic desiderari puto.

(48) De Jacobo hocce, quem citat monachus noster, queri potest primo, an is putaverit esse Jacobum apostolum, cui perperam tribuitur apocryphus, ac fabulosus liber a Fabricio editus in codice apocrypho Novi Testamenti: deinde an saltem hunc ipsum libellum citet hoc in loco Epiphanius. Quod spectat ad primum, sive Epiphanium nostrum minime in ea fuisse opinione, ut censeret Jacobum huncce existitisse apostolum: etsi enim dicat: *qui tunc aderat*, tamen si ut apostolum habuisset, neque dixisset, *Jacobus Hebræus*, sed *Jacobus apostolus*, neque in Proœmio hujus Opusculi contemptim de ipso loqueretur. Quod vero attin et ad alteram

ἀνευ ὠδινῶν. Ἀθανάσιος δὲ ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας, καὶ Λέων ὁ Ῥώμης εἶπεν περὶ αὐτῆς, ὅτι ἐπιθυμίαν ἀνδρὸς ἠγνόησεν· καὶ αἱ ἅγαι πᾶσαι σύνοδοι ὀρθοδόξως τὸ αὐτὸ ἐπιμαρτυροῦσιν· ὅλον Ἰάκωβος ὁ Ἑβραῖος τότε παρῶν καὶ τὰ περὶ αὐτῆς γράψας λέγει, ὅτι· Διὰ τὸ γενέσθαι ξένον καὶ παρελλαγμένον κατὰ πάντα τοκετῶν, ψηλαφθῆισα ὑπὸ τῆς μαίας, εὐρέθη παρθένος ὡς πρὸ τοῦ τόκου· καὶ Ῥουβὶμ ὁ ἱερεὺς τοῦτο αὐτὸ ἀπεργασάμενος διὰ τῆς μαίας, ἐκλήροφορήθη. » Ἄλλοι δὲ τινες περὶ τοῦτου τοῦ παραδόξου θαύματος εἶπον, ὅτι· « Ἐξαιρετὸν τι πρᾶγμα εὗρεν ἡ φύσις. » Ἄλλοι δὲ· « Ὑπὲρ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως γέγονεν. »

IA'. Ἡ δὲ ἅγια Παρθένος, ἅμα τῷ παρελθεῖν τὴν ὄπτασιν τοῦ ἀγγέλου, εὐθέως ἀπῆλθεν πρὸς τὴν Βηθλεὲμ, εἰς τὴν Ἐλισάβετ. Ἡ δὲ Ἰουδαία ἐν ἡ πόλις κείται Βηθλεὲμ, ὕψηλότερος τόπος ἐστὶν πρὸς τὴν Γαλιλαίαν, ἐν ἡ ἔστιν ἡ Ναζαρέτ. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Λουκᾶς· Ἡ δὲ Μαρία ἐδραμεν μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν ὄρεινὴν, καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. Εἰσελθοῦσα δὲ καὶ ἀσπασαμένη αὐτήν, ἐγνώρισεν αὐτῇ τὴν ὄπτασιν τοῦ ἀγγέλου, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἄρβεν ἐστὶν τὸ ἐν κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ὅτι ὁ Ζαχαρίας ἀγγελοῦ ἐώρακεν ἐν τῷ ναῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐσίγησεν· ἐπειδὴ ὁ Ζαχαρίας οὐδὲν ἦν λαλήσας, οὐδὲ γὰρ ἠδύνατο. Καὶ αὐταὶ ἐν αὐταῖς τὸ μυστήριον εἶχον, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν τὸ λαλήθην αὐταῖς. Καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας κατῆλθεν ἡ ἅγια Μαρία εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. Ἦν δὲ τακτικὴ καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἦθει καὶ τῷ βήματι ἅγια. Τοῦ δὲ χρόνου παρεργομένου, καὶ τῆς κοιλίας αὐτῆς ὀγκουμένης, ὁ Ἰωσήφ ἔρῳν τὴν ἅγιαν, μὴ εἰδὼς τὰ περὶ αὐτῆς μυστήρια, ἀσχύνη καταπεισίων, ἠβουλήθη διώξαι αὐτήν ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κρυφίως. Ὁ δὲ ἀγγελοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκάλυψεν αὐτὴν, καθὼς Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστῆς.

IB'. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συνέβη τὴν ἀπογραφὴν γενέσθαι κατὰ τὴν τοῦ Αὐγουστοῦ Καίσαρος κέλυσιν· καὶ ἀνέβη Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὴν Ἰουδαίαν σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὕπογράφασθαι κατὰ τοῦ Καίσαρος δόγμα· καὶ τοὺς μὲν υἱοὺς προέπεμψεν, τὰς δὲ θυγατέρας καὶ τὴν ἅγιαν Παρθένον Μαρίαν αὐτὸς λαθῶν μετὰ τοῦ ὑπόζυγλου ἀνήρχετο. Μὴ φθάσαντες τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς προ-

D quæstionem, equidem reor, ab Epiphanio nostro non libellum a Fabricio sub Jacobi apostoli nomine evulgatum citari, sed alium qui jam non existet. Etenim narratur quidem ibi, pag. 110, exploratio ab obstetrice facta, sed non iis verbis, quæ affert Epiphanius noster; imo ibidem de sacerdote Rubim, seu Ruben, obstetricis exploratione convicto, nihil plane legitur, etsi is pag. 68, memoretur, ac vocetur Ῥουβελὶμ ὁ ἀρχιερεὺς, Rubim pontifex.

(49) Codex: τακτικῆ. An legendum, τακτῆ, an potius Epiphanius ineleganter, ac barbare scribens dixit τακτικῆ pro τακτῆ? Paulo inferius αὐτῆσι legendum videtur: Καθὼς φησι Ματθαῖος.

αυτίων τῆς Βηθλεέμ, ὃ ἦν κτήμα Σαλώμης ἐξεδέλ-
φης τῆς ἁγίας Θεοτόκου, κατεκλήθησαν, καὶ τῆ
αὐτῆ νοκτε ἔτεκεν τὸν Ἐμμανουὴλ ἡ ἅγια Παρθένοσ,
ἐξυπηρετησαμένης· πρὸς ἅπαντα Σαλώμης τῆς
μαίας, οὐστὶς ἐν Βηθλεέμ, ἐξαδέλφης τυγχανούσης
καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Θεοτόκου Παρθένου Μαρίας,
κατὰ τὸ μητρῶον αὐτῆς γένος. Ἦν δὲ σπήλαιον,
καὶ οἰκημα τετραπέδων. Μαθοῦσα δὲ ἡ Ἐλισάβετ
τὴν ἐπιστάσιαν αὐτῶν, καὶ ἤνεγκεν αὐτοῖς τὰ πρὸς
τὴν χρεῖαν, καὶ ἄλλοι τινὲς συγγενεῖς αὐτῶν. Καὶ
ἀκούσαντες τὰ τοῖς ποιμέσιν λαληθέντα, ἐξέστησαν,
καὶ τῆ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐκ Περισίδος πόλεως Βαβυλῶ-
νος, οἱ Μάγοι ἀπὸ τῆς θερινῆς Ἀνατολῆς· ἰδόντες
δὲ τὸν ἀστέρᾳ ἐξ εὐωνύμων τῆς Ἱερουσαλήμ· οὕτως
γὰρ παράκειται ἡ Περίσος τῆ Ἰουδαίᾳ. Καὶ ὁ ἀστὴρ
οὐκ ἦν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀστέρων, ἀλλὰ χαμηλὸς ἦν,
καὶ μηδέποτε φανερός, ὡς φησὶν Ἰωάννης ὁ Χρυσό-
στομος. Καὶ τῆ ὄγδῃ ἡμέρᾳ περιέτεμον τὸ παιδίον,
καὶ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὅς ἐστιν Σω-
τήρ. Καὶ τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ναζαρέτ. Ἀπεγρέφη-
σαν δὲ Ἰάκωβος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, υἱοὶ Ἰωσήφ,
καὶ κατέβησαν εἰς Ναζαρέτ. Καὶ συμπληρουμένων
τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἀνήγαγον τὸ παιδίον εἰς
Ἱερουσόλυμα, καὶ παρέστησαν τῷ Κυρίῳ μετὰ δώ-
ρων, καὶ ἐπέδωκαν τῷ προσβύτῃ ἱερεὶ Συμεῶν, καὶ
εὐλόγησεν αὐτοῦς· καὶ ἐκεῖ ἐχρηματίσθη φυγεῖν εἰς
Ἀίγυπτον ὁ Ἰωσήφ.

Π'. Ὁ δὲ Ἡρώδης ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἔσ-
χεν πόλεμον οἰκεῖον μετὰ Σαλώμης τῆς θυγατρὸς
ἀρχιερέως τοῦ Ἰρκανοῦ, ἧτις καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἦν,
καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀριστοβούλου.
Καὶ τὴν μὲν γυναῖκα φονεύσας, κατέβηεν εἰς Ῥώ-
μην πρὸς τὸν Καίσαρα· καὶ λαθῶν ἐξουσίαν, ἐπαν-
ελθὼν ἐπνιξεν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς ἐν τῷ ποταμῷ,
ὡς λοιπῶν τὰ ὑπὸ τῶν Μάγων λαληθέντα, ἐν λήθῃ
παρδραμῶν. Εὐκαιρήσας δὲ καὶ ὑπομνηθεὶς, ἐξ-
εληψεν αὐτὸν τῆ ὄργῃ· καὶ μετὰ δύο ἔτη τῶν Μάγων,
ἐποίησεν ὁ Ἡρώδης τὴν βρεφοκτονίαν· καὶ λειτουργ-
οῦντα τὸν Ζαχαρίαν ἀνεῖλον οἱ στρατιῶται ἔσω
τοῦ θυσιαστηρίου. Ἡ δὲ Ἐλισάβετ ἐν Βηθλεέμ οὔσα,
λαβοῦσα τὸν Ἰωάννην ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ
ἐκρύθη ἡμέρας τεσσαράκοντα ὑπὸ τὸ σπήλαιον. Ὁ
δὲ Ἡρώδης μετὰ τὴν βρεφοκτονίαν, ἑαυτὸν ἀνέτε
μαχαίρα, ὧν ἐτῶν ὁ. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκεῖ ἀνατρα-
φείας ἔμεινεν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως τῆς ἀναδείξεως
αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Mingarelli notæ.

(50) Obstetricem quidem vocat auctor Salomen, sed ipsam hac occasione consuetis omnibus obstetricum officiis functam esse non ait: imo superius Virginis partum *doloribus vacuum* dixit. Cæterum vox *μαία* non obstetricem semper denotat, sed et eam, quæ lac infanti præbet, et illam quæ ipsius umbilicum secat.

(51) Talia pluribus in locis scripsit S. Joannes Chrysostomus, ut hom. 6, in Matthæum, tom. vii, pag. 87, editionis Parisinæ anni 1727, et homilia sequenti; itidemque in alia homilia, quam Montfauconius edidit tom. xii, pag. 379.

(52) Inter uxores Herodis nulla (quod sciam) vo-

A Salome consobrina sanctæ Deiparæ, diversati sunt: et eadem nocte genuit Emmanuelem sancta Virgo, ministrante ad omnia Salome obstetrice (50), quæ erat in Bethleem, et erat ipsa quoque consobrina sanctæ Deiparæ Virginis Mariæ quoad maternum illius genus. Erat autem ibi spelunca, et stabulum quadrupedum. Cum vero ea quæ evenerant rescivit Elisabeth, attulit eis quæ usui futura erant, idemque fecerunt alii nonnulli consanguinei. Auditis autem iis, quæ pastoribus dicta fuerant, obstupuerunt. Et post biduum ex Persidis civitate Babylone venerunt Magi ab Oriente æstivo: viderant autem stellam a sinistro Hierosolymæ latere, talis enim est Persiæ situs respectu Judææ. Et stella non erat una ex aliis stellis, sed teluri vicina, et nunquam apparuerat, ut ait Joannes Chrysostomus (51). Et octavo die circumciderunt puerum, et vocarunt nomen ejus Jesum, hoc est, Salvatorem: et tunc reversi sunt in Nazareth. Descripti vero fuerunt Jacobus, et fratres ejus, qui erant filii Josephi: et descenderunt in Nazareth. Et completis xl diebus duxerunt puerum in Jerusalem, et obtulerunt eum Domino cum donis, et dederunt seni sacerdoti Simeoni: et benedixit eos. Et ibi divinitus monitus est Josephus, ut fugeret in Ægyptum.

XIII. Herodes autem diebus illis domesticum bellum gerebat cum Salome (52) filia Pontificis Hyrcani, quæ etiam uxor ipsius erat, et cum filii ipsius Salomes, Alexandro et Aristobulo: et cum uxorem interfecisset, perrexit Romam ad Cæsarem, et obtenta potestate reversus suffocavit etiam filios Salomes in fluvio, quasi deinceps oblivioni traditurus ea quæ dixerant Magi. Nactus vero tempus opportunum, et eorum recordatus, ira accensus est (53): et post duos annos a Magis indicatos fecit Herodes infantium cædem. Et Zachariam, dum sacris operam daret, occiderunt milites intra sanctuarium. Elisabeth vero, quæ erat in Bethleem, Joannem sumpsit, et in desertum exiit, et dies xi latuit sub spelunca. Herodes autem post infanticidium se ipse gladio interfecit, annos natus lxx. Joannes vero ibi educatus mansit in desertis donec sese ostendit Israeli.

cata est Salome. Alexander atque Aristobulus filii erant Mariammæ: Mariammæ vero ipsamet filia erat Alexandræ filiæ Hyrcani. Sed de his consulendi sunt Eusebius, lib. i. Hist. eccl., et Flavius Josephus, et qui Josephum ipsum illustrarunt. Nonnulla enim hi aliter narrant, atque Epiphanius noster.

(55) Codex habet, ἐξήληψεν. Quæ vox non video, quid significare possit. Aut εληψεν legendum puto, aut ἐξήψεν. Quod vero de Zachariæ cæde hic subjungit Epiphanius, id S. Hieronymus ex apocryphis monumentis desumptum esse ait in Comment. ad caput xiiii Matthæi.

XIV. Et Josephus mansit in Ægypto cum filiis suis, et siliabus, et Deipara, et Christo annus quinque: tum ob revelationem recessit, et reversus venit in Nazareth Galilææ. Et accepit filiam Mariam frater ipsorum Cleopas in uxorem suam. Cleopas autem frater ipsius Josephi (54) ex eodem patre Jacobo nati. Et genuit ex ea Symeonem. Symeon vero iste post Jacobum fratrem Domini, episcopus fuit in Jerusalem: et sub Domitiano Romæ imperatore, post multa tormenta postea cruci affixus est (55), annos natus 120, Jacobus autem filius Josephi, ut quidam dicunt, habuit uxorem duos annos, et illa mortua aliam non habuit. Judas vero frater ejus duos filios genuit, Zocerum et Jacobum; sic enim vocati sunt. Ii astantes Domitiano imperatori Romæ, ob eorum virtutem et sapientiam cessare fecerunt persecutionem Christianis illatam. Jacobus autem et Judas fratres Domini in numero sunt duodecim apostolorum. Joses vero et Symeon sumpserunt sibi uxores. Et Sobe convivebat cum Deipara continue. Joses autem a matre relictus est adhuc lactens, et enutrivit eum Maria filia Salomes consobrinæ Deiparæ.

XV. In solemnitate autem Paschatis reversi sunt ex Nazareth in Jerusalem, cum esset Jesus annorum decem. Cumque reversi forent in Jerusalem, a multis cognitus fuit, qui admirati sunt ejus intelligentiam, et sapientiam, adeo ut multos obstupescerent. Erat autem valde pulcher aspectu, sicut Propheta ait: *Speciosus forma præ filiis hominum*⁶: statura longus erat sex pedes, flavis crinibus (56), justo naso, flavis oculis, suaviter intuens (57), subflava barba, longis capillis: nunquam novacula ascendit in caput ejus, nec manus hominis, nisi matris ejus cum esset infans. Et cum fuit triginta annorum, baptizatus est a Joanne in Jordanis flumine.

XVI. Cum vero Joannes erat in deserto, annos natus et ipse triginta et unum (incipiendo nempe annum a mense Septembri) factus est ei sermo de baptismo; et venit in Judæam prædicans baptismum poenitentiae et remissionem peccatorum, et per baptismum etiam regnum cælorum: non tamen etiam baptismum in Spiritu sancto. Et cum populi vidissent ejus vitam terribilem, atque admirabilem, secuti sunt eum multi, et facti sunt ejus discipuli. In his fuere et Andreas a Bethsaida urbe Galilææ, et Joannes a Zebeda. Principes autem sacerdotum cum audivissent quæ de Joanne promulgabantur, et de doctrina ejus, alii quidem dicebant: Ille est Christus; alii vero: Non est (58).

Mingarellii notæ.

(54) In Græco videtur legendum ad τοῦ Ἰωσήφ, id est, ipsius Josephi.

(55) Consule Breviarium Romanum ad diem 18 Februarii.

(56) Codex: ξανθόθριξ ὠρατο; ἐπίρινος. Ex-

⁶ Psal. XLIV, 3.

18'. Ο δὲ Ἰωσήφ ἐποίησεν εἰς Αἴγυπτον σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς θυγατράσιν καὶ τῇ Θεοτόκῃ καὶ τῷ Χριστῷ ἔτη ε', καὶ λοιπὸν δι' ἀποκαλύψεως ἀνεχώρησεν· καὶ ἀποστρέψας ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας. Καὶ ἔλαθεν τὴν θυγατέρα Μαρίαν ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Κλωπᾶς γυναῖκα αὐτῷ· Κλεόπας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰακώβ ὁμοπάτριος ἐκ τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν Συμεῶνα. Οὗτος δὲ ὁ Συμεὼν μετὰ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου ἐπίσκοπος γέγονεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως· Ρώμης· μετὰ πολλὰς βασάνους ὑστερον ἐσταυρώθη, ὧν ἐτῶν ρκ'. Ἰάκωβος δὲ ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, ὡς φασὶν τινες, ἔσχεν αὐτῷ γυναῖκα ἐπὶ ἑτῆ δύο· καὶ τελευτήσας αὐτῆς, ἑτέραν οὐκ ἔσχεν· Ἰούδας δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐποίησεν δύο υἱούς, Ζωκὴρ καὶ Ἰάκωβον, οὗτω προσαγορευομένους. Οὗτοι παραστάντες Δομετιανῷ βασιλεῖ Ρώμης, διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ σοφίαν, τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπαύσαντο διωγμὸν. Ἰάκωβος δὲ καὶ Ἰούδας ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, εἰς τὸν ἀριθμὸν εἰσὶν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Ἰωσήφ δὲ καὶ Συμεὼν ἔλαβον αὐτοῖς γυναῖκας· ἡ δὲ Σωδὴ συνῆν τῇ Θεοτόκῃ πάντα τὸν χρόνον· Ἰωσήφ δὲ ὑπομάστιος κατελήθη ὑπὸ μητρὸς, καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν Μαρία ἡ θυγάτηρ Σαλώμης ἐξαδελφῆς τῆς Θεοτόκου.

19'. Κατὰ δὲ ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἀνῆρχοντο ἀπὸ Ναζαρέτ εἰς Ἱεροσόλυμα, δεκαετοῦς ὄντος τοῦ Ἰησοῦ. Ἀνελθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐγνώσθη ὑπὸ πολλῶν· καὶ θαυμαστώθη ἡ σύνεσις καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ, ὡς καὶ πολλοὺς ἐξέστησεν. Ἦν δὲ ὠρατὸς τῇ ὄψει σφόδρα, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· Ὁραῖος κάλλει παρά τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· τῇ ἡλικίᾳ ἐξ ἑβδῶν ἔχων τὸ μῆκος, ξανθόθριξ, ἐπίβρινος, ξανθόμματος, εὐδύθαλμος, μαυρόθριξ, ἐπιέχνοθίζων τὸ γένειον, μακρόθριξ, οὐδέποτε ξυρὸς ἀνήλθεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐδέ χεῖρ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ νηπιάζοντος. Καὶ τριάκοντα ἐτῶν γενόμενος, ἐδαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ.

20'. Ο δὲ Ἰωάννης ὦν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ αὐτὸς τριάκοντα καὶ ἐνὸς χρόνου ὑπάρχων ἀρχομένου τοῦ ἔτους ἤγουν ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου· ἐγένετο πρὸς αὐτὸν λόγος περὶ τοῦ βαπτίσματος· καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος· καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐ μέντοι καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον. Θεωροῦντες δὲ οἱ λαοὶ τὴν ἀναστραφὴν αὐτοῦ τὴν φοβερὰν καὶ θαυμαστὴν, ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοὶ, καὶ ἐγένοντο αὐτοῦ μαθηταί· ἐν οἷς καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀπὸ Βηθσαιδᾶ τῆς πόλεως τῆς Γαλιλαίας, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀπὸ Ζεβεδαίης. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἀκούσαντες τὰ περὶ Ἰωάννου, καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ὁ

punxi vocem secundam ὠρατὸς.

(57) Ἀνὴ hic vox μαυρόθριξ, aut paulo superius vox ξανθόθριξ inducenda videtur.

(58) In Græco legendum fortasse: ὅτι οὐ. Καὶ ζητήσεως πολλῆς.

Χριστός ἐστιν, οἱ δὲ οὐδὲ καὶ οὐ ζητήσαντες πολλῆς γενομένης ἀναμεταξὺ αὐτῶν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου, ἀπέστειλαν πρὸς Ἰωάννην, καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι Οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅπισθ' αὐτῶν ἐρχεται, μέσος δὲ ὁμῶν ἕστηκεν. Ἐγένετο ἡμέρα, καὶ ἤρχοντο λαοὶ πολλοὶ καὶ ἄρχοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰς τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τοῦ δὲ Ἰωάννου τὸν λαὸν καταχρῶντος ἐν Βηθαράκᾳ χωρίῳ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἰρμηκὸν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν πρὸς τὸν Ἰωάννην. Ὡς δὲ εἶδεν ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, ἔλεγεν περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· Ἴδον γὰρ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν λέγουσαν πρὸς αὐτόν· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός. Καὶ ἤκουσαν οἱ λαοὶ καὶ ἐξεπλήσσοντο. Τῇ δὲ ἐπαύριον πάλιν ἴδεν ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

ΙΖ'. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης, ἀφέντες αὐτὸν ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ, καὶ ἦλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ καταγώγιον, καὶ ἐμειναν παρ' αὐτῶν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἐζήτησεν δὲ Ἀνδρέας τὸν ἰδίον ἀδελφὸν Σίμωνα, καὶ εὐρών ἤγαγεν αὐτόν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παραδόθη, τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν σὺν τοῖς τριῶν μαθηταῖς· καὶ εὐρών τὸν Φίλιππον, ἤλασεν αὐτόν, κάκεινος τὸν Ναθαναὴλ· καὶ ἦλθον εἰς Κανά τῆς Γαλιλαίας· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγένετο γάμος, καὶ ἐκλήθησαν· καὶ ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ νυμφίου, Σίμων, ὃς καὶ μετ' ἡμέρας ἠκολούθησεν τῷ Ἰησοῦ. Κάκειθεν εἰς Βηθσαιᾶ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Πέτρου, καὶ ἀσθενοῦσαν τὴν πανθερὰν αὐτοῦ, ἐπιστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσεν αὐτήν. Ὑποστρέψαντες εἰς Ναζαρέτ, Ἰωσήφ ὁ μνηστὴρ τῆς Θεοτόκου ἐτελεύτησεν πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν, ὡς φασιν ρ'. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰωσήφ, Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Πλὴν οἱ πάντες συνεπορεύοντο, κατὰ πόλιν καὶ χώραν πορευόμενοι, καὶ κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν, καὶ ἰώμενοι πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν. Καὶ ἡ πανθερὰ τοῦ Πέτρου ταθεῖσα σὺν τῇ θυγατρὶ γυναικὶ Πέτρου ἠκολούθησεν αὐτοῖς καὶ συνῆν τῇ Θεοτόκῳ.

ΙΗ'. Ἀκάραντες δὲ ἐκεῖθεν, ἦλθον εἰς κόμην τῆς Βηθσαιᾶ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἐν ᾗ ἐστὶν ἡ λίμνη ἡ κλιουμένη Γεννησαρέτ, καὶ φιάλη, διὰ τὸ ἴσον τοῦ γύρου· καὶ τὸ ὕδωρ πάνυ διαυγές καὶ καθάριον· καὶ ἐπὶ μέλια κυκλεύεσθαι· ἔλαιον δὲ πάνυ θαυμαστόν,

1 Joan. 1, 33. 2 Matth. 11, 17. 3 Juan. 1, 36.

Mingarellii notæ.

(59) Legendum forsitan : ἐν βηθαράκᾳ (aut βηθαράκᾳ) χωρίῳ. Betharabæ mentio fit Josue xvi, 61, ubi legitur : *In deserto Beitharaba*. Apud Joannem vero evangelistam cap. 1, vers. 27, legitur : *Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Sed in hæc verba mendum irroperisse multi suspicati sunt, et pro *Bethania* legendum esse *Bethabara*. Lege Bonfrerium, aliosque Interpretes.

A Cum quæstio magna orta esset inter ipsos de hæc re, miserunt ad Joannem, et interrogaverunt eum. Et dixit eis : Non sum Christus, sed post me venit, medius autem inter vos stat. Factam est quadam die, ut essent multi populi et principes in deserto ad Jordanem apud Joannem confluentes peccata sua, et baptizati ab eo. Cumque Joannes populum doceret in Betharaca (59), qui locus est trans Jordanem; venit Jesus in desertum Jordanis, et mansit ibi dies 40, et rursus rediit ad Joannem. Ut autem vidit Joannes Jesum ad se venientem, ait de ipso : *Eccæ agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* : vidi enim Spiritum sanctum descendentem e caelo, et manentem super eum, et vocem audiri dicentem ei : *Hic est Filius meus dilectus* *. Et audierunt populi, et obstupuerunt. Postridie vero rursus vidit Joannes Jesum ambulanti, et ait de ipso : *Eccæ agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* *.

περιπατοῦντα, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ὁ Ἀμνὸς

XVII. Et audito hoc discipuli ejus Andreas et Joannes relicto illo secuti sunt Jesum, et venerunt cum eo in diversorium, et manserunt apud eum die illa. Quæsitivit Andreas suum fratrem Simonem, et inventum duxit ad Jesum. Et cum audisset Jesus Joannem traditum fuisse, sequenti die exiit in Galilæam cum tribus discipulis. Et inveniens Philippum traxit eum, et is Nathanaelem : et venerunt in Canam Galilææ. Et post tres dies factæ sunt nuptiæ, et vocati sunt : et Jesus ex aqua fecit vinum (nomen autem sponsi erat Simon, qui etiam post aliquot dies secutus est Jesum). Iade petiit Jesus Bethsaidam civitatem Galilææ, et ingressus est in domum Petri, et ægrotam hujus socrum superveniens sanavit. Cum rediissent (60) in Nazareth, Josephus sponsus Deiparæ mortuus est senex, et plenus dierum, annos natus, ut aiunt, centum et decem. Josephi vero filii Jacobus et Judas secuti sunt Jesum. Sed omnes simul ibant per urbes, et regiones, et prædicantes regnum Dei, et sanantes omnem morbum, et omnem languorem. Et socrus Petri sanata simul cum filia, uxore Petri, secuta est eos, et convivebat cum Deipara.

XVIII. Et inde discedentes, venerunt in castellum Bethsaidæ civitatis Galilææ, ubi est lacus qui Genesareth, ac Phiala vocatur ob æqualitatem ambitus, et aquam omnino pellucidam ac mundam. Is habet septem miliaria in circuitu (61) : oleum vero

(60) Codex . ὁπ' ἔργων : Si auctor eleganter scriberet, emendandum, ac legendum esset : ὁποστρέψαντων αὐτῶν.

(61) Lege quæ de hoc lacu fuse scribit Josephus lib. 11. *De bello Jud.* cap. 10, et ea confer cum his. Videtur enim Epiphanii nostri textus alicubi hic corruptus a librario, qui et aliqua verba omisit fortasse, et alia perperam exaravit.

optimum est, et fructus autumnales circa lacum, et pisces hanc olentes. Venit autem Jesus in Zebedam simul cum matre, et discipulis, et diversatus est apud Zebedæum, qui habebat uxorem, et duos filios Jacobum et Joannem, et accepit eos in discipulos. Mater illorum putans eum polliceri regnum terrenum, petit ab eo, ut unus a dextris ipsius, et unus a sinistris sederet in regno ejus. Et inde egressi venerunt in Capernaum; et sanavit paralyticum, et alios multos. Ubiunque autem diversabantur, sponte illis afferebant multa qui curabantur, et principes civitatum. Discipuli multos docebant, et baptizabant; Jesus vero non baptizabat, sed tantum docebat, et sanabat infirmos quocunque ibant. Zebedæus autem mortuus est: qua re audita Jacobus accedens ad Dominum ait: Sine, ut abeam ad sepeliendum patrem meum: et non permisit ipsi. Et post breve tempus misit duos fratres Jacobum et Joannem: hi vero abeuntes patrem quidem sepelierunt, matrem vero adduxerunt ad Christum: et mansit cum Deipara reliquo vitæ illius tempore. Possessionibus vero suis venditis, quæ erant multæ, venerunt in Jerusalem, et emerunt Sion. Cum venisset autem Jesus simul cum matre, et ipsis discipulis in Judæam, et hi ubique Evangelium prædicarent, et baptizarent, et sanarent, ascenderunt in Jerusalem; et Salome uxor Chuzæ (63) procuratoris Herodis Philippi (63) habens septem spiritus nequitie accessit, et oravit Christum, et liberata est a spiritibus, et non recessit amplius a Domino, sed secuta est eum.

XIX. Cum vero ibi mansissent aliquot diebus (erat enim solemnitas Scenopægiæ), et multos doctrina illuminasset Christus, et e templo mercatores ejecisset, ac multos sanavisset a multis, variisque morbis, rediit in Galilæam, et venit in civitatem Magdala. Quædam mulier nomine Maria recepit eum in domum suam, et auditis sermonibus ejus, atque conspectis miraculis, quæ is faciebat, valedixit omni domui suæ, accessit ad Christum, et secuta est eum, et convivebat cum Deipara, et reliquis feminis. Erat autem prudentissima, et servens spiritu et lacrymis sicut Petrus, et de suis substantiis ministrabat eis. Discipuli autem erant Andreas, et Petrus fratres a Bethsaida civitate; Philippus et Bartholomæus, Jacobus et Judas fratres Domini (nam Joseph cognomento (64) dicebatur Alphæus); Simon a Cana, et Matthæus evange-

καὶ ὄπωρα περὶ τῆς λίμνης, καὶ ἰχθύων εὐόσμων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ζεβεδαίω σὺν τῇ μητρὶ καὶ τοῖς μαθηταῖς, κατεκλίθη παρὰ Ζεβεδαίω, ὃς ἔσχε γυναῖκα καὶ δύο υἱούς, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην· καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς μαθητάς. Ἦ δὲ μήτηρ αὐτῶν νομίσασα δεῖ περὶ ἐπιγελοῦ βασιλείας ἐπηγγέλλετο, ἠτήσατο αὐτὸν ἵνα εἰς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐξ ἐξουνύμων καθίσωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἔκτισθεν ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς Καπερναοὺμ· καὶ ἴσατο τὸν παραλυτικὸν καὶ ἄλλους πολλούς. Ὅπου δὲ ἂν κατεκλίοντο, οἱ θεραπευόμενοι καὶ οἱ πρῶτοι τῶν πόλεων αὐτοπροαιρέτως προσέφερον αὐτοῖς ἀναλωμάτων πλήθη. Πολλοὺς ἐκατήγγον καὶ ἐβάπτισον οἱ μαθηταί, ὃ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐβάπτισεν· μόνον δὲ ἐδίδασκεν, καὶ ἔβητο τοὺς ἀσθενούντας ἔπου ἵαν ἐπορεύοντο. Ὁ δὲ Ζεβεδαῖος ἀπέθανεν· καὶ ἀκούσας Ἰάκωβος, προσελθὼν λέγει τῷ Κυρίῳ· Ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν θάψαι τὸν πατέρα μου· καὶ οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτόν· καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέστειλεν τοὺς δύο ἀδελφοὺς Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην· οἱ δὲ ἀπελθόντες τὸν μὲν πατέρα ἔθαψαν· τὴν δὲ μητέρα προσήνεγκαν τῷ Χριστῷ· καὶ ἦν σὺν τῇ Θεοτόκῳ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὴν δὲ κτήσιν αὐτῶν πωλήσαντες πολλὴν οὖσαν, ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλήμ, ἠγόρασαν τὴν Σιών. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ σὺν τῇ μητρὶ καὶ αὐτοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ πανταχοῖ εὐαγγελιζομένων καὶ βαπτιζόντων καὶ θεραπευόντων, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱερσόλυμα, Σαλώμη ἡ γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου τοῦ Φιλίππου, ἔχουσα πνεύματα πονηρίας ἐπέτα, προσελθοῦσα ἔα καὶ δεηθεῖσα τοῦ Χριστοῦ, ἠλευθερώθη ἐκ τῶν πνευμάτων, καὶ οὐκέτι ἀπέστη ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἠκολούθει αὐτῷ.

19. Διατριφάντων δὲ ἐκεῖ ἡμέρας τινὰς (ἦν γὰρ καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας), καὶ πολλοὺς φωτίσας τῇ διδασκαλίᾳ ὁ Χριστὸς, ἐκ τοῦ ναοῦ τοὺς καπηλοὺς ἐξέλθας, καὶ πολλοὺς ἰασάμενος ἀπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων νόσων, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἦλθεν εἰς Μαγδαλὰ πόλιν. Γυνὴ τις ὀνόματι Μαρία ὑπέδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ ἀκούσασα τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ θαυασμένη τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἠ ἐποίησεν, ἀποταξάμενη τὸν οἶκον αὐτῆς πάντα, προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ ἠκολούθησεν, καὶ σὺν τῇ Θεοτόκῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς. Ἦν δὲ φρονιμωπέτη καὶ θερμὴ τῷ πνεύματι καθὼς καὶ Πέτρος ἐν τοῖς δάκρυσιν, καὶ ἐκ τῶν ὑπορχόντων αὐτῇ διηκόνει αὐτοῖς. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἦσαν Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, οἱ ἀδελφοὶ ἀπὸ Βηθσαῖδα τῆς πόλεως· Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος· Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας, ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου· ὃ γὰρ

Mingarellii notæ.

(63) Codex, Χουζᾶ. Sed legendum videtur Χουζᾶ ex Lucæ Evangelio cap. viii, v. 3. Cæterum hujus Chuzæ uxorem Lucas ibidem non Salomen vocat, ut monachus noster, sed Joannam: scribit enim: Καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, id est: Et Joanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis.

(64) Lege Noldii Diatribam de vita et gestis Herodum segm. 31, pag. 361, tom. II, Operum FI.

Josephi.

(64) Codex: τὸ ἐπίκλην. Scribendum puto aut ἐπίκλην, aut, minus eleganter, τὸ ἐπίκλιον. Equidem τὸ ἐπίκλην nusquam alibi legere me memini. Sed mendis multo gravioribus inquinatus videtur hic locus; nam hic et Thomas apostolus prætermittitur, et tres Judæ nominantur, et Thaddæus Edesenus fuisse dicitur

Ἰωσήφ τὸ ἐπίκλην ἐλέγετο Ἀλφαιος Σίμων ἀπὸ Κανὰ, καὶ Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστῆς· Ἰούδας δὲ ἀπὸ Ἱεροσολύμων· Θαδδαῖος ἀπὸ Ἐδέεσσης· Συρίας· Ἰούδας ὁ πρῶτος ἀπὸ Σκάρρας τῆς πόλεως· Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης ἀπὸ Ζεβεδαῖος.

Κ'. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ υἱὸς τοῦ Ζεβεδαίου μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐπώλησεν τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τὴν ἐν Ζεβεδαῖ· πολλὴν οὖσαν, καὶ ἔλθων εἰς Ἱερουσαλήμ ἠγόρασεν τὴν ἁγίαν Σιών· ὑψηλότερον δὲ ἔστιν τοῦτο τὸ μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς τότε κατ' ἐνιαυτὸν ἠλλάσσοντο, καὶ οὐκ ἐντέπιοι ἐγένοντο, ἀλλ' ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν· ἔθεν καὶ ὁ Καϊάφας ἀπὸ Κίου τῆς Βιθύνων ἐπαρχίας, ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου γεγωνῶς, ἐμείνεν ἐν τῇ ἀγορασίᾳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Διὰ τοῦτο λέγει· ὅτι ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ. Καὶ τὰ ἡμῖσι ἠτοίμασεν τὸ Πάσχα, ἦγον τὸ μυστικὸν δεῖπνον τῷ Χριστῷ· σὺν τοῖς μαθηταῖς καὶ ταῖς μαθητρίαις. Ὅταν δὲ λέγει· Ἰκάτετε πρὸς τὸν δεῖνα· Ἰωάννην τὸν Θεολόγον λέγει. Ἐκεῖ ἐτέλεσαν τὸ μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἐκεῖ ἐμείναν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου· παραλαβὼν γὰρ Ἰωάννης παρεστὼς τῷ στυρωῦ ἐκ τοῦ Ἰησοῦ τὴν μητέρα, ἤγαγεν αὐτὴν εἰς τὰ ἱερά, ὅ ἐστιν ἡ ἁγία Σιών. Ἐκεῖ εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς τῶν θνητῶν κεκλισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, *Εἰρήνῃ ὑμῖν*, καὶ τὰ ἔφη.

ΚΑ'. Μυροφόροι δὲ ἦσαν ἐπτά· Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Σαλώμη, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, καὶ Μαρία Ἰακώβου τοῦ μικροῦ μήτηρ, Ἰούδα γυνὴ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ Ἰωσή μήτηρ ἡ ἀναβρέψασα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου, καὶ Ἰωάννα· αὕτη, φασί τινες, γυνὴ Πέτρου, ἄλλοι δὲ, μήτηρ Κλήμεντος· καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου, Μαρία ἡ τοῦ Κλεωπά, γυνὴ ἀδελφοῦ Ἰωσήφ· ἐπεὶ Ἰωακείμ καὶ Ἄννα ἄλλο τέκνον οὐκ ἐποίησαν. Αὗται αἱ μυροφόροι ἐπτάκις τῆς νυκτὸς ἦλθον εἰς τὸ μνήμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ πότε ἠγέσθη οὐκ οἴδισαν. Ἡ δὲ Θεοτόκος εἰς τὸ μνήμα οὐκ ἀπῆλθεν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· ἀπὸ γὰρ τῆς λύπης ἔκειτο. Ἀλλὰ ἐν τῷ τὸν ἄγγελον λαλεῖν μετὰ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, ὁ Χριστὸς ἐφάνη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεολόγου, ἦγον εἰς τὴν ἁγίαν Σιών. Ἐκεῖ ἐμείναν πάντες σὺν αὐτῇ οἱ ἀπόστολοι σὺν γυναίξιν, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ἐν νηστειαῖς καὶ χαμυνίαις καὶ δάκρυσι προσεύχεσθαι, καὶ ἀκαταπαύστοις ὕμνοῖς μετὰ χαρᾶς καλλῆς. Καὶ ἐκεῖ ἐπαφαίνετο αὐτοῖς ὁ Χριστὸς πικνότερον. Ἀποσταλλόμενοι εἰς τοὺς τόπους καὶ πορευόμενοι, ἐκεῖ πάλιν συνήγοντο.

ΚΒ'. Ἰδοῦσα δὲ ἡ ἁγία Θεοτόκος τὴν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, ἐπὶ πλαιῖον ἐπέδωκεν

lita, Judas Hierosolymitanus, Thaddæus ab Edessa Syriae, Judas proditor a Scara civitate, Jacobus et Joannes a Zebeda.

XX. Joannes autem Zebedæi filius, post mortem patris vendidit possessiones suas, quas habebat in Zebeda multas; et veniens in Jerusalem emit sanctam Sion (65), quæ est excelsior pars Hierosolymæ. Principes autem sacerdotum tunc singulis annis mutabatur, neque indigenæ erant, sed ex variis provinciis: unde et Caiphas a Cio provinciæ Bithyniæ, cum factus esset pontifex anni illius, morabatur in loco empto a Joanne Theologo: Ideo dicitur fuisse *notus Pontifici* (66)¹⁰. Et ibi præparaverunt Pascha, id est mysticam cœnam Christum eum discipulis et discipulabus. Cum autem ait: *Ite ad quendam*, Joannem Theologum dicit, ibi perfecerunt mysticam cœnam, et ibi manserunt post resurrectionem Domini. Cumque accepisset Joannes cruci astans a Jesu Matrem, duxit eam in domum suam, nempe in sanctam Sion. Ibi ingressus est Dominus januis clausis, et stetit in medio, et dixit: *Pax vobis*: et reliqua¹¹

XXI. Unguentiferæ autem erant septem: Maria Magdalene, et Salome, et mater filiorum Zebedæi, et Maria Jacobi Minoris mater, uxor Judæ fratris Domini, et mater Jose, quæ enutrivit fratrem Domini, et Joanna (67) (hæc, ut quidam dicunt, erat uxor Petri, ut vero alii aiunt, mater Clementis): et soror Matris Domini Maria Cleopæ, uxor fratris Josephi: nam Joachim et Anna alium filium non genuerunt. Hæc unguentifere septies noctu venerunt ad monumentum Domini, et quando surrexit, nescierunt. Deipara vero ad monumentum non ivit nocte illa; nam præ dolore jacebat. Sed dum angelus loquebatur cum Maria Magdalena, Christus apparuit in domo Theologi, id est in sancta Sion. Ibi manebant cuncti cum ipsa apostoli simul cum uxoribus, et cum Domini fratribus, jejunantes, humi cubantes, sentes, orantes et continue hymnos canentes magno cum gaudio. Ibi apparuit eis Christus sæpius. Missi ad varia loca et euntes, illic rursus congregabantur.

XXII. Videns autem sancta Deipara sui Filii Ascensionem in caelos, nullo magis se dedit exer-

¹⁰ Joan. xviii, 15. ¹¹ Luc. xxiv, 36.

Mingarellii notæ

(65) Anonymus auctor libelli de locis Hierosolymitanis ab Allatio editus in Symmictis pag. 84, Joannes Phocas ibidem pag. 49, Nicephorus, in Hist. eccles. aliique similia narrant.

(66) Hoc ipsum monet Hippolytus Thebanus in

fragmento, quod superius citavi. In codice Naniano post vocem ἀρχιερεῖ aut aliqua exciderunt, aut legendum: καὶ ἐκεῖ pro καὶ τὰ ἦρτον.

(67) Joannam vocat Nicephorus uxorem Zebedæi.

citationi virtutum, et genuflexionibus; nam, ut ait Andreas Hierosolymitanus archiepiscopus Cretæ (68), usque ad hodiernum diem cavitates genuum ipsius in marmoribus sanctæ Sion ostenduntur: et situm reclinacionis in lapide, ubi parum naturalis somni capiēbat, prosequēbantur honore et timore omnēs homines, et glorificabatur non solum a fidelibus, sed a Judæis: et nullus Judæorum princeps, aut Græcorum audebat quid unquam de illa dicere, aut appropinquare domui, in qua ipsa manserat. Sion vero, et Gethsemani ilem est. Multos autem infirmos sanabat, et obsessos a dæmonibus immundis liberabat: eleemosynas, et curam in pauperes, et viduas conferebat. Nullus vero e duodecim apostolis missus est, aut recessit ab ea quandiu ipsa vixit. Quia et in lapidatione protomartyris Stephani, quæ contigit septem annis post Christi Ascensionem, cuncti dispersi sunt præter illōs duodecim. Et habebant Jacobum fratrem Domini ut primum (69), et sine ipso nihil faciebant. Mulieres vero ex diversis provinciis nobiles cum Deipara erant, aliæ quidem a spiritibus immundis liberatæ, aliæ vero fidem amplexæ (70). Inter has erat etiam uxor Pauli, ut quidam dicunt.

XXIII. Hippolytus autem Thebanus (71) narrat, eam vixisse annos omnino 59; nos vero invenimus eam diutius vixisse. Itaque prædictus Andreas episcopus Cretæ ex traditione ait, ipsam pervenisse ad magnam senectutem: at quinquaginta novem anni non faciunt magnam senectutem. Sed propter perturbationes nemo scripsit res illius; scilicet ob direptionem Hierosolymæ, quæ contigit viginti octo annis post Christi Ascensionem; et apostoli juxta angeli mandatum venerunt in civitatem nomine Pellam; sic enim ea vocatur. Dionysius vero Areopagita (72) dicit se interfuisse dormitioni Deiparæ una cum Timotheo, et Hierotheo, et aliis. Hi autem erant discipuli Pauli: qui post sex annos, et dimidium baptizatus est, et post tres annos cœpit prædicare, et post novem annos discipulum habuit Dionysium. Ait autem beatus Paulus, se post viginti annos ascendisse in Jerusalem secundum revelationem¹² (73); et invenimus in scholiis (74), cum ab Epheso raptus est

ἐαυτὴν τῇ ἀσκήσει καὶ ταῖς γονυκλισίαις· ὡς φησὶν Ἀνδρέας ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης· ἔτι μέχρι καὶ νῦν τὰ κοιλώματα τῶν γονάτων αὐτῆς ἐν τοῖς μαρμαροῖς τῆς ἁγίας Σιών εἰσι δεικνύμενα· καὶ ἡ ἀνάκλισις ἐπὶ τοῦ λίθου, ὅπου τὸν φυσικὸν ὕπνον μικρὸν μετελάμβανεν, τιμὴν τε καὶ φόβον εἶχεν παρὰ πάντας ἀνθρώπους, καὶ δόξαν, οὐ μόνον παρὰ πιστῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ Ἰουδαίων· καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν Ἰουδαίων ἄρχων ἢ Ἑλλήνων λαλῆσαι περὶ αὐτῆς τί ποτε, ἢ προσεγγίσει τῇ οἰκίᾳ ἐνθα κατέμενεν· Σιών δὲ καὶ Γεθσημανῆ τὸ αὐτὸ ἐστίν· Ἰάσις δὲ πολλὰς ἐπιτελοῦσα τοῖς ἀσθενοῦσιν, καὶ δαιμονιῶντας ἐλευθεροῦσα τῶν ἀκαθάρτων, ἐλεημοσύνας τε καὶ ἐπιμελείας, εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὰς χήρας. Οὐδεὶς δὲ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἀπεστάλη ἢ ἐχωρήσθη αὐτῆς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λιθοβολίᾳ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἧτις γέγονεν μετὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ, πάντες διεσπάρησαν πλὴν τῶν δώδεκα· καὶ εἶχον τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου πρῶτον, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐποίουν οὐδέν. Γυναῖκες δὲ ἐν διαφόρων ἐπαρχιῶν ἦσαν σὺν τῇ Θεοτόκῃ εὐγενεῖς· αἱ μὲν, ἐκ πνευμάτων ἀκαθάρτων· ἄλλαι δὲ πίστει· ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ γυνὴ Παύλου, ὡς τινες λέγουσιν.

ΚΓ'. Ἰππόλυτος δὲ ὁ Θηβαῖος ἱστορεῖ, πενήτην καὶ ἑννέα ἔτη τὰ πάντα αὐτὴν σαρκὶ βιοῦν· ἡμεῖς δὲ εὐρίσκομεν πλεον. Ἀνδρέας οὖν ὁ προρρήθεις ἐπίσκοπος Κρήτης, ἐκ παραδόσεως λέγει εἰς βαθὺ γῆρας αὐτὴν καταντῆσαι· ἐνεκεν δὲ πενήτην καὶ ἑννέα ἐτῶν βαθὺ γῆρας· οὐκ ἔστιν. Διὰ δὲ τὰς τετραχὰς οὐδεὶς συνεγράφητο τὰ περὶ αὐτῆς· πάντως διὰ τὴν ἀνδλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἧτις γέγονεν μετὰ εἴκοσι ὀκτὼ ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως· καὶ οἱ ἀπόστολοι ἐξάραντες ἀπὸ Ἱερουσαλήμ κατ' ἐπιταγὴν ἀγγέλου ἦλθον εἰς πόλιν ὀνόματι Πέλλαν οὕτως προσαγορευομένην. Διονύσιος δὲ ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει παρεῖναι εἰς τὴν κοίμησιν αὐτῆς μετὰ Τιμοθέου, καὶ Ἱεροθέου, καὶ ἐτέρων· τοὺτους δὲ ἐμαθήτευσεν ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅστις μετὰ ἑξ ἡμισυ ἔτη ἐθαπίσθη, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἤρξατο τοῦ κηρύγματος· καὶ μετὰ ἑννέα ἔτη ἐμαθήτευσεν τὸν Διονύσιον. Λέγει δὲ ὁ μακάριος Παῦλος, μετὰ εἴκοσι ἔτη ἀνελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ ἀποκάλυψιν. Εὐρομέν ἐν σχολίαις· τὸ οὖν ἀπὸ Ἐφέσου ἠρπάγη ὁ Παῦ-

Mingarelli notæ.

(68) Desumpta hæc sunt ex Andree Cretensis oratione prima in Dormitionem. Deiparæ pag. 122 et 126. Operum ipsius anno 1634. Parisiis impressorum.

(69) Nugaretur auctor, nisi de meris urbanitatis officiis accipiendus esset. Nam potestate, auctoritate, jurisdictione, clavium cælestium possessione primus sine dubio erat Petrus, princeps apostolorum a Domino ipso constitutus. Ne Febronii quidem audacia eo devenit, ut Jacobum principem apostolorum diceret.

(70) Emendatione indigent verba: καὶ μὲν ἐκ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἄλλαι δὲ πίστει. Quomodo ipse legerim, vides in mea interpretatione.

(71) Hippolyti Thebani locus, quem citat monachus noster, exstat pag. 47, tom. II Operum S. Hip-

polyti editorum a Fabricio. Cæterum Evodius quogue a Nicephoro lib. II Hist. eccles. cap. 3, citatus idipsum affirmat de B. virgine, quod Hippolytus.

(72) Ipsa Dionysii, aut Pseudodionysii verba ex libro De Divinis nominibus, cap. 3, affert S. Andreas Cretensis orat. 4, in Dormitionem Deiparæ, pag. 124.

(73) In epist. ad Galat. II, v. 1, ait Paulus: Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam. ascendi autem secundum revelationem.

(74) In codice locus hic vitiatum est, ut reor. Legendum forsitan: Εὐρομέν ἐν σχολίαις· ὅτε ὡς ἀπὸ Ἐφέσου.

λος· διὰ τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἠρπάγη. Καὶ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ πρὸς Κορινθίους· ὅτι *ᾠφθη αὐτοῖς ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ ὁ Χριστός* μετὰ τὴν ἀνάστασιν· εἰς τὴν κοίμησιν τοῦτο λέγει τῆς ἀγίας Θεοτόκου.

ΚΔ'. Μοναχὸς δὲ τις πρεσβύτερος ἐνάρετος εὐλαβὴς ἐργῶ καὶ λόγῳ διεδεχαιούτο λέγων, ὅτι Ἀσχολουμένῳ μοι ποτε ἐν τούτοις, μὴ νυκτὶ ἐπίσταται τις λέγων μοι, ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ Ἐφέσου εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου ἠρπάγη διὰ νεφέλης, καὶ ἀνῆλθεν. ἕως τρίτης ζώνης τῶν ἀστρων, καὶ ἀπεκεῖ ἐδεάσατο τὰ πέρατα τοῦ Ὤκεανοῦ καὶ τὸν περᾶσαι. Ὅτε δὲ ἤκουσεν ἄρρητὰ ῥήματα, τὴν ὑμνησιν τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀποστόλων λέγει· ὅτι οἱ δώδεκα διὰ νεφελῶν παρεγένοντο. Ψεύδεται· οἱ γὰρ παρόντες ἐκεῖ, Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ματθαῖος, πῶς διὰ νεφελῶν ἦλθον; Ἴσως δὲ οἱ ἀπὸ μήκοθεν; Διονύσιος τότε ἐκεῖ παρῶν, τοῦτο οὐ λέγει· οὐδὲ ἦν ἐκ τῶν δώδεκα προτελευτήσας εἰ μὴ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὃν ἀνεῖλεν Ἡρώδης, καὶ Ἀγρίππας ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου Ἡρώδου ἐκ Μαρίας· ἕς καὶ ἐγένετο σκωληκόδρομος. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἀγίων οἱ προτελευτήσαντες, αἱ ψυχαὶ αὐτῶν παρεγένοντο πᾶσαι.

ΚΕ'. Ἡ δὲ ἀγία Θεοτόκος πρὸ δεκαπέντε ἡμῶν προείπεν περὶ τῆς ἐξόδου αὐτῆς· καὶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἦλθεν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, καὶ ἐμήνυσεν αὐτῇ τὴν ἐξοδὸν καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἀποστειλάσα προσεκαλέσατο τοὺς ἀποστόλους πάντας· καὶ πολλοὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτὴν, ὥστε γενέσθαι τὴν παρεμβολὴν μεγάλην σφόδρα καὶ πολλήν. Ἐξέθετο αὐτοῖς καὶ μυστήρια φρικτὰ, ἅπερ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς διετήρει· καὶ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἀγγέλου, καὶ τὴν ὅπασίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν πρῶν ἐπιφάνειαν, ἣν προσευχομένης αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ ἐώρακεν. Καὶ διαθήκην ἐποιήσατο, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Βαρθολομαῖος ὁ ἀπόστολος. Ἦν δὲ τεταπεινωμένη ἐκ τῆς πρῶν ἀσκήσεως, καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, πᾶσιν ἐφάνησεν ἑαυτὸν ὁ Χριστός, καὶ ἐκ τῆς ἀγλῆς τοῦ φωτός, πάντες ἔπεσον χαμαὶ ἐκ τοῦ φόβου, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· *Ἐιρήνη ὄμειν*. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς χαρᾶς πάντες ἐβρόύθησαν, καὶ ὑμνήσαντες πρῶτον οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἀνθρώποι· ἵστασθε ἔννοι· εἶτα ὑμνησαν οἱ ἀπόστολοι. Καὶ ὡς ἐπὶ ὑπνον γλυκὺν ἀνοίξασα τὸ στόμα παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῷ Ἰῶ καὶ Θεῷ, οὕσα ἐτῶν οβ'. Καὶ πάλιν ὑμνήσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπῆλθον· οἱ δὲ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὡς λέγει Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης· ἕς παρῆν, ὑμνησαν ἴδιον ὕμνον· καὶ οὐχ ἅμα πάντες· ὅθεν καὶ εἰς τὸν ὕμνον Ἰσοθέου πάντες ἐθαύμασαν·

¹² Galat. II, 2. ¹³ I Cor. xv, 6. ¹⁴ II Cor. xii, 4.

Mingarellii notæ.

(75) Lego : Ἡρώδης, δ] καὶ Ἀγρίππας, υἱός.

(76) B. Mariæ Virginis testamentum memorat Joannes Thessalonicensis, oratione in Dormitionem Deiparæ. Vide Combessii Notas, pag. 786, Appendicis ad Historiam hæresis Monothelitarum,

A Paulus, ob dormitionem Deiparæ raptum fuisse. Et cum dixit scribens ad Corinthios : *Apparuit ipsis plusquam quingentis fratribus simul*¹³ Christus post resurrectionem, de dormitione hoc dicit sanctæ Deiparæ.

XXIV. Monachus vero quidam presbyter virtute præditus, et factis ac verbis pius, asseveravit dicens : Cum olim in his occupatus essem, quadam nocte, supervenit quidam dicens mihi : Apostolus Paulus ab Epheso in dormitione Deiparæ raptus fuit per nubem, et ascendit usque ad tertiam zonam stellarum, et inde vidit fines Oceani, et paradysum : cum vero *audivisse arcano verba dicitur*¹⁴, hymni ab angelis et apostolis cantati designantur, quia duodecim apostoli per nubes advenerant. Sed mentitur. Hi enim qui ibi erant præsentés, Jacolus et Joannes, et Matthæus, quomodo per nubes venerunt? An forte qui longe aberant? Dionysius qui ibi tunc aderat, hoc non dicit : neque ex duodecim illis antea mortuus quisquam fuerat, nisi Jacobus frater Joannis Theologi, occisus ab Herode, qui et Agrippa (75) dicitur, illo primi Herodis ex Mariamne : qui etiam a vermibus consumptus fuit. Aliorum vero sanctorum, qui antea mortui erant, animæ omnes aderant.

XXV. Sancta vero Deipara quindecim ante diebus prædixit obitum suum : et tribus ante diebus venit angelus Gabriel, et significavit ei obitum et Domini præsentiam. Et ipsa misit ad invitandos apostolos omnes, et plerique venerunt ad illam : adeo ut fieret magnus, valde, et multus concursus. Exposuit ipsis tremenda mysteria, quæ in corde suo conservabat, et Salutationem angeli, et ejus visionem, et primam apparitionem, quam ipsa dum oraret in templo, vidit. Et testamentum fecit (76), ut ait sanctus Bartholomæus apostolus (77). Erat autem ipsa ob præteritas asceticæ vitæ perpecciones debilitata. Et cum venit hora ejus, Christus omnibus seipsum manifestavit : et ob splendorem lucis omnes in terram ceciderunt præ timore, et facti sunt velut mortui ; et dixit eis : *Pax vobis*. Omnesque præ gaudio convalescerunt. Et dum hymnos prius canerent angeli, homines stabant muti : deinceps hymnos cantarunt apostoli. Et ipsa velut dulciter dormiens, aperto ore, tradidit spiritum Filio, et Deo, annos 72. Et angeli hymnos rursus canentes abierunt. Sancti vero apostoli, ut dicit Dionysius Areopagita, qui aderat, cantarunt proprium hymnum, non vero simul universi. Unde et hymnum Hierothei admirati sunt cuncti. Et cantatis hymnis, post funebrem pompam posue-

sive Auctarii Novi.

(77) De spuriiis libellis S. Bartholomæi nomine confictis agit Fabricius, pag. 340 codicis apoc. Novi Testam. part. I.

runt eam in monumento : nempe in Gethsemani. Et post partum tempus, spectantibus omnibus qui aderant, corpus factum est invisibile ab oculis eorum. Et rursus canentes hymnos abierunt singuli ad proprias domos.

XXVI. Anni vero ejus numerantur sic. Septennem parentes eam Domino obtulerunt in Jerusalem. Mansit in templo sex annos, et dimidium : et in domo Josephi sex menses : tunc annuntiatum est ei gaudium totius mundi. Quinto decimo anno peperit. Et cum Filio fuit triginta tres annos. Sunt simul anni 48. Post ascensionem Filii mansit in domo Joannis Theologi in sancta Sion simul cum ipso, et aliis qui ibi erant, annos 24. Summa est annorum 72. Post dormitionem vero sanctæ Deiparæ omnes apostoli dispersi sunt; et Joannes profectus est Ephesum. Matthæus autem evangelista dicit : usque ad expugnationem Jerosolymæ nemo meo tempore (87) missus fuit. Evangelium vero quod secundum ipsum est, post 30 annos scripsit ex mandato Jacobi fratris Domini, qui vixit, ut dicit, post Ascensionem Domini annos 28. Jacobus autem iste partitus est ipsis regiones, et mittens eos, præcepit unicolque, ut singulis annis ei scriberent. (78) quid docerent : quod et fecerunt, ut eorum doctrina consentanea esset prædicationi Christi, cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

Mingarellii notæ.

(78) Voces, ἐπὶ ἐμοῦ, i. e. sub me, nempe meo tempore, mendosæ esse suspicor.

καὶ μετὰ τὴν ὑμνησιν κηδεύσαντες αὐτὴν, ἔθραξαν ἐν μνημείῳ· δῆλον δὲ εἰς Γεθσημανή. Καὶ μετ' ὀλίγον πάντων θεωρούντων τῶν παρόντων, τὸ σῶμα γέγονεν ἄφαντον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ πάλιν ὑμνήσαντες, ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

ΚΓ'. Ἀριθμοῦνται δὲ τὰ ἔτη αὐτῆς οὕτως· ἑπτὰ ἐτῶν προσέφερον οἱ γονεῖς τῷ Κυρίῳ εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ἐν τῷ ναῷ ἕξ ἡμῖς, καὶ εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ μῆνας ἕξ· καὶ εὐηγγελίσθη τὴν παγκόσμιον χράν, καὶ τῷ πεντεκαίδεκάτῳ ἔτει ἔτεκεν· καὶ σὺν τῷ Υἱῷ ἔτη λγ'· ὁμοῦ γίνονται ἔτη μη'. Καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὸν οἶκον Ἰωάννου τοῦ θεολόγου εἰς τὴν ἁγίαν Σιών σὺν αὐτῷ καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς, ἔτη κδ'· ὁμοῦ ἔτη οβ'. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου πάντες οἱ ἀπόστολοι διεσπάρησαν, καὶ Ἰωάννης κατήλθεν εἰς Ἐφεσον. Ματθαῖος δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι· Ἔως τῆς ἀλώσεως Ἱερουσαλήμ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἐπὶ ἐμοῦ ἐπέμφθη. Τὸ δὲ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον μετὰ τριάκοντα ἔτη ἔγραψεν, κατ' ἐπιτροπὴν Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ὃς ἐξήσεν, ὡς λέγει, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἔτη κη'. Οὗτος δὲ Ἰάκωβος ἐμέρισεν τὰς χώρας αὐτοῖς· καὶ ἀποστέλλων αὐτοὺς, ἐνὶ ἑκάστῳ παρήγγειλεν, ἵνα καθὼς διδάσκει, ἀποστέλλῃ αὐτῷ κατ' ἐν·αὐτὸν, ὃ καὶ ἐποίησεν, ἵνα ὁμοφωνῇ τῷ κηρύσσῃ· τοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

(79) Codex : ἀποστέλλῃ. Malim, ἐπιστέλλῃ.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΟΥ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ.

EPIPHANII MONACHI ET PRESBYTERI

DE VITA ET ACTIBUS ET MORTE SANCTI, ET PLANE LAUDANDI, ET PRIMI VOCATI INTER APOSTOLOS ANDREÆ.

Quoniam multi scripserunt vitas et acta Dei amicorum virorum ac mulierum, ad æmulationem et imitationem eorum qui cœlestem semitam ambulare volunt, et spem habent regna cœlorum adipiscendi per angustias et labores multos; sicut et martyrum luctas et prælia contra diabolium, et præclaras virtutes et miracula; non solum autem, sed et sanctorum eremitarum otia et mundi fugas, et corporum ordinationes, beatorum autem apostolorum vitas nemo decenter scripsit : visum est et mihi cupienti, et hac et illac quærenti, investigare, et excipere ex oculatis testibus et sanctis viris que

Ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους καὶ πράξεις θεοφιλῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν εἰς οὐράνιον τρίβον ὀδεύειν θελόντων καὶ ἐλπίδας ἐχόντων βασιλείας οὐρανῶν ἀπολαύειν διὰ θλίψεων καὶ πόνων πολλῶν, ὅσον τὰς τῶν μαρτύρων παλαιστραῶν καὶ ἀγῶνας κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ ἀνδραγαθήματα καὶ θαυματουργίας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὁσίων ἀσκητῶν ἡσυχίας καὶ φυγὰς κοσμικὰς καὶ τόξεις σωμάτων· τῶν δὲ μακαρίων ἀποστόλων οὐδεὶς βίους ἀνεγράψατο αἰσίως· ἔδοξε καί μοι ποθοῦντι καὶ ζητοῦντι ὧδε κάκεινος, κρευνησαί καὶ ἐκλέξασθαι παρὰ αὐτοπτῶν καὶ ὁμοφύρων

ἀνδρῶν τὰ περὶ τούτων, ἀπὸ τε Κλήμεντος Ῥώμης καὶ Εὐαγρίου Σικελοῦ καὶ Ἐπιφανίου τῆς Κύπρου. Λέγει γὰρ ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἑβδομηκοντα μαθητῶν, ὅτι ὡς οἱ περὶ ἐμοῦ *παρέδωκαν ἡμῖν*· δηλον ὅτι ἀγράφως καὶ ἐξ ἱστοριογράφων ἀποκρύφων καὶ ἔγκωμιαστῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων παρόδων.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰρκανοῦ ἱερέως καὶ βασιλέως τῶν Ἑβραίων Ἰωνᾶς τις ἐκ φυλῆς τοῦ Σιμεὼν ἀπὸ κώμης Βηθσαιδᾶ (ἣν ὕστερον ἔκτισε Φίλιππος ὁ τετράρχης, ὁ υἱὸς Ἡρώδου Ἀντιπάτρου), ὃς ἔσχε δύο υἱοὺς, Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν. Πένης δὲ ἦν πᾶνυ καὶ ἄπορος. Ἐπιζήσας δὲ χρόνους ἰκανοὺς ἐτελεύτησεν, καταλιπὼν τοὺς παῖδας ἐν πτωχείᾳ πολλῇ. Οἱ δὲ ἐμίσησαν ἑαυτούς. Καὶ ὁ μὲν Σίμων ἔγημε τὴν θυγατέρα Ἀριστοβούλου, ἀδελφοῦ Βαρνάβου τοῦ ἀποστόλου, καὶ, ὡς φασὶ τινες, ἐποίησιν υἱὸν καὶ θυγατέρα· ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τῇ ἀγγελίᾳ· οὐδεὶς δὲ αὐτῶν (1) ἐμεμαθῆκει ῥάμματα, ἀλλ' ἐγένοντο ἀλιεῖς τῇ τέχνῃ. Καὶ τοῦ Ἰωάννου κηρύττοντος τὸ βάπτισμα, ὁ Ἀνδρέας θεωρῶν αὐτοῦ τὴν ἰσαγγελον πολιτείαν, καὶ τὸ εὐγενὲς ζηλώσας ἐγένετο αὐτοῦ μαθητῆς· τοῦ δὲ Ἰωάννου δακτυλοδεικτοῦτος (2) τὸν Χριστὸν καὶ εἰπόντος· *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἰρῶν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*, ὁ Ἀνδρέας, ἀκούσας καὶ ἰδὼν, καταλιπὼν τὸν Ἰωάννην ἠκολούθησε τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἐνέγκας τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἔδειξεν αὐτῷ τὸν Χριστὸν, ὃς μετωνόμασεν αὐτὸν Πέτρον. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ ἐξελθόντος εἰς τὴν ἔρημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ εἰργάζοντο τὴν ἀλίαν· ὑποστρέψαντος δὲ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἐκάλεσεν αὐτούς· οἱ δὲ καταλιπόντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὁ μὲν Πέτρος θερμὸς τῷ πνεύματι ἦν πᾶνυ καὶ εἰς κοσμικῶν χρειῶν μέριμναν ἐπιτήδειος, ὁ δὲ Ἀνδρέας πραῖς καὶ ὀλιγολόλος. Καὶ τῆς πανθηρᾶς Πέτρου τελευτησάσης τὴν γυναῖκα ὁ Πέτρος παρέδωκε τῇ Θεοτόκῳ.

Τοῦ δὲ Χριστοῦ παθόντος, καὶ ἀναστάντος, καὶ ἀναληφθέντος εἰς οὐρανοῦς, καὶ Μαθθία (3) ἀντὶ Ἰούδα συναριθμηθέντος τοῖς ἑνδεκά ἀποστόλοις, μετὰ τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ Ἰακωβ δαρέντες καὶ ἀπολυθέντες οἱ ἀπόστολοι, κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ Διδασκάλου δύο δύο ἠορεύεσθαι, λαθόντες μεθ' ἑαυτῶν Μαθθίαν καὶ Γάϊον καὶ ἑτέρους μαθητᾶς, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας. Καὶ κηρύξαντες τὸν λόγον, καὶ ποιήσαντες θαύματα πολλὰ, καὶ διδάξαντες καὶ μαθητεύσαντες πολλοὺς, ἦλθον εἰς Τύανα, πόλιν τῆς Καππαδοκίας. Καὶ ὑπεδέχθησαν παρὰ Ἰουδαίῳ ὀνόματι Ὀνησιφόρῳ. Ἐτα νεκρὸν ἀναστήσαντες καὶ πολλοὺς μαθητεύσαντες, κάκειθεν διερχόμενοι τὰς πόλεις, ἠρμύνευον διαλύοντες τὰς Γραφάς, καὶ θαυματουργοῦντες, καὶ πολλοὺς πείθοντες καὶ βαπτίζοντες, καὶ τὰ θεῖα μυστήρια παραδίδόντες, κατῆλ-

A de eis sunt, a Clemente Romano, et Evagrio Siculo et Epiphanio Cyprio. Ait enim in historica scriptione de septuaginta discipulis quod sicut qui ante me fuerint. *Tradiderunt nobis* 1. Haud dubium quin sine scripto, et ex auctoribus apocryphis et panegyricis viris, sed et ex aliis viatoribus (audierit).

Fuit in diebus Hyrcani sacerdotis et regis Pethraorum, Jonas quidem ex tribu Simeon et oppido Bethsaida (quod ultimo condidit Philippus tetrarcha, filius Herodis Antipatris), qui habuit duos filios Simonem et Andream. Pauper autem erat valde et egens. Cum vixisset autem multis annis, obiit, pueros in egestate magna relinquens. Qui locaverunt seipsos. Et Simon quidem uxorem duxit filiam Aristobuli, fratris Barnabæ apostoli, et ut ferunt quidam, filium habuit et filiam. Andreas autem castitati se dedit, nullus vero eorum dedicat litteras, sed facti sunt arte piscatores. Et Joanne baptismum prædicante, Andreas videns angelicam ejus agendi rationem et recti æmulator, factus est ejus discipulus, cum autem Joannes digito indicasset Christum et dixisset: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*, Andreas audiens et videns, reliquit Joannem, et secutus est Jesum. Et cum adduxisset fratrem suum, ostendit ei Christum qui cognominavit eum Petrum. Cum autem exisset Jesus in desertum ut tentaretur a diabolo, Petrus et Andreas reversi sunt ad propria, et exercebant piscationem; reversus autem Jesus de deserto vocavit eos, qui relictis omnibus secuti sunt eum.

Et Petrus quidem erat ardentissimus spiritu, et in mundanarum necessitatum cura sollicitus; Andreas autem mitis et parviloquens. Et defuncta Petri socru, uxorem tradidit Petrus Dei Genitrici.

Christo autem passo et rediivo, et sublato in cælos, et Matthia loco Judæ annumerato, undecim apostoli post curationem claudi a natiuitate, virgicæ cæsi et liberati apostoli, secundum præceptum Domini ut bini ambularent, accipientes secum Matthiam et Caium et alios discipulos, abierunt Antiochiam Syriæ. Et prædicantes verbum et facientes prodigia multa, et docentes, et discipulos lucrantes multos, venerunt Tyanam, civitatem Capadociæ. Et hospitati sunt apud Judæum nomine Onesiphorum. Deinde postquam mortuum suscitassent, et discipulos multos ascrivissent, exinde lustrantes civitates, interpretabantur solventes Scripturas, et prodigia facientes, et multos persuadentes, et baptizantes, et divina mysteria tradentes, venerunt Sinopem civitatem Ponti inter voca-

1 Luc. 1, 2.

Variae lectiones.

(1) Αὐτόν. Vat.
(2) Δακτύλω δεικτοῦτος. Vat.

(3) Μαθθίαν. Vat.

tos Scythas, sicut ait et ipse Petrus in Epistola catholica Pontum et Galatiam. Erat autem Judæorum multitudo magna in civitate illa, habentes inter se dissensiones multas, viri moribus barbari et efferi, qui propter hoc vocantur anthropophagi. Venientes autem apostoli Petrus et Andreas, non ingressi sunt civitatem, sed in promontorio insulæ morati sunt. Erat autem desertum quasi millia sex a civitate. Ad ipsum autem cum pervenissemus, ego quidem Epiphanius monachus et presbyter, et Jacobus monachus, invenimus Oratorium sancti apostoli Andræ, et duos monachos presbyteros, Theophanem et Simeonem; et effigiem sancti Andræ, mirabilem plane, in marmore cælatam. Et Theophanes erat annos plusquam septuaginta natus, qui ostendit nobis cathedras apostolorum, et lapidea cubi- culi. Et dixit quia sub Cabalino (Copronymo), venerunt quidam iconoclastæ volentes statuum comminueri, et multa tentantes nil potuerunt, sed potius infortiæ factæ sunt manus eorum. Traditione autem tenemus, quia vivente adhuc apostolo imago facta est, et curationes multas operatur.

Cum venissent autem apostoli Petrus et Andreas, et in finibus morati essent, dæmones regionis illius clamaverunt dicentes: Quia discipuli Jesu venerunt ejicere nos a viris loci hujus. Ex urbe autem quidam audientes exierunt ad eos. Et populi venientes afferbant vexatos a dæmone, et laborantes morbis insanabilibus. Exeuntes autem apostoli ad eos, vocabant dicentes: Viri, ut quid habetis sectas multas, Hebræi cum sitis, et non ambulatis in lege Moysi omnēs, credentes iis quæ scripsit ipse et tradidit? Ea enim nos predicamus. Quem enim dicitis prophetam venturum, ipsum nos vidimus et misit nos prædicare in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum omni mundo, abstinentes ab omni scelere, et baptizatos in nomine ejus. Cum autem verbis multis populum confirmassent et illuminassent Judæos et Græcos, et iis qui in fide manere sponponderant manus imposuissent, et ægrotos sanassent, dimiserunt eos. Et venientium multos baptizaverunt in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et participes fecerunt eos divinarum Christi mysteriorum.

Cum autem ablisset Matthias in civitatem propter aliquam necessitatem, manus injicientes in eum conjecerunt in carcerem tribus diebus, volentes postmodum interficere eum. Andreas autem descendens de monte per noctem, venit ad custodiam; porta autem carceris ultro aperta est ei. Adducens autem

Α θον εις Σινώπην, πόλιν του Πόντου εν τοις λεγομένοις Σκυθαις, ως και αυτός Πέτρος εν τη καθολικῃ Ἐπιστολῇ λέγει· Πόντον και Γαλατίαν. Ἦν δὲ Ἰουδαίων πληθος πολὺ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἔχοντες καθ' ἑαυτοὺς αἰρέσεις πολλὰς, ἄνδρες τὰ ἦθη βάρβαροι και ἀνήμεροι, οἱ (4) ἔνεκον τούτου λέγονται ἀνθρωποφάγοι. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Πέτρος και Ἀνδρέας οὐκ εἰσῆλθον ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' εἰς τὸ ἄκρον τῆς νήσου κατέβησαν. Ἦν δὲ ἔρημος· ὡς ἀπὸ μιλίων τῆς πόλεως ἕξ. Ἐν αὐτῇ δὲ γενόμενοι ἐγώ τε Ἐπιφάνιος μοναχὸς και πρεσβύτερος, και Ἰάκωβος μοναχὸς, εὗρομεν εὐκτήριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου και δύο μοναχοὺς πρεσβυτέρους, Θεοφάνην και Σιμεῶν, και εἰκόνα τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, θαυμαστὴν πάνυ, εἰς μάρμαρον ὀλογραφομένην. Καὶ ὁ Θεοφάνης ἐτῶν ἦν ἐπέκεινα τῶν 70, δὲ εδεδίξεν ἡμῖν τὰς καθέδρας τῶν ἀποστόλων και τὰς ἀνακλίσεις ἐπὶ λίθων. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Καβαλίνου (5) ἦλθόν τινες εἰκονομάχοι θέλοντες ἔξσαι τὴν εἰκόνα. Καὶ πολλὰ μηχανησάμενοι οὐδὲν ἴσχυσαν, μᾶλλον δὲ και ἐκρατήθησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν. Παράδοσιν δὲ ἔχομεν, ὅτι ἐτι ὄντος τοῦ ἀποστόλου ἡ εἰκὼν ἐγράφη. Ποιεῖ δὲ ἰάσεις πολλὰς.

Ἐλθόντων δὲ τῶν ἀποστόλων Πέτρου και Ἀνδρέου και καταλυσάντων εἰς τὸ ἄκρον (6), εὐθέως οἱ δαίμονες τῆς χώρας ἐκείνης ἐδόθησαν λέγοντες, ὅτι Οἱ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταὶ ἦλθον διώξει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὡδων. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἀκούσαντες ἐξῆλθον πρὸς αὐτοὺς. Οἱ δὲ λαοὶ συνερχόμενοι ἔφερον δαιμονιῶντας και νοσοῦντας ἀνάστα. Ἐξελθόντες δὲ οἱ ἀπόστολοι πρὸς αὐτοὺς παρεκάλουν λέγοντες· Ἀνδρες, διατί ἔχετε δόξας πολλὰς, Ἑβραῖοι ὄντες, και οὐ στοιχεῖσθε τῷ νόμῳ Μωσέως; οἱ πάντες, πιστεύοντες ἅπερ αὐτὸς ἔγραψε και παρίδωκεν; Αὐτὰ γὰρ ἡμεῖς κηρύττομεν· ὃν γὰρ λέγετε προφήτην ἀναστησόμενον, τούτον ἡμεῖς ἐκώρκαμεν· και ἀπέτειλεν ἡμᾶς, κηρύξαι ἐν τῷ ὄνόματι αὐτοῦ μετανοίαν και ἄφεσιν ἁμαρτιῶν παντὶ τῷ κόσμῳ, ἀπεχομένους πάσης ρηδιουργίας και βαπτιζομένους εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ λόγοις τὸν λαὸν στηρίζαντες και φωτίσαντες Ἰουδαίους και Ἑλληνας, και συνθεμένους ἐμμένειν τῇ πίστει χεῖρας ἐπιθέντες, και τοὺς νοσοῦντας ἰασάμενοι, ἀπέβησαν αὐτοῦς. Καὶ τῶν συνερχομένων πολλοὺς ἐδάπτισαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος, και μετέδωκαν αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ τῶν θείων μυστηρίων.

Καταλθόντος δὲ τοῦ Ματθαίου εἰς τὴν πόλιν διὰ τινα χρεῖαν, οἱ Ἰουδαῖοι κρατήσαντες αὐτὸν ἔθεντο εἰς φυλακὴν τρεῖς ἡμέρας, βουλόμενοι τῇ ἐπαύριον ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀνδρέας καταλθὼν ἀπὸ τοῦ ὄρους διὰ τῆς νυκτὸς ἦλθεν εἰς τὴν φυλακὴν· ἡ δὲ πύλη τῆς φυλακῆς αὐτομάτως ἠνοίχθη αὐτῷ.

Varia lectiones.

(4) Pron. of textui inserendum erat. Anest a cod Vat.

(5) Constantinum Copronymum intelligit. Τῷ γ' ἔτι ἐτέθη τῷ βασιλεῖ Ἀέοντι υἱὸς δυσσεβέστατος

και τοῦ Ἀντιχρίστου πρόδρομος, Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλίνος. Cedrenus in Compend. Histor. p. 452 C. ed. Parisien. a. 1647.

(6) Τὸ ἄκρον. Vat.

Ἐξαγαγὼν δὲ τὸν Ματθαῖον καὶ σὺν αὐτῷ δεδε-
 μένους πιστεῦσαντας, ἐκρυψεν αὐτοὺς ἔξω τῆς πό-
 λεως ἕπτα ἡμέρας, ὡς ἀπὸ μίλου ἕως, παρὰ θά-
 λασσαν. Ἦν δὲ συκῶν δάσος ἐκεῖ πολὺ ἐσοδιόδευτον
 ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων, καὶ ὁ καιρὸς τῶν σύκων
 ἦν δὲ καὶ σπῆλαιον. Κατήχησας δὲ αὐτοὺς ἕπτα
 ἡμέρας ἐδάπτισε τῇ νυκτὶ παρὰ τὴν ἐχθρὴν θά-
 λασσας, καὶ τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἀπολούσας ἀπέλυσεν.
 Παρακαλῶν δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς λέγων· Τεκνία
 μου, Σκυθικὰς αἰρέσεις φεύγετε, τοῖς Ἑλλῆσι μὴ
 συναναμίγυσθε ἐν τοῖς εἰδωλικοῖς δέλτοις, τοῖς
 Ἰουδαίοις μὴ προσέχετε. Ἰδοὺ γὰρ ἐξελέξατο ὑμᾶς
 ὁ Θεὸς ὁ μόνος ἅγιος, καὶ ἀγαθός, καὶ φιλόνητος,
 καὶ ἐσημεῖωσατο ὑμᾶς διὰ τοῦ ὀνόματος καὶ βα-
 πτίσματος τοῦ Ἰησοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀνεγεν-
 νήθητε γὰρ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος· διότι ἐδά-
 πτισα ὑμᾶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ἰησοῦ,
 καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (7). Εἰς Θεὸς τῶν ἀπάν-
 των ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς
 αἰθούσαις· τοῦτον μόνον προσκυνεῖτε καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύετε· καὶ τῷ Μωσῶς νόμῳ στοιχεῖσθε καὶ
 ὁμῶν. Καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Τὸν δὲ Ματθαῖον λαβὼν

A Matthiam et cum eo credentes vincetos, abscondit
 eos extra civitatem diebus septem, quasi milliario
 uno, prope mare. Erat autem ibi sculnearum mol-
 lium et ferarum densissima silva difficili pervia,
 et tempus sicuum; erat quoque spelunca. Cum
 autem docuisset eos septem diebus, baptizavit
 nocte prope litus maris, et octava die baptizatos
 dimisit. Exhortans autem denuntiavit eis dicens:
 Filii mei, Scythicas dissensiones fugite, Græcis ne
 commisceamini in conviviis idololatriæ, Judæis non
 contemini. Ecce enim elegit vos Deus solus san-
 ctus, et bonus, et hominum amator, et signavit
 vos in nomine et baptismate Filii sui Jesu Christi,
 regenerati enim estis per aquam et spiritum; quare
 baptizavi vos in nomine Patris et Filii et Spiritus
 sancti. Unus Deus omnium in cælo et in terra, et
 in omnibus abyssis, hunc solum adorare et ei soli
 servite, et in lege Moysis ambulate et servate eam,
 et Deus pacis erit vobiscum. Et dimisit eos. Et
 accipiens Matthiam abiit ad Orientem.

φυλάττεσθε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ'
 ἐξῆλθεν ἐπὶ Ἀνατολήν.

Τοῦ δὲ ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου λέ-
 γοντος ὡς ἐκ παραδόσεως ἔχει, τὸν μακάριον ἀπό-
 στολον Ἀνδρέαν διδάξαι Σκύθας, Κοσογιανούς καὶ
 Γορσινούς (8), ἐν Σεβαστοπόλει τῇ μεγάλῃ, ἔπου
 ἔστιν ἡ παρεμβολὴ Ἀψάρου καὶ Ἰσσοῦ λιμὴν καὶ
 Φάσις ποταμὸς· ἔνθα οἰκοῦσιν Ἰθῆρες καὶ Σούσοι
 καὶ Φούστοι καὶ Ἀλανοὶ· ταῦτα ἡμεῖς ἐπὶ χειρᾶς
 ἔχοντες τὰ ὑπομνήματα καὶ φεύγοντες τὴν κοινω-
 νίαν τῶν εἰκονομάχων (ταῦτόν γὰρ εἰκῶν καὶ τὴ
 ἀρχέτυπον· καὶ ὡσπερ ἡμεῖς ἐν τῇ εἰκόνι τὸν Χρι-
 στὸν προσκυνοῦμεν, οὕτως αὐτοὶ ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ
 αὐτὴν ὑβρίζουσιν· ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος·
 ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνος ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει)
 λοιπὸν περιερχόμενοι χώρας καὶ πόλεις μέχρι Βο-
 σπόρου πολλῷ πόθῳ διερχόμενοι ἠρευνῶμεν περὶ
 τῶν ἐγγυρῶν ἁγίων, καὶ εἰ ποῦ ἔστι λείψανον·
 καὶ πολλῶν ἐτύχομεν. Ὅπου δὲ οὐκ ἐφθάσαμεν,
 τοὺς παρατυγχάνοντας ἀκροθῶς διηρωτῶμεν καὶ
 ἠδῶ· ἐμανθάνομεν. Καὶ τὰ μὲν ἐν Νικαίᾳ ὑστερον
 ἐροῦμεν· ἐν Νικομηδείᾳ δὲ γενόμενοι τοῦ ἁγίου
 μάρτυρος Παντελεήμονος ἐωράκαμεν τὰ λείψανα.
 Καὶ ὅσα περιέχει ἡ βιβλὸς αὐτοῦ ταῖς χερσὶν ἡμῶν
 ἐφηλαφήσαμεν. Ὁμοίως καὶ Ἀνθίμου ἐπισκόπου
 τῶν αὐτῶν, Ἰνδούς (9) καὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλων
 μαρτύρων· ἐν Δαφνουσίᾳ Ζωτικῷ καὶ Ἀνιχίτου
 καὶ Φωτίου· ἐν Ἡρακλείᾳ Ἴτερα θαυμασία· ἐν
 Ἀμάστριδι Ἰακίνθου· εἰς τὸ Δορόπην Χριστίνης
 μάρτυρος λείψανον ἐωραχότες προσεκυνήσαμεν· εἰς
 Καρουσίαν Ὑπατίου. Εἰς Σινώπην ἐλθόντες, καθὼς
 φθάσας εἶπον, καὶ μακροήμερεύσαντες, Πέτρου καὶ
 Ἀνδρέου τῶν μακαρίων ἀποστόλων οἱ ἐντόπιοι τὰς

Dicente autem sancto Epiphanio Cypri episcopo
 quasi ex traditione tenere, quod beatus apostolus
 Andreas docuerit Scythas et Sogdianos et Gors-
 nos, in Sebastopoli magna, in qua est Arsari ca-
 strum, et Hyssi portus, et Phasis fluvius, ubi
 commorantur Iberi et Susi et Phusti, et Alani:
 hæc nos documenta in manibus habentes, et con-
 sortium fugientes iconoclastarum (idem enim sunt
 effigies et archetypus; et sicut in imagine Christum
 veneramus, ita illi in imagine ejus ipsi contume-
 liam inurunt, ut ait magnus Basilius; honor imagini
 impensus ad prototypum refertur), cæterum lu-
 strantes regiones et civitates, Bosphorum usque,
 magno desiderio circumeuntes, de locis sacris
 inquirebamus, et si usquam reliquæ forent, et
 multas invenimus. Ubi vero non pervenimus, oc-
 currentes diligenter interrogavimus, et gaudenter
 discebamus. Et hæc quidem in Nicæa novissime
 Inquisivimus; Nicomediam vero cum pervenissemus
 sancti martyris Panteleemonis reliquias vidimus;
 et quæ continet liber ejus, manibus nostris con-
 tractavimus. Similiter et Anthimi episcopi ejusdem
 loci, Indis et aliorum cum ipso martyrum; Daphnu-
 siæ, Zotici et Aniceti, et Photii; Heracleæ, alia mi-
 rabilia; Amastride, Hyacinthi; in Dorapen, Chri-
 stinæ martyris reliquias videntes venerati sumus;
 Carusiæ, Hypatii, Sinopen venientes, ut supra dixi,
 et longo manentès tempore, beatorum apostolorum
 Petri et Andreæ sedem incolæ ostendebant nobis,
 et cathedras, et effigiem apostoli plane mirabilem.
 quæ vivente eo facta est, et miracula quæ fecit, et

Variæ lectiones.

(7) Post v. Πνεύματος in cod. Vat. exstat οὕ-
 τως, quod exprunxi.

(8) Maluerim Σκύθας καὶ Σογδιανούς καὶ Γορσι-
 νούς. In cod. est: Σκύθας, Κοσογιανούς καὶ Γορσι-
 νούς.

(9) Idem esse videtur Indes ille, cujus mentio
 fit in Menologio Græco die 28 m. Decembris. Ibi
 tamen sic est: ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἰνδῆ
 καὶ Δόμνας.

carcerem quem ultro apernit Andreas, signans cum signo crucis, et educens Matthiam et vincetos qui postredie morituri erant, et Sculneas ubi abscondit eos, et litus in quo baptizavit eos; erant autem, ut aiunt, numero decem et septem; et de septem demoniacis, quomodo curati sunt; et de feris moribus eorum qui tunc erant, maxime autem eorum qui nunc exstant virorum. Amisiani autem alia vobis narrabant. Cæterum invenimus quomodo duo fratres partiti sint orbem universum, et Petro quidem obtigerit ut occidentales plagas illuminaret, Andreas autem orientales.

Λοιπὸν εὐρομεν, ὡς οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐμερίσαντο τὸν κόσμω· τὰ κλίματα φωτίσαι, τὸν δὲ Ἀνδρέαν τῆς

Postquam igitur ab invicem disjuncti sunt, Andreas a Sinope discedens cum discipulis et Matthia, venit Amisum; civitatem maritimam, et divertit apud Domitianum quemdam Judæum. Et Sabbato ingressus est synagogam. Viri autem loci hujus boni erant et optimi; locus autem in veritate Amysus (non odiosus), ferax olivarum, et omnis generis fructuum. Andream autem ingressum synagogam cum discipulis, interrogaverunt unde essent, et quis sermo. Qui ait: Jesu Galilæi discipuli sumus: audistis plane verbum quod egressum est ab Jerusalem. Aderant autem Herodiani, et dixerunt: Jesum quidem audivimus; sed Herodem dicimus Christum esse, qui deposito Hyrcano, sacerdotium suscepit et diadema, qui et trophæa multa erexit. Respondit Andreas: Herodes alienigena erat filius Antipatris, servi sacerdotis Ascalonitæ; Herodes homicida erat, puerorum intersector, et in mulieres insanians. Non erat Judæus; de tribu Juda loquuntur prophetæ. Responderunt alii et dixerunt quia Joannem ex tribu Juda et Zachariæ sacerdotis filius esset. Et ait Andreas: Fratres, audite me. Ego Joannis primus discipulus extitit; ego a Joanne primum edoctus sum cum aliis. Et prædicans Joannes baptismum pœnitentiæ, vidit Jesum venientem ad se, et digito indicans illum ait de Jesu: *Ecce Agnus Dei qui tollit peccatum mundi*¹. Et dixit ad Jesum: *Ego debeo a te baptizari, et tu venis ad me*²? Et testificatus est Joannes de Jesu: *Quia vidi Spiritum descendentem et stantem super eum; ego quidem nesciebam eum; sed qui misit me baptizare hic mihi dixit. Super quem videris Spiritum Dei descendentem sicut columbam et manentem super eum, hic est Filius Dei vivi*³. Hæc audiens ego Andreas a Joanne, relinquens eum secutus sum Jesum annis tribus. Et plus quam prodigia Moysis coram nobis fecit Jesus. Et post ea quæ præscripta erant a prophetis de eo, sacerdotes odio habentes eum tradiderunt Pilato præsidi Judææ, et crucifixerunt eum, Pilato lavante manus quasi innocente. Et deposito eo in monumento novo, tertia die ante auroram surrexit, et per dies quadraginta visus est nobis, et jussit nobis ut

διατριθῶς ἐδείκνυον ἡμῖν καὶ τὰς καθέδρας καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀποστόλου πάγῳ θαυμάστην ὄσαν, ἥτις περιόντος αὐτοῦ ἐγράφη· καὶ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίησαν, καὶ τὴν φυλακὴν, ἣν ἤνοιξεν ὁ Ἀνδρέας αὐτομάτως, ὄφρα γίγαις αὐτὴν καὶ ἐξαγαγὼν τὸν Ματθίαν καὶ τοὺς συνθεθεμένους μέλλοντας ἐπὶ τὸ ἀβριον ἀποθνήσκων· καὶ τὰς συκάς, ὅπου αὐτοὺς ἐκρυψεν· καὶ τὴν ἔχθρην, ὅπου αὐτοὺς ἐδάπτισεν· ἦσαν δὲ, φασι, οἱ πάντες δεκαεπτὰ· καὶ περὶ τῶν ἐπετὰ θαιμουρομένων, πῶς ἴσθησαν· καὶ περὶ τοῦ ἀγρίου ἤθους τῶν τότε, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμισιανοὶ δὲ ἕτερα ἡμῖν ἐξηγούντο τὸν κόσμον ὅλον· καὶ τὸν μὲν Πέτρον λαχόντα τῆς

Μετὰ οὖν τὸ διαχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ Σινώπης ἀπάρας οὖν τοῖς μαθηταῖς καὶ Ματθαίῳ ἦλθεν εἰς Ἀμισόν, πόλιν παραθαλασσίαν· καὶ εἰσῆλθε πρὸς Δομετιανὸν τινα Ἰουδαῖον. Καὶ τῷ Σαββάτῳ εἰσῆλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν. Οἱ δὲ ἐντόπιοι ἄνθρωποι καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ· ὁ δὲ τόπος κατὰ ἀλήθειαν ἄμισος, φυτοκόμος ἐλαίων καὶ παντοίων καρπῶν. Τοῦ δὲ Ἀνδρέου συνελθόντες οὖν τοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν συναγωγὴν, διηρώπων πόθεν καὶ τίς ὁ λόγος αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου μαθηταὶ ἐσμεν· πάντως τὸ ῥῆμα ἠκούσατε τὸ ἐξελθὼν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Παρῆσαν δὲ Ἡρωδιανοὶ καὶ εἶπον· Τὸν μὲν Ἰησοῦν ἠκούσαμεν, τὸν δὲ Ἡρώδη λέγομεν εἶναι Χριστὸν, ὃς τὸν Ὑρκανὸν καθελὼν περιέθετο τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὸ διάδημα, ὃς καὶ τρόπαια πολλὰ ἀνεστήσατο. Ἀπεκρίθη ὁ Ἀνδρέας· Ἡρώδης ἀλλόφυλος ἦν υἱὸς Ἀντιπάτρου, δούλου ἱερέως; Ἀσκαλωνίτου· Ἡρώδης μαιφόνος ἦν, τεκνοκτόνος καὶ γυναικομανής. Οὐκ ἦν Ἰουδαῖος· περὶ τῆς φυλῆς Ἰούδα εἶπον οἱ προφῆται. Ἀπεκρίθησαν ἕτεροι καὶ εἶπον, ὅτι Ἰωάννης ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ ὁ ἀρχιερέως Ζαχαρίου υἱὸς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας· Ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Ἐγὼ Ἰωάννου μαθητὴς πρῶτος· ἐγὼ Ἰωάννου πρῶτον ἐμαθητεύθην μετὰ καὶ ἐτέρων. Καὶ κηρύσσων ὁ Ἰωάννης βάπτισμα μετανοίας εἶδεν τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ δακτυλοδεικτῶν εἶπεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Καὶ εἶπεν τῷ Ἰησοῦ· Ἐγὼ χρῆσαι ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῆ πρὸς ἐμέ; Καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι *Ταθέσμαι ἐν Πνεύμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν· κατὰ ὄψιν ἤδεν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πῆμφας με βαπτίζειν, ἐκείνός μοι εἶπεν· Ἐγὼ ὄν ὄν Ἰδῆς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περισσεύον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὐτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*. Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Ἀνδρέας παρὰ Ἰωάννου, καταλιπὼν αὐτὸν ἠκολούθησα τῷ Ἰησοῦ ἐτη τρία. Καὶ ὑπὲρ τὰ θαύματα Μωσέως ἐνώπιον ἡμῶν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Μετὰ δὲ τὰ προγεγραμμένα ὑπὸ τῶν προφητῶν περὶ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς ἐθρόνησαντες αὐτὸν παρέδωκαν Πιλάτῳ, τῷ ἡγεμῶνι τῆς Ἰουδαίας.

¹ Joan. i, 29. ² Matth. iii, 14. ³ Joan. i, 32, 33.

καταταύρωσαν αὐτὸν, τοῦ Πιλάτου ἀπονιψαμένου τὰς χεῖρας ὡς ἀθώου. Καὶ τεθέντος αὐτοῦ ἐν μηνυαίῳ καινῷ, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πρὸ ὕθρου ἀνέστη. Καὶ ὤφθη ἡμῖν ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα· καὶ ἐνεσταίλατο ἡμῖν κηρύξαι μετάνοιαν καὶ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς πάντα ἔθνη, βαπτισομένους ἐν ὕδατι καθαρῷ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ἀφιεμένους τὰ πταίσματα, κληρονόμους οὐρανῶν βασιλείας. Καὶ ἡμῶν θεωρούντων ἀνῆλθεν εἰς οὐρανοῦς. Καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· ὅς μάλιστα ἐρχεσθαι κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὰς αἰσεῖς ἐνεολίας.

Ἐξελθὼν δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς ὁ Ἄνδρῆας εἶδεν ὄχλον πολλὸν περιεστῶτα φέροντας ἀσθενεῖς καὶ ἐχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἱ καὶ προανέκραγον, ὅτι οἱ τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ μαθηταὶ ἔλθουν διώξει ἡμᾶς. Καὶ προσέειπτον αὐτῷ βρῶντες· Διάκονε Θεοῦ, διὰ σοῦ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐλείπει. Ὁ δὲ Ἄνδρῆας ἐπιβὰς λίθῳ τινί, κατασεύσας τῇ χειρὶ, ἤσυχασαν, καὶ αὐτὸς ἤρξατο λέγειν· Ἄνδρες, οἱ ἔχοντες ὠτα ἀκούειν, ἀκούσατε λόγον ζωῆς· ἀκούσατε καὶ σύνετε καὶ πιστεύσατε ἵνα ζήσητε ζωὴν ἀθάνατον. Ἀπόστητε τῶν πολλῶν δοξῶν ὑμῶν, καὶ πιστεύσαντες προσέλθετε ἐπὶ Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, τῷ τῶν Ἑβραίων Θεῷ. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἀληθινὸς καὶ ἀγαθὸς δημιουργὸς πάσης κτίσεως, ἱερῶν καρδίας καὶ νεφροῦ· ἐκάστου ἀνθρώπου, εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ὡς ποιεῖ τῆς τῶν ἀπάντων. Αὐτῷ μόνῳ ἀτενίζοντες εἰς οὐρανὸν προσπίπτετε ἑσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας, καὶ αὐτῷ μόνῳ θέετε θυσίαν (10) αἰνέσεως, ἀπεχόμενοι ἅ αὐτοὶ μισοῦτε, ὅσον· Οὐ θέλεις ἀδικηθῆναι, μὴ ἀδικήσεις· οὐδὲ τὴν γυναῖκά σου μοιχευθῆναι, C μὴδὲ σὺ τὴν ἐτίμου· ἅπερ ὑμεῖς μισοῦτε, ἑτέροις μὴ ποιεῖτε· ἐπιδειξάτε ἔργα μετάνοιας· ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς ξένους καὶ εἰς τοὺς δούλους, ἀγάπην ἀπλήν πρὸς πάντας, ἀδολον καὶ ἀμνηστίακον, καὶ ὑπακοήν εἰς τὸ ἀγαθόν. Καὶ ἐὰν τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα ποιῆτε, καὶ τῶν νόσων καὶ τῆς βλάβης τῶν θαιμόνων ἀπαλλαγῆσεσθε, καὶ εἰρηνικὸν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν διατελέσετε. Οὕτω (11) τὸ λοιπὸν πορεύσαθε, καὶ αὐριον συνάχητες, ἵνα καὶ τῆς ἰάσεως τύχητε, καὶ τὰς ψυχὰς φωτισθῆτε. Καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.

Αὐτὸς δὲ ἐξελθὼν σὺν τοῖς μαθηταῖς ἐπαύσατο· καὶ ἀνεκαύσαντο. Ἦσαν δὲ μαθηταί, ὡς φασίν, ὄκτω· Θαδδαῖος καὶ Ματθίας, Τύχικο· καὶ Ἀσταχὺς, Εὐώδιος καὶ Σίμων, Ἀγαπητὸς καὶ Δομέτιος. D Προσέφερον δὲ αὐτοῖς, χρήματα πολλὰ καὶ ἀναλώματα. Ὁ δὲ Ἄνδρῆας πάντα τοῖς πτωχοῖς διένεμεν. Καὶ ἔκτισεν ἐκκλησίας καὶ καθέρου (12) θυσιαστήρια· καὶ καθίστα ἱερεῖς. Αὐτοὶ δὲ μονοχίτωνες καὶ ἀνυπόδητοι μετὰ σανδαλίων ἄρτω, καὶ ὕδατι τρεφόμενοι ἅπασι τῆς ἡμέρας, καὶ μετὰ (13) χαμεύνης.

Τῇ δὲ ἐπαύριον συναλθόντος τοῦ λαοῦ καὶ μηνύσαντός τινος, ὁ Ἄνδρῆας ἐξελθὼν ἕστη ἐπὶ βάρου πρὸς τῷ θεωρεῖσθαι. Οὐδὲ τῇ ἡλικίᾳ ἦν μικρὸς,

A prædicarunt in nomine eius, in omnes gentes, baptizantes in aqua munda in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, absolutes a delictis, hæredes regni cælorum. Et videntibus nobis abiit in cælum. Et sedit a dextris Dei; qui venturus est iudicare vivos et mortuos, secundum præcepta sua.

Exiens autem a synagoga Andreas vidit turbam magnam circumstantem, portantes infirmos et vexatos a spiritibus immundis, qui et exclamabant quia discipuli Jesu Galilæi venerunt persequi nos. Et prociderunt coram eo clamantes: Servus Dei, per te Deus misereatur nostri. Andreas autem conscendens super lapidem quemdam, manu silentium indixit, et sedatis illis ipse cœpit loqui: Viri, qui habetis aures audiendi, audite verbum vitæ; audite, intelligite et credite, ut vitam vivatis æternam. Relinquitte opiniones varias multas, et credentes accedite ad Deum vivum et verum, Deum Hebræorum. Ipse enim solus verus et bonus artifex omnium creaturæ, scrutans corda et renes uniuscujusque hominis, sciens omnia ante ortum eorum, et creator omnium. Hunc solum, intendentes in cælum, invocate vespere et mane, et meridie, et ei soli sacrificato: sacrificium laudis, fugientes ea quæ ipsi odio habetis, verbi gratia, non vis injustitiam pati, non lædes ipse; non pollui uxorem tuam, nec tu uxorem alicujus: quæ vos detestamini, cæteris ne feceritis; ostendite opera pœnitentiæ, eleemosynam in hospites et servos, charitatem sinceram in omnes, non fucatam, injuriarum non recordantem, et obedientiam in bonum. Et si quæ a me dicta sunt perfeceritis, a morbis et a dæmonum vexatione immunes eritis, et in pace tempus vitæ vestræ consumetis. Ita deinceps ambulate, et cras congregamini, ut et curationem obtineatis, et illuminantur animæ vestræ. Et dimisit eos.

Ipse autem exiens cum discipulis suis constitit, et quieverunt simul. Erant autem discipuli, ut fertur, octo, Thaddæus et Matthias, Tychicus et Astarchus, Evodius et Simon, Agapctus et Domatius. Afferebant autem eis divitias multas et impendia. Andreas autem omnia pauperibus dividebat; et ædificabat ecclesias et templi sancti altaria, et constituebat sacerdotes. Ipsi verò una tunica contenti, et nudis pedibus cum sandaliis, pane et aqua victitantes semel in die, et hunc cubantes.

Postridie autem cum venisset populus et innumerasset aliquis, exiens Andreas stetit super scamnum ut videretur. Nec erat statura parvus, sed magnus,

Variæ lectiones.

(10) In cod. Vat. a pr. manu θυσίας ab ipso librario mutatum in θυσίαν.
(11) Οὕτω inserui, ne hiantia Ἐπιφ. loquatur.

In cod. Vat. non occurrat.
(12) Καθίστανον. Vat.
(13) Μετὰ omitt. in Vat.

paululum autem inclinatus, nasutus, supercilia habens magna. Et ait : Segregate vexatos a dæmonibus in unam partem. Quo facto tumultuabantur dæmones ; Andreas autem conversus dixit eis : Obmutescite, et confestim steterunt. Et ait populis : Pax vobis, fratres : ipsi autem : Et tecum. Et icniter cœpit dicere : Si recesseritis ab idolis vestris et abominandis conviviiis et injustis actibus vestris, credideritis autem in creatorem vestrum Deum, et a morbis immunes eritis, et fugient a vobis dæmones ; et si aqua sancti Spiritus ablueritis veterem vestram turpitudinem, eritis participes cœlestium angelorum. Hæc dicens Andreas jussit adduci ad se turbas, et unicuique mænnum imponens sanavit cuantos ; dæmones autem torvo oculo tantum comminans ejecit ; et leprosos aqua tingens sanos fecit et puerulos. Claudos autem et gibbosos et paralyticos, et debiles et cæcos manibus impositis omnes ab ægritudine liberavit.

Videntes autem homines apostolos fastu carentes, absque cibo degentes, pallidos, nudis pedibus cum sandaliis ambulantes, et una tantum indutos tunica, et divinum verbum effundentes, et laudes Deo vesperi et mane et meridie persolventes, et sanitatem donantes, admirabantur, nec volebant recedere ab eis. Per dies autem apponebantur creditum Domino turbæ virorum ac mulierum. Et jussit Andreas ut discipuli docerent eos ; ipse autem cum discipulis Juobus circuibat vicinos pagos, in gratiam eorum qui ad se venire non poterant. Et cum docuissent eos diebus multis, baptizaverunt turbas multas ; sed et principum multi crediderunt et baptizabantur : Tunc enim imperatores Tiberius et Caius et Claudius non prohibebant ; sed et generosarum seminarum et Judæarum multæ crediderunt. Cum baptizasset eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, dedicavit altare et templum beatæ Dei Genitrici ; et usque hodie cunctis est manifestum. Ordinavit autem eos eis sacerdotes et diaconos. Facta est autem lætitia magna in civitate illa ; participes enim illos fecit divinatorum Christi mysteriorum, et tradidit liturgiam, et canonem psalmodiæ, ut vespere et mane congregarentur, ad orientem genu flecterent, et sic stantes orarent, psalterium Davidis præcinerent, et cæteros prophetas, nec fabulis Græcorum adhererent, sed ambularent in lege Moysis, et statuta ab apostolis custodirent. Sic Andreas faciens et docens multas civitates et pagos, convertit ad Christum.

Discedens autem ab Amyso, venit Trapezuntem, civitatem Lazicæ terræ. Viri autem illi stulti et

ἀλλὰ καὶ μέγας, μικρὸν δὲ κεκυφώς, ἐπιβήριος, κάτοφρος. Καὶ εἶπεν ἄφοριστα τοὺς δαιμονίωντας ἐπὶ ἓν μέρος. Καὶ τούτου γανομένου ἰδορύβου οἱ δαίμονες ὁ δὲ Ἄνδρέας ἐπιστραφεὶς λέγει αὐτοῖς Ἐμώθητε καὶ εὐθὺς ἔστησαν. Καὶ εἶπεν τῷ λαῷ Ἐιρήνη ὑμῖν, ἀδελφοί ὁ δὲ Καὶ μετὰ σοῦ. Καὶ πρῶτος ἤρξατο λέγειν Ἐὰν ἀποστήτε τῶν εἰδώλων καὶ τῶν μισαρῶν δειπνῶν καὶ τῶν ἀθεμιστων (14) πρᾶξω ὑμῶν, πιστεύσητε δὲ εἰς τὸν ποιήσαντα ὑμᾶς θεὸν, καὶ τῶν νόσων ἀπαλλαγῆσεσθε, καὶ οἱ δαίμονες φύξονται ἀφ' ὑμῶν καὶ ἂν (15) τῷ ὕδατι τοῦ θείου Πνεύματος ἀπολούσησθε τὸν παλαιὸν μολυσμὸν ὑμῶν, συμμετοχοὶ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων γενήσεσθε. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἄνδρέας ἐκέλευσε προσάγεσθαι αὐτῷ τοὺς ὄχλους καὶ τιθεὶς ἐκάστῳ τὴν χεῖρα πάντας ἴασατο τοὺς δὲ δαίμονας βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἐμβριμούμενος μόνον ἐξέβαλεν, τοὺς δὲ λελωδημένους ὕδατι ἀπονίπτων ὄγειε ἔποιε ὡς παιδία μικρά. Χωλοὺς δὲ, καὶ κυρτοὺς, καὶ ξηροὺς, καὶ κυλλοὺς, καὶ ἀναπήρους τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς πάντας τῶν παθῶν ἀπέλλαττεν.

Οἱ δὲ ἄνθρωποι θεωροῦντες τοὺς ἀποστόλους ἀτύφους, ἀτρόφους, ὠχροὺς, ἀνυποδήτους μετὰ σανδαλλίων καὶ μόνον μονοχιτώνας, καὶ τὸν θεόπνευστον λόγον βέοντας, καὶ τὴν ὑμνησιν τοῦ θεοῦ ἑσπέρως καὶ πρωτὶ καὶ μεσημβρίας ἀποκληροῦντας, καὶ τὰς ἰάσεις διδόντας, ἐξεπλήττοντο, καὶ οὐκ ἤθελον ἀφίστασθαι αὐτῶν. Καθ' ἡμέραν δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήθῃ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Καὶ ἐκέλευσεν ὁ Ἄνδρέας τοῖς μαθηταῖς κατηγεῖν αὐτοὺς ὁ αὐτὸς δὲ μετὰ δύο μαθητῶν (16) περιήρχετο τὰς κύκλῳ κώμας πρὸς τοὺς μὴ δυναμένους ἐπ' αὐτὸν ἔλθειν. Καὶ κατηγήσαντες αὐτοὺς ἡμέρας πολλὰς ἐβάπτισαν πλῆθῃ πολλὰ ἄλλα καὶ ἐκ τῶν ἀργόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν καὶ ἐβαπτίζοντο ὁ γὰρ τότε βασιλεῖς, Τιθέριος, καὶ Γάιος, καὶ Κλαύδιος, οὐκ ἐκώλυον ἄλλα καὶ ἐκ τῶν εὐγενίδων γυναικῶν καὶ Ἰουδαίων πολλὰ ἐπίστευσαν. Βαπτίσας αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθιέρωσε θυσιαστήριον καὶ ναὸν τῆς ἁγίας Θεοτόκου ὁ καὶ ἕως τὴν σήμερον πᾶσιν ἔστι φανερόν (17). Ἐχειροτόνησε δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους. Ἐγένετο δὲ χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη μετέδωκε γὰρ αὐτοῖς τοῦ Χριστοῦ τῶν θείων μυστηρίων, καὶ παρέδωκε τὴν λειτουργίαν καὶ τὸν κανόνα τῆς ψαλμοψαλμίας, ἑσπέρως καὶ πρωτὶ συνέρχεσθαι, κατὰ ἀνατολὰς γονυκλινεῖν καὶ οὕτως ἐστῶτας προσεύχεσθαι, τὸ ψαλτήριον τοῦ Δαβίδος ψάλλειν καὶ τοὺς λοιποὺς προφήτας, καὶ μὴ τοῖς μύθοις τῶν Ἑλλήνων προσέχειν, ἀλλὰ στοιχεῖσθαι τῷ νόμῳ Μωσέως, καὶ τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων φυλάττειν. Οὕτως ὁ Ἄνδρέας ποιῶν τε καὶ διδάσκων πολλὰς πόλεις καὶ κώμας προσήγαγε τῷ Χριστῷ.

Ἀπάρως δὲ ἀπὸ Ἀμισοῦ ἦλθεν εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν τῆς Λαζικῆς. Οἱ δὲ ἄνθρωποι οὗτοι ἀνόητοι

Variae lectiones.

(14) Ἀθεμήτων. Vat.
(15) Et. Vat.

(16) Μαθητάς. Vat.
(17) Scripsit Iohannis C. Phanerós.

καὶ κτηνωδῶς (18) ἀλόγιστοι. Ἐ εἶδεν ἀπάρας εἰς Ἰσραὴλ διέτριψεν· καὶ πολλοὺς φωτίσας διὰ τῆς παρὰ θάλασσαν ἔδου ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὸ Πάσχα. Καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Φίλιππος τῶν δώδεκα καὶ Βαρθολομαῖος ὑπερέστρεψαν εἰς τὴν ἄνω Φρυγίαν. Καὶ Φίλιππος κατέλθεν εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἵναπέμψει καὶ χειροτόνησε σὺν Παύλῳ Μαρκανθὸν καὶ Παγκράτιον ἐπισκόπους Σικελίας. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀπέραντες διήρχοντο τὰς πόλεις τῶν μεσογαίων (19). Φίλιππος δὲ (20) τῶν δώδεκα καὶ Βαρθολομαῖος ἔμειναν εἰς τὴν ἄνω Φρυγίαν καὶ Πισιδίαν. Ἀνδρέας δὲ καὶ Ἰωάννης διέτριβον εἰς Ἐφεσον καὶ ἐδίδασκον. Ἐἶπε δὲ ὁ Κύριος τῷ Ἀνδρέᾳ· Ἄπαθε εἰς Βιθυνίαν· κἀγὼ μετὰ σοῦ εἰμι ἃν πορεύσῃ, ὅτι ἡ Σκυθία περιμένει σε. Ὡς δὲ εἶπεν ὁ Ἀνδρέας τῷ Ἰωάννῃ πάντα, ἤσκασαντο ἀλλήλους, καὶ λαβὼν τοὺς ἰδίους μαθητὰς ἀνῆλθεν εἰς Λαοδικεῖαν τῆς Φρυγίας Πακατιανῆς (21), κἀκεῖθεν εἰς τὴν Μυσίαν εἰς Ὀδυσοπόλιν (22). Καὶ ποιήσας ὀλίγας ἡμέρας, καταστήσας αὐτοὺς ἐπίσκοπον Ἀπίωνα, ὑπερβὰς τὸν Ὀλυμπον ἦλθεν εἰς Νίκαιαν, κώμην τῆς Βιθυνίας· οὐ γὰρ ἦν ἰτε περιτειχισθεῖσα καὶ καλλωπισθεῖσα, ἀλλ' ὕστερον ἐπὶ Τραϊανῷ περιτειχίσθη· καὶ ἡ λίμνη τότε μακρὰ ἦν, ἀπέχουσα τῆς κώμης πολὺ. Εἰσελθὼν δὲ Ἀνδρέας πρὸς αὐτοὺς ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν καὶ παρεκάλει, διέξασθαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Οἱ δὲ ἐντόπιοι ἄνθρωποι ψεύσται, μυκοὶ (23), ἐπίσκοποι, ὑπερήφανοι, ἀγυρτώδεις ἕως τὴν σήμερον, Ἰουδαῖοι τε καὶ Ἕλληνας. Καὶ παρὰ μὲν Ἰουδαίους συναγωγὴ μεγάλη, ἐπειδὴ καὶ ἡ κώμη μεγάλη ἦν, παρὰ δὲ Ἕλλησιν ἰδιωτὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃ ἴσπολι χρησμούς· καὶ φαντασίας. Οἱ δὲ ἐξ αὐτοῦ χρησμοδοτοῦμενοι τὸν μὲν χρησμὸν ἔλεγον, ἄλλο δὲ λαλῆσαι οὐκ ἔδυναντο, τοῦ δαίμονος φράσσοντος τὰ ὤτα καὶ τὰ στόματα αὐτῶν, καὶ διέμενον κωροὶ καὶ ἀλαστοί. Ἀσθένειαί· δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ δαιμονισόμενοι πολλοί. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐ δύνησεσθε ἀπαλλαγῆναι τῶν δαιμόνων καὶ τῶν νόσων, ἐὰν μὴ προσίθητε τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ. Οἱ δὲ συνετίθεντο μὲν, ἐψεύδοντο δέ. Ἦν δὲ πέτρα ὕψηλὴ πᾶν, ὡς ἀπὸ μιλίων ἐννέα. Ἐν αὐτῇ, ὡς φασιν, ἦεν δράκων παμμεγέθης, καὶ πολλοὺς ἔδικει. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν, κρατῶν δὲ τὴν σιδηρὰν ράβδον, ἣ καὶ πάντοτε ὑπεστηρίζετο, μετὰ καὶ δύο μαθητῶν. Καὶ ὡς προσήγγισαν, ἐξῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ δράκων· ὁ δὲ Ἀνδρέας ἔπηξε τὴν σιδηρὰν ράβδον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ δράκοντος, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἑτέραν, καὶ εὐθὺς ἐξέψυξεν. Τούτου δὲ γενομένου πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ὑπέστρεψεν εἰς Νίκαιαν καὶ ἤρχετο τῆς διδασκαλίας. Μετὰ δὲ τὸ ἀποκτανθῆναι εἰς λόκους τῆ

A ferarum more bruti. Inde discedens in Iberiam divertit; et multos illuminans per viam prope mare venit Jerosolymam propter Pascha. Et post Pentecosten, Petrus et Andreas et Joannes Zebedæi filius, et Philippus unus ex duodecim, et Bartholomæus deflexerunt in Phrygiam superiorem. Et Philippus venit Antiochiam Syriæ. Et Petrus quidem mansit, et cum Paulo ordinavit Marcianum et Pancratium episcopos Siciliæ. Cæteri autem abeuntes perlustrabant civitates in medio terrarum jacentes. Philippus autem unus ex duodecim et Bartholomæus manserunt in Phrygia superiore et Pisidia. Andreas autem et Joannes morabantur Ephesi, et docebant. Dixit autem Dominus Andreæ: Vade in Bithyniam et ego tecum sum quocunque ieris, quia Scythia te exspectat. Ut autem Andreas cuncta dixit Joanni, osculati sunt invicem, et sumens proprios discipulos, abiit Laodiceam Phrygiæ Pacatianæ, et exinde in Mysiam. Olyssopolim petiit. Et factis aliquot diebus, constituens eis episcopum Apionem, transit Olympum et venit Nicæam, vicum Bithyniæ; nondum enim tunc munita fuerat et ornata, sed postea a Trajano muro circumdata est; et lacus tunc productus erat, longe distans ab oppido. Ingrediens autem Andreas ad eos, prædicavit Christum et hortabatur ut acciperent verbum Domini. Viri autem hujus loci deceptores, bardi, perjuri, superbi et abjecti usque in hodiernam diem, Judæi et Græci. Et apud Judæos synagoga magna, erat quippe magnum oppidum; apud Græcos autem idolum Apollinis quod oracula edebat, et visiones. Et qui ab eo vaticinia edebant, oraculum quidem proferebant, aliud autem dicere nequibant, dæmone aures et ora eorum claudente, et manebant surdi et muti. Infirmities autem inter eos multæ, et dæmoniaci multi. Andreas autem dixit eis: Non poteritis a dæmonibus et morbis liberari, nisi accesseritis ad vivificatricem doctrinam. Et hi quidem conscribebantur, sed mentiebantur. Erat autem rupes excelsa valde, quasi millibus novem. In ea, ut aiunt, morabatur draco maximus, et multos vexabat. Andreas autem abiit ad eum, sumens ferreum baculum cui et semper innitebatur, simul et duos discipulos. Et ut accesserunt, exiit ad eos draco: Andreas autem infixit baculum in oculum draconis et exiit per alium, et confestim exspiravit (draco). Quo facto multi crediderunt in Dominum. Andreas autem reversus est Nicæam, et cœpit docere. Postquam autem e regione rupis interfectus est draco, incoluerunt locum octo Patrones, erat enim nemorosus; et multos letho dederunt; duo autem ex eis erant a dæmone vexati. Advocatus autem An-

Variæ lectiones.

(18) Κτηνωδῆς. Vat.

(19) Μεσογαίων. Vat.

(20) Δὲ addidit. Desideratur in cod. Vat.

(21) i. e. Phrygiæ Pacatianæ sive Salutaris. In

cod. Vat. est Καπατιάνης.

(22) Ita Vat. Fortasse Οὐδυσσὸν πόλιν.

(23) Μούχοι. Vat. Suspicio μουσοί.

dreas ab indigetibus incolis, processit ad eos; dæmoniaci occurrerunt ei cum clamoribus. Et Andreas comminatus est eis, et antequam appropinquaret, dæmones exierunt. Ipsi autem astrictis manibus, a dæmonibus mundati, modesti appropinquaverunt Andree; cæteri autem videntes compuncti sunt, et projectis armis venientes, procciderunt ad pedes apostoli. Qui blanda voce cœtus ait: Ut quid ita, filii mei, agitis? Quæ odio habetis vos, quare aliis facitis? Nescitis quia Cauditor est parvorum et magnorum, et reddet unicuique secundum opera sua? Tu verberari non vis, et quare verberas? Perire non vis, et quare suraris? Deus dedit vobis sanitatem et robur ut laboretis, et habeatis ex labore vestro, et nullus indigeatis, sed potius ut et non habentibus largiamini. Recedite deinceps ab his malis quæ agitis, et abite in domos vestras, et Deus misericordiam vobis potest impertiri, et principes laudibus vos extollete queunt, et vos præmia consequi potestis. Et locutus est eis verbum Dei. Qui compuncti manserunt cum eo per diem, et sic baptizavit eos. Et redeuntes invenerunt rupem non ita excelsam in ipsa via, habentem idolum Dianæ; in ea autem morabantur spiritus multi, et faciebant visiones; et quærebant hostias: ab hora autem nona usque ad horam tertiam, non sinebant quemquam transire per viam istam. Veniens igitur Andreas mansit in ea cum discipulis; dæmones autem fugerunt ut corvi, clamantes! O violentiam a Jesu Galilææ, quia discipuli ejus ubique persequuntur nos. Andreas autem projiciens idolum erexit crucem, et mundata est rupes et regio a dæmonibus. Erat autem locus a sinistra parte Nicææ. Prope eam erat regio nemorosa quam tenebat draco et dæmonum multitudo, et Græcis immolabant eis; erat enim simulacrum Veneris. Andreas autem abiens cum discipulis suis in hunc locum, genibus flexis oravit, et surgens manum extendit, et cruce signavit locum, et draco et dæmones fugerunt; et ex tunc habitatur locus ille.

Ἐλλήνες ἔθυσαν αὐτοῖς· ἦν γὰρ ζῶον τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπελθὼν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον, κλίνας τὰ γόνατα προσηύξατο, καὶ ἀναστὰς τὴν χεῖρα ἐκτεινας ἐσφράγισε τὸν τόπον, καὶ ὁ δράκων καὶ οἱ δαίμονες ἔφυγον· καὶ ἐκτότε ὁ τόπος ἐκεῖνος οἰκεῖται.

Andreas autem per diem docebat venientes, et curabat infirmos; nocte autem exibat ad montem in orientem, et ibi cum discipulis orabat Deum ut sibi cooperaretur, quia multi resistebant ei. Factum est autem festum Græcorum, et sacrificaverunt diis, et postridie intraverunt dæmones in vivos, et furibundi comedebant proprias carnes, omnium populis; et cito exierunt in montem ad Andream genentes, clamantes et vociferantes: Miserere nostri, apostole boni Dei. Hæc ex traditione aiunt indigenæ, et alia quædam. Descendens autem An-

πέτρα (24) τὸν δράκοντα, ὡς τὸ λησται ὤκησαν ἐν αὐτῇ· ἦν γὰρ ἀλοῦδης· καὶ πολλοὺς φέρονος εἰργάσταντο· δύο δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν δαιμονιζόμενοι. Παράκληθεις δὲ ὁ Ἀνδρέας ὑπὸ τῶν ἐντοπίων παρεγένετο πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ δαιμονιζόμενοι προὔπητησαν αὐτῷ μετὰ κραυγῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρέας ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς, καὶ πρὸ τοῦ ἐγγίσει οἱ δαίμονες ἐξῆλθον. Οἱ δὲ θήσαντες τὰς χεῖρας καθαρισθέντες ἐκ τῶν δαιμόνων σώφρονες παρέστησαν τῷ Ἀνδρέᾳ· οἱ δὲ λοιποὶ θεωρήσαντες κατενόγησαν, καὶ βίψαντες τὰ δπλα ἐλθόντες ἐβρίβαν ἐαυτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀποστόλου. Ὁ δὲ πρᾶξις τῆς φωνῆς κατατάσσει εἶπεν· Ἴνα τί οὕτως, τεκνία μου, ποιεῖτε; Ἐπερ ὑμεῖς μισεῖτε, διατί ἐτέροις παρέχετε; οὐκ εἶδατε, δεῖ ποιητῆ; ἔστι μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; σὺ τυφθῆναι οὐ θέλεις, καὶ διὰ τί ἀδικεῖς; Ἀπολέσαι οὐ θέλεις, καὶ διὰ τί κλέπτεις; Ὁ Θεὸς ἔδωκεν ὑμῖν ὑγιείαν καὶ βίωμην, ἵνα ἐργάζησθε καὶ ἔχητε ἐκ τοῦ ἔργου ὑμῶν καὶ μηδενὸς θέησθε, ἀλλὰ μάλλον καὶ τοῖς μὴ ἔχουσιν παρέχητε. Ἀπόστητε τοῦ λοιποῦ ἐκ τῶν κακῶν τούτων. Ὡν πράττετε, καὶ ἀπέλθετε εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς ἐλεῆσαι ὑμᾶς ἔχει, καὶ οἱ ἀρχόντες ἐπαινέσαι ὑμᾶς ἔχουσιν, καὶ ἀντιλίψων ἔχετε τυχεῖν. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ κατανογέτες παρέμειναν αὐτῷ ἡμέρας, καὶ οὕτως ἐθάπτισεν αὐτούς. Καὶ ὑποστρέψαντες εὔρον πέτραν οὐ πάνυ ὑψηλὴν ἐν τῇ αὐτῇ ὄδῳ, ἔχουσαν εἰδῶλον τῆς Ἀρτέμιδος· ἐν αὐτῇ δὲ ὄκουν πνεύματα πολλά, καὶ ἐποίουν φαντασίας,

καὶ ἐζήτουν θυσίας· ἀπὸ δὲ ὥρας ἐννάτης· ἕως πάλιν τρίτης ὥρας οὐκ ἦν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκεῖνης. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἀνδρέας ἐμεινεν ἐν αὐτῇ σὺν τοῖς μαθηταῖς· οἱ δὲ δαίμονες ἔφυγον, ὡσπερ κέρακες, κρᾶζοντες· Ὡ βία ἀπὸ τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ πᾶνταχοῦ διώκουσιν ἡμᾶς! Ὁ δὲ Ἀνδρέας βίψας τὸ εἰδῶλον ἔστησεν σταυρὸν, καὶ ἐκαθαρίσθη ἡ πέτρα καὶ ὁ τόπος ἐκ τῶν δαιμόνων. Ἦν δὲ χωρίον (25) εὐωνύμου μέρους τῆς Νικαίας. Πλησίον αὐτῆς ἦν τόπος· δασύς· ἐν ᾧ κατοικεῖ δράκων καὶ πλήθος δαιμόνων, καὶ οἱ

Ὁ δὲ Ἀνδρέας τὴν ἡμέραν ἐδίδασκε τοὺς προσερχομένους, καὶ ἴατο τοὺς ἀσθενοῦντας· τὰς δὲ νύκτας ἐξήρχετο εἰς τὸ ὄρος τὸ πρὸς ἀνατολάς, κακεῖ σὺν τοῖς μαθηταῖς προσηύχετο τῷ Θεῷ συνεργῆσαι αὐτῷ, ὅτι πολλοὶ ἀνθίσταντο αὐτῷ. Ἐγένετο δὲ ἑορτὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔθυσαν αὐτοῖς (26)· καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον οἱ δαίμονες εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μακέντες ἦσθιον τὰς ἰδίας αὐτῶν σάρκας πᾶς ὁ λαός· καὶ εὐθέως ἐξῆλθον πρὸς τὸ ὄρος πρὸς τὸν Ἀνδρέαν· ὀδυρόμενοι, κρᾶζοντες καὶ βοῶντες· Ἐλέησον ἡμᾶς, ἀπόστολε τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Ταῦτα οἱ ἐντόπιοι εἶ

Variae lectiones.

(24) Sic Vat. Locus emendatione indiget. Ma laerim ἐν λόγῳ τῆς πέτρας.

(25) Δασύκωμης χωρίον (sic). Vat.

(26) Subintelligo δαίμονσιν. In cod. Vat. αὐτῶν.

παράδοξως λέγουσιν, καὶ ἑτέρα τινα. Κατελθὼν ἄν ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τοῦ θρους, ἀπελθὼν ἴσθη ἐν μίση αὐτῶν, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐσφράγισεν αὐτούς. Καὶ ἐπαύσαντο ἰσθιοντες τὰς ἑαυτῶν σάρκας· καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ βάρου ἤρξατο λέγειν· Πῶς ὁμᾶς ἔχει ἐλεῆσαι ὁ Θεὸς καὶ παῦσαι τὴν ὀργὴν ταύτην ἀφ' ὑμῶν, ὃν οὐ θέλετε δέξασθαι, ἢ καὶ ἐμὲ πῶς ὑπακούσει ὑπὲρ ὑμῶν (27) παρακαλοῦντα, ὁμῶν μὴ συνευδοκοῦντα τῇ πίστει; Καὶ ἀποστῆναι προαιρουμένων ἐκ τῶν πονηρῶν ὑμῶν ἔργων διδάσκω ὁμᾶς ὁδὸν σωτηρίας· καὶ ὑμεῖς μυκτηρίζετε μὲν. Πολλὰ εἶπον ὑμῖν· Ἀποστῆτε ἀπὸ τῶν εἰδώλων· καὶ οὐ χρῆνευθεσθαι (28); οὐδ' λατρεύετε θεοὺς, ἀλλ' ὅτι δὲ δαίμονας. Οὗτοι ὡς οἰκειοὶς δουλοῖς εἰσοικισθέντες ἐν ὑμῖν τὴν ἴδιαν κακίαν ἐπεδείξαντο· ἀγαθὸν γὰρ ποιῆσαι οὐ δύνανται. Νήφατε καὶ προσ-
B ἔλθετε Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ σφραγίσσατε τῷ σημεῖοι τοῦ σταυροῦ, καὶ φεύξονται ἀφ' ὑμῶν οἱ δαίμονες· ἀποτάξαθε αὐτῶν τοὺς λόγους τὰ ἔργα, τὰς λατρείας, ὅτι σκοτεινὰ εἰσιν, καὶ ἀναλάβετε ἑπτα φωτὸς, ἵνα καὶ νῦν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὀψίᾳ βιώσῃτε καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαύσῃτε. Ταῦτα ἐνθυμεῖσθε καὶ κατανοεῖτε, καὶ τὸν τοῦτων Θεὸν προσκυνεῖτε, καὶ εὐχαριστεῖτε διὰ παντὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα· καὶ φεύξονται ἀφ' ὑμῶν οἱ δαίμονες καὶ πάντα νόσος.

Συνθεμένων οὖν αὐτῶν καὶ παρακαλοῦντων ἐπὶ τῷ προσελθεῖν αὐτοῖς (29), πάντας ἴδω. Καὶ τῇ ἐπιούριον συνήχθη πᾶς ὁ λαὸς, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, Ἰουδαῖοί τε καὶ Ἕλληνες· πάντες γὰρ συνήρχοντο. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐξελθὼν πρὸς αὐτούς καὶ στὰς εἰς τὸν χθὲς τόπον εἶπεν·
C Εἰρήνη πᾶσιν· οἱ δὲ ῥωσθέντες μὲν φωνῇ ἔκραξαν· Καὶ τῷ πνεύματι σου. Καὶ ὁ Ἀνδρέας ἤρξατο λέγειν· Τοῦ ἀγαθοῦ καὶ μένου Θεοῦ καὶ Ποιητοῦ τῶν ἀπάντων τιμήσαντος τὸν ἄνθρωπον τῇ ἰδίᾳ εἰκόνι ἐφύτευσε παράδεισον κατὰ ἀνατολὴν καὶ ἴθιετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον θεὸς αὐτῷ ἐντολὴν ἀθανασίας. Ὁ οὖν πονηρὸς διάβολος φθονήσας ἐποίησε δι' ὑπερηφανείας καὶ ὑψηλοπροσύνης παρακοῦσαι τὸν ἄνθρωπον Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος. Εἶπε γὰρ, ὅτι· Ἔσσεσθε ὡς θεοί· ὅθεν ἐτράπη εἰς φθορὰν ἐξ ἀφθαρσίας. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν παρακοῆς, τὸν Κάιν, ὃς ἐγαρχακτήρισε τὸν διάβολον. Ἐγένετο γὰρ Κάιν ἐφευρετῆς· πάντων κακῶν. Καὶ φονεύσας τὸν ἴδιον ἀδελφόν, δίκαιον θύνα καὶ ἅγιον, ἔλαθεν ἐπὶ καταδίκας, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ κακὰ ἐργάσατο. Ὅτε γὰρ τὰς ἀπαρχὰς προσέφερε τῷ Θεῷ τῶν καρπῶν, αὐτὸς τὰ κάλλιστα πρῶτος ἤσθιεν, καὶ οὕτως τῷ Θεῷ προσέφερεν· ἰδοὺ γὰρ πρῶτον κακόν. Δεύτερον δὲ, φθόνον· ἐφθόνη γὰρ τὸν ἀδελφόν· τρίτον, ὄδον, ὅτι καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς γονεῦσιν ἐδολεύσατο· τέταρτον, μίσος· μισῶν γὰρ ἐμάλετα, πῶς αὐτὸν ἀποκτενεῖ· πέμπτον, τὴν παρακοῆν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν γονέων· πολλὰ γὰρ αὐτῷ ἐλάλον, μὴ ποιεῖν ὄδον τῷ Θεῷ· ἕκτον, τὴν πλά-

dreas de monte, abiens stetit in medio eorum, et extendens manum signo crucis signavit eos. Et desiderunt manducare carnes suas; et ascendens super scamnum cœpit dicere: Quomodo potest misereri vestri Deus, et continere iram hanc a vobis, quem non vultis accipere? vel quomodo exaudiet me deprecantem pro vobis fidei non assentientibus? Et desiderantes vos recedere a pravis vestris operibus doceo viam salutis, et irridetis me. Multa dixi vobis: Recedite ab idolis; et non oportet deprecari quos adoratis deos, potius autem dæmones. Ipsi, in vobis ut in servis suis inhabitantes, propriam ostenderunt improbitatem; bonum enim facere non possunt. Mundemini et accedite ad Deum vivum et verum, signemini signo crucis et fugient a vobis dæmones; valedicite verbis, eorum operibus et obsequiis, quia tenebræ sunt, et accipite arma lucis, ut et nunc in pace et valetudine firma vivatis, et futura bona possideatis. Hæc animo condite et cogitate, et eorum Deum adorate, et in omnibus gratias agite Deo et Patri Domini nostri Jesu Christi, et sancto ejus Spiritui; et fugient a vobis dæmones et omnis ægritudo.

Assentientibus autem eis et flagitantibus ut recurreret eis, sanavit omnes. Et postridie congregatus est omnis populus, parvuli et magni, viri et mulieres, Judæi et Græci; omnes enim conveniant. Andreas autem exiens ad eos, et stans in hesterno loco ait: Pax omnibus; qui viribus prevalentes, una voce clamaverunt: Et spiritui tuo. Et Andreas cœpit dicere: Cum bonus et solus Deus et Creator omnium hominem auxisset imagine sua, plantavit paradisi ad Orientem; et ibi posuit hominem, dans ei præceptum immortalitatis. Perversus igitur diabolus, invidia flagrans, fecit per superbiam et arrogantiam ut non pareret homo Deo Creatori. Dixit enim quia *Erigitis sicut dii*; unde conversus est in corruptionem ex incorruptione. Et genuit filium inobedientiæ Cain, qui imaginem expressit diaboli. Factus est enim Cain inventor omnium malorum. Et postquam interfecit fratrem suum qui justus erat et sanctus, septem pœnas dedit, quoniam et mala septem fecerat. Cum enim primitias frugum Deo obtulit, optima ipse primus comedit, et ecce primum malum; secundum invidia, invidebat enim fratri; tertium dolus, Deum enim sefellit et parentes; quartum odium, abhorrens enim cogitabat quomodo illum interficeret; quintum inobedientia erga Deum et parentes, multa enim illi dicebant ut ne fraudem faceret erga Deum; sextum simulatio, decepit enim fratrem suum dicens, *Excavamus in campo*.

* Gen. iii, 5. * Gen. iv, 8.

Variorum lectiones.

(27) Ἡμῶν Vat.

(28) Sic explicio, quæ Vat. præbet; καὶ οὐκ ἔν

εὔγεσθε (sic).

(29) Ἐπὶ τῷ προσελθεῖν αὐτῷ Vat.

quasi ut in altum tolleretur; septimum mendacium, postquam enim interfecit, dixit ei Deus: *Ubi est Abel frater tuus?* non ignorans, sed dans ei locum pœnitentiæ; at ille non solum non curvatus est, dolens de solitudine et discessu fratris, sed et impudenter mentitus est dicens: *Nescio; numquid custos patris mei sum ego?* sic irridens Deum. Sed justus Deus septem malorum septem pœnas sumpsit. Et prima quidem, alienatio a Deo; exiit enim Cain a facie Dei; secunda autem, maledictam terram incolens, ut qui eam sanguine fratris polluerat; tertia irrequietus labor, nocte enim et die requiem non habuit; quarta, sterilitas terræ: Tellurem, ait, exercebis, nec addet ut robur suum largiatur tibi; quinta ut ederet singultus, et angina laboraret indesinente; sexta, ut trepidaret: Gemens et tremiscens eris super terram; tremens enim nec cibum nec potum poterat ad os admovere, nec aliud quid pro corpore; septima, prolixitas vitæ: volebat enim ille interfici et a tantis malis eximi; lucrum cuius pœna afflictis sit mors, celerem adducens liberationem. At Deus ait: Non sic; omnis qui interfecerit, Cain, vindicamina septem luet, id est septem vindictas absolvet, nimirum retrorsum agit Abel interfectum. Factus est Seth similis Adami justus, sapiens, bonus, mitis, doctus: ipse enim scientias afferbat. Illic genuit Enos similem sibi; propter virtutes enim illum deum vocabant. Hujus filii videntes filias Cain sunpserunt in uxores sibi. Leprosæ enim gentis filix pulchræ sunt visu. Quæ docuerunt eos paterna vitia, furari, interficere, litigare, limites ponere, civitates ædificare (primus enim Cain ædificavit civitatem), bella inferre propter unam mulierem, et mulieres certare propter unum virum. Et deinceps nati sunt gigantes: nondum enim tales terra ferebat. Et videns Deus prava opera hominum, adduxit diluvium, et aqua lavit culpam, et mundavit terram. Unum autem justum ex justo semine ortum, Noe salvavit cum uxore, et tribus filiis cum uxoribus, jubens ut faceret navim grandem. Et cum eo introduxit ex omnibus animantibus et seminibus cunctis. Reliquum autem mundum destruxit. Et multiplicatis iterum hominibus, pravissimus diabolus non cessavit impugnans genus humanum; docuit enim idololatriam et, loco boni Dei creatoris omnium, venerantur homines creaturas, potius autem dæmonem, boni et sapientes stulta et prava. Abraham autem solus, idololatriam fugiens, Deum verum adoravit, creatorem cœli et terræ et siderum omnium. Hæc enim videns et cogitans, agnovit horum Creatorem. Unde lectus est a Deo, et benedictum est semen ejus:

^o Gen. iv, 9.

Variorum lectiones.

(30) Τετάρτον Vat.

(31) Οὐδὲ ἀλλ' ὅτι τοῦ σώματος Vat.

(32) Ἀπότ', Vat. Legendum aut' ἀπότ' aut' ἀ-

νην· ἐπλάνησε γὰρ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν εἰπὼν· Διδάσκωμεν εἰς τὸ πᾶσι, δὴθεν μετεωρισθῆναι· Ἰδοὺ μὲν τὸ ψεῦδος· μετὰ γὰρ τὸ φωνεῦσαι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· Πού Ἄδελ ὁ ἀδελφός σου; οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' αὐτῷ χώραν μεταμελείας διδούς· ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐκάμθη σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τῇ μονώσει καὶ τῷ χωρισμῷ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀναιδῶς ἐψεύσατο εἰπὼν· Οὐκ οἶδα· μή φύλαξ εἰμι τοῦ ἀδελφοῦ μοι; ὡς τὸν Θεὸν μυκτηρίζων. Ὁ δὲ δίκαιος Θεὸς τῶν ἐπὶ κακῶν ἐπὶ ἔδωκεν τὰς τιμωρίας. Καὶ πρώτη μὲν, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριώσις· ἐξῆλθε γὰρ Κάιν ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· δευτέρα δὲ, ἐπὶ κατάρaton γῆν κατοικήσας; ὡς μίαντας αὐτῆν αἵματι ἀδελφικῷ· τρίτη, ἡ ἀκατάπαυστος ἐργασία· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας οὐκ εἶχεν ἀνάπαυσιν· τετάρτη (30), ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς· Ἐργάσει, φησὶ, τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει δοῦναι σοι τὴν ἰσχὴν αὐτῆς· πέμπτη, τὸ στέναι στεναγμὸν καὶ συνάγγχην ἀπαστον· ἕκτη, τὸ τρέμειν· Στένων καὶ τρέμων ἔσθ' ἐπὶ τῆς γῆς· τρέμων γὰρ οὔτε βρωτὸν οὔτε ποτὸν ἰσχυε προσενέγκαι τῷ ἴδιω σώματι, οὔτε ἄλλο τι τῷ σώματι (31)· ἑβδόμη, ἡ παρέκτασις τῆς ζωῆς· ἐκεῖνος γὰρ ἐβούλετο φωνεῦθαι καὶ ἀπαλλαγῆναι πολλῶν κακῶν· κέρδος γὰρ τοῖς καταζοιμένοις ὁ θάνατος γίνεται, ταχέαν ἐπάγων τὴν λύσιν. Ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν· Οὐχ οὕτως· πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάιν ἐπὶ ἐκδικούμενα παραλύσει, τούτέστιν, ἐπὶ ἐκδικήσεις παραλύσει, ἦτοι ἀποστρέψει τοῦ Ἄδελ φωνευθέντος· Ἐγεννήθη ὁ Σηθ ὁμοῖος τῷ Ἄδελμ, δίκαιος, σοφός, ἀκακος, πρᾶος, ἐπιστήμων· αὐτὸς γὰρ τὰς ἐπιστήμας ἔφερεν. Οὗτος ἐγέννησε τὸν Ἐνὼς ὁμοῖον αὐτῷ· διὰ γὰρ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ θεὸν αὐτὸν ἐκάλουν. Τούτου οἱ υἱοὶ ἰδόντες τὰς θυγατέρας τοῦ Κάιν ἔλαβον αὐτοῖς (32) γυναῖκας. Κελεφὸς γὰρ γένους θυγατέρας ὠραταὶ γίνονται τῇ ὕψει· Ἐκείναι δὲ ἐδίδαξαν αὐτοὺς τὰ πατρῷα κακά, ἀρπάξουσιν, φωνεύουσιν, ἐρίζουσιν, ὄρους τιθεῖναι, πόλεις οἰκοδομεῖν (πρῶτος γὰρ ὁ Κάιν ψυχοδόμησε πόλιν), πολέμους ποιεῖν διὰ μίαν γυναῖκα, καὶ γυναῖκας πολεμεῖν διὰ ἓνα ἄνδρα. Καὶ λοιπὸν ἐγεννήθησαν οἱ γίγαντες. Καὶ οὐκέτι ἔφεραν ἡ γῆ. Καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἐπήγαγε (33) τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ὕδατι κατέπλυσε τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἐκάθαρε τὴν γῆν. Ἐνα δὲ δίκαιον ὄντα ἐκ δικαίου σπέρματος, Νωὲ, περιέσωσε σὺν γυναικὶ καὶ τρισὶν υἱοῖς; μετὰ γυναικῶν, κελεύσας αὐτὸν ποιῆσαι πλοῖον μέγα. Καὶ μετ' αὐτοῦ εἰσήνεγκεν ἀπὸ παντὸς ζώου καὶ ἀπὸ παντὸς σπέρματος. Τὸν δὲ λοιπὸν ἅπαντα κόσμον ἀπώλεσεν. Καὶ πάλιν πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀρχέκακος διάβολος οὐκ ἐπαύσατο πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· ἐδίδαξε γὰρ τὰς εἰδωλολατρίας· καὶ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος τὰ πάντα προσ-

τάς.

(35) In col. Vat. hic ordo vrb. : Τὰ κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἰδὼν ὁ Θεὸς ἐπήγαγεν.

κυνούσιν οὐ ἀνθρώπου. τὰ ποιήματα, μᾶλλον δὲ θαύματα, οἱ ἄγιοι καὶ σοφοὶ τὰ ἀνόητα καὶ πονηρὰ. Ἀβραάμ δὲ μένος ἐκφυγῶν τὴν εἰδωλολατρῖαν ἐλάτρευσε. Θεῶ ἀληθινῶ, Ποιητῆ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων ἄστρον. Ταῦτα γὰρ ἐρῶν καὶ ἐνοῶν ἐπέγνω τὸν τούτων Ποιητὴν. Ὅθεν ἠγαπήθη παρὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογήθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ· καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀνέστησεν ὁ Θεὸς διδασκάλους· Θεοσεβεῖς καὶ προφῆτας, καὶ τὴν Ἰωσήφ, ὃς ἦν σώφρων. Καὶ λιμοῦ γενομένου ἔθρεψε τὴν Αἴγυπτον ἔτη ἑπτὰ. Μετὰ τούτου οἱ Αἰγύπτιοι τὸ δίκαιον σπέρμα ἐποίησαν (34) δούλους· ὅθεν ὁ ἄγαθός Θεὸς ἀνέστησε διδασκάλους Θεοσεβεῖς καὶ προφῆτας. Ἀνέστησε δὲ ἐκδικητὴν τοῦ ἰσίου ἔθνους, τὸν Μωϋσῆν, ὃς ἐποίησε τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ. Σχίσας γὰρ τὴν θάλασσαν διεβίβασε διὰ ξηρᾶς τὸν ἴδιον λαόν· καὶ καταδύσαντες αὐτοῦ· οἱ Αἰγύπτιοι εἰσηλθόν· καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ ξηρόν. Ἐπιστραφεῖς δὲ Μωϋσῆς ἀποκατέστησε τὸ ὕδωρ· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔμειναν εἰς τὸν βυθόν. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Μωϋσῆος λυτρωθεὶς τῆς δουλείας ἔμεινεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἕτη τεσσαράκοντα δύο, τρεφόμενος· οὐρανόθεν, ὃς ἰδέσθαι λόγια Θεοῦ ζώντος καὶ τὰς ἐντολάς. Τελιυτῶν δὲ Μωϋσῆς εἶπε τῷ λαῷ· *Προφήτην ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεός ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμὲ· ὅστις δὲ ἀπιστήσῃ τούτῳ τῷ προφήτῃ ἐξολοθρευθήσεται ἐκ βιβλίου ζώντων.* Καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς διάδοχον αὐτοῦ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ. Καὶ καθεξῆς· οἱ κριταὶ μέχρι Σαμουὴλ καὶ Δαυὶδ τοῦ βασιλέως, ὧ καὶ ὤμοσεν ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ἐσπύρας αὐτοῦ δοθῆναι τὴν βασιλείαν ἀδιάδοχον· καὶ μετὰ τὸν Δαυὶδ τοὺς προφῆτας πάντας, οἱ καὶ προεκήτευσαν περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ· καὶ πληρωθεισῶν (35) τῶν ἐβδομάδων τοῦ Δανιὴλ ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐψόκισεν εἰς κόρην ἀμύραντον ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἔχουσαν φύλλακα. Καὶ τεχθεὶς ἐξ αὐτῆς καὶ ἀνδρωθεὶς (36) ἐξελέσθαι ἡμᾶς μαθητάς. Ἐμείνοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ πάντα ἤδει. Καὶ πρόβλεγεν ἡμῖν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, καὶ τὴν τρίτημερον ἀνάστασιν αὐτοῦ, καὶ πῶς αὐτὸν ἐψόκισα, καὶ πάλιν τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ μετὰ δόξης πολλῆς, ἐν ἣ μέλλει ἔρχεσθαι κρίναι ζώντας· καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διδάσκων δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ἤλεγχε τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὰ τολμήματα αὐτῶν καὶ τὰς παρανομίας. Οἱ δὲ μὴ φέροντες, κρατήσαντες αὐτὸν ἐν νυκτὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ, τῷ ἡγεμόνι τῆς Ἰουδαίας. Ὁ δὲ ἀνακρίνας καὶ γνοὺς, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκεν αὐτῷ, ἤθελεν ἀπολύσει αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέκραξαν· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ δὲ Πιλάτος παρέδωκεν αὐτὸν τῷ θελήματι αὐτῶν, καὶ ἐσταύωσαν αὐτὸν αὐτοῦ (37) θελήσαντος.

A et ex eo suscitavit Deus magistros, Dei cultores et prophetas. Suscitavit autem Deus vindicatore[m] proprii generis Moysen, qui fecit signa et prodigia magna in Ægypto. Diviso enim mari, transitum præbuit populo suo per siccum; et persequentes eos Ægyptii, ingressi sunt et ipsi in mare per siccum. Conversus autem Moyses convertit undam in pristinum locum: Ægyptii autem manserunt in profundo. Et populus Moysis a servitute redemptus mansit in deserto annis quadraginta duobus, cœlitus cibum sumens, qui accepit oracula Dei vivi et præcepta. Moriens autem Moyses dixit populo: *Prophetam suscitabit Dominus ex fratribus vestris, sicut me; qui non crediderit prophetæ illi, delebitur de libro viventium* *. Et dedit eis successorem suum Jesum filium Nave; et deinceps judices usque ad Samuel et David regem, cui et juravit Dominus de fructu ventris ejus datum iri regnum perpetuum; et post David, prophetas omnes qui prophetaverunt de adventu Domini; et completis hebdomadibus Danielis, misit Deus Filium suum in mundum, et mansit in incorrupta Virgine de semine David custodem habente. Et genitus ex ea et homo factus, nos elegit discipulos. Insaniebant igitur Judæi contra eum, ipse autem noverat omnia. Et prædixit nobis omnia quæ sibi ventura erant, et post tres dies resurrectionem suam, et quo eum visuri eramus, et rursus adventum cum gloria multa, in quo venturus est judicare vivos et mortuos, et reddere unicuique secundum opera ejus. Docens autem in templo arguebat principes sacerdotum, et audacia facinora eorum et iniquitates. Ipsi autem mali ferentes, apprehensum eum nocte tradiderunt Pilato præsidi Judææ, qui judicans et sciens quia per invidiam tradiderunt eum, volebat liberare eum. Principes autem sacerdotum exclamaverunt: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris* †; *sanguis ejus super nos, et super filios nostros* ‡. Pilatus autem tradidit eum voluntati eorum, et crucifixerunt eum ipso volente (nec contradicente). Et ponentes in monumento novo signaverunt ponentes custodiam; dixit enim quia Tertia die suscitabor. Nocte autem, lucescente tertia die surrexit, relinquens testes sibi funereas vittas. Angelus autem lapidem monumenti revolvens, sedit super eum, custodes somno quasi interficiens. Mulieres autem ex nobis abierunt ad monumentum cum aromatibus festinatione magna. Et dixit eis angelus: *Surrexit Dominus; desiderantibus dicite discipulis ut abeant in Galilæam, et ibi eum videbitis sicut prædixi vobis* §. Et vidimus eum sæpenumero, suscitatum a mortuis, et comedimus cum eo et combibimus, diebus quadraginta. Et denunciavit nobis ut prædicaremus in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccato-

* Deut. xviii, 15. † Joan. xiv, 12. ‡ Matth. xvii, 25. § Matth. xxviii, 6, 7; Marc. xvi, 6, 7.

Varie lectiones.

(34) Ἐποίησαν Vat.
(35) Πληρωθέντων Vat.

(36) Ἀνδρυνθείς Vat.
(37) Fortasse excidit μή.

rum in omnes nationes, baptizantes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Et videntibus nobis hora diei tertia elevatus est, et abiit in caelum, et sedet ad dexteram Patris sui. Nos autem expectamus eum in consummationem aeternitatis. Et nunc in nomine ejus mortuos suscitamus, daemones ejicimus, et morbum omnem curamus.

εις τὸ μνημεῖον μετὰ μύρων ταχύ λαν. Καὶ εἶπεν αὐταί· (39) ὁ ἄγγελος· Ἀνάστη ὁ Κύριος· ποθοῦσιν (40) εἶπατε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἀπέλωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με θύονται, ὡς προσέπον αὐτῶ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν, κηρύξαι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, βαπτιζομένους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κατ'θεωροῦντων ἡμῶν ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας ἐπήρθη· καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Ἡμεῖς δὲ ἐκδεχόμεθα αὐτὸν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Καὶ νῦν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ νεκροὺς ἐγείρομεν, καὶ δαίμονας φυγαδεύομεν καὶ πάσαν νόσον κώμαθα.

Hæc cum dixisset Andreas, clamavit omnis populus : Spiritus sanctus in corpore tuo ; vere boni et sancti Dei apostolus es, festina ut salves nos. Ipse autem de more cum orasset, et manus imposuisset, dimisit eos. Sic Andreas faciens et docens toto biennio, et leges condens, et sanans homines, evertit idolorum delubra, et synagogam fecit ecclesiam, ædificans eam in altare (potius in ea altare), et nomen imponens Dei Genitricis; baptizavit quoque populum multum, et ordinavit presbyterus et diaconos, et Dracontium episcopum. Dracontius autem postea-martyrium subiit, circa duodecimam mensis Maii diem. Unde clerici Magnæ Ecclesiæ hæc mihi narraverunt, sed et multa alia signa Andree.

A Nicæa autem solvens abiit Nicomediam, et fratres obviaverunt ei. Cum paucis diebus confirmasset eos, æquora corripens abiit Chalcedonem. Et cum Callistus quidam a-dæmone cæsus esset et decessisset, Andreas illum per preces suscitavit, et artes principis dæmoniorum infamia notavit. In ipsa autem civitate Bithyniæ commorans, Tychicum constituit episcopum. Et rursus solvens, Ponticum mare navigio currens, Heracleam venit. Et ibi cum docuisset quosdam, abiit Cromnam quæ nunc Amastra vocatur. Et ingrediens civitatem, invenit discipulos paucos, et mansit apud eos. Civitas autem solum Judæorum plena erat. Audientes autem quia Andreas venit, qui carcerem solvit, et vinclos adduxit, congregati sunt, et stantes domum erant incensuri. Andream autem accipientes, percusserunt lapidibus trahentes, et veluti canes carnem ejus mordentes. Unus autem ex eis momordit et amputavit digitum dexteræ manus ejus. Et usque hodie propter hoc anthropophagi vocantur. Trahentes autem eum per omnem civitatem, percutientes, lapidantes, mordentes, semimortuum projecerunt extra civitatem. Et statim apparuit ei Dominus dicens : Surge, discipule mei,

Καὶ θέντες εἰς μνημεῖον καινὸν ἐσφραγίσαντο παραστήσαντες φύλακας. Εἶπε γὰρ, ὅτι Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγείρομαι. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐπιφασκούσης (38) τῆς τρίτης ἡμέρας ἀγέστη, καταλείψας μάρτυρας αὐτοῦ ἐὰ ἐντάφια. Ἄγγελος δὲ τὸν λίθον τοῦ μνημείου ἀποκυλλίσας, ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ, τοὺς φύλακας τῶ ὑπνῶ ἀπονεκρώσας. Γυναῖκες δὲ ἐξ ἡμῶν ἀπέπληθον

Ταῦτα τοῦ Ἀνδρείου εἰπόντος ἀνέκραξε πᾶς ὁ λαός· Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ σώματι σου· ἀληθῶς ἁγίου καὶ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἀπόστολος εἶ· τάχυνον εἰς τὸ σωθῆναι ἡμᾶς. Ὁ δὲ συνθήως ἐπευξάμενος χειροθετῶν ἀπέλυεν αὐτούς· Οὕτως ὁ Ἀνδρέας ποῶν καὶ διδάσκων διετίαν ἔλην καὶ νομοθετῶν καὶ κώμηνος τοὺς ἀνθρώπους κατέλυεν εἰδωλεία, καὶ τὴν συναγωγὴν ἐποίησεν ἐκκλησίαν, ἰδρύσας αὐτὴν εἰς θυσιαστήριον καὶ ὀνομάσας Τῆς Θεοτόκου· ἐδάπτισεν τε λαὸν πολὺν, καὶ χειροτόνησε πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ Δρακόντιον ἐπίσκοπον. Δρακόντιος δὲ ἔπειτα ἐμάρτύρησε κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Μαῖου μηνός. Δι' ὃ οἱ κληρικοὶ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας ταῦτά μοι διηγούοντα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θαύματα τοῦ Ἀνδρείου.

Ἀπὸ δὲ Νικαίας ἀπάρας ἀπῆλθεν εἰς Νικομήδειαν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ προσηύχθησαν αὐτῷ. Ὀλίγαις δὲ ἡμέραις ἐπιστηρίξας αὐτοὺς παραπλήτων ἀπῆλθεν εἰς Καλχηδόνα. Καὶ Καλλίστου τινὸς ὑπὸ δαίμονος πληγέντος καὶ ἀποθανόντος, ὁ Ἀνδρέας τοῦτον δι' εὐχῆς ἀνέστησεν, καὶ τὰς τέχνας τοῦ ἀρχοντος τῶν δαιμόνων ἐσθηλέτευσεν. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν πόλιν τῆς Βιθυνίας διατρίψας κατέστησε τὸν Τυχικὸν ἐπίσκοπον. Καὶ πάλιν ἀπάρας πλέων τὴν Ποντικὴν θάλασσαν ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν. Κάκεῖ τινὰς μαθητεύσας ἀνῆλθεν εἰς Κρῶμναν, νῦν δὲ καλουμένην Ἀμαστραν. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν εὗρε μαθητὰς ὀλίγους· καὶ ἔμεινε παρ' αὐτοῖς. Ἡ δὲ πόλις πλήρης Ἰουδαίων μόνων. Ἀκούσαντες δὲ, ὅτι Ἀνδρέας παρεγένετο, ὁ ἀνοίξας τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐξαγαγὼν τοὺς δεσμώτας, ἐπισυναχθέντες καὶ ἐπιστάντες ἔμελλον καὶ τὴν οἰκίαν ἐμπρῆσαι. Τὸν δὲ Ἀνδρέαν ἐπιλαβόμενοι ἔτυπτον μετὰ λίθων σύροντες καὶ ὡς ἐπὶ κυνῶν δάκνοντες τὰς σάρκας αὐτοῦ. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἔδακεν καὶ ἀπέκοψεν τὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἕως τῆς σήμερον διὰ τοῦτο ἀνθρωποφάγοι καλοῦνται. Σύραντες δὲ αὐτὸν καθ' ἑλῆς τῆς πόλεως, τύπτοντες, λιθάζοντες, δάκνοντες, λοιπὸν ἡμιθανῆ τυγχάνοντα ἐβόησαν ἔξω

Variae lectiones.

(38) Ἐπιφασκούσης Vat.
(39) Αὐτοῖς Vat.

(40) Correct lect. Vat. ποθεῖσαι.

της πόλεως. Καὶ εὐθὺς ἐφάνη αὐτῷ ὁ Κύριος λέγων· Ἀνάστα, μαθητά μου, καὶ εἰσελθε πρὸς αὐτοῦς, καὶ μὴ φοβηθῆς αὐτούς· ἐγὼ γάρ εἰμι μετὰ σοῦ. Καὶ τὸν δάκτυλον ἀποκατέστησεν αὐτῷ. Ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀνδρέας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ ἰδόντες τὴν ὑπόμοχλιν αὐτοῦ καὶ τὸ πρῶον καὶ πῶς παρεκάλει αὐτούς, κατενόησαν καὶ ἤρξαντο ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ ἀκούσαντες τῆς διδασκαλίας ἐξεπλάγησαν. Ἡρμήνευε γὰρ τὰς Γραφάς, καὶ ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, ἔωθεν ἐπισωρευόμενοι, φέροντες ἀσθενεῖς, οὓς ὁ Ἀνδρέας τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ ἴστω. Ἐδρεθέντος δὲ πεφρονεμένου ἀνθρώπου μέσον τῆς πόλεως, καὶ ζητουμένου τοῦ φονέως, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὀδυρομένης καὶ τοῦ λαοῦ περιβρόντος, παρακληθεὶς ὁ Ἀνδρέας παρεγένετο, καὶ προσευξάμενος, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ ἤγειρε τὸν νεκρὸν καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον. Ὁδῶς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἠὲξήθη καὶ ἐπλατύνθη. Ἐχειρότονησε δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ οὕτως ἐξῆλθεν εἰς τὸν Ζάλιχον (41). Καὶ ἀκούσαντες οἱ Ἀμισινοὶ προῦπήνησαν αὐτῷ χαίροντες, καὶ εὐφημοῦντες ἤγαγον εἰς τὴν ξενίαν.

Ἀπὸ δὲ Ἀμισοῦ (42) προπεμπόμενος ἀπῆλθεν εἰς Τραπεζοῦντα. Ἄνθρωποι δὲ ἐκεῖ ἀνόητοι· πλὴν τινες ἐδέξαντο τὸν λόγον. Καὶ ἦλθεν εἰς Νεοκαισάρειαν. Καὶ κηρύξας αὐτοῖς τὸν λόγον τινὲς ὄλιγοι ἰδέξαντο. Ἐκειθεν ἀνῆλθεν εἰς Ἀμουσάτον, πόλιν τῆς παραθαλασσίας μεγάλην. ὄντες δὲ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες πολλοὶ καὶ φιλόσοφοι ἀντέλεγον τῷ Ἀνδρέᾳ. Ὁ δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἄνθρωποι κατανοήσατε τὸ ἀσύστατον τῶν θεῶν ὁμῶν, ὅτι εἰς ἀλλήλους μάχονται. Τὰ δὲ μαχόμενα ἀλλήλων, εἴθε ὁ δὲ εἰς θεοῦ ἀγαθῆς ὡν ἀγαθὰ παράγει. Κατανοήσατε, τίς ὁ στοιχεῖα ποιήσας καὶ ἐνώσας καὶ ἐξ αὐτῶν συστησάμενος τὴν ἐπιγειὸν κτίσιν. Κατανοήσατε τὸν δρόμον τῶν φωστῆρων καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ τίς ὁ τάξας αὐτοῖς τὸν ἄλκτον καὶ ἴσον δρόμον, ὅτι ἀψυχὰ εἰσι καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν κινεῦνται, καὶ ὅτι τὸ πολυάρχον καὶ ἀσύστατον. Ἐκλάβετε οὖν ὁδοῦ ἀγαθῆς τῷ νόμῳ Μωσέως, ὅτι εἰρήνην παρέχει τῷ στοιχοῦντι· πιστεύσατε τοῖς προφήταις, ὅτι ἀλήθειαν διδάσκουσιν, καὶ ζωὴν καὶ εἰρήνην αἰώνιον. Θεωρεῖτε, ὅτι τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ δαίμονες καὶ πάθη φυγαδεύονται. Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πολλὰς καὶ μαθητεύσας πολλοὺς, ἀφῆκε αὐτοὺς ἀνῆλθεν εἰς Ἱερουσόλυμα.

Καὶ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Ἀνδρέας καὶ Σίμων ὁ Χανανίτης καὶ Μαθθίας καὶ Θαδδαῖος ἔμειναν ἐκεῖ πρὸς Ἀβγαρον· οἱ δὲ λοιποὶ διερχόμενοι τὰς πόλεις διδάσκοντες καὶ θαυματοουργοῦντες κατῆλθον εἰς Ἰβηρίαν καὶ εἰς τὸν Φάσιν, καὶ μεθ' ἡμέρας εἰς Σουσανίαν. Οἱ δὲ ἄνδρες τοῦ ἔθνους ἐκείνου ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐκρατοῦντο. Εὐπειθῆς δὲ ἡ γυναικεία φύσις, καὶ ταχὺ ὑπήκουσαν (43). Ἐμείνε δὲ ὁ Μαθθαῖος σὺν μαθηταῖς εἰς τὰς χώρας ἐκείνας διδάσκων

et ingredi ad eos, et ne timueris eos; ego enim tecum sum. Et digitum restituit ei. Surgens igitur Andreas ingressus est civitatem. Et videntes patientiam ejus et mansuetudinem, et quomodo vocabat eos, compuncti sunt, et cœperunt audire eum. Et audientes doctrinam commoti sunt. Interpretabatur enim Scripturas; et acceperunt verbum Christi, ab aurora cocervati, portantes infirmos quos Andreas invocatione Christi sanavit. Invenit autem interfecto homine in medio civitatis, et quæsito interfectore ejus, et uxore illius lamentante, et populo circumfuso, venit advocatus Andreas, et cum orasset, invocatione Christi mortuum excitavit, et multi crediderunt in Dominum. Sic sermo Dei crescebat et divulgabatur. Ordinavit autem ex eis presbyteros et diaconos et sic abiit Zalichum. Et audientes Amiseni obviaverunt ei gaudentes, et adgratulantes adduxerunt in hospitium.

Ab Amiso autem cum honore deductus venit Trapezuntem. Viri autem hic stulti erant; vix quidam acceperunt verbum. Et venit Neocæsaream. Et cum prædicasset eis verbum, pauci quidam receperunt. Inde abiit Amusatam civitatem in littore maris grandem. Stantes autem in ea Græci multi et philosophi contradixerunt Andreas. Qui dixit eis: Vos ipsi considerate inconstantiam deorum vestrorum, quia inter se decertant; quod autem pugnetur inter eos, invidia facit; Deus autem bonus existens, bona gignit. Cogitate quis elementa creavit et univit, et ex eis constituit terrenas creaturas. Mente tractate cursum luminarium et siderum, et quis ordinavit eis incessabilem et æqualem cursum, quia inanima sunt, nec a semetipsis voluntur, et quia a plurimis reguntur, nec inter se cohærent. Viam bonam carpatis per legem Moysis, quia pacem præbet ambulanti in ea; credite prophetis quia veritatem docent, et vitam, et pacem æternam. Considerate quia in nomine Christi mortui excitantur, et dæmones et dolores in fugam vertuntur. Cum mansisset inter eos, diebus multis, et multos docuisset, relinquens eos abiit Hierosolymam.

Et post Pentecosten, Andreas et Simon Cananites, et Matthias et Thaddeus manserunt ibi (Edessæ) apud Augaram; cæteri percurrentes civitates et prodigia facientes pervenerunt in Iberiam et in Phasin, et post dies in Susaniam. Viri autem gentis hujus mulieribus mancipantur. Persuasus facilis est feminea natura, et cito acquieverunt. Mansit autem Matthias cum discipulis in regionibus illis docens, et signa faciens multa.

Varie lectiones.

(41) Ap. Ptolemæum de situ Galatiæ Ζαλίχος.

(42) Ἀμισοῦ Vat.

(43) Ὑπήκουσαν Vat.

Simon autem et Andreas abierunt in Salaniam, et in civitatem Phustam. Et multa prodigia cum fecissent, et multos docuissent, abierunt in Abasgiam. Et ingredientiēs Sebastopolim magnam, docuerunt verbum Dei. Andreas autem, relicto ibi Simone, abiit ipse cum discipulis in Zecchiam. Zecchii autem rudes homines et barbari, et usque nunc increduli dimidi. Andreas autem erant interfectori, nisi vidissent egestatem eius et mansuetudinam et studium. Cæterum relinquens eos, adiit Sagdæos superiores. Viri autem dociles et mites, et cum gaudio susceperunt verbum. Et venit Bosporum civitatem prope mare, quam et ipsi attingimus. Et ii videntes prodigia quæ faciebat, et divinitus inspiratum verbum, cito crediderunt, ut ipsi nobis narraverunt. Ostenderunt autem nobis arcam nomen habentem inscriptum Simonis apostoli, contumeliatam ad fundamenta templi Sanctorum Apostolorum amplissimi, reliquias habentem. Et dederunt nobis ex eis. Est et aliud sepulcrum Nicopsi Zecchiæ, titulum habens Simonis Cananitæ, et ipsum habens reliquias. Andreas autem a Bosporo venit Theudesia civitatem, viris numerosam, philosophiæ deditam, regem habentem Sarmatam. Pauci autem ex eis crediderunt, et relinquens eos abiit Chersonem, ut ipsi nobis narraverunt. Theudesia autem hodie nec vestigium hominis in se habet. Facile circumventa gens Chersacum, et usque hodie fortes contra fidem, deceptores, et omni vento circumducti. Andreas autem mansit apud eos compluribus diebus, et reversus est Bosporum, et invento Chersaimo navi, transiit Sinopen. Et post paucos dies, confirmatis illis, constituit episcopum Philologum.

εις Σινώπην. Καὶ ποιῆσα: ὀλίγας ἡμέρας καὶ ἐπιστηρίξας αὐτοὺς κατέστησεν αὐτοῖς ἐπίσκοπον τὸν Φιλόλογον.

Et sic confirmans Ecclesiam, pervenit Byzantium: tunc autem florebat Argypopolis. Constituit eis Stachyn episcopum, et in arce Byzantina dedicavit oratorium beatæ Dei Genitricis, quod usque hodie exstat. Exinde abiens venit Heracleam Thraciæ. Et post dies aliquot abiit. Percurrens autem civitates Macedoniæ, docens, exhortans et sanans, adificans quoque ecclesias et dedicans altaria, et ungens sacerdotes, venit Peloponnesum usque Patras, sub Ægeate Patrarum proconsule.

Ingressus est autem Andreas cum discipulis suis, et excepit eos vir Sosius nomine, quem sanavit Andreas lethali infirmitate. Peragrans autem civitatem, vidit hominem projectum in stercore paralyticum: et progressus ad eum Andreas, et dans ei manum erexit per invocationem Christi. Et hoc per famam vulgato, Maximilla proconsulis uxor misit fidam suam Ephidamiam, idoneam ad

καὶ ποῶν θαύματα πολλὰ. Ὁ δὲ Σίμων καὶ Ἀνδρέας ἀπῆλθον εἰς Σαλανίαν καὶ εἰς Φούσταν πόλιν. Καὶ πολλὰ θαύματα ἐργασάμενοι καὶ πολλοὺς μαθητεύσαντες ἀπῆλθον εἰς Ἀβασγίαν. Καὶ εἰσελθόντες εἰς Σεβαστόπολιν τὴν μεγάλην ἐδίδαξαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Ἀνδρέας καταλείψας τὸν Σίμωνα ἐκεῖ, σὺν μαθηταῖς αὐτῶς ἐξῆλθεν εἰς Ζηχλίαν. Οἱ δὲ Ζηχχοὶ σκληροὶ ἄνθρωποι καὶ βάρβαροι καὶ ἕως τοῦ νῦν ἄπιστοι ἡμεῖς. Ἐμελλόν δὲ τὸν Ἀνδρέαν φονεύειν, εἰ μὴ ἑώρων τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὸ πρᾶον καὶ τὴν ἀκτῆσιν αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν ἀφελὶς αὐτοὺς κατῆλθεν εἰς Σουγδαίους τοὺς ἄνω. Οἱ δὲ ἄνθρωποι εὐπειθεῖς καὶ ἡμεροὶ, καὶ μετὰ χαρᾶς ἐδέξαντο τὸν λόγον. Καὶ ἦλθεν εἰς Βόσπορον, πόλιν πέραν τοῦ πόντου, εἰς ἣν καὶ ἡμεῖς ἐφθάσαμεν. Κάκεινοι θεωρήσαντες τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τὸν θεόπνευστον λόγον, ταχὺ ὑπήκουσαν, ὡς αὐτοὶ ἡμῖν διηγούντο. Ἐδεῖξαν δὲ ἡμῖν λάρνακα ἐπιγραφὴν ἔχουσαν Σίμωνος ἀποστόλου εἰς θεμέλια κερωσμένην ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πάνυ μεγάλου, ἔχουσαν λείψανα. Καὶ ἔδωκεν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν. Ἔστιν δὲ καὶ ἕτερος τάφος εἰς Νικοψίν τῆς Ζηχχίας ἐπιγραφὴν ἔχων Σίμωνος Κανανίτου, καὶ αὐτῶς ἔχων λείψανα. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἀπὸ Βοσπόρου κατῆλθεν εἰς Θεουδέσιαν τὴν πόλιν, πολὺ ἄνδρον καὶ φιλόσοφον, ἔχουσαν βασιλεῖα Σαυρομάτην. Ὀλίγοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν εἰς Χερσῶνα, ὡς αὐτοὶ ἡμῖν διηγῆσαντο. Ἡ δὲ Θεουδέσια σήμερον οὐδὲ ἴχνος ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ ἔχει. Εὐπερίστατον δὲ εἶνος, οἱ Χέρσακες, καὶ ἰσχυροὶ μέχρι τῆς σήμερον πρὸς πίστιν, ψεύσται καὶ παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμενοι. Ὁ δὲ Ἀνδρέας, ποιήσας παρ' αὐτοῖς ἡμέρας ἱκανὰς, ὑπέστρεψεν εἰς Βόσπορον, καὶ εὐρῶν πλοῖον Χερσακινὸν ἐπέρασεν

Καὶ οὕτως ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας κατῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον· τότε δὲ ἡ Ἀργυρόπολις ἦνθει. Κατέστησε δὲ αὐτοῖς τὸν Στάχυν ἐπίσκοπον, καὶ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Βυζαντίου καθιέρωσεν εὐκτῆριον τῆς ἁγίας Θεοτόκου, ὃ ἐστὶ μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκεῖθεν τε ἐξελθὼν κατῆλθεν εἰς Ἡράκλειαν τῆς Θράκης. Καὶ ποιήσας ἡμέρας τινὰς ἐξῆλθεν. Περιερχόμενος δὲ (44) τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας διδάσκων, παρακαλῶν καὶ ἰώμενος, κτεῖζων τε ἐκκλησίας καὶ καθιερῶν θυσιαστήρια καὶ χρίων ἱερεῖς κατῆλθε μέχρι Πελοποννήσου ἐν Πάτραις, ἐπὶ Διγέτου ἀνθυπάτου Πατρῶν.

Εἰσῆλθε δὲ ὁ Ἀνδρέας μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ προσελάβετο αὐτοὺς ἀνὴρ ὀνόματι Σώσιος, ὃν ἴασατο Ἀνδρέας ἀπὸ ἀσθενείας θανατικῆς. Διερχόμενος δὲ τὴν πόλιν εἶδεν ἄνθρωπον ἐρριμένον ἐπὶ τῆς κοπρίας περιελελυμένον· καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας, δοὺς τε αὐτῷ χεῖρα ἀνέστησε τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τούτου διαφημισθέντος Μαξιμίλλα, ἡ γυνὴ ἀνθυπάτου, ἔπεμψε τὴν πιστὴν

Variæ lectiones.

(44) Δὲ addidi, quo expeditius sermo procedat. Abest a cod. Vat.

αὐτῆς Ἐφιδάμιαν (45), ἰκανῆς ὡσαν ἰδεῖν καὶ λαλῆσαι καὶ ἀκοῦσαι τοῦ Ἀνδρέου. Ἐλθοῦσα δὲ ἡ Ἐφιδάμια κατήχησε τὸν Σώσιον, μαθητὴν τοῦ Ἀνδρέου, πρὸς ὃν ἐξεκρίτετο. Ὁ δὲ κατήχησεν αὐτὴν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδίαν ἱστοίαν, καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν. Καὶ προσοῦσα εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἤκουσε τῶν λόγων αὐτοῦ· καὶ ἀπήγγειλε πρὸς (46) τὴν κυρίαν αὐτῆς. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἠσθένησε Μαξιμίλλα, ἡ γυνὴ τοῦ ἀνθυπάτου. Καὶ τῶν ἱατρῶν ἀποκαμόντων ἀπογνωσθεῖσα ἀπέστειλε τὴν Ἐφιδάμιαν καὶ προσκαλεῖται τὸν Ἀνδρέαν. Ὁ δὲ συνῆλθεν αὐτῇ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν εὗρε τὸν ἀνθυπάτου κρατοῦντα μάχαιραν καὶ ἐκδεχόμενον τὸν θάνατον τῆς ἑαυτοῦ γυναίκος, βουλόμενον (47) ἑαυτὸν ἀνελεῖν, συνθηξόμενόν αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἀνδρέας πρὸς τὴν φωνὴν εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀπόστρεψόν τὴν μάχαιραν, τέκνον, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ ἐπιβάλεσαι Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πιστεύσας αὐτῷ. Ἐπειμίμησε δὲ τῷ πυρετῷ λέγων· Ἀπόσθηθι ἀπ' αὐτῆς, ὁ πυρετός. Καὶ ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ εὐθὺς ἔβρωσεν· καὶ μετ' ὀλίγον ἐζήτησε φαγεῖν, καὶ παραχρῆμα ἠγέρθη. Τοῦτο θεωρήσαντες πολλοὶ ἐπίστευσαν. Ὁ δὲ Αἰγαῆτης ὡς ἱατρῷ προσεῖπε τῷ Ἀνδρέῳ· ἦν γὰρ Ἕλλην, καὶ οὐκ ἤθελε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκοῦειν. Ἐίδου δὲ αὐτῷ ὡς χιλιούς χρυσοῦς εἰπὼν· Λάβε τὸν μισθόν σου. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεδέξατο (48) εἰπὼν· Ἡμεῖς δωρεὰν ἐλάβομεν, δωρεὰν δίδομεν. Προσέειπε δὲ μᾶλλον, εἰ δύνασαι, σεαυτὸν τῷ Θεῷ. Ἐκείθεν τε ἐξεληθὼντας ὑπεβάσταζον τὸν Ἀνδρέαν· ἦν γὰρ πρεσβύτερος. Καὶ ὄρῳ τινα εἰς τὸν ἐμβολὸν κατακαίμενον καὶ προσαιτούντα, ὅστις εἶχε χρόνους πολλοὺς παραλυτικῶς (49). Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας· Ἰάταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χεῖρα· εὐθὺς δὲ ἐγένετο ὑγιής ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἔτρεχε διὰ μέσην τῆς πόλεως, δεικνύων ἑαυτὸν καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον μετὰ γυναίκος καὶ παιδίου τυφλοῦς. Καὶ ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψαν, καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ δοξάζοντες καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν. Θεωροῦντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο θαυμάζοντες, καὶ πολλοὶ ἐπίστευον. Καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς τὸν λιμένα, ὅτι τινες τῶν ἀρχαίων εὐγενῆς ἐλεπρώθη· καὶ μὴ φέροντες τὴν δυσωδίαν αὐτοῦ ἔθηκον αὐτὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας· καὶ οὐδεὶς αὐτῷ πλησιᾶσαι δύναται, ἀλλ' ὅταν προσφέρωσιν αὐτῷ τὴν τροφήν, τὰς βίνας αὐτῶν κρατοῦντες, ταχέως ἀναχωροῦσιν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀνδρέας καὶ σπλαγχνισθεὶς ἀπῆλθε πρὸς αὐτόν· συνῆλθεν δὲ καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ λαοῦ πολλοί. Ὁ δὲ Ἀνδρέας ἐγγίσας αὐτῷ λέγει· Ἰάταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός ὁ ἀνάστα. Καὶ εὐθὺς ἀνέστη ὑγιής. Καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔλουσεν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὡσεὶ παιδαρίου μικροῦ, καὶ ἐκαθάρισθη. Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶπεν αὐτῷ· Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἀμαρτίας σου, πεπιστευκώς τῷ Χριστῷ. Καὶ βαπτισθεὶς εὐχαριστῶν ἠκολούθει.

Variae lectiones.

(45) Et Ἐφιδάμια et Ἐφιδάμια in cod. nuncupatur.

(46) Πρὸς addendum erat. Non est in cod.

(47) Βουλόμενος Vat.

(48) Ὁ δὲ οὐ κατεδέξατο Vat.

(49) Παραλυτικῶς Vat.

A videndum et loquendum et audiendum Andream. Abiens autem Ephidamia occurrit Sosio, Andree discipulo, apud quem hospitabatur. Qui docuit eam verbum Dei, et propriam curationem, et adduxit eam ad Andream. Et procedens ad pedes ejus, addidit verba illius, et nuntiavit dominæ suæ. Post dies aliquot, infirmata est Maximilla uxor proconsulis. Et medicis laborem recusantibus, sciens illa misit Ephidamiam, et advocavit Andream. Qui venit ad eam cum discipulis suis. Et ingrediens domum, invenit proconsulem tenentem gladium, et exspectantem uxoris suæ obitum, volentem seipsum interficere, commoriturum ei. Andreas autem benigna voce dixit ei : Convertite gladium, filii, in locum suum, et invoca Deum cœli et terræ credens ei. Comminatus est autem febrī dicens : Recede ab ea, febris. Et imposuit illi manus, et statim sudavit, et post aliquantulum postulavit cibum, et confestim surrexit. Quod videntes multi crediderunt. Ægeates autem accessit ad Andream velut ad medicum ; erat enim Græcus, et nolebat audire verbum Dei. Dabat autem ei quasi mille aureos dicens : Accipe mercedem tuam. Qui non accepit dicens : Nos donum accepimus, donum damus ; sed potius offer teipsum Deo, si potes. Et inde exeuntes, portabant Andream, erat enim senex. Et vidit quemdam in porticu jacentem, et eleemosynam petentem, et tempora multa habentem in paralyti. Et ait illi Andreas : Sanat te Jesus Christus. Et præbuit illi manum ; confestim autem sanus factus est vir, et currebat per mediam civitatem, ostendens seipsum et laudans Deum. Et procedens inde, vidit hominem cum muliere et puero cæcos. Et tetigit oculos eorum, et cito videntur, et seq̄ebantur eum laudantes Deum, et gratias illi agentes. Videntes autem turbæ commotæ sunt admirantes, et multi crediderunt. Et orant eum ut ad portum veniat, quia unus senex nobilis lepra afficiebatur, et non ferentes fœtorem ejus, posuerunt eum super stercus : et nemo potest appropinquare ei, sed quando afferunt ei cibum, nasum tenentes, citius recedent. Audiens hæc Andreas, et misericordia motus, abiit ad eum ; secuti sunt autem et alii multi ex plebe. Andreas accedens ad eum dixit : Sanat te Jesus Christus. surge. Et confestim surrexit sanus. Et accipiens eum lavit in mari ; et facta est caro ejus sicut caro parvuli et mundatus est. Andreas autem ait ei : Circumda tibi vestimentum tuum, et ablue culpas tuas credens Christo. Et baptizatus, gratias agens, secutus est eum.

Vulgatis autem his prodigiis factis, et iis qui A sanati erant clamantibus in universa Patrarum Achaia civitate, et in omni regione illa, attulerunt ei daemonicos et infirmos; et verbum charitatis contestans eis, et docens, invocatione Christi sanavit omnes. Subvertebant autem templa idolorum, et conterebant stautus aureas et argenteas, et libros incendebant. Et divitias multas auferunt ad Andream, qui per manus discipulorum dividebat eas orphanis et viduis, et in aedificationem ecclesiarum; et nihil earum ipsius opus erat, nisi quod esset necessarium. Tradidit autem eis Testamentum Vetus et Evangelium; et postquam ordinasset eis sacerdotes et diaconos, jussit ecclesiam fieri magnam, mandans ut in muris describeretur Testamentum Vetus et Novum, ut indigenae testantur, usque hodie traditionem habentes.

Proconsul autem Aegaeus, postquam sanata est uxor ejus, abiit Romam ad Caesarem Neronem. Habebat autem fratrem nomine Stratoclem, Athenis versantem educationis gratia. Dum proconsul Romae degeret, Stratocles rediit ab Athenis Patras: quod servum habebat charissimum, nomine Alcamanam. Agitatus autem a daemone Alcamanas volvebatur spumans; quem videns Stratocles contristatus est usque ad mortem, et ambigebat quid ageret. Maximilla autem, soror ejus, nuntiavit ei quae de Andrea erant, et quomodo sanata est a lethali febre. Qui audiens advocavit Andream. Ille superveniens, comminatus est immundo spiritui dicens: In nomine Jesu Christi, exi ab hoc homine, et ne amplius introeas in eum. Et statim exiit spiritus, et sanatus est, ex illa hora. Tunc Stratocles credidit cum omni domo sua, et baptizatus est ipse et Maximilla soror ejus, et Ephidamia, et turbae multae, et erant omni tempore cum Andrea et fratribus laetantes. Andreas autem nocte et die hortabatur, et commonefaciebat omnes ut in fide manerent, et custodirent legem et Evangelium, et curarent animam, corpus autem despicerent, ut puri essent, temperantes, virgines, sapientes, injustitiam paterentur nec facerent, non garrirerent, nec mentirentur, sed indesinenter orarent. Maximilla autem non secernebatur ab eis.

Inter haec Aegaeus revertitur ab (invisendo) Caesare, et statim accessit ad uxorem suam Maximillam; quae viam Christi tenens, non suscepit eum, et se finxit aegram. Diebus autem transactis, et nolente ipsa dormire cum Aegaeo, ipse anxius haerebat. Et unus vernaculorum dixit ei quae circa Andream erant, quia frater tuus, et uxor tua, et tota domus tua Deo Andreae adhaeserunt, et casti-

Διαδοχῶν οὖν αὐτῶν τῶν θαυμάτων [τῶν] γενομένων καὶ τῶν λαθόντων βωόντων ἐν πάσαις ταῖς Πάτραις τῆς Ἀχαιῆς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ γῆ ἰκαίνη, προσέφερον αὐτῷ τοὺς δαιμονίωντας καὶ ἀσθενοῦντας· καὶ τὸν λόγον τῆς χάριτος διαμαρτυρούμενος αὐτοῖς καὶ κατηγῶν, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ πάντας ἴατο. Κατέστρεφον δὲ τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων, καὶ κατέκλειον τὰ ξόανα τὰ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, καὶ κατέκλειον τὰς βίβλους. Καὶ πολλὰ χρήματα προσέφερον τῷ Ἀνδρέᾳ· ὁ δὲ διὰ τῶν μαθητῶν ἐδίδου αὐτὰ τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ταῖς χήραις καὶ εἰς κτίσιν ἐκκλησιῶν· καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἐχρῶντο, εἰ μὴ τῆ (50) ἦν ἀναγκαῖον. Παρεδίβου δὲ αὐτοῖς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ χειροτονήσας αὐτοῖς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐκέλευσεν ἐκκλησίαν γενέσθαι μεγάλην, κελεύσας γράφει ἐν τοῖς τοίχοις τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὴν Νέαν, ὡς οἱ ἐντόπιιοι μαρτυροῦσιν, μέχρι τῆς σήμερον τὴν παράδοσιν ἔχοντες.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος Αἰγαέτης φημι ἐπὶ λαθῆναι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐξηδήμησεν εἰς (51) τὴν Ῥώμην πρὸς τὸν Καίσαρα Νέρωνα. Ἔσχε δὲ ἀδελφὸν ἄνοματι Στρατοκλήν, ὃς ἦν Ἀθηναῖς παιδείας χάριν. Τοῦ δὲ ἀνθυπάτου ὄντος ἐν Ῥώμῃ ὁ Στρατοκλῆς ἐπανῆλθεν ἀπὸ Ἀθηνῶν ἐν Πάτραις· ὃς εἶχε δοῦλον πάνυ ἀγαπητὸν ὀνόματι Ἀлкаμανάν. Κρουσθεὶς δὲ ὑπὸ δαίμονος ὁ Ἀлкаμανάς ἐκυλίετο ἀφρίζων· ὃν ἰδὼν ὁ Στρατοκλῆς ἐλυπήθη ἕως θανάτου, καὶ διεπόρει τί πράξει. Μαξιμίλλα δὲ, ἡ νύμφη αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρέαν, καὶ πῶς ἴσθη ἀπὸ τοῦ θανατικοῦ πυρετοῦ. Ὁ δὲ ἀκούσας προσεκαλέσατο τὸν Ἀνδρέαν. Ὁ δὲ παρεγενόμενος ἐπετίμησε τῷ Ἀκαθάρτῳ πνεύματι εἰπὼν· Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔξελθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ μηκέτι εἰσελθῆς εἰς αὐτόν. Καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐξῆλθεν, καὶ ἴσθη ἀπὸ τῆς ὥρας ἰκαίνης. Τότε ὁ Στρατοκλῆς ἐπίστευσε σὺν ὅλῃ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ ἡ Μαξιμίλλα, ἡ νύμφη αὐτοῦ, καὶ Ἐφιδαμία καὶ πλήθη πολλὰ, καὶ ἦσαν διὰ παντός σὺν τῷ Ἀνδρέᾳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀγαλλιώμενοι. Ὁ δὲ Ἀνδρέας νυκτὸς καὶ ἡμέρας παρεκάλει καὶ ἐνουθέτει πάντας, ἐμμένειν τῇ πίστει καὶ φυλάσσειν τὸν νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπιμαρτυροῦντες ψυχῆς, σώματος δὲ καταφρονεῖν, ἀγναύειν, ἐγκρατεῖσθαι, παρθενεύειν, σωφρονεῖν, ἀδικεῖσθαι, καὶ μὴ ὀδνεῖν, μὴ φλυαρεῖν, μηδὲ ψεύδεσθαι (52), ἀλλὰ ἀδικοῦσθαι προσεύχεσθαι. Ἡ δὲ Μαξιμίλλα οὐκ ἐχωρίζετο αὐτῶν.

Ἐν τούτοις ὁ Αἰγαέτης παραγίνεται ἀπὸ τοῦ Καίσαρος, καὶ εὐθέως προσῆλθε τῇ γυναίκῃ αὐτοῦ Μαξιμίλλῃ· ἡ δὲ τὴν ὁδὸν τοῦ Χριστοῦ κατέχουσα οὐ καταδέξατο αὐτόν, ἀλλὰ προσεποίησατο νοσεῖν. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων καὶ μὴ βουλομένης αὐτῆς συγκαθευθῆσαι τῷ Αἰγαέτῃ, αὐτὸς διεπόρει. Καί τις τῶν οἰκονομῶν εἶπεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρέαν, ὅτι· Ὁ ἀδελφός σου καὶ ἡ γυνή σου καὶ πᾶς

Variae lectiones.

(50) Εἰ μὴ τι ἐν Vat.
(51) Πρὸς Vat.

(52) Ψεύδεσθαι Vat.

δολίως σου τῷ Θεῷ τοῦ Ἀνδρέου προσήλθον καὶ ἀγεύειν καθωμολόγησαν. Τότε ὁ ἀνθύπατος εἶπε πρὸς Μαξιμίλλαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Ὁ Πισθῆτι μοι, καθύπερθε μοι, καὶ ἔσο κυρία πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ μου· εἰ δὲ μή, σταυρῶ παραδίδομι τὸν ἀπατήσαντά σε. Ταύτης δὲ μὴ ἀνασχομένης αὐτοῦ, συλλαβόμενος τὸν Ἀνδρέαν ἔβητο αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. Ἡ δὲ Μαξιμίλλα ἀπήει πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδιδάσκατο ἀπ' αὐτοῦ ὑπομένειν τὰς θλίψεις· ἐν ταύταις γὰρ ἡ ἐπιδείξις τῆς βεβαίας πίστεως ἐπιδείκνυται. Γνοὺς δὲ ὁ ἀνθύπατος, ὅτι καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνέχοντες πρὸς αὐτὸν, ἰταράχθη καὶ εἶπε τῇ Μαξιμίλλῃ· Εἰ μὴ ἐπιστρέψῃς σε ὁ γέρον ἐκείνος συγκαθεύησάι μοι, ἀπολύω αὐτὸν· εἰ δὲ μή, διὰ τάχους ἀπολέσω (53) ἀμφοτέρους. Ἐλθοῦσα δὲ εἰς τὸ δεσμοτήριον ἡ Μαξιμίλλα ἀπήγγειλε τῷ Ἀνδρέᾳ πάντας τοὺς λόγους τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἀνδρέας μᾶλλον ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιῆσθαι εἰς ἔπιθυμιαν, λέγων αὐτῇ· Πρὸς ὀλίγον ὑπόμεινον, ἵνα αἰωνίως χαρῆς. Καὶ ἐμοὶ δὲ χαρὰ ἔστι, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου μὴ ἀπενέγκασθαι, καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι. Ἡ δὲ ἔλθοῦσα ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ, ὅτι τοῦ θανάτου δρέγομαι μᾶλλον (54) ἢ τὴν σωφροσύνην μου προδοῦναι. Ὅτι δὲ ἤκουσεν ὁ ἀνθύπατος τοὺς λόγους τούτους, ἐξῆψεν αὐτὸν ἡ ὀργή, καὶ ἀπαθῶν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἠσφαλίσατο αὐτὸν, κλεῖθρα καὶ μοχλοὺς περιθεὶς καὶ σφραγίσας τῷ ἰδίῳ δακτυλίῳ, παραστήσας καὶ φύλακας. Καὶ (55) οἱ ἀδελφοὶ σὺν τῷ Στρατοκλεῖ καὶ τῇ Μαξιμίλλῃ βραθείας νυκτὸς παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν· καὶ κρουσάντων αὐτῶν ἔβω, γνοὺς ὁ Ἀνδρέας ἐσφράγισεν ἑαυθὺν, καὶ εὐθέως αἱ θύραι πᾶσαι ἀνεώχθησαν (56), καὶ οἱ φύλακες τῷ φόβῳ ἔπτηξαν. Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶπεν· Ὁ γὰρ μὴ γνῶ ὁ ἀνθύπατος. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ συναλθόντες ἀνήψαν λαμπάδας. Καὶ πολλὰ αὐταῖς ὁμιλήσας μετέδωκεν αὐτοῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ τὸν Στρατοκλῆν ἔχειροτόνησεν ἐπίσκοπον, καὶ παρέδωκεν αὐτῷ τὸν κανόνα τῆς ψαλμωδίας τοῦ ὕμνου καὶ τῶν ἑσπερινῶν καὶ τῶν ἁγίων βαπτισμάτων καὶ πᾶσαν ἀκολουθίαν, καὶ ἀσπασάμενος πάντας ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ πάλιν σφραγίσας τὸ αὐτὸ αἱ θύραι ἐκλείσθησαν σὺν ταῖς σφραγασίαις.

Ὁ δὲ ἀνθύπατος τῆς μὲν γυναικὸς ἐπέισατο διὰ τῶς συγγενεὶς αὐτῆς, ὅτι ἐφοβεῖτο αὐτούς, τὸν δὲ Ἀνδρέαν παρέδωκεν, ἵνα σταυρωθῇ. Ἐκέλευσε δὲ, μὴ ἦλοι αὐτὸν ἐμπαρῆναι, ἀλλὰ σχοινοῖς δεθέντα τανύσαι πρὸς περισσοτέραν τιμωρίαν, ὅπως ἀποκαυῶν ἐπιστρέψῃ τὴν Μαξιμίλλαν συγκαθεύησάι αὐτῷ.

Διεδόθη τοίνυν ἡ τοιαύτη φήμη ἐν ὅλαις ταῖς Πάτραις διαδομένη, ὡς ὁ δίκαιος καὶ δοῦλος Χριστοῦ, ὃν ἡγάτης θέσμιον κατεῖχεν, πορεύεται τιμωρηθόμενος. Ὁμοθυμαδὸν δὲ πάντες ἐπὶ τὴν θάνατον συνέτρεχον, κατὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀγανακτοῦντες διὰ τὸ ἀνόσιον τῆς κρίσεως. Ὡς δὲ διήγον αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς τελευτήσεως αἰ δῆμοιο τόπον, τὸ καλεσθὲν ἀποπληρῶσαι, τὸ τηλικαῦτα ὁ Στρατοκλῆς πυθόμενος τὸ σωματὸν, δρομαῖος καταλαμβάνει, καὶ ὄρᾳ τὸν μα-

Atatem servare promiserunt. Tunc proconsul dixit ad Maximillam conjugem suam : Obtempera mihi, dormi mecum, secus autem cruci tradam deceptorem tuum. Ipsa autem non ferente eum, comprehensum Andream conjecit in carcerem. Maximilla autem abiit ad eum, et discebat ab eo tribulationes pati : in his enim vere ostenditur fidei firmitas. Sciens autem proconsul quod et fratres venissent ad eum, turbatus est et ait Maximillæ : Siquidem converterit te senex ille ut concumbas mihi, liberam eum dimitto; sin autem ambos festinanter perdam. Veniens autem ad carcerem Maximilla nuntiavit Andreæ cunctos sermones viri sui. Andreas autem confirmavit eam in timore Dei, et ut carnis curam non faceret in desiderio, dicens ei : Ad modicum sustine, ut in æternum gaudeas. Et mihi gaudium est mortem Domini mei tolerare, et esse cum eo. Quæ abiens nuntiavit viro quia Morte subeo, potius quam a castitate mea deficiam. Ut audivit proconsul verba hæc, ira accensus est, et vadens ad carcerem munivit eum, claustra et veteres ponens, signans eum annulo suo, custodes quoque constituens. Et fratres cum Stratocle et Maximilla in profunda nocte venerunt ad eum, et pulsantibus eis foris, sciens Andreas signum crucis fecit ab intus, et statim portæ omnes apertæ sunt, et custodes timore percussi sunt. Ait autem Andreas : Non enim resciet proconsul. Venientes autem fratres accenderunt lucernas. Et multa cum

eis locutus, impertitus est eis sacrosancta mysteria, et Stratoclem ordinavit episcopum, et tradidit ei canonem psalmodiæ matutinæ et vespertinæ, et sacri baptismatis, et unguentis ritum, et oculans omnes dimisit eos, et rursus facto eodem crucis signo, portæ clausæ sunt cum sigillis.

Proconsul autem pepercit uxori suæ, propter parentes ejus, quia timebat eos, Andream autem tradidit ut crucifigeretur. Jussit autem ut clavibus non configeretur, sed funibus alligatus extenderetur ad majorem pœnam, ut viribus fractus Maximillam converteret ad accumbendum sibi.

Diffusa est igitur fama hæc in universa Patrarum civitate proclamata, quia justus et servus Christi quem Ægeates captivum tenebat, vadio pœna plectendus. Omnes autem unanimiter inviam cucurrerunt, indignantes proconsuli propter injustitiam sententiæ. Cum autem eum ad supplicii locum ducerent lictores, ut jussa complerent, tunc audiens Stratocles quæ acciderant festinus supervenit, et vidit beatum vi tractum a carnificibus.

Varie lectiones.

(53) Ἀπολέσω Vat.

(54) Adjunxi μᾶλλον, quod in cod. deest.

(55) Καὶ addidi, in cod. non exstat.

(56) Ἠνεύχθησαν Vat.

velut virum nequam, ad iudicium. Atrociter igitur **A** verberans eos, et tunicas rescindens eorum qui hæc faciebant, avulsit Stratocles dicens eis : Ignoscite mihi, et gratias in hoc agite apostolo, quod docuerit me per verba sua abaque ira agere, et per hoc magnum furorem meum compescuerit ; ostendisse quippe vobis quid possit Dei servus Stratocles, qui vero impurus Ægeates. Et accipiens manu apostolum, abiit cum eo in locum iuxta mare, ubi et disposuerant interficere eum. Qui vero comprehenderant eum milites, auctore Ægeate relinquerant apostolum cum Stratocle, revertentes nuntiaverunt proconsuli dicentes, quia Euntibus nobis cum Andrea, præveniens Stratocles proscidit tunicas nostras, et avulsum eum a nobis accepit secum, et ecce ante te stamus, ut vides. Proconsul autem respondit eis : Accipientes alia vestimenta, abite, et implete quæ vobis iussa sunt a me contra damnatum Andream : a Stratocle autem non videamini quoad poteritis, sed nec quidquam ei denegaveritis, si quid petierit a vobis. Novi enim generosum animum ejus, qualis sit, ita ut nec mihi parcat, si forsitan succensuerit. Qui confestim iussa fecerunt. Stratocles autem cum apostolo valens in præfixum locum, indignabatur maledicens Ægeati ; et apostolus ad eum : Nequaquam, fili, nolo te talem esse unquam, sed modestum, mansuetum, humilem, non reddentem iracundiam, memorem Dominici verbi dicentis : Si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe illi et alteram ; et volenti rapere tunicam tuam da et vestimentum ¹¹. Et nos, fratres, trahentes per Christum sequemur, et exteriores deponentes hominem, volentibus eum dimittemus, et contentemus renovare interiorem, et ad Deum hunc advolare, in quo versatur omne desiderium nostrum.

αὐτῷ καὶ τὸ ἰμάτιον. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, τοῖς ἔξωθεν ἀποδυσάμενοι ἄνθρωπον τοῖς θεύουσι τοῦτον ἔσωθεν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον ἀναπτέρωσαι, ἐν ᾧ

Hæc et alia plura tunc Stratocli, et his qui cum eo erant cum dixisset per viam, pervenerunt ad locum ubi erat conficiendus. Et videns erectam crucem prope arenam maris, relinquens omnes, processit ad crucem, et quasi animatæ dixit magna voce : Salve, crux ; tu enim cuncto hominum generi gaudium præhuisti, per suspensum in te corporaliter Dei Filium ; salve, crux vivifica, ter beata, et victrix armatura ejus qui in te libens extensus est, et salvavit me hominem ; salve, crux, quæ ligni amaritudinem per suspensum in te Christum mitigasti, et primos parentes per ejus esum deceptos revocasti, et ad vitam reduxisti pristinam ; salve, crux, et vere gaudeas ; bene novi quid requiescere

¹¹ Matth. v, 39, 40.

(57) In cod. Vat. locus in hunc modum vitiatos legitur : Σύγγνωτέ μοι καὶ χάριν. ἐν τούτων εἰματα τῷ ἀποστόλῳ, ὡς παιδεύσαντέ μοι.

(58) Μετὰ τοῦ Στρατοκλέι Vat.

κάριον βία ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν δημίων, ὡς περ τινὰ κακούργον εἰς κρίσιν. Ἀφειδῶς οὖν τούτους πλήξας καὶ τοὺς χιτῶνας διαβρήξας τῶν ταῦτα θρώντων. ἀπέσπασεν ὁ Στρατοκλή ; εἰπὼν πρὸς αὐτούς · Σύγγνωτέ μοι καὶ χάριν ἐν τούτῳ νείματα τῷ ἀποστόλῳ, ὡς παιδεύσαντέ με (57) διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ ἀοργήτως φέρειν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν πολὺν θυμὸν καταπραῦναντι · ἐπεὶ ἐφανέρωσα ἂν ὑμῖν, τί μὲν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος Στρατοκλῆς δύναται, τί δὲ ὁ μιὰρὸς Αἰγεάτης. Καὶ περικρατῶν τῆς χειρὸς τοῦ ἀποστόλου ἀπῆει σὺν αὐτῷ εἰς τὸν παραθαλάσσιον τόπον, ἔνθα καὶ ἠτύρηστο τελειωθῆναι αὐτόν. Οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν στρατιώται παρὰ τοῦ ἀνθυπατοῦ ἀφέντες τὸν ἀπόστολον μετὰ τοῦ Στρατοκλέους (58) ὑποστρέψαντες ἀνήγγειλαν τῷ Αἰγεάτῃ λέγοντες,

B ὅτι Βαδίζόντων ἡμῶν μετὰ τοῦ Ἀνδρέου προφθάσας ὁ Στρατοκλῆς διέβρῆξεν ἡμῶν τοὺς χιτῶνας, καὶ ἀσπασάσας αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἔλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ · καὶ ἰδοὺ παρεστήκαμεν ὡς ὄρξ. Ὁ δὲ ἀνθυπατος πρὸς αὐτούς ἀπεκρίνατο · Λαβόντες ἐσθήτας (59) ἑτέρας πορευθήτε καὶ πληρώσατε τὸ κελευσθὲν ὑμῖν παρ' ἐμοῦ εἰς τὸν κατάδικον Ἀνδρέαν · τῷ μὲν τοι Στρατοκλέῃ μηδὲ ὀφθήτε ἔσον τὸ ἐφ' ὑμῖν, ἀλλὰ μηδὲ ἀντεῖπητε εἰ τινο ; ὅπως χρήζει ὑμῶν. Οἶδα γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγενές, οὐδὲν ἔστιν, ὡς τάχα κάμου ἀφειδήσει εἰ ἄρα παροξυνθεῖη. Οἱ δὲ τὸ κελευσθὲν ἐποίησαν παραχρήμα. Ὁ δὲ Στρατοκλῆς ἄμα τῷ ἀποστόλῳ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸν προκείμενον τόπον ἠγανάκτει ἐκαιοδορούμενος τῷ Αἰγεάτῃ · καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς αὐτόν · Μή, τέκνον · οὐ βούλομαι σε τοιοῦτον εἶναι ποτε (60), ἀλλ' ἐπεικῆ, πρῶτον, ταπεινόφροντα, μὴ ἀποδιδόντα κακὸν, μεμνημένον (61) τοῦ Κυριακοῦ λόγου τοῦ λέγοντος · Ἐάν τις σε ρακίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σου, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην · καὶ τὸν θέλοντα λαβεῖν τὸν χιτῶνά σου, ἀπόδος

C ἔλκουσι διὰ τὸν Κύριον ἐπακολουθήσωμεν, καὶ τὴν καταλείψωμεν, σπουδάζωμεν τε ἀνανεῶσαι τὸν ἔσω πᾶσα ἡμῶν ἐφεις ὑπάρχει.

Ταῦτα καὶ ἕτερα πλεῖστα τότε Στρατοκλεῖ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ διαλεχθεῖς κατὰ τὴν ὁδὸν, κατέλαθον τὸν τόπον ἔνθα ἡμελλε τελειοῦσθαι. Καὶ θεασάμενος πεπηγότα τὸν σταυρὸν πρὸς τὸ χεῖλος τῆς θαλασσίας ψάμμου, ἀπολιπὼν πάντας πρόσαισι τὸν σταυρὸν καὶ φησιν, ὡς ἐμφύχῳ, μετὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς · Χαίροις, ὦ σταυρέ · σὺ γὰρ παντὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει χαρὰν καὶ ἀγαλλίαν προεξένησας διὰ τοῦ ἐν σοὶ σαρκικῶς παγέντος Θεοῦ Λόγου. Χαίροις, ὦ σταυρέ, τὸ ζωηφόρον καὶ τρισόλβιον καὶ νικητικὸν ὄπλον τοῦ ἐν σοὶ βουλῆσαι τανυσθέντος καὶ σώσαντός με τὸν ἀνθρώπον. Χαίροις, σταυρέ, ὁ τοῦ ξύλου τὴν πικρὰν γεῦσιν διὰ τοῦ ἐν σοὶ κρμασθέντος Χριστοῦ καταγλυκάνας καὶ τοὺς πρωτοπλάστους διὰ

Variæ lectiones.

(59) Εὐσθήτας Vat.

(60) Πῶποτε Vat.

(61) Μεμνημένον Vat.

τῆς αὐτοῦ βρώσεως ἀπατηθέντας ἀνακαλεσάμενος A καὶ πρὸς ζῶν ἑπαναγαγῶν τὴν ἀρχαίαν. Καίροις, ὡ σταυρέ· καὶ γὰρ χαίροις ὄντως· εὖ οἶδα καὶ ἀναπαυμένον σε (62) λοιπόν ἐκ πολλοῦ κεκμηχότα, ἦκα ἐπὶ σὲ, ὄν ἠπιστάμην. Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ἐστὼς ἐτι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀτενὲς ὁρῶν εἰς τὸν σταυρὸν, ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτὸν, ἐπιτρέψας τοῖς ἐστῶσιν ἀδελφοῖς, φωνῆσαι τοὺς δημίους, τοῦ ποιῆσαι τὰ κελευσθέντα αὐτοῖς· ἦσαν γὰρ πόρρωθεν ἐστηκότες. Οἵτινες ἰλθόντες μόνον ἀπέβησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, μῆτε μὴν τὰς ἀγκύλας ἀποτεμόντες, διὰ τὸ οὕτω προστετάχθαι αὐτοῖς (63) ὑπὸ τοῦ ἀνουπάτου. Ἐκ τούτου γὰρ μείζονα ὑπέδει οὗ δειλαίος εἶσθαι τῷ δικαίῳ τὴν τιμωρίαν, ὡς ἂν καὶ τῆς νυκτὸς· ἐπιλαθεμένως τοῦ σώμα αὐτοῦ ἐτι ἔμπρουον (64) ὑπὸ κυνῶν βρωθείς. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν κρεμαμένον ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ περισσιώτες ὄχλοι οἱ ὅτι αὐτοῦ μαθητευθέντες, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνασκοπιζομένων ἐποίησαν αὐτῷ, ἤλπισαν πάλιν ἀκούεσθαι τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Στρατοκλῆς ἐπίθετο αὐτοῦ λέγων· Τί ὅτι μειδίζεις, δοῦλε τοῦ Θεοῦ πρωτόκλητε, μὴ τί γε ἡμᾶς πενθῶν διὰ τὸ στερίσασθαι σου (65) ἡμᾶς; Καὶ ὁ ἀπόστολος· Οὐ γαλάσω, Στρατόκλεις (66), τὰς ὑπούλους καὶ δολεράς ἐνέδρας τοῦ Αἰγαίου ἑνωσῶν; Ἐκ γὰρ τοῦ μήκατι τάξιν ἀνασκοπιζαί οἰεται μείζονας τιμωρεῖσθαι· ἡμᾶς, ἄγων, ἀτιμωρήτους μῆνιν ἡμᾶς διὰ τὴν πρὸς Χριστὸν ἀγάπην. Καὶ ἀπεκρίνετο διαλεγόμενος τῷ λαῷ· Ἀνδρες οἱ ἐνταῦθα παρεστῶτες, γυναῖκές τε καὶ παῖδες, πρεσβῦται καὶ νέοι, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἀκούσατέ μου, καὶ μὴ προσέχετε τῇ κενῇ ἀτάτῃ τοῦ παρόντος βίου, ἀλλὰ μᾶλλον προσχόντες εἰς ἡμᾶς κρεμαμένους διὰ τὸν Κύριον, καὶ ἦδη μέλλοντας (67) ἀπαίρειν ἐκ τοῦδε τοῦ σώματος, ἀποτάξασθε πάσας τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, καὶ καταπέψασθε τῶν βδελυκτῶν εἰδώλων τὰ σεβάσματα, καὶ προσοδράμετε τῇ ἀληθινῇ λατρείᾳ τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ ἡμῶν, ὅπως αὐτὸς τε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐλευσεται καὶ μονὴν παρ' ὁμῶν ποιήσει. Ἀποτινάξασθε τὴν βραθυμίαν καὶ τὸν ζόφον ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ ἀναλάβετε εὐπρόθυμον ἀνδρείαν καὶ φωτισμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Διεγέρθητε καὶ στήτε περιεζωσμένοι τὰς ὀσφῦς ὑμῶν ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ τῷ πνευματικῷ θώρακι περιφράξαι ὑμῶν τὰ στήρνα, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ λόγου σπασάμενοι ἐκκόψαι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἀνεπίληπτοι τῷ καθαρῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἀγνίσαιτε ἑαυτοὺς καὶ τῆς ἡμῶν διδασκαλίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. Διὰ ταῦτα γὰρ κληρονόμοι γενήσεσθε τῶν μῆτε ὀφθαλμῶ μῆτε ἀκοῆ μῆτε καρδίας ληπτῶν παναγάθων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δωρεῶν, τῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς αἰὶ ἠτοιμασμένων.

Ταῦτα διεξιόντος τοῦ ἀποστόλου νυχθήμερον κρεμαμένου, καὶ τοῦ λαοῦ ἡδέως αὐτοῦ ἀκούοντος καὶ εἰς κατάνυξιν καὶ σύγχυσιν καρδίας ἰλθόντος, βλέποντες τὸ γέννατον αὐτοῦ τῆς ἀνδρείας καὶ τὸ ἀκαμαπές

A deinceps facias fatigatum in multis; venio ad te quam cognoscebam. Et hæc dicens beatus Andreas, stans adhuc super terram, et attente aspiciens in crucem, ascendit in eam, hortatus astantes fratres ut vocarent liectores ad faciendum quæ sibi imperata fuerant: erant enim a longe stantes. Quidam venientes, ligaverunt pedes ejus tantum, nec nervos quidem præcidentes, quia sic præscriptum erat eis a proconsule. Exinde enim putabat miser, majorem justo futuram pœnam, quasi forsân adveniente nocte corpus ipsius adhuc animatum a canibus voraretur. Et relinquentes eum suspensum: recesserunt ab eo. Videntes autem circumstantes turbæ ab eo edoctæ, quia nihil cruci affigendorum fecerunt ei, speraverunt audire rursus aliquid ab eo. Stratoteles autem quærsivit ab eo dicens: Quid est quod subrideas, serve Dei, prime vocate, vel quid nos dolore afficis per futuram orationem tui? Et apostolus: Non ridebo, Stratoteles, occultas et callidas cogitationum Ægeatis insidias? Quia enim non juxta normam cruci affixus sum, magis puniri nos arbitratur, ignorans impunitos manere nos per dilectionem ad Christum. Et respondit loquens populo: Viri qui hic adestis, mulieres et infantes, senes et juvenes, liberi et servi, audite me, neque adhæreatis inani deceptioni præsentis vitæ, sed potius attendentes nos propter Dominum suspensos, et jam ex hoc corpore exituros. Valedicite omnibus mundanis desideriiis, et contempnite infandum idolorum cultum, et accurrite ad veram adorationem non mentientis Dei nostri, quoniam ipse cum Patre et sancto Spiritu vivet, et mansionem apud vos faciet. Excutite socordiam et tenebras de cordibus vestris, et revocate alacrem virilitatem, et illuminationem in pectoribus vestris. Exergiscimini, et state succincti lumbos vestros in lætitia, et spirituali lorica circumdate pectus vestrum, et gladium verbi stringentes, præcidite carnalia desideria de cordibus vestris, et statis puri et perfecti, et sine querela, et irreprensibiles puro Deo nostro. Mundate vosmetipsos, et doctrina nostra non fugiat a vobis. Per hæc enim eritis participes excellentium Dei nostri donorum, quæ nec oculus, nec auris, neque cor capere possunt, quæ præparantur in perpetuum diligentibus eum.

B τῶν καρδιῶν ὑμῶν, καὶ γίνεσθε καθαρὸι καὶ τῆς ἡμῶν διδασκαλίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. Διὰ ταῦτα γὰρ κληρονόμοι γενήσεσθε τῶν μῆτε ὀφθαλμῶ μῆτε ἀκοῆ μῆτε καρδίας ληπτῶν παναγάθων τοῦ Θεοῦ ἡμῶν δωρεῶν, τῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν εἰς αἰὶ ἠτοιμασμένων.

Hæc cum exposuisset apostolus, nocte et die suspensus, et populus eum lætitanter audisset, et in compunctionem et in confusionem spiritus venisset, videntes generosam ejus fortitudinem et

Variæ lectiones.

(62) Expectasses ἀναπαύοντά σε. Cfr. tamen illud κατέπαυσεν ἡ τοῦ ἁγίου στάσις p. 81 l. 30.

(63) Αὐτοῦ; Vat.

(64) Ἐμπνέων Vat.

(65) Σε Vat.

(66) Στρατοκλεῖ Vat.

(67) Ἠδέει μέλλοντας Vat.

intelligentiæ firmitatem, et verbi abundantiam, et morum probitatem, et animi constantiam, et spiritus prudentiam, et mentis stabilitatem, et argumentationis sinceritatem, indignati sunt, et unanimiter festinantes abierunt ad tribunal, insimulantes Ægeatem et dicentes: Pravum iudicium, proconsul, male statuisti, inique iudicasti, injusta iudicia tua, injuste regis omnem Achaiani, indigna statuisti contra justum hominem. Quid enim nocuit? Vel quid fecit? Quod scelus commisi? Omnes nos lædis, tota civitas commovetur, omnis plebs turbatur. Ne occidas justum; da nobis hominem sanctum, neque interficias hominem religiosum, a duobus pene diebus suspensum, et adhuc spirantem. Ipse cibum non sumens, nos verbis suis aluit. Et ecce credimus Deo ab eo prædicato. Depone justum, et omnes recto operam dabimus: solve prudentem, et omnes Patræ quieti erimus; libera primum vocatum, et omnis Achaia per te liberabitur. Ut autem primum audivit Ægeates, turbæ non promisit se justum absoluturum; sed potius manu annuebat, ut e tribunal recederet; tanto enim stupore percussus est in hoc, videns multitudinem venientem, ut mutus manserit; furore percitii aliquid audebant contra eum exsequi, erant quippe numero quasi mille. Proconsul igitur amens factus, et veritus ne quid aeditiosum pateretur, surgens e tribunali ibat cum illis, promittens se liberaturum justum. Præveniebant igitur alter alterum, nuntiant ante apostolo et reliquæ multitudini quæ aderat ei, significantes quam ob causam proconsul veniret. Et cum illo advenisset, lætata est omnis turba discipulorum cum Maximilla, et Ephidamia et Stratocle. Audiens autem beatus Andreas cœpit dicere: O magna segnitias et incredulitas, et simplicitas eorum qui a me edocti sunt! Quanta locutus usque nunc, non persuasi amicos meos, ut fugerent terrenorum affectionem; sed adhuc his vincuntur, et in iis manent, nec volunt ab eis separari! Quæ talis amicitia, et amor, et carnalis affectio! Quousque tandem et temporalibus adhærebitis? Quando tandem quæ supra vos sunt intellegetis, et quæ huc sunt apprehendere festinabitis? Sinite me tandem in habitu quem videtis interim, nec ullo modo me quisquam ab his vinculis solvat: sic enim mihi sorte exiit, peregrinari ex hoc corpore, et adjungi ad Dominum, cui confixus sum cruci, quod et fiet. Et conversus dixit ad Ægeatem: O proconsul, quid adhuc ad nos venis? Quid quaerens usque ad nos descendisti? Cujus causa alienus et inimicus noster existens venisti? Vel quid agere cogitans? Quid attentare volens? Solvete nos ab his vinculis? Sed non solves nos, Ægeates. nec reduces; nec si omnia bona tua te

τῆς διανοίας καὶ τὸ πολὺ τοῦ λόγου καὶ τὴ χρηστὴν τοῦ ἡθους καὶ τὸ εὐσταθὲς τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶφρον τοῦ πνεύματος καὶ τὸ ἐδραστοῦ τοῦ νοῦ καὶ τὸ εὐκρινὲς τοῦ λογισμοῦ, ἀγανακτῆσαντες ὁμοθυμαδὸν σπεύδοντες ἀπήσαν εἰς τὸ βῆμα καταθῶντες τοῦ Αἰγεάτου καὶ λέγοντες· Κακὴν κρίσιν (68), ἀνθύπατε, κακῶς ἐδίκασας, ἀνοσίως ἐκρίνας, παράνομα τὰ δικαστήριά σου, ἀδίκως διοικεῖς τὴν πᾶσαν Ἀχαίαν, ἀναξίως ἀπεφῆνω κατὰ τοῦ δικαίου ἀνδρός. Τί γὰρ ἠδίκησεν; ἢ τί ἐποίησεν; ποίαν ἀμαρτίαν ἐργάσατο; Πάντας ἡμᾶς ἀδικεῖς, πᾶσα ἡ πόλις θορυβεῖται, πᾶς ὁ δῆμος ταράττεται. Μὴ ἀποκτείνῃς τὸν δίκαιον· χάρισται ἡμῖν ἄνδρα δσιον· μὴ δὲ ἀνέλης ἀνθρωπον εὐσεβῆ, δυσὶ σχεδὸν ἡμέραις κρεμᾶμενον καὶ ἐτι ἐμπνέοντα. Αὐτὸς τροφῆς μὴ μετασχὼν ἡμᾶς τῶν λόγων αὐτοῦ ἐχόρτασεν. Καὶ ἰδοὺ πιστεύομεν τῷ ὕπ' αὐτοῦ κηρυττομένῳ θεῷ. Κάθελε τὸν δίκαιον, καὶ πάντες φιλοσοφήσομεν· λύσον τὸν σῶφρονα, καὶ ὅλαι αἱ Πάτραι εἰρηνεύσομεν· ἀπόλυσον τὸν πρωτόκλητον, καὶ πᾶσα ἡ Ἀχαία (69) διὰ σου ἐλευθερωθήσεται. Ὡς δὲ πρῶτα μὲν παρήκουσεν ὁ Αἰγεάτης, μὴ ὑποσχόμενος τῷ ἄλλῳ ἀπόλυειν τὸν δίκαιον, ἀλλὰ μᾶλλον ἔνευε τῇ χειρὶ ἀναχωρεῖν τοῦ βῆματος· κατεπλάγη γὰρ τοσοῦτον ἐπ' αὐτῷ πλήθος ἐπιθὼν θεασάμενος, καὶ ἀφωνος ἔμεινεν· θυμοῦ πλησθέντες ἐτόλμων (70) τι εἰς αὐτὸν διαπράξασθαι, ὄντες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ χίλιοι. Ὁ οὖν ἀνθύπατος ἐμμανῆς γενόμενος καὶ δεδιώς, μὴ τι νεωτερικὸν πάθοι, ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ βῆματος ἔπορεύετο σὺν αὐτοῖς, ὀπισθογόμενος ἀπολύειν τὸν δίκαιον. Προέφθانون οὖν ἄλλος τὸν ἕτερον ἀπαγγέλλοντες τῷ ἐπιστάτῳ καὶ τῷ λοιπῷ ἄλλῳ τῷ παρεστηκότι αὐτῷ, μηνύοντες (71) δι' ἣν αἰτίαν ὁ ἀνθύπατος παραγίνεται. Καὶ τούτου οὖν ἐφθασκός (72) ἔλαίρε πᾶς ὁ ἄλλος τῶν μαθητευθέντων ἅμα τῇ Μαξιμίλλῃ καὶ τῇ Ἐφιδαμίᾳ καὶ τῷ Στρατοκλεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἤρξατο λέγειν· Ὡς ἡ πολλὴ νωθρία καὶ ἀπειθεια καὶ ἀπλότης τῶν ὕπ' ἐμοῦ μαθητευθέντων! Πόσα εἰρηκῶς μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἔπεισα (73) τοὺς ἰδίους, φυγεῖν τῆς προσπάθειας τῶν γητῶν· ἀλλ' ἐτι τούτοις δέδενται καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμμένουσιν, καὶ οὐ βούλονται τούτων ἀποστῆναι. Τίς ἡ τοσαύτη φιλία καὶ ὁ ἔρωσ καὶ ἡ πρὸς τὴν σάρκα συνήθεια; ἕως πότε συνίστε τὰ ὑπερ ὕμᾶς, καὶ τὰ ἐκεῖ καταλαμβάνειν ἐπειγασθε; Ἄφετέ με λοιπὸν ἐν τῷ σχήματι ᾧ ὄρατε ἀναιρεθῆναι, καὶ μηδαμῶς τῶν τῆδε δεσμῶν λυσάτω μέ τις· οὕτω γὰρ μοι κεκληρωται, ἐκ τούτου ἐκδημήσει τοῦ σώματος καὶ ἐνημησῶ πρὸς τὸν Κύριον, ᾧ καὶ συνεσταύρωμαι, ὅπερ δὴ καὶ γενήσεται. Καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς τὸν Αἰγεάτην· Ὡς ἀνθύπατε, τί πάλιν πρὸς ἡμᾶς παραγέγονας; τί ζητῶν μέχρις ἡμῶν κατέλαβες; τίνας ἔνεκεν ἀλλότριος καὶ ἐχθρὸς

Variæ lectiones.

(68) Κακὴ κρίσις Vat.
(69) Πᾶσα Ἀχαία Vat.
(70) Ἐτόλμων Vat.

(71) Μηνύον Vat.
(72) Ἐφθασκός Vat.
(73) Ἐπεισάμεν Vat.

ἡμῶν ὦν προσέρχῃ; ἢ εἰ (74) διαπράξει διανοούμενος; εἰ τοιμῆται βουλόμενος; λύσαι ἡμᾶς τῶν εἴδη δεσμών; ἀλλ' οὐ λύσεις ἡμᾶς, Αἰγεάτα, οὐδέ κατάξεις· οὐδ' ἂν πάντα ὑπέσχηγῃ τὰ σὰ παρέχειν ἡμῖν, πισθισθόμεθά σοι. Ταῦτα γὰρ πρόσκαιρα ἔντα συντόμως ἀμμασὺ (75) ἀφανισθήσονται. Οὐδὲ πάλιν τὰς ἀπειλάς σου ποιηθήσομαι· ὁ γὰρ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς μοι ἐνεφάνισεν εἰπὼν· Κατάμαθε τὸν Αἰγεάτην, καὶ μὴ φοβηθῆς ἀπ' αὐτοῦ, εἰ καὶ θεινός ἐστι καὶ λυμεῶν ὑπάρχει, καὶ ἐχθρὸς ἀπατεῶν, καὶ φθορεὺς μανιώδης, καὶ περιεργός, καὶ φονεὺς, καὶ κόλαξ, καὶ ὀργίλος, καὶ ἀσυνπαθής, καὶ ἰδὸς ἀπέλιθων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτοῦ, καὶ ἡ περιβολὴ αὐτοῦ ὡς λύκου θορά, καὶ θηριώργωμος, καὶ ἀνθρωποκτόνος· ὅσα δὴ καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς πέφυκεν, ὁ Σατανᾶς. Τοιγαροῦν ἐπιγνοὺς διὰ τοῦ ἐπιστρέψαντός μοι ἀψευδοῦς Θεοῦ ἀπαλλάσσομαι σου πρὸς τὸν δίκαιον κριτὴν. Εὐ οἶδα ὅτι κήρη καὶ ἀνιάση καὶ ἀθυμῆσεις, ἤντικα ἔψαι (76) σεαυτὸν ἐμβλαλλόμενον εἰς πῦρ τῆς γενένης, τὸ ἡτοιμασμένον σοὶ τε καὶ τοῖς σὺν σοὶ τῷ πατρὶ σου λατρεύουσι τῷ διαβόλῳ. Ὁ δὲ ἀνθύπατος ἐστὶ ἐννεὸς ἐκουῶν ταῦτα, ἐρόπον τιμὰ ἔξεστηκώς. Πάσης οὖν τῆς πόλεως θορυβούσης αὐτὸν, τοῦ ἀπολύειν τὸν Ἀνδρέαν, φησὶν αὐτός· Ὅς τοιμᾶ, προσεγγίσει (77) τῷ ξύλῳ τοῦ λύσαι αὐτόν. Ὁ ἀπόστολος μετὰ φωνῆς μεγάλης ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Μὴ ἐπιτρέψῃς, Δέσποτα, ἐμὲ τὸν ἐπὶ ξύλου ἀναρτηθέντα πάλιν λυθῆναι· μὴ παραχωρήσης τὸν ἐπὶ τοῦ σοῦ μυστηρίου κρμασθέντα καθ' ὁμοιότητά σου· μὴ ἰάσης συσταλῆναι, Πάτερ, Ἰἷ, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, τοὺς ἐγνωκότας σου τὸ μέγεθος, καὶ πωθήσαντάς σε καὶ ἀγαπήσαντάς σε καὶ πιστεύσαντάς εἰς σὲ δι' αὐτοῦ τοῦ (78) κηρύγματος. Διαφύλαξον ἀπήμονας καὶ βεβαίωσον αὐτοὺς ἐν τῇ σῇ πίστει, καὶ χάρισαι αὐτοῖς τὴν πρὸς σὲ παρρησίαν, τοῦ δοξάζειν σε τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὃν εἶδον, ὃν ἔχω, ὃν φιλῶ, ἐν ᾧ εἰμι καὶ ἔσομαι. Δέξαι με ἐν εἰρήνῃ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ταῦτα δὲ εἰπὼν καὶ ἐπὶ κλειτὸν δοξάσας τὸν Κύριον, παρέβηκε τὸ πνεῦμα, κλαίωντων καὶ ἀνισμένων (79) ἐπὶ τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ μακαρίου αὐτοῦ πνεύματος ἐξοδὸν ἡ Μαξιμίλλα μὴδ' ὄλωσ φροντίσασα τῶν παρεστώτων, προσελθοῦσα αὐτῇ δι' ἐαυτῆς, ἔλυσε τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου καὶ πρωτοκλήτου ἀποστόλου Ἀνδρέου, καὶ τὴν συνήθη ἐπιμίλειαν προσαγοῦσα (80) ἔθαψεν αὐτόν (81) πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἐνθα κατάκλιετος ὑπῆρχεν, καὶ παρέμενεν αὐτόθι κηχωρισμένη τοῦ Αἰγεάτου διὰ τὴν θηριώδη αὐτοῦ γνώμην καὶ ἀνομον πολιτείαν. Ἐν πολλὰ λιπαρήσας καὶ ὑπισχυόμενος αὐτὸς αὐτῇ ὦν αὐτοῦ (82) πάντων κυριεύειν καὶ δεσποῦναι, οὐκ ἰμῶς μαλάξαι ἴσχυσεν· ἀλλ' ἐλομένη βίον σεμνὸν

A sponderis daturum, confidemus tibi: Hac enim temporalia cum sint, citius deficient tecum. Nec rursus minis tuis terrebar: Dominus enim meus Jesus Christus indicavit mihi dicens: Observa Ægeatem, et ne timearis ab eo, licet metuendus sit, et vastator existat, et dolosus inimicus, et stuprator vesanus, et ardelio, et occisor, et adulator, et iracundus, et immisericors, et venenum aspidum sub labiis ejus, et amictus ejus quasi pellis lupi, et belluarum more ferus sit et homicida: qualiter ab initio fuit pater ejus Satanas. Sciens igitur per eum qui revocavit me veracem Deum, digrediar a te ad justum judicium. Bene novi quia frangeris, et discrucaberis, et animis deficiēs, quando te ipsum videbis precipitatum in gebennas ignem, qui tibi paratus est, et his qui tecum venerantur patrem tuum diabolum. Proconsul autem stetit stupens, et quasi extra se raptus. [Universa autem civitate tumultuante circa eum, ut solveretur Andreas, ait ipse: Qui ausus fuerit, accedat ad lignum ut solvat eum. Apostolus cum magna voce intendens in cœlum ait: Ne sinas, Domine, me in ligno elevatum rursum exsolvi; ne abjicias eum qui propter mysterium tuum suspensus est ad similitudinem tuam. Ne permittas deici, Pater, Fili, Spiritus sancte, eos qui noverunt magnitudinem tuam, et qui desiderant te, et qui amant te, et qui credunt in te per ipsam prædicationem. Serva incolumes et confirma eos in fide, et dona eis fiduciam in te, ut laudent te verum Deum quem vidi, quem habeo, quem diligo, in quo sum et existam. Accipe me in pace in æternis tabernaculis. Hæc cum dixisset et amplius laudasset Dominum, tradidit spiritum, fletibus et dolore discrucatus (omnibus) propter cruciatum ejus. Et post beatæ illius animæ exitum, Maximilla nihil omnino astantes curans, procedens ex semetipsa, solvit reliquias beati et primi vocati apostoli Andræ, et solitam exercens diligentiam, sepelivit eum juxta oram maris. Hiq̄ inclusa stetit, et ibidem mansit sejuncta ab Ægeate, propter efferatum animum ejus, et iniquam conversationem. Quam multum obscrans, et pollicens eam omnia bona in potestate habituram, et dominam incessuram, nullo modo molire valuit: sed sanctam et solitariam vitam suscipiens, ex amore Christi, manente cum Maximilla ipsa Ephidamia, dies transegit, apostolo famulans, et ministrans fratribus, quousque supremum emisit spiritum. Cum autem subjectam sibi illam efficere non potuisset Ægeates, demens nocte surrexit, alto regnante silentio, et omnes fallens, seipsum præcipitem dedit ab excelso prætorii sui fastigio. Et sic exspiravit, secundum prædictionem

Variæ lectiones.

(74) Ὁ τι Vat.

(75) Fortasse ἕμα σοι. Alteram mediæ aut infimæ gradatæ vocem esse puto. Ἀμμασὺ Vat.

(76) Ὁψης Vat.

(77) Fortasse προσεγγίσεις vel προσεγγίσει.

(78) Artic. τοῦ in textum introduxi. Non exstat

in cod.

(79) Vox πάντων excidisse videtur.

(80) Προσαγοῦσα Vat.

(81) Αὐτῇ Vat.

(82) Αὐτοῦ Vat.

beati apostoli et præp'etiam. Stratocles autem, A frater ejus, relictam ab eo hereditatem tangere noluit (absque liberis enim decessit miser), dicens: Tva tecum abeant, Ægea, horum enim nullum nobis opus, ut abominanda existentia. Mihi autem Christus Salvator sit dilectus et ego servus ejus, et omnia mea ipsi superaddo. In quem et credidi, et oro, beatis ejus doctrinis acquiescens, ut ei consors factus, recipiar in suo incorruptibili et sinem nesciente regno.

ὅπ' αὐτοῦ καταλειφθείσης οὐσίας θιγεῖν (καὶ γὰρ ἄτεκνος ὁ δεῖλαιος ἐτελεύτησεν) εἰπών· Τὰ σά, Αἰγέα, σὺν σοὶ πορευέσθω· τούτων γὰρ ἡμῖν οὐδαμῶς ἔσται χρεία, ὡς βδελυκτὰ τυγχάνοντα. Ἐμοὶ ἐκ Χριστοῦ ὁ Σωτὴρ εἶη φίλος, καὶ γὰρ αὐτοῦ δοῦλος, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα αὐτῷ προσανατίθημι. Εἰς ὃν καὶ τεπίστευκα καὶ εὐχομαι, τῶν μακαρίων ἀξίω; διδασκῶν ὑπακούων, συμμετόχος αὐτῷ ἀναδειχθῆναι ἐν τῇ ἀγῆρῳ καὶ ἀτελευτήτῳ βασιλείᾳ.

Et sic cessavit turbæ tumultus, gaudentibus B cunctis de indecoro, et immaturo, et repentino casu impij et imijqui Ægeatis. Defunctus est autem sanctus et primus vocatus apostolus Andreas mensæ Novembri, die tricesimo, regnante super nos Domino Jesu Christo, cui gloria et potestas nunc et semper, et in perpetuas æternitates. Amen.

καὶ Ἐρημον τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ, ἐμμένονσα ἕμα τῇ Μαξιμίλλῃ καὶ ἡ Ἐφιδάμια, διήγεν, διακονοῦσα τῷ ἀποστόλῳ καὶ ἐξυπηρετούμενη τοῖς ἀδελφοῖς μέχρις ἐσχάτης αὐτῆς ἀναπνοῆς. Ὡς δὲ οὐκ ἔσχυσεν αὐτὴν πειθῆνιον αὐτῷ (83) καταστῆσαι, μανεῖς νυκτὸς ἀναστὰς, σιγῆς βαθεῖας οὐσης, διολαθῶν πάντας, ῥίπτει ἑαυτὸν ἀπὸ ὕψους μεγάλου τοῦ ἑαυτοῦ πραιτωρίου. Καὶ οὕτως ἐξέψυξε κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου ἀποστόλου πρόβρῃσιν καὶ προφητείαν. Ὁ δὲ Στρατοκλῆς, ὁ τοῦτου ἀδελφός, οὐκ ἠθουλήθη τῆς

Καὶ οὕτω κατέπαυσεν ἡ τοῦ δόλου στάσις, εὐφρανόμενων πάντων ἐπὶ τῷ ἐξαισίῳ καὶ αἰώρῳ καὶ αἰφνιδίῳ πτώματι τοῦ δυσσεβοῦς καὶ παρανομοῦ τῶν Αἰγέτου. Ἐτελείωθη δὲ ὁ ἅγιος καὶ πρωτόκλητος ἀπόστολος Ἀνδρέας μηνὶ Νοεμβρίῳ τριακάδι, βασιλεύοντο; τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοῖς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Varie lectiones.

(83) Αὐτῷ Vat.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΗΜΩΝ ΠΑΤΡΟΣ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΥΠΟΝ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΥΤῇ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ.

EPIPHANII MONACHI

HAGIOPOLITÆ

AD MODUM DESCRIPTIONIS SITUS ORBIS, ENARRATIO SYRIÆ, URBIS
SANCTÆ, ET SACRORUM IBI LOCORUM.

(Leonis Allatii *Symmicta*, p. 48.)

Primum, cum ad Cyprum transieris, quærto C Tyrum. A Tyro autem iter dierum octo suscipis ad Austrum: et hic est sancta Civitas. In ejus medio sepulcrum sanctum Domini est; et prope sepulcrum locus est Calvarix, eo loci cruci affixus est Christus: cujus altitudo est graduum triginta sex. Infra fixationis crucis locum est ecclesia Adami et tumulus: et in horum medio interstitio hor-

πρῶτον μὲν περάσας εἰς Κύπρον, ζῆται τὴν Τύρον. Ἀπὸ δὲ τῆς Τύρου περιπατεῖς ἡμέρας ὀκτώ πρὸς νότον, καὶ ἔστιν ἡ ἁγία Πόλις. Μέσον δὲ τῆς ἁγίας πόλεως ἔστιν ὁ ἅγιος τάφος τοῦ Κυρίου, καὶ πλησίον τοῦ τάφου ἔστιν ὁ τόπος τοῦ Κρανίου, ἐνθα ἑσταυρώθη ὁ Χριστός, ἔχων τὸ ὕψος βαθμοῦ ς, ἦτοι σκαλίᾳ ἰς', ὑποκάτω δὲ τῆς σταυρώσεώς ἔστιν ἐκκλησία τοῦ Ἀδάμ, καὶ Ἀδάμ ὁ τάφος. Καὶ με-

συν αὐτῶν ἐστὶν ὁ κήπος τοῦ Ἰωσήφ· καὶ πρὸς βορρῶν τοῦ κήπου ἐστὶν ἡ φυλακὴ, ὅπου ἦν ὁ Χριστὸς ὑποκεικλισμένος, καὶ Βαραββᾶς. Καὶ μέσον τῆς φυλακῆς, καὶ τῆς σταυρώσεως ἐστὶν ἡ πύλη τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐν ᾗ εὐρέθησαν οἱ τρεῖς σταυροί. Καὶ ἐπάνω τῆς πύλης ἐστὶ τὸ τερεὸν, ἐνθα κείται τὸ ποτήριον ὅπου ἔπιεν ὁ Χριστὸς τὸ ὄξος καὶ τὴν χολήν· ἐστὶ δὲ ὡς χαλκῖν πρᾶσινον ἐνδεδυμένον ἀσίμιν. Εἰς δὲ τὸν αὐτὸν τόπον κείται τὸ λεκάνιον ὅπου ἔνιψεν ὁ Χριστὸς τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἔστι δὲ μαρμάρινον. Ἐνθα κείται ἡ λόγχη, καὶ ὁ σπάγγος, καὶ ὁ κάλαμος, καὶ ὁ στέφανος ὁ ἐξ ἀκανθῶν, καὶ ἡ σινδόνη ἡ καθαρὰ εἰς τύπον τῆς σινδόνης, ἣν εἶδε Πέτρος ὁ ἀπόστολος ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχουσα πᾶν ζῶον ἱστορισμένον. Εἰς τὸ ἐν μέρος τὰ δαπανώμενα, καὶ εἰς τὸ ἐν μέρος τὰ μὴ δαπανώμενα, πᾶν κοινόν, ἢ ἀκάθαρτον, ἣν λέγουσι δειχθῆναι παρὰ Γαβριὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου. Πλησίον δὲ αὐτῆς ἐστὶ τὴ πατριαρχεῖον· κάτωθεν τοῦ πατριαρχείου ἐστὶν ἐκκλησία ἀνεθρονιστοῦ, ἡ μέλλουσα ἐθρονιάζεσθαι ὑπὸ συνόδου εἰς τὸν διωγμὸν τῶν Σαρακηνῶν. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐστὶν ἡ εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ κωλύουσα τὴν ὄσταν Μαρίας τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναδὸν τῆς Ὑψώσεως ἡμέρα· Ἐνθα καὶ τὴν ἑγγύην δέδωκε. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἐστὶ τοῦ Ἰωσήφ ὁ οἶκος· κάτωθεν δὲ τοῦ οἴκου ἐστὶ τετρακίδιον, ἐν ᾗ ὑπήντησεν ἡ ἁγία Ἑλένη τὸ ἐξὸδον τῆς κόρης, καὶ θήσασα τοὺς τρεῖς σταυροὺς ἐλάλησεν ἡ κόρη εἰς τὸν Δεσποτικὸν σταυρόν· Καὶ πρὸς ἀνατολὴν αὐτῶν ἐστὶν ἡ Προβατικὴ κολυμβήθρα, ἔχουσα πάντες βήματα, αἱ λεγόμενα στοαί. Καὶ πλησίον αὐτῆς ἐστὶ τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἐνθα τοῦ Ζαχαρίου τὸ αἶμα πέπηγται, καὶ ὁ λίθος ὁ κρεμύμενος, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος· Ἰδιότειχα. Καὶ εἰς τὴν δυτικὴν πόρταν τῆς ἁγίας πόλεως ἐστὶν ὁ πύργος ὁ Δαυϊτικὸς, εἰς ὃν ἐκάθισεν ἐπὶ σποδοῦ, καὶ ἔγραψε τὸ Ψαλτήριον. Δεξιὸν δὲ τοῦ πύργου ἐστὶ τὸ λιθόστρωτον, ἐκκλησία μικρὰ, ἐνθα παρέωκεν ὁ Ἰουδᾶς τὸν Κύριον. Δεξιὸν δὲ τοῦ λιθόστρώτου ἐστὶν ἡ ἁγία Σιών, ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς τὴν μεγάλην πύλην ἀριστερὸν ἐστὶν ὁ τόπος, ἐν ᾗ ἔβουσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μετὰ ἐξόδον αὐτῆς. Καὶ εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς αὐτῆς πύλης ἐστὶν ἡ ἀναπνοὴ τῆς γέννησης τοῦ κυρίου. Καὶ πλησίον αὐτῆς ἵσταται ὁ λίθος, ἐν ᾗ ἐπραγγέλλωσαν τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν. Καὶ εἰς τὰ ἅγια θυρία τοῦ θυσιαστηρίου εἰσὶ τὰ ἔχνη τοῦ Χριστοῦ, ἐνθα ἵστατο κρινόμενος ὑπὸ Πιλάτου. Εἰς τὸ δεξιὸν δὲ μέρος τοῦ θυσιαστηρίου τὸ ὑπερῶν ὅπου ἐδείπνησεν ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐστὶν ἐπίστορος ὁ Φαρισαῖος αὐχῶν, καὶ ὁ Τελώνης ταπεινὸν ἐλατόν. Καὶ εἰς τὴν κόγχην τῆς ἁγίας Σιών ἡγουν τοῦ πραιτωρίου ἐστὶ τετρακίδιον μικρόν. Ἐνθα ἡ ἀνθρακία, ἐν ᾗ τόπω ἠρωτήθη ὁ ἅγιος Πέτρος παρὰ τῆς παιδίσκης, καὶ ἠρνήσατο ἐκ τρίτου τὸν Χριστὸν, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐστὶν ὁ οἶκος τοῦ τῆς Πιλάτου καὶ τοῦ Ἄννα, καὶ τοῦ Καϊάφα, καὶ τοῦ Καίσαρος.

lus est Josephi : et ad aequilonarem partem horti illius, est carcer, ubi Christus clausus fuit et Barabbas : et in medio carceris et fixationis crucis est porta divi Constantini, in qua inventæ sunt tres crucee : et supra portam est templum, ubi conditum est poculum, in quo bibit Christus acetum et fel. Est vero instar saxei coloris Veneti, argento circumvestitum. Eodem in loco reconditum est malluvium, in quo Christus pedes discipulorum abluir : idque marmoreum est. Ibidem lancea reposita est, et spongia, et arundo, et corona e spinis, et sindon, pura instar sindonis quam vidit Petrus apostolus in cælo, omne animal præmonstrantem ; in parte cujus una consumenda, et in altera quæ non consumerentur, erant, omne immundum et impurum. Hanc porro ferunt ostensam esse a Gabriele archangelo. Prope vero hæc patriarchium situm est : et infra patriarchium est ecclesia, throno destituta, et quæ mox throno ornanda erat a concilio ob persecutionem Saracenum. Et ad lævam partem D. Constantini, imago est sanctissimæ Deiparæ, quæ prohibuit beatam Mariam ingredi templum, Exaltationis crucis die sacro. Eo etiam loci sponsionem dedit : et ad sinistram partem Josephi domus est : atque infra domum est quatuor columnarum structura, ubi sancta Helena venit obviam puellæ, cujus funus efferebatur ; et cum trea crucee apposisset, locuta est virgo in Dominica cruce. Item orientem versus est Probatice piscina, quinque amboes habens, qui dicebantur porticus. Et non procul ab illa sunt Sancta sanctorum, ubi Zachariæ sanguis concretus est, et lapis suspensus, et Salomonis templum, peculiari muro. Item ad occidentalem partem sanctæ civitatis est turris Davidica, ubi con-sedit super cinere, et scripsit Psalterium : in dextra parte turris, lithostrotum est, ecclesia parva, ubi Judas Dominum prodidit. A dextra autem lithostroti est S. Sion, domus Dei. Inde in magna porta, parte sinistra, locus est, in quo sancti apostoli abluerunt sanctissimam Dei Genitricem post obitum ipsius. Deinde ad dextram portæ partem est spiramentum gebennæ ignis. Ac juxta hanc stat lapis, ad quem flagris ceciderunt Christum Dominum nostrum. Et in sacris portulis sanctuarii sunt Christi vestigia, ubi institit, Pilati judicium subiens. A dextra vero sanctuarii est cænaculum, in quo cænavit Christus cum discipulis suis. Eodem in loco depictus est Pharisæus se jactans, et Publicanus se deprimens. Præterea ad concham S. Sionis, nimirum prætorii, est quadricolumnum parvum, ubi focus, quo in loco B. Petrus interrogatus est ab ancilla, ac tertia vice inficiatus abnegavit. Atque hoc ipso loco ades sunt Pilati et Annæ Christum ; et confestim gallus cantavit et Caiaphæ et Cæsaris.

οἶκος τοῦ τῆς Πιλάτου καὶ τοῦ Ἄννα, καὶ τοῦ Καϊάφα, καὶ τοῦ Καίσαρος.

Extra urbem vero dextrorsum prope murum est A ecclesia, ubi egressus Petrus flevit amare: et a dextra ecclesiæ, tribus sagittæ factibus, est Siloam piscina, ubi abstersus cæcus respexit: et a dextra ejus ager figuli est, in quo dati sunt argentei nummi pretium Christi: ibique sepeliuntur mortui ad hanc usque diem. Porro, ad dextram arbores sunt, quibus Judas suspensus est.

In meridionali parte urbis sanctæ, duobus fere milliaribus extra viam, Rachelis tumulus est. Et rursus, quasi sex millium distantia, Bethleem sancta sita est, in quo oppido natus est Christus. Ecclesia ibidem, magna admodum, beatissimæ Deiparæ; et infra sacram mensam est spelunca duplex; atque in orientali quidem parte natus est B Christus: in occidentali est sanctum præsepe: duo simul antra, quæ sunt inaurata et depicta, quemadmodum reipsa fuerant. Ad hæc a plaga boreali speluncæ puteus est, fundum non habens: atque ad aquam putei est stella, quæ comes erat itineris Magorum; et ad sinistram partem ejusdem ecclesiæ sunt possessiones paternæ Davidis. Item ad orientem Bethleem, est conditum monasterium quod dicitur Pœmnium, ubi visus est angelus pastoribus, dixitque ipsis: *Cessate a gregibus custodiendis; clamate, celebrantes.* Ad meridiem vero Bethleem, duo sunt monasteria, S. Sabæ et S. Charitonis. Sed ad partem magis australem eorundem, monasterium, duobus circiter milibus, incolunt Patres duo, Dionysius et Theodosius.

Et occidentali sanctæ urbis parti propinquæ sunt speluncæ duæ, quæ reliquias continent SS. Innocentium, qui ab Herode sunt interfecti, estque ad occidentem circiter sex millia. Ibidem Carmelus mons, possessiones paternæ Præcursoris: et ad occidentem Carmeli montis partem, circiter xviii mill. Emmaus. Hoc iter peregit Cleopas cum Christo; sed ignorabat, quod is Christus esset. Rursumque ab eodem loco fere mill. octo, Rumble, et prope Rumble est oppidum Diapolis. Est sanctus Georgius, ubi conditæ sunt B. Georgii, insignis martyris, reliquæ, ecclesia magna valde. Ad sacram mensam collocata est. Rota; in dextra D autem templi parte est columna, in qua alligata fuerat Rota, atque, ad sancti memoriam per tres horas sanguis scaturit: in eadem columna marmor est pertusum, edens mira signa; ut, si confessus peccata fueris, pertransire possis absque impedimento; sin confessionem non peregeris, pertransire nequeas. Jam vero ad occidentale B. Georgii latus, circiter iv mill., est aqua probationis, et lapides sterilitatis, probro obstantes, de quibus aiunt prophætæ: *Quando nos tacuerimus, hi lapides vociferabuntur.* Ab occasu horum ad unius diei intervallum est castrum Ascalorum, ubi conditi

Ἐξῴθεν δὲ τῆς πόλεως δεξιὸν, πλησίον τοῦ τείχους ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, ἐνθα ἐξεβλήθη ὁ Πέτρος ἐκλαυσε πικρῶς· καὶ δεξιὸν τῆς ἐκκλησίας ὡς ἀπὸ σαγίτοδῶλων τριῶν ἐστὶν τοῦ Σιλωάμ ἡ κολυμβήθρα, ἐνθα νιψάμενος ὁ τυφλὸς ἀνέβλεψε καὶ δεξιὸν αὐτῆς ἐστὶν ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμείως, ἐν ᾧ ἰδῶθησαν τὰ ἀργύρια ἡ τιμὴ τοῦ Χριστοῦ, καὶ θάπτονται οἱ νεκροὶ ἕως τῆς σήμερον· καὶ δεξιὸν αὐτοῦ εἰσὶν οἱ μοιρίχες εἰς οὐδὲν Ἰούδας ἀπήγγεστο.

Καὶ νοτιῶν μέρους τῆς ἁγίας πόλεως ὡς ἀπὸ μιλίων δύο παράστρατά ἐστὶ τῆς Ῥαχὴλ ὁ τάφος. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μιλίων ἕξ ἐστὶν ἡ ἁγία Βηθλεὲμ, ἐνθα ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, ἐκκλησία μεγάλη σφῶδρα, ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος. Καὶ ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐστὶ τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, καὶ εἰς μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς· εἰς δὲ τὸ δυτικὸν ἐστὶν ἡ ἁγία φάτινη, τὰ δύο σπήλαια ἑμῶν· εἰσὶ δὲ περιχρυσωμένα, καὶ εἰκονισμένα καθὼς ἐγένοντο. Καὶ πρὸς τὸ βόρειον μέρος τοῦ σπηλαίου ἐστὶ τὸ φρέαρ τὸ ἀνώρυκτον, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ φρεατοῦ ἐστὶν ὁ ἀστὴρ ὁ συνοδοιπορῶν τῶν Μάγων. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας εἰσὶ τὰ γονικά τοῦ Δαυὶδ, καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Βηθλεὲμ ἐστὶ τὸ μοναστήριον τὸ λεγόμενον Ποίμνιον, ἐνθα ἐφάνη ὁ ἄγγελος τοῖς ποιμῆσι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· *Παύσασθε ἀγραυλοῦντες, κρᾶξτε ἀνυμνοῦντες.* Καὶ πρὸς νότον τῆς Βηθλεὲμ εἰσὶ τὰ δύο μοναστήρια τοῦ ἁγίου Σάβα, καὶ τοῦ ἁγίου Χοριτωνος. Καὶ νοτιώτερον τῶν αὐτῶν μοναστηρίων, ὡς ἀπὸ μιλίων δύο, κατοικοῦσιν ἑτεροὶ δύο Πατέρες, Διονύσιος καὶ Θεοδοσίος.

Καὶ πρὸς δύσιν τῆς ἁγίας πόλεως πλησίον εἰσι σπήλαια δύο, ἔχοντα λείψανα τῶν ἁγίων Νηπίων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Ἡρώδου. Καὶ ἐστὶ πρὸς δύσιν αὐτῶν ὡς ἀπὸ μιλίων ἕξ. Καὶ ἐστὶ τὸ Καρμηλίον ὄρος τὰ γονικά τοῦ Προδρόμου· καὶ πρὸς δύσιν τοῦ Καρμηλίου ὄρους ὡς ἀπὸ μιλίων ιη', ἐστὶν ἡ Ἐμμαοῦς. Ἐνθα ὀδοιπόρησεν ὁ Κλεόπας μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶ. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου, ὡς ἄχρη μιλίων οὐκτώ, ἐστὶ τὸ Ῥάμβλε καὶ πλησίον τοῦ Ῥάμβλε ἐστὶ χωρίον ἡ Διάπολις. Ἐστὶν ὁ ἅγιος Γεώργιος, ἐνθα κατὰκειται τὸ λείψανον τοῦ μεγαλομάρτυρος ἁγίου Γεωργίου, ἐκκλησία μεγάλη πάνυ. Καὶ εἰς τὰ τραπέζια αὐτῆς κεῖται ὁ τροχός. Εἰς δὲ τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ ναοῦ ἱσταται κίων, εἰς ὃν ἐβίθη ὁ τροχός, καὶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ αὐτοῦ τρεῖς ὥρας βρῦει τὸ αἷμα. Εἰς τὸν αὐτὸν κίονα ἐστὶ μάρμαρον τετραπυῆμένον, ποιοῦν σημεῖα, ἐὰν ἐξαγορευθῆς, δύνασαι διαθεῖν ἀκωλύτως καὶ εὐκόλως, εἰ δὲ οὐκ ἐξαγορευθῆς, διαθεῖν οὐ δύνασαι. Καὶ πρὸς δύσιν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὡς ἀπὸ μιλίων τεσσάρων, ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἐλέγξως, καὶ οἱ ἀτόκιοι λίθοι, οἷς λέγουσιν οἱ προφήται· *Ὅτε ἡμεῖς σιωπήσομεν, οἱ λίθοι οὗτοι κρᾶξονταί.* Καὶ δυτικὸν αὐτῶν ὡς ἡμερούσιον διάστημα ἐστὶ τὸ κάστρον ὁ Ἀσκαλῶν, ἐνθα κίενται οἱ ἅγιοι.

¹ Luc. xix, 40.

Ἀνάργυροι Κοσμάς καὶ Δαμιανός. Ἔστιν δὲ τόπος αὐτοῦ ἡπήντησεν Ἰωσήφ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ προσκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸν ἀσπασμόν. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐγεύσατο ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς εἰς τὸ κάστρον τὸ ἐπιλεγόμενον Φαρμά, ἡ ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου.

Καὶ πρὸς δύοσιν ὡς ἀχρι ἡμερῶν δύο ἐστὶ τὸ Τριμάθιν, ἡ ἐξορία τοῦ Χριστοῦ, κάστρον μέγα. Καὶ πρὸς δύοσιν αὐτοῦ ἡμερῶν τεσσάρων ἐστὶν ἡ πόλις Ἀλεξάνδρεια, ἐνθα κατακέεται ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστῆς, καὶ Ἀθανάσιος ὁ μέγας, καὶ Τρώϊλος ὁσῖος, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων, καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος, τὸ τέλος τῶν μαρτύρων, καὶ ὁ Ἀπολλινάριος ὁ ὀρθόδοξος, καὶ ὁ ὁσῖος Βιτάλιος· καὶ αἱ πέντε παρθέναι αἰτινες γεγόνασιν εἰς τύπον τῶν πέντε παρθένων τῶν φρονίμων. Καὶ εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας ἵσταται πύργος ὁ λεγόμενος Φάρας, τὸ πρῶτον θαῦμα. Ἔστι δὲ κειτημένη ἀπὸ ὕλου καὶ μολιβδου, ἔχων τὸ ὕψος τριακοσίας ἑξ ὀργυιάς. Καὶ πρὸς δύοσιν τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς ἀπὸ μιλίων ἑνέα κεῖται ὁ ἅγιος Μηνᾶς. Καὶ μεθ' ἑτερα ἄλλα ἑνέα μῦδια κεῖται ἡ ἅγια Θεοδώρα, ἡ μετονομασθεῖσα Θεόδωρος, ἥτις καὶ κατηγορηθεῖσα. Καὶ πρὸς νότον τῆς Ἀλεξανδρείας ἡμερῶν ἑξ κεῖται ὁ ἅγιος Μακάριος ὁ μέγας, ὁ πλησιάζας τὸν παράδεισον. Ἔχει δὲ ἡ αὐτοῦ μονὴ ἀβάδας χιλίους καὶ χίλια κελιά. Ἔστι δὲ ἰδιόκαστρον. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὡς ἀπὸ ἡμερῶν τεσσάρων, εἰσὶν αἱ ἀποθήκαι τοῦ Ἰωσήφ αἱ τριάκοντα ἑξ· καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε περὶ τὸν ποταμὸν τὸν Φισῶν εἰς γέφυραν βασταζομένην ὑπὸ ὀδοῦχοντα καράβων.

Καὶ ἐκεῖθεν εἰσέρχεται τὴν μεγάλην Βαβυλῶνα, εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Φαραῶ. Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Βαβυλῶνος, ὡς ἀπὸ μιλίων ἑξ, κεῖται ὁ ἅγιος μέγας Ἀρσένιος· καὶ ἀπὸ ἀνατολικώτερον αὐτοῦ ἡμερῶν τεσσάρων κεῖται ὁ ἅγιος Ἀντώνιος. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ὡς ἀπὸ ἡμερῶν δύο-ἐστὶν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα, καὶ ὁ λίθος ἐνθα ἐστὶ ὁ Μωϋσῆς, καὶ σφραγίζων τὴν θάλασσαν, ὡς σχισθεῖσα εἰς τμήματα διῶδεκα κατὰ φυλὴν, καὶ περάσας μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἦν δὲ τὸ πέραμα μίλια δέκα ὀκτώ. Ἐγγὺς δὲ τῆς αὐτῆς πέτρας ἐνθα ὁ Μωϋσῆς ἐστὶ, βεῖ τὸ πετρέλαιον. Ἐξελθὼν δὲ ἐκεῖσε κατήντησεν εἰς Π. Ἰθού. ἐνθα ἀνηρῆθησαν οἱ ἐπτακόσιοι Πατέρες ὑπὸ τῶν Βαρβάρων. Ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ τόπῳ ἐστὶ καὶ ἡ ἀκρότομος πέτρα, ἣν ἐπάταξεν ὁ Μωϋσῆς, καὶ ἐβρύθησεν ὕδατι. Καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου δὲ ἀπὸ ἡμερῶν πέντε ἐστὶ τὸ Σινᾶ ὄρος, ὅπου ἐλάλησεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῆ, καὶ εἶδε τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ. Καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐστὶ τὸ μοναστήριον, ὁ ἅγιος Βάθος, καὶ ὁ λίθος ἐνθα ἐστὶ Μωϋσῆς, θεωρῶν τὴν βᾶτον καιομένην, καὶ μὴ καταφλεγόμενην. Καὶ πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἐστὶν ἡ κάμινος, ἐνθα ἐχώνευσαν τὸ χρυσόν καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ ἐξῆλθε τὸ βρόκρανον, εἰς ὃ ἐπίστευσαν ὡς θεῶ. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον εἰσὶν οἱ τάφοι τῶν Ἑβραίων τῶν ἐξακοσίων ὀδοῦχοντα χιλιάδων. Καὶ πλησίον τοῦ μονα-

A sunt sanctissimi viri, Anargyri, Cosmas et Damianus. Est etiam locus, ubi Josephus patri obviam venit, et in virga ipsius summitate adoravit, ac salutationem amplexumque peregit. Hoc eodem loco beatissima Deipara cibum sumpsit cum Josepho et Filio ad castellum, nuncupatum Pharma : atque hoc Ægypti initium est.

Hinc ad occasum, spatio prope duorum dierum, est Tamiathin, exsilium Christi, castellum ingens. Tum ad occidentem ejus partem, quatuor circiter dierum intervallo, sita est urbs Alexandria, ubi jacent B. Marcus apostolus et evangelista, et Athanasius Magnus, ac venerabilis Troilus, necnon sanctus Joannes Eleemon, et B. Petrus martyrum terminus, et Apollinarius orthodoxus, et confessor Vitalius, et quinque virgines quæ conformarunt se ad mores virginum prudentium. Atque ad portum Alexandriae structa turris est, quæ dicitur Pharas, primum inter miracula. Est autem coagmentata vitro et plumbo, in altitudinem trecentarum sex ulnarum. Deinde ad occidentem Alexandriae, tanquam millib. novem, situs est S. Menas. Uterius alii ix mill. peractis condita est S. Theodora, quæ mutato nomine dicta est Theodorus, et accusata. Hinc ad meridiem Alexandriae, quinque dierum spatio, remotus est S. Macarius Magnus, qui paradiso appropinquavit. Cujus monasterium abbates mille continet et mille cellulas. Est autem per se castellum. Item a S. Macario distant, itinere dierum quatuor, repositoria xxxvi Josephi : ex iisque locis prætervehere potes fluvium Phison, ad pontem qui sustinetur ad octoginta navigiis.

Atque inde ingrederis Babylonem magnam, Pharaonis regiam. Ad orientem vero Babylonis, circiter vi millib. conditus est sanctissimus Arsenius : et a partibus ejus magis orientalibus quatuor dierum intervallo situs est beatus Antonius. A sancto Antonio bidui ferme itinere occurrit mare Rubrum, ac saxum ubi stetit Moyses et virga signavit mare; quod sectum est in xii partes, pro ratione tribuum : proinde trajecit æquor cum populo suo. Fuit trajectus ille xviii mill. Juxta saxum illud, in quo propheta constitit, petroleum fuit. Inde egessus ad Raithu devenit : ubi interempti sunt septingenti Patres a Barbaris. In eodem illo loco existat rupes peracuta, qua percussa a Moysæ, aquæ effusæ sunt. Ab hac regione quinque diebus dissidet mons Sinai, ubi Deus allocutus est Moysen, qui vidit posteriora ejus. Illi prope est monasterium S. Bati ; ad saxum, in quo stans Moyses vidit rubum ardentem et non combustum. Prope hoc monasterium fornax est, in qua fuso liquefactoque auro et argento, ediderunt bubulum caput ; in quod, veluti numen, crediderunt. Eadem in regione sunt Hebræorum tumuli sexcentarum octoginta chiliadum. Propius ad monasterium spectatur scala montis Sinai, quæ gradus septem habet. Ibi que visitur antrum, in quo jejunavit

lias vates xi diebus, cum fugeret e conspectu A Jesabel. Conditus etiam est eodem in monasterio beatus Pater et doctor noster Climax. Non longe ab illo monasterio celebratur miraculum, quod Dei jussu factum est olim eo loci. Præterito altari alio, ad montem Sina, duorum mill. intervālo, velo obduxit arcam Moses et Aaron, interim dum populus Hebræorum a Mose duceretur. Tu qui a colle Sinai abscedendo per octo dies, Ingredieris Thebaidem, ubi jacet abbas Pastor et frater ipsius, et plerique alii beatorum Patrum; at Thebaide relicta viam sexdecim dierum conficis, et relegens vestigia ad Urbem sanctam reverteris.

καὶ πολλοὶ ἕτεροι τῶν μακαρίων καὶ ἁγίων Πατέρων ὁποστρέφεις εἰς τὴν ἁγίαν Πόλιν.

Ad orientem civitatis te confers : ecce tibi extra B portam erecta quatuor columnarum moles, in qua Jerphonias, correpto feretro sanctæ Deiparæ, cum non crederet esse Matrem Domini, abscissas sibi manus sensit; cum postea credidisset, rursum illi manus reddite sunt. Non procul inde ad orientem est S. Gethsemani, sepulcrum B. Deiparæ, quæ splendidissima est ecclesia. Juxta quam venerabilis spelunca est, quo se receperat Christus cum discipulis : at in specu thronus est Filii Dei, ac xii apostolorum ejus, ubi consessurus est ad judicandas xii tribus Israelis. Porro ad verticem throni Dominici, foramen quoddam est, cujus profunditas conspici non valet, verum exoritur ex eo vociferatio multa, ut sint qui audeant dicere, animas esse eo loci. Eodem in loco centum inclusæ sunt, C quemadmodum et in Myrophoris; ac gubernat ipsas Stylites alter per fenestram : et proxime dextrorsum est Manganum, saxum in quo cæsus sanctus Jacobus frater Dei. Sunt ista certe omnia in valle Lacrymarum. Eodemque in loco torrens est Cedron et vallis Josaphat atque hortus in quo proditus est Christus; itemque mons Olivarum unde assumptus est. Stant præterea columnæ in orbem, et in medio mensa : verum extra columnas, non multum distat impluvium, marnioribus stratum. Ad orientalem vero partem columnarum, brevi intervallo est concha; et mensa consistit, ubi sacrum celebrat patriarcha die festo Ascensionis. Inde rursus circiter mille passibus locus est, in quo Christus consedit in pullo : ibidemque olea est, e qua quotannis ramum unum abaciunt, pendentes pro ipso pretium, et supplicantes Hierosolyma ingrediuntur sancto die Palmarum. Ab oliva ista mille pass. quod omne declive est, invenies Bethaniam, tumulum Lazari : a declivi autem parte Urbis sanctæ usque ad flumen Jordani, in quo baptizatus est Dominus noster, sunt mill. xxiv; totum vero istud in declive deprimitur, ubi fons est Meræ. Trans Jordanem vero, spatio trium circiter mill. reperitur antrum, in quo habitabat Præcursor. Erat autem cubile ipsius, in quo quiescebat, sedicula ex se nata, ex eodem saxo sive specu, et camera exigua. Est etiam sca-

στηρίου παραλαμβάνει ἡ σκάλα τοῦ Σινᾶ ὄρους ἔχουσα βαθμίδια ἑπτά. Καὶ ἔστι τὸ σπήλαιον ἐν ᾧ ἐνήστευσεν Ἡλίας ὁ προφήτης ἡμέρας τεσσαράκοντα, ὅτε ἔφυγεν ἐκ προσώπου τοῦ Ἰεσάβελ. Καὶ εἰς τὸ αὐτὸ μοναστήριον κεῖται ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ διδάσκαλος, ὁ Κλίμαξ. Καὶ πλησίον τοῦ μοναστηρίου ἐστὶ τὸ θαῦμα ὅπερ ἐγένετο τῇ τοῦ Θεοῦ κελύσει ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ. Εἰσελθόντες δὲ ἑτέρου βωμοῦ πρὸς τὸ Σινᾶ ὄρος, ὡς ἀπὸ μιλίων δύο, ἐκάλυψε Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ τὴν κιβωτὴν, ἐν ᾧ ὠδύγησε τοὺς Ἑβραίους. Ἀπὸ δὲ τοῦ Σινᾶ ὄρους ὁδεύεις ἡμέρας ὀκτώ, καὶ εἰσέρχεται εἰς Θηβαίδα, ἐνθα κεῖται ὁ ἀβδᾶς Ποιμὴν, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἀπὸ δὲ Θηβαίδος ὁδεύεις ἡμέρας ες', καὶ πάλιν

Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς ἁγίας πόλεως ἔξω τῆς πύλης Ἰσταται τετρακιδίον, ἐν ᾧ Ἰερωνίας δραξάμενος τὴν κλίτην τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἀπιστήσας, ὅτι ἐστὶν ἡ τοῦ Κυρίου Μητήρ, ἐξέκοπται αἱ χεῖρες αὐτοῦ, καὶ πιστεύσαντος αὐτοῦ, πάλιν λάθησεν αἱ χεῖρες αὐτοῦ. Καὶ πλησίον αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὴν ἐστὶν ἡ ἁγία Γεθσιμανή, ὁ τάφος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἔστι δὲ ἐκκλησία πάνου ὠραία. Καὶ πλησίον αὐτῆς ἐστὶ τὸ ἅγιον σπήλαιον, ἐνθα κατέφυγεν ὁ Κύριος μετὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Καίτις τὸ σπήλαιόν ἐστιν ὁ θρόνος τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δώδεκα ἀποστόλων αὐτοῦ, ἐνθα μέλει καθέζεσθαι κρίνων τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. Εἰς κεφαλὴν δὲ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου ἐστὶ θυρὶς μικρὰ, ἀφανὴς εἰς τὸ βάθος, καὶ ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς ῥοσμὸς, ἥτοι βοασμὸς πολλός. Καὶ μέλλουσι λέγειν, ὅτι αἱ ψυχαὶ εἰσι. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον εἰσὶν ἑκατὸν ἔγκλεισται, ὡς ἐπὶ τῶν Μυροφόρων, καὶ ποιμαίνει αὐτὰς Στῆλίτης ἕτερος διὰ θυρίδος. Καὶ πλησίον αὐτῶν δεξιὸν ἐστὶ τὸ μάγγανον ὁ λίθος, ἐνθα κατεκόπη ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς Θεοῦ. Εἰσὶ δὲ ταῦτα πάντα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος. Ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐστὶ καὶ ὁ χεῖμαρρος τῶν Κέδρων, καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ Ἰωσαφάτ, καὶ ὁ κῆπος ἐνθα παρεδίδοτο ὁ Χρῆστος. Ἔστι δὲ καὶ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἐνθα ἀνελήφθη. Ἰστανται δὲ κίονες κυκλοειδῶς, καὶ μέσον τράπεζα. Ἐξώθεν δὲ τῶν κίωνων ἐστὶ περιούλιον μαρμαρωτῶν. Πρὸς ἀνατολὴν δὲ τῶν κίωνων ὡς ἀπὸ διαστήματος ὀλίγου ἐστὶ κόγχη, καὶ Ἰσταται τράπεζα, ἐνθα λειτουργεῖ ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἡμέραν τῆς εορτῆς τῆς Ἀναλήψεως. Ἐκεῖθεν οὖν πάλιν ὡς ἀπὸ μιλίου ἑνός ἐστὶν ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐκάθισεν ὁ Χρῆστος ἐπὶ τοῦ πώλου. Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἐστὶν ἔλαια ἐξ ἧς κατ' ἐνιαυτὸν κόπτουσι κλάδον ἕνα, διδόντες ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ τρίμημα, καὶ μετὰ τῆς εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ τῇ ἡμέρᾳ τῇ Βασιφόρου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἔλαιας διερχόμενοι μίλιον ἕν κατώφορον ὀρίσκει τὴν Βηθανίαν, τὸν τάφον τοῦ Λαζάρου. Ἀπὸ δὲ τοῦ καταβάσκειου τῆς ἁγίας Πόλεως, ἕως τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος, ἡμῶν, εἰσὶ μίλια κ'. Ὑπάρχει δὲ ὅλον κατώφορον, ἐν ᾧ ἐστὶ καὶ πηγὴ τῆς Μερᾶς. Πέραν δὲ τοῦ Ἰορδάνου ὡς ἀπὸ μιλίων, τριῶν ἐστὶ σπήλαιον, εἰς ὃ φεύει ὁ Πρὸδρομος. Ἔστι δὲ ἡ κοίτη

αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀνεπαύετο πεζούλιον αὐτοφύετος, ἐκ τῆς αὐτῆς πέτρας, ἦτοι σπηλαίου, καὶ καμάρα μικρά. Ἔστι δὲ βρύσις ὕδατος ἔσωθεν τοῦ σπηλαίου. Καὶ ἔνθεν τῆς καμάρας ἔστι πηγή, εἰς ἣν ἐδάπτειζεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Ἐκεῖθεν δὲ ὑπάρχει εἰς τὸ χωρίον Καπερναοῦμ, ἐν ᾧ ᾤκει ὁ Χριστός καὶ Θεὸς ἡμῶν. Ἔστι δὲ ὁ οἶκος; τοῦ Θεολόγου, ἔνθα ἐγένετο καὶ τοῦ ἐκκλοντάρχου τὸ θαῦμα, ἐκεῖ ἐσχάλασαν καὶ τὸν παραλυτικὸν μετὰ τοῦ κραββάτου ἀπὸ τῆς στέγης. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μίλου ἐνὸς Ἰσταται πέτρα, ἔχουσα τύπον σταυροῦ. Ἐνθα ἐθεράπευσε τὴν Αἰμάρου. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μίλου ἐνὸς εὐρίσκεις καστέλιον, ἐν ᾧ ἔστιν ἐκκλησία μεγάλη, καὶ λεγόμενον Ἐπτάπηγον, ἐν ᾧ ἐποίησε τὸ θαῦμα τῶν πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων. Καὶ πάλιν ὡς ἀπὸ μίλων δύο, ἔστιν ἐκκλησία, ἐν ᾧ ἔστιν ὁ οἶκος τῆς Μαγδαληνῆς εἰς τὴν τόπον τὸν καλούμενον Μαγδαλά, ἔνθα ἐθεράπευσεν αὐτὴν ὁ Κύριος. Ἀπὸ δὲ τῶν ἐκείσε εἰσέρχῃ εἰς πόλιν τῆς Περιτιάδος· διέρχῃ δὲ μέσον τοῦ κάστρου, καὶ περιπατεῖ; μιλία δεκαεξί, καὶ εὐρίσκεις βρύσιν ὕδατος, ἐν ἣ κατελήφθησαν οἱ ἐννέα μαθηταί. Ἐκεῖ ἔστι καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἠυλόγησεν ὁ Μελχισεδέκ τὸν Ἀβραάμ. Καὶ ἀνέρχῃ μιλία δύο, καὶ εὐρίσκεις τὴν Ναζαρέτ. Καὶ ὡσεὶ τόξου βολὴ ἔστιν ἡ συκῆ, ἣν ἐκατηράσατο ὁ Χριστός, ἔνθα ὁ Ναθαναὴλ τὸν Φωκίππον ἐκρόνησε τό· *Ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι*; Ἀνατολικώτερον δὲ αὐτῶν ἔστι σκαλία βῆμ'. Ἀνέρχῃ καὶ εἰς τὸ δ. δασκαλείον, ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ Χριστός τοὺς ἀποστόλους, λέγων, *Ἐγὼ ὁπάγω ἀναληψθῆναι· ἀπέλθετε καὶ ὕμεις, καὶ διδάξτε ἀλλερ ἐδίδαξα ὑμῖς*. Πλησίον δὲ τοῦ διδασκαλείου πρὸς βορρᾶν ἔστιν ἐκκλησία. Μίσον δὲ τῆς ἐκκλησίας Ἰσταται λίθος, εἰς ὃν ἔστη Χριστός, καὶ ἀνελήφθη. Λέγεται δὲ ὁ ἅγιος λίθος. Εἰς κεφαλὴν δὲ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς βορρᾶν ἀπὸ διαστήματος; μιλίων δεκαεξί κείται ὁ ἅγιος Σαμουὴλ ὁ μέγας· καὶ πρὸς ἀνατολὴν τοῦ ὄρους ὡς ἀπὸ μίλου ἐνὸς ἔστιν ἡ Βηθανία, ἔνθα ἀνέστησεν τὸν Λάζαρον ὁ Χριστός. Ἀνατολικώτερον δὲ τῆς Βηθανίας κείται ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ὁ μέγας, καὶ πρὸς ἀνατολὴν ὡς ἀπὸ μιλίων δώδεκα ἔστιν ἐκκλησία, ἐν ᾧ καθίσας ὁ Ἀδὰμ ἐκλάσεν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου. Πλησίον δὲ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἔστιν ὁ οἶκος τοῦ Ἰωακείμ, μοναστήριον. Πρὸς ἀνατολὴν δὲ τοῦ μοναστηρίου ὡς ἀπὸ μιλίων τεσσάρων ἔστιν ἡ Ἰεριχώ· καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἰεριχῶ ὡς ἀπὸ μιλίων ἑξ ἔστιν ἡ Ἐδεσσα, ἔνθα κείται Κύρος καὶ Ἰωάννης. Πρὸς δὲ τῆς ἀνατολῆς τῆς Ἰεριχῶ ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν κείται ὁ ἅγιος Γεράσιμος εἰς καστέλιον. Καὶ ἀπὸ μιλίων δύο ἔστὶ τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ζωσιμά τοῦ μεγάλου. ἔνθα κείται, καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ ἅγιος Ἀνθίμος. Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Ἰεριχῶ ὡς ἀπὸ μιλίων ὀκτώ ἔστιν ὁ Ἰορδάνης. Ἔστι δὲ ἐκεῖ κάστρον μικρὸν, ἔχον ἐκκλησίαν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Τριάδα. Καὶ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ποταμοῦ ἔστιν ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου. Καὶ εἰς τὴν κήλην τῆς

A turigo aquæ intra speluncam. Itidem intra cameram est fons, in quo Joan. Præcursor baptizabat. Ex ea parte est oppidum Capernaum, ubi habitabat Christus et Deus noster. Ad hæc domus Theologi ibidem fuit, et centurionis miraculum; ibidemque laxarunt paralyticum cum grabato a tecto. Rursus, mille prope passus ulterius, cantes eminet, quæ signum crucis expressum habet, ubi Dominus mulierem fluxu sanguinis cruciatam sanavit. Totidem utique abhinc passibus, invenis castellum in quo ædificata est ecclesia magna, quod dicitur Heptapegum; quo in loco Christus edidit miraculum quinque panum et duorum piscium. Postea millibus ferme duobus ecclesia quædam est, atque etiam domus Magdalene, ad regionem quæ vocatur B Magdala, ubi Dominus eam sanavit. Ab iis locis migrans, ingrederis in oppidum Tiberiadis; transis per medium castelli; et progredieris sexdecim millia passuum, atque invenis aquæ fontem, in quo relicti fuerunt novem discipuli. Locus est ibidem, in quo Melchisedec benedixit Abrahamo. Item profectus duo millia, reperis Nazareth. Et ad teli jactum flens est, cui imprecatus est Christus: ubi Nathanael ad Philippum exclamavit: *Numquid ex Nazareth aliquid boni esse potest*? Propius ad orientem gradus sunt bis mille trecenti quadraginta; proinde ascendis ad scholam in qua docuit Christus apostolos, dicens: *Ego vado et assumar; abscedite etiam vos, et docete quæ dormi vos*. C Prope hanc scholam ad aquilonem est ædes sacra: atque in medio illius stat lapis, in quo stetit Christus, et assumptus est: nominaturque hic lapis sacer. In jugo autem montis Olivarum ad boream, millibus sexdecim passuum, conditus est sanctus Samuel magnus: et ad orientem montis, quasi mille passuum spatio, Bethania, ubi Christus Lazarum excitavit a mortuis. Porro in magis orientali parte Bethaniæ fixus est sanctus magnus Euthymius. Itemque ad orientem circiter millia duodecim, est ecclesia in loco ubi considens Adam flevit e regione paradisi. Prope ecclesiam est domus Joachim, monasterium. Atque ad orientalem monasterii partem circiter quatuor millia, est Jericho: et ad aquilonem Jericho circiter sex millia, D Edessa sita est, ibique conditi Cyrus et Joannes. Item ab oriente Jericho quasi tribus millibus, conditus distat sanctus Gerasimus: locus est castellum. Et a duobus millibus est ad monasterium venerabilis Zosimæ magni, ubi sepultus est, et juxta ipsum sanctus Anthimus. Et ad orientem Jericho, octo circiter millibus, est Jordanes. Porro ibi est castellum exiguum, ubi ecclesia magna structa est, S. Trinitati dicata. Item ad ripam fluvii est templum Prodromi: et in concha ecclesie lapis compactus est, in quo stetit Præcursor, cum Christum baptizavit. Ac trans Jordanem, tanquam ad mille passus, est spelunca ejusdem

¹ JOH. I, 46. ² JOH. XIV, 23.

τροδομῶν. Deinde ad austrum speluncæ, circiter duobus millibus passuum, uxor Lothi stat, instar columnæ salis, retro aspiciens. Atque ad orientem ipsius est foramen emittens fumum; atque egreditur vox e foramine, dicens: Væ Sodomis. Et fama est, spiraculum esse Orci, ubi sunt vineti. ὁπῆ ἐκβάλλουσα καπνὸν, καὶ ἐξέρχεται φωνὴ ἐκ λόγος ὅτι ἡ ἀναπνοὴ τοῦ Ἄδου ἐστίν, ἐνθα εἰσι δεδεμένοι.

Postea a baptismo Christi, longitudine quatuor dierum, itur ab urbem Tiberiadis, ad litus paludis a qua Jordanes exit: ubi etiam apostoli piscati sunt. A Tiberiade vero ad montem Thabor, est intervallum unius diei: sunt autem ad ascensum montis graduum quatuor millia trecenta quadraginta: ibique est sacra ædicula et abbates duodecim. Itemque a colle Thabor est iter unius diei usque ad oppidum magnum, quod in Cana Galilææ est: in qua etiam factæ sunt nuptiæ, ubi Christus aquam in vinum convertit. Est etiam monasterium in quo miraculum factum est.

Deinde ad Occidentem Galilææ usque ad horam sextam, pervenis ad pratum, ubi recubuit, populus, et Christus quinque panes distribuit. Præterea pratum ad meditullium situm est paludis Genesareth ac maris Tiberiadis. Ad occasum autem ipsius prati, monasterium est eo loci, ubi Christus allocutus est Samaritanam: et ad ipsum mare prope littus, est ecclesia, ubi stat Christus, ubi focus et pisciculus: eodemque in loco Petrus mare pedibus calcavit, eoque calcato perrexit ad Christum.

Deinde ad occidentem, circiter unius diei itinere, est Nazareth. Deinceps a Cana Galilææ proficisceris ad sanctam urbem Alexandriam, et ingressus navigium, Dei ope abis ad Romaniam, cum fide et alacritate multa. Cæterum ii, quorum in manus venit scriptum hoc minimi monachi Epiphani, orent pro me per Dominum: nam ex rei veritate certa scripsi, juxta loca quæ peragravi, et vidi oculis meis. Qui vero aliter enarrat, seipsum decipit, veritatem non percipiens. Gratiam Domino Deo habeo, qui corroboravit servos suos ad ejusmodi iter aggrediendum et spectacula intuentium: quoniam ipsum D. N. decet gloria cum Patre, principio carente, et vivificante sancto Spiritu, honor et adoratio nunc et semper et in omne ævum. Amen.

Ἐκκλησίας ἴσταται ὁ λίθος, ἐν ᾧ ἴσθη ὁ Πρόδρομος. ἐνθα ἐθάπτισε τὸν Χριστόν. Καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὡς ἀπὸ μίλλου ἐνός ἐστι τὸ σπήλαιον τοῦ Προδρόμου. Καὶ πρὸς νότον τοῦ σπηλαιου ὡς ἀπὸ μίλλων δύο, ἴσταται ἡ γυνὴ τοῦ Λῶτ, στήλη ἀλῆς, βλέπουσα ὀπισθεν. Καὶ πρὸς ἀνατολὴν αὐτῆς ἐστὶν τῆς ὀπῆς, λέγουσα, Οὐαὶ τὰ Σοδόμα. Καὶ φέρεται ὁ

Ἄπὸ δὲ τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ οἱ ἡμερῶν τεσσαρῶν ἀπέρχεται εἰς τὴν πόλιν Τιβεριάδος εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς λίμνης, ὅθεν ἐξέρχεται Ἰορδάνης, ἐνθα καὶ οἱ ἀπόστολοι ἠλείυσαν. Ἄπὸ δὲ τῆς Τιβεριάδος ἕως τοῦ ὄρους Θαδῶρ ἐστὶ διάστημα ἡμέρας μίᾳς. Ἔστι δὲ τὸ ἀνάβα τοῦ ὄρους σκαλία τετρακκῆλια τριακόσια τεσσαράκοντα. Ἔστι δὲ λαύρα, ἄββάδες δώδεκα. Καὶ ἀπὸ τοῦ Θαδῶρ, ἐστὶν ὁδὸς ἡμέρας μίᾳς ἕως τῆς πόλεως τῆς μεγάλης τῆς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, ἐν ᾗ γέγονεν ὁ γάμος, ἐνθα ἐποίησεν ὁ Χριστὸς τὸ ὕδωρ ἰόνον. Ἔστι δὲ μοναστήριον, ἐν ᾧ τὸ θαῦμα ἐγένετο.

Καὶ πρὸς δύσιν τῆς Γαλιλαίας μέχρις ὥρας ἕκτης ἀπέρχη εἰς τὸ λιβάδιον, ἐνθα ἀνεκλίθη ὁ λαὸς, καὶ δέδωκεν ὁ Χριστὸς τοὺς πέντε ἄρτους. Ἔστι δὲ τὸ λιβάδιον ἀναμέσον τῆς λίμνης Γενησαρέτ, καὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. Καὶ πρὸς δύσιν τοῦ αὐτοῦ λιβαδίου ἐστὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ τόπω ἐλάλησεν ὁ Χριστὸς τῇ Σαμαρεϊτιδί· καὶ εἰς τὴν αὐτὴν Ὀάλασσαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἐστὶν ἐκκλησία, ἐνθα ἴσταται ὁ Χριστὸς, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἀνθρακίᾳ, καὶ τὸ ὄψάριον. Εἰς δὲ τὸν αὐτὸν τόπον πεζεύσας ὁ Πέτρος ἐν θαλάσῃ ἤλαθε πρὸς τὸν Χριστόν.

Καὶ πρὸς δύσιν αὐτοῦ ὡς ἡμέρας μίᾳς ὁδὸν ἐστὶν ἡ Ναζαρέτ. Ἄπὸ δὲ Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας κατέρχη εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἰσερχόμενος εἰς πλοῖον τῆ τοῦ Θεοῦ βοηθεῖα ἐξέρχη εἰς Ῥωμανίαν μετὰ πίστει· καὶ προθυμίας πολλῆς. Οἱ δὲ ἐντυγχάνοντες τῆδέ μου τῆ γραφῆ τοῦ ἐλαχίστου Ἐπιφανίου μοναχοῦ, εὐχέσθε ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ τὴν Κύριον· τὴν γὰρ πᾶσαν ἀλήθειαν ἐγραψα, καθὼς περιεπόλευσα, καὶ εἶδον οἰκειοῖς ὀφθαλμοῖς. Ὁ δὲ ἄλλως διηγουόμενος ἑαυτὸν φρεναπατᾶ, μὴ συνιείς τὴν ἀλήθειαν. Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ ἐνδυναμώσαντι τοὺς αὐτοῦ δούλους πρὸς τὴν τοιαύτην ὁδὸν καὶ θεωρίαν, ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ ζωοποιῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τιμῆ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

DE RELIGIONE CHRISTIANA

LIBELLUS

Ex Epiphanio in Latinum a Petro de Monte traductus.

(Latine tantum apud D. Emman. a Schelestrate in Actis Orientalis Ecclesiae, p. 52. Romae 1759 fol.)

Christianæ religionis veram sanctam puramque esse doctrinam, quam plurima nobis documenta sunt, quæ si recte, si pie considerare voluerimus, intelligimus profecto omnes alias religiones falsas, fictas, inanes ac superstitiosas, hanc vero unicam veritatis indagatricem, inventricemque fuisse: reliquas, quæ terrena, temporalia atque fragilia sunt, suis observatoribus polliceri: hæc cælestibus æternis ac incommutabilibus bonis, perpetua denique felicitate cultores suos ornatissime decorare. Verum ad hujus nostræ religionis veritatem pertingere cupienti, pernecessarium est animam vitii exuere, vestire virtutibus, et sancte, juste atque innocenter vitam ducere. Sicut enim lingua febrium ardoribus præpedita vini dulcedinem gustare non potest; aut oculus malis quibusdam humoribus occupatus claritatem luminis nequit intueri; sic animus peccatorum tenebris offuscatus, et vitiorum mole oppressus ad contemplanda divina mysteria pertingere nullatenus potest. Propterea labia Isaïæ prophetæ calculo de altari sumpto mundantur, et sic ad prædicandum idoneus redditur. Hinc factum esse existimamus, ut religionis nostræ traditiones plerisque deliramenta videantur, qui cum aditum vitii patefecerint, virtutibus præcluserint, stultam putant esse doctrinam, quæ arcet voluptates, cohibet illecebras, incontinentiam damnat, luxuriam prohibet, et sensus nostros ratione, virtute ac sanctimonia regendos esse testatur. Cum enim hominibus veritas divino munere innotescat, et omnis veritas a Spiritu sancto sit; mali autem et vitii delicti Spiritus sancti gratiam habere non possint, dicente Domino: *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum ac trementem verba mea*¹? Quid mirum, si peccator indignus est, cui religionis Christianæ sublimitas aperiat? Nam qui se totum in cæno voluptatum mundanarum, velut sus in luto involverit ac demerserit; quomodo poterit tam profundam veritatem tam alta, tanque secreta mysteria speculari? Quæ si plerumque minus homines intelligant quam vellent, non tam illorum profunditati, quæ tamen maxima

A est, quam nostræ infirmitati ascribendum est, quæ cum ex peccatis præcipue proveniat, nos profecto reddit ad hanc sublimem veritatem considerandam inferiores. Quisquis igitur vult Christianæ religionis dignitatem atque excellentiam apprime intelligere, ejusque reconditos thesauros intueri, prius studeat suam purgare conscientiam; et latebras animæ suæ diligenter inquirens, si quid invenerit, quod Deum merito possit offendere, id procul abjiciat, seque mundum ac purum receptaculum Deo præparet. Et quanquam nos velut homines peccatis obnoxii (nemo enim, ut inquit scriptura², gloriari potest mundum se habere cor), curamus tamen quam maxime atque ad id omnem impendimus operam ut in semita divinatorum mandatorum ambulantes, devotam saltem et humilem voluntatem Domino exhibeamus. Ac propterea de ipsius bonitate misericordiaque confisi, qui in se sperantium preces exaudit, et pro viribus bene agere conantes, non despicit; aliquid de nostra fidei excellentia scribere præsumpsimus, quo infideles si fieri potest erudiantur, eruditique fideles vero fortiores robustioresque efficiantur.

Dignitatem Christianæ religionis ex ipso primo Institute atque Auctore licet intueri, et cum ore divino instituta sit, solumque Deum habeat auctorem: quid mirum si omnes alias doctrinas, disciplinas et religiones longe antecedit? Quod enim a digniori, sapientiori atque excellentiori institutum est; illis, quæ ab inferioribus constituta sunt, debet jure anteferri. Sic regum scita ducum atque comitum sanctionibus præferuntur; et quæ a majoribus excellentioribusque magistratibus præcipiuntur, veluti digniora majori sunt observantia exsequenda. Quid autem dignius? quid majus? quid excellentius, quam professionis suæ summum illum ac sapientissimum rerum omnium opificem Deum habere auctorem? Accedit huic rei amplior dignitas; quia non eam nobis Deus per angelos, non per homines, non per legatos, aut nuntios, sed per proprium Filium sibi coæternum, et consubstantialem tradere dignatus est, quem ex sinu suo misit in uterum Virginis, ut

¹ Isa. lxxvi. 2. ² Prov. xx. 9.

ex Spiritu sancto nascens homo, et inter homines **A** dignas esse iudicavit. Hinc simulacra et simulacrorum vani et stultissimi cultus ab hominum erroribus adinventi; qui cum hominem quemplam plusquam Deum diligenter, eum et viventem et mortuum colebant, honorabant, venerabantur, eique in signum præcipuæ dilectionis divina sacrificia exhibebant, erectumque ejus simulacrum pro Deo adorabant, dedicabant ædes, templa ædificabant, et vota velut Deo offerebant. Crescentibus vero in dies illecebris, demersisque magis ac magis hominibus in cæno voluptatum, quid fieri necesse erat? Postquam autem a veri Dei cognitione semetipsos alienaverunt, hæc impietas quam maxime aucta est, dicente Scriptura: *Dum venerit impius in profundum malorum, contemnit* ^b. In tantum itaque lapsa est humana stultitas, ut nedum homines, sed lapides, et ligna, et reptilia tam aquatilia, quam terrestria, necnon immanissima quædam bruta, sed et monstra quædam teterrima ornatissima illa Dei appellatione nominare non formidaverit. Sed nec hucusque stultorum perstitit audacia. Alii enim voluptatem ac libidinem, turpissimas vitia consecrarunt: sicut apud Lybicos Cupidinem, et in Papho Venerem illam impudicissimam mulierem veneratam esse, poætæ nobis tradiderunt. Hinc nefandi sacrificii ritus, hinc obsceni cultus, et ludi turpissimi, quibus humana stultitia deos suos placandos esse edicto constituiebant, quorum fœtorem ac spurcitiâ et obscenitatem quisquis legerit, colere profecto atque iia venerari veritatem debet, a qua homines recedentes in tantam devenerunt amentiam, ut qui honoris indignus bonis hominibus videretur, eum, veluti ex religione, suis diis pro majori sacrificio exhiberent. Longum profecto nimis esset, atque a nostro prorsus instituto alienum, omnes illos errores recensere, in quos lapsi sunt homines, qui a veri Dei cognitione atque dilectione se averterunt. Cum enim ipse Deus testante Scriptura sit vis, veritas et vita ^c: quid mirum, si hi, qui a recta via aberrarunt, in varios anfractus erroresque deciderunt? Iter enim rectum unum est, a quo si quis deflexerit, necesse est hunc etiam nolentem magnis defatigari laboribus, et per devia quæque vagantem multipliciter errare.

His tot tantisque errorum ac delictorum tenebris, quibus totum humanum genus detinebatur, tandem compassus miserator et misericors Dominus, eo tempore, quo ipsius inscrutabilis sapientia disposuit, nobis tandem succurrere ac subvenire dignatus est. Et ut eo dignior atque excellentior esset subventionis modus, quo per digniorem Mediatorem fieret, non angelum, non hominem, ut diximus, ad nos misit, ut his nos erroribus liberaret, sed Filium suum unigenitum, quem ut nobiscum esset, ut nobiscum viveret, nobis loqueretur, et hanc sanctissimam legem et doctrinam veritatis

^a Rom. i, 25 seqq. ^b Prov. xviii, 3. ^c Joan. xiv, 6.

traderet, eamque verbo et exemplo confirmaret. A præ fragilitate nostra, et humanæ naturæ corruptela induit humana in utero virginali, ut sic novus, et miraculose, ac præter ordinem naturæ natus, non homo tantum, nec Deus tantum, sed Deus et homo, novam hanc, miram, et quasi supernaturalem legem omnibus hominibus prædicaret, illuminaretque mortalium mentes, eosque doceret, et relictis errorum tenebris ac peccatorum illecebris falsisque blandimentis, virtutes amplecterentur, et delucerentur quoque ad veri Dei cognitionem, a quo, et cujus causa conditi essent; quem tandem cognitum toto corde, tota mente diligere, et sancto ac devoto sacrificio honorarent; ei demum jugiter servientes, ambulantes quoque in semitis mandatorum ejus, ad æternam illam beatitudinem, coelestium quoque spirituum consortium dignissime vocarentur: ubi secundum Apostolum ⁶ non per speculum in ænigmate, veluti in hoc sæculo, sed revelata facie divinam illam majestatem contemplantur; in quo summam esse hominis felicitatem immensamque voluptatem, nemo nisi maxime demens inficiabitur. Hæc est hujus nostræ evangelicæ traditionis summa; in hoc sola ipsius vis pendet; ad hoc ejus sunt tam præcepta, quam consilia instituta: hic piissimi et clementissimi legislatoris nostri finis; hæc intentio; hoc ipse a nobis per Unigenitum suum, quem ad ferendam hanc legem misit, instanter monet, hortatur, postulat et requirit; ut qui creando cuncta ex nihilo suam maxime omnipotentiam ostendit, sapientiam vero creata tanto ordine regendo atque gubernando; nos tandem a peccatis et erroribus hoc mirabili modo liberando infinitam suam clementiam atque misericordiam demonstraret.

Nihil igitur hac nostra Christiana professione potest reperiri dignius, nihil præclarior, nihil fructuosius; sive legislatoris dignitatem, sive institutionem, ipsarum et traditionum sanctionem, sive æternæ felicitatis gloriam, ad quam vocamur, diligenter animadvertere voluerimus. Ut autem nihil, quod ad salutem nostram pertinere posset, sapientissimus legislator prætermitteret, sacratissima quædam sacramenta instituit nostræ fragilitatis remedia saluberrima, quibus veluti quibusdam medicamentis, nostris posset infirmitatibus subvenire. Sicut enim non sufficit medico depulsa adversa valetudine bonam inducere, nisi remedia quoque illa adhibeat, quibus et valetudo bona conservetur, et si quando morbus inciderit, adversus illum debitis medicamentis provideatur: sic summus ille et omnipotens Deus, neque infinite sapientiæ suæ, neque salutis nostræ abunde satisfactum esse existimavit, si nos tantum per gratiam suam a vitis ad virtutem, ab erroribus ad viam veritatis vocasset, nisi et remedia invenisset, quibus veluti quibusdam adminiculis hanc suam in nobis gratiam servaremus: et quasi, quando illam

præ fragilitate nostra, et humanæ naturæ corruptela amitteremus, in nostra esset potestate illam per hæc salutaria adjumenta recuperare. Ea autem sunt hæc: baptismus, poenitentia, confirmatio, eucharistia, matrimonium, ordo, et extrema unctio. Horum tanta est vis, tanta potestas, ut si rite ac legitime administrantur, ab omni nos valeant quamvis lethali vulnere ac pernicioso morbo curare, et pulcherrimæ valetudini restituere. Hæc autem omnia consideranti mihi, ac persæpe pie atque religiose animo revolventi, nullum videtur majus, nullum mirabilius, quam corporis et sanguinis Domini sacramentum, quod eucharistiam vocamus: cujus speculationi quoties intendendo, toties mirum in modum obstupesco, atque præ tantæ rei suavitate, animum extra se ferri cognosco: quod cuicumque attente considerant evenire posse non dubito. Quis enim non summe admirabitur, cum audit substantiam corruptibilem panis et vini in verum Domini nostri Jesu Christi corpus, et sanguinem sacerdotis ministerio transmutari? cum lectio illa evangelica suis auribus intonat: *Nisi comederitis carnem Filii hominis et sanguinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vobis* ⁷. Et alibi: *Caro, inquit, mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo* ⁸. Stupet profecto humanus animus, atque ad tales sermones totus contremiscit, tantæque rei admiratione plerumque extra se fertur. Cumque tam mirabilis sacramenti cognitione intellectus profunditatem eorum, quæ in eo latent, mysteriorum scrutari avidè cupit, tantorum arcanorum magnitudine pressus in ipso conatu succumbens, quod minus perfecte intelligit, quammaximè admiratur, dicens cum Propheta: *Memoriam fecit mirabilium suorum miserator et misericors Dominus, escam dedit timentibus se* ⁹. Et profecto omnem admirationem excedit, omnia mirabilia superat, quia sub modici panis et vini specie, verum Christi corpus et sanguis a fidelibus communicando sumitur. Unde cum divinorum operum magnitudinem considero, hoc summe admirandum, venerandum, atque magno cum tremore tractandum censeo. Admirabile siquidem et præclarum fuit hanc mundi machinam tot cælorum elementorumque sphaeris, tot diversarum rerum varietate ornatam creare, non solem diei, lunam ac stellas nocti præficere, distinguere tempora, cælorum ac siderum cursus motusque disponere, innumerabilia deinde avium, piscium, terrestriumque animalium, arborum quoque ac fructuum, cæterarumque rerum genera ad hominum usum, hanc in mundum producere, hominem ipsum demum a cæteris animalibus rationis et sermonis dignitate secernere. Sed cum me ad hujus corporis et sanguinis sacramentum convertito, nihil mihi videtur mirabilius,

⁶ I Cor. xiii, 12; II Cor. iii, 18. ⁷ Joann. vi, 54. ⁸ Ibid. 56, 57. ⁹ Psal. cx, 4.

nihil veneratione dignius, nihil sanctius atque devotius pertractandum, in quo Creator creaturæ conjungitur, corruptibilis substantia in incorruptibilem transfunditur, et sub parva panis et vini specie rerum omnium Conditor mira verborum prolatione supponitur. In hoc siquidem sacramento vis ac potentia naturæ superatur, communis lex vincitur, divina maxime virtus ostenditur, et aliud sensu percipimus, aliud fide credere compellimur. Quid enim, quæso, tam naturæ contrarium, quam accidentia per seipsa sine subjecto illa sustentante existere? Cum enim naturæ accidentium proprium sit, ut alteri insint, nec per se possint ulla ratione subsistere; quis hoc præcipuum singulareque miraculum non admirabitur, ubi post sacerdotis consecrationem est quantitas nihil extendens, rotunditas nihil circulare faciens, albedo nihil omnino albificans? Transsubstantiata enim ministerio sacerdotis panis et vini substantia in Christi corpus et sanguinem, ut nostræ religionis vera atque illibata fides prædicat et affirmat; quid superest, quod quantitatem aut qualitatem, quas sensibus percipimus, in se valeat suscipere ac sustinere? Sed et sub qualibet tanti sacramenti particula integer, et totus est Christus: ille, inquam, et non alius, qui in utero natus est virginali, qui inter homines visus et conversatus est, qui in cruce pendit, qui demum ad cælos gloriosus ascendit, ille, inquam, ad sacerdotis vocem Patris dexteram non deserens, sub panis tamen, ac vini specie continetur. Hæc tam alta tamque divina mysteria, quæ omnem naturæ vim superant, omnem humani ingenii potentiam excedunt: cum non nisi pia et religiosa mens a terrenis affectibus expurgata possit comprehendere, dignatus est plerumque benignus et misericors Dominus omni loco et omni tempore nostræ infirmitati subveniens visibilibus quibusdam miraculis dignitatem tanti sacramenti ostendere; et quod solo intellectu ac fide percipitur, id exterioribus ac sensibilibus rebus patefacere, et per hæc que sensu cognoscimus, quasi baculo quodam iter ostendente ad insensibilium notitiam facilius perducamur. Ex multis autem miraculis, quæ ad relationem hujus sacramenti ubique operatus est Dominus, unum solum inferre institui, quod sanctorum vitam fidei relatione verum esse cognovi.

Est apud Hierosolymam locus quidam, quem fideles magna devotione ac frequentia visitant, ubi verum Redemptoris nostri corpus ex Virgine assumptum post plurimas injurias, acerbis contumelias, crudelia vulnera, crucis patibulo pro nostra redemptione suffixum, ac mortuum Joseph manibus sepultum esse, evangelica nobis tradit historia. Hoc in loco Christiano more constructa est ecclesia, in qua a nostræ religionis professoribus divina celebrantur officia, qui sepulcrum illud

Domini visitantes cœlesti pabulo recreati fideiiores devotioresque revertuntur. Ad hanc ecclesiam nonnulli Christianorum persecutores accedebant, hostra sacrificia irridentes, aut Christianos ibidem orationi intentos perturbantes, quos inde abstractos magnis aliquando injuriis persequabantur. Contigit autem, inter cæteros ducentem quemdam ac principem infidelium Christiani nominis acerrimum impugnatores hunc in locum divertere, ut omnia nostræ legis sacrificia ac cæremonias exploraret; quod cum alias sæpe, tum eo maxime die, quem ob Salvatoris nostri sacratissimam cum discipulis suis cœnam colit et veneratur Ecclesia, in cujus memoriam verum ejus corpus sanguinemque suscipimus, ab ipso edocti, qui cum in cœna esset, omnesque discipulos corporis, et sanguinis sui communione participasset, illico subjunxit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem* ¹⁰. Astabat ante aram sacerdos singulos monens, ut de peccatis pœnitentiam agant, eaque fletu, dolore atque genitu redimant, et ad tanti sacramenti susceptionem seipsos devotissime præparent, memoresque sint verborum Apostoli, qui ad Corinthios scribens, cum excitare vellet hominum corda ut tam admirabile sacramentum digne suscipere: *Probet autem, inquit, seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat; qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini* ¹¹. Audiebantur interea innumeræ orantium voces, pectorum verbera, planctus ac fletus genitusque permaximi, qui non mediocrem delictorum dolorem, veramque cordis contritionem præferre videbantur. Is enim, quem peccati pœnitet, declarat profecto, maluisse se non peccare, quam pœnitere. Hoc cum infidelis ille attente conspiceret, ac diligenter animadverteret, in magnam incidit tantorum fletuum tanque devotissimam actuum admirationem, omniaque secum repetens cœpit judicare, harum rerum institutionem non tam ab hominibus, quam ab ipso Deo prodiisse, qui maxime gaudet, cum homines sibi puro corde, et munda mente devotum exhibent famulatum. Postquam vero sacerdos circumstantes ad compunctionem cordis, doloremque, ac pœnitentiam de peccatis, ut diximus, monuit, conversus ad altare reliqua rite prosecutus est, ac sub panis et vini specie sacrum Christi corpus et sanguinem verborum ministerio consecravit. Quo peracto id ipsum fidelibus, qui illuc ejus rei causa convenerant, distribuere tremens ac gemens quam devotissime cœpit. Cum autem ipsum sacramentum sacerdotis manibus attreretur, omniaque infidelis ille accurate animadverteret, sicut Conditori omnium placuit: visus est ei videre agniculum quemdam nive candidiorem in altari existere. Quæ res eum supra quam dici aut condi posset, in stuporem convertit: ex quo

¹⁰ Luc. xxii, 19. ¹¹ I C. r. xi, 28, 29.

cœpit tam admirandæ rei finem multo avidius expectare. Cum autem pro more omnes flexis genibus ante altare consisterent, cœpissetque sacerdos singulis hoc sacramentum distribuere : ecce priori miraculo aliud non minus adjungitur. Intuenti enim infideli, quid a sacerdote fieret, visum est, quosdam eorum qui hujus sacramenti suscipiendi causa convenerant, quoniam neque vere purgati, neque perfecte mundati accesserunt, non sub specie panis et vini, sed sub aliarum rerum variis horrendisque speciebus illud accipere. Unus itaque visus est ei corticem assumere, quia is forsitan, quantum humano ingenio interpretari possumus, non tam medullæ ac sensui, quam cortici et verbis Scripturarum divinarum inhæserat, neque tam esse, quam videri et judicari bonus curaverat. Alius pilos ac capillos dentibus conterere videbatur, quia sæculi hujus illecebris ac voluptatibus, superfluaque cupiditate detentus ad tam divinæ rei communionem indignus accesserat. Ut enim ex superfluis humani corporis humoribus capillos natura producit ac pilos : sic ex nimia rerum voluptatumque mundanarum appetentia in diversas vitiorum sordes maximasque divinorum mandatorum transgressiones mens nostra prolabitur, dicente ipso Domino : *Non potestis servire Deo et mammonæ*¹⁸. Videbatur præterea tertius quidam nigerrimos carbones accipere, quasi is animam delictorum tenebris denigratam, vero ac salutifero pœnitentiæ remedio neque albam neque mundam facere curasset. Sicut enim sancti et justi in luce, sic peccatores et impii in tenebris ambulare dicuntur. Virtutis siquidem ac veritatis proprium est, se sequentibus lumen ostendere : contra vero vitiorum atque errorum homines tenebris circumfundere ; cum Dominus dicat : *Ego sum lux mundi ; qui sequitur me non ambulat in tenebris*¹⁹. Ignem ex his alter ore assumebat, quasi illico per totum ejus corpus diffundi videbatur. Hic forsitan carnis molliore ac turpissimo luxuriæ vitio non solum animam, verum etiam corpus dehonestaverat, ejus atrocissimi criminis causa venit, ut inquit Apostolus : *Ira Dei in filios diffidentie*²⁰ ; et ut sacræ lectionis nos monet historia, septem illæ civitates de cœlo misso execrabili incendio perierunt. Inter hos existit quidam, qui cineres ore suscipere videbatur : hunc corporis segnitie mentisque desidia occupatum, bonis virtuosisque operibus haudquaquam vacasse, possumus interpretari. Sextum carnem et quidem immundam deglutisse accepimus, utpote qui illicitis feminarum voluptatibus demersus, nunquam per abstinenciam et continentiam salubremque de commissis pœnitenciam sibi prospexerat : sicque immunda mente ac polluto ore ad tam mundissimum sacramenti participationem accedere præsumpserat. Post hos fuit et alius, qui aurum impurissi-

mis fancibus gustare videbatur : erat siquidem auri cupiditate, atque immoderato pecuniæ amore ita alligatus, ut nihil præter aurum sitiret ac desideraret, quod vitii genus idololatriam non immerito dicere possumus, Apostoli testimonio confirmati, qui *avaritiam idolorum servitutem*²¹ appellat. Postremus vero ille fuit, qui sacram eucharistiam a sacerdote recipiens magno lucis splendore toto corpore illustrari videbatur : ex quo intelligere possumus, hunc purgatis animæ suæ latebris ac mundata conscientia dignum se reddidisse, qui verum Christi corpus et sanguinem sumeret ; cæteros autem ad suarum animarum judicium et cōdemnationem tam excellentissimi sacramenti susceptioni se immiscuisse. O rem stupore atque admiratione dignissimam ! Contremisco ipse non parum, cum divinam potentiam animadverto, quæ omnem naturæ vim ac potestatem in hisce mirabilibus rebus excedit, sensus superat et sensibilibus rerum similitudines immutat. Hæc et his similia quoties audiunt, qui gentiliū philosophiam sectantur, eamque solam cunctis præferunt disciplinis, nos irrident, damnant, et maledictis atque opprobriis insectantur, nostrosque sermones veluti deliramenta quædam atque inania ludicra contemnunt, ac parvi pendunt ; quoniam præter naturalem potentiam nihil altius, nihil majus, aut excellentius considerantes, immensam Dei potentiam, quæ naturam ipsam naturaliaque omnia creavit ex nihilo, nequaquam animadvertunt. Nos vero qui Christi doctrinam sequimur, qui fide vivimus et evangelicas traditiones toto corde amplectimur, nihil Deo impossibile judicamus : quin imo et his majora, pia fide et puro cordis affectu consistemur et credimus. Quoties enim mentis nostræ aciem ad divinæ illius potentie abyssum erigimus, toties omnia, quæcumque illi placuerunt, fieri posse constantor asserimus. Discant igitur fideles cœcili, hoc tam celebri miraculo admoniti, non temere neque inconsulte ad tam purissimi sacramenti communionem accedere, sed quisque prius seipsum dijudicet, et secreta cordis sui diligenter inquirat : quæ cum salutari pœnitentiæ remedio purgaverit, magna cum humilitate et reverentia Dominum interioris cordis hospitiō timeus tremensque suscipiat ; de ipsius gratia et bonitate confusus, qui solus ex peccatoribus sanctos facit et justos, et per prophetam peccatores consolatus est dicens : *In quacunq̄ue hora conversus ingenerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor*²². Summa igitur mentis et corporis puritate atque munditia sumendum est hoc sacramentum, cum illum eundemque Dominum assumamus, qui pro nostra salute ex Virgine nasci, versarique inter homines, qui cæcis visum, claudis gressum, auditum surdis, loquelam mutis, debilibus robur, infirmis valetudinem, mortuis

¹⁸ Matth. vi, 24. ¹⁹ Joan. viii, 12. ²⁰ Ephes. v, 6. ²¹ Ephes. v, 5. ²² Ezech. xxxiii, 12.

vitam animamque restituit : qui in crucis patibulo nostra peccata purgavit, qui ab inferis antiquorum patrum animas eduxit, qui tertia die a mortuis resurrexit, ut morte se verum hominem, resurrectione vero se verum Deum ostenderet : qui nobis suo pretioso sanguine janua[m] regni cœlestis aperuit, qui deinde ad cœlos ascendit, et tandem post universæ carnis resurrectionem tum severo, tum benigno vultu malos ac bonos judicaturus adveniet. Quis quæso non formidet? quis non paveat? quis non contremisecat, cum secum considerat, se verum omnium Creatorem, Regem cœli et terræ, tot tantorumque mirabilium Patrato[rum], Judicem denique vivorum et mortuorum, sub specie panis et vini miro quodam modo recipere? Quis est tam impius, tam sacrilegus, tamque salutis suæ inmemor, qui se non præparet, non disponat, non abiciat sordes, non deponat maculas, se denique totum ab omni inquinamento non expurget, ut talem ac tantum hospitem suo digne recipiat habitaculo? Si quis principem suum aut alium superiorem in domum suam venturum præscierit, nonne domum ornat, mundat, curatque quam sedulo, ne quid in ea sit torpe, immundum, inhonestum ac sordidum, quod advenientis hospitis oculos aut animum ulla ratione possit offendere? Quod si homo terrenum ac mortalem hominem suscepturus eam diligentiam adhibet, quam puritatem, quam munditiam, quam nitorem atque ornatum adhibere debet mens humana, summum atque omnipotentem Deum, qui omnium secretorum est cognitor, intra pectoris sui arcana merito susceptura! Sed jam unde paulisper digressi sumus, ad historię ordinem redeamus.

Re divina completa, sacrisque illis omnibus rite peractis, cum omnes qui aderant ab Ecclesia discessissent, infidelis ille tantarum rerum admiratione superatus, sacerdotem convenit, eumque amice ac reverenter alloquitur, et omnia, quæ illi tempore sacrificii apparuerant, suo ordine exponit; cupiebat enim velut divinæ potentiæ prorsus ignarus apprime intelligere, quid tot distinctarum rerum species in eodem sibi vellent sacramento, quamque præ se ferrent significationem. Tum sacerdos divinam manum huic rei affuisse cognoscens, vidensque hujus infidelis mentem timore simul atque admiratione concussam, cœpit illi ex sacris Litteris divinam in primis potentiam ostendere, ac deinde per singula discurrens, quantum temporis angustia patiebatur, Christum illi evangelizavit. Quæ cum ille attente simul ac devote audiisset, adessetque gratia Domini, qui, ut inquit Scriptura¹⁷, solus potest cor lapideum facere cor carneum, et ex lapidibus suscitare filios Abraham: illico Christianæ doctrinæ credidit, seque baptizari, atque relictis idolis et erroribus inter fideles Christi milites ascribi voluit. Sacri itaque bap-

smatis unda ministerio sacerdotis rite perfusus, cum supra caput ejus columba nive candidior astitisset, Pauli secundi ab ipso sacerdote illi nomen imponitur. Idque admodum convenienter. Ut enim Paulus apostolus post innumeras Christianæ legis cunctorumque in Christo credentium persecutiones, damna atque injurias, divina gratia perfunditur, fit ex Saulo Paulus, ex hoste amicus, ex impugnatore defensor, ex persecutore prædicator; fit religionis nostræ resonans tuba, fit vas electionis, et Christi apostolus, et tandem religionem nostram constantissime prædicans, et ubique intrepide defendens capitis martyrio nigravit ad Dominum: sic Paulus iste secundus post innumeras divini nominis blasphemias, et Christianorum persecutiones, rapinas, injurias, cædes, divino munere ad fidem conversus multo in ea propaganda atque defendenda fuit ardentior quam fuit in impugnanda. Vitam summa integritate, continentia et severitate exegit; corpus jejniis, vigiliis, et flagellis castigans, brevi docuit obedire spiritui. Carnis voluptates atque illecebras omnes contempsit: orationi et lectioni sacrarum Scripturarum semper intentus. Oculi somnum ac corporis requiem nisi ad naturæ ac virium sustentationem velut pestem aspernabatur, sciens hosce laqueos esse diaboli, quibus irretire et capere animas solet. Summam omnibus in rebus gravitatem continentiamque servavit. Divitias, quas multas congregaverat, omnes in pauperes distribuit, ut nudus atque expeditus Christum nudum ac pauperem facilius sequeretur, ut de ipso propheticum illud non abs re dici possit: *Dispersit, dedit pauperibus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi*¹⁸. Pecuniæ cæterarumque rerum mundanarum cupiditates calcavit atque perdomuit. Totius denique vitæ partes mira quadam bonitate sanctimoniamque perfecit. Nihil in eo reprehensibile, non sermo, non incessus, non aspectus; nihil non cujusque oculos in se posset offendere. Doctrinam vero evangelicam, quam ante irridebat, damnabat, insectabatur, populis ardentissime prædicavit, atque pro ejus veritate tuenda, seipsum martyrio sæpissime obtulit. Cum autem jam plures annos in hac tam sancta conversatione trausgisset, omnibusque esset stupori et admirationi, hisque præsertim, qui ejus vitam ante conversionem cognoverant, placuit omnipotenti Deo militem suum ad se vocare, ut qui strenue ac viriliter dimicaverat, debita reciperet stipendia meritorum. Voce itaque angelica, qua sæpius consolari solebat, vitæ suæ finem instare illi nuntiatur, qua ex re de Domini bonitate misericordiamque confusus, qui nunquam deserit sperantes in se, incredibilem animo lætitiã[m] cœpit, illud Apostoli sæpius repetens: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*¹⁹. Intelligens autem nullum gratius acceptabiliusque offerri sacrificium,

¹⁷ Math. iii, 9. ¹⁸ Psal. cxi, 9. ¹⁹ Philipp. i, 25.

quam cor contritum et humiliatum, facta peccatorum confessione, peractaque pœnitentia, seipsam Deo humilians de admirando ac salutifero illo sacramento corporis et sanguinis Domini quod conversionis suæ causa fuerat, devotissime participavit. Deinde cum se orationi dedisset, corpore in terram inclinato, anima ad gloriosam beatorum patriam comitantibus angelis mira celeritate advolavit. Aderant plerique sancti viri, qui referunt magnum quemdam splendorem per unius ferme horæ spatium corpus illud pretiosum circumfulsisse, sed et suavem odorem super aromata cuncta omnes in cubiculo sensisse. Qui vero sepeliendi curam habuerunt, in id consentiunt, nudato vestibus corpore, in ejus pectoris medio crucis cujusdam effigiem ex ipsius puro sanguine visam esse, quam hæc litteræ in modum coronæ seu circuli ambiebant: *Paulus secundus servus Jesu Christi.* Quæ res cum digna visa esset, quæ pro honore atque excellentia religionis nostræ ad multorum notitiam perveniret, effecit ut gloriosum illud corpus aliquot diebus inhumatum jaceret. Accessit autem ad id visendum magna hominum multitudo, qui rem tam stupendam intuentes summum atque omnipotentem Deum multis preconibus laudabant: *Qui facit mirabilia magna solus* ¹⁸. Postquam vero tanti miraculi fama longe lateque diffusa est, pretiosum illud corpus Christiano more ecclesiasticæ sepulturæ tradiderunt. Locus autem sepulcri paucis cognitus esse dicitur, idque ea factum esse ratione, ne infidelium furore atque impetu tam sanctum, tam præclarum, tamque insigne monile Ecclesia perderet. Longum nimis esset referre beneficia quæ benignus Dominus visitantibus illam sacram ædem sua bonitate largitur; nam

A cæci vident, surdi audiunt, muti loquuntur, claudi ambulant, leprosi mundantur, et omnium morborum genera hujus sancti viri meritis et intercessionem curari dicuntur.

Quanto igitur in honore habendam, quantæ efferendam laudibus, quibus extollendam præconibus hanc nostram Christianam doctrinam arbitramur? Quis de ipsius veritate, dignitate atque excellentia dubitabit, quæ cum summum Deum habuit auctorem, Unigenitum vero ipsius Filium mediatorem sanctis ac justis repleta sit documentis, et mortales ab erroribus trahat ad veritatem, eos deum consortes, regni cœlestis participes faciat? quis eam non amplectetur, ac sibi veluti ornatissimam quamdam sponsam indissolubili vinculo non copulabit? Ipsum vero salutiferum corporis et sanguinis Domini sacramentum omnem supereminens naturalem potentiam quis non admirabitur, non venerabitur, ac maxima cordis puritate suscipiendum non judicabit? Quod divina potentia per sacerdotis confici ministerium sacrosancta tradit Ecclesia: in quo Dei Filius Dominus noster Jesus Christus se talem nobis manducandum præbet, qualem ex Virgine natum et confitemur et credimus, quod quisquis digne suscipiat, beatorum societati numerabitur; qui vero indigne, æterno supplicio deputabitur. Deum itaque piæ et misericordem orandum arbitror et sanctis operibus placandum, ut corda nostra suæ gratiæ splendore illuminet, actusque nostros in semita mandatorum suorum sic dirigat ac disponat, ut cum nobis et vita hac fragili migrandum fuerit, ita digne istud admirabile sacramentum suscipiamus, ut sanctissimo illi beatorum spirituum cœtui, ipso nos ad tam suaves epulas invitante aggregari mereamur.

¹⁸ Psal. LXXI, 18.

ANNO DOMINI MXXIII.

ALEXII PATRIARCHÆ CP.

CONSTITUTIONES SYNODALES.

Vide hujusce Patrologiæ Græcæ tom. CXIX, in collectione sententiarum synodaliarum patriarcharum CP., col. 743 et 1009

ANNO DOMINI ML.

DEMETRII SYNCELLI

CYZICENI METROPOLITÆ

RESPONSIONES DE NUPTIIS PROHIBITIS.

Vide *Patrologiæ t. CXIX, col. 1098-1115.*

Libellum de hæresi Jacobitarum, seu de rebus Armeniæ, quem nonnulli Demetrio adjudicant, jam supra dedimus in Philippo Solitario. Vide t. CXXVII.

ANNO DOMINI ML.

SYMEON JUNIOR.

NOTITIA.

(Leo Allatius De Symeonum scriptis, p. 151.)

Alius a Metaphraste est Symeon præfectus A monasterii Sancti Mamantis in Xerocæro. Quidquid illos confundant Josephus Methonensis et Gretserus, ut supra indicavi. Cætera præterea, tempus, quo vixerit præfectus Sancti Mamanti, tantum examino. Sive enim floruerit anno ab orbe condito 6200, ut vertit Pontanus in ipsius Symeonis orat. 13: *Diabolum esse nostrum hostem annis jam plus sexies mille ducentis*, qui fuerit nostræ salutis 692, sive anno 6600, Christi 1092, ut habent omnes codices Græci manuscripti in eadem Oratione expresse: *Αὐτὸς δὲ ἑξακισχίλις καὶ ἑξακοσίαις, καὶ ἐπέκεινα τούτων ἔτεσι διαμείνας καὶ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων ἀδελφὸς καὶ κρῦφιός· Sexies mille sexcentis, et amplius annis semper persistens hostis hominum ignotus atque occultus.* A B Symeonis Metaphraste ætate abest quam longissime, qui circa tempora Leonis Basilii filii ætatem agebat circa annum Domini 886. Et inania plane sunt quæ afferuntur, Symeonem hunc ipsis Iconomachorum temporibus, vel certe post ipsa vixisse, sub Leone Isaurico et Copronymo: vel certe sub Leone Armeno, Michaelæ Balbo, et Theophilo, qui omnes cum imaginibus bella gessere. Næniæ præterea sunt, quæ ad Symeonis probandam ætatem ex Menologiis Græcorum die 20 Nov. referunt, Gregorium Decapollitanum multa

ab Iconoclastis perpersum venisse Constantino-polim: *Καὶ Συμεῶνα τὴν ὁμολογητὴν καὶ Θεοφύρον ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων εὐρεῖν ἐγκλεισμένον· Et Symeonem confessorem reperisse inclusum in carcere propter sacras imagines.* Nihilque vetare Symeonem istum a Gregorio aditum esse eum ipsum, quem quærimus, cum ipse in exsilium se projectum esse duobus locis testetur; uno in Orationibus, altero in Commentationibus, tametsi causam taceat. De martyrio quoque Stephani Junioris loqui tanquam de re plane suo ævo recenti; Nec enim qui sub Justiniano Rhinotmeto vivebat anno Domini 692, potuerit adhuc in vivis esse, cum Leo Isaurus imperium occupavit, annos post Rhinotmetum viginti quinque; et si diuturniorem quoque vitam duxisset, Copronymum ipsum attingere annos post eundem Rhinotmetum quadraginta novem, certe sub Leone Armeno et Balbo, et Theophilo ipse ætatem protraxisset, nisi insanire velimus, non potuit annos post Rhinotmetum 137 et Stephani Junioris ob defensionem sacrarum imaginum interfecti meminisse.

Quare exploso primo hoc numero ad illum, quem codices Græci representant, apertissime recurrendum est. Hunc nempe Symeonem anno mundi 6600, Christi 1092, infra etiam nonnullis alios, ne temere illud ἐπέκεινα projectum esse

asseramus, vivisse. Metaphraste recentiorem A vitam Nicetæ anni 38, tum cum adhuc vivens, florensque scriberet Symeon, cujus ulterioris vitæ annos ad obitum ipsam, si reliquis connumeret, Nicetam centenario majorem cum præfaretur, habebimus; quod nisi aliunde probetur, ipse non ita facile credidero.

Dictus est Theologus Junior, ut notant Græterus et Possevinus, ut a Gregorio Nazianzeno distingueretur. Sic Stephanus Junior martyr sub Copronymo ad distinctionem protomartyris Stephani, Theodosius Junior, Valentinianus Junior, respectu ad ejusdem nominis antecessores. De sancto Mamante, et Xerocero, quod in Xylocerum immutavit, deque Hegumeno in principem ad hæreticis mala fide verso, vide eandem. Mihi singula et minutissima quæque examinare opera pretium non videtur.

Hujus orationes triginta tres de fide et moribus tum Christianis tum monasticis. Librum item divinatorum amorum, sive laudum sacrarum, nec non capita moralia ducenta duodeciginta quæ Græce Πρακτικὰ et Θεολογικὰ sunt inscripta, a Bavarica et Augustana bibliothecis simul collata Jacobus Pontanus ex Græcis Latina fecit, et Ingolstadtii cum aliis auctoribus ab se e Græco in Latinum conversis edi curavit apud Adamum Seytorium anno 1603, Jacobus Græterus addidit Notas, in iisque præfatus est. Accessit cujusdam scholastici Dialogus de Deo ad eundem Symeonem.

Ut tamen lectori satisfaciam, apponam hic suo ordine, quæ ipse in variis manuscriptis codicibus observavi; edita Latine ab ineditis notans, ut quæ fuerit hujus auctoris in scribendo facilitas, alii quoque, me præeunte, sine labore internoscant. Sit igitur,

I. Περὶ ἀγάπης, καὶ ποταὶ εἰσι τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ πράξεις· καὶ μακαρισμοὶ πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν ἀγάπην ἐγκάρδιον. P. Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, θέλω πρὸς ὑμᾶς λαλεῖν τὰ συντείνοντα πρὸς ὠφέλιαν ψυχῆς.

II. Περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς λοιμοὺς καὶ φθοροποιοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν ἀποπέμπεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἀναστῆναι. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τοῦ δεῖν σκοπεῖν, εἰ τὰ τῶν μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς ἐχομένῃ καὶ περὶ θαυμάτων, καὶ κατανύξεως. P. Ἡς ὅστις σκεπεῖν βούλεται τὸν Θεόν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν. Ἡστὲ ἐδίτας per Pontanum num. 24.

III. Περὶ τοῦ, ὅτι χρὴ καλῶς ὑποτάσσεσθαι, καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι τῶν συνθηκῶν, ὧν πρὸς Θεὸν συνεθέμεθα· καὶ δεῖ οὐ δεῖ γογγύζειν ἐπὶ ταῖς πανυχέσιν ἀγρυπνίαις τῶν ὁρθῶν. P. Ἀναμνησθέντες τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων, οὕτω λεγόντων· Μὴ κρίνετε.

IV. Περὶ μετανοίας καὶ κατανύξεως, καὶ ἐκ ποίων ταύτην ἐργῶν κτήσασθαι δυνατόν, καὶ ἐκτινευ θαυμάτων ἀδύνατον εἰς καθαρότητα καὶ ἀπέθειαν ἐλάσαι, τινά. P. Ἐπειδὴ περ, Πατέρες καὶ ἄδελφοί, τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Στουδιώ-

B

C

D

του τῶν Θεοπνευστῶν. Habetur Inter editas Latine per Pontanum, numero 22.

V. Περὶ μετανοίας, καὶ ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ τῶν ἐνόντων μόνον διάδοσις, καὶ ἡ ἀπογύμνωσις τῶν ὑπερῶντων εἰς κήληρον ψυχῆς, ἐὰν μὴ καὶ τὸ πένθος κτησώμεθα. Καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἐξορίας, καὶ ὅτι, εἰ μετενόησε παραβάς, οὐκ ἂν τοῦ παραλείπου ἐξέπεσον· καὶ οἶον ἀγαθὸν ἐργάσατο αὐτοῦ ἡ μετα τὴν ἔκπτωσιν μετάνοια. Καὶ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Κυρίου παρουσίας, καὶ τῆς τῶν ἀμαρτωλῶν κατακρίσεως. Καὶ πρὸς τῶν τέλει ἔλεγχος τῶν ἐν κακίᾳ καὶ ὑποκρισεὶ ζώντων. P. Καλὸν ἡ μετάνοια, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς γενομένη ὠφέλεια. Habetur in editis num. 33.

VI. Περὶ ἐργασίας πνευματικῆς, καὶ τίς ἦν ἡ ἐργασία τῶν παλαιῶν ἀγίων· καὶ πῶς ταύτην κατορθώσασιν δυνάμεθα, ἵνα καὶ μέτοχοι ὡσπερ ἐκεῖνοι τοῦ παναγίου γενώμεθα Πνεύματος. P. Ἐπειδὴ περὶ μεγάλα τινὲς οἰόμενοι περὶ ἐκπτῶν ὡς οὐκ ὤφειον. In editis est, num. 8.

VII. Περὶ προσπαθείας τῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς, καὶ τίς ἡ ἀπάτη αὐτῆς· καὶ εἰς οἶον βόθρον καὶ δεσμῶν καταΐγει τοῦ κρατουμένου· ὑπὸ αὐτῆς· καὶ περὶ ἀπυγνώσεως, καὶ τίς ἐν ταύτῃ διαφορά· τί ἐστι τὸ, Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. P. Ὡς ὠφελὸν γὰρ ἀνσιωπεῖν ἡδυνάμην, καὶ τὰ ἑαυτοῦ κακὰ ἀποκλείεσθαι.

VIII. Περὶ τελείας ἀγάπης, καὶ τίς ἡ ταύτης ἐνέργεια· καὶ ὅτι, ἐὰν μὴ διασπουδῆς ἐντεῦθεν ἤδη τῆς τοῦ Πνεύματος μεθιξίως γενώμεθα μέτοχοι, οὐδὲ πιστοὶ καὶ Χριστιανοὶ δυνάμεθα εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ υἱοὶ καὶ τέκνα Θεοῦ χρηματίζομεν. P. Εἰ ὁ τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος πρὸς ἀπάτην πολλῶν.

IX. Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ τίς ἐστὶν ὁ πεινῶντα τὸν Θεὸν τρέφω, καὶ διψῶντα ποτίζω, καὶ καθέξῃ, καὶ πῶς τοῦτό τινα κατορθωθήσεται· καὶ ὅτι, εἰ μὴ τις καὶ ἐν αὐτῷ ταῦτα πάντα ποιήσας καὶ θρῖψει, καὶ ποτίσει Χριστὸν, οὐδὲν ὠφελιθῆσεται ἐκ τοῦ ταῦτα μόνον ποιεῖν εἰς τοὺς πένητας, ἐκ τούτων δὲ ἄτροφον καὶ γυμνὸν παρορῶν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ. P. Ἐδεῖ μὲν μὴ τολμᾶν με πρὸς ὑμᾶς ὡς φθέγγεσθαι.

X. Περὶ μετοχῆς Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀγιωσύνης, καὶ τελείας ἀποθείας· καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὐδὲν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελείται, κἂν πάσας κατώρθωκεν. P. Οὐχ ὁρᾶτε πῶς οἱ τῶ ἐπιγεῖρ βασιλεῖ παριστάμενοι, αὐτοὶ τε δόξαν ἠγοῦνται.

XI. Ὅτι οὐ χρὴ τὸ τῆς νηστείας ὠφέλιμον ἐν τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ τῶν νηστειῶν ἑβδομάδι σπουδαίως τηρεῖν, καὶ ἀσπάζεσθαι· ἀλλὰ τὴν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν σπουδὴν ἐν πᾶσι ταῖς ἑβδομάσι τῶν νηστειῶν ἀναγκαῖον τοῖς σπουδαίοις διατηρεῖν. P. Ἐδεῖ μὲν ἡμᾶς τῇ πασιθεοῦσῃ Κυριακῇ τὰ νῦν μέλλοντα ρηθῆσθαι.

XII. Περὶ ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς εἰς τὴν ἐρ-

γασίαν τῶν ἀρετῶν ἐν τῷ καρῷ τῆς νηστείας· καὶ περὶ σιωπῆς, καὶ ὅπως δεῖ ἐν πάσῃ τῇ νηστείᾳ διάγειν τοὺς ἀγωνιζομένους· ἐν ἀληθείᾳ. P. Ἐγὼ μὲν καὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ἐκ πλημμελοῦς· καὶ βελούμου προαιρέσεώς τε καὶ διαθέσεως.

XIII. Περὶ τῆς Ἀριστοῦ ἀναστάσεως, καὶ ὅποιά τις ἐστὶν, καὶ πῶς ἐν ἡμῖν γίνεται ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ ἡ ἀνάστασις τῆς ψυχῆς· καὶ τί τὸ μυστήριον ταύτης τῆς ἀναστάσεως. P. Ἦδη τὸ Πάσχα ἡ χαρμόσυτος ἡμέρα, ἡ πάσης εὐφροσύνης καὶ θυμῆδας.

XIV. Περὶ μετανοίας καὶ ἀρχῆς βίου μοναδικοῦ, καὶ πῶς τις ὁδὸν καὶ τάξει προβαίνει εἰς ἀρετὴν ἐν τῇ τῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ εἰς τελειότητα ἔρχεται. P. Ἄνθρωπος ὁ πάντων καταφρονήσας τῶν ὀρωμένων καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. Inter editas num. 26.

XV. Περὶ ἐμπαθοῦς καὶ ἀπίστου καὶ πονηροῦ· διατίθειται· καὶ τίς ἡ ἐνωσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός· καὶ τίνα τρόπον ἐν αὐτοῖς αὐτὴ γίνεται· καὶ πρὸς τὸ τέλος καταδρομῆ τῶν ἀναξίως κατολισμῶντων τῆς ἀρχιερωσύνης. P. Ἄσλ μὲν ἀλλήλοισι ἀντίκεινται τῷ φωτὶ τὸ σκότος, τῇ πίστει ἡ ἀπιστία. Est in editis num. 27.

XVI. Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τίς ἡ θεωρία τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, καὶ ὅπως τοὶ καθαροί, τῇ καρδίᾳ ἀποκαλύπτονται· καὶ διηγήσεις ἐκ προομιῶν ἑπωφελῆς περὶ τίνος ὑποτακτικοῦ λαβόντος Πνεῦμα ἁγίου ταῖς εὐχαῖς τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ Πατρὸς. P. Νεώτερός τις διηγησάσθαι μοι λέγων, ὅτι ὑποτακτικὸς τυγχάνων Πατρὸς τιμίου

XVII. Περὶ θεωρίας καὶ ἀποκαλύψεως, καὶ περὶ τῆς ἐνέργειας τῆς ψυχῆς, καὶ ὅπως ὁ ὑπὸ τῆς ἀγάπης κατασχεθεὶς τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς βάθος ταπεινοφροσύνης ἐλάσας ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. P. Πολλὴ ἡ συγκατάθεσις, καὶ ἡ φιλοπρωπία Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους· διὸ καὶ ἐκπλητόμενος.

XVIII. Περὶ μεθόδων τοῦ πονηροῦ, ὧν ὑποβάλλει τοῖς κρυφότεροις· καὶ φιλοπρωτεύουσιν, ὅπταν ποιμὴν ἐξ ἀνθρώπων γίνηται. Καὶ ὅτι χρὴ τοὺς μὲν ἀναξίως ἐπιτηδῶντας τῇ ἀρχῇ πάσῃ κωλύειν σπουδῆ, τοὺς δὲ πνευματικῶς καὶ ἁγίους συνωθεῖν καὶ συνεργεῖν· καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς τὸν ποιμένα. P. Εἰ λαοῦ καὶ ποιμνῆς ἠγοῦμενος καταστάθης, σκόπησον καλῶς.

XIX. Ὅτι οὐ χρὴ ἐπὶ μόνοις τοῖς λόγοις καὶ ταῖς ὑποσχέσεσι θαρραῖν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων τὸ πιστεῖν βεβαιοῦσθαι τῶν λόγων αὐτῶν· καὶ ὅσα τις ἐστὶν ἡ τῶν ἀληθινῶν διδασκάλων διάθεσις, καὶ ἀγάπη πρὸς τοὺς μαθητευομένους αὐτοῖς, καὶ ὅποια τὰ σπλάγγνα, καὶ ἡ φρονεῖς αὐτῶν, καὶ ὅπως, ὑπὲρ αὐτῶν ἐντυγχάνουσι τῷ Θεῷ. P. Τὴν ἀρχὴν τῆς ὑμετέρας πρὸς με φιλίας γινώσκει ἕκαστος.

XX. Περὶ ἀποταγῆς καὶ ἐγκοπῆς θελήματος πρὸς τοὺς αἰτήσαντας γράψαι αὐτοῖς, πῶς ὀφείλει τις τὸν ἀσκητικὸν διακονῆσαι βίον, καὶ ὅτι καλὸν ἐπὶ τούτῳ

ἐμπείρω χρήσασθαι δόγηψ, ἤγουν πνευματικῶ Πα- A
τρι εἰς τὸ μαθεῖν τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἀσκητι-
κῆς τέχνης τὴν δυσκατόρθωτον ἐργασίαν. Καὶ περὶ
πίστεως τῆς εἰς τοῦ; πνευματικοῦ; Πατρός, καὶ
θεωρίας φωτὸς, ὑφ' οὗ πᾶσα φωτισομένη ψυχή
προκόπτει εἰς ἀγάπην Θεοῦ. P. Ἀγαπητοί μου καὶ
παισιόθητοι ἀδελφοί, πολλάκις ἠβηλήσατε λόγον
ὠφέλειας ἀκούσαι.

XXI. Περί μνήμης θανάτου, καὶ ὄσον ἀγαθὸν τέ-
λος δέδωκεν ὁ τρισόβλιος αὐτοῦ ἀδελφός Ἀντωνίος,
καὶ πρὸς τῶν τέλει ἐπιτάφιός πρὸς αὐτόν. P. Εὐχο-
μαί τῶ ἐλεήσαντί με Θεῷ τὰ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας
πάντων.

XXII. Περί πίστεως καὶ διδασκαλίας περὶ τῶν
λεγόντων μὴ εἶναι δυνατόν ἐν μέσῳ τῶν βιωτικῶν
τὸ ἐλεῖν φθάσαι τῶν ἀρετῶν· καὶ διήγησις ἐκ
προομιῶν λίαν ἐπωφελῆς. P. Καλὴν ἡμᾶς ἀνακη-
ρῦττειν πάντας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

XXIII. Περί μετάνοιας καὶ φόβου Θεοῦ, καὶ
ὅποιον ἀγῶνα ἔχει ψυχῆς καὶ πόνον καρδίας, ὁ μετὰ
συντετριμμένου τοῦ σώματος μετνωῶν, καὶ τίνα
εἶδη ἔχει, καὶ πρὸς τὸν Κύριον εὐχεται. P. Ἀκού-
σατέ μου τὴν λόγον, υἱοί μου ἔσχατοι, ἀγαπητοί
μου. περιπόθητοί μου.

XXIV. Περί γνώσεως πνευματικῆς, καὶ ὅτι ὁ ἐγ-
κεκρυμμένος τοῦ πνεύματος θησαυρὸς ἐν τῷ γράμ-
ματι τῆς θείας Γραφῆς; οὐ πᾶσιν εὐδηλὸς ἐστι,
καὶ τοῖς βουλομένοις, ἀλλὰ μόνοις τοῖς τὸν διανοί-
γοντα τὸν νοῦν κτησαμένοις εἰς τὸ συνίεναι τὰς
Γραφάς. P. Ἔσκεν ἡ πνευματικὴ γνώσις οἰκία C
τινὶ μέσον τῆς κοσμικῆς καὶ Ἑλληνικῆς γνώσεως
κατεσκευασμένη. Habetur inter editas numi. 19.

XXV. Περί ἀλλοιώσεως ψυχῆς τε καὶ σώματος
τῶν ἐξ αἰετός, τῶν ἐκ στοιχείων, τῶν ἐκ βρωμάτων,
καὶ τῶν δευμένων ἐπιγινομένων ἡμῖν. P. Ὁφεῖλε ὁ
μοναχὸς μὴ μόνον τὰς ἐν τῇ ψυχῇ γενομένας ἀλλοι-
ώσεις καὶ μεταβολὰς ἐπίστασθαι καὶ νοεῖν. Est
inter editas numi. 18.

XXVI. Περί ἀρχῆς βίου ἐπωφελούς καὶ σωτηρίου
ἐρμούσεως τοῖς ἀρτι τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ
ἐπιστασομένοις, καὶ πρὸς τὸν μοναχικὸν ἀποτρέ-
χουσι βίον· καὶ διδασκαλία εἰς ἀρχαρίους λυσταλε-
σάτης. P. Πᾶς ἀνθρώπος ὁ ἀρτι τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς
ἐν κόσμῳ πάλιν ἀποταξάμενος.

XXVII. Περί τοῦ μὴ ἀμελῶς ἔχειν πρὸς τὴν ἐρ- D
γασίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, μηδὲ καταφρονεῖν
μᾶς καὶ μόνης αὐτῶν, ἀλλ' ἀγωνίζεσθαι τηρεῖν
θεοῦ πάσας, ἵνα μὴ ὡς καταφρονηταὶ ἔξω τοῦ νυμ-
φῶνος ἀποκλεισθῶμεν· καὶ περὶ τοῦ ὑπομένειν
γενναίως τοὺς πειρασμούς. P. Οὐκ ἀκούσατε τοῦ
Κυρίου, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ βούλωντων; Ἐάν
τις, φησί, τὸν νόμον ὅλον φυλάξῃ.

XXVIII. Περί τῆς; ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένης
τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ζωοποιῶ
νεκρώσεως; καὶ ὅτι οἱ ἐν τῇ χάριτι ὑπὲρ τοῦ νόμου
γενόμενοι τὴν τοῦ Θεοῦ φωτὸς χάριν γνωστῶς ἐν
λαοῖς λαμβάνουσιν· οἱ γὰρ μὴ λαβόντες ἤδη τοῦτο
τὸ φῶς κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, μηδὲ καθορῶν-
τες; αὐτὸ, ἐτι ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ νόμου εἰσὶ, καὶ

κριθήσονται ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ ὅποιον δεῖ εἶναι τὸν
ιερέα, τὸν δεσμεῖν καὶ λύειν ἄνωθεν λαβόντα τὴν
ἐξουσίαν, καὶ ὅτι τῷ ἀληθῶς ἱεουργοῦντι καὶ ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ καταλαμπομένη φωτὸς πάντες; κατὰ δόλοιο
αὐτοί τε οἱ Πνεύματι περιπατοῦντες Θεοῦ, καὶ οἱ
μῆπω τὸν γοῖκὸν ἐκδυσάμενοι ἄ θρωπον. P. Βλέ-
πατε πῶς ἀκούετε; φησὶ γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ Θεός,
Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς; ἵνα τί φησιν;

XXIX. Περί τοῦ μὴ δεῖν λέγειν ὅτι ἀδύνατον
νῦν εἰς ἄκρον ἔλθειν ἀρετῆς τὸν βουλό εὖνον καὶ τοῖς
πάσαι ἀμιλληθῆναι ἀγίοις; καὶ ὅτι πᾶς ὁ δόδασκων
τῶν θείων Γραφῶν ἐναντία νέαν αἵρεσιν τοῖς
πειθόμενοις αὐτῷ ἐογματίζει. P. Πολλοὶ καθεξά-
στην λέγουσιν ὡς ἀκούομεν καὶ ἡμεῖς λεγόντων. In
editis 30.

XXX. Περί μετάνοιας, καὶ ἀρχῆς ἐπαινετοῦ βίου·
ὅπως δεῖ τὸν μετανοοῦντα καθεκάστην ποιεῖν, ἐ / ψ
καὶ περὶ δαιμόνων ὄμα καὶ κατανύξεως. P. Ἀκού-
σατέ μου τῶν λόγων τὴν δύναμιν, καὶ ὡς εἰς ἀγα-
θὴν οὔσαν ἡμῖν συμβουλίην προσδιξασθαι ἀσμένως
αὐτήν.

XXXI. Περί τοῦ πῶς δεῖ ἕκαστον αὐτὸν ἐπισκέ-
πτεσθαι, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐπιμελῶς ἐρευνᾶν καὶ
πῶς τὰ ἑαυτοῦ ἀντιπαρτιθέσθαι χρεῖται; ἐντολαῖς
τοῦ Χριστοῦ. P. Ἐν τῇ προλεθούσῃ κατηγήσει, διὰ
τὸ μὴ τὸν λόγον μηκύνειν ἐπὶ πολὺ, τὰ κατηχηθέντα
τότε ἑλλιπῆ κατελίπομεν.

XXXII. Περί βλασφημίας, καὶ ὅτι ὁ λέγων μὴ
δύνασθαι τίνα κατὰ τὴν παρούσαν γενεάν ἐν μετο-
χῇ τοῦ ἁγίου γενέσθαι Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὁ δια-
βάλλων τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῷ ἐναν-
τίῳ ταῦτα; ἐπιφημίζων, αἵρεσιν νέαν εἰς τὴν τοῦ
Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἀνακινίσει. P. Πᾶσα ἁμαρτία,
φησὶ τὸ ἱερωτάτον λέγιον τοῦ Σωτῆρος, ἀφελθῆσεται
τοῖς ἀνθρώποις; τῷ δὲ εἰς Πνεῦμα τὸ ἄγιον.

XXXIII. Περί μετοχῆς Πνεύματος ἁγίου, καὶ ὅτι
ἀδύνατον ἄλλως βεβαιωθῆναι τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς εἰ
μὴ δι' ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος, οὐ χωρὶς οὐδαίς
πρὸς ἀρετὴν κατευθύνεται, οὐδὲ ἄλλους ὠφελεῖν
δύναται, ἢ ἄλλοθροῦς δέχεσθαι λογισμούς. P. Πῦρ
ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ τοῦτο παρὰ πάσης τῆς θεοκνευ-
στου.

XXXIV. Ὅτι οὐκ ἀκινδύουν τὸ διδόμενον ἡμῖν
παρὰ Θεοῦ τάλαντον κατορῦττειν. Χρὴ γὰρ δημο-
σιεῖν αὐτὸ καὶ τοῖς πᾶσιν ὑποδεικνύειν, καὶ τὰς
εὐεργεσίας; Θεοῦ εὐγνωμόνως ἀνακηρῦττειν εἰς τὴν
τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν, κἄν τινες ἀπαρέσκωνται.
P. Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, καὶ τέκνα ἐν Χριστῷ, τί
πρὸς τὰ κατηχηθέντα παρ' ἡμῶν ἐν διαφόροις πολ-
λάκις λόγους ὑπανοήσατε;

XXXV. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ὧν ἔξίω-
ται δωρεῶν, καὶ εἰσῆγησις ὅπως τοῖς ἐκκεκαθα-
μένοις τῇ καρδίᾳ Θεὸς αἰεὶ ἐπιφαίνεται. Καὶ ἐν
πολλοῖς τοῖς πράγμασι καὶ γνωρίσμασιν. P. Εὐχαρι-
στῶ καὶ προσκυνῶ, καὶ προσπίπτω σοι, Κύριε τοῦ
παντός, καὶ πανάγιε βασιλεῦ.

XXXVI. Μερικὴ τις φυσιολογία περὶ τῆς τοῦ
κόσμου κτίσεως, καὶ τῆς κλάσεως τοῦ Ἀδάμ. P. Ἀ

μὲν οὖν ἀπολογῆσθαι καὶ εἰπεῖν ἴδει πρὸς τοὺς ἀντιδιατιθεμένους ἡμῖν.

XXXVII. Περὶ τῆς παραβάσεως καὶ ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ. Ρ. Ἐπεὶ δὲ καὶ νόμον αὐτοῖς δέδωκεν, ἐντελέμενος μὴ φαγεῖν μόνου τοῦ ξύλου.

XXXVIII. Περὶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, καὶ τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκώθη. Ρ. Ὅτε δὲ ὁ κολοφῶν ἐπληρώθη τῆς ἀγαν κακίας.

XXXIX. Πῶς αὖθις ἡ κτίσις πᾶσα μέλλει ἀνακαινοσθῆναι, καὶ γενέσθαι καινὸν οὐρανὸν καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Ρ. Ἀλλὰ σκοπήσωμεν, πῶς ἡ κτίσις ἀνακαινοσθήσεται.

XL. Ποία ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως· ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀγγέλων καὶ ψυχῆς. Ρ. Καθαρθείσα δὲ εἰς φθορὰν καὶ δουλείαν μετήχθη τῇ ματαιότητι.

XLI. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ, καὶ ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι. Ρ. Ἀρκούντως οὖν καὶ ἱκανῶς περὶ τούτων εἰπόντες.

XLII. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τὸν ἄνω κόσμον, καὶ ὁποῖός τις ἐστί, καὶ τίνα πληρωθήσεται τρόπον. Ρ. Ἀλλὰ πετάσατέ μοι τὰς ἀκοάς καὶ τὸν ἠγεμόνα νοῦν.

XLIII. Ὅτι οἱ μὲν πάντες οἱ προωρισμένοι οἱ κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν τευχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας, καὶ πληρωθήσεται ὁ ἄνω κόσμος. Ρ. Τεχθῆναι δεῖ πάντας τοὺς προεγνωσμένους.

XLIV. Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου· Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ. Ρ. Χρῆ οὖν ἀπο τῶν εὐαγγελικῶν ρημάτων ἡμᾶς ἐνάρξασθαι.

XLV. Ὅτι καὶ πάντες οἱ ἅγιοι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῃ παραπληρώως, καὶ γεννῶσιν αὐτὸν, καὶ γεννῶνται ὑπ' αὐτοῦ, καὶ γεννᾶται ἐν αὐτοῖς· καὶ πῶς υἱοί, καὶ ἀδελφοί, καὶ μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσι. Ρ. Ἐνταυθὰ μοι τὸ καινὸν τοῦ νοήματος· διατί;

XLVI. Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. Ρ. Τοῦτο τοῖνον τὸ τῶν γάμων μυστήριον, ὃ τῷ Μονογενεῖ αὐτοῦ.

XLVII. Ὅτι οὐ χρῆ πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς εἰς ἀρετὴν προκοπῆς, τελειότητος τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινὰ, καὶ ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσι οἱ ἅγιοι. Ρ. Τοιγαροῦν ἐάσωμεν τὰς ματαιίας καὶ ἀνωφελεῖς συζητήσεις.

XLVIII. Προτρεπτικὸς ἐκ προοιμιῶν εἰς μετανοίαν, καὶ εἰς τὸ ζῆτὸν τοῦ Ἀποστόλου, Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε, καὶ εἰς τὰ ἐξῆς· καὶ κατὰ τῶν στρεβλούντων αὐτὸ τε καὶ πᾶσαν τὴν θεϊαν Γραφήν. Ρ. Πολλοὺς ἀκήκοα λέγοντας τῶν ἀνθρώπων, Ἐπειδὴ περ φασίν, Οὓς προέγνω ὁ Θεός.

XLIX. Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, ἐν ᾧ λέγει· Καὶ εἶδον τὸν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγέντα, καὶ ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξέστιν ἀνθρώπων ἀκούειν. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δὲ τὰ ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδεν, καὶ οὓς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίας ἀνθρώ-

που οὐκ ἀνέβη; Τίς δὲ καὶ πῶς ἔσται, καὶ ἔστιν ἡ εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ βασιλεία, καὶ τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια; Ρ. Ἐπειδὴ περ διαβρήδην ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, καὶ καθεκάστην διὰ τῶν Εὐαγγελίων βοᾷ.

L. Περὶ ἀπαθείας, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ προκοπὴν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν· καὶ τίς ἡ τελείωσις τῆς κατὰ Χριστὸν πνευματικῆς ἡλικίας. Ρ. Ὅσπερ ὁ τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἐνατενίζειν βουλόμενος καθαρὸς ὀφθαλμὸς.

LI. Περὶ τῶν εἰσόμενων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ ἐπαίσθανομένων δὲ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καὶ περὶ τῶν λεγόντων μὴ δύνασθαι τίνα τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν ὁρᾶν τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἀπόδειξις διὰ χρήσεων περὶ τούτου· καὶ ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἁγίοις, ὅταν διὰ πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα· καὶ ποιῶν τρόπον ὁρᾷ τις τὸν Θεόν, ἐνθεν ἤδη μουσεται καὶ τὴν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἁγίοις ἀπόλαυσιν, καὶ ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγη, ἢ ποιῆ, ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτὸς, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει, καὶ γράφει· καὶ ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐνεργεῖν καὶ λαλοῦν ἐν αὐτῷ ἀμαρτάνει, καὶ βλασφημεῖ. Ρ. Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἐγὼ πρὸς τοὺς λέγοντας ἔχειν ἠγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ.

LII. Περὶ ἀπαθείας καὶ ἐναρέτου ζωῆς· καὶ ὅπως χρῆ τὸ οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα, καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχασθαι τελειότητος, καὶ περὶ συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα, καὶ ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου· καὶ πρὸς τοῦτους πνευματικῆς ἰατρείας· καὶ ὅπως χρῆ θεραπεύειν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας. Ρ. Πολλοῖς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλακίς προσομιήσας, καὶ τινων συζητήσεων ἀναμεταξύ.

LIII. Περὶ τῶν δουλεύοντων τῷ Θεῷ, τίνες τε εἰεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποῖ· καὶ τίς ἐστὶν ὁ μετανοῶν, καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ· καὶ τίς ἐστὶν ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος, καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ· καὶ εἰ μὴ τὰς ἀρετὰς κτησώμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἡ ἀπαλλαγὴ μόνη τῶν παθῶν ὠφελήσει. Ρ. Ἐπειδὴ περ ὅσον ἀπὸ τοῦ θεοῦ βαπτισματος Χριστιανοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς δίχα τῶν ἔργων.

LIV. Περὶ ἀγάπης καὶ πίστεως· καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεταί τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτὸς, καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος. Ρ. Εἰ δοκεῖ τῖνον, ἀκούσωμεν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Θεοῦ διαβρήδην βῶντος, καὶ λέγοντος.

LV. Περὶ γνώσεως ἀληθινῆς· καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καὶ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ. Καὶ ὅτι χαλεπὸν τὸ κρῖναι· καὶ ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἶδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγισσύνης. Καὶ οἶον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ πίστις, καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός, καὶ ὅπως αὐξάνεται· καὶ ὅτι οἱ τὸν θησαυρὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότις τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐν ἄλλοις

ὄντα γνωρίζουσιν. Καὶ τίνα τῶν ἁγίων τὰ σημεῖα, καὶ πῶς καὶ τίσι γνωρίζονται· καὶ ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεόν, οὐδὲ γνωρίσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφραχότα διὰ τοῦ Πνεύματος. P. Nūn εὐκαίρως καλὸν εἰπεῖν μετὰ τοῦ Αὐτοῦ, καὶ οὕτω γεγωνότερον φθέγγεσθαι.

LVI. Περὶ τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μάλ्लουσης κρίσεως· ὅτι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρῶν ἐνεργεῖται· καὶ ἐν οἷς ἂν ἐγγίνηται κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπάρτῃ. Καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου, καὶ τίσιν ἀφνης ἀποκαλύπτεται, καὶ ὅτι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καὶ ἅγιου Πνεύματος γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι· καὶ ὅτι οὐ πάντες οἱ βαπτίζομενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος μεταλαμβάνουσι τὸν Χριστόν· καὶ πῶς δύναται τις γινῶναι εἰ περιφέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστόν, καὶ Πνεύματος ἁγίου γένοιτο μέτοχος· καὶ ἔρμηνεῖα ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » καὶ μακαρισμὸς εἰς τοὺς ἐξ ἁγίων τὴν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος. P. Πολὺς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περὶ τῆς κρίσεως λόγος, καὶ δυσερμήνευτος.

LVII. Περὶ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ τῆς δεῖ γινομένης ἀναισθητικῆς ἐν τοῖς τελείοις, καὶ ὅτι ἡ κτήσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καὶ τίνα τῶν ἀρετῶν τὰ καταγῶγια· καὶ ὅτι ἢ μὴ διὰ τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν· καὶ ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις· ἐστὶ καὶ οὐ δάκρυον, καὶ ἐν αὐτοῖς βρῶνται τῆς θεολογίας τὰ μέγιστα· καὶ πρὸς τὸ τέλος, ἴτι οὐ δεῖ ἐπιπηδῆν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφοροῦσης τᾶς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπὶ τὸ ποιμαίνειν καλοῦσης τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ τί τὸ ἔργον τῶν προϊσταμένων, τίς δὲ ἡ περὶ τὰ λογικὰ πρόβατα φροντίς;· καὶ πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρὰ τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι. P. Τὰ τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς.

LVIII. Εἰς τὸ βῆτὸν τὸ λέγον τοῦ Ἀποστόλου· « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ τῆς γῆς χοϊκός, δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ· » καὶ πῶς τὸν χοϊκὸν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδύμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ χρηματίσαντες. P. Καλῶς ἡμᾶς ἐστίασας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θείων.

LIX. Εἰς τὸ βῆτὸν τὸ λέγον τοῦ Ἀποστόλου, « Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι· » καὶ πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τὸν καιρὸν τῆς παρουσίας ζωῆς. P. Οὐδὲν οὕτως ἔτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμότερον ψυχῇ τῆς νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

LX. Περὶ ἑορτῶν· καὶ ὅπως χρῆ ἑορτάζειν· καὶ τίνων σύμβολα τὰ τελούμενα ἐν ταῖς ἑορταῖς, καὶ κατὰ τῶν ἐναδρυνομένων ἐν αὐταῖς· καὶ περὶ τῶν ἐξίως ἢ ἀναξίως κοινωούντων, καὶ τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορά· καὶ πρὸς τὸ τέλος πῶς συνάπτεται τις διὰ τῆς κοινωνίας Θεῷ· καὶ πῶς οὐ συνάπτεται.

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXX.

A P. Ὁ συνίεμαι, καὶ συνιδεῖν ἐνηθεῖς, ὅτι γυμνός ἐκ τοῦ μὴ δντος παραχθεῖς.

LXI. Περὶ ἡσυχίας, καὶ ὑποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν. P. Περὶ τῆς τελειοτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινὰ προθυμούμενο· εἰπεῖν, Δέομαι ἡμῶν, ἀνοίξατέ μοι τὰ ὦτα.

LXII. Περὶ ἐξομολογήσεως, πρὸς τινὰ γράφεις, τέκνον αὐτοῦ πνευματικὸν ὄντα, καὶ τίνες ἄρα εἰσὶν οἱ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτήματα λαβόντες. P. Ἐπέταξας τῇ εὐτελεῖ ἡμῶν, Πάτερ.

LXIII. Λόγος ἀσκητικὸς πολυμερῆς τῆσκός. P. Ἀδελφε, ταύτην ἡγοῦ πλέγεσθαι ἀναχώρησιν τελειαν κόσμου. τὴν παντελῆ τοῦ ἰδιοῦ θελήματος ἀπονέκρωσιν.

LXIV. Περὶ μετανοίας, καὶ τίνα εἰσὶν ἃ ὀφείλει ποιεῖν ὁ ἄρτι ἐξομολογούμενος. P. Οὕτε πρὸς τὴν πληθὸς τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαγορεύειν ποτὲ χρῆ.

LXV. Πρὸς ἕνα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν περὶ τοῦ ποίῳ τρόπῳ τι· δύναται ἄγιον ἄνδρα γνωρίσαι, καὶ πῶς ἢ τί ποίων εὖροι αὐτόν, καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν τῶν τοιούτων, πῶς χρῆ διακεῖσθαι πρὸς αὐτόν. P. Συνελάβομέν σε διὰ διδασκαλίας· ὠδινήσαμέν σε διὰ μετανοίας, ἀπέτεκόν σε δι' ὑπομονῆς.

LXVI. Περὶ τῶν αὐτοχειροτονητῶν διδασκάλων, καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ὀλίγα τῆς ἄνωθεν χάριτος περιτιθεμένων ἑαυτοῖς· καὶ ὅτι οὐ χρῆ, πρὸ τοῦ γεννηθῆναι παρὰ πνευματικοῦ Πατρὸς καὶ φωτισθῆναι, ἄλλους ἰδηγεῖν, ἢ τὸ παράπαν διδάσκειν. P. Ἐβουλόμην ἐπὶ τοσούτου καγὼ νεκρωθῆναι τῷ κόσμῳ.

LXVII. Ὅτι δεῖ σκοπεῖν εἰ τὰ τῶν μακαρισμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν· οὗτοι γάρ εἰσι τὸ σημεῖον τῆς τοῦ Χριστοῦ σφραγίδος, καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ τὰ ἰδιώματα· καὶ ὅτι ἀδύνατον τὸν μὴ σημιωθέντα τῷ σημεῖῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ φέροντα εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν. P. Ὅσοι ἐσμὲν ἀσφραγίστοι τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σφραγίδος. Edita Numer. cxi.

LXVIII. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένης τοῖς ἀγωνιζομένοις πίστεως, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ζωοποιῦ νεκρώσεως· καὶ ὅτι οἱ ἐν τῇ χάριτι ὑπὲρ τὸν νόμον γενόμενοι, τὴν τοῦ θείου φωτὸς χάριν γνωστῶς ἐν ἑαυτοῖς λαμβάνουσιν. Οἱ γὰρ μὴ λαβόντες ἤδη τοῦτο τὸ φῶς κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, μηδὲ καθαρῶς ὀρῶντες αὐτὸ, ἔτι ὑπὸ σκιάν τοῦ νόμου εἰσι, καὶ κριθήσονται ὑπ' αὐτοῦ. Πῶς δὲ ἡ μετοχὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τοῖς πιστοῖς καὶ ἡ ἀγινωσύνη, καὶ ἡ τελεία ἀπάθεια γίνεται. P. Ἐρευνάτε, ἔφησε, τὰς Γραφάς, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἴν' ἐν πρώτοις μὲν τὴν σωτηρίαν. In editis Num. xi.

LXIX. Τί ἐστὶ τὸ, « Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστεύσας κατακριθήσεται· » ὁποῖα δὲ τὰ σημεῖα τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τοῦ πλησίον· καὶ περὶ τελείας ἀγάπης, καὶ τίς ἡ ταύτης ἐνεργεῖα, καὶ ὅτι, ἂν μὴ μετὰ σπουδῆς ἐντεῦθεν ἤδη τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεθέξεως γενώμεθα μέτοχοι, οὐδὲ Χριστιανοί

δυναμέα είντι· ἀλλ' οὐδὲ υἱοὶ καὶ τέκνα Θεοῦ χρηματίσομεν, ἀλλ' ὡς ἄπιστοι μᾶλλον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως κατακριθῆσόμεθα. P. Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, Υἱὸς ὧν γνήσιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁμοουσίος τε καὶ ὁμοφυής. Edita Num. xxii.

LXX. Περὶ ἡσυχίας. P. Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων, καὶ ἐν κελίῳ μόνος καθήμενος ὡς ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα· αὐτὴ γὰρ ἐπὶ τῆς θυρίδος καθήμενη.

LXXI. Ὅτι δι' ὑπερβολὴν ἀγάπης πολλαῖς περιστάσεσιν ὑπέθεκε τὸν ἀνθρώπων ὁ Θεός· καὶ ὅτι ἡ ἔνδεια εὐεργετία Θεοῦ ἐστίν. Ὁ φεύγων τὴν ἔνδειαν φεύγει τὸν Χριστιανισμόν· αἱ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεις φύσεις εἰσὶ, καὶ αἱ θλίψεις πᾶσαι εὐχαριστίαν διδάσκουσι· τίνος δὲ ἕνεκεν ἁμαρτία καὶ νόσος καὶ θάνατος. P. Φόβοις πολλοῖς καὶ περιστάσεσι παντοδαπαῖς ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπων περιεστίχισεν. In editis Num. xvi.

LXXII. Ὅτι πᾶς ὁ αἰτῶν μὴ εἰδὼς τί αἰτεῖ, εἰ δὲ καὶ οἶδε τί αἰτεῖ, οὐ φθάσει δὲ ὑπερ αἰτεῖ λαβεῖν, οὐδὲν ὠφελεῖται. Τίς δὲ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ πῶς λαμβάνουσιν αὐτὴν οἱ Χριστιανοί. Τίς δὲ ὁ πονηρὸς, καὶ πῶς δύναται τις βουθῆναι ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ δουλείας. Πῶς δὲ καὶ διὰ ποίων ἔργων ἡ ἀνάστασις γίνεται τῆς ψυχῆς. P. Οἱ πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν, οἱ τε τὸ σχῆμα φοροῦντες τῶν μοναχῶν. Habetur inter editas Num. iv.

LXXIII. Θεολογικὸς λόγος πρῶτος κατὰ τῶν τιθεμένων τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς. P. Τὸ περὶ Θεοῦ λέγειν, ἢ φθῆγγεσθαι, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἔρευνᾶν.

LXXIV. Θεολογικὸς δεῦτερος, καὶ κατὰ τῶν ἐπιχειροῦντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος. P. Ὁ ἄνωθεν εἰληφώς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνεσιαν ἐν τῷ στόματι διὰ παντὸς περιφέρειν.

LXXV. Θεολογικὸς τρίτος, καὶ ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καὶ ὁ Υἱός, εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ ὅτι ἐν ταῦτα, Πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοουσίον, καὶ ὁμόθρονον. P. Ἄει μὲν ὁ Θεὸς ὁμόμηνός τε καὶ παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος.

LXXVI. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῶν γεωμάτων εὐεργεσιῶν εἰς αὐτὸν παρ' αὐτοῦ, ἐν ἧ καὶ περὶ εὐχῆς πνευματικῆς, καὶ περὶ προκοπῆς, καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν. P. Εὐχαριστῶ σοι, Δέσποτα Κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁ ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι πρὸς καταβολὴς κόσμου γενέσθαι με προορίσας.

LXXVII. Μέθοδος περὶ τῆς ἱερᾶς προσευχῆς καὶ προσοχῆς. P. Τρεῖς εἰσὶ τῆς προσευχῆς οἱ τρόποι. Nec non reperitur in codicibus Bavaricis refert Latinus interpres, licet eorum meminerit Conradus Gesnerus: reperiantur tamen passim in bibliothecis Italicis.

LXXVIII. Πᾶσι τί ἡ πρώτη καὶ δευτέρα φυλαχὴ οὐ δύναται τελειῶσαι τὸν μοναχόν; P. Ἐπειδὴ οὐ κατὰ τάξιν ταῦτα μετέρχεται.

LXXIX. Ἐρωταποκρίσεις σχολαστικοῦ τινος πρὸς Συμεῶν ἡν τὸν Νεὸν Θεολόγον. P. Ἐρώτησις. Τί ἦν

ἂ ἐν τῷ κόσμῳ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι; Ἀποκρίσις. Θεὸς ὁ τὸν κόσμον ποιήσας. Edita cum aliis orationibus Symeonis Latine per Pontanum.

Præter has a nobis ex libris manuscriptis numeratas, nonnullas alias Latine Pontanus edidit, quarum copia in Græcis nobis nondum facta est; illæ sunt num: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 24, 29, 31. Eæ si aliis addantur, puto futurum opus Symeonis absolutissimum, quoad pietatem tendentibus via sternetur satis commoda.

Præterea divinum Hierotheum sancti Dionysii Areopagitæ Præceptorem æmulatus, Amatoriis hymnos et divinas laudes vario carminum genere decantavit, quas sub sacrarum Commentationum vocabulo Latinas fecit, ediditque Pontanus. Eas tamen ex defectu suorum codicum neque integras, neque absolutas, cum multo auctiores reperiantur in Italicis Bibliothecis, ut ex Elencho hic appenso lector æquus conjiciet. Ineditæ stellula notabuntur.

Τοῦ αὐτοῦ τῶν θείων ὕμνων ἀρχή. P. Ἐλθέ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλθέ ἡ αἰώνιος ζωῆ.

I. Περὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως, καὶ φωτισμοῦ Πνεύματος ἁγίου· καὶ ὅτι εἰς τόπος ὁ Θεός, ἐν ᾧ μετὰ πότμον τὴν ἀνάπαυσιν πάντες οἱ ἅγιοι ἔχουσι· καὶ ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκπίπτων ἐν ἐτέρῳ τόπῳ οὐκ ἔχει ἀνάπαυσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. P. Τί τὸ φρικτὸν μυστήριον, ὃ ἐν ἐμοὶ τελείται.

II. Τίς ἡ ἐπὶ τῷ Πατρὶ τούτῳ γενομένη ἀλλοίωσις, καὶ πῶς καθαρθεὶς εἰς ἄκρον ἠνώθη Θεῷ, καὶ εἰς ἐξ οὐοῦ ἐγένετο, οἱ πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἔρωτικὸι λόγοι δηλοῦσιν ἐνταῦθεν, ὃς καὶ θεολογῶν λέγει πρὸς τὸ τέλος περὶ ἀγγέλων. P. Τίς ἡ ἀμετρος ἐσπλαγχνία σου, Σῶτερ

III. Τίς ὁ μοναχὸς, καὶ τίς ἡ αὐτοῦ ἐργασία, καὶ εἰς οἶον ὕψος οὗτος ὁ θεῖος Πατήρ θεωρία; ἀνῆλθεν. P. Μοναχὸς ὅστις ἀμιγῆς ἐστὶ κόσμῳ.

IV. Διδασκαλία εἰς μοναχοῦς ἀποταξαμένους ἀπὸ κόσμου, καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ· καὶ περὶ τοῦ ὁποῖαν τί, ὀφείλει πιστεῖν ἔχειν πρὸς τὸν ἴδιον Πατέρα. P. Ἄφε; κόσμον ἅπαντα καὶ τοῦ; ἐν κόσμῳ.

V. Ἀλφάβητος κατὰ στοιχεῖον διπλοῦν προτρέπων, καὶ ὀδηγῶν εἰς τελειότητα τοῦ βίου ἀναδραμεῖν τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσαντα. P. Ἀρχὴν ποιήσας Χριστὸν καὶ θερμὴν πιστεῖν.

VI. Τετράστιχα τοῦ αὐτοῦ τὸν πρὸς Θεὸν αὐτοῦ δεικνύοντα ἔρωτα. P. Πῶς καὶ πῦρ ὑπάρχεις βλύζον; πῶς καὶ ὕδωρ εἰς θροαίζον;

VII. Ἐνευθεὶς τοῦ αὐτοῦ εἰς Θεόν, καὶ ὅπως Θεῷ συναπτόμενος, καὶ δόξαν Θεοῦ ὄρων ἐν ἑαυτῷ ἐνεργούσαν ἐξεπλήττετο. P. Πῶς σε ἐντός μου προσκυνῶ; πῶς δὲ μακρὰν σε βλέπω;

VIII. Τίς Θεὸς ἐμφανίζεται, καὶ τίνες ἐν ἕξει γίνονται τοῦ καλοῦ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας. P. Πῶς βλέπεις κεκρυμμένον; ὦν, πῶς ἀφορᾷ τὰ πάντα;

IX. Ὅτι ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μέτοχος γεγωνῶς,

ὑπὸ τοῦ φωτός καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρπαζόμενος ἐπάνω πάντων φέρεται τῶν παθῶν, μὴ βλαπτόμενος τῷ πλησιασμῷ ὑπ' αὐτῶν. P. Αἶ, αἶ, Θεὸς καὶ Κύριε παντοκράτωρ, τίς χορτασθῆ σοῦ;

X. Ὅτι ὁ θάνατος· καὶ τῶν στερεωτέρων τῆ φύσει καθάπτεται. P. Ἦκουσα πράγμα ξένον καὶ πλήρες θάμβους.

XI. Ὅπως ὠράθη αὐτῷ Θεός, ὡς Στεφάνῳ καὶ Παύλῳ τοῖς ἀποστόλοις ἐνταῦθα ὁ Πατὴρ ἐκπλητέμενος δηγγεῖται. P. Τί τὸ καινὸν τοῦ θαύματος, τοῦ καὶ νῦν γινομένου;

XII. Περὶ τοῦ ἐνός κατὰ πάντα τῆς τριουκοστάτου θεότητος θεολογία, καὶ δι' ὧν τῆ ταπεινώσει χρώμενος λέγει περὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν δοκούντων εἶναι τι ἐκτρέπαι τὴν οἰήσιν. P. Πῶς ἔ ποτε ἠφάνισας ἐν ἐμοὶ πάλιν ζῶσιν;

XIII. Προτροπὴ εἰς μετάνοιαν, καὶ πῶς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς τῷ θελήματι τοῦ Πνεύματος ἐνωθὲν θεοιδῆ τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται. P. Κλαίω καὶ κατανούσομαι, δεῖται τὸ φῶς μοι λάμψη.

XIV. Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν τῶν δωρεῶν ἕνεκα ὧν παρ' αὐτοῦ ἠξιώθη, καὶ ὅτι φρικτὸν καὶ ἀγγέλοις τὸ τῆς ἱερωσύνης καὶ ἡγουμενείας ἀξίωμα. P. Ἐγὼ κἀν θῶ, Δέσποτα, λαλῆσαι οὐκ ἰσχύω.

XV. Ὅπως βλέπων τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, οὗτος ὁ θεὸς ἐνηργεῖτο Πατὴρ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ ὅτι τὸ Θεῖον ἐντός ἐστι τοῦ παντός· ἀλλὰ καὶ ληπτὸν τε καὶ ἀληπτον τοῖς ἀξίοις· καὶ ὅτι εἰς πολλὰ γινόμενος ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν μέλη, εἰς ἐστὶ καὶ ὁ αὐτός, καὶ μένων ἀμείριστός τε καὶ ἀναλλοιώτος. P. Ἀποκαλυπτομένου σου, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, καὶ δόξαν τοῦ προσώπου σου.

XVI. Ὅτι ποθεινὸν τε καὶ ἐπιθυμητὸν κατὰ φύσιν μόνον τὸ Θεῖον, οὗ ὁ μετέχων πάντων ἐν μετοχῇ γέγονε τῶν καλῶν. P. Ὅτι τὸ πρᾶγμα τὸ κρυπτόν πάση κτιστῇ οὐσίᾳ.

XVII. Ὅτι ὁ φόβος· γεννᾷ τὴν ἀγάπην· ἡ δὲ ἀγάπη ἐκρίζει τὸν φόβον ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ μένει μόνη ἐν αὐτῇ Πνεῦμα Θεῖον οὐσα καὶ ἅγιον. P. Πῶς ὠνήσω; πῶς δοξάσω; πῶς ἀξίως εὐφημίσω;

XVIII. Διδασκαλία σὺν θεολογίᾳ περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἁγίας ἀγάπης, ἧγουν αὐτοῦ τοῦ φωτός τοῦ ἁγίου Πνεύματος. P. Τίς ἐξισχύσει, Δέσποτα, περὶ σοῦ διηγεσθαι;

XIX. Διδασκαλία σὺν θεολογίᾳ, ἐν ἧ καὶ περὶ ἱερωσύνης ἕμα καὶ ἀπαθούς θεωρίας. P. Πῶς σου ἐξείπω, Δέσποτα, τὰ θαυμαστά καὶ ξένα;

XX. Εὐχαριστία καὶ ἐξομολόγησις σὺν θεολογίᾳ, καὶ περὶ δωρεᾶς καὶ μετουσίας Πνεύματος ἁγίου· P. Ὁρθῆ δι' ἐμὲ ἐπὶ γῆς ἐκ παρθένου ὁ πρὸ αἰῶνων ἄρρατος ὑπάρχων.

XXI. Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχὸν ἐρωτήσαντα, πῶς χωρίζεις τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἐπινοίᾳ, ἢ πράγματι· ἐν ἧ πλοῦτον εὐρήσεις θεολογίας ἀνατρεπούσης τὴν αὐτοῦ βλασφημίαν. P. Ἐλαμψας, ἐξέφανα; φως τὸ τῆς δόξης.

XXII. Εὐχαριστία σὺν θεολογίᾳ· καὶ περὶ ὧν ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν ἐνεργειῶν ὠνό-

μασται. P. Τί τὸ καινὸν μυστήριον, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, ὃ εἰς ἐμὲ τὸν ἄσωτον;

XXIII. Περὶ τῆς ἀκαταλήπτου καὶ ἀπεριγράπτου θεότητος ἀκριθῆς θεολογία· καὶ ὅτι ἀπερίγραπτος οὐσα ἡ θεία φύσις, οὔτε ἐντός οὔτε ἐκτός· ἐστὶ τοῦ παντός· ἀλλὰ καὶ ἐντός καὶ ἐκτός ἐστιν, ὡς τῶν ὄλων αἰτία, καὶ ὅτι μόνον κατὰ νῦν τῷ ἀνθρώπῳ ληπτὸν ἀλήπτως τὸ Θεῖον, ὡς τοῖς ὀφθαλμοῖς αἱ τοῦ ἡλίου ἀκτίνες. P. Ὁ Τριθῆς ἡ κτίσις· πάντων! ὦ Μονὰς ἀρχικωτάτη!

XXIV. Δι' ὧν ἐξομολογούμενος ἐν τῷ παρόντι γράφει λόγῳ, δείκνυσι τὸ βάθος τῆς ἑαυτοῦ ταπεινώσεως, καὶ προῶν διδάσκει αὐτὴν τὸν εἰς μέτρον ἐλάσαντα τελειότητα, καὶ ἀξιοθέντα τοιούτων ἐν θεολογίᾳ ἀποκαλύψεων, Παῦλον τὸν Θεῖον κἀν τούτῳ Β μιμούμενος· ἀμαρτωλὸν ἐκτυτὸν ἀποκαλοῦντα, καὶ ἀνάξιον τοῦ καλεῖσθαι Ἀπόστολον. P. Δίδου μοι, Χριστέ, καταφιλεῖν τοὺς πόδας.

XXV. Περὶ τῆς γενομένης θεωρίας αὐτῷ τοῦ Θεοῦ φωτός, καὶ ὅπως τὸ Θεῖον φῶς οὐ καταλαμβάνεται ὑπὸ σκότους, ἐν οἷς καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀποκαλύψεων ἐκπληττόμενος· μέμνηται τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας καὶ ἑαυτὸν κατακρίνει. P. Πῶς διαγράψω, Δέσποτα, προσώπου σου τὴν θέαν;

XXVI. Ὅτι ὁ ἐν ἀγνωσίᾳ Θεοῦ ἐστὶ ζῶν, νεκρὸς ἐστὶ μέσον τῶν ζώντων ἐν γνώσει Θεοῦ· καὶ ὅτι τοῖς ἀναξίως τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνουσιν ἀληπτον τὸ Θεῖον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ γίνονται. P. Νῦν ἐν τοῖς ζῶσιν ὡς νεκρὸς, ὦ Δέσποτα, ὑπάρχω.

XXVII. Ὅποσον δεῖ εἶναι τὸν μοναχὸν, καὶ τίς ἡ ἐργασία τούτου καὶ προκοπῆ, καὶ ἀνάδασις. P. Ἀπέργασαι παλάτιον τὸν τῆς ψυχῆς σου οἶκον εἰς κατοικίαν τῷ Χριστῷ.

XXVIII. Περὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ φωτός, καὶ ἐργασίας νοερᾶς τε καὶ θείας τῆς ἐναρτέου ζωῆς. P. Ἐάσατε τῇ κέλλῃ μου μόνον ἐγκεκλεισμένον.

XXIX. Ὅτι μόνοις ἐκείνοις καταφανῆ τὰ τῶν Θεῶν πραγμάτων, οἷς διὰ τῆς μετουσίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀλοῖς ὀλος ἠνώθη Θεός. P. Πῶθεν ἐρχῆ, πῶς εἰσέρχῃ ἐνδοθεν τῆς κέλλης λέγε.

XXX. Ὅτι ταῖς καθαρθείσασιν ψυχαῖς διὰ διακρύων καὶ μετανοίας προφαῦσαν τὸ Θεῖον πῦρ δράσεται αὐτῶν, καὶ πλέον καθαίρει φωτίζον τὰ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· ἐσκοτισμένα μέρη αὐτῶν, καὶ τὰ τραύματα ἐξιώμενον εἰς τελείαν φέρει συνουλώσιν, ὡς τῷ θείῳ κάλλει ὑπεραστράπτειν αὐτοῖς. P. Ἐπει πῦρ τὸ Θεῖον ὁ δυνως, ὅπερ εἶπεν ὁ Δέσποτης, ὅτι ἦλθεν ἵνα βάλλῃ.

XXXI. Περὶ θεολογίας, καὶ ὅτι ἀνεξερεύνητος ἡ θεία φύσις, καὶ πάντῃ τοῖς ἀνθρώποις ἀκατανόητος. P. Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ Πνεῦμα σὴ τῆ μορφῇ ἀνείθεος.

XXXII. Ὅτι οἱ ἐνδοχοὶ τῆς γῆς, καὶ σοδαροὶ τῷ πλοῦτῳ περὶ τὴν σκιάν τῶν ὀρωμένων πλανῶνται· οἱ δὲ γε τῶν παρόντων καταφρονήσαντες ἐν ἀπλαγεὶ μεθέξει τοῦ Θεοῦ γίνονται Πνεύματος. P. Ὑπὸ πιστῶν με, Δέσποτα, λοιδορούμενον βλέπων.

XXXIII. Περὶ θεολογίας, καὶ ὅτι οἱ τὸ κατ' εἰ-

κονα φυλάξαντες τὰς πονηρὰς δυνάμεις τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους καταπατοῦσιν· οἱ δὲ ἄλλοι οἷς ἐμπαθῆς ὁ βίος, ὑπ' αὐτοῦ κρατοῦνται καὶ βασιλεύονται. P. Φῶς ἡ Πατὴρ, φῶς ὁ Υἱὸς, φῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. XXXIV. Ὅτι ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔνωσις πρὸς κεκαθαρμένους ψυχὰς ἐν αἰσθήσει τραπῆ, ἦγουν ἐν ἐπιγνώσει γίνεται, καὶ ἐν αἰσῶ ἀν γένηται, φωτισθεὶς ὁμοίως ἑαυτοῦ καὶ φῶς· αὐτὰς ἀπεργάζεται. P. Δίσταται τῶν ὁρατῶν ὁ ἀόρατος πάντως καὶ τῶν κτισμάτων.

XXXV. Ὅτι πάντες ἄγγελοι ἐλλαμπόμενοι αὐγάζονται, καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καθορῶσιν, ὡς θεμιτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει ὄραν Θεόν. P. Βλέψον ἀνωθεν, Θεέ μου, καὶ εὐδόκησον φανῆναι.

XXXVI. Εὐχαριστία ὑπὲρ τῆς ἐξορίας καὶ τῶν θλίψεων, ἃν ὀπέστη ἐν τῷ κατ' αὐτὸν διωγμῷ. P. Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, εὐχαριστῶ σοι, μόνε.

XXXVII. Δέησις καὶ προσευχὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Θεόν, τῆς ἐκείνου ἕνεκα βοηθείας. P. Δέσποτα Χριστέ· Δέσποτα ψυχοσῶστα, Δέσποτα Θεέ πάντων.

XXXVIII. Περὶ θεολογίας· καὶ ὅτι ὁ νοῦς τῆς ὕλης τῶν παθῶν καθαρθεὶς ἄλλως τὸν αἴθλον καὶ ἀόρατον καθορᾷ. P. Ποίαν ὁδὸν ὀδεύσαυμι; ποίαν ἐκκλίνω τρίθον;

XXXIX. Ὅτι ὁ πόθος καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀγάπην, καὶ πάντα πόνον ἀνθρώπων. Βαφεὶς δὲ ὁ νοῦς τῶν καθαιρομένων ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ, ὁλος θεοῦται, καὶ νοῦς ἐκείθεν χρηματίζει Χριστοῦ. P. Ἀρχαί σου, τὸ κάλλος σου, ἀσύγκριτον τὸ εἶδος.

XL. Ὁμολογία τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καὶ ὅπως ὁ ταῦτα γράφων Πατὴρ ἐνηργεῖτο ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ διδασκαλίᾳ βῆθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ, τὸ ἄσπαστον αἰνῶν τῆς τῶν σωζομένων σωτηρίας ἔχειν. P. Πάλιν ἐκλάμπει μοι τὸ φῶς· πάλιν τραπῆ ὄραται.

XLI. Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτοῦ γεγονυῶν εὐεργεσιῶν, καὶ αἰτησις τοῦ μαθεῖν, τίνας χάριτι οἱ τέλειος γεγονότες ὑπὸ τῶν δαιμόνων παραχρῶνται πειράζεσθαι· καὶ περὶ τῶν ἀποτασσόμενων τῷ κόσμῳ διδασκαλίᾳ, καὶ ὑποτύπωσις βῆθεῖσα παρὰ Θεοῦ. P. Γινώσκεις τὴν πτωχεῖαν μου, ἴδε τὴν ὀρφανίαν.

XLII. Ὅτι οἱ τῷ Θεῷ ἀπεντεύθεν ἤδη διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίας, ἐνωθέντες ἐκδημοῦντες τοῦ βίου, εἰς αἰῶνα αὐτῷ ἐκείθεν συνέσονται. Εἰ δ' οὖν ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν τοῖς ἄλλως ἔχουσιν ἐνταῦθα γνησεται. P. Ἀρχὴ τοῦ βίου τέλος μοι, καὶ τὸ τέλος ἀρχή μοι.

XLIII. Ὅτι κρείσσον τὸ καλῶς ποιμαίνεσθαι ἢ τοῖς μὴ βουλομένοις ποιμαίνειν. Οὐδὲν γὰρ ἔσται κέρδος τῷ ἄλλοις μὲν σπουδάζοντι σῶσαι, ἑαυτὸν δὲ διὰ τῆς ἐκείτων ἀπολέσσαντι προστασίας. P. Εἰπέ, Χριστέ, τῷ δούλῳ σου, εἰπέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

XLIV. Τί ἐστὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ πῶς εἰκότως νοεῖται ὡς τοῦ Θεοῦ εἰκὼν ὁ ἀνθρώπος· καὶ ὅτι ὁ τοῦ ἐχθροῦ ὡς εὐεργετίας φίλων μιμητὴς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. Πνεύματος δὲ ἁγίου ἐνταῦθεν μέτοχος γεγονῶς θέσει Θεός, καὶ χάριτι γίνεται, μόνους ἐκείνους γνω-

ριζόμενος, τοῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργουμένοις. P. Δόξα, αἶνος, χάρις τῷ ποιήσαντι τὴν κτίσιν ἐξ οὐκ ὄντων.

XLV. Περὶ θεολογίας ἀκριβεστάτης, καὶ ὅτι ὁ μὴ ὄρων τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης χειρῶν τυγχάνει τυφλῶν. P. Ὁ φιλοκτερίμων Θεέ μου, Ποιητά μου, λάμψον πλεῖόν μοι.

XLVI. Ἐξομολόγησις εὐχῆ συνημμένη· καὶ περὶ συναφείας Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀπαθείας. P. Ἐμάκρυνα, φιλάνθρωπε, ἠλλίσθη ἐν ἐρήμῳ.

XLVII. Περὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου τηλαυγῆς θεωρίας· καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ξύλου ζωῆς. P. Εὐλογητὸς εἰ Κύριος· εὐλογητὸς εἰ μόνος.

XLVIII. Ὅτι δόξα καὶ τιμὴ ἐστὶ παντὶ ἀνθρώπῳ ὑβριζομένῳ, καὶ πάσχοντι κακῶς διὰ Θεοῦ ἐντολήν, ἢ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἀτιμία· καὶ διάλογος πρὸς τὴν ἰδίαν ψυχὴν, διδάσκων τὸν ἀκλινῶτον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος. P. Δός μοι τὴν αἴσθησιν, Χριστέ, ἣν ἀπαξ ἔδωκῆσά μου.

XLIX. Ὅτι ἔστιν ὅτε καὶ διὰ τῆς πλησίον ἐπιμελείας καὶ διορθώσεως συγκατασπᾶσθαι τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν ἐνοῦσαν ἐκείνῳ τοῦ πάθους ἀσθένειαν. P. Ἐλέησόν με, Κύριε, ἐλέησόν με, μόνε.

L. Περὶ θεωρίας Θεοῦ, καὶ θείων πραγμάτων, καὶ Πνεύματος ἁγίου παραδόξου ἐνεργείας, καὶ περὶ τῶν ἰδίων τῆς ἀγίας καὶ ἁμοουσίου Τριάδος· καὶ ὅτι ὁ μὴ φέλλας εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐδὲν ὠφεληθήσεται, κἂν ἐκτὸς γένηται τῶν τοῦ ἄβου κολάσεων. P. Τί τὸ ἐν ἐμοὶ παρὰ σοῦ ἐργασμένον.

LI. Ὅτι τοῦ Πνεύματος λάμποντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου πάντα τῶν παθῶν φυγαδεύεται, ὡς ὑπὸ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος· συστέλλοντος δὲ αὐτοῦ τὰς ἀκτινας, ὑπὸ τούτων καὶ τῶν πονηρῶν βαλλόμεθα λογισμῶν. P. Τὸ φῶς σου περιλάμπον με ζωογονεῖ, Χριστέ μου.

LII. Περὶ θεολογίας· καὶ ὅτι τῷ μὴ ἄλλοιωθέντι τῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίᾳ, καὶ γεγονῶσι θέσει ἐν γνώσει Θεῶν, διδάσκειν τὰ θεῖα τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔξεστιν. P. Τίς μοι παραμυθήσεται τὸν πόνον τῆς καρδίας;

LIII. Κατὰ διάλεκτον Θεοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς τῶν λόγων ὁ Λόγος, καὶ ὅπως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλαμπόμενος ὁ θεῖος οὗτος Πατὴρ ὠμίλει Θεῶν, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐμυσταγωγεῖτο τὰ θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα. P. Deest.

LIV. Ὅτι τῶν ἀνθρώπων ἐκάστῳ δέδωκεν ὁ Θεός προσφυσῶς, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τὸ χάρισμα διὰ Πνεύματος ἁγίου εἰς τὸ ἐνεργεῖν, οὐκ ὡσπερ αὐτὸς θέλει, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ προωρίσθη, εἰς τὸ μὴ κενὸν εἶναι μέσον τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Absque principio. Incipit vero ab illis carminibus. Ἐκαστον τὴν ἐνέργειαν κέχρηται τὴν ἰδίαν. Ἄλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ λαβὼν, ἐξ ἡμῶν δέ γε πάντως.

LV. Ὅτι τοῖς τὸ ἅγιον βάπτισμα φυλάξαι καθαρίν, παραμένει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀπὸ δὲ τῶν μολυνάντων αὐτὸ ἀπανίσταται. P. Σύ με γινώσκεις, ὦ Χριστέ, πάσης παρανομίας ἐργάτην.

LVI. Εὐχὴ πρὸς τὸν Θεόν, ἐπὶ γεγονῶσιν εἰς αὐ-

τὸν, ἱκετηρίως τε θεοῦ, καὶ εὐχαριστήριος. P. Κύ- A
ρι, ὅς μοι σύνεσιν, Κύριε, δός μοι γινῶσιν.

LVII. Ὅτι τὸν Θεὸν ἐξ ἄλλης ποθήσας ψυχῆς, ε-
σι τὸν κόσμον. P. Σχιξ κρατούμαι, καὶ ἀλθθειαν
βλίπω.

LVIII. Διδασκαλία κοινῇ σὺν ἐλέγχῳ πρὸς πάντας
βασιλεῖς, ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, μονάζοντας· καὶ λαϊκοὺς
ὑπὸ στόματος λαληθεῖσα καὶ λαλουμένη Θεοῦ. P.
Ὁ Χριστέ, παράσχου μοι λόγους σοφίας, λόγους
γνώσεως θείας.

Orationes soluta; divinae Laudes, sive Amores
stricta oratione conscripti sunt: namque ut plu-
rimum versibus politicis, iambicis et Anacreon-
ticis constant, ita tamen ut nulla quantitatilis syl-
labarum, quod accuratissime veteres observabant,
ratio habeatur; tantum earum numerus, declina-
tionesque accentuum attendantur. Et ratio ista
confligendorum carminum non nunc primum in
ea natione, seu multa abhinc sæcula, laboris for-
san pertesa ante et barbarie omnia occupante
(adde quoque similium rerum ignorantem) in
usu fuisse comperitur ut videmus in Photii pa-
triarchæ, Christophori primi a secretis, Constanti-
ni Anagnostæ, Manuelis imperatoris et aliorum
hemliambis, sive Anacreonticis, Pselli, Metaphra-
stæ, Manassæ, Philippi Solitarii, Manuelis Philæ,
Tzetæ iambis et politicis: quo tamen recentiores
et negligentiores in illis pangendis fuere. Et quem-
admodum Anacreontici non omnes eodem syllaba-
rum, ac pedum numero concluduntur, ita et hi
nunc pluribus, nunc paucioribus syllabis, ad eo-
rum tamen normam componuntur. In iambicis
aliter factum est: nam cum veteres ratione pe-
dum longiorum, aut contraciorum nunc syllabis
auctiores, nunc imminutiores dictos versus fece-
runt licet semper pedum numerum observarint,
recentiores syllabas tantum easque duodecim re-
ligiosissime servant. Quod idem servatum est in
politicis, in quibus syllabas quindecim nunquam
excedunt; et si quæ ultra videntur, eas per aphæ-
resim, sive synalæphem decurtant et absumunt,
quod magis in Græcorum recenti, vulgatoque ser-
mone, ut et in Itætorum, apud quos similes hiatus
ad numerum syllabarum retinendum restringuntur,
conspicitur. Politici ideo dicti, quod commu-
nes omnium civium sunt, usuque eorum accom-
modati; sic quoque scorta et meretrices quod
omnibus sunt obsequiosæ et peculiare, et servi-
tutem publicam serviunt, non alio addito, sed
solummodo πολιτικῶν nomine innotescunt. Meri
Trochaici sunt, quemadmodum enim illi septem
pedibus et syllaba constant, ita et hi: nisi quod
antiquorum similes versus ratione pedum longio-
rum quindecim syllabas aliquando excedunt, poli-
tici nunquam, ut de iambicis dictum est. Et quem-
admodum antiquorum duobus membris integrantur,
ædificaque inciduntur, ita et hi qui nuncupantur
politici: sit exemplum.

Ἀκούσατε νὰ σᾶς εἰπῶ

Αἰφνίδιον πολλὰς σκληρῶν
Ὅπου συνέδη μὴ φορά·
Ἄνάμεσα σὲ δύο νιουτζίκους
Θάνατον λυπημένον,
Καὶ παραπονεμένον
σ' Ἐν' ἄμορφο λιβάδι,
ποῦ ξεφαντόναν μάρδη.

Et pro carminum horum generibus, quidquid alii
dicant, ne extra materiam diutius evagemur, satis
sint.

Gesnerus ex Capitibus Symeonis practicis et
theologicis ponit tantummodo centum, ad hæc
alia viginti quinque, In Bavaria bibliotheca longe
plura suppeditantur tribus titulis: Τοῦ ἁγίου Πα-
τρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, etc. 1. Κε-
φάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρα'. 2. Κεφάλαια
τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ, καὶ περὶ θεολογίας κβ'. 3. Τοῦ
αὐτοῦ κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ ρβ'. Ea ad
unum corpus Pontanus redexit, vidensque in tanta
multitudine pauca et sparsim inserta theologica,
eademque Practica potius, quam θεωρικὰ, a
numero potiori moralia nominanda censuit, et La-
tine cum aliis Symeonis operibus publicavit. Ego
Græce ipsius in Italicis bibliothecis legi.

I. Κεφάλαια ρ'. P. Ἄδελφὲ ταύτην ἡγοῦ λέγε-
σθαι ἀναχώρησιν, τελείαν κόσμου τὴν παντελῆ.

II. Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ. P. Πίστις
ἐστὶ τὸ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν.

III. Κεφάλαια. P. Ἄδειαν εὔρεν ὁ διάβολος μετὰ
τῶν αὐτοῦ δαιμόνων, ἀφ' οὗ τοῦ παραδείσου.

IV. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγων ἐκλογαὶ τινες θεολογι-
καί. P. Ὅν τρόπον αἱ νοεραὶ τάξεις τῶν ἄνω δυνά-
μεων ὑπὸ Θεοῦ. In bibliotheca Vaticana, quemad-
modum et pleraque alia, quæ supra recensuimus,
habentur præterea ejusdem preces.

V. Principium, Ἐλθε ἡ χρυσταλλοειδῆς ζωῆ, καὶ
διάλιθος, καὶ παντοκρατορικῆ δεξιὰ.

VI. Principium, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ πάσης
κτίσεως Ποιητής.

VII. Εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. P. Σὺ μόνω ἀγαθῶ.
καὶ παναγίῳ, καὶ ζωοποιῶ Πνεύματι.

VIII. Ἐτέρα. P. Κύριε παντοκράτωρ, ἡ ὑπερά-
πειρος καὶ ἀνέκφραστος.

In Bibliotheca Antonii Augustini cod. 86, habebantur ejusdem: *Capita practica et theologica* 101. *De theologia alia Capita* 25. *Alia Capita theologica et practica* 102. Cod. 87. *Sermones* 35. *Institutiones de dilectione vel charitate, et quales esse debent spiritualium virorum vitæ et actiones. Ejusdem Capita practica et theologica* 100. *De penitentia, et quæ agere debet, qui nuper confessus est. Ad unum ex discipulis suis, quemodo potest quis sanctum virum nosse.* Cod. 37.: *Ex Symeone Theologo Excerpta de silentio.* In bibliotheca regis Gallorum: *Symeonis Junioris præpositi monasterio Sancti Mamantis Capita practica et theologica* 101. *Ejusdem Capita gnostica* 25. *Ejusdem Ethica, etc. Ejusdem de differentia προσοχῆς et προσευχῆς. Ejusdem præcepta ad vitam monasticam Ejusdem varia Capitula. Ejusdem de penitentia et perfectione vitæ*

monasticæ. Ejusdem Quæstiones et Responsiones. In bibliotheca Aletmpsiæ Romæ: Symeonis Junioris Orationes 46, et Capita, et De oratione. In Regia Sancti Laurentii, Symeonis Junioris Theologi Historicum Opus ex variis auctoribus collectum. De oratione et attentione. De penitentia. Capita theologica ad proximi cognitionem et theologiam spectantia. De charitate et beatitudinibus. Quomodo cognoscere quis debeat virum sanctum. Capita practica et theologica 100. Capita gnostica et theologica 25. Antonius Verderius in Catalogo librorum Constantini Varini: Symeonis monachi Novi Theologi Explicatio de sancta Trinitate.

Habuit suos laudatores et potissimum similis conditionis homines, Hierotheum monachum et presbyterum, præpositum monasterii Pulchri Fontis: Alexium Philosophum, magnum magistrum; Nicetam, diaconum Magnæ Ecclesiæ; Basilium primum a Secretis et conditorem monasterii Evergetidis, Nicetam Stethatum et alios. Horum in Symeonem Carmina cum non cuique obvia sint, non gravabor hic exscribere:

Ἰσραήλου μοναχοῦ καὶ προσκυτέρου μονῆς τῆς
Ἰσραήλ πηγῆς.

Ἢ παρμεγίστη σὴ ταπεινώσει, Πάτερ,
Τὸ θαψιλὲς τὸ δάκρυον τῆς καρδίας,
Ἀνώτερον θέντα σε τῶν ἐγκοσμίων,
θεωριῶν ἐπλησαν ὑπερκοσμίων.
Τοὺς ἐνθέους οὖν δε κακίζεις σου λόγους
Κακὸς κακῶς δλοῖτο σὺν βλασφημίαις.

Ἀλεξίου φιλοσόφου γεγονότος μεγάλου Δι-
σκάλου.

Ὁ χοῦς ἀμέτροις ἐντακέις κακοχίταις,
Ποιεῖ σε νοῦν ἀπληστον ἐν θεωρίαις.

Νικήτα τοῦ θεοφιλοῦς διακόνου τῆς τοῦ Θεοῦ
Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὡς ἄλλον εἰδότες σε θεῖον Μωσῆα,
Ἐξ οὐρανοῦ τε μᾶλλον ἤπερ ἐξ ἔδρους
Τὰς μυστικὰς λαθόντα πανσέπτους πλάκας
Ἐκ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότου,
Καὶ δόντα πᾶσι προξένους σωτηρίας
Τὰς σωτικὰς σου, Πάτερ, πανσόφους βέλους.
Τιμῶμεν ὡς μάλιστα σὲ πρὸς ἀξίαν
Ὡς μυσταγωγὸν ἐνθέων διδαγμάτων,
Καὶ πρᾶξιν αὐτὴν, καὶ θεωρίαις βάθη,
Πολλοὶ ἐφικτὰ μηδαμῶς πεφυκότα
Σαφῆ προθέντα τοῖς θέλουσιν εἰδέναι.
Καὶ μὴ φθόνῳ φεύγουσι τούτων τὴν θείαν.
Φλεχθεὶς γὰρ αὐτὸς ἀνθρακι τρισηλίου,
Ψυχῆν, λόγον, νοῦν, καὶ καθαρθεὶς τὰς φρένας.
Φέγγεις ὁμοῦ τε καὶ φλογίζεις τοὺς λόγους,
Τοὺς μὲν πονηροὺς πυρπολεῖς τε καὶ φλέγεις,
Χρηστούς δὲ φωτίζεις τε καὶ σώζεις· ὁλω,
Συγγράμμασι σοὶς ἀτμῆναις πειθηνούσας.
Ὡπερ τὸ πλῆθος, κάλλος, ὕψος καὶ βάθος
Καὶ τὸ κραταῖον ἰσχύος νοημάτων,
Διδειγμάτων τε ποικίλης διακρίσεις
Ἐξ Ἰσραήλ πηγῆς, ἢ σιγῆς μόνης

Α Τούτοις τὸ σεμνὸν νοῦν ἔχων τί προσνέμει·
Νικῶσι μήκει καὶ κράτει τὰ τῶν λόγων.
Ταῦτα βδελύγμα Πατρὶ τῷ σεβασμίῳ,
Πλὴν πίστεως ἐνδειγμα τοῖς ἐμοῖς μόνον.
Πυρὸς τι χρῆμα πᾶς νόμιζε λαμβάνειν
Ἐν χειρὶν δεσ ἀν τῆδε τὴν βίβλον δέχη.
Εἰ μὲν γὰρ εἰ τέλειος, ἀγνὸς καρδίαν
Τὴν πρᾶξιν ἤδη μυστικῆ θεωρίαι
Σοφῶς ὑπερβάς, καὶ Θεῷ προσεγγίσας.
Καὶ τὰς ἐκείθεν ἀστραπὰς δεδεγμένος,
Ἄνοιξον αὐτὴν καὶ μέτελθε γνησίως,
Δρέψῃ γὰρ δυνατὸς ὠφέλειαν, οὐ βλάβην,
Εἰς γνῶσιν ἐλθῶν μᾶλλον ἐκπρεπεστέρων
Ἦσπερ μετέσχες Πνεύματος κοινωνίας,
Ἐλλάμψων θεῖον τε μέτρα, καὶ τρόπους
Σοφῶς μυθεὶς φωτὶ φῶς ἀν προσλάβοις.
Εἰ δ' οὐκ ἀνὴρ τέλειος ἀκμὴν τυγχάνεις
Τοῦ πνεύματος σου φημι τὴν ἤλικίαν,
Ὡς ποτε ἀσθησὶν ἐκδὸς ἐνθέως,
Τὴν ὕλικὴν παρήλθεις ἤδη δυάδα·
Καὶ ταῖς ἀύλοις γνωστικαῖς θεωρίαις
Γνωσθεὶς ἐπέγνωσ ἐν Θεῷ Θεὸν βλέπων·
Γνῶναι θελήσεις μηδαμῶς τὰ τῆς βίβλου.
Μὴ πως θέλων φῶς, μᾶλλον εὐρήσεις φλόγα,
Ἄπιστία φλέξῃ τε τὴν σὴν καρδίαν,
Ἦ καὶ βλάβησιν τοῦ νοῦς σου τὰς κόρας,
Πρὸς πᾶν ὅπερ πρόεισιν ἐξ αὐτῆς φάος
Οὐκ εὐτόνησας ἀντιβλέψαι γνησίως.

Βασιλείου πρωτοσημηριτικῆς, καὶ κτήτορος μονῆ
τῆς Εὐσεργετιδος.

Σπουδῆν, κάθαρσιν, καὶ κάθαρσις σου, Πάτερ.
Φωτὸς μέτεξιν, καὶ Θεοῦ κοινωνίαν
Καὶ γνῶσιν αὐτῆς δογμάτων ἀποκρύφω
Παρέσχον εἰς ἐνδειξιν εὐπρεπεστάτην,
Πόνων τε τῶν σῶν, καὶ Θεοῦ δωρημάτων.
Λοιπὸν σιώπη πᾶσα γλῶσσα, καὶ σίγα,
Ἐκ γῆς λαλοῦσα, κἂν στροφὰς πλουτῆς λόγων.
Αὐτὸς δὲ τραυῶς ἐκδίδασκε καὶ λέγε
Τὰς τῶν ἀδελφῶν ἐμφάσεις μυστηρίων,
Ὡς εὐπρεπεῖς· ἰδοὺ γὰρ ἡμεῖς μαθηθάνειν.
Τοῦ αὐτοῦ.

Καλῶς μὲν ἄρα, καὶ λαλὸν καλλιῶνως
Ἠγώνισαι πάντιμι Συμεῶν μύστα
Λειμῶν γενέσθαι πράξεων ἐναρέτων.
D Καὶ δὴ περ αὐτῶν μιᾶς οὐκ ἀπισφαλῆς,
Ἄλλὰ τόσον ἐτυχες τῶν χαρισμάτων,
Ὅσον περ οὐδεὶς τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἁγίων.
Καὶ μάρτυς τούτου ἡ παροῦσά σου βίβλος.
Ἴν' αὐτὸς μὴ λέγοιμι καθ' ἐν τοῖς πᾶσι.
Ποῖος γὰρ ἄλλος ἡρπάγη οὐρανόσε,
Τριῶν καὶ τετρακίς, καὶ ἐτι ἐσωτέρω,
Ἐνθα τριλαμπὲς καὶ τρισηλίον φάος,
Ἄπλοῦν, ἀσηματίστον ἀρρήτως λάμπει.
Ὁ ποῖος δ' ἄλλος βροντῆς υἱὸς ὀρέθη
Μετὰ τὸν πρῶτον τὸν μέγαν Ἰωάννην.
Ποῖος δὲ Χριστὸν ἐώρα καὶ προσωμίλει
Ὡς σύγε γνωστῶς καὶ τραυῶς ὑπὲρ λόγον,
Υἱὸς Θεοῦ τε καὶ Θεὸς χρηματίσας,
Φέρων ἐν αὐτῷ ἅγιαν Τριάδα.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἄμυστα θεοῦ Πνεύματος μυστηρίων,
 Καὶ μυσταγωγὴ δογμάτων ἀποκρύφων.
 Ὁ φῶς μεθέξει τοῦ φύσει πρώτου φάους
 Υἱὸς θεοῦ τε καὶ θεὸς χρηματίσας,
 Ὡς τῶν ἀπείρων θλίψεων καὶ ποικίλων
 Στεργῶς ἐνεγκῶν τὴν ἐπηρμένην φλόγα,
 Καὶ μὴ μαλαχθεὶς τῇ πυρώσει τὰς φρένας.
 Ἄρας στέφος τε μαρτύρων ἐπαξίως.
 Σὺ μὲν καθαρὰς τῶν θυμῶν τὴν πεντάδα,
 Ἰδρωσί πολλοῖς πράξεων ἐναρέτων
 Καὶ τῆς προσύλου προσπαθείας τῶν κάτω
 Τὸ τοῦ νοδὸς φρένημα πάντῃ χωρίσας
 Θεῷ παρέσχες σαυτὸν εἰς κατοικίαν.
 Αὐτὸς δὲ σου τὸν εἶκον εἰσοῦνας ὄλωσ,
 Ἐπίησαν εὐθύς ἀφθόνου μετουσίας
 Τῶν ἐπαριθμῶν Πνεύματος χαρισμάτων
 Καταξιώσας εἶθ' οὕτως σὴν καρδίαν,
 Ἄφ' ἧσπερ ἐκρεύσαντα βέλθρα τῶν λόγων,
 Χριστοῦ καταρδεύσαι τὴν Ἐκκλησίαν,
 Καὶ δεῖγμα τῆς σῆς μυστικῆς θεωρίας
 Ἦν σοὶ παρέσχεν ἡ κάθαρος πλουσίαν.
 Πύλαι μὲν ἄλλαι σῶν πονημάτων βίβλοι,
 Ἄς συντέθεικας, τὴν συνοικοῦσαν χάριν
 Τοῦ κτισθένουργοῦ Πνεύματος κεκτημένος,
 Τὴν θεῖα πάντας μυσταγωγούσαν φρένα,
 Παιδεύσει· γὰρ τῆς πατουμένης ὄλωσ
 Ἄγευστος ἦσθα, πάντα τῶν ἐκκλίτων.
 Πλέον δὲ πασῶν ἡ παρούσα δεκνύει,
 Ἦν ἐμμετρον μὲν καὶ στιχηρὰν ἐξέθου,
 Ὡς πάντα πράττων σὺν λόγῳ τε καὶ μέτρῳ,
 Καὶ τάξιν εἰδῶς πᾶσι μᾶλλον ἐμπρέπειν.
 Στίχων δ' ἀριθμὸν συντεθεικῶς μυρίων,
 Ἐπτακοσίων πεντήκοντα καὶ δύο
 Σαφῶς παριστῆς σῶν καλῶν κορωνίδα
 Τὴν παντελῆ κάθαρσιν ἀσθητηρίων.
 Πῶς ἐντὸς ἦγουν καὶ γε τῶν ὀρωμένων.
 Τὴν μυστικὴν τε Πνεύματος κοινωνίαν,
 Καὶ τοῦ τελείου τὴν ἄκραν μετουσίαν.
 Illius præterea non sine laude meminit Symeon
 Thessalonicensis Dialogo contra hæreses, inter eos
 qui de oratione Disperserunt, Καὶ Συμεῶν ὁσίῳ τῷ
 Νέῳ θεολόγῳ, καὶ λοιποῖς ἄλλοις ἀξίως τοῦ ἐν
 αὐτοῖς θεοῦ Πνεύματος. *Et Beato Symeoni Juniori
 Theologo, et reliquis aliis pro dignitate divini, qui in
 ipsis erat, Spiritus.*

Catholici quoque non minus pietatem, atque doctrinam laudibus extulerunt. Hunc scriptorem integritatis et innocentiae Christianorum omnium summorum juxta ac infirmorum longe cupidissimum, ad quam sedulo excolendam eos omnibus modis exsuscitat et exstimulat, fuisse : ut porro communem hanc perfectionem, atque sanctimoniam vehementer urget, sic monasticam creberrime et accuratissime commendare, ejusque consecrandæ desiderio τοὺς μονάζοντας inflammare, et inertes ac secundum carnem ambulantes acerrime reprehendere : nec non præpositos atque rectores eorum, officii sui diserte admonere. Hinc inscriptionem

A convenientem et appositam Operi datam, *Orationes de fide et moribus tum Christianis, tum monasticis*, in sacris Litteris eaque doctrina, quæ theologorum habetur propria, bene exercitatum, ac tutum apparere. Quæ in *Sacris laudibus* efferuntur, pietatem vel præcipuam, et beatos illos flores, quibus Sponsa fulciri desiderat, et unguenta illa redolere, quorum odor est super omnia aromata. De Deo multa non solum docuissime, sed etiam dulcissime, tametsi nonnunquam, ut etiam supra in Orationibus ἐκστατικωτέρως disseruntur : sic quoque non pocas præceptiones interjici, quibus vel Christiana, vel monastica vita instituitur et ad perfectionem suam conformatur. In Capitibus similem esse sibi Symeonem, et qua religione, pietate, doctrina cætera eadem hæc edidisse ; nec minus in his, quam in antecedentibus Christianam, ac monasticam sanctitudinem, adhibitis etiam idoneis similitudinibus, doceri et inculcari. Cautius tamen Gretserus non modo in hoc Symeone, sed in aliis non paucis monasticis et asceticis scriptoribus occurrere quædam duriuscule dicta quæ lima iudicii egeant, quorum pleraque notis suis eruditissimis emollivit, et in bonum sensum trahere conatus est. Et hæc quidem isti non omnia subodorati de pietate et doctrina Symeonis hujus in medium attulerunt.

Nos tracto proscenio rei totius scenam discutiamus, nodumque difficultatis ingenue expediemus. C Quidquid sit de pietate hujus viri, verane an ficta fuerit ; nolo enim quidquam illi de gloria derogare. Sane de doctrina est aliquid, quod me in aliam partem trahere possit, quæ etiam cum ipse viveret, scriberetve aliorum variis criminationibus fuit obnoxia, quam Symeonis Symmistæ verbo, scriptoque defendere conati sunt. Nicetas Stethatus Præfat. in sacras Laudes : *Ei γὰρ αἱ ἀποκαλύψεις αὐται, καὶ αἱ φωναὶ, οὐ φωναὶ θεοῦ, οὐδὲ ψυχῆς ἀποθεωθεΐσης, καὶ γενομένης ἐξω πάσης τοῦ κόσμου αἰσθήσεως καὶ ὅλης καθόλου ἀγίας, σχολῆ γ' ἂν ἄλλο τι τῶν ἀνθρωπίνων καὶ πρὸς ἡμῶν τελομένων διὰ πάσης σπουδῆς, εὐαπίδεκτον ἀποδεχθεῖν θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἐπαινετὸν, ὃ μὴ σοφία καὶ γνώσει τῇ ἀνωτάτῳ θεοῦ τὸ ἐπίδοξον καὶ λαμπρὸν ἐπιφέρεται.* D Ταῦτα τοίνυν διὰ τοὺς ὀρθῶν πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀπιστία, καὶ ἀγνωσία κεκρατημένους ἡμῖν προετίθη τῶν ἐρωτικῶν καὶ θεῶν ὕμνων τοῦ διδασκάλου · ἐν ἡ κατὰ πρώτην εὐθύς ἐπιβολὴν ἐντυγχάνοντες κρείττονες ἑαυτῶν γένοιτό ποτε, καὶ φθόνου καὶ βασκανίας ἀνώτερος, καὶ δοξάσωσιν ὡς ἐπικτὸν τὸν ἐν πράξει καὶ λόγῳ, καὶ θεωρίᾳ δοξάσαντα τὸν θεόν, καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέλεσιν ἀγιδάσαντα · ἡ δὲ τῶν καλῶν ἀγευστοὶ, καὶ πάντῃ ἀχώρητοι τῶν ὑψηλῶν θεαμάτων διὰ τὴν αὐτοῖς προσοῦσαν παχύτητα, τῆς ἐγγελησῆς καὶ τῆς τῶν γεγραμμένων ἐνταῦθα περιέργου ἐρῆνης ἀπόσχονται · *Etenim si revelationes et voces non sunt Dei voces, neque anima in Deum conversæ, et extra omnem mundi sensum factæ, et tectis secundum*

omnes suas partes sanctæ, multo minus aliquid humanum, et a majoribus diligentissime patratum, acceptabile Deo ostenditur, et hominibus laudabile, quod sapientia et suprema Dei cognitione laudem sibi adjunctam, et splendorem non habeat. Hæc igitur propter eos qui in bona invehuntur, obsidenturque invidentia, incredulitate et ignorantia, a nobis proposita sunt divinis laudibus et amoribus præceptoris, ut qui primo statim aggressu in hæc offenderint, seipsis meliores aliquando evadant, et invidiam ac calumniam repellant, extollantque laudibus, ut poterunt, eum, qui actione, sermone et speculatione Deum glorificavit, nomenque supra omne nomen in suis membris sanctificavit; aut tanquam bonarum rerum jejuni, et penitus sublimium speculationum incapaces propter innatam illis ruditatem, ab ipsa aggressionem et horum scriptorum curiosam indagatione abstergeant. Quin imo publicatis etiam Orationibus opposita Magistro crimina abluere contendent, oppugnatores non alio quam Hagiocategororum nomine nuncupantes, quasi qui Symeonem incusaret, sanctitatem ipsam criminaretur. Sub hoc titulo Orationem idem Nicetas edidit; Πιπτέτω φθόνος, ὁ τοῖς καλοῖς νεμεσῶν, καὶ ὑμνήσθαι, καὶ εὐφημεῖσθαι ὁ ἕμνων καὶ ἐγκωμίων παντοίων ἄξιος Συμεῶν, καθὰ καὶ ἐν τῷ Ἀγιοκατηγόρων λόγῳ μετὰ χρήσεων ἱερῶν πλατύτερον ἐξεθέμεθα. Abeat invidentia, quæ semper bonos edit. Laudetur et satis faustis vocibus extollatur, qui laudibus et omnigenis encomiis dignus est Symeon, quemadmodum adversus Hagiocategoros Oratione sanctorum auctoritatibus adductis fusiùs explicavimus.

Cum turbæ non quiescerent Symeon in iudicium vocatus, et in sententia persistens condemnatur in carcerem, non propter fidem et ob defensas imagines, quas tum nullus oppugnabat, et ardentem ejus zelum, quo effervescens solutos imperatoris mores licentiamque liberius arcusarit quod sane nunquam ipse, cum carceris meminerit, tacuisset, quod ad gloriam ipsius et universæ Ecclesiæ vertetur. Theodorus Studita sua exsilia, supplicia, carceresque commemorans, causam ob quam similia subiit, non reticuit: ne quid dicam de Athanasio, Chrysostomo, Joanne Vecro et aliis. Fateatur carceres, causam tacet in tanto scriptorum numero, non laudabilis causa est. Suspectus ipse de scelere est. Quem finem carceres habuerint, mihi non liquet; subsequentium nihilominus scriptorum silentium indicio est, illius opiniones condemnatas, in obscuro ac latebris neglectas jacuisse. Sed novo nova semper audentium fastu e tenebris cruce, inter Montis Athi monachos auctoritatem obtinuerunt, donec Barlaamus, ut narrat Cantacuzenus, Histor. lib. 11, e Calabria Monachus, acuto vir ingenio et perspicaci, et lingua disertissimus, exera philosophorum, nostraque sanctorum Patrum doctrina imbutus, Thessalonicam adveniens, et multa in religionis negotio adversus La-

tinus edens, ab imperatore et magno Domestico ampliter accipitur, carus illis ac intimus. Hic ad quemdam ex iis, qui Hesychnastæ dicuntur, profectus, modum vitæ solitariæ, ac præcepta obedientiæ audivit: tum quo pacto proficiscentes solitarij paulatim et tranquille precationibus intenti, exultatione animi, et divina quadam inexplicabilique voluptate perfundantur, et oculis corporeis lumen se circumfulgens aspiciant. Id audiens Barlaamus statim solitarios insectari; impostores, Massalianos, Omphalopsychos, germanorum Ecclesiæ dogmatum corruptores, et similibus aliis notis nuncupare, eorumque consuetudinem, tanquam qui seducerent et seducerentur, fugiendum esse publice disseminare: animas enim sibi ob pietatem, quam præ se ferebant concreditas, maxima religionis clade, perdebant. His commoti Thessalonicenses solitarii, intermissis amicis rogabant ut talia loqui adversus Hesychnastas desisteret; nec unius male sani instructione projecte sanctam quietem invaderet, et maledictis proscinderet. Hoc lumine multos persecutionis temporibus; sanctum quoque Antonium contra dæmones in acie stantem, convestitus fuisse: posse fieri ut oculis corporeis quispiam divinum et increatum Lumen contempletur. In monte Thabore homines et adhuc imperfecti; circumfulgens ipsos, ac increatum Lumen videre potuerunt: non esse mirum, si nunc sancti superne a Deo collustrati dicantur hoc Lumen cernere. Dictis Barlaamus se continere non potuit, sed exclamavit: Si Lumen illud neque res condita, neque Dei natura est, Deum enim nemo vidit unquam, vos duobus diis servitis, uni quidem omnium fabricatori, quem et inaspectabilem omnes consententur, alteri sub aspectum cadenti, et increato Lumini. Nihil se a divina essentia diversum, ac discrepans increatum arbitrari, quare ipsis διθεταν, duorum deorum cultum crimini dabat. Sic Byzantium navigans, fessusque suæ causæ, synodum congregari instat: Monachi Thessalonicenses ad iudicium accersuntur: et cum imperator lites componere niteretur, et altercationibus modum fieri hortaretur, Barlaamo haud quiescente, synodo negotium committitur. Præsentibus itaque imperatore et patriarcha tæcon reliquis episcopis, proceribus et senatoribus assidentibus in templo divini Sapientiæ synodus cogitur. Barlaamo veluti actori primus dicendi locus datus est, qui libellum de iis rebus Patribus porrigit, ad rem propositam verba adjecit, tandem monachos criminatus est, quod neque precationem quam se celebrare dicerent, absque defectu et convenienter proferrent; sed egentem additamento, idque ipse adiciebat, ut quod deesset, suppleret. Pro monachis respondit Palamas, et sanctorum, et theologiæ peritorum hominum effatis contrarium astruebat. Doccebatque lumen in Thabor, quo discipuli illustrati sunt, esse gloriam Dei principio carentem et majestatem ejus, et lumen Divinitatis et Deitatem, et naturale ater-

namque Dei lumen, et quæcunque alia a theologis de illo dicuntur; deinceps concludebat æternum et naturale Dei non esse conditum, nec ejus gloriam et majestatem, nec quidquid illud lumen a theologis esse prædicatur; tum Tomum a monachis in Atho habitantibus compositum promens, se cum sanctis consentire, dicta vero Barlaami perversa dogmata esse monstrabat. Cum post longam disputationem victoria ad Gregorium et monachos inclinarer, Barlaamus videns, non effugiturum se, quin maledicentiam suam et scurrilitatem lueret, ad magnum domesticum accedit ab eo flagitans auxilium et consilium, quo imminentem pœnam evaderet. Magnus domesticus officia sua promisit, hortaturque ne exspectaret atrum calculum, sed potius priorem ipse in scitiam, et agnitam veritatem palam fateretur, assentiretur cum sanctis, et inimicitias cum monachis poneret, sic innocuus vitam ageret, monachis amicus, qui non conviciis in se effusis, sed perversitati doctrinæ ecclesiasticæ resisterent. Affirmabat Barlaamus optimum sibi id videri consilium: timere tamen, ne post confessionem aliqua multaretur ignominia, cum probatis et receptis dogmatibus se opposuerit; proinde si talia passurus esset, melius silentio tulisse iudicium, ut et in posterum sibi factam injuriam et iudicium possit revocare. Cum magnus domesticus mone- ret, ne quid ejusmodi se præsentem metueret, ille medius stans præteritam ignorantiam confitetur, ob stulte dicta veniam petit, se, cum alios errare opinaretur, ad eorum errorem emendandum diligentiam adhibuisse: nunc nihil ab iis dissidere, et in Thabore lumen gloriam Dei principii expertem, et æternum esse lumen credere se, atque confiteri. Nunc Gregorius cum costu suo Barlaamum complexi veniam præteritis dederunt, Deoque pacis et concordie gratias egerunt. Et hac ratione synodus dimissa est. Barlaamus non diu post, imperatore defuncto, denuo litem movit, et iudicium valde claudicasse clamitans in Italiam aufugit. Gregorius postea cognomento Acindynus, Barlaami longo temporis spatio discipulus, eadem conatus, in plœna synodo in eodem templo coacta ab omnibus condemnatur, et contra Barlaamum ejusque sectatores, ut hæreticos nisi resipiscerent, lata est sententia, et ab orthodoxorum communione uterque segregatus, et si quis alius de cætero talia auderet, et Palamæ, alisque, quasi male de religione sentientibus crimen inferret, et Tomum pro veteri synodorum more compositum cui subscripserat Joannes patriarcha et tum præsentibus episcopi, alii postea multi prioribus assensu subscripserunt, Palamæ et consortibus ejus, quo se defenderent, tradiderunt. Et hæc quidem Cantacuzenus prolixius, quæ magis succincte repetit in Proœmio quod præponit suis contradictionibus adversus Hieromonachum Prochorum Cydonium, Demetrii atrem, de lumine Thaborio.

Gregoras, lib. 11, refert in ea synodo nihil actum

A esse de dogmate ob præsentiam imperitæ multitudinis, tum ne theologiarum mysteria profanis vulgi auribus ingererentur, tum ne Palamas contra disputante Barlaamo blasphemæ doctrinæ convinceretur. et Barlaamum condemnatum non quod non sentiret ea quæ Palamas, sed ex aliis ipsius scriptis malevolentie et pertinacie, et in primis gloriæ cupiditatis, convictus. Audiatur: Τοῦτο δὲ καὶ ἵνα μὴ δίκασι ἀτόπου γλώττης καὶ γνώμης διδόντος τοῦ Βαρλαάμ, δίκασι βλασφημίου τε καὶ ἀκαιροῦ θεολογίας ὁφίων φανῆ καὶ ὁ Παλαμάς, κἀντεῦθεν ἀντὶ τῆς ἀρμοτουσίας τοῖς πράγμασιν εἰρήνης καὶ εὐταξίας, θόρυβος γένηται καὶ ἀτέκματος σύγχυσις ὄθεν τὰ τῆς εὐχῆς εἰς μέσον ἐτίθετο ἡ τὰ δὲ τῆς τῶν Μασσαλιανῶν αἰρέσεως ἐπὶ τούτοις ἐγκλήματα, ὅσα κατὰ τοῦ Παλαμά προὔτειντο, ὁπέρθεσιν εἰς βραχεία ἐσχον ἡμέρας· καὶ εἰ μὴ ὁ τοῦ βασιλέως εἴπετο κατόπιν αἰφνίδιος θάνατος, ταχὺ τὸ πέρας ἐλάβανον ἀναι αὐτοῦ σφοδραὶ κατὰ τῆς αἰρέσεως τῆς Παλαμικῆς ἐπαγγελίαι. Λέγω δὲ τὴν ἐκτομὴν αὐτῆς, μελλούσης εἶναι φύσθαι. Καὶ ἵνα τὰν μέσῳ συντέμω, μὴ συχωρηθεὶς ὁ Βαρλαάμ ἀποδείξαι τὰ προτεινόμενά οἱ τῶν θεολογικῶν ἐγκλημάτων, δι' ἃσπερ ἐφθηνεν εἰρηκότες αἰτίας, ἐξ ἐτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἠτήθη, καὶ ἀπηλέγχθη κακογνωμοσύνη καὶ αὐθαδία συνοικῶν ὢν, καὶ δόξης δημώδους ἐς τὰ μέγιστα ἐραστής. Tum ne cum Barlaamus ineptæ loquacitatis et mentis pœnas lueret, Palamas blasphemæ et importunæ theologiarum reus esse videretur: atque inde loco pacis, quam res flagitabant atque boni ordinis, tumultus et iugens confusio oriretur. Primum itaque crimina precatationis proponebantur. Quæ vero ad Massalianam hæresim, et quæ alia contra Palamam afferebantur, pertinabant, in paucos dies dilata sunt; et nisi mox imperatoris mors consecuta fuisset, celeriter vehementes in Palamicam hæresim velitationes absolutæ essent: hoc est, ea quæ futurum erat ut augetur, extirpata tum fuisset. Et ut ea quæ intercesserunt, omittam, cum Barlaamo non concederetur, quas ob causas diximus, theologica crimina demonstrare, ex aliis ejus scriptis compertus est, et malevolentie et pertinacie, et in primis popularis gloriæ cupiditate damnatus. Causa ergo Barlaami fuit maledicentia, et procax in monachos aggressio; Palamæ, blasphemia et importuna theologia. Verò porro narrare nobis Gregoram habeo ex Tomo Joannis patriarchæ, qui synodo interfuit agente de alio Tomo, quem nos Græce et Latine edidimus, De consensione Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis, lib. 11, cap. 47: Ἔστι μὲν ἀπὸ τοῦ Τόμου καταφανές, τῷ μὴ πρὸς ἀπέχθειαν χρίνειν ἐθέλοντι, ὡς ἐπὶ μόνοις τοῖς δυοῖν κεφαλαίοις ἐγένετο ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ ἀπόφασις, τῷ περὶ τοῦ ἐν τῷ Θεωριῶ λέγου θεῖου φωτός, καὶ τῷ περὶ τῆς εὐχῆς, ὡς δηλώσομεν προΐόντες· καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς δυοῖν κεφαλαίοις καταδικάσθη, καὶ ἀπεπέμψθη ὁ Βαρλαάμ, καὶ τὸ ἐν τῷ Τόμῳ τεθὲν τοῦ ἐπιτιμίου βάρος ἐπὶ δεφενδαῖσιν τῶν δύο τούτων ἕνεκα μόνον κεφαλαίων ἐτίθη. Palam est ex ipso Tomo, nisi quis ex invidia atque

odio res dijudicare velit, de duobus tantum captivus A η ειδωλοποιθησθαι τῇ ἐπικλησῆσαι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκδιώκει τοῦτον καὶ ἀφανίζει. Ἐντεῦθεν ὁ νοῦς μνησικακῶν θαλασσῶν ἐγείρει τὴν κατὰ φύσιν ὀργὴν, καὶ διώκων βάλλει τοὺς νοητοὺς πολέμους. Τέλλα δὲ μαθήσει σὺν Θεῷ ἐν τηρήσει νοῦς τὸν Ἰησοῦν ἐν καρδίᾳ κατέχων. Καθίζου γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ κελίῳ σου, καὶ ταῦτα πάντα σὲ διδάξει. *Ante omnia, tria inquirenda tibi sunt, tum aggrediendum quod optas; omnimodus rerum tum rationabilium, tum irrationabilium neglectus; hoc est, in omnibus mortificatio, conscientiae purae conservatio quae a propria conscientia damnari non possit, et affectuum vacuitas, quae ad nullam hujusce saeculi rem, neque ipsius corporis inclinaverit. Tum sedens in cella quieta, solusque in uno angulo, attende ut facias quod tibi dico. Clauso ostio eleva mentem tuam ab omni vanitate, temporaria nempe re, tum figens pectori tuo mentium, movensque sensibilem oculum cum mente in medio ventris, umbilico nempe; suffoca et naris spiritus attractionem, ne liberis efflet, et perquire cum intellectu in visceribus inventre locum cordis, ubi omnes animae facultates immorari solent; et primum quidem tenebras offendes, et crassitiem haud ita facile cedentem. Verum ubi perseveraveris, et hoc opus diu, nocturne continueris, invenies rem miram. Nunquam finientem consolationem: statim enim atque mens invenerit locum animae, illico videt quae nunquam cognovit. Videt enim circa cor aerem, et semetipsum totum luminosum, et plenum discretionis, C* ex eoque tempore cum emergerit cogitatio, antequam robur accipiat aut figuram, invocatione Jesu Christi fugabitur et evanescet. Hinc intellectus indignatus daemonibus, iracundiam, quae secundum naturam est, excitat; et persequens fugat intellectuales adversarios. Caetera discas cum Deo, conservatione mentis Christum in corde retinens. Sede enim ait, in cella tua, et haec docebit te omnia. Vides Ompholopsychorum originem, et dogma Massalianorum, hoc auctore inter istos Pseychastos conceptum et propagatum? Imo omnes haereses postea a Palama, aliisque, non ab alio, quam hoc fonte enatae in Ecclesia Graecorum disseminate sunt. Nipho Hieromonachus, sive Demetrius Cydonius, de haeresibus Palamae: "Ina δ' ὡς ἐν κεφαλῇ τὰ τοῦ Παλαμά διεξέλωμεν δόγματα, ἀνωθεν ἀρξάμενοι δεῖξομεν συντόμως οὗτι τὴν μὲν ὀργὴν τῆς αἰρέσεως; οὐχ ὀπινώησε πρῶτος Παλαμάς, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν χρόνων παρα τοῖς λεγομένοις Ἑσυχασταῖς ὡς ἐν μυστηρίῳ τὰ τῆς αἰρέσεως; ταύτης ὑπεψιθυρίζετο· καὶ δῆλον ἐξ ὧν Συμεῶν τις τῆς Ξυλοκέρκου μονῆς ἐπιλεγομένης ἠγούμενος, ὃν καὶ Θεολόγον Νέον ἐπέγραψαν οἱ τῶν τοιοῦτων μύσται καὶ μυσταγωγοί, ἐν ἄλλοις μὲν αὐτοῦ συγγράμμασι πολλὰ βέβηλα καὶ βλάσφημα συνεγράψατο· ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ περὶ νήψεως καὶ προσοχῆς τοιαῦτα διέξεισιν. Κάθισαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ, καὶ τὰ ἐξῆς· *Ut vero summam Palamae dogmata percurramus, a superioribus temporibus initium sumentes ostendemus argumenta propriae haeresis non primum excoctasse Palamam, sed multos ante an-*

Stant itaque crimina monachis opposita a Barlaamo, et dum ita vident lumen divinum, tenentque quae Palamas asserit, manifeste convincuntur esse Massaliani et Omsolophychi, et rectorum Ecclesiae dogmatum corruptores. Verumtamen simillium errorum, ac haeresum fons et origo fuit iste Symeon, ex quo sua primum parum cauti hauscerunt; postea metu infamiae defendere totis viribus, et verbo et scripto nisi sunt. Namque orat. 3, de oratione, sive attentione, modum orandi suis, ut lumen Dei videant; etoque illustrentur, ita praescribit: Πρὸ πάντων δὲ τρία πράγματα δεῖ σεαυτῷ περιποιήσασθαι, καὶ οὕτω τοῦ ζητουμένου ἀπάργεσθαι, ἀμεριμνίαν ἀλόγων καὶ εὐλόγων πραγμάτων, τουτέστι τὴν ἐκ πάντων θνησιν συνειδήσις καθαρὰν φυλάττειν ἑαυτῷ ἀκατάγνωστον τῇ ἰδίᾳ συνειδήσει, καὶ ἀπροσπάθειαν, ἐν μηδενὶ ἐπιβρέπῳ ἔχων τοῦ αἰῶνος τούτου, οὗτε αὐτοῦ τοῦ σώματος. Εἶτα καθίσας ἐν κελίῳ ἡσύχῳ καὶ ἐν μιᾷ κατὰ μόνας γωνίᾳ, πρόσθεσι ποιῆσαι ὃ λέγω σοι. Κλείσον τὴν θύραν, καὶ ἔπαρον τὴν νύκην σου ἀπὸ παντὸς ματαίου, ἤγουν προσκαίρου. Εἶτα ἐρείσας τῷ στήθει σὺν πώγωνα, κινῶν τὸν αἰσθητὸν ὀφθαλμὸν σὺν ὄλῳ τῷ νοῦ ἐν μέσῃ κοιλίᾳ, ἤγουν ἐν τῷ ὀμφαλίῳ. Ἀγξῶν οὖν καὶ τὴν τῆς βίβης τοῦ πνεύματος ὄλκην, τοῦ μὴ ἀδεῶς ἀναπνεῖν, καὶ ἐρεύνησον νοητῶς ἔνδον ἐν τοῖς ἐγκάτοις εὐρεῖν τὸν τόπον τῆς καρδίας, ἐνθα ἐμφιλοχωρεῖν πεφύκκισι πάσαις αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις. Καὶ πρῶτον μὲν σκοτὸς εὐρήσεις, καὶ πάχος ἀνένδοτον ἐπιμένοντος δὲ σου, καὶ τούτου τοῦ ἔργου νυκτὸς καὶ ἡμέρας πνοιουμένου· εὐρήσεις, ὡ τοῦ θαύματος! ἄληκτον εὐφοροσύνην. Ἄμα γὰρ εὐροῖθ νοῦς τὸν τόπον τῆς καρδίας, βλέπει παρευθὺς ἀ οὐδέποτε ἠπίστατο· βλέπει γὰρ τὸν μεταξὺ τῆς καρδίας ἀέρα, καὶ ἑαυτὸν φωτεινὸν ὄλον, καὶ διακρίσεως ἐμπλεων· καὶ ἔκτοτε ὅθεν ἀνακλύει λογισμὸς πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ θῆναι

et determinationem, de divino lumine in monte Thaboris, et de oratione, ut infra exponemus: et pro duobus hisce captivibus condemnatum ejectamque Barlaamum, pœnasque in Tomo oppositas, ad defensionem monachorum, ob hæc duo solummodo capita indictas esse. Et, Καὶ ἐξετέθη ὁ Ἰώμος ὀργὴν καὶ τέλος; οὐδὲν ἄλλο ποιούμενος, ἀλλ' ἢ μόνον τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα δύο κεφάλαια, τοῦ θεοῦ λέγω φωτὸς τῆς Μεταμορφώσεως, καὶ τῆς εὐχῆς· ὑπὲρ ὧν δὲ κεφαλαίων καὶ τὰ βῆτὰ τῶν ἀγίων ἐτέθησαν. Quare editus est Tomus, nullum aliud neque principium, neque finem habens, nisi tantum duo illa, quæ in eo continentur capita, divini, inquam, Transfigurationis Luminis, et Orationis, de quibus capitibus et dicta Patrum appositus sunt. Et, Ἐλησται ἡμῖν τοίνυν διὰ βραχέων τὸ ὄλον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει τῆς ἀληθείας, ὅτι τε ἐπὶ μόνοις τοῖς διαλεφθεῖσι δύο κεφαλαίοις, καὶ ἐπ' οὐδενὶ ἑτέρῳ τὸ πέρας ἢ ἐξέτασις εἰληφεν ἢ συνοδική. Breviter ergo nos exposuimus summam in hac veritatis causa de duobus solummodo capitibus, nec de ullo alio synodale examen finitum.

nos apud eos, qui *Hesychnastæ* dicebantur, veluti in *A* arcana hæresis ista inasurrabatur. Quod palam sit ex his quæ *Symeon* quidam monasterio *Xerocerci* præfectus, quem et theologum juniorem similium *mystæ* et *mystagogi* inscripserunt, in aliis scriptis suis multa blasphemia profanacæ tradidit, sed potissimum in opere *De sobrietate et attentione hæc* habet: « *Sede in uno angulo,* » etc. Hinc *Symeon* iste singulis paginis sæpius et ad nauseam inculcat illuminationes divinas, lumen divinum, uniones divinas, uniones essentielles cum Deo, et sexcenta alia similia. Sed quis illa æquo animo feret, ut reliqua silentio involvam, quæ habentur orat. 27: « *Ὁ τοῦ θεύματος ἰ ὅτι ἀνθρωπος ἐνοῦται πνευματικῶς καὶ σωματικῶς, εἴπερ οὐ χωρίζεται τοῦ νοῦ ἢ ψυχῆ, οὐδὲ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῆ οὐσιωδῶς ἐνώσει γίνεται τρισυπόστατος κατὰ χάριν καὶ ὁ ἀνθρωπος εἰ; θείαι θεός, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ οὐπερ μεταληφῆς θείου Πνεύματος, καὶ πληροῦται τηνικαῦτα τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Δαυὶδ, Ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες· κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐσθε, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ὑψίστου, γεννήματα θεοῦ ἐκ τοῦ θεοῦ Πνεύματος· Ὁ mira res! homo Deo spiritualiter, corporaliterque unitur: siquidem anima non a mente, nec ab anima corpus sejungitur, et unione essentiali etiam homo per gratiam sit trium hypostaseon unus per adoptionem Deus, ex corpore videlicet et anima, et, cujus factus est particeps, divino Spiritu constans, impleturque tum illud Davidis Prophetæ: « Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes; » filii Excelsi secundum imaginem videlicet similitudinemque Altissimi divina progenies ex divino Spiritu.* »

Hinc concludendum censeo caute scripta ejusmodi versanda esse, ne veneno, quod sub illis latet nocentissimo hæusto, sub specie pietatis cultusque divini, in pessimas hæreses, et quæ difficulter ex animo avelli possunt, lectores prolabantur, quod temporibus *Palamæ*, maximo religionis suæ detrimentum universa Græcorum Ecclesia experta est, non tantum quod similes hæreses inter eos potissimum, qui aliorum ductores erant ad pietatem, pedem fixerant, sed quod in partes ac factiones distracta in inanibus contentionibus, et plane nullis astu plusquam diabolico studia sua omnia conferens, veram et a Patribus acceptam de rebus divinis doctrinam perdiderat. Et mirum sane est inter tot dissidia, et mentium obstinatas agitationes, ita *Symeonis* hujus famæ provisum fuisse, ut videantur suæ sententiæ auctorem ignorasse, quem nunquam de nomine fere norunt. Et cum illius mentio necessario inculcanda est, tacito nomine, titulis aliis virum indicasse, καθάπερ τις τῶν μεγάλων, *u quidam ex viris magnis*, de eo sermonem habens dicit *Palama* in 2 orat. quas ipse inscripsit *Πατέρες. Patres*. Epistola ad *Menam*, οἱ μαμνημένοι *intitanti*. alibi *Θεολόγοι, Theologi* *Cantacuzenus*, et similia Factum autem id existimo, ne nomine viri indicato, quibus intererat, homines libros illius conquirerent et examinarent, et cum non omnia, uti par erat, nuntiata ad normam veræ doctrinæ dictata reperirent, criminarentur, coacta etiam synodo, ut sueverat, condemnarent, qua postea condemnatione ipsi quoque in crimen adducerentur, tanquam qui alias per synodum condemnata tenerent ac defenderent.

JACOBI PONTANI PRÆFATIO.

[Opp. Symeonis Junioris, Ingolstad. 1603.]

Titulus orationum est iste: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, sive, ut habet inscriptio libro divinorum hymnorum præfixa, Τοῦ νέου ἐν Θεολόγοις πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Μάμαντος τῆς Συλοκέρκου. *Sancti Patris nostris Symeonis* (vulgo *Simeonis* per lōta, non per ὄφυλόν) *Junioris Theologi*, sic appellatus videtur, ut secerneretur a *Gregorio Nazianzeno*, qui *Theologi* nomen apud Græcos obtinuit; quod quia et *Simeoni* nostro datum est, ideo vox τῆς νέου usitato Græcorum more adjicitur, ne quis, audito sine ulla adjectione *Theologi* nomine, *Gregorium Nazianzenum* animo conciperet; sic *Stephanus ὁ νέος, Junior*, martyr sub *Copronymo*, ad distinctionem protomartyris *Stephani*; sic *Theodosius ὁ νέος, Valentinianus ὁ νέος*, respectu ad ejusdem nominis antecessores: *Presbyteri et præ-*

positi monasterii sancti et magni martyris Mamantis in Xylocerco. De sancto Mamante martyre agunt *Latina Martyrologia* 17 die Augusti, Græcorum *Menologia* 2 Septembris. Celeberrimus fuit apud Græcos, ut liquet cum aliunde, tum ex oratione qua martyrem hunc sanctus *Basilius* exornavit. De eodem non pauca sanctus *Gregorius Nazianzenus*, orat. in *Novam Dominicam*. Meminit et *Miscella* historia aliquoties martyris *Mamæ*, in hunc enim modum inflectit auctor ille nomen hujus martyris. In ejus honorem templum et monasterium *Constantinopoli* condidit *Pharasmaes* (qui sub *Justiniano* imperialis cubiculi præfectus fuit, ut scribit *Nicephorus*, lib. xviii, cap. 444 „*prope murum, cui Xylocercus nomen est*. Et hujus monasterii fuit hic noster *Symeon* antistes et presbyter. Nec murus tantum *Συλόκερκος* appellatus est; sed et ejus

loci porta, ea de causa, ut notat auctor *Pandect. Turc. Hist.* : Quod artifices portam illam struentes, magna in fundamento aquæ reperta copia, tignis plurimis ac palis in aqua defixis lapides injecerint, atque ita demum ædificii fundamentum firmum effecerint. Hodie nominatur *Hagiobazari porta*, per quam scilicet ingrediuntur urbem *Hagiobazaritæ* trans sinum habitantes e regione hujus portæ. Nomen *Hagiobazari* significat vel sancti vel sanctum emporium. Et Emporii voce *Symeon* quoque *Magister cum aliis Græcis* utitur pro nullis clauso portis, aut nullis cincto muris oppidulo. Sancti potius existimem dicendum emporium, ut intelligatur emporium *Sancti Mamantis*, quod olim monasterium insigne, palatium Augustate celeberrimum in historiis, pontem denique non minus nobilem *Sancti Mamantis* appellatum, habuit. Hic enim effundunt se in extremum *Ceratinum sinum* celebres illi priscis *fluvioli Cydaris et Barbyses*, nunc *Machlena et Chartaricon*, qui quidem ad *Sanctum Mamantem* ponte jurguntur. *Hagiobazariotarum* vox denotat incolas emporii *Sancti Mamantis*. Hæc ille.

Fuit insuper apud *Sanctum Mamantem* celebris *Hippodromus*, in quo *Copronymus* *Andream Calybiten* monachum occidit, ut libro xxu *Miscellæ* traditur. De ponte ad *Sanctum Mamantem* vide *Suidam* verbo *μάμας*, et *Origines Constantinopolitanas* *Cod. M.* Scripta ejus nunc primum in lucem proferuntur, quorum meminit etiam epitome bibliothecæ *Gesnerianæ*. Sed male ex uno *Symeone* tres nobis cudit. Nam *Symeon presbyter*, et *Symeon Junior*, seu, ut *Epitome* loquitur, *Novus Theologus*, et *Symeon Xerocerci princeps*, sunt unus et idem *Symeon*, nisi quod inepte vocat *Xerocerci principem*, qui vocandus erat antistes seu præsul *S. Mamantis* ad *Xylocercum*. Etsi enim noster etiam codex habet τῆς *Ἐρηοκέρκου*, non tamen dubito, quin legendum sit *Ἐυλοκέρκου*.

Porro præter monumenta illa *Symeonis*, quæ nunc in lucem exeunt, commemorat *Epitome Gesn.* librum *De oratione*, sive *de tribus modis orandi*, quem in *Bavaricis* codicibus non reperimus. Ex capitibus practicis et theologicis ponit tantummodo centum, et ad hæc, alia viginti quinque. Sed instructissima *Boiorum* principis *Bibliotheca* longa plura, ut vides, nobis suppeditavit : quæ in codice 104 tribus titulis distinguuntur. 1. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου ἡγουμένου μονῆς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος τῆς Ἐρηοκέρκου κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρα'. 2. Κεφάλαια τοῦ αὐτοῦ γνωστικὰ καὶ περὶ θεολογίας κε'. 3. Τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ ρβ'.

De tempore quo *Symeon* iste floruit, vicam non quæ certo, sed quæ probabiliter comperta habeo. Ac in primis ne monendum quidem arbitror, hunc *Symeonem* nostrum diversum esse a *Symeone Stylita* seniore ; cujus vitam *Theodoretus* litteris mandavit ; item a *Symeone Stylita* juniore, qui sub *Justino* minore floruit ; item a *Symeone Stylite* in

Cilicia, cujus meminit *Pratum spirituale*, cap. 37. Nam noster iste non fuit *Stylites* ; et tres isti *Symeones* vixerunt ante tempora *Iconomacha* ; noster vel in ipsis, vel certe post ipsa. Nam *Stephani Junioris* a *Copronymo* ob defensionem sanctarum imaginum interfecti, meminit. Quæ ergo ejus ætas ? Equidem sub *Iconoclastis* imperatoribus vixisse eum arbitrari quis posset ; sub *Leone*, inquam, *Isaurico* et *Copronymo* ; vel certe sub *Leone Armeno*, *Michaele Balbo* et *Theophilo*, qui omnes cum imaginibus bella gesserunt. Hoc confirmare licet ipsius *Symeonis* testimonio, qui oratione XIII ait : *Diabolum esse nostrum hostem annis jam plus sexies mille ducentis*, supputatione videlicet *Græcorum*, ab orbe condito. Et ne quis mendum in numeros irrepsisse existimet, scire oportet, numerum hunc in *Græco* codice non notari notis numeralibus, sed integris verbis diserte perscribi.

Initiit autem *Leo Isauricus* imperium anno mundi conditi sexies millesimo ducentesimo nono, teste *Cedreno*. Deinde in *Menologiis Græcorum* die 20 *Novembris* refertur, *Gregorium Decapollitanum* multa ab *Iconoclastis* perpassum, venisse *Constantinopolin*. Καὶ Συμεῶνα τὸν ὁμολογητὴν καὶ θεοφύρον ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων εὐρεῖν ἐγχεκλεισμένον. Et *Symeonem confessorem* reperisse inclusum in carcere propter sacras imagines. Quid autem vetat *Symeonem* istum a *Gregorio* aditum esse eum ipsum, quem quærimus, cum ipse in exsillum se projectum esse duobus locis testetur, uno in orationibus ; altero, in commentationibus : tametsi causam tacet. De martyrio quoque *Stephani Junioris* loqui videtur, tanquam de re suo ævo plane recenti.

Hæc et id genus alia verisimilitudine non carent ; si in *Græco* codice *διακοσίοις* non *ἑξακοσίοις* expresse scriptum esset, αὐτὸς δὲ *ἑξακισχίλιοις* καὶ *ἑξακοσίοις* καὶ ἐπέκεινα τούτων ἔτσι διαμείνας ἀπὸ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων ἀθῆλος καὶ κρύφιος, etc. *Sexies mille sexcentis, et eo amplius annis*. Longe ergo junior est iste *Symeon* ; ætasque illius in imperium *Joannis* aut *Manuelis Comneni* incidit ; cujus exstant aliquot novellæ, quarum una *De voluntariis homicidiis*, edita et publicata est ab orbe condito sexies millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto, ut et alia ejusdem imperatoris *Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, De diversis causis ac negotiis*. Initiit autem *Manuel* imperium anno Christi 1145, si non fallit *Onuphrius* in *Chronico* ; quod annos triginta octo administravit, tribus mensibus demptis, teste *Niceta*, lib. vii *De rebus Manuelis*, sub finem. Ergo *Symeon* iste *Comnenorum* imperio *Joannis* aut *Manuelis* floruit, hasque orationes conscripsit. Quare corrigenda sunt ea quæ in *Adnotatione* ad orationem tertiam de ætate *Symeonis* dicta sunt, convenienter primæ opinioni, quæ tamen ruit, si non *διακοσίοις*, sed *ἑξακοσίοις* cum *Græco* codice legamus, ut sane legere oportet ; cum *Scripturam* hanc codex manifeste repræsen-

ter. Et quamvis jam tum scisma Græcicum existisset, omnia tamen loca quibus Symeon processionis sancti Spiritus meminit, a bono lectore in bonum sensum accipi possunt, ut et alia pleraque; ad quorum nonnulla adnotationunculas adiecimus; alia eruditæ lectoris candori permisimus. Etenim non modo in hoc Symeone nostro, sed et in aliis non paucis monasticis et asceticis scriptoribus occurrunt quædam duriuscule dicta, quæ lima iudicis egeant. Vera me loqui fatebitur, qui percur-

tere volet sermones asceticos Eesæ abbatæ, Joannis Climaci, Marci, Nili et aliorum. Tantum de Symeone habuimus: ad quem etiam scriptus est scholastici illius Dialogus, quem reperies post capita moralia, quæ nihil aliud sunt, quam aphorismi quidam, brevesque sententiæ ad vitam recte instituendam accommodatæ; cujusmodi capita ediderunt cum alii, tum Marcus Asceta et sanctus Nilus, quæ exstant.

SYMEONIS JUNIORIS

PRÆPOSITI MONASTERII SANCTI MAMANTIS AD XYLOCERCUM

ORATIONES XXXIII.

ORATIO PRIMA.

ARGUMENTUM.

Quemadmodum homo paradiso exturbatus, veritatem, quæ est verbum Dei, perdidit. De peccato diaboli et Adamii. Ab ipsa conceptione hominem quemlibet esse peccatorem: et quo pacto per baptismum in Spiritu sancto regeneretur. Quænam muli reges, et prophetæ ante Christi tempora concupiverint. Christianos nondum initiat os, dolentesque, et peccata sua confitentes, canonicis vinculis, ac pœnis minime subjici, sed fidei mysteriis erudiri, et ita demum initiari debere. Unumquemque Christianum divina immutatlone indigere, in qua perfectio consistat.

Adamus postquam diabolo mentito fidem habuit, et cum ea fide de ligno scientiæ comedit, veritatem amisit; quam deinde natura humana diu multumque investigatam, invenire non potuit. Testimonio sunt omnes Græciæ sapientes, dum tantam humanarum opinionum diversitatem, per varias disciplinas via ac ratione traditas præcipueque per multas ac longas de virtute et vicio disputationes, quas reliquerunt, ad simplicitatem et rectitudinem redigere, congruenterque in unum coagmentare et constringere nequiverunt. Est autem veritas Verbum Dei, sive gratia Christi, quæ complures illas, et inter se pugnantes, atque implicitas, et tortuosas ex hominum cogitationibus, ratiocinationibusque profectas verborum dissertationes, una et directa simplicitate, velut naturali, pacifica et tranquilla conjunctione, incomprehensa potentia sua composuit, reliquosque doctrinarum sermones ad unum omnes otiosos, irritos et inutiles demonstravit; cum more cæcorum palpando, veritatem, ab oculis nostris merito remotam, inquirentes, non valeant reperire. Simul ac enim homo mendacium sponte, ac nulla impul-

B sus necessitate complexus est, in eam pœnam incurrit, ut veritatem scrutetur ille quidem, ejus tamen compos non evadat, persequatur, nec comprehendat. Etenim quæ fide mendacio adhibita oculis nostris erepta fuit, fide veritati commodata, rursum invenitur ac restituitur. Ille mendacio aperto manifestoque credidit: nos magnum ac manifestum mysterium¹, Deum videlicet humano corpore indutum, credimus. Illud propter Dei mandatum erat incredibile: hoc propter Deum nos alloquentem redditur credibile. Illud creditum deprehensum est falsum (credentem quippe in exitium ac mortem præcipitavit²); hoc creditum veritas comperitur, siquidem eum qui mendacio fidem commodaverat, ab exitio ac morte revocat, peccatum ejus tollens, eique ut bene ac beate sit largiens: et ex fine utrumque, mendacium puta veritasque, perspicitur. Unum igitur peccatum, et una justitia.

Vide quid diabolus, considera quid Adamus peccaverit, et non aliud, quam suimet admirationem superbiamque invenies. Verum illi ob excellentem gloriæ magnitudinem ita se gesserunt. Nec enim ex humilitate gloriæ adepti se extulerunt: sed cum humilitatem necdum cognoscerent, et securam e casu ipsorum humiliatorem ignominiamque ignorarent, ideo nihil eam metuentes, eoque effere se non dubitarunt. Animadvertite contra, quomodo justificatus sit Jesus. Cum Deus esset, usque ad mortem voluntariam, et mortem crucis (quod erat sceleratorum supplicium) semetipsum humiliavit³. Unum ergo peccatum, inflata de se opinio, et una justitia, extrema humilitas. Nunc autem quis seipsum, nisi admodum fatuus exaltet? Nemo enim in hac vita vi divina præditus est, ut summam sibi gloriæ comparet: nec ite-

¹ 1 Tim. iii, 16. ² Gen. iii, 6. ³ Philipp. ii, 7, 8

antequam se humiliaret, gloriam consecutus est, sed quicumque in hanc lucem editur, statim est inglorius, et gradatim quodammodo ad gloriam tandem progreditur. Qui igitur pristinam vilitatem suam recordatus, se ipsum exultat, quomodo stultus ac cæcus non sit? Nam quod dicitur, *Nemo sine peccato, nisi solus Deus, nec infans, cujus vita unius diei est*¹; non de iis dicitur, qui peccaverunt: quo enim pacto infans unicum diem natus, peccatum committat? sed hoc latet mysterii, naturam humanam ab ipso conceptu peccatricem esse. Ac Deus quidem hominem non peccatorem, sed purum et sanctum finxit. Posteaquam vero protoplastus ille, sanctitatis stola solius superbæ piaculo spoliatus, corruptioni, interituique factus est obnoxius, ex eo etiam satio, conceptio, ortus, et reliqua deinceps omnia peccato subdita fuerunt. Et omnino, quisquis homo numeratur, quamvis non peccarit, nihilominus peccator est. Quocirca venit alia nascendi conditio, et altera formatio, qua quidem homo e sacrosancto fonte baptismatis in Spiritu sancto denuo generatur, iterumque cum divina natura, sicut erat, quando illum divinæ manus effingebant, modo quodam miscetur, et tanquam a primis elementis, ejus animæ vires universæ informantur, atque in eum statum, in quo caput et princeps generis nostri ante transgressionem versabatur, renovatæ restituntur; et isto modo ad regnum Dei instruitur ac præparatur, in quod, qui salutari aqua purgatus nondum est, nec ingredi, nec ipsum speculari, nec intelligere potest. Ut ita quilibet baptizatus (1), talis jam, qualis ille

¹ Job xiv, 4, 5 sec. LXX. ² Coloss. i, 29. ³ Luc. xii, 8. ⁴ Psal. l, 19.

(1) Cante legendus est Simeon, quando et hic et alibi sæpius baptismati nimis multum tribuere videtur, nempe, quod reddat homines *impeccabiles*. Idem asserit de professione vitæ religiosæ seu monasticæ. Verba Græca perloches, quæ orationi præponuntur, sunt ista: Τὸ ἅγιον βάπτισμα ἡ ἀκινήτους ἢ δυσκινήτους, πρὸς τὸ κακὸν διατήρησιν, ὡσπερ καὶ τὸ δεύτερον βάπτισμα τὸ διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος. *Sanctum baptisma aut immobiles, aut difficulter mobiles ad malum reddit, ut et alterum baptisma, quod consistit in susceptione divini et angelici habitus, hoc est, in ingressu in religiosum seu monasticum ordinem; hunc enim alterum baptisma nominat. In ipsa oratione sic præter cætera loquitur Simeon: Τὸ γὰρ θεῖον βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ τοῦ πρὶν ἀβαπτιστοῦ, καὶ πρὸς τὸ κακὸν εὐκινήτους, κραταῖαν ἔχει δύναμιν, κατασκευάζειν βαπτισθέντας, ἀκινήτους πρὸς τὸ κακὸν, εἰ δ' οὐ, ἀλλὰ τίως πρὸς τὸ κακὸν ἀκινήτους. Quæ omnia dura profecto sunt et animadversione digna, et errorem Joviniani redolentia, qui, ut scribit sanctus Hieronymus, lib. ii *contra Jovinianum*, et sanctus Augustinus, lib. *De Hæresibus*, cap. 82, docuit hominem, vere baptizatum non posse amplius peccare, et si forte peccat, non fuisse tinctum nisi aqua. Ad quem errorem loquendique modum alludit Simeon, cum ait illis qui post baptismum faciles seu flexibiles sunt ad malum, aquam superflusam esse ὡσεὶ νεκροῦ, tanquam mortuis. Quod itidem de altero baptismato, seu de ingressu in religionem affirmat. Forte erit, qui Simeonem excuset. Id vero nobis non modo non molestum,*

A erat, qui primus est conditus, in paradiso sub intelligentiam cadente operetur, et custodem agat: operetur quidem mandata Jesu Christi, a quo renovatus est, custodiat autem, quam divino tinctus lavacro a Spiritu sancto gratiam accepit, confiteaturque et dicat, virtus ejus (gratiæ, inquam) quæ in me est, Christi præcepta mecum operatur². Hæc enim est custodia. Sicut namque ædificium stare, aut excitari absque fundamento nequit: ita anima Christo credens, nisi gratiæ Spiritus sancti fundamentum collocaverit, vitam et mores Deo placitos suscipere nequiquam potest; ejusque jejunia, pervigilationes, humi stratum cubile, aliæ corporis afflictationes, paupertas, lacrymæ, precationes nullius momenti censenda sunt. Sic etenim B Christum negaverunt, qui post multos cruciatus negaverunt: *Qui in me confessus fuerit*³, inquit. In ipso confitemur, in ipso adoramus, in ipso salvamur. Spiritus sanctus siquidem animam renovat, quemadmodum illa corpus.

Magnum mysterium, quod totus terrarum orbis jure veneretur. In eodem sacrificium laudis inest, nimirum cor purum, quod est cor contritum et humiliatum⁴. Novit enim se proprium nihil habere et quomodo elevabitur? Est porro ipsum sibi humilitatis argumentum et materia. Quod si veritas, non ambitio sacrificium laudis est Deo, et apud illum non peccator (quis enim caret peccato?) sed omnis elato corde immundus habetur, humilis corde justificatus, justus munere suo sanctus, seu, ut debuit, conversatus est. Justificatio sancti Spiritus donum est. Qui a Spiritu sancto gubernatur, glorificatus;

sed et perquam jucundum erit; utinam non modo Simeon noster, sed et quivis alius ab omni errore sit immunis. Interim veritatis hæc sunt voces: Vere et legitime baptizatum denuo peccare posse, si velit. Ad baptizatum enim tendit illa cohortatio sancti Pauli Rom. ii, 20: *Tu fide stas, noli altum sapere, sed time*. Et ad Hebr. vi, 4: *Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, et participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt, rursus renovari ad penitentiam*, etc. Ubi manifeste indicat Apostolus eum qui vere baptizatus gratiæque divinæ particeps effectus est, in peccata denuo labi posse, atque adeo per baptismum *impeccabilem* non effici, quod multa magis ad religiæ vitæ professionem accomodari debet. Quæ, sicut et baptismus nec ἀκινήτους, nec δυσκινήτους ad peccandum reddit, et si baptizatus δυσκίνητος aliquo sensu dici potest, quia gratiam Dei per baptismum jam consecutus, multo habet majora et validiora præsidia vitiorum illecebras repudiandi, quam ante baptismi initiationem, dummodo illis legitime uti velit: nam si uti nolit, et per arbitrii libertatem rursus ad peccati sordes declinet, æque id potest ac antea: *Contingitque ei, ut sanctus Petrus ait* (II Petr. ii, 22), *illud veri proverbii: Canis reversus ad suam vomitum, et sus lota in volutabro luti*. Lector consulat cardinale Bellarminum libro *De baptismo*, cap. 14, ubi copiose adversus hæreticos ostendit, homines per baptismum non fieri *impeccabiles*.

qui glorificatus, sanctificatus est; sine sanctificatione Deum nemo videbit. *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini* ⁸. Quis est impius? Superbus utique, et tantum impius quantum superbus. Quis humilis corde? non prudens, non sapiens, non intelligens, non versipellis, non a semetipso doctus ac sciens; sed cum Spiritu sancto communicans, in quo prudentia et sapientia, et intelligentia, eruditio ac scientia in ipso purgatæ, ac viventis, Deoque placentis animæ. Ob id enim Verbum ac Filius Dei hominem induit, ac mortem pertulit, seque ipsum pro toto genere humano liberando pretium dedit. Verum enimvero pro piis, qui antea obdormiverant, magnum et augustum, ac propterea repulsæ nescium sacrificium factus est, quando post Adami lapsum justorum nullus adipisci salutem potuit, omnibus peccato primi parentis, mortique ac perditioni subjectis: quod nemo exstaret, quem flammea illa romphæa paradisi custos, post ejectum inde protoplastum facile admitteret, quo in impoluta, et ab omni delicto munda, et sancta tabernacula intrare et in Sanctis sanctorum atriis permanere posset (quoniam, ut etiam Apostolus ait, *corruptio incorruptionem non hæreditabit* ⁹) oportebatque incorruptibile Dei Verbum in carne sua mortali oblato sacrificio justos a corruptione eximere. Haud enim in illorum potestate erat, ad incorruptionem illam instaurari, in qua princeps homo effectus fuerat, et ex qua exciderat: sed ad magnam hanc, et in iudicio ac justitia susceptam œconomiam spectabat. At vero pro iis qui postea vixerunt, tum sacrificium, tum communio appellatur; quia scilicet per sumptionem se cum sumente commiscet, et illa commistione unioneque de integro eum format, unitumque inexplicabili virtute artificis divinitatis suæ ad semetipsum adducit, ut secum germane coalescat. Quemadmodum et ignis, tametsi a corporibus se durioribus susceptus, conjunctione ipsa ignem facit, nec eorum naturam evertit: nihilominus quandiu cum igne copulata sunt, etiam ipsa ignis sunt. Atque hoc est, quod olim multi prophetæ, reges et justi desiderarunt, cum eos præviderent ¹⁰, qui caro de carne Verbi Dei et os ex ossibus ejus futuri essent, seque a tanto honore sejunctos intelligerent.

Quapropter instructis, et eruditis, magnique mysterii Christianitatis cognitionem consecutis, initialique fidelibus, si postea pro humana imbecillitate, et quia adhuc pulvere circumdantur, in culpam inciderint, bona erit medicina spiritualis, si eam contentibus injiciantur vincula canonica, quibus peccati nexibus exsolvantur, et pharmaca salutaria applicentur, quandoquidem quibus debent initialis exultis, virtutem Christi gustaverunt, cui fidere, et peccatum cavere oportebat, juxta illud Apostoli: *Peccatum enim vobis non do-*

minabitur, non enim estis sub lege, sed sub gratia Christi ¹¹. Nisi enim rejecissent gratiam Christi, quam cognoverant, non eos illa peccare permisisset. Et ipsi semet reos fecerunt sanguinis Christi, qui emundavit conscientiam illorum ab operibus mortuis, ad serviendum Deo vivo et vero ¹²: cœnuoque per labores nempe, sudores, gemitus, lacrymas emundari debent, ut dicant Deo: *Vide humilitatem et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea* ¹³. Remissio autem perfecta rursus gratiæ participatio est, non quod Deus defatigationibus ac laboribus pœnitentis indigeat: sed ne pœnitens divinæ gratiæ citra laborem reconciliatus, eam, uti prius, contemnat, tertioque purgationis opus habens, reprobetur, et in ignem sempiternum purgandus conjiciatur, qui cum semper urit, purgare non potest quem urit.

Jam vero arcana Christianæ religionis ignorantibus (sunt enim, sunt, inquam, plures baptismo affecti quidem, et propterea indiguitati Christiani: sed penitus nulla catechesi imbuti et indocti, et ut breviter dicam, profani, ac rudes hujus præclari mysterii) talibus, inquam, peccata sua, post sacram baptismum perpetrata, contentibus, nexu et auxiliis medica nullam utilitatem afferunt. Quia enim mysterium Christi nesciunt, sed spiritualium vinculorum medicaminumque sensum et intelligentiam habere unquam poterunt. Et cum non intelligentes crediderint, sine intellectu peccaverunt: et quia sine ratione peccaverunt, spiritualem, et quæ animo cernitur, medicinam agnoscere non possunt. Quamobrem quomodo mysteria Christianismi scientibus, memoriaque tenentibus, pro mensura cognitionis, et errati vinculis, medicina, ustione, afflictione, et pœna; sic eorum rudibus, nondumque institutis, institutione, fide, et initiatione, non vinculis opus est. Vincere enim et urere, quod sensu caret, absurdum; et curationem adhibere mortuo, ineptum negotium ac fatuum est. Verum *quicunque in lege peccaverunt*, hoc est, cum cognitione, *per legem judicabuntur* ¹⁴, ad sacrorum canonum normam ac præscriptum videlicet. At qui sine lege peccaverunt, hoc est, ea non cognita, sine lege etiam peribunt, frustra nimirum ignorantem excusantes, cum a Domino dictum sit: *Prædicabitur Evangelium hoc in toto mundo, in testimonium omnibus gentibus* ¹⁵. Sequitur hinc, si gentes manet condemnatio, multo magis eos condemnatum iri, qui in medio Christi Ecclesiæ primorum rudimentorum imperiti, et in rationibus divinæ pietatis hospites ac peregrini Christiani versantur, contemptores admirandi hujus operis Verbi Dei, cujus causa humanis se artibus convestivit, cum Deus esset, contumelioseque tractatum, et non secus quam pro sceleribus suis neci deditum est. Quod autem nonnulli de profanis istis in throno gloriæ

⁸ Isa. xxvi, 10. ⁹ 1 Cor. xv, 50. ¹⁰ Luc. x, 24. ¹¹ Rom. vi, 14. ¹² Hebr. ix, 14. ¹³ Psal. xxiv, 18. ¹⁴ Rom. ii, 12. ¹⁵ Matth. xxiv, 14.

regni Christi sedentes, quæ ipsi non didicerunt, A alios docent, pro patientia Dei, uno vero iram magnam et derelictionem; quoniam illusores dominantur, et dolosi, et impudentes, et ut malam conscientiam habentes, increduli. Maxime qui in idolis suis gloriantur, in *doctis* videlicet, *humanæ sapientiæ verbis*, quorum gratia ab auditoribus suis æque profanis laude et admiratione afficiuntur¹⁶.

Bonum est in Christum credere, quoniam sine fide in ipsum non est ut quis salvetur¹⁷. Verumtamen etiam veritatis notitiam capessere necesse est. Bonum est veritatem doceri, siquidem et necessarium: quin et baptismate lustrari in nomine vivificæ Trinitatis, ut anima vitam adipiscatur. Bonum est baptizari: sed mysticæ hujus vitæ, sive luminis spiritualis etiam animo sensum capere oportet. Bonum est sensum illum, qui in mentem cadit, sive illuminationem cognoscere: sed opera quoque lucis requiruntur. Qui namque pure et liquidissime cernit, eum etiam opera Dei facere convenit. Bonum est lucis opera facere, sed humilitatem et mansuetudinem Christi induere insuper decet: ut qui in Christum credit, Christi characterem et insignia ferat, et ad naturam mitem atque humilem immutatus, in regnum cælorum ad gaudia Domini sui recipiatur. Cæterum qui hoc ordine viam Dei ambulant, si in ea pro naturali conditione moriendi præpediti fuerint, a misericordia Altissimi non repellentur, nec ab Introitu regni cælestis arcebuntur. Hoc itinere qui non incedunt, eorum et fides C et progressio inanis est.

ORATIO II.

ARGUMENTUM.

Hominem prius a Christo per sanctum baptismum corroborari, ac tum demum mandatis ejus deditum esse oportere. Eam inesse in sancto lavacro vim, ut aut inflexibiles, aut pene inflexibiles ad improbitatem reddat: quomodo et alterum baptismum, quod per divinum et angelicum habitum confertur. Quinam vere in Christum credidisse dicendi. Quales sacrarum ministris, sacerdotibus, episcopis, animarumque doctores requiruntur.

Qui cuiquam dicit, hoc fac, et illud ne feceris, plane sic dicit, ac si ille, cui præcipit, facere possit aut omittere. Qui vero sic dicit ei, qui non potest, nonne frustra dicit? Dominus ait discipulis suis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*¹⁸⁻¹⁹. En expurgatio et virtus sacri baptismatis primo loco constituitur. Quid postea? *Docentes eos servare omnia quæ mandata vobis*²⁰. Quicumque igitur hoc robore ante confirmatus non est, in mandatis Dei observandis incassum laborat; quicumque illa homini præcepta dat, pro cæco et stolido habeatur licet: quando prius gratiam Christi, quæ mente percipitur, et purgat, animam suscipere, indeque eam confirmari res postulat, atque ita demum leges

præscribere. Qui enim fieri potest et tellus spinis ac tribulis plena purum frumenti semen accipiat, et idipsum semen non suffocetur? Quare fructum nunquam referent, qui contra naturam, contraque ordinem, commoditatem rationis infirmos adhuc aggrediuntur: ratione enim et producta sunt, et continentur, et ad finem perducuntur omnia. Nam divinum Christi baptismum nondum ablutos, et cereos in vitium flecti, efficacitatem habet, jam lotos a peccato invictos præstare. Sin minus, saltem cum æ obtulerit occasio, ad id difficiles, quod ejus vim potentiamque declarat. Ad virtutem autem honestatemque proclives, tanquam *angelos potentes virtute, facientes voluntatem Dei*²¹. Ideo Christus sacrosanctum sanguinem suum credentibus in illum largitus est, ut per ejus sumptionem communicationemque fideles divinæ prius naturæ consortes effecti (Dei enim sanguis est) ceu divini divinæque virtutis jam assecuti robor, etiam secundum perfectam Christi legem vitæ rationes instituant: ut potentes virtute voluntatem ejus exsequentes. De cætero quisque fidelium, et Christum consentium apud se cogitet, si hoc robore septus, Christi legibus parere spreverit, cum iis parere queat, nec vitam, et mores ad Dei nutum composuerit, se Christum negavisse, et ex Apostoli sententia *conculcasse Filium Dei, sanguinemque testamenti pollutum duxisse*²².

Quod si, aquis salutaribus expiati, divinique corporis et sanguinis participes facti, nondum potentes sunt virtute ad perficiendam Dei voluntatem; sicut ad vitia et peccata adhuc facile moventur, perinde ac mortuis aqua illis superfusa est: et omnium quippe in Christum non crediderunt. Atque opus est hujuscemodi homines ad episcopos et sacerdotes adire, fidei formulam edoceri, in Christum credere, tuto antea fundamento posito, poenitentia, inquam, hujus amentia, et impositione manuum, unctioneque sacri charismatis. Et cum illis Evangelium justitiæ revelatum fuerit, novumque sensum intelligibilis Christi gratia hauserint, quæ animas eorum tetigerit, et in ipsis cor contritum ac humilium creat, castumque Dei timorem ædificat (hæc namque Christianis viæ bonæ ad vitam ex Christi præscripto agitandam primordia sunt), tum quoque immaculato ejus corpore, et sanguine percipiendo, merito digni censeantur: ut cum divinæ naturæ consortes²³, et sanctificati evaserint, non eis peccatum, quomodo antehac, dominetur. In hoc enim sanctificatio sita est, ut Christianis ad faciendam voluntatem Dei potens virtute fiat, qui corroboratus et fidelis Christianus nominetur, qui Christi gratiam susceperit, et cui fides habeatur, quique in Spiritu sancto curriculum vitæ suæ moderetur. Ita enim non aliter quempiam Christianum fieri, et esse datur. Prior vero ille gravibus poenis

¹⁶ I Cor. II, 15. ¹⁷ Hebr. XI, 6. ¹⁸⁻¹⁹ Matth. XXVIII, 19. ²⁰ Ibid. 20. ²¹ Psal. CII, 20. ²² Hebr. X, 29.

²³ II Petr. I, 4.

et animadversionibus peccata admissa compensare debet, et lacrymas ad baptismi fontem exæquandum fundere, ac Deum orare præterea, ut usque ad finem curationis ætatem degere sibi concedatur, ne ante sanationem abreptus et damnatus in gehenna, pro eo ac meruit, torreatur. Quis enim præstabit, tandiu dum curetur, fore superstitem?

Hic vincula opus sunt, hic excommunicationes, hic diuturnæ lacrymationes, hic genuflexiones, rarusque, et vix aliquis cum fidelibus congressus. Ac tale quidem iudicium haud injustum est. Cur enim qui divinum mysterium cognovit, et accepit, non cavet? Lapsus hunc Adami lapsu minorem dicere non potest. Ille etenim, si Deum esse in se novisset, de fructu prævaricationis non gustasset. Et quanquam seipsum non norat prius, cum Deo privaretur, tamen postea in habitu cognovit. Ast hic per sanctum baptismum Christum a se cognitum nudus induerat, ut scriptum est ab Apostolo: *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*¹⁴. Omnis enim mentis et consilii particeps anima, ex ipso baptismo Christi gratiam consequi intelligitur: statim quippe Christus in ea formatur. Porro ab infantibus baptizatis, baptismi sanctificatio propter ignorantiam non sentitur; est siquidem intellectualis sensus. Jam vero paulatim tempore procedente, fit etiam immutatio. Et in aliis quidem prorsus exstinguitur: in aliis quidam igniculi manent, iterumque per fidem, institutionem et spem magna hæc misericordia accenditur. In his namque qui speraverunt et crediderunt, sensim ignem illum exsusciat, eorumque intelligentiæ manifestat. Deinde cum gaudio titulationibus humilitatis ac misericordiæ subjectis, flamma enicat, vicinosque illustrat: illius, quia non ex nobis, sed ex Deo est misericordia; hujus, quia misericordiam consecutum, plane misericordem esse decet. Quod si qui item altero baptismo per angelicum habitum accipio, quid acciperent, non intellexerunt, divinam et omnipotentem sancti Spiritus virtutem non participant, gratia ea similiter avolante, ut quæ per aquæ baptismum collata est: et propter stuporem adhuc ad malum proni sunt ut prius; inanis est eorum fides, vanumque secundum quoque baptismum, cum sensus expertibus, et mortuis indumenta sacra sint imposita. Una est enim salutis notitia, quia et veritas unum est, menti intelligenti, et intelligenti animæ donatæ per fidem supernæ gratiæ sanctissimi Spiritus intellectualis cognitio. Dignantur enim tali gratia, qui in Christum, cum baptizarentur, crediderunt, alii quidem ut et signa faciant; plurimi ut ad malum immobiles, ad bonum contra perfaciles perseverent, et quidquid Deo placet, id in vita impigre et exultantibus consecutentur. Ilic eorum ordo est, qui in Christum crediderunt.

Sed videndum, ne quando præter nunc ordinem

A quidam aut ministri ecclesiastici, aut sacerdotes, aut episcopi, et animarum magistri sint, et veniat *seu ira Dei*¹⁵ super nos, si non sit qui imperitico instituat et erudiat, divinissimæque, et humanum captum superanti fictione refingat. Hanc enim cuiquam fas, nisi prius naturæ divinæ consorti, Spiritus sancti cathedram, ut ita dicam, magistralem conscendere: alioqui Dei adversus se iram concitabit. Hac nempe de causa multi in verbo sapientes, alii hæresis auctores ac duces exstiterunt; alii hæreticorum sermonibus capti sunt. Cæterum quoniam quemadmodum a divino baptismo, velut a principiis informati essent, non intellexerunt, ingressi prius per pœnitentiam et cognitionem, ut supra diximus, intercedente impositione manuum per arbitros et œconomos magni hujus mysterii, et sacræ scientiæ peritos, informationem ab initio, speciemque ac formam spiritualium, et mysticorum habituum suorum consequantur; et confirmati, in vinea Dei laborent, ne fides ipsorum, et confessio irrita sit, et Christus nequidquam creditus et adoratus, nihil eis prosit. Nec enim, ut quispiam fortasse dixerit, Deus homo natus est, ut ita simpliciter Deus homo crederetur, illique adoratio adhiberetur: verum ut nos divinæ naturæ consortes fieremus, sicut ipse naturæ humanæ consortem se fecisset, cognoscerentque adepti hoc consortium mysterii vim, et gratias agerent. Et quotquot hujus consortii gnari sunt, ac de eo probe judicant, hi sunt amici Christi, his creditum est hoc mysterium, et hi vitam Christi imitabuntur. Qui autem ejus naturæ participes, sive consortes facti sunt; aut cum facti essent, rem ignorarunt, hi hostes ejus sunt: propterea quod omnis qui cum natura divina nihil commune habet, carnalis est, et Deo placere non potest: *Prudentia enim carnis inimica est Deo*¹⁶, *et caro, et caro, et sanguis regnum Dei non possidebunt. Non enim corruptio incorruptio: em possidebit*¹⁷; sed audiet aliquando: *Etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Habenti enim dabitur, et abundabit*¹⁸, propter gratiam immensam, inexhaustam, superabundantem, et quæ imminui atque consumi non potest. Nam ponamus quempiam mille annos vivere, ac per totidem annos in dies singulos divina gratia perfundi, cum sane illa supra Christum quodammodo locabit, cum totum impleat (siquidem ipse ætate et gratia proficiat), ipsa tamen salva, nihilque imminuta manebit. Verumtamen non est prorsus necessarium, paulatim eam mundare, aut minui, et paulatim deficientem vacuum omnino deserere eum qui illa spoliatur, et cum quasi clam recesserit, ipsi hujus recessus sensum non relinquere

ORATIO III.

ARGUMENTUM.

Quæ, et quot sint divinæ cognitionis genera. Cognoscendum quod Deus sit; quid autem sit, non

¹⁴ Galat. iii, 27. ¹⁵ Psal. lxxviii, 25. ¹⁶ Rom. viii, 7. ¹⁷ i Cor. xv, 50. ¹⁸ Matth. xiii, 27.

seruandum. Christianum credere, et baptismo ablui oportere. Quis dicatur, et sit christianus: et quis dicatur quidem, nec sit. Qui enim non facit voluntatem Christi, eum non esse christianum. Improbos Christianos perditis Judæis deteriores habendos.

Deum cognoscendi genera, seu modi quinque sunt. Primus, quod Deus nihil sit eorum omnium quæcumque aut sub aspectum, aut sermonem, aut intelligentiam subiciuntur. Alter, quod si quid est, quod vel aspectu sentiatur, vel oratione exprimitur, vel mente tantummodo comprehendatur, ab ipso sit, cum prius non existerit. Tertius, quod hæc omnia, nullius eorum indigus, bonitate sua e nihilo procreauerit, ut ipsius gloria potius fruerentur, in ipsoque subsisterent. Quartus, et quod cum bonus sit, omne quod bonum et honestum est, id velit, et omnem pravitatem vitiositatemque oderit. Quintus, quod in ipso omnis administratio, et vita virtutis compos ac divina feliciter institui possit; non aliter, nisi illius vi ac potestate adiuvante, quæ sensum oculorum, intellectumque fugiens, complectitur omnia, et præcellit omnibus, nullique nisi castissime se invocanti opitulatur.

Est porro Divinitas, quantum humana lingua enuntiari, quantumque metaphora quadam ab essentia, et natura ducta indicari potest, una essentia et natura superessentialis et supernaturalis; tres autem hypostases, sive subsistentiæ, alia atque alia unius unitatis, et rursus tripartito discrimine diviæ unitatis, et discriminum unitorum: ut ipsa Divinitas non sit unum, neque tria, sed et unum, et tria in eodem: ut neque unum per unionem confundatur, neque tria per distinctionem separentur. Deitam namque cum sit superessentialis, etiam et sola est immutabilis et invariabilis; estque tanquam mens, rationem et spiritum habens diciturque Pater, Filii Pater (qui est quasi ratio) et productor Spiritus (2), quemadmodum item genitor rationis. Et cum Pater Deus nominatur, simul cum Filio, ac Spiritu intelligitur. Quando autem Filius nominatur Deus, intelligitur Filium esse Dei. Quando demum Spiritus sanctus appellatur Deus,

(2) Καὶ λέγεται Πατὴρ Υἱοῦ τοῦ Λόγου, ὃ καὶ περιβολεὺς τοῦ Πνεύματος, ὡς παρρηγὴ γεννήτωρ τοῦ Λόγου. Paulo post: Ὅταν δὲ ὀνομάζηται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεὸς νοεῖται ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τοῦ Υἱοῦ Πνεῦμα ὑπάρχον. Quibus verbis videri posset favere Simeon errori Græcorum, de processione sancti Spiritus ex solo Patre. Sed non est cur quis Simeonem hunc trahat; cum enim vixerit et floruerit sub imperatoribus Iconomachis Leone Isauro, et Constantino Copronymo, ut suo loco ostensum; non est quod quis existimet, cum ejus opinionis fuisse, ejus hodie sunt Græci: cum ea post multum demum annos sub Photio patriarcha Constantinopolitano nata, et pertinaciter defendi cœpta sit. Fecit quidem olim Theodoretus, cum adhuc a Nestorianis partibus staret, hujus erroris semina in refutatione Anathematismorum sancti Cyrilli cap. 9, aperte scribens, a solo Patre Spiritum sanctum esse: at tamen sepultus jacuit hic error, donec

A intelligitur eum ex Patre procedentem, etiam Filii Spiritum esse, unione et discretione inexplicabili.

Scire igitur solum oportet, Deum esse: quid autem sit, investigare, non modo temerarium, sed etiam vehementer stultum est. Figulus enim vasa e luto fingens, et ea ex eadem, qua ipse constat, substantia (de luto quippe et ipse factus est) nunquam vas, quod suis manibus efformavit, se de ipso artifice suo alloqui audivit. Jam si figulus tantopere differt a vase fictili, cui substantia similis est, quantopere Deus ab homine discrepat? Si enim Deus nihil istorum est, quæ aut cernuntur, aut nominantur, aut cogitantur, quicunque illius essentiam indagare, aut animo percipere desiderat, is minus quam testa rationis est particeps. Quod cum ita sit, silentio venerandus et adorandus est unus Deus, quem nemo hominum vidit, nec videre potest, et credendum in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam naturam, et tres proprietates hypostaticas, et magnum œconomiz mysterium, quod Verbum Dei, et Filius, in Patre genitus et subsistens, ab eodem non separatus, conclusus fuerit utero Mariæ, ante partum et post partum virginis, factusque sit caro, humana natura perfecte in seipso suscepta, manscritque Deus immutabilis, et natus sit ex ea homo, unus in duabus naturis perfectis, et his citra confusionem permixtis, ac sine divisione unitis. Item quod sponte, ac libens tormenta passus, sponte ab homicidis interfectus, sponte sepultus, Deitate ejus nequaquam per mortem nec ab anima, nec a corpore suo quod susceperat, sejuncta. Deinde et tertia die rediuit ab inferis exstitit, et post dies quadragenos ut homo in cœlum assumptus, in throno divinitatis suæ cum carne sua considet, laudibusque cum Patre suo, et sancto Spiritu ab universis celestium ordinibus celebratur. Et hæc facta esse credendum, ut Spiritu sancto, quo Adamus protoplastus prævaricator exutus ac nudatus fuerat, per Christum ipsum, qui in eundem crederent, induerentur, et particeps facti Spiritus sancti, tum divina mandata per illum operari, ut olim sancti

D sub Michaelae imperatore Constantinopolitano, et Nicolao pontifice Romano, Photius contra Romanam Ecclesiam lirachia tendere instituit, qui inter cæteras lites, quibus Græciarum infecit, vel potius perdidit, hanc etiam de Spiritu sancto ex solo Patre Orientali Ecclesiæ affricuit, incredibili tot animarum strage. Nec dicit Simeon noster aut hic, aut alibi Spiritum sanctum ex solo Patre procedere; sed ex Patre. Ut ergo Christus Joan. xv, 26, illis verbis: *Cum venerit Paracletus, quem ego mitto vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit*, non exclusit Filium, hoc est, seipsum, ita nec antiqui scriptores, qui hac loquendi formula utuntur, excludunt Filium. Vide cardinalem Bellarminum, lib. ii *De Christo*, præsertim cap. 27. Et hujus adnotationis lectorem memorem esse oportet, cum ad orationem decimam quintam; similesque locos de processione sancti Spiritus pervenerit.

per fidem, tum diabolum ac dæmonas inaspectabiles debellare possent. Absque Spiritu sancto enim nec peccatis vacare, nec potestatem dæmonum adversum nos, viresque repellere possumus. Baptizari quoque oportet in Trinitate consubstantiali, quam et credimus, prout Dominus noster Jesus Christus imperavit, cum apostolis ita præcepit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes, eos servare omnia quæcunque mandavi vobis*²⁸. Quæ si servemus, nostram erga illum charitatem demonstramus, et qui in ea maneamus, digni habemur; sicut scriptum: *Si mandata mea servaveritis, manebitis in dilectione mea: sicut et ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilectione*²⁹. Si non servemus, illum non amare convincimur: *Qui enim non diligit me, inquit Dominus, sermones meos non servat*³⁰. Et iterum: *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me*³¹. Quapropter qui in Christum credit, non habet aliud prius, quo fidem suam ostendat ac probet, nisi quia fugit, quæ ille prohibuit, et facit quæ jussit.

Præclarum est in Christum credere: sed necesse est etiam Christo credere. Nam qui Christo non credit, in Christum credendo nihil proficit. Credere quidem in Christum debemus, ut in Deum, consubstantialem Deo et Patri, hominem natum propter nos, ut dictum est. Credere autem illi etiam in omnibus quæ locutus est, nempe in bonis ac præmiis quæ pollicitus, et in suppliciis quæ comminatus est. Etenim martyres, qui in eum crediderunt, cum credidissent dicenti: *Qui me negaverit, negabo illum vicissim: et qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*³², ideo ad mortem usque cruciamenta sustinuerunt. Alioqui, cælo, qui vitam projecissent, si in his ei fidem non habuissent? Et omnes qui cum sanctimonia ætate egerunt suam ob divina illa promissa, pollicitationesque, et minas ac terrores, ita sancte justaque vixerunt. Qui autem in Christum credit, seque etiam illi credere profitetur, neque tamen ab improbis factis declinat, neque ad virtutem incumbit, infidelis est, Christum negat, per prævaricationem legis Deum inhonorans, ut apud Apostolum legimus³³. Quod si affirmet, credere se quidem Christo, quando quidem et in ipsum credat, in virtutibus autem elaborare, hoc est, mandata ejus observare præ infirmitate non posse, mentitur: omnia namque apostolis a Christo Deo præcepta, nobis similiter præcepta sunt, eaque dum in hac vita commemoramur, servare quidem possumus; sed quia charitate in Christum imbecilles sumus, nolumus. Quorsum enim alioqui verba illa Apostoli de Christo pertinebant: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et*

*A redemptio? Christus enim Dei virtus et Dei sapientia*³⁴. Patet igitur eum huic non communicasse. Virtus enim Christi duplex est credentibus: quando et ipse, licet secundum hypostasin unus, tamen duplex est. Et ut substantia nostrum similis, et genere noster frater, cordibus nostris prius ejusmodi statum largitur, qualem habeat oportet: qui proprie homo est. Secum quippe communionem habentem, poenitentia contritum et humiliatum, sobrium, compunctum facit ut, cum talem effecerit, supplicantem non despiciat: sicut et Propheta ait: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despiciet*³⁵. Qui enim in corde contrito et humiliato non petit, despicitur.

Ubi deinde Christianus talem se præbuerit, tunc oranti, petentique Christus etiam virtutes donat; quippe ut jam mitem et paratum doceri vias Domini³⁶ (soli namque mites eas docentur), reddit eum castum, temperantem, justum, fortem in tentationibus, rerum divinarum peritum, misericordem, aliena incommoda sentientem, humanum, bonum Christianum, Christi insignia portantem, ac fidelem. Creditur enim illi gratia sanctissimi Spiritus ejus, per quam, et in qua ista acquisivit (a solo enim Deo virtutes hominibus suppeditantur), sitque similis Patri suo cælesti, sicut et divinus apostolus Joannes Theologus inquit: *Filioli, nondum apparuit quid erimus. Scimus enim quod, cum apparuerit, similes illi erimus*³⁷, id est, Christo Deo, Filio Dei. Regnum cælorum siquidem tales admittit, qui Filii Dei similitudinem gerant, quam quidem consummata Dei mandatorum observatio conciliat, et ea ipsa ex charitate erga Christum profisciscitur: *Qui diligit me, ait Dominus, mandata mea servabit*³⁸. Et qui servat mandata Christi, ejus similitudinem adipiscitur: formatur enim in eo Christus, juxta illud Apostoli: *Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*³⁹. Nisi enim in christiano quolibet Christus formatus invenietur, regnum cælorum ei non patebit.

Itaque nemo Christianus semet decipiat, putans se partem habere cum Christo, dum non obtemperat Christo: *Non enim omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est*⁴⁰. Et rursum: *Ego descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris*⁴¹. Atque Patris et Filii voluntas eadem est. Si ergo Dominus ipse hæc loquitur, quo pacto in Christianis numerabitur qui suam voluntatem facit, et Christi quasi limis oculis aspiciat? Aut qua tandem spe Christum esse Dominum constituetur? Quis, quæso, cui servit, eum fatetur esse Dominum suum, et eidem non obedit? Dæmones Christo non obsequuntur, nihilominus eum confitentur, et loquuntur

²⁸ Matth. xxviii, 18-20. ²⁹ Joan. xv, 10. ³⁰ Joan. xiv, 24. ³¹ Ibid. 21. ³² Matth. x, 22, 23. ³³ Rom. ii, 23. ³⁴ I Cor. i, 24-30. ³⁵ Psal. l, 19. ³⁶ Psal. cxlv, 1, 5. ³⁷ I Joan. iii, 2. ³⁸ Joan. xiv, 23. ³⁹ Galat. iv, 19. ⁴⁰ Matth. vii, 21. ⁴¹ Joan. vi, 38.

Deum esse : aiunt enim : *Novimus te qui sis sanctus Dei* ⁴⁵. Sed quoniam defecerunt, jamque nec volunt nec possunt, hunc, Dominum suum appellare; etiam ejus voluntati obtemperare nequeunt. Solus igitur ille censendus est Christianus, qui Christum simul Dominum suum confitetur, simul eidem obsecundat. Qui enim habet, et confitetur Christum Dominum suum, virtute cognominationis a Christi nomine confirmatur, ut se ad arbitrium ejus voluntatemque accommodet. Si non confirmatur, tum eum rotenus Christum confiteri, corde autem longe ab eo distare certum est ⁴⁶. Fieri siquidem non potest, ut qui medullitas Christum Dominum suum confitetur, non etiam ejus voluntati parere queat. Magnitudini enim fidei alacritatis ad exsequendam Dei voluntatem incrementum respondet. Ergo qui mandata conficit, secundum proportionem obedientiæ suæ, modum ac mensuram fidei suæ demonstrat. E contrario, qui mandata negligit, pro portione cessationis, omissionisve, quantopere in fide claudicet, ostendit, et pro incredulitatis suæ modo gratiæ detrimentum accipit. Nam ut sine Christo Christi voluntatem facias, haud est possibile, id quod ipsemet testatur : *Quia, inquit, sine me nihil potestis facere* ⁴⁷. Jam qui Christi voluntatem non facit, absque Christo est, nec ex eo quod Christum confitetur, ullam utilitatem capiet. Etenim Christam confiteri, et Christo obedire, quanquam duo videntur, tamen non duo, sed unum quiddam sunt : nec enim unum sine altero constat, tametsi ignorantes quidam aliter sentiant. Audi apostolum : *Fides sine operibus mortua est in semetipsa* ⁴⁸. Et Dominum : *Quid me vocatis, Domine, Domine, et non facitis quæ dico* ⁴⁹ ? Amen, amen dico vobis, omnis qui facit peccatum, non est servus Christi, sed peccati ^{50,51}. Servus autem peccati in domo Dei et Patris manere non potest in æternum : sed Filius, et quem Filius a servitute peccati liberaverit. Atqui domus Dei et Patris, regnum est ejus. Si quis ergo christianus appellatus dicit : Confiteor Christum, et in ipsum credo, et in hac sola confessione christianismum suum constituit, seque hac via regnum Christi assecuturum arbitratur, seipsum seducit. Quoniam enim modo christianus erit, qui in singulos dies, vel potius in singulas horas Christum operibus negat, quem Deum esse verbis confitetur ? En Apostolum dicentem : *Deum confitentur se nosse, factis autem negant abominati, incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi* ⁵². Nam qui jussa Christi contemnit, is ne existimet se non etiam hoc ipso Christam negare. Quoties enim mandata Christi violat, toties eundem negat : ut e diverso, qui legibus ejus obedit, singulis actionibus obedientiæ illius Christi confitetur. Quia ut factis negant, qui verbis

A tantum credunt, ac operibus fidem suam testantur, qui verbis eam confitentur; quoniam timeant Deum, quem confitentur.

Timere autem Deum, aliud nihil est, quam nihil improbi facinoris committere, cum nemo videt. Multi quippe propter timorem hominum, propter pudorem, propter gratiam a flagitio temperant; quod proinde est, ac si perpetrarent. Quemadmodum ex altera parte, qui his causis commoti, laudabile quidpiam præstant, eodem loco sunt, quo qui non præstant, propterea quod quicumque in recte factis hominum favore plausumque aucupatur, aut ex alio quodam affectu ea suscipit, reprobus est apud Deum. Verum in omni opere, verbo, cogitatione is finis propositus esse debet, ut Deo placeas, illumque honores, convenienter sententiæ apostolicæ : *Sive comeditis, sive aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite* ⁵³. Quod si verbum hoc verum ac certum est, sicut est (regis enim et judicis, et Domini Jesu omnipotentis est), nempe : *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum* ⁵⁴, quid supra Scribas et Phariseos præmil reportabant, qui injustitia abundaverint ? Si enim illi, cum essent extra gratiam, justitia erant præditi, et qui Christum, hoc est Deum induerunt, potius injustitia cumulati fuerint, num qui a regno caelorum velut exsulatum mittantur, dignissimi non erunt ?

ORATIO IV.

ARGUMENTUM.

Qui petit, nesciens quid petat, eum frustra petere. Quod si etiam scit quid petat, nec tamen prius accepit quod petiit, id ei nihil prodesse. Quod sit regnum caelorum, et qua ratione Christiani id acquirant. Quis sit malus (dæmon) et quo pacto ab ejus jugo liberari possimus. Quomodo, et per quæ tandem opera anima resurgat.

Plerique Christiani, partim qui cultu monastico incedunt, partim qui in vita mundana pietati dant operam, spiritualem sese fructum percipere opinantur, cum Davidicos psalmos, et reliqua cantica cecinerint tantum quod ea decantant, et se ita glorificare Deum opinantur; nescientes se et illum exacerbare; et præterquam quod nullum consequuntur emolumentum, etiam non levi peccato ex hoc obstringi. Omnis enim sermo non simpliciter sermo, sed alicujus rei sermo est. Nam si quis esurit et sitit, et nudus est, si rogaverit panem et vinum, et vestimentum, num ei satis est tantum modo loqui; an, si nihil obtinuerit, ipse quemadmodum antea esurit, sitit, nudus est, et sermo ei nihil contulit? Idem in canticis omnibus usuvenit. Quæ enim psalluntur, aut petitiones sunt, aut gratiarum actiones eorum, qui, quæ petunt impetrant. Qui igitur dicit Deo : *Adveniat regnum tuum, nisi modum regni didicerit, quomodo ad-*

⁴⁵ Marc. i, 24. ⁴⁶ Isa. xxix, 13. ⁴⁷ Joan. xv, 5, ⁴⁸ Tit. i, 16. ⁴⁹ I Cor. x, 31. ^{50,51} Matth. v, 20.

⁵² Jac. ii, 20. ⁵³ Luc. vi, 46. ^{54,55} Joan. viii, 34.

venit? Sin modum quidem intelligat, quo venit, A ipse autem qui regnum advocat, idcirco preces concipit, et subjectus non est, quid lucrī ex eo quod dicit: *Adveniat regnum tuum, referet?* ait enim Dominus in Evangelio: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*²². Quo ergo qui omnia ex nihilo proficit, quique implet omnia, et est ubique, et regit omnia Deus, quo, inquam, ille, et regnum ejus nunc abierunt? Utique nisi recessisset et nunc rediisset, non dixisset: *Quoniam appropinquavit*. Non recessit ille, sed ipsi nos ab eo abruptimus: ab ipso enim Adamo condito nobis conjunctus erat. Qui postquam fraude circumventus, scelere se obligavit, regnum Dei, quod est Spiritus sanctus, a nobis seclusum est. Nequit enim Deus bonus et sanctus cum improbitate habere commercium. Porro cum ipsi per nos ad bonitatem regredi non valeremus (quemadmodum et pannus lacer, luto et putredine fœdatus, a semet, et sine aqua ablui non potest), idcirco ipse rursus venit, qui nos valet abluere, ut nos primum aqua, Spiritu sancto mista ac temperata lavet: deinde mundus ipse super mundatos regnet: ut super nos regnans, per nos voluntates suas in opus deducat. Nisi enim ipse imperium in nos teneat, a nobis fieri quod illum delectet, neutiquam potest. Quocirca quicumque suo regno Dei prius non fuit, nec secundum intellectum sentit, Deum in ipso voluntatem suam per Christum explorare, frustra defatigatur, frustra vivit, C impostoris regnum etiamnum patitur, nec animadvertit. Etenim nisi anima intelligens, regni Dei, quo contacta est, sensum intellectualem acceperit, salutis nulla spes relinquitur. Ceterum ratione utentem animam quæ regnatur, divinitatis regnantis beneficia et sancti Spiritus multiplicem efficientiam intelligere oportet, charitatem, gaudium, pacem, longanimitatem, et cætera. Ubi namque Deus rex est, ibi diabolo non servitur: sed omne ministerium ad Deum confertur.

Rursus qui Deum ita precantur: *Libera nos a malo*, nisi quis sit ille malus, et quomodo possideantur a malo, et quæ ejus vincula, quæ item ejus in subjugatos potestas, cognoverint, quo pacto Deus illos liberabit? Quod si hæc eos non latent, nec tamen a malo liberati sunt, clamare assidue: Sed libera nos a malo, quid prodest? Malus enim est, qui in naturam humanam legem peccati implicuit diabolus: quem quando actionibus cum improbitate conjunctis colimus, non est pars nostra ille bonus, nec Dei regno digni sumus, ut qui ipsum falso Deum Patremque nominemus, cum diabolum principem, et patrem, et dominum, ac deum habeamus, cujus et characterem in nobis per opera vitæ nostræ ferimus, sicut Judæis alicubi objicit Dominus: *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis fa-*

*cere*²³. Et: *A quo quis victus est, hujus et servus est*²⁴. Quemadmodum enim filius omnis similis est patri (filius quippe non nisi ex natura patris sui existit), sic et Christianum Patris sui, Christi, inquam, similitudinem, per virtutes Spiritus, non similitudinem mali, per affectus peccati inducere opus est. Quare tyrannis illius mali cognoscenda est, et qua vafricit ac dolo eam exerceat: qua item via evertenda ac destruenda sit, ut docti regnum Christi, ejusque precepta notitia idipsum in veritate advenire et a cupiditatum laqueis, malique servitute expediri, vindicarique desideremus. Verumtamen vero iis duntaxat regnum Dei advenit, qui ipsum cognoverunt: et in quibus regnat, eos angelorum cives reddit. Nam ex inobedientia primi hominis genus humanum maledicto devinctum est: maledictum consecuta est corruptio, corruptionem excepit interitio. Contra, ex obedientia secundi hominis, Christi videlicet, pervenit ad nos benedictio, ex benedictione incorruptio, ex incorruptione immortalitas, ex immortalitate vita, et ut olim, vita ex Deo. Ubi enim est Deus, inde diabolus ac dæmones fugiunt. Ita liberatio a malo, et a dæmonibus ejus, redemptionque generi humanum per Christum parata est; antequam libertatem nemo se hominem existimet. Melius enim erat, ei si natus non fuisset.

Porro duo sunt in his qui quid petant nesciunt: ignorantia et stupor. Et ignorans quidem quid dicat non videt: stupidus quid roget, nescit. Quis autem princeps misericordiam petenti, et tamen quæ illi præstatur misericordiam ignorant, aut non intelligenti quod dicat, largiri solent, quæ labiis tantum simpliciter, et quasi ex sola consuetudine, ut ars sonans, aut cymbalum tinniens promittit? Propter hoc regnum diaboli, et potestas ejus adversum Christianos invalescit ac stabilitur. Et hinc tum monachi, tum sæculares christiani mendaces, maledicti, criminosos, perjuri, zelotypi, invidi, queruli, detractores, avari, raptiores, injusti, hypocritæ, fornicarii, adulteri, lascivi, improbi, superbi, legirupæveniuntur. Et hæc dici, atque esse Christiani gloriantur, populus stultus, insipiens, inobediens, ingratus, sine affectione, absque fœdere, osor hominum, osor fratrum, osor patrum, osor liberorum, osor amicorum, Deo odibilis. Væ talibus cum Deo laudes concipiunt; væ cum dant eleemosynas; væ cum dona Deo offerunt: væ cum Deum adorant; væ cum preces ad eum fundunt. Etenim *vix impiorum abominabiles eorum Deo*²⁵, et precatio iracundi ac malevoli, odor deterrimus: eleemosyna superbi holocaustum canis, et beneficentia libidinosi, merces meretricis: avari munus, sacrificium immundum, et sanguis suillus. Sed enim interrogabit quispiam fortassis, quid igitur isti faciant? Quisque eorum, quod illum decet. Qui indignitatem suam perspexerit, cum sacer-

²² Matth. iii, 2. ²³ Joan. viii, 44. ²⁴ II Petr. ii, 19. ²⁵ Prov. xv, 8.

dote congressus, rationem veritatis edocebitur, quatenus ei Evangelium iustitiæ revelatum fuerit et tunc aptum et conveniens Christiano homini vitæ institutum capesset.

Discendum est ergo prius, quid sit : *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* ⁸⁷. Quæ sit bona voluntas. Quid illud : *Deus Dominus, et illuxit nobis* ⁸⁸. Quid illud : *illucere*. Christianus enim quilibet, qui Deum ejus jussis facitandis, mandatisque custodiendis non glorificat, nihil ab iis distat, qui in Deum non credunt, nisi etiam iisdem deterior est : *Si ego Pater sum, inquit, ubi est honor meus? et si Dominus sum, ubi est timor meus* ⁸⁹? Placuit autem Deo et Patri humanam naturam, quæ a vita divina per peccatum desciverat, secumque inimicitias suscepserat, per incarnationem Filii sibi reconciliare, eamque cum divina vita denuo copulare, ut item Apostolus scribit : *Iustificati per filium Domini nostri Jesu Christi, pacem habemus ad Deum; per conversationem in Christo* ⁹⁰. *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceræ solvit, inimicitias in carne sua* ⁹¹, *et pacificavit per sanguinem crucis suæ per semetipsum, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt. Et nos cum essemus aliquo modo alienati, et inimici sensu in operibus malis, nunc reconciliavit in corpore carnis suæ per mortem, et exhibuit nos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso: si tamen permanetis in fide fundati, et stabiles, et immobiles a spe Evangelii quod audistis: quod prædicatum est omni creaturæ quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister* ⁹². Christianus enim, qui per transgressionem mandatorum Evangelii Christo resistit, et cum Deo bellum gerit, sibi met, ac Deo inimicus est et cum eo pacem habere nequitam potest. Eousque quidem inimici atque hostes Dei sumus, etiamsi fidelium nos appellatione velemus, quousque passionibus ignominie servire concupiscimus : *Apparuit, inquit, gratis Dei et Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria pie, sobrie, et juste vivamus in hoc sæculo* ⁹³. Igitur qui non pie vivit, impius est. Et qui non sobrie ac juste vitam traducit, multum abest ut ei gratia Dei salutaris appareat. Et quomodo hic Christianorum ordine et loco censeatur? Ingressus vero templum Domini, quid dicet? gratias ager, an petet? Si illud, semet fallit, utpote non habens, cum non acceperit, et nequidquam gratias agens. Si hoc, qua petitione? quam non novit, et quam ignorat? Talis nullius pretii, et inutilis est, tanquam incredulus, et mortuus, et atheus : incredulus, quoniam Christi resurrectionem non suscepit, summopere mentiens, cum in cantico dicit : *Christi resurrectionem speculati, etc.*

A Ipse enim adhuc inter mortuos versatur, nec hausit a Deo rorem, qui intelligentia perspicitur, et mortuis sanitatem impertit. Christi quippe resurrectio et gloria, nostra, qui sepulti infra jacemus, resurrectio est, quæ per resurrectionem ejus in nobis fit, ostenditur, et apparet, ut est in sanctissimo responsorio, quod ore nostro quotidie depromimus : *Christi resurrectionem speculati, adoremus sanctum Dominum Jesum Christum, qui solus omni peccato vacat*. Ille enim cum nunquam peccatum ullum admiserit, ut scriptum est, nec ullam gloriæ suæ immutationem quoquomodo passus, qui resurget aliquando, et glorificabitur, qui supra modum, et supra omnem principatum, et potestatem glorificatus est, et manet? Sed resurrectio, et gloria Christi, nostra est gloria, ut diximus, quæ per resurrectionem scilicet ejus in nobis fit, et in nobis conspicitur. Quia enim nostra semel assumpsit, quæ in nobis ipse facit, ea sibi ascribit. Et quemadmodum ipse Christus, et Deus noster in cruce suspensus, cum in seipso peccata mundi cruci affixisset, mortemque gustavisset, et in infima inferni descendisset, deinde rursum exstitisset, in immaculatum corpus suum revertit, a quo, cum eo descenderet nequaquam dissociata est ejus divinitas, statimque a mortuis resurrexit; ac deinde cum virtute et gloria multa in cælum ascendit : sic sane et nunc nobis de mundo egredientibus, et imitatione quadam passionis ejus poenitentiae, et humilitatis monumentum quoddam subeuntibus, ipse de cælo descendens, corpus nostrum ceu sepulcrum ingreditur, unitusque animabus nostris, convenienter eas a morte suscitavit.

Resurrectio autem animæ, est illius cum vita conjunctio. Sicut enim corpus mortuum, nisi animam viventem in se recipiat, et cum ea absque mixtione misceatur, non dicitur, nec dici potest vivere : sic nec anima sola per seipsam vivere potest, nisi modo quodam inexplicabili, citraque confusionem cum Deo, qui vere vita æterna est, consocietur, et uniat. Unita autem Deo, mox ei, qui ita cum Christo resurrexit, mysticæ resurrectionis suæ gloriam cernendi facultatem præbet. Hinc dicimus : *Deus Dominus, et illuxit nobis*. Et secundum significantes adventum, subjicimus : *Benedictus qui venit in nomine Domini* ⁹⁴. Hanc resurrectionem qui liquido non vidit (utpote incredulus, impius ac mortuus), nec Christum Jesum ut sanctum, ac Dominum adorare potest : *Nemo enim, inquit, potest dicere : Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto* ⁹⁵. Et alibi : *Spiritus est Deus, et qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare* ⁹⁶; hoc est, in Spiritu sancto, et in unigenito ejus Filio. Hic autem infidelis est, qui fidem per opera non ostendit, quando fides secun-

⁸⁷ Luc. II, 14. ⁸⁸ Psal. CXXVII, 27. ⁸⁹ Malac. I, 6. ⁹⁰ Rom. V, 1. ⁹¹ Eph. s. II, 11. ⁹² Coloss. I, 20-23. ⁹³ Tit. II, 12. ⁹⁴ Matth. XXI, 9. ⁹⁵ I Cor. XII, 3. ⁹⁶ Joan. IV, 24.

dum Jacobum apostolum sine operibus in se ipsa est mortua, sicut et opera sine fide⁸⁷. Mortuus autem idcirco, quia vivificantem Deum in se non habet; quandoquidem eum qui dixit: *Qui diligit me, mandata mea servabit, et ego et Pater per Spiritum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*⁸⁸, in sese non possidet, qui presentia sua ipsum a mortuis excitet, atque vivificet, et tum excitatum in se, tum excitatorem videre largiatur. Cum enim in nobis per Spiritum fuerit, animas nostras a mortuis resuscitat, easque vita munerat, conceditque ut ipsum totum, qui immortalis, et interitus expers est, vivere in nobis videamus. Etenim anima, antequam se Deo unitam cognoscat, videat, ac sentiat, quamquam intelligens, et natura immortalis est, nihilominus mortua, caeca, et sine sensu est. Atheus autem est, quia si iudicium futurum, et supplicia sempiterna credidisset, vitam suam in nugis non exigeret. Nunc tam eos videri in perniciem ruere, quam nec ethnicos, super quos nomen Dei invocatum non est, indignum est. Et ambulant subnixi, nec majores suos miseri intuentur. Non sunt isti Christiani ne semet ludificentur, non sunt: sed impii, et sine Deo, et increduli; praesertim si monachi, aut sacerdotes sint, proh dolor! Sin autem episcopi, o Christe, patientiam, et longanimitatem tuam, quod non terra dehiscit, eosque absorbet.

Si quis hujusmodi peste laborat, quomodo, obsecro, in templum, et maxime in Sancta sanctorum ingrediatur? Scribens enim ad Corinthios Apostolus clamat: *Nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubinatores, neque avari, neque ebriosi, neque malefici, neque raptores, neque injusti, regnum Dei possidebunt. Et haec fuisitis, inquit, sed abluti, sed sanctificati, sed justificati estis in nomine Domini Jesu, et in spiritu Dei nostri*⁸⁹. Qui enim ablutus, et sanctificatus, et justificatus est, ad ista aut immobilis est prorsus, aut difficile movetur. Quod si eo levi momento impellitur, eum de integro contaminatum, et ablutione gratiae non latum, justitiamque spoliatum, atque ideo ab Ecclesia Christi semotum, et ejus solo, ingressuque in templum Domini indignum esse constat. Quisquis ergo talem in se characterem animadvertit, salutis suae prospiciat, certo sciens se extra christianismum esse Christianique sibi nihil profuturum: sed cum diabolo in ignem illi preparatum abiturum. Nisi

A enim sigillatim Christianorum mysteria cognoverit, scilicet per virtutem Christi intelligibilem iterum conflare, ac refingi debere, et in divinum hominem transmutari, fierique novam creaturam, et hominem novum, quo fides et baptismus referuntur, frustra Christiani nomen usurpat. Nam quicumque servatur, aut redimitur, aut liberatur, aut honore angetur, aut beneficio afficitur, aut opibus cumulatur, ab alio, non a seipso unumquodque horum assequitur. Quin etiam omnis qui lapsus, et attritus est, ab alio erigitur, et portatur, cum semet erigere non queat. Verumtamen, si solo lapsum sentit, a quo erigatur, querit, et inventum rogat, hortaturque. In sanitatem autem restitutus gratias agit, eumque collaudat, a quo erectus, sublatus, et sanatus est. Sic Christianus quilibet, ante sanitatem exorans illum, cujus opera sanandus est, potius sanitate gratias agit medico. Quod nisi fiat, omnia inania, et cum iis quoque psalmodiae, seu paucae, seu multae, inanes ac vanae sunt.

ORATIO V.

ARGUMENTUM.

Qui mysteriorum divinatorum participes fieri debeant, et quis indigne manducet, et bibat corpus, ac sanguinem Christi, ut Apostolus loquitur (1 Cor. xi, 27-29).

Doctrina Patrum est, quemadmodum vir nobilis, et copiosus, si tritum, et directum relinquens iter, perque avia, et solitudinem ambulans in latrones inciderit, veste elegantia dispoliatur, vilique ac detrita, et carnes eruoemque redolente tunica coopertus, cum ipsis ebrietas, et ebrietati, rebus turpibus, et latrocinio vacat, expertusque, et delectatus edacitate illa, potatione, libidinum sordebibus (5), tandem tam foete, et latronum more vivendi consuetudine obfirmatus, et totius cognationis suae, et honestae, ac illustris, ordinataeque vitae prioris, amore gravitatis, et honestatis, in eo penitus frigente, velut oblitus manet: pari modo Christianus, si deserta Christianis congruenti semita, diaboli via procedat, hoc est, si molestiam, frugalitatem vitae, morumque gravitatem parvi ducat, et illa inania in amoribus habeat, injustitiam, avaritiam, rapinam, atque ex his ad immunditiam, fornicationem, proterviam delabens, et ita comparatus, gloriam quae datur ab hominibus persequatur, postquam per iter istiusmodi in manus demonum devenerit, aliquando et ipso baptisinate sancto, ejusque indicio et insigni nudatur,

⁸⁷ Jac. ii, 20. ⁸⁸ Joan. xiv, 23. ⁸⁹ 1 Cor. vi, 9-11.

(5) Ἔστιν οὖν καὶ αὐτὸ τὸ ἄγιον ἐκδύσθαι βάρπαιμα, καὶ τοῦτον γνώρισμα, ὅταν λέγη μὴ δύνασθαι ἰλοῦς δοῦνα: διακοπήν τῇ ἀσελγείᾳ εἰ μὴ μόνον ἐν καιρῷ τοῦ κόρου τῶν ἀσελγῶν. Ad verbum. *Est enim et ipsum sanctum exui ut baptisina, et ejus insigne seu nota: cum quis dicit: se non posse turpiter maledicere, nisi ex turpissimis satietatem ceperit.* Locus durior, nisi molliatur benigna interpretatione: quod fiet, si quis asserat Simeonem

non loqui de quibusvis peccatoribus; sed de illis, qui, ut Salomon ait, in profundum venerunt, lectanturque in rebus pessimis (Prov. ii, 14); et qui cum inferno pactum pepigerunt. Isti enim exui ut baptisimum ejusque notam, non quidem re ipsa, cum baptismi character sic indelebilis; sed vita et moribus, cum actiones suas, totamque vitam rationem non aliter instituunt, quam si diabolo ejusque pompae in baptismo nunquam renuntiasent.

cum affirmet, improbitati ac petulantiae nuntium remittere se plane non posse, ni ante e rebus spurcissimis satietatem cepit: potissimum si immaculatum Christi corpus, ac pretiosum sanguinem sumere non dubitaverit.

Vae tum ei qui porrexerit, tum ei qui sumpserit. Huic, quia quo majore cum improbitate sumit, eo magis propter imprudentiam, et audaciam diabolicæ potestati subiecit, derelictus a Deo, sicut in sacro Evangelio scriptum legimus de Juda, cum Dominus in cœna illa divina buccellam intinctam ei porrexisset, illeque accepisset, statim Satanam in eum intravisse. Illi, quia purissimo corpore, et sanguine Domini dignatus est hominem, qui nec pedem in templo ejus ponere dignus fuit: quicum etiam cibum capere Christiano cuilibet interdictum est: *Si quis enim*, ait Apostolus, *frater nominatur, et est aut fornicator, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere* ⁷⁰. Viden' quomodo nec frater est, nisi solo nomine? et damnatum esse proditorem, siquidem hominem peccando, tanquam a via deflectentem, et aberrantem, perfectum Dei inimicum reddidit. Sed talis placide rogandus, futurarumque et horribilium pœnarum peccatoribus decretarum redintegrandæ illi memoria, et commoventiendus, aut iustar cæci manu ducendus est (nam oculis orbatos non punimus, sed manu ducimus), aut ut demens miserandus, ut qui a diabolo vexetur quo auribus sibi a Domino Deo apertis, impietatem suam aliquando cognoscat, iterumque per pœnitentiam ad fœlicium ordinem aggregetur. Talis enim in impietatem ruit, qui si Christum sancte coluisset, et Deum esse cognovisset, qui non vult iniquitatem, juxta illud: *Non habitabit juxta te malignus, neque permanebunt iniqui ante oculos tuos* ⁷¹. Et: *Odit Dominus omnes qui operantur iniquitatem* ⁷², pavore ac metu se contrahens, corpus ejus contingere noluisse, ne angelicæ rhomphææ percussus interiret.

Verumenimvero quia hujus generis non pauci in mundo, coram hominibus erubescens (nimirum ne indigni videantur) divina participare non reformidant quos si quis ab ea audacia deterreat, molestus videtur, et convicia recipit, non enim intelligunt, se id facere, quod erubescant, sed cum immaculata communionem prohibentur, incitantur amplius ut sese in vecordiam, summum contemptum, desperationem, perditionemque præcipitent, nec a tanto periculo, quanto majus nec est, nec fuit (per indignam quippe communionem, corporis Christi, et sanguinis rei sunt) eos revocanti gratias agent. Quid autem intolerabilius, quam supplicium tale incurrere, quale perpetientur, qui Christum in crucem egerunt? Quia, inquam, multi tales sunt, ita eos tractare oportet. Cogenda fratrum multitudo, et Deus super iis cum lacrymis invo-

candus, ut eos Satanæ tradat in interitum carnis, quo spiritus salvetur in die Domini. Quid porro vult tradi Satanæ in interitum carnis? ut morbis, et incommodis, et doloribus, et plagis, et vulneribus pene immedicabilibus, et variis, atque omnigenis invaletudinibus corpus jactetur ac lancinetur, quemadmodum diabolus Job percussit ulcere pessimo, a pedibus usque ad verticem: ut propter contritionem corporis quanquam inviti sapiant, et quod sani refugerunt, cum genitibus, cruciatuque præsent. Deus enim anima peccante, corpus ad pœnam vocat. Sanctitudo autem divinæ communionis peccata dispellendi, animæque ab affectione, et impulsu ad ea purgandæ vim ac potestatem validam habet. Et sicut in uno vase ignis, et aqua simul esse nequeunt: ita nec mundissimum Christi corpus, et detestabile peccatum in uno eodemque christiano. Quod si amore peccandi irretitus, dum sanctam Christi carnem, impollutumque sanguinem participat, illico non interit, illi tamen reconditur, *ubi vermis non moritur, et ignis non exstinguitur* ⁷³. Quamobrem si talis in omnem æternitatem cum diabolo ignem perferre potest, intrepide participet. Sin autem, expedit ei ad tempus a sacra communionem arceat, et pœnitere, item aliquandiu indulgere lacrymis, quodque ad se attinet, sudare paululum, frenare aliquantum, ac domitas habere libidines, ac tum demum nullo periculi metu communicare, ad expellendum introgressum, tyranniceque ad lasciviam, aliasque impuritatem sollicitantem Satanam. Etenim qui turpibus rebus impense delectatur, haud per se id facit, sed ab ipso diabolo impulsus, cui ab ipso inescatus, ostium appetitus sui voluptarij reseravit, ut inde caput suum proferret. Et nunc sensim ingressus, plane ut super lectulum cordis recubat: perinde ut qui a dæmonibus agitantur, sæpe cum voluptate sterminus devorant. Quod cogitare secum debet, quem propter multam Dei misericordiam, visitationemque serpens antiquus vel paulum sapere patitur, et ad Christum confugere, qui solus et dæmonibus abigere, et tam animi quam corporis morbos depellere potis est.

Porro scire licet, quinque hominum genera sacra communionem a sanctis Patribus excludi. Primi sunt catechumeni, utpote baptismo nondum expiati. Secundi, baptizati quidem, sed qui sordez et peccata diligere cœperunt: nam hi vitæ sanctæ desertores, et apostatæ nominantur. Tertii, qui a malis spiritibus humano generi infestis, et adversariis insidentur, et occupantur. Quarti, qui a vita facinorosa recesserunt illi quidem, verum adhuc pœnitentiam agunt. Quinti, qui non totam vitam suam Deo consecrarunt, nec in Christo omnimodis sine crimine vivunt. Quatuor quippe sunt, dignus indignus, digne indigne. Indignus omnino, a cili-

⁷⁰ I. Cor. v, 11. ⁷¹ Psal. v, 6. ⁷² Ibid. 7. ⁷³ Isa. LXVI, 24.

et potu isto rejicitur. Dignus autem, siquidem di-
 gne accesserit, dignus est: si indigne, *judicium*
sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Do-
mini ⁷⁴. Quinque enim ponuntur ordines ejectionum
 ab Ecclesia: catechumeni, ut nondum
 baptizati: fornicarii et adulteri, in masculos insa-
 nientes, corrupti, homicidæ, avari, raptores, in-
 justi, superbi, iniqui, impœnitentes in his sceleri-
 bus; a dæmonibus, possessi; qui ad pœnitentiam
 et confessionem accesserunt, et ut ad tempus de-
 finitum extra manerent, puniti sunt; postremi, qui
 perscriptum pœnitentiæ spatium nondum comple-
 verunt. Illi igitur, id est, quinque ordines isti,
 manifeste indigni sunt (4). Dignus autem corpore,
 et sanguine Christi purus et inculpatus. Cum vero
 quispiam dignus, alicujus errati, ut homo repre-
 hensus fuerit, talis dignus indigne suscepit, si
 non, quod in ipso reprehenditur, excusserit et al-
 jecerit. Itaque et ille edit ac bibit indigne, qui cum
 dignus sit, digne tamen non accessit.

ORATIO VI.

ARGUMENTUM.

Homines pecunia, vana gloria, et voluptatum ille-
cebris capi, atque irretiri solere.

Tria sunt, quibus anima omnis in hanc vitam

⁷⁴ I Cor. II, 29.

(4) Cur non baptizati a sacra communione
 repellantur, ratio in promptu est; quia baptismus
 ad omnia sacramenta fores pœnitentis: Secundo rejicit
 Simeon ab hac cœlesti mensa peccatores, mani-
 festos nimirum et publice notos; scortatores,
 adulteros, raptores, et hujus generis alios; ut in-
 semel Simeon explicat. Vide S. Th. III p. q. 67.
 art. 6, et ibid. Franc. Suar. sect. 2 et 5.

Tertio, excludit energumenos, seu a dæmone
 obsessos. Eosdem excludit S. Dionys. Areopag.
 cap. 5. *De cœlesti hierarchia*, part. II; collocat
 enim illos extra templum eo tempore, quo res
 divina peragitur, inter catechumenos et publice
 pœnitentes: quem S. Thomas III p. q. 69, art. 9,
 interpretatur de energumenis nondum baptizatis,
in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta,
quæ riget in eis per originale peccatum. Cum ener-
 gumenis baptismatis unda ablatis dicit S. Thom.
 idem servandum esse, quod cum cæteris amentibus,
 nimirum si absque periculo irreverentiæ
 communicare possint, et intervalla habeant, non
 esse illis negandam Eucharistiam; nam ejus vir-
 tute et auxilio aut dæmon expelletur, si id ad
 salutem hominis conducatur; aut certe corroborabitur,
 ut ærumnam illam generoso animo pesserat.
 Hanc doctrinam confirmat sanctus Thomas testi-
 monio Cassiani, cujus hæc sunt verba collat. 7,
 c. 30: *Communione vero eis (obsessis) sacrosanctam*
a senioribus nostris nunquam meminimus in-
terdictam: quinimo, si possibile esset, etiam quoti-
die eis impartiri eam debere censebant. Paulo post
 subdit: *Hoc namque modo curatum et abbatem An-*
dronicum nuper aspeximus, aliosque complures. Ma-
gis namque ac magis inimicus insultabit obsesso,
sem eum a cœlesti medicina viderit segregatum, tan-
toque diutius et frequentius attentabit, quanto eum a
spirituali remedio longius seherit abdicatum. Hæc
 etiam Serenus apud Cassianum: Sic etiam Ti-
 motheus Alexandrinus episcopus in suis Respon-
 sionibus vult, ut energumeni statis temporibus
 Eucharistiæ sacramentum percipiant, etsi non

ingressa capitur et subjugatur, pecunia sive opes,
 gloria, voluptas. Oninis namque homo, mundum
 hunc propter primam primi hominis prævarica-
 tionem locum afflictionis et supplicii, ac sola in
 morte miseriarum, et ærumnarum esse requiem
 ignorans, cum traducere vitam incipit, ad eam
 citra molestiam, citraque indigentiam traducendam
 opea expetit: et procedens in honore et gloria
 esse desiderat. Ubi ver ætatis contigerit, jucundis
 rebus frui; ut sensus compos, iis qui sensibus per-
 ciuntur: ut spectabilis, spectabilibus: ut tem-
 poraneus, temporaneis. Nam qui videt ea quæ sub
 oculos cadunt, etiam ea quæ non cadunt videre
 nequit: sicut qui illa inaspectabilia contemplantur,
 similiter quæ aspectu sentiuntur, intueri non pos-
 test. Quisquis enim in vitam hanc quæ videtur,
 nuper introivit, nisi doceatur, nescit enim quædam
 exstant, oculorum sensum fugientia: atque etiam
 hoc ipsum ignorat se eaducum, et mortalem esse,
 nec se propter præsentem hunc, sed alium quem-
 dam perpetuumque mundum procreatum: quem
 ut mereatur, hic erudiri præparari, ac perfici de-
 beat. Tenendum itaque, si hæc tria ei dominabun-
 tur, fore ut ab iis etiam cum volet, se extricare
 non valeat: uti nec passer tendiculis implicitus

quotidie. Item docet Balsamon scholii ad Timo-
 thei Responsiones: Vide Francisc. Suarez tom. III,
 d. 69, sect. 2, in fin. Exstant quæstiones mona-
 chorum quorundam, et ad easdem responsa, ubi
 queritur an oporteat dæmoniacum communicare
 sacramentis, sanctum enim Timotheum aliter di-
 xisse; et aliter sanctos apostolos: Responsio est:
Eum qui vere sit dæmoniacus sacramentis minime
dignandum esse. Quod tamen Balsamoni in scholiis
 ad ejus Responsum non probatur, si loquamur de
 illo dæmoniaco, qui mentis interdum est compos;
 et a dæmonis agitatione nonnullam quietem in-
 terdum habet.

Quarto excludit Simeon ab Eucharistia publice
 et solemniter pœnitentes. Nam istis non dabatur
 Eucharistia durante pœnitentiæ tempore, nisi per-
 iculum vitæ impenderet; quod cum aliunde, tum
 ex canonibus apud Gratianum 25, quæst. 6, et ex
 cod. de pœnitentibus de consecrat. d. 3, liquet.
 Legantur epistolæ, ut sic vocem, *Pœnitentiales*,
 Dionysii Alexandrini, S. Athanasii, S. Gregor. Thau-
 maturgi, S. Gregor. Nyseni, S. Basilii, et alio-
 rum cum Balsamoni commentariis.

Quinto rejicit illos a sacra Synaxi, *οὐ μὴ ὀληγ*
τῆν ἐαυτῶν ζωὴν τῷ θεῷ ἀναθέμενοι, καὶ ἢ Χριστῷ
ζῶντες ἀνωμοτοὶ παντελῶς, qui totam vitam suam
Deo non consecrarunt, neque prorsus in Christo, sine
crimine vivunt. Ubi Simeon non videtur loqui de
 illis, qui vel post baptismum, vel post confessionem
 peractam denuo peccant; sed de illis, qui in idem
 lethale peccatum sæpius recidunt, quos vulgo No-
 nocanone: *Sunt enim multi, inquit, qui consuetu-*
dine rursus labuntur, et in peccata incidunt. Hi
ergo debent semper confiteri, quoties ceciderint,
etiamsi injunctas pœnas compleverint, quas ab eo,
qui ipsos ligavit, acceperunt, nunquam autem com-
municare. Sin autem eorum omnino misereris, com-
municabant: cavendum est tamen ne communicent,
donec peccatum absciderint. Misericordiæ enim gra-
tia sic quoque digni habentur.

fugere, quamvis alas multum concusserit : auxilio enim virtuteque sublimiore indiget. Sunt hæc nempe firma diaboli retia, per quæ homo in potestatem ejus redigitur, et aliquando post mortem quoque ab eo retinetur. *A quo enim qui virtus est, ejus et servus est* ⁷⁸. Validam nimirum vim hæc tria habent, ut aspectabilia, et fructuosa, et appetitui dulcedine sua ante blandientia, enimque præoccupantia : deinde præoccupato jam homini persuadentia, propterea solum hanc lucem ipsum aspexisse. Et quanquam ab his tribus obsessus devictusque non fuerit, invictum se tamen servare nequit : sed paulo post vivus ab iisdem capitur. A nobis enim arma sumit diabolus, quibus nos latenter subigit. Quocirca cavendum ut præveniamus, et armaturam Dei induamus ⁷⁹, quæ multa, varia ac diversa, et tota Christus solus est. Hoc est, conjunctionem ejus, quam animo cernimus, et virtutem de plenitudine ejus ⁸⁰ : virtutem dico omnis animæ vivificantem ; sine qua eam vivere, et videre perquam difficile, atque adeo impossibile est. Nam et quotquot baptizati sunt, Christum induerunt ⁸¹, ut in eo vivant, et viventes videant, et ab his tribus minime capi possint. Revelantur enim eis quæ germana bona sunt, quorum gratia in hujus oras luminis prodierunt. Qui autem superatus fuerit Christum vehementer oret, ac exoret etiam per deprecationes necesse est, non ut sibi peccata sua dimittantur, sed ut eum Christus a servitute ac dominatu ipsorum liberet ac dimittat, quem semet, quantumvis cupiens, liberare non queat : quo liberatus tum remissionem peccatorum flagitet, et obtineat, tum divinæ virtutis commercio de reliquo ea non committat. Fertur enim canon in hæc verba : *Quicumque dixerit gratiam Dei, qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum, jam penetratorum valere, et non insuper auxilium præbere, ne alia perpetrentur, anathema esto.*

In quo porro horum trium ad nos occupandos ac possidendos vis consistit ? In occulta et clandestina quadam vi Satanae, qua nos ad ea, ut bona desideranda afficit, quasi requiem et lætitiæ animæ patientia, et in doloris afflictionisque cacuitate ipsam conservantia. Quod nisi anima prius a Deo illuminetur, oppugnationis incursum, insultumque hanc facile potest intelligere ; quemadmodum videmus mulierem uterum ferentem sordida quædam appetere, et ipsam solam ea ut jucunda aspiciere, atque comedere. Nam quod semper machinatur diabolus, hoc est, ne cognoscamus ipsum esse, qui talia molitur, per ea patientem, et mysterium christianismi ignorantem occulte inescans, et avertens. Est enim hoc mysterium, quod per fidem, et non ex operibus in animas baptizatorum, virtus divinitatis Jesu, quam intelligentia perspicit, illa-

bitur, eisque ostendit, quo pacto non per se ipsam pecuniarum, gloriæ, voluptatumque cupidine, et amore ducantur. In animas porro post sanctum baptisma his tribus edomitas, alia ratione talis gratia influere non potest, quam per instaurantia bona, per quæ solum confertur salus : ut per haustum sanctificatorum, per unctionem benedictarum olivarum, et unguenta sanctorum, eorumque suaveolentiæ perceptionem : quoniam his Christus sanctificandi vim largitur, et his anima purgatur : et spiritus nequam, qui hæc contra naturam animi necessitudinem, et amicitiam in homine conciliant, per hæc, quæ sensus tangunt, et oculis usurpantur, Spiritus Sancti adventum, quem mens percipit, non ferentes auferunt. Ac tum demum christianus libertatem intelligit, quam ad se confugientibus Christus largiri consuevit, et gratias agere non desinit dicenti : *Omnis qui facit peccatum servus est peccati : servus autem non manet in domo in æternum, filius manet. Si igitur, Filius vos liberavit, vere liberi eritis* ⁸².

Quid amplius ? qui in hac cognitione divinum Christi corpus, sanguinemque participat, unum fit cum eo, *os ex ossibus ejus et caro de carne ejus* ⁸³ : et ex quo sanctificatus fuerit, pecuniam si haluerit sic habet, quasi non haberet : qualis et in natura sua est, talem astinat. Si gloria circumfluxerit, ea non secus afficitur, quam si careret. Et : *Qui uxores habent, inquit Apostolus, tanquam non habentes sint : et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur* ⁸⁴. Ejusdem et hoc est : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini mei, per quem mihi mundus crucifixus est et eo mundo* ⁸⁵ ! Illud per quem, hoc significat, nisi venisset Christus, et semetipsum pro me hostiam obtulisset, et sanctificatione ejus repletus fuisset, me periturum fuisse, quando aliunde salus speranda non est. Hæc qui non didicit, ignorans est : et qui ea discrete detrectat, frustra in Christum credidit, frustra Christiani vocabulum gerit, et Christus nihil ei proderit : peccatorque deterior factus, plus virium adversus se diabolo concedit. Jejunium hujus pro nihilo est : affectiones enim peccati magis in eum insurgunt. Si psallat, aut preces faciat, diabolus eum a Deo, velut eum contemptu illi astantem, majorem cum potestate abstrahit (nec enim eum pio, intelligentique timore stare potest), et efficit ut mens nefanda quædam, et impurissima imaginatur, et ad ea potius coram Deo, quam quæ dicuntur, attendat. Si eleemosynas dei, eas amittit. Qui enim in egenes munificus est, nisi animam suam hisce vinculis avaritiæ, vanæ gloriæ, et voluptatis solutam, et expeditam sciatur, quæcumque dedit, perdidit. Qui eleemosynas impertit, Deus vicissim magna illum misericordia dignatur, sanitatem scilicet mentis, quæ sanitas est ipsa a tribus hisce

⁷⁸ II Petr. ii, 19. ⁷⁹ Ephes. vi, 11. ⁸⁰ Joan. i, 16.

ii, 25.

⁸¹ I Cor. vii, 31.

⁸² Galat. vi, 14.

⁸³ Galat. iii, 27.

⁸⁴ Joan. viii, 34, 35.

⁸⁵ Gen.

malis remissio, ac liberatio. Et quoniam hinc A emigrantes animas regnum cœlorum sanas duntaxat admittit, oportet enim corruptibile hoc induere incorruptiorem, et mortale hoc induere immortalitatem²², officina medica morbosæ, et necessitati perturbatorum expositæ naturæ hic est, et radices regni cœlestis hic infra propagantur. Nisi enim Christus hic in anima regnet, salute nusquam possitur. Hic prius denuo generatur homo, ac tum demum regnum Dei videre potest. Qui autem regnum Christi necdum in se experitur, nondum natus est denuo. Atqui omnino nasci oportet, ut hic regnum Dei videre liceat.

Jam mihi discrimen quoque istarum trium tyrannicarum affectionum considera, quarum una in pecuniæ et divitiarum, altera in honoris et gloriæ, tertia in voluptatum consecratione versatur. Est enim invenire inter homines hunc quidem nummi, istum nominis, alium suavius corporis motionum amantem, et cupidum : sed unum eundemque et pœnitiæ valde sitientem, et gloriæ multam, et voluptatis prorsus appetentem invenire non poteris, nam uni potissimum deditus est, in ceterorum mediocritate acquiescit. Cui autem horum aliquid plane imperat, ac dominatur, is alia duo contemnit. Pecuniæ avidus ejus causa et gloriam, et voluptatem aspernatur. Illam, quia, ut obolum lucretur, pudorem et dedecus non veretur : quin etiam e rebus injustis, abjectis, inhonestis, absurdum quæstum colligere gaudet, cum ejus C animus in lucro sit totus, hanc ne impendat, et exhauriat, quam diligit pecuniam. Ambitiosus gloriæ desiderio, et nummos, et voluptatum blandimenta despicit : illos temere profundens, ut laudem et honorem adipiscatur : has repellens, ne in ignominiam, et reprehensionem incurrat. Voluptuarius et pecuniam, et gloriam in minimis ponit, dum opes suas per luxuriam dilapidat, et honorem quemcumque posthabens, propter gaudia, obscenæque voluptates perfrundens, in omne genus dedecoris præceps abit. Et ab his unusquisque nec suppliciorum terrore, nec regni cœlestis amore pedem referre vult ; sed illa irridet, hoc vilipendit. Quid præterea ? Avarus voluptuarius, et ambitiosus ludos facit : hunc, quoniam non etiam, ut ipse, et vilibus et despicabilibus rebus lucella captare dignum putat : illum, quia propter quæsitam e turpitudine jucunditatem rem familiarem, divitiasque suas absorbit. Ambitiosus similiter avarum, et voluptuarium deridet : illum, quia e sordidis contemptisque rebus compendia quærit : hunc, quia dedecore et infamia laborat. Voluptuarius utrumque naso suspendit : alterum, quod propter existimationem, ne a quoquam vituperetur, seipsum ad castitatem tanquam freno cogit : alterum, quod ne sumptum toleret, continens, et paucis contentus est. Atque horum quisque a suo dæmone exstimu-

latus, alium, mali quod sibi adest cæcus, insipienter condemnat : ut utrinque tum ob morbum, tum ob condemnationem æternæ damnationis rei sint. Quocirca solam spem nostram Christum cogitemus, ut nos ab hisce tribus vinculis solvat, sensusque nostros sanctificet ; ut divina audire oracula ; ut animo tranquillo uti aspectu possimus : ut pro maledictis, et condemnatione, pœnitentiæ et benedictionis verba loquamur : ut salubriter tangamus, contrectemusque. Nam nisi animos nostros ab hisce ægritudinibus curaverimus, inanis est fides, inanis pietas, inanis Dei cultus, inane jejunium, inanis precatio, inanis elemosyna : hæc enim omnia ad nos a vitii revocandos, sanantosque conferuntur. Quod si sani et integri non sumus, sine fructu in Christum credimus. Nam qui in Christum credit, habet vitam æternam, quæ est gratia Domini nostri Jesu Christi. Qui porro in Christum credit, nec vitam æternam habet, frustra in eum credit. Petat igitur, et accipiat vitam æternam, quæ, ut in Christum credere cognoscatur. Quoniam qui Christi spiritu caret, illum utique diabolus ut infidelem sibi vindicat ; nihil quippe est medium. Et ut vita æterna ex fide est, sic fides a vita æterna cognoscitur, quam utinam per miserisordiam Christi, in quem credimus, jam hinc usque in sempiterna sæcula consequamur!

ORATIO VII.

ARGUMENTUM.

De labore spirituali, et in quibus sancti veteres elaborarint. Quomodo nos iisdem recte fungi, et instar illorum sanctissimi Spiritus participes eradere possimus. De perfecta commotionum a ratione aversorum vacatione, et sanctitudine. Quis sit absolutus e mundo recessus Gloriam hominum diligentes, quanquam in ceteris virtutibus universis rite processerint, fructum nullum percipere.

Quandoquidem nonnulli, contra quam deberent, de se magnifice sentientes, actione, contemplatione et perfectione antiquorum sanctorum, atque a Deo amatorum Patrum nostrorum similes sese arbitrantur, et eodem spiritu præditos, quo illi vivebant, ac movebantur, ex verbis tantum sine operibus commendationem aucupantes, cum arrogantis spiritu ab eorum semita aberraverint, ago de hujusmodi hominibus sanctis disserere aggrediamur, et a rebus testatis plena fide accepta, per eorum vestigia incedere studeamus, si eos interim antevertere non possimus. Altius autem ducto principio, ad nos usque sensim delabamur.

Ergo magnus Antonius in monumento sedens, quid agebat, tametsi spirituales actiones nondum plane noverat? Annon velut mortuum se in eo inclusit, nihil mundanum inferens, nec ulla de re sollicitus? Annon totus mundo mortuus, et in monumento delitescens, Deum qui reviviscere, et exurgere facit exquirebat? Annon pane solo, et aqua contentus erat? Annon multa a dæmonibus

²² II Cor. xv, 53.

gravia sustinuit, jacuitque ex intolerandis verberibus semimortuus? Annon cum in ecclesiam pro exanimi esset illatus, ubi sensus convalere, suopte impulsu ad pugnas edendas rediit? Nisi enim ad adversarios redisset, sed in mundo mansisset, ac nisi ad finem usque fortiter dimicasset, seseque alaeri voluntate morti obtulisset, exoptatissimo Domini sui aspectu dignatus non fuisset; nec suavem illam vocem audivisset. Sed toto pectore quæsiit, impigre pulsavit, usque ad finem toleravit, et mercedem condignam retulit. Mortuus enim voluntate pro Christo, jacebat instar mortui; donec accessit, qui mortuos in vitam restituit, eumque ab inferis excitavit: a tenebris, inquam, animæ, et eduxit illum in admirabile lumen vultus sui quod intuitus, molestiisque liberatus, et mirifice recreatus aiebat: *Domine, ubi eras hactenus?* Hæc igitur verbum: *Ubi eras*, omnino ignorantis est, ubi erat. Illud autem *hactenus*, aspectum, et sensum, et notitiam præsentis Domini declarat. Si ergo nos ita rebus nuntium remittere volumus, et ut ille perseverare, ac perpetui nos statuimus, num digni simus, qui Deum in Spiritu sancto, ut idem, videamus, et exultatione repleamur? Ah nequam.

Verum ad alium quoque, si placet, nos convertamus. Magnus Arsenius ab initio renuntiationis suæ quid ferit? Nonne relictis imperatoribus cum palatio ipsorum, et sericatis aulicis, relictis item famulis, et omnibus divitiis suis, incomitatus ad monasterium ut pauper et mendicus venit, gloriamque et laudem hominum, ut a Deo glorificaretur, fugiens, quis fuisset ignorari studuit? Quid ergo? num hoc fecisse satis habuit? nullo modo. Sed qui etiam ut vilis hominibus sese vilibus æquare noluit, verum pro cane se reputavit. Etenim cum illi a præposito frustum panis projeceretur, idque homi cecidisset, ille quadrupedem incedendo imitatus, non manu, sed dentibus more canis panem sublatum comedit. In cella autem residens non solum laborabat, sed multo etiam minus, quam ex opere manuum redigebatur, ad usum suum consumebat, aquam turbidam et putidam bibens. Quin et laborans, et orans, continenter vultum lacrymis irrigabat: et cum vesperi cœpisset, usque in tempus matutinum stando preces continuabat: atque in extrema egestate, vilitateque usque ad obitum perseveravit. Cur istud? Ut pateretur prorsus, videretque etiam ipse quæ magnus Antonius pati, et videre dignus est habitus. Quomodo igitur de hoc similiter litteris traditum non est, vidisse Dominum? Num labores suscepit, et quasi præstruxit, illum tamen videre non meruit? nihil minus: sed ipse quoque, etiamsi ejus historia scriptor ita aperte hoc non prodidit, sic Dominum videre promeruit. Quod si accurate vis discere, vitam Arsenii descriptam evolve, unde et hunc vidisse Deum cognosces. Quamobrem qui ipsos opere ac labore

A imitando expresserit, revera eandem gratiam non immerito consequetur. Jam si quis horum humilitatem, patientiam imitari non vult, cur insuper id fieri posse negat?

Porro Euthymii, et Sabæ, reliquorumque deinceps sanctorum actiones majores quam pro nomine quis enarraverit? Sive enim ante acceptam Spiritus gratiam, sive post acceptam, sine molestiis, laboribus, multisque sudoribus, sine violentia, angustia, et tribulatione, nemo animæ caliginem pervasit, neque sanctissimi Spiritus lucem est contempatus. *Regnum enim cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud*⁶⁶, quia scilicet *per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei*⁶⁷. At enim regnum cælorum Spiritus sancti participatio est. Hoc siquidem est, quod dicitur: *Regnum cælorum intra vos est*⁶⁸, ut Spiritum sanctum intra nos recipere et habere studeamus. Parcant igitur dicere, qui assiduo sibi vim non faciunt, qui quotidie in angustiis, in rerum tenuitate, et afflictionibus non sunt, intra nos Spiritum sanctum habemus. Citra virtutis quippe exercitationem, citra sudores ac labores ista merces contingit nemini. Quare mihi illud in vulgi ore proverbium bene placet: *Ostende opera, et postula mercedem*. Novi ego hominem, qui antequam labori se dederet, ut semet acrius urgeret, cum Scripturis mente recta et simplici operam dedisset, paucosque dies, et noctes sine lassitudine, ut ita dicam, vigiasset, precesque frequentasset, a superna grætia tantopere illustratum, ut extra corpus, extra domicilium, extra totum denique mundum esse videretur. Nox erat, et divina claritate refulsit. Cæterum quia otiosus divitiis acceperat, actutum eas parvipendit, atque neglexit; unde simul omnes perdidit, usque adeo ut se unquam talem gloriam spectavisse non meminerit quidem. Quare quo pacto quibus neque ex parte aliqua accipere, aut conspiciere aliquando hanc gloriam suo ipsorum merito contigit, se eam universam in semet habere autment, dubitare me consistit. Sed, o cæcitate! o caliginem! o stultitiam et opinionem de se arrogante! ubi tandem istud, aut quibus e Scripturis didicerunt? Vere *evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipientis cor eorum*, et in Ægypto, hoc est, in tenebris perturbationum ac voluptatum suarum manserunt. Nam qui terram promissionis videre concupiverunt, quam mansuetorum, humilium et pauperum oculi videre digni sunt, quamvis angustiam, tribulationem, abjectionem subeunt, atque ab omni, et omnigena corporis voluptate, honore, remissione, et quiete vehementer abstinent: neque hoc tantum, sed etiam cujusvis hominis seu plebei, seu primarii congressum ac familiaritatem vitant; eos citra odium fugientes, quo digni habeantur, qui ad hanc perveniant, priusquam via hujus vitæ brevitas eorum cursum interrumpat. Humiliantes enim

⁶⁶ Matth. xi, 12. ⁶⁷ Act. xiv, 21. ⁶⁸ Luc. xvii, 21.

et, et pro improbis, quique multa offenderint, habentes, idque ex animo, imo inimicos, et transgressores divinarum legum se reputantes, sibi met exosi ac mœsti vitam ducunt, aventes nosse quid eos ad recuperandam Christi Domini gratiam præstare opus sit. Ideo Dominus iis donat, non solum ut quid agere debeant intelligant, verum etiam vires, et patientiam; ut cum universa, quæ scire illorum interest, impleverint, et qui est super omnia, et in omnibus Deum possederint, tunc quoque velut in cælo vivant, ibique convergentur: ac sive in speluncis, sive in montibus, sive in cellis ævum degant, sive in mediis urbibus commorentur, etiam sic semper in gaudio, et hilaritate, et exultatione, quanta dici non potest, ipsi serviant.

Hic igitur nunc sanctorum labor, hæc actio est eorum, qui spiritu Dei aguntur: qualis et nostris temporibus exstitit pius, sanctus ac beatissimus Simeon, qui in medio illo fama tam nobilitate monasterio, quod *Stadium* dicitur, instar solis effulsit. Is in medio mundi aliquando cum esset, rebus labentibus, amicis, cognatis, quinimo et curis, sollicitudinibus ac voluptatibus vitæ tam valde renuntiavit, ut earum memoriam ex animo deleret penitus, atque a se procul exterminaret. Qui multos inter monachos acta vita, beatam illam vocem emisit: *Fratres, hanc perfectam a mundo successione putato: e, mortificationem propriæ voluntatis. O sanctam vocem, vel potius, o sanctam animam, quæ talis fieri, et a toto mundo separari meruit!* Et idem rursus: *Debet, inquit, monachus in monasterio versari, ac si sit, et non sit, nec appareat: sen potius, qui non cognoscatur:* quod hinc in modum explicabat: *Ac si sit, corpore: ac si non sit, spiritu. Non apparens autem, nisi iis tantum, qui per Spiritum sanctum mundo sunt corde. Non cognitus, ut illi nihil cum quoquam negotii intercedat. O divisa oratio, per quam vita ejus excellentior, quam pro homine, et angelica prædicatur; per quam comparatæ in cælo conversationis ipse sibi per Spiritum sanctum fert testimonium. Per quam nobis vitam etiam Deo insumat, dum ait: *Nihil cum quoquam habere negotii!* quod quidem nemini recte præstare, aut vere licet dicere, nisi omnimodis ac totus toti Deo unitus fuerit. Aliter si dixerit, semel ludificatur. Qui enim dicit se non peccare, cæcus est, clausos habens oculos. Qui vero Deum habet, peccare nequit, quia semen ejus in eo manet⁷⁷, sicut maxime theologicum illud apostolorum tonitru Joannes affirmat. Et quia Simeon Deum totum in se habebat, hinc et vivens dicebat, et mortuus per litteram manus suæ quasi magna voce clamavit: *Deum tibi amicum acquirere, et hominum auxilio non egere.* Iterum: *Deum posside, et libro tibi opus non erit.* Laboravit hic sanctus Pater noster ita, ut complures SS. Patrum antiquorum superaverit.*

A *Ærumnas autem, tentationesque tot pertulit, ut cum multis martyribus illustrioribus comparari queat. Ob id a Deo gloriam, et tranquillissimum animi statum, accepioque in se Paracleto, sanctitatem consecutus est. Sicut enim cisterna aquam defluentem, ita ipse de plenitudine Christi Domini nostri accepit, et gratia spiritus ejus repletus est, quæ est aqua viva⁷⁸, ut hic idem Joannes evangelista memorat: imo vero ipse Filius et Verbum viventis Dei, a quo et Joannes sermonis sui divitiis adeptus est: *Qui bibit, ex aqua hæc (aspectabili pnta) sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam⁷⁹.* Quod his verbis Evangelista interpretatur: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.**

B Et Apostolus: *Nos non hujus mundi spiritum accepimus: sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, quæ et loquimur⁸⁰.* Per hujuscemodi enim aquam vitiositas ex anima ut sordes eluitur: sine qua qui multa fecerit, nihil efficiet. Quocirca Dominus dicit: *Nolite putare, quia veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere⁸¹.* Plenitudo autem legis hæc est, ne quis se in aliquo defendat, causamque suam tueatur, nec semet ulciscatur. Hæc enim est perfecta mundi relictio, propriæ voluntatis integra mortificatio. Quidquid etiam affectionis ei quidam intulerint, nihil omnino movetur, nec perturbatus contradicit: verum omnibus ad omnia, instar mortui se obijcit, statuens vivere, moveri, et agere in illis tantum, quæ ad Deum spectant mandatis, et servare ejus præcepta; similis leoni, aut gigante alicui Samsoni, aut si quis alius vel fuit, vel est illo fortior: *Qui habet mandata mea, inquit, et servat ea, ille est qui diligit me: et qui diligit me, diligitur a Patre meo⁸².* Et ego, et Pater per Spiritum veniemus, et mansionem apud eos faciemus⁸³. His et similibus aiebat Dominus: *Vos non estis de hoc mundo: sed ego elegi vos de mundo⁸⁴. Venite ad me, et ego reficiam vos⁸⁵.* Qui enim aliter, in suis scilicet voluntatibus quomodocumque, aut in quibusdam opinione duntaxat bonis ambulat, vitam, quam abscissi, ac divisi a sæculo, et suæ voluntati jam mortui vident, nequaquam videbunt.

D Jam si ego humiliari ac subijci, premi, ignominia affici, villipendi, probris conscindi nolo, et tanquam unus de obscuris, insipientibus, et abjectis, et mente emotis non sustineo fieri; sed neque ab obviis contemni, et velut arreptitius, aut mendicus per plateas, et vicos urbis reputari, dic mihi, quam alia ratione propriæ voluntati moriar? Si enim hæc ad probationem, et experimentum supervenientia patienter ferri Deus ab omnibus nobis mandavit: imo enimvero, si non ad probationem, et experimentum, sed ad purgationem animorum nostro-

⁷⁷ I Joan. iii, 9. ⁷⁸ Joan. iv, 10. ⁷⁹ Ibid. 14. ⁸⁰ Cor. ii, 12. ⁸¹ Matth. v, 17. ⁸² Joan. xiv, 21. ⁸³ Ibid. 23. ⁸⁴ Joan. xv, 19. ⁸⁵ Matth. xi, 28.

rum invecata nos ista perpeti nolimus, et voluntas ista minime tolerandi in nobis vivat, quæ est terrena carnis prudentia, qui quæso mortui evademus? nullo modo evademus. Quod si mundo, et his quæ in mundo sunt non moriamur, qui tandem, ut qui Dei causa facti, sunt mortui, vitam in Christo abscondi am vivemus?

Christum Deum imitemur; propter salutem nostram et ipsi patiamur, ut ille propter nos passus est, quem vocabant dæmoniosum, seductorem, vocerem, potatorem vini. Sic enim dicebant: *Dæmonium habes* ⁹⁶. Et rursus, *Ecce homo torax, et putator vini, amicus publicanorum, et peccatorum* ⁹⁷. Audimus item ut homicidam, et maleficum ligatum, tractum, et ut vilem homuncionem Pilato exhibitum, alapa a servo percussum, in carcerem contrusum, e carcere eductum, a lictoribus perductum, populo a Pilato traditum; cum diceret: *Accipite eum vos, et crucifigite* ⁹⁸. Cogitemus igitur, quomodo venditus stabat in medio eorum, qui super omnes cælos est, et manu sua complectitur universa, pulsos, repulsos, pugnis, alapis percussus, irrisus, in prætorium introductus, quem nulla creata natura, nec ipsi Seraphim possunt intueri, vestibus nudatus, columnæ a ligatus, plus quadraginta plagis (quæ eum ad mortem lata sententiâ damnatum indicabant) acceperit. Quid deinde? purpura coccinea per ludibrium coopertum, in caput arundine verberatum, interrogatumque: *Quis est, qui te percussit* ⁹⁹? spinis coronatum, adoratum et illum, consputum, et cum irrisione audientem: *Ecce rex Judæorum*. Denuo sua vestimenta indutum, collum sine vincitum, et ad necem eductum. Postmodum ita cruce sua oneratum, et in locum Calvariæ adductum, et eam depangi videntem, et solum ab amicis ac discipulis relictum. Iterum exutum, in sublime suspensum, manibus et pedibus per milites clavibus affixum, et pendere permissum, felle potatum, lancea vulneratum, a latrone probro lacertatum, subsannatum, et audire coactum: *Vah, qui destruis templum Dei, et in triduo reedificas illud, salva te ipsum, et descende de cruce* ¹. Et rursus: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credemus in eum* ². Et ita, postquam hæc omnia passus est, gratias agentem, pro intersectoribus suis orantem, et animam in manus Patris sui commendantem. Num hæc omnia, fratres mei, ad imitationem nobis non sufficiunt? Sed hæc perpeti erubescimus. Per quæ igitur alia opera, aut quo pacto illi conglorificabimur? *Quicumque enim me, inquit, et sermones meos eruberit, erubescam et ego illum coram Patre meo, qui in cæcis est* ³. Itaque et Pauli vox est: *Si computimur, et conglorificabimur* ⁴. Sin quæ pro nobis passus est imitari et pati, ut ille passus est, præ pudore nolimus, nec gloriæ ejus socius fore nos manifestum est: quoniam sic non

A opere, sed verbo tantum fideles sumus: operibus autem non conjunctis, fides mortua est. Si absque operibus fides mortua est, cum malis operibus ne fides quidem est. Mortuum enim, si recens est, velut modo exanimatum, dicitur mortuum. Quod si multorum jam dierum est, non mortuum, sed putidum, corruptum et foetidum vocatur. Quoniam ergo duo sunt genera operum, Deo placentia, et exosa, si fides sine operibus mortua est, ut scriptum legimus ⁵ (sine operibus videlicet Deo placentibus, fides illa, quæ non solum operibus Deo acceptis caret, sed et opera Deo invisâ habet, quo nomine afficietur? mortua? imo magis putrida et corrupta nominari debet; aut ut verius loquar incredulitas, et impietas. De qua et Isaias propheta locutus videtur: *Impius non videbit gloriam Dei* ⁶.

B Quare affirmo, et repetens iterum iterumque affirmabo, qui Christi passiones per pœnitentiam, et obedientiam non fuerint imitati, et mortis ejus participes effecti, ut supra subtiliter docuimus eos nec spiritualis ejus resurrectionis participes fieri, nec Spiritum sanctum adipisci, per quem omnium resurrectio fieri consuevit. Non illam in consummatione sæculi resurrectionem corporum, *canet enim angelus tuba, et defuncta corpora resurgent* ⁷; sed eam quæ quotidie spirituali modo fit, mortuorum animarum spiritualem regenerationem, resurrectionemque intelligo, quam, qui semel mortuus est, et resurrexit, per omnes, et in omnibus, ut decet, viventibus reurgens, et commortuus sibi voluntate ac fide animas una excitans per sanctissimum Spiritum largitur, ex hoc illis regnum cælorum donans. Quamobrem ne mihi hæc diventi fidem denegatote, fratres. Hoc autem scitote, si in omni genere virtutis nos exercebimus; si miracula patrabimus; si nec modicum, nec magnum mandati prætermittimus, solam vero humanam gloriam appetiverimus, eamque quoquomodo in studiis nostris spectaverimus, et ad eam capiendam festinaverimus, jam omnium aliarum mercedem perdidimus: et hominum gloriam admittentes, nec Dei potiores judicantes, pro infidelibus, et idololâtris condemnatur, creaturæ magis, quam Creatori servientes, sicut et ipse Dominus id talibus objicit: *Quomodo potestis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam quæ a solo Deo est, non queritis* ⁸? Quin etiam, qui obtinentem sibi terrenam gloriam cum gaudio, et voluptate complectitur, eaque se jactat, et in medullis delectatur, ut fornicator damnabitur. Est quippe similis homini, qui virginitatem colere constituit, mulierumque consuetudine et congressu sibi interdixit, et neque ad eas ventitat, neque cum iis vivere cupit. Cum autem femina quæpiam ad eum accesserit, mox latus ac liberis eam recipit, et

⁹⁶ Joan. vii, 20. ⁹⁷ Matth. xi, 19. ⁹⁸ Joan. xix, 6. ⁹⁹ Matth. xxvi, 68. ¹ Matth. xxvii, 43. ² Ibid. 42. ³ Luc. ix, 25. ⁴ Rom. liii, 17. ⁵ Jac. ii, 20. ⁶ Isa. xxvi, 10. ⁷ I Cor. xv, 52. ⁸ Joan. v, 44.

corpus cum illa commiscens, voluptatem suam A explet. Hoc porro æque in omni alia cupiditate, et in quavis motione rationi non obtemperante usuenit. Sive enim invidiæ, sive avaritiæ, sive zelo, sive contentioni, aut alii cuiuspiam pravitati sponte quis se tradiderit, coronam justitiæ non assequetur. Nam Deus cum sit justus, consortes injustos repudiat : et cum sit purus, cum in puro non polluitur : et cum omni motu turbido vacet, cum iis qui affectibus serviunt, non moratur : et cum sanctus sit, in animam inquinatam et improbam non ingreditur. Malus autem atque improbus est, qui semine mali in corde suo suscepto, fructum fert diabolo spinas et tribulos, æterni ignis nutrimenta, puta invidiam, odium, injuriarum altam memoriam, zelum, contentionem, arrogantiam, vanam gloriam, superbiam, dolum, curiositatem, calumniam, et si quis alius aversandus et execrandus affectus per corpus jucunde exercetur, et internum hominem nostrum coinquinat, secundum vocem Domini. Sed Deus meliora, fratres, ne aliquando hujusmodi zizania producamus, ex socordia suscepto in cordibus nostris mali semine. Contingat autem fructum ad tricesimum, et sexagesimum, et centesimum ⁹, spiritu eumdem in nobis progigente Christo fundere; ut sunt charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, et alia pæne cognitionis, et crescere virtutibus, et occurrere in virum perfectum, in mensuram ætatis C plenitudinis Christi.

ORATIO VIII.

ARGUMENTUM.

Duas esse causas, unam perditionis, alteram salutis. Superbiam hominibus simul cum ætate accrescere. Notam, et signum commune Christiani demissionem animi, et humilitatem esse, omninoque requiri, ut unusquisque norit, se nihil esse. Duobus sacræ pietatis Deum placari, circa que salus non constat. Quo indicio quis Deo appropinquare cognoscatur.

Quæcumque in ista mortalium vita sunt, ad duo rediguntur, quorum aliud magnum bonum, aliud magnum est malum. Et illud quidem ut summum ac præstantissimum bonum in cœlum homines pervenit : hoc e diverso, ut extremum malum ad inferiorum inflama eos deprimit, ac demergit. Et illud veritas, hoc mendacium est. Illud extima voluptas, et oblectatio; hoc infinita afflictio. Illud prudentia; hoc fatuitas. Illud omnibus, et omnimodis genuinum; hoc inimicum, et peregrinum. Illud rectitudo; hoc obliquitas. Illud gaudium, et exultatio; hoc tristitia, et tumultus. Illud ordo : hoc confusio. Quænam ergo ista sunt? Quæ? Illud humilitas; hoc arrogantia. Unum enim peccatum, sui admiratio; et una justitia, suprema humiliatio. Considera igitur peccatum, quod Adamus in gloria, et deliciis paradisi sedens commisit, et

nullam necessitatem, aut infirmitatem, aut rationi consentaneam occasionem, sed solum mandati ex superbia contemtionem, contraque ipsum, qui eum e terra slexerat improbatum, ingratitude apostasiam (in quam diabolus ille per se ac sua sponte primus inciit) invenies. Quare unumquemque hominem scire oportet, superbiam cuique cum ætate augeri, conceptam in animo ex amentia, quam amentiam inflata de se opinio generat. Profunde ante omnia quemlibet statim a tenebris unguiculis sui ipsius cognitionem doceri necessarium est: quoniam de corruptione quidem, ut saliva, satus est; augetur autem ut herba; et pluribus ex partibus flaccide compositus, facile dissolvitur, ac dissipatur. Vivitque quotidianæ putrefactioni obnoxius: *Et interiora ejus, juxta prophetam, etiam ante mortem effluerunt* ¹⁰. Etenim qui seipsum nescit, paulatim in fastum, et arrogantiam delapsus, stultus efficitur. Quid enim tam stolidum, quam leprosus, et toto corpore vitiatum, si forte torquem aureum gestet, et splendidis indatur vestibus, ipse deformis, et fœditatis plenus? Cum autem mentem amiserit, organum, et instrumentum dæmonis appellatur in omni vitæ consuetudine, et inimicus Deo evadit. Jam quid eo miserabilius, qui se ut inimicus a Deo separavit? Nam cui male est in corpore, morbum sentiens ad medicos properat. Qui animo ægrotat, agritudinis sensu caret: et quo periculosius ægrotat, hoc minus sensit; atque idcirco etiam ad medicos spirituales non vult accurrere. Cum igitur quempiam superbe se gerentem conspexeris, proportionem superbiæ ac superbiæ, imporem animæ ejus conjicito. Quisquis enim ægrotum se non sensit, a morte laud longe abest. Et hoc peccatum ad mortem, superbus morbi sui sensu destitutus. Nam qui in peccatis vitam agit, aliosque docet et commonet, morti proximus, hic medico non indiget.

Quapropter faciendum penitus, ut homo quisvis seipsum cognoscat, quod de se humiliter sentire possit: nam humilitas occulta quædam prudentia est. Ut enim omnis superbus insipiens ac stultus est, ita omnis humilis prudens et intelligens. Et quoniam fatuitas, ac cæcitas superbiæ multa et magna adjuncta est hominibus; ideo Deus, cum sit bonus, suavis molestus, ac tristitia admiscuit, ne elevemur. Cujus rei Pauli apostoli; qui in excellenti Deitatis gloria fuit, et admirabilia opera patravit, stimulus carnis, et colaphizans eum Satanas fitem faciet ¹¹: ut proinde majores pro omni tribulatione, quam pro remissione ac indulgentia gratias agere debeamus, quo, quemadmodum in jucundis, sic etiam in tristibus gratiam promoveamur. Necesse est itaque, mortalem quemvis nosse, se nihil esse, idque ab eo, qui diademate ornatus incedit, usque ad nudum, et

⁹ Matth. xiii, 8 seqq. ¹⁰ Job xxx, 27. ¹¹ I Cor. xii, 7.

mendicum. Quia Deus omnipotens nescientem se nihil esse, quamvis salvare velit, salvare tamen non potest. Etiam si quis mundum universum Deo donaverit, quod fieri nequit, nec tamen sibi persuaserit, se nihil esse, salvari nunquam poterit. *Quam ergo dabit homo commutationem pro anima sua* ¹²? non sane ipsum scire quod nihil sit: sed in eo quod seipsum nihil esse scit, fortasse agnitionem, et per agnitionem prudentem cor contritum et humiliatum, quod solum proprium est pii viri sacrificium, ab ipso purpura vestito usque ad eum, qui per plateas stipem cogit: quod solum Deus non despiciet. qui novit nihil aliud proprium suppeditare homini, quod ei sacrificet. Testis est David: *Quoniam si voluisses sacrificium, inquit, dedissem utique: holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus* ¹³. Corde contrito et humiliato hoc sacrificium continetur. Reges, dynastæ, nobiles, sapientes, rustici, divites, pauperes, mendici, latrones, avari, injuriosi, legum violatores, impudici, homicidæ, quique per omne genus scelerum iverunt, mensuræ peccatorum remensa hujus præstantia sacrificii salvati sunt, et salvantur. Imo sancti quoque, et justii, et mundo corde per hoc unum sacrificium salutis sunt compotes. Eleemosynæ præterea, fides, fuga sæculi et ipsum illud magnum certamen, martyrium, sub cinere prunarum sacrificii hujus lucem dant. Et hoc est sacrificium absque peccato, quod benignum Deum vincit. Solum istud sacrificium ^C poscunt morbi, tribulationes, angustæ, delicta animæ, affectus corporis, ut quis eo Deum precolat. Quod qui habuerit, etiam si subter omnia fuerit, tamen alicunde cadere non poterit. Nulla quippe alia de causa Deus in terras descendit, et semetipsum humiliavit usque ad mortem, nisi ut in se credentibus cor contritum et humiliatum crearet.

Sunt ergo duo sacrificia, quæ Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi suscipit, et cujuslibet, atque adeo totius mundi miseretur. Unum, ipse Dominus et noster Jesus Christus, idemque Filius Dei, ut Deus incarnatus: alterum, uniuscujusque cor contritum et humiliatum. De cætero, si quis omnes facultates suas distribuerit in pauperes, et si quis jejunaverit, vigilaverit, et si quis Deum noctes atque dies precibus fatigaverit, nec in eo cor contritum, et humiliatum fuerit creatum ^D quoniam omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum ¹⁴, talis inanem operam sumit. Illa idcirco, et sola via querenda est per quam contritum et humiliatum creetur, et nascatur. In quo enim cor istiusmodi creabitur, super terram ut in regno cælorum ambulabit; siquidem et cum ad ultimum spiritum edendum homo venerit, aut gaudens, et exultans invenitur,

quod sanctificatorum commune indicium est: aut contritus et humiliatus, quod misericordiæ adeptæ argumentum habetur. Etenim fidelis omnia, si quid propter Christum fecerit, cor contritum et humiliatum vicissim recipit, divinum, et incomparabile donum, miraculorum, signorum et prodigiorum basim ac fundamentum, animarum resurrectionem in præsentî sæculo, ante generalem resurrectionem, redemptionem, propter quam dedit Deus Filium suum: *Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam* ¹⁵. Et et vivens cognoscat solum verum Deum, et quem misit Jesum Christum ¹⁶. Cognitione enim divinæ pietatis, habitum humilitatis ingenerat, humilitas habitum mansuetudinis; qui duo habitus ad Deum faciunt appropinquare. Semper enim hæc duæ virtutes sibi copulatæ sunt, et religiosum erga Deum ceu insigne quoddam et nota indicant proque magnitudine sua ad Deum accessisse demonstrant: perinde ut quæ humilitati et mansuetudini adversantur vitia, nempe superbia, et iracundia, quantum ab eo quispiam distet ostendunt. Ob id Dominus ac Deus noster Jesus Christus altissimus semetipsum usque ad mortem humiliavit, et mortem crucis ¹⁷, ut credentes in ipsum, et baptismo initiati, edentes ejus corpus, et bibentes ejus sanguinem (in quibus eorum incorruptio et vita) hanc quoque humilitatem habeant. Tria enim hæc immaculata, et potens Jesu Christi communio operatur, vitam, incorruptionem, humilitatem. Vita, et incorruptio propter humilitatem, humilitas ex vita et incorruptione eadem humilitas et prima, et tertia. Prima quidem, ut duarum occasio: tertia, ut quæ has comprehendit. Quare si quis christianus, non velut insitam et inuatum habet, quam a Christo accepit humilitatem, nihil aliud a Christo habet, neque Christus illi proderit: etenim talis homo et Dei et suimet ignorantia laborat. Nam si cognovisset se absque Christo nihil boni unquam, aut salutare efficere posse, et se humiliasset, et Christi humilitatem plane induisset, ut regalem diplomam in qua christiani reges sunt, per ipsam et animi perturbationibus, et demonibus imperantes. Pro modo enim sinceræ humilitatis, in corde, etiam ^D modus salutis, quia mater humilitatis, mens illuminata Christi gratia, propriam infirmitatem in divino lumine clare perspicuus; quemadmodum parens superbiæ, in tenebris stultitiæ mens sese contemplantis.

ORATIO IX.

ARGUMENTUM.

Quis sit ἄνομος ἐξέξ, et quis παρανομος violator legis. Quis peccator, et quis impius. Christum propter impietates, et scelera hominum esse mortuum, ut omnes sanaret. Tantum dici Christianos, venire ab ipso genere.

Exlex, violator legis, peccator, impius, peccat -

¹² Matth. xvi, 26. ¹³ Psal. l, 18. ¹⁴ Jac. i, 17. 7 seqq.

¹⁵ Joan. iii, 16.

¹⁶ Joan. xvii, 5.

¹⁷ Philipp. iii,

res sunt communiter, unusquisque autem horum A quiddam peculiare habet. Exlex, qui est extra leges; violator legis, qui præter leges, quibus subijcitur, facit; peccator, qui frustratione quadam non bene agit; impius, qui in Deum peccat, utpote qui aut nullum Deum, aut multos colit. Vocatur porro nomine impii in sancta Scriptura etiam peccator, et adulter, et avarus, et pecuniæ cupidus, et inanis gloriæ captator, et qui hujusmodi vitiiis se dederunt. Qui cum sciant, Deum, qui finxit oculum, omnia perspicere, vitam instituant, ac si Deus non videat. Nam si Deum, qui ubique præsens est, et intuetur omnia, venerantur, haud eum quasi non intuentem contemnerent. Qui enim magis hominum gloriam diligunt, quam B is, qui non facit justitiam, non est ex Deo, qui facit injustitiam, undenam est? In hoc, manifestatus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli C, quibus non dissolutis, nulla est speranda utilitas. Multi itaque de genere Christianorum, prodesse sibi arbitrantur, Christianos dici; nescientes id paternum ac maternum esse, et cum patria ac regione ipsorum tota commune: qui si vitam ex Christi legibus instituerint, tum simul et Christiani nominabuntur, et in Christum credere dicentur; alioqui præstabat nec credere in Christum, quinimo nec natos fuisse. Non enim poterant in Christum non credere: atrocius autem quam infideles punientur. Ast alienigenæ, qui ut Christiani cognominarentur, a majoribus non acceperunt, si in Christum crediderint, magna inde comoda sibi parabunt: cum ille de genere Christiano, per legis Christi prævaricationem Christum inhonorent, et avitam ac veram pietatem commaculent.

ORATIO X.

ARGUMENTUM.

Non Deum, sed dæmonas potius humanæ servitutis auctores esse. De ira et cupiditate, in quibus non est ratio. Et unde ab his animus afficitur. Sicut aspectus corporeus illeso sentiendi organo, item motu, intervallo pro rata portione, aere puro, scilicet luce indiget: ita etiam aspectum animi his modo quodam, qui intelligentia percipitur, egere.

In præsentī sæculo, id est, in hac vita, pater est, et filius: servus, et mercenarius procreatus non est; neque enim primus parens, neque primus ejus filius servi, aut mercenarii fuerunt. Cui enim pro servis ac mercenariis subdi poterant? Servitus et opera mercenaria posteriora sunt: servitus quidem ex eorum, qui essent genere consortes improbitate mutua: opera vero quæstuaría ex indigentia, propter eos qui cum essent de eodem genere cum aliis, plus habere avidè cupiebant. En, et servus, et mercenarius ex subsecuto hominum vitio exstiterunt; qui ut existerent, sola indigentiae necessitas in causa fuit. Et quemadmodum servus ac mercenarius non agunt quodlibet, sed quæ ip-

Quare cum audis, Deum esse hominem factum, qui fecit cælum et terram et mare, quæque in medio sunt omnia, et quæ oculis subjecta sunt, et quæ non sunt, et ipsum denique hominem, non ob aliam causam factum hominem intellige, nisi ut Deus per humanam naturam mori posset. Plus noli quarere: sed tantummodo causam et necessitatem suscipiendæ hujus demissionis et patientiæ opta

¹⁰ Psal. v, 7. ¹¹ Ibid. 11. ¹² Psal. xxxi, 5. ¹³ I Joan. iii, 8. ¹⁴ Joan. i, 29. ¹⁵ Isa. LIII, 1
¹⁶ 299. ¹⁷ I Joan. iii, 6. ¹⁸ Ibid. 8. ¹⁹ Ibid. 10. ²⁰ Ibid. ²¹ Ibid. 8.

orum dominis et, heris placent : similiter diabolus (intelligens illa, et maligna potestas) qui a Deo descendit, qui nequitiam humanam fabricatus est, et ejus amorem mortalibus persuasit, eos in servitute suam trahit : cui (quod animo et cogitatione videmus) in voluptatibus, rapinis, avaritia et omnibus sceleribus servilem in modum parent. Et tales cum sint, eos, impudentes, et superbiores, et stolidos reddit ; ut neque se ipsi vindicare possint, neque aliunde vindicari in libertatem velint. Omnes igitur hujusmodi, sive ethnici, et Deum ignorantes, sive infideles, sive fideles Christiani et orthodoxi, diabolo servientes, ad ejus partes, qui ipsorum dominatur, pertinent, atque a Deo projecti, in domo ejus in aeternum manere non possunt ¹⁷. Unde magna illis vi opus est, ut e manibus ejus, qui servitute ipsi imposuit, eruantur. Alia autem nec inventa est, nec inveniri potuit, nec est, nisi Christus Dei virtus. Si ergo is liberaverit, ita demum liber erit, qui liberatus est ab eo ¹⁸. Erit enim castus, sobrius, bonus, justus, religiosus, humanus, pius, misericors, patiens, humilis, mansuetus, alienis malis dolens, continens, hoc est, vere hono. Qui his carent, aut pecudes, aut dæmones sunt, etiamsi Christiani et orthodoxi fuerint, et hi maxime in examen severius adducentur, nec ipsorum vindex, et assertor Christus quidquam illis proderit, quia nimirum noluerunt ejus solius redemptionem, hanc solam libertatem, omni virtute humana majorem, propter quam cum Deus esset, homo nasci dignatus est, et ejus solius causa necem ultro perdidit. Nam quod quidam existimant, in humana natura perturbationes, ut iram, et cupiditatem ingenitas esse, non ita est profecto. Verum ira, et cupiditas ut a Deo naturæ nostræ sunt insitæ, non perturbationes, sed bona sunt, et eos homo intelligentis naturæ suæ quodammodo characteres a summo illo bono accepit : quæ quanquam brutis quoque animantibus insunt, at non isto modo : siquidem et caro illa quidem est, tamen eadem caro feris ac pecudibus minime est.

Sunt sane inditæ homini ira, et cupiditas, sed etiam mens, quæ quandiu sanitatem suam retinuit, hæc intra naturæ suæ terminos ac limites manserunt ; cupiditas ad ea quæ intelliguntur Dei bona respiciens, et incitata ira, ipsam cupiditatem ad illa generosius captanda, et ad ascendendum, Deoque magis ac magis appropinquandum extimulans. At postquam mens debilitata, et qua custodiebatur sanitate spoliata est, ad inferiora sola, ut vitata deflexit, atque idcirco quæ illius haud intersunt, insipienter concupiscit, et sine ratione tanquam feræ, ac bestię irascitur. Christianus igitur ex Christi consortio recuperata sanitate, rursum illa duntaxat. quorum gratia ira, et cupiditas naturæ inditæ sunt, concupiscit. Qui secus facit, nondum est Christianus. Non itaque ira et

A cupiditas perturbationes sunt, sed privatio sanitatis animi, propter quam ira expers sit ratiois, et cupiditas amens, illa, inquam, imaginem perturbationum eis imponit. Anima enim unum est : idque simplex, nec partitionem admittens, ut intellectuale quiddam scilicet, nec est aliqua compositio, seu coagmentatio, ob quam pati cogatur sicuti corpus ex quatuor elementis concretum, necessario ab aliquo horum afficitur, si vel abundet, vel deficiat. Omne enim quod afficitur, ab aliquo afficiatur necesse est. Quoniam ergo nihil habet anima, a quo patitur, constatque ipsam simplicem, incompositam, divisionis exortem, intelligentem, a cupiditatibus, et ira ratione vacantibus pati, unde nam ipsi istud pati, cum omne quod patitur, ab alio patitur? Invenitur igitur alia intelligens natura dæmonum, in ipsam, quod intelligere possumus, irruens, et in motionibus ejus naturalibus quibus semper cietur, negotium ac molestiam ei facessens ac tenebris quibusdam offusus, illam probe cernere non sinens, desiderantem recta, vera, quæque meram imaginationem et umbram atque errorem non habent. Etenim naturales humanæ naturæ habitus, a lapsu primi hominis de linea deflexerunt, mens, cogitatio, opinio, facultas imaginatrix, sensus, et in quibus anima tripartita perspicitur, nempe pars illa, in qua inest ratio et consilium ; et altera, in qua iracundia ; et postrema, in qua cupiditates, libidinesque versantur. Atque idcirco ratiocinari quidem homo potest : sed ad recte ratiocinandum imbecillis est. Concupiscere quidem potest, sed stulte. Irasci quidem potest, sed temere irascitur : ideoque sensa, commentationes, opinionones, imaginationes, sensationes pertinacia, distorta, instabilia et lubrica sunt. Quamobrem sancta, iſtaminata et omnipotens natura Jesu Dei hosce secundum naturam habitus corrigit, confirmat, et corroborat, et ob hanc causam lex et regulæ divinitus datæ sunt, ut intelligentiæ particeps, semperque mobilis anima in motionibus suis legitimis, divinisque canonibus temperetur : quo in iis jugiter ambulans, cernat quæ recta sunt, eamque decent : et in hac contemplatione exercitata, vexatorem a se fugere compellat, et cum in omnis veritatis comprehensione perfectior evaserit, in veris tantummodo studium atque operam suam collocet : quo sic ipsum illum legislatorem ad requiescendum super se attrahat, impleaturque in ipsa, quod dictum est a Domino : *Qui diligit me, sermones meos servabit, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Et ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus* ¹⁹.

Hoc animæ mysterium omnis sæculi hujus sapientia ignoravit : quæ sapientia ob id etiam pastus rationis expers dicitur : nam hoc solum animæ arcanum pastus cum ratione conjunctus est. Unum-

¹⁷ Jo: n. viii, 35. ¹⁸ Ibid. 30. ¹⁹ Jo: n. xiv, 22.

quæmque enim Deum, seipsum, et dæmones nosse oportet. Illum, ut Dominum, quique solus salvare possit. Semet, ut imbellem adversus hostem, quem animo videmus. Dæmonas, ut hostes inaspectabiles, qui, quod admirabile est, perpetuo nos per nos ipsos oppugnant. Ut enim exterior aspectus præter solis lucem ad perspicue evidenterque dignoscendum res quatuor requirit, illæsum oculum, commensam motionem, commensam distantiam, purum æreum : sic sane et interior aspectus eget mente perfecta, motione commensa contemplationis, quam Dei timor ceu freno moderetur, et quadam intelligibili aeris puritate, illuminati vero lumine, quod omnem hominem in mundum virtutum venientem illuminat. Etsi vero hoc lumen abscondi impossibile est, quod nullo sepimento, aut nube intercipitur, aut prohibetur, tamen haud ab infidelibus animabus, sed ab iis solum, quæ in Christum crediderunt, videtur. Fideles porro animæ in veritate sunt, quæ post regenerationem divini et sacri baptismatis in nullo penitus magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi mandatum transgrediuntur : sed cum sancto Davide optant dicere : *Ad omnia mandata tua dirigebar. Omnem viam iniquitatis odio habui, quoniam omnia mandata tua justitia* ²⁰. *Omnis enim qui facit justitiam, scribit dilectus ille Joannes, ex Deo natus est : qui autem fecit peccatum, ex diabolo est* ²¹. Fidelem itaque et infidelem mandata distinguunt. Nam ut in quolibet Christi mandato exsequendo fides et confessio Christi exercetur : sic in unaquaque ejus mandati violatione infidelitas et negatio invenitur. Credentibus igitur in Christum animabus, et ejus jussa legesque custodire studentibus, pro mensura fidei et obedientiæ, quam Christo præstant, etiam illis ut videant largitur ; quod quidem videre, est notitia eorum quæ proprie bona sunt et quæ non sunt, quæque in malis habenda, et quæ non habenda, ne exitium pro salute, neve salutem pro exitio intueamur : sed veluti cum aurum projectum videmus, ad id colligendum accurrimus : et præcipitium conspicientes, non inde nos præcipitamus : sic cernentes Dei voluntatem, prompte ad illam ferimur ; et videntes peccatum, cavemus ne in id præcipites abeamus confringanturque ossa nostra, et neque ad temperantiam, neque ad justitiam stare possimus : verum non secus, quam qui in lecto decumbunt paralytici, jacere velimus in immunditiis, et avaritia, et gaudemus potius instar delictorum, quorumdam, nulla idcirco molestia doloreque affecti. Ut enim oculis subjecta creatura omnis continenter lumine, quod sentitur, indiget, ut videatur : pari modo quælibet sub intelligentiam veniens natura, semper intellectuali quodam lumine opus habet, ut mente comprehendatur.

Duo quippe sunt lumina, unum hic sol, qui sensum movet, et visu percipitur, quique oculis

A dat, ut corporatam creaturam aspiciant : alterum quod intellectile lumen dicitur, Christus Deus, qui aspectibus intelligibilibus donat, ut creaturam incorpoream intelligibiliter contueantur. Nisi exortus fuerit sol, quem sensus attingit, loca plana, et directa, vias puras, et sordè vacantes nemo videt : ita nisi sol quem mente cognoscimus, sese extulerit, vitiorum præcipitia, et directum justitiæ callem, divinatorumque mandatorum pulchritudinem nullus perspicit. Si ergo Christianus reperitur, qui per viam improbitatis totam, aut ex parte ingrediatur, necdum est Christianus. Nam Christianus ab ipsa arcana Dei cognitione, qua per sacrum baptismum inbuitur, divino impletur lumine, et illuminatus est, ac dicitur. Atqui omnis qui in lumine ambulat, foveas et offendicula videt. Si non videt, nec lumen habet. Quomodo ergo Christianus est ? Si autem se videre affirmat, et nihilominus deliciarum illecebris capitur, mendacium dicit. Videt enim quemadmodum qui lumine caret, id est, infideles : et illi quippe bona et mala internoscunt quidem, verumtamen a malo non declinant : propterea quod non pure ac liquido vident, quid proprie bonum aut malum sit. At Christianus quandiu non perspicue, ac limpide malum cernit, nondum fuit Christianus. Certabit vero certamen in gemitibus, et lacrymis et jejuniis, ut sibi verum perfectumque lumen illucescat, quod omnem hominem in hunc mundum venientem illuminat ²², et habitus animæ naturales emendet, atque illustret, firmosque ac validos reddat, quo voluntatem Dei bonam, beneplacentem, et perfectam videat, et eandem cupide ardentemque complectatur. Qui enim vim cælestem a sancta baptismatis natatoria non senserunt, quæ vis regeneratio et renovatio, et, ut vere est, reformatio totius hominis vocatur, iis post hæc et institutione et impositione venerandarum manuum a sanctis illuminatisque opus est. Nisi enim cuique Christiano habitus a natura ingenerati antea correcti, transmutati, et a turpitudine eos obscurante perpurgati, solideque stabiliti fuerint, perdifficile, imo impossibile est omnino cuivis animæ, divinis voluntatibus obsequi. Nam prius quod debile et ægrotum est sanato confirmatoque, ita demum ad ministerium accedere fas est, quod omni cui ministratur conducit. Quod enim adhuc morbidum est, cui libet hero inutile est. Ex hac ignorantia plurimi acetiæ imbecilles et invalidi, frustra laborant, et dormiunt multi ²³, quos proinde æternum illud incendium cremabit.

ORATIO XI.

ARGUMENTUM.

Qui de præteritis peccatis delet, eum nequidquam dolere, nisi medicinam quoque infirmitatis suæ, per quam peccat, a Christo flagitatam accipiat. Quæcunque homines in hac vita agunt, si ad

²⁰ Psal. cxviii. 128, 172. ²¹ I Joan. iii, 7, 8. ²² Joan. i, 9. ²³ I Cor. ii, 30.

animarum sanitatem ea non conducant, inania esse, idcirco morbos spirituales curare oportere. Quomodo sponte, et præter voluntatem peccetur.

In lacrymis, et mœrore versari, et precari a Deo misericordiam ob delicta sua, præcedentibusque offensionibus et erratis veniam poscere, bonum ac laudabile est: sed istud nihil cuiquam commodabit, nisi Christus imbecillitatibus ejus medicinam fecerit: quibus ascribi debet, quod etiam peccare nequeat. Quocirca pœnitens quibusque contendet, ut a Christo vires, ad affectiones turbidas penitus penitusque profligandas impetret, quo jam sanctificatus, ad exsequendam Dei voluntatem, et Christi jussa facessenda aptus, et idoneus fiat. Etenim ante sanctificationem, id est, ante adeptam perturbationum vacuitatem, qui aliquando ex insita infirmitate se culpa contaminat; aliquando semel ad Christi præcepta servanda cogit, quem tandem fluctum colligit? Certe ædificanti, et rursus ædificata destruenti similis est. Itaque naturæ imbecillitatem à Christo sanari necesse est, qui solus advenit medicus ad tollendas infirmitates nostras, e quibus est illa, unde in peccata prolabi consuevimus. Ille est enim Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, quæ est corruptæ naturæ nostræ infirmitas. Post Adamum quippe propter inobedientiæ scelus e paradiso ejectum, homo quilibet æger, debilis, infirmus est redditus. Infirmitates porro hæc admirabiles sunt, inter naturam et voluntatem intercedentes: ut nonnunquam ad naturam, nonnunquam ad arbitrium et voluntatem referendæ videantur. Sunt autem istæ. Nemo quisvis plus minus alio infirmus est ad sinceram charitatem. Infirmus ad non invidendum. Infirmus ad non conviciandum. Infirmus ad non reprehendendum. Infirmus ad non irridendum. Infirmus ad non mentendum. Infirmus ad non irascendum. Infirmus ad non concupiscendum jucunda quæ videt. Infirmus ad temperantiam. Infirmus ad vitandam vanam gloriam. Infirmus ad fugiendam avaritiam. Infirmus ut nolit aliis, et æqualibus aut sapientior, aut prudentior, aut robustior, aut celebrior, aut honore dignior esse. Infirmus ad commiserationem, ad misericordiam, ad communicationem, ad gratias Deo assidue agendas, ad abstinendam ab omni malo, ad consecrandum omne bonum: ut quemadmodum, supra dictum est, nunc quidem per viam liberæ voluntatis, nunc per naturæ tyrannidem infirmus atque imbecillus appareat.

Quod cum ita sit, hæc infirmitates et languores istos curari oportet; quærere autem medicum a quo curentur, magis oportet. Ideo nobis Christianis præter supplicem majores præscripserunt, ut dicamus semper Deo, in contritione cordis: *Visita, et sana infirmitates nostras propter nomen*

*A tuum, hoc est, gratis, ut habens nomen gloriosum, ut misericors, et benefactor, et solus medicus. Quisquis igitur curationem est consecutus, evasit etiam Christianus: nec in seipso gloriatur, sed in medico, cui dies noctesque gratias agit, et ex animo se humiliat. Nisi enim sanatus invenitur, nondum sanatus est, ab ignorantia videlicet, sive incogitantia, ut qui nesciat, quid Deo dicat, et quas infirmitates sanari desideret. Quod si non curatus, purgatusque moriatur, gehennæ flammis in omne ævum ardens purgabitur. Est vero perquam miserabile spectaculum, cum homines Christiani die nocteque clamant: *Visita, et sana infirmitates nostras, Domine*; et Dominus his mederi non potest, cum, quæ sint ipsorum infirmitates (quæ tantæ, tam multæ, tam variæ sunt) nesciant. Hæc causa est, cur Christiani pereant, de mendicis et pauperibus, de civibus et militibus, de monachis, clericis, diaconis, sacerdotibus, episcopis, principibus et regibus. Horum infirmitates communiter ac simul uno quodam medicamine, divinæ naturæ communionem scilicet curantur. Nisi enim unusquisque Christianus secundum captum propriæ fidei divinæ naturæ consors fuerit²⁶, seu pervigilet, seu lumi cubet, seu dies noctesque psallat, et jejundet, et preces frequentet, si incuratus manserit, extra partem Christi, sicut et infideles, manet. Quoniam omnis homo, sapiens insipiens, intelligens obtusus, prudens imprudens, C eruditus indoctus, urbanus rusticus, dives mendicus, cui quod adest sufficit, et qui labore victum tolerat, quæcunque in hac vita cum labore, lassitudine et ærumna effecerit, nisi huc solum ea conferat, ut ejus anima infirmitatibus soluta, et incolumis sit, vana et supervacua sunt omnia, faciuntque, ut extra regnum cœlorum, quod tantummodo illasas, ac sospites animas admittit, relinquatur. Cæteram omnis anima, quæ prædictis morbis tenetur implicita, et rerum cum corpore conjunctarum cupiditatibus, et terrenorum mundanorumque appetitionibus, et gloriæ desideriis, nec a semetipsa, nec ab hominibus curari sanarique unquam potest: sed a solo Domino, ac Deo nostro Jesu Christo, de quo scriptum exstat, *Quia ipse peccata nostra tulit, infirmitates nostras i, se portavit*²⁷. Si namque animæ hominum, non atheorum et ethnicorum modo, sed etiam ipsorum Hebræorum credentium, facile mundanas cupiditates, et carnales appetitus odisse potuissent, et ita mundi principem diabolum, qui per illa imperium mortis habet²⁸, effugere, bonus, misericors et benignus Deus homo fieri, contumeliis et tormentis affici, ac per mortem *in inferiores partes terræ descendere*²⁹ omnino nihil necesse habuisset. Nam odisse mundum, et ea quæ in mundo sunt, quæque ad carnem spectant, sola divinæ virtutis Jesu participatione contingit.*

²⁶ Il Petr. 1, 4. ²⁷ Isa. LIII, 4. ²⁸ Hebr. II, 14. ²⁹ Eccli. XXIV, 45.

Ergo quicumque in Christum credunt, nisi ante virtutis ejus auxilio mundana, et carnalia medullitus oderint nunquam, ulli mandatorum ejusdem gerere morem poterunt, sicut legimus: *Declina a malo, et fac bonum*³⁸. Ex quibus sequitur, credentem in Christum ante omnia Christi virtutem, gratiam, et misericordiam flagitare debere, ut mundum, et mundana carnalesque concupiscentias detestetur, et in id operam dare cum fide, ut ea detestatus, etiam eorum mortificationem consequatur, quæ solius Dei est, juxta Apostolum: *Ego enim, inquit, mortificationem Jesu in corpore meo porto*³⁹. Hæ sunt Deo gratæ petitiones, de quibus Johannes Theologus: *Quodcumque petierimus secundum voluntatem Dei, faciet nobis*⁴⁰. Ista enim sola homines ab se rogare vult Deus: quæ nimirum ad æternam eorum salutem accomodata sunt. Quoad igitur cuique vita suppeditat, ne alia in re præter hanc studium, occupationemque suam consumat: in hac omnibus diebus vitæ suæ elaborat, ut anima ejus supremo illo die, quando effundet extremum halitum, bene valens, omnique carnis ac mundi affectu expedita ac libera inveniat, necessarium est itaque eam sanam esse, ac potentem, ut pro sana Christo inserviat, sanctorumque ac divinorum ejus præceptorum operatrix sit: ut cum ad illius tribunal steterit, nec erubescat. Id si factum non fuerit, at saltem sospitem eam inveniri necesse est, ne morbos ejus gehennæ ignis corruptos, camino suo, qui nunquam exstinguitur, cohibeat, et sine ullo fine exurat. Sententia siquidem gehennæ natura sua eos tantum potest attingere, quorum animæ ad futurum illud sæculum sanitatis expertes abierunt. Nam peccatum ex voluntario, et non voluntario proficiscitur, ex utroque, inquam. Videtur itaque peccatum quasi esca quædam, ad quam cum mens modo quodam intelligibili se inclinavit, animarum tyrannus, quem animo, non oculis cernimus, ipsam a tergo incitat, ut se illa esca farciat, quo peccatum ex voluntario per involuntarium consummatum inveniat. Quapropter sapientia Dei Christus principia peccatorum elidit, ut neque cupiamus, neque infueamur. Etenim cum in cupiditate, et aspectu peccati anima fuerit, difficile se potest avertere, quod e vestigio daemones, citius ictu oculi eam impellant. Ac necessario omnis anima accessum ad hæc fugere debet. Fuga autem non alia est, nisi ut non concupiscas.

ORATIO XII.

ARGUMENTUM.

Si quid boni actitat homo, id totum propter se actitare. Unde cognoscatur, jejunium, eleemosynam, orationem placere Deo. Quomodo psallendum. Sanctificationem, et libertatem per fidem acquiri. Psalmodym proprie humilitatem esse. Quæ res gratiam extinguant.

Quoties audieris sanctos Patres nobis dicentes,

propter Deum jejunemus, aut eleemosynas impertiamus, aut aliud quippiam bonorum operum præstemus, existima eos ad nostram sese imbecillitatem accommodantes ita loqui: Deus enim qui nulla re eget, nullius horum indiget. Omnia autem, quæ in vitæ hujus curriculo cum virtute egerimus, ad nostram utilitatem redundant Dei, qui nulla re opus habet, nihil intersunt. Nam qui jejunat, et qui sese afflicat, et qui eleemosynas disperdit, ut miserationem et misericordiam Dei consequatur, hæc faciet, et hic Dei benigni cultus atque obsequium est. Nam si in loco vitæ hujus caliginosæ, ac plenæ offendiculis non libenter angustiamur, nec naturæ nostræ socios misereamur Deus vicissim misericordia et commiseratione nos haud dignatur. Qui enim homo hominis non miseretur, nec justus Deus miserebitur. Qui autem libere peccat, nec dolorem ob id concipit, ejus vicem misericors judex minime dolebit. Nemo itaque cum quidpiam ex virtute facit, propter Deum, sed propter suam ipsius salutem se id facere arbitretur. Hoc siquidem sciens, et sentiens, et non poterit quidpiam boni perpetrare ut ab hominibus, sed tantum ut ab oculis nunquam dormientibus occulta cognoscentis Dei videatur. Nam Christianus, potissimumque qui in disciplina justitiæ procedit, nisi crediderit, planeque persuasum habuerit, quemadmodum noster hic sol, nullo pacto hominis alicujus eget (propterea quod servitute, aut ministerio quopiam humano nequitiam opus habet, cum ipso potius omnibus mortalibus serviat, exoriens, totumque terrarum orbem radiis suis illustrans, fructus omnes calore fovens, ad maturitatemque perducens, et ad coagmentationem corporum humanorum, universorumque e terra nascentium plurimum adjumenti afferens) nec potest, aut poterit quisquam dicere se servisse, aut servire soli: sic neque Deum alicujus operam requirere, aut ut ei a quoquam ministretur, opus habere. Qui ita non sentit, primum gradum principii salutaris viæ haud potest unquam contingere: sed quamvis jejunando, vigilando, laborando, psallendo eleemosynas ac justitias faciendo et docendo, et commonefaciendo alios se Deo servire existimet, cum eo tamen partem habere nequibit. Nam qui hæc agit, ideo agat, ut misericordiam apud Deum inveniat: *Quia omnes egent gloria Dei, et justificantur gratis per gratiam ipsius*⁴¹, quærentes, et pulsantes, et petentes, ut misericordiam consequantur, et janua misericordiæ ipsi aperiat, et apud Dominum misericordiam inveniant. Qui non quærent non pulsant, non petunt, sententia et lege Christi regis omnipotentis immutabili statutum est, ut nec inveniant, nec illis ostium misericordiæ recludatur: *Qui habet aures audiendi audiat*⁴².

Qui igitur jejunis, precationibus, eleemosynis dat operam (per quæ tria Christiani omnes ab

³⁸ II Cor. iv, 10. ³⁹ Psal. xxxvi, 27. ⁴⁰ I Joan. v, 14. ⁴¹ Rom. iii, 27. ⁴² Matth. xi, 15.

exsilio ad salutem revocantur, ac restituuntur) A
ne dies jejunii numeret, ne ad eleemosynæ modum,
nec ad laborem vigiliarum atque precum respiciat,
quam multum jejunaverit, quam benignus in pau-
peres, quam multus in precibus fuerit : sed an
Dominus attenderit. Si attendit, missa est ipsi
gratia de cœlo, quam si suscepit, se contritum et
humiliatum, poenitentem et compunctum. et per
hunc statum infirmitatem suam, peccata sua ut
deformia, ut turpia, ut belluina, ut anima ratio-
nis particeps indigna, et ab homine mente præ-
dito remota cernentem inveniet. Talis enim con-
tingit animæ prima a Deo illuminatio. Proinde
hæc visa ut odio digna odit, et exsecratur. Si se-
ta constitutum non cognoverit, et jejunia, et ele-
mosynas, et orationes perdidit. Unum quippe Deo
sacrificium, a quovis hominæ, spiritus contribula-
tus ⁴² : ac propter tale sacrificium, peccata, remit-
tuntur; quemadmodum propter ipsum hoc sacrifi-
cium et jejunium, et eleemosyna, et oratio insti-
tuitur. Hoc enim est mysterium Christiani, et ita
agere par est. Nam jejunia, vigiliae, humi strata
cubilia, eleemosynæ, preces, psalmodiæ, voluntaria
mendicitas, et quæ homo fecerit omnia, ad
Deum sibi placandum facit. Quod si ille secum
in gratiam non redierit, quod tandem in his
emolumentum? Anima enim Deo reconciliato hu-
milis, et mansueta fit, Deoque astans, ut Deo
astat, nec se huc et illuc versat. Itaque si talis
nondum est, Deum nondum amicum habet : sed
sive psallat, sive oret, adhuc sub potestate mali-
gni est, et reconciliationem istam ante psalmos et
orationes petere oportet; alioqui spes salutis nulla
superest. Errant, qui antequam se Deo reconcilient,
canunt, ac psallunt, et voces in aerem frustra
factant, Deumque ad iram provocant. Avertit enim
ab ipsis faciem suam. Et ore quidem psallentes,
mente et cogitatione in rebus diabolicis versantur.
Non igitur sola jejunia, preces, et eleemosynæ
sanctitatem libertatemque pariunt : sed ante hæc
fides, et cognitio ejus, qui liberare potest, divi-
norum mysteriorum, nempe immaculati corporis,
et sanguinis Domini Jesu, ac Dei omnipotentis
communicatio : *Qui dicit his qui vincit sunt,*
exite : et his qui in tenebris, revelamini ⁴³, cum is
qui communicat, anima et corpore illi conjungitur
ac miscetur, inque divinan naturam commutatur.
Alia via fidelem salvari, et remissionem peccato-
rum accipere, cœlestique regnum obtinere im-
possibile est, nisi cum timore et tremore myste-
riorum corporis, et sanguinis Christi particeps
satis. Deus autem quomodo queat esse servus, aut
impurus, aut cum facultate aliqua peccandi? In his
enim relinquere, sanctimoniam amissio est : omnis
sio autem ex arrogantia; arrogantia ex oblivione;
oblivio ex contemptu; cum, qui semel sanctifica-

tus est, sanctificatoris sui obliviscitur; quis nem-
pe ipsum sanctificavit sanctificationemque in ipso
contineat, et per gratiarum actionem continuam,
humilemque spiritum custodiat. Qui enim a quon-
dum e profundo maris extractus, ac veluti a
mortuis excitatus est, qualem, et quantum humi-
lilitatis sensum habebit? *In humilitate enim nostra
memor fuit nostri Dominus* ⁴⁴; proprie enim demis-
sio animi psalmodia, et omnia quæ facimus, huc
spectant.

Quid porro est demittere animum, seu sentire
de se submisse ac humiliter? Humanam imbecilli-
tatem cognoscere, quæ cognitio, est a Deo credenti-
bus in ipsum cœlitus demissa illuminatio : alioqui
homo quilibet seipsum noscere nequit. Quare su-
perbus nihil cernit, sed cæcus est, ut aiunt Patres.
Qui baptismo tinctus non est, nec illuminatus est.
Ut autem absque lumine oculis videre non potest :
sic anima a Christo mystice non illuminata, suam
ipsius imbecillitatem conspiciere nequit. Sed ad
hanc illuminationem quænam pertinent? Infidelibus
quidem fides in Christum, et divinum baptisma, ut
diximus : ast iis, qui post baptismum cæcutiunt,
atque ideo superbiunt, et in leges committunt (*Su-
perbi enim, inquit, agebant usquequaque* ⁴⁵. Et : *Do-
minus superbis resistit* ⁴⁶. Et, *Principium omnis
peccati superbia* ⁴⁷. Et : *Principium peccati, nescire
Dominum* ⁴⁸), talibus, inquam, ante alia mysterio-
rum Christianæ fidei institutio, ut cum crediderint,
illuminentur. Si enim primam fidem tenuissent,
non utique cæcutivissent. Et postquam instituti
fuerint, crediderintque, videbunt omnino, totoque
affectu prenitebunt, metuentes Judicium Dei, et
aspicientes quæ aut turpia, aut perversa designa-
runt sibi persuadentes, mille supplicia se com-
meruisse. Turpia, ut voluptates ac libidines; per-
versa, ut avaritiam, injustitiam, dolum. Et quo-
niam omnis poenitens humiliatur, huic Deus, tan-
quam humili, dat gratiam, ut et voluptates, et
pravitates oderit, semperque imbecillitatem suam
agnoscat, quo eorum vicem doleat, qui similiter
vitiosis affectionibus laborant, et animam aliena
incommoda sentientem gerat, offendentesque non
condemnet, et sit mitis ac patiens, inveniatque
animæ suæ requiem, et sic *Cantet Domino canticum
novum, carmen Deo nostro* ⁴⁹, quæ est ex puro et
contrito corde gratiarum actio. Cor enim contritum
et humiliatum, est purum cor : quod si desit,
omnis alia psalmodia nihil valet. Nam qui Deo hoc
modo non psallit, non potest psallere, etsi multum
sudarit : sed lingua loquitur, animo autem illa
volutat, quæ Deum irritant, ejusque iram contra
ipsum accendunt. Quapropter, quomodo quævis
creatura spectabilis semper lucem postulat, ut
videatur, ita omnis quæ intellectui patet creatura,
semper lucem sub sensum non cadentem requirit,

⁴² Psal. l, 19. ⁴³ Isa. xlii, 9. ⁴⁴ Psal. cxxv, 25. ⁴⁵ Psal. cxviii, 51. ⁴⁶ Jac. iv, 6. ⁴⁷ Eccli. x,
15. ⁴⁸ Ibid. 14. ⁴⁹ Psal. xxxix, 4.

ut comprehendatur. Et sicut quis de multis præclaris facinoribus, et actionibus suis dicere non potest, noctu, et sine lumine feci: sic neque qui vitam Deo placentem egerit, dicere quibit, sine umine, quod in intelligentiam cadit, feci. Si ausus fuerit, mendax est, et filius diaboli: nec seipsum aliquando est contemplatus, nec viam Dei ambulavit omnino. Unde scriptum est: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur* ²¹.

Cæterum attendas oportet, o illuminate a Christo desuper, ne forte inde veniens te lateat illuminatio, cum sit occulta, tibi que eam ut propriam, et ex te ortam ascribas. Ideoque ab oculis tuis ablata, rursus te in tenebris deserat. Deus enim qui sub aspectum non venit, lumine quodam haud spectabili illuminat: et ea illuminatio (quomodo item Deus) inaspectabilis, ex effectis suis perspicitur. Si te humilem et contritum experire, quam humilis, tam illuminatus es. Proficit enim anima, si in humilitate proficit; cognitioque humilitatis et mansuetudinis, sui ipsius, et Dei cognitio est, ut divinæ sapientiæ antistites affirmarunt. Animæ quæ Dei visitationem, sive divinam illuminationem, ac serenitatem adeptæ est, pacata est, et nullis turbis agitur. Hujusmodi illustrationem extinguunt inhumanitas, judicare fratrem, tenax injuriarum memoria. Qui enim ex misericordia et humanitate Dei servatus est, per misericordiam et humanitatem salutem sibi custodiet, secundum divinam et gratiam vocem ita sonantem: *In quo judicio judicabitis, vicissim judicabimini: et qua mensura metiemini, remetietur vobis* ²². Idcirco præcedat misericordia, et sequatur misericordia. Nam qui a gravi et incurabili animæ morbo per solam Dei visitationem liberatus, et sospitati restitutus est gaudebit, et exultabit; et qui ipsius misertus, sanitatem ei donavit, Deo nimirum, tota anima, et tota mente gratias agat, eritque mansuetus ac lenis, Dei erga se misericordiam, benignitatem, pietatem admirans: ac totus in benignitatem, et viscera pietatis effusus, similibus obnoxios miserabitur, adversus neminem tollens supercilium, sed omnibus se hilariter subjiciens. Sic sane peccator omnis, cum per Christum a turbulentis motibus expeditus fuerit, gaudebit et exultabit in salutari ejus. Si autem post sanitatem efferatur, prope est tyrannus diabolus, et apud eos instrumenta motuum rationi non obedientium. Gratia Christi se subducet, et dæmon propior factus, mente concussa, per corpus deteriora prioribus efficiet.

ORATIO XIII.

ARGUMENTUM.

Quinque magnæ artes diaboli. Quidquid boni propter Deum agit homo id agere vel quia petit, vel quia gratias agit. Quomodo voluntas veri cupientis salvari, salutem velle debeat. Quorum rex sit, quorum non sit, is qui est Dominus, et rex omnium.

Quia diabolus est spiritus intelligentiæ compos,

et in naturam nostram depravatam libertatem nactus, secundum quam in eam agit, cum qui ab ipso sine intermissione oppugnantur, sæculis sibi succedentibus prætereant ac dilabantur, ipse vero annos amplius sexies mille sexcentos semper hostis humani generis, et quidem occultus atque clandestinus permanserit, hominesque par ipsosmet oppugnet, et eos præsertim, qui modo nascentes in vitam introierunt, qui non solum certaminis hujus periti non sunt, sed etiam circa ejus bellicas funditus ignorant (sic enim jaculatur, ut videatur, nec tamen ipsi vident: ut angelus lucis apparet, et ut tenebræ bellum gerit), adversus unumquemque non mediocre usum, experientiamque est consecutus. Finis autem et scopus ejus oppugnationis non contemnendus, et formidabilis est. Nam cum a principio genus hominum a Deo exterminaverit, contendit nihilominus, ut ab eo exterminatum maneat: aut ut ab exilio ad Deum Christi opera revocatum (sicut est sapiens ad male faciendum) rursus ab eo segregetur et exulet. Hinc igitur quivis scientiis scientissimus evasit, Hellenismi, Judaismi, hæresum, vitæ orthodoxorum, et asceticorum certaminum. Ac per Hellenismum quidem, perque externam, ut vocant, sapientiam, homines in fraudem inducit, per Judaismum vero, et cultum Dei ab illo præscriptum, judaizantibus persuadet, eos bono in statu versari. Idque etiam Agarenis fecit. Per hæreses cultores Dei circumscriptos, ab una in Deum fide divellit. Orthodoxos quoque per id, quod orthodoxæ, seu ex vera et recta opinione institutæ vitæ adversatur, per voluptatem scilicet, per avaritiam, et vanam gloriam, a Deo abducit. Per asceticam denique, et philosophicam vivendi normam, multorumque incommodorum perpessionem, cum vectem subjecerit, initium improbitatis, nempe existimationem sui, sive arrogantiam, desideriumque honoris ab hominibus impotentissimum, hoc omnium virtutum adversario, et iniquo machinamento, animas in sanctitate ac justitia viventium prosternit atque subvertit. Quibusdam item zelo Dei injecto, sed non secundum scientiam miseris illos tyrannos reddit, quod profecto multis defendum est lacrymis: siquidem præsentibus futurisque bonis privantur. Quid enim est aliorum omnium interitus, si eorum talium hominum jactura comparetur? Hæc namque singularis est et incomparabilis calamitas. Sequitur ergo ut investigandum sit, quo pacto ejus insidias devitemus. Id aliter inveniri non potest, nisi ad extremam humilitatem animi, et summam contritionem cordis, atque ad unum Deum, eundemque hominem, et Dominum Jesum Christum confugiamus: *Qui pro nobis pugnet, et nos tacebitur* ²³; in quo solo datur contra hostem hunc aciem instruere, et resistere, et vincere: nec est hic alia via, ratioque sapientiæ. Quæpropter si in Christi gratiam in egestate quispiam vixerit, in diem vigiliisque toleraverit,

²¹ I Cor. i, 31. ²² Matth vii, 2. ²³ Exod. xiv, 14.

et per continentiam corpus macerarit, liberalis in pauperes, alienam vicem dolens ac benignus fuerit, bene sane, sunt enim bona hæc. Verumtamen caveat diligenter, ne labores et mercedem perdat. Etsi enim hæc opera bona sunt, tamen præterea aliud quiddam bonum est, per quod salvantur, qui per ista salutem adipiscantur: siquidem duarum magnarum rerum instrumenta et efficientia sunt, propitiationis puta, et gratiarum actionis, et ea comparate fieri necesse est. Nam dilectus ille Joannes ait: *Omnis qui peccat, non vidit Deum, neque novit eum*⁵⁴. Si igitur quis agnitis peccatis suis penitentiam lumen acceperit, et penitere cœperit, talia opera suscipiet, ut Dominus ejus contritionem, humilitatem, studium alacre videat, et miseris ei reconcilietur. Argumenta autem reconciliationis sunt, affectuum turbidorum sedatio, odium peccati, perpetuus Dei ubique præsentis timor, compunctio, religio, animi in sacris cantibus, lectionibus, auditionibus a Deo inspiratarum Scripturarum attentio. Omnino enim nemo quidquam horum ante recuperatam Dei gratiam consequitur. Animam quippe gratia Dei quodammodo tangit, inaspectabili quadam ratione ei reconciliata, et quæ eo usque instabilis et vaga fuit, firmari ac stabiliri incipit. En unam rem magnam et admirabilem, pro qua gratiæ debentur Deo. Consecutus autem misericordiam, sanitatem, firmitudinem, si hæc opera facit, ut pro adeptis gratias agat, pro reconciliatione, inquam, cum Deo, etiam sic rationi convenienter faciet, ut perfectam redemptionem consequatur, et diviniore cognitione occultorum Dei bonorum (quorum pulchritudo ab oculis non peccantium modo, verum etiam penitentium abscondita est) dignus evadat. Quicumque igitur hujusmodi actiones usurpant, simpliciter ut bonas, nec ob has causas, culpa non carent, viventesque in egestate voluntaria, jejunantes, eleemosynas repentes, moriuntur peccatores. Atque id lamentabile est, eos apud tam placabilem Deum se in gratia non reposuisse, neque secundum rationem videlicet, neque congruenter reconciliationem operatos. Congruenter dico, quia si jam reconciliatus adhuc iisdem pro reconciliatione impetranda deditus sit, Deum a se avertit: quemadmodum et ante reconciliationem, si pro gratiarum actione ista præstet. Etenim homo, ut intelligentiæ ac mentis particeps animal facultatem cognoscendi habet, omniaque cum ratione et cognitione illi faciendæ sunt: id quod erga homines alios facere consuevit. Qui enim regem pro offensa sibi propitiare studet, non prius gratias agit, quam in ejus amicitiam restitutus sit: sed conatur, ut prius placatum habeat, ac tum demum gratiarum actione fungitur. Alioqui τὸν λογικὸν (mentis compotem) Dei Patris λόγος; (mens) et Filius, et solus Salvator salvare ἀλόγως; (sine mente seu temere) non vult. Sed ut

A justus, juste postulat eum in quo est ratio et intellectus, ita se erga Deum gerere, quomodo se erga homines gerit: et timere illum, ut homines timere solemus. Sane si nos dignitatem ac præstantiam, quam ratio nobis affert, labefactamus atque imminuimus, ipse eam labefactare et imminuere non potest: sed secundum naturam a se cuique tributam, etiam legem teneri vult in omnibus.

Quis ergo salvari concupiscit, quamvis id se concupiscere omnes fateantur? Omnes cupiunt affluentibus rerum copiis ditari, aurumque et argentum, lapides pretiosos, margaritas citra laborem, lassitudinem, ærumnam, sollicitudinem possidere, quod fieri haud potest. Qui igitur aiunt: salvari volumus, et pro salute acquirenda defatigationem animi et corporis nullam suscipere instituunt, qui tandem salvari queunt? quando etiam qui salutis causa ad laborandum prompti sunt, totoque animo, verbo et opere eam expetunt, nec ipsi quidem salvari possunt. Ut enim, qui cum nihil laborent, tamen salvari desiderant, salvari nolunt, cum salus sine labore non constet: sic qui facilitate, prudentiaque propria ad labores pro salvatione obtinenda aggrediuntur, ideo ea potiri nequeunt, quod non in virtute salvari cupientis, sed in misericordia Dei per Jesum Christum constituta est. Alius enim est qui salvatur, et alius qui salvatur. *Absque me non est salvator*⁵⁵, ait Deus. Et apostolus Paulus: *Velle bonum adjacet mihi, perficere autem non invenio*⁵⁶. Quid igitur, Paule? Dic age, quo pacto salvari licet? Gratias ago Deo meo, respondet, per Jesum Christum, *quia lex spiritus vitæ in Christo, liberavit me a lege peccati et mortis*⁵⁷. Et gratia sit benigno Deo, qui ex immensa charitate erga homines ipsum velle cum infirmitate copulavit, ut homo volens non possit bonum operari, tametsi cum labore multo; et in ipsum arrogantiam vestigium declinet, quæ primum peccatum, et fons criminum, et naturæ lapsæ ac debilitatæ causa fuit. Solo namque Deo vires sufficiente, etiam ipsa voluntas nostra ad ejus voluntatem ab omni arrogantiam macula purgatur.

Verum dicat fortasse aliquis, quid porro salutem consequenti proprium relinquitur? Si enim ipsa quoque voluntas ejus sublimiore quadam virtute indiget, quomodo volens salvatur? Hoc est quod solum ei relinquitur, ut audiatur de salute, ejus desiderio flagret, et norit eum, qui salvare possit: cætera ut sibi donentur ab eo qui salvare, et conservare, et restituere in pristinum statum potest, ex imo pectore, omni dubitatione remota roget, ducto initio ab accipiendæ voluntate qua velit, quæ Dei, et salutis sunt, usque dum eam adipiscatur, et desiderium conquiescat. Primum quippe Dei munus est, aliquem de salute verba facientem nancisci; præcones enim ignorantibus mittuntur: et hoc donum plane mittentis est. Secundum autem

⁵⁴ Jo. II, 6. ⁵⁵ Isa XLIII, 11. ⁵⁶ Rom. VII, 18. ⁵⁷ Rom. VIII, 2.

munus, quod humanæ naturæ antea insitum est, aures dictis commodare. Ideo enim et illis qui non audiunt, his verbis Christi gravissime minatur. *Si non receperint, nec audierint vos, tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die iudicii, quam illis* ⁵⁸. Tertium Dei donum lumen quoddam est, quod intellectu perspicitur, quodque maxime recens per baptismum illuminatis tribuitur. Qui namque de salute audivit, sequēdo docenti attentum præbuit, ipsam quidem desideravit, elegantiam autem et pulchritudinem ejus nondam aspexit, et divino lumine mystice opus habet, quod ei desuper obumbret. Hæc animæ oculos illuminans, duo hæc ostendit, pulchritudinem et fœditatem: pulchritudinem quidem salutis, fœditatem vero ejus qui salvatur.

Quid amplius? postquam desiderium primam animæ motionem assumens, voluntatem adhuc imbecillem, et cunctatorem et impotentem ad salutem habuerit, senseritque anima voluntatis miseriam, ex alto virtutem flagitat, ut voluntas confirmetur, et tota salutem cupiat. Post hæc incipit oratio, laboriosa ad cognoscendum, et a spiritibus adversariis, ut arundo agitata. Hic confirmata hæc voluntas laborabit, et sudabit multum, petens divinum orandi donum cœlitus accipere, ut in Spiritu sancto fiat oratio. Jesum enim non potest anima Dominum suum, hoc est, sibi imperantem dicere, aut explorare nosse, nisi in Spiritu sancto ⁵⁹, ut ipse Spiritus sanctus cum habitaverit in anima. *Postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus, clamans Abba Pater* ⁶⁰, quo illius vox glorificatorum propria fiat, et per orationem gratiosam, acceptamque anima fructus spiritus germinet, claritatem, gaudium, pacem, longanimitatem, benignitatem, bonitatem, fidem, mansuetudinem, continentiam ⁶¹. Hic ordo eorum est, qui salvantur. Sin minus, in montibus, et solitudinibus, et locis quos Dominus non visitat, oberrabit, qui hunc ordinem non sequitur. Nam nullum servare ordinem, licentiæ et contumaciæ indicium est. Cujus autem initium lubricum, etiam finis inutilis, laborandoque fatigabitur, et studio inani lassescet, qui saluti vacat. Ferme enim salus omnis in Christo Jesu Domino nostro posita est. Ideo et rex, et Dominus appellatur, quoniam super singulos in eum credentes, per Spiritum sanctum regnat, et ut rex, ac Dominus suorum fidelium, ipse per eos quod placitum coram se est, operatur. Fit enim iis, in quibus regnat, viæ dux, gubernator, magister, œconomus, præses, opitulatur, ab omni peccato redemptor. Atque enim si quidam citra Christum boni quispian agere videantur, mendacium sunt. Tunc autem veritas sunt, cum Christus super ipsos regnaverit, cui dicebat Pilatus: *Ergo rex et tu?* et respondit ei: *Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati* ⁶².

Tum ille quæsiit, quid esset veritas. Sed tacuit Dominus, quod sciret Pilatum hoc mysterium absconditum non posse capere. Nam cum regnare super omnem hominem oportet, quoniam aliter characteres rationales humanæ naturæ apud unumquemque resplendere nequaquam possunt: et irrationabilitatem præter naturam ex peccato in genus humanum ingressam, atque ita firmatam, ut secundum naturam existimetur, obscurari ac deleri. Non enim possumus, non, inquam, possumus ab ἀλογία liberari, nisi Christus, qui est Λόγος, super nos regnaverit. Atque hæc est illa veritas, cui ut testimonium perhiberet, Christus venit. Nisi enim ipse rex noster fuerit, nunquam quod placitum est coram eo, præstare poterimus: sed ab impostore et inimico humani generis regemur, nec sentiemus. Ubi enim regnat Deus, non ibi diabolo servitur, sed ministerium omne in Deum confertur.

Etenim quis ignorat Deum esse conditorem cœli ac terræ, et omnis creaturæ, tam quæ cogitatione percipitur, quam quæ sub aspectum subjicitur? Esse etiam regem eorum, quæ ex nihilo ut exstarent, producta sunt, creatis simul ab eo omnibus? Deus enim Pater Verbi sui ac Filii, Dei ac Domini nostri Jesu Christi, per quem fecit omnia, etiam in Spiritu sancto suo regnat super omnia. Hæc igitur una Deitas, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, quæ in tribus subsistentiis, cœterna, principii coæpers, consubstantialis regit cœlum, solem, lunam, stellas, aerem, terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, et angelos, et homines velint nolint, quia Dominus unus est ⁶³. Quoniam autem regie potestatis proprietas est providere omnibus, in quos regnum est, etiam Deus hisce omnibus providentiam et curam suam declarat. Sed quia omnis condita natura, præter ratione præditas, angelos nimirum atque homines cognitionem ac notitiam capere nequit, hoc ipso quod ratione caret, ideo Deus quoque ut ignoranti, simplici via providet: cum angelorum hominumque, quorum est cognitio, curam gerat assiduam. Vult autem hos, ut naturas intelligentia ornatas nosse opificem, provisorem, et Salvatorem Deum. Ea propter siquidem procreati sunt, ut tanquam naturæ consilii, mentisque participes, et ingeneratam cognitionem habentes, conditorem perpetuo celebrarent, eique tum pro seipsis, tum pro universis gratias agerent. Unde quanquam Deus rex est omnium, tamen hominum duntaxat et angelorum volentium rex esse vult: nolentium nequaquam, ut ne arbitrii libertatem illis tollat. Qui enim ratione utens natura sit, si voluntate careat? Quocirca etiam Dominus noster Jesus Christus nostrum similis homo natus, et magister, quod latebat, et ignorabatur, consortibus generis ac fratribus suadet, dum ita docet ac dicit: *Quærite regnum Dei, et justitiam ejus* ⁶⁴, ut volentibus nobis imperet. Simul enim naturam

⁵⁸ Matth. x. 15. ⁵⁹ I Cor. xii. 5. ⁶⁰ Rom. viii. 26. ⁶¹ Galat. v. 23. ⁶² Joan. xviii. 37. ⁶³ Deut. vi. 4.

⁶⁴ Matth. vi. 33.

rationis capax regnum Dei attingit, et simul A
 omni eam justitia cumulat. Hinc et quotidie Deum
 ita precamur : *Adveniat regnum tuum, fiat voluntas
 tua*⁶⁶. Hoc enim vult, et ob hoc ipsum corpus hu-
 manum induit, et istud primum editum, etiam
 principium Evangelii fuit. Nam quod dicitur : *Ap-
 propinquavit regnum cœlorum*⁶⁷, hoc est. Nisi enim
 intelligens anima modo intelligibili sensum regni
 Dei acceperit, quod ipsam tetigit, spes salutis in
 irritum cadit. Animam porro in qua Deus regnat,
 regnantis beneficia, et efficientias nosse oportet.
 Ubi enim rex præsens est, ibi item regni notæ et
 iudicia plane sunt, æquitas, mansuetudo, veritas,
 humilitas, quæ illam regis humilitatem reserat,
 bonitas, justitia, et omnis pietas. Insuper patientia,
 humanitas, compassio, dilectio sine simulatione,
 longanimitas, tolerantia, sustinentia. Et horum
 contraria in iis, in quibus Deus non regnat, perspi-
 ciuntur, et inde cognoscuntur, de quibus præcepit
 Dominus exercitibus suis : *Illos inimicos meos, qui
 noluerunt me regnare super se, adducite huc, et in-
 terficite coram me*⁶⁸. Qui enim audiverunt, et didi-
 cerunt multifariam, per quæ opera et mandata a
 Christo regnum cœlorum adepturi sint, et ea con-
 tempserunt, terrena ac pereuntia, temporalemque
 gloriam præferentes, prorsus quam infidèles acer-
 bius punientur, quoniam Christum cognitum recipere
 noluerunt. Nam qui recusavit illud opus,
 cujus causa Christus ex sancta Virgine natus in
 mundum venit, manifestum est utique eum neque
 Christum recipere, etiamsi eum recepisse videatur.
 Qui autem vere in Christum crediderunt, eumque
 receperunt : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*⁶⁹.
 Mox enim ut crediderunt, divinitas ejus ipsis cre-
 ditur, ut quemadmodum ille est Deus homo ic
 qui credit sit homo Deus.

ORATIO XIV.

ARGUMENTUM.

*Quam potestatem Christus acceperit. Prius Christi
 gratiam participare, atque ita vitam secundum
 Deum consecrari oportere. De peccato, et justitia.
 De carnali, et spirituali. De virtutum capite, et
 pedibus.*

Apud Davidem legimus : *Quis est homo qui vivet,
 et non videbit mortem, et eruet animam suam de
 manu inferi*⁷⁰. Si igitur istud cuiusvis et ubique im-
 possibile, soli autem Christo possibile est, ob quod
 etiam in terras venit, id est, Deus homo factus
 est, nemo propter aliud quippiam, nisi propter
 hoc solum vim inferat, id est, ut volentem omnes
 liberare, cogat et cogentem liberare. Cogitur
 quippe rex Jesus, volens hoc non propter se : sed
 quia res ardua est, et nos magnitudinem salutis
 ignoramus, vult a nobis cogi, et vim pene tyran-
 nicam sustinere, ut partim quidem ex iis quæ pa-
 timur, a peccato graviter circumsessi; intelligamus
 in qualem necessitatem non sponte venerimus :

partim vero, ut cum libertatem a peccando adepti
 fuerimus, gratias liberatori magnificas agamus,
 tanquam pro re ingenti, et cuiusvis omnino impossi-
 bili. Propter hoc obsecrationibus et jejuniis, et
 erogatione, et contritione, et aliis afflictionibus
 opus est. Non enim citra laborem, et otiosis gra-
 tuito hoc præstare vult Christus; sed postquam id
 in immersione baptismi cujuslibet fecit, infantes
 magnam, præcellentemque gratiam, non potue-
 runt agnoscere, necesse fuit hoc rursus per labo-
 rem acquiri, iterum accepta gratia, quæ hoc habet,
 ut apud neminem se ignorantem perseveret : sed
 ob ignorantiam illam avolet. Quisquis ergo Chri-
 stianus nondum ex imbecillitate ad faciendam Dei
 voluntatem per divinam Christi virtutem confir-
 matus est, eat, ac per fidem, et impositionem ma-
 num dispensatorum gratiæ confirmetur prius
 (quæ gratia ex fide donatur, non ex operibus) ut
 virtute ex alto prius indutus, ita demum vitam
 Christiano dignam transigere possit : ne nudus a
 Christi gratia inventus, extra Christi partem eji-
 ciatur : nec enim tantum propter peccatum rece-
 dit, qui illa potitus fuit, quantum propter ignoran-
 tiam. Nam hoc est omnem hominem velle ad agni-
 tionem veritatis venire⁷¹, quoniam non aliud
 quidem veritas, quam gratia Christi, ac propter
 eam gratiam venit, et occisus est Christus : qui
 cum Deus, Dominus ac hæres sit omnis creaturæ
 per ipsum conditæ, potestatemque habeat in ea
 quæ condidit, non tamen habet potestatem gratis
 dandi hanc gratiam hominibus : *Quoniam justus
 Dominus, et justitias dilexit*⁷². Injustum siquidem
 erat, volentem, et nulla compulsam necessitate, et
 per dolosum mendacium tantum ea sponte nuda-
 tum, et scelere inquinatum, sine magna vi in
 resistendo adhibita, eadem rursus circumdari.
 Idcirco et nobilis facta est compensatio, Deus ipse
 natus homo, in sacrificium pro ea datus est. Unde
 et Christus post resurrectionem ait : *Data est mihi
 omnis potestas in cœlo, et in terra. Euntes docete
 omnes gentes, et baptizate eos in nomine Patris, et
 Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia
 quæcunque mandavi vobis*⁷³. Hinc et nomen ejus
 est apud Isaiam⁷⁴ ἔξουσιαστής, potestatem habens,
 non ut Dei, sed ut θεανθρώπου, Dei et hominis.
 Etenim ut Deus, quomodo eorum, quæ fabricatus
 est, non habebat potestatem? Sed ut homo, cum
 se volens pro redemptione in sacrificium obtulisset,
 ab ipsa natura operis quod peragebat, potestatem
 accepit. Si enim Deus in pretium redemptionis
 impensus est, patet non fuisse ullum donum isto
 præstantius, quod ad oblitandum Adami delictum
 Divinitati offerretur. Lapsus enim Adamus,
 intelligibili Dei gratia qua fruebatur, exutus est,
 quam nunc salutari perfusus unda quilibet rursus
 induit. Nam *quicumque in Christo baptizati sunt,
 Christum induerunt*⁷⁵.

⁶⁶ Matth. vi, 10. ⁶⁷ Matth. x, 7. ⁶⁸ Luc. xix, 27. ⁶⁹ Joan. i, 12. ⁷⁰ Psal. lxxviii, 49. ⁷¹ I Tim. ii, 4. ⁷² Psal. x, 8. ⁷³ Matth. xxviii, 18, 19. ⁷⁴ Isa. ix, 6. ⁷⁵ Galat. iii, 27.

Itaque humana quæ sentiuntur, cernunturque, humanorum quæ tantum intelliguntur, nec sub oculos veniunt, formæ et imagines quædam sunt. Exempli causa, homo nascitur nudus, puer infans, qui nulla re semet juvare potest, quandiu lacte materno alitur, ab ea sola curatur: ast ubi ratione jam uti, et institui, ac proficere cœperit, ut sibi met opem ferre queat, tum nimirum querere et rogare potest. Pari modo anima omni virtute nuda creatur: cumque ad regenerationem accesserit, Christum induit, a Christo nutritur, eruditur, querere et rogare discit. Exinde nisi roget, nihil ei Christus largitur. Rogabit vero conducibilia. Primum quidem lumen, ut videat. Videbit autem omnem in seipsa miseriam, illicoque humiliabitur, et humiliata mansuescet, mansuetacta vias Domini a Domino mystice docebitur: *Qui miles docet vias suas*⁷⁶. Sane qui prius gratiam Christi non induit, atque ita ad vitam, moresque Christianos sese dat, operam perdit. Quæcunque enim mala pertulerit, aut bona egerit, nondum Christi gratia vestitus, nullam inde utilitatem reportabit, perinde ut Judæi et ethnici Deum nescientes: siquidem non est in orbe terrarum quisquam adeo impius, qui nunquam aliquid cum virtute conjunctum naturæ hortatu effecerit. Prius igitur contendendum, quod supra docuimus, ut per fidem, per penitentiam, per impositionem manus presbyteri gratiam adipiscare: sine quibus ad eos, qui ipsam post baptismum amiserunt, non veniat. Quod si etiam citra manuum impositionem in aliquos venit, certe eorum exiguus est numerus, duo aut tres forsitan, et raritas regem Ecclesiæ non præfigit. Nec peccasse itaque, nec peccare peccatum est: quemadmodum nec cæco aut offensus pedem ambulando, aut offendere cæcitas est, nec ægroto morbus cibi stomacho nocentis appetitio: sed non participare divinam naturam ejus, qui pro nobis in cruce pependit Deus Jesus Christus, hoc peccatum est. Est enim nimium quantum difficile, atque adeo impossibile, ut non peccet, qui cum Jesu communionem non habet. Hæc etiam justitia est, participare et communicare cum Jesu. Cum hoc qui non communicat, nunquam a peccato mundabitur. Communicanti autem cum eo, peccatum non dominabitur. In ipso enim vi-

A breviter dicam, frustra Christiani nomen gerit, qui in agnitione Jesu communionem cum eo non habet. Talis porro ex confidentia et audacia adversus divina et sacra, ex iracundo et præfracto, arrogantique animo; quomodo alius contra ex reverentia et pietate erga res divinas et sacras, item ex summa morum suavitate, et animi submissione cognoscitur. Nam ut ille nescit, sic iste novit, nihil se fecisse laudabile, nisi in communionem boni Jesu, qui usque eo se nobis attemptavit, ut formam atque substantiam nostri similem in se capesseret, ut per cognitionem communionemque cum eo, vitæ rationem homini respondentem inveniamus.

B Sunt vero qui in terris etiam et in corpore angelicos mores æmulantur, cum penitus tota animæ et corporis natura Jesus communicanti sibi permistus fuerit, et cum eo unum evaserit, ut hujusmodi homo possit usurpare illud: *Vivis autem jam non ego, vivit vero in me Christus*⁷⁶. Duo quippe sunt citra confusionem unita: disjunguntur autem aliquando, idque in nobis ipsis, et ea carnalia ac spiritualia dicuntur: quando idem homo interdum carnalia, interdum spiritualia sapit. Qui igitur spiritualia sapit, et agit, fidelis est, et nominatur; nisi enim in seipso gratiam sanctissimi Spiritus haberet, sibi creditam, spiritualibus non fungeretur. Qui autem quæ carni affinia sunt et sapit, et agit, infidelis, et nullius pretii est. Quod nisi ita esset, nunquam vacuus gratia Christi et diaboli patiens incursum, carnalia operaretur: quia omnis qui facit malum, ex maligno est⁷⁷. Idcirco qui male agunt, eos certum est a dæmonibus impelli, habentes nequitiae principem, qui in ipsis habitare cognoscitur. Etenim spiritus nequam et intelligentiæ notus est, qui infideles, et a divina gratia desertos spiritualiter affiat. Quocirca ratione præditi, et libera voluntate coonestati, velut alieno arbitrio subjecti cernuntur regi, sibi met ignoti, et opinantes ex illa sua libertate malum se committere. Quam opinionem magnum robur architecti improbitatis esse novimus: cujus omne studium in id impenditur, ut eo annitente, in iis qui malum operantur, operantes se id facere existiment.

D Quid igitur? dicit quispiam, peritii arbitrii libertas (5)? Sane, at non tota. Remansit enim in nobis

⁷⁶ P. al. xxiv, 9. ⁷⁷ Act. xvii, 28. ⁷⁸ Galat. ii, 20. ⁷⁹ I Joan. iii, 8.

(5) Locus lubricus censuraque dignus, videtur enim Simeon existimare, peccata ab homine per liberum arbitrium non committi, sed potius a dæmone in homine et per hominem, tanquam per instrumentum operante; quod adeo falsum est, ut peccati ratio nulla ratione subsistere possit; nisi a libero arbitrio procedat; neque est ulla res præter ipsum hominem qui peccat; quæ voluntatem directe ad peccatum movere et inclinare queat, docet sanctus Thomas, 1-2, quæst. 80, art. 2. Indirecte tamen potest et solet diabolus inducere ad peccatum; vel proponendo et obijciendo materiam, qua quis ad peccatum allicitur, vel sugge-

rendo et persuadendo objectum propositum habere rationem boni, quia et suggerens, et suadens, seu persuadens aliquo modo proponit, *proprium objectum voluntati, quod est rationis bonum verum vel apprensens*, ut inquit sanctus Thomas: *Sed nullo istorum modorum potest aliquid esse directa causa peccati, quia voluntas non ex necessitate movetur ab aliquo objecto, nisi ab ultimo fine. Unde non est sufficiens causa peccati, neque res exterius oblata, neque ille, qui eam proponit, neque ille, qui persuadet. Unde sequitur, quod diabolus non sit causa peccati directe vel sufficienter, sed solum per modum persuadentis vel proponentis appetibile.* Hæc sanctus Thomas.

sola cognitio, quod mali simus : sicut ægroto in lecto jacenti scire, se ægrotum jacere. Vult ille quidem surgere, at non potest. Illud potest, volens, ac pro arbitrio suo medicum quærere. Idem tibi usu venit. Quapropter ait Dominus : *Omnis qui facit peccatum; servus est peccati, servus autem non manet in domo in æternum. Si igitur filius vos liberaverit, vere liberi eritis*⁷⁸. Quoniam igitur arbitrii nostri libertas eo devenit, ut tantummodo medicum quærere debeamus, ad Christum accedamus, qui a dominatione diaboli nos vindicet. Nemo ergo malum operans existimet, aut dicat, dæmonem non habeo : pro portione enim pravitalis aut parvum, aut magnum, aut etiam multos dæmonas habet : sicut spiritualis pro mensura virtutis aut modicam, aut multam gratiam obtinet, aut etiam plenus est Christi gratia. Jam vero divina Scriptura diversa charismata virtute præditorum spiritus appellare consuevit.

Omnes itaque virtutes bonum quoddam sunt : omnium vero caput quoddam et pedes esse oportet : corpus enim sine capite ac pedibus constare nequit. Pedes virtutum sunt humilitas, caput charitas. Absque his duabus virtutibus omnis alia virtus vana et inanis est. Omnes siquidem virtutes

A simul columnæ possunt comparari, cujus basis humilitas, caput charitas, Deum portans. Nam sub charitate sunt ordine quodam miseratione, compassio, eleemosyna, communicatio, patientia, longanimitas, beneficentia, et quæ Deos facit, benignitas. Circum humilitatem autem quasi circa basin columnæ versantur obedientia, tolerantia, cognitio, prudentia, humanæ imbecillitatis et altitudinis diviniæ cognitio, pro Dei beneficiis gratiarum actio, qui benefacit *a dexteris et a sinistris, per ignominiam et bonam famam*⁷⁹. Jam ubi erga Deum est gratiarum actio, ibi etiam videtur Deus. Qui autem pulchritudinem Dei intuetur, quomodo hunc ut longe pulcherrimum, omnisque pulchritudinis originem non amabit? Jam qui Deum diligit, etiam ejus mandata servabit, cujus mandatum est, ut amemus inter nos⁸⁰. Cæterum *qui non diligit fratrem suum quem videt, inquit Scriptura, Deum quem non videt, quomodo potest diligere*⁸¹? Per gratiarum vero actionem, et charitatem acquiritur Dei visio. Sustinet igitur humilitas charitatem, et charitas firmat humilitatem. Hæc quidem veluti pedes, qui per medium corpus ipsum et caput sustentant : at charitas ut cheribicus thronus Deum portans, per interpositum corpus ab humi-

⁷⁸ Joan. viii, 34-36. ⁷⁹ II Cor. vi, 7. ⁸⁰ Joan. xiii, 34. ⁸¹ I Joan. iv, 20.

quæst. et art. cit. qui etiam articulo proxime sequente pulchre docet, quomodo dæmon possit esse causa peccati interius ad peccandum instigando; hoc est, commovendo phantasiam et appetitum sensitivum. Nec aut obest nostræ et veræ, aut prodest Simeonis sententiæ; quod qui peccat, servus peccati efficitur. Hæc enim servitus, et sponte contrahitur, cum quis per peccatum libere se dæmoni subiciat, et sponte etiam seu libere servitur, cum homo divina gratia adjutus libere possit illam deserere, et ad libertatem filiorum Dei transire : et quidquid mali sit, dum quis in servitute dæmonis permanat, id libere sit ab ipso homine, quamvis impellente et incitante diabolo; quæ tamen incitatio non affert necessitatem, libertati voluntatis. Nec notio servi excludit libertatem voluntatis; quia, licet servus sit instrumentum Domini, non est tamen instrumentum naturale aut inanimatum, sed animatum; nec qualecunque animatum, sed ratione præditum. Quare in quacunque servitute incidat, quidquid agit ut homo, id libere agit, tametsi jussus et impulsus a Domino : nam et servus mandato domini sui homicidium perpetrans, libere illud perpetrat; quis enim cogeret, si nollet? Par ratio in nostro argumento.

Quod addit Simeon, *perisse arbitrii libertatem, sed non totam*, id itidem benigna interpretatione temperari debet, potest enim intelligi de imminuta naturali inclinatione potentiarum animæ ad bonum, quam ex peccato existisse communiter tradunt theologi : quod tamen non est absolute intelligendum, quasi ipsa anima seu potentia amiserit aliquam partem ejus inclinationis, sed accipiendum est ex parte objecti, ut sensus sit peccatum, removendo justitiam, atque adeo naturam corrumpendo, obstitisse quominus potentia (et in his ipsa etiam voluntas libera) prompte et sine peccato ferantur in bonum; quod planius significaretur, si diceremus inclinationem potentiarum per pecca-

tum impediri. Vide sanctum Thomam 1-2. quæst. 85, art. 4 et 2, et ibid. Gregorium de Valentia quæst. 15, part. II, alioquin ex fide catholica certum et constitutum est, hominem habere liberum arbitrium ad omnes actiones civiles seu externas, et morales et etiam supernaturales; cum hoc tamen discrimine, ut liberum arbitrium per suas vires naturales minime sufficiat ad omnes actiones, sed ad quasdam supernaturali adjutorio gratiæ indigeat, cujusmodi sunt in primis actiones illæ quæ ad pietatem et salutem pertinent : de quo consiosissime disputat Bellarminus, lib. IV, v et vi, *De gratia et libero arbitrio*.

Hæc pro explicatione verborum Simeonis, cujus mentem certius fortasse attingeris, si dicas, cum amissionem liberi arbitrii, etsi non totius, tantum in hoc collocasse : quod homo in peccatum lapsus, nequeat amplius per solum liberum arbitrium resurgere, et cum Deo in gratiam redire, quod verum est, quamvis modus loquendi durior sit; non enim propterea dei debet amissum ex parte liberum arbitrium; licet namque homo a peccatis resurgere non possit solis liberi arbitrii viribus; potest tamen resurgere per liberum arbitrium gratia Dei excitatum, corroboratum et adjutum, ita ut adjuvanti libere cooperetur. Ergo cum homo gratiam Dei per peccatum perdit, nihil perdit de libero arbitrio simpliciter et proprie loquendo, sed perdit tantummodo usum quemdam liberi arbitrii, qui est supernaturales actiones exercere quas liberum arbitrium sine subsidio gratiæ exercere nequit, quippe quæ longe excedant vim et facultatem naturalem liberi arbitrii. Gratiam tamen amissam, ipsa gratia divinitus adjuvante, potest liberum arbitrium denuo libere acquirere. Deique amicitiam recuperare; sicut et æger (quod est exemplum Simeonis) studio et beneficio medici, libere sanari potest; licet sanitate, suis dumtaxat viribus obtinere non queat.

itate, tanquam a pedibus sustentata. Paupertas, A jejunium, continentia, iræ, linguæ, cupiditatis omnis sub jugo sunt justitiæ, quæ virum pium ac religiosum decet, ut ne sit injustus, nec alium, sed ante alios semet multet. Plura enim quam necessitas requirit possidere, aut necessaria quidem, sumptuosiora tamen, injustitia est: quemadmodum et ventri definito alimento plus dare, injustitia est. Iræ autem frenos laxare, stultitia; proterve loqui, fatuitas; cupiditatibus sæcularibus indulgere, amentia. Non enim virtus est, a malo abstinuisse: etsi qui malum non fecit, non vapulabit, sicut ille scilicet qui fecit. Si autem faciet, omnino etiam vapulabit. At qui bonum fecerit, illi bene fiet: non quidem secundum rationem justitiæ, sed ex humanitate et bonitate Dei. Una enim quædam Christi sententia est, qua dicitur: *Qui cognovit voluntatem Domini sui, et non fecit, vapulabit multis* ⁶⁹. Alia: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutilis sumus: quia quod facere debuimus, fecimus* ⁷⁰.

ORATIO XV.

ARGUMENTUM.

Tenere, seu observare quæ in divinis Scripturis leguntur, totum Dei munus esse. De oratione, et lectione, et quomodo Christiano psallendum sit.

Qui docetur, nisi quæ doctus est in animo retinet, nihil profecit. Qui litteras sciens, legit, nisi intelligat quæ legit, quodammodo illitteratus est. Qui legit et intelligit, nisi intellecta servare potest, nihil ei potest. Divinas Scripturas legere, nisi arbitratus est intelligere lecta in nobis est, et non est. In nobis, studium: intelligere a gratia Dei pendet. Verum tenere, seu præstare intellecta, id totum supremæ gratiæ acceptum referri debet. Quocirca pauci sunt qui ea præstant ⁷¹; sicut pauci sunt qui salvantur. Sunt ergo duo, oratio et lectio, quorum hæc qua via ad Deum perveniamus; docet, facitque hominem divinum: illa Deum flectit, ut mentem legentis illuminet, quo lecta et intelligat, et observet. Alia etenim scripta percipere et cognoscere possunt qui legunt: quæcunque autem divina et salutaria sunt, citra Spiritus sancti illuminationem comprehendi servarique nequeunt. Et quidem qui orare ut debet, edoctus est, tantopere lectionis non indigebit, divinæ gratiæ divino lumine replente ejus animam, et in statum quemdam diviniorem immutante. Qui autem continuam lectionem pluris facit, antequam orare, ut oportet, didicerit, errat, seque ipsum a divina salute abducit: imo vero sensus omnino expers est, tametsi in tota Scriptura sacra exercitatum se, et eam recitare memoriter posse fateatur. Ut enim citra calorem solis, fructus provenire non potest, sed hieme quidem nascitur, vere maturescere incipit, frigore autem nascitur, vere maturescere incipit, frigore autem perseverante ad

maturitatem non pertingit, sed inutilis efficitur, meliusque erat, si nec a principio germinasset: sic qui calori solis illius, quem intelligentia percipimus, sese per orationis præstantiam non subjecit, nunquam fructum maturum per lectionem edere poterit: siquidem et discere prius, quemadmodum oratio instituenda sit, ut ubi didiceris, etiam orare queas, multum tempus, laboremque, et animi magis quam corporis desiderat. Quamobrem et Apostolus hortatur assidue cantare et psallere Deo in corde non in labiis ⁷². Sed quoniam *ex abundantia loquitur* ⁷³, necesse est etiam per os ex abundantia illius orationem promi, cum ipsum cor prius mundum creatum, deinde divinus rectitudinis Spiritus innovatus fuerit: post letitiam salutaris Dei gustaverit, quæ ex consortio et communionem Christi existit: deinde gratia Spiritus principalis firmitatem acquisiverit, ut spiritualia nequitæ, quæ cogitatione cernuntur, nulla ex parte ejus motiones, cogitata concutere et quassare suis flatibus possint ⁷⁴. Ac tunc precibus divinis vacans, per radios mysticos per orationem super orantem exortos cognita et agnita, ad frugem maturam perducere potest: alioqui insipiens ac stupidus est.

Psallere igitur Deo bonum est, quia in primis fructuosum. Si enim quiddam singulare est, cum rege terreno colloqui, quanto singularius cum rege cælesti? Quis accedere propius, et cujusquam cum rege sermonem inturbare audet? Sic neque dæmones ad illum appropinquare sustinent, qui cum Deo loquitur. Non psallere Deo, magna est factura: anima quippe non psallentis divino lumine, divina virtute et quiete insultibus dæmonum privatur, et omnis petulantia, omnis immunditia, omnis improbitas et injustitia, omnis fastus, ostentatio, arrogantia ab iisdem in eandem invehitur. Sicut enim cæli aspiratione corpora, ita perenni Dei memoria omnis anima prorsus indiget. Verum enimvero psallere Deo simpliciter ac perfunctorie, et sine timore, qui Deo astanti est necessarius, quem Cherubim tremunt, tantum abest, ut aliquid commodi, ut potius incomparabile detrimentum afferat; quia Deum exasperat, et a nobis avertit, nosque ab illo tanquam in exilium ejicit. Nimirum quemadmodum cum contemptu regi astantem satellites regis abripiunt, et a conspectu ejus exturbant, idque rex minime reprehendit: sic angeli Dei, mentem contemptim Deo astantis a Dei visitatione ejiciunt, quam confestim dæmones arreptam, majore auctoritate libertateque (quia velut a lupanari aut caupona) imperiose quolibet, sive ad turpia et nefanda, sive ad improba, sive ad vana et inania ductitant: et neque qui patitur animadvertit, neque Deus liberat, quoniam ipsemet spretus atque contemptus est. Lege enim ita sanxit: *Servite Domino in timore, et exultate*

⁶⁹ Luc. xii, 47. ⁷⁰ Luc. xvii, 10. ⁷¹ Matth. vii, 14. ⁷² Ephes. v, 1 seqq. ⁷³ Luc. vi, 45. ⁷⁴ Ep'cs. vi, 12.

*ei cum tremore*⁸⁸. Quapropter homini tali multo erat melius, si non psalleret. Dæmones namque in cæteris peccatis omnibus non æque, ut in isto contemptu Dei in animam dominari possunt. Et rex quidem terrenus debitores, quique in se peccarunt, patitur, contemptores severe ulciscitur. Quare cum contemptu psallere peccatum est omnium maximum. Deus enim cum a corpore segregatus sit, nec oculis istis aspiciatur, etiam modo quodam incorporeo et visibili colitur. Quem corporea ratione, et ut videri possit, colere, minus est illi conveniens ac proprium, sicut et apud Davidem est : *Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem utique : holocaustis non delectaberis*⁸⁹. Idcirco *cor contritum et humiliatum Deus non despiciet*⁹⁰. Contritio autem cordis mente et cogitatione fiat. Non tangunt oculorum sensum mens nostra et cogitatio, id est, ipsa anima. Hæc igitur mens, inquam, et cogitatio Deo qui intelligitur, nec videtur, danda sunt. In hoc enim cultus ejus consistit, ut inaspectabilia inaspectabili, intelligibilia intelligibili, et corporalia cum anima quoque ad Deum colendum se subjiciant, qui manibus humanis colitur. Quod vero etiam, quæ in sensus cadunt, non respuit, sciendum, tunc ea accipere, cum mente pura ac sincera oblata fuerint.

Omnis quippe oratio, ac psalmodia divinæ Scripturæ, cum Deo reconciliatio est. Aut enim petitio est eorum quæ Deus per gratiam, pro eo ac ipsum decet, hominibus donare solet. Aut sunt gratiarum actiones Deo pro opificio, qui nulla subjecta materia procreavit universæ. Aut commemoramus per ætates admiranda opera, prodigia et signa ad gloriam ejus, et salutem hominum, et vindictam iniquorum, improborumque exhibita. Aut arcanioribus rationibus divinam ejus administratam providentiam. Aut mysterium Incarnationis Verbi Dei, quomodo quem universitatis ambitus non cœpit, immaculatæ Virginis utero captus, natus, educatus sit, celestemque vivendi normam docuerit et ostenderit, salutaremque mortem perpassus, ab inferis resurrexerit, spemque resurrectionis, et vitæ æternæ generi hominum donaverit, et in cælum, ut homo, assumptus fuerit, ut Spiritum sanctum ex Deo Patre suo procedentem, in eos qui in ipsum credidissent, demitteret; quem ab initio princeps homo Adamus habuit, et ob infidelitatem amisit. Illic namque totius œconomix finis, ut credentes in ipsum velut Deum et hominem, in duabus naturis non separatis neque confusis unum Christum, Spiritum sanctum in suas animas, quasi animam accipiant, et ita nominentur fideles, et quasi sursum conflati, ac de integro ficti, et a principio informati, ac per sanctum baptismata reformati, factique denuo, qualis primus homo erat, animo et conscientia, et sensibus om-

nibus sanctificentur : ut de cætero penitus non habeant in seipsis vitam corruptam, quæ possit appetitum animæ in carnales et mundanas appetitiones, cupiditatesque abstrahere. Qui ergo de his et similibus Deum qua die, qua nocte, et longis temporum spatiis alloquitur, et lingua quidem loquens, mente nescit quid loquatur, nonne hic nugari videtur? Nondum sane fidelis hujusmodi, neque Deo reconciliatus est. Fidelis siquidem est, et appellatur, cui donum sancti Spiritus conceditur est, quique, illud habet, quod donum simul mentem ipsam accipientium illustrat, et simul continet, colligens et conservans horum duorum intelligentiam, cui dicatur et quid dicatur. Prius itaque credere, et reconciliari Deo necesse est, et tum illi psallere sic ut qui psallere constituit, ante veniam de admisis qua verborum, qua operum, qua actionum, qua cogitationum petat. Reconciliata autem Deo anima, mansueta, humilis, et contrita efficitur, id quod reconciliationis cum Deo argumentum est. Sunt enim ista præcipua Dei dona, et charismata, mansuetudo et humilitas. Animam mitem et humilem dæmones ad voluptates corporis, aut avaritiam, aut ad vanam gloriam iterum oppugnare, ut ante, non possunt. Et in his duobus Christi donis levationem, ac requiem ab hujusmodi necessitatibus, invenit anima. Quamobrem pauca, cum timore et intellectu psallere debemus. Quod tamen omni sæculari monacho, anachoretæ, clerico, diacono, sacerdoti, episcopo impossibile est prorsus, nisi horum uniuscujusque anima pro mensura fidei ipsius in Christum, Spiritus sancti particeps fiat. Quoniam *nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto*⁹¹. Et quia spiritus est, in quo adoramus, et preces inimus⁹². Et quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*⁹³, libertas autem et securitas a dæmonibus videlicet, qui odium, tristitiam, perturbationem, pusillanimitatem, pravitatem morum, nequitiam, incredulitatem, iracundiam, intemperantiam in anima excitant. Quibus qui restricti sunt, jejunantes, vitam solitariam quietamque sectantes, possessionibus carentes, multum psallentes, divinarum Scripturarum explanatores, orthodoxorum dogmatum conscriptores, et magistri Ecclesiarum, et sanctissimi, ac justissimi, et longe religiosissimi, cum Christo, vero lumine, qui omnem hominem sponte sua in verum mundum virtutum venientem illuminat, partem habere non possunt : *Nulla enim societas luci ad tenebras*⁹⁴.

ORATIO XVI.

ARGUMENTUM.

Deum propter excellentem charitatem multis calamitatibus hominem exposuisse. Penuriam, seu indigentiam Dei munus esse, quique eam fugit, eum

⁸⁸ Psal. II, 11. ⁸⁹ Psal. L, 18. ⁹⁰ Ibid. 19. ⁹¹ I Cor. XII, 3. ⁹² Joan. IV, 24. ⁹³ II Cor. III, 17. ⁹⁴ II Cor. VI, 14.

Christianismum fugere : Dei enim sententiam naturam nobis factam ; et tribulationes omnes gratiarum actionem docere. Cujus rei causa peccatum, morbi, et mors exstiterint.

Deus hominem post lapsum timoribus multis, et omnigenis casibus, quasi muro vallavit, et undique fecit turbis ac terroribus impeti atque jactari, ipsumque in se a semetipso oppugnari. Causa hujus rei, admirabilis, omnique charitate ac bonitate referta est. Sicut enim pater quispiam, dives ac fortunatus bonis omnibus, si filium haberet sibi multo charissimum, ac propter vehementiam amoris erga hunc germanum ac dilectum filium suum nec cibum, nec potum, nec vestem, nec calceos, nec aliud commodum, recreationemve, nisi tantum ab se genitore vellet illum accipere, ut idcirco a patris latere nunquam discederet, et super ejus genua requiesceret : si quando autem a patre alienari eum contingeret, et ab aliis, non a parente ad usum suum necessaria sibi præberi vellet, aut non inveniret, aut invenire quidem, sed in sudore ac labore et afflictione acciperet, quod omnibus patri servientibus valde serio imperatum esset, talem filium missum facere, repellere, et modis omnibus molestiis afficere, quando extra patris conspectum versantem viderent, ut alibi non inveniens requiem, adactus necessitate, et invitus ad patrem, qui eum incredibiliter, et plus omnibus dilexisset, revertetur, in eoque conquiesceret : eodem modo Deus egit cum homine, ut nullam in hac vita rebusque mundi requiem inveniens (quoniam hæc omnia vanitas) ad bonum Deum, Dominum, Herum, Patrem, Tutorem, Provisorum, Redemptorem, Salvatorem revertetur, et cum eo continenter versaretur, et inveniret ipse quidem requiem, Pater autem et Deus eo perfueretur, ac super eo lætaretur. Erat enim, cum homo circumflueret omnibus copiis, et propter eam abundantiam in quiete ac voluptate esset, vacaretque afflictione et ægritudine, gaudens et exultans, nesciretque prorsus quid ægritudo esset. Ex negligentia igitur propter affluentiam desiderium parturivit eorum quæ supra ipsum erant, et quæ assequi non poterat, et quæ cum tetigisset, ut illi videbatur, de ipsa illa copia et abundantia dejectus, ad multorum, imo sane omnium penuriam redactus est, in tanta egestate constitutus, ut summæ abundantiam summa indigentia e regione, et ex diametro opponeretur ; arrogantiam scilicet vindicans, unde audax illud facinus exstitisset, quo in donatam sibi affluentiam præ satietyate contumeliosus exstiterat. Ex quo autem in egestatem devenit, multis ob eam ærumnis, laboribus, defatigationibus cumulatur, nec expleta penuria, tristatur, affligitur, desperat : naturaliaque

et inevitabilia vincula indigentiam fugere volens, magnopere contendit, ut in vita nulla re egeat. Hinc aut occultus, aut manifestus et impudens alienorum invasor, avarus, injustus, rapax sit, zelo agitur, invidet, rixatur, mentitur, pejerat, insidiatur, calumniatur, maledicit, pugnat, irascitur, bellat, se ulciscitur, occidit, etiam ipsum Deum contemnens quodammodo, qui velut temporaneum supplicium in hac vita indigentiam esse voluit, quam mortalium generi protoplasti transgressio induxit, et Deo inimicitias indicit, ac propterea rerum copias sibi parans, inde gloriosus, superbus, jactabundus redditur. Quid deinde? *Dominus superbis resistit* 18, et tandem extrema ejus in eadem damnationem cum desertore Dei diabolo cadunt. Scire igitur licet, indigentiam justum esse a Deo supplicium, gratoque ferendam animo, ut ita commiserationem et misericordiam, et providentiam Dei in nos excitemus. Idcirco *Quem diligit Dominus castigat*, longe eum a superbia propter indigentiam removens : *Flagellat autem omnem filium, quem recipit* 19, per morbos varios, et invaletudines eum sibi copulans, gratias agentem, et patientem, et pro hujuscemodi certaminum corona adoptionem reportantem. Etenim protoplastus non ob aliud violavit mandatum, nisi quod nulla prorsus re egeret, casetque sine labore dives bonorum omnium.

Quare qui indigentiam fugit, quam effugere nunquam poterit, Deo videtur adversari, et ab ipso pronuntiatam sententiam, naturæque loco constitutam, quasi evertere conari, nempe qua jubet, ut *in sudore vultus nostri panem nostrum comedamus, donec revertamur in terram, de qua sumpti sumus* 20. Quoniam igitur indigentia quilibet homini in hoc sæculo, parvo et magno naturalis pœna est, qui hanc querit effugere, in pœnas sempiternas incurret. Aliter enim quam per avaritiam, Injustitiam, rapinam, præsentem indigentiam explere non datur. Solet autem bonorum copia generare superbiam, unde peccatis principium, et caput. Ea prostrata, superbum et arrogantem turpia designandi voluntas invadit, quæ ex amentia, et discessu a recta ratione progignitur. Omnis itaque Christianus qui indigentiam fugere laborat, etiam germanum Christianismum fugit. Esse enim Christianum, et nullus egere, impossibile est. Etenim Deus nostri similis inter nos factus, ut humanam naturam usque a principio instauraret, decreta sua, quæ ad damnationem transgressoris mandati sui, primi, inquam, parentis nostri fecit, corruptionem videlicet et mortem, cum dixit : *In sudore vultus tui comedes panem tuum* (6) : Et : *Terra es, et in*

18 Jac. iv, 6. 19 Hebr. xii, 6. 20 Gen. iii, 19.

(6) Illa verba Domini ad Adamum post divini præcepti transgressionem Gen. iii, 19. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*, non magis significant præceptum, quam illa ejusdem ad eundem : *Pul-*

vis es, et in pulverem reverteris. et illa ad Evam : *In dolore paries filios*; sed significans pœnam, qua Deus primos parentes, eorumque posteros multavit. Ergo, qui modis licitis operam dat, ut *Esca-*

terram revertaris ⁸⁸, non ita leviter sustulit. Ecce A enim et sudor ad panem acquiendum permanet; et in terram de qua sumpti stans, revertimur. Sed virtutis suæ ut divinæ virtutis, et sapientiæ suæ ut divinæ sapientiæ participes faciens, qui in ejus incarnationem crediderant, eatenus legem suam infirmat; ipse primum nobis exemplar factus, multis doloribus et afflictionibus usque ad mortem crucis ignominiosam perferendis. Similiter apostoli et fideles omnes a Christo bene corroborati, cum gaudio sudores et tentationes sustinent, et in multa patientia fructum ferunt. Propter hoc item martyres et ascetæ, illi quidem pœnis et suppliciis non eximi, hi vero labores asceticos non abjicere, sed egregiam sibi tolerantiam suppeditari rogabant, B propositum certamen per patientiam certantes, ut pro labore suo mercedem in futuro sæculo recipe- rent. Unde Deus patientiæ et longanimitatis Deus nominatur ⁸⁹. Igitur pro cuilibet angustia, et omnis tristitia necessaria est, propterea quod ante omne tentamentum nemo tentationum notitiam adipiscitur. Ubi autem a tentationibus irruentibus vindicatus fuerit, vindici sive Deo, sive homini gratias agit. Cum itaque homo a tentationibus immunis custoditur, ad gratias ob id Deo agendas segniter ac piger est. Lapsus autem in tentationes, et ereptus, impense ei gratias agit. Quin si quis etiam semper Deo gratias agat, non ita, nec tantopere tamque alacriter agit, quam tentationibus et tribulationibus liberatus agere consuevit. Ut ergo ex animo, C et ex tota mente, et ex omnibus viribus gratias agat in tentationes et afflictiones, et angustias, et tristitias incidere oportet, ut virtutem Dei cognoscatur. Alioqui remissio, et feriæ duo non mediocria mala pariunt, nempe, ut non tota anima gratiæ agantur Deo; et ut mens cuis inanibus occupetur. Adams in illa sua quiete, tranquillitateque inexplicabili, si Deo gratias egisset, deceptus non fuisset; neque malum illud consilium unquam admisisset, neque Deus fieri concupivisset. Quare quemadmodum aspiratione aeris, sic gratiarum actione erga Deum opus habemus, si in tentationes, afflictiones, angustias, mœrores, quod velle debemus, inciderimus.

⁸⁸ Gen. III, 19. ⁸⁹ Rom. II et XV. ¹ Habac. III, 18. ² Joan. VIII, 34, 35.

seu indigentiam, partis opibus, effugiat, is non magis peccat in præceptum Dei quam si det operam ut morbos effugiat; ipsamque mortem, si non semper vitet, certe differat. Itaque quando Simeon dicit: *Eum, qui indigentiam fugere nititur, fugere etiam germanum Christianismum*, et si quid aliud hujus generis in hac oratione occurret, id accipiendum est de illo qui paupertatem intolerandum gravissimumque malum reputat, immissamque sibi invito et iniquo animo tolerat: oblitus Salvatoris sui, qui hanc omnibus divitiis anteposuit, immemorque pœnæ illius primæ, quam Deus in mortales statuit, ut scilicet in sudore vultus sui vecerentur panis suo, vitamque inter varias aru-

ORATIO XVII.

ARGUMENTUM.

De vero monacho. et pecuniæ, aut voluptatis, aut gloriæ cupidum, non esse monachum: qui morbo ut a Deo sanentur, ascetis dura perpetienda. Cur omne opus bonum huic habeat finem, ut sanctificationem Christi recipiat. Cum intellectu psallere, solius Dei beneficio ascribendum. Quo pacto inter Deum, et homines inimicitia intercedant.

Monachus est, qui professus coram Deo et angelis, se mundo, et iis quæ in mundo sunt, nuntium remisisse, et ad Christum se aggregasse, divina gratia, quæ animo concipitur, mystice dignatus est, et ejus gratiæ sensum quemdam intelligibilem hausit. Præ ipsa enim omnes carnis mundique illecebras detestatus, per eandem mortuus, et ad omnes illas inhabilis, et ineptus efficitur. Ac tunc cum summo gaudio, ferventique desiderio ad divina Christi mandata sit strenuus, et ab omni voluptate, pecuniarumque, et honorum studio alienus (velut qui extra carnem, et mundum viveret) cognoscitur, et soli Spiritui sancto arcissime conjunctus, semper lætus et psallens: *Ego autem in Domino gaudebo, et exultabo in Deo salutari meo* ¹. Aliter quispiam referri in album monachorum neutquam potest. Tria enim sunt, voluptas, pecunia, gloria. Monachus qui adhuc voluptatibus se submittit, nondum monachus, sed etiamnum peccati, et Satanzæ mancipium est. Monachus cui amor pecuniæ adhuc imperat, nondum monachus, sed idololatra est. Monachus adhuc ambitiosus, nondum monachus, sed principis hujus mundi probatissimus miles est. Qui igitur possidetur aut ab his tribus ex parte, aut ab uno horum trium universe, seu jœjunet, seu vigilet, seu oret, seu psallat, seu humi cubet, et quævis alia incommoda, laboresque ac molestias subeat, omnemque scientiam norit, cum Patre, Filio, et Spiritu sancto societatem non habet. Necessè est enim hunc prius libertatem, quæ mente videtur a Dei Filio adipisci, qui ait, *Omnis qui facit peccatum servus est peccati: servus autem peccati non manet in domo Dei in æternum* ². Est autem domus Dei regnum ejus. Audin' formidandam sententiam? *Si igitur filius vos libe-*

nas et paupertatis incommoda exigent, quam prænam, cum a Deo infligitur, quis patienter persolvere debet; tametsi ipsemet ea se afficere, nec tenetur, nec jubetur. Et si quis aut existeret, aut unquam exstitisset, quem sudor iste vultus nunquam tetigisset, omnisque indigentia expertem vitam traduxisset, paratus ferre si quid a Deo sibi mitteretur: is nihil propterea in ulum præceptum Dei commisisset, quanquam quis unquam fuit, qui indigentiam penitus a suo limine excludere poterit, et hoc sudore aspersus non fuerit? imo quo quis avarior est; eo egentior est. Vere poeta: *Semper avarus eget.*

raserit, inquit, *vere liberi eritis* ⁵. Cum ergo quis a tribus hisce liberatus fuerit, tum demum, ut jam Christianus, et Christi servus effectus, psallere et orare debet. Certe enim qui aut ab his tribus tyrannicis affectionibus, aut ab harum aliqua subjugatus est, etiam volens in libertatem se vindicare nequit. Soli enim Dei Filio, atque Regi Jesu Christo, secundum potestatem quam a Patre propter necem perpressam accepit, istam donare libertatem concessum est, qui post resurrectionem suam dicit: *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra* ⁶. Ad liberatorem igitur confugiendum, quem penes solum est ista auctoritas. Et ne quid omittamus, quo ab eo a tribus hisce tyrannis in libertatem asseramur, pro ea nos inedia maceremus, et elemosynas distribuamus, ut videat nos cupere libertatem, qui vult misericordiam. Ceterum partem libertatis indicium est, perfectum odium illorum; ut a quorum cervicibus hoc jugum servile depulsum est, hæc tanquam monstra fœdissima, quæ secundum Salomonis execrationem nunquam impleri queant ⁷, detestentur etiam. Itaque bonum est psallere Deo, orare, jejuna, vigilare, misericordiam exercere, et propter Christum egere. Bonum se humiliare: sed videmus in his, fratres, multos in vacuum aut cucurrisse, aut currere, et laborare inutiliter. Causa aperta est. Etenim quidquid agitur, propter aliquid agitur. Quia vero tota natura hominum post prævaricationem corruptibilis et mortalis esse cœpit, atque idcirco imbecilla et ærumnosa, omniumque vitiorum et stultitiæ capax, quoniam pacto ipsa sese a semetipsa liberaverit? Quomodo ergo liberabitur? Si jejunia, vigiliæ, preces frequentarit, et laborarit, et facultates suas pauperibus distribuerit, ut a corrupta voluntate diviniore virtute liberetur, ab eo qui solus liberat, et qui venit tollere peccata mundi Jesus Christus et Deus. Qui ob hanc causam jejuna, vigilat, aliaque facit, et laborat, optatis potietur, et cognoscat, et gratiasaget, et humiliabitur sub potenti manu Dei ⁸. Qui autem in vita agenda hunc scopum sibi propositum non habet, inessum laborabit, infelixque et miser Christianus ad futurum sæculum transmittetur.

Intelligendum est autem, omnem operam diaboli, dæmonumque adversus Christianos in hoc collocari, ut hanc ignorantiam per omnium mentes diffundant. Atque ob eam rem dæmones ad jejunia, vigiliæ, humi cubationes, et cætera, quæ dicta sunt, ascetica ministris se præbent, ut qui se affligunt, cum se recte fecisse putaverint, minime se a Jesu curatos inveniant. Lex enim Christo posita est inviolabilis, ne quemquam perturbationes, et morbos suos, eorumque medicum, et ipsam sanationem ignorantem curare possit: quam quidem primum apostoli, post eorum discipuli docuerunt. Atqui non doceri, et nosse sanitatem impos-

sibile est. Affectus enim morbo quispiam, qui prius bene valebat, de statu suo in quo sanus erat, cogitat. Verum ab ipsa conceptione, nedum ab ortu et exitu in lucem, natura æger, quomodo quid sit sanitas nosse possit? Qui etiam de sanitate audiens, non modo doctrinam non complectetur, sed et pro nugis ducet, quæ dicuntur, propter suam incredulitatem omnia, jejunia scilicet, ejusque comites pro incredibilibus habens, et pro vinculis ferreis, de peccatis tum propriis, tum fratrum do ere, et flere cum flentibus, ut etiam gaudere cum gaudentibus. Sed hæc omnia bona, admirabilia, et laude digna in nihilum recidunt, si is, qui ea consecratur, Dei sanctificationis particeps non fiat: huc enim una tendunt universa, sicut Apostolus ait ⁹ de iis quos Deus erudire tanquam filios dignatur, quoniam erudit ad id quod utile est, in recipiendo sanctificationem ejus. Quod nisi fiat, inanis labor, inanis fides. Primum igitur neque sine virtute Jesu, et Dei ipsa legitime exercere possis: et non coronatur, qui non legitime certat. Lex porro in his una, ut occulte et cautissime stant, coram oculis solius Dei, usque adeo diligenter, ut neque sinistra nostra cognoscat, quid dextera faciat. Quæ autem sinistra, et quæ dextera? Dextera est, quæ Christum dicentem audit: *Cum omnia feceritis, dicite, quia servi inutiles sumus, quoniam quod facere debemus, fecimus* ¹⁰. Sed enim, quis ille qui omnia fecit, quæ facere debet? Quod si quis aut omnia, aut nonnulla aliquando fecit, quis hoc potuit, ut prius mysticam Christi virtutem non susceperit? Si autem sine Christo fecit, vae ipsi, et operi ejus, Sinistra est, cum quis officio functus, honorem sibi a Deo deberi existimat. Talis post tantum certamen, et laborem ac defatigationem nunquam Christi sanctificatione impertietur. Et vae illi, postquam ex hac luce migraverit. Et quæ tandem receptionis notæ? quæ? Non irasci, mundum esse a sordibus, quas amor impuræ voluptatis creat, Item mansuetudo, et firmissima horum basis humilitas, malorum tolerantia et compassione non secus quam ferreis fulta tibicinibus ferens dextera globum aureum, lucentem et coruscantem, simplicem, immaculatam (per bonam puta conscientiam) quæque nunquam excidit, benignam charitatem: sinistra autem fidem, ut arma solidissima. *Credidit enim Deo sine dubitatione, et reputatum est ei ad justitiam* ¹¹: alioqui omnia faciet volens nolens, ut glorificetur ab hominibus. Non enim ubi Christus, illic dæmones; ubi autem dæmones, ibi a curriculo rectæ rationis deflectitur. Nam ut vespertilionum noctu circumvolant, et pascuntur: ita etiam dæmones cum principe suo, naturæ intelligentes, solutæque ac liberæ in vita hominum misera ac perdita, velut noctu terras atque aeriæ regiones perambulant.

⁵ Ibid. 36. ⁶ Matth. XVIII, 18. ⁷ Prov. XVII, 20. ⁸ Petr. v, 6. ⁹ II Tim. ii, 1 seqq. ¹⁰ Luc. XVII, 10. ¹¹ Gen. xv, 6.

Similitudinem quispian ex nostra mente ducat. Quæ enim hæc aliquando cognovit, quantumvis longe posita, momento ac puncto temporis pervadit, idque adhuc corporis sui constricta vinculis. Hinc non est promptum vero Christiano animum sursum ad Deum, divinorumque perspicientiam erigere, atque sustollere, et cum illo summo bono colloqui, et per sanctissimas notiones illie circumfusi luminis participem fieri, nisi ante a Spiritu sancto velut sigillo insignitus sit. Cum enim diabolus eam divina gratia destitutam, aerem modo quodam spirituali concitatam penetrare, et Deum concipere, suorumque errorum recordari viderit, audacter viam custodjens, quodammodo clamat, Quo infelix per meum imperium pergis? Ego princeps tenebrarum. Ego eorum qui mundum sapiunt princeps appellatus sum. Ego corrupti aeris Dominus et arbiter Satanas. Nondum e potestate mea translata es (ut inquit Apostolus ¹⁰ de his, quos Christus transtulit de potestate Satanae ad Deum.) Adhuc ditioni meæ subjecta, quæ mea sunt respice. Mea est enim salacitas, insolentia, injustitia, improbitas, quæ te antea, ut admodum bona docui. Vidisti, gustasti, delectata es, mane infra. Ideo scriptum est: *Et nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto* ¹¹.

Non ergo ullum Christianum ad psalmodiam, divinosque hymnos concinendos astare oportet, qui prius a sancto Spiritu mentem insignitam non habuerit; ne coram Deo astans, quæ Satanae sunt, ut minister ejus, operari intelligatur: et ex hac causa sordibus inquinatior, malisque iræ, et carnalis cupiditatis dirius, et suavius repletus subvertatur. Qui namque in officinam medicamentariam ingressus, vulnera vibicum immitius sibi refricuerit, præstabat hunc eo nunquam ingressum. Multo igitur studio, accuratationeque cujusque Christiani mens corrigenda est prius, ne hoc ipso fiat deterior, quod ante correctionem psallit, hymnosque ac preces persolvit. Non enim potest impurus animus astare Deo, quantumvis corpus astet: quia non ipse unusquisque, sed quæ unumquemque obumbrat Christi gratia, ea est, quæ Deum benedicit, et in ipso laudat, et mysterium illud admirabile admittit. Omnes itaque homines congregantes, norunt quid loquantur, et quænam sint, quæ mutuo disserunt, cognoscunt. Qui vero audiunt, quæ ipsis dicantur non ignorant; et est manifesta stultitia, colloquentes vicissim aures non dare. Quoniam vero, cum Deo astantes eum alloquimur, ut imprudentes ac fatui animum ei non attendimus, unde salutem nos adepturos confidimus? præsertim si id diu fecerimus, noctes scilicet ac dies ita sine intellectu psallentes, et nos Deo placituros existimantes. Opus est enim cum Deo loquentes tantam saltem attentionem adhibere, quantam dum pro hujus vitæ

rebus contendimus, et jurgamur, adhibere solemus. Hinc perspicitur, quo pacto diabolus mentem hostam gravi malo involuti circumducat. Et omnis medicina spiritualis, curatioque experienda est, ut medicus animorum, et corporum Jesus hunc morbum sanct. Sin minus, psalmodia tota, habitusque ad Deum sermo inanis est, et evanescit. Quare ingemiscere, et plorare insipienter, ac sine intellectu psallentem oportet, nec putare, se psalmos cecinisse. Quod si idcirco non dolet, quid salutem sperat? Illud enim: *Non est speciosa laus in ore peccatoris* ¹², non de atheo, et infideli quopiam scriptum est (nullus quippe horum laudat Deum, quem ignorat) sed de eo qui Deum cognoscens, et in eum credens, per opera mala impius, et peccatum Dei inimicus atque hostis est. Quemadmodum namque speciosum aliquid pulchrum est et elegans, ut pulchritudinem et elegantiam continens aspectum jucundissimum, et ideo etiam oculorum obtutum ad se allecat: deformem contra est odiosum, et intuentium oculos a se avertit: sic laus peccatoris divinos oculos a se repellit. Solis enim labiis eam pronuntiat, corde autem cum peccatis, quæ id præoccuparunt, loquitur: a quibus ut tuta ac certa possessio retinetur. Nemo siquidem Deo cantare, et interim non in pectore infanda volutare potest: ni prius per pœnitentiam, et confessionem illum sibi reconciliaverit; quæ reconciliatio est quædam, quæ intellectum percipitur, ejus ad animam obumbratio. Cujus obumbrationis argumentum, in laudibus divinis timorè quodam et reverentia perfusus animus, bonus ordo, et attentio ad ea quæ canuntur: *Quia nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto*. Qui sic non laudant, sive sacerdotes sint, sive celsiores his, aliorum apud Deum interpretes ac deprecatores, adhuc a divino conspectu remoti sunt. Quod si hi inimici sunt ejus apud quem hoc officio funguntur, quid facient, qui hujusmodi interpretes, et causæ suæ actores quæsiverunt? At enim si sol calidus cum sit, apricantes radiis suis calefacere consuevit: quomodo Deus, cum sit sanctus, omnes per orationem secum agentes non sanctificat? Quoniam ibi sol iis qui calefiunt sensum affert, sentiunt quippe se calefieri, et ob hoc ipsum ad solem sedere se sciunt; hi autem qui Deo preces fundunt, quid petant nesciunt: quod matri filiorum Zebedæi, ipsisque filiis ejus Christus dicebat ¹³. Talibus, ut vel centum annos præcaudo consumant, Deus nihil dat. Quia igitur frustra laborant, qui psallunt et orant, nec sanctificantur, magistros a Deo afflatos prius adeant, et doceantur, quid orare debeant. Ni faxint, seu sapientes, seu insipientes sint, profani atque impuri morientur. Nam quid petant nescientes, Deus exaudire nescit

¹⁰ Coloss. 1, 15. ¹¹ I Cor. xii, 5. ¹² Eccli. xv, 9. ¹³ Matth. xx, 22.

ORATIO XVIII.

ARGUMENTUM.

De immutatione animæ, et corporis ex iis quæ nobis tum ab aere, cæterisque elementis, tum a cibo ac potione, atque etiam a dæmonibus accidunt.

Non solum conversiones, et mutationes, quæ in animo existunt, verum etiam eorum causas, quales tandem sint, et unde sibi eveniant, monachus scire, atque intelligere debet. Interdum quippe repentinum gaudium animam incescit: interdum improvisa tristitia eandem occupat, et tanquam onus quoddam premit. Et nunc quidem facile compungitur: nunc ita ad dolorem de peccatis obfirmatur, et obdurescit, ut tota saxea videatur. Aliquando mitis sit, et humilis: paulo post se erigit, iracundiaque et rabie concitata, adversus omnes fratres furit, et insanit. Est quando remissa, et iners ad omne opus bonum torpet; est quando excitatur et vigilat, et ad omnem obedientiam gestit, ut et in socios ac familiares jocetur, eosque ad capeendam virtutem exstimulet. Nonnunquam timore contrahitur, et circumspicit omnia; nonnunquam se impudenter effundit. Modo nugatorum, et ridiculorum libenter meminit, eosque ad se accersit; modo nec illos, nec contubernales intueri sustinet. Quandoque in se ipsa ita pressatur, et arctatur, ut etiam hujus lucis pertædeat; quandoque sic dilatatur, et sic amplius exultat, ut quamvis magno conatu reprimere, atque cohibere se nequeat. Et ista quidem circa naturales animi motiones fieri consueverunt, cum ad certamen in exercenda virtute, et ad mandata observanda accingitur. Sed quemadmodum animus, ita et mens nostra immutatur variaturque. Alias etenim ad intelligendum expedita est, et ad ea quæ intelligit, seu perspicit celeriter percurrenda ac discernenda expeditior: alias pigra, et tarda ad utrumque. Interdum eadem mens quasi amens, muta et surda sit: interdum viget, et facunda est, et audire potest, atque percipere. Aliquando cæca, aliquando oculata, in profunditatem et altitudinem contemplationis supra captum humanæ naturæ ingredi enititur; aliquando ad omnem contemplationem inepta, eaque vacans, universe peccatorum præteritorum meminit, nihil quidquam simile excogitans prorsus; nonnunquam varie, velut non facta cogitans, et comminiscens, et nequiter agens, et tanquam flamma in lignis humidis fumo suffocata, sit maligna, non in præsentibus tantum, sed et de absentibus nonnullis sæpe inania, et falsa in semetipsa fabricans. Et cum cor multum contristetur, nec cum mente in talibus sentiat, nihil penitus tamen proficere, nec avertere ipsam a vanis cogitationibus potest. Et hætenus de mutationibus mentis, animæque nostræ intelligentis, ac divinæ dictum esto.

Quæ porro circa corpus varietates nobis con-

A tingunt, etsi parvo negotio videantur posse dijudicari, facileque cognosci, tamen aliter res habet. In hoc enim potissimum multa frequentissime incidit mutatio. Anima namque natura et essentia immutabilis est: similiter et mens illi a Conditore concreata. Solæ consilio reguntur, propriaque voluntate virtutem aut vitia capebentes, luminis, aut tenebrarum sociæ et hæredes in æternum constituuntur; anima, inquam, et mens alteri horum consilio, ut dictum est, et voluntate ulro adhærentes, seu bono, bona sunt, seu malo, mala vocantur. At vero corpus etiam natura sua est mutabile, quia compositum, et essentia fluxum; nempe ex materia interitui obnoxia, et caduca, ex contrariis scilicet commistum sive coagmentatum.

B Ex calido enim et frigido (ut docent philosophi, et veritas idem testatur) ex arido et humido hujus essentia conflatur. Verumtamen ipsum secundum se arbitrio, et voluntate caret, atque etiam, si dicendum est, motu: nisi omnino hujus fluxionem progressumque ad interitum, motionem quispiam ejus hypostaseos naturalem dicat, in qua nihil rationis cernitur. Quod cum ita sit, certum est etiam, non inesse peccatum, nec eam a Deo condemnari. Et merito. Quod enim naturam comitatur, illud quoque damnationem haud meretur. Ardorem autem, appetitionemque nuptiarum, conjunctionem corporum veneream, voluptatem, belluationem, ingluviem, somnolentiam, pigritiam, ornatam vestium, aliaque omnia, quæ vulgus existimat corpus requirere, non corpus (haud magis, quam cum exanime jacet) sed anima per hoc requirit, anima, inquam, semel huic luto indita, gaudens, et velut sus in cœno in his volutari concupiscens, carnisque sibi consociatæ voluptates affectans. Quare nemo a corpore suo ad hæc compelli, et cogi se arbitretur, quod falsum est. Sed audi, et intellige quomodo. E gleba terræ Deus hominem fluxit. En ostendi jam tibi corpus. Tu vicissim, quales in eo concitationes, ac turbidi motus sint, ostende, quod penitus non poteris. Quid postea? *Et inspiravit Deus in faciem ejus, et factus est homo in animam viventem* ¹⁴. Et ab humo excitatus, spiritu qui in ipso erat (herili videlicet) corpus movente ambulabat; ardor, aut incitatio libidinis, aut bruta ventris insania, et immoderatus cibi appetitus nusquam adhuc apparebant, vitæque tranquille, et citra molestiam traducebatur. Videamus igitur, ne forte, quia non exstabat femina, aut quia non suppeditabant escæ, cupiditatem irritantes, idcirco homo nec ad concubitus desiderium, nec ad ingluviem moveretur. Quid ergo ait? *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visum* ¹⁵. *Et erant Adam et Eva in paradiso nudi, et non erubescerant* ¹⁶. Cernis, neque quia femina esset Eva, neque quia essent ambo nudi, ideo alterius ex ipsis læsam

¹⁴ Gen. II, 7. ¹⁵ Gen. II, 9. ¹⁶ Ibid. 25.

esse pudicitiam? Sed et nudi erant, et se non agnoscebant, nec erubescabant, nec tamen a natura corporis ad rem habendam sollicitabantur. Sed post peccatum, et transgressionem, et postquam paradiso pulsī, ac Deo nudati fuerunt, et divina ejus gloria exciderunt, tunc, ut scriptum est: *Cognovit Adam uxorem suam, concepitque et peperit* 17. Proinde, dilecte, si tu quoque Deum sincere amaveris, et in ejus dilectione manseris, nunquam ullus animi motus a ratione alienus tui dominabitur: neque corporis necessitate quadam tyrannide opprimit. Sicut enim corpus sine anima ad nihil moveri potest: sic neque Deo per charitatem conjuncta anima ad ventris et libidinum voluptates pessumdari: nec ad alias quasdam cupiditates rerum aspectabilium, aut non aspectabilium, in quibus locum habet perturbatio: quandoquidem appetitus cordis ejus, aut potius omnis inclinatio voluntatis ejus, cum dulci amore Dei devincta est. Ipsa igitur Conditori suo colligata, ut diximus, cedo, quomodo a corpore incendi, aut moveri, aut per ipsam suas omnino cupiditates explere potest?

Naturam autem consequentes, et in ipso corpore existentes mutationes manifestæ sunt; omnibus enim, etiam sanctis, contingunt. Aliquando etenim sanum esse dicitur, cum illa ex quibus concretum, et compositum est, non dissident. Aliquando morbum sentire cogitur, quando unum ex quatuor elementis seipso vel acutius, vel minutius contra alia insurrexerit, imo ab illis devictum oppressumque fuerit. Hinc distillationes, extremarum corporis partium mutilationes, et nonnunquam totius animantis perniciēs et interitus, citra damnum animæ nostræ, cum horum plurima ex intemperantia victus generentur. Quorundam vero corporum mutatio ventis et aeri ascribenda est. Aer enim quia frigidus, corporis frigidam sortita naturam offendit, ac debilitat, ut nimium refrigerata videlicet. Alia, quoniam constitutione calidiora sunt, cœlo frigidore temporaria potius ac valentiora redduntur. Contra, cum aer incaluerit, frigida soventur quodammodo, et reviviscunt: ut muscæ, et reliqua insecta a radiis solaribus tepefacta, et validiora, et agilia evadunt. At quibus constitutio calida est, vehementissime exardescunt, et ad omnem actionem atque motum similiter languida, et imbecilla sunt: et omnino unumquodque pro temperamento suo in aeris ventorumque mutatione ipsum quoque pro rata portione mutationem admittit. Quin etiam sine his separatim ex cibo, potuque immodico, et ex intemperantia immutatio sequitur. Præterea ex multo somno, ac labore, aut pigritia corporis. Rursum alia est, quod ex ipsa concretionem corporis, et calore naturali producitur fumosum incendium, velut ab aqua extinctis carbonibus, quod alias caput solum petit, alias toto se corpore dif-

fundit. Postremo alia restat, quæ connivente bono Deo, ac Domino nostro, secundum œconomicam institutionem ad humilitatem nobis a dæmonibus inferitur tentatio. Quænam isthæc? ipsum hoc onus, et pondus corporis nostri, quod quamvis nulla alia de causa, propter vanam gloriam solum, aut elationem animi aut per damnationem alterius, ut negligentis, aut propter alias etiam causas plurimas, dæmoni traditur in interitum carnis, et contritionem animæ; probationem vero, et exercitationem ampliore ejusdem, et ut cum viscera pietatis, et miserationem Dei circa nos cognoverimus, totum amoris affectum ad eum transferamus, totoque in illum desiderio feramur. Quare et hæc non omnes omnia norunt: sed animæ quidem alterationes, et corporis mutationes, qui mediocriter ad virtutem affecti sunt, eorum quisque ex parte novit, si forte contigerit in ipso quippiam hujusmodi: nam plane tenebris offusus non curamus.

At quas mens patitur conversiones, et mutationes, de quibus diximus, soli turbidis affectibus carentes, et perfecti, puri et liberi anima atque mente cognoscunt. Quia ne ipsi quidem. Non enim sui ipsorum, sed alterius sunt, a quo de his etiam erudiuntur. Interdum quippe ex istis diversitatibus menti accidentibus, constringitur, tristaturque anima, cum de præsentis gaudii aliquid amiserit. Verumtamen viriliter mentem exascat. Interdum vero mens in his quæ patitur anima compatitur et ipsa, et in nocte versari urgetur illa quidem, sed non cedit: conatur autem manere in lumine, et forsitan etiam animam illustrat. Alias rursum ab inconstanti et inæquali corporis habitu utraque premuntur vehementer. Aliquando extrinsecus gravantur, et onus sentiunt; et tamen in pace sunt. Interdum intrinsecus turbantur, et commoventur, perturbationibusque generatim subduntur, ut qui patitur, priorem tranquillitatis suæ conditionem sperare non possit. Sic itaque anima, et mens a corpore, mens ab anima ipsa, et anima denique a mente, et corpore habet, quod delinquit. Neque hæc duo, anima et mens semper turbantur: sed ex iis est quando anima patitur sola, percunctaturque mens, et, quid, inquit, est tibi? illamque consolatur. Interdum mens excæcatur, et obtegatur, animaque cum sit libera, virtute ignis sui persequitur caliginem, et sublato velamine mentem facit aspicere. Quamobrem, patres et fratres mei, non solum mutationes, conversiones, quæque nobis eveniunt alterationes, verum etiam unde eveniant, et quomodo, et a quibus, quique venti cogitationum spirent, et ex quibus pravæ affectionum, tentationumque flumina descendant, aut superveniant, intelligere debemus, ut domum animæ tuto firmemus, et navigii clavum bene moderemur ne artis imperiti, naturaque inhabiles ipsum versemus: quorum cognitionem vita studiosè se-

quodum regulam perpetuo acta suppeditat. Sibi enim ipsi terminum ac typum ponere monachum oportet, et scire quo pacto singuli dies peragendi sint, ut curriculum virtutis expedite queat currere, et ne per incertam cursus ejus impediatur. Sic etiam sibi viam virtutis asperam simul et laboriosam complanabit: cum nimirum habitum, consuetudinemque recte faciendi acquisierit, et proficiens, ascensionesque in corde suo disponens, et ex parvis ad majora perfectioraque se attollens Deo placebit, dictorumque a nobis omnium notitiam habebit ¹⁸, et multorum aliorum magister audiet, sermone, et morum innocentia eos qui cum ipso versabantur illuminans, ut qui etiam ipse desuper illuminatus sit; et profunda revelans his, qui cum desiderio quæverunt discere profunda spiritus ¹⁹, in Christo Jesu, Domino nostro, cui gloria, et imperium cum Patre, et sancto Spiritu nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIX

ARGUMENTUM.

De cognitione spirituali: et thesaurum spiritus in littera sanctarum Scripturarum absconditum, non omnibus, quanquam cupentibus manifestum esse: sed possidentibus duntaxat illum, qui sensum ad Scripturas intelligendas aperit.

Spiritualis cognitio, fratres, cuius domus in medio mundanæ, et gentilis cognitionis ædificatæ similis est: in qua domo, velut scrinium solidum, et communitum est cognitio a Deo inspiratarum Scripturarum, et divitiarum, quæ in eo inexplicabiles, instar thesauri jacent reconditæ: quem, qui domum ingrediuntur, videre nequeunt, nisi arcula illis penitus reseretur; quam tamen humana sapientia reserare nunquam valebit. Quocirca spiritus opes in ea repositæ, mortalibus universis ignotæ manent. Et quemadmodum, licet ipsam arculam totam humeris suis impositam quis ferat, locatum in ea thesaurum ignorat: sic, etsi quis omnes Scripturas legerit, et in pectore recondiderit, et quasi unum psalmum eas recitare ex memoria possit, absconditum nihilominus in arcula sancti Spiritus donum nescit. Neque enim per arculam quæ insunt in arcula, neque per Scripturam quæ sunt in Scriptura, notescunt. Audi quam ratione. Cernis arcam parvulam, bene clausam undique, quantumque ex ejus pondere, et exteriori elegantia colligis (aut forsitan etiam ab aliis audivisti) credis thesaurum intus latere: qua etiam subacta, festinanter ambulas. Narra igitur mihi, quid proderit, si obsignatam, et clausam ipsam solam in omni vita circumferas, nec aperias, nec aliquando ibidem repositum thesaurum inspicias? si lapillorum in ea fulgorum, margaritarum claritatem, auri coruscum splendorem non videas? Quis fructus, si dignus non sis, qui ex iis vel paucillum auferas, et inde ad victum vestitumve aliquid commodi perci-

pias; sed arculam quidem obsignatam, magnoque, et opulento thesauro refertam, quandiu in vita commoraris, circumferas, ut diximus, tu autem ipse interea fame, siti, nuditate crucieris? Nullus plane opinor. Ista mihi, frater mi, etiam de spiritualibus cogita, et arculæ nomine Christi Evangelium, cæterasque Scripturas intellige, habentes in se conclusam, et signatam vitam æternam, et eam eadem quæ in illa sunt, nullis exprimenda verbis. quæque oculis corporeis non cernuntur bona æterna, secundum Domini vocem: *Scrutamini Scripturas, quoniam in ipsis est vita æterna* ²⁰. Hominem porro, qui arculam in humeros sustulit, pone illum esse, qui Scripturas omnes reddere queat ex memoria, et in ore eas semper habeat. Eas itaque in arcula memoriali animæ, mandata Dei ut pretiosos quosdam lapides continente, in quibus est vita æterna (verba enim Christi lux et vita sunt ut idem ipse ait ²¹, et qui non credit in Filium Dei, non videbit vitam) apportat. Cum mandatis autem virtutes, ut margaritas quasdam, a mandatis enim virtutes, in quibus mysteriorum in littera latentium, et obvelatorum revelatio. Facilitatis enim mandatis virtutes exercentur: virtutibus exercentis mandata implentur. Atque ita per hæc nobis janua cognitionis aperitur; imo vero non per hæc, sed per eam qui dixit: *Qui me diligit, mandata mea servabit, et Pater meus diliget eum, et ego manifestabo ei meipsum* ²².

Si ergo habitaverit, et ambulaverit inter nos Deus, et ipse seipsum nobis clare manifestaverit, tunc quæ in arcula, id est, in divinis Scripturis abscondita sunt mysteria, cognoscendo intuebitur: aliter fas non est. Nemo erret, quod ei arcula cognitionis aperta sit, et bonis quæ in ea sunt prafruatur; aut eorum sit particeps, eaque aspiciat. Qualium vero, quorumque horum, obsecro? perfectæ charitatis erga Deum, et proximum. Contemptus eorum quæ videntur omnium; mortificationis carnis, et membrorum ejus, quæ sunt super terram, usque ad malam cupiditatem ²³: ut quomodo mortuus penitus nec cogitat, nec sentit aliquid, ita et nos ipsi nullam cogitationem improbæ cupiditatis, aut sensus cum perturbatione conjuncti omnino unquam concipiamus; aut tyrannicæurbationis malum experiamur, et tantum mandatorum Salvatoris memores simus. Insuper immortalitatis, incorruptionis, æternæ gloriæ, vitæ sempiternæ, regni cælorum, adoptionis per regenerationem sancti Spiritus, et ut per adptionem, et gratiam dii famus, vocemurque hæredes Dei, cohæredes autem Christi ²⁴, et una cum his Christi scærum possideamus, per quem Deum, et Christum ipsum secundum divinitatem inter nos habitantem, et ambulantem videamus, et cognoscamus. His igitur omnibus, et his majoribus, quæ verbis comprehendere et explicari nequeunt, mandata Dei audien-

¹⁸ Psal. lxxxviii. 6. ¹⁹ I Cor. ii. 10. ²⁰ Joan. v. 39. ²¹ Joan. vi. 64. ²² Joan. xiv. 31. ²³ Coloss. iii. 5. ²⁴ Rom. viii. 17.

tes, eaque custodientes ac facientes, per apertam **A** que in ipsis est gloriam mysticè demonstrantem habuerit. Neque hoc solum, sed etiam in his latentia, et æterna Dei bona, cum ipsa hæc effundente Deitate revelantem : quæ omnibus contemptoribus, et negligentioribus operta et obscura sunt omnimodis. Nec injuria. Quia enim sensus suos omnes mundi vanitatibus affixerunt, et jucunditatibus vitæ, corporumque pulchritudine afficiuntur, animæ videndi facultatem caliginosam circumferentes, inenarrabilium bonorum elegantias, ad quas intelligentia penetratur, intueri nequeunt. Et quomodo cui obtusa est acies oculorum, nec leviter potest puriorem solis radium aspicere, sed si in illum oculos intendant, statim quem habuit aspectum plane amittit : sic nempe qui vitiatos animi oculos, et sensus ipsos motionibus turbulentis obnoxios habet, sine commotione, citraque damnun venustatem elegantiamque corporum contueri nequit? sed et quam ante id tempus cogitationum pacem, et a pravis cupiditatibus tranquillitatem obtinebat, hanc ipsam in meditatione affectus sui commorans amittit. Proinde nec imbecillitatem suam talis ullo modo pernoscere potest. Si enim se totum ægrotare sibi persuasisset, alios quosdam bene valere credidisset, et forsitan aliquando se ipsum incusasset, æque sibi met causam morbi esse dixisset, et quæ ad sanitatem recuperandam attinerent, animo reputasset. Nunc hujuscemodi homo omnes arbitrans passionibus deditos, se illis exæquat, et ut ipse solus sit invictus, et omnibus superior, fieri neutiquam posse autumat. Quid hoc? ut una cum improbo affectu suo moriatur miser, ab hoc malo liberari refugiens. Si enim voluisset liberari, potuisset, utpote qui a Deo potestatem acceperat. Quicumque enim in nomine ejus baptismo abluti sumus, præteritam ignobilitatem corruptionis, ut vestimentum vetus exuendi, et Christum superinduendi, ac filios Dei nos appellandi auctoritatem ab eo consecuti sumus. Verum absit, fratres, ut ita affectis, et talia sapientibus captivis, ac terrenis similes evadamus. Contingat autem sequi Christum, qui nostra causa mortuus est, et resurrexit, et nos secum in cælum exaltavit, ejusque vestigiis semper insistere, purgatis per penitentiam a labe peccati, ac superindutis lucidam tunicam incorruptionis spiritus, in ipso Christo Deo nostro, cui gloria, et imperium cum Patre, et sancto Spiritu nunc et semper, et in omnes sæculorum ætates. Amen.

Spiritus est Deus, qui sub aspectum non venit, immortalis, inaccessus, incomprehensus; et tales efficit, ex se natos, similes patri suo, a quo geniti sunt, corpore solo comprehensibiles, et aspectabiles, cætera soli Deo cognitos, et solum Deum cognoscentes, vel potius a solo Deo cognosci volentes, ad quem et semper respicere, et ab eo respici desiderant. Præterea sicuti expertes litterarum, perinde ut earum gnari libros legere nequeunt : sic neque qui factis per Christi mandata ambulare noluerunt, æque, ut qui ipsis invigilarunt, eaque impleverunt, et pro iis sanguinem suum profuderunt, sancti Spiritus revelatione, sicut illi aliquando dignabuntur. Nam ut homo accepto libro clauso, et signato, in eo scripta videre aut qualia scripta sint, cogitare non potest, quandiu liber clausus et signatus est, quantumvis universam mundi sapientiam didicerit : sic neque qui sacram Scripturam totam in ore habet, ut dicebamus, mysticam, et divi am gloriam, virtutemque in ipsis contactam nosse, et perspicere aliquando poterit, nisi omnia Dei mandata, ea servando quasi peragraverit, et Paracletum sensa illi, ut librum aperientem, quæ-

que in ipsis est gloriam mysticè demonstrantem habuerit. Neque hoc solum, sed etiam in his latentia, et æterna Dei bona, cum ipsa hæc effundente Deitate revelantem : quæ omnibus contemptoribus, et negligentioribus operta et obscura sunt omnimodis. Nec injuria. Quia enim sensus suos omnes mundi vanitatibus affixerunt, et jucunditatibus vitæ, corporumque pulchritudine afficiuntur, animæ videndi facultatem caliginosam circumferentes, inenarrabilium bonorum elegantias, ad quas intelligentia penetratur, intueri nequeunt. Et quomodo cui obtusa est acies oculorum, nec leviter potest puriorem solis radium aspicere, sed si in illum oculos intendant, statim quem habuit aspectum plane amittit : sic nempe qui vitiatos animi oculos, et sensus ipsos motionibus turbulentis obnoxios habet, sine commotione, citraque damnun venustatem elegantiamque corporum contueri nequit? sed et quam ante id tempus cogitationum pacem, et a pravis cupiditatibus tranquillitatem obtinebat, hanc ipsam in meditatione affectus sui commorans amittit. Proinde nec imbecillitatem suam talis ullo modo pernoscere potest. Si enim se totum ægrotare sibi persuasisset, alios quosdam bene valere credidisset, et forsitan aliquando se ipsum incusasset, æque sibi met causam morbi esse dixisset, et quæ ad sanitatem recuperandam attinerent, animo reputasset. Nunc hujuscemodi homo omnes arbitrans passionibus deditos, se illis exæquat, et ut ipse solus sit invictus, et omnibus superior, fieri neutiquam posse autumat. Quid hoc? ut una cum improbo affectu suo moriatur miser, ab hoc malo liberari refugiens. Si enim voluisset liberari, potuisset, utpote qui a Deo potestatem acceperat. Quicumque enim in nomine ejus baptismo abluti sumus, præteritam ignobilitatem corruptionis, ut vestimentum vetus exuendi, et Christum superinduendi, ac filios Dei nos appellandi auctoritatem ab eo consecuti sumus. Verum absit, fratres, ut ita affectis, et talia sapientibus captivis, ac terrenis similes evadamus. Contingat autem sequi Christum, qui nostra causa mortuus est, et resurrexit, et nos secum in cælum exaltavit, ejusque vestigiis semper insistere, purgatis per penitentiam a labe peccati, ac superindutis lucidam tunicam incorruptionis spiritus, in ipso Christo Deo nostro, cui gloria, et imperium cum Patre, et sancto Spiritu nunc et semper, et in omnes sæculorum ætates. Amen.

ORATIO XX.

ARGUMENTUM.

De ea quæ certantibus fidelibus e Spiritu inert etiam ante mortem vivifica mors, sive mortificatio : et qui in gratia supra legem jam sunt, eos divini luminis gratiam in seipsis accipere. Quod qui in hac vita adepti nondum sunt, neque id liquido cernunt, eos adhuc sub umbra legis esse, et ab ea judicatum iri. Quemadmodum fideles Spiritum sanctum, sanctioniam, perturbationumque vacuitatem nunciscantur.

Scrutamini Scripturas, inquit Dominus ac Deus

noster Jesus Christus²⁵, ut ante omnia scilicet A
viam salutis doceamur. Deinde etiam in mandatis
ejus citra conversionem peracta via, ad ipsam
animarum nostrarum salutem perveniamus. Quæ
est igitur salus nostra? Jesus Christus, id quod et
angelus pastoribus astans prædicabat: *Ecce evan-
gelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni po-
pulo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est
Christus Dominus, in civitate David*²⁶. Festinemus
igitur unusquisque, dilecti; curramus contente,
nihil oneris, aut ad vitam hanc pertinens, aut por-
tatu grave nobiscum gestantes; ne ob hoc lentius
coacti incedere, civitatem David attingere, atque
ingredi non possimus. Obsecro vos, per operan-
tem in nobis gratiam, ne salutem nostram in mi-
nimis ducamus: sed velut a somno perverse
arrogantiæ, socordiarque expergefacti, ne stemus,
nec sedeamus, donec extra hunc mundum toto
animo simus, Salvatoremque ac Dominum nostrum
inventum, et conspectum illic procedentes adoremus.
Et neque tum stemus, sed donec ille nobis
dicat: *Vos non estis de hoc mundo, sed ego elegi
vos de mundo*²⁷. Quinam autem aliquis eo perve-
niat, ut non sit de hoc mundo? si seipsum mundo
crucifixerit et mundum in seipso, ut Paulus ait:
*Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*²⁸. Et
quomodo hæc verba cum illis consentiunt? Verba
quidem, inquit, alia sunt, vis amborum una
eademque. Quemadmodum enim qui extra domum
est, intus conclusus non videt; sic mundo cruci-
fixus, aut mortificatus, rerum mundanarum sensum
nullum habet. Rursum sicuti corpus mortuum
nec viva, nec secum jacentia corpora mortua sentit
quoquo modo: sic nec qui extra mundum in spi-
ritu Dei est, et cum Deo est, mundo, aut rebus
mundanis affici potest. Atque ita, fratres, et ante
mortem mors, et ante corporum resurrectionem
animarum resurrectio sit opere, virtute, experientia,
veritate. Mortali enim cogitatione ab immortalis
sensu delecta ac profligata, et mortalitate a vita
effugata, anima tum velut a mortuis excitata, semel
convenienter videt (ut qui de somno surrexerunt,
semetipsos conspiciunt) et Deum a quo excita-
ta est agnoscit: quem intelligens, gratias agit,
adorat, et immensam ejus bonitatem dilaudat. At
vero corpus ad proprias cupiditates nullam vel
qualemcumque inspirationem, aut motionem, aut
cogitationem habet: sed est in his totum mortuum
et exanime. Nonnunquam, imo sæpe, etiam
eorum quæ secundum naturam sunt, propter assiduam
animæ in rebus quæ supra naturam sunt
mentalem occupationem ac studium obliviscitur.
Et recte, inquit enim: *Spiritu ambulate, et deside-
ria carnis non perficietis*²⁹. Caro igitur, ut dictum
est, per adventum Spiritus facta mortua, imper-
turbatos de cætero vos relinquet, et citra impedi-

mentum vivetis: *Ubi enim spiritus Domini est,
inquit, ibi libertas*³⁰, libertas ex subjectione sub
legem per omnia. Lex quippe dux viæ, et pædago-
gus, et manuductrix, et magistra justitiæ est, dum
dicit, hoc et hoc facies. Gratia autem et veritas
non ita: sed quomodo? et facies omnia, et loque-
ris secundum datam tibi, et loquentem in te gra-
tiam, sicut scriptum est: *Et erunt omnes docibiles
Dei*³¹; non per litterarum notas, et signa quod
bonum est discentes, sed in Spiritu sancto id
edocti: nec in verbo solo, sed in lumine Verbi lu-
minis mystice divinis initiati. Tunc enim vobis
ipsis, inquit, et proximis doctores eritis, neque id
solum, sed et lux mundi³², et sal terræ³³. Illi
ergo autem gratiam velut sub lege erant, et sub
umbra ejus sedebant. Nos autem post gratiam ut
in lumine, et die constituti, ab umbra seu servi-
tute legis liberati sumus, superiores scilicet illa
facti, quasi per gradus quosdam vitæ evangelicæ
in altitudinem sublatis, et cum legislatore viven-
tes, vel potius etiam ipsi legislatores, aut legum
custodes.

Nun igitur est, qui habet aures audiendi, ut
eorum quæ a Spiritu dicuntur vim auditione queat
percipere? Num etiam est, qui sensum Christi ha-
beat, ut probe et Deo convenienter intelligat quæ
ab eo scripta sunt? Num etiam invenietur quispiam,
Christum in se ipso loquentem habens, ut bene
possit eloqui, quæ verbis teguntur mysteria?
C *Sapientiam enim loquimur, inquit, non sæculi hu-
jus, quæ evacuatur, sed sapientiam in mysterio, quæ
abscondita est*³⁴ multis, nobis autem probe reve-
lata, et cognita, qui in timore Dei velut ab ele-
mentis instituti sumus, et ad illum semper respi-
cimus. Non enim quod nescimus loquimur; sed
quod scimus testificamur, quoniam lux in tenebris
jam lucet³⁵, et in nocte, et in die, et intus, et ex-
tra. Intus quidem in cordibus nostris; extra au-
tem in animo circumlustrans nos sine vespera,
sine mutatione, sine varietate, sine figura, loquens,
operans, vivens, et vivificans, et collustrates lu-
mine reddens. Nos testificamur quoniam Deus lux
est, et qui digni sunt habiti, ut eum viderent,
omnes ut lucem viderunt, et qui eum acceperunt,
D ut lucem acceperunt. Quoniam præcedit ante
illum lumen gloriæ illius, et sine lumine apparere
non potest: quique ejus lumen non viderunt, nec
illum viderunt, quoniam ipse lux est. Et qui lu-
men non acceperunt, nondum gratiam acceperunt.
Qui namque gratiam acceperunt, lumen Dei et
Deum acceperunt, sicut ipsa lux Christus ait:
*Inhabitabo, et inambulabo in eis*³⁶. Quibus autem
hæc nondum contigit, nec digni sunt habiti, qui id
assequerentur, omnes hi sub lege ante gratiam
censentur, servi, servorumque discipuli. Et au-
ditores legis, circum umbram et typum adhuc

²⁵ Joan. v, 39. ²⁶ Luc. ii, 40, 41. ²⁷ Joan. xv, 19. ²⁸ Galat. vi, 14. ²⁹ Galat. v, 16. ³⁰ II Cor.
iii, 17. ³¹ Joan. vi, 45. ³² Matth. v, 14. ³³ ibid. 45. ³⁴ I Cor. ii, 6. ³⁵ Joan. i, 5. ³⁶ Levit.
xxvi, 12; II Cor. vi, 16.

oberrantes, filii ancillæ, et filii tenebrarum sunt, sive imperatores, sive patriarchæ, sive episcopi, sive sacerdotes, sive principes, sive subjecti, seu profani, seu monachi, seu ascetæ, seu propositi, seu pauperes, seu divites, seu ægroti, seu sani sint. Omnes enim, qui in tenebris sedent, et pœnitere nolunt, filii tenebrarum numerantur. Pœnitentia siquidem est janua, quæ e tenebris educit, et ad lumen deducit. Qui igitur ad lumen ingressus non est, januam pœnitentiæ non bene pertransiit. Nam si pertransisset, ad lumen venisset. Qui autem non pœnitet, peccat, propterea quia non pœnitet: *Scienti enim bonum, inquit, et non facienti, peccatum est illi* ³⁷. Jam qui facit peccatum, servus est peccati, et odit lucem, et non venit ad lucem, ne arguantur opera ejus ³⁸. Nunc enim sponte, et nostro ipsorum arbitratu ad lumen per pœnitentiam ingressi redarguimur, et judicamur: sed mystice judicium istuc, et abscondite, in interiore animarum nostrarum cubiculo, ad purgationem, et remissionem peccatorum nostrorum misericordia, et benignitate Dei subimus, solo nimirum Deo res nostras sciente ac intuente. Hoc igitur tam præclaro judicio quisquis hic judicatus fuerit, aliud supplicium aut examen non timebit, nec tentationes sibi superventuras formidabit. Tum vero, hoc est, in adventu Domini, iis qui nunc ad lumen venire, et ab ipso judicari, purgarique nolunt, sed id oderunt, quod modo absconditum est lumen revelabitur, occultaque horum omnia manifestabuntur. Et quales nunc sumus unusquisque nostrum, nos ipsos occultantes, et per pœnitentiæ nostræ manifestare nolentes, tunc a luce manifesti, et aperti Deo et omnibus sumus, et erimus; et magnitudo pudoris ac dedecoris illic pro spectaculo erit.

Etenim sicut in domo januas intus obseratas habente, si quis e nobis, quasi foris a nemine visus effuse peccet, adulteria scilicet, aut masculorum concubitus, aut alia execranda perpetrans, deinde subito in ipso flagitio deprehendatur, magnam incurrit infamiam; aut (ut aliud exemplum demus), si quis adversus regem insidias meditetur casque illi scripto exponat, aut si dicat, statuatur nefas aliquod, omnino intra ædes, ut dictum est, latitans, post rex cum toto senatu suo, consuetoque satellio adveniat, et domum cingat, statimque ea tota eversa ipse, et omnia ejus consilia appareant, pœnam magnam damnationemque sustinet; ad eundem modum tunc omnibus qui in mundo sunt fiet. *Et nox quidem sicut dies illuminabitur* ³⁹, domus autem omnis, et spelunca, et cœlum ipsum ac terra tollentur, omnesque qui Christum non induerunt, seu qui lumen non acceperunt, ut supra docebamus, et in ipso prius non fuerunt, et lumen non fuerunt, nudi apparebunt,

A omnique ignominia undique replebuntur. Nec istuc tantum, sed et omnis cujuslibet actio seu bona, seu mala, omnis sermo, omnis cogitatio commentatioque ab ipso cujusque ortu videlicet, usque ad ultimum halitum illic collectim in unoquoque hominum apparebit. Et quam, quæso, fratres, ignominiam cum hac, quæ vere sola est ignominia, tunc comparabimus? aut quæ pœna timore illo pudoreque major, cum, ut dictum est, adeo tenebrosi, et sine illuminante spiritu inventi fuerint? Qualem porro vitam, quale oblectamentum habebit homo, qui in tenebris sedet, ac metuit, ne repente lucis illuminatione cogitationis, aut actionis alicujus sordes in ipso reperiantur?

B Quare studeamus, fratres mei, hinc jam per pœnitentiam portam angustam intrare ⁴⁰, quodque intus est lumen spectare. Etiam, rogo, ne deficiamus pulsando, quærendo, et pretendo antequam exaudiamur, et aperiatur, et detur nobis: insuper donec Ingressi lumen accipiamus, et illud extinctum in cordibus nostris habeamus. Nolite igitur errare, fratres. Qui in tenebris vivit, extra ostium est. Qui autem se ingressum existimat, et per ostium ingressus non est, etiam ipse extra ovile est. Si enim lux mundi, et ostium est Christus, omnino lucidum ostium est, non ostium simplex. Et qui in eo est, in luce mundi est. Lux autem mundi est, non quam oculorum sensus percipiat, sed quam animus veat, atque contempletur.

C Nam sol hic, quem sensus attingit, tantummodo corporis oculos illuminat hominum, bestiarum, volucrum: at sol qui sub intelligentiam cadit, qui mundo illuxit, animas duntaxat ratione præditas, neque has citra discrimen omnes, et indignas etiam illuminare novit. Haud enim inaninus, seu, ut melius dicam, non animal est, nec servus, aut creatura ad alios ministrandum constituta, sicut nempe iste sol quem cernimus, quique oritur super justos et injustos, probos simul et improbos ⁴¹. Sed quanquam lux, et sol nominatur, tamen et supra lucem, et supra solem, et ut lucis ac solis conditor ac Dominus est, vita, vivificus, veritas, justitia, et sanctificatio ⁴², simplex, ab omni compositione liber, et omne bonum, et melior omni bono. Ut igitur veritas est ac dicitur, vere convertentibus se veritas efficitur. Ut justitia est, omnem injustitiam exorsis justitia est. Ut sanctificatio, elutis ac per lacrymas purgatis. Ut simplex, illis qui nullam perversitatem, aut nequitiam intus gestant in præcordiis. Ut non compositus, nullam dupliciter, aut ambiguitatem, aut incredulitatem animi habentibus. Ut bonus, iis qui spiritualibus pœnitentiæ operibus, ad corpus, aut vitam istam pertinentes curas ac sollicitudines non inducunt, quibus ea misceant atque confundant; sed nuda voluntate, et applicatione animi in malo-

³⁷ Jac. iv, 17. ³⁸ Joan. iii, 21. ³⁹ Psal. cxxxvii, 12. ⁴⁰ Matth. vii, 13. ⁴¹ Matth. v, 45. ⁴² I Cor. i, 30.

runt patientia ad eum accedentibus; quorum sinceritate approbans, omni bono brevi eos cumulat, et bonorum intellectum, cogitationemque vincuntibus, dum illis revelatur, apparetque, statim participes reddit. Si enim bona, quæ oculis non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se⁴⁴, humani ingenii captum excedunt, et omnia quæ cernuntur bona exsuperant, quanto magis ipse qui hæc præparavit Deus: nec solum ipse, sed etiam qui eum videre, ei assistere, et cum eo versari meruerunt, et ejus divinitatis, gloriæque consortes, ac participes effecti, superiores omnino bonis, ipsis a Deo paratis, utpote Dominum ipsum, qui bona illa præparavit pro hæreditate possidentes evaserunt? Tales autem eos evasisse, et usque nunc evadere, non dico post mortem solum, sed adhuc superstitibus, tota divinitus inspirata Scriptura docet, omnèsque per vitam et mores suos sanctitatem consecuti, testimonium ferunt. Porro sanctorum laus omnis, et beatitudo his duobus constat, orthodoxa fide, et laudabili vita. Item dono sancti Spiritus, et charismatum ejus, duobus enim his hoc tertium copulatur. Nam cum quis vitam bene, et cum amore Dei traduxit, cum sensu orthodoxo, et gratia donatus, atque a Deo per sancti Spiritus donum glorificatus est, comitatur illum laus, et ab omni fidelium Ecclesia, ab omnibusque magistris ejus beatus prædicatur. Fide autem, et operibus perfecte non suppositis, adorandum ac divinum scriptum advenire, et donum ejus accipere quemquam hominum impossibile est; sicut etiam sanctus Jacobus ait: *Qui proderit, fratres mei, si quis dicat fidem se habere, opera autem fidei non habeat? num fides operum salutare potest? Quomodo enim corpus sine spiritu mortuum est, sic fides sine operibus mortua est*⁴⁵. Et iterum: *Si frater aut soror nudi sint, et quotidiano victu egeant, dicat autem aliquis vestrum illis, Ite in pace. calefacimini, et saturamini, non dederit autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? sic et fides, nisi opera habeat, mortua est in semetipsa*⁴⁶. Hæc et Joannes apostolus: *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate*⁴⁷. Et: *In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus, et in conspectu ejus suadebimus corda nostra, quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, et novit omnia. Si enim cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quidquid petierimus, accipiemus, quoniam mandata ejus custodimus, et ea quæ sunt placita coram eo, facimus*⁴⁸. Et: *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi, et servemus mandata ejus*⁴⁹. Et: *Qui servat mandata ejus, in Deo manet, et Deus in eo. In hoc autem cognoscimus, quod in nobis manet, ex Spiritu quem dedit nobis*⁵⁰. Nam si Spiritus sanctus in ho-

minem non venerit, nec in eo habitare cognitus fuerit, alienum est quemvis spiritualem appellari. Qui autem spiritualis nondum est, quomodo sanctus erit? qui sanctus nondum est factus, per quænam alia opera, actionesque beatus evadet? Beatitudo Deus est, cujus qui non est particeps, vel potius quem qui totum in se non habet, quo tandem modo beatus? nullo, ut mihi quidem videtur. Sol sine luce, num dicitur sol? et homo Spiritus sancti expertus, num sanctus dicatur? *Estote sancti*, ait Dominus, *quoniam ego sanctus sum*⁵¹. Quibus verbis nos explore cognitos peccatores ad imitationem per opera misericors ille cohortatur; ac si diceret: Desistite a rebus improbis, et ad omnem probitatem incumbite, omne genus virtutis pro viribus vestris consecutemini, et quantum potestis, sancti evadite, si modo communionem mecum habere desideratis. Ego enim sanctus sum, hoc est, purus, incontaminatus, idque natura. Vos autem in mandatis meis exsequendis ab inquinamentis peccatorum abstinete, meique participes gratia Spiritus mei facti, sancti quoque eritis. Hoc enim sibi vult, *Estote*. Ergo mala fugiendo et bona operando sit sanctus homo: non quasi omnino ex operibus sanctificetur (*Non enim justificabitur ex operibus legis omnis anima*⁵²), sed quia sancto Deo per hujusmodi actionum frequentationem se adjungit, eumque sibi conestiat. Hoc porro etiam ad eos, qui jam Spiritus gratiam acceperunt, et magis quidem Dominum dicere opinor. Qui præcipere videtur, non fidendum dono, et per desidiam ad vitia et peccata redeundum, et quodammodo his uti verbis. Hæc tu spiritualis, ne te otio dedas, qui gratiam sancti Spiritus, et per illam me accepisti. Otium enim generat nequitiam, nequitiæ omne genus vitiorum procreat. Mandatis igitur quotidie servandis sanctus esto, siquidem me in te, et tecum, et te in me, et mecum esse vis. Nihil enim adeo ex omnibus inconstans et mutabile est, ut mens humana, tum denique consistens, cum fluxis et creatis, et quæ cernuntur omnibus relictis, tenebras quibus circumfunditur pertransierit.

Quoniam vero hæc ita se habent, et mens res est semper mobilis, nunquam potius requiescere, eam sollicitam, divinarumque legum studiosam esse oportet, cum alioqui vita omnis humana sollicitudinum et curarum plena sit, et ex re nulla possit quietem capere, quanquam id multi supra vires suas facultatemque contenderunt. Quin ab initio ea conditione conditus est homo. Operari enim et custodire paradisum jussus est Adamus, et dum ad honestatem movemur, natura operamur. Qui itaque, otio et inertie seipsum tradiderunt, quicumque fuerint, alioqui sancti et spirituales, in affectiones naturæ parum consentaneas se præcipiant.

⁴⁴ I Cor. II. 9. ⁴⁵ Jac. 1. 22-26. ⁴⁶ Ibid. 15-17. ⁴⁷ I Joan. III. 18. ⁴⁸ Ibid. 19-22. ⁴⁹ Ibid. 23. ⁵⁰ Ibid. 24. ⁵¹ Levit. XI. 44. ⁵² Galat. II. 16.

Ut enim fons perennem aquam scaturiens, si paulum constiterit, exsiccatus, nec jam fons, sed fovea potius est : ita qui mandatis facitandis semper se purgat, et ex Deo purgatus ac sanctificatus est, si ab executione paulum deflexerit, pro portione etiam a sanctitate deflectit. Qui vero cum uno quodam peccato sciens simul abducitur, totus e puritate excidit ; sicut et vas aquæ plenum modico ceno totum inquinatur. Nec solum peccatum, quod per corpus admittitur, sed alia quoque vitia, quæ intra nos per nos perpetrantur, nec videntur, intelligo, vanam gloriam, hominibus placendi studium, superbiam, fastum, jactantiam, hypocrisin, amorem dominandi, dolum, malignitatem, odium, perfidiam, invidiam, elationem, zelum, sui complacentiam, amorem sui, contentionem, insipientiam, et reliquas omnes passiones ignominie, quæ in anima operantur, a quibus et propheta David liberari desiderans, Deum rogabat in hunc modum : *Ab occultis meis munda me, et ab alienis parce servo tuo. Si mei non dominabuntur, tunc immaculatus ero, et mundabor a delicto maximo*⁵⁵. Et : *Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar*⁵⁶. Et rursus : *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis*⁵⁷. Et : *Spiritu principali confirma me*⁵⁸. Quæ enim utilitas, fratres, laborum corporalium, si opus interius postponatur ? An non audimus Paulum dicentem : *Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia*⁵⁹. Et rursus : *Mundemus nosmet ipsos ab omni inquinamento carnis et spiritus*⁶⁰. Eadem et sanctus Petrus clamat in hæc verba : *Succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte, sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam, in revelationem Jesu Christi, quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantie vestræ desiderii, sed secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, et ipsi in omni conversatione sancti sitis, et Dominum Jesum sanctificate in cordibus vestris. Idcirco scriptum est : Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et, si patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini : scientes quod non corruptilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi*⁶¹. Optemus igitur et nos toto animo, et fixa sit sententia, non decipi, aut ab aliqua corporis, animæ perturbatione inescari, et alligari, ne per unam seu parvam, seu magnam mandati transgressionem via in cælum ferente excidamus. Sed cum ambulaverimus, nec retro respexerimus, festinemus antecessentem nos Jesum prævenire, factique ejus compotes, ante eum procedamus, et coram ejus bonitate ploremus⁶², ar-

A denterque oremus, uti prorsus a nobis ne separeretur, neve sinat nos abire a via, qui est ipsemet, qui dixit : *Ego sum via, resurrectio et vita*⁶³. Hunc ergo exquiramus, hunc prævenire studeamus, ut etiam illum teneamus. Quod si factum fuerit, et ad ejus exemplum vitam nostram instituerimus, non solum cum hinc emigraverimus, sed nunc etiam in cælum cum ipso ascendemus, et una assumemur : imo potius ipse nos secum sustollet, et glorificabit, et donabit felicitate sempiterna perfrui.

ORATIO XXI.

ARGUMENTUM.

Videndum, ecquid beatitudines, de quibus locutus est Christus, in nobis habeamus ; eas enim esse indicium signaculi, et proprietates characteris ejus. Qui signo Christi signatus non est, nec characterem illius in se fert, hunc in regnum cælorum introire neutiquam posse.

Quicumque signo Domini ac Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, signati non sumus, curramus ut signemur. Quicumque insigniti non sumus, nota spiritus insigniri properemus. Mors enim in animas primitivorum⁶⁴ per sanguinem Christi, et gratiam sanctissimi Spiritus non dominatur : nec lupus qui mente percipitur, sigillum principis pastorum Christi, quo oves suas signare consuevit, contra intueri audeat. Itaque, fratres fideles, divinarumque rerum cupidi, festinemus, agentes et molientes omnia quæ Christo sunt placita, ut ab ipso quoque signati, de cætero sine metu vivamus : quin etiam, ut de manu ejus misericordiam accipiamus, et digni habeamur, qui mysterium Christi cognoscamus. Cognitionem autem intelligo, non quæ verbo duntaxat et auditione traditur : sed quæ in ipso opere et actione elucet. Audi igitur quemadmodum cognitio mysteriorum Dei per opus, et actionem in nobis perspicitur. Christus Deus noster per Evangelium suum quotidie aperte clamat : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*⁶⁵. Hoc quoties audimus considerare, et nos ipsos diligenter excutere debemus, num revera pauperes istiusmodi simus, ut etiam nostrum sit regnum cælorum ; adeo ut nos id tuto possidere animo sentiamus, itaque ejus tenere divitias, ut citra dubitationem nos in eo esse experiamur, et illius bonis atque deliciis oblectemur. Intra nos enim illud esse, ipse Dominus pronuntiavit⁶⁶. Argumenta porro, quibus id intra nos esse demonstratur, hæc sunt : Nilil eorum quæ oculis subjiciuntur et pereunt, concupiscere ; res, inquam et oblectamenta hujus vitæ, non opes, non gloriam, non delicias, non ullam denique aliam vitæ præsentis, aut corporis voluptatem : sed ita se his omnibus abstinere, et sic judicio, ac voluntate ab illis abhorreere, ut potes-

⁵⁵ Psal. xviii, 13, 14. ⁵⁶ Psal. cxviii, 80. ⁵⁷ Psal. l, 12. ⁵⁸ Ibid. 14. ⁵⁹ 1 Tim. iv, 8. ⁶⁰ 1 Cor. 7, 1. ⁶¹ 1 Petr. i, 13-19. ⁶² Psal. xciv, 6. ⁶³ Joan. ii, 25. ⁶⁴ Hebr. xii, 23. ⁶⁵ Matth. v, 3. ⁶⁶ Luc. xvii, 21.

tate et honore regio præcellentes ab his qui lupanaria obeunt, abhorrent: et quantum qui pura et munda vestimenta induti, et suaveolentibus unguentis perliti sunt, graveolentiam ac lutum aversantur. Qui enim ad unum aliquod nominatorum sese convertit, regnum illud cælorum neque vidit, neque olfecit, neque jucunditatem et dulcedinem ejus degustavit. Deinde: « *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* ⁶⁴. » Videamus nunc iterum, et in nosmet inquiramus, num huncce luctum in nobis habeamus, et quænam sit ista consolatio, quæ luctus hujus comes dicitur. Primum quidem pauperes spiritu beatos affirmavit, utpote quorum sit regnum cælorum. Pauperes autem, ut docuimus, hisce præsentibus plane non capiuntur, neque animum ita cum iis copulant, atque conjungunt, ut vel modica delectatione deliniatur. Quo igitur pacto, et quam ob causam lugebit, qui totum mundum detestatus est, et corde tam longe ab eo abest, quam corpore illi appropinquat? qui nullo rerum aspectabilium amore tenetur, quid est, obsecro, cur se tristitiæ, lætitiæve dedat? Et quomodo lugebit, solatiisque mulcebitur, qui regnum cælorum habet, et in eo lætatur assidue?

Attendite mentes, rogo, iis quæ dicam, et quæ sit rationem cum ejus solutione accipietis. Homo fidelis, qui ad mandata Dei exhaurienda sedulo semper incumbit, cum omnia servarit, et ad fastidium horum, id est, ad inculpatam vitam, et puritatem ingressus fuerit, tunc modulo suo se metiens, imbecillum inveniet, quique ad celsitatem illam mandatorum pertingere non possit: sed et pauperem imprimis, sive indignum ad suscipiendum Deum, ad gratias et laudes eidem tribuendas, ut qui nunquam proprium, ac suum aliquod bonum possederit. Hæc qui propter se cum animi sensu reputat, omnino lugebit luctu vere beatissimo, qui et consolatione promissa levatur, et animam nitent efficit: est siquidem pignus regni cælorum ex luctu progneratum solatium. « *Fides namque, secundum Apostolum, est rerum sperandarum substantia* ⁶⁵. Consolatio porro, quam in animis lugentibus illustratio spiritus conciliat, adventus Dei est, præmium certaminis humilitatem eis donans, quæ et semen, et talentum vocatur. Aucta quippe, et multiplicata in ipsis certantium animabus, partim tricesimum, partim sexagesimum, partim centesimum Deo fructum fert ⁶⁶, fructum sanctum charismatum, ac donorum Spiritus. Ubi enim non fucate sed vere humilis ac demissus animus, ibi etiam humilitatis fundum. Et ubi humilitas, ibi illuminatio spiritus. Ubi spiritus illuminatio, ibi divini luminis copia, et Deus in sapientia et cognitione mysteriorum ejus. Ubi vero hæc, ibi regnum cælorum, et regni cognitio, et absconditi thesauri scientiæ Dei, in quibus etiam paupertas spiritus patescit. Ubi autem paupertatis

A spiritualis noticia, ibi quoque luctus gaudio mistus. Ibi item jugiter manantes lacrymæ, quæ animam hanc amantem purgent, ac prorsus lucidissimam reddant. Per hæc igitur anima sursum respiciens, et Dominum suum cognoscens reliquas virtutes studiose progignere sibi, et Christo orditur. Nec immerito. Irrigata enim continenter, et pinguescens lacrymis, et iram in se penitus extinguens, mitis totaque ad irascendum immobilis efficitur. Concupiscit autem et appetit, esuriens simul, et sitiens discere justificationes Dei. In his vero et misericors, et alienis incommodis dolens sit: quæ ex his omnibus cordis ejus puritas perficiatur, et ipsa Deum videat, ejusque gloriam secundum promissionem clare intueatur. Qui hunc in modum animas suas compararunt, pacifici sunt in veritate, et illi Altissimi nominantur, qui et pure Patrem Dominumque suum agnoscunt; et ex tota anima illum diligunt; quemvis laborem videlicet: et quamvis afflictionem ejus causa sustinentes, injuriis vexati, contumeliis appetiti, angustiati ob justum ejus mandatum, quod et nobis servandum præcepit, exprobrationes, persecutiones, et omne verbum malum falso contra se dictum, propter nomen ejus toleranter sufferentes, exsultantes, quoniam digni sunt habiti, qui pro ejus amore ignominia ab hominibus afficerentur ⁶⁷. Animadvertistis, fratres, signaculi Christi expressam effigiem? Agnovistis, fideles, proprietates characteris ejus? Unum profecto signaculum illuminatio Spiritus est, etsi multæ sunt formæ operationum illuminationis hujus, multaque virtutum ejus indicia, quorum primum, et magis necessarium, et tanquam principium ac fundamentum est humilitas: *Ad quem enim respiciam, inquit, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos* ⁶⁸?

Alter luctus est lacrymarum fons, de quibus cum copiose velim disserere, verbis ad sensu explicanda destitutor. Res mira, et quam lingua non potest effari. Per oculos fluere sentiuntur, et ex anima cœnum peccatorum eluere intelliguntur: et in terram cadentes, dæmones urunt, ac prosterunt, animamque e vinculis peccati inaspectabilibus eximunt. O lacrymæ ex divina illuminatione scaturientes, cœlum ipsum reserantes, et divina mihi solatia parientes: iterum quippe et sæpius eadem præ suavitate, et desiderio dico. Ubi lacrymarum copia, fratres, cum cognitione vera, ibi etiam divini luminis splendor; ubi luminis hujus splendor, ibi bona suppeditant omnia, et signaculum sancti Spiritus plantatur in corde, unde et omnes vitæ fructus exoriuntur. Hinc Christo mansuetudo producit, pax, eleemosyna, compassio, benignitas, bonitas, fides, continentia. Hinc manat inimicos diligere, et pro illis orare, gaudere in tentationibus, gloriari in tribulationibus, alienos lapsus ducere suos, et deffere tanquam proprios,

⁶⁴ Matth. v, 5. ⁶⁵ Hebr. xi, 1. ⁶⁶ Matth. xiii, 8 seqq. ⁶⁷ Act. v, 41. ⁶⁸ Isa. lxvi, 2.

animam pro fratribus prompte ad mortem offerre. **A** Audite igitur, obsecro, Christiani fratres, et respiscite, et videte, num lumen in cordibus vestris illuxerit; num magnum illud lumen cognitionis aspexeritis: num visitaverit vos Oriens ex alto, illuscens vobis in tenebris, et in umbra mortis sedentibus⁶⁹. Deus enim cum nullius egeat, sitque honorum plenus, nihil a nobis præter salutem nostram requirit; qua aliter potiri fas non est, nisi mens nostra divina virtute immutetur, ut sit enthea, id est, Numine afflata, a Deo acta, sive omni perturbatione carens, et sancta. Mens enim enthea est, quæ Deum in se habet. Talis autem a semetipsa fieri haud potest. Jam qui Deo per fidem conjunctus est, perque mandatorum observationem illum novit, eum quoque per contemplationemcernere omnino dignus est. Per fidem siquidem certam Christus in eo habitat, et mens enthea fit. Servatur porro enthea ex eo, quod res ad Christum pertinentes semper exercet, et legibus ejus attendit. Inde fit, ut etiam mandata ejus custodiat, quemadmodum ex eo quod mentem divinitus afflatam habet, efficitur, ut mandata Christi et cogitet, et exsequatur: singula enim et cohibent, completunturque quod proximum est, et cohibentur ab ipso, continenturque et continent. Contendamus itaque Dei præceptis facessendis (per quod divinum lumen amplius apparere, et amplificari consuevit) divinum ignem in nobis abundantius alere. Ut enim apud nos ignis sub sensum cadens in ligno conspicitur, et scintillula, si materiam comprehenderit, magnam facem incendit, appositoque nutrimento flammam ingentem suscitatur: sic se habet ignis ille spiritualis, in his quæ soli intelligentiæ patent. Quod igitur lignum est igni corporato, hoc anima rationis compos habens mandata, igni Divinitatis. Non enim secundum seipsam Divinitas perspicitur, si in id, quod est rationis et consilii particeps, non incidit. Sicut autem se habet ignis hic noster in his, ad quæ sensus pertingit: ita ignis intelligibilis in his quæ ad intelligentiam spectant. Et quomodo ignis sensibilis non videtur, nisi in materia fuerit excitatus: ita neque intelligibilis in intelligibilibus, nisi in materia sacerorum mandatorum, quasi in lignis exstiterit: **B** *Qui diligit me, inquit Dominus, mandata mea servabit, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum*⁷⁰. Ignis quem sensu percipimus, antequam emicet, latet in sensibilibus: et absditum est divinum lumen, priusquam eluceat, in his quæ intelligentiæ sunt. Ignis principium non comprehenditur, estque occultum in sensibilibus: et intellectualis ignis principium, est occultum in rebus ad intelligentiam spectantibus. Verum sensibilis ignis sensibilibus substantia similis est: intelligibilis autem ignis intelligibilibus substantia dissimilis est, quia opifex cum opificio suo idem non est.

A Multo igitur ignis intelligibilis in ipsis intelligibilibus occultior, et arcanus magis, quam sensibilis in sensibilibus.

Proinde inspicimus, fratres, subtiliterque nosmet perscrutemur, et pernoscamus animos nostros, num in nobis Christi signaculum sit. Discamus an in nobis sit Christus, ex indiciis et signis, quæ protulimus. Quod si Christum, aut ejus signaculum necdum accepimus, dictaque signa in nobis ipsis haud agnoscimus: quin contra potius, mundus fallax in nobis vivit, nosque in ipso infelices vivimus, temporaria magni ducentes, et in tribulationes incidimus, et propter ignominias, ac detrimenta cruciamur, honoribus ide verso, divitiis, deliciis gaudemus et exultamus, **B** pro damnum, pro ignorantiam, pro cæcitatem, pro miseriam, stuporemque nostrum, a quibus subacti, in terram proculcamur. Sane miserabiles, longaque infelicissimi, atque ab ipsa æterna vita et a regno cælorum extranei sumus, non amplius in nobis ipsis Christum possidentes, sed mundum in nobismetipsis viventem habentes, utpote in ipso viventes, et terrena sapientes. Qui ita est animatus, inimicus Dei apertus est. Nam affectio erga mundum, inimica est Deo⁷¹, juxta illud Apostoli: *Ne diligatis mundum, neque ea quæ in mundo sunt*⁷². Quia nemo potest Deo servire, et secundum hominem vivere. Vere nihil melius, fratres, in mundo, quam nihil habere mundi, neque ultra ea quæ corpori necessaria sunt, desiderare quidquam. Necessitas autem ista, si rationem audiamus, est panis et aqua, vestimentum et tegumentum, secundum divinum Apostolum, *habentes victum et vestitum, his contenti erimus*⁷³. Quod si re aliqua insuper egebimus, ipse pro certo præbebit nobis credentibus et sperantibus, qui majora largitus est, *et implet omne animal benedictione*⁷⁴, modo cætera omnia hujus fluxæ et caducæ vitæ relinquamus; puta vanam gloriam, invidiam: contentionem mutuam, dolorem, murmurationem, rixas, mendacium, perjurium, injustitiam avaritiam, contumeliam, calumniam, maledictum, concertationem, obtretationem, criminationem, superbiam, hominum odium, improbitatem, cæteraque universa, quæ diabolus genus humanum docuit. Propter hæc enim non diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt, jussi sumus. Non ut creaturas Dei sine ullo discrimine odio persequamur: sed ut malorum occasiones præcidamus. Propter hæc itaque mundum, et omnia a Deo averentia, et ad periculum animæ deducuntur fugiamus censeo. Etenim quis gloriæ et honoris humani avidus, extremum vilissimumque omnium se unquam reputabit, et humilis spiritu, aut corde contritus fiet, aut legere unquam, omnino poterit? Quisitem amans divitias, pecuniarumque et possessionum cupiditate pessumdatas, ad alios tribuendos

⁶⁹ Luc. i, 78, 79. ⁷⁰ Joan. xiv, 21. ⁷¹ Jac. iv, 4. ⁷² I Jean. ii, 15. ⁷³ I Tim. vi, 8. ⁷⁴ Psal. cxlv, 16.

misericos, et aliena mala dolens, et non potius A
omni fera immittior atque crudelior invenietur?
Quis vanæ gloriæ mancipium, et arrogantis obses-
sus, aliquando ab invidentiâ, et obtreactione dis-
cedet? Qui autem ad corporis etiam voluptates
perfrundas sese demiserit, et in cœno libidinum
volutatur, quando tandem mundus corde evadet, aut
quando, et quomodo Deum fabricatorem suum videbit?

Jam pacificus quo pacto futurus est, qui se-
ipsum alienavit a Deo, nec dicentem audit : *Pro*
Christo legatione fungimur, tanquam Deo per vos
exhortante, reconciliamini Deo 76. Quisquis enim
per mandatorum violationem cum Deo bellum ge-
rit, etiamsi omnes inter se pacificaverit, Dei
hostis est : siquidem nec ut ipsi, inter quos pa-
cem conciliat, Deo placeant, id facit. Nam cum B
ipse primus sit inimicus sui ac Dei, inimici Dei
sunt etiam hi, qui per tales pacem amplectuntur.
Prorsus enim qui adversus quempiam hostilem
gerit animum, quæ hosti videntur et placent, cæ-
teris ex animo suadere, et docere eos facere, quæ
ille vult, nescit, utpote alia via, et illius voluntati
contraria incedens. Itaque, dilecti fratres, oderi-
mus mundum, et ea quæ in mundo sunt. Quid
namque nobis cum mundo, et cum iis qui in
mundo vivunt hominibus? Desideremus contra
medullitus, quæ Deus amplecti nos jubet, pauper-
tatem spiritus, quam divinus sermo humilitatem
nominat : luctum perpetuum die ac nocte, ex quo
tanquam e fonte gaudium animæ, et consolatio
Deum diligentibus in horas profluit. Ex hoc om-
nibus in veritate certantibus mansuetudo etiam
feliciter procedit, justitiam esurientibus ac siti-
entibus, semperque regnum Dei, quod omnem hu-
manum sensum exsuperat, quærentibus. Neque
hoc tantum, sed et quempiam misericordem fieri,
et mundo corde, plenum pacis, et pacificum, con-
traque tentationes animosum ac virilem hinc est,
ex quotidiano luctu videlicet. Hinc item peccato-
rum odium in nobis nascitur. Hinc divinus in
anima zelus accenditur, qui nullo modo eam qui-
escere, aut cum improbis ad improbitatem decli-
nare patitur : sed eam virilitate ac virtute im-
plet, quo in rebus adversis usque ad finem perse-
veret. Curramus, persequamur, donec quippiam e
stantibus, ac minime fluentibus comprehendamus.
Præsentia cuncta percunt, et ut somnia præte-
reunt, nihilque inter ea quæ oculis aspicimus, fir-
mum est, ac stabile. Sol, astra, cœlum, et terra,
omnia transeunt ; solus ex omnibus homo manet.
Quid ergo ex spectabilibus universis prodesse nobis
poterit, cum moriendi necessitas advenerit? cum
hinc ad illam illius sæculi requiem abibimus, et
fugacia ista post nos relinuemus? Quod si hæc
visibilia nondum transibunt, quid lucri inde
nobis, ex hoc sæculo morte digressis, et hic
exanimi relicto corpore? Ex quo enim anima
corpus suum deseruerit, nec videre amplius potest

A per id, nec videri ab alio ; sed exinde solis invi-
sibilibus afficitur, nullusque ei harum quæ apud
nos sunt rerum sensus, aut cura superat, cum
illie duplicem vitam, et geminum certamen habeat,
aut regni cœlestis, et æternæ gloriæ ; aut go-
bennæ, ac pœnæ ignis. Alterum quippe horum ad
hæreditatem sempiternam pro meritis a Deo reci-
pit. Quocirca ob hæc fallaciam hujus vitæ, et quæ
putatur, ejus lætitiâ fugiamus, et ad solum
Christum animum Salvatorem accurramus, quæso.
Hunc invenire studeamus, qui ubique præsens
adest, et inventum teneamus, prostratique pedibus
ejus, eos fervide amplectamur. Eia obsecro, stu-
deamus dum supersumus ipsum videre et contem-
plari. Si enim digni habebimur, qui eum hic
B sensu vigenti videamus, non moriemur, mors
nostri non dominabitur 77. Ne exspectemus ut in
futuro eum videamus, sed nunc eum videre anni-
tamur, cum et Joannes Theologus ita dicat :
Scimus autem, quoniam Deum habemus in cordibus
nostris, ex Spiritu, quem ab ipso accepimus 77.
Quicumque igitur fidem in ipsum ex operibus
infractam ac stabilem ostendistis, quæ a nobis a
principio dicta sunt accurate, beneque dijudican-
tes, cavete, ne dum putatis vos Christum in vo-
bismet habere, non animadvertatis vos nihil
habere, vacuisque manibus e vita subducamini,
et audiat (quod Deus avertat) vocem illam hor-
ribilem : *Tollite quod servus nequam videtur ha-*
bere, et date plus habenti 78. Tunc in omnem
C æternitatem plorabitis, et lugebitis, et tristabimini.

ORATIO XXII.

ARGUMENTUM.

Quid sibi velit illud : Qui crediderit, et baptiza-
tus fuerit, salvus erit : qui vero non crediderit,
condemnabitur 79. » *Quæ sint charitatis erga*
Deum, et proximum argumenta. De perfecta, et
consummata charitate, ejusque efficiëntia. Nisi
hic charitatis, et sanctissimi Spiritus participes
fieri laboremus, non posse nec fideles, nec Chri-
stianos esse, nec filios Dei appellari : sed potius
pro infidelibus in die judicii condemnatum int.

Dominus ac Deus noster Jesus Christus, germa-
nus Dei Patris Filius, ejusdem cum illo substan-
tiæ, naturæ, gloriæ, sedens in eodem throno, et
throni socius, in Patre manens, sicut et Pater in
ipso, ad miseriam, afflictionemque nostram, quia
etiam ad servitutem, quam per peccatum ab ini-
mico seducti, eidem inimico serviebamus, cum
respexisset, benignitate sua quanta dici non potest
nos miseratus, volensque e servitute, et seductione
turpissima eripere, totus inde descendit paterum
sinum haud relinquens, ut ipse novit, et exsistens
in terra, in tenebris, et in umbra mortis sedenti-
bus apparuit 79*, de Spiritu sancto, et sancta
semper Virgine Maria humanis artubus contactus
videlicet. Cumque ambulasset, et cum hominibus
nobis ac peccatoribus conversatus esset, ac divi-
nam vivendi rationem, modumque nobis demon-

76 Il Cor. v, 20. 77 Rom. vi, 8 seqq. 78 Joan. i, 13. 79 Luc. xix, 24 seqq. 79 Marc. xvi, 16. 79 Isa. li, 2.

strasset, præceptaque salutaria sanctis discipulis suis edidisset, rursus ad patrem suum cum gloria ascendit, dato iisdem mandato, nempe hoc : *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patria, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia*. Non hoc aut illud servare, sed omnia, quæcunque mandavi vobis⁶⁰. Quoniam autem dixit, *Omnia*, nihil prætermisit, quod non servare jussisset. Quid amplius? *Qui crediderit*, inquit, et baptizatus fuerit, salvabitur : *qui autem non crediderit, condemnabitur*. Num igitur, fratres charissimi, quid hoc sit nostis, quod ait : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit*; deinde iterum : *Qui non crediderit*? Arbitror enim quod dictum est planum esse, ac facile ad intelligendum. Habet tamen alicubi sensus profunde latentes. Fidem hic dicit, non hanc solam, Christum esse Deum, sed illam maxime, quæ omnia de sanctis mandatis ejus dicta complectitur, quæque in se omnia divina ejus mandata continet, et credit, nihil in illis, usque ad ultimam apicem otiosum : sed omnia usque ad unum iota vitam, et vitam sempiternam conciliare. Itaque si quis credit, ita se illa habere, et per sacrum baptisma ad hæc omnia servanda, ac sine præmissione facienda descriptus est, salvabitur. Qui vere sermones ejus etiam usque ad unum apicem, aut unum iota, ut dictum est, non crediderit, non secus, quam si totum negavisset, damnabitur. Et merito. Qui enim in magnis ei credidit, nimirum, quod Deus cum esset, sine immutatione factus sit homo ; quod in crucem actus ; quod mortuus, quod ab inferis redierit ; quod redivivus clausa janua ingressus, discipulis suis in conspectum se dederit ; quod in cælum profectus, ad dextram Dei Patris sedeat ; quod venturus judicare vivos et mortuos, et unicuique secundum opera sua redditurus : restitutus videlicet in vitam prius nobis omnibus Adami posteris, usque ad ultimum illum diem nascituris, qui in his, inquam, ei credidit, dicenti autem : *Amen dico vobis, quia etiam de verbo otioso reddent homines rationem in die judicii*⁶¹, qui istuc, inquam, ei non credit, qui tandem fidelis erit, interque fideles numerabitur? Qui ergo in venerandis illis, mentemque et humanam omnem cogitationem excellentibus Christo credit, factisque, et faciendis ab ipso Domino nostro Jesu Christo obtemperantem, et consentientem gerit animum, non credit autem illi, cum ab eo audit : *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me*⁶². Et : *Qui diligit patrem, et matrem, et fratres, et sorores, et uxorem, et filios, adhuc autem et animam suam plus quam me, non potest meus esse discipulus*⁶³. Et : *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum*⁶⁴. Quomodo hic fidelis, et non

A magis ut infidelis, aut etiam infideli deerior judicabitur ; quoniam in majoribus quidem confitetur se Christo credere, in minimis autem ipsum, universorum Deum, ac Dominum contemnit : et profitens se in aliis credere ut Deo, æque ut cupiam plebeio, ac vulgari fidem denegat, dicenti, etiam de verbo otioso homines rationem reddituros in die judicii : putatque se ridentem, obscenaque, et inania garrientem salvari posse, cum ille miseros affirmet, qui rident, beatos autem qui lugent⁶⁵. Quinimo qui se non abnegat etiam, neque crucem bajulat, in omnium tentationum impetu usque ad mortem alacriter sustinendo, quomodo sua causa crucifixum sequi se existimat? Et qui plus illo parentes, cognatosque diligit, quomodo se Christi dignum discipulum ex animo reputat? Et qui non abnegant animam suam, sed seipsos amant potius, suisque voluntatibus, magis quam Dei obsequuntur, frustra se ejus discipulos esse confidunt. Et qui in horas non unum, et minimum mandatorum, sed multa, et præcipua solvunt, nihil omnino, illicitum se committere, committere autem? imo sic constituti magnos se in regno cælorum fore arbitrantur. Et quod caput malorum est omnium, omnino ne mandata quidem se his modis violare autamant, et nos patrocinium, veritatis suscipientes, ad idem sentiendum inducere stolide conantur.

Duo enim sunt mali generis, unum, cum quis in multitudinem peccatorum delapsus salutem suam desperat; alterum, cum malum loco boni habet, certoque sibi persuadet, se mala perpetrando benefacere. Ac prior quidem, si de penitentia, et benignitate Dei doctus didicerit, nullam esse peccatorum tantam multitudinem, quam penitentia non debeat : *Et ubi abundavit delictum, ibi et superabundasse gratiam*⁶⁶; item illud : *Gaudium est in cælo super uno peccatore penitentiam agente*⁶⁷, forsitan se colligens, et compunctus, concupiscet aliquando peccatis liberari, ac penitentiam ferventer amplexus exsurget, intolerandoque conscientia onere levabitur. Alter revocatu difficilior, prorsus medicamentis hujusmodi curari recusat. Qui enim curationem admittat, qui penitus ne in morbo quidem, se esse, aut lapsum jacere credit? Neutiquam profecto. Nemo igitur vos seducat, fratres. Omnia quippe quæ Christus Deus apostolis præcepit, nos quoque similiter servare jussit : quæ quidem in hoc mundo servare possumus. Sed id plane deliberatum nobis non est, quia fide charitateque in Christum infirmus sumus. Et hoc verum esse testantur omnes, qui ante legem, et in lege, et post Salvatoris adventum cum liberis et conjugibus, et omnium ad vitam requisitorum curis, ac sollicitudinibus Deo placuerunt, cum se voluntate et affectu, quo illis inhærebant,

⁶⁰ Matth. xxviii, 18, 19. ⁶¹ Matth. xii, 36. ⁶² Matth. xvi, 24. ⁶³ Matth. x, 37. ⁶⁴ Matth. v, 19.
⁶⁵ Luc. vi, 25. ⁶⁶ Rom. v, 20. ⁶⁷ Luc. xv, 9.

separassent, iis qui in montibus et speluncis ambulare cœperunt, ad unam metam debent cur-
vixerunt illustriores, fide et moribus per charita-
tem erga Deum conspicui. *Primum enim et magnum
mandatum est, diligere Deum ex toto corde, et ex
tota anima, et ex totis viribus, et ex tota mente*⁸⁸,
ut ipse Dominus et antiqua lex ait. Alterum, *dili-
gere proximum, ut seipsum*⁸⁹. Notæ autem, et pro-
hationes Deum amantis sunt, observare mandata
Christi, et pro eo usque ad mortem dura per-
peti : *Qui habet, inquit, mandata mea, et servat ea,
iste est qui diligit me*⁹⁰. Et Apostolus : *Quis nos
separabit a charitate Christi? tribulatio, in angus-
tia, an persecutio, an fumes, an nuditas, an peri-
culum, an gladius? sicut scriptum est, quoniam
propter te (id est, justum mandatum tuum), morti-
ficamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisio-
nis*⁹¹. Qui enim universas vitæ hujus cogitationes
transcendentes, nihil aliud, quam solam Dei vo-
luntatem cogitant, ut ad perfectam Christi chari-
tatem pervenire possint, quotidie moriuntur. Hoc
item beatus Paulus desiderans dicebat : *Persequor,
si quo modo comprehendam, in quo et comprehensus
sum a Christo*⁹², hoc est, ut diligam, in quo et
dilectus sum a Christo, consummatam charita-
tem per hujuscemodi verba indicans.

Documentum porro non diligentis Deum, et Chri-
stum ejus, est mandatis illius non parere, quod
ipse Dominus testificatur, cum ait, *Qui non diligit
me, sermones meos non servat*⁹³. Proinde et nobis,
fratres, una communis via esto, mandata scilicet
Christi, quæ nos ad cœlum, ac Deum perducant.
Quamquam enim sacra Scriptura diversas vias
præscribit, non tamen penitus secundum naturam
suam; verum ad facultatem, consilium atque scop-
pum cujusque in multa figurari dicitur, quando ex
multis, et diversis operibus actionibusque inci-
plentes, quasi ex locis diversis, multisque urbibus
singuli abiremus, in unum diversorium, nempe in
regnum cœlorum studemus devenire. Actiones au-
tem, et spirituales divinatorum virorum vitæ virtutes
intelligendæ sunt. Omnis enim virtus Dei manda-
tum est. Cæterum aliud mandati, aliud virtutis
actio est, tametsi honorum occasiones ex se mutuo
accipiant. Actio mandati est, facere quod justum
est; virtutis, ut quod fit, veritati placeat. Est enim
qui mandato obtemperat, et aperte vitioso affectui
servit, et pravis cogitationibus bonam actionem
obscurat, ac perimit. Qui igitur in mandatis Christi

⁸⁸ Matth. xii, 57, 58. ⁸⁹ Ibid. 39. ⁹⁰ Joan. xiv, 21. ⁹¹ Rom. viii, 35, 36. ⁹² Philipp. iii, 12.

⁹³ Joan. xiv, 23.

(7) Videtur Symeon dubitare, num præter ange-
licam et humanam creaturam sit alia intellectu
prædita. Sed pro certo statuendum est non esse
aliam; unde enim quis divinet aliam esse, cum nec
Scripturæ, nec conciliorum, nec Patrum auctoritas,
nec ratio aut experientia quidquam de ea tradat?
Imo in cap. Firmiter, extra. Voy. De summ. Trinit.
et fide catholica dicitur Deus creator omnium visi-
bilium et invisibilium, spiritualium et corporalium,

ambulare cœperunt, ad unam metam debent cur-
rere, ut ex diversis regionibus et locis in unam ur-
bem (regnum cœlorum puta), ut supra diximus,
conveniant, et digni babeantur, qui una cum
Christo regnent. Urbem hic unam mihi, non mul-
tas, sanctam, et individuum virtutum trinitatem
intelligito : vel potius primam reliquarum, quam
et ultimam dicunt, ut finem bonorum et majorem
omnibus, charitatem, inquam, ex qua, et in qua
fides omnis fundata, et spes ædificata est, ac sine
hac nihil eorum quæ sunt, constructum, atque
constitutum est, nec constituetur omnino. Etenim
virtutes omnes sine hac marcidæ, et inutiles cen-
sentur. Et qui charitate destituuntur, quamvis in-
terim nulla virtute careant, divina gloria nudi in
die judicii inventientur. Corpus siquidem absque
capite mortuum, ac spiritu vacuum est. Multa
porro charitatis nomina, multæ actiones, multa
indicia, proprietates divinæ et plurimæ, natura
una, et æqualiter omnibus prorsus ineffabilis, ange-
licque et hominibus, et omni alii creaturæ (7) (quæ
forte ignoratur a nobis), ratione incomprehensibi-
lis, gloria inaccessa, consilio non investigabilis,
æterna, quia et sine tempore, sub aspectum non
cadens, et quæ intelligitur quidem, non tamen
comprehenditur. Multa hujus non manufactæ, et
sanctæ Sionis decora et elegantiae, quam qui in-
tueri cœpit, de cæteris spectaculis sensum moven-
tibus non delectatur; non amplius gloriæ mundi
hujus adhæret.

O desideratissima charitas, beatus qui te com-
plexus est, quoniam post hanc terrenam pulchritu-
dinem turbido ægitatus affectu non amplexabitur.
Beatus qui ex amore Dei tibi est implicatus : totum
quippe mundum abnegabit, et cum homine quo-
cunque familiariter versans, nequaquam inquinabi-
tur. Beatus qui venustates tuas exoculatus est, et
infinita tui cupidine in te delicias suas habuit : nam
aqua et sanguine ex te puriter distillante, secundum
animam sanctificabitur. Beatus qui te cupide at-
traxit, quia pulchra immutatione immutabitur,
spirituque et animo letabitur, quoniam tu es gau-
dium inexplicabile. Beatus qui te acquisivit, quo-
niam thesauros mundi pro nihilo reputabit. Tu
enim revera inexhausta es opulentia. Beatus, ac ter-
beatus, quem tu assumpsisti. Erit enim in abje-
ctione quæ cernitur, omnibus gloriosis gloriosior,
et honoratis omnibus honoratior, atque augustior.

qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis
utramque de nihilo condiderit, creaturam spirituales
et corporales; angelicam videlicet et mundanæ, ac
deinde humanam, quasi communem ex spiritu et
corpore constitutam. Ubi nulla alia creatura vere
spiritualis agnoscitur præter angelicam; et nulla
partim spiritualis, partim corporalis præter hu-
manam.

Laudabilis qui te quærit, laudabilior qui te invenit. Beatior qui susceptus est a te, qui doctus abs te, qui habitavit in te, qui per alimentum tuum Christum immortalem nutritus est. O divina charitas, ubi Christum contines? ubi eum abscondis? Cur arrepto Salvatore mundi longe a nobis recessisti? Aperi etiam nobis indignis ostium tuum, ut et nos eum videamus, Christum, inquam, propter nos passum, et credamus misericordiæ illius, ut eo conspecto ne amplius moriamur. Aperi nobis, quæ facta es ejus janua, ut in carne appareret, quæ larga, et quæ cogi non poterant viscera Domini nostri, peccata et infirmitates omnium portare coegisti. Ne abicias nos, dicens: *Non novi vos* ⁹¹. Esto nobiscum, ut noveris nos; etenim tibi incogniti sumus. Habita in nobis, ut propter te Dominus, cum illi occurreris, nos quoque humiles visitet (nos quippe simul et semel indigni sumus) ut maseat, paululum tecum colloquens, et sinat etiam nos peccatores ad immaculatos ejus pedes proci dere: et loquere pro nobis bona, rogaque ut peccatorum debita nobis remittantur: ut ipsi per te rursus digni simus, qui Domino serviamus, et is alimenta nobis provideat. Nam nihil quidem de bere, fame autem ex mendicitate emori, pœniæ per supplicium importat. Per te, sancta charitas, veniam consequamur. Per te bonis Domini nostri perfruamur, quorum suavitatem, nisi per te nemo gustabit. Qui enim te non, ut oportuit, dilexit, et abs te non est dilectus ut debuit, currit quidem fortasse, sed non comprehendit. Omnis autem qui currit, ante confectum curriculum de palma incertus est ⁹². Ast qui te comprehendit, aut abs te comprehendens est, omnino certus est, quandoquidem finis legis tu es. Tu enim prophetarum magistra, apostolici cursus sociæ, martyrum virtus, Patrum et doctorum inspiratio.

Curramus igitur et nos, fratres, quantum possumus eamque cum fide et observatione omnium Christi mandatorum consecremur. Qui namque hanc comprehendere meruerunt, spe sua nequaquam aliquando exciderunt. Evitamus vero, sicut per omnia, ita etiam per mutuam charitatem Deum colere. Omne siquidem studium, omnisque exercitatio cum multis conjuncta laboribus, quæ non in charitatem cum spiritu contrito tendit, inanis est, et in nihil fructuosum desinit. Discipuli enim Christi ex dilectione mutua, tanquam tessera cognoscuntur: nec potest quispiam in alia quapiam virtute, aut observatione Domini mandati discipulus Christi agnosci: *In hoc*, inquit, *cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* ⁹³. Quod idem et B. Paulus indicat, in quo

A ipse Christus loquebatur. Quinque enim excellentia dona complexus, et citra charitatem inutilia, et periculosa esse docet, linguarum, prophetiæ, fidei, elemosynæ, et martyrii: *Si linguis hominum, et angelorum loquar, inquit, si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam: si habuero omnem fidem, ut montes transferam: si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest* ⁹⁴. Qui autem vere ea præditus sit, ex operibus manifeste declaratur, ait: *Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit* ⁹⁵. Propter hanc et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Propter quam homo factus Dei Filius, omnes vitiosos cruciatus sponte ac libens pertulit, ut plasma suum, humanam naturam in multas partes a diabolo dissectum ac diremptum, per fidem rectam et charitatem spiritualem in unum congregaret, et a vinculis inferni liberatum recuperatumque in cælum subveheret. Propter hanc et apostoli irrequietum illum cursum ecurrerunt, et cum totum mundum reti ac sagena verbi conclusissent, e profundo idolomania ad litus regni cælorum incolumem extraxerunt. Propter hanc Christi martyres, ne Christum amitterent, sanguinem suum profuderunt. Propter hanc divini Patres nostri, et orbis terrarum magistri animas suas pro catholica et apostolica Ecclesia non inviti abjecerunt. Propter charitatem sancti omnes usque ad sanguinem peccato restiterunt, nullam rationem præsentis vitæ ducentes, et varia mortis genera sustinuerunt, ut a mundo ad seipsos, et ad Deum colligerentur, et naturæ verba in seipsis unirent (8). Hæc est enim vera, et inculpata Dei sapientia, cujus finis illud bonum est, et veritas: siquidem bonum humanitas, et veritas amor Dei secundum fidem; argumenta charitatis, Deo homines, et illos inter se copulantis, et idcirco stabilem bonorum permansionem habentis. Hæc est, ostium et via, quam Dei Verbum seipsum appellavit, et in ea procedentes, Deo et Patri puros ab omni conclata, et sinistra motione exhibet.

Vidi ego hominem, fratres, qui diligens in eo studium poneret, variosque modos experiretur, ut fratrum, quibuscum familiariter vivebat, hunc quidem sermone, alium muneribus, alium alia quadam occasione a vitiosis actionibus et cogitationibus abduceret. Et vidi talem nunc quidem stentem hu-

⁹¹ Matth. xxv, 12. ⁹² I Cor. iv, 24, 25. ⁹³ Joan. xiii, 35. ⁹⁴ I Cor. xiii, 1-3. ⁹⁵ Ibid. 4-8.

(8) Græce καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐφ' ἑαυτῶν ἐνώσται ῥήματα, per ῥήματα φύσεως; videtur intelligere

leges et decreta naturæ, seu appetitiones naturales. Isti enim sunt, quasi verba et voces naturæ.

ius, nunc lamentantem illius causa: aliquando et A faciem suam, et pectus verberantem propter alium, qui verbo, aut opere offenderat; suscipientem ejus personam videlicet, ac se illum ipsum, qui deliquerat reputantem, ac Deo confitentem, et illi procumbentem suppliciter, tugentemque vehementer. Vidi alium super certantibus et vincuntibus tantopere gaudentem, illorumque in virtute progressus approbantem, ut appareret, ipsum illum potius, quam eos virtutum laborumque præmia accepturum. Propter eos autem, qui verbo, aut opere delinquerent, et in peccatis perseverarent, adeo tristem ac gemebundum, ut ipsum solum revera pro iis omnibus rationem repositum, et pœnis tradendum existimares. Et vidi alium salutis fratrum suorum tanto flagrantem desiderio, ut sæpe calentibus lacrymis, toto pectore, divinoque, et Mosaico zelo benignum Deum oraret, aut illis salutem dari, aut se quoque cum ipsis condemnari. Sancta enim charitate in sancto Spiritu spiritualiter iis colligatus, ne in ipsum quidem regnum cœlorum intrare, et ab eis sejungi volebat.

O sanctum vinculum, o vis incarrabilis, o cœlestia cogitans, vel potius divino afflatu concitata, atque in Dei proximique charitate egregie perfecta anima! Qui igitur ad hanc charitatem nondum pervenit, nec vestigium ejus in animâ sua vidit, nec ejus præsentiam ulla ex parte sensit, adhuc in terra et terrenis, imo sub terra instar talpæ jacet, cæcus nimirum, ut illa bestiola, et solo sensu aurium in terra loquentes auscultans. O calamitatem, quoniam ex Deo nati, et immortalitate donati, vocationis cœlestis participes, et hæredes Dei, cohæredes autem Christi, et cives cœlorum facti, nondum tantorum honorum sensum hausimus: sed sine sensu, ut ita dicam, sicut ferrum in ignem mittitur, aut ut inanima pellis colore purpureo imbuatur, nec sentit: ita et nos adhuc in tam multis Dei bonis manemus et versamur, nos in illis nullo affici sensu confitentes, et ut jam salvati, sanctisque ascripti offerimur, et velut schemate in theatro obvelati, sanctimoniam ut histriones simulamus, vitam miseram ducentes; mimisque et scortis similes, quæ naturali carentes pulchritudine, fucis infricandis, et exoticis pigmentis seipsas stulte ornare creduntur. At non sanctorum denuo natorum characteres hujusmodi. Sciendum autem, quomodo infans utero materno egressus, cum aerem hunc non sentiens sentit, statim ad sletum et vagitum nullius impulsu movetur: sic et qui denuo natus est, et e mundo hoc, ut ex utero tenebroso prodiit, et in cœleste lumen, quod mente cernitur ingrediens, paulum in illud quasi prospexit, mox incredibili gaudio repletur, et sine dolore lacrymas profudit, cogitans ut consentaneum est, qualibus e tenebris liberatus, in quali luce versari dignus sit existimatus. Nam qui e tenebris eximitur, hic

solus eorum miseriam, quibus illæ dominantur, præclare cognoscit. Priuscipium itaque in Christianismo quempiam censendi hoc est. Cæterum qui bonum tale nondum cognoverunt, et inspexerunt, nec ipsum perseverantia multa, lamentisque et lacrymis quæsierunt, ut per hujusmodi actiones purgati eo potirentur, et perfecte illi uniti, cum eo communionem haberent, quomodo, dic mihi, simpliciter, et absolute spirituales nominentur? non enim sunt, quales esse oportet. Si enim quod e carne natum est, caro est, et quod ex spiritu natum est, spiritus est¹, qui secundum corpus genitus est, et virilem ætatem attingit, spiritualiter autem se nasci debere aut cogitavit, nec credidit, nec unquam studuit, quomodo tandem spiritualis fiet, et spiritualibus sese annumerabit? nisi clam, ut qui sordidas vestes induit, sese sanctis splendide amictis interserat, et in mensa regia cum illis discumbens, ejiciatur foras, ligatus manus et pedes², non ut filius lucis, sed carnis et sanguinis, et mittatur in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus³.

Curramus igitur fideles totis viribus; festinemus pigri in laborum patientia; resurgamus mortui, ut obtineamus, seu potius ut participes flamus charitatis, et ita cum ipsa ab his rebus demigrantes, Creatori ac Domino assistamus, extra creaturas aspectabiles cum ipsa constituti, et inaspectabili, increato, et experti omnis principii Deo uniti, cum ipso inaspectabilibus, et incorruptibilibus uniamur: Præterit enim figura hujus mundi⁴, et cælum ac terra magno impetu transibunt, elementa vero in medio ardentia solventur⁵. Et qui charitate tum vacaverint, cum visibilibus creaturis ut creaturæ derelicti, in igne et horribilibus suppliciis invenientur; charitas enim Deus est, et non creatura: Et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo, ut dilectus ille Joannes ait⁶. Sed forsitan: aliquis insipienter quærat, quomodo extra thalamum, et regnum, et chorum justorum alius insuper locus salutis, aut requiei non est? Stulte, sacram Scripturam dicentem non audis, locum omnium qui salvantur Deum esse? Esto mihi, inquit, in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum me facias⁷. Salus autem est, quæ a Deo dabitur dignis, plenissima deificationis gratia, quam vix assequetur, qui acceptam in sacro baptisate gratiam fideliter custodivit, et per multa quæ passus est mala, adoptionem filiorum per Spiritum sanctum in hoc mundo sartam teclam conservavit. Pauci enim sunt profecto, qui quasi decumanis vitæ fluctibus non jactentur, neque spuis ejus suffocentur, et ejus voluptatibus inescantur ac serviant. Domus autem Dei, thalamus, et regnum omnia complexu ambiens suo, ejus deitas est, solis dæmonibus, et peccatoribus inaccessa. Videtur quidem præclusa omnibus sed fidelibus ac pro nobis tantum patet.

¹ Joan. iii, 6. ² Matth. xxii, 13. ³ Matth. xxv, 40. ⁴ I Cor. vii, 31. ⁵ I Petr. iii, 10. ⁶ I Joan. iv, 16. ⁷ Psal. xxx, 3.

Si igitur Deus lux est, a luce separati, quomodo tenebras effugiemus? Si extra thalamum inveniamur, quomodo vel allquantum lætabimur? Si gratia privemur, quomodo tristitia carebimus? Si regno excidamus, aspectu, inquam, et contemplatione Christi, et Dei nostri, quam aliam salutem, aut consolationem expectabimus, aut in quo alio loco delectari possimus? nusquam certe. Locus enim positionem cum circumscriptione significat. Deus autem non est in loco, sed super omnia, ut qui capi et comprehendere non potest, in quo omnium qui salvantur sedes. Quis ergo locus eorum qui regnum ejus amittunt? Annon audimus, unum mandatum transgressum primum parentem nostrum Adam in paradiso, et ipsum cum Eva divina gloria exutum, illicoque paradiso exterminatos esse? Sic mihi etiam de terribili judicii die cogita. Quicumque divina gloria virtutum et charitate, ut ille, nudatus reperietur, extra cœlestem thalamum, et regnum Dei mox expelletur, etiamsi peccatum non habeat, audiens a justo Judice: Non novi te: qui sis. Et: *Quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem*? Qui namque potestatem accepit in hoc sæculo Filius Dei, regnique Dei, et honorum vitæ æternæ hæres fieri: qui didicit multis modis, per quæ opera et mandata ad hunc honorem et gloriam sustolli debeat, et hæc omnia floccipendit, prætulitque terrena et fluxa, et vitam porcorum præoptavit, temporalemque gloriam æterna potiorrem duxit, quomodo non jure ab omnibus fidelibus secludetur, et cum infidelibus, cumque ipso diabolo condemnabitur? In hoc enim, ait Scriptura: *Manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli, quia omnis qui facit justitiam, ex Deo natus est: qui autem facit peccatum, ex diabolo est*⁷. Sicut et ipse Dominus apud incredulos Judæos testatur: *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere*⁸.

Idcirco rogo, patres et fratres, dum tempus est, et inter vivos numeramur, studiose contendamus, ut filii Dei et lucis appellemur, id quod regeneratio nobis præstat. Nam ut Dominus noster Jesus Christus affirmavit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum cœlorum*⁹. Sic rursum affirmavit: *Nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*¹⁰. Et iterum: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni*¹¹. Hoc enim est semen Christi, per quod nos mortales cognationem ejus adipiscimur. Oderimus itaque mundum, et ea quæ sunt in mundo. Oderimus carnem, et quæ inde pullulant motiones male. Oderimus omnem pravam cupiditatem, et avaritiam funditus. Id facere poterimus, si magnitudinem excepturæ nos gloriæ, gaudii deliciarumque cogitabimus. Quid ergo, cedo, in cœlo et in terra majus, quam Dei filium, et hæredem, et cohæredem Christi fieri? Nihil utique. Quicumque enim crediderunt, et

A in veritate ipsum receperunt, dedit eis filios Dei fieri¹², qui non possunt peccare, ut scriptum est: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ejus in eo manet, et non potest peccare, quia ex Deo natus est, et mandata ejus servat*¹³. Et: *Qui servat mandata Dei, in Deo manet, et Deus in eo, et malignus non tangit eum*¹⁴. Nos autem, quia terrena, et quæ in manibus sunt præponimus, et quia bona in cœlis reposita non quærimus, nec ab eorum desiderio pendemus, primum quidem perspicuum videntibus damus indicium, nos infidelitatis morbo oppressos, sicut legimus: *Quomodo potestis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis, gloriam autem quæ a solo Deo est, non queritis*¹⁵? Deinde et perturbationum nostrarum servi, terræ et terrenis affigimur, nec ullo modo in cœlum ad Deum vultus tollere volumus, sed in animi insipientia ejus mandata repellentes, facimus, ne ab eo adoptari possimus. Nam qui credit Deum esse, magna quædam de eo concipit: novit enim eum solum herum, conditorem ac dominum esse omnium inexplicabilem, immortalem, et regni ejus non fore aliquando finem. Ergo qui scit talem esse Deum, quinam eundem non amabit? quomodo non etiam animam suam in mortem pro ejus amore tradere conabitur, ut dignus sit, non dicam filius ejus, et hæres, sed unus saltem e germanis ejus servis ipsi propriis assistentibus, fieri? Si autem omnis qui in agone contendit, et mandata Dei custodit, sic ut ab illis non deflectat; Deique filius factus, denuo nascitur, et pro vere fideli Christianoque ab omnibus agnoscitur, nos vero mandata ejus contempnimus, et legem Dei aspernamur (quos, quando iterum cum gloria et virtute tremenda veniet, suppliciiis subjiciet) in nostra fide ipsis operibus infideles nos ostendimus, in infidelitate autem verbis solum fideles. Nolite errare, sine operibus nihil nobis sola fides proderit¹⁶; est enim mortua, mortui vitam non adipiscuntur, nisi prius per executionem mandatorum hanc quæsierint. In qua executione velut fructus cum usura produciuntur in vobis charitas, eleemosyna erga proximum compassio, mansuetudo, humilitas, lacrymæ, tentationum patientia, castimonia, puritas cordis, per quam dignamur visione Dei; et in qua Spiritus sancti adventus atque illuminatio sita est, quæ denuo nos generat, et Dei filios efficit, Christumque superinduit, et animæ lampadem accendit, et filios lucis reddit, et ab anima nostra tenebras dispellit, et deinceps jam æternæ vitæ consortes, quod cognoscamus, facit. Quare ne quibusdam aliis actionibus, et solis consiliis jejuniis dico, vigiliis, et aliis corporis afflictationibus, hanc mandatorum Dei obedientiam vilipendamus; quasi per illas sine hac salvari queamus. Hoc enim fieri non potest, non potest, inquam, fieri, idque tibi quin-

⁷ Matth. xxii, 12. ⁸ I Joan. iii, 8, 10. ⁹ Joan. viii, 44. ¹⁰ Joan. iii, 5. ¹¹ Ibid. ¹² Matth. iii, 11. ¹³ Joan. i, 16. ¹⁴ I Joan. iii, 9. ¹⁵ I Joan. v, 18. ¹⁶ Joan. v, 41. ¹⁷ Jac. ii, 20.

que virgines fatuæ persuadeant, quique multa signa et prodigia perpetrarunt. Quid quod charitatem in se, et sanctissimi Spiritus gratiam non haberent, a Domino audiverunt: *Discedite a me operarii iniquitatis: non enim novi vos* ¹⁸, unde sitis. Nec isti modo, sed cum istis alii præterea non pauci, qui fuerunt quidem a sanctis apostolis, eorumque successoribus baptizati, verum Spiritus sancti gratia propter improbitatis magnitudinem caruerunt: nec vitam vocatione qua vocati erant, consentaneam egerunt: nec Dei filii appellati sunt, sed caro et sanguis manserunt; nec an esset omnino Spiritus sanctus credentes: nec illum quærentes; nec se accepturos expectantes. Unde hujusmodi homines nec desideriorum carnis, nec turbidarum affectionum capessere imperium unquam poterunt, nec ullum egregium virtutis documentum præbeuunt, cum Dominus dicat: *Sine me nihil potestis facere* ¹⁹. Sed elaboremus, obsecro, patres et fratres, et quantum in nobis est, ut de cætero charitatis, et Spiritus sancti communionem promereamur, quo et præsentia, et futura bona assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXIII.

De abnegatione et excidio propriæ voluntatis. Quæ ratione vita ascetica colenda sit; in qua expediat habere ducem, id est, Patrem spiritualem, cujus opera virtutem, asceticæque artis opus perdifficile discas. De fide in Patres spirituales, et visione luminis, a quo illuminata omnis anima proficit in charitate erga Deum.

Cum te in cœnobio, frater, collocaveris, noli patrem, a quo detonsus es adversari, tametsi scortus, aut poculis deditum, et opinione tua monasterii res male administrantem videas, atque etiam verberibus et ignominia, multisque aliis vexationibus ab eodem afficiare. Ne sedeto cum illis qui probra in eum torquent: neve ambulato cum iis qui malum ei machinantur. Quæcunque autem laudabilia factitantem carnis, ea in corde tuo reconde, eaque tantummodo meminisse contende. Quæ vero indecentia, et improba vel agentem vel loquentem notaveris, ea tibi met ascribe, et in peccatis tuis numerata, et cum lacrymis pœnitentiam age: illum pro viro sancto habe, et preces ejus implora. Quod si in cœnobio non vivis, Deum impense ora, uti hominem tibi demonstret, qui te commode regat: quemque ille aut secreto per semetipsum, aut aperte per aliquem servorum suorum ostenderit, eum pete, nec aliter quam si Christum aspiceres, et alloquerere, venerator. Nam non secus quam ipsi Deo ejus voluntati parere debes: ut quæ in rem tuam sunt, ab illo doceare: quæque is tibi dixerit, sine ulla hæsitacione in opus confer, quamvis tibi non bona, et damnosa videantur.

A Præstat enim, discipuli discipulum vocari, quam ad numeros suos vitam instituere, inutilesque propriæ voluntatis fructus decerpere. Quando igitur ab eo audies, exi de terra voluntatis tuæ, et de cognatione sensus tui, ne cuncteris, neve erubescas, a vana gloria victus videlicet. Si dixerit: Agedum veni in terram obedientiæ, quam monstrabo tibi, curre, mi frater, quantum potes: ne des somnum oculis tuis, ne pigritia, aut desidia dissolutus, contrahas genua tua. Fortassis enim illic apparebit tibi Deus, qui patrem multorum filiorum te facturum, terramque promissionis tibi donaturus est, quam hæreditatem justi duntaxat adibunt. Si te sursum in montem duxerit, impigre conscende. Etenim sat sclo, Christum transfiguratum et divino lumine clarius ipso sole collucentem aspicias, nec sustinens intueri, quæ nunquam spectasti, pronus fortasse cades, vocemque Patris desuper audies, et nubem obumbrantem, ac prophetas astantes, et eum vivorum mortuorumque Dominum esse confirmantes videbis ²⁰. Si te sequi hortabitur, fidenter cum eo per oppida vade, maximum inde fructum capturus, si in ipsum solum respexeris. Si cum fornicariis, et publicanis manducantem cernes ²¹, nihil commoveare, nec humanum aliquid, sed omnia affectu sinistro carentia, et sancta de ipso cogita. Item illud: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrarer* ²², in animo versa, dum eum humanis se affectibus attemperantem observas. Sed neque si oculis tuis videas aliquid, universe et plane illis credito: falluntur enim etiam hi, quod expertus novi. Ipsum sequens, illique dicto audiens, ne comites et socios tuos considera, neve dicas de aliquo: *Domine, hic autem quid* ²³? set tibi semper attende, et ante oculos mortem propone, ac tecum expende, qua virtute Deum glorifices.

Ne supercilium toilas propter magistrum tuum, si honorere a majoribus: non, quod propter illius famam multos tibi obsequentes habeas: sed gaude potius, si nomen tuum in cœlo humilitatis scriptum sit ²⁴. Quod si etiam umbram tuam videris demonibus formidabilem, ne tibi istuc, sed patris tui precibus attribue, et amplius te formidabunt. Si te in mensa, et propius assidere hortabitur, agnosce gratiam et admitte, illumque tacitus sancte observa, et cole, et ne quid de apposis, nisi precibus ab eo factis, attinge: nec citra ejus jussum ac voluntatem alteri porrige: nec quempiam alteri præferre aude. Quod si post omnes alios te vocabit, cave dicere: A dextris, aut sinistris sedebo, cum hoc aliis paratum esse non ignores, et audieris: *Qui vult omnium primus esse, sit omnium ultimus* ²⁵. Partem infamam, ut primæ conciliaticem amplectere, et magistrum dilige, quippe qui scite per vilia et abjecta ad majora te laboret evelere.

¹⁸ Luc. xiii, 27. ¹⁹ Joan. xv, 5. ²⁰ Matth. xvii, 1 seqq. ²¹ Matth. ix, 10, 11. ²² I Cor. ix, 22. ²³ Joan. xvi, 21. ²⁴ Luc. x, 20. ²⁵ Matth. xx, 27.

Næque vero per arrogantiam primus cum ipso manum in paropsidem intinges : cujus enim sit hæc audacia, non te fugit. Si tibi pedes abluere voluerit, eum ut dominum et magistrum reverere, et venire. Sin dixerit : *Nisi pedes tibi laverò, non habebis partem mecum*¹⁸, etiam totum corpus tuum abluendum alacriter ex pone : ut ex his quæ tibi fiunt, sublimitatem et magnam humilitatis, etiam deos facientis, intelligas, et majorem tunc utilitatem referas, si animadvertas, quam si tu patris tui pedes abluisses. Si dixerit inter accumbendum : *Unus ex vobis me tradet*¹⁹, aut scandalizat me, ne tegas dolum : sed si conscius tibi es, confitere : sin autem, ad pedes ejus in faciem tuam prostratus, cum lacrymis interroga : *Numquid ego sum, Domine*²⁰ ? Etenim in plurimis, et per ignorantiam offendimus²¹. Porro in pectus Patris recumbere non conducit tibi. Nam etsi Joannes præ multa erga Christum charitate, ut cum homine egit libere, nihilominus et ipse cum omnibus, cum omnia fecisset, seipsum inutilem servum vocare jussus est. Si videris ducem tuum supra naturæ morem mira edere, famaque clarescere, crede, et lætare, Deoque gratias age, quod hujusmodi magistrum sortitus es. Sed ne invidi scandalum tibi pariant, cum eum ab illis fortasse ignominis multari, et alapis cædi, et raptari conspicias : quin ut fervidus ille Petrus gladium arripe, ejusque qui contra patrem tuum blaterare, aut eum attingere non veretur non auriculam solum, sed et manum et linguam amputa. Quod si etiam, ut ille, castigare, omnino tamen ob egregiam fidem et charitatem magis laudabere. Sin, ut homo, perterritus dixeris : *Non novi hominem*²², rursus saper hoc amare plora, et ne desperatione absorbere. Quod si faxis, persuasum habeo fore, ut ille te primum ad se attrahat. Si eum tanquam sceleratum in crucem affigi, et pro sceleratis mori aspexeris, si potes, commorere : aut certe ne malis ut malus, et proditor te adjunge, neque cum ipsis in sanguine innocenti communica; sed ut qui ex timiditate, et infractione animi paulisper pastorem deserueris, fidem in illum de integro custodi. Si vinculis levabitur, ac dimittetur, iterum accede, ac velut martyrem amplius venerare. Quod si in tentationibus animam reddiderit, corpus ejus sine metu require, et illud multo magis quam vivens præsens honora, unguentoque delibutum, sumptuose tumula. Quanquam enim non post triduum extremo die profecto cum universis resurget. Crede autem, illum cum fiducia astare Deo, tametsi corpus ejus sepulcro abs te conditum jaceat, ac sine dubitatione preces ejusdem exposee, et opitulabitur tibi hic, atque in adversis omnibus tuebitur te, et e corpore excedentem recipiet, æternamque mansionem præparabit tibi. Si post omnia quæ diximus, scor-

A sum te vocarit, et ad quiescendum hortatus, dixerit : *sedede hic, et publico abstine, donec induaris virtute ex alto*²³, cum firma spe et inexplebili gaudio obedi : verax siquidem, fratres mei, talis magister, et a mendacio alienus est. Supervenit et namque in te etiam nunc par sanctissimi Spiritus virtus, non in specie ignis, ut sensu percipi possit, apprensus; nec cum multo sonitu, in spiritu vehementi (hæc enim propter incredulos facta sunt) sed in specie luminis, quod menti patet, cum omni tranquillitate et jucunditate animi, sic, ut intelligas, tibi apparebit : quod æterni ac primi illius luminis præmium, et fulgor ac scintilla quædam sempiternæ beatitudinis est. Hoc nunc lucente lumine, omnis inquieta ac turbulenta cogitatio desperit, et omnis concitator animi motio dissipatur, omnis corporis morbus sanatur. Tunc oculi cordis tui purgantur, cernuntque Deum, quod in beatitudinibus scriptum est²⁴. Tunc velut in speculo parva errata sua intuens anima, in abyssum humilitatis dejicitur, perspectaque gloriæ magnitudine, omni lætitia et voluptate repletur, et insperato attonita miraculo, lacrymis ubertim rorat : atque ita totus homo immulatur, et Deum cognoscit, ab eoque primum cognoscitur. Hæc namque sola omnium cœlestium ac terrestrium, præsentium et futurorum, tristificorum, lætificorumque contemtionem homini ingenerat, quem simul amicum Dei, et Filium Altissimi, et Deum (quantum quidem in hominem cadit) efficit.

C Vide igitur, frater, ne forte præter voluntatem deteriores sequaris. Nam qui perspicentia valet, lupum ab ove, latronem a pastore internoscet : sicut nimirum ipse Dominus ac Deus noster affirmavit : *Attendite, inquit, a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos*²⁵. Ut enim arbor ex fructu, sic homo ex sermone et opere suo qualis sit cognoscitur : sed cognoscitur ab iis in quibus sana est ratio, et animæ sensus constat. Cæteri namque homines etiam ad ipsa opera discernenda stupidi ac stolidi sunt. Quempiam ex inedia captantem auram popularem videntes commendant, et cum humilitate comedentem damnant. Alium in humilitate cibo abstinentem pro hypocrita habent; contra ingluviei deditum, simplicem, et minime in epulis accuratum ducunt, qui cum crebro accumbere delectantur, vitiosas inde affectiones suas consolantes. Quin etiam salem simulantes, facetasque nugas intempestive effluentes, et gestibus indecoris risum aliis moventes, velut qui per studia istiusmodi, gestus, et sermones virtutem suam, et ἀρετήν tegere conentur dum reputant, eos qui cum religione, cum virtute et simplicitate cordis vitam traducunt, vere sanctos, ut aliquos de fæce vulgi falsis ratiun-

¹⁸ Jan. xiii, 18. ¹⁹ Matth. xxvi, 21. ²⁰ Ibid. 22. ²¹ Jac. iii, 2. ²² Matth. xxvi, 72. ²³ Luc. xvi, 19. ²⁴ Matth. v, 1 seqq. ²⁵ Ibid. xvi, 15.

calls decipiant, iisque antevertunt. Adhæc alii loquacem, et ostendabundum, appositum ad docendum, et spiritualem esse existimant: taciturnum, et otiosa verba caventem sedulo, agrestem et mutum pronuntiant. Alii in Spiritu sancto loquentem, ut alta sapientem ac superbum aversantur, verbis ejus attoniti magis, quam compuncti: natura autem, aut ex disciplinarum peritia ore rotundo disserentem, et contra salutem suam mentientem, supra modum commendant et probant. Atque ita nullus inter hos est, qui recte, et ut se habet, rem videre, dijudicareque possit. Rari sunt enim, et his temporibus potissimum, qui animos bene regere, eorumque morbos probe curare sciant. Jejunia enim, et vigiliis et speciem pietatis multi fortasse simularunt, aut etiam opere exercuerunt, nec pauca e pectore depromere, et verbis docere plures facile possunt: ast qui cum lacrymis motus a ratione aversos exscindant, virtutesque comprehensivæ ita possideant ut iis spoliari nequeant, perpauci reperiuntur. Virtutes comprehensivas appellamus humilitatem, vitiosarum affectionum jugulatricem, et cœlestis atque angelicæ apathicæ conciliatricem. Item charitatem, quæ nunquam stat, neque cadit; sed prioribus semper adjicit, desiderium desiderio, amorem amore cumulans. Ex qua discretio existit, quæ et seipsam, et sequentes se recta ducit, et bene procedendo ac proficundo mare, quod sola intelligentia percipitur, trajicit; quam et tu Deum poscere debes, nunc maxime, quo res tuas secundum ejus beneplacitum discernas atque dijudices, et ita labores contendasque, ut Christum et in hac vita adiutorem, et in futura claritatis suæ voluptatem affatim et tibi impertientem invenias. Et neque ut pastorem sequaris lupum, neque morbido gregi te immisceas, neque solus seorsum reperiare; ut neque aut a lupo animarum perditore, aut a bellua interceptus conspiciari; aut alio atque alio morbo ægrotus, secundum animam intereas; aut cum solus cecideris, illud *Væ* in te quadret²⁴. Qui enim bono se præceptori tradiderit, nihil istorum curabit, sed sollicitudinis expers, vita peracta, in Christo Jesu Domino nostro salvabitur.

ORATIO XXIV.

ARGUMENTUM.

Ducem Christi gregis ratione præditi primum semetipsum accurate considerare et explorare debere; quippe quem discere, et exsequi Dei voluntatem semper oportet, et ita demum alios idipsum docere quo sermo doctrinæ ejus cum actione conjunctus, auditoribus gratus accidat. Alioqui salutem sibi suam ipse curet, ne tum sibi, tum quibus præest, perniciem atque interitum creet.

Dominus noster Jesus Christus non solum docentem beatum prædicat: sed eum quoque, qui fecit, ante quam doceret: *Beatus, inquit, qui fecit et docuit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum*²⁵.

A Et sancti Patres Ecclesiæ lumina ac magistri, nihil scriptis mandarunt, aut voce docuerunt, quod ipsi prius facto non præstitissent, et ubi præstiterunt, res illis successit ex sententia. Etenim discipuli magistro tali operam dantes, ad ejus imitationem incitantur: nec tantum ex illis sermonibus proficiunt, quantum præclaris ejusdem actionibus et exemplo ad virtutem capessendam exardescunt, et iisdem vestigiis incidere coguntur. At enim, *væ* nobis, fratres, cum in istam confluentiam, et in has tenebras monachi-incidimus, ut vos Christi oves sine Christo pascere aggredieremur, ac propter voluptatem, commodaque corporis, et acquirendam pecuniam, honoremque ab hominibus (*væ* abjecto mihi atque misero) apostolicam dignitatem omnimodis assumere contendimus, illorumque potestatem auro mercamur, nec Deum timentes, nec homines nos intuentes reveriti. Ac solum quidem regis illo invito conscendere nemo audeat. Sed neque grammatici, aut rhetoris alicujus occupare locum, qui idiota sit, neque audiente populo Scripturas recitare, qui litteras nescit, cum nos interim apostolici muneris ampliudinem quærimus; aut etiam delatam non rejicimus, qui gratiam apostolorum nondum accepimus neque fructus ejus in nobis demessos aspeximus. Et quomodo, fratres, tantam audaciæ magnitudinem concipere non formidamus? Dicite mihi, dilecti, si frequens ista, et ampla civitas quempiam advocaret, ac diceret: *Tu præpositum, et imperatoris protovestiarium creabimus, tu solus ascende in regiam, ingressusque, causam nostram apud imperatorem age, ipsumque precare, ut hæc et illa nobis præstet. Si is palatium nunquam intravisset; sed tam ipsis aulicis omnibus, quam imperatori ignotus esset, num istuc unquam facere, aut dignitatem istam inire sustineret? Adeo projectum fore neminem omnes procul dubio fatebimur, et suasores istos ut insanos et amentes reprehensurum et irrisurum, dignitatemque non ut honoris, sed ut dedecoris, et supplicii materiam repudiaturum. Si igitur in rebus humanis hæc, et similia committere nefas est, nonne horribile est ac videtur, fratres, apostolicam dignitatem inconsiderate suscipere, et ad inaccessible lumen accedere, mediatorisque, et interpretes Dei et hominum fieri? Num leve quiddam, et despicabile hujus rei conatum ducimus? Prob dolor! fratres, quoniam, ut vereor, in quamdam tenebrarum universitatem devoluti sumus, atque idcirco quam audaci nos facinore obstrinxerimus, non videmus. Nam si videremus, nunquam eo arrogantis, confidentisque processissemus, ut divinis rebus insultarem, majoreque honore ac timore terrenum, quam immortalem regem Christum coleremus. Quocirca nos ipsos excutere, exanimareque, et ad hunc magistratum indigne conantes ascendere, omni ratione evertere, eorumque*

²⁴ Eccle. iv, 10. ²⁵ Matth. v, 19.

consilii obviam ire ne desinamus, sed pro virili nostra appetitu rationi haud consentaneo eos prohibere studeamus, ut et ipsos damnatione liberemus, et nos vitam securiorem agitemus.

Porro qui in semet diligenter inquirens, omni gloriæ desiderio solum, nec ullum in se voluptatis, aut corporeæ cupiditatis vestigium invenit, avaritiaque, et malevolentia ob illatam injuriam purgatum, perfecte mansuetum, et irasci nescium, ut sola auditione nominis Christi ejus amore ac desiderio accendatur, et oppleatur lacrymis, et insuper proximorum vice lugeat, alienaque delicta sua æstimet, ac se majorem omnibus peccatorem ex animo reputet, ac postremo, si uberem sancti Spiritus gratiam, solis instar in se micantem, et interiora cordis ejus perficientem videt, et ubi miraculum in se manifeste perpetrari animadvertit, ut ardeat quidem in eo, quod igni inaccessiblei uniat, non autem comburatur, in eo, quod ejus anima omni turbido motu vacet: præterea, si sic humiliatur, ut se haud idoneum, et indignum, humanæ naturæ infirmitatem sciens, arbitretur, fidei vero supernæ gratiæ, et aptitudini, quam illa largitur, et eadem ita postulantè munus alacriter capessit, omnem humanam ratiocinationem repellens, animamque ipsam propter solum Dei mandatum, charitatemque proximi pro fratribus morti objectat: si insuper mentem omni mundana cogitatione immunem habet, et lucida humilitatis tunica coopertus est, ut erga adiutores suos nec modice afficiatur, sed pari bonitate, candore, et innocentia cordis sui in omnes est; ne tunc quidem citra patris sui consilium ac voluntatem provinciam suscipere audeat: sed humillet se, et eo bene precante jubenteque id faciat, præfecturamque ob solam fratrum salutem accipiat. Verum si patrem suum spirituales ejusdem spiritus participem, et eadem cognitione ac dono dignatum novit, ut non divinæ voluntati contraria, sed secundum ipsum donum et mensuram loquatur ei, quæ Deo placent, et ejus animæ conducant, quo non Deo, sed homini obediens inveniat, et gloria collatoque sibi donec exuatur. Si enim adiutorem bonum, et spirituales consiliarium invenerit, tutius iatuc munus auspicabitur, et humiliter de se sentiet. Hæc itaque omnia et his plura si videns viderit, vere inveniet, et per se ipsum cognoscet, imo vero a Sole justitiæ discet, si forte etiam in solem aliquando oculos intendit. Quod si quæ prætexuntur talia et tam difficilia sunt, nec facile est intelligere, quomodo secundum Deum fiant, quanto tandem operosior erit rei ipsius aggressio, et administratio, et ad tentationes suffe-rendas patientia, et in bellis istiusmodi subtilissima dijudicatio.

Quare, pater spiritualis etiam atque etiam cor tuum inspecta, oculus animi tui magis semper lava, purumque et mundum conserva, per quem et cor

tuum, et commissarum tibi ovium, vel potius patrum et fratrum tuorum perspicere poteris, bene illos internoscens, ac pro eo ut decet gubernans. Ecclesia enim, seu conventus et congregatio monachorum corpus quoddam est, ut audis ex Paulo²² de Christianorum Ecclesia, et ejus caput præpositus. Jam quemadmodum cætera corporis membra singula seorsum suam propriam functionem habent, ut pes ambulandi, manus tenendi et operandi, caput autem totius instar est, utpote in quo omnes sensus, et mens, et ratio habitant; sic et in monasterio fratres non omnes omnia, sed alius aliud quiddam efficere, et in hoc vel illo ministrare consuevit. Unde in costu sub unius obedientia degentium vix unam, aut duas virtutes in eodem invenias. Nec mirum, membra enim particulatim sunt; præses autem, sive præpositus omnes virtutes poscit; nec solum illas quæ in anima, sed etiam quæ in corpore subjiciuntur: et insuper cum virtutibus ipsa mystica, magnaque charismata. Sicut namque viri caput, ab externa conformatione, et decora specie eximiam, honore dignam præfert elegantiam: verumtamen nisi mens in eo vigeat, sensusque salvos, et integros habeat, inutile judicatur, sperniturque ab omnibus: ita sanè et præfectus. Non enim tantummodo ab animæ et corporis dotibus ornari et fulgere, verum etiam a charismatis spiritualibus plus honestari debet: siquidem aliud est virtus, et aliud charisma. Virtutibus enim studio ac diligentia nostrâ recte fungimur, et nostris eæ laboribus comparantur: spiritualia vero charismata dona sunt, quæ certantibus a Deo dantur. Verbi causa, jejunium, et castitas virtutes sunt, marcidæ etenim reddunt voluptates, et corporis incendia comescunt: quæ quidem nostræ voluntatis et arbitrii opera sunt. At vero sine afflictione, ac labore has exercere, et ad castimoniam, absolutamque perturbationum vacuitatem pervenire, hoc donum Dei, et charisma summum est. Rursum, iræ, et exardescentiæ imperare, magni certaminis est, laborisque non mediocris. Eo autem venire, ut ab his motum nullum sentias, et cordis tranquillitatem, perfectamque mansuetudinem possideas, solius Dei opus, et illius dextræ mutatio est²³. Rursum, dispergere ac distribuere facultates omnes pauperibus, mendicumque fieri, et stipem cogere, nostri est propositi atque consilii. Sed nihil concupiscere, quin cum gaudio et voluptate mendicitatis durissima perferre incommoda, mystica quædam, et divina operatio est. Sic quælibet actio bona et honesta, secundum Dei legem suscepta, virtus dicitur: Tamen sicut agricola solum arando, fodiendo, et semina humo obruendo laborat, Dei autem munus est, ut eadem semina comprehendant, et fructum ferant matutinum ac serotinum: ita et in spiritualibus omnino usuvenire conperies. Nostrum est

²² Rom. XII, 4 seqq. ²³ Psal. LXXVI, 11.

nullam actionem subterfugere, et cum labore ac sudore virtutum sementem facere: Dei solius donum et misericordia ut imber quoque benignitatis ejus, et gratiæ terram eorum nostrorum irriget, et ex sterili frugiferam efficiat: ut si granum sermonis, quod in animas nostras cecidit, divinæ clementiæ humorem acceperit, oriatur, atque augetur, et in arborem proceram excrescat, in virilem videlicet perfectionem mensuræ ætatis plenitudinis Christi ²⁷.

Te igitur pastorem ovium Christi omni virtute, ut diximus, qua spiritus, qua corporis conspicuum esse oportet, ut caput reliqui corporis; ejus nempe quæ tibi subest Israeliticæ Ecclesiæ: quo fratres tanquam in archetypum bonitatis in te insuetes, ipsi quoque bonos, ac regales characteres quam maxime sibi iment insculpant. Ne ergo tuba resonare in te unquam desinat: sed aliis quidem venturam super inobedientes, et præfractos rhomphæam prænuntia: ut si tibi non obtemperetur, tuam saltem a terribili ira Dei serves animam. Alios autem ad inone, doce, roga. Si qui interdum reprehensionibus et objurgationibus egeant, insta opportune, importune, argue, increpa, conatus eorum ad malum comprime, ut tibi mandat divinus Apostolus ²⁸. Viscera tua omnibus fratribus tuis æqualiter aperi, totumque collegium dilige, et honorem cuique pro dignitate (quantum scilicet ejus virtus meretur) tribue, spirituali ac virtute prædito ne illum quidem anteponens, quem in ministeriis gregis tui principem habes. Qui enim ministrant, septem diaconorum, de quibus est in Actis apostolicis ²⁹, dignitatem officiumque adumbrant; qui etiam velut Spiritus administratorii sunt, in ministerium missi, et sincere, ut illi, fideliterque, ac nullius turpis lucri gratia ministrantes, mercedem merito et magnam tum hic, tum illic recipiunt. Cæterum qui orationi, quieti et ministerio verbi instant, in patientia exercitationis operum præstantissimorum, ipsorum apostolorum et coryphæorum excellentiam tecum representant; quos et in Evangelio spiritualis doctrinæ tuæ auxiliares habebis, fratrum onera suacipientes, et laboribus te levantes, in medio videlicet reliquorum, ut lapides pretiosos versantes. In hoc munere nulla tibi requies corporis, nulla oblectatio. Noctes perinde ut dies in curam concreditarum tibi animarum impendes, ne qua ex ipsis a bestia excipiatur; aut ab urso concupiscentiæ devorata, aut a dracone iracundiæ absorpta, aut a gryphibus superbarum cogitationum discerpta, et una unius diversitatibus hujuscemodi distracta ac dissipata, multa fiat: sed ut gregem tuum incolumem, secundum, totum virtutibus multis fructuarium, divina cognitione illustratum, non scabiosum, non truncum auribus, aut plane claudum principi pastorem ³⁰ conserveas. Sic enim et multos servabis, in operibus perfectis

A perfectos reddens, nemini in ullo cedentes, totos castos, et a sordidis operibus puros Christo tuo offerens; teque ipsum magnis et cœlestibus remunerationibus dignum præstabis, contubernalis apostolorum et pastorum Christi factus, et una cum ipso Dei Filio in infinita sæcula regnaturus.

Vita tua inculpata, et recta in medio fratrum, ac patrum tuorum pro canone seu regula esto proposita, ad quam aliorum obliquitates, tortuositatesque dirigantur. Ne vanitatum mundi sis amans, ne gloriæ, ne voluptatis, ne mensarum, ne vini. Ne sis nugator, aut scurrilis, aut avarus; ne iracundus, ne inanis gloriæ cupidus, ne contumeliosus, ne injuriæ memor, et malum pro malo rependens: sed esto potius pauper, gloriam, omnemque vitæ hujus voluptatem, et carnis delicias odio habens, demisso animo, frugalis, ad compunctionem facilis, placidus, mansuetus; expers iræ, non avarus, incuriosus, quietus, decenter vestitus, patiens, fidelis, continens, sine sollicitudine, vigilans, diligens, æmulator, commendatarum tibi animarum, non secus quam tuorum ipsius membrorum curam gerens; et, si res postulet, pro unaquaque illarum etiam tuam animam ponens, nihil quidpiam mundanum charitati erga illos præferens. Etenim postquam aliis, ad gregem Domini ac Dei tui rationis competentem pasendum, regendumque prælatus es, oportet te juxta verbum ejus, spiritu et humilitate tua secundum Deum, ultimum esse omnium, ut tanquam validus infirmitates invalidorum sustentens; ut medicus autem secundum animam ægrotantium morbos, et affectiones cures; ut pastor, quod errat in viam reducas, et quod bene valet, virtutibus secundum reddas, scabiæ vero opertam, et incurabile, a grege tuo abscondas, ne etiam sanis ovibus tuis luen affricet. Domini tui gregem augere labora. Ne ad remissiones, aut suavitates corporis deflectas, neque lanam, et adipem ovium Christi perperam consumas, tibi magis quam fratribus tuis monasterii opes ad voluptates tuas in thesaurum recondens. Ne propter hominum gloriam quidquam rerum ad monasterium tuum pertinentium agas aut corrigas. Ne ames crebro prodire in mulis splendide instratis, cum magno præcedentium sequentiumque famulorum comitatu. Sufficiat tibi vel semel in mense foras exire, et gregis tui negotia majoris momenti obire. Cætera curabunt qui ministrant, qui abs te ministerio verbi, et procurationi fratrum, cum precibus intento, nunquam distrahantur. Ne tibi epulas sumptuosas, filiis subjectas, plebeias, et inconditas para: sed communis mensæ, sine aliquo morbi periculo, et invitatione amicorum, tibi cum filiis tuis esto, quorum idem tecum sensus, idem institutum vitæ, sive ex coctis oleribus, et leguminibus, sive ex pisce semel per hebdomadam, Dominico die, et festo despo-

²⁷ Ephes. iv, 15. ²⁸ II Tim. iv, 1 seqq. ²⁹ Act. vi, 1 seqq. ³⁰ I Petr. v, 4.

deco (hoc est, solemnioribus Domini festis per annum) a cellario communiter paretur. Ubi nihil existit, quod animæ periculum afferat, cavebis ira, et clamore contra fratres ac filios tuos insurgere; sed mihi sermone et alloquio docebis eos, quomodo unumquemque ambulare, et in medio fratrum conversari debeat. Juniores, et nondum confirmatos monebis parcere sibi ipsis, et aliis fratribus, ne aspicientibus incesso, moribusque, ac studiis incompositis offendiculis sint. Qui in statu religioso diutius vixerunt, eos prudenti oratione ad patientiam tentationum ab inimico supervenientium, humilitatem, contritionem cordis, compunctionem, lacrymas, diligentiam, persolutionem precationum, beatum luctum, et ad verbo opereque cæteris commodandum erudies. Sacerdotes pietatem docebis, quietem, divinarum Scripturarum meditationem, accuratam apostolicorum canonum, traditionumque scientiam, dogmatum sinceritatem, cordis puritatem, in precibus constantiam et compunctionem, in timore et tremore ad Dei solum assistentiam, sacrificii mysterium, revelationem mysteriorum Dei, quoniam secundum Domini vocem⁴¹, ipsis datum est nosse mysterium regni Dei, ut toti fratrum multitudini, et extraneis divinum sal, et lumen, verbum vitæ in seipsis continentes fiant. Quod si etiam contra turbulentos, et inordinatos aliquando te in virga et baculo cum ratione irasci oportet, ut malum aliquod prohibeas, et pestiferam inter eos laborem reprimas, ne opus malum, et affectus vitiosus in deterius serpat, neque istuc apostolicis Constitutionibus, et divinis Patribus alienum judicatur. Omnis siquidem motio, et actio nostra, quæ improbitatem comescit, ac persequitur, justitiæ autem ac virtuti patrocinatur, laudabilis est, et Deo placet, justisque omnibus probatur maxime. Testis Jesus, qui contumaces Judæos ex domo orationis domum negotiationis facientes, flagello percussit, et mensas nummulariorum evertit⁴². Ne igitur prætexens mansuetudinem, propter solam laudem humanam modicum quidpiam præter Dei mandatum admissum ad subversionem apostolicorum canonum, et constitutionum, contumeliamque vitæ evangelicæ, et status monastici neglexeris; sed Jesum ac Dominum tuum imitatus, infremens, ac teipsum sineurbatione turbans, mandata Dei, et canones ab ejus apostolis præscriptos ulciscere. Cum omnibus istis etiam cujusque cogitationes diligenter investiga, ut noris, qui ex ipsis ad comprecantium, et communicantium cætum admittendi, et quibus excommunicatione ac pœnitentia cum lacrymis, stationeque pœnitentium opus sit, ne Ecclesiam pro templo sancto speluncam latrouum, aut lupanar vel scias vel inscias faciens, dum per affectum cui-

A piam affixus es, et ideo horrendum Dei Judicium non effugias. Scito enim unicuique talium ab iis qui spectatores, et discipuli sermonis fuerunt, locum convenientem (9), ac jure destinatum esse, quorum canonibus, constitutionibusque legendis incumbere necessario debes ut ne ignores, quæ credentium in Christum abscondita sint mysteria, et ne pecces, dum pietati erga Deum parum consentanea geris. Spirituales filios tuos secundum Scripturas religiosas redde, eosque a sacris et divinis locis, simul et vasis templi. Dei sanctificati, et ministerii ejus abstinere doce siquidem scriptum est: *Beatus homo, qui semper est pavidus*⁴³, quandoquidem solis consecratis, et qui ex certaminibus ac pœnitentia per lacrymas multas purgati, immaculatorumque Christi mysteriorum participes sunt, sanctificatis, et religiosissimis monachorum ministerium talium, et contrectatio a Patribus, et apostolis dicata est. Non omnibus, et cuique volenti ingressum divini tabernaculi, sed sacratis duntaxat, ut dictum est, et sanctificatis, religiosissimisque fratribus, et patribus tuis permittito. Reliquis, et inordinate ambulantiibus (vide quid tibi dicatur) ipsum claudes. Multi quippe, mihi crede, propter contemptum istiusmodi rerum e vita præsentis tolluntur. Et plane, si hoc præceptum vilipenderis, sanguis de hac vita sublato de manibus tuis requiretur⁴⁴.

C Hæc sunt, et plura his, o pastor ovium Christi, quæ ad gregis tui custodiam perfecte scire, et studiose facere debes. Proinde si nosti, te ad tantam sufficientiam progressum, tantaque charismata feliciter adeptum, ex solo elucente ex te lumine bonorum operum, et divinæ sapientiæ ac notitiæ, ad illuminandum omnes familiariter adeuntes ad te tuos, alienosque et rege fidenter oves Christi scienti sermone collatæ tibi gratiæ, et actione virtutis secundum modum et legem tibi prius datam desuper; et pasce agnos ejus in pascuis salutaribus mandatorum illius, donec crescant, et in mensuram ætatis plenitudinis Christi currant⁴⁵, et inde præmium consequere, quando cum apostolis considerabis et habitabis. Sin minus, apud te ipsum pavida, si quid mihi credis de salute tua sollicito: siquidem Deus noster ignis consumens est⁴⁶, quem decet omnis gloria, honor et adoratio in sæcula. Amen.

ORATIO XXV.

ARGUMENTUM.

De primordiis vitæ admodum frugiferis ac salutaribus, pro iis qui nuper mundo, et mundanis renuntiantes, ad vitam solitariam confugerunt, et doctrina ad tyrones, seu novitios longe utilissima.

Quicumque, fratres, mundo et iis quæ in mundo sunt universis recens renuntiavit, sequæ ad vitam

⁴¹ Luc. vii, 10. ⁴² Joan. ii, 1 seqq. ⁴³ Prov. xxviii, 14. ⁴⁴ Ezech. iii, 18. ⁴⁵ Ephes. iv, 15. ⁴⁶ Deut. iv, 24

(9) De loco pœnitentium vide epist. 5. Gregorii Thaumaturgi can. xi. Bal. Sum. in scholiis ad can.

cit. Ant. Augustinum in notis ad eundem canonem.

et stadium monachorum contulit, si quidem propter Deum id fecit, et hanc artem artium discere constituit, suumque e mundo discessum non inane esse desiderat, ab ipso statim initio impigerime, et ardentissima cum voluntate, propositoque ad virtutis opera incumbere debet. Atque ut elementa et principia scientiæ scientiarum, nostri, inquam, religiosi instituti et ἀσκήσεως; his qui nuper e mundo ad eam tanquam ad scholam quandam accesserunt, introductione quadam scriptis tradamus, primo loco ipsis, et qui eos sequentur, hæc rudius summamque præcipimus. Scire igitur licet, qui jam terrenum hominem cum prudentia sua per ea quæ apparent exiit, cœlestemque cum habitu monastico induit, nocte media, ante diluculum surgere debere, precem præscriptam fundere, atque ita demum cum omnibus ad doxologiam congregari, eaque considerate, et vigilanter perfungi, ut ad principium hymnodicæ attentus sit vehementer, sive ad hexapsalmum, ad versiculos, ad lectionem, citra omnem pigritiam; non discincto corpore, et pedem ante pedem collocans, aut muris, columnisve se acclinans. Manus constanter junctas, pedes æqualiter in terra firmatos habere, caput non hac illac agitare, et antrorsum illud inflectere, mente non efferri, nec curiosa cogitare, aut cum negligentioribus, et inter se fabulantibus ac susurrantibus a cœptis abduci: quin potius nec oculos, nec animum in sublime tollere, solique psalmodiæ, et lectioni, et virtuti eorum quæ psalluntur, atque e divinis Scripturis leguntur, quoad ejus fieri potest, attentum se præbere, ut ne quid eum non admadversum prætereat: verum ex omnibus pinguescens ejus anima, ad compunctionem, humilitatem et illuminationem sancti Spiritus pertingat.

Quocirca vos universos tanquam unum, Patres, fratres, et filii mei, obsecro, et hoc ut legem salutarem jubeo, ut unusquisque vestrum tale initium ad opus virtutis, imo vero ad opus Dei faciat (per quod et mercedem laboribus nostris respondentem, ceu ab eo qui bonus amet accipimus) ut si fieri queat, nemo nostrum sine lacrymis ad officium et lectionem accedat. Si enim, mi frater, ita te ad opus hoc assueseceris, brevi tempore processus efficies, et in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi occurreris. Instans enim tibi ipsi, ne citra lacrymas præscriptum Ecclesiæ, seu congregationis officium decurras, habitum boni hujus adipisceris, atque in ipsa stichologia, et tropariis quæ psallis, alitur animus tuus, dum divinos eorum sensus, in se recipit, et per ea quæ dicuntur, ad ea quæ intelliguntur, mens provehitur, dulcique fletu stillans, ita in cœtu fratrum, ut in cœlo cum beatis mentibus vivis. Fer igitur

A tibi et hanc legem, nè ante ultimam preceationem e synaxi sine magna necessitate, aut corporis levandi unquam exeas: sed in statione tua, ut dictum est, persevera: siquidem qui *per severaverit usque in finem, hic, ut scriptum exstat, salvus erit*⁴⁶. Non hoc tantum; sed primum quidem auxilium occulte, ut non sentiat: deinde etiam ut sentiat, pauloque post in illuminatione ab omnipotenti Deo accipiet. Absoluta matutina doxologia, statim egrediens ne ab hujus, aut illius ore pendere, et otiosa colloqui incipias. Verum postquam seorsum in cella consuetam, et longam preceationem cum lacrymis, et adoratione multa persolveris, ad opus aliquod corporeum aggredere, statimque eo decurre, sive ministerium est ad ministerium, sive opus manuum ad opus manuum, sive lectio ad lectionem. Ne porro otiosus omnino in cella desiderare velis, ne, quod dictu nefas: *Otiositas te multam malitiam doceat*⁴⁷. Sed neque monasterium obambula, laborantesque, aut ministrantes curiose observa. Custodi autem silentium, et abstine te ab omnium familiaritate et consuetudine, quæ est vera peregrinitas. Tibi soli, et operi manuum qualecunque est, attende. Alterius cellam, nisi a patre tuo spirituali, aut a monasterii curatore missus sis (10), ne ingrediare. Quo cum veneris, cave neve dicas, neve audias quidpiam extra id quod res postulat, cujus ergo missus es: sed cum breviter responderis, revertere. Quod si in transitu fratrem solum, aut cum altero sedentem, et intempestive garrientem aspexeris, capite profundius inclinato tacitus præteri. Noli accedere, et una considerare, memor illius ex Psalmo: *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit*⁴⁸. Pestilentes namque sunt hujusmodi, sicut et Paulus ait: *Corrumpunt bonos mores colloquia prava*⁴⁹. Jam si quid pestis est, idem est et corruptio. Quare cum otiosa fabulantibus, dilecte, ne sederis; nec dicas: Audiam et ego quid loquamini; sed ut modo aiebam, sub misso reverenter capite, præteri.

Silentium et statum conditionemque peregrini conserva. Silentium, dum tibi metipsi tacens aie, quidnam ego boni possum proloqui, qui totus sum lutum, et fatuus? Imo etiam hospes, et indignus, qui loquar, aut audiam, aut inter homines numerer. Peregrinitatem vero, fugamque omnis consortii, dum hæc cogitas, et tibi met occulis, constituens tibi peccata tua ante oculos, nec primoribus duntaxat labris, sed ex præcordiis dictis: Quis sum ego abjectus et vilis, ignobilis et mendicus, ut cellam alterius subeam? nonne ut me viderit, quasi monstrum aversabitur? nonne dicet, quid execrandus iste ad me venit, ut cellulam meam incestet? Et quanquam a principio hæc apud te

⁴⁶ Matth. x, 22. ⁴⁷ Eccli. xxxiii, 29. ⁴⁸ Psal. i, 1. ⁴⁹ I Cor. xv, 33.

(10) Νεπὶ τοῦ διακονοῦ τῆς μονῆς vide Cassian. Collat. xxi, cap. 1 et 2.

dicere non potuisti, tamen sensim etiam ad hoc, gratia tibi cooperante pervenies. Tantum audi me humilem; tantum fac horum initium, frater, tantum hæc facere, et agere, et loqui ordire, et Deus te non deseret: mire enim te amat, teque ad agnitionem veritatis venire⁹⁹, et salvari desiderat. Cum tempus usque ad horam liturgiæ, seu missæ sic transegeris, iterum magno studio, et alacritate ad synaxin vade. Sta ea forma, quam in matutina doxologia tibi præscripsimus, et luctus neququam obliviscere. Asta cum tremore, utpote Filium Dei propter te sacrificari conspiciens, et si dignus es, atque ad hoc expiatus, in timore et gaudio accede communicaturus bonis inenarrabilibus. Post extremas preces egressus, cum omnibus accubitum ito, nec te a fratribus tuis separa. Et siquidem ministrare jubeberis, asta ut Christo, non ut hominibus, sincero affectu, et ex charitate, omnibus, ut sanctis, vel potius, sicut dicebamus, ut ipsi Christo ministraturus: animo singulos veluti complexans, et teipsum intentione ac voluntate totum per charitatem eis impendens, et te ex ministerio isto ad sanctimonii fructum percipiendum confirmans. Quod si mensæ cum cæteris tu quoque acubueris, en quid tibi, ut dilecto patri, ac fratri meo mandem. Ad appositas epulas ne festinus ac præceps manum extendas, antequam seniores de fratribus comedere incipiant, et antequam superne a sacerdote recitata sit benedictio. Cumque simul cum fratribus ac patribus tuis corpus cibo reficere cœperis, attende tibi, quam compositissime, et tacitus sedens, cum nullo penitus loquens, in lectione defixus, et ut corpus, sic animum quoque ex divinis sancti Spiritus oraculis alens. Oportet enim te, cum geminus sis, ex animo, inquam, et corpore constans, convenienter gemino alimento ac mensa uti. Et cum corpus tibi sit terrestre, quod sensu percipitur, animus vero, qui sola ratione comprehenditur, ac divinus est, illud etiam sensibilibus, et e terra nascentibus eduliis, hunc intellectualibus, divinisque Scripturarum dapibus nutrire. Itaque partes in mensa appositas, quæ forte major aut minor sit curiose ne inspicias: sed quæ tibi præbita fuerit, eam cum omni gratiarum actione susceptam comede, idque temperanter, in omnibus saturitatem fugiens; indignum videlicet te fratrum mensa reputans, taliaque tecum volvens: Quis sum ego abjectus et nullius præti, ut hisce sanctis assideam, et cibum una capiam? Sic tecum loquens, toto corde te solum peccatorem ducito. Quemadmodum mendicus aliquis, et pannis obsitus, si in medium principum ac divitum splendide assumptuosque vestitorum inciderit, erubescit, ac timore perfusus, ne appropinquare quidem, aut liberius accedere ad quemquam eorum audeat. Similiter tu erga omnes te gere, locum postremum semper eligens, et os pudore suffundens, cum ante

quempiam sedere conspiceris; perinde ac si omnes illi divites sint virtutibus, tu autem mendicus, et nudus, et qui inter eos versere, eorumque vultus aspicias, indignissimus.

Cæterum cibum tacturus, rursum ista peccatorum tuorum recordatus cogitabis: An non in iudicium et condemnationem fiat, si quid ex apposis contigero? Deo enim qui hæc procreavit, nobisque vescenda largitus est, ego ab infantia mea inobediens fui, et sanctas leges ejus non custodivi. Et quomodo bonis ipsius proinde ut sancti Patres isti ego quoque indignus et reus perfruar? Quo vultu ante oculos Domini mei ego nequam et improbus et ingratus servus, priusquam peccatorum me poenituerit, et ab illius benignitate veniam perfecte acceperim, sicut qui non peccaverunt, aut cum peccasset, per poenitentiam veniam impetrarunt, ipse pariter comedam, et bibam et cum sanctis gaudeam? Nullo modo, sed cibo et potione solum utar, ne vita deficiam, et meipsum macerabo, cruciabo et damnabo, ut Deus desuper respiciens, et angustias voluntariamque afflictionem meam intuens, misereatur, et multa mihi peccata mea ignoscat. Hæc igitur cogita, horum identidem memento. Adhæc impera tibi tot holos edere, ut saturitas non sequatur, multo pauciores utique, quam pro necessitate, et quam concoquere posses. Item unum, aut duo pocula, et id una hora diei constituta sumere. Cum comedis, ne cogitationi subeunti cedas, ut aliquid de apposis eligas, quod absumas: sed cave ne quid comedas, quod tibi sapidum fore visum est: sola vero quæ ante te sunt, comede. Quin etiam si forte fructus, aut alia quædam bellariæ fuerint, et unum quiddam tibi arriserit, dixeritque tacita cogitatio: Pulchrum est illud, accipe et comede, da operam ne vincare, neve tangas illud; quando pro aliud nihil Adamus e paradiso exterminatus est, nisi quia arboris fructus pulcher ei, et bonus ad vescendum apparuit, et comedit ex ipso, ideoque ejectus et expulsus, morteque et corruptione damnatus est. Qui ergo in paradysum illum, vel potius in regnum cœlorum reverti volunt, continentiam sine ulla transgressione etiam ad hæc usque servare debent, ne paulatim in majores, et noxias cupiditates incurrant. Si te fratres simul accumbentes hortantur, ut amplius comedas, aut bibas, nihil aliud respondebis, nisi quod junctis manibus paulum assurgens, inclinato capite, ac voce leni dices: Ignosce. Sic semper in omnibus respondeo. Nec quemquam de tuis reliquiis honora, nec ab aliis quidquam accipe. Si vinum non bibis, illud ne possas; sed nec alteri cuiquam ex fratribus porrigas, nisi forte peregrinus est, et usus alicujus gratia ad te venit. Noli unquam cum aliquo ante tempus gustare, nec vesperi comedere, aut bibere, aut cenare iterum; hinc enim mala omnia profli-

⁹⁹ 1 Tim. II, 4.

ciuntur. Atque hæc sunt insidiæ, et tendiculæ A diaboli, quæ cum speciem boni habeant, tamen venenum tegunt mortiferum, quas, qui credit nobis, fugiet, et qui paret verbis meis, adjuvante Deo, et Spiritus sancti gratia, nullum ab eis vulnus detrimentumve reportabit. Cæteri vitam mundanam sub habitu monachi se consecrari nesciunt, nec se in barathra et præcipitia incidere sentiunt.

Tu igitur, frater amantissime, hæc servare velis, etiamsi tibi moriendum sit; alioqui dæmonem gastrimargiæ, seu gulæ effugere non poteris. Si servaveris, scito diabolum conspectum tuum non ferentem, omnes contra te ignavos ac desides excitaturum, qui te probris conscindunt, irridebunt, invidebunt, illudent, vexabuntque millies, ut te a bono consilio, et actionibus salutiferis avocent: quæ si æquo animo toleres, magnum a Deo et Salvatore nostro auxilium, solatiumque consequerere. Proinde et aliis in cœna sedentibus ac vescentibus, te autem non, sed sive ministrante, sive aliud agente, ne obliviscare, etiam hæc tibi met tacitus cantare: Si satis et me pœnituisset, et mihi quoque peccata mea remissa essent, gauderem et ego, et cum fratribus meis accumberem. Quoniam autem per fœda facinora mea indignum me reddidi miser, hic secundum opera mea recipio. Hæc tibi dicito, et impera ventri quantum potes. Primos accubitus nunquam desidera; sed odi ex animo, ut superbiæ materiam. Humilitas C enim tua exaltabit te: et infirmum esse omnium, primum te efficiet; quia scriptum est: *Omnis qui seipsum exaltat humiliabitur, et qui seipsum humiliat exaltabitur* ¹¹. Ubi vero cum fratribus universis de mensa surrexeris, Deoque gratias egeris, atque a sacerdote dimissus fueris, cum silentio in cellam tuam festina, clausoque ostio librum arripe, et post brevem lectionem, si quidem dies æstivi sunt, super storeolam tuam recubans, breviculum somnum carpe. Etenim saturitatem vitans, et tenuem adhibens alimoniam, panem scilicet et aquam cum mensura, et olera, aut legumina, minus dormies, et citius exsurges. Si hiems fuerit, postquam pauca legeris, operi manuum accingere, D et in eo persevera, quoad lignum ad vespertinam hymnodiam vos convocaverit (11). Tum rursus synaxin ingressus, sta cum timore et attentione

coram Deo, passens ei, et constens, nihilque penitus negligens. Vespertino officio completo, si potes a cibo et potu abstinere omnino, de reveris que sæmel in die cibum sumere, non vulgarem in persolvendo vespertino officio tuo, et in nocturna precatone, vigiliaque utilitatem invenies. Sin autem, uno paximatio seu pane, et uno aquæ poculo, extra in validudinem aliquam et languorem stomachi, contentus esto. Ubi cum fratribus preces vespertinas Deo reddideris, ad pedes præpositi perinde ut ad ipsos Christi pedes procumbes et benedictione ab eo percepta, salutatisque sanctis fratribus, tacitus, nemini verbum faciens in cellam tuam recede, obseratoque ostio, corripe primum codicem, et paginis circiter tribus attente perlectis, sta ad orandum, psalle, et adora Deum quiete, ut a nullo audiaris. Sta autem honeste, nec cogitationes alibi temere vagari sine, sed eas collige. Conjunge manus, conjunge pedes æqualiter, et immobiliter, pari vestigio. Oculos claude, ne aliud aspiciant, mentemque distrahant. Mentem porro ipsam, totumque cor tuum in cœlum ad Deum eleva, inde cum gemitibus et lacrymis misericordiam implorans. Psalmos a Patre tuo spirituali tibi constitutos habe, qui nimirum verba pœnitentiæ et compunctionis continent, et quotquot viribus, voluntatisque sufficiunt. Necesse est enim te psal-morum hymnodiam, et crebritatem genuflexionis, tempus stationis ad vires, et robur tuum exigere, ne te conscientia tua reprehendens dicat: Adhuc stare, hymnos promere, ac Deo constiteri poteras. Adhæc sint tibi etiam preces ipsæ definitæ, matutinam et vespertinam ad Deum confessionem continentes. Defunctus precibus, denuo paulisper lege. Deinde opus manuum capesse, et usque ad primam vigiliam finitam, id est, usque ad tertiam horam noctis hoc age. Cum sic surrexeris, et feceris τὸν ἄμαρον, (psalmodiæ genus est) signato corpore toto super stoream tuam cuba, et usque ad noctem mediam somno capto, deinceps fac, ut tibi a principio formam tradidimus (12).

Præterea cogitata cordis tui Patri tuo spirituali in horas, si potest, indica, sin minus, ne unam vesperam, dilecte, prætereas, sed post matutinum, discussis omnibus quæ tibi contigerunt, ei expone, et fidem indubitam erga illum habe, et si totus mundus ei convitetur atque obtrechet, et

¹¹ Matth. xxiii, 12.

(11) Ἐως το ἕλρον τὴν ὀμνοδίαν σημάνη τοῦ λυχνεσοῦ Syn. 7: act. 4 *sacra ligna pulsantes*; neque enim olim in huncusum erant æra, ut hodie.

(12) Præcipiebant hæc et similia veteres illi monasticæ vitæ magistri, tum reverentiæ causa erga superiores; tum ut subditos a temerariis iudiciis arcerent: a quibus nemo remotius distat, quam ille qui ne de manifestis quidem iudicium ferre solet. Nec mirum, talia præcepta religiosæ vitæ professoribus fuisse data, quando et Constantium Magnum imperatorem simile vidit fecisse

accepimus: *In Scripturis narratur Constantium imperator dixisse: inquit Nicolaus primus Pontifex, in epist. ad Ludovicum imperatorem, et refertur a Gratiano d. 96: Vere si propriis oculis viderem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum qui monachico habitu circum amicti sunt, peccantem, chlamydem meam expoliarent, et cooperire eum, ne ab aliquo videretur. Hæc de Constantino Nicolaus Pontifex, et ante eum Rufinus et Theodorus.*

quamvis tu ipse oculis tuis fornicantem videas, ne scandalizeris, nec fidem tuam in ipsum minuas, obtemperans dicenti: *Nolite judicare, et non judicabimini*⁹². Sic te faciente, et certante quotidie, non procrastinabit Deus te visitare desuper, sed auxillum de sancto habitaculo suo mittet, et gratia sanctissimi Spiritus ejus obumbrabit tibi, brevique in instituto tuo progressus, spiritualem ætatem augebis: *Et in virum perfectum occures, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*⁹³, illuminatus, et lumine cognitionis omnes tecum familiariter versantes, tecumque sermonem conferentes, instar solis illuminans, ac Deum, qui donum sancti sui, ac vivifici Spiritus impertivit, moribus et oratione glorificans; quem decet omnis gloria, honor, et adoratio nunc et semper, et in omnium sæculorum æternitatem. Amen.

ORATIO XXVI.

ARGUMENTUM.

De pœnitentia, et principio vitæ solitariæ, et quomodo quis via et ordine ad virtutem procedens, mandatorum observatione perfectionem consequatur.

Qui omnia oculis subjecta, et insuper animam suam contempsit, ut veram ac legitimam pœnitentiam secundum Dei mandatum præstare queat, et opus istuc incepit, non a seipso id dicendum existimat: sed ubi se ad artificem peritumque virum applicarit, cum timore ac tremore multo, et contentis precibus, eidem se subjiciens, spiritualem ab eo actionum cum virtute junctarum disciplinam, et exercitationem, quæque pœnitenti faciendæ sint, docetur ac percipit. Timorem autem, et tremorem eum postulo intelligi, ne tali bono frustretur, et ut reprobus mandatorum Dei exsecutor, ad ignem sempiternum condemnetur. Nam sermones ejus quasi ex ore Dei procedere arbitratur, et quasi in iisdem custodiendis, aut despicendis vita æterna verteretur, accurate eos servat. Atque ita cum fide indubitata cœperit, a promissis Dei pendens, quotidie secundum Deum proficit, et via progrediens, ætate spirituali crescit, virque perfectus in Christo Deo evadit. A quibus igitur promissis? Audi intelligenter, qualia Dominus noster Jesus Christus nobis polliceatur: *Amen amen dico vobis, quia gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente*⁹⁴. Et iterum: *Qui venit ad me (tali videlicet itinere) eum non ejiciam foras*⁹⁵. Et rursus: *Qui sitit, veniat ad me, et bibat*⁹⁶. Et: *Qui credit in me, non gustabit mortem in æternum*⁹⁷. Et alibi: *Convertimini ad me, et convertar ad vos*⁹⁸. Et: *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos*⁹⁹. Et alio loco: *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, et ego et Pater per Spi-*

*ritum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*¹⁰⁰. Et: *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se*¹⁰¹? In his ergo pollicitationibus, et promissis Dei, fide non dubia sperans, ut diximus, multa alacritate, cupidissimeque omnia ejus mandata impigre observat; quorum primum hoc est: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*¹⁰². Et rursus: *Pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur*¹⁰³. Post hæc docere nos volens Deus, quemadmodum, et qualibus verbis, aut operibus petere oporteat, inquit: *Qui vult inter vos esse primus, sit omnium ultimus, et omnium servus, et omnium minister*¹⁰⁴. *Qui enim seipsum exaltat humiliabitur: qui vero seipsum humiliat, exaltabitur*¹⁰⁵.

Hæc omnia, et his similia, qui jugitur animo versat, et in ipsis dies, nocteque est occupatus, intelligensque et sentiens ea reputat, et studiose facit, paulatim obliviscitur mundi, rerum mundi, rerum hujus vitæ, cognatorum, rerum denique suarum, et consuetudinem spiritualium pro portione capit. Sic autem in dies proficiens, quomodo cogitationes pristinarum, seu anticipatarum opinionum sensim recedant, experitur ac sensit. Deinde quo pacto ipsæ illæ opiniones ac sententiæ minuantur, et emollitum cor humilitatem amplectatur: et quomodo postea ipsum cor cogitationes humilitatem, ingenerantes producat. Hæc autem ita experiens, vix ad compunctionem, et fletum adducitur, sed tamen adducitur multis tribulationibus, et plus humiliatum, amplius compungitur. Nam humilitas luctum gignit, luctus genitricem suam alit, et crescere facit. Ipsa autem mandatorum per humilitatem observatio (o rem admirandam) sordes omnes ex anima eluit. Etiam omnem affectionem rationi adversantem, et concupiscentiam malam, corpoream, inquam, et ad vitam istam pertinentem expellit. Qua ratione homo secundum animam ab omni terrena cupiditate asseritur ac liberatur; non solum a vinculis corporeis, sed similiter ac si quis exuta veste totus nudus fiat. Et jure quidem. Absolvitur enim primum anima a stupore, quem Apostolus velamen appellat¹⁰⁶, qui Judæorum incredulorum corda occupat. Imo et nunc omnis, qui mandatis novæ gratiæ non quantum potest ac valet, et ferventi animo paret, hoc velamen parti intelligenti animæ suæ superpositum habet, et ad sublimitatem agnitionis filii Dei subvehi nequit. Sicut insuper qui secundum corpus exutus est, vulnera in corpore suo videt: ita iste vitiosos affectus animam ejus obtinentes tunc liquido perspicit (exempli causa, amorem gloriæ, avaritiam, injuriarum memoriam,

⁹² Matth. vii, 1. ⁹³ Ephes. iv, 13. ⁹⁴ Luc. xv, 7. ⁹⁵ Joan. vi, 37. ⁹⁶ Joan. vii, 37. ⁹⁷ Joan. viii, 52. ⁹⁸ Zach. i, 3. ⁹⁹ Matth. xi, 28. ¹⁰⁰ I Joan. xiv, 21-23. ¹⁰¹ Matth. viii, 11. ¹⁰² Matth. iii, 1. ¹⁰³ Matth. vii, 8. ¹⁰⁴ Marc. ix, 34. ¹⁰⁵ Matth. xxiii, 12. ¹⁰⁶ II Cor. iii, 15.

odium fraternum, invidiam, zelum, contentionem, existimationem præclaram sui, et reliquos deinceps) mandata ut medicinas, tentationes ut cauterem, seu ferrum chirurgicum his imponens, humiliatusque ac lugens, et opem divinam ardentem exquirens, gratiam sancti Spiritus advenientem, ac singulos evellentem perimentemque videt, donec animam ejus ab omnibus istis tandem perfecte liberam reddat. Non enim illam ex parte, sed omnino ac pure Paracletus præsens in libertatem vindicare vult. Cum nominatis enim affectionibus quidquid est mœstitudinis, quidquid negligentiae, quidquid desidiae, ignorantiae, oblivionis, gastrimargiae, studii voluptuarii, hæc, inquam, omnia fugat, adeoque hominem renovat, et instaurat anima simul et corpore, ut non interitui obnoxium, et ponderosum atque crassum, sed spirituale, et expers materiæ, et jam idoneum, quod in cœlum rapiatur, corpus gestare videatur. Nec istud solum gratia Spiritus in eo operatur: sed nec intueri quidpiam sensibilium ei permittit: vel potius quasi non intueretur, ita eum has res intueri facit. Nam cum mens iis quæ intelliguntur, se dederit, ab his quæ in sensum cadunt tota discedit, etsi ea videre et animadvertere putetur. Sic igitur in his, nempe quæ intelligentia sola perspiciuntur, immorans, secundum sanctum, cujus illa vox: *Nostra autem conversatio in cœlis est, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur* ⁶⁷, ibi detinetur, illuminatur, assiduo spirituali ætate augecens, et infantiae sensibus evacuatis, in virilem perfectionem proficiens. Quapropter juxta mensuram quoque ætatis hujus suæ, secundum vires et functiones animæ immutatur, et ad mandata Dei factitanda fortior ac potentior fit. Quæ quotidie implens, pro portione executionis eorum adhuc purgatur, splendescit, collustratur, magnorum mysteriorum revelationes meretur, quorum profunditatem nemo illorum qui in eadem puritatem ut eveherentur, non contenderunt, aut vidit unquam, aut videre potest.

Mysteria autem dico, quæ cum ab omnibus videantur, non tamen comprehenduntur. Etenim mens a Spiritu innovatore illuminata, etiam oculos novos, aures item novas acquirit, et de cætero non ut homo sensibilia sensibiliter, sed ut homine jam superior, sensibilia et corporea spiritualiter, et tanquam similitudines inaspectabilium, eorumque formas velut informes ac specie carentes intuetur, auditque, non ut quispiam dixerit, vocem, aut voces hominum; sed solius, et viventis Verbi, quando per humanam vocem se exeruerit. Hoc enim, et solum, tanquam notum sibi, et amicum per aures anima suscipit, eique aditum concedit, et receptum libens amplectitur: sicut ait Dominus: *Oves meæ vocem meam audiunt, alieno-*

rum autem non audiunt ⁶⁸. Reliquos omnium terminum sermones audit illa quidem, non tamen admittit, nec ad se penetrare patitur; sed eos aversata, vacuos dimittit. Aliquando nec allapsum, aut pulsum eorum percipit: sed quanquam audit, veluti surdus non audiens ⁶⁹, sic erga eos sese habet. Proinde cum talis evaserit, statim Deus eam inhabitat, fiuntque in ea quæcunque cupiverit, etiam supra quam cupiverit. Deus enim cum sit omnino bonum, animam, in qua sedem posuerit, omnino bono implet, quantum potis est natura nostra impleri; Deus quippe a nulla re condita capitur: ac sustinetur. Bona autem illa intelligit: *Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt* ⁷⁰, ejus puta, qui talis nondum existit. Quare etiam docet hujusmodi hominem habitans in eo Deus, de futuris, et præsentibus; nec verbo, sed opere, experientia, et re ipsa intellectuales ejus oculos revelans, quæcunque vult, et quæ ei conducunt, demonstrat. Cætera non indaganda. nec quærenda, nec curiose scrutanda suadet ⁷¹; quandoquidem nec quæ Deus ipsi revelat et ostendit, sine reverentia, ac libere potest perspicere atque intueri: sed quasi per transennam profunditatem divitiarum sapientiæ, et cognitionis Dei inspiciens, mox æstuat, et percellitur, semet aspiciens, et cogitans quis sit, et qualibus spectandis dignatus sit. Magnitudinem enim benignitatis Dei considerans, et obstupescens, seque talium bonorum spectaculo toto pectore indignum statuens, nec ad ea aperte respicere, nec ea pernoscere vult: sed timore et tremore, ac reverentia coarctatus exclamat: *Quis sum ego, Domine, et quæ domus patris mei* ⁷², quoniam talia mysteria indigno committere non dubitasti, meque tantorum bonorum tuorum non modo contemplatorem, sed etiam participem et consortem admirabiliter fecisti? Talis itaque qui jam super omnem creaturam se extulit, retro redire, et quæ creaturæ sunt, in iis curiose inquirendis versari minime vult. Nam cum angelorum Dominum possidet, essentiam et naturam ministrantium ei angelorum pervestigare abhorret, cum sciat, Deo non placere, hominem quæ supra hominem sunt, per curiositatem indagare. Si enim jussi sumus divinas Scripturas non curiose discutere ⁷³, multo magis supra ea que scripta sunt, nos curiosos esse omnino hæud oportet. Talis Deum videt, quantum fieri potest, et quantum ipsi Deo libet, et semper eum videre studet, atque ut post obitum videat, perpetuo rogat, et sola ejus visione contentus, nihil præterea requirit. Unde nec Deum ac Dominum suum, a quo repletur lumine, et a quo vitæ sinceræ, et incorruptæ voluptatem habet, relinquere, et ad sua vincula respicere cupit. Talis visus; sive desuper a Deo illustratus, et ipse præcellentem ejus

⁶⁷ Philipp. ii, 20; II Cor. iv, 18. ⁶⁸ Joan. i, 16. ⁶⁹ Psal. xxxvii, 14. ⁷⁰ I Cor. ii, 9. ⁷¹ Rom. xi, 35. ⁷² II Reg. vii, 18. ⁷³ Eccli. iii, 22.

gloriam videns, ut at aliis qualis, et in quanta gloria sit videatur, hoc illi in mentem venire nunquam potest. Quælibet enim sancta anima omni cupiditate gloriæ vacat: siquidem regia, et lucidissima spiritus tunica ornata, et immensa Dei gloria repleta, non solum humanam gloriam pro nihilo putat, sed omnino nec ad oblatam sibi sese convertit. A Deo quippe visa, et ipsa vicissim eum videns, alium aliquem hominem videre, aut ab alio videri nunquam desiderabit.

Quamobrem obsecro vos, fratres in Christo, ne verbis duntaxat ineffabilia discere velimus, quod et docentibus et audientibus æque est impossibile. Neque enim qui quæ solo intellectu percipiuntur, et divina sunt docent, ea manifestis exemplis perspicue demonstrare, eorumque veritatem, ut in negotio aliquo solertes, ac triti repræsentare: nec qui docentur, ex verbis solis eorum quæ dicuntur evidentiam discere possunt: sed actione, laboribus et auditoribus ipsa comprehendere, et contemplari studeamus: ut si inde etiam rationes horum, velut sacra mysteria docti fuerimus, et glorificetur Deus, sic nobis habentibus, et nos per illorum cognitionem glorificemus eum, ipseque glorificet nos in ipso Christo Deo nostro; quem decet omnis gloria, honor et adoratio cum Patre, et sanctissimo ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXVII.

ARGUMENTUM

De turbida et infideli ac prava affectione. Quæ sit Dei cum filiis lucis consociatio, et quonam pacto in illis efficiatur. Ad finem, sacerdotio indigne fungi audentium insectatio.

Semper, et omni tempore, fratres, inter se contraria sunt lux et tenebræ, fides et infidelitas, cognitio et ignorantia, charitas et odium. Nam cum ab initio dixisset Deus, *Fiat lux*⁷⁴, eaque extitisset, illico tenebræ evanuerunt. Luce occidente, statim nox rediit. Adam vero fide in Deum munitus ac tutus, immortalis gloria circumfluebat, et in paradiso erat. Ab inimico autem ad infidelitatem detortus, morte damnatus, et paradiso exturbatus, pro divina spiritualique cognitione carnalem cognitionem recepit. Etenim oculis animæ orbatus, vitæque perenni spoliatus, corporeis oculis cœpit aspicere, hisque sensibilibus et aspectabilibus ex commotione adjectis, cognovit Evam uxorem suam, quæ concepit et peperit Cain⁷⁵. Porro talis cognitio vere omnis boni ignorantia est. Nisi enim prius divinam cognitionem visionemque perdidisset, nunquam in istam cognitionem devolutus esset. Sic deinde et Cain filius ejus, nisi ante in odium, et invidiam erga Abel fratrem suum exarsisset, non ei necem attulisset. Quotquot igitur tenebris ab

A orum insitijs obsidentur, et in lumen quod animo et cogitatione cernitur quodque primus ille pater amisit, aspectum defigere nolunt, hi in ipso lumine natos, et quæ luminis sunt disserentes, eorum sermonibus perculsi, pro hostibus sibi adversariis ducunt. Quemadmodum namque radius solis, ubi domum quampiam obscuram intraverit, tenebras ut faculum penetrat, ac dissecat: ita spiritualis, et sancti viri a Deo inspirata oratio, ceu gladius anceps cor hominis carnalis consauciat, idque ad contradictionem et odium, præ ignorantia, et infidelitate concitat: *Qui autem existimat se aliquid scire, cum nihil sciat*⁷⁶, etiamsi angelum de cœlo ad se descendentem viderit, ut malum dæmonem adversatur: et quamvis Apostolum, quamvis prophetam Dei, etiam ipsum ut alium quemdam Simonem Magum abominatur; et quod extremæ stoliditatis est, cæcus videntem ut cæcum ducit quique ipsemet revera nugator est, ejus verba pro nugis habet. Et quomodo cæcus, si qui noctu sæpius affirmant solem lucere, fidem eis adjungit, et rursus in meridie lucem esse dicentibus non credit, suspicans se ab utrisque decipi: et sive lucem in die, sive tenebras in nocte sibi prædicantes ambiguus rejicit: ita qui in tenebris animi perturbationum sedent, sensumque ignorantia obcæcatum habent, vel potius, qui sensum Christi non habent, ipsius sensum habentem, velut ejus expertem, et non habentem velut ejus competentem reputant. De quibus bene David propheta: *Stultus, et insipiens peribunt*⁷⁷. Quocirca tales totam divinam Scripturam secundu[m] proprias ipsorum concupiscentias depravant, et pro vitiosis eorum affectibus, quos in ipsa non inveniunt, sed adulterantes eam patiuntur, corrumpunt. Cedo igitur, qui de rebus perperam indicant, nec præ arrogantia doceri se sinunt, et cæci sunt, recte unquam per semetipsos sensus lucis cognoscent? Oculis captus, nec lucem intuens, qui tandem litteras in luce legit? Qui vero cæcus est sensu, et Christi sensum in se non habet, quomodo in lumine Christi sensus repositos ac reconditos videre, et expendere potest? Talis, quamvis millies exterioribus oculis scripta sensum moventia legat, nunquam, opinor, spiritualia, et materiæ expertia, et luci similia in nocturno ac tenebroso loco videre queat. Nemo itaque vos seducat. Deus lux est, et quibus conjunctus fuerit, cum iis pro gradu puritatis ipsorum claritatem suam communicat. Atque tunc extincta lampas animæ, id est, mens divinum ignem se circumplexum, et redaccensum esse cognoscit.

O mira res, homo Deo spiritualiter corporaliterque unitur (13): siquidem anima non a mente, nec ab anima corpus sejungitur, et unione essen-

⁷⁴ Gen. 1, 3. ⁷⁵ Gen. iv. 4. ⁷⁶ I Cor. viii, 2.

⁷⁷ Psal. xlviii, 11.

(13) Verba Græca sunt ista: Ὁ τοῦ θαύματος, ὅτι ἀνθρώπου; Θεῶν ἐνωταί πνευματικῶς, καὶ σω-

ματικῶς, εἴπερ οὐ χωρίζεται τοῦ νοῦ ἡ ψυχὴ οὐδὲ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῆ οὐσιωδῶς ἐνωσαί γίνε-

tiali, etiam homo per gratiam τρισωπόστατος sit, A et unus per adoptionem Deus, ex corpore videlicet et anima, et (cujus factus est particeps) divino Spiritu constans, impletorque tunc illud Davidis prophetae: *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes*⁷⁰. Filii Excelsi secundum imaginem videlicet, similitudinemque Altissimi: divina progenies ex divino Spiritu; quibus dixit merito Dominus, semperque dicit: *Manete in me, ut fructum multum afferatis*⁷¹. Fructum intelligit eorum copiam, qui apud ipsum solvantur: *Palmes, inquit, nisi manserit in vite arescunt, et in ignem mittuntur. Manete igitur vos in me, et ego in vobis*⁷². Quomodo igitur maneat in nobis, et quomodo vicissim nos maneamus in ipso, Dominus ipse docuit illis verbis, *Tu, Pater, in me, et ego in te, et hi in me, et ego in illis*⁷³. Et istud volens confirmare, iterato ait: *Hi in me, et et ego in illis, sic ut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint*⁷⁴. Adhuc porro, ut audientibus plenam fidem ac certam faciat, hæc adjungit: *Sicut tu me dilexisti, ego illos dilexi: et gloriam quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut nos unum sumus*⁷⁵. Patet ergo, sicut manet Pater in Filio suo, et Filius in sinu Patris, secundum naturam: sic etiam qui in veritate crediderunt, et per Spiritum sanctum regenerati sunt, Christianique ac Dei per ejus donum facti sunt fratres, et filii Dei, et adoptione dii, manere eos in Deo per gratiam, et Deum in illis.

Quam ob causam qui tales non evaserunt, nec C actione, et cognitione, spectationeque universe sunt immutati, quomodo seipsum appellare Christianos non venturum? quomodo os aperire, deque occultis mysteriis, velut super stratum neglectim jacentes impudenter loqui audent? quomodo inter Christianos, et spirituales se numerare non pudet? quomodo sacerdotum assessores, corporisque et sanguinis Domini sacrificii, et ministri esse non perhorrescunt? Prorsus mirari satis non queo. Sed nimirum cæcitas mentis, ut dictum est, illiusque comites stupor et stultitia, et hinc nascens arrogantia, tale aurum, pretiosissimumque lapidem ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, ut lutum conculcare facit. O audaciam horribilem, D cujus impulsu tanquam sublimem gradum conscendunt, ut ibi stantes, infimæ multitudini excellentes,

et conspicui appareant. Quis ergo Christianus hosce Christianos nominabit?

Verum hactenus contra eos qui omnia seferre et dicere conantur, et existimant se aliquid esse cum nihil sint, velut in cippo quales sint Christiani docuimus: ut sese cum archetypo comparantes, quantum a germane Christianis abiant, intelligant. Ad vos autem Christi servos, et discere cupientes, paratosque ad audiendum, universaliter Dominus per sancta Evangelia sua clamat: *Dum lucem habetis, ad lumen currite, ne vos tenebræ comprehendant*⁷⁶. Currite per poenitentiam in via mandatorum ejus, currite. Currite dum durat ejus illuminatio, priusquam nox mortis vos comprehendat, et ad tenebras sempiternas amandemini. Currite, quærite, pulsate, ut janua regni cælorum vobis aperiatur, et sitis intra illud, et ipsum intra vos possideatis. Qui enim ante de hac vita exierunt, quam id acquisissent, ubi tandem ad mortuos profecti illud reperient? Hic ergo petere, et quærere, et pulsare in poenitentia et lacrymis jussi sumus; et sic facientibus, Dominus id se nobis daturum est pollicitus. Quod si hoc facere, et Christo Domino obedire detrectabimus, ut adhuc superstites ab ipso regnum cælorum intra nos accipere festinemus, nonne cum illuc excesserimus, merito dicentem nobis audiemus, quid nunc quæritis, quod a me oblatum vobis accipere nolulistis? Nonne sæpenumero hortante me, ut laboraretis, et id a me sumeretis, vos recusastis, et contempsistis? pereuntiumque, ac terrenorum voluptatem prætulistis? Quibus ergo factis, aut qua oratione id in posterum invenire poteritis? Quapropter, Patres et fratres mei, quæso vos, omni sedulitate mandata Dei nostri custodiamus, quo vitam regnumque æternum consequamur; et ne audiamus nunc quidem: *Qui non obedit Filio, non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum*⁷⁷; in futuro autem sæculo, *Nescio unde sitis*⁷⁸: sed benedictam potius illam vocem excipiamus: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum vobis præparatum*⁷⁹, quoniam salutem vestram esurientem me per observationem mandatorum meorum pavistis, potastis, vestivistis, collegistis, et venistis ad me, purgate corda vestra ab omni macula, et sordibus peccati. De reliquo fruimini bonis meis cum

⁷⁰ Psal. LXXXI, 6. ⁷¹ Joan. xv, 4, 8. ⁷² Ibid. 4. ⁷³ Joan. xvii, 21. ⁷⁴ Ibid. 23. ⁷⁵ Ibid. 22. ⁷⁶ Joan. xii, 35. ⁷⁷ Joan. iii, 36. ⁷⁸

⁷⁹ Ibid. 4. ⁸⁰ Ibid. 34. ⁸¹ Matth. xxv, 12. ⁸² Ibid. 34.

ται τρισωπόστατος κατὰ χάριν, καὶ ὁ ἄνθρωπος, εἰς θεοὺς θεὸς ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, καὶ ὄπερ μετελήφθη θεοῦ πνεύματος, καὶ πληροῦται τριχάου-
τα τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Δαβὶδ Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ Ἰησοῦ πάντες, καθ' εἰκόνα δε-
λαθῆ, καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ἰησοῦ, γεννήματα θεῶν ἐκ τοῦ θεοῦ πνεύματος. Occurrit, quod Jure-
consultus, ff. De legibus, monet: *Benignius leges interpretandæ sunt, quo voluntas earum conservetur. Et: In ambigua voce legis, ea potius accipienda est significatio, quæ vitio caret: præsertim cum etiam voluntas legis ex hoc colligi possit. Idem ego in hac*

Simeonis oratione faciendum esse dico. Nam illud ὁσωδῶς ἐνώσει, nec ad Deum, nec ad gratiam referendum est. (Neque enim homo justus aut cum Deo, aut cum gratia essentialiter unitur) sed ad solam conjunctionem corporis et animæ; quæ utique essentialis est; et quia corpus, anima et gratia sunt res triæ in eodem composito; ideo ait hominem per gratiam fieri θεὸν τρισωπόστατον. Ubi vox τρισωπόστατος improprie et secundum similitudinem accipi debet; ut ipse Simeon satis superque declarat.

voluptate inexplicabili, cum vita immortalis ac sempiterna, qua contingat nos omnes potiri, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium cum Patre principii experte, et sanctissimo vivificoque Spiritu nunc et semper, et per infinita sæcula. Amen.

ORATIO XXVIII.

ARGUMENTUM.

De corruptoribus ac pestiferis hominibus fugiendis, deque repudiandis eorum sermonibus, et cultura virtutis arripienda. De iudicio libertatis animæ, et quis crucem suam tollens, Christum sequatur. Quemadmodum fideles Dei bonis ineffabilibus tum in hoc tum in futuro sæculo fruuntur. De justo Dei super justis, et peccatoribus iudicio.

Quisquis Deum invenire desiderat, abneget semetipsum, et animæ suæ ne parcat: sed inimicitias inter se, et omnes secundum carnem ambulantes ponat, ne alicujus horum sermonibus hortatoriis incitatus, retro convertatur. Ne cum iis in cathedra sedeat; nec colloquia cum illis mala serat, per quæ virus in animam infundatur, et ipse prioribus nequam consiliis, cogitationibusque immorari cogatur. Homo cum hanc escam time; audi me, et procul ab illis recede ne animam tuam iterum ad inferos deducas. Mentem tuam ille, et constabili, et ne illam ad vana, et inania audienda vagari sinas. Ne pedem referas. Ne piger sis, neve socordia gravare, et opprimare. Ne des somnum oculis tuis, neu guttur tuum alicujus cibi suavitate demulceas, donec videas per quid, et propter quid vocati simus, et quorsum secundum scopum tuum festines. Hujusmodi cogitationibus, cum te subierint, locum non relinques. Quid tibi labore, et ista importuna defatigatione opus est? Tempus jam implevisti, hæc bis terque faciens, nec ullum inde fructum perspexisti. Ne, frater mi, ne hoc laqueo impliceris, neve prodas salutem tuam; sed impensius ac generosius ad virtutis opus incumbere potius, Patrumque tuorum secundum Deum sermonibus, et institutionibus ne diffide. Constitue igitur apud animum, a vita citius, quam ab hac vitali inquisitione diacedere. Quod si ab initio nihil cunctatus fecisses, benignus Deus non te despexisset, tibi que desiderii tui fructum pro certo concessisset.

Media nocte experrectus, memento ejus qui dixit: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia justitiæ tuæ*⁸⁷. Et gratias age Deo, qui te ad laudes ipsius canendas e somno excitavit; gaude, et exulta, quia dignus es habitus, qui cum sanctis angelis Deum concelebres. Christianus enim peccator, de flagitiis antea actæ vitæ dolens, et vitam Deo gratam instituens, nisi ad divinas synaxes, et sacras psalmodias, et preces lætitiæ, alacritatem, taleque studium, et attentionem, quantam et qualem antea ad voluptates, vitæque improbitatem, ostendit; sed velut laborans

⁸⁷ Psal. cxviii, 62. ⁸⁸ Galat. iv, 31. ⁸⁹ Psal. cxviii, 105. ⁹⁰ Psal. xxxiii, 9. ⁹¹ Matth. xvi, 27.

adhuc, et quodam onere pressus, vim ut uno verbo dicam, ac tyrannidem se perpeti existimat, ac proinde invitus bis fungitur, ne is e manibus diaboli se evasisse, verum improbi tyranni imperio etiam num subjectum intelligi arbitretur. Ast ubi cum gaudio et jucunditate animi se orantem ac psallentem, mentemque omnia hujus vitæ blandimenta, et quidquid ea in pretio habet, execrantem cognoverit, tum demum sub Christi regnum se successisse credat. Hoc redemptionis et libertatis manifestum argumentum est, de qua scripsit Apostolus: *In libertate, qua nos Christus liberavit, stete*⁹². Ergo unusquisque ad hanc libertatem adipiscendam properet, eamque a Christo flagitet. Sin consuetam synaxin moleste fert, et longitudinis hymnorum, qui Deo canuntur eum tædet, et frangitur, profecto nescit: *Quam dulcia sint eloquia Dei in faucibus diligentium eum, et super mel ac favum in ore cognoscentium ipsum*⁹³: sed totus caro, nempe carnali præditus animo, et magis carnali sensu, non potest spiritualiter gustare, quæ a Deo data sunt nobis beneficia, verum omnia divina ei amara videntur; et illud: *Gustate, et videte, quoniam suavis est Dominus*⁹⁴, ignorat. Quod qui evidenter non scit, a charitate, et dulcedine Dei alienus est. Qui porro gustus horum exors est, prohi dolor! Dei inimicus, et a regno cælorum extraneus, ac peregrinus est. Quam enim, quæso, aliam spem habebit, aut cujus alius dilectione implicabitur, aut a quo consolationem seu hic, seu post obitum inveniet? In die vero iudicii, quid respondebit, quando Christus veniet reddere unicuique secundum opera sua⁹⁵: quando a monachis, qui se illi coram multis testibus aggregarunt, pacta quæ ad sanctum altare, et coram sanctis angelis ejus præstituros ac servaturos se pepigerunt, requiret.

Quid enim interrogati respondemus? Annon, ad sanctum altare, et ad sacrum hunc conventum, vitam monasticam, et vitæ institutum angelicum sectari desiderantes nos accessisse? Quid enim ad singula referimus? nonne illud: *Etiam, venerande Pater? Sacerdos autem, quid rursus nobis dicit? Scitote, fratres, venisse vos, ut militibus ac famulis Christi regis cælestis adnumeremini, ideoque ad tentationes vos comparete. Videbitis enim jam hinc inimicum omnes artes suas adversum vos ferventius experiri. Oportebit igitur et esurire, et sitire, et algere, ignominiam accipere, conspui, alapis cædi, subsannari, et quævis tristitia propter Deum perferre. Quid nos tum ad ista? nonne passuros et toleraturos omnia promittimus, et illud solemne: *Etiam, reverende Pater, ad omnem interrogationem per patientiam ferendorum incommodorum enuntiamus? Nonne continentiam, vigiliis, obedientiam usque ad mortem servaturos, præposito, totique fratrum collegio coram**

Deo et angelis promittimus? Quam ob causam vero militare, Christianique bellatoribus accerseri volumus? nonne ut contra hostes sub aspectum non venientes pugnaremus, ut contra concitatos animi motus bellum capesseremus? Et nunc, perinde ut si pacta conventa nemo a nobis exacturus sit nos gerimus: solutique timore Dei et mandata ejus contemnentis vivimus. Mihi equidem in mentem venit admirari, quomodo in tantam caliginem præcipitaverimus, omniaque cum animorum nostrorum detrimento faciamus: cumque vosmetipsi jugulenus, id tanquam vivi ac superstites non curamus: et cum ipsi nos peccatorum vinculis constringamus, etiam gaudium agitemus, committamusque omnia quæ Deus odit, et quæ in gehennam ignis animas nostras deturbent, et ea vincula a nobis auferentes, quasi truculentæ bestiæ, devorare conemur. Nam si a quopiam fuerimus impediti, ne quid contra animas nostras moliamur, illum more canum rabidorum allatramus, et convitiis incessimus, nec desinimus, donec re perpetrata animis nostris exitium conflaverimus. Postmodum ad hujusmodi perversitatem assuefacti, naturaliter perversi, atque improbi reddimur, nec amplius cælo caput tollere libet. Ubi post hominum memoriam similis machinatio audita est? Quis dæmon modum perditionis hoc majorem adversum animas nostras excogitabit imo certe, quid hoc amplius contra nos dæmones cum omni cura, et sollicitudine invenire poterunt? Monachos fore nos spondimus, et en supra mundanos improbitati nos alligavimus. Ad famem, aliam, afflictionem sustinendam, ut aut dicebamus, descripti sumus, et propter unicum panis frustum (quod forte extra definitum cibi sumendi tempus requirimus) verbis velitari, et probra jactare non erubescimus. Omnibus quæ in mundo sunt, renuntiare venimus, parentibus, inquam, fratribus, et amicis, et tamen illos de monasterii panibus alere potius non cessamus. Mundum ut hostem fugimus, et interim mundanos, et quæ mundi sunt, plus quam Christum ipsum diligimus.

Qui autem assequi vult quæ cupit, et desiderat, bona Dei videlicet, et ex homine in angelum terrestrem migrare, afflictionem corporis amabit, malorum perpassionem amplectetur, tentationes ut omnis boni sibi conciliatrices haud aspernabitur. Ut enim aurum multa infectum ærugine, nisi in prunas conjiciatur, et malleis tundatur, purgari aliter, atque in pristinum fulgorem restitui non potest: sic anima quoque peccati ærugine cooperta, et ad summum facta inutilis, alia via purgari, et antiquam recuperare pulchritudinem nequit, nisi tentationibus jactetur, et tribulationum conflaturam subeat. Nam et istuc Domini nostri verbum subindicat: *Vende facultates tuas, et da pauperi-*

*bus, et tolle crucem tuam, et veni sequere me*⁹³, tentationes, ac tribulationes crucis nomine insinuans. Dare porro omnia, pecunias ac possessiones, iacursibus autem tentationum reliquorum acerborum ac molestorum non excelsio animo resistere, animæ ignavæ, ac sua commoda non intelligentis mihi videtur. Nihil enim pecuniis tantummodo aliisque rebus abjiciendis ac deferendis, et ad vitam solitariam confugiendo proficitur, nisi in tentationibus, et tribulationibus, et secundum Deum molestiis usque ad finem perseveres. Neque enim Christus Deus noster in rerum nostrarum abjectione, sed in patientia nostra animas nostras possessuros affirmavit⁹⁴. Facultatum in pauperes distributionem, et fugam sæculi bonam atque utilem esse constat: verumtamen sola per seipsam, citra tentationum tolerantiã, hominem secundum Deum perfectum reddere non potest. Quod ut ita se habere, et ita Deo placere credas, audi ipsius verba ad divitem: *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus, et tolle crucem tuam, et veni sequere me*. Vocabulo crucis, ut dictum est tribulationes et tentationes obscurius significat. Quoniam enim *regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud*⁹⁵, aliterque fidelis in ipsum, nisi per angustam portam tribulationum, et tentationum introire nequit, merito divina Scriptura præcipit: *Contendite intrare per angustam portam*⁹⁶. Et iterum: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*⁹⁷. Et: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum*, ut et alibi in Scriptura testatur⁹⁸. *Fili, accedens ad servitium Dei præpara animam tuam ad tentationem. Deprime cor tuum, et sustine*⁹⁹. Et Apostolus: *Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, et non filii estis*¹⁰⁰. Et alio loco: *Omnia quæ tibi inferuntur, ut bona suscipe, sciens sine Deo nihil fieri. Qui enim fortunis suis in egentes collatis e mundo et rebus ejus recedit, in spe mercedis, et voluptate multa gestat conscientiam. Et aliquando vana gloria mercedem furatur. Qui vero, postquam omnia dedit pauperibus, etiam molesta sustinet, et gratias agit, et adversa patienter perfert, in eo quidem maximam acerbiter, ac laborem, ac dolorem sentit: sed præsens ac futurum præmium, ingentemque retributionem pro perfugio habet; utpote qui passiones Christi imitetur, eumque in diebus tentationum, et adversitatum irruentium sustineat, et expectet. Quocirca oro vos, fratres in Christo, deus operam secundam vocem Domini, Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi, ut postquam mundo, et his quæ in mundo sunt valediximus, per angustam portam intremus, quæ carnalis nostri sensus, et voluntatis præcisio, et fuga est. Nisi enim carni, concupiscentiis, ac voluntatibus ejus moriamur, remissionem, abso-*

⁹³ Matth. xix, 21. ⁹⁴ Luc. xxi, 19. ⁹⁵ Matth. xi, 12. ⁹⁶ Matth. vii, 13. ⁹⁷ Luc. xxi, 19. ⁹⁸ Act. xiv, 21. ⁹⁹ Eccli. ii, 1, 2. ¹⁰⁰ Hebr. xii, 3.

lutionemque malorum, et libertatem, et sequentem a sancto Spiritu consolationem adipisci non poterimus : quæ nisi superveniat, nemo Dominum nec in hoc nec in futuro sæculo videbit. Nam recte te fecisse, cum omnes facultates tuas in pauperes distribuisti (si tamen nihil tibi exemplo Ananix illius reservasti ¹) et adhuc mundo, et iis quæ in mundo sunt renuntiasti, desertisque hujus vitæ curis ad portum æternæ vitæ cucurristi, speciem et figuram pietatis indutus, ego quoque non inficior, et te ob hoc studium laudo : sed insuper prudentiam carnis velut tunicam exuere, et secundum stolam, quam per Christum induisti, mores animæ, ipsamque spirituale prudentiam possidere necesse est : neque hoc solum, sed etiam per pœnitentiam tunicam lucidam, qui est ipse Spiritus sanctus, superinduere ; quod nisi per constantem mandatorum observationem, et tolerantiam tribulationum non est ut fiat. Pressa enim per tentationes, ad lacrymas commovetur ; lacrymæ cor purgantes, templum, et diversorium Spiritus sancti efficiunt. Nec enim nobis ad salutem, et perfectionem solus vestitus, et exterior statuæ ornatus sufficit : sed ut exteriorem, ita interiorem hominem nostrum ornare amictu Spiritus, totosque et integros cum anima, et corpore Deo se offerre oportet. Et corporalem quidem exercitationem propter virtutis labores assumere, ut egregie molestis secundum Deum assuescamus, et seramus ingenue amaritiam jejunii, difficultatem continentix, necessitatem vigiliarum, afflictionis omne genus : pietate autem spiritus crudire animam ad sapiendum quæ oportet sapere, et meditandam semper vitam æternam, esse humilem, mitem, contritum, compunctum, lugentem assidue, et lucem spiritus per preces ad se elicentem, quæ et adesso illi per pœnitentiam ferventissimam consuevere, purgatæ per uberes lacrymas, sine quibus nec tunicam ejus mundari, nec in sublime contemplationis eam ascendere licet. Nam ut vestimentum e cœno alicunde, et sterquilinio nimium quantum defædatur, nisi aqua multa, et crebro pedibus calcatum non purgatur : sic et animæ vestis ex luto, et sterquilinio peccatricum affectionum turpata, nisi per ubertim fluentes lacrymas, tentationumque, et tribulationum tolerantiam a sordibus non abluitur. Nam cum a corporis nostri substantia naturaliter duæ fluxiones existant, una superior lacrymarum, altera inferior, a facultate genitali : et hæc quidem si contra quam natura, et legibus institutum est, fiat, animam contamineat ; illa, si ex pœnitentia procedat, eandem purget, eos qui turbulenta, et cum peccato conjuncta cordis motione, cupiditatum a ratione alienarum formas sibi insculpserunt, et ita animam inquinaverunt, plurimis lacrymis mundari, tunicamque animæ purissimam acquirere oportet. Alioqui videre Deum, ipsum lumen, quod

A cujusvis nominis per pœnitentiam ad se venientis cor illuminat, est in possibile : siquidem mundi corde Deum videt ².

Enamur itaque patres, fratres, et filii mei per diligentiam in moribus, et jugem occultarum cogitationum confessionem cor purum obtinere. Quæ enim frequenter, et quotidie sit a nobis harum confessio, si ex animo pœnitente procedat, respicientiam doloremque in nobis factorum, meditantiumve operatur, qui ex intimis animæ lacrymas ciet ; lacrymæ animam purgant, et ingentia peccata delent ; quibus deletis, sancti Spiritus solatiis permulcetur, ex compunctione fluente quodam dulcedinis irrigatur, unde quotidie, ita ut intelligentia percipiatur, pinguescit, et fructus spiritus alit ; quos tempore congruenti ceu frumentum multo cum sænore ad se in vitam immortalem, æ sempiternam citra ullam assumptionem nutriendam offert. Cum lucusque studio suo præclare pervenerit, Deo familiaris, et domicilium habitaculumque sacrosanctæ Trinitatis evadit, pure intuens Deum fabricatorem suum, et cum ipso versans quotidie, e corpore, et mundo, et aere isto excidit, et virtutibus, atque alis charitatis a Deo elevata in cœlum ascendens, cum omnibus justis a laboribus suis requiescit, et est in infinito ac divino lumine, ubi apostolorum Christi, martyrum, sanctorum et omnium supernarum virtutum ordines una choris indulgent. Hunc itaque statum, fratres in Christo, nos quoque complectamur ne sanctis Patribus nostris inferiores simus : sed ut per exercitationem rerum honestarum, et per obedientiam Christi mandatorum, in virum perfectum evadamus, in mensuram ætatis plenitudinis Christi ³. Nihil enim prohibet, si velimus. Sic et Deum nobis ipsis glorificabimus, et Deus a nobis lætitia afficietur, et ex hac vita demigrantes eum inveniemus, qui nos ut magnus Abrahæ servus in regno cœlorum excipiat, et foveat. Et qui in medio tumultu, et strepitu, et qui in cœnobiis, et qui in montibus, ac speluncis sunt, mandatisque Christi convenienter vivunt, salvantur, et magnis a Deo donis dignantur : *Voluntatem enim timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvabit eos* ⁴. Ubi timor, ait divinus Gregorius, ibi mandatorum custodia ; ubi mandatorum custodia, ibi carnis purgatio ; nempe nubis obtenebrantis animam, nec sistentis divinum radium clare intueri. Ubi purgatio, ibi illuminatio. Illuminatio autem desiderii impletio his, qui maxima, aut maximum, aut plusquam magnum appetunt. Itaque cum hæc dixit, finem non finem esse omnis animæ illuminationem Spiritus significavit, quam adeptus quis, finem quidem, et extremum sensibilem omnium comprehendit, principium autem cognitionis spiritualium invenit. Quamobrem uti cursum mandatorum Christi patienter laborando curratis oro, et

¹ Act. v, 4 seqq. ² Matth. v, 8. ³ Ephes. iv, 15. ⁴ Psal. cxliv, 19.

facies vestrae non confundentur : sed sicut cuilibet patienter, constanterque pulsanti portas regni sui aperit, et dat petenti Spiritum rectum, et sanctissimum, nec fieri potest, ut tota anima quaerens non inveniat, et ditescat divitiis donorum ejus : sic et nos in bonis ejus ineffabilibus, nunc quidem ex parte, cum intelligentia, et cognitione praestantiorum ; in futuro autem saeculo perfecte et consummate cum sanctis omnibus delicias nostras habeamus. Aeterna quippe bona a Deo electis, et salvandis partim jam nunc pignora dantur, ipsi proposita, revelata, apparentia, et visa, partim post mortem, et resurrectionem contingunt.

Discite igitur, dilecti fratres, thesaurum inexplicabilem, super omnem principatum et potestatem, cujus hereditatem justis adituri sunt, non in futuro saeculo duntaxat, sed jam quodammodo ante oculos, et manus, et pedes nostros propositum esse ; quem nos animae oculos praeter ignorantiam, infidelitatem, sensu perturbationum, quasi quadam caligine offusi, et caecati, non videmus : Venite, credite thesaurum istum, quem vobis praedico, lumen mundi esse : *Ego sum resurrectio et vita*⁶. *Ego sum granum sinapis*⁷, quod in terra absconditur. *Ego sum margarita*⁸, quae a fidelibus emitur. *Ego sum regnum caelorum*⁹, quod intra vos latet. Et quemadmodum cernor ab his qui me nunc quaesierunt, et invenerunt : sic fulgebo, in illis, et super omnes caelos residens. Ego qui etiam hic natura a vobis non capior, et invisibilis videor, non quantum sum me ostendens, quanquam totus maneo qui sum, dum videor ; sed quantum me videntium natura, et virtus capit. *Ego sum fermentum*¹⁰, quod acceptum anima misit in tres partes suas, et fermentatur ipsa, et tota mihi similis efficitur. Quale enim fermentum, talis sit etiam farina, quae huic cum aqua, et sale miscetur. Qui enim, inquit, mecum est, connaturalis Pater meus, et ejus Spiritus, idonei natura sunt, ut pro aqua, et sale sint. Ego pro sensibili intelligibilis paradisi servus meis factus sum, in quo colloco omnes credentes in me, et regeneratos per Spiritum : qui peccare amplius non possunt ; nec princeps hujus mundi quidquam adversum illos valet. Ego enim sum in illis, et ipsi in me, et vincunt mundum, quia extra mundum sunt, meque fortissimum omnium secum habent. Ego sum fons lucidus immortalis fluenti ac fluvii, in quo non post mortem, sed in horas, qui me toto pectore diligunt, aqua ex me defluente lavantur, corpusque et animam ab ea labe purgant, et toti instar lampadis, et in speciem radii solis micant. Ego sum qui in horas, ut mane, in his exorior, et videor sol per intellectum ; sicut olim quoque in prophetis manifestabam meipsum, ipsique videntes laudabant, et

A invocabant me semper. *Mane*, inquit David, *exaudi me*¹¹. *Mane astabo tibi et videbo*¹². Et alius : *Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius oriatur*¹³, quando et tu videlicet mandata mea custodiveris. Et quid attinet omnia percensere, quae Deus salutis nostrae sitiens ad nos loquitur ? nisi omnino, ut per omnia cognoscatis et credatis, sedentes in tenebris magni luminis fulgorem videre oportere, si quidquam vident. Et ne qui de vobis cogitent, fulsisse quidem, sed qui adhuc in corpore sunt homines, ipsum videre non posse. Si enim hoc fieri non poterat, quid luxit, et lucet adhuc, cum ab eis non cernatur ? Imo vero lumen semper erat, et semper luxit, et lucet in his qui purgati sunt, et in tenebris apparebat, et tenebrae id non comprehendebant¹⁴. Et nunc lucet, et tenebrae id non comprehendunt, sive non tangunt. Quod autem dixit, quia ortum est populo sedenti in tenebris¹⁵, id est, modo placuisse revelari iis in quibus et manifestatur. Alii enim in tenebris versantes, illud non comprehendunt. Invisibilis enim, tunc quidem per corpus visus est omnibus, qui aspexerunt eum credentibus et non credentibus. Etiam divinitatis ejus lumen cognitum et revelatum est solis illis per opera fidelibus, qui et dicebant ei : *Ecce nos, Domine, reliquimus omnia, et secuti sumus te*¹⁶. Quod ait, *omnia*, ea voce pecunias, possessiones, voluntates, contemptum hujus vitae et abominationem ejus, propter gustum subsistentis in nobis et aeternae illius vitae complexus est. Hoc enim plane dulcius est, et anteponendum omnibus, quod est ipse Deus. Haec, fratres mei, sunt Dei admirabilia. Misereamur itaque nostri ipsorum quaeso, et hujus vitae participes fieri elaboremus, quae est lumen Dei, ipse Spiritus sanctus, sui participes sancificans, et deos per adoptionem faciens. Credamus toto animo in Deum, terram, et omnia praetereuntia relinquamus, ad illum accedamus, ei adhaereamus, quoniam adhuc modicum, et caelum ac terra transibunt, et extra illum non est status, nec terminus, nec comprehendi potest, quo peccatores decidant. Deus enim capi non potest, nec intellectu comprehendi. Quis igitur locus est, dic

D mihi, regno ejus excurrentium.

Cogor lamentari, et cor meum comedo, et maceror, cum cogito Dominum tam manifestum et humanum, ut propter solam in se fidem talia nobis largiatur, quae mentem, auditum, et cogitationem superant, nec in cor hominis ascenderunt unquam ; eos autem velut bestias praeferre terram solam, et terrena, nobis per multam misericordiam ad sufficientem corporis usum impertita, ut ex his moderate et pro portione aliamur, et anima nostra citra impedimentum ad superna gradiatur, ipsa quoque intellectuali pastu ex Spiritu, juxta men-

⁶ Joan. xi, 25. ⁷ Matth. xxiii, 31. ⁸ Ibid. 46. ⁹ Luc. xvii, 20. ¹⁰ Matth. xiii, 33. ¹¹ Psal. v, 4. ¹² Ibid. 5. ¹³ Isa. lviii, 8. ¹⁴ Joan. i, 5. ¹⁵ Isa. ix, 2. ¹⁶ Matth. xix, 27.

suram purgationis et ascensus sui nutrita. Hoc enim est homo, et hoc sine conditi, et ob istud in mundum procreati sumus, ut hic paucis affecti beneficiis, per gratiarum actionem, et pium erga Deum affectum, majoribus, et æternis illic perfuamur. At enim, proh dolor! nihil prorsus de futuris solliciti, ingrati etiam de his sumus, quæ in manibus habemus, et dæmones imitamur, vel dæmonibus etiam, si vera dicenda sunt, deteriores sumus. Atque idcirco et atrocius supplicium nobis debetur, quanto et præstantioribus beneficiis cumulati sumus, et Deum propter nos similem nostri, solo peccato excepto, factum cognoscimus, ut nos ab errore et peccato liberaret. Sed quid de his sigillatim verba facere opus est? Profecto, verbo tantum credentes; factis negamus, ut etiam beatus Paulus infidelitatem reprehendens ait: *Confitentur se Deum nosse, factis autem negant, abominati, et incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi*¹⁶. An non ubique Christi nomen personat? In urbibus, in vicis, in cænobiiis, in montibus. Quære, si placet, et scrutare diligenter, an seruent mandata ejus, et vit invenies unum e millibus, ut dilectus ille discipulus Joannes ait: *Omnis qui peccat, non ridit Deum, neque novit eum*¹⁷. Et iterum: *Omnis qui facit peccatum, ex diabolo est*¹⁸. Ubi igitur, bona quæ sunt in manibus nostris relinquentes, inanibus autem, et fluxis dediti et affixi, spem habemus?

Ut porro ad singulos vanitati adhærentes sermonem convertam, age, quo pacto dicis, hæc omnia novi, et me mortalem, et umbram esse quæ videntur, et mortem improvisam, et gloriam justorum æternam, et confusionem peccatorum carere sine, et interim ab improbitate non desistis? Si enim vides, quomodo tanquam cæcus offensus, totum corpus, totamque animam denigratus es? Si nosti meliora, quomodo quasi expertus sensus, deteriora sequeris? Si nosti omnia esse umbram, et omnia præterire quæ videntur, non erubescis cum umbra colludere, et fluentia pro thesauro colligere? non advertis te, ut puerum, in vas contractum haurire? et te putas tibi amicissimum. Perabsurdum sane et grave est, putare, et existimare; nam per hæc esse aufertur. Homo, credim' Christum esse Deum? Si credis, time, et mandata ejus serva. Si non credis, at saltem dæmones ipsos, quos forsitan fide digniores existimas, interroga. Disce ab iis, a quibus in servitutem redactus es, et quos sequeris, quoniam non est alius Deus præter illum, cui nullus assimilatur, nec comparari potest, omnium enim Dominus ipse est, omnium rex, conditor lucis, et vitæ arbiter. Ipse lumen illud ineffabile, inaccessible, qui solus est. Ipse in adventu suo dissipabit a facie sua inimicos suos, et qui non obediverunt mandatis ejus, quomodo

noctis caliginem exorients sol dispellit. Et erit proprie Deus solus non potis capi inter ea quæ non capiuntur, et in incomprehensibilibus incomprehensibilis solis dignis apprensus, pro mensura fidei in ipsum. Peccatores vero erunt ut in lumine operati ac circumfusi tenebris, in gaudio erubescens, et in lætitia ipsi tabescentes, et ardentes horribiliter, et diversis suarum affectionum generibus cruciati: sicut scilicet et justis a lumine collustrati, et diversis virtutibus ornati apparebunt. Nam Deus, qui secundum naturam suam charitas est, et vocatur, nec damnatos odit, omni affectu naturaliter liber, nec a damnatis jure odio habetur: sed quibuscum nostra voluntate et sententia in hoc sæculo pravorum studiorum societatem elegimus, cum his ut merito, et necessario in futuro sæculo, quamvis nolentes simus, condemnabimur. Etenim prout quisque affectus, ac dispositus est, Deus unitus omnibus, in fine sæculorum sicut novit ipse, sensum cuique præbet, quomodo ab ipso formatus sit. Dignis igitur per gratiam unitus supra naturam, divina, et omnem cogitationem superans voluptas esse consuevit. Indignis autem præter gratiam unitus, præter naturam secundum privationem hujus gratiæ constitutum, et ineffabilem dolorem facere solet, ut et magnus Gregorius Theologus ait: O Trinitas, quæ aliquando omnibus, aliis illustratione, aliis vocatione cognita fuisti. Sic igitur corporaliter in Scripturis divinitus inspiratis hæc posita inveni, et spiritaliter edoctus sum a Spiritu, et ad vos plene instruitos ex multa charitate, nihil subtrahens scripsi dicta mihi, et declarata, et jussa a Domino nostro Jesu Christo, per adorandum et sanctum ejus Spiritum, de sublimibus donis, et charismatibus simul principii expertis Dei, et patris ejus. Quorum ut sint participes, qui cum labore quærunt, iis semper concedit per fidem, ipse etiam nunc bonus, et benefactor noster Deus. Ecce, annuntiavi vobis omnia, et talentum non abscondi. Unusquisque igitur vestrum de cætero quod vult eliget: ego enim quod ad vos attinet, crimine vaco, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium cum Patre principii experte et sancto Spiritu in sæcula. Amen.

ORATIO XXIX

ARGUMENTUM.

Omnes homines a Christo non illuminatos, cæcos esse, nec opera lucis efficere posse, nec in via recte vivendi progredi. Quare circumspiciendum, et advertendum animum, an vero itinere in calum ambulemus, quod in Dei mandatis situm est. Qui parvis peccatis succumbunt, eos magnorum servos fieri. Quibus actionibus ab affectibus illaudatis vindicemur.

Quemadmodum cæcus ingrediens, velit nolit, pedibus offendit; sic homo oculis animæ sub intelligentiam cadentibus, non ante apertis ab eo, qui ut cæcorum oculos aperiret, humanum corpus

¹⁶ Tit. 1, 16. ¹⁷ Joan. III, 6. ¹⁸ Ibid. 8.

assumpserat, non potest non viam hujus vitæ carpendo delinquere: adhuc enim cæcus est, et ad illud quod proprie malum est, a bono internoscendum superno divinoque lumine, opus habet. Ab omni igitur peccante hæc quatuor requiruntur. Ut cognoscat unde privetur lumine, edoctus mysterium, ne sit stupidus. Confessio peccatorum, ut sit verus. Fuga occasionum et causarum, quibus ad peccandum impellitur, ne sit stultus et insipiens. Postremo, ut medicum petat a solo Christo medico, qui contritos sanat, et modo quodam inexplicabili contritiones alligat, dicitque: *Fides tua te salvum fecit, vade in pace*¹⁸; alioqui enim vita in pace, citraque lapsus dogi non potest. Ex his primum illud bonum est; secundum melius; tertium præstantius; quartum proprie bonum, extra quod non datur salus; uti sine tribus antecedentibus quartum hoc Christus operari nequit. Valde siquidem opus habet, ut nos ipsos prius agnoscamus, quo sanati, demus gloriam Deo. Quis enim pacto quispiam adepta sanitate medico gratias agat, si morbi magnitudinem, gravitatem, et summam ejus depellendi difficultatem ante non perspexerit? maxime, si is ab alio nullo medico curari queat. Meretur enim supplicium dirissimum, qui curatus medico pro dignitate gratias non agit. Ac propterea eum a quo sanandus est, nosse debet. Hinc visitare, et sanare infirmitates nostras sæpe moratur, quantumvis impleretur. Parcit enim nobis, ne ingrati ad pœnas majores devolvamur. Quamobrem quotquot hominibus vocabulo censemur, dispiciamus, et attendamus nobis necesse est, fideles juxta atque infideles, parvi atque magni: ut infideles quidem ad cognitionem et fidem Dei conditoris nostri veniamus: fideles, ut vitæ pie actæ, eidem in omni opere bono placentes appareamus; parvi, ut magnis propter Dominum subjiciamur; magni, ut erga parvos tanquam parentes erga liberos afficiamur, propter mandatum Domini, dicentis: *Quandiu fecistis uni istorum ex minimis meis, mihi fecistis*¹⁹. Non enim, quod quidam opinantur, de pauperibus tantummodo, et victu corporeo egentibus hoc dixit, sed de fratribus item nostris omnibus, qui non fame panis, et siti aquæ, sed segnitiei, et inobedientiæ mandatorum Dei contabescunt. Omnes itaque curramus, antequam nobis per mortem poenitentiae janua claudatur. Curramus, ut ante exitum comprehendamus. Festinemus, ut accipiamus. Pulsemus, ut priusquam de hac luce nigremus, paradisi portam Dominus nobis reseret, et seipsum manifestet. Studemus regnum cœlorum intra nos acquirere, et id ipsum cognoscere, ac sentire, et ne sine illo luce discedamus. Idcirco enim et Christi mandato pro subsidio utimur, utpote propter nos, infirmitatemque nostram præscripto. Idcirco renun-

tiamus omnibus, et ad angustam atque arctam viam procedimus, et a mundo, mundanisque corporaliter quodammodo amputamur, et ab alta regione, loco, et urbe ad aliam habitationem, mansionemque abeuntes, ad stadium, in quo virtutis viget exercitatio, devenimus, per institutum vitæ, et sanctæ vivendi normam pro suo quisque arbitrio incedentes, aut etiam accelerantes, currentesque et vestigiis Domini nostri Jesu Christi insistentes, ut ne amplius rebus peritris defectamur, et voluntas carnis voluntati spiritus subdatur. Idcirco e mundo secedentes, statim mandata Domini capessimus, et ejus jussis obtemperantes, viam in cœlum ferentem auspicamur.

B Illic porro mihi pensiculate dictorum vim considera. Informa animo viam bene tritam, quam longa est, pedibus scilicet eorum qui præcesserunt. Hinc inde montes, silvas, rupes excelsas, scopulos atque valles concipe. Cum his nihilominus campos, hortos; loca jucunda et umbrosa, longeque amœnissima, et omnigenis fructibus abundantia. Deinde non mediocrem bestiarum multitudinem, latronumque, et sicariorum globos per loca illa absconditos. Illis ita se habentibus, ex hisce locis nullus aut incscabit nos, sensumque nostrum commovet, aut nocere nobis poterit, sequentibus sanctos, qui præverunt, eademque semita ambulantes, qua illi ambulaverunt. Incedentibus quippe nobis per viam mandatorum Dei ac Domini nostri citraque respectum ad ea quæ retro sunt omnia quæ audisti permeantibus, nemo neque latronum illorum, neque belluarum aperte ac proterve insultat, aut appropinquare audeat. Verumtamen alias remotius, alias vicinius; alii minas intendunt, eademque spirantibus oculis nos obeunt; alii quibusdam definentis et blanditiis amicisque colloquiis vicissitudinem et intermissionem nobis offerunt, et ostentant locorum per regiones delectamenta, et fructuosam speciem pulcherrimam, hortanturque ut paululum requiescentes, laborem viæ consolemur, et de fructibus edere suadent, plus voluptatis, quam pro eorum aspectu afferentibus. Multos insuper laqueos nobis, occasionesque ad capiendum varias, callide excogitant; nec id per diem solum, sed per noctes etiam: nec vigilantes modo, verum etiam dormientes aggrediuntur; interdum quidem titillationibus, et exorationibus; interdum ciborum interdictionum gustu; interdum cum facibus, lampadibus et ensibus tanquam latrones, et more latronum nos invadunt, terroremque mortis incutiunt. Percellunt nos, arbitantes etiam a recto itinere aversuros. Et nonnulli quidem de ipsis monent fieri non posse, ut quandiu vivimus, hujus viæ difficultates sustineamus. Alii, hæc esse infrugifera, et quæ laborantibus nullam queant utilitatem parere. Alii nunquam esse nec fore finem hujus viæ, eo argumento, quod quibusdam res parum feliciter pro-

¹⁸ Luc. vii, 50. ¹⁹ Matth. xxv, 40.

cesserit, et eo in primis quod qui multum temporis in hoc vivendi genere contriverunt, nullum ex diuturnitate fructum reportarint, dum putarint se cursum mandatorum Dei currere, et id non secundum scientiam, ac sano iudicio præstiterint, sed ad numeros, quos sibi fixerint, et ad opinionem, quam de se ipsi stulte habuerint: quibus merito etiam gressus secundum Deum præcidentur, illis, et ad ea quæ retro sunt revertentibus, seque per negligentiam maligno, ad suam in ipsis voluntatem explendam tradentibus.

Sed cur ego ista apud vos fratres meos spiritualis dissero? Quia numerum excedunt adversarii nostri diaboli, malignorumque ejus spirituum insidiae et tendiculæ. Consideremus nos ipsos in via, de qua diximus, qui vel nuper eam inivimus, vel diutius in ea perreximus, et ab omnibus istis quæ dictæ sunt bestiis et latronibus, multa quidem passi eorum quæ commemoravimus, gratia autem Christi neque adulationibus decepti, neque elegantia rerum apparentium ad voluptatem furtim pertracti, neque timore aut minis ad declinandum de recta via, aut a progressu desistendum inflexi, neque vero retrorsum conversi sumus, sed potius, et quidem contentius currimus. Num in tali statu et conditione nostra, quievit a nobis oppugnandis Satanas; et num aliquando tandem quieturus est? Nunquam sane. Quocirca Deus semper nobis summo desiderio, totaque mente orandus est, ne nos unquam inescari a maligno, aut falli patiatur. Hæc pauca e multis decertantibus disputavimus.

De his porro, qui nullo discrimine, et nihil omnia pendentes hac via, et vita ingrediuntur, quid ego dicam? quandoquidem velut stupidæ aves omnis generis diaboli laqueis irretiuntur, semet cuivis affectui dedentes ac mancipantes, et escam semper maligno se objicientes, circumeunti, et rugienti instar leonis, quærentique quem devoret²¹, et mori præoptant, quam e dentibus et faucibus ejus crudelissimis extrahi. Hortor itaque, et omnes oratos volo in Christo Jesu, ut sibimetipsis attendant, et unusquisque non plus quam oportet, sed ad sobrietatem sapiat²², directamque viam, quæ Deus et Christus est, ambulet (cui et respondere oportebit, ut justo iudicio, et qui circumscribi nequit) non declinantes ad dextram, nec ad sinistram²³: sed ejus vestigia perpetuo prementes, in mandatis ejus omnibus absque ulla omissione custodiendis, ut salvemini sicut caprea e maculis, et passer e laqueo²⁴. Primum quippe mandatum est, diligere Dominum Deum, et mandata ejus servare²⁵, sicut ipse ait: *Qui diligit me, mandata mea custodit*²⁶. Secundum, diligere inter se, sicut ipse Deus mundum dilexit. Vera autem dilectio his quasi characteribus cognoscitur²⁷, adversus fratrem non inبارi, nec efferrî, nec æmulari illum, sed æmulari bonum: non agere perperam, non esse audacem

adversus eum, non murmurare, non illudere, non irridere, in iudicio nunquam nec parva, nec magna de re contendere. Persuasissimum ergo habeatis, fratres mei dilecti, nihil tam facile salutem vobis conciliaturum, quam divina Salvatoris jussa facescere. Nihilominus multis lacrymis, multo timore, multa patientia, perseverantiaque in precibus nobis opus est, ut saltem unius verbi Domini virtus reveletur nobis, ut noscamus quod in parvis sermonibus ejus absconditum est mysterium, ut pro uno apice mandatorum Christi animas nostras ponere ne dubitemus. Sermo enim Dei armatus, et quasi gladius anceps²⁸, et a quo quis victus est, ejus et servus est²⁹.

Ut autem exemplo quoque credibile faciam, quod dico, vos interrogabo. Cui cum decem, aut duodecim viris suscepta est dimicatio, dum manus cum his conserit, si antesignanos et fortissimos eorum simul prima impressione in fugam compulerit, reliquos vulneraverit, ac prostraverit, unum vero, aut duos ex his despicabiliores, infirmioresque relictos postea timide, et cum blanditiis procul ad se venientes viderit, nec occurrens eos comprehenderit, manus pone revinxerit, aut occiderit, nonne æviter ab his ipse trucidabitur? Si enim ex superbia et arrogantia projectis armis recubuerit, illisque contemptis supinus dormiverit, an non sciens et volens in servitutem miseris illis se tradidit? An non qui supervenerunt duo ex illis, aut etiam unus, ligatum eum in suo mancipio habebit, et pro servo abducat? aut si etiam gladio jugulaverit, faciet omnibus mortalibus ludibrium? Annon præterea omnes sui negligentem et confidentem illum, imo dementem ac stupidum merito cæsum dicent? Omnino enim non tam laudabilis erit propter pugnam et victoriam illam contra fortiores, quam vituperabilis, abominandus, et vilipendendus seu servus, seu mortuus, ut libere dicam, quod ab uno illo victus sit. Sic igitur, fratres mei charissimi, nihil nobis proderit, si majoribus perturbationibus edomitis, in minorum potestate simus. Exempli gratia (eadem enim rursus dicam, et dicere non desinam) si carnis inquinamenta vitemus, si ab invidia, et furtis magni momenti abstinemus, si a nefariis puerorum amoribus, et aversa libidine, si a mollitie, et omni alia petulantia temperemus, vitio tamen ventris, aut multo vino, aut somno, aut inertia, aut pigritia, contradictioni, inobedientia, murmuratiōni tanquam servi, et flagrones subijciamur, quem, obsecro, ex sola operum pessimorum abstinencia fructum consequemur? Si etiam panis fragmenta surripimus, et comedimus, aut quippiam aliud aliunde sublegimus, idque citra permissum præfecti nostri, qui nos peccati immunes pronuntiet? Si a synaxi absque magna corpora imbecillitate, aut necessitate aliqua sponte abfuermus? Si fructus custodientes, ab ipsis gulam non

²¹ I Petr. v, 8. ²² Rom. xii, 3. ²³ Deut. xii, 11. ²⁴ Prov. xi, 15. ²⁵ Deut. vi, 5. ²⁶ Joan. xiv, 15. ²⁷ I Cor. xii, 1 seqq. ²⁸ Hebr. iv, 12. ²⁹ II Petr. ii, 19.

continuerimus? Etenim quid aliud Adamum e pa-
radiso ejecit, mortique dedit? Quid ex graviorum
illorum vitiatione commodi nanciscemur? Nec enim
quispiam toto corpore lacer, deinde pluribus me-
dicamentis, præter unam modicam plagam curatus,
diei sanus potest, si vulneris parvas reliquias, ut
foramen acus adhuc circumferat: sed qui etiam
vulnerum cicatrices, si potest, sustulerit, ille cu-
ratus prædicabitur ob omnibus. Ne igitur ista par-
viducamus: sed propter ea alios punitos, et vehe-
menter damnatos audientes, quod nos inde nocu-
mentum manet, totis viribus fugiamus. Et nemo,
dilectissimi, in aliquo horum, aut alio quopiam
turbulento, ac vitioso affectu de cætero perma-
neat; sed hinc jam profligato, pœnitentiæ faciat
initium, et se victum fuisse constiteri ne cesset,
donec pudefactus suggestor inimicus, ab eo oppu-
gnando discesserit. Ne dominetur nostri Invidia,
ne ira, ne furor et clamor, ex quibus turpiloquia,
et contumeliæ generari consueverunt. Ne inanis
gloriæ, superbia, sui admiratio nobis imperantes,
in profundum inferni nos trahant: verum his om-
nibus procul exterminatis, virtutes eorum loco
comparemus.

Sed occurrat forte quispiam, cum tam multæ
sint, et innumerabiles propemodum quæ recensitæ
sunt motiones in reprehensione positæ, quis eas
omnes scrutari, et ab universis cavere sibi po-
test, ut ne ab una quidem occupetur? Quis? ego
Christo adjuvante vos docebo. Qui peccata sua
semper ante oculos habet, futurumque iudicium
assiduo prospicit, ac pœnitentia fervet, et amarus
fundit lacrymas, hic supergreditur, longeque vincit
omnia simul, a pœnitentia in sublime actus, ut ne
una quidem, et sola ex dictis motionibus ad eum
pervenire, ejusque tanquam per aereas regiones
incedentem animam attingere possit. Pœnitentiæ
namque, et ex imo corde emissarum lacrymarum
fervor, peccati sordes quomodo ignis constat et
absumit, animamque contaminatam expurgat.
Tantumne? imo et lumen largum in illam, per ad-
ventum Spiritus sancti magnifice infundit, ut inde
misericordia, et bonis fructibus abundet. Quod nisi
anima nostra a pœnitentia et lacrymis, et quæ hinc
in ea nascitur humilitate, velut alis acquisitis ad
excelsa ἀναθελᾶς tollatur, a nulla harum, quarum
meminimus passionum liberari poterimus: sed
nunc quidem ab hac, nunc ab alia semper vulne-
rabimur, et non secus quam ab immitibus belluis
devorabimur, ac post obitum cælorum regno id-
circo exclusi, pœnas in omnem æternitatem expen-
demus. Quare vos omnes obsecro, spirituales mei
fratres, et obsecrare charitatem vestram non ces-
sabo, ut unusquisque salutem suam ne contemnat;
sed omnimodis a terra se paulum efferre conetur.
Hoc miraculum, quod vobis stuporem incussit, ab
humo, inquam, in aera suspendi, si factum fuerit,

A descendere in terram, in eaque consistere nullo
modo in posterum voletis. Per terram porro carna-
lem, per aerem spiritalem sensum, cogitataque in-
telligo. Nam si mens pravis cogitationibus, et mo-
tibus expedita, quam Christus Deus nobis donavit
libertatem aspiciendi facultatem præbuerit, ad pri-
stinam peccati servitutum, carnalesque sensus
descendere amplius non sustinebimus: sed secun-
dum Domini verbum ²⁰, vigilare et orare non desi-
nemus, donec ad beatitudinem illam eveci, pro-
missis bonis potiamur, gratia et benignitate Do-
mini nostri Jesu Christi, cui gloria cum Patre et
sancto Spiritu nunc et semper ætatibus sæculorum
sempiternis. Amen.

ORATIO XXX.

ARGUMENTUM.

*Non esse dicendum, hodie ad fastigium virtutis per-
veniri, et cum veteribus sanctis certari non posse;
etiamsi velis. Quicumque divinis Scripturis contra-
ria docet, eum sibi credentes nova hæresi imbueri.
Lacrymas nobis a natura datas esse.*

Complures quotidie, Patres et fratres mei, nos
etiam dicentes audimus, si vixissemus temporibus
apostolorum, et Christum perinde ut illi istis oculis
cernere digni fuisset, nos quoque sancti, quem-
admodum illi evasissemus. Hæc dum dicitant,
ignorant eundem esse qui tum, quique nunc mundo
loquitur. Nam si nunc non idem est, qui olim,
æque super omnia Deus et in efficiendo, et in ef-
fectis, quomodo videtur in Filio semper loqui
Pater, et Filius in Patre per Spiritum hæc dicere:
Pater meus usque modo operatur, et ego operor ²¹?
Sed objiciet forsitan aliquis, non idem est, illum
ipsum tunc corporeis oculis vidisse corporeum, et
hodie ejus verba duntaxat audire, quæque ad eum,
et regnum cælorum pertinent, edoceri. Fateor ego
quoque, non prorsus idem esse nunc et tunc: sed
quod modo et nunc est, id aio longe majus esse, et
ad pleniorum fidem, persuasionemque certiorum.
facilius multo nos adducere, quam si tunc eum
in corpore humano videre et audire nobis contigis-
set. Tunc enim nefariis Judæis homo nullius pretii
apparebat: at nunc verus Deus a nobis prædica-
tur. Tunc cum publicanis et peccatoribus versaba-
tur, et cibum per corpus capiebat: nunc ad dexte-
ram Dei, et Patris sui consistet, a quo nunquam, et
nusquam separatus; mundum alere universum
creditur, sine quo nihil fieri dicimus. Ac, si cre-
dimus, tunc a vilissimis homuncionibus despicie-
batur, illa scilicet opprobrantibus, nonne hic est
Mariæ, et Joseph fabri filius ²²? nunc a regibus et
principibus, ut veri Dei Filius, ac verus ipsemet
Deus adoratur et glorificatur, atque glorificabit
adorantes se in spiritu et veritate (tametsi sæpe eos
peccantes punit) cum ferreo eos super omnes gen-
tes quæ sub cælo sunt, pro testaceis fecerit scilicet.
Tunc ut unus de cæteris hominibus, interitui

²⁰ Matth. xxvi, 41. ²¹ Joan. v, 17. ²² Matth. xiii, 55; Marc. vi, 3.

obnoxius, censebatur, magnumque erat in corpore humano Deum sine varietate aliqua, et mutatione sui carentem forma, nec sub aspectum venientem, forma præditum, et nihil nisi hominem apparentem, nihil præ aliis mortalibus in his quæ aspectu sentuntur habentem: sed comedentem, bibentem, dormientem, sudantem, lassum, et humanis denique universis, dempto peccato, fungentem, talem, inquam, agnoscere et credere Deum esse, qui cælum et terram, et quæ in eis sunt, omnia condidisset. Quare et Petrum propter vocem illam: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, beatum Dominum affirmavit, *Beatus es*, inquit, *Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, ut hæc, inquam, videres et diceres, sed Pater meus, qui in cælis est*²³. Itaque qui nunc cum quotidie in sancto Evangelio clamantem, et benedicti Patris sui voluntatem annuntiantem audit, nec cum timore, ac tremore illi obedit, et ejus jussa facessit, ne tunc quidem, si præsens presentem spectavisset, docentemque auscultasset, plane in eum credere potuisset. Timendum potius, ne neutiquam credens, eumque non pro vero Deo, sed pro Dei adversario reputans blasphemasset.

Et hæc quidem qui sunt omnino cæteris hebetiores ac stupidi. Quid vero his graviore? Si existissemus, inquit, ætate sanctorum Patrum, certassemus et nos. Bona enim eorum vitæ instituta, contentionemque intuentes, imitandi studio exarsissemus. At nunc cum desidiosis, et negligentibus versantes, una cum his ferimur, et nolentes simul perimus. Sed hi quoque, ut credibile est, ignorant, nos magis quam illos in portu navigare. Sæculo patrum nostrorum (arrigant isti aures) multæ vigebant hæreses, multi erant pseudochristi²⁴, multi Christum cauponantes²⁵, multi erant pseudomagistri, qui vagarentur libere, et maligni zizania spargerent²⁶, nec paucos sermonibus suis in fraudem illectos secum abstraherent, eorumque animas ad exitium mitterent; id quod ex Patrum Antonii, Euthymii et Sabbæ vitis verum esse reperias. Traditum est siquidem litteris, Antonium tunc veste splendidiore præter consuetudinem indutum, in locum editum ascendisse, semet exhibuisse, ostentasseque, ut manifestus et conspicuus, omnino ab hæreticis apprehenderetur et neci daretur. Certe nisi tum persecutio ferbuisset, hoc ille non fecisset. Temporibus autem sancti Patris nostri Euthymii, Ecclesiis a Deo tranquillitatem donatam esse, nonne litteris exstat? cum nimirum tunc persecutiones et hæreses conquiescent. Sanctus vero pater noster Sabbas cum esset præpositus, an necitis quantopere pro Ecclesiis contra illius temporis hæreses pugnaverit, et quot monachi tum ab hæreticis seducti sint? Quid quæ sub Stephano Junio contigerunt? annon gravissimam et acerbissimam persecutionem habuerunt? Annon cogi-

latis, qualis tum procella, quanta vis tempestat: monachos in salo jactaverit? Sed quid ego omniniter persequi? Cum enim recorder, quæ ante hæc sub Magno Basilio, sicut magnus narrat Gregorius, et quæ sub aureum orationis flumen fundente Joanne Chrysostomo, et Patribus consecutis acciderunt, et ipse me miserum judico, et hæc non expendentes miseror. Hæc enim satis sciunt, omne tempus præteritum fuisse moestius, et palam repletum maligni zizaniis.

Veruntamen quamvis tristia et adversa fuerint præterita, nihilominus etiam hoc tempore multi sunt hæretici, multi lupi, aspides, et serpentes inter latera nostra; sed nihil contra nos possunt, ac velut quædam malignitatis suæ noctem agunt. Et quidem ad se ventitantes, et tenebris suis involutos rapiunt ac devorant. In lumine autem divinarum Scripturarum ambulantes, et in via mandatorum Dei incedentibus, ne occurrere quidem audent: sed cum per transeuntes cernunt, eorum conspectum periinde ac flammam fugiunt. Quosnam igitur hæreticos me significare suspicamini? num eos qui Dei Filium negant? num qui Spiritum sanctum blasphemant, ac divinitate spoliant? num qui Patrem Filio majorem asserunt? num qui Trinitatem in unitatem confundunt, aut unum Deum in tres deos dividunt? num qui Christum Dei quidem Filium nominant, eundem vero ex muliere corpus sumpsisse non credunt? num qui corpus quidem assumpsisse, sed sine anima nugantur? num qui illud animatum, ut integrum hominem, non autem unum secundum hypostasin Dei et Mariæ Filium appellatum, Deum esse contendunt, sed in duos filios unum Christum discernunt? num demum qui Patrem principio carentem, principio circumscribunt, et dicere non verentur, fuit, cum non esset Pater, id est, aliquando non fuit Pater? aut qui Patrem quidem paternitatis carere initio, Filium vero ut ex eo genitum post tempus aliquod initium accepisse, tanquam creaturam perverse et sentiunt, et docent? Erat enim, inquit, aliquando Pater, cum Filius ei non coesset. Et qui tandem Pater, qui sine Filio est, appellabitur? An fortasse eos, qui alium quidem passum, alium e mortuis existisse asseverant? Apage, neminem istorum impiorum, et atheorum, nec aliorum hæresum ullam tibi dico, quæ, cum ut tenebræ emersissent, a Patribus qui tum claruerunt, velut a lumine discussæ ac dissipatæ sunt. Usque adeo enim gratia sancti Spiritus per eos resplenduit, dictarumque hæresum tenebras propulit ut usque hodie Deo dictante composita eorum volumina, solis luce fulgidius reluceant, et iis contradicere nemo attemptet.

Sed de iis loquor, cosque nomine hæreticos, qui docent, non esse quemquam nostro hoc ævo, et in medio nostrum, qui evangelica mandata servare, et ad exemplar sanctorum Patrum se conformare

²³ Matth. xvi, 17. ²⁴ Marc. xiii, 22. ²⁵ Il Cor. ii, 17. ²⁶ Matth. xiii, 25.

possit : ut primum quidem omnium sit fidelis, et actioni deditus, nam ex operibus fides, quemadmodum per speculum faciei intuitus similitudo demonstratur : deinde contemplatione maxime excelat. Deumque cernat, dum scilicet ab eo illustratus, et Spiritu sancto auctus, per eundem quoque Filium cum Patre cognoscit. Qui igitur hoc fieri non posse ratiocinantur, non particularem quamdam hæresin alunt, sed, si dici potest, universas : quandoquidem hæc omnes impietatis, et blasphemiarum magnitudine exsuperat et includit. Assertor ille Scripturas divinas ad unam evertit. Frustra, puto, dicit ineptus, modo legi Evangelium : frustra Magni Basilii, aliorumque sacerdotum sanctorumque Patrum nostrorum scripta volutari, aut confecta esse testificatur. Si igitur quæ Deus dicit, omnes sancti et factis exsecuti sunt omnia, et ad nostram admonitionem scripserunt, impossibile nobis est opere præstare, ita ut nihil omittatur, quid est quod si et tum illa cum tanto labore litteris consecrarunt, et nunc in Ecclesia eadem lectitantur? Qui hæc dicunt, cælum a Christo descendente nobis reseratum claudunt, et ascensum in illud, quem idem ipse nobis instauravit, intercludunt. Nam cum ille, qui est super omnia Deus, desuper velut ad portam cæli astet, et despiciat, atque a fidelibus aspiciatur, et per sacrum Evangelium clamet : *Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* ²⁷, isti hostes Dei, seu Antichristi potius aiunt, hoc fieri non potest, non potest istud fieri. Quibus recte Dominus magna voce refert : *Vae vobis Scribæ et Pharisei. Vae vobis duces cæci cæcorum, quoniam et vos in regnum cælorum non introitis, et volentes introire prohibetis* ²⁸. Cum

A ille lugentes manifeste ac palam beatos declarat, isti impossibile esse reclamant quempiam lugere et flere quotidie

O stuporem, et os loerum ac solutum nimis, acclatas contra Deum altissimum voces emittens, et Christi oves belluis capiendas objiciens, pro quibus unigenitus Dei Filius revera sanguinem suum effudit! Bene de talibus divinus pater David vaticinatus est : *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus* ²⁹. Cur enim, dic mihi, istud est impossibile? et per quid aliud sancti in terris emicuerunt? et luminaria mundi exstiterunt? Si impossibile erat, nec illi unquam recte facere potuerunt, quando ipsi quoque similes nostri homines erant, nec plus nobis habebant, nisi certum ac deliberatum bene agendi propositum, studium, patientiam, humilitatem, et amorem Dei. Hæc tu similiter possideto, et anima tua nunc petrosæ, fons lacrymarum tibi fiet. Sin tu tribulationes et angustias pati recusas, at saltem rem humana facultate majorem esse ne asseras. Nam qui hoc dicit, purgationem negat. Etenim post homines natos nunquam auditum est, animam quæ post baptismum peccato se sœdasset, absque lacrymis ab illis sordibus purgatam esse. Per baptismum namque Deus omnem lacrymam a facie terræ abstulit, cum Spiritum suum sanctum abunde effudit. Verum ut a sacra Scriptura didici, etiam in ipso baptismo quidam cœvi baptizati, superventu Spiritus compuncti flevit. Non habent dolorem parturientium, nec sunt operosæ lacrymæ : sed efficientia, et munere sancti Spiritus melle dulciores, qui eas sine labore, sine strepitu per oculos derivat (13).

²⁷ Matth. xi, 28. ²⁸ Matth. xxiii, 13, 24. ²⁹ Psal. lvi, 5.

(13) Videri posset Simeon noster cum hic, tum sibi præsertim oratione 52, nimis multum lacrymis tribuere; si quidem de lacrymis corporalibus loquitur, ut certe loqui videtur. Etsi enim lacrymæ ex interno cordis dolore manantes, multum ad peccati seriem eluendas conferunt, non tamen ita necessariæ sunt, ut si abint, maculæ post baptismum contractæ expiari nequeant : cum non sint in potestate hominis. Et quandoque homo fleat, invitus, et quandoque non possit flere volens, ut recte dixit Durandus, iv, d. 17, q. 4. Quod etiam Simeonem agnovisse conjicio inde, quia oratione 52 monet, ut si quis lacrymis careat; eas nihilominus ex tota virtute et anima desideret. Quo indicat, se non modo lacrymis, sed et desiderio lacrymarum contentum fore, licet nec hoc sit absolute necessarium explicite, ut vocant; implicite autem et tacte omnis ille hoc desiderium habet, qui veram contritionem habet; hoc ipso, quod Dei placandi gratia quidvis facere et tolerare paratus est. Tantum porro abest, ut fletus iste corporalis per se simpliciter sit necessarius ad remissionem peccatorum obtinendam; ut aliquando maxima contritio sine hoc externo fletu in animo inesse posset; quia lacrymæ non sunt immediate et per se effectus doloris illius interni, quæ voluntas afficitur; sed mediate tantum et indirecte : *Prout vires inferiores moventur ex redundantia superiorum*, inquit Durandus, *quod non fit ita efficaciter, sicut quando moventur a propriis*

objectis. Tametsi ne mediate quidem necessario ad internum dolorem consequuntur. *Et quia immutationes istæ corporales immediate consequuntur ad passionem sensitivæ partis, hinc fit, ut ex dolore sensibilis, vel etiam sensibili virino, citius defluant lacrymæ corporales, quam de dolore spirituali contritionis, ut recte docet sanctus Thomas in Supplemento, in p. quest. 3, art. 1. Dicit autem, citius, quia si sequantur citius, cæteris paribus, sequuntur ex dolore sensibili, quam ex spirituali; quanquam necessario ne ex sensibili quidem semper existant: cum experientia constet, quosdam gravissimis corporis doloribus excruciaci, neque tamen vel unam lacrymulam emittere.*

Legatur Cassianus Collat. x, cap. 27, 28, 29 et 50, ubi pulchre de lacrymis disputat: Inter cætera sic scribit : *Ab his, qui in affectum jam transierunt virtutum; nequaquam debet hoc modo extorqueri pressio lacrymarum, nec exterioris hominis magnopere affectandi sunt fletus; qui etiam si fuerint utcumque producti, nunquam pertingere ad illam spontanearum lacrymarum poterunt ubertatem*. Sanctæ ergo sunt lacrymæ ex amore Dei acclerumque detestatione profectæ, atque adeo assiduis precibus a Deo expectandæ; sed non simpliciter ad salutem aut obtinendam aut retinendam necessariæ. Videat lector, si placet, librum de contemptu mundi Isaaci monachi et presbyteri, et homiliam 167. Antiochi, quæ de compunctione inseribitur.

Quocirca quibus concessum est, ut lacrymas A istas experirentur, cognoscent quæ dixi, et vera esse testimonium mihi dabunt, sicut etiam illa Theologi vox mihi astipulatur. Offerat quispiam, hic quidem hoc, ille aliud; et multis in medio enumeratis, ad extremum addit, omnes lacrymas, omnes purgationem, omnes ascensum, et ad anteriora extendi⁴⁰. Num igitur in hoc distinxit, aut separavit quosdam, et illos quidem dixit hoc posse, hos non posse? Num, ut vos insipienter asseritis, vos, inquam, incircumcisi cordibus et auribus⁴¹ (pro eo ac meremini vos tangam) quoniam quidam sortiti sunt naturam duriores, qui nequeant aliquando compungi, et lacrymas emittere, hoc etiam magnus Gregorius adjungit? Absit, neque natura humana sic comparata est, ut si non potius ingenitæ sint illi luctus et lacrymæ; neque sanctus hic, aut alius sanctorum hoc dixit, aut scripsit. A natura autem nobis inesse flctum, ipsi infantes dum nascuntur te doceant: qui simul atque ex utero prolierunt, plorant, eoque indicio obstetricibus, et matribus vivere se ostendunt. Infans quippe nisi vagiat, ne vivere quidem dicitur. Si vagierit, illico naturam ab ipso ortu suo luctum, et lacrymas habere comites demonstrat. Atque istud etiam sanctus pater noster Simeon Studita confirmabat, cum hujuscemodi lacrymis hominem debere hanc vitam traducere, et cum, etc. (*Deest in utroque exemplari una pagina hoc loco.*) Obtorto coil. tracti, etsi minime audire vultis quotidie clare intonantem vobis divinam Scripturam: *Omnes enim stabimus ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque pro ut in corpore suo gessit, sive bonum sive malum*⁴². Quod cum omnibus nobis brevi evenerit, ubi tum corpora nostra operiens, et exorians pretiosa vestis erit? ubi humeralia conspicua? ubi fulgentia, et pellucida pallia? ubi humum prementia illa pulchra, solidaque sandalia? ubi lora cingulorum muliebrium similia? ubi virorum principum occursum? ubi ante alios honorifice salutari? ubi contentiones de prima cathedra? ubi sumptuosæ mensæ? ubi (ut et hoc dicam) prævenire fratrem, et ex appositis plura melioraque sumere? quod ego primus, et qui mei similes sunt, vani et inepti facere consuevimus. Ubi tunc fastus et superbia nostra, imperare, et imperari? Ubi cellæ latæ, et eleganter in morem thalami ornatae. Ubi ministrorum, et quibus ministratur prærogativa in iis, in quibus nos alios præire debere arbitramur? Ubi immodicus, et indecorus risus? ubi longæ, et apparatuscæ cœnæ, prandio, et inter ista confabulationes intempestivæ? Ubi tunc magna nomina?

Ubi sanctitudo, quam nunc habere putamus, aut ipsi putamus etiam? Ubi adulatores, et illusores, qui nunc sanctos nos appellitant, et vestigia nostra calcare formidant? Ubi excelsi throni, et qui in iis sedentes, cæteris illustriores apparent? Ubi propter quippiam possidendum, aut majorem præfecturam acquirendam concursatio, et diligentia? Ubi contradictio, et contumacia, et posteriorem videri nolle? Ubi cognatorum in nos affectus? Ubi qui nos visere solebant mundanorum, ac nobilium virorum superbia? per quos ego miser existimo, et mihi persuadeo, me supra cæteros claritatem adipisci. Ubi cognitione rerum, et sapientia hujus mundi inclitorum scientia? Ubi magnifica de seipso opinio, et putare nos esse aliquid, cum nihil simus? Ubi tum lubrica lingua, et velut e fonte promanans oratio? ubi tunc, imo nunc sapiens? ubi scriba? ubi conquistator hujus sæculi⁴³, ut revertatur, et constituamus simul, deque terribili die, et hora illa consultemus, et omnem, quod dicitur, rudentem in nobis ipsis, et in Scripturis divinis moveamus et accurate scrutati doceamur inde, discamusque quid nobis tunc prodesse possit, et illud cupidissime eligamus? Sic, fratres mei dilecti, ut omnis Scriptura aperte clamat, magna necessitas, magnus timor et tremor in illa hora proinde, ut ego desides, dissolutos ac pigros occupabit. Beatus autem, fratres, qui nunc omni creaturæ subjectus luget, et plorat nocte et die coram Domino, quia a dextris ejus, stola amictus statuatur. Beatus qui hæc audit, et non solum gemens, nec de die in diem differens, tempus vitæ suæ sine fructu decurrit: sed qui simul ac Domini vocem accipit: *Pœnitentiam agite*⁴⁴, statim manum operi admoveat. Talis enim ut obediens, ac bonus servus misericordiam consequetur, nec cum inobedientibus damnabitur. Et in hac quidem vita ab omnibus vitiosis motibus animi liberabitur, omniumque virtutum probatus cultor evadet: in futura autem vita bonis Dei nulla lingua exprimendis oblectabitur, cum omnibus, qui a sæculo illi placuerunt; quibus omnes nos utinam potiamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simulque sancto Spiritu gloria, imperium, honor, et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXXI.

ARGUMENTUM.

Christianum æquo et generoso animo, incurstantium se tentationum impetus sufferre oportere.

Qui vere sunt servi Dei, quique ipsum diligunt, et quasi bonorum tutissimum thesaurum in se

⁴⁰ Philipp. iii, 13. ⁴¹ Act. vii, 52. ⁴² Rom. xiv, 10; II Cor. v, 10. ⁴³ I Cor. i, 20. ⁴⁴ Matth. iii, 2.

Cæterum, quo verbis istis Simeon respexerit, me fugit; verbis, inquam, istis: 'Αλλ' ὡς παρὰ τῆς ὀσείας Γραφῆς ἀκήκοα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι λικιώταί τινες; ὁ βαπτίζόμενος τῆ ἐπιλένσει κατανυ-

γέντης τοῦ πνεύματος ἐδάκρυσαν. Ubi enim in sacris Litteris proditum legimus de istis λικιώταις, seu coævis simul baptizatis, ipsoque baptismalis puncto in lacrymas erumpentibus?

ipsis habent, tempore tentationis injurias, et contemptus cum gaudio, et animi jucunditate inenarrabili patiuntur, et eos a quibus ita tractantur, sincero cum affectu, ut bene de se merentes maxime diligunt. Qui autem tempore tentationis conputationes, alapas, petulanter illatas injurias pacate non sustinet, aut animo concitatus, verbum indecens profert; aut denique per exteriorem habitum se ira ferventem prodit, contraque verbis contumeliosis insurgit; aut aliud sui ulciscendi causa facti, quomodo is ulla ex parte servum se, et imitorem Domini sui, ac non inimicum potius dicere audebit? Qui enim verberanti resistit, eumque vicissim verberat, Deum inhonorat. dicentem: *Qui percussit te in una maxilla, præbe illi et alteram* ⁴⁵. Qui porro sic se defendunt, et aiunt, in rixa et pugna, ad iram et excaescentiam ut homines commovemur: aliquando etiam verbis, et opere ipso de fratribus nos vindicamus, post, alium ab ipsis non alienum gerimus, sed omnia dimittimus, potissimum si veniam inter nos dederimus, videntur mihi tabulæ puræ similes, in qua inimicus et hostis captata opportunitate, per eos ipsos prava sua placita inscribit, et inducit, ipsique rursus delentes, quæ incitatu maligni inscripserant, nolunt pro iis Christi placita inscribere, ut cum venerit adversarius, tabulas cordium eorum conscriptas inveniat, victusque cum dedecore discedat: sed unusquisque eorum præ pigritia, ac desidia hæc vacuas relinquens, cum mandaverit Dominus, ut in aliqua harum suæ leges inscribantur, illi mox, et prompte inimici leges inscribunt, et amara atque mortifera admittentes, vivifica, et melle dulciora, a se repellunt. Qui igitur nihil deliquit Jesus Dominus ac Deus noster, percussus est, ut ejus exemplo peccatores non solum remissionem peccatorum accipiant, sed etiam divinitatis ejus per obedientiam participes fiant. Quod qui in humilitate cordis non admiserit, quasi erubescens Domini perpassiones imitari, Christus illum coram angelis, et Patre suo cœlesti erubescet ⁴⁶.

Quod dico, hujusmodi est. Cum esset Deus, nostri causa hominem indutus, alapis cæsus, consputus, in crucem actus est: docens, ac dicens quomodo cuique nostrum per ea quæ passus est (qui, qua Deus, pati non poterat), si vis Deus esse, o homo, vitamque æternam assecutus tecum vivere, quod pater generis tui, cum male concupivisset, non est assecutus, sic humiliare, quomodo ego tua causa me humiliavi, arrogantique et superbia, in quibus est spiritus diabolicus, deposita, alapas, conputationes, colaphos suscipe. Perfer ista ad mortem usque, et noli erubescere. Sin tu propter mandata mea pati erubueris, postquam ego Deus propter te passus sum, etiam ego, quando cum majestate advenero, pudori habebō te mecum esse, dicamque angelis meis, hic in humi-

litate mea erubuit me, et gloriam mundi deserere, meque imitando exprimere haud sustinuit. Nunc, quando ipse quidem fluxa gloria exutus est, ego vero in immortalis Patris mei gloria glorificatus sum, vel tantummodo videre eum erubescō. Itaque foras ejiciatur: *Tollatur impius, ne videat gloriam meam* ⁴⁷.

Hæc audient, qui omnia quidem mandata Domini observare se putant, propter pudorem autem, et opprobrium apud homines, illatas ab iisdem injurias, ignominias, maledicta non patiuntur, neque alapas, neque verbera, et plagas inflictas tolerant. Horrescite, et tremite mortales, et injurias, quas pro salute vestra Deus pertulit, etiam vos cum gaudio sufferte. Deus a servo impurissimo in faciem cæditur, tibi ad exemplum; et tu ab homine similibus tecum affectionibus obnoxio hoc pati detrectas? Dei imitorem esse pudet? Et quo pacto cum ipso regnabis, et cum eo in regna cœlorum conglorificaberis, si cum eo nihil toleraveris? Nam si et ille, quod ad te attinet, propter te homo nasci erubuisse, et in prævaricationis lapsu jacentem te hucusque destituisse, nonne, miser, cum infidelibus, et impiis in inferni recessibus permansisses? Credi tu Christum esse Deum? credo, inquis. Si ergo esse Deum credis, qui cœlum, et terram condidit, qui citra exinanitionem de sinu Patris exinanitus est ⁴⁸, qui ex immensa altitudine divinitatis, et inexplicabilis gloriæ suæ descendit, et propter te homo abjectus, ac pauper factus est, tu lutum, cinis, ac pulvis, non potes in animam inducere, ut a sublimi throno tuo descendens, fratri tuo te humiliter, qui infra te quidem videtur stare, fortassis autem virtutibus te supereminet? Quin vestem tuo iudicio splendidam abjicis, illius ex pilis confectam, et humilitatem ejus reveritus? Quin despicias omnia, quæ revera ludus, et velamenta, ac persona quædam turpitudinis potius, quam gloria claritatis sunt? Quin per omnia fabricatori tuo ac Deo similem te præstans, cum illo fratribus tuis te humiliter? Si illi similis effici non vis, majorem nescio quomodo, et gloriosorem illo te facis, aliumque te nobis Adam, aut Caipham, aut Pilatum tyrannum exhibes, opificem universitatis non ut assessorem, sed ut unum quemdam damnatorum tibi astare cupiens.

Hæc ad divites et principes, et aliorum præsidēs, et cum fastu supercilium tollentes dicta sūt. Quid jam dicemus iis, qui relictis omnibus, propter regnum cœlorum ad egestatem se redegerunt? Quid dicemus, inquam? Ecce frater, mendicus factus, et Dominum Christum, ac Deum imitatus es. Intuere Igitur hunc modo tibi junctum, tecumque versantem, qui super omnes cœlos est. Ecce duo vos simul inceditis. Occurrit quispiam vobis in itinere, deditque Domino alapas, dedit similiter tibi. Dominus non contradicit, et tu contra irruis? 'mo

⁴⁵ Matth. v. 39. ⁴⁶ Luc. ix, 26. ⁴⁷ Isa. xxvi, 10. ⁴⁸ Philipp. ii, 7.

ais, dixit enim danti sibi alapam : *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo : si autem bene, quid me cædis* ⁹⁹ ? Hoc ille non protulit, ut contradiceret, quod tu existimas; sed quoniam ipse omnino peccatum nullum fecit, nec inventus est dolus in ore ejus ¹⁰⁰. Præterea, ne, qui dixerat : *Sic respondes pontifex?* iuste eum, ut qui peccasset, percussisse putaretur, idcirco se innocium volens declarare, sic locutus est. Verum nos, multis obstricti criminibus, longissime ab ista innocentia distamus. Nam postea Dominus, cum multa indigniora istoc exepisset, nullum penitus verbum edidit; quin etiam, quod constat, pro crucifixoribus oravit. Ille irrisus non indignatur, et tu molestus fers? Ille sputa, colaphos, flagella patitur; et tu ne verbum quidem asperum audire potes? Ille crucem, et mortem ignominiosam, et dolores clavornum excipit, et tu ministeria abjectiora obire refugis? Et quinam ejus gloriæ consors eris, cujus mortis consors fieri abnuis? Sane frustra divitiis te abdicasti, crucem ut ille jussit in veritate tollere nolens : *Vende quæ habes, et da pauperibus, et tolle crucem tuam, et sequere me* ¹⁰¹, adolescenti, et nobis cum ipso Christus præcepit. At tu facultatibus distributis, crucem tamen horrens tollere, ut diximus (quod nihil aliud est, quam omnium tentationum impressionem hilari animo sustinere ac perpeti) in via hujus vitæ relictus, et a dulcissimo Domino tuo divulsus es. Sed, obtestor, patres ac fratres, omnia Christi mandata custodiamus, adorantes nos tentationes usque ad mortem regni cælestis amore sufferamus, ut et gloriæ Jesu socii, et æternæ vitæ compotes, et honorum quibus nulla par est oratio, hæredes evadamus, gratia, et benignitate magni Dei ac salvatoris nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium, honor, cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in omnem æternitatem. Amen.

ORATIO XXXII.

ARGUMENTUM.

De pœnitentia et compunctione, et quibus actionibus ea potiantur. Sine lacrymis ad purum, tranquillumque animi statum nominem unquam perventurum.

Quoniam, Patres ac fratres, sancti Patris nostri Studitiæ divina sublimium ejus actionum monumenta nobis lecta sunt, quæ ille cælesti Spiritu instinctus, ad multorum utilitatem publicavit, cum aliis ejusdem supra modum egregie factis, etiam hoc, ita expresse, sicut in omni vita sua constanter observaret, scripsit, in hæc verba : *Frater, absque lacrymis non communicabit unquam.* Quod ubi audierunt qui aderant (aderant autem multi, non laici modo, verum etiam ob virtutem magni nominis, et famæ monachi) mirati sunt dictum, et mutuum aspicientes, ac subridentes pariter, una voce dixerunt, de cætero nos nunquam communi-

A cemus, sed sine communione maneamus. His ego miser et infelix auditis, seorsum ea mecum revolvens, et indigne ferens, acerbè flevi in dolore cordis mei, ita apud animum memet interrogans: Num revera in hoc negotio sic affecti sunt, et ita sentiunt ut verba sonant, serioque impossibile hæc reputantes dixerunt, quæ dixerunt? an potius non parvum ac facile quoddam officium rati, tempore communionis lacrymari, solo verbo id irriserunt? Sane, nisi quis assiduo diebus et noctibus coram Christo Deo in fletu occupatus sit, nec cum divina participare voluerit, quomodocunque lugere, sicut lacrymari fletuque secandum Deum stillare poterit. Qui enim? nisi forte secreta quadam œconomia, aut eventu, ex causa aliqua raro id contingat alicui, quod mihi mirum non videtur, quando multi etiam in exitu animæ e corpore lacrymarunt. Opinor autem hic non multi, sed pauci admodum, et quorum numerus iniri facile queat. Quod si prorsus fieri non posse existimant, ut quis cum lacrymis in dies participet divina mysteria, pro ignorantiam, socordiam, et cæcitatem ista loquentium. Si enim seipsum judicassent, non e suis ipsorum sermonibus judicarent. Si pœnitentiæ studerent, non hoc pro impossibili effutivissent. Si fructuosius vacarent operibus, talis boni tantæ liberalitatis Christi gustum aliquem haberent. Si esset in iis timor Dei, non solum tempore communionis divinatorum mysteriorum lugere quemplam, ac flere posse attestarentur, sed et omnihora propemodum. Quocirca et vestram charitatem de hoc certius erudire volens, et illos qui ita locuti sunt, tanquam præsentibus compellans, percunctandum statui. Dicite mihi, boni viri, cur hoc fieri nequit? quia, inquit, alii quidem propensi ac faciles ad compunctionem sunt, alii duro, alii lapideo corde, qui etiam puncti non compunguntur. Qui igitur ita sunt comparati? qui flere et lugere, et cum lacrymis semper communicare poterunt? Quin et ipsi sacerdotes, qui divino incruentoque sacrificio operantur, quomodo lacrymas fundent? Ipsum igitur hoc, esse duos, ut dixistis, et ad compunctionem difficile permoveri, unde ipsis accidit? dicite, si nostis. Si ignoratis, paululum celsitudinem vestram citra verecundia submittentem, et aurem benevole inclinantes, ne ex me infimo discere gravemini. Scriptum est enim : *Si autem postremo revelatum est, primus sileat* ¹⁰².

Unde igitur, inquis, hic quidem durus, hic autem ad compunctionem mollis? Audi. Ex proposito et voluntate, unus bona, alter mala, et ex cogitationibus hic quidem pravus, alius vero aliusmodi: et ex actionibus, hic quidem divini amoris iadicibus, ille vero contrariis. Ac si placet, considera, et videbis omnes inde a primordio sæculorum per se hæc tria partim multos ex bonis malos, partim multos ex malis bonos exstitisse. Nam ut a prin-

⁹⁹ Joan. xviii, 25. ¹⁰⁰ i Petr. ii, 22. ¹⁰¹ Matth. xix, 12. ¹⁰² i Cor. xv, 50.

cipio eos enumeremus, Luciferi casus unde exstitit? nonne quia voluntati, et cogitationi perverse assensit? Unde Cain fratricida? nonne ex prava voluntate, cum se Conditori præstasset, et cogitationibus improbis locum reliquisset, invidiæ mancipium evasit, cædemque perpetravit? Unde Saul quærebat Davidem comprehendere, et occidere, quem prius quanti seipsum faciebat, plurimumque, ut bene merentem, diligebat? ex natura, an ex corrupta voluntate? planum est, ex vitiosa, et depravata voluntate. Natura enim nemo est malus, quoniam Deus non malorum, sed valde bonorum operum auctor, et effector est. Imo potius bonus est quisque, idque non ascitu et electione, sed natura, et veritate. Ad hæc, unde latro alter cum Domino Jesu crucifixus dicebat: *Si Filius Dei es, salva te ipsum, et nos*; alter vero reprehendens occurrebat: *Neque tu times Deum: nam nos quidem digna factis juste recipimus, hic autem nihil tibi molis gessit*²². Velim mihi dicas, unde hic quidem istihæc, ille vero alia locutus, et unus quidem justificatus, alter condemnatus est? nonne ex voluntate, et cogitationibus uterque, unus nempe bonis, alter contra malis? Ex his enim alter infidelis, alter fidelis dicebat: *Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum*²³.

Ut alios complures silentio præteream, ex his quid velim percepistis, et didicistis, unumquemque voluntatis suæ libertate aut ad compunctionem propensum, et humilem, aut duri cordis, et superbum fieri. Et merito. Duobus enim huic vitæ renuntiantibus, ejusdem artis, cognatis, cœvis, aliquando etiam fratribus, concordibus, moratis ad eundem modum, improbis inquam, asperis, misereri nesciis, crudelibus, carnis et pecuniæ studiosis, et in omni genere perversitatis æqualiter exercitatis, et in stadium vitæ sanctiæ, ac Dei cultui consecratæ simul ingredientibus, unus illorum omnium virtutum semitam simul calcat feliciter, fervore exsequendi omnia vitia amputans: alter pejor, quam ante renuntiationem erat, efficitur. Quid ergo est, quod non æque virtutis funguntur munere, quemadmodum summa vitiorum pariter contigerant? Nonne quoniam alter consilio ac voluntate bonæ animæ omnia secundum Deum tristia tolerat, et insuper ab ipso ingressu, et renuntiatione prudenter divinis Scripturis se dedit, et per se, suaque sponte probatas actiones eligit, religiosorum hominum vitam, et mores ad imitandum sibi proponens, et cum ipsis in jejuniis, in precibus, in observationibus, in silentio, in compunctione, et lacrymis, in abstinentia delicatarum epularum, et intempestivorum colloquiorum, in fugienda excarescentia, ira, et clamore, certat, injurias, tribulationes, et angustias patienter sustinens, vilia et abjectiora operum ultro subiens, non contradicens, aut murmurans, cum ei quid

A imperatur: sed prompte præstans singula, postremum semper locum quærens, et ut summam dicam, universa scienter efficiens, quæ a divinis Scripturis docemur, præteritorum peccatorum veniam, et misericordiam adeptus, coram Deo fiduciam inveniat? Qui autem omnia his contraria, mala videlicet mala animi inductione committit, manet improbus, id quod etiam ante renuntiationem erat: ut ne dicam, etiam improbius sit, quam erat. Ita non ex natura, ut quidam opinantur, sed ex voluntate sponte suscepta quilibet homo sive humilis, et ad compunctionem proclivis, sive durus corde, et excæcatus, et a compunctione alienus evadit.

B Quonam enim modo, quæso te, animo dolorem concipiet, et rorabit lacrymas, qui toto ferme die huc illuc divagans, neque precationis, neque silentii, neque lectionis, et quietis cura tangitur: sed nonnunquam cum proximis in conventibus fabulatur, non solum seipsum, sed et congerrones, utilitate privans; nonnunquam calumniis, et probris religiosos fratres, nonnunquam ipsum præpositum insectatur? Unde compunctionem acquirere, qui res omnes monasterii, nec monasterii duntaxat, sed uniuscujusque insuper mores curiose scrutator, et indagat? Et aliquando quidem fratres quosdam alloquens, hoc et hoc heri, inquit, audi. Aliquando, scin' quid illi misero acciderit? rursumque, nunquid, illius calamitatem audivistis? Hujusmodi homo quando tandem suorum peccatorum recordabitur, ut doleat, ut in lacrymas eat? Qui porro etiam e Synaxi egressus, dum ibi Scripturæ divinæ recitanur, longeque, aut prope sedens, cum aliquibus sermonem miscet, nunc illo, nunc aliis eventus quosdam sine fructu in medium afferentibus, itaque dicentibus, scitis quid illi fratri præpositus fecerit? hic ita excipit: si vobis narravero, quomodo infelicem illum habuerit, quid dicetis? Sic talia, et his deteriora garriciens, et propter nugas istiusmodi alios impediens, et ipse impeditus, quando in conscientiam peccatorum suorum descendet, ac seipsum deslebit? Qui enim divinitus inspiratis sermonibus non attendit, nec ostium circumstantiæ labiis suis posuit²⁴, nec ab auditione vana aures suas avertit, nec illius ultimæ responsionis, et terribilis Christi tribunalis, quomodo nudi, et obtorto velut collo tracti omnes ei astare debemus, et derebus in vita transactis rationem reddere, qui horum, inquam, non meminit, quo pacto, amabo si plus centum annos viveret in habitu monastico lacrymas acquirat, et seipsum fervide lugeat? Quomodo qui primos affectat in statione Ecclesiæ, in accubitu mentis, et super his semper contendit, rixaturque, aliquando propter animam suam contristabitur, et coram Deo amaras solvetur in lacrymas? Qui autem excusationes excusat in peccatis²⁵, imbe-

²² Luc. xii, 59, 40. ²³ Ibid. 42. ²⁴ Psal. cxi, 3. ²⁵ Ibid. 4.

cillitatem objiciens in statione Ecclesiae, cum robustus sit, plenoque ac juvenili corpore, et se cum religiosioribus monachis ac fratribus, qui admodum diu in professione vitae monasticæ desudarunt, comparans dicit: Num ego quidquam huic, aut huic concedo, quia ille stans innititur? et abit ac seipsum illis stando, et innitendo exæquat, qui fortasse indignus est etiam inferiore loco, quando hic suam infirmitatem agnoscat, ut ex animo in-gemiscens, corde compungatur, et oculis fleat? Vana quippe gloria eum scrum patientiæ tradens, non amplius ulla in re cum patientia perdurare sinit. Et vivit deinde quisque talis in segnitie et negligentia ad omnem Synaxin, accedentibus ad eum, et audiendi cupidis frequenter narrans inanes, et aniles fabulas. Atque ita sine sensu, aut, ut melius dicam, sine dolore cum spiritualibus, et Deum sancte colentibus viris ad divinas synaxes conveniens, sine fructu inde recedit, nullum penitus in se incitamentum atque impetum ad meliora experiens, qualem Deus contendentibus, et laborantibus per compunctionem immittere solet, et hoc solum, ut ne a consuetis, et præscriptis synaxibus absit. mane puta, et vesperi, et horis quibus psallitur, ita simpliciter, ad felicem in virtute progressum, et ad consummationem consummatorum in ætatem Christi sibi sufficere existimans. Novi enim quosdam hæc fallacia captos, et operam dantes, ne in peccatum aliquod carnale, si corpus corpore copulaverint, labantur. Ut autem quæ in occulto ab ipsis sunt, aut quæ in abscondito cordis voluntur, cogitanturque fugiant, prorsus nihil pensi habere, et arbitrari, se sine alio opere salvatum iri (precum, intellige, silentii, vigiliarum, continentiae, paupertatis spiritus, humilitatis) cum solo, ac simplici ad synaxes occurso. Verum aliter res habet. Deus enim, fratres, non ad faciem, nec ad solam exteriorem morum modestiam, sed ad cor contritum, et humiliatum et quietum, ac Dei timore plenum respicit: *Super quem respiciam, inquit, nisi super nilitem, et quietum, et tremementem sermones meos* ⁸⁷?

Quid autem de iis loquar, qui, quod indignum est, ad præpositos suos adeunt, atque eos petitionem deponunt? Et quicumque tantummodo exteriori religioni, ac pietati dant operam, aut potius, qui tantum lucris, gloriæ, ac præsentibus solis inhiant. Annon sumus, inquit, digni et nos, honorande Pater, ut monasterio, et fratribus ministremus? num solus hic et hic ad ministerium hoc idoneus est, et ille melius quam nos res gerere, et administrare novit? Fac periculum, si placet, etiam in nobis, et invenies, per nos rectius, quam per illos tractari negotia monasterii.

Alii vero, cum nudius tertius e mundo advenerint, seque ab ipsa renuntiatione socordiae, ignaviae dederint, et peccatis scateant innumerabi-

libus, antequam se subjecerint, et in opere Dei laborarint, ac sudarint, corporis imbecillitatem prætendentes, abeunt, stant, innituntur, ut dictum est, cum iis, qui multos jam labores exhausserunt. Et si proximus cuiquam horum dixerit: Ingredere frater in consuetum tibi locum, et sta illic psallens cum fratribus, potes enim, responderet: Ex hoc loco attentius audiens melius psallo, quam ubi stare consuevi. Quod si frater adjunxerit: Non potes hic stare, frater, citra facultatem a præposito nostro impetratam, statim digrediens, facultatem orat, corpus debile et infirmum excusans. donec voti compos fiat, et: Ut audiam Pater, inquit, protocanonarcham, et stem in prima statione, aut secunda prope illum, veterano parem se faciens, B cujus jam spectata sunt certamina. Et cum assectus fuerit, quod voluit, ex eo nunquam stare potest in choro.

Paulatim porro talis in quodvis aliud negotium se studens immiscere, externam pietatem simulat, et modestum habitum, aliorum amicis, illustribusque viris in monasterium venientibus studiose occurrit, et ad quos veniunt fratres, crebrius abit, ut in eorum notitiam veniat, causam prætexens, se ex illorum (fratrum scilicet) colloquiis, et divinæ Scripturæ explanationibus utilitatem percipere. Quod igitur consequens est, circumcursare per monasterium, et a cella in cellam ventitare incipit, singulisque dicit: Crede mihi frater, adeo te diligo, ut quo die te non viderim, illo me vixisse non putem. Quod si quis ex illis, quibus adveniens hæc dicit, Deum timet, his ei verbis responderet: Memor sit Deus charitatis tuæ, frater. Quid enim in me vides boni? Tum ille, quid autem boni tu non habes? quis tam mansuetus, pius, sapiens, eruditus, candidus, et quod majus omnibus, paterna gerens viscera, et humanus erga universos? Hæc dicit eo fine, ut de ejus patina simul comedat. Spiritualis autem frater, secundum datam sibi gratiam de salute animæ cum illo agit, et quantum in se est, ejus laudationem rejiciens, fratrem corrigit. Quod si talis inventus non fuerit, sed contra, carnalis, instabilis, laudibus inflatur, excipitque, et quid, o pater, et frater charitate majus? certe nihil. Beatus qui hanc possidet, et alia demum, quæ adulatorum libenter audire, et ad laudandum irritare novit. Postea talis fletis laudibus velut demulsus, ac levitate mentis tumidus, si copia suppeditat, mox hunc encomiasten suum nec abire sinit, sed ut secum epuletur rogat, et esca illum excipiens, laudes ventosas recipit, quæ in aeren, fumi instar, dissipantur, detrimentum vero ejus animæ non medioere apportant. Sin minus, saltem post longos, et inutiles sermones ait illi: Ne mihi viito des, frater, novit ipsa charitas, nihil te dignum habeo, quod tibi apponam. Sed quia me abjectum sic amas, debemus in posterum commu-

⁸⁷ Isa. LXVI, 2.

niter, et amice his perfrui, quæ Deus in cibum nobis suppeditaverit, et una lætari. Exin igitur uterque horum confictatur sollicitudine perpetua, nec desinunt vias quærere, unde ipsis queat suppetere, quo per varios ac multos cibos quæ videtur charitatem constabiliant. Sic ubi specie dilectionis, imo potius fraude cum omnibus se devinxerit, nunc quidem ipse alium, nunc ex aliis singulis ipsam invitant. Quare mensa, et hilaritas in deliciis pabuli usque ad saturitatem ipsum non deficit, et ita porcus fit, constringiturque voluptatibus, et assiduo ventrem suum colit; vereor enim dicere, etiam ea quæ sub ventre sunt. Quocirca studioso omnibus membris saginatus (14), quotidie vespera veniente, post officium a cœna in cellam suam discedens, famulo dicit: En furcifer, siti crucior, sed calidum para (15), et da mihi bibere, sitimque restinguere. Ille, utpote consuetudinem habens, statim benevolus, et ad faciendum promptissimus minister invenitur, quippe qui et ipse cum eo epuletur. Tum meracius vinum haurit et exsorbet, tenebris eum occultantibus. Et postquam semel bibit, rursus ad cibum appetendum excitatur, epularumque suavitate quasi clam sibi surreptus, satiari se non sentit, ventremque obesum, et intractabilem, et appetitui animæ refractarium reddit. Subjicit ei tunc cogitatio: Dimitte famulum, et stans consuetas preces funde. Respondet huic alia cogitatio: At quomodo saburratus stabis? dormi aliquantum, et naturam ad concoquendum quod comedisti, adjuva, et ante synaxin surge, tum habens corpus levius, commode precaberis. Audit cogitationem, ac recubens dormit, somnoque solutus non surgit: Sed, nondum, inquit, tempus est, dormiam adhuc unum somnulum. Sic tardantem matutina synaxis antevertit. Inde consurgens ad Synaxin accedit, conscientiam negligentiae desidiaeque suæ accusatricem sentiens. Ut ergo prius diximus, tenet hunc morem, ut crebrius amicorum, et charorum Patrum cellas obeat, donec tandem sedeat, una cœnet, bibat, confabuletur, et ita in cellam regressus, non solum ad precationem vespertinam, sed etiam ad Synaxin matutinam ineptus fit, nihil omnino spirituale aut cogitare, aut lacere potis. Quin etiam in cella sua, si alius accesserit, similiter in noctem fabulationem protrahit, et aliquando vitam aliorum carpit, ac dijudicat, atque in tali statu ætatem omnem perseverat, ante tempus ebrietate, crapula, indignis sollicitudinibus sese iens perditum.

Verum cur ego hæc omnia disserui? ut vos docerem, fratres, qui talem vitam ducit, non posse nunquam ex oculis lacrymam emittere. Qui enim emittat, qui semper ventri suo servit, et in diem, sicut ethnici, quid esurus, aut bibiturus sit, sollicitus est, et gulæ voluptati tanquam dominæ ob-

A sequitur? Ponamus tamen eum abstinere ab his quæ nominavimus, et neque ad alius cuiuspiam cellam adire, neque alium ad cellam admittere nec disciando ventri, aut potationi, aut otiosis sermonibus vacare, sed clauso ostio in cella solum penitus manere, quid hoc ei prodest, si spiritualis actio cum intelligentia desit, sedeat autem legens quippiam ad depromendum aliquid tempore synaxeos, aut etiam in adventu, seu præsentia amicorum, ut sciens ac peritus videatur? Sed demus, eum non hoc sine et scopo, sed utilitatis gratia, et ut verbum Dei audiat divinas Scripturas legere: deinde surgere, et ad orandum stare, sinique ejus oratio psalmi duo, tres decem, centum, adorationes similiter eum peragere quam multas v's. Postmodum sic expletis omnibus, mandat corpus somno, nihil amplius. Quis igitur ei fructus, obsecro, dum istud, et solum agit, nec fructus precum, lectionis, per pœnitentiæ lacrymas in ejus anima efflorescit? qui quidem fructus est perturbationum vacuitas, humilitatis et mansuetulinis accessio, et cognitio cum sapientia. Quilibet enim, qui ex cognitione spirituali opus mandatorum Dei facit, pro portione laboriosæ actionis suæ, quæ dicta sunt, acquirit. Si autem laborare se existimanti, et operanti non efflorescant quæ dicta sunt, non est secundum Deum ejus actio, sed tantummodo ad placendum hominibus, et merito meliora non assequitur. Qui igitur de his, de quibus locuti sumus, perpetuo talem vitam vivit, poterit ne aliquando, sicut ab initio renuntiationis suæ, seipsum totum ad omnia secundum Deum molesta sustinenda, ac patientia exponens, ut supra diximus, lacrymas, aut compunctionem adipisci: aut quæ a mundo illi adherent vitia, et improbitatem, et duritiam cordis abjicere, humilitatemque possidere? neutiquam. Seducit seipsum quicumque sic putat, aut sibi hanc legem fert. Quemadmodum enim non potest ferrum non ignitum æque ut ignitum resplendere, aut ad mollitiem alia quadam machina redigi, et fabricari, et in instrumentum usui accommodatum formari: sic neque negligentem ac desidiosum, et vitam ita noxiam degentem, ut docuimus, possibile est ei, qui a principio ex subjectione erga Patres spirituales præclaris veluti formis impressus atque consignatus est, et vitam virtutibus ornata consuetus parem esse, iisdemque donis, et charismatis Spiritus frui. Nec injuria. Qui enim est humilis corde, cogitationesque submissas, et animum contritum gerit, et divinis Scripturis studiosius parere decrevit, et quamvis tribulationem sustinet, genus omne tentationum perfert, insuper omnibus abjectioribus annumerat, actiones videlicet suas, et peccata reputans, et quotidie semetipsum reprehendens, atque ut peccatorem considerans, brevi tempore, Dei adjutus gratia, proficit, quam-

(14) Ἐκ τῶν ὀργάνων γαστριζόσενος.

(15) Ἀλλὰ θερμὸν εὐτρεπίσας. Nam calidus po-

tus olim in deliciis habebatur, de quo Lipsius lib. II Elect. cap. 4.

vis hominum non habeat, a quo ad salutem pertinentia doceatur : paulatim excrescens ab anima sua, quæ ei ex hoc mundo prævitales, et nequitias adherescunt, illarumque loco virtutes introducens. Qui vero immunditia plenus est, et se magnifice circumspicit, ac sub potenti manu Dei humiliari, Patrique spirituali cordis sui nequitias revelare, et ei adherere, facereque et pati omnia quæ ad virtutem et Deum cum discretionem perducent, hominemque secundum ipsum perficiunt, non vult, pejor fit quam in mundo erat, spiritu mundano reverso, et in eo habitante, cum aliis septem nequam spiritibus. Et ita ille alius fratrem una secum stadium ingressum tantum antegreditur, aut vincit, quantum qui liber, ac solutus currit, vinculis et compedibus ferreis impeditum superat : et iste victus, in malis prioribus, aut deterioribus etiam permanet, nolens in deprecandis sibi sponte virtutis certaminibus, facinora bona facere.

Idcirco, ut supra docui, et Scriptura divinitus inspirata passim testatur, fructus actionis, et fructuum conciliatrix, imo vero effectrix ac parens, et fabricatrix virtutum omnium compunctio est. Proinde qui affectiones turbidas amputare, aut virtutes possidere cupit, hanc præ bonis omnibus, et cum virtutibus omnibus diligenter consecetur necesse est, sine qua animam suam hand unquam puram intuebitur, atque ita etiam corporis puritatem nevitquam acquirat. Sine aqua siquidem vestimentum conspurcatum ablueri non datur : et sine lacrymis anima ablui, atque a maculis inquinamentisque purgari multo minus potest. Ne inanes, animæque noxias, sive, ut verius dicam, penitus falsas, et exitiosas excusationes excusamus : sed hanc virtutum reginam toto pectore exquiramus. Qui enim id toto animo facit, illam invenit : vel potius ipsa accedens, se cum labore requirentem invenit : et seu ære, seu ferro, seu adamante cor durius habuerit, simul atque advenerit, quavis cera illud mollius reddit. Est enim divinus quidam ignis, montes et petras resolvens, et complanans omnia, et in hortos commutans, animasque ipsum suscipientes alias quam erant efficiens. Nam in medio earum fit fons, unde aqua vitæ semper saliens, et emicans eas large irriget, et tanquam a vase in eos qui propè, et eos qui longe defluat, abundeque impleat animas, quæ sacra verba cum fide suscipiunt. Eluit enim primum labes eorum, qui se inquinaverunt : postea vitio implicitas affectiones una eluit, ac profligat, eas ceu vulnerum crustas abstrahens, puta nequitiam, invidiam, vanam gloriam, et cætera omnia quæ illas consequuntur. Nec id solum, sed etiam ut flamma quædam ambiens, sensim eas abolet, et in horas veluti spinas exurit, atque consumit : quæ etiam primum quidem perfectæ hujus libertatis et puri-

latis. Deinde honorum a Deo ipsum diligentibus præparatorum, ac repositorum desiderium ingerat. Hæc universa cum lacrymis, vel potius per lacrymas divinus compunctionis ignis operatur. Absque lacrymis autem, ut diximus (16), nihil horum aut in nobis ipsis, aut in aliis unquam factum est, neque fiet. Nec enim ex divinis Scripturis quisquam probabit, citra lacrymas, compunctionemque perpetuam aliquando quempiam purgatum fuisse, aut sanctitatem invenisse, aut Spiritum sanctum accepisse, aut Deum vidisse, aut in se habitantem sensisse, aut omnino aliquando hunc cordis incolam habuisse, penitentia, inquam, compunctioneque non præcedente, et quasi a fonte semper scatentibus assiduo lacrymis ; inundantibus nimirum, eluentibusque domicilium animæ, eamque ab igne inaccessa occupatam, et ardentem irrorantibus ac refrigerantibus.

Qui igitur autumant dies ac noctes flere non esse possibile, seipsos omni virtute nudatos produunt. Si enim sancti Patres nostri ita asseruerunt, dixeruntque, qui vult perturbationes amputare, fletu eas amputat, et qui vult comparare virtutes, fletu eas comparat, manifestum est, qui non quotidie fundit lacrymas eum neque perturbationes amputare, neque virtutes probe acquirere, etiamsi ad operam se dare arbitretur. Quid namque, orate, instrumenta artis conducunt, si artifex non adsit, qui materiam tractare, et ex ea vas idoneum conficere novit ? Et quid olitori prodest, si hortum totum subegerit, olerumque omne genus in eo seminaverit, atque plantaverit, si super ea cælo imber non descenderit, aut si aqua irrigata non fuerint ? Nihil prorsus. Sic neque qui in aliis virtutibus elaborat, easque persequitur, sine beata illa, et sancta domina, virtutumque omnium architecta ullum operæ pretium faciet. Ut enim imperator sine exercitu suo infirmus est, et in cuiusvis potestatem venire potest, nec imperator apparet, sed cæterorum hominum similis est : sic vicissim frequens exercitus, et castra imperatore, aut summo duce suo destituta, levi negotio dissipantur, delenturque ab adversariis. Eodem modo luctum ad reliquas virtutes habere se existima. Exercitum enim in unum collectum, omnes isagogicas, ac veluti præcursorias virtutes esse cogita : imperatorem, et ducent harum beatum illum luctum, et ploratum, per quem totæ copiæ in aciem digeruntur, et ordinantur, incitantur, corroborantur, et arma capere ubi, quomodo, et quando, et quæ, et in quem, et cuiusmodi adversarium, et qua occasione oporteat, certa lege docentur. Qui præterea mittendi speculatores, quales constituendæ excubiæ, quid, et quando respondendum hostium legatis. Licet enim solo astu omnes eos in fugam vertere. Interdum ne in

(16) Vide Adnot. in orat. 39. Hanc Symeonis disputationem, aut caute lege, aut benigne interpretare.

congressum quidem eos admittere. Qua item ratione, et quando in insidiis contra eos latendum, et quibus in locis, et quanta manus ad hoc emittenda, ipse luctus non dubie constituit. Sine his populus virtutum universus facile capitur.

Atque idcirco cum omnibus, et præ omnibus hoc vestrum opus sit, fratres, pœnitentia, et ei conjuncta lamentatio, lamentationisque comites lacrymæ. Nec enim sine pœnitentia lamentum, nec sine lamento lacrymæ: sed hæc tria invicem sibi connexa sunt, et aliud sine alio apparere non potest. Ne quis ergo dicat, quotidie flere esse impossibile; nam qui ita loquitur, etiam quotidie pœnitere dicit esse impossibile, et totam Scripturam sacram evertit, ne dicam, ipsum quoque mandatum Dei, quo dicitur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum* ⁴⁰. Et iterum: *Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis* ⁴¹. Si enim pœnitere, et lamentari, et flere quotidie ais impossibile, humiliare se, et semper gaudere, et sine intermissione orare ⁴², quin etiam ipsum cor ab omnibus perturbationibus et cogitationibus ad Deum spectandum habere liberum, tu ne unquam dices homini mortali esse possibile, et ab eo ista recte præstari posse? haud dices. Et ita in numero infidelium, non fidelium reponere. Nam si Deus hæc a nobis effici posse dixit, et præcepit, et assiduo clamat, tu autem contrarium affirmas, nempe, impossibilia nobis esse, p'ane nihil ab infideli differs. Vis igitur nunquam Eucharistiam percipere sine lacrymis? fac quæ abs te cantantur simul. et leguntur, tunc etiam istud præstare poteris. Audi Apostolum: *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* ⁴³. Quæ porro illa sunt? Tu ne funditus ignoras? sed ne oratione longius procedamus, ipsa tibi Davidis verba suggerimus: *Si ascendero, inquit, super lectum strati mei: si dederò somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem: et requiem temporibus meis, donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob* ⁴⁴. Et rursus: *Non est pax ossibus meis, a facie peccatorum meorum, quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et velut onus grave gravatæ sunt super me. Putruerunt, et corruptæ sunt cœtrices meæ, a facie insipientiæ meæ. Laboravi, et incurvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar. Afflictus et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei* ⁴⁵. *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto: similis factus sum pellicano in solitudine. Qui cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fetu miscabam* ⁴⁶. *Laboravi in gemitu meo. Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo* ⁴⁷. Porro etiam auctor Scalæ, sanctus Joannes ait: Sitis et vigilia premunt cor,

A presso corde prosiliunt lacrymæ. Quæ insuper de his disserit. lecto ejus libro, quis voluerit, cognoscet.

Jam si et tu, quæ in dies legis et psallis, aut aliis legentibus audis, nihil omittendo, toto corde, cum humilitate et fide in omni vita præstiteris, amen *evangelizo tibi gaudium magnum* ⁴⁸. Nam si in his faciendis perstiterit, sitiendo, vigilando, usque ad mortem te subjiendo, et obediendo præposito tuo indiscriminatim, omnem tribulationem, injuriam, maledicta, calumniam, nec isthæc tantum, sed etiam flagella et verbera a fratribus tuis abjectioribus cum omni gratiarum actione sustinendo, ita erga eos affectus, ut mala ab illis tibi illata non memineris, et pro eis oraveris, gaude et exsulta gaudio ineffabili, quia non solum vesperi, mane et meridie, sed etiam edenti et bibenti tibi, et sæpius cum aliis alloquenti, psallenti, et legenti, et precanti, et super lectulo recubanti ipsum Dei inexplicabile donum veniens, se dignabitur te omnibus diebus vitæ tuæ, et comitabitur te in via, et cum diverteris, tecum diverset, et cum ministrante ministrabit, laborum tuorum molestias ac dolores consolans et recreans. Ac tum, quam bene convenienterque sanctus Simon dixerit, nemini communicandum absque lacrymis, et hoc fieri posse, et revera omnes decere intelliges. Non enim ille, sed per illum Spiritus sanctus locutus est, et scripsit. Si namque sine peccato nullus est, nec infans, cujus est unius diei vita ⁴⁹, et nemo potest castum habere cor, clarum est, nec sine pœnitentia et lacrymis debere hominem, quantum in se est, vel unum, et solum diem in omni vita sua traducere. Quamvis enim lacrymis careat, nihilominus ex tota virtute, et anima eas desiderare debet: siquidem aliter peccati purus, et corde castus esse nequit.

Quod si quis multitudinem, gravitatemque suorum delictorum secum expendens humi cubare. et pervigilare noluerit, nec præ negligentia, et contemptu putentes ac putridas vibices, affectibus malis obnoxii appetitus, et anticipatarum opinionum, quæ eum ad stuporem istum perduxerunt, corrigere sustinuerit, quæ vera insipientia est, quod pacto paratum peccatoribus iudicium, et damnationem apprehendet, et in dolore cordis sui plorabit? Sic recusat tribulari laboribus et ærumnis perferendis, dum incurvatur usque in fidem, et tota die contristatus ingreditur, dum affigitur, et humiliatur nimis, rugit a gemitu cordis sui, et licet tanquam passer solitarius in tecto, et assimilatur pellicano in solitudine, dum affectione animi hospes et peregrinus sit ad omnia, quæ in monasterio, et in mundo sunt, et in parvis æque ut in magnis nihil ei licet, dum laborat in gemitu, et cinerem tanquam panem manducat, et potum suum cum

⁴⁰ Math. iv, 17. ⁴¹ Matth. v, 7. ⁴² I Thess. v, 17. ⁴³ Rom. ii, 13. ⁴⁴ Psal. cxxxi, 3-5. ⁴⁵ Psal. xxvii, 4-9. ⁴⁶ Psal. ci, 7-10. ⁴⁷ Psal. vi, 7. ⁴⁸ Luc. ii, 10. ⁴⁹ Job. xiv, 4 sec. LXX.

fletu miscet; quomodo is unquam, fratres mei, aut lavare singulis noctibus lectum suum, aut lacrymis rigare stratum suum poterit? Sane nunquam poterit. Non solum hæc in se facta non videbit, sed nec in precibus suis ea inveniet, neque locum Domino, neque tabernaculum dignum Deo Jacob, qui est Christus Dominus, Salvator et Deus noster, præparaverit. Quod nisi hæc prius bene præparabit, neque cum lacrymis scilicet, neque digne, ut par est, consortem ac socium Deum ac regem in seipsum suscipiet, etiamsi semel tantum in anno hoc faciat. *Sancta sanctis* quotidie hi quidem dicunt, et alii alta voce occinunt, utinam autem et sibimet occinerent. Alii vero dicentes illos auditis. Quid ergo? qui sanctus non est, etiam indignus est? minima: sed qui non in singulos dies occulta cordis sui enuntiat: qui non dignam pro his, et quæ ignorantia peccavit, poenitentiam agit, qui non semper luget, et contristatus ingreditur, et quæ supra memoravimus, cum diligentia non consecretur, hic indignus est. Qui autem hæc præstat universa, et in genitibus atque lacrymis spatia vitæ suæ decurrit, hic non in die festo duntaxat, sed etiam quotidie, ab ipso, si dici fas, initio poenitentiae suæ conversionisque divinatorum istorum particeps fieri perquam dignus est. Pater quippe, hunc in his, et similibus operibus ad extremum usque perseverantem, in humilitate et contritione cordis incedentem. Nam dum ita se gerit, animo illustratur atque in dies singulos ex participatione sanctorum opem et auxilium consequitur, et ad perfectam puritatem, ac sanctimoniam brevi provehitur. Alio quodam modo immundum vas nostrum, sordidumque domicilium ablui, ac perpurgari nequit. Amplius aliquid ego quidem neque e divinis Scripturis didici, neque in arte mea invenire ac perspicere potui. Audiamus enim dicentem Apostolum: *Probet autem unusquisque seipsum, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim indigne manducat et bibit, iudicium sibi manducat et bibit*⁶⁸. Rursumque: *Qui autem indigne manducat corpus, et bibit sanguinem Domini, reus erit corporis et sanguinis Domini, non dijudicans corpus Domini*⁶⁹. Quod si, qui dignos poenitentiae fructus non ostendit, ut indignus a tota divina Scriptura redarguitur, cedo, quomodo sine lacrymis aliquando purgari quisquam poterit, et pro viribus suis digne participare mysteria? Hæc namque primus poenitentiae fructus sunt. Et quemadmodum aversandus ille fluxus e corpore, et cordis cum omni affectu tanquam voluptaria quedam, et libidinosa commistio, diabolo instar sacrificii a nobis offertur: sic quæ ex eo, ex corde, inquam, vicissim promanant lacrymæ, gratum acceptumque sacrificium Domino a nobis offeruntur, et furentis illius voluptatis turpitudinem oluunt. Hoc significans David aiebat: *Sacrificium Deo spiritus*

*contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias*⁷⁰. Et recte. Anima enim nostra in tali habitu constituta, et ita humiliata assidue, nec unum unquam diem absque lacrymis exigit, secundum illud Davidicum: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*⁷¹.

Quocirca vos rogo, Patres et Fratres mei, sedulo quilibet animam suam in his et talibus rebus exerceat, quæ compuncta et paulatim immutata fons efficitur, lacrymarum et compunctionis fluentia scaturiens. Ni ita puri evadere contendemus, sed in dissolutione, segnitie et tumore superbiæ pergere voluerimus, equidem nihil odiosius dicam, parcens charitati vestræ, nisi hoc, quod etiamsi contigerit aliquando cum lacrymis fortasse communicare quempiam, aut ante liturgiam, aut in ipsa divina liturgia, aut in ipso articulo participationis divinatorum lacrymas emittere, reliquis autem dies et noctes non studebit idem facere, nulla ei ex unico fletu constabit utilitas. Non enim hoc solum nos statim purgans dignos efficit: sed in dies, et sine cessatione usque ad supremam lucem in luctu versari, quemadmodum ut faceremus, ipse Dominus nobis præcepit: *Poenitentiam agite*, inquit; *Petite, querite, pulsate*. Quousque? donec accipiatis, inquit, et inveniat, et aperiat vobis. Quid? Regnum cælorum utique. Hæc enim est poenitentia, et ita absque cessatione, ut dicebamus, usque ad mortem cum labore, et tribulatione consummata, paulatim facit nos lacrymas nobis amaras fundere, per quas animæ sordes, et inquinamenta purgat et abstergit. Postea puram nobis poenitentiam inserit, et amaras lacrymas dulcibus permutat, perennemque in cordibus nostris lætitiæ excitat, et ad videndum lumen inaccessible nobis viam parat: quod lumen nisi omni studio apprehendere laboremus, patres et fratres mei spirituales, nunquam omnibus perturbationibus ad unguem liberari poterimus; nunquam omnes virtutes comparabimus; nunquam digne, aut cum lacrymis secundum Deum quotidie divina percipere mysteria, aut quod in iis est, divinum lumen aspicere poterimus. Sed neque cor purum unquam habebimus: neque Spiritum sanctum in nobis habitare egnosceremus: neque digni iudicabimur, ut quemadmodum sancti, Deum videamus, nec dum hic sumus, nec ibi, ut mihi videtur, cum cæci hinc discesserimus. Nam ex Gregorii Theologi sententia, tantum illius visione excidemus, quantum nos singuli volentes in hæc vita ejus luminæ, secundum proportionem hebetudinis oculorum nostrorum privaverimus. Cæterum utinam omnes nos purgari contingat, et purgatos haberi dignos qui Deum videamus! Qui enim extra hæc duo a rebus mortalibus demigrant, de extrema in se pronuntianda sententia incerti sunt. Quod autem

⁶⁸ I Cor. xi, 28, 29. ⁶⁹ Ibid. 27. ⁷⁰ Psal. l, 19. ⁷¹ Psal. vi, 7.

incertum, etiam instabile, non sperabile, et incertæ fidei est. Qui enim gratia cor non stabilivit, non aliunde spem non confundentem, et indubiam unquam acquireret, ut opinor. Qua qui caret, per quid alted in occursum Domini cum sanctis rapietur? Per quid et lampas tunc nostra, extincta ab his quæ hic sunt, redaccendetur? ubi et unde oleum invenietur? et quinam ignis, quæso. hanc accensurus est? aut unde, aut quomodo, ut tunc parati hilariter cum lampadibus Sponso obviam eamus? Cum enim velut enim e somnis consurrexerimus, illico, ut auditis, ad occursum cursuri sumus. Si igitur sedentes, et in monumentis dormientes tuba insonans nos expergefacciet, nos autem non ante velut lampades accensas habeamus animas, sed aut nihil penitus, aut parum voces inveniamur, et jam extinguendi secundum vocem evangelicam, ubi tunc aut prorsus extinctas redaccendendi, aut jam oleo deficiente aliquantulum infundendi copia erit? Nihil profecto uspiam inveniemus. Quamobrem ex hoc tempore eas per penitentiam, et lacrymas luculenter accendere conemur, ut in resurrectione Sponso cum luce occurramus, et cum ipso in regnum cælorum ingrediamur, ac bonis sempiternis perfruamur. Quæ eveniant nobis omnibus in ipso Christo Deo nostro, quem decet omnis gloria, honor et adoratio cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XXXIII.

ARGUMENTUM.

De penitentia, et tantum facultates distribuere, sequæ rebus omnibus nudare, ad purgationem animæ nobis haud sufficere, nisi lactum insuper habeamus. De exsilio Adami, et si post transgressionem penituisset, paradiso ejciendum non fuisse. Quantum boni penitentia post lapsum ei attulerit. Quomodo vere penitendum sit.

Bona est penitentia, et quæ inde emanat utilitas. Quod cum nosset, qui novit omnia Jesus Christus Dominus ac Deus noster: *Penitentiam agite*, inquit, *appropinquavit enim regnum cælorum*⁷². Quod si intelligere avelis, quo pacto citra penitentiam, et penitentiam ex animo, qualem Scriptura sancta a nobis requirit, salvari non possumus, ipsum Apostolum clamantem audite: *Omne peccatum extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat*⁷³. Et iterum: *Manifestari nos omnes oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque, prout gessit in corpore suo sive bonum, sive malum*⁷⁴. Potest igitur hinc quilibet sæpenumero dicere, Gratias ago Deo, quandoquidem nulla prava actione contaminavi membrum corporis mei: quod quidem ego omnis iniquitatis operarius adhuc dicere nequeo. Et capit nimirum ex hoc solatium, quia extra peccatum sui corporis est. Sed contradicit Dominus, et

A allata in medium quinque fatuarum virginum parabola⁷⁵, demonstrat nobis omnibus, et pronuntiat, nihil nobis commodare puritatem corporis, si reliquis virtutibus destituti simus. Illæ enim particulatim oleum habentes in vasis suis, id est, aliquarum virtutum, externorumque recte factorum, et quorundam charismatum participes (quare et lampades earum aliquandiu arserunt), per negligentiam, ignorantiam, socordiam suam ad ignem exteriorem damnatæ sunt. Non enim internas motiones a malignis spiritibus in ipsis concitatas curaverunt, nec exacte cognoverunt, sed ab adversariorum instigationibus eorum mentes in consensu cogitationum corruptæ sunt, inescatæ ab ipsis, et devictæ, et occulte eis communicantes, invidiæ, æmulationi, contentioni, rixæ, odio, iræ, nequitiae, malevolentiae, vanæ gloriæ, studio hominibus placendi, complacentiæ, avaritiæ, concupiscentiæ carnis, in cogitationibus voluptatem operantes, incredulitati, metus vacuitati, timiditati, acediæ, tristitiæ, contradicentiæ, tumori, somno, opinioni propriæ, justitiæ, elationi, arrogantiae, aviditati, luxuriæ, avaritiæ, desperationi reliquisque subtilibus improbitatis effectis. Etiam ipse B. Paulus apostolus cum Domino consentiens, clamat: *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*⁷⁶. Cur usus est verbo *Sequitini*?

C Quia nos una hora fieri, et esse sanctos impossibile est. A parvis enim ducto initio, ad sanctitudinem puritatemque sensim progredi oportet, et quia quamvis mille annos in hac vita maneremus, nunquam ejus perfectionem attingere possumus: sed semper quotidie, ac si fundamentum poneremus, inciperemusque, in ea contendere debemus. Quod idem rursus indicavit, cum ita scripsit: *Persequor, si quo modo comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Jesu*⁷⁷.

Quapropter oro, attendite dictis, et *Venite adoremus, ac procidamus ante bonum ac benignum Deum. Præveniamus faciem ejus in confessione, et ploremus ante eum, qui fecit nos; quia ipse est Dominus Deus noster: nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus*⁷⁸, et non avertet faciem suam a nobis, tantum peniteat nos peccatorum ex intimis præcordiis, et abjiciamus a nobis non solum mala opera nostra, sed et ipsas malas et immundas cogitationes cordis nostri ejiciamus, sicut scriptum est? *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*⁷⁹. Quid enim habet emolumenti, obsecro, si omnibus fortunis nostris in pauperes distributis, a peccato non abstinuerimus, nec illud oderimus? Quid tum porro, si re ipsa, et actu corporale peccatum non perpetremus, animo autem cum fœdis et immundis cogitationibus commercium habeamus, secretoque peccatum designemus, et

⁷² Matth. iv, 17. ⁷³ I Cor. vi, 18. ⁷⁴ II Cor. v, 10. ⁷⁵ Matth. xxv, 1 seqq. ⁷⁶ Hebr. xii, 14. ⁷⁷ Philipp. iii, 12. ⁷⁸ Psal. xciv, 6, 7. ⁷⁹ Job ii, 13.

ab effrenatis affectionibus regnum quoddam tyrannidemque patiamur? Cum facultatibus nostris, etiam quæ diximus malorum consuetam servitutem, quæso, projiciamus, neve hic consistamus, verum pœnitentiæ lacrymis quoque eorum sordes studiosè abluamus. Quemadmodum enim ipse imperator, qui diadema et purpuram imperii symbola gestat, qui immensos auri argentique thesauros possidet, et in throno excelso et elevato considet, si cœnum ac fuliginem alicunde volens sustulerit, ipsisque manibus totam faciem suam obleverit, atque omnes sensus obstruxerit, ut neque audire, neque odorari possit: deinde facti pœnitens, et se malo hoc liberare quærens, non celeriter cubiculum suum ingrediatur, multaque aqua lutum illud ac fuliginem abluat, atque ita denuo in solio, ut antea, mundatus, in solio, inquam, regni sui resideat, sed hujus loco tantummodo omnes thesauros suos egentibus dispertiat, omniaque bona sua mobilia et immobilia illis dilargiatur, nihil hinc sibi proderit, nisi aqua lutum ac fuliginem abluerit: quin etiam aspicientibus risum movebit, in medio asseclarum ac procerum suorum instar pomenti seu spectri obversans: sic nec alius quispiam sibi quæstum colliget, si omnibus opibus suis in pauperes effusis, quamvis inopiam mendicitatemque susceperit, peccare tamen non desierit, nec per pœnitentiam et lacrymas animam suam eluerit. Quicumque enim homo, perinde ut ego damnatus, peccavit, et cœno voluptatum sensus animæ suæ obturavit, quamvis rem suam omnem pauperibus donaverit, omnemque gloriam dignitatum, pulcherrime edificatas ædes, nobiles equos, greges, armenta, servos, omnem suam familiam, et cognatos reliquerit, egensque, et inopæ monachi habitum induerit, attamen, ut re quadam vitæ suæ necessaria eget pœnitentiæ lacrymis, quibus cœnum peccatorum suorum abluat, eoque magis, si adhuc, quemadmodum ego, fuliginem et cœnum plurimorum delictorum suorum non in facie solum et manibus, sed omnino in toto corpore circumferat. Haud enim unica facultatum largitio ad purum animi statum nobis sat est, fratres, nisi etiam lamentemur et ploremus ex animo.

Puto equidem, nisi ego memetipsum omni sedulitate a maculis peccatorum meorum fuscis lacrymis expurgem, sed ita turpatus vitam compleam, jure optimo me a Deo et angelis ejus irrisum, et cum dæmonibus in ignem æternum deturbatum iri. Et revera sic est, fratres; *Nihil enim inultimus in hunc mundum*⁸⁰, ut cum peccaverimus, id ipsum Deo ad peccata nostra redimenda pretii loco persolvamus: *Quid enim dabit homo Deo*, ait Apostolus, *et retribuetur ei*⁸¹? Hoc est verum iudicium, hæc justa et vera humilitas; sicut et Spiritus

A sanctus per prophetam David inquit: *Non accipiam de domo tua vitulos, et de gregibus tuis hircos, quoniam mea sunt omnia*⁸², et quæ sequuntur. Et rursus: *Si voluisses, sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies*⁸³. Hæc etiam cum sciret Dominus, dicebat: *Nolite putare, quoniam veni solvere legem aut prophetas. Non veni solvere, sed adimplere*⁸⁴. Non enim per terrena medicamenta, hoc est, per corporales justitias donorum, sacrificiorum, holocaustorum, et reliquorum ab animæ morbum inspectabilem turbidorum motuum depellere poterat. Hinc et Joannes: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*⁸⁵. Et iterum Paulus:

B *Lex enim spiritus vitæ (quod est Evangelium) liberavit nos a lege peccati et mortis*⁸⁶. Placet autem discere, quomodo Christus legem et prophetas impleat? Lex ait: *Non occidas*; Christus, *Ne irascaris. Lex, Non mœchaberis*; Christus, *Non concupisces. Lex, Non pejerabis*; Christus, *Non jurabis omnino*⁸⁷. Qui ergo non irascitur, qui tandem occidet? qui non concupiscit, quomodo mœchabitur? qui penitus non jurat, quomodo pejerabit? radices enim peccatorum Salvator per legem Spiritus sui ab ista anima evellit. Et hæc plenitudo legis, ut homo sit, et vivat in solis mandatis ejus, ut sola illius jussa servet et operetur. Contra omnia enim peccata omnia mandata

C Christi nobis data sunt, et in his solis vivendum atque operandum ei qui vitam æternam desiderat adipisci: in cæteris omnibus esse velut mortuum, omni functione carentem: *Si verba mea in vobis manserint, ait Dominus, quodcumque volueritis, petetis, et fiet vobis*⁸⁸. Sequamur ergo Verbum sedulo, donec ad locum perveniamus ubi Christus ipse est: illuc enim se sequentes trahit, et in Sancta sanctorum introducit, ut magnus pontifex quo, quoad nos attinet, ipse pro nobis Præcursor introivit, sicut ipsemet inquit: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ego enim sum via, veritas, et vita*⁸⁹. Et alio loco: *Volo, Pater, ut quos dedisti mihi, ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi*⁹⁰. Cum ipse

D itaque cruci configamur, per omnium tentationum nos invadentium tolerantiam, et per voluptates hujus vitæ commoriamur ei, ut etiam vivamus cum eo. Cum ipso parvis mentibus viam ad cælum ducentem ambulemus. Gradientibus etenim nobis per viam mandatorum Domini ac Dei nostri, eumque sequentibus, nec retro pedem referentibus, nihil inimicus nocere poterit, maxime si cum fidei duce, bonisque comitibus incesserimus. Metuamus exemplum ob sterilitatem maledictæ ficus, et Christo dignos pœnitentiæ fructus offeramus: ne per ignaviam animæ dormitantes, lampade,

⁸⁰ I Tim. vi, 7. ⁸¹ Rom. xi, 35. ⁸² Psal. xlix, 9. ⁸³ Psal. l, 18, 19. ⁸⁴ Matth. v, 17. ⁸⁵ Joan. i, 29. ⁸⁶ Rom. viii, 2. ⁸⁷ Exod. xx, 13 seqq. & Matth. v, 21 seqq. ⁸⁸ Joan. xv, 7. ⁸⁹ Joan. xiv, 6. ⁹⁰ Joan. xvii, 21.

quæ ex illis ardet, carcamus, et ne, dum tempus est operandi, per fallacias vitæ vagantes, virginibus fatuis similes efficiamur: sed pro honorum operum proportionem, talentum gratiæ multiplicemus. Universis enim, etiam laicis, non monachis tantum, semper, et quovis tempore pœnitentiam agere, flere, et Deo supplicare, perque actiones hujusmodi etiam cæteras virtutes omnes comparare possibile est.

Hoc ita esse, magna illa columna, et magister Ecclesiæ, Joannes Chrysostomus, mihi testis accedit, dum psalmum Davidis quinquagesimum explanat. Assertit enim, qui uxorem, liberos, ancillas, servorum ingentem numerum, amplas facultates habet, et rebus hujus sæculi eximie oret, posse non solum ut ploret quotidie, et oret, et pœniteat, sed etiam, ut ad virtutis perfectionem ascendat, si velit, et Spiritum sanctum accipiat, et amicus Dei fiat, et insuper ejus visione fruatur, quales etiam ante Christi adventum fuerunt Abraham, Isaac et Jacob, et qui inter Sodomitas vivebat Lot, et, ut multos alios prætermittam, Moses et David. In nova autem gratia, cum Deus ac Salvator noster apparuit, Petrus piscator, et illiteratus cum socru, et aliis præsentem esse Deum prædicans. Reliquos, plures quam sint pluviarum guttæ, aut stellæ cæli, quis percensuerit? reges, principes, dynastas (ne nominem pauperes, et qui parva in re vitam agitarunt suam) quorum urbes, et domus, et ecclesiarum naves, quas illi magnifice condiderunt: quorum gerocomia, seu senibus stendis domicilia, et xenodochia manent, et extant usque hodie, quæ illi superstites habebant, et his pie utebantur, non ut propriis, sed ut servi Domini ea quæ ipsis Dominus dedisset, administrantes, et hoc mundo utentes quidem secundum Pauli vocem, non autem abutentes¹¹. Nam propterea etiam in hac vita inclyti et illustres fuerunt, et nunc sunt, et sæculis innumerabilibus erunt, atque in cœlestibus illis sedibus etiam amplius. Quod nisi pigri, inertes, mandatorumque contemptores essemus, sed seduli, excitati, vigilantes, nihil abdicatione rerum, aut tonsura, aut fuga mundi opus haberemus. Hoc ut probemus, auscultandum.

Deus ab initio hominem omnium terrenorum, quin omnium, quæ compæxu cæli continentur, regem constituit. Nam sol, luna, astra propter hominem plane creata sunt. Quid igitur, cum esset rex horum quæ videntur omnium? Num hæc illi ad virtutem impedimento fuerunt? non sane, non, inquam: quinimo majorem in modum inclaruisset, si Deo conditori suo a quo hæc omnia acceperat, gratus mansisset. Nam si mandatum Domini non fregisset, regnum istud non perdidisset, Dei gloria non semet spoliasset. Quia vero secus fecit,

A merito expulsus, et exsilio multatus vixit, ac mortem obiit.

Dicam tibi quiddam, quod meo judicio nemo adhuc satis explanavit. Quidnam ergo? attende ad divinam Scripturam¹². *Et dixit Deus Adamo*, post prævaricationem puta: *Adam, ubi es?* quid sibi vult his verbis omnium Procreator? Omnino, ad sensum casus sui eum adducere, atque ad pœnitentiam provocare volens, inquit, *Adam, ubi es?* Considera teipsum, et perpende nuditatem tuam. Vide quali indumento, quali gloria privatus sis. *Adam, ubi es?* velut si enim hortaretur, ac diceret: *Hem, resipisce, miser, hem egredere ubi te abscondisti. Me latere te posse existimas? dic, Peccavi.* At ille hoc non dicit, vel potius ego infelix non dico, meum enim malum hoc est. Sed quid respondet? *Vocem tuam audivi, deambulantis in paradiso, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me.* Quid contra Deus? *Et quis indicavit tibi, quod nudus esses, nisi quia de ligno de quo præceperam tibi, ut de eo solo non comederes, comedisti?* Vides, dilecte, longanimitatem Dei? Cum diceret ipse Adamo, *Ubi es?* et ille non statim peccatum confiteretur, sed responderet, *Vocem tuam audivi, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me,* non est iratus, non est repente aversus; sed secunda illum quæstione dignatur, et ait: *Quis enim indicavit tibi, quod nudus esses, nisi quia de ligno, de quo præceperam tibi, ut de eo solo non comederes, comedisti?* Intellige profunditatem sermonum sapientiæ Dei. Quid dicis? *Quod nudus essem,* inquit. Peccatum tuum abscondis? an putas me tantum corpus tuum videre, cor autem, et cogitationes tuas non perspicere? Sperabat enim delusus Adamus, Deum ignorare peccatum ipsius, et sic quodammodo secum loquebatur. Si dixero me nudum esse, nesciens Deus, quæret, cur nudus sim. Tunc mihi negare licebit, et dicere, nescio, possumque latere illum, et primam stolam recipere. Sin minus, tamen me non ejiciet, tamen in exsilium non mittet. Hæc illo apud se volutante (ut et nunc multi faciunt, et ego primus, sua peccata occultantes) Deus nolens adversum eos multiplicare judicium ac damnationem, ait: *Et unde nosti, quod nudus sis, nisi quia de ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?* quasi diceret. Et omnino me latere putas? egone quid feceris ignoro? non dicēs, Peccavi? dic miser, etiam, revera mandatum tuum transgressus sum. Audivi consilium mulieris, et lapsus sum, deceptus sum vehementer, illi parens, et tibi inobediens. Miserere mei. Atqui non dicit istud, non humiliatur, non flectitur: *Nervus ferreus. cervix cordis ejus*¹³, quasi nimirum et ego miser sum. Si hoc verbum protulisset, in paradiso mansisset, totamque illam periodum malorum infinitorum, quæ exterminatus subiit, et tot sæcula, quibus

¹¹ II Cor. vii, 31. ¹² Gen. iii, 9 seqq. ¹³ Isa. xlviii, 4.

apud inferos delituit, unica voce hæc evadere potuisset.

Hoc igitur est, quod me dicturum pollicebat. Audi reliqua, et quod dixi, citra ullam falsitatem verum esse cognosces. Dixit Deus Adamo : *Quacunque hora comederitis de ligno, de quo præcepi vobis ne comedatis, morte moriemini*²², morte videlicet animæ, quod et ipsa illa hora factum est, ideoque stolam immortalitatis perdidit. Nihil amplius prædixit Deus, et nihil præterea factum est. Præsciens enim, ut Deus, peccare posse Adamum, volensque pœnitenti ignoscere, nihil amplius, ut dictum est, contra eum antea pronuntiavit. Postquam autem negavit peccatum suum, et neque reprehensus a Deo pœnitentiam concepit, ait enim : *Mulier, quam dedisti mihi, ipsa me decipit.* — *Quam dedisti mihi*; o animam parum attentam, ac Deo quasi dicentem, Tu offendisti : *Mulier quam dedisti mihi, ipsa me decipit*, quod et nunc abjecto mihi, et infelici usu venit : non enim volo unquam humiliari, et dicere ex animo, Ego perditionis meæ causa sum : sed aio, ille me ad hæc, et illa dicenda, facienda instigavit. Ille mihi suasit, ut hoc et hoc facerem, et patrarem. O infelicem animam, verba peccati plena profundentem ! O animæ impudentis et scelestæ impudentem scelestamque orationem ! Itaque cum et hoc Adamus protulisset, dicit ei Deus : *In labore et sudore comedes panem tuum, et spinas ac tribulos terra germinabit tibi.* Et postremo : *Quia pulvis es, et in pulverem reverteris.* Dicebam, inquit, ut pœniteret te, pristinamque vitæ formam retineres. Quia vero adeo præfractus es, apage de cætero a me, et sufficet tibi ad disciplinam desertio tua : *Quoniam pulvis es, et in pulverem reverteris.* En igitur, didicisti, cum post prævaricationem, quia non pœnituit, nec dixit, Peccavi, et expulsus, et in labore ac sudore vitam agere jussum, et in terram, de qua assumptus est, damnatum esse ut rediret, quod ita evenisse constat ex his quæ in Scriptura sequuntur. Proinde illo dimisso ad Evam venit, ostendere volens, ipsam quoque pœnitere nolentem, jure cum ipso ejectum iri, et ait : *Quid hoc fecisti?* ut et illa subjiciat, peccavi. Nam quid alioqui opus habebat Deus, quæso, hujusmodi verbis eam compellere, nisi hæc sola de causa, ut diceret illa : In insipientia mea, Domine, istud feci? ego nullius pretii, et misella tibi Domino meo non obtemperavi miserere mei. Sed ista non dixit. Quid autem? *Serpens decipit me.* O stuporem ! Itane pane cum serpente contra Dominum verba tibi impudente commercium habuisti, et hunc Deo creatori tuo prætulisti, et consilium ejus mandato Domini præstantius, ac verius existimasti ! Ubi igitur nec illam dicentem invenit, Peccavi, efficiuntur e deliciis, a paradiso, et Deo expelluntur.

²² Gen. II, 17.

Sed profunditatem misteriorum Dei dispice, et disce, ac docere inde, non fuisse ejiciendos, si eos scelestis pœnituisse : non fuissent condemnati, non fuisset lata sententia, ut in terram reverterentur, de qua sumpti essent. Audi quomodo. Postquam ejecti sunt, mox in labores ac sudores inciderunt, esurireque ac sitire, et rigere ex frigore, ac tremere cœperunt, ac perpeti hujusmodi incommoda, qualia et nos hodie, et plura perpetimur, qui videlicet calamitatis hujus et casus cognitionem accepimus : nec id solum, sed etiam ipsius eorum stultitiæ, et ineffabilis Dei misericordiæ. Extra paradysum itaque vagantes, et accedentes, pœnitebant, flebant, lamentabantur, frontem feriebant, capillos laniabant, pertinaciam suam deplorantes. Id porro non unum, aut duos, aut decem dies, sed, credatis mihi velim, quandiu ætas suppeditavit. Quomodo enim poterant non contluenter atque omni tempore lacrymas profundere, cum Dominum illum tam mausuetum, delicias illas, quas sermo nequit declarare, illam florum pulchritudinem inenarrabilem, illam vitam omni sollicitudine ac labore vacuam, angelorum ad ipsos descensus ascensusque recogitare? Quemadmodum enim, qui ab aliquo principum hujus sæculi electi sunt servi, ad præstandum illi coram ministerium, quandiu reverentiam, et honorem, et serviendi munus sincerum Domino suo præstant, ipsumque, ac conversos suos diligunt, etiam libertate erga eum, et benevolentia ejus amoreque multa cum vacatione, jucunditate et oblectatione perfruuntur. Sin autem in vesaniam insolentiam contra Dominum suum versi, obtorto collo rapient conservos suos, seque supra illos efferant, qui apud illum libertate, benevolentia, et amore gaudebant, ea omnia amittunt, et in longinquam ab eo regionem relegati, ejusque jussu innumeris lassitudinum, vexationumque tentationibus objecti, magis magisque serias quibus fruebantur, et detrimenta bonorum amissorum intelligunt. Eodem modo protoplastis evenit, qui cum in paradiso agentes bonis illis circumfluerent, deinde ab iisdem exclusi et projecti, ubi ea amississe senserunt, semper lamentabantur, semper flebant, Domini sui misericordiam implorantes. Quid facit, qui multus est in misericordia, et tardus in supplicio ? Ut vidit eos humiliatos, prolatam sententiam mox revocat, cum ad castigationem scilicet, et ne quis Conditori universorum se opponeret, eam tulisset. Cum enim, ut Deus, et casum hominis et pœnitentiam præsciret, antequam universitatem moliretur, et opportunitatem, et tempus, et quomodo, et quando hunc ab exilio reduceret, secretissimo judicio, et investigabili omni spiritui definivit. Nam si quibusdam hæc revelata fuissent, et scribere voluissent, non eis tempus, non charta, non atramentum sufficisset.

Sicut ergo miseratus ante constituit et prædixit, sic utique etiam fecit : et quos e paradiso propter Impudentiam, et impœnitens cor, ac voluntatem obstinatam eiecit, ut decuit, eos acta pœnitentia, et pro eo, ut debebant, humiliatos, et post fletum ac lamenta ipse ille solus ex solo unigenitus Filius, et Verbum Pãtris sui, qui fuit ante omne principium, cum descendisset, ut omnes nostis, non solum similis illis homo factus est, sed etiam ad violentam et probrosam mortem raptatus, perinde ut illi mori non recusavit : et descendens ad inferos, etiam inde eos eripuit. Qui ergo tam multa, quam quotidie audis, eorum causa pertulit, ut eos a longinquo illo exilio revocaret, si pœnitissent in paradiso, non illos commiseratus fuisset? Quid nî, qui benignus est, et idcirco hominem crearat, ut bonis ipsius in paradiso frueretur, et benefactorem suum glorificaret? Sane ita, ut arbitror, fratres, factum fuisset.

Ut autem et cœtera discas, et verbis meis major apud te fides sit, audi reliqua. Si pœnitissent adhuc in paradiso degentes, ipsum illum paradysum recepissent, ac præterea nihil, Quia vero propter impœnitentiam suam expulsi sunt, ac deinde vehementer pœnitentes, lacrymas fuderunt, afflictique sunt : quæ, ut dixi, non essent passi, si in paradiso pœnitissent, pro laboribus istis, sudoribus, et molestiis, et bona pœnitentia volens Dominus Deus honore eos et gloria afficere, nec id tantum, sed etiam omnium illorum malorum oblivionem illis afferrè, quid agit? Perpende mihi benignitatis magnitudinem. Descendit ad inferos, eosque deinde reductos, non in paradysum, quem amiserant, restituit, sed in illud cœlum cœli eos subvexit. Qui cum ad dexteram Dei Pãtris sui principio carentis sedisset, quid ei, Adamo, inquam, servo quidem suo secundum naturam, patri autem suo vocato secundum gratiam, fecisse dicis? Vide in quantam altitudinem propter ejus pœnitentiam, humilitatem, lamenta atque lacrymas Dominus ipsum sustulerit. O lacrymarum et pœnitentiæ vim! O immensæ benignitatis, et scrutabilis misericordiæ pelagus, fratres! Quia non ipsum solum, sed et universum ejus semen, nos nimirum ejus filios, ejus confessionem, pœnitentiam, lamenta, lacrymas, et alia quæ supra dixi, imitatos, perinde ut illum et honoravit, et glorificavit : et ita facientibus usque nunc, et ex hoc facturis, sive mundani, sive monachi sint, parem honorem et gloriam tribuet. Amen, dixit verax Deus, non relinquam eos unquam, sed tanquam fratres meos, et amicos, patres, matres, cognatos, cohæredes meos reddam eos, et glorificavi, et glorificabo, et in cœlo sursum, et in terra deorsum, et vita, lætitia, atque gloria ipsorum nullo fine circumscribetur.

Quid ergo, mi frater, protoplastis vitæ ratio in paradiso, laboris et curarum nescia profuit, cum

Philipp. 11, 7.

A desideriosi fuerint incredulitate sua Deum contempserint, et præceptum ejus violaverint? Si enim illi credidissent, non serpentem Eva, non Evam Adamus ille file digniorem existimasset. Sed cavere oportebat, ne de arbore veilita comederent. Ubi comederunt, ejecti sunt. Rursum, nihil illis exsilium damni, sed amplissima bona contulit, et ad salutem nobis omnibus conduxit. Delapsus quippe de cœlo Dominus noster, morte sua mortem nostram destruxit, damnationemque prævaricationem primi parentis nostri consecutam funditus sustulit, perque sacrum baptismum nos regenerans, et refringens, et ea perfecte nos solvens, in hoc mundo prorsus liberos, nec tyrannidi inimici subjectos collocat : sed primæva arbitrii libertate nos honorans, potius vires contra eum ministrat, ut qui volunt, nullo cum negotio devincant, felicius quam sancti omnes, qui ante Christi adventum vixerunt. Die autem suo perfuncti, non sicut illi, ad inferos, sed in cœlum, et ad delicias illas ac voluptates perducuntur. Et nunc quidem moderatius lætantur : at post reditum corporum in vitam, penitus sempiterno gaudio quantum, quantum est dignabuntur. Qui igitur volunt, mantelium non quærant, nec dicant : Plane propter Adami transgressionem cupiditatibus nos, ac libidinibus agitari, et inde nos ad peccatum pertrahi. Qui ita sentiunt et loquuntur, Domini ac Dei nostri adventum infructuosum, inanemque existisse opinantur, quod hæreticorum, non fidelium est, ut dici solet. Quare enim descendit, aut cur necem passus est, nisi ob hoc omnino, ut damnationem peccati mercedem tolleret, et genus nostrum e servitute, et operatione Satanzæ inimici assereret? Hæc enim est germana libertas, nullius dominationem quocumque tandem modo pereti.

Nos siquidem a peccatore peccatores, a transgressore transgressores, et a servo peccati propagati, etiam ipsi servi peccati eramus, a maledicto et mortuo maledicti atque mortui, ab eo quæ suasu maligni transversim actus, et in mancipium ejus redactus, suum jus ac potestatem amiserat : ut filii ejus, eodem maligno in nobis operante, suaque nos potentia opprimente, tyrannico ipsius imperio parebamus. Deus autem de cœlo adfuit, carnem induit, similibus nostrum natus, absque peccato, peccatum sustulit, conceptionemque, et procreationem sanctificavit, et gradatim educatus, totam ætatem benedixit. Viriles autem annos ingressus, concionari instituit, docens nos, ne canos prudentia et virtute, nos juvenes maxime, et prudentia nondum viri præcurrere, et antevertere in aliquo velimus. Suscepit nostra pro nobis, custoditisque omnibus patris sui præceptis, transgressionem nos solvit, transgressoresque a damnatione vindicavit. Servi forma accepta servus est factus¹¹, et nos servos in antiquam dignitatem dominorum restituit, ac tyranni veteris dominos effecit. Cujus-

rei testes sunt sancti, qui etiam morte jam obita
 ipsum, et ministros ejus ut languidos, et imbecil-
 les repellunt, ac fugant. Maledictus factus est in
 cruce suffixus (*Maledictus enim, inquit Scriptura,
 omnis qui pendet in ligno*⁹³) et universam Adami
 maledictionem a nobis depulit. Mortuus est, et
 morte sua mortem peremit. Resurrexit, et inimici,
 qui per mortem et peccatum potestatem in nos
 exercebat, virtutem operationemque delevit. In
 mortiferum quippe venenum, et virus peccati,
 ineffabili deitatis, et carnis suæ vivifica efficacitate
 injecta, genus humanum ab operatione inimici
 omnimodis liberavit. Per sacrum autem baptisma,
 et communionem intemperatum ejus mysterio-
 rum, corporis nempe, et sanguinis pretiosi, emun-
 dans nos⁹⁴, et vivificans, sanctos, et peccati
 puros reddit. Sed et rursus arbitrii libertate con-
 decorari sinit, ut non coacti, sed volentes Domino
 servire videamur: et quemadmodum ab initio erat
 Adamus in paradiso liber, extraque vim et pec-
 catum voluntate soluta ac libera obediebat ini-
 mico, a quo deceptus mandatum Dei violavit:
 sic et nos e sacre baptismate regenerati, servitutis
 jugo a nobis depulso, nostri juris liberique reddi-
 mur: ac nisi ultro inimico obtemperare velimus,
 alia quadam via contra nos moliri nihil potest. Si
 enim ante legem et adventum Christi his omnibus
 carentes auxiliis multi, imo innumerabiles Deo
 placuerunt, et extra culpam vixerunt (e quibus
 justum Enoch translatione honoravit, Eliam curru
 igneo velut in cælum assumpsit), quid nos respon-
 debimus, qui post gratiam, talemque ac tantam
 beneficentiam, post mortis et peccati destructio-
 nem, post baptismi regenerationem, et sanctorum
 angelorum custodiam, et ipsam Spiritus sancti
 obumbrationem, adventumque super nos, ne illis
 quidem qui ante gratiam fuerunt, pares invenimur,
 sed ignavia corrupti, Dei jussa vilipendimus, ac
 præterimus? Porro gravius nos punitum iri, quam
 qui in lege peccaverunt, si in peccatis permanse-
 rimus, sanctus Paulus his verbis indicavit: *Si
 enim qui per angelos dictus est sermo, factus est
 firmus, et omnis prævaricatio et inobedientia accepit
 justam mercedis retributionem, quomodo nos effu-
 giemus si tantam neglexerimus salutem*⁹⁵?

Non ergo Adamum, sed semetipsum unusquisque
 nostrum accuset et reprehendat, in quocumque
 peccatum inciderit, et si vitam æternam velit con-
 sequi in Domino, pœnitentiam, ut ille ostendat,
 fletus in dolore cordis sui, et in agnitione sui ad
 omnipotentem Dominum clamans: Ecce vides,
 Domine, (quid est autem quod tu non videas?),
 ego opus manuum tuarum, opera mandatorum
 tuorum non feci: sed per stultitiam omni me
 scelere alligavi. Tu igitur bonus Dominus, ego
 autem non cognoscebam te. Nunc audivi de te, et
 contremui, et quid faciam nescio. Intellexi judi-

cium tuum, et defensio non est inventa in ore meo.
 Nihil enim super terram feci, quod unicum verbum
 otiosum oris mei compensare queat. Nam si om-
 nem justitiam fecerit homo, tanquam servus, et
 debitor faciet, compensationem autem peccati a
 nullam inveniet. Etenim misericordia abs te solo
 est, et peccatum mors est. Et quisnam per ipsum
 moriens, etiam per seipsum resurgat? nullus om-
 nino. Tu solus mortuus resurrexisti, quoniam
 peccatum non admisisti, nec inventus est dolus
 in ore tuo⁹⁶. Jam vero quis morietur in peccatis
 et non capiatur pœnitentia: at nihil ei proderit.
 Sic et me, Domine omnipotens, pœnitet quidem
 malorum quæ patravi, non prodeit autem ad
 justitiam mihi pœnitentia mea: est enim tantum-
 modo peccati agnitio. Et nunc vides omnia, omnium
 inspector, Domine, qui nusquam mihi relicta est
 salutis occasio, sed vivum me infernus deglutivit.
 Tu autem solus potes me reducere et sanare do-
 lorem cordis mei, quoniam potens est manus tua
 ad omnia, et in fines abyssorum penetrans, et
 omnia pro nutu tuo operans. Non audeo dicere,
 Miserere mei, sum enim indignus misericordia. At
 tu, Domine, nosti omnia, et, ut novit benignitas
 tua, fac in me, qui etiam ipsa vita indignus sum.

Sic erit, fratres, qui coram Deo omnipotente
 peccavit, et timore judicii, aversionisque Dei ab
 se, animi sensum accipit. Timor enim Domini, et
 notitia retributionis ejus ita carnes liquefacit et
 ossa conterit, ut lapis a machina suspensus in
 torculari uvæ comprimit, vehementer inde vinum
 exprimit. Nam uvæ qui calcant primum, postmo-
 dum eas saxo superimmissis exprimunt, et his om-
 nem vini humorem demunt. Hominem autem Dei
 timorem ingressum, ipse timor omnibus se con-
 culcandum præbere facit. Et cum superbiam, et
 cogitationis carnis, vanæ gloriæ cupidus perfecte
 contriverit, atque deleverit, tunc sancta humilitas,
 ille lapis, qui mente percipitur, levissimus et uti-
 lissimus desuper illapsus, ubi totum humorem
 carnalium voluptatum affectionumque expresserit,
 animam ita expressam, fructus haud inanem de-
 monstrat: sed cum eam flumine lacrymarum
 perfuderit, aquam vivam scaturire facit, et inflicta
 a peccato vulnera sanat, eorumque saniem et
 ulcera abluit, et hominem illum totum nive candi-
 diorem reddit: modo ne quis dubio et ancipiti
 corde ad Deum accedat. Dubitatio enim cordis est,
 ratiocinari, aut plane secum ita cogitare, misere-
 bitur mei Deus, annon miserebitur? Illud, *annon?*
 incredulitatis est. Quod si non credis, eum tui
 misereri velle supra quam exspectas, quid accedis,
 eumque rogas? Ancipitis autem cordis est, non in
 mortem prorsus seipsum tradere, propter regnum
 cœlorum: sed de iis esse sollicitum, quæ ad car-
 nem spectant. Qui enim laboriosam pœnitentiam
 agit, hoc solum cavere debet, ne seipsum machina

⁹³ Deut. xxi, 25; Galat. iii, 13. ⁹⁴ I Joan. i, 16. ⁹⁵ Hebr. ii, 2, 3. ⁹⁶ I Petr. ii, 22.

aliqua exstinguat, et sui homicida fiat: verbi gratia, aut ex alto se præcipitans, aut strangulans, aut aliud contra naturam sibi inferens. De reliquis, per quæ corpus ali ac vivere scit, ne curet: secundum illud sanctorum oraculum: *Quærite primum regnum Dei, et hæc omnia (ad usum videlicet corporis necessaria) adjicientur vobis*⁹⁹. Potest namque, qui vitam in certamine ducit, et ex præscripto Evangelii vivit, solo pane, et aqua æli quotidie, et vivere, et habitior esse, quam qui ræensis delicatioribus accumbunt. Quocirca et Paulus hujus rei gnarus dicebat, semperque dicit: *Habentes victum, et quibus tegamur his contenti simus*¹. Et rursum: *Ut in nobis ipsis responsum mortis habentes, non simul fidentes in nobis ipsis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos*².

En, fratres dilecti, docuimus, quomodo ad Deum accedendum, et qualis ei pœnitentiæ exhibenda sit. Ne igitur ab ea usque ad ultimum halitum nostrum desistamus, neque boni hujus consilii nos capiat oblivio. Si enim ad hæc, Deo adjuvante, et ad hoc opus pœnitentiæ incubuerimus, ipsi sensim majora mysteria intelligemus, superna illa gratia edocti: nec solum fons lacrymarum, sed etiam omnium pravarum affectionum horror, et alienatio per hujuscemodi actiones nobis donabitur. Nam pœnitentiæ et compunctionem semper exquirere, et scrutari quæ ad lugendum, flendum, dolendum valeant, eaque enixe præstare, et in nullo sibi potiores deferre, aut ulla ex parte carni obsequi, compendio quodam hominem ad perfectionem, et ad puritatem, affectuumque vacuitatem deducit, et sancti Spiritus participem efficit. Et hæc quidem, si pœnitentiæ et contritionem dilexerimus. Sin noluimus, quæque dicta sunt, in his sine intermissione non elaboraverimus, ne quis tamen loquatur impie, et dicat id esse impossibile: nec, quod ista in medium attuli, me multum abundare otio, neque recenseat mihi, quantum auri argentique distribuerit, ac disperserit: neve dicat, tot et tot de facultatibus meis nudos vestivi, esurientes alui, sitientes potavi, omnia mea dilargitus sum, veni in hunc montem, intravi in hanc speluncam, ad Domini sepulcrum accessi, in montem Olivarum ascendi, et nunc in hoc monasterium me abdidi, et jam detonsus, aut etiam antea detonsus, in cella sedeo, tantum numerum precationum fundens, cùm his salvabor, et sufficit mihi. Ne tibi fucum facias, quicumque es, frater, nec te ipsum vanis cogitationibus insipienter consolere. Hæc enim omnia bona, et valde bona sunt, sed semen tantum esse scito. Vide igitur (exempli causa) agrum renovasti, flumem sparsisti, tribulos vellisti, seminasti. Non ergo ex herba terræ semen se ostendere, num crevisse comperisti? num spicas prodeuntes, num albas animæ tuæ segetes, et ad messem idoneas conaperxisti? vellisti spicas inde?

fructum laborum tuorum absolutum aspiceres? eo autem spectato, num altius ad saturitatem, et viribus factus es robustior? Si horum certus es, pedes, et vestigia pedum tuorum adoro, et exosculor, non enim dignus sum faciem tuam osculari. Triumphas, et exultas, cum gaudio colligens, quæ cum labore et lassitudine seminasti. Sin autem et ipsa quæ a me dicuntur nescis, et neque an in terra tua, in agrò, inquam, cordis tui, de fructibus melioribus seminatum sit, nosti, narra mihi, extremos orbis terrarum fines dum obiisti, et ultima pelagi spatia emensus es, quid profecisti? Nihil utique. Si enim in eleemosynam dederò totum mundum, non tamen de meis, sed esto, de meis, me autem nudum et inopem sivero, et ita in honorum egestate moriturum, et ad terribile Christi tribunal sistendum, quid mihi proderit? Indutos et ornatos e corpore exire oportet, si modo velimus in nuptiis Regis una cum ejus amicis discumbere. Quid porro est, quod et ego, et omnes amici ejus superinduere debemus, ne tunc nudi appareamus? Christus et Deus fratres.

Quod si universum, qui sub cælo est, orbem peragravero, nullamque regionem, aut urbem, aut ecclesiam prætermisero, in quam non adoratum introeam, ipsasque bene perlustravero, et accurate cognovero, regno autem cælesti excidero, ecquid non melius erat, me nunquam natum esse, nec in terram cecidisse, aut spiritum hunc ducere cœpisse, et oculis solem aspexisse? Etiam, hoc mihi melius erat. Quid igitur faciam, ne hoc regno priver? Si functus omnibus pœnitentiæ operibus, Spiritum sanctum accepero. Istud quippe est semen Christi, per quod nos pauperes, et mortales ejus cognatis ascribimur. Quod si ceciderit in terram bonam, fructum fert, unum tricesimum, et aliud sexagesimum, aliud centesimum³. Atque hoc ipsum est regnum cælorum: cætera omnia sine hoc nihil commodi habent. Nisi enim, fratres, nostri ipsorum misereamur, et per pœnitentiæ animas nostras purgatas, ac luminis plenæ inveniamus, nihil nos alia fecisse juvabit, ut ait Dominus, et Deus noster: *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua*⁴? Et iterum: *Qui perdiderit animam suam, sive mundo, aut iis qui in mundo sunt mortuam, et sine sensu reddiderit, propter me, inveniet eam*⁵. Qui autem invenerit eam in aliqua carnis voluntate, perdet eam. Si igitur animas nostras non ita propter Christum perdiderimus rursusque invenerimus, quando cum Christo vitam sempiternam vixerimus, quid reliqua omnia nobis emolumenti dabunt? Prorsus nihil proderunt, dilecti servi Christi, nec ab æternis flammis nos asserent. Quare omnia, et omnes relinquentes, nos ipsos solos, et nostra perpetuo inspiciamus, donec

⁹⁹ Matth. vi, 33. ¹ I Tim. vi, 8. ² II Cor. i, 9. ³ Matth. xiii, 8. ⁴ Matth. xvi, 26. ⁵ Matth. x, 39.

lis quæ deterioris, id est, corporis sunt, victis et edomitis, et meliori, nempe rationi, et animo subditis, et ita pacis Spiritu perfrui, a tumultu terrestris spiritus expediatur, et in portum beatæ quietis nostræ ingrediamur.

Beatus igitur, qui, quæ diximus cum fide audit, et ad unguem ea exsequitur, et hanc veram pœnitentiæ imaginem descriptionemque imitatur, quam prius praxis nostra implevit, postmodum Scriptura verbis commisit. Nam cum bona intellectum, cogitationem, sermonem superantia invenerit, miseram manum meam, quæ hoc scripsit, beatam pronuntiabit, et misericordem, multæque miserationis Dominum prædicabit, qui per linguam sordidam, et immundam, et os impurum hæc scriptura consignavit, ad exemplum conversionis et pœnitentiæ, et ad viam directam verissimamque eorum qui ex tota anima sanari concupiscunt, et regnum vitæque immortalem, ac cœlestem pro hæreditate adiuturi sunt. Quamobrem rogo vos, in Christo fratres, procul a nobis omnem affectionem turbidam, et

A omnem hujus vitæ sollicitudinem amandemus. Oderimus voluptates carnis, jucunditates corporis, oblectamenta, et otium, per quæ quod detesius est, potiori prævalet, et agite, suscipiamus fidem sinceram erga Deum, et qui secundum Deum sunt patres ac fratres nostri. Possideamus cor contritum et humiliatum animæ spiritum, et per pœnitentiam, et lacrymas cor purum ab omni macula, et labe peccati, ut etiam possimus pervenire aliquando ad compendiosam mensuram spiritualis ætatis, et videre ac frui bonis ineffabilibus, indeque divino lumine, quamvis non consummate, sed ex parte, et pro captu nostro, secundum proportionem puritatis, et innocentie nostræ. Sic enim et nos uniemus Deo, et Deus uiuetur nobis, et consuetudine nostra utentibus erimus lumen, et sol, ad magnam eorum utilitatem in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio, cum Patre et sanctissimo, ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

EPILOGUS AD LECTOREM.

Laudetur Deus, qui huic labori finem dedit. At tu, lector, qui in hunc librum incidis, mente ab omni cura hujus mundi vacuus, ut decet, te adhibe sermonibus istis, quos studio et labore suo confecit venerandus ille, et inclytus Pater Symeon, qui monasterio ad Xylocercum præfuit. Et cum eos videris esse tres et triginta, totidem annos, quos Dominus noster corpore humano vestitus, ut mortalis nobiscum in terris vixit, cogita. Et hoc mandans animo, festina, ut spirituali incremento, quod liber hic exponit ac declarat, celeriter annos illius exæques, ex sermonibus, inquam, haud obscuris, et totidem numero Patris hujus. Quos cum legeris et perceperis, quemadmodum tibi vita secundum Deum instituenda sit, cognosces, et cum Christo

vivens, animæ tuæ ætatem ultra phœnicis sæcula augebis, donec vir jam perfectus, ad mensuram venias ætatis, qua fuisse Dominum constat. Ubi una cum Christo sic vixeris ex animo, et spiritualiter, unitus ei quantum licet, etiam cum eo de terra exaltato sublatus, ad locum ubi ille manet pervenies. Trahit enim in Sancta sanctorum omnes qui volunt in ejus semitis vestigia ponere, quibus pro nobis prior ipse incessit, tanquam Mediator scilicet, et magnus noster Pontifex. Nemo enim, nisi per eum ad Patrem veniet, quemadmodum ipse affirmavit. Cujus et hoc verbum est : *Volo, Pater, quos dedisti mihi, ut mecum sint, et videant gloriam meam, quam dedisti mihi*.*

* Joan. xvii, 24.

EJUSDEM SYMEONIS

PRESBYTERI

DIVINORUM AMORUM, SIVE SACRARUM COMMENTATIONUM, LIBER SINGULARIS.

CAPUT PRIMUM.

Precatio mystica, qua Spiritus sanctus invocatur.

Veni, Lumen verum. Veni, vita æterna. Veni, absconditum mysterium. Veni, Thesauræ carnis

nomine. Veni, res ineffabilis. Veni, persona humanam intelligentiam fugiens. Veni, perennis exsultatio. Veni, Lumen nunquam occidens. Veni, omnium salvandorum vera expectatio. Veni,

mortuorum resuscitatio. Veni, potens, qui omnia A
semper solo nutu facis, immutas, et varias. Veni,
penitus inaspectabilis, intactilis, impalpabilis.
Veni, semper manens immobilis, quique in horas
totus transmoveris, et ad nos venis jacentes in in-
feris, qui supra omnes cœlos habitas. Veni, nomen
exoptatissimum, et celebratissimum, de quo fari
quid sis, aut nosse qualis, aut cuiusmodi sis,
nobis prorsus negatum est. Veni, lætitia sempiterna.
Veni, corona immarcescibilis. Veni, magni
Dei et Imperatoris nostri purpura. Veni, zona (17)
ut crystallus lucida, et gemmis variegata. Veni,
refugium inaccessum. Veni, regalis purpura, et
angustæ majestatis dextera. Veni, quem misera
anima mea desideravit, et desiderat. Veni, sole,
ad solum; sum enim solus, uti vides. Veni, qui
me separasti, et solum esse in terra fecisti. Veni,
qui factus es desiderium meum, fecistisque ut desi-
derarem te, ad quem aspirare nullus potest. Veni,
balitus et vita mea. Veni, despicibilis animæ meæ
consolatio. Veni, gaudium, et gloria, et deliciæ
meæ assiduæ. Gratias ago tibi, quando unus me-
cum spiritus citra confusionem, immutationem et
conversionem factus es, qui cum sis Deus super
omnia, mihi omnia factus es in omnibus. Alimonia
inexplicabilis, quæ absumi nequiquam potes, quæ-
que labris animæ meæ jugiter affunderis, et in
fonte cordis mei ubertim scaturis. Indumentum
fulgurans, et dæmonas adurens. Lustratio, per
continuas et sanctas lacrymas, quas præsentia tua
eis ad quos venis largitur, eluens me. Gratias ago
tibi, quoniam dies sine vespera mihi factus es,
et sol citra occasum: qui non habes ubi te abscon-
das, quique gloria tua implet universa. Nunquam
tu ab ullo te abscondisti, verum nos semper nos-
met a te abscondimus, dum ad te venire nolumus.
Ubi enim te absconderes, cui requiescendi locus
nusquam est? Aut cur te absconderes, qui ex om-
nibus aversaris neminem, revereris neminem?
Nunc igitur, pie Domine, tabernaculum in me tibi
fige, et habitæ in me, et usque ad obitum meum ne
divellaris, nec separeris a me servo tuo, ut et ego
in exitu meo, et post exitum in te inveniar, et
regnum tecum, qui regnas, Deus, super omnia.
Manc, Domine, et ne me solum relinque, ut cum
venerint inimici mei, qui continenter quærunt de-
vorare animam meam, teque intra me manentem
repererint, penitus penitusque refugiant, nec præ-
valeant mihi, cum te fortiosem omnibus intus in
domicilio humilis animæ meæ residentem conspexerint.
Sane, ut memor fuisti mei, Domine, cum
in mundo essem, et me inscio ipse elegisti me, et
a mundo removisti, atque ante faciem gloriæ tuæ
constituisti: sic etiam modo intus me constitutum,
semper immobilem. propter tuam in me habitatio-
nem custodi, ut quotidie intuens te ego mortuus,
vivam, possidens te ego pauper, semper dives sim.

Sic ero quibusvis regibus opulentior: et manducans, ac bibens te, et in horas singulas induens te
fruar bonorum deliciis inenarrabilibus. Quoniam
tu omne bonum, et omne decus, et omne delecta-
mentum es, et te decet gloria, sanctam et con-
substantialem Trinitatem, quæ in Patre, et Filio,
et Spiritu sancto honoratur, et agnoscitur, et ado-
ratur, et colitur ab universitate fidelium nunc et
semper, et per infinitatem sæculorum. Amen.

CAPUT II.

*De divina illustratione et illuminatione Spiritus
sancti. Unum esse locum Deum, in quo post mor-
tem sancti omnes requiescunt: et qui Deum amisit,
alio in loco in futura vita requiem non inven-
turum.*

B Item, quod istud tam venerandum mysterium in
me patrat? quod nec lingua effari, nec manus
infrima litteris exarare potest, ad laudem et glo-
riam illius cui revera par laus, et oratio nulla
reperiri queat. Sed si quæ nunc in me deplorato
agnuntur, ineffabilia et inexplicabilia sunt, quo
tandem pacto is, qui talia largitur et efficit, no-
stris encomiis et prædicationibus indigebit? Certe
non glorificabitur, qui est glorificatus: quemadmo-
dum nec illustrabitur, nec lumen a nobis mutua-
bitur hic sol, quem in cœlo fulgentem aspicimus.
Illuminat, non illuminatur, lucem fundit, non recipit:
habet siquidem, quam ei a principio conditor
est impertitus. Si ergo qui solem fecit omnium
procreator Deus, ita fecit, ut luceret abundantè
lumine, nec opus haberet ullo modo aliunde majus
petere, quomodo a me vili abjectoque gloriam
accipiet fabricator solis, cui nulla omnino re opus
est, et qui nutu ac voluntate (solus enim potens
est) bonis omnibus implet omnia? Interim et lin-
gua mea ingenti verborum egestate laborat, et quæ
in me aguntur, mens mea videt illa quidem, sed
exponere non valet. Aspicit, et eloqui vult, sed
quo sermone id faciat, non invenit. Intuetur quippe
inaspectabilia, et omnis figuræ undequaque exper-
tia, simplicia prorsus, non composita, et magni-
tudine infinita. Nec enim principium ullum, nec
finem perspicit, et medium plane ignorat, nec scit,
quinam efferat, quod videt. Totum quoddam in
summa, ut arbitror, et nequiquam ipsa essentia
sua, sed participatione videtur. Etenim ex igne
ignem accendis, et totum quod est ignis accipis:
ipsa tamen natura ignis non deficit, et indivisa,
ut ante, permanet. Veruntamen, quia communicatur,
a primo separatur: et quia corporatum
quiddam est, in lampadas complures dispertitur.
Illud autem spirituale est, divisionemque, sectio-
nem, separationem prorsus nullam admittit. Non
enim quoniam communicatur, idcirco in multa
secernitur, sed indivisum perseverat, et in me
est, et in me intus in misero corde meo tanquam
sol, aut discus solis hujus, rotundus, luci similis

(17) Col. mend. ἑπιθρημα, leg. ὑπόδημα.

(nam et lux est) exoritur. Nescio, ut aiebam, quid de eo dicam. Et volebam tacere, quod utinam possem: sed miraculum venerationis plenum sollicitat animum, et reserat impurum os meum: quique nunc in corde meo tenebroso ortum protulit, ad loquendum, scribendumque vel invitum me compellit.

Qui mihi demonstravit mirabilia, quæ oculi non viderunt, qui in me ut postremum ac infimum omnium se demisit. Qui apostolos discipulos, et filios reddidit. In me, inquam, quem horribilis, et intersector hominum draco tenebat, prius omnis iniquitatis ministrum, et operarium. Sol ille, qui exstitit ante originem sæculorum, et qui apud inferos resplenduit, et tandem collustrata anima mea tenebris oppleta, diem mihi vespera carentem largitus est. Qui mendicitatem meam bonis omnibus cumulasti, tu sermonem dona, et verba mihi suggerere, ad enarrandum universis opera tua mirabilia, quæ hodie quoque præstas erga nos famulos tuos: ut et qui in tenebris socordix dormientes, asserunt peccatores non posse salvari, ac veluti Petrum, cæterosque apostolos sanctos et justos, ipsos similiter misericordiam adipisci, id bonitati tuæ facile fuisse, esse, et fore cognoscant, et intelligent: et qui se opinantur possidere te lumen orbis terrarum, nec tamen te videre dicunt, non vivere in lumine, non illuminari, non perspicere, te jugiter, mi Salvator, norint, te in mentibus eorum non fuisse, nec incoluisse eorum corda sordida, frustra que eos vana spe exsultare, dum se post finem hujus vitæ lumen tuum visuros arbitrantur. Nam pignus, et sigillum, seu tessera ad dexteram collocandis ovis plane hic data est. Si enim unusquisque mortem in se inclusam circumferat, et post mortem omnibus ex æquo facultas operandi deerit, et nemo seu boni, seu mali quidpiam agere poterit, quilibet utique, qualis tum invenus fuerit, talis erit. Istud est, Domine, quod mihi terrorem tremoremque incutit. Istud omnes sensus meos tabefacit. Sicuti cæcus fato functus, et illic translatus, nunquam solem hunc sensu vivendi usurpavit, quamvis olim in vitam rediens, lumina receperit: ita neque qui cum mente cæca diem extremum obierit, te solem, intelligentiæ soli parentem, Deus meus, intuebitur, sed egressus e tenebris habitabit in tenebris, atque in omne ævum a te separabitur. Nemo hominum, Domine, in te credentium, nemo in nomine tuo baptizatorum, magnum hoc et horrore plenum ovus sustinebit, ut abs te separetur. Dira est enim ista tribulatio, dira, et intoleranda, et æterna mœstitudo. Quid namque, Salvator mi, prius esse potest, quam abs te divelli, atque sejungi? quid cruciabilius, quam a vita disjunctum illic vivere instar mortui, privatumque vita, privari simul bonis universis? Nam qui abs te separatur, omnia boni jacturam incurrit.

† Luc. xvi, 26.

A Non enim quemadmodum nunc in terris, sic etiam tunc futurum est. Nunc quippe qui te nesciunt, hic in deliciis, et voluptatibus corporeis exsultant, hic exsultant, et instar brutarum animalium saltibus lasciviunt. Quæ ad usum et commoditatem vitæ agendæ dedisti, ea sibi habent, et in iis solis delixi, post discessum ex hac luce similem animæ statum fore existimant. Sed male conjectant, male sapiunt, qui se non tecum, verumtamen in requie futuros autumant, cui locum quemdam, o dementia, extra regnum ac thalamum, a gehenna et ignis supplicio æmotum, nec eum lucidum, ac tenebris vacantem constituunt, in quem infelices illi devenire optant, non egere se æterna tua gloria, aut cælorum regno, sed in requie fore arbitrantur. Proh istorum caliginem! proh ignorantiam! proh miseriam et spes inanes! nusquam hoc scriptum exstat, nusquam hoc erit: verum in lumine felicitatum, qui sancta et divina gesserint, in tenebris autem pœnarum erunt, qui iniquitatis operarii fuerint. In medio autem hiatus est formidabilis, ambos scernens, quomodo tu ipse, Domine, docuisti, qui hæc præparasti. Hoc intervallum homini in ipsum delabenti omni tormento ac supplicio dirius erit, in abyssum pœnarum, in chaos perditionis per caput infelicitate se præcipitanti, ruentique, quo his qui in cruciatu versantur, difficile est ascendere, et ad terram justorum transmeare. Malunt siquidem in igne cum acerbitate in cinerem redigi, quam in chaos horrendum se projicere. Qui ergo illic post mortem esse concupiscunt, multis lacrymis et laments digni sunt: quoniam ut jumenta rationis expertia, penitus nihil sapiunt, sibi et pestem imprecantur, se ipsos seducunt.

Tu regnum cælorum, Christe, tu terra matrum. Tu virens paradysus. Tu thalamus divinus, et ineffabilis. Tu mensa communis omnium. Tu panis vitæ. Tu potus maxime novus. Tu poculum aquæ. Tu aqua vitæ. Tu cujusque sanctorum lucerna extincta. Tu et tunica, et corona, et coronarum distributor. Tu gaudium, et requies. Tu gloria, et deliciæ. Tu exsultatio. Tu animorum jucunditas. Et lucebit gratia sancti Spiritus tui, Deus meus, instar solis in omnibus sanctis tuis. Et lucebis in eorum medio, Sol inaccessus, omnesque proportionis fidei operum, spei, charitatis, puritatis et illustrationis, ex Spiritu tuo, illuminabuntur. Deus sole longanimis, et judex omnium, his qui mansiones diversas, et loca comminiscuntur, mensura charitatis rursus erit mensura claritatis ipsorum, et mensura visionis tuæ, erit iterum portio magnificentix illorum, honor, deliciæ, et gloria, ad distributiones domorum, et mansionum admirandarum. Hoc tabernacula diversa, hoc multæ domus, hoc stolæ splendissimæ multarum dignitatum, et coronæ distinctæ, lapilli, margaritæ, et flores immortales, novam

habentes speciem, hoc lecti, stragulae vestes, mensa, throni, et quidquid ad voluptatem jucundissimum est, erat, est et erit, te solum intueri. Si igitur, ut supra dicebamus, non videntes lumen tuum, nec abs te visi, sed separati, visione tua, omnia bona complectente privantur, ubinam requiem, ubi locum dolore vacuum invenient? ubi habitabunt, si recti non fuerint? etenim *Recti habitabunt cœm cultu tuo*⁹. Formatus es enim in eorum recto corde, et habitant cum forma tua in te, Christe meus.

O mira res, o bonitatis donum inopinabile, in forma Dei esse homines, et formari in ipsis, quem nemo capit, Deum, cujus natura est invariabilis, et immutabilis, qui in omnibus se dignis habitare vult, ut quilibet in se totum regem, ipsum regnum, et ad regnum pertinentia habeat, et fulgeat, quem admodum refulsit redivivus Deus meus, plusquam radii solis hujus, quem cernimus. Et cum astiterint ei qui sic ipsos glorificavit, magnitudine gloriae, et assiduo divinae claritatis incremento admiratione attoniti manent. Nec enim ullis sæculis proficenti finis erit: siquidem statio, seu cessatio incrementi finiret id quod finire nequit, et comprehensionem prorsus incomprehensibilis, satietatemque induceret illius, quo satiari nullus potest: sed plenitudo ejus, et gloria lucis abyssus erit proficius, et sine fine principium. Et sicut qui habent Christum intus formatum, eidem, quanquam ita fulgenti, ut adiri nequeat, astant nihilominus: sic finis in ipsis, gloriae est initium. Atque ut tibi sensum mentemque meam dilucidius exponam, in fine habebunt principium, et in principio finem. Plusquam plenum intellige mihi, et accessionis haud indigum, et qui currunt, eos finem infiniti non antevertere. Si namque transeat cœlum istud, quod videmus et terra, et quæ in ea sunt omnia (conjecta quod dixi) erit loci comprehensio, ubi finem invenies, non dico corporeum, sed animo plenitudinem mundi incorporari poteris comprehendere. Non est autem mundus, sed aer, sicut antea: nec aer, sed inenarrabilis (quod universum vocant) abyssus, sine carens penitus, æqualiter undique tota ex partibus utrisque. Hoc omne divinitate repletum est. Qui ergo ejus participes sunt, et in ipso habitant, quomodo totum complectantur, ut etiam saturarentur? aut quomodo, dic mihi, finem infiniti capient? Difficillimum plane, et impossibile est. Nam neque hic in corpore sanctos degentes, neque illuc in Deo translatos talis omnino cogitatio subire potest. Obteguntur namque lumine divinae gloriae, illuminantur, et lucent, et oblectantur in his, et sciunt vere, omnique et plena fide, horum perfectionem infinitam fore. A Deo autem abjecti, miror ubi consistent, longe sejuncti ab eo qui ubique est. Et sane, fratres, miraculum obstupescendum, et ad quod bene intelligendum mente illuminata opus sit, ut non incidas in hæresim quasi divini

A Spiritus sermonibus incredulus. In omni utique etiam hi erunt, revera autem extra divinum lumen, ipsumque Deum. Ut cæci, lucente sole, et toti circumfusi lumine, tamen extra lumen sunt, cognitione aspectuque ab eo sejuncti: sic est in omni divinum Trinitatis lumen, et in medio sunt peccatores, tenebris præpediti, quominus videant, ullamque Divinitatis notionem ac sensum habeant: sed ardentes, et sua ipsorum conscientia condemnati, afflictionem inexplicabilem, et dolorem inenarrabilem per sæcula sempiterna sustinebunt.

CAPUT III.

B *Quomodo Pater hic immutatus, purgatusque, archissime cum Deo conjunctus sit, et qualis ex quali evaserit, verba ejus in hoc capite ad Deum amoris plena demonstrant. Ad extremum theologice ac angelis disserit. Principio orationis, more justorum, accusator sui est.*

C Quæ est ista, Salvator mi, immensa misericordia tua? Quomodo me impurum, me perditum, me fornicarium, fieri membrum tuum voluisti? Quomodo me stola lucidissima, splendore immortalitatis cœruscante, et omnia membra mea lucida reddente vestivisti? Etenim corpus tuum immaculatum, divinumque, non commistum, et commistum ineffabiliter, totum igne divinitatis fulgurat. Et hoc quoque donasti mihi, Deus meus. Deus namque huic sordido, et interitui obnoxio tabernaculo meo unitur corpus tuum incontaminatissimum, et sanguis meus permiscetur sanguini tuo, sat scio, unitus sum etiam divinitati tuæ, et effectus sum corpus tuum mundissimum, membrum fulgidum, membrum vere sanctum, membrum longe rutilans, pellucidum, et splendens. Video pulchritudinem, video splendorem, in speculo gratiæ tuæ lumen intueor, et inexplicabilem fulgorem obstupesco, et mente excedo, dum animadverto, qualis fuerim, qualis factus sim mirabiliter: et timeo, et revereor me ipsum, et tanquam te revereor ac metuo, et perplexus sum, et omnino vereor ubi sedeam, cui appropinquem, et ubi membra tua reclinem, ad quæ opera, ad quæ actiones tam venerabilibus divinisque membris tandem uti debeam. Da mihi quæ dico et loqui, et facere, o artifex, et factor meus. D Nam, si quæ loquor, factis non præsto, factus sum æs, acutus, et frustra tinniens, et sonum pulsuum nihil sentiens¹⁰. Sed tu noli me dimittere, noli derelinquere: neve sinas oberrare me Salvator meus, me, inquam, miserum, mendicum, ac peregrinum, et decem millium talentorum tibi debitorem¹¹: verum sicut olim, ita et nunc facito. Tunc enim ab hæreditate, totaque terra patria, patre, fratribus, matre, domesticis, alienis, et cognatis omnibus, et amicis me peccatorem, et omnibus istis viliorum separasti, tuisque ulnis mundissimis complexus es, qui me adversus beneficia tua ingratum exhibueram: sic etiam nunc tu misericors misericor-

⁹ Psal. cxxxix, 14. ¹⁰ I Cor. xiii, 1. ¹¹ Math. xviii, 24.

diam mihi tribue, sic, inquam, imo vero magis, o Deus meus, et miserere mei, et custodi me, et non rectos animi mei impetus compece, et ad omnem tentationem molestiamque vitæ hujus, et quæcunque ipse mihi stulte creo, et in quibus me invida Jæmonum natura tentat, et quæ imbecilles isti fratres mei pariunt mihi verbis et factis, adhæc, inquam, omnia patienter perferenda me idoneum redde. Heu me, quia membra mea consumunt me atque conficiunt, et propter eadem rursus doleo trahorque a pedibus, qui locum capitis sortitus sum. Incedo nudis pedibus, et spinis compungor, cruciorque vehementer, nec cruciatum fero. Alter pedum meorum porro procedit, alter iterum retro convertitur, huc illuc trahunt, et rapiunt me, supplantor, et deorsum cado. Omnes igitur sequi non possum. Jacere malum est, et incedere sic improvide deterius est, quam jacere, quando omnes alias calamitates vincit. Domine, largire mihi luctum et compunctionem, et dignare me servire tibi, te colere, et servare sancta mandata tua in tenebris vitæ hujus, et in mundo isto, qui tristitiæ locus est. Gratias tibi ago, cum vitam mihi tribuisti, donastique ut cognoscerem, et adorarem te, Deus meus. Hæc est enim vita, cognoscere te solum Deum, et conditorem effectoremque omnium, non natum, non creatum, solum absque principio, et Filium ex te genitum¹¹, et procedentem ex utroque Spiritum sanctissimum, omnibus prosequendam laudibus trinam unitatem, quam adorare et pie colere, quamvis aliam gloriam seu terrenam, seu cælestem antecellit.

Quid enim Angelorum, quid Archangelorum, Dominationum, Cherubim, et Seraphim, cæterarumque omnium cælestium legionum gloria est, nisi lumen immortalitatis, nisi gaudium, nisi illuminatio vitæ ab omni fece rerum humanarum purissimæ? nisi unum lumen sanctæ Trinitatis divisum indivise tripliciter, quod unum est in tribus characteribus, incognite cognitum quantum vult? Nec enim creatura Creatorem sic totum potest cognoscere, ut ipse se secundum naturam suam cognoscit: sed per gratiam omnes angeli, omnisque creata natura eum vident et intelligunt. Nec comprehendunt, sed intelligunt, quatenus lumen cæcis, aut etiam plane videntibus manifestari, et ab iis cognosci voluerit. Nam oculus absque lumine non videt, sed ut etiam videat, a lumine accipit, quando ab ipso quoque fabricatus est. Seu corporeum, seu incorporeum, omnia Deus fecit, quæ in cælis, et quæ in terris et quæ in abyssis sunt. Et horum omnium una vita et gloria, unum desiderium, unum regnum, divitiæ, gaudium, corona, victoria, pax, et omnis decor non alius est, quam cognitio principii et causæ unde producta et orta sunt omnia. Hæc est superiorum inferiorumque conjunctio. Hæc ordo omnium quæ intelligentia percipiuntur.

Hæc subjectio omnium quæ aspectu sentiuntur. Hanc habuerunt angeli status sui firmitudinem, cum Satanam et socios ejus, opinione inflata, quam de semet habebant seductos, de cælo cadere cernentes, cognitione et timore aucti sunt. Qui enim hujus tantum obliti sunt, etiam elatione voluntaria deciderunt. Contra, qui istud cognoverunt, timori charitatisque adhærentes, exaltati sunt. Unde cognitio Dominicæ potestatis charitatem quoque amplificavit, quoniam plures etiam coruscum Trinitatis fulgorem manifestius videbant, et istud rursus omnem aliam cogitationem excludebat, immutabilesque faciebat eos qui ab initio mutabilem naturam acceperant, in sublimitate cælestium permanentes.

CAPUT IV.

De vero monacho et ejus officio. Ad quantum contemplationis fastigium ipse ascenderit.

Quicumque monachus est, mundo se non miscet, et cum solo Deo perpetuo versatur. Videt, et videtur, amat, et amatur: Fit lumen, lucens quantum verbis declarari non potest. Prædicatus, magis se mendicum reputat, et conciliata sibi multorum amicitia, instar hospitis ac peregrini est. Hem novum prorsus, et quod non possis sat eloqui miraculum. In immensis opibus pauper sum: et cum possideam plurima, nihil habere me puto, et in aquarum copia sitire me profiteor. Et quis mihi suppeditabit, quo abundo? et ubi inveniā, quem quotidie cerno? et quomodo potiar eo qui in me et extra mundum est? prorsus enim non videtur. Qui habet aures audiendi, audiat, probe verba illitterati intelligens.

CAPUT V.

Doctrina ad monachos, qui recens mundo, et his quæ in mundo sunt, nuntium remiserunt. Qualem fidem quis erga Patrem suum spiritualem gerere debeat.

Mundum totum, et homines hujus mundi desere, solumque beatum luctum assume, et tantum commissa abs te peccata lamentare: quoniam ista te omnium conditore Christo, et societate sanctorum ejus spoliaverunt. Præter hæc nihil tibi curæ sit. Quin etiam corpus tuum ut ignotum ac peregrinum habeto, et oculos, veluti condemnatus, et ad mortem excipiendam procedens, humi dejice. Ab imo pectore duc gemitus assiduo, et faciem tuam lacrymis duntaxat proleue, pedes, qui ad malum accurrerunt, neutiquam velis aliquando aqua abluere. Sane vero etiam manus tuas contractas habe, easque impudenter ad Deum ne extende, quas ad peccatum sæpenuero extendisti. Linguam lubricam coerce pro virili: est enim ipsa facilis ad peccatum, et per ipsam solam etiam multi, et magni viri a recto itinere aberrantes, regnum cælorum perdidit. Sed ante sepi aures tuas, ut nihil turpe ac vanum audiant: tum

¹¹ Joan. xvii, 3.

fortasse et huic imperabis. Patris tui alimonitionibus tantummodo ausculta, ei humiliter responde, et non secus quam Deo cogitata mentis tuae, usque ad primos motus delege, nihil illum cela, nec aliquid eo nolente incipe, neve eo invito dormi, neve comede, neve bibe. Cum hæc ad tempus præstiteris, nihil eximium præstitisse te judicabis. In sudore tu quidem, et lassitudine seminasti, nondum tamen laborum tuorum fructum collegisti. Ne fallare igitur, aut quod quæris, te invenisse credas, priusquam spirituales oculos acquisieris, et aures cordis tui lacrymis tuis, elutis inde sordibus purgaveris spiritualiter videas, et audias, et sensibus penitus immutari incipias. Videbis enim complura, quæ efferi nequeunt, et audies longe plura, eaque ingentia, quæ lingua **B** exprimere non poteris. Mira igitur, et veneratione digna res, spiritualiter audire, et spiritualiter quoque videre, miraculorum maximum. Talis homo nihil cum carne conjunctum unquam cogitat, et terram calcat, ac si per aerem ingrederetur, omniaque ad ima Tartara usque cernit, et quæ facta sunt, perspicit omnia. Deum cognoscit, timore percellitur, et ut conditorum precibus veneratur, atque glorificat. Magnum est porro nosse, quam late pateat, et quale sit ejus imperium: quod quantum omnes nosse se existiment, errant tamen plurimi, ne dubita. Soli illuminati istud norunt: reliqui universi (o sædam ignorantiam!) ipsis quoque dæmonibus majore versantur in caligine.

Cæterum, o Domine et molitor omnium, qui me e terra mortale animal creavisti, et gratia immortalis honorasti, dedisti que vivere, loqui, et moveri, et celebrare laudes tuas universorum Domini, ipse tu, da mihi misero ante te prosterni, et rogare conducentia. Etenim quomodo in hunc mundum productus sim, et quid ista sint, quæ homines esse rentur, ego nescio. Quæ sit visio mea, o Deus meus, quid quæ aspiciuntur, dicere nequeo. Quid ita stultitiam induimus homines universi, et de rebus judicamus perperam? Heri primum veni, cras recedo, et me hic immortalis fore arbitror. Palam me habere te Deum confiteor, factis autem te nego quotidie¹². Doceo te auctorem esse omnium, et sine te habere omnia contendo. Tu superis, et inferis imperitas, et ego solus tibi reniti, et adversari non horresco. Da inopi, da miserrimo omnem animæ nequitiam abjicere, quam inflatio, et vana animi elatio heu me simul comminuunt, et conterant. Præbe humilitatem, præbe manum optulatricem, et absterge maculas animæ meæ, et suffice mihi lacrymas poenitentiae. Desidero lacrymas, lacrymas salutaris, lacrymas eluentes fuliginem animæ meæ, meque reddentes clarum ac lucidum deintegro, volentem te videre lumen mundi, lumen oculorum meorum, meorum, inquam, miseri, qui cor multis hujus vite malis, et incommodis ple-

num gero, ex persecutionibus, et invidia eorum qui in exsilio mihi curando tragœdiam quamdam dederunt: aut, ut verius dicam, benemerentibus, dominorum, et vere amicorum meorum. Quibus, Christe meus, pro malis bona repende sempiterna, ditia, et divina, quæ te diligentibus, et ex animo desiderantibus in sæcula sæculorum constituisti.

CAPUT VI.

Præceptiones, quibus tyro monachus cum duribus, et viam munientibus ad perfectionem status sui contendere docetur.

A Christo, et ferventi fide ducto principio, sic a mundo secede, et fuge cognatos cum amicis (Id enim commodat incipientibus), et nudus a mundanis et materialibus rebus, ad eum qui materia vacat te confer, quo nullum majus auxilium invenies. Pusillanimitatem omnem abs te repelle: ad potentem quippe Dominum confugisti. Quin potius non dubia spe concepta, Domini, etiam passerculorum curam gerentis leve jugum porta: magna enim nos manet in futurum retributio. Ille nos omnes mortales gratis salvat, quandoquidem sacrosancto ipsius sanguine empti sumus. Et jugum illud virtute vocantis Deos nos facit. Hoc enim voluit incarnatio Domini, ut opere exitus operum cognoscas. Quod omnimodis mirabilius est his quæ videntur, præclarum tibi lucrum tuarum amputatio voluntatum, unde te martyrem esse cognoscas. Quæ tibi verbis præcipit pater tuus, ea facito; **C** ducunt enim ea te per viam citra offendiculum usque ad mortem. Magna est hæc sublimitas, et Deum quoque Id propter te fecisse constat. Statue te vilissimum esse omnium, quod tibi primas in regno cœlorum conciliabit. Puta te peregrinum, mendicum, et abjectiorem aliis. Magni hæc momenti sunt, si ea recte præstiteris. Omnino imitator esto Domini, quo nihil potest cogitari melius. Luctu quotidiano bene procedunt omnia, et is cibo ac potione dulcior est, fluentium stantiumque cognitionem docet. Ante enim a toto mundo sejungit, et honorum quæ diximus custodem silentium exercet. Radices omnigenæ affectionum malarum ut inutiles evellit. Memoriam mortis jugem habet. Idem humilitatis effector est. Ab his **D** cor purgatus et illustratus (mira res) quod ab omnibus exquiritur, divinum lumen qui præclare videas, dignus eris. Telum est enim immateriale ex immateriali. Christus autem est perfecta charitas, qua qui præditus est, adoptione Deus est. Et ea animas se inquirentes illuminat, quæ solæ vivunt, ne quis erret (o charitas Deus, et deificans!): quæ res stuporem habet, et investigatu est difficilis

CAPUT VII.

Amorem suum erga Deum declarat.

Ut ignis es scateriens, aqua irrorans, et uris, et dulcedine affluis, et corruptionem tollis? ut

¹² Tit. 1, 16.

homines deos facis, tenebras lumen reddis, ab inferis reducis, mortuos immortalitate donas? ut tenebras in lucem producis, noctem pugno concludis, cor circumfulges, me totum immutas? ut te conjungis hominibus, Dei filios facis, amore tui inflammās, adoptione et gratia tua, per Spiritum tuum, distantia, ut Deus, admirabiliter copulas?

CAPUT VIII.

Quibus manifestetur Deus, et in quibus per observationem mandatorum ejus, boni habitus insit.

Quomodo tu, qui es absconditus, inspectas omnia? Quomodo nobis non cerneris, et nos cernis omnes? Verumtamen, non omnes quos vides, etiam agnoscis: sed diligentes te, eos solos pro amicis agnoscis, et iis excellenter te manifestas solem absconditum. Omnes mortales fornicarii, adulteri, decoctores, peccatores, publicani, dum pœnitentiam agunt, divinæ lucis tuæ filii evadunt. Lux autem omnino lucem generat: itaque et ipsi lux sunt filii Dei, ut scriptum est¹¹, et dñi per gratiam, quotquot divina mandata tua probe servaverint. Quicumque mundi vanitates, et imposturas valere jusserint. Quicumque parentes, et fratres sine odio oderint, peregrinos se, et viatores in hac vita arbitrati. Quicumque divitiis et pecunia sese nudaverint, illarumque affectum penitus abjecerint. Quicumque inanem gloriam humanasque laudes ex animo, propter cœlestem gloriam repudiaverint. Quotquot propriam voluntatem perfecte extirpaverint, et quemadmodum oves innocentes erga pastorem se gesserint. Quicumque corpore ad quamlibet actionem pravam mortui, virtutum labori insudaverint, et ex sola moderatoris sui voluntate vixerint, obedientia mortui, iterumque vivificati. Quicumque timore Dei, et recordatione mortis, in singulos dies et noctes lacrymas fuderint, et secundum intellectum ad pedes Domini procumbentes, misericordiam et veniam delictorum flagitaverint. Hi bonorum omnium exercitatione, et usu habitum boni adipiscuntur, lugentesque quotidie, et perseveranter pulsantes, misericordiam consequuntur. Hi crebris obsecrationibus gemitibusque inenarrabilibus, et lacrymarum fontibus animam expurgant, quam purgatam videntes incensum desiderium eam plene expurgatam videndi concipiunt. Quoniam autem finem lucis invenire non valent, omnis purgatio ipsis imperfecta est.

Quantumcunque enim purgatus fuero, et ni tuero miser, et quantumcunque a me visus fuerit, purgans me Spiritus, semper mihi et purgationis, et visionis principium videtur. In profundo enim infinito, in altitudine immensa quis medium aut finem invenerit? Multum esse scio, sed quantum sit, nescio. Plus plus desidero, et continenter gemo, quia exiguum est, quod datum est (etsi multum esse opinor) ad id, quod procut a me

A abesse suspicor, quod cernens concupisco, et nihil habere me existimo, plane donatas mihi opes non sentiens; nec quod solem intueor, id reputo. Quonam modo? audi, et crede. Quod ego aspicio est sol, cujus mihi sensus supra quam dici potest jucundus, animamque mirifico et divino amore trahit. Ipsa cernens uritur, et ardet amore, ac totum quod apparet, intra se habere cupit; quod cum nequeat, ob id contristatur, et videre, lustrareque non esse bonum judicat. Quando igitur qui cernitur, et a nemine capi potest, et revera inaccessus est, afflictæ et humiliatæ animæ meæ misereri voluerit, repente qualis a me videtur ante oculos fulgens, talis totus in me coruscare cernitur, et totus omni gaudio, omni desiderio, et dulcedine visionis me humilem complet. Repentina est hæc mutatio, peregrina hæc variatio, nec verbis describi potest, quod in me peragitur. Si enim solem hunc, quem omnes contuemur, intra cor suum descendisse quispiam, et totum id inhabitantem, et æque lucentem vidit, nonne miraculo attonitus, et pene exanimis fuit, et omnes qui eum viderunt, obstupuerunt? Jam qui solis creatorem instar luminaris hujus in se splendidem, operantem, loquentem cernit, quomodo aspectu non obstupescet? quomodo religione non perfundetur? quomodo non diliget, a quo vitam accepit? Homines sibi similes homines diligunt, quando præstare nonnihil aliis videntur. Ast omnium conditorem, solum immortalem, omnimodis potentem, quis visum non amabit? Ex sola auditione multi fidem habentes eum dilexerunt, et vitam ejus causa posuerunt sancti, et vivunt nihilominus. Ast qui visionis et luminis ejus participes facti sunt, cogniti ab ipso, et cognoverunt ipsum, quomodo non amabunt, quæso? quomodo propter eum non lugebunt perpetuo? quomodo non mundum, et quæ in mundo sunt contemnent? quomodo non omnem honorem et gloriam despicient, qui omni gloria terrestri, omni honore majores, eum, qui est extra terram, et extra omnia spectabilia, imo vero qui condidit spectabilia universa, et gloriam immortalem invenerunt, et acceperunt, citraque defectum omne bonum inde habent? Quin et omnem appetentiam, omne desiderium sempiternorum bonorum, rerumque divinarum, ex eodem fonte semper vivente, tanquam divitiis hauserunt: quo et nobis, Domine, abundanter satiari concede, et omnibus amantibus, et quærentibus te ex animo, ut et ipsi nos cum sanctis tuis æterna felicitate in omnia sæculorum spatia oblectemur. Amen.

CAPUT IX.

Spiritus sancti compotem, ab ejusdem lumine rapi, et supra omnes perturbationes ferri, nec earum contactu lædi.

Proh! proh! Domine omnipotens, quis tua

¹¹ Psal. LXXXI, 6.

ininspectabili pulchritudine satiabitur? quis tua in-
comprehensibilitate implebitur? quis cum pro eo
ac decet in mandatis tuis ambulaverit, etiam vultus
tui lumen aspiciet? Magnum quoddam, et admira-
bile, et quod omnino intelligentiæ vim superet, in
hoc gravi et tenebroso mundo viventem auferri
e mundo cum corpore. flem mysterium inauditum!
Quis parietem suæ carnis transgressus est? quis
pervasit corruptionis caliginem, totoque mundo
deserto latuit? Papatæ, quam facilis ista cognitio,
et non subtilis oratio! Ubi latuit, qui mundum tra-
jecit, et extra omnia quæ videbat se extulit? dic,
sapientia sapientum reprobata, ne dicam a Deo
stulta facta, ut inquit Paulus¹³, et quilibet Dei ser-
vus. Hic est vir concupiscens spiritum. Hic corpore
corpore corpori appropinquans potest spiritu sanctus
esse. Extra mundum enim et hæc corpora, non
est appetitus carnalis affectionis, sed vacuitas pas-
sionum, quam qui dillexit, et ex ea dilectione vitam
lucrifeci, eum, etiamsi indecore se gerentem, et
ad actionem huiusmodi quasi transfugam se con-
ferentem videas, scito id corpus mortuum facere.
Non dico corpus sine anima, quæ illi motum
affert, sed sine mala cupiditate. Voluptas enim
præclaræ ἀπαθείας, et quod exinde incredibili quo-
dam modo me diligit lumen, totam mihi mentem
percellens abripit, ipsamque nudam continens
immateriali manu, non me sua claritate excidere,
aut aliquid cum vitiosa motione conjunctum cogi-
tare patitur: sed complectitur contiuentem, et ani-
mam meam torret amor, nec est in me sensus
alius. Quanto enim mundissimus panis fimo pre-
tiosior et suavior est, tanto amplius et sine com-
paratione amplius superna infernis præstant apud
illos, qui ea bene gustaverunt. Erubescat sapientium
sapientia, veræ cognitionis experta. Simplicitas
enim nostrorum sermonum re ipsa legitimam sapi-
entiam possidet, quæ consuetudine divina fruens
illum adorat, a quo omnis sapientia in hac vita
donata est, per quam reflingor, aut etiam deitate
afficio.

CAPUT X.

*Tristitiam ex obitu charorum etiam robustiores at-
tingere.*

Rem novam et obstupescendam audiui. Natu-
ram, cui nihil cum rebus caductis commercii, la-
pide, cui nomen adamas, solidiorem pati potuisse.
Qui lapis cum nec igne, nec ferro mollescat, plumbo
implicatus, cera fit mollior. Modo credidi guttas
aquæ longo spatio in petram cadentes, eam ca-
vare. Et profecto nihil est in vita immutabile. Nemo
me ex occurso iudicet. Væ, fugacia huius vitæ
bona tanquam firma et valida intuenti, et lætanti
in illis. Eadem illi usu venient, quæ mihi misero.
Nox me a fratre dulcissimo, interrupto charitatis
indiviso lumine separavit

CAPUT XI.

*Deum sibi sicut Paulo et Stephano apostolis visum,
cum stupore commemorat.*

Quæ huius miraculi novitas, quod et nunc patra-
tur? Deus etiam hodie a peccatoribus vult conspici,
qui jam olim ascendit, et in cœliis paterno in throno
considens est absconditus. Abstulit enim se ab
oculis sanctorum apostolorum, ut audivimus, et
solus postea Stephanus cœlos apertos vidit, ac dixit:
*Video Filium stantem a dextris gloriæ Pa-
tris*¹⁴. Atque idcirco ab ipsis legis doctoribus lapi-
dibus obrutus, pro naturæ conditione moritur, et
vivit ævo sempiterno. Verumtamen erat ipse apo-
stolus, et erat sanctificatus, et sacrosancto Spiritu
undique plenus. Initio autem promulgatum est
Evangelium multitudini infidelium, qui apostolorum
opera in Christum credentes, etiam gratiam fidei
donum acceperunt. At enim nunc res nova hæc
quæ in me fit, quidnam sibi vult? Quid his quæ in
me perpetrantur ita obstupescio? quis hic beni-
gnitatis modus, quem experior? Novæ divitiæ boni-
tatis, alius fons misericordiæ, multo plus quam
olim effundens. Multis enim ex benignitate Dei
misericordia impertita est: verumtamen et ipsi
proprium quiddam, fidem nimirum afferbant, cum
aliis virtutibus probatisque actionibus. Ego vero
his omnibus me carere perspicio, et scio, et ferre
nequeo, quæ in me ab utero matris deploratum
sunt a Deo, qui verbo omnem naturam procreavit,
quæque et animo cogitare reformido, nedum ut ea
scribere audeam. Nam quænam manus huic rei
inserviet? quis calamus exarabit? quis sermo elo-
quetur? quæ lingua renuntiabit? quæ labra expriment,
quæ in me cernuntur fieri, et tota die per-
fici? Etenim et in ipsa nocte, et in ipsis tenebris
cum tremore Christum cœlos mihi aperientem vi-
deo, ipsumque prospicientem, et in me deorsum
intuentem, cum Patre et Spiritu, lumine ter sancto.
Unum igitur in tribus, et in uno tria ipsum lu-
men plane est, et lumen unum tria, quod et plus-
quam sol animam meam irradiat, et mentem te-
nebris offusam illustrat. Si enim vidisset mens
mea, ab initio vidisset. Sed cæcus eram, mihi ere-
dite, nec videbam, atque ideo miraculum magis me
obstupefacit, cum oculum mentis aperiat, et
quodammodo videre det, et est ipsum quod vide-
tur. Ipse enim lumen in lumine apparet videnti-
bus, et qui in lumine vident, ipsum rursus vi-
dent, in lumine enim Spiritus vident, qui vident,
et in hoc videntes, Filium perspiciunt. Qui autem
dignus est habitus, videre Filium, Patrem quoque
videt. Patrem autem videns, cum Filio omnino vi-
det, sicut et nunc, ut dictum est, in me fit. Et non
intelligibilia aliquantum intelligo: et nunc pul-
chritudines propter lumen inaccessible, propter
gloriam non sustinendam incontemplabiles procu-
aspicio.

¹³ I Cor. 1, 49. ¹⁴ Act. vii, 55

Attonitus flo vehementer, et tremore corripior, A cum nisi unam guttam ex abyſſo videam, univerſitas autem aquarum, ut in gutta demonstratur, quanam qualitate et ſpecie ſit: ſicut ex ſimbria totum textum, et, ut aiunt, ex ungue leo. Sic totum in parvo amplexans video, ipſumque illum Chriſtum, et Deum meum adoro. Solabatur autem me nonnihil, quod non devorarer, quod non comburerer, *velut cera a facie ignis*, ut dixit Propheta ¹⁵, quia longe diſtare a lumine inacceſſibili, et conſiſtere in mediis tenebris, et his occultarer, unde velut per modicum foramen proſpiciens, vertiginem patiebar. In his dum vivo, mentemque diſtineo, et quaſi in cœlum me puto ſuſpicere, timeoque, ne propior mihi factus me afflet, ipſum illum inveni, quem Stephanus cœlis apertis vidit, et poſtea Paulus cum vidisset, excecatus est ¹⁶, totum profecto ut ignem in medio cordis mei. Quamobrem miraculo tremefactus, et trepidus valde, et ſolutis viribus, de mente deceſſi, totus hæſitabundus. Non ſuſtinens autem immenſam gloriam, in nocte harum notitiarum averſus auſugi, tectusque cogitationibus, in his velut in monumentum ingreſſus, et pro lapide hoc crasſiſſimo corpore ſuperpoſito, oblectus ſum, et abſconditus opinione mea a præſente ubique, qui olim mortuum ac ſepultum me excitavit. Tremens enim, et non potis videre ejus gloriam, ſubire elegi potius, et manere in ſepulcro, et habitare cum mortuis, vivens ipſe in ſepulcro, quam ut igne illo combuſtus funditus perirem. Ibi ſedentem me deſperatum, omnino ſine ſine lamentari, et plorare oportet, quia deſiderato fruſtratus, nunc in monumento deliteſco. Vivens autem mortuus ſub terra, et lapide contactus, vitam inveni Deum ipſum, qui vitam dedit, cui ſit gloria, et honor in ſæcula.

CAPUT XII.

De unitate omnimoda τριουποστάτου Deitatis; et in quibus se aliquid esse dicat, humilians se hac confessione, et arrogantiam pudesciens.

Quomodo, quæ aliquando in me deleviſti, Deus meus, reviviſcunt, meque cruciant, et tenebras mihi faciunt? perturbationes, inquam, iræ, et ex-candescentiæ, unde vapor, et caligo Invadunt caput meum, cæcanturque oculi intelligentiæ meæ. Etenim velut connivere et occludi coguntur, et tuo ſpilorum lumine; quod cum nemo non deſideret, pauci tamen exquirunt. Quin etiam quos tuis arcanis dignatus es, et ad materialiſſimam communionem cum ſenſu non materiali, ineffabiliſſimam, et omnibus tremendorum myſteriorum tuorum admiſiſti, et dediſti eis ut cognocerent inviſibilem in viſibiliſſimam gloriam, novumque myſterium in mundo factum (admodum pauci ſunt, ſat ſcio, qui hæc liquido apud animum ſuum contemplati fuerunt)

ab eo, qui eſt in principio, ante omnia ſæcula, ex Patre, cum Spiritu ſancto, Filio et Verbo Dei. (*Deest in utroque exemplari pagina fortasse una*)... et in me producent beſtias, et dracones mihi naſcuntur, et reptilia, et ſerpentes, membra animæ meæ vexantes ſemper. Vana quippe et inanis gloria mordet me, et dentes inſigit in cor meum, ex quo inſirmo jam et plane fructo me canes feroces exſtiterunt et ferarum multitudo. Cumque jacentem inveniſſent, comederunt me. Deliciæ enim et laudes humanæ emedullarunt et enervarunt animam meam, abſtuleruntque mihi robur et alacritatem meam. Heu mei qui ſcribam omnia? Magnifica autem opinione de me ipſo, inertia, voluptate, cura hominibus placendi, tanquam latronibus mihi impoſitis, utrinque trahentes, diſtraxerunt me. Et hæc quidem ablata ſobrietate et temperantia; hæc vero opera bona, et actiones ſecundum Deum, ut a ſeipſa profectas oſtentans, mortuum me reddiderunt. Dic, amabo, an non miſerabile, et miſeratione digniſſimum eſt, cum tam multæ affectiones, et impetus turbulenti in me repente irrurunt, et omni virtute exutum ac deſpoliatum interemerunt, rurſum me ipſum nescio, et nihil eorum quæ mihi contigerunt agnoſcens, ſtatim me majorem omnibus, et vacantem perturbationibus, et virum ſanctum, et ſapientem, eximiumque theologum, et jure venerandum ab univerſis mortalibus. Sed et cum laudor, ut laudem meritis, omnes advocans, ab iis mihi honoris teſtimonium colligendum puto. Congregatis enim illis, ego amplius intumefco, et crebro circumſpicio, ne forte quis abſit, qui me non videat. Quod ſi forte quispian limis oculis me aſpexerit, malignor, et convicior, et de illo detraho, ut et ipſe, his auditis, convitiarum meorum impatiens veniat, me ſalutet, meæque fidei, mearumque precum, et charitatis indignus appareat. Quod de reliquis omnibus dico. Venit alius, et benedictionem meam reportat, ſermones et doctrinam meam auſcultat. Proh ſtultitiam meam! Quomodo nuditatem ac miſeriam meam non cerno, et plagas non ſentio, non triſtor, non fleo, nec ſanationem quero in noſocomio jaceus. nec accerſo medicos oſtendens vibi-ces meas et detegens illis etiam occultas animi mei ægritudines, ut ſicca emplaſtra et uſtoria imponant, quæ fortiter ſanitatiſ recuperandæ cauſa ſuſtineam? Sed potius addo vulnera quotidie.

At tu, o Deus meus, miſerere mei, qui deceptus ſum et erravi; et timorem tuum inſere in cor meum, ut ſecundum mandata tua mundum fugiam, et oderim, et ſalubri metu contraham me ſapienter. Ne ſinas, Chriſte, me in medio illius oberrare vagarique; nam te ſolum, hactenus non dilectum, diligo, et tua ſolum præcepta me ſervaturum conſido, qui totus ſum in vitis, nec cogno-

¹⁵ Pſal. LXXV, 5. ¹⁶ Act. ix, 8.

vi te. Quis etenim te cognovit, et mundi gloriam desiderat? aut quis te amat, et præter te aliud quærit? nempe ut omnes ad se laudandum, et admirandum advocet; aut quibusdam aduletur; aut omnium amicitias sibi conciliare studeat. Hæc nullus servorum tuorum germanorum fecit; et hoc est quod me cruciat, et in tristitiam dat, Deus meus, quia video me in his servitute subactum, nec persuaderi in alteram partem, nec humiliari possum, nec tuam solius gloriam quærere instituo, per quam demonstrer fidelis, ac servus tuus, et per quam (præcipue in vilitate et mendicitate, ac laboribus) non potentioribus modo, sed et regibus queo fieri sublimior. Flectere igitur, Deus omnium opifex, ad tribuendam misericordiam animæ meæ, qui bene ut essem, dedisti mihi, et cognitionem vestram largire, ut bonis tuis æternis et solis sciens et prudens inhæream, gloriamque tuam ex animo diligam et quæram, humanam ac terrenam nequam curem; ut tibi nunc, et post mortem conjungar, et merear regnare tecum, qui mea causa ignominiosam necem es perpeusus, et omnem œconomiam implevisti. Tunc mortalibus universis ero illustrior. Amen. Ita fiat, Domine, nunc et in sæcula.

CAPUT XIII.

Ad pœnitentiam cohortatio, et quomodo voluntas carnis, voluntati spiritus copulata, hominem Deo similem reddat.

Illacrymo et compungor, cum mihi lumen fulsit, videoque mendicitatem meam, et cognosco ubi sum, et qualem mundum incolam, mortalis mortalem et interiturum scilicet. Delector vero et gaudeo, quoties statum meum et concessam mihi a Deo gloriam perspicio, ac me velut angelum Domini totum indumento non materiali ornatum coniecto. Gaudium igitur largitoris et immutantis me Dei desiderium in me exsuscitat, desiderium lacrymarum fluente protrudit, et me uberius illuminat. Audite, qui in Deum, ut ego, peccatis; elaborate et currite in bonis operibus, ut comprehendatis, et complectamini ignis materia vacantis materiam (cum dico materiam, divinam tibi naturam significo) et accendatis intellectualem animæ lampadem, ut flatis soles in mundo collucentes et nequaquam visi ab his qui in mundo sunt; ut sitis sicut dii, totam Dei gloriam intra vos possidentes, in duabus essentiis, duabus omnino naturis, duplici functione, gemina voluntate, quemadmodum Paulus clamat¹⁷. Alia est siquidem fluxæ carnis voluntas, alia spiritus et animæ meæ: verumtamen non triplex, sed duplex, ut homo, sum. Anima mea corpori meo inexplicabili vinculo colligata est. Attamen utrumvis congruenter sua quærit, corpus, comedere, bibere, dormire; quas etiam carnis terrenæ voluntates appello. Quod postquam ab anima separatum fuerit, nihil appetit hujuscemodi: sed mortuum,

sine sensu, instar luti est. Totam animæ hominis voluntatem unam esse puto. Qui ergo suam divino Spiritui conjunxerit, Deo similis evasit; Christo in pectus accepto, Christianus a Christo est, Christum formatum in seipso, incomprehensum, solum, et revera omnibus conditis naturis inaccessum plane in se continens. Sed, o natura intemerata, essentia occulta, ignota benignitas plurimis hominibus, misericordia quæ non videtur a stulte viventibus invariabilis, insecabilis, ter sancta essentia, simplex lumen, et carens specie, minime compositum, incorporeum, quodque a nulla natura capi atque comprehendendi potes, quomodo, o rex, oculis humanis objectus es ut ego, cognitus ab his qui in mundo sunt, gestatus sanctæ Matris tuæ manibus, ligatus ut homicida, passus ut maleficus, dum me prorsus salvare vis, et in paradysum gloriæ denuo reducere. Hæc est œconomia tua, hæc causa adventus tui, hæc misericordia; et humanitas tua, omnibus mortalibus nobis exhibita, fidelibus, infidelibus, ethnicis peccatoribus, et sanctis. Facta est enim apparitio tua in carne communis omnium vivorum ac mortuorum salus et redemptio.

Quod autem in me perditio occulte, et seorsum in ignorantia cognoscibili mihi quidem certe, aliis autem non, perfectum est, quæ lingua eloquatur? quæ mens interpretabitur? quis sermo enuntiabit, ut et manus mea litteris exaret? vero enim tremendum, tremendum est, inquam, nec satis dici potest, quod a me videtur lumen, quod mundus iste non habet. Et diligit me, qui in hoc mundo non est. Et ego in medio cellæ meæ video illum, qui extra mundum est. Super lectulo meo sedeo, et extra mundum versor. Eum autem qui semper est, et tamen genitus est video, qui cum et loquor audeoque dicere, Amo, quoniam ille me amat. Sola ejus contemplatio præclaræ mihi dapes et nutrimenta sunt; illique unitus supra cœlos scando. Et hoc verum ac certum esse scio. Ubi autem hoc corpus tum sit, nescio. Scio descendere, qui est immobilis. Scio a me videri, qui natura est inaspectabilis. Scio, qui ab omni creatura longe distat, ab eo accipi, et inter ulnas ejus abscondi, et tunc extra totum mundum me inveniri. Vicissim ego mortalis, et in hoc mundo parvus atque exiguus, intra me creatorem mundi totum aspicio: et dum intra vitam sum, totamque vitam intra me vigentem et florentem complector, me non moriturum scio. In corde meo est, et in cœlo non deest: hic et ibi a me cernitur æqualiter coruscans. Quoniam autem modo intelligentia satis consequar, quo pacto hæc fiant? aut quomodo tibi enarrare potero, quæ intelligo et video? Sunt enim profecto effatu impossibilia, et universæ inenarrabilia, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, et in cor carnale non ascenderunt¹⁸. Gra-

¹⁷ Rom. vii, 14 seqq. ¹⁸ Isa. lxxv, 4; I Cor. ii, 9.

tias ago tibi, Domine, quoniam misertus es mei et donasti mihi, ut hæc viderein, et conscriberem, posterisque meis prædicarem benignitatem tuam; ut et nunc sacra hac doctrina imbuantur populi, tribus et linguæ, quod omnium fervide pœnitentium misereris; sicut apostolorum tuorum, et omnium sanctorum misertus es. Benefacis illis, eos honoras, et glorificas, Deus meus; ut cum desiderio multo, et timore te exquirentes, et ad te solum mundi opificem conversos, quem decet gloria, honor, imperium, majestas, ut regem, et Deum, ac Dominum universi, nunc et innumerabilibus sæculorum ætatibus. Amen.

CAPUT XIV.

Gratiarum actio ad Deum, propter dona quibus ab eo dignatus est. Præposituræ, ac sacerdotii dignitatem ipsius quoque angelis venerabilem, ac suscipiendam esse.

Ego, Domine, etiamsi loqui velim, non possum. Quid enim tandem loquar, cum consiliis, actionibus et omnibus cogitationibus immundus sim? Nihilominus vulnerata est anima mea, et intus ardeo, cupiens te alloqui saltem aliquantum, Deus meus. Video enim memet, quod scis, et video quomodo membra omnia corporis et animæ meæ ab ipso ortu inquinaverim, totus peccatum (18).

Considero misericordiam, benignitatem, et multa bona tua quæ in me operatus es, et obmutesco, propemodumque despero, et affligor continenter, ac tristior infelix, quia omnibus bonis tuis indignus sum. Cum porro in meipsum descendens, multitudinem peccatorum meorum apud animum reputo, necumque cogito, nec unum saltem opus bonum in vita suscepisse me, et pro suppliciis, quæ ex justa ira tua sustinere debebam, ut qui te sæpius offenderem, plurimis potius beneficiis abs te humaniter cumulatum esse, in desperationem adducor, quandoquidem adhuc quotidie errata erratis adjicio; et ne multam miserationem benignitatemque tuam ad majus supplicium mihi imponendum vertas formido: quoniam quo pluribus meritis abs te ornor, eo magis ingratus sum tibi ego, boni Domini servus improbus. Omnia igitur alia incommoda, Domine, patientiæ mihi erant, spem æternæ vitæ suggerentia; cujus rei causa gaudebam sæpe, quod solus nosti, confisus clementia et misericordia tua. Ob hoc enim ex toto mundo elegisti me, atque ab amicis cognatisque sejunxisti

(18) Humilitatis et religiosæ modestæ sunt istæ voces; similes illi Davidicæ: *Non est sanitas in carne mea (Psal. xxxvii, 4)*. Et: *Lumbi mei impleti sunt illusionibus (Ibid. 8)*. Inquinantur membra corporis per peccatum, quatenus sunt instrumenta hominis peccantis. Et ille homo fit totus peccatum; qui omnibus suis pœnitentis et membris ad peccatum abutitur, nimirum quando immensitatem seu exsuperantiam rei alicujus denotare volumus, tum abstracta vocabula subjecto tribuimus. Ut cum

ut mei misertus salvares me. Hoc certa fide persuasum habens, a gratia tua gaudium carpebam inexplabile, et solida spe sustentabar. De duobus autem illis extremis quid dicam nescio, quæ tibi, Rex meus, in me fieri complacitum est, quæ animæ ac menti privationem afferunt, functionesque et intelligentias omnes impediunt. Quin et magnitudine gloriæ tuæ gravant, et ferme commovent me ad cessandum, ut nihil loquar, nihil faciam, nihil horum attingam.

Æstuo, et admirans contristor, quod ad res tales, tam sacrosanctas me dederim, ut servirem, et liturgum agerem in iis ego miser, quæ intueri libere angeli verentur; prophetæ cum timore cognoverunt, simul de gloriosa, et incomprehensa œconomia audiverunt: apostoli, martyres, et doctorum chorus clamant et vociferantur, se indignos palam prædicantes. Ego autem perditus, ego fornicator, quomodo fratrum rector, divinatorumque mysteriorum sacerdos, et Trinitatis immaculatæ minister sum? Quando enim panis ponitur, et vinum hauritur ad corpus et sanguinem tuum, o Verbum, conficiendum, ibi ades tu ipse, Deus meus, et hæc vere corpus tuum et sanguis sunt, superventu Spiritus sancti, virtuteque Altissimi, et Deum inaccessum, vel potius habitantem luce inaccessibilem non solum huic naturæ humanæ, et corruptioni obnoxie, sed etiam omnibus quæ ratione intelliguntur, angelorum agminibus, audemus contingere. Hoc igitur arcanum, hoc supra naturam opus, et hæc actio, ad quam eboundam delectus sum, suadet ut mihi uti mortem, ante oculos proponam. Unde posthabita lætitia tremore concutior, cum sciam nec me, nec quemvis alium pro dignitate posse λειτουργεῖν (sacrificio fungi) et vitam adeo angelicam, imo plusquam angelicam in corpore traducere: ut quemadmodum ratio docet, et veritas habet, pro eo ac dignum est, familiarior ipsis angelis Deo fiat; utpote et manibus tractans, et ore absumens, quod illi auguste venerantur, et cum tremore circumsistunt.

Judicium autem fratrum, quibus moderandis sum præpositus, quæ anima portaverit? quæ mens sufficiet, citra justam reprehensionem gubernare cujusque animum, et cuncta quæ sui officii sunt, sine defectione conferre, seque ipsum ab eorum censuris eripere? Hoc mihi neutiquam alicui possibile videtur. Induxi ergo in animum, et malo

aliquem ob eximium animi candorem, *totum candorem* nominamus. Quo pertinet etiam illius oratio, qui dicebat, lusciniam nihil aliud esse, nisi *vocem*. Hæc adnotaverim, ne quis ex hæreticorum grege in hunc locum incidens, exsultaret ὡς θύς εἰς ἄχρῳα ἐμπέπων, ratus se reperisse stabilimentum delirio suo de peccato originis etiam post baptismum in homine remanente, eumque, ut fermentum massam, miserabiliter inficiente et corrumpente, ita ut nihil sit quod ab hac luce vacet.

esse discipulus, et sub unius voluntatem arbitriumque subjici, et unius capessere jussa, et ob hunc unum reddere rationem, quam moribus et voluntatibus servire plurium, eorumque mentes scrutari, consilia comperire, actiones et cogitationes penitus investigare; quando et iudicium me manet, et responsurus sum pro iis quæ peccarunt, ad quos regendos ego arcano omnino Dei consilio electus sum solus. Unusquisque enim perse iudicabitur, et rationem plene reddet eorum quæ ipse seu bona seu mala gesserit. Pro unoquoque autem solus ego reddam. Et quinam salvabor, aut quomodo misericordiam impetrabo, qui neque pro una mea et misera anima possum ullum opus ullo modo ad salutem peractum ostendere, per quod ignes æternos evadam? Sed, o benigne Salvator, misericors et miserator: mihi abjecto divinam largire virtutem, ut quos in fidem meam tradidisti fratres, eos regam verbo cum prudentia, atque ad pascua legum tuarum divinarum deducam, et in mansiones cælestis regni restituum salvos, illætos, virtutum pulchritudine splendidos, dignos adoratores ad terribile tribunal tuum. Et me quoque indignum e mundo assumptum, tametsi multis peccatorum notis inustum, tamen sacerdotem, et inutilem servum tuum, quoniam iudicio, choris electorum cum discipulis meis adnumera; ut simul omnes gloriam tuam divinam videamus, et bonis tuis ineffabilibus oblectemur. Tu enim es voluptas, deliciæ, decus ardentem te amantium, in sempiterna sæcula.

CAPUT XV.

Videns gloriam Dei, quam in se operationem senserit. Divinitatem esse in omni, seu universo, comprehendique et non comprehendí ab his qui merentur. Nos esse domum David. Christum in multis membris nostris cognitum, eundem unum atque indivisum esse.

Dum te revelas, Domine universorum, et vultus tui gloriam manifestius demonstras, totus tremo, te superne aspiciens, quantum pro humili et abjecta natura mea possum, et timore ac stupore correptus dico, Superant captum meum omnia tua, Deus meus. Sum enim immundus, et indignus omnino intueri te, purum et sanctum Dominum, quem reverentur angeli, et cui cum tremore ministrant; cujus a facie concutitur, et contremiscit omnis creatura. Cum hæc dixi, claudo oculos, hoc est, ad inferna avertio mentem meam, quia videre ac perspicere Deitatis tuæ majestatem non sustineo. Et tum lamentor, oratus pulchritudine tua, nec fero separari abs te, qui solus es benignus. Tu vero sic lamentantem, et plorantem, totum, papæ! circumfulges, et obstupesco, et uberius fluunt mihi lacrymæ, dum misericordiam tuam erga me perditum admiror. Tum corporis mei multam sordiditatem, et miserabilis animæ meæ

A indignitatem video, eaque consideratione mentem percussus exclamo, Quis igitur ego sum, o Deus, et auctor omnium? et quid tandem feci laudabile in vita mea; aut quodnam mandatum tuum complevi, quod tali gloria me despiciabilem glorificas? Et unde, et qua de causa miserum me die noctuque tali luce circumfundere dignatus es? Egone aliquando sitiens quæsi vi te, Rex meus, egone laboribus mandatorum tuorum defatigatus et afflictus sum? egone tentationes et flagella pertuli, quomodo omnes sancti post nominum memoriam hæc patienter tulerunt, ut me illis adnumeratum salvum esse velis? Quanquam mirifice humanus ac benignus es, ut parens et conditor omnium, audio tamen Jacobum dicentem¹⁰, mortuum esse fidem sine operibus, horreoque supplicia, pro certo illic vilem homuncionem me manentia. Quo pacto igitur confidam ego, Domine, me ut fidelem ad illorum numerum aggregatum iri, qui antehac tibi servierunt, cum ipse nec unum de mandatis tuis servaverim? Verum novi te posse omnia, facis omnia ut vis, et postremis das ut primis, et quod mirum est valde, primorum extremis primum das. Hæc cum tibi dico, tibi, inquam, conditori hujus mundi, prius supra apparenti, et rursus te occultanti, ac postea me totum radiis circumdanti, repente te totum in me perspicio existisse, qui ante supra videbaris, et te iterum occultaveras, sicut sol tectus nubibus tenuioribus contractisque radiis. Quemadmodum ille tum aspectui patet, et tunc nielius cernitur ab hominibus: sic et tu mihi accessibilis es, latens intra me, alioqui inaccessus, oculis meis, quos intellectus novit conspectus, ut scis, paulatim crescens, majoremque lucem diffundens, et amplius coruscans. Aliquando iterum mihi inaccessus es. Quare quod comprehendere non potes, ideo te celeberrime, et magnis vocibus bonitatem tuam prædico, naturamque nostram glorificantem glorifico.

Gloria, o Verbum, immensæ condescensionis tuæ. Gloria misericordiæ tuæ. Gloria potentia. Gloria tibi, quoniam immutabilis, atque invariabilis manens, totus es immobilis, cum semper movearis, totus extra creaturam et totus in creatura, totus implet omnia et totus extra omnia. Super omnia es, Domine, super omne principium, super omnem essentiam, super naturam naturæ, super omnia sæcula, super omne lumen, super intelligentes beatarum mentium naturas: nam et illæ tuum, vel potius cogitationis tuæ opus sunt. Tu enim nihil es omnium, et superior omnibus. Nam existantium causa es, ut omnium procreator, et idcirco separatus es, ac distas ab universis, et supra omnia quæ sunt eminere intelligeris, oculorum obtutum effugiens, inaccessus, incomprehensus, intactilis, hand intelligibilis, immutabilis, totus simplex, et tamen totus varius

¹⁰ Jac. II, 20.

et omnino mens mea varietatem gloriæ, et decorem elegantiæ tuæ perspicere nequit. Ergo qui ex omnibus nihil est, quomodo tandem est super omnia? Qui extra omnia, et omnium Deus es, aspectum, accessum, intellectum, tactum omnem fugiens, idem mortalis factus, in mundum es ingressus, assumptoque corpore humano, apparuisti omnibus accessibilis. Cognitus es etiam a fidelibus cum gloria divinitatis tuæ, et ab ipsis comprehensus, qui prorsus es incomprehensibilis, et visus ab illis totus; alloqui omnibus invisibilis, et viderunt majestatem sacrosanctæ divinitatis tuæ. Soli fideles vident: omnes autem infideles viso te mundi lumine, cæci permanent. Fideles, itaque et tunc et nunc semper te vident, et secum te habent, universitatis opificem, versantem, et habitantem cum ipsis in hujus vitæ tenebris, ut solem inaccessum, ut lampadem inextinguibilem, qui a tenebris penitus non comprehenderis, et te videntes semper illuminas. Quia igitur tu, ut diximus, extra omnia es, etiam abs te illuminatos extra ea quæ sensum oculorum movent, esse facis, et sursum cum Patre tuo. Et quomodo tu cum illic sis, sine intervallo nobiscum es totus: sic nos servos tuos, in medio rerum sub sensus aspectumque cadentium versantes, educis, et sursum omnino tecum lumine tuo illustratos tollis, et ex mortalibus immortales reddis, manentesque quod sumus, gratia tua filii, similes tibi evadimus, dii Deum videntes. Quis itaque ad te non accurrat, qui solus es benignus? quis te non sequatur? quis non ex charitate dicat: En, projectis omnibus te sequimur, te compatientem, mansuetum, misericordem Dominum, nostram conversionem jugiter expectantem, nolentem interitum eorum qui te offenderunt¹⁹, qui in nobis modo stupenda perficis, quæ olim in domo David futura audientes, miramur, qualia futura sint. Domus David nos sumus, tanquam cognati illius. Nam ipse tu omnium Conditor, filius illius factus es, et nos filii tui per gratiam. Tu cognatus noster carne, nos Deitatis tuæ. Indutus enim corpore dedisti nobis Spiritum sanctum, omnesque simul una domus David facti sumus, quia proprii tui et cognati tui. Dominus igitur David tu in spiritu es, nos fi-

¹⁹ Ezech. xxxiii, 11.

(19) Hujus theoriæ occasionem sumpsisse videtur Simeon ex illo I Cor. xii, 17: *Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.* Et cap. vi, vers. 15: *Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?* Et ex aliis hujus generis; quæ quidem omnia mystice et spiritualiter accipienda sunt. Porro apud Simeonem sequetur hic disputatio de membris nostris in membra Christi transformatis, deque Christi membris in nostra conversis, quam silentio præmittendam, Latinisque auribus non satis dignam censuimus. Si quis ejus desiderio tenetur, is codicem Augustanum aut Bavaricum adeat. Multa honeste et decore in hac rerum universi-

lii David, semen divinum tuum omnes. Congregati autem in unam coalescimus domum; id est, omnes sumus fratres, omnes cognati tui. Et quomodo non res admiranda, quomodo non stupenda cuivis hoc cogitanti, hoc perpendenti, quod tu nobiscum es nunc, et in sæcula et unumquemque domum facis, et habitas in omnibus, et es ipse domus omnibus, et in te habitamus unusquisque nostrum, totus cum toto, et quod quolibet vicissim tu, cum solo solus, et supra nos solus, et totus es? Nunc ergo in nobis augusta perperras. Quæ augusta? dicam pauca de multis. Et quamvis dicta hactenus, omnia plusquam obstupescenda sunt, tamen jam illis amplius obstupescenda accipe.

B Membra Christi sumus, et membra nostra Christus. Et manus mea miseri, et pes meus Christus. Et manus Christi et spes Christi ego minimus. Moveo manum? etiam Christus, omnino enim manus mea est: individuum enim Deitatem intelligas oportet. Moveo pedem? et ecce fulget ut ille. Cave dicas blasphemare me, sed hæc approba, et Christum adora, qui te talem facit. Etenim tu quoque, si volueris, membrum ejus fies. Et ita omnia membra uniuscujusque nostrum membra Christi fiunt, et Christus nostrum membrum, et is omnia indecora ac deformia formosa, et decora reddet, pulchritudine videlicet et gloria Deitatis suæ illa exornans; et stemus simul dii, cum Deo familiariter conjuncti, nullam in corpore nostro maculam aspicientes, sed acti totius corporis Christi similiudinem consecuti, quisque totum Christum membrum nostrum habebimus. Unus enim multa factus, unus manet individuus; pars autem unaquæque totus Christus est (19).

Si ergo tu indutus es carnis tuæ dedecus, nec mentem atque animam nudatus, et tenebris operatus, lumen adhuc videre potuisti, quid tibi ego faciam? quomodo venerationis plena ostendam? quomodo, prohi'dolere! in domum David te introducam? Adiri enim non potest ab ignavis, ut ego sum: nec videri a cæcis, mihi similibus; et distat procul plane ab infidelibus et pigris, procul ab omnibus improbis, ab omnibus mundi amatoribus, ab inanis gloriæ cupidis. Sic

D tate et sunt, et fiunt, et facta sunt, quæ libero ore honeste effari non possumus. Nec quia nobis aliquid a natura tributum est; ideo linguæ vestique tegumento celari non debet. Nec satis aut pie aut decentes mihi videntur illæ rerum spiritualium considerationes, quæ mentem supra hæc nimis, ut sic dicam, physica non attollunt. Nec qui abdit, quæ natura abdi voluit; ideo Christum non induit. Quod si quis esset, qui arbitraretur Christiano, qui Christum et re et nomine induit, omnia in propatulo habenda esse; is non injuria plenior cynicismo quam Christianismo existimari posset. Veram de his satis.

antem citra comparationem distat, ut si super altitudinem cœli, aut infra profundum abyssi esset! Et quisnam, aut quo pacto in cœlum tandem ascendet? aut quomodo sub terram descendens, scrutabitur abyssos? et margaritam, ut granum sinapi parvissimum exquirens, quomodo invenire poterit? Sed, o filii, congregamini, o matres adeste, o patres prævenite, antequam mors præveniat, necumque lamentamini, et plorate omnes, quod cum parvuli in baptismo Deum acceperimus, vel potius infantes filii Dei facti simus, cum peccassemus, mox extra domum David ejecti simus, neque id senserimus, et curramus per pœnitentiam; per eam quippe ejecti omnes regrediuntur: aliter regredi non licet, ne erretis, nec videre, quæ in ea perfecta sunt, perficiunturque in sæcula innumerabilia in Christo Deo meo, quem decet omnis gloria, honor, adoratio in sempiternum.

CAPUT XVI.

Secundum naturam Deum solum amabilem, ac desiderabilem esse; cuius qui factus est particeps, eum honorum universorum factum esse participem.

O quæ res ista tam venerabilis omni creaturæ? quod hoc sub intelligentiam cadens lumen, quod videtur ab omnibus? quæ istæ tantæ divitiæ, quas omnino mortalium nullus invenire aut possidere potuit? sunt enim omnibus incomprehensibiles, et a mundo capi nequeunt; sunt super orbem terrarum desideratissimæ; sunt optabiles, quantum rebus aspectabilibus earum procreator antecellit. Atque ideo ejus charitate vulneror. Quatenus autem eum non capio, mente maceror et tabesco, et ardentem corde ingemisco, et hic illic obambulans ac circumiens inflammatus quæro, nec uspiam invenio quem diligit anima mea. Circumspicio crebrius, si possim videre quem desidero. At ille quasi inaspectabilis, penitus non apparet. Cum autem cœpero lamentari quasi desperabundus, tunc se mihi videndum offert, et intuetur me qui intuetur omnia. Admiror, et insigni pulchritudine obstupesco; et quomodo cœlo aperto prospexerit inde Conditor, mihi que gloriam novam et inenarrabilem demonstravit. Et dum ego ita mecum cogito, quis tandem illi propior fiet? aut qua ratione in altitudinem infinitam elevabitur? ipse intra me adest, et in misero corde meo coruscat, undique me immortalis splendore convestiens, et cuncta membra mea irradians, totum me complectens, osculum totum impertit, et totum se mihi indigno dat, et ejus charitate pulchritudineque satior, divinitatisque voluptate et dulcedine compleor. Particeps luminis, particeps flo gloriæ, et resplendet facies mea quemadmodum ejus, qui est desiderium meum, et omnia membra mea clarescunt, speciosisque speciosior tunc flo, divitibus divitior, potentibus omnibus potentior, et regibus major sum, et honorabilior longe quibuscunque visibilibus, non terra modo et eorum quæ in terris,

A sed cœlo quoque et omnium quæ in cœlis sunt, omnium Opificem mecum habens, quem decet gloria, et honos nunc et in sæcula. Amen.

CAPUT XVII.

Timorem generare charitatem, et illam eradicare timorem ex anima, manereque in ipsa, cum sit sanctus divinusque Spiritus.

Quomodo hymnis decantabo, quomodo glorificabo, quomodo digne prædicabo Deum meum qui tam multa peccata mea diissimulavit? quomodo attollam oculos meos, quomodo aperiam os meum, Salvator mi, quomodo movebo labia mea, quomodo ad sublime cœlum extendam manus meas, quem sermonem inveniam, quibus verbis utar, quomodo loqui audebo, quomodo veniam flagitatorum multis erratis, tam innumerabilibus peccatis? Certe facinora admisi omni indigna venia? nosti tu quid dicam. Omnes naturæ fines transivi, præter naturam patris sceleribus, brutis animalibus pejor exstiti, omnibus marinis, omnibus terrestribus, pecudibus, reptilibus, feris revera deterior fui, cum mandata tua violavi. Qui igitur corpus meum ita contamina-
navi, et animam sordidavi, quomodo apparebo tibi, quomodo aspiciam te, quomodo vel stare miser ante conspectum tuum audebo? quomodo non fugiam gloriam tuam, et lumen fulgurans sancti Spiritus tui? Quomodo solus ego ad tenebras non vadam, et a sanctorum cœlibus non separabor, qui opera tenebrarum feci? Quomodo sustinebo vocem tuam, qui hinc ex factis meis fero mecum damnationem meam? totus horreo, totus contremisco, totus in timore stuporemque versus exclamo ad te. Scio, Salvator, neminem perinde ut ego peccasse tibi, nec quisquam se tantis, quantis ego flagitiis involvit: quin aliis etiam auctor perditionis sui. Atqui hoc contra novi, hoc persuasus sum, Deus meus, non magnitudinem admissorum, non multitudinem peccatorum, neque turpitudinem actionum unquam benignitatem tuam, et magnam, imo vero plusquam magnam, et quam nulla ratio, nulla mens capit misericordiam tuam supergressuram esse, quam copiose in peccatores effundis, dum ferventer agunt pœnitentiam, eosque purgas, et illuminas, et luminis participes, et divinitatis tuæ consortes facis, et cum eis haud aliter, quam cum sinceris amicis versaris, atque colloqueris.

O clementiam infinitam, o charitatem ineffabilem! Idcirco ante te in genua procido, et magno te amore appello: sicut prodigum et meretricem ad te accedentes in gratiam receperis, ita me recipe, misericors Salvator, pœnitentem ex animo, et lacrymas meas ut e fonte continenter stillantes non aspernatus, ablue per illas animæ meæ, ablue corporis, quas ex motibus non rectis contraxi maculas. Etue quoque cor meum ab omni nequitia. Illud siquidem radix et fons pec-

cati est. Nequitia mali seminantis malum semen illic germinat, et in altum crescens, ramos plurimos improbitatis ac vitiositatis producit. Hujus radices funditus evelle, Christe meus, et animæ atque cordis mei agellum purga, et timorem tuum illis insere, et da ut radices agat, ac repullet, ut in sublime excrescat custodia mandatorum tuorum, dum in horas apponis, adhibitasque lacrymas meas fluentis scatentibus auges: quo inde irrigatus, maximopere incrementum capiat, et quantum corroboratur et attollitur, tantum pro rata parte humilitas cum eo augetur, cui turbidi motus omnes cedunt, et cum iis dæmonum phalanx repellitur, quam virtutes universæ, ut reginam, circumdare, et tanquam custodes, et amicæ, et famulæ dominam comitari cernuntur. Illis autem congregatis et consociatis, in medio earum velut arbor secus decursus aquarum plantatus²¹ timor tuus efflorescit, et sensim mihi florem novum ostendit. Novum dixi, quoniam natura omnium secundum genus suum parit, et arborum omnium semen secundum genus suum in unaquaque inest. Timor autem tuus, et florem novæ cujusdam naturæ, et fructum æque novum, et a se alienum exhibet. Est namque timor sua natura mœroris plenus, et a se occupatus, semper mœsto vultu, contractisque supercillis incedere facit, tanquam servos, tanquam multis verberibus dignos, tanquam in horas excindi se a morte expectantes; et falcem quidem illius videntes, momentum vero ignorantes; nec spem habentes, nec plenam fidem perfectæ veniæ; sed trementes sinem et iudicii illius sententiam, ut incertam animis ac memoria circumferentes. Flos igitur quem effert specie est inexplicabili; sed minus tamen modus ejus explicari potest. Nam dum erumpit videtur; sed statim absconditur, quod nec naturale nec consequens est, verum naturæ naturam conditionemve superat, naturamque omnem transcendit. Paulisper cernitur flos tam formosus, quam verbis nullis declarari queat, et ad se contemplandam rapit mentem meam, nec quidpiam eorum meminisse sinit, quæ timor suggerit, sed omnium mihi tum oblivionem inducit, et actutum avolat. Ita arbor timoris iterum flore destituitur, et ego in tristitiam datus ingemisco, et ad te impense clamans, florem denuo in ramis conspicio, et oculis, o Christe meus, in eo solo defixus, non tunc arborem video, sed crebrius florem emittentem et me toto cum desiderio ad se trahentem intueor, qui tandem in fructum charitatis consummatur ac desinit. Porro hic fructus ab arbore timoris portari se non patitur; sed bene jam maturus, absque arbore cernitur; nullo enim modo timor in charitate reperitur,

²¹ Psal. 1, 3

(20) Intelligendum est hoc de Christo secundum divinam naturam; quæ a planta sit ex verbis præ-

et rursum sine timore in anima non progignitur hic fructus.

Vere quiddam mirabilius, quam cogitatione, nedum sermone possis assequi, arborem labore cultam florescere, et fructum ferre, fructum autem totam arborem radicibus extirpare, solumque fructum permanere. Quo pacto fructus absque arbore sit, explicare prorsus nequeo. Manet tamen et est tamen charitas sine timore, ex quo tanquam parente profluit. Charitas igitur omnem profecto in se lætitiâ continet, et gaudio jucunditateque se habentem cumulat, efficitque ut se extra mundum esse sentiat, quæ facultas in timorem neutiquam cadit. Nam cum is intra ea sit, quæ visu cæterisque sensibus percipiuntur, quomodo, quæso, timentem procul ab his sejungere, et ejus sensum omnimodis cum ininspectabilibus conjungere, ac devincire ulla ratione valebit? Cæterum flos, et fructus, quem timor generat; charitas, inquam, an hæc valeat, velim, ais, nosse perspicue. Exprimi hæc nequeunt, ut affirmavi: verumtamen adverte animum, et te docebo.

Divinus Spiritus est charitas, lumen omnia operans, et illustrans. Verumtamen non est e mundo, neque omnino aliquid mundi, nec creatura, quia increatum, et extra creaturas universas, et ab omnibus separatum, increatum in medio creatorum. Intellige, filii, quid dico. Hoc increatum nunquam creari potest. Attamen si velit, etiam hoc facere potest, scilicet, ut creatura fiat. Etenim Verbum, Spiritu cooperante, et Patre ita volente, nullam sui mutationem passum, hominem induit, quique erat natura Deus increatus, modo infatibili creatura factus est, et eo quod assumptus deificatus, ostendit mihi duplex miraculum ambabus functionibus, et voluntatibus similiter, visibilem, et invisibilem, qui teneri, nec teneri possit: et qui apparebat ut creatura in medio creaturarum omnium, ut non creatura disperebat, sicut illi putabant. At enim neutiquam evanescebat; sed in medio omnium creaturarum sensibilibus exstantem Verbum, cum eo quod assumpserat copulatum, ut creatura non cernebatur. Assumptam autem creaturam celans, aut in sublime in gloriam suam, quæ intelligentiam nostram excedit, evehens, illico abscondebatur, hoc illi dicebant evanuisse Dominum; sed rem ex se metientes plane. Creator enim omnium, qui a nemine capi potest, et, ut Deus, implet omnia, quomodo aliter occultaretur? Num Dominum de loco in locum alium translatum, et ita ab oculis apostolorum ablatum dices (20)? Apage ne ex ignorantia in blasphemiam incidas.

Audi vero charitatis effecta, si placet, et quo-

cedentibus: Creator enim omnium, qui a nemine capi potest, et ut Deus implet omnia, quomodo aliter

modo ea major sit omnibus, cognosces. Quibus omnibus? Num te latet illud Apostoli ²⁹, dicentis potius esse charitatem habere, quam loqui linguis angelorum, et habere omnem omnium hominum fidem, ita ut montes transferas, nosse omnem scientiam, et abditissima mysteriorum, distribuere omnes facultates suas, et ipsum mendicum fieri, etiam corpus ipsum tradere propter Christum ut ardeat? Et quidem tanto major his est charitas, quod hæc, sive unum, sive omnia, sine charitate nihil penitus utilitatis afferant illis a quibus possidentur. Quare quicumque et a charitate, et ab istis enumeratis omnibus nudus est, dic mihi, ubi apparet? quid faciet? quomodo interrogantibus se fidelem esse respondere audebit? Attendendum igitur ita loquenti de charitate. Sedeo in cella mea nocte aut die, adest, ut non appareat, et ut non cognoscatur, charitas. Et cum extra creaturas omnes, rursusque cum omnibus sit, est ignis, et est fulgor, sit luminis nebula, sit sol denique. Ut ignis, animam calefacit, et cor meum incendit, atque ad desiderium et amorem Conditoris exsuscitat. Affectum autem inflammatum, et animo ardentem, ut splendor lucidus me tota circumvolat, ac radios cokus in animam meam jactit, mentemque illustrans, et perspicacem reddens, ad sublimitatem contemplationis idoneam facit. Atqui hic erat, quem timoris florem esse supra dixi. Viso autem splendore, et impletus gaudio incredibili, non sum lætatus quod vidissem. Sed ipse cum cœlesti me gaudio implevisset, avolavit, secumque mentem meam, et sensum, et omnem rerum mundanarum cupiditatem abstulit. Et insequens mea mens comprehendere visum splendorem desiderabat: verum non inveniebat eum creaturam, nec illi jucundum accidebat, e creaturis prorsus excedere, ut splendorem illum increati, et incomprehensi comprehenderet. Nihilominus circumibat omnia, et illum videre conabatur. Scrutabatur aerem, cœlum obibat, abyssos perambulabat, et extrema mundi, ut videbatur, pervestigabat excutiebatque; sed nihil in his omnibus inveniebat, creata enim omnia. Et lamentabar, et lugebam, et medullitus ardebam, et veluti mente alienatus sic vivebam. Venit igitur postquam voluit, et in speciem lucidæ nebulæ irruens, totum caput meum insidere videbatur, ut obstupefactus exclamarem. At ille rursus avolans solum me reliquit; quem cum operose quærerem, iterum repente in me inventum didici, et in medio cordis mei ut lumen instar rotundi solis visus est. Cum sic apparisset, cognovissemque, et suscipissem, globum dæmonum in fugam vertit, timidita-

tem imbellem répolit, fortitudinem indidit, mentem meam sensu mundano exuit, et vicissim sensu intellectuali me induit. Ab his quæ videntur me seclusit, et cum his quæ non videntur colligavit; donavit mihi increatum videre, et lætari quod a creatis, et visibilibus, et brevi pereuntibus separatus essem, et conjunctus cum increato, cum immortalis, et qui caret principio, et a nemine videri potest. Ista enim charitas est.

Intendamus cursum, o fideles, laboremus festinare segnes, excitemur ignavi, ut charitatis compotes, ejus amplius flammis participes, et ita ab his rebus abeuntes, et cum illa a visibilibus adducti, Domino assistamus: ne alioqui sine charitate in his, quæ sub videndi sensum cadunt, et in his creaturis ut creaturæ relicti, in igne Tartareo, horribilibusque suppliciis inveniamur. Quod si etiam salvari licet, sive hac, Christe bone, quomodo tandem licet? Si à luce separemur, qui tenebras effugiemus? Si gaudio privemur, quinam tristitia liberabimur? Thalami ingressu prohibiti, quomodo lætabimur? Exclusi regno, tuo conspectu, inquam, Salvator, quam aliam salutem, quam consolationem, aut quo denuum alio in loco invenire poterimus? Vere nusquam omnino, etiamsi id quibusdam insipienter videatur: insipiens est enim qui id dicit.

Occurret autem quispiam fortasse, quomodo extra regnum cœlorum, quomodo extra thalamum, et agmen justorum locus alius salutis, aut quieti non erit? Stultus es, inquit charitas, non audisti primum patrem tuum Adam unicum mandatum in paradiso transgressum, nudatum esse divina gloria, et Evam cum ipso mox inde ejectam in exsilium, pro mercede voluptatis heu misere morte recepta, et vita sudoribus ac laboribus plena, proh dolor! juste statutis a Deo et vivendi et moriendi temporibus? Sic futurum existima, cum judicium exercebitur. Nam qui a divina gloria, ut ille revera nudus fuerit, statim a paradiso, et sane a regno cœlorum, cœlestique thalamo abigetur, quamvis peccatum non habuerit, sed virtutibus vacuum astiterit. Omnium porro virtutum prima, regina et domina charitas est profecto. Illa caput, et vestimentum, et gloria est omnium. Sine capite autem corpus mortuum, ac sine spiritu est. Corpus absque vestimento quo pacto nudum non est? Virtutes sine charitate marcidæ et inutiles sunt: et qui charitate præditus non est, a gloria Dei nudus est; et quamvis omnium virtutum compos sit, nudus astat, et nuditatem suam non ferens, occultari mavult. Nam cum sic dedecus ac turpitudinem habeat, etiam

²⁹ I Cor. xiii, 1.

occultaretur? Ergo quando Christus ex præsentium aspectu evanescebat, non movebatur ut Deus erat localiter; etsi localiter movebatur ut homo erat; quod Simeon testatur, cum de Christo evanescente

sic scribit: *Assumptam autem creaturam (humanitatem scilicet suam) celans aut in sublime in gloriam suam, etc., erehens (en motum localem Christi hominis) illico abscondebatur.*

damnationem habet, et audit ab universorum iudice, non novi te. Venit in hunc mundum Creator, corpus et animam assumpsit, deditque nobis divinum Spiritum, qui est charitas. Si itaque vis, et placet tibi divinum obtinere Spiritum, crede Deo perfecte, et abnega te perfecte similiter; tolle crucem sine hæsitatione in humeros, ac proposito et voluntate morere, filii, ut vitam immortalem adipiscere. Ne te impostores fallacibus dictis suis decipiant, morientes post mortem vitam accipere, ne credulus negligenter agas, et vitæ particeps minime fias.

Audi verba Dei, audi apostolorum, audi magistrorum Ecclesiæ. Quid Christus in horas clamat? Flumina de ventre in me credentium fluent divini fontis, aquæ semper viventis²². Quam aliam hanc aquam, nisi Spiritus sancti gratiam intelligit? Mundos autem corde beatos nominans²³, ait hos Deum hic visuros. Apostoli vero et magistri ad unum omnes clamant, hic Spiritum sanctum, et Christum accipiendum, si quidem salutem consequuti simus. Ausculta vocem Domini, audi verbum Verbi, quomodo regnum cælorum jam nunc hominibus accipiendum significet. *Simile est*, inquit, *pretiosæ margaritæ*²⁴. Margaritam cum audis, quidnam cogitas? num hanc genus lapidis esse didicisti? an qui teneri omnino, an qui videri aliquantum potest? Abi cum tua blasphemia, intelligentia tantum ista margarita percipitur. Mercator autem qui hanc invenit, qua ratione invenerit nunc expone. Si non est, ut manû tangi aut videri possit, ubi igitur iste illam reperit, quomodo vidit? velim tibi dicas. Quomodo etiam venditis omnibus comparavit eam quam non invenit, quam non vidit, quam in manibus non habuit, nec in sinum immisit? Respondebis mihi, fide sola et spe sic affectum iri, ac si eam haberet. Atqui non dixit Dominus, et tu existimas, nec spe inveniendi, nec spe accipiendi facultates suas vendidisse. Quid erratis? quid vana spe nitimini, et aliis quidem frustra credentibus exitium, vobis grande supplicium vultis struere? Sed suadet tibi, ut prius margaritam invenias, et cum, ut nimis, et immense pretiosam contemplatus fueris, tunc venditis omnibus emas eam. Tu contra ais, in spe, et ostendis te nolle quærere, nolle invenire, nolle fortunas tuas vendere, ut ita regnum cælorum acquiras, quod intra te, si velis, Dominus esse affirmavit.

Sed forsitan in egestate es, nec aurum, nec possessiones, aut divitias habes; et audiens omnium distractione facultatum inestimabilem illam margaritam emi, dicis, ego, cui nullæ sunt opes, qua tandem via divinam hanc et speciosam margaritam comparare potero? Hortor itaque te, ut super hoc sapienter me audias. Si mundum universum, et quæ in mundo sunt habeas, et ea in orphanos, viduas, mendicos et egentes dispergas ac distribuas,

A si ipse quoque mendicus fias, planeque par pretium dedisse te cogites, et dicas: Date margaritam mihi, dedi enim omnia mea, confestim audies a Domino, quæ sunt ista tua omnia quæ dicis? Tu nudus egressus es de utero matris tuæ, et nudus in sepulcrum omnino redibis, quæ igitur tua esse jactas? Stultus es penitus, non intelligis, nec accipies margaritam, nec continget tibi regnum. Quod si quæcunque tandem tibi sint bona consideraris, et te pauperrimum repereris, et accedens ita eum compellaris? Intere nunc, Salvator, cor et animam meam contritam, castigatam graviter, et inflammatam vehementer. Aspice, Domine, nudum me; vide egentem, ab omni virtute alienum, et in his summa laborantem penuria, nec habentem, quo abs te emam; vide, et miserere mei solus patiens Deus meus. Quid enim in hoc mundo inveniam dignum, quod dem in pretium tui, qui fecisti omnia? Quid namque persolvit meretrix, quid numeravit latro? Prodigus autem, Christe mi, quas tibi opes obtulit? Si hæc, inquam, dixeris, audies vicissim, imo offerrebant divitias, datoque quod habebant, margaritam toto mundo prestantiorem acceperunt. Hæc tu quoque, si vis, mihi offer, et prorsus eandem accipies. Cum his accede ad me, et mox tibi monstrabo quam illi consecuti sunt margaritam: et si ipsam animam dederis, nihil dignum dedisse te existimabis. Quidquid denique pro pretio persolveris, nihil te solvisse arbitrare. Ego, si ad me, ut illa meretrix, accesseris, plane habeo potestatem, plane habeo margaritas, quas si mundus accipiat, et cum mundo hoc aliorum mundorum myriades, ne una quidem margarita thesauro meo deerit, et donabo te, sicut illam donavi. Sic te Deus affabitur et docebit, quomodo ad se latro et meretrix accesserint, qui per orbem terrarum fama celebrantur: quomodo item filius prodigus, simul ac reversus est, susceptus sit. Fide porro latro salvatus est, qui multis erat sceleribus obligatus; nec immerito, quandoquidem solus ipse, omnibus me negantibus, omnibus scandalum patientibus, in cruce pendentem, Deum ac regem confessus est, et immortalem esse ex animo exclamavit; ideoque etiam ante omnes regnum est adeptus. Meretricis autem, amorem quæ oratio consequatur? quem scilicet illa in corde suo gestabat, cum ad me ut Deum ac Dominum visibilium et invisibilium accedens, eum largiter mihi, ut nemo antea offerret. Quem videns approbari, nec amorem illum accepi; sed data ei margarita, reliqui ei etiam amorem, vel potius amplius eum accendi, et in flammam ingentes excitavi, cumque virginibus honestiorem ac venerabiliorem dimisi. Subito enim legem totam ut murum supergressa, aut tanquam per scalas supra omnes virtutes sublata, ad finem legis pervenit, qui est charitas, et abiit, usque ad mortem charitatem illesam conservans. Similiter prodigus

²² Joan. vii, 38. ²³ Matth. v, 8. ²⁴ Matth. xiii, 43.

toto ex corde reversus, sincere pœnituit et cum esset ante filius meus, non tanquam filius meus ad me adiit : sed sicut unus de mercenariis meis fieri petiuit. Nec vero lingua tantum, sed et animo loquebatur, et quæ verbis dicebat, operibus demonstrabat. Humilitas ejus ad misericordiam me impulit, quem mox ditavi, et continuo gloria extulit, quoniam ex animo ad me conversum videbam, cum noutiquam (quod multi solent) mentem a me reflecteret. Hoc modo quisquis ad me venerit, et se mihi sincere prostraverit (audiant omnes mortales) confestim eum suscipiam. Qui autem gratia mea per dolum potiri vult, et cum hypocrisi seu simulatione ad me accesserit, aut improbitatem celans, aut operibus suis confidens, aut elatione, aut invidia constrictus, hic prorsus non habebit partem mecum. Hæc tibi, et universis Deus per nos in horas occinit.

Ac si placet aliunde quoque perspicuum tibi faciam, hic tibi totum regnum cœlorum accipiendum esse, si post obitum in id ingredi concupiscis. Audi iterum in parabolis loquentem. Regnum cœlorum cui simile dicam ? Attende. Simile est grano sinapis, quod homo quispiam acceptum, sevit in horto suo, et comprehendit, et revera in arborem magnam se sustulit²⁶. Dic tu jam qui hæc audis, quisnam est granum istuc ? quid esse illud putas ? dic libere, alioqui ego dicam, et veritatem eloquar. Certum est regnum cœlorum vocasse granum. Istud autem granum est divini Spiritus gratia, hortus cor uniuscujusque hominis ; ubi, qui accepit spiritum, serit illud et contegit, absconditque in intimis visceribus, ut nemo videat, et cum omni sedulitate custodit, ut germinet, et arbor evadens cœlo se tollat. Si tu affirmas, non hic, sed post mortem omnes accepturos regnum Dei, qui id ferventer diligunt, Dei ac Salvatoris nostri verba evertis. Nisi enim acceperis granum sinapis, de quo dixit, nisi id in horto tuo severis, sementis expers manes omnino. Quod si etiam semen illud jeceris, et vel spinis suffocaveris, vel avibus rapiendum prodideris, aut negligentia tua hortum non rigaveris, et granum rupta tellure non prodierit, non germinaverit, non fructum tulerit, agetum, dicito quæ tibi ex hac satione proveniet utilitas ? Quando autem, et quo alio tempore si non hic, semen accipis ? Post mortem, inquis. Sed aberras ab eo quod est rationi consentaneum. Interrogo te, quoniam in horto tunc istuc granum terræ abscondes ? quoniam labore coles, ut eliciatur inde herbescens ex eo viriditas ? Vere, mi frater, deceptus, et plenus erroris es. Hoc enim tempus operum, futurum, coronarum est. Illic tu arrhabonem seu pignus accipe, dixit Dominus ; hic sigillum seu notam cape ; jam modo animæ tuæ lampadem accende, priusquam contenebret, priusquam claudantur portæ obeundorum operum. Si sapis, hic

A tibi margarita sum, hic emor. Hic tibi triticum, et velut sinapis granum sum. Hic tibi fermentum sum, et massam tuam fermento. Hic tibi aqua et suavis ignis sum. Hic et vestimentum et alimentum, et omne genus potionis tibi sum, si modo tu vis. Dominus hæc dicit. Si igitur ita ex caducis rebus, et talem me cognoveris, etiam tibi talem me habebis, ut ineffabili ratione siam tibi omnia. Sin hinc emigraris, ignorans quid operetur gratia mea, illic me tantummodo judicem inexorabilem invenies. O Christe meus et Deus meus, ne me tunc condemnes, neve pœnis subicias, qui multis te peccatis offendi, sed me ut unum de infamis tuis mercenariis suscipe ; et dignare me posthac servire tibi, Salvator mi, et Spiritum sanctum tuum pignus regni accipere, et illic thalami tui gloria perfrui, videntem te Deum meum in omnem æternitatem. Amen.

CAPUT XVIII.

Qualem oporteat esse monachum, quæ ejus actio, et qui ascensus.

Animæ tuæ domum fac palatium, quod Christus universorum rex inhabitet : fac autem lacrymis stillantibus, ejulatibus, lamentationibus, gentium flexionibus, et crebris gemitibus, si monachus vere *μονάζων* esse vis. Tunc non eris *μονάζων*, id est, solitarius, nam cum rege versaberis : eris autem *μονάζων* secundum nos, ut qui ab hominibus et mundo universo separatus sis, quod est legitime *μονάζειν* : Deo autem et regi conjunctus, non *μονάζων*, sed omnium sanctorum socius, angelorum convictor, justorum contubernalis, et revera omnium cœlestium cohæres effectus es. Quo igitur pacto *μονάζων*, qui ibi vitam ducis, ubi celebritas martyrum, ubi chorus prophetarum et divinorum apostolorum, ubi innumerabilis justorum, episcoporum, patriarcharum, aliorumque sanctorum frequentia ? Qui vero etiam Christum in se habitantem gerit, dicite mihi, quomodo hic solus esse dici potest ? Nam cum Christo meo una est Pater, et Spiritus sanctus. Et qui tandem solus, qui tribus, ut unum copulatus est ? Non est solus, qui Deo est unitus, etiamsi solus est, et quamvis in solitudine, et in antro degat. Quem si non invenit, si non cognovit, si non accepit totum incarnatum Dei Verbum, D heu me ! neutiquam est monachus : sed *μόνος* solus, a Deo separatus, et sejunctus videlicet. Quin etiam singuli nostrum, qui hoc animo sumus, ab aliis hominibus omnino dissociati, et omnes orphani ac desolati sumus, tametsi habitatione conjungi videmur, et multorum aggregatione inter nos misceri. Animo enim et corpore sejuncti sumus, quod esse verum mors ostendit, unumquemque ab amicis et cognatis divellens, et qui nunc diliguntur, eorum omnium oblivionem afferens. Sic et nox, et somnus, et actiones vitæ, consociationem nullorum, ut consentaneum est, dissolvunt. Qui autem per virtutem cellam suam cœlum fecit, et in

²⁶ Matth. xiii, 31.

ea sedens Creatorem cœli et terræ considerat, et videt et odorat, et semper est cum lumine inaccesso, lumine sine occasu, lumine sine vespera, a quo non divellitur, procul omnino non removetur, non die, non nocte, non in cibo, non in potu, sed nec in somno, aut itinere, aut in mutatione loci; sed ut vivus, ita mortuus, imo, ut clarius dicam, anima prorsus in sempiternum illi adest. Quomodo enim sponsa a sponso, aut vir ab uxore, cui colligatus est semel, sejungi possit? Legislator, cedo, legem non servabit? Qui dixit, *Et erunt duo in carne una*²⁷, quomodo cum ipsa spiritus unus non erit? In viro enim mulier, in muliere vir, et anima in Deo, et Deus in anima unitur, et cognoscitur in sanctis omnibus.

Sic uniuntur Deo, qui per poenitentiam animas suas in hac vita purgantes monachi fiunt, semoti ab aliis, quique sensum Christi accipiunt, cuius et os sunt et lingua a mendacio aliena est, cum qua Patrem omnipotentem alloquuntur, et clamant semper: O Pater, o Rex, et Conditor omnium. Horum cella cœlum est, ipsique sol, et lumen est in ipsis nunquam occidens, ac divinum, quod et omnem hominem venientem in hunc mundum, ex Spiritu sancto renatum illuminat²⁸. Nox enim non est in illis, nec quo id modo fiat, dicere queo. Horreo enim dum hæc tibi scribo, et cogitatione ipsa tremisco: sed doceo te, quomodo et qua ratione vivant, qui Deo serviunt, et illum præ omnibus inquisitum, solum invenerunt, solum dilexerunt; quomodo soli per monasticum statum uniti, cum solo soli, quamvis in frequenti populo, sint quasi relictæ. Hi enim revera sunt monachi, et soli *μοναχοὶ*, qui cum solo Deo, et in Deo soli, nudæ cogitationibus et omnigenis animi agitationibus: solum intuentur Deum apud animum, cogitantes, nec cogitantes infixi nimirum in lumine, quemadmodum telum in pariete, aut stella in cœlo, aut nescio quo alio modo. Verumtamen ut quemdam lucidum thalamum habitant cellas suas, et se in cœlo arbitrantur vivere. Num autem vere habitent, considera, et fidem habeto. Non enim sunt in terra, quamvis terra teneantur; sed in lumine venturi sæculi vivunt, in quo habitant et inambulant angeli, a quo rapiuntur Principatus et Potestates, Throni et Dominationes omnes confirmantur. Et quanquam Deus requiescit in sanctis suis, tamen in Deo sancti vivunt, et moventur, ambulantes in lumine, velut super pavimento. Miranda res, tanquam angeli, et filii Altissimi post mortem erunt, dii cum Deo viventes, cum eo qui natura est, hi qui per adoptionem similes ei facti sunt. Hoc tantum nunc illi cedunt, quod corpore vincti tenentur, eoque, heu velantur, et obteguntur, ut qui in carceribus vincti custodiuntur, qui solem, et radios ejus per foramen ingredientem perspiciant quidem, ipsum autem totum videre, et speculati custodia egressi

non possunt, nec exserto capite libero cœli aspectu frui. Atque istud est, quod illos angit et contristat, quod Christum totum non vident, tamen totum vident; nec e vinculis corporis se expedire queunt, etiamsi perturbationibus, et omni rerum affectu vacent: sed a multis liberi ac soluti, at uno retinentur. Alius enim multis vinculis contractus est, nec ab illis multis se solum iri sperat. Qui autem vincula plurima abrumpere potuit, et adhuc ab uno impeditur, plus aliis dolet, et ab illo quoque ut eximatur, studiose dat operam, ut liber appareat, ut gaudens incedat, ut cum festinatione ad eum proficiatur, quem desideravit, cuius causa item vinculis exsolvi contendit. Illum igitur singuli solum expetamus, qui nos levare istis vinculis potest; illum exoptemus, illum, cuius pulchritudine omnis cogitatio et mens obstupescit, quæque animam omnem vulnerat, et quibusdam aliis ad charitatem subvehit, et cum Deo in omne ævum consociat atque coniungit.

Eia, fratres mei, ad hunc actionibus currite. Eia amici, exsurgite. Ne posteriores ferre velitis. Ne vos nimium amantes, nobis obloquamini. Ne affirmetis impossibile videri Spiritum sanctum accipere. Ne dicite, absque ipso salutem posse dari. Ne dicite, quemquam hujus inscienter esse participem. Ne dicite, Deum ab hominibus non videri. Ne dicite, homines divinum lumen non videre; aut id his temporibus fieri non posse. Nequaquam ita est, amici; imo volentibus etiam facile est: sed iis qui vitam a perturbationum tumultibus vacantem et sedatam agunt, et quibus puri mentium oculi. Aliis peccatorum immunditiæ cæcitatem pariunt, quæ et hic et illic divino eos lumine privabunt, et, mihi credite, in ignem et tenebras mittent. Videte, amici, qualis, quam pulcher, sit Dominus. Eia, ne conniveatis animo, ad terram aspicientes. Eia, ne curis terrenorum negotiorum et opum, et cupiditate gloriæ occupemini, ut hoc lumen vitæ æternæ relinquatis. Agite, venite, amici, mecum, et una, non quidem corpore, sed anima et corde elevemur, in humilitate bono Domino acclamantes, misericordiam, et soli benigno Deo, et omnino exaudiet, omnino miserebitur, et omnino revelabitur, et omnino se patefaciet, et lumen suum lucidum nobis ostendet. Quid gravamini miseri, quid pigramini? Quid requiem corporis, et gloriam inhonoram et ingloriam, inanem et vanam mavultis? Quid vitam virtuti deditam esse otiosam, et vacare sollicitudine dicitis? Non ita est, fratres, non est, ne eretis. Sed quemadmodum qui vitam sæcularem agunt, habentque uxores, et liberos, et divitias, ac temporalem gloriam appetunt, studium adhibent, et currunt, ut opinioni suæ satisfaciant: ita quoque omnis poenitens, et Deo serviens festinare debet, et in continua sollicitudine versari, quomodo ejus poeni-

²⁷ Gen. ii, 24. ²⁸ Joan. i, 9.

antia fiat acceptabilis perfectaque, et Deo placita A
 servitus. Tum Deo ex his penitus familiaris, pen-
 itus ei unitur, ipsumque ante oculos intuetur;
 quantumque voluntati ejus morem gerere conten-
 lit, tantam sibi apud eum fiduciam ac libertatem
 mittit; quod utinam et nos facere mereamur, et
 misericordiam impetrare cum omnibus sanctis,
 nunc quidem quantam in hac vita assequi licet,
 illic autem Christum totum, ac totum Spiritum
 in Patre consequamur in sæcula sæculorum.
 Amen.

CAPUT XIX.

*De intellectuali revelatione functionum divini lumi-
 nis, deque divina, et quæ animo cernitur actione
 illius vitæ, quæ cum virtute transigitur.*

Sinite me solum, cellæ meæ inclusum; dimittite
 me cum Deo, qui solus est benignus; absistite,
 longius vos removeate; sinite me solum mori cor-
 ram Deo, qui finxit me. Nemo ostium pulset; nemo
 vocem mittat; nemo cognatorum amicorumque
 me visat, nemo mentem meam a contemplatione
 boni ac speciosi Domini abstrahat; nemo mihi
 cibum porrigat; nemo potum afferat: sufficit
 enim mihi emori in conspectu Dei mei, Dei mise-
 ricordis, Dei benigni, qui in terras descendit, ut
 peccatores vocaret, et secum eos in vitam cœles-
 tem perduceret. Nolo lucem mundi hujus, nec
 ipsum solem, nec quæ in mundo sunt, videre am-
 plius. Video namque Dominum meum, video regem,
 video verum lumen, et cujusque luminis
 creatorem. Video fontem omnis boni. Video aucto-
 rem, et causam rerum omnium. Video principium
 principii expers, a quo producta sunt universa, et
 per quem vivunt alimentoque implentur omnia; et
 cujus voluntate deficiunt ac desuunt omnia. Quo-
 modo igitur eo deserto cellam meam egrediar?
 Sinite me, et lamentabor, et deplorabo noctes et
 dies, quos perdididi, dum intueor mundum hunc,
 intueor solem, intueor lumen mundi hoc sub sen-
 sum cadens, et caliginosum, quod animam haud
 illuminat, citra quod etiam oculis capti vivunt, et
 cum hinc morte discesserint, nunc videntibus pares
 erunt; in quo et ego vagabundus lætabar omnimo-
 dis, ac prorsus aliud lumen esse non putabam,
 quod et vita esset, ut diximus, et causa essentialis
 omnino tum ejus quod est, tum ejus quod erit:
 eramque velut ἄθεος, cum ignorarem Deum meum.
 Nunc autem postquam complacuit ineffabili mise-
 ricordiæ videri a me et revelari mihi indigno,
 vidi et vere cognovi, ipsum Deum universorum
 esse, Deum omnium quæ in mundo sunt, quem
 nemo hominum vidit; extra mundum quippe est,
 extra lucem ac tenebras, extra aerem, extra men-
 tem ac sensum omnem. Quare ego quoque eum
 videns, a sensibus abii. Ergo vos quibus sensus
 imperant, me missum facite, ac sinite me non

solum cellam occludere, et intus sedere; sed si vel
 effossa humo me abscondere, et ibi vitam extra
 mundum totum vixero, aspiciensque immortalem
 Conditorum ac Dominum, ejus amore mori voluero,
 sciens me utique non moriturum. Quid igitur
 commodi mundus mihi attulit? et quid nunc lucis
 referuit, qui in mundo degunt? Profecto nihil;
 sed nudi in sepulcris habitant, resurgentque nudi,
 et judicabuntur omnes; quia veram vitam, quia
 lucem mundi, Christum, inquam, relinquentes,
 dilexerunt tenebras, et in ipsis ambulare elegerunt
 omnes, qui lucem non receperunt, quæ fulsit in
 mundo, quam mundus non capit, nec videre po-
 test²⁹. Quocirca relinquitte, sinite me solum, obse-
 cro, ut fleam et requiram hunc, ut detur mihi vi-
 deaturque a me largiter. Non enim videtur tan-
 tummodo, non solum spectatur; sed communicatur
 etiam, et incolit, et manet, et est tanquam thesau-
 rus in sinu absconditus: quem qui portat, volu-
 ptatem percipit, et qui videt, gaudio exultat exi-
 stimatque eum quamvis occultatum cerni ab omni-
 bus. Sed plane non cernitur, nec attingitur ab
 omnibus. Non hunc fur, non latro surripere atque
 auferre potest, quantumvis portantem jugulaverit.
 Si rapere voluerit, quærendoque excutiat marsu-
 pium, scrutetur tunicam, cingulum solvat, eumque
 libere indagat; si etiam dissecto ventre rimetur
 viscera, invenire ac tollere neutiquam poterit. Nam
 oculorum obtutum effugit, et manibus non tenetur.
 Et cum sit contractibilis omnino, simul est incon-
 tractabilis. Verumtamen tenetur manibus eorum,
 qui hoc digni sunt (indigni ab hoc facessite), jacet-
 que in manu quiddam, o miraculum! et non quid-
 dam, nomen enim non habet. Attonitus igitur, et
 hoc cupiens retinere, constringens manum, visus
 sum tenere et habere, vidi que rursus in ea,
 quod prius, o ineffabile miraculum! o inusitatum
 mysterium!

Quid frustra omnes turbamur, quid decipimus,
 quid ad lumen hoc quod sensui subjicitur hiamus,
 qui sensu intellectuali, nempe ratione condeco-
 rati sumus? Cur ad res vitæ hujus caducas ejus pe-
 rituras respicimus, qui anima incorporea et im-
 mortali sumus præditi? Quid ista admiramur nos
 stupidi penitus, et, instar cæcorum, pondus ferri
 et magnam hanc placentam modico auro aut
 pretiosæ margaritæ, ut rem astinatione majorem,
 anteferimus; nec parvum sinapis granum quæri-
 mus, quod omnibus quæ oculis usurpantur, quæ-
 que sub aspectum non veniunt, majus atque præ-
 stantius est? Cur non damus omnia, et comparamus
 illud? Et cur hoc destituti in vita manere volu-
 mus? Credite mihi, si vel sæpius mori liceret, ut
 istud parvum granum acquireremus, non esset
 recusanda conditio.

Væ illis, qui id in sinu animæ satum non læ-
 bent, vehementer utique esurient. Væ qui id get-

²⁹ Joan. iii, 16 seqq.

minasse non viderunt, quoniam nudi, ut arbores foliis viduatæ, stabunt. Væ qui verbis Domini fidem non commodant, ut hæc arbor stant, et ramos emittant, studiosaque et attenta mente quotidianum istius parvi grani incrementum curent; nam ejus effluentiæ detrimentum facient, sicut servus, qui stulte talentum defodit²⁰. Quorum de numero ego quoque sum, negligens, et cessans assidue.

Sed, o individua Trinitas, o inconfusa unitas, o lumen inuominatum ut prorsus carens nomine, o rursum multorum nominum ut operans omnia, o una gloria, principium, potentia, regnum, o lumen, una voluntas, sententia, nutus, vis et virtus, me afflictum pie miserare. Qui enim non affligar, qui non mœrorem concipiam, qui tantam bonitatem et miserationem tuam contempsi, qui viam mandatorum tuorum tam segniter et remisse, et improbe, infelix ambulavi? Sed et nunc commoveantur viscera tua, et nunc miserere mei, et æstum cordis mei denuo accende, Christe meus, quem miseræ carnis meæ dissolutio exstinxit, et somnus, saturitas ventris, et vini ingurgitatio, hæc totam animæ meæ flammam exstinxerunt, et fontem, scaturiginem scilicet lacrymarum, exsiccaverunt. Etenim calor iguem generat, ignis vicissim calorem, et ex ambobus flamma accenditur, et fons lacrymarum. Flamma producit fluentia; fluentia autem flammam, in quibus me divinatorum mandatorum meditatio provexit. Rursum præceptorum observatio pœnitentiam ut adjutricem assumens, in medio præsentium ac futurorum me constituit. Unde repente abreptus a visibilibus, timore correptus sum, cernens unde servatus essem. Futura autem longissime distantia videbam, et illa mihi comprehendere desideranti, ignis amoris accensus est, qui paulatim visus est flamma modo inexplicabili, prius quidem in mente mea, post etiam in corde, flammaque illa divini desiderii expressit lacrymas, et cum eis incredibilem mihi suavitatem præbuit. Confusus igitur in meipso, prorsus haud extinctum iri (pulchre enim ardet dicebam) et desidæ me dedens, somno et saturitate insipienter subjugatus sum, et remissius vivens, vinoque liberaliter usus, non quidem ut inebriarer, sed ut poteram tamen, illico extinctum sensi illud mirum et venerabile desiderium nempe cordis mei, illam flammam, quæ ad cælum pertingebat et in me ardebat quidem vehementer: non tamen fenaceam intra viscera mea substantiam exurebat; sed totam, mirum dictu! in flammam convertebat, et fenam ab igne tactum, penitus non ardebat. Imo vero ignis fenam comprehendens, illi uniebatur, totumque inconsumptum custodiebat.

O divini ignis virtutem, o novam efficacitatem! Qui dissolvit petras, et colles a solo timore, et a facie tua, Christe Deus meus, quomodo fenam commisceris tu, plane divina essentia, qui in lu-

mino penitus intolerabili habitas? Quomodo manens immutabilis, et omnino inaccessibilis, feni substantiam ita custodis, ut non comburatur? Et manens fenam lux est, non autem lux fenam est; sed feno tu lux citra confusionem es unitus. et fenam sit ut lux, mutatum immutabiliter. Non quo hæc tua miranda silentio tegere: non possum non loqui œconomiam tuam, quam fecisti mecum, qui sum prodigus et fornicarius, et benignitatis tuæ inexhaustum thesaurum non enarrare omnibus neque, mi Redemptor. Desidero enim mundum universum ex hoc lucem accipere, et neminem prorsus ea vacuum relinqui. Verumtamen in me primum fulge, o rex omnium; incole, et illumina abjectam animam meam, ostende mihi aperte Deitatis tuæ faciem, et omnino invisibiliter appare mihi, Deus meus. Nullo enim modo videris a me, omnino tamen appare mihi. Qui ab universitate capi non potes, vere parvus quodammodo sis in manibus meis, et labiis meis ut uber lucidum, et dulcedo versaris et coruscas, o novum mysterium, ita et nunc da te mihi, ut te satier, ut osculer, et amplectar tuam gloriam inenarrabilem, lumen vultus tui, et implear, et aliis omnibus communicem, et obita morte totus glorificatus ad te veniam. Ex lumine tuo et ego lumen factus tibi assistam, et tunc curis multorum malorum expeditus, etiam timore liberabor, ne rursus immuter. Etiam, Domine, da mihi hoc; etiam largire mihi hoc, qui indigno mihi omnia cætera gratis dedisti. Hoc enim maxime opus est, et in hoc sunt omnia. Nam etsi nunc a me videris, etsi nunc quoque misereris, etsi nunc illuminas me, et mystica doces, et potenti manu tua protegis et custodis, et ades, et dæmonas in fugam vertis, et omnia mihi subjicis, et omnia mihi supeditas, et imple me bonis omnibus, Deus meus, tamen nihil ex omnibus his proficio, nisi mihi citra pudorem dederis præterire portas mortis: nisi princeps tenebrarum veniens gloriam tuam mihi adesse viderit, et erubuerit, adustus lumine tuo inaccesso, et omnes adversariæ potestates, visa nota sigilli tui, cum ipso in fugam convertentur, et ego gratia tua confusus transibo intrepidus, tibi quoque appropinquabo, et ante te procumbam, quem referam fructum ex his quæ nunc in me sunt? Revera nullum, sed ignem in me amplius accendent. Qui enim me bonorum tuorum, et æternæ gloriæ tuæ participem, et servum atque amicum tuum fore confido, si privabor simul omnibus, et te ipso, Christe meus, quomodo non gravius tribulabor, quam infideles, qui te non cognoverunt, nec splendorem luminis tui viderunt, nec dulcedine tua saturati sunt? Quod si mihi contigerit assequi arrhabonem horum, hanc pensionem, et hæc præmia adipisci, quæ in te credentibus promisisti, tum ego quoque beatus ero, et laudabo

²⁰ Matth. xv, 25.

Patrem, Filium, et Spiritum sanctum unum vere A
Deum in sæculorum sæcula. Amen.

CAPUT XX.

*Solum iis perspectas, et manifestas esse res divinas,
quibus per communionem sancti Spiritus totis totus
unitus est Deus.*

Undenam venis, et quinam in cellam undique
clausam ingrederis? hoc novum quiddam est,
quod nec dici satis nec cogitari potest: Intra me
autem esse te, et totum repente lucere, lumino-
sumque cerni, ut lunam totam lucidam, hoc mihi
mentem et linguam eripit, Christe meus. Scio te
esse, qui venisti, ut illuminares sedentes in tene-
bris²¹, et obstupesco, nec apud me sum; nec
fari queo; quoniam miraculum novum video, quod
omnem creaturam, omnem naturam, omnem ser-
monem exsuperat. Verumtamen proloquar nunc
omnibus, quæ mihi donasti proloqui.

O mortales universi, reges, principes, divites,
pauperes, monachi, mundani, omnis terrigenarum
natio, mihi modo aures date, dum magnitudinem
benignitatis Dei mei edissero. Peccavi ei, ut alius
in orbe terrarum nemo. Ne quis me istud ex ani-
mi demissione arbitretur dicere. Peccavi plusquam
omnes mortales, peccati omne genus, ut uno
verbo dicam, et sceleribus me astrinxi. Verumta-
men vocavit me, et exaudivit statim, quod scio.
At enim quo tu me ab ipso vocatum esse suspica-
tus es? num ad gloriam mundanam, aut delicias,
aut remissionem et serias? Num ad divitias, aut
amicitiam principum, aut ad eorum aliquid, quæ
in hac vita sunt? Mitte male loqui. Ad peniten-
tiam me vocavit, inquam, statimque vocantem se-
cutus, et cursu currentem fugientemque, ut lep-
orem canis, insecutus sum. Distantem autem a me
longius et abscondito Salvatore, non adhilui
desperationem in consilium, nec ut eo amisso pe-
dem retuli: sed in quo eram loco sedens lamenta-
bar, flebam, ablatumque e conspectu meo Domi-
num revocabam. Cum sic jactarer et vociferarer,
se oculis meis reddidit, mihi que proximo appro-
pinquavit. Quem cernens exilui, et ad eum appre-
hendendum prosilui. Verum ille celeriter se pro-
ripuit. Ego currere incitatus, et sæpe ejus laciniam
prehendere. Ille consistere paululum; ego lætari
mirifice. Avolat denuo, insequor denuo. Et cum
ita abiisset qui venerat, occultasset se qui appa-
ruerat, non me retro converti, nec me tantillum
piguit, nec de cursu remisi, nec me ab illo dece-
ptum, aut tentatum existimavi ullo modo; sed
quem non amplius videbam, quantis valebam
viribus, et omni facultate mea cœpi exquirere,
viasque et sepes circumspicere, sicubi appareret.
Obortis autem complebar lacrymis, et omnes per-
contabar, qui aliquando ipsum viderant. Quos
porro a me putas intelligi? An hujus mundi sa-
pientes, et scientiis excultos? Minime sane; sed

prophetas, apostolos, et Patres vere sapientes, il-
lam ipsam sapientiam totam possidentes, quæ est
Christus ipsemet Dei sapientia. Hos igitur lacry-
mans, cum incredibili dolore cordis mei rogabam,
ut dicerent mihi, ubi tandem ipsum vidissent, aut
quo in loco, aut quomodo, et qua ratione. Certior
abiis factus, currebam quantum poteram, et som-
num penitus excludens, mihimet instabam. Unde
contigit ut viderem quem desiderabam, sed medio-
criter, et recognoscens cum, celeri cursu, ut ante
dixi, insequabar. Postquam itaque vidit me omnia
ducentem pro nihilo quæque in mundo sunt, et
ipsum mundum, et homines hujus mundi quasi non
exstarent, reputantem ex animo et a mundo sepa-
ratum, in hac affectione mea totus toti mihi se
conspiciendum præbuit, totus se mecum conjunxit,
qui extra mundum est, eumque cum omnibus quæ
in eo sunt portat, et manu sola quæque cernun-
tur quæque non cernuntur continet. Ergo hic,
audite, cum occurrisset, invenit me; unde venerit,
nescio. Quomodo enim nosse poteram, cum nemo
hominum unquam noverit nec unde venerit, nec
ubi sit, ubi pascat, ubi cubet? Prorsus enim non
videtur, prorsus non intelligitur, et habitat lucem
inaccessibilem, et lux est in triplici hypostasi,
modo inexplicabili, in locis incircumscriptionis, nul-
lis finibus ac terminis inclusus, et circumscriptionis
Deus meus, unus Pater, similiter unus Filius cum
Spiritu sancto, unum tria, et tria unus Deus inef-
fabiliter. Non enim sermo expresserit, quibus verba
nulla sunt paria, et quæ mens parum assequitur.

Certe quæ in nobis sunt, vix ea tibi aliquantum
explicare queo: hæc autem divina nec ego, nec
ullus alius ulla ratione: quo pacto videlicet Deus
segregatus ab omnibus essentia, natura, potestate,
gloria, et quomodo ubique in omnibus, singulariter
vero in sanctis habitet, et in his tabernaculum sibi
constituat, ita ut idipsum cognoscant, et essen-
tialiter, qui penitus essentiam omnem excedit: quo
pacto contineatur humanis visceribus, qui omnem
creaturam ipse continet: quo pacto fulgeat in
corde carnali atque crasso: quomodo intra il-
lud sit, quomodo extra omnia sit, et tamen
impleat omnia. Die noctuque splendet, et non
cernitur. Hæc omnia, dic mihi, ecquid mens
humana penetrabit, aut explanare tibi poterit?
Profecto non angelus, non archangelus expo-
nere verbisque declarare hæc valebit, quæ solus
Spiritus divinus cognoscit, solus scit: quippe
ejusdem naturæ thronique socius, et simul cum
Patre, ac Filio principii expers. Is quibus fulserit,
et abunde copulatus fuerit, illis omnia re ipsa
ostendit, modo quo dici non potest. Quemadmo-
dum enim cæcus, si aspiciat, primum videt lumen,
deinde in lumine, mirum dictu, omnem creaturam:
sic cœlesti Spiritu illustratus animam, statim
lumen participat, et lumen videt, lumen Dei, et

²¹ Luc. 1, 79.

Deum omnino, qui ei monstrat omnia, vel potius omnia quæ jubet, quæ vult, et cupit. Quos illuminat, iis dat intueri quæ sunt in divino lumine; ac pro portione claritatis et custodiæ mandatorum Dei illuminati cernunt, occultorumque Dei mysteriorum altitudinem intuantur. Perinde ut si quis in domum tenebrosam manu lampadem tenens, aut alio cum lampade præcedente ingressus, omnia quæ illic sunt aspiciat. Nam similiter radiis solis sub intelligentiam cadentis clare illustratus, ab omnibus aliis ignorata videt, et loquitur: imo non omnia, sed quæ verbis consequi licuerit. Quis enim quæ illic sunt, qualia, quanta, cujus generis sint, cum incomprehensa et invisibilia sint universis, oratione expresserit? Speciem namque specie carentium, quantitatem non quantum, pulchritudinem non intelligibilem quis intelliget? quomodo metietur quomodo formas formam non habentium ulla ratione verbis proferre, et sermone describere poterit? Respondebis, omnino non posse. Sed illi tantummodo hæc norunt, qui vident.

Quod cur ita sit, non verbis, sed factis efficere festinemus, ut videamus, divinorumque arcanorum divitias discamus, quas donat Dominus cum labore inquirentibus, et quos totius mundi oblivionem, rerumque illius omnium sibi comparasse certum est. Etenim qui illa exquirat, totoque animo consecretur, qui tandem omnium prætereuntium ac labentium memoriam vere non ejiciet, et ab iis mentem nudatam possidebit, et mox superior omnibus, et solus invenietur? Quem Deus, qui solus est, propter se solum factum, ac mundum, mundanaque aspernatum conspiciens, solus solum inveniens, cum eo unum fit. O venerandam œconomiam, o bonitatem inexplicabilem! Quæ hinc sequuntur, ne interroga, ne scrutare, ne exquire. Nam si stellarum multitudinem, aut pluviarum guttas, aut arenas numerare, quin et reliquarum creaturarum dignitatem, elegantiam, naturam, dispositionem et ordinem, et harum causas ut sunt, nullus dicere aut cogitare potest, quomodo misericordiam Creatoris effari poterit, quam exhibet animabus sanctis, quibuscum unitus fuerit? Prorsus enim illas conjunctione sua quadam divinitate impertit. Qui tum sint mores animæ deificatæ quæ natura, quæ affectio, quæ voluntas, quis demum status, et conditio, qui narrare tibi vult, is etiam sermone nescio quo quid Deus sit, docere te contendit. Verum hæc indagare fas non est mundanis, aut secundum carnem viventibus, sed fide sola amplectenda sunt; imitanda exempla sanctorum omnium, et in lacrymis ac pœnitentia, et reliqua austeritate vitæ, temptationibusque sufferendis currendum, ut mundum evadant, quod supra tetigimus, et omnia, ut aiebamus, sufficienter inveniant. Obstupescent autem eo invento, et admirabuntur, ac pro me misero supplicabunt, ne hæc amittam:

sed ea ipsa assequar, quæ assequi desiderabam, et desidero, desiderioque desiderium obfusco, et hebet. Et cum audierim aliquando, desiderium accendere desiderium; et ignem alere flammam, id in me non experior: sed nescio quomodo amoris magnitudo amorem meum exstinguit.

Non dicam quantum vellem dicere, et puto nequaquam amorem Dei me acquisivisse. Dum autem insatiabiliter amare studeo quantum volo, etiam quo præditus eram, mira res, amorem Dei perdo. Ut avarus homo, qui thesaurum habet, quia non omnia habet, plane nihil se habere putat, quamvis auri plurimum habeat: sic sane in mea causa infelix ego puto accidere. Quia non amo ut volo, et plane non quantum volo, non arbitror me amare vel aliquantum. Amare igitur quantum volo, amor supra amorem est, et cogo naturam meam supra naturam amare. Infirma autem natura ipso quod possidebat robore spoliatur, et moritur mirabiliter vivens amor; magis enim tunc vivescit, et in me florescit. Ut tibi declarem quemadmodum floreat, exemplis careo. Hoc solum accipe, verbis hæc affari posse neminem. Qui solus Deus, et talium bonorum verus suppeditator est, det omnibus per pœnitentiam hæc exquirentibus, lugentibus, et lamentantibus, et bene purgatis adipisci, et cum jucundo sensu his perfrui, et cum his peregrinationem suam conficientibus, et in iis quiescentibus vita æterna potiri, et consortes gloriæ ineffabilis per ea inveniri.

CAPUT XXI.

Ad quemdam discipulum. Animas pœnitentia, et fletibus purgatas cum divinis ignis sancti Spiritus afflaverit, eas complecti, et purgare amplius, partes earum propter peccatum obscuratas illuminare, et sanatione vulnera ad perfectam cicatricem perducere, ut divina pulchritudine supra modum coruscant.

Vere ignis est Divinitas, ut dictum est a Domino, quem ut in terras mitteret, idcirco venit²². Sed in quam terram? cedo. In omnes homines, qui terrena sapiunt, quem voluit, et vult arderi in omnibus. Audi, mi fili, et cognosce divinorum mysteriorum altitudinem. Hunc cœlestem ignem qualemnam esse judicas? An spectabilem et creatum, aut intellectu percipiendum? Non utique, nam de eo nunc doceris, et initiaris, certoque scis, illum non capi, increatum, ab omni aspectu extraneum, sine principio, ab omni concretionem liberum, immutabilem et incircumscriptum penitus, inextinctum, immortalem, omnino incomprehensum, extra omnes creaturas materia constantes, et a materia segregatas, visibiles invisibiles, corporeas incorporeas, terrestres et cœlestes, extra has, inquam, omnes est secundum naturam et essentiam, imo etiam secundum potentiam. Hic igitur, dic mihi, in quam materiam inseretur? In animas utique habentes olivæ

²² Luc. xii, 49.

uberrime, et ante istuc et cum istoc fidem, et ope-
ra fidem confirmantia possidentes. His ut lychno,
oleo et stuppa pleno ignem Dominus immittit,
quem mundus non vidit, nec videre potest. Mun-
dum dico, qui in mundo sunt, et mundana sapiunt.
Sicut porro lychnus seu lucerna quam videmus,
admoto igne accenditur: ita spiritualiter intellige
divinum ignem animas attingere, easque inflam-
mare. Quomodo inflammabit, antequam attingat?
quomodo attingat, antequam mittatur? Profecto
nequaquam omnino. Ardens autem lychnus, et
clarum lucens omnibus, si oleum defecerit, num-
quid non exstinguetur?

Aliud majus observa, quod me terret plus om-
nibus. Conspicuum lychnum meum valde, cum
olei infusi copia, et stuppa plurima, mus, sive
alia quæpiam bestiola prorepens, aut evertit, aut
paulatim linctu oleum absumpsit, stuppamque co-
medit, atque ita lampadem exstinxit. Mirabilis
autem, quod stuppa tota (ellyphnium vocant) il-
lapsa in oleum, repente ignem exstinguit, et est
mihi lucerna mea tenebrosa prorsus, nec apparet.
Lucernam seu lampadem animam intelligit, oleum
virtutes, mentem ipsam ellyphnium, et in eo divi-
num ignem lucentem, illuminantemque animam
simul, et domicilium totum corporis mei, quæque
in eo sunt cogitationes, et agitationes animi om-
nes. Hoc autem non lucente, si invidia, aut male-
volentia, aut amor gloriæ, aut cupiditas alia cujus-
piam voluptatis, aut perturbatio demum alia sese
commoverit, et lampadem everterit, id est, sco-
pum, et propositum voluntatis meæ, aut oleum
elinxerit, virtutes omnes aut alioqui ellyphnium,
nempe mentem meam, ut dixi, in se ipsa habentem
lumen clare fulgens, pravis cogitationibus absumit
et devorat, aut etiam totam in oleo demergit,
dam videlicet virtutum suarum actiones recollit
ac versat, et hinc de se magnifice existimans ex-
cæcatur, si lampadem meam hinc, aut aliunde
fortasse exstingui contingat, ubi tunc ignem esse,
aut quid me fieri dices? Permanere illum cum
lampade, an ab ea secludi ac sejungi? Proh amen-
tiam! proh insaniam! Quo pacto lampas citra
ignem accendi, aut ignis absque materia manere
in lampade potest? Semper enim ignis materiam
appetit quæ pascatur. Nostrum est autem plane
nunc præparare, et prompte nos ipsos tanquam
lampades exhibere, oleo plenos, id est, omnigenis
virtutibus exornatos. Mentis vero ellyphnium
erectum proferre, ut igne contactum, paulatim
flammam concipiat. Sic cum iis manet, qui ipsum
acquisierunt. Aliter, ne quis sibi fraudem det,
non videtur, non tenetur, non cohibetur penitus.
Est enim, quod memoravi supra, extra hanc rerum
naturam, et ita capitur unione ineffabili, ut tamen
capi nequeat: similiterque circumscibitur, nec
tamen circumscibitur.

Hæc porro neutiquam sermonibus, nec cogita-
tionibus investiga: sed ignem posce accipere, qui

PATROL. GR. CXX.

A manifeste istæc omnia, et istis ineffabiliter arca-
niora docet, et ostendit his, a quibus habetur.
Audi, si placet, filii. Cum fulserit, quemadmodum
dixi, et examen motionum rationi repugnantium
expulerit, domumque animæ tuæ expurgaverit,
sine mistione illi admiscetur, et modo inexplica-
bili essentialiter ejus essentiæ, totus toti penitus
unitur, eamque sensim lucidam facit, inflammat,
et illuminat sic, ut a me explicari non possit. Fit
unum ex duobus, ex anima et creatore, et in
anima est creator solus cum sola totus. Qui manu
sua creaturam omnem continet, ne dubita, hic
totus cum Patre, et sancto Spiritu una anima ca-
pitur, et animam intra se totam complectitur. In-
tellige, vide, perpende hæc: dixi enim tibi, ani-
mam lumen intolerabile, et inaccessum angelis
intra se continere, et ipsum lumen vicissim habi-
tare intra animam, et eam neutiquam urere. Co-
gnosti profundum mysterium; homo, inter ea
quæ sub aspectum subjiciuntur exiguum quid,
umbra et pulvis, in medio sui Deum totum con-
tinet, a cujus digito pendet creatura, et a quo
quilibet essentiam suam, vitam, et motum habet.
Mens omnis, anima, et ratio ratione præditorum
ab hoc est: eodemque modo spiritus animalium
intelligentia vacantium, et omnino universorum
tium ratiocinantium, tum tantummodo sentien-
tium esse hinc manat. Hunc habens, quisquis ha-
bebit, et intra se gestans, et ejus pulchritudinem
spectans, quomodo desiderii flammam feret? quo-
modo ignem amoris sustinebit? quomodo calidas
e corde lacrymas non stillabit? quomodo admi-
randa illa enuntiabit? quomodo quæ in ipso sunt
enumerabit? quomodo plane tacebit, cum cogatur
loqui? Videt etiam sese in inferis, post illustra-
tionem luminis, inquam. Etenim nemo ibi seden-
tium ante divini luminis illuminationem se co-
gnoscit; sed in ignorantia caliginis, qua obsessi
tenentur, corruptionisque, et mortis versantur.
Verumtamen videt ubi fulget anima illa, et se in
densissimis tenebris, et custodia tutissima pro-
fundissimæ ignorantie totam esse intelligit. Tunc
cernit, ubi clausa sit, locum totum nihil esse
præter cœnum, immundorum, venenatorum, et
serpentium plenum; seipsam vero ligatam, et
vinculis constrictam manus et pedes, et squalidam,
et sordidam, et serpentum simul morsibus sau-
ciam, et gestare se carnem suam tumefactam,
scatentemque vermibus. Hæc qui videt, quomodo
non exhorrescet? quomodo non plorabit? quomodo
non clamabit, et ferventer pœnitebit, atque a
teterrimis vinculis ut liberetur rogabit? Profecto
quicumque hæc vere viderit, et ingemiscet, et
lamentabitur, et cum eo qui lumen fudit, cum
Christo, inquam, esse volet.

Hæc itaque faciente me, quæ dixi, et in genua
ante effulgentem cadente (probe mihi quæ dicam
considera) tangit ille manibus, vulnera, et vincula
mea. Atque ubi manus me tangit, aut digitus ad-

18

movetur, statim rumpuntur vincula, vermes emoriuntur, oræ vulnerum in unum attrahuntur, decidunt sordes, et labes carnis meæ, sit contractio in cicatricem repente tanta, ut eo in loco cicatrix omnino nulla appareat, sed is potius similiter ut divina manus coruscus efficitur. Mira et nova res caro mea. Essentia animæ meæ, imo et corporis mei divinam assecuta gloriam, fulgorem jacit divinum. Videns hoc in parte corporis mei perfectum, quomodo non desiderabo, et supplicabo totum corpus meum a malis liberari, similiterque sanitatem, qualem dixi, et gloriam assequi? Tamen sic me faciente, imo etiam ferventius, et obstupefacto proportionem miraculorum, bonus Dominus nota manu sua reliqua corporis mei obit; et cerno hæc, eo quo narravi modo, purgata, et divinam induta gloriam. Mox igitur purgato, et vinculis liberato, divinam mihi manum porrigit, e cæno me erigit, me complectitur, et cadit super collum meum (heu me qui istæ sustinebo?) et crebro osculatur me. Defectum autem me penitus, et jam vires recipientem (proh! quomodo hæc litteris committam?) tollit me in humeros suos, o charitas, o bonitas, et ab inferis, cænoque, et caligine eductum, inducit me in alium sive mundum, sive ærem, nam penitus rem cessari nequeo; hoc novi tantum, me portari, et contineri a lumine, et ad magnum lumen ducti, cujus admirabilitatem ingentem, ne angeli quidem omnino, ut arbitror, inter se declarare poterunt. Cum jam essem illic, alia mihi ostendit quæ in lumine, puta, vel potius quæ ex lumine. Novam reformationem dedit mihi intelligere, qua ipse reformavit, et denuo finxit, et a corruptione liberavit me, et a morte, quod sensi, totum absolvit, vitamque immortalem donavit, et a mundo isto perituro, et his quæ ipse in eo sunt omnibus me sequestravit, stolaque non materiali, et lucida vestivit me. Induxit item calceos, annulum, et coronam, immortalia, sempiterna, omnia nova ab his quæ hic cernuntur. Fecit me, o novitatem, intactilem, impalpabilem, nec non invisibilem, conjunctum his quæ sub videndi sensum non cadunt.

Postquam me isto modo, et talem fecit Conditor meus, in tabernaculum sensibile, et corporeum introduxit, et in eo inclusit, munitionemque adversum me adhibuit, deductumque in mundum quem sentimus, et aspiciamus, jussit rursus in eo vitam propagare. Et cum mandasset mihi consuetudinem habere cum iis qui versantur in tenebris, liberatum a tenebris, et includi cum illis, qui in cæno habitant, vel potius docere, ad agnitionem, quibus undique affecti sunt vulnerum, et quibus detinentur vinculorum, eos perducere: cum hæc, inquam, mandasset, abiit. Relictus igitur solus in prioribus tenebris, non fui contentus, que mihi donata ante memoravi bonis ineffabilibus, cum me totum renovasset, totum immortalem reddisset, totum edificasset, et Christum esse

A cisset. Sed privatio ejus omnium horum bonorum oblivionem mihi afferebat, ut me egentem, ac destitutum putarem. Quare ut adhuc veteribus involutus, malis cruciabar, sedensque in medio tabernaculo, velut in domuncula, aut in vase inclusus, flebam, lamentabar vehementer, prorsus foras non prospiciens. Requirebam enim illum, illum quem desiderabam, quem amavi, cujus formæ elegantia vulneratus sum. Incendebam, ardebam, totus ignescebam. Sic ergo me viventem, sic lacrymantem, tabescentemque, et atrociter flagellatum, et præ dolore vociferantem, exaudito clamore meo prospiciens ab immensa, et inconjecturabili altitudine, cum me vidisset, misertus, et pro humano captu videri rursus dignatus est, qui est omnibus inaspectabilis. Quo conspecto, percussus sum ego in domicilio inclusus, et in vase conclusus, et in medio tenebrarum, cæli, inquam, ac terræ medio. Res enim sensibiles appello tenebras, omnibus hominibus, et eorum animis, sensibilibus sese inmensitibus superfusas. In quibus, in sensibilibus, inquam, hærentes, premuntur ab iis, et obscurantur mirum in modum.

Caterum in his cum essem, vidi animo qui prius erat, et nunc est extra omnia: sumque admiratus, crede mihi, et obstupui, timui, et gaudio exultavi. Consideransque miraculum quomodo, qui nihil cum rerum natura commune habet, et est extra omnia, sit tamen in omnibus, video solus videntem me, nesciens ubi sit, quantus, cujusmodi, et qualis sit quem video, aut quomodo videam, aut quid videam. Tamen videns quæ vidi, lamentor, quia modum hunc cognoscere nequeo, et nequaquam cogitare, aut aliqua ex parte perspicere, quo pacto me videat, quem ego video. Vidi rursus hunc totum intra domum meam, et intra hoc vas repente existisse, meque sibi ineffabiliter univisse, inenarrabiliter copulasse, et citra missionem mihi, ut ignem ferro, ut lucem vitro missum esse. Et reddidit me igni, reddidit vitro similem, evasique illud, quod antea videbam, et procul aspiciebam, et quo pacto admirabilem illum modum tibi explanem, verba non reperio; nec enim potui cognoscere, nec nunc prorsus cognosco, quomodo in me ingressus, quomodo mecum unitus sit. Unitus porro cum eo, quomodo explicabo tibi, quis ille, qui mihi, et cui vicissim ego unitus sim? Horreo, et metuo, ne forte, si dixerò, tu non credas, et ex ignorantia lapsus in blasphemiam, frater mi, animam tuam perdas. Verum quem me cum illo unitum vocabo? Deum, natura geminum, hypostasi unum, duplicem enim me fecit, et, ut cernis, etiam geminum mihi nomen indidit. En distinctionem, homo sum natura, Deus gratia. Vide qualem gratiam dicam, unionem scilicet cum illo, sensibiliter, et intellectualiter, spiritualiter et essentialiter. Intellectualem quidem unionem exposui tibi diverse ac variis modis: sensibilem autem aio esse illam, que in mysterio contingit. Purgatus enim pri-

tentia, et fluentis lacrymarum, et deificati corporis, A ut Dei, factus particeps in sacra Eucharistia nimirum, ego quoque ineffabili unione Deus fio. Vide et observa mysterium. Anima igitur et corpus (ut eadem iteremus ex incredibili lætitia) in duobus substantiis unum sunt. Hæc itaque cum unum sint et duo, ubi corpus Christi gumpserint, et ejus sanguinem biberint, ambabus substantiis, et naturis unita Deo meo, similiter participatione quadam Deus fiunt, vocorque et honoror ejus nomine, cujus substantialiter particeps effectus sum. Dicite igitur, quomodo carbo, et ferrum atrum ignita ignis videntur? Quod apparent, id vocentur: ignis apparent, ignis nominentur. Si tu te ejusmodi non reprehendis, de hujusmodi saltem tibi dissidentibus fidem denegare noli, sed ex toto corde tuo quære, et accipies margaritam, aut guttam, aut sinapis granum, divinum semen ut scintillam.

At enim quo pacto quæres quod tibi dico? Audi, et diligenter facito, et mox reperies. Accipe per spicuum imaginem, sive similitudinem lapidis, et ferri; in his enim natura ignis omnino una et eadem est, tametsi plane non cernatur, ignis, inquam. Quod si collidantur, et materiam arripuerint, ei ex horum collisione parva scintilla exsiliens ac sese conjungens penitus, eandem paulatim accendit, flammamque in altum mittit, ac pulsas tenebris domum illuminat, et quotquot in domo sunt, eos in conspectu constituit. Vidisti rem miram? C Dic igitur, amabo, antequam crebrius collidantur, quomodo scintillas emittent? Sine scintilla vero, quomodo per se materia accendetur? Si prius non accendatur, quomodo tenebras dispellet? quomodo ædes collustrabit? quomodo tibi cernendi facultatem dabit? Utique respondebis, neququam istud fieri posse. Ergo et tu ita facere studeas, et accipies. Quid accipies? divinæ naturæ scintillam, quam creator, pretiosæ margaritæ, et grano sinapis comparavit. Quid est autem quod tibi præstandum dico? Audi patienter, fili. Sit tibi corpus, et anima pro ferro et lapide, mens ut imperatrix et domina affectionum, in actionibus cum virtute conjunctis, et cogitationibus Deo placitis se exercens, et corpus quidem ceu lapidem, animam autem ut ferrum D tenens, manibus quæ intelligentia percipiuntur, eam trahat, et ad agendum vi impellat: *Regnum quippe cælorum vim patitur* ¹¹. Quas autem actiones intelligis? quas? pervigiliones, jejunia, fervidam pœnitentiam, imbres lacrymarum, luctum, continuam mortis memoriam, preces assiduas, omnigenarum tentationum in te irruentium patientiam. Ante hæc omnia silentium, et profundam humilitatem, perfectam obedientiam, abnegationem propriæ voluntatis. His, et horum similibus anima vacans, et semper intenta, in primis scintillas suppeditat menti tuæ, quæ cito extinguuntur:

quandoquidem nondum ita tenuata est, ut statim accendatur. Ubi autem divinum cordis jaculum accensum fuerit, tum et ipsam animam illuminat, et mentem purgat, atque in altum subvehit, et in cælum extollit, atque cum divino lumine conjungit.

Priusquam hæc facias, quæ ex me audisti, quæso quomodo purgaberis? antequam vero purgeris, quo pacto mens tua divinas scintillas accipiet? Et quomodo, obsecro, et si aliunde, undenam cordi tuo illapsus ignis divinus accendetur, et ipsum accendet, et inflamabit, et uniet, et copulabit, et creaturam a Creatore inseparabilem efficiet? Nemini istud omnium qui nunc sunt, et qui post aliis erunt in annis possibile dices. Quam deinceps sequuntur, ne interroga. Si enim lumini unitus fueris, ipsum te docebit omnia, et revelabit tibi omnia, et monstrabit, ac suggeret, quæcunque discere tua intererit: nam alioqui verbis humanis percipere ea quæ illic sunt, non est ut fieri queat. Deum decet gloria, nunc et in sæcula. Amen.

CAPUT XXII.

Omnes sanctos illuminatos illustrari, videreque gloriam Dei, quatenus eam a natura humana videri fas est.

Respice de supernis, Deus meus, et complaceat tibi, ut appareas mihi, et cum mendico converseris. Aperi cælum, et revela mihi lumen tuum: vel potius aperi mentem meam, et etiam nunc intra in me, dissere per impuram linguam meam sicut olim, et refelle eos qui ita loquuntur, non esse hodie, qui Deum se vidisse noverit, neque ante hoc tempus fuisse, extra apostolos. Sed neque illos, aiunt clare vidisse Deum, Patrem tuum, docentes eum cognosce et videri a nullo posse; et opposentes verbum Joannis dilectissimi discipuli tui: *Deum nemo vidit unquam* ¹². Eia, Christe meus, dic acturum, ut ne imprudentibus ego nugari videar. Scribe, inquit, quæ dico, nihil vereare. Ego Deus ante omnes dies, horas et tempora, imo ante omnia sæcula, ante creaturas omnes visibiles et invisibiles, supra omnem omnino captum, sermonem, cogitationem solus cum solo solus, et nihil eorum quæ aspiciuntur; sed nec eorum quæ non aspiciuntur. Eram revera, antequam nascerer. Solus ego increatus cum Patre, et Spiritu sancto. Solus absque principio ex Patre meo, cujus item nullum est principium. Nemo angelorum unquam, nec archangelorum, nec aliorum ordinum vidit naturam meam, nec me Creatorem totum, qualis sum, sed tantummodo radium gloriæ, et defluxum quemdam luminis mei vident, contemplanturque. Sicut enim speculum solæribus radiis percussus, et ut lapis crystallinus in meridie illustratus; sic omnes deitatis meæ radios suscipiunt. Totum autem me videre nondum quisquam, vel angelorum,

¹¹ Matt. xi, 12. ¹² I Joan. iv, 12.

vel hominum, vel sanctarum virtutum promeruit. Sum enim extra omnia, et nullis oculis spectabilis. Neque vero his aspectum mei invideo, neque ut deformis me occulto ne appaream: sed quia nemo deitate mea dignus est inventus: neque par esse potuit creatura Creatori. Nec illis expedit, ut me videant. Parvum autem ex me fulgorem cernentes, inicianur, unde sciunt vere me esse, et me Deum cognoscunt, qui ipsos procrearim, et cum tremore ac timore me celebrant, et colunt. Haud enim potuit Deus alium producere, qui potentia æquaret Creatorem, nec naturæ suæ consortem. Nec ulla ratione quod conditum est, consubstantiale potest esse conditori. Qui enim increato creatura aliquando assimilatur? Atque ut hæc fateberis, sic illud non negabis, eo qui semper est, qui initium nescit, nec creatus est, creata inferiora esse; tantumque ab eo differre, quantum currus et serra a fabro suo differunt. Quomodo igitur currus fabricatorem suum intelligat, quomodo serra ducentem se cognoscat, nisi cognitionem illis det, nisi videndi sensum eis immittat, qui ea paravit? quod creatis omnibus est impossibile. Prorsus igitur nullus hominum, nullus angelorum, dandi aliis spiritum aut vitam præbendi accepit potestatem. Dominus autem, quem penes solum est potestas omnium atque potentia, tanquam fons vitæ, animata producit, qualia voluerit, et largitur cuique ut artifex, ut Dominus pro voluntate ac beneplacito suo, cui gloria, et imperium, nunc et semper, et sæculis sempiternis. Amen.

CAPUT XXIII.

Gratiarum actio pro exsilio, et afflictionibus, quas in persecutione sua pertulit.

Gratias ago tibi, Domine, gratias ago tibi soli, cognitor cordium, rex juste, misericordissime, qui in terras descendisti, et carnem induisti, Deus meus, et factus es quod non eras, homo similis mihi, sine mutatione, sine fluxu, et omni peccato: ut passus tu, qui pati non poteras, injuste ab injustis, mihi damnato vacationem omnium passionum donares, dum imitarer passiones tuas. Justum igitur iudicium tuum, et præceptum simul, quod nos servare jussisti, quod quidem est imitatio humilitatis tuæ: ut quemadmodum tu passus es, qui peccato carebas, sic nos qui peccavimus, sufferamus omnia, puta tentationes, persecutiones, flagella, tribulationes, et tandem ipsam quoque necem ab improbis nobis illatam. Tu enim dæmoniacus audivisti, et seductor es habitus, et Dei adversarius, et prævaricator legis. Tu ut facinorosus comprehensus, ligatus, et ductus es solus, cunctis discipulis, et amicis te deserentibus. Tu ad iudicem ut condemnatus cum adducere, quam is in te protulit sententiam suscepisti. Tu locutus, alapam a servo sustinuvisti, et tacens, illico morti es addictus: nam verba tua instar gladii sceleratis erant. Idcirco non ferentes ipsi injusti te solum justum intuceri, turpissimæ neci te deliderunt. Hinc

A percussus caput, spinis coronatus, chlamydem ut coccineam purpuram indutus, faciem consputus, heu me, et illusus es, audistisque per ludibrium: Ave, rex Judæorum. Tu humeris portasti crucem tibi, eique infixus, in altum sublatus es Deus meus. Tu manus ac pedes transfixus, aceto potatus, et latus lancea perfossus es. Hæc tellus indignata contremuit, et quos continebat mortuos, sepulcris apertis cito reddidit. Sol te aspiciens, in sanguinem tum conversus est, et luna operata est caligine; velum præterea templi a summo usque deorsum in duas partes scissum est. Atque horum nihil omnino illi improbi intellexerunt: sed et in monumento jacenti custodes apposuerunt, et lapidem signaverunt, ita te retenturos arbitrati. At tu, Domine, pro potestate propria resurrexisti, et claustra illa transgressoribus intacta integraque reliquisti. Adveniens autem angelus lapidem revolvit, et custodes illos timore exanimavit. Nec tum vel aliquid intelligere volentes, cæci manserunt, et mentem atque cor obduratum usque ad mortem retinuerunt. Quid ergo magnum facio, si et ego hæc patiar, quæ tu quoque passus es, qui sine peccato eras, ut mundum salvares: ego, inquam, qui inde a prima ætate peccavi plurima, et ad iram te dictis et factis provocavi. Hoc mihi magnum revera, et majus omni gloria, quod me participem facit gloriæ tuæ ineffabilis, communio passionum, et imitatio operum tuorum; et humilitas tua his qui eam consecrari sciunt, divinitatem conciliat. Gratias ago tibi, Domine, cum injuste patior. Cum autem juste, id mihi in compensationem peccatorum, et purgationem innumerabilium delictorum meorum esto. Quæso, Domine, ne mihi unquam labores aut tentationes, aut afflictiones supra vires juvehi sinas; sed exitum, et ad sustinendum robur mihi semper impertias. Tu enim es honorum largitor ab initio, his qui potentia tuæ ex animo supplices cadunt, erogans fidei, operumque, et bonæ spei charismata, et dona omnia divini adorandique Spiritus tui, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXIV.

Supplex ad Deum precatio pro auxilio impetrando.

Domine Jesu Christe, Domine Salvator animarum, o Deus, Domine virtutum omnium quæ sub aspectum subjiciuntur, et quæ non subjiciuntur, utpote conditor omnium quæ in cælo, et supra cælos sunt, cæli cælorumque omnium, similiter omnium quæ in terra, et sub terra sunt. Tu es Deus, et Dominator Dominus. Tu manu tua creaturam omnem concludis, quoniam ipsa continet universa. Manus tua, Domine, est illa magna potestas, quæ Patris voluntatem implens, fabricatur, operatur, creat, et administrat res nostras modo inenarrabili. Ipsa igitur et nunc me produxit, et cum non essem, fecit ut essem. Qui etiam natus ita eram in hoc mundo, ut ignorarem te omnimodis, bonum Dominum, creatorem meum, opificem meum, et instar cæci eram, et velut ἀθεός, cum

non nossem Deum meum. Tu itaque misertus mei A visitasti, et convertisti me, cum in tenebris mihi illuxisses, et traxisti me ad te ipsum, eductoque e fovea profundissima, et tenebris vitiorum, e tenebris altissimis concupiscentiarum et voluptatum hujus vitæ, ostendisti viam, et attribuisti ducem mihi, qui me ad mandata tua servanda perduceret, quem sequens, solutus cura vivebam semper, gaudebamque gaudium inexplicabile, videns illum tua consecrantem vestigia, et tecum colloquentem sæpius. Quin etiam videns, te ipsum Dominum cum duce, et Patre meo spirituali versantem familiariter, immensum, supraque fidem et spem concepi amorem ac desiderium tui; dicebamque, *En futura video, et regnum cælorum adest, et bona quæ oculus non vidit, auris non audivit* ¹¹, coram aspicio, ipsaque B habeo; et quid amplius spero? aut fidem meam in quibus aliis demonstrabo? aliud quippe majus his non erit. Cum in his essem, et in his delicias habere meas, e terris sustulisti patrem meum; abstulisti ducem meum ab oculis meis, et reliquisti me solum, plane orphanum, plane desertum, et omni prorsus auxilio destitutum: et lèu me, gregis præfectum ac pastorem, me rectore ac tutore vere viduatum, peregrinum, quod ipse nosti iudicio constituisti. Quare te modo suppliciter rogo, ad te pronus clamo, ne adverseris, neque derelinquas, aut deseras me solum, Domine. Nosti viam transitu difficilem; nosti latronum nobis insidiantium insaniam; nosti malarum bestiarum multitudinem; C nosti imbecillitatem meam et ignorantiam, qua ut homo teneor. Verumtamen plane me hominem non puto, sed longe infra homines. Quippe secundum omnia omnium postremus, et minimus omnium hominum sum. Præbe mihi, rex, et Deus meus, quæso, magnam misericordiam tuam, quæ defectus, et negligentias meas suppleat, et hominem totum perfectum, et integrum, nullo, quod necessarium sit, egentem efficiat; et ita me coram te servum tuum indemnatum, nulli reprehensioni affinem, et laudes tuas prædicantem statuat in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXV.

Quædam theologica. Mentem a sensibus motionum cum ratione pugnantium expurgatam, Deum invisibilem, et a concretione materiæ liberum aspicere.

Quam viam ambulem, quam semitam declinein, quam ingrediar portam, quam aperiam januam, intra quod cubiculum, intra quam, aut qualem domum inveniam, qui manu sua tenet universa? Quem montem conscendam, ex qua parte, et quod antrum illuc contingam, aut quem paludem pervadens. ubique præsentem, et incomprehensum, inaspectabilemque videre, miser, et obtinere merebor? In quem infernum descendam, in quod cælum ascendam, et cujus maris fines petam, ut inveniam:

omnino inaccessum, omnino incircumscriptionem, totum impalpabilem? In materialibus immaterialem, in corruptibilibus incorruptibilem, in creaturis increatum, dic mihi quo pacto reperiam? Qui in mundo sum, quomodo extra mundum ero? Qui materiæ implicatus sum, quomodo cum immateriali consociabor? Qui totus sum corruptioni obnoxius, quomodo cum interitus omnis experte devinciar? Qui sum in morte, quomodo tandem vitæ appropinquabo? Ego mortuus, quomodo immortalis propior sum? Qui totus sum fenem, quomodo ignem tangere audebo? Verumtamen nunc arcanorum dissolutionem audi.

Priusquam cælum et terra conderentur, Deus erat Trinitas, solus sine socio, lux sine principio, lux increata, lux penitus ineffabilis, Deus verus, solus interminabilis, perpetuus, sempiternus, longe optimus. Recte intellige Deum solum, in principio Trinitatem plusquam sine principio, et super omne principium, quam nemo imaginari, et cujus altitudinem, profunditatem, latitudinem metiri nemo potest, quæque magnitudinis, et lucis finem, ac modum nullum habet. Non erat aer ut nunc, non erant tenebræ ullæ, non lumen, non aqua, non æther, non aliud rerum quidquam. Erat autem solus Deus, spiritus lucidissimus, omnipotens, et omni concretione liber. Is Angelos, Principatus, et Potestates, Cherubim, et Seraphim, Dominationes, Thronos, et sine nomine ordines, cum timore et tremore ei assistentes ac ministrantes creavit. Postea cælum ut cameram, corporea natura constans, sensibile, crassum, et aspectabile produxit, et ut ipse solus novit, in lectu oculi extendit, simulque terram, aquas, et omnes abyssos in medio complexu ejus sola voluntate talia fecit, quæ nunc videmus; mansitque in his lumen illud immateriale, nihil ex his participans. Cælum extensum, et sensui subiectum, ut dixi, a lumine immateriali non scintillas aliquas excussit. Nam cum in iis sit, quæ materia constant, tamen extra ea omnino, non quidem loco, sed natura et essentia est, a materialibus enim, qui longissime abest a materia, separatur, non habens locum sibi proprium, quandoquidem non circumscribitur. Ipse verbo omnia in seipso producit, D et natura a creatis omnibus sejunctus, et portans omnia in seipso, extra omnia est. Quemadmodum enim mentem, et angelum muri, et januæ ab ædibus non arcent, nec intus detinent: sic horum opifex neutiquam extra, nec intra cælum, nec in alio loco, sed omnino ubique Deus est, segregatus ab omnibus cum materia conjunctis, et creatis a se rebus. Factum est igitur cælum, et natura, ut dictum est, a lumine immateriali discrepuit, et tanquam domus atra absque lumine mansit: cui universitatis Dominus solem et lunam accendit, ut ipsa sensibilia iis lucerent, qui sensibus uterentur. Dedit etiam in manus nostras genus luminis, quod

¹¹ I Cor. II, 9.

noctu luceret, e ferro et silice excussum mirabiliter. Ipse autem nihil commune habet cum ullo lumine, omni luce lucidior, longeque splendidissimus, quantum ferre nulla creatura potest. Ut enim radiante sole astra non apparent: sic si Dominus solis lucere voluerit, ejus ortum nemo vivens sustinebit. Quapropter mentem pulveri, rei corporatae copulavit, et nos homines universos in materialibus collocavit, ut in fide constanti, et mandatorum observatione, mentem materiae expertem, quam praevaricationis caligine confudimus, et contaminavimus in concupiscentiis materialibus, et gustu voluptatum videlicet, rursus perpurgantes, immateriale in materialibus immaterialiter aspiciamus lumen illud, quod dixi esse Deum plusquam absque principio oculis istis corporeis inaspectabilem, et intellectualibus cordis oculis inaccessibilem. Miror enim, quo pacto anima, cum tota a materia semota sit, et intellectualem mentis oculum habeat, ceu duabus fenestris sensibilibus usa corporis oculis, per eosdem prospiciens omnia quae videri possunt, videat, reversaque omnia sub intellectum cadentia, et materia vacantia immaterialiter videat, et in medio pereuntium, ac permanentium singulari quodam modo detenta, ab illis ad voluptates, et vitia pertrahatur: ab illis contra ad caelum velut alis subvecta, ibi consistere contendat; sed abstrahatur tamen, iterumque subvolare ardentem studeat, per caelum cupiens incedere, et sub se cernere omnia, quae aspectu sentiuntur. Nam cum omnia quae in mundo sunt, ipsi laquei videantur, male metuit plane, in terra ingredi et considerare, ne istis laqueis implicata retineatur, et immitium bestiarum esca fiat. Talis piorum, fidelium, et sanctorum omnium vita est, quam omnes imitari oportet; ut etiam cum iisdem Christo Deo, universorum judici, insontes sistantur, et ejusdem regni atque gloriae in omne aevum consortes fiant.

CAPUT XXVI.

Desiderium, et amorem erga Deum quemvis amorem, et quodvis desiderium humanum transcendere, mentemque purgatorum in lumen Dei immersam, divinam naturam induere, indeque Christi mentem, seu sensum appellari.

Incredibilis pulchritudo tua, Domine Jesu, incomparabilis species, ineffabilis elegantia, sermonem et opinionem vincunt. Mores tui, bonitas, et mansuetudo tua omnium mortalium cogitationes excedunt. Ideoque desiderium tui, et amor erga te, omnem hominum amorem, ac desiderium multis partibus superat. Quantum enim tu aspectabilibus antecellis, tanto major est amor tui, et omnem qui hominibus intercedit amorem obscurat, omnes corporearum voluptatum amores evertit, omnesque malas cupiditates mox repellit. Vere enim concupiscentiae tenebrae sunt, et nox profunda turpis peccatorum perpetratio, amor autem, et charitas erga te lux: quae cum in animabus Deum amantibus exoritur, illico depulsis perturbationum ac voluptatum tenebris, diem ἀπαθείας diffundit. O mi-

rificum, -et inopinabile opus Dei altissimi. O mysteriorum, quae occulte peraguntur virtus. Tu et labentia, et aeterna nobis donas. Tu terrena cum caelestibus, praesentia cum futuris, ut omnium opifex, ut potestatem habens caelestium ac terrestrium. Cur igitur infelices nos, homines plus quam te diligimus, et illis misere amplius servimus, ut ab eis exiguam et fluxam mercedem recipiamus, quibus addicimus animas nostras, et corpora, ut iis ceu vasis vilibus abjectisque abutantur, et cum simus membra tua domini universorum, sancta, inquam, membra sancti Domini, et ejus potestas aliunde non pendet, non perhorrescimus ea perversis daemonebus sponte nostra ad foedissime peccandum exponere? Quis ergo servorum tuorum fidelium a lacrymis temperabit? quis adeo arrogantem audaciam non lamentabitur? quis non tantam patientiam tuam, Deus, venerabitur? quis divini iudicii retributionem non tremiscent? gehennae videlicet ignem intolerabilem, et nullis extinguendum saeculis, ubi stetus, et stridor dentium, et dolor non consolabilis, et cruciatus inexplicabilis.

Sed, o Sol, solis hujus quem cernimus, et lunae, et siderum omnium, et lucis, et totius rerum naturae conditor, absconde me ab his in tuo lumine, ut in eo te solum intuens, mundum, et ea quae in mundo sunt, non videam: sed et videns sim quasi non viderem, et audiens quasi non audirem. Et quod accidit sedentibus in hujus vitae tenebris, quibus operiuntur, voluptatum, inquam, et vanae gloriae, videntes non vident gloriam tuam caelestem, et audientes mandata ac praecipua tua, prorsus non intelligunt, idem mihi usurveniet in lumine tuo, cum non video mundum, nec quae mundus continet. Quis namque te viso, et a gloria, divinoque lumine tuo se illustratum sentiens, non mentem, animam, et praecordia immutatus est, aliterque videre, et audire ingenti sane differentia meruit? Immergitur quippe mens in lumine tuo, et simile gloriae tuae lumen perfecte adipiscitur, et hujuscemodi mens tua vocatur, cum tu eam dignatus sis fieri, et habere mentem sive sensum tuum, tecumque unitur vinculo indissolubili. Et quomodo non omnia imperturbate, sicut tu, videbit et audiet? quomodo divinitatem consecuta, quidpiam quod sensu percipiatur, expetet? quomodo labile, et corruptioni obnoxium aliquid, seu inanem gloriam, quae omnibus, et omni gloria, quae videtur, major est? Nam qui omnibus istis, quae in oculos incurrunt, spretis, in Dei familiaritatem se insinuavit, vel potius ipse quoque Deus appellatur, qui tandem ex infra se jacentibus gloriam ullam, aut delicias velit quaerere? Haec enim profecto pudori ac dedecori sunt illi, contumeliae, contemptui, infamiae. Gloria autem, et deliciae, et divitiae ejus Deus Trinitas, quaeque Dei, ac divina sunt, quem deest omnis gloria, honor, potentia semper, et nunc, et in omnia saecula. Amen.

CAPUT XXVII.

Confessio gratiæ donorum Dei, et quomodo in Patre hæc scribente Spiritus sanctus operatus fuerit. Item a Deo parænesis quid ad salutem obtinendam faciendum sit.

Rursum fulget mihi lux. Rursus lucem clare aspicio. Rursum aperit cælum, et noctem fugat. Rursum retegit, et ostendit omnia. Rursum cernitur sola. Rursum me ab omnibus visibilibus abducit, similiterque ab omnibus ad sensum pertinentibus, pape, me disjungit. Rursum qui est super omnes cælos, quem hominum nemo vidit unquam, non reserans cælum, non dividens noctem, non discrimens aerem, non rumpens domus tectum, nulla penitus re penetrata mecum misero intracellam meam, intra mentem meam versatur, et in medium cor meum (o venerandum mysterium) omnibus ut sunt manentibus, illabitur mihi lumen, et attollit me super omnia; quique in medio sum omnium, sicut extra omnium, haud scio, num etiam extra corpus. Nunc ibi totus sum revera, ubi lumen est solum, et simplex; quod intuens, simplex evado innocentia. Hæc sunt, Christe, miraculorum tuorum mirabilia; hæc potentia, et benignitatis tuæ opera, quæ in nos indignos edis. Ea de causa timeo et tremo, et sollicitudine afficior assidua, macerorque vehementer, quid tibi pro tantis, et innumerabilibus donis ex tanta misericordia in me collatis retribuam, quidve tibi offeram, nihilque in me inveniens, cum nihil meum sit in vita, sed omnia tibi servant, omnia sint manuum tuarum opera, majorem in modum pudore suffundor, valdeque excrucior, et discere percipio, quid faciendum sit ut colam te, ut placeam tibi, quo coram terribili tribunali tuo in die iudicii damnationem effugiam.

Audi quid facias, quicumque salvandus es, imo vero tu ante omnes, qui me rogas. Hodie te mortuum esse puta; hodie renuntiasse; hodie totum mundum reliquisse; hodie amicos, cognatos, omnem vanam gloriam deserens, simul sollicitudinem rerum inferiorum pone funditus, sublatamque crucem tuam in humeros arte constringe, et eam usque ad exitum vitæ bajula. Labores tentationum, dolores tribulationum, et molestiarum clavos summo gaudio excipe, ut coronam gloriæ. Injuriarum lanceis confixus in horas, et omni genere ignominiarum acerrime lapidatus, lacrymis pro sanguine profusis, martyr eris, illusionesque, et alapas ferens animo gratissimo, divinitatis, et gloriæ meæ consors fies. Quod si teipsum omnium postremum feceris, servumque, ac ministrum, postea primum omnium te reddam, quemadmodum promisisti. Si inimicos, et omnes odientes te dilexeris, et pro injuriosis in te oraveris, illisque pro viribus tuis benefeceris, similis profecto evasisti Patri tuo altissimo; et hinc purum cor adeptus,

A in eo Deum videbis, quem nemo vidit unquam. Quod si etiam propter justitiam te persecutionem pati contingat, exsulta, quoniam regnum cælorum tuum factum est. Et quid hoc majus? Hæc, et his plura, quæ mandavi, facito, et alios doce, et inter vos alter alterum, qui in me creditis, si salvationem exoptatis, mecumque in sæcula sempiterna habitare vultis. Si renultis, et indignamini, et dedecus interpretamini ista pati, et contemni, et pro mandatis meis animas ponere, quid ergo discere queritis, quomodo vos salvari oporteat, et quibus actionibus mihi conciliemini? quid tandem Deum vestrum me appellatis? quid item vos in me credere insipienter arbitramini? Ego quippe hæc vestra causa libens, ac sponte perpeessus sum, in crucem actus, facinorosorum mortem obli; gloriaque mundi, vita, splendor, mortuorum resurrectio, omnium in me credentium gloriatio, indumentum immortalitatis, et deificationis probra mea, et mors ignominiosa facta sunt. Quare qui venerabiles passionis meas imitantur, etiam divinitatis meæ consortes, et regni mei hæredes, bonorumque nulla lingua enarrandorum exprimeendorumque socii fient, et mecum in sempiternum erunt. Ceteros quis non dedeat? quis non lugeat? quis non ex compassione cordis lacrymas fundat? quis magnam eorum stoliditatem non lamentetur? quandoquidem deserta vita seipsum morti tradiderunt, a Deo infeliciter abrupti; a quorum parte libera me tu Domine omnium, meque abjectum, atque ultimum servorum tuorum ne spernas immaculatarum passionum tuarum participem fieri, ut etiam, sicut dixisti, particeps gloriæ, et suavitalis bonorum tuorum fiam; nunc quidem ut in ænigmate, et in figura, et in speculo: tunc verò cognoscam, sicut et cognitus sum ²⁷.

CAPUT XXVIII.

Gratiarum actio ad Deum pro acceptis ab eo beneficiis; et in questione positum, quomobrem perfecti a dæmonibus tentari permittantur. Descriptio renuntiantium mundo, et institutio, in persona Dei.

Cognoscis mendicitatem meam, nosti orbitatem, scis solitudinem, cernis imbecillitatem, et impotentiam meam, qui me finxisti Deus meus; non ignoras, inquam, sed aspicias tu, tu omnia cognoscis. Vide cor humiliatum, vide contritum, vide ut desperandum ad te accedentem, et da ex alto gratiam tuam; da divinum Spiritum tuum; da, Salvator, Paracletus; mitte sicut promisisti, mitte et nunc ipsum una assistenti in superiore cœnaculo, revera mihi eminenti supra res terrenas et supra totum mundum, et te querenti, tuumque Spiritum præstolanti. Ne igitur cuncteris misericors, ne despicias miserator, ne obliviscaris sitiente anima te querentem, et ne excludas gloria hunc indignum, neve abomineris me, neu deseras. Viscera tua ob-

²⁷ I Cor. XIII, 12.

tendo, misericordiam tuam objicio, et benignitatem tuam interpretem meam atque conciliatricem tibi offero. Non laboravi, non præstiti opera justitiæ, nunquam servavi ullum mandatum tuum: sed vitam meam omnem luxuriose, ac perditè transivi. Veruntamen non es me aspernatus; sed quæsitum invenisti, errantem a via erroris reduxisti; et cum me per lumen gratiæ tuæ humeris tuis immaculatis miseratus imposuisses, portasti, nec defatigationem ullam sentire me passus es: verum tanquam in curru, aut vehiculo quiescentem, dedisti molliter per vias asperas iter peragere, donec in caulam ovium tuarum restituissti, et famulis tuis aggregasti. Misericordiam tuam prædico, miserationem laudo, gratias ago, et divitiarum bonitatis tuæ admiror. Cum porrò in te recubuerim, ut narravi, etiam nunc apud te sum, ut puto, totus servus tuus, affixusque lumini, et tibi agglutinatus, et desiderio tui victus, et amore compeditus, hæreo, obstupesco, et perspicere nequeo, quare tribulatio attingat miseram meam animam; quare tristitia subintret, quare me totum conturbet; quare me privet dulcedine tua Deus, et a gaudiis abstrahat terrenorum afflictio. Num me tantopere lapsus, et peccato obstrictum, aut quia te ad iram gravius concitarim, bonæ Christi, relinquis, ut amplius contrister quam antea, quando anima mea serviebat turbulentis affectionibus? Dic, et doce me nunc profunda judicia tua. Dic, et ne detesteris loquentem me, quamvis indignus sim qui loquar, tu qui quondam cum peccatoribus, et meretricibus epulas iniisti, et cum asotis ac publicanis cœnavisti. Ad hæc Dominus meus hunc in modum respondit:

Nosti quemadmodum ego te ex mundo ac infantem inter ulnas asportatum gestaverim. Ego totum te fasciis involvebam et lacte nutriebam, cui nullus cibis potusque comparari potest; res enim meæ inscrutabiles omnino, et inexplicabiles sunt. Pædagogo te commendavi (scis quem dicam) qui te ut parvum puerum, in horas crescentem, curavit pulchre, et ut decuit, educavit. Postea factus es ephebus, quin etiam adolescentiam es ingressus, neque nescis, quomodo semper tecum fuerim, tecum accreverim, te undique texerim, quoad commode omnes ætatum gradus excessisti. Nunc igitur adolescens esse cum desieris, et vir perfectus, jam ad senectutem tendas, quomodo etiamnum ut puerulum te inter brachia gestari, ac circumferri postulas? quomodo denuo fasciis involvi, ac portari desideras? quomodo lacte educari, et sub pædagogo vivere? quæso, non erubescis ista dicere? Cum tu ætatem virilem agites, aliis ministra, aliis educa; quæque ad ipsorum incrementum pertinent, provide et cura omnia. Inimicis resiste, et percussus percute. Intelligis, opinor, de quibus inimicis loquar. Instructas dæmonum vias invade, et feri, nihil parcas; cadens resurge, et affatim tela contra adversariorum tela remitte:

A et cum te immissa pusillanimitate, ac desperatione vulnerare conentur, spe tua velut emissis in ipsos jaculis vulnerentur. Iracundia te, ut pugillatu oppugnantes, et in furorem impellentes, a mansuetudine tua in faciem alapas accipiant, extraque domum tuam procul ejiciantur. Num enim, ut dixi, infans, aut puer pusillus es? num adhuc te imbecillitas animi tenet? Num etiam modo mens tibi ad obnitendum infirma est? Nosti et inimicos fugere, et rursus eosdem vincere. Nam et pugnans me adiutorem, ac defensorem, et fugam capessens me validum ac tutum tegumentum habes. Et quidnam, anabo, terrenorum istorum mœstitiam tibi apportat? Aurum, an argentum, an pretiosi lapides? et quis lapis me fulgidior, aut quis clarius lucet? Et tamen quis lapis, ut ego, in nulla æstimatione penitus? An vero agrorum amissio, aut penuria alimenti, aut defectio vini omnino te discruciat? Et quis alius paradisius est mei similis? aut quid par habent hæc inferiora, et caduca terræ militum? Quis autem panis in mundo talis, aut quod vinum conferri potest cum gratia mea, cum divino spiritu, cum pane vitæ, quem ego do, corpus scilicet et sanguinem meum, puris corde, et indubitata fide, cum timore, et tremore manducantibus, et bibentibus qua intellectu, qua sensu? quæ deliciæ, quod gaudium, quæ gloria, quæso, major est in terris, quam me solum intueri, me solum per speculum in ænigmate contemplari? et solum meæ gloriæ fulgorem aspicere, perque ipsum hæc, et his plura doceri, et me Deum esse, conditorem omnium perfecte scire, et intelligere, hominem in lacu profundissimo sedentem, mecum in gratiam restitutum, et sine intervallo ut amicum cum amico colloqui, mercenariorum ordine exemptum, servili timore liberum, sine labore mihi servantem, charitate me colentem, obedientia mandatorum familiaritatem meam consecutum?

Agedum, non mercede mihi servantium, nec serviliter ad me venientium, sed amicorum, et notorum, ac filiorum meorum actiones quales solent esse, litteris consigna breviter. Omnibus mortaliibus viliores se ducere. Non mundanis solum, et in vita religiosa commilitonibus, sed etiam Ethnicis pejorem se æstimare ex animo; unam minimi mandati parvam transgressionem, vitæ æternæ amissionem esse arbitrari; parvos pueros, non secus, quam constanti ætate viros intueri, et tanquam honoratos venerari ac revereri; cæcis item honorem tribuere; utpote me ab alto omnia hominum facta inspiciente. Hæc quoque facere propter me, quæ perinde conscribere: Non habere adversus quempiam prorsus in corde vel tenuem commotionem, aut levem suspicionem; toto animo preces obire cum dolore cordis; ex commiseratione omnes in te peccantes, similiter et me perinde offendentes orare cum lacrymis, ut ab his convertantur; benedicere maledicentibus, et laudare ex invidia conviciantes; et incommoda juve-

bentes, in benevolentibus numerare : refractarios autem, nec tibi obtemperantes, omnino ut me ipsorum Dominum negantes, lamentari, et desere assiduo, nec eos admonendi finem facere : *Qui enim vos suscipit, dixi, me suscipit : et qui vos audit, prorsus me audit*²⁸. Qui vero verba vestra, admonitionesque non cum timore admittit, et iis usque ad mortem obsequitur, non est futurus aeternae gloriae meae particeps : non collocabitur mecum, qui crucem pertuli, et Patri usque ad mortem obediens fui : non statuatur ad dexteram, non erit cohaeres eorum qui seipsos crucifixerunt. De caetero, ne cesses admonere, ne desinas plorare, ne intermittas ipsorum salutem exquirere : ut si te audierint, et conversi fuerint, habeas eos tanquam fratres, lucratus membra tua, mihi que ut germanos, et morigeros offeras, ut et ego illos suscipiam, per te, et glorificem, et tecum Patri meo in muneris loco donem. Si voluntates suas non abnegaverint ; si animas suas non contempserint, ut dixi ; si voluntatibus suis mortui non fuerint, et vitam ac mores suos ad tuam voluntatem non accommodaverint, per tuam voluntatem meam explentes, tu mercedem tuam haud amittes, nec ea spoliaberis ; quin pro simplici ego tibi duplam rependam, quod quamvis non audire, non tamen loqui destiteris, et potius odia, alienationes, et execrationes eorum subieris, quemadmodum et ego olim odio fui, et nunc sum per istos istorumque similes.

Per opera hujuscemodi coli volo. Per talia et similia mihi complacere stude : super his namque vehementer laetor. Ne malis otiosi, nec utilitati animae tuae quidquam in mundo ullo modo praeferas. Quem enim fructum reportabit, qui mundum lucratur, aut omnes qui in eo sunt erudit, ac docet, et universos salvat, si non et ipse salvabitur²⁹ ? Quis igitur ille est, aut quo pacto, miser, alios salvans, animam suam non salvabit, sed perdet ? Qui solvit mandatum unum Domini omnium, et quodammodo ipsum conculcando incedit, et leges meas transgreditur, et jussa transiit. Qui extra caulam et septa mandatorum meorum cum sit, si omnes mortales, totumque mundum salvaverit, mihi ignotus et peregrinus, et ab oculis meis remotissimus erit. Maxime autem, quia sepe caulam ruperit, et oculus aliunde exiit, quam per januam, et introitum iniquum feris patefecerit, iudicium severius quam dici potest, propter oves sustinebit, et dividetur, tartareoque igni traditus, esca vermium erit homo miserimus. Hoc enim dixit Pater per Filium, et Spiritus, qui est os Domini, locutus est ; angeli vocibus indesinentibus approbarunt, justii audientes calculum adjecerunt, dixeruntque : Incorruptum iudicium tuum, non suspecta sententia, citra affectum iudicasti Deus misericordissime. Quomodo enim,

A qui voluntatem suam non exiit, et voluntatem ejus qui personam tuam refert ac sustinet, ut tuam, qui Dominus es, in studio sibi non posuit, et integre non custodivit, ut tu ipse Patris tui voluntatem custodivisti, cohaeres et consors tuus erit ? praesertim cum pepigerit, quandiu superaverit, nunquam suae ipsius voluntati paritulum : non adhaesurum sanguini, non carnem praetaturum, id est, cognationem, et vinculum naturae, amorem illum naturalem, qui in hac vita homines iterum cum iis colligat, quae abdicaverant, eosque totos ad ea quae retro sunt, convertit.

Martyres clamantur : Vere justum iudicium. Sicut enim qui ad perferendum martyrium alacriter se obtulit, adeuntibus se consanguineis, uxore et liberis cum hujusmodi querimoniis, et lamentis : Non miseris filiorum ? O immitis, nihil te movet viduitas conjugis ? non eorum mendicitate ad commiserationem inflecteris ? non ipsorum exitium cogitas et emollescis ? Ergone relinques uxorem viduam, ipsamque et liberos orphanos, peregrinos et mendicos, teipsum solum servare mavis ? quomodo non magis pro homicida damnaberis, quando nos omnes perdendos deseris, et animam tuam solam salvare conaris ; si, inquam, cum talibus lamentationibus veniant, omnino eorum voces, nec ad punctum temporis sustinere debet ; nec aures illis tantillum commodare et sive donis, ac pretio vincula, carceremque dimittere ;

C sive te, Christe, negato ab his liberari ; sed ut jam mortuus, perstare in cruciatibus, perseverare in custodia, perdurare in fame et siti, rerum ac possessionum suarum immemor ; et, si fieri possit, nec aliud quidpiam extra custodiam cogitans, etiam velut per transennam ; sed ad te respicere, Domine universorum, et mentem suam in te contemplando defigere perpetuo, atque ita usque ad mortem solo tui amore dura perpeti : nec curare debet, si qui declinent, si qui negent te, et ad priorem vomitum revertantur, ad actiones pristinas, ad sollicitudines terrenorum, et uxoris, ac filiorum ; nec ullo praetextu iis illigari, non enim amplius animae suae Dominus est. Quare complures servi tui, carceribus abs te avertis, vinculisque corporum plane solutis, exire ac fugere omnino noluerunt : sed ut erant, vincti manserunt. Sic igitur et qui nunc in mundo sunt, voluntate sua imprimis et ante omnia nullam penitus sui habent potestatem. Sed quanvis a praepositis ea uti non prohibeantur, servent tamen pacta conventa tecum necesse est. Non enim hominibus, sed Deo polliciti sunt se obedientiam et subjectionem praepositis, et omnibus fratribus, quibuscum in monasteria religiosa instituta persequuntur, servaturos. Idcirco monasterium, ut insulam aliquam solam in medio mari inhabitare debent, ac totum mundum sibi omnino imperium esse arbitrari,

²⁸ Luc. x, 16. ²⁹ Matth. xvi, 26.

velut alta fossa in circuitu communito monasterio, ut nec qui in mundo sunt, transire ad monasterium possint; nec qui in insula degunt ad eos qui foris sunt pervenire, et eos cum affectu aspicere; nec in animo horum versare memoriam: sed ut mortui erga mortuos affici, et sentientes eos non sentire debent quo pacto revera oves sua sponte matatae sunt.

Propter hæc sanctissima verba sanctorum, desiderii, et summi amoris plena, cum ea audissent Cherubim, Dominum laudarunt, et in timore dixerunt: Gloria tibi, Domine; gloria tibi, misericordissime, qui in terris martyres sine tyrannibus, ac persecutoribus, solo amore tui in horas testimonium tibi dantes ostendisti. Etiam, dixit rursum Pater per Filium. Et adjecit Spiritus: Vere qui Deum toto pectore diligunt, et in ejus solius charitate persistunt, et in horas propriæ voluntati moriuntur, hi et germani amici mei, hi et cohæredes, hi et sine unguarum laniatu, sine suspensionibus, focis et lebetibus, sine exurente flamma, et gladiis secantibus, sola abnegatione voluntatis martyres sunt. Ad hæc supramundanæ legiones simul omnes lætatae exclamarunt: *Justum judicium tuum*⁴⁰, misericordissime. Scribatur, obsequetur in sempiternum.

CAPUT XXIX.

Qui per communionem sancti Spiritus Deo jam conjuncti ex hac luce discedunt, eos illic in omnem æternitatem cum eo victuros. Aliter se in hac vita habentibus, tum secus eventurum.

Principium vitæ mihi finis et finis principium est. Unde veniam ignoro, ubi sim nescio: nec quo miser abiturus sim novi. Terra e terra, corpus e corpore nascor; ex corruptioni obnoxio corruptibilis et plane mortalis sum: brevi tempore in terris commoror, in carne vivens, et extinguor, atque ex hac vita digrediens, aliam vivere incipio. Corpus humo opertum linquo, redivivum olim accepturus, et ævum nullo fine terminandum victurus. Nunc igitur respice in me Deus, tu solus nunc pietate tua me imperti; nunc te miseratio mei capiat. En defecit virtus mea, senectuti, id est, vestibulo mortis appropinquavi. Venit princeps mundi, perquisiturus turpia, et nefanda opera mea: carnifices astant torve me intuentes, et jussum expectantes, ut miseram animam meam arripiant, et in barathrum inferni detrahant. Quamobrem tu, qui natura es misericors, et benignus solus, qui es Dominus clementissimus, miserere mei tunc; et ne memineris irrogatæ a me tibi injuriæ; ne derelinquas me; ne des locum contra me doloso inimico meo, qui in horas mihi comminatur, et contra me rugit, ac stridet dentibus, et ait: In quo confidis? quomodo te manus meas effugituras speras; quandoquidem ludibricatus præcepta mea, et me relicto ad Christum te

A adjunxisti? Sed neutiquam effugies. Quo enim abibis? Prorsus nunquam mihi elaberis, qui Adamum et Evam e paradiso exegi; qui Cain fratricidam reddidi; qui fallaciis meis usque ad extremum inescatos, omnes mortales decepi, et in diluvio horribili generi interitus objeci; qui Davidi ad adulterium et eadem impulsor fui; qui adversum omnes sanctos bellum gessi, et multis necem intuli; me talem, inquam, quomodo speras te posse effugere, cum sis infirmissimus? Hæc audiens, Domine, et Deus, et creator, et opifex, et judex meus, qui habes potestatem animæ, et corporis mei, ut fletor utriusque, horreo miser, et tremo totis artibus. Objicit mihi et dicit valer ille: En, non vigilas; en, non exerces continentiam: en, non frequentas preces, non adorationes; non exerces labores, quos olim es ingressus; atque ob hæc sola abstractum te a Christo mecum rapiam in ignem, qui non exstinguitur. Ego vero, ut tu scis, Domine, nunquam in operibus, aut actionibus animæ meæ salutem constitui; sed ad tuam misericordiam benignitatemque confugi; confusus, quoniam es summe misericors, me gratuito abs te salvatum iri: et misereberis mei ut Deus; sicut aliquando misertus es meretricis, et filii prodigi, postquam dixit: *Peccavi*. Cum hac fide cucurri; cum hac fiducia veni; cum hac spe ad te Domine, accessi. Et nunc, ne, quæso, gloriatur contra me servum tuum; ne dicat: Ubi Christus tuus, ubi susceptor tuus? an non ipsemet te manibus meis tradidit? Si enim me fraude circumvenit, et captivum duxerit, non id voluntati, nec ignaviæ meæ, sed totum tibi, qui me dereliqueris ascribens, dicet: Vide cui fidisti; vide ad quem te contulisti; vide cui te in amore et charitate putabas esse; cui te loco fratris, amici, filii, et hæredis gloriabaris esse. Quomodo te deseruit, et in manus meæ hostis tui te tradidit, insperatoque alienatus, subito odisse te cœpit?

His igitur auditis, ne me deseras, ne me probrum tuum fieri sinas. Deus meus; ne, o Rex, ne, o Domine, qui me quondam e tenebris, et e manibus, et e faucibus ejus eductum in lumine tuo liberum collocasti. Te enim cum video, interiora cordis mei vulneror, et non possum aspicere, et tamen non videre te ferre nequeo. Inaccessibilis siquidem est pulchritudo tua, inimitabilis species, incomparabilis gloria. Ecquis aliquando te vidit? aut quis totum te videre poterit Deum meum? Nam omne, seu universum quis oculus conspiciere valebit? Qui vero super universum est, quæ mens eum comprehendere, aut complecti poterit, aut extendi tota secundum totum, et cernere continentem omnia, extra omnia, et ipsum omne, et implentem omnia, et tamen extra omnia manentem modo ineffabili? Nihilominus ut solem te intueor, et ut stellam aspicio, et ut lampadem in vase suo

⁴⁰ Psal. cxviii, 157.

ardentem video, et in sinu te ut margaritam porto. Quod autem te non dilatas, quod non totum me lumen facis, et ostendis te mihi totum qualis, et quantus es, plane non me existimo habere te vitam meam : sed lamento, ut quispiam ex divite mendicus, ex illustri infamis, ac desperatione conflictatus. Hoc animadvertens inimicus, dicit mihi : Non salvaberis. Ecce enim spe tua frustratus es, et a scopo aberrasti ; quoniam non habes quam olim habebas erga Deum fiduciam ac libertatem. Cui verbo respondere non dignor ; sed sufflo, et extemplo evanesco. Sic oro Domine, sic rogo te, misericordiam dona etiam tum mihi, cum egredietur ex hoc corpore anima mea, ut solo flatu pudefacere possim incursum in me servum tuum, et lumine Spiritus tui custoditus, transire illæsus, et stare ante tribunal tuum, habens mecum sacrosanciam gratiam tuam, tegentem me, et nullo suffusum pudore exhibentem. Quis namque coram te apparere audeat, nisi ipsam indutus sit ? Nisi ipsam intus teneat, et ab ipsa illuminetur, quomodo ullus omnino intolerabilem illam Dei gloriam videre poterit ? Nam qui tandem gloriam Dei, et naturam deitatis humilis, et abjecta hominis natura videbit ? Deus enim increatus est, nos omnes creati. Ille corruptionem nescit ; nos corruptibiles et pulvis sumus. Ille spiritus est, nobilior omni spiritu, ut conditor spirituum ac Dominus ; nos carnes terrestres, et substantia terrestres. Ille auctor omnium, principii expers, incomprehensus : nos vermes, et cœnum et cinis. Et quis de nobis ex propria virtute, aut actione hunc videre unquam poterit, nisi ipse Spiritum suum divinum emisit, ac per eum infirmæ naturæ robur, vires, virtutemque suffecerit, et hominem videndæ gloriæ suæ idoneum effecerit ? Alioquin enim non videbit, nec videre poterit hominem quispiam in gloria venientem. Et ita iniusti a justis separabuntur, tenebrisque obruentur peccatores, et quicumque hinc secum lumen in ipsis non attulerint. Qui autem ex his quæ hic egerunt, ei copulati sunt, etiam tunc mystice et germane Deo copulabuntur, atque ab ejus communione nunquam divellentur. Porro qui hinc emigraverint ab ejus lumine sejuncti, quomodo aut qua ratione tunc ei uniantur, discere a vobis cupio, aut vos docere potius.

Deus homo factus, sociatus est hominibus. Communicavit nobiscum in humana natura, vicissimque cura universis in eum credentibus, et fidem ex operibus ostendentibus divinitatem suam communicavit. Hos igitur salvatum iri affirmavit,

A solos divinitatis ejus consortes ; sicut ipse naturæ nostræ consors est, effector omnium, ut Paulus testificatur, Christi Ecclesiam corpus unum fore dominicum et divinum, absque macula, irreprehensibile, sine omni ruga, qui erunt fideles ; caput autem Christus⁴¹. Si ergo sic erit, quemadmodum etiam est, quis sordidus ipsum attingere audebit, aut quis indignus ei agglutinabitur ? Nam si et hodie extra Ecclesiam peccatores ejiciuntur, et consortio aliorum penitus excluduntur, et insuper aspectu divinarum rerum privantur, qui sancti non sunt, pro quomodo tunc cum corpore inculpabili conjunguntur, et membra Christi fiant, cum sint contaminati, ac sordidi (21) ?

B Non licet hoc, fratres, non fiet omnino. Qui autem a divino corpore, id est, Ecclesia, et a choro electorum secernuntur, dic, quoniam abibunt ? in quod regnum ! in quo loco, cedo, sperant domicilium ? Plane enim et paradisi, et sinus Abrahæ, et omnis locus requiei eorum est qui salvantur. At enim qui salvantur, sunt omnes omnino sancti, ut divina Scriptura passim docet, testaturque. Multæ quippe mansiones sunt, sed intra Thalammum⁴². Quemadmodum enim unum est cœlum, et in eo stellæ, honore et claritate differentes : sic item unus thalamus est, et regnum. Cæterum et paradisi, et civitas sancta, et omnis locus requietis, Deus est solus. Et ut homo non habet in vita requiem, qui non manet in Deo, et Deus in eo : sic etiam post mortem extra illum unicuique, non erit, opinor, ulla requies, non locus a tristitia, a gemitu, a tribulatione liber.

Quocirca studeamus, fratres, studeamus ante obitum nostrum Deo auctori omnium coalescere, qui propter nos miseros cœlos inclinavit, et in terras descendit⁴³ ; qui latuit angelos, et in utero sanctæ Virginis habitavit, ex qua corpus assumpsit, modo inenarrabili, et citra mutationem sui, indeque ad nostram omnium salutem operandam processit. Salus autem nostra hæc est plane, quod sæpius diximus, et nunc denuo dicemus, non nos quidem ex nobis ipsis, sed ex ore divino. Apparuit magnum lumen futuri sæculi, regnum cœlorum in terras descendit : imo vero superum et inferum, et omnium Rex venit, voluitque nobis fieri similis, ut ex ipso tanquam ex lumine omnes accensi, lumina altera primo similia evaderemus ; et regni cœlestis consortes, gloriæque participes, nec non æternorum bonorum, quæ nemo vidit unquam, heredes fieremus. Hæc autem sunt, ut credo, et mihi persuadeo et autumo, Pater, Filius et Spiritus sanctus, una Trinitas. Hic fons bonorum ; hæc vita

⁴¹ Ep' es. v, 23. ⁴² Joan. xiv, 2. ⁴³ Psal. xvii, 10.

(21) Hæc quæ Symeon scribit, intelligenda sunt, non de quibuscunque peccatoribus, sed de excommunicatis. Alii enim peccatores, quantumvis enormes, sive manifesti sive occulti, vere sunt in Ec-

clesia ; dummodo tamén fidem non abiciant. De quo videat lector Card. Bellarm. lib. iii *De Ecclesia militante*, cap. 9, qui etiam cap. 10, docet, quomodo infideles occulti in Ecclesia censi possint.

rerum exstantium ; hæ delicæ et requies ; hæ stola et gloria ; hoc gaudium ineffabile et salus omnium, qui illuminationis ejus inexplicabilis facti sunt participes, et communionem se cum ipso habere sentiunt. Idcirco enim, audite, Salvator nominatur, quoniam omnibus quibuscum unitus fuerit, salutem dat. Salus porro est omnium malorum depulsio, et in eodem omnium honorum æterna inventio, a morte vitam, a tenebris lucem, a servitute vitiosorum affectuum, turpissimarumque actionum perfectam libertatem omnibus cum Christo omnium Salvatore conjunctis ac devinctis largiens, qui tunc omne gaudium citra periculum amittendi, omnem exultationem, lætitiâque possident. Qui autem prorsus ab eo sejuncti, non eum quærunt, nec jugum motuum animi rationi adversantium excusserunt, nec a morte sunt liberati, seu reges, seu principes, seu viri summates sint, etsi in deliciis, in hilaritatibus, et oblectationibus, et in bonis perfruentis versari se putent, nunquam tamen talem acquirant lætitiâ, qualem servi Christi ab omnibus illegitimis gloriæ, ac voluptatum cupiditatibus immunes percipiunt ; quæ quidem tanta est, ut eam oratio consequi non possit, quam eorum aliquando cognoscat, intelliget, aut videbit, qui Christo sincere fruenterque non adhæserint, eique unione, quam explicare non est, astricti et impliciti non fuerint ; quem decet gloria et honor, laus et omnis prædicatio ab omni creatura, et spiritu in sæcula. Amen.

CAPUT XXX.

Melius esse bene regi, quam regere invitos. Nullum enim capi emolumentum, si quis alios servare studeat, et se per illorum præfecturam perditum eat.

Dic, Christe, servo tuo, dic lumen mundi, dic scientia totius universi, dic Verbum sapientia, quæ omnia præcis, omnia prænosti, et nobis conducuntia doces sine invidia ; dic et doce me quoque vias salutare tuarum voluntatum, ac divinorum tuorum mandatorum. Dic, et ne despicias me, neve celes indignum servum tuum, Deus meus, beneplacitum tuum, et aperi mihi benigne Salvator utrum ex duobus melius apud te sit, tibi gratius, sollicitudinem gerere me rerum monasterii, et candide procurare necessitudines corporum, propugnareque odiose pro omnibus ; an soli quieti semper esse deditum, et mentem serenam, atque imperturbatam conservare, et gratiæ tuæ scintillas suscipere, et secundum animæ sensum continenter illuminari, divinosque sermones arcane percipere, et mansuete docere alios, docerique similiter. Qui enim docet alios, eadem sibi quoque dicit, et primus omnino ea præstare factis debet. Ex his itaque ambobus, dic mihi, o fidor et Deus meus, utrum mihi conducibile, utrum tibi placitum ac perfectum est ? age, ne mihi istud denega tu, cujus summa est misericordia.

A Audi quæ percunctaris, et audita litteris manda- Ego Deus ante omne principium, ego natura Dominus, superiorum et inferiorum rex, cujus servi omnes censentur, etiam qui nolunt. Ego utique Conditor omnium, Judex, et Dominus et nunc sum, et in sæcula sæculorum ero. Sed nolentem nullum unquam cogo. Volo enim eos qui mihi serviunt, et dicto audientes sunt, servire libere, ex animi arbitrio, cum timore et charitate. Tales servos meos, tales qui apud me merent, tales amicos meos esse desidero. Alios nondum cognovi, nec ab iisdem cognitum sum. Quocirca durum me, et qui commiseratione non tangar, et iniquum ipsi iniquitatis appellant. Qui igitur me contumeliose tractant, qui convicia mihi dicunt, qui me probris onerant, quomodo tibi se subjiciant, aut quomodo te magistrum admittant ? quomodo lupi te pastorem reputabunt ? aut quomodo vocem tuam sequentur, cum sint feræ belluæ ? Egredere, fuge et subduc te ex horum medio. Satis esto tibi, si teipsum serves. Quod si mundum serves, te vero perdes, quid mundus operatus servatus tibi proderit ? Nolo te quemquam nolentem regere : quod ipsum me in mundo fecisse videas licet. Volentium ego rector ac Dominus ; cæterorum creator quidem, et natura Dominus, non autem ullo modo rex, neque dux, ac præses sum, qui non tollunt crucem suam, nec me sequuntur : diaboli enim filii, et vasa sunt. Vide mysterium horribile, vide stoliditatem, et eos lamentis prosequere si potes vel in horas singulas. Vocati namque e tenebris ad lumen non occiduum, a morte ad vitam, ab inferno ad cælum, a temporariis et perituris ad gloriam æternam, irascuntur, et contra magistros insanunt, omnigenasque insidias in eosdem componunt, et mori præoptant, quam a tenebris, et operibus tenebrarum discedere, ac me sequi. Hos quo pacto tandem moderaberis ? quomodo his præeris : quomodo hos duces, dic age, qui sponte sua ad ignem transfugiunt, hosti adhærentes, et cum eo præceptis meis contraria impigre designantes ? Quomodo pasces ut oves ; quomodo ad pascua, quæso, mandatorum meorum, ad aquam voluntatum mearum induces ? quomodo educes eos ad montes, qui animo videntur, visionum mysticarum gloriæ meæ inenarrabilis, per quam qui eam intuentur, inferiorem hanc gloriam despiciunt, omniumque sub sensu cadentium oblii, hæc omnia pro umbra, et fumo ducunt ? Dic quomodo adversarium in causa dicenda patronum habebis ? quomodo hostem infestum ad te diligendum adduces ? Facile enim potius, parva occasione inventa, ex amicis inimici fiunt. Ast inimici difficile conjungunt amicitiam, quamvis beneficiis afficiantur, donisque nobilibus, et magnis cohonestentur. Venenum clausum gerunt in pectore, quod opportunitate oblata mox evomunt, ac benemeritos de se impie, crudeliterque non formidant occidere. O extremum furorem. Hi sunt imitatores Cain ; hi Lamecho sceleratiores ; hi Saulo moribus similes, sequaces

Judæorum, Judæ æmuli, et ejus laquei hæredes. Illi si præesse quæris, considera quo devenias: non enim eo se convertent quo tu volueris, sed te eandem viam ambulare compellent, et primum, ante illos in pestem, et exitium incidere, et infra ipsos in foveam imam descendere, ut qui eos omnino comites a tergo habeas. Quod si plane ipsis assimilari recusaveris, et eorum consiliis cogitationibusque una auferri, abducique nolueris, nec communicare eorum malis operibus, seditionem, pugnam, bellum implacabile habebis. Inde quid tibi fiet? quid continget? Dicam, si audis, quid lucri sis facturus, et dicam paucis. Ante omnia, servus meus esse neutiquam poteris. Servum enim meum pugnare neutiquam volo. Odium in præcordiis fovebunt contra te irreconciliabile, et eadem tibi aperte occulteque molientur, tuque pro ipsis in judicium vocatis respondebis. Nihil quippe mors tua aliis commodabit, quemadmodum mea mors vitam mundo peperit. Quin et damnationis causa illis eris, et tu ita hinc abibis, ut libere te defendere nequeas. Præstat itaque omnino regi, non regere tales, resque suas curare potissimum, et pro illis, proque omnibus hominibus orare, ut omnes convertantur, et ad agnitionem sui perveniant; et ex his volentes docere, ac pietatis rudimentis imbueri. Ne vero cogas eos facere quæ doces; sed sermones meos illis occine, et ad eos ut vitæ æternæ conciliatores opere exsequendos cohortare. Ipsi hi sermones statuent eos ante me, et unumquemque pro meritis judicabunt. Tu reddendæ rationi non eris obnoxius, et indemnatu plane manebis, quoniam argentum eloquiorum meorum non abscondisti, sed quantum ipse accepisti, omnibus expendisti. Hoc mihi placet, hoc apostolorum et discipulorum meorum opus fuit, quod mandavi, promulgare videlicet me Deum per orbem terrarum, et docere voluntates ac mandata mea, eaque humano generi perscripta relinquere. Sic tu quoque facere et docere elabora. Nolentibus autem audire sermones meos, responde, quod ego respondi quibusdam dicentibus: *Durus est hic sermo, et quis potest audire eum* ⁴⁴? dixi ergo, Si sic non vultis, itote, et facite quilibet quodlibet; totumque eorum potestati et arbitrio permisi, ut si mortem, seu vitam eligerent. Nemo enim aliquando præter voluntatem, et inductionem animi bonus fuit; neque infidelis, si nolit, fidelis erit; nec amicus mundi, amicus Dei. Nunquam stultus præter voluntatem mutato animo probus fiet. Nullus enim natura, sed consilio et proposito mentis factus est improbus: sic vicissim ex perverso atque improbo, sententia et arbitrato, si placuerit, probus et integer fiet: quod si nolit, voluntarie nequaquam talis erit. Nemo in isthoc mundo invitus virtutis fungetur officio. Nemo nolens salvatur: hoc ne plus quære. Da operam salvare te, et audientes te, si forte in terra hominum inve-

neris habentem aures audiendi, et obtemperantem his quæ audit.

Faciam ego istud, Domine, sicut præcepisti mihi. Verumtamen tuam opem, tuam gratiam dona mihi indigno servo tuo, Deus meus, ut semper glorificem te et celebrem potentiam tuam vocibus perennibus in omnium sæculorum infinitatem. Amen.

CAPUT XXXI.

Quid sit illud: « Secundaum imaginem » et merito intelligi hominem prototypi similitudinem, seu imaginem esse. Diligentem inimicos, tanquam bene meritos, Deum imitari, et hinc Spiritus sancti participem, adoptione et gratia Deum fieri, atque ab iis solis cognosci, qui eodem Spiritu aguntur.

Gloria, laus, hymnus, gratia, qui hoc totum rerum naturæ opus ex nihilo solo verbo, et voluntate sua procreavit, Deo universorum, qui in trinitate hypostaseon, et in una essentia adoratur. Unus Deus sancta Trinitas, supersubstantialis substantia, una in tribus personis, et tribus subsistentiis, inseparabilibus atque indivisibilibus, una natura, una gloria, una virtus, una voluntas. Hæc sola creatrix est omnium. Hæc me totum e luto formavit, inditaque anima in terra collocavit, et lumen dedit, in quo viderem et intuerem omnia, nempe hunc mundum sensibus expositum, solem, lunam, astra, cælum, terram, mare, et quæcunque sunt in horum medio. Dedit etiam mentem et rationem. Attendas velim. Secundum imaginem igitur τοῦ λόγου datus est nobis, ὁ λόγος, id est, ratio; nam ex λόγου λογικοί, id est, ex ratione rationales, ex λόγου, qui est absque principio, increatus, incomprehensus, vacans materia. Sic secundum imaginem animæ cuiusque hominis λογική εἰκών τοῦ λόγου. Quo pacto? doce me. Attende ad verba mea. Ex Deo Deus Verbum, coæternum Patri et Spiritui sancto. Eodem modo et anima mea similitudine quadam illius. Habens enim mentem et rationem, habet hæc secundum essentiam indivisa, et inconfusa similiter consubstantialia, unum hæc tria unitim, et divisim tria, quæ semper et unita, et divisa sunt: uniuntur enim inconfuse, et secernuntur indivise. Si unum ex his deduxeris, omnia deduxeris. Anima sine ratione et mente, simile quiddam brutorum est: absque anima vero non potest ratio subsistere. Sic ergo ex imagine prototypon intellige. Sine Spiritu nec Pater, nec Verbum ejus erit. Pater est Spiritus, et Filius ejus est Spiritus, tametsi carnem induit, et rursus Spiritus Deus est: unum enim natura, et essentia ambo sunt, sicut mens, anima et ratio. Sed Pater quidem Verbum ex se genuit ineffabiliter. Sicut autem mens est ex anima mea, vel potius in anima mea; sic ex Patre Spiritus, vel potius in Patre manet, et procedit modo inexplicabili. Quomodo rursus mens mea semper generat rationem, et producit, et emittit, et notam facit omnibus, non tamen se-

⁴⁴ Joan. vi, 61

paratur ab ea: sed gignit rationem, et in se continet? ita intellige Patrem genuisse Verbum, quoniam semper generat, nullo autem modo ab hoc Filio Pater separatur, sed in Filio cernitur, et Filius in eo manet.

Hanc imaginem etsi obscura est, eam tamen accurate nostra descripsit ac informavit oratio, quam nunquam videbis, neque intelliges, nisi prius imaginem tuam labe purgaveris atque elueris, nisi prius affectionibus pravis obrutam erueris, et perfecte abstergeris, atque ut nivem dealbaveris. Hoc cum praestiteris, et ipsam probe purgaveris, et perfecta imago fuerit; prototypon laud videbis, neque intelliges, nisi tibi per Spiritum sanctum reveletur: omnia enim docet Spiritus, in lumine ineffabili refulgens. Quatenus intelliguntur intelligibilia tibi omnia demonstrabit, quantum videre potes, quantum homo assequi potest, secundum proportionem purgatae animae tuae; et operum diligentis imitatione Deo assimilabere, temperantia, fortitudine, humanitate, tentationum tolerantia et charitate adversus inimicos. Hoc enim humanitatis est, ut beneficias inimicis, et tanquam amicos ac benemerentes eos diligas, et ores pro iis qui te persequuntur, et charitate aequaliter erga omnes, et bonos et malos, propendeas, et pro omnibus quotidie ponas animam tuam, pro salute, inquam, unius, aut si fieri queat, omnium.

Haec te, fili, imitatore Domini facient et veram te Creatoris imaginem reddent: imitatore divinae perfectionis per omnia. Conditor autem tunc, adverte animum, divinum Spiritum tibi mitti, non aliam quam habuisti animam, sed spiritum ex Deo, et inspirabit, et inhabitabit et essentialiter incolet, et illuminabit, et elarificabit, et rursus confirmabit te, corruptibilemque incorruptibilem praestabit, et inveteratam animae tuae domum renovabit. Cum hac et corpus tuum solum incorruptionem induet. Quis deum te per gratiam, prototypo similem efficiet. Incredibile dictu, et mirum sane et ignotum omnibus qui ab affectibus captivi tenentur, ignotum mundi amatoribus, ignotum gloriae cupidis, ignotum superbis, ignotum iracundis, ignotum injuriam non obliviscens, ignotum carnis amantibus, ignotum avaris, ignotum invidis, ignotum omnibus maledicis, ignotum hypocritis, ignotum gulonibus, ignotum clam vorantibus, ebriosis et scortatoribus, ignotum otiose fabulantibus, ignotum turpia loquentibus, ignotum socordibus, ignotum poenitentiam vel in horas negligentibus, ignotum non quotidie et jugiter lugentibus, ignotum rebellibus, ignotum contradictoribus, ignotum ad placitum et numeros suos viventibus, ignotum putantibus se esse aliquid cum nihil sint⁴⁵, ignotum gloriantibus et gaudentibus de proceritate corporis, aut robore, pulchritudine, aut alio quocunque ornamento:

A ignotum his qui cordis puritatem non acquisiverunt, ignotum cupide non petentibus ut divinum Spiritum accipiant, ignotum non credentibus, etiam modo impertiri Spiritum sanctum poscentibus: incredulitas enim areat ac repellit divinum Spiritum. Qui non credit, non petit; qui non petit, non accipit; qui non accipit, est mortuus; mortuum autem quis non plorabit, quia cum mortuus sit, vivere se existimat? Plane mortui mortuos nunquam nec videre, nec lamentari queunt: vivi hos videntes, lamentantur. Vident quippe novum monstrum, occisos viventes; quin et obambulantes; caecos putantes se aspicere, et revera surdos arbitantes se audire. Vivunt sane, et audiunt, et vident ut pecudes; ut non intelligentes intelligunt, la sensu insensili, in vita mortua. Licet enim et non viventem vivere, et non videntem videre, et non audientem audire.

Quomodo, dic mihi, dic confestim, quicumque vivunt secundum carnem, quicumque res hujus mundi admirantur, qui carnalibus duntaxat auribus audiunt, divinos ac caelestes sermones auscultabunt? Ii omnes secundum spiritum surdi, caeci, mortui sunt. Prorsus enim ex Deo non sunt, ut vivant; nec acceperunt, nec viderunt lumen divinum. Quod cum minime factum sit, penitus surdi manserunt. Jam vero tales, quomodo te, cur Christiani vocentur? Audi divinum Paulum haec tibi perspicue significantem; vel potius audi Christum loquentem: Primus homo e terra plane creatus est; secundus homo de caelo descendit⁴⁶. Adhibe te dictis. Qualis igitur est primus, terrenus videlicet, tales etiam qui ex eo gignantur, omnes terreat. Qualis autem Christus est, caelestis Dominus, tales caelestes omnes, qui in eum crediderunt, nati denuo, baptizati in Spiritu sancto. Qualis est qui genuit, Deus vere, tales ex ipso geniti, ex Deo dii per adoptionem, et filii *Excelsi omnes*⁴⁷, ut divinum eo inquit. Audisti Dei verba? audisti quemadmodum fideles ab aliis secerant? quemadmodum servis suis signum et notam dederit, ne seducantur alienorum magistrorum sermonibus? Primus, inquit, de terra, quia terrenus creatus est. Secundus autem homo omnium ille Dominus, de caelo descendit. Primus omnibus hominibus praevicatione sua mortem et interitum inexit. Secundus mundo donavit, et nunc universis fidelibus lumen, vitam, incorruptionem donat. Audisti quae tibi caelestium rerum interpretes dixit? Audisti Christum loquentem per ipsum et docentem homines, quales sint, qui in eum crediderunt, et fidem ex operibus ostendere perseverant? Posthac, nihil ambiga, qualis Christus est caelestis, te quoque talenti esse debere. Quod si talis non es, quomodo Christiani vocabulum usurpabis? Si enim qualis est Dominus, caelestis nempe, etiam tales esse dicit qui in eum credide-

⁴⁵ Galat. vi, 3. ⁴⁶ I Cor. xv, 48 ⁴⁷ Psal. LXXI, 6.

runt, omnino cœlestes videlicet, qui mundana sapiunt, qui secundum carnem vivunt, non sunt ex verbo Dei, quod e superis descendit; sed plane ex homine terreno, de terra formato. Sic senti, sic affectus esto, sic crede, et enitere ut talis fias, cœlestis nimirum, quod dixi. Qui e cœlo advenit, et dedit vitam mundo, hic idem est pater qui inde descendit, quem qui edunt, nunquam utique mortem vident⁴⁸. Nam cum sint cœlestes, semper corruptionem penitus exuti, et incorruptionem induti erunt, et abjecta morte, vitæ agglutinati, incorrupti, et immortales evadunt, et idcirco cœlestes appellantur. Quis enim post homines natos ita appellatus est ex Adami filiis ac posteris, priusquam Dominus omnium, cœlestium, ac terrestrium cœlitus delaberetur? Hic carne nostra se vestivit, divinumque Spiritum nobis dedit, quod sæpe diximus; et idem Spiritus omnia ut Deus nobis præbet. Quænam illa? quæ crebro rudius, ac simplicius enumeravi, quod et nunc faciam.

Fit quasi quædam natatoria, lumine divino carissima, et ea complectitur omnia. Quos dignos invenerit, intus (quibus verbis eloquar, quibus enuntiabo, quibus pro dignitate edisseram, quæ sunt? Da mihi verba qui donasti mihi animam, Deus meus) divinus Spiritus ergo cum Deus sit, quos intra se acceperit, totos reſangit, totos renovat, et instaurat admirabiliter: nec sordibus eorum inficitur. Et quomodo nec ignis nigrorem a ferro contrahit, et illi quæcunque habet communicat: pari modo divinus Spiritus cum sit incorruptibilis, et immortalis, incorruptionem et immortalitatem impertit. Et cum sit lumen nunquam occidens, lumen facit omnes, quos inhabitat. Et cum sit vita, omnibus vitam largitur. Ut Christo naturæ consors, et consubstantialis, et ejusdem gloriæ socius, eique unitus, hos etiam Christo simillimos reddit. Neque enim invidet Dominus, mortales divina gratia sibi similes fieri; nec deſignatur servos suos similitudinem ipsius gerere; quin delectatur, et gaudet, dum cernit tales factos nos ex hominibus natos, idque per gratiam, qualis ipse genitus est, et natura est. Cum enim sit benefactor, tales nos esse vult, qualis ipse est. Nam si ejusmodi non simus, perfecte, inquam, similes, quomodo illi uniti erimus, sicut dixit? quomodo etiam in eo manebimus? et quomodo ipse in nobis manebit, si ei simus dissimiles? Hoc igitur cum perspicue sciatis, studete accipere Spiritum qui ex Deo est, et divinus est, ut tales evaleatis, quales nos docuimus, cœlestes ac divini, quales dixit Dominus, ut et regni cœlestis hæreditatem adeatis in sempiternum. Si tales non fueritis, aut hic non fletis, cœlestes, ut dixi, quomodo ullo modo cum ipso cœlum vos habituros arbitramini? quomodo in regnum cum

A cœlestibus intraturos, et regnaturos, et una futuros cum omnium rege ac Domino? Curramus itaque sedulo omnes, ut digni habeamur, qui in cœlis cum Christo omnium Domino regnemus, quem decet omnis gloria cum Patre, et sancto Spiritu in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXXII.

Sabtilitates theologicae. Qui non videt lumen gloriæ Dei, cæco infeliciorem esse.

Qui tam pronus es ad miserendum, Deus meus, creator meus, fulge mihi amplius inaccesso lumine tuo, et gaudie eor meum impleas: et ne irascaris, neve derelinquas me? sed luce tua illustra animam meam; lux enim tua tu ipse es, Deus meus. Quanquam enim multis, ac diversis nominibus appellaris, tamen unum es. Hoc autem unum omni naturæ incognitum, invisibile, et inexplicabile est, quod ex comparatione quocunque indigitatur nomine. Ergo istuc unum est natura τρι-υποστατος, una deitas, unum regnum, una potestas; Trinitas quippe unum est. Trinitas una est Deus meus, non tria. Sed nihilominus tria illud unum, secundum subsistentias, natura mutuo ὁμο-υουετς competentes, et consubstantialis omnimodis inconfuse, supra captum humanum unitas, et rursus citra divisionem divisas, in unum scilicet tria, et unum in tria. Unus enim est, qui condidit omnia Jesus Christus cum Patre experte principii, et cum Spiritu sancto, cujus æque nullum initium,

Unum igitur Trinitas, indivise prorsus. In uno autem tria, et vicissim in tribus unum, vel potius unum tria ista, et contra, tria unum. Intellige, adora, crede nunc et in sæcula. Hoc enim unum cum apparuerit, cum luxerit, cum participatum et communicatum illuminaverit, omne bonum est. Quocirca etiam non unum, sed multa a nobis accipit nomina, lumen, pax, gaudium, vita, esca, potus, indumentum, amictus, tabernaculum, divinum habitaculum, oriens, resurrectio, requies, lavacrum, ignis, aqua, fluvius, fons vitæ, fuentum, panis et vinum, novum et exquisitum fidelium condimentum, opiparum convivium, alimentum mysticarum deliciarum. Hoc sol est nunquam occumbens, astrum semper splendens, lampas intus in domicilio animæ effulgens. Hoc unum multa est, destruens et ædificans. Hoc unum simul omnia verbo produxit, et Spiritu virtutis suæ hæc omnia continet. Hoc unum, cœlum, et terram ex nihilo condidit, essentia impertivit, et ineffabiliter coagmentavit. Hoc unum solem, lunam, stellas (mira, nova, inusitata res) sola voluntate fecit. Hoc unum quadrupedes, reptilia, et feras, et volucrum omne genus, et maris pisces sicut cernimus, existere jussit. Postremo autem loco me fluxit, tanquam regem, et hæc universa ad obsequium mihi subiecit; ut more servorum

⁴⁸ Joan. vi, 49-52.

necessitates meas explerent. Et quidem omnia A sum. Verum ut publicanum, et meretricam supplicantes me suscipe, Domine. Etsi ego non perinde fleo; etsi non similiter pedes tuos capillis meis extergo; etsi non similiter gemo, et lamentor, tamen tu emanas misericordiam, et scaturis miserationem, et quasi e fonte effundis bonitatem, per quæ miserere mei. Eia, qui manus et pedes tuos fixus es in cruce, et lancea latus apertus, o misericordissime, miserere mei, et ab igne sempiterno serva me, et dignum fac, qui de reliquo approbe serviam tibi, et tunc indamnabilis stem coram te, accipiarque intra thalamum tuum, ubi labor tecum bono Domino in omnia sæcula. Amen.

B
Dico autem, quis vidit Deum lumen mundi? et dum hoc dico, prorsus non sentio, non intellico, Domine, me male cogitare, et loqui. Qui namque lumen tuum non videt, et se videre affirmat, imo vero impossibile dicit esse, videre lumen gloriæ tuæ, omnes prophetarum, apostolorumque Scripturas, et sermones, atque æconomiam tuam, Jesu, negat. Si enim ab alto illuxisti et in tenebris apparuisti, et advenisti, in mundo C more nostro volens conversari cum hominibus humaniter, et lumen mundi teipsum esse, citra vanitatem dixisti, nos autem te non videmus, an non penitus cæci, et cæcis miserabiliores sumus? Verissime mortui, et cæci sumus, dum te vivificum lumen non cernimus. Solem hunc corporeum cæci non vident, vivunt tamen, et quocumque modo motibus cientur; non enim vitam donat, sed ut videas duntaxat. Tu autem cum sis omnia bona, semper omnia das servis tuis videntibus: videntibus, inquam, lumen tuum. Et quoniam vita es, cum aliis omnibus bonis, quæ tu ipse es, etiam vitam largiris. Vere enim omnia in te possidet, qui te habet. Ne priver te Domine, ne, ni creator, priver te, ne te priver, misericors, ego humilis, et peregrinus. Etenim peregrinus, et inquilinus hic, ut tibi complacuit, non voluntate, non sponte mea factus sum: sed gratia tua meipsum inter hæc visibilia cognovi hospitem, intellectualiter illustratus tuo lumine, perspectoque, te ad mundum immaterialem, et ininspectabilem, transferre, et in eo facere habitare genus humanum, describendo ac distribuendo pro meritis cuique habitationem suam, pro eo scilicet ac servavit mandata tua. Propterea precor ut me tecum colloques, tametsi peccavi multum supra omnes mortales, pœnaque et ultione dignus

sum. Verum ut publicanum, et meretricam supplicantes me suscipe, Domine. Etsi ego non perinde fleo; etsi non similiter pedes tuos capillis meis extergo; etsi non similiter gemo, et lamentor, tamen tu emanas misericordiam, et scaturis miserationem, et quasi e fonte effundis bonitatem, per quæ miserere mei. Eia, qui manus et pedes tuos fixus es in cruce, et lancea latus apertus, o misericordissime, miserere mei, et ab igne sempiterno serva me, et dignum fac, qui de reliquo approbe serviam tibi, et tunc indamnabilis stem coram te, accipiarque intra thalamum tuum, ubi labor tecum bono Domino in omnia sæcula. Amen.

CAPUT XXXIII.

Confessio precationi conjuncta, et de copula sancti Spiritus cum perturbationum vacuitate.

Elongavi, o benigne, mansi in solitudine ⁴⁹, et abscondi me abs te dulci Domino. Circumventus nocte sollicitudinis vitæ hujus, multos inde morsus, ac vulnera sustinui: multas plagas reversus fero in anima mea, clamoque in cruciatus, et dolore cordis mei: Miserere mei prævaricatoris, miserere, o medice, qui diligis animas, et solus admodum libenter misereris. Qui ægris, et vulneratis mederis gratis, medere vibicibus et vulneribus meis. Stillam misericordiam gratiæ tuæ Deus meus, oblitera plagas, atque ulcera mea, in unum attrahere, et constringe male dissoluta membra mea, et omnes cicatrices meas dele, neque totum perfecte sana, ut prius, quando me nulla scedabat inquinatio, nulla vibex, nec plaga tumens aut macula: sed mecum erat tranquillitas, gaudium, pax, mansuetudo, sancta humilitas, et longanimitas, patientiæ, bonorumque operum claritudo, tolerantia, et penitus invicta virtus, unde quotidianæ et suavissimæ lacrymæ, unde exsultatio in corde meo velut fons scaturiebat, fluebatque jugiter, et erat fluentum melleum, et potus lætitiæ assiduo versans in ore mentis meæ; unde omnis sanitas, unde puritas, unde malarum affectionum sedatio, et cogitationum inanum abjectio, unde mihi ἀπάθεια corrusca quodammodo aderat, et mecum consuescebat (spiritualiter intellige, qui hæc legendo percurris, ne turpiter inquineris) immensam voluptatem commisionis, infinitumque nuptiarum divini conjunctionis mihi desiderium inferens; ex qua et ego mutatus, solutus sum perturbationibus, inflammatus voluptate, et incensus ejus desiderio, et particeps luminis, imo et lumen evasi, omni passione superior, ab omni nequitia remotus. Non enim attingit lumen apathiæ passio, ut nec solem umbra, aut nocturnæ tenebræ. Talis porro cum essem, mihi fidens inflatus sum superbia, rerumque sensibilibus sollicitudine, et curis vitæ subtractus cecidi infelix, refrigeratusque nigrorum ferri indui,

⁴⁹ Psal. LIV, 8.

et diu jacens, insuper venenum arripul. Idcirco ad te clamo, o benigne, et denuo purgari ad pristinamque pulchritudinem sustolli, tuoque lumine frui obsecro, nunc et semper, et in omnium spatia sæculorum. Amen.

CAPUT XXXIV.

De intelligibili paradiso splendida commentatio, et de ligno vitæ in eodem.

Benedictus es, Domine, benedictus es solus, benedictus es misericors, et plusquam benedictus, qui dedisti in cor meum lucem mandatorum tuorum, plantastique in me lignum vitæ, et fecisti me paradysum alium inter aspectabilia, in sensibilibus quidem intellectualem, in intellectualibus autem sensibilem, et alium spiritum, nempe Spiritum tuum sanctum animæ meæ conjunxisti, eumque in visceribus meis habitare fecisti. Plane hoc unicum est vitæ lignum. Hoc, in qua terra consitum fuerit, in anima nempe hominis, et si in corde radices egerit, paradysum reddit, et id mox splendidissime speciosis stirpibus, arboribus, et diversis fructibus, variisque floribus, et unguenta spirantibus liliis exornat, quæ sunt humilitas, pax, gaudium, mansuetudo, condolescentia, luctus, imbres lacrymarum, et inusitata in illis delectatio, splendor gratiæ tuæ illucens omnibus in paradiso versantibus. Tu es crater vitalia fluentia tua mihi effundens, et sermones divinæ cogitationis copiose ministrans. Quod si tu nolueris, sed contra ista demollitus fueris, ego amens, et instar lapidis stupidus sum. Ut tuba sine inflatu nunquam sonabit, sic et ego absque te velut inanimus sum; sine anima vero fieri non potest, ut corpus agat aliquid, et anima sine spiritu tuo moveri, et mandatis tuis obedire, aut te videre, aut astare tibi, aut cantare intelligenter gloriam tuam nequit. Ideo clamo, ideo vociferor ad te, qui sursum cum Patre, et infra nobiscum es; non ut quidam ratiocinantur, operatione sola; nec, ut multi putant, voluntate sola, nec sola potentia tua, sed etiam essentia: siquidem hoc vocabulum de te usurpare, aut intelligere fas est, qui solus immortalis, et superessentialis es. Etenim si revera omnino ininterpretabilis es, quem te appellabimus? quomodo te vel essentiam, et quam tandem et qualem dicere audebimus? Profecto nihil eorum quæ in rerum natura subsistunt tu es, Deus meus; sed omnia opera tua ex nihilo producta sunt; solus tu increatus es, et sine principio, Trinitas sancta, et veneranda, Deus universorum. Et ostendisti nobis lumen gloriæ tuæ incontaminatæ, id ipsum et nunc mihi sine intervallo præbe. Da mihi per illud perpetuo ceu in speculo intueri, et contempleri te Verbum, et immensam pulchritudinem tuam manifeste perspicere atque intelligere; quod cum sit omnimodis non intelligibile, supra modum obstupefacit, et percillit mentem meam, et in

A corde meo ignem charitatis erga te accendit; qui ubi in flammam divini desiderii erupit, clarior mihi gloriam tuam demonstrat; quam adorans, oro te, Fili Dei, fac ut eam nunc et in futuro sæculo citra vicissitudinem obtineam, et per ipsam te Deum per æterna tempora videam. Ne des mihi, Domine, vanam mundi gloriam, ne divitias pereuntes, ne talenta auri, ne sublime solium, ne in ista fugacia principatum: humilibus, pauperibus ac mitibus me associa: ut ego quoque humilis et mitis flam. Etsi ministerium meum non utiliter, atque ad beneplacitum et cultum tuum obo, placeat tibi ut eo abdicatus, tantummodo peccata mea desineam, deque solo justo iudicio tuo sim sollicitus, et quomodo respondeam tibi, qui multoties iram tuam provocavi.

O Pastor, quem aliena mala commovent, bone et mansuete Pastor, qui omnes in te credentes salvari cupis, miserere, et hanc precem meam exaudi; ne irascaris, neu faciem tuam avertas a me, sed doce me implere voluntatem tuam. Non enim studeo fieri voluntatem meam, sed tuam, ut te colam. Adjuro te, miserere mei, qui es natura misericors, et fac quid miseræ animæ meæ conducat; quoniam Deus benignus et humanus tu solus es increatus, nunquam desiturnus, omnipotens, omnium te diligentium, et abs te vehementer dilectorum vita et lumen. Quibus utinam me annumeres, et divinæ gloriæ tuæ socium, et cohærentem præstes! Te enim decet gloria, Patrem cum Filio, simul carente principio, et sacrosanctum Spiritum in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XXXV.

Cuilibet homini propter divinas leges injuriose et contumeliose tractato, eam ipsam ignominiam honori et ornamento esse. Item dissertatio ad animam suam, qua inexhaustæ Spiritus divitiæ explicantur.

Da mihi sensum, Christe, quem semel donasti; eo me tege, Salvator, et in eo totum me absconde, et ne sinas appropinquare mihi sensum mundi, ne intrare in me, et penitus ne sinas lædere me humilem servum tuum, cujus tu solus es misertus. Nam cum se curæ ac sollicitudini commendabili mundanus sensus repente ingesserit, statim prava desideria in misera anima mea exsuscitat. Suggestit enim gloriam, admonet divitiarum, ad ambiendam regum consuetudinem incitat, et hoc in magna felicitate ducit. Ex hujuscemodi igitur cogitationibus, sicut a vento uter intumescit, et ignis in flammam accenditur: sic anima inflata turgescit, et cupiditate gloriæ, opum ac inertium feriarum, quibus deorsum trahitur, vehementer distenditur. In gloria et admiratione concupiscit esse cum his, qui vivunt in gloria; illustris videri cum illustribus: possidere divitias cum divitibus. Quam tu glorificasti lumine tuo ineffabili, quam tu vestisti gloria tua inexplicabili, quam tu exem-

⁹⁹ Psal. LXXXV, 15.

plum claritatis, et fulgoris tui exhibuisti, ejus mentem sensus mundanus pro captiva occupans, ostendit illi reges, proponit honores, præsens vitæ opes suggerit, et ad ista cogitationem detorquet.

O caliginem, o cæcitatem, o inanes cogitationes, o scopum sordidum, o mentem stolidam; quoniam relictis ineffabilibus, et immortalibus, terrena cogito et apud animum volvo. Nonne rex morietur? nonne gloria evanescet? nonne divitiæ, ut pulvis a vento dispergentur? nonne putrescent corpora in sepulchris? et fortunæ istæ caluæ alios habebunt dominos, deinde alios, et post hoc rursum alios? Et cujusnam, dic mihi, anima mea, facultates istæ et copię fuerunt? Quis autem in hac vita vel exiguum quæstum facere potuit, quem etiam moriens secum hinc auferret? nullum mihi, nullum plane nominabis, aut ostendes, præter misericordes, qui omnibus in pauperum manus distributis, nihil sibi reliquerunt. Illi namque tuto retinent, quæ dederunt, ex quo ea in manus Domini dederunt. Cæteri omnes, ut mendici, et mendicis infeliciores sunt, qui divitiās suas habent sine usu repositas, nudi enim ut effossa terra denuo in fossam, sic illi in tumulos projiciuntur, et in hoc sæculo miseri, et in futuro hospites ac peregrini. Quid igitur, anima mea, in his eximium intuens delectaris? quid horum expetendum censes? Nihil penitus habes quod dicas, nihil quod respondeas.

Væ qui divitiās cumularunt. Væ qui gloriam ab hominibus volunt accipere. Væ qui se inseruerunt divitiibus, et non Dei gloriam, ejusque divitiās, et solum cum ipso esse, versarique desiderant. Mundus enim vanus est, et quæ in mundo sunt, vanitates sunt, et omnia vanitas: Deus autem solus est æternus, immortalis, semper manens, et cum ipso erunt, qui nunc eum quærunt, qui solum illum præ omnibus dilexerunt. Væ tunc illis, qui modo mundum diligunt; quandoquidem propter ipsum addicentur supplicis sempiternis. Væ sitientibus gloriam hominum; quia tunc gloria Dei privabuntur. Væ, anima, his qui congregaverunt divitiās, quoniam ibi aquæ guttam consequi optabunt. Væ anima, fugientibus spem in homine; quia ille morietur, et cum illo spes, et tunc spes sua carentes et frustrati invenientur. Væ, anima, habentibus hic consolationem suam; quoniam ibi tribulationem æternam habituri sunt.

Narra mihi, anima, quid contristaris? quid rerum hujus vitæ concupiscis? Dic mihi, et docebo te uniuscujusque necessitatem et usum. Tu intellige, et disce, quid boni sit in quolibet. Quid ais? vis honoribus tolli, vis prædicari? audi igitur quid sit honor, quid ignominia. Honor est honorare quidem omnes; sed Deum ante omnes, et mandata ejus insuper ut opes sibi comparare, eorumque causa injurias, maledicta et omne genus probra sustinere. Cum enim, o anima, negotium aliquod ad honorem, et gloriam Dei inceperis, et ob id ipsum contemptu, et injuriis affecta fueris,

tunc honorem, et stabilem gloriam adeptus es: nam gloria Dei omnino ad te perveniet. Tum quoque omnes angeli te collaudabunt quod honoraveris Deum, quem ipsi collaudant. Vis, anima mea, vestes, et opes possidere? ausculta, jam tibi opes æternas demonstrabo. Age pœnitentiam in lacrymis; despice omnia; esto pauper spiritu; esto inops pecuniæ; esto mundo peregrina; esto sinistris voluntatibus tuis inimica, et in solius Domini tui voluntate acquiesce, et ejus vestigiis insistere contende: tum lentius gradens ille, a te misera prehendetur; quem cum videris, clamorem ingentem ede. Conversus ipse, placido vultu te intuebitur, seque paululum tibi aspiciendum præbebit, et iterum ablatus ab oculis tuis te relinquet.

Tunc lamentaberis misela, tunc dolens plorabis, et doloris impatiens mortem invocabis, non ferens abs te separari tam dulcem Dominum. Ast bonus Dominus cum te consilii inopem, et in fletu, mœstitaque constantissimam viderit, iterum repente tibi apparebit; iterum te illuminabit; iterum tibi inexhaustas divitiās demonstrabit, paterni vultus gloriam immarcescibilem, et exhiberabit, gaudioque te implebit ut prius, et ita gaudii plenam relinquet. Mundanum porro gaudium quod verbis et cogitationibus percipiebas, sensim te deficiet, et in tristitiam commutabitur. Sic rursus, ut ante, magnopere lamentaberis, et cum gemitu vocis effundens, illum lætitiæ pronom, gaudii largitorum, illum in quo revera stabiles semper divitiās, requires. Eo sic explorante voluntatem, ac propositum tuum, cave ne defatigeris, anima, ne retro reflectare, ne dicas, quousque te non comprehendam? ne dicas, quid apparens, subito occultatur iterum? et quousque tandem molestias mihi das, non misericordiam? Ne dicas, qui usque ad mortem lassari queo? et ita graveris exquirere Dominum; sed ut quæ morti te semel obtuleris, et consecraris, ne quietem ac remissionem tangas, ne gloriam consecraris, nec delicias corporis, nec amicitiam cognatorum. Ne dextra, neve sinistra circumspicias aliquatenus, sed, ut cœpisti, vel potius festinantius currens, stude semper assequi, et manu apprehendere Dominum. Quod si millies se occultaverit, et toties tibi apparuerit, nec comprehendere potuerit, hac via abs te tenebitur. Decies millies, imo vero quoad spiras, prompte et alacriter quære, et ad ipsum accurre. Etiam non deseret te, non deficiet a te; sed paulatim magis magis apparebit, et frequentius tecum erit, ac tandem purgatam illustratione luminis, totus veniens inhabitabit, manebitque tecum, qui mundum fecit, et habebis veras divitiās, quas mundus non habet; sed cœlum, et qui illic in album relati sunt. Si istud tibi contingat, memorandum, quid vis amplius?

Dic, anima ingrata; dic, anima stulta; dic, vilis anima mea, quid his majus sive in cœlis, sive in terris, ut illud perscrutare? Cœli Fabricator, et

terræ Dominus, et omnium quæque in cœlo, quæque in mundo sunt conditor, iudex, et rex ipse solus in te habitat, totum se manifestans tibi, totus illuminans te luce sua, et pulchritudinem vultus sui tibi ostendens, ut ipsum expressius videas, et consortem te gloriæ suæ faciens, dic quid hoc uno præstantius? Respondebis, nihil penitus. Audi insuper. Tali honore dignata, o anima, quid adhuc terræ inhilas? quid istis rebus demulceris? quid adhæres perituris, quæ immortalia accepisti? quid moraris in præsentibus, quæ futura inventisti? Illa conare jugiter possidere, illis totam te agglutina, anima mea, ut et post obitum inveniaris in æternis illis bonis, quæ hic acquisivisti, et cum illis Creatori ac Domino assistas, et cum eodem lætere per innumerabilia sæcula. Amen.

CAPUT XXXVI.

Spiritu sancto in nobis fulgente, omnes non rectas animi motiones jugari: eodemque radios contrahente, ab his, et a pravis cogitationibus nos infestari.

Lumen tuum, Christe, me circumfulgens vivificat; nam te videre, est reviviscere, et a mortuis resurgere. Quid efficiat lumen tuum, non possum dicere. Verumtamen hoc re ipsa cognovi, et cognosco, sive morbo, sive afflictionibus, sive mœroribus, sive vinculis, sive fame, sive custodia delinear, sive gravioribus molestiis premar, emicante lumine tuo, omnia tanquam tenebras discuti ac dispelli, et in requie ac luce, et fruitione luminis per divinum Spiritum tuum subito me constitui. Scio tribulationes fumum, cogitationes malas tenebras, tentationes jacula, sollicitudines caliginem, passiones belluas vocari, a quibus olim liberasti, et eruisti me; et illucescens paulatim mihi luminæ tuo, etiam nunc in horum medio versantem me invulneratum custodis, tuo lumine me protegens. Quia vero delinquo sæpe admodum, et in horas pecco, quia, inquam, essero me adversum te, quia irrito te, indigeo misericordie castigatione tua, quam vehementer in me adhibitam sentio divini recessu luminis, quod tegebat me. Ut enim sole occidente nox et tenebræ ingruunt, et seræ omnes ad partem exeunt: sic ubi me lumen tuum deseruit, illico vitæ hujus tenebræ, ac pelagus irrequietarum cogitationum me obruunt, et seræ turbidorum motuum me devorant, jaculisque omnigenarum cogitationum vulneror. Ubi rursus pietate commotus, mel misertus fueris, et debiles lamentationes meas exaudieris, gemitusque percepseris, et lacrymas affmiseris, et ad humilitatem meam respicere volueris, qui inexplabilia peccavi, procul ut stella exoriens videris, et paulatim dilatatis (non tu ipse hoc patiens, sed mentem servi tui ad videndum aperiens), sensim major, et instar solis cerneris. Fugientibus quippe, et evanescentibus tenebris advenire te puto, qui ubique

A præsens es. Ubi totum uti prius me circumdedisti, ubi complexu tuo totum ambivisti et tetixisti, malis liberor, a tenebris, tentationibus, motionibus cum ratione pugnantibus, et omnibus pravis cogitationibus eripior, impleorque bonitate, lætitia, gaudio, jucunditate animi incredibili, cernens tremenda mysteria, et nova quædam mira; cernens quæ neque oculus humanus videt, aut videre, neque auris audire possit, neque in cor hominis ascenderunt⁶¹. In quibus obstupesco vehementer, ac de potestate decedo atque a terrenis omnibus universe alienor, continenter laudans te, et in meipso novam mutationem, modumque auxilii manus omnipotentis animadvertens, quomodo fulgore et apparitione unius luminis tui omnem mihi tristitiam exemeris, mundoque ereptum, et tecum arcano fenore unitum, mox in cælum me restitueris, ubi nulla est ægritudo, nulli gemitus, nullæ lacrymæ, non serpens calcaneum mordens, et ostenderis minime laboriosam esse et ærumnosam viam, quæ alioqui omnibus mortalibus contraria, angusta, difficilis, aut, ut verius dicam, invia est. Quis enim hominum potuit, aut poterit, quæso, corpore in cœlo esse, aut sine corpore, quibus alis eo pervolabit?

Elias curru igneo in sublime raptus est, et ante illum Enoch, verum non in cælum, sed in alium quemdam locum, non ipse quidem a se ipso, sed tamen translatus est. Quid ista ad ea quæ in nobis C fiunt? quænam umbræ cum veritate, aut quæ spiritus ministratorii, ac servientis, cum divino, et Dominico, omnium opifice, et quæcumque creatam naturam confirmante et corroborante Spiritu comparatio? Alia creaturæ sunt, ipse Creator solus, utpote a Patre et Filio inseparabilis. Deus hæc tria, Trinitas quippe unus Deus est. Ipsa omni, seu universitati ut esset, contulit, ipsa produxit omnia; ipsa Verbum et Filium Patris in mundo secundum carnem pro salute nostra creavit, a Patre et Spiritu sancto inseparabilem. Vere autem superventu Spiritus incarnatur, et sit quod non erat, homo mihi similis, peccatum omne et iniquitatem si excipias, Deus simul et homo videndus omnibus habens divinum Spiritum, qui ipsi naturaliter adest, cum quo mortuos in vitam reduxit, et cæcorum oculos aperuit, leprosos mundavit, dæmones e corporibus humanis expulit. Idem passus crucem, et mortem, in spiritu resurrexit, et in gloria assumptus est, semitamque in cælum reparavit omnibus in se certa ac firma fide credentibus; et Spiritum sanctissimum in omnes fidem operibus probantes abunde effudit; et nunc quoque eundem large in tales effundit, ac per ipsum deos repente facit, quibus copulatus fuerit; et ille eos ex hominibus immutabiliter immutat, ac Dei filios, fratres Salvatoris, et hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi efficit. deos cum Deo versantes in Spiritu sancto, alligatus

⁶¹ I Cor. ii, 9.

quidem sola carne, spiritu autem liberos; qui facile cum Christo in cœlum ascenderunt, et totam vitæ bene agendæ rationem ibi acquisierunt, in visione bonorum, quæ oculus non vidit.

Quid igitur currus igneus, qui Eliam abstulit? quid Enochi translatio? ad hæc ego ita statuo, sicut mare olim virga divisum, et manna e cœlo cadens typus solum, et symbola fuerunt, mare baptismatis, manna Salvatoris: eodem modo illa horum adumbrationem, et symbola quædam esse; horum, inquam, incomparabili excellentia, et gloria præditorum, quantum videlicet increatum creato natura antecellit. Manna enim, quod panis et alimonia angelorum vocatur²², quod Hebræi in solitudine comederunt, defecit, periit, mortuique sunt omnes, et quotque eo vescebantur, non inde vitam assequiebantur. Caro autem Domini mei, cum sit deificata, et vitæ plena, omnes comedentes vitæ participes facit, et immortalitate auget. Facit porro eos non altum mare transire, nec ex Ægypto in aliam regionem traducit, quæ rursum fructus interituros hominibus efferat; sed nec per annos quadraginta nos ambulare mundi Redemptor jubet, ut in terram promissionis deveniamus; sed cum fide minime dubia baptizatos, factosque corporis, et sanguinis ejus participes, ab interitu in vitam, a tenebris in lucem, a terra in cœlum mox simul subvectat. Prius me corruptione, et morte exutum, totum, quod cognovi et sensi, in libertatem asseruit; ac deinde, quæ magis est suspicienda novitas, cœlum me fecit, et in me omnium auctor habitavit; quod beneficium nemini veterum sanctorum contigit. Olim quippe loquebatur per sanctum Spiritum, ejusque virtute opera supra naturam, conditionem rerum perpetrabat: substantialiter autem nequaquam ulli Deus conjunctus est, antequam Christus Deus meus humanos artus suscipere. Assumpto enim corpore, dedit Spiritum sanctum suum, et per eum substantialiter unitur fidelibus universis: et irrupta atque insolubilis est ista unio.

Eheu! (acerbe enim hominum errore cogor ingemiscere) quomodo non credimus Christo? quomodo cum non sequimur? quomodo vitam non exoptamus? quomodo divitias ejus non deprædabiles, et immortales, non senescentem gloriam, et ævum cum ipso degendum non concupiscimus? quomodo perituris affixi, nos salvatum iri confidimus, qui Christum non plusquam quæ contuemur, diligimus, nec post fata nos cum illo futuros speramus, sed sensu minus etiam quam ligna et lapides utimur. Libera me, Christe, ab ista insania voluntaria, et doce amare te vitam fidelium omnium. Tibi enim semper, ut regi, gloria, honor, et laus debetur, cum Patre, et sancto Spiritu in sempiterna sæcula. Amen.

CAPUT XXXVII.

Quædam theologumena. Item, qui per Spiritus sancti communionem immutatus non sit, nec per adoptionem Deum cognoverit, ei ut homines de divinis rebus erudiat, non concedi.

Quis dolorem cordis mei consolabitur? dolorem cum dixi, Salvatoris desiderium significavi. Desiderium autem atque ardor iste, effectum Spiritus vel potius essentialis præsentia est, lux *ἐννοεστώτος*; intus in me visa. Est autem lux incomparabilis et ineffabilis penitus. Quis me secernet ac disjungat a rebus sensum moventibus, a quibus semel liberatus, et absconditus sum, quando mundum sub pedibus habui? quis mihi dabit tranquillitatem et quietem ab omnibus, ut illius pulchritudine, aspectuque satiet; quem quia intelligere nequeo, ideo amore inflammor? quantum vero comprehendendi, atque intelligi potest; subsistens amor est. Nam charitas non est nomen, sed divina substantia, participabilis, et incomprehensibilis, et divina prorsus. Quod participatur, comprehendendi potest; hoc plus non potest. Idcirco dixi tibi, comprehensibilem esse amorem, et ipsum *ἐννοεστώτος*, ut participabilem, et comprehensibilem. Omne enim quod comprehendendi et participari potest, utique essentia est *ἐννοεστώτος* participabilis, similiterque comprehensibilis; nam quod sine essentia est, nihil est, et nihil dicitur. Divina autem natura increata, et superessentialis est, utpote omnium rerum conditarum essentiam supergrediens. Vocatur superessentialis *ὑπερουσίος*, et tamen est *θεούσιος*; est *ἐννοεστώτος* super omnem essentiam, et cum creata hypostasi nulla ratione conferri posse intelligitur, est enim natura sua tota incircumscripta. Quod non est circumscriptum, quomodo hypostasin nominabis? quod non subsistit, nihil est, et quomodo mihi communicabile?

Si non credis, Paulum testem, utrumque crevibile esse confirmantem tibi producam. Cum enim dicat habere se intus Christum loquentem, et in Spiritu sancto se loquentem, communicabilem, et circumscribibilem divinitatem dicit, quæ sic illi aderat, ut tamen circumscribi, atque comprehendendi nequiret. Quando autem lumen inaccessible habitantem introducit, testaturque, nunquam visum ab homine, tum incircumscriptam, et incomprehensam ostendit. Quod namque nullus hominum unquam vidit, quomodo aut particeps ejus fuit, aut illud aliquatenus attigit? nequaquam dices, certo scio, nec contendes mecum. Cum rursus dixerit tibi: *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, qui illuxit in cordibus nostris*²³, quem tibi, quæso, alium Deum intelligendum subjicit, nisi illum, qui habitat lumen, quod ferre nemo præ claritate potest, et quem nemo unquam hominum vidit? Ipse nim superessentialis, et prius increatus, carnem suscepit, et creatus mihi visus est. totum me as-

²² Psal. LXXVII, 24, 25; Exod. XVI, 4. ²³ II Cor. IV, 6.

sumptum mirabiliter deficiens. Credens istud, dic age, et nequam dubitas? Si igitur Deus homo factus, ut credis, hominem me, quem assumpsit, defecavit, adoptione deus ego, cum qui natura Deus est, video; illum scilicet, quem nemo mortalium aliquando videre potuit, nec potest ullo modo. Qui Deum fidei operibus receperunt, et in Spiritu renati, dii appellantur, ipsum illum Patrem eorum vident, semper habitantem lumen inaccessibile, ipsi in seipsis eundem incolam habentes, et ipsi vicissim in eo qui est inaccessus, habitant.

Hæc fides vera, hoc Dei opus, hoc sigillum Christianorum, hæc divina communicatio, hæc participatio, et divinus arrhabo; hæc est vita, hoc regnum, hoc indumentum, hæc tunica Christi, quam baptizati fide superinduuntur. Non ignorantia, non stupore, sed per fidem, cum notitia et sensu; ut non dicam, Christum credo me induisse. Non dico: hoc crede; sed fidei opus, et fidei confirmationem, et fidei tesseram, et fidem consummatam citra hæsitacionem habeto, ex eo, quod Christum sentiens, et cognoscens induisti, fulgentem, coruscantem, et in lumine clarissimo totum te immutantem, manentem immutabilem, ex utroque duplicem, adoptione Deum videlicet, natura nihil nisi hominem. Talis cum evaseris, ut ex me audisti, tum veni, frater mi, et nobiscum supra montem divinæ cognitionis, ac visionis asta, perciplemusque simul paternam vocem.

Heu! quantum a divina dignitate distamus? quantum a vita æterna absumus? Quam longe distat cælum a locis inferis, et ibi jam olim detentis, tam et amplius nos a divinitatis excellentia, contemplatuque revera sejungimur, etiamsi nos cum illo, quod admirabile est, habitare, et habitantem lumen inaccessibile nos in nobis ipsis totum manentem, habitantemque habere dicamus, et velimus infra terram sedentes, de iis quæ supra terram, et in cælo, et supra cælum sunt, ut illa perfecte scientes, philosophari, et narrare omnibus, vocalique gnostici (hoc est, vi seu facultate cognoscendi præditi), et egregii theologi, et doctores rerum arcanarum; quod stoliditatis plane argumentum est. Natus enim miser in subterraneis, et densas tenebras præsentis sæculi incolens, qui lumen futuri sæculi non vidit, quod in terra luxit, ac semper lucet, et affirmans se cælestia nosse ac sentire, et cernere omnia quæ illic sunt, et alios de iis instituere, nonne is stolidus est, et si quid hoc gravius dici potest? Quemadmodum enim cæcus cum videntibus litigans, et asseverans, hoc numisma æreum est, hoc sigillum alterius est, et quæ in eo sunt sculptæ litteræ hæc, et hæc significant, monstro mirabili est audientibus et videntibus numisma aureum, et concinnum admodum, et signum regis verum, ejus imaginem minime adulteratam representans, et litteras illius nomen exprimentes: sic

cum nobis idem accidat, non putamus accidere, nec quemquam reveremur, nec ipsos cœlites et angelos, desuper res nostras intuentes: sed impletur in nobis verbum Domini, *Videntes non vident* ⁶⁶. Et audientes spiritualia, aures obstruunt potius, et verba Spiritus audire nolunt. Et auribus quidem corporeis audiunt; spirituales vero aures cordis oclusas habent, et penitus non possunt Deum audire. Haud enim possunt a seipsis velamen elationis et stuporis auferre, quod ipsi sua sibi voluntate imposuerunt, volentesque oculos atque aures operiunt, et hinc se videre atque audire arbitrantur. Quod si quis illis dicat, audite, filii mei, et tollite velamen de cordibus vestris ⁶⁷, ad hæc ipsa verba ferociunt, quod non patres, sed filios appellaverit, magisque odium adversus illum concipiunt, nec sentire morbum queunt quo laborant, vel morbos potius, qui mentem tenebris involvunt, et jam a Deo assumptos, ab illo separant. Ab existimatione sui, et a superbia in servitutem redacti, et istorum vitiorum servi sponte nominati, voluntatem suam perpetuo explent, relictisque Dei legibus, ipsi leges sibi ferunt; nec Deo, sed sibi met serviant, homines audacissimi; et gloriam suam pro Dei gloria aucupantes, operibus, et modis omnibus eam constituere annuntunt. Gloria igitur Christi, est crux, et tormenta, quæ nostra causa sustinuit, ut nos gloria afficeret. Hæc porro illi perpeti recusant, quemadmodum ille passus est; et prob nefas! gloriam ex hominibus malunt, voluntariamque a Deo separationem eligunt. Sed tu, Christe meus, in te confidentes ab impuro vane gloriæ studio, superbia libera, tuarumque passionum, et gloriæ fac participes, et dignare nos tuos esse inseparabiliter, nunc et in futura sæculorum sæcula. Amen.

CAPUT XXXVIII.

Precatio ad Deum supplicet simul, et gratiarum actoria, de beneficiis in se collatis.

Da mihi, Domine, intellectum, da cognitionem, doce me facere mandata tua. Tametsi peccavi ut homo, et plusquam homo, ut nosti, nihilominus tu Deus consueta tibi misericordia misertus es mei pauperis et orphanis in hoc mundo, fecistisque quod tu solus nosti. A patre, et fratribus, cognatis, et amicis, a natali domo mea velut ex Ægypto tenebrosa, velut ex inferni recessibus (sic enim mihi abjecto servo tuo de illis cogitare dedisti, et non stulte loqui) separatum, et assumptum, et terribili manu tua apprehensum duxisti me ad eum, quem complacuit tibi in terris esse patrem meum, et ad pedes ejus, atque ulnas deposuisti me: qui me obtulit Patri tuo, Christe meus, et tibi per Spiritum, o Trinitas, o Deus meus. Cumque essem prodigo similis, et ante te supplicet procumberem (ut tu ipse scis, quia docuisti me), tu quoque non es indignatus vocare me filium tuum. O indignum, os,

⁶⁶ Luc. viii, 10. ⁶⁷ II Cor. iii, 15.

et imunda labia! o verba linguæ inopis, et in laudibus tuis, agendisque gratis, et beneficiis tuis enarrandis egestate laborantis, quæ in me pupilulum ac peregrinum conferre voluisti! tui enim sunt peregrini in hoc mundo. Quæ autem tua tuorumque sunt, oculi non vident, lingua non potest eliqui, nec mundus capere. Propterea, Domine, odit nos mundus, persequitur, maledicit, invidet, furit, occidit, cum in tales inciderit, audet omnia. Nos vero, ut tibi complacitum est, humiles servi tui, in infirmitate potentes in paupertate ditescimus, in omni tribulatione gaudemus, velut extra mundum positi. Nos tecum sumus, Domine, corporea nostra mundus retinet. De cætero cæcus oberrat, lutum tenens solum, quod nec ipsum lucrifaciet; dabis enim, ut promisisti, in extrema tuba²² et hoc spirituale, et huic soli mala propria lucrabitur, cum consentientibus sibi cæcis, et mundi amatoribus.

CAPUT XXXIX.

Qui Deum desiderat, odit mundum.

Umbra detineor, et veritatem cerno, quod nihil est, nisi solida spes. Quenam igitur spes? quam oculi non viderunt. Hæc enim vita, quam omnes concupiscunt. Vita autem illa quid est aliud, quam Deus conditor omnium? Hunc ama, et odio habebis mundum. Mundus mors: quid enim non fluxum et caducum habet?

CAPUT XL.

Gratiarum actio ad Deum pro acceptis beneficiis. Ubi et de oratione spirituali, et progressu in ea, et de divina illuminatione, visionisque non falsa, et charitate erga Deum disseritur.

Benedic, Pater, Dominator Domine cæli ac terræ, qui ante constitutionem mundi statuisti, ut e nihilo nascerer, gratias ago tibi, quoniam, priusquam adveniret dies et hora, in qua mandasti ut prodirem in hanc lucem, ipse solus immortalis, solus omnipotens, solus bonus et humanus, cum descendisses de excelso sanctuario tuo, a paterno sinu non discedens, et e sancta Virgine Maria incarnatus et genitus esses, finxisti, et vivificasti, et a primi parentis lapsu liberasti me, et ascensum in cælum præparasti mihi. Deinde progenitum me, et sensim crescentem, tu me sancto baptisate tuo refinxisti, et renoyasti, sanctoque Spiritu condecorasti. Angelum lucis custodem mihi attribuisti, et ab operibus malis, et laqueis inimici, usque ad perfectam et plenam ætatem me illæsum custodivisti. Quoniam vero non vi, ac nolentes, sed voluntate, et arbitrato ad hoc propendentes salvare nos æquum justumque censuisti, me quoque arbitrii libertate honorari permisisti, ut ex voluntaria mandatorum tuorum observatione meam erga te charitatem ostenderem. Ego autem improbus, et migratus, atque contempitor, velut equus viaculis

A liber dignitatem ac præstantiam hujus liberæ voluntatis ac potestatis non reputans, a dominio, et imperio tuo resiliens, præcipitem me aljeri, et illic me jacentem, ac sine sensu corpus volutantem, attritumque vehementer, non es aversatus, non es passus jacere, lutoque conspurcari: sed propter viscera misericordiæ tuæ misisti, et inde me sustulisti, et illustrius honorasti. A regibus et principibus, ut vase ignominie ad ministerium cupiditatis suæ uti me cupientibus, judiciis tuis ineffabilibus redemisti. Auri et argenti mœnera, quanquam pecuniæ avarum, accipere me non tulisti. Gloriam, vitæ claritudinem, quæ mihi ad vendendam sanctificationem tuam loco pretii offerebatur, ut exsecraver ac detestarer donasti mihi.

B Sed hæc omnia, confiteor tibi, Domine Deus cæli ac terræ, me rursus nihili facientem, in lacum, et profundum cœnum turpium cogitationum, actionumque miserabiliter ultro incidisse, et in manus illic latentium latronum devenisse, unde me non solum ego solus, sed nec mortales universi in unum congregati extrahere, et ab eorum manibus liberare potuerunt. Verumtamen ibi me misere ab illis coercitum, et infande huc illuc raptatum, compressum et illusum, tu misericors, et benignus Dominus non despexisti, non es abominatus perversam voluntatem meam, non es diu permisisti me sponte latronum illorum tyrannidem perpeti: C verum quamvis ego sine sensu abductus ab illis lætarer, tu tam foede me circumagi atque trahi non ferens, visceribus commotus, et mei misericordia captus es; nec angelum, aut hominem ad me miserum peccatorem misisti; sed tumetipse a bonitatis tuæ præcordiis incitatus, in profundissimum lacum te immisisti, et in cœni alta voragine infra defesso, ac sedenti, dexteram intaminatam tetendisti, meque non videntem te (qui enim poteram, aut quomodo suspexissem, qui totus luto mersus suffocabar?) capillo capitis apprehensum, inde vi extraxisti; cum ego dolorem quidem, et crebros in superiora attractus, ascensumque sentirem, at prorsus nescirem, a quo in sublime educerem, aut quis esset tandem, qui me prensaret atque educeret. Porro sursum eductum, et in terra collocatum, servo ac discipulo tuo me tradidisti, totum inquinatum, et luto oculos, aures, os obstructum, et ita nec tum te videntem, quis esses; nisi hoc solum indicantem, quisquis esses, bonum, et hu manum esse, qui me e profundo lacu, et cœno eripuisses. Dicto igitur mihi confortare, et homini huic adhæresce, cumque sequere, hic enim te abductum abluet: et firmam mihi in illum fidem largitus, recessisti. Ubi igitur fueris ignoro; ego præscriptum mihi ducent abs te, sanctissime Domine, citra conversionem secutus sum; cumque ille ad scaturigines, et fontes, id est, Scripturas,

²² 1. Cor. xv, 52.

et mandata multa cum lassitudine et labore cæcum A
re, et tergo suo manu fidei abs te mihi data tractum, ac sequi coactum abduxisset, respexit me, et pedum vires probe resumpsi. Transibat autem per lapidosa, per fossas, per offendicula, et superabat omnia. Ast me in hæc impingere, et offendere, multumque laborem, multas vexationes, et afflictiones perferre, ac sustinere contingebat. Et ipso quidem in omni fonte, et scatebra per se in horas lavabat, ac se abluebat: ego, quod eas non cernerem, multas præteribam. Ac nisi ille manu me prehensum, ad fontem statuisset, et pedes animi mei pro duce rexisset, nusquam scatentem aquam invenire potuissem. Ubi autem mihi scaturigines illas demonstravit, permisitque ut sæpius aqua pura me abluerem, forte aliquando etiam de luto ad marginem fontis jacente manu hauriebam, et inde faciem lavans contaminabam. Quin et sæpe numero palpando volens scaturiginem invenire, trahere una pulverem, et aquam iterum turbabam; cumque penitus nihil viderem, turpans cæno faciem, pura me lymphâ putabam ablui.

Quo autem pacto commemorabo quæ me deinde rursum necessitas, et vis occupavit? quomodo præterea quidam frequenter testarentur, et quotidie mihi cantilenam istam occinerent, quid inanem laborem stulte capessis, et illusorem atque impostorem hunc sequeris, et te aspectum recuperaturum frustra, et inutiliter confidis? non enim nunc fieri potest. Quid pedes ita offendens, et eruentans sequeris; cur non potius misericordibus auscultas, qui hortantur te, ut quieti indulgeas, ciboque et potione et reliqua cura corpori tuo servias? Non enim potes ab animæ lepra liberari; nec unquam istis temporibus aspicias. Unde illusor iste, miraculorum effector modo extitit, qui, quæ apud omnes homines ætatis hujus sunt impossibilia, tibi pollicetur? Væ tibi, quoniam et oblatam a Christi, et fratrum amantibus, et aliena mola, tanquam propria, sentientibus curationem amittes, et incommoda afflictionesque quæ sustines, vana spe sustinebis; et promissæ tibi a deceptore illo ac sycophanta pro certo hæud consequeris. Quid? non ratiocinaris, neque apud te cogitas quomodo sine nobis nihil possis? Quid? D
annon et nos omnes cernimus? an, quemadmodum seductus ille ipsemet tibi dicitur, cæci sumus? Cernimus profecto omnes, et ne frustra sis, non est hoc nostra videndi facultas minor. Verum enim vero ab his omnibus citra controversiam seductoribus, et impostoribus, qui dolo proximum circumvenire atque subvertere conantur, tu misericors et benigne libera me, per eam quam mihi fidem et spem largitus es; per quam et quæ dixi, et alia plura ut perferrem, me corroborasti.

Cæterum cum in omnibus his perdurassem, nec defecissem, et sic palpando turbida aqua me abluerem, et eluerer quotidie, opinione mea pro eo ac apostolus discipulusque tuus docebat aliquando

A ambulanti mihi, et ad fontem currenti, tu qui me antea de cæno extraxeras, rursum occurristi, et tunc primum intaminato vultus tui splendore infirmos oculos meos illuminasti, quodque videbar habere lumen, id ipsum perdidisti, quo te cognoscere non potueram. Et quomodo potuissem, cujus neque faciei fulgorem videre possem, neque intelligere, aut percipere, aut cognoscere quis tandem esses? Ex eo me crebrius ad fontem consistente, qui vacas omni superbia, non es dedignatus descendere, ad me accedere, prehendere caput meum, et id in ipsas aquas immergere, efficereque, ut lumen vultus tui purius aspicerem. Mox te abstulisti, cum non dedisses cogitare quis esses, qui hæc faceres; aut unde venisses; aut quo abisset, non, inquam, dabas hoc mihi, neque cum ad tempus venires, et abires paulatim magis ac magis apparebas, et aquis me irrorabas, et ut te liquidius cum majore lumine intuerer, largiebaris. Dum hoc diu facis, visu mysterii cujusdam venerabilis me dignatus es. Te enim adveniente, et, ut putabam, aquis me ablute, et immergente sæpius, fulgorem circumdantem me, et radios vultus tui in mediis aquis conspicio, obstupuique vehementer, cum me aqua luciflua viderem ablui, et ubi esset, et quis esset hujus rei præbitor, non cognoscebam: gaudebam solum me lavari, fide augeri, spe velut alis subvehi; et in cælum usque ascendere. Seductores autem illos, verba fallaciæ, et mendacium mihi suadentes, ac suggerentes plurimum exosus, et errantes miserans, eorum congressum, consuetudinem, conspectumque ut noxium devitavi penitus: contubernalem autem, et adiutorem meum, sanctum discipulum tuum dico, et apostolum, ut te ipsum factorem meum venerabar, honorabam, diligebam toto pectore: jacebam ad pedes ejus noctes et dies, orans, ut si quid posset, adjuvaret me; certo mihi persuadens, quæcunque vellet, abs te obtenturum. Sic per diu gratia tua cum perseverarem, iterum aliud mirabile arcænum vidi. Apprehensum quippe me una tecum in cælum ascendens duxisti sive in corpore, sive extra corpus, nescio, tu solus nosti, qui id fecisti. Cum illic horam tecum exegissem, et essem gloriæ (quæ, aut cujus fuerit nescio) magnitudine, et majestate percussus, et immensa altitudine attonitus, totus cohorrui. Rursum me solum ubi prius stabam dimisisti, et inventus sum cum stupore lamentans infelicitatem meam. Non multo post, cum essem infra, supra in cælis apertis, faciem tuam ut solem informem dignatus es mihi ostendere, et quis esses, ne sic quidem voluisti me cognoscere. Quid enim? cum non alloquereris me, sed illico abscondereris. Ego vero circumibam quærens te, quem non cognoscebam, et videre formam tuam, et noscendo noscere quis esses, desiderabam. Quocirca præ incredibili ardore charitatis erga te flebam continenter, quod nescirem te quis esses, qui me ex nihilo ut essem produxisti, et e cæno

eduxisti, et quæ dicta sunt omnia mihi factus es. Postquam igitur hunc in modum sæpe mihi rursus visus, et sæpe rursus me allocutus, evanuisti, nec visus es a me penitus, fulgorem ac splendorem vultus tui rursus in aquis, ut prius circumfundentem me videns, et eum prorsus cernere non valens, recordatus sum, ubi aliquando te in supernis viderim. Et alium esse insipienter suspicatus, denuo cum lacrymis videre te quæsi.

Cum itaque multum me cruciarem et affligerem, et mei totius, ac totius mundi, et eorum quæ in mundo sunt, oblitus, neque umbram saltens, neque aliud quidquam, aut etiam omnino exstare quidquam eorum quæ videntur, cogitarem, tu omnibus inaspectabilis, intactilis et incomprehensibilis apparuisti, et visus es mihi mentem meam purgare, et augere vim cernendi animæ meæ, ampliusque ac plenius spectandam præbere gloriam tuam, quia crescebas magis, et splendens amplius dilatabar. Etiam ex recessu tenebrarum te venire, et appropinquare animadverti; id quod nobis non semel in sensibilibus usuvenit. Luna siquidem appa-
 rente, et nubibus velut ambulans, videtur illa currere celerrime, cum nihil ad cursum consuetum addat; aut institutum ab initio iter mutet. Similiter tu videbaris venire, qui es immobilis, et qui es immutabilis augescere, ac major fieri, et formam capere, qui capax formæ non es. Quem admodum enim in cæco paulatim videre incipiente, et notam, seu iudicium figuramve hominis animadvertente, et quis sit, sensum cognoscente, non nota, seu figura propter visionem immutatur, aut transformatur; sed vis videndi quæ in oculis ejus est purgata, figuram et formam qualis est percipit, tota ejus similitudine velut impressa facultati videndi, et illam penetrante, atque in eam abstersa, et quasi in tabulam insculpta in anima, qua parte intelligit, et meminit: sic etiam tu ipse lumine sancti Spiritus perspicue visus es, et purgasti mentem meam integre: qua clarius et purius vidente, tu mihi alicunde egredi, et lucidior apparere visus es, et characterem formæ sine forma ut viderem concessisti mihi, et tum me extra mundum abduxisti, et quod dici fas existimo, etiam extra corpus; nam ut istud accurate scirem, non dedisti. Supra modum igitur illuminasti me, et, ut videbatur, plane pulchre videnti mihi visus es. Et cum te interrogarem, Domino, quis esses, tunc primum me perditum voce tua dignatus es, perculsumque stupentem ac trementem, et apud animum leviter cogitantem, ac dicentem, quid sibi ista gloria, et hujus splendoris magnitudo vult? quomodo aut unde ego talia bona mereor? leniter ac placide affatus es in hunc modum: Ego sum Deus, tua causa homo factus. Et quoniam me tota anima quæsiuisti, de cætero, ecce, frater meus, et coheres, et amicus eris.

Ad hanc orationem cum obstupissem, et ani-

⁴⁷ Rom. viii, 21.

nus me defecisset, viresque destituissent, et retulissem contra, et quis ego miser sum, Domine, aut quid feci ego homuncio, ut me hujusmodi bonis dignarere, et tantæ gloriæ socium, ac hæredem institueres? putaremque hanc gloriam, et hoc gaudium mentem meam excedere, tu, Domine, rursus, ut amicus cum amico disserens, per Spiritum tuum in me loquentem respondisti, hæc ob solum scopum et institutum, et fidem tuam donavi tibi, et adhuc donabo. Quid enim aliud aut habes, aut habuisti aliquando tuum (nudus a me procreatus), ut illud accipiam, et hæc tibi rependam? Ac nisi vinculis corporis hujus solvare, quod perfectum est non videbis, neque eo toto præclare perfrui poteris. Cum subicerem, quid vero hoc majus, aut splendidius? mihi interim sic esse etiam post mortem sufficit, tu excipias; quam parvo et angusto es animo, qui istis contentus sis? Hæc cum futuris collata, similia sunt cælo in charta, quam quis manu teneat, depicto, et ad spectandum proposito. Quantum enim hoc vero cælo inferius est, tanto major, et sine comparatione major hac quam nunc vides, futura gloria revelabitur.

Hæc locutus conticuisti, et sensim bonus, ac dulcis Dominus ab aspectu meo ablatas es. Utrum quia ego recederem a te, an quia tu abscederes a me, mihi non liquet. Tunc rursus in me planè fui, alicunde me venisse ratus; et ingressus sum prius tabernaculum, indeque in memoriam rediens pulchritudinis gloriæ tuæ, et verborum tuorum, ambulans, sedens, comedens, bibens, orans flebam, et in gaudio vivebam inenarrabili, cum te cognovissem. Opificem omnium. Quomodo enim non gauderem? Sed rursus mœstus, et isto modo rursus te videre concupiscens, ut abii ad immaculatæ Parentis tuæ imaginem, ipsam salutatum, et in genua procubui, tu antequam surgerem, in abjecto corde meo, ut lumen perficiens ipsum a me visus es. Et tum cognovi te pro certo in me esse. Ex eo non quod memor essem tui, et eorum quæ tua sunt, te diligebam, sed te subsistentem charitatem intra me vere habere credidi. Vere enim tu Deus charitas es. Fidei igitur spes insita, et in ipsa a poenitentia et lacrymis rigata, postquam etiam a lumine tuo illustrata radices egit, et bene aucta est, tum deinde tu ipse bonus artifex, et auctor adveniens, per gladium tentationum, per humilitatem, inquam, in magnam altitudinem enatos inutiles cogitationum ramos amputans, spei soli, ut uni radici arboris sanctam charitatem tuam in se vestisti. Hanc itaque assiduo incremento proficere, et consuetam ac familiarem mihi, vel potius te per hanc docentem, et illustrantem me cernens, ut jam omni fide ac spe superior, sic afficior, quemadmodum et Paulus clamans ait: *Quod enim quis videt, quid sperat?* Si igitur ego te habeo, quid præcrea spero?

Audi quid. Ut solem in aqua vides, illum ipsum A
autem neulquam vides, quamvis magis deorsum
te inclines, tale quid esse intellige, quod in te fit;
et instrue te, et stude semper, intra te pure et
clare, ceu solem in aqua limpida, me intueri. Quod
utnam sic videre me, ut dixi, etiam post mortem
mereare. Aliter totus iste orbis operum et labo-
rum, et verborum tuorum nihil tibi proderit: pro-
derit autem? imo ista magis te condemnabunt,
tribulationemque majorem parabunt: siquidem,
ut audis, *potentes potentè tormenta patientur* ⁸⁰.
Nam pauperi ab ortu suo non tam pudori est pau-
peritas sua, nec ejus comes tristitia, adeo ipsum
cruciat, ut eum, qui in divitiis, et in gloria, ex-
celsoque gradu vixit, regumquè familiaritate usus,
deinde omnibus illis amissis ad summam mendi-
citatem depressus est. Tametsi res non ita se habet
in terrenis, et quæ sub oculos cadunt, sicut in
coelestibus, et quæ sub aspectum minime veniunt.
Qui enim certam ob causam terreni regis amicitia,
et famulatu multati sunt, iis fortunarum suarum
dominis esse, iisque frui, et vivere non prohibetur.
Ast mea charitate, et amicitia si quis exciderit,
vivere nequit prorsus; vita enim ejus ego sum:
sed illico nudatur, et spoliatur omnibus, meisque
ac suis hostibus capiendus permittitur. Cui arrepto
illi pro pristino ejus in me amore, et benevolentia
furius insultant, pœnasque cum irrisionibus,
et ludibriis irrogant.

Sane ita est, Rex sanctissime. Sane et ego credo
tibi Deo meo, et supplex ac pronus te rogo, cu-

stodi me peccatorem, et indignum collata in me
misericordia tua: et surculum dilectionis tuæ,
quem in arborem spei meæ insevisti, virtute tua
corroborata, ne a vento conquassetur, ne a procella
confringatur, ne ab aliquo inimico evellatur, ne
præ negligentia mea æstu exuratur, ne præ pigritia
et superbia mea exarescat, ne præ studio gloriæ
inanis omnino tandem pereat. Tu enim nosti, qui
hoc mihi donasti, et in me operatus es, te ob
istud me ab omnibus mortalibus, a mundo universo,
sevocasse; a me quoque ipso adiutorem et auxi-
liarium meum, tuum vero apostolum pro volun-
tate tua corporaliter separasse. Tu scis infirmita-
tem meam, tu non ignoras miseriam, et ad omnia
imbecillitatem meam. Proinde amplius miserere
B mei, qui abundas misericordiæ visceribus. Advolvor
tibi ex animo; ne permittas me voluntati meæ,
qui tam multa benefecisti mihi, sed in charitate
tua constabilito animam meam, et in ipsa eam
radices tuto fac propagare: ut secundum impollu-
tam, sanctam, a mendacio alienam promissionem
tuam mecum in me sis, et ego vicissim in te, et
tegar ab ipsa, et ego tegam, et custodiam ipsam
in me. Et tu quidem videas me in ipsa. Dominus
C ego autem te videre per ipsam merear, nunc qui-
dem ut in speculo et in ænigmate, ut dixisti ⁸¹,
tunc autem in tota charitate te, qui totus es cha-
ritas ⁸², et ita vocari dignatus es. Quoniam te decet
omnis gratiarum actio, gloria, imperium, honor,
et adoratio, Patrem, et Filium, et Spiritum san-
ctum, et semper, et in infinita sæcula. Amen.

⁸⁰ Sap. vi, 7. ⁸¹ I Cor. xiii, 12. ⁸² I Joan. iv, 8.

ΤΟΥ ΘΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΜΕ΄.

SANCTI PATRIS NOSTRI

SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

CAPITA PRACTICA ET THEOLOGICA CCXXXVIII*

1. Fides est, propter Christum pro ejus mandato morte occumbere, et credere, mortem hujusmodi. Πίστις ἐστὶ, τὸ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθνεῖν· καὶ τὸν θάνατον τοῦτον ζωῆς

(1) Præcedunt apud Jac. Pontanum capitula sequentia :

« Deus corporeis oculis aspicientibus nusquam est, effugit enim sensum omnem cernendi. Ast animo, et cogitatione intuentibus, ubique est. Nam cum in omni. seu in rerum universitate est, tum extra omne est. In illo prope est timentibus eum (*Psal. lxxxiv, 10*), et longe a peccatoribus salus ejus (*Psal. cxviii, 155*).

« Memoria Christi mentem illuminat, et dæmonas fugat. Lumen autem sanctæ Trinitatis in corde puro lucens, hominem a toto mundo sejungit, sui que participem jam hinc futura gloria complet, quatenus eam potest capere, qui a superna gratia regitur, et adhuc in corporis custodia detinetur.

« Si prætereuntibus, ac pereuntibus omnibus, quæ oculorum sensu percipiuntur, tantummodo Deus permanet, ac permanebit, omnino ejus gratiæ in hac vita affatim compotes, quanquam in terris versantur, tamen nunc maximam partem cum futuro sæculo apti, atque conjuncti sunt, et in umbra ista, onere corporis tanquam gravi sarcina depressi, ingemiscunt.

« Dominus noster non eos beatos esse affirmat (*Matth. v, 19*), qui docent duntaxat; sed dignos prius per mandatorum obedientiam habitos, qui cœlestia suspicerent, quique in semetipsis lumen spiritus illuminans coruscare, conspexerunt, et in vera ejusdem visione per ipsum et cognitione, et actione didicerunt, de quibus apud alios docendi causa dissererent. Primum igitur eos qui ad docendum aggrediuntur, ita sustolli, ac subveliri, quemadmodum diximus, necesse est: ne si doceant quæ nesciunt, tam sese ipsos, quam sibi credentes in fraudem et exitium inducant.

« Qui Deum non timet, is non credit Deum esse, insipientis enim est (*Psal. xlii, 4*). Qui autem istud credit, illum timet: « Qui porro dicit se timere Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (*I Joan. ii, 4*), » et timor Dei in illo non est; ubi enim timor, inquit Scriptura (*Psal. cxl, 4*), ibi

custodia mandatorum. Quod si et timore Dei vacamus, et divinis legibus non paremus, ab cibicis atque infidelibus nihil discrepamus.

« Fides, timor Dei, observatio mandatorum ejus pro portione purgationis præmium conciliant. Quantum purgamur, tantum in charitatem Dei a timore evehimur, et proficiente quodammodo a timore ad charitatem Dei transimus, audientes ab eo: « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me (*Joan. xiv, 21*). » Et ita certamen certamini addamus, magisque semper ac magis contendamus, ut operibus charitatem demonstramus. Quod si fiat, ipse, sicut promisit, nos diligit. Si Christus nos diligit, Pater ejus similiter nos charos habebit, et Spiritus utique viam muniet, ac domicilium præparabit, ut in uno hypostaseon personarumve conventu, Patris, et Filii, et Spiritus sancti mansio et habitaculum evadamus.

« Divinitatis tres hypostases habentis suscepta in perfectis habitatio, quam iidem cognoverunt, et præclare senserunt, ea desiderium ipsorum non satiat, sed majoris potius, et ardentioris desiderii initium, et causa est. Exinde enim istorum hospitum susceptori nullam partem quietis concedit: verum efficit, ut quasi ab igne semper incensus, et inflammatus, ad diviniore cujusdam desiderii flammam sese extollat. Quoniam enim mens, quem desiderat intelligendo comprehendere, et finem ejus indagare nequit, etiam desiderio, et amori finem ac terminum ponere non potest; sed eum sine fine infinito assequi, et comprehendero nitens, desiderium semper immensum infinitumque, et charitatem inexplebilem in seipsa circumfert.

« Qui ad hanc metam processit, nondum se desiderii, aut charitatis Dei in seipso principium invenisse arbitratur: sed de se ita sentit, quasi Deum non emaret: quandoquidem charitatis plenitudinem assequi haud potuerit. Hinc seipsum postremum omnium timentium Deum reputans, indignum censet, qui cum fidelibus salutem adipiscatur.

* 145 tantum habemus Græce edita in *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπητικῶν*, Venetiis 1782. fol. Jac. Pontanus 226 Latine ediderat.

πρόξενον εἶναι πιστεύειν· τὴν πτωχείαν, ὡς πλοῦ-
τον λογίζεσθαι· τὴν εὐτέλειαν καὶ ἐξουδένωσιν, ὡς
δόξαν τρώοντι καὶ περιφάνειαν· καὶ ἐν τῷ μηδὲν
ἔχειν, τὰ πάντα κατέχειν πιστεύειν· μᾶλλον δὲ κε-
κτῆσθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως
τοῦ Χριστοῦ, καὶ πηλὸν ἢ καπνὸν ἅπαντα τὰ δοῦ-
μενα κατορθῶν.

β'. Ἡ εἰς Χριστὸν πίστις ἐστὶ, τὸ μὴ μόνον κατα-
φρονῆσαι τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ καρ-
τερῆσαι καὶ τὸ ὑπομεῖναι πάντα πειρασμῶν ἐπερ-
χόμενον ἐν λύπαις, καὶ θλίψεσι, καὶ συμφοραῖς, ἕως
ἀν' θελήσῃ καὶ ἐπισκῆψεται ἡμεῖς ὁ Θεός. « Ὑπομέ-
νων γὰρ, φησὶν, ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσ-
έσχε μοι. »

γ'. Οἱ τοὺς ἐκυτῶν γονεῖς ἐν τινι προτιμῶντες τῆς
τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, πίστιν οὐ κέκτηνται πρὸς Χριστόν. Πάντως γὰρ ὑπὸ τῆς ἰδίας κρίνονται συνειδήσεως·
εἴτε καὶ συνειδήσιν ζῶσαν ἔχωσι περὶ τῆς ἀπιστίας
αὐτῶν. Πιστῶν γὰρ τοῦτό ἐστι, τὸ ἐν μηδενὶ μηδα-
μῶς τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ παραβαίνειν τὴν ἐντολήν.

δ'. Πίστις ἡ εἰς Χριστὸν τὴν ἀληθινὴν Θεὸν, ἐπι-
θυμίαν καλῶν ἔτεκεν, καὶ φόβον κολάσεων. Ἡ δὲ
τῶν κρειτόνων ἐπιθυμία, καὶ ὁ φόβος τῶν κολά-
σεων τήρησιν ἀκριθεῖ τῶν ἐντολῶν κατεργάσατο.
Ἡ δὲ ἀκριθεῖς τῶν ἐντολῶν τήρησις, τὴν ἰδίαν τοὺς
ἀνθρώπους ἐκδιδάσκει ἀσθένειαν. Ἡ δὲ κατανόσις
τῆς ἀληθοῦς ἀσθενείας ἡμῶν, θανάτου μνήμην ἐγέν-
νησεν. Ὁ δὲ σύννοικον ταύτην κτησάμενος, αὐτὸς μα-
θεῖν ἐμπόνως ζητήσει, ὅποια ἔσται αὐτῷ μετὰ τὴν
ἐξῆρον τοῦ βίου τούτου καὶ ἀναχώρησιν. Ὁ δὲ γὰρ περὶ
τῶν μελλόντων γινῶναι σπουδάζων, πρῶτον ἑαυτὸν
ἀποστερήσει τῶν παρόντων ὀφείλει. Ὁ γὰρ ἐν τού-
τοις καὶ μέχρις εὐτελοῦς τινος ὑπὸ προσπαθείας
κρατούμενος, ἐκείνων τὴν γνῶσιν τελείαν οὐ δύνα-
ται κτήσασθαι. Εἰ δὲ καὶ ταύτης γεύσεται κατ' οἰ-
κνομίαν τὴν τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ τάχιον ἐάσῃ τὰ ὑφ' ὧν
καὶ ἐν οἷς κρατεῖται κατὰ προσπάθειαν, καὶ δίως
τῆς τοιαύτης γένηται γνώσεως, μηδὲν ταύτης ἕτε-
ρον ἐξῆθεν ἐννοεῖν ἔκουσῶς καταδεχόμενος, καὶ αὐτὴ
ἦν δοκεῖ ἔχειν, ἀρθῆσται ἀπ' αὐτοῦ.

ε'. Ἡ ὁποιαδήποτε κόσμου καὶ παντελῆς ἀναχώ-
ρησις, ξενιτείαν ἀναλαβομένη πάντων τῶν ἐν βίῳ
ὑἱῶν, καὶ ἡθῶν, καὶ γυναικῶν, καὶ προσώπων, καὶ ἀρ-
νησιν σώματος καὶ θελήματος, μεγάλης ὠφελείας
πρόξενος γίνεται τῷ οὕτω θερμῶς ἀποταξαμένῳ ἐν
βραχεῖ τῷ καιρῷ.

ς'. Ὁ φεύγων τὸν κόσμον, ὅρα μὴ δῶς σὴν ψυχὴν
εἰς παράκλησιν κατ' ἀρχάς, ἐν αὐτῷ τὰς οἰκίσεις
ποιούμενος· εἰ καὶ πάντες σε τοῦτο ποιεῖν συγγε-
νεῖς καὶ φίλοι καταναγκάζουσι. Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς οἱ
δελτιμονες ὑποβάλλουσιν, ὅπως τὴν θέρημην ἀποσθένωσι

¹ Ephes. iii, 8.

« Omnia possibilis sunt credenti (Marc. ix, 22).
fides enim ad justitiam reputatur. Nam finis legis
Christus (Rom. x, 4). Fides autem in Christum
per opus legis reputatur, crederent inquam justifi-

scemodi vitæ conciliatricem, ac parentem esse:
paupertatem divitiis ducere. Vilitatem et contem-
ptum, veram gloriam, claritatemque judicare et
in nihil habendo omnia possidere, se existimare:
imo potius « investigabiles Christi divitiis »
possidere, et universa quæ videntur, non aliter,
quam ut lutam, et fumum aspicere.

2. Fides in Christum est, non solum oblecta-
menta hujus vitæ aspernari, sed omnes quoque in
nos invadentes tentationes patienter ferre ac sus-
tinere, in molestiis, afflictionibus, calamitatibus,
quoad Deus voluerit, et nos visitaverit.

3. Qui in re aliqua parentes suos Dei mandato
anteferunt, fidem in Christum non habent. Plane
enim a sua ipsorum conscientia judicantur, si
modo sanam gerunt infidelitatis suæ conscientiam.
Fidelium quippe hoc proprium est officium, in
nulla re magui Dei, et Salvatoris nostri jussa ullo
modo violare.

4. Fides in Christum Deum verum, bonorum
desiderium, et pœnarum metum gignit. Deside-
rium autem bonorum, suppliciorumque timor, per-
fectam mandatorum observationem operantur.
Deinde perfecta mandatorum observatio homines
suam ipsorum imbecillitatem docet. Perspicientia
veræ imbecillitatis nostræ mortis memoriam ge-
nerat: quam qui contubernalem habuerit, cogno-
scere laborabit, quæ sibi post migrationem ex hac
luce eventura sint. Cæterum qui futurorum certior
fieri studet, ante omnia præsentibus se privati
ire debet. Nam qui his, etiam parvi momenti re-
bus affectum submittit, exactam illorum cognitio-
nem non consequitur. Quod si et hanc, Deo ita
permittente, gustabit, nisi primo quoque tempore
dimiserit, quorum ei affectus et amor dominatur,
penitusque huic sese notitiæ consecraverit, nihil
aliud extra eam sponte cogitandum ratus ipsa
quoque quam videtur habere cognitio, ab eo aufe-
retur.

5. Renuntiatio mundi, absolutaque secessio
perginitatem quamdam ab omnibus vitæ istius
vanitatibus, et illecebris, moribus, sentiis,
personis, abnegationemque corporis, et propriæ
voluntatis assumens, brevi magnam utilitatem ei
pariet, qui tam studiose ardentemque mundo re-
nuntiavit.

6. Qui mundum fugis, cave ne des solatium
animæ tuæ, ut in eo nonnunquam rogatus habites,
quamvis id omnes te rogent: hos enim demones
illis suggerunt, quo fervorem animi tui extin-
guant. Nam ut non prorsus propositum tuum im-

cat, et consummat, ac per mandata Ev ngelii sta-
bilis et demonstrata, fideles vitæ æternæ, quæ
in ipso Christo est, e. usortes ac participes red-
dit. »

pedire queant, laxius quidem certe, et languidius illud efficiant.

7. Cum te adversus omnia vitæ humanæ blandimenta virum præstiteris, nihilque ab eis allevamenti petiveris, tum diaboli flexis ad commiserationem cognatis, flere eos, et lamentari propter te in conspectu tuo facient: quod ita esse cognoscēs. Quod si tu immota mente contra talem impetum perstiteris, videbis eos repente furore et odio tui accensos, te ut inimicum aversari et vulnū tuum amplius ferre non posse.

8. Cum a parentibus, fratribus, amicis tibi negotia facessi, et tribulationem creari senseris, dæmonem irride, cujus instinctu impulsuque hæc multimodis contra te suscipiuntur, et cum timore, suraque multa clam secede, Deum impense ora, ut celeriter ad portum boni alicujus Patris appellaris, in quo animam tuam oneratam ac delassatam reficere, ac recreare possis. Etenim pelagus vitæ hujus ad pericula objicienda, extremamque perniciem struendam ac parandam idonea multa continet.

9. Qui mundum odisse vult, ex modullis intimis Deum diligat, eumque continenter ante oculos habeat oportet: quando quidem nihil perinde ut ista duo facit omnia cum gaudio relinquere, et ut quisquillas despiciatui ducere.

10. Omnino fuge, probabilibus de causis (imo enimvero improbabilibus, et rationi parum consentaneis) assiduo in mundo versari. Verum accersitus, ætutum obedi: non enim in alio Deus æque, ut in celeri obedientia nostra lætatur: siquidem melior expedita, et prompta obedientis cum egestate, quam tarditas cum abundantia pecunia.

11. Si mundus, et mundana universa prætereunt, solus autem Deus sempiternus est, nec cum ulla mortis fata periment, lætamin: quicumque propter illum rebus fluxis salutem dixistis. Fluxa autem sunt non divitiarum modo, et pecuniarum, sed et omnis voluptas, et oblectatio peccati. Fluxa est: sola vero Dei mandata lux, et vita sunt, idque ab omnibus appellantur.

12. Si concepta flamma, et quasi læda ardenti accepta, frater, cursu te ad cœnobium, aut Patrem spiritualem contulisti, ob id, etiam hortatu illius, aut qui tecum sunt religiosorum fratrum, lavationibus escis, aliisque obsequiis ad corpus pertinentibus recreationis, et animi causa utendum tibi ne putes, sed ad jejunium, ad aspera ferenda, ad summam continentiam paratus semper esto: ut si Patristicis in Domino auctoritate ad fruendum aliquod solatium incitere, illi obsecundans reperitur, et voluntati tuæ nec in hoc dedita opera parere. Alioquin cum voluptate sustine, ac patere, quæ libens et ultro ad animæ emolumentum inde comparandum facere instituisi. Ita si faxis, semper ab omnibus invidia te affligere, et continentiarum stu-

Ατης καρδιας σου. Ει γάρ και μη τελειως εμποδισουσε την προθεσην, αλλά γε χαυνοτεραν ταυτην παντως και ασθενη απεργάζονται.

ζ'. Όταν πρὸς πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα εὐρεθῆς ἀνδρείος καὶ ἀπαράκλητος, τότε εἰς συμπάθειαν δῆθεν οἱ δαίμονες τοὺς συγγενεῖς μεταστρέφαντες. κλαίειν ποιοῦσι καὶ θρηνεῖν πρὸ προσώπου σου διὰ σέ. Καὶ τοῦτο ἀληθές εἶναι γνώρη, ὅτε σὺ μὲν ἄτρεπτος καὶ ἐν ταύτῃ ἐμμένῃς τῇ προσβολῇ, ἀκείνους εἰς μανίαν τὴν κατὰ σοῦ καὶ μίσος ἀφνης ἐξαφθέντας ἴδῃς, καὶ ὡς ἐχθρὸν ἀποστρεφομένους σε, καὶ ὄρῳ ἐθέλοντας.

η'. Τὴν παρὰ τῶν γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ φίλων σου θλίψιν ὄρων διὰ σέ γινομένην, γέλα ἐπὶ τῶ ὑποβάλλοντι ταῦτα ποικίλως κατὰ σοῦ γίνεσθαι δαίμονι· καὶ μετὰ φόβου καὶ σπουδῆς πολλῆς ὑποχώρησον· καὶ τὸν Θεὸν ἐκτενωῶς δυσώπει, τοῦ τάχιον εἰς λιμένα καλοῦ Πατρὸς καταστήσαι σε· ἐν ᾧ τὴν ψυχὴν σου κεκοπωμένην καὶ πεφρτισμένην ὑπάρχουσαν αὐτὸς ἀναπαύσει. Πολλὰ γὰρ ἔχει τὸ πέλαιος τοῦ βίου πρόξενον κινδύνων καὶ ἀπωλείας ἐσχάτης.

θ'. Ὁ μισῆσαι θέλων τὸν κόσμον, ἀγάπην ἐκ βαθέων ψυχῆς ἔχειν ὀφείλει πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μνήμην τοῦτου ἀένναον. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ὡς ταῦτα, ἀπαντα μετὰ χαρῆς καταλιμπάνειν ποιεῖ, καὶ σκυβάλων ἰκτὴν ἀποστρέφεται.

ι'. Μὴ θέλε δι' εὐλόγους αἰτίας ἢ ἀλόγους τῶ κόσμῳ προσμεῖναι τὸ σύνολον· ἀλλ' ὅτε κληθῆς, συντόμως ὑπάκουσον. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ οὕτω Θεός, ὡς ἐν τῇ ταχυτῆτι ἡμῶν ἐπευφραίνεται. Ἐπειδὴ καὶ κρείσσων ὑπακοῆ συντόμως μετὰ πένιαι, ἢ βραδύτης μετὰ πλήθους χρημάτων.

ια'. Εἰ ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν κόσμῳ παρέρχονται πάντα, ὁ δὲ Θεὸς ἀφθαρτος καὶ ἀθάνατος, χαίρετε ὅσοι δι' αὐτὸν τὰ φθαρτὰ κατελείψατε. Φθαρτὰ δὲ εἰσιν οὐ μόνον πλοῦτος καὶ χρήματα, ἀλλὰ καὶ πάσα ἡδονὴ καὶ ἀπόλαυσις ἁμαρτίας φθορὰ ἐστὶ. Μόνη δὲ αἰ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί φῶς εἰσι καὶ ζωὴ· καὶ τοῦτο παρὰ πάντων καλοῦνται.

ιβ'. Εἰ φλόγα ἔλαβε, ἀδελφεῖ, καὶ δραμῶν παρεγγίνου ἐν κοινῷ ἢ πνευματικῷ πατρὶ, διὰ τοῦτο, εἰ προτρέπη παρ' αὐτοῦ, ἢ παρὰ τῶν συνασκουμένων σοι ἀδελφῶν, λουτροῖς, ἢ βρώμασιν, ἢ ἄλλαις θεραπείαις χρῆσασθαι ἀναπαύσεως χάριν, τοῦτο μὴ καταδέξῃ· ἀλλ' αἰεὶ παρεσκευασμένος ἔσο πρὸς νηστείαν, πρὸς κακοπάθειαν, πρὸς ἐγκράτειαν ἀκροτάτην· ἵνα εἰ μὲν παρὰ τοῦ σοῦ ἐν Κυρίῳ πατρὸς, προτραπῆς μετασχεῖν παρακλήσεως, εὐρεθῆς ἐκείῳ μὲν ὑπήκοος, τῷ δὲ ἰδίῳ σου θέλημα μὴδὲ ἐν τούτῳ ποιῶν· εἰ δὲ μὴ, μετὰ χαρῆς ὑπομένης ἀπερ ἔκουσίως ποιῆσαι ἠθέλησας, ψυχικῶς ὀφελούμενος. Τοῦτο γὰρ φυλάττων, ἐστὶ διαπαντὸς ἐπὶ πᾶσιν ὡς νηστεύων, καὶ ἐγκρατεύμενος, καὶ τῷ ἰδίῳ θελήματι κατὰ πάντα ὑποταξάμενος. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ

την ἐνοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ σου φλόγα ἀσβεστον δια-
τηρήσεις, τὴν πάντιον καταφρονεῖν σε βιάζου-
σαν.

ιγ'. Ὅταν πάντα παρ' ἐαυτῶν οἱ δαίμονες πράξω-
σι, καὶ τὸν κατὰ Θεὸν ἡμῶν σκοπὴν κατασεῖσαι οὐ
δυνηθῶσιν, ἢ ἐμποδίσαι, τότε τοῖς τὴν εὐλάβειαν
ὕποκρινομένοις ὑπαισέρχονται, καὶ δι' αὐτῶν τοὺς
ἀγωνιζομένους ἐμποδίζειν πειρῶνται. Καὶ πρῶτον
μὲν ὡς ἐξ ἀγάπης δῆθεν καὶ συμπαθείας κινούμε-
νοι, εἰς σωματικὰς ἀναπαύσεις χωρεῖν πραινῶσιν
αὐτούς· ἵνα μὴ καὶ τὸ σῶμα ἀδυνατήσῃ, φησι, καὶ
εἰς ἀκηδῖαν ἐμπεσεῖται. Ἐπειτα καὶ εἰς συντυχίας
ἀνωφελεῖς ἐκκαλοῦμενοι, τὰς ἡμέρας ἐν ταύταις
προσαναλίσκειν αὐτοὺς ποιοῦσιν. Εἰ μὲν τις ὑπακού-
σας τῶν σπουδαίων ὁμοιωθῆ αὐτοῖς, στρέφονται καὶ
ἐπιγελῶσι τὴν αὐτοῦ ἀπώλειαν. Εἰ δὲ μὴ ὑπαχθῆ
τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἀλλὰ τηρεῖ ἐκτὸν ξένον ἐκ πάν-
των, καὶ σύννου, καὶ ἀπαβήρσιαστον, κινῶνται
εἰς φθόνον, καὶ πάντα ποιοῦσι καὶ πράσσουσι, ἕως
οὐ καὶ τῆς μονῆς αὐτὸν ἐκδιώξωσι· οὐ φέρει γὰρ
κενοδοξία ἄτιμος, ἐπαινουμένην ταπεινώσιν ὁρῶν
ἀπεναντίας αὐτῆς.

ιδ'. Ἄγχεται κενόδοξος, ταπεινόφρονα ὄρων προ-
χέοντα δάκρυα, καὶ δισσωῶς ὠφελούμενον· Θεὸν ὄλων
δι' αὐτῶν ἐργαζόμενον, καὶ ἀνθρώπους εἰς ἔπαινον
ἐπισπώμενον ἀδούληγον.

ιε'. Ἄφ' οὗ σεαυτὸν ὄλον τῶ πνευματικῶ σου
ἀναθήσεις πατρὶ, ἴσθι ὡς ξένος ἢ ἐπὶ πᾶσιν οἷς
ἔξωθεν ἐπιφέρει· ἀνθρώποις, λέγω, πραγμασι τε καὶ
χρήμασιν. Οὐ χωρὶς, μηδὲν ἐν αὐτοῖς πρᾶξαι ἢ ποιῆ-
σαι θελήσης. Ἄλλὰ μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα πρᾶγμα
αἰτήσῃ παρ' αὐτοῦ· εἰ μήτι αὐτὸς τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ
ἢ προτάξῃ λαβεῖν σε, ἢ αὐτῆς ἐκείνος αὐτοχειρῶς
παρίξῃ σοι.

ις'. Μὴ δῶς ἀνευ τοῦ κατὰ Θεὸν σου πατρὸς ἐλεη-
μοσύνην, ἐξ ὧν χρημάτων προσήνεγκας· ἀλλὰ μηδὲ
διὰ μεσίτου λαβεῖν τινα ἐξ αὐτῶν θελήσης παρ' ἐκεῖ-
νου. Κρεῖττον γὰρ πτωχὸν καὶ ξένον εἶναι τε καὶ
ἀκούειν σε, ἢ σκορπίζειν χρήματα καὶ διδόναι τοῖς
πένησιν, εἰσαγωγικὸν ὄντα. Πίστει δὲ ἀκρεφνοῦς
τὰ πάντα, ὡς ἐν χειρὶ Θεοῦ, τῇ τοῦ πνευματικῶ
πατρὸς ἀναθέσθαι βουλῆσει.

ιζ'. Μηδὲ λαβεῖν ὕδατος ποτὸν αἰτήσῃ, εἰ καὶ συμ-
θῆ σε φλέγεσθαι, μέχρις ἂν οἰκοθεν κινήθῃς ὁ πνευ-
ματικὸς σου πατήρ προτρέψῃ σε. Ἄγχε γὰρ σεαυ-
τὸν, καὶ βιάζου ἐν πᾶσι, πείθων καὶ λέγων τῶ λο-
γισμῶ· Εἰ θέλει ὁ Θεός, καὶ ἢς ἄξιος τοῦ πεινῆν, ἀπο-
καλύπτει πάντως τῶ Πατρὶ σου καὶ λέγει σοι· Πίε.
Καὶ τῆνικαῦτα πίεσαι μετὰ καθαροῦ συνειδότητος, εἰ
καὶ παρὰ τὸν καιρὸν ἢ ὥρα ἐστίν.

dere, propriamque voluntatem funditus exuisse
Judicaberis. Neque id solum, sed insuper arden-
tem in pectore tuo flammam inextinctam conser-
vabis, quæ te ad omnium rerum contemptionem
adigit.

13. Cum præstiterint dæmones, et experti fue-
rint omnia, quæ in se fuerunt, nec tamen nos a
scopo nostro secundum Deum avertere potuerint,
nec remorari, atque impedire, tum se in religiosam
cautionem simulantes insinuant, eorumque opera
sacro certamini deditis, impedimenta objicere ad-
nituntur. Ac primum quidem velut amore, et mu-
tuo illorum miseræ sensu commoti, eos ad corpora
secum recreanda, ac fovenda concedere cohortantur
: ne debilitentur, ac frangantur, inquit, et
in torporem ac socordiam, sive acediam delaban-
tur. Post ad colloquia infructuosa eos provocant,
in quibus dies totos conterunt. Ac si quispiam
bonus, et virtutis studiosus illis se æquaverit,
conversi, ejus interitum rident. Si eorum sermo-
nibus aures obstruxerit, sequæ ab omnibus et pe-
regrinum, et gravem ac serium, et a licentia alie-
num servaverit, ad invidiam concitantur, veliaque
ac remis contendunt, ut eum etiam e monasterio
expellant. Vana quippe gloria contempta, humil-
litate ex adverso laudatam videre non sustinet.

14. Angitur magnopere inania gloriæ consecra-
tor, cum humilem lacrymas profundentem, dupli-
citerque sibi commodontem intuetur. Nam et
Deum per illas propitiat : et homines ad sui com-
mendationem (tametsi id minime volens) excitat.

15. Postquam te totum Patri spirituali tradidi-
sti, scio te instar peregrini ac hospitis esse in
extraneis omnibus, quibus præficeris ; hominibus,
inquam, negotiis et facultatibus, citra cujus aucto-
ritatem nihil facere velis. Sed neque exiguum,
aut magnum quidpiam ab eo tibi committi petas :
nisi is suapte nutu aut illi te manus admovere
jusserit ; aut ipsemet sua velut manu illud tibi tra-
diderit.

16. De illata abs te pecunia ne des eleemosynam
injussu patris tui secundum Deum. Sed neque
velle debes, ut quis per vicarium, sive internun-
tium tuum de illa ab eodem patre accipiat. Præstat
enim mendicum, et peregrinum esse, et nominari
te, quam dissipare pecunias, et dare pauperibus,
cum in hoc vitæ statu novellus adhuc, et tyro
sis. Sinceræ autem fidei est, omnia voluntati Pa-
tris spiritualis haud secus quam Dei manibus per-
mittere.

17. Potestatem bibendi aquam, ne roga, licet
siti ardeas, donec suapte impulsu Pater spiritualis
te ad bibendum hortabitur. Coerce teipsum, et
acriter tibi impera in omnibus, ita loquens,
et suadens tibi apud animum. Si placet Deo,
et sis dignus bibere, plane revelabit Patri tuo
spirituali, et is dicet tibi : Bibe. Tum hibes pura
conscientia, quamvis extra tempus, aut horam
bibas.

18. Qui spiritualem utilitatem experiundo cognovit, fidemque germanam ac sinceram habuit, Deum veritatis testem invocans, dixit, Statui mecum, ut neque comedere, neque bibere a Patre meo spirituali unquam peterem; neque eo nescio quidquam penitus mihi ad usum sumerem: quoad Deus certo illum doceret, et is demum mandaret mihi. Sic me habens, inquit, a proposito scopo nunquam aberravi (a).

19. Qui erga patrem suum secundum Deum fidem evidentem habet in illo Christum ipsum intueri se existimat, et cum eo familiariter versans, eumquo affectans, et comitans, cum Christo se versari, et eum comitari constanter credit. Talis nunquam alterius consuetudinem desiderabit, ejusque memoriam, et charitati nihil rerum mundanarum anteponet. Quid enim, obsecro, tum in futura vita melius, quam cum Christo esse omni tempore? quid vero ejus aspectu aut speciosius, aut dulcius? Jam si etiam colloquio illius dignus censeatur, prorsus ex eo vitam æternam haurit (b).

20. Qui cum sensu quodam conviciantes sibi, aut injurias, aut osores suos, et spoliatores diligit, et pro eorum salute preces Deo adhibet, brevi nou mediocrem progressionem efficit. Hoc quippe cum sensu cordis factum, animum in profundum humilitatis; et in fontes lacrymarum adigit: in quibus submergitur quidem tripartita animæ vis, et facultas, sed in cœlum *ἀπαθείας* mentem sustollit, et contemplatricem facit. Hinc gustu utilitatis ibi inventæ omnia præsentis vitæ arbitratur ut stercora, ipsumque cibum, ac potionem neque cum declaratione, neque crebrius admittit (2).

^a Joan. vi, 47 et alibi.

(2) Illic in editione Jac. Pontani interseruntur capita septem quæ in Philocalia non leguntur. « Fidem certissimam clare ostendit, qui et locum, in quo dux, et pater ejus consistit, ut sanctum reveretur, pulveremque pedum, seu vestigium ejus, magna pietate capiti suo aspergit, et cordi suo, ut passionum inde proficiscentium medicamentum, peccatorumque purgationem quamdam affricat. Ipse autem appropinquare non audet, neque saltem vestem, aut tegumentum ejus eo non jubente attingere. Et cum quidpiam illius manibus tractat, cum timore, et reverentia illud tra-

(a) Nihil magis veteribus monasticæ vitæ magistris curæ et cordi fuit; quam ut tirones Patri spirituali penitus subjicerent; illius injussu nihil agerent; nullamque cogitationem præterire sinceram; quam ei non patefacerent: *Instituuntur*, inquit Cassianus lib. xli. *De instit. renuntiant*: cap. 9, *nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciose confusione celare, sed confestim, ut exortæ fuerint, eas suo patefacere seniori: nec super earum judicio quidquam suæ discretioni committere, sed illud credere malum vel bonum esse, quod discussærit ac pronuntiarerit senioris examen.* Et cap. 10: *Post hæc tanta observantia obedientiæ regula custoditur, ut juniores absque præpositi sui scientia vel permissu, non solum non audeant celum progredi, sed ne ipsi quidem communi ac naturali necessitati satisfacere sua auctoritate præsumant.* Ad quam perfectissimæ subjectionis normam pertinere utilem, quod hoc loco Symeon præcipit; tamen si qui rem accuratius non perpendit, credere fortassis posset tentationem Dei includi, saltem interpretative, in facto secundum præceptionis hujus præscriptum suscepto. Sed secus se habet; quia, ut docet sanctus Thomas 2-2, q. 97, art. 1: *Quando quis propter aliquam necessitatem seu utilitatem committit se divino auxilio in suis petitionibus vel factis, hoc non est Deum tentare.* At monasticæ vitæ professores factebant hæc et his similia, propter spiritualem utilitatem; nihil enim viro religioso fructuosus accidit; quam si in omnibus suis actionibus ab antistite suo dependeat.

α'. Ὁ πείραν ἐσχραῶς πνευματικῆς ὠφελείας. καὶ ἀνόθευτον πίστιν κησάμενος, μάρτυρα τῆς ἀληθείας τὸν Θεὸν προβαλλόμενος εἶπεν· Ἐθέλην τοιοῦτον ἐν ἑμαυτῷ λογισμὸν, ὡς μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν αἰτήσασθαι ποτε τῷ Πατρὶ μου, ἢ πάρεξ αὐτοῦ μεταλαβεῖν τινος τὸ καθόλου, ἕως ἂν ὁ Θεὸς πληροφορησῇ αὐτὸν καὶ προστάξῃ μοι. Καὶ οὕτως ἔχων, οὐδέποτε, φησὶ, τοῦ σκοποῦ μου ἀπέτυχον.

β'. Ὁ πίστιν κησάμενος ἐναργῆ πρὸς τὸν κατὰ Θεὸν πατέρα αὐτοῦ, βλέπων αὐτὸν, βλέπειν αὐτὸν τὸν Χριστὸν λογίζεται· καὶ συνῶν, ἢ ἀκολουθῶν αὐτῷ, Χριστῷ συνεῖναι καὶ ἀκολουθεῖν βεβαίως πιστεύει. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμῆσει ἐτέρῳ τινὶ ὀμιλεῖσαι ποτε· οὐ προτιμῆσει τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ὑπὲρ τὴν ἐκεῖνου μνήνην ὀμοῦ καὶ ἀγάπην. Τί γὰρ μείζον, ἢ καὶ ὠφελιμώτερον ἐν τῇ παρουσίᾳ. καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, τοῦ συνεῖναι Χριστῷ; εἰ δὲ ὠραιότερον, ἢ γλυκύτερον τῆς θέας αὐτοῦ; εἰ δὲ καὶ ὀμιλίας ἀξιοῦται τῆς παρ' αὐτοῦ, πάντως ζωὴν αἰώνιον ἐκ ταύτης ἀρύεται.

γ'. Ὁ ἐκ διαθέσεως τοὺς λοιδοροῦντας, ἢ ἀδικούντας, καὶ ἀποστεροῦντας αὐτὸν ἀγαπῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦτοιων εὐχόμενος, εἰς προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ μεγάλην ἀνέρχεται. Ἐν αἰσθήσει γὰρ καρδίας τοῦτο γινόμενον, εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως, καὶ εἰς θαλάσσης πηγῆς τὸ λογιζόμενον καταφέρει· ἐν οἷς καταποντίζεται τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς. Ἀνάγει δὲ εἰς οὐρανὸν ἀπαθείας τὸν νοῦν, καὶ θεωρητικὸν ἀπεργάζεται· καὶ τῇ γούσει τῆς ἐκεῖθεν χρηστότητος, πάντα σκύλα τὰ τοῦ παρόντος βίου ἡγεῖσθαι ποιεῖ· καὶ αὐτὴν τε τὴν τροφὴν καὶ πόσιν, μὴ ἐνηθύνως, ἢ συχνοτέρως προσέσθαι.

etat, indignum seipsum judicans, non solum qui cum videat, eique ministret: verum etiam qui in eadem cella cum eodem commoretur, et vivat.

D « Multi huic vitæ, rebusque perituris, pauci etiam voluntatibus suis renuntiant: de quibus divina Scriptura: « Multi sunt vocati, pauci vero electi. » (Matth. xx, 16.)

« Quando cum fratrum collegio mensæ accumbis, et mente omnia, ut umbram oculis descripsis, ac representaris, cibique suavitatem non senseris: sed totam animam miraculo attonitam,

κα'. Οὐ πράξειον μόνον πονηρῶν ἀπέχεσθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ λογισμῶν, καὶ ἔννοιῶν ἐναντιῶν, σπουδάζειν χρῆ τὸν ἀσκητὴν ἐλευθερον εἶναι· ἰνδιατριβεῖν δὲ αἰετὰς ψυχωφελέει καὶ πνευματικαῖς ἐνθυμήσεσι· ἕνα οὕτως ἀμέριμος ἀπὸ τῶν βιωτικῶν διαμένῃ.

καβ'. Ὅσπερ ὁ δλον ἐαυτοῦ ἀπογυμνώσας τὸ σῶμα, ἐκκαλύμματα τινα κεκαλυμμένους ἔχη τοῦς ὀφθαλμοῦς, καὶ οὐ θελήσῃ ἄραι καὶ ἀποτίσασθαι αὐτὸ, οὐ δύναται ἀπὸ μόνης τῆς γυμνότητος τοῦ λοιποῦ σώματος ἰδεῖν τὸ φῶς· οὕτως καὶ ὁ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων καταφρονήσας, καὶ ἀπαλλαγείς αὐτῶν τῶν παθῶν, εἰ μὴ καὶ τῶν βιωτικῶν ἐνθυμήσεων καὶ τῶν πονηρῶν ἔννοιῶν ἐλευθερώσει τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, οὐκ ἔψεται ποτε τὸ νοητὸν φῶς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεόν.

καγ'. Ὅσπερ κάλυμμα ἐν ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθὲν, οὕτως λογισμοὶ κασμικοὶ, καὶ βιωτικαὶ ἐνθυμήσεις ἐν δανοῖα, ἤγουν ἐν ὀρθολογῷ ψυχῆς γίνονται. Καθ' ὅσον οὖν ἐαθῶσι χρίνον, οὐ βλέψομεν. Ἐπὶ δὲ ἐξαρθῶσι τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, τότε τρανῶς ἰδωμεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἀνθρώπον εἰς τὴν αἰὼν κόσμον ἐρχόμενον.

καδ'. Ὁ ἐκ γενετῆς ὢν τυφλός, οὐ γινώσεται οὐδὲ πιστεύσει τῶν γραφομένων τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ καταξιωθείς ποτε βλέψαι, συμμαρτυρήσει εἶναι ἀληθῆ τὰ λεγόμενα.

καε'. Ὁ βλέπων τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς, οἶδε πότε νύξ, πότε ἡμέρα ἐστίν. Ὁ δὲ τυφλός τὰ ἀμφότερα ἀγνοεῖ. Καὶ ὁ πνευματικῶς ἀναδέψας, καὶ τοῖς νοερίοις ὀφθαλμοῖς, θεασάμενος τὸ ἀληθινόν καὶ ἄδυτον φῶς, ὅταν ἐκ βαθυμίας εἰς τὴν πρότεραν ἀποστραφῇ τύφλωσιν, καὶ τοῦ φωτός ἀποστερηθῇ, εὐαισθητῶς ἐπαισθάνεται τῆς τούτου στερήσεως· καὶ πῶθεν αὕτη συνέδη γενέσθαι, οὐκ ἀγνοεῖ. Ὁ δὲ γε μένων τυφλός ἐκ γενετῆς, οὐδὲν οὕτε τῇ ἐνεργείᾳ τούτων ἐπίσταται· εἰ μὴ τι ἐξ ἀκοῆς ἀκού-

lacrymis plenam habueris, tum cognosce, gratiam Dei propter egregiam ex timore humilitatem tuam hæc ita tibi ostendere, ut visis Dei creaturis, et doctus sensibilibus infirmitatem, dilectioni intelligibilibus timorem inseras. Hæc est enim quam spiritualem cognitionem dici audis, media inter timorem, et charitatem, ab illo ad hanc sine sensu, et periculo hominem transmittens.

Perfectam Dei charitatem ita possidere, ut amittere nequeat, nemo potest, nisi pro mensura spiritualis cognitionis, quæ in anima, ad virtutis exercitationem assidue incumbente paulatim crescit. Id quod sciens Apostolus, ait (Rom. 1, 20), ex magnitudine, et pulchritudine rerum conditarum, proportionem auctorem et conditorem conspiciat.

Amplitudinem cæli, et spatia immensa terrarum, cæterorumque omnium rationes oculis corporeis nemo satis potest noscere. Nam quæ mentem et ingenium superant, quo pacto oculi ea perciperint? vix siquidem a cogitationibus non bonis purgata, et ab anticipatis opinionibus liberata, misericordiarum, et gratia Dei illuminata mens, secundum mensuram illuminationis rerum

21. Non tantum ab improbis actionibus abstinendum est, verum etiam a cogitatis, et agitationibus animi perversis ascotem, seu virum religiosum oportet esse liberum, ac nunquam non in cogitationibus fructuosis, et spiritualibus occupari: quo nulla rerum ad hanc vitam spectantium sollicitudine tangatur.

22. Quemadmodum qui totum corpus suum nudavit, si velamento aliquo oculos operios habet, nec id tollere, et abjicere voluerit, non potest ex sola reliqui corporis nuditate lumen aspicere: sic qui res alias omnes, et facultates quoque suas contempsit, et ab ipsis earum perturbationibus est vindicatus, nisi etiam curis hujus vitæ, pravisque cogitationibus animæ oculum expediverit, lumen intellectuale, ipsum Dominum, ac Deum nostrum Jesum Christum nunquam videbit.

23. Ratiocinationes mundanæ, et cogitationes rerum labentium in mente, id est, in oculo animæ, imitantur velum, quod exterioribus oculis superponitur. Quoad igitur ex relinquantur, nihil videmus. Cum per memoriam mortis ablata fuerint, tum clare lumen cernimus, quod omnem hominem in mundum illum superiorem venientem illuminat.

24. Qui ab ortu cæcus est, rerum depictarum elegantiam nec intelligit, nec credit. Sed cui aliquando videre contingit, vera esse quæ audit, non negabit.

25. Qui utitur oculis corporeis, quando nox, quando dies sit novit: cæcus utrumque ignorat. Et qui spiritualiter aspiciat, et oculis intelligentiæ utitur, viso lumine vero, et inaccessu, si ex desidia in pristinam cæcitatem revolutus, lumineque privatus fuerit, facile eam privationem sentit, nec unde contigerit ignorat. Qui vero ab ortu cæcus manet, nihil horum experientia, et actione novit: nisi forte quidpiam auditione acceperit, et didicerit de iis quæ nunquam vidit, et audita aliis nar-

spectacula digne lustrare poterit.

Sicut nocturno tempore oculis corporum hinc tantum in loco videmus, in quo lucernam accendimus, toto mundo reliquo nobis nox est: ita in nocte peccati ambulantes bonis Dominus modicum quoddam lumen fit, cum sit Deus, quem nemo capit, parens imbecillitati nostræ videlicet. Tum repente suspiciens homo, et rerum naturam contemplan, quam nunquam ante est contemplatus, obstupescit, et absque dolore voluntarias profundit lacrymas, quibus purgatur, et tanquam secundo baptismate abluit; de quo in Evangelio Dominus: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum (Joan. iii, 5). » Et iterum: « Oportet vos nasci denuo (Ibid. 7), » ubi per vocem *denuo*, ex Spiritu generationem subindicavit.

Prius baptismum habet aquam, et adumbrat, seu præfiguratur lacrymas. Habet unguentum chrismatum, quo spiritus unguentum, quod animo tantum videtur, nobis cogitandum subjicit. Posterius autem baptismum, non jam signa veritatis, sed ipsa veritas est.

ση και μάθη, περι ὧν οὐποτε ἐθεάσατο, και δι-
ηγήσεται ἄλλοις ἀπεράκηκοεν αὐτοῦ και τῶν ἀκούον-
των, περι ποίων πραγμάτων ἄλλοις προσδιαλίγον-
ται, μη εἰδόντων.

κς'. Ἀδύνατον και τὴν σάρκα τῷ κόρῳ τῶν βρω-
μάτων κατεπιπλάην, και πνευματικῶς τῆς νοερᾶς
και θείας ἐπαπολαύειν χρηστότητος. Ὅσοφ γάρ τὴν
γαστέρα τις θεραπεύσει, κατὰ τοσοῦτον ἐκείνης
ἐαυτὸν ἀποστερήσει. Καθ' ὅσον δὲ τὸ σῶμα ἐσωπιά-
σει, ἀναλόγως και τῆς πνευματικῆς τροφῆς τε και
παρὰ κλήσεως ἐμπλησθήσεται.

κζ'. Καταλείψωμεν πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· μη
πλοῦτον μόνον, και χρυσοῦν, και τὰς ἄλλας ὕλας τοῦ
βίου, ἀλλὰ και τὴν ἐπιθυμίαν τὴν πρὸς αὐτά, τέ-
λεον ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπελάσωμεν. Μι-
σῆσωμεν μη μόνον τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, ἀλλὰ
και τὰς ἀλόγους κινήσεις αὐτοῦ, και νεκρῶσαι τοῦτο
διὰ πόνων σπουδάσωμεν· διὰ τούτου γὰρ ἐνεργούν-
ται τὰ τῆς ἐπιθυμίας, και εἰς ἔργον ἐξάγονται. Καὶ
ζῶντος αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα τὴν ψυχὴν ἡμῶν νεκρὰν
εἶναι, και δυσκίνητον πρὸς πᾶσαν θεῖαν ἐντολήν, ἣ
και παντελῶς ἀκίνητον.

κη'. Καθάπερ ἡ φλόξ τοῦ πυρὸς εἰς ὕψος ἀεὶ ἀφ-
ρεται, και μᾶλλον ἐὰν στράψῃς τὴν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνά-
πτεται· οὕτω και ἡ τοῦ κενοδόξου καρδία ταπεινω-
θῆναι οὐ δύναται· ἀλλ' ὡς ἂν εἴπῃς αὐτῷ τὰ τῆς
ὠφελείας αὐτοῦ, μᾶλλον και μᾶλλον ἐπαίρεται.
Ἐλεγχομένοι γάρ, ἣ και νοουθετούμενοι, ἀντιλέγει
σφοδρῶς· ἐπαινούμενοι δὲ, ἣ και παρακαλούμενοι,
ἀνυψοῦται κακῶς.

κθ'. Ἄνθρωπος μεμελετηκῶς ἀντιλέγειν, ἑαυ-
τῷ διστομὸς ἐστὶ μάχιρα, ἀναίρων ἀγνώστως
τὴν ἰδίαν ψυχὴν, και τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀλλότριον
αὐτὴν ἐργαζόμενος.

λ'. Ὁ ἀντιλέγων, ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐκουσίως ἐκδοτον
ἐαυτὸν ποιοῦντι τοῖς ὑπεναντιοῖς τοῦ βασιλέως ἐχ-
θροῖς· ἣ γὰρ ἀντιλογία ἀρπάγιόν ἐστὶ, δέλεαρ ἔχον
τὴν δικαιολογίαν. Δι' ἧς ἀπατῶμενοι, τὸ ἀγχιτρον
καταπίνομεν τῆς ἁμαρτίας· ὑφ' οὗ και ἀρπάζεσθαι
εἴωθεν ἡ ἀθλία ψυχὴ, ἀπὸ τῆς γλώττης και τοῦ λαί-
μοῦ ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας· και ποτὲ
μὲν εἰς ὕψος ὑπερῆφανίας ἀνάγεσθαι· ποτὲ δὲ εἰς
χῆος ἀδύσσου ἁμαρτίας καταδυθίζεσθαι, και μετὰ
τῶν ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεπτωκότων καταδικάζεσθαι.

λα'. Ὁ ἀτιμαζόμενος ἣ ὑβριζόμενος, και σφόδρα
ἀλγῶν τὴν καρδίαν, γινωσκέτω ἐκ τούτου ὅτι πα-
λαιὸν ὄφιν περιφέρει ἐγκόλιον. Εἰ μὲν οὖν μετὰ
σιωπῆς ὑπομείνῃ, ἣ μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως ἀπο-
κριθῆσεται, ἀσθενῆ τούτου και ἐκλελυμένον εἰργά-
σατο· εἰ δὲ μετὰ πικρίας ἀντίπῃ, ἣ και λαλήσει
μετὰ θρασυτέτος, δέδωκεν ἰσχὺν τῷ ὄφει, τὸν ἰδὸν
ἐκχεῖαι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, και ἀνημέρως κατασθίειν
τὰ ἐντὸς αὐτοῦ· ὡς ἐνεῦθεν καθ' ἐκᾶστην ἐνδυνα-
μούμενον αὐτὸν, κατάδρωμα ποιεῖσθαι τὴν ἐπ' ἀγα-
θοῖ· διόρθωσιν και ἰσχὺν τῆς ἀθλίας αὐτοῦ ψυχῆς·
και ζῆν μὲν αὐτὸν ἐκτοτε τῇ ἁμαρτίᾳ, νεκρὸν δὲ
παντελῶς εἶναι τῇ δικαιοσύνῃ.

λβ'. Ἐὰν ἀποτάξασθαι βουληθῆς, και τὴν εὐαγγε-
λικὴν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆναι, μη ἀπειρῶ, μηδὲ ἐμπα-

raverit, ipsomet, et ipsis etiam auditoribus ne-
scientibus, quibus de rebus sermo sit.

26. Fieri nequit, ut carnem esca farciamus, et
simul spiritualiter intellectualibus ac divinis com-
moditatibus perfruamur. Quantum enim quis
ventri servierit, tantum illis sese fraudabit. Quan-
tum autem corpus domuerit, atque compresserit,
tantum vicissim alimonia, consolationeque spiri-
tuali implebitur.

27. Omnia quæ in terris sunt, divitias, aurum,
et alias vitæ res, non relinquamus solum, sed
etiam illorum cupiditatem ab animis nostris per-
fecte repellamus. Oderimus voluptates corporis, et
omnes motiones ejus a ratione alienas, ipsumque
laboribus mortificare studeamus. Per hoc enim
concupiscentiæ vigent, et in opus exeunt: quo
vivido, et vigente, animam nostram totam exani-
mem, et ad omne Dei mandatum exsequendum tar-
dam, ac difficilem, aut etiam omnino immobilem
esse necesse est.

28. Quomodo flamma ignis superiora semper
appetit, quomodocunque veteris materiam unde
accenditur: sic cor vanæ gloriæ studiosi humiliari
nequit: sed utcunque utilia ei dixeris, magis ma-
gisque elevatur. Reprehensus enim, aut admoni-
tus, vehementer contradicit. Laudatus autem, aut
rogatus, spiritus male tollit.

29. Homo in contradicendo exercitatus, sibimet
anceps gladius est, inscienter animam suam in-
terficiens, et a vita æterna alienam efficiens.

30. Qui contradicit, similis illi est, qui se regis
inimicis, et adversariis sponte in servitutem ad-
dicit. Contradictio enim esca est rapax, habens
quandam causæ suæ defensionem, qua decepti,
humum peccatorum devoramus, a quo et misera
anima, quasi per linguam et gulam a spiritibus
nequitiaæ rapi consuevit: et aliquando in altitudi-
nem superbiæ extolli: aliquando in chaos abyssi
peccatorum demergi, et cum his qui de cœlo ceci-
derunt, apud inferos condemnari.

31. Qui ignominia, et injuriis afficitur, ex eoque
magnum animi dolorem capit, inde colligat, se
antiquum serpentem in sinu circumferre. At vero
si cum silentio sustinuerit, aut magna cum humil-
itate responderit, illum infirmabit, et invalidum
reddet. Sin cum acerbitate contradicat, aut cum
audacia, et temeritate loquatur, jam serpenti ad
venenum in corde suo diffundendum, et ad inte-
riora crudeliter depascenda viros addit: ut hinc
quotidie valentior, quod bene correxerat in moribus,
et robur miscellæ ejus animæ devoret: et ipse de
cætero justitiæ plane mortuus, peccato vivat.

32. Si mundo nuntium remittere, et evangeli-
cam vivendi normam doceri vis, cave te imperito,

οεὶ διδασκάλω ἐαυτὸν ἐκόψῃ· ἵνα μὴ ἀντὶ εὐαγγελι-
κῆς διαβολικῆν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆς. Ἐπειδὴ κα-
λῶν διδασκάλων, καλὰ τὰ μαθήματα· κακῶν δὲ,
κακά· καὶ σπερμάτων πονηρῶν, πάντως πονηρὰ
τὰ γεώργια.

λγ'. Εὐχαίς καὶ δάκρυσι τὸν Θεὸν καθικέτευσον,
πέμψαι σοι ὁδηγὸν ἀπαθῆ τε καὶ ἄγιον. Ἐρεῦνα δὲ
καὶ αὐτὸς τὰς θείας Γραφάς, καὶ μάλιστα τὰς τῶν
ἁγίων Πατέρων πρακτικὰς συγγραφάς· ἵνα ταύταις
ἀντιπαρατιθεὶς τὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου καὶ προσπι-
πτόν σοι διδασκόμενα καὶ πραττόμενα, ὡς ἐν κατ-
ήκοντι δύνῃσαι βλέπῃς ταῦτα καὶ καταμανθάνῃς· καὶ
τὰ μὲν συνάδοντα ταῖς Γραφαῖς, ἐγκολποῦσθαι καὶ
κατέχειν τῇ διανοίᾳ· τὰ δὲ νόθα καὶ ἄλλότρια, δια-
κρίνειν καὶ ἀποπέμπεσθαι, ἵνα μὴ πλανηθῆς. Πολ-
λοὶ γάρ, ἴσθι, πλάνοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι ἐν ταῖς
ἡμέραις ταύταις γέγονασιν.

λδ'. Πᾶς ὁ μὴ βλέπων, ἄλλους δὲ ὁδηγεῖν ὕ-
ποκρίτης, πλάνος ἐστὶ, καὶ τοὺς ἐπομένους αὐτῷ
εἰς βυθὸν ἀπωλείας ἐντίθησιν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου
φωνήν· « Τυφλὸς τυφλὸν ἐάν ὁδηγῆ, ἀμφότεροι εἰς
βῆθλον ἐμπεσοῦνται. »

λε'. Ὁ τυφλὸς πρὸς τὸ ἐν, τυφλὸς ὁλος πρὸς πάν-
τα ἐστίν. Ὁ δὲ βλέπων ἐν τῷ ἐνί, ἐν θεωρίᾳ τῶν
πάντων ἐστὶ· τῆς θεωρίας τῶν πάντων ἀπέχεται,
καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεσθαι, καὶ τῶν θεω-
ρουμένων ἐξω ἐστίν. Ἐν τῷ ἐνί οὕτως ὢν, τὰ πάντα
ὄρᾳ· καὶ ἐν πᾶσιν ὢν, οὐδὲν τῶν πάντων ὄρᾳ. Ὁ
βλέπων ἐν τῷ ἐνί, διὰ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐαυτὸν, καὶ ἄπαν-
τα, καὶ πάντας καθορᾳ· καὶ κεκρυμμένον· ὢν ἐν
αὐτῷ, οὐδὲν τῶν ἀπάντων ὄρᾳ.

λς'. Ὁ μὴ τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου τε καὶ Θεοῦ, ἐν
τῷ λογικῷ καὶ νοερῷ ἀνθρώπῳ εὐαισθητῶς, καὶ
γνωστῶς ἐνδοσάμενος, αἴμα μόνον ἐστὶ καὶ σὰρξ,
πνευματικῆς δόξης αἰσθησὶν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ
λόγου λαθεῖν· καθάπερ καὶ οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ,
διὰ τοῦ λόγου μόνου τὸ τοῦ ἡλίου φῶς γινώσκει οὐ
δύνανται.

λζ'. Ὁ ἀκούων καὶ οὕτως βλέπων καὶ αἰσθανόμενος,
οἶδε τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ὡς ἤδη τὴν εἰκόνα
φορέσας τοῦ ἐπουρανίου, καὶ εἰς ἀνδρα τέλειον ἐλ-
θὼν τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἔχων,
δύναται καὶ καλῶς ὁδηγεῖν ἐν τῇ ἐδῶ τῶν τοῦ Θεοῦ
ἐντολῶν τὸ ποιῆμιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ μὴ εἰδώς, καὶ
ἄλλως ἔχων, πρόδηλός ἐστιν, ὅτι οὐδὲ τὰ αἰσθητήρια
τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καὶ ὑγιῆ ἐπιφέρεται. Ὁ καὶ
μᾶλλον καλῶς ἔξει τὸ ἀγεσθαι, ἢ τὸ ἀγεῖν ἐπικιν-
δύνης.

λη'. Ὁ τῷ διδασκάλῳ καὶ ὁδηγῷ αὐτοῦ, ὡς Θεῷ
ἀπεικάζων, ἀντιλέγειν οὐ δύναται. - Εἰ δὲ οἴεται καὶ
λέγει ἀμφοτέρω ἔχειν, ἴστω, πεπλάνηται. Ὅποῖαν
γάρ οἱ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσι τὴν διάθεσιν
[ἐν ἀλλ. διάνοιαν] ἀγνοεῖ.

et perturbationibus agitato magistro in disciplinam
tradas : ne pro evangelica ratione diabolicam
discas. Bona siquidem bonorum magistrorum
præcepta, malorum mala : et vitiosorum semi-
num ipsa quoque cultura prorsus vitiosa et im-
proba est.

33. Precibus et lacrymis Deum fatiga, ut tibi
ducem sanctum, et a moribus rationi adversanti-
bus sincerum, integrumque mittat. Tu quoque
sanctas Scripturas, et præcipue practicos sancto-
rum Patrum Commentarios scrutare, ut cum iis
comparans quæ a magistro et præfecto doceris,
velut in speculo qualia sint videre et pernoscere
queas : et cum Scripturis quidem divinis consentien-
tia in sinum immittere, et animo infligere : spuria
autem, et aliena discernere, et detestari, ne
errore auferaris. Nam his temporibus seducto-
res, et mendaces non paucos reperiri, scias, velim.

34. Quicumque ipse non videt, et aliis viam
præliturum pollicetur, seductor est, et sequentes se
in foveam perditionis inducit, juxta verbum Do-
mini : « Cæcus si cæco ducatum præstet, nonne
ambo in foveam cadent ? »

35. Qui in uno cæcus est, totus cæcus est in om-
nibus : contra, qui videt in uno, videt in omni-
bus. Cum a visu omnium abstinere, nihilominus
omnia videt, et extra visa est. Sic cum in uno (Deo)
sit, cernit universa : et inter universa cum sit, nihil
ex omnibus cernit. Qui in uno per unum videt, et
seipsum, et omnia videt, et in eo absconditus,
nihil omnium videt.

36. Qui imaginem Domini nostri Jesu Christi,
cælestis hominis ac Dei in homine interiore ac
rationali cognoscens, et sentiens necundum induit,
etiamnum caro tantum, et sanguis est : nec potest
spiritualis gloriæ notitiam per Dei verbum accipere,
quemadmodum oculis ab ipsa origine sua orbat,
solis lumen per alterius sermonem nequeunt co-
gnoscere.

37. Qui sic audit, cernit et intelligit, haud ne-
scit quid sibi verba nostra velint : ut qui jam ima-
ginem cælestis portare cœperit, et in virum per-
fectum plenitudinis Christi evaserit. Qui in hoc
statu est, is gregi Christi in via mandatorum Dei
cum laude præire poterit. Qui ignorat, et aliter se
habet, eum nec sensus animæ illustratos et sanos
habere constat. Quamobrem illi magis conducet, si
regatur, quam si periculose regat.

38. Qui magistrum ac duces suum non secus
quam Deum auscultat, et in eo defixus est, con-
tradecere non potest. Sin autem arbitratur in
utramque partem dici posse se errare sciat. Quo
modo enim qui Dei sunt erga Deum afficiantur,
compertum non habet.

³ Matt. xv, 14. ⁴ I Cor. xv, 49. ⁵ Ephes. iv, 13.

39. Qui vitam juxta ac interitum suum in manu pastoris sui positum esse credit, nunquam contradicet. Atque hujus rei inscitia contradictionem generat: contradictio mortis sub intelligentiam cadentis, ac sempiternæ effectrix est.

40. Priusquam aliquis damnationis sententia ferriatur, datur locus facta sua defendendi apud judicem. Factis autem plane jam constantibus, et manifestis, et sententia judicis prolata, tortoribus nec multum, nec parum contradicere ac repugnare fas est.

41. Antequam ad istud tribunal accedat monachus, et aperta fiant quæ latent in corde ejus, fortassis ei contradicere licet, partim propter ignorantiam; partim quia sua se occultare posse opinatur. Sed post cogitationum revelationem, sinceramque confessionem non licet unquam, usque ad mortem judicis secundum Deum, et vicario ejus sese dictis opponere. Monachus quippe ab initio ad hoc tribunal ingressus, cordis sui relictis arcanis jam inde sibi persuasit, si vel modicam cognitionem acquisierit, mille mortes se commeruisse: et per obedientiam, humilitatemque suam (si vere utique mysterii modum scit) omni ultione suppli ioque liberatum credit.

42. Qui hæc indelebilia in animo suo custodit, doctus, admonitus, castigatus nunquam corde movebitur. Quoniam qui in hæc mala incidit, in contradictionem, inquam, et infidelitatem erga Patrem spiritualem et magistrum suum, in casses et profunda inferorum adhuc vivens miserandum in modum deturbatur: et ut inobedientiæ ac perditionis filius, domicilium Satanæ sit, et omnis immundæ potestatis ejus.

43. Adhortar te, filii obedientiæ, ut hæc in pectore tuo volutes identidem, omnemque contentionem adhibeas, ne in mala inferni, de quibus dictum est: nobis præcipientes, sed in dies singulos Deum ita rogas et dicas: Deus, et Domine universorum, quem pones est omnis spiritus, et animæ potestas, qui solus sanare me potes, exaudi me infelicem, et in me delitescentem draconem sanctissimi Spiritus tui adventu interceptum dele; meque mendicium, et ab omni virtute nudum, sancti Patris mei pedibus procidere velis, et sanctam ejus animam ad dolendam vicem meam, et ad misericordiam mihi inde tribuendam adducito; et de humilitatem cordi meo, et cogitationes decentes, peccatori, qui pepigit tecum, ut prænitentiam ageret: et ne in finem derelinquas animam, quæ semel tibi se aggravavit, et te confessa est, totique mundo præoptavit, ac prætulit te. Tu enim nosti, Domine, velle me salvari, tametsi mala consuetudine retardor et impedior. Verumtamen omnia tibi possibilis sunt, quæ apud homines impossibilia.

44. Qui præclarum fidei ac spei fundamentum aulæ ac palatii pietatis posuerunt, et supra petram obedientiæ Patribus spiritualibus exhibendæ pedes

λθ'. Ὁ πιστεύων ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ποιμένου· αὐτοῦ, τὴν ἑαυτοῦ ὑπάρχειν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, οὐκ ἀνείποι ποτέ. Ἡ δὲ τούτων ἀγνοία ἀντιλογίαν γεννᾷ τὴν πρόξενον τοῦ νοητοῦ καὶ αἰωλοῦ θανάτου.

μ'. Πρὸ τοῦ λαθεῖν τὴν ἀπόφασιν τὸν κατάδικον, τόπο; δίδοται ἀπολογίας αὐτῷ, τῷ δικαστῇ λαλεῖ κερὶ ὧν ἔπραξε· μετὰ δὲ τὴν τῶν πρακτικῶν φανερωσιν, καὶ τὴν τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν, οὐδὲν ἢ μικρὸν, ἢ μέγα τοι; φανταζοῦσιν ἀντιλέγει.

μα'. Πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τὸ δικαστήριον τὸν μοναχόν, καὶ φανερωσάσαι αὐτοῦ τὰ ἐγκάρδια, ἴσως ἀντιλέγειν ἔξεστιν αὐτῷ· τὰ μὲν κατὰ ἀγνοίαν, τὰ δὲ καὶ ὡς οἰομένῳ κρύπτειν τὰ ἔκρυτον. Μετὰ δὲ τὴν τῶν λογισμῶν ἀποκάλυψιν, καὶ εἰλικρινῆ ἐξαγρεύουσιν, οὐκ ἔξεστιν ἀντιλέγειν τῷ μετὰ θεὸν δικαστῇ, καὶ ἐξουσιαστῇ αὐτοῦ, μέχρι θανάτου ποτέ. Ὁ γὰρ μοναχὸς ἐν τούτῳ κατ' ἀρχὰς εἰσελθὼν τῷ δικαστηρίῳ, καὶ ἀπογυμνώσας τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ, πέπεισται ἐκ προοιμίῳν, εἴγε καὶ ὅπως οὖν γινώσκιν κέκτηται, ὅτι μυρίων ὑπάρχει θανάτων ἄξιος· καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ καὶ ταπεινώσεως, πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεως λυτρωθῆναι πιστεύει, εἰ ὡς ἀληθῶς ἄρα τὸν τρόπον τοῦ μυστηρίου ἐπίσταται.

μβ'. Ὁ ἀνεξάλειπτα ταῦτα φυλάττων ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ, τὴν καρδίαν οὐδέποτε κινήθησεται, παιδεύομενος, ἢ νοθετούμενος, ἢ ἐλεγχόμενος. Ἐπειδὴ ὁ ἐμπέπτων τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς, λέγω δὴ τῇ ἀντιλογίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ, τῇ πρὸς τὸν πνευματικὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ διδάσκαλον, εἰς πέταυρον καὶ βυθὸν ἕδου ἐστὶ ζῶν ἐλειπῶς καταφέρεται, καὶ οἶκος τοῦ Σατανᾶ καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀκαθάρτου δυνάμεως γίνεται, ὡς ἀπειθῆς καὶ ἀπωλείας υἱός.

μγ'. Παρακαλῶ σε τὸν τῆς ὑπακοῆς, ἵνα ταῦτα στρέψῃ συνεχῶς ἐν τῇ διανοίᾳ σου· καὶ πάσῃ σπουδῇ ἀγωνισασθαι, τοῦ μὴ κατελεθεῖν ἐν τοῖς εἰρημένους τοῦ ἕδου κακοῖς· ἀλλ' οὕτω δέσθεαι θερμῶς τοῦ Θεοῦ καθ' ἐκástην, καὶ λέγειν· Θεὲ καὶ Κύριε τῶν ἀπάντων, ὁ πάσης πνοῆς καὶ ψυχῆς ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ὁ μόνος ἰάσασθαι με δυνάμενος, ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως τοῦ ταλαιπώρου, καὶ τὸν ἐν ἐμοὶ ἐμφωλεύοντα δράκοντα, τῇ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει θανατώσας ἀφάνισον· κάμει πτωχὸν καὶ γυμνὸν πάσης ἀρετῆς ὑπάρχοντα, τοῖς τοῦ ἁγίου μου Πατρὸς ποσὶ μετὰ δακρύων προσπεσεῖν ἀξίωσον, καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς συμπαθείαν τοῦ ἑλεῖσά! με ἔλυσσον· καὶ ὁδὸς, Κύριε, ταπεινώσιν τῇ καρδίᾳ μου, καὶ λογισμῶς κρείσσοντας ἁμαρτωλῶν συνθεμένῳ σοι μετανοεῖν· καὶ μὴ εἰς τέλος ἐγκαταλείψῃ; ψυχὴν ἀπαξ συνταξαμένην, καὶ ὁμολογήσασσαν, καὶ ἀντι παντὸς τοῦ κόσμου ἐκλεξαμένην καὶ προτιμησαμένην σε. Οὐδὰς γὰρ, Κύριε, ὅτι θέλω σωθῆναι, εἰ καὶ ἡ πονηρὰ μου συνήθεια ἐμπόδιόν μου καθίσταται· ἀλλὰ δυνατὰ σοι. Δέσποτα πάντα ὅσα παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα.

μδ'. Οἱ καλὸν τὸν Θεμέλιον τῆς πίστεως καὶ ἐπιπέδου, ἐν τῇ αὐτῇ καταβαλόντες τῆς εὐσεβείας, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ὑπακοῆς

τῶν πνευματικῶν Πατέρων τοὺς πόδας ἀσαλεύτους· ἐρείσαντες, καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τὰ παρ' ἐκείνων ἐτελλόμενα ἀκούοντες, καὶ τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς ἀδιστάκτως ἐποικοδομῶντες αὐτὰ ἐν ταπεινῶσει ψυχῆς, εὐθὺς κατορθοῦσι· καὶ κατορθοῦται αὐτοῖς τὸ μέγα τοῦτο καὶ πρῶτον κατόρθωμα, τὸ αὐτοὺς ἀπαρνήσασθαι· τὸ γὰρ πληροῦν ἀλλότριον θέλημα, καὶ μὴ τὸ αὐτοῦ, οὐ μόνον ἀπάρνησιν τῆς βίβας ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ νέκρωσιν τὴν πρὸς τὸν κόσμον ἀπάντα ἐμποιεῖ.

μα'. Τῷ τῷ αὐτοῦ Πατρὶ ἀντιλέγοντι συγκαίρουσι δαίμονες, τὸν δὲ μέχρι θανάτου ταπεινούμενον θαυμάζουσιν ἄγγελοι· Ἔργον γὰρ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται, ἐφομοιούμενος τῷ Ἰῶφ τοῦ Θεοῦ, τῷ τὴν ὑπακοήν πεπληρωκότῳ τῷ Ἰδὼφ. Πατρὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.

μς'. Ὁ πολὺς καὶ ἀκαιρος συντριμμὸς τῆς καρδίας σκοτίζει καὶ θολοὶ τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν μὲν καθαρὰν εὐχὴν καὶ κατάνυξιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξαφανίζει· πόνον δὲ καρδιακὴν ἐμποιεῖ. Ἐντεῦθεν δὲ σκληρότητα καὶ πύρρῳσιν ἀπειρον· διὰ δὲ τούτων τοῖς πνευματικοῖς οἱ δαίμονες τὴν ἀπόγκωσιν πραγματεύονται.

μζ'. Ὅπηνικα σοι ταῦτα ὑπαντήσουσι, μοναχέ, εὐρῆς δὲ ζῆλον καὶ πόθον τελειότητος ἐν τῇ ψυχῇ σου πολὺν, ὡς ἐπιθυμῆσαι πᾶσαν μὲν ἐντολήν πληρῶσαι Θεοῦ, καὶ μηδὲ μέχρις ἀργοῦ λόγου παραπίπτειν καὶ ἀμαρτάνειν· μηθενὸς δὲ τῶν πάλαι ἀπολειφθῆναι ἀγίων κατὰ πρᾶξιν, καὶ γινῶσιν, καὶ θεωρίαν· ὁρᾶς δὲ κωλυόμενον σαυτὸν παρὰ τοῦ ὑποσπείροντος τὰ τῆς ἀθυμίας ζιζάνια, καὶ μὴ ἐὼντός σε εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀγιασύνης ἐλάσαι, ἐν τῷ ὑποβάλλειν αὐτὸν λογισμοῦς ἀθυμίας καὶ λέγειν· Ἄδύνατόν σοι μέσον τοῦ κόσμου σωθῆναι, καὶ φυλάξαι πίσας τὰς ἐντολὰς ἀνελλιπῶς τοῦ Θεοῦ· τότε σὺ ἐν μίᾳ καθίσας καταμόνῳς γωνίᾳ, σύστειλον σεαυτὸν, καὶ ἐπισύναξόν σου τὸν λογισμὸν, καὶ ὁδὸς ἀγαθὴν βουλήν τῇ σῆ ψυχῇ, καὶ εἰπέ· « Ἴνα τί περιλυτοί εἶ; ἡ ψυχὴ μου; » καὶ, « Ἴνα τί συντράσσεις με; » Ἐπισσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐφομολογήσομαι αὐτῷ, σωτήριον τοῦ προσώπου μου, οὐχὶ τὰ ἔργα μου, ἀλλ' ὁ Θεός μου ἐστὶ· τίς γὰρ καὶ ἐξ ἔργων νόμου δικαιοθήσεται; Ὁ δὲ δικαιοθήσεται γὰρ ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν· ἀλλ' ἐκ πίστεως τῆς εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν μου, ἐπιζῶ σωθῆναι διὰ τῆς ἀφάτου εὐσπλαγγίας αὐτοῦ δωρδάν. Ἐπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνῶ, καὶ αὐτῷ ἐκ νεότητός μου λατρεύω, τῷ δυναμένῳ με σώσει ἐν μόνῳ τῷ ἔλτει αὐτοῦ. Ἀπόστηθι οὖν ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας με εἰκὼν καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καταργήσει σε.

μη'. Ὁ Θεὸς ἐξ ἡμῶν οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἢ τὸ μὴ ἀμαρτάνειν καὶ μόνον. Τοῦ

inconcussos firmaverunt, eorumque iussa tanquam e divino ore profecta audientes, et huic obedientiae fundamento citra dubitationem superedificantes, ea in humilitate animae profertus recte obeunt, magnoque illo ac primo officio, quod esse seipsum abnegare, bene funguntur. Nam ex aliena, non ex sua voluntate pendere, non solum abnegationem animae suae continet : sed etiam toti mundo mortuum esse facit.

45. Contradicente quopiam Patri suo, lætantur dæmones : humiliantem vero se, usque ad mortem, admirantur angeli. Talis enim opus Dei operatur; similis Filio Dei, qui factus est Patri suo cumulatis (obediens usque ad mortem : mortem autem crucis ¹⁰.)

46. Multa, et intempestiva cordis contritio mentem turvidam reddit, eique tenebras offundit, et puram orationem atque humilitatem ab anima tollit; dolorem autem cordis ingenerat : inde duritiem et cæcitatem immensam, per quæ dæmones vitæ spiritualis desperationem moliantur.

47. Quando hæc tibi occurrerint, monache, et in anima tua perfectionis zelum, desideriumque non vulgare perspexeris, ut omnibus Dei mandatis obtemperare, ac ne verbo quidem otioso delinquere, actioneque, cognitione, contemplatione nulli veterum sanctorum cedere concupiscas, cernis autem impediri te ab eo qui zizania desperationis inserminat ¹¹, ne ad tantam sanctimoniam celsitudinem pervenias, dum tibi cogitationes suggerit, ac dicit : Non potes ullo modo in hoc mundo salvari, et ad unguem omnia mandata Dei servare : tum tu in aliquo angulo solitarii consiliiens temet collige, daque bonum, et probatum animæ tuæ consilium, in hæc verba : « Quare, tristis es, anima mea, et quare conturbas me ? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor ei ¹². » Salutare enim vultus mei non benefacta mea, sed Deus est. Nam quis ex operibus legis etiam justificabitur ? « Non justificabitur enim in conspectu tuo omnis vivens ¹³, » sed ex fide in ipsum Deum meum salvatum me iri confido gratis, propter misericordiam ejus ineffabilem : « Vade retro me, Satana, Dominum meum adoro, et ei servio ¹⁴ » a juventute mea, qui me in sola misericordia sua salvare potest. Apage igitur : Deus qui me ad similitudinem et imaginem suam fecit, ipse te destruct.

48. Hoc solum Deus ab hominibus nobis requirit, ne peccemus (a), præterea nihil. Istud porro

¹⁰ Philipp. II, 8. ¹¹ Matth. XIII, 25. ¹² Psal. XLII, 13, 16. ¹³ Psal. CXXI, 2. ¹⁴ Matth. IV, 10.

(a) Requirit a nobis Deus, ut servemus mandata ejus. (Matth. XIX, 17) : « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata : » at hoc reipsa non est aliud, quam ut non peccemus : nam peccando non servamus mandata : et servando mandata, non peccamus. Itaque qui tantum præcipit, ut servemus mandata : is etiam tantum præcipit, ut non peccemus. Et qui tantum præcipit, ut non peccemus ; is tantum præcipit, ut servemus mandata.

non est opus legis, sed inviolabilis custodia imaginis, et cœlestis nostræ dignitatis : in quibus secundum naturam consistentes, et lucidam spiritus vestem gestantes, in Deo manemus, et ipse in nobis, adoptione dñi, et filii Dei appellati, et in lumine cognitionis Dei signati ¹².

49. Torpor, et onus, seu molestia corporis, et pigritia, et negligentia in animum illabentia, eum a consueto canone, seu ordine, et regula procedendi advocat, atque abducunt, et tenebras menti, desperationemque afferunt, ut hinc timiditatis et blasphemiarum cogitationes in corde emergant : nec possit ad consuetum orationis locum regredi, qui sic a dæmone acediarum tentatur : sed ipsum metuat, et adversus opulcentiam universorum absurda cogitet. Causa igitur cognita, et unde hæc tibi acciderint, locum orationis tuæ solitum studiose ingredi, et coram benigno Deo in genua cadens, ei cum gemitibus, et lacrymis in dolore cordis supplex esto, ut abs te pondus acediarum, perversarumque cogitationum auferat : et ab his, si pulsando cum patientia perseveres, cito liberaberis.

50. Qui cor purum adeptus est timiditatem vicit. Qui autem etiamnum purgatur, modo eam ferit, modo feritur ab ipsa. Ast qui prorsus non contendit, aut penitus non sentit, et dum vitiosorum motuum, et dæmonum amicus est, cum inanis gloriæ appetitu, etiam magnifica de se opinione argrotat, putans se aliquid esse, cum nihil sit : aut timiditati servus est, et mancipium, tremens ut mente puer, et timore timens, ubi nullus est timor, nec timiditas Dominum timentibus.

51. Qui timet Dominum, nec impetus dæmonum, nec imbecilles pertumescunt, hominumve improborum minas pertimescit. Sed velut flamma quædam, aut ignis, totus ardens, loca inaccessa, et obscura noctes, et dies circumiens, dæmonas fugat : qui magis eum fugiunt, quam ipse illos ne a flammante radio divini ignis ex eo emisso incenduntur.

52. Qui in timore Dei ambulat, hic in medio hominum pravorum vivens et conversans, non timet. Timorem suum intus habens, et instructus armis fidei inexpugnabilibus, qua cum valet, et potest facere omnia, etiam quæ vulgo difficilia, factuque impossibilia videntur. Verum ut gigas aliquis in medio simiarum, aut leo rugiens in medio canum et vulpium degit, animique firmitudine et constantia eos percussit, et eorum mentes exterret, sermonem in sapientia ut virgam ferream illis impingens (5).

¹² Psal. iv. 7.

(5) Apud Pontanum interseruntur sequentia capitula septem :

1. Noli mirari, si a timiditate occupatus hæc times et tremis. Adhuc enim imperfectus es, et in-

Ατο δε οὐκ ἔστιν ἔργον νόμου, ἀλλὰ φυλακὴ ἀπαράβατο; τῆς εἰκόνας, καὶ τοῦ ἀνωθεν ἀξιωματος· ἐν οἷς κατὰ φύσιν ἐστῶτες, καὶ τὸν χιτῶνα φοροῦντες λευκωπρωσμένον τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ Θεῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν· ἕσσει θεοὶ καὶ υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζοντες, ἐν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ σημειούμενοι.

μβ'. Ἀκηδία καὶ βάρος τοῦ σώματος, ἐξ ὀκνηρίας καὶ ἀμελείας προσγινόμενα τῇ ψυχῇ, τοῦ συνήθους ἀριστώσι κανόνος, καὶ σκότῳσιν τῇ διανοίᾳ προξενουσι καὶ ἀθυρίαν· ὡς ἐντεῦθεν δειλίᾳς καὶ βλασφημίας λογισμοὺς ἐπιπολεῖσιν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ μηδὲ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῆς προσευχῆς εἰσελθεῖν, τὸν ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς ἀκηδίας πειραζόμενον εὐνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐκνεῖν αὐτόν· καὶ κατὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἐνθυμείσθαι παράλογα. Γνοῦς οὖν τὴν αἰτίαν, καὶ πῶθεν σοὶ ταῦτα ἐπέβηθον, σπουδαίως εἰσελθε εἰς τὸν συνήθη τόπον τῆς προσευχῆς σου, καὶ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπεσῶν, δεήθητι μετὰ στεναγμῶν τῆς καρδίας, ἐν ὀδύῃ καὶ δάκρυσι, τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βάρους τῆς ἀκηδίας, καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐξαίτουμένος, καὶ δοθήσεται σοι ἐμπόνως κρούοντι καὶ ἐπιμένοντι, ἡ τοῦτων ἐν τάχει ἐλευθερία.

ν'. Ὁ καθαρὰν τὴν καρδίαν κτησάμενος, οὗτος δειλίαν ἐνίκησεν. Ὁ δὲ ἀκμὴν καθαιρόμενος, ποτὲ μὲν βάλλει αὐτὴν, ποτὲ δὲ βάλλεται ὑπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ μηδὲ ἄγωνίζόμενος, ἢ παντελῶς ἀναισθητεῖ, καὶ ἐν τῷ φίλῳ εἶναι παθῶν καὶ δαιμόνων, δε πρὸς τῇ κενοδοξίᾳ, καὶ οἴησιν νοσεῖ, δοκῶν εἶναι τι μὴδὲν ὄν, ἢ δειλία; δοῦλος ὑπάρχει καὶ ὑποχείριος, τρέμων ὡς τῷ φρονήματι νῆπιος, καὶ φοβούμενος φόβον ἑκαί, ἔνθα οὐκ ἔστι φόβος, οὐδὲ δειλία τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.

να'. Ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, δαιμόνων ὄρμας οὐ ροσεῖται, οὐδὲ τὰς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλάς. Ὡσπερ δὲ τις φίδεξ, ἢ φλέγον πῦρ, ὄλω· ὢν, ἐν ἀδύτοις τόποις καὶ ἀπεγγεῖσι, νυκτὸς καὶ ἡμέρας περιῶν, φυγαδεύει τοὺς δαίμονας, φεύγοντας μᾶλλον αὐτόν, ἢ περ αὐτοῦς ἐκεῖνος, μὴ ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῆς ἐκπεμπομένης ἐξ αὐτοῦ φλογισίδος ἀκτίνοσ τοῦ θελοῦ πυρός.

νβ'. Ὁς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχεῖ, οὗτος μέσον ἀνδρῶν ἀναστρεφόμενος; πονηρῶν οὐ φοβεῖται· τὸν φόβον αὐτοῦ ἔνδον ἔχων, καὶ φέρων τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς πίστεως, μεθ' οὗ ἰσχύει καὶ δύναται πάντα δεῖν, καὶ αὐτὰ τὰ δοκοῦντα δυσχερῆ τοῖς πολλοῖς καὶ ἀδύνατα· ἀλλ' ὡσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων, ἢ λέων βρυχώμενος, ἐν μέσῳ κυνῶν καὶ ἀλωπέκων διάγων, πεποιδῶς ἐστὶν ἐπὶ Κύριον, καὶ τῷ στεβρῶ τοῦ φρονήματος καταπλήττει αὐτοῦς, καὶ ἐκδειματοῖ τὰς φρένας αὐτῶν, ὡς βάρβδον σιδηρᾶν, τὸν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος.

validus, et ut parvulus puer, larvas metuis : timiditas enim est puerilis, et vanam gloriam consecrantis animæ irridenda affectio. Contra hunc dæmonem igitur ne velis verba facere, aut contradi-

νγ. Οὐχ ὁ ἡσυχάζων μόνος, ἢ ὁ ὑποτασσόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡγούμενός, καὶ ὁ πολλῶν προϊστάμε-

53. Non solum quiescens, et contemplationi deditus, aut subjectus, sed etiam praepositus, qui que

condo insurgere. Animas siquidem tremantis, et tumultuosius agitatae verba non proficiunt. Missis autem his, quantum potes animum tuum humilia, et mox timiditatem profligatam cognosces.

« Ah acedia quispiam oppressus, mentem remissam, et tenebris offusam, et animam suam dissolutam habet, ut ex hoc propemodum luctus a corde ejus desiciat, et flamma spiritus in eo exstinguatur, totaque domus corporis ejus fumo impleatur. Quin etiam membrorum torpor in ipso excitatus, ex pigritia eum in altissimum somnum demergit, ut necessario a consueta acoluthia, seu ordinata functione sua cesset. His per continentiam, et vigilias resistens, victo somno statim arrogantia cor inlucatur, et deficiente luctu, timiditate corrumpitur. Quam ut rursus in se experitur, alieno tempore cellam exiens, et in caliginosum ac tenebrosum locum se conferens, stansque in eo manibus in caelum levatis, et signo crucis in se expresso, sublatis ad Deum oculis, ubi paulum humiliavit animum, statim timiditatis demon ab eo aliquantum recedit. Eo autem potentior, et formidandus ille hostis, qui ad vanam gloriam sollicitat, cogitationem istam suffurans, dilaniare eum, iterumque pusillanimitatis, seu timiditatis demoni tradere vult. Quod ubi intelligit, miratur, Deumque ferventer orat, uti animam suam ab hujuscemodi laqueis diaboli teneatur.

« Multis, et ut ego quidem opinor, omnibus, horum daemonum conflictus, nequitiaeque et via, ac ratio, qua utuntur, ad intelligendum difficilis est. Norunt enim pusillanimitatis daemone cum acediae daemone venire, et conspirare, et hunc illi auxilium ferre. Ac plerumque quidem illum timorem in anima cum obfirmatione gignere: posteriorem tenebras, et remissionem, praeterea caecitatem animae, et intellectus, et desperationem introducere. Certantibus autem acedia probatio, et exploratio quaedam est humilitatemque iisdem conciliat.

« Qui in oratione progressus habent, aut ejus studio ducuntur, eos acediae demon frequentissime lacessere, et oppugnare consuevit. Nam reliquorum daemonum nullus contra hos quidquam valet: sive ille alius oeconomicus quadam Dei permissione contra ipsos valet: sive (quod ego libentius credo) ex inaequalitate, et perturbatione temperamentum corporis adversum nos vires sumit. Quod dico, est hujusmodi. Si multo cibo stomachum gravavi, et ex saturitate nimiam somnosum consopitus, dominata est menti meae vituperanda affectio, et victus sum. Deinde rursus, si immoderate cibis abstinui, mentem meam obscuravi, et pene immobilem reddidi, iterumque postea in eandem affectionem incidit. In erudum ex caeli temperie nescio quomodo, et nebulosa crassitie venti humiditatis talia certantibus eveniunt.

« Acedia mentis et animae mors est: quam si Deus permisisset in nos grassari, quantum potest, nemo unquam spirituale certamen certantium salutem fuisset consecutus. Muneris autem nostri est, pro virili parte eidem resistere, Dei vero, arcana quadam ratione nos excitare, palamque victores praestare. Est porro impossibile, quemquam mortuum vitale lumen recipere sine ejus ope, qui seorsum a mortuis resuscitavit.

« Si furto quodam, seu per subreptionem mens in arrogantiam, et magnificam de se opinionem devenerit, et in ea longius processerit, ut se in certamine spirituali aliquid esse existimet, tum gratia, quae ipsam illuminabat, nec cernebatur, avolat. Et cum eam brevi inanem deseruerit, statim in aperto est ejus imbecillitas, incurstantibus illam perturbationibus instar canum atrocium, ac

devorare nitentibus. Dumque aestuat, et quo se veritat nescit, nec habet quo confugiat, et a quo salutem, conservationemque petat, ad Dominum tandem confugit, qui eam salvare potest.

« Qui e mundo toto se removit, voluit in solitudine in via, et ferarum plena se esse perspicit: unde timore incredibili, et tremore longe maximo eum incessente clamat ad Dominum, ut Jonas (Jon. ii, 1 seqq.) quidem o ceto, et mari vitae hujus: ut Daniel (Dan. vi, 1 seqq.; xiv, 28, 1 seqq.) autem e lacu passionum, ut leonum scilicet; ut tres pueri ex camino ignis insitae (Dan. iii, 1 seqq.) et innatae nobis concupiscentiae, et urentis: ut Manasses (II Paral. xxxiii, 1 seqq.) ex catenis hujus lutei, et interitui subjecti corporis: quem et Dominus exaudiens ipsum e profundo ignorantiae, et amicitia hujus mundi liberat, quem admodum prophetam illum a ceto, ut ad haec non revolvat. Liberat sicut Danielem a lacu malarum cogitationum concupiscentiae, rapientium, et devorantium animarum hominum. Ab antea conceptis opinionibus, vitiosorum affectuum plenis, illius ignis, qui comburit et vastat ejus animam, atque ad actiones nefarias compellit et trahit, incombustum custodit, et Spiritu sancto irrorans ejus animam, ut Israelitas illos pueros, et a terrena hac, gravique, et motibus a ratione aversis plurimum obnoxia carne neutiquam humiliatam, et sine lapsu conservans, filium lucis, et dicit ipsum facti, et hinc jam gustum immortalitatis ei praebet.

« Anima sic habitans in isto objecto corpore, ut eo utatur familiariter, et voluptates ejus affectans, gloriaeque humanae dedita: aut horum quidem nullam rationem ducens, lucis autem, seu vitae hujus jucunditatem sentiens, ad omnem virtutem, et mandatum Dei torpet plane, minimeque alacris est, a malis jam dictis quasi arcibus gravata compellibus. Cum autem excitata laboribus afflictionis, et lacrymis poenitentiae, pondus carnis a se excussit, sanguinem terreni sensus stetitibus magnis eluit, humilitatemque rerum quae videntur, transcendit, et puro lumine fruitor, et a dominatione tyrannicarum animi passionum asseri meruit, mox et ipsa eum Propheta exclamat: « Consecidisti saccum meum et circumdediti me laetitia, ut caniet tibi gloria mea, et non compungar (Psal. xxiv, 12).

« Tres locos sacra Scriptura indicat, in quibus mens libenter habitare consuevit. Ego vero deus potius esse aio, non ut doceam Scripturam contra, quod absit! sed medium inter principium et finem haud numerans. Exempli causa, qui ex urbe in urbem, et e regione in aliam regionem transit, non etiam iter ipsum quo profectus est, urbem aut regionem appellabit, quamvis in eo multa et admirabilia viderit. Etenim qui ex Aegypto in terram promissionis migravit, et in ea sedem posuit, omnium quidem recordatur, quae in medio occurrunt, eaque narrat omnibus: non tamen a prima ad secundam, et a secunda in tertiam urbem, a t regione se ambulasse dicit: sed quomodo a servitute ad libertatem, a tenebris ad lucem, a conditione captivi ad patriam: sic etiam ab affectionibus ad eorum vacantiam, ad earum servitute ad libertatem spiritus: et ab anticipatis contra naturam animi opinionibus (quam velut captivitatem spiritualis lex nominat) ad reditum supra naturam: a vitae hujus pelago, et fluctibus ad statum tranquillitatis eorum quibus cum nullo nihil est negotii: ab amaritudine sollicitudinum et tribulationum propter res caducas ad ineffabilem suavitatem, et otium a curis rerum terrenarum universae: a cupiditate multiplici, et distractione, et tumultu ad unum solum, et universalem convenientiam

multis præest, et ipse minister, cura vacare debet : hoc est, ab omnibus vitæ negotiis citra dubitationem liber, et expeditus esse. Nam si sollicitudinibus agitur, prævaricatorum invenimur illius mandati : « Ne solliciti sitis vitæ vestræ quid manducetis, aut quid bibatis ; neque corpori vestro quid induamini : hæc enim omnia gentes inquirunt ¹⁶. » Et iterum : « Cavete, nequando graventur corda vestra crapula, et ebrietate, ac sollicitudinibus hujus sæculi ¹⁷. »

54. Quem res vitæ hujus sollicitum habent, et angunt, non est liber. Propter harum quippe sollicitudinem, et curam anxiam sese demittit, et servitutis jugo submittit, sive sua, sive aliorum causa sollicitus sit. A quibus liber, nec de se, nec de aliis (quoad vitam hanc attinet) sollicitus erit, seu episcopus, seu præpositus, seu diaconus fuerit. Sed neque feriabitur aliquando ; aut quidquam, etiam minimorum, villissimorumque contemnet. Dei autem beneplacito omnes actiones, et opera sua metiens, in omni re, et in omni vita sollicitudine carebit (4).

55. Dum proximi domum ædificare cogitas, cave ne tuam diruas. Pende enim quam istud laboriosum ac difficile opus sit, nequando hoc te moliente, ac deliberatum habente, et tuam dejicias, et illius neulquam instaurare queas.

56. Nisi ita comparatus sis, ut negotiis, et facultatibus rerum nihil moveare, ne tibi administrationem committi velis ; ne in his captus, pro mercede ministerii, furis, et sacrilegii damnationem subcas. Sin autem a præposito ad hoc munus urgeare, perinde te habeto, ut si manibus ignem urentem tractares. Et applicationem animi per confessionem, et pœnitentiam colibens, ex ista præfecti voluntate nihil detrimenti accipies.

57. Qui nondum est ἀπαθής, neque num ἀπάθεια sit, novit : neque talem hominem esse in terris (qui scilicet omni turbido motu vacet) credere potest. Quoniam enim modo, qui se ipsum non

ἄνος, καὶ αὐτὸς ὁ διακονῶν, ἀμέριμος ὀφείλει εἶναι ἢ ἡγουν ἐλεύθερος ἀπὸ πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀναμφιδόλως. Εἰ γὰρ μεριμνῶμεν, παραβάται τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς ἐνδοξάμεθα, τῆς λεγούσης, « Μὴ μεριμνήσητε τῆ ψυχῆ ὑμῶν τί φάγηται, ἢ τί πίηται, ἢ τί ἐνδύσῃσθε · ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ » καὶ πάλιν « Βλέπετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ἡμῶν ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθη, καὶ μερίμναις βιωτικαῖς. »

ἡδ' Ὁ ἐν τοῖς βιωτικαῖς πράγμασι πῶν λογισμῶν ἔχων μεριμνῶντα, οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος ὅπῃ γὰρ τῆς τούτων μερίμνης κατέχεται καὶ δουλοῦται, κἂν ὑπὲρ ἐκτουτο μεριμνᾷ ταῦτα, κἂν δι' ἑτέρους. Ὁ δὲ ὑπὸ τούτων ἐλεύθερος, οὔτε δι' ἑαυτὸν, οὔτε δι' ἑτέρους μεριμνήσει βιωτικῶς, κἂν ἐπίσκοπος, κἂν διάκονος, κἂν ἡγούμενος εἶναι τύχη · ἀλλ' οὐδὲ ἀργήσει ποτὲ, ἢ τινας καταφρονήσει τῶν εὐτελεστάτων καὶ μικροτάτων · θεαρέτως δὲ ἅπαντα ποιῶν καὶ πράττων, ἀμέριμος ἐν πᾶσι διατελεῖται, καὶ ἐν τῷ βίῃ παντί.

νε'. Μὴ καταλύσης σου τὴν οἰκίαν, ἐν τῷ βούλευσθαί σε τὴν τοῦ πλησίον οἰκοδομησῆαι · ὅρα γὰρ ὡς χαλεπὸν τὸ ἔργον καὶ δύσκολον · μήποτε προσιρούμενος τούτο, καὶ τὴν σὴν καθαιρέσης, καὶ ἀνοικοδομήσαι τὴν ἐκαίνοῦ ἰσχύσης οὐδόλως.

νε'. Ἐὰν μὴ τελείαν ἀπροσπάθειαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων κτήση τοῦ βίου, μὴ θελήσης οἰκονομίαν ἐγχειρισθῆναι πραγμάτων, ἵνα μὴ ἀλόους ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ λήψεσθαι μισθὸν διακονίας, κλέπτω καὶ ἱεροσύλου καταδικηὴν ὑφέξης. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ προσετώτος πρὸς τούτο ἐκδιασθῆς, ὡς πῦρ μεταχειριζόμενος φλέγων διάκειτο · καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ λογισμοῦ, δι' ἐξαγορεύσεως καὶ μετανοίας ἀπέργων, ἀδλαθῆς τῆ τοῦ προετώτος εὐχῆ διατηρηθήσῃ.

νε'. Ὁ μὴ γεγωνῶς ἀπαθής, οὐδὲ ὅτι ἔστιν ἀπάθεια οἶδεν, ἀλλ' οὐδὲ πιστεύει εἶναι τινα τοιούτων ἐκ τῆς γῆς. Πῶς γὰρ ὁ μὴ ἑαυτὸν ἀρνησάμενος πρῶτον, καὶ τὸ αἴμα κενώσας προθύμως αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μα-

¹⁶ Matth. vi, 25. ¹⁷ Luc. xxi, 34.

suam, charitatemque mens humana transmeare solet.

Transitio mentis ab his quæ cernuntur, ad ea quæ non cernuntur, ejusdemque a sensibilibus, ad ea quæ supra sensum sunt migratio, et jucunda in illis commemoratio, omnium quæ retro sunt, oblivione dignit. Hanc igitur ego veram quietem, et quietis regionem ac locum appello : in quem qui ascendere meruit, non inde, quemadmodum Moses, quadraginta diebus et noctibus in monte exactis, ascendit : sed ubi comperit, bonum esse illic esse, de cætero ad inferiora haud quaquam concertetur. Donus autem Trinitatis hic factus, et ipse in Trinitate velut in regno cælorum inhabitabit : I haritate nimirum eum sustentante, nec ut cadat permittente. »

(4) Pontanus addit capitulum unum : « Est sollicitudo quædam vacans actione, et actio express sollicitudinis : ut contra, vacuitas sollicitudinis actiosa, et otiositas sollicita, quas et Domi-

nus expressit his verbis ; illam quidem cum dixit :

D « Pater meus usque modo operatur, et ego operor » (Joan. v, 17). Et rursum : « Operamini cibum non qui perit, sed qui manet in vitam æternam » (Joan. vi, 27), non prohibens operari, sed docens nos absque sollicitudine operari ; hanc vero, dum ait : « Quis vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum ? » (Matth., vi, 27) tollens videlicet otiosam sollicitudinem, cui actio deest. Quæ autem habet conjunctionem actionem, de ea sic loquitur : « Et de vestimento aut alimento quid solliciti estis ? Considerate lilia agri, et volatilia cæli, quomodo illa crescunt, et hæc pascuntur » (Ibid. 28). Sic unam quidem removens, alteram confirmans Dominus, erudit nos, quomodo non sollicitos sollicite operari, et quomodo sollicitudine vacantes, operibus, et laboribus nihil attentibus abstinere oportet.

καρίας ταύτης τῷ ὄντι ζωῆς; ἄλλον ὑπονοήθη ταῦτα ἀπεποιημένοι εἰς τὸ κτήσασθαι τὴν ἀπάθειαν; Ὅθεν δὲ καὶ ὁ δοκῶν Πνεῦμα ἔχειν ἄγιον, μὴδὲν ἔχειν, οὐ πι-
 βτεύει πώποτε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ γινωσκόμενος ἀκούων, ἐν τοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχουσι. Καὶ ὅτι ἔστι τις κατὰ τὴν γενεάν ταύτην ἐπίσης τοῖς ἀπο-
 στάλοις Χριστοῦ, καὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἄγιοις, θεῶν ἐνεργούμενος, καὶ κινούμενος Πνεύματι. Ἡ ἐν ὀψιασίᾳ τούτου γνωστῶς καὶ ἐν ἀσθήσει γινόμενος; ἕκαστος γὰρ ἐκ τῆς οἰκείας καταστάσεως, καὶ τὰ τῶν πλετσίων κρίνει, ὡς ἔχει, εἴτε ἀρετῆς εἰπεῖν, εἴτε κακίας.

νη'. Ἄλλο ἀπάθεια ψυχῆς, καὶ ἄλλο ἀπάθεια σώματος. Ἡ μὲν γὰρ καὶ τὸ σῶμα καθαρῶς, τῇ οὐκ ἐξ λαμπρότητι καὶ τῇ φωτοχυσίᾳ τοῦ Πνεύματος ἢ δὲ αὐτῇ μόνῃ καθ' ἑαυτήν, εἰς οὐδὲν τὸν κτησάμενον ὠφελεῖν δύναται.

(5) Sequentia capitula interserit editio Jac. Pontani : « Aliud est immobilitas, seu quies membrorum animæ et corporis, aliud virtutum acquisitio. Illa siquidem natura inest : hæc vero etiam naturales motiones componit.

« Non concupiscere aliquem inveniunt, et delectabilia hujus mundi, non est simile æternorum, et sub visum non cadentium honorum desiderio : aliud enim hoc ab illo. Nam priora illa multi despexerunt : hæc paucis mortalibus cordi fuerunt.

« Non si quid est aversari, et non querere gloriam hominum, idem est etiam a divina gloria suas rationes aptas et suspensas habere : magnum quippe inter hæc discrimen est. Illa enim alii quoque multis præterea vitiis subjecti repulerunt : hæc perpauci labore, et sudore multo accipere meruerunt.

« Veste villi contentum esse, nec desiderare tunicam splendendam, non est etiam Dei lumen induisse. Aliud hoc, aliud illud. Nam vestium splendorem mille impliciti cupiditatibus facile spreverunt : hoc soli amicitur, qui per omne genus mortificationis non remisit ac languide ipsum consequuntur, et per mandatorum observationem filii lucis ac diei sunt.

« Aliud est humiliter loqui, aliud humiliter sentire; et aliud humilitas, aliud flos humilitatis; et aliud fructus ejus, et fructus hujus pulchritudo, et ejus pulchritudinis jucunditas, et insuper aliud ex hoc fructu operationes. Horum alia in nostra potestate sunt, alia non sunt. In nobis sunt, omnia cogitare, omnia sentire, omnia reputare, dicere, facere, quæ nos ad humilitatem ducunt. Sancta autem humilitas, et reliquæ proprietates ipsius, charismata et sanctiones ejus, non nostra, sed Dei dona sunt, quibus nemo dignus unquam æstimabitur, nisi prius, quantum in ipso est, semina bene jecerit.

« Aliud est non stomachari in contemptibus, injuriis, tentationibus, et tribulationibus; aliud in ipsis acquiescere, aliud orare pro his qui hæc nobis inferunt; aliud ex animo eisdem diligere, et aliud præter hæc, animo insculptam ferre cuiuslibet horum faciem, et ut germane amicos, sine rancore, in lacrymis sinceræ charitatis eos amplectari; ut nimirum nullum tunc sensus insuavis, aut molestiæ alicujus vestigium in anima reperiat. Majus porro omnibus quæ diximus, si quis etiam ipso tempore tentationum æque isto modo, et similiter, citra immutationem erga in faciem sibi maledicentes, et calumniantes, et injuriam inferentes, et conspuentes affectus est.

abnegavit primum, et deinde pro hac vere beata vita sanguinem suum non fudit alacriter, alium hæc ad ἀπάθειαν consequendam præstitisse suspicabitur? sic etiam, qui Spiritum sanctum se habere putat, nec habet, nunquam credit, dum, quid ille in sanctis, ipsum habentibus effecerit, audit. Nempe exstare quempiam hac ætate, qui perinde atque apostoli Christi, et sancti qui post homines natos exstiterunt, divino Spiritu concitetur et gubernetur, aut eum cognoscendo, efficaciterque sentiendo perspexerit. Unusquisque enim ex sua constitutione de alterius seu virtute, seu vitio semper judicat.

58. Aliud est apathia animæ, aliud apathia corporis. Illa enim claritate sua, et diffuso lumine Spiritus corpus quoque sanctificat : hæc sola per se nihil ei in quo est prodesse potest (5).

Quin etiam erga eos qui se foris amicos simulant, clam eadem faciunt, nec latent. Cæterum incomparabili modo excellentius est, meo iudicio, si quis omnia quæ passus sit, sempiterna oblivione deleverit, et neque absentibus, neque præsentibus his, a quibus vexatus fuerit, ullius maleficii meminisse : esoque citra omnem cogitationem eorum quæ acciderunt, in congressibus, et conviviorum invitationibus amplecti.

« Non quale est meminisse Dei, tale etiam est amare Deum : nec quale timere ipsum, tale item custodire mandata ejus. Differunt inter se, quantum utraque perfectorum et a perturbationibus vindicatorum sunt.

« Aliud est non peccare, aliud Dei mandata exsequi. Hoc certantium, et ex Evangelio viventium : illud tantummodo principium ἀπαθείας adeptorum est.

« Non si quid vacatio, et otium, idem continuo quies est : nec si quid quies, ideo et silentium. Interest inter hæc, et aliud, atque aliud sunt. Otium et inertia eorum sunt, qui scire volunt quæ sit honorum Dei communicatio : nec aliquid boni operis facere sustinent. Hæc ad parandam Dei cognitionem semper vacantium, sermonique irritæ sapientiæ auscultando assidentium, et profunda Spiritus, novæque mysteria, dum a Deo initiarentur, patrata scrutantium. Tertium, puta silentium, intellectus functionem, cum sollicita cogitationum ac ratiocinationum attentione obeuntium est.

« Non idem est recessio, id est, de loco in locum transitio, et ipsa verissima peregrinatio, seu peregrinitas. Illa nempe adhuc pugillatam quasi certantium, et aut per negligentiam ab inconstantiâ, mentis alio se transferentium : aut propter fervoris magnitudinem insigniora adhuc certamina cupientium est : hæc vero crucifixorum mundo, et quæ in mundo sunt, et cum solo Deo et angelis semper esse desiderantium, nulloque modo ad humanam pedem referentium.

« Aliud est, resistere et oppugnare hostes : aliud eos perfecte debellare et subigere et occidere. Alterum enim athletarum, et religiosa exercitatione generosorum : alterum ab illaudatis affectibus liberorum, perfectiorumque est.

« Hæc omnia in lumine ἀπαθείας ambulantium sanctorum actiones sunt. Qui autem se ab his alienos esse animadvertierint, ne seducantur ab aliquo, ne ipsi suas animas decipiant, sed se incasum in tenebris ambulare sciant.

« Multi sane, alius ob aliud, et alter rursus ob aliud ad hæc adducti sunt : admodum pauci vero cum interno timore et amore Dei ad ea agenda se

59. Quemadmodum ab extrema paupertate a rege in divitiis, et illustri dignitate collocatus, vestique pretiosa indutus, ac stare in conspectu ejus jussus, et ipsum regem cupide intuetur et ut benemeritum singulariter diligit et qua tectus est tunicam animadvertit, et qua ornatus est dignitatem cognoscit et facultates sibi donatas novit: ita monachus; qui vere a mundo, mundanisque rebus secessit, et ad Christum accessit, vocatusque magno cum sensu, et ad sublimia spiritualis theoriæ per mandatorum observationem evehctus, et ipsum Deum citra deceptionem videt, et factam in se mutationem clare animadvertit. Videt enim semper se circumfulgentem gratiam Spiritus, quæ indumentum vocatur, et regalis purpura, imo quod ipse Christus est: quandoquidem in eum credentes, ipso superinduuntur (6).

contulerunt: qui etiam soli, superna Dei gratia eos adjuvante, brevi spatio in virtute proficiunt feliciter, et ad ea de quibus memoravimus se extendunt. Illi alii velut invia oberrare sinuntur: nec per viam, ad quam emissi sunt, sed secundum adinventiones cordium suorum ambulant in studiis suis.

Qui hæc summa usus diligentia expertus est, quæ dico intelliget. Qui non est, quæ quidem secundum sensum dixi, percipiet: de spiritualiter autem, et secundum intelligentiam dictis, levis et exiles quasdam notiones habebit: potiusque falsa quædam in animo effluget, ac a veritate ditorum, ut vehementer deceptus ac frustratus, longe ab eo sit.

Cum laboribus ac sudoribus tuis vile et abjectum corpus tuum perdomueris ac subjugaveris, et te necessitatibus ejus exueris, ipsumque leve jam, et quodammodo spirituale gestaveris, ut nec laborem, nec famem, nec sitim sentiat, tum clarius quam in speculo cernes eum qui supra captum mentis est, et oculis revelatis, atque cum lacrymis videbis, quem nemo vidit unquam: et anima tua ejus amore sauciata, lamenta fletu miscebis. Tum recordare mei, et ora pro me indigno, ut qui cum Deo conjunctus, etiam fiduciam apud illum pudore non afficiendam invenieris.

Nec de Deo, diviniæque rebus philosophanti pœnitentia, nec pœnitenti de Deo disputare, ac philosophari decorum est. Quantum enim distat oriens ab occidente, tanto pœnitentiam sublimitate theologia exsuperat. Nam ut homo morbis, et languore affectus, aut pauper panis obsitus, et cum clamore eleemosynam petens: sic qui in pœnitentia versatur, et opera pœnitentiæ vere obire dicitur. At qui in theologicis volutatur, cum eo conferri potest, qui in regum palatibus victitans, vestibus nitidissimis ac regis operitur, regisque familiaris, cum eo sæpissime colloquitur, et quid sibi, aliisque faciendum sit, ab eo in horas perspicue docetur.

Divinæ cognitionis incrementum facit; ut alia omnia, imo etiam ipsum Deum non cognoscamus, et magnitudo illuminationis ejus, est perfecta cæcitas, supraque sensum sensus longe perfectissimus, et omnium quæ extra hunc sensum sunt, insensibilitas. Quæ enim qualia, et cujusmodi, et ubi, et quæ, et quomodo in quibus sunt ignorat, et hæc pernoscere, aut intelligere neutiquam potest, quomodo notitia, et non magis illa supra notitiam erunt? et mens in cognitione infirmitatis suæ, nihil intelligens, in his quæ supra intelle-

νθ'. Καθάπερ ὁ ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης, ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνερχθεὶς, καὶ περιφανὲς ἀξίωμα, στολήν τε παρ' αὐτοῦ λαμπράν ἐνδύθει, καὶ πρὸ προσώπου αὐτοῦ ἴστασθαι κελευσθεὶς, αὐτὸν τε τὸν βασιλεὺς μετὰ πόθου ὁρᾷ, καὶ ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾷ, καὶ τὴν στολήν ἣν ἐνεδύσατο τρανώς κατανοεῖ, καὶ τὸ ἀξίωμα ἐπιγινώσκει, καὶ τὸν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται, οὕτω καὶ μοναχὸς ὁ ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας, καὶ προσελθὼν τῷ Χριστῷ, ἀνακληθεὶς τε εὐαισθητῶς, καὶ πρὸς ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνερχθεὶς, αὐτὸν τε τὸν Θεὸν ἀπλανῶς ὁρᾷ, καὶ τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν ἀλλοίωσιν τρανώς κατανοεῖ· βλέπει γάρ ἅει τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν περιλάμπουσαν αὐτὸν, ἥτις καὶ Ἐνδύμα καλεῖται καὶ βασιλεὺς ἀλουργίς· μᾶλλον δὲ, ὅπερ αὐτὸς ἐστὶ Χριστὸς ὁ Κύριος, εἶπερ αὐτὸν οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἐπεδύονται.

etum sunt, invenietur. Quæ namque « Oculis non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt » (I Cor, II, 9), quomodo notitiæ subjiciantur?

« Dominus qui largitur nobis quæ supra intelligentiam sunt, dat nobis etiam per Spiritum suum supra intelligentiam aliam intelligentiam, et quæ supra intelligentiam sunt donorum ejus charismata, mirifice, clare et pure intelligamus.

« Quemadmodum insensilis ad unum, ad omnia est insensilis: sic sensilis ad unum sentit omnia, et extra omnium sensum est. In intelligentia, seu notitia omnium est, et ab eorum notitia non colibetur.

« Qui surdus est ad sermonem, ad omnem vocem surdus est: sic et qui audit sermonem, audit omnia. Ille surdus est ad omnem vocem. Omnia audit, et nihil audit, nisi qui in solo Verbo verba faciunt: ac ne ipsos quidem, sed Verbum solam, quod in voce sine voce sonat.

« Qui sic audit, videt, sentit, eum non latet quid velimus. Qui id non novit, hunc certum est animæ sensus illuminatos et sanos non habere. Dum in eo statu est, nondum cognovit, se conditum spectatorem creaturæ visibilis, et mysten atque interpretem intelligibilis: sed cum in honore esset, comparatus et assimilatus est brutis et jumentis sardinariis, in eaque similitudine manet adhuc, non reversus, non revocatus, aut ad veterem dignitatem reductus, secundum donum œconomiam Domini nostri Jesu Christi Filii, Dei scilicet.

« Qui infra est, superâ ne indaget, antequam apud superos sit. Noli curiosæ inferiora scrutari, ne lapsus utraq; amittas: vel potius in inferioribus interclusus hæreas.»

(6) Adde ex Pontano sequentia capitula: « Qui cœlestibus ditatus est opibus, præsentia, inquam, et inhabitatione illius qui dixit: « Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus » (Joan, XIV, 23), cognoscit apud animam suam, quantum gratiæ commodum, atque fructum perciperit, quantamque, et qualem gessit in regia cordis sui beatitudinem. Nam venit apicem cum amico disserens cum Deo, libere astat ante faciem ejus, « qui lumen inaccessible habitat » (I Tim. VI, 16).

« Beatus qui his fidem adjunxit. Ter beatus, qui per actionem, et sancta certamina a me ditorum cognitionem festinat comprehendere. Angelus est, ne plus dicam, qui cognitione et contemplatione ad hujus status excelsum pervenit, et domesticus Dei, tanquam filius, evasit.

Ἐ- Πολλοὶ μὲν ἀναγινώσκουσι τὰς θείας Γραφάς· ἄλλοι δὲ οἱ οὐ καὶ ἀναγινωσκόμεναι ἀκούουσι· ὅλγιοι δὲ οἱ τῶν ἀναγινωσκομένων τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνοίαν ἰσθῶς εἰδέναι δυνάμενοι· οἱ ποτὶ μὲν ἀδύνατα εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν ἀποφαίνονται· ποτὶ δὲ καὶ ἄπιστα παντελῶς ἡγούνται· ἢ καὶ ἀλληγοῦσι ταῦτα κακῶς· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν ἐκαστῶτα χρόνον λεγόμενα, ὡς πρὸς μέλλοντα ἐκθῆναι κρίνουσι, τὰ δὲ περὶ τῶν μελλόντων εἰρημένα, ὡς ἤδη γεγονότα, καὶ καθ' ἑκάστην γινόμενα ἐκλαμβάνονται· καὶ οὕτως οὐκ ἔστι κρίσις ὀρθή ἐν αὐτοῖς, οὐδὲ διάγνωσις ἀληθῆς ἐν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις πράγματι.

¶ Qui prope maris litus stat, immensitatem aquarum pelagi conspicit ille quidem, eorum autem extremum visu non potest definire, sed partem aliquam duntaxat videt: sic qui in infinitum divinæ gloriæ pelagus contemplantando respicere, ipsumque intelligentiam videre, ac instrare meruit, non quam latum et vastum est: sed quam longe, animæ ejus oculi conspectum ferunt, videt.

¶ Quemadmodum prope mare consistens, non solum ipsum aspiceret, sed etiam in aquas ejus intrare quantum libuerit, potest: sic in lumine Dei homines spirituales qui volunt, ejus videndi cognoscendique copiam pro modo desiderii sui consequuntur.

¶ Quomodo in litore maris stans, quando extr. aquam est, videt omnia, profunditatemque pelagi intelligit. Ubi autem in ipsas undas ingreditur, et in his mergi cœperit, quo amplius descendit, hoc magis ab aspectu eorum quæ foris sunt abest: ita qui divini luminis facti sunt participes; quantum in cognitione divinitatis proficiunt, tantum proportionè cætera ignorare incipiunt.

¶ Quemadmodum qui in aqua maris est gremium, aut lumborum tenuis, omnia extra aquas perspicere videt. Si autem in profundum descendat, et totus sub unda sit, nihil jam eorum quæ extra aquam sunt, videre potest: et hoc solum novit, se totum quantum quantum est in profundo maris esse: sic his contingere solet, qui progressu spirituali crescent, atque ad perfectionem cognitionis et visionis ascendunt.

¶ Quando, qui in spirituali perfectione proficiunt, particulatim illuminantur, sive mentem tantummodo illustrantur, tunc gloriam Dei, ut in speculo per intelligentiam intuentur, cognitioneque magis ac magis, et mysteriorum revelatione a superna gratia mystice imbuuntur, a speculatione eorum quæ sunt, ad cognitionem illius, qui est super omnia quæ sunt, sublatis videlicet.

¶ Qui perfectioni appropinquant, et adhuc velut ex parte vident, imperitiam, et comprehensibilitatem eorum quæ vident intelligentes obstupescunt. Quo enim plus in lumen divinæ cognitionis intrant, eo ignorantiam suam amplius cognoscunt. Quando autem id quod intelligentia caput, quodque obscuritas ipsas apparet, et tanquam in speculo ostenditur et ex parte illuminat, expressius, et indulgentius videri voluerit, et illuminato per communicationem uniti, totumque in se ipso complecti, et ille ipse in profundo spiritus, ut in medio abyssus intelligentiam aquarum immensarum inclusus, et interceptus fuerit, tum in perfectam ignorantiam, utpote qui omnem cognitionem transcendens, modo ineffabili emergit.

¶ Mens simplex, vel potius omni notione nudata, et in simplicitate divinum lumen tota ingressa, et ab ipso cooperta, non habet aliud quiddam invenire, in quo sit, ut etiam ad illius intelligentiam moveatur; sed in profundo luminis divini manens, foras respicere omnino non per-

mittitur. Et hoc est, quod dicitur, Deus lux est, et lux suprema: et his qui ejus compotes facti sunt, ab omni visione quies et cessatio.

¶ Tum mens, continuo motu cieri solita, sit immobilis, et omni cogitationi pausam dat, cum nimirum tota a divina caligine, lumineque connecta fuerit. Nihilominus spectat, sentit, et fruitor bonis, in quibus versatur. Nec enim ut profunditas undarum maris, sic et profunditas sancti Spiritus: sed est aqua viva vitæ æternæ (Joan. iv, 10). Omnia pro illic nec intelligi, nec comprehendere, nec explicari queunt, in quibus mens omnia aspectabilia, et sub intellectum cadentia transiens, moratur, et in solis illis immobiliter movetur ac vertitur, vivens in vita supra vitam, ipsa lumen in lumine, lumen non per se: non enim tunc se ipsam, sed qui super ipsam est videt, et ex illa gloria cogitationibus immutatis, seipsam ignorat.

¶ Mortuus, nec mortuus est, qui cum ad mensuram perfectionis perierit, vivit in Deo, in quo est, quasi in semetipso non vivat. Cæcus, quasi natura, cum omni aspectu naturali factus sit superior: utpote qui novos oculos, et naturalibus absque comparatione præstantiores acceperit et supra naturæ vim cernat. Operis expertus, et immobilis, ut qui omnem functionem suam expleverit, et absolverit. Sine cogitatione, ut unienem omni cogitatione superiorem adeptus, et requiescens, ubi nulla est mentis actio, sive illius ad cogitandum, aut ratiocinandum, aut concipiendum motus. Quæ enim intellectu impossibilia sunt, ea intelligere, aut percipere non potest: et quodammodo in his, requie illa, immobilitatis bonæ insensibilitatis requiescit, sensu constanti inexplacabilem bonorum delictis, posita curiositate ac objectans.

¶ Qui ad hunc modum perfectionis pervenire, et hujusmodi bona obtinere non meruit, seipsam solum condemnet, et ne excusationem prætexat, esse rem impossibilem: aut contingere quidem perfectionem, sed ira, ut non cognoscas, sed e divinæ Scripturæ certissime norit, rem esse possibilem ac veram; et opere ipso fieri, et ita quidem, ut cognoscatur fieri. Omissione autem, et inertia in mandatis obediendis, amicusque bonum se ipse proportionè bonis istis privat.

(7) Pontanus addit: Deus ab initio duos mundos fabricavit, visibilem et invisibilem: unum autem regem eorum quæ oculorum sensu perciperentur; duorumque mundorum characterem, seu notam in se ipso ferentem; aspectabilis nimirum, et ad intelligentiam pertinentis. His congruenter quoque duo soles lucent, unus sensibilis, alter intelligibilis: quodque est in visibilibus, et sub sensum cadentibus, sit, hoc in his quæ tantum intelliguntur, Deus. Justitiæ enim Sol est, ac nominatur (Malach. iv, 2). Habes igitur secundum hæc soles duos) unum subjectum oculis, alterum menti et rationi; quemadmodum item duo mundi sunt, ut diximus. Et alter quidem horum, id est, qui

61. Nos qui fideles sumus, universos fideles velut unum intueri debemus, et existimare in omnibus Christum esse : eamque erga ipsum gerere charitatem, ut pro eo animas nostras ponere parati simus. Etenim universe neminem improbum dicere aut iudicare debemus, sed omnes pro bonis ducere, ut dicebamus. Etiam si quempiam vitiosis motibus tumultuantem videris, non fratrem, sed pravas concitationes odertis, a quibus oppugnator. Sin a cupiditatibus, et curis anticipatis misere exagitatum, majore illum misericordia prosequere, ne et tu teneris; utpotè natura mutabili præditus, quamque adversa incursare facile possunt (8).

62. Si quis ut hypocrita fucatus, aut ob facta sua reprehensione dignus, aut ad breve tempus fractus, et abjectus est, aut aliquantum ex negligentia in aliqua parte officii sui claudicat, perfecte sanis non adnumeratur: sed tanquam inutilis, et reprobus abjicitur, ne, dum catena intenditur, ipse faciat ut ejus conjunctio dirumpatur et intervalum detur in his, quæ proxime, arctissimeque sine intervallo cohærebant: et utrisque molestiam, doloremque pariat, dum priores propter sequentium, et hi propter præcedentium separationem cruciantur (9).

sensum movet, cum omnibus, quæ complectitur, ab hoc sensibili et aspectabili sole illuminatur. Aliter vero, sive intelligibilis, ipse, et quæ in eo sunt, ab intellectuali Sole justitiæ lucem, claritatemque accipiunt. Sensibilia igitur a sensibili, et intelligibilia ab intelligibili Sole divinis illustrantur: nullam penitus inter se conjunctionem, aut notitiam, aut communionem habentibus, neque intelligibilibus cum sensibilibus, neque sensibilibus cum intelligibilibus.

¶ Solus homo ex omnibus quæque videntur, quæque tantum animo cernuntur, duplex, seu geminus a Deo creatus est, corpus quidem ex quatuor primis corporibus, seu elementis coagmentatum habens, sensumque ac spiritum, per quem horum principiorum est particeps et in illis vivit: animam autem intelligentiæ, et consilii competentem, a materia et corpore liberam, seu minime corporatam hæcè imperscrutabili et inexplicabili ratione copulatam, citraque mixtionem et confusionem commistam. Hæc porro unus homo sunt, animal mortale et immortale, quod videri nec videri potest, sentiri, et intelligi: in quo spectandi creaturam aspectabilem, et intelligendi inaspectabilem facultas inest. Ut igitur in duobus mundis efficientia duo soles differunt ac separantur, pari modo etiam in uno homine, unus quidem corpus, alter animam ejus collustrat: et uterque de suo lumine illuminato, pro ejus captu abundantius, aut parcius communicat.

¶ Sensibilis sol videtur, non videt: intellectualis videtur ab his qui digni suat, et omnes videt: magis autem eos qui ipsam vident. Sensibilis non loquitur, nec cuiquam loqui donat: intellectualis et loquitur cum amicis suis, et ut loquantur, dat omnibus. Sensibilis in horto sensibili micans, radiorum suorum fervore humorem duntaxat terræ ossiccat, non etiam plantas, et semina pinguefacit: intelligibilia in anima iflucescens, utriusque conficit nempe humorem vitæ: utrumque arefacit, et frigiditatem ex illis natam expurgat, animæque pinguetudinem, quam intelligere possumus, inserit, qua

63. Πάντας τοὺς πιστοὺς ὡς ἓνα βλέπειν ὀφείλομεν οἱ πιστοὶ, καὶ ἐπὶ ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν εἶναι λογίζεσθαι τὸν Χριστὸν· καὶ οὕτω τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ διακείσθαι, ὡς ἑτοίμους εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέναι τὰς ἰδίας ψυχάς· οὐδὲ γὰρ τὸ καθόλου λέγειν, ἢ νομίζειν ὀφειλωμένον τινα πονηρὸν, ἀλλὰ πάντας ὡς ἀγαθοὺς ὁρᾶν, ὡσπερ εἴπομεν· κἀν γὰρ ὑπὸ παθῶν ὀχλούμενον ἴδῃ: τινὰ, μὴ τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ τὰ πάθη μισησὸν τὰ πολεμούμενα αὐτὸν, κἀν ὑπὸ ἐπιθυμιῶν καὶ προλήψεων τυραννούμενον, ἐπὶ πλείον σπλαγγνίσθητι· μὴ ποτε καὶ αὐτὸς πειρασθῆς, ὡς ὑπὸ τροπῆν ὧν ὕλης εὐπεριστάτου.

63. Εἰ τις κίβδηλος ἐξ ὑποκρίσεως, ἢ ἐξ ἔργων ἐπιμώμος, ἢ πρὸς βραχὺ τεθραυσμένος; ἐξ ἐνὸς πάθους, ἢ μικρὸν ἑλλειπῆς ἐξ ἀμελείας ἐν μέρει τυγχάνει, οὐ συγκαταριθμεῖται τοῖς ὀλοκλήροις, ἀλλ' ὡς ἀχρηστος καὶ ἀδόκιμος ἀποβάλλεται, ἵνα μὴ ἐν καιρῷ τάσεως, διαβρῆχθῃται ποιήσῃ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀλύσεως, καὶ διάστασιν ἐν ἀδιάστατοις, καὶ λύσας ἐν ἀμφοτέροις ἐργάσθῃται· τῶν μὲν ἔμπροσθεν, ὑπὲρ τῶν ὑστέρων, τῶν δὲ, ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῶν προαγόντων ἀλγεῖνομένων.

velut irrigatæ plantæ virtutum sensum in auras procedunt, atque adolescunt.

¶ Sol sensibilis exoritur, mundumque istam lucem sua vestit, et omnia quæ illo continentur, homines, feras, iumenta, et aliâ super quæ lux se æqualiter diffundit: qua rursus occidens, locum quem illustrabat, tenebris oppletum relinquit. Sol intelligibilis fulget, et fulgebat, totus a toto omni sic captus, ut capi nequeat: a creaturis autem suis discernitur, et totus ab iis absque distantia sejungitur, estque in toto omni totus, et nusquam est. In totis creaturis visibilibus totus, et rursus extra has totus. Totus in visibilibus, et totus in invisibilibus, et ubique totus adest, et totus æquiquam, usquam.

¶ Christus principium, medium, et finis, seu consummatio est in omnibus, quippe qui in primis, etiam in mediis, et extremis, ut in primis est: nec enim quod ad hæc atinet, ullum in eo discrimen est: sicut nec Barbarus, nec Scythæ, nec Græcus in ipso est, sed omnia, et in omnibus Christus (Galat. iii, 28).

¶ Sancta Trinitas habitans per omnes, a primis ad ultimos, ut ab aliquo capite usque ad pedes, coagmentat, componit, conglutinat, adunat, et colligat sibi, et ita colligatos, et congregatos firmos eos, et infractos reddit, et in quolibet eorum una eademque cognita patet, quæ Deus est, in quo ultimi primi sunt, et primi tanquam ultimi (Matth. xx, 16).

(8) Pontanus addit capitulum unum: « Quo pacto ratione valentes illi ordines supernarum virtutum a Deo ordinatim illustrantur, a principe ac primo omnium ordine usque ad secundum, et ab hoc ad tertium, et deinceps ab hoc ad alium, et ad omnes denique lumine divino penetrante: eodem et sancti a divinis angelis illuminati, vinculoque spiritus colligati, et uniti, honore illis pares, et æquales sunt.

(9) Sequuntur apud Pontanum octo capitula: « Qui unionem

57. Ὅν τρόπον ἐν φλογὶ καιομένης καμίνου, χούν A
ἐπιβαλὼν τις πύρην σθεννύει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
αἱ βωτικαὶ μέριμναι, καὶ πᾶς προσπάθειαι τρόπος
εὐτελοῦς καὶ σμικροτάτου πράγματος, τὴν ἀναφθεί-
σαν ἐν ἀρχαῖς θέρημν τῆς καρδίας ἐξαφανίζει.

58. Πᾶσαν βρώσιν, καὶ πόσιν, καὶ καλλωπισμὸν
ἐνδομάτων, ὃ τὸν φόβον ἐγκυμονῶν τοῦ θανάτου βε-
λύζεται, καὶ ἐνηδόνως οὐ φάγεται ἄρτον, οὐ πίνει
ὕδωρ. Παρέχει δὲ μόνον τὴν χρεῖαν τῷ σώματι, ὅσον
μόνον αὐταρκες πρὸς τὸ ζῆν. Πᾶν θάλημα ἑαυτοῦ
ἀπαρνήσεται. Καὶ δοῦλος πάντων ἐν διακρίσει τῶν
ἐπιτατομένων γενήσεται.

59. Ὁ δοῦλος ἑαυτὸν δούς τοῖς κατὰ θεὸν πατρα-
σιν αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως, οὐ τὰ κου-
φίζοντα τὸν τῆς καρδίας αὐτοῦ πόνον, ἐπιτασσόμενα
ἔλοιτο, οὐ τὰ λόντα τὸν τοῦ φόβου δεσμὸν, οὐδὲ τοῖς B
ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φιλικῶς, ἢ κολακευτικῶς, ἢ προστα-

funt. Qui enim inde usque a prisca sanctis per
singulas ætates incedentes in mandatis Domini san-
ctimoniam vitæ colunt, illisque adhaerescunt, per-
inde ut ipsi, Dei gratia secum communicata, illu-
minantur: similes catenæ aureæ, in qua singuli
ansam unam efficiunt, sunt unusquisque præce-
denti fide, operibus, charitateque connectitur.
Quia connexionem, ut diximus, una quædam catenæ
in Deo sunt, quæ cito rumpi non potest. »

« Qui unione cum ultimo omnium sanctorum
cum charitate, et humilitate, vehementique desi-
derio non expetit: sed prava quadam adversus
illum infidelitate tenetur, nunquam penitus eidem C
unietur, neque cum eo primis et antecedentibus
sanctis quasi in ordine militari ascribetur, etsi om-
nem fidem charitatemque erga Deum et sanctos
universos habere videatur. Ejicetur enim ab ipsis
foras, ut qui locum sibi constitutum, et ut ei hæ-
reret ante sæcula a Deo definitum, per humilitatem
non susceperit.

« Luctum secundum Deum humilitas præcedit,
sequitur gaudium, et lætitia quanta dici non
potest. Humilitati porro secundum Deum spes salutis
agnoscitur. Quo enim magis quispiam se ex animo
omnibus peccatoribus sceleratorem ducit, eo magis
spes una cum humilitate augetur, et in corde
ejus floret, fidemque facit, per hanc salutem par-
tium iri.

« Quo profundius in humilitatem quispiam de-
scendit, seque indigniorem judicat, qui salvetur,
hoc acerbius lugeat, et lacrymis indulget magis:
quibus pro portione respondet, quæ in corde ejus D
scatoris spiritualis voluptas, qua cum spes quoque
ut fons scatet, et simul crescit, persuasionemque
adipiscendæ salutis ex certa et confirmata certio-
rem confirmatoremque reddit.

« Considerare seipsum unusquisque debet, et
intelligere: neque soli spei absque luctu secundum
Deum, et humilitate spirituali: neque humilitati, et
lacrymis absque spe, et gaudio spirituali istarum
comitibus fidendum esse.

« Est quæ putatur humilitas, ex negligentia, et
segnitie, vehementique damnatione conscientie,
progenita. Verum nulla est, quoniam luctum læti-
cum adjunctum non habet.

« Est quidam luctus humilitate spirituali carens
quo qui lugent, peccata eo purgari arbitrantur, in
quo frustra sunt: nam dulcedine spiritus, quæ my-
stice in intellectu animæ cubiculo innascitur,
privantur, et bonitatem Dei minime gustant. Id-

63. Quemadmodum flammæ camini injectu pul-
veris exstinguuntur: ita sollicitudines hujus vitæ,
et affectus in rem vilem, et minimam, accensum in
precibus fervorem cordis tollunt (10).

64. Omnes ciborum, potus, vestiumque delicias,
et ornatum detestabitur, qui timorem mortis con-
cepit: nec cum sensu voluptatis aut panem come-
det, aut aquam bibit: tantummodo quæ necessi-
tas exigit, corpori suo præstabit, ut in vita manere
queat. Voluntatem suam funditus abnegabit, et cum
discretionem omnia imperata ut servus exsequetur.

65. Qui se patribus suis secundum Deum pro
servo mancipavit, propter metum inferni supplicii,
quamvis jussus, non eliget, quæ dolorem cordis
ejus mitigent; nec quæ vinculum timoris ejus
dissolvant; nec ad ista vel amice, vel assentato-

circo tales ira facile accenduntur, mundumque, et
quæ in mundo visuntur, perfecte contemnere ne-
queunt. Enimvero qui hæc omnibus numeris non
despexerit, nec ex animo oderit, neque salutis suæ
firmam et indubitatum spem habere unquam po-
terit: sed cum fundamentum supra petram non
jecerit, huc illuc incertus ac dubius jactabitur.

« Luctus duplex est effectus. Nam et aquæ instar
per lacrymas flammam omnem affectuum vitioso-
rum restinguit, animamque a maculis, et sordibus
inde natis expurgat: et instar ignis per præsentiam
sancti Spiritus cor vivificat, incendit, inflammat,
calefacit, atque ad Deum amandum, desiderandum-
que impellit.

« Vide, et pernosce quid in te humilitas, et luc-
tus efficiant, et inquire, quem ex illis in horas
utilitatis fructum percipias: qui est novitiis, ac
tironibus omnis curæ terrenæ abjectio, nulla erga
parentes, cognatos et amicos, affectio, eorumque
abnegatio: liber a sollicitudine omnium rerum et
facultatum animus, earum dispicientia, non solum
quæ ad aciem, verum etiam usque ad ipsum
corpus.

(10) Sequentia interserit Pontanus: « Qui res
exteriores, et homines, et omnia denique hujus vi-
tæ, integro cordis sensu, et cum gaudio abnegavit,
et oblitus est, affectionemque ut mirum transit,
in mundo, et iis quæ in mundo sunt, hospes, ac
peregrinus est, colligens in se animum suum, et in
una mortis memoria, cogitationeque occupatus.
Quocirca etiam de extremo judicio, et retributione
semper est sollicitus, et in his plane ut captivus
destinatur, ex talibusque cogitationibus, et commen-
tationibus timore, supra quam dici potest ingenti
percolitur.

« Similis est damnato cuiquam, et vinculis ono-
rato in hujus vitæ teatro, qui timore iudicii ad-
modum gravidatus, ab eodem tanquam carnifice
aliquo raptari, et ad mortem duci videtur: nihil
aliud secum volvens, quam dolorem et cruciamenta,
quæ ex æterno supplicio subiturus sit. Cum autem
hunc timorem ex animo deponere nunquam possit,
sit ut inde progerneretur alius timor, qui eum nulla
rerum humanarum cura tangi patitur. Sic enim
vivit perpetuo, ac si cruci clavus affixus, doloribus
ad mortem vehementer urgeretur: nec in eju-
smodi vultum oculos intendere sineretur; nec igno-
minia ab hominibus creatæ ullam rationem duceret.
Nam quia se ipse omni ignominia, contemptuque
dignum ex animo reputat, quas illi injurias sibi mo-
lantur, nihil pensi habet. »

ris, vel cum imperio inducentibus obtemperabit, A sed quæ ipsum hunc timorem augeant, ea potiora conseribit; et quæ istud vinculum arctius astringunt, ea volet; et quæ hunc carnificem corroborent, amabit. Atque in his ita perdurabit, at qui nullam omnino liberationem sibi polliceatur. Spes enim libertatis, doloris levamentum est; eaque fervide pœnitenti non conducit.

66. Unicuique vitam suam divinæ voluntati convenienter auspicanti, timor supplicii, et ex eo natus dolor utilis est. Qui autem citra hunc dolorem, citra vinculum, et lortiozem hunc incepturum se imaginatur, non modo fundamentum actionum suarum super arenam collocat: sed etiam domum suam in aere absque fundamento se constructuram opinatur, quæ fieri nentiquam potest. Dolor enim iste statim omne gaudium parit: et hoc vinculum, omnium peccatorum, malorumque affectionum vincula dirumpit: et carnifex iste non necem offert, sed vitam sempiternam conciliat.

67. Qui a dolore, quem æterni supplicii formido ingenerat, resilire; eumque effugere noluerit: sed animam ad eum applicabit, et ejus sibi vincula magis astringet, hunc ille breviorē via ductum, quod sequitur, ante conspectum Regis regum statuet. Quod cum factum fuerit, simul ejus gloriam clare conspexerit, subito vincula dissolventur, et timor carnifex procul aufugiet, et dolor cordis ejus in gaudium convertetur, erumpetque fons, manans ad sensum quidem lacrymis, instar C fluminis: ad intellectum vero tranquillitate, mansuetudine, et dulcedine ineffabili. Insuper fortitudine, et ad omnem obedientiam expedita voluntate, et eurus in via mandatorum libero; quod adhuc tiro- nibus, et qui primum ad religiosum vivendi genus introducuntur, non concilium: eorum autem, qui ad medium hujus spatii proficiendo jam ascenderunt, proprium est: consummatis vero atque perfectis hic fons, corde subito variato, et immutato lumen fit.

68. Qui intra se Spiritus sancti lumen habet, ejus radios non ferens, pronus cadit, vociferatur, et clamat cum stupore ac timore multo, ut qui supra naturæ captum quidpiam, nec in sermonem, cogitationemque cadens viderit, assenserit: imita- D turque hominem, qui alicunde accensis ab igne visceribus ardens, nec ustionem flammæ perferre potis, mente velut alienatus est, nec in potestate ullo modo esse potest. Lacrymis autem perenni- bus exhaustus, et ab his refrigeratus, ignem desiderii vehementius accendit. Hinc porro lacrymas profundit uberius, et ea profusione ablutus, coruscet splendidius. Ubi demum totus ignitus, instar luminis erit, tunc impletur quod dicitur, « Deus diis unitus et cognitus; » et tantum fortasse, quantum jam sibi copulatus unitus, et his qui cognove- runt revelatus est (11).

(11) Pontanus addit: « Quantum a nobis cognosci voluerit Deus, tantum etiam revelatur.

κτικῶς ἐνάγουσιν ὑπακουσται, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ αὐ- ξάνοντα αὐτὸν προτιμησεῖ, καὶ τὰ τὸν δεσμὸν ἐπι- σφιγγοντα θελήσει, καὶ τὰ τὸν δῆμιον ἐνισχύοντα ἀγα- πήσει, καὶ ἐν τούτοις ἐμμένει, ὡς μὴ προσδοκῶν ποτε ἐλευθερίαν λήψασθαι ὄλω; ἐξ αὐτῶν. Ἡ γὰρ ἄλις τῆς ἀπαλλαγῆς κουφότερον τὸν πόνον ἐργάζε- ται. ὅπερ ἐστὶν ἀλυσιτελεῖς τῷ μετανοοῦντι θερ- μῶς.

ξς'. Παντὶ τῷ κατὰ Θεὸν βουῶν ἀρχομένῳ, ἐπιωφε- λῆς ὁ τῆς κολάσεως φόβος, καὶ ὁ πόνος ὁ τικτόμενος ἐξ αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῦ τοιοῦτου πόνου καὶ δεσμοῦ χω- ρίς, ἀρχὴν βαλεῖν φανταζόμενος, οὐκ ἐπὶ ψάμμου μόνον, τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τὸν θεμέλιον καταβάλλε- ται, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀέρα οἰεταὶ δίχα θεμελίων συν- ιστάνειν οἰκίαν· ὅπερ πάντῃ ἀδύνατον· ὁ γὰρ πόνος οὗτος, ὅσον οὐπω πᾶσαν χαρὰν ἀποτίκτει, καὶ ὁ δεσμὸς οὗτος, πάντων ἀμαρτημάτων καὶ παθῶν τὰ δεσμὰ διαρρήσσει· καὶ ὁ δῆμιος οὗτος οὐχὶ θάνατον, ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ.

ξς'. Ὅς ἂν μὴ θελήσῃ ἀποσχιρῆσαι καὶ ἐκφυγεῖν τὸν τικτόμενον πόνον, ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς αἰώνιου κολάσεως, ἀλλὰ προθέσει καρδίας ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, καὶ ἐπιφιγῆσῃ πλέον τὰ τούτου δεσμὰ ἑαυτοῦ ἀναλό- γως, συντομωτέρας ὀδεύσει, καὶ πρὸ προσώπου τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλευμένων παραστήσει αὐτόν· τού- του δὲ γεγονότος, ἅμα τῷ θεάσασθαι αὐτὸν ἀμυδρῶς πρὸς τὴν ὄψαν αὐτοῦ, εὐθείως λυθήσονται μὲν τὰ δεσμὰ. Ὁ δὲ δῆμιος φόβος φεύξεταί μακρὰν ἀπὸ αὐτοῦ· καὶ ἔν τῃ καρδίᾳ αὐτοῦ πόνος τραπεῖσται εἰς χαρὰν, καὶ πηγὴ γενήσεται βρύουσα, αἰσθητῶ; μὲν δάκρυα ποταμηδὸν ἀενάως, νοητῶς δὲ γαλήνην, πραότη-α, καὶ ἀφραστον γλυκασμόν· ἐτι δὲ ἀνδρείαν, καὶ τὸ πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν ἐλευθερίως καὶ ἀνεμ- ποδίστως τρέχειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ τῶς τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀδύνατον, τῶν δὲ πρὸς τὸ μέσον κατὰ προκοπὴν ἀνελεύθοντων καὶ ἰδίων. Τοῖς δὲ γε ταλειου- μένοι; φῶς ἡ πηγὴ αὕτη, τῆς καρδίας αἴφνης ἀλ- λουιμένης καὶ μεταβαλλομένης γίνεται.

ξη'. Ὁ ἔνδον αὐτοῦ τὸ φῶς τοῦ παναγίου Πνεύμα- τος ἔχων, μὴ φέρων τοῦτο ὄραν, εἰς γῆν πρηγῆς πί- πτει, κράζει τε καὶ βοᾷ ἐν ἐκπλήξει τε καὶ φόβῳ πολλῷ, ὡς ὑπὲρ φύσιν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ ἔννοιαν πρῶγμα ἰδὼν καὶ παθῶν. Καὶ γίνεται ὁμοιος ἀνθρώ- πῳ πεθὲν ἀναφθίνετι τὰ σπλάγχνα ὑπὸ πυρὸς, ὑφ' οὗ φλεγόμενος, καὶ τῆς φλογὸς τὸν ἐμπρησμὸν μὴ δυ- νάμενος φέρειν, ὑπάρχει ὡς περ ἐξεστηκώς· καὶ μηδὲ ἑαυτοῦ γενέσθαι ὄλω; ἰσχύων. Τοῖς δάκρυσι δὲ κατ- αντλούμενος ἀενάως, καὶ ὑπὸ τούτων καταφυγόμενος, τὸ πῦρ ἐξάπτει τοῦ πόθου σφοδρότερον. Ἐν- τεῦθεν δὲ τὰ δάκρυα προχέει πλείονως, καὶ τῇ τού- των ἐκχύσει πλυνόμενος, λαμπρότερον ἀπαετράπτει· ὅτε δὲ ὄλω; ἐκπυρωθῆς, ὡς φῶς γένηται, τότε πλη- ροῦται τὸ φάσκον, Θεὸς θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ γνω- ριζόμενος, καὶ τοιοῦτον ἴσως, ὅσον ἦδη τοῖς συνα- φθεῖσιν ἠνώθη, καὶ τοῖς ἔγνωκόςιν ἀπεκαλύφθη.

Quantum fuerit revelatus, tantum a dignis cernitur, et cognoscitur. Tale quid experiri, aut videre

59'. Πρὸ τοῦ πένθους και των δακρύων, μηδεῖα ἡμᾶς κενόε; ἀπατάτω λόγοις, μηδὲ πλανῶμεν αὐτούς. Οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν μετάλοια, οὐδὲ ἀληθὴς μεταμέλεια, οὐδὲ φόβος Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐδὲ κατέγνωμεν αὐτῶν, οὐδὲ ἐν αἰσθήσει τῆς μελλούσης κρίσεως και τῶν αἰώνιων βασάνων ἐγένετο ἡ ψυχὴ ἡμῶν· εἰ γὰρ κατέγνωμεν αὐτῶν, και ἐκτησάμεθα ταῦτα, και ἐν τούτοις ἐγενόμεθα, εὐθύς και δάκρυα κατηγάγωμεν ἀν' τούτων γὰρ χωρὶς, οὔτε ἡ σκληροκαρδία ἡμῶν ἀπαλυνθῆναι ποτε δύναται, οὔτε ἡ ψυχὴ ἡμῶν πνευματικὴν ταπεινώσιν κτήσεται, οὔτε ταπεινοὶ γενέσθαι ἰσχύσωμεν. Ὁ δὲ μὴ οὕτω γενόμενος, ἐνωθῆναι τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ οὐ δύναται. Ὁ δὲ μὴ τούτω ἐκ καθάρσεως ἐνωθεῖς, οὔτε ἐν θεωρίᾳ και γνώσει Θεοῦ γενέσθαι δύναται, οὔτε ἀξίός ἐστι τὰς τῆς ταπεινώσεως ἀρετὰς μυστικῶ; ἐκδιδύσκεισθαι.

ο'. Τοὺς ὑποκρινόμενους τὴν ἀρετὴν, και τῷ μὲν κωδίῳ τοῦ σχήματος, ἄλλο φαινομένους, ἄλλο δὲ ὄντας· κατὰ τὸν ἔσω ἀνθρώπον· πάσης τάχα πεπληρωμένοι; ἀκικίας, μαστοῦς ζήλου, και ἐριθείας, και ἡδονῶν δυσωδίας, ὡς ἀπαθείς οἱ πλείους και ὡς ἀγίους τιμῶσι, μὴ κεκαθαρισμένον ἔχοντες τὸν τῆς ψυχῆ; ὀφθαλμὸν, μηδὲ ἐπιγνώνας αὐτούς δυνάμενοι ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν. Τοὺς δὲ ἐν εὐλαθείᾳ, και ἀρετῇ, και ἀπελόγητι καρδίας διάγοντας, και ἀγίους ὄντας τῷ ὄντι, ὡς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων παραλογίζονται, και καταπρονοῦντες αὐτῶν παρατρέχουσι, και ὡς οὐδὲν λογίζονται.

σα'. Τὸν λόλον και ἐπιδεικτικὸν, διδασκτικὸν μᾶλλον, και πνευματικὸν οἱ τοιοῦτοι εἶναι λογίζονται, τὸν δὲ σωπηλὸν και περὶ ἀργολογίαν ἀκριβαζόμενον, ἀγροῖλον και ἄφρωνον ἀποφαίνονται.

οβ'. Τὸν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ φθειγόμενον, οἱ ὑψηλόφρονες, και τὴν ὑπερφηανίαν νοσοῦντες τοῦ δαδῶλου, ὡς ὑψηλόφρονα και ὑπερφηανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοις; αὐτοῦ πληττόμενοι μᾶλλον ἢ κατανοσοῦμενοι· τὸν δὲ ἀπὸ κοιλίας, ἢ μαθημάτων πορνολογοῦντα, και τῆς αὐτοῦ σωτηρίας καταψευδόμενον, ὑπερπαινοῦσι και ἀποδέχονται, και οὕτως οὐδεὶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἔστιν ὁ καλῶς και ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα διακρίναι και ἰδεῖν δυνάμενος.

ογ'. « Μακάριοι, φησὶν ὁ Θεός, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψοντα: » καθαρὰν δὲ καρ-

¹² Matth. v. 8.

is solus potest, qui prius Spiritui sancto unicus cor D
humile, purum, simplex contritum laboribus, sudoribusque suis sibi comparaverit. »

(12) Editio Pontani capitula duo interserit: Sicut qui discenti syllabas colligere, de rhetoricis, aut philosophicis dogmatibus, atque præceptis narrat, non solum nihil prodest: sed potius inchoatam auditionem perparum curare, et ea desciscere facit: propterea quod ingenium ejus, quæ dicuntur, minime capit: ita qui tironibus, et præsertim ignavioribus de perfectione concionatur, non solum non illis commodabit: sed etiam efficiet ut retro abeant. Nam cum ad virtutis altitudinem respexerint, et quantum ab ejus fastigio absint cogitaverint, et se ad ejus culmen ascendere non posse statuerint: et quæ particulatim cœperunt, ea con-

69. Anta luctum et lacrymas (nemo vos inani-
bus verbis seducat, neve ipsi nos seducamus) non est in nobis potentia, nec vera poenitudo, nec timor Dei in cordibus nostris, nec cognovimus ipsam, nec sensit futurum iudicium, et æterna tormenta anima nostra. Etenim si hæc sibi parasset, et in his fuisset, mox etiam lacrymas emisisset. Sine his quippe nec durum cor nostrum molliri unquam potest, nec anima nostra spiritus humilitatem consequi: nec nos humiles evadere. At enim qui talia noti fuerit, Spiritui sancto uniri nequit: cui qui purgatus ante, et sic unicus non fuerit, nec spectare et cognoscere Deum valebit: nec dignus est, qui mysticas humilitatis virtutes doceatur (12).

70. Virtutem simulantem, et vellere quidem habitum aliud foris apparentem, cum aliud sint secundum interiorem hominem, pleni forsitan omni iniquitate, pleni zelo, et contentione, et factore obscenarum voluptatum: multi, qui oculum purgatum non habent, nec ex fructibus eorum illos cognoscere possunt, tanquam nulli vitio servientes, et sanctos colunt honorantque. Viros contra pietate, virtute, simplicitate cordis præstantes, ac vere sanctos, ut vulgares ludificantur, illisque despectis prætercunt.

71. Hujus mundi homines garrulum, et ostentatorem potius aptum ad docendum, et spirituale esse decernunt: silentii autem amantem, et ab otioso sermone sibi diligenter caventem, agrestem, et mutum appellant.

72. Loquentem in Spiritu sancto, alta sapientes, et diabolica superbia laborantes, ut alta sapientem, et superbum aversantur, verbis ejus attentius magis, quam compuncti. Ab utero matris autem, aut ex disciplina, et institutione rotunde ac disertè loquentem, et in perniciem ipsorum mentientem, mirifice probant, et laudibus ornant. Atque ita horum nullus est, qui recte, et ut rei natura requirit, videre ac discernere possit.

73. « Beati mundo corde, inquit Dominus, quoniam ipsi Deum videbunt »¹³. Ast mundum cor non

temnent, et in desperatione absorbentur.

Cum ii, quibus adhuc motus vitiosus imperant ac dominantur, audiunt hominem secundum Deum perfectum quovis homine, quavis animante ac bellu se immundiorum iudicare, dedecore affectum gaudere, maledictis appetitum bene precari, persecutionem perpeti, pro inimicis suis cum lacrymis, et dolore cordis Deum rogare suppliciter, primum fidem non accommodant sibi illos similes facere conantes. Deinde a divinis Scripturis refutati, et a sacerdotibus, qui hæc opere, factis suis demonstrarunt eversi ac prostrati, non posse se ad ista pertinere contententur. Sed cum audiunt, his non præstitiis, se nequaquam salvatum iri, tum plane nolentes vitiositatem suam excindere, et ob peccata commissa poenitentiam agere, se ipsos desperant.

una virtus, non dum. non decem consueverunt absolvere, sed omnes, ut breviter dicam, velut una, eaque ad summam perfectionem exulta. Veruntamen ne sic quidem per se, ac sola, citra presentiam, et actionem Spiritus sancti id possunt. Quemadmodum namque faber ætarius artem suam per instrumenta ostendit, citra vim autem et actionem ignis opus nullum efficit: ita etiam homo facit omnia, et virtutibus tanquam instrumentis utitur. Nihilominus nisi ignis spiritualis adsit, instrumenta illa nihil efficacitatis et utilitatis habent: quandoquidem animæ sordes, et sapientiam non abstergunt (15).

(15) *Sequentia insuper leguntur in editione Pontani: « Ubi profunda humilitas, ibi et lacrymarum abundantia: tibi hæc, ibi et presentia sancti et adorandi Spiritus, unde puritas omnis, et sanctimonia conciliatur ei in quo is operatur, videturque ab eodem Deo, et videt ipsum Deus: Super quem enim respiciam, inquit, nisi super humilem, et quietum, et tremulent sermones meos? (Isa. LXVI, 2.)*

« Perturbationes et affectus cum vitio conjunctos debollare quidem homo potest, extirpare, et radicitus evellere non potest. Et cum mali non committendi potestatem acceperit, tamen ejusdem etiam non cogitandi haud sceperit. Pietatis porro est, non solum bona facere, sed etiam mala non cogitare. Qui igitur mala cogitat, cor purum possidere nequit, cum id inde ceu speculum a luto inquinetur.

« Corlis puritatem hanc esse existimo, non solum a nullo affectu concitari: sed etiam nihil improbum, aut ad vitam hanc pertinens animo volvere, quoties placuerit: solamque Dei cum amore immenso conversare memoriam. Nam in puro lumine pure Deum oculus videt, cum inter aspectum illum, et Deum nihil aliud sese interponat.

« Hoc ego ἀπόδειξιν esse affirmo, non modo abhorre a factis, ad quæ affectibus impellimur, sed etiam ab eorum concupiscentia alienari, et insuper ab eorumdein cogitatione quoque nudari animum: ut cum volumus, supra cælos simus, extra omnia quæ aspiciuntur, sentiunturque, veluti clausis nostris sensibus, et animo ad ea quæ sensum superant, ingrediente, virtutem seu facultatem sentiendi quemadmodum alas aquila secum sereunte.

« Mens absque sensibus actiones et functiones suas non exerit: nec nullo modo absque mente suis officia funguntur sensus.

« Illud est, ac dicitur cor mundum, quod in se nullam rerum temporalium cogitationem, aut ratiocinationem cernit: quodque Deo sic adhaeret, et sic cum eo unitum est, ut neque molestorum, ac tristium, neque lætorum, jucundorumque hujus vitæ ineminerit: verum ita vivit, ut contemplando in tertium cælum, ac paradisiûm rapiatur, et arthabonæ bonorum sanctis promissorum intueatur, ipsaque sempiterna bona inde pro captu naturæ humanæ conjiciat. Atque istud mundi cordis verum signum, ac documentum certum est, in quo quis et mensuram munditiæ cognoscit, et quasi in speculo semetipsum contemplatur.

« Qui extra domum est, latus inclusos non videt: sic mundo crucifixus, aut mortuus, rerum mundi nihil sentit.

« Ut corpus exanimæ nec ad viventia, nec ad exanimata socum jacentia ullo sensu fungitur: sic qui spiritu e mundo excessit, et cum Deo est, non potest sensum aliquem mundi habere, aut ejus

« διαν, οὐχι μία ἀρετὴ, οὐδὲ δύο, οὐδὲ δέκα παρῴκασιν ἐκτελεῖν, ἀλλὰ πᾶσαι ἑμοῦ ὡς εἶπαι, εἰσὶν μία τις οὐσα, καὶ εἰς ἄκρον κατορθωθείσα· καὶ οὐδὲ οὕτω καθαρὰν τὴν καρδίαν μόναι ποιῆσαι δύνανται, δέχα τῆς ἐνεργείας καὶ παρουσίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καθάρτη γὰρ ὁ χαλκός, τὴν μὲν τέχνην διὰ τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ ἐπιδείκνυται, δέχα δὲ τῆς τοῦ κυρίου ἐνεργείας οὐδὲν ἄλλω κατασκευάσαι εἰς ἔργον δύναται, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος πάντα μὲν ποιεῖ, καὶ ὡς ἐργαλεῖα χρῆται ταῖς ἀρεταῖς, ἀνευ δὲ τῆς τοῦ πνευματικοῦ κυρίου παρουσίας ἀνεύρητα μένει καὶ ἀναφελῆ, τὸν ῥύπον καὶ τὸν ἰχώρα μὴ καθαίροντα τῆς ψυχῆς

B rebus affici: quantumvis corporis necessitatibus satis cogatur facere.

« Anima ante mortem moritur, et ante resurrectionem corporum resurgit, opere, virtute, experientia, veritate. Mortali quippe sensu ab immortali mente profligato, et mortalitate a vita expulsa, anima velut e mortuis existens, seipsam convenienter videt (ut qui e somno surrexerunt, seipsos vident) quique eam exsuscitavit Deum cognoscit: quem perspicit, et velut gratias agens, a sensibus, totoque mundo alienatur, voluptate repleta ineffabilis, et in ipso omnem motionem suam intellectualem componit.

« Quædam a nobis conferuntur, quædam nobis cœlitus a Deo suppeditantur. Quantum enim per sacros labores ac sudores purgamur, tantum per lumen compunctionis splendescimus; et quantum lumine splendescimus, tantum lacrymis purgamur, quorum illud sponte, ac per nos impendimus, hoc vicissim desuper datum recipimus.

« Multi sua conferentes, divina more consueti non recipiunt, quod exemplis Cain et Esau patet. Nisi enim quis cogitatione recta, seu consilio sincero, et pio affectu, et ardenti fide, et magna cum humilitate sua obtulerit, Deus super ipsum non respiciet, nec oblata suscipiet. Hoc nisi fiat, nec Deus vicissim sua sic offerenti contribuet.

« Mortuus est mundus, et qui mundi sunt, sanctis adversantur. Hinc ipsorum bona opera videntes non vident; et in Spiritu sancto prolatis eorum sermones divinos audientes, prorsus nequeunt intelligere. Contra, nec qui sunt spirituales, mundo deditorum, improborumque perversa opera videre sustinent, nec eorum verba ex animi passionibus profluentia capiunt: sed ipsi quoque videntes quæ in mundo sunt, non vident, et mundanorum voces audientes sic affecti sunt sensu, quasi eas non audirent. Atque ita nulla his cum illorum, illis cum horum, spiritualium, inquam, hominum rebus communio et societas intercedit.

« Quemadmodum lucis et tenebrarum manifesta est distinctio, et eorum nequit fieri conjunctio (Quæ enim contentio lucis ad tenebras? inquit, aut quæ pars fidei cum infidei (11 Cor. vi, 15)? sic inter eos qui Spiritum habent, qui quæ non habent, summa est distantia, atque disjunctio. Illorum namque conversatio in cœlis est, cum angeli jam ex hominibus facti sint: isti in avibus tenebris, et in umbra mortis adhuc sedent, terræ, ac rebus terrenis affixi. Illi lumine sub intelligentiam cadente, et occasum nesciente: hi tantum hac sensibili luce illustrantur. Illi seipsos, et proximos vident emori: hi videntes seipsos, et proximos animas effantes in dies singulos, se esse homines, et ut homines morti deberi ignorant, et hoc ignorantes, nec futurum judicium nec resurrectionem,

οδ'. Ἀπὸ μὲν τοῦ θείου βαπτίσματος τὴν τῶν ἁμαρτημένων λαμβάνομεν ἄρσιν, καὶ τῆς πρὶν κατάρτας ἐλευθερούμεθα, καὶ τῆ παρουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἁγιαζόμεθα· τὴν δὲ τελείαν χάριν, κατὰ τὸ· «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, » οὐ τότε, τοῦτο γὰρ τῶν βεβαιωσίων καὶ ἐκ τῶν ἔργων ταύτην ἐπιδεικνύτων ἐστὶ· μετὰ γὰρ τὸ βαπτισθῆναι ἡμᾶς, πρὸς πονηρὰς καὶ αἰσχρὰς πράξεις ἐκκλίνοντες, καὶ αὐτὸν τὸν ἁγιασμὸν εἰς ἅπαν ἀποβαλλόμεθα. Μετανοῶν δὲ, καὶ ἐξομολογήσει, καὶ ὀκρυσε, κατὰ ἀναλογίαν τὴν ἄρσιν πρότερον τῶν ἁμαρτημένων λαμβάνομεν, καὶ οὕτω τὸν ἁγιασμὸν μετὰ τῆς ἀνωθεν χάριτος.

οδ'. Ἀπὸ μὲν τῆς μετανοίας ἐκπλυσίς τοῦ μολυσμοῦ τῶν αἰσχυρῶν πράξεων γίνεται· μετὰ δὲ ταύτην, μετοχή Πνεύματος ἁγίου· οὐκ ἀπλῶς δὲ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πίστιν, καὶ τὴν διάθεσιν, καὶ τὴν ταπεινωσιν τῶν ἐξ ὄλης μετανοούντων ψυχῆς. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τελείαν τῆς ἄρσιν τῶν ἁμαρτημένων, παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἀναδόχου λαβεῖν· διὰ τοῦτο καλὸν καθ' ἑκάστην μετανοεῖν, διὰ τὴν καλεούσαν ἐντολήν. Τὸ γὰρ, «Μετανοεῖτε, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, » ἀόριστον ἡμῖν ὑπεμφαίνει τὴν ἐργασίαν.

οε'. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ταῖς τῷ Χριστῷ νυμφευομέναις ψυχαῖς, ὡς ἀρραθὼν δίδεται· καὶ καθάπερ ἀρραθῶνος χωρὶς οὐκ ἔχει ἀσφάλειαν ἢ γυνὴ τὴν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς συνάφειαν μέλλειν ποτὲ βεβαίως γενήσεσθαι, οὕτως· οὐδὲ ψυχὴ βεβαίαν λαμβάνει πληροφορίαν ποτὲ, τοῦ μετὰ τοῦ Δεσπότης αὐτῆς καὶ Θεοῦ εἰς αἰῶνας συνάπτεισθαι, ἢ μυστικῶς καὶ ἀνεκφράστως αὐτῷ συνάπτεισθαι, καὶ τοῦ ἀπρόσιτου κάλλους ἐπαπολαύειν αὐτοῦ, εἰ μὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὸν ἀρραθῶνα λάβοι, καὶ γνωστῶς αὐτὸν ἐν ἐαυτῇ κτήσεται.

οζ'. Ὅν τρόπον οἱ γραφόμενοι συμβολικοὶ χάρται, εἰ μὴ ὑπογραφὰς ἀξιοπιστῶν μαρτύρων δέξωνται, οὐκ ἔστιν ὁ ἀρραθῶν βέβαιος, οὕτως· οὐδὲ πρὸς τῆς ἐργασίας· τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως, ἀσφαλῆς ἢ τῆς χάριτος ἑλλαμψίς γίνεται· ὅπερ γὰρ ἐν τοῖς συμφώνοις οἱ μάρτυρες, τοῦτο ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀρραθῶνος ἢ τῶν ἐντολῶν ἐργασία καὶ αἱ

74. Per sacrosanctum baptismum peccatorum remissionem accipimus, et a veteri maledicto liberamur adventuque Spiritus sancti sanctificamur: perfectam autem gratiam, juxta illud: « Inhabitabo et inambulabo in eis »¹⁹, non tunc adipiscimur, hoc enim firmiter, constantique erodensium, et fidem ex operibus ostendentium est. Baptismo enim lustrati, si ad nequam, et turpes actiones declinemus, ipsam quoque sanctificationem funditus amittimus. Per poenitentiam porro, per confessionem et lacrymas pro portione veniam priorum delictorum impetramus, et ita demum sanctificationem cum cœlesti gratia recipimus.

75. Poenitentia turpium actionum maculas et labes eluuntur, post eam vero Spiritus sancti communicatione, non eadem simplicitate, sed secundum fidem, dispositionem et humilitatem eorum qui toto animo poenitentiam agunt: neque hoc solum, sed etiam post perfectam peccatorum remissionem a Patre, et fidejussore acceptam. Quocirca expedit poenitere quotidie, ut jubemur. Nam illud: « Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum »²⁰, indefinitum nobis hujus rei faciendæ tempus subindicat.

76. Sanctissimi Spiritus gratia Christo nuptis animabus pro arrha datur. Et quemadmodum femina sine arrha non est secunda conjunctionem cum viro stabilem et indissolubilem fore: ita nec animæ sit certa fides, eam aliquando eam Domino, et Deo suo in omni ævi spatia futuram, aut arcano, et inexplicabili modo cum ipso copulatum iri, et inaccessibili ejus pulchritudine fruituram, nisi ejus gratiæ arrhabonem acceperit, ipsumque in se sciens habuerit.

77. Quomodo chartæ symbolicæ, seu instrumenta inter contrahentes, nisi testes idonei subacripserint, firmi ac certi arrhabonis vim non habent: sic neque antequam mandata Dei opere fiant, et virtutes acquisitæ sint, certa gratiæ illuminatio contingit. Quod enim in pactis et conventis sunt testes, hoc in spirituali arrhabone mandatorum

¹⁹ Levit. xxvi, 12; II Cor. vi, 16. ²⁰ Matth. iii, 2.

et persolvendam cuique, prout vivens in hac vita D meritis est, mercedem, credunt.

« Si Spiritus sancti compos es, omnino ex his quæ ab ipso in te sunt cognosces, quæ Apostolus de illo scripsit, cum ait: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas* (I Cor. ii, 17). Et: *Corpus quidem mortuum est propter peccatum: spiritus autem vivit propter justificationem* (Rom. viii, 10). Et: *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitis, et concupiscentiis suis* (Galat. v, 24). Quicumque enim in Spiritu sancto baptizati sunt, totum Christum induerunt (Galat. iii, 27): et filii lucis sunt, et in lumine non occiduo ambulant (Luc. xv, 8): et videntes mundum non vident: et audientes quæ mundi sunt, non audiunt (Luc. viii, 10). Sicut enim litteris est traditum de carnalibus hominibus, eos videntes non videre, et divinas res audientes non intelligere, neque capere posse, quæ sunt

spiritus, stultitia enim est illis (I Cor. ii, 14): sic mihi de his cogita, qui Spiritum sanctum intra se continent. Gestant quidem corpus, sed in carne non sunt: *Vos enim, inquit Apostolus, in carne non estis, sed in spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis* (Rom. viii, 9). Mortui sunt mundo, et mundus ipsis. *Mihi enim, ait, mundus crucifixus est, et ego mundo* (Galat. vi, 14).

« Qui hæc signa, et mirabilia in se facta novit, revera Deum, et signa in se gestat, cum Deum, id est, ipsum Spiritum sanctissimum incolam habeat, loquentem, et operantem in se, quæ a Paulo dicta sunt. Qui vero hæc in se nondum cognovit, ne sibi verba dei, etiamnum caro et sanguis est caligine desideriorum carnis opertus videlicet: *Caro autem et sanguis regnum Dei, (quod est Spiritus sanctus) non consequentur* (I Cor. xv, 50).

exsecutio, et virtutes. Nam per hæc unusquisque salvandorum perfectum arrhabonem obtinet.

78. Primum per mandatorum obedientiam quasi conventa acscribuntur : deinde per virtutes subscribitur, et signum additur. Tunc sponsus Christus animæ sponsæ annulum, sive arrhabonem Spiritus largitur.

79. Quemadmodum sponsa ante nuptias arrhabonem duntaxat a sponso accipit, pactam vero dotem, et promissa simul dona post nuptias exspectat : sic et sponsa fidelium Ecclesia, et uniuscujusque nostrum anima, primum quidem a Christo sponso solum arrhabonem Spiritus accipit, æterna autem bona et regnum cælorum post migrationem ex hæc luce exspectat : per arrhabonem plene persuasa, sibi pacta sine ulla fraude eventura.

80. Quemadmodum sponso diutius peregrinante, aut aliis in negotiis occupato, et interim nuptiarum tempus extrahentem si sponsa irata ejus amorem contempserit, libellumque arrhabonicum aut deleverit, aut considerit, confestim eorum spem, quæ a sponso exspectabat frustratur. Perinde in anima fieri solet. Nam cum quis certantium dixerit, quousque mihi afflictiones tolerandæ sunt laboresque asceticos parvipenderit, ac per negligentiam mandatorum, prætermissionemque penitentiam quotidianam pacta quodammodo deleverit, et considerit, statim et arrhabonem, et spem erga Deum perdit penitus.

81. Sicut sponsa, si amorem suum ad alium, quam ad debitum sibi sponsum transtulerit, et cum eo vel clam, vel palam cubilibus consueverit, non solum nihil promissorum a sponso munerum sperabit : sed potius, nec immerito, accusationem et poenam ex legibus exspectabit : ita nobiscum fieri solet. Si quis amorem erga sponsum Christum ad alius cuiuspiam rei desiderium aperte converterit, aut occulte cor ejus eo obsessum fuerit, ejus anima sponso odiosa, et exsecrabilis ipsiusque conjunctione, ac thalamo indigna erit. Dixit enim : « Ego diligentes me diligo »¹¹ (14).

¹¹ ΠΙΟΤ. VI. 1. 17.

(14) Adile sequentia ex Pontano : « Arrhabo in his qui ipsum adepti sunt, non est enuntiabilis, non intelligitur et intelligitur, non tenetur et tenetur, non videtur et videtur, vivit, loquitur, movetur, et possidentem se movet. Avolat ex arcu in qua sub signo concluditur : et iterum præter spem in ea reperitur : ut possessor eum nec constanter manere, nec sine reversione recedere arbitretur : et non habens eum tanquam habens, et habens tanquam non habens sit, itaque sentiat.

Quemadmodum si quis noctu in ædibus sit, carumque januis undique occlusis, si unum ostio-

ἀρεται καθεστηκασι · τελειαν γάρ δια τούτων λαμβάνει την του ἀρραβώνος κατάσχεσιν εκαστος των μελλόντων σωθήσεται.

ση'. Πρωτον οιοει τα σύμφωνα γράφονται δια της εργασίας των εντολών, ειτα υπό των ἀρετών επισφραγίζονται και υπογράφονται. Και τηνικύτα επιδιδωσι τον δακτύλιον ο νυμφιος Χριστός τη νύμφη ψυχη, η̄γουν τον ἀρραβώνα του Πνεύματος.

ση'. Ὅσπερ ἡ νύμφη πρὸ τοῦ γάμου τὸν ἀρραβῶνα μόνον παρὰ τοῦ νυμφίου λαμβάνει, τὴν δὲ συμφωνηθεῖσαν προίκα, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ὑποσχεθείσας δωρεάς, μετὰ τὸν γάμον λαβεῖν ἀπεκδέχεται · οὕτω δὲ καὶ ἡ νύμφη τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, καὶ ἡ ψυχὴ ἐνδὸς ἐκάστου ἡμῶν, πρῶτον ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τὸν ἀρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος · τὰ δὲ αἰώνια ἀγαθὰ, καὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν, μετὰ τὴν ἐνθὺνδὲ ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφρομένη διὰ τοῦ ἀρραβῶνος, ὑποδεικνύοντος, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ, ταῦτα αὐτῇ, καὶ βεβαιῶντος τὰ συμπαφωνημένα μετὰ τοῦ Δεσπότης αὐτῆς καὶ Θεοῦ.

ση'. Καθάπερ βραδύνοντος τοῦ νυμφίου ἐν ἀποδημίᾳ, ἢ ἀπασχολουμένου ἐν ἑτέροις τισὶν ὑποθέσεσι, καὶ τὸν γάμον τέως ὑπεριθιμένου ποιῆσαι, ἐν ὀργισθείσῃ ἡ νύμφη, τῆς ἐκείνου ἀγάπης καταφρονήσῃ, καὶ τὸν ἀρραβωνικὸν χάρτην, ἢ ἀπαλείψει, ἢ διαρρήξει, ἐκπίπτει τῶν πρὸς τὸν νυμφίον ἐλπιδῶν εὐθύς · οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς πέφυκε γίνεσθαι. Ἐπὶ γὰρ εἶπη τις τῶν ἀγωνιζομένων, Ἔως ποτε κακοπαθεῖν ὀφείλω; καὶ τῶν ἀσκητικῶν πόνων τε καὶ ἀγῶνων κατολιγώρησῃ, καὶ διὰ τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν, καὶ καταλείψεως τῆς διηνεκοῦς μετανοίας, οἰοεὶ ἀπαλείψῃ καὶ διαρρήξῃ τὰ σύμφωνα, εὐθύς ἐκπίπτει καὶ τοῦ ἀρραβῶνος, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος τελείως.

ση'. Ὅσπερ ἡ νύμφη ἐὰν πρὸς ἕτερον τὴν ἀγάπην τοῦ ἀρμοσθέντος αὐτῇ νυμφίου μετάρθῃ καὶ συγκοιτασθῇ αὐτῷ φανερώς ἢ λαθραίως, οὐ μόνον οὐδὲν ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων αὐτῇ παρὰ τοῦ νυμφίου λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ τιμωρίας καὶ μέμψιν τὴν ἐκ τοῦ νόμου προδοκῆσει ἄξιως · οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ ἡμῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Ἐὰν γὰρ μετάρθῃ τις τὴν ἀγάπην τοῦ νυμφίου Χριστοῦ πρὸς ἄλλου τινὸς πράγματος ἐπιθυμίαν, φανερώς ἢ λαθραίως, καὶ κρατηθῇ ἢ καρβία αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, μισητὴ ἔσται τῷ νυμφίῳ, καὶ βδελυκτὴ, καὶ ἀναξία τῆς συναφείας αὐτοῦ · εἶρηκε γὰρ · Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ.

lum, aut fenestram aperuerit, et eum repente fulgur coruscum circumfulserit, ille oculis tantum splendorem non ferens, mox se tuetur, lumina claudit, et extimescit. Sic etiam inclusa anima in sensibilibus, si extra hæc aliquando, ut per fenestram, mente prospexerit, a fulgore arrhabonis, qui in ipsa est, a Spiritu sancto, inquam, illustrata, claritatem luminis sustinere non valens, subito et mente percellitur, et tota in se ipsam pavans contrahitur, velut in domum quamdam sub sensibilia et humana refugiens. »

πβ'. Δίον Εκκτρων εκ των τοιούτων σημείων κατα-
ναειν, ει τον άρραβώνα του Πνεύματος εκ του νυμ-
φριου και Δεσπότη Χριστού εβληφεν · και ει μὲν ελ-
θε, σπουδαζέτω τουτον κατέγειν, ει δε μήπω τουτον
λαβειν ήξιώθη, σπουδαζάτω διά των έργων των άγα-
θών, και πράξεων, και θερμότητος μετανοίας αυθις
λαβειν, και φυλάξει αυτον διά της εργασίας των εν-
τολών, και της των άρετων επικτήσεως.

πγ'. Καθάπερ ή στέγη πάσης οικίας, διά των θε-
μελιων και της λοιπής κτίσεως ήσταται · ώσαύτως
δε και τα θεμέλια, διά τὸ τήν στέγην βασιάζειν
καταβάλλονται, ώς αναγκαιά και χρήσιμα και ούτε
στέγη δίχα θεμελιων συνίστασθαι πέφυκεν, ούτε θε-
μέλιο άνευ στέγης τῷ βίῳ χρειώδεις, ή άλλως ώφέ-
λιμοί εισιν · ούτω και ή του Πνεύματος χάρις συν-
τηρεΐται διά της εργασίας των εντολών, και αι πρά-
ξεις των εντολών, διά τήν του Θεου δωρεάν, ώς
θεμέλιοι καταβάλλονται. Καί ούτε ή χάρις του Πνεύ-
ματος παραμένειν ήμιν πέφυκεν, άνευ της των εν-
τολών εργασίας, ούτε ή των εντολών εργασία, άνευ
της χάριτος του Θεου, χρήσιμος και ώφέλιμος ήστιν.

πδ'. "Ον τρόπον ή άσπεργος οικία, ή από άμελειας
του κτίσαντος ούτως έαθεΐσα, ού μόνον άχρηστος
ήστιν, άλλά και καταγελάσθαι τῷ κτίσαντι προφε-
νει, ούτω και ό τοις θεμέλιους της εργασίας των
εντολών καταβαλλόμενος, και τοιχους ύψηλων άρε-
των άναστήσας, εάν μη και τήν χάριν του Αγίου
Πνεύματος, εν θεωρία και γνώσει ψυχῆς λήφεται,
άτελής ήστι, και παρά των τελείων καταλεούμενος ·
εκ γάρ των δύο τουτων αιτιών, ταύτης πάντως
έστερηται · ή γάρ της μετανοίας ήμέλησεν · ή προς
τήν των άρετων συλλογήν, ώς προς άπειρον ύλην
άπειρηκώς ενέλειψέ τινα των δοκούντων μὲν ήμιν
ελαχίστων, αναγκαίων δε θντειον προς τον άπάρτι-
σμον του οικου των άρετων, ώς μη δύνασθαι άνευ
έκεινων, δια της του Πνεύματος χάριτος, στεγασθῆναι
αυτον.

πε'. Ει διά τουτο επί της γῆς ό Υιός του Θεου και
θεός κατήλθεν, ίνα δι' έαυτου καταλλάξη ήμᾶς,
έθλοους θνας τῷ Ιδῷ Πατρι, και συνάψη γνωστῶς
ήμᾶς έαυτῷ, διά του Αγίου και όμοουσίου Πνεύματος
αυτου, ό ταύτης εκπίπτων της χάριτος, άλλης ποίας
τεύξεται · Πάντως ούδε κατηλλάγη αυτῷ, ούδε τήν
μετ' αυτου ένωσιν, διά της μετουσίας του Πνεύμα-
τος έσχηκεν.

πς'. Των μὲν έμπαθῶν επιθυμιών και ήδονών, ό
μετασχών του Θεου Πνεύματος, απαλλάττεται · των
δε της φύσεως σωματικῶν άναγκών, ού χωρίζεται.
Και ώς μὲν ελευθερωθείς των δεσμών της έμπαθοῦς
δρέξεως, και συναφθείς τῇ άθανάτῃ δόξη τε και γλυ-
κύτητι, άδίαλειπτως άνω τε βιάζεται εΐναι, και σὺν
Θεῷ διάγειν, και μηδε προς βραχὺ της εκείνου θεω-
ρίας άφίστασθαι και άκορέστου τρυφῆς · ως δε τῷ

(15) Hoc capitulum interseritur : *Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant*, ait Sapiens (*Prov. vi, 27*)? Ego aio : *Quis intolerabilem illum, cœlestemque ignem corde suscipiet, et non inflammabitur, ac relu-*

82. Quemlibet ex hujusmodi iudiciis animad-
vertere oportet, equid arrhabonem Spiritus a
Sponso et Domino Christo acceperit. Si accepit,
eum retinere studeat. Si accipere nondum meruit,
in id incumbat, ut per bona opera, et pias
actiones, ferventissimamque pœnitentiam accipiat,
acceperumque mandatis servandis, et virtutibus
insuper comparandis custodiat.

83. Quemadmodum tectum quarumvis ædium
per fundamentum, et reliquam arditionem
stat : ita vicissim fundamenta ut tecto susten-
tando utilia et necessaria jaciuntur : et neque
tectum sine fundamento construi solet, nec fun-
damenta citra tectum usum ullum, aut commo-
dum in vita habent. Sic etiam divina gratia man-
datis obeundis conservatur, et actiones mandato-
rum, propter donum Dei fundamenti loco ponuntur :
et neque gratia Spiritus in nobis manere consuevit,
nisi mandata operemur : neque mandatorum
operatio absque gratia Dei commoda nobis, et
fructuosa est.

84. Sicut domus tecto carens, aut incogitantia
conditoris sic extructa cum inutilis est, tum præ-
terea ædificatorem ridiculum facit : sic qui fun-
damentum, nempe observationem divinorum man-
datorum, constituit, muros excelsarum virtutum
excitavit, nisi etiam Spiritus gratiam se accepisse
cum anima sua viderit atque cognoverit, imper-
fectus, et perfectis miserationi est. Etenim ca-
hisee duabus de causis omnino spoliatus est.
Aut enim pœnitentiam vilipendit : aut virtutibus
colligendis, ut in negotio immenso defecit, et
nonnulla prætermisit ; quæ quanquam nobis mi-
nima videntur, tamen ad domum absolvendam
necessario requiruntur, citra quæ tectum per
gratiam Spiritus imponi neutiquam potest.

85. Si Dei Filius idcirco in terras delapsus est,
ut nos cum Deo Patre, cui eramus inimici, per
semetipsum in gratiam reduceret ; sibi que nos per
sanctum et consubstantialem Spiritum suum, ita
ut scire et cognoscere possemus, copularet, qui
hac gratia excidit, quam aliam, amabo, conse-
quetur ? Prorsus, nec Patri reconciliatus, nec
D Filio per Spiritus sancti participationem conjun-
ctus, atque unitus est (15).

86. Qui Spiritu sancto est impertitus, turbu-
lenti cupiditatibus voluptatibusque absolvitur,
naturæ autem et corpori quin serviat, facere non
potest. Et simul vinculis turbidi appetitus exem-
ptus, immortalique gloriæ, et dulcedini devinctus
est, semper in cœlo esse, et cum Deo versari, et
ab ejus conspectu, deliciisque nunquam satian-
tibus ne ad momentum quidem absistere contendit.

cehit, et Divinitatis ipse quoque radios emittet,
secundum analogiam purgationis, et communicati
ignis videlicet : puritatem enim communo, com-
munionem illuminatio sequitur. Sic homo plane
Deus per gratiam evadit. »

Porro mortali corpore, ceu pedicis implicatus, ab eodem trahitur, et ad terrena distrahitur: indeque tantum mœrorem suscipit, quantum, ut arbitror, anima peccatoris a corpore separata experitur.

87. Quemadmodum qui corpus, qui vitam, qui voluptates, qui mundum amant, et consecantur, iis instar mortis est ab his sejungi ac divelli: ita qui castitatem, qui Deum, qui res cœlestes ac sempiternas, qui virtutem diligunt, vel paulisper ab his animo et cogitatione separari plagam mortiferam numerant. Si enim qui lumen istuc sensibile intuetur, cum paulum oculus clauserit, aut quispiam illi eosdem opereruit, dolet, et id ægre patitur (præcipue cum necessarium aliquid, aut admirabile aspicit et contemplatur), quanto magis, qui Spiritu sancto illustratus, bona illius vere videt, et intelligit, et vigilans et dormiens: « Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascenderunt¹¹, in quæ et angeli prospicere desiderant¹², » si ab horum contemplatione ab aliquo abstractus fuerit, contristabitur et affligetur (16)?

88. Multi solitarium, alii mistam, id est, cœnobiticum vitæ genus beatum numeraverunt; alii præesse populo, admonere, docere, Ecclesias constituere et ordinare, unde conpluribus alimonia qua animæ, qua corporis tribui solet. Ego nullum horum alteri prætulim, neque hoc laudandum, illud vituperandum dixerim: generatim, et in omnibus operibus actionibusque vita propter Deum et secundum Deum acta longe beatissima est.

89. Sicut diversis artibus ac scientiis vita humana continetur, dum alius hanc, alius illam tractat, videlicet, atque confert et homines mutuum communicantes, quibusque corpus indiget vicissim navantes, ita ætatem traducunt: idem in spiritalibus videre licet. Quamvis enim alii aliam virtutem excolant, et alii alia vivendi via incedant,

¹¹ I Cor. II, 9. ¹² I Petr. I, 12.

(16) Pontanus addit capitula tria: « Quandoquidem bipartitus est homo, ex corpore nimirum et anima compositus, etiam mundus ei convenienter creatus est, visibilis, et utriusque horum opera, et curæ operum aptæ et idoneæ distributæ. Quod etiam de visis et somniis verum esse censuerunt. In quibus enim mens vigilans est occupata, aut volutatur, in his item per somnum aut vane iudit, aut philosophatur. Sive enim de humanis rebus est sollicita, futili negotio dedita somniat, sive divina et cœlestia meditatur, visa contemplatur et in visionibus secundum prophetæ verbum commentatur: *Et juvenes vestri visiones videbunt* (Joel II, 28), non decepta: sed veritatibus intenta, et revelationibus ad credendum confirmata.

« Quando pars animæ, in qua sunt cupiditates et libidines confixa, et ad commisionem corporum, delicias, voluptatesque hujus vitæ irritata fuerit, talia similiter in somnis anima videt. Sin pars irascens adversum cives, et contribules in modum belluæ efferatur, ferarum et serpentium

Α σώματι καὶ τῇ φθορᾷ ἐμπεδούμενος, ὑπ' αὐτοῦ κατασπᾶται καὶ σύρεται, καὶ πρὸς τὰ γῆινα ἐπιτρέφεται· καὶ τοσαύτην τηνηκαῦτα ὑπὲρ τούτων τὴν λύπην ἔχει, ὅσην, οἶμαι, ἀμαρτωλοῦ ψυχὴν χωριζομένην ἔχει ἀπὸ τοῦ σώματος.

πζ'. Ὡσπερ τῶ φιλοσωμάτων καὶ φιλοζώῳ, τῶ φιληθόνῳ καὶ φιλοκόσμῳ, ὁ χωρισμὸς τῶν τοιούτων θάνατός ἐστιν, οὕτω τῶ φιλάγῳ καὶ φιλοθέῳ, τῶ φιλαδελφῳ καὶ φιλαρέτῳ θάνατος τῶ ὄντι ἐστὶν ἐκ τῶν τοιούτων ἢ μικρὰ τῆς διανοίας διάττασις. Εἰ γὰρ ὁ τὸ φῶς ὀρών τὸ αἰσθητὸν, ἐὰν μικρὸν μύση τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἢ κατακαλυφθῆ τούτους ὑφ' ἑτέρου, ἐχθροῦ καὶ λυπεῖται, καὶ φέρεῖν ὅπως τοῦτο οὐ δύναται· καὶ μάλιστα ἐὰν ἀναγκαῖα τινα καὶ παράδοξα ἦν ὀρών, πόσῳ μᾶλλον ὁ ἐν ἀγίῳ φωτιζόμενος Πνεῦματι, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὀρών ὑπαρ καὶ νοερώς, ἐργηγορῶν καὶ καθεύων· « Ἡ ὀφθαλμὸς οὐκ ὄψε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, » εἰς ἃ παρακύβηται καὶ ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσιν ἐν ἀποσπασθῆ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων θεωρίας ὑπότινος, λυπηθήσεται καὶ θλιβήσεται; θάνατος γὰρ αὐτῷ δοκεῖ τοῦτο, καὶ ἀλλοτριώσις εἰκότως τῆς αἰωνίου ζωῆς.

πη'. Πολλοὶ μὲν τὸν ἐρημικὸν, ἄλλοι δὲ τὸν μεγάλῳ, ἔχουν τὸν κοινοβιακὸν ἐμακάρισαν βίον, ἕτεροι δὲ τὸ προϊστασθαι λαοῦ, νοθετεῖν τε καὶ διδάσκειν, καὶ συνιστᾶν Ἐκκλησίας· ἐξ ὧν διάφοροι σωματικῶς τε καὶ ψυχικῶς περὶ καὶ διατρέφονται. Ἐγὼ δὲ οὐδέτερον τούτων τοῦ ἑτέρου προκρίναιμι· οὐδὲ τὸν μὲν ἐπαίνου, τὸν δὲ φόγου ἄξιον εἶποιμι ἂν, ἀλλ' ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν ἔργοις καὶ πράξεσιν, ὁ διὰ Θεοῦ καὶ κατὰ Θεοῦ βίος παμμακάριστος.

πθ'. Καθάρτερ ἐκ διαφόρων τοῦ βίου ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος συνίσταται, ἄλλου ἄλλην ἐργαζομένου δηλονότι καὶ συναισφύροντος, καὶ ἀλλήλοις οὕτω μεταδιδόντες, καὶ ἐξ ἀλλήλων μεταλαμβάνοντες ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰς σωματικὰς χρεῖας τῇ φύσει παρέχοντες· οὕτως ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν· ἄλλου ἄλλην ἀρετὴν μετιόν-

incursum, bella et pugnas somniat: et cum quibus habet controversiam, cum iis quasi apud tribunalia digladiatur. Sin pars illa, in qua viget ratio, arrogantia et superbia sese tollat, tum volatus in aera, sublimes thronos, populorum principatus, in curribus alios præcedentes, alios sequentes per somnum imaginatur.

Illorum tantummodo vera sunt visa (quæ non somnia, sed visiones et apparitiones vocari debent), quorum mens ex adventu sancti Spiritus simplicitatem, et ab omni turba ac servitute passionum libertatem invenit; quorum in rebus divinis et in futuris præmiorum, suppliciorumque mercedibus meditandis expendendisque omne otium tempusque consumitur; quorum vita aliorum vitæ præstat, distractione et sollicitudine vacans, quieta, pura, plena misericordiæ, cognitionis cœlestium et bonorum fructuum, quos Spiritus sancti cultura produxit. Qui alia via ingrediuntur, eorumque omnia falsa, confusa, et universe nihil aliud quam manifesta decentia.

τοζ, και ἐτέρου ἐτέρων βίου ὁδὸν διανύοντοζ, εἰς ἓνα σκοπὸν ἐξ ἀμφοτέρων πάντων τούτων οἱ πάντες συντρέχουσιν.

ἡ'. Σκοπὸς πάντων τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων ἐστίν τὸ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν· καὶ τὴν καταλλαγὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας πρὸς τὸν Πατέρα λαβεῖν· καὶ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τοῦτο πορίσασθαι· τοῦτο γὰρ πάσης ψυχῆς σωτηρία ἐστίν· οὐ μὴ γινόμενου, κενὸς ὁ κόπος, καὶ ματαία ἡ ἐργασία ἡμῶν· ἀνόητόζ τε πᾶσα βίου ὁδὸς, ἡ μὴ πρὸς τοῦτο τὸν ἐν αὐτῇ τρέχοντα φέρουσα.

ἡα. Ἔοικεν ὁ τὸν κόσμον ἅπαντα καταλείψας, πρὸς τὸ ἕρος δὲ ὡς πρὸς ἡσυχίαν ἀναχωρήσας, κάκειθεν ἐπιδεικτικῶς γράφων πρὸς τοὺς ἐν κόσμῳ, τοὺς μὲν μακαρίζων, τοὺς δὲ κολακεύων καὶ ἐπαίνων, τῷ γυναικὸς πόρνῃ, δυσείμονόζ τε καὶ παγκάκου διαζευχθέντι, καὶ εἰς χώραν μακρὰν ἀποδημήσαντι, πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι καὶ τῆς μνήμης αὐτῆς· εἶτα ἐπιλαθόμενῳ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν τὸ ἕρος κατέληψε, καὶ πρὸς τοὺς τῇ πόρνῃ ἐκείνῃ συναναστρεφόμενους, ἴν' εἶπω, καὶ συμμεινομένους γράφειν ὀρεγομένῳ, καὶ αὐτοὺς μακαρίζοντι, ὅς εἰ καὶ μὴ τῷ σώματι, ἀλλὰ τῇ καρδίᾳ πάντωζ· καὶ τῷ νοῦ συμπάσχει, ἐκ προθέσεωζ τοὺς τοιοῦτους ἀποδεχόμενος, οἷονεὶ τῆς μετ' ἐκείνης αὐτῶν συμπλοκῆς.

ἡβ'. Ὅσῳ οἱ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενοι, καὶ καθαρῆοντες τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰς καρδίας ἀπὸ πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι, τοσοῦτοί οἱ ἐν ἕρσει καὶ σπηλαίοιζ ἐνδιδαιτώμενοι, οἱ τῶν ἐπαίνων καὶ μακαρισμῶν ἐξίενται τῶν ἀνθρώπων, ψεκτοὶ καὶ ἀπόβλητοί· ὡς γὰρ μοιχεύοντες παρὰ τῷ τὰς καρδίας ἡμῶν ἐρευνῶντι Θεῷ ἔσονται· ἐ γὰρ ἐπιθυμῶν ἀκουσθῆναι τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα, καὶ τὴν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκπορνεύει, κατὰ τὸν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαθὼν ἀπὸ Θεοῦ, ὡς φησιν ὁ Δαβὶδ.

ἡγ'. Ὁ πιστεῖ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἀδιστακτικῶ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖζ ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος, πιστεύει ὅτι ἐλεήμων ἐστὶ καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύριος, καὶ προσδέχεται τοὺς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους αὐτῷ, εἰδὼς δι' ἀτιμίας τιμᾶν τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ διὰ πτωχείας ἄκρας πλουτίζειν αὐτοὺς, καὶ διὰ θανάτου τῆς αἰωνίου ζωῆς μετόχους αὐτοὺς καὶ κληρονόμους ἀποκαθιστᾶν· κατεπίγεται ὡς ἑλαφος διψῶσα ἐπὶ τὴν ἀθάνατον πηγὴν δι' αὐτῶν, καὶ πρὸς τὸ ἀναντες ἐν αὐτοῖζ ὡς ἐν κλίμακι βαίνειν, δι' ἧς ἄγγελοι μὲν ἀνιβαίνουσι καὶ κατέρχονται, πρὸς βοήθειαν τῶν ἀνερχομένων· Θεὸς δὲ ἀνωθεν τὴν κατὰ δύνανμιν ἡμῶν πρόθεσιν καὶ σπουδὴν ἀναμένων κάθηται· οὐχ ὅτι πονοῦντας ἡμᾶς τέρπεται ὄρῃν, ἀλλ' ὡς ὀφλημὸς θέλων τοὺς μισθοὺς διδόναι ἡμῖν ὁ φιλόανθρωπος.

ἡδ'. Τοὺς ἀδιστακτικῶ αὐτῷ προσερχομένους οὐχ ἐξ ὀλῳζ καταπιστεῖν ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀδυνατοῦντας βλέπων αὐτοὺς, συνεργεῖ καὶ βοηθεῖ, ὀρέγων αὐτοῖζ

omnes tamen utrinque ad eundem scopum concurrunt.

90. Scopus, et consilium omnium secundum Deum certantium est, Christo Deo complacere, et per communicationem Spiritus sancti Patris gratiam recuperare, per eundemque salutem suam comparare et acquirere : in hoc enim omnis animæ, et cuiusvis hominis talis sita est. Quod nisi fiat, inanis est labor, et vanum opus nostrum : infructuosum omne iter vitæ, quod in ea currentem huc non deducit.

91. Qui, toto mundo relicto, quietis agundæ ad montem secessit, indeque ostentabundus ad eos qui in mundo sunt scribit, aliosque beatos prædicat, alios laudat, et illis adulatur, alicui cum femina fornicaria, pannosa, et pessima, copulato, et in regionem longinquam, ad effugiendam ejus conjunctionem, atque adeo memoriam peregre abeuntii : deinde oblito scopo, propter quem in montem venerit, ad eos qui cum scorto illo versantur et ut ita dicam, cum eo una polluantur, cupide scribente, et eos ut beatos extolenti similis videtur. Qui et si non corpore, animo quidem certe, et corde ipso similiter illis afficitur, eorumque complexus meretricios approbat quodammodo.

92. Quam valde in medio mundo viventes, sensusque, et corda sua ab omni vitiosa cupiditate purgantes laudandi, et pro beatis prædicandi : tam valde, qui in montibus et speluncis habitant, si laudes, prædicationes et gloriam hominum concupiscant, vituperandi, et abjiciendi sunt : nam apud Deum qui scrutatur corda nostra, adulterorum loco erunt. Qui enim vitam suam, et nomen, et instituta in ora hominum venire desiderat¹⁵, velut antiquus ille Judæorum populus a Deo fornicatur, ut inquit David¹⁶.

93. Qui fide certa, ac firma in Deum, valere mundum, et suas sibi res habere jussit, Dominum esse misericordem, et pium, et in pœnitentia ad ipsum accedentes suscipere credit. Cumque sciat eundem solere servos suos per ignominiam honorare, per summam paupertatem ditare, per injuriam et contemptum glorificare, et per mortem æternæ vitæ socios hæredesque instituire, per ea haud secus, quam cervus sitiens ad fontem curere properat quæ in ipsis sunt ardua, tanquam per scalas conscendit, per quas angeli ascendunt et descendunt, laturo opem ascendentibus. Supra vero Deus sedet, nostramque voluntatem diligenter ac pro viribus ad opus perducit expectat : non solum ut nos laborantes aspiciens lætetur, sed etiam ut mercedem, tanquam debitum, pro sua benignitate nobis persolvat.

94. Dominus certa ei magna cum fiducia ad se venientes cadere nequamam sinit : sed eorum infirmitatem cernens, adjuvat, et auxilium fert, ma-

¹⁵ Jerem. xvii, 5. ¹⁶ Psal. cv, 39.

numque potentem desuper ipsis porrigens, ad se reducit. Adjuvat porro aperte, simul et occulte, ut cognoscant, ut et non cognoscant, donec totis scalis ascensu superatis, ipsi appropinquaverint, totique toti uniantur, et terrenorum omnium obliviscantur, illic ejus consuetudine fruentes, sive in corpore, sive extra corpus, nescio¹⁶, et cum eo conversentur, bonisque nullo sermone explicabilibus oblectentur.

95. Justum est, primum cervicem nostras jugo mandatorum Christi supponere, nec, quasi œstro percussi essemus refugere, nec retrocedere: sed recta et impigre in ipsis usque dum moriamur, ambulare, et nos ipsos renovare, qui revera Dei paradisi sumus: donec cum Patre Filii per Spiritum sanctum ingressus in nobis habet. Tum, quando eum totum incolam magistrumque habuerimus, cui ex nobis præceperit, et quod ministerium ei crediderit, id in manus sumat, et pro ejus arbitrio eo fungatur alacriter. Verum id ante tempus requirere, aut datum ab hominibus admittere non licet; sed Domini ac Dei nostri mandata perseveranter servanda, ejusque jussa expectanda sunt.

96. Cum divinarum rerum administratio nobis commissa fuerit, et in ea excelluerimus, si a Spiritu ad aliam administrationem, opusve, aut actionem transire jubemur, ne refragemur. Deus enim nec otiosos esse nos, nec in uno atque eodem opere, in quo initium fecimus, usque ad finem vitæ vult persistere: sed proficere, et ad meliorum adeptionem semper incitari, in divina nimirum, non in propria voluntate procedentes (17).

97. Qui suam voluntatem necare studet, Dei voluntati parere debet, ac pro sua divinam induere, eamque in corde suo serere et inserere. Adhæc inspicere accurate, utrum quæ plantata et insita sunt, alia in profundum radicibus tendentia exsurgant: alia in cicatricem coeuntia, et trunco inolescentia, arboris speciem præbeant. Si creverint, floruerint, fructum speciosum ac dulcem protulerint, ut ignoret ipse et terram quæ prius semen excepit, et radicem in quam illud supra captum

¹⁶ II Cor. XII, 2.

(17) Pontanus addit: « Qui propriam voluntatem jugulavit, jam usu voluntatis omnino caret: quo nihil eorum caret, in quibus vita inest et motus. Nam in quibus sensus non inest, etsi moventur et crescant, ut plantæ, ea tamen naturali voluntate impelli, ac moveri, augereque non dicimus: sunt enim inanima. Omnia vero animata,

χειρα δυνάμειως ἄνωθεν, καὶ πρὸς ἐαυτὸν ἐπανάγει, συνεργεῖ τε φανερῶς ἅμα καὶ ἀφανῶς, ἀγνώστως καὶ γνωστῶς, μέχρις οὗ πᾶσαν ἀνελθόντες τὴν κλίμακα, αὐτῷ προσεγγίσωσι, καὶ ὅλοι ὅλων ἐνωθῶσι, καὶ ἀπάντων ἐπιθάλωνται τῶν ἐπιγεῖων: συνόντες αὐτῷ ἐκείσε, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, καὶ συμπολιτευόμενοι, καὶ τῶν ἀποζῶντων ἐπαπολαύοντες ἀγαθῶν.

Ἡ δὲ Δίκαιόν ἐστι τῇ ζευγῇ πρῶτον τῶν ἐντολῶν ὑποτιθέναι τοῦ Χριστοῦ τοὺς αὐχένιας ἡμῶν, καὶ μὴ παροιστρεῖν, μὴ δ' ὀπισθοποδεῖν, ἀλλ' ὀρθῶς καὶ προθύμως μέχρι θανάτου βαίνειν ἐν αὐταῖς, καὶ ἑαυτοὺς ἡμᾶς νεουργεῖν, τὴν νέου ἔκτιστος Θεοῦ παράδεισῳ· μέχρις οὐ μετὰ Πατρὸς ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ ἀγίου εἰσελθῶν καὶ κατοικήσῃ Πνεύματος ἐν ἡμῖν· καὶ τῆνικαὶ ἄλλα ὅταν ὅλον αὐτὸν κτησώμεθα ἕνοικον καὶ διδάσκαλον, φῦτιν ἂν ἐξ ἡμῶν προστάξῃ, καὶ οἷαν ἐμπιστεύσῃ διακονίαν, ταύτην ἐγχειρισθήσεται, καὶ κατὰ τὸ ἐκεῖν δοκοῦν ποιήσει προθύμως. Οὐκ ἔξεστι δὲ πρὸ καιροῦ ταύτην ἐπιζητεῖν, ἀλλ' οὐδὲ διεομένην ἐξ ἀνθρώπων λαβεῖν καταδέχεσθαι, ἀλλ' ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Δεσπότητος ἡμῶν καὶ Θεοῦ, καὶ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι.

Ἡ δὲ Μετὰ τὸ ἐγχειρισθῆναι ἡμᾶς διακονίαν θείων πραγμάτων, καὶ ἐν αὐτῇ διαπέψαι, εἰ ἐπιτραπώμεν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, πρὸς ἐτέραν μεταβῆναι διακονίαν, ἢ ἐργασίαν ἢ πράξιν, μὴ ἀντιτείνωμεν. Ὁ γὰρ Θεὸς, οὐτε ἀργοὺς ἡμᾶς εἶναι, οὐτε ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἐν ἣ ἠρξάμεθα, μέχρι τέλους ἐμμένειν βούλεται, ἀλλὰ προκόπτοντας, καὶ ἀεικινήτους εἶναι πρὸς τὴν τῶν κρείττωνων ἐπιτυχίαν, τῷ θεῷ δηλαδὴ, καὶ μὴ τῷ σικελῷ στοιχοῦντες θελήματι.

Ἡ δὲ Ὁ τὸ ἴδιον θέλημα ἀπονεκρῶσαι σπουδάζων, τὸ τοῦ Θεοῦ ποιεῖν θέλημα ὀφείλει, καὶ ἀντὶ τοῦ οἰκείου θελήματος, τὸ τοῦ Θεοῦ ἀντείστασθαι ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐμυτεῦναι καὶ ἐγχετριεῖν τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ πρὸς τοῦτους σκοπεῖν ἀκριδῶς, εἰ τὰ φυτευόμενα καὶ ἐγχετριζόμενα, τὰ μὲν εἰς βίβλος περικυθθέντα φύει, τὰ δὲ καὶ συνουλωθέντα καὶ ἐνωθέντα, εἰς δένδρον γέγονον ἐν· εἰ ἠύξηθησαν, καὶ ἐξηγήθησαν, καὶ καρπὸν ὠρατον καὶ γλυκὺν πεποιήκασιν, ὥστε ἀγνοηθῆναι παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν προ-

De etiam naturalem voluntatem habent. Qui ergo religiosis exercitationibus, et diligentia sua voluntatem propriam mortificavit, et interemit quodammodo, et ἀθέλητος (sine usu voluntatis suæ) effectus est, omnino a natura propria deservit; et quoniam velle non habet, nec boni quippiam aut mali potest operari (*) ».

(*) Hæc sano modo accipienda sunt; nam qui voluntatem suam mortificavit, is nihil mali agere potest, cum ex voluntate per amorem Dei mortificata: et cum Christo crucifixa, qua talis est, nihil nisi proficisci possit. At qui mali quidpiam agit, is hoc ipso indicat, se voluntatem suam nondum mortificasse: quia si mortificasset, atque respectu mali mortificasset, et sic malum non perpetraret: quod dum perpetrat, vivam se adhuc voluntatem ad malum possidere demonstrat. Quod vero ait: *Talem nihil boni amplius agere posse*, id ideo dicit, quia velle hujusmodi hominis, potius est velle superioris, cui quis se subiecit, vel Dei, quam proprium. Quare sicut Apostolus dicebat: *Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus* (Galat. II, 20); ita is qui ad hunc perfectionis gradum ascendit, dicere potest: *Volo ego, jam non ego, vult vero in me superior, vel Deus, et sic quidquid boni facit, id ei cujus nutu et gubernatione regitur, ascribit; perinde ac si ipse prorsus nihil operaretur.*

ποδεξιμένην τὸν σπόρον γῆν, καὶ τὴν βίβαν ἐφ' ἣν ἄνεγκεν τριεσθὴ τὸ ἀκατανόητον, καὶ ἀφραστον ἐκείνο, καὶ ζωηφόρον φυτόν.

Ἡ'. Ὁ ἐκκόπτων τὸ ἴδιον θέλημα διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, ἀγνώτως οὕτως, ὡς οὐκ οἶδεν, ὁ Θεὸς χαρίζεται αὐτῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ ἀνεξέλεπτον αὐτὸ διατηρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ διαφοῖγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιγινώσκειν αὐτὸ, καὶ ἰσχύον δίδωσι τοῦ ἐκπληροῦν αὐτό. Ταῦτα δὲ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ, καὶ χωρὶς αὐτῆς γίνεται οὐδέν.

Ἰθ'. Εἰ πάντων σου τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἀφῆσιν ἔλαβες, εἴτε δι' ἐξαγορεύσεως, εἴτε διὰ τῆς ἀμφιάσεως τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος. πόσης σοι τοῦτο ἔσται ἀγάπης, καὶ εὐχαριστίας, καὶ ταπεινώσεως; αἴτιον; ὅτι μυρίων ὑπάρχων τιμωριῶν ἄξιός, οὐ μόνον τούτων ἀπηλλάγης, ἀλλὰ καὶ υιοθεσίας, καὶ δόξης, καὶ οὐρανῶν ἀριουσίας βασιλείας. Ταῦτα στρέφων ἐν διανοίᾳ, καὶ διαπαντὸς ἐνθυμούμενος, ἔτοιμος ἔσο, καὶ προπαρσχευάζου μὴ ἀτιμάσαι τὸν σε ποιήσαντα καὶ τιμήσαντα, καὶ τὰ μυρία συγχωρήσαντα πταίσματα, ἀλλὰ πᾶσι σοι ἔργοις δοξάσαι καὶ τιμῆσαι αὐτόν, ἵνα καὶ αὐτὸς σε μειζύωνος ἀντιδοξάσῃ, ὃν τετίμηκεν ὑπὲρ ἅπασαν τὴν ὀρωμένην κτίσιν, καὶ φίλον αὐτοῦ ὀνομάσει σε γνήσιον.

ῤ'. Ὅσα ψυχὴ τιμιώτερα τοῦ σώματος τυγχάνει, τοσοῦτω ὁ λογικὸς ἄνθρωπος κρείττων τοῦ παντὸς κόσμου ἐστίν. Μὴ γὰρ τὰ μεγέθη τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων κατανοῶν, καὶ διὰ τοῦτο τιμιώτερά σοι ταῦτα εἶναι νόμιζε, ἄνθρωπε, ἀλλὰ πρὸς τὴν δοθεῖσάν σοι χάριν ἀποβλέψας, καὶ τῆς νοεράς καὶ λογικῆς σου ψυχῆς τὴν ἄξιν καταμαθῶν, ἀνύμνει τὸν ὑπὲρ τὰ ὀρώμενα ἅπαντα τιμήσαντά σε Θεόν.

ῤα'. Σκοπήσωμεν πῶς δοξάσωμεν τὸν Θεόν. δοξάζεται δὲ παρ' ἡμῶν οὐκ ἄλλως, ἢ ὡς παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐδοξάσθη. δι' ὧν γὰρ ἐκεῖνος τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ἐδόξασεν, ἐδοξάσθη καὶ ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' αὐτῶν. Κάκεινα καὶ ἡμεῖς σπουδῆ πρᾶξωμεν, ἵνα διὰ τούτων δοξάσωμεν τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κληθῆναι καταδεξάμενον, καὶ δοξασῶμεν παρ' αὐτοῦ τῇ δόξῃ τοῦ Υἱοῦ, ἣ εἶχε πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρ' αὐτοῦ. Τὰ δὲ εἰσιν, ὁ σταυρὸς, ἡ γρουν ἢ νέκρωσις τοῦ κόσμου παντός. αἱ θλίψεις, D

A humanum; et verbis haud dici potest, vivificumque plantarium insertum est.

98. Qui propter timorem Dei propriam voluntatem excindit, illi, nescio quomodo, inscienti Deus voluntatem suam ipsius largitur ac donat, eaque indelebilem in ejus pectore custodit, et oculos cordis ejus aperit, ut ipsam cognoscat, et ad eamdem implendam vires sufficit. Haec autem gratia sancti Spiritus operatur, citra quam nihil fit (18).

99. Si omnium peccatorum tuorum veniam, sive per confessionem, sive per angelicum habitum quem induisti, consecutus es, quantum hoc tibi charitatis in Deum gratiarum actionis, et humilitatis argumentum erit? quoniam mille dignus suppliciis, non ea solum effugisti; sed insuper adoptione filiorum Dei, et gloria, et regno caelorum dignatus es. Haec mente versans, semperque recogitans, promptus et paratus esto, ne quando contempnas eum, qui te honoravit, et mille tibi delicta condonavit: sed in omnibus factis illum honores et glorifices, ut ipse te vicissim majore honore afficiat, quicquid super omnem creaturam aspectabilem extulit, germanumque amicum suum nominavit.

100. Quantum anima corpori, tantum homo intelligentiae particeps toti mundo antecellit. Noli, homo, ad imaginem rerum conditarum attendere, et inde ea te honorabiliozem existimare: sed ad impertitam tibi gratiam respiciens, intelligentisque et ratiocinantis animae tuae dignitatem perpendens, Deum lauda, qui te plus quam omnia quae videntur colonestavit.

101. Cogitemus, quo pacto Deum glorificare possimus. Glorificatur autem non aliter, quam quomodo a Filio glorificatus est. Per quae enim ille suum Patrem glorificavit, et vicissim a Patre suo per eadem glorificatus est, ea nos quoque sedulo faciamus, ut per illa glorificemus eum, qui se Patrem nostrum caelestem appellari non refugit, e glorificemur ab eodem gloria Filii, quam habuit apud eum, antequam mundus fieret¹⁷. Quae porro illa sunt? Crux, id est, mundus

¹⁷ Joan. xvii, 5.

(18) Pontianus addit duo capitula: « Cum totis viribus, summa voluntate, et alacritate, ac desiderio incitatisimo, quae a Deo mystice, et ad nostram intelligentiam obscurius didicimus, quaeque ab illo mandata sunt nobis, impleverimus, nihilque penitus praetermiserimus, tunc nobis ut fidelibus, et obedientibus, germanisque discipulis, et amicis aperire revelatur: sicut olim sanctis discipulis, et apostolis suis revelatus est, et similiter omnibus, qui per eos in nomen ipsius creditissent. Tunc filii Dei secundum gratiam esse incipimus, ut Paulus ait: *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Quod si filii, et haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi.* (Rom. viii, 14.)

« Qui Agni sunt habitii, ut cum Deo in con-

junctione Spiritus essent, gustarentque ejus bona ineffabilia, eorum nullus oblatae ab hominibus infamiae et despiciendae gloriae desiderio, amoreque ducitur. Sed nec auri aut vestium, aut lapidum, qui ab insipientibus pretiosi censentur. Divitis affluentibus cor non apponit (Psal. lxi, 11): nec a regibus et principibus cognosci vult, qui non imperant, sed a multitudine ipsis potius imperatur. Tales non valde ut magnos et sublimes admiratur ac suspicit: nec existimat, eos familiaribus suis majorem honorem et decus conciliare. Nec aliud quidquam hominibus illustre et splendidum expectet: nec ut quisquam ab opibus ad inopiam, aut a principatu et summa potestate, conspicuaeque dignitate ad extremam ignominiam et contemptum devolvi metuit.

in animis nostris plane mortuus, tribulationes, tentationes, et si quid aliud passionum Christi est; que in multa patientia sufferentes, Christi passiones imitamur, et illis glorificamus Patrem ac Deum nostrum, ut gratia filii ipsius et coheredes Christi.

102. Anima, quæ inclinatione affectuque ad ea quæ subjecta sunt oculis nondum se perfecte liberatam sentit, contingentia sibi molesta, et persecutiones allatas a dæmonibus, et hominibus, absque mæstitudine tolerare nequit; sed affectioni erga res humanas astricta, et alligata quodammodo, pecunie jactura mordetur, facultatumque spoliatione dolet, et plagis corpori suo inflictis, majorem in modum cruciatur.

103. Si quis a propensione et concupiscentia rerum sensus moventium animam suam abstraxerit, Deoque uniterit et devinxerit, non solum pecunias ac possessiones suas despiciet, illisque amissis, velut si aliena et ad se nihil pertinentia amisisset, tranquillo erit animo, verum etiam acerba corpori suo illata cum gaudio, et qua decet gratiarum actione sustinebit, semper videns exteriorem quidem hominem juxta Apostolum ¹⁰ corrumpi, interiorem autem de die in diem renovari. Alioqui tribulationes secundum Deum hilariter, et læto animo perferri nequeunt. In his enim perfecta cognitio, et sapientia spiritualis exercetur: quibus qui catet, in tenebris ignorantie ac diffidentie perpetuo incedit, nec videre patientiæ et consolationis lumen ullo modo potest.

104. Omnis suo judicio sapiens, et disciplinis interioribus eruditus, divina cernere et cognoscere mysteria dignus nunquam erit, donec humiliari, et magnifica existimatione sui deposita, stultus fieri voluerit. Nam qui istuc facit, et divinis in rebus sapientes fide firmissima sequitur, eorum ductu simul in civitatem Dei viventis ingreditur, ducenteque et illuminante se divino Spiritu, videt ac discit quæ aliorum hominum nemo vidit, aut videre et intelligere unquam potest, et tunc theodidaktos, a Deo doctus fit.

105. A Deo doctos, hujus mundi sapientum discipuli pro fatuis habent, cum ipsi vere sint fatui, terrena et insipienti sapientia ingeniosi scilicet et acuti, quam stultam fecit Deus, secundum Apostolum ¹¹, et quam theologica vox pronuntiat terrenam, animale, diabolicam, plenam conventionis et invidiæ. Illi enim quoniam extra divinum lumen sunt, et admirabilia quæ in ipso videre haud queunt, in lumine manentes, quæque in eo sunt aspicientes, et alios docentes, errore captos, et seductos arbitrantur, cum ipsimet seducti sint, et inexplicabilia Dei bona non gustaverint.

106. Etiam hodie sunt, qui omni motu non recto vident, viri sancti, et divino lumine pleni, in me-

Α οἱ πειρασμοί, καὶ εἴ τι ἕτερον τῶν παθημάτων Χριστοῦ, ἀ υποφέροντες ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μιμούμεθα τοῦ Χριστοῦ τὰ παθήματα, δοξάζομεν δὲ δι' αὐτῶν τὸν Πατέρα ἡμῶν καὶ Θεόν, ὡς υἱοὶ αὐτοῦ χάριτι, καὶ συγκαληρονόμοι Χριστοῦ.

ββ'. Ψυχὴ ἢ μὴ τελείως τῆς σχέσεως καὶ προσκαθείας τῶν ὑρωμένων εὐαισθητῶς ἀπαλλαγείσα, τὰ ἐπισημαζόμενα αὐτῇ λυπηρὰ, καὶ τὰς ἐπερχόμενας αὐτῇ ἐπιηρείας παρὰ δαίμονων καὶ ἀνθρώπων, ἀλύτως φέρειν οὐ δύναται, ἀλλ' εἰσὶναι συνδέσμῳ δεδεμένη τῇ προσπάθειᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ζημίαις δάκνεται χρημάτων, καὶ ἀποστερήσει ἀχθεταὶ πραγμάτων, καὶ πληγαῖς ἐπιφερομέναις αὐτῆς τῷ σώματι σφοδρῶς ὀδυνᾶται.

βγ'. Εἴ τις σχέσεως καὶ ἐπιθυμίας τῶν αἰσθητῶν ἀπέβρῃζε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ τῷ Θεῷ ταύτην συνέδησεν, οὐ μόνον τῶν περὶ αὐτὸν χρημάτων καὶ κτημάτων καταφρονήσει, καὶ ὡς ἐπὶ ἄλλοτριόις καὶ ξένοις ὑστερούμενος ἀλύτως διατεθῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνιαρὰ, μετὰ χαρᾶς καὶ τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας ὑπομενεῖ, βλέπων ἀεὶ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τὸν μὲν ἔξω φθειρόμενον ἀνθρώπον, τὸν δὲ ἐντὸς, ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ ἀνακαινούμενον· ἄλλως δὲ οὐκ ἐνὶ τῷ κατὰ Θεὸν ὀλιψείῳ ὑπενεγκεῖν μετὰ χαρᾶς· γνώσεως γὰρ τελείας ἐν τούτοις χρεῖαι, καὶ σοφίας πνευματικῆς· ὁ δὲ τούτων ἐστερημένος, ἐν σκοτίᾳ ἀνεπιστίας καὶ ἀγνωσίας ἀεὶ πορεύεται, μὴ δυνάμενος τὸ φῶς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως ὅλως θεάσασθαι.

δδ'. Πᾶς δοκῆσει φρονῶν, ἐκ μαθηματικῆς ὧν ἐπιστήμης, εἰς μυστήρια Θεοῦ παρακύψαι καὶ ἰδεῖν οὐκ ἀξιωθήσεται ποτε, ἕως ἂν ταπεινωθῆναι πρῶτον θελήσῃ, καὶ μωρὸς γένηται, σὺν τῇ οἴῃσει καὶ ἦν κέκτηται γνώσιν ἀποβαλὼν. Ὁ γὰρ τοῦτο ποιῶν, καὶ σοφῶς τὰ θεῖα ἐν ἀδιστακτῷ πίστει ἀκολουθῶν, καὶ ὑπὸ τούτων χειραγωγούμενος, συνεισέρχεται μετ' αὐτῶν ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐδηγοούμενός τε καὶ φωτιζόμενος, ὁρᾷ καὶ δίδασκεται ἄπερ οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἰδεῖν καὶ μαθεῖν ποτε δύναται, καὶ τηνικαῦτα γίνεται Θεοῦ διδασκῆς.

δε'. Τους διδακτοὺς Θεοῦ οἱ μαθηταὶ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων ἠγοῦνται μωρούς· αὐτοὶ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ μωροὶ, ἐκμεμωραμένης σοφίας στομαθίζοντες τῆς θύραθεν, ἦν ἐμώρανεν ὁ θεός, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ ἦν ἡ θεολόγος φωνὴ ἐπίγειον οἶδος, ψυχικὴν, δαιμονιώδη, μεστήν ἐριθείας καὶ φθόνου. Ἐξω γὰρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι τοῦ θεοῦ φωτὸς, τὰ ἐν αὐτῷ ἰδεῖν μὴ δυνάμενοι θαύματα, τοὺς ἀλλοζομένους ἐν τῷ φωτί, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βλέποντας καὶ διδάσκοντας, ὡς πεπλανημένους λογίζονται· πεπλανημένοι ὄντες αὐτοὶ, καὶ ἀγευστοὶ τῶν ἀποβρῆτων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν.

ρρ'. Ὅτι καὶ νῦν εἰσὶν ἀπαθεῖς, καὶ ἅγιοι, καὶ πεπληρωμένοι τοῦ θεοῦ φωτὸς, ἀναστρεφόμενοι ἐν

¹⁰ II Cor. iv, 16. ¹¹ I Cor. i, 20.

μίσω ἡμῶν, τοσοῦτον τὰ μέλη νεκρώσαντες ταυ- A
τῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ
ἐμπαθειστάτης ἐπιθυμίας, ὡς μὴ μόνον ἀπ' ἐαυτῶν
ποτε λογίζεσθαι, ἢ ποιήσασθαι τι τῶν κακῶν, ἀλλὰ μηδὲ
ὑπ' ἐτέρου πρὸς τοῦτο ἐλχομένους, ἀλλοίωσιν τινα
τῆς προσοψῆς αὐτοῖς ἀπαθείας ὑφίστασθαι· εἴδεσαν
γάρ ἂν τοῦτους εἴπερ εἶδότες ἦσαν τὰ καθ' ἑκάστην
ἀναγινωσκόμενα θεία λόγια, καὶ ψαλλόμενα παρ'
αὐτῶν, οἱ τοῖς τοιοῦτοις τὴν ἀδιαφορίαν ἐπισημίζον-
τες καὶ διαπιστοῦντες τοῖς περὶ θεῶν πραγμάτων
διδάσκουσιν ἐν σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος. Εἰ γὰρ ἐν γνώ-
σει τελείᾳ ἐγένοντο τῆς θείας Γραφῆς, ἐπίστευον ἂν
τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λαληθεῖσι καὶ δωρηθεῖσιν ἡμῖν ἀγα-
θείς· ἐπεὶ δὲ ἀμέτοχοι τῶν τοιούτων, ἐξ οἰήσεως καὶ
ἀμελείας εἰσὶ καλῶν, καὶ τοὺς μετεσχηκότας, καὶ B
περὶ τῶν τοιούτων διδάσκοντας, ἀπιστοῦντες ἐνδια-
βάλλουσιν.

ρζ'. Διὰ τοῦτο μόνον παραβάλλειν καὶ βλέπειν τοὺς
ἐν τῷ κόσμῳ θέλουσιν οἱ χάριτος πεπληρωμένοι
Θεοῦ, καὶ τετελειωμένοι τῇ γνώσει καὶ σοφίᾳ τῇ
ἀνωθεν, ἵνα μισθὸν τινα προξενήσωσιν αὐτοῖς, διὰ
ὑπομνήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' ἀγαθοε-
ργίας, εἰ ἄρα γε ἀκούσουσιν, εἰ ἄρα γε συνήσουσι καὶ
πεισθήσονται, ἐπειδὴ οἱ μὴ τῷ τοῦ Θεοῦ ἀγόμενοι
Πνεύματι, ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦσι, καὶ οὐκ οἴδα-
σιν οὔτε ποῦ ὑπάγουσιν, οὔτε ἐν τίσει προκόπτουσιν
ἐντολαῖς. Τάχα γὰρ ποτε ἀνασφήλαντες, ἐκ τῆς πε-
ριεχούσης αὐτοὺς οἰήσεως, βέβηκον τὴν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἀληθῆ διδασκαλίαν, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θέ-
λημα ἀνοθεύτως, καὶ ἀκατηλεύτως, ἀκούσαντες με- C
τανοήσουσι, καὶ ποιήσαντες αὐτὸ μεταλάβωσι τινος
χαρίσματος πνευματικοῦ. Εἰ δὲ μὴ τοιαύτης ὠφε-
λείας γενέσθαι δυνήθωσιν αὐτοῖς πρόξενοι, θρηνοῦν-
τες τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, ὑποστρέφου-
σιν εἰς τὰς κέλλας αὐτῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας εὐχό-
μενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Ὑπὲρ γὰρ ἄλλου
τινὸς οὐδέποτε λυπηθήσονται οἱ τῷ Θεῷ ἀδίαλείπτως
συνόντες καὶ ὑπερεμπιπλάμενοι παντὸς ἀγαθοῦ.

ρη'. Τίς ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ
Θεοῦ Λόγου, ὁ ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀνακηρυττό-
μενος, καὶ παρ' ἡμῶν μὲν ἀναγινωσκόμενος, μὴ
ἐπιγινωσκόμενος δέ; Ἡ πάντως ἵνα μετεσχηκῶς τῶν
ἡμετέρων, κοινωνοὺς τῶν ἐκείνου ποιήσῃ ἡμᾶς· ὁ
γὰρ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐγένετο, ἵνα υἱὸς Θεοῦ ποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους D
ἡμᾶς· ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκεῖνος, ἀνάγων κατὰ
χάριν τὸ γένος ἡμῶν, γενῶν ἡμᾶς ἀνωθεν ἐν
Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ εὐθὺς εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· μάλλον δὲ ἡμῶν ἐν τῷ
τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἔχειν ἡμῖν χαριζό-
μενος, ὡς μὴ ἐν ἐλπίσει εἶναι τοῦ εἰσελθεῖν ἡμᾶς
ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ἐν κατασχέσει ταύτης ὄντας βοᾶν·
Ἡμῶν δὲ ἡ ζωὴ κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ.

ρθ'. Τὸ αὐτεξούσιον καὶ αὐτοπροαίρετον ἡμῶν οὐκ
ἀφαιρεῖται τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρι-
ζέται τοῦ μηκέτι καὶ ἄκοντας ἡμᾶς τυραννεῖσθαι
ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐφ' ἡμῖν δὲ ἐστὶν μετὰ τὸ βάπτι-

διο nostrum versantes; qui adeo mortificaverunt
membra sua, quæ sunt super terram **, ab omni
immunditia et furente concupiscentia, ut non so-
lum per sese mali quippiam non cogitent, nec ad id
committendum incitentur: sed neque ab aliis ad
hoc sollicitati, quietum animi sui statum aliqua ex
parte mutare noverunt, quando memoria tenent
quæ quotidie legunt et psallunt divina oracula.
Iis illi de divinis rebus in sapientia spiritus do-
centibus, ut stultis, fidem non habent. Nam si per-
fecte divinas Scripturas nossent, crederent verbis
Dei, et bonis quæ is humano generi donavit. Quia
vero hujusmodi bonorum ob arrogantiam et
solicitudinem participes non sunt, etiam hos qui
participes sunt, et eos docent, increduli calum-
niantur.

107. Hac sola de causa, qui gratia Dei replet.,
cognitioneque ac sapientia superna instructi sint,
his qui in mundo sunt se objicere, et eos videre
volunt, ut illis mercedem aliquam per suggestio-
nem charitatis Dei, et studiosas actiones concilient,
si modo audiant, si modo intelligant et desistant:
quandoquidem qui spiritu Dei non aguntur, in te-
nebris ambulant, et nesciunt neque quo valant,
neque ubi offendant. Fortassis enim aliquando
erigentes se ex arrogantia qua oppressi sunt, ve-
ram sancti Spiritus doctrinam complectentur, Del-
que voluntatem sine fuco ac sincere audientes,
pœnitentiam agent, atque ita aliquod spirituale
charisma accipient. Quod si hanc eis utilitatem
parare non poterunt, lacrymis cordis eorum cæ-
citatem prosequentes, in suos nidos revertentur,
noctes et dies pro eorum salute vota facientes.
Nunquam enim alterius rei causa molestiam cap-
ient, qui cum Deo sunt assidui, et omnibus bonis
redundant.

108. Quisnam œconomix Verbi Dei in carne
scopus est, qui in omni divina Scriptura revelatur,
et a nobis legitur, nec intelligitur? An hic utique,
ut consors factum nostrorum, quæ illic sancti, suo-
rum consortes faceret: et quod ipse per naturam
est, ad illud genus nostrum per gratiam eveheret,
denovo nos in Spiritu sancto generans, et illico in
regnum cœlorum inducens, vel potius hoc in no-
bis habere donans: ut non adhuc speremus illud
ingredi: sed jam id ipsum sperantes possidentes clamemus,
(Nostra autem vita abscondita est cum Christo
in Deo **.)

109. Baptismus libertatem voluntatis nostræ,
et quod spontis nostræ est, minime tollit: sed id
nobis largitur, ut nolentes diabolus sua tyrannide
amplius premere non possit. In nostro autem arbi-

** Coloss. iii, 5. ** ibid. 3.

tractu positum est, post baptismum aut volentes servare mandata Domini, in quo abluti sumus, Christi nempe, et in via legum ejus ambulare : aut per improbas actiones de recto isto itinere ad adversarium atque inimicum nostrum diabolum declinare.

110. Qui post baptismum voluntatibus maligni cedunt, et ejus consulta perpetrant, sese a sancta baptismatis quasi matrice abalienant, secundum illud Davidis ²²; neque enim alienatur unusquisque, aut naturam cum qua creatus est mutat: sed bonus creatus a Deo (malum enim Deus non facit) immutabilis natura et essentia (sicut creatus est) cum sit, velut libera mente hæc seu bona, seu mala eligit et facit. Quemadmodum enim gladius naturam suam non mutat, seu bene seu male utare, sed ferrum manet: sic et homo operatur et facit, ut dictum est, quæ vult, a sua autem natura non dejicitur.

111. Non si unius miscerearis, salvaberis: sed si unum contempseris, in ignem mitteris. Nam et illud: « Esurivi, et sitiivi. » non semel, aut unum diem, sed tempus vitæ universæ significat: sic et pasci Christum, potari, indui, et si quid præterea hæc comitatur, non semel, sed semper, et erga omnes servos ipsius suscipiendum Deus, et Dominus noster professus est (19).

112. Qui centum mendicis dederit eleemosynam, potest autem et aliis dare, potareque, et cibare multos, quos se rogantes, et ejus misericordiam implorantes dimittit, ut qui Christum ipsum non pavent, ab eo judicabitur: quandoquidem et in illis omnibus ipse est, qui etiam in uno quolibet minimorum a nobis alitur.

113. Qui omnibus egentibus omnia ad explendam hodiernam necessitatem præbuit, et cras possit idem præstare quibusdam fratribus, et tamen sinit eos fame, siti, et frigore interire, ipsum illum non curavit mori, et contempsit, qui dicit: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (20). »

114. Idcirco pauperis cujusque faciem suscipere voluit, et cuiusvis pauperi se assimilavit, ut nullus in se credentium adversus fratrem suam elevetur: sed unusquisque fratrem suum, ut pro-

²² Psal. 4. LVII,

(19) Pontanus addit capitulum unum: « In livorem divinum et ipsum totum in unoquoque pauperum, quomodo quidam se unis includunt? Pone centum esse pauperes et unum Christum (neque enim ulla ratio) divinus est Christus) qui ergo ex novaginta novem singulis, dederit obolum, unum autem injuria affecerit, aut percusserit, aut vacatam dixerit, cui nam hæc fecit? Annon illi utique, qui dixit et semper dicit, et dicturus est: *Quandiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40)? »

Ασμα, ἡ ταῖς ἐντολαῖς ἐμμένειν αὐτοθελῶς τοῦ εἰς ὃν ἐβαπτίσθημεν Χριστοῦ τοῦ Δεσπότης Θεοῦ, καὶ τῇ ἐδῶ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ, ἢ ἐκκλί- νειν τῆς εὐθείας ἑδοῦ ταύτης, πρὸς τὸν ἀντίπαλον δὲ καὶ ἐχθρὸν ἡμῶν διάβολον παλινδρομεῖν.

ρι'. Οἱ μετὰ τὸ ἄγιον βάπτισμα τοῖς τοῦ ποιηροῦ θελήμασιν ἐκόντες, καὶ τὰ ἐκείνων βεβουλευμένα δια- πραττόμενοι, ἑαυτοὺς τῆς τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἁγίας μήτρας ἀπαλλοτριούσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον· οὐ δὲ γὰρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος, ἢ τῆς καθ' ὃ ἐκτισταὶ μεθίσταται φύσεως, ἀλλ' ἀγαθῶς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (κακὸν γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίη- σεν), ἀτρεπτος τῇ φύσει, καθ' ὃ ἐκτισταὶ, καὶ τῇ οὐ- σίᾳ ὧν, οἷα ἐξ ἐκουσίου γνώμης προαιρεῖται καὶ θέ- λει, ταῦτα καὶ πράττει, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε κακὰ.

Ἐπερ γὰρ τὴν μάχαιραν, κἂν ἐπὶ κακῷ τις αὐτὴν, κἂν ἐπὶ καλῷ χρήσεται, τῆς ἰδίας ἐκείνη οὐ μεθίσταται φύσεως, ἀλλὰ μένει σίτη· οὐκ ὧν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἐνεργεῖ μὲν καὶ πράττει, ὡς εἴρηται, ἅπλο- βούλεται, τῆς δὲ οἰκείας οὐκ ἐξίσταται φύσεως.

ρι'. Οὐ τὸ ἓνα ἐλεῆται· σὺ ζεῖ, ἀλλὰ τὸ ἐνὸς κα- ταφρονῆσαι τῷ πυρὶ παραπέμπει. Τὸ γὰρ, « Ἐπει- νασα, καὶ ἐδέψασα, » οὐ πρὸς ἅπασι εἴρηται πάντως, οὐδὲ τὸ, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ τὸ, διὰ βίου παντὸς δη- λιλ. οὐ τὸ τραφῆναι Χριστὸν, ποτισθῆναι τε καὶ ἐνδυσθῆναι, καὶ εἶ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρὸς ἅπασι, ἀλλὰ διὰ παντὸς καὶ ἐν πᾶσιν, ὑπὸ τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δεχέσθαι ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ὡμολόγησεν.

ριβ'. Ὁ τοῖς ἑκατὸν δοῦς ἐλεημοσύνην, δυνάμενος δὲ καὶ ἑτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καὶ θρέψαι πολλοὺς, παρακαλοῦντας αὐτὸν καὶ βοῶντας, ἀποπεμφόμενος ὡς μὴ θρέψας Χριστὸν κριθήσεται παρ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτὸς ἐστίν, ὁ καὶ ἐπ' ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος παρ' ἡμῶν.

ριγ'. Ὁ πᾶσι μὲν πάντα τὰ πρὸς χρείαν τοῦ σώ- ματος παρασχὼν σήμερον, αὔριον δὲ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσῃ τινῶν ἀδελφῶν, καὶ λιμῷ, καὶ δίψει, καὶ ψύχει ἕαση διαφραθῆναι, αὐτὸν ὑπερεῖδεν ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτοῦ καταφρόνησε τοῦ εἰπόντος· « Ἐρ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε. »

ριδ'. Ἐν τούτῳ τὸ ἑκαστοῦ πένητος πρόσωπον ἀναλαθεῖν κατεδέξατο καὶ παντὶ πένητι ἑαυτὸν ἐξω- μοῦσεν, ἵνα μηδεὶς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ καταπαίρηται, ἀλλ' ἕκαστος βλίπτων τὸν ἀδ-

(20) Additur: « Ex his licet cognoscere, quo- modo Dominus ad se omnia pauperum et fratrum nostrorum transferat, et sibi facta interpretetur. Ad justos dicit, *Mihi fecistis*; ad illos, qui in sinistra, *michi non fecistis*. Non enim solum intuetur eos, quorum miserti sumus, aut qui injuriam accep- erunt, aut fraudati, aut mille alia mala perpassi sunt: sed etiam despicit, ut hoc ad condemna- tionem nostram sufficiat. Neque enim illos, sed ipsam despiciamus Jesum Christum, qui omnia ut sibi facta ducit, quæ illis fecimus. »

τοῦ ἀδελφῶν καὶ τὸν πλησίον, ὡς τὸν Θεὸν αὐτοῦ, ἀ-
 εὐχριστόν ἐαυτὸν μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς τοῦ πε-
 ποιηκότος αὐτὸν λογίζοιτο, καὶ ὡς αὐτὸν ἀπεδέχοιτο
 καὶ τιμᾷ, καὶ πάντα κενοί τὰ ὑπάρχοντα πρὸς θερα-
 πείαν αὐτοῦ, ὡς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐκένωσε
 τὸ ἴδιον αἷμα, διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.

ρις'. Ὁ τὸν πλησίον ἔχειν ὡς ἐαυτὸν κελευσθεὶς, οὐ
 μίαν πάντως ἡμέραν, ἀλλὰ διὰ βίου παντός τοῦτον
 ἔχειν οὕτω; ὀφείλει, καὶ ὁ παντὶ τῷ αἰτοῦντι διδόναι
 προσπατῶμενος, τοῦτο ποιεῖν προστάσσεται ἐν πάσῃ
 τῇ ζωῇ αὐτοῦ· καὶ ὁ θέλων ἵνα ποιῶσι εἰς αὐτὴν
 ἄλλοι ἂ βουλεύεται ἀγαθὰ, ταῦτα καὶ αὐτὸς ποιεῖν
 ἄλλοις ἀπαιτηθῆσεται.

ρις'. Ὡς περὶ οὗν ὁ ἔχων τὸν πλησίον ὡς ἐαυτὸν, οὐδὲν
 ἔχειν πλέον τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐν δὲ ἔχῃ καὶ μὴ
 μεταδίδωσιν ἀφθόνως, ἔω; ἂν καὶ αὐτὸς πτωχὸς γέ-
 νηται, καὶ τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξουμοιωθῇ, τῆς ἐντο-
 λῆς τοῦ Δεσπότης ἐκπληρωτῆς οὐκ εὐρίσκειται, οὐδὲ
 ὁ τοῖς αἰτοῦσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐὰν μέχρις ὀβολοῦ,
 ἢ κλάσματος ἄρτου κεκτημένος ἀποστρέψῃ τινὰ τῶν
 αἰτούντων αὐτὸν, οὐδὲ ὁ μὴ ποιῶν τὸν πλησίον ὅσα
 θέλει ἵνα ἕτερος ποιῆσῃ πρὸς αὐτόν· οὕτω καὶ ὁ
 πάντα μὲν πένητα καὶ ἐλάχιστον θρέψας, ποτίσας,
 ἐνδύσας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα εἰς αὐτὸν ἐργασάμενος,
 ἐνδὺ δὲ μόνον καταφρονήσας, καὶ αὐτὸν περιδῶν, ὡς
 Χριστὸν τὸν Θεὸν περιδῶν πεινῶντα καὶ διψῶντα καὶ
 αὐτὸς λογισθῆσεται.

ρις'. Φορτικὰ ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσως φανήσεται, διὸ
 καὶ δόξουσιν εὐλόγως λέγειν ἐν ἑαυτοῖς; Τίς ἄρα ταῦτα
 πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεύσαι,
 καὶ θρέψαι, καὶ μηδὲν τούτων τινὰ περιδεῖν; ἀλλ'
 ἀκούσασθε Παύλου διαβρήθην βούωντος· « Ἡ γὰρ ἀγά-
 πη τοῦ Χριστοῦ συνέχευε ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι
 εἰ εἰς ὑπερ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. »

ρις'. Καθάπερ αἱ περιεκτικαὶ ἐντολαὶ συμπεριέ-
 χουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τὰς μερικὰς ἐντολάς, οὕτω
 καὶ αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταὶ τὰς μερικὰς ἐν ἑαυταῖς
 συμπερικαμβάνουσιν ἀρετάς· ὁ γὰρ πωλήσας τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ διασχορπίσας αὐτὰ τοῖς πτω-
 χοῖς, καὶ πένης ἐφάπαξ γενόμενος, πάντα ὑφ' ἐν τὰ
 τῶν μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν· οὐκ ἔτι γὰρ
 χρεῖαν ἔχει τῷ αἰτοῦντι διδόναι, ἢ μὴ ἀποστραφῆναι
 τὸν θέλοντα δανεῖσασθαι ἀπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἀδία-
 λειπτος εὐχόμενος, ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε, καὶ
 οὐκ ἔτι ἐπτάκις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τὸν Κύριον, ἢ ἑσ-
 πέρας, καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας ὑπ' ἀνάγκην ἐστίν,

ximum, ut Deum intuens, minimum sese non fra-
 tris, sed ejus qui fratrem fecit, reputet, et ut ip-
 sum creatorem ejus excipiat, et honoret, omniaque
 ad ejus obsequium, et ministerium impendat et
 exhauriat, et quemadmodum Christus et Deus suum
 ipsius sanguinem ob salutem nostram exhaustit.

115. Qui jussus est proximum eo loco habere
 quo semet²², plane non per unum diem, sed per
 omnem vitam sic eum habere debet. Et qui omni
 petenti jussus est dare²³, hoc facere jubetur, quam-
 d'u vivit. Et cui cupit ab alio sibi praestari quae
 vult bona, ab eo postulabitur, ut eadem ipse aliis
 praestet²⁴.

116. Quemadmodum igitur qui habet proximum
 eodem loco quo se, nihil praeproximo habere sus-
 tinet. Sin autem habuerit, nec liberaliter imper-
 tiverit, donec et ipse ad paupertatem redigatur,
 et proximis suis exaquetur, eum Domini praec-
 eptum non implevisse constat. Nec cum, qui omni-
 bus petentibus dare volens, si usque ad obolum
 aut frustum panis pervenerit, quempiam rogantem
 inanem dimiserit: nec qui non facit proximo, quae-
 cunque sibi ab alio fieri desiderat? Sic qui omni
 pauperi ac minimo cibum, potum, vestem dedit,
 aliaque omnia officia iis praestitit, unum autem et
 solum neglexit atque contempsit, id perinde acci-
 pietur, ut si Christum Deum esurientem, ac siti-
 entem despexisset.

117. Dura haec (a), et onerosa omnibus fortasse
 videbuntur. Quare existimabunt se consentanea cog-
 itare, si ita secum cogitent. Quisnam haec praestare
 potest, ut omnibus serviat, victimumque ministret,
 et horum nullum negligat ullo modo? Sed Paulum
 audiant, diserte clamantem: « Charitas enim Christi
 urget nos, aestimantes hoc quoniam si unus pro
 omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt²⁵. »

118. Quemadmodum generalia mandata particu-
 laria complexu et amplitudine sua continent, sic
 et generales virtutes particulares virtutes suo am-
 bitu coercent. Qui enim vendit facultates suas, et
 eas in pauperes disperdit, simulque ac semel ipse
 pauper fit, omnia mandata particularia in uno et
 simul exsecutus est. Nec enim de caetero opus ua-
 bet petenti dare, aut non averti ab eo, aut non soe-
 nerari illi. Sic qui nullum precandi finem facit. in
 hoc omnia inclusit: nec amplius septies in die
 Dominum laudare, et vespere, et mane, et meridie
 necesse habet: ut qui jam omnia implevit, quae

²² Dent. xv, 7. ²³ Matth. v, 42. ²⁴ Matth. vii, 7, 8. ²⁵ II Cor. v, 14.

(a) Recte timuit Simeon, ea, quae capite superiori tradiderat, nimis dura visum iri. Vere enim dura
 su t. Quid si nec vera? Non enim ut altis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate, inquit
 Apostolus II ad Cor. vii, cohortans fideles, ut egenis opem ferant. Quae aequalitas non in hoc consistit, ut
 qui qui l habet, exaquetur nihil habenti, sed in hoc, ut qui multum habet, non abundet, dando videlicet
 egenis id quod superfluum est; et qui modicum, non minore, hoc est, ut qui pauper est, liberalitate
 aliena adjutus, non magis atque magis in egestatis incommoda incurrat; nam ut quis necessaria ad vitam
 erogat, seque pauperi erogatis omnibus parem efficiat; id ut interdum eximiae charitatis indicium esse
 queat, nulli tamen per se loquendo praecipitur; quique id non observat, nullius mandati divini reus
 feragi potest.

canonice, distinctisque temporibus et horis precatur ac psallimus. Sic etiam, qui Deum in se habitare scit, a quo hominibus scientia data est ²⁷, totam Scripturam divinam percurrit, et totum qui ex lectione colligitur fructum percipit: nec amplius volumina legere cogetur. Cur enim cogeretur, cum eum qui scriptoribus sacras Scripturas inspiravit apud se collocatorem habeat, et ab eo absconditorum mysteriorum arcana doceatur? Quin ipse aliis liber a Deo inspiratus erit nova et vetera afferens mysteria ²⁸, conscripta digito Dei in ipso, ut qui perfecit omnia, et quieverit in Deo (qui est summa perfectio) ab omnibus operibus suis (21).

119. Pollutio nocturna ex multis causis provenire solet: ex ingluvie, ex superbis, et ex dæmonum invidia; oritur etiam ex longa vigilia, corpore in soporem nutante, et ex timore ne istud accidat. Vel si quis sacerdos divinam Liturgiam aut sacram communionem peragat, idque cogitans simul timeat ne illud in lecto patiat, cubans patitur: quod et dæmonum invidia contingit. Et quidem alio modo fit: aliquid visum in die vultum decorum postea in imaginatione sibi representans, in lubricis cogitationibus obdormescit, easque præ ignavia non repellens, somniat haud secus ac vigil in lecto recubans. Alio dein modo accidit: quidam sunt ignavi (meo quidem iudicio), sedentes, deque libidinosæ colloquente rebus, ad libidinem incitandam sive aliter; deinde lectum petentes, easque in mentem revocantes, et cum ipsis obdormientes, illud per somnum experiuntur. Pariter ex ipso sermone alterius damnnum aliquis patitur. Quapropter oportet omni cura sibi invigilare, et hæc Prophetæ verba meditari: « Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear, » et aures ab istiusmodi sermonibus præmunire. Sæpius etiam aliqui ab oratione cessantes in motus carnales impulsus sunt, sicut in capite de oratione ostendimus.

120. Frater, statim ac mundo valdidixisti, stude pulchras virtutes in teipso inserere, ut et communitati sis utilis, et te magnificet supra inferiores Dominus. Ne unquam affectes familiaritatem cum superiore, ut alibi diximus, nec velis ab illo honorari; ne captes amicitiam superiorum, nec eorum cellas circumeas memor inde fore ut non solum

²⁷ Psal. cxviii, 66. ²⁸ Matth. xiii, 52.

(21) Pontanus addit duo sequentia capitula: « Quodnam primum est, et majus, et quomodo hæc ordine fieri consueverunt? Primum est oratio, deinde illuminatio, postea illustratio, et hinc ingeneratur visio rerum quæ in lumine sunt. Quomodo enim sole non lucente quisquam illustrari? aut qui oculos perfecte illuminatos non habet, quomodo quempiam videre potest? »

« Quies monastica, est imperturbatus animi sta-

ως ἦδη πάντα πεπληρωκώς, ὅσα ἂν κανονικῶς καὶ ἐν ἀφωρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις εὐχόμεθά τε καὶ ψάλλομεν· οὕτω καὶ ὁ τὸν διδόντα γινώσκει ἀνθρώπους Θεὸν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς κτησάμενος, πᾶσαν ἀγίαν διήλθε Γραφήν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο, καὶ οὐκ ἐστὶ βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται· πῶς γὰρ ὁ τὸν ἐμπνεύσαντα τοῖς τὰς θείας Γραφὰς γεγραμμένοις συνόμιλον κεκτημένος, καὶ παρ' ἐκείνου μουόμενος τὰ τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόρρητα; ἀλλὰ βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστο; ἔσται, καὶνὰ τε καὶ παλαιὰ μυστήρια φέρουσα, γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ· ὡς πάντα τελέσας καὶ καταπάσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ριθ'. Ἡ κατ' ὕπνου βεῦσις ἐκ πολλῶν ὑποθέσεων βεβῶθε γίνεσθαι, ἐκ γαστριμαργίας, ἐκ κενοδοξίας, καὶ ἐκ φθόνου τῶν δαιμόνων· γίνεται δὲ καὶ ἐκ πολλῆς ἀγρυπνίας, εἰς ὕπνον χανουμένου τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ δόους τοῦ μὴ τοῦτο παθεῖν· ἢ διὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἱερίως τιδὸς ὄντος, ἢ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, καὶ τοῖς λογισμοῖς συνδυάζων τούτοις τῆς δειλίτας ἐν τῇ κλίνῃ, τοῦ μήπως παθεῖν, κοιμηθεὶς τοῦτο πέπονθεν· ὃ καὶ αὐτὸ φθόνου δαιμόνων ὑπάρχει. Καὶ ἄλλως δέ· ἐωρακῶς τις εὐοπτον πρόσωπον ἐν τῇ ἡμέρῃ, εἶτα ἀνιστορῶν τοῦτο κατὰ διάνοιαν, συνυπνώσει τοῖς πορνικῶς λογισμοῖς· διὰ χαυνότητα μὴ ἀπασάμενος αὐτοῦς, πίπτει καθ' ὕπνου, ἴσως καὶ ἐργηγορῶς καίμενος ἐν τῇ κοίτῃ. Καὶ ἄλλως δέ· εἰσὶ τινες βῆθμοι κατ' ἐμὲ, καθεζόμενοι, καὶ περὶ ἐμπαθῶν ὁμιλοῦντες πραγμάτων, ἢ καὶ ἐμπαθῶς, ἢ καὶ οὐ, εἶτα ἐν τῇ κοίτῃ ἐρχόμενοι, καὶ ταῦτα κατὰ νοῦν ἀναστρέφοντες, καὶ τῇ τούτων συνδοιάσει ἐναποκοιμώμενοι, καθ' ὕπνου ὑφίστανται. Ἰσως δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν τοῦ ὑατέρου ἀνθρώπου θάτερος τὴν βλάβην ἐδέξατο. Διὰ τοῦτο προσέχειν δεῖ ἑαυτοῦς πάντοτε, καὶ τὸ τοῦ Προφήτου μελετᾶν « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός· δεῖ ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ » καὶ τὰς ἀκοὰς ἀποφράττειν τοῖς τοιοῦτοις λόγοις. Πολλάκις καὶ τῆς εὐχῆς τινες ἀπασχολήσαντες, εἰς κινήσεις σαρκικὰς συνωθησθησαν, καθὼ καὶ ἐν τῷ τῆς εὐχῆς κεφαλαίῳ ἐδηλώσαμεν.

ρκ'. Ἀδελφὲ, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς σπουδάσον καλὰς ἀρετὰς ἐν σεαυτῷ φυτεῦσαι, ὅπως καὶ τῷ κοινῷ γένῃ χρησίμος, καὶ σὲ μεγαλύνει ἐπ' ἐσχάτων ὁ Κύριος. Μὴ κτήσῃ παρῆρσιαν μετὰ ἡγουμένου ποτὲ, καθὰ καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, μηδὲ ζῆτει παρ' αὐτοῦ τιμὴν· μὴ κτήσῃ φιλίαν μετὰ τῶν προεχόντων· μηδὲ τὰς αὐτῶν κέλλας κύκλευε· γινώσκων ὡς ἐν

tus, liberæ, et exsultantis animæ serenitas, hæc quædam cordis, nullis agitata turbis, nullis inundata fluctibus, contemplatio luminis, mystica Dei cognitio, sermo sapientiæ, abyssus consiliorum Dei, raptus mentis, pura cum Deo conversatio, oculus pervigil, intellectualis adoratio, unio et copulatio cum Deo, terminus, Deificatio, et in magnis asceticæ vitæ laboribus sine labore requies. »

τούτην οὐ μόνον τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος ριζοῦν ἀρ-
χεται ἐν σοί, ἀλλὰ καὶ μισητὸς παρὰ τοῦ προσώπου
γενήσῃ· τὸ δὲ πῶς ὁ νοῦν νοεῖται· καθέξου δὲ ἐν τῷ
καλλίῳ σου, οἷον ὃ ἂν ἔστιν, ἐν εἰρήνῃ· καὶ τῷ θέ-
λοντί σοι συντυχεῖν μὴ ἀποστραφῆς, ἕνεκεν εὐλαβίας,
ἀλλὰ γνώμη πατρικῆ τούτῳ συντυχῶν, οὐ βλαβήσῃ,
εἰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντιῶν ἔστιν· εἰ δὲ οὐχ ἔρῃς συμμέ-
ρον τοῦτο, τῷ σκοπῷ τοῦ ὠφελουμένου δεῖ ἐξακολου-
θεῖν.

ρκα'. Δεῖ δὲ διαπαντὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἔχειν,
καὶ καθ' ἑκάστην ἑαυτὸν ἀνακρίνειν, τί μὲν ἀγαθόν,
τί δὲ τῶν φαύλων πέπρακται σοι· καὶ τῶν μὲν ἀγα-
θῶν λήθην ποιῆσθαι, μήπως τῷ τῆς κενοδοξίας πά-
θει περιπέσῃ· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐναντίοις, δάκρυσι κεχρη-
σθαι μετ' ἐξομολογήσεως καὶ προσευχῆς συντόνου.
Ἔστω δὲ ἡ ἀνάκρισις οὕτω· τελεσεθείσης τῆς ἡμέ-
ρας, καὶ τῆς ἑσπέρας καταλαβοῦσας, ἐν ἑαυτῷ δια-
λογίζεσθαι· Ἄραγε πως, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, τὴν
ἡμέραν παρήλθον; Μὴ τινα κατέκρινα, ἢ ἐλοιδόρησα,
ἢ ἐσκανδάλισα, ἢ εἰς τινος ὄψιν ἐμπαθῶς προσέ-
θλεψα, ἢ τοῦ ἐπιστατούντος ἐν τῇ διακονίᾳ παρή-
κουσα, καὶ αὐτῆς ἠμέλησα, ἢ ὠργίσθην τινί, ἢ ἐν τῇ
συνάξει ἐστῶτός μου, τὸν νοῦν εἰς ἀνωφελῆ ἀπρηχό-
λησα, ἢ ῥαθυμίᾳ βαρυνθείς, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ
κλήνου ἀπέστην; Ὅταν δὲ ἐν τούτοις πᾶσι σεαυτὸν
ἀνεύθυνον εὐρηγῆς (ὅπερ ἀδύνατον, οὐδεὶς γὰρ καθα-
ρὸς ἀπὸ βύπου οὐδ' ἂν μίξῃ ἡμέρα τῆς ζωῆς αὐτοῦ·
καὶ οὐδεὶς καυχῆσθαι ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν), τότε
πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ πολλῶν δακρύων βόησον· Κύριε,
συγχώρησόν μοι, ὅσα ἐν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ καὶ γνώ-
σε· καὶ ἀγνοίᾳ ἡμαρτον· πολλὰ γὰρ παλιομεν, καὶ
οὐ γινώσκομεν.

ρκαβ'. Δεῖ δὲ καθ' ἑκάστην ἐξαγορεύειν πάντα λο-
γισμὸν, πρὸς τὸν πνευματικὸν Πατέρα, καὶ τὸ παρ
αὐτοῦ σοι λεγόμενον, ὡς ἐκ θεοῦ στόματα δέχεσθαι
ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ, καὶ μὴ πρὸς ἕτερόν τινα ταῦτα
προφέρειν, ὡς οἱ τὸ καὶ τὸ ἐρωτήσαντός μου τὸν
Πατέρα, τόδε μοι ἀπεφθέγγατο, καὶ εἰ ἄρα κλιῶς
ἀπεφθῆναι ἢ οὐ, καὶ τί ἄρα ὑφελίω πράξαι πρὸς
θεραπείαν; ταῦτα γὰρ τὰ ῥήματα ἀπιστίας μεστὰ
πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ψυχολαβῆ, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον
δὲ συμβαίνειν εἴωθε τοῖς ἀρχαρίοις.

ρκαγ'. Δεῖ δὲ πάντας τοὺς ἐν κοινότητι ὡς ἁγίους
βλέπειν, καὶ μόνον ἑαυτὸν ἀμαρτωλὸν καὶ ἔσχατον
ἐννοούμενον· ὅτι πάντων σωζομένων, αὐτὸς μόνος
κολασθῆσθαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἐν τῇ συνάξει
δὲ ἱστάμενος ταῦτα ἐννοῶν, μὴ παύσῃ ἐν κατανώξει
κλαίειν θερμῶς· μὴ ποιούμενος λόγον τῶν εἰς τοῦτο
σκανδαλιζομένων, ἢ καὶ σκωπτόντων. Εἰ δὲ ὀρᾷ
σεαυτὸν ἐκ τούτου εἰς κενοδοξίαν ὀλισθαίνοντα,
ἐξερχόμενος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν κρυπτῷ τοῦτο ποιεῖ,
αὐθις ταχέως πρὸς τὸν ἴδιον τόπον ἀποκαθιστάμενος·
τοῦτο γὰρ πρὸς τοὺς ἀρχαρίους μάλα ἐστὶ καλόν·
μᾶλλον ἐν τῷ ἐξαφάλλῳ, καὶ τῇ στιχολογίᾳ, καὶ
τῇ ἀναγνώσει, καὶ τῇ θεῷ λειτουργίᾳ. Πρόσεχε δὲ
τοῦ μὴ κατακρίναι τινα, ἀλλὰ τοῦτο θεῷ ἐν νῷ, ὅτι
ὅσοι βλέπουσι με οὕτως ὀλοφυρόμενον, ἐννοοῦντες
πολυαμάρτητον εἶναι με, ὑπερεῶχοντα τῆς ἐμῆς σω-
τηρίας· καὶ πάντως τοῦτο δεῖ ἐννοούμενος, καὶ ἀδια-

A *superbia vitium in te radicari incipiat, sed etiam odiosus superiori tuo fias (hoc autem prudens intelliget). Verum sede quietus in tua cellula, qualiscumque sit; et volentem te alloqui ne repellas propter pietatem, sed paterna benevolentia cum eo colloquens, noxam non patieris, etiamsi tuus sit inimicus: quod si hoc non judicas utile, intra limites utilitatis oportet consistere.*

121. Oportet autem semper Deum timere, et singulis diebus temet examinare, quid boni vel quid mali feceris; et bonorum quidem oblivisci, ne in superbia vitium incidas; super malis autem operibus lacrymas fundere cum poenitentia et precibus continuis. Porro sic se habeat examen: die perfecta et vespere succedente, hanc tecum redde rationem: « An aliquem judicavi, aut objuravi, aut scandalizavi, aut alicujus vultum protorve aspexi, aut praefecto ministerii non obtemperavi, ipsi quoque ministerium neglexi? num alicui iratus sum, aut ad sacram synaxim stans mentem ad futilia convertio, aut torpore gravatus ab ecclesia et officio canonico abfui? » Cum autem in his omnibus teipsum irreprehensibilem invenieris (quod impossibile est, nemo enim est sine macula, ne uno quidem die vitæ sum, nec ullus gloriabitur quod habeat cor incontaminatum); tunc ad Deum multis cum lacrymis clama: « Domine, condona mihi quidquid operé, verbo, cogitatione et ignorantia deliqui; in multis enim offendimus nescii. »

122. Oportet etiam singulis diebus reddere rationem Patri spirituali, et quidquid tibi dixerit, tanquam ex ore divino excipere cum omni fiducia, nec ulli alteri ea revelare, dicendo, verbi gratia: « Hoc et illud a Patre percontanti, hoc mihi respondit; » vel utrum bene sententiam exposuerit, an non; vel: « Quid ergo debeo facere ad illi satisfaciendum? » Haec enim verba sunt plena diffidentiae erga Patrem, et animæ nociva, ut plerumque accidere solet novitiis.

123. Oportet omnes in cœnobio viventes ut sanctos habere, seipsum autem solum peccatorem omniumque infirmum existimare; cæteriisque salvatis, solum se in die judicii esse puniendum. Atque, cum in sacra synaxi astas, hæc cogitans, ne desinas cum compunctione calidis flere lacrymis, nihil curans de iis qui de hoc scandalizantur vel rident. Si autem videris teipsum inde in superbiam cadentem, egressus ex ecclesia, in occulto illud fac, et brevi in proprium locum rursus te recipe: hoc enim pro novitiis optimum est, maxime in psalmodiarum hymnorumque cantu, in lectione et in divina Liturgia. Cave autem ne quemquam judices, sed hoc in mente pone: « Quotquot vident me sic gementem, putantes me magnum esse peccatorem, orant pro mea salute. » Et ita omnino semper cogitans et indesinenter agens, multum proficies,

Deique gratiam tibi conciliabis, ac divinae felicitatis particeps fies.

124. Ne ullius adeam cellulam, præterquam superioris, et hanc etiam raro. Quod si ad petendum aliquod consilium hunc interrogare velis, in ecclesia istud facito. A synaxi statim in cellulam recede, ac postea in ministerium. Post cœnam vero, a conspectu superioris, pœnitentiam exprimens et preces postulans, inclinato capite cum silentio in cellulam revertere: melius est enim unum Trisagion cum attentione ad dormiendum, quam vigilia quatuor horarum in colloquiis futilibus; attamen, ubi compunctio et luctus spiritualis, ibi et illuminatio divina: hujus autem præsentia pellit acedia et languor.

125. Privatam amicitiam ne contrahas cum ulla persona, præsertim cum novitio, etiamsi arbitraris vitam ipsum agere optimam, non vero suspectam. Etenim ex spirituali te stimulat ad libidinosam, ut plerumque accidit, et incurris in anxietates vanas: hoc enim præsertim accidere solet virtutis athleticis. Verumtamen humilitas assiduaque oratio hoc docebit; non enim hic locus est minutatim de his disserendi: qui intelligens est, intelliget.

126. Oportet tenere teipsum ab omni fratre cœnobii extraneum, magis autem ab iis quos in sæculo cognoscis; omnes ex æquo diligere, piosque ac luctantes ut sanctos habere; pro iis vero qui meo judicio sunt negligentes, assidue precari. Attamen, ut supra diximus, omnes ut sanctos habens, stude per gemitus a cupiditatibus purgari, ut gratia illuminatus omnes æqualiter æstimes, et felicitatem mundorum corde consequaris.

127. Arbitrare, frater, dici perfectam a mundo separationem, totalem propriæ voluntatis mortificationem, deinde animum omni parentum, propinquorum et amicorum effectui renuntiantem.

128. Pari modo omnibus bonis præsentibus te spolia, dividens pauperibus, juxta eum qui dixit: «Vende quæ habes, et da pauperibus»; et obliviscere omnium eorum quos amore amplectebaris, sive corporali, sive spirituali.

129. Omnia cordis occulta quæ ab infantia usque ad hanc horam fecisti, revela Patri spirituali, vel superiori, tanquam ipsi Deo qui scrutatur corda et renes²⁰, sciens Joannem baptizavisse baptismo pœnitentiæ, et omnes ad illum confluxisse confidentes peccata sua; ex hoc enim magnum gaudium menti et levamen conscientia provenit, juxta propheticum illud verbum: «Dic tu primum peccata tua, ut justificeris²¹.»

150. Mente persuasum habe, post ingressum in cœnobium, mortuos esse omnes tuos parentes et

A λείπτως ἐκτελών, μεγάλως ὠφελήθησθαι, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπισπάσθαι, καὶ τοῦ Θεοῦ μακαρισμοῦ μέτοχος γενήσθαι.

ρκδ'. Μὴ παραβάλης δὲ κελλίω τινός, ἐκτός τοῦ ἡγουμένου, καὶ τούτου σπανίως, ἀλλ' εἰ καὶ περὶ λογισμοῦ τινος αὐτὸν ἐρωτήσῃ βούλει, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ποιεῖ. Ἀπὸ δὲ τῆς συνάξεως εὐθύς ἐν τῷ κελλίῳ ὑποχώρει· εἰθ' οὕτως ἐν τῇ διακονίᾳ. Μετὰ δὲ τὰ ἀπόδειπνα, ἔξωθεν τοῦ ἡγουμένου βαλὼν μετάνοιαν, καὶ αἰτῶν εὐχὴν, παλιν κεκυφώς μετὰ σιωπῆς εἰς τὸ κελλίον ἀπώτρει· κρείττον γὰρ ἐν τρισάγιον μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ καθυδῆσθαι, ἢ ἀγρυπνία τεσσάρων ὥρων ἐν ἑμιλλίαις ἀνωφελέσιν· ὁμως ὅπου κατάνυξις καὶ πένθος πνευματικόν, ἐκεῖ καὶ ἔλλαμψις Θεοῦ· ταύτης δὲ τῇ ἐπιφοιτῆσει ἀπελήλαται ἀκηδία καὶ νόσος.

ρκε'. Ἀγάπην δὲ ἰδικὴν μετὰ οὐδοθήποτε προσώπου μὴ κτήσῃ, μάλιστα μετὰ ἀρχαρίου· εἰ καὶ ὀφείσει σοι βίον ἀριστον ἔχειν, μήτοι γε ὑποπτον. Καὶ γὰρ ἐκ πνευματικῆς μετεκκεντριζέται σεεῖς; ἐμπαθῆ ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἐμπίπτεις; εἰς θλίψεις; ἀνωφελεῖς; τοῦτο γὰρ μάλιστα εἰνθε τοῖς ἀγωνιζομένοις συμβαίνειν· ὁμως ἢ ταπεινώσις καὶ ἡ συνεχῆ; εὐχὴ τοῦτο διδάξει, οὐ γὰρ ἀγει καιρὸς ἐν λεπτῷ περὶ τούτων λέγειν· ὁ δὲ νοῦν νοεῖτω.

ρκς'. Δεῖ δὲ ἔχειν σεαυτὴν ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ τοῦ ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ζῆνον, πλείον δὲ καὶ τῶν κατὰ κόσμον γνωστῶν· πάντας δὲ ἐξίσου ἀγαπᾶν· καὶ τοὺς εὐλαβεῖς καὶ ἀγωνιζομένους ὡς ἁγίους ὀρεῖν· ὑπὲρ δὲ τῶν κατ' ἐμὲ βρῦθῶν ἐκτανῶς προσεύχεσθαι. Ὅμως, ὡς ἀνωτέρω δεδηλώσαμεν, πάντας ἁγίους ἐνοῶν, σπεύδεις διὰ πένθους τῶν παθῶν καθαρῆσθαι, ὅπως ἔλλαμψῆς ὑπὸ τῆς χάριτος, πάντας ἐξίσου κατανοεῖν, καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τῶν καθαρῶν τῇ καρδίᾳ ἐπιτεύξῃ.

ρκδ'. Τοῦτῃν δὲ ἡγοῦ, ἀδελφε, λέγεσθαι ἀναχώρησιν τελεῖσαι κόσμου, τὴν παντελῆ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀπολέκρωσιν· Ἐπειτα τὴν τῶν γονέων, οἰκεῖον τε καὶ φίλων ἀπροσπάθειαν καὶ ἀπάρησιν.

ρκε'. Εἰθ' οὕτως καὶ τὸ τῶν προσόντων πάντων γυμνωθῆναι, διακείμεντα τοῖς πένθῃσι, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ ὅς ποιηχοῖς,» λήθῃν τε ποιῆσαι πάντων ὧν σχετικῶς ἡγάπας προσώπων, εἴτε σωματικῶς, εἴτε πνευματικῶς.

ρκθ'. Ἐξαγόρευσιν τε τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν ἀπάντων τῶν ἀπὸ βρέφους καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ὥρας παρὰ τὸν πραχθέντων, πρὸς τὸν πνευματικόν Πατέρα, ἢ πρὸς τὸν ἡγούμενον, ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς· εἰδὼς ὡς Ἰωάννης ἐδάπτισε βάπτισμα μετανοίας, καὶ πάντες ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· καὶ γὰρ ἐκ τούτου μεγάλη χαρὰ τῇ ψυχῇ, καὶ κουφισμὸς τῷ συνειδήσει προσγίνεται, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον· «Λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῆς.»

ρλ'. Θεῶσαι δὲ τῷ λογισμῷ τοιαύτην πληροφορίαν, μετὰ τὴν εἰς τὸ κοινόν εἶσοδον, τεθνᾶναι πάντας;

²⁰ Matth. xix, 21. ²¹ Psal. vii, 10. ²² Isa. xliii, 26.

γονεῖς τε καὶ φίλους, καὶ μόνον ἠγεῖσθαι πατέρα τε καὶ μητέρα τὸν Θεὸν καὶ τὸν προσετώτα· καὶ μήποτε χάριν σωματικῆς χρείας παρ' αὐτῶν τι αἰτήσασθαι· εἰ δὲ καὶ ἐκ προνοίας παρ' αὐτῶν τι σοὶ ἀποσταλῆ, δέξαι, καὶ ὑπέρευξαι τῆς αὐτῶν κηδεμονίας· παράσχου δὲ τὸ σταλὲν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἢ εἰς τὸ νοσοκομεῖον· καὶ τοῦτο ποιήσον ἐν ταπεινώσει· οὐ γὰρ τῶν τελείων ἐστὶ, ἀλλὰ τῶν ἐλαχίστων.

ρλ'. Ποιεῖν δὲ πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ ἐστὶ καλὸν, μετὰ ταπεινώσεως, ἐννοοῦμενον τὸν εἰπόντα· « Ὅταν πάντα ποιήσητε, λέγετε ὅτι Ἄχρηστοι δοῦλοι ἐσμεν ὡφείλομεν ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν. »

ρλβ'. Φυλάττειν δὲ καὶ τοῦ μήποτε κοινωνίαν δέξασθαι, ἔχοντός σου κατὰ τινος, μέχρι καὶ προσβολῆς λογισμοῦ· ἕως οὗτου διὰ μετανοίας τὴν καταλλαγὴν ἐργάση. Πλὴν καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς εὐχῆς μαθήση.

ρλγ'. Ἐτοιμον δὲ εἶναι καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς ὑποδοχὴν πάσης θλίψεως· ἐννοοῦμενον ἀπαλλαγὴν ταύτας τῶν πολλῶν ὀφλημάτων εἶναι, καὶ εὐχαριστεῖν τῷ ἁγίῳ Θεῷ· ἐκ γὰρ τούτων κτᾶται τις παρρησία ἀκαταίσχυντον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· Ἡ γὰρ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμὴν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπίς, οὐ καταισχύνει. Καὶ γὰρ « ἂ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, » ταῦτά ἐστι κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν τοῖς διὰ θλίψεων τὴν ὑπομονὴν, συνεργούσης τῆς χάριτος, ἐπιδεικνυμένοις· ἀνευ γὰρ χάριτος οὐ δύναται τι κατορθωθῆναι.

ρλδ'. Μὴ κεκτηῖσθαι δὲ τι τῶν ὑλικῶν ἐν τῷ κελίῳ, μέχρι καὶ βαφίδος· ἐκτός ψιδάθου, κωδίου, καὶ παλλίου, καὶ ὡν περιδέδλησαι· εἰ δυνατόν μὴ δὲ ὑποπόδιον· ἐστὶ γὰρ καὶ περὶ τούτων τις λόγος· ὁμῶς ὁ νοῦν νοεῖτω.

ρλε'. Μὴ δ' αὖ πάλιν ἀπαιτεῖν σε τὸν ἠγούμενόν τι τῶν χρειωδῶν, ἐκτός τῶν τετυπωμένων, καὶ ταῦτα ὅτι αὐτὸς καλέσας παρέβη· μὴ δὲ ὅλως τῷ ὑποβάλλουσι πειθόμενος λογισμῷ, ἀντικαταλλάξαι τι τῶν παρεχομένων, ἀλλ' οἷα δ' ἀν εἶσιν, ὡς ἐκ Θεοῦ μετ' εὐχαριστίας λαμβάνειν, καὶ μετ' αὐτῶν διοικεῖσθαι· μὴ ἐξεῖναι δὲ ἐξαγοράζειν ἕτερον, ρυπουμένου δὲ τοῦ ἱματίου, δις τοῦ χρόνου δεῖ τοῦτο πλύνειν· αἰτοῦντα σχήματι πτωχοῦ καὶ ξένου, μετὰ πάσης ταπεινώσεως, ἑτέρου ἀδελφοῦ περιβόλαιον, μέχρις οὗτου τὸ ἴδιον πλυθὲν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ξηρανθῆ. Εἴθ' οὕτως πάλιν μετ' εὐχαριστίας ἀποδιδόναι· ὡσαύτως καὶ παλλίου, καὶ εἰ τι ἕτερον.

ρλς'. Κοπιᾶν δὲ κατὰ δύναμιν ἐν τῇ διακονίᾳ, ἐν δὲ τῷ κελίῳ καρτερεῖν ἐν τῇ εὐχῇ, μετὰ κατανύξεως, καὶ προσοχῆς, καὶ συνεχῶν δακρύων, καὶ μὴ τιθεῖναι ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτι σήμερον ὑπερεκπερισσοῦ ἐκκεκοπιαιῶς, ὑφέλω τι τῆς εὐχῆς ἕνεκα τοῦ σωματικοῦ κόπου. Λέγω σοι γὰρ, ὅτι ὅσον ἐάν τις ἐαυτὸν βιάσῃται ἐν τῇ διακονίᾳ, στερηθεὶς τῆς εὐχῆς, μέγα τι ἀπολωλεμένος οἰεῖσθαι· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει.

ρλζ'. Πρὸ πάντων δὲ, ἀπαντᾶν εἰς τὰς ἐκκλησια-

A amicos, nec ullos pro patre et matre habe, nisi Deum et superiorem; nec unquam corporalis commodi gratia quidquam ab illis postula; si quid vero prae benevolentia tibi miserint, accipe, ac pro eorum prosperitate precare, missum autem donum ad hospitem aut aegrotorum curam accepta, idque fac cum humilitate; hoc enim non est perfectorum, sed minimorum.

131. Fac omne opus bonum cum humilitate, memor illius qui dixit: « Cum feceritis omnia dicite: Servi inutiles sumus. »

132. Cave ne unquam communionem suscipias, habens aliquid adversus proximum, etiam meram cogitationis offensam, donec per poenitentiam reconciliationem operatus fueris.

133. Paratus esto quotidie ad suscipiendas omnes tribulationes, ratus illas a multis liberare peccatis, et gratias age Deo: illae enim pariunt libertatem inconfusibilem, juxta magnum Apostolum: « Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit. » Etenim « Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, » illa manent, juxta certissimam promissionem, eis qui per tribulationum patientiam, adjuvante gratia (sine gratia enim nihil boni fieri potest), profecti fuerunt.

134. Nihil materiale possideas in tua cellula, ne acium quidem (exceptis storea, stragulo, pallio et vestimentis), nec etiam, si possibile sit, scabellum: nam et horum aliquid est pretium: attamen qui intelligens est intelligat.

135. Nihil utilium a superiore repetas, nisi quae sunt notata, idque cum ipse tibi accersito ea obtulerit; nec ullatenus, suggestionibus mentis obtemperans, commutes aliquam rerum tibi oblatarum, sed quaecumque sint, cum gratiarum actione tanquam ab ipso Deo eas accipe, eisque acquiesce. Non licet aliquid aliud emere; sed sordidam vestem bis in anno lava, petens veluti mendicus et hospes cum omni humilitate alterius fratris vestimentum, donec tunni lotum sole siccetur; et illud postea cum gratiarum actione redde. Item de pallio et de caeteris

136. Labora pro viribus tuis in ministerio, in cella autem persevera in oratione, cum compunctione et attentione, et lacrymis continuis, nec in ratiocinare: « Hodie nimis fatigatus aliquid orationi subtraham propter corporis lassitudinem. » Dico enim tibi, quantumcumque sibi vim aliquis in laborando intulerit, oratione privatus arbitretur se passum esse detrimentum, id quod verum est.

137. Ante omnes ad ecclesiae synaxes accede, et

¹³¹ Luc. xvi, 10. ¹³² Rom. v, 5. ¹³³ Isa. lxvii, 4; I Cor. ii, 9.

ultimus recede, excepta magna necessitate, sed præsertim in Officio matutino, et in sacra Liturgia.

138. Omnem obedientiam præbe tuo superiori, a quo tonsuram suscepisti, et indistincte quæcunque præcipit, adimple usque ad mortem, etiamsi impossibilia tibi videantur: In hoc enim imitaris illum qui factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis ²⁵. Neque soli superiori, sed etiam omnibus fratribus, et ministeriorum præfecto, in omnibus obedire oportet. Quod si vires tuas excedat quod tibi præceptum est, dolorem tuum exprimens, posce condemnationem. Quam si denegaverit, dicens: « Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud ²⁶, » vim tibi infer.

139. Qui cum corde contrito procumbit ad pedes omnium fratrum, obscurus et inglorius videtur, sed minime est. Sic enim ad vitam reversus, et (audeo dicere) perspicax factus, multa prophetat, adjuvante gratia. Hujusmodi vir de aliorum peccatis gemit, et innotus ab omni materialium affectu permanet, quia spiritualis et divinus amor illum in his offendere non sinit. Non mirum vero illum prophetare, cum id sæpe ab ipsis dæmonibus provenire contingat: attamen qui intelligens est intelligat. Si quis tamen revelationes accipere cœperit, iis forsitan privabitur, utpote perscrutandis aliorum cogitationibus vacans. Si autem præ magna humilitate ab hac curiositate, scilicet a dicendo et audiendo destiterit, pristino restituitur statui. Sed hujusmodi rerum solus Deus notitiam habet; ego, metu cohibitus, de talibus non audeo loqui.

140. Habeto animam in Deum semper intentam, in somno et in vigilia, in prandio et in sermone, in manuum labore et in omni alia operatione, juxta Prophetæ oraculum: « Providebam Dominum in conspectu meo semper. » Æstima teipsum ut maximum peccatorem inter cunctos homines. Perseverante enim hac recollectione, affulgere solet menti illustratio, radii instat; et quantum hanc quæris cum magna diligentia, constanti animo, labore tenaci et lacrymis, tanto splendidior affulget; affulgens vero amatur, amata purificat, purificans Deo similem reddit, illuminando ac docendo bonum a malo discernere. Præterea, frater, oportet multo labore Deo cooperari, ut illa perfecte inhabitet in tua anima, et te illuminet sicut luna tenebras noctis. Oportet etiam cavere ab offensis cogitationum, vanæ gloriæ ac præsumptionis, et ne condemnes aliquem quem vides aliquid incongrue facientem. Dæmones enim videntes animam a passionibus ac tentationibus, propter inhabitantem gratiam statumque tranquillum, liberatam, ei talia objiciunt. Attamen auxilium a Deo veniet. Sit tibi luctus continuus, et satietas lacrymarum nunquam sit.

²⁵ Philipp. 11, 8. ²⁶ Matth. xi, 12.

Α στικὰς συνάξεις, καὶ ὕστατον ὑποχωρεῖν, ἐκτὸς ἀνάγκης μεγάλης· μᾶλλον δὲ ἐν τῷ δρόμῳ, καὶ τῇ λειτουργίᾳ.

ρλγ'. Ὑποταγῆν δὲ πᾶσιν κεκτηῖσθαι εἰς τὸν κατὰ σὲ ἡγούμενον, ὅφ' οὐ καὶ ἀπεκάρης· καὶ ἀδιακρίτως τὰ παρ' αὐτοῦ προστατεῖμενα ἐκπληροῦν μέχρι θανάτου, εἰ καὶ ἀδύνατά σοι δοκεῖ. Ἐν τούτῳ γὰρ μιμῆ τὸν ὑπακούσαντα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Οὐ μόνον δὲ τὸν ἡγούμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ τὸν τὰς διακονίας ἐγκειρισμένον, οὐ χρὴ παρακοῦσαι ἐν τινί· ἀλλ' εἰ καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἢ τὸ ἐπιταττόμενον, βαλὼν μετάνοιαν, αἰτησάτω συγχώρησιν. Εἰ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεύει, ἡ τῶν βιαστῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν, ἢ λογιζόμενον, ἑαυτὸν βιάζεσθαι.

Β ριβ'. Τὸ μετὰ συντετριμμένης καρδίας προσκυλλεῖσθαι τοῖς ποσὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος, ὡς ἀφρηνὴς καὶ ἀγνωστῆς, καὶ δλωζ μὴ ὢν. Καὶ γὰρ οὕτως ἐν βίῳ ἀναστρεφόμενος, θαρρῶ εἰπεῖν διορατικῶς γενόμενος, πολλὰ προλέγει, τῆς χάριτος συνεργούσης. Ὁ τοιοῦτος καὶ ὑπὲρ ἐτέρων ἐλαττωμάτων θρηνεῖ· ἀπερίσπαστος ἐξ ὀλικῶν προσπαθείας μένων· τοῦ πνευματικοῦ καὶ θεοῦ ἔρωτος μὴ ἐώντος αὐτὸν ἐν τούτοις ὀλισθῆσαι. Οὐ θαυμαστὸν δὲ τὸ προλέγειν, πολλάκις δὲ συμβαίνει καὶ ἐκ δαιμόνων προσγίνεσθαι· ὅμως ὁ νοῦν νοήσῃ· πλὴν ἐὰν ἀρξῆται τις δέχεσθαι ἐξαγορεύσεις, ἴσως καὶ τούτων στερεῖται, ἀπασχολούμενος ἐν τῷ τοῦ ἐτέρων λογισμοῦ ἀνακρίνειν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐκ πολλῆς ταπεινώσεως τοῦτον παύσῃται, ἤγουν τὸ λέγειν |καὶ ἀκούειν, πάλιν ἀποκαθίσταται εἰς τὴν προτέραν ἀποκατάστασιν. Τῆν δὲ τῶν τοιούτων εἶδησιν μόνος ὁ Θεὸς ἐπίσταται. Ἐγὼ γὰρ φόβῳ συνεχόμενος, περὶ τοιούτων οὐ τολμῶ φθέγγεσθαι.

Β ρμ'. Ἐχειν δὲ τὸν νοῦν πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, ἐν τε ὕπνῳ καὶ ἐγρηγόρσει, ἐστιάσει καὶ ὀμιλίᾳ, ἐργασίῳ τε καὶ πάσῃ ἄλλῃ πράξει, κατὰ τὸ προφητικὸν ὄγιον· « Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. » Ἠγού δὲ ἑαυτὸν ἁμαρτωλότερον παντὸς ἀνθρώπου. Χρονιζούσης γὰρ ταύτης τῆς μνήμης, πέφυκεν ἐγγίνεσθαι τῇ διανοίᾳ ἑλλαμψίς, δίκην ἀκτίνας· καὶ ὅσον ταύτην ἐπιζητεῖς, πολλῇ προσοχῇ, καὶ ἀπερίσπαστῳ διανοίᾳ, κόπῳ τε πολλῷ, καὶ δάκρυσι, τηλαυγέστερον φαίνεται· φαινομένη δὲ, ἀγαπᾶσθαι ἀγαπωμένη δὲ, καθαρῆ· καθάρουσα δὲ, θεοειδῆ ἀπεργάζεται, φωτίζουσα καὶ διδάσκουσα διακρίνειν τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ χειρόνος. Πλὴν, ἀδελφε, πολλοῦ δεῖ κόπου, σὺν Θεῷ, τοῦ τελείως ταύτην εἰσοικισθῆναι τῇ σῆ ψυχῇ· καὶ ταύτῃ καταυγᾶσαι, ὡσπερ ἡ σελήνη τὸν τῆς νυκτὸς ζόφον. Προσέχειν δὲ δεῖ καὶ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν, κενοδοξίας τε καὶ οἰήσεως, καὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν τινὰ ὄρῳντα ἀπρεπές τι πράττοντα. Οἱ γὰρ δαίμονες βλέποντες τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς ἐνοικίσεως τῆς χάριτος, καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως ἐλευθερωθεῖσαν, προσβάλλουσιν τὰ τοιαῦτα. Ὅμως ἡ βοήθεια ἐκ Θεοῦ. Γενέσθω δὲ σοι καὶ τὸ

πένθος διηγεῖς, καὶ κόρος τῶν δακρῶν μὴ ἦ. **A** Πρόσεχε δὲ μὴ ἐκποθεῖν τι ἐκ πολλῆς χαρᾶς καὶ κατανύξεως, μηδὲ ἐξ ἰδίου κόπου καὶ οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ταῦτα λογίσασθαι, καὶ ἀφαιρεθῶσιν ἐκ σοῦ, καὶ πολλὰ ζητήσεις ἐν τῇ εὐχῇ καὶ οὐκ εὐρήσεις· καὶ γνώσῃ οἷον δῶρον ἀπώλεσας· ἀλλὰ μηδέποτε, Κύριε, στερηθῆιμεν τῆς σῆς χάριτος. Πλὴν, ἀδελφε, ἐάν καὶ συμβῇ τοῦτο, ἐπιβριψὼν ἐπὶ Θεὸν τὴν ἀσθένειάν σου, καὶ ἀναστάς, ἐκτείνας τὰς χεῖρας, εὗξαι λέγων οὕτω· Κύριε, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ ἀσθενῆ, καὶ ταλαίπωρον, καὶ κατὰπεμψὸν ἐπ' ἐμὲ τὴν χάριν σου, μὴ ἔων πειρασθῆναι με ὑπὲρ ὃ δύναμαι. Ἴδε, Κύριε, αἱ πολλαὶ ἁμαρτίαι μου εἰς ὅσαν ἀθυμίαν καὶ λογισμοὺς με ἤγαγον. Ἐγὼ, Κύριε, εἰ καὶ θέλω, ἐκ δαιμόνων καὶ οἰήσεως τὴν στέρησιν τῆς σῆς παρακλήσεως λογίσασθαι οὐ δύναμαι· οἶδα γὰρ πρὸς τούτους αὐτοὺς ἀντιπαράτασθαι τοὺς τὸ σὸν θέλημα θερμῶς ἐκτελοῦντας. Ἐγὼ δὲ τὸ αὐτῶν θέλημα καθ' ἐκάστην ἐκπληρῶν, πῶς ὅτ' αὐτῶν πειρασθῆσομαι; πειράζομαι δὲ πάντως ὑπὸ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν. Καὶ νῦν, Κύριε μου, Κύριε, εἰ θέλημα σὸν καὶ ἐμοὶ συμφέρον, εἰσελθέτω πάλιν ἡ χάρις σου εἰς τὸν δοῦλόν σου, ὅπως βλέπων ταύτην χαίρω ἐν κατανύξει καὶ κλαυθμῷ, φωτιζόμενος ἐκ τῆς ταύτης ἀειφώτου ἐλλάμψεως· φυλαττόμενος ἀπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ παντὸς πονηροῦ πράγματος, καὶ τῶν καθ' ἐκάστην σφαλλόμενων μοι ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ, ἔργων τε καὶ λόγων· λαμβάνων πληροφάνειαν τῆς εἰς σὲ παρρησίας, Κύριε, ἐκ τῶν καθ' ἡμέραν προσπιπτουσῶν θλίψεων τῷ δοῦλῳ σου, παρὰ **C** τε δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος, ἐννοοῦμενος καὶ τὰ μένοντα ἀγαθὰ τοῖς ἀγαπῶσί σε, Κύριε. Σὺ γὰρ εἶπας, Κύριε, ὅτι· « Ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοίγησεται. » Πρὸς δὲ τούτοις, ἀδελφε, καὶ ἕτερα ὅσα ἐπιγορηγήσει ὁ Θεὸς ἐν τῇ σῇ διανοίᾳ, ἐπιμεινον παρακαλῶν, μὴ χαννούμενος ἐξ ἀκηδίας, καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπει.

ρμα'. Καλλίον δὲ ὁ παρὰ τοῦ προσώτου κατ' ἀρχὰς εἰληφας, ἐγκαρτέρησον μέχρι τέλους. Εἰ δὲ διὰ παλαιότητα, ἢ σύμπτωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ ἐνοχλῆ, βαλὼν μετάνοιαν τῷ προσώτῳ, μετὰ ταπεινώσεως ὑπόμνησον. Καὶ εἰ μὲν ἐπακούσει σου, χαίρει· εἰ δ' οὐκ, καὶ οὕτως εὐχαρίστησον, ὑπο **D** μνησθεὶς τοῦ σοῦ Δεσπότη τοῦ μὴ ἔχοντος πού τὴν κεφαλὴν κλίνει. Εἰ γὰρ δις, καὶ τρίς, ἢ τετράκις ὑπὲρ τούτου παρηνώχλησας, τίττεται παρρησία, εἰθ' οὕτως ἀπιστία, καὶ τέλος κατὰφρόνησις. Εἰ οὖν θέλεις ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάξει, μὴ ἀπαιτεῖ τὸ σύνολον σωματικῆν θεραπεῖαν παρὰ τοῦ καθηγουμένου· καὶ γὰρ κατ' ἀρχὰς οὐ τοῦτο ὑπέσχεο, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων καταφρονεῖσθαι, καὶ ἐξουθενεῖσθαι κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, καὶ φέρειν γενναίως. Εἰ οὖν θέλεις πιστὴν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτὸν σώζειν, καὶ ὡς ἅγιον βλέπειν, τὰ τρία ταῦτα φύλαξον· μὴ ἀπαιτεῖν τὰ πρὸς θερα-

A Cave autem ne aliquod patris detrimentum ex multa lætitia et compunctione, neve hæc proprio labori, non autem gratiæ divini attribuas, et auferantur a te, ac multa quærens in oratione, nihil invenias, et scias quantum donum amiseris. Utinam, Domine, nunquam spoliemur tua gratia! Attamen, frater, si hoc tibi acciderit, conjice in Deum infirmitatem tuam, et surgens; extensis manibus precare sic loquens : « Domine, miserere mei peccatoris, et infirmi, et miserissimi, et mitte in me tuam gratiam, non patiens me tentari supra id quod possum. Vide, Domine, in quantam animi dejectionem, in quas cogitationes me induxerint multe peccata mea. Ego, Domine, etiamsi voluero, obstantibus dæmonibus meaque præsumptione, privationem tuæ consolationis æstimare non valeo : scis enim contra istos adversarios militandum esse tuis qui tuam voluntatem fervide sectantur. Ego vero illorum voluntatem quotidie adimplens, quomodo eorum tentationibus obsistam ? Tentor, heu! semper a propriis peccatis. Et nunc, Domine mi, Domine, si sit voluntas tua et mea utilitas, revertatur gratia tua in famulum tuum, ut eam videns gaudeam in compunctioe et ploratu, illuminatus hac luce semper coruscante, me diligenter defendens ab impuris cogitationibus, et omni nequitia, quotidianisque peccatis in quæ sciens et nesciens, verbo et opere, delabor, plenamque in te confidentiam habuens ex tribulationibus quas servo tuo quotidie suscitant cum dæmones tum homines, et ex infirmitate propriæ voluntatis, ratus omnia cooperari in bonum diligentibus te, Domine; nam tu dixisti, Domine : « Qui petit, accipit, et qui quærit, invenit, et pulsanti aperietur »¹⁷. » Præterea, omnia quæcumque Deus suggeret animo tuo, perseveranter effagita, non remissus acedia, et Deus optimus non tibi deerit.

144. Cellulam quam a superiore accepisti ab initio, retine usque ad finem. Quod si propter vetustatem aut ruinam ejus fortuitam mente perturberis, dolorem tuum exprimens, superiori humiliter rem expone. Si te exaudiat, gaude; si non, nihilominus gratias age, memor tui Domini, qui non habebat ubi caput reclinaret¹⁸. Si enim his terve aut quater circa illud superiori molestus fueris, nascetur nimia libertas, deinde diffidentia, ac demum despectus. Si ergo vis quietam tranquillamque degere vitam, nulla unquam corporis commoda postules a superiore : non hoc enim ab initio promisisti, sed ab omnibus despici et contemni, juxta præceptum Domini, te generose perlaturum esse. Si vis igitur fiduciam et amorem erga illum servare, eumque ut sanctum habere, tria hæc custodi : ne petas quæ ad corporis curam pertinent, ne nimiam habeas libertatem, nec

¹⁷ Matth. vii, 8. ¹⁸ Matth. viii, 20.

frequentem illum visita, ut quidam factitant, quasi medicinam apud eum quærentes: hoc enim non est monachicum, sed humanum. Non condemno autem, si non celaveris illum omnes cogitationes tibi succurrentes: si enim hoc observaveris, sine turbine trajicies vitæ mare, et Patrem, qualiscunque sit, ut sanctum habebis. Quod si Patrem tuum in ecclesia consultum iveris circa directionem conscientie, et alium inveneris qui te prævenerit ob eandem vel aliam rationem, et hujus gratia tu paulisper procrastinarius, ne aigre feras, nec aliquid tibi molestum ibi esse reputeris; sed seorsim stans junctis manibus, donec ille finierit, tuque accersitus fueris. Solent enim Patres ita erga nos agere, forsau etiam ultra, ad probationem nostram et præcedentium peccatorum expiationem.

142. Jejuna tres quadragesimas: in magna quidem biduum jejunus perage, propter magnum festum, exceptis Sabbato et Dominica: in duabus aliis, alterno die. Cæteris autem anni diebus, semel in die comede, præter Sabbatum, Dominicam et festa, sed non usque ad satietatem.

143. Stude signum utilitatis fieri omnibus fratribus, ad omnem virtutem, humilitatem et mansuetudinem, misericordiam et obedientiam etiam erga minimos, iræ et concupiscentiæ temperantiam, paupertatem et compunctionem, bonitatem et simplicitatem, candorem morum, segregationem a cunctis hominibus, visitationem infirmorum, afflictorum consolationem. Neminem ope tua indigentem repelle, ut Deo intimus fias: melior est enim amor precibus. Compatiens esto omnibus, sine vana gloria, sine nimia libertate, non amans arguere, nihil rogans superiorem aut aliquem inferiorum; reverentiam erga omnes presbyteros serva, attentionem in oratione, habitum in affectatum, et benevolentiam erga omnes ostende. Ne propter gloriam studeas curiose scrutari Scripturas. Oratio enim cum lacrymis et gratiæ illustratio omnia hæc te docebit. Itaque interrogatus de aliquo officiorum, magna cum humilitate, ex tua vita, tanquam ex aliena, haustam actionum divinarum disciplinam, adjuvante gratia, doce, a vanæ gloriæ cogitatione, quæcunque sit, alienus, solumque proximi utilitatem intendens. Juvamen in confessione quærentem a te ne repellas, sed recipe culpas ejus, quæcunque sint, super ipso fundens lacrymas ac preces: hæc enim sunt signa amoris perfectæque compassionis. Et ad te venientem ne repellas timens ne istiusmodi culparum auditio tibi noceat; gratia enim adjuvante, nullum patieris detrimentum. Cæteroque (ne lædantur multi, in loco secreto id dicere oportet), etsi forte in offensam cogitationis labaris, ut homo (si enim tibi gratia auxiliatur, id tibi non accidit), nonne edocti sumus quærere, non quod nostra, sed quod aliorum refert, ut salvi fiant. Sicut antea diximus, vitam serva tranquillam et pauperem, ac teipsum

Απειλαν, καὶ μὴ παρῆρησιάζεσθαι, καὶ μὴ συχνάζειν πρὸς αὐτὸν οἷά τινες πάσχουσι, ὡς δὴθεν θεραπευόμενοι παρ' αὐτοῦ, οὐ μόνιμον δὲ τοῦτο, ἀλλ' ἀνθρώπων. Οὐ κατακρίνω δὲ καὶ τὸ μὴ κρύπτειν ἀπ' αὐτοῦ πάντα λογισμὸν ἐπεισερχόμενόν σοι· εἰ γὰρ ταῦτα φυλάξεις, ἀκυμάντως διέβηθης τὴν τοῦ βίου θάλασσαν, καὶ τὸν Πατέρα, οἷος κἀν ἔστιν, ἅγιον ἠγήσῃ. Ἐὰν δὲ προσελθῶν ἐπερωτησῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν σὸν Πατέρα χάριν λογισμοῦ, εὐρήσεις ἕτερόν σε προλαβόντα, χάριν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἢ καὶ ἐτέρας τινας, καὶ ἔνεκεν τούτου σε παρεωραμένον πρὸς μικρὸν, μὴ δυσχεράνης, μήτε τι ἐναντίον λογισῇ· ἀλλὰ ἰδίως ἴστασθαι χεῖρας ἔχων δεδεμέναις, μέχρι τῆς αὐτοῦ συμπληρώσεως, καὶ τῆς σῆς προσκλήσεως. Εἰθίωει γὰρ τοῦτο παρὰ τῶν Πατέρων, ἴσως καὶ ἐκούσιως πρὸς δοκιμασίαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν προημαρτημένων, ἡμῖν γίνεσθαι.

Β
ρμβ'. Νηστεύειν δὲ τὰς τρεῖς τεσσαρακοστὰς τῇ μὲν μεγάλῃ διπλάς, ἅπερ μεγάλης ἑορτῆς· ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· ταῖς δὲ δυσὶν ἐτέραις, παρὰ μίαν. Τὰς δὲ ὑπολοιπύς ἡμέρας τοῦ χρόνου, ἀπαξ τῆς ἡμέρας ἐσθιειν, ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, καὶ ἑορτῆς· ἀλλ' οὐκ εἰς κόρον.

ρμγ'. Σπούδασον δὲ τύπον ὠφελείας πάσῃ τῇ ἀδελφότητι γενέσθαι σε, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν, ταπεινωσὶν τε καὶ πραότητα, ἐλεημοσύνην τε καὶ ὑπακοήν μέχρι καὶ τῶν εὐτελεστάτων, ἀοργησίαν τε καὶ ἀπροσπάθειαν, ἀκτημοσύνην τε καὶ κατάνυξιν, ἀκακίαν τε καὶ ἀπεριεργίαν· ἀπόλητα ἦθους, καὶ ξενιτεῖαν ἐκ παντὸς ἀνθρώπου, ἀσθενούντων ἐπίσκεψιν, θλιβομένων παραμυθίαν· τὸ μὴ τίνα τῶν ὠφελείας τῆς παρὰ σοῦ δεομένων ἀποστραφῆναι, χάριν προσομιλίας Θεοῦ· κρείσσον γὰρ εὐχῆς, ἀγάπης· συμπαθῆ τε εἶναι σε πρὸς πάντας, ἀκενοδόξον, ἀπαρῆρησιάζον, μὴ ἐλεγκτικόν, μὴ ἀπαιτοῦντά τι τὸν προεστώτα ἢ τίνα τῶν διακονητῶν· τὴν πρὸς τοὺς ἱερεῖς πάντας τιμὴν ἀποσώζοντα· προσοχὴν ἐν τῇ εὐχῇ, καὶ κατὰστασιν ἀνεπιτήδευτον, καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας ἐπιδεικνύσθαι. Μὴ ἔνεκεν δόξης σπουδάζειν περιεργάζεσθαι, καὶ ἐρευνᾶν τὰς Γραφάς. Ἡ γὰρ εὐχὴ ἡ μετὰ δακρύων, καὶ ἡ ἐκ τῆς χάριτος Ἐλλαμψίς, ταῦτά σε διδάξει. Ἐρωτώμενος τοίνυν περὶ τίνος τῶν προστηκόντων, μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκ τοῦ σοῦ βίου, ὡς ἐξ ἄλλου, τὰ τῶν ἐνθῶν πράξεων, χορηγούσης τῆς χάριτος διδασκα, ἀκενοδόξω λογισμῷ, ὅστις ἂν καὶ τύχη, ὠφελείας ὀρεγόμενος. Καὶ περὶ λογισμοῦ τὸν ζητοῦντα ὠφελιθῆναι ἀπὸ τοῦ μὴ ἀποστραφῆς· ἀλλ' ἀνάδειξαι τὰ αὐτοῦ σφάλματα οἷα καὶ ὦσιν, ὑπὲρ αὐτοῦ κλαίειν καὶ εὐχόμενος· τεκμήριον γὰρ ὑπάρχει καὶ ταῦτα ἀγάπης καὶ τελείας συμπαθείας· καὶ μὴ χάριν τοῦ μὴ βλαβῆναι ὑπὸ τῆς ἀκροάσεως τῶν τοιούτων, ἀπίσθη τὸν προσελθόντα· τῆς χάριτος γὰρ συνεργούσης, οὐδὲν βλαβήσῃ· πλην διὰ τὴν τῶν πολλῶν βλάβην, ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τοῦτο δεῖ εἰπεῖν· κἀν τάχα καὶ προσβολὴν λογισμοῦ ὡς ἀνθρωπος ὑποστῆς· ἐὰν γὰρ κεχαριτωμένος ἦς, οὐδὲ τοῦτο πείσῃ. Καὶ γὰρ διδασκόμεθα μὴ τὸ ἑαυτῶν ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ τῶν ἐτέρων, ἵνα σωθῶσι. Καθὼς δὲ προείπομεν, φυλάττειν σε δεῖ

ἀπράγμονα βίον καὶ ἰκτῆμονα· καὶ ἐαυτὸν τότε ἄλογιστον ἐνεργούμενον ὑπὸ τῆς χάριτος, ὅταν ἀμαρτωλότερον πάντων ἀνθρώπων ἐν ἀληθείᾳ ἔχη· τοῦτο δὲ ὅπως γίνεται οὐκ ἔχω λέγειν, ὁ Θεὸς οἶδεν.

ρμδ'. Τὰς δὲ ὥρας τῆς ἀγρυπνίας, ὀφείλεις ἀναγινώσκειν μὲν ὥρας δύο, καὶ δύο εὐχεσθαι ἐν κατανύξει μετὰ δακρύων, καὶ κινάνα οἶον βούλει, καὶ ψαλμούς, εἰ βούλει, τοὺς δώδεκα, καὶ τὸν ἄμωμον, καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου· ταῦτα ἐν ταῖς μεγάλαις νυξίν. Ἐν δὲ ταῖς μικραῖς, συντομωτέραν τὴν ἀκολουθίαν, κατὰ τὴν παρεχομένην σοι παρὰ Θεοῦ δύναμιν· ἄνευ γὰρ αὐτοῦ οὐδὲν τῶν ἀγαθῶν κατορθοῦται, καθὼς φησὶν ὁ Προφήτης· Παρὰ Κυρίου τὰ διαθήματα ἀνθρώπου κατεσθύνεται· καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος· « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » Ἄνευ δὲ δακρύων μηδέποτε κοινωνήσης.

ρμε'. Ἐσθίειν δὲ τὰ πρακτικῶς σοι οἶα εἰσιν. Ὁμοίως καὶ οἶνον μετὰ ἐγκρατείας ἀγογγύστως· εἰ δὲ καὶ κατὰ μόνας κἀθῆ δι' ἀσθένειας, ὡμὰ λάχανα μετὰ ἐλαίων. Ἐὰν δὲ τις τῶν ἀδελφῶν βρώσιμόν τι πέμψῃ σοι, δέξαι μετ' εὐχαριστίας καὶ ταπεινώσεως ὡς ξένος· καὶ ἐξ αὐτοῦ μετάλαβε, εἰ τι δ' ἂν ἔσται· καὶ τὸ περιλειφθὲν ἀπόστειλον ἐτέρῳ ἀδελφῷ, πτωχῷ καὶ εὐλαθεῖ. Ἐὰν δὲ τις καλῆσῃ σε εἰς παράκλησιν, ἐκ πάντων τῶν παρατιθεμένων σοι μετάλαβε, πρὸς μικρὸν δὲ, κατὰ τὴν ἐντολήν, τὴν ἐγκράτειαν φυλάττων. Ἀνιστάμενος δὲ, βαλὼν μετάνοιαν ἐν ἤθει ξένου καὶ πτωχοῦ, τὴν εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀπόνευε λέγων· Ὁ Θεὸς, Πάτερ ἅγιε, τὸν μισθὸν δώη σοι. Πρόσεχε δὲ μὴ λαλήσῃαι τι, κἂν τάχα καὶ ὠφέλιμον εἴη.

ρμς'. Εἰ δὲ καὶ τις τῶν ἀδελφῶν θλιβεί, ἢ παρὰ τοῦ προσετώτος, ἢ τοῦ οἰκονόμου, ἢ τινος ἐτέρου, ἔλθῃ πρὸς σὲ, παραμύθησαι αὐτὸν οὕτως· Πίστευσον, ἀδελφε, πρὸς δοκιμὴν σοι τοῦτο γέγονε· κάμω γὰρ διαφόρους τοῦτο συνέβη, καὶ ἐκ μικροψυχίας ἐλυπούμην· ἐπειδὴ ἐπληροφόρηθην πρὸς δοκιμὴν ταῦτα εἶναι, φέρω εὐχαρίστως. Καὶ σὺ τοῖνον οὕτως ποιεῖ· καὶ μᾶλλον εὐφρανθήσῃ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις θλίψεσι. Εἰ δὲ καὶ πρὸς λοιδορίας τραπή, μὴδ' οὕτως ἀποστραφῆς, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ χάρις ἐπιχορηγήσῃ σοι, παραμύθησαι αὐτόν. Πολλὰ γὰρ εἰσι διακρίσεις, καὶ ὡς νοεῖς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ κατάστασιν καὶ τοὺς αὐτοῦ λογισμούς, συνέρχου αὐτῷ, καὶ μὴ ἀφῆς ἀθεράπευτον αὐτὸν ἀπελθεῖν.

ρμς'. Ἀσθενοῦντι δὲ ἀδελφῷ, εἰ συμβῆ σοι, μὴ ἐπισκέψασθαι μέχρι πολλοῦ, δεῖ σοι τι πρῶτα ποιεῖν, δηλῶν καὶ τοῦτο, ὅτι. Πίστευσον, Πάτερ ἅγιε, σήμερον ἔμαθον περὶ τῆς νόσου, καὶ αἰτούμαι συγχώρησιν. Εἰδ' οὕτως ἀπελθὼν μετάνοιάν τε βαλὼν, καὶ εὐχῆς γενομένης, οὕτως εἶπε αὐτῷ· Πῶς ὁ Θεὸς ἐδοθήσῃ σοι, Πάτερ ἅγιε· καὶ καθεσθεις δεδεμέναις ταῖς χερσίν, οἰώπα. Εἰ δὲ καὶ ἄλλοι εἰσι παραγενόμενοι, ἐπισκέψου χάριν, πρόσχε μὴ προσομιλήσῃαι τι, ἢ γραφικόν, ἢ φυσιολογικόν· μάλιστα μὴ ἐρωτώμενος· ἵνα μὴ ὑστερον θλιβῆς. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ τὸ πλείστον συμβαίνει τοῖς ἀπλουστέροις τῶν ἀδελφῶν.

⁹⁹ Psal. xxxvi, 25. ¹⁰⁰ Joan. kv, 5.

tunc reputa sub gratiæ beneficio agentem, cum majorem omnibus hominibus peccatorem te sin- cere habebis : id autem quomodo fiat, dicere non valeo, Deus scit.

144. Quoad horas vigiliæ, debes legere, duas horas, et duas precari cum compunctione et lacrymis, recitando quodlibet Officium canonicum, et psalmos, si vis, duodecim, et Marianam globulorum amomi coronam, et sancti Eustrathii orationem : hæc in longis noctibus. In brevibus autem, brevius sit Officium, pro viribus tibi a Deo suppeditatis : sine Deo enim nihil boni peragitur, ut ait Propheta : « Apud Dominum gressus hominis diriguntur »⁹⁹. » Et ipse Salvator dixit : « Sine me nihil potestis facere »¹⁰⁰. » — Sine lacrymis ne unquam ad communionem accedat.

145. Comede cibos tibi oblatos, quicunque sint : pariter et vinum bibe cum temperantia et sine murmuratione ; et si solus remanseris ob infirmitatem, cruda comede legumina cum oleo. Si quis fratrum tibi cibum aliquem miserit, accipe cum gratitudine atque humilitate tanquam hospes, et de illo assumpta quantalacunque parte, reliquum mitte alteri fratri mendico et pio. Si quis ad mensam suam te vocaverit, ex omnibus tibi oblati accipe aliquid, etsi parum, juxta præceptum, temperantiam servans. Surgens autem, cum reverentia signo more hospitii et mendici, grates illi age dicens : « Deus, frater sancte, mercedem tibi rependa. » Cave autem ne quid effutias, etiamsi forte utile foret.

146. Si quis fratrum vexatus sive a superiore, sive ab œconomo, sive ab aliquo alio, te adierit, ita eum solare : « Habe fiduciam, frater. Ad probationem hoc tibi evenit ; nam ipsi mihi hoc utiliter contigit, et prius quidem præ pusillanimitate ægre ferebam ; postquam vero mihi persuasi hæc ad probationem esse, suffero cum gratiarum actione. Et tu fac similiter, et potius lætare de hujusmodi tribulationibus. » Si ad convicia convertatur, non ideo illum rejice, sed prout tibi gratia suggeret, eum consolare : multi enim sunt varii modi. Quales igitur noveris esse fratris dispositiones et cogitationes, te ipsi accommoda, nec sine illum non sanatum abire.

147. Ægrotanti fratri, si forte ipsum jam diu non visitaveris, aliquid præmittere debes, hoc decla-rans : « Crede, frater sancte, hodie comperi de tuo morbo, et posco veniam. » Deinde profectus, cum reverentia facta oratione, dic illi : « Quomodo Deus tibi auxiliatus est, frater sancte ? » et sedens junctis manibus silet. Si alii sint assidentes visitationis causa, cave ne quid loquaris sive de litteris sive de scientiis naturalibus, præsertim si non interrogeris. Ne tandem fias molestus : hoc enim plerumque accidit simplicioribus fratribus.

148. Cum piis fratribus si contingat ubi prandere, de omnibus indiscriminatim oportet te manucare, quæcunque sint. Si quis prohibuit ne piscem aut quidvis aliud comederes, tibi autem hæc offerantur, tunc, si sub manu habeas eum qui prohibuit, pete ab ipso veniam de illis comedendis; si vero absit, aut scias eum hoc tibi non condonare, illos autem scandalizare nolis, post prandium rem ei expone, postulans veniam. Quod si neutrum relis mellus tibi est illos non adire; duo enim ueraberis: scilicet inanis gloriæ dæmonem fugies, hosque a scandalo et molestia liberabis. Si pinguires sint cibi, serva Regulam; melius est tamen etiam de his omnibus paululum sumere. Pariter cum alicubi invitatus fueris, juxta Apostoli præceptum, de omnibus tibi oblatis comede sine ullo discrimine propter conscientiam.

149. Si, te peragente in tua cellula orationem, pulset aliquis januam, ei aperi. Et sedens colloquere humiliter, si quid tibi proponat ad utilitatem conducens; et si qua molestia gravetur, stude serbo vel opere illum sanare. Eo autem recedente, tu Janua clausa resumptam orationem absolue: nam æquanda est reconciliationi cura aduentium (22). De sæcularibus vero consulentem non ita excipe, sed nonnisi absoluta oratione alloquere.

150. Dum oras, si quis terror, aut strepitus, aut fulgor quasi luminis, aut quidquam aliud supervenerit, tu ne turberis, sed tenacius in oratione persevera: nam a dæmonibus suscitatur commotio, et fremitus, et distractio, ut animo deficiens orationem omittas, et hoc deinceps in consuetudinem deveniente, captivum te sub manu habeant. Si vero tibi orationem peragente aliud affulgeat lumen de quo loqui non valeo, tibi que fiat anima gaudio exultans, et perfectionis desiderium, et lacrymarum effusio cum compunctione, hic agnosce Dei visitationem et auxilium: et si diu perseveraverit, te nihilominus humilia eo quod nihil perfecteris ex hac lacrymarum continuitate, quod mentem tuam ad aliquid carnale ducturum est. Orationem vero cave ne relinquant ob inimicorum formidinem; sed, sicut puer quibusdam lamiis territus in ulnas matris patrisve aufugiendo tales remouet terrores, sic et tu per orationem ad Deum currens hujusmodi timorem fugies.

151. Si te in cella sedentem aliquid frater veniens interroget circa pugnam carnalem, ne illum repellas, sed cum compunctione quæ tibi gratia suggeret et quæ ex tua experientia didicisti, hæc illi ad ipsius utilitatem communica cumque sic libera. Eredientem autem reverenter salutans,

(22) Id est, sicut interrumpenda est oratio, ipsaque altaris oblatio, ut cum fratre reconcilieris, ita etiam ut ejus salutis curam geras.

Α ρμη'. Μετ' εὐλαβῶν ἀδελφῶν εἰ συμβῆ ἑστιαθῆναι, τῶν προκειμένων ἀδιακρίτως χρῆ σε μεταλαβεῖναι, εἰ τι δ' ἂν ὦσιν. Ἐάν δὲ ἐντολὴν τινος ἔχῃς, ἢ ἰχθύος ἢ ἐτέρου οἴου μὴ μεταλαβεῖν, εἰσὶ δὲ παρατιθέμενα, εἰ προχείρως ἢ ὁ τὴν ἐντολὴν δοῦς, ἀπελθὼν πείσῳ αὐτὸν συγχωρήσαι σοὶ τοῦ μεταλαβεῖν. Εἰ δὲ οὐ πάρεστιν, ἢ καὶ γινώσκεις μὴ συγχωρεῖν σοι, καὶ πάλιν αὐτοῦς οὐ βούλει σκανδαλίσαι, μετὰ τὴν ἑστίασιν, ἀνάθου αὐτῶ τὰ τῆς πράξεως, αἰτῶν συγχώρησιν. Εἰ δὲ ἐκ τούτων (οὐδέτερον βούλει, κρείττον σοὶ μὴ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτούς· δὴ γὰρ καρδιανεῖς, καὶ τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα ἐκφύξῃ, καὶ αὐτοῦς σκανδάλου καὶ θλίψεως ἀπαλλάξῃ. Εἰ δὲ τῶν παχυτέρων εἰσὶ, φύλαξον τὸν κανόνα. Κρεῖσσον δὲ καὶ ἐπὶ αὐτῶν ἐκ πάντων μικρὸν μεταλαβεῖν. Ὅμοιως καὶ ἐπὶ παρακλήσεώς τινος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον νομοθετοῦντα πᾶν τὸ παρατιθέμενον ἐσθίειν, μὴ δὲν ἀνακρίνοντας διὰ τὴν συνέδησιν.

Β ρμη'. Ἐάν ποιοῦντός σου ἐν τῷ κελίῳ σου τὴν εὐχὴν, κρούσῃ τις τὴν θύραν, ἀνοῖξον αὐτῶ. Καὶ καθεσθεις ὁμίλησον μετὰ ταπεινώσεως, εἰ τι δ' ἂν προβάλλῃ τῶν συντετιμένων εἰς ὠφέλειαν· καὶ εἰ ὑπὸ θλίψεως ἐστὶ βεβαρημένος, σπούδασον ἢ ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ θεραπεῦσαι αὐτόν. Καὶ πάλιν αὐτοῦ ἀναχωροῦντος, κλείσας, ἐπαναλαβόμενος τὴν εὐχὴν ἐπιτέλει. Καὶ γὰρ ὁμοίως τῆς καταλλαγῆς ὑπάρχει καὶ ἡ θεραπεία τῶν προσόντων. Οὐκ ἐπὶ κοσμητικῶν δὲ οὕτως δεῖ ποιεῖν· ἀλλὰ πληροῦντας τὴν εὐχὴν οὕτως αὐτῶ ὁμιλεῖν.

Γ ρμη'. Εὐχομένου δὲ σου, εἰ δειλία τις ἢ κτύπος, ἢ ὡς φῶς ἐπιλάμψη, ἢ ἄλλο τι γένηται, σὺ μὴ θροσηθῇς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκτενέστερον τῇ προσευχῇ καρτέρησον· ταραχὴ γὰρ γίνεται δαιμονική, καὶ φρίκη, καὶ ἔκστασις, ὅπως χαυνωθείς τὴν εὐχὴν ἐάσῃς· καὶ λοιπὸν ἐν ἔξει τούτου γενομένου, ὁποχείριόν σε λάθωσι. Εἰ δὲ τὴν εὐχὴν ἐκτελοῦντος, ἔτερον φῶς ἐπιλάμψη σοὶ, ὅπερ ἀδυνατῶ φράσαι, χαρὰς τε πλήρης ἢ ψυχὴ γένηται, ἐπιθυμία τε τῶν κρείττωνων, καὶ δακρύων ἐπίβροια μετὰ κατανύξεως, γίνωσκε θεῖαν ἐπισκοπὴν εἶναι καὶ ἀντιληψὴν τοῦτο· καὶ εἰ ἐπιμένῃ μέχρι πολλοῦ, διὰ τὴ μὴ τι πλέον σοὶ γενέσθαι ἐκ τῆς τῶν δακρύων συσχῆς, αἰχμαλιώτισον τὸν νοῦν σου εἰς τι τῶν σωματικῶν, καὶ ἐν τούτῳ ταπεινωθῆσῃ· τὴν δὲ εὐχὴν πρόσχε μὴ ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν ἐκφοδῆσει καταλείψαι. Ἄλλ' ὡσπερ παῖς ὑπὸ τινων μορμουλουκείων δεδιττόμενος ὑπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς ἢ τοῦ πατρὸς προσφεύγων, τὸν τούτων ἀπαυθεῖται φόβον, οὕτω καὶ σὺ διὰ τῆς εὐχῆς, πρὸς τὸν Θεὸν ἀναδραμῶν, τὸν τούτων φόβον διαφεύξει.

Δ ρμη'. Ἐάν καθεζομένου σου ἐν τῷ κελίῳ, ἀδελφός τις ἐλθὼν ἐρωτήσῃ σοὶ περὶ σαρκικοῦ πολέμου, μὴ ἀποστρέψῃς τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μετὰ κατανύξεως, ἐξ ὧν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἐπιχορηγῆται σοὶ, καὶ ὁ ἐκ πράξεως κέκτησαι, ὠφέλησον αὐτόν, καὶ οὕτως ἀπολυσον. Ἐξερχομένου δὲ, βαλὼν μετάνοιαν πρὸς αὐ-

τὸν, εἰπέ· Πίστευσον, ἀδελφὲ, ἐλπίζω εἰς τὴν φι-
λανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι φεύξεται ἀπὸ σοῦ
ὁ τοιοῦτος πόλεμος, μόνον μὴ ὑπανδῶσης. ἢ χαυ-
νωθῆς. Ἐξελθόντος δὲ αὐτοῦ, ἀναστὰς καὶ
ἀνατυπωσάμενος τὴν αὐτοῦ πολέμον, ἐπάρας τὰς
χειρας μετὰ δακρύων πρὸς τὸν Θεὸν ἐν στεναγμοῖς
ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ δεήθητι λέγων· Κύριε ὁ Θεός, ὁ
μὴ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς οἶδας,
καὶ συμφέρει τῷ ἀδελφῷ τούτῳ, οἰκονόμησον. Καὶ ὁ
Θεός, ὁ γινώσκων αὐτοῦ τὴν πρὸς σὲ πίστιν, τὴν
δὲ σὴν ἐξ ἀγάπης συμπάθειαν καὶ εὐκρινῆ ὑπὲρ
αὐτοῦ εὐχὴν, κουφίζει τὸν τούτου πόλεμον.

ρβ'. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπιτηδεῖα εἰσιν, ἀδελφὲ,
πρὸς κατάνυξιν, καὶ δεῖ μετὰ συντετριμμένης καρ-
δίας, ὑπομονῆς τε καὶ εὐχαριστίας ἐπιτελεῖν, δα-
κρύων ὄντα αἴτια καὶ καθαιρετικὰ παθῶν, καὶ τῆς
τῶν οὐρανῶν πρὸξενᾶ βασιλείας. Βιαστῶν γάρ ἐστιν
ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν
αὐτήν. Καὶ γὰρ εἰ ταῦτα κατορθώσεις, τῶν παλαιῶν
ἡθῶν τελείως ἐκστήσῃ· Ἰσως καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ
λογισμοῦ προσβολῶν· πέφυκε γὰρ ὑποχωρεῖν τῷ
φωτὶ τὸ σκότος, καὶ τῷ ἡλίῳ ἡ σκιά. Καὶ γὰρ εἰ
τούτων ἀμελήσει τις κατ' ἀρχάς, χαυνῶν τὸν λογι-
σμὸν περιεργος γενόμενος, τῆς χάριτος στερεῖται,
καὶ τότε εἰς πάθη κακῶν ἐμπεσὼν, γινώσκει τὴν
ἰδίαν ἀσθένειαν, δειλίας πληρούμενος. Οὐ δεῖ δὲ καὶ
τὸν κατορθουντα, ἐξ ἰδίου κόπου τοῦτο λογίζεσθαι,
ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος· προκαθαλεῖν δὲ δεῖ
ἑαυτὸν κατὰ τὸν εἰπόντα· Καθαρίτεον πρῶτον, ἔπειτα
τῷ καθαρῷ προσμιλητέον. Ἐκ γὰρ πολλῶν δακρύων
τοῦ νοῦ καθαρθέντος, καὶ ἐλλαμψίν τοῦ θεοῦ φωτὸς
ὑποδεχομένου, ὑπὲρ ὅλος ὁ κόσμος, εἰ λάθῃ, οὐκ
ἐλαττοί, νοερώς τοῖς μέλλουσιν ἐμφιλοχωρεῖ.

Ἐρωτήθη ποτὲ ὁ ἅγιος καὶ μακάριος οὗτος Συ-
μεὼν, ὁποῖος εἶναι ὀφείλει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀπεκρίθη
λέγων· Ἐγὼ μὲν οὐκ εἶμι ἄξιος εἶναι ἱερεὺς· πλὴν
ποταπὸς εἶναι ὀφείλει ὁ μέλλων ἱεουργεῖν τῷ Θεῷ,
ἀσφαλῶς ἔργωκα. Ἐν πρώτοις μὲν, ἀγνός οὐ τῷ
σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ· καὶ πρὸς τοῦτους
ἀμέτοχος εἶναι πάσης ἀμαρτίας. Δεύτερον δὲ ταπει-
νός καὶ τῷ ἔξω ἦθαι, καὶ τῷ ἐνδοθεν τῆς ψυχῆς κα-
ταστήματι. Εἶτα δὲ παρίσταται τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ
τραπέζῃ, νοερώς μὲν τὴν Θεότητα, αἰσθητῶς δὲ τὰ
προκειμένα ἅγια ὁρᾶν ὀφείλει ἀναμφιβόλως· οὐ μὴν
δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἐν δώροις ἀοράτως παρόντα,
ἐνοικῶντα κεκτηθῆσαι χρεωστῆ, ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρ-
δίᾳ γνωστῶς· ἵνα δύνῃται οὕτω μετὰ παρρησίας τὰς
ἱκετηρίας προσφέρειν· καὶ ὡς φίλος πρὸς φίλον δια-
λεγόμενος, οὕτω λέγειν· « Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, » δηλοῦσης τῆς
εὐχῆς, ὡς τὸν φύσει ὄντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχων οἰ-
κοῦντα ἐν ἑαυτῷ, μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος. Τοιούτους εἶδον πρεσβυτέρους, συγχω-
ρησάτέ μοι, πατέρες καὶ ἀδελφοί.

Ἐλεγε δὲ καὶ τοῦτο, ὡς περὶ τινος ἄλλου, ἑαυτὸν
ὑποκρύβων, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐκφεύγων,
ὅπερ δὲ φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἑαυτὸν ἀναγκαζόμενος
φανερῶς. Ἦκουσα, φησί, παρὰ τινος μοναχοῦ ἱερέως,

die : « Fiduciam habe, frater, spero misericordia
Dei fore ut fugiat a te istiusmodi bellum, modo non te
remittas, nec deficias. » Atque, illo egresso, stans
ac tibi repræsentans ejus pugnam, manusque ad
Deum extendens cum lacrymis et gemitibus, pro
fratre deprecare, dicens : « Domine Deus, qui
non vis mortem peccatoris, prout scis huic fratri
prodesse, dispons. » Et Deus, sciens illius in te
fiduciam, tuamque amicam compassionem et sin-
ceras pro illo preces, allevabit ejus tentationes.

152. Hæc omnia utilia sunt, frater, ad compun-
cionem, et oportet cum contrito corde, constan-
tia et gratiarum actione illa implere : quippe quæ
lacrymas eliciunt, purgant a cupiditatibus, et ape-
riunt regnum cælorum. Nam « regnum cælorum
vim patitur, et violenti rapiunt illud ». Si illa
exsequaris, veterem hominem perfecte excus,
ipsas etiam cogitationis offensas : solent enim
cœdere luci tenebræ, et umbra soli. Si quis autem
hæc ab initio negligat, remissa mente curiosus
factus, gratia privatur, et tunc in pravas cupidi-
tates incidens, propriam agnoscit infirmitatem,
timore replētus. Non oportet vero eum qui ea fel-
liciter exsequitur, id suo tribuere labori, sed tan-
tum gratiæ divinæ ; atque seipsum purificare debet,
juxta illum qui dixit : Oportet purificari
prius quam cum puro conversari. Multis enim
lacrymis mens purgata et illustrata divino illo
lumine quod, si totus orbis de eo acceperit, non
minuitur, spiritualiter et affectu in vita futura
vivit.

Interrogatus quadam die sanctus et beatus ille
Simcon qualis esse debeat sacerdos, respondit his
verbis : « Equidem non sum dignus qui sim sa-
cerdos ; attamen qualis esse debeat qui sacrificium
Deo est oblaturus, certo novi. Et primo quidem
sanctus, non corpore tantum, sed et anima, et
insuper immunis sit ab omni peccato. Secundo,
humilis, tum exteriori habitu, tum interiori anima
dispositione. Deinde, cum astat sacrosanctæ
mensæ, spiritu Divinitatem, sensibus autem res
sacras oculis propositas contemplari debet cum
fide non læsitante. At præsertim eum ipsum qui
est in donis invisibiliter præsens, in corde suo
inhabitantem familiariter habere debet, ut possit
confidenter eum precari, et, quasi amicus amicū
alloquens, ei dicere : « Pater noster, qui es in
cœllis, sanctificetur nomen tuum ; » atque oratio-
nis fervore ostendat se in semetipso inhabitantem
habere illum, qui est natura Filius Dei, ac simul
Patrem et Spiritum sanctum. Tales vidi presbyte-
ros, veniam mihi concedite, Patres et Fratres. »

Dicebat adhuc, tanquam de quodam alio (nam
sese occultabat humanamque fugiebat gloriam,
sed sua eum humanitas invitum prodit) : « Audivi
quemdam monachum sacerdotem hoc mihi utpote

¹ Matthi. xi, 12.

intimo communicantem : « Nunquam sacrificium obtuli, quin viderim Spiritum sanctum, sicut ipsum vidi in me descendentem, quando super me extendebantur manus, sacerdotalisque consecrationis orationem metropolitana recitabat, et euechologium misero capiti meo imponebatur. » Interrogatus igitur a me quomodo illum tunc vidisset et sub qua forma, respondit : « Simplex erat, nec videri poterat, nisi ut lux ; et cum primum mirarer, videns quod nunquam videram, et mecum cogitarem quidnam hoc esset, dixit ille mihi mystice, quasi linguam sciens : « Egd̄ sic omnes olim prophetas et apostolos, et nunc Dei electos frequenter visito : sum enim sanctus Spiritus Dei. » Cul gloria et virtus in sæcula. Amen.

Α θαρβήσαντός μοι ὡς προσφιλῆι αὐτοῦ, ὅτι οὐδέποτε ἐλειτούργησα, μὴ ἰδὼν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς αὐτὸ εἶδον ἐλθὼν ἐπ' ἐμοί, ὅτε με ἐχειροτόνουν, καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ ἱερέως ὁ μητροπολίτης ἔλεγε, τοῦ Εὐχολογίου ἐπικειμένου τῇ ἀθλίᾳ μου κεφαλῇ. Ἐρωτηθεὶς οὖν παρ' ἐμοῦ πῶς τοῦτο εἶδε τότε, καὶ ἐν ποίῳ εἶδους μορφῇ, εἶπεν· Ἀπλοῦν μὲν καὶ ἀνείδεον, πλὴν ὡς φῶς· καὶ ὡς θαύμαζον κατ' ἀρχὰς ἰδὼν, ὁ οὐδέποτε ἑθεασάμην· καὶ τί ἂν εἴη τοῦτο διαλογιζομένου μου, ἔλεγε μοι μυστικῶς ἐκείνο, ὡσπερ ἐν γνῶσει φωνῆς· Ἐγὼ οὕτω πᾶσιν προφήταις, καὶ ἀποστόλοις, καὶ τοῖς νῦν ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἁγίοις ἐπιφοιτῶ· τὸ γὰρ ἅγιον Πνεῦμά ἐστι τοῦ Θεοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

SANCTI PATRIS NOSTRI

SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

ABBATIS MONASTERII S. MAMANTIS IN XEROCERCO

DE ALTERATIONIBUS ANIMÆ ET CORPORIS

Quæ ex varietate cæli aut aeris, quæque ex elementis, ex cibis, interdum etiam ex dæmonibus existere in nobis solent,

DISSERTATIO.

Interprete Petro Possino, societatis Jesu presbytero.

Fratres et Patres, debet monachus quæ in anima contingunt alterationes mutationesque, non solum nosse et intelligere, sed etiam causas ipsarum, quales tandem sint, undeque in ipso existant. Aliquando enim subita exoritur animæ lætitia, aliquando simili modo mœstitia ipsam invadit et gravido vehemens. Atque interdum quidem ad compunctionis motum ac sensum facillima est : interdum obalescit, et ad lapidis duritiem riget. Alias rursus mansueta et humilis est, at paulo post vaga mente, cogitationibusque dispersis tum iracunda et rabiosa ad omnes fratres. Et nunc quidem remissa ac languida sit segnisque ad omne opus : alias vero experrecta et vigil, ac ad omnem obedientiam prompta, ut etiam circumstantes aut obvios provocet et quasi convicio excitet ad recte agendum. Nonnunquam rursus in seipsam collecta et devota, mox passim effusa ; tum subcontumax ac impudens. Nonnunquam omnium benevole et cum charitate reminiscens, eosque ad se provocans : alias neque illos, neque qui coram adsunt intueri sustinet. Nonnunquam denique contrusa in se ipsam undique et quasi in angustiis suffoca-

tionem patiens, ut vitam etiam recuset. Alias autem in tantum sese dilatans in ipsa quasi exundat lætitiæ vis, ut cohibere seipsam nequeat, quantumvis id conetur.

Hæc natura comparatum est ita fieri circa naturales innovationes animæ et corporis, dum nos pro virili contendimus in exercitio virtutis et mandatorum adimpletione. Verum quemadmodum in hunc modum alteratur anima, ita et mens nostra, consimilique hæc cum illa vicissitudine ac ratione commutatur. Est enim interdum acuta ad intelligendum : acutior et micantior illis quæ intelligentia versat intra se percurrendis et discernendis, celeriter. Nonnunquam ad utrumque lenta et tarda. Ac aliquando quidem eadem velut amens et muta surdaque sit, alias solers quidem et diserta, attentaque et prudens, expeditique consilii, rursus aliquando cæca, aliquando perspicax, acie oculi eo usque acri ac vivida, ut etiam usque ad profunditatem altitudinemque mysteriorum contemplando penetret, pene ultra quam pervenire homini fas est, viam sibi per viam quamdam aperiens. Interdum simplex et ad omnem contemplationis motum

prociuncta et libera. Septaque eadem ac in se reducta, seseque coram ostentantes malorum illecebras ne attendens quidem aut ullam earum cogitationem capiens; sic tanquam prorsus non essent. Interdum vero voluptatum imagines varias fingens, versans et reciprocans alterno æstu, seque in omnem nequitiae speciem induens, aut potius tanquam flamma in virentibus lignis a multo fumo suffocationem quamdam patiens, res maxime nefarias ultro designans, non solum qua objecta invitant occasionum presentium, sed absentia etiam quædam procul accersens, sibi que admovens stulta et fallacia sibi in se ipsa deformat idola mendacium cogitationum. Qua vice rerum cor, licet multum gemens et reluctans anxieque contestans, nequaquam se acquiescere, nihil tamen proficit ad sedandam tempestatem, mentemque ab insanis cogitationibus deducendam. Et hæc quidem hactenus de alterationibus mentis et intellectualis nostræ divinæque animæ. Quæ vero contingunt circa corpus inæqualitates quamvis ad discernendum notabiles, cognitæque nobis faciles videntur, nequaquam tamen tales sunt. Hujus enim partis pleræque omnis fere mutatio a natura est. Nostra quippe anima immutabilis natura substantiæque est. Similiter autem et mens eodem modo et conditione naturæ simul cum ipsa a Creatore edita. Sola utraque nimirum arbitrio sese movens proprio et libero impetu voluntatis virtutem vitiumve participans. Hoc est quod aliis verbis dici solet, lucis illas aut tenebrarum pro arbitrio electionis suæ participandarum communiter in omne ævum dominas et capaces ac quasi hæredes constitutas. Anima, inquam, et mens alteri horum, ut dictum est, arbitrio delectus et voluntaria adhæsiōne affectus liberi affixa, si quidem bono, bonæ sunt; sin autem malo, malæ evadunt. At corpus et natura mutabile, utpote compositum et substantia fluxum, ut quod ex materia corruptibili fluxaque constet, commistione aut contemperatione constatum contrariorum invicem. Ex calido siquidem et frigido, ut talium consulti vere dicunt, exque sicco atque humido substantia ejus est. Cæterum ipsum per seipsum electione arbitrioque cassum est, imo si dicendum est, et motu? nisi si quis caducitatem ejus et fluxum in corruptionem motum substantiæ ejus naturalem quemdam dixerit, qui utique irrationalis est. Si autem irrationalis, et culpæ expers, neque obnoxius Dei judicio. Fomes vero, concupiscentia, libido, voluptas, gula, intemperantia, somnolentia, desidia, luxus vestium et similia omnia, quæ plerique corpori imputant, tanquam id in ea feratur, non sunt tamen ejus propria; quod apparet in morte, quando remota anima nihil horum corpus appetit. Animæ igitur per organa corporis isti motus sunt. Hæc illa sibi indulget, hæc appetit delimita necessitudine lutæ carne ex

A quo ei semel agglutinata concrevit. Cujus in cæco sibi placet, immundæ suis instar obscenis sese gaudiis immergere volutareque gestiens. Nemo igitur ad hæc a proprio corpore impelli se trahique opinetur. Non ita est. Quid ergo? commoda mentem attentam, fluxit Deus hominem, pulvere o terra sumpto. En ego tibi ostendi corpus, ostende jam et tu mihi quæ qualesque perturbationes ac cupiditates in ipso sint, profecto nullam demonstrare potes. Quid deinde? *Et insufflavit in faciem ejus Dominus Deus, et factus est homo in animam viventem*¹, et surrexit e terra, et ambulabat spiritu scilicet qui jam in ipso erat pro potestate arbitrioque suo movente corpus, fomes vero, indeliberatus irrationalisque motus secretarum partium: furor, inquam, ille ac libido nequaquam adhuc erant, sed erat in ipso vita concors ab intestinis tranquilla dissidiis et individuae consensionis securitate felix status. Videamus igitur ne forte eo quod non esset mulier, aut quia non erat præsto copia ciborum salivam moventium, idcirco neque ad libidinem neque ad gulam homo moveretur. Quando igitur produxit de humo Deus arbores omne genus fructiferas, speciosas visu, gustatu suaves? Quando vero Adam, et Eva nudi simul erant in paradiso nec erubescabant²? Vides neque quod esset Eva femina, nec quod nudus uterque ullum cujusquam illorum continentiae dispendium esse oblatum. Sed quamlibet nudi, mutui tactus experientia carebant. Ac neque ulla perturbatione pudoris, neque naturalis corporibus pruriginis stimulo tentabantur. At post peccatum et transgressionem, ejectis ambobus e paradiso, Deoque nudatis, divinaque ejus exclusi gloria, tum demum, ut scriptum est³, cognovit Adam uxorem suam quæ concepit et peperit. Igitur, charissime, si Deum sincere amaveris et tu, et in ejus dilectione manseris, nulla tibi unquam perturbatio dominabitur, nec te sub ditionem suam corporeæ necessitatis tyrannus unquam ulla rediget. Quemadmodum enim ad nihil corpus moveri potest sine anima; sic neque Deo unita per charitatem anima inde abduci ulla vi potest ad voluptates cupiditatesve corporeas. Sed neque ad alias concupiscentias quasvis visibilibus aut invisibilibus rerum aut vitiorum, tenetur enim astrictus dulci Dei charitate impetus cordis ejus. Illa igitur Creatoris, ut dictum est, sui complexu constricta, age qua tandem ratione queat corporei fomitis flamma corripri, aut omnino cupidinis ullius carnalis affectui mancipare consensum suum, nullo certo modo. Quod vero mutationes illas attingit quæ ex naturali conditione corporis necessario in ipso existunt, ex sane manifestæ sunt, cadunt enim neque in omnes etiam sanctos, aliquando enim bene valere dicitur cum primæ qualitates inducias agunt, aliquando in morbum trahi, quoties unum quodpiam ex quatuor elementis aut creperax

¹ Gen. ii, 7. ² ibid., 25. ³ Gen. iv, 1.

abundaverit, aut infirmius in minores quam pro-
 portio temperamentum requirit, sui ipsius reliquias
 defecerit, quod nimirum aut ipsum supra cætera
 prævaluerit: aut ipsis in se insurgentibus resi-
 stendo impar succubuerit. Ex quibus destillationes
 fluxionesque existunt, et extremarum interdum
 partium resecandarum necessitas: et videlicet
 animalis interdum totius corruptio, nihil ex his
 detrimenti capiente nostra anima. Quoniam ple-
 raque horum ex intemperantia cibi potusque pro-
 veniunt: eorumque ex indigesta, maleque mista
 et congesta copia. Quædam tamen ortum habent
 ex ventorum mutatione atque aeris, quo, utpote
 natura frigido, frigus sæpiusculè concipiente so-
 lio majus, quæ frigidioris naturæ sunt imbecil-
 lora scilicet sunt. Quæ vero calidi temperamenti
 sunt, robustiora vegetioraque. Cum vero rursus
 fervore vehementiori aer incanduerit, frigida qui-
 dem refoventur et quasi reviviscunt: ut videmus
 nil solem muscas, et id genus insecta, vigere vo-
 litareque vitall tepore collustrata et confota radio-
 rum ejus, valentia jam et strenua ad omnem ex-
 pediti motus micare facultatem. Contra vero quæ
 calidiorem concretionem habent prorsus inflam-
 mantur et liquefacta resolvuntur: atque ad omnem
 actionem ac motum pariter imbecilla sunt et lan-
 guida. Adcoque in universum unaquæque res juxta
 proportionem temperamentum proprii in aeris, et
 ventorum mutatione, mutationem suscipit. Cæte-
 rum præter hæc quæ diximus alia est etiam ani-
 mantium propria mutatio, quæ vel ex cibatu po-
 tuque nimio, vel ex jejuniis summo existit. Neque
 hæc solum, sed etiam ex multo somno aut multa
 vigilia, ex labore aut desidia corporea sit etiam
 alia quædam mutatio in nobis. Alia rursus ex in-
 existente corpori materia et naturali in nobis
 calido commoto existit motio evaporantis sursum
 fumosi incendii, ut sit cum aqua super injecta
 prunæ ardentes extinguuntur, qui vapor aliquando
 in solum caput, aliquando toto corpore diffunditur.
 Super hæc omnia vero, alia rursus est, permis-
 sione boni nostri Dei et Domini, ingruens in nos
 a dæmonibus ad eruditionem et salutarem corre-
 ctionem, tentatio. Qualis vera hæc est; grævedo
 ipsa corporis et ex maxime terrestribus ac crassis
 rjus fecibus lentescens torpor tristitiæ. Quando
 etiam sine nova apparente causa in pœnam ti-
 lillationis unius vanæ gloriolæ, cui forte in-
 dulserimus consensum aut delectationem volun-
 tariam, aut quod in superbiam elati simus,
 quodque de aliis tenere judicium præ-
 cipitaverimus, qui multorum quotidianus est lapsus,
 vel alias multas ob causas isti dæmoni condonamur
 in interitum quidem carnis, contritionem vero ani-
 mæ, probationemque, et exercitationem ampliorem
 ejus, tum ut capto interim experimento misericor-
 dissimæ compassionis Dei erga nos totum in ipsum
 ex sincera præparatione animi transferamus amo-
 rem, desideriaque omnia et spes in ipso fixas, ex-

que ipso aptas et suspensas habeamus. Verum
 enimvero non hæc omnes intelligunt. Sed animales
 quidem alterationes ac mutationes corporis qui
 paulum ultra principia aliquosque in virtutis via
 processerunt, per partes horum aliqua quisque
 sentiunt: prout scilicet in ipsis fieri quiddam
 contigerit. De iis enim qui toti adhuc in tenebris
 jacent, nullus nobis sermo. Mutationes autem quæ
 in mente existunt, ut diximus, et vicissitudines
 soli perturbationum victores perfectique et puri,
 expeditæ vitii animæ et libertatem virtute noctæ
 perspectas scilicet habuerint. Neque id ipsi ex se,
 sed ejus cuius sunt, quique illos ut suos curat,
 institutione docti, Nonnunquam siquidem ex inæ-
 qualitatibus quæ subinde mentem interpolant, ani-
 ma coarctatur inestaque sit, affluente paulo ante
 gaudio repente multata. Verumtamen virtute utens,
 conatumque intendens, emergit, et mentem erigit.
 Vice versa nonnunquam ex iis quæ patitur anima,
 propagatur compassio in mentem, quæ et ipsa
 sensu involvitur in aliorum ejus, et nocte ingruente
 veluti oppressa, subesse quidem tenebris cogitur;
 non acquiescit tamen, sed lucem vel amissam omni
 vi quærit, vel elabentem retentat mordicus: ex qua
 interdum victrix auxiliarem quoque radium in ani-
 mam mittit. Alias ex inæquali rursus vicissitudine
 habitudinis corporis utraque veratur, et quasi sub-
 jugantur gravi tyrannide. Nonnunquam obsessæ
 licet circumque oppugnatæ exterius, belli quidem
 quasi fragorem audiunt, et facili sensu repulsuque
 defunguntur, salvo intus statu beatæ pacis, qua
 gaudent interim in sinu. Alias versa vice civile
 perturbatorum affectuum bellum et seditiosus tu-
 multus fert atque agit intus omnia, tristie facie re-
 rum et miserabili labore, ut neque illa extrema
 patienti spes restet tranquillitatis reversuræ. Sic
 ista sese invicem infestant, dum et anima et mens
 a corpore, et mens ab anima rursus ipsa: anima
 vero vicissim a mente et corpore incommodum ac-
 cipit. Neque vero individue semper anima, et mens
 turbantur, verum ex his quandoque anima sola pa-
 titur, mente ipsam quasi pro officio naturalis ami-
 citiæ consolante. Aliquando mens excæcatur et
 obruitur, dum anima libera permanens virtute di-
 vini ignis abigit caliginem, et velum tollit, visum-
 que menti restituit. Propterea dixi, o Patres et
 Fratres, oportere non solum notas esse nobis va-
 rietates mutationesque, ac contingere solitas in
 nobis alterationes; sed scire etiam præterea unde
 ipsæ et quomodo et a quibus qualesque spiritus
 cogitationum venti; et ex quibus fontibus effluant
 atque exundent flumina perturbationum tentatio-
 numque, ut et domum animæ constabillamus ad
 firmitatem resistendo parem, et gubernaculum na-
 vis nostræ dirigamus feliciter, non autem inscite
 ignaveque tractemus. Horum autem cognitionem
 usus assiduus et experientia longæ vitæ suppeditat,
 cum exactione vitæ intra inviolatæ disciplinæ ob-
 servationem sancte transactæ. Sane opus est quis-

que monachus scopum sibi ac finem quotidie præstiat, propositumque veluti in exemplari continuo cernat, quo quamque diem transigere ipsum deceat modo: ut strenuus ad exercitium virtutis sit, neque ullo ab isto cursu Imperitiæ impedimento retardetur. Sic enim quamvis asperam et laboriosam disciplinæ viam consueudo et bene agendi usus atque habitus quasi coæquabit. Siquidem Deo placebit assidue proficiens et ascensiones in corde suo disponens, ex modicis ad maiora et perfectiora pro-

gressus. Quo id quoque consequetur ut eorum de quibus egimus omnium perfectam scientiam consequatur, peritusque aliquando magister evadat multorum aliorum: illuminans et verbi doctrina et vitæ exemplo conversantes secum, utpote illuminatus et ipse desuper, et revelans profunda iis qui dum desiderio quærent profunda Spiritus dicere. In Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ. ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΕΙΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΟΠΟΥ ΛΕΓΟΥΝ

Ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνοι, ὅπου εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔχουν φρονιμῆς κοσμικῆς μὴ φθάσουν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς· καὶ διήγησις περὶ τούτου εἰ: τὴν ἀρχὴν, πολλὰ ὠφέλιμο:· καὶ ἐμεταγλωττίσθη εἰς τὸ ἀπλοῦν, διὰ μὴ τὸ καταλαμβάνη καθ' ἑνα: (α).

Ἀδελφοί μου περιπόθητοι, καὶ Πατέρες, πολλὰ βάλων καὶ ψυχωφελέστατον πρᾶγμα εἶναι, νὰ κηρύττωμεν εἰς ὄλους κοινῶς τὸ μέγα καὶ ἀπειρον ἔλεος τοῦ παναγάθου καὶ πολυελέου Θεοῦ ἡμῶν, καὶ νὰ φανερώνωμεν εἰς ὄλους τοὺς ἀδελφούς μας Χριστιανούς τὸ ἀνεξιχνίαστον πέλαγος τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ ὅπου ἔχει εἰς ἡμᾶς. Ἐγὼ λοιπόν, καθὼς τὸ βλέπετε, ἀδελφοί μου, καὶ καθὼς τὸ ἰξεύρωτε καλωτάτα, μήτε νηστείας πολλὰς καὶ ὑπερβολικὰς ἔκαμα, μήτε ἀγρυπνίας, μήτε χαμαικοιτίας, ἀλλὰ μήτε ἄλλαι: παρόμοιαι σκληρῶν ἀγωγίαι: τοῦ σώματος ὑπερβολικῆς, ἀλλὰ ἐγνώρισα τὴν ἀναξιοτήτά μου, ἐστοχάσθηκα τὰς ἀμαρτίας μου, ἐκατηγόρησα τὸν ἑαυτὸν μου, καὶ ἐταπεινώθηκα, καὶ ὁ πολυεὐσπλαγχνος καὶ πανάγαθος Κύριος μὲ αὐτὸ με ἔσωσε, καθὼς τὸ λέγει καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ· « Ἐταπεινώθη, καὶ ἔσωσέ με. » Καὶ διὰ νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ μὲ ὀλίγα λόγια, ἐπίστευσα μοναχὰ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ ἐδέχθη ὁ Κύριος καὶ θεὸς μου μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν· ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς τὴν ταπεινώσειν, εὐρίσκει πολλὰ ἐμπόδια ὅπου τὸν ἐμποδίζουν· ἀμὴ τὸ νὰ εὐρη τὴν πίστιν καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι κἀνένα ἐμπόδιον ὅπου νὰ τὸν ἐμποδίσῃ· διατὶ ἀνίσως καὶ θαλήσωμεν ἐξ ὀλης μας τῆς ψυχῆς νὰ εὐρωμεν τὴν πίστιν, παρευθὺς χωρὶς κἀνένα κόπον

τὴν εὐρίσκομεν. Ἐπειδὴ καὶ ἡ πίστις εἶναι χάρισμα τοῦ παναγάθου Θεοῦ ὅπου μᾶς τὸ ἐχάρισε φυσικὰ νὰ τὸ ἔχωμεν εἰς τὴν προαίρεσίν μας, καὶ ὅταν θέλωμε νὰ τὸ ἔχωμεν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅπου καὶ οἱ Τάταροι, καὶ οἱ βάρβαροι καὶ ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουν φυσικὰ τὴν πίστιν, καὶ πιστεύει ὁ ἕνα: εἰς τοῦ ἄλλου τὰ λόγια, καὶ δεικνουν πίστιν ἀναμεταξύ τους. Καὶ διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω ἐτοῦτο ὅπου λέγω μὲ τὴν πρᾶξιν, καὶ ἔχει μὲ λόγια μοναχὰ ἀκούσατε τὴν κάτωθεν διήγησιν· Κάποιος Γεώργιος ὀνομαζόμενος, νέος, πολλὰ εἰς τὴν ἡλικίαν, ἕως εἰκοσι χρόνων, ἐκατοικῶσε μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τὴν ὥρα εἰς τοὺς καιροὺς τοὺς ἐδικούς μας· ὁ ὅποιος ἦτον εὐμορφος πολλὰ εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ μὲ τέσσην φαντασίαν ἐξωτερικὴν ἐπεριπατοῦσεν, ὅπου πολλοὶ τὸν εἶχαν εἰς ἀχαμνὴν ὑπόληψιν, μάλιστα ὅσοι συνηθίζουσι νὰ κοιτάζουσι μόνον τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ χωρὶς νὰ ἰξεύρουσι τὰ κρυπτὰ τοῦ κάθε ἐνὸς, τὸν κατακρίνουσι, καὶ γίνονται κριταὶ ἀδιάκριτοι εἰς τοὺς ἄλλους. Τοῦτος ὁ νέος ἔλαβε γνωριμίαν μὲ ἕνα μοναχὸν ἀγιώτατον ἀνθρώπον ὅπου ἐκατοικοῦσεν εἰς ἕνα μοναστήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ φανερώωντάς του ὅλα τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας του τοῦ εἶπεν ἀκόμι καὶ ὅτι ποθεῖ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, καὶ ἔχει μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ νὰ

(α) Translationem istam in vernaculum sermonem Græcum ut Latinitate donaremus operæ pretium fore non duximus. Edit. Ράτα.

γένη μοναχός· ὁ δὲ τίμιος· ἐκεῖνος· γέρων, τὸν ἐπαί-
 κσαν διὰ τὸν σκοπὸν ὅπου εἶχε· τὸν ἐνουθέτησε, κα-
 θὼς ἔπραπε, καὶ τοῦ ἔδωκε καὶ τὸ βιβλίον τοῦ ἁγίου
 Μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ νὰ τὸ διαβίῃσθι ὅπου ἔγραφε
 περὶ πνευματικοῦ νόμου· τὸ ὅποιον ὁ νέος τὸ ἐπῆρε
 μὲ τὸσον πόθον καὶ εὐλάβειαν, ὡσάν νὰ ἦτον στελ-
 μένον ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ εἶχε τὴν πίστιν εἰς αὐτὸ,
 ὅπου ἤλπιζε πῶς ἔχει νὰ λάβῃ μεγαλωτάτην ὠφέ-
 λειαν, καὶ πηγαίνωντας εἰς τὴν κατοικίαν του, παρ-
 ευθὺς ἄρχισε νὰ τὸ διαβάξῃ μὲ μεγάλην προσοχὴν.
 καὶ τὸ ἐδιάβασεν ὅλον μὲ πολλὴν εὐλάβειαν, τρεῖς
 καὶ τέσσαρες φοραῖς, καὶ πάλιν ἀπὸ τὰς χειρὰς
 του δὲν τὸ εὗγαν, καὶ καθὼς ἤλπιζε ὠφελήθη
 πολλὰ ἀπὸ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. Ὅμως ἐδιόλεξε τρεῖς
 μοναχὰ κεφάλαια, καὶ τὰ ἐτύπωσε μέσα εἰς τὴν
 καρδίαν του, καὶ ἔκαμεν ἀπόφασιν μὲ τὸν αὐτὸν
 του νὰ τὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν, καὶ νὰ τὰ φυλάξῃ μὲ
 κάθε προσοχὴν. Τὸ ἕνα κεφάλαιον ἔλεγε τοῦτο· Ἄνι-
 σιος καὶ ζητεῖς νὰ εὕρῃς ἰατρικὴν τῆς ψυχῆς σου,
 κάνει χρεια νὰ ἔχη· μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ ἐγνοίαν
 διὰ τὰ φυλάγη· καλὰ τὴν συνειδησίην σου ὅπου νὰ
 μὴν σὲ ἐλέγῃ εἰς κἀνένα πρᾶγμα· καὶ ὅσα καλὰ
 ἔργα σου λέγει ἡ συνειδησίς σου διὰ νὰ κάμῃς, μὴν
 βραβεύῃς, ἀλλὰ κάμῃ τα, καὶ θέλεις εὕρῃ μεγάλην
 ὠφέλειαν. Τὸ ἄλλο κεφάλαιον ἔλεγε τοῦτο· Ὅστις
 ζητεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος, πρὶ τοῦ νὰ κάμῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶ-
 ναι παρόμοιος μὲ ἐκεῖνον τὸν σκλάβον ὅπου ζητεῖ
 ἀπὸ τὸν αὐθέντην του τὸ ἐλευθεροχάρτι του, τὴν
 ἴδιαν ὥραν ὅπου δώσει τὰ ἄσπρα διὰ νὰ τὸν ἀγο-
 ράσῃ. Καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον ἔλεγε τοῦτο· Ἐκεῖνος
 ὅπου προσεύχεται μὲ τὸ στόμα, καὶ ἀκόμι δὲν ἀπό-
 κτησῇ γνῶσιν πνευματικὴν, μήτε ἰεζύρει νὰ προσεύ-
 χεται νοερώς, ἐκεῖνος εἶναι παρόμοιος μὲ τὸν τυφλὸν
 ἐκεῖνον ὅπου ἐφώναζεν· « Γιὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. »
 Ἄμῃ ἐκεῖνος ὅπου ἀπόκτησῃ γνῶσιν πνευματικὴν,
 καὶ προσεύχεται νοερώς, καὶ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς
 ψυχῆς του, παρομοιάζῃ μὲ τὸν ἴδιον τυφλὸν, ὅταν
 τὴν ἰάτρουνεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν τυφλότητα, ὅπου
 ἔλαθε τὴ φῶς τῶν ματιῶν του, καὶ εἶδε τὸν Κύριον,
 καὶ πλέον δὲν τὸν ἀνόμασεν Ἰὼν Δαβὶδ, ἀλλὰ τὸν
 ὠμολόγησεν Ἰὼν Θεοῦ, καὶ τὸν ἐπροσκύνησε καθὼς
 ἔπραπε. Αὐτὰ τὰ τρία κεφάλαια ἄρασαν πολλὰ τοῦ
 νίου ἐκεῖνου, καὶ πολλὰ τὰ ἐθαύμασε, καὶ ἔλαθε
 πειροφοβίαν εἰς τὴν ψυχὴν του, καὶ ἐπίστευσεν ἀδι-
 στάκτως, πῶς θέλει εὕρῃ μεγάλην ὠφέλειαν, ἀνίσως
 καὶ προσέχη καλὰ τὴν συνειδησίην του, καθὼς λέγει
 ὁ ἅγιος Μάρκος· καὶ πῶς θέλει ἀπολαύσῃ τὰ χαρί-
 σματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν ἐνέργειάν του,
 ἀνίσως καὶ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸ
 τρίτον πῶς μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θέλει
 ἀξιωθῆναι νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, καὶ νὰ ἴδῃ
 νοερώς τὸν Κύριον. Ὅθεν ἐλπίζωντας πῶς ἔχει νὰ
 ἴδῃ ἐκεῖνο τὸ ἀνεκλάτητον κάλλος τοῦ Κυρίου, ἐπλη-
 γήθη εἰς τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦτον καὶ
 ἰγάπην, καὶ εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν εἰς τοῦτο.
 Ὅμως δὲν ἔκαμεν ἄλλο τίποτε, καθὼς μὲ ἐθε-
 σθίονεν ὑστερα μεθ' ἑρῶν, πέραξ μόνον κάθε βράδου
 ἐκεῖν ἐπίγειον εἰς τὸ κρεββάτι του διὰ νὰ κοιμηθῆ.

Ἐκανε πρῶτον τὴν προσευχὴν, καὶ τὰς μετανοίας
 ἐκείνας ὅπου τοῦ ἐπαράγγειλεν ὁ ἅγιος ἐκεῖνος γέ-
 ρων, καὶ τότε ἐκοιμήτο. Λοιπὸν ἀπερνώντας ὀλίγος
 καιρὸς, καὶ προσέχωντας αὐτὸς καλὰ τὴν συνειδησίην
 του, ἐκεῖ ὅπου ἔκανε αὐτὸν τὸν κανόνα τοῦ γέροντος
 ἕνα βράδου, τοῦ λέγει ἡ συνειδησίς του, νὰ κάμῃ καὶ
 ἄλλην προσευχὴν ἀκόμι καὶ ἄλλας μετανοίας, καὶ νὰ
 εἴπῃ ἀκόμι καὶ τὸ, « Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν
 με, » περισσότεραις φοραῖς, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ τὸ κά-
 μῃ. Καὶ αὐτὸς ὑπήκουσεν εἰς ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ εἶπεν
 ἡ συνειδησίς του μὲ μεγάλην προθυμίαν, καὶ ἄρ-
 χισε χωρὶς κἀνένα δισταγῶν παρευθὺς νὰ τὸ κάμῃ.
 πιστεύωντας πῶς ἐκεῖνα ἔπου ἔκανε, τοῦ τὰ ἔλεγεν
 ὁ ἴδιος Θεός· καὶ ἀπὸ τότε πλέον δὲν ἔπειθεν εἰς τὸ
 κρεβδάτι νὰ κοιμηθῆ, ἀνίσως καὶ δὲν ἔκανε πρῶτον
 ἐκεῖνο ὅπου τοῦ ἔλεγεν ἡ συνειδησίς του, πῶς ἡμπο-
 ρεῖ νὰ τὸ κάμῃ. Καὶ τοιουτωτρόπως ὑπακούωντας
 αὐτὸς τὴν συνειδησίην του, καὶ ἐκεῖνη αὐγαλιζωντας
 πάντοτε, καὶ λέγωντάς του νὰ κάμῃ τὸ περισσότε-
 ρον, εἰς ὀλίγον καιρὸν αὖθις πολλὰ ἡ προσευχὴ
 ὅπου ἔκανε, καθὼς εἶπαμεν, κάθε βράδου. Ἐπειδὴ
 καὶ τὴν ἡμέραν δὲν εἶχε εὐκαιρίαν νὰ προσεύχεται,
 διατι εἶχε τὴν ἐπιστάσιαν ὅλην τοῦ ὁσπητίου ἐνὸς
 μεγάλου ἀρχοντος, καὶ εἶχε πολλάς φροντίδας καὶ
 ὑπόθεσας, καὶ ἐπῆγαινε καὶ κάθε ἡμέραν εἰς τὸ πα-
 λάτι τὸ βασιλικὸν, καὶ δὲν τοῦ ἔμενε καιρὸς τὴν ἡμέ-
 ραν νὰ προσεύχεται, ἀλλὰ κάθε βράδου ὅπου ἐπῆ-
 γαινε διὰ νὰ κοιμηθῆ ἐπροσεύχετο, καθὼς εἶπαμεν,
 καὶ ἄρχισε νὰ θερμαίνεται ἡ καρδία του, καὶ νὰ τοῦ
 ἔρχεται κατάνυξις, καὶ νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια του
 δάκρυα περισσὰ, καὶ νὰ κάμῃ συχναῖς φοραῖς γονυ-
 κλισίας πολλάς, καὶ νὰ λέγῃ καὶ ἄλλας εὐχὰς εἰς
 τὴν Θεοτόκον μὲ ἀνυσταναγμούς, καὶ μὲ πόνον καρ-
 δίας· καὶ τοῦ ἐφαίνετο πῶς πρραστίζεται ἔμπροσ-
 θεν εἰς τὸν Κύριον σωματικῶς, καὶ ἐπρόσπευτεν
 εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας του, καὶ τὸν ἐπαρακα-
 λούσε μετὰ δακρύων νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῆ ὡσαν
 τὴν τυφλὸν ὅπου λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ νὰ
 τοῦ χάρισῃ τὸ φῶς τῶν ματιῶν τῆς ψυχῆς του. Καὶ
 ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν τὸσον αὐγάτισεν ἡ προσευχὴ
 ὅπου ἔκανε κάθε βράδου, ὅπου ἐβάστα ἕως τὰ μεσά-
 νυκτα καὶ εἰς καιρὸν ὅπου ἐπροσεύχετο ἕρῶς ἐστέ-
 κετο ὡσάν μίαν κολώνα, καὶ δὲν ἐσάλευε παντελῶς
 μήτε τὰ πόδια του, μήτε κἀνένα ἄλλο μέρος τοῦ
 κορμίου του· μήτε τὰ μάτια του τὰ ἐγύριζε τὸ ἕνα
 μέρος καὶ τὸ ἄλλο διὰ νὰ κοιτάξῃ, ἀλλὰ ἐστέκετο
 μὲ μέγαλον φόβον καὶ τρόμον χωρὶς νὰ νυστάξῃ, ἢ
 νὰ τοῦ ἔλθῃ ποτὲ ἀκηδία καὶ ὀκηρία. Λοιπὸν ἕνα
 βράδου εἰς καιρὸν ὅπου ἐπροσεύχετο, καὶ ἔλεγε νοε-
 ρῶς μὲ τὸν νοῦν του τὸ, « Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ
 ἁμαρτωλῷ, » Ἐξαφάν ἔλαμψεν εἰς αὐτὸν μίαν λάμψιν
 θεϊκὴν, καὶ ἐβίμυσεν ἀπὸ τὸ φῶς ἐκεῖνο ὅλος ὁ τόπος,
 καὶ ὁ νέος ἐκεῖνος, ὁ εὐλογημένος, λέγω, Γεώργιος,
 ἔμεινεν ἐκστατικὸς, καὶ ἀλησμόνησε τὸν ἴδιον τὴν
 ἐαυτὸν του, ἀνίσως καὶ εὗρίσκετο μέσα εἰς σπητι,
 διατι ὡσοῦθεν ἔδλεπε φῶς, ὡσάν νὰ ἦτον ἔξω· καὶ
 μήτε ἐκαταλάμβανε τότε ἀνίσως· καὶ ἐπαυόυσεν εἰς
 τὴν γῆν, ἢ στέκεται εἰς τὸν ἀέρα· ἀλλὰ μήτε κάμ-
 μίαν φροντίδα σωματικὴν, ἢ κοσμητικὴν εἶχε παντε-

λῶς εἰς τὸν νοῦν του, ἀμὴ ἀλησμόνητος τελείως ὄλον A
 τὸν κόσμον, καὶ ἀνταμώθη ὅλος, καὶ ἔγινεν ἓνα μὲ
 τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ θεϊκόν, καὶ τοῦ ἐφαίνετο πῶς ἔγινε
 καὶ αὐτὸς φῶς, καὶ ἦτον ὅλος γεμάτος ἀπὸ δάκρυα,
 καὶ ἀπὸ μιαν χαρὰν ἀνεκδιήγητον· καὶ ὕστερα ἀπὸ
 τοῦτο ἀνέβη ὁ νοῦς του εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐκεῖ
 εἶδεν ἄλλο φῶς πλέον λαμπρότερον, καὶ κοντὰ εἰς
 ἐκεῖνο τὸ φῶς τοῦ ἐφάνη πῶς ἐστέκετο ὁ ἅγιος ἐκεῖ-
 νος γέρων ὅπου τοῦ ἔδωκεν, ὡς εἴπαμεν, τὸ βιβλίον
 τοῦ ἀδδβζ Μάρκου, καὶ τὸν κανόνα ὅπου ἔκανε.
 Ἐγὼ λοιπὸν καθὼς τὰ ἀκουσα ἀπὸ τὸν νέον, ἐστο-
 χάζισθα πῶς καὶ ἡ πρεσβεία τοῦ ἁγίου γέροντος
 ἰσχυρότης πολλὰ εἰς τοῦτο, καὶ ἔτι τὸ οἰκονόμη-
 σεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ δελεῖν τοῦ νέου εἰς ποῖον ὕψος ἀρε-
 τῆς εὐρίσκετο ὁ ἅγιος ἐκεῖνος γέρων, διὰ τοῦτο τὸν
 εἶδε πῶς ἐστέκετο κοντὰ εἰς ἐκεῖνο τὸ φῶς. Τότε ὁ B
 νέος ἐκεῖνος, ὡσάν ἐπέρασεν αὐτὴ ἡ θεωρία, καὶ
 ἦλθε πάλιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἦτον γεμάτος, καθὼς
 εἶπεν, ἀπὸ χαρὰν καὶ θαυμασμόν, καὶ εὐγανεν ἀπὸ
 τὴν καρδίαν του τὰ δάκρυα, καὶ μαζῇ μὲ ἐκεῖνα τὰ
 δάκρυα ἀκολουθοῦσε καὶ μία γλυκύτης ὑπερβολικῆ.
 Τέλος πάντων ἔπεσεν εἰς τὸ κρεβάτι διὰ τὸ κοιμηθῆ
 ἄλιγον, καὶ τὴν ἴδιαν ὥραν ἐφώνησεν ὁ πεταίνος, καὶ
 ἐν ἐπέρασεν ἄλιγον, καὶ ἐσήμαιναν ἡ ἐκκλησιαίαις
 εἰς τὴν θρόνον. καὶ ἐσηκώθη ὁ νέος διὰ τὸ διαδάσσει
 τὸν θρόνον κατὰ τὴν συνήθειάν του, καὶ ἐκείνην τὴν
 νύκτα μῆτε ἐκοιμήθη τελείως, μῆτε στοχασμὸς
 ὑπνου τοῦ ἦλθε παντελῶς. Αὐτὰ μοῦ ἐδιηγεῖτο ὁ νέος
 πῶς ἠκολούθησαν εἰς αὐτόν. Ὁ ὁποῖος ἄλλο τίποτε
 δὲν ἔκαμε, καθὼς μὲ ἐθεβαίνων ὁ ἴδιος, πάρεξ αὐτὰ
 ὅπου ἠκούσατε μόνον, πλὴν εἶχε πίστιν καὶ ἐλπίδα
 ἀδίστακτον, καὶ διὰ τοῦτο ἤξιωθῆ νὰ ἰδῆ τέτοια
 θεωρίαν. Καὶ μὴν μοῦ εἶπη τινὰς πῶς ἐκεῖνος τὰ
 ἔκαμε αὐτὰ διὰ τὸ δοκιμάσει, διατὶ αὐτὸς, ὡς μοῦ
 εἶπε, μῆτε μὲ τὸν λογισμὸν του μὲ ἐβαλεν αὐτὸ, διὰ
 νὰ δοκιμάσει ποτὲ, ἀλλὰ εἶχε πίστιν ἀδίστακτον, ὅθεν
 ἐπρόβλεπτοντας ἀπὸ λόγου του χάθε ἄλλον λογισμὸν
 σαρκικὸν καὶ κοσμικὸν, τόσην μεγάλην ἐπιμέλειαν
 ἔβαλε διὰ τὸ φυλάξει τὴν συνείδησίν του, καὶ νὰ κατ-
 ορθώσει ἐκεῖνα ὅπου τοῦ εἶπεν ἡ συνείδησις, ὅπου
 εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα τούτου τοῦ κόσμου εὐρί-
 σκετο ὡσάν ἀναίσθητος, καὶ δὲν τὰ αἰσθάνετο παν-
 τελῶς. Ἀλλὰ μῆτε νὰ φάγη, ἢ νὰ πῆ εἶχε κάμμιαν
 ἔρξιν, ὡστε ὅπου καὶ πολλαῖς φοραῖς ἔμενε νηστι-
 κός. Ἀκούσατε, ἀδελφοὶ μου ἀγαπητοί, τί λογῆς
 πράγματα κατορθώνει ἡ πίστις, καὶ πόσην δύναμιν
 ἔχει, ὅταν στερεώνεται μὲ τὰ ἔργα τὰ καλὰ; Ἐγνω-
 ρίστε πῶς μῆτε ἡ νεότης μὲ; βλέπτει τίποτε, μῆτε
 πάλιν τὸ γρηρατεῖον μᾶς ὠφελεῖ, ἀνίσως καὶ μᾶς λεί-
 πει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Ἐμάθετε τώρα, πῶς μῆτε ὁ
 κόσμος, καὶ ἡ πολιτείας μᾶς ἐμποδίζουν εἰς τὸ νὰ
 κάμωμεν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως καὶ ἡμεῖς
 ἔχωμεν προθυμίαν· μῆτε πάλιν ἡ ἀναχώρησις τοῦ
 κόσμου, καὶ ἡ ἐρημία μᾶς ὠφελοῦν, ἀνίσως καὶ
 ἡμεῖς εὐδρισκώμεσθαι εἰς ὀκνηρίαν καὶ ἀμέλειαν;
 Ὅλοι μα; ἀκούομεν τὸν Δαβὶδ πῶς μὲ τόσας φρον-
 τίδας, καὶ βασιλικὰς ὑποθέσεις, εἶχε τὸν νοῦν του
 ὅλος διόλου ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, καὶ θαυμά-
 ζομεν εἰς τοῦτο, καὶ λέγομεν, πῶς ἓνα; Δαβὶδ ἔγινε,

καὶ οὐκ ἄλλος; Καὶ νὰ ὅπου εἰς τοῦτον τὸν νέον ἀκο-
 λούθησε περισσότερον ἀπὸ τὸν Δαβὶδ. Διατὶ ὁ Δαβὶδ
 ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, ἐχρί-
 σθη καὶ προφήτης, καὶ βασιλεὺς, ἔλαβε καὶ τὴν
 χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀνίσως λοιπὸν καὶ εἰς
 καιρὸν ὅπου ἔσφαλεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἔλαβε τὴν
 χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς προ-
 φητείας, καὶ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν
 τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως λέγω ἦλθεν ὕστερα εἰς ἀσθησιν,
 καὶ ἐθυμῆθη τὰ καλὰ ὅπου εἶχε καὶ τὰ ἔλαβε, καὶ
 τὰ ἐζήτησε πάλιν νὰ τὰ ἀποκτήσει, τί θαυμαστόν;
 Τὸ θαυμαστόν εἶναι καὶ ἀξέπεινον, ὅπου ἓνας νέος
 ἄνθρωπος εἰκοσι χρόνων, ὅπου νὰ εἶναι προσηλω-
 μένος ὅλος διόλου εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, καὶ
 εἰς αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα νὰ ἔχη τὸν νοῦν του, καὶ
 ἔξω ἀπὸ αὐτὰ ἄλλο τίποτε ὕψηλότερον νὰ μὴν στο-
 χάζεται, μῆτε εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἔλθῃ ποτὲ παρ-
 ὅμοιος λογισμὸς, καὶ μόνον ὅπου ἔκουσε ὀλίγον τίπο-
 τες ἀπὸ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον γέροντα, καὶ ἐδιάβασε
 καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα κεφάλαια τοῦ ἀδδβζ Μάρκου,
 παρευθὺς νὰ πιστεύσει ἀδίστακτως εἰς τὰ γεγραμ-
 μένα, καὶ νὰ τὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν μὲ ἐλπίδα ἀναμ-
 φέθου, καὶ μὲ ἐκείνην τὴν ὀλίγην ἐργασίαν ὅπου
 ἔκαμε, νὰ ἀξιωθῆ νὰ ὕψωσῃ τὸν νοῦν του ἕως εἰς
 τὸν οὐρανὸν, καὶ νὰ κάμῃ τὴν Θεοτόκον τὴν εὐ-
 σπλαγχνισθῆ, καὶ μὲ τὴν πρεσβείαν της εἰς τὸν
 Θεόν, νὰ τὸν φιλιώσῃ τόσον μὲ αὐτόν, ὅπου νὰ τοῦ
 στελεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὸν θεῖόν του φωτισμὸν, καὶ
 τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία νὰ τὸν
 δυναμώσῃ νὰ φθάσῃ ἕως τὸν οὐρανὸν, καὶ νὰ ἀπο-
 λαύσῃ τὸ φῶς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πολλοὶ τὸ ἐπιθυμοῦν,
 μὲ ὀλίγοι τὸ ἐπιτυχαίνου. Μὲ ὅλον τοῦτο ὁ νέος οὗτος
 καὶ εὐλογημένος Γεώργιος, ὅπου μῆτε χρόνους πολ-
 λούς ἐνήστευεν, ἢ ἀγρῦνησεν, ἢ ἄλλους ἀγῶνας
 ἀσκητικούς ἔκαμεν· ἀλλὰ μῆτε ποτὲ τοῦ ἐκοιμήθη
 χάμιν, μῆτε τρύχιν ἐφόρεσε, μῆτε καλόγηρος
 ἔγινε, μῆτε ἀπὸ τὸν κόσμον ἀναχώρησε σωματικά·
 μόνον διὰ ὀλίγην ἀγρυπνίαν, καὶ προσευχὴν ὅπου
 ἔκαμεν, ἔγινεν ἄγγελος ἐπίγειος, καὶ ἄνθρωπος
 ἐπουράνιος· ἄνθρωπος εἰς τὸ φαινόμενον, καὶ ἄσαρ-
 κος εἰς τὸ νοούμενον· κρατήτος, καὶ ἀκράτητος·
 βλεπόμενος ἀπὸ ὅλους, καὶ μόνος εὐρισκόμενος μὲ
 μόνον τὸν Θεόν ὅπου ἰξεύρει τὰ πάντα. Διὰ τοῦτο
 καὶ ἤξιωθῆ νὰ ἰδῆ τὸ γλυκύτερον ἐκεῖνο φῶς τοῦ
 νοητοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης. Καὶ προπόντως,
 Διατὶ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ πόθος ὅπου εἶχε εἰς τὸν Θεόν,
 τὸν ἔκαμε νὰ γένη ἔξω κόσμου πνευματικῶς, καὶ νὰ
 ἀλησμονήσῃ καὶ κόσμον, καὶ σάρκα, καὶ ὅλα τὰ μά-
 ταια πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ νὰ προσηλωθῆ
 ὅλος διόλου εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἔτι νὰ γένη ὅλος
 πνευματικὸς, καὶ ὅλος φῶς, καὶ νὰ ἰδῆ τέτοιαν θεω-
 ρίαν, καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τέτοιαν ἀπόλαυσιν· καὶ μά-
 λιστα ὅπου ἐκτικοῦσε μέσα εἰς πολιτείαν, καὶ εἰς
 τέτοιαν πολιτείαν, καὶ ἐιδιάρτεβε καὶ εἰς τὰ βασιλικὰ
 παλάτια, καὶ εἶχε καὶ ἐπιστασίαν ἐπάνω τοῦ ἀρχον-
 τικοῦ μεγάλου, μὲ τόσους σκλάβους, καὶ ἄλλους
 ὑπνρέτας πολλούς, καὶ ὑπηρεσίας, καὶ ὑποθέσεις
 μεγάλας καὶ περισσάς.

Ἀλλὰ ἀρετὰ εἶναι αὐτὰ ὅπου εἶπαμεν καὶ δι-

ἐπεινον τοῦ νέου ἔκεινον, καὶ διὰ παρακίνησιν ἐδική-
 κῆν σας ὅπου νὰ ἐλιθῆτε καὶ τοῦ λόγουσας εἰς
 πόθον τσιουτόν, καὶ νὰ τὸν μιμηθῆτε, διὰ νὰ
 ἀξιωθῆτε νὰ λάβετε παρόμοιαν χάριν ἀπὸ τὸν
 Θεόν. Ἡ θέλετε νὰ σὰς εἰπῶ καὶ ἄλλα μεγαλύτερα
 ἀπὸ αὐτὰ ὅπου σὰς εἶπα; Ὅμως τί ἄλλο εἶναι με-
 γάλτερον ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ
 Θεολόγος Γρηγόριος; πῶς δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας
 εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Διατι ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ φό-
 βος τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ φύλαξις τῶν ἐν-
 τολῶν· καὶ ὅπου εἶναι ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν·
 ἐκεῖ εἶναι ὁ καθαρισμὸς τῆς σαρκὸς, ἡ ὁποία εἶναι
 ἓνα παχὺ σῆμαφρον ἐμπρὸς εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ δὲν
 τὴν ἀφίνει νὰ ἰδῆ παστρικὰ τὴν λάμπιν τὴν θεϊκὴν.
 Καὶ πάλιν ἐκεῖ ὅπου εἶναι καθαρισμὸς τῆς σαρκὸς,
 ἐκεῖ εἶναι ἔλλαμψις θεϊκῆ· καὶ ὅπου εἶναι ἡ ἔλλαμ-
 ψις ἡ θεϊκῆ, ἐκεῖ εἶναι ἡ τελείωσις τοῦ θεικοῦ πό-
 θου. Ὡστε ὅπου ἡ ἔλλαμψις ἡ θεϊκῆ καὶ ὁ φωτι-
 σμὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι τέλος ἀτελειώτων
 κάθε ἀρετῆς, καὶ ὅποιος ἔλθῃ εἰς αὐτὸ τὸ τέλος, ἐτε-
 λείωσεν ὅλα τὰ αἰσθητὰ, καὶ ἄρχισεν νὰ ἐρχεται εἰς
 τὴν γνῶσιν τῶν πνευματικῶν.

Αὐτὰ εἶναι, ἀδελφοί μου, τὰ θαυμάσια τοῦ ἁγίου
 Θεοῦ. Διὰ τοῦτο φανερωμένοι ὁ πάνσοφος Θεὸς τοὺς
 κρυπτοὺς ἁγίους του, ἡ διὰ νὰ τοὺς μιμηθοῦν οἱ
 ἄλλοι, καὶ νὰ μεταχειρισθοῦν καὶ αὐτοὶ τὴν πολι-
 τείαν τους, ἡ ἂν δὲν τοὺς μιμηθοῦν, νὰ μένουν
 ἀναπολόγητοι, καὶ νὰ μὴ ἔχουν κάμμλιαν πρόφασιν
 νὰ εἰποῦν. Διατι καὶ ἐκεῖνοι ὅπου εὐρίσκονται μέσα
 εἰς τοὺς περισπασμούς καὶ ταραχάς, ἀνίσως καὶ
 πολιτειώνται καθὼς πρέπει, σώνονται, καὶ ἀξιῶ-
 νονται νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγάλα καλὰ, διὰ
 μοναχὴν τὴν πίστιν ὅπου ἔχουν εἰς αὐτόν. Λοιπὸν
 λυπηθῆτε τὴν ψυχὴν σας ἀδελφοί, καὶ πιστεῦστε
 μετ' ὀλην σας τὴν καρδίαν ἀδιστάκτως εἰς τὸν Κύριόν
 μας, καὶ εἰς τὰ λόγια του, καὶ μισήσατε ἐτοῦτα τὰ
 ψεύτικα πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἀφήσατέ τα, ὡς
 προσωρινὰ ὅπου εἶναι, καὶ προσέλθετε εἰς τὸν Θεόν,
 καὶ προσκολληθῆτε μετ' αὐτόν. Διατι χωρὶς τὸν Θεὸν
 δὲν εἶναι τίποτε εἰς τὸν κόσμον. Ὅλα τὰ πράγματα
 εἶναι οὐδὲν, ὅταν λείπῃ ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο κλαίω, καὶ
 θρηνῶ, καὶ λυποῦμαι ὑπερβολικὰ, ὅταν συλλογισθῶ
 πῶς ἔχομεν τέτοιον αὐθέντην πλουσιόδωρον καὶ φιλ-
 ἀνθρωπον, ὅπου διὰ μόνην τὴν πίστιν ὅπου δείχνο-
 μεν εἰς τοὺς λόγους του, καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις του
 μετ' ἡν πρᾶξιν, μᾶς χαρίζει τέτοια χαρίσματα, κα-
 θὼς τὰ ἠκούσαμεν, καὶ τὰ εἶδαμεν. Καὶ ἡμεῖς ἀσυλ-
 λόγιστα ὡσὲν τὰ ἄλογα ζῶα προτιμῶμεν καλῆτερα τὴν
 γῆν, καὶ τὰ γῆϊνα καὶ φθαρτὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ὁ
 παντάαθος Θεὸς διὰ τὴν ἄκραν του εὐσπλαγχίαν μᾶς
 τὰ δίδει πλουσιοπάροχα διὰ τὴν χρείαν τοῦ σώματος,
 διὰ νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ αὐτὰ μέτρια, ὅσα τοῦ εἶναι ἀνα-
 γκαία διὰ νὰ ζῆ. Καὶ ἡ ψυχὴ νὰ μὴ ἔχη κἀνενα ἐμπό-
 βιον, ἀλλὰ νὰ ἔχη τὴν ἐδικὴν τῆς ἔγνωιαν, καὶ νὰ πολι-
 τεύεται καὶ αὐτὴ καθὼς πρέπει, καὶ νὰ τρέφεται
 καὶ αὐτὴ μετ' ἡν νοερὰν τροφὴν. καὶ μετ' ἡν χάριν
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διατι ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦτο
 ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, διὰ νὰ εὐρῆ αἰτίαν
 ἀπὸ ἐτοῦτο τὰ κοσμικὰ πράγματα νὰ δοξάσῃ τὸν

Θεόν οἱ του τὰ ἔδωκε, καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν εὐεργε-
 την του, καὶ τὸν καλοθελητὴν του, καὶ νὰ τὸν πο-
 θῆσῃ, καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, καὶ μετ' εὐχαριστίαν
 λόγου, καὶ μετ' εὐχαριστίαν θαρσύνων πράξεων, καὶ
 ἐτς νὰ ἀξιωθῆ νὰ λάβῃ καὶ ἄλλαι εὐεργεσίαι ἀπὸ
 τὸν Θεόν, καὶ χαρίσματα μεγαλύτερα καὶ αἰώνια.
 Ἄλλὰ ἡμεῖς, ἀλήμονοι! τελείως, δὲν ἐγνοιαζόμεσθε
 διὰ ἐκεῖνα τὰ μέλλοντα, μόνον εἰμεσθε δοσμένοι εἰς
 τὰ παρόντα, καὶ διὰ ἐκεῖνα φροντίζομεν, καὶ ἐπιμε-
 λούμεθα πῶς νὰ τὰ ἀποκτήσωμεν, πῶς νὰ τὰ περισ-
 σεύσωμεν, καὶ διὰ ἐκεῖνον ὅπου μᾶς τὰ ἔδωκεν ὀλό-
 τελα δὲν μᾶς ἐγνοιάζει, ἀμὴ δείχνομεν καὶ μεγάλην
 ἀχαριστίαν εἰς αὐτόν, καὶ γινόμεθα παρόμοιοι μετ'
 τοὺς δαιμονας, ἡ καὶ χειρότεροι, ἡ καὶ πρέπη νὰ εἰπῶ
 τὴν ἀλήθειαν. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τιμωρη-
 θοῦμεν καὶ περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους, διατι καὶ
 περισσότεραις εὐεργεσίαις ἐλάδαμεν. Ἐπειδὴ καὶ
 ἡμεῖς ἐγεννήθημεν Χριστιανοί, ἐλάδαμεν τόσα μυ-
 στήρια, τόσα χαρίσματα πνευματικὰ, καὶ πιστεύο-
 μεν ἓνα Θεὸν ὅπου ἔγινεν διὰ ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ
 ἔπαθε τόσα βάσανα, καὶ τέλος πάντων θάνατος
 σταυρικὸν διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν πλάνην
 τοῦ διαβόλου, καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ μετ' ὅλο
 ταῦτα τὸν πιστεύομεν μετ' ἄλογια μοναχὰ, καὶ μετ'
 τὰ ἔργα μας τὸν ἀρνούμεθα τελείως.

Δὲν κηρύττεται τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὴν σήμερον
 ὀλοῦθεν, καὶ εἰς τὰς πολιτείας, καὶ εἰς τὰ χωρία
 καὶ εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ εἰς τὰς ἐρημίας; Μὴ,
 ἀν' ἀγαπᾶς, ἐξέταξεν ἀκριβῶς νὰ μάθῃς πῶσοι Χρι-
 στιανοὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· καὶ μετὰ βίας
 ἀνάμεσα εἰς τόσους θείους εὐρη ἓναν ὅπου νὰ εἶναι
 ἀληθινὰ Χριστιανὸς καὶ μετ' ἄλογια, καὶ μετ' ἄ
 ἔργα. Δὲν εἶπεν ὁ Κύριός μας εἰς τὸ ἱερὸν εὐαγ-
 γέλιον· Ὅποιος πιστεύει εἰς ἐμὲ, θέλει κἀμην καὶ
 αὐτὸς ὅσα κἀμην καὶ ἐγὼ, καὶ ἀκόμη μεγαλύτερα; ἰ
 Τώρα πόλος ἀπὸ ἡμᾶς ἀποκοτᾶ νὰ εἰπῆ, πῶς ἔγω
 κάνω τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ πιστεύω ὀρθῶς εἰς
 αὐτόν; Βλέπετε, ἀδελφοί, ὅπου ἔχομεν νὰ εὐρεθοῦ-
 μεν ἄπιστοι εἰς ἐκείνην τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς
 κρίσεως, καὶ ἔχομεν νὰ κολασθοῦμεν χειρότερα ἀπὸ
 ἐκείνους ὅπου δὲν γνωρίζουν τελείως τὸν Χριστόν,
 μήτε τὸν πιστεύουν; Διατι ἀνάγκη εἶναι, ἡ ἡμεῖς νὰ
 καταδικασθοῦμεν ὡσὲν ἄπιστοι, ἡ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς Χριστὸς, ἡ αὐτοαλήθεια, νὰ ἀποδείχῃ ψεύστης·
 τὸ ὅπολον εἶναι ἀδύνατον. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔγραφα, ἀδελ-
 φοί μου, ὅχι μετ' σκοπὸν διὰ νὰ ἐμποδίσω τοὺς Χρι-
 στιανούς ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν, προ-
 τιμῶντας καλῆτερα τὴν πολιτείαν τὴν κοσμικὴν (μὴ
 γένοιτο τοῦτο ποτὲ!), ἀλλὰ ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ
 πληροφορήσω ὅλους ἐκείνους ὅπου διαβάσουν τὴ
 παρούσαν διήγησιν, πῶς ἐκεῖνος ὅπου θέλει καὶ πο-
 θεῖ ἐξ ἔλης του ψυχῆς καὶ καρδίας νὰ κἀμην τὸ κα-
 λὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἔλαθε δύναμιν ἀπὸ τὸν παντο-
 δύναμον Θεὸν νὰ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κἀμην εἰς κάθε τό-
 πον, καὶ νὰ ἀξιωθῆ νὰ λάβῃ καὶ χαρίσματα πνευμα-
 τικὰ, καὶ θείας θεωρίας, ὡσὲν καὶ τοῦτον τὸν νέον,
 τὸν εὐλογημένον λέγω Γεώργιον. Τὸν ὅποιον, μετ' ὅ
 νὰ τὸν εἶχα καὶ ἐγὼ γνώριμον, καὶ φίλον μου ἀκρι-
 βῶν τὸν ἐπαρχάλετα, καὶ μοῦ τὰ ἐπηγήθη, καθὼς

τὰ εγγραφα. Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου ἐν Χριστῷ, ὡς ἂν παρακαλῶ, ὡς λάθωμεν καὶ ἡμεῖς προθυμίαν καὶ πόθον εἰς τὴν καρδίαν μας διὰ νὰ κάμωμεν τὸ καλὸν, καὶ ὡς δρᾶμωμεν μὲ πίστιν ἀδίστακτον καὶ ἐλπίδα, διὰ νὰ κατορθώσωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστὸς καὶ ἀψευδέστατος εἶναι ὁ Κύριός μας. « Τὸ πρόσωπα ἡμῶν οὐ μὴ καταισχυθῆ. » Βεβαίωτατα θέλωμεν δυνηθῆ νὰ κατορθώσωμεν κάθε καλὸν, εἰς ὅποιον τρόπον καὶ ἂν εἴμεσθε· ἢ εἰς πολιτείας, ἢ εἰς

χωρία, ἢ εἰς μοναστήρια, ἢ εἰς ἐρημίας. Διατι ὁ πανάγαθος Θεὸς κατὰ τὴν ὑπόθεσίν του ἀνοίγει τὰς πόρτας τῆς βασιλείας του εἰς κάθε ἕνα ὅπου κρούει ἀκατάπαυστα· καὶ δίδει τὴν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς κάθε ἕνα ὅπου γυρεύει· καὶ δὲν εἶναι τρόπος ἐκεῖνος ὅπου ζητεῖ ὀλοφύχως, νὰ μὴ εὕρη τὸν πλούτον τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ

ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΛΟΓΟΣ

Μεταγλωττισθείς εἰς κοινοτέραν διάλεκτον, καὶ ἐνταῦθα θεθείς εἰς εὐκολωτέραν τῶν ἀπλουστερων καταληγῆν.

Τρεῖς εἶναι οἱ τρόποι τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσευχῆς, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ ψυχὴ ἢ ὑψώνεται, καὶ προκόπτει· ἢ κρημνίζεται, καὶ χάνεται. Καὶ ἀνίσως αὐτοὺς τοὺς τρεῖς τρόπους τοὺς μεταχειρίζεται εἰς ἀρμόδιον καιρὸν, καθὼς πρέπει, προκόπτει· εἰ δὲ καὶ τοὺς μεταχειρισθῆ ἀνόητα καὶ παράκαιρα, κρημνίζεται. Λοιπὸν ἡ προσοχὴ πρέπει νὰ εἶναι τόσον δεμένη καὶ ἀχώριστος μὲ τὴν προσευχὴν, καθὼς εἶναι δεμένον καὶ ἀχώριστον τὸ κορμὶ μὲ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἕνα χωρὶς τοῦ ἄλλο δὲν ἢμπορεῖ νὰ σταθῆ. Καὶ ἡ προσοχὴ πρέπει νὰ πηγαίη ὀμπερὸς, καὶ νὰ βιγλίξῃ τοὺς ἐχθροὺς, ὡσάν ἕνας βιγλιότορας, καὶ αὐτὴ πρῶτον νὰ πολεμῆ μὲ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ νὰ ἀντιστέκεται εἰς τοὺς κακοὺς λογισμοὺς ὅπου ἔρχονται εἰς τὴν ψυχὴν. Καὶ κατόπι ἀπὸ τὴν προσευχὴν νὰ ἀκολουθῆ ἡ προσοχὴ, ἢ ὅποια ἀφανίζει καὶ θανατώνει παρευθὺς ὄλους ἐκεῖνους τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ὅπου ἐπολέμησε προητέρα ἡ προσοχὴ· διατι αὐτὴ μοναχὴ δὲν ἢμπορεῖ νὰ τοὺς θανατώσῃ. Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς προσευχῆς κρέμεται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς, ὅτι ἀνίσως καὶ μὲ τὴν προσοχὴν φυλάττωμεν καθαρὰν τὴν προσευχὴν, προκόπομεν, εἰ δὲ καὶ δὲν προσέχομεν νὰ τὴν φυλάττωμεν καθαρὰν, ἀλλὰ τὴν ἀφίνομεν ἀρύλακτον, καὶ μολύνεται ἀπὸ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, γινόμεσθεν ἀχρεῖοι καὶ ἀπρόκοποι. Ἐπειδὴ λοιπὸν, καθὼς εἴπαμεν, καὶ οἱ τρόποι τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς εἶναι τρεῖς, πρέπει νὰ εἰποῦμεν καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ κάθε ἑνὸς τρόπου, διὰ νὰ διαλέξῃ τὸ καλλίτερον ἐκεῖνος ὅπου ἀγαπᾷ τὴν σωτηρίαν του, καὶ διὰ τὸ χειρότερον.

Περὶ τοῦ πρώτου τρόπου τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς.

Τοῦ πρώτου τρόπου τὰ ἰδιώματα εἶναι αὐτὰ· Ὅταν

Βτινάς στέκεται εἰς προσευχὴν, ἀσηκῶνει εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖράς του, καὶ τὰ μάτια του, καὶ τὸν νοῦν του, καὶ φαντάζεται μὲ τὸν νοῦν του θεῖκά νοήματα, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ τάγματα τῶν ἁγίων ἀγγέλων, καὶ τὰς σκηπὰς τῶν ἁγίων, καὶ ἂν συντομίᾳ, ὅλα ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὰς θείας Γραφᾶς, τὰ μαζώνει εἰς τὸν νοῦν του, καὶ τὰ συλλογίζεται τότε εἰς τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, καὶ κοιτάζει εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ παρακίθει μὲ αὐτὰ τὴν ψυχὴν του εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην θεϊκὴν. Καὶ μερικαῖς φοραῖς εὐγάνει καὶ δάκρυα, καὶ κλαίει· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ ὀλίγον ὀλίγον ὑπερηφανεύεται ἡ καρδία του, χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνη, καὶ τοῦ φαίνεται πῶς αὐτὰ ὅπου κάνει, εἶναι ἀπὸ χάριν θεϊκὴν πρὸς παρηγορίαν του, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀξιῶν ἅπαντα νὰ εὕρισκεται εἰς τέτοιαν ἐργασίαν. Τὰ ὅποια εἶναι σημάδια τῆς πλάνης διατι τὸ καλὸν, δὲν εἶναι καλὸν, ὅταν δὲν γένη μὲ τρόπον καλὸν, καὶ καθὼς πρέπει. Ὅστε ὅπου ὁ τέτοιος ἄνθρωπος, ἀνίσως καὶ ἡσυχάσῃ ἡσυχίαν ἄκραν, εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ μὴ γένη ἔξω φρενῶν, καὶ νὰ μὴ τρελαθῆ· εἰ δὲ καὶ τύχῃ νὰ μὴ εὕγῃ ἀπὸ τὰς φρένας του, ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ἔλθῃ εἰς γνῶσιν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς ἀρετὰς, ἢ τὴν ἀπάθειαν. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπλανήθησαν καὶ ἐκεῖνοι ὅπου βιέπον φῶς καὶ λάμπουν μὲ τὰ μάτια ἐτοῦτα τοῦ κορμίου τους, καὶ ἀγροικοῦν εὐδοκίας μὲ τὴν ὑσφρησίαν τους, καὶ ἀκούουν μὲ τὰ αὐτὰ τους φωνὰς, καὶ ἄλλα παρόμοια. Καὶ ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐδαιμονίσθησαν, καὶ γυρίζουν ἔξω φρενῶν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον· ἄλλοι πάλιν ἐδέχθησαν τὸν δαίμονα ὅπου ἐμετασχηματίσθη καὶ ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὡσάν ἀγγελος φωτὸς καὶ ἐπλανήθησαν, καὶ ἐμειναν ἀδιόρθωτοι ἔως εἰλους, χωρὶς νὰ ἀκούσουν συμβουλήν ἀπὸ κἀνέσ

ἀδελφόν. Ἄλλοι δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπαρκενίσθησαν ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ ἐφρονεῦσθησαν μοναχοὶ τοὺς· καὶ ἄλλοι ἐκρημνίσθησαν· καὶ ἄλλοι ἐφουρχίσθησαν· καὶ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ διηγῆται ταῖς διαφοραῖς πλάναις τῆς διαδόλου, μὲ ταῖς ὁποῖαις τοὺς πλανᾶ, ὅπου εἶναι ἀδιήγηται; Πλὴν ἀπὸ αὐτὰ ὅπου εἴπαμεν, κάθε φρόνιμος ἄνθρωπος ἡμπορεῖ νὰ καταλάβῃ τί λογῆς ζημία προέρχεται ἀπὸ τοῦτον τὸν πρῶτον τρόπον τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς. Εἰ δὲ καὶ τύχη τινὰς ἀπὸ ἐκείνου ὅπου μεταχειρίζονται αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ δὲν πάθῃ κακίαν κακὸν ἀπὸ αὐτὰ ὅπου εἴπαμεν, ἐπειδὴ καὶ εὐρίσκεται μὲ συνοδίαν ἀδελφῶν (διὰ τὰ αὐτὰ τὰ κακὰ τὰ παθαίνουν μάλιστα οἱ ἀναχωρηταὶ ὅπου εἶναι μοναχοὶ τοὺς), ὁμως ἀπερνᾷ ὅλην του τὴν ζωὴν ἀπρόσκοπος.

Περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου.

Ὁ δεύτερος τρόπος τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς εἶναι αὐτός· Ὅταν τινὰς συνάγῃ τὸν νοῦν του μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του, εὐγάνωντάς τον ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ, καὶ φυλάττῃ ταῖς αἰσθησῆς του καὶ μαζῶν ὅλους του τοὺς λογισμοὺς διὰ νὰ μὴ περιπατεῦν εἰς τὰ μάταια πράγματα τοῦτου τοῦ κόσμου· καὶ πότε ἐξετάζει τοὺς λογισμοὺς του, πότε προσέχει εἰς τὰ λόγια τῆς προσευχῆς ὅπου λέγει· καὶ ἄλλην ὥραν γυρίζει ὅπως τοὺς λογισμοὺς του ὅπου αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὸν διάβολον, καὶ ἐσύρθησαν εἰς τὰ πονηρὰ καὶ μάταια· καὶ ἄλλην ὥραν πάλιν, μὲ κόπον πολὺν καὶ βίαν ἐρχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὅπου ἦτον κυριευμένος καὶ νικημένος ἀπὸ κίνενα πάθος. Καὶ ἔχωντας τοῦτον τὸν ἀγῶνα καὶ πόλεμον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰρηνεύσῃ ποτὲ, μήτε νὰ εὕρῃ καιρὸν νὰ ἐργασθῇ τὰς ἀρετὰς, καὶ νὰ λάβῃ τὴν στέφανον τῆς δικαιοσύνης. Διότι ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος παρομοιάζει μὲ ἐκεῖνον ὅπου κάνει πόλεμον μὲ τοὺς ἐχθροὺς του τὴν νύκτα εἰς τὸ σκοτάδι· ὁ ὁποῖος ἀκούει ταῖς φωναῖς τῶν ἐχθρῶν, καὶ δέχεται ταῖς λαθωματιαῖς τοὺς, καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἰδῇ καλαρὰ, ποιοὶ εἶναι, καὶ ἀπὸ ποῦ ἦλθαν, καὶ πῶς, καὶ διατὶ τὸν πληγώνουν. Ἐπειδὴ καὶ τὸ σκοτὸς ὅπου εἶναι εἰς τὸν νοῦν του, καὶ ἡ ζῆλὴ ὅπου ἔχει εἰς τοὺς λογισμοὺς, τοῦ προξενοῦν αὐτὴν τὴν ζημίαν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του τοὺς δαίμονας ὅπου νὰ μὴν τὴν συντριβοῦν. Καὶ ὅπου ὑπεμένει ὁ δυστυχὴς τὸν κόπον ματαίως, διατὶ χάνει τὸν μισθόν, μὲ τὸ νὰ εἶναι κυριευμένος ἀπὸ τὴν κενδοξίαν, χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνῃ, καὶ τοῦ φαίνεται πῶς εἶναι τάχα προσηκτικός. Καὶ πολλὰς φορὰς καταφρονεῖ ἀπὸ τὴν ὑπερφανείαν του τοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς κατηγορεῖ, καὶ συσταίνει τὸν ἑαυτὸν του φανταζόμενος μὲ τὴν ἐδικτὴν του φαντασίαν, πῶς εἶναι ἄξιός νὰ γένη ποιμένας προβάτων, καὶ νὰ ὀδεύῃ ἄλλους· καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν τυφλὸν ἐκεῖνον ὅπου ὑπόσχεται νὰ ὀδεύῃ ἄλλους τυφλοὺς.

Τοῦτος εἶναι ὁ δεύτερος τρόπος, καὶ κάνει χρειαὴ ὁ καθ' ἕνα ὅπου θέλει τὴν σωτηρίαν του, νὰ μάθῃ τὴν ζημίαν ὅπου τοῦ προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ προσέχη καλῶς. Ὅμως τοῦτος ὁ δεύτερος τρόπος εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν πρῶτον καθὼς εἶναι κα

λήτερη καὶ ἡ νύκτα ἐκεῖνη ὅπου ἔχει φεγγάρι, ἀπὸ τὴν νύκτα τὴν σκοτεινὴν, καὶ ἐκεῖνη ὅπου εἶναι χωρὶς φεγγάρι.

Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου.

Ὁ τρίτος τρόπος εἶναι ἀληθινὸν πρᾶγμα παράδοξον, καὶ δυσκολοερμήνευτον, καὶ εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν τὸν ἱεξέρουν ἔχι μόνον εἶναι δύσκολοκατάληπτος, ἀλλὰ τοὺς φαίνεται σχεδὸν καὶ ἀπίστευτος, καὶ δὲν τὸ πιστεῦον πῶς γίνεται παρόμοιον πρᾶγμα, ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς καιροὺς τοῦτους δὲν εὐρίσκεται τοῦτος ὁ τρόπος εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ εἰς πολλὰ ὀλίγους. Καὶ καθὼς ἐγὼ λογιάζω αὐτὸ τὸ καλὸν ἐφυγεν ἀπὸ ἡμᾶς μαζῆ μὲ τὴν ὑπακοήν. Διὰ τὴν ὑπακοήν ὅπου κάνει ὁ καθένας ἕνας εἰς τὸν πνευματικόν του Πατέρα, ἐκεῖνη τὴν κάνει ἀμέριμον ἀπὸ ὅλα, ἐπειδὴ καὶ ἐβρίψε τὴν μέριμνάν του εἰς τὸν πνευματικόν του Πατέρα, καὶ εἶναι πλέον μακρὰν ἀπὸ τὴν προσπάθειαν τοῦτου τοῦ κόσμου, καὶ πολλὰ πρόθυμος καὶ δοκνος ἐργάτης τοῦτου τοῦ τρίτου τρόπου· ἀνίσως ὁμως καὶ ἤθελεν ἐπιτύχη διδάσκαλον, καὶ πνευματικὸν Πατέρα ἀληθινὸν καὶ ἀπλανῆ, χωρὶς νὰ ἔχη κάμμιναν πλάνην. Διότι ἐκεῖνος ὅπου ἀφιέρωσῃ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὅλην του τὴν μέριμναν εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὸν πνευματικόν του Πατέρα, καὶ μὲ τὴν ὑπακοήν τὴν ἀληθινήν, δὲν ζῆ πλέον ζωὴν ἐδικτὴν του, ὅπου νὰ κἀν τὸ θέλημά του, ἀλλὰ νεκρωθῆ ἀπὸ κάθε προσπάθειαν τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ἰδίου του σώματος, ἐκεῖνος ἀπὸ πῶν πρᾶγμα προσωρινὸν ἡμπορεῖ νὰ νικηθῆ καὶ νὰ δουλωθῆ; ἢ ποῖαν μέριμναν, καὶ φροντίδα ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος; Ἄπὸ τοῦτου τὸν τρόπον λοιπὸν ὅπου εἶναι μαζῆ μὲ τὴν ὑπακοήν ὅλαις ἢ τέχναις τῶν δαιμόνων, καὶ ὅλαις τοὺς ἢ ἐφευρέσεις ὅπου μεθοδεύονται διὰ νὰ σύρουν τὸν νοῦν εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους λογισμοὺς, ὅλαις ἀφανίζονται καὶ διαλύονται. Καὶ τότε ὁ νοῦς ἐκεῖνου τοῦ ἀνθρώπου μένει ἐλευθέρως ἀπὸ ὅλα, καὶ μὲ μεγάλην ἄδειαν καὶ εὐκαιρίαν ἐξετάζει τοὺς λογισμοὺς ὅπου τοῦ φέρουν οἱ δαίμονες, καὶ μὲ ἐπιτηδειότητα μεγάλην τοὺς ἀποδιώχγει, καὶ μὲ καρδίαν καθαρὰν προσφέρει τὰς προσευχὰς του εἰς τὸν Θεόν. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς πολιτείας, καὶ ὅσοι δὲν κάμουν τέτοιαν ἀρχὴν, ματαίως, κοπιάζουν, καὶ δὲν τὸ γνωρίζουν.

Καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦτου τοῦ τρίτου τρόπου δὲν εἶναι, τὴ νὰ κοιτάξῃ τινὰς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἀσκήσῃ τὰ χεῖρά του ὑψηλὰ, καὶ νὰ ἔχη τὸν νοῦν του εἰς τὰ οὐράνια, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ζητῆ βοήθειαν· ὅτι αὐτὰ, καθὼς εἴπαμεν, εἶναι ἰδιώματα τοῦ πρῶτου τρόπου, καὶ εἶναι τῆς πλάνης. Μήτε πάλιν νὰ φυλάττῃ τινὰς μὲ τὸν νοῦν του ταῖς αἰσθησῆς του, καὶ νὰ προσέχη ὅλος δι' ὅλου εἰς τοῦτο· καὶ τοὺς πόλεμους τοὺς ἐσωτερικοὺς τῆς ψυχῆς ὅπου τοῦ κάνουν εἰ ἐχθροὶ νὰ μὴν τοὺς βλέπῃ, μήτε νὰ προσέχη ἀπὸ αὐτοὺς, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἰδιώματα τοῦ δευτέρου τρόπου, καὶ ὁποῖος τὰ μεταχειρίζεται, λαβώνεται, ἀπὸ τοὺς δαίμονας, μὲ δὲν λαβώνει· πληγώνεται, καὶ δὲν τὸ ἱεξέρει· σκληρώνεται καὶ δουλώνεται, καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ κἀν τὴν ἐκείνην εἰς ἐκείνους ὅπου τὸν

εσκαδῶσαν, ἀλλὰ πάντοτε οἱ ἐχθροὶ καὶ φανερά Α καὶ κρυφὰ τὸν πολεμοῦν, καὶ τὸν κατασταίουν κενόδοξον καὶ ὑπερήφανον.

Ἄλλὰ σὺ, ἀγαπητέ, ἀνίσως καὶ θέλεις τὴν σωτηρίαν σου, πρέπει νὰ κάμῃς ἀρχὴν αὐτοῦ τοῦ τρίτου τρόπου ἀπὸ ἐδῶ. Ὑστερα ἀπὸ τὴν τελείαν ὑπακοὴν ὅπου ἐπροείπαμεν πῶς πρέπει νὰ φυλάττης εἰς τὸν πνευματικὸν σου Πατέρα, εἶναι χρεῖα νὰ κἀνης καὶ ὅλα σου τὰ ἔργα μὲ συνειδησὶν καθαρὰν, ὡσάν νὰ εἶσαι ἐμπροσθεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν ἄνευ ὑπακοῆν δὲν εἶναι τρόπος ποτὲ νὰ εἶναι ἡ συνειδησις καθαρὰ· καὶ τὴν συνειδησὶν σου εἰς τρία πράγματα πρέπει νὰ τὴν φυλάττης καθαρὰν· πρῶτον εἰς τὸν Θεόν· δευτέρον εἰς τὸν πνευματικὸν σου Πατέρα· καὶ τρίτον εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

Καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἔχεις χρεὸς νὰ φυλάξης τὴν συνειδησὶν σου καθαρὰν· ἦγουν νὰ μὴν κἀνης ἐκεῖνα ὅπου ἰξεύρεις πῶς δὲν ἀναπαύουν τὸν Θεόν, μήτε τοῦ ἀρέσουν. Εἰς τὸν πνευματικὸν σου Πατέρα πάλιν νὰ κἀνης ὅλα ἐκεῖνα ὅπου σε παραγγέλλει, καὶ μήτε παραπάνω ἀπὸ ἐκεῖνα, μήτε παρακάτω νὰ κἀνης, ἀλλὰ κατὰ τὸν σκοπὸν του, καὶ κατὰ τὸ θέλημά του, ἔτσι νὰ πορεύεσαι. Εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πρέπει νὰ φυλάττης συνειδητὶν καθαρὰν, νὰ μὴν κἀνης εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα ὅπου ἐσύ μισεῖς, καὶ δὲν θέλεις νὰ τὰ κάμουν ἐκεῖνοι εἰς ἐσέ. Καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου πάλιν χρεὸς ἔχεις νὰ φυλάττεσαι ἀπὸ τὴν παράγρησιν· ἦγουν νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι ὅλα καθῶς πρέπει, τόσον φαγητὰ, ὡσάν καὶ πιωτὰ, καὶ φορέματα· καὶ κοντολογίᾳ ὅλα πρέπει νὰ τὰ κἀνης, ὡσάν νὰ εἴσουν ἐμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς κἀνένα σου ἔργον νὰ μὴν σε ἐλέγῃ ἡ συνειδησις σου, καὶ νὰ σὲ κεντᾷ, πῶς δὲν τὸ ἔκαμες καλά· καὶ ἔτσι μεταχειρίσου τὴν ἀληθειάν καὶ ἀπλανῆ στρατὴν τοῦ τρίτου τρόπου τῆς προσοχῆς καὶ προσευχῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι αὐτός·

Ἦγουν ὁ νοῦς νὰ φυλάττη τὴν καρδίαν εἰς καιρὸν ὅπου προσεύχεται, καὶ νὰ περιτριγυρίῃ πάντοτε μέσα εἰς αὐτήν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖθεν μέσα, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας νὰ ἀναπέμπῃ τὰς εὐχὰς εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἀπ' οὗ ἐκεῖθεν ἀπὸ μέσα τὴν καρδίαν γευθῆ, ὅτι εἶναι χρηστός ὁ Κύριος, καὶ γλυκανθῆ, πλέον δὲν θέλει μακρύνῃ ὁ νοῦς ἀπὸ τὸν τόπον τῆς καρδίας· καὶ τότε θέλει εἰπεῖν καὶ αὐτὸς τὰ ἴδια λόγια ὅπου εἶπεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος· «Καλὸν ἔστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι.» Καὶ πάντοτε ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν θέλει κοιτάξῃ, καὶ ἐκεῖ θέλει περιτριγυρίῃ, σπρόγχνοντας τρόπον τινὰ καὶ διώκοντας ὅλα τὰ νοήματα ὅπου σπείρονται ἐκεῖ μέσα ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, τὸν διάβολον. Πλὴν εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν ἔχουν κάμμειαν εἰδησὶν εἰς αὐτὸ τὸ σωτήριον ἔργον, καὶ δὲν τὸ ἰξεύρου, φαίνεται ταῖς περισσότεραις φοραῖς, πῶς εἶναι πολλὰ κοπιαστικὴν καὶ στενοχωρητικὴν· ἀμὴ ἐκείνοι ὅπου ἐγεύθησαν τὴν γλυκύτητα ὅπου ἔχει, καὶ ἀπόλαυσαν τὴν ἡδονὴν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας τους, ἐκεῖνοι φωνάζουν μὲ τὸν θεὸν Παῦλον, καὶ λέγουν· «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;» καὶ κτλ.

Διὰ τὸ οἱ ἅγιοι Πατέρες μας, ἀκούοντες τὸν Κύριον ὅπου λέγει εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, πῶς ἀπὸ τὴν καρδίαν εὐγαίνουν οἱ πονηροὶ λογισμοί, φθόνος, πορνείαι, μοιχεῖαι, κλεψίαι, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίας· καὶ πῶς αὐτὰ εἶναι ὅπου μολύνουν τὸν ἄνθρωπον. Καὶ πάλιν ἀκούοντες τὸν εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Εὐαγγελίου νὰ μᾶς παραγγέλλῃ, νὰ καθαρῶμεν τὸ ἔσωθεν τοῦ ποτηρίου, διὰ νὰ γένη καὶ τὸ ἀπέξω καθαρὸν, ἄφησαν κάθε ἄλλο ἔργον πνευματικὸν, καὶ ἀγωνίσθησαν ὅλως διόλου εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον, ἦγουν εἰς τὴν φύλαξιν τῆς καρδίας, ὄντες βεβαιωμένοι, πῶς μαζὴ μὲ αὐτὸ τὸ ἔργον, θέλει ἀποκτήσουν εὐκολὰ κάθε ἄλλην ἀρετὴν· ἀμὴ χωρὶς αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτηθῇ, καὶ νὰ μείνῃ κάμμια ἀρετὴ. Αὐτὸ τὸ ἔργον μερικὸν ἀπὸ τοὺς Πατέρας μας; τὸ ὠνόμασαν ἡσυχίαν καρδιακὴν· ἄλλοι τὸ ὠνόμασαν προσοχὴν· ἄλλοι, νῆψιν, καὶ ἀντιρόρησιν· ἄλλοι, ἔρευναν τῶν λογισμῶν, καὶ φύλαξιν τοῦ νοῦς. Διὰ τὸ οἱ εἰς αὐτὸ ἐκαταγίνοντο, καὶ μὲ αὐτὸ ἀξιώθησαν τῶν θείων χαρισμάτων· καὶ διὰ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής· «Εὐφραίνου, νεανίσκα, εἰς τὴν νεότητά σου, καὶ περιπατεῖ εἰς τὰς στρατάς τῆς καρδίας σου ἕμωμος, καὶ καθαρὸς, καὶ μάκρυνε τὴν καρδίαν σου ἀπὸ τοῦ διαλογισμοῦ;» καὶ διὰ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παροιμιστής· «Ἀνίσως καὶ ἔλθη καταπάνω σου ἡ προσβολὴ τοῦ διαβόλου, μὴν ἀφήσης νὰ ἔμβῃ εἰς τὸν τόπον σου·» καὶ μὲ τὸν τόπον ἔνοσε τὴν καρδίαν. Καὶ ὁ Κύριός μας λέγει εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· «Μὴ μετεωρίζεσθε·» ἦγουν, Μὴ σκορπίζετε τὸν νοῦν σας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος πάλιν λέγει· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι·» δηλαδὴ, Καλόττοιχοι εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου δὲν ἀπόκτησαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοὺς κάμμειαν ἐνομιαν τούτου τοῦ κόσμου, ἀμὴ εἶναι πτωχοὶ ἀπὸ κάθε λογισμὸν κοσμικόν. Καὶ ὅλοι οἱ θείοι Πατέρες μας ἔγραψαν πολλὰ περὶ τούτου, καὶ ὁποῖος θέλει ἄς διαβάσῃ τὰ συγγράμματά τους νὰ τὰ ἰδῆ. Καὶ ὅσα ἔγραψεν ὁ ἀσκητὴς Μάρκος, καὶ ὅσα εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, καὶ ὁ ὁσιος Ἠσύχιος, καὶ ὁ Σιναίτης Φιλόθεος, καὶ ὁ ἀββὴ Ἰσαάκ, καὶ ὁ μέγας Βαρσανούφιος, καὶ ἄλλοι πολλοί.

Καὶ κοντολογίᾳ, ὁποῖος δὲν προσέχει νὰ φυλάττῃ τὸ νοῦν του, ἐκεῖνος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γένη καθαρὸς εἰς τὴν καρδίαν, διὰ νὰ ἀξιώθῃ νὰ ἰδῆ τὸν Θεόν. Ὅποιο; δὲν προσέχει, δὲν ἔμπορεῖ νὰ γένη πτωχὸς τῷ πνεύματι· μήτε ἔμπορεῖ νὰ πενήθησῃ, καὶ νὰ κλαύσῃ· ἢ νὰ γένη πρὸς καὶ ἡμερὸς· ἢ νὰ πεινάσῃ, καὶ νὰ διψήσῃ τὴν δικαιοσύνην· ἢ νὰ γένη ἐλεήμων, ἢ εἰρηνοποιὸς, ἢ δεδιωγμένος ἐνεκεν δικαιοσύνης· καὶ διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς, δὲν εἶναι βολετὸν νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς τὰς ἄλλας ἀρετάς μὲ ἄλλο μέσον, παρὰ μὲ αὐτὴν τὴν προσοχὴν. Διὰ τοῦτο περισσότερον ἀπὸ ὅλα αὐτὴν πρέπει νὰ ἐπιμεληθῆς, διὰ νὰ καταλάβῃς μὲ τὴν δοκιμὴν αὐτὰ ὅπου σοῦ λέγω. Εἰ δὲ καὶ θέλεις νὰ μάθῃς καὶ τὸν τρόπον, πῶς νὰ κάμῃς, ἐγὼ σοῦ λέγω καὶ περὶ τούτου τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ πρόσχε καλῶς·

Τρία πράγματα κάνει χρεῖα νὰ φυλάξης προητέρως ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα· πρῶτον ἀμεριμνίαν ἀπὸ κάθε

πράγμα τόσον εὐλογον, ὅσον καὶ ἀνεύλογον, καὶ μά-
 ταιον ἤγουν νέκρωσιν ἀπὸ ὅλα τὰ πάντα· δεύτερον
 συνειδησὶν καθαρὰν εἰς ὅλα, καθὼς εἴπαμεν, ὅπου
 νὰ μὴ σε ἐλέγξῃ ἡ συνειδησις εἰς κἀνένα πρᾶγμα·
 καὶ τρίτον ἀπροσπάθειαν τελείαν, χωρὶς νὰ κλίνη ὁ
 λογισμὸς σου εἰς κἀνένα κοσμικὸν πρᾶγμα. Ἐπειτα
 κάθισε εἰς ἓνα τόπον παράμερον καὶ ἤσυχον κατὰ
 μόνος εἰς μίαν ἀκράν, καὶ κλείσε τὴν πόρταν, καὶ
 μάζωξε τὸν νοῦν σου ἀπὸ κάθε προσωρινὸν καὶ μά-
 ταιον πρᾶγμα· καὶ τότε ἀκούμισε εἰς τὸ στήθος
 σου τὸ κάτω σιατόν σου, ἤγουν τὸ πηγυῖνί σου, διὰ
 νὰ προσέχῃς μὲ αὐτὸν τὸν ἄρπον μέσα εἰς τὸν ἑαυ-
 τόν σου, καὶ μὲ τὸν νοῦν σου, καὶ μὲ τὰ αἰσθητά
 σου μάτια. Καὶ κράτει ὄλιγον καὶ τὴν ἀναπνοήν σου,
 διὰ νὰ ἔχῃς ἐκεῖ τὸν νοῦν σου, καὶ βρεῦνησε μὲ τὸν
 νοῦν σου νὰ εὐρῆς τὸν τόπον ὅπου εἶναι ἡ καρδία
 σου, καὶ ἐκεῖ νὰ εἶναι ὁλος διόλου καὶ ὁ νοῦς σου.
 Καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἔχεις νὰ εὐρῆς ἐκεῖ μέσα ἓνα
 σκότος, καὶ πώρωσιν πολλήν, καὶ σκληρότητα.
 Ὑστερα ἀπ' οὗ ἐργασθῆς αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς προ-
 σοχῆς ἀκατάπαυστα νύκτα καὶ ἡμέραν, θέλεις εὐρη,
 ὡ τοῦ θαύματος! μίαν χαρὰν ἀκατάπαυστον. Ἐπειδὴ
 καὶ ὁ νοῦς ἀγωνιζόμενος εἰς τοῦτο, θέλει ἐπιτύχῃ
 τὸν τόπον τῆς καρδίας, καὶ τότε παρευθὺς βλέπει
 ἐκεῖ μέσα ἐκεῖνα τὰ πράγματα ὅπου δὲν εἶδε ποτέ
 του, μήτε τὰ ἴξυρα. Διὰτὶ βλέπει τὸν ἀέρα ἐκεῖνον
 ὅπου εὐρίσκεται ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὄλον
 τὸν ἑαυτὸν του, φωτεινὸν, καὶ γεμάτον ἀπὸ κάθε
 φρονημάδα καὶ διάκρισιν. Καὶ ἀπὸ τότε καὶ εἰς τὸ
 ἔξῃς, ἀπὸ ὅποιον μέρος προκύψῃ, καὶ ἀφανῆ κἀνενας
 λογισμὸς, πρὶν ἀκομί νὰ ἔμβῃ, καὶ νὰ συλλογισθῇ,
 ἢ νὰ σχηματισθῇ, περευθὺς τὸν διώχνει ἐκεῖθεν, καὶ
 τὸν ἀφανίζει μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἤγουν μὲ τὸ,
 « Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με. » Καὶ ἀπὸ ἐδῶ
 ὁ νοῦς πλέον τοῦ ἀνθρώπου, ἀρχίζει νὰ ἔχῃ μνησι-
 κακίαν καὶ πῖθος μὲ τοὺς δαίμονας, καὶ πόλεμον
 ἀκατάπαυστον, καὶ ἀσπῆκνει καταπάνω τους τὸν
 θυμὸν τὸν φυσικὸν, καὶ τοὺς κνηγῆ, καὶ τοὺς κτυπῆ,
 καὶ τοὺς ἀφανίζει. Τὰ δὲ ἄλλα ὅπου ἀκολουθοῦν νὰ
 γίνωνται τότε, θέλεις τὰ μάθη, σὺν Θεῷ, μί-
 νος σου μὲ τὴν δοκιμὴν, διὰ μέσου τῆς προσοχῆς
 τοῦ νοῦς σου, καὶ κρατῶντας εἰς τὴν καρδίαν τὸν
 Ἰησοῦν ἤγουν τὴν προσευχὴν τοῦ, « Κύριε Ἰησοῦ
 Χριστέ, » κτλ. Διότι λέγει καὶ ἓνας Πατέρας· « Κά-
 θου εἰς τὸ κελλὸν σου, καὶ αὐτὸ θέλει σε διδάξει τὰ
 πάντα. »

Ἐρῶτε. Διὰτὶ ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος τρόπος
 ὅπου εἴπαμεν δὲν ἠμποροῦν νὰ κατρθώσουν
 αὐτά;

Ἄποκρ. Διὰτὶ δὲν τοὺς μεταχειρίζομεθα καθὼς
 πρέπει. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος,
 τοὺς παρομοιάζει τοὺς τρόπους τούτους ὡσάν μίαν
 σκάλαν μὲ τέσσαρα σκαλοπάτια, καὶ λέγει· « Ἄλλοι
 εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου ταπεινώνουν, καὶ ὀλιγωστεύουν τὰ
 πάθη· καὶ ἄλλοι ὅπου ψάλλουν, ἤγουν προσεύχονται
 μὲ τὸ στόμα τους· καὶ ἄλλοι ὅπου καταγίνονται εἰς
 τὴν νοεράν προσευχὴν· καὶ ἄλλοι ὅπου ἔρχονται εἰς
 τὴν θεωρίαν. » Ὡστε ὅπου ὅσοι θέλουν νὰ ἀναθοῦν
 αὐτὰ τὰ τέσσαρα σκαλοπάτια, δὲν ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ

ἄπάνω νὰ ἔρχονται εἰς τὰ κάτω, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ κάτω
 πηγαίνου εἰς τὰ ἀπάνω· καὶ ἀναβαίνουν τὸ πρῶτον
 σκαλοπάτι, καὶ ἔπειτα τὸ δεύτερον, καὶ τότε τὸ τρί-
 τον, καὶ ὕστερα τὸ τέταρτον· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρό-
 πον ἠμπορεῖ νὰ ἀπηκοθῆ τινὰς ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ νὰ
 ἀνέβῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ πρῶτα καὶ ἀρχὴ κἀνει
 χρεῖα νὰ ἀγωνίζεται πῶς νὰ καταπαύσῃ καὶ νὰ
 ὀλιγωστεύσῃ τὰ πάθη· καὶ δεύτερον νὰ καταγίνεται
 εἰς τὴν ψαλμωδίαν, ἤγουν νὰ προσεύχεται μὲ τὸ
 στόμα. Διὰτὶ ἀπ' οὗ ὀλιγωστεύσουν τὰ πάθη, τότε
 πλέον ἡ προσευχὴ φυσικὰ προξενεῖ ἡδονὴν καὶ γλυ-
 κύτητα εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ λογίζεται εὐάρεστος
 κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. Καὶ τρίτον, νὰ προσεύχεται νοε-
 ρῶς, καὶ τέταρτον νὰ ἀναβαλῇ εἰς τὴν θεωρίαν. Καὶ
 τὸ πρῶτον, εἶναι τῶν ἀρχαρίων· τὸ δεύτερον, ἐκείνων
 ὅπου ἀξάνουν εἰς τὴν προκοπήν· τὸ τρίτον, ἐκείνων
 ὅπου ἤλθαν εἰς τὸ ἄκρον τῆς προκοπῆς· καὶ τὸ τέ-
 ταρτον εἶναι τῶν τελείων.

Λοιπὸν ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι ἄλλο, παρα ἡ ὀλιγωστεύ-
 σις τῶν παθῶν, τὰ ὅποια δὲν ὀλιγωστεύουν ἀπὸ τὴν
 ψυχὴν κατὰ ἄλλον τρόπον, πάρεξ μὲ τὴν φύλαξιν καὶ
 προσοχὴν τῆς καρδίας. Διὰτὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν προέρ-
 χονται, καθὼς λέγει ὁ Δεσπότης ἡμῶν, οἱ πονηροὶ
 διαλογισμοὶ ὅπου μολύνουν τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐκεῖ
 χρειάζεται ἡ φύλαξις, καὶ ἡ προσοχή. Καὶ ἀπ' οὗ
 καταπαύσων καὶ ὀλιγωστεύσων τὰ πάθη μὲ τὸν
 πόλεμον, καὶ τὴν ἐναντιότητα ὅπου κάμῃ εἰς αὐτὰ ἡ
 καρδία, τότε ἔρχεται εἰς ἐπιθυμίαν ὁ νοῦς, καὶ ζητεῖ
 πῶς νὰ φιλιωθῇ μὲ τὸν Θεόν, καὶ ἐτὶ αὐξάνει τὴν
 προσευχὴν, καὶ καταγίνεται εἰς τοῦτο. Καὶ ἀπὸ τὸν
 πόθον αὐτὸν καὶ τὴν προσευχὴν δυναμώνει ὁ νοῦς,
 καὶ διώχνει ὄλους τοὺς λογισμοὺς ὅπου περιτριγυρί-
 ζουν διὰ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν καρδίαν, κτυπῶντάς τους
 μὲ τὴν προσευχὴν. Καὶ τότε γίνεται πόλεμος, καὶ
 ἐναντιώνονται μὲ μεγάλην ταραχὴν οἱ πονηροὶ δαι-
 μονες, καὶ μὲ τὸ μέσον τῶν παθῶν προξενοῦν σύγ-
 χυσις καὶ ζάλην μέσα εἰς τὴν καρδίαν, ὅμως μὲ τὸ
 ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀφανίζονται, καὶ λυώνουν
 ὅλα ὡσάν τὸ κερί εἰς τὴν φωτίαν. Καὶ πάλιν ἀπ' οὗ
 διωχθοῦν, καὶ ἐγγρουν ἀπὸ τὴν καρδίαν δὲν ἡσυχάζουν,
 ἀλλὰ ταρασσὺν ἐξωτερικῶς μὲ ταῖς αἰσθησις τὸν
 νοῦν ἀπ' ἔξω, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὀλιγῶρα γροικῆ
 ὁ νοῦς τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν ὅπου γίνονται
 εἰς αὐτὸν, διὰτὶ δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ ταραξοῦν κατὰ
 βάθος τὸν νοῦν, ἀλλὰ ἀπέξω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ
 νοῦς. Πλὴν νὰ γλυτώσῃ τελείως ἀπὸ τὸν πόλεμον,
 καὶ νὰ μὴν πολεμητῆται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πονηρὰ πει-
 ῶματα, εἶναι ἀδύνατον. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τῶν
 τελείων καὶ ἐκείνων ὅπου ἀναχωρήσων παντελῶς
 ἀπὸ ὅλα, καὶ καταγίνονται παντοτινὰ εἰς τὴν προ-
 σοχὴν τῆς καρδίας.

Ὅποιος λοιπὸν μεταχειρίζεται αὐτὰ κατὰ τῆσιν
 εἰς τὸν κειρὸν τους τὸ καθ' ἓνα, αὐτὸς ἠμπορεῖ,
 ὕστερα ἀπ' οὗ καθαρῶσθῃ ἡ καρδία του ἀπὸ τὰ
 πάθη, καὶ εἰς τὴν ψαλμωδίαν νὰ θωβῆ ὄλος διόλου,
 καὶ τοὺς λογισμοὺς νὰ ἀντιπολεμηθῇ, καὶ τὸν οὐ-
 ρανὸν νὰ κοιτάξῃ μὲ τὰ αἰσθητά μάτια του (ὅταν
 κάμειαν φορὰν κάμῃ χρεῖα), καὶ μὲ τὰ νοερά δυ-

ματα τῆς ψυχῆς νά τον υεωρη, και νά προσεύχεται A και δευτερος τρόπος δὲν προκόπτουν τὸν ἀνθρωπον. καθαρῶς ἐν ἀληθείᾳ καθὼς πρέπει.

Πλὴν τὸ νά βλέπη εἰς τὸν οὐρανόν, πολλὰ ὀλίγαις φοραῖς πρέπει νά τὸ κάνη διὰ τὸν φόβον τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὅπου κατοικοῦν εἰς τὸν ἀέρα, και διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ἐναέρια πνεύματα, τὰ ὅποια προξενοῦν πολλὰς και διάφορας πλάναις εἰς τὸν ἀέρα· και πρέπει νά προσέχωμεν. Ἐπειδὴ τοῦτο μοναχὰ ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἡμᾶς, τὸ νά εἶναι καθαρισμένη ἡ καρδία μας μὲ τὴν φύλαξιν και προσοχὴν. Καὶ ἀνίσως ἡ βίβλα εἶναι ἀγία, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, φανερόν εἶναι, πῶς και οἱ κλάδοι εἶναι ἀγιοι, και ὁ καρπός. Ἐπιτοῦ δὲ τὸν τρόπον ὅπου εἴπαμεν, ὅποιος ἀσηκῶνει τὰ μάτια του και τὸν νοῦν του εἰς τὸν οὐρανόν, και θέλει νά φαντάζεται κἀποια νοητά, αὐτὸς φαντασίας βλέπει και ψεύτικα πράγματα, και ἔχει ἀληθινά, μὲ τὸ νά εἶναι ἀκάθαρτος ἡ καρδία του. Καὶ καθὼς εἴπαμεν πολλὰς φοραῖς, ὁ πρῶτος

καὶ δευτερος τρόπος δὲν προκόπτουν τὸν ἀνθρωπον. Διὰ τὸ καθὼς ὅταν θέλωμεν νά κτίσωμεν ἕνα σπῆτι, δὲν βάνομεν πρῶτον τὴν σκέπην, και ὕστερα τὸ θεμέλιον, διὰ τὸ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· ἀλλὰ πρῶτον βάνομεν τὸ θεμέλιον, και ὕστερα κτίζομεν τὸ σπῆτι, και τότε βάνομεν και τὴν σκέπην· ἔτσι πρέπει νά κάμωμεν και εἰς τὰ πνευματικά· πρῶτον νά βάλωμεν θεμέλιον, ἤγουν νά φυλάξωμεν τὴν καρδίαν, και νά ἰλιγωστεύσωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὰ πάθη, και ὕστερα νά κτίσωμεν τὸ πνευματικὸν σπῆτι· ἤγουν νά διώξωμεν τὴν ταραχὴν τῶν πονηρῶν πνευμάτων ὅπου μᾶς πολεμοῦν μὲ ταῖς ἀσθησεσ· και νά φεύγωμεν τὸ ὀλιγωρότερον τὸν πόλεμον αὐτῶν, και τότε νά βάνωμεν και τὴν σκέπην· ἤγουν νά ἀναχωροῦμεν τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, και νά εἰρηνεύωμεν καθὼς πρέπει, και νά διδώμεθα ὅλος διόλου εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἔτσι τελειώνομεν τὸ πνευματικὸν σπῆτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

APPENDIX.

SCHOLASTICI CUJUSDAM DIALOGUS DE DEO,

AD SYMEONEM THEOLOGUM.

INTERROGATIO. Quid erat in mundo, antequam C
existeret?

RESPONSIO. Deus, ipsius mundi parens et conditor.

INT. Cum nondum existeret mundus, quo tandem pacto in mundo erat?

RESP. Quoniam mundus, etiam priusquam fieret, in Deo plane tanquam factus inerat : quemadmodum homines quoque, necdum in hanc lucem nati, ut jam nati apud Deum sunt. Omnia quippe, etiam nondum procreata, in se ipso constituit, etsi id intelligentiæ nostræ imbecillitatem effugiat.

INT. Si igitur in mundo erat Deus, antequam mundum ædificaret, ut ais, quid eo factum est, ubi istam produxit? Num ab eo recessit; an adhuc in eo manet?

RESP. Loco quidem a creaturis suis ipsarum creator Deus separatus non est. Quo enim se transferret, quæso, qui ubique præsens adest, et divinitate sua implet universa, naturaque, et essentia, et subsistentia, cæterisque proprietatibus omnem naturam conditam excedit, ab eaque immenso et incomprehensio discrimine secernitur.

INT. Qua ratione, cum loco non distet, sed ubi-

que præsens sit, quemadmodum affirmasti, ab omnibus tamen sejungitur?

RESP. Hæc quæstio difficilem intelligentiam, non item difficilem explicationem habet. Deo autem nihil est impossibile. Itaque potest tibi hujus quoque rei plenam fidem facere. Age, intelligenter ausculta. Sicuti mens humana nec cohibetur muris, nec loco circumscribitur : sed corpus tantum domunculæ includitur, et vinculis constringitur, ipsa extra corpus libere ubique vagatur : nec interim a corpore separatur, nec a domicilio procul distat, verum et absens quodammodo, his adest, et cum illis adest abest, præsentiamque cum absentia conjungit : ita Deus ubique, et in omnibus, et extra omnia, et nusquam est natura, essentia, et gloria, quia circumscribi limitibus haud potest.

INT. Qui ergo non circumscribitur, quomodo implet omnia? Qui implet omnia, quomodo incircumscribitur est, et nusquam est?

RESP. Sane quidem concessu omnium Deus ubique est; et cum impleat omnia, his que videmus omnino non permiscetur : sed eo modo quo diximus secernitur. Nusquam autem est, quod ad captum nostrum attinet. Nemo enim novit, ne angeli

quidem, ubi sit Deus. Eisi enim illos assistere au-
 dis, sed throno gloriæ : et cum procedentem inle-
 claritatem contra aspicere nequeant, timore facies
 suas velant, stuporeque attoniti, hymnum divinum
 nunquam conticentes modulantur. Intolerabili
 namque majestate perculsi, nec concipere possunt,
 nec cogitare ubi Dominus sit, aut qualis sit. Et-
 enim si oculos in coruscum splendorem intendere
 non valent quomodo ultro curiose inquirent? Deum
 igitur esse, et ubique esse, et implere omnia tum
 angeli, tum sancti, qui se ipsos purgaverunt, et a
 divino Spiritu illuminati illustratique sunt, sciunt :
 ubi autem, aut quomodo, aut qualis sit, nemo om-
 nium cognoscit : sed Pater novit Filium, et Filius
 Patrem, et Spiritus sanctus Patrem, et Filium, ut
 p te illis consubstantialis et cœternus. Hæc si-
 qu dem tria cum unum sint, et cognoscunt se ipsa,
 et cognoscuntur invicem, quod ipse natura Deus,
 et Dei Filius prodidit : *Nemo novit Patrem, inquit,
 nisi Filius, nec Filium quis novit, nisi Pater*¹. Et
 rursum Apostolus : *Quis enim hominum scit quæ
 sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est*²?
*sic quæ Dei sunt seu divina, præter Spiritum Dei
 nemo novit*³.

INT. Quid ergo est, quod Christus dicit : *Videte
 ne contemnatis unum ex his pusillis, quoniam angeli
 eorum semper vident faciem Patris mei*⁴? Et alibi :
*Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*⁵.
 Tu nec angelos nosse autumas, qualis, aut ubi sit
 Deus.

RESP. Quemadmodum sole lucente in meridie,
 quod inde emittitur lumen, clare ac manifeste vi-
 dumus, ipsum solem videre ac noscere nec quo-
 modocunque possumus, et tamen nos eum videre
 haud falso dictitamus : pari modo et angeli, et
 sancti fulguris instar micantem Spiritus gloriam

A intuentes, in ipsa et Filium, et Patrem cernunt.
 Non ita peccatores et immundi. Illi enim cæco-
 rum et nihil sentientium similesunt. Nam ut cæci
 sensibilis hujus solis lumen fulgens non vident, ita
 ipsi divinum lumen semper lucens minime aspi-
 ciunt, nec calorem ejus sentiunt.

INT. Quid ergo corde et animo puri vident?

RESP. Quia Deus lux est, et lux suprema ac no-
 bilissima, aliud nihil nisi lucem vident, qui ipsum
 vident : quod patet eorum testimonio, qui viderunt
 faciem ejus resplendere ut solem, et vestimenta ejus
 alba facta ut nivem⁶. Et testimonio Pauli apostoli,
 qui Deum lucem vidit, atque ad ejus agnitionem
 conversus est⁷; et ex aliis mille sanctis.

INT. Cur igitur, cum sit æterna lux Deus, sem-
 perque luceat, non videtur ab omnibus?

RESP. Quoniam a principio ita rem instituit
 Deus, ut nullam haberent communionem tenebræ
 cum lumine, nec impurus et profanus cum puro
 et sancto. Quocirca, etiam velut magnus hiatus et
 murus, peccata nostra a Deo nos separant⁸; præ-
 cipue cogitationes perversæ, et ratiocinationes van-
 næ atque inutiles quasi murus excelsus nobis
 fiunt, nosque a lumine vitæ dissociant ac seclu-
 dunt. Deus enim lux, et vita est : quo qui privati
 sunt, mortui sunt secundum animam : quibus cum
 aliis æterni ignis hæreditas, ac societas debetur.

INT. Ecquid illi, qui ad hanc metam non perve-
 nit, salus desperanda est?

RESP. Cum Dominus dicat : *In domo Patris mei
 mansiones multæ sunt*⁹, planum fit, etiam vias sa-
 lutis multas esse, quæ omnes in una via pœnitentiæ
 consummantur, et per abstinentiam a peccato; sive
 elemosynam, sive peregrinationem, sive quodvis
 aliud genus sanctimonix, quo ad illa sempiterna
 contendimus, mihi nomines.

¹ Luc. x, 22. ² I Cor. ii, 11. ³ Matth. xviii, 10. ⁴ Matth. v, 8. ⁵ Matth. xvii, 2. ⁶ Act. ix, 3 seqq.
⁷ Isa. lxx, 2. ⁸ Joan. xiv, 2.

NICETAS

CHARTOPHYLAX NICÆNUS.

NOTITIA

(Apud Leonem Allatum in Diatriba de Nicetis, n. VII.)

Nicetam Byzantinum non longe post sequitur Nicetas Nicænus chartophylax. Legitur ipsius brevis tractatus : Κατὰ πόσους καιρούς, καὶ διὰ ποῖα αἰτίαιματα ἐσχίσθη ἀφ' ἡμῶν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία : *Quibus temporibus, et quas ob causas scissa est a nobis Romana Ecclesia.* Ut Regius codex Parisiensis legit, seu ut Vaticanus : Ποσάκις καὶ πότε, καὶ διὰ τί σχίσματα γέγονε μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Γραικῶν τε καὶ Ῥωμαίων. *Quoties, et quando, et quibus de causis dissidia orta sunt inter Ecclesias Græcam et Latinam.* P. Πρῶτον ἐπὶ Γρατιανοῦ τοῦ Βασιλέως διὰ Παυλίον τὸν τῶν Εὐσταθιανῶν ἀρχόντα. *Tractatum in mei gratiam e codice ms. bibliothecæ regis Christianissimi descriptum sua manu ad me misit humanissimus Claudius Saravius. In codice regio Esecurialensi manuscripto habetur ejusdem auctoris Περὶ σχίσματος καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. De schismate, et Romana Ecclesia. Idemne cum superiori, an diversum? Vel diversa, unum De schismate, alterum de Romana Ecclesia? non mihi liquet. Illud sane liquet, Græcos improbe dissidium cum Romana Ecclesia fovere; cum contentio inter Ecclesias nata, non e dogmatum varietate, et rationabili de causa, sed propter ambitionem et fastum exorta sit.*

ΝΙΚΗΤΑ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ

ΤΟΥ ΝΙΚΑΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΥΣ Ἔ ΚΑΙΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΑ ΑΙΤΙΑΜΑΤΑ

ΕΣΧΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἢ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ἰ

NICETÆ CHARTOPHYLACIS NICÆNI

QUIBUS TEMPORIBUS ET QUARUM CRIMINATIONUM CAUSA

A CONSTANTINOPOLITANA ECCLESIA SEJUNXERIT SE ROMANORUM ECCLESIA.

α'. Ἐπὶ Γρατιανοῦ βασιλέως διὰ Παυλίον τὸν τῶν Εὐσταθιανῶν ἀρχηγόν ἰ τῆ συμβουλῆ γὰρ οὗτος τοῦ μεγάλου Μελετίου μὴ πεισθεὶς, ἀλλὰ σπεύδων τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας λαβεῖν, καὶ παροραθεὶς, προτιμηθέντος τοῦ Φλαβιανοῦ, ταραχὴν ἢ παρόρασις Παυλίνοῦ καὶ σχίσμα τῆ Ῥωμαίων Ἐκκλησία ἐνεπέφθεν.

1. Sub Gratiano imperatore propter Paulinum Eustathianorum antesignanum. Etenim hic magni Meletii monitioni minime obsequens, sed Antiochiæ sedem occupare satagens, cum fuisset præteritus, prælato Flaviano, perturbationem atque schisma Romanorum Ecclesiæ Paulini præteritio peperit.

Variæ lectiones.

¹ Al. cod. Rom. πόσους quot. Parisiensis ποσάκις; καὶ πότε, quoties et quando.

² Melius hic, quam

2. Sub Theodosio magno imperatore, cum sedes Constantinopolitana honore acta fuisset a centum quinquaginta episcopis in secunda synodo, cui ne legati quidem Romani intererant, discidium et perturbatio confata est.

3. Sub Marciano cum Leo papa commonefactus fuisset, episcopum Constantinopolitanum paulatim ad se trahere alienas sedes, suoque præsulatu adjungere; qua super re litteras quoque Papa scripsit ad Anatolium, quæ nihil profuerunt; ex illo enim tempore Constantinopolitani præsules rapinas hujusmodi multiplicare non desiverunt; schisma obortum est.

4. Sub Zenone, Felix Romæ pontifex separavit se propter Acacium hæreticum Constantinopoleus patriarcham, quem etiam anathemate percussit: et paria Constantinopolitani fecerunt, communionem scilicet cum Roma, et nomen abolentes.

5. Sub Anastasio imperatore, hæretico Acacio mortuo, promoti autem Euphemio, seu Euthymio, qui Acacii nomen e sacris diptychis non delevit, sejunxit se papa Anastasius, qui post Felicem et Gelasium pontifex processit.

6. Sub eodem imperatore Anastasio, perdurante schismate, Theodoricus qui Romæ imperabat, vir Barbarus et Arianus, ad imperatorem misit virum senatorium Romanum, nomine Festum. Huic ergo Festo supplex fuit Constantinopoleus episcopus Macedonius, ut pro unione Ecclesiarum intercederet.

7. Adhuc sub eodem imperatore Anastasio, Silvanus Orientalis diaconus, qui multum pro rectis dogmatibus allaboraverat, Romam accessit unionis hujus procurandæ causa, atque ut papa Symmachus unioni consentiret. Verumtamen minime admissus, re infecta retrocessit.

8. Sub eodem imperatore Anastasio zelo commotus Vitalianus, consurrexit pro Ecclesiis adversus Anastasium. Cedente autem Anastasio ut synodus fieret, Heracleam tunc convenerunt etiam Romani; cumque ducentorum omnino episcoporum cœtus fuisset, atque re infecta discesserunt. Erat tunc papa Hormisdas.

9. Sub eodem imperatore Anastasio, quadraginta ex Illyrico atque Græcia episcopi separati, Timotheo Romano pontifici semel adjunxerunt.

10. Post Justinii Imperatoris obitum, Romana Ecclesia concordiam nobiscum coluisse videtur: in provinciali quippe synodo contra Severum et Anathimum celebrata, adfuerunt etiam ex Italia episcopi cum papa Agapeto in urbe Constantinopoli.

β'. 'Επί Θεοδοσίου βασιλέως τοῦ μεγάλου, τιμηθέντος τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν ῥν' ἐπισκόπων ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, ἐν ἣ οὐδὲ τοποτηρηταί τῆς Ῥώμης παρῆσαν, διάστασις καὶ ταραχὴ γέγονεν.

γ'. 'Επί Μαρκιανοῦ, ὑπομνησθέντος τοῦ πάπα Λέοντος, ὅτιπαρ ὁ Κωνσταντινουπόλεως κατ' ὀλίγον ἐξερπάζει ἀλλοτρίους θρόνους καὶ τῇ ἰδίᾳ συνάπτει ἀρχῇ· ἐφ' ᾧ καὶ γράμματα ἐγχαράττει ὁ πάπας τῷ Ἀνατολίῳ, κἀν οὐδὲν ὠφέλησαν· ἔκτοτε γὰρ οὐ διέλειπον οἱ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιε. εἰς ἀξείν τὴν τοιαύτην ἐφαρπαγὴν, σχίσμα γέγονε.

δ'. 'Επί Ζήνωνος, Φήλιξ ὁ Ῥώμης ἐσχίσθη δι' Ἀκάκιον τὸν αἰρετικὸν τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὃν δὴ καὶ ἀνεθεμάτισε· τὸ αὐτὸ καὶ οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πεποιήκασι, τὴν κοινωλίαν τοῦ Ῥώμης καὶ τὸ ὄνομα ἀπαλείψαντες.

ε'. 'Επί Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, τελευτήσαντος τοῦ Ἀκακίου τοῦ αἰρετικοῦ, καὶ προβληθέντος τοῦ Εὐφημίου, ἢ Εὐθυμίου, καὶ μὴ ἀπαλείψαντος τὸ τοῦ Ἀκακίου ὄνομα ἐκ τῶν ἱερῶν διπτύχων, ἐσχίσθη ὁ πάπας Ἀναστάσιος, ὁ μετὰ Φήλικα καὶ Γελάσιον.

ς'. 'Επί τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, τοῦ σχίσματος ὄντος, Θεοδόριχος ὁς ἤρχε τότε τῆς Ῥώμης, ἀνὴρ βάρβαρος καὶ Ἀρειανὸς, ἀπέστειλεν πρὸς βασιλέα συγκλητικὸν ἄνδρα Ῥωμαίων, Φῆστον ὄνοματι· τοῦτον οὖν Φῆστον ἤπει Μακεδόνης ὁ Κωνσταντινουπόλεως μεσάσαι τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

ζ'. 'Επί τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, Σιλουανὸς διάκονος ἀνατολικὸς πολλὰ κερμηκῶς ὑπὲρ δογμάτων ὀρθῶν, τῇ Ῥώμῃ ἐπεφοίτησε, τῆς τοιαύτης ἐνώσεως ἐνεκεν, καὶ τοῦ πάπα Συμμαχίου κατανεύσαι τὴν ἔνωσιν· ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς ἀπρακτὸς ἀνθυπέστρεψεν.

η'. 'Επί τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου Ζηλώσης ὁ Βιταλιανὸς, ἀνταρσίαν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ Ἀναστασίου ἐμελέτησε· καὶ ἐνδόντος Ἀναστασίου τοῦ γενέσθαι σύνοδον ἐν Ἡρακλείᾳ (1), συνήχθησαν τότε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ συνελθόντες οἱ πάντες διεκόσιοι ἐπίσκοποι, διέστησαν ἀπρακτοί, Ὁρμισθεὸς τότε πάπας τυγχάνοντας.

θ'. 'Επί τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι ἀπὸ Ἰλλυρικοῦ σχισθέντες· καὶ τῆς Ἑλλάδος, Τιμοθέῳ τῷ Ῥώμης προστέθησαν.

ι'. Μετὰ τὴν τελευτὴν βασιλέως Ἰουστίνου φαίνεται ἡ Ῥωμαίων Ἐκκλησία ἐνωθεῖσα· ἐν γὰρ τῇ τοπικῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Σεβήρου καὶ Ἀνθίμου γενομένῃ, παρῆσαν καὶ οἱ ἀπὸ Ἰταλίας· συνελθόντες τῷ πάπᾳ Ἀγαπητῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ τῇ

Variae lectiones.

Al. cod. τῇ ἡρώσει. * Codices συμμαχίαν * Al. cod. καθυπ. * Al. cod. σχισθέντος. † Nullus fuit papa Timotheus. Scribatur ergo Θεόδωρος.

Notæ.

(1) Quærendum de hac Heracleensi synodo.

πέμπτη δὲ καὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ συνήνεσε Βι-
γίλιω·

ια'. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παγωνάτου ἦσαν οἱ
Ῥωμαῖοι ὑποτεταγμένοι· ἀναγαγὼν γὰρ τὸν πάπαν
οὗτος Μαρτίνον, ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα. Ἐπὶ δὲ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ γενομένης τῆς ζ' συνόδου, ὁ Ἀγάθων
συνήνεσε διὰ τεποτηρητῶν· καὶ τότε μὲν κανόνες
οὐκ ἐξετέθησαν· ἀπόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων, οἱ λε-
γόμενοι κανόνες τῆς ζ' συνόδου ἐγράφθησαν μετ'
οὐ καλοῦ ἐπὶ τοῦ Ῥινομήτου· ἐξ ἑκείνου ἠρξάντο
καὶ τὰ Ῥωμαίων αἰτιάματα διαλέγεσθαι, ἅπερ
παριστᾷ ὁ ιγ', ὁ λς', ὁ νς' ¹⁰, τῆς αὐτῆς συνόδου
κανῶν· οἷτινες κανόνες οὐδὲ φαίνονται δεχθῆναι μετὰ
ταῦτα παρὰ Ῥωμαίων ἢ τρακταίσθησαι.

ιβ'. Ἐπὶ Διόντου τοῦ εἰκονομάχου, πάλιν ἐσχίσθη-
σαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τῆς βασιλείας τῆς Κωνσταντι-
νουπολιτῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκτειναζάμενοι τὴν
ὑποτεγήν καὶ ἑνώσειν, καὶ σπονδὰς πρὸς τοὺς Φράγ-
γους ποιησάμενοι σὺν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ ἐκώλυσαν
καὶ τοὺς φόρους, καὶ τὸν ψευδοπατριάρχην ¹¹ Ἀνα-
στάσιο ἀνεθεμάτισεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος.

ιγ'. Πάλιν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς ζ'
συνόδου συγκροτηθείσης, ὁ πάπας Ἀδριανὸς συνή-
νεσεν.

ιδ'. Ἐπὶ Φωτίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· μέγα ἦν
σχίσμα, καὶ πολλὰ τὰ αἰτιάματα τῶν Ῥωμαίων,
ὧ· ἢ ἐγκύκλιος αὐτοῦ ἐπιστολὴ παριστᾷ· γενομέ-
νη· δὲ ἐνώσειν τῶν Ἐκκλησιῶν, καθῶς ἢ παρὰ τοῦ
αὐτοῦ Φωτίου συστάει σύνοδος· δηλοῖ, καὶ ἐνωθέντος·
Ἰωάννου τοῦ Ῥώμης, καὶ λαθόντος κανονικῶς τὰ
ἀρχαιότατα προνόμια, τὰ Ῥωμαϊκὰ αἰτιάματα ἅπερ
καὶ ἕκτη σύνοδος, ὧς εἴρηται, καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος
καταμέμφεται, εἰσέθησαν παντελῶς ἀνεξέταστα.
Ἀπὸ γοῦν τῆς ζ' συνόδου μέχρι τῆς ζ' παρῆδραμον
ἔτη ρη' ¹²· καὶ ἦσαν αἱ Ἐκκλησίαι· ἠνωμέναι, καὶ
οὐδεὶς λόγος περὶ τῶν σφαλμάτων τῶν Ῥωμαίων
γένουεν, εἰ μὴ συνέβη ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεσις, δι'
ἣν καὶ αὐθις ἐσχίσθησαν· ἀπὸ δὲ τῆς ζ' καὶ ἐπὶ τὰ
ἐμπροσθεν μέχρι καὶ Φωτίου οὐδὲ οὕτως λόγος τις
ἐκινήθη περὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν σφαλμάτων, ὧν καὶ ὁ
Φώτιος καὶ ἡ ζ' ἐμνήσθη σύνοδος· τοῦ δὲ Φωτίου
μετὰ πολλὴν καταδοὴν καὶ τραχὴν ἀπολυπραγμο-
νως πάλιν ἐνωθέντος τοῖς Ῥωμαίοις, τῶν τε Ἐκ-
κλησιῶν ὑπῆρχεν ὁμοίως ἑνώσις.

ιε'. Καὶ ἐπὶ Σεργίου, τοῦ ἐπὶ τοῦ Βουλγαροκτό-
νου, πατριαρχεύσαντος, λέγεται πάλιν σχίσμα γε-
νέσθαι· κατὰ ποίαν δὲ αἰτίαν, ἀγνοῶ (2)· δοκεῖ γὰρ
διὰ τοὺς θρόνους· ἀλλ' εἰ μὲν ἀγνοία ἦν τῶν Ῥω-
μαϊκῶν σφαλμάτων, τὴν κοινωνίαν ἴσως οὐδεὶς
κατεμέμφετο· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ζ' συνόδου ἡ διαγνώ-

A Quintæ insuper œcumenicæ synodo consensit Vi-
gilius.

11. Regnante Constantino Pogonato, Romani
subacti erant; is enim Martinum papam abductum
Chersonem relegavit. Exi sub illius filio celebratæ
sextæ synodo Agatho per suos legatos subscripsit.
Et tunc quidem nulli canones conditi fuerunt;
verum paulo post, absentibus jam Romanis, ca-
nones illi qui sextæ synodi dicuntur, scripti fuere,
regnante Rhinotmeto. Atque ab eo tempore cœpe-
runt criminationes illæ fieri Romanis, quas cano-
nes 13, 36, 55, repræsentant; qui cæteroque ca-
nones non videntur postea a Romanis recepti, ne-
que ad trutinam revocati.

B 12. Sub Leone Iconomacho, rursus sciderunt se
Romani, et ab imperlo Constantinopolitano et ab
eius Ecclesia, abjecta subjectione atque unione,
fœdusque inierunt cum Francis, deficiente simul
universa Italia. Tributa quoque dari prohibuerunt.
Denique pseudopatriarcham Anastasium anathe-
mati subiecit Gregorius.

13. Denuo sub Copstantino et Irene septimæ sy-
nodo congregatæ consensit Adriaus.

14. Sub Photio Constantinopoleos patriarcha
magnum erat schisma, multæque Romanis crimi-
nationes inflictæ fuerunt, ut in encyclica prædicti
epistola videre est. Facta ucinue Ecclesiarum
unione, prout synodus a Photio celebrata demon-
strat; copulato nobiscum Joanne Romæ pontifice,
et antiquissimis vi canonica privilegiis ab eo re-
cuperatis; criminationes contra Romanos, quas
sexta ut diximus synodus et ipse Photius intorse-
rant, sine ullo prorsus examine omissæ fuerunt.
Jam vero a sexta synodo ad septimam anni centum
et octo elapsi sunt; erantque Ecclesiæ invicem
unitæ, nullusque de Romanorum erroribus sermo
fuit; nisi quod Iconomachorum supervenit hæresis,
cujus causa iterum schisma fecerunt. Post septi-
miam synodum, imo et ulterius usque ad Photium,
nullus æque commotus sermo fuit de Romanorum
erroribus, illis videlicet quos Photius et sexta sy-
nodus memoraverant. Porro Photio, post clamorem
autum ac perturbationem, facili negotio rursus
D Romanis reconciliato, Ecclesiarum pariter unio
constitit.

15. Veruntamen Sergio, qui sub Bulgaroctono
(Basilio II) patriarcha fuit, denuo dicitur factum
schisma, cujus causam ignoro, sed tamen de se-
dibus contentio fuisse videtur. Jam vero si Ro-
manorum errores incogniti fuissent, nemo fortasse
communione illam vituperaret; nunc quia in

Varis lectiones.

¹⁰ Al. cod. ἀφ' οὗ. ¹¹ Al. cod. ἐλέγχε· ¹² Cod. ιγ' νβ' νς' ξς' vel ξς'. ¹³ Al. cod. φρατριάρχην. ¹⁴ Cod. μη' 48.

Notæ.

(2) Sergius hic Photianus erat. Tum de hoc et de subsequente Cerulario, utiliter legetur Cuperus
in tractatu de patriarchis Constantinopolitanis.

sexta synodo ea res ventilata fuit, multoque accuratius sub Photio, certe culpabilis unio fuisset. Oportebat enim quod pravum judicassent, aversari vel corrigere : et verbis saltem emendationem facere, si res forte vires nostras excederet. Quod si non innoxie criminationes erant, quod est incredibile, ut inde comperimus concludimusque, quia impunes tanto tempore ab episcopis dimissæ fuerunt, cur jam Græci Romanos reprehendunt? Videtis igitur, quomodo enumerata hactenus schismata, causam a nostris hominibus habuerint. Nam Photius odio commotus adversus papam Nicolaum etc.

16. Multo denique post, regnante Monomacho, sub Constantinopoleos patriarcha Cerulario, ut hic ad Antiochiæ præsulem scribit, atque ad eum Petrus, renovatis adversus Latinos criminationibus, separavit se Constantinopolitana Ecclesia, et ex sacris diptychis papa deletus fuit.

αις γέγονε¹³, καὶ ἐπὶ τοῦ Φωτίου τρανότερον, μεμπερία ἡ ἔνωσις· ἐχρῆν γὰρ ὁ Ἐκριναν κακὸν, καὶ ἀποστρέφασθαι, ἢ διορθώσασθαι, ἢ καὶν μέχρι λόγων στήσαι· τοὺς διορθοῦντας, εἰ γε τὴν δύναμιν ὑπερβαίνουσαν εἶχε τὸ πρᾶγμα· εἰ δὲ βλαβερά¹⁴ τὰ αἰτιήματα, ὅπερ ἀπίθανον, φωρᾶται γὰρ τοῦτο καὶ συνάγεται ὡς ἀκόλαστα οἱ ἄρχιερεῖς· ταῦτα παράδραμον ἐν τοσούτῳ χρόνῳ, ἵνα τί καταμέμφονται τῶν Ῥωμαίων; Ὅρα οὖν ὅτι τὰ ἀπαριθμηθέντα σχίσματα ἐξ αἰτίας γεγονόσι τῶν ἡμετέρων· ὁ γὰρ Φώτιος; ἐχθροδῶς κείμενος πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον, κ. τ. λ. (3).

15'. Ὑστερον πολλῶ ἐπὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου τοῦ Κηρουλαρίου, τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μονομάχου, ὡς πρὸς τὸν Ἀντιοχείας γράφει, καὶ πρὸς ἔν ὁ αὐτὸς Πέτρος (4), περὶ τῶν Λατινικῶν αἰτιαμάτων τῆς κοινωνίας αὐτῶν τελείως ἀπερβάζη ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀπηλείφθη ὁ Πάπας.

Variæ lectiones.

¹³ Al. cod. ἐγνώσθησαν. ¹⁴ Al. cod. βλαπτικά.

Notæ.

(3) Sic est in utroque codice Vaticano seu Allatiano, nec non Parisiaco; abrupta idcirco, ut reor, historia, quia notissima erat.

(4) Sunt hæc epistolæ apud Cotelerium *Monum. Eccl. Gr.*, t. II.

ANNO DOMINI MLV.

MICHAEL CERULARIUS

PATRIARCHA CP.

NOTITIA

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles, t. XI, p. 193.)

Michael Cerularius ab anno 1043 ad 1059 [quo mortuus est], sedem CPol. tenuit (a). In hunc tanquam præcipuum ab a. 1053 schismatis auctorem, Photio etiam deteriore, invehuntur post Baronium Allatius *De consensu* II, 9; Stephanus de Altamura sive Mich. le Quien in *Panoplia contra schisma Græcorum*, p. 214 seq. 284 seq. aliique. Et Nic. Commenum p. 561 *Prænot. myst.* sic audimus, *Arrôgantiam ejus regia ipsa ferre non potuit, tyrannidem Ecclesia Byzantina detestata est, e diptychis successores delendum curarunt, donec eum Anchiali Michael clam omnès inscriberet.*

De Epistola ejus ad Joannem Tranensem in Apulia episc. sive ad ipsum papam Leonem IX, Latine versa ab Humberto, Silvæ Candidæ episcopo, qua Latinis varia objectavit, vide Mabillonium præf. ad

(a) *Vindobon.* In cod. Cæsareo LXIV, II, 26, est Germani II patriarchæ CPol. et synodi ad Gregorii IX papæ confessionem fidei de processione Spiritus sancti responsio atque in margine legitur scholion de ætate Cerularii sub imperio Constantini Monomachi an. mundi 6552, s. a. Chr. 1044. Vid. Lambec. III, p. 311. — Conf. *Papium* in *Crit. Baron.* an. 1043, VIII; an. 1053, XI, XII; an. 1058,

XI, et aliis annis; Guill. Cave, *Hist. litt. SS. Eccles.* II, pag. 155, ad an. 1043, ubi de ejus infenso erga Latinos ac pontifices Romanos an. no fatisque plura observavit; Laur. Moshem. *Institut. hist. eccl. sæc. xi.* part. II, cap. 2, § 30, et cap. 3, § 9-11; Saxium in *Onom. litt.* pag. 172, ad annum 1045; Schroeckh. *Hist. eccl.* XXI, pag. 210, s. 227 sqq. (HARL.)

part. II *Act. sanctorum orainis Benedictini sæculi vi* (ab a. 1000 ad 1100), et Allatium, *De libris Eccles. Græcor.* diss. 2, p. 158 sqq. (FABR.) Florent. in cod. Laurent. 40, n. 69, plut. 5, est ex epistola Michaelis, patriarchæ CPolit. iuc. Ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους · et n. 70, ex alia ejusd. epistola. V. Baudin. Cat. codd. Gr. Laur. 1, pag. 79, quæ citat Leunclav. *Jus Gr. Roman.* lib. IV, p. 263 sq. (HARL.) Michael. Cerularii et Leonis ep. Achrid. epist. ad Joannem ep. Transensem in Basnag. *Thes. mon.* tom. III, p. 1, p. 277 sqq.

Epistolæ II ad Petrum Antiochenum (cum Petri adversus Latinos responsoria pag. 145-162), Græce et Lat. apud Cotelierum, tom. II *Monument.* p. 135-145, et 162-168, e quibus prior apud Baronium, ad an. 1054, Latine n. 28 sq. Posterior ms. in bibl. Cæsarea Lambec. III, pag. 160, et simul tertia adhuc inedita, quæ incipit : Πρὸ καιροῦ τινοσ ἀναμαθόντες παρὰ τῶν ἐκ τῆς πρῆσβυτέρης Ῥώμης. Primæ a Cotelierio editæ initium : Τὰ γράμματα τῆς μακαρίστῆός σου. Secundæ : Οὐ παύσεται ποτε τῶν καθ' ἡμῶν ἰπθουῶν. (FABR.) Sive p. 597 ed. Kollar. de cod. LXVII, n. 60 et n. 61, est Petri, patriarchæ Antiocheni Epist. responsoria ad Michaelem, patriarcham CPol. atque Lambec. Citat Barou. *Annal. eccles.* tom. XI, an. 1043, n. 4; ib. an. 1054, n. 28, qui refutasse dicitur Michaelis epistolam tertiam, et n. 36-43, ubi Petri Epistola laudatur; item edit. Conciliorum Binianam, tom. III, part. II, p. 189-207; nec non Allatium, *De Ecclesiæ Occident. et Oriental. perpetua consensione*, lib. II, cap. 9. — Ibidem in cod. CCXLVII, n. 22, est *Enumeratio caesarum, propter quas pontifex Rom. ex diptychis Græcorum ejectus est*, ex Michaelis Cerularii et Petri aliorumque nonnullorum epistolis; ac n. 25, Mich. Cerul. Epistola (n. 1) ad Petrum patriarcham, cum subjuncto opere contra Latinos. V. Lambec. V, pag. 264 sqq. Kollar.— Monac. in cod. CXVIII, Mich. Epistola ad Petrum, et hujus responsio, sec. cat. Gr. codd. Bavar. pag. 50 sq. — Taurini in cod. CC, n. 11, exstat Petri Epistola; et n. 14, Mich. Cerul. Epistola (n. 1) ad illum. V. Cat. codd. Gr. Taurin. pag. 298. — Florentiæ in cod. Laurent. XI, n. 20 et 21, plut. 57, reperiuntur Mich. Cerul. epistolæ (I et II) ac n. 22 Petri responsio. V. cat. codd. Gr. Laurent. II, col. 412 sq. — Venetiis in cod. DLXXV, eadem epistolæ. V. Cat. codd. Gr. bibl. Marc. p. 303. — Sec. Cat. ms. Angliæ, etc. II, n. 3781, inter codd. Abr. Sellarii, Mich. Cerul. Epistolæ duæ ad Petrum Antioch. — Secund. Montfauc. *Bibl. biblioth. Mss.* I, pag. 500; E. Mediolani, in bibl. Ambros. Mich. patriarchæ CPol. ad Marcum (sic) Antiochen. cum responsione; item Epistola ad imperatorem. — Mosquæ in cod. CCCLV, Epist. (n. 1) et Petri Responsio V. Matthæi notit. codd. Gr. Mosquens. pag. 236, n. 28 et 29. — Paris. in bibl. publ. cod. MCLXVIII, epist. 1, ad Petrum, una cum hujus Responsione, et in cod. MCCLXVIII, n. 1, Epistola ad Petrum. (HARL.)

Edictum synodale, sive σημεῖωμα an. 1054, *de projecto a legatis Romanis in sacra mensa pittacio*, sive Charta excommunicationis, Græce et Lat. editum ab Allatio, *De libr. Eccles. Græcorum*, p. 161-173. Incip. Οὐκ ἦν ἄρα, ὡς εἶπαι, ὅτι πονηρῶ τῶν κακῶν. (FABR.) Vindobonæ, in cod. LXXVII, n. 62 : Σημεῖωσις περὶ τοῦ ῥιφέντος πιττακίου ἐν τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ τῆς Μεγάλῆς ἐκκλησίας παρὰ τῶν ἀπὸ Ῥώμης πρέσβειων κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυρίου Μιχαήλ. Προκαθημένου Μιχαήλ — ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηγουμένων, etc. f. *Relatio Mich. Cerularii, quomodo ipse cum sequacibus suis ab apocrisariis sive legatis sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis CPolitane in ipsa magna ecclesia S. Sophiæ sit excommunicatus.* Insertum est exemplar formulæ excommunicatoriæ, quam legati sedis apostolicæ in præsentia totius cleri et populi CPolit. deposuerunt super principale altare ecclesiæ S. Sophiæ. V. Lambec. III, pag. 398 sq. qui illam relationem vocat calumniosam et virulentam : add. eundem p. 311. (HARL.)

De Missa citatur a Michaele Nau in vera effigie Ecclesiæ Romanæ Græcæque, pag. 250, ms. Memorat Lambec. III, p. 160. (FABR.) Explicatio mysteriorum sacrorum, Romæ in cod. bibl. Vatic. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 11. (A. HARL.)

Opus contra Latinos, Epistolæ 1 ad Petrum Antiochenum subjunctum, quod incipit : Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χριστιανότητος τοῦ παναγαθοῦ Κυρίου. Ms. in bibl. Cæsarea, teste eodem Lambec. V. p. 123 seq. [p. 265, ed. Kollar.]

Homilia dicta in prima Dominica Quadragesimæ, festo Restitutionis imaginum, circa an. 1044. Incip. Προφητικαῖς ἐπόμεινοι ῥήσεις, ἀποστολικαῖς τε παραίνεσιν εἰκοντες. In hac Michaelis metropolitæ et Photii æterna memoria, pag. 99, ac pag. 100, Sisinnii patriarchæ CPol. qui an. Chr. 999 obiit, celebratur, iisque, quæ contra Photium scripta vel dicta sunt, anathema imponitur. Hæc homilia edita Græce et Latine e codice Coisliniano ab eruditiss. Montfaucou, pag. 96-102 Catalogi mss. Græcor. illius bibl. sub titulo : *Epistola synodi Nicænæ ad sanctam Alexandrinorum Ecclesiam*, Paris. 1715, fol. Vide *Memorias Trevollinas* an. 1716, p. 40 seq. (1).

Synodica decreta complura, ut *De nuptiis in septimo gradu non contrahendis* lib. III Juris Græco-

(1) Ubi hæc loquuntur : Le R. P. de Montfaucou s'est un peu trop fié à un des titres de cette pièce, tirée du manuscrit grec XLIV in folio, de la riche bibliothèque de Mgr le duc de Coislin, évêque de Metz, et imprimée page 96 du Catalogue. La lecture de ce petit ouvrage a fait apercevoir au docte éditeur, qu'il y était parlé d'empereurs et de patriarches postérieurs de longtemps au second concile de Nicée, et cependant cette difficulté ne lui a fait naître aucun soupçon sur le titre; il s'est contenté d'avertir dans sa préface que les noms de ces empereurs et de ces patriarches avaient été ajoutés dans le onzième siècle. Tâchons de rendre ce savant Bénédictin un peu plus scrupuleux sur les titres des manuscrits grecs, et de montrer que la prétendue lettre du second concile de Nicée 1° ne s'adresse point à l'Eglise d'Alexandrie; 2° qu'elle n'est point du second concile de Nicée; 3° que ce n'est point une lettre; 4° que c'est une homélie de Michel Cerularius, patriarche de Constantinople, prononcée le premier dimanche

Romano 206-210; Fragmenta quatuor epistolarum similis argumenti, lib. iv, p. 263, 264, *Contra rebelles abbates*, citat Nic. Comnenus, p. 340 Prænot. mystagog. *Contra Armenios*, id. 23. *De homicidio factio in ecclesia*, id. p. 251. *De episcoporum iudiciis*, pag. 285; *Synodico sexto*, p. 148. *De sacerdotis uxore adulterio polluta*, exstat Græce et Lat. in *Cotelerii Patribus apostolicis ad S. Hermæ lib. i. mandat. 4*, et in codice meo apocrypho Nov. Test. tom. III, p. 857 (b). Ad hunc Michaellem patriarcham plura scripta apud Lambecium, VII, p. 224 seq. [p. 435, n. 2, p. 479 sq. n. 3 et 4 Kollar.]

(b) Florentiæ in cod. Laurent. XI., n. 84, plut. 5. sententia (ψῆφος) de matrimonio prohibito; et n. 85, de uxore sacerdotis mœcha. V. Bandin. in Cat. cod. Gr. Laur. I, p. 80, qui citat Leunclav. I. c. tom. I, lib. iv, p. 263, monetque poste-

riorem sententiam in codice multum ab edita differre.— Utraque Paris. in bibl. publ. cod. MCCCXV, n. 5 et 10, atque MCCCXIX, n. 55 ac 36; atque prior adhuc in cod. MCCCCLV, n. 14. (HARL.)

rie Carême, jour auquel les Grecs célèbrent la fête du rétablissement des saintes images; 5° que cette homélie a été prononcée l'an de Jésus-Christ 1044, ou peu après.

1° Quand ce serait une lettre, rien ne marque qu'elle s'adresse à l'Eglise d'Alexandrie, on y rappelle la mémoire des patriarches d'Antioche comme des patriarches de Constantinople; c'est aux patriarches d'Alexandrie qu'on donnerait des éloges, c'est pour eux qu'on ferait des vœux. 2° Si cette pièce était une lettre du second concile, on y parlerait du concile et au nom du concile, on y verrait des souscriptions et une adresse; rien de tout cela n'y paraît. Quelle raison aurait porté à y mêler dans la suite des vœux pour des empereurs et des patriarches postérieurs, mélange qui ne pouvait servir qu'à la faire passer pour supposée? Ce n'est donc pas une lettre du second concile. 3° Ce n'est pas même une lettre, elle n'en a pas la forme, et on y reconnaît le tour des homélies grecques; on y dit qu'on parle à l'occasion de la fête du rétablissement des saintes images qui se célèbre ce jour là; on y raconte la fin de la persécution des Iconomaques; on combat leurs erreurs par l'Écriture et en orateur; on y fait des vœux pour tous les empereurs, depuis Michel et Théodore jusqu'à Michel le Paphlagonien, et pour plusieurs des patriarches, depuis saint Germain jusqu'à Sicinnius; on y loue l'impératrice Zoé comme vivante, et on ne joint à son nom celui d'aucun empereur. 4° L'homélie a donc été prononcée l'an mil quarante-quatre au plus tôt; Michel le Paphlagonien mourut au mois de décembre l'an mil quarante et un; Michel Calasphate régnait encore le premier dimanche de Carême de l'année suivante mil quarante deux, et l'impératrice Zoé était exilée, elle fut rappelée la même année au mois d'avril, et reconnue pour impératrice; elle épousa et associa à l'empire Constantin Mououmaque, mais elle se réserva la suprême autorité. Michel Cérularius succéda l'an mil quarante-trois au patriarche Alexis, mais il ne lui succéda que le 25 de mars, la fête du rétablissement des images étant passée; je crois Michel auteur de l'homélie, parce que tout autre que le patriarche n'aurait pas manqué en la prononçant de faire des vœux pour le patriarche, comme il en fait pour l'impératrice; je reconnais d'ailleurs Michel Cérularius à l'affectation de faire des vœux pour Photius, de le mettre au rang des patriarches légitimes, de condamner tout ce qui a été fait ou écrit contre lui. On sait que Michel renouvela le schisme, et qu'il est proprement l'auteur de la division des deux Eglises.

On parle dans l'homélie des patriarches d'Antioche, peut-être parce que quelque député de cette Eglise était présent. L'histoire de ce temps nous apprend les liaisons de Michel et de Pierre, patriarche d'Antioche.

J'ajoute que le titre qui a trompé le P. de Montfaucon n'est pas le vrai titre, il est suivi d'un autre, qui sûrement est l'ancien; le voici traduit: *Action de grâces due à Dieu tous les ans, le jour que nous sommes rentrés en possession des Eglises, avec la déclaration de la vraie doctrine et la réfutation des impiétés que la malice a produites*. Ce titre convient à l'ouvrage, l'autre n'y convient pas, et il était facile de discerner le véritable titre du titre supposé.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

HOMILIA DICTA IN PRIMA DOMINICA QUADRAGESIMÆ

FESTO RESTITUTIONIS IMAGINUM.

Anniversaria Deo devota gratiarum actio qua die Ecclesiam Dei recepimus, cum declaratione piorum dogmatum et everstone impetratum a malicia profectorum.

Propheticæ sequentes dicta, apostolicisque monitis obtemperantes, atque evangelicis historiis instituti, Eucarniorum sive renovationis diem celebramus. Isaias enim ait ¹, innovari insulas ad Deum, quibus verbis Ecclesias ex gentibus subindicat. Fuorint autem Ecclesie, non structuræ ornatusque templorum tantum, sed piorum in ipsis congregationum plenitudo qui hymnis et canticis divinum

Ἐποχειλομένη πρὸς Θεὸν ἐτήσιος εὐχαριστία καθ' ἣν ἡμέραν ἀπελάβομεν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, σὺν ἀποδείξει εὐσεβείας δογμάτων καὶ καταστροφῇ τῶν τῆς κακίας διυσεσημάτων.

Προφητικαῖς ἐπόμνοι ῥήσεων, ἀποστολικαῖς τε παρανέσεων εἰκόντες, καὶ εὐαγγελικαῖς ἱστορίαις στοιχειούμενοι, τῶν Ἐγκαινίων τὴν ἡμέραν ἑορτάζομεν. Ἠσαΐας μὲν γάρ φησι ἐγκαινιζεσθαι νῆσους πρὸς τὸν Θεόν, τὰς ἐξ ἐθνῶν ὑπαινετόμενος Ἐκκλησίας. Εἰσὶν δ' ὅν Ἐκκλησιαί, οὐχ αἱ τῶν ναῶν ἀπλῶς οἰκοδομαὶ καὶ φαίδρονητες, ἀλλὰ τῶν ἐν ἀταξ εὐσεβοῦντων τῶ πλείρωμα, καὶ οἷς ἐκείνοι τὸ

¹ Isa. XLII, 19

θεῖον ἕνους καὶ δοξολογίαις θεραπεύουσιν. Ὁ δὲ ἄποστολος αὐτὸ τοῦτο παραινῶν ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῆσαι διακαλεύεται, καὶ *Εἴ τις ἐν Χριστῷ καιρῇ κτίσις, ἀνακαινίξασθε*. Τὰ δὲ γε Κυριακὰ λόγια τὴν προφητικὴν δεικνύοντα κηρύττειν· *Ἐγένετο, φησὶν, Ἐγκαίνια ἐν Ἱερουσόλυμοις καὶ χειμῶν ἦν*· εἴτε νοητὸς καθ' ὃν τῶν Ἰουδαίων ἔθνος κατὰ τοῦ κοινοῦ Σωτήρος τὰς τῆς μαιφρονίας ἐκίλει καταιγίδας καὶ τὸν τάρραχον· εἴτε καὶ ὁ τὰς σωματικὰς αἰσθησεις τῆ τοῦ ἀέρος ἐπιτὸ κρυμῶδες παραλυπῶν μεταβολῆ. Γέγονε γὰρ δὴ, γέγονε καὶ καθ' ἡμᾶς χειμῶν οὐχ ὁ τυχῶν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τῆς μεγάλης κακίας ἐκχέον τὴν ὠμότητα. Ἄλλ' ἤθησεν ἡμῖν τῶν χαριῶν τοῦ Θεοῦ τὸ πρωτοκαίριον ἔαρ, ἐν ᾧ τὸ εὐχαριστήριον τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς θερισμῶν τῷ Θεῷ συναληθῆσθαι ποιήσασθαι, ὡς ἂν φαίμεν ψαλμικώτερον· *Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐπλασας αὐτὰ, μνήσθητι ταύτης*. Καὶ γὰρ τοὺς ὀνειδίζοντας Κύριον ἐχθροὺς καὶ τὴν τοῦτου ἀγίαν προσκύνησιν ἐν ἀγλαίαις εἰκόσιν ἐξαιτιμάσαντας, ἐπαρθέντας τε καὶ ὑψωθέντας τοῖς δυσσεβήμασιν κατέρραξεν αὐτοὺς ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς καὶ τοῦ τῆς ἀποστασίας φρυάγματος κατηδάφισεν, οὐδὲ παρῆθε τῆς φωνῆς τῶν βοῶντων πρὸς αὐτόν· *Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὀνειδισμού τῶν δούλων σου, οὗ ὀπέσχον ἐν τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἔθνων, οὗ ὀνειδισαν οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε, οὗ ὀνειδισαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου*. Ἀντάλλαγμα δ' ἂν εἴεν τοῦ Χριστοῦ οἱ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐξαγορασθέντες καὶ πεπιστευκότες αὐτῷ διὰ τὸ λόγου ἀνακηρύξεως καὶ εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως· δι' ὧν τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας ἔργον τοῖς λελυτρωμένοις ἐπιγιγνώσκειται, διὰ σταυροῦ τε καὶ τῶν πρὸ τοῦ σταυροῦ καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν παθῶν τε καὶ θαυμάτων· ἐξ ὧν καὶ ἡ τῶν αὐτοῦ παθημάτων μίμησις εἰς ἀποστόλους ἐκεῖθεν τε εἰς μάρτυρας διαβαίνει, καὶ δι' αὐτῶν μέχρις ὁμολογητῶν καὶ ἀσκητῶν κάτεισιν.

Τοῦτου τοίνυν τοῦ ὀνειδισμού, *ὃν ὀνειδισαν οἱ ἐχθροὶ Κυρίου, ὃν ὀνειδισαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ* ἐπιμνησθῆναι ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τοῖς ἰδίαις σπλαγχνόις καὶ ταῖς μητρικαῖς αὐτοῦ δεήσεσιν ἐπικαιμπόμοις, ἐτι δὲ καὶ ἀποστολικαῖς καὶ πάντων ἀγίων, οἱ συνεξυδρίσθησαν αὐτῷ καὶ συνεξουδενώθησαν ταῖς εἰκόσιν, ἵνα ὡσπερ συνέπαθον σαρκί, οὕτως ἄρα ὡς ἔοικεν καὶ ταῖς κατὰ τῶν εἰκόνων αὐτῷ συγκοινωνήσωσιν ὕδρεσιν, ἐνήργησεν ὑστερον ὃ τε βεβούληται σήμερον, καὶ πέπραχε δεύτερον ὅπερ ἐτέλεσε πρότερον. Πρότερον γὰρ μετὰ πολυετή τινα χρόνον τῆς τῶν ἀγίων εἰκόνων ἐκφραλίσεως καὶ ἀτιμίας, ἐπανέστρεψε τὴν εὐσεβείαν εἰς ἑαυτὸν· νοὴ δὲ, ὅπερ ἐστὶ δεύτερον, μικροῦ μετὰ τριακονταετηρίδα κακώσεως κατηρτίσατο τοῖς ἀναξίοις ἡμῖν τὴν τῶν δυσχερῶν ἀπελλαγὴν, καὶ τῶν λυπούντων τὴν ἀπολύτρωσιν, καὶ τῆς εὐσεβείας τὴν ἀνακήρυξιν, καὶ τῆς εἰκονικῆς προσκυνήσεως τὴν ἀσφάλειαν, καὶ τὴν πάντα φέρουσαν ἡμῖν τὰ σωτήρια ἔορτην. Ἐν γὰρ ταῖς εἰκόσιν ὁρῶ-

Hujus itaque *opprobrii, quod exprobraverunt inimici Domini, quod exprobraverunt commutationem Christi ejus*, recordatus Deus noster, propriis visceribus et maternis inflexus supplicationibus, necnon apostolicis et omnium sanctorum precibus, qui una cum illo contumeliis affecti et despecti sunt in imaginibus suis, ut sicut carne compassi sunt, ita ut par erat in contumellarum quas in imaginibus passus erat consortium venirent, demum id operatus est quod hodie decrevit; idque secundo fecit quod prius consummaverat. Prius enim postquam multo annorum curriculo sanctæ imaginis despectæ et inhonoratæ fuerant, pietatem erga seipsum reduxit: nunc autem, id est secundo, paulo post triginta afflictionis annos nobis indignis procuravit ærumnarum liberationem, et affligentibus redemptionem, piæ doctrinæ prædicationem, adorationis imaginum securitatem, et omnia nobis salutaria ferentem solemnitatem. In imaginibus enim videmus Christi cruciatus, quos pro nobis subiit,

¹ II Cor. v, 17. ² Joann. x, 22. ³ Psal. LXXIII, 17. ⁴ Psal. LXXXVIII, 51, 52.

crucem, sepulcrum, infernum destructum et devastatum, martyrum certamina, coronas, ipsamque salutem quam primus noster præmiorum coronarumque largitor in medio terræ operatus est.

Hanc hodieque solemnitatem celebramus. In hæc precibus et supplicationibus una lætantes et exultantes, psalmis exclamamus et canticis: *Quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu es Deus noster qui facis mirabilia solus*⁴. Nam gloriæ tuæ contemptores subsannasti, audaces illos et contra imaginem tuam feroces, timidos fugitivosque exhibuisti. Sed hactenus de gratiarum actione Deo referenda, deque Domino contra adversarios tropæo. Quod spectat autem ad certamina et prælia contra Iconomachos inita, alius sermo aliaque descriptio fusius declarabit. Verum quasi in requie quadam post transitum deserti ad possessionem spiritualis Jerusalem constituti, Mosaico moti exemplo, imo potius divina jussione, quasi in cippo quodam ex magnis lapidibus concinnato et ad recipiendam scripturam dispositio, in fratrum cordibus benedictiones quæ legis ultoribus debentur, et maledictiones quibus se obnoxios præstant prævaricatores, justum et æquum censuimus describere. Quamobrem hæc dicimus:

Eorum qui carnalem Dei Verbi adventum verbo, ore, corde ac mente, scriptura (*f. pictura*) et imaginibus constituentur, æterna memoria.

Eorum qui agnoscunt unius et ejusdem Christi hypostaseos in substantiis differentiam, et quod in ea est creatum et increatum, visibile et invisibile, passibile et impassibile, circumscriptum et incircumscriptum; et qui divinæ substantiæ increati rationem et similia attribuunt, humanæ autem naturæ tum cætera tum circumscriptionem competere tam verbo quam imaginibus profitentur, æterna memoria.

Eorum qui credunt et prædicant sive annuntiant verba in scriptis, res in figuris; et utrumque putant eandem utilitatem conciliare, scilicet verba prædicationem, et imagines veritatis confirmationem, æterna memoria.

Eorum qui verbo sanctificant labia, deindeque auditores per ipsum verbum; ac qui sciunt et prædicant per venerandas imagines similiter sanctificari oculos videntium, mentemque eorum erigi ad Dei cognitionem, quemadmodum et per divina templa, sancta vasa, aliaque sacra cinelia, æterna memoria.

Eorum qui sciunt virgam et tabulas, arcam et candelabrum, mensam et altare incensi præmonstrasse et præfigurasse sanctissimam Virginem Dei-param Mariam; et illa quidem hanc præfigurasse, quæ tamen non fuerit idipsum quod illa (symbola):

⁴ Psal. LXXVI, 14.

μεν τὰ ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Δεσπότητος πάθη, τὸν σταυρὸν, τὸν τάφον, τὸν ἄδην νεκρούμενον καὶ σκυλευόμενον, τῶν μαρτύρων τοὺς ἄθλους, τοὺς στεφάνους. αὐτὴν τὴν σωτηρίαν ἣν ὁ πρῶτος ἡμῶν ἀθλοθέτης καὶ στεφανίτης ἐν μέσῳ τῆς γῆς κατεργάσατο.

Ταύτην σήμερον τὴν πανηγυριν ἐορτάζομεν. Ἐν ταύτῃ εὐχαίς καὶ λιτανείαις συνευφραίνόμενοι τε καὶ συναγαλλόμενοι, ψαλλοῖς ἐκβοῶμεν καὶ ἱσμοσιν· *Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος*. Τοὺς φαυλιστὰς γὰρ τῆς σῆς δόξης ἐξεμυκτήρισας· τοὺς τολμητὰς κατὰ τῆς σῆς εἰκόνος καὶ θρασείας, δειλοῦς καὶ πεφουγῶτας ἀπέδειξας. Ἄλλ' ἢ μὲν εἰς Θεὸν εὐχαριστία, καὶ τὸ Δεσποτικὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων τρόπον ἐν τούτοις· τὰ δὲ γε κατὰ τῶν εἰκονομαχοῦντων ἄλλὰ τε καὶ παλαιάματα ἕτερος ὁ λόγος καὶ λογογραφία διεφοδικωτέρα δηλώσει. Ὡς ἐν καταπαύσει δὲ τινι τῇ (sic) μετὰ τὴν ἐρημικὴν παρουσίαν εἰς κατάχεσιν τῆς νοτιῆς Ἱερουσαλήμ καθεστῶτες, Μωσαϊκῇ τινι μιμήσει, μᾶλλον δὲ θεϊκῇ διακαλεύσει, οἷα στῆλη τινὶ ἐκ μεγίστων λίθων συνηρμοσμένη καὶ πρὸς ὑποδοχὴν γραφῆς διευθετισμένη, ταῖς τῶν ἀδελφῶν καρδίαις τὰς τε εὐλογίας αἱ ἀφείλονται τοῖς νομοφυλακοῦσι, καὶ τὰς ἀράς δὲ αἱ καὶ ἐαυτοὺς ὑποβάλλουσιν οἱ παρανομοῦντες, δίκαιόν τε καὶ ὀφειλόμενον δεῖν ᾤθημεν ἀναγράψαι. Διόφαιμεν τὰδε·

Τῶν τὴν ἑσαρχον τοῦ Θεοῦ Λόγου παρουσίαν λόγῳ, στόματι, καρδίᾳ καὶ νοῖ, γραφῇ τε καὶ εἰκόσιν ὁμολογούντων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν εἰδόντων τῆς τοῦ Χριστοῦ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως τὸ ἐν οὐσίαις διάφορον, καὶ ταύτῃ τὸ κτιστὸν καὶ ἄκτιστον, τὸ ὄρατὸν καὶ τὸ ἀόρατον, τὸ παθητὸν καὶ τὸ ἀπαθές, τὸ περιγραπτὸν καὶ ἀπεριγραπτὸν· καὶ τῇ μὲν θεϊκῇ οὐσίᾳ τὸ ἄκτιστον καὶ τὰ ὅμοια προσαρμοζόντων, τῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ περιγραπτὸν ἀνομολογούντων καὶ λόγῳ καὶ εἰκονίσμασιν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν πιστευόντων καὶ διακηρυκτουμένων, ἦτοι εὐαγγελιζομένων τοὺς λόγους ἐπὶ γραμμάτων, τὰ πράγματα ἐπὶ σχημάτων· καὶ εἰς μίαν ἐκάτερον συντελεῖν ὠφέλειαν, τὴν τε διὰ λόγων ἀνακήρυσιν καὶ τὴν δι' εἰκόνων τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν τῷ λόγῳ ἀγιαζόντων τὰ χεῖλη, εἶτα τοὺς ἀκροατὰς διὰ τοῦ λόγου· εἰδόντων τε καὶ κηρυσσόντων ὡς διὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὁμοίως ἀγιάζονται μὲν τὰ ὄμματα τῶν ὀρώντων, ἀνάγεται δὲ δι' αὐτῶν ὁ νοῦς πρὸς θεογνωσίαν, ὡσπερ καὶ διὰ τῶν θείων ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων κειμηλίων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν ἐπισταμένων ὡς ἡ ῥάβδος καὶ αἱ πλάκες, ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα καὶ τὸ θυμιατήριον τὴν παναγίαν προδιέγραφέ τε καὶ προδιδάσκου Παρθένου τὴν Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ὡς ταῦτα μὲν προετύπου ταύτην, οὐ γέγονε δὲ ἐκείνη

ταῦτα, γέγονε δὲ κόρη, καὶ διαμένει μετὰ τὴν A
θεογονίαν (I. θεογονίαν) παρθένος· καὶ διὰ τοῦτο
μᾶλλον κόρην αὐτὴν τοῖς εἰκονίσμασι γραφόντων,
αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν τὰς προφητικὰς ὁράσεις ὡς αὐτὸ τὸ Θεῖον
αὐτὰς ἐσχημάτιζε καὶ διετύπου, εἰδόντων καὶ ἀποθε-
χομένων, καὶ πιστευόντων ἅπερ ὁ τῶν προφητῶν
χορὸς ἑωρακότες διηγήσαντο· καὶ τὴν διὰ τῶν ἀπο-
στόλων καὶ εἰς πατέρας διήκουσαν ἔγγραφον τε καὶ
ἄγραφον παράδοσιν κρατυνόντων, καὶ διὰ τοῦτο εἰ-
κονίζόντων τὰ ἄγια καὶ τιμῶντων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῶν συνέντων Μωσέως λαλοῦντος· Προσέχετε
ἐαυτοῖς, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ἣ ἐλάλησε Κύριος ὁ Θεὸς
ἐν Χωρὴθ ἐπὶ τοῦ ὄρους, φωνὴν ῥημάτων ὑμῶν
ἠκούσατε, ὁμοίωμα δὲ οὐκ εἶδετε· καὶ εἰδόντων
ἀποκριθῆναι ὀρθῶς· Εἰ δὲ εἶδομέν τι ἀληθές, εἶδο-
μεν ὡς ὁ τῆς βροντῆς ὕλος ἡμᾶς εἰδῶξεν· Ὁ ἦν
ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑώρακαμεν, ὃ ἐθεσα-
σάμεθα τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψη-
λάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ταῦτα
μαρτυροῦμεν· καὶ πάλιν ὡς οἱ ἄλλοι τοῦ Λόγου
μαθηταὶ· καὶ συνεζάγομεν αὐτῷ, καὶ συνεπίομεν,
οὐ πρὸ τοῦ πάθους μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πάθος
καὶ τὴν ἀνάστασιν· τῶν γοῦν διαστῆλλειν θεῶν
δυναμωθέντων τὴν ἐν τῷ νόμῳ παραγγέλαν καὶ
τὴν ἐν χάριτι διδασκαλίαν, καὶ τὸ ἐκείνῳ μὲν ἀόρα-
τον ἐν ταύτῃ δὲ καὶ ὁρατὸν καὶ ψηλαφητόν· καὶ διὰ
τοῦτο τὰ ἑραθέντα καὶ ψηλαφηθέντα εἰκονογρα-
φοῦντων καὶ προσκυνούντων, αἰωνία ἡ μνήμη.

(1) Οἱ προφηταὶ ὡς εἶδον, οἱ ἀπόστολοι ὡς εἰδ-
ῶξεν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαθεν, οἱ διδάσκαλοι ὡς
ἰδομάτισαν, ἡ οἰκουμένη ὡς συμπεφρόνηκεν, ἡ
χάρις ὡς ἐλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδέδεικται, τὸ
ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ἡ σοφία ὡς ἐπαρῆρυσίασατο,
ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράδευσεν· οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω
λαλοῦμεν, οὕτω κηρύττομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν
Θεὸν ἡμῶν καὶ τοὺς αὐτοῦ ἁγίους, ἐν λόγοις τιμῶν-
τες ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν
ναῖς, ἐν εἰκονίσμασι· τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπό-
την προσκυνοῦντες, τοὺς δὲ διὰ τὴν κοινὴν Δεσπό-
την καὶ ὡς αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες,
καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες.
Αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις τῶν
Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων, αὕτη ἡ
πίστις τὴν οἰκουμένην ἐστήριξεν.

Ἐπὶ τοῦτοις τοὺς τῆς εὐσεβείας κήρυκας ἀδελφι-
κῶς τε καὶ πατροποθητικῶς, εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τῆς
εὐσεβείας ὑπὲρ ἧς ἠγωνισαίνο ἀνευφημοῦμεν, καὶ
λέγομεν· Γερμανοῦ, Ταρρασίου, Νικηφόρου καὶ Με-
θοδίου, τῶν ὡς ἀληθῶς ἀρχιερέων Θεοῦ, καὶ τῆς
ὀρθοδοξίας προμάχων καὶ διδασκάλων, αἰωνία ἡ
μνήμη.

Ἰγνατίου καὶ Φωτίου, τῶν ἀγιωτάτων, ὀρθοδόξων
καὶ κοιτίμων πατριάρχων, αἰωνία ἡ μνήμη.

¹ Deut. iv, 15. ² I Joan. i, 2.

(1) Hæc citantur in Synodo Cp. sub Alexio Comneno infra exscripta ex codice XXXVI [et a nobis recusa in tomo CXXVII].

A fuisse autem illam puellam, remansisseque post
Dei partum virginem; quique propterea illam in
imaginibus puellam depingunt, æterna memoria.

Eorum qui propheticas visiones, ut ipsum divi-
num numen eas efformabat et figurabat, scint ac
recipiunt; et credunt ea quæ prophetarum chorus
ab se visa enarravit; et qui traditionem per apo-
stolos in Patres derivatam, sive scriptam sive non
scriptam corroborant, et ideo sancta per imagines
repræsentant et honorant, æterna memoria.

Eorum qui intelligunt Moysem loquentem: At-
tendite vobismetipsis, quia ea die, qua locutus est
Dominus Deus in Choreb supra montem, vocem ver-
borum vos audivistis, similitudinem autem non vidi-
stis¹; sciuntque apte responderè: Si autem quid-
piam vidimus veri, vidimus utique sicut filius ton-
nitru nos docuit: Quod erat ab initio, quod audi-
vimus, quod vidimus, quod contemplati sumus oculis.
et manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, et
hæc testificamur²; ac rursus ut alii discipuli
Verbi, et una manducavimus et una bibimus cum
illo, non solum ante passionem et resurrectionem,
sed etiam post passionem et resurrectionem; eo-
rum, inquam, qui divinitus distinguere possunt leg-
is præceptum a doctrina gratiæ, et invisibilitatem
quæ in illo a visibilitate et tangendi facultate quæ
in hac reperitur; et ideo visibilia et sub tactum
cadentia imaginibus repræsentant et adorant,
æterna memoria.

Prophetæ ut viderunt, apostoli ut docuerunt,
Ecclesia ut accepit, doctores ut docuerunt, orbis
ut una consensit, gratia ut effulsit, veritas ut de-
monstrata est, mendacium ut expulsum est, sapien-
tia ut fidenter locuta est, Christus ut præmia distri-
buit, sic sentimus, sic loquimur, sic prædicamus
Christum verum Deum nostrum et sanctos ejus,
verbis, scriptis, cogitationibus, sacrificiis, templis,
imaginibus honorantes: illum quidem ut Deum et
Dominum adorantes, illos vero propter communem
Dominum ut germanos ejus familiares honorantes,
et relative ipsis adorationem ascribentes. Hæc est
fides apostolorum, hæc est fides Patrum, hæc
est fides orthodoxorum, hæc fides orbem susten-
D tavit.

Ad hæc pietatis præconibus fraterno paternoque
affectu in gloriam et honorem pietatis pro qua de-
certarunt, benedicimus ac dicimus: Germani, Ta-
ra-ii, Nicephori et Methodii, qui vere summi sa-
cerdotes Dei fuere, rectæ fidei propugnatores et
doctores, æterna memoria.

Ignatii et Photii, sanctissimorum, orthodoxorum
ac celebrium patriarcharum, æterna memoria.

Stephani, Antonii et Nicolai, sanctissimorum et A
orthodoxorum patriarcharum, æterna memoria.

Omnia quæ contra sanctos patriarchas, Tarasium, Nicephorum, Methodium, Ignatium, Stephanum, Photium, Antonium et Nicolaum scripta aut dicta sunt, anathema sint.

Omnia quæ præter ecclesiasticam traditionem, et doctrinam explanationemque sanctorum et celebrum Patrum innovata, aut gesta aut in postoram gerenda sunt, anathema sint.

Euthymii, Theophili et Æmiliani, celebrium confessorum et archiepiscoporum, æterna memoria.

Theophylacti, Petri, Michaelis et Joseph, beatorum Metropolitaram, æterna memoria.

Joannis, Nicolai et Georgii, ter felicium confessorum et archiepiscoporum, et omnium qui ejusdem sententiæ fuerunt episcoporum, æterna memoria.

Theodori sanctissimi hegumeni Studii, æterna memoria. Isaaci Thaumaturgi, et Joannicii prophético spiritu plenissimi, æterna memoria.

Hilarionis sanctissimi archimandritæ et hegumeni Dalmati, æterna memoria. Symeonis sanctissimi Stylitæ, æterna memoria.

Theophanis sanctissimi hegumeni Magni Agri, æterna memoria.

Conciliabulo quod contra sacras imagines infremuit, anathema. Iis qui dicta Scripturæ sacræ contra idola, adversus venerandas Christi Dei nostri et sanctorum ejus imagines accipiunt, anathema.

Iis qui scienter participant cum contumeliosis erga sacras imagines, anathema. Iis qui dixerint alium præter Christum nos liberasse ab idolotum errore, anathema.

Iis qui ausi fuerint dicere, catholicam Ecclesiam idola aliquid admisisse, utpote qui totum mysterium evertant, et Christianorum fidem contumeliis afficiant, anathema.

Multos annos apprecamur imperatoribus: Deus custodiat imperium eorum; Deus imperio eorum pacem concedat. Cælestis Imperator, terrenos custodi. Michaelis orthodoxi imperatoris nostri et Theodoræ matris ejus, æterna memoria. Basilii et Constantini, Leonis et Alexandri Christophori, et Romani, Constantini Romani, Nicephori et Joannis, Basilii, Constantini, Romani et Michaelis, qui terrenum imperium cum cælesti commutarunt, æterna memoria. Zoes piissimæ et beatissimæ Augustæ, æterna memoria.

Germani, Tarasii, Nicephori et Methodii venerabilium patriarcharum, æterna memoria.

Ignatii, Stephani et Antonii, Nicolai et Euthymii, Stephani, Tryphonis, Theophylacti, Polyucti, Antonii, Nicolai et Sisinnii orthodoxorum patriarcharum, æterna memoria.

Quemadmodum hæc benedictiones ab ipsis Patribus in nos filios, eorum pietatem æmulantes

Στεφάνου, Ἀντωνίου καὶ Νικολάου, τῶν ἀγιωτάτων καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἄπαντα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου, Ἰγνατίου, Στεφάνου, Φωτίου, Ἀντωνίου καὶ Νικολάου γραφέντα ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα.

Ἄπαντα τὰ παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὑποτύπωσιν τῶν ἁγίων καὶ ἀοιδίμων Πατέρων καινοτομηθέντα, ἢ πραχθέντα ἢ μετὰ τοῦτο πραχθησόμενα, ἀνάθεμα.

Εὐθυμίου, Θεοφίλου καὶ Ἀιμιλιανοῦ, τῶν ἀοιδίμων ὁμολογητῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Θεοφυλάκτου, Πέτρου, Μιχαὴλ καὶ Ἰωσήφ, τῶν μακαρίων μητροπολιτῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἰωάννου, Νικολάου καὶ Γεωργίου, τῶν τρισολέων ὁμολογητῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, καὶ πάντων τῶν ὁμοφρονησάντων αὐτοῖς ἐπισκόπων, αἰωνία ἡ μνήμη.

Θεοδώρου τοῦ πανοσίου ἡγουμένου τῶν Στουδίου, αἰωνία ἡ μνήμη. Ἰσαακίου τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ Ἰωαννικίου τοῦ προφητικωτάτου, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἰλαρίωνος τοῦ ὁσιωτάτου ἀρχιμανηρέτου καὶ ἡγουμένου τῶν Δαλμάτου, αἰωνία ἡ μνήμη. Συμεῶν τοῦ ὁσιωτάτου Σουλίου, αἰωνία ἡ μνήμη.

Θεοφάνους τοῦ ὁσιωτάτου ἡγουμένου τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ, αἰωνία ἡ μνήμη.

Τῷ φρουραμένῳ συνεδρίῳ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων, ἀνάθεμα. Τοῖς ἐκλαμβάνουσι τὰς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς βήσεις κατὰ τῶν εἰδώλων εἰς τὰς σεπτὰς εἰκόνας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἀνάθεμα.

Τοῖς κοινωνοῦσιν ἐν γνώσει τοῖς ὑβρίζουσι τὰς σεπτὰς εἰκόνας, ἀνάθεμα. Τοῖς λέγουσιν ὅτι πλὴν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἄλλος ἡμᾶς ἐβρύσατο τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης, ἀνάθεμα.

Τοῖς τολμῶσι λέγειν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν εἰδωλά ποτε δεδέχθαι, ὥς ἔδον τὸ μυστήριον ἀνατρέπουσι, καὶ τὴν Χριστιανῶν ἐνυβρίζουσι πίστιν, ἀνάθεμα.

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλέων · ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτος αὐτῶν · ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν εἰρηγέυσει. Οὐράνιε Βασιλεῦ, τοὺς ἐπιγελοὺς φύλαξον. Μιχαὴλ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως καὶ Θεοδώρου τῆς αὐτοῦ μητρὸς, αἰωνία ἡ μνήμη. Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου Χριστοφόρου καὶ Ῥωμανοῦ, Κωνσταντίνου Ῥωμανοῦ, Νικηφόρου καὶ Ἰωάννου, Βασιλείου, Κωνσταντίνου, Ῥωμανοῦ καὶ Μιχαὴλ τῶν τῆν οὐράνιον βασιλείαν τῆς ἐπιγελοῦ ἀλλαξίμενων, αἰωνία ἡ μνήμη. Ζωῆς τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, καὶ τρισμακαρίστου, αἰωνία ἡ μνήμη.

Γερμανοῦ, Ταρασίου, Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Ἰγνατίου, Στεφάνου, καὶ Ἀντωνίου, Νικολάου καὶ Εὐθυμίου, Στεφάνου, Τρύφωνος, Θεοφυλάκτου, Πολυεύκτου, Ἀντωνίου, Νικολάου καὶ Σισινίου τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη.

Αὐταὶ ὡς εὐλογίαι Πατέρων ἀπ' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς τοῦς υἱοὺς ζηλοῦντας αὐτῶν τὴν εὐσέθειαν, δε-

δαίνουσιν · ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἀραὶ τοὺς πατρα-
λοίας, καὶ τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν ὑπερόπτας κα-
ταλαμβάνουσι. Διὸ κοινῇ πάντες ὅσον εὐσεβείας
πλήρωμα, οὕτως αὐτοῖς τὴν ἀρὰν ἦν αὐτοὶ ἑαυτοῖς
ὑπεβάλλοντο, ἐπιφέρουμεν.

Τοῖς λόγῳ μὲν τὴν ἑνοσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ
Λόγου δεχομένοις, ὄρᾳν δὲ ταύτην δι' εἰκόνων οὐκ
ἀνεχομένοις · καὶ διὰ τοῦτο ῥήματι μὲν δέχεσθαι
κατασχηματιζόμενοι,· πράγματι δὲ τὴν σωτηρίαν
ἡμῶν ἀρνούμενοις, ἀνάθεμα.

Τοῖς τῷ ῥήματι τοῦ ἀπεριγράπτου κακῶς προσ-
φυσούμενοις, καὶ διὰ τοῦτο μὴ βουλομένοις εἰκονογρα-
φείσθαι τὸν παραπλησίως ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος
κεκοινωνηκότα, Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν,
καὶ ἐντεῦθεν φαντασιασταῖς δεικνυμένοις, ἀνάθεμα.

Τοῖς τὰς μὲν προφητικὰς ὁράσεις, κἄν μὴ βου-
λοῖντο, παραδεχομένοις · τὰς δ' ὀφθεῖσας; αὐτοῖς εἰ-
κονογραφίας (ὡ θαῦμα!) καὶ πρὸ σαρκώσεως τοῦ
Λόγου μὴ καταδεχομένοις, ἀλλ' ἢ αὐτὴν τὴν ἀλη-
πτόν τε καὶ ἀθέατον οὐσίαν ὀφθῆναι τοῖς; τεθεαμέ-
νοις κενολογοῦσιν · ἢ εἰκόνας μὲν ταῦτα τῆς ἀλη-
θείας; καὶ τύπους καὶ σχήματα ἐμφανισθῆναι τοῖς
ἑωρακόσι συντιθεμένοις, εἰκονογραφεῖν δὲ ἐναν-
θρωπήσαντα τὸν Λόγον καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ
πάθη οὐκ ἀνεχομένοις, ἀνάθεμα.

Τοῖς ἀκούουσι τοῦ Κυρίου ὡς · *Εἰ ἐπιστεύετε
Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἔμοι, καὶ τὰ ἐξῆς · καὶ τό·
Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ · τοῦ Μωσέως λέ-
γοντος συνοῦσιν, εἶτα λέγουσι δέξασθαι μὲν τὴν
προφήτην, οὐκ εἰσάγουσι δὲ δι' εἰκονισμάτων τὴν
τοῦ προφήτου χάριν, καὶ τὴν παγκόσμιον σωτηρίαν,
ὡς ὠράθη, ὡς συναναστρέφῃ ἀνθρώποις, ὡς πάθη
καὶ νόσους λίσσεως μείζονας ἐθεράπευσεν, ὡς
ἐσταυρώθη, ὡς ἐτάφη, ὡς ἀνέστη, ὡς πάντα ὑπὲρ
ἡμῶν ἔπαθὲ τε καὶ ἐποίησεν · τοῖς οὖν ταῦτα τὰ
παγκόσμια καὶ σωτήρια ἔργα ἐν εἰκόσιν ὄρᾳν μὴ
ἀνεχομένοις, μηδὲ τιμῶσιν αὐτὰ καὶ προσκυνοῦσιν,
ἀνάθεμα.*

Τοῖς ἐπιμένουσι τῇ εἰκονομάχῳ αἰρέσει, μᾶλλον
ὅτι τῇ χριστομάχῳ ἀποστασίᾳ, καὶ μῆτε διὰ τῆς
Μωσαϊκῆς νομοθεσίας πρὸς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν
ἀναγοῦναι βουλομένοις, μῆτε ταῖς ἀποστολικαῖς
διδασκαλίαις ἐναναστραφῆναι τὴν εὐσέθειαν πραι-
ρουμένοις, μῆτε ταῖς πατριαρχικαῖς παραίνεσεσι
καὶ εἰσηγήσει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπιστραφῆναι
βουλομένοις, μῆτε τῇ συμφωνίᾳ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ δυσωποῦμενοις ·
ἀλλ' ἐφάπαξ ἑαυτοὺς τῇ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἑλ-
λήνων μεριδι καθυποβαλλόμενοις · (ἃ γὰρ ἀμέσως
ἔχεινοι εἰς τὸ πρωτότυπον βλασφημοῦσι, καὶ οὕτω
διὰ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης εἰς ἔχεινον τὸν εἰκονιζόμενον
τολμᾷ οὐκ ἐρυθρῶσι) τοῖς οὖν ἀνεπιστρέφους τῇ
πλάνῃ ταύτῃ κατεχομένοις, καὶ πρὸς πάντα ψόγον
θεῖον καὶ πνευματικὴν διδασκαλίαν τὰ ὧτα βεβυσμέ-
νοις, ὡς ἤδη λοιπὸν σεσηπόσι, καὶ τοῦ κοινῶς σώ-
ματος τῆς Ἐκκλησίας ἀποτρεμοῦσιν ἑαυτοῦς, ἀνά-
θεμα.

A descendunt; sic et maledictiones parricidas et
Dominicorum præceptorum contemptores apprehen-
dunt. Quamobrem communi voce omnes, quotquot
pietatis cœtum et plenitudinem constitutimus, ita
in illos maledictionem cui se subjecerunt; inferimus.

Iis qui verbo quidem Dei Verbi in carne œcono-
miam recipiunt, ipsam vero in imaginibus conspi-
cere recusant; atque ideo dum se eam recipere
verbo simulant, revera salutem nostram abne-
gant, anathema.

Iis qui verbo incircumscriptum maligne admittunt,
et ideo nolunt in imagine representari eum,
qui perinde atque nos et carni et sanguini commu-
nicavit, Christum verum Deum nostrum, atque
inde phantasiastæ comprehantur, anathema.

Iis qui propheticas quidem visiones, velint nolunt,
admittunt; visas autem ipsis prophetis Imagi-
nes (o res mira!) etiam ante incarnationem
Verbi non recipiunt, sed ipsam incomprehensibilem
et invisibilem substantiam ab illis conspectam
effugiunt; aut hæc imagines quidem veritatis et fi-
guras et formas videntibus apparuisse latentur,
sed Verbum hominem factum ejusque pro nobis
susceptas passiones imaginibus representari no-
lunt, anathema.

Iis qui audiunt Dominum dicentem: *Si crederetis
Moysi, mihi utique crederetis**, etc., etc *Prophetam
vobis excitabit Dominus Deus noster ex fratri-
bus vestris, sicut me* 10; Moysenque loquentem
C intelligunt, deinde dicunt se prophetam quidem
recipere, sed prophetæ gratiam per Imagines non
inducunt ac totius mundi salutem, ut visa est, ut
conversata cum hominibus, ut affectiones et mor-
bos omni medela superiores curavit, ut crucifixa et
sepulta est ac resurrexit, ut omnia pro nobis passa
et operata est; iis, inquam, qui hæc ad tollens
mundi salutem patrata opera in imaginibus videre
non sustinent, neque illa honorant adorantque,
anathema.

Iis qui manent in iconomachorum hæresi, imo
potius in Christomachorum apostasia, neque per
Mosaicam legem ad salutem suam adduci volunt,
neque in apostolica doctrina pietatem versari con-
sentiunt, neque patriarchalibus adhortationibus et
D institutionibus ab errore suo converti volunt, ne-
que ob consensum omnium per orbem Dei Eccle-
siarum pudore afficiuntur, sed se Judæorum ac
gentilium sorti penitus subjecerunt (nam quæ illi
sine ullo intermedio in prototypum blasphemant,
hi per ipsius imaginem in ipsum imagine repræ-
sentatum audere non erubescunt); iis itaque qui
sine ulla respicientia in hoc errore detinentur, et
ad omnem divinam objurgationem et spiritualem
doctrinam aures obturant, utpote jam putridis, qui
se a communi Ecclesie corpore absciderint, ana-
thema.

* Joan. 5, 46. 10 Deut. XVIII, 15.

Anastasio Constantinopolitano et Nicetæ, qui sub A Isauris initium hæresibus dederunt, ut execrandis et perniciosi duribus, anathema. Paulo qui in Saulum conversus est, et Theodoro cognomine Gaster, Stephanoque Molitæ, insuperque Stephano Critino, et Leoni Lalondio; ac præterea si quis supradictis impietate similis, in quocunque Cleri catalogo aut dignitate aut officio reperitur; iis omnibus in impietate manentibus, anathema. Theodoto, Antonio et Joanni, qui sibi mutuo mala communicarunt, et impietatem alter ab altero successione quadam acceperunt, anathema.

Gerontio qui ex Lampe quidem venit, in Creta autem execrandæ hæresis sue virus evomuit, et captum semetipsum revocavit ad eversionem (heu!) salutaris œconomix Christi, cum perversis ejus dogmatibus et scriptis et asseclis ejus, anathema. Omnibus hæreticis anathema.

Multos annos imperatoribus apprecamur. Christophori, Theodori, Agapii, Joannis, Nicolai, Helie, Theodori et Basilii, venerabilium patriarcharum Antiochenorum, æterna memoria. Sancta Trinitas ipsos glorificavit.

Horum pro pietate usque ad mortem praliis, certaminibus et doctrina nos institui ac roborari Deo supplicantes, ac eorum divinæ conversationis usque ad finem imitatores exhiberi rogantes, optata assequi mereamur miseratione et gratia magni et primi sacerdotum principis Christi veri Dei nostri, C intercessionibus gloriosissimæ Dominæ nostræ Deiparæ et semper Virginis Mariæ, divinorum angelorum, et omnium sanctorum. Amen.

Ἀναστασίῳ Κωνσταντινου καὶ Νικηταί, τοῖς ἐπὶ τῶν Ἰσαύρων κατάρξασιν τῶν αἵρέσεων, ὡς ἀνιέρους καὶ ὀδηγοῦς ἀπωλείας, ἀνάθεμα. Παύλῳ τῷ εἰς Σαῦλον ἀποστρέψαντι, καὶ Θεοδώρῳ τῷ ἐπικαλουμένῳ Γάστη, καὶ Στεφάνῳ τῷ Μολίτῃ, ἔτι δὲ Στεφάνῳ τῷ Κριθίνῳ, καὶ Λαλονδίῳ τῷ Λέοντι· καὶ πρὸς τοῦτοις εἴ τις τοῖς εἰρημένοις ὁμοῖος τὴν δυσσέβειαν, ἐν ὀποῦν ἂν εἴη καταλόγῳ κλήρου ἢ ἀξιωματὸς τινος ἢ ἐπιτηδεύματος, ἐξεταζόμενος, τοῦτοις ἅπασιν ἐπιμένουσιν αὐτῶν τῇ δυσσεβείᾳ, ἀνάθεμα. Θεοδότῳ, Ἀντωνίῳ, καὶ Ἰωάννῃ, τοῖς ἀλληλοπροξένοις τῶν κακῶν, καὶ ἑτεροδιαδόχοις τὴν δυσσέβειαν, ἀνάθεμα.

Γεροντίῳ τῷ ἐκ Λάμπης μὲν ὀρμωμένῳ, ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ τὸν ἰδὸν τῆς αὐτοῦ μυσσαρᾶς αἰρίσωντι ἐξεμέσαντι, καὶ εἰλημμένον ἑαυτὸν ἀποκαλέσαντι ἐπ' ἀνατροπῇ (φευ!) τῆς σωτηριώδους οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, σὺν τοῖς διεστραμμένοις αὐτοῦ δόγμασι καὶ συγγράμμασι· καὶ τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ, ἀνάθεμα, ὅλοις τοῖς αἰρετικοῖς, ἀνάθεμα.

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν βασιλέων. Χριστοφόρου, Θεοδώρου, Ἀγαπίου, καὶ Ἰωάννου, Νικολάου, Ἡλίου, Θεοδώρου καὶ Βασίλειου τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν Ἀντιοχείας, αἰωνία ἡ μνήμη. Ἡ ἅγια Τριάς αὐτοῖς ἐδόξατεν.

Τούτων τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας μέχρι θανάτου ἄθλοισι τε καὶ ἀγωνίσμασι, καὶ διδασκαλίαις παιδαγωγείσθαι τε καὶ κρατύνεσθαι Θεὸν ἐκλιπαροῦντες, καὶ μιμητὰς τῆς ἐνθέου αὐτῶν πολιτείας μέχρι τέλους ἀναδείκνυσθαι· ἐκδυσωποῦντες, ἀξιοθελήμεν τῶν ἐξαιτουμένων οἰκτιρμοῦ καὶ χάριτι τοῦ μεγάλου καὶ πρώτου ἀρχιερέως Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, πρεσβεύει τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀει Παρθένου Μαρίας, τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

EDICTUM SYNODALE

(Mansi Coucil. XIX, 811.)

Edictum de projecto pittacio in sacra mansa a legatis Romanis, contra sanctissimum Patriarcham Dominum Michaelem mense Junio, indictione septima.

Præsidente Michaelae sanctissimo domino nostro et œcumenico patriarcha, a dextris catechumenorum, et simul cum ipso considentibus Dei amantissimis metropolitibus Theophane Cyzici et Syn-

D *σημειώμα περὶ τοῦ ριφέντος πιττακίου ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ παρὰ ἀπὸ Ῥώμης πρέσβεων κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαήλ, μηνὶ Ἰουνίῳ, Ἰνδίκτ. ζ.*

Προκαθημένου Μιχαήλ τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιῇς μέρεσι τῶν κατηγουμένων, συνεδριάζοντων αὐτῷ θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν Θεοφάνου καὶ Κυζίκου

καὶ Συγκέλλου, Νικήτα Χαλκηδόνας, καὶ Συγκέλλου, Λαυρεντίου, Δυρράχιου καὶ Συγκέλλου, Ἀνθίμου Σίδης, Νικολάου Πισινούντος, Λέοντος, Μύρων, Λέοντος Τραπεζοῦντος, Ἰωάννου Σμύρνης, Εὐσεβίου Ἀδριανουπόλεως, Κωνσταντίνου Μιτυλήνης, Νικολάου Χωνῶν, Ὑπατίου Ἰδρουῦντος, καὶ ἀρχιεπισκόπων Λέοντος Καραβιζύης, Γρηγορίου Μεσημβρίας παρισταμένων καὶ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων.

Οὐκ ἦν ἔρα, ὡς εἶπε, κόρος τῷ πονηρῷ τῶν κακῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ οὐ παύεται τοῖς εὐσεβέσιν ἐπιφύμενος, καὶ καινόν τι κατὰ ἀληθείας αἰετὴν ἐφευρίσκειν ἐκμηχανώμενος. Τοιγάρτοι καὶ μυρίαὶ μὲν τόσαις ἀπάται· πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ Δεσπότης παρουσίας τὸν ἀνθρωπὸν ὀπηγόγγο. Μυρίαὶ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πλάναι καὶ δολέασμασιν ὀποσκελίσειν καὶ παρασύρειν τοὺς αὐτῷ πειθομένους οὐχ ὑπῆκεν ὄλωσ, οὐδὲ διέλιπεν. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκ πλεῶν γενομένων, καὶ εὐσεβοῦς καὶ βαθείας ἐλπίδος τοῖς εὐσεβεῖν ὑποτροφομένης ἐθέλουσι μὴ· ἂν καινοτέρων δυσσεβημάτων ἐφευρετὰς γενέσθαι ποτὲ, ἐν πᾶσιν οἷς κατὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὁ πονηρὸς πειράσαι ἐσπούδασεν· εἰς τούναντιον αὐτῷ τῶν μηχανημάτων περιτραπέντων· νῦν τινες δυσσεβεῖς ἄνδρες καὶ ἀποτρόπαιοι, καὶ τί γὰρ οὐκ ἂν τις εὐσεβῶν τούτους ὀνομάσειεν, ἄνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες, (τῆς γὰρ Ἑσπερίου μοίρας ὑπῆρχον γεννήματα), εἰς τὴν εὐσεβῆ ταύτην ἐλθόντες πόλιν καὶ θεοφύλακτον, ἀφ' ἧς, ὡσπερ ἀπὸ τινος ὑψηλοῦ καὶ μετεώρου χωρίου αἱ τῆς ὀρθοδοξίας πηγαὶ ἀναδύνονται, καὶ καθαρὰ τῆς εὐσεθείας τὰ νάματα ἐς τὰ τῆς οἰκουμένης διαβρέουσι πέρατα, καὶ ποταμῶν δίκην τὰ ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑψ' ἤλιον ψυχᾶς, τοῖς εὐσεβέσι δόγμασι καταρδεύουσιν, εἰς ταύτην, ὡσπερ κεραυνός, ἢ σεισμὸς, ἢ χαλάζης πλῆθος· εἰ χρὴ δὲ μᾶλλον εἰπεῖν οἰκαιότερον, ὡς μονιῶς ἀγρίου εἰσπηδήσαντες τὸν ὀρθὸν λόγον τῆ διαφορά τῶν δογμάτων καταλυμήνασθαι ἐπιχείρησαν, ὡς καὶ Γραφὴν ἀποθέσθαι ἐν τῇ μουσικῇ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας τραπέζῃ, δι' ἧς ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ τὴν ὀρθόδοξον τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ πάντας τοὺς μὴ συνυπαγομένους τοῖς αὐτῶν δυσσεβήμασιν ὀρθοδόξους ἀναθέματι δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι εὐσεβεῖν καὶ τὸ ὀρθόδοξον προβαίνειν ἐθέλομεν, καθυπέβαλον, ἐγκαλέσαντες ἡμῖν ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅτι τοὺς πύγωνα παραπλησίως ἐκείνοις ἔμαρξ, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μορφήν παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν οὐκ ἀνεχόμεθα· πρὸς δὲ καὶ ὅτι μὴ διακρινόμενοι ἀπὸ πρεσβυτέρων μεταλαμβάνειν γεγαμηκότων. Πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, καὶ ὅτι τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς συνοδικοῖς, καὶ οἰκουμενικοῖς ψηφίσμασιν ἔμαχον ἔχει τὴν ἰσχύν, νόθοις λογισμοῖς καὶ παρεγγράπτους λόγοις καὶ θράτους ὑπερβολῇ μὴ κιδηλεύειν ἐθέλομεν, μηδὲ παραπλησίως ἐκείνοις ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὧ τῶν τοῦ ποιητοῦ μηχανημάτων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς φαμεν ἐκπορεύεσθαι· μητε· τῇ Γραφῇ προσέγειν ἐθέλοντες, ἢ, Οὐκ ἀπομαδαράσετε, φησὶ, τοὺς πύγωνα ἡμῶν, οὐτε μὴν ἐννοεῖν ὄλωσ βουλομενοι, ὅτι γυναίξιν εὐπρεπὲς τοῦτο ἔκτισας ἐποίησε Θεός, ἀνδράσι δὲ ἀνάρμοστον

A cello, Niceta Chalcedonis et Syncello, Laurentio Dyrrachii et Syncello, Antimo Sides, Nicolao Pisinauntis, Leone Myrorum, Leone Trapezuntis, Joanne Smyrnæ, Eusebio Adrianopolis, Constantino Mitylenes, Nicolao Chonarum, Hypatio Hadruntis et archiepiscopis Leone Caralyziæ, Gregorio Mesembriæ assistentibus et patriarchalibus nobilibus.

Nequam ac improbo dæmoni non sat fuit, ut videtur, malorum. Propterea namque nullum unquam finem fecit, in pios homines arreptens, et novum quid adversus veritatem semper excogitans. Quapropter innumeris fere fraudibus ante Domini in carne adventum genus humanum illudit, innumeris vero postmodum erroribus et illecebris B supplantare et dejicere eos qui illi credebant, omnino non destitit, neque unquam cessavit. Verumtamen his quoque de medio sublatis, cum pia magnaue spes esset in iis qui pietatem arripsectuntur, nunquam in posterum nova impietatis semina inventuros in omnibus his quæ contra rectam rationem improbus ille disseminare studuit, cum contra ac ipse speraverat, machinæ illius dissipatæ fuissent, nunc quidam homines impli et exsecrandi, et quid non quicumque pietatem colit eos non nominaret, homines e tenebris erumpentes, cum ex Hesperia ortum ducant, in pietatis cultricem hanc et a Deo conservatam urbem advenientes, ex qua tanquam ex alta et eminentis specula orthodoxiæ fontes erumpunt, et pura pietatis fluenta in orbis terrarum fines perfluunt, et fluviorum instar animas, quæ sub sole degunt omnes piis dogmatibus irrigant, in hac vetuli fulgur, sive turbo, sive grandinis copia, sive, ut magis proprie rem indicemus, veluti silvestris porcus irruentes, rectam rationem diversitate dogmatum prævertere conati sunt ita, ut et Scripturam in mystica magnæ Dei Ecclesiæ reponerent mensa, qua nos, iuxta orthodoxam Dei Ecclesiam, omnesque qui impiis eorum dogmatibus non abrepti sunt, orthodoxos ob id idem, quod pii esse et fidem orthodoxam dilatari præcupiunt, anathemata feriunt, incusantes nos in multis aliis, et præterea quod barbaram æque ac illi radere, et eam quæ est secundum naturam, hominis figuram immutare non sustinemus. Nec non quod non divisi a presbyteris matrimonio junctis, communionem suscipimus. Ad hæc quod sacrosanctum Symbolum, quod omnibus synodalibus, et œcumenicis decretis inconcussum atque inexpugnabile robur habet, spuris cogitatis et sermonibus adulterinis, et audaciæ excessu adulterare volumus, nec ut illi, ex Patre et Filio Spiritum sanctum, o improbi dæmonis machinas! sed ex Patre dicitur procedere; neque Scripturæ animum advertere volentes, quæ Ne deglabretis, ait, menta vestra; neque omnino animo volvere volentes, decorum id mulieribus creatorem Deum statuisse, quod indecorum esset hominibus; sed et quintum Gau-

grensis synodi canouem de iis qui a nuptiis abhorrent, palam contemntes, qui dicit : Si quis se dividit a presbytero conjugato, quasi non oporteat, postquam ille sacrum fecerit, illius oblationis partem fieri, anathema sit; et in hoc etiam sextam synodum rejicientes, et contemntes, quæ ait can. 13 : Quousiam Romanæ Ecclesiæ pro canone traditum esse cognovimus, ut qui ad diaconatum, vel presbyteratum promovendi sunt, proficiantur, se non amplius suis uxoribus conjungendos, nos antiquos canones apostolicæ perfectionis, ordinibus servantes, hominum, qui sunt in sacris, conjugia deinceps ex hoc temporis momento firma et stabilia esse volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua, tempore contemnti, consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui hypodiaconus, vel diaconus, vel presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo postuletur, ut proficiatur se a legitima cum uxore consuetudine abstenturum, ne ex eo a Deo constitutas et sua presentia benedictas nuptias injuria affectare cogamur, evangelica voce exclamante : « Quæ Deus conjunxit, homo non separet » : et Apostolo docente : « Honorabiles nuptias, et thorum immaculatum » : et, « Alligatus es uxori, ne quære solutionem » . Si quis ergo præter apostolicos canones incitatus sit aliquem eorum, qui sunt in sacris, presbyterorum inquam, vel diaconorum, conjunctione cum legitima uxore, et consuetudine privare, deponatur. Similiter et si quis presbyter vel diaconus suam uxorem pietatis prælestu ejecerit, segregetur, et si perseveret, deponatur.

Præter hæc omnia nihil omnino sapientes, Spiritum non ex Patre, sed ex Filio quoque affirmant procedere ; cum vocem illam neque ab evangelistis habeant, neque blasphemum hoc dogma a synodo œcumenica hauserint. Dominus enim Deus noster ait : Spiritus veritatis, qui a Patre procedit . Verumtamen novæ hujusce impietatis parentes Spiritum inquam, qui a Patre et Filio procedit ; non illud rursus attendentes, si in quo a Patre Spiritus procedit, proprietates illius cognoscitur ; similiter et si in quo generatur Filius, Filii ; et procedit, ut ipsi nugantur, et Spiritus a Filio, pluribus proprietatibus Spiritum a Patre discerni, quam Filium. Commune enim Spiritui et Filio ex ipso Patre processus, propria vero Spiritus ex Patre processio, non vero a Filio. Quod si pluribus differentiis Spiritus quam Filius discernitur, proximior erit Paternæ substantiæ Filius, quam Spiritus. Et sic rursus Macedonii in Spiritum sanctum conatus emergent, eorum drama, scenam-

Α ἰδικαίωσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν τέταρτον τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου περὶ τῶν γάμων βδελυσσομένων φανερῶς ἀτιμάζοντες, ὅς φησιν, Εἰ τις διακρίνοιο παρὰ πρεσβυτέρου γερταμηκός ὡς μὴ χρῆται λειτουργήσαντος αὐτοῦ προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω· κατ' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὴν ἕκτην σύνοδον ἀθετοῦντες καὶ ἀτιμάζοντες, ἡ φησιν· Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου ἀξιοῦσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν, ὡς οὐδέτι ταῖς αἰχῶν συνάπεινται γαμηταῖς, ἡμεῖς ὀρχαλοῖς ἐξυκολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, ἀπὸ τοῦ τῶν ἐρῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς τὰς γαμητὰς συνάφειαν διυλῶντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους κατὰ κανὸν τὸν προσήκοντα ὀμιλλίας. Ὅστε εἰ τις ἀξιος εὐρεθῆ πρὸς χειροτονίαν διακόνου, ἢ ὑποδιακόνου, οὗτος μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τὸν τοιοῦτον βαθμὸν ἐκαραθιδέσθαι νομίμῳ συνοικίῳ γαμητῇ, μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καινῷ ἀκαιτείσθω ὀμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νομίμου πρὸς τὴν οικίαν γαμητὴν ὀμιλλίας, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὸν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα, καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, γάμον καθυβρίζειν ἐκδιδασθῶμεν, τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωτὸς ἐκβώσεως, ἢ ὁδὸς ὁ Θεὸς ἐξενεξεν ἀνθρώπος μὴ χωρίζετω, ἢ καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος, Ἐγὼ τὸν γάμον ἐν πᾶσι, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον. ἢ καὶ, Ἐδέσθαι γυναῖκα, μὴ ἕξει λύσιν. ἢ Εἰ τις οὖν τολμήσῃ παρὰ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας κινούμενος, τιτὰ τῶν ἱερουμένων, πρεσβυτέρων φαμέν, ἢ διακόνων, ἢ ὑποδιακόνων

ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας, καὶ κοινωρίας, καθαιρείσθω. Ὅσαύτως καὶ εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν αὐτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλοι, ἀφορίζεσθω· ἐπιμένων δὲ καθαιρείσθω.

Πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῦτοις μηδὲ ἐννοεῖν ὄλω; ἐθίλοντες, ἐν οἷς τὸ Πνεῦμα οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ φασιν ἐκπορεύεσθαι, ὅτι οὕτε ἀπὸ εὐαγγελιστῶν τὴν φωνὴν ἔχουσι ταύτην, οὕτε ἀπὸ εὐκαμενικῆς συνόδου τὸ βλάσφημον τοῦτο κέκτηται λόγος. Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν φησι, Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τὸ Πνεῦμά φασιν, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· ἀλλὰ μηδὲ συνορῶντες πάλιν ὡς εἰ ἐν ᾧ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, ἢ ἰδιότης ἐπιγινώσκειται αὐτοῦ· ὡσαύτως καὶ εἰ ἐν ᾧ γεννᾶται ὁ Υἱός, ἢ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται δὲ ὡς ὁ αὐτῶν λῆρος καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Υἱοῦ, πλείοσι διαστέλλεται τὸ Πνεῦμα ἐκ Πατρὸς, ἢ περὶ ὁ Υἱός. Κοινὸν μὲν γὰρ Πνεύματι καὶ Υἱῷ ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις, οὐ μὴν καὶ ἢ τοῦ Υἱοῦ· εἰ δὲ πλείοσι διαφοραῖς διαστέλλεται τὸ Πνεῦμα ἢ περὶ ὁ Υἱός, ἐγγυτέρω ἂν εἴη τῆς Πατρικῆς οὐσίας· ὁ Υἱός ἢ περὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ οὕτως ἢ Μαρι-

1 Matth. ix, 6. 2 Hebr. x, 4. 3 I Cor. vii, 27. 4 Joan. xv, 96

έονίου πάλιν κατά τοῦ Πνεύματος παρακούσει τόλμα τὸ ἐκείνων ὑποδουμένη δρᾶμα, καὶ τὴν σκηνήν. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, οὐδὲ συνιέναι ἄλλως ἐθέλουσιν, ὅτι εἰ πᾶν, ἔπερ μὴ ἔστι κοινὸν τῆς παντοκρατορικῆς, καὶ ὁμοουσιου Τριάδος, ἐνός ἔστι μόνου τῶν τριῶν· οὐκ ἔστι δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος προβολὴ κοινὸν τῶν τριῶν. Ἄλλ' οἱ μὲν οὕτως ἡμῶν τε αὐτῶν, καὶ τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας κατηναιδεύσαντο· ἐφ' ἐτέρας μὲν ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρὸς τὸν φιλευσεθέστατον ἡμῶν αὐτοκράτορα ἀφικόμενοι· ἄλλα δὲ τινα κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος σκαυώσαντες· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ποιησάμενοι, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης μὲν ἀφικέσθαι, καὶ παρὰ τοῦ πάπα ἀποσταλῆναι σκηψάμενοι, ταῖς δὲ ἀληθείαις ταῖς παρὰ τοῦ Ἀργυροῦ δολεραῖς ὑποθήκαις καὶ συμβουλαῖς, αὐτοὶ τε ἀφ' ἑαυτῶν ἀφικόμενοι, καὶ μήτε παρὰ τοῦ πάπα ἀποσταλέντες· ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα ἃ ὡς ἀπ' ἐκείνου δῆθεν ἐπεφέροντο, πλασάμενοι. Τοῦτο γὰρ ἀπὸ τε ἄλλων διεγνώσθη πολλῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ τὰς τῶν γραμμάτων σφραγίδας νενοθευμένας φανερῶς φωραθῆναι· αὐτὸ μὲν οὖν τὸ παρὰ τῶν δυσσεθῶν τούτων ἀποτεθῆν Ἰγγραφοῦ καθ' ἡμῶν, Ἰταλικοῖς γράμμασι γεγραμμένον, καὶ ἐπὶ παρουσίαν τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέρας ἑβδομάδος, παρ' αὐτῶν πρῶτον μὲν τῇ τραπέζῃ τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπιτεθῆν· ὕστερον δὲ διὰ τὸ τοὺς ὑποδιακόνους ἀπόσασθαι τοῦτο, καὶ τῆς θείας ἀπορρίψαι τραπέζης, καὶ προτεινάντας μὲν τοῖς θεοῖς λαβεῖν, ἐκείνους δὲ μὴ βουληθῆναι τοῦτο κατὰ τοῦ ἐδάφους ῥίψαν, καὶ εἰς χεῖρας πολλῶν ἐλθόν, ἵνα μὴ δημοσιουθῇ τὰ ἐν αὐτῷ βλασφημούμενα, ἡ μετριότης ἡμῶν ἀνελάβητο, εἴτα τῶν τὴν Ἰταλίδα γλῶτταν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβάλλειν εἰδόντων προκαλεσαμένη τινά, ἤγουν τὸν πρωτοπαθᾶριον Κοσμᾶν, τὸν Ῥωμαῖον τὸν Πυρὸν καὶ τὸν μοναχὸν Ἰωάννην τὸν Ἰσπανὸν, μεταφράσαι τὸ Ἰγγραφοῦ ἐπιτρέψατο. Καὶ τοῦ Ἰγγραφοῦ παρὰ τούτων μεταφρασθέντος· εἶχεν ἡ τούτου ὄψη αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως·

Ὅστις ἂν τῇ πίστει, καὶ τῇ θυσίᾳ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ ἀποστολικῆς καθέδρας ἀντιλέγοι, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ μήτε δεχέσθω ὀρθόδοξος, ἀλλὰ λεγέσθω Προζυμίτης, καὶ νέος Ἀντίχριστος. Οὐθετος Θεοῦ χάριτι τῆς ἀγίας τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, Πέτρος τῶν Ἀμαλφηνῶν ἀρχιεπίσκοπος, Φρεδέριχος διάκονος, καὶ σακελλᾶριος πᾶσι τοῖς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τέκνοις. Ἡ ἀγία Ῥωμαϊκὴ πρώτη καὶ ἀποστολικὴ καθέδρα, πρὸς ἣν ἄτε δὴ πρὸς κεφαλὴν, ἢ φρονεῖς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἰδικῶς ἐναρμόζει, τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ χριστιανικῆς χάριτος, πρὸς ταύτην τὴν βασιλικὴν πάλιν ἡμῶς ἀποκρισαρίους αὐτῆς ποιῆσαι κατηξίωσεν· ἵνα, καθὼς γέγραπται, κατέλωμεν καὶ ἴδωμεν εἰ ἄρα ἔργῳ πεπλήρωται ἡ βοή, ἢ ὑδιστικῶς ἐκ τηλικαύτης πάλως ἀνέβαινε πρὸς τὰ ὦτα αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν οὕτως, γνῶ, Ὅθεν γινωσκέτωσαν πρὸ μὲν πάντων οἱ δεδοξασμένοι αὐτοκράτορες, ὁ κληρὸς, ἢ σύγκλητος,

que induens. Præter jam dicta neque illud capere omnino volunt, omne, quod commune non est omnium dominatricis, et consubstantialis Triadis, unius tantummodo ex tribus esse. Sed hi quidem hæc ratione, et contra nos, et orthodoxam Dei Ecclesiam impudenter sese gesserunt, ab altera quam a vetere Roma ad piissimum nostrum imperatorem accedentes, et alia quædam contra orthodoxum Ecclesiæ cætum dolo malo machinati, imo vero et ipsum accessum ab initio mentiti, cum commisserentur ex urbe Roma accedere, missosque esse a papa, re autem ipsa fraudis plenis monitis, et consiliis Argyri, ipsi ex se advenierant, nullo modo a papa missi. Sed et litteras, quas ab eo scilicet deferebant, commenti sunt: quod ab aliis etiam multis agnitum est, sed eo potissimum, quod palam litterarum sigilla adulterata esse deprehensa sunt. Scriptum autem ab impiis hisce contra nos repositum Italicis litteris exaratum, et in præsentia hypodiatronum secundæ hebdomadæ ab ipsis primum altari Dei magnæ Ecclesiæ appositum, postmodum, quod hypodiatroni illud submoverunt, et a sacra mensa abjecerunt, et illis qui apposuerant, ut denuo reciperent, contenderunt, illi noluerunt. Illius in pavementum dejecti, cum jam in manus multorum pervenerit, ne blasphemata promulgarentur, mediocritas nostra in se recepit: ideoque nonnullis advocatis, qui ex Italica lingua in Græcam convertere callent, protospatarium duntaxat Cosmian, Romanum Pyrum, et monachum Joannem Hispanum, scripturam illam in nostram linguam transvehere ipsuram. Transversis vero sententia his iisdem verbis ita se habebat.

Quicumque fidei, et sacrifecto Romanæ et apostolicæ sedis se opponit, anathema sit, nec dicatur orthodoxus, sed Proxymita, et novus Antichristus. Ubertus divina gratia sanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopus, Petrus Amalphanorum archiepiscopus, Federicus diaconus, et sacellarius, universæ catholicæ Ecclesiæ filii. Sancta Romana prima et apostolica sedes, ad quam, tanquam ad caput, cura omnium Ecclesiarum specialiter adaptatur, ecclesiasticæ pacis, ac necessitatis gratia ad hanc regiam urbem nosmet ipsos apocriarius mittere conati sumus, ut quemadmodum scriptum est, descendamus, et videamus, si opera completa est vox, que continuo ex ea urbe ad aures illius ascendit, cognosceretque, si res aliter se haberet. Hinc notum sit præ omnibus, gloriosis imperatoribus, clero, senatui, populoque Constantinopolitano, universæque catholicæ Ecclesiæ, nos hic agnovimus quod maxime latemur, bonum, et maximum, quod afflictum dolemus, malum. Num quod pertinet ad columnas imperii,

¹ Gen. xviii, 21.

virosque ab iisdem cohonestatos et cives sapientes, A maxime omnium Christiana, et orthodoxa urbs est : quod ad Michaelē, qui patriarchatu abutitur, et illius insipientiæ socios et consortes, in medio illius plurima hæreseon zizania quotidie disseminantur. Quemadmodum enim Simoniaci donum Dei vendunt : ut Valesii, hospites suos castrant, et non solum ad clericatum, sed insuper ad episcopatum promovent : ut Ariani, rebaptizant in nomine sanctæ Trinitatis baptizatos, et Latinos potissimum : ut Donatistæ, decernunt, extra Græcorum Ecclesiam, Ecclesiam Christi, et verum sacrificium, et baptismum ex unicerso orbe peritisse : ut Nicolaitæ, carnales nuptias concedunt, defenduntque sacris altaris ministris : ut Severiani, maledictam legem Moyseis pronuntiant : ut Pneumatomachi, aut Theomachi, Spiritus sancti ex Filio processionem ex Symbolo absciderunt : ut Nazareni, carnalem Judæorum munditiam adeo servant, ut parvulos morientes ante octavarum diem a natiuitate baptizari contradicant : et mulieres vel in menstribus, vel partu periclitantes, communicare, vel si baptizati non fuerint, baptizari prohibent : et comam capitis, et barbam, veluti Nazareni nutriendas, eos qui comas tondent, et secundum institutionem Romanæ Ecclesiæ barbas radunt, in communionem non recipiunt. De quibus erroribus, et aliis pluribus operibus, ipse Michael litteris domini nostri Leonis papæ admonitus, resipiscere neglexit. Postmodum nobis illius nuntiis similitum malorum argumenta rationabiliter opponentibus, præsentiam suam, atque colloquium penitus denegavit, neque sacrum imperatorum consilium, et sapientium eum cohortantium ad sanam mentem, audiit : quemadmodum et antea Latinorum ecclesias clausit, eosque Azymitas nuncupans, verbis et factis ubique persecutus est in tantum, ut in filiis suis anathematizaret apostolicam sedem, contra quam seipsum adhuc subscribit œcumenicum patriarcham. Quare nos ejusdem sanctæ, et primæ apostolicæ sedis insignem injuriam, et vim non ferentes, et catholicam fidem multis modis demergi posse suspicantes, præjudicatione sanctæ et individue Trinitatis, et throni apostolici, cujus nos sumus apocriarii, et omnium orthodoxorum Patrum, et septem synodorum, ex universa catholica Ecclesia anathemati, quod dominus noster piissimus papa eidem Michaeli et illius sequacibus, si suaderi nolunt, decrevit, hunc in modum subscribimus. Michael, qui patriarchatu abutitur, neophytus, et qui tantum humano timore monasticum habitum induit, nunc vero delictis incurabilibus apud multos difformatus, et una cum eo Leo, qui Acridæ dicitur, et ejusdem Michaelis sacellarius Nicephorus, qui Latinorum sacrificium in conspectum omnium pedibus conculcavit, cæterique omnes qui eos sequuntur in jam dictis erroribus et facinoribus, sit anathema, maranatha cum Simoniacis, Valesiis, Arianis, Donatistis, Nicolaitis, Severianis, Manichæis, cum quibus dogmata statuunt, et aliis qui fermentatum animatum esse dicunt, et cum

καὶ ὁ λαὸς ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πᾶσα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ἡμῶς ἐνταῦθα διεγνώκεναι καὶ ὄθεν πλεῖστα χαίρομεθα ἀγαθὸν καὶ μέγιστον, ὄθεν ἐλεεινῶς λυπούμεθα κακόν. Καὶ γὰρ ὄσον πρὸς τοὺς κλονὰς τοῦ κράτους, καὶ τοὺς αὐτοῦ τετιμημένους, καὶ τοὺς πολλὰς σφύρας, Χριστιανικώτατος καὶ ὀρθόδοξός ἐστιν ἡ πόλις· ὥσον δὲ πρὸς τὸν Μιχαὴλ τὸν καταχρηστικῶς λεγόμενον πατριάρχην, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνοίας συνεργόν, πλεῖστα ζιζάνια τῶν αἰρέσεων καθεκαστῆρ διασπείρεται ἐν μέσῳ αὐτῆς. ὅτι καθὼς οἱ Σιμωνιακοὶ τὴν δωρεάν τοῦ θεοῦ πικράσκουσι, καὶ ὡς Βαλέσιοι τοὺς πυρολόκους αὐτῶν ἐξενουχίζουσι, καὶ οὐ μόνον πρὸς Ἐκληρικὰτα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπισκοπὰτα ἀνάγουσιν· ὡς οἱ Ἀρειανοὶ ἀναβαπτίζουσι τοὺς ἐν ὀνόματι τῆς ἀγίας Τριάδος βεβαπτισμένους, καὶ μάλιστα τοὺς Λατίνους· ὡς οἱ Δονατισταὶ ἐπιχοροῦσιν B ὅτι ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν τῆν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀληθινὴ θυσία, καὶ τὸ βάπτισμα ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου ἀπολελέκεναι· ὡς οἱ Νικολαῖται τοὺς σαρκικοὺς γάμους παραχωροῦσι, καὶ διεκδικοῦσι τοῖς τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ὑπηρεταῖς· ὡς οἱ Σεβηριανοὶ ἐπικατάρτον φασὶ τὸν νόμον τοῦ Μωσέως· ὡς οἱ Πνευματόμαχοι ἢ Θεομάχοι ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ συμβόλου τοῦ ἀγίου, Πνεύματος τῆν ἐκπέρευσιν ἐκ τοῦ Υἱοῦ· ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τὸν σαρκικόν τῶν Ἰουδαίων καθαρισμόν ἐπὶ τοσοῦτον τηροῦσιν, ὥστε τὰ βρέφη τὰ θνησκόμενα πρὸ τῆς ὀρθόξης ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως βαπτίζεσθαι ἀντιλέγειν, καὶ τὰς γυναῖκας, τὰς ἐν τοῖς καταμηνοῖς αὐτῶν, εἶς ἐν τῇ γέννῃ κινδυνευσόσας κοιωνήσασθαι, εἶς ἀβάπτιστοι εἶσι, βαπτίζεσθαι διακωλύειν, καὶ τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος, ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τρέφοντες, τοὺς τὰς κόμας κείροντας, καὶ κατὰ τὴν διδασχίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τοὺς πώγωνας ξυρίζοντας εἰς τὴν κοινωλίαν οὐ καταδέχονται· ὑπὲρ ὧν κλωνισμῶν, καὶ ἐτέρων πλεῖστων ἔργων αὐτοῦ, ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ γράμματι τοῦ κυροῦ ἡμῶν Λέοντος τοῦ πάπα ρουθετηθεῖς, πα.... κατεφρόνησεν. Ἐπειτα ἡμῖν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τὰς ὑποθέσεις τῶν τηλικούτων κακῶν λογικῶς ἀντισητῆναι λέγουσι, τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν συντυχίαν καρτελῶς ἀπηρῆσατο, ὄτε τῷ ὑγιῖ βουλευματι τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν σοφῶν ρουθετούντων κατασπασσῶν αὐτὸν, οὐχ ὑπήκουσεν, καθὼς καὶ πρότερον τὰς τῶν Λατίνων Ἐκκλησίας ἠσφαλλισατο, καὶ αὐτοὺς Ἀζυμίτας ἀποκαλῶν ῥήματι καὶ ἔργοις ἀπαρταχῆ κατεδιώξατο ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἀναθεματίζεν τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, καθ' ἧς ἐαυτὸν εἶτι ὑπογράφει οἰκουμηνικὸν πατριάρχην· ὄθεν ἡμῖς τῆς ἀγίας αὐτῆς, καὶ πρῶτης ἀποστολικῆς καθέδρας τὴν ἐξέδικουστον βίαν καὶ ὄβριν οὐχ ὑποφέροντες, τὴν τε καθολικὴν πίστιν καταδύεσθαι πολυτρόπως ὑφορώμενοι, προκρίσει τῆς ἀγίας, καὶ

ἀδικημάτων Τριάδος, τοῦτε ἀποστολικοῦ ὁρόνου *A omnibus hæreticis, imo vero cum diabolo et angelis* οὕτως τὴν ἀπόκρισιν διέκομεν, καὶ πάντων *ejus, ei respiscere nolunt. Amen, Amen, Amen.* τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων τῶν ἐκτὰ συνόδων, ἀπὸ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῷ ἀναθέματι, ὅπερ ὁ κύριος ἡμῶν ὁ εὐλαβέστατος πάπας τῷ αὐτῷ Μιχαήλ, καὶ τοῖς αὐτῷ ἑπομῆτοις ἐὰν μὴ πεισθῶσιν, ἀπερήματο, οὕτως καθυπογράφωμεν. Μιχαήλ ὁ καταχρηστικῶς πατριάρχης, ὁ τῶν ἁγίων, καὶ μόνῳ ἀνθρώπινῳ φῶδι τὸ μοναχικὸν σχῆμα δεδῆμενος, τῶν δὲ ἐκκλησιαστικῶν ἀτηκέστοις παρὰ πολλῶν διαπερησυσμένος, καὶ μετ' αὐτοῦ λέων ὁ τῆς Ἀχρίδας ἐπισκευόμενος καὶ ὁ σακελλάριος τοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ ὁ Νικηφόρος, ἕστις τῆν τῶν Λατίνων θυσιῶν προσηνῶς καταπέτησε τοῖς ποσὶ, καὶ πάντες οἱ ἐπόμῆτοι αὐτοῖς ἐν τοῖς προκειμένοις πλανίσμασι, καὶ τολημίαισιν, ἔστρωσαν ἀνάθεμα Μαραθαθὸν σὺν τοῖς Σιμωνιακοῖς, Βαλσειοῖς, Ἀρειανοῖς, Δονατισταῖς, Νικολαῖταις, Σεθριανοῖς, Μανιχαίοις, σὺν οἷς δογματίζουσι καὶ τοῖς ἄλλοις, διὲ τὸ ἐνζυμον ἐμψυχοῦσθαι, καὶ σὺν πᾶσι τοῖς αἰρετικοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων, ἐὰν μὴ πεισθῶσιν. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῆς δυσσεβοῦς ἑαυτῆς, καὶ ἀνοστοῦ γραφῆς ἢ δὲ μετριότης ἡμῶν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας τόλμαν, καὶ τὴν ἀναίδειαν μὲν ἀνασχομένη ἀνεπεξέλυστον μείναι, καὶ ἀτιμώρητον, τῷ κραταιῷ καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ τὰ περιτότου κοινολογεῖται· καὶ ὅς, ἦσαν γὰρ οὗτοι ἀπόδηροι πρὸ μιᾶς καὶ μόνον ἡμέρας μετὰ τὸ περιτότου ἀνενεχθῆναι τῷ κράτει αὐτοῦ, τοὺς ὡς τὴν μεγαλόπολιν τοῦτους μετασταλοῦντας ἐκπέμπει· καὶ θάπτεον μεταπέμπονται, οὐ βούλονται δὲ τῇ ἡμετέρᾳ μετριότητι προσελθεῖν, ἢ τῇ ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ εἰς ὕψιν ἐλθεῖν, καὶ ἀπόκρισιν τινα δοῦναι περὶ ὧν ἀσεβῶν ἀπηρεύξαντο· ἄλλ' ἀκολούθως μὲν τῷ παρὸν αὐτῶν ἐκτεθέντι ἑγγράφῳ, καὶ κλείω δὲ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἔχειν εἰπεῖν διατείνονται· αἰρεῖσθαι δὲ θανατὴν μᾶλλον, ἢ εἰς ὕψιν ἡμῖν, καὶ τῇ συνόδῳ ἐλθεῖν. Ταῦτα γὰρ ὁ κραταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς δι' ἀποκρίσεως τοῦ περιδιδέκτου μαγίστρου, καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου χαρτοφύλακος, καὶ τοῦ ὑπομνηματογράφου λέγειν τοῦτους ἡμῖν, καὶ τῇ συνόδῳ μεμήνηκεν· ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς μὲν μὴ βουλομένους τῇ συνόδῳ καὶ ἡμῖν ἀπαντήσαι, βιασθῆναι ὁ κραταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, διὰ τὸ δοκοῦν περιχεῖσθαι τοῦτους τῆς πρεσβείας ὀφφίκιον, οὐκ ἠῦδόκησεν· ἀνεκδέκτηρον δὲ πάλιν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας μείναι ἀναίδειαν ἀπρεπὲς ἦν, καὶ ἄλλως ἀνάξιον, ψικονόμησε θεραπείαν ἀρίστην τῷ πράγματι, καὶ τίμιον, καὶ προσκνητὸν γράμμα πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα διὰ Στεφάνου τοῦ ὀσιωτάτου μοναχοῦ, καὶ οἰκονόμου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ Ἰωάννου μαγίστρου, καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ Κωνσταντοῦ, βεστάρχου, καὶ ἰπτάτου τῶν φιλοσόφων ἐξηπέστειλεν. Ἐχει δὲ ἐπὶ λέξεως οὕτως· Ἀγιώτατε δεσποτα, περὶ τοῦ συμβούτου ἢ βασιλεία μου ἐρενήσασα, εὗρε τὴν βίβαν τοῦ κυκοῦ γενομένην ἀπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ τοῦ μέρους τοῦ Ἀργύρου, καὶ τοὺς μὲν ἐθνικούς ὡς ἔβου, καὶ παρ' ἑτέρων ὑποβληθέντας εἰ κοιῆσαι οὐκ ἔχομεν· τοὺς δὲ αἰτίους τυφθέντας ἀπεστειλάμεν πρὸς τὴν ἀγιοσύνην σου, ὡς ἂν δι' αὐτῶν παιδαγωγηθῶσι καὶ ἄλλοι, τὸ μὴ φλυαρεῖν τοιαῦτα· τὸ δὲ χαρτίον μετὰ τὸ ἀναθεματισθῆναι καὶ τοὺς συμβουλευσασμένους, καὶ τοὺς ἐδεδωκότας, καὶ τράψαντας, καὶ μικρὰν

PATROL. GR. CXX.

Ei hæc quidem in impio illo scripto et detestando continebantur. [Mediocritas vero nostra tantum contra pietatem audaciam et impudentiam haud sustinens sine examine, et impunitam prætergredi, valido et sancto imperatori nostro de hac re sermonem habuit. At ille, namque auctorem unum tantum diem ab urbe discesserant, postquam illi relatum fuerat, viros, qui eos in hanc magnam urbem reducerent, mittit, vocanturque citissime, sed nolunt mediocritatem nostram convenire, aut in conspectum sanctæ et magnæ synodi procedere, ei responsum utcumque dare de his quæ ipsi impie enuntiarunt, sed ut ipsi in Scriptura ab ipsis exarata expresserant, et multo plura, quam in eo scripta fuerant, contra nostram fidem habere sese contendunt, velleque se potius mortem oppetere, non tamen in conspectum nostrum et synodi venire. Hæc enim robustus et sanctus noster imperator, per responsum spectabilis magistri, et a supplicationibus Dei amantissimi chartophylacis, et commentariorum scriptoris, eos nobis et synodo dicere renuntiavit. Cum vero iis nolentibus ad synodum et nos accedere, vim inferri, validus et sanctus noster imperator, propter legationis provinciam, quam præ se ferre videbantur, non probaret, rursumque tantam contra pietatem impudentiam innoxiam permanere haud decorum esset, et prorsus indignum, medicinam optimam rei præparavit, et pretiosum et venerandum scriptum ad nostram mediocritatem per Stephanum sanctissimum monachum, et magnæ Ecclesiæ œconomum, et Joannem magistrum, et a supplicationibus, et Constantem vestarchem, et philosophorum hypatum transmisit, cujus tenor ille est: Sanctissime domine, de eo, quod acciderat, mea regia majestas perquirens offendit, mali radicem ortum habuisse ab interpretibus, et sociis Argyri; et de alienigenis quidem tanquam peregrinis, et ab aliis suppositiis aliquid fucere non possumus, mali vero auctores verberatos ad tuam sanctitatem transmissimus, ut per eos instruerentur et alii, ne similia in posterum effusiant. Chartula hæc post anathema dictum et consiliariis, et iis qui publicauerunt aut scripserunt, aut rem ut gesta est vel tenuiter calenti, coram omnibus comburatur. Mea siquidem

24

regia majestas imperavit, ut et vestarches Argyri gener, et Vestes illius filius in phylacum concludantur, ut ibi vitam d'gant, malis direxati, quemadmodum sunt digni propter hanc causam. Mense Julio, indict. 7. Et hæc quidem regia et divina scriptura continet. Secundum itaque pietatis cultoris imperatoris providentiam, ipsum impietatis scriptum, nec non qui illud exposuerunt, et vel ad illud faciendum adhortati sunt, vel auctoribus auxilium præstiterunt, in præsentia missorum ab imperatore in magno secreto anathemate subacti sunt; judicatum vero est quarta die, quæ est prima currentis hebdomadiæ.

μεγάλῳ σεκρέτῳ ἀναθέματι ὑπεδλήθησαν ἑκρίθη δὲ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἥτις ἐστὶ πρώτη μὲν τῆς ἐνεστῶστος ἑβδομάδος.

Vicesima quarta vero die præsentis mensis Julii, qua ut quintæ synodi expositio pro more legenda est, audiente multitudine, anathemate feriendum esse rursus impium scriptum, nec non et qui illud ediderunt, et scripserunt, et consensum aliquem aut consilium ut illud fieret, præstiterunt. Prototypum vero projecti ab impiis, impii execrandique scripti combustum non est, sed in sacro chartophylacis secreto repositum, ad perpetuum eorum dedecus, et stabiliorem condemnationem, qui similia adversus Deum nostrum blasphemarunt. Sciendum præterea est, quod vicesimo die præsentis mensis, quo illi qui adversus orthodoxam fidem blasphemarunt, anathemate icti sunt, aderant una cum aliis præsulibus, qui nobiscum considerant, universi metropolitæ et episcopi qui in urbe degebant; nempe Leo Athenarum et syncellus, Michael Sylxi et syncellus, Nicolaus Euchaniæ et syncellus; Demetrius Carizæ et archiepiscopus, Paulus Lemni, Leo Cotradizæ, Antonius Zicchiæ.

Αἰδῆσιν τῆς τούτων ποιήσεως ἔχοντας, καθήτεω ἐνώπιον πάντων. Προστάξει γὰρ ἡ βασιλεῖα μου Ἰνα καὶ τὸν βαστάρχην τὸν γαμβρὸν τοῦ ἀργυροῦ, καὶ εἰς Βέστην τὸν ἐκείνου υἱὲν ἀποκλείσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, ὡς ἂν διάγωσιν ἐν αὐτῇ κακοχούμενοι, καθὼς εἰσιν ἄξιοι ἕνεκα τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως. Μηδὲ Ἰουλίῳ ἐνδικειώγος ζ'. Ταῦτα μὲν ἡ βασιλικὴ, καὶ θεία γραφή. Κατὰ γοῦν τοῦ φιλευσεβοῦς αὐτοκράτορος οἰκονομίαν, αὐτὸ τε τὸ ἀσεβὲς ἔγγραφο, οἱ τοῦτο ἐκθέμενοι, καὶ ἡ γνώμην εἰς τὴν τούτου ποιήσιν δεδοκότες, ἡ αὐτοὶς τοῖς ποιήσασιν συναράμμενοι ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πρὸς βασιλείως ἀπεσταλμένων, ἐν τῷ

κδ' δὲ τοῦ παρόντος Ἰουλίου μηνός, καθ' ἣν καὶ ἡ τῆς πέμπτῃς συνόδου ἐκθεσις ἀναγνωσθῆναι μέλλει κατὰ τὸ σῆμα ἐπ' ἀκρόασι τοῦ πλήθους, ἀνάθεματισθῆναι τὸ αὐτὸ ἀσεβὲς καὶ αἰθὺς ἔγγραφο· πρὸς δὲ καὶ τοὺς τοῦτο ἐκθεμένους καὶ γράψαντας καὶ συναίνεσιν τινα, ἡ βουλὴν εἰς τὴν τοῦτο ποιήσιν δεδοκότες· τὸ δὲ πρωτότυπον τοῦ βιβλίου παρὰ τῶν δυσσεβῶν ἀνοσίου ἔγγραφου καὶ μυσταροῦ οὐ κατεκαύθη· ἀλλ' ἐν τῷ εὐαγεῖ τοῦ χαρτοφύλακος ἀπετέθη σεκρέτῳ εἰς ἐλεγχον διηκτικῶν τηλικαῦτα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημησάντων, καὶ εἰς μονιμωτέραν κατάγνωσιν. Δεῖ δὲ γινώσκειν δεῖ κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν τοῦ ἐνεστῶτος μηνός, καθ' ἣν ἀνεθεματίσθησαν οἱ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως; βλασφημήσαντες, συμπάρησαν τοῖς σήμερον συναδριάζουσιν ἡμῖν ἀρχιερεῦσι, καὶ οἱ ἐνθουμούντες πάντες μητροπολίται, καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ἤγουν· Λέων ὁ Ἀθηῶν καὶ σύγκελλος, Μιχαὴλ Συλαίου καὶ σύγκελλος, Νικόλαος Εὐχαιναῖα; καὶ σύγκελλος, Δημήτριος Καρίας καὶ ἀρχιεπίσκοπος, Παῦλος Λήμνου, Λέων Κοτραδίας, Ἀντώνιος Ζικχίας.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

ALIA EDICTA SYNODALIA.

(Vide tomum CXIX, col. 747, 850, 851.)

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

ΥΨΟΣ ΗΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΙΕΡΕΩΣ ΜΟΙΧΕΥΘΕΙΣΗΣ.

DOMINI MICHAELIS PATRIARCHÆ

DECRETUM SEU EPISTOLA

DE SACERDOTIS UXORE ADULTERIO POLLUTA.

(Ex codd. mss. Paris. 277 et 1998, ap. Cotelerium in notis ad Hermam, p. 87 ed. Amstelod.)

Ἰωάννης υἱὸς ἱερέως ὁ τὴν παρούσαν γραφὴν Ἀ
 ἐπίθετός σοι, θεοφιλέστατε, ἐγκλήματι μοιχείας τὴν
 ἐλευθεύ σου συμβίον εἶπε περιπασεῖν, καὶ αὐτὸν ἅμα τῷ
 τὴν μοιχείαν πλημμεληθεῖσαν καταμαθεῖν, διαστήναι
 αὐτῆς, καὶ μηδέτι ἀνασχέσθαι συνοικῆσαι αὐτῇ.
 Ταῦτα οὖν εἰπὼν, ἠρώτησεν εἰ ποῦ τῆς ἱερωσύνης
 αὐτῆς διὰ τὴν τῆς γυναίκος μοιχείαν κωλύεται. Καὶ
 ἀπεκρινάμεθα ὡς οὐ κωλύεται διὰ τοῦτο τοῖς
 ἱερεῖς ἔγχειρῖν. Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἤδη μοιχευθεῖσαν
 ἀγαθόμενος, ἱερωθῆναι κωλύεται· εἰ δέ τις παρ-
 θένον μὲν γυναῖκα ἀγάγηται, καὶ ἡ συνοικήσασα
 αὐτῷ μοιχεύσει, εἰ μὲν τοῦτο γινούσ ὁ ἱερεὺς ἡσυ-
 χᾶσει, καὶ μήτε τοῦ οἰκείου οἴκου ἀποπέμψῃ αὐ-
 τήν, μήτε διαστήναι αὐτῆς προθυμηθῇ, ἀνάξιος
 διὰ τὴν τοῦ τοιοῦτου μύσους ἀποδοχὴν, τῆς ἱερω-
 σύνης νομίζεται. Εἰ μὲν τοι γινούσ τὴν μοιχείαν
 ἱερευθὲ τὴν μοιχεύουσαν τοῦ οἰκείου οἴκου ἀπώσε-
 ται, καὶ αὐτῆς διαζυγῆ, μένει τὸ τῆς ἱερωσύνης;
 καὶ αὐθις ἔχων ἀξίωμα. Εἰ οὖν ἀληθεύει ὁ Ἰωάννης,
 καὶ μεθὲ τὴν γυναῖκα μοιχεύσασαν ἔγνω, δίστη
 αὐτῆς, καὶ τὸ ταύτη συνοικεῖν κρητησάτο, ἔστω
 καὶ αὐθις ἱερεὺς, καὶ μηδαμῶς τοῦ τοῖς ἱερεῖς
 ἔγχειρῖν παρὰ τὴν τῆς γυναίκος μοιχείαν κωλύη-
 ται. Ἐπει δὲ καὶ παῖδα ἐκ τῆς μοιχευθείσης λέγει
 ἔχειν ὁ ἱερεὺς, τὸ μὲν διμοῖρον τῆς προικῆς παρα-
 κατεχίτω λόγῳ τοῦ παιδὸς ὁ ἱερεὺς, τὸ δὲ τρίτον
 δοθήτω τῇ γυναίκι, ἢ ἐν μοναστηρίῳ προσενέγκῃ
 σοῦτο, καὶ ἀποκαρῆ.

Joannes hic sacerdos, qui istud scriptum tibi
 tradit, Deo charissime, uxorem suam dixit in cri-
 men adulterii incidisse; se vero simul ac adulte-
 rium commissum deprehendit, dissidium ab ea fe-
 cisse, nec amplius sustinuisse cum illa habitare.
 His itaque dictis, quæsit, num ipse, ob uxoris
 mœchiam, a sacerdotio exereendo prohibeatur.
 Nos respondimus, quod ea de causa non impedi-
 retur sacra tractare. Etenim qui jam adulteratam
 conjugem ducit, sacerdos fieri non potest. Sed
 cum quis uxorem quidem virginem duxit, illa vero
 connubio juncta ei, adulterium admittit: si re
 cognita sacerdos maneat quietus, nec eam sua do-
 mo emittat, neque ab illa separari inducat in ani-
 mum, indignus sacerdotio censetur, propter hujus-
 cemodi sceleris tolerantiam. At si comperto adul-
 terio, adulterantem domo sua confestim expulerit,
 et divortium fecerit, posthac quoque in sacerdotii
 quod habet dignitate permanet. Itaque si vera præ-
 dicat Joannes, et postquam agnovit uxorem adul-
 terium perpetrasse, ab illa sejunxit se, habitatio-
 nemque cum ea detrectavit, sit etiam postea sacer-
 dos, nec ullatenus ob uxoris adulterium a rerum
 sacrarum tractatione arceatur. Quandoquidem au-
 tem sit sacerdos se alium ex adultera suscepisse;
 duas quidem partes dotis, pueri causa retineat
 sacerdos; tertia vero mulieri detur, quam in mona-
 sterium afferat, atque tondetur.

MICHAELIS CERULARII

CP. PATRIARCHÆ

DOMINICI GRADENSIS ET PETRI ANTIOCHENI

EPISCOPORUM

EPISTOLÆ MUTUÆ.

(Ex Joan. Bapt. Cotelerii Monumentis Ecclesiæ Græcæ, t. II.)

I.

Epistola Dominici patriarchæ Venetiarum ad Antiochiæ patriarcham.

Excelsissimæ sanctæ sedis, Ecclesiæ Antiochen-
sium præsidii, eminenti patriarchæ, magno et apo-
stolico viro, Dominicus Dei gratia Gradensis et
Aquileiensis Ecclesiæ patriarcha.

1. Admonemus, omnis desiderii ac reverentiæ
voto, cum proposito fidelissimi obsequii, nostræ
reverentia et amicitia honorari et coli Ecclesiam
tuam; quæ nostræ matris Romanæ Ecclesiæ soror
esse cognoscitur, atque fundatoris sui meritis,
Petri videlicet apostolorum principis, post secun-
dam prædicatur. His igitur ommissis, fama pietatis
tuæ, fide ac opere plene ipsam se ubique procla-
mans, cogit nos humilem tibi reverentiam reddere,
necnon te per viam Domini lucente, vestigia tua
sequi.

ἡμεῖς χθαμαλὴν σοι εὐλάβειαν ἀποδοῦναι· καὶ ἀνά τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου σου [an σοι] βαδίζοντι, τοὺς
ἔχουσιν ἐπακολουθεῖν.

2. Nos ergo in septentrionali zona, longissimis
terræ mariæque intervallis divisi, animi tamen
amore conjuncti, vestræ sanctitatis notitiæ agglu-
tinari cupimus, mutui amoris nobis participationem
repudenti. Quapropter indicamus, nostram Eccle-
siam a beati Marci evangelistæ præconio sumpsisse
originem; item beato Petro constituate, honorem
patriarchici nominis intra Italiam duntaxat ha-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(1) *Γράμμα Δομνίκου.* Dominici Gradensis C
Epistolam et Petri Antiocheni Responsum vidit in
ms. Regio magnus antiquitatis ecclesiasticæ inda-
gator Petrus de Marca, egitque de iis in Dissertati-
one de Primatibus num. 21, 26. Fuerunt autem
Petrus et Dominicus viri celebres sæculo xi medio.
Ac de patriarchatu Gradensi seu Aquileiensi et
Veneto multi fusc disseruerunt; nonque diligentia
sua ab onere notam hic faciendi liberare. Unde
superest ut inspiciamus titulum epistolæ Dominici,
Is codice Regio Scorialensi ita concipitur: Δομνί-
κου πατριάρχου Γραδένσης καὶ Ἀκυλίης ἐπιστολὴ
πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην περὶ τοῦ αὐζύμου
ἄρτου. Sed forte legendum, Γραδένσης· Dominici
patriarchæ Gradensis. Nostra lectio τῆς Γραδέν-

A

A'.

*Γράμμα Δομνίκου (1) πατριάρχου Βενετίας,
πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην.*

Τῷ τῆς ὑψηλοτάτης ἀγίας καθέδρας τῆς Ἀντιο-
χείων Ἐκκλησίας προεδρεύοντι, ὑπερόχῳ πατριάρχῃ,
μεγάλῳ καὶ ἀποστολικῷ ἀνδρὶ, Δομνίκῳ χάριτι
Θεοῦ τῆς Γραδένσης [A/I. Γραδένσης] καὶ Ἀκυλίας
Ἐκκλησίας πατριάρχῃς.

α'. Ἀπάσης ἐφέσεως καὶ εὐλαβείας εὐχὴν [f.
εὐχῆ], μετὰ προσχῆματος πιστοτάτης λατρείας,
τὴν σὴν [f. inser. Ἐκκλησίαν] αἰδεῖσθαι καὶ σεβά-
ζεσθαι, τῇ τῆς ὑμετέρας [f. ἡμετέρας] εὐλαβείᾳ καὶ
φιλίᾳ παραινόμεθα· ἥτις τῆς ἡμετέρας μητρὸς
Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀδελφῆ γνωρίζεται, καὶ
ταῖς τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἀριστείαις, τοῦ τῶν
ἀποστόλων δηλαδὴ κορυφαίου Πέτρου, μετὰ τὴν θεο-
τίραν κηρύσσεται. Τούτων τοίνυν ὑπεξαίρεθέντων,
ἡ φήμη τῆς θρησκείας σου, πίστει καὶ ἐργασίᾳ
πλήρης ἐαυτὴν πανταχοῦ διαδοχὴν, βιάζεται
ἐπιμαρτυρεῖν.

β'. Ἡμεῖς οὖν ἐν τῇ ἀρκύᾳ ζώνῃ ἐπιμηχεστάτοις
γῆς καὶ θαλάττης διαστήμασι διηρημένοι, νοῦ δ'
ὁμοῦ ἐρωτῶ συνεζυγμένοι, τῇ τῆς ὑμετέρας ἀγω-
σύνης γνώσει ἐγκρατοῦσθαι ὀρεγόμενοι, ἀμοιβα-
δοῦ; στοργῆς ἡμῶν ἀναμοιρίαν ἀντισταθμίζοντι. Δὲ
δὴ μνησόμεν τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν τῷ τοῦ μα-
καρίου Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ κηρύγματι εὐλο-
γεῖσθαι τὴν ἀρχαιογονίαν (2)· καὶ τοῦ μακαρίου Πέ-

σης, videtur orta ex imperitia Græculi scriptoris,
qui putavit nomen esse substantivum, idcirco
adjecit articulum. Scribi ergo debet, χάριτι Θεοῦ
Γραδένσης καὶ Ἀκυλίας Ἐκκλησίας πατριάρχῃς.
Nisi si relativum adjectivum Gradensis ad nomen
Ecclesia, Græce conversum est in ἡ Γραδένση.
Sicque retinebitur τῆς Γραδένσης. Aut Γραδέν-
σης, si quidem in Notitiis antiquis Gradensis et
Grandensis exaratum invenitur.

(2) Ἀρχαιογονίαν. Hesychius Hierosolym. De
laudibus Mariæ, statim post initium: Τίς εἶδ᾽, τίς
ἤκουσεν ἐξ ἀρχαιογονίας τὸ πρότερον ἀρουραν ἀγεώρ-
γητον ἐξανθήσασαν ἀταλαυν; An, ἀρχαιογονίας pro
ἀρχαιογονίας? Quis vidit, quis audivit ab antiquitate,
quod antea ager incultus produxerit siccam?

τρον καθιστῶντος, τὴν τιμὴν τοῦ πατριαρχικοῦ Ἀ δνόματος ἐντὸς Ἰταλίας καταμόνας ἐσχηκέναι· καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συνόδῳ συνεδρεῖσθαι τοῦ οἰκουμενικοῦ πάπα δεξιὰν ἠξιώσθαι. Οὐ δὲ πράγματα; τὴν τάξιν ὑμῖν πληρέστερον εἰς τὸ μέλλον ὑποδείξομεν, ὅπνῃκα ἐξ ἀμοιβαίας χρήσεως ἀντιγραφῆς μάλιστα [f. deest περι] τῶν εἰς τὴν πλῆσιν ἀνηκόντων εἰς ἀλλήλους σαφηνίσομεν. Ἀρτίως μόνον τῆς ὑμετέρας καλοκαγαθίας ἐρώμενοι πρὸς μόνην τὴν ὑμετέραν γῶσιν ἀφικέσθαι σπεύδομεν, ἀγάπην τελείαν μεταξὺ ἡμῶν θεμελιωσόμενοι, ἐφ' ἣν μετέπειτα ἐὰν τοῦ Θεοῦ ὑψηλότερον οἰκοδομήσομεν (3).

γ. Τοῦτο δ' ὁμοως τῇ ὑμετέρᾳ πατρότητι σιωπῆσαι οὐ δυνάμεθα, ὅπερ παρὰ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλήρου τὴν ἁγίαν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἀναιδέεσθαι ἀκηκόαμεν. Ψέγουσι τοίνυν τὰ ἱερώτατα δόγμα, ἃτινα ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ ἀγιάζομεν καὶ μεταλαμβάνομεν· κὰν τούτῳ ἡμᾶς ἀτελεῖς τοῦ αὐτοῦ σώματος κατασκευάζουσι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας κρῖνουσιν ἀφωρισμένους, ὅτιπερ ἀνευ μίξεως ζύμης τὴν Εὐχαριστίαν θύομεν. Ὅπου ἡμεῖς τὴν ἐνότητα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας φυλάξαι χωρὶς οἰουδηποτοῦν σχήματος [f. σχίσματος] ἐπιθυμοῦντες· ἐς τὰ μάλιστα τὴν τῶν ἀζύμων συνήθειαν, οὐ μόνον τῇ ἀποστολικῇ, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῇ δὴ τοῦ Κυρίου κατέχομεν παραδίδοι. Ὅμοως ἐπεὶ ἡ τοῦ ἐνζύμου ἄρτου ἱερά φύρασις παρὰ τῶν ἀγιοτάτων καὶ ὀρθοδόξων Πατέρων τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ληφθεῖσα πιστεύεται καὶ νομίμως σχεθεῖσα· ἐκατέραν συνήθειαν (4) πιστῶς συνιδόμεν, καὶ συνέσει πνευματικῇ ὑγιῶς διαβιβασίωμεν. Ἡ γὰρ τῆς ζύμης καὶ τῆς ἀλεύρου φύρασις, ἥ αἰ τῆς Ἀνατολῆς χρῶνται Ἐκκλησίαι, τὴν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου (5) ἐμφαίνουσιν οὐσίαν· καὶ τὸ ἀπλοῦν φύραμα τῶν ἀζύμων, ὅπερ ἡ τῶν Ῥωμαίων κρατεῖ Ἐκκλησία, τὴν καθαρότητα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἣν ἡ θεότης αὐτῇ ἐνώσει ἠδύοκῃσεν, ἀναντιρρήτως παρίστησιν.

δ. Ἐπιτιμητέοι τοίνυν παρὰ τῆς ὑμετέρας πατρότητος οἱ οὕτως ἀναιδέως τοῖς ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς θεσπισμασι ἀντιλέγοντες· καὶ ἐν ὅσῳ οἰκοδομεῖν διανοοῦνται, οὐ μόνον τὰ ψυχοδομημένα καθαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θεμέλιον διορύττουσι. Μάτην γὰρ οἱ μακαριώτατοι Πέτρος καὶ Παῦλος τὴν Ἰταλίαν ἐκήρυξαν, εἰ πᾶσα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς εὐδαιμονίας τῆς ἀϊδίου ζωῆς ὑστραεῖται· πρὸς ἣν οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐὰν μὴ μέτοχος γίνηται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς αὐτὸς διεμαρτύρατο· Ἐὰν μὴ ἐσθίητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἁ-

buisse, et in Romano conventu, confessionem œcumenici papæ dextram obtinuisse. Cujus quidem rei ordinem vobis plenius futuro tempore ostendemus, postquam ex mutuo rescripti usu, de his quæ ad fidem pertinent ad invicem declaraverimus. Modo tantum vestræ prohibitæ amore capti, ad solam notitiam vestram pervenire festinamus, charitatem perfectam inter nos fundaturi, supra quam in posterum, quæ Dei sunt excelsius ædificabimus.

3. Attamen hoc paternitati vestræ tacere non possumus, quod a clero Constantinopolitano sanctam Romanam Ecclesiam vituperari audivimus. Reprehendunt igitur sacratissima azyma, quæ in corpore Christi sanctificamus et sumimus; atque in hoc nos expertes illius corporis astruunt, et ab unitate Ecclesiæ judicant separatos; quod nimirum absque missione fermenti Eucharistiam sacrificamus. Ubi nos unitatem catholicæ Ecclesiæ servare, sine quolibet schismate cupientes, maxime azymorum consuetudinem, non solum apostolica, sed etiam ipsamet Domini retinemus traditione. Tamen quia fermentati panis sacra commistio, a sanctissimis orthodoxisque Patribus Orientalium Ecclesiarum accepta creditur, ac legitime tenta: utramque consuetudinem fideliter intelligamus, intellectuque spiritali salubriter confirmemus. Nam fermenti et farinæ comistio, qua Orientis utuntur Ecclesiæ, incarnati Verbi declarat substantiam; simplex vero massa azymorum, quam Romana tenet Ecclesia, puritatem humanæ carnis, quam placuit divinitati sibi unire, citra controversiam representat.

4. Itaque relargui debent a vestra paternitate qui adeo impudenter sacris apostolicisque sanctionibus contradicunt; et in quo ædificare arbitrantur, non solum ædificata destruunt, sed ad fundamentum ipsum effodiunt. Frustra quippe beatissimi Petrus et Paulus in Italia prædicarunt, si Occidentalis Ecclesia, beatitudine sempiternæ vitæ privatur: ad quam nemo perveniet, nisi particeps fuerit corporis et sanguinis Christi, sicut ipse contestatus est: Nisi comederitis carnem Filii hominis, et sanguinem ejus biberitis, non habebitis vitam in vo-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(3) Οἰκοδομήσομεν. Post Philonem In Fragmentis, p. 1199 A. l. 2, de Septem mundi miraculis: Ἀφ' ἧν οὐδὲν ὄφελος ἐγένετο τοῖς οἰκοδομημασιν, πλὴν μικρᾶς ὀδῆς. Legendum, οἰκοδομήσασιν. Ex quibus nullum emolumentum provenit conditoribus, præter parvam gloriam. Est scholium Nicetæ Serrensis ad orationem 20 Gregorii Nazianzeni; homil. 19 Basilii Seleuciensis, ubi de Abrahamo, Προσώρα θέν οἰκονομοῦντα, προσώρα θέν ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως, τὴν οἰκονομίαν ναὸν οἰκονομοῦντα, vel forte οἰκοδομοῦντα.

(4) Ἐκατέραν συνήθειαν. Si quem forte remorentur verba Ratramni, lib. iv Contra Græcorum

Opposita, cap. 2, p. 111: Rogo, quæ sit ista sapientia, vel sacræ zelus religionis, ut circa Romanos non patiantur imperatores Græcorum, quod in toto sustinet orbe universalis Ecclesia, et velint a sua consuetudine nec Romanos nec Occidentales discrepare, quandoquidem, Orientales multimodâ separantur varietate. Hæc ipsa Constantinopolis unius consuetudinis est more contenta; sciat is facili emendatione scribendum esse, varietate; nec ipsa.

(5) Τὴν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου οὐσίαν. Unam Verbi incarnati naturam, substantiam, essentialiam, personam, duabus naturis, divina et humana, constantem.

bis'. Si ergo fermentati panis oblatio corpus Christi non est, omnes nos alieni sumus a vita. Profunde his a sanctitate tua breviter intellectis, juxta nostri amoris signa, postulamus vestri quoque animi documenta nobis rescribi.

ἡμετέρας στοργῆς σήμαντρα, ἐξαιτούμεν καὶ ἐκ τῆς ὑμετέρας γνώμης διδύγματα ἡμῖν ἀντιγράφεσθαι.

II.

Venerando eoangelico domino et spirituali nostro fratri, sanctissimo archiepiscopo Gradensi, seu Aquileiæ, Petrus misericordia Dei patriarcha Theopolis magnæ Antiochiæ.

1. Multa nos lætitia, ingentibus gaudio spiritus affecerunt sacre litteræ tuæ, sacratissime ac Deo charissime spiritualis frater et venerande domine. Revera quipp̄ non mediocriter exultavimus, ex ipsis deprehendentes sinceritatem tuam in Christo dilectionis, orthodoxamque sententiam toi erga Deum amoris: licet doctrina de azymis, non parvum visa sit habere differentiam, utpote traditioni nostræ sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ contraria: qua de re fusius postea, Deo adjuvante, dicemus, tuis fultis sacris precibus. Porro rubore nos suffu-

† Joan. vi, 55.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(6) Τῷ σεβασμίῳ Ἰσαγγέλιῳ. Exstat manuscripta epistola hæc in multis bibliothecis, atque expropter a doctis viris pluribus læta est, et citata sæpe: interea vero Græce, quod sciam, nondum edita fuit. Damus e miss. Regiis octo, interdum inter se admodum diversis. Et codex quidam 912 titulum præfert: Τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας ἀντιγραφή πρὸς τὸν ἀγιωτάτον ἀρχιεπίσκοπον Γρανδέτης, ἧτοι Ἀκυλίται, περὶ τοῦ μὴ εἶναι δεκτὸν, ὧς μὴδὲ ἀκουσθὲν ποτε, τὸ ὀνομάζεσθαι πατριάρχην τὴν τοιοῦτον ἀρχιεπίσκοπον, καὶ περὶ τῶν ἀζύμων. Πολλῆς, etc. Non est, ut legitur in Catalogo biblioth. ex Mo. achiensis: Patriarchæ Antiocheni Responsio ad archiepiscopum Gradensem vel Aquileiæ: Non esse tolerandum, nec prius auditum, archiepiscopum toti illius vocari patriarcham; et de azymis. Nec differt inscriptio in exemplari 2473, nisi quod Γρανδὸν habet. In ms. autem numerato 698 legitur: Τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Θεουπόλειως Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης, πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βενετίας ἧτοι Ἀκυλίτας Id est: Sanctissimi patriarchæ Theopoleos Antiochiæ magnæ, ad episcopum Venetiarum seu Aquileiæ. Cuius autem 2623, qui valde interpolatus est: Ἐπιστολὴ ἀντιγράφος Πέτρου πατριάρχου Θεουπόλειως μεγάλης Ἀντιοχείας, πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀκυλίτας, ἧτοι Βενετίας, περὶ τοῦ μὴ δευτὴν εἶσθαι πατριάρχην, καὶ περὶ ἀζύμων. Τῷ θεοφιλεστάτῳ Ἰσαγγέλιῳ δεσπότη μου καὶ πνευματικῷ ἡμῶν ἀδελφῷ, τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βραδίνσις (pro Γρανδέτης), Πέτρος ἑλπίῳ Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλειως μεγάλης Ἀντιοχείας, γάρρειν Ἐπιστολὰ ἀντιγραφὴν Πέτρι πατριάρχῃ Θεουπόλειως μεγάλης Ἀντιοχείας, seu Venetiarum; tum se ipsum se existimet esse patriarcham, tum de azymis. Religiosissimum, eoangelico domino meo et spirituali nostro fratri, archiepiscopo Gradensi, Petrus misericordia Dei patriarcha Theopoleos magnæ Antiochiæ, salutem. Ms. 1653: Ἐπιστολὴ Πέτρου Ἀντιοχείας. Τῷ σεβασμιωτάτῳ δεσπότη Ἰσαγγέλιῳ καὶ πνευματικῷ ἀδελφῷ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Βενδέσης, Ἐπιλεγέτης, Πέτρος, etc.

θρώπου, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίητε, οὐχ ἐσσε ζωὴν ἐν ὕμῖν. Εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀζύμου ἄρτου προσφορὰ σῶμα Χριστοῦ οὐ τυγχάνει, ἡμεῖς ὅπαντες ἀλλότριοι ἴσμεν τῆς ζωῆς. Τούτων τοίνυν παρὰ τῆς ἀγιότητος ὑμῶν συντόμως νοουμένων, κατὰ τῆς

B.

Τῷ σεβασμίῳ Ἰσαγγέλιῳ (6) δεσπότη καὶ πνευματικῷ ἡμῶν ἀδελφῷ, τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Γρανδέσης, ἧτοι Ἀκυλίτας, Πέτρος ἑλπίῳ Θεοῦ πατριάρχῃς Θεουπόλειως μεγάλης Ἀντιοχείας.

α'. Πολλῆς ἡμῖν εὐφροσύνης καὶ μεγάλης πνευματικῆς ἀγαλλιόσεως αἰτία, τὰ ἐκ καθέστηκαν ἱερὰ γράμματα, ἱερώτατα καὶ θεοφιλέστατα (7) πνευματικὰ ἀδελφὰ καὶ τίμια (8) δέσποτα. Ἐχάρημεν γὰρ οὐ μικρῶς [All. μικρὸν] τῷ δευτῷ, τὸ εὐκρινὲς ἐξ αὐτῶν καταμαθόντες τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης σου, καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῆς θεοφιλίας σου· καὶ ὁ περὶ τῶν ἀζύμων λόγος οὐ μικρὰν ἔδοξεν εἶναι διαφορὰν, ἀσύμβατος ὡν τῇ παραδόσει τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης καθολικῆς Ἐκκλησίας· περὶ οὗ καὶ διεδοκίμωτερον ὑστερον, Θεοῦ συνεργούντος ἐροῦμεν.

Denique 1996: Τῷ σεβασμιωτάτῳ Ἰσαγγέλιῳ δεσπότη καὶ πνευματικῷ ἀδελφῷ τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Βραδίνσις, Ἀπηνγένσης, Πέτρος, etc. Nec multum recedit liber Cæsareus 247, apud clarissimum Lambecium, dum ostendit: Τῷ σεβασμιωτάτῳ Ἰσαγγέλιῳ δεσπότη καὶ πνευματικῷ ἡμῶν ἀδελφῷ ἐπισκόπῳ Βραδίνσις, Ἀπηνγένσης, Πέτρος ἑλπίῳ Θεοῦ πατριάρχῃς Θεουπόλειως μεγάλης Ἀντιοχείας. Πολλῆς, etc. Itaque Βενδέσης, Βραδίνσις, et Βραδίνσις, aperte corruptiones sunt scripturæ veræ Γρανδέσης. At Ἐπιλεγέτης, Ἀπηνγένσις, et Ἀπηνγένσης, meo quidem iudicio, devierunt ab Ἀκυλιένης, Aquileiensis, Aquileiensi. Omittebam titulum breviorē existentem in Alexii Aristini Epistolarum quæ dicuntur canonicæ Synopsis: Πέτρου Ἀντιοχείας; πρὸς τὸν Βενετίας. Γέγονε δὲ γ' οὗτος ἐκ τῆς πατριάρχου κυροῦ Ἀλεξίου· Petri Antiocheni ad Venetum. Vixit autem iste sub patriarchæ domino Alexio, Studite, prædecessore Michaelis Cerularii.

(7) Θεοφιλέστατα. Philo, De Joseph, p. 555 B, Κατευξάμενος δὲ ἐκείνῳ καὶ θεοφιλέστατα προσειπὼν. F. θεοφιλέστατα. In scholio autem 6, in gradum 20, Climaci θεοφιλῶς mutandum in θεοφιλεῖς.

(8) Τίμια. Volo hic proponere varias opiniones circa comina difficillimum, n. 23 Vitæ Eudocim martyris in Actis Sanctorum Martii I, ut eligat quisque quam voluerit. Ms.: Δὶ καὶ ἀλλημῶς ψυχῆς ταύτης τὴν πρόνοιαν ποιησάμενος, τὴν ἐκείνης προσφορὰν τῷ θεῷ προσάγαγε. Ex paraphrastica versione Petri Possii viri valde docti: Quare tibi commendo, ut huic quoque animæ proficere in melius studentis consulas, ejus oblatione ad Deum per manus pauperum transmittenda; quasi, opinor, esset corrigendum ἡλλαγούτα; ab ἀλλάσσω. At præstantissimi editores posuerunt τῆς ἀλαλημένης, explicaruntque de anima errore abducta. Mihi vero impense placet ἀεὶ τίμιας· Quocirca et hujus semper honorandæ animæ curam gerens, ipsius oblationem Deo appone.

ταῖς σαῖς ἀγίαις ἐπεριδόμενοι. Πλὴν ἐρυθρίῳν ἡμᾶς παρισκεύσασας, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, μεγάλα τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφάμενος μετριότητι κατορθώματα, ὧν οὐδὲν ἑαυτοὶς συνεγνωκότες αἰδούμεθα, πίστευς. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι σύνημι, εἰ μὴ ὅτι γε μόνον Χριστιανοὶ ὀρθόδοξοὶ ἴσμεν · βραχίς μὲν ἐν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ [All. inser. ὄντες], ἐλάττωτοι δὲ πάντων καὶ δοῦλοι τῶν δούλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐσόμεθα δὲ ἰσως τοιοῦτοι, οἷους ἡμᾶς ἡ σὴ ἐπεμαρτύρησε γραφή, εἰ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Θεὸν πληθύνεις δέησιν.

β. Περιερχετο τῇ τιμῇ γραφῇ τῆς θεοφιλίας σου (9), περὶ τῆς ὑπὸ σὲ ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος ταύτην συστησάμενος, ἐνεχείρισε τῷ ἀγίῳ ἀποστόλῳ καὶ εὐαγγελιστῇ Μάρκῳ · ὅφ' οὗ ὁ ταύτης προσεστὴς εἰς τάξιν καὶ τιμὴν ἀνήχθη πατριάρχου · ὥστε κρατεῖν καὶ ἄρχειν διὰ τῆς διδασκαλίας · κἀν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς συνελεύσεσιν ἐκ δεξιῶν εἶναι τοῦ μακαρίτου [All. μακαριωτάτου] πάπα συγχάθεδρον · καὶ ὡς εὐχερῶς ἔχει· ἐκ παλαιῶν [Allat. πολλῶν] τοῦτο δεῖξαι πράξεων · ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀγίου Πέτρου τὴν μονομερῆ πατριαρχικὴν κλησιν, ὁ σὸς θρόνος ἐκλήρωσατο · καὶ δεῖ με ὡς πατριάρχου τὰ σὰ δεῖξασθαι γράμματα, καὶ περὶ πίστεως ἐγγραμμάτως ὁμιλήσαι σοι.

γ. Καὶ ἡ ἐμὴ βραχύτης [All. βριλύτης]. Ἰερῶτατε πνευματικῆ ἀδελφῆ, οὐχ ὡς πατριάρχου μόνου [All. μόνου], ἀλλ' ὡς ἱσαποστόλου καὶ μεγάλου ἀρχιερέως Θεοῦ, τὰ γράμματά σου μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς ἐδέξατο καὶ ἠσπάσατο. Πλὴν ἐκ νηπίου [All. inser. καὶ] μέχρι γῆρας τοῖς ἱεροῖς ἐντραφεῖς γράμμασι, καὶ τῇ τούτων ἀναγνώσει σχολάζων ἀεὶ, οὐδέπω οὐδαμῶ παρ' οὐδενὸς ἔμαθον ἢ ἤκουσα μέχρι τῆς ἄρτι, τὸν πρόεδρον Ἀκυλλίας [All. Ἀκυλλίας εἰ Ἀκοιλίας·] ἦτοι Βενετίας, πατριάρχην ὀνομάζεσθαι. Πέντε γὰρ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς θείας ὀκονομήθῃ χάριτος· εἶναι πατριάρχας, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' οὐδὲ τούτων ἕκαστος κυρίως πατριάρχης καλεῖται· καταχρηστικῶς δὲ [All. δὲ πάντες] ἀνακηρύττονται [All. ἀνακηρύττεται γὰρ] δὲ (10) · ὁ μὲν ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης, πάπας · ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως, ἀρχιεπίσκοπος · ὁ Ἀλεξανδρείας, πάπας · καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀρχιεπίσκοπος · μόνος δὲ ὁ Ἀντιοχείας ἰδιαζόντως ἐκλήρωθη πατριάρχης ἀκούειν καὶ λέγεσθαι. Καὶ τοῦτο εὐρήσει πολυπραγμονοῦσα ἡ ἀγάπη σου, διὰ πάσης γραφῆς ὀμολογούμενον.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(9) Περιερχετο τῇ τιμῇ γραφῇ τῆς θεοφιλίας σου. Ex citationibus Leonis Allatii in opere *De Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis perpetua consensione*, et in *Exercitationibus contra Creyglitonum*, variantes lectiones marginibus apposui. Itemque ex ms. viri clarissimi Claudii Jolii præcentoris Ecclesiæ Parisiensis, in quo paucula epistolæ hujus supersunt; cæteris de industria resectis.

(10) Ἀνακηρύττονται δὲ. Hinc Balsamon Medialio, i Juris Græco-Rom. p. 419. At Nilus Doxa-

disti, homo Dei, dum magnis mediocritatem nostram effers laudibus; quarum nullius nobis consci, erubescimus, mihi crede. Neque enim aliud in nobis agnoscimus, nisi id unum, quod sumus Christiani orthodoxi; exigui inter Dei pontifices, minimi omnium, ac servi servorum Domini nostri Jesu Christi. Erimus autem forsans tales, quales nos esse attestata est epistola tua, si tuas erga Deum pro nobis preces auxeris.

2. Complectebantur honorandæ litteræ tuæ in Deum charitatis, de sanctissima Ecclesia cui præes, quod summus apostolorum Petrus, eam instituerit, tradideritque sancto apostolo et evangelistæ Marco; ex quo illius antistes in ordinem ac honorem patriarchæ erectus sit, ut potestatem et principatum obtineat per doctrinam, atque in Romanis conventibus a dextris beati papæ consideat; quodque facile possis, hoc est antiquis multisque actis, ostendere, scilicet sedem tuam a sancto Petro sortitam esse specialem patriarchatus appellationem; quodque oportet ut ego litteras tuas tanquam patriarchæ suscipiam, ac de fide per litteras tecum colloquar.

3. At mea tenuitas, sacratissime spiritalis frater, non modo ut patriarchæ, sed ut apostolis par, magnique pontificis Dei, litteras tuas recepit et amplexa est cum honore convenienti. Verum a puero ad senectutem usque sacris innutritus litteris, earumque lectioni vacans assidue, nunquam ullibi ab ullo didici, vel audivi usque ad hunc diem, præsulem Aquileiæ seu Venetiarum, nominari patriarcham. Quinque enim in universo orbe ex divinæ gratiæ dispensatione patriarchæ sunt, Romanus, Constantinopolitanus, Antiochenus, et Hierosolymitanus. Sed nec eorum unusquisque proprie nuncupatur patriarcha, sed abusive. Proclamantur autem, pontifex Romæ, papa; Constantinopolis, archiepiscopus; Alexandriæ, papa; Hierosolymorum, archiepiscopus; solus vero Antiochiæ, peculiariter sortitus est, ut patriarcha audiret atque diceretur. Idque inveniet, si diligenter scrutata fuerit charitas tua, in omni scriptura profectum.

patrius, apud Allatium laudati mox operis lib. 1, cap. 12, n. 5; et cap. 18, n. 1, ait Romanum pontificem et Alexandrinum vocari, Antiochenum et Hierosolymitanum patriarchas; Constantinopolitanum vero subscribere: *Archiepiscopus non Romæ et œcumenicus patriarcha*. Neque hanc distinctionem quam inducit Petrus Antiochenus, multum a veteribus servatam invenies: quin nec a recentioribus omni ex parte.

4. Porro attende ad id quod dico. Hominis corpus ab uno regitur capite : in eo autem membra sunt multa ; quæ omnia a solis quinque gubernantur sensibus ; sunt vero sensus : visus, odoratus, auditus, gustus et tactus. Iterum et corpus Christi, fidelium , inquam, Ecclesiæ, in diversis gentibus, velut membris, coaptatum, atque tanquam a quinque sensibus, a dictis magnis sedibus administratum, per unam regitur caput, ipsum Christum. Et quemadmodum præter quinque sensus, alius sensus non exstat : ita nec præter quinque patriarchas, alium patriarcham esse quisquam concedet. Itaque ab istis quinque sedibus, quæ vicem gerunt sensuum in Christi corpore, cuncta membra, seu omnes patriæ gentium ³, ac per loca dispersi episcopatus disponuntur, et Deo decenter diriguntur, velut in uno capite, Christo vero Deo nostro, per rectam unamque fidem apte coagmentati, et ab illo ducti.

Ἐν ᾧ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθοδόξου καὶ μιᾶς πίστεως αὐτοῦ.

5. Si vero ex eo quod sedes ad dexteram beatisissimi patris, confirmas te, sicut scripsisti, vocari patriarcham, hoc quoque admittimus. Sed audi quo pacto. Episcopus et pontifices, appellare Patres fidelis novit sermo ; in unaquaque autem synodo eos qui primum locum tenent, exarchos et protolhronos ac proedros consuevit nominare. Juxta quam utique rationem, convenit te patriarcham vocari, ut qui primas Romanæ synodi partes feras : quemadmodum et apud nos primus discipulorum nuncupatur archidiaconus. Quo enim alio modo sextum introducere poterimus patriarcham, non exstante, juxta quod jam dictum est, sexto sensu in corpore ? Idque cum multæ magnæque in mundo sint, diocesium tuam superantes, provinciæ ac regiones, a metropolitanis et archiepiscopis temperatæ et ad cultum Dei deductæ. Reputa pamque, quanto regione tua major sit Bulgaria ; quanto iterum hac amplior Babylon magna, et

³ Psal. xcvi, 7.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(41) Καὶ πρόσχετος δὲ λέγω. Georgius Trapezuntinus. Epistola ad Cretenses, n. 13, tom. I Græciæ orthodoxæ, affirmat Romanam Ecclesiam esse instar tactus, Constantinopolitanam gustus, Alexandrinam visus, Antiochenam auditus, et Hierosolymitanam odoratus. At ex Anastasio Bibliothecario Privatione in octavam synodum, Romana sedes visui comparatur. Per Nilum autem Doxapatrium. in Allatio, De consensione Eccl. Occid. et Orient., cap. 240, res tangitur, non explicatur.

(42) Ῥωμάγυρις. Romagyris. Allatius, Ῥωμανίς, Romanis ; eod. Reg. 912. Ῥωμογυρίης : 1652, Ῥωμόγυρις : 2475, Ῥωμόγυρις : 2622, Ῥωμογυρίης. Nilus Doxapatrius tractatu De quinque thronis patriarchalibus, apud Allatium, De Occid. et Or. Eccl. perp. cons. lib. 1, cap. 9, n. 1 : Ὁ Ἀντιοχείας καταίχεν ἅπασαν τὴν Ἀσίαν, καὶ Ἀντιόχην, αὐτὴν τε τὴν Ἰνδίαν, ὅπου καὶ ἕως τοῦ νῦν καθολικὸν χειροτονῶν στέλλει καλούμενον Ῥωμογυρίως, καὶ αὐτὴν τὴν Περσίαν, ἔτι καὶ αὐτὴν τὴν Βαβυλώνα,

δ'. Καὶ πρόσχετος δὲ λέγω (41). Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς : ἐν αὐτῷ δὲ μέλη πολλά : καὶ πάντα ὑπὸ πάντε μόνον οἰκονομεῖται αἰσθήσεων : αἱ δὲ εἰσιν, ὄρασις, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις, καὶ ἀφή. Καὶ τὸ σῶμα δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν πιστῶν λέγω Ἐκκλησία : ἐν διαφόροις ὡσπερ μέλεσι συναρμολογούμενον [All. συναρμολογούμενη] ἔθνεσι, καὶ ὑπὸ [All. ὡς ἐκ καὶ ὡς] πάντε αἰσθήσεων οἰκονομούμενον [All. οἰκονομούμενη], τῶν εἰρημένων μεγάλων θρόνων, ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς : αὐτοῦ φημι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡσπερ ὑπὲρ τὰς πάντε αἰσθήσεις, ἑτέρα τις αἰσθήσις οὐκ ἔστιν : οὕτως οὐδὲ ὑπὲρ τοῦς πάντε πατριάρχας, ἕτερον πατριάρχην δώσει τις εἶναι. Ὑπὸ γαῖν τῶν πάντε τούτων θρόνων, τῶν ὡσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἦγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται, καὶ θεοπροπῶς διεξάγονται : ὡσπερ ἐν μιᾷ κεφαλῇ, Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ συναρμολογούμεναι καὶ ἀγόμεναι ὑπ' αὐτῆς [All.

ε'. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαι σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου [All. μακαρίτου] πάπα, δικαιοῖς σεαυτὸν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἄλλ' ἀκουσον πῶς τοῦς ἐπιτόχους καὶ ἀρχιερεῖς, Πατέρας ὁ πιστὸς οὐδὲ λόγος καλεῖν τοῦς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἐκάστη συνόδῳ, ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους καὶ προέδρους εἰωθὲν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν δὴ λόγον εἰπές καὶ σε πατριάρχην καλεῖσθαι, ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου : καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἔκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὐσης ἔκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι ; Καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν ἐπαρχῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων βυθμιζομένων καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσεβείαν. Ἀναλόγισαι γὰρ ὅσον μειζῶν τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία : ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλῶν ἢ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις (12) ἦτοι τὸ Χοροσάν (13), καὶ

τὴν νῦν καλούμενην Βαγδά. Κάκει γὰρ ἔστειλεν ὁ Ἀντιοχείας καθολικὸν εἰς Εἰρηνούπολιν, τὸν λεγόμενον Εἰρηνούπολεως : Antiochenus obtinuit omnem Asiam, et Orientem, ipsamque Indiam ; ubi ad præsens usque tempus, catholicum ordinans mittit, vocatum Romogyreos ; ipsam quoque Persiam, adhucque ipsam Babylonem, quæ nunc appellatur Bagda. Nam et illic mittebat Antiochenus catholicum ad Irenopolim, Irenopolitanum dictum.

(13) Τὸ Χοροσάν. In codic. Reg. 696, 912, 2475, Χωροσάν. In 1652, Χωροσάν. At eod. 1996, Χωροσά : 2622, Χωράσαι. Antiquæ Notitiæ, ubi de patriarchatu Antiocheno : Μέχρι τῆς ἐσωτέρας ἐρήμου τοῦ Χοροσάν. In Cedreno, Anna Comnena, aliisque, Χωροσάν, Χοροσάν, et Χοροσάν. Apud Theophanem Χωροσάν vel Χωροσάν. Codice Casareo 292, in observatione anonymi de Moscho, sit mentio cujusdam urbis τοῦ Χοροσάν, dictæ Tapai, ubi f. leg. Χοροσάν. Aliibi vocatur Chorazan, Chorasani, Chorozan, Chorasana, Chorasse, Corosa-

αι λοιπαί τῆς ἄλλης [All. ἄλλης] Ἀνατολῆς ἐπαρχίαι· A Romagryris, «iva Chorosan, necnon reliquæ Orientalis provinciæ, ad quas a nobis mittuntur archiepiscopi et catholici, qui ordinant in illis partibus Metropolitanos quibus subsunt multi episcopi : at tamen nullus eorum unquam appellatus est patriarcha. Verum de his hactenus.

5. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἀγιωσύνης σου, καὶ περὶ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ [All. λίγει βλασφημεῖν] διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἀγιάζεσθαι· καὶ ὡς ἄλλοτριουθεῖ ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμῆτου πίστεως, καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμοῦ Δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτιμώμενοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥς τῷ B κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν Ἑσπέραν Ἐκκλησιῶν, ὡς περ κεφαλῆ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἔπισθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ δὲ καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἄλλοτριον ποιοῦμεν· ὅτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν· οὐκ ἀγνοοῦντες δὲ ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν δοῦλοὶ Πατέρων, τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίω καὶ λόγῳ διαπρίψαντες, καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγῆσαντες, καὶ δὲ ταύτην ἀγίαν ἠγούμενοι, ὡς περ δὴ καὶ τῶν ἀζύμων, τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον (14) λογιζέσθε τὸν δι' ἡμᾶς γενώμενον [All. γενόμενον] τέλειον ἄνθρωπον, ὅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον· τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

6. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου· δὲ οὐχ οὕτως ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται, καὶ κηκοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας ἡμῖν περὶ τὴν ἀσφαλῆ θεολογίαν τῆς ζωαρχικῆς καὶ ὁμοουσίου ἀγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἑσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλῶς ἐπιστάμενος· ἐνὶ δὲ μόνῳ τούτῳ D σκάζοντας, τῇ τῶν ἀζύμων ἀναφορᾷ, δεινοπαθεῖ καὶ λυπεῖται καὶ ἀγανακτεῖ· δὲ μὴ περὶ τὴν θείαν

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

nam, Cnrasan, Corasmita diciturque a Theophane esse Persis interior. Unde populi Chorasmii, Chorasanitæ, Chorasanitæ, Chorasmii, Corasmini, Chorasmii, Chorasmii, Choraisanitæ, Chorasmeni et Choraminæ. Nec omitti debent verba Procopii, *De bello Persico*, lib. II, cap. 24 : Εἰς τὰ ἐπὶ Χορζιανηγῆς χωρία ἦλθον, quia emendari debet Χορζιανηγῆς, ex scriptura codicis Boici, Χορζιανηγῆς. Legitur tamen in eodem Procopio, lib. III *De edificatione*, cap. 3 : Χορζάνη χώρα. Forte pro Χορζάνη.

(14) Τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον, etc. Supra Epistola Dominici. Huc facit locus, qui tanquam Gregorii in

6. Disserebat etiam epistola sanctitatis tuæ de sanctissimo [beatissimoque] patriarcha Constantinopolis, quod a Deo honoratam Ecclesiam Romanam contemnat, accuset, infamet, propter azyma, quæ in figura Dominici corporis ex more vos percipientes, creditis sanctificari; quodque propterea per eundem abalienemini a recta et inculpata fide ipsoque venerabili pretiosoque Dominico corpore, abscissi a catholica Ecclesia; cujus tamen regulam sectati, cum universis per Occidentem Ecclesiis, tanquam caput corpus cum omni subjectione sequamini. Adjiciebatur in litteris tuis, vos contrarium veteri apostolorum doctrinæ facere, qui azymorum traditionem, non tantum ab ipsis apostolis, sed et ab ipso Domino Christo accepimus; non ignorantes quod incruentum ex fermentato pane sacrificium agnoverint cuncti in Oriente celebres Patres, qui cum vita tum sermone inclauerunt, totumque orbem erudierunt doctrina sua. Præterea, vos hoc sacrificium sanctum existimare, ut et illud quod ex azymis conficitur, ac fermentatum quidem panem reputare loco ejus qui pro nobis factus est homo perfectus, utpote qui sit etiam Deus perfectus; mysteriorum autem per azyma celebrationem habere pro pura et impassibili Dei Verbi incarnatione.

7. Hæc scriptura tua declarante, respondemus tuæ secundum Deum prudentiæ ac dilectioni : Non adeo præfracte, ac scripsisti, sanctissimus patriarcha Constantinopolitanus, vestram existimationem invadit, vosque appellat cacodoxos seu malæ sententiæ homines, abscinditque a sancta catholica Ecclesia : sed probe cognoscens orthodoxos esse, idemque nobiscum sentire circa solidam theologiam vivificæ et consubstantialis sanctæ Trinitatis, necnon circa incarnationem Domini, Dei, Servatorisque nostri Jesu Christi : in uno autem solo hoc claudicare, nimirum in azymorum oblatione, graviter fert, dolet, indignatur, quod

Registro citatur a Thoma Aquinate : *Solet nonnullos movere, quod in Ecclesia nonnulli offerunt panes azymos, alii fermentatos. Ecclesia namque Romana offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commistione suscepti carnem. Aliæ vero Ecclesiæ offerunt fermentum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carnem, et est verus Deus et verus homo. Nam et fermentum commiscetur farinæ. Sed tamen tam azymum quam fermentatum dum sumimus, unum corpus Domini Salvatoris nostri efficitur.* Præterea loca Humberti cardinalis contra Græcos et contra Nicetam.

non in sacra mystagógia, secundum sanctæ Ecclesiæ traditionem idem sentientes, sequamini quatuor sacros patriarchas, nec in perfecto pane incruentum consecratis sacrificium, sicut qui ab initio spectatores et ministri fuerunt sermonis tradiderunt nobis¹.

8. Nam participem esse azymorum, est participem fieri veteris sacrificii, non autem Novi Testamenti. Neque enim azymum sumens Dominus, gratias egit, fregit, deditque discipulis; sed panem, ut quatuor evangelistæ una voce unoque sensu confimaverunt, testaturque Apostolus Paulus, his verbis: *Ego accipi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit: Accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis frangetur: hoc facite in meam commemorationem*², et quæ sequuntur. Ac azyma quidem sancita sunt Hebræis ad commemorationem celeris ex Ægypto fugæ; ut recordati mirabillum quæ erga eos ediderat Deus, persisterent in mandatis ejus, nec unquam obliviscerentur opera illius atque beneficia. Panis vero per antefermentum perfectus, qui ex consecratione commutatur in immaculatum corpus Domini et Servatoris nostri Jesu Christi, ad memoriam datus est œconomia seu dispensationis ejus in carne factæ. *Quotiescunque enim, inquit, manducabitis panem hunc, et calicem hunc bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*³. Iterumque Paulus dicit: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est? Quoniam unum panis, unum corpus multi sumus. Omnes enim de uno pane participamus*⁴.

9. Animadvertite, sacratissime spiritualis frater, ubique panis prædicatur corpus Domini, propter perfectionem ac integritatem; non vero azymum. Azymum enim, mortuum est et inanimum, ac omnino imperfectum. At fermentum in massam farinæ injectum, ei sit tanquam anima et constitutio. Quo modo autem non absurdum est, id quod imperfectum, mortuum, inanimum est, in viventem et vividam carnem Domini Servatorisque nostri Jesu Christi excipi per eos qui in ipsum credunt? Non ergo ita, fratres, in magna hac re, periculose vos geratis; neque vestram querentes stabilire opinionem, male desideretis vincere; sed hic

¹ Luc. 1, 2.

² 1 Cor. xi, 23, 24.

³ ibid. 26.

⁴ 1 Cor. x, 16, 17.

Joan. Bapt. Cotelarii notæ.

(15) Προζύμης. Et num. 23, προζύμη; num. vero 9, ζύμη. Hinc προζυμῆτης in Pittacio mox audato. Græci nimirum Latinis prozymitæ, Latini Græcis azymitæ.

(16) Ἡ δὲ ζύμη. Græcorum malæ consuetudines, in Stevartii Observationibus ad Manuelem Calecam, p. 415: *Asserentes fermentati panis vitam et animationem conferre*. Forte, *Asserentes fermentum*

Α μυσταγωγίαν κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ὁμοφρονούντες τοῖς τέσσαρσιν ἐξακολουθοῦντες [All. ἐξακολουθεῖτε] ἱεροῖς πατριάρχεις, καὶ διὰ τελείου ἄρτου τὴν ἀναίμακτον ἱερουργεῖτε θυσίαν, καθὼς ὁ ἀπ' ἀρχῆς αὐτέπται καὶ ὑπέρβηται γενόμενοι τοῦ λόγου παρέδοσαν ὑμῖν [All. ἡμῖν].

ἦ. Τὸ γὰρ μετέχειν ἀζύμων, τῆς παλαιᾶς θυσίας μετέχειν ἐστὶ, καὶ οὐ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οὐδὲ γὰρ ἄζυμον λαθὼν ὁ Κύριος, εὐχαριστήσας ἐκλασε, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔδωκεν· ἀλλ' ἄρτον, ὡς οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ὁμοφρονούντες [All. ὁμοφρονούντες] διεθεσάμην, καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὁ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἐκλασε καὶ ἔδωκεν· λέγει· Ἄδεται, φάγετε, τοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμενιστὸ τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄζυμα ἰσομοθετήθη τοῖς Ἑβραίοις, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου μετὰ σπουδῆς φυγῆς· ἵνα μνημονεύοντες ὧν ἐποίησε θαυμασίων μετ' αὐτῶν ὁ Θεός, ἐμμένωσι τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, καὶ μηκέτι ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων [All. εὐεργεσιῶν] αὐτοῦ· ὁ δὲ διὰ τῆς προζύμης (15) τέλειος ἄρτος, ὁ διὰ τῆς ἀγιστείας μεταποιούμενος εἰς τὸ ἀχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος; [All. ἰνα καὶ Θεοῦ] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάμνησιν ἰδέσθῃ τῆς ἐνοάρκου οἰκονομίας αὐτοῦ. Ὅσαυτὶς γὰρ ἂν ἐσθίητε, φησὶ, τὸν ἄρτον τοῦτο, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἄκρατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἀχρὶς οὐδ' ἂν εἴσθῃ. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει· Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὁ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ [All. οὐχ ἢ] κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ; τὸν ἄρτον ὁ κλωμεν, οὐχὶ [All. οὐχ ἢ] κοινωνία τῶν σῶματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν; Ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ κολλοὶ ἔσμεν. Οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

θ. Καὶ κατὰθε, ἱερώτατε πνευματικῆ ἀδελφῆ, ὅτι πανταχοῦ ἄρτος καταγγέλλεται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου διὰ τὸ ἐντελὲς καὶ ἄρτιον, καὶ οὐκ ἄζυμον. Τὸ γὰρ ἄζυμον, νεκρὸν καὶ ἀψυχον, καὶ τὸ πᾶν ἐλλιπές. Ἡ δὲ ζύμη (16) τῇ φουράματι τοῦ ἀλεύρου ἐμβαλλομένη, γίνεται αὐτῷ ὡσπερ ψυχὴ καὶ σύστασις. Καὶ πῶς οὐκ ἄστονον, τὸ ἐλλιπές καὶ νεκρὸν καὶ ἀψυχον, εἰς ζῶσαν καὶ ζωοποιὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκλαμβάνειν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσας; Μηδὲ οὖν οὕτως, ἀδελφοί, περὶ τοιοῦτου μεγάλου πράγματος ἐπισφαλῶς διακίσεθε· μηδὲ τὴν ἰδίαν συστήσασθε ζητούντες πρόσληψιν [All. ἀσθένειαν καὶ πρόληψιν], νικᾶν ἐπιθυμεῖτε κακῶς·

ἀλλ' ἔστιν & [All. οὐ] καὶ ἡττάσθαι καλῶς ἀνέχισθε· ἅπερ ἡ πείσμονή οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ἡμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἔτι τῶν ἀζύμων μετέχομεν, πρόδηλον ἔστι ὑπὸ τὴν σκιάν ἔτι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἔσμεν, καὶ τράπεζαν Ἰουδαϊκὴν ἐσθίμεν· οὐχὶ δὲ Θεοῦ λογικὴν καὶ ζῶσαν σάρκα, καὶ ἡμῖν τοῖς πεπιστευμένοις ἐπιούσιον τε καὶ ἰμοῦσιον. Εἰ δὲ καὶ πιστεύομεν σάρκα Χριστοῦ [All. Θεοῦ] ἐσθίειν ζῶσαν τοῦ τελείου ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τί κοινὸν ἐμφύχῳ καὶ ζῶσῃ σαρκὶ Θεοῦ, καὶ ἀψύχοις ἀζύμοις καὶ νεκροῖς; Τὸ γὰρ ἀζύμον οὐκ ἄρτος· οὐ γὰρ ἄρτιον, οὐδὲ αὐτοτάλης· ἀλλ' ἑλλιπὲς καὶ ἡμιτελὲς καὶ δεόμενον τοῦ πληρώματος τῆς προζύμης [αἱ. ζύμης]. Ὁ ἄρτος δὲ, ἄρτιος, αὐτοτάλης, τέλειος, καὶ πληρέστατος.

Ἐ. Καὶ οὖνε; τῆ διαίρεσις [All. δυνάμει] τοῦ λόγου προσέχων, συνεπύματα· Ἐν τοῖς ἀζύμοις, οὐδεμία τίς ἐστι ζωτικὴ δύναμις· νεκρὰ γὰρ, ὡς ἐφθημεν εἰπόντες· ἐν δὲ τῷ ἄρτι, ἦγουν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, τρία τὰ ζῶντα καὶ ζῶν παρέχοντα τοῖς αὐτῶν [All. αὐτοῦ] μεταλαμβάνουσι· τὸ Πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ ἐπιστήθιος Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ τῷ λόγῳ, οὕτω λέγων διὰ τῆς ἀποκαλύψεως· Τὸ Πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς [All. τὰ τρία] εἰς [All. non habet] τὸ ἐν εἰσι· δηλονότι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως δῆλον γέγονεν, ὅπηνίκα τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς ἀχράντου πλευρᾶς αὐτοῦ ἔρρευσε, λόγῳ νυγείσης αὐτοῦ τῆς σαρκός [All. πλευρᾶς]· τὸ δὲ ζῶν ἅγιον Πνεῦμα ἔμεινεν ἐν τῇ τεθεωμένῃ σαρκὶ αὐτοῦ· ἦν ἐσθίοντες οἱ πιστοὶ ἐν τῷ μεταβαλλομένῳ ἄρτι διὰ Πνεύματος ἁγίου εἰς σάρκα Χριστοῦ, ζῶμεν ἐν αὐτῷ, ὡς ζῶσαν καὶ τεθεωμένην σάρκα ἐσθίοντες.

ια'. Οὐ γὰρ ἔτι ἔσμεν ὑπὸ νόμον (17), ἵνα καὶ ἀζύμον ζύμην προσφέρωμεθα· ἀλλ' ὑπὸ χάριν. Καὶνὴ γὰρ ἔσμεν κτίσις ἐν Χριστῷ· ἐπειδὴ τὰ ἀρχαῖα παρεῆλθε, καθὼς Παῦλος βοᾷ, καὶ γέγονε τὰ πάντα καινά. Οἱ δὲ τὰ ἀζύμα ἐσθίειν βουλόμενοι, τί μὴ καὶ περιτέμνονται; Ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς περιετέμθη. Καὶ τὸ Σάββατον κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, τί μὴ καὶ φυλάττουσι; Καὶ ἄκουσον τί Παῦλος πρὸς Γαλάτας φησὶ; Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, εἰ ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Μαρτύρομαι δὲ πάλιν κατὰ ἀνθρώπων περιετμημένων, εἰ ὀφειλέτης ἐστίν ὁλον τὸν νόμον πληρῶσαι. Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος δεσπόεστε. Ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλεπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Παῦ-

A locus est ut vinci bene patiamini; quia persuasio hæc non est ex eo qui vocat nos, inquit Apostolus. Nam si adhuc azyma percipimus, liquet nos adhuc sub umbra Mosaicæ legis degere, et in Judaica mensa manducare, non vero comedere Dei rationalem ac viventem carnem, vobisque qui credidimus supersubstantialem atque consubstantialiæ. Quod si credimus edere carnem vivam Christi, qui perfectus est in divinitate et humanitate quid commune animatæ ac viventi carni Dei, cum inanimatis mortuisque azymis? Azymum scilicet non est panis, quia non est integrum ac in se perfectum, sed mancum et semiperfectum, indigenaque complemento fermenti. Panis autem est integer, absolutus, perfectus, plenissimus.

B 10. Jam intellige, attendendo distributioni sermonis, vir intelligentissime: In azymis nulla est vitalis virtus, cum sint mortua, uti diximus: In pane autem, seu corpore Christi, tria sunt quæ vivunt vitamque præbent sumentibus, nempe Spiritus, aqua, sanguis: quemadmodum doctrinæ huic testimonium confert is qui supra pectus recubuit, Johannes, ita loquens per revelationem: Spiritus, aqua et sanguis: et hæc tres unum sunt; videlicet corpus Christi. Quod et tempore Dominicæ crucifixionis patuit, quando aqua et sanguis ex impolluto ejus latere effuxerunt, ubi per lanceam perforata fuisse ipsius caro: vivens vero sanctus Spiritus, mansit in deificata carne illius, quam fideles comedentes in eo pane qui per Spiritum sanctum mutatus est in carnem Christi, vivimus in eo, ut qui viventem ac deificatam carnem manducemus.

C 11. Non enim amplius sumus sub lege, ut et azymum fermentum offeramus sed sub gratia. Nam sumus nova creatura in Christo, quando quidem vetera transierunt, uti Paulus clamat, et facta sunt omnia nova. Qui autem azyma edere volunt, cur non etiam circumcidantur? quoniam et Christus circumcisus fuit. Sabbatum quoque juxta antiquam traditionem, quare non servant? Et audi quid Paulus ad Galatas dicat: Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem vobis omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis implendæ. Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini; a gratia excidistis. Nos enim Spiritu, ex fide, spem justitiæ expectamus. Sed hæc quidem Paulus. Ego vero nonnihil e dicto

Galat. v, 82. I Joan. v, 8. Rom. vi, 14. II Cor. v, 17. Galat. v, 2-5.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(17) Οὐ γὰρ ἔτι ἔσμεν ὑπὸ νόμον. Ita codex Regius 1004, qui omnino similis est codici 1605. In codicibus vero 912 et 2173 legitur, Ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν, ἵνα καὶ ἀζύμον ζύμην προσφέρωμεν. Καὶνὴ, etc. Nec aliter exemplaria 696, 2622, 1652, 1996, nisi quod duo priora habent, cum 1004 et 1605 προσφέρωμεθα, posteriora duo, προσφέρωμεθα.

Cæterum pari modo objicit Latinis Nicetas Pectoratus ἀζύμον ζύμην, azymum fermentum, infementatum fermentum, fermentum azymi, hoc est, ut ipsemet declarat, azymum quod continet fermentum Judaicum, fermentum Phariseorum. Quapropter merito irridetur ab Humberto cardinali, qui azymum cum fermento miscuerit.

inmutans, extulerim convenienter : Si azyrna manducetis, Christus vobis nihil proderit; quoniam hæc lege tradita sunt in recordationem fugæ ex Ægypto, non autem salutaris Passionis.

12. Sed heu! quid loquar? Benedictus Deus, lacrymæ mihi oboriuntur, quoties cogito vos secundum omnia quæ Deus comprobat, firmiter vivere, Christi nomen operibus ipsis glorificare, iterque longum ac laboriosum suscipere, ab extremitate orbis petentes Hierosolymam, ad vivifici sepulcri adorationem : in uno autem hoc offendiculum et scandalum sanctis Dei Ecclesiis effici, quod videlicet unius Ecclesiæ præses, nimirum beatissimus papa Romæ, nolit cum cæteris patriarchis circa mysteriorum celebrationem consentire ac convenire, solusque erga alios contumax propriam nitatur confirmare sententiam.

συνάρχουσαι, καὶ μόνου τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιαζομένου, καὶ τὸ βίον σπυδόντος ἐπικυροῦν βούλημα.

13. Ut autem omne aliud omittam argumentum, interim possum in Christo ostendere, modo placide audieris, quod quando cœnavit Dominus cum discipulis, ad vesperam magnæ quintæ feriæ, nondum præparatum fuerat azyrum, quandoquidem magna Parasceve, in quam decimaquarta lunæ coincidebat, Hebræi sacrificaturi erant Pascha. Atque hic attende mihi, dimissa omni contentionis instantia, necnon vana anticipatione. Non enim vincere desideramus; sed adjungere nobis fratres, quorum separatione convellimur. Ait Joannes, evangelista ac theologus, qui in cœna recubuit supra pectus Domini nostri Jesu Christi; et quis e discipulis alius fide dignior fuerit? Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem; cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes; sciens Jesus quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a Deo vivit, et ad Deum vadit, surgit a cœna¹³, et sequentia.

ὁ Ἰησοῦς δὲ πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ δὲ ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται τοῦ δαίχνου· καὶ τὴν ἐξῆς.

14. Per id quod ait dilectus Discipulus : Ante diem festum Paschæ; et, Cœna facta, aperte ostend-

¹³ Joan. XIII, 1-3.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(18) *Ἐπίσκοπος*. Immani errore in Euchologio Guarî, p. 804, l. vi : Διαγωγὴν ἐπιμοχον invenies vulgatum, pro ἐπίσκοπον.

(19) *Ἠγαπημένον*. Sic emaculandus est locus depravatissimus Georgii Mitylenæi apud Gretserum, *De cruce*, c. 1665, C : Ἰδοὺ ὁ υἱὸς σου ὁ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὁ ἡγαπημένος μαθητῆς, αὐτός; σε παρηγορήσει καὶ τιμήσει καὶ δοξάσει. Παῦσαι τοῦ ὀδυρμού· μήτηρ εἰς ἐμὴ· ἀλλὰ τὸ ἀπόβροχτόν μου ἀγνοεῖς ὅτι τὸν παλαῖον ἐκείνον Ἀδὰμ ἐπαίγομαι σῶσαι. Ἐχούσα τοίγυν τὸν ἐπιστήθιον φίλον, ἄρες τὴν λύπην. Ἀνατίθεμαι σε σὺν αὐτῷ, καὶ εἰς τοὺς ἐτέρους

λοσ. Ἐγὼ δὲ μικρόν τι τοῦ βήτου [All. τὸν βήτον] ὀκαλάξας, εἰποιμι ἂν προσφώρω· Ἐὰν ἄζυμα ἐσθίητε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφέλησει· ὅτι εἰς ἀνάμνησιν ταῦτα ἐνομοθετήθη τῆς ἐξ Αἰγύπτου φυγῆς, οὐχ ἕτῃ τοῦ σωτηρίου πάθους αὐτοῦ.

ιβ'. Ἄλλ' ὦ τί ἂν καὶ λαλήσω; Εὐλόγητος ὁ Θεός, δακρῦειν [All. δάκρυν] μοι ἐπέρχεται, διὰ τὴν ἐνθουσιάζουσαν ὅτι κατὰ πάντα οἷς εὐφραίνεται Θεός, ἀσφαλῶς βιοῦσθε, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἔργοις αὐτοῖς δοξάζετε, καὶ στείλασθε πορείαν ἐπίσκοπον (18) καὶ μακρὰν, ἀπ' ἀκροῦ γῆς κινούντες; [All. κινούμενοι] ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς προσκύνησιν τοῦ ζωοποιοῦ [All. τοῦ τιμίου καὶ] τάφου· ἐν ἐνὶ δὲ τούτῳ πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον ταῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίαις Ἐκκλησίαις γίνεσθε, ἕτε τοῦ προεστῶτος τῆς μὲς Ἐκκλησίας, ἤγουν τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ῥώμης, οὐ καταδεχομένου τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις περὶ τὴν θέσαν μυσταγωγίαν ὁμοφρονεῖν [All. ὁμοφωνεῖν] καὶ

ιγ'. Ἴνα δὲ πᾶσαν ἑλλην καταλίπω δικαιολογίαν δυνατῶς τέως ἔγω ἐν Χριστῷ ἀποδείξαι, εἰ εὐμενῶς ἀκούεις ὅτι ὅτι συνεδείκνυσεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς πρὸς ἐσπέραν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, οὐκ ἦν ἄζυμον παρητοιασμένον. Ἐπεὶ [All. ἐπειδὴ] δὲ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, καθ' ἣν ἡ τεσσαρσκαίδεκάτη τῆς σελήνης συνέπιπτεν, ἕμειλλον Ἑβραῖοι θύειν τὸ πάσχα. Καὶ πρόσθε μοι ἐνταῦθα πᾶσαν ἀφεῖς μετὰ τοῦ φιλονείκου [All. φιλόνηκον] ἑστασίν τε καὶ ματαίαν πρόληψιν [All. πρόληψιν]. Οὐ γὰρ νικήσαι ζητούμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀελοφούς ὡν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα. Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης; ὁ θεολόγος, ὁ καὶ ἀνταπεσὼν ἐν τῷ δαίχνῳ ἐπὶ τῷ στήθει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ τίς ἂν καὶ εἴη ἄλλος μαθητῆς ἀξιοπιστότερος; Πρὸ δὲ τῆς ἄορτῆς τοῦ Πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ἕρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δαίχνου γενομένου, τοῦ διαδόλου ἦδη βεβλημένος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σιμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῶ, εἰδὼς

ιδ'. Τὸ [All. ἐκ τοῦ] δὲ εἰπεῖν τὸν ἡγαπημένον (19) Πρὸ τῆς ἄορτῆς τοῦ Πάσχα, καὶ δαίχνου γενομένου

μαθητῶν, καὶ ἀξιολόγῳ σοι τὸ εἶδος καὶ τὴν τιμὴν ποιήσουσιν. Atque hæc dum relego, occurrit κατὰ συγκυρίαν breviloquium elegans de dilecto discipulo, sed leviter depravatam, in Epistola Aleuina ad abbates et monachos Gothiæ, t. I Miscellaneorum V. cl. Stephani Baluzii, p. 590 : *Stabat Joannes quando Christum cernebat*. Minima enim mutatione emendandum *Christus*, quia ad textum Evangelii respicitur, Joan. xix, 26 : *Cum vidisset ergo Jesus matrem et discipulum stantem quem diligebat*.

μέτρον [All. γενομένου], φανερώς παρέστησαν δι' οὐ
 τῆ πέμπτη εἶχεν εἶναι τὸ Πάσχα. Ἄλλ' οἰκονομία
 τι γέγονεν, ἵνα ἐπει μὲλλε τῆ νυκτὶ ἐκείνῃ παρα-
 δοθῆναι, παραδῶ τοῖς μαθηταῖς τῆς θείας μυσταγω-
 γίας; τὸ μυστήριον· καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν· Ἐπιθυ-
 μία ἐκασθύμησά τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ'
 ὁμῶν. Ὅστε δῆλον ἐντεῦθεν εἶναι δι' οὕτω ἦν, ὡς
 εἴρηται, τότε παρεσκευασμένον τὸ ἄζυμον, ἀλλ'
 ἄρτος τὸ παρατεθέν. Πρὸ γὰρ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα
 ὁ δεῖπνος ἐγένετο· ἐν ᾧ τοῦτον κλάσας ἔδωκε τοῖς
 μαθηταῖς, καὶ εἶπεν· Ἀδθετε, φάγετε. Καὶ μαρ-
 τυρεῖ τοῦτο· πάλιν αὐτὸς ὁ Ἡγαπημένος, ἐν οἷς
 εἴρηκεν· Ἄρτους τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καιάφα
 εἰς τὸ πραιτώριον· Ἦν δὲ πρῶτ' καὶ αὐτοὶ οὐκ
 εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν,
 ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα.

15. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ λέγει· Οἱ
 οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ
 σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπέειπεν Παρασκευὴ ἦν· ἦν
 γὰρ μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην [All. ἐκείνου] τοῦ Σαβ-
 βάτου ἠρώτησαν τὸν Πιλάτου (20) ἵνα καταστώ-
 σιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. Ὡς φαίνεται
 πάλιν πρὸ τοῦ τελῆσαι τὸ Πάσχα ἀνὰ μέσον τῶν
 ἑσπερινῶν, δηλονότι τῆ Παρασκευῆ ἑσπέρας, ἐν ᾗ καὶ
 ἡ τῶν ἀζύμων ἤρχετο ἑορτῆ, προσῆλθον τῷ Πιλάτῳ
 παρακαλοῦντες ἵνα ἀρθῶσιν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ τὰ
 σώματα, ἵσως μὴ πως φαίνωνται ἀνδροφόνοι ἐν
 τῇ ἑορτῇ αὐτῶν. Πρόσχεος οὖν ἀκριβῶς δι' αὐτῶν
 Πάσχα καὶ τῶν ἀζύμων ὁ δεῖπνος ἐγένετο. Οὕτως
 γὰρ ἦν ἄζυμον τῆ ἑσπέρας ἐν ᾗ συνδαιπήσας ἦν
 τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτήρ, ἀλλ' ἄρτος τὸ παρατεθέν,
 ἐν κλάσας δίδωκεν αὐτοῖς, εἰπὼν· Τοῦτο ποιεῖτε
 εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

15. Καὶ οὐκ ἄπαξ εἶπεν ἄρτον, ἀλλὰ καὶ πολλά-
 κες. Καὶ οὐχ οὗτος τοῦτο λέγει νόμος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοι-
 ποὶ τῶν εὐαγγελιστῶν. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖός φησιν·
 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν
 ἄρτον ὄρεξ', ἄρτον καὶ οὐτὸς φησὶ· καὶ εὐχαρι-
 στήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, καὶ
 εἶπε· Ἀδθετε, φάγετε. Ὁμοίως δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ
 Μάρκος φησὶ, καὶ οἱ λοιποὶ. Καὶ οὐδαμῶς ἄζυμον
 παρ' αὐτοῖς μνημονεύεται. Ἐπει δὲ παθεῖν ἴδει
 τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ
 Πάσχα, καθ' ἣν καὶ ὁ ἀμνὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων
 ἐθύετο, ἐμὲλλε γενέσθαι καὶ τὸ Πάσχα, παρὰ τῶν
 θεοκτόνων, παρασκευῆ ἡμέρας, ἐν ᾗ τῆνικαῦτα καὶ
 ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης· κατὰ τὸν πρῶτον
 μῆνα ἐν τῷ, ἐφ' ᾧ [All., ἐφ' ᾧ] εἶπε ἐμπσεῖν ἐτυχε·
 κύκλος γὰρ ἦν (21) ἐπ' τοῦ ἡλίου, καὶ πέμπτος τῆς

dit, quinta feria non exstitisse Pascha. Verum
 dispensatio quædam facta est, ut quia nocte illa
 prodendus erat, discipulis traderet divinæ mysta-
 gogiz sacramentum. Quapropter dixit : *Desiderio
 desideravi hoc Pascha manducare vobiscum* 15. Adeo
 ut hinc patet, nondum tunc, quemadmodum dixi,
 præparatum fuisse azymum, sed quod appositum
 fuit exstitisse panem. Nam ante festum Paschæ,
 cœna contigit; in qua eum panem fregit, deditque
 discipulis, aiens : *Accipite, manducate*. Et hoc ite-
 rum testatur idem dilectus, per hæc verba : *Ad-
 ducunt Jesum a Caipha in prætorium; erat autem
 mane; et ipsi non introierunt in prætorium, ut non
 contaminarentur, sed ut manducarent Pascha* 16.

15. Rursusque idem in alio capite dicit : *Judæi
 ergo, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato,
 quoniam Parasceve erat, erat enim magnus dies ille
 Sabbati, rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum
 crura, et tollerentur* 15. Quantum apparet, rursus
 antequam peragerent Pascha inter vespertina tem-
 pora, nimirum Parasceves vespere, in qua azymo-
 rum incipiebat festum, accesserunt ad Pilatum, et
 postulaverunt ut de cruce tollerentur corpora; ne
 forte, ut videtur, in festo suo homicidæ esse con-
 spicerentur. Diligenter ergo attende, quod ante
 Pascha atque Azyma cœna peracta fuerit. Nondum
 quippe erat azymum ea vespera, qua cœnavit cum
 discipulis Salvator; sed quod appositum est, panis
 fuit, quem cum fregisset dedit eis, dicens : *Hoc
 facite in meam commemorationem* 16.

16. Et non semel tantum panem vocavit, imo
 sæpe. Nec solus ille ita loquitur, verum reliqui
 etiam evangelistæ. Matthæus quidem ait : *Cœnan-
 tibus autem eis, accepit Jesus panem; cernis, panem
 quoque iste appellat : Et benedixit, ac fregit, dedit-
 que discipulis suis, et ait : Accipite, comedite* 17. Pari modo eadem Marcus profert, ac reliqui. Neque
 ullibi per eos azymum memoratur. Quia porro
 oportebat Christum pati eadem legalis Paschatis
 die, qua agnus a Judæis mactabatur, et celebra-
 dum fuit Pascha a Deicidis, die Parasceves, in
 quam tunc accidit ut etiam decima quarta lunæ ad
 primum mensem anno 5534 incidere (erat enim
 cycclus decimus octavus solis, lunæ quintus); ne
 forte prodicione præventus, non posset discipulis
 proprium Pascha tradere; recumbens in cœna, ad

15 Luc. xii, 15. 16 Joan. xviii, 28. 17 Joan. xix, 31. 18 Luc. xii, 19. 19 Matth. xxvi, 26.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(20) Ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον. In codd. 696, 912, 1004, 1605, et 2475 subditur, καὶ τὰ ἐπὶ τού-
 τοις. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένον· *et quæ addun-
 tur. His ergo hæc in modum prolatis*. Mss. autem
 1652, 1946, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Καὶ οὐκ ἄπαξ, etc.,
et quæ adduntur. Et non semel tantum. Quæ autem
 ponunt, sunt ex libro 2622.

(21) Κύκλος γὰρ ἦν. Ms. 2622 : Κύκλος μὲν τοῦ

ἡλίου γ', δέκατος δὲ τῆς σελήνης, εἰκοστὴ τρίτη
 Μαρτίου μηνός, ἐπινεμήσεως τε. Αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ
 τῆ φερούσῃ εἰς τὴν εἰκοστὴν τρίτην τοῦ αὐτοῦ μηνός,
 παρεδόθη καὶ ὁ Κύριος; καὶ σταυρωθεὶς δηλονότι τῇ
 γ', εἰς ἣν ἑσπέρας τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων. Καὶ ἵνα
 μὴ· Hoc est, *Cycclus quidem solis vicesimus tertius,
 decimus autem lunæ, vicesima tertia dies mensis
 Martii, indictione 15. Ea porro nocte ducente ad*

vesperam quintæ feriæ, postquam cœnasset, accepit pane et fracto, apostolis tradidit mysterium Novi Testamenti, nocte quintæ ejusdem, qua per Judam traditus est, quemadmodum refert Scriptura.

17. Sed quid etiam eloquitur Lucas? *Et accepto pane, gratias egit, et fregit* ¹⁰. Ecce Lucas pariter Christum dixit accepisse panem, non azymum. Non enim jam tunc temporis aderat, cum esset quinta dies. Si quidem per quintam illam decima tertia luna occurrebat adhuc, nec azymum comparerebat, quod nondum panis sublato contigisset. Nam lege præceptum fuit ut Azyma decima quinta luna fierent, at decima quarta duntaxat agnus mactaretur. Unde decimam quartam quidem primi mensis lunæ, lex Pascha nuncupat, decimam quintam vero nominat primam Azymorum et Sabbatum. [Heu dementiam illitterati!] Neque erant Azyma per II^{am} quintam feriam, quandoquidem luna decimum tertium agebat diem. Scilicet solemnitas mos erat, decima quinta lunæ Azyma confici, ut et agnum decima quarta mactari, in qua mactatus est Christus *Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* ¹⁰. Quod si Christus mactatus fuit et crucifixus lunæ decima quarta, Parasceves die, Sabbatum vero festum Azymorum est, quandonam Azyma manducavit? et quando apostolis ut ea facerent in Novo Testamento tradidit? Quia dicitis: Azyma facere accepimus ab apostolis. Num postquam resurrexit a mortuis? Nonne videtis quam aperte rebus ipsis convincamini?.

18. His ergo hunc in modum probatis, habesne quod ad ea opponas? Ecce ostensum est manifesto ante festum Paschatis accidisse cœnam: et Azyma comedi ante Pascha, non erat ex legis præscripto. Cæterum ad certissimam probationem propositæ doctrinæ, exponam tibi et aliud ejusdem evangelistæ caput, ita habens, prout ipse etiam fateberis; constat quippe Evangelia quibus utimur, eadem absque ullo discrimine esse apud vos: *Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, et protestatus est, et dixit: Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo adinvicem discipuli, habitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut interrogaret quisnam esset de quo diceret. Itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ*

αιλήνης· ἵνα μὴ παραδοῖς οὐ φύλαξ τὸ οἰκεῖον Παχαιοὺς μαθηταὶς παραδοῦναι, ἀναπεσὼν ἐν τῷ δεῖπνῳ κατὰ τὴν ὄψιαν τῆς πέμπτης, μετὰ τὸ δεῖπνῳ λαβὼν ἄρτον καὶ κλάσας, παρέδωκε τοῖς ἀποστόλοις τὸ μυστήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐν τῇ νυκτὶ τῇ τῆς πέμπτης, ἐν ᾗ καὶ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, καθὼς γέγραπται.

17. Ἄλλὰ τί φησι καὶ ὁ Λουκᾶς; *Ἀσθὼν ἄρτον καὶ εὐχριστήσας ἐκλάσεν*. Ἰδοὺ καὶ ὁ Λουκᾶς ἄρτον εἶπε λαβεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ οὐκ ἄζυμον· ὁ γὰρ εἶτι ἦν τηνικαῦτα, πέμπτης ὕστερος ἡμέρας· τρισκαίδεκαταλὰ γὰρ ἦν εἶτι σελήνη τῇ πέμπτῃ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἦν ἄζυμον, διὰ τὸ μήπω γενέσθαι τὴν ἄρσιν τοῦ ἄρτου. Τὰ γὰρ ἄζυμα τῇ ἡμέρᾳ τῆς σελήνης γίνεσθαι νομοθετημένον ἦν, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ μόνον θύεσθαι. Διὸ καὶ τὴν μὲν ἡμέραν πρῶτον μηνὸς τῆς σελήνης, Πάσχα προσεγορεύει ὁ νόμος, τὴν δὲ ἡμέραν πρῶτην τῶν ἄζυμων καὶ Σάββατον ὀνομάζει. [Φεῦ τῆς ἀνοίας τοῦ ἀγραμμάτου (22)!] Καὶ οὐκ ἦν ἄζυμα κατὰ τὴν πέμπτῃ ἐκείνῃ, τρισκαίδεκαταλὰς ὕστερος τῆς σελήνης. Κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς Πάσχα νομοθετημένον ἦν τὰ ἄζυμα γίνεσθαι, ὡς περὶ καὶ τὸν ἄμνον κατὰ τὴν ἡμέραν θύεσθαι, καθ' ἣν ἰδοὺ ὁ Χριστὸς ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀῖρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ Χριστὸς ἰδοὺ καὶ ἐσταυρώθη τῇ τεσσαρεσκαίδεκατῇ τῆς σελήνης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πάσχα, τὸ δὲ Σάββατον εἶτι τῶν ἄζυμων ἢ ἑορτὴ· τότε τὰ ἄζυμα ἔφαγε, καὶ τότε ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις ποιεῖν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ παρέδωκεν; εἶτι τὰ ἄζυμα, λέγεται, παρὰ τῶν ἀποστόλων ποιεῖν παρεδόθημεν. Μὴ κατὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν; Ὁδὸς ὁδὸς πῶς προδήλως ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλέγχεσθε;

18. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένων, ἔχει τι πρὸς ταῦτα ἀντιθεῖναι; Ἰδοὺ γὰρ δίδεσθαι προφανῶς εἶτι πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο· ἄζυμα δὲ οὐκ ἦν νόμιμον πρὸ τοῦ Πάσχα ἐσθῆσθαι. Ἐκθήσομαι (23) δὲ σοὶ καὶ πρὸς ἀνατιβήρητον πίστωσιν τοῦ προκειμένου λόγου, κεφάλαιον ἕτερον τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἔχον ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογήσεις, οὕτως· βέβαιον γὰρ εἶτι τὰ παρ' ἡμῶν εὐαγγέλια, τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ἡμῶν [Ἄλλ. παρὰ Ρωμαίοις] ἀπαρτάτως εἶτι· Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἁμαρτήρησα, καὶ εἶπεν· Ἄμην, Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἐβλεπον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· Νεῦσι οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος, κυβέσθαι τίς ὃν εἶτι περὶ οὗ λέγει. Ἐπιστῶν δὲ ἐκείνος ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ Κύριε,

¹⁰ Luc. xxi, 19. ¹⁰ Joan. 1, 29.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

vicesimum tertium diem ejusdem mensis, traditus est Dominus, et crucifixus videlicet die vicesimo tertio, quo ad vesperam Pascha Judæorum. Et ne forte. Aliam lectionem confirmant Nicetas et Illumbertus.

(22) Φεῦ τῆς ἀνοίας τοῦ ἀγραμμάτου. Glossæ manifestum quod deest in alio codice ms.

(23) Ἐκθήσομαι, etc. Usque ad ἀνακείμενος, num. 21, absunt a mss. 1996, 2022.

τις ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς (24) Ἐκείνός ἐστιν, ὃ ἐγὼ βιάσας τὸ ψῆμιον ἐπίδωσα. Καὶ ἐμβάσας τὸ ψῆμιον, δίδωσιν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτη. Καὶ μετὰ τὸ ψῆμιον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει ἔνθ' αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ κοιμῆς, ποίησον τάχιον. Τεῦτο δὲ οὐδαίς ἔγνω τῶν ἀνακαιμένων, πρὸς εἰ εἶπεν. Τινὲς γάρ αὐτῷ ἐδόκουν ἔχειν τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, δεῖ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγέρασον ὡν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἐκέρτην.

18. Καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ οὕτω ταῦτα διατρανοῦντος, πῶς οὐκ ἂν εἶη καὶ τυφλῷ δῆλον δεῖ πρὸ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ὁ δεικνὸς ἐγένετο; Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν (25) αὐτὸν, Τινὲς γάρ ἐδόκουν, ἔχειν τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, δεῖ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀγέρασον ὡν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἐκέρτην, ἑναργῶς ἀπέδειξε τὸν καιρὸν καθ' ὃν ὁ Κύριος συνδέειν τοὺς μαθηταίς. Μὴ οὖν ἐνδοιασμέν [All. ἐνδοιασμέν] τίνα καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ καιροῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις· εὐαγγελισταῖς εἰρημίνα ἐμποιήτω σοι· ἦγουν παρὰ μὲν τῷ Ματθαίῳ· Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν Ἀζύμων, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Παρὰ δὲ τῷ Μάρκῳ· Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Ἀζύμων, δεῖ τὸ Πάσχα εἶναι, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις (All. ἰσοῦ. ἀπελθόντες;) ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ· Ἠλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν Ἀζύμων ἐν ἣ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. Καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα ἵνα φάγωμεν.

19. Τὰ δὲ ρητὰ ταῦτα τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν, οὐκ ἐναντιώσιν τίνα καὶ διαφωνίαν ἔχει πρὸς τὸ ρητὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰπέντος, Πρὸ δὲ τῆς ἐκέρτης τοῦ Πάσχα, καὶ τὰ ἐξῆς. Πρώτη γὰρ τῶν Ἀζύμων δίδωσιν ἡμῖν ἐννοεῖν τὰ θεῖα εὐαγγέλια, τὴν δεκάτην τοῦ πρώτου μηνός, προπαρασκευησέν τινα οὖσαν τοῦ Πάσχα, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων τριῶν ἡμερῶν, ἦγουν τῆς ἐνδεκάτης, τῆς δωδεκάτης, καὶ τῆς τρισκαιδεκάτης, καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξέδου ἀναγέγραπται· Εἶπεν Κύριος πρὸς Μωσῆν· Ὁ μὴν οὗτος ὅμις ἀρχῆ μηνῶν, πρώτος ἔσται ὅμις ἐν τοῖς μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀδύσων πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ, λέγων· Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον, κατ' οἴκους πατριῶν, πρόβατον κατ' οἰκίαν. Καὶ μετ' ὀλίγον· Καὶ ἔστω ὅμις διατετηρημένοι ἕως τῆς τεσσαρακοκαιδεκάτης τοῦ μηνός τούτου. Ὁ γὰρ παρ' ἡμῖν δύναται ἡ λεγομένη μεγάλη ἑβδομάς, ἐτοιμασία τις οὖσα καὶ προεόρτιος τῶν τε ἁγίων παθῶν καὶ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως; τοῦτο καὶ παρ' Ἑβραίοις ἡ τετράς ἐκείνη τῶν ἡμερῶν, Προπαρασκευῆ τις οὖσα τοῦ νομικοῦ Πάσχα, νενόμιστο.

²⁰ Joan. xiii, 21-29. ²¹ Matth. xxvi, 17. ²² Marc. xiv, 12. ²³ Luc. xii, 7, 8. ²⁴ Exod. xii, 1-3. ²⁵ Ibid. 6.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(24) Κύριος, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς. Cod. 912, 2473. Κύριος, τίς ἐστιν ὁ παραδίδους σε; Ἀπεκρίνατο ὁ Ἰησοῦς. Domine, qui est qui tradet te? Respondit Jesus. Joan. xxi, 20.

(25) Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, etc. Lib. Reg. 912,

Simonis Iacariotæ. Et post buccellam, tunc intreibit in eum Satanus. Et dicit ei Jesus : Quod facis, scicitius. Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quis loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum ²⁰.

19. Quæ cum evangelista sic patefaciat, quomodo non fiet vel cæco clarum, ante Pascha legale cœnam factam esse? Nam per ista verba : Quidam enim putabant, quis loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, evidenter ille tempus ostendit quo Dominus cœnavit cum discipulis. Nullam ergo tibi pariant de eo tempore difficultatem ac dubitationem quæ ab aliis evangelistis pronuntiatæ sunt; nempe, a Maubæo quidem : Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei : Ubi vis paremus tibi comedere Pascha ²¹? A Marco autem : Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli ejus : Quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces Pascha ²²? A Luca vero : Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum et Joannem, dicens : Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus ²³.

20. Hæc trium evangelistarum dicta, nullam habent repugnantiam et dissonantiam cum dicto isto Joannis evangelistæ : Ante vero festum Paschæ, et quæ deinceps. Si quidem per primam diem Azymorum divina Evangelia dant nobis intelligere diem decimam mensis primi, utpote Preparasceven quamdam Paschæ, una cum aliis tribus diebus, undecima, duodecima, decima tertia; quemadmodum in Exodi libro descriptum est : Dixit Dominus ad Mosem : Mensis hic vobis principium mensium, primus erit vobis in mensibus anni. Loquere ad omnem Synagogam filiorum Israel, dicens : Decima mensis hujus sumat unusquisque pecus, per domos patrum, pecus per domum ²⁴. Paucisque interjectis : Et sit vobis conservatum usque ad quartam et decimam mensis hujus ²⁵. Quod enim apud nos valet quæ dicitur magna hebdomas, quæ est velut præparatio et antefestum sanctæ passionis atque a mortuis resurrectionis Domini et Servatoris nostri Jesu Christi, id apud Hebræos ex lege et consuetudine erat quaternitas illa dierum, nimirum Preparasceve quædam Paschæ legalis.

2173. Εἰπεῖν αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν, ὁ κοιμῆς, ποίησον τάχιον, ἑναργῶς, etc. At 696, Εἰπεῖν αὐτὸν, ἑναργῶς, etc. μαθηταίς, πρὸ τῆς ἐκέρτης τοῦ Πάσχα. Μὴ οὖν.

21. Et alii quidem evangelistæ, qui prius vita A
excesserunt, non pertigerunt ad evangelicam præ-
dicationem Joannis Theologi. Hic vero cum admo-
dum longævus exstiterit, illorum vidit volumina, et
sub vitæ finem, in Patmo insula divinitus motus,
sanctum Evangelium suum Domitiano imperante
conscriptit; multa quæ illi aut obscurius retule-
rant, aut omiserant penitus, veluti miraculum La-
zari, tempus Cœnæ, aliaque nonnulla, explanans,
manifestans, magna voce prolocutus. Desinite, per
Deum oro, adversus adeo manifestam veritatem re-
pugnare; quodque nos Ecclesiæ alumni faciendum
acrius, hoc vos etiam facite, quatuor sacros
patriarchas secuti: quoniam plurimum suffragium
prævalet; unus vero, nullus: *Boni autem duo super
unum* 10. At ubi quatuor una voce ac sententia
idem sectantur, quis ambigit quin Deus inter ipsos
assistat? quemadmodum ait Christus: *Ubi sunt duo
vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio
eorum* 11.

22. Quapropter obsecro, conveniamus invicem
spiritualiter; mallimusque fratrum quam nostri
amantes esse. Non enim per Christum aut apostolos
azyma comedere, vel offerre edocti sumus: quando
neque Christus ipse tempore passionis suæ, ut di-
cere occupavimus, pervenerit ad manducationem
azymorum, nondum scilicet a Judæis paratorum,
prout dictum est; neque rursus apostoli hoc tradi-
derunt quod non acceperat. Postquam enim cœ-
nasset, inquit evangelistæ, per panem tradidit
sacramentum Novi Testamenti, et dixit: *Desiderio*

10 Eccle. iv, 9. 11 Matth. xviii, 20.

Joan. Bapt. Cotelarii notæ.

(36) Τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου. Quod Lazari mi-
raculum dum enarrat Origenes, ad Joan. xi, 43,
utilit verbo ignorabili, κηρῶσαντι, si fides libris
editis. Verum ego illis nequaquam credo; quem
debere ἀκούσαντι, persuadet quod præcedit, ὡς
οὐδέπω γενομένην ὄψηκόψω, ut ei qui nondum acu-
mine prædixisset esset audiendi. Itaque velim, ἵνα μὲν
αὐτῷ Χριστὸς φωνῇ μεγάλῃ εἶπη κραυγᾶσας τῷ
μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ἀκούσαντι μὲν, οὐκ ὄψητω; δὲ, καὶ
διὰ τοῦτο δεομένῳ τῆς Ἰησοῦ κραυγῆς, τὸ, Ἀλλὰ ε,
θεῦρο ἔξω· Ὅτι Χριστὸς ἑαυτῷ, post mortem quidem
audientis, non tamen acute, ideoque opus habenti
*Jesu clamore, clamans dicat magna voce, e Lazare,
veni foras.* Legito, p. 349, et iudicio tuo utere.
Supposititius Chrysostomus In quadragesimum
Lazarum, t. VII Anglicanæ edit. p. 531, l. viii, 9:
Τετραήμερον σῶμα μετὰ τῆς ἐνταφίου τοῖς ζῶσι
συγχορεύον αἰσθητός. Emend. τοῦθτος; deleta
conjectura marginali omnino improbabili: *Qua-
triduanum corpus, cum veste sepulcruli una cum vi-
ventibus choros celebrans.*

(27) Ὅτι τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος κρατεῖ. Sum-
ptum ex canonibus, Nicæno vi, et Antiocheno xix,
ubi consulendi interpretes. Atque ad illa Decreta
respiciebat Imperator Constantius, cum ad Libe-
rium papam his verbis uteretur: Τῶν γὰρ πλειόνων
ἐπισκόπων ἡ ψῆφος ἰσχύειν δελεῖται. *Hist. Eccles.
Theodosiiti, lib. i, cap. 16.* Errato autem memorie
evenit, ut ab Anastasio, in *Hædogo*, cap. 13, p. 273,

κα'. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι εὐαγγελισταὶ προκαταβύ-
τες, οὐκ ἔφθασαν ἐντυχεῖν τῷ εὐαγγελικῷ κηρῶ-
σанти τοῦ θεολόγου Ἰωάννου. Οὗτος δὲ μακροβι-
ωτατος γεγωνὸς ἐνέτυχε τοῖς ἐκείνων συντάγμασι,
καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἑαυτοῦ βιοτῆς, ἐν Πάτμῳ τῇ
νῆσῳ θεοθεν κινήθει, ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλείᾳ; τῆ
κατ' αὐτὸν ἁγίου Εὐαγγέλιον συνεγράψατο· πολλὰ
τῶν παρ' ἐκείνοις ἀσαφῶς εἰρημένων, καὶ παραλε-
λειμένων, οἷον τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου (26), τὴν
καίρῳ τοῦ δεῖπνου, καὶ τινα ἄλλα, τρανώσας καὶ
σαφηνίσας καὶ μεγαλοφώνως ἀναφθεγξάμενος. Καὶ
πυύσασθε διὰ τὸν θεόν, πρὸς οὕτω φανεράν ἀλήθειαν
ἀντιβαίνοντες· καὶ ὁ ποιεῖν αὐ τῆς Ἐκκλησίας τρέ-
φιμοὶ παρελάβομεν, τοῦτο καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε, τοῖς
τέσσαρσιν ἱεροῖς πατριάρχαις ἐπόμειοι· ὅτι τῶν
πλειόνων ἡ ψῆφος κρατεῖ (27), εἰς δὲ, οὐδεὶς· Ἄγα-
θοὶ δὲ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα. Ἐνθα δὲ τέσσαρες;
ὁμοφρονούντες; (38) τῷ αὐτῷ στήχουσι, τίς ἀμφι-
θάλλει μὴ καὶ θεὸν ἐν αὐτοῖς παρεῖναι; καθ' ἡφσιν
ὁ Χριστὸς· Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν
τῷ ἑμῷ ὀνόματι [All. ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου], ἐκεῖ εἰμι
ἐν μέσῳ αὐτῶν.

κβ'. Καὶ διὰ τοῦτο παρακαλῶ [All. inser. ἵνα] συμ-
θῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς, καὶ γενώμεθα φι-
ἀδελφοὶ μᾶλλον ἢ φίλοι. Οὐ γὰρ πρὸς Χριστοῦ,
ἢ τῶν ἀποστόλων, τὰ ἄζυμα ἰσθίειν ἢ προσκομίζεω
ἐδιδάχθημεν· ἐπεὶ οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦ πάθους αὐτοῦ, ὡς ἤδη προλαβόντες εἴπα-
μεν, ἔφθασε φαγεῖν τὰ ἄζυμα, μήπω παρὰ τῶν
Ἰουδαίων ἐτοιμασθέντα, ὡς εἴρηται· οὔτε οἱ ἀπό-
στολοι πάλιν παρέδωκαν ὃ οὐ παρέλαβον. Μετὰ γὰρ
τὸ δεῖπνῆσαι, φασὶν οἱ εὐαγγελισταὶ, Παρέδωκε διὰ
τοῦ ἄρτου μυστήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἰπὼν·

et in fine Operis, canonibus apostolicis impunitur
sententia. Alii priori loco: *Nóμος γὰρ ἐστὶν ἐξ
ἀποστολικῶν κανόνων, ὁ ἐπιτρέπων τῆς (s. vacat,
vel aliquid deest) τῶν πλειόνων μαρτυριῶν ἢ
χρησῶν εἶναι τὴν ψῆφον ἐπὶ παντὶ ζητήματι, καὶ
δόγματι συντείνοντι εἰς Χριστόν.* Posteriori autem:
Τῶν πλειόνων γὰρ ἰσχύει ἡ ψῆφος ἐπὶ παντὶ πρά-
γματι· καθὼς οἱ κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων
Χριστοῦ διατάξαντο. Michael Glycas, *De proces-
sione Spiritus sancti*, citatus per Allatium, *De
utriusque Ecclesiæ consensione*, c. 917: Ἐπὶ πᾶσι
τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος κρατεῖν εἰωθεν. In Discep-
tatione Joannis Plusiadeni pro concilio Florentino,
h. l. *Græciæ orthodoxæ*, p. 610: Εἰς οὐδεὶς τῶν
πλειόνων ἡ ψῆφος νικά. Praefatio Theodoriti ad
Psalmos, κρατεῖτω δὲ ὁμοῦς τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος.

(28) Ὁμοφρονούντες. Alias ὁμοφρονούντες inar-
ginis. Varietas frequens in codicibus manu exara-
tis: interdum absque dispendio sensus, ut hic et
s. n. 8, 12; et in Theodorito, t. IV, p. 157 A.
magno interdum cum errore. Pachymeræ Para-
phrasis ad cap. 4 Dionysii *De divinis nominibus*,
n. 31: Συμφωνία, πολυμιγέων καὶ δίχα φρονούντων
ἑνωσις λέγεται. Imo vero, φρονούντων. *Consonantia,
multorum varis mixtorum et seorsim sonantium
unio dicitur.* Chrysostomus, oral. 1, *De incompre-
hensibili Dei natura*, p. 352, t. 1: Καὶ φρονεῖ μὲν,
οὐδὲν δὲ διεφθραμένον. Haud dubie φωνεῖ. *Puer vo-
cem quidem edit, sed nullatenus articulatam.*

Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τὸ Πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν (29), τῆς ὥρας δηλονότι φθασάσης τοῦ πάθους αὐτοῦ.

κγ'. Οἱ δὲ τῶν ἀζύμων μετέχοντες κινδυνεύουσι λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλιναρίου περιπέτειν αἵρεσιν (50). Ἐκεῖνος γὰρ σῶμα μόνον ἄψυχον καὶ ἄνου ἐτόλμησεν εἰπεῖν, λαθεῖν τὸν Ἰῶν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀρκεῖν λέγων ἀντὶ ψυχῆς καὶ νοῦς, τῆς θεότητα. Καὶ οἱ τὰ ἀζύμα προσκομίζοντες, νεκρὰν σάρκα καὶ οὐχὶ ζῶσαν προσφέρουσιν. Ἡ γὰρ προζύμη ἀντὶ ψυχῆς τῷ [All. ἐν τῷ] φυράματι γίνεται, καὶ τὸ ἄλας ἀντὶ τοῦ νοῦς· ἃ μὴ ἔχον τὸ ἀζυμον, πῶς οὐκ ἄψυχόν ἐστι καὶ νεκρὸν καὶ τῷ ὄντι νεκροποιόν; Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τέλειος ὢν Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, διπλοῦς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ὑπόστασιν, σῶμα ἄψυχόν τε καὶ ἔνουν ἐκ τῆς Ἀσιπαρθένου προσλαβόμενος, διὰ τελείου ἄρτου εἰκότως περὶδωκε τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης μυστήριον· εὐλογήσας αὐτόν, καὶ κλάσας, καὶ εἰπὼν, *Λάβετε, φάγετε*· ὅς ἐστιν ὁ ἐπουράνιος ἄρτος καὶ ζωτικὸς καὶ ζῶν διδοὺς τοῖς ἐσθίουσιν αὐτόν· καθὼς ὁ Χριστὸς ἐπηγγεῖλατο λέγων· *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ*.

κδ'. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων δύναμιν εὐσαναγχετεῖτε καὶ φιλονείκως [All. φιλονίκως] διενίστασθε, παρὰ τῶν ἁγίων λέγοντες ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν παραλαβεῖν, συνεργόμεθα σὺν τούτῳ τῇ ὑμετέρᾳ ἀελαφρότητι, καὶ δεῖξομεν σὺν Θεῷ, τινὰ τῶν παρὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθέντων, ὅπ' ἐκείνων αὐτῶν πάλιν διορθωθέντα [All. ἀναρθθέντα] καὶ μεταποιηθέντα πρὸς τὸ εὐσεβέστερον· οἷα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως κρατυνομένης, καὶ τῆς Ἐκκλησίας Θεοῦ χάριτι στερευομένης καὶ πλατυνομένης. Καὶ τὸ Σάββατον γὰρ Ἰσα τῇ ἁγίᾳ Κυριακῇ προσετάγηεν τιμᾶν, καὶ φυλάττειν καὶ μηδὲν ἐν αὐτῷ ἐργάζεσθαι· ἀλλὰ τοῦτο νῦν οὐ γίνεται. Καὶ Πέτρος δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσερχομένους, τῇ ἀμωμῆτι πίστει τῶν Χριστιανῶν, τὸ πρῶτον περὶέμεν, καὶ οὕτως ἐδάπτει (31)· καὶ Παῦλος δὲ τὸν Τιμόθεον περιέμεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατηχούμενοι τριακονταετῆς ἐδαπτίζοντο. Καὶ ἄλλας τινὰς νομικὰς παρατηρήσεις οἱ πιστεύοντες ἐφύλαττον. Καὶ ἀρχιερεῖς γυναιξὶ συνεζύγνοντο. Ἄλλ' οὐδὲν ἔρει τοιοῦτον ἐμπολεῖται, τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὡς εἴρηται, ἰσχυροποιουμένης καὶ προκοπούσης ἐπὶ τὸ ἐντελέστερον.

αε'. Καὶ τί θαυμαστὸν ἢ ξένον, εἰ τριπλαῦτα μὲν οἱ μαθηταὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος, τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνοντες, τινὰ τῶν ἰθίμων

A desideravi Pascha hoc manducare vobiscum 29, nemppe adventante hora passionis suæ.

23. Qui autem azyma sumunt, in periculum incurrununt clam delabendi ad Apollinaris hæresim. Siquidem ille ausus est affirmare corpus solum animæ mentisque expers assumptum fuisse per Verbum et Filium Dei, de sancta Virgine; contenditque divinitatem sufficere loco animæ ac mentis. Item qui azymis in missa utuntur, carnem mortuam, non autem viventem offerunt. Fermentum namque pro anima sit massæ, et sal pro mente: quibus azymum cum careat, qua ratione non erit inanimatum, mortuum, ipsaque re mortiferum? Etenim Dominus noster Jesus Christus, perfectus Deus, et perfectus homo, duplex natura, at non subsistentia, quique corpus anima menteque præditum e semper Virgine assumpsit, merito per panem perfectum tradidit novi testamenti sacramentum, quem benedixit fregitque, dicens: *Accipite, manducate*, qui est panis cælestis, vitalis, vitamque largiens comedentibus eum; sicut Christus promissit, hoc sermone: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo* 29.

24. Quod si adversus aliorum vim ægre serentes contentionis amore obsistitis, asseveratisque vos a sanctis apostolis Petro et Paulo accepisse azymorum traditionem; in eo quoque cum vestra fraternitate congregimur, et Deo adjuvante probabimus, nonnulla eorum quæ ab apostolis tradita fuerunt, per ipsos eosdem postea correcta fuisse, et ad majorem pietatem translata: quia nimirum fides in Christum corroborata est, et Ecclesia per Dei gratiam firmata atque dilatata. Etenim Sabbatum pari honore cum Dominica prosequi jussimus, et servare, nihilque eo die operari: verum hoc nunc nequaquam observatur. Ad hæc Petrus eos qui ex gentibus accedebant ad inculpam Christianorum fidem, primum circumcidebat, deinde baptizabat; itemque Paulus circumcidit Timotheum. Quinetiam catechumeni, annum agentes tricesimum baptizabantur. Aliæ nonnullæ legales observationes a fidelibus custodiebantur. Pontifices, cum uxoribus copulabantur. Nunc porro nihil ejusmodi in usu est; quoniam sancta Dei Ecclesiâ (jam dictum fuit) robore crevit, atque ad perfectiorem provenit statum.

25. Et quid mirum aut novum, si tunc temporis, cum inciperet Evangelii prædicatio, discipuli multorum infirmitati sese accommodantes, permise-

29 Luc. xii, 20, 15. 30 Joan. i, 56.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(29) Μεθ' ὑμῶν. Addunt codd. 912, 2473, πρὸ τοῦ με παθεῖν· *antequam patiar*. Luc. xii, 15.

(30) Λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλιναρίου περιπίπτειν αἵρεσιν. Citatur hunc in nodum a doctissimo Combedisio Auctarii 2, col. 437: Πλα-

νῶντες εἰς τὴν Ἀπολλιναρίου περιπίπτειν αἵρεσιν. *Ne errore in Apollinarii incidant hæresim*.

(31) Καὶ οὕτως ἐδάπτει. Lucasque liber Reg. 696.

runt illis ut nonnullas consuetudines suas retine-
rent: scilicet per paulatim factam omnimodam
subtractionem, sapienter immutando illos, ac tra-
ducendo ad Evangelium, jam ad obtemperationem
exercitatos? Neque enim ramus obliquus ferre po-
test subitam reflexionem vimque manus ad recti-
tulinam ducentis; quemadmodum e nostris theo-
logis quidam pronuntiavit ²⁰; citius quippe rumpe-
tur, quam rectus fiet. Ideo, ut dictum est, ad tem-
pus concessa fuere azyma, quoniam ingens tunc
Hebræorum multitudo Romam incolabat; quod li-
ber Actuum apostolorum indicat. Postea autem, in
tempore, hæc etiam sublata sunt. Eandemque Dei
dispensationem in Moyse cernere est; qui Hebræis
interim quidem sacrificia permisit, quo Deum
mentibus illorum inderet; deinde verè cum hoc
quoque bene feliciterque peractum fuit, ea tunc
abolevit. Sufficiunt mihi hæc, ad hominem plenum
Spiritu sancto ac intelligentia spirituali. *Da enim,*
inquit, sapienti occasionem, et sapientior erit ²¹.

26. Cæterum antea, initio pontificatus mei, litte-
ras commendatitias dedi ad beatissimum papam
Romæ, easque per quemdam qui ex solemnibus voto
Hierosolymum proficiscebatur nisi ad clarissimum
magistrum et ducem Italiæ Argyrum, ut dirigeret
ad sanctitatem ejus. Quo ex tempore elapsum est
biennium: nec de illis quidquam potui comperire.
Et ecce iterum has describens, nisi ad tuam in
Deum dilectionem, ut propter amorem nostri, seu
potius propter Deum, ob quem et pro quo Epistola
est: *Pro Christo enim legatione fungimur*, inquit
divinus Apostolus ²², officias ut ad maxime vene-
randam illius beatitudinem perducatur; simulque
petas respondeat scripto, quod mittas ad nos.

27. Si vero presentem quoque epistolam, post-
quam legerit pietas tua, ad ipsum transmiserit,

²⁰ Greg. Naz. orat. 42. ²¹ Prov. ix, 9. ²² II Cor. v, 20.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(32) Συγγραφήσартος. Nilus, Ad Magnam, c. 43:
Καὶ πρὸς εἰδιωλοκρατεῖαν ὑστερον ἐκμανεῖσι τοῖς
Ἐπειτα κρέφα: ὄθειν αὐτῶ. Scribe mea fide epitro-
φαι. Atque ad idolorum cultum deinde furentibus
posteris permisisse ut sibi sacrificium offerrent.

(33) Ἀρκεῖ μοι ταῦτα. Metathesis literarum viti-
osam induit lectionem in Novellam tertiam
Manuelis Comneni, Juris Græco Romani, p. 136:
Ἦτις (πρόσταξις) καταστρωθήσεται, καὶ τῷ ἱερῷ
χριστοφυλακίῳ ἐναποτεθήσεται, ἀρέσκουσα ταῖς
ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, καὶν ἰσχύμα καὶ μόνα
ταύτης πεπιστωμένα, παρὰ τῶν μερῶν αὐτίων
ἐμφανίζεται. Quis enim probam, ἀρέσκουσα, non
confestim agnoscat? cum sensu: *Quis constitutio
expandetur, et in sacro churtophylacio reponetur,
suffectura sanctissimis Ecclesiis, etiam si ejus exem-
plaria sola, competentis fide munita, ab ipsis parti-
bus insinuentur.*

(34) Σοφώτερος ἔσται. Libri Regii 1004, 1605,
subdunt: Ὅ δὲ τὰ πάντα εἰρηνοποιῶν Χριστὸς ὁ
ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ἀξιώσαι ἡμᾶς ὁμοθυμαδὸν εὐ-
χαριστῆσαι αὐτῷ, καὶ σὺλλειτουργῆσαι, τὸ αὐτῷ
φρονούντες, etc. Qui vero cuncta reconciliat Chri-

Α αὐτοῖς συνεχώρησαν τελείσθαι ὑπ' αὐτῶν τῆ κατὰ
μικρὸν πάντως ὑφαίρεσις σοφῶς ὑπαλλάττοντες;
αὐτοὺς καὶ μεταβάλλειν ἐπὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἧδη
γεγυμνασμένους πρὸς εὐπειθειαν; Μὴ δὲ γὰρ ἂν
πτόρθον λοξὸν ἐνεργεῖν ἀθρόαν μετάκλιση καὶ βίαν
χειρὸς ἀπευθυνούσης ὡς τις τῶν κατ' ἡμᾶς ἐστὶ
θεολόγων ὁθῆτον μὲν τ' ἂν [All. ius. τοῦτου] πῆρ-
γῆναι, ἢ ὀρθωθῆναι. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἴρηται, πρὸς
καίρων μὲν συνεχωρήθη τὰ ἄζυμα ὅτι μεγάλη τις
ἦν Ἑβραϊκὴ τότε εἰς Ῥώμην, καθὼς ἡ βίβλος τῶν
Ἠράξειων τῶν ἀποστόλων διασαφεί. Ἐπειτα δὲ
ἤνικα καιρὸς, καταλύθη [All. καταλύθη] καὶ ταῦτα.
Ὅπερ καὶ ἐπὶ Μωυσιῶς ὁρᾶται παρὰ Θεοῦ οἰκονο-
μούμενον ὡς συγχαρῆσαντος (32) μὲν τὰς οὐσίας
τῶν τοῖς Ἑβραίοις, ἵνα ἐγκαταστήσῃ Θεὸν Ἐπειτα
δὲ ἤνικα καὶ τοῦτο καταρθώθη [All. καταρθώθη],
καταλύσαντος αὐτὰς ὑστερον. Ἀρκεῖ μοι ταῦτα
(33), πρὸς ἄνδρα πλήρη τυγχάνοντα Πνεύμα-
τος ἁγίου καὶ συνέσεως πνευματικῆς. Δίδου γὰρ,
φησί, σοφῶ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται (34).
κς'. Πρὸ καιροῦ δὲ, ἐν ἀρχῇ τῆς ἀρχιερωσύνης
μου, συστατικὴν ἔστειλα γραφὴν πρὸς τὴν μακαριώ-
τατον πάπην Ῥώμης, πέμφας αὐτὴν διὰ τιος τῶν
κατ' εὐχὴν ἀπερχομένων εἰς Ἱερουσόλυμα, πρὸς τὸν
λαμπρότατον μάγιστρον καὶ δοῦκα τῆς Ἰταλίας τὸν
Ἀργυρῖον (35), ἵνα κατευθώσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν
ἀγιωσύνην σου [All. αὐτοῦ]. Ἐκτοτε δὲ διετία δι-
ήθη καὶ περὶ ταύτης οὐδὲν ἠδυνήθηγ μαθεῖν. Καὶ
ἰδοὺ πάλιν ταύτην μεταγράφας ἔστειλα πρὸς τὴν
Θεοφιλίαν σου ἵνα διὰ τὴν τιμετέραν ἀγάπην,
ἄλλων δὲ διὰ Θεόν, δὲ ἂν καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ γραφὴ
Ἰπὲρ Χριστοῦ γὰρ ἀρροθεύομεν, φησὶν ὁ θεὸς
ἀπόστολος διευθετήσῃς αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκείνου
σεβασμιωτάτην μακαριότητα, καὶ ζητήσῃς ἀνεί-
γραφον καὶ ἀποστείλῃς πρὸς ἡμᾶς.

κς'. Εἰ δὲ καὶ τὴν παρούσαν γραφὴν ἀναγνοῦσα
ἡ σεβασμιότης σου, διαπορθμεύσει πρὸς αὐτὸν,

stus verus Deus noster, dignos reddat nos qui uno
animo gratias agamus ei, et communitremitus, idem
sentientes.

(35) Ἀργυρῖον. De Argyro infra adhuc non semel,
et Edictum de Pittagio legatorum Romanorum,
apud Allatium, dissertat. 2, De libris ecclesiasticis
Græcorum; Joannes Vecceus, orat. 2, Apologetica
et Antirrhethica, n. 8; Georgius Metochita, De
processione Spiritus sancti, lib. v. Quibus adde
Guillelhum Apuliensem, lib. i et ii Nerum Nor-
mannicarum, ubi Argyroum vocat; et Nicephorum
Bryennium, aliosque historicos. Leo IX, Epistola
ad Constantinum Monomachum imperatorem:
Suffulius ergo comitatu, quale in tempore brevitatis,
et imminens necessitas permisi, gloriosi ducis et
magistri Argyroi fidelissimi tui colloquium et con-
siliium expetendum censui. Quem locum referens
Wibertus archidiaconus in Vita Leonis pape,
cap. 10. Argyrii exhibet in libris editis. Argyris-
sum quidam nuncupant, et Argyrizzum. Hinc a vir
diffusissime lectionis Carolus Fresnius in Familiis
Augustis Byzantinis.

εὐάρεστον Θεῷ τε καὶ ἡμῖν ἔργον ἐκτελέσειεν. Ἴσως ἂν γὰρ Θεοῦ ἐπινεύσαντος πρεσβυτέρων τῶν ἀγίων κορυφαίων ἀποστόλων, προσδέξεται τὰ ἀναγεγραμμένα, καὶ ἀποδέξεται, καὶ συνέλθοι τοῖς περιποθοῦσι τὴν αὐτοῦ σεβασμιότητα τιμίοις ἀδελφοῖς καὶ Πατράσι· καὶ κοινῇ πάντες ὁμοθυμαδόν. τῷ τὰ πάντα εἰρηνοποιούντι Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν εὐχαριστήσομεν, καὶ συλλειτουργήσομεν, τὸ αὐτὸ φρονούντες, τὴν αὐτὴν ἀναφορὰν λειτουργοῦντες καὶ προσκομιζόντες.

κη'. Ὡς ἐξ ἡμῶν προσεῖπε τὴν κατὰ Θεὸν ἱερὰν καὶ ἀγίαν [All. ἱερά. ἀγίας] σου σύνοδον. Ἀσπάζεται δὲ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐν φιλήματι ἀγίῳ τὴν ἀγιοσύνην σου, ἐπικαλουμένη σὺν ἡμῖν τὰς σὰς εὐχὰς [Deest in All.]. Καὶ χεῖρα, καὶ ἔρρωσο, εὐφραίνόμενος ἐν Κυρίῳ πάντοτε, καὶ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐν ταῖς σὰς ἱεραῖς τελεταῖς μυσίαν ποιούμενος.

Γ.

Μιχαήλ (56) τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένη-κοῦ πατριάρχου τοῦ Κηρουαρίου πρὸς Πέτρον τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.

α'. Τὰ γράμματα τῆς μακαριότητός σου ἀνέγνω ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἀναμαθούσα διὰ τοῦ ταῦτα διακομίζαντος, ὡς καλῶς, Θεοῦ χάριτι τὰ κατ' αὐτὴν διεξάγεται, τῇ αὐτοῦ ἡὐχαριστήσομεν, ὡς εἰκὸς ἀγαθότητι, ζωὴν σοι μακράϊωνα καὶ ἄλυπον ἐπευχόμενοι. Οἶ; δὴ καὶ περιεχέτο περὶ τοῦ εὐλαβοῦς διακόνου καὶ βασιλικοῦ κληρικοῦ Πέτρου ὅτι τε κατὰ τὰς ἡμετέρας πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα εισηγήσεις σιγίλλιον αὐτῆς τούτῳ πεπόρισται ἐπὶ τῷ φιλοτιμηθέντι αὐτῷ παρὰ τοῦ πρώτου [All. πρῶ] σου πατριάρχου κληρικοτόπου [All. κληροτοπίω]· καὶ ὅτι ἐτέρως οὐτοσί προτυχῶν εὐεργεσίας παρὰ σοῦ [All. τῆς σῆς] τελειότητος, ἡγνωμόνησε, μηδὲ γραφῆς αὐτοῦ καταξιώσας αὐτὴν.

β'. Καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν εἶδουσα οἶαν οὐ νῦν, οὐδ' ἐκ νέου, ἀλλ' ἀρχήθεν εἶχε [All. εἶχε] πρὸς αὐτὴν [All. αὐτὴν] διάπυρον στοργὴν καὶ διάθεσιν, καὶ ὡς οὐ παρὰ ψαῦλον λογίζῃ τὰς ὑπὲρ τινων παρ' αὐτῆς πεμπομένας σοι γραφάς [All. συλλαβὰς]· τούτου χάριν καὶ γράφει, καὶ ἀξιοῖ ἅμα μὲν εὐεργετησθαι διὰ σοῦ τοῦς ἀξιοῦντας· ἐθέλουσα, πρὸς ἐπινοῦν καὶ ἀνακέρυξιν τῆς μεγαλοδωροῦ καὶ φιλοτίμου ψυχῆς σου· ἅμα δὲ καὶ μισθῶν οὐκ ὀλίγων

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(56) Μιχαήλ. Celebris est in Historia, præsertim ecclesiastica, Michael Cerularius, Patriarcha CP. Græcorum Schismaticorum caput, et Ecclesiæ Latinæ hostis capitalis. Vulgo Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος. Μιχαήλ Κηρουλάριος. Cod. Reg. 2425. Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος, quemadmodum apud Glycæum. A Balsamone ad cap. 1, tit. 8. Noniocanonis ὁ Κηρουλλος Μιχαήλ nuncupatur. Ὁ Κηρουλάριος simpliciter apud Allatium, dissertatione 2, De libris ecclesiasticis Græcorum, p. 157. Ejus, ut et Petri Antiocheni contra Latinos Epistolæ in multis bibliothecis reperiuntur, et a viris doctis solent citari: hæcque fere totam Annalibus suis inseruit Baronius anno 1054, sed Latino tantum. De Mi-

gratum Deo nobisque opus peractura est. Forsan enim, Deo annuente intercessionibus sanctorum inter apostolos principum, suscipiet admitteque quæ in ea perscripta sunt; necnon conveniet cum honorandis fratribus Patribusque qui desiderio venerandæ religionis ejus flagrant: tum communiter omnes eadem mente, sanctorum reconciliatori Christo vero Deo nostro gratias agemus, et ministrabimus, idem sentientes, eandem oblationem consecrantes atque celebrantes.

28. Nomine nostro saluta divinam, sacram, sanctamque congregationem tuam. Quæ apud nos est sanctitatem tuam salutatur in osculo sancto, et nobiscum preces tuas implorat. Vale, lætus in Domino semper, ac tenuitatis nostræ in sanctis sacrificiis tuis memor.

III.

Michaelis sanctissimi archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ, et œcumenici patriarchæ, Cerularii, ad Petrum sanctissimum patriarcham Theopolis magnæ Antiochiæ.

1. Beatitudinis tuæ litteras legi mediocritas nostra, et comperiens ex allatore earum, bene per Del gratiam te agere, divinæ, ut par fuit, gratias egimus benignitati, vitam tibi longævam et tristitia carentem deprecari. Continebant autem litteræ tuæ de religioso diacono imperatorioque clerico Petro, quod juxta nostras ad sanctitatem tuam suasiones, sigillum tuum obtinuerit pro clericatus loco quo donatus fuerat a patriarcha prædecessore tuo; quodque idem alia antea a perfectione tua beneficia consecutus, ingratus exstiterit, ac ne quidem literis suis dignum te arbitratus.

2. At mediocritas nostra quia novit qualè quamque ardentem amorem et affectum, non nunc, neque recens, sed jam olim habeas erga nos, utque non in malam partem accipias quas pro nonnullis ad te mittimus litteras, idcirco et scribit et postulat: tum quidem cupiens a te beneficio affici petitores, in laudem ac præconium magnificæ et generosæ animæ tuæ; tum vero etiam non exiguan mercedem nobis concilians, qua quidem ex parte

chæle suppleri debet pittacium legatorum Romanorum, in Allatio, De libris ecclesiasticis Græcorum, p. 167, per eundem libellum seu chartam excommunicationis, in concilio post Leonis IX epistolæ; Græca nimirum per Latina: Μιχαήλ, inquit, γράμμασι τοῦ κυροῦ ἡμῶν Λεόντος τοῦ πάπα νουθετηθαῖ, κα. . . . κατεφρόνησεν. Latine? Michael litteris domini nostri Leonis papæ admonitus, respicere contempsit. Repono πετισθῆναι. Nam ibidem apud Allatium, p. 168 B et C. Ἐὰν μὴ πετισθῶσιν. In Conciliis est: Nisi respicerent. Et nisi forte respuerint. Cerularii decretum Jur! Græco-Romano addendum alias edidi.

ad illam pertinet. At diaconus, indignum se, prout ait, qui ad te scribat judicans, ideo nunquam ausus ad sanctitatem tuam litteras dare. Non cessat autem tibi gratias plurimas agere, ac pro te orare Deum, ob innumera tua erga se beneficia et dona: poscitur sigillum conmutari, quoniam inademfactum fuit, vixque legi potest. Atque hæc quidem de istis.

5. Ante tempus autem aliquantum, edocti ex iis qui a veteri Roma huc veniunt, virtutem, ingenuitatem et scientiam papæ ejus civitatis, qui nuper obiit; de communi concordia et consensione, propter scandala circa orthodoxam fidem de illis evulgata, non pauca ei significavimus per nostras syllabas seu litteras, cum humilitate multa; quemadmodum ipse quoque ex hujusmodi scriptura cognoscere poteris, qui quidem partim lucrari eum omnino volebamus, partim vero et benevolum ac nostrum habere satagebamus, ut nobis adversus Francos auxilium præberet. Quas litteras cum tradidissemus in manum vestiaritæ qui imperatoris litteras ad illum deferrebat, sperabamus cum portaturum illum ambas epistolas ad quem missæ fuerant, tum accepturum ab ipso rescriptum atque allaturum ad nos.

6. Ille vero, hujusmodi sumptis litteris, cum pervenisset usque ad magistrum et ducem Italiæ Argyrum, ipso ei artificiose subrepente, quo velociter ad papam mitteret, litteras illi tradidit. Verum magister, sicut accurate dilicimus, nunquam oblitus religionis suæ atque astutiæ, at semper male affectus in regiam urbem Romanamque imperium, neque in hoc a consuetudine sua recessit; sed pecuniam quam ab imperatore acceptam vestiarium deferrebat, retinuit, eam quoque, ut et prius missam, in usus suos plane volens convertere, ut qui in castrorum suorum ædificiis operam daret, curamque impenderet.

7. Atque hanc, uti dicemus, fraudem machinatus est. Convocavit nonnullos, quibus præcipue, ut

πρόθενος ἡμῖν γενομένη, τόγε εἰς μέρος ἤκον αὐτῆς. Ὁ δὲ γε διάκονος ἀνάξιον τοῦ πρὸς σὲ γράφειν ἑαυτὸν, ὡς φησι, κεκρικῶς, τούτου χάριν οὐδὲ γράφαι ποτὲ πρὸς τὴν σὴν ἐτόλμησεν ἀγίωτητα. Οὐ παύεται δὲ αὐτῆ πάμπολλα εὐχαριστῶν καὶ ὑπερευχόμενος, τῶν εἰς αὐτὸν ἀπέριτον αὐτῆς εὐεργεσιῶν ἕνεκεν καὶ χαρίτων· καὶ αἰτεῖται ἀμειψθῆναι αὐτῷ [All. αὐτῆς] τὸ σιγίλλιον, διὰ τὴ βραχῆναι, καὶ σχεδὸν μηδὲ ἀναγινώσκεισθαι δύνασθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου [All. τούτων]:

γ'. Πρὸ καιροῦ δὲ τινος ἀναμαθόντες παρὰ τῶν ἐκ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης ἐναυθὰ ἀφικνουμένων περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ εὐγενείας καὶ γνώσεως τοῦ νῦν τελευτήσαντος πάπα ταύτης φημί περὶ [All. καὶ περὶ] τῆς εἰς αὐτὸν [All. ταύτων] ἡμῶν ὁμοφροσύνης τε καὶ συμπάσεως· διὰ τὰ περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν περὶ αὐτῶν [All. αὐτῶν] θρυλλούμενα σκάδαλα, οὐκ ὀλίγα δὲ ἡμετέρων συλλαβῶν μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης, ὡς καὶ αὐτὸς ἔχεις γινῶναι ἐκ τῆς τοιαύτης γραφῆς, αὐτῷ ἐδηλώσαμεν τοῦτο μὲν, κερδῆσαι τοῦτον πάντως βουλόμενοι· τοῦτο δὲ, καὶ εὐνοῦν (57) ἔχειν καὶ οἰκεῖον πραγματευόμενοι εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ κατὰ τῶν Φράγγων ἐπιουρίαν. Ἄστινας δὲ συλλαβὰς, καὶ ἐγχειρήσαντες τῷ τὰ πρὸς ἑκείνων ἐπιφερομένῳ βασιλικῷ γράμματι βεστιαρίτη (58), ἠλπίζομεν ἀποκομίσει· μὲν αὐτὸν καὶ ἔμψω τὰ γράμματα πρὸς ὃν ἀποεστάλησαν, ἀντίγραφα [All. ἀντίγραμματα] δὲ ἐξ αὐτοῦ λαβεῖν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀγαγεῖν.

δ'. Ὁ δὲ τὰ τοιαῦτα λαβὼν γράμματα, καὶ μέχρι αὐτοῦ φέσας τοῦ μαγιστροῦ καὶ δουκὸς Ἰταλίας τοῦ Ἀργυροῦ, τὰ γράμματα μὲν, εὐμηχάνως αὐτὸν αὐτοῦ ὑπελθόντος, ἐφ' ᾧ ταῦτα διὰ ταχέων ἐς τὸν πάπαν ἐξέκοστέλλαι, οὐτῷ ἐνεχείρισεν· ὁ μάγιστρος, δὲ, ὡς ἀκριβῶς μεμαθήκαμεν, οὐδέποτε τῆς οἰκείας ἐπιελησμένους Ὀρησκείας καὶ διπλότης (59), ἀλλ' αἰεὶ τάναντία κατὰ τῆς βασιλείδος [All. βασιλείας] καὶ τῆς Ῥωμανίας φρόνων, οὐ δ' ἐν τούτῳ ἡμέλησε τῶν συνήθων, ἀλλ' αὐτὰ τε τὰ νομίσματα ἃ πρὸς βασιλέως ὁ βεστιαρίτης λαβὼν, ἐπεφέρετο, ἀνελάβετο, ἐν κέρδει πάντως ἰδίῳ θέσθαι καὶ ταῦτα βουλόμενος, ὡς τὰ προαποσταλέντα, ἅτε περὶ οἷον περὶ αὐτὸν [f. αὐτῶν] ἐπιμέλειαν [All. ἐπιμε-

ζ'. Καὶ ταύτην, ὡς ἐροῦμεν, τὴν συσκευὴν ἐκκλιώρησε. Προσκαλεσάμενος γάρ τινας, οἷς μᾶλλον,

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(57) *Εὐνοῦν*. Ignorabiliter dictum Philoni libro *De plantatione Noe*, p. 228 E. Εὐνοία γὰρ ἐστὶ βούλησις τοῦ τῷ πλησίον εἶναι τὰ ἀγαθὰ αὐτῷ χάριν ἔχειν. Nisi se se offerret εὐνοία, claro sensu. *Benevolentia enim est, voluntas ut proximo eveniant ipsa bona propter eum.*

(58) *Βεστιαρίτη*. Per ea quæ ab insignibus viris observata fuere, explodet facile diligens lector joculari nos neminis erratum. Is repertum inter officia palatii βεστιαρίτην, putavit esse bestiarum curandis præfectum, ideoque vertit *bestiaritem*, et marginem inepta glossa maculavit, *Aliis* ὀρθροκόμος, immemor suæ paulo ante præcedentis interpretationis, ὁ πρωτοβεστιαρίτης, *protovestiarites*.

(59) *Διπλότης*. Quæsi. 176. Cæsarii, οὐδὲ τοῦτο ἐξω διπλῆς καὶ ποικίλης τὸ νόημα. L. διπλότης. Ut quæsi. 118. Ἔχει δὲ καὶ τινὰ διπλότην τὸ νόημα.

(40) *Κάστρων*. Similiter vero mea quidem sententia ad istud triviale nomen produceretur eumpendium scripturæ, quod Leo Allatius licet in mss. tractandis subactus, legere tamen non potuit, lib. II *De consensione Ecclesiarum utriusque*. cap. 12, c. 675, hoc pacto: Καὶ τὸ παραδόναι δὲ Χριστιανὴν γυναῖκα τινὰ τῷ ἐν τῷ κάστρῳ ἐκπροσωποῦντι τῷ Ἀρχιερεὶ ὀμολόγηται. Id est, *Tradidisse vero Christianam quamdam mulierem ei qui in castro personam Americæ referebat, subebatur.*

ὡς ἔσπευ, τῶν ἄλλων εἴχε θάρρειν· ὧν δὲ μὲν, ἐν Ἀμάλφῃ ἐπιτοκήσας ποτὲ, ὡς ἤκουσται, ὕστερον δὲ τῆς τοιαύτης ἀπελαθείς Ἐκκλησίας δι' αἰτίας εὐλόγους, ἐπὶ πέντε ἤδη ὄλοις ἐνιαυτοῖς [All. ὄλους ἐνιαυτοῦς] δεδιωγμένος ὑπάρχων [All. ὑπάρχει]· ὁ δὲ ὄνομα μόνον ἔχει ἀρχιεπισκόπου, πράγματος παντάσῃν ἔρημον· οὐδὲ γὰρ ὄκου καὶ ἀρχιερέως [All. ἀρχιεράτους] οὐκ εὐρηται· τῷ δὲ γε τριτῷ προσωπεῖον, ὡς αὐτῷ ἰδοῦαι περιθεῖς καγκαλιάρου (41), καὶ τοῦτ' ἔτι τῷ Ῥωμαϊκῷ ἀξιώματι, ἐξ ὑπερβαλλούσης πανουργίας [All. κακούργιας] καὶ πονηρίας τοῦτον ἀναπέσας καλεῖσθαι, ἵνα ἔχη ἐπὶ τοῖς σκαιωρηθείσι κρατεῖν δι' αὐτοῦ, ὡς διὰ τινος δῆθεν ταίχους ἀπροσμάχτου. Καὶ τῶν ἐμῶν γραμμάτων ἀφελῶν (42) τὴν σφραγίδα, καὶ τὰ ἐμπερόμενα αὐτῇ ἀναγνοῦς, ἕτερα δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πάπα δῆθεν ἀπεσταλμένα συνθεῖς, καὶ τοῦτοις [al. τοῦτοις] τοῖς εἰρημένους ἐφοδιάσας ἀνέπειπεν τοῖς ἀθλοῦς, φεῦ τῆς πλάνης (43) καὶ τῆς σκαϊότητος, τὴν μεγαλόπολιν (44) καταλαβεῖν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐμφανίσαι γράμματα πρὸς ἡμᾶς!

5. Οἱ καὶ εἰσελθόντες τὴν βασιλεύουσαν, πρῶτον μὲν τῷ κραταιῷ καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ ἰδεσθῆσαν μετὰ σοβαροῦ καὶ γαύρου σχήματος καὶ φρονήματος καὶ βραδύματος· ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα ἀνεληλυθότες, τί ἂν τις εἴποι ὀπίσθ' ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία καὶ αὐθαδεῖα ἐχρήσαντο; μηδὲ τὴν οἰανοῦν πρόσρησιν εἰπόντες ἡμῖν, ἢ κἄν γοῦν μικρὸν κλίνει τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, καὶ προσαγαγεῖν ἡμῖν τὴν συνήθη προσκύνησιν ἀνασχόμενοι; μήτε μὴν ἐπισθεν τῶν μητροπολιτῶν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ σερκέτῳ συνθηροισμένων (45), καθίσαι ὄλωσ κατα-

A patet, confidebat. Quorum unus quidētm· Amalphæ quondam episcopatum obtinens (ita accepimus), postea ab ea Ecclesia iustus de causis expulsus, jam a quinque annis integris fugatus manet. Alter vero, nomen solum habet archiepiscopi, ipsa re penitus nudum: neque enim ubinam pontificatum gesserit potuit inveniri. Tertio autem, pro libito imposuit personam cancellarij, ac per summam versutiam et pravitatem persuasit ut ex hac Romana dignitate appellaretur, quo haberet in fraude quam moliebatur per quem obtineret, nimirum tanquam per murum inæxprugnabilem. Et cum litterarum mearum sigillum abstulisset, illicque posita legisset, alia vero quasi ad nos per papam missa composuisset, hisce prædictos homines instruens, miseros induxit; o dolum et nequitiam! ut ad magnam urbem accederent, ac ejusmodi litteras commonstrarent nobis.

6. Qui Imperantem urbem ingressi, primo quidem potenti sanctoque nostro imperatori conspiciendos se præbuerunt, cum arroganti superboque habitu, spiritali, incessu. Postea vero ad nostram venientes mediocritatem, quid dixerit quis quanta insolentia, jactantia, temeritate usi fuerint? nulla penitus nos salutatione impertiti, nec sustinentes vel minimum capita sua inclinare, nobisque solitam venerationem offerre, neque etiam omnino admittentes post metropoliticos nobiscum in secreto congregatos sedere, juxta jam olim obtinentem con-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(41) Καγκαλιάρου. Intelligit Fredericum, tunc diaconum et cancellarium, postea Romanum pontificem; quem simelioma de projecto pittacio in sacra mensa a legatis Romanis contra patriarcham Michaelē; quod producit Leo Allatius dissert. 2. De libris ecclesiasticis Græcorum, ita nuncupat p. 163. Φερεδέρικος δίκδικος καὶ σκακλιάριος. Sed forsitan eodem errato quod cernitur initio actionis 6 synodi vii, et scribendum, καγκαλιάριος, qui et a Græcis καντζιλίριος dicitur, et καγγελλάριος. καγγελλάριος.

(42) Ἀφελῶν. Participium reddendum S. Nilo, Ad Agathium, cap. 2; in Opusculis, p. 86, 87. Contra avaros: Ἴνα διπλῆ τὸν συναγαγόντα κολάσαι καταδικάσῃ, τῇ μὲν ὑπὲρ ὧν ἀσθενεστέρους ἀφελῶν ἠδίκησε, τῇ δὲ, ἀνθ' ὧν ἄπειρ ἐκείνων ἀφελετο, ἄλλοις βλῆν συνήγαγεν αἰώτου ζωῆς. Ut duplici ratione coaccusatorem adjudicet, alteri quidem, pro eo quod imbecilliores spoliando injuria affecit, alteri vero, quoniam quæ eorum bona abstulit, ea aliis congregavit ad vitæ fragillosæ materiam. Sed et pari errato leges in Josepho, lib. ix, cap. 2, p. 305 f. ἀφελούντο, pro ἀφελούντο. Εὐτελεῖς δ' οὐδὲν οὐδ' ἄλλιον ἀφελούντο. Vel. Interpr. Qui nihil tulerunt vile, nec parvum. Et lib. xvi, cap. 12: Ὀφελήσαιν γὰρ οὕτως τοῦ θυμοῦ τὸ περιττόν, pro ἀφαιρήσειν. Sic enim adempturum ab eo iræ plurimum.

(43) Φεῦ τῆς πλάνης. Ab Allatio in opere De Purgatorio editus, Eustratii presbyter CP. De vitæ antiparum post mortem, p. 507, 508, ubi de Pythonissa, μετήλλαξε τὴν πλάνην, omnino scribendum τὴν πλάνην, ut et ipse clamat contextus. At ex Eusebio S. Dionysii per Michaelē synellum, malto ante medium, ejici debet πλάνην, et legi,

εὐθὺς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐξαναδύς ἐπὶ τὴν πρὸς τὸν ἀνθρωποκτόνον ἀποστάτην ἵεται πλάνην. Hoc est, Statim ac e baptismo lavacro emersi, ad lucem adversus homicidam apostatam profectus est.

(44) Τὴν μεγαλόπολιν. Ita passim apud auctores, non solum Constantinopolis, sed et Roma, aliæque urbes maximæ appellantur. Certè cap. 1, part. 5 concilii Chalcedonensis, ubi in titulo libri editi habent, ἀρχιεπίσκοπος Ἀέων, cod. Reg. 1026, f. 182, ostendit, ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγαλοπόλεως. Τῶμος Ἀέων, disertique sunt Græci in varietate epithetorum, quibus urbem suam novam Romam ornant. Sed notari debet censura Christophori de Bondelmontibus in Descriptione Constantinopoleos: Fuit hæc urbs, inquit, pulcherrima valde, et aulæ sapientiæ et honestatis, nunc vero ad ignorantiam, et duritiam vetustæ opinionis, perventi (lego præventi) peccato gulæ, adhæserunt; et in tantum delati propter copiam piscium et carniū, quod pars quartæ ipsius ad morbum inciderunt lepræ, et doctrinam Joannis Chrysostomi, Damasceni, et aliorum sanctorum Patrum dimiserunt. Nec omitam errorem quo Antiquitates CP. Lambecii, p. 99, seu Demonstrationes chronographicas Combesii p. 27, pauculat: Τότε εὐφημισθῆ ἡ πόλις ἀληθεία Κωνσταντινούπολις, τῶν ἱερῶν βούντων, εἰς ἀπίστους αἰώνας εὐδωσον ταύτην, Κύριε, errorem pudendum; cum sit in proclivi emendare, κληθεῖσα. Tunc faustibus omnibus accepta est civitas vocata Constantinopolis, elumantibus sacerdotibus: in infinita sæcula hæc dirige et promove, Domine.

(45) Μητροπολιτῶν μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ σερκέτῳ συνθηροισμένων. Hoc de secreto patriarchali eclogio locum Joannis Moschæ cap. 193 Prati spiri-

suetudinem, verum id suam esse contumeliam arbitriati. Quorsum non eloquor quod his stolidius est? Neque etiam ad imperiale culmen maiestatemque illat nos humiles exhibuerunt se: quin imo majorem in modum se extollentes, ac sibi superiora imaginati, cum cruce et baculis intra regiam ingressi sunt.

7. Nihil igitur horum prout par erat perpetrantes, epistolam obsignatam tradiderunt nobis, statimque recesserunt. Quam accipiens mediocritas nostra, et sigillum auferre conata, diligenterque scrutata, ipsummet invenit adulteratum, et litteras plenas doli ac vafamenti. Illa enim citra discrimen declarabant, quæ dum in hac magna urbe Argyrus commoraretur, nostræ sæpe protulit mediocritati, præsertim de azymis, propter quæ non semel tantum, sed et bis jam et ter quaterque per nos pulsus est atque ejectus a divina communione ac sumptione eucharistiæ.

8. Porro exemplum nostræ ad papam epistolæ; sed et ipsius quæ quasi a papa ad nos scripta, per sceleratos homines allata fuit, quæque in linguam Græcam translata est, ad beatitudinem tuam misimus, ut cognoscas, quid nos ad illum scripserimus, quænam vero per redditam nobis epistolam fuerint significata; utque hinc plane intelligas, quod non nuda suspicione adducti fuimus, sed ipsam nudam apprehendimus veritatem. Cæterum manifestum idem signum deprehensum est per archiepiscopum Transensem ac syncellum, qui illuc ad nos veniens, totam aperuit veritatem, quemadmodum narraui potenti sanctoque imperatori nostro.

9. Rumor autem quidam nostris auribus insonuit quod memoratum papam etiam perfectio tua in sacris diptychis referat, itemque Alexandrinus et Hierosolymitanus antistites. Sed non puto tanta ignorantia teneri, maxime præ aliis tuam incomparabilem virtutem. Nosti enim a tempore sanctæ et œcumenicæ sextæ synodi, ac deinceps relationem papæ in sacris diptychis, apud nostras videlicet sanctas Ecclesias excisam fuisse, propterea quod Vigilius tunc Romæ papa, ad eam synodum venire noluerit, nec anathema dicere tum Theodoriti

Α δεξάμενοι, κατὰ τὴν κρατήσασαν ἀρχῆθεν συνήθειαν, ἀλλ' οἰκτιρῶν τοῦτο ὕβριν νενομικότας. Τί μὴ λέγω τὸ τοῦτων ἀνοητότερον; Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς βασιλικὴν ὄλω; περιωπὴν καὶ μεγαλειότητα τεταπεινωται; μᾶλλον μὲν οὖν ἑαυτοὺς μεγάλως ἐξείροντες, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς φανταζόμενοι, μετὰ σταυροῦ καὶ σκήπτρων ἐντὸς τῶν βασιλείων εἰσέρχονται.

Ζ'. Μηδὲν τοίνυν τοῦτων, ὡς εἰκός, δεδρακότας, ἐπιστολὴν ἐσφραγισμένην ἡμῖν ἐπέδωκαν, καὶ εὐθὺς ὑπεχώρησαν. Ἦν καὶ λαβοῦσα ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἀφελὲν τὴν σφραγίδα ἐπιχειρήσασα, καὶ ἀκριβῶς περιεγρασαμένην, αὐτὴν τε ταύτην εὖρε νενοθυμένην, καὶ τὰ γράμματα πλήρη δόλου καὶ περινοίας. Ἐκεῖνα γὰρ καὶ ἐδήλουν ἀπαραιλάτως, ἅπερ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ὁ Ἀργυρὸς ἐνδημῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν πολλάκις ἔλεγε μετριότητα· μάλιστα δὲ περὶ τῶν ἀζύμων· δι' ἃ καὶ οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δις ἤδη καὶ τρις καὶ τετράκις τῆς θείας ἐξώσθη καὶ ἀπέβληθη παρ' ἡμῶν κοινωνίας καὶ μεταλήψεως.

η'. Τὸ δὲ ἴσον τῆς πρὸς τὸν πάπαν ἡμετέρας γραφῆς, ἄλλα μὴν καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς ἡμᾶς δεῖσεν ἀπὸ τοῦ πάπα διὰ τῶν ἀλιτηρίων ἀποκομισθείσης, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μεθερμηνευθείσης φωνῆν, πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα ἐξεπέμφαμεν· ὡς ἂν γνοίης, τί μὲν ἡμεῖς πρὸς ἐκεῖνον ἐγράψαμεν, τίνα δὲ διὰ τῆς ἐπιδοθείσης ἡμῖν ἐπιστολῆς ἐδηλοῦντο· καὶ ἀκριβῶς καταμάθης ἐνεῦθεν, ὡς οὐ ψιλλὴν ὑπόνοιαν ὑπενοήσαμεν [All. ἐπενοήσαμεν], ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας γυμνῆς ἐδραξάμεθα. Φανερώτερον δὲ τὸ τοιοῦτον ἠλέγχθη δρᾶμα καὶ διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τράνας καὶ συγκέλλου ἐκείθεν ὡς τοῦτου [All. πρὸς τοῦτων ὡς] πρὸς ἡμᾶς ἀρτιγέμενος. καὶ τὴν ἀληθῆ [All. ἀλήθειαν] πᾶσαν διασαφίσαντος; [Deest in All.] γνώμην, ὃν τρέπον εἶρηκα τῷ κραταίῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ.

θ'. Φήμη δὲ τι; τοῖς ἡμετέροις ὡσὶν ἐνηχίθη, ὡς τὸν δηλωθέντα πάπαν καὶ ἡ τελειότης σου ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρει διπτύχοις, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Ἱεροσολύμων. Καὶ οὐκ οἶμαι τοσοῦτον ἀγνοῆσαι ἀγνόημα, μάλιστα πρὸς τῶν δόλων τὴν σὴν ἀσύγκριτον ἀρετὴν. Οὐδὲς γὰρ δεῖ ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου (46), καὶ ἐπίταδε, ἣ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ταῖς κατ' ἡμᾶς δηλαδὴ ἁγίαις Ἐκκλησίαις ἐξεκόπη (47) τοῦ πάπα, διὰ τὴν τρηνακάτω πάπαν Ῥώμης τὴν Βιγίλιον [All. Βιγλιον] μὴ ἀπαντῆσαι (48) κατὰ

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

italis, de Apollinari Alexandrino: Καθότι, inquit, θεωρεῖ αὐτὴν ἐν τῷ σκερῆτι· vel σκερῆτι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἰδᾶννοτο. Cum tamen interpretes ita vertat: Quoties ridebat illum, in secreto conscientie suæ agebatur. Acta Petri martyris, p. 218: Ἐν τῷ σκερῆτι γενόμενος. Ubi versio, In cubiculum veniens.

(46) Οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου. Refellit ὁ Πέτρος Ἀντιόχην in Responsione. Et parili modo Ἰωάννης Vecens, in Opusculis Græcis Arcudii, p. 152, anathematismum 42 synodi quintæ, ex synodo sexta laudat. Contra vero in loco Simeonis Hierosolymitani, quem profert Allatius, Adversus

Creyghtonum, p. 572: Πέμπτης συνόδου τυπὸς expressum est vice ἔκτης.

(47) Ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ἐξεκόπη. Apud Lambecium cod. 247, lib. v, p. 125: Ἀπαριθμῆσαι αἰτιῶν, δι' ἃς ἀπόρηται (leg. ἀπέβληται) ἡ τοῦ πάπα Ῥώμης ἀναφορὰ, etc.

(48) Ἀπαντῆσαι. Ab ἀντι deducitur ἀντάω. ἀπαντάω, et cum aliis multibus δυσάντητος. Ob quod ultimum hanc Notam conficere non dubitavi, ut indicarem sancti Cyrilli locum, qui bene habere videri posset, et male habet. In Oseam, n. 132, p. 165 A. Cyrus, inquit, in Babylonem et Assyriam expeditionem suscepit Σὺν δὲλαφ βαρεῖ καὶ εὐσαι-

ταύτην τὴν σύνοδον, μήτε μὴν ἀναθεματίσαι τὰ ἀδὲς κεφαλῶν τοῦ ἀγίου Κυρίλλου γραφέντα, εἰ δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἰβᾶ ἐπιστολὴν· καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀποκηθῆναι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας τὴν πάπαν. Οὐ χεῖριν καὶ ἀπιστον ἡμῖν τοῦτο παντάπασι εἶδομεν· οὐ τοσοῦτον περὶ ἐκείνων, ὅσον περὶ τῆς σῆς πολυμαθείας τε καὶ ἐξηγημένης συνέσεως.

Γ'. Καὶ οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ δηλωθέντες· δύο ἀρχιερεῖς οὐ μόνον ἄλλους τὰ ἄζυμα ἐσθίουσας καταδέχονται, ἀλλ' ἔστιν ὅτι καὶ αὐτοὶ δι' ἄζυμων τὴν θείαν ἐκτελοῦσι μυσταγωγίαν. Καὶ ἡμεῖς μὲν μήτινος εὐποροῦντες ἐκ τοῦ προχείρου, δι' οὗ τὴν περὶ τούτων πρὸς ἐκείνους ἐρώτησιν ποιησόμεθα, ἄλλως δὲ μηδὲ ἄλλως περὶ τούτων θαρβείν ἔχοντες, τὸ πᾶν τῆς ἐρεύνης (49) τῆ σῆ ἀνατίθεμεν ἀγίωτῃ· ὡς ἂν αὐτὴ περὶ τοῦ πράγματος ἀκριβῶς ἐξετάσασα γνώσῃ τῆ ἡμῶν μετριότητι. Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ια'. Εἰς ἡμετέρας δὲ χεῖρας ἀπεδόθη διὰ τοῦ λαμπροτάτου προέδρου καὶ δουκὸς Ἀντιοχείας τοῦ Σκληροῦ (50) καὶ τὸ ἴσον τῆς πρὸς τὸν Γρανδέσης ἦτοι Ἀκυλίας γραφῆς σου· ὃ καὶ ἀναγνωσθέν, καταδρομὴν αὐτοῦ [All. αὐτὸ] πολλὴν περὶ τῶν ἄζυμων μόνων [All. μόνων] εἰρήθη ποιούμενον, τῶν ἄλλων Ῥωμαϊκῶν σφαλμάτων πολλῶν τούτων χαλεπωτέρων ἀφόμενον. Εἰ τάχα δὲ καὶ ἔγραψεν οὕτως πρὸς τὴν σὴν ἀγίωτητα, ὅτι περὶ τούτων ἔγραψεν αὐτῷ [All. αὐτὸ] ἡ μετριότης ἡμῶν· ἀλλ' οὐν περὶ οὐδενὸς τούτων ἐδήλωσέ ποτε ἢ αὐτῷ τῷ πάπᾳ, ἢ τινι ἄλλῳ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ· πλὴν τῆς ἐπιστολῆς ἥ; νῦν πρὸς σὲ τὸ ἴσον ἐξαπεστείλαμεν. Ἄλλ', ὡς φαίνεται, ἀπὸ τε τῶν γραμμάτων αὐτῶν καὶ τῶν πράξεων ὅπως εἰσὶ φιλοψευδεῖς καὶ περιέργοι. Ἄλλ' εὖ ἐσθὶ ὡς οὐχ ἐνὶ μόνῳ βέλει τῷ περὶ τῶν ἄζυμων περιπεῖρονται οἱ Ῥωμαῖοι, τῷ τὸ προδήλως πᾶσι γνωσκομένῳ, ἀλλὰ πολλοῖς τε καὶ διαφόροις δι' ἃ καὶ ἐκτρέπεσθαι τούτους ἐπ' ἀναγκῆς.

Ιβ'. Καὶ ἂ μὲν ἐπιτελοῦσιν ἰουδαίζοντες, ταῦτά ἐστι· αὐτὸς τε τὸ περὶ τῶν ἄζυμων αὐτοῖς ἐπιχερμάμενον ἔγκλημα, καὶ τὸ τὰ πνικτὰ τούτους ἐσθῆναι, καὶ τὸ ξυρᾶσθαι (51), καὶ τὸ φυλάττειν τὰ Σάββατα,

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

τῆς δυνάμει· Cum exercitu ingenti et potentia inespugnabili, juxta interpretem. Ego vero corrigo, et sic corrigere omnes volo, δυσανήτων. hoc est in expugnabili, cuique vix ac ne vix quidem occurrere potest. Sic moris δυσανήτων κράτος dixit idem Pater, lib. iv. *Adversus Nestorium*, p. 107, similiaque multa proferremus ex ipso, si necesse esset. Unde ejusdem operis, lib. iii, p. 82 E. ubi apparet δυσανά videtur scribendum, δυσανήτων· inexpugnabile, interpreti.

(49) Ἐρεύνης. Mihi permirum videtur, viros doctos omnia edere, omnia concoquere, omnia interpretari, plane securos de sensu. Quid enim, amabo, hæc Græca sibi volunt, Theophylacti, *In adorationem S. Crucis*, apud Gieserum, c. 1511 B :

adversus rectam fidem duodecimque sancti Cyrilli capita scriptis, tum epistolæ Ibræ : atque ex eo tempore usque ad præsens, abscisum esse papam a nostra sanctissima et catholica Ecclesia. Quam ob causam, incredibilis nobis penitus visa est illa fama : non adeo fides illos præsules, quam circa multiplicem doctrinam tuam, singularemque prudentiam.

10. Neque vero hoc duntaxat relatam fuit, sed etiam quod duo memorati pontifices, cum homines alios azyma comedentes recipiunt, tum ipsi quoque interdum in azymis divina celebrant mysteria. Et nos quidem neminem ad manum habentes, per quem illos ea de re interrogemus, ad hæc aliis circa ista nequaquam fidentes, omnem inquisitionem tuæ committimus sanctitati : ut ipsa, negotio diligenter explorato, nostræ mediocritati notum faciat. Ac de his quidem sic.

11. In nostras autem manus traditum est a clarissimo præside ac duce Antiochiæ Sclero exemplum epistolæ tuæ ad Gradensem seu Aquileiensem antistitem : quæ lecta, inventa esse plurimum excurrere in sola azyma, aliis Latinorum erroribus, qui multo graviore sunt, omissis. Si forte autem et ita scripsit ad sanctitatem tuam, quod de his ad ipsum litteras dederit nostra mediocritas : at tamen de nullo horum indicavit unquam, aut ipsi papæ, aut alteri cuiquam episcoporum suorum; exceptâ epistola, cujus exemplum impræsentiarium ad te misimus. Scilicet, sicut apparet ex litteris eorum atque actionibus, penitus mendaces sunt et vafri. Verum recte cognoscas, quod non uno tantum jaculo, nempe circa azyma, transiguntur Latini, illo cunctis notissimo, sed multis variisque; ob quæ necesse est ut illos aversemur.

12. Et quidem quæ Judæos imitati peragunt, ista sunt : ipsum circa azyma impendens iis crimen, suffocata manducare, radi, Sabbata servare, polluta comedere, monachos carne vesci, adipem

Τοὺς ἡλούς ἀνασκοποῦντα, καὶ τὰ τῆς λόγῃς κεντήματα, καὶ βᾶλλοντα δι' αὐτῶν τὸν τῆς ἐρύνης δάκτυλον. Quid vero ista Latina, *Clavos contemplans, et lancee vulnera, inque ea velut retributionis digitum immittens*. Quo modo non statim ex ipso contextu et ex *Historia evangelica* occurrit ἐρύνης δάκτυλος Thomæ apostoli?

(50) Zonaras, Cedreus.

(51) Καὶ τὸ ξυρᾶσθαι. Magnum vero crimen; ut per Græcos Latinis objiceretur; non solum hic, sed et in Edicto de pittacio, ubi aiunt : Ἐγκαλιεσάντες ἡμῖν, ὅτι τοὺς πώγωνας παραπλησίως ἐκαίνοισιν ξυρᾶν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μορφήν πρὸς φύσιν ἐξελίξασιν οὐκ ἀνεχόμεθα. *Incusati-tes nos*, Græcos Latini, quod barbam æque ac fili-

* Constitut. apostol.

suillo, omnique corio usque ad carnem pertinente; in prima jejuniorum hebdomade, in carnisprivii et lacticiinii hebdomadis, eodem modo circa cibum agere; feria quarta carnem edere, Parasceve autem casum et ova; totum Sabbati diem jejunare. Quæ vero extra hæc, ejusmodi sunt, atque ita habent. In sancto Symbolo, tale additamentum recitant, ex mala periculosaque sententia, ad hunc modum: *Et in Spiritum sanctum, Dominum, et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit.* Item in sacra missa proclamant: *Unus sanctus, unus Dominus Jesus Christus, in gloria Dei Patris, per Spiritum sanctum.*

δὲ μυσταγωγίᾳ τῶν, Ἐἷς ἄγιος, εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἷς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς, διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἐκφωνοῦσι.

13. Ad hæc, sacerdotum nuptias prohibent, hoc est, qui uxorem habent sacerdotii dignitatem non suscipiunt, sed conjugii expertes esse debent qui

JOHN. BAPT. COTELERII NOTÆ.

radere, et eam quæ est secundum naturam hominis figuram, immutare contra naturam non sustinentis. Mῆτε τῇ Γραφῇ προτρέχοντες ἐθέλοντες, ἢ, Οὐκ ἀπομαδαρώσατε, φησὶ, τοὺς πώγωνας ὑμῶν· οὕτως μὲν ἐγγυεῖν δίκῃ· βουλόμενοι, οἷτι γυναιξίν εὐπρόσπε· τοῦτο δὲ κτίσας ἐποίησε Θεὸς, ἀνδράσι δὲ ἀνάρμοστον ἐδικαίωσεν· *Neque Scripturæ animam advertere volentes, quæ, Non depilabilis, inquit (Levit. xix. 27), barbas vestras: neque omnino cogitare volentes, quod Creator Deus id mulieribus decorum esse effecit: viris vero inconveniens merito censuit. Præterea Græci iidem in Indice accusationum contra Latinos, edito per Stevartium Observation. ad Manuelem Calecam, num. 36, hoc modo criminantur: Iidem barbam radunt, et pilos totius corporis: rati ad expiationem quamdam (sic lego) conducere. Quod Judaicum est. Et num. 51: Monachi mentum radunt, muliebrem in morem. Vide Zonaram et Blastarem in canonem Trullanum 96. Nec vice versa Græcis propercerunt Latini. Nam in Pittacio dicitur: Τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος, ὡς οἱ Ναζωρηοὶ τρέφοντες, τοὺς τὰς κόμας κείροντας, καὶ κατὰ τὴν διταξίν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τοὺς πώγωνας ὑφρίζοντας εἰς τὴν κοινωσίαν οὐ καταδέχονται. In conciliis: Sicut Nazareni, capillos capitis ac barbas nutrientes, eos qui comas tondent, et secundum institutionem Romanæ Ecclesiæ barbas radunt, in communione non recipiunt. Et tractatu de Græcorum malis consuetudinibus, apud eundem Petrum Stevartium, p. 418: Græci nequamquam venerantes præceptum apostolicum illud (I Cor. xi, 14): «Vir, si comam nutriat, ignominia est illi;» omnes cum maximo studio incrementis (subjunxerim capillorum) operam præstant. Hujus lapsus clerici maxime rei sunt, et etiam monachi, quos nullo modo decet nutrire. In coronæ modum, sicut regula præcipit, tonsuram capillorum non faciunt: sed pene ut mulieres in fronte dividendo discriminant; servatis undique capillis, ut colli nuda et aurium cartilagine protegant, p. 419. Sacerdotes eorum, more Judaico, promittunt barbas, quæ sunt Dominico sanguine, cum ab illis bibitur, madentes. Nonnullos quoque Latinos non permisisse Græcis barbam nutrire, γένειον, τρέψιν, testatum invenies in libro Allatii *De ætate et interstitiis in collatione ordinum*, p. 6, 15. Adeo ex studiis partium res leves in atrociam vertuntur facinora. At Photius apud Joannem Veccum citatum a Leone Allatio *Dissertatione de perpetuo**

καὶ τὸ μαροφαγεῖν (52), καὶ τὸ τοὺς μοναχοὺς (55) κρεωφαγεῖν τὸ στέαρ τῶν χοίρειον, καὶ τὴν δερματίδα πᾶσαν τὴν διήκουσαν μέχρι τοῦ κρέατος, καὶ τὸ κατὰ τὴν πρώτην (54) τῶν νηστειῶν ἑβδομάδα, καὶ τὴν ἀπόκριων ἐν ταύτῳ καὶ τὴν τυρηνὴν ἐκτελεῖν, καὶ τὸ τῇ τετράδι κρεωφαγεῖν, τῇ δὲ Παρασκευῇ ἐσθίειν τυρὴν καὶ ὠά· ἐν τῷ Σαββάτῳ δὲ νηστεύειν (55) πᾶσαν τὴν ἡμέραν. Τὰ δ' ἐκτὸς τούτων, τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλιῳ τοιαύδε τινα ποιοῦνται προσθήκην, κακῶς καὶ ἐπικινδύνως φρονούσας· ἔχει δὲ οὕτως· *Kal εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπερευόμενον· καὶ ἐν τῇ θεῷ*

ἐν γ'. Πρὸς ἐκ [All. inser. τοῦτοις] καὶ τὸν γάμον τῶν ἱερῶν κωλύουσι· τοῦτοστι τοὺς γυναῖκας ἔχοντας μὴ καταδέχσθαι τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ἀλλ

consensu Occidentalis et Orientalis Ecclesiæ, p. 597. 593, ait: Οὕτως ἔρρηθον μὲν, ἄλλοις πάτριον, ἐτέρους δὲ καὶ συνοδικῶς ὅροι ἀπόβλητον. Εὐρήμιος δὲ τὴν λόγον εἰπεῖν ἔδει, καὶ εἴπομεν. Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐν Σίῃ κανόνα προσέθεμεν, βαρεῖς ἂν καὶ λίαν φορτικοὶ καταφάνημεν. Sic, tonderi, aliis patrium est, aliis synodica etiam definitione abjiciendum. In: his enim verbis hæc dici oportebat, ut et diximus. Quod si canonem Sidensem proposuissemus, graves tisi fuissetis atque importuni. Mitto cetera et ceteros, qui plura forsitan dixi quam par erat.

(52) *Μαροφαγεῖν*. Quo de peccato præclara existat lectuæ dignissima Photii Epistolæ, Auctarii, num. 2, in qua ob leve mendum Montacutio aqua hæsit, Εἴτε καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπιτεθῆ αὐτοῖς ἐπιτίμιον. Solemnis nimirum error est in μετὰ et κατὰ confusis. Tu, si quidem juxta (κατὰ) regulam quadraginta dierum imposita fuerit pœnitentiæ multa.

(53) *Kal τὸ τοὺς μοναχοὺς*, etc. Iidem Græci: *Si quis monachus in episcopum promoveatur, carnes manducat intrepide. Et monachi parca vexati aegritudine, carnisbus vescuntur. Communiter autem omnes pinguedine porcina utuntur.* Ibidem, in *Accusationibus Græcorum contra Latinos*, cap. 59: *Monachi eorum manducant adipem, et pinguedinem suillam, quæ carnisbus adnascitur, hoc est lardum; et preterea cujusvis, etiam exigui morbi, carnisbus vescuntur monachi et laici in magna Quadragesima: et si quis monachus ordinetur episcopus, impure carnes manducat.* Adde quæ in Humberto, *Contra Græcorum calumnias*, sub finem et ad finem; itemque Theophanem Chronici, p. 368. A.; Theophylacti epistolam citatam Juris Græco-Romani, p. 520, ut de cæteris nihil dicitur.

(54) *Kal τὸ κατὰ τὴν πρώτην*, etc. Adversus Latinos Græci, ibidem apud Stevartium, p. 410: *Septimanam edulio casei dicatam non agnoscentes, carnes comedunt.* Similique modo Index Accusationum, cap. 53: *Non agnoscunt Tyrophagiam hebdomadem, ab esu casei sic nominatam: sed in ea vescuntur carnisbus.* Mox quæ unciis conclusi, desumpta sunt ex ms. 2376.

(55) *Ἐν τῷ Σαββάτῳ νηστεύειν*. Photius, epist. 2, n. 5: *Καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὺς ἐκθέσω, εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν. Οὐδὲ δὲ καὶ ἡ μικρὰ τῶν παραδοθέντων ἀθέτησις, καὶ πρὸ ὅλην τοῦ δόγματος ἐπιτρέψαι καταφρόνησιν. Ubi nihil volo attentari in verbo ἐπιτρέψαι.*

* Const. post. ib.

ἀζύγους εἶναι τοὺς ἱερῶσαι Οὐλοῦτας. Καὶ δύο A
ἀδελφὲς δύο λαμβάνουσι. Καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ (56),
κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μεταλήψεως εἰς τὸν λειτουργ-
γούντων, ἐσθίω. [All. ἐσθίει] τὰ ἄζυμα [All. καὶ τοῦ],
τοὺς λοιποὺς ἀσπάζεται. Καὶ δακτυλίου φοροῦντες
ἐν ταῖς χερσὶν οἱ ἐπίσκοποι, ὡς δὴθεν γυναίκα τὰς
Ἐκκλησίας λαμβάνοντες, τὸν ἀβραάμνα φορεῖν
λέγουσι· καὶ εἰς πολέμους δὲ ἐξιώντες, αἵμασι τὰς
ἐαυτῶν χεῖρας χραίνουσι· καὶ πρὸ αὐτῶν [in Alla-
iā, πρὸς ἐαυτῶν] τὰς ψυχὰς ἀναίρουντες καὶ ἀναί-
ρούμενοι. Ὡς δὲ τινες ἡμᾶς διεβεβαίωσαντο, καὶ τὸ
θεῖον βάπτισμα ἐπιτελοῦντες, τοὺς βαπτιζομένους
βαπτίζοντες [All. βαπτίζουσι] εἰς μίαν κατὰδυσιν, τὸ
ἔνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος ἐπιλέγοντες· ἀλλὰ καὶ ἄλατος πρὸς τούτῳ
[All. τοῦτο] τὰ τῶν βαπτιζομένων πληροῦσι στέ-
ματα. Κακῶς δὲ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο βῆτον B
ἐκλαμβάνοντες, τὸ φάσκον, *Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ
φύραμα ζυμοί*, οὕτως ἐκεῖνο γεγραμμένον ἔχουσι, *Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα φθείρει* (57)· περιώμενοι
διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης τοῦ ῥήματος ἀφορμῆς ἀνατρέπειν τὴν ζύμην τὴν τὸν ἀναβατῶν ἄρτον ἀφροσαν.

Ἰδ'. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἀνέχονται
προσκυθεῖν· τινὲς δὲ αὐτῶν οὐδὲ τὰς ἁγίας εἰκό-
νας (58). Οὕτω μὴ τοὺς ἁγίους καὶ μεγάλους Πα-
τέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους καὶ ἀρχιερεῖς, τὸν τε
Θεολόγον φημί Γρηγόριον, καὶ τὴν μέγαν Βασίλειον,
καὶ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, τοῖς λοιποῖς συναριθι-
μοῦσιν ἁγίοις, ἢ ὅπως τὴν διδασχὴν αὐτῶν κατα-
δέχονται. Καὶ ἄλλα δὲ τινα δρῶσιν, ἃ ἐργῶδες ἐστὶ
κατὰ μέρος ἀπαριθμεῖσθαι. Οὕτω τοῖνον βιούντες,
καὶ τοιοῦτοις ἔθεσιν ἐντετραμμένοι, καὶ τὰ προδή-
λως ἀθέμιτα καὶ ἀπηγορευμένα τολμῶντες καὶ C
ἀποσφρακτα, ἐν ὀρθοδόξῳ ὁλω μοῖρα τοῖς εὐ φρο-
νοῦσι τετάχθαι δόξουσιν; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι. Οἱ δὲ
ὀρθῶς ἴσως αὐτοὺς φρονεῖν οὕτω ποιούντας ἀποφαι-
νόμενοι τύχοιεν τῆς μερίδος αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ
ταύτης αὐτοῖς ποτε τῆς ὁμοιοῦσας καὶ συμποίας
φθονήσαιμεν. Μὴ οὕτω μανείημεν ἢ ἐκσταίημεν
τῶν οἰκαίων φρενῶν.

αε'. Ταῦτα κατὰ πάροδον διεξήλομεν· ἵνα, εἰδέ-
ναι ἔχουσα ἢ τελειότης σου τὰ τούτοις τελούμενα
[All. τούτων τολμώμενα], μὴ οἴηται ὡς περὶ μόνα
τὰ ἄζυμα σφάλονται, καθὼς καὶ αὐτοὶ μέχρι τοῦ
κρῆντος ὑπελαμβάνουεν· ἀλλὰ διαγνοῦσα καὶ τὰ

volunt sacrari. Duo fratres duas sorores dicunt.
In missa, tempore communionis, unus ministran-
tium comedit azyma, et reliquos salutat. Annulos
in manibus ferentes episcopi, quasi Ecclesias ux-
orum loco duxerint, gestari a se arrhabonem aiunt,
et ad bellum progressi, sanguine manus in juiant;
ante quas pollutas, tum animas occidunt, tum ani-
mabus occiduntur. Utque nonnulli nobis affirma-
runt, divinum baptismum celebrando, eos qui ba-
ptizantur, una immersione baptizant, nomen Patris
et Filii et Spiritus sancti proferentes; quin etiam
sale eorum quos baptizant ora implent. Male præ-
terea accipiunt illud Apostoli dictum: *Modicum
fermentum totam massam fermentat*; quod ita ha-
bent scriptum: *Modicum fermentum totam massam
corruptit*²³; conanturque ex hac parva vocabuli
occasione, evertere fermentum, quod panem sub-
levat et attollit.

14. Sed nec sanctorum reliquias volumus adorare:
quidam vero illorum, neque sacras imagines. Sanctos
magnosque Patres nostros, doctiores atque
pontifices, Gregorium, inquam, Theologum, ma-
gnum Basilium, divinum Chrysostomum, cum
aliis sanctis non recensent, vel prorsus admittunt
eorum doctrinam. Necnon alia quædam agunt,
quæ operosum est particulatim enumerare. Ita
ergo viventes, ejusmodi moribus innutriti, mani-
festo illicita, vetita, aversanda audentes, an recte
sentientibus videbuntur in orthodoxorum omnino
cætu esse collocandi? Non ego sane arbitror. Qui
autem forsitan eos ita operantes recte sentire affir-
mant, sortem in parte illorum accipiant. Neque
enim unquam illis inviderimus hanc concordiam
atque consensionem. Absit ut adeo insauianus et
mente nostra excidamus.

15. Ista obiter enarravimus; ut nota habens
perfectio tua quæ ab iis geruntur, non existimet
circa sola azyma errare, sicuti etiam nos lucusque
credidimus, sed agnitis aliis pariter et peioribus
delictis, connumeret illos cum quibus merentur.
Quod porro omnium est gravissimum ac minus to-

²³ I Cor. v, 6; Galat. v, 9.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(56) Ἐν τῇ λειτουργίᾳ. In indice objectorum D
Latinis per Græcos, num. 12, ex Stevartii ejusdem
Observationibus in Calecam: *Sive sit episcopus,
sive sacerdos, ipse solus oblationis fit particeps.
Cæteros sive in sacris ordinibus constitutos, sive
laicos, osculo oblationis participes faciunt*, etc.
Post eundem Manuelein Calecam, in *Erroribus
Latinorum*, p. 412: *Participationem sanctæ com-
munionis non similiter ut nos Græci perficiunt; sed
dicunt, quod qui missam celebrat sacerdos osculatur
volentem communicare*. Et Auctor libri Περὶ Φράγ-
κων καὶ τῶν λοιπῶν Λατίνων, citatus a viris doctis:
Ἄζυμα ἐκτελοῦντες οὐ μεταλαμβάνουσιν ὡς ἡμεῖς·
ἀλλ' ἀλλήλους ἀσπάζονται ἀντὶ τῆς μεταλήψεως.
Hoc est: *Azyma celebrantes, non sumunt uti nos;
sed loco sumptionis invicem osculantur*. Quibus addo

Marcum Ephesium in Liturgiis Græcis Morelianis,
p. 143.

(57) *Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα φθείρει*. Nihil
respondemus ad Græcorum objectiones. Neque
enim responsum merentur: quam tamen sæpe
et a multis tulerunt. De hoc autem textu certum
est, antiqua exemplaria, cum ab interpretibus et
Patribus tractata, tum quæ ad nos usque pervene-
runt, habuisse ac habere, aut φθείρει, aut ζυμοί,
aut ὄλοι, aut etiam δηλεῖ.

(58) *Τινὲς δὲ αὐτῶν οὐδὲ τὰς ἁγίας εἰκόνας*.
Nicetas Choniates in Isaacio Angelo: Ἀρμενίοις
καὶ Ἀλαμανοῖς ἐπίσης ἢ τῶν ἁγίων εἰκόνων προσ-
κύνησις ἀπηγόρευται. *Apud Alemannos et Armenios
sacrarum imaginum adoratio æque interdicta est*.

lerabile, eorumque amentiam maxime declarat, istud est : dicunt nempe, se ad hæc loca non accessisse, ut docerentur aut disceptarent, sed potius ut docerent, ac persuaderent nos tenere sua dogmata; Idque aliunt cum imperio et impudentia exsuperanti. Dominus conservet beatitudinem tuam, annorum multorum curriculum, orantem pro nobis.

Ἐξουσίας καὶ ἀναισχυντίας ὑπερβαλλούσης. Ὁ Κύριος περιόδους, εὐχόμενον [All. εὐχομένην] ὑπὲρ ἡμῶν.

IV.

Petri Theopoleos totiusque Orientis patriarchæ disertatio, eo tempore scripta quo advenit Italus Argyrus ut nostra reprehenderet.

4. Quanta inimicus maligne perpetraverit in B sancto tuo, quamque versutiam excogitaverint qui oderunt te, levantes caput in medio tuæ Ecclesiæ, abunde docuerunt nos sacræ litteræ tuæ, divinis- sime sancte domine. Et magna nos hac in re tenuit admiratio, qui non valeamus intelligere, unde motus, aut quid volens Italus Argyrus, tantopere deflexerit a via, et sacra invaserit homo non saceratus. Quid enim, inquit, commune cani et balneo, ut ille in laicorum numero constitutus, sacerdotum negotiis sese ingerat, et scripta ejusmodi, sicut significasti, falsa excogitet, atque conficiat? Ex quibus nihil relaturus est præter compositi dramatis infamiam. Idque cum papa vitam cum morte commutarit. Verum sit Deo gratia, qui *comprehendit sapientes in astutia eorum* 22, nec diu passus est latere commentum.

2. Continebatur sacris litteris sanctitatis tuæ, rumorem quemdam ad tuas aures delatum fuisse, quod papam in sacris referam diptychis, idemque agant cæteri patriarchæ; quodque non oportuit tanta ignorantia teneri, præsertim aucte alios me, qui cognitum habeam, a sanctæ sextæ synodi tempore ac deinceps, ut verbis tuis utar, relationem papæ in sacris diptychis, excisam fuisse, propterea quod Vigilius tunc papa ad synodum venire noluerit, nec anathema dicere Theodoriti adversus rectam fidem duodecimque sancti Cyrilli capita scripsit : atque ex eo tempore usque ad præsens, abscissum esse papam a nostra sanctissima Ecclesia.

²² I Cor. iii, 19.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

[59] Ὁ Κύριος φυλάξει τὴν μακαριότητά σου. Solemnis epistolica clausula quæ admonet me, ut illam Fulberti Carnotensis suppleam, epist. 7 : *Vale in infinitum, Angele magni consilii. [Deus] te consule Christo servet.* Vox Deus abest a libris editis.

(60) Πέτρον Θεουπόλεως. De hac oratione seu epistola Joannes Veccus, CP. patriarcha, apologetica u oratione, in qua emollit multa et mutat; Georgius Metochita, *De processione Spiritus sancti*, lib. v; Baronius, ad annum 1054, ubi multa ex ea

ἐπέκεινα τούτων [All. τούτου] αὐτῶν ἐλαττώματα, συγκαταριθμη [All. συγκαταριθμησῆ] τούτους μεθ' ὧν εἰσιν ἄξιοι. Τὸ δὲ πάντων βαρύτερον καὶ ἀνυποσιστότερον, καὶ τὴν ἀπόνειαν αὐτῶν ἐκ τοῦ περιόντος ἐμφαίνον, τοῦτό ἐστι· λέγουσι γὰρ οὗτοι διδάχθησόμενοι, ἢ διαλεχθησόμενοι, τὰ ἐνταῦθα κατέλαβον, ἀλλὰ διδάξοντες μᾶλλον καὶ πείσοντας κρτεῖν ἡμᾶς τὰ δόγματα τούτων, καὶ ταῦτα μετ' φυλάξει τὴν μακαριότητά σου (59) ἐν ἐτῶν πολλῶν

Δ'.

Πέτρον Θεουπόλεως (60) καὶ πάσης Ἀνατολῆς πατριάρχου λόγος, καθ' ὃν καιρὸν εἰσηλθεν ὁ Ἰταλὸς Ἀργυρὸς ἐλέγξων τὰ ἡμέτερα.

α'. Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου, καὶ ἦν κατεπανουργέσαντο γνώμην οἱ μισοῦντές σε. ἄραντες κεφαλὴν ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας σου, ἰκανῶς ἡμᾶς τὰ σὰ ἱερὰ ἐδίδαξε γράμματα, θεοειδέστατα ἄγιοι δέσποτα. Καὶ θαῦμα μέγα κατέσχευ ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ, συνιδεῖν μὴ δυναμένους, ὅθεν κινήσεις, ἢ τί βουλούμενος ὁ Ἰταλὸς, εἰς τοσαύτην ἀνιδίαν ἐξέκλιεν Ἀργυρὸς, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἐπεχείρει, ἀνέρος ὢν. Τί γὰρ, φησὶ, κοινὸν κυνὶ καὶ βλαβείῳ, ἢ ἐκείνος, ἐν λαϊκοῖς τεταγμένος, τὰ ἱερῶν πολυπραγμονῆ, καὶ συγγραφῆς τριαύτας, ὡς ἐδήλωσας, ψευδεῖς ἐπινοῆ καὶ διαπράττεται; ἔξ ὧν οὐδὲν ἐμελλε πλὴν αἰσχύνῃς τοῦ δραματοποιηθέντος ἀποτίσθαι, καὶ ταῦτα τοῦ πάπα τὸν βίον καταστρέψαντος. Ἀλλὰ χάρις τῷ Θεῷ, τῷ δραστομένῳ τοῖς σφραγῆς ἐν τῇ πανουρηγίᾳ αὐτῶν, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ τὸ πλάσμα λαμβάνειν παραχωρήσαντι.

β'. Περιεῖχεται τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τῆς ἀγιοσύνης σου, φήμην τινὰ τοῖς σοῖς ἐνηχηθῆναι ὡσιν, ὡς τὸν πάπαν τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρω διπτύχοις, τοῦτο αὐτὸ ποιοῦντων καὶ τῶν ἄλλων [ἀγιοτάτων] πατριάρχων, καὶ ὡς οὐκ ἔδει τοσοῦτον ἀγνόημα ἀγνοῆσαι, καὶ μάλιστα πρὸ τῶν ἄλλων ἐμὲ, εἰδὸτα οὗτοι ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἐπίταθε, ἵνα τοῖς σοῖς χρήσωμαι ῥήμασιν, ἢ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφορὰ ἐξεκόπη τοῦ πάπα, διὰ τὸ τὴν τῆνικαῦτα· πάπαν Βιγγίλιον [All. Βιγγίλιον] μὴ ἀπαντῆσαι κατὰ τὴν σύνοδον, μήτε μὴ ἀναθεματίσαι τὰ παρὰ τοῦ Θεοδώριτου κατὰ τῆς ὁρθῆς πίστεως καὶ τῶν διδασκαλιῶν κεφαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου γραφέντα· καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀποτηθησῆναι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας τὸν πάπαν.

Latine adducit; et Leo Allatius, tum alibi, tum multis in locis lib. *De consensione utriusque Ecclesiæ*. Titulum habet cod. Reg. 604 : Πέτρον Ἀντιοχείας ἀντίγραμμά πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως κηρυλάριον Μιχαήλ. Ὅσα. Ms. autem Cæsareo 247 : Τῷ θεοειδέστατῳ, σεβασμῶ καὶ προσκυνητῷ ἁγίῳ δεσπότη μου, τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, Πέτρος ἐλθὼ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Θεουπόλεως μεγάλῃς Ἀντιοχείας. Ὅσα.

Υ. Ταῦτα τῆς σῆς τιμῆς περιεχούσης γραφῆς Α ηρχύονθην, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, πίστευε, καὶ τὸ πλεον ὑπὲρ σοῦ, καὶ μάλλον εἰ καθ' ὁμοιότητα τῆς πρὸς ἡμᾶς γραφῆς σου ἐφορῆς τοιαῦτα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους γράφας μακαριωτάτους πατριάρχας. Ὅτι πρὸ ἐξετάσεως καὶ τελείας καταλήψεως τὸ μὴ γενοῦς ὡς γενοῦς ἐξ ἀκοῆς ματαίως παρεστήσας. Πῶς γὰρ καὶ ἐμαλλον τῶς αὐτὸν ἐγὼ ἀναφέρειν τὸν πάπαν, μὴ τῆς κατὰ σὲ ἀγίας Ἐκκλησίας ἀναφερούσης αὐτὸν, τρέφειμος ὢν ταύτης, καὶ ζηλωτῆς εἰ καὶ τις ἄλλος, ἔργῳ καὶ λόγῳ τὰ τούτης προσέβητα σεμνύων καὶ μεγαλύνων αἰ; Τὸ δὲ κατὰ τὸν Βιγίλιον [All. Βιγίλιον] παρεξηγηθῆναι, τῆς ἀληθείας οὐχ οὕτως ἐχούσης, τοῦτο πόστιν οὐ προσημαρτυρεῖ ἀπροσεξίαν (61) τῷ εὐσεβεῖ χαρτοφύλακι σου; Εἰ γὰρ καὶ περὶ τὸ τῆς ρητορικῆς μάθημα σοφιστικὸς ὁ ἀνὴρ, ὡς ἀκούομεν, ἀλλὰ νέος ὢν οὐπω πείραν ἔσχεν ἰκανῆν τῶν ἐκκλησιαστικῶν (62). Πίστιν δὲ οὐκ ἔχει, φησὶν Ἰωάννης, ὁ τῆς κλίμακος οἶνος εὐθύς ἐκ ληνῶν ἐγκλειόμενος [All. ἐκλυόμενος] s. ἐκκλειόμενος].

δ. Καὶ διὰ τοῦτο χρεῶν ἐστὶ τοῦτον εἰς τοσοῦτον ἀχθέντα [All. ἀναχθέντα] μέγαν βαθμὴν, ἐρευνητικῶς, ἀλλ' οὐ παροδευτικῶς; (63) ἀνακρίνειν [All. ἀναγινώσκειν] τὰς Γραφάς. Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ θεοπαράδοτα λόγια (64), ἧγουν ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, γαθὺς ὁ μέγας ἀπεφθάντο Διονύσιος. Ὁ Βιγίλιος [All. Βιγίλιος] γὰρ, ἐπὶ τῆς πέμπτῃς ἦν, καθ' ἣν τὰ περὶ Ὁριγένους, Εὐαγρίου τε καὶ Διδύμου, καὶ τῶν ἄλλων, Πέτρου καὶ Σευτήρου καὶ Ζωόρα [All. Σωώρα], ἀλλὰ καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θεοδορίτου κεινήτο· οὐ μὴν δὲ ἐπὶ τῆς ἑκτῆς συνόδου. Διάστημα δὲ μεταξὺ τῶν δύο συνόδων ραῖ' ἑτη. Τὸν δὲ συνέδη πρὸς μὴρὸν τῆς ἀναφορᾶς ἀποτηθεῖναι [All. ἀποκοπήναι], διὰ τὸ διενεχθῆναι (65) αὐτὸν πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Μηνᾶν, καὶ καθαιρέσει τούτου ὑποβαλεῖν· ἔως οὐ καὶ πάλιν πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχιερεῖς εἰρηνεύσαντες κατηλ' ἀγῆσαν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἑκτῆς τῆς ἀγίας συνόδου, ὁ ἱερὸς ἦν πάπας Ἀγά-

3. Hæc quia complectitur veneranda epistola tua pudore suffusus sum; nescio quo pacto rem exprimam, mihi crede, præsertimque propter te, et maxime si ad similitudinem epistolæ ad nos missæ a te, jam similia ad alios quoque beatissimos patriarchas scripseris. Quoniam ante examina notitiamque perfectam, quod nunquam evenit ac si contigisset, ex inani auditu protulisti. Qua enim ratione ego papam referrem, non referente sancta tua Ecclesia, qui hujus alumnus sum, et zelator, si quis alius, verboque ac opere ejus privilegia semper commendo atque extollo? De Vigilio autem perperam retulisse, veritate non ita habente, hoc quantum non attestatur religioso chartophylaci tuo negligentiam? Licet enim circa rhetoricam disciplinam vir sit peritus, quemadmodum aulimus; tamen cum juvenis sit, nondum sufficientem habet notitiam rerum ecclesiasticarum. Fidem vero non obtinet, inquit Joannes Climacus, vinum mox e torcularibus expressum.

4. Idcirco debet ille, qui ad excelsum adeo gradum erectus sit, indaganter non obiter disceptare Scripturas. Substantia enim nostræ hierarchiæ sunt a Deo tradita oracula, seu divinarum Scripturarum vera scientia, sicut magnus pronuntiavit Dionysius. Nam Vigilius tempore quintæ synodi vivebat, in qua agitata fuerunt quæ ad Originem pertinebant, Evagrium, Didymum, aliosque, Petrum, Severum, Zooram, necnon scripta Theodoriti; non vero tempore sextæ synodi. Inter quas synodos intercessit annus 159. Contigit autem ut ad breve tempus Vigilius a relatione rescareretur, propter contentionem quam habuit cum sanctissimo patriarcha Mena, quodque hunc deposuisset: donec iterum pace inter ipsos constituta reconciliati sunt pontifices. At sanctæ sextæ synodi temporibus papa erat sacer Agatho, vir venerabilis ac in divinis sapiens. Lege sexti hujus concilii Acta, quæ recitari solent Domiuica consequente

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(61) Ἀπροσεξίαν. Locum ἀπροσεξίας occupat illi contraria προσεξία, in his Josephi Theassalonicensis, *De cruce*, apud Gretserum, c. 1205 D. Ἐκδιώκεται διὰ προσεξίας (i. δι' ἀπροσεξίας) καὶ ἀμελείας, διὰ βραθυμίας καὶ δυνου. Consimili modo φιλοσοργίαν invenies in Cyrillo Alex. ad Mich. cam, n. 65, p. 460 C. cum sensus exigat ἀφιλοσοργίαν. At ibidem, n. 59, ubi, δικαιοσύνης ψῆφον ἱπνεργεῖν ἀνέγχεσθαι ποτε τὸν φιλάρετον πιστετεύεσθαι; τοὺς δὲ ἢν μαρσίπῳ στάθμια δόλου, eic., scribi debet, ἀπιλάρετον, εἰ τοὺς δὲ ἔχοντας ἢν μαρσίπῳ. Quibus adde correctiones has, apud Marum eremitam, *De baptismo*, interrogat. 4, ἀκουσίως. Gregor. Nyssen. lib. II in *Psalmas*, cap. 16, p. 361 D, ἀθήσειν e ms. Rvg. 1605, orat. 6 *De beatitudinibus*, p. 813 C, ἀλήπτων. *De eunitibus Hierosolymsa*, p. 652 C, ἀεχημοσύνης, cum eodem cod. 1605. Basil. Seleuc. orat. 5, χριστικῶς ἀδουλλας ἀναχαίρειν. Theodorit. t. IV, p. 159 B, ἀπρεπείας. Metaphrastem, in *Vita Chrysostomi*, n. 19, edit. Savil. t. VIII, p. 392, lib. xix, τμήλει. Theophyl. epist. 15, ἀπάνθρωπαν.

Nil. lib. I, epist. 118, ἀνοήτοις.

(62) Deest hoc comma in ms. 604.

(63) Παροδευτικῶς. Infra epist. v, num. 8, κατὰ πάροδον. Antioch. homil. 27, Christum vocavit Θύραν τῶν ἐξω παροδευομένων· *Ostium eorum qui extra transcurrunt et præterseunt*. In quo vulgarunt παροδουομένων.

(64) Eccles. hierarch. t. 4, ibique interpretēs.

(65) Διενεχθῆναι. Qui minus Græce sciunt, ubi occurrerit dictio aliqua manifeste corrupta, solent præteritis quæ ante pedes jacent, trans mare currere, et emendationem de longinquo petere, quam in vicinia non advertunt. Id contigit quoque Photianarum Epistolarum interpreti. Nam in verba non nauci διαφορεῖν, pro διαφορῶν affini et probò, διασπαστῶν hariolatus est, malo exemplo. Ex me igitur Photii manus epist. 23: Ὅταν τοῖς σεῖς ἀνιῶνται, καὶ φυγεῖν οὐκ ἔχουσι τὸ μὴ διαφορεῖν· *Cum tuis factis discernentur, nec vitare possint quin dissideant*.

Exaltationem venerandæ pretiosæque crucis. Invenies dictum Agathonem a sancta ea synodo gloriose prædicari.

σταυροῦ ἀναγινώσκασθαι. Εὐρήσεις γὰρ τὸν εἰρημένον Ἀγάθωνα εὐκλεῶς ὑπὸ τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου ἀνακίρυττόμενον.

5. Ad hæc ego quoque testis sum omni exceptione major, aliique mecum plures eorum qui in Ecclesia præcellunt, quod sub beatæ memoriæ patriarcha Antiochiæ domino Joanne, papa Romæ, ipse etiam Johannes nominatus, in sacris dyptychis referretur. Constantinopolim præterea ante hos annos quadraginta quinque ingressus, reperi sub sanctæ memoriæ patriarcha domno Sergio prædictum papam in sacra missa cum aliis patriarchis referri. Quo autem pacto postea ejus amputata fuerit relatio, quàmque ob causam, clam me est. Ac de his quidem ita persuasum habens, nolo te amplius circa papæ relationem laborare.

6. Porro quæcumque a te enumerata sunt Latinorum vitia ac errata percurramus. Et alia quidem eorum visa sunt detestanda atque fugienda, alia vero sanabilia, quædam denique digna quæ dissimulentur. Quid enim ad nos, si pontifices barbam radant, et in signum (sicut scripsisti) desponsationis cum sancta Dei Ecclesia, gerant annulum? Nos quoque supra caput Gararam facimus, in honorem omnino summi inter apostolos Petri, super quem magna Dei Ecclesia ædificata fuit. Quod enim in sancti contumeliam impii adinvennerunt, id nos pietate ducti in ejus gloriam honoremque vertimus: Latini quidem barbam radentes, nos vero in capitis vertice conficientes coronam. Sed et ipsi, aurum gestamus, qui amicti simus chirothecis, manipulis, et stolis, auro intertextis.

7. Quod autem polluta manducant ipsi, eorumque monachi edant carnem, adipem porcinum, illa quoque invenies, modo indagaveris, apud quosdam e nostris fieri. Nam Bithyni, Thraces, et Lydi comedunt picas, graculos, turtures, ac terrestres echinos quorum usum Patres indifferentem reliquerunt. Nulla quippe creatura Dei rejectitia est, quando cum gratiarum actione sumitur. Idque peccadet mihi vas lintei e cælo demissi, in quo orant omnia quadrupedia terræ, bestię, reptilia,

θων, ἀνὴρ τίμιος καὶ τὰ θεῖα σοφός. Καὶ ἀγνοῦντι τὰ παρὰ [All. πρακτικὰ] τῆς ἐκτῆς συνόδου, ἧτις εἰώθει Κυριακῇ μετὰ τὴν ὑψωσιν τοῦ τιμίου

α'. Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ γὰρ μάρτυς ἀπαράγραπτος, καὶ ἄλλοι σὺν ἡμοῖς τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἑλλογίμων πολλοὶ, ὅτι ἐπὶ τῷ μακαρίτῃ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας κυρῷ Ἰωάννῃ, ὁ πάπας τῆς Ῥώμης Ἰωάννης καὶ αὐτοὺς ἀκούων, ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτυχοῖς ἀνεφέρετο. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ πρὸ χρόνων τεσσαράκοντα καὶ πέντε εἰσελθὼν εἶδεν ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Σεργίου τὴν δηλωθέντα πάπαν ἐν τῇ θεῖᾳ μυσταγωγίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἀναφερόμενον. Ὅπως δὲ ὕστερον ἢ αὐτοῦ ἐξεκόπη ἀναφορά, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, ἀγνώ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων οὕτως ἔχων, πλεον οὐδὲν σε βούλομαι περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀναφορᾶς προσεξεργάσασθαι.

β'. Ὅσα δὲ σοὶ καὶ ἀπηλομήται Ῥωμαϊκὰ ἐλαττώματα μετήλομεν. Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐδόκει ἀπευκταῖα καὶ ψευκτὰ, τὰ δὲ ἰάσιμα, τὰ δὲ παροράσεως ἄξια. Τί γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὸ ξυρᾶσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς πώγωνας, καὶ δακτυλοφορεῖν (66) αὐτοὺς εἰς σύμβολον ὡς ἔγραφας τῆς παρὰ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας νυμφεύσεως; Καὶ ἡμεῖς γὰρ, Γαράραν (67) ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποιούμεν εἰς τιμὴν πάντως τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, ἐφ' ὃν [α]. ἐφ' ᾧ] ἢ τοῦ Θεοῦ-μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπιφοδοῦμεται. Ὅ γὰρ εἰς ὑβριν τοῦ ἁγίου, οἱ δυσσεβεῖς ἐφεύρησαν, τούτο ἡμεῖς εὐσεβοῦντες, εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ τιμὴν πεποιήμεθα. Ῥωμαῖοι μὲν ξυρῶντες τοὺς πώγωνας, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ κορυφῆς τὴν παπαλήθραν ἐπιτηδεύοντες. Χρυσοφοροῦμεν δὲ καὶ αὐτοὶ, ἔγχεῖρια (68) καὶ ἐπιμάνικα καὶ ἐπιτραχήλια περιδεδημένοι χρυσοπάσσα.

γ'. Καὶ τὸ μιαιοφαγεῖν δὲ αὐτοὺς, καὶ τοὺς μαναχοὺς κρεωφαγεῖν τὸ στέαρ τὸ χοίρειον, εὐρήσεις καὶ ταῦτα πολὺπραγμονῶν, παρὰ τισὶ τῶν ἡμετέρων γινόμενα. Βιθυνεὶ γὰρ καὶ Θράκες καὶ Λυδοὶ, γαγύλας καὶ κολοῦς καὶ τρυγόνας καὶ χροσάτους ἐχίνους ἐσθίουσιν ὧν τὴν χρῆσιν οἱ Πατέρες ἀδιάφορον εἶασαν. Οὐδὲν γὰρ κτίσμα Θεοῦ ἀπόδηλον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. Καὶ πείθει με τούτο τὸ σκεῦος τῆς ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθείσης ὀδόνης, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(66) *Δακτυλοφορεῖν*. Pro δακτυλοφορεῖν, ut rectius, p. 318-321 Juris Græco-Roman., quæst. 3 Demetrii Chomateni, quæ est de Latinis. Δακτυλοῦς φοροῦντες, supra in Epist. Michaelis, n. 43. Δακτυλίον φορεῖν apud Allatum, *De Ecclesiâ Occident. et Orient. consensione*, cap. 1125, ex Joanne Citrio opusculo *De consuetudinibus et dogmatibus Latinorum*.

(67) *Γαράραν* vel *Γάρβαραν*. Al. πρὸς τὴν ἄγλιαν γ. Nomen, nisi fallor, Syriacum, quod tonsuram clericalem significabat. Sane apud Hebræos *גָּרָר* est *secut.* Quæ sequuntur de corona S. Petri, et papalethra Græcorum, a veteribus et recentio-

rihus tradita sunt atque explicata sufficienter, nos debent remorari.

(68) *Ἐγχεῖρια*. Inter multa clara testimonia istud paucis obscurius existat in Epistola Nicephori CP. ad Leonem tertium, *stolam et simichienum auro variata*. Teste enim illustrissimo Barocio Græce *ἔγχεῖριον* habebatur. Unde viri præstantissimi emendarunt *semichienium*. Fortassis tamen ab interprete perperam lectum fuit *ἡμιγχεῖριον*, ideoque versum *semichienium*, quod postea transiit in *simichienum*. Ut ut sit, per *ἔγχεῖρια* hic intelligi aut chirothecas juxta Allatum, aut potius mappalia, mappulas, sudaria.

θηρία καὶ τὰ ἔρπετά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ Πέτρος θεόθεν ἀκούσας· Ἄναστης, Πέτρο, ὄσον καὶ φάγε· καὶ εἰπὼν, Μηδαμῶς, ὦ Κύρια, οὐκ οὐδέποτε πᾶν κοινόν ἢ ἀκάθαρτον διήλθε διὰ τοῦ στόματός μου· καὶ πάλιν ἀκούσας, Ἄ ὁ θεός ἐκαθάρισες, σὺ μὴ κοινου.

η'. Καίρως δὲ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἔρειν. Φησὶ γάρ (69)· Καὶ [All. ὡς αἰ. ὡς καὶ] ἐν λαγαροῖς τὸ βλαβερόν τοῦ καταλλήλου χωρίζομεν, οὕτως καὶ ἐν τοῖς κρέασι τοῦ χρησίμου τὸ βλαβερόν διακρίνομεν· ἐπεὶ λάχανόν ἐστι καὶ τὸ κύνειον, ὡς περ κρέας ἐστὶ καὶ τὸ γύπειον, ἀλλ' ὁμοῦς οὕτως ὑοσκύαμον [All. inser. κύνειον] φάγοι ἢν τις τοῦν ἔχωρ, ἢ [All. οὐτε] ὕτα [γρ. ὅσα] πυρὸς ἀψάιτο, μὴ μεγάλης ἀνάγκης καταπειροῦσης· ὡς ὁ γε φαγὼν οὐκ ἠνόμησε. Καὶ τὸ τοῖς ἀσκητικοῖς δὲ καὶ λαγαροῖς στέαρ (70) χοίρειον ἐμβάλλεσθαι, τοῦτο παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀνεκρίθη [All. ἐνεκρίθη] καὶ συνεχωρήθη· καὶ μᾶλλον παρ' οἷς χρηστέον οὐκ εὐρίσκειται ἔλαιον.

θ'. Καὶ ἀκουσον τί φησὶν ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς αὐτοῦ ὁ μέγας Βασίλειος (71)· Βρωμάτων μέντοι διαφορὰς οὐδαμῶς ἐπιζητεῖν ὀφείλει ὁ ἀσκητής, καὶ προσποιήσῃ διῆθεν ἐγκρατείας ἐξ ἁλλογὰς ἐδεσμάτων ἐπινοεῖν. Τοῦτο γὰρ ἀνατροπὴ τῆς κοινῆς εὐταξίας ἐστὶ, καὶ σκανδάλων ὑπόθεσις· καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονομός γίνεται ὁ ἐν συστῆματι ἀσκητικῷ τοιαύτας [All. τοιαύτης] αἰτίας τυραχῆς ἐκιδούς. Ἄλλὰ πᾶν τὸ προσέψημα τοῦτο τὸ ταριχεύειν τὸ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐγκριθὲν (72) ἀπ' ἄλλου τινὸς ἀρτύματος, ἐλάχιστον τοῖς βρώμασι ἐμβάλλεσθαι [All. ἐπιβάλληται] συμπεπλεγμένον τῷ λοιπῷ ἐδέσματι τοῦ ὕδατος, ἢ τῶν λαγάνων ὑπάρχει [All. ὑπάρχει] μὴ προφάσει δῆθεν κενοδόξου ἐθελευλαθείας, ὡς κρέα παραιτούμενος, ἐπιζητεῖτω τῶν ἐδεσμάτων τὰ τιμιώτερα καὶ χρηστότερα· ἀλλὰ τῷ ἀποζέματι τοῦ ἐλάχιστου τεμάχου τῶν ὑωμῶν ἀπαρατηρήτως ἀποτρέφων, προσφερόσω μετὰ πάσης εὐχαριστίας. Τὸ γὰρ ἐλάχιστον ἐκεῖνο τμήμα, εἰς τοσοῦτον πλῆθος ὕδατος, καὶ σπερματώδους εἰ τύχοι βρώματος ἐμβληθόν, οὐ τρυφῆς ἐστὶ κατηγήρημα, ἀλλ' ἀκριβοστάτη τῶν ἀσκητῶν καὶ ἀταλαίπωρος [Bas. All. D] εἰ αἰ. cod. ταλαίπωρος] (73) ὁτως ἐγκράτεια.

⁶⁹ Act. x, 11-15.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(69) Basil. tom. III, p. 40.

(70) Στέαρ. Corruptus est turpiter in hac voce Philo Judæus, Quis rerum divinarum hæres, p. 516 C. Ἐν τῷ Λευιτικῷ, κατὰ τὴν εὐαν ἱερῶν τελειῶσιν, ἡμέρα τῆ ὀρθῆς, ὅποτε ἐξῆλθε πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τὰ τε ὀλοκαυτώματα καὶ τὰ στέμματα. Λέγεται γὰρ εὐθύς· Καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαός, καὶ ἐξέστη, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον. Levit. ix, ult. στίχ. α.

(71) Const. monast. c. 25.

(72) Ἐγκριθὲν· ἐγκριθόν. Varia lectio originem ducens ex pronuntiatione. Sit exemplo Theodoritus

A volatilia cœli; tum Petrus divinitus audiens: Surge, Petre, occide, et manduca; ac dicens: Absit, Domine, quia nunquam commune quidquam vel immundum pertransiit per os meum; iterumque audiens: Quæ Deus purificavit, tu communia ne diceris⁶⁹.

8. Occasio autem postulat ut verba sancti Basilii usurpemus: Ut et in oleribus, inquit, noxium a conducenti sejungimus: sic et in carnibus, ab utili separamus nocentem, quandoquidem inter olera locum habet cicuta, sicut inter carnes vulturina: verumtamen neque cicutam neque allercum quis mente præditus comederit, aut canis carnem attigerit, nisi magna urgente necessitate, ut qui manducaverit extra delictum sit: Itidem in legumina olera que suillum: adipem immittere, hoc a sanctis Patribus admissum fuit et concessum, præsertim apud quos bonum oleum non invenitur.

9. Audi vero quid in Asceticis suis dicat magnus Basilius: Jam ciborum diversitatem nullo modo consecrari monachus debet, neque prætextu videlicet continentię, escarum discrimina excogitare. Siquidem hoc communis disciplinę perversio, et scandalorum occasio est; fitque hæres illius vœ, quæ in conventu ascetico hujusmodi causas turbarum dederit. Sed etiam retineatur decoctum illud sale conditum quod a sanctis Patribus concessum est, ut modice pro alio quopiam condimento cibi injiceretur, commistum cum reliquo ferculo aquæ vel olerum: ne scilicet prætextu vanæ religionis propria voluntate susceptæ, tanquam carnes repudians, conquirit escarum pretiosiores ac meliores: sed in decocto minimi frusti buccæam citra observationem intingens, cum omni gratiarum actione assumat. Minimum enim illud segmentum, in tam magnam copiam aquæ, aut (si contigerit) seminalis cibi conjunctum, non est indicium cupiditæ, sed exactissima ascetatum vereque durissima continentia. Oportet igitur ut qui in sanctitate monastica exercet se, talia non observet. Neque enim Judæorum ritus sectati ab hujusmodi abstinemus, sed fugientes deliciarum saturnitatem. Hæc sancti Basilii verba.

Χρή τοίνυν τὰ τοιαῦτα μὴ παρατηρεῖν τὸν τῆς

Ad Isa. xiii, 8: Ἄλλοις ἐγκαλύψουσι τὸ δέος, contra sensum, qui ἐκκαλύψουσι poscit. Nec ab simili modo propter pronuntiationem ex vocibus quæ habent γχ interdum elabitur γ. Ut Juris Græco-Romani t. I, p. 338, l. penult. ἐκρύψεως. Nam poni debet ἐκρύψεως.

(73) Ἀταλαίπωρος. Basil., Allat. et al. cod. ταλαίπωρος. Contra in Cyrillo Alex. In Michæam, v. 27, t. III, p. 414 B, et lib. xi in Joan. t. IV, p. 992 A, οὐ ταλαίπωρον pro οὐκ ἀταλαίπωρον, quod passim apud eum occurrit.

δοσέτηςος ἀσκητήν. Οὐ γάρ Ιουδαίους ἀπεχόμεθα τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τρυφῆς [All. τρυφῆν τῆς πλεθμονῆς] πλεθμονῆν φεύγοντες. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ῥητὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

10. Sanctus vero Pachomius in suo sancto monasterio sues e micis ac mensæ reliquiis pascebat, quibus nactatis, reliquam quidem carnem hospitibus quos exciperet in epulum dabat: interanea vero ac extremitates pedum capitisque senibus monachis in infirmitatem delapsis apponebat. Quam suave porro obsonium est, honore dignissime domine, rostrum porci, auresque et extrema pedum, itemque lens et faba cum adipè suillo coctæ? quæ nisi bono oleo affatim inspersa, ut parum et spiritualiter ad gratiam exhilarat, multis, quemadmodum novit Dominus, tristitiæ jaculis quotidie confixus, in cibum semper assumere.

11. Malum vero, et malorum pessimum, est adjectio ad sanctum Symbolum, hæc: *Et in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit.* Nam si Evangelia eadem apud nos et Latini sunt, unde illi plus aliquid addiscentes, tam alienum confecerat additamentum? Sancto secundum Joannem Evangelio manifestissime docente nos de Spiritu sancto, in quibus ista complectitur: *Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscitis eum, quia apud vos manet, et in vobis est*³⁶. Paucisque interpositis: *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo; ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*³⁷. Et iterum: *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit; ille testimonium perhibebit de me*³⁸. Deinde: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit; quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis*³⁹.

τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ἅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὸν ἐστίν. Διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

12. Evangelista sic apertissime disserente, orthodoxorum quis audebit vel poterit addere vel

A ἰ. Ὁ δὲ ἄγιος Παχώμιος χοίρους ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀγίᾳ μονῇ ἐκ τῶν ψυχίων καὶ τῶν περισευράτων τῆς τραπέζης ἐσίτευε καὶ σφαττομένων αὐτῶν, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐξεναγώγει κρίασι τοὺς ἐπιξενουμένους ὑποδεχόμενος; τὰ ἐνδόσια δὲ καὶ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν καὶ τὰς κοιλίας [All. τῆς κεφαλῆς], τοῖς ἑξατονοῦσι γέρονσι τῶν μοναζόντων παρέβαλλεν. Οἷον δὲ ἔψον ἡδύ, τιμιώτατα δέσποτα, βύγχος χοίρειον καὶ ὤτα καὶ ἄκρα ποδῶν· ἀλλὰ καὶ φακῆ καὶ κύσμου ἐν στέατι χορσίῳ ἐψόμενα· & εἰ μὴ καὶ χρηστὸν εὐπόρησον ἐλαίου, ἵνα τί καὶ πνευματικῶς εἰς τὴν ἁγίον μικρὸν διαχέθην [All. διαχέθω αἰ. διαδεχέσθω], πολλοῖς ὡς οἶδε Κύριος; ἀθυρίας βέλει καθ' ἐκάστην περιπεριρόμνος; βρώμασιν [All. βρώσιν ἀν] ἐπιούμην ἐκάστοτε;

B α'. Κακὸν δὲ, καὶ κακῶν κάκιστον, ἡ ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλιῳ προσθήκη, τὸ, *Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον.* Εἰ γὰρ τὰ παρ' ἡμῖν Εὐαγγέλια τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ὑμᾶς [All. παρὰ Ῥωμαίους], πῶθεν ἔκτιστο; πλείον τι [All. πλεόν, ἢ τὴν αἰ. πλεόν ἡμῶν τι] μαθόντες (74) τὴν τοιαύτην ἀλλόθεον προσθήκην ἐποίησαντο; τοῦ κατὰ Ἰωάννην ἁγίου Εὐαγγελίου μάλιον ὀρθολότερον ἡμᾶς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδοξάσκοντες, ἐν οἷς καὶ διαλαμβάνει· *Ἐάν ἀγαπάτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἐστίν.* (75). Καὶ μετ' ἄλλα· *Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν ὀνόματι μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν· καὶ πάλιν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· εἶτα· Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐδηγήσει ὑμῖς εἰς πᾶσαν τὴν ἀληθειάν. Οὐ γὰρ λαλήσει ἀπ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ*

D ιβ'. Καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ οὕτω τρανότερα [All. τρανέστατα] (76) διαγορεύοντος, τίς ὀρθόδοξον

³⁶ Joan. xiv, 13-17. ³⁷ Ibid. 26. ³⁸ Joan. xv, 26. ³⁹ Joan. xvi, 12-15.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ

(74) Μαθόντες. Αἰ. παθόντες. Male. Sic ejusdem Cyrilli editio iv in Joan. p. 424 G, παθήματα vitiose exhibet quod est παθήματα. In concilio autem Chalcedonensi, p. m, cap. 45, et in libello quem Justinianus imperator Agapcio R. pontifici obtulit CP. anathema inepte ponitur, cum sensus postulet mathema, id est Symbolum.

(75) Παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἐστίν. (Joan.

xiv, 17.) Ita versiones multæ! et ex Patribus nonnulli; v. gr. Fulgent. lib. viii *Contra Fabianum*, ab eruditissimo Chiffletio publicatus, hunc in modum citat: *Vos cognovistis eum, quia apud vos manet, et in vobis est.* In duobus Romanis codic., Ἐν ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἐστίν.

(76) Τρανότερα· τρανέστατα. A τρανός et τρανός. E quo secundo putaverit aliquis formatum

τολμήσει, ἢ καὶ δυνήσεται προσθήκην ἢ ὑφαίρειν ἄποιεσθαι; Περὶ ὧν γὰρ φανερώτατα ἡ θεία Γραφή ἐθέλει πεισθαι, οὐ δεῖ ψευδίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπειθεσθαι. Ἄλλ' ὡς εἰκιν, ἀπόλεσαν Ῥωμαῖοι τὰ ἀντίγραφα τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, ὅσα τῆς Ῥώμης ἐπὶ πολὺ τῶν Οὐανδάλων [All. Οὐανδάλων] ἔθνους κυριαρχήσαντος (77)· παρ' ὧν ἴσω; καὶ ἐμᾶθον ἀρειανίζειν [All. ἀρειανίζόντων ἐκείνων], καὶ εἰς μίαν κατάδυσιν, εἰ τοῦτο ἀληθές, ὡς ἐδύλωσας, τὸ βῆπτισμα ἐπιτελεῖν. Ἡμῖν γὰρ ἄρκαι εἰς ἐντελῆ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαίωσιν τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τῆς θείας χάριτος Σύμβολον. Περὶ τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τῆν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις καρπώσῃ. Τοῦς δὲ προσθείνοντας τε ἢ ἀφαιροῦντάς τε [All. ἐξ αὐτοῦ], ἀναθεματίζομεν. *Εἰ τις γὰρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, εὐαγγελίζεται ὑμῖν [All. ὑμᾶς:] παρ' ὃ παρῆλυθετε, ἀνάθεμα ἔστω.*

γ'. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἑτέραν προσθήκην καταδειχόμεθα, ἦν εἰς τὸ, *Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς, διὰ Πνεύματος ἁγίου*, πεποιήνται· εἰ καὶ δυνατόν ταύτην ἡμᾶς εὐσεβῶς ἐκλαμβάνοντες, μηδὲν πρὸς τὸ ὀρθόδοξον καταβλάπτεσθαι. Φαίνεται γὰρ τοῦτω ἰσοδυναμοῦν, καὶ τὸ παρ' ἡμῶν τελούμενον· ὅπου τὸν τοῦ θείου ἔργου ὑψουμένου, καὶ τοῦ λαοῦ βιώντος, *Εἰς ἄγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς*, ἐνθεν κάκειθεν ὁ ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ δευτερεύων τὸ πρῶτον καὶ τὸ δευτερον ποιήριον αἰρῶντες, λέγωσι· *Πλήρωσον, Δέσποτα*· αὐτοὶ δὲ μερίδα τῶν ἁγιασμάτων ἐμβάλλοντες [All. λαμβάνοντες], ἐκφωνοῦσιν [All. ἐκφωνῶμεν]· *Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου.*

δ'. Καλὸν γὰρ πρὸς τὸ καλοβαλεῖς ἔρωντας ἡμᾶς, καὶ μᾶλλον ἐνθα μὴ θεός ἢ πῖστις τὸ κινδυνεύονον, νεύειν ἀεὶ πρὸς τὸ εἰρηνικόν τε καὶ φιλάδελφον. Ἀδελφοὶ γὰρ καὶ ἡμῶν οὗτοι, κἂν ἐξ ἀγροικίας ἢ ἀμαθίας συμβαίῃ [All. συμβαίῃ] τούτους πολλαίκις ἐκπίπτειν τοῦ εἰκότος, τῷ ἑαυτῶν στοιχοῦντας θελήματι· καὶ μὴ τσαύτην ἀκρίβειαν ἐπιζητεῖν ἐν βαρβάρους ἔθνεσιν, ἦν αὐτοὶ περὶ λόγους ἀναστρεφόμενοι ἀποιτούμεθα. Μῆγα γὰρ κἂν παρ' αὐτοῖς ἀσφαλῶς ἢ ζωαρχικῆ Τριάδος ἀνακτ-

minuere? Nam quæ clarissime sanxit sacra Scriptura, non oportet ad calculum vocare, sed sequi. Verum, ut videtur, amiserunt Latini exemplaria Nicænx primæ synodi, propterea quod Vandalorum gens Romæ diu dominium tenuit : a quibus forsân et didicerunt Arianorum in morem agere, ac per unam immersionem, si hoc verum est, quemadmodum significasti, baptismum celebrare. Nobis ad perfectam pietatis agnitionem confirmationemque sufficit sapientia plenum et salutare divinæ gratiæ Symbolum. Nam de Patre. Filio et Spiritu sancto absolute docet, ac Domini incarnationem iis qui cum fide accipiunt exhibet. Eos autem qui nonnihil vel adjiciunt vel detrahunt, anathemate percuntimus. *Si quis enim, inquit Apostolus, vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit* **.

13. Sed nec aliam additionem admittimus, quam in illu : *Unus sanctus, unus Dominus Jesu Christus, in gloria Dei Patris, per Spiritum sanctum, fecerunt* : quamvis possimus eam pie intelligendo, nullatenus in recta fide laedi. Huic enim æquivalere videtur quod peragitur apud nos, quando exaltato sancto pane, et populo clamante : *Unus sanctus, unus Dominus Jesus Christus, in gloria Dei Patris*, hinc et illinc archidiaconus, quique secundas partes gerit, primum et secundum calicem levantes, dicunt; *Imple Domine* ; ipsi autem particulam consecratæ oblationis immittentes, alta voce pronuntiamus : *Plenitudo Spiritus sancti.*

14. Cæterum convenit ut nos ad bonam voluntatem respiciendo, præsertim ubi nec circa Deum nec circa fidem periculum est, propendeamus semper ad pacem et fratrum amorem. Illi quippe fratres nostri sunt, quamvis ex rusticitate vel imperitia contingat, ut sæpe ab eo quod decet excidant, dum suam sequuntur voluntatem. Neque postulare debemus in barbaris gentibus adeo accuratam disciplinam, ac a nobis in doctrina eductis exigitur. Magnum enim est, si vel apud

** Galat. 1, 2.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

esse ἀτραπῆς a beato Cyrillo in isto loco, ad Anus, n. 54, p. 308 : Οὐκ ἀχρηστον παντελῶς καὶ ἀτραπῆς φωνὴν ἵέντας Θεῷ. Verum etiam me tacente totus contentus etiam scribendum esse ἀτραπῆς.

(77) *Ὅσα τῆς Ῥώμης ἐπὶ πολὺ τῶν Οὐανδάλων ἔθνους κυριαρχήσαντος*. Visere potes ad hoc stultissimum Anastasium. *De consensione*, etc., cap. 477, iv; necnon ejusdem exercitationem 28 in Crigylionum. Quam si legeris, emendes velim testimonium Joannis Claudii Metropolitæ : Καὶ ὅπερ ὑπερῶν ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις ὑπὸ τινος κακογνώμονος ἀνδρὸς καὶ Ἰουδα ὄφρονος, ἤγαγον ἀπὸ τῶν Βανδάλων ἐλάβετε τὸν τούτων εἶναι Νεμίτζων λεγόμενον, ὡς τῆς Ῥώμης κυριευθεῖσας ὑπ' αὐτῶν. Reponaspie, ἐλάβετε, τῶν αὐτῶν εἶναι Νεμίτζων λεγομένων, partim ex sensu, qui est : *Ei quod*

postmodum annis subsequentibus a quodam male fectato homine, et cum Judæi. sentiente, seu a Vanalis, qui ipsi Nemtizi esse dicuntur, accepistis; cum videlicet Roma eorum potestati succubisset; partim ex verbis Matthæi Hieromonachi ibidem prolatis : Πολλοὶ γὰρ ὑστερον χρόνοις πρὸς τῶν Οὐανδάλων, τῶν νῦν Νεμίτζων λεγομένων ἢ νόσος τοῖς Λατίνο εἰσεκώμασαν αὐτῆ, etc. De Nemtizi vir nunquam sine laude nominandus Carolus Fresnius, ad Alexiadem. Quod superat, per participium κυριαρχήσας admonetur, ut consimile ἀναρχήσας reponendum moncam in Historiarum Synagoge Sculligerana, quo loco editum fuit : Γαῖος Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ μετὰ ταῦτα ἀναρχήσας ἔγεννηθη, inepte; præsertim cum ibidem non ita multo post Cæsaris ἀναρχήσας nentio habeatur.

eos recto prædicetur vivifica seu vitæ principium Trinitas, necnon in carne factæ dispensationis mysterium iuxta nostram sententiam teneatur. Et vero nec illud laudamus aut admittimus, si verum est, quod sacerdotes qui legitimas habent uxores, non sinuntur sacra tractare, quodque hebdomada carnisprivii, sicut scripsisti, eodem modo ac in prima sanctorum jejuniorum hebdomade, carne et caseo vescuntur.

15. Nam quæstio de azymis, quemadmodum novit sanctitas tua, in cujus manus pervenit quam ad Venetiarum pontificem misimus responsionis epistola, jam sufficienter a nobis examinata est, resque tanquam quæ secundum Ecclesiæ ordinem minime fiat, eversa est et confutata. Nisi canonico huic effato innixi: *Visum est omnibus, antiquis utendum esse consuetudinibus*, antiquam apud se asserant esse azymorum traditionem. Jam vero quod illi suffocata comedant, quodque duo fratres duabus sororibus matrimonio jungantur, non ex mandato, opinor, et consensu papæ aut aliorum pontificum delinquitur, sed hoc designatur per ausum eorum qui ita facere volunt: qualia multa nefaria et abominanda, in nostro Romano imperio, nobis ignorantibus, solent perpetrari.

16. Nam abstinendum esse a suffocato, liber Actuum apostolicorum aperte docet, ubi Jacobus Dei frater ita loquens inducitur: *Nota a sæculo sunt Deo cuncta opera ejus. Propter quod ego judico, non inquietari eos qui ex gentibus convertuntur ad Deum: sed scribere ad eos, ut abstineant a contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocato, et sanguine*⁴¹. Nec mihi persuadere ullatenus possum, papam cæterosque pontifices notitiam non habere illius libri; unde institutionum in aliis scripturis contentarum exactam qui habeant scientiam, cur ejusmodi delictum despicerent ac admitterent? Invenies porro etiam in urbe ac extra urbem, multos porcino vesci sanguine. Idque testantur botuli qui ad cauponum seu tabernarum projecturas prostant, quique pleni sunt sanguine suillo.

17. Ac vide, honoratissime domine, quomodo plerisque eorum quæ a nostris peccantur non attendentes, aut etiam conviventes, majori cura sermones vanos serimus, et aliena curiose perscrutatur. Addamne hoc? Verum ne acerbe tuleris. In sanctissimo Studii monasterio diaconi

⁴¹ Act. xv, 18-20.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(78) *Σύνεσις*. Rectius Allatius, συναίσεις. Atque ego pariter συναίσεις malo apud Cyrillum, t. IV, p. 460 B, quam σύνεσις, ut συναίνουση quam συνατρούση, in Vita Bacchi martyris Combelsiana, p. 97.

(79) *Εδρήσεις δέ*. Atque eo pertinent quæ Zonaras et Balsamon ad Canonem Trullanum 67

α ρύττοιτο, καὶ τὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν ἀνομολογεῖται μυστήριον. Καὶ μὴν, οὐδὲ τοῦτο ἐπαινοῦμεν καὶ ἀποδεχόμεθα, εἰ καὶ τοῦτο ἀληθές, ὅτι μὴ καταδέχονται οἱ ἱερεῖς νομίμως ἔχοντες γυναῖκα; τὰ ἄγρια μεταχειρίζεσθαι, καὶ τὴν ἀπόκρεω ἐν ταύτῳ κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἁγίων νηστειῶν ἐβδομάδα, ὡς ἔγραψας, τῆς τοῦ κρείτατος καὶ τοῦ τυροῦ ποιούμενοι.

α'. Τὸ γὰρ περὶ τῶν ἀζύμων ζήτημα, ἦδη, ὡς οἶδεν ἡ ἀγώσυνη σου ἐντυχούσα τῇ παρ' ἡμῶν ἐκπεμφθεῖσῃ ἀντιγράφῳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἀρχιερεῖα Βενετίας, ἰκανῶς ἐξήτασται παρ' ἡμῶν, καὶ ὡς μὴ κατ' ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν γινόμενον καταστραπταὶ καὶ ἀπσοκεύασται. Εἰ μὴ τῷ κανονικῷ τούτῳ βῆτῳ ἐπηρεϊδόμενοι, φάσκοντι· *Ἔδοξε πᾶσι, τοῖς ἀρχαίοις ἔθεσι χρῆσασθαι ἀρχαίαν εἶναι καὶ αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ἐροῦσι τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν*. Καὶ τὸ τὰ πνικτὰ δὲ τούτους ἐσθίειν· καὶ δύο ἀδελφοὺς δυσὶν ἀδελφαῖς σαρκικῶς προσπλέκεσθαι· οὐ κατ' ἐπιταγὴν, οἶμαι, καὶ σύνεσιν (78) τοῦ πάπα, ἢ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων πλημμελεῖται· παρὰ δὲ τὴν τὸλμαν τῶν ταῦτα ποιεῖν αἰρουμένων τοῦτο γίνεται· οἷα δὲ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ῥωμαϊκῇ ἐπικρατείᾳ, πολλὰ τῶν ἀθέσμων καὶ ἀποτροπαίων, ἡμῶν ἀγνοούτων, εἴωθε γίνεσθαι.

α'. Περὶ γὰρ τοῦ ἀπέχεσθαι πνικτοῦ, ἡ βίβλος τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων [All. διατάξεων] διασαφίζει· ἐν οἷς Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος φαίνεται λέγων· *Γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διὸ ἐγὼ κρινῶ μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν· ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τὸ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλλοσημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πόρνειας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος*. Καὶ οὐ πειθομαί ποτε, μὴ οὐχὶ καὶ τὸν ἅπαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς ἐπίγνωσιν ἔχειν [τῆς τοιαύτης συγγραφῆς καὶ διατάξεως τῶν ἄλλων Γραφῶν] ἀκριβῆ εἰδήσιν ἔχοντας [f. ἔχοντες]. Ἰνα τί καὶ τοιοῦτον πλημμελούμενον παραθεωρῶσι καὶ καταδέχονται; Εὐρήσεις δὲ (79) κἀν τῇ πόλει καὶ τοῖς ἔξω, πολλοὺς τὸ βεῖον αἶμα ἐσθίοντας. Καὶ μαρτυρεῖ τὰ ἐν ταῖς προβολαῖς τῶν κατηλῶν [All. κατηλίων] προτιθέμενα κωλόντερα μετὰ βυτα χοιρέλιου αἵματος.

α'. Καὶ ἴδε, τιμιώτατε δέσποτα, ὅπως τὰ πολλὰ τῶν παρὰ τοῖς ἡμετέροις πεπλημμελημένων περιφρονούντες, ἢ καὶ παραθεωροῦντες, ἐμμελέστατον σπερμολογούμεν (80) καὶ πολυπραγμονούμεν τὰ ἀλλότρια. Εἶπω δὲ καὶ τοῦτο; Ἄλλὰ καὶ μὴ παροξυνῶς. Ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ μονῇ τῶν Στουδίου.

notant.

(80) *Σπερμολογούμεν*. Act. xvii, 18: Σπερμολόγος· *seminiverbibus*. Vide Lexica, et Grammaticos. In Translatione S. Sebastiani et S. Gregorii in Suessionense monasterium, n. 36: *Longum valde ac cuiquam spermologo difficillimum est*.

ζώννυνται οἱ διάκονοι, πρᾶγμα ποιοῦντες ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει ἀνακίλουθον. Καὶ ὄρα ὅπως πολλὰ κοπιᾶσας, καὶ σπουδᾶσας τὴν τοιαύτην οὐκ ἔδυνθης; ἐκκόψαι μονολόγιστον συνήθειαν. Καὶ εἰ τῶν ὑψ' ἡμᾶς τελοῦντων περιγενέσθαι οὐ δυνατόμεθα, πῶς τὸ σοφῶρον ἐκείνο καὶ ὑψαύχενον (81) ἔθνος, τῶν ἰδίων ἑλίμων ἐκαστῆσαι δυνασόμεθα; Ἀγαπητὸν γὰρ, ὡς εἴρηται, εἰ τὸ θεῖον παρ' αὐτοῖς ὀρθοτομεῖται, καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὁμοφρόνως ὑμνεῖται [αἰ. ὑμνολογεῖται] καὶ δοξάζεται.

ιγ'. Περὶ γὰρ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλιῳ προσθήκης, καὶ τοῦ μὴ κοινωρεῖν αὐτοὺς τῶν ἁγιασμάτων ἀπὸ γεγαμηκότος [αἰ. ἀπὸ χειρὸς] ἱερέως, καλῶς καὶ θεοφιλῶς ἡ ἀγιστοσύνη σου ἐνσταται· καὶ μὴ παύσαιτό ποτε περὶ τούτου ἐνισταμένη καὶ πείθουσα, ἀπὸ τε τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν ἀναγεγραμμένων [αἰ. ἀναγεγραμμένων] εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων, μέχρι; ἀν αὐτοὺς ἐξείς συνειθεμένους τῇ ἀληθείᾳ, κατὰ (82) αὐτὰ καὶ ἡμεῖν [αἰ. καὶ τὰ αὐτὰ ἡμεῖν—αἰ. καὶ τὰ αὐτὰ καὶ] περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς θείας ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος δοξάζοντες. Τὰ δ' ἄλλα περιφρονητέα μοι εἶναι δοκεῖ, τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου μηδὲν ἐξ αὐτῶν καταδραπομένου. Ὡν ἴσως καὶ τὰ πλείω τυγχάνει ψευδῆ. Οὐ γὰρ προχειρῶς ὀφειλομένηται; ματαίαις πείθεσθαι διαβολαῖς, οὐδὲ ταῖς ἡμετέραις πάλιν ὀπνοῖαις κινεῖν.

ιδ'. Κάντεῦθεν καὶ μὴν ἐπιναγέας, ἀγώτατε δέσποτα, πάπα προχειριζομένου, πάντα ταῦτα τὴν σὴν ἱεροπρεπῆ τελειότητα διὰ τιμίας γραφῆς πρὸς αὐτὸν ἀνατάξασθαι· ὅπως ἐν πᾶσι συνεργούτοσσι Κυρίου, καὶ τῆν εἰς τοῦτο χάριν τῇ σῇ παρεχομένου ἁγιότητι. Ἴσως γὰρ, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἡμῶν ἐν ἡμερότητι συναγόντων τοὺς τὰ διάφορα φρονούντας, δώσει αὐτοῖς μετάνοιαν ὁ Θεὸς, πρὸς τὸ ἐπιγῶναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ παύσονται τῆς πολλῆς αὐτῶν φιλονείκου ἐνοστάσεως, αἰχμαλωτισθέντων αὐτῶν εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα. Τάχα δὲ καὶ ἡ πάπας ἀπολογῆσεται, μὴ εἶναι ἀληθῆ τὰ

A cinguntur, rem facientes ecclesiasticæ traditioni minime consentaneam. Et considera, quod post multum laboris et studii non potueris hujusmodi excindere singularem consuetudinem. Quod si eorum qui sub nobis degunt superiores evadere nequimus, quo pacto illam gentem superliam altæque cervicis poterimus a suis consuetudinibus revocare? Bene erit, ut dixi, si Deus apud eos recte prædicetur, atque secundum veritatem laudetur et glorificetur communi nobiscum sententia.

18. Nam de additamento ad sanctum Symbolum, quodque sacramentis non communicent de manu sacerdotis conjugio sociati, recte ac Deo grate insistet sanctitas tua: nec unquam cesset de eo insistere ac suadere per sacras Scripturas perque conscripta evangelica præconia, donec eos adduxeris ad consentiendum veritati, et ad existimandum nobiscum de divina Spiritus sancti processione a Patre. Cætera vero mihi videntur esse aspernanda, cum veritatis doctrina nequaquam ex illis hædatur. Quorum forsant et major pars falsa est. Neque enim facile aures debemus inanibus calumniis, nec nostris adhuc suspitionibus habere fidem, ac movere quæ firma sunt recteque habent.

πιστεύειν, καὶ τὰ καθεστῶτα καὶ καλῶς ἔχοντα

C 19. Unde necesse est, sanctissime domine, ut postquam papa electus fuerit, sacra tua perfectio cuncta illi exponat per venerandam epistolam: ita Domino in cunctis adjuvante te, gratiamque ad hoc sanctitati tuæ largiente. Fortassis enim, quemadmodum ait Apostolus **, nobis cum mansuetudine colligentibus eos qui diversa sentiunt, dabit illis Deus pœnitentiam ad agnoscendam veritatem, desinentque a sua instantia plena contentionis, instar captivorum perducti ad ejus voluntatem. Forte etiam papa excusans negabit vera esse quæ de Latinis fama dispersit; aut asseret hæc sæpe a

** II Tim. II, 25.

Joan. Bapt. Coterii notæ.

(81) Ὑψαύχενον. In Ecclesiastem, Gregorius Nyssen. homil. 7, p. 462 A: Ἴπποιοι γὰρ εἰσὶ τινες ἀτεχνῶς ὑψαυχενσταὶ καὶ ὀψηλοκάχρονοι. Seu potius e nis. Reg. 1797: Ὑψαύχενος τε καὶ.

(82) Κατὰ pro καὶ τὰ in marg. Item menilum in Vita Joannis Damasceni, p. 263, edit. Romanæ Græcæ; et in Actis SS. Maii 6, n. 30: Εὐθὺς οὖν ἄπεισι κατὰ τῆς καθάρσεως, ἐργασίᾳ ἐζητηκῶς, καὶ λαβῶν, πρόσπεισι τῇ κέλλῃ τοῦ ἐκεῖ γειτονοῦντος τῷ γέροντι. Tu mecum: Ἀπεισι, καὶ τὰ τῆς καθάρσεως; ἐργασίᾳ ἐκζητηκῶς. Confestim itaque abii, et conquistis instrumentis ad repurgandas feces accommodatis, iisque in manus assumptis, ad illius cellam, qui sibi vicinus erat, uccedit. Ei Cyrill. Alex. lib. III in Joan. p. 284 E. κατὰ μικρά, vice, καὶ τὰ μικρά, p. 321 A, κατὰ τὸ γαγραμμένον, pro καὶ τὸ γεγραμμένον. At in Asterio, De cæco a nativitate, Auctario i Combefisiano, cap. 121 A: Οὐδὲν δὲ ζυγομαχεῖτε καὶ τῶν ἀρχαίων, scribendum κατὰ τῶν. Apud Theodoritum vero ad βλέπτε τὴν κατα-

τομήν. Philipp. III, 2: Τὴν γὰρ περιτομὴν κηρύττοντες, καὶ τέμνειν παύονται τῆς Ἐκκλησίας τὸ σῶμα. Pari modo κατατέμνειν. Macar. homil. 42, init. Καὶ τὸ μέγεθος. Ex miss. Reg. 339, 1682: Κατὰ τὸ μέγεθος. In Chronico Alex. p. 254, l. II: Καὶ τὸ, κατὰ τό, ut in Epitome temporum apud Eusebium Scaligeri. Denique Cyrillus Alexandr. V. in Julianum, p. 136, disserens de humanis affectibus Deo attributis ait: Et δὲ δὴ λέγοντο καὶ ἐπὶ Θεοῦ, τότε δὴ τότε καὶ μάλα ἐμψρόνως, πρὸς πόντως; τε καὶ τῇ ἀρρήτῳ φύσει τοικῶτως, συνειντες ἡμεῖς, καὶ ταῖς καθ' ἡμᾶς ἀσθενεῖαι; ἀσεβῆ (αὐτὴν ἀμύγη, vel ἀπινῆ, seu potius ἀσιτῆ) τηροῦντες αὐτῆν, καὶ οὐδένα τρέπον δυσσεβήσομεν. Ubi quoque legam, κατ' οὐδένα. Quod si etiam de Deo dicantur, tunc sane, tunc et valde sapienter, atque ut ineffabilem naturam decet, intelligentes, nostrisque inimitabilibus inaccessam servantes eam, nullo modo impie faciemus.

nonnullis perpetrata, non ex ejus sententia ac animo fieri.

20. Quis porro illud admitti dignum putabit, a Romanis sive Latinis sanctas venerandasque imagines non coli, nec honorari sanctorum reliquias: præsertim cum apud eos conditæ sint reliquie sanctorum summorumque Petri et Pauli: quibus magis efferre se conspiciuntur ac magnifice gloriari, quam cunctis aliis Romanis narrationibus et præclare gestis, quorum plenæ sunt omnes historie, omnia poemata? Præterea cum Adrianus Romanus papa septimæ synodo præfuerit una cum aliis sanctissimis patriarchis, et alienam novamque doctrinam hæreticorum Iconomachorum Christianos accusantium anathematizaverit, qua ratione non honorari per Latinos sacras colendasque imagines concedet quis? Maximeque multis sanctis imaginibus e Roma Constantinopolim translatis, quæ egregie ac exacte respondent sanctitati primitivæ eorum quorum imagines sunt. Quandoquidem et hic videmus Francos peregrinos in nostra omnino veneranda templa intrare, omnemque honorem ac reverentiam sacris imaginibus impertiri.

21. Itaque rogo, supplico, obtestor, et mente tuos sacros pedes amplector, ut de eo quod exactius est remittens divina tua beatitudo, rebus sese accommodet. Metuendam enim est ne, dum vult diacissimum sarcinæ, præjorem scissuram faciat; dumque prolapsam erigere contendit, majorem efficiat casum. Considera etiam, non inde manifesto, ex diuturna hac, inquam, divisione ac dissensione, quod a sancta nostra Ecclesia divulsa fuerit magna hæc, prima et apostolica sedes, contigerit, omnem in sæculo crevisse malitiam, totum orbem male habere, omnia terrarum regna turbata esse, ubique obtinere luctum, ac multum vae, frequentesque in regionibus et urbibus famæ ac pestes, hæc ullatenus ut plurimum nostros exercitus prospere uerget?

μοι, και συνεχεις κατά χώραν και πόλιν· και ημετερα εὐδοκούνται στρατόπεδα;

22. Ut equidem meam pronam sententiam, si in adjectione Symboli corrigantur, nihil præterea postulaverim: necnon indifferentem relinquam cum aliis etiam de azyms questione, quamquam evi-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(85) Ἄγιος και σεπτὰς εἰκόνας οὐ προσκυνούσιν. Lectorem hic amandanius ad sæpe memoratum: memorandumque magnum virum Leonem Allatum, *De utriusque Ecclesiæ perpetua consensione*, lib. III, cap. 12, n. 2; et cap. 15, n. 12 et seq.

(84) Ἐβδόμησιν συνόδου. Obiter corrigi velim synodum Photianam, in *Synodo Anglicano*, t. II, p. 295 D, ita legendo: Ὁ οὖν ταύτην μὴ δεχόμενος, και ὀνομάζων οἰκουμένην και ἕσιν ἑσιν, και τὰς ἄλλας, κἂν μὴ τοιαύτῃ λέγειν, ἀπογράφεται. Id est: Qui igitur illum non recipit, et nominat œcumenicam

περὶ Ῥωμαίων φημιζόμενα· ἢ και πᾶσις παρ' ἐνίων πραττόμενα, μὴ κατ' ἐκείνου γνώμην και σύνεσιν ταῦτα γίνεσθαι.

κ'. Τίς δὲ και τοῦτο εὐπαράδεκτον ἤγησεται; ὅτι Ῥωμαῖοι τὰς ἁγίας και σεπτὰς εἰκόνας οὐ προσκυνούσιν (85), οὐδὲ τιμῶσι τὰ τῶν ἁγίων λειψάνα· και ταῦτα καιμένων παρ' αὐτοῖς τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων και κορυφαίων, Πέτρου και Παύλου, οἷς πλέον ἐγκαυχώμενοι φαίνονται και μεγαλοφρόνως ἐναθρονοῦμενοι, ἢ πᾶσι τοῖς ἄλλοις Ῥωμαϊκοῖς διηγήμασι και λατορθώμασι, ὧν πᾶσι πλήρησιν συγγραφή και ποίησις; Τοῦ πίνακα δὲ Ῥώμησιν Ἀδριανοῦ, τῆσιν ἑβδόμησιν ἡγησαμένου συνόδου (84) μετὰ τῶν ἄλλων ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, και τὴν ἐπεισακτον καινοτομίαν τῶν Χριστιανοκατηγόρων Εἰκονομάχων αἰρετικῶν ἀναθεματίσαντος, πῶς μὴ τιμᾶσθαι περὶ Ῥωμαῖοις τὰς ἁγίας και σεπτὰς εἰκόνας δώσει τις; και μάλιστα πολλῶν ἐκ Ῥώμης; εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακομισθειῶν ἁγίων εἰκότων, πολὺ δὲ ἐκκρίτων και τὸ ἀκριδὲς ἔχουσῶν, ὧν εἰσιν εἰκόνας τῆσιν πρωτοτύπου ἀγιότητος [αἰ. ὁμοιότητος]. Ὅπου γε και ἐνταῦθα παρεπιδημούντα; ὀρώμεν Φράγγους, και ἐν τοῖς [αἰ. λυτοῖς] καθ' ἡμᾶς πανσέπτοις ναοῖς εἰσερχομένους, και πᾶσαν τιμὴν και προσκύνησιν ταῖς ἁγίαις εἰκόσιν ἀπονέμοντασιν.

κα'. Και παρακαλῶ, και ἱκετεύω, και δέομαι, και νοερώσ τῶν ὧν ἁγίων ἐφάπτομαι ποδῶν. Ἰνο τοῦ ἁγαν ἀκριδοῦσ ἢ θεοσιδὲς ἰνδοῦσα μακαριότησ σου, συνἰληθῇ τοῖς πράγμασι. Δέοσ γάρ μήποτε βέψαι τὸ δ:εβρωγδὲσ βουλομένην, χεῖρον [αἰ. μεῖζον] τὸ σχίσμα ποιήσῃ· και τὸ καταπεπτωκόσ ἀνορθῶσαι σπουδάζουσα, μεῖζονα τὴν πτωσιν ἐργάσῃται. Σκόπησον δὲ, εἰ μὴ φανερώσ ἐντεῦθεν, ἤγουν ἐκ τῆσιν μακρᾶσ ταύτησ; διασπάσῃσ και διχονοιασ τοῦ [αἰ. και τοῦ] τῆσιν καθ' ἡμᾶς ἁγίας Ἐκκλησιασ τὸν μέγαν τοῦτον και [αἰ. και πρώτον] ἀποστολικὸν θρόνον ἀποβραχῆται, συνἰδῇ πᾶσαν ἐν τῷ βίῳ και κίαν πληθυνθῆται, και σὺμπαντα κόσμον ἔχειν κακῶσ· και ὅπωσ; αἰ βασιλεῖται πάσῃσ [αἰ. πᾶσαι] τῆσιν γῆσ τεταραγμέναι εἰσιν, και πανταχοῦ [αἰ. πανταχοῦσιν] θρηνοσ, και οὐα πολὺ, και λιμοι, και λοιποδαμῆ οὐδαμῶσ; ὡσ ἐπὶ πάντα [αἰ. ἐπίπαν] τὰ

κβ'. Ὡσ ἔγωγε τὴν ἐμὴν γνώμην φανερώ [φανερώσω] (85)· εἰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ προσθήκην διορθῶσαιντο, οὐδὲν ἂν ἕτερον ἐπεζήτουν· ἀδιάφορον καταλιπῶν σὺν τοῖς ἄλλοις και τὸ περὶ τῶν

et septimam synodum; etiam alias, etsi non audeat dicere, proscribit. Postea in Allatio, *De synodo Photiana*, p. 153, reperi, κἂν οὐ τοιαύτῃ λέγειν, παραγράφεται.

(85) Ὡσ ἔγωγε τὴν ἐμὴν γνώμην φανερώ. Hanc Petri Antiocheni locum respicit Nicetas Choniates prope finem *Thesauri orthodoxæ fidei*, apud Allatum, *Dissertationis de perpetuo Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis, tam in dogmate quam in ritibus, consensu*, p. 698, quæ dissertatio in lucem emissa est una cum ejusdem viri doctissimi libro *De purgatorio*.

ἀζύμων ζήτημα· εἰ καὶ φανερῶς εἰδείξα δι' ὧν A
πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βενετίας ἀπέστειλα, πρὸ τοῦ
Πάσχα γενέσθαι τὸ δεῖπνον, ἐν ᾧ ὁ Σωτὴρ καὶ Κύ-
ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς· τὸ τῆς θείας μυσταγω-
γίας τοῖς μαθηταῖς παρέδωκε μυστήριον· καθ' ὃν
καιρὸν οὐκ ἦν νόμιμον ἄζυμον ἐσθίεσθαι. Ὁ δὲ καὶ
τὴν σὴν θεοειδῆ μακαριότητα συναινῶ καταδέξα-
σθαι, ἵνα μὴ, τὸ πᾶν ἐκζητήσαντες, τὸ πᾶν ἀπολέ-
σωμεν. Διὸ χρῆ [αἰ. ἀπόχρη] ταῦτα τὴν ἡμετέραν
παραστήσαι γνώμην, περὶ ὧν ἐδήλωσας, καὶ τὴν
σὴν πρὸς οἶκτον ἀγίαν κινήσαι ψυχὴν· εἰ καὶ μάλ-
λον ὁ λόγος ἔσται (86) πρὸς ἄλλων πλείων θεωρη-
μάτων καὶ κρυφιοτέρων [αἰ. κρυφιοθεστέρων]
ὑποθέσεων ἀνάπτυξιν τε καὶ ἐξηγήσιν.

γ'. Ἀνέγνω δὲ καὶ τὰ ἴσα τῶν γραμμάτων, ὧν B
πρὸς τὸν μακαριώτατον πάπαν ἀπέστειλας, καὶ τὰ
ἐκείνου πάλιν ἀντίγραφα, εἰ μὴ παρὰ τοῦ Ἄργυ-
ροῦ [αἰ. inser. ὡς ἐδήλωσας] ταῦτα πῆπλάσται καὶ
παραπειπίσθηται· καὶ τῆς πολλῆς σε κατὰ θεὸν ἐμα-
κίρισα ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος [αἰ. μετριό-
τητος]. Πλὴν ἀνατετάχθαι [αἰ. ἐντετάχθαι] τοῦτοίς
εἶδει, ἐπεὶ περὶ ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας· ἀνατίτακτο,
καὶ τὰ τῆς διαστάσεως αἴτια· ἵνα, τούτων διαφωτι-
ζομένων, ἐντελεῖ ὁδὴ τὰ γράμματα. Διεπορθμεύθη-
σιν δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ θεοφόρους ἀδελ-
φοὺς καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν, τόν τε Ἀλεξαν-
δρείαν, καὶ τὸν Ἱεροσολυμίτην ἐκπεμφθέντα ἱερὰ
γράμματα τῆς ἀγιοσύνης σου. Οὐ διαλαμβάνει δὲ
τὰ πρὸς τὸν Βενετίας ἐμὰ ἀντίγραφα δηλωθῆναι
μοι γράμματα παρ' αὐτοῦ [αἰ. inser. παρ' ἐκείνου]
πεμφθῆναι πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα, καθὼς καὶ
ρεῖαν μοι φαλὴν λυπούμενος κατὰ τοῦ ἀνδρός, μὴ ἔν
κδ'. Ἀπέστειλα καὶ τὸ ἴσον τῆς πρὸς ἐμὰ σταλεί-
σης ἀντιγραφῆς τοῦ μακαρίτου πάπα, Ῥωμαῖκοί·
ἐνσεσημασμένον γράμμασιν. Οὐ γὰρ ἠδυνήθημέν
τινα εὐρεῖν δυνάμενον πρὸς ἀκριβείαν εἰς τὴν
Ἑλλάδα ταύτην μεταμεῖψαι φωνήν. Καὶ διὰ ταῦτα
τὸν ταύτην διακομίσαντα Φράγγον, ἔμπερον ἕνα
γραμμάτων Ῥωμαϊκῶν, ἔπεισα ταύτην μεταγρά-
ψαι. Ὦν οὖν ἔστι τοῦ λοιποῦ ταύτην ἀσφαλῶς διερ-
μηνεῦσαι καὶ γνωσθῆναι τέλος ἐξ αὐτῆς & καὶ
πρὸς ἡμᾶς ὁ δηλωθεῖ· πάπα, ἡμετέραν συστατικὴν
δεξάμενος γραφὴν, ἀντέγραψεν.

κε'. Ἄλλ' εἰ μιν ταῦτα ἐν τούτοις. Ὁ δὲ θεός
τῆς εἰρήνης· καὶ ὃν γὰρ ἐκ τῆς γραφῆς ἀποδοθῆ-
ναι τὸν τῆς ἐμῆς ἐπιλογον γραφῆς· ὁ εὐαγγελισ-
τάμενος εἰρήνην τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς μακρὰν,
τοῖς τε ὑπὸ νόμον καὶ τ.ε.ἰ.· ἔξω νόμου, ὁ τῆς ἀγάπης
Πατρὸς, ἡ ἀγάπη· ταῦτα γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων χαίρει
καλούμενος, ἵνα νομοθετήσῃ κἂν τοῖς ὀνόμασι τὸ

dentes probavi per quæ ad episcopum Venetiarum
misi, ante Pascha coram contigisse, in qua Sal-
vator et Dominus noster Jesus Christus divinorum
mysteriorum discipulis tradidit sacramentum, quo
tempore non solebat in lege azymum manducari.
Atque hoc divinam tuam beatitudinem admittere ex-
hortor : ne dum omnia requirimus, omnia amitta-
mus. Sufficiunt ista, cum ad exhibendam nostram
de iis quæ signifiasti sententiam, tum ad moven-
dum sanctum animum tuum in miserationem : licet
adhuc sermo prorumpat ad plurimum aliarum propo-
sitionum, abstrusiorumque quæstionum declaratio-
nem ac expositionem.

23. Cæterum legi exempla litterarum, quæ a mi-
sisti ad beatissimum papam, necnon ipsius rescri-
ptum, nisi ab Argyro (sicut indicasti) confectum
adulteratumque est, beatumque te in Deo prædicavi
ob tantam humilitatem ac mansuetudinem. Verum
iuseri debuerant dissidii causæ, quandoquidem de
unitate et concordia scribebatur ; ut iis elucidatis,
perfectæ viderentur litteræ. Transmissæ quoque
sunt sacræ epistolæ sanctitatis tuæ, quas ad sacer-
dotes ac deiferos fratres comministrosque nostros,
Alexandrinum et Hierosolymitanum misisti. Non
continebat autem responsio mea ad Venetum, si-
gnificatum esse mihi ab illo, quod litteras misisset
ad beatitudinem tuam, sicut fert epistola tua. Quo-
circa mihi videris absque causa conqueri de ho-
mine qui nihil ejusmodi scripsit.

C τοῦτο τῇ γραφῇ σου προσέκλειτο. Καὶ διὰ τοῦτο δω-
τοῦτοῦτον γράψαντος.

4. Misi pariter exemplum epistolæ quam ad me
rescripsit beatæ memoriæ papa, Latinis litteris ex-
pressum. Non enim potuimus invenire quempiam
qui accurate valeret epistolam in linguam Græcam
transferre. Propterea Franco qui eam attulit, cum
Latinas litteras calleat, persuasi ut transcriberet.
Tuum jam est, eandem fideliter interpretari, quo
plene cognoscatur quænam ad nos memoratus
papa, acceptis litteris nostris commendatitias, re-
scripserit.

23. Hæc hucusque. *Deus autem pacis* 44 : docet
enim ex Scriptura exprimi descriptionis meæ epilo-
gum, qui evangelizavit pacem iis qui prope, ac iis
qui longe fuerunt 45 ; iis qui sub lege, ac iis qui
extra legem : Pater charitatis, charitas, hisce
enim præ cæteris gaudet appellari, ut vel per no-
mina fraternum amorem sanciat, excitans excitet

44 Rom. xv, 33. 45 Ephes. ii, 17.

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(86) *Actæ. Cyrillus Alex. homilia Paschali 16, initio, p. 210 E. Εὐσεβίῃ ὡσπερ διατάττοντες τρι-
βον, præstiterit διαττόντες, ut p. 219 D, 238 B, et sæpe ubique. Apud eundem Cyrillum Julianus imperator, p. 356 C. Ἔθως μὲν γὰρ Ἀβραάμ ὡσπερ
καὶ ἡμεῖς ἀεὶ καὶ συνεχῶς· ἐχρητο δὲ μαντικῶς τῇ
τῶν διὰ τούτων ἀρίστη. An τῇ τῶν διαττόντων ἀρι-*

στη? Nam p. 357 A idem, Δεῖξαι τοὺς διαττόντας·
αὐτῶ βουλόμενος. Et in Responsione Cyrilli,
p. 357, 358, Τοὺς τῶν ἀστέρων διαττόντας. Τοὺς
διαττόντας. Forte etiam in Theophrasto Gazæi,
t. II *Bibliotheca Patrum Græco-Latinæ*, p. 381 G,
legi debeat, Τοὺς ἐπὶ σκηνῆς διαττόντας, non
διατάττοντας.

sanctificatam animam tuam, ac persuadeat, ut majori cum moderatōne et condescensu ad res accedas; præsertim ubi in Deum, sicut jam dixi, non cadit contemptus.

V.

Sanctissimi Michaelis archiepiscopi Constantinopolitane Romæ ac œcumenici patriarchæ, cerularii, ad Petrum patriarcham Antiochenum.

1. Nunquam diabolus absistit insidiis contra nos, et machinis adversus genus humanum, beatissime, sed subinde varias in vitam excitat calamitates, ac innuera quotidie contra homines commovet comēta, per ea omnino nos quassare ac deficere moliens. Et Interdum quidem alias, plane vero infinitas, diversisque temporibus, procellas vitæ immisit. Nunc vero postquam tum hæreseon amota sunt scandala, tum orthodoxæ fidei fontes copiose et ubertim ad fines terræ diffluunt: homines quosdam execrandos, impios, et quo non eos piorum quispiam appellaverit nomine? ab Occidente in magnam hanc propulit civitatem; qui quidem adventus sui causam prætexuerunt, a papa missos se esse, verum Argyri dolosis suggestionibus consiliisque ad imperialem urbem venerunt, ubi ingentium scandalorum causas tam in aliis quam adversus ipsam pietatem dare conati sunt. πόλιν ἀρικομένους, καὶ μεγάλων σκανδάλων ἀφορμὰς δοῦναι σπουδάσαντας.

2. Ac eorum quidem dolos alios, cum machinationibus perversis ineptisque quid attinet enarrare? Uique litteræ quas ad nos et ad potentem sanctumque nostrum imperatorem detulerunt, conflictæ existierunt, sigillorum fraude et adulteratione palam figmentum convincente? Quod autem ordine postremum est, magnitudine malitiæ ac nequitiae primum, id scripto repræsentabo perfectioni tuæ.

3. Postquam deprehensi sunt fraudulentam fessicæ protectionem litterasque finxisse, varios quidem sermones superbia et confidentia plenos adversus rectam fidem adliderunt: a nobis depravatam esse orthodoxiam, cum in aliis, tum in eo quod Spiritum sanctum asseveremus a solo Patre, non autem etiam a Filio procedere; apud se vero hoc sanum permanere ac firmum pertendentes. Jactanter etiam dixerunt se profectos ad nostrorum correctionem, non ad perversionem suorum. Et nos quidem eorum colloquium congressionemque directavimus; tum quod certi essemus illos ab impietate dimoveri non posse, quam quia sine beatitudine tua, cæterisque sanctissimis patriarchis, hujusmodi de rebus verba cum legatis Romanis commovere, putavimus et omnino indignum esse, et consuetudini, quæ superioribus temporibus in hujusmodi obtinuit, contrariam ac minime conveniens

Α φιλάδελφον · παρακαλῶν παρακαλεῖται τὴν σὴν ἡγιασμένην ψυχὴν, καὶ παῖσαι μετριώτερόν τε καὶ συγκαταβατικώτερον συνελθεῖν σε τοῖς πράγμασι, καὶ μᾶλλον οὐ μὴ ἐστὶ θεός, ὡς ἐφθην εἰπῶν. τὸ περιφρονούμενον.

E.

Ἀγιωτάτου Μιχαὴλ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένητοῦ πατριάρχου τοῦ κηρουλαρίου πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην Πέτρον.

α'. Οὐ παύεται ποτε τῶν καὸ' ἡμῶν ἐπιβουλῶν καὶ τῶν κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὁ πονηρὸς μηχανημάτων, μακαριώτατε, ἄλλοτε ἄλλας ἐπεγεῖρων τῷ βίῳ τῆς συμφορᾶς, καὶ μυρία καθεκάστην τὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀνακινῶν ἐφευρέματα, κατασειεῖν τούτοις πάντως; ἡμᾶς καὶ καταβάλλειν ἐκμηχανώμενος. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἄλλας, μυρίας δὲ πάντως, καὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς, τὰς τρικυμίας τῷ βίῳ ἐπήγειρε· νῦν δὲ ὅτε καὶ τὰ τῶν αἰρέσεων ἐκποδῶν γέγονασι σκάνδαλα καὶ αἱ τῆς ὀρθοδοξίας; πηγαὶ ἀφθόνως καὶ θασιπῶς εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης διαρρέουσι πέρατα, ἄνδρας τινὰς ἀποτροπαίους καὶ δυσσεβεῖς, καὶ τί γὰρ οὐκ ἄν τις εὐσεβῶν τούτου; ἐξονομάσειεν; ἀπὸ τῆς ἐσπερίου μοίρας, εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην συνήλασεν, αἰτίαν μὲν τῆς αὐτῶν ἀπίξεως σκηψαμένου; τὸ παρὰ τοῦ πάπα ἀποσταλῆναι, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Ἀργυροῦ δουραῖς ὑποθήκαις καὶ συμβουλαῖς εἰς τὴν βασιλῆα κατὰ τε ἄλλων καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς

β'. Τοὺς μὲν ἄλλου; δόλους καὶ τὰς δυστρόπους καὶ περιέργους αὐτῶν μηχανὰς, καὶ ὡς ἂ ἐπεφέροντο πρὸς τε ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸν κραταῖον καὶ ἅγιον ἡμῶν αὐτοκράτορα γράμματα, πεπλαστευμένα ἐτύγχανον, τῆς τῶν σφραγίδων ἐπιβουλῆς καὶ παραποιήσεως διαρρήθην ἐπελεγεξάσης τὴν πλάστευσιν, τί ἂν καὶ διήγοιμην; ὃ δὲ τῇ μὲν τάξει τελευταῖον, τῷ δὲ μεγέθει τῆς κακίας καὶ πονηρίας πρωτεύον ἐστὶ, τοῦτο διὰ γραφῆς παραστήσω τῇ σῇ τελειότητι.

γ'. Ὡς γὰρ καὶ τὴν ἀφιξίν δουρῶν ποιησάμενοι, καὶ τὰ γράμματα πλαστευσάμενοι ἐφωράθησαν, καὶ ἄλλους δὲ λόγους ὑπεροφίας καὶ θράους μεστοὺς κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως; ὑπηγορεύοντο· παρ' ἡμῖν μὲν διεφθάρηαι τὸ ὀρθόδοξον, καὶ τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι λέγομεν· παρ' ἑαυτοῖς δὲ ὑγιὲς εἶναι διατεινόμενοι τοῦτο καὶ ἀπαράθραυστον. Ἐκόμπαζον δὲ, καὶ ὡς ἐπὶ διορθώσεσιν ἡμετέρων, οὐκ ἐπὶ διαστροφῇ τῶν οἰκείων ἀφίκοντο. Ἡμεῖς μὲν τὴν αὐτῶν συντυχίαν παρητησάμεθα καὶ τὴν ἐντευξίν· διὰ τε τὸ ἀμεταθέτως ἔχειν αὐτοὺς τῆς δυσσεβείας πεπεισθαι, καὶ ὅτι ἄνευ τῆς σῆς μακαριότητος, καὶ τῶν ἄλλων ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, περὶ τοιούτων λόγους πρὸς τοὺς τοποτηρητὰς τῆς Ῥώμης ἀνακινεῖν, καὶ ἀνάξιον ὄλω, καὶ τῇ κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐν τοῖς τοιούτοις κρατησάσῃ συνήθειᾳ ἐναντίον καὶ ἀκατάλληλον ἐνομίζομεν.

δ'. Ἐκείνοι δὲ καὶ μαζὸν τι τῶν προτέρων βουλή-
 έντες νεανειύσασθαι, καὶ τοῖς ὑστέροις ὑπερβαλέ-
 σθαι τὰ πρῶτα θελήσαντες, γραφὴν καθ' ἡμῶν (87)
 ἐν τῇ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας μουσικῇ
 τραπέζῃ ἀπέθεντο· ἄλλα τὲ τινα τῆς αὐτῶν δυσσε-
 βείας διεξιούσων ληρήματα, τελευταῖον δὲ καὶ πᾶ-
 σαν τὴν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαν, ὡς μήτε τῶς
 πῶγωνα παραπλησίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς Λατίνοις
 βουλομένων ἔσρῃν, μήτε μὴν διακρινομένων μετα-
 λαμβάνειν προσφορὰς ἀπὸ πρεσβυτέρων γαγαμηκό-
 των, ἀλλὰ καὶ ἐνζυμον ἄρτον προσφερόντων, καὶ
 ὡς ἐν τῷ Συμβόλιῳ τῆς ἡμετέρας πίστεως μὴ ἐκ τοῦ
 Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς
 ἐβάλλουσαν ἀναθέματα.

ε'. Τὸ μὲν οὖν ἀμεινον ἦν κατακαυθῆναι τὴν
 ἀσεβῆ ταύτην γραφὴν, καὶ μηδ' εἰς ἔψιν ἡμῶν
 ἔλθειν. Ὡς δὲ τότε οὐ γέγονε, διὰ τὸ καὶ φα-
 νερώς καὶ ἐπ' ἔθει ἄλλων τινῶν καὶ τῶν ἑβδομαρίων
 κέντρων ὑποδιακόνων (88) ἀποτεθῆναι αὐτὴν· ἀλλὰ
 μὴν τοὺς οὕτω καθ' ἡμῶν, μάλλον δὲ κατὰ τῶν
 ὀρθοδόξων πάντων, ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
 σίᾳ βλασφημήσαντας, ἀμύνεσθαι, ἀπεικίς ἐνομίσα-
 μεν· ὡς ἂν μὴ σκανδάλων τοῖς ἐν Ῥώμῃ δοίμεν
 ἀφορμὴν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ ὁ πρωτεύειν ἐν
 τῇ τοποτηρήσει δοκῶν, καγκαλλάριον τῆς ἐν Ῥώμῃ
 Ἐκκλησίας καὶ ἀνεψίδον τοῦ βῆγδς καὶ τοῦ πάπα
 ἑαυτὸν ἀπεκάλει. Τίως δὲ τῷ αὐτῷ δικαίῳ αὐτὴν τε
 τὴν καθ' ἡμῶν βλασφημίαν καὶ τοὺς τὴν ἀσεβῆ κατὰ
 τῶν ὀρθοδόξων ἐκθεμένους γραφὴν, προστάξει βασι-
 λικῇ ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ, ὑπεβάλλομεν ἀναθέματα·
 πᾶλλὰ μὲν μετὰ τὴν τῆς γραφῆς ταύτης ὑπόθεσιν,
 περὶ τοῦ εἰς ἔψιν ἡμῶν ἔλθειν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις
 τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τῇ διαστροφῇ τοῦ ἁγίου Συμβόλιου
 ἀποτάξασθαι παραινέσαντες. Ὡς δὲ οὐκ ἠνείχοντο
 ἀλλὰ καὶ διαχειρισασθαι ἑαυτοὺς εἰ μὴ παύσονται
 περὶ τούτου ὀχλούμενοι διηπειλοῦν, εἰς τὸ κατὰ
 τῆς αὐτῶν βλασφημίας συνείδομεν χωρῆσαι ἀνά-
 θεμα.

ς'. Καὶ ταῦτα μὲν ἄπερ καθ' ἡμῶν ὁ πονηρὸς
 ἐσκαύρησεν. Ἀνακονοῦμεν οὖν τοὺς περὶ τοῦ
 τοῦ (89) καὶ τῇ σῆ τελείωσιν. Πρῶτον μὲν, ὡς τῆς
 αὐτῆς ὑδρεως ἡμῶν κοινωνῶν, τὴν [αἰ. σὴν] γὰρ
 τὴν ἡμετέραν τίθεσθαι σε κειθόμεθα. Δεύτερον δὲ
 ὡς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, οὐ πρόβολος στεβρὸς καὶ πρό-
 μαχος ἀκαταμάχητος εἰ σὺ, παροινθέντος παρὰ
 τῶν δυσσεβῶν καὶ βλασφημηθέντος οὐχ ἤμισα.
 Ἐπειτα δὲ, ὡς ἂν τῶν προσδάντων ἐσχηκῶς εἰδῶσιν
 καὶ κατάληψιν ἀκριθῆ, εἰ ποτὲ σοι περὶ τούτων
 ἀπὸ Ῥώμης ἀφίκοιντο γράμματα, ἐσκαμμένως καὶ

4. At illi qui majus quid prioribus vellent temerario consilio audere, et posterioribus prima superare, scripturam contra nos deposuerunt in mystica Magnæ Dei ecclesiam mensa; alia quædam eorum impietatis exponens desiderata, quæque tandem subjicit anathemati omnem Ecclesiam orthodoxorum, quod qui in ea sunt nolint barbas instar Latinorum radere, nec dubitent oblationem sumere a presbyteris conjugatis; adhuc panem fermentatum offerant; item in Symbolo nostræ fidei non dicant Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere, sed a solo Patre.

ἐκπορεύεσθαι λεγόντων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁπε-

5. Cæterum præstitimet, impiam hanc scripturam igni fuisse traditam, nec ad nostrum omnino venisse conspectum. Id autem tunc non contigit, propterea quod palam coramque omnibus hebdomadarii subdiaconis et quibusdam aliis deposita fuerat. Sed et de illis qui sic adversum nos, seu potius adversum orthodoxos omnes, in Magna Dei ecclesia blasphemaverant, ukionem sumere, indecens duximus, ne Romanis scandalorum daremus occasionem. Inter alios enim, qui legationis præmum locum temere videbatur, cancellarium Romanæ Ecclesiæ, et consobrinum regis ac papæ seipsum appellabat. Interim tamen eodem jure ipsamque contra nos blasphemiam, et eos qui impiam adversus orthodoxos scripturam exposuerant, in magno secreto, jussu imperatoris, subdidimus anathemati: plurimum quidem post scripturæ illius suppositionem adhortati eos, ut in conspectum nostrum venirent, atque tam aliis ea contentis, quam sancti Symboli depravationi renuntiarent. Postquam autem recusarunt, ipsique sibi manus violentas illaturos se comminati sunt, si ultra hac in re molestia afficerentur, ad anathema in eorum blasphemiam censuimus esse progrediendum.

6. Atque hæc sunt, quæ in nos malus machinatus fuit. Quæ sermone communicamus cum tu perfectionis Præmio quidem, quod ejusdem contumeliæ notitium particeps sis. Persnasum quippe habemus te nostram loco tuæ ducere. Secundo vero, quoniam facta doctrina, cujus firmum præsidium es ac propugnator inexpugnabilis, non mediocriter probro affecta est atque blasphemis impetita per impios homines. Adhæc, ut eorum quæ acciderunt notitiam scientiamque plenam adeptus, si forte a Roma ad te litteræ hisce de rebus ad-

Joan. Bapt. Cotelerii notæ.

(87) Γραφὴν καθ' ἡμῶν. Pittacium illud celeberrimum, seu libellum, et chartam excommunicationis, ut alii vocant. Quo de pittacio nos supra aliquoties. Et cum aliis etiam Sigebertus ad annum 1051.

(88) Καὶ τῶν ἑβδομαρίων κέντρων ὑποδιακόνων. Ellicium de projecto pittacio, apud Allatum. De libris ecclesiasticis Græcorum, p. 165, 166: Ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέρας ἑβδομάδος.

In præsentia hypodiakonorum secundæ hebdomadæ. Occurrunt passim ἑβδομάριοι, ἑβδομαζάριοι, ἀρχι-ἑβδομάριοι, ἀρχιhebdomadarii, hebdomadarii, septimanarii, septimanariæ; inter episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos, lectores, cardinales, monachos, moniales, laicos.

(89) Τοὺς περὶ τούτου. Subintellige aut supple λόγους.

venerint, responsionem considerate des, dignam magnanima, experientissima ac divinissima mente tua.

7. Porro epistolas istas ad beatissimos patriarchas, omnino consimiles huic ad sanctitatem tuam missæ, quia neminem religiosorum fideliumque invenimus qui deferreret iis ad quos scriptæ sunt, tuæ nisi perfectioni; quo ad illos transmittas per aliquem pium qui ad loca illa proliscetur. Præterea propriis litteris admonebis atque excitabis eos, ut zelum divinum pro recto dogmate et inculpatæ sinceræque nostræ fide assumant, utque si forte de iis quæ Romæ gesta sunt interrogati fuerint, conveniens ad eos, dictumque, sicut declaravimus, dent responsum.

πεπραγμένων ἐρωτηθέντες, ἀρμόζουσιν πρὸς αὐτοὺς καὶ λεγομένην, ὡς δεδῆλωται, ποιήσασθαι τὴν ἀπόκρισιν.

8. De nostris autem ad sanctissimum Alexandriæ patriarcham litteris, etiam ad sanctissimum Hierosolymorum patriarcham scripsimus; quo si ipse nancisci non potueris facilitatem illas mittendi, ipse ad ejus beatitudinem dirigat. Et nunc quidem urgente profectionem suam sanctitatis tuæ genero, paucis verbis ac obiter quæ evenerunt enarravimus. Postea vero, si necesse fuerit, fusius apertiusque scribemus iis de rebus: necnon mittemus scriptum quod adversus nos depositum fuit in mystica divinaque mensa. Ex quo disces istorum in fide perversitatem; quodque omni imperitia et rusticitate, imo, ut verius dicatur, stupore ac demerentia, conferti sint.

Dominus in prospera valetudine conservet perfectionem tuam, orantem pro nobis.

Α τῆς σῆς μεγαλεπήθλου καὶ θειοτάτης διανοίας ἀξίαν τὴν ἀπόκρισιν ὄψ.

Ζ'. Τὰ δὲ πρὸς τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ταυτὶ γράμματα, ἰσοδυναμοῦντα κατὰ πάντα τῷ πρὸς τὴν σὴν ἀγιωσύνην ἀπεσταλμένῳ, μὴ εὐρόντες τινὰ τῶν εὐλαβῶν καὶ πιστῶν δι' οὐ ταῦτα τοῖς πρὸς οὗς ἐγράφησαν πέμψαι, τῇ σῇ πεπόμφαμεν τελειότητι· ὡς ἂν διαπορθμεύσης αὐτοῖς ταῦτα διὰ τινος; εὐλαβοῦς τῶν πρὸς τοὺς τόπους ἐκεῖνους ἀφικνουμένων, πρὸς οὗς ἀπεστάλησαν. Πρὸς δὲ, καὶ οἰκείας [/. δι' οἰκείας] γραφῆς, παραινήσεις καὶ παραθήξεις αὐτοὺς ζῆλον ἔνθεον ἀναλαβῆσιν περὶ τοῦ ἔρθευ δόγματος καὶ τῆς ἀμωμῆτου καὶ εὐκρινοῦς ἡμῶν πίστεως, καὶ ἴσως εἴγε περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ

Β η'. Περὶ δὲ τοῦ πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἡμετέρου γράμματος καὶ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων ἐγράψαμεν ὡς ἂν, ἐπερ αὐτὸς δυσχερῶς τυχεῖν σχοίης πρὸς αὐτὸν ἀποστελεῖν τὴν γραφὴν, αὐτὸς ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνου διαβιβάζῃ μακαριότητα. Καὶ νῦν μὲν, κατεπειγομένου τοῦ γαμβροῦ τῆς ἀγιωσύνης σου πρὸς τὴν ἐξέλευσιν, ἐν ἐπιτόμῳ καὶ κατὰ πάροδον τὰ πεπραγμένα διεξήλωμεν. Μετὰ δὲ τοῦτο πλατύτερον καὶ σαφέστερον, εἴγε δεήσει, ἐπιστελοῦμεν πρὸς σὲ περὶ τούτων· ἀποστελλαντες καὶ αὐτὸ τὸ καθ' ἡμῶν ἀποτεθὲν ἐγγραφον, ἐν τῇ μυστικῇ καὶ θεῖᾳ τραπίζῃ. Καὶ μαθήσῃ ἐκ τούτου τὸ διάστροφον τούτων περὶ τὴν πίστιν· καὶ ὡς ἀμαθίας πάσης καὶ ἀγροικίας, πολλῶ δὲ εἰπεῖν, ἀναισθησίας καὶ ἀφροσύνης πεπληρώνται.

Γ Ὁ Κύριος ἐν ὑγείᾳ διαφυλάξαι τὴν σὴν τελειότητα, εὐχομένην ὑπὲρ ἡμῶν.

ANNO DOMINI MLVI

SAMONAS

GAZENSIS CIVITATIS EPISCOPUS

NOTITIA

(Galland. Veterum Patrum Biblioth. t. XIV, proleg. p. VII, et p. 223.)

Fuit beatus Samonas Gazensis in Palæstina episcopus circa A. C. 1056, ejus exstat passim Græce et Latine disputatio quædam adversus Achmetem (Saracenum de Eucharistia. A Saracenis interfectus fuit religionis causa. Quare inter beatos martyres recenset illum Nic. Comnenus (a). Totus in eo est, ut probet panem ac vinum per sacerdotis consecrationem verum esse et integrum corpus ac sanguinem Domini. Ad quod suadendum Mahometano homini hebeti ac rudi, exemplis utitur apprimè congruentibus. Eam disputationem ex itinere habuit.

(a) Prænot. mystag. pag. 407.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΣΑΜΩΝΑ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΑΖΗΣ

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΠΡΟΣ ΑΧΜΕΔ ΤΟΝ ΣΑΡΑΚΗΝΟΝ

ΑΠΟΔΙΚΝΟΥΣΑ

ΤΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΙΕΡΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΝ ΑΡΤΟΝ ΚΑΙ
ΟΙΝΟΝ, ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ ΑΔΗΘΙΝΟΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΑΗΡΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ
ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

BEATI SAMONÆ

GAZENSIS EPISCOPI

DISCEPTATIO CUM ACHMED SARACENO

PERSPICUE DOCENS

PANEM AC VINUM, UTRUMQUE PER SACERDOTEM
CONSECRATUM, VERUM ESSE ET INTEGRUM CORPUS AC SANGUINEM
DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Ἐτυγχάνομεν ποτε πρηνεῖς τὴν εἰς ἡμεῶν Α μετὰ πολλῶν ἄλλων κατ᾽ ἑ συνήθει διαλέξει τῇ καθ' ὅσον παραμύθιον οὕτῃ χρώμενοι, περὶ διαφόρων ὑποθέσεων, πέραν τοῦ δέοντος ἐν συνουσία διτλομέν· ἐξ ὧν καὶ τις σοφὸς ἀνὴρ καὶ λόγιος, Σάρακηνης τὸ γένος, εἰς τὴν τῶν μυστηρίων διήγησιν τραπέζης, ἡρώτησεν ἡμᾶς, οὕτως φάσκων· Διὰ τί, ὦ ἐπίσκοπε, ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς ἐμπάζετε τοὺς Χριστιανοὺς, τὸν ἐξ ἀλεύρου ὀπτῶμενον ἄρτον αὐτοῖς κατὰ βραχὺ μερίζοντες, καὶ σῶμα Χριστοῦ ὀνομάζοντες, ἄφασιν ἀμαρτιῶν παρέχειν αὐτὸν τοῖς μεταλαμβάνουσι δυνάμειν διαθεδαιούντες; Ἄρα ἡ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐμπάζετε, ἢ τοὺς ὧν ἄρχετε;

ΣΑΜΩΝΑΣ. Καὶ τί λέγεις; ἄρτος οὐ γὰρ Θεοῦ Β σῶμα;

ΑΧΜΕΔ. Ἐνάτερον ἀπορῶ μέρος ἀποκρίνασθαι εἰς ἀντιφάσει.

ΣΑ. Τοσοῦτόν σε ἡ μήτηρ σου γέγεννηκεν;

ΑΧ. Οὐχί.

ΣΑ. Ἀλλὰ πόσον;

ΑΧ. Σμικρὸν.

ΣΑ. Καὶ τίς σε ἐμυγέθουσε;

ΑΧ. Θεοῦ θέλοντος, ἢ τροφῆ.

ΣΑ. Οὐκοῦν ἄρτος τοῦ γέγονε σῶμα;

ΑΧ. Σὺ μὲν γάρ.

Aliquando forte proficiscebamur Ewesam cum multis aliis, et familiari colloquio de variis atque diversis rebus utentes, quod nos in itinere consolabatur, ultra quam decuit in sermone progressi sumus: ex quorum numero vir quidam doctus atque facundus, genere Saracenus, ad narrationem mysteriorum conversus, me interrogavit his verbis: Heus! ex te audire velim, episcope, quamobrem vos sacerdotes Christianis illuditis, dum panem ex farina coctum eis minutim partientes corpusque Christi nominantes, remissionem peccatorum exhibere posse iis qui eum recipiunt, confirmatis. Vobisne ipsis illuditis, an iis in quos habetis imperium?

SAMONAS. Quid narras? panisne Dei corpus B efficitur?

ACHMED. In utram partem contradictionis respondere, mihi incertum est.

SAM. Tantumne quantus es te genuit mater tua?

ACH. Minime.

SAM. Sed quantum?

ACH. Parvulum.

SAM. Quis te in magnitudinem ita produxit?

ACH. Alimentum, Deo ita annuente.

SAM. Ergo panis tibi in corpus conversus est?

ACH. Ita prorsus existimo.

SAM. Quo tandem pacto panis tibi conversus A. SA. Καὶ πῶς σοι ἄρτος γέγονε σῶμα ;
est in corpus ?

ACH. Hand quidem scio.

SAM. Per guttur cibus et potus in ventriculū demittuntur, tanquam in ollam aliquam. Sed cum hepar calidum adiaceat stomacho, coquitur alimentum, et in chylum convertitur : quodque crassum est, deorsum abit : quod autem tenue, in chylum mutatum innatat. At vero cum jecur sit calidum, molle et laxum, ad se attrahit et in sanguinem convertit : nec non universum corpus per venas veluti per canales irrigat, alimentum in chylum conversum in ventriculo distribuens, in ipsoque in sanguinem conversum, singulis membris commutatum, cujusmodi est illud : ossibus os, medullæ medullam, nervis nervum, oculis oculos, capillis capillum, cuti cutem, unguibus unguem : atque ita sit infantis incrementum in virum, pane in corpus mutato, et potione in sanguinem.

ACH. Vera memoras.

SAM. Eodem etiam pacto intelligas fieri nostrum mysterium. Sacerdos enim panem super mensam sanctam deponit, pariter et vinum : et comprecedo, invocatione sancta Spiritus sanctus descendit, et supervenit in ea quæ sunt proposita : et igne suæ divinitatis, in corpus et sanguinem Christi, panem et vinum commutat, non minus quam jecur alimentum in corpus cujusdam hominis. An non, amabo, concedis posse sacrosanctum Dei Spiritum idem præstare quod tuum jecur ?

ACH. Concedo.

SAM. Hoc igitur corpus et sanguinem assumimus in remissionem peccatorum, et in vitam æternam, Domino nostro dicente : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*¹. Iis vero qui non facile credunt ob id quod apparet, tanquam non videntibus id evenire quod res pollicetur corporaliter effici (panis enim et vinum apparent) præterea iis qui dicunt : Quo pacto fieri potest ut oratio et divinæ virtutis invocatio super pane facta, transmutet cum in carnem vivam, simplex et unica ratio satis erit. Contra enim interrogabimus, cum ratio carnalis generationis omnibus sit perspicua, qui illud humidum quod infunditur ad procreationem animalis, in hominem convertitur ? Atque nulla est in hac re ratio, quæ ratiocinatione aliqua probabile quid excogitare queat. Quidnam enim commune definitionis hominis collata cum illa qualitate quæ cernitur, habet ? Nam homo est quiddam rationis particeps, vique intelligendi præditum : illud autem in humida quadam qualitate cernitur. Nilque amplius quam id quod sensu cernitur, comprehendit intelligentia. Sed virtute divina illud convertitur in hominem : qua sublata, perstat immotum et inefficax. Si igitur illic, non id quod subjectum est, hominem efficit : sed virtus divina transfert id

AX. Τὸν τρόπον ἀγνοῶ.

SA. Διὰ τοῦ λαιμοῦ ἢ βρῶσις καὶ ἡ πόσις εἰς τὸν στομάχον κατέρχεται, ὡς εἰς χύτραν παρακειμένου· ἐκ τῆς στομάχου θερμότητος τοῦ ἥπατος, ἐψίεται ἡ τροφή καὶ χυλοῦται καὶ τὸ μὲν παχυμερές, κάτω γαρεῖ· τὸ δὲ λεπτομερές, κεχυλόμενον ἐπιπολάζει. Ὡς δὲ θερμὸν ὑπάρχον τὸ ἥπαρ καὶ συμφῶδες, ἀνασπᾷ καὶ αἵματοι· καὶ ὡς δι' ὀχετῶν ἅπαν τὸ σῶμα διὰ τῶν φλεβῶν καταρδεύει· μαρίζον τὴν χυλωθεῖσαν ἐν τῷ στομάχῳ τροφήν, καὶ ἐν αὐτῷ αἱματοθεῖσαν, ἐκάστην τῶν μελῶν συμμεταβαλλομένην, οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο, ὅστωις ὄστωιν, μυελῷ μυελόν, νεύροις νεύρον, ὀφθαλμοῖς ὀφθαλμῶς, θριβί· τρίχῃ, δέρματι δέρμα, ὀνύξιν ὄνυχα· καὶ οὕτω γίνεται ἡ τοῦ βρέφους εἰς ἀνδρα αὐξήσις, τοῦ ἄρτου αὐτῷ γεγονότος· σῶμα, καὶ τῆς πίσεως αἷμα.

AX. Ἔοικε.

SA. Τρόπον τὸν αὐτὸν καὶ τὸ ἡμέτερον νοεῖ μοῖ γίνεσθαι μυστήριον. Τίθησι γὰρ ἐπὶ τὴν ἀγίαν τράπεζαν ὁ ἱερεὺς τὸν ἄρτον, ὁμοίως καὶ τὸν οἶνον· καὶ δεομένου ἐπιπέσει ἀγία τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κάτεισι, καὶ ἐπιφοιτᾷ τοῖς προκειμένοις· καὶ τῷ πυρὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον μεταβάλλει, οὐχ ἥττον ἢ τὸ ἥπαρ τὴν τροφήν, εἰς τὸ τοῦ τινοῦ ἀνθρώπου. Ἡ οὐ ὀδῶς, ὡ τὰν, δύνασθαι τὸ πανάγειν τοῦ Θεοῦ Πνεῦμο, ὅπερ τὸ σὺν δύναται ἥκταρ ἐκτελεῖν ;

AX. Ἰδῶμι.

SA. Τοῦτου τοίνυν τοῦ σώματος καὶ αἵματος μεταλαμβάνομεν εἰς ἄρεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, τοῦ Δεσπότου ἡμῶν εἰρηκίτος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τοῖς δὲ δυσπειθῶς ἔχουσι πρὸς τὸ φαινόμενον, ὡς μὴ βλέπουσι τὸ συμβαῖνον τῇ ἐπαγγελίᾳ τῶν σωματικῶς ἐνεργουμένων (ἄρτος γὰρ καὶ οἶνος φαίνεται) προσέτι δὲ καὶ τοῖς λέγουσι, Πῶς ἔστι δυνατόν εὐχὴν καὶ δυνατόνως θείας ἐπιπέσειν ἐπὶ τοῦ ἄρτου γενομένην μεταβάλλειν αὐτὸν εἰς σάρκα ζῶσαν· ἀπλοῦς ἔξαρκαι λόγος. Ἀντερωτήσομεν γὰρ, τοῦ τρόπου τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως πᾶσιν ὄντος προδήλου, πῶς ἀνθρώπος ἐκεῖνο τὸ ὑγρὸν γίνεται, τὸ εἰς ἀφορμὴν τῆς συστάσεως τοῦ ζώου καταβαλλόμενον ; Ἀλλὰ μὴν οὐδεὶς ἐπ' ἐκείνου λόγος ἐστίν, ὁ λογισμῷ τινι τὸ πιθανὸν ἐξεύρισκων. Τί γὰρ καινὸν ἔχει ὄρος ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἐκείνην θεωρουμένην ποιότητα συγχρησόμενος ; Ἀνθρώπος μὲν γὰρ λογικόν τι χρῆμα καὶ διανοητικόν ἐστίν· ἐκεῖνο δὲ ἐν ὑγρῷ τινι θεωρεῖται ποιότητι. Καὶ πλέον οὐδὲν τοῦ κατ' ἀσθησιν ὄρωμένου καταλαμβάνει ἡ ἔννοια. Ἀλλὰ θεία δύναμις ἐκεῖνο ἀνθρώπος γίνεται· ἢ μὴ συμπαρούσης, ἀκίνητόν ἐστι καὶ ἀνεκέρητον. Εἰ οὖν ἐκεῖ οὐ τὸ ὑποκειμένον ποιεῖ τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' ἡ θεία δύναμις πρὸς ἀνθρώπου φύσιν μεταποιεῖ τὸ φαινόμενον, τῆς

¹ Joan. vi, 55.

ἐσχάτης ἀν εἰη ἀγνωμοσύνης, ἐκεῖ τοσαύτην Θεοῦ. **A** quod apparet in naturam hominis, extremam est prosumptuositatem duntaxat, attoneri in tunc meri tunc τὸ θεῖον οἰεσθαι, πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος.

ΑΧ. Ἄλλὰ τί κοινὸν ἄρτος καὶ σαρκί ;

ΣΑ. Καὶ τί κοινὸν, λέξον μοι, ὑγρότητι καὶ εἰκόνι Θεοῦ ; Ἄλλ' ὡς περ οὐδὲν ἐκεῖ τὸ παράδοξον, εἰ, Θεοῦ βουλομένου, πρὸς τὸ τιμιώτατον ζῶον τὸ ὑγρὸν μεταβαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸ ἴσον πιστευτόν, μηδὲν εἶναι θαυμαστόν, εἰ θείας δυνάμεως παρουσίᾳ πρὸς ἀφθαρσίαν μετασκευάζεται ὁ ἄρτος, καὶ εἰς σῶμα Χριστοῦ μεταβάλλεται.

ΑΧ. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ὅτε τοῦτο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ παρέδωκε, οὐτ' αὐτὸς πολλὰς εὐχὰς εἶπε, οὐθ' ὑμῖν οὕτω προεπέτρησε λέγειν. Πῶς τοίνυν ὑμεῖς οὐχ οὕτω ποιεῖτε, ἀλλ' εὐχῶν πολλῶν δεῖσθε ; **B**

ΣΑ. Ὁ Χριστὸς, καθὼς Θεός, κύριος ἦν καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἣ φησιν αὐτὸς, ὅτι Ἐξουσίαν ἔχω τὴν ψυχὴν μου δοῦναι, καὶ πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Καὶ αὐτὸς φύσει Θεὸς ὢν, ἠγίασεν εἰς τὸν αὐτὸν θεία δύναμις καὶ χάριτι ὅτε τὸν ἄρτον, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, εἰπὼν, ἔχων καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ· καὶ οὕτως τὸν ἄρτον οἰκείον σῶμα ἐποίησε· καὶ οὐκ εἶδειτο ἑτέρου τινὸς ὑπερέχοντος, καὶ τὸν ἄρτον ἀγιάσοντας· τὸ γὰρ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἐβλῄσεται. Αὐτὸς δὲ ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐλάττων ὢν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, αὐτεξουσίως ἐποίησε δα δοῦλετο. Ὁ δὲ γε παρ' ἡμῖν ἱερεὺς, εἰ καὶ τύπον φέρει Χριστοῦ, ἀλλ' ἀνθρώπος ἐστὶ παντὶ **C** τρόπῳ ὑποκειμένος ἀμαρτίας καὶ κατεχόμενος· (Ὁὐθεὶς γὰρ ἀνυμάρτητος, ὡς τὸ θεῖον λόγιον κἀν μία ὥρα ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός·) διὰ τοῦτο δεῖται πολλῶν εὐχῶν, καὶ πρότερον μὲν ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἀγνοημάτων, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Διὸ καὶ πᾶς ὁ λαὸς περιστάμενος ἔξω τοῦ ἀδύτου, συμπνοεῖ καὶ συμπροσεύχεται τῷ ἱερῷ. Δέεται τοίνυν ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς μέσον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἱστάμενος πρέσβυς, ἵνα μὴ κώλυμα γένηται τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀπελεύσεως, ἀλλὰ καταπέμψῃ καὶ αὐθὺς τὸ πανταχοῦ παρὸν θεῖον καὶ τελεταρχικὸν καὶ ἀγιαστικὸν πνεῦμα, δι' οὗ τὰ πάντα τὰ τε ἐν οὐρανῷ, τὰ τε ἐπὶ γῆς λεγόμενα ἄγια, τῇ μετοχῇ τῆς ἀγιαστικῆς αὐτοῦ χάριτος ἀγιάζεται, εἰς τὸ τελε- **D** σουργῆσαι τὸν προκειμένον εἰς θυσίαν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον, καὶ ποιῆσαι αὐτὰ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ Κυριακὸν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Πατὴρ γὰρ εὐδόκησε, φασὶ τὰ παρ' ἡμῖν λόγια, καὶ ὁ Υἱὸς ἐσχῆνωσε, καὶ ἡ Παρθένος ἔτεκε Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα συνήργησεν· ὃ καὶ ἐκ τῶν παρθενικῶν αἱμάτων μέρος λαβὼν ἐφοδόμησε τὸν σωματικὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ. Κἀνταῦθεν δηλοῦμεν καὶ τὸ ἀχώριστον καὶ ἰσοδύναμον, καὶ ὁμοφυεὲς καὶ παντοδύναμον τῆς ἁγίας Τριάδος, εἰ καὶ ταῖς ὑποστάσεσι ἐκρίθη· καὶ ὅτι ἐνθα ἐστὶ μία τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ὁμοφύτως καὶ αἱ λοιπαὶ δύο τῇ φύ-

quod apparet in naturam hominis, extremam est incitiae, illic tantam tamque immensam Dei potentiam attestantes, existimare, hic Deum impotentem esse, ut adimpleat suam voluntatem.

ACH. Sed quid panis commune est cum carne ?

SAM. Dic mihi, quaeso, quid commune humorum cum imagine Dei ? Verum quemadmodum nil est illic novum et inauditum, si volente Deo humidum transeat in animal nobilissimum : ita etiam hic pariter credendum est, non esse mirum, si virtutis divinae accessu ad immortalitatem panis transeat, et in corpus Christi convertatur.

ACH. At vero cum Christus hoc discipulis suis tradidit, non multas preces effudit, neque sic vos admonuit dicere. Quomodo igitur vos non ita facitis ; imo precibus multis vobis opus est ?

SAM. Christus quatenus Deus, dominus erat sui corporis et animae, ut ipse ait : *Potestatem habeo dandi animam meam, et rursus accipiendi eam* ¹. Cum igitur ipse natura esset Deus, illico tunc panem illum sua potentia divina et gratia sanctificavit : *Hoc est corpus meum* ², dicens, habens Patrem ac Spiritum sanctum in semetipso, sicque panem se praestantiore opus habuit, qui sanctificaret panem. Nam *quod inferius est, benedicitur a superiore* ³. Siquidem ipse Christus, cum non sit inferior Patri et Spiritu sancto, sua potentia quicquid vellet, efficiebat. Sacerdos autem qui est apud nos, etsi Christi typum gerat, tamen homo est. omnino obnoxius peccatis et obvinctus. (*Nemo enim expert peccati, ut divinus sermo habet, licet unus horum sit vita ejus* ⁴, nisi solus Deus); *propterea indiget multis precibus, et primum quidem pro ignorantibus propriis, deinde pro peccatis populi* ut ait apostolus Paulus ⁵. Quocirca et omnis populus astans extra adytum, cum sacerdote comprecatur, eumque adjuvat. Sacerdos igitur Deum Patrem orat, utpote qui sit inter Deum et homines constitutus legatus, ne quid intercedat impedimentum, quominus sacrosanctus Spiritus descendat ; sed rursus demittat Spiritum divinum, sacrae hujus operationis initiatorem atque sanctificantorem, qui nullo non loco praesens est, per quem omnia quae in caelo et in terra, sancta dicuntur, participatione ejus sanctificantis gratiae sanctificantur, ut propositum panem et calicem in sacrificium perficiat, et ea commutet in illud ipsum Dominicum corpus et sanguinem Christi. Nam Patri complacitum est, ut aliant oracula nostra, et Filius habitavit, et Virgo peperit Deum incarnatum, et Spiritus sanctus cooperatus est, qui ex virgineo sanguine parte sumpta, aedificavit corporale templum Christi. Hinc quoque demonstramus inseparabilitatem potentiae simul et naturae aequalitatem, insuper onnipotentiam sanctae Trinitatis, licet tribus distinguatur personis : quodque ubi una est trium personarum.

¹ Joan. x, 18. ² Matth. xxvi, 26. ³ II Pet. ii, 19. ⁴ Job xiv, 4 sec. LXX. ⁵ Hebr. ix, 7.

ibi et simul natura adsunt reliquæ duæ inseparabiliter, tanquam cooperatrices, suæque providentiæ universitatem creaturarum moderantes.

ACH. Probe arcana memoras. Sed cur tandem Christus tradidit corpus suum edendum in se creditibus?

SAM. Ineffabili erga nos benignitate, miraque dispensatione factum est: partim ad aversionem contrariarum potestatum; partim et ad conservandam animæ nostræ simul et corporis: quandoquidem non amplius fieri poterat, ut Christus una nobiscum in terra corporaliter versaretur, et habitaet usque ad consummationem sæculi, et omniferos morbos nostros singulis horis sanaret: hinc sane ob causam Omnipotens, cum sit multum misericors, clemens, atque benignus, noluit nos a se separari: sed perinde atque filios suos secum esse per participationem atque communionem huius panis atque vini et aquæ, eo quod res istæ familiariter naturæ nostræ congruant, nec quisquam eas fastidiat aut exsecretur, quæ in corpus ipsius et sanguinem mutantur divina virtute, juxta illius præceptum, quod etiam cedit in remissionem peccatorum et in vitam æternam, ac in tutelam animæ et corporis, digne illud cum sincera fide assumentibus. *Nisi enim manducaveritis, inquit, carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Quocirca nobis ita traditum, et servatur et citra ullam controversiam creditur, quod ipse venerit, juxta Pauli vocem⁷.

ACH. Hæcne communicatio et sacrificium corporis et sanguinis Christi, quod offeritis sacerdotes, verumne est Christi corpus et sanguis verus, an exemplar corporis ejus, perinde atque sacrificium hirci, quod Judæi offerunt?

SAM. Absit quod nos appellemus exemplar corporis Christi, sanctam communionem, aut panem nudum, aut figuram, aut imaginem: quinimo corpus ipsum revera, et sanguinem Christi Dei nostri a Deo assumptum assumimus, qui incarnatus et genitus est ex sancta Dei Genitrice semperque virgine Maria. Sic enim credimus, et ita profite-mur juxta vocem ipsius Christi, quam ad discipulos in cæna illa mystica, tradens eis panem vivificantem, pronuntiabat: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum*⁸. Similiter et calicem eis tradens, inquit: *Hic est sanguis meus*⁹. Non dixit: *Hoc est exemplar mei corporis et sanguinis, aut imago*. Et in plerisque aliis locis constat Christum dixisse: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*¹⁰. Cæterum cum ipsemet Christus testificetur, corpus suum esse revera et sanguinem, id quod nos fideles offerendo assumimus, quid amplius est opus de hac re dubitare, si Deum et Filium Dei ipsum esse credimus? Si enim ex nihilo mundum condidit, et verbum ejus verum est, vivum, efficax atque omni-

Aπει σύνεισιν, ὡς συνδημιουργοὶ καὶ τοῦ παντός προνοητικά.

AX. Καλῶ; τὰ ἀπόβροτα διεξέρχη. Ἄλλὰ εἰ ὅποτε ὁ Χριστὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐσθίσιν τοῖς εἰς αὐτὴν πιστεύουσι παρέδωκεν;

ΣΑ. Ἀρρήτων φιλανθρωπία καὶ θαυμαστῆ οικονομίας ἐγένετο· τοῦτο μὲν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τοῦτο δὲ καὶ εἰς περιποίησιν ἡμῶν ψυχῆς ἅμα καὶ σώματος· ἐπειδὴ οὐκ ἦν δυνατόν ἔτι καὶ σωματικῶς ἡμῖν τοῖς ἐπὶ γῆς τὸν Χριστὸν μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος; συνναστῆφθαι καὶ συνδιάγειν, καὶ τὰς παντοίας νόσους ἡμῶν ἐκάστη ὥρᾳ ἴσθαι. Διὰ τοῦτο τοίνυν παντοδύναμος ὢν καὶ πολυεύπλαγγτος καὶ φιλόφρωνος, οὐκ ἠβουλήθη ἡμᾶς μὴ χωρῖζεσθαι ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς τέκνα αὐτῶ συνεῖναι διὰ τῆς μετοχῆς καὶ κοινωνίας τούτου τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος, ὡς συνηθετέρων ὄντων τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, καὶ μὴ βδελυκτῶν, εἰς σῶμα αὐτοῦ, καὶ αἷμα μεταβαλλομένων θεῖα δυνάμει κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόσταξιν· ὁ καὶ εἰς ἄρετιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ φυλακτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος τοῖς πίστει ἀξίως μεταλαμβάνουσι γίνεται· Ἐάν γὰρ μὴ φάγητε, ἔφη, τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Διὸ καὶ ἡμῖν οὕτω παραδοθὲν, καὶ φυλάττεται καὶ ἀναμφιβόλως πιστεύεται, ἕως οὗ ἂν αὐτὸς ἔλθῃ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν.

C AX. Αὕτη ἄρα ἡ κοινωνία καὶ ἡ θυσία τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἣν προσφέρετε οἱ ἱερεῖς, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθινόν ἐστι Χριστοῦ, ἢ ἀντίτυπος τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ἡ θυσία τοῦ τράγου ἣν Ἰουδαῖοι προσάγουσι;

ΣΑ. Μὴ γένοιτο ἡμᾶς εἰπεῖν ἀντίτυπον τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν, ἢ ψιλὸν ἄρτον, ἢ τύπον, ἢ εἰκόνα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τεθεωμένον μεταλαμβάνειν, τοῦ σαρκωθέντος καὶ γεννηθέντος ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· οὕτω γὰρ πιστεύομεν, καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν φωνὴν αὐτοῦ Χριστοῦ, ἣν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ μεταδιδούς αὐτοῖς τὸν ζωοποιὸν ἄρτον, ἔλεγε· *Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα*. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μεταδιδούς αὐτοῖς, φησὶ· *Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα*. Οὐκ εἶπε, *Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ ἀντίτυπον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος, ἢ ἡ εἰκὼν*. Καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πλείοσι τόποις φαίνεται ὁ Χριστὸς εἰπὼν, ὅτι· *Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον*. Λοιπὸν, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦντος, ὅτι σῶμα αὐτοῦ ἐστὶν ἀληθῶς καὶ αἷμα, ὅπερ οἱ πιστοὶ προσάγοντες μεταλαμβάνομεν, τί δεῖ πλέον περὶ τούτου ἀμφιβάλλειν, εἰ θεὸν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ αὐτὸν εἶναι πιστεύομεν; Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὴν κόσμον πεποίηκε, καὶ ὁ αὐτοῦ λόγος ἀληθής;

⁷ Joan. vi, 51. ⁸ 1 Cor. iv, 5. ⁹ Matth. xxvi, 26. ¹⁰ ibid. 28. ¹¹ Joan. vi, 53.

ἔστι, καὶ ζῶν, καὶ ἐνεργῆς, καὶ παντοδύναμος, καὶ πάντα ὅσα ἠθέλησεν, ὁ Κύριος ἐποίησεν· οὐ δύναται τὸν ἄρτον εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα μεταποιῆσαι, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος καὶ οἴνου ῥαῖσιν εἰς τὸ ἴδιον αἷμα; Ὡς γὰρ εἶπεν ἐν τῇ ἀρχῇ· *Βλαστησάτω ἡ γῆ χλοάουσαν βοτάνην*, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑποτίς αὐτοῦ βλαστάνει βοτάνας ἢ γῆ, ὑπαρασπιζομένη καὶ βιαζομένη ὑπὸ τῆς κελεύσεως τοῦ Θεοῦ· ὡς εἶπεν ὁ Θεός· *Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ, Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου*, καὶ, *Τοῦτο ποιῶτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν*· καὶ ταύτῃ τῇ τοῦ παντοδυναμοῦ προστάξει μέχρι τῆς αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας γίνεται, θεία ἐπιπολεῖ καὶ ἐπιφοιτῆσαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΑΧ. Ἀλλὰ διὰ τί μᾶλλον ὁ Χριστὸς ὑπὸ τῷ εἶδει ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, καὶ ὕδατος, τοῦ σώματος αὐτοῦ κεκρυμμένου καὶ τοῦ αἵματος, μεταλαμβάνειν παρέδωκεν, ἢ ὑπὸ ἄλλῃ ὕλης;

ΣΑ. Καὶ ἡδηγήρηκα περὶ τούτου, καὶ πάλιν λέξω. Θεοῦ συγκαταβάσει καὶ ἀπάτῃ προνοίᾳ, ἀφέσει τε καὶ ἀξιώσει εἰς ἡμᾶς τοῦτ' ἐγένετο, ἵνα τοῖς τῆς φύσεως συνήθεσιν, εἰς τὸ φαγεῖν καὶ πιεῖν διαπερῶμεν, καὶ ἀναφερώμεθα εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν, φημί δ' εἰς τὰ θεῖα μυστήρια. Ἀλλ' οὖν ἐν πᾶσι τοῖς ἔλλοις βρώμασιν ὁ ἄρτος τὴν πρώτην εἰληφῆ τάξιν, ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς ποτοῖς τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος προτερεῦει. Τούτοις τοίνυν, τῷ ἄρτι φημί καὶ τῷ οἴνῳ καὶ ὕδατι ἡμῖν ἐπισθεῖσι συζεύξας ὁ Κύριος τὴν αὐτοῦ θεότητα, τῇ δυνάμει τοῦ ῥήματος αὐτοῦ, ἢ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρῆγαγεν, εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα αὐτὰ μεταβάλλει. Ἄρτος δ' ὅμως καὶ οἶνος παραλαμβάνεται καὶ φαίνεται. Καὶ τοῦτο τῷ οἰκονομικῷ τρόπῳ καὶ συγκαταβατικῇ δωρεῇ, ἀφαιρεῖται ἡμῶν τὴν φρικτὴν καὶ τὸν φόβον, ἀνφρίττοντες καταίχομεν ἂν, εἰ τὴν αὐτοῦ σάρκα ἐν τῷ αὐτῆς ἰδίῳ εἶδει καὶ τὸ αἷμα ἐκείλευσεν ἡμᾶς λαμβάνειν. Πρὸς τούτους δὲ, καὶ τὰ ἐκφυλα γέννη ἡμῶν σαρκοφορίαν κατέγνωσαν ἂν, λέγοντα δίκην θηρίων ἡμᾶς αἰμοποτεῖν καὶ ὠμοβορεῖν, ἃ διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἄρτον μόνον καὶ οἶνον ὀρώσιν· οἱ δὲ πιστοὶ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ αἷμα τὸ ἐκ τῆς ἀχράντου χεόμενον πλευρᾶς· ὡσπερ καὶ ἐν τῷ τοῦ βαπτίσματος λουτηρίῳ οἱ ἀπιστοὶ καταχόμενοι, ὕδωρ μόνον ἐπὶ τῆς κολυμβήθρας ὀρώσιν· οἱ δὲ πιστοὶ τὸ ὕδωρ καὶ πῦρ καὶ πνεῦμα καθορώσιν. Ὅταν δὲ καὶ ἐκείνοι μέτοχοι γίνωνται τοῦ βαπτίσματος, τότε καὶ αὐτοὶ τὸ βέβαιον ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ λαμβάνουσι πρὸς τὴν ἀόρατον ἀναγέννησιν. Ὡστε, εἰ τίς ἐστιν ἐν τῷ ὕδατι χάρις, οὐκ ἐκ τῆς φύσεώς ἐστι τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας.

ΑΧ. Πρόδηλον ἐστὶ πάντα τρόπον κίλως κηρύττει καὶ διεξέρχῃ τὰ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ μυστήρια. Περὶ τούτου δὲ ἀπορήσειεν ἂν τις, πῶς εἰς ὦν ὁ Θεὸς καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐν, εἰς ἀνυρίθμητα σώματα καὶ μέρη διαιρεῖται. Πολλοὶ τὰ διαιρού-

potens, et quæcunque voluit Dominus, fecit omnia; nonne potest panem in suum ipsius corpus mutare, et aquæ et vini commistionem in proprium sanguinem? Nam quemadmodum initio dixit: *Germinet terra herbam virentem*¹¹, et usque in hodiernum diem, eo pluviam mittente, terra germinat herbas, quæ Dei auxilio protegitur, ejuaque Jussu id præstare cogitur, ita locutus est Deus: *Hoc est corpus meum*. Et: *Hic est sanguis meus*. Et: *Hoc facite in meam commemorationem*. Idque Omnipotentis mandato usque ad ejus secundum adventum sit, divina inspiratione et accessu Spiritus sancti.

B ACH. Sed quare Christus sub specie panis, vini, et aquæ abditum suum corpus et sanguinem potius assumendum tradidit, quam sub alia materia?

SAM. De hoc superius dixi, rursus etiam dicturus. Demittente enim se Deo, perque ipsius inenarrabilem providentiam, condonationem, et erga nos dignationem, factum est, ut per ea quæ nobis usu ad edendum et bibendum familiaria sunt, transeamus, et ad ea sustollamur quæ nostram exsuperant naturam, id est, ad mysteria divina. Quinetiam inter alios omnes cibos panis sibi primum locum vindicavit. Item et inter potiones aqua et vinum primas tenent. Illic igitur, pane, inquam, vino et aqua nobis assuefactis, Dominus conjuncta sua divinitate, virtute sui Verbi, qua omnia ut essent ex nihilo produxit, in proprium suum corpus et sanguinem ea transfert. Verumtamen panis et vinum assumuntur, et apparent. Idque prudenti dispensatione ac gratuita demissione sui ad captum nostrum, tollit a nobis horrorem atque metum qui deterriti ab eo resilliissemus, si carnem suam in sua propria specie, et sanguinem jussisset nos assumere. Adhæc, exteræ quoque nationes condemnassent nos voracitatis carnis humanæ, dicentes, nos more ferarum sanguinem bibere, et crudam carnem vorare: quæ propter incredulitatem solum panem et vinum intulerunt: sed fideles corpus Christi et sanguinem ex incontaminato ejus latere effusum. Quemadmodum et in lavacro baptismatis, qui sunt infideles, solam aquam in piscina vident: fideles autem, aquam, ignem, et Spiritum contemplantur. Cum vero illi etiam participes baptismatis fuerint effecti, tunc ipsi quoque firmitatem ac robur a re sensibus percepta sumunt ad invisibilem regenerationem. Itaque si qua est gratia in aqua, non est ex æquæ natura, sed ex adventu Spiritus sancti.

ACH. Non dubium est, quin omnibus modis recte prædicas et recenseas mysteria fidei Christianæ. Verum de hac re ambigere quis posset, quo pacto cum sit unus Deus et unum corpus Christi, in infinita corpora et partes dividatur.

¹¹ Gen. 1, 11.

Multi sunt ergo Christi quæ dividuntur, an unus? Aut in singulis partibus unus et idem salvus et integer?

SAM. His exemplis quæ sub sensum et materiam cadunt, declaramus ea quæ carent materia, et quæ supra naturam sunt. Audiatur igitur quispiam hoc exemplum, et intelligat vim verbi quæ in eo abdita est. Ponemus ita esse: Quispiam habens speculum allisit terræ, et in multa fragmenta comminuit, in singulis tamen fragmentis umbram sui salvam quis videre possit: sic intelligat oportet ex hac umbra, carnem Christi esse salvam atque integram in unoquoque frusto, quocumque tempore, quoties, et ubicunque frangitur. Rursusque tibi aliud exemplum assume. Omne verbum quod homo proferendo emitit, et qui loquitur, ipsam audit, et que intelligit, et qui circumstant: etsi multi sunt qui audiant, non tamen divisum, sed integrum audiunt. Eodem modo ponendum est et affirmandum in corpore Christi. Illud Christi sacrosanctum corpus assidens Patri, apud eum manet. Quin etiam panis consecratus per sacerdotem in verum Christi corpus transformatus potentia divina per accessum sacrosancti Spiritus, licet dividatur, tamen integrum et salvum in unoquoque frusto servatur: ut etiam oratio ejus qui loquitur, omnibus qui audiunt, integra, nec divisa auditur. Ita in exemplis quæ sub aspectum et sensum cadunt, pervicaces nimiumque curiosos ad intelligenda Dei mysteria, quæ supra naturam, rationem, intelligentiam, et supra nos sunt, adducimus. Cum igitur panis sanctificatus in partes dividitur, qui sacrosanctum Christi corpus est; ne existimes, quod particulam dividatur, aut avellatur, aut more membrorum se avulsorum dividatur incontaminatum illud corpus (nam immortale est et incorruptibile, quodque nunquam exauriri et consumi poterit): sed quod partitio ea est accidentium, quæ sub sensum cadunt duntaxat post sanctificationem, ad fidei robur et exhibitionem signi visibilis rerum quæ permanent, simul et in arrhabonem, et in vaticum parandæ nobis vitæ æternæ.

ACH. Digna prorsus sunt hæc admiratione, et paradoxa, abbas pater, et supra naturam, mentem et cogitationem humanam ineffabilia mysteria de fide Christianorum. Quare tibi gratias ago, quod et nobis ostenderis quam æquissimum, planum, et intellectu haud difficile, simul et verum esset dogma, quo Christum omnipotentem, benignum ac verum esse Deum demonstrasti, a quo mendacium quam longissime submotum est, procul explosa imaginaria omnis opinio. Cæterum his sancta et philosophica commentatione inter nos discussis, abeundum nobis est. Deinceps enim equi nobis exstimulandi sunt ad iter: namque, uti video, dies devertit in vesperum.

Ἄμυνα ἄρα Χριστοὶ εἰσιν, ἢ εἷς, ἢ ἐν ἐκάστῳ μέρει εἷς, καὶ ὁ αὐτὸς σῶς καὶ ὁλόκληρος;

ΣΑ. Ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ ὀλισκῶν παραδειγματῶν τὰ ἅλλα καὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἀποδεικνύομεν. Ἄκουέτω τοίνυν τοῦτου τοῦ παραδείγματος, καὶ νοεῖτω τὴν ἐν αὐτῷ ἐγκραρυμμένην τοῦ λόγου δύναμιν. Θετόν· Κάτοπτόν τις ἰσχυρῶς προσοῦδισα, καὶ εἰς πολλὰ κλάσματα κατέκλασεν· ἐν ἐκάστῳ δ' ὁμοῦ κλάσματι τὴν σκιάν ὁσάν τις ἕβεται· οὕτω νοῆσαι ἂν τις καὶ ἐκ ταύτης τῆς σκιάς, τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα εἶναι ὁσάν καὶ ὁλόκληρον ἐν ἐκάστῳ κλάσματι, καθ' ὅραν καὶ ὁσάκις καὶ πανταχοῦ κλωμένῳ. Καὶ αὐθις λάβε καὶ ἕτερον παραδειγματῶν Πᾶν ὅτι ἄνθρωπος ῥῆμα προφέρων λέγει, καὶ ὁ λέγων νοεῖ αὐτὸ καὶ ἀκούει, καὶ οἱ παρ' αὐτῷ ἀκούουσιν, εἰ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ ἀκούοντες, οὐ δηρημένον, ἀλλ' ὁλόκληρον. Τὸν αὐτὸν τρόπον θετόν καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· τὸ τοῦ Χριστοῦ πανάγιον σῶμα, καθεζόμενον παρὰ τῷ Πατρὶ, μένει ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἱερουργούμενος ἄρτος εἰς τὸ ἅλθες τοῦ Χριστοῦ σῶμα μεταβαλλόμενος, δυνάμει θεῆς δι' ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος, καίπερ μερίζεται, ἀλλ' ὁλόκληρον καὶ ὁσόν ἐν ἐκάστῳ κλάσματι σώζεται, ὡς καὶ ὁ λόγος, τοῦ λέγοντος πρὸς πάντας τοὺς ἀκούοντας, ὁλόκληρος καὶ οὐ δηρημένος ἀκούεται. Οὕτω διὰ τῶν ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν παραδειγματῶν τοὺς ἀπειθεῖς καὶ περιέργους τὸ κατανοῆσαι τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια, ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον, καὶ ἐνοεῖται καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὄντα, ἀνάγομεν. Ὅταν τοίνυν ὁ ἁγιασθεὶς ἄρτος εἰς μέρη τέμνηται, ὅς πανάγιον τὸ Χριστοῦ εἶναι σῶμα, μὴ νομίσης ὅτι μερίζεται, ἢ ἀποσπᾶται, ἢ διαιρεῖται τὸ ἄχραντον ἐκεῖνο σῶμα· ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀφθαρτὸν καὶ ἀδιπνήτητον· ἀλλ' ὅτι μερισμὸς ἐστὶν ἐκεῖνος τῶν αἰσθητῶν συμβεβηκότων μόνον μετὰ τὴν ἁγιασμὸν, πρὸς βύμην πίστεως καὶ παράστασιν ὁρατοῦ σημείου τῶν μενόντων, καὶ ἀρραβῶνά καὶ ἐφόδιον ζωῆς τοῦ αἰωνίου.

ΑΧ. Ὅντως θαυμαστά καὶ παράδοξα καὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ νοῦν καὶ ἔννοιαν ἀνθρωπίνην τὰ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν ἀπόρρητα μυστήρια, Πάτερ ἄββα. Εὐχασιστῶ δὲ σοι εἶτι καὶ ἡμῖν ἀπέδειξας ἄγαν ὀμαλώτατον, καὶ λεῖον, καὶ ἀληθὲς δόγμα, τὴν Χριστὸν παντοδύναμον, καὶ φιλόανθρωπον, καὶ ἀληθῆ θεὸν ὑποδεικνύον, ἐξ οὗ ἀπελήλαται τὸ ψεῦδος, ἐξεληλάται δὲ καὶ πᾶσα φαντασία. Ἄλλ' ἵωμεν· ἀγίως γὰρ ταῦτα πεφιλοσόφηται. Μυωπίζομεν δ' εἶτι μᾶλλον, ἐπεὶ, ὡς ὄρω, κέκλικεν ἡ ἡμέρα.

ANNO DOMINI MLVI

LEO ACHRIDANUS

NOTITIA.

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles, tom. VII, p. 715)

Leo, Bulgarorum archiepiscopus, Latinorum acer adversarius, de cujus scriptis Caveus ad an. C. 1051, qui recte *Achridenum* sive *Achridanum* appellat, (a) auctoritate Sigeberti Gemblacensis cap. 147, *De scriptoribus ecclesiasticis*, quia Bulgarorum archiepiscopi circa id temporis Achride sedem habebant (b). Contra hunc Leonem Achridanum scripsit Leo IX papa. Nullus illo aut furiosior aut petulantior contra Latinos scripsit, iudice Nic. Comneno, pag. 185, ubi citat ejus *De processione Spiritus sancti*, quod ex solo Patre procedat, et lib. 1 *Contra azymorum usum in S. Eucharistia*, id pag. 188. Trium ejus Epistolarum de azymis mentio in Beverigii cod. canonum tom. II; in Alexii Aristenii Synopsi Epistolarum canonicarum, ubi ex prima locus afferitur, *Dd. 5 b*. Ex epistola prima et tertia etiam Allatii *De consensu*, pag. 1163 et 1167. Epistola ad Joannem, Tranensem in Apulia episcopum, acerrima, quam an. 1053 adversus Latinos scripsit, exstat ex Humberti Legati versione Latina apud Baronium ad illius annum, n. 25 seq. cum Leonis IX, papæ, Epistola, Cerularii et hujus Leonis inauditis, ut ait, præsumptionibus opposita, quæ exstat etiam in tomis *Conciliorum*, tom. IX Labbei, pag. 949, et tom. VI Harduini p. 927. (Fabric.) — In codd. Mon. Bavar. 112 et 113, Leonis archiep. Bulgariae, Epistola de azymis et Sabbatis missa ad quemdam Rom. pontificem. (Cat. eccl. Gr. pag. 43 et 44.) — Eadem in cod. Paris. 1515, n. 2, bibl. publ. — Vindobonæ in cod. 157, n. 18, Excerpta ex Leonis metropolitæ, aliorumque Græcorum scriptor. operibus contra Latinos de processione Spiritus sancti, de azymis, de jejunio, Sabbatis, etc. (Lambeck. Comment. vol. IV, p. 339.) — In cod. Escorial. membran. Leonis archiep. Bulgariae, Epistolæ tres de azymis et Sabbatis. Item de designatione et suffragio, electione, statu et privilegiis metropolitanarum archiepiscoporum. Et de universo ecclesiastico statu et ordine, teste Pluero in *Itiner. per Hispan.* p. 179. (Harl.)

(a) Leo Achridanus, a Leone, archiepiscopo Bulgariae, male distinguitur in Indice Nesseliano mss. bibl. Vindob.

(b) Vide Dissertationem operibus Theophylacti præmissam, tom. CXXXIII. EDIT. PATR.

LEONIS ACHRIDANI

EPISTOLA

AD JOANNEM EPISCOPUM TRANENSEM.

(Scripta a. 1053.)

Hujus epistolæ, Latine ex Humberti cardinalis versione apud Baronium et Canisium editæ, Græcum textum nondum vulgatum ex cod. Monac. 286 chart. sæc. xv, f. 277, exscripsit et nobiscum humanissime communicavit Dr. J. Hergenræther, in Universitate Wirceburgensi professor. Michaelis Cerularii nomen in inscriptione penitus deest.

ΛΕΟΝΤΟΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΕΜΨΘΕΙΣΑ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΡΩΜΗΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΖΥΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΑΒΒΑΤΩΝ.

LEONIS

BULGARIE ARCHIEPISCOPI

EPISTOLA

MISSA AD QUEMDAM EPISCOPUM ROMANUM

De azymis et sabbatis *.

Dei magna dilectio et jucunda compassionis viscera flexerunt nos scribere ad tuam sanctitatem, et per te ad universos principes sacerdotum, et sacerdotes Francorum, et monachos, et populos, et ad ipsum reverendissimum papam, et memorari de azymis et Sabbatis, quæ mystice indecenter custoditis et communicatis Judæis.

Etenim azyma et Sabbata ipsi custodire a Moyse jussi sunt; nostrum vero Pascha Christus est. Qui ut non juxta legem inveniretur adversarius, et circumcissus est, et legale Pascha celebravit primitus. Sic illo discedente nostrum novum operatus est. Et hoc manifestum est in Evangelio secundum Matthæum. De mystica cœna loquens evangelista sic quoque, inquit: *Prima autem die azymorum accessere discipuli ad Jesum dicentes ei: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? Qui ait: Ite ad civitatem ad quemdam, et dicite ei: Tempus meum prope est; apud te facio Pascha cum discipulis meis*. Et post pusillum: *Vespere autem facto discumbebat cum duodecim, et edentibus illis dixit: Amen, amen dico vobis, quia unus vestrum me tra-*

Ἡ τοῦ Θεοῦ μεγάλη ἀγάπη καὶ τὰ χρηστὰ τῆς συμπαιδείας αὐτοῦ σπλάγγνα ἔπεισαν (1) ἡμᾶς γράψαι πρὸς τὴν σὴν ἀγιότητα (2) καὶ διὰ σοῦ πρὸς πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς (3) τῶν Φράγγων (4), καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν αἰδεσιμώτατον πάπαν καὶ ὑπομνησαί περὶ τε τῶν ἀζύμων καὶ τῶν σαββάτων, ἃ Μωσαϊκῶς (5) ἀσυντηρήτως ἐπιτελοῦντες συγκοινωνεῖτε τοῖς Ἰουδαίοις.

Τὰ γὰρ ἄζυμα καὶ τὰ Σάββατα ἐκεῖνοι φυλάττειν παρὰ Μωσέως ἐνετάλησαν· τὸ δ' ἡμέτερον Πάσχα ὁ Χριστὸς ἐστίν, ὃς, ἵνα μὴ (6) νομισθῇ ἀντίθεος, καὶ περιεμῆθη καὶ τὸ νομικὸν Πάσχα ἐτέλεσε πρότερον, εἶτα ἐκεῖνο καταπαύσας τὸ ἡμέτερον ἐκαινούργησε. Καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου διαλεγόμενος ὁ θεὸς εὐαγγελιστῆς οὕτω πῶς (7) φησι· Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθεν τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες αὐτῷ· Κύριε, ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν σοὶ φαγεῖν τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἰπατε αὐτῷ· Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστι, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ μετ' ὀλίγον· Ὁψίας δὲ

* 1 Cor. v, 7. * Matth. xxvi, 27, 28. * ibid. 20, 21.

Variæ lectiones et notæ.

- (1) Cod. Ἐπιστολῆς.
 (2) Cod. ἀγιότητα.
 (3) Καὶ ἱερεῖς legit Humbertus.
 (4) Καὶ μοναχῶν; καὶ λαοῦ; Humb. addit.

- (5) Humbertus perperam legit μυστικῶς.
 (6) Κατὰ τὸν νόμον add. Humbertus.
 (7) Humbertus videtur legisse καὶ.

* Michael universalis patriarcha novæ Romæ et Leo archiepiscopus Acridiæ metropolis Bulgarorum; dilecto fratri Joanni Trunensi episcopo. Humbertus.

γενόμενης διέκειτο (8) μετὰ τῶν δώδεκα, καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ μετ' ἄλλον εἰπόντος τοῦ Ἰούδα Μήτη ἐγώ εἰμι, βαββί; λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶπας· Μέχρι τούτου, ὃ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποι, τὰ τοῦ νομικοῦ Πάσχα εἶσιν· εἶτα τὰ τοῦ μυστικοῦ καὶ ἡμετέρου προσθεῖς ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον ἐκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ εἶπε· Ἀδέσθε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλάμενον καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης. Εἰπὼν δὲ καινὴν ἔδειξεν, ὅτι τὰ τῆς παλαιᾶς παρήλαε καὶ ἐπαύθη. Ὅρατε, πῶς τὸν ἄρτον σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς καινῆς διαθήκης ἐκάλεισεν, ὡς ζῶτικόν καὶ ὡς ἐμπνουν καὶ ὡς θερμότητος ἐμποητικόν. Ὁ γὰρ ἄρτος ἐκ τοῦ αἵρου τε καὶ ἐκ αἵρου καὶ φέρου ἐπὶ τὰ ἀνω λέγεται, ἀπὸ τῆς ζύμης καὶ τοῦ ἄλατος τὴν θερμότητα καὶ τὴν ἔκπαρσιν ἔχων· τὰ δὲ ἄζυμα οὐδὲν διαφέρει λίθου ἀψύχου καὶ πηλοῦ πλινθίνου καὶ κεράμου, κάτω προσκολλώμενα (9) τῇ γῆ καὶ τῷ καταξήρῳ πηλῷ προσφύμενα, ἀ καὶ μετὰ νηστείας καὶ πικριδῶν ὁ Μωσῆς ἐσθίειν τοῖς ἀθλοῖς Ἰουδαίοις ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ προσέταξε καὶ ἐνομοθέτησε λέγων, ὅτι Κακοκαθείας καὶ λύπης σύμβολά εἰσιν (10)· εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς οἱ ἄρτοι τῆς προθέσεως ἄρτοι λέγονται, ἀλλὰ καταχρηστικῶς καὶ ἀδιαφόρως οὕτω λέγονται, ὡς τὸ Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἀνθρώπος. Καὶ, Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἔμοι ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός· τὸ μάννα δὲ διὰ τούτων δηλοῦται. Τὸ δὲ ἡμέτερον Πάσχα χαρὰ καὶ εὐφροσύνη ἄλον ἐστὶ καὶ ἐπαίρει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γῆς διὰ τῆς χαρᾶς εἰς τὸν οὐρανόν, ὡσπερ καὶ ἡ ζύμη διὰ τῆς ἰδίας θερμότητος τὸν ἄρτον, ὅς καὶ ἄλατος καὶ ζύμης μετέχων (11) πάσης ἡδύτητας ἀνάμειστός ἐστι· τὸ δὲ ἄζυμον μῆτε ζύμην μῆτε ἄλας ἔχον πηλός ἐστι ξηρός. Ἡ οὐκ ἀκούετε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς, ὅτι Ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἄλας τῆς γῆς, καὶ ὅτι Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη. Ἦν λαβούσα γυνὴ ἐκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ὥς οὐ ἐζυμώθη ὅλον; Γυναίκα τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καλεῖ· σάτα τρία τρεῖς εἶσι μύδιοι πληρέστατοι τὴν χάριν, οἱ κρυφιομύστις (12) τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα αἰνέττονται, ἐνοῖς (13) ἡμεῖς πνευματικῶς αἰετὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· ὦν οὐδὲως τὸ πῆλινον ἄζυμον μετέχει. Εἰ

A diturus est. Et post pusillum dicente Juda: Nunquid ego sum, Rabbi? dicit ei: Tu dixisti. Hucusque, o Dei homines, universa legalis Paschae sunt: deinde quæ mystici et nostri sunt addidit evangelista, et dixit: Edentibus autem illis, accipit Jesus panem et fregit, et dedit discipulis suis et dixit: Accipite et comedite; hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis, dicens: Bibite ex eo omnes, hic est sanguis meus novi Testamenti. Dicendo enim, nori, ostendit quomodo ea quæ veteris fuerunt Testamenti, cessaverunt. Aspiciat quomodo panem corpus suum sub novo Testamento vocavit, sicut vivificum et plenum Spiritu, et sicut caloris demonstrativum. Vos quidem panem, nos arton dicimus. Arton autem interpretatur elevatus, et sursum portatus, a fermento et sale calorem et elevationem habens; azymæ autem nil distant a lapide sine anima, et luto lateris deorsum consumptæ terræ, et sicco luto comparatæ, quas cum amaritudinibus Moyses comedere miseris Judæis semel in anno legem constituit, dicens, quoniam malæ passionis et tribulationis symbola sunt. Et nostrum Pascha gaudium, et lætitia totum est, et extollit nos ab humo propter gaudium ad cælum, sicut et fermentum propter proprium calorem panem, qui panis omni suavitate repletus est. Azymæ vero neque sal, neque fermentum habentes, lutum est aridum. Aut non audistis Jesum dicentem discipulis suis: Quia vos estis sal terræ, et quoniam Simile est regnum cælorum fermento, quod accipiens mulier abscondit in farinae satis tribus, usque dum fermentaretur tota? Mulierem sanctam Ecclesiam vocat; satis vero tribus modis repletis, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, quorum nequaquam lutulentæ azymæ sunt participes. Dicit enim et David de Christo: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui, ante Moysen et Abraham cæli, et terræ et cæterarum creaturarum agnoscens Dominum, exsurgens obtulit isti panem et vinum. Ideo dicit divinus Apostolus: Quoniam si consummatio per Leviticum sacerdotium erat, non secundum ordinem Melchisedech, sacerdos Christus diceretur. Et quia, translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat, quæ lex lutulenta constituit azyma Judæis custodire.

⁸ Matth. xxvi, 25. ⁹ ibid. 26, 28; Hebr. viii, 13. ¹⁰ Exod. xii, 8; Num. ix, 11; Deut. xvi, 5. ¹¹ Exod. xxix, 32. ¹² Matth. v, 13. ¹³ Matth. xiii, 33. ¹⁴ Psal. cix, 4; Hebr. vi, 20; vii, 17. ¹⁵ Gen. xiv, 17-19. ¹⁶ Hebr. vii, 11, 12.

Varie lectiones et notæ.

(8) Hæc quæ immediate sequuntur, apud Humbertum differunt, qui et ista præmisit: « Vos quæ dem panem, » etc.

(9) Cod. προσκολλημένα.

(10) Sequentia ei γὰρ — δηλοῦται desunt apud Humbertum. « Si enim et in veteri fœdere panes propositionis ἄρτοι dicuntur, abusive tamen et indiscriminatim sic dicuntur, ut illud: Panem cæli dedit eis et panem angelorum manducavit homo (Psal. lxxvii, 24, 25). Et: Fecerunt mihi lacrymæ

meæ panis die ac nocte (Psal. xli, 5); manna autem per hæc significatur. »

(11) « Qui et salis et fermenti particeps, » desunt apud Humbertum.

(12) Desunt apud Humbertum verba: « Maxime gratia repleti, qui crypto-mystice. »

(13) Desunt ista apud Humbertum. « In quibus nos spiritaliter semper vivimus et movemur et sumus » (Act. xvii, 28).

γάρ (14) κακὸν ἦν τὸ ἔλας καὶ ἡ ζύμη, εἰς τὸ ὅ Χριστὸς ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτων τοὺς μαθητὰς ἐδηλοῦτο (15) καὶ τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου ἀναζύμω Πνεύματος φῶς αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ ζύμην τέθεικεν; Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν, τί ψάλλον περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ Δαυὶδ λέγει· Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὃς πρὸ τοῦ Μωσέως καὶ τοῦ Ἀβραάμ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων γνοὺς τὸν Θεὸν ἐκ Παρθένου (16) καὶ ἀγενεαλογήτως ἐν τοῖς λογίοις φερόμενος; καὶ ἄρχιερεὺς λεγόμενος, ἀναστάς ἔδωκεν αὐτῷ ἄρτον καὶ οἶνον, τὴν καθ' ἡμᾶς (17) ἐν τούτοις ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (18) θείαν λατρείαν ἀνωθεν προτυπῶν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ὅτι *Εἰ ἢ τελείωσις διὰ τῆς λευιτικῆς ἀρχιερωσύνης ἦν, οὐκ ἂν κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ὁ Χριστὸς ἱερεὺς ἐλέγετο, καὶ ὅτι μετατιθεμένης τῆς ἱερωσύνης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίγνεται.* Παυθέντος οὖν τοῦ νόμου κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ ἄζυμα παύονται.

Item ipse magnus Paulus ad Corinthios prima A Epist. de his loquens ait: *Fratres, ego accepi a Domino, quod et tradidi vobis; quoniam Dominus, in nocte qua tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dicit: Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter et de calice: Ille est calix Novum Testamentum in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis in meam commemorationem* u. Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis ¹². Azymæ vero neque commemorationem habent Domini, neque mortem illius annuntiant, sicut Moysaïcæ, et ante mille quadringentos annos ex lege constitutæ, et per Novum Testamentum, hoc est per sanctum Evangelium, et per Christum maledictæ et derelictæ.

σιων (21) ἐπὼν νενομοθετημένα (22), καὶ διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἦγουν τοῦ Εὐαγγελίου κατηγορηθέντα (23) τε καὶ παυθέντα.

At Sabbata vero quomodo in Quadragesima Judaice observatis? Aut non audistis Evangelium loquentis quia, transeuntis discipuli in Sabbatis cœperunt iter agere, evelentes spicas et comedentes. Dicebant autem Judæi ad Christum: *Vides quid isti faciunt in Sabbatis? Qui dixit: Etiam. An nescitis quid egit David cum esuriret ipse, et qui cum eo erant, quomodo intravit in templum, panes propositionis comedit, etc.? Et quia Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum* ¹³? Qui et dicebant: *Quoniam homo iste non est ex Deo, qui Sabbatum non custodit* ¹⁴. Et iterum loquente Christo in Sabbato, et ei qui manum aridam habebat ¹⁵, similiter et ei qui dæmonis

Αὔθις ὁ αὐτὸς μέγας Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτη Ἐπιστολῇ περὶ τούτων διαλεγόμενος ἐν τῇ περικοπῇ τῇ ἀναγενεαλογημένῃ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην πέμπτην (19) λέγει· Ἄδελφοί, ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος ἐν τῇ νυκτὶ, ἣ παρέδιδото, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε, Ἀδέλφαι, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ποτηρίου· Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὅσακις (20) γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τούτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε. Τὰ δὲ ἄζυμα οὔτε ἀνάμνησιν ἔχουσι τοῦ Κυρίου, οὔτε καὶ θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλουσιν, ὡς Μωσαϊκὰ καὶ πρὸ χιλιῶν ἑξακο-

Β καταγγέλλουσιν, ὡς Μωσαϊκὰ καὶ πρὸ χιλιῶν ἑξακοσίων (21) ἐπὼν νενομοθετημένα (22), καὶ διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἦγουν τοῦ Εὐαγγελίου κατηγορηθέντα (23) τε καὶ παυθέντα.

Καὶ τὸ Σάββατον πῶς κατὰ τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν Ἰουδαϊκῶς φυλάττεται; ἢ οὐκ ἀκούετε τοῦ Εὐαγγελίου λέγοντος, ὅτι Ἐρχόμενοι οἱ μαθηταὶ ἐν τοῖς Σάββασις ἤρξαντο ὁδοῦ ποιεῖν τίλλοις τοὺς στάχνας καὶ ἐσθίοντες; Ἀντὶ τοῦ (24) ἀρχὴν τῆς καταλύσεως τοῦ νόμου τὴν τοῦ Σαββάτου ἐποιοῦν κατάλυσις, ὁδοῦ εἰς ἀθέτησιν τοῦ νόμου εἰσάγοντες. Ἐλεγον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Χριστόν· Ὅρῃς, τί οὗτοι ποιοῦσιν ἐν τοῖς Σάββασιν; Ὁ δὲ εἶπε· Ναί. Ἡ οὐκ ἀκούετε τί ἐποίησε Δαυὶδ, ὅτε ἐπειρασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὅτι τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον

¹² I Cor. xi, 23-26. ¹³ Matth. xii, 1-4; Luc. vi, 1-4; Marc. ii, 23-27. ¹⁴ Joan. ix, 16. ¹⁵ Matth. xii, 10 seqq; Luc. vi, 6 seqq.

Variæ lectiones et notæ.

(14) Usque ad vocem ψάλλον hæc omnia absunt a textu Humberti, scil. verba: « Si enim malum esset sal et fermentum, cur Christus in nominibus horum discipulos significavit et sancti Spiritus gratia fermentata eos lucem mundi (Matth. v, 14) et fermentum posuit? »

(15) Cod. ἀλατῶ. Certe mendum est et laciniaæ suspicio oritur.

(16) Verba ἐκ Παρθένου — λεγόμενος, desunt apud Humbertum « ex Virgine et sine genealogia in divinis oraculis fertur et summus sacerdos dicitur » (Hebr. vii, 3).

(17) Desunt rursus in textu Latino verba: « Divinum cultum aniquitus præsignificans, qui nostra

ætate per hæc in spiritu et veritate exhibetur. »

(18) Cod. ἀληθείας.

(19) « In pericope, quæ legitur magna feria quinta hebdomadæ sanctæ, » omitt. apud Humb.

(20) Cod. ὡσακις.

(21) Quadringentos pro sexcentis habet Humbert.

(22) Cod. νομοθετημένα.

(23) Interpret. Humbert. habet: *maledictæ* (καταργηθέντα).

(24) Verba hæc: « Loco dicendi: Initium destructionis legis faciebant Sabbati destructionem, viam aperientes ad legis abrogationem, » desunt in textu Latino.

ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον. Οἱ δὲ ἄσπι-
 ριτος habebat, in Sabbato mundato, et murmu-
 rantibus Judæis et multa dicentibus dicit Christus :
 Hypocritæ, unusquisque vestrum non solvit asinum
 a præsepe, aut bovem suum, et ducit adaquare ?
 Et paralytico similiter, quem sanum fecit. Et ideo
 hi, qui Sabbata cum azymis custodiunt, neque
 Judæi, neque Christiani sunt, sed similes sunt
 leopardo, sicut dicit magnus Basilius, cujus capilli
 nec nigri sunt, nec omnino albi.

Πῶς δὲ καὶ τὰ πνικτὰ οἱ τοιοῦτοι ἐσθίουσιν, οὐκ
 τὸ αἷμα αὐτοῦ συγκέκραται; ἢ οὐκ οἴδατε, ὡς ψυχὴ
 παντὸς ζώου τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐστὶ καὶ ἐτι οὐκ ἐσθίων
 αἷμα ψυχῆν ἐσθίει; πλὴν κρᾶς, φησὶν ἡ γραφή,
 ἐν αἵματι ψυχῆς οὐκ ἐδοσθε καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον
 (29) αἷμα ἐκλήθησθε ἐκ χειρὸς τῶν θηρίων,
 καὶ ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκλήθησθε αὐτό (30).
 Καὶ πάλιν κατὰ τοῦτο οὐτε (31) Ἰουδαῖοι καθαροὶ
 εἰσι (κάκεινοι γὰρ σφάττοντες οἱ πλείονες ἐσθίουσιν) οὐτε (32) Ἰουδαῖοι καθαροὶ
 (κάκεινοι γὰρ οὐτε αἷμα οὐτε πνικτὰ ἐσθίουσιν), ἀλλ' οὐτε Χριστιανοὶ καθαροὶ, κρᾶσιν θολερὰν καὶ
 χύσιν τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν εἰσάγοντες καὶ τὸ κατ' εἰκόνα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀπολύοντες.

Ὅτι δὲ καὶ τὸ Ἀλληλουῖα κατὰ τὴν Τεσσαρα-
 ποστῆν οὐ ψάλλετε (33), ἀλλὰ κατὰ τὸ Πάσχα
 μόνον ὅπου ἐρμηνεύεται Ὁ Κύριος ἦλθε, καὶ
 αἰνεῖτε, ὑμνεῖτε καὶ εὐλογεῖτε αὐτόν. Κατὰ τοῦτο
 οὐκ μὴδὲ τὸ θεὸς Κύριος, καὶ ἐπεφάνη ἡμῖν, μὴδὲ
 ἐδύλογημένος ὁ ἄρχόμενος, ψάλλετε καὶ τοῦτο
 γὰρ Ἀλληλουῖα ἐστὶ.

Τίς ἡ τοσαυτὴ ὑμῶν ἐπὶ τῶν τοιούτων πλάνη; οὐκ
 ἀναβλέψετε, οὐ νοήσετε, οὐ διωρθώσαθε
 ἑαυτοὺς καὶ τὸν λαόν, ὡς μέλλοντες κριθῆναι περὶ
 τούτων ὑπὸ θεοῦ; οὐ καταλείψετε τὸ λέγειν (34) ὁ
 σὺν Πέτρος καὶ Παῦλος [καὶ Βενέδικτος (35) καὶ
 οἱ λοιποὶ ἐδίδαξαν. Ἀπατᾶτε ἑαυτοὺς καὶ τὸν λαόν
 ἐν τούτοις. Ἄ δὲ ἔγραψα, ταῦτα ἐστίν, ἃ Πέτρος
 καὶ Παῦλος] καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ ὁ Χριστὸς
 ἐδίδαξε, καὶ αἱ ἄγια καὶ αἱ οἰκουμέναι ἐπὶ τὰ σύμ-
 φωνοῦ κυριώσασι ἐθεβαίωσαν (36), καὶ ἡ ἄγία καὶ

¹⁷ Luc. xiii, 15. ¹⁸ Levit. xvii, 14. ¹⁹ Psal. cxvii, 27. ²⁰ Matth. xxi, 9.

Variæ lectiones.

(25) Cqd. εἰπόντι τῷ Κυρίῳ Humbert. « Loquente
 Christo; » locus corruptus videtur.

(26) Addendum videtur: « Ἐκτεινον τὴν χειρὰ σου
 (Matth. xii, 13).

(27) Cod. ἑκαστον.

(28) Cod. δορά.

(29) Cod. ἡμέτερον.

(30) Hæc verba: *Verumtamen carnem cum san-
 guine non comedetis; sanguinem enim vestrum re-
 quiram de manu bestiarum, et de manu hominis fra-
 tris ejus requiram eum* (Gen. ix, 4, 5), in textu La-
 tino desiderantur.

(31) Cod. οὐδέ.

(32) Desunt ista in textu Latino usque ad finem
 paragraphi quæ ita reddi possunt: « Neque Judæi
 puri (illi enim neque sanguinem neque suffocata
 comedunt), sed neque Christiani puri missionem
 impuram et fusionem cultui eorum inducentes et id
 quod secundum imaginem orthodoxæ fidei est di-
 mittentes. »

(33) Cod. ψάλλεται.

(34) Ab his verbis plura in Græco exemplari de-
 ficiunt; atque codicis nostri scriptori similia verba
 Πέτρος x. τ. λ. causa fuisse videntur, ut negli-
 genter et oscitanter ea præteriret, quæ interpres
 Latinus suppeditat. Sane verba illa οὐκ καταλείψετε
 τὸ λέγειν flagitant, ut in sequentibus Latinorum
 sententia quædam producat; hæc vero alia esse
 nequit nisi quæ in versione Latina legitur. Nullo
 modo hic interpolationis interpres accusandus est,
 et textus concinne se habet, ut eum supra verbis ex
 Latino desumptis reddidimus. Ea vero uncis in-
 clusa sunt, ut quæ ex versione apud Humbertum
 vulgata desumpsimus, a codicis nostri textu apto
 secernantur.

(35) Benedictum tunc in Occidente adeo celebrem
 a Græco scriptore hic ex Latinorum sententia cum
 apostolis commemoratum fuisse, nihil mirum est.
 In Lat. versione ante Paulum nominatur.

(36) « Et sancta et universalia septem concilia
 confirmarunt et corroborarunt; » desunt hæc in
 textu Latino.

custodias Sabbatorum projicite miseris Judæis; A similitur et suffocata barbaris gentibus, ut sicut puri in recta et immaculata fide, et unus grex unius pastoris Christi. Cujus in cruce divino sanguine inebriati laudamus puri pure Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, universa Mosaicæ legis, et ab eo custodita derelinquentes sine Deo Judæis, qui velut cæci perquirentes Christum, lumen amiserunt, permanentes in umbra, sicut insipientes perpetuo.

αὐτὸν, οὗ τῷ ἐπὶ σταυροῦ θείῳ αἵματι συγκαθέντες δοξάζωμεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πάντα τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ τὰς ἐν ἐκείνῳ παρατηρήσεις ἑγκαταλιπόντες τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες ὡς τυφλοὶ ψηλαφῶντες (39) τοῖχον, τὸ φῶς ἀφέντες προσμένουσι τῇ σκιᾷ ὡς ἄφρονες ἀείψουσι καὶ ἀσύνετοι (40).

Hæc autem, homo Dei, et multoties ipse cum B populo agnoscens docuisti esse, et correctus scripturæ multum similem consuetudinem habentibus, et ut habebas salutem animæ tuæ, mitte principibus sacerdotum, et sacerdotibus, et adjura, ut per hæc seipsos corrigant, et Dei populum, ut Dei mercedem in istis habeas; et si hoc feceris, propono et per secundam scriptionem majora, et perfectiora his tibi scribere, fidei vera ostensione et firmamento animarum, pro quibus Christus posuit animam suam.

ἄληθους καὶ θεῖα; πίστεως καὶ δόξαν Θεοῦ καὶ σωτηρίαν τῶν καλῶς καὶ ὀρθοδόξως πιστεύειν αἰρουμένων, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς; εὐκαίρως (40) τίθειαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Varie lectiones.

(37) Hanc vocem *infidelibus* omisit Latinus interpretes.

(38) Verba hæc: *Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat ipse* (Ezech. xviii, 23; xxxiii, 11; II Petr. iii, 9), omisit interpretes Latini.

(39) Cod. ψηλαφῶντες.

(40) Duo postrema verba *et amentes* desunt apud Latinum interpretem.

(41) Male interpretes imperativum neplexit.

(42) Cod. οὕτως.

(43) « Episcoporum earum, quæ sunt in Italia, sedium, » omisit interpretes.

(44) « Sicut et in cæteris tuis bonis operibus, » deest in Lat.

(45) « Ad ostensionem prius veræ et divinæ Dei et gloriæ Dei et salutem eorum, qui recte et orthodoxe credere desiderant, » deest in Lat. textu.

(46) « Tempore opportuno, » omisit interpretes.

ANNO DOMINI MLVIII.

NICETAS PECTORATUS.

NOTITIA.

(Fabric. Biblioth. Græc. ed. Harles. tom. VII, p. 745.)

Nicetas Pectoratus, sive Sterno (στηθάτος), presbyter et monasterii Studiensis, quod CPoli fuit, monachus, acer Latinorum et Armeniorum adversarius circa annum Christi 1055, de cujus scriptis consulenda quæ observavit Caveus. Ex libro [*De process. Spiritus sancti ex solo Patre*], *de asynis, Sabbatorum jejunio et nuptiis sacerdotum contra Latinos*, locum Græce etiam profert Allatius lib. *De purgatorio*, p. 870 (1). Hunc Nicetam, a papæ apocrisiariis consecutum perfectam propositionum suarum

(1) Conf. Allatium *De Eccl. occid. et orient. perp. consens.* II, 9, § 6. (HARL.)

solutionem, iterum sponte anathematizasse omnia dicta et facta vel tentata adversus Romanam sedem, sicque ab eis in communionem receptum, effectum esse eorum familiarem amicum, scribit Wibertus, in Vita S. Leonis, II, 5. Idem tradit, invectivam Responsionem cancellarii Romani Friderici, Nicetæ oppositam, fuisse de Latino translata Græce et coram Imperatore recitatam; Nicetam vero eoactum (2) damnare et comburere sua scripta, habita disputatione apud monasterium Studii in urbe CPolitana. (FABR.) Conf. de illo Guil. Cave, *Hist. litt. SS. Eccl.* tom II, p. 136; Hamberg. *Z. N.* III, p. 759; et Saxii, *Onom.* II, p. 181; Schroeckb. *Hist. eccl.* XXIV, p. 219 seq. — Nicetæ Pectorati, Libell. contra Latinos editus et ab apocriariis apostolicæ sedis CPoli repertus, Latine cum Refutatione Humberti, Patris purpurati (de quo vide Saxii *Onom.* II, p. 180, et quos ille laudat) in H. Canisii *Lect. antiq.* tom. III, p. 308, ed. Basnage. — Ejusdem carmen iambicum in Simeonem Junioem, Gr. et Lat. in L. Allatii, *Diatribe de Symeonibus*, pag. 168. — In mss. codicibus Laur. Medicis et Vindobon. Cæsar. servantur varia; in cod. Med. 19, n. 3, et cod. Vindobon. 240, n. 6, Opusc. ineditum, capitum asceticorum tres centuriæ. V. Bandin. *Codd. Gr. bibl. Laurent. L.* p. 262, et Lambec. *Comm. de bibl. Cæsar. V.* p. 216. — In cod. medic. 16, n. 25, plut. 9, et Cæsareo cod. 247, n. 21, atque cod. 253, n. 7, ad Latinos *De azymis, jejunio Sabbati et nuptiis sacerdotum.* (Bandin. *ib.* p. 415; et Lambec. *V.* p. 265 seq. ac p. 476.) — In cod. 30, plut. 10, est Ἐκλογή capitum ex sanctis Patribus. Præfatio, quæ præcedit, a Montfaucon. in Catal. tribuitur Nicetæ. Ex Niceta autem aliisque scriptoribus eccles. quorum nomina in margine sunt ascripta, adornata est hæc collectio, teste Bandin. *l. c.* p. 494 seq. — In cod. Cæsar. Vindob. 285, n. 9, est ejusdem Oratio prima invectiva contra blasphemam Armeniorum hæresin, ut scribit Lambec. *V.* p. 477. — In cod. 256, n. 18, Excerpta ex Photii, Nicetæ Stethati aliorumque Græcorum opp. contra Latinos, *de processione Spiritus sancti, de azymis, etc.* (Lambec. *IV.* p. 339.) — In cod. 45, n. 56, Nicetæ Stethati centuria tertia Epistolarum, Epistolæ tres *de canonibus ecclesiasticis.* (Lambec. *VIII.* p. 941 seq.) — In cod. Barocc. 69 bibl. Bodlei. Nicetæ Pectorati centuria II. — Ejusdem Ἡεπ τοῦ κατ' εἰκόνα. — Inter codd. Norfolk. Græc. (Cat. codd. Angliæ, tom. II, p. 84) n. 5454, Nicetas Pectoratus, de cœlesti Hierarchia, et Nicetas diaconus, ad Nicetam Pectoratum. — Taurini, in bibl. Reg. cod. 180, tres Centuriæ capitulorum asceticorum. — Cod. 200, n. 13, et 288, fol. 134, *De azymis, de jejunio Sabbati et de nuptiis sacerdotum.* — cod. 352, *De anima et de paradiso*; tertium, in Procemio memoratum opusc. *De hierarchia angelica et ecclesiast.* Desideratur in illo cod. V. Catal. codd. Gr. Taur. p. 269, 298, 384, 415. — In cod. Veneto Marciano. 575, Nicetæ Stethati Op. In *Hexameron.* Dividitur in capita 15, quorum primum inscribitur: Λόγος περὶ ψυχῆς καὶ πρώτων περὶ ἀγγέλων. — *De paradiso terrestri*, capita 5. — Aliud opus in cap. 8 distributum, quorum primum inscriptum est: Λόγος προπρεπτικὸς εἰς μετανοίαν, etc. V. Car. codd. Gr. Venet. p. 301, ubi confector Catalogi: « Hæc Nicetæ, ait, opera non recensentur a bibliothecarum scriptoribus, quos vidimus. » Sed forsitan partim partes opusculorum sunt, partim eadem opuscula ipsa, quæ tum in cod. Paris. mox memorando aliisque nominantur, tum quæ in bibl. Escorial. exstare, et a Pluero Nicetæ, monacho, ascripta fuisse supra in Niceta monacho, vidimus. — Parisiis in bibl. publ. cod. 362, n. 13, Capita ascetica in tres centurias divisa. — In cod. 2747, n. 2, liber *De paradiso intellectuali, De libertate, De natura actionum, De animæ facultatibus et oratione.* — Symeonis, theologi, Vita a Niceta Stethato scripta. V. FABR. B. Gr. vol. VII, *De elogiis vitisque* SS. p. 142, ed. vet.; et vol. VIII, p. 136, inter *Melodos Græcorum* Nic. in librum hymnorum Symeonis ms. in bibl. Bodlei. cod. 5 Barocc. (HARL.)

(2) Ab imp. Constantino, monomacho, hortantibus Humberto cardinale, cæterisque sedis apostolicæ legatis. V. Baron. *Ann. eccles.* tom. XI, a. 1054, n. 20, 21. (HARL.)

NOTITIA ALTERA.

(Ex Leone Allatio in Diatriba de Nicetis, apud Maium Biblioth. nova Patrum, tom. VI.)

Nicotæ monachi scribit Possevinus in bibliotheca Sfortiana haberi cod. 106, *De anima librum unum; De paradiso contemplationem; Epistolas aliquot; De hierarchiis.* Hunc porro Nicetam esse monachum et presbyterum Studii, cognomento Stethatum, colligo ex indice ms. Græco bibliothecæ Escorialis, in qua inter alia Stethati et hæc recensentur: Περὶ ψυχῆς· περὶ παραδείσου· εἰς τὴν οὐρανίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν. *De anima; De paradiso; In cœlestem et ecclesiasticam hierarchiam.* Quare de hoc Stethato, quæ libro II, *De consensione utriusque ecclesiæ* scripsimus, in medium proferamus: *Hoc nefario Cœrularii exemplo, alii quoque in Græcia, qui se eo usque tacitos ac reverentes continuerant, rubore excusso, palam non ore sed scriptis editis in Romanam Ecclesiam oblatrare cœperunt; eaque ipsa ætate Cœrularii Nicetas quidam ex monasterio Studii, cognomento Stethatus, quem Latine dixerunt Pectoratum, multa Latinorum, et præcipue de Spiritu sancto, de azymis, de Sabbato, et nuptiis sacerdotum criminatus*

est. *Syntagmatis principium est* : Καλη πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὧ πάντων ἔθνῶν σοφώτατο: Ῥωμαῖοι καὶ εὐγενέστατοι. *Scriptum in eadem urbe condemnatum, approbante quoque imperatore flammis exarsit. Ut videtur tamen, vel Cœcularii, vel ipsius auctoris studio renatum, adhuc in bibliothecis perdurat; ut uno eodemque tempore, et malo auctoris animo, et argumentorum ac rationum futilitate perpensa, illum detestemur, hæc vero proposita diluamus, et eorum simul ameniam, qui ista tanti faciunt, deploremus. Nec alium huic esse puto, quam quem incogitantem nimis, anonymus de dissidio Græcorum et Latinorum Basilium nuncupat. Ὁ τε Πέτρος πατριάρχης Ἀντιοχείας, Νικόλαος ὁ Μεθώνης, καὶ Βασίλειος ὁ ἱερομόναχος ἀπὸ τῆς Στουδίου μονῆς, ὅστις καὶ λατινολέκτης (lego λατινολέκτης) ἐκλήθη διὰ τὴ ἡκριθωμένως καὶ σαφῶς εἰς πλάτος ἐλέγξει καὶ παραστήσαι αὐτοῖς διὰ πλείονων παραδειγμάτων καὶ μαρτυριῶν, ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα ἄπερ κρατοῦσιν, ἤγουν τὰ ἄζυμα, ἢ τήρησις τῶν σαββάτων, ἢ ἀδιαφορία τῶν σνικτικῶν, αἱ ἀνακαθάρασις καὶ οἱ βαντισμοί, αἱ καταλύσεις τῶν τετραδοπαρασκευῶν, καὶ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καὶ τὰ λοιπὰ ἄπερ ὀπισθεν λεπτομερῶς γράφουσιν, ταῦτα πάντα ἐλέγξας καὶ παραστήσας αὐτοῖς, ὅτι ἔξω καὶ ξένα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἔξω τῆς διδαχῆς, καὶ παραδόσεως τῶν ἀγίων ἀποστόλων εἰσι, καὶ τὰ ἐξῆς. Petrus patriarcha Antiochenus, Nicolaus Methonensis, et Basilius Hieromonachus ex monasterio Studii, qui ab arguendis reprehendendisque Latinis, Latinenlectæ nomen habuit. Namque ille plane, accurateque et prolixioribus scriptis redarguit, et multis argumentis atque testimoniis comprobavit ritus, quos illi observant, azyma nempe, Sæbatorum jejunium, suffocatorum indifferentiam, expurgationes et aspersiones, feriarum quartæ et sextæ solutiones, et sancti magnique quadragesimalis jejunii et reliqua, quæ retro singulariter recensentur, extra esse et aliena a fide orthodoxa, et doctrina, et sanctorum apostolorum traditione. Ita, inquam, sentio, donec mihi aliquid de Basilio isto, si quis fuerit, codices manuscripti suggerent. Nicetæ, quemadmodum et Michaeli Constantinopolitano, et Leoni archidiacono, respondit Humbertus cardinalis, episcopus Silvæ Candidæ; qui exstat ad calcem tom. XI Baronii, et tomo VI Antiquarum lecti. Canisii, qui hæc Humberti monumenta ex Bavarica bibliotheca deprompsit, et vulgavit. Tractatus, qui in Græcia exarsit, cōservatus est in plerisque Italiæ bibliothecis, Mediolanensi, Cryptoferratensi et Barberina. Illius meminisse Sigebertum tradit Possevinus, posuisseque in Apparatu non ut legatur, sed ut ablegetur, cum de conjugio sacerdotum, deque aliis ejusmodi, in quibus Græci et Latini dissentiant, agat. Quanquam quod errores Armeniorum oppugnat, aliquid fortasse ad rem dixerit. Verum, fateor, tractatus iste est adeo tenuis enervisque et rationibus adeo incomptis constabitur, ut sine animorum offendiculo manibus omnium teri possit, et potissimum Humberti Silvæ Candidæ responsione docta et accurata convulsus et refutatus. Tractatum ejusdem de azymo refutavit Hilario monachus, oratione de pane Græcorum mystico, et Latinorum azymo, edita a me Græce et Latine in primo tomo Græciæ orthodoxæ, quæ incipit: Ἐν τῷ μὲν διαλέγεσθαι με περὶ ἄρτου μυστικῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἄζυμων τῶν Λατίνων, ἰδεῖσθαι μοι λόγος ἦτοι ἐξήγησις τινὸς Νικήτου, Πατρὸς ἐν τοῖς Ἑλλήσι σοφώτατος, ἐν ᾧ μὲν πολλὰ περὶ τῶν ἄζυμων ἐν τῷ δειπνῶν τοῦ Χριστοῦ ταῦτα εἰς τοὺς Λατίνους ἀφήγηται. Cum de mystico Græcorum pane, et Latinorum azymo dissererem, oratio mihi quædam, sive expositio Nicetæ cujusdam, Patris inter Græcos doctissimi, ostensa est, in qua ille pleraque de azymis in cœna Domini, sed hæc adversus Latinos discurret. Et infra, eum vocat ἄνδρα πεκαδευμένον, virum eruditum et doctum.*

Scriptis etiam, ut advertit Possevinus, adversus errores Armeniorum, nempe λόγον στηλιτευτικὸν κατὰ τῆς τῶν Ἀρμενίων ἀρέσεως. *Orationem confutantem Armeniorum hæresim. P. Τὴν συγχυτικὴν τῶν δύο φύσεων. In Vaticana, cod. 1205.*

Περὶ τοῦ δὲ χειρῶν ἀσπασμοῦ. *De salutatione per manus. P. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ διὰ χειρῶν ἀσπασμὸς (α).*

Κατὰ Λατίνων, ἐν οἷς βλασφημοῦσιν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντες ἐκ τοῦ Υἱοῦ τοῦτο ἐκπορεύεσθαι. *Adversus Latinorum blasphemias in Spiritum sanctum, asserentium ex Filio illum procedere. P. Τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγειν, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐστίν. Et hinc videntur desumpti syllogismi contra Latinos, qui dicuntur exstare in bibliotheca Bavarica, sub Nicetæ Byzantini nomine cod. 120. Hujus item Hugo Ætherianus mentionem facit in suo opere contra Græcos pro Latinis, nisi alius sit. Et verisimile est, Nicetæ cognomines in illa civitate, et tanta blaterantium procacitate et copia, multos fuisse, qui nunc obscuro atque illaudabiles sub pulvere delitescunt.*

Vidi præterea, cum essem Chii: Νικήτα μοναχῶ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Στουδίου, τοῦ ἐπικλήν Στηθάτου (non bene recorder modo) κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν. *Nicetæ monachi et presbyteri Studii, cognomento Stethati, secundum interrogationem et responsionem. Index manuscriptus Escorialensis explicat: Καὶ ἄλλοι λόγοι κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν. Et sermones alii secundum interrogationem et responsionem.*

Item Stethato tribuuntur Γνωστικῶν κεφαλαίων ἑκατοντάς α'· πρακτικῶν ἑκατοντάς β'· φυσικῶν ἑκατοντάς γ'· καὶ ἕτερα κεφάλαια δ'. *Gnosticorum capitum centuria prima, practicatorum centuria secunda, physicorum centuria tertia, et alia capita decem. Quæ servantur etiam in Escoriali. Ita Index illius manuscriptus.*

Concinnavit et præmium in librum divinarum laudum Symeonis abbatis Xerocerci. *P. Τὸ λίαν ἀνατριχὴν τε καὶ διηρημένον, αὐτὸ τε τὸ ὑπὲρ ἀσθησιν. Quin etiam oratione scripta, opposita eidem Symeoni crimina abluere conatus est. Oppugnatores non alio quam hagiocategororum nomine nuncupans, quasi*

(a. Scriptum hoc Nicetæ Stethati satis breve, sed curiosum, edidimus nos cum operibus S. Theodori Studitæ in *Bibl. nov. PP. t. V, part. II, p. 118. A. M.*

qui Symeonem incursarent, sanctitatem ipsam criminarentur. In eodem Proœmio : Πιπέτω φθόνος ἑ τοῖς καλοῖς νεμεσῶν, καὶ ὕμνεῖσθω, καὶ εὐφημείσθω ὁ ὕμνων καὶ ἐγκωμίων παντοίων ἄξιος Συμεών, καθὼ καὶ ἐν τῷ Ἁγιοκατηγόρων λόγῳ μετὰ χρήσεων ἱερῶν πλατύτερον ἐξεθέμεθα. *Abeat invidentia, quæ semper bonos odit. Laudetur, et satis faustis vocibus extollatur, qui laudibus et omnigenis encomiis dignus est Simeon, quemadmodum in oratione adversus Hagiocategoros, sanctorum auctoritatibus adductis, fusius explicavimus.*

In Palatina bibliotheca est : Νικήτα Στεθάτου κανὼν εἰς τὸν μέγαν ἱεράρχην Νικόλαον. *Nicetæ Stethati canon in magnum hierarcham Nicolaum.* Acrostichis est : Στέφω σε, Νικόλαε, Νικήτας ὕμνοις. P. Σήμερον ὁ λύχνος.

MONITUM

AD NICETÆ CAPITUM PRACTICORUM CENTURIAS TRES.

(Græce in libro rarissimo cui titulus : Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπητικῶν. venetis 1783 fol.)

Νικήτας ὁ δσιώτατος πρεσβύτερος τῆς Στουδίων A μονῆς, ὁ καὶ Στεθάτος ἐπικαλούμενος, ἦν ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ χιλιοστῷ τριακοστῷ, μαθητῆς χρηματίσας Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου ὀγνησιώτατος· παρ' οὗ πολλὰ μὲν ἐμυθήθη τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας μυστηριώδη μαθήματα, καὶ τοσοῦτον τὰς ἐκείνου ἀνεμάξατο ἀρετὰς, ὡς ἄλλον ἀτχνῶς δεῖκνυσθαι τοῦ διδασκάλου παρήλιον, εἶλας, ὡς εἰπεῖν, αὐγοειδεῖς ἀντανακλάσεις τῶν ἐκείνου χαρισμάτων καὶ διδαγμάτων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ διαλάμποντα· παρ' αὐτοῦ δὲ πόνοις ἀτρυτοῖς ταῖς θείαις ἐμφιλοσοφίας Γραφαῖς, πάμπολλα καὶ κάλλιστα νοήματα συλλεξάμενος. "Ἔστι δ' ἃ καὶ πείρα, καὶ μακαρίφ πάθει, μὴ μόνον μαθῶν, ἀλλὰ καὶ παθῶν, καὶ οἰονεῖ B ἐγκύμονα θείων καὶ ὑπερφυῶν ἐνοιῶν τὴν αὐτοῦ δianoian ἐκ τούτων ἀπάντων ἀπεργασάμενος· ὕψηλά καὶ σοφώτατα πονήματα ἀπεκύησεν, ὡς ἔξεστι κρίνειν τοῖς βουλομένοις, ἐκ τῶν προκειμένων τριῶν ἑκατοντάδων αὐτοῦ. Ἄς ἀκριθῆ κανὼνα τῆς πρακτικῆς καὶ γνώσεως ἀπλανοῦς ὀδηγίαν, καὶ βίου θεοειδεστάτου τελείωσιν, καὶ συνόλως εἰπεῖν, ταμεῖον πλουσιώτατον τῆς ἠθικῆς καὶ ἀλληγορικῆς ἰδέας εἰπὼν τις, ἄπασαν ἐρεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ὡς μὲν γάρ εἰσιν ὕψηλα τοῖς νοήμασιν, ὡς δὲ μεγαλήγοροι τῇ καλλιπειῇ τῆς φράσεως, ὥστε ἀπορον εἶναι, πότερον διὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἐγκείμενον νοῦν, ἢ διὰ τὸ κομψὸν τῶν λέξεων, τοσαύτην χάριν ἐγγεῖσθαι ταῖς τῶν ἀναγινωσκόντων ψυχαῖς.

Nicetas, sanctissimus Studitarum monasterii presbyter, vocatus etiam Pectoratus, vivebat anno post Christum millesimo tricesimo, fidelissimi nomen sibi vindicans discipuli Simeonis Junioris theologi. Apud quem multa edidit divinæ sapientæ mysteria, et ita expressit ejus virtutes, ut alterum vere videretur magistri parelion, omnes, ut ita dicam, lucidos gratiarum et doctrinarum ejus in sua mente radios reflectens. Ex seipso autem continuis laboribus sacras sapienter edoctus Scripturas, multas optimasque sententias collegit. Sunt et quæ experientia et felici tentamine, non solum didicit, sed et sensit, et quasi fetam divinis supernaturalibusque cogitationibus mentem suam ex his omnibus effecit. Alta et sapientissima concepit opera, ut quisque judicare potest ex tribus centuriis sequentibus. Quas certam esse practices regulam, infallibilis doctrinæ ducem et vitæ divinis perfectionem, uno verbo, ditissimum scientiæ moralis et mysticæ repertorium qui dixerit, omnem asseret veritatem. Etenim sunt partim elatæ sententiis, partim eloquii leporibus præcellunt : ita ut dubites utrum infusa in illis doctrina, an verborum concinnitate tantam in animis lectorum delectationem infundant.

ΝΙΚΗΤΑ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΑΙΩΝ

ΤΟΥ ΣΤΗΘΑΤΟΥ

ΜΑΘΗΤΟΥ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ.

NICETÆ

MONACHI ET PRESBYTERI SANCTISSIMI STUDITARUM MONASTERII. COGNOMINE
PECTORATI, DISCIPULI SYMEONIS JUNIORIS THEOLOGI

PRACTICORUM CAPITUM

CENTURIA PRIMA.

1. Quatuor, ut arbitror, in perfecta virtutum **A** α'. Τέσσαρες ὀνομαί τὰς αἰτίας εἶναι ἐν τριάδι τε-
trinitate sunt causæ ad utilia scribenda impellentes
eum qui recenter ab initio ad medium progressus
est, et ad trinitatem mysticæ theologiæ procedit.
Primæ est libertas, illa, inquam, impassibilitas
animæ, quæ a laboriosa praxi ad physicam per-
venit creationis theoriam, indeque mysteria theo-
logiæ ingressa est. Secunda est mentis purificatio
ex lacrymis et oratione : unde oritur sermo cha-
ritatis, et fluentia cogitationum scaturiunt. Tertia
est sanctæ Trinitatis in nobis habitatio : unde
Spiritus, illustrationes quæ singulis purificatis ad
eorum utilitatem affulgent, ad manifestanda mys-
teria regni cœlorum, et revelandos absconditos
in anima thesauros Dei. Quarta est necessitas
incumbens omni qui accepit talentum ser-
monis scientiæ, propter has minas Dei dicentis :
« Serve male et piger, oportuit te committere
pecuniam meam nummulariis, et veniens ego
recepissem utique quod meum est cum usura. »
Ob quam necessitatem David timore percussus
dicebat : « Ecce labia mea non prohibebo : Do-
mine, tu scisti. Justitiam tuam non abscondi in
corde meo : veritatem tuam et salutare tuum

λειὰ τῶν ἀρετῶν, τὰς ἐπὶ τὸ γράφειν κινούσας τὰ
λυσιτελῆ, τὸν ἄρτι τὸ μέσον τῆς ἀρχῆς ὑπερκύψαντα,
καὶ πρὸς τὴν τριάδα τῆς μυστικῆς ἐφθακότα θεολο-
γίας. Καὶ πρώτην μὲν εἶναι τὴν ἐλευθερίαν, αὐτὴν
φημι τὴν ἀπάθειαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἐξ ἐπιπόνου
πράξεως ἐπὶ τὴν φυσικὴν προκόψασαν θεωρίαν τῆς
κτίσεως, καὶ εἰς τὸν γνόφον τῆς θεολογίας εἰσελθού-
σαν ἐκεῖθεν. Δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ δακρύων καὶ προσ-
ευχῆς τοῦ νοῦ καθαρότητα· παρ' οὗ ὁ λόγος γεν-
νᾶται τῆς χάριτος, καὶ τὰ βεῖθρα πηγάζει τῶν νη-
μάτων. Τρίτην, τὴν ἐν ἡμῖν τῆς ἁγίας Τριάδος
ἐνοίκησιν· ἐξ ἧς αἱ φωτοχυσίαι τοῦ Πνεύματος αἱ
πρὸς τὸ συμφέρον ἐν ἐκάστῳ τῶν καθαιρομένων
γινόμεναι, εἰς φανέρωσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασι-
λείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀνακάλυψιν τῶν κεκρυμμέ-
νων ἐν τῇ ψυχῇ θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ. Τετάρτην, τὴν
ἐπιχειμένην ἀνάγκην, παντὶ τῷ τὸ τάλαντον λαβόντι
τοῦ λόγου τῆς γνώσεως, τῆς ἀπειλῆς τοῦ Θεοῦ, « Δού-
λε πονηρῆ, λεγούσης, καὶ ὀκνηρῆ, εἶδε σε καταβαλεῖν
τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ γὰρ ἐλθὼν,
ἀπῆτησα ἄν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. » Δι' ἣν ἄρα καὶ Δα-
βὶδ μάλιστα δεδοικώς ἔλεγεν· « Ἴδού τὰ χεῖλη μου
οὐ μὴ κωλύσω, Κύριε, σὺ ἔγνων. Τὴν δικαιοσύνην.

σου, οὐκ ἐκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα· οὐκ ἐκρυψα τὸ κλεῖός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς. »

β'. Ἀρχὴ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου, ἡ καθόλου τοῦ κόσμου φυγὴ. Ἀβτῆ δὲ ἐστὶν ἡ τῶν θελημάτων ἀρνησις τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος ἡ μεταθεσις· δι' ἧς ἐπὶ τὸ θεῖον ἀνατρέχοντες φρόνημα, πνευματικοὶ ἐκ σαρκικῶν γινόμεθα, νεκρούμενοι μὲν τῇ σαρκὶ καὶ τῷ κόσμῳ, ζωοποιούμενοι δὲ τῇ ψυχῇ, ἐν Χριστῷ καὶ τῷ Πνεύματι.

γ'. Ἀδέξα ψυχῆς περὶ Θεοῦ ἀφευθῆς, καὶ πίστις ἐνδιάθετος ἐν καταφρονήσει τῶν ὀρωμένων, καὶ πρῶξις ἀρετῆς φιλαυτίας πάσης κεχωρισμένη, ἐν-τρίτον, κατὰ τὸν Σολομῶνά, σπαρτίον· ὁ ταχέως οὐ βραγῆσεται παρὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

δ'. Πίστις τὰς ἀμοιβὰς ἐπιζόμεν τῶν καμάτων ἀπολαβεῖν, διὸ καὶ φέρομεν τοὺς πόνους βράδιως τῶν ἀρετῶν. Ὑπὸ δὲ τοῦ θεοῦ πληροφορούμενοι Πνεύματος, τῇ ἀγάπῃ πετερούμεθα πρὸς Θεόν.

ε'. Οὐχ ὅταν ὑπὸ λογισμῶν ἐνοχλούμεθα ἀκαθάρτων, ἤδη καὶ τῆς τῶν ἐνεργούντων τὰ φαῦλα μερίδος γινόμεθα· ἀλλ' ὅταν τοῦ τόπου ἐαυτῆς ὑποχαλάσασα ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ νοῦς, ἐξ ἡμελημένης καὶ ἀκολάστου διαίτης, θολώδεις ἔξει καὶ σκιώδεις τὰς φαντασίας, καὶ οἱ πόνος τῆς ἀρετῆς ἐν βραθυμίᾳ τῆς μελέτης καὶ προσευχῆς ἐπιλείψοι. Τηνικαῦτα καὶ μὴ ἐνεργοῦντες τὰ φαῦλα, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἐκουσίως κλυσπομένων ταπτόμεθα.

ς'. Ἀυθέντων δὲ τῶν χαλινῶν τῶν ἡγεμονικωτέων αἰσθήσεων, αὐτίκα καὶ παθῶν ἐπανάστασις γίνεται, καὶ ἡ τῶν ἀνδραποδεστέρων αἰσθήσεων κινεῖται ἐνέργεια. Ἐβωθε γὰρ πως ἡ τοῦτων ἀλογία τῶν τῆς ἐγκράτειας λυθεῖσα δεσμών, ταῖς αἰτίαις ἐπισκίπτει τῶν παθῶν, καὶ ὡς ἐν θανασίμοις αὐταῖς ἐπιδόσασθαι πόαις, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον καὶ ἡ ἀνεσις χρονιώτερον ἐπιτείνεται. Οὐ γὰρ ἀνέχεται, καθ' ὧν φυσικῶς ἔχει τὴν βρεξίν, λυθεῖσα τῶν χαλινῶν, τὴν μέθεξιν ἀποκρούσασθαι.

ζ'. Τῶν αἰσθήσεων, αἱ μὲν αὐτῶν λογικαὶ τέστιν· δρασὶς, ἀκοή, καὶ τῶν ἄλλων ἐμφιλόσοφοι τε καὶ ἡγεμονικώτεροι· αἱ δὲ ἄλογοι καὶ κτηνώδεις· γαῖσις, ὄσφρησις, ἀφή πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν λογικῶν. Ὁρώμεν γὰρ πρῶτον καὶ ἀκούομεν, καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ λόγου κινούμενοι, ἀπτόμεθά τε τοῦ προκειμένου, καὶ ὀσφραίνόμενοι, τῇ γαῖσει διδοῦμεν. Διδὸν καὶ τῶν δύο, ζωοδέστατοι εἰσιν αἱ τρεῖς, καὶ ἀτεχνῶς, ἀνδραποδωδέστατοι· περὶ ἧς τῶν θρεμμάτων καὶ θηρίων τὰ γαστριμαργότατα καὶ συνοουσιαστικώτατα πεπύνηται μάλιστα· δι' ὧν γὰρ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἡ τροφῶν ἀπλήστως ἐμφορεῖται, ἡ πρὸς τὰς ὀρεῖας ἔρμψαι.

η'. Ὁ τὰς ἐνεργείας τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων πρὸς τὰς ἐνδον τρέψας αἰσθήσεις, καὶ τὴν μὲν δρασίν,

¹ Psal. xxxix, 10, 11.

A dix'. Non abscondi misericordiam tuam a concilio multo '.

2. Initium vitæ divinæ est totius mundi fuga. Hæc autem est abnegatio voluntatum animæ, et terreni spiritus immutatio, per quam in divinum Spiritum avolantes, spirituales ex carnalibus evadimus, morientes carni et mundo, viventes autem animæ, in Christo et Spiritu sancto.

3. Gloria animæ de Deo non facta, fides sincera in contemptu visibilium, et praxis virtutis ab omni amore proprio segregata, hic est triplex a Salomone laudatus funiculus, qui difficile rumpitur a malignis spiritibus.

4. Fide mercedem laborum nobis retribuendam speramus, ideoque labores virtutum facile sufferimus. Fiducia autem a Spiritu sancto repleti, charitate volamus ad Deum.

5. Non quando cogitationibus perturbamur impuris, jam inter facientes mala partem habemus, sed quando de pristina virtute deficiens anima et spiritus, propter indolentem dissolutamque vitam, cœnosas habebit et caliginosas imagines, et labores virtutis in negligentia meditationis et orationis cessabunt. Tunc, licet opera non facientes mala, in eorum numero qui in voluptatibus ultro se volutant, ordinamur.

6. Solutis autem frenis sensuum Imperii nimiorum, statim et cupiditates insurgunt, et fortiores suscitantur sensuum vires. Solet enim istorum insania, temperantiæ soluta vinculis, in objecta cupiditates excitantia præceps ferri, in hisque pestiferis quasi pasci pabulis, et quidem tanto magis, quanto diutius relaxatio producitur. Neque enim sustinet, frenis soluta, res a se rejicere in quas naturalem habet propensionem.

7. Inter sensus, alii sunt rationales, scilicet visus et auditus, qui philosophiæ ac imperii capaces sunt quam cæteri; alii vero sunt irrationabiles, et animales, ut gustus, olfactus et tactus, ad rationalibus inserviendum destinati. Videmus enim primum et audimus, sicque ratione molli, objecta tangimus, odoramur et gustui tradimus. Itaque ex duobus sensuum generibus, tres posteriores sunt maxime bestiales ac prorsus serviles: quippe quos imprimis exercent jumenta et pecora ventri et veneri maxime indulgentia, nam diu noctuque vel insatiabile cibus effarciunt abdomen, vel in concubitus irruunt.

8. Qui sensuum externorum operationes ad sensus internos convertit, et visum ad intellectum

videntem vitæ lumen extendit, auditum vero ad conceptionem animæ, odoratum ad mentis sagacitatem, gustum ad rationis iudicium, tactum ad cordis vigilantiam dirigit, ille vitam angelicam inter homines degens, homo inter homines et est et videtur, angelus vero inter angelos et est et habetur.

9. Per intellectum videntem lumen vitæ divinæ, occultorum Dei mysteriorum notitiam percipimus; per conceptionem animæ, ascensiones cogitationum in corde disponimus cum scientia, peiores a melioribus discernentes; per rationis iudicium, species idearum gustamus, et quæ ex mala ortæ sunt radice, vel transformamus in dulces escas animæ distribuendas, vel omnino rejicimus; quæ vero ex bona et viridi planta proveniunt, admittimus, omnem cogitationem captivantes in obedientiam Christi. Per mentis sagacitatem, intelligibiles gratiæ spiritus odores olfacimus, gaudio et exultatione cordis repleti. Per cordis denique vigilantiam, Spiritum nobis irrorantem bonorum desideriorum flammam, vel calefacientem vires nostras cupiditatum frigore argentes perfecte sentimus.

10. Sicut corpore nostro quinque sunt sensus, visus, auditus, gustus, odoratus et tactus: sic et animæ in eodem numero quinque sunt sensus, intellectus, ratio, sensus intellectualis, cognitio et scientia. Hæc autem ad tres revocantur animæ facultates, scilicet intellectum, rationem et sensibilitatem. Per intellectum cogitationes, per rationem interpretationes, per sensibilitatem imagines divinæ cognitionis et scientiæ percipimus.

11. Qui habet intellectum perceptiones cogitationum bene discernentem, et divina cogitata pure admittentem, rationem vero interpretantem physicos motus omnis creaturæ visibilis, id est, rationes entium penetrantem, intellectualemque sensibilitatem cœlestis Sapientiæ et scientiæ notitiam suscipientem, per illuminationes Solis justitiæ omnem sensum prætergressus, super objecta sensibilia elevatur, et invisibillium deliciis superabundat.

12. Matres potentie mentis sunt quatuor: conceptio, perspicacitas, comprehensio et activitas. Qui igitur conjungit matres has animæ facultates, et qui intellectus conceptioni consociat animæ temperantiam, et perspicacitati prudentiam, et comprehensioni justitiā, et activitati fortitudinem, ille currum flammæ et bigibus cœlos secantem junxit, adversus tres generalissimos duces et exercitus belli cupiditatum, scilicet amorem divitiarum, voluptatum et honorum.

13. Qui fugavit amorem divitiarum, per com-

πρὸς τὸν ὀρώντα νοῦν τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἐκπετάσας· τὴν δὲ ἀκοήν, πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ψυχῆς· τὴν δὲ γεῦσιν, πρὸς τὴν τοῦ λόγου διάκρισιν· τὴν δὲ ὁσφρησιν, πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νοῦς· τὴν δὲ ἀφήν, πρὸς τὸ τῆς καρδίας μετακινήσας ἐγγήρορον, ἀγγελικὴν ζωὴν ἐπὶ γῆς; διανύει, ἀνθρωπος μὲν ἀνθρώποις καὶ ὢν, καὶ ὀρώμενος· ἄγγελος δὲ ἀγγέλους συνῶν, καὶ νοούμενος.

θ'. Διὰ μὲν τοῦ ὀρώντος νοῦς, τὸ φῶς τῆς ἐνθέου ζωῆς, τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων Θεοῦ τὴν γνώσιν λαμβάνομεν· διὰ δὲ τῆς συνέσεως τῆς ψυχῆς, τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν λογισμῶν διατιθέμεθα μετὰ γνώσεως, διακρίνοντας ἀπὸ τῶν κρείττονων τοὺς χείρονας· διὰ δὲ τῆς τοῦ λόγου διακρίσεως τὰ εἶδη τῶν νοημάτων ἀπογεύμεθα. Καὶ τὰ μὲν ἐκ βικραῶς φύνομενα βίβης; ἢ μετασκευάζομεν ἐπὶ τὴν γλυκίαν ἀνάδοσιν τῆς ψυχῆς, ἢ καθολικῶς ἀποβαλλόμεθα· τὰ δὲ ἐκ βοτάνης εὐθέτου καὶ χλοερῶς προσείμεθα, πᾶν νόημα αἰχμαλωτίζοντας εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ δὲ τῆς τοῦ νοῦς διανοίας, τοῦ νοητοῦ μύρου τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁσφραίνόμεθα, εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιᾶσεως τὴν καρδίαν πληροῦμεν· διὰ δὲ τῆς ἐγγήρου καρδίας, τοῦ ὁροσίζοντος ἀνωθεν Πνεύματος τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας ἡμῶν τῶν καλῶν, ἢ καὶ θερμαίνοντος τὰς καταφυχθείας· δυνάμεις ἡμῶν τῷ κρῦει τῶν παθῶν, εὐσιανέτως ἐπαισθανόμεθα.

ι'. Καθάπερ τῷ σώματι ἡμῶν αἰσθήσεις πέντε εἰσίν, ὄρασις, ἀκοή, γεῦσις, ὁσφρησις, καὶ ἀφή· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ κατὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πέντε αἰσθήσεις εἰσὶ· νοῦς, λόγος, αἰσθησις νοερὰ, γνώσις, καὶ ἐπιστήμη. Εἰς τρεῖς δὲ τῇ ψυχῇ ἐνεργείας ταῦτα συνάγεται· εἰς νοῦν, εἰς λόγον, εἰς αἰσθησιν. Καὶ διὰ μὲν τοῦ νοῦς, τὰς διανοήσεις· διὰ δὲ τοῦ λόγου, τὰς ἐρμηνείας· διὰ τῆς αἰσθήσεως δὲ, τὰς φαντασίας τῆς θείας ἐπιστήμης καὶ γνώσεως λαμβάνομεν.

ια'. Ὁ τὸν νοῦν ἔχων τὰς διανοήσεις τῶν λογισμῶν εὖ διακρίνοντα, καὶ τὰ θεία νοήματα καθαρῶς προσείμενον, τὸν δὲ λόγον, ἐρμηνευτὴν τῶν φυσικῶν κινήσεων τῆς ὀρωμένης ἀπάσης κτίσεως, τοὺς λόγους δηλονότι τῶν ὄντων διατρανοῦντα, τὴν δὲ νοερὰν αἰσθησιν, ὑποδεχομένην τῆς οὐρανοῦ σοφίας καὶ γνώσεως τὴν ἐπιστήμην, διὰ τῶν ἐλλάμψεων τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης πᾶσαν περάσας τὴν αἰσθησιν, εἰς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν γέγονε, καὶ τῶν ἀοράτων κατατροφῆ τῆς τερπνότητος.

ιβ'. Γενικαὶ δυνάμεις τοῦ νοῦς εἰσι τέσσαρες· σύνεσις, ἀγγίνοια, κατάληψις, καὶ ἐντρέχεια. Ὁ τοῖνον ταύτας ἐπισυνάψας τὰς γενικὰς τῆς ψυχῆς ἀρετὰς, καὶ τῇ μὲν συνέσει τοῦ νοῦς τὴν τῆς ψυχῆς σωφροσύνην συζεύξας, τῇ δὲ ἀγγίνοια τὴν φρόνησιν, τῇ δὲ καταλήψει τὴν δικαιοσύνην, τῇ δὲ ἐντρέχειᾳ τὴν ἀνδρείαν ἐνώσας, ἄρμα φλογερὸν καὶ οὐρανοδρόμον αὐτῷ διτῶς συνηρμόσατο, κατὰ τῶν τριῶν γενικωτάτων ἀρχῶν καὶ δυνάμεων τῆς παρατάξεως τῶν παθῶν, φιλαργυρίας, φιληθονίας, καὶ φιλοθεξίας.

ιγ'. Ὁ τὴν φιλαργυρίαν διὰ τῆς καταλήψε-

ἐννόμου δικαιοσύνης, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ ὁμογενὲς Ἀ ἐλετήμων συμπάθεια, κατατροπωσάμενος· τῆς δὲ φιληθονίας, διὰ τῆς εὐσυνέτου σωφροσύνης, ἥτις ἐστὶν ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, κατακρατήσας· τὴν δὲ φιλοδοξίαν, διὰ τῆς ἀγχινοίας καὶ φρονήσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ εὐδιάκριτος διάκρισις τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὡς ἀσθενεστέραν καταδραμῶν, καὶ τοῖς ὤρατοις ποσιν ὡς γεώδη ταύτην καὶ μηδενὸς ἀξίαν καταπατήσας, τὸ χοικὸν φρόνημα κατηγονώσατο τῆς σαρκός· καὶ τοσούτω, ὡς εἰς νόμον τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς μεταβαλεῖν αὐτὸ, καὶ τοῦ νόμου τῆς τυραννοῦσης σαρκός, ἐλευθέρων ἀπεργάσασθαι, καὶ εἰπεῖν· Ἐδχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς δουλείας τοῦ θανάτου.

ιβ'. Ὁ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ὡς οὐσης, τῆς ἠδονῆς οὐσης ἀντιποιούμενος, καὶ τὴν φιληθονίαν διὰ ψυχῆς ἀπληστίαν κατασπαζόμενος, καὶ τῆς φιλαργυρίας διὰ πλεονεξίας ἀνεχόμενος, ἡ δαιμονιώδης διὰ τῆς οἰήσεως καὶ ὑπερηφανίας κατασκευάζεται, ἡ κτηνώδης διὰ τῶν ἡδονῶν τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ὑπογάστριων ἀποτελεῖται, ἡ θηριώδης γίνεται τοῖς πλησίον διὰ τῆς πλεονεκτικῆς καὶ ἀπανθρώπου φιλαργυρίας· ἐκπίπτων μὲν τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως, διὰ τὸ λαμβάνειν δόξαν παρὰ ἀνθρώπων κατὰ τὸ λόγιον· ἐκτερεπόμενος δὲ τῆς σωφροσύνης καὶ καθαρότητος, διὰ τὸ ἐκκαλεῖν τῇ ἀπληστίᾳ τὰ ὑπογάστρια, καὶ ταῖς ἀτάκτοις ὕπαικειν ὄρμας· ἐξοστρακισμένος δὲ τῆς ἀγάπης, διὰ τὸ μόνω ἑαυτῷ περιέπειν καὶ μὴ διδοῖναι τὰ χρήματα χρῆζουσι τοῖς πλησίον· [καὶ οὕτω πολὺμορφόν τι θηρίον ἐκ πολλῶν συνθεθειμένων τῶν ἑαυτοῖς ἐναντιῶν, ὁ τοιοῦτος δοᾶται Θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ κτήνεσιν ἀπονόδος.

ιγ'. θυμὸς καὶ ἐπιθυμία καὶ τὸ λογιστικὸν τοῦ νοῦς, εἰ μὲν κατὰ φύσιν ἐφ' ἑαυτῶν ἐστήκασιν καὶ κινουῦνται, ὅλον θεῖόν τινα καὶ θεοειδῆ τὸν ἀνθρώπον ἀπεργάζονται, ὁ γὰρ ὡς δηλονότι κινούμενον, καὶ μηδ' ὀπωσοῦν τῆς φυσικῆς βίας· ἐκτερεπόμενον. Ἐἰ δὲ παρὰ φύσιν τοῦ εἰκότος παρατραπέλιν, καὶ τῆς ἰδίας ἀποκινήθειεν φύσεως, πολὺμορφόν τινα τοῦτον, ὡσπερ εἴρηται, καὶ ἐκ πολλῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐναντιουμένων συνθεθειμένον ἀποδεικνύουσιν.

ιδ'. Ὁ θυμὸς μεθόριον ἐστὶν ἐπιθυμίας, καὶ τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, ὅπλον οἷον ἐκάστω ἐν ἐν τῇ παρὰ φύσιν, ἡ καὶ κατὰ φύσιν κινήσει αὐτοῦ. Κινουμένης γὰρ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ λογιστικοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὰ θεῖα, ὅπλον ἐστὶν ὁ θυμὸς ἐκάστω δικαιοσύνης κατὰ μόνου τοῦ σφρίζοντος καὶ ἐπιτιθεμένου αὐτοῖς ὄψεως τὴν μετάληψιν τῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν, καὶ τὴν τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀπλάουσιν· παρατραπομένων δὲ τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, καὶ μεταβαλλομένων εἰς τὸ παρὰ φύσιν τὴν δύναμιν, καὶ ἀπὸ τῆς σχολῆς τῶν θείων πραγμάτων ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα μεταφερομένων, ὅπλον ἐστὶν ἀδικίας εἰς ἀμαρτίαν, δι' αὐτὸν μαχομένων καὶ ἐπιτιθεμένων τοῖς ἀναχατίζουσι τὰς ὄρμας καὶ τὰς ὁρέξεις αὐτῶν· ὡς ἐνεῦθεν ἡ πρακτικὴ καὶ θεω-

prehensionem justitiæ legalis, quæ est erga similes misericors compassio; et amorem voluptatum per intelligentem temperantiam, quæ est ab omnibus continentia, dominatus est; amorem vero honorum per perspicacitatem et prudentiam, quæ est sapientia divinarum humanarumque rerum discrimen tanquam infirmiore aggressus, eam tempestivis pedibus ut terrestrem et vilissimam calcavit, ille luteas carnis cogitationes superavit, ita ut ipsas in legem spiritus converterit et a lege dominantis carnis liberaverit, dicens: « Gratias ago Deo, quia lex spiritus vitæ liberavit me a lege servitutis mortis ».

14. Qui gloriam humanam, quæ nihil est, tanquam si aliquid esset appetit, et amorem voluptatum propter insatiablem animæ libidinem amplectitur, et avaritiæ per cupiditatem adhæret, vel assimilatur dæmonibus ob præsumptionem et superbiam, vel comparatur jumentis per voluptates ventris et abdominis, vel monstrum sicut erga proximum ob cupiditatem et immanem argenti famem: excidens a fide in Deum, quia recipit gloriam ab hominibus, sicut scriptum est; rejectus a sapientia et puritate, quia insatiabili ardet flamma ejus abdomen, inordinatæque indulget impetibus; et exsulans a charitate, quia sibi soli consultit, nec sua indigenti proximo dat bona. Unde, veluti monstrum multiforme ex multis sibi invicem contrariis, talis homo videtur Deo, hominibus et bestiis hostis insensissimus.

15. Partes animæ irascibilis, concupiscibilis et rationalis, si secundum naturam ultro stent ac moveantur, totum hominem quasi imaginem et similitudinem Dei reddunt; videlicet sapienter motum nec ullo modo e naturali cursu perversum. Si vero contra naturam ex honestate deflexerint, et e propria recesserint natura, multiforme istud monstrum, ut dictum est, ex multis contrariis congestum exhibent.

16. Pars animæ irascibilis confinis est concupiscibili et rationali, et est veluti telum quo utraque utitur quando contra vel secundum naturam movetur. Motis enim secundum naturam in res divinas partibus concupiscibili et rationali pars irascibilis telum est justitiæ contra inimicum serpentem, qui ipsis insibilat et suggerit ut voluptatibus carnis et gloria fruantur humana. Hisdem vero a motu naturali perversis et vim suam contra naturam deflectentibus et a studio rerum divinarum in res humanas conversis, est telum iniquitatis ad peccatum, quo illiæ pugnant et aggrediuntur eos qui suis impetibus et cupiditatibus resistant. Ita ut practicus et theoreticus et maxime theologus ostendatur homo in medio Ecclesiæ fidelium, si

^a Rom. viii, 2.

secundum naturam moveatur, vel jumento, bestiae ac dæmoni similis, si ab ordine naturæ pervertatur.

17. Nisi quis prius vires animæ suæ per laboriosam pœnitentiam et continuum exercitium conversas, tales effecerit quales nobis in principio dedit Deus, quando Adam plasmavit; et spiraculum vitæ ipsi inspiravit; nunquam seipsum cognoscere poterit, nec partem rationalem a cupiditatibus liberam, modestam, non curiosam, non tristem, simplicem, humilem, invidiæ et obtreccionis expertem et omnia cogitata captivantem in obedientiam Christi, possidere. Sed neque animam suam ardentem accensamque Dei amore reperiet; neque temperantiæ fines prætergressam, contentam oblati, et quietis sanctorum cupidam. Quod si hæc omnia non habeat, neque cor suum mansuetum, pacificum sine ira, beneficum, sine contentione, plenum misericordiæ et hilaritatis possidere poterit, quia sic in seipsam dividetur anima, et propter virium perturbationem privata manebit lumine Spiritus sancti.

18. Qui non sic primævæ originis decus in se recuperat, et qui semper deformat characterem imaginis illius qui desuper ipsum ad suam similitudinem creavit, quomodo unquam uniri poterit ei a quo se separavit characteris dissimilitudine, et cui oppositas tanquam vero lumini tenebras, lumine extincto in se attraxit? Non unicus vero ei a quo principium habuit substantiæ, et a quo ex nihilo extractus substitit et existentiam sortitus est, nonne sequestratus tanquam Creatori dissimilis, reprobabitur? Lique videntibus, etiamsi ego sileam.

19. Quandiu materiam passionum in nobis habemus, et objectis eas excitantibus libenter adhaeremus, hæc non studentes excutere, viget contra nos illarum vis, robur videlicet ex nobis hauriens; ubi vero eas a nobis avellerimus, et cor pœnitentiæ lacrymis purificaverimus, abhorrentes etiam a rerum visibilium fallacia, tunc Paraclæti præsentis participes simus, Deum videntes in lumine invisibili ab eoque visi.

20. Qui mundani sensus vincula ruperunt, liberi ab omni sensuum servitute degunt, soli Spiritui viventes, et cum ipso conversantes, utpote ab eo moti, per quem consubstantialibus Patri et Verbo conjungi, et unum Spiritum, juxta beatum Paulum¹, officere solent. Qui quidem non solum inexpugnabiles sunt dæmonibus, sed etiam formidabiles, tanquam ignis divini participes, et ipsi ignis realiter facti.

21. Tactus non est quid partiale, in una corporis parte suam vim exercens, ut relinqui sensus, sed

¹ I Cor. xii, 11.

Αρητικὸν καὶ θεολογικώτατον μέσον, δειχθῆναι τὸν ἄνθρωπον, τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας, κατὰ φύσιν κινούμενον, ἢ κτηνώδη καὶ θηριώδη καὶ δαιμονιώδη, εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατρεπόμενον.

ιβ'. Εἰ μὴ τις πρῶτον τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἑαυτοῦ δι' ἐπιπόνου μετανοίας καὶ συντόνου ἀσκήσεως τοιαύτας μεταστρέψας ἀποτελέσει, οἷος ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ πλαστοουργήσας, καὶ πνοὴν ζωῆς ἐμφυσήσας αὐτῷ, οὐδὲ ἑαυτὸν γινῶναι ἰσχύσει ποτε· οὐδὲ τὸν αὐτοκράτορα λογισμῶν τῶν παθῶν ἄτυπον, ἀπαρίεργον, ἀπόνηρον, ἀπλοῦν, ταπεινόφρονα, φθόνου καὶ βασκανίας ἐκτός, κτήσασθαι, πᾶν νόημα αἰχμαλωτίζοντα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκκατομένην καὶ πυρπολουμένην εὐρήσει εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, μήτε τοὺς ὄρους τῆς ἐγκρατείας ὑπερβαίνουσιν, καὶ ἀρκουμένην τοῖς προκειμένοις, καὶ τῶν ἁγίων ἐπιμένην τῆς καταπαύσεως. Εἰ δὲ μὴ οὕτω κτήσεται ταῦτα, οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν πραεῖαν, εἰρηνικὴν, ἀόργητον, χρηστὴν, ἁμαχον, μισθὴν ἐλέους καὶ ἰλαρίτης, κτήσασθαι ποτε δυναθήσεται, οὕτω στασιαζούσης καθ' ἑαυτῆς τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ ταραχῆν τῶν δυνάμεων, ἀχωρήτου μενούσης τῶν ἀκτίων τοῦ Πνεύματος.

ιγ'. Ὁ μὴ οὕτω τῆς παλαιᾶς εὐγενείας ἀπολαμβάνων ἐν ἑαυτῷ τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τοὺς χαρακτῆρας ἀναμορφούμενος ἀεὶ τῆς εἰκόνης τοῦ ἄνωθεν αὐτὸν καθ' ὁμοιότητα ἑαυτοῦ πλαστοουργήσαντος, πῶς δυνατόν ποτε ἐνωθήσεται, οὐ δέιστησεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῶν χαρακτῆρων ἀνομοιότητι; καὶ ᾧ φῶς ὄντι ἀποσθεσίως τοῦ φωτός, τὸ ἐναντίον εἰς ἑαυτὴν ἐπεπάσατο· μὴ ἐνωθεὶς δὲ ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἔσχε τῆς ὑποστάσεως, καὶ παρ' οὗ ἐξ οὗκ ὄντων ὑπέστη, καὶ τῶν ὄντων ἐκράτησεν, ἄρα που τμηθεὶς ὡς ἀνόμιος τῷ πεποιηκότι· ριφήσεται; Ἀἴθλον τοῖς ὀρώσι, κἄν ἐγὼ σιωπήσωμαι.

ιδ'. Ἔως μὲν τὰς ὕλας ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν τῶν παθῶν, καὶ τὰς τούτων αἰτίας αὐτοθελῶς περιέπομεν, ἀποσεισασθαι ταύτας· μὴ προαιρούμενοι, ἰσχύει αὐτῶν καθ' ἡμῶν καὶ ἡ δύναμις, τὸ ἰσχύειν λαμβάνουσα δηλαδὴ ἐξ ἡμῶν. Ἐπὶ δὲ ταύτας ἐξ ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ τὴν καρδίαν τοῖς τῆς μετανοίας δάκρυσι καθαρῶμεν, μισήσαντες καὶ τὴν τῶν ὀρωμένων ἀπάτην, τηνισούτα τῆς τοῦ Παρακλήτου παρουσίας ἐν μεθέξει γινόμεθα, Θεὸν ὁσώντες ἐν φωτὶ ἀδίδω καὶ ὀρώμενοι ὑπ' αὐτοῦ.

ιε'. Οἱ τῆς παγκοσμίου αἰσθήσεως βῆξαντες ἐκ δεσμῶν, ἐν ἐλευθερίᾳ πάσης δουλείας διάγουσι τῶν αἰσθήσεων, μόνη τῷ πνεύματι ζῶντες, καὶ αὐτῷ προσομιλοῦντες, ὡς ὑπ' ἐκείνου κινούμενοι, δι' οὗ καὶ τοῖς ὁμοουσίσι Πατρὶ, καὶ Λόγῳ, συνάπτεσθαι πῶς· εἰώθασιν, καὶ ἐν Πνεῦμα, κατὰ τὸν Παῦλον, ἀποτελεῖσθαι. Οἱ καὶ οὐ μόνον ἀχειρωτοὶ εἰσι δαίμοσιν, ἀλλὰ καὶ φοβεροὶ, ὡς μεταλατόντες τοῦ θελοῦ πυρός, καὶ πῦρ αὐτόχρημα χρηματισάντες.

ις'. Ἡ ἀφή, οὐ μερικὴ τίς ἐστὶν ἐν τῷ σώματι ἐν ἐνὶ μέρει τὴν ἑαυτῆς ἐνέργειαν, ὥσπερ αἱ λα-

καὶ τῶν αἰσθήσεων, φέρουσα, ἀλλ' ὀλική τις, καὶ αἰσθητικῶν τοῦ σώματος. Ὅταν οὖν μὴ χρειωδῶς προσφάσσει τις, ἔτι προσπάσχουσα ταῖς λειότησι, σαλευεσθαι τὸν νοῦν ὑπὸ λογισμῶν ἐμπαθῶν ἀπεργάζεται. Ὅταν δὲ κατὰ χρεῖαν, τὴν ἀναγκαίαν τῇ φύσει ταῖς ἀπαλότῃσιν ἀποταξαμένη, καὶ τὴν αἰσθητικὴν ὑπερκόψασα, οὐκ εἴωθεν ὑποσαίνειν τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια.

κβ'. Τοῦ νοῦς ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν χωρησαντος, αἱ αἰσθήσεις κατὰ φύσιν ἐστῶσαι, ἀπαθῶς ταῖς αἰτιάταις προσμιλοῦσι, τοὺς λόγους μόνους καὶ τὰς φύσεις αὐτῶν ἐρευνῶσαι, καὶ ἀψευδῶς διακρίνουσαι τὰς τούτων ἐνεργείας ὁμοῦ καὶ ποιότητας, μὴ προσπάσχουσαι, ἢ σχετικῶς παρὰ φύσιν κινούμεναι πρὸς αὐτάς.

κγ'. Ἀγῶνες καὶ πόνοι πνευματικοί, γενῶσι τῇ ψυχῇ εὐφροσύνην· εἰρήνης δηλονότι προηγησαμένης παθῶν. Ὅταν οὖν τοῖς ὑπὸ τὴν αἰσθητικὴν δυσχερεῖς, τοῦτο ψυχῇ πονούσῃ καὶ τῶν ἐξ ἐρῶν ἰδρώτων ἐπὶ θεῶν κτησαμένη, καὶ βεβλημένη θείας γνώσεως ἔρωτι, βῆρον καὶ μᾶλλον ἡδύτατον. Ἐκείνοις μὲν γὰρ οἱ πόνοι καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς, ἅτε δὴ ἀνέσεισι σώματος καὶ ἡδονῶν ἀπολαύσει προσκειμένοις, δυσχερεῖς εἰσι, καὶ λίαν δοκοῦσι τραχιεῖς, μὴ προμελετήσασι τὸ ἀμυρῶν τῶν ἡδονῶν, ἀποκλύσασθαι τοῖς νόμασι τῶν δακρύων· ταύτῃ δὲ ποθοῦμενοί τε καὶ ἀσπαζόμενοι, βδελυξαμένη τὰς προξένους ἡδονὰς τῆς ὀδύνης, καὶ τὴν εὐπάθειαν ἀποσεισαμένη, μετὰ τῆς φιλαυτίας τοῦ σώματος. Ἐν οὖν αὐτῇ λυπηρῶν, ἢ ἄνεσις τῶν πόνων, καὶ τῶν ἀγῶνων ἀργία. Ὁ τῶν προξένων ἐκείνοις ἐστὶν εἰς εὐφροσύνην σωματικὴν, τοῦτο ψυχῇ μεταθεμένη τὰς ἐφέσεις ἐπὶ τὰ θεῖα, λύτης αἰτίων· καὶ ὁ ταύτης αἴτιον εὐφροσύνης πνευματικῆς, ἐκείνοις στεναγμῶν καὶ ὀδύνης παραίτιον.

κδ'. Οἱ πόνοι δοκοῦσι μὲν ἐκ προνομίων ὀδύνης εἶναι ποιητικοὶ πᾶσι τοῖς εἰσανομένοις εἰς ἰδρώτας καὶ ἀγῶνας πνευματικούς· γυμναζομένοις δὲ πρὸς ἐπίδοσιν ἀρετῆς, καὶ πρὸς τὸ μέσον ἐπεκτεινομένοις αὐτοῖς, ἡδονῆς τινος καὶ παραδόξου ἀνέσεως φαίνονται. Ὅταν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο καταποθῇ φρόνημα τῆς σαρκός, ὑπὸ τῆς ἀθανάτου ζωῆς τῆς ἐπιγινομένης ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος, ἐν τοῖς ἀληθῶς ἐπεκτεινομένοις πρὸς τὰ τέλη τῶν ἀρετῶν διὰ πόνων, χαρῆς ἀρρήτου καὶ εὐφροσύνης πληροῦνται, ἀναστομαθίσης αὐτοῖς δηλαδὴ πηγῆς καὶ λαρῆς τῶν δακρύων καὶ γλυκεροῦ νόματος ἄνωθεν ἐπομβροθέντος τῆς κατανώσεως.

κε'. Εἰ βούλει τῶν ὄρων ἐπιθῆναι τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν πρὸς θεῶν φέρουσαν εὐρεῖν ἀπλανῶς, μὴ ἔως ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, μηδὲ νυσταγμῶν τοῖς βλεφαροῖς σου, ἢ ἀνάπαισιν τοῖς κροτάφοις σου, ἕως οὗ, διὰ πόνων πολλῶν καὶ δακρύων, τόπον ἀπαθείας εὐρησῇ τῇ τετραχωμένῃ ψυχῇ σου· καὶ εἰσαλθῆς εἰς τὸ ἁγιαστήριον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τῆς ἐνυποστάτου σοφίας αὐτοῦ, εἰς τὰ ἕσχατα τέλει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μετὰ συνέσεως ἰδῆς, καὶ τῶν κάτω καταφρονήσας, ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς θεωρίας, κατὰ τὰς ἐλάφους, καὶ αὐτὸς διψητικώτατα ἀναδράμῃς.

aliquid universale in totum corpus extensum. Cum igitur sine utilitate aliquid tetigit, adhuc lævia appetens, mentem pravis perturbat cogitationibus. Cum vero propter utilitatem, vix naturæ necessitatibus in lenia tangendo impletis, statim sensibilitatem supergressus, animæ sensus commovere non solet.

22. Intellectu circa res supernaturales versato, sensus in ordine naturæ sistentes, rerum causas student, rationes tantum et naturas earum scrutantes, et infallibiliter discernentes earumdem vires simul et qualitates, non vero cupiditate, affective in eas commoti.

23. Luctæ laboresque spirituales pariunt animæ gaudium, pace videlicet cupiditates præveniente. Quod igitur sensualibus ægrum est, hoc animæ laboranti, et e sacris sudoribus desiderium in Deum politæ, atque amore divino vulneratæ, facile est et valde amœnum. Illis enim, utpote corporis mollitiæ voluptatumque fruitioni inservientibus, labores agonesque virtutis ingrati sunt et nimis asperi videntur, quia non recogitant voluptatum sal torrentibus lacrymarum ablu; huic vero animæ grati sunt ac desiderabiles, quia ei sordent voluptates irritamenta dolorum, et delectationem rejicit, cum amore proprii corporis, ac proinde unum ei displicet, nempe laborum quietes luctarumque cessatio. Quod ergo illis affert corporis gaudium, hoc animæ desideria sua in Deum reponenti, est causa tristitiæ; et quod huic lætitiam dat spirituale, illis gemitus ac dolorem parit.

24. Labores videntur in initio dolorem parere omnibus in sudores agonesque spirituales inductis. His vero qui pro virtute adaugenda luctantur jamque ad dimidium sunt occisi, gaudium quoddam et incredibile afferre videntur quietem. Ac tandem ubi mortalis iste recessit carnis sensus, expulsus ab immortalis vita quæ ex præsentia Spiritus innascitur iis qui verè interfecti sunt laboribus pro perfectione virtutum, tunc ineffabili gaudio et lætitiis implentur, aperto videlicet ipsis fonte lacrymarum ac dulci computationis imbre cœlitus pluente.

25. Si vis ad virtutis apicem ascendere, et invenire viam quæ ad Deum recta ducit, ne des somnum oculis tuis, nec palpebris tuis dormitationem, nec requiem temporibus tuis, donec, sudoribus perfusus et lacrymis, locum impassibilitatis invenias defatigatæ animæ tuæ, et introas in sanctuarium scientiæ Dei, ac per ejus personalem sapientiam, ad perfectissimas rerum humanarum prudenter intendas, et quæ deorsum sunt despiciens, in sublimes theoriæ montes, cervorum instar et ipse siti ardentissimus cursites.

26. Via brevis pro incipientibus ad acquirendam virtutem, est silentium laborum, oculorum cæcitas, et surditas aurium. Namque animus inde ista negligere assuescens, externosque ad seipsum claudens aditus, sese suosque motus cognocere incipit. Ac statim inquiri quænam sint cogitationes in intelligibili suæ mentis mari natantes, quænam in fornacem sui intellectus injectæ; utrum videlicet puræ sint et sine mistione seminis amari, ab angelisque lucis missæ, an vero zizania mixtæ ac palcis, ab inimicisque lucis satæ. Itaque, celut dux omnipotens in medio cogitatorum stans, secernit separatque bona a malis, et quæ sibi inserta sunt, ipse triturans et ventilans, alia quidem in intelligibila deponit horrea, caque spiritus igne decocta et aquis madefacta divinis comedens, roboratur et lumine repletur, alia autem rejicit in oblivionis abyssum, eorum amaritudinem excussa. Hoc autem est illius duntaxat qui spiritualiter consecutus est viam ad Deum cælosque recta ductentem, et luctuoso tenebrosarum cupiditatum pallio sese exiit.

27. Anima semel exuta vitio et curiosis nequissimæ superbix cogitationibus, et simplici innocentique corde per Paracleti gratiam dilata, statim tota Deo et sibi metipsi efficitur. Et quæcunque videt ac audit, credibila et vera incunctanter arbitrat, quia superavit periculosa diffidentix barathra, et invidix inferno supernatat.

28. Omnibus virtutibus antecedit sincera fides, qua gaudens anima non incerta pendet sententia, sed omnino abjicit amorem proprium. Nihil enim aliud ita valet athletam nuper ad luctam nudatum retrahere ab observatione mandatorum, quam nequissimus amor proprius. Illic obstat bonorum profectui. Hic supposititios eis allegat morbos cruciatibusque corporis ægre sanabiles, quibus fervorem animæ refrigerat, suadetque ut a patiendo pro virtute abstineant, tanquam a vitæ amœnæ impedimento. Amor autem proprius est irrationalis amor corporis, qui monachum reddens sui ipsius, id est, propriæ animæ propriique corporis amantem, eum removet a Deo et ejus regno, juxta sacrum hoc oraculum: « Qui amat animam suam, perdet eam. »

29. Qui laboriose inceptit observare præcepta Dei, et fervido amore leve ascensis jugum collo subit, non parcat valetudini corporis, non ad asperitatem bonorum operum vertit oculos, non labores anxius respicit, non attendit ad aliquem alium negligenter luctantem; sed ferventi studio durissimoque labore sulcum findit virtutum, ad se solum spectans et ad Dei præcepta, et quotidie cum lacrymis mittit semina sua in agro viventium,

κς'. Ὅδὸς ταχὺς πρὸς ἀναμύνην ἀρετῆς ἡ σωπὴ ἐστὶ τοῖς εἰσαγωγικοῖς τῶν χειλέων, καὶ ἡ μῦσις τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῶν ὠτων ἡ κώφευσις. Λαθῶν γὰρ ἐντεθεὶν ὁ νοῦς τὴν τούτων ἀργίαν, τὰς ἐκτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐναποκλείσας εἰσόδους, κατανοεῖν ἑαυτὸν ἀρχεται καὶ τὰς ἰδίας κινήσεις. Καὶ τίνα μὲν εἰσὶν εὐθὺς ἐρευνᾷ τὰ περὶ τὴν νοσητὴν θάλασσαν τῶν λογισμῶν νηχόμενα ἐνθυμήματα· τίνα δὲ τὰ περὶ τὴν χώνην τῆς διανοίας αὐτοῦ εἰσβαλλόμενα νοήματα· πότερον, καθαρὰ τε καὶ ἀμιγῆ σπερμάτων πικρῶν, καὶ παρ' ἀγγέλου φωτὸς, ἢ ζιζάνια ἐπιμιγῆ τε καὶ ἀχυρῶδη καὶ παρὰ τῶν τοῦ φωτὸς ἐναντίων. Καὶ οὕτως, ὥσπερ τις ἡγεμῶν αὐτοκράτωρ μέσον ἰστάμενος ἐννοῶν, κρίνων καὶ διαιρῶν τοὺς κρείττονας τῶν λογισμῶν ἀπὸ τῶν χειρόνων, τὰ μὲν, B τῶν εἰσβαλλομένων δεχόμενος τῇ παρ' ἑαυτοῦ τριβῇ καὶ κινήσει, εἰς νοεράς ἀνατίθῃσιν ἀποθήκας, τῷ πυρὶ ἐξοπτηθέντα τοῦ πνεύματος, καὶ ὕδατος θείου πεπληρωμένα, ἀφ' ὧν καὶ τρεφόμενος, ἐνδυναμοῦται καὶ πληροῦται φωτός· τὰ δὲ, ἀποπέμπεται τῷ τῆς λήθης βυθῷ, τὴν τούτων πικρίαν ἀποσειόμενος. Τοῦτο δὲ μόνου ἔργον ἐστὶν ἐκείνου νοερώς, τοῦ ἀψαμμένου τῆς φερούσης πρὸς οὐρανοὺς καὶ θεὸν ἀπλανῶς, καὶ τὸν πενθήρη χιτῶνα τῶν σκοτεινῶν ἀποδυσσάμενου παθῶν.

κζ'. Ψυχὴ ἡ ἀπαξ ἀποσκευασαμένη τὴν πονηρίαν, καὶ τὸ περιεργον φρόνημα τῆς φαυλοτάτης ἀλαζονείας, ἀπλῆν δὲ καὶ ἀκακὸν τὴν καρδίαν ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου καταπλουτήσασα, εὐθὺς θεῷ C τε καὶ ἑαυτῇ γίνεται. Καὶ ἂ ὄρα καὶ ἀκούει, πιστὰ καὶ ἀληθῆ νομίζει ἀνευδοκίμως, ὡς ὑπερβᾶσα τὰ χαλεπὰ τῆς ἀπιστίας βάραθρα. καὶ ὑπὲρ τὸν ἔξην φερομένη τοῦ φθόνου.

κη'. Πασῶν τῶν ἀρετῶν προηγείται ἡ ἐνδιάθετος πίστις, ὅταν μὴ ἀμφίβολον τὴν γνώμην ἐπιφέρηται ἡ ψυχὴ, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς ἀποβάλληται τὴν φιλαυτίαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἕτερον εἶδε τὸν ἄρει πρὸς ἀγῶνας ἀποδυσάμενον κωλύειν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, ὡς ἡ παγκάκιστος φιλαυτία. Αὕτη ἐστὶ τὸ ἐμπόδιον τῆς προκοπῆς τῶν σπουδαίων. Αὕτη νόσους αὐτοῖς ὑποτίθεται, καὶ δυσθεράπευτα πάθη σώματος, δι' ὧν τὴν θερμὴν τῆς ψυχῆς ψυχρὰν ἀπεργάζεται, καὶ τὸ κακοπαθεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς πείθει παραπεισθαι, ὡς ἐπίβουλον τῆς εὐπαθοῦσης ζωῆς. D Φιλαυτία δὲ ἐστὶν ἡ ἄλογος φιλία τοῦ σώματος· ἥτις φιλαυτὸν τε ἀποτελοῦσα τὸν μοναχὸν, ἥτοι φιλόψυχον, καὶ φιλοσώματον, μακρὰν ποιεῖ ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὅσιον λόγιον, τό· « Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν. »

κθ'. Ὁ ἐμπόνως ἀρξάμενος τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, καὶ θερμῷ τῷ ἔρωτι τὴν ἐλαφρὸν ζυγὸν τῆς ἀσκήσεως ἐπαυχένιον ἄρας, οὐ φείδεται ὕγείας σώματος, οὐ πρὸς τὴν τραχύτητα τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς ἰλιγγιᾷ, οὐ πρὸς τοὺς πόνους ἀποκναίει, οὐχ ὄρα πρὸς ἕτερόν τινα βραθύμως περὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ ἀμειλῶς διακείμενον· ἀλλὰ ζέοντι πόθῳ τὴν αὐλακα τέμνει τῶν ἀρετῶν ἐν πάσῃ κακοπαθείᾳ, πρὸς ἑαυτὸν μόνον ὀρῶν, καὶ πρὸς τὰς

τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς· καὶ καθ' ἑκάστην ἐν δάκρυσι τὰ σπέρματα αὐτοῦ καταβάλλεται ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ζώντων, ἕως οὗ φυῆ αὐτῷ ἡ χλόη τῆς ἀπαθείας, καὶ εἰς καλὰ μὴν ἀυξήσῃ γνώσεως θείας, καὶ στάχυν φέρῃ τὸν κόκκον τοῦ λόγου ἐπιφερόμενον, καὶ ἔλθῃ φέρων τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ.

λ'. Οὐδαμῶθεν οὕτως οἴομαι τὴν προκοπὴν γίνεσθαι τῆς ψυχῆς ταχεῖαν καὶ σύντομον, ὡς ἐκ μόνης τῆς πίστεως· πίστεως δὲ, οὐ τῆς εἰς Θεὸν μόνον, καὶ τῆς πρὸς τὸν μονογενῆ τοῦτου Υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνδιαθέτου, μεθ' ἧς πιστεύομεν ἄληθεϊς εἶναι τὰς ἐπαγγελίας Χριστοῦ, ἃς ἐπηγγεῖλατο καὶ ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ κολάσεις τοῦ ἔθου, τὰς ἠτοιμασμένας τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἐργάταις αὐτοῦ. Αὕτη ἡ πίστις πληροφορεῖ τὴν ψυχὴν ἐπιτίθειν ἐναγώνιον οὖσαν, ἐπιτυχεῖν τῆς καταστάσεως τῶν ἀγίων, τῆς μακαρίας αὐτῶν ἀπαθείας, καὶ ἀναδραμεῖν πρὸς τὸ ἕψος τῆς ἀγωσύνης αὐτῶν, καὶ συγκληρονόμον τοῦτοῖς γενέσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας. Οὕτω δὲ πληροφορουμένη, σπουδαίως πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν ἐπεκτείνεται, μὴ ἐνδοιάζουσα καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ μιμούμενη τοὺς πόνους ἐκείνων, καὶ διὰ τῶν ὁμοίων ἀγώνων διώκουσα καταλαβεῖν τὴν αὐτῶν τελειότητα.

λα'. Συναλλοιοῦσθαι πέφυκεν ἡ ἔξωθεν τοῦ προσώπου κατάστασις, τῇ ἐντὸς τῆς ψυχῆς καταστάσει. Ὅταν γὰρ ἡ νοερά κίνησις αὐτῆς τὴν ἐργασίαν ἔχει, τοιαύτην καὶ ἡ ἔξωθεν τοῦ προσώπου τοῖς ὀρῶσιν ἐμφαίνει τὴν ἰδίαν διάθεσιν. Τοῖς γὰρ ἐνεργούσι τὸν λογισμὸν συνδιατισθεμένη καὶ συναλλοιομένη, ποτὲ μὲν ὀρᾷται φαιδρὰ, τῆς καρδίας εὐφραϊνομένης ἐπὶ ἀναβάσειν ἀγαθαῖς ἐνθυμήσεων καὶ μελέτῃ Θεοῦ· ποτὲ δὲ κατηφῆς καὶ ζοφώδης, ἐπὶ λογισμοῖς ἀτοπίας πικραίνουμένης· ἐν οἷς λαθεῖν οὐκ ἔστι τὸν ἐνεργοῦμενον τοὺς τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς ἐπιφερομένους γεγυμνασμένα. Ἐτε γὰρ ἀλλοίως ἐστὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰησοῦ, φανερά ἐστιν αὐτοῖς ὡς γνωρίζῃ καὶ φίλῃ, δι' ἣν ἀναγεννηθέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἀνωθεν, φῶς καὶ ἄλας ἐχηρήματισαν τοῖς πλησίον· εἶτε τῆς στάσεως ἐστὶ τῶν δυνάμεων, καὶ τῆς τῶν λογισμῶν παραχῆς, δῆλη τίς ἐστὶ τοῦτοῖς τρανῶς, ὡς ἀποβαλλομένοις αὐτὴν, καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπιφερομένοις λαμπρότατον ἐν τοῖς θεοῖς χαρίσμασι.

λβ'. Ἡ ἐντὸς ἐργασία ἡ στεφάνων πρόξενος γίνεται τῇ ψυχῇ, ἡ ποιῶν καὶ κολάσεων. Εἰ μὲν γὰρ περὶ τὰ θεῖα πράγματα καταγίνεται, καὶ ταπεινοφροσύνης φιλοκαλεῖ τὰ χρωρὰ, ἔχει τὴν ἄρδειαν ἀνωθεν τῶν δακρύων, καὶ γεωργεῖ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην καὶ πίστιν, καὶ τὴν εἰς τὸν πλησίον συμπάθειαν· δι' ὧν ἀναμορφουμένη τὸ κάλλος ἡ ψυχὴ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ, φῶς γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ταῖς ἀκτίσι τῶν ἀρετῶν ἐφέλλεται πρὸς ἑαυτὴν τὰς ἰράσεις αὐτῶν, καὶ κινεῖ πάντας πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ. Εἰ δὲ περὶ τὰ κάτω καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τοὺς ὑπονόμους τόπους ἐκταράσσει καὶ ἀνασάλει:

A donec oriatur ipsi herba impassibilitatis, et crescat in calamum divinæ scientiæ, et crebrum ferat granum rationi superpositum, et eat ferens fructus justitiæ suæ.

30. Non aliunde tam cito brevesque animæ progressus fieri arbitror, quam ex sola fide; et quidem non iunctat ex fide in Deum et in Unigenitum ejus Filium, sed ex sincera illa fide qua credimus veras esse tum promissiones Christi, quas promisit ac præparavit diligentibus ipsum, tum minas pœnasque inferni paratas diabolo et ejus assecclis. Hæc ipsa fides animæ in agone luçtanti persuadet ut speret se consecuturam esse restaurationem sanctorum felicemque eorum impassibilitatem, utque nitatur ad excelsam eorum sanctimoniam, et cohæres ipsa fiat vitæ æternæ. Tali autem fiducia repleta, studiosam adimplendis mandatis operam impendit, non in se dubitans, sed imitans illorum labores, et per similes pugnas similem persequens perfectionem.

31. Exterior vultus habitus simul cum interiori animæ habitu mutari solet. Quam enim operationem motus hujus intellectualis exercet, hanc faciès proprio suo statu expressam oculis exhibet. Nam variis sese conformans mentis affectionibus et mutationibus, modo videtur radians, quia cor gaudet piis desideriorum ascensionibus et amore Dei, modo vero dejecta et obscura, quia mens perversis amarisque laborat cogitationibus. Unde mens cum suis operationibus latere nequit eos qui sensus animæ sic præ se ferunt exercitos. Si enim mutatio sit dexteræ Excelsi, patet, quia nitet vultus ille benevolus et amicus, per quem, a Spiritu sancto regenerati, lux et sal proximo facti sunt; si vero tribuenda sit rebellionis potentiarum et cogitationum perturbatio, clare liquet, quia eam repudiant, et characterem Imaginis Filii Dei fulgidissimam exhibent in divinis charismatibus.

32. Interna operatio vel coronarum causa est animæ, vel pœnarum ac suppliciorum. Si enim circa res divinas exercetur, humilitatisque agros prædiligit, gaudet superna lacrymarum irrigatione, et colit fidem et charitatem in Deum misericordiamque in proximum, per quæ mens formam recuperans ac decus Imaginis Christi, lumen sit hominibus, et radiis virtutum attrahit ad seipsam eorum oculos, omnesque impellit ad glorificandum Deum. Si vero circa infima humanaque ac subteraneos peccati locos se turbet et agitet, deorsum inveniens miseriam teuebrasque, colit odium et

aversionem boni, per que luteam et informem recuperans veteris hominis imaginem, vera caligo fit proximo, et operibus verbisque vitiosis corrumpit animas simplices et imbecilles impellitque ad Dei blasphemiam: et sic ubi morte occupatur anima, ibi similiter mutationem invenit.

55. Qui malas colit cogitationes, obscurum tristemque sibi efficit vultum, et linguam habet hymnos divinos tacentem, et ingratus aditu est omnibus occurrentibus. Qui econtra bonas immortalesque cordis plantas colit, amœnum et radiantem habet vultum, et canoram ad preces linguam, totumque scipsum in conversatione jucundissimum: ita ut inde clare oculis pateat quisnam impuris adhuc inserviat cogitationibus tyrannicæque terreni sensus legi subjaceat, quisnam liber ab istiusmodi servitute vivat sub lege spiritus, juxta sapientem Salomonem: « Cor gaudens exhilarat faciem; in mœnore animi dejicitur spiritus ⁴. »

54. Per praxim perfectæ cupiditates, per praxim etiam sanantur. Sicut enim intemperantia, voluptas, gula, vita mollis et dissoluta habitum cupiditatis perficiunt in anima, eamque ad per-versas actiones inducunt: sic angustia, labores, et luctæ spirituales impassibilem illam reddunt, ac de passione in impassibilitatem transferunt.

55. Quando aliquis propter laboriosam continentiamque ascensim magna dona a Deo accipere per humilitatem meruit, ac postea inde revulsus, cupiditatum ac dæmonum ferulæ traditus est, sciat se fuisse elatum, magna de se præsumpsisse, et alias aspernatum esse. Non aliter igitur hujusmodi vir sanitatem recuperabit et liberationem a cupiditatibus dæmoniisque vitam suam cohibentibus, quam redeundo per pœnitentiam ad pristinum statum, et interponendo tanquam optimas mediatrices humilitatem et propriæ exiguitatis agnitionem, per quas quilibet in fundamento virtutum bene stabilitus, omni sese creatura inferiore existimat.

56. Æque malum est apud Deum et homines in Christo viventes, qui luxuriosa sovet desideria mentis operationibus, et qui intumescit in virtutibus spiritu præsumptionis. Quemadmodum enim quæ ille in occulto facit ac perpetrat turpe est vel dicere, ita et hujus cor exaltatum sordes est in conspectu Dei. Et sicut ille abominabilis est Deo in requiem, ita et hic impurus est coram Deo, quia est superbus.

⁴ Prov. xv, 13.

Α τῆς ἀμαρτίας, κάτωθεν ἔχουσα τὸ δυσσώδες καὶ ζοφερόν, γεωργεῖ τὸ μίσος καὶ τὴν ἀποστροφὴν τοῦ καλοῦ· δι' ἧς τὴν χοϊκὴν ἀναμορφωμένη καὶ ἀμορφον εἰκόνα τοῦ παλαίου, σκότος αὐτέχρημα τοῖς πλησιάζουσι γίνεται, καὶ τῇ τῶν φαύλων ἐργασία καὶ ὀμίλιᾳ, διαφθείρει ψυχὰς ἀπλάστους καὶ ἀστηρίκτους, καὶ κινεῖ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίαν· καὶ οὕτως ἐν οἷς ἂν ὑπὸ τοῦ θανάτου καταληφθῆ ἡ ψυχὴ, καὶ τὰς ἀμοιβάδας ἀναλόγως εὐρίσκει.

λγ'. Ὁ τῶν φαύλων ἐνοιῶν γεωργὸς ζοφώδεις αὐτοῦ ποιεῖται καὶ στυγνὰς τὰς ἐκτὸς ὄψεις, ἀναυδὸν τε τὴν γλῶτταν ἔχει τῶν θείων ὕμνων, καὶ δυσἀπάντητός ἐστι πᾶσιν εἰς ἐντυχίαν. Ὁ δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀθανάτων φυτῶν γεωργὸς τῆς καρδίας χαροπὸν καὶ γεγανωμένον ἔχει τὸ πρόσωπον, μελῦδόν τε εἰς δεήσεις τὴν γλῶτταν αὐτοῦ, καὶ ἔδον ἑαυτὸν εἰς ὀμίλιαν ἡδύτατον· ὡς φανερόν εἶναι καὶ γίνεσθαι τοῖς ὀρώσιν ἐντεῦθεν καλῶς, αὐτόν τε τὸν ὑπὸ δουλείαν ἔτι τῶν ἀκαθάρτων ὄντα παθῶν, καὶ ὑπ' ἀνάγκην τοῦ νόμου τελοῦντα τοῦ γεώδους φρονήματος. Καὶ τὸν ἐλευθερωθέντα τῆς τοιαύτης δουλείας, ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· « Καρδίας εὐφραينوμένης, θάλλει πρόσωπον· ἐν δὲ λύπαις οὕσης, στυγνάζει. »

λδ'. Τὰ ἐμπράκτως τελούμενα πάθη ἐμπράκτως καὶ θεραπεύονται. Ὅσπερ γὰρ ἀκρασία, ἡδονὴ καὶ ἀδδῶφαια, καὶ βίος ἀμελής καὶ διακεχυμένος, τὴν ἐμπαθεστάτην ἔξιν ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ εἰς πράξεις ἀτόπους αὐτὴν ἄγουσιν, οὕτω στένωσις καὶ ἐγκράτεια, πόνοι καὶ ἀγῶνες πνευματικοί, τὴν ἀπάθειαν περιποιοῦνται αὐτῇ, καὶ ἐξ ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν αὐτὴν μεταφέρουσιν.

λε'. Ὅταν ἐξ ἐπιπόνου τις καὶ συντόνου ἀσκήσεως δωρεῶν μεγάλων παρὰ Θεοῦ διὰ ταπεινοφροσύνης ἀξιωθῆ, εἶτα ὑποσυρεῖς ἐκείθεν, πάθεισι ἐκδοτος γένηται καὶ δαίμοσι παιδευταῖς, ἴστω ἑαυτὸν ὑψωθέντα, καὶ μέγала περὶ ἑαυτοῦ οἰηθέντα, καὶ τῶν ἄλλων κατεπαρθέντα· οὐδαμῶθεν οὖν ἄλλοθεν ὁ τοιοῦτος εὐρήσει τὴν θεραπείαν καὶ ἀκαλλαγὴν τῶν συνεχόντων αὐτοῦ τὴν ζωὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ ἀναδραμεῖν αὐτὸν διὰ μετανόιας εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν, καὶ χρήσασθαι μεσίτη καλῷ, τῇ ταπεινώσει καὶ τῇ ἐπιγνώσει τῶν οἰκειῶν μέτρων· δι' ἧς πᾶς ὁ ἰστάμενος καλῶς ἐν τῷ θεμελίῳ τῶν ἀρετῶν, ὑποκάτω ἑαυτὸν ἔχει πάσης κτίσεως.

λς'. Ἴσον κακόν ἐστι παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ζῶσι κατὰ Χριστὸν, τὸ καὶ ἐμπαθῆ τινα εἶναι ταῖς πράξεσι γνώμης ἀκολασίας, καὶ πεφουσιωμένον ἐν ταῖς ἀρεταῖς τῷ τῆς οἰήσεως πνεύματι. Ὅν τρόπον γὰρ τοῦ πρώτου τὰ ἐμπράκτως καὶ κρυφῇ γινόμενα αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν, οὕτω καὶ τοῦ δευτέρου τὰ ὑψώματα τῆς καρδίας βδελύγματά εἰσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος ἀπεστράταος τῷ Θεῷ εἰς ἀνάπαυσιν, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν σάρκα, κατὰ τὸ λόγιον, οὕτω καὶ οὗτος παρὰ Κυρίου ἀκάθαρτος, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπερήφανον.

λζ'. Οὐ γὰρ εἴ τι πάθος, τοῦτο καὶ ἔμπρακτος ἄμαρτία· ἀλλὰ ἕτερον τοῦτο, καὶ ἄλλο ἕκαστον. Πάθος μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐπὶ ψυχὴν κινούμενον· πράξεις δὲ ἐπάμαρτος, ἢ ἐπὶ τὸ σῶμα θεωρούμενη· οἷον φιληδονία, φιλαργυρία, καὶ φιλοδοξία, πάθη χαλεπά ἐστὶ τῆς ψυχῆς· πορνεία δὲ, καὶ πλεονεξία, καὶ ἀδικία, πράξεις ἐπάμαρτοι τῆς σαρκὸς· ἐπιθυμία, θυμὸς, καὶ ὑπερηφάνεια, πάθη ψυχῆς, παρὰ φύσιν τῶν δυνάμεων κινουμένων αὐτῆς· μοιχεία δὲ καὶ φόνος, κλοπή καὶ μέθη, καὶ εἴ τι ἄλλο διὰ τοῦ σώματος πράττεται, πράξεις ἐπάμαρτοι καὶ χαλεπαὶ τῆς σαρκὸς.

λη'. Τρεῖς εἰσὶν οἱ γενικώτατοι πάντων τῶν παθῶν ἑξαρχοὶ· καὶ τρεῖς αἱ κατ' αὐτῶν παρατάξεις, καὶ τρεῖς οἱ τοῦτων καταγωνιζόμενοι τε καὶ καταβάλλοντες· ὁ εἰσαγωγικὸς, ὁ μέσος, καὶ ὁ τέλειος· τὸν τῆς φιληδονίας, τὸν τῆς φιλαργυρίας, καὶ τὸν τῆς φιλοδοξίας τρικέφαλον δράκοντα.

λθ'. Οὐχ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἀγὼν τοῖς τρισὶ κατὰ τῶν τριῶν ἀρχῶν καὶ δυνάμεων τοῦ ἐξουσιάζοντος πνεύματος, ἀλλ' ἄλλος καὶ ἄλλος. Ἄλλως κατὰ στρατευομένης τῆς μιᾶς καὶ μιᾶς τούτων ἀρχῆς ὑφ' ἑκάστου τοῦ πρὸς τὴν μάχην αὐτῆς ἰσταμένου καὶ καθοπλιζομένου φυσικῶς τῷ δικαίῳ θυμῷ.

μα'. Ὁ ἄρτι πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς εὐσεβείας ἀποδυσάμενος, καὶ εἰσαγωγικὸς ὢν πρὸς παρατάξιν τῶν παθῶν, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς φιληδονίας πᾶσαν αἰρεῖ τὴν μάχην αὐτοῦ, καὶ δυνατὸς διὰ πάσης κακοπαθείας κατ' αὐτοῦ ἐκστρατεύει, σάρκα μὲν ταῖς ἀσιταῖς ἐκτῆκων, ταῖς χαμηνίαις, ταῖς ἀγρῶναιαις, καὶ ταῖς παννύχοις δεήσσει, ψυχὴν δὲ συντριβὼν τῇ μνήμῃ τῶν τοῦ ἕδου ποιῶν, καὶ τῇ τοῦ θανάτου μελέτῃ, καὶ τὴν καρδίαν ἀποσμήκων τοῦ ρύπου τῶν συνδυσασμῶν καὶ συγκαταθέσεων διὰ δακρύων τῆς μεταβολίας.

μα'. Ὁ πρὸς τὸ μέσον τῆς ἀρχῆς μεταθέμενος τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τοὺς ἰδρωτὰς τοὺς κατὰ τοῦ φιληδόνου πνεύματος διὰ τοῦ σπόγγου τῆς πρώτης ἀπαθείας ἀπομαζάμενος, ἄρτι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποκαλυφθεὶς, καὶ τὰς φύσεις ὀρᾶν τῶν ὄντων ἀρξάμενος, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀπίστου φιλαργυρίας αἰρεῖ τὰ ὄπλα τῆς πίστεως, τὸν νοῦν μὲν ἀνυψῶν ἑαυτοῦ τῇ μελέτῃ τῶν θείων πραγμάτων, τὸν δὲ λόγον παραθήγων τοῖς λόγοις τῆς κτίσεως, καὶ εἰς τὸ τὰς φύσεις αὐτῶν ἐκδιηγέσθαι διατρανῶν· τὴν δὲ ψυχὴν ἀνάγων τῇ πίστει ἀπὸ τῶν ὀρωμένων, ἐπὶ τὰ ὕψη τῶν ἀοράτων, καὶ πείθων αὐτὸν εἶναι προνοητὴν, τὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγόντα Θεὸν, τῶν οἰκειῶν ἔργων, καὶ ὄλην τὴν ἐλπίδα ποιῶν τῆς ἐνθέου ζωῆς.

μβ'. Ὁ τὸ μέσον διὰ θεωρίας καὶ ἀπαθείας περάσας, καὶ τὸ ἀπατηλὸν ὑπερκύψας τῆς παγκοσμίου αἰσθήσεως, ἄρτι δὲ μετὰ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐνυποστάτου Θεοῦ σοφίας, τῷ γνόφῳ τῆς θεολογίας εἰσδύς, κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς φιλοδοξίας, αἰρεῖ, δυνάμει τῆς ταπεινοφροσύνης, τὰ ὄπλα, ψυχὴν μὲν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀποκαλύψεσι κατανύσσων, καὶ δάκρυα προχέειν ἀνωδύνας ποιῶν· τὸ δὲ γε φρόνημα

37. Non quod cupiditas sit actus peccati, sed aliud hic, aliud illa est. Cupiditas est motus animæ, actus peccaminosus ad corpus spectat. Sic libido, avaritia et ambitio sunt pravæ cupiditates animæ; fornicatio autem, boni alieni usurpatio et injustitia sunt peccaminosi carnis actus: concupiscentia, ira et superbia, cupiditates sunt animæ facultates suas contra naturam moventis; adulterium vero et cardes, furtum et ebrietas, et quidvis aliud a corpore patratum, peccaminosi sunt pravique carnis actus.

38. Tres sunt generalissimi universarum cupiditatum duces, et tres contra eos acies, et tres sunt, nempe inciplus, proficiens et perfectus, qui eos debellant, ac prosternunt tricipitem amoris voluptatum, pecunieque et honorum draconem.

39. Non unum et idem est tribus certamen contra tres duces et exercitus summi imperatoris spiritus, sed aliud et aliud. Aliter pugnatur contra unum, et aliter contra alterum ducum qui militant sub singulis præfectis eos ad prælium ducentibus et justa fortitudine naturaliter armatis.

40. Qui nuper ad agones pietatis se nudavit, quique incipit pugnare contra cupiditates, adversus luxuriæ spiritum luctam omnem dirigit, totisque viribus per multa tormenta contra eum decertat, carnem extenuans abstinendo cibis, humi cubando, totam noctem in vigiliis et oratione consumendo; animam vero conterens recordatione pœnarum inferni et mortis meditatione, et a corde extergens per pœnitentiæ lacrymas sordem copulæ et commercii carnalis.

41. Qui de initio ad medium gressus convertit, sudoresque in luctando contra luxuriæ spiritum elicitos primæ impassibilitatis spongia extersit, quique recenter discooperuit oculos rerumque naturas considerare incepit, contra spiritum diffidentis avaritiæ tollit arma fidei, mentem suam elevans meditatione divinorum operum, rationem acutam et perspicacem reddens ad explicandas creaturarum rationes ac naturas, et animam ducens a visibilibus ad invisibillum ardua, credens providentiæ Dei illius qui propria operatione omnia ex nihilo ad ens eduxit, atque tota spe vitam divinam exspectans.

42. Qui dimidium ope contemplationis et impassibilitatis transit, fallaciamque sensus mundani supergressus est, ac recenter, juvante Verbo scientiæ et personali Dei Sapientia, obscura ingressus est theologiæ mysteria, contra spiritum superbiæ, humilitate obfirmatus, arma tollit, animam in divinis revelationibus compungens, lacrymasque sine dolore eliciens, animum vero memoria hu-

manæ infirmitatis dejiciens, erigens autem eum a divina scientiæ cogitationibus.

43. Jejunii, vigiliis, orationibus, humi recubando, laboribus corporis, et propriæ voluntatis mortificatione humilitati animæ conjuncta, inertem reddimus luxuriæ spiritum, subjugamus vero illum pœnitentiæ lacrymis, eumque in carcerem temperantiæ ductum, immobilem debilemque facimus, cum videlicet in ferventium athletarum acie militamus.

44. Armis fidei et spiritus gladio, qui est verbum Dei, devictum avaritiæ spiritum trucidamus, ac statim ad contemplationem entium cum verbo sapientiæ currentes, et vilitatem visibilium per Verbum scientiæ transilientes, ad palatia charitatis cum ditissimis spei divini thesauris tendimus.

45. Alis impassibilitatis et humilitatis in aere mysticæ theologiæ natales, et in supernum scientiæ mysteriorum Dei abyssum cum sancto Spiritu ingressi, sideribus divinatorum dogmatum et cogitatorum, superbiciæ spiritum incendimus, Imbre autem lacrymarum et luminibus compunctionis in sinem humanarum rerum respicientes, immergimus tres ejus dæmones, qui præsumptione, inani gloria et superbia contra nos decertant.

46. Qui concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum superbiam vitæ (hanc iniquitatis mundum), per quæ a charitate die alienamur, ex corde detestatur ac debellat, sibimetipsi mundum crucifixit, et ipse crucifixus est mundo, inimicitias inter Deum et animam solvens in carne sua, et faciens utraque unum. Qui enim illis per carnalis sensus spoliationem mortuus est, reconciliavit semetipsum Deo, odium mundi in mortificationem voluptatum per crucifixam mundo vitam interficiens, et amicitiam Jesu sibi conciliavit. Itaque hujusmodi vir jam non inimicus Dei (tanquam Dei inimicus), sed amicus illius est, utpote crucifixus mundo, et dicere valens: « Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo ».

47. Omnino derelictis luctantibus propter has contingere solet causas, scilicet inanem gloriam, proximi condemnationem, et elationes de virtutibus. Si quid igitur istorum animas luctantium invadens dominetur, eis derelictionem a Deo infert, nec poterunt quin de hac post offensas merito accusentur, quoadusque principalem derelictionis causam removens, in humilitatis arcem perfugiant.

• Galat. vi, 14.

Α αὐτῆς τῆ μνήμῃ καταβάλλον τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, καὶ ἀνυψῶν αὐτὸ τῆς θείας γνώσεως τοῖς νοήμασι.

μγ'. Νηστειαῖς μὲν γὰρ, καὶ ἀγρυπνιαῖς, καὶ προσευχαῖς, χαμμευναῖς τε καὶ κόποις σώματος, καὶ τῆ ἐκκοπῇ τῶν θελημάτων ἐν ταπεινώσει ψυχῆς, ἀπρακτικὸν ἱστώμεν τὸ τῆς φιληθονίας πνεῦμα· χειρούμεθα δὲ αὐτὸ τοῖς τῆς μετανοίας δάκρυσι, καὶ πρὸς τὸ θεσμοκτῆριον ἀγοντες τῆς ἐγκρατείας, ἀκίνητον τοῦτο καὶ ἀνερέργητον ἀποτελοῦμεν, ἐν τῇ τῶν σπουδαίων δηλονότι καὶ ἀγωνιζομένων ἱστάμενοι παρατάξει.

μδ'. Πιστεως ὁπλοῖς καὶ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος, ὁ ἔστι ῥῆμα Θεοῦ, τὸ τῆς φιλαργυρίας πνεῦμα κατατροπασάμενοι, ἀποσφάττομεν· ἄρτι πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων μετὰ λόγου σοφίας ἀναδραμόντες, καὶ ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γεγονότες τῶν ὀρωμένων, διὰ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως, καὶ πρὸς τὰ βασίλεια τῆς ἀγάπης μετὰ τῶν πολυδύλων θησαυρῶν τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος ἐγκαταπαύσαντες.

με'. Πτεροῖς ἀπαθείας καὶ ταπεινοφροσύνης ἐν τῇ ἀέρι τῆς μυστικῆς θεολογίας νηχόμενοι, καὶ εἰς τὸν ἀνω βυθὸν τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων Θεοῦ μετὰ θείου Πνεύματος εἰσερχόμενοι ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ἐνθέων δογμάτων καὶ νοημάτων, τὸ τῆς φιλοδοξίας καταφλέγομεν πνεῦμα· δυμβροῖς δὲ δακρύων καὶ ποταμοῖς κατανώξεως εἰς τὰ τέλη τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὄρωντες, τοὺς τριστάτας αὐτοῦ καταποντιζόμεν δαίμονας, ὀλήσει τε καὶ κενοδοξία, καὶ ὑπερηφανία, καθ' ἡμῶν ἐκστρατεύσαντας.

μς'. Ὁ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὴν ἀλαζωνείαν τοῦ βίου, τὸν κόσμον, ταῦτα τῆς ἀδικίας, δι' ὧν τῆς φιλίας ἐχθροὶ γινόμεθα τῷ Θεῷ, ἐκθύμως μισήσας, καὶ ταῦτα ἀποταξάμενος, ἐαυτῷ τὸν κόσμον ἐσταύρωσε, καὶ αὐτὸς ἐσταυρῶθῃ αὐτῷ, λύσας τὴν ἀναμεταξύ Θεοῦ καὶ ψυχῆς ἐχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, καὶ ποιήσας ἐν ἀμφοτέροις εἰρήνην. Ὁ γὰρ τούτοις ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος νεκρωθεὶς, κατήλλαξεν ἐαυτὸν τῷ Θεῷ, ἀποκτείνας τὴν ἐχθραν τοῦ κόσμου ἐν τῇ νεκρώσει τῶν ἡδονῶν, διὰ τῆς ἐσταυρωμένης τῷ κόσμῳ ζωῆς, καὶ τὴν μετὰ Ἰησοῦ φιλίαν ἠσπάσατο. Τοῖνον οὐκ ἔτι ὁ τοιοῦτος ἐχθρὸς ὡς φίλος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ φίλος τοῦ Θεοῦ καθίσταται, ὡς ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ, καὶ δυνάμενος λέγειν· Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, ἀγὼ τῷ κόσμῳ.

μς'. Πᾶσα τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐγκατάλειψις διὰ ταῦτα γίνεσθαι πέφυκε· διὰ κενοδοξίαν, διὰ τὴν εἰς τὸν πλησίον κατάκριτον, καὶ διὰ τὴν ἐπ' ἀρεταῖς ἐπαρσιν. Εἴ τι οὖν τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀγωνιζομένων προσεμπελάσαν ἡγήσεται, τὴν ἀπὸ Θεοῦ τούτοις ἐγκατάλειψιν προξενεῖ· καὶ οὐκ ἂν ταύτης τὴν ἐπὶ πτώμασι δικαίαν ἐκφύγωσι κρίσιν, μέχρις οὐ τὴν προηγησαμένην αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως ἀποσεισάμενοι, εἰς τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης τοσοούγωσιν.

μη'. Οὐ γάρ τὸ μὴ καθαρεύειν ἐμπαθῶν νοημάτων, Α τοῦτό ἐστι μόνον καρθίας ἀκαθαρσία καὶ σπιλος ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν πλήθει κατορθωμάτων ἐπαίρεισθαι, καὶ τὸ ἐπ' ἀρεταῖς φυσιοῦσθαι, καὶ τὸ μέγιστα οἰεσθαι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ γνώσει Θεοῦ, καὶ τὸ μέμφεσθαι τῶν ἀδελφῶν τοὺς ῥαθύμους καὶ ἀμελεῖς· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς τοῦ Φαρισαίου καὶ τοῦ Τελώνου παραβολῆς.

μθ'. Μὴ οἶου τῶν παθῶν ἀνεθῆναι, καὶ τῶν γενομένων ἐκείθεν ἐμπαθῶν νοημάτων τὸν μολυσμὸν ἐκφυγεῖν, ἀγέρωχον εἶτι φέρων τὸ φρόνημα καὶ ἐξωκωμένον ἐπ' ἀρεταῖς· οὐ γὰρ μὴ ἴδῃς εἰρήνης αὐλήν, ἐν ἀγαθωσύνῃ τῶν λογισμῶν, οὐδὲ εἰς εὐδαιμονίας εἰσελθῆς μετὰ χαρᾶς, ἐν πάσῃ χρηστότητι καὶ γαλήνῃ καρδίας, ἕως οὗ ἐν σεαυτῷ πέποιθώς εἶ καὶ εἰς ἔργοις σου.

ν'. Ἐάνεις εὐχροίας σωματικῶν προσπάσχη σου ἡ ψυχὴ κατ' ἐμπαθείαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐκείθεν σοι δῆθεν τι-κτομένων ἐμπαθῶν λογισμῶν τυραννῆται, μὴ ὑπολάμβανε ταύτας εἶναι αἰτίας τῆς ἐν σοὶ παρασχῆς καὶ ἐμπαθεστάτης κινήσεως, ἀλλὰ κεκρυμμένην ἰοθὶ ἐντὸς εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς σῆς ψυχῆς. ὡς λίθον μαγνητὴν εἶναι, ἔλκουσαν πρὸς ἑαυτὴν δυνάμει ἕξως ἐμπαθοῦς καὶ πονηρᾶς συνθηλαίας τὴν ἀπὸ τῶν προσώπων λύμην, ὡς σίδηρον, ἐπεὶ καὶ κτίσματα Θεοῦ πάντα, καὶ λίαν τῷ ἰδίῳ λόγῳ καλὰ, μηδένα λόγων κατήγορον ἔχοντα τῆς πλάσεως τοῦ Θεοῦ.

να'. Ὅσπερ οἱ θάλασσαν περαιοῦμενοι καὶ ναυτιῶνες, οὐ παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης φύσιν πάσχουσι τοῦτο, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῆς ἐνδοθεν προαποκειμένης αἰτίας τοῦ οσεηπότος χυμοῦ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, οὐ παρὰ τὴν τῶν προσώπων αἰτίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῆς εἰς ἐναποκειμένης τοῦ κακοῦ ἕξως, ἐν αὐτῇ τὸν ἐμπαθεστάτον ὑφίσταται κλόνον καὶ τάρταρον.

νβ'. Κατὰ τὴν ἐνδοθεν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, συναλλοιοῦσθαι πέφυκε καὶ ἡ φύσις αὐτῆ τῶν πραγμάτων· ὅταν οὖν κατὰ φύσιν ἴσταται αὐτῇ τὰ νοεῖα αἰσθητήρια, καὶ ὁ νοῦς περὶ τοὺς λόγους τῶν γεγονότων ἀπλανῶς ὀδεύῃ, τὸν λόγον ἔχων διατρανοῦντα τὰς φύσεις καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν, κατὰ φύσιν ὁρᾶται αὐτῇ καὶ τὰ πράγματα, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ πᾶσα φύσις ἐνύλων σωματικῶν, μὴ ἔχοντά τινα λύμης ἢ βλάβης ἐγκεκρυμμένην αἰτίαν. Ὅταν δὲ παρὰ φύσιν αὐτῆς αἱ δυνάμεις κλόνονται, πρὸς ἑαυτὰς στασιάζουσαι, παρὰ φύσιν αὐτῇ καὶ ταῦτα ὁρᾶται· μὴ δὲ τῆς φυσικῆς αὐτῶν καλλονῆς πρὸς κατανόησιν τοῦ γενεσιουργοῦ ταύτην ἀνάγοντα, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐμπαθεστάτης ἕξως αὐτῆς εἰς βυθὸν ἀπωλείας καταγοντα.

νγ'. Εἰ πέπτωκας ἐγκαταλειφθεὶς πτώματι σαρκὸς, ἢ γλώττης, ἢ λογισμοῦ, ἐπίπονον ἔλκων καὶ τραχύτατον βίον, μὴ ξένον τοῦτο καὶ παράδοξόν σοι καταφανῆ· ὅν γάρ ἐστι τὸ πτώμα, καὶ ἀπὸ τῆς σῆς αἰτίας· εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἢ καινὸς τι πρῶτον καὶ ὀρθοῦ μετὸν, ὡς οὐκ ὤφειλον, φήθησι· περὶ σεαυτοῦ, ἢ κατεπῆρθης ἐτέρου ἀλαζονικῶ τῷ φρονήματι, ἢ ἐκρινας ἐν ἀσθενείᾳ φύσεως ἀνθρωπίνης· τινὰ, οὐκ ἂν

48. Non enim ille tantum impurus corde animaque inquinatus est, qui immundis sordet cogitationibus, sed etiam ille qui bonis exaltatur operibus ac de virtutibus intumet, qui magna praesumit de sua sapientia Dei que notitia, qui fratres incusat molles et negligentes. Atque illud patet ex Pharisaei et Publicani parabola.

49. Ne putes te a cupiditatibus solum esse, et pravaru quas pariunt cogitationum foeditatem fugisse, quandiu sensum adhuc praeter te fers superbum ac de virtutibus tumentem. Neque enim videbis pacis palatium in bonis cogitationibus, neque templum charitatis iustus ingredieris in omni bonitate et tranquillitate cordis, quandiu confidis in teipso tuisque operibus.

50. Si amoenos corporum colores anima tua cupide appetat, et pravus cogitationibus inde orientibus inserviat, ne arbitreris illos esse causas vehementissimorum quibus perturbatis impetuum, sed scito veram in interiore anima tua latere causam, quae, sicut lapis magneticus ferrum, vi libidinosi pravique habitus a vultibus malum ad seipsam attrahit. Omnes enim Dei creaturae propria natura sunt valde bonae, nec ullam habent proprietatem quae opus Dei reprehendat.

51. Sicut trajicientes mare ac nauseantes, non propter naturam maris hoc patiuntur, sed ob causam intrinsecam, nempe humorem putridum: sic et anima, non propter vultus, sed propter intrinsecam mali consuetudinem, intra se vehementis simam subit cupiditatis impetum et tumultum.

52. Pro interno animae habitus, mutatur natura ipsa rerum. Quando igitur secundum naturam constituuntur intellectuales illius sensus, et mens rationes rerum recte perlustrat, ratione penetrans earum naturas et motus, tunc illi secundum naturam videntur res et personae omniaque materialia corpora, nec ullam habent latentem perniciem vel nocuentem causam. Quando autem contra naturam moventur ejusdem facultates, contra sese invicem insurgentes, tunc illa contra naturam videntur, atque, nedum per naturalem suam pulchritudinem ad notitiam Creatoris ipsam elevent, eam contra propter libidinosum ipsius habitum, ad abyssum perditionis deducunt.

53. Si infelicitate cecideris lapsu carnis, linguaeve aut cogitationis, laboriosam asperrimamque trahens vitam, ne hoc ut singulare et incredibile arbitreris; nam tuus est lapsus, teque habet auctorem, et nisi prius ipse insolenter et arroganter de te sensisses (quod Deus a me avertat), vel alterum superbo animo despexisses, vel aliquem judicasses in infirmitate naturae humanae, non ita, justo Dei

* Luc. xviii, 10 seqq.

judicio derelictus, tuam ipsius agnovisses infirmitatem, ut inde disceres non judicare, non te plus æquo æstimare, non despiciere quemquam.

54. Lapsus in abyssum malorum, minime de salute desperes, etiamsi ad extrema delatus fuisses inferni nequitiae transtra. Si enim practicis virtutibus propositum semper apud te habeas fundamentum pietatis, licet hujus ædificium, quod ex variis construxeras virtutis lapidibus, eversum corruerit usque ad pessimaram cupiditatum pavimentum, nihilominus non obliviscetur Deus antiquos tuos labores ac sudores, si contritum de tuis peccatis cor habeas, et memor antiquorum dierum, lapsum cum gemitibus tibi revoces in conspectu illius. Respicens enim brevi respiciet te tementem sermones ipsius, tangetque invisibiliter oculos cordis tui dolentis, et laboriose jactum a te virtutis fundamentum custodiet, ac tibi dabit vires prioribus majores et perfectiores, in calore spiritus fervoris, ut per patientiam recuperes opera virtutis invidia maligni deperdita, atque restaures, in spiritu humilitatis, domum ipsa priore splendidiorem, in requiem (ut scriptum est *) ejus æternam.

55. Omnia ad ignominiam nobis contingentia, sive ab hominibus, sive a dæmonibus, justo Dei iudicio et œconomia nobis contingunt ad humiliandum inanem animarum nostrarum spiritum: vult enim gubernator vitæ nostræ Deus nos esse semper humiles, nec nos plus æquo æstimare, nec magna sentire de nobis, sed ad illum intendere, et imitari, quantum possibile est, felicem ejus humilitatem, cum fuerit mitis et humilis corde: tales autem nos fieri desiderat qui passus est pro nobis mortem injustam et ignominiosam; nihil enim aliud adeo illi placet in omnique virtute vere immanet atque a stercore cupiditatum erigere valet, quam mansuetudo, humilitas et charitas erga proximum: quæ si desint nobis virtutem colentibus, omne opus est irritum, omnisque labor asceticæ vitæ inutilis et Deo ingratus.

56. Qui vitam virtutis inchoant, instigante peccatorum metu, servant mandata et declinant a malo. Qui autem in virtute profecerunt usque ad contemplationem gloriæ Dei, alio pariter aguntur timore, qui timidissimus est ac provenit ex charitate, nempe castus ille metus qui ad quiete perseverandum in amore Dei eos adjuvat, verentes formidandam hujus jacturam. Illos quidem, e proposito sine delapsos, ac postea resipiscentes et resurgentes, excipit prior metus; his vero, si ex

Αἰγκαταλειφθεὶς κρῖσει δικαίᾳ Θεοῦ, τὴν ἑαυτοῦ ἐπιγνῶς ἀσθένειαν, ἔγνωσ δὲ, ἐν' ἐντεῦθεν μάρης μὴ κρῖνειν, μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, μὴ τινας καταπαρεσθαι.

νδ'. Πεπτωκῶς εἰς βάθη κακῶν, μηδαμῶς τὴν ἀνάκλησιν ἀπελπίζης, εἰ καὶ εἰς τέταυρον κατηνέχθης ἔοχιτον ἕδου κακίας· εἰ γὰρ ταῖς ἐμπράκτοις ἀρεταῖς προκαταβληθέντα θερμῶς τὸν θεμέλιον ἔχεις παρὰ σοὶ τῆς εὐσεβείας, εἰ καὶ πτώσῃ ὑπέστη κατασεισθὲν τὸ οἰκοδομηθὲν ταύτης οἰκῆμα παρὰ σοῦ, ἐκ διαφόρων λίθων τῆς ἀρετῆς, ἕως ἐδάφους τῆς ἐμπαθεστάτης γῆς τῶν κακῶν, ἀλλ' οὐκ ἐπιλησθήσεται σου τῶν πλαιῶν πόνων καὶ ἰδρώτων ὁ Θεός, εἴγε συντετριμμένην ἐπὶ τοῖς πτώμασι σου τὴν καρδίαν φέρεις, μεμνημένην τε ἡμερῶν ἀρχαίων, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀνακαλουμένην πτώσῃ ἐν στεναγμοῖς, αὐτοῦ κατ' ἐνώπιον. Ἐπιβλέπων γὰρ ἐπιβλέφεται τάχιον ἐπὶ σὲ τρέμοντα τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ἄψεται σου τῶν ὀφθαλμῶν ἀοράτως τῆς καταδύνου καρδίας, καὶ τῷ προκαταβληθέντι παρὰ σοῦ θεμελίῳ τῆς ἀρετῆς μετὰ πόνων, ἐπιστήσει, καὶ δώη σοι τῆς προτέρας ἰσχύος κρείττονά τε καὶ τελειοτέραν ἰσχύιν, ἐν θερμῇ ζέοντος πνεύματος· εἰς τὸ πάλιν ἀνακτήσασθαι τὰ καταβληθέντα, βασκανία τοῦ πονηροῦ, μεθ' ὑπομονῆς ἔργα τῆς ἀρετῆς· καὶ ἀνεγείραι, ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, τὸν οἶκον αὐτῆς τοῦ προτέρου λαμπρότερον· εἰς ἀνάπαυσιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, αἰωνίαν αὐτοῦ.

νε'. Πάντα τὰ πρὸς ἀτιμίαν ἡμῖν συμβαίοντα, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων, εἴτε ἐκ δαιμόνων, κρῖσει δικαίᾳ Θεοῦ, κατ' οἰκονομίαν ἐπισυμβαλίνουσι πρὸς ταπεινώσιν τοῦ καταίω φουθήματος τῶν ψυχῶν ἡμῶν· σκοπὸς γὰρ τῷ κυβερνήτῃ Θεῷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸ δεῖ ταπεινοὺς ἡμᾶς εἶναι, καὶ μὴ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν· μὴ δὲ οἰεσθαι μεγάλα περὶ ἑαυτῶν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἀφορᾶν, καὶ μιμεῖσθαι αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὴν μικρὰν ταπεινώσιν, ἐπιδη πρὸς ἡν καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν· καὶ τοιοῦτους ἡμᾶς γενέσθαι ἐπιποθεῖ ὁ ὑπομεμενηκῶς ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἀδικόν τε καὶ ἀτιμον· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἕτερον φίλον αὐτῷ, καὶ οἰκειούμενον ἐν πάσῃ ἀληθῶς ἀρετῇ, καὶ δυνάμενον ἀπὸ κοπρίας παθῶν ἀνυψοῦν, ὡς πρῶτης, καὶ ταπεινώσεως, καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὴν πλησίον· τούτων δὲ μὴ συνόντων ἡμῖν ἐργαζομένοις τὰς ἀρετὰς, πᾶσα μάταιος ἡ ἐργασία, καὶ ἅπας κόπος ἀσκήσεως ἀνωφελῆς καὶ ἀπρόσδεκτος.

νε'. Τοῖς μὲν εἰσαγωγικοῖς εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον φόβος τῶν κολάσεων συνεργεῖ εἰς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, καὶ ἀποφυγὴν τῶν κακῶν, τοῖς δὲ κατ' ἀρετὴν ἐπὶ θεωρίαν προκόψασι τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης ἄλλες ἀναλόγως παρέταται φόβος, λίαν ὦν αὐτοῖς φοβερός ἐξ ἀγάπης, ὁ ἀγνός, ὃς καὶ συνεργεῖ τούτοις εἰς τὴν παρμυνοῦν ἀκλονήτως ἵστασθαι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, φοβούμενοι τὸν ἐκ ταύτης φοβερὸν ὄλισθον. Ἐκείνοις μὲν γὰρ πεσοῦσι τοῦ κατὰ χεῖρα σκοποῦ, μεταμελομένοις, καὶ αὐθις ἀνισταμέ-

* I-a. Lxxv, 2. * Matth. xi, 23.

νοας, ὁ πρῶτος φόβος παρέπεται μετ' ἐλπίδων χρη- A
στῶν, τοῦτοις δὲ τοῦ ὕψους φθόνῳ τοῦ ἀντιπάλου
ἐξυμαρτήσασι διὰ πτώσεως τῆς θεωρίας Θεοῦ, οὐκ
εὐθύς ὁ δεύτερος; ἔπεται, ἀχλὺς δὲ τις καὶ σκότος
ψηλαφητῶν αὐτοὺς διαδέχεται, πλῆρες ἀθυμίας, καὶ
ὀδυνῶν, καὶ πικρίας μετὰ τοῦ πρώτου τῶν κολάσεων
φόβου. Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ τὰς ἡμέρας ἐκεί-
νας ἐκολόθωσε τῆς ἀφορήτου ταύτης ὀδύνης, οὐκ ἂν
ἐσώθη πᾶς ὁ ἐκεῖθεν ἐκπίπτων.

κζ'. Ὄπταν τῆς ἐπιμόνου τῶν ἐμπαθῶν λογι-
σμῶν ὀχλήσεως ἢ ψυχῆ ἀνεθῆ, καὶ ἡ φλόξ ἢ τύραν-
νος ἀπομαρανθῆ τῆς σαρκός, ἔσο τηνικαυτὰ εἰδώς
τὴν ἐπιλευσιν γίνεσθαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν
ἡμῖν, μηνύουσαν τὴν ἀφῆσιν τῶν προημαρτημένων,
καὶ χαριζομένην ἡμῖν τὴν ἀπάθειαν· ἕως δὲ τῆς
ὀσμῆς αὐτῶν διὰ τῆς συνεχοῦς ὀχλήσεως ἐπαισθά- B
νηται, καὶ τὰ ὑπογάστρια φλέγεται τῆς σαρκός,
μακρὰν ἰσθί ταύτης εἶναι τὴν εὐωδίαν τοῦ Πνεύμα-
τος, καὶ ὅλην ὑπὸ τὰ δεσμὰ κρατεῖσθαι τὰ ἅλτα
τῶν παθῶν τε καὶ τῶν αἰσθήσεων.

νη'. « Εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, φησὶν ὁ Σοφός, ἄνθρωπον
παρ' ἑαυτῷ δόξαντα φρόνιμον εἶναι, ὃν εἶδον ὑπὸ τὴν
ζῶην ἀγῶ τῶν βροτῶν, πεποιθότα ἐπὶ τοῖς ἔργοις
αὐτοῦ, καὶ μεγάλα φρονούντα ἐπὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ σο-
φίᾳ, καὶ τῇ γέωδει καὶ ψυχικῇ· » καὶ οὐ μόνον διὰ
ταύτην τῶν ἀπιάστων κατεπαιρόμενος, ἀλλὰ καὶ
τῶν ἐν θεῷ τῇ λήξει διδασκάλων Χριστοῦ κατειρω-
νευόμενός τε ὁμοῦ καὶ καταμωκώμενος, διὰ τὸ τῆς
λέξεως αὐτῶν ἰδιότροπον· καὶ ὅτι μὴ ἔπαισθαι εἶλοντο
ταῖς ἐκλογαῖς τῶν τετορνευμένων λέξεων τῆς θύρα- C
θεν γνώσεως, μὴδὲ τὸ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐδρυθμον
ἐπιτήδευσαν ἐν ταῖς ἐγγράφοις διδασκαλαῖς αὐτῶν·
ψῆφισι, ὡς ἠγνοηκότι, ὅτι παρὰ τῷ Θεῷ οὐ τορευ-
ται τῶν λέξεων, οὐδὲ τὸ εὐχηθῶν τῶν φωνῶν, ἀλλὰ
τὸ εὐστῆμον, προτιμότερον καὶ φίλον, τῶν νοημάτων,
ταύτην παρεμῆσα τὴν παροιμίαν. Ὁ κύων ὁ ζῶν,
αὐτὸς ἀγαθὸς ὑπὲρ τὸν λέοντα τὸν νεκρὸν, καὶ ἀγα-
θὸς παῖς πένης καὶ σοφοῦ, ὑπὲρ βασιλεῖα πρεσβύτην
καὶ ἀφρονα, ὃς οὐκ ἔγνω τοῦ προσέχειν ἐτι.

νθ'. Δεινὸν καὶ δυσκαταγνώριστον τὸ πάθος; τῆς
βλασφημίας· ἔχει δὲ τὰς ἀφορμὰς; ἐκ τῆς ὑπερηφά-
νου διανοίας τοῦ Σατανᾶ· ὃ καὶ πάντας μὲν τοὺς
κατὰ Θεὸν ὀχλεῖ βιοῦντας κατ' ἀρετὴν, πλείων δὲ τοὺς
προκόπτοντας εἰς εὐχὴν καὶ εἰς θεωρίαν τῶν θείων
πραγμάτων. Οὗ ἕνεκεν χρὴ πάση φυλακῇ τὰς αἰ- D
σθήσεις τηρεῖν, καὶ εὐλαθεῖσθαι ἀπὸ πάντων τῶν
φρικτῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν τύπων
καὶ λόγων, καὶ προσέχειν τῇ ἐφόδῳ τοῦ πνεύματος
τοῦτου· ἐφεδρεῖται γὰρ εὐχομένοις καὶ ψάλλουσιν
ἡμῖν, καὶ ἐρεύγεται ἰσθ' ὅτε, διὰ τῶν χειλέων ἡμῶν,
μὴ προσέχουσιν, ἀρὰς καθ' ἡμῶν καὶ βλασφημίας
ἀλλοκότους κατὰ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου· τοῖς στίχοις τῶν
ψαλμῶν καὶ τοῖς ῥήμασι τῆς εὐχῆς παρεισάγων
αὐτάς· ἀλλὰ τρεπτέον κατ' αὐτοῦ τὸν λόγον Χριστοῦ,
ὀπηνίκα τοιοῦτόν τι φέρει ἐν τοῖς χεῖλεσι, ἢ ὑπο-
σπεῖρει ἐν ταῖς διανοαῖς ἡμῶν· καὶ, Ἐπαγε, Σατανᾶ,
ὀπίσω μου, ἐκπῶμεν πρὸς αὐτόν, πάσης δυσωδίας

invidia inimici per peccatum deciderint de subli-
mitate contemplationis Dei, non statim posterior
inseritur metus, sed caligo quædam ac densa in-
gruit nebula, feta dejectione animi, doloribus et
amaritudine, cum primo pœnarum timore. Atque
nisi Dominus exercituum dies illas abbreviasset in-
tolerabilis istius doloris, non fuisset salvus omnis
illinc delapsus.

57. Ubi continua libidinosarum cogitationum
perturbatione liberata est anima, et flamma car-
nis imperiosa exstincta est, tunc scito illabi nobis
Spiritus sanctum, qui annuntiat peccatorum rem-
issionem, et impassibilitatem nobis largitur;
quandiu vero illa horum fœtorem per continuam
perturbationem sentit, flammaque impura caro
ardet, scito procul ab illa esse suavem Spiritus
fragrantiam, eamque indissolubilibus devinciri
catenis cupiditatum et sensuum.

58. Vidi sub sole, ait Sapiens⁹, hominem qui
sibi videtur sapiens, quem vidi equidem in vita
mortalium, confidentem in operibus suis, et se
magnificantem de humana sapientia, terrenaque
et animali, neque solum propter hanc sese sim-
plicibus superextollentem, sed etiam divinæ hæ-
reditati discipulorum Christi irridentem simul et
insultantem, ob singularem eorum elocationem, et
quia non affectant selectas et anfractas dictiones
sapientiæ mundanæ, nec numerosam harum dispo-
sitionem in scriptis suis institutionibus aucupantur.
Cui quidem, utpote nescienti apud Deum non
verborum circumlocutiones neque vocum canorem,
sed claritatem sententiarum, magis æstimari et ama-
ri, hoc cantabo proverbium: « Canis vivus melior
est leone mortuo¹⁰, » et, « Mellior est puer pauper
et sapiens rege sene et stulto, qui nondum scit sese
continere¹¹. »

59. Terribile est ac difficile pugnatur vitium
blasphemie: erumpit autem ex superba mente
Satanæ, qui quidem turbat omnes qui Deo et vir-
tuti vitam devovent, magis autem eos qui profece-
runt usque ad orationem et contemplationem re-
rum divinarum. Quare oportet omni cura sensus
custodire, et circumspicere, scrutari omnia hor-
renda Dei mysteria, sacrasque Scripturas ac tra-
ditiones, atque cavere ab illius spiritus accessu.
Assidet enim precantibus et psallentibus nobis, et
aliquando eructat per labia nobis incautus impreca-
tiones contra nos singularesque blasphemias con-
tra Deum altissimum, versibus psalmodum et
orationis verbis istas inserens. At retorquesamus
contra eum verba Christi, quoties aliquid istius-
modi e labiis nostris profert vel insinuat cogita-
tionibus nostris, dicamusque ad illum: « Retro,
Satana, omnis fœtoris plene, et damnate ignis

⁹ Prov. xxvii, 12 seqq. ¹⁰ Eccle. ix, 4. ¹¹ Eccle. iv, 13.

æterni : in caput tuum recidat tua blasphemia ; » et statim ad aliquam aliam rem divinam vel humanam tunc occurrentem captivum convertimus animum, vel cum lacrymis eum ad cœlos et Deum elevemus, et sic, Deo nobis succurrente, liberabimur mole blasphemiz.

60. Tristitia est passio corruptrix animæ et corporis ipsasque attingens medullas. Est autem tristitia sæculi, quæ subito homines invadit, ac sæpe mortem operatur; et tristitia secundum Deum, quæ salutaris simul et valde utilis est, constantiamque in laboribus et tribulationibus operatur, fontem compunctionis aperiens militanti et siccitati justitiam, atque cibans cor lacrymis, ita ut adimpleatur Davidicum de hoc effatum : « Cibabis nos pane lacrymarum, et potabis nos in lacrymis in mensura vini compunctionis ¹³. »

61. Partes animæ per peccatum dirutas apprime restaurat tristitia secundum Deum, et ad statum naturalem revocat : adeo enim hyemem cupiditatum nebulasque peccati lacrymis minuit, et ab spirituali animæ repellit aere, ut statim serenum fiat in cogitationibus mentis, tranquillitasque in mari intelligentiæ, et lætitia in nostris cordibus, atque in specie vultus nostri immutatio, in quam perspicaces quodammodo oculos affectusque suos reponentes, cum Davide exclamant : « Hæc mutatio dexteræ Excelsi ¹⁴. »

62. Noli acceptas habere subrepentes tibi ex suspicionibus cogitationes adversus proximum : sunt enim mendaces, perniciosæ ac omnino fallaces. Scito igitur dæmonia hanc tentare viam ad pellendas in abyssum perditionis animas eorum qui jam profecerunt in virtutibus : aliter enim in gurgitem damnationis scelestæque actionis aliquem athletarum detrudere nequeunt, quam illi persuadendo ut malas concipiat suspiciones; nam sic eum in iudicium peccati lapsus inducentes, in condemnatione mundi implicant, juxta sacrum oraculum : « Quod si nosmetipsos dijudicemus, non utique judicemur; dum judicamus autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ¹⁵. »

63. Cum ex negligentia dæmonis locum damus susurrandi in aures nostras suspiciones adversus fratres, quia nempe non invigilamus motibus oculorum, tum ab iis impellimur ad condemnandos etiam virtute perfectos. Nam si homo aliquid pulchri aspiciens vultu subridente, omnibusque aditu facilis ad colloquium, ideo tibi videtur pronus ad cupiditates ac voluptates; ergo quicumque videt aliquid dejectum ac triste, ille etiam tibi habeatur

ἀνάμεστε, καὶ ὑπόδικε πρὸς αἰωνίου· κατὰ τῆς κεφαλῆς σου ἡ βλασφημία σου· καὶ αὐτίκα πρὸς ἄλλο τι τὸν νοῦν πρᾶγμα θεῖον, ἢ ἀνθρώπινον, τότε νῦν ἔχον, δι' αἰχμαλωσίας ἀπασχολήσωμεν, ἢ καὶ μετὰ δακρῶν πρὸς οὐρανοὺς αὐτὸν καὶ θεὸν ἀυψώσωμεν· καὶ οὕτως, θεοῦ συναιρουμένου ἡμῖν, ἀπαλλαγησόμεθα τοῦ βάρους τῆς βλασφημίας·

Ἐ. Φθοροποιὸν πάθος ἡ λύπη εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ αὐτῶν ἀπτομένη τῶν μυελῶν· ἀλλ' ἡ τοῦ κόσμου, ἢ διὰ τὰ πρόσκαιρα τοῖς ἀνθρώποις ἐπιπταμένη, ἢ καὶ πολλακίς αὐτοῖς θανάτου παρατίσις γίνεται· ἢ δὲ κατὰ θεὸν λύπη, ὁμοῦ τε σωτήριος καὶ λίαν ἐπωφελῆς οὖσα, ὑπομονὴν ἐν τοῖς πόνοι καὶ τοῖς πειρασμοῖς κατεργάζεται, τὴν πηγὴν τῆς κατανύξεως ἀναστομοῦσα τῷ ἀγωνιζομένῳ, καὶ διψῶντι τὴν δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ, καὶ ψαμίζουσα διὰ δακρῶν τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὡς πληροῦσθαι τὸ δαδαιτικὸν ἐπ' ἐκείνῳ λόγιον : « Ψωμίεις ἡμᾶς, φησὶν, ἄρτον δακρῶν, καὶ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ τὸν οἶνον τῆς κατανύξεως. »

Ἐα'. Τὰ συμπεπτωκότα μέρη τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς τῶν κακῶν ἐργασίας, λίαν ἢ κατὰ θεὸν λύπη ἀνακτάται καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀνακαλεῖται· τοσοῦτον γὰρ τὸν χειμῶνα τῶν παθῶν, καὶ τὰ νέφη τῆς ἀμαρτίας ἐκλεπτύνει διὰ δακρῶν, καὶ τοῦ νοητοῦ τῆς ψυχῆς ἀπελαύνει ἄερος, ὡς αἰθρίαν ἐν τοῖς λογισμοῖς αὐτίκα τοῦ νοῦς ἡμῶν γίνεσθαι, καὶ γαλήνην ἐν τῇ θαλάσῃ τῆς διανοίας, καὶ εὐφροσύνην ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καὶ ἀλλοιωσὶν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ προσώπου ἡμῶν, ἐφ' ἣν οἱ καλῶς ὀρώντες ὡσπερ τὰς ὄψεις καὶ τὰς διαθέσεις αὐτῶν προσαναπαύοντες, οὕτω κατὰ τὸν Δαδὶ ἀνακράζουσιν· « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. »

Ἐβ'. Μὴ παραδῆχου τοὺς ἐξ ὑπονοιῶν ὑποπειρομένους σοὶ λογισμοὺς κατὰ τοῦ πλησίον, εἰσὶ γὰρ ψεύδει· καὶ ὀλέθριοι, καὶ πάντῃ ἀπαταιῶνες. Ἴσθι οὖν ὅτι διὰ τοῦτο τὸ σκοποῦ πειρῶνται οἱ δαίμονες εἰς βόθρον ἀπωλείας ὠθήσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἡδὴ προκοπὰς ποιούντων ἐν ταῖς ἀρεταῖς· ἄλλως γὰρ εἰ βυθὸν κατακρίσει· καὶ ἀμαρτίας ἐμπράκτου τῶν ἀγωνιζομένων τινὰ παραπέμψαι οὐ δύνανται, εἰ μὴ λαθεῖν αὐτὸν ὑπόφιας πείσουσι πονηρὰς, ἐκ τῶν ἐξωθεν ἠθῶν τε καὶ διαθέσεων τοῦ πλησίον· οὕτω γὰρ ὑπὸ κρίσιν καὶ πτώσιν ἀμαρτίας τοῦτον ποιήσαντες, δυσκατακρίθησιν τῷ κόσμῳ ἐργάζονται, κατὰ τὸ ὅστιον λόγιον· « Εἰ γὰρ ἑαυτοῦς, φησὶν, ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ἐγ'. Ὅταν ἐκ ῥαθυμίας χώραν δώμεν τοῖς δαιμόσι λαλεῖν εἰς τὸ οὖς ἡμῶν τὰς κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑπονοίας, ἀφυλάκτως δηλονότι ἔχοντες περὶ τὰς κινήσεις τῶν ὀφθαλμῶν, τότε εἰς τὸ κατακρίνειν ἀγόμεθα ὑπ' αὐτῶν, ἐστ' ὅτε καὶ τοὺς τελείους εἰς ἀρετὴν. Εἰ γὰρ ὁ χαροπὸν ὄρων ὑπομειδιῶντι προσώπῳ, καὶ ὁ εὐπρόσιτος πᾶσιν εἰς ὀμίλῳ συγκαταθετικὸς σοὶ πρὸς ἡδονὰς καὶ πάθη δοκεῖ, ἔστω σοὶ καὶ τὰς κατηφῆς ὄρων καὶ στυγνῶν, θυμοῦ πλέων καὶ ὑπερη-

¹³ Psal. LXXIX, 6. ¹⁴ Psal. LXXVI, 11. ¹⁵ I Cor. XI, 31, 32.

φινίας μεστός. Ἄλλ' οὐ χρὴ τοῖς ἀνθρώπινος προσ-
 ἔχειν ἰδιώμασι· σφαλερὰ γὰρ ἐστὶ τοῖς πᾶσιν ἡ
 περὶ τὰ τοιαῦτα κρίσις. Εἰσὶ γὰρ ἀνθρώποις πολλὰ
 τῶν ὄντων διαφορὰ φύσεων, καὶ ἔξωθεν, καὶ σωματι-
 κῶν θέσεων, αἱ μόνους ἐκείνοις εἰκότως εἰσὶν ὑπὸ
 θεωρίαν καὶ κρίσιν ἀληθινήν, τοῖς καθαρὸν κτησα-
 μένοις τὸ νοερὸν ὄμμα τῆς ψυχῆς διὰ πολλῆς κατα-
 νύξεως, καὶ ἐνοικον ἔχουσι τὸ ἄπειρον φῶς τῆς ἐν-
 θείου ζωῆς· οἷς καὶ τὸ εἶδέναι ἐδόθη τὰ μυστήρια
 τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας.

ξδ'. Αὐτοῦργοι τῶν φύλων ἔργων γινόμενοι τῆς
 σαρκὸς, τῇ παρὰ φύσιν ἐπιθυμίᾳ καὶ τῷ θυμῷ τῆς
 ψυχῆς λειτουργοῦμεν, σάρκα μὲν μαιίνοντες ταῖς
 φάυλαις ῥοαῖς τῆς ἀμαρτίας, ψυχὴν δὲ τῇ τοῦ θυμοῦ
 πικρίᾳ σκοτίζοντες, καὶ ἀπαλλοτριούμενοι τοῦ Ἰησοῦ
 τοῦ Θεοῦ. Δεῖ οὖν τὸν μὲν μολυσμὸν τῆς ἀπὸ τοῦ σώ-
 ματος οὐσιώδους ῥοῆς, δι' ἐπιβροχῶν οὐσιωδῶν δα-
 κρῦων, ἀποκαθαίρειν, ἵνα ὅπερ ἡ ἥδονῃ διὰ ῥοῆς
 φυσικῆς κατεμόλυνε σῶμα, τοῦτο ἡ ὀδύνη τῆς λύ-
 πης διὰ ῥοῆς αὔθης τῶν δακρῦων φυσικῆς ἀποκαθαί-
 ρειν, τὸν δὲ ῥόφον τῆς ψυχῆς τὴν ἀπὸ τῆς τοῦ θυμοῦ
 πικρίας, διὰ φωτὸς κατανύξεως καὶ γλυκύτητος τῆς
 κατὰ Θεὸν ἀγάπης, ἀποδιώκειν, καὶ ἐνοῦσθαι αὔθης,
 οὗ πρῶτον δι' ἐκείνων ἀπηλλοτριώθημεν.

ξε'. Ὅσπερ ὁ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς μολυσμὸς τὸν σατα-
 νικὸν ἔρωτα προσηγησάμενον ἔχει εἰς ἀποπλήρωσιν
 τῆς φαυλότητος, οὕτως ἡ ἀπὸ τῆς ἐνωδύου λύπης
 κάθαρσις τὴν θέρημν ἔχει τῆς καρδίας· εἰς ἀποπλή-
 ρωσιν τοῦ πένθους καὶ τῶν δακρῦων· καὶ τοῦτο οἰ-
 κονομίᾳ τῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἵνα
 κίποις ὀδύνης κόπον ἡδονῆς, καὶ ῥοαῖς δακρῦων
 ῥοὴν αἰσχίστην σαρκὸς ἀποκρουόμενοι τε καὶ ἐκκα-
 θίροντες, τοὺς τύπους τῶν φαύλων ἀπὸ τοῦ νοῦς,
 καὶ τὰς ἀμόρφους εἰκόνας ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐξαφανί-
 σωμεν, καὶ λαμπροτέραν ταύτην τῷ κάλλει τῷ φυ-
 σικῷ ἀποδείξωμεν.

ξς'. Ὅν τρόπον τῷ πονηρῷ πνεύματι ἐνεργοῦμε-
 νο· ὁ πορνεῦων, μισθὸν καρποῦται τὴν ἡδονὴν τῆς
 σαρκὸς, καὶ πέρασ αὐτοῦ τῶν φαύλων, ὁ μολυσμὸς,
 οὕτως ὁ τῷ Πνεύματι ἀνωθεν ἐνεργοῦμενος τῷ ἀγίῳ,
 μισθὸν καρποῦται τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς, καὶ πέρασ
 αὐτῶν τῶν καλῶν, ἡ ἐκ τῶν δακρῦων κάθαρσις, καὶ
 ἀναγέννησις, καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνωσις, καὶ συν-
 ἀρεῖα.

ξς'. Δύο οὐσῶν ἐν ἡμῖν τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας
 φυσικῶν βέουσων, γονῆς καὶ δακρῦων, ὅφ' ἦς τὸν
 χιτῶνα τῆς ψυχῆς μολυνόμεθα, καὶ δι' ὧν πάλιν αὐ-
 τὸν καθαιρόμεθα, ἀνάγκη τὴν ἐκ τῆς οὐσίας ἡμῶν
 μολυσμὸν ἀπονίψασθαι διὰ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας
 κινουμένων δακρῦων· ἄλλως γὰρ τὸν ἐκ τῆς φύσεως
 ῥύπον καθάραι ἀδύνατον.

ξη'. Πᾶσα ψυχῆς πλημμελοῦσις διάθεσις, τῷ φαύλῳ
 κινουμένη τρόπῳ, εἰς ἡδονὴν βραχείαν καταλύει τὸν
 κάματον· πᾶσα δὲ καθαιρομένη ψυχὴ τῆς φαύλης
 συνηθείας καὶ διαθέσεως, εἰς μακρὰν ἡδονὴν εὐφρο-
 σύνης· ἐπεκτείνει τοὺς πόνους, καὶ θαῦμα πῶς ἡδον-
 ῆν ἡδονὴ καταστέλλουσα, τὴν ἐκ τῆς ἡδονῆς τικτο-
 μένην καταγλυκαίνει ὀδύνην.

ξθ'. Ποτὲ μὲν πικρία καὶ πόλις ἐπιγίνεται τῇ

ut iram spirans et superbia plenus. At non oportet
 immorari humanis proprietatibus, siquidem pericu-
 losum est omnibus in huiusmodi iudicium. Sunt
 enim hominibus multæ in essendo discrepantiæ na-
 turarum, habituum, dispositionum corporis, quæ ab
 illis tantum convenienter examinari et iudicari
 possunt, qui spiritualem animæ oculum multa mun-
 daverunt compunctione, qui infusum in se habent
 infinitum vitæ divinæ lumen, et quibus datum est
 nosse mysteria regni Dei.

64. Operarii malorum carnis operum facti, con-
 cupiscentiæ iræque mentis sacrificamus, carnem
 sœdantes sordidis peccati fluentis, animam vero
 amaritudine iræ obscurantes, et abalienati a Filio
 Dei. Oportet igitur sœditatem substantialis fluenti
 a corpore aborti, superfusis substantialibus lacry-
 mis purificare, ut quod voluptas naturali fluente in-
 quinavit corpus, hoc dolor tristitiæ pariter naturali
 lacrymarum torrente purificet, caliginem vero
 animæ amaritudine iræ effusam, luce compunctio-
 nis ac dulcedine divinæ charitatis dissipet, atque
 illi reconcilietur, a quo illa nos abalienaverant.

65. Sicut contracta ex voluptate sordes Satani-
 cum amorem ducem habet in complementum ne-
 quitiae, sic contracta ex poenitentiae tristitia puritas
 fervorem ducem habet in complementum iuctus et
 lacrymarum: idque œconomia charitatis Dei erga
 nos, ut nempe laboribus doloris laborem volupta-
 tis, et lacrymarum fluxu sœdissimum corporis fluxum
 removens et purgantes, malas impressiones a
 mente turpesque imagines ab anima repudlemus,
 et præfulgentem hanc pulchritudine naturali ostend-
 amus.

66. Quemadmodum sub influxu maligni spiritus
 agens fornicator, mercedem percipit voluptatem
 carnis, terminusque malorum ipsi est sordes, ita
 qui superno Spiritus sancti instinctu agit, merce-
 dem percipit gaudium animæ, terminusque bono-
 rum ipsi est lacrymarum purgatio et regeneratio, et
 cum Deo unio et societas.

67. Cum duo in nobis ex eadem substantia natu-
 raliter effluant, nempe semen, quo animæ vesti-
 mentum inquinamus, et lacrymæ, quibus illud de
 novo mundamus, necesse est sordem ex substantia
 nostra contractam abluere lacrymis ex eadem sub-
 stantia elicitis: aliter enim sordes ex natura pro-
 veniens mundari non posset.

68. Omnis animæ peccantis inclinatio male direc-
 ta in brevem voluptatem resolvit laborem; omnis
 vero anima ex prava habitudine et inclinatione ex-
 purgata ad longam gaudii voluptatem labores ex-
 tendit, et mirum quomodo voluptatem voluptas
 reprimens, ex voluptate ortum allevet dolorem.

69. Modo amaritudo et labor supervenit intelle-

ctuali cordis sensui ab lacrymarum effusione, modo lætitia et exultatio. Quando igitur pœnitentia expurgamur a veneno et sorde peccati, similes calori ignis fundentes pœnitentiæ lacrymas, et veluti gravibus malleis mentem tundentes, emissis e profundo corde gemitibus amaritudinem ac laborem animo sensibusque sentimus. Ubi vero hujusmodi lacrymis sufficienter purgati, liberi a cupiditatibus evadimus, tunc, Spiritu sancto nos consolante, serenumque et puritatem cordibus nostris infundente, voluptate ac dulcedine ineffabili nos replent jucundæ compunctionis lacrymæ.

70. Aliæ sunt quæ ex pœnitentia, aliæ quæ ex divina compunctione profluunt lacrymæ. Illæ enim sunt veluti fluvius inundans et auferens omnia peccati propugnacula; hæ vero sunt animæ qualis pluvia gramini et qualis herbæ nix, scientiæ apicem amentes, eamque multiplicem et frugiferam redolentes.

71. Non enim quod lacrymæ, idem compunctio, sed magnum est discrimen inter lacrymas et compunctionem. Nam lacryma ex conversione vitæ et memoria veterum animæ lapsuum oritur, tanquam ex igne et fervente aqua, in purificationem cordis; compunctio autem e superno divini Spiritus rore profluit, in consolationem ac refrigerium animæ, quæ nuper in profundum humilitatis fervide ingressa est, luminisque inaccessibleis accepit contemplationem, et ad Deum Davidis instar clamavit in exultatione: « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium ¹⁶. »

72. Audiivi quosdam dicentes non posse quemquam ad habitum pervenire virtutis, nisi procul secedat et in solitudinem fugiat, atque miratus sum quomodo infinitus ipsis videatur loco circumscribi. Etenim habitus virtutis est restitutio potentiarum animæ ad pristinam dignitatem, et congregatio generalium virtutum ad unam operationem secundum naturam. Porro non de foris tanquam extrinseca nobis superveniunt, sed nobiscum, juxta intellectualem divinumque sensum, illa innascuntur, per quæ et cum quibus secundum naturam moti, inducimur in regnum cœlorum; non autem intra nos est, juxta Domini vocem ¹⁶, ac proinde excellenter solitudo, in quam intramus et e qua egredimur per pœnitentiam et omnem mandatorum Dei adimpletionem, quæ quidem in omni loco dominationis ejus fieri potest, ut ait divus David: « Benedicit anima meâ Dominum in omni loco dominationis ejus ¹⁷. »

73. Qui in media regali acie sub ducibus et centurionibus militans ac pugnans, non potuit in hostium congressu fortitudinem et strenuitatem contra adversarios ostendere, ac ne unum quidem

Α νοσῶ τῆς καρδίας αἰσθήσει, ἀπὸ τῆς βεύσεω; τῶν δακρῶν· ποτὲ δὲ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις. Ὅταν οὖν καθαιρώμεθα, διὰ τῆς μετανοίας, τοῦ ἰοῦ καὶ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, θερμότητι πυρὸς, εἰκότως ἔχοντες τὰ ἐκ ταύτης δάκρυα, ὑπὸ τοῦ θεοῦ πυρὸς ἐκκυρούμενα, καὶ σφύραις βαρελαῖς ὡσανεὶ τὸν λογισμὸν πληττόμενοι, τοῖς ἐκ βάθου; ἀναπεμπομένοις στεναγμοῖς τῆς καρδίας, πικρία καὶ πόνους νοερώ; τε καὶ αἰσθητῶς αἰσθανόμεθα. Ἐπὶ δὲ διὰ τῶν τοιούτων ἱκανῶς καθαρθέντες δακρῶν, ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐλάσωμεν τῶν παθῶν, τηνικαῦτα ὑπὸ τοῦ θεοῦ παρακαλούμενοι Πνεύματος, ὡς γαληνὴν καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν κτησάμενοι, ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος ἀφάτου πληρούμεθα ὑπὸ τῶν χαροποιῶν δακρῶν τῆς κατανύξεω;.

Β ο'. Ἄλλα τὰ ἐκ τῆς μετανοίας δάκρυα, καὶ ἕτερα τὰ ἐκ θείας προχοόμενα κατανύξεω;· τὰ μὲν γάρ, ὡς ποταμὸς ἐπιπλύζων καὶ κατασύρων πάντα τῆς ἁμαρτίας τὰ ὄχυράματα, τὰ δὲ, ὡς θυμὸς ἐπ' ἄγρωστιν γίνεται τῇ ψυχῇ, καὶ ὡσεὶ νικητὸς ἐπὶ χόρτον, τὸν τῆς γνώσεω; στάχυν ἐκτρέφοντα, καὶ πολλοῦτον τοῦτον καὶ καρποφόρον ἀποτελοῦντα.

σα'. Οὐ γὰρ εἰ τι δάκρυον, τοῦτο καὶ κατάνυξι;· ἀλλὰ πολὺ τὸ μέσον δακρῶν καὶ κατανύξεω;. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ μεταμελείας τῶν τρόπων, καὶ μνήμη; τῶν παλαιῶν τῆς ψυχῆς συμπτωμάτων ἐπέρχεται, ὡ; ἀπὸ πυρὸς καὶ ζέοντος ὕδατος, εἰ; καθαρίν τῆς καρδίας· ἡ δὲ, ἐκ θείας δόξου ἀνωθεν τοῦ πνεύματος, εἰς παράκλησιν καὶ ἀναψυχὴν κάτεισι τῆς ψυχῆς, ἄρτι πρὸς βυθὸν ταπεινοφροσύνης θερμῶς εἰσαελεύσεω;, καὶ ἀπολαβούσεω; τῆς τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς θεωρίας, καὶ πρὸς θεὸν οὕτω βούσεω; δαδτικῶς ἐν χαρῶ;. « Διήλομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξηγάγεω; ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. »

σβ'. Ἀκῆκοα λεγόντων μὴ δυνασθαί τινα εἰς ἕξιν ἔλθειν ἀρετῆς, ἀνευ ἀναχωρήσεω; μακρῶς καὶ τῆς εἰς ἐρημίαν φυγῆς, καὶ θεαύμακα πῶ; τὸ ἀπερίοριστον ἔδοξεν αὐτοῖς ἐν τόπῳ περιορίζεσθαι. Εἰ γὰρ ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς, ἡ ἀποκατάστασις ἐστι τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς εἰς τὴν παλαιὰν εὐγένειαν, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνοδος τῶν γενικῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν· ταῦτα δὲ οὐκ ἔξωθεν, ὡ; ἐπίεσακτα, ἡμῖν ἐπιγίνονται, ἀλλὰ συμπεφύκασιν ἡμῖν ἐκ δημιουργίας, κατὰ θέλαν καὶ νοεράν αἰσθησιν, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν κατὰ φύσιν κινούμενοι, εἰσαγόμεθα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἡ δὲ ἐντὸς ἡμῶν ἐστι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν, ἄρα περιττὸν ἡ ἐρημία, εἰσερχομένων ἡμῶν εἰς αὐτὴν, καὶ ταύτης χωρὶς, διὰ μετανοίας καὶ πάσεω; φυλακῆς τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, ἦτις καὶ ἐν παντί τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, κατὰ τὸν θελον Δαδιδ, δύναται γίνεσθαι· « Εὐλόγει γάρ, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, ἐν παντί τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ. »

σγ'. Ὁ μέσον βασιλικῆς παρατάξεω; ὑπὸ στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς συνασπισόμενός τε καὶ συγκροτούμενος, μὴ δυνήθεῖς ἐν τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων νεονικόν τε καὶ γενναῖον κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐνδείξασθαι.

¹⁶ Psal. lxxv, 12. ¹⁷ Luc. xvii, 21. ¹⁸ Psal. cii, 22.

σθαι, ἢ κλν ἕνα τούτων τροπώσασθαι, πῶς μονομα-
 χήσει καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν μυριάδων ἐχθρῶν, καὶ
 στρατηγικόν τι ἔργον ἐνδείξεται, ἀπειρος ὢν τοῦ
 πολέμου; Εἰ δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀδύνατον,
 πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν θείων. Τίς γὰρ πρὸς ἐρημίαν
 φυγῶν, τὰς τῶν δαιμόνων ἐπιδρομὰς, καὶ τῶν πα-
 θῶν τὰς ἐφόδους τὰς ἀφανεῖς καὶ προδήλους γινώ-
 σεται, ἢ καταδρομὴν ποιήσεται κατ' αὐτῶν, μὴ πρό-
 τερον καλῶς ἐγγυμασθεὶς τὴν ἐκκοπήν τοῦ θελήμα-
 τος, μέσον ἐπὶ συναγωγῆς ἀδελφῶν, ὑπὸ ἐμπείρῳ
 ἀρχηγῷ τοῦ τοιοῦτου πολέμου, ἀοράτῳ ὄντος καὶ
 νοητοῦ; Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἀρα πάντῃ ἀμύχανον,
 ὅπως ἄλλων ὁ τοιοῦτος ὑπερμαχήσῃ, καὶ ἄλλους
 διδάξῃ τὰ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν τρόπους.

οδ'. Περιελε ἀπὸ σοῦ θνείδος ἀμειλείας καὶ ἐξου-
 δένωσιν καταφρονήσεως; τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ · ἀπο-
 βαλοῦ τὴν φιλαυτίαν, καὶ κατὰ τῆς σαρκὸς ἀφειδῶς
 ὀρμησον · ζήτησον τὰ δικαιώματα Κυρίου καὶ τὰ
 μαρτύρια αὐτοῦ · καταφρόνησον δόξης καὶ ἀτιμίας ·
 μίσησον τὰς ἐνηθύνους ὀρέξεις τοῦ σώματος · φύγε
 τὸν κόσμον, δι' οὗ τὰ υπογάστρια ἐκपुरοῦνται · ἀσπα-
 σαι τὴν πενίαν, τὴν κακοπάθειαν · στήθι κατὰ πα-
 θῶν · στρέψον σου τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὰ ἐντὸς τῆς
 ψυχῆς · νεῦσον ἐνδον πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος ἐργα-
 σίαν · κώφευσον ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ·
 κένωσον πᾶσαν σου τὴν ἰσχὺν εἰς τὴν τῶν ἐντολῶν
 ἐργασίαν · θρήνησον, χαμεύνησον, νήστευσον, κα-
 κοπάθησον, ἡσύχασον, γινῶθι, τὸ τελευταῖον, μὴ τὰ
 περὶ σέ, σαυτὸν δέ · ὑπεράνω τῆς τῶν ὀρωμένων γε-
 νοῦ ταπεινώσεως · πέτασόν σου τὸ νοσρὸν ὄμμα
 πρὸς θεωρίαν Θεοῦ, καὶ ἴδε τὴν τερπνότητα Κυρίου
 ἐκ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων · κάθειβεν καταβάς,
 διήγησαι τοῖς ἀδελφοῖς σου τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ
 τὰ μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας. Καὶ τοῦτό
 ἐστὶ τὸ ἔργον τῆς ἐξ ἀνθρώπων φυγῆς, δι' ἧς ἀρκας
 ἀσκήσεως, καὶ τὸ πέρας τῆς εἰς ἐρημίαν διατριβῆς.

οε'. Εἰ θέλεις ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ, ἀ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς
 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ἐν τῇ ἐρημίᾳ γενεῶ τῆς ἀρνή-
 σιας τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ φύγε τὸν κόσμον.
 Ποῖον δὴ τοῦτον; Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς
 σαρκὸς · τὴν ἀλαζονείαν τῶν λογισμῶν, καὶ τὴν ἀπά-
 την τῶν ὀρωμένων. Τοῦτον γὰρ ἐὰν φύγῃς τὸν κό-
 σμον, πρῶτον ἐπανατελεῖ σοὶ τὸ φῶς, ὀψει τῆς ἐν-
 θεοῦ ζωῆς, καὶ τὰ λάματα τῆς ψυχῆς σου, φημι δὲ
 τὰ δάκρυα, ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ τὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιω-
 θήσῃ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, καὶ μάλιστα ἐκτοτε πα-
 θῶν οὐκ ἐγγίει τῷ σκηνώματι σου, καὶ οὕτω μέσον
 κόσμου καὶ λαοῦ διατριβῶν, ἔσῃ ὡς ἐν ἐρημίᾳ διά-
 γων καὶ ἀνθρώπων μὴ ὄρων. Εἰ δὲ μὴ τοῦτον οὕτω
 φύγῃς τὸν κόσμον, οὐδὲν σοὶ ἀπὸ τῆς φυγῆς μόνης
 τοῦ ὀρωμένου κόσμου πρὸς τελείωσιν τῶν ἀρετῶν
 καὶ συνάφειαν Θεοῦ προσγενήσεται.

ος'. Τὸ γενέσθαι μοναχὸν οὐ τὸ ἐξω τῶν ἀνθρώ-
 πων καὶ τοῦ κόσμου γενέσθαι ἐστίν, ἀλλὰ τὸ καταλι-
 πεῖν ἑαυτὸν ἐξω τῶν τῆς σαρκὸς θελημάτων γενέ-
 σθαι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς ἐρημίαν παθῶν. Εἰ γὰρ καὶ
 πρὸς τὸν μέγαν ἐκείνον ἐβρέθη, Θεῶγε τοὺς ἀνθρώ-
 πους καὶ σώξῃ, ἀλλὰ τοῦτῳ τῷ τρόπῳ ἐβρέθη ·
 ἐπεὶ καὶ μετὰ τὸ φυγεῖν ἐκείνον, μέσον ἀνθρώπων

horum devincere, quomodo solus prevalibitur in-
 ter multas inimicorum myriades, vel aliquid mi-
 litare factum edet, cum sit belli inexpertus? Si
 autem hoc est impossibile in humanis rebus, multo
 magis in divinis. Quis enim, postquam in solitu-
 dinem fugerit, dæmonum incursus aggressusque
 cupiditatum invisibiles et visibiles cognoscet, vel
 in ea irruet, si non prius se exercuit in resecanda
 propria voluntate, in media fratrum synagoga,
 sub duce talis belli perito, utpote invisibili et spi-
 rituali? Quod si hoc fieri nequit, non potest etiam
 istius generis homo pro aliis pugnare et alios
 docere modum vincendi hostes invisibiles.

74. Cave ne tibi exprobetur negligentia, neve
 ob despectionem mandatorum Dei vitupereris.
 Abjice amorem proprium, in carnem impavidus
 irruere; quære justificationes Domini et testimonio
 ejus; sperne gloriam et ignominiam; abominare
 libidinosos corporis impetus; fuge satietatem,
 qua inflammatur abdomen; ampictere paupertatem
 et cruciatus; obsta cupiditatibus; verte sen-
 sus tuos ad interiorem animam; inclina cor tuum
 ad bona opera; ne te misceas negotiis humanis;
 exhauri vires ad mandatorum observacionem;
 geme, humi cuba, jejuna, te crucia, quietus esto;
 cognosce demum, non quæ sunt circa te, sed te-
 metipsum. Superemine vilitati visibilibus; tende
 spiritualem tuum oculum ad contemplacionem Dei,
 et vide dulcedinem Domini in creaturarum pul-
 chritudine; indeque descendens, narra fratribus
 tuis magnalia vitæ æternæ et mysteria regni cœ-
 lorum. Hoc est opus illius qui ex hominibus fugit
 per sublimem ascensum, hic finis vitæ intra solitudi-
 nem degendæ.

75. Si velis videre bona quæ Deus præparavit
 diligentibus se, abi in solitudinem renuntiationis
 propriæ voluntatis, et fuge mundum. Quem mun-
 dum? Concupiscentiam oculorum carnis, cogita-
 tionum superbiam, et fallaciam visibilibus. Hunc
 enim si fugeris mundum, matutina tibi oriatur lux,
 intuitu vitæ divinæ, remedia animæ tuæ, id est,
 lacrymæ, mox orientur, mutaberis mutatione dex-
 teræ Excelsi; flagellum cupiditatum jam non ap-
 propinquabit tabernaculo tuo, sicque in medio vi-
 vens mundo et sæculo, eris tanquam in solitudine
 degens hominemque non videns. Si autem istum
 non ita fugeris mundum, sola visibilis mundi fuga
 nihil tibi proderit ad virtutum perfectionem et
 cum Deo conjunctionem.

76. Monachum fieri, non est ex hominibus et
 mundo exire, sed manere alienum a carnis volun-
 tatibus, et abire in desertum cupiditatum. Quod
 enim dictum magno illi Viro: « Fuge homines, et
 salvus eris », hoc in nostro sensu dictum est:
 siquidem postquam ille fugit, nihilominus inter
 homines versabatur, in terraque debebat habitare,

et cum discipulis victitabat, sed conversa in fugam spiritali sua sensibilitate, nullum ex hominum commercio patiebatur detrimentum. Alius quoque vir magnus, e synaxi egrediens, clamabat : « Fugite, fratres », sed os monstrabat sciscitantibus causam.

77. In unam domum congregatio tutic. est solitudine. Necessitatem enim habitationis in unum testatur sacrum Domini Jesu verbum : « Ubi enim sunt duo aut tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ¹⁸. » De periculo autem solitudinis Salomon ait : « Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem se ¹⁹. » Atque eos qui in charitate et concordia Deum concelebrant, ipse David beatificat, exclamans : « Beatus populus qui scit jubilationem ²⁰. » Et in unum habitationem laudat dicens : « Ecce quid bonum aut quid jucundum, nisi habitare fratres in unum ²¹? » Ac de discipulis Domini dicitur : « Eorum erat cor unum et anima una ²². » Insuper Deus ad nos descendit, non in solitudinem, sed in terram habitam, et in medios homines peccatores. Necessaria igitur concordia vitæ communis, lubrica vero et periculosa solitudo.

78. « Necessè est ut veniant scandala, inquit Dominus, verumtamen væ homini illi per quem scandalum venit ²³. » Qui ergo pietatem amisit, atque Deum despiciens et non timens, in mediam fratrum congregationem revertitur, multis simplicibus affert scandala, modo per opera, habitusque et praves mores, modo per verba et corruptos sermones, atque corrumpit animas moresque bonos et honestos.

79. Qui servat Dei mandata, non petra scandali sit hominibus, quia non est scandalum in ipso ; (Nam « pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum ²⁴ »), sed lux, et sal, et vita; juxta Domini vocem : « Vos estis lux mundi ²⁵, et sal terræ ²⁶ » : Lux quidem est, utpote in virtute vivens, rationeque fulgidus, et intellectu sapiens ; sal vero, ut in scientia divina multus, et potens in sapientia Dei ; vita denique, ut sermonibus suis vivificans enectos cupiditatibus, eosque resuscitans ex inferno desperationis : et luce quidem operum justitiæ fulgens coram hominibus, eos illuminat ; jucundis autem simul et acerbis verbis constrictos a dissolutione retrahit, liberatque a cupiditatum putredine; vivificis demum sermonibus vitam reddit enectis peccato animis.

80. Inanis gloriæ vitium est telum triplici armatum cuspidè, qui est inanis gloria, præsumptio et superbia, atque a dæmonibus ex igne et ære fa-

ληγίζετο, καὶ ἐν οἰκουμέναις ἐνδημῶν ἦν, καὶ μαθηταῖς συνέζη· ἀλλὰ τὴν νοητὴν φυγὴν ἐν τῇ αἰσθητῇ σπουδαίως φυγῶν, οὐδὲν παρὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων συνουσίας ἐβλάπτετο. Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοι τῶν μεγάλων ἐβόα, τῆς συνάξεως ἐξερχόμενος· θεύγετε, ἀδελφοί, ἀλλὰ τὸ στόμα ἐδείκνυεν, ἐπερωτώμενος τὴν αἰτίαν.

οἷ. Ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν συνουσίαις κατοικήσις, τῆς μονώσεως ἀσφαλεστέρα. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ἀναγκαίου τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικίας, μάρτυς ὁ ἱερὸς λόγος τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ· « Οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι, φησὶν, ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν· περὶ δὲ τοῦ ἐπισηφαλοῦς τῆς μονώσεως ὁ Σολομῶν· « Οὐαὶ τῷ ἐνι, φησὶν, ὅτι ὅταν πέσῃ, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγείρων αὐτόν. » Καὶ γὰρ τοὺς ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμόνοια τὴν Θεὸν ὁμνούοντας καὶ ὁ Δαβὶδ μακαρίζει· « Μακάριος, βοῶν, ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμὸν. » Καὶ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικίαν ἐπαινεῖ λέγων· « Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοῦς ἅμα; » Καὶ ἐπὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, « Μία ἦν ἐν αὐτοῖς ἡ ψυχὴ, καὶ ἡ καρδία. » Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ χάρις, οὐκ ἐν ἐρημίᾳ γέγονεν, ἀλλ' ἐν οἰκουμέναις, καὶ ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν. Ἀναγκαῖον οὖν ἡ ὁμόνοια τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζωῆς, σφαλερὰ δὲ ἡ μόνωσις καὶ ἐπικίνδυνος.

οἷ. « Ἀνάγκη ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, » φησὶν ὁ Κύριος, « ἀλλ' οὐαὶ δι' οὐ τὸ σκάνδαλον γίνεται. » Ὁ γοῦν τὴν εὐλάβειαν ἀπολωλεκώς, καὶ ἐν καταφρονήσει καὶ ἀφοβίᾳ Θεοῦ, μέσον ὁμηγύρεως ἀδελφῶν, ἀναστρεφόμενος, πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων δίδωσι σκάνδαλα. Τοῦτο μὲν δι' ἔργων, καὶ σχημάτων, καὶ φασολατῶν ἡθῶν, τοῦτο δὲ διὰ λόγων, καὶ ὁμιλίας διεφθαρμένης, καὶ διαφθείρει ψυχὰς, ἤθη τε ἀγαθὰ καὶ χρηστὰ.

οἷ. Ὁ τερῶν τις ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, οὐ πέτρα σκανδάλου γίνεται τοῖς ἀνθρώποις, ἐπειδὴ οὐδὲ σκάνδαλόν ἐστιν ἐν αὐτῷ. Εἰρήνη γὰρ πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον· ἀλλὰ φῶς, καὶ ἄλας, καὶ ζωὴ· κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· « Ὑμεῖς ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ἄλας τῆς γῆς· » φῶς μὲν, ὡς τὸν βίον ἐνάρετος, καὶ λαμπρὸς τὸν λόγον, καὶ σοφὸς τὴν διάνοιαν· ἄλας δὲ, ὡς τὴν γνῶσιν τὴν θεῖαν πολλὴν, καὶ δυνατὴς τὴν σοφίαν Θεοῦ· ζωὴ δὲ, ὡς τοῖς βήμασι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ ζωογονῶν νενεκρωμένους τοῖς πάθεσι, καὶ τούτους ἐξ ἔθου ἀνιστῶν ἀπογνώσεως· καὶ τῷ μὲν φρενὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης λάμπων ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ καταφωτίζων αὐτούς· τῷ δὲ ἡδεῖ καὶ στυφονεῖ τῶν λόγων συσφίγγων αὐτοὺς ἀπὸ τῆς χραυνότητος, καὶ ἀπαλάττων τῆς σήψεως τῶν παθῶν· τῇ δὲ ζωῇ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, ζῶν διδοῦς ταῖς νενεκρωμέναις ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ψυχαῖς.

κ. Τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος τρίβολόν ἐστι, διὰ κενοδοξίας καὶ οἰήσεως; καὶ ὑπερηφανίας, ὑπὸ τῶν δαιμόνων πυρούμενόν τε καὶ χαλκευόμενον· ἀλλ' ἐν

¹⁸ Matth. xviii, 20. ¹⁹ Eccle. iv, 10. ²⁰ Psal. lxxviii, 16. ²¹ Psal. cxxii, 1. ²² Act. iv, 26. ²³ Matth. xviii, 7. ²⁴ Psal. cxliii, 165. ²⁵ Matth. v, 14. ²⁶ Ibid. 13.

τοῖς αὐλιζομένοις ἐν σκέπη τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ εὐφώρατον γίνεται, καὶ τὰ κέντρα τούτου συνθλῶνται, ὑπεριπταμένοις δηλονότι τούτων διὰ ταπεινοφροσύνης, καὶ εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς ἐγκαταπέουσιν.

πα'. Ὅπταν ὁ ἀκάθαρτος οὗτος καὶ πολυμηχανος δαίμων προσβάλλῃ σοι προκοπὰς ποιουμένην κατ' ἀρετὴν, καὶ μαντεύηται σοι θρόνων ὕψος, ταῖς ἐπινοαίαις, ὑπὸ τὸ μνημονευτικὸν ἀνάγων καὶ ἐπαίρων σου τὴν ἐργασίαν, ὡς ὑπερκειμένην τῶν λοιπῶν· ἀλλὰ καὶ ψυχὰς ἀγειν ἱκανόν σε ὑποτίθεται εἶναι· κατασχῶν αὐτὸν νοερώς, μὴ ἀφῆς ἀποδράσαι, εἴγε δύναμιν ἔλαβες ἐξ ὕψους, οὕτω ποιεῖν· καὶ λαθῶν, ἀπαλθε τῇ διανοίᾳ ἐν τῷ δοκεῖν, πρὸς τί ποτε πεπραγμένον σοι φαῦλον· καὶ τοῦτο κατ' ἄνωπιον ἀπογυμνώσας αὐτοῦ, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· Εἰ οἱ τὰ τοιαῦτα πρᾶσσοντες ἀξιοὶ εἰσιν εἰς τοιοῦτον ἀναλθεῖν προεδρίας ὕψος, καὶ ἱκανοὶ σοι δοκοῦσιν ἀγειν ψυχὰς, καὶ προσάγειν σεσασμένας Χριστῷ; Σὺ ἂν εἴπῃς, ἐγὼ γὰρ σιωπῶ. Μὴ ἔχων οὖν ἐκεῖνος ἀποκριθῆναι σοὶ τι, ὡς καπνὸς ὑπὸ αἰσχύνῃς οἰχῆσεται· καὶ οὐκ ἔτι μετὰ δυνάμεως ὀχλήσει σοι. Εἰ δέ τι πεπραγμένον, ἢ λελεγμένον τῶν φαύλων οὐκ ἔστι σοι, τῆς ὑπερκοσμίου ζωῆς σου, κἀν ταῖς ἐντολαῖς ἑαυτὸν, καὶ τοῖς πάθεσιν ἀντιπαράθεος τοῦ Κυρίου· καὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν εὐρήσεις τοῦ τελείου ἀπολειπόμενον, ὅσῳ κολυμβήθραν ὕδατων ἀπολειπομένην θαλάσσης. Ἡ γὰρ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων τοσοῦτη τῆς δικαιοσύνης ἀπολείπεται τοῦ Θεοῦ, ὅσον εἰς μέγεθος ἡ γῆ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ κώνυψ τοῦ λέοντος.

πβ'. Ὁ εἰς βάθος τρωθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἀπολειπομένην ἔχει τῆς προδίσεως τὴν τοῦ σώματος δύναμιν. Οὐ γὰρ ἔστι κόρος, ἢ τούτου προδίσει ἐν πόνοις καὶ ἰβρώσιν ἀσκήσει····· κατὰ γὰρ τοὺς λίαν θυμῶντας διακειμένους, τὸ διακαὲς αὐτῆς, οὐκ ἔστι τὸ θεραπεῦον εἰς κόρον· ἀλλὰ διὰ πάσης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς διψᾷ τὸ ποιεῖν, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ σώματος ἡττηται. Οἶμαι δὲ δεῖ τῷ ὑπερφυεῖ τούτῳ πάθει καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες κρατηθέντες, τῶν βασάνων οὐκ ἐπιθάνοντο· καὶ κόρον οὐκ εἶχον ταῦταις προσομιλοῦντες· ἀλλ' ἐνίκων αὐτοὶ ἑαυτοὺς τῷ διακαεῖ πρὸς Θεὸν ἔρωτι, καὶ αἱ ἀπολειπομένους ἐώρουν τῆς πρὸς τὸ παθεῖν ἐμπύρου προδίσεως.

πγ'. Ὁ ἑαυτὸν καθ' οἷον δὴ τινα τρόπον, τινὲ παραμετρῶν τῶν συνασκουμένων, ἢ συνόντων εὐτῷ ἀδελφῶν, λέληθε φρεναπατῶν ἑαυτὸν, καὶ ξένην Θεοῦ βαδίζων ὁδόν. Ἡ γὰρ ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔγνω, ἢ τῆς φεροῦσης παρετρέπη πρὸς οὐρανοῦς, ἢν οἱ σπουδαῖοι καταβεβλημένην φρονήματι τρέχουσι, καὶ δι' ἧς τῶν παγίων ὑπεριπτάμενοι τοῦ ἔχθρου εἰς νοητὸν ἀέρα πτέρυξιν ἀπαθείας χωροῦσι, καὶ ἐν φωτεινοῖς ἐνεαρίζουσι τόποις μετριοφροσύνης κεκοσμημένοι.

πδ'. Ὁ παφωσωμένος καὶ οἰήσει τὰς φρένας ἐξαπατῶμενος, οὐποτε ταπεινώσεως ἐν φωτὶ κατανώξως ἐπιτεύξεται χάριτος, δι' ἧς ἐπιθραβεύεται φῶς σοφείας Θεοῦ τοῖς τὴν καρδίαν συντετριμμένοις, κατὰ τὸ γεγραμμένον· « Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφύμεθα φῶς »·

¹⁷ Psal. XLIV. 10.

A bricatum; sed commorantibus in Dei protectione fit captu facile, ejusque cuspidis hebetantur, quia nempe illi ista supervolant alis humilitatis, et in ligno vitæ requiescunt.

81. Cum impurus iste callidissimusque dæmon accedit ad te in virtute profcientem, et animo tuo thronos pollicetur sublimes, in memoriam revocans et extollens tua opera tanquam aliis excellentiora, atque etiam supponit te idoneum esse ad animarum directionem; tunc, eum spiritus aliter sistens, ne sinas abire, siquidem desuper acceptisti potestatem id faciendi; illoque assumpto, abi per mentis imaginationem ad aliquod peccatum a te olim commissum, et hoc manifestans coram eo, dic ei: « An qui talia faciunt, digni sunt qui ad tantum præminentis fastigium eleventur, an idonei tibi videntur ad dirigendum animas, easque salvas adducendum Christo? Tu dic, equidem sileo. » Nihil habens ille quod tibi respondeat, ut fumus cum pudore evanescet, nec amplius te fortiter turbabit. Quod si nihil mali feceris aut dixeris in vita tua vere cœlesti, nihilominus te ipsum confer præceptis et passionibus Domini, teque invenies tanto a perfectione deficientem, quanto aquarum piscina discrepat a mari: justitia enim hominum tantum distat a justitia Dei, quantum magnitudine differt terra a cœlo et inusca a leone.

82. Qui penitus vulneratus est amore Dei, animi voluntate minores habet corporis vires. In sua enim voluntate nullis satiatur laboribus sudoribusque accessis: siquidem similis est eorum qui vehementer æstuant sili, ardoremque voluntatis nihil extinguere potest ad satietatem, sed diu noctuque silit laborem, et viribus corporis deficit. Arbitror autem supernaturalem hanc passionem martyres Christi dominatam fuisse, quando cruciatus non sentiebant, nec æstari poterant iis adherentes, sed seipsos vincebant ardente in Deum amore, seque semper inveniebant impares voluntati in cruciatus flagranti.

83. Qui seipsum quocumque modo comparat alicui fratrum qui secum conversantur vitamve agunt asceticam, animum suum inscius fallit, et alienam a Deo percurrit viam. Vel enim hujusmodi vir se non cognoscit, vel declinavit a via ducente ad cœlum, quam ferventes conculcata superbia percurrunt, et per quam insidias inimici supervolantes alis impassibilitatis in spiritualem aerem festinant, et in lucidis vernant locis modestia ornati.

84. Qui timet ac præsumptione mentem suam fallit, nunquam humilitatis in luce gratiam consequetur compunctionis, per quam acquiritur lux sapientiæ contritis corde, sicut scriptum est: « In lumine tuo videbimus lumen »; sed nox illum

obtinebrat cupiditatum, in qua omnes feræ quibus pullulat sylvæ humanæ naturæ, transeunt, et scymni præsumptionis, id est, inanis gloriæ fornicationisque dæmonium, rugientes quærunt quem devorent et in ventrem desperationis deglutiant.

85. Illo qui vivit hominum more, et spiritu præsumptionis movetur, vita præsens efficitur mare malorum, inundans animum ejus salo voluptatum et violentis cupiditatum fluctibus, id est, triplicem ejus partem spiritibus malignis furiose percussions. Illi terribile summæ desperationis periculum imminet, cum navis ejus et animæ gubernaculum voluptatibus carnis frangitur, et navarcha mens prope abyssum peccati spirituumque mortem venit; donec mare malorum in profundum humilitatis et serenam suos straverit fluctus, salum autem voluptatum in lacrymarum imbres suas converterit undas, mutaveritque ipsas in dulcedinem lucidæ compunctionis.

86. Qui ad satietatem voluptatibus operibusque carnis indulgit, ad satietatem quoque incumbat ascesis laboribus et sudoribus ærumnæ, ut satietas satietate, dolore voluptas, pigritia laboribus corporis repellatur, et satietatem gaudii et exultationis in requiem invenias. Sic enim castitatis suavi delectaberis fragrantia et puritate, et voluptatem gustabis ineffabilem, immortalesque spiritus fructus; siquidem pariter solemus pharmaca sordes extergentia vestibus inijcere ad earum mundationem, cum propter maculas penitus inutiles factæ sunt.

87. Utiles sunt morbi inchoantibus virtutis vitam, quippe quos adjuvant ad macerandam humilian-damque fervidiorem carnem. Illi enim vires carnis debilitant, et luteum animæ sensum minuunt, ipsius autem animæ robur vigentius ac potentius reddunt, juxta divum Apostolum dicentem: « Cum enim infirmor, tunc potens sum⁸⁶. » At quantum illis prosunt morbi, tantum nocent iis qui jam profecerunt in laboribus virtutis, quique jam sensibus superiores in rerum cœlestium contemplationem surrexerunt. Obstant enim quin rebus vacent divinis, aciem animi doloribus hebetant molestisque necessitatibus, eumque nebula desperationis obscurant, et compunctionem siccant ariditate ægritudinis. Quod Paulus videns, recte seipsum præmuniens a lege judicii, dicebat: « Castigo corpus meum (exercitiis laborum) et in servitatem redigo (curis assiduis), ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar⁸⁷. »

88. Ex irregulari et inæquali regimine sæpe multis innascuntur morbi, cum fervens vel summæ abstinentiæ laboribusque virtutum sine modo et discretionem sese applicat, vel ad ingluviem et

Α ἀλλὰ νῦξ αὐτὸν καλύψει παθῶν, ἐν ᾗ πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διέρχονται· καὶ οἱ ἐκύμνοι τοῖς οἰήσεως, ὁ τῆς κενοδοξίας λέγω καὶ τῆς πορνείας δαίμων, ὠρυόμενοι ζητοῦσι τίνα καταπίωσι, καὶ εἰς γαστέρας ἀπογνώσεως παρπέμψωσι.

πᾶ'. Τῷ ζῶντι κατὰ ἀνθρώπους, καὶ κινουμένῳ τῷ τῆς οἰήσεως πνεύματι, θάλασσα κακῶν ὁ βίος καὶ ἡ παρούσα ζωὴ γίνεται. Καταντλοῦσα τὸ νοερόν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τῇ ἄλμῃ τῶν ἡδονῶν, καὶ τοῖς ἀγρίοις κύμασι τῶν παθῶν, τὸ τριμερές αὐτοῦ κατατύπτουσα ὑπὸ τῶν πνευμάτων δηλονότι τῆς πόνηρίας ἐκμαινομένη· ᾧ δευτὴ ἀπορία μεγίστης ἀθυμίας ἐπανατείνεται, ὀπηνίκα τὸ σκάφος αὐτοῦ καὶ τὸ πηδάλιον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἡδονῶν συντριβεται τῆς σαρκός· καὶ ὁ κυβερνήτης νοῦς ὑπὸ τὸν βυθὸν τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸν νοητὸν θάνατον γίνεται· ἕως ἢ μὲν θάλασσα τῶν κακῶν εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως καὶ γαλήνην αὐτῷ καταστορέῃ τὰ κύματα, ἢ δὲ ἄλμη τῶν ἡδονῶν εἰς ἄβυθους δακρῶν τὰ ρεύματα μεταστρέψῃ, καὶ εἰς ἡδονὴν μεταβάλῃ φωτοειδοῦς κατανύξεως.

πς'. Ὁ εἰς κόρον ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ ἐκδουλεύσας εἰς, κόρον χρήσαιο καὶ τοῖς τῆς ἀσκήσεως πόνοις, ἐν ἰθρῶσι κακοπαθείας· ἵνα κόρος κόρη, καὶ ἡδονὴ ἔδῳνη, καὶ ἀνεσις κόποις σώματος ἐκκρουσθῇ σοι, καὶ κόρον εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιᾶσεως εἰς ἀνάπαυσιν εὐρηῇ. Οὕτω γὰρ καὶ ἀγγελίας κατατροφῆσεις τῆς εὐωδίας καὶ καθαρότητος καὶ ἡδονῆς ἀπολαύσεις ἐβρήτου, τῶν ἀθανάτων καρπῶν τῶν τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ καὶ τὰ σμήχοντα φάρμακα κατὰ ἀναλογίαν εἰώθαμεν τοῦ ρύπου τῶν ἐσθημάτων εἰς κάθαρσιν αὐτῶν ἐπιβάλεῖν, ὀπηνίκα τῷ ρύπῳ εἰς βῆθος ἀχρειωθῶσιν.

πς'. Ἐπωφελῆ τὰ νοσήματα τοῖς ἔτι περὶ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον εἰσαγωγικαῖς, συνεργοῦντα τούτοις εἰς τὴν τῆξιν καὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς ζεούσης σαρκός. Ταῦτα γὰρ τὴν μὲν δύναμιν τῆς σαρκὸς ἀσθενεστάτην ἐργάζονται, τὸ δὲ χολικόν φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐκλεπτείνουσιν· αὐτὸν δὲ τὸν τόνον αὐτῆς εὐτονότερόν τε καὶ δυνατώτερον, κατὰ τὸν θεῖον ἀποτελοῦσιν Ἀπόστολον. « Ὅταν γὰρ, φησὶν, ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. » Ἀλλ' ὅσα ταῦτα τούτοις ἐπωφελῆ, τοσοῦτον ἐπιβλαβῆ τοῖς προβεβηκόσιν ἐν πόνοις τῶν ἀρετῶν, καὶ ἔστι τὴν ἀσθησὶν ὑπερκύψασιν, καὶ εἰς οὐρανίους θεωρίας κεχωρηκόσιν. Ἀπειργουσι Δ γὰρ αὐτοὺς τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα σχολῆς, καὶ παχύνουσι ταῖς δδύνασι καὶ περιστάσει τὸ τῆς ψυχῆς αὐτῶν λογιζόμενον· τῷ νέφει τε τῆς ἀθυμίας ἐπιθολοῦσιν αὐτὸ, καὶ τὴν κατάνυξιν τῷ αὐχμῷ τῶν πόνων ἀποξηραίνουσιν. Ὁ καὶ Παῦλος εἰδὼς, ἐπιμελούμενος καλῶς ἑαυτοῦ τῷ τῆς διακρίσεως νόμῳ, ἔλεγεν· « Ὑπεπιπλάζω μου τὸ σῶμα ταῖς γυμνασίαις τῶν πόνων, καὶ δουλαγωγῶ ταῖς θεραπείαις, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. »

πη'. Ἐκ τῆς ἀνωμάλου καὶ μὴ τὸ ἴσον ἐχούσης διαίτης πολλάκις τίκονται τοῖς πολλοῖς τὰ νοσήματα, ἢ πρὸς ἀκραν ἀστίαν τοῦ σπουδαίου καὶ εἰς πόνους ἀρετῶν ἀμέτρως καὶ ἀδιακρίτως ἐκταθέντας.

⁸⁶ II Cor. xii, 10. ⁸⁷ I Cor. ix, 27.

ἡ πρὸς ἀδελφάγων, καὶ κόρον ἐκκλίναντος τὸν τῆ φύσει πολέμιον. Ἀναγκαῖον οὖν τοῖς τε πρὸς ἀρετὴν εἰσαγωγικοῖς ἢ ἐγκράτεια, καὶ τοῖς ὑπὲρ τὸ μέσον τοῦς ἀγῶνας μεταθεμένοις εἰς τὴν ἀκροτάτην τῆς θεωρίας ἐπίδασιν. Μήτηρ γὰρ ὑγείας αὐτῆ, φίλη τῆς ἀγείας, καὶ ταπεινοφροσύνης ἀγαθὴ σύννευος.

πθ'. Διττὴν εἶναι τὴν ἀπάθειαν ἴσθι, καὶ διττῶς ἐν τοῖς σπουδαίοις μάλιστα γίνεσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας ἢ πρώτῃ γίνεται τοῖς σπουδαίοις ἀπάθεια, ἥτις ἐκ νομίμου ἀθλήσεως τοῖς πόνοις πολυτρόπως προκόψασα, νεκροῦν μὲν οἶδεν αὐτίκα τὰ πάθη, καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς σαρκὸς ἀπράκτους ἰσθῆν· κινεῖσθαι δὲ πρὸς τὸ κατὰ φύσιν τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ποιεῖ· καὶ τὸν νοῦν ἐν μελέτῃ τῶν θεῶν μετὰ συνέσεως ἀποκαθιστᾷ. Ἐπειτα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἢ δευτέρα καὶ τελειότερα σοφῶς αὐτοῖς ἐπιγίνεται, ἥτις ἐκ νοερᾶς ἡσυχίας τῶν λογισμῶν, εἰς εἰρηνηκίην τοῦ νοῦς ἀνυψωθεῖσα κατέστασιν, διορατικώτατόν τε καὶ προσρατικώτατον εἶδε τὸν νοῦν ἀπεργάζεσθαι· διορατικώτατον μὲν, ἐν πράγμασι θεοῖς, ἐν τε ὀπτασίαις τοῦ κρείττονος, ἐν τε ἀποκαλύψεσι μυστηρίων Θεοῦ· προσρατικώτατον δὲ, ἐν πράγμασι ἀνθρωπίνους, μακροθεν ἐρχομένους καὶ μέλλουσι γίνεσθαι· ἐν αἷς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τὸ ἐνεργοῦν ἔστι, τὸ κρατοῦν μὲν καὶ συνέχον κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν, ἀπολύον δὲ, κατὰ τὴν δευτέραν, καὶ ἐλευθερίαν αἰωνίου ζωῆς, ὡς ὁ Παῦλός φησι.

κ'. Ὁ τῆς ἀπαθείας πλησιάσας τοῖς ὄροις, ὀρθὰς μὲν περὶ Θεὸν καὶ τὰς φύσεις τῶν ὄντων ποιούμενος τὰς ὁράσεις, ἐκ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἀναλόγως τῆς αὐτοῦ καθαρότητος πρὸς τὸν Ποιητὴν ἀνατρέχων, δέχεται τὰς φωτοχυσίας τοῦ Πνεύματος· ἀγαθὰς δὲ τὰς ὑπολήψεις ἔχων πρὸς πάντας, ἀεὶ λογίζεται περὶ πάντων καλὰ· ἀγίου τε πάντας ὀρᾷ καὶ ἀγνοῦς, καὶ περὶ θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὴν κρίσιν ὀρθὴν ἐπιφέρειται· καὶ ἔρᾳ μὲν οὐδενὸς τῶν περὶ τὴν ἕλην τοῦ κόσμου, καὶ τοῖς ἀνθρώποις σπουδαζομένων· ἐκδύς δὲ τῷ νῷ τῆς παγκοσμίου αἰσθήσεως, πρὸς οὐρανοῦς καὶ Θεὸν ἀνατρέχει καθαρὸς πάσης λύσης, καὶ πάσης δουλείας ἐλευθερός, καὶ ὅλος γίνεται τῶν νοητῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἐν μόνῳ τῷ πνεύματι, καὶ τὸ θεῖον κάλλος ὀρᾷ, καὶ θεοπρεπῶς ἐμφιλοχωρεῖ τοῖς θεοῖς τόποις, τῆς μακαρίας Θεοῦ δόξης, ἐν ἀρρήτῳ σιγῇ καὶ χαρᾷ, καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας ἀλλοιωθεὶς, ὡς ἄγγελος ἐν ὕλικῷ σώματι, ἄλλος τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφεται.

κβ'. Αἰσθήσεις οἶδεν ὁ λόγος πέντε καὶ τῆς ἀσκήσεως· ἀγρυπνίαν, μελέτην, εὐχήν, ἐγκράτειαν, καὶ ἡσυχίαν· ταύταις ὁ τὰς ἑαυτοῦ αἰσθήσεις ἐπισυνάφας, καὶ τὴν μὲν ὄρασιν τῆ ἀγρυπνίας, τὴν ἀκοήν δὲ τῆ μελέτῃ, τὴν βαφρῆσιν τῆ εὐχῆς, τὴν γεῦσιν τῆ ἐγκρατείας, καὶ τὴν ἀφήν συζεύξας τῆ ἡσυχίας, ταχέως καθαίρει τὸν νοῦν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ λεπτύνας διὰ τούτων αὐτὸν, ἀπαθῆ καὶ διορατικὸν αὐτὸν ἀπεργάζεται.

¹⁰ I Cor. xii, 11.

A saturitatem inclinat corpus naturaliter nobis inimicum. Necessaria igitur temperantia et inchoantibus viam virtutis et iis qui jam stadii medium transgressi tendunt ad summum contemplationis apicem. Illa enim est mater sanitatis, castitatis amica, optima humilitatis contubernalis.

89. Duplicem esse impassibilitatem scito, eamque duplici praesertim modo a ferventibus acquiri. Et primo quidem a perfectione practicae philosophiae prima ferventibus inoritur impassibilitas, quae ex legitima lucta multis laboribus progressa, statim cupiditates optime mortificat, impetus carnis reddit inefficaces, facultates animae ut secundum naturam moveantur efficit, mentemque ad rerum divinarum meditationem restituit. Deinde ab inchoatione naturalis theoriae secunda et perfectior illis peropportune supervenit impassibilitas, quae e spirituali cogitationum quiete ad pacificum erecta mentis statum, hanc perspicacissimam ac providentissimam scit reddere; perspicacissimam in rebus divinis, et in videndo quod bonum est, atque in revelationibus mysteriorum Dei; providentissimam vero in rebus humanis postea futuris et a longe venientibus. In illa autem duplici impassibilitate unus et idem operatur spiritus, qui in priore moderatur et reprimit, in posteriore vero laxas dat habenas et libertatem aeternae vitae, ut Paulus loquitur ¹⁰.

90. Qui impassibilitatis finibus appropinquavit, rectos ad Deum naturasque rerum tendens oculos, a creaturarum pulchritudine ob suam puritatem ad Creatorem assurgens, recipit illuminationes spiritus, optimamque habens opinionem de omnibus, de omnibus semper bene cogitat, omnes ut sanctos habet ac sanctos, de divinis humanisque rebus rectum fert iudicium; nihil amat materialium saeculi rerum quas homines studiose appetunt; mente sensu mundano exuta, ad caelos Deumque currit purus ab omni luto et ab omni servitute liber, totus est spiritualibus Dei bonis in solo spiritu, divinamque videt pulchritudinem, ac divine divinis inhabitat locis ubi residet beata Dei gloria, cum ineffabili silentio et laetitia, et cunctis sensibus transformatus, ut angelus in materiali corpore, immaterialis inter homines conversatur.

91. Ratio quinque cognoscit ascesis sensus: vigiliam, meditationem, orationem, temperantiam et quietem. His qui sensus accommodat, scilicet visum vigiliæ, auditum meditationi, odoratum orationi, gustum temperantiæ, et tactum coaptans quieti, brevi purificat mentem suae animæ, illamque sic exacuens, impassibilem reddit et perspicacem

92. Animus impassibilis ille est, qui suarum victor cupiditatum et superior tristitia et lætitia facis est. Qui neque doloribus ex impetibus animæ obortis dejicitur, neque lætitia ex animæ quiete percepta inebriatur, sed in tribulationibus gaudet, et in prosperitatibus temperatur nec ultra modum effertur.

93. Magnus est dæmonum furor in eos qui proficiunt usque ad theoriam. Insidiantur enim eis diu noctuque : atque tum per eorum socios probationes sibi met nocivas excitant, tum per seipsos fragores cient ad eos terrendos. Imo dormientibus instant, eorum quieti invidentes, multisque modis vexant illos, quamvis nocere nequeant his qui Deo se consecrarunt. Et nisi angelus Domini omnipotentis ipsos custodiret, diabolicas insidias mortisque laqueos non effugerent.

94. Armatus pro practica virtutis philosophia, cave diligenter a lethiferis dæmonum insidiis. Quantum enim ascensionis progressum in excelsas virtutes disponis, et divina lux tibi augetur in orationibus, atque ad revelationes pervenis visionesque ineffabiles, adjuvante Spiritu, tantum illi, surgentem te ad cælum videntes, strident dentibus, et multiplicia nequitiae suæ retia in spiritali aere diligenter tendunt. Non solum enim concupiscentiæ iræque carnalia et bestialia contra te spirabunt dæmonia, sed etiam dæmones blasphemiam amara invidia in te insurgent. Præterea, visibiliter et invisibiliter acrem principatusque ac potestates circumvolant, in mera specie sub singularibus horrificisque formis apparentes, ad nocendum tibi quantum in se est, evigilabunt, sed mentali orationi exercitio vigilem mentis oculum intendens, animoque naturæ contemplationi applicato Dei opera meditans, non timebis ab eorum sagitta volante in die, neque enim appropinquare tabernaculo tuo valebunt, a lumine tibi insito quasi caigo repulsi, ac divino igne combusti.

95. Spiritus sancti gratiam valde formidant maligni spiritus, ac presertim cum abundans infunditur, vel nobis purificatis meditatione puraque oratione. Non ausi enim appropinquare tabernaculo eorum qui ab illa illuminantur, solis imaginibus horrificisque fragoribus et obscuris vocibus eos terrere ac perturbare conantur, et revocare ab exercitio vigiliæ et orationis : imo et eos humi dormientes nullo non adoriuntur artificio ; at invidentes vel brevissimæ eorum a laboribus quieti, insidiantur, et convulsionibus quibusdam auferunt somnum ab ipsorum oculis, ut laboriosiores illorum vitam ac dolore plenam per istiusmodi artes efficiant.

96 Corpore subtili induti videntur tenebrarum

Α λβ'. Νοῦς ἀπαθής ἐστίν, ὁ τῶν ἑαυτοῦ κρατήσας παθῶν, καὶ ὑπεράνω λύπης καὶ χαρῆς γεγωνός· ὅς οὔτε ταῖς ἐξ ἐπιφορῶν λύπαις ἐπιστογνάζει, οὔτε τῇ ἐξ εὐθυμίας διαχαίεται χαρᾷ, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς θλίψεσι, χαίρομένην ἐπιφερόμενος τὴν ψυχὴν, ἐν δὲ ταῖς εὐθυμίαις, ἐγκρατευσομένην, καὶ μὴ τοῦ μέτρου φερομένην ἐκτός.

λγ'. Πολλὴ κατὰ τῶν εἰς θεωρίαν προκοπὰς ποιουμένων ἢ τῶν δαιμόνων μάγια. Ἐφεδρεύουσι γὰρ κατ' αὐτῶν νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν· καὶ διὰ μὲν τῶν συνόντων πειρασμοὺς χαλεποὺς ἑαυτοῖς ἐπιγείρουσι· δι' ἑαυτῶν δὲ κτύπους ποιοῦσιν εἰς φόβον. Καὶ ὄπνοῦσιν ἐπιτίθενται τούτοις, τῇ ἀνέσει φθονοῦντες αὐτῶν, καὶ ποικίλους λυποῦσιν αὐτούς, εἰ καὶ μὴ δύνανται ἀδικῆσαι τοὺς ἀνακειμένους Θεῷ. Καὶ εἰ μὴ ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος· ὁ φυλάσσωσιν αὐτοὺς ἦν, οὐκ ἂν τῆς αὐτῶν ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου τοὺς βρόχους ἐξέφυγον.

λδ'. Ἐναγωνίως ἔχων περὶ τὴν ἐμπρακτον φιλοσοφίαν τῆς ἀρετῆς, πρόσχε ἀκριθῶς ταῖς τῶν ὀλοθρίων δαιμόνων ἐπιβουλαῖς. Ὅσῳ γὰρ ἀναβάσεις προκοπῶν εἰς ὑψηλὰς ἀρετὰς διατίθεσαι, καὶ τὸ φῶς αὐξάνεται σοι τὸ θεῖον ἐν προσευχαίᾳ, καὶ πρὸς ἀποκαλύψεις ἔρχῃ καὶ ὀπτασίας ἀρρήτους διὰ τοῦ Πνεύματος, τοσοῦτον ἐκτείνῃ ἀνερχόμενός σε ὄρωντες πρὸς οὐρανὸν, τρύζουσι τοὺς ὀδόντας, καὶ τὰ τῆς κακίας αὐτῶν πολὺπλοκα δίκτυα ἐπὶ τὸν νοητὸν ἀέρα σπυδαίως ἐκτείνουσιν. Οὐ μόνον γὰρ οἱ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ φιλόσαρκοι τε καὶ θηριώδεις κατὰ σοῦ πνεύσουσι δαίμονες, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς βλασφημίας φθῶν πικρῶ σοι ἐπαναστήσονται. Καὶ πρὸς τούτοις, φανερώς τε καὶ ἀφανῶς οἱ περὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας ἰπτάμενοι, κατὰ φαντασίαν γυμνῆν ἐν ἰδέαις ξέναις καὶ φρικταῖς· μεμορφωμένοι, εἰς κάκωσίν σου ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἐγεροθήσονται· ἀλλὰ τῇ νοερᾷ ἐργασίᾳ τῆς προσευχῆς ὁμοματι νοδὸς ἐγγρηθῶρ ἐνασχολούμενος, καὶ ταῖς ἐννοίαις τῆς φυσικῆς θεωρίας ἐν τοῖς ποιήμασιν ἐμμελετώ τοῦ Θεοῦ, οὐ φοθηθήσῃ ἀπὸ τοῦ βέλους αὐτῶν τοῦ πετωμένου ἡμέρας· οὐδὲ γὰρ τῷ σκηνώματι σου πλησιάσαι ἰσχύουσιν, ὑπὸ τοῦ ἐν σοὶ φωτὸς οἷα σκότος ἐκδιωκόμενοι, καὶ ὑπὸ τοῦ θείου πυρὸς ἐμπιπρόμενοι.

λε'. Τὴν τοῦ θείου Πνεύματος χάριν δεδίδωται σφόδρα τῆς πονηρίας τὰ πνεύματα· καὶ μάλλον ὅταν πλουσίως ἐπιφοιτήσασα, ἢ καθαιρομένοις ἡμῖν ἐκ μελέτης καὶ καθαρᾶς προσευχῆς. Μὴ τολμώντα γὰρ πλησιάσαι τῷ σκηνώματι τῶν καταλαμπομένων ἐκείθεν, μόναις ταῖς φαντασίαις καὶ τοῖς φοβερῶς κτύποις, καὶ ταῖς ἀσημοῖς φωναῖς ἐκφοβεῖν καὶ τάρασσειν ἐπιχειροῦσι, καὶ τοῦ ἔργου ἀπάγειν τῇ ἀγρυπνίᾳ καὶ προσευχῇ· ἀλλὰ καὶ κατεψευσμένον τὸ ὄπνοῦντων αὐτῶν ἐπὶ γῆς, οὐ φείδονται. Φθονοῦντες δὲ τῇ βραχυτάτῃ τῶν πόνων αὐτῶν ἀναπαύσει, ἐφεδρεύουσι, καὶ σπασμοῖς τισιν αἰρούσι τὸν ὕπνον ἀπὸ τῶν βλεφάρων αὐτῶν, ἐπιπονωτίσαν τούτων τὴν ζωὴν καὶ ὀδύνης μεστὴν ποιεῖν διὰ τῶν τοιοῦτων ἐπινοουμένων.

λς'. Ἐνωματοῦσθα· δοκοῦσι λεπτόντως τὰ τοῦ

σχότους πνεύματα, ὡς ὁ λόγος ἐκ πείρας ὑπονοεῖν αἰδῶσιν· εἴτε τοῦτο φαντάζοντα, τῆς αἰσθήσεως ὑποκλεπτομένης, εἴτε καὶ εἰς τοῦτο κατακρηθέντα ἀπὸ τῆς πάλαι ἐκπτώσεως. Πλὴν ὁμοῦς συμπλέκεσθαι τῇ ἐναγωνίῳ ἐφορμῶσι ψυχῇ, τρεπομένου αὐτῆς πρὸς ὑπνον τοῦ δούλου σώματος· ὃ καὶ δοκιμῆ τις εἶναι μοι δοκεῖ ψυχῆς, ἀρτι γινομένης ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως· ὡς ἂν τὸ θυμοειδὲς αὐτῆς καὶ ἀνδρείον, ὅπως ἔχοι κατὰ τῶν τοιούτων ἀποδειχθῆ, ἀπειλούντων αὐτῇ τὰ φρικτὰ, ἐν θυμῷ καὶ μανίᾳ πολλῇ· οἷς ἡ ἔρωτι τετραμένη Θεοῦ, καὶ ταῖς γενικαῖς ἀρεταῖς; πεπυκνωμένη ψυχῇ, οὐ μόνον τῷ δικαίῳ θυμῷ ἀντιτάσσεται, ἀλλὰ καὶ τύπτει τούτους, εἴ τις ἐν αὐτοῖς αἰσθήσις ἐν τῷ δοκεῖν ἀφειδῶς ἀπογεωθεῖσι τῇ ἐκπτώσει τοῦ πρώτου καὶ θεοῦ φωτός.

B

47. Πρὸ τῆς συμπλοκῆς καὶ τῆς ἡττης πολλάκις οἱ δαίμονες τὴν αἰσθησιν τῆς ψυχῆς ἐκταράττουσι, καὶ τὴν ὑπνον ἀπὸ τῶν βλεφάρων ἀρπάζουσι. Ἀλλὰ θάρρους καὶ ἀνδρείας ἡ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πεπληρωμένη ψυχῇ, ἀλογεῖ μὲν τῆς τούτων ἐφόδου καὶ πικρᾶς μανίας, ἐν δὲ τῷ ζωοποιῷ μόνῳ τύπῳ, καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ Ἰησοῦ καὶ Θεοῦ, τὰς τε φαντασίας αὐτῶν διαλύει, καὶ τούτους ἅμα συγάδας ἀποτελεῖ.

47. Εἰ τὰ σκόλα προνομεῦσαι τῶν πολεμίων πνευμάτων, ἐκ πρακτικῆς ἐξήλθε φιλοσοφίας, ὅρα καὶ πρόσεχε τοῖς ὅπλοις ἐαυτὸν πάντοθεν τοῦ Πνεύματος καθοπλίσας. Οὐδὰς γὰρ τίνων τὰ σκευὴ ἀρπάσαι προεθυμήθης· πολεμίων μὲν, ἀλλὰ νοητῶν καὶ ἀσάρκων, ὃ μετὰ σώματος ἐπι τῷ βασιλεῖ τῶν πνευμάτων καὶ Θεῷ στρατεύόμενος. Ἰσθὶ γὰρ ὡς πικρότερον ἢ πρότερον ἐκστρατεύουσαι κατὰ σοῦ, καὶ πολλοὶ ταῖς κατὰ τὰ σοῦ γενήσονται μηχαναῖς· ἕως ἢ λαθόντες ἐν τῷ τὰ σκόλα προσκατολύειν, μετὰ τούτων σε δορυάλων ἀφαρπάσουσι, καὶ πολλῆς πικρίας τὴν ψυχὴν σου πληρώσωσιν, ἢ κακοῖς σε καὶ ὀδυνηροῖς καθυποβάλλωσι πειρασμοῖς, εἰς σκόλωπα τῆς σαρκὸς σου καὶ κάκωσιν.

C

48. Οὐ δύναται πηγὴ ἀγαθῆ νάματα θολερὰ καὶ ὀρώδη πηγάζειν, ἕλης κοσμικῆς ἀποπνέοντα· οὐδὲ καρδία ἐκτὸς τῆς βασιλείας οὔσα τῶν οὐρανῶν, βεῖθρα ζωῆς ποτε θείας ἐκδύσειν, εὐωδία μύρου νοητοῦ ἀναπέμποντα. Μήτι γὰρ, φησὶν, ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν; Μὴ δύναται βάτος ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ βαλάνους ἐλαία; Ὁμοίως οὐδὲ πηγὴ μία καρδίας, πονηρὴν καὶ ἀγαθὴν ἐπι τὸ αὐτὸ τεκεῖν νόημα· ἀλλ' ὁ μὲν ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ πονηρὰ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν.

D

ρ'. Ὅσπερ ἀδύνατον ἐλαίου καὶ πυρὸς ἀνευ λύχνου καίεσθαι, καὶ φαίνειν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, οὕτω καὶ ψυχὴν ἀμήχανον ἀνευ θεοῦ Πνεύματος καὶ πυρὸς, τὰ θεῖα τρανότερον φθέργγεσθαι, καὶ φωτίζειν ἀνθρώπους. Πᾶν γὰρ ὄρυγμα τέλειον, ἀνωθεν ἐστὶν ἐκ τοῦ

daemones, ut ratio de experientia conjicere potest, sive meram exhibeant speciem sensibus illulis, sive ad hoc fuerint dampnati propter antiquum lapsum. Quidquid sit, cum anima pugnam conserere adoriuntur, verso ad somnum famulo ejus corpore : idque mihi videtur esse probatio animæ, recenter supra corporis vilitatem elatae, ut pateat qualis sit ejus fortitudo et virilitas adversus istiusmodi hostes, qui horribilia ipsi minantur cum ira et furore magno : quos quidem amore vulnerata divino præcipuisque ornata virtutibus, non solum congruo pugnat animo, sed etiam percutit, si quis sit sensus in eis ; quippe quos immisericos in specie severitas ob lapsam repulit a primævo divinoque lumine.

97. Ante congressum et cladem sæpe dæmonia sensus animæ turbant, et somnum ab oculis rapiunt. Sed confidentia et fortitudinæ a Spiritu sancto repleta anima, despicit istorum incursum acerbumque furorem, in soloque vivifico signo et invocatione Domini Jesu phantasmata eorum dissipat eosque simul in fugam convertit.

98. Si spolia prædaturus adversariorum spirituum e practica exieris philosophia, vide et cave, cum te totum armis Spiritus sancti accinxeris. Etenim scis quorum vasa diripere cupias, nam contra hostes quidem, sed spirituales et incorporeos, tu adhuc corpore indutus sub rege spirituum et Deo militas. Scito enim eos acrius quam antea contra te pugnatos, variaque excogitatos adversus te stratagemata, donec vel spolia recuperando inscium te simul cum his captivum rapiant, multaque amaritudine animam tuam repleant, vel malis te molestisque dejiciant tentationibus, ad flagellandam carnem tuam eique nocendam.

99. Non potest fons bonus rivos amittere lutosos fetidosque et mundi sæcem spirantes ; neque animus a regno cœlorum exsulans scaterere vitæ divinæ fluentis suavem spiritualium odorum fragrantiam halantibus. Nam, ut dictum est, « numquid fons de eodem foramine emanat dulcem et amaram aquam ? » Numquid potest rubus olivas facere, aut glandes oliva ? Ita nec unus fons cordis bonas et malas circa idem producere potest cogitationes ; sed « bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala, » juxta Domini vocem.

100. Sicut non potest sine oleo et igne lucerna accendi, et illucere iis qui sunt in domo, sic non potest anima sine divino Spiritu et igne divina clare explicare et illustrare homines. Etenim « omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre

¹¹ Jac. iii, 11. ¹² Matth. xii, 35 ; Luc. vi, 45.

luminum (In mercedem animæ Deum diligentis) : Α τῶν φώτων Πατρὸς, ἐπιδραβευόμενον πάση φιλοθεῶν
 apud quem non est (juxta sacrum oraculum) trans- ψυχῆ· παρ' ᾧ οὐκ ἐνι, κατὰ τὸ λόγιον, παραλλαγῆ
 mutatio nec vicissitudinis obumbratio ²³. » καὶ τροπῆς ἀποσχίσμα.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΟΣ ΚΑΘΑΡΣΕΩΣ.

EJUSDEM

PHYSICORUM CAPITUM CENTURIA SECUNDA

DE PURGATIONE ANIMI.

1. Principium amoris Dei est visibilibus huma-
 narumque rerum despectus; medium vero, cordis
 et animi purgatio, ex qua procedunt spiritualis in-
 tellectualium oculorum apertio, et absconditi intra
 nos regni Dei cognitio; finis denique, vehemens
 desiderium supernaturalium Dei donorum, et natu-
 ralis appetitus societatis cum Deo, quæ est ipsa-
 met in eo quies.

2. Ubi amor Dei et spiritualium rerum operatio,
 et inaccessibilis lucis participatio, ibi potentiarum
 animæ pax, mentisque purgatio, et inhabitatio
 sanctæ Trinitatis. Etenim « qui diligit me, Chri-
 stus inquit, sermonem meum servabit, et Pater
 meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansio-
 nem apud eum faciemus ²⁴. »

3. Tres novit ratio status vitæ, carnalem, ani-
 malem et spiritualem. Horum unusquisque pro-
 prium habet existendi modum in se distinctum et
 ab aliis dissimilem.

4. Carnalis vitæ status totus voluptatibus et præ-
 sentis vitæ deliciis deditus est, nihil animalis spi-
 ritualisque status in se habens, aut acquirere ulla-
 tenis volens. Animalis, quasi vitium et virtutem
 interjacentis, ad curam sanitatemque corporis et
 ad laudem humanam intendit, pariter labores vir-
 tutis excutiens, et opera fugiens carnis, neque
 virtuti, neque vitio incumbens, propter oppositas
 sibi invicem causas; non virtuti, propter asperi-
 tatem ejus simul et difficultatem; non vitio, ne
 amittatur hominum existimatio. Spiritualis de-
 mum vitæ status duorum priorum nihil habere
 vult, et ambos ita malos minime appetit, sed totus
 ab utroque prorsus liber, deargentatis charita-

Β α'. Ἀρχὴ μὲν ἀγάπης Θεοῦ, τῶν δρωμένων καὶ
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἢ καταφρόνησις· μεσότης
 δὲ, καρδίας καὶ νοῦς κάθαρσις, ἐξ ἧς ἡ νοερά τῶν
 νοητῶν ὀφθαλμῶν ἀποκάλυψις, καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς
 κεκρυμμένης ἐν ἡμῖν τῶν οὐρανῶν βασιλείας· τέλος
 δὲ, ἀκατάσχετος ἔρωσις τῶν ὑπὲρ φύσιν τοῦ Θεοῦ δω-
 ρεῶν, καὶ φυσικὴ ἐπιθυμία τῆς μετὰ Θεοῦ συνα-
 φείας αὐτῆς τῆς ἐν αὐτῷ καταπαύσεως.

β'. Ὅπου ἔρωσις Θεοῦ, καὶ τῶν νοητῶν πραγμάτων
 ἢ ἐργασία, καὶ ἡ μετουσία τοῦ ἀπροσέτου φωτός,
 ἐκεῖ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς εἰρήνη, καὶ νοῦς
 κάθαρσις, καὶ ἡ ἐνοίκησις τῆς ἁγίας Τριάδος. « Ὅ-
 γὰρ ἀγαπῶν με, φησί, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ
 Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσέ-
 μεθα, καὶ μόνη παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. »

Γ γ'. Τρεῖς οἰδενὸς λόγος καταστάσεις τοῦ βίου·
 σαρκικὴν, ψυχικὴν, καὶ πνευματικὴν. Τούτων ἐκάστη
 τὴν οἰκίαν ἔχει διάθεσιν τῆς ζωῆς διακεκριμένην
 πρὸς ἑαυτὴν, καὶ τῶν ἄλλων ἀνόμοιον.

δ'. Ἡ σαρκικὴ τοῦ βίου κατάστασις ὅλη καθόλου
 πρὸς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις τῆς παρουσίας ζωῆς
 καταγίνεται, μὴδὲν ἢ ἀπὸ τῆς ψυχικῆς καταστά-
 σεως, ἢ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς πρὸς ἑαυτὴν ἔχουσα,
 ἢ καὶν ὀλιγὸς βουλομένη προσκτεῖσασθαι. Ἡ δὲ
 ψυχικὴ, μεθόριος τις οἴσησιν κακίας καὶ ἀρετῆς,
 πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν καὶ βῶσιν
 ὀρᾷ, καὶ πρὸς τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων· ἐπίσης
 τοὺς τε πόνοους ἀποσειομένη τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰς
 πράξεις φεύγουσα τῆς σαρκός· μὴ προσκειμένη κα-
 κίᾳ, ἢ ἀρετῇ, διὰ τὰς ἐν αὐταῖς ἀντιθέτους αἰτίας.
 ἀρετῇ μὲν, διὰ τὸ τραχὺ ταύτης ὁμοῦ καὶ ἐπιπο-
 νῶν· κακίᾳ δὲ, διὰ τὸ μὴ προσαπολέσαι τοὺς τῶν
 ἀνθρώπων ἔπαινοους. Ἡ δὲ πνευματικὴ τοῦ βίου

²³ Jac. i, 17. ²⁴ Joan. xiv, 23.

κατάστασις τούτων μὴν οὐδὲν οὐτε ἔχειν αἰρεταί· ὅτε πρὸς οὕτω κακὰ καταγίνεσθαι τὰ ἀμφοτέρω· ἀλλ' ἅλη δὲ ἔλου ἐλευθερός ἐστι ταύτης κάκεινης, πτέρυξι περιηργυρωμένη ἀγάπης καὶ ἀπαθείας, ὑπεριπταμένη τῶν ἀμφοτέρων, μήτε πράττουσά τι τῶν ἀπηγορευμένων, καὶ τὴν ἀργίαν ἀποφεύγουσα τῶν κακῶν.

ε'. Οἱ σαρκικῶς ζῶντες, καὶ πολὺ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα ἐπιχειμένοι ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, σάρκες αὐτόχρημα ὄντες, οὐ δύνανται ἀρέσαι Θεῷ· σκοτεινοὶ γὰρ εἰσι τοῖς φρονήμασι, καὶ τῶν ἀκτίων τοῦ θείου φωτὸς πάντων ἀμέτοχοι. Τὰ γὰρ ἐπιπροσθούτα νέφη τῶν παθῶν, ὥσπερ ὑψηλὰ τεῖχη ἀποτελιζόμενα ἔχοντες τὰς λαμπηθόνας τοῦ πνεύματος, ἀφώτιστοι διαμένουσι. Πηροὶ δὲ τὰς αἰσθήσεις ὄντες τῶν ἰδίων ψυχῶν, οὐ δύνανται πρὸς τὰ νοητὰ κάλλη τοῦ Θεοῦ ἀνανεῦσαι, καὶ τὸ φῶς ἰδεῖν τῆς ἀληθινῆς τῆς ζωῆς, καὶ ὑπεράνω γενέσθαι τῶν ὁρωμένων τῆς ταπεινώσεως. Ἄλλ' οἷον ἀποκτηνωθέντες καὶ αἰσθήσεις γεγόνότες τοῦ κόσμου, τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἀνθρωπίνους πράγμασι, τὸ τοῦ λόγου δεσμοῦσιν ἀξίωμα, καὶ τὸν ἀγῶνα πάντα πρὸς τὰ ὁρώμενα καὶ φθειρόμενα ἔχουσιν, ἀλλήλοισι διὰ ταῦτα μαχόμενοι, καὶ ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἔσθ' ὅτι καὶ τὰς ἰδίας ψυχὰς τιθέντες, ἀνεσχόμενοι χρημάτων, δόξης, καὶ ἡδονῶν τῆς σαρκὸς, καὶ ζημίαν μεγάλην τὴν τῶν τοιούτων ἀποτυχίαν ἠγγύμενοι. Πρὸς οὗς εἰκότως ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον λέγεται, « Οὐ μὴ μείνει τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκα. »

ς'. Οἱ ψυχικῶς ζῶντες, καὶ διὰ τοῦτο καλούμενοι ψυχικοὶ, ἡμίμορφοι τινες, καὶ ὡς παρειμένοι τὰ μέλη τυγχάνουσι, μήτε πονεῖσαι ποτὲ ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ ἐντολῆς Θεοῦ προθυμοῦμενοι, καὶ τὰς ἐπιφύγους πράξεις διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐκφεύγοντες· φιλαυτίᾳ δὲ τῇ τροφῇ τῶν ὀλεθρίων παθῶν κατακρατούμενοι, πάσης θεραπείας, διὰ τὴν ὑγίαν καὶ ἀπώλειαν τῆς σαρκὸς, ἀντιποιοῦνται· καὶ πᾶσαν θλίψιν, καὶ πάντα πόνον, καὶ πᾶσαν κακοπάθειαν ὑπὲρ ἀρετῆς, ἀποσειόνται, τὸ πολέμιον πέρα τοῦ δέοντος ἐπιθάλλοντες σῶμα. Οὕτω δὲ βίου καὶ ἀγωγῆς ἔχοντες, ἀπογοεῖνται τὸν νοῦν, τοῖς πάθεσι παχυνθέντα, καὶ ἀπαράδεκτοί εἰσι τῶν νοητῶν, καὶ θείων πραγμάτων, ὅφ' ὧν ἡ ψυχὴ τῆς ὕλης ἀρπάσσεται, καὶ ἅλη πρὸς νοητοῦς ἐμπεριπολεῖ οὐρανοῦς. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν, ὑπὸ τοῦ ὕλικου ἐπι κατεχόμενοι πνεύματος, ὡς τὰς ἰδίας φιλοῦντες ψυχὰς, καὶ ποιεῖν τὰ θελήματα αὐτῶν προαιρούμενοι· κενοὶ γὰρ ὄντες Πνεύματος ἁγίου, ἔμοιροί εἰσι καὶ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ. Ὅθεν οὐδὲ καρπὸν ἐστι θεῶν ἰδεῖν ἐν αὐτοῖς, ἀγάπην εἰς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ἢ χαρὰν ἐν πτωχείᾳ καὶ θλίψει, ἢ ψυχῆς εἰρήνην, ἢ ἐνδιάθετον πίστιν, ἢ περιεκτικὴν ἐγκράτειαν· ἀλλ' οὐδὲ κατάνυξιν, ἢ δάκρυον, ἢ ταπεινώσιν, καὶ συμπάθειαν· πάντα δὲ ὄγκον καὶ ὑπερηφανίας μεστὰ· ἔνθεν τοὶ καὶ ἐμβαθύνειν εἰς τὰ βάθη τοῦ πνεύματος οἰκοδοῦν δυνάμει ἀποροῦσιν. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἐν

his impassibilitatisque pennis ambos supervolat, nihil vetiti sibi permittit, et inertiam fugit vtiliorum.

5. Qui carnaliter vivunt, sensum carnalem immanentem in seipsis habentes, cum sint vere caro, placere Deo nequeunt: tenebrosi enim sunt cogitationibus, et omnibus divini luminis radiis privati. Objectas enim cupiditatum nebulas, velut excelsa moenia illuminationes spiritus intercipientia habentes, sine lumine remanent. Atque orbitati propriae animae sensibus, non possunt spirituales Dei pulchritudines aspicere, et lumen videre veræ magni Entis vitæ, ac supereminere visibilium vilitati. At veluti jumentis assimilati, sensusque mundanus effecti, sensibilibus humanisque rebus dignitatem rationis captivant, et omni lucta visibilia et corruptibilia appetunt, secum invioem ad ea consequenda pugnantes, et pro his aliquando proprias animas ponentes, adhærentes divitiis, gloriæ et carnis voluptatibus, et magnum damnum habentes talium rerum amissionem. Hos convenienter, tanquam ex persona Dei, propheta his alloquitur verbis: « Non manet Spiritus meus in eis, quia caro sunt ».

6. Qui vitam ducunt animale, æque animales dicuntur, sunt velut quidam semifatui et membris debiles, qui, ut labores pro virtute et mandatorum observatione non sustinent, sic reprehensibiles actus propter hominum gloriam fugiunt; amore autem proprio pravaram fomite cupiditatum victi, omnem curam ad sanitatem delectationemque carnis impendunt, et omnem tribulationem, omnem laborem, omne tormentum pro virtute pati renuunt, inimicum plus æquo foventes corpus. Talem vitam et agendi rationem habentes, demergunt in terram animum cupiditatibus incrassatum, et capere nequeunt spirituales divinasque res, quibus anima ex materia eripitur, ac toto intelligibiles inhabitat cælos. Hoc autem patiuntur, quia materiali adhuc detinentur spiritu, utpote proprias amantes animas, et propriam voluntatem facere volunt: non habentes enim Spiritum sanctum, privantur etiam ipsius charismatibus. Unde non videre est in eis divinos fructus, amorem Dei et proximi, vel gaudium in paupertate et tribulationibus, vel animæ pacem, vel sinceram fidem, vel universalem continentiam; sed neque compunctionem, vel lacrymas, vel humilitatem, vel compassionem; omnia autem timore et superbia sunt plena: unde in profunda Spiritus se mergendi ex seipsis vim non habent. Nulla enim ipsis inest lux

⁸⁰ Gen. vi, 5.

quæ eos ducat mentemque aperiat ad Scripturarum intelligentiam. Quin etiam ab aliis ducibus se audire non patiuntur. Unde convenienter de istis Apostolus dixit : « Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei ; stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia lex spiritualis est, et spiritualiter examinatur »²⁶.

7. Qui spiritui adherent, et omnino spiritualem eligunt vitam, placent Deo, cui ut Nazaræi sunt consecrati : semper enim laboribus suis purificant animas, et præcepta Domini custodiunt. Fundentes suum sanguinem ob amorem illius, carnem emundant jejuniis et vigiliis, lacrymis cor incrassatum attenuant, membra mortificant macerationibus, orationis et meditationis ope mentem lumine replent fulgidumque faciunt, voluntatis abnegatione proprias animas segregant a corporis cupiditatibus, ac toti unius fiunt spiritus : itaque spirituales non solum videntur, sed et vocantur convenienter ab omnibus. Iidem ad impassibilitatem et charitatem pervenientes, ad creaturarum contemplationem advolant. Inde scientiam entium accipiunt per sapientiam in Deo absconsam, hisque tantum datam qui superiores effecti sunt corporis vilitate. Omnem igitur mundi sensum transgressi, et intellectu illuminato ad ea quæ sensum superant elevati, rationem clarificant, et in medio Ecclesiæ Dei et concilii multi fidelium bonos sermones ex puro corde proferunt, atque fiunt hominibus sal et lux, juxta verbum quo Dominus ens alloquitur : « Vos estis lux mundi et sal terræ »²⁷.

8. « Vacate, et videte quoniam ego sum Deus »²⁸ ; hæc est Verbi divini vox, quæ ad praxim a volentibus reducitur. Refert igitur ejus qui semel valedixit sollicitudinibus, periculis et vanitatibus vitæ, multa vigilantia et quiete diligenter examinare internos actus suos, et Deum in seipso inquirere, cum intra nos sit regnum Dei. Vix enim aliquis ita agens, per longum temporis spatium malas animæ impressiones evadere posset, et pristinum decus ei qui dedit, integrum servare.

9. Depositum in nobis mali venenum, cum multum sit, multum proinde suppetit ignem qui purificet per lacrymas pœnitentiæ et voluntarios asceticos labores. Siquidem vel per voluntarios labores vel per involuntarias calamitates a sordibus purificamur peccatorum. Si enim præcedant voluntaria non subsequuntur involuntaria ; si autem illa non mundant quod intus est calicis et paropsidis, hæc efficacius nos ad pristinum statum restaurant, speciali Creatoris œconomia.

²⁶ I Cor. II, 4. ²⁷ Matth. V, 13, 14. ²⁸ Psal. XLV, 11.

αὐτοὶ τὸ δὴγοῦν φῶς, καὶ διανοῖγον τὸν νοῦν εἰς τὸ συνιέναι τὰς Γραφάς. Ἄλλὰ γὰρ οὐδὲ ἄλλων διηγουμένων ἀκούσαι ταῦτα ἀνέχονται. Εἰκότως οὖν καὶ περὶ τῶν τοιούτων ὁ Ἀπόστολος ἀπερρήματο· « Ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος, μωρία γὰρ αὐτῷ εἰσι, καὶ οὐκ οἶδεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστὶ καὶ πνευματικῶς ἀνακρίνεται. »

ζ. Οἱ πνεύματι στοιχοῦντες, καὶ τὴν πνευματικὴν ἐπανηρημένοι δι' ὄλου ζωῆν, ἐβάρεστοι εἰσι τῷ Θεῷ, αὐτῷ ὡς Ναζιραῖοι προσανακαίμενοι· αἰετὶ γὰρ πόνους ἑαυτῶν καθαιρῶσι τὰς ψυχὰς, καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου τηροῦσι. Κενοῦντες ἑαυτῶν τὰ αἵματα ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, καθαιρῶσι τὴν σάρκα νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις, δάκρυαι τὴ πάχος λεπτοῦνται τῆς καρδίας, κακοπαθείαις νεκροῦσι τὰ μέλη, προσευχῇ καὶ μελέτῃ τὸν νοῦν πληροῦσι φωτὸς καὶ λαμπρῶν αὐτῶν ἀπεργάζονται, τῇ ἀπαρνήσει τῶν θελημάτων χωρίζουσι τὰς ἰδίας ψυχὰς ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος προσπαθείας, καὶ ὄλοι μόνου τοῦ πνεύματος γίνονται· διὸ καὶ πνευματικοὶ οὐ μόνον γνωρίζονται, ἀλλὰ καὶ καλοῦνται παρὰ πάντων εἰκότως. Οὗτοι πρὸς ἀπάθειαν καὶ ἀγάπην ἐρχόμενοι, πρὸς θεωρίαν περροῦνται τῆς κτίσεως. Καὶ τὴν γνῶσιν ἐκεῖθεν τῶν ὄντων διὰ σοφίας λαμβάνουσι τῆς ἀποκεκρυμμένης Θεοῦ, καὶ μόνους διδομένης τοῖς ὑπεράνω γινομένοις τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως. Τοῖνον καὶ πᾶσαν τὴν ἀσθησιν τοῦ κόσμου διαπεράσαντες, καὶ διανοίᾳ πεφωτισμένη εἰς τὰ ὑπὲρ ἀσθησιν γεγονότας, τρανοῦνται τὸν λόγον, καὶ ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας Θεοῦ καὶ συναγωγῆς πολλῆς τῶν πιστῶν λόγους ἀγαθοὺς ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἐρεύγονται· καὶ γίνονται τοῖς ἀνθρώποις εἰας καὶ φῶς, καθὰ καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτοὺς ἀποφθέγγεται· « Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ εἰας τῆς γῆς. »

η. Ἐχολάσατε, καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. Τοῦ Θεοῦ λόγου τοῦτο φωνῆ, καὶ πρακτικῶς τοῖς βουλομένοις ἐπιγινώσκειται. Συμφέρον οὖν ἐστὶ τῷ ἀπαξ ἀποταξζέμενῳ τῇ πολυταράχῳ τοῦ βίου καὶ δεινῇ μεταίωτῃ, διὰ προσοχῆς πολλῆς ἑαυτῶν καὶ ἡσυχίας, τῶν ἐσω πραγμάτων, ἐπιμελῶς ἐπισκέπτεσθαι, καὶ τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ ζητεῖν ἐπιγινῶναι· ἐντὸς ἡμῶν ὄσης τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Μόλις γὰρ ἀνοῦτω ποιῶν τις, διὰ πολλῶν περιόδων τοῦ χρόνου, τοὺς τύπους τῆς κακίας ἀποξέσαι τῆς ψυχῆς δυνηθεῖτ, καὶ τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῷ δόντι καθαρῶς ἀνασώσασθαι.

θ. Ὁ προαποτεθεὶς ἰδὸς ἐν ἡμῖν τῆς κακίας, πολὺς ὢν, πολὺ καὶ τὸ πῦρ ἄρα τὸ καθαρτικὸν διὰ δακρύων χρῆζει τῆς μετανοίας, καὶ τῶν ἐκουσίων τῆ· ἀσκήσεως πόνων. Ἐπειδὴ ἦ δι' ἐκουσίων πόνων καθαιρόμεθα τῶν μολυσμῶν τῆς ἀμαρτίας, ἢ δι' ἀκουσίων ἐπιφορῶν· τῶν γὰρ ἐκουσίων προηγουμένων, οὐχ ὑπενετὰ τὰ ἀκούσια· ἐκείνων δὲ μὴ ἐνεργούντων τὴν κάθαρσιν τοῦ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παραψίδος, ταῦτα σφοδρότερον ἐνεργεῖ τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, οὕτω τοῦ τεχνίτου οἰκονομήσαντος.

ι'. Παίξουσι τὴν εὐτέβειαν, καὶ παίζονται ὑπὸ τῶν πραγμάτων, οἱ μὴ κατὰ λόγον τὴν ἑαυτῶν πεποιχότες ἀποταγῆν, μὲθ' ἐδιδασκάλῳ χρῆσασθαι καὶ ὁμήγῳ βουληθέντες ἐκ προσιμίων, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ συνῆσει ἀκολουθήσαντες, καὶ φανέντες ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες.

ια'. Οὕτε τῶν σωματικῶν παθῶν τὴν νοσοποιούσιν αἰτίας δύνανται τις ἀκριβῶς εἰδέναι, καὶ τὰς θεραπείας αὐτῶν, ἀνευ πείρας πολλῆς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, οὕτε τῶν ψυχικῶν, ἀνευ τῆς πολλῆς περὶ ταῦτα ἀσκήσεως. Ἐπειδὴ ὡσπερ σφαλερὰ δοκεῖ, καὶ ὀλίγοις κομιδῇ εὐγνωστος ἡ τῶν σωματικῶν νοσημάτων διάγνωσις, περὶ τῆν ἢ τῶν ἰατρῶν καταγίνεται ἐπιστήμη, οὕτω σφαλερωτέρα καὶ πολλῶ μᾶλλον, ἢ ἐκείνη, ἡ τῶν ψυχικῶν. Ὅσα γὰρ ψυχῆ σώματος κρείττων, τοσοῦτον μείζω τὰ ἐκείνης καὶ δυσκατανόητα πάθη, ἢ τοῦ φαινομένου παθῆναι αἰσθητῶς τοῦτου σώματος.

ιβ'. Φύσις τοῖς ἀνθρώποις αἱ γενικαὶ καὶ ἄρχουσαι τὸ λοιπὸν ἀρεταὶ συνεκτίσθησαν, ἀφ' ὧν ὡς ἐκ τεσσάρων ἀρχῶν οἱ ποταμοὶ τῶν ἄλλων ἀπασιῶν ἀρετῶν πληροῦνται ὑδάτων, καὶ ποτίζουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ ἥτις ἐστὶν ἡ καθαιρομένη καρδία, καὶ παρακαλουμένη διὰ δακρύων. Ταύτας ὁ τηρήσας ἀκατασείτους ἀπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἢ ὁ συμπτωθεύσας διὰ πόνων πολλῶν τῆς μετανοίας ἀνεγείρας, οἶκον ἑαυτοῦ βασιλικὸν καὶ παλάτιον ἡγείρειν, ἐν ᾧ μόνῃ ποιεῖται ὁ Βασιλεὺς τοῦ παντός, καὶ τὰς ὑψηλὰς δωρεὰς αὐτοῦ τοῖς οὕτως ἑαυτοῦς εὐτρεπίσασιν ἀφθόνως ἀπονέμει καὶ δίδωσι.

ιγ'. Βραχὺς ὁ βίος, μακρὸς ὁ μέλλων αἰὼν, καὶ ὀλίγον τὸ διάστημα τῆς παρούσης ζωῆς. Ἄνθρωπος δὲ τὸ μέγα καὶ βραχὺ τοῦτο ζῶν, ὥσπερ σπινθὴρ ὁ παρὼν ἐδόθη καιρὸς, ἀσθενῆς· καὶ ὁ μὲν σπινθὴρ, ὁ δὲ ἀσθενῆς· τὸ δὲ προκειμένον ἄθλον, εἰς ἐπάθλων ἀντιμισθίαν, μέγα, μυρίους ἔχον τοὺς σκόλοπας, καὶ εἰς βραχυτάτην κινδυνεῦον ζωὴν.

ιδ'. Οὐ βούλεται τῶν σπουδαίων τὴν ἐργασίαν ὁ Θεὸς ἀδασάνιστον εἶναι, ἀλλὰ καὶ λίαν δεδοικισμένην. Διὰ τοῦτο οὖν τὸ πῦρ ἐπαφίησι τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν χάριν συστέλλει πρὸς ὀλίγον τὴν δεδομένην αὐτοῖς ἄνοιαν, καὶ τῶν λογισμῶν τὴν γαλήνην ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας κυμανθῆναι κατὰ καιρὸν συγχωρεῖ. Ἐν ἴσῃ τὴν ῥοπήν τῆς ψυχῆς, τίνοι τὸ πλεῖστον χαρίζεται· πότερον αὐτῶ τῶν ποιητῶν καὶ εὐεργέτη αὐτῆς, ἢ τῆ αἰσθησῆαι τοῦ κόσμου, καὶ τῶ λείψ τῆς ἡδονῆς· καὶ οὕτως ἢ τὴν χάριν διπλασιάζει αὐτοῖς, προκίπτουσιν εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἢ μαστίζει τοὺς πειρασμοὺς καὶ ταῖς θλίψεσι, προσκειμένους τοῖς πράγμασιν· ἕως οὗ μίσος λάθωσι τῶν ὀρωμένων τῆς ἀστάτου περιφορᾶς, καὶ τὴν πικρίαν τῶν ἐκείθεν ἡδονῶν δάκρυσιν ἀποκλύσονται.

ιε'. Τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐκταραχθείσης, αὐτίκα καὶ τὰ πεπρωμένα βέλη τῆς ἐπιθυμίας, κατὰ τοῦ ὀφέως τρέχοντες πρὸς τὰ ὑψηλὰ νεκρὰ, παρὰ τῶν θηρευτῶν καὶ φιλοσάρκων δαιμόνων, πέμπονται συνεχῶς. Ὁ

10. Ludunt pietatem et luduntur ab operibus, qui non seipsis rationabiliter renuntiaverunt, nec magistro vel duce uti volunt ab initio, sed proprium sequuntur consilium, et sibimet ipsis sapientes videntur.

11. Nemo potest morbificas passionum corporis causas earumque medelam percellere, sine multa scientiæ medicalis experientia; nec passionum animæ, sine multo circa has exercitio. Siquidem quantum lubrica videtur et paucis tantummodo accurate cognoscibilis morborum corporis notitia, circa quam versatur medicorum scientia; tantum et multo magis difficilis est morborum animæ cognitio. Quanto enim corpori præstat anima, tanto majora et cognita difficiliora sunt mala animæ quam mala corporis hujus omnibus visibilis.

12. Natura hominibus matres ducesque cæterarum insitæ sunt virtutes, e quibus velut ex quatuor fontibus fluvii reliquarum virtutum aquis replentur, et irrigant civitatem Dei, quæ est cor purificatum et lacrymis allevatum. Illas qui servat inconcussas a spiritibus malignis, vel qui lapsus resurgit per multos pœnitentiæ labores, sibi domum structam regiam et palatium, in quo mansionem facit omnium gubernator, suasque superabundantes divitias bene præparatis copiose distribuit et largitur.

13. Brevis est vita, longum tempus futurum, et parvum vitæ præsentis spatium. Homo, animal illud magnum et parvum, cui breve datum est præsens tempus, debilis est: sicque tempus est breve, homo debilis; at bravium ad remunerationem athletarum offertur magnum, innumeras habens cruces, et periculis vitæ brevissimæ expositum.

14. Non vult Deus honorum opera tentaminis expertia esse, sed valde probari. Propterea ignem tentationum immittit, et ad tempus retrahit gratiam illis datam desuper, et cogitationum tranquillitatem tempestate perturbari tempestive permittit: ut videat propensionem animæ, in quo sibi maxime complaceat, utrum in suo Creatore ac benefactore, an in sensu mundi voluptatisque dulcedine; tunc vero vel gratiam suam duplicat eis, si nempe in ejus amore proficiant, vel flagellat eos tormentis ac tribulationibus, si rerum cupiditate laborent, quoadusque instabilem visibilibus vicissitudinem osi, amaritudinem terrenarum voluptatum lacrymis purgent.

15. Tranquillitate cogitationum a spiritibus malignis turbata, statim ignita concupiscentiæ tela contra eum qui ad mentis elevationem velociter currit, a venatoribus carnalibusque demoniis jactantur indes nenter. Mens vero a motu ascensionis

remittens, in indecentes impurosque motus incidit, et sic inordinate insurgere adversus spiritum caro incipit, titillationibus animum ardoribusque attrahens, et in abyssum voluptatis eum dejicere cupiens. Et nisi Dominus Sabaoth abbreviasset dies illos, ac virtutem perseverantiæ famulis suis retribuisset, non fuisset salva omnis caro³³.

16. Fornicationis dæmon, in artibus dolisque multus, aliis sit offendiculum et lacus cænosus, aliis flagellum et virga vindex, aliis tentatio et animæ tormentum. Horum primum spectat ad inchoantes qui ascensis jugum negligenter adhuc et incuriose trahunt; secundum ad eos qui medium tenent viæ ad virtutem progredientis, sed tardius ad eam tendunt; tertium denique ad eos qui ad theoriam alis animi extensis, nuper ad perfectionem properaverunt impassibilitatem: et sic unumquodque ad utilitatem cœlitus disponitur.

17. Offendiculum et lacus cænosus iis qui prorsus indifferentes solitariam agunt vitam, sit fornicationis dæmon, membra eorum impuris flammis ac desideriiis adurens, viasque iis præbens ad faciendam carnis voluntatem, etiam sine commercio alterius carnis. De quibus turpe est et dicere et cogitare. Isti carnem (ut ait quidam) inaculant, et fructus comedunt amaræ voluptatis, et oculos habent caligine plenos, ac merito a bono deflectunt, quibus volentibus medela erit poenitentia fervor, et exinde lacrymarum compunctio; quæ malum fugat, et animam purgat a sordibus, quam congrue innuit sapiens Salomon, dicens: « Cura iio faciet cessare peccata maxima³⁴. »

18. Flagellum et virga merito sit idem spiritus his qui in prima impassibilitate perfecti sunt per practicam philosophiam, ac recenter ad perfectiora novos faciunt progressus. Etenim postquam a vitæ asceticæ robore præ torpore defecerunt, et ad inconsideratam sensus mundani visionem paululum declinaverunt, atque in rerum humanarum concupiscentiam devenerunt; statim flagellans ille contra eos inmittitur, a fastigio divini erga ipsos amoris, eorumque animum verberare cogitationibus concupiscentiæ carnalis incipit: ut hoc ferre non valentes, ad propriam arceum, assidui vide licet laboris et attentionis, velociter recurrant, et diligentius opera sibi salutifera per laboriositatem agendi rationem facitent. Non vult enim Deus, utpote bonus, huc usque progressam animam omnino ad mundi sensum converti, sed semper progredi et perfectioribus operibus dili-

Αδέ γε νοῦς τῆς ἐπὶ τὰ ἄνω κινήσεως περικοπεῖς, εἰς ἀπρεπεῖς κινήσεις καὶ πεφυρμένους ἐμπίπτει, καὶ οὕτως ἀτάκτως ἢ σάρξ ἐναντίστασθαι κατὰ τοῦ πνεύματος ἄρχεται, γαργαλισμοῖς τῶν νοῶν καὶ πυρῶσεων κατασπῶσα, καὶ πρὸς βόθρον ἤδονης καταχῶσαι· τοῦτον ἐπιθυμοῦσα. Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σαβαώθ ἐκλόδωσεν τὰς ἡμέρας ἑξείνας, καὶ δύναμιν ὑπομονῆς τοῖς ἑαυτοῦ ἐπεσθράβευσεν δούλοις, οὐκ ἂν ἐπέσθη πᾶσα σὰρξ.

16'. Ὁ τῆς πορνείας πολυπειρος καὶ πολυμύθος δαίμων τοῖς μὲν πτώσις καὶ λάκκος βορβόρου γίνεται· τοῖς δὲ, μάστιξ καὶ βλάβος δικαία· τοῖς δὲ, κείρα καὶ ψυχῆς βίαστος. Τοῦτον τὸ μὲν, περὶ τοὺς εἰσπαγωγικούς ἐστὶ τὸν ζυγὸν ἔλκοντας τῆς ἀσκήσεως, χαίνως καὶ ἀμελῶς θεωρεῖται· τὸ δὲ, περὶ τοὺς μέσον ἔχοντας προκοπῆς εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ σχολαιότερον πρὸς αὐτὴν ἐπεκτεινομένους· τὸ δὲ, περὶ τοὺς ἤδη πρὸς θεωρίαν τὸ πτερόν πετάσσοντας τοῦ νοῦς, καὶ ἀρετῆς ἐλάτταντας πρὸς τὴν τελευταίαν ἀπάθειαν· ἐκάστου πρὸς τὸ συμφέρον δηλονότι οἰκονομουμένου ἀνωθεν.

17'. Πτώσις καὶ λάκκος βορβόρου τοῖς ἐν ἀδιαφορίᾳ πάσῃ τῶν μονήρῃ διανύουσι βίον, ὁ τῆς πορνείας γίνεται δαίμων· τὰ μέλη τούτων, τῆς πορνείας τῆ φλογὶ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ, κατεπιπρῶν, καὶ μεθόδους παρέχων αὐτοῖς εἰς τὸ ποιεῖν τὸ τῆς σαρκὸς θέλημα, καὶ ἀνευ ὀμιλίας ἑτέρας σαρκός. Περὶ ὧν αἰσχροὺν ἐστὶ καὶ λέγειν, καὶ ἐνοεῖν. Οὗτοι σάρκα τε, κατὰ τὸν εἰρηκότα, μαινοῦσι, καὶ τοὺς καρποὺς ἐσθίουσι τῆς ἀλμυρᾶς ἡδονῆς, καὶ ζόφου τὰς ὄψεις πληροῦνται, καὶ τῶν κρειττόνων ἐνδοίκως ἐξημαρτάνουσι, οἷς ἴαμα βουλομένοι· ἔσται τῆς μετανοίας ἡ ὀέρμη, καὶ ἡ ἐκ ταύτης τῶν σαρκῶν κατάνυξις· ἥτις καὶ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ ποιεῖται, καὶ τὴν ψυχὴν καθαίρει τῶν μολυσμῶν, καὶ κληρονόμον αὐτῆν τοῦ ἐλέους Θεοῦ ἀπεργάζεται· ἦν εἰκότως καὶ ὁ σοφὸς αἰνιττόμενος Σολομῶν, Ἰαμα, ἔφη, καταπαύει ἀμαρτίας μεγάλας.

18'. Μάστιξ καὶ βλάβος γίνεται δικαίως τοῦτο τὸ πνεῦμα, τοῖς περὶ τὴν πρώτην ἀπάθειαν τελειουμένοις διὰ τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας, καὶ προκοπῆς ἀρετῆς ποιουμένοις ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ τελειότερα. Ὁπνηξία γὰρ τὸν τόνον τῆς ἐχομένης ἀσκήσεως διὰ βραθυμίας ἐνδύσσει, καὶ πρὸς ἀφύλακτον θεωρίαν τῆς τοῦ κόσμου αἰσθησεως μετακλίνωσι, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐν ἐπιθυμίᾳ γίνωνται, τῆνικαῦτα καὶ ὁ ματρίζων οὗτος κατ' αὐτῶν ἐπαφίεται, ἐξ ἄκρας τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς ἀγαθότητος, καὶ τὸ πνεῦμα τὸν λογιζόμενον τοῦτον ἄρχεται, λογισμοῖς ἐπιθυμίας σαρκός· ὡς ἂν μὴ ἐξέρωντες, ἐπὶ τὸ οἰκεῖον φρούριον αὐθις ἐπαναδράμωσι σπουδαίως τῆς εὐθύνου ἐργασίας καὶ προσοχῆς· καὶ προθυμότερον τῶν σωζόντων αὐτοὺς ἔργων, δι' ἐπιπονυτέρας ἀγωγῆς δρᾶζονται. Οὐ βούλεται γὰρ ὁ Θεὸς φιλάγαθος ὢν, τὴν εἰς τοῦτο φθάσαν ψυχὴν ὧλως πρὸς τὴν τοῦ κόσμου ἀεὶ τῆσιν ἐπιθερρέεσθαι,

³³ Matth. xxiv, 22. ³⁴ Eccle. x, 4.

ἀλλὰ βαλῆναι ἐπὶ τὰ πρόσω αἰεὶ, καὶ τῶν τελειωτέρων ἔργων σπουδαίως ἐφάπτεσθαι· ἵνα μὴ μάστιξ κακίας τῆ ταύτης ἐγγίση σκηνώματι.

θ'. Πείρα, καὶ σκώψ, καὶ βάσανος κατ' οἰκονομίαν ἐκείνους τοῦτο τὸ πνεῦμα γίνεται, ὅσους ἢ πρώτη πρὸς δευτέραν ἀπάθειαν ἤλασεν· ὡς ἂν ὑπὸ ταύτης ἐχλοῦμένοι, τῆς φυσικῆς μέμνηται ἀσθενείας, καὶ μὴ τῆ ὑπερβολῆ τῶν ἐκ τῆς θεωρίας ἀποκαλύψεων, κατὰ τὸ λόγιον, ὑπερβαίρωται, ἀλλὰ τὸν ἀντιστρατεύμενον τῆ νόμῳ βλέποντες τοῦ νοδὸς αὐτῶν, καὶ τὴν ψιλὴν ἀποσεισώνται μνήμην τῆς ἁμαρτίας· φόβῳ τοῦ μὴ λαβεῖν ἀσθησὶν τῆς ἐντεκνομένης λύμης ἀπὸ τῆς μνήμης αὐτῆς, καὶ τοῦ ὕψους τῆς θεωρίας μὴ χαλάσῃ τὸ ὀπτικὸν τοῦ νοδὸς αὐτῶν.

κ'. Μόνοι καὶ τῆς ψιλῆς μνήμης τῆς ἁμαρτίας τὸν ἑαυτῶν νοῦν ἀνενόητον διατηρήσαι ἰσχυσαν, ὅσοι τὴν ζωοποιὸν τοῦ Κυρίου νέκρωσαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν μέλεσι καὶ νοήμασιν ἄνωθεν λαβεῖν διὰ τοῦ Πνεύματος ἡξυῖθησαν, καὶ τὴν μὲν σάρκα νεκρὰν τῆ ἁμαρτίᾳ περιφέρουσι, τὸ δὲ πνεῦμα ζῶν διὰ δικαιοσύνης τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατεπλούτησαν. Καὶ ὅσοις ὁ νοῦς ἐδόθη Χριστοῦ ἐν λόγῳ σοφίας, τούτοις καὶ ἡ ἀνενόητος ζωοποιὸς νέκρωσις ἐν γνώσει εὐρέθη Θεοῦ.

κα'. Ταῖς καθ' ἄλλοις ἀρεταῖς ψυχῆς εὐθέως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τοῦ θυμοῦ ἐπεμβαίνειν πνεῦμα. Τίνα τρόπον; ἵνα τοὺς καρποὺς κατασειῇ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἐπιβροθώντας εἰς ἑαυτάς· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἐλευθερίας διὰ χυσιῖν τινα ἐργάζεται εἰς τὰς τοιαύτας ψυχὰς, ἡ πάντα πρὸς συμφέρον οἰκονομοῦσα σοφία, πρὸς ἑαυτὴν αἰεὶ βουλομένη διὰ τῶν αὐτῆς χαρισμάτων ἔλκειν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ μένειν αὐτὰς ἐν ταπεινοφροσύνῃ ἀσίετους, ἵνα μὴ τῆ πολλῆ ἐλευθερίᾳ καὶ τῆ πλοῦτι τῶν χαρισμάτων τῶν ἄλλων κατεπαρθῶσιν, ἢ καὶ οὐκ ὀνοῦσιν, ἐξ ἰδίας δυνάμεως καὶ συνέσεως, τὸ μέγα κτήσασθαι τοῦτο καλῆτιον τῆς ἐρήνης, δίδωσι τοῖς χόρῳ τοῖς πνεύμασιν ἐπιτηδῶν αὐταῖς, ἐν συστολῇ αὐτῆς· ὡς ἂν φόβῳ βαλλόμενοι πτώσεις, ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἴστανται φυλακὴν τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης· καὶ ἵνα μαθούσιν ὅτι σαρκὶ καὶ αἵματι ἔδδονται, ἐπιζητῶσι φυσικῶς τὸ οἰκεῖον φροῦριον, ἐν ᾧ ἀβλαβεῖς δύνανται διαφυλαχθῆναι, τῆ δυνάμει τοῦ πνεύματος.

καβ'. Κατὰ τὴν ἐπικρατούσαν τῶν παθῶν ἀρρώστειαν, καὶ τὴν ἐγκειμένην ἐν ἡμῖν σῆψιν τῆς ἁμαρτίας, τῶν πειρασμῶν ἢ ἐπιφορὰ γίνεται· καὶ τὸ ποιητικὸν τῆς ἀψίνθου τῶν κριμάτων Θεοῦ, ἢ δριμύτερον κινεῖται ἡμῖν, ἢ συμπαθέστερον. Εἰ μὲν γὰρ ἰάσιμος τις εἴη καὶ εὐθεράπευτος ἢ ἐγκειμένη ἐν ἡμῖν ὅλη τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ λογισμῶν δηλαδὴ φιληδόνων ἢ φιλοζώνων, κεκραμένον συμπαθείᾳ τὸ ποιητικὸν τῶν πειρασμῶν παρὰ τοῦ ἱατροῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν δίδεται, ὡς ἐν ἀνθρωπίνους ἐξεταζομένοις νοήμασι [ἐν ἀλλ. νοσημασι], καὶ ἔτι τὰ ἀνθρώπινα πάσχουσιν· εἰ δὲ δυσίατός τις εἴη καὶ ἐγκειμένη εἰς βάθος, καὶ τὴν πρὸς θάνατον καταργάζεται σῆψιν, ἀπὸ λογισμῶν ἀλαζονείας καὶ ὑπερηφανίας ἰσχυρῆς, ἔκρατον ἐν δριμύτητι θυμοῦ δίδεται· ὡς ἂν τῆ πυρὶ

19. Probatio, crux et tormentum, Deo ita disponente, idem spiritus sit illis quos prima impassibilitas ad secundam evexit: ut hac tentatione turbati, naturalis meminerint infirmitatis, et ne magnitudine revelationum et visionum, juxta sacrum effatum, extollantur, sed eum videhies qui adversatur legi spiritus ipsorum, vel levem excutiant peccati memoriam, veriti ne ab hac recordatione derimentum patiantur, et ne ab alta contemplatione remittant mentis suæ oculum.

20. Illi tantum vel tenui peccatorum recordatione imperturbatam mentem suam conservare possunt, qui vivificam Dei mortificationem in membris suis et cogitationibus desuper a Spiritu sancto suscipere meruerunt, et carnem peccato mortuam ferunt, atque spiritu vitali per justitiam quæ est in Christo Jesu ditati sunt. Et quibus datus est sensus Christi in sermone sapientiar, his imperturbata inest vivificans in scientia Dei mortificatio.

21. In animas recenter mundatas solet quodammodo descendere concupiscentiæ inique spiritus. At quomodo? Ut fructus decutiat Spiritus sancti illis impendentes. Cum autem gaudium libertatis in hujusmodi animas quasi diffunditur, omnia ad utilitatem disponens sapientia, volens semper ad seipsam per sua charismata allicere illarum cogitationes, et easdem permanere in humilitate inconcussas, ne multa libertate et charismatum abundantia sese aliis præferant, vel arbitrentur propria se virtute potitos fuisse hoc tanto pacis palatio, illis permittit spiritibus ut eam irruant, ipsamque hanc pacem retrahit, ut timore lapsus percussæ ad felicem humilitatem sibi conservandam alligent, utque scientes se carni et sanguini esse alligatas, naturaliter inquirent propriam arcem, ubi innocentes virtute spiritus conservari possunt.

22. Prout infirmi sumus et nobis inest peccati corruptio, tribulationum impetus sit et absinthiatum judiciorum Dei calix acerbior vel mitior nobis miscetur. Si enim remediabilis et curabilis sit in fusa nobis materia peccati, a nimio videlicet voluptatum vitæque amore exorta, tribulationum a medico animarum mitis miscetur nobis, utpote adhuc laborantibus humanis morbis (vel cogitationibus), et adhuc quæ sunt hominis patientibus. Si autem irremediabilis sit et in abyssum demersa, et corruptionem producat morti proximam materia peccati, a cogitationibus arrogantis et extremæ superbiæ proveniens, tunc intemperatus nobis calix in amaritudine cordis datur, ut igne alternarum tentationum imminutus consumptusque

morlus per humilitatem, recodat ab animabus nostris, amarasque cogitationes lacrymis abluamus (vel lugcamus), ac puri videamur in humilitatis lumine quo animæ nostræ sanantur.

23. Luctantes fugere non possunt successivas tentationes, nisi propriam agnoscant infirmitatem, et alienos ab omni justitia sese arbitrentur, et omni indignos solatio, omni honore, omni quiete. Vult enim medicus animarum nostrarum Deus nos humiles esse semper et modestos, a cunctis segregatos hominibus, et passionum quas ipse pertulit imitatores. Mitis enim erat et humilis corde, et in mansuetudine et humilitate cordis vult nos percurrere suorum viam mandatorum.

24. Humilitas non in cervicis depressione, non in crinibus hirsutis, non in veste neglecta, brevis-simave aut maculata consistit, in quibus nonnulli totam circumscribunt virtutem, sed in corde contrito et in spiritu humilitatis, ut ait David: « Spiritum contribulatum, cor contritum et humiliatum Deus non despiciet »⁴¹.

25. Aliud humilitas verborum, aliud humilitas factorum, et aliud humilitas cogitationum. Humilitas verborum et factorum per omnem cruciatum et exteriora virtutis exercitia acquiritur a luctantibus, qui totas vires ad solas corporis operationes et exercitationes coadunant: ideoque horum anima, cum sæpius non sit firmiter stabilita, adveniente tentatione turbatur. Humilitas autem cogitationum, cum sit aliquid divinum ac sublime, in his tantum invenitur qui medium iter transilire per gratiam Spiritus, id est, progressi sunt per omnem humilitatem in via virtutis brevissima.

26. Humilitas cogitationum, imem penetrans animam atque ut lapis gravis in eam incidens, tanta vi illam premit ac triturat, ut evacuet totum ejus robur in fluxu lacrymarum inexhausto, ab omnique macula purificetur animus, et ad visionem Dei, juxta Isaiam, perveniat, atque sub hoc instinctu dicat et ipse: « Væ mihi, quia compunctus sum »⁴², quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi labia polluta habentis ego habito, et regem Dominum exercituum vidi oculis meis »⁴³.

27. Cum verborum humilitas te penetraverit, tunc superba eloquia tibi desinent (vel exspoliabuntur). Cum humilitas factorum in intimo corde tuo radicata fuerit, tunc sive superficiale sive profundam rejicies verborum humilitatem. Cum denique superna cogitationum humilitate fueris ditatus, tunc et exteriorum humilitas operum, et

των αλλεπαλλήλων ὁμοῦ πειρασμῶν ἐκτακεῖσα καὶ λεπτυνθεῖσα ἡ νόσος διὰ ταπεινώσεως; ἀπογένηται ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ τοὺς ἀλμυροὺς τῶν λογισμῶν διὰ δακρῶν ἀποκλωσώμεθα [ἐν ἄλλ. ἀποκλωσώμεθα], καὶ καθαροὶ ἐποφθῶμεν ἐν φωτὶ ταπεινώσεως τῷ Ιατρῷ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

κγ'. Οὐκ ἔστιν ἄλλως τοὺς ἀγωνιζομένους φυγεῖν τὸ ἄλλεπάλληλον τῶν πειρασμῶν, εἰ μὴ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν ἐπιγνώσῃ, καὶ ξένους πάσης δικαιοσύνης ἑαυτοὺς ἠγήσονται, πάσης τε παρακλήσεως ἀναξίους, πάσης τιμῆς, πάσης ἀναπαύσεως. Σκόπὸς γὰρ Θεῷ τῷ Ιατρῷ τῶν ψυχῶν ἡμῶν δεῖ ταπεινοῦς ἡμᾶς εἶναι καὶ καταφεεῖς, ξένους ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ μιμητὰς τῶν αὐτοῦ παθημάτων. Πρῶτος γὰρ ἦν, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν πραότητι καὶ ταπεινώσει: καρδίας βούλεται ἡμᾶς τρέχειν τὸν δρόμον τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν.

δδ'. Ἡ ταπεινώσις, οὐκ ἐκ τρίψεως αὐχένος, ἢ αὐχμηρᾶς κόμης, ἢ χιτῶνος ἡμελημένου καὶ τραχυτάτου καὶ πιναροῦ κατορθοῦνται, ἐν οἷς οἱ πολλοὶ τὸ πᾶν τῆς ἀρετῆς ἐπιγράφουσιν, ἀλλ' ἐκ συντετριμμένης καρδίας, καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, κατὰ τὸν εἰπόντα Δαβὶδ: « Πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. »

κε'. Ἄλλο ταπεινολογία, καὶ ἄλλο ταπεινώσις, καὶ ἄλλο ταπεινοφοροσύνη. Ἡ μὲν γὰρ ταπεινολογία καὶ ἡ ταπεινώσις, διὰ πάσης κακοπαθείας καὶ τῶν ἐξωθεν πόνων τῆς ἀρετῆς, κατορθοῦνται τοῖς ἀγωνιζομένοις, περὶ μόνην τὴν σωματικὴν ἐργασίαν καὶ γυμνασίαν τὸ συναγόμενον ἔχουσαι· διὸ καὶ μὴ οὔσης τῆς ψυχῆς πολλάκις ἐν καταστάσει, πειρασμοῦ ὑπαντήσαντος, ἐκταράσσεται· ἡ δὲ ταπεινοφοροσύνη θεῖόν τι πρᾶγμα οὔσα καὶ ὑψηλὸν, ἐν μόνοις, ἐπιγίνεται τοῖς τὸ μέσον ὑπερπηδῆσαι διὰ τῆς τοῦ Παρακλήτου ἐπιδημίας· προβαδίσαι δηλονότι διὰ ταπεινώσεως πάσης τὴν ὁδὸν τὴν τραχυτάτην τῆς ἀρετῆς.

κς'. Ἡ ταπεινοφοροσύνη εἰς βάθος ψυχῆς εἰσδύσκει, καὶ ὡσεὶ λίθος βαρὺς ἐπιπίσουσα αὐτῇ, τοσοῦτον ταύτην ἐκθλίβει καὶ ἐκπέζει δυνάμει, ὡς κενωθῆναι πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἰσχὺν ἐν τῇ ἀκαταστέτι φορᾷ τῶν δακρῶν, καὶ κηλίδος πάσης τῶν λογισμῶν καθαρθῆναι τὸν νοῦν, καὶ ἐν ὀπτασίᾳ γενέσθαι, κατὰ τὸν Ἠσαΐαν, Θεοῦ, καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐνεργούμενον καὶ αὐτόν: Ὁ τᾶλας ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμαί, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος, ἐγὼ οἰκῶ, καὶ τὴν βασιλεία Κύριον Σιδαῶθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου.

κζ'. Ὅταν εἰς βάθος τὸ ταπεινολογεῖν σοὶ προσγένηται, τότε τὸ ὑψηγορεῖν ἀποστηθήσεται σοι: [Ἦσ. ἀποκτηθήσεται:] ὅταν δὲ εἰς βάθος ἡ ταπεινώσις ἐβρίσθηθήσεται τῆς καρδίας σου, τότε καὶ τὸ ἐπιπολαῖως, ἢ κατὰ βάθος ταπεινολογεῖν, ἀποβληθήσεται σοι. Ὅπηνίκα δὲ ἄνωθεν τὴν ταπεινοφοροσύνην καταπλουτήσης, τῆνικαῦτα αὐτῇ τε ἡ ἐξωθεν ταπεινώ

⁴¹ Psal. L, 19.

⁴² Isa. vi, 5. In Vulgata habetur: Quia tacui.

⁴³ Ibid. 6.

αι, καὶ ἡ τῆς γλώττης ταπεινολογία, τέλειόν σοι καταργηθήσεται, κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα Παῦλον· «Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.»

κη'. Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ἀπέχει ἡ ἀληθῆς ταπεινολογία τῆς ἀληθινῆς ταπεινώσεως· καθόσον δὲ μείζων γῆς οὐρανός, καὶ ψυχὴ σώματος, κατὰ τοσοῦτον ἡ διὰ Πνεύματος ἀγίου δεδομένη τοῖς τελείοις ταπεινοφροσύνη, καὶ τελειότερα, καὶ μείζων τῆς ἀληθινῆς ταπεινώσεως.

κθ'. Μήτε τὸν ταπεινὰ φεγγόμενον ἐν σχήματι καὶ καταστολῇ ταπεινώσεως, ταπεινὸν εἶναι τὴν καρδίαν ὑπολάβῃς εὐκόλως, μήτε τὸν ὑψηλὰ καὶ μετέωρα, ἀλαζονείας καὶ τύφου μεστὸν, ἐκτὸς τῆς ἐπὶ τοῦτοι; βασάνου· ἐκ δὲ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσῃ αὐτούς.

λ'. Ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, ἀγαθωσύνη, μακροθυμία, χρηστότης, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· ὁ δὲ τοῦ ἐναντίου πνεύματος καρπὸς ἐστὶ μίσος, ἀθυμία, κωσμηκὴ, ἀκαταστασία ψυχῆς, ταραχὴ καρδίας, πονηρία, περιεργὸν φρόνημα, ὀλιγωρία, ὀργή, ἀπιστία, φθόνος, ἀδηφάγια, μέθη, λοιδορία, κατάκρισις, ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, τύφος καὶ ἀλαζονεὶα ψυχῆς. Ἐκ γούν τῶν τοιούτων καρπῶν τὸ δένδρον ἔστω σοι γινώριμον, καὶ οὕτω πάντως εἰδὼς ἔση ποίου πνεύματος ὑπάρχει ὁ ἐντοχγάνων σοι. Ἐχεις γάρ τὰ σημεῖα τούτων καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς ἐκδηλότερον· «Ὁ ἀγαθός, φησὶν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ πονηρά·» ἐπειδὴ κατὰ τὸ δένδρον καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

λα'. Ἐν οἷς οὖν εἰσὶ καὶ ἀναθεωροῦνται τὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν αὐτοῖς ἐστὶ καὶ ἡ κατοίκησις τοῦ Θεοῦ· ἐκ τούτων καὶ ἡ ἀθόλωτος πηγὴ τοῦ λόγου μετὰ σοφίας καὶ γνώσεως, κἄν τε ταπεινολογούντες ἀκούωνται, κἄν τε ὑψηλὰ λέγοντες· ἐν οἷς δὲ οὐκ ἀναθεωροῦνται οἱ καρποὶ καὶ τὰ χαρίσματα τούτου, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου πνεύματος, ἐν αὐτοῖς σκότος ἐστὶν ἀγνωσίας Θεοῦ, ἐσμὸς τε παθῶν, καὶ κατοίκησις πολεμῶν πνευμάτων, εἴτε ταπεινὰ φεγγόμενοι· καὶ φοροῦντες ὀρώνται, εἴτε ὑψηλὰ μετὰ στολῆς ἐξάλου καὶ τῆς φαινομένης σεμνότητος.

λβ'. Οὐ προσώποις, ἢ σχήμασιν, ἢ λόγοις χαρακτηρίζεται ἡ ἀλήθεια, οὐδὲ ἐν τούτοις Θεὸς ἀναπαύεται, ἀλλ' ἐν καρδίαις συντετριμμέναις, καὶ πνεύμασι ταπεινώσεως, καὶ ψυχαῖς πεφωτισμέναις ὑπὸ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἔστι γάρ ὅτε ὑποπίπτοντά τινα λόγοις ὀρώμεν ἐκτὸς, καὶ ταπεινοὺς πρὸς πάντα χρώμενον ῥήμασι, τὴν ἔπαινον θηρώμενον τῶν ἀνθρώπων· ἐντὸς δὲ οἰήσεως γέμοντα, ὀδύου, καὶ βασκανίας, καὶ πρὸς τὸν πλησίον μνησικακίας· καὶ ἐστὶν ὅτε διὰ δικαιοσύνης μαχόμενόν τινα λόγοις ὑψηλοῖς σοφίας ὀρώμεν ἐκτὸς, καὶ κατὰ τοῦ ψεύδους, ἢ τῆς παραβάσεως τῶν θεῶν νόμων ἰσά-

linguae humilitas tibi perfecte evacuabitur, juxta Paulum dicentem : « Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est ».

28. Quantum distat ortus ab occidente, tantum distat vera verborum humilitas a vera factorum humilitate; et quanto magnitudine præstat terræ cœlum et corpori anima, tanto cogitationum humilitas per Spiritum sanctum data perfectis perfectior est, et superior vera factorum humilitate.

29. Neque eum qui humiliter loquitur et habitum modestiamque humilitatis præ se fert, corde humilem esse facile credas; neque enim qui sublimia et elata loquitur, vanitate et superbia esse plenum, nisi hoc habueris cognoscatum; a fructibus autem eorum cognosces eos.

30. Fructus Spiritus sancti sunt caritas, gaudium, pax, bonitas, longanimitas, benignitas, fides, mansuetudo, continentia. Fructus autem maligni spiritus sunt odium, timor mundanus, confusio animæ, perturbatio cordis, malignitas, curiositas, incuria, ira, infidelitas, homicidium, comessationes, ebrietates, convivia, condemnatio, conepiscentia oculorum, tumor et superbia animæ. Ex hujusmodi igitur fructibus arborem cognosce, et sic perfecte scies cujus spiritus sit quicumque tibi occurret. Manifestiora hujus rei indicia præbet vox Domini dicentis : « Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala »; qualis enim arbor, talis fructus.

31. In quibus igitur sunt et videntur fructus Spiritus sancti, in eis Deus inhabitat, ex eis scietur fons limpidus sermonis sapientiæ et scientiæ, sive humilia dicentes audiantur, sive etiam elata. In quibus autem non videntur fructus et dona illius, sed maligni spiritus, in istis tenebræ sunt et ignorantia Dei, cupiditatum examen, et inhabitatio spirituum malignorum, sive humilia dicant et ferant, sive superba eum vestibus transmarinis et apparente majestate.

32. Non vultu, non habitu, non verbis exprimitur veritas, nec in iis requiescit Deus, sed in cordibus contritiis spiritibusque humilibus ac mentibus scientia Dei illustratis. Aliquando enim videmus aliquem verbis exterius se deprimentem, humilibusque semper intentum sermonibus ad laudem hominum captandam, interius autem præsumptione plenum, astutiaque, ac invidia, et memori adversus proximum ira. Aliquando contra videmus aliquem exterius pro justitia certantem elatis sapientiæ verbis, et mendacio divinarumve legum transgressioni obsistentem, atque solam veritatem re-

“ 1 Cor. xiii, 10. “ Matth. xii, 35.

spicientem, interius vero plenum modestia, humilitate, et charitate erga proximum. Aliquando etiam aliquem videmus gloriantem in Domino, Pauli instar in Domino gloriantis, ac dicentis : « Gloriabor in infirmitatibus meis ⁴⁶. »

33. Non exteriorem eorum quæ dicimus vel facimus, corticem respicit Deus, sed dispositiones animarum, et intentionem qua vel facimus aliquid apparentium, vel dicimus aliquid cogitatorum. Atque sicut ad verborum vim et finem operum attendunt ii qui intelligentia cæteris præstant, et certa de illis ferunt iudicia : sic « homo quidem faciem, Deus autem cor intuetur ⁴⁷. »

34. Dei decreto statutum est ut in generationem et generationem non desinerent prophetæ et amici ejus præparari a Spiritu sancto, ad restaurationem Ecclesiæ ipsius. Si enim antiquus draco non destitit vomere in aures hominum peccati venenum, quo anima morti redditur, quomodo qui fluxit sigillatim corda eorum, non suscitabit a terra humilitatis inopem, et a cupiditatum stercore eriget pauperem, ferens gladium spiritus, qui est verbum Dei ⁴⁸, in adiutorium hæreditatis suæ? Convenienter igitur ab humilitate incipientes qui seipsos abnegarunt, ad fastigium scientiæ præparant, et datur eis desuper verbum sapientiæ, virtute Dei, ut evangelizantibus salutem Ecclesiæ ejus.

35. « Noscere teipsum, » hæc est vera et realis factorum humilitas, quæ docet humilitatem cogitationum, cor conterendo, et eandem producere seipsum et conservare. Si vero nondum teipsum noveris, neque scis quid sit humilitas, nec pervenisti ad veram ejus operationem et custodiam; nam seipsum cognoscere est perfectio operationis virtutum.

36. Qui per puritatem ad scientiam entium ascendit, seipsum novit, prout dictum est : « Noscere teipsum. » Qui autem nondum ascendit ad scientiam et rationum creationis et divinarum humanarumque rerum, novit quidem quæ sunt circa se et quæ extra se, seipsum autem nullatenus.

37. Non idem ego et quæ sunt secundum me; nec idem quæ sunt secundum me et quæ sunt circa me; nec idem quæ sunt circa me et quæ extra me; sed aliud hæc, aliud illa, aliud cætera. Ego enim quidem imago sum Dei, in anima intellectuali, immortalis et rationali spectatus, utpote intellectum habens verbi patrem, et ab anima indivisum eique consubstantialem. Quæ autem sunt penes me, sunt regia dignitas, principatus, ratio et liberum arbitrium. Quæ vero circa me, sunt quidquid facultate electiva eligi potest, ut esse agricolam, negotiorem, mathematicum vel philosophum. Quæ denique extra me, quidquid attinet ad sæcularium honorum amon-

μενον, και προς μόνην ὀρῶντα δηλαδὴ τὴν ἀλήθειαν, και ἐνὸς πάσης ὄντα ματριοπροσύνης, ταπεινώσεως, και ἀγάπης προς τὸν πλησίον· ἔσθ' ὅτε και καυχώμενον ἐν Κυρίῳ, κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα Παῦλον, και καυχώμενον ἐν Κυρίῳ, κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα Παῦλον, και καυχώμενον ἐν Κυρίῳ· « Καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. »

λγ'. Οὐ τῶν παρ' ἡμῶν λεγομένων, ἢ πραττομένων τὴν ἐπιφάνειαν ὁρᾷ ὁ Θεός, ἀλλὰ τὰς διαθέσεις τῶν ψυχῶν, και τὸν σκόπον δι' ὃν ἢ πράττομέν τι τῶν ὀρωμένων, ἢ λεγομέν τι τῶν νοουμένων· ὡστερ δὴ και τὰς δυνάμεις τῶν λόγων, και τὰ τέλη τῶν ἔργων, οἱ συνίσει τῶν λοιπῶν διαφέροντες, ὁρῶσι μᾶλλον, και τὰς κρίσεις τούτων ποιούσιν ἀνεπισημῆς· καθὰ και ἄνθρωπος μὲν εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεός εἰς καρδίαν ὁρᾷ.

λδ'. Οὐ δεῖν ἐκρίθη Θεῷ μὴ κατὰ γενεὰς και γενεὰς, προφήτας αὐτοῦ και φίλους κατασκευάζεσθαι διὰ Πνεύματος, εἰς καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Εἰ γὰρ ὁ παλαιὸς δράκων οὐχ ὑψήκεν ἐμείν τὸν ἰδὸν τῆς ἀμαρτίας ἐν ταῖς ἀκοαῖς τῶν ἀνθρώπων, δι' οὗ πάλιν ὁ τῆς ψυχῆς ἐπιγίνεται θλεθρος, πῶς ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, οὐ πένητα ἀπὸ γῆς ταπεινώσεως ἀναστήσει· και ἀπὸ κοπρίας παθῶν ἐγείρει πτωχὸν, τὴν τοῦ πνεύματος ἐπιφαιρόμενος μάχαιραν, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, εἰς βοήθειαν τῆς κληρονομίας αὐτοῦ; Εἰκότως οὖν ἐκ ταπεινώσεως ἀργόμενοι οἱ ἑαυτοὺς ἀπαρνούμενοι, προς ἕψος ἀνατρέχουσι γνώσεως, και δίδονται αὐτοῖς ἀνοσθεν ῥῆμα σοφίας, δυνάμει Θεοῦ, ὡς εὐαγγελιζομένοις σωτηρίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ.

λε'. Ἐγνώθι σαυτὸν· και τοῦτό ἐστιν ἡ ἀληθινή τῷ ὄντι ταπεινώσις, ἡ ταπεινοφρονηεὶν ἐκδιδάσκουσα, ἢ συντρέδουσα τὴν καρδίαν, και αὐτὸ τοῦτο ἐργάζεσθαι και φυλάσσειν. Εἰ δὲ μήπω ἔγνωσ σαυτὸν, οὔτε τί ἐστι ταπεινώσις οἶδας, οὔτε ἡψω τῆς ἀληθοῦς ἐργασίας και φυλακῆς· τὸ γὰρ ἑαυτὸν ἐπιγνώσιναι, τέλος τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας

λς'. Ὁ ἐκ καθαρότητος εἰς γνώσιν των ὄντων ἐλάσας, ἔγνω ἑαυτὸν, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἐγνώθι σαυτὸν· ὁ δὲ μήπω εἰς γνώσιν πεφθασκῶς αὐτῶν τε τῶν λόγων τῆς κτίσεως, και τῶν θεῶν και ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἔγνω μὲν τὰ περι αὐτὸν και τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἑαυτὸν δὲ οὐδαμῶς.

λζ'. Οὐκ εἰ τι ἐγώ, τρῦτο πάντως και τὰ κατ' ἐμέ· οὐδὲ εἰ τι τὰ κατ' ἐμέ, τοῦτο και τὰ περι ἐμέ· οὐδὲ εἰ τι τὰ περι ἐμέ, τοῦτο και τὰ ἐκτὸς ἐμοῦ· ἀλλ' ἄλλο ταῦτα, και ἄλλο ἐκεῖνα, και ἄλλο τὰ ἄλλα· ἐγὼ μὲν γὰρ εἰκὼν εἰμι Θεοῦ, ἐν ψυχῇ νοιρᾷ τε και ἀθανάτῳ, και λογικῇ θεωρούμενος, ὡς νοῦν ἔχων τοῦ λόγου πατέρα, και τῆς ψυχῆς ἀδιαίρετόν τε και ὁμοούσιον· τὰ δὲ γε κατ' ἐμέ, τὸ βασιλικόν ἐστι, τὸ ἀρχικόν, τὸ λογικόν τε και αὐτεξούσιον· τὰ δὲ περι ἐμέ, ὅσα ἐκ προαιρέσεως αἰρετέα, τὸ γεωργὸν εἶναι, ἢ ἔμπορον, ἢ μαθηματικόν, ἢ φιλόσοφον· τὰ δὲ ἐκτὸς ἐμοῦ, ὅσα τε περι τὸ φιλότιμον τοῦ βίου και τὴν κάτω εὐγένειαν, πλοῦτος, δόξα, τιμὴ, εὐημερία

⁴⁶ I Cor. xii, 9. ⁴⁷ I Reg. xvi, 7; Psal. vii, 10.

⁴⁸ Ephes. vi, 17.

καὶ ὕψος ἀξιοματίων, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, πανία, ἀδοξία, ἄτιμία, καὶ δυστυχία.

λη'. Πᾶς ὁ ἑαυτὸν ἐπιγυῖς, κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ τῶν κατὰ Θεὸν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ, τὴν νοερὰν τοῦ Πνεύματος λειτουργίαν, καὶ εἰς λεμένα θεῖον τῆς ἀπαθείας καὶ ταπεινώσεως· ὁ δὲ μήπω ἑαυτὸν διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ γνώσεως ἐπιγυῖς, ἐν μόχθῳ ἐστὶ καὶ ἰδρῶτι κατὰ τὸν βίον πορεύεται. Τοῦτο γὰρ καὶ Δαβὶδ αἰνιττόμενος ἔλεγε· Ἐ τοῦτο κόπος ἐστὶν ἀνώπιόν μου, ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ.

λθ'. Ὅπῃταν ἐπιγυῖς τις ἑαυτὸν· τοῦτο δὲ πολλῆς δεῖται τῆς ἔξωθεν φυλακῆς, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν κοσμητικῶν πραγμάτων σχολῆς, καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ συνειδήτους ἐρεύνης· αὐτίκα καὶ θεῖα τις αἰφνίδιον τῆ ψυχῆ ταπεινώσεις ὑπὲρ λόγον ἐπιδημαί, συντριμμὸν φέρουσα τῆ καρδίᾳ καὶ δάκρυα θερμῆς κατανώξεως, ὡς σηνικαῦτα λογίζεσθαι τὸν ὑπ' αὐτῆς ἐνεργοῦμενον, γῆν ἑαυτὸν, καὶ σποδὸν, καὶ σκόληκα, καὶ οὐκ ἀνθρώπων, καὶ προσέτι μὴδὲ τῆς κτηνώδους ταύτης ζωῆς ἀξιόν, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ὁμοειδίας ταύτης τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ ὁ χρόνισται ἀξιώθεις, μέθης ἄλλης ἀβήρητου πληροῦνται, τῆς κατανώξεως, καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ταπεινοφροσύνης εἰσέρχεται· καὶ ἐκστάς ἑαυτοῦ, πάντων ἀλογεῖ τῶν ἔκτος βρωμάτων, πόσεως, καὶ σκεπασμάτων τοῦ σώματος, μὴ ὑπερβαίνων τὴν χρεῖαν, φεῖ ἄλλωθεις τὴν καλὴν ἀλλοιωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου.

μ'. Χρῆμα μέγιστον ἐν ἀρεταῖς ἡ ταπεινώσις· αὐτὴ γὰρ ἐν οἷς ἀν ἐμφυτευθεῖ διὰ μετανοίας εὐκρινούς· καὶ τὴν εὐχὴν συνέμπορον μετὰ ἔγκρατειας προσλάβηται, παθῶν μὲν αὐτίκα δουλείας κλυθέρους αὐτοῦς ἀπεργάζεται, εἰρήνην δὲ ταῖς δυνάμεισιν αὐτῶν ἐμπαράχει, καὶ τὴν καρδίαν καθαίρει διὰ δακρύων, καὶ πληροῖ γαλήνης αὐτὴν ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Πνεύματος· οὕτω δὲ τούτων διατεθέντων, διατρανοῦται ὁ λόγος ἐνευθεν αὐτοῖς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν θεωρίᾳ ἐρχόνται τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ αὐτῶν τῶν λόγων τῆς κρίσεως· καθόσον δὲ εἰς τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος ἐμβαδύνουσι, κατὰ τοσοῦτον καὶ εἰς ταπεινοφροσύνης βυθὸν καταδύονται. Ἐκ δὲ τούτου ἀξάνεται αὐτοῖς ἡ ἐπίγνωσις τῶν οὐκείων μέτρων, γνωρίζεται ἡ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πλησίων πληθύνεται, ὡς ἀγιασμὸν ἡγεῖσθαι αὐτοῦς ἀπαρῦσθαι ἐκ μόνου τοῦ ἀσπασμοῦ, καὶ τῆς τῶν συναναστρεφομένων ἐγγύτητος.

μα'. Οὐδὲν οὕτως ἕτερον πρὸς ἔρωτα Θεοῦ καὶ ἀγάπην ἀνθρώπων πτεροῖ τὴν ψυχὴν, ὡς ταπεινοφροσύνη, κατάνυξις, καὶ εὐχὴ καθαρὰ. Ἡ μὲν γὰρ συντριβὴ τὸ πνεῦμα, δακρύων τε κηγάζει λιβάδας, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐπ' ὕψει βραχυτέρα φέρουσα τῶν οὐκείων μέτρων εἰδέναι τὴν ἀσθένειαν ἐκδιδάσκει· ἡ δὲ καθαίρει τῆς ὕλης τὸν νοῦν, καὶ φωτίζει

rem terræque hujus nobilitatem, divitiarum, gloria, honor, prosperitas et dignitatum apex, vel vice versa paupertas, obscuritas, ignominia et adversitas.

38. Quicumque seipsum novit, quiescat ab omnibus operibus suis quæ fuerunt secundum Deum, jamque ingressus est Dei sanctuarium, id est, intellectuale spiritus sacrificium, et in portum divinum impassibilitatis et humilitatis. Qui vero nondum seipsum per humilitatem ac scientiam novit, in labore adhuc et sudore vitam percurrit. Id inuebat David dicens: « Hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei ».

39. Cum quis seipsum novit (ad id autem oportet ab externis diligenter cavere, a mundanisque rebus abstinere, et ipsam perscrutari conscientiam), statim divina quædam humilitas inenarrabili modo animam occupat, secum ferens contritionem cordis fervidæque lacrymas compunctionis, ita ut qui illius instinctu agitur, se tunc repntet quasi lutum, cinerem, vermem et non hominem, quin etiam animal hac vita indignum: usque adeo superexcellens est illud Dei donum, quod conservare qui meruit, alia ineffabili repletur ebrietate compunctionis, et in profundum humilitatis immergitur, tuncque sui impos, omnes exteriores spernit cibos, et potus, et corporis indumenta, limites non excedens necessitatis, tanquam mutatus pulchra mutatione quæ est dexteræ Excelsi.

40. Est quid maximum in virtutibus humilitas. Nam in quibus hæc per sinceram pœnitentiam insita est, et orationem simul cum temperantia sibi associat, illos statim a cupiditatum servitute liberis efficit, pacemque facultatibus eorum præstat, et cor lacrymis mundatum implet tranquillitate per gratiam Spiritus sancti. Illis autem ita dispositis, explanatur sermo scientiæ Dei, et ad contemplationem mysteriorum regni Dei perveniunt, ipsarumque creationis rationum: quantum vero penetrant profunda spiritus, tantum in profundum humilitatis immerguntur. Et exinde in eis crescit cognitio propriæ infirmitatis, innotescit humanæ debilitas naturæ, et amor Dei et proximi augetur, ita ut sanctificationem arbitrentur se haurire ex solo amplexu et præsentia eorum quibuscum versantur.

41. Nihil aliud ad amorem Dei et charitatem proximi tam cito animam elevat, quam humilitas, compunctio et oratio pura. Humilitas enim conterit spiritum, fontes lacrymarum aperit, et humanam vilitatem ante oculos habens, virium suarum debilitatem agnoscere discit; compunctio purgat a corruptione animum, oculosque cordis illuminat,

⁴⁰ Psal. LXXII, 16, 17.

ac totam lucidam reddit animam; et oratio totum hominem Deo conjungit, eum facit angelorum convivam, dat ei gustandas æternorum Dei bonorum delicias, thesaurus ipsi aperit aliorum mysteriorum, eique charitate accenso persuadet ut ponere audoat propriam animam pro suis amicis, tanquam corporeæ villitatis limites transgressus.

42. Serva, quæso, pretiosum ditantis depositum humilitatis, in quo sunt thesauri charitatis absconditi, in quo asservantur compunctionis margaritæ, et rex Christus Deus velut super throno requiescit deaurato, dona sancti sui Spiritus distribuens illius alumnis, et magna his largiens sua præmia, sermonem scientiæ suæ, sapientiam suam secretam, rerum divinarum perspicientiam, vivificantem impassibilitatis ope mortificationem, et cum ipso conjunctionem, ad conregnandum cum eo in Dei Patris regno, ut ipse hunc pro nobis rogat dicens: « Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et ipsi sint ⁹⁰. »

43. Cum quis, per praxim laborans ad exsequenda mandata, subito ineffabili et secreto repletur gaudio, ita ut singulariter et supra quod dici potest transformetur, et molem deponat corporis, et obliviscatur ciborum, somni et aliarum vitæ necessitatum: sciat ita manifestari in se gratiam Dei, quæ in luctantibus producit vivificantem mortificationem, eisque dat exinde incorporeorum naturam. Felicis autem hujus vitæ causa est humilitas; nutritrix et mater, sancta compunctio; amica et soror, divini luminis visio; thronus, impassibilitas; et perfectio, sacra et divina Trinitas.

44. Qui hanc adeptus est arcem, non potest detineri vinculis sensus mundani, omnes despicit vitæ delicias, non discernit inter pium et impium, sed sicut Deus æque pluit et solem suum oriri facit super justos et injustos, et super bonos et malos ⁹¹, sic et ipse super omnes pariter oriri facit et explicat charitatis radios, et viscera non restringit, super omnes diffundens amorem, sed angustiam et vim patitur si non benefacit quantum vult. Ex illo, velut ex altero Eden, fons quidam manat compunctionis, divisus in quatuor capita, scilicet in humilitatem, in castitatem, in impassibilitatem, et in sublimitatem orationis distractionum expertis, et irrigat faciem omnis intellectualis creature Dei.

45. Qui dulcedinem compunctionis lacrymarum non gustaverunt, nec sciunt quæ sit hujus suavitas et potentia, has lacrymas nihil differre putant a lacrymis super mortuos effusis, sibi effingentes nullas alias inanum prætextuum species, et in-

Α τῆς καρδίας τὸ δμμα, καὶ ὀλολαμπῆ τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται· ἡ δὲ συνάπτει τὸν ἀνθρώπον ὄλον τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτον ἀγγέλοις ποιεῖ ὁμοίαιτον, καὶ γλυκύτετος τῶν αἰώνων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἀπογεύει, καὶ θησαυροὺς αὐτῷ δίδωσι μυστηρίων μεγάλων, καὶ πυρπολοῦσα τῇ ἀγάπῃ, τολμᾷ τιθέναι αὐτὸν πείθει τὴν ἴδιαν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὡς ὑπεράνω γεγονότα τῶν ὄρων τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως.

μβ'. Φύλαστέ μοι τὴν καλὴν παρακαταθήκην τῆς πλεωτοποιοῦ ταπεινώσεως, ἐν ἣ τῆς ἀγάπης οἱ ἀπόκρυφοὶ θησαυροὶ ἐναπόκεινται, ἐν ἣ τῆς κατανύξεως οἱ μαργαρίται φυλάττονται· καὶ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς ὁ Θεὸς ὡς εἰς θρόνον ἐπαναπαύεται χρυσοκόλλητον, τὰς δωρεὰς διανέμων τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος, τοῖς τροφίμοις αὐτῆς· καὶ τὰ μεγάλα τούτοις αὐτοῦ δωρούμενος ἀξιώματα, τὸν τῆς γνώσεως αὐτοῦ λόγον, τὴν σοφίαν αὐτοῦ τὴν ἀπόρρητον, τὴν τῶν θείων πραγμάτων διδρασκίαν, τὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων πρόσρασκίαν, τὴν διὰ τῆς ἀπαθείας ζωοποιὸν νέκρωσιν, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συνάφειαν, εἰς τὸ συμβασιλεύειν αὐτῷ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ βασιλείᾳ, καθὼς αὐτὸς πρὸς αὐτὸν τὴν παράκλησιν ποιεῖται λέγων ὑπὲρ ἡμῶν· « Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ αὐτοὶ ὦσιν. »

μγ'. Ὅταν πρακτικῶς κοπιῶν τις περὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, αἰφνης ἐν ἀνεκκαλήτῳ καὶ ἀρρήτῳ χαρᾷ γένηται, ὡς ἀλλαιωθῆναι αὐτὸν ξένην καὶ ὑπὲρ λόγον ἀλλοιωσιν, καὶ τὸ μὲν βάρος ἀποθέσθαι τοῦ σώματος, ἐπιλαθέσθαι δὲ βρώσεως, ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων τῆς φύσεως ἀναγκῶν, γινωσκέτω ταύτην εἶναι Θεοῦ ἐπιδημίαν πρὸς αὐτὸν, τὴν ποιούσαν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις τὴν ζωοποιὸν νέκρωσιν, καὶ δωρούμενην αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἤδη τὴν τῶν ἀσωμάτων κατάστασιν· ταύτης τῆς μακαρίας ζωῆς πρόξενος, ἡ ταπεινώσις· τροφὸς δὲ καὶ μήτηρ, ἡ ἁγία κατάνυξις· φίλη δὲ καὶ ἀδελφὴ, ἡ τοῦ θείου φωτὸς θεωρίαι· θρόνος ἡ ἀπαθεία· καὶ τέλος ἡ ἁγία Τριάς ὁ Θεός.

μδ'. Ὁ ταύτην καταλαθὼν τὴν ἀκρότολιν, οὐ δύναται ὑπὸ τὰ δεσμὰ κρατεῖσθαι τῆς τῶν ὄλων αἰσθησεως, οὐχ ὀρᾷ τι τῶν τοῦ βίου τερπνῶν, οὐ διακρίνει τοῦ ἀνοσίου τὸν ὄσιον· ἀλλ' ὥσπερ ὁ Θεὸς ἐπίσης βρέχει καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, οὕτως ἐπίσης καὶ αὐτὸς τὰς τῆς ἀγάπης ἀνατέλλει καὶ ἀπλοῖ

Δ πρὸς πάντας ἀκτίνας, καὶ οὐ στενοχωρεῖται τὰ σπλάγχνα, πάντων ἐγκυμονῶν τὴν ἀγάπην, καὶ στενοχωρεῖται καὶ βιάζεται, μὴ εὐεργετῶν ὅσον βούλεται· ἐκ τούτου πηγῆ τις, ὡς ἐξ Ἐδέμ, ἀλλῃ ἐκπορεύεται κατανύξεως, εἰς τέσσαρας διαιρουμένη ἀρχάς· εἰς ταπεινοφροσύνην, εἰς ἀγνεύαν, εἰς ἀπάθειαν, καὶ εἰς ὕψος ἀπεριπαύστου εὐχῆς, καὶ ποτίζει τὸ πρόσωπον πάσης τῆς νοητῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ.

με'. Οἱ μὴ τῆς γλυκύτετος τῶν τῆς κατανύξεως δακρῶν γευσάμενοι, μηδὲ εἰδότες τίς ἡ χάρις αὐτῆς καὶ τίς ἡ ἐνέργεια, οὐδὲν τῶν εἰς τεθνεώτας χρομένων δακρῶν, ταῦτα διαφέρειν οἴονται, προσαναπλάττοντες ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἅττα εἶδη κενῶν προσφάσεων

⁹⁰ Joan. xvii, 24. ⁹¹ Matth. v, 45.

πολλά, καὶ ἀπορία; συλλογισμοῦς· τὰ δὲ φυσικῶς ἡμῖν ἐμπεφύκασι, καὶ ἡνίκα τὸ ἀγέρωχον ἀρτι τοῦ νοῦς πρὸς ταπεινώσιν κλίνη, μύση δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τὰς ὁράσεις αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀπάτης τῶν ὁρωμένων, καὶ ταύτας πρὸς μόνην τὴν θεωρίαν τοῦ ἀθλοῦ καὶ πρώτου φωτὸς ἐκπετάσῃ, πᾶσαν ἀποσεισαμένη τοῦ κόσμου τὴν αἰσθησιν, καὶ τύχῃ τῆς ἄνωθεν τοῦ πνεύματος παρακλήσεως, αὐτίκα τὰ δάκρυα ὡς ὕδατα πηγῆς ἐκβλύζουσιν ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ αἰσθητήρια ταύτης καταγλυκαίνουσι, πάσης εὐφροσύνης ἐμπιπλῶντα αὐτῆς τὴν διάνοιαν καὶ θείου φωτός· οὐ μὴν, ἀλλὰ γὰρ καὶ συντρίβουσι τὴν καρδίαν, καὶ τὸν νοῦν ταπεινόφρονα ἐν ὕπασίῳ τοῦ κρείττονος ἀπεργάζονται, ἃ γενέσθαι ἀδύνατον ἐν τοῖς ἄλλω; θρηνοῦσι καὶ κοπτομένοις.

μς'. Ἀδύνατον ἄλλως τὴν πηγὴν τῶν δακρῶν ἀναστομῶσαι τινα, ἀνευ βαθυτάτης ταπεινοφροσύνης, οὔτε πάλιν ταπεινόφρονα εἶναι, ἀνευ τῆς ἐγγινομένης ἀπὸ τῆς ἐπιθρησίας τοῦ πνεύματος κατανόξεως· τὴν γὰρ κατάνυξιν ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην ἡ κατάνυξις, διὰ τοῦ ἀγίου ἀπογενεῖ Πνεύματος· ὡς εἰ τις γὰρ σειρὰ ἀλλήλων αὐταὶ ἐχόμεναι, καὶ ἐν μιᾷ χάριτι συνδέονται, ἀρρήκτον τὸν σύνδεσμον τοῦ Πνεύματος ἔχουσι.

μζ'. Τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐγγινομένον φῶς τῆ ψυχῆ, ὑπαναχωρεῖν εἴωθεν ἐκ βραθυμίας, καὶ ἀμελείας, καὶ ἐξ ἀδιαφορίας, τῆς ἐν λόγοις καὶ βρῶμασιν ἡ τε γὰρ τῶν βρωμάτων ἀδιαφορία, καὶ τὸ ὑγρὸν τῆς διαίτης, αὐτὸ τε τὸ ἀκρατὲς τῆς γλώττης, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἀφύλακτον, διώκειν τοῦτο πέφυκεν ἐξ αὐτῆς, καὶ σκοτεινοὺς ἡμᾶς ἀπεργάζεσθαι· σκότους δὲ πληρωθέντων ἡμῶν, τὰ θηρία πάντα τοῦ ἀγροῦ τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ οἱ σκύμνοι λογισμοὶ τῶν παθῶν αὐτίκα διέρχονται ὠρυόμενοι ἐν αἰτῇ, ζητοῦντες βρῶσιν ἐμπαθείας, καὶ τοῦ ἀρπάσαι τὸν ἀποτεθέντα ἐν ἡμῖν παρὰ τοῦ Πνεύματος θησαυρόν· ἀλλ' ἡ φιλὴ τῷ ὄντι ἐγκράτεια, καὶ ἡ ἀγγελιοποιδὸς προσευχὴ, οὐ μόνον οὐδὲν τῶν τοιοῦτων συγχωρεῖ περὶ τὴν ψυχὴν διελθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ φέγγος ἄσπεστον τοῦ Πνεύματος περὶ τὸν νοῦν διατρεῖ, καὶ τὴν καρδίαν ἡρεμον ἀποτελεῖ, καὶ ἀγνήν πηγάζει τὴν θεῖαν κατάνυξιν, καὶ τὴν ψυχὴν εἰς ἀγάπην πλατύνει Θεοῦ, καὶ αὐτὴν δλην ὄλω δι' εὐφροσύνης καὶ παρθενίας συνάπτει Χριστῷ.

μη'. Οὐδὲν οὕτως ἕτερον οἰκεῖον τῷ λόγῳ, ὡς ἀγνεία καὶ σωφροσύνη ψυχῆς· τοῦτων δὲ μήτηρ ἡ περιεκτικὴ καὶ φιλὴ ἐγκράτεια· τῆς δὲ πατὴρ, ὁ φόθος· οὗτος δὲ εἰς πόθον τραπεῖς, καὶ τῆ ἐφέσει τῶν θεῶν συναφθεῖς πραγμάτων, ἀφοβὸν ἀπεργάζεται τὴν ψυχὴν καὶ πλήρη ἀγάπης Θεοῦ, καὶ τοῦ θεοῦ λόγου γεννήτριαν.

μθ'. Φόθος μὲν πρότερον συναφθεῖς τῆ ψυχῆ, ἐγκύμονα τοῦ λόγου τῆς κρίσεως αὐτὴν διὰ μετανοίας ποιεῖ, ἣν ὠδίνες ἄδου τῶν κολάσεων περικυκλοῦσιν αὐτίκα, στεναγμοὶ τε καὶ πόννοι ἐν συνοχῇ κατατρύχουσι τῆς καρδίας, ἀναλογιζομένην τὴν μέλλουσαν ἐπὶ κακοῖς ἀνταπόδοσιν. Εἶτα διὰ πολλῶν δακρῶν καὶ πόνων αὕτη ἐν γαστρὶ διανοίας τὸ συλληφθὲν ἀπαρτίσασα, πνεῦμα σωτηρίας ἐπὶ τὴν γῆν

tricata argumenta. Verum, illæ nobis natura inserruntur, et cum superbia mentis ad humilitatem vergere incipit, et anima oculos claudit ne videat fallaciam visibillium, eosque ad solam dirigit visionem immaterialis et primi luminis, omnem rejiciens mundi sensum, ac supernam accipit Spiritus consolationem, statim lacrymæ ut aquæ fontis fluunt ex oculis ejus, et sensus ejus delinunt, ejus intellectum omni lætitia et divino replentes lumine; quin imo cor conterunt, et mentem reddunt humilem in visione melioris: quæ quidem habere non possunt qui aliter lugent et plangunt.

46. Impossibile est fontem lacrymarum adaperire sine profundissima humilitate, et vice versa humilem esse absque compunctione quam producit gratia Spiritus: compunctionem enim humilitas et humilitatem compunctio generat; ac veluti quadam catena sibi invicem colligatæ, et in una charitate conjunctæ, rumpi nescio Spiritus necu devinciuntur.

47. Lux quæ per Spiritum sanctum inseritur animæ, solet paulatim expelli mollitie, negligentiaque et indifferentia in verbis et cibis: ciborum enim indifferentia et vitæ mollities, necnon impotentia linguæ et oculorum incontinentia lucem illam expellit ex anima, et tenebras nobis offundit: nobis autem caligine obsitis, omnes bestię agri, id est, cordis nostri, et catuli leonum, id est, cupiditatum cogitationes, in illa currunt rugientes et quærentes suam satiare cupiditatem ac diripere thesaurum in nobis a Spiritu depositum. Sed amica Deo temperantia, et oratio angelos germinans, non solum nihil horum invadere animam sinunt, sed etiam lumen Spiritus inextinctum servat in mente, cor facit tranquillum, limpidi instar fontis divinam effundit compunctionem, in anima auget amorem Dei, eamque totam toti per gaulium et virginitatem conjungit Christo.

48. Nihil tam propinquum est Verbo, quam castitas et continentia animæ. Harum autem mater et amica est universalis temperantia: hujus vero pater, timor, qui quidem in desiderium conversus, rerumque divinarum conjunctus appetitui, impavidam reddit animam, plenamque Dei amore, et Verbi divini genitricem.

49. Timor cum anima copulatus, primo eam verbo judicii gravidam reddit per pœnitentiam, et statim dolores inferni pœnarum circumdant eam, gemitusque et labores in angustia cordis ipsam defatigant, cogitantem de futura malorum retributione. Deinde, cum multis lacrymis ac doloribus in utero intelligentiæ conceptum disposuit fetum, spiritum solutis parit in terra cordis sui, atque

soluta doloribus inferai, et gemitibus iudicii liberata, gaudium futurorumque appetitum bonorum suscipit, eique obvia venit comes continentiae castitas, et amore ipsam conjungit Deo: huic autem anima conjuncta, inenarrabilem percipit lætitiā, ita ut exinde cum voluptate ac dulcedine effundat compunctionis lacrymas, et aliena fiat ab omni sensu mundano, et quasi egressa post sponsum currat, hisque vocibus exclamet ineffabilibus: « Post te curram in odorem unguentorum tuorum. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie puræ contemplationis, ne vagari incipiam post greges justorum: illuminationes apud te sunt sublimium mysteriorum⁵⁰. » Et illam sponsus introductam in cellaria absconditorum suorum, mysteriorum, contemplativam rationum creationis cum sapientia reddit.

50. Ne dixeris in corde tuo: Virgineam castitatem adipisci non possum amplius, qui corruptione et insano corporis amore toties cecidi. Ubi enim labores pœnitentiæ in cruciatu et fervore animæ conjecti fuerint, et lacrymarum torrentes ex compunctione fluxerint, ibi omnia destruantur propugnacula, extinguuntur omnia cupiditatum incendia, superna regeneratio gratia Spiritus perficitur, et rursus castitatis virginitalisque palatium fit anima, in quam supernaturalis Deus descendens per lumen et gaudium ineffabile, et velut in throno gloriæ insidens in fastigio mentis ejus, dat pacem ipsius potentiis, dicens: « Pax vobis ab infestis cupiditatibus; pacem meam do vobis, ut secundum naturam moveamini; pacem meam relinquo vobis, ut supra naturam perficiamini⁵¹. » Triplici igitur pacis dono triplicem sanans illius partem ad triplicemque perducens perfectionem, et eam sibi conjungens totam virginem pulchrāque ac formosam facit, et odore unguentorum relectam sic alloquitur: « Surge, veni ad me, pulchra columba mea, per philosophiam practicam. Jam enim hiems cupiditatum transiit, imber libidinosarum cogitationum abiit et recessit; flores virtutum apparuerunt cum suavi cogitationum odore in terra cordis tui. Surge, veni ad me in scientia physicæ theorizæ; veni, columba mea, sponte tua sub tegmen ac tenebras mysticæ theologiæ, et fidei, quæ est immobilis in me Deo petra⁵². »

51. Felix et pulchra mihi videtur immutatio et ascensio illius, qui per practicam philosophiam habitus in cupiditates ardentissimi parietem superavit, indeque pennis impassibilitatis deargentatis, scientia duce, ascendit in spiritualem aerem contemplationis rerum, atque hinc penetravit in obscuritatem theologiæ, et ab omnibus operibus suis in Deo requievit beata vita quia angelus

⁵⁰ Cant. 1, 3, 6. ⁵¹ Joan. xiv, 27. ⁵² Cant. 1, 10.

Δ γεννᾷ τῆς καρδίας αὐτῆς, καὶ τῶν ὠδίνων ἐλευθερωθεῖσα τοῦ ἔθου, καὶ τῶν στεναγμῶν ἀπαλλαγείσα τῆς κρίσεως, πόθος καὶ χαρὰ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν αὐτὴν διαδέχεται, καὶ προσουπαντᾷ αὐτὴν ἡ φιλη μετὰ σωφροσύνης ἀγνεῖα, καὶ τῷ ἔρωτι αὐτὴν ἐπισυνάπτει· Θεῷ· τοῦτο δὲ ἡ ψυχὴ συναφθεῖσα, ἀβρῆ-του ἡδονῆς ἐπαισιθάνεται, ὡς ἐντεῦθεν τὰ τῆς κατανύξεως προχέειν μεθ' ἡδονῆς· καὶ γλυκύτητος δάκρυα· ἔξω τε γίνεσθαι αὐτὴν τῆς παγκοσμίου αἰσθήσεως, καὶ ὡς ἐξεστηκυῖαν ὀπισθεν τοῦ νυμφίου διώκειν· καὶ οὕτω κράζειν φωναῖς ἀλαλήτοις· Ὁκίσω σου δραμῶμαι εἰς ὄσμην μύρου σου, ἀπάγγελ-λόν μοι, ὃν ἠγάπησεν ἡ διάθεσίς μου, ποῦ κοιμάνεις; ποῦ κοιτάζεις; ἐν μεσημβρίᾳ καθαρᾶς θεωρίας; μήποτε γένωμαι ὡσπερ ἡ βαλλομένη ἐκ' ἀγέ-λαις δικαίων· ἐλάμψεις παρὰ σοὶ μυστηρίων με-γάλων· ἦν εἰσνεγκῶν ὁ νυμφίος εἰς τὸ ταμιεῖον τῶν κεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων, θεωρητικὴν αὐτῆς τῶν λόγων τῆς κτίσεως μετὰ σοφίας ἀποταλεῖ.

Ἦ. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, Τῆς παρθενίας τὴν ἀγνεῖαν ἀδύνατον μοι τοῦ λοιποῦ ἐπικτήσασθαι, φθορᾷ καὶ μανίᾳ τοῦ σώματος τοικίως ὀποπεσόντι· ἔνθα γὰρ νόνοι μετανοίας ἐν κακοπαθείᾳ καὶ θέρμῃ καταβληθῶσι ψυχῆς, καὶ δακρῶν ἐκ κατανύξεως ποταμοὶ βέουσιν, ἐκεῖθεν πάντα τὰ ὀχυρώματα κατασύρεται, καὶ πυρκαϊὴ πᾶσα παθῶν κατασβέννεται, καὶ τελεῖται ἡ ἄνωθεν ἀναγέννησις δι' ἐπισημίας τοῦ Παρακλήτου· καὶ πάλιν ἀγνεῖας καὶ παρθενίας παλάτιον ἡ ψυχὴ γίνεται, ἐν ἧ ὁ ὑπὲρ φύσιν Θεὸς καταβῆς διὰ φωτὸς καὶ χαρᾶς ἀβρῆτου, καὶ ὡς ἐπὶ θρόνου δόξης ἐφ' ὕψηλόν κεκαθικώς τοῦ νοῦς αὐτῆς, δίδωσι τὴν εἰρήνην ταῖς περὶ αὐτὴν δυνάμεσιν, οὕτω λέγων· Εἰρήνην ὁμῖν ἀπὸ τῶν πολεμίων παθῶν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὁμῖν εἰς τὸ κατὰ φύσιν κινεῖσθαι· εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίεμι ὁμῖν εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν τελειωθῆναι. Τῷ τρίτῳ οὖν τῆς εἰρηνικῆς δωρεᾶς· τὸ τρίμερὸς θεραπεύσας αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν τριαδικὴν τελειώσας ἀναγαγῶν, καὶ ἐνώσας αὐτὴν ἐαυτῷ, ὅλην περθένον ἦδη, καὶ κελὴν, καὶ ὠραῖαν ἐν εὐωδίᾳ τῶν μύρων τῆς ἀγνεῖας ἀναχωνέων ἀποτελεῖ, καὶ φησι πρὸς αὐτὴν· Ἀνάστα, ἔλθε πλησίον μου, καλῆ μου περιστερᾷ, δι' ἐμπράκτου φιλοσοφίας, ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμῶν τῶν παθῶν παρήλθεν· ὁ ὑετὸς τῶν φιληδόνων λογισμῶν ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἐαυτῷ τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν, ὠφθη μετ' εὐωδίας τῶν νοημάτων ἐν τῇ γῆ τῆς καρδίας σου· ἀνάστα, ἔλθε πλησίον μου ἐν γνώσει φυσικῆς θεωρίας, καὶ ἔλθε εἰς μου, περιστερᾷ μου, δι' ἐαυτῆς ἐν σχέτη καὶ γνώφῳ μυστικῆς θεολογίας, καὶ πίστεως τῆς στερέβῃς· ἐν ἐμοὶ τῷ Θεῷ πέτρας.

Ἦ. Μακάριος, ἐμοί, τῆς καλῆς ἀλλοιώσεώς· τε καὶ ἀναβάσεως, ὁ διὰ τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας τὸ πείλας τῆς ἐμπαθεστάτης ἔξεως ὑπερβῆς, κἀκαί-θην πτέρυξιν ἀπαθείας περιηργυρωμέναις τῇ γνώσει εἰς τὴν νοητὴν ἀέρα τῆς θεωρίας τῶν ὄντων ὑπερπρῆξις, καὶ αὐτόθεν εἰς γνῶσιν θεολογίας εἰσ-δύς, καὶ καταπύσας ἀπὸ πάντων τούτων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐν Θεῷ, τῇ μακαρίᾳ ζωῇ, ὅτι ἄγγελος

ἐπίγειος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος ἀποτελεσθεὶς, ἐξέ-
 ξασε τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐ-
 τόν.

νβ'. Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον τοῦ
 Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον· ἐπειδὴ οὐχ
 ἴσα μὲν ἀρέσκει τοῖς ἀνθρώποις, ταῦτα καὶ Θεῷ·
 ἀλλ' ὅσα δοκεῖ μὲν οὐ καλὰ, εἰσὶ δὲ καὶ λίαν τῇ φύ-
 σεϊ καλὰ τῷ εἶθεϊ τοῦς λόγους τῶν ὄντων καὶ γεγο-
 νότων.

νγ'. Καλὸν τὸ θανεῖν τῷ κόσμῳ, ζῆσαι δὲ τῷ
 Χριστῷ· ἄλλως γὰρ οὐ δύναται τις ἀνωθεν γεννη-
 θῆναι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· ἐάν δὲ μὴ
 ἀνωθεν γεννηθῆ, οὐδὲ εἰς τὴν βασιλείαν δύναται τῶν
 οὐρανῶν εἰσελθεῖν· αὕτη δὲ ἡ γέννησις, ἐξ ὑποταγῆς
 Πατέρων πνευματικῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Εἰ μὴ γὰρ
 πρῶτον τὸν τοῦ λόγου σπόρον διὰ τῆς διδασκαλίας
 τῶν Πατέρων ἐγκυμονήσωμεν καὶ υἰοποιηθῶμεν τῷ
 Θεῷ δι' αὐτῶν, οὐ δύναμεθα ἀνωθεν γεννηθῆναι·
 οὕτω γὰρ οἱ μὲν δώδεκα ἐξ ἑνὸς τοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ
 ἐξ ἑξήκοντα ἐκ τῶν δώδεκα ἐγεννήθησαν, καὶ υἰο-
 ποιήθησαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν εἰρημῆνον ὑπὸ
 Κυρίου· ἰ 'Υμεῖς ἔστε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς.' Ὁθάν καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ Παῦλος
 φησιν· 'Εἰ γὰρ καὶ μυρίαὺς παιδαγωγοὺς ἔχετε, ἀλλ'
 οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐγὼ ὁ μὲν ἐγέννησα, μιμηταὶ
 μου γίνεσθε. 1

νδ'. Τὸ μὴ ὑποταγῆναι Πατρὶ πνευματικῶν κατὰ
 μίμησιν τοῦ μέχρι θανάτου καὶ σταυροῦ ὑποταγέν-
 τος Υἱοῦ τῷ Πατρὶ, τὸ μὴ γεννηθῆναι ἀνωθεν ἔστιν·
 ὁ δὲ μὴ γερονῶς υἱὸς ἀγαπητὸς πατρὸς ἀγαθοῦ,
 πῶς πατὴρ ἔρα, μὴ λόγῳ καὶ πνεύματι γεννηθεὶς,
 ἀνωθεν, υἱῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτὸς γέννηται ἀγαθὸς
 πατὴρ· καὶ ἀγαθὰ τέξεται τέκνα, τῆς ἀγαθότητος
 τοῦ πατρὸς αὐτῶν σύμμορφα· Εἰ δὲ μὴ οὕτως, κατὰ
 τὸ δένδρον πάντως, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

νε'. Κακὸν ἡ ἀπιστία, τῆς πονηρᾶς φιλαργυρίας
 καὶ τοῦ φθόνου τὸ πονηρότατον κῆρυμα· εἰ δὲ αὕτη
 κακὴν, πόσω μᾶλλον ἡ τίκτουσα; ὅσον οὖν τὴν τοῦ
 χρυσοῦ φιλίαν τῆς Χριστοῦ φιλίας προτιμωτέραν ἐν
 τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐργάζεται, καὶ τὸν δημιουργ-
 γὸν τῆς ὕλης ἑαυτῆς ἐλάττωα τίθεται, καὶ αὐτῇ
 λατρεύειν μᾶλλον, ἢ τῷ Θεῷ πείθει, τοὺς τῇ κτίσει
 παρὰ τὸν κτίσαντα τὴν λατρίαν προσνέμοντας, καὶ
 τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν μεταλλάσσοντας ἐν τῷ ψεύδει.
 Εἰ δὲ τοσοῦτον ἡ νόσος κακὴν, ὡς καὶ δευτέρας αὐ-
 τὴν εἰδωλολατρείας κληρώσασθαι ὄνομα, ποίας οὐχ
 ὑπερβαίνει κακίας ὑπερβολὴν ἢ νοσοῦσα ταύτην
 ἐθελουσίαν ψυχῆ;

νς'. Εἰ μὲν τοῦ Χριστοῦ φίλος· εἶναι φιλεῖς, μισθί-
 σεις ἔρα χρυσοῦν, καὶ τὴν τοῦτου λίχον φιλίαν, ὡς
 τὴν διάνοιαν στρέψουσαν πρὸς ἑαυτὴν τοῦ φιλοῦντος,
 καὶ ἀποσπῶσαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς γλυκυτάτης ἀγάπης
 τοῦ Ἰησοῦ· ἥτις οὐκ ἐν εἰδεί λόγου φαίνεσθαι μοι
 δοκεῖ, ἀλλ' ἐν εἰδεί πράξεως τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν. Εἰ
 δὲ τοῦ χρυσοῦ ἐπιθυμεῖς, φεῦ! κερδήσεις μὲν κατο-
 ρύτων αὐτὸν τόγε νῦν ἔχον, εἰ γε κέρδος καὶ οὐ
 ζημίαν ἐσχάτην ἔχεις αὐτοῦ τὴν φιλίαν, προτιμῶν

52. Pax multa diligentibus legem Dei⁵², et non
 est illis scandalum: etenim non quæ hominibus,
 illa et Deo placent, sed quæ videntur quidem mala,
 sunt autem natura sua valde bona coram eo qui
 scit rationes omnium quæ sunt et facta sunt.

53. Pulchram est mortuum esse mundo, vivere
 autem Christo: alias enim nemo potest denuo re-
 nasci, juxta verbum Domini: « Nisi quis renatus
 fuerit denuo, non potest introire in regnum
 Dei⁵³. » Hæc autem regeneratio ex obedientia pa-
 tribus spiritualibus oritur. Nisi enim prius verbi
 semen per doctrinam Patrum concipiamus, et ab
 ipsis efficiamur filii Dei, non possumus renasci
 denuo. Sic duodecim ex uno Christo, et septua-
 ginta ex duodecim sunt renati, et filii facti sunt
 Dei Patris, juxta verbum Domini: « Vos estis filii
 Patris mei qui in cælis est⁵⁴. » Unde et Paulus
 nobis dicit: « Si enim decem millia pædagogorum
 habentis, sed non multos patres: ego vos genui,
 imitatores mei estote⁵⁵. »

54. Non obedire patri spirituali, ad imitandum
 Filium qui Patri obediens fuit usque ad mortem,
 mortem autem crucis⁵⁶, non est denuo nasci.
 Qui autem non factus est filius dilectus patris
 boni, quomodo igitur, non Verbo et Spiritui re-
 natus denuo, filiorum honorum et ipse fiet bonus
 pater, et bonam procreabit sobolem, paternæ
 bonitati conformem? Sin autem, qualis arbor,
 talis omnino erit fructus ejus.

55. Nequam est perfidia, pravæ avaritiæ et zeli
 pessimus iste fetus. Si autem ipsa est nequam,
 quanto magis ejus mater! Tanto magis quod pec-
 cuniæ amorem amore Christi pretiosiore efficit
 apud filios hominum, et materiæ Creatorem ea
 ipsa minorem habet, utque hanc adorent magis
 quam Deum persuadet iis qui creaturæ, neglecto
 Creatore, cultum exhibent, et commutant veritatem
 Dei in mendacium. Si autem iste morbus tantum
 est malum, ut alterius idolorum servitutis nomen
 sit sortitus, quanto superat malitiæ cumulum anima
 hoc morbo sponte laborans!

56. Si Christi amicus esse amas, odio habebis
 aurum, avidumque hujus amorem, utpote ver-
 tentem ad se amantis mentem, eamque a dulcis-
 sima retrahentem Jesu charitate: quæ quidem
 non meris mihi videtur manifestari verbis, sed
 praxi mandatorum ipsius. Si autem aurum cupis,
 heu! lucraberis quidem fodiens metallum istud
 nunc existens, siquidem lucrum et non ut immun
 dampnum habes hujus amorem, quem Christo

⁵² Psal. cxviii, 165. ⁵³ Joan. iii, 3. ⁵⁴ Matth. v, 43. ⁵⁵ I Cor. iv, 15, 16. ⁵⁶ Philipp. ii, 8.

præfers; illum autem Christum, scilicet, amittes et
 jactura perdes, et quem præcipuum habes, Deum,
 sine quo non est hominibus vita salutia.

57. Si amas aurum, Christum non amas. Si
 autem Christum non amas, amas autem aurum,
 vide eul te assimilare paret Magister, nempe isti
 qui discipulus videbatur sed perfidus eras, et ami-
 cus sed insidiator, qui indigne suo Magistro in-
 sultavit et misere decidit a fide et simul ab illius
 charitate, ac præceps ruit in abyssum despera-
 tionis. Cujus exemplum tu veritus, crede mihi,
 fuge aurum ejusque amorem, ut possis lucrari
 Christum, teipsum amando. Sin minus, scis locum
 cadenti reservatum.

58. Ne per aurum, hominumve concursum, aut
 preces, obtinere dignitates nunquam festines,
 etiamsi videas te animis opitulari posse, quando
 tria hæc tibi occurrent, et unum ex his continget.
 Indignatio enim et Ira Dei super te veniet per
 varias calamitates et circumstantias: adversabun-
 tur enim tibi, non solum homines, sed fere omnes
 creaturæ, et vita tibi erit repleta miseris; vel
 cum multa ignominia ex ea eriperis, inimicis tuis
 prævalentibus; vel ante diem tuam morieris, a
 præsentis vita excisus.

59. Non potest despiciere gloriam et ignominiam,
 et supereminere voluptati ac dolori, qui non fines
 rerum respicere meruit. Cum enim videris, omnis
 gloriæ, voluptatis, deliciarum, divitiarumque et
 prosperitatis novissima ad nihilum devenire, morte
 excepta et corrupta, tunc agnoscens evidentem
 omnium humanarum rerum vanitatem, sensus
 suos vertit ad fines divinarum rerum. Et his quæ
 sunt et corrupti minime queunt, adhæret, et hæc
 appetens, superior sit dolore ac voluptate: dolore
 quidem, ut contra luxuriam, ambitionem et avari-
 tiam animæ luctans; voluptate autem, ut omnem
 rejiciens mundi sensum. Itaque honoratus simul et
 inhonoratus, doloribusque ac deliciis jactatus cor-
 poris, in omnibus gratias agit Deo, nec rationem
 amittit.

60. Ex somniis etiam fervidus augurari potest
 animæ suæ motus ac dispositiones, et de suo statu
 curare. Qualis enim dispositio interioris hominis
 et cogitationum ejus, tales sunt motus corporis et
 mentis visiones. Si quis igitur materiæ et volu-
 ptatis amantem habet animam, sibi representat
 rerum possessiones et honorum opulentiam, for-
 masque mulierum et coitus libidinosos, ex quibus
 coinquinatur vestis ejus et caro fit foetida. Si autem
 cupidam et pecuniæ amantem, aurum videt in om-
 nibus, et aurum dure exigit, et superabundat

Α αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἐκείνον δὲ, ἰσθι, ζημωθήσῃ,
 καὶ προσαπολέσῃ τῇ ζημίᾳ, καὶ ὃν ἔχεις τὸ κεφάλαιον,
 τὸν Θεὸν, οὐ χωρὶς οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις σω-
 τηρίας ζωῆ.

κζ'. Εἰ φιλεῖς χρυσὸν, Χριστὸν οὐ φιλεῖς. Εἰ δὲ
 Χριστὸν οὐ φιλεῖς, φιλεῖς δὲ χρυσὸν, δὴ εἶναι σε ὁ
 τύραννος ἐξομοιοῦσθαι παρασκευάζει· ἐκείνῳ τῷ
 μαθητῇ μὲν, ἀλλ' ἀπίστῳ, φίλῳ δὲ, ἀλλ' ἐπιβούλῳ
 φανέντι, καὶ κακῶς εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἐμπα-
 ροιήσαντι, καὶ ἀθλίως ἐκπεσόντι πίστεως ἅμα καὶ
 τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπης, καὶ εἰς βυθὸν ἐγκυβισθη-
 σαντι ἀπογνώσεως· οὐ σὺ δεδιώ; τὸ ὑπόδειγμα, φεῶγα
 χρυσὸν, ἐμοὶ πεσιθόμενος, καὶ τὴν τούτου φίλειαν, ἰνα
 δινηθῆς κερδήσαι Χριστὸν, ἐν τῷ φιλεῖν σκευεύσθαι.
 Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οἶδας τὸν τόπον τοῦ ἐκπεπωκότος· τὸν
 Β ἴδιον.

νη'. Μὴ διὰ χρυσοῦ, ἢ συνδρομῆς ἀνθρώπων καὶ
 ἐξουτήσεως ἐπιτελεῖν προεδρίας σπείσεως ποτὲ, εἰ
 καὶ συνορᾷς ἑαυτὸν ἰσχύοντα· ὠφελήσῃ; ψυχῆς, ἀντι-
 τῆς ἀνωθεν κλήσεως, ἐπεὶ τρία ταῦτά σοι προ-
 υπαντήσῃ, καὶ τούτων ἐν ἀποθήσεται. Ἡ γὰρ ἀγνα-
 ἄκτησις ἀπὸ Θεοῦ σοι ἐπέλη, καὶ ὀργὴ διὰ ποικί-
 λων ἐπιφορῶν καὶ περιστάσεων· ἐκπολεμωθήσονται
 σοι γὰρ οὐκ ἔνθρονοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ κτίσις
 σχεδὸν ἅπασα, καὶ γενήσεται σοι πολυστένακτος ἡ
 ζωὴ· ἢ μετὰ πολλῆς ἀτιμίας ἐκείθεν καθαιρεθήσῃ,
 τῶν κατὰ σὺ ὑπερισχυσάντων· ἢ ἀποθάνῃ· ἐν οὐ
 καιρῷ σου ἀποτιμηθεὶς τῆς παρουσίας ζωῆς.

νθ'. Οὐκ ἔστι καταφρονῆσαι θύξης καὶ ἀτιμίας,
 καὶ ὑπεράνω γενέσθαι ὀδύνης καὶ ἡθονῆς; εἰ μὴ τις
 πρὸς τὰ τέλη τῶν πραγμάτων βλέπειν ἀξιωθήσεται.
 Ὅπηνικα γὰρ πάσης ὀδύνης, καὶ ἡθονῆς, τρυφῆς,
 καὶ πλούτου, καὶ εὐημερίας τὰ τέλη εἰς οὐδὲν ἰδῆ
 καταγινόμενα, τοῦ θανάτου ταῦτα διαδεχομένου καὶ
 διαφθερίοντος, τῆνικαῦτα πάντων καταγνοῖς τῶν
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων σαφῆ ματαιότητα, τρέπει
 τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ πρὸς τὰ τέλη τῶν θείων πραγ-
 μάτων. Καὶ τῶν μὲν ὄντων καὶ μηδαμῶς διαφθαρέ-
 ναι δυναμένων ἀντέχεσθαι, τούτων δὲ ἀντιποιοῦμε-
 νος, ὀδύνης μὲν καὶ ἡθονῆς ὑπεράνω γίνεται·
 ὀδύνης, ὡς τὸ φιλήθονον, καὶ φιλόδοξον, καὶ φι-
 λοχρόματον καταγωνισάμενος τῆς ψυχῆς· ἡθονῆς
 δὲ, ὡς τὴν τοῦ κόσμου ἀποσεισάμενος αἰσθησιν.
 Διὸ καὶ τιμώμενος καὶ ἀτιμαζόμενος ὁ αὐτός
 D ἔστιν, ὀδύνας τε καὶ ἀνέσει βλλόμενος σώματος,
 ἐν τῶν εὐχαρστῆ τῷ Θεῷ, καὶ οὐ κατασπᾶται τὸν
 λογισμὸν.

ζ'. Ἔστι καὶ ἀπὸ τῶν ἐνυπνίων τὰς τῆς ψυχῆς
 κινήσεις καὶ διαθέσεις καταστοχάζεσθαι τὸν σπου-
 δαίον, καὶ τῆς καταστάσεως ἐπιμελεῖσθαι αὐτοῦ.
 Κατὰ γὰρ τὴν διάθεσιν τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου, καὶ τῶν
 φροντῶν αὐτοῦ, εἰσὶ καὶ τοῦ σώματος αἱ κινήσεις,
 καὶ τοῦ νοῦ αἱ φαντασίαι. Εἰ μὲν τις οὖν φιλόδουλον
 καὶ φιλήθονον τὴν ψυχὴν ἔχει, κτήσεις πραγμάτων
 καὶ χρημάτων εὐπορίαν φαντάζεται, μορφάς τε γυ-
 ναικῶν καὶ συμπλοκάς ἐμπαθεῖς, ἐξ ὧν ὁ ἐσπιλωμέ-
 νος αὐτῷ χιτῶν, καὶ ὁ μiasmὸς τῆς σαρκὸς ἐπιγίνε-
 ται. Εἰ δὲ πλεονεκτικὴν καὶ φιλάργυρον, χρυσὸν ὄρα

κατὰ πάντα, καὶ τοῦτον εἰσπράττει, καὶ πλεονάζει· ἄ usuris, et in thesauros nova semper deponit; et
 τὰς τόκοις, καὶ εἰς θησαυροὺς ἀποτίθεται, καὶ ὡς
 ἀσυμπαθῆς κατακρίνεται. Εἰ δὲ θυμῶδῃ καὶ βέλτε-
 ρον, θηρίοις καὶ ἰοβόλοις διώκεται ἔρπετοῖς, καὶ φέ-
 βους· καὶ δειλία καθυποβάλλεται· εἰ δὲ πεφουσιωμέ-
 νην τῇ κενῇ δόξῃ, εὐφημίας καὶ προστυπυανθῆσαις
 λαοῦ, θρόνου ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας φαντάζεται, καὶ
 περὶ τὰ μήπω ὄντα αὐτῷ, ὡς ὄντα, ἢ πάντως ἐσθι-
 μενα, καὶ ἐγρηγορῶν διατίθεται. Εἰ δὲ ὑπερήφανον
 καὶ ἀλαζονείας μεστήν, ἐπὶ ὀχημάτων φέρεσθαι λαμ-
 προτάτων ὄρᾳ ἐαυτὸν, καὶ πτεροῖς ἐσθ' ὅτε εἰς ἀέρα
 πετόμενον, καὶ πάντας τὴν ὑπεροχὴν τρέμοντας τῆς
 ἐξουσίας αὐτοῦ. Οὕτω δὴ καὶ φιλόστος ἄνθρωπος,
 σπουδαῖος ὢν εἰς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ δίκαιος
 εἰς εὐσεβείας ἀγῶνας, καὶ καθαρὰν τῆς ὕλης ἐπιφε-
 ρόμενος τὴν ψυχὴν, μελλόντων πραγμάτων ἐκβάσει
 καθ' ὕπνου ὄρᾳ καὶ φρικτῶν θεαμάτων ἀποκαλύ-
 ψεις, ἀεὶ τε εὐχόμενον ἐαυτὸν ἐν καταύξει καὶ εἰ-
 ρηνικῇ καταστάσει, ψυχῆς τε καὶ σώματος ἀφυπνι-
 ζόμενος καταλαμβάνει, ὡς εἶναι μὲν ἐπὶ τῶν παρειῶν
 αὐτοῦ τὰ δάκρυα, ἐπὶ δὲ τῶν χειλέων τὴν πρὸς Θεὸν
 ὁμιλίαν.

ζα'. Τῶν καθ' ὕπνου φανταζομένων τὰ μὲν ἀ-
 τῶν ἐστὶν ἐνύπνια, τὰ δὲ ὄρασεις, τὰ δὲ ἀποκαλύ-
 ψεις. Καὶ τὰ μὲν ἐνύπνια εἰσὶν, ὅσα μὴ μένει περὶ
 τῶ φανταστικῶν τοῦ νοῦ ἀναλλοίωτα, ἀλλὰ συγκα-
 χυμένῃ, καὶ ἀλλεπάλληλον, καὶ πυκνῶς ἀλλοιούμε-
 νην ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο φέρει τὴν φαντασίαν· ἐξ ὧν
 οὐδεμία τῶν φανταζομένων ἐπιγίνεται ὠφέλεια, καὶ
 αὕτη ἢ φαντασία μετὰ τὴν ἀφύπνησιν ἄλλυται. Ἡ
 καὶ καταφρονεῖν οἱ σπουδαῖοι ὀφείλουσιν. Αἱ δὲ ὄρα-
 σεις εἰσὶν, ὅσαι ἀναλλοίωτοί εἰσι· καὶ οὐκ ἐκ τούτου
 εἰς ἕτερον μετασηματίζονται, ἀλλὰ μένουσιν ἐντετυ-
 παμέναι τῷ νοῖ ἐπὶ πολλὰς περιόδους ἐτῶν καὶ ἀλά-
 θητοι· καὶ ὅσοι μελλόντων πραγμάτων ἐκβάσεις
 δεκνύουσι, καὶ ψυχῆς ὠφέλειαν ἐκ καταύξεως προ-
 ξενούσι καὶ φοβερῶν θεαμάτων· σύννου τε καὶ σύν-
 τρομον τὸν ὄρωντα ἐκ τῆς τῶν ὄρωνμένων ἀναλλοιώ-
 του φρικτῆς θεωρίας ἀποτελοῦσιν, ὧν καὶ περὶ πολ-
 λοῦ τίθεσθαι χρεῶν τοὺς σπουδαίους τὰς ὀπτασίας.
 Αἱ δὲ ἀποκαλύψεις εἰσὶν, αἱ παρὰ πᾶσαν τὴν αἰσθη-
 σιν γινόμεναι θεωρίαι τῆς καθαρωτάτης καὶ πεφωτι-
 σμένης ψυχῆς, αἵτινες ξένων τινῶν θεῶν πραγμά-
 των καὶ νοημάτων φέρουσι δύναμιν, κεκρυμμένων τε
 μυστηρίων Θεοῦ μυσταγωγίαν καὶ ἐκβάσεις μεγί-
 στων εἰς ἡμᾶς ὑποθέσεων, καὶ κοινὴν ἐναλλαγὴν
 ἐπὶ τῶν κοσμικῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

ζβ'. Τῶν εἰρημένων τὰ μὲν εἰσὶν ὕλικῶν καὶ φι-
 λοσόφων ἀνδρῶν, ὧν ὁ Θεὸς ἢ κοιλία καὶ ἡ ὕβρις
 τοῦ κόρου· ὧν τὸ ζοφερὸν τοῦ νοῦ, ἐκ βίου ἡμελη-
 μένου καὶ τετριμμένου τοῖς πάθεσι, καὶ οὐδ' φαντά-
 ζουσί τε καὶ παίζουσι δαίμονες· τὰ δὲ σπουδαίων
 καὶ καθαιρομένων τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, καὶ διὰ
 τῶν ὄρωνμένων εὐεργετουμένων εἰς θεῶν πραγμά-
 των κατάληψιν, καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἀναβάσεως· τὰ δὲ
 τελειῶν, καὶ ὑπὸ θεοῦ ἐνεργουμένων πνεύματος,
 καὶ ἡνωμένων Θεῷ ἐκ θεολόγου ψυχῆς.

ζγ'. Οὐ πάντων αἱ καθ' ὕπνου εἴψεις εἰσὶν ἀλη-
 θεῖς, οὐδὲ πάντων τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ νοῦ ἐντυ-

et invidiam, feris et venenosis urgetur reptilibus,
 ac terroribus et formidine dejecitur; si tumidam
 inanem gloriam, bonam famam, occurrentes populi
 turbas, thronos imperii et principatus sibi effingit,
 et ea quæ nondum sunt, tanquam præsentia, vel
 saltem tanquam futura etiam vigilans sibi exhibet.
 Si denique superbam et arrogantiam plenam, curri-
 bus vehi fulgidissimis sibi videtur, et alis aliquando
 in ærem volare, et omnes videt supereminentem
 suam trementes potentiam. Sic homo Dei amans,
 colendæ virtutis studiosus, dignus pietatis athleta,
 mandamque a materia servans animam, videt in
 somnis rerum futurarum exitus et revelationes
 terribilium spectaculorum, et expergefactus sese
 reprehendit semper orantem in compunctione et
 tranquillo corporis animæque statu, ita ut suffusæ
 sint genis ejus lacrymæ, et labiis ejus sermones
 de Deo.

61. Ex his quæ apparent in somno, alia sunt
 somnia, alia visiones, et alia revelationes. Somnia
 sunt quæcunque in parte mentis imaginativa non
 remanent immutabilia, sed confusas alternasque
 et frequenter ex hoc in illud mutatas exhibent ima-
 gines: ex quibus nulla percipitur utilitas, et
 ipsa imaginatio simul cum somno recedit.
 Hanc proinde contemnere fervidi debent. Visiones
 autem sunt, quæ immutabilia sunt, neque ex hoc
 in illud convertuntur, sed remanent impressæ
 menti et oblivione indelebilia per multos annorum
 periodos; et quæ rerum futurarum exitus ostē-
 dunt, et animæ utilitatem per compunctionem ter-
 ribiliumque spectacula procurant, et videntem
 meditativum ac timidum ex hac immutabili hor-
 rendorum contemplatione reddunt. Quæ quidem
 visiones magni habendæ sunt a ferventibus. Reve-
 lationes denique sunt superiores sensibus con-
 tēmplationes purissimæ et illuminatæ animæ, quæ
 extraordinaria divinaque cogitandi et faciendi
 virtutem afferunt, absconditis Dei mysteriis ini-
 tiant, sublimes nobis suggerunt sententias, nos-
 trosque sensus de mundanis humanisque rebus
 omnino mutant.

62. Ex his de quibus modo diximus, alia com-
 petunt hominibus materiæ carnique deditis, quorum
 deus venter est et opprobrium saturitatis, quorum
 menti caliginem vita negligens cupiditatibusque
 trita offundit, quos imaginibus et illusionibus fallunt
 dæmones; alia vero iis qui studiosi sunt et sensibus
 animæ puri, et per visibilia proficiunt ad rerum
 divinarum intelligentiam et ascensionis augmen-
 tum; alia denique perfectis, qui divino aguntur
 Spiritu, animaque theologa Deo sunt uniti.

63. Non omnium visiones per somnum appa-
 rentes sunt veræ, nec omnium in rationali mentis

parte impriuntur, sed illorum solummodo qui animam suam mandaverunt, sensusque fecerunt laudare, et ad physicam ascenderunt theoriam laudare, et ad physicam ascenderunt theoriam, quibus nulla cura est de rebus ad vitam attinentibus, nec ulla de vita presentis sollicitudo, quos longa jejunia ad universalem deduxerunt temperantiam, quibus sudores laboresque pro Deo tolerati habitationem paraverunt in sanctuario Dei, id est, in scientia rerum cum sapientia superiori, quorum vita angelica et abscondita in Deo est, qui e sacra pace progressi ascenderunt ad similitudinem prophetarum Ecclesiae Dei, de quibus in Moyse dixit Deus: « Si quis fuerit inter vos propheta, per somnum apparebo ei, et in visione loquar ad illum ⁶⁶. » Et in Joel: « Et erit post haec, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiae vestrae, et seniores vestri somnia somniabunt, et juvenes vestri visiones videbunt ⁶⁷. »

64. Tranquillitas est status animi imperturbatus, serenum liberae et exultantis animae, cor in Deo stabilitum sine turbino ac tempestate, scientia mysteriorum Dei, sermo sapientiae ex puro animo, abyssus cogitationum Dei, mentis extasis, familiaritas cum Deo, oculus vigil, oratio mentalis, expertus laboris in magnis laboribus quies, ac demum unio et societas cum Deo.

65. Quandiu anima divisa est contra seipsam, sine ordine movens suas facultates, et nondum capax est divinorum radiorum, nec libertatem meruit a servitute carnalis sensus, nec pace fruatur, quia recenter in ea cessavit infrenium cupiditatum pugna, multo indiget silentio laborum, ut et ipsa dicat cum Davide: « Ego autem tanquam surdus non audiveram, et tanquam mutus non aperiens os suum ⁶⁸. » Semper autem necesse est ut illa tristis ac moesta percurrat viam mandatorum Dei, ab inimico tribulata, et exspectet visitationem Paraclleti, per quem compuncta et lacrymis abluta, veram consequetur libertatem.

66. Cum is qui in pace mei virtutum conficit, vilitate carnis superior factus est per philosophiae agones, et ad ordinem naturae suas restituit facultates rejecta superbia, et capax est radiorum spiritus, corde lacrymis purificato, et vivificae mortificationis Christi incorruptionem induit, atque Paracletum, in cenaculo tranquillitatis sedens, cum ignita lingua et ipse suscepit, tunc loqui libere magna Dei debet, et in Ecclesia magna ⁶⁹ justitiam eius annuntiare, perinde ac si in medio ventre susceperit legem Spiritus: ut non, sicut servus ille nequam qui talentum sui domini absconderat, in ignem deiciatur aeternum. Sic enim ipse David a peccato ablutus per poenitentiam, recuperato prophetiae dono, tanquam non valens tantum occultare beneficium, dicebat ad Deum:

Ἀποῦνται· ἀλλὰ μόνων ἐκείνων τῶν κεικαθαρισμένων τὸν νοῦν, καὶ τετρανωμένων τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς· καὶ πρὸς φυσικὴν ἀναδραμόντων θεωρίαν· ὧν οὐδεμία φροντίς πραγμάτων βιωτικῶν, οὐδέ τις μέριμνα τῆς παρουσίας ζωῆς· ὧν αἱ μακροὶ ἀστίαι εἰς παρκατακτὴν ἐγκράτειαν ἐστῆσαν· καὶ οἱ κατὰ θεὸν ἰδρωτὲς καὶ πόνοι, εἰς τὸ ἀγιαστήριον τοῦ Θεοῦ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων τὸ κατάλυμα εἴρον μετὰ σοφίας τῆς κρείττονος· ὧν ὁ βίος ἀγγελικὸς καὶ ἡ ζωὴ νῦν παρὰ θεῷ κέκρυπται, καὶ ἡ προκοπὴ ἐξ ἱερᾶς ἡσυχίας εἰς βᾶσιν προφητῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀνήθη· περὶ ὧν καὶ ἐν Ματθαίῳ λελάληκεν ὁ Θεός· « Ἐὰν γίνηται προφήτης ἐν ὑμῖν, ἐν ὑπνῷ ὀφθήσομαι αὐτῷ, καὶ ἐν ὄραματι λαλήσω πρὸς αὐτόν. » Καὶ ἐν Ἰωήλ· « Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεῦσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀράσεις ἑφονταί. »

ἔδ'. Ἡσυχία ἐστὶ νοδὸς κατάστασις ἀνενόητος, γαλήνη ἐλευθερίας καὶ ἀγαλλωμένης ψυχῆς, καρδίας ἐν θεῷ βᾶσις ἀτάραχος καὶ ἀκύμαντος, θεωρία φωτὸς, γνῶσις Θεοῦ μυστηρίων, λόγος σοφίας ἐκ καθαρᾶς διανοίας, ἀδυσσος νοημάτων Θεοῦ, ἀρπαγὴ νοδῶ, ὁμίλια Θεοῦ, ἀκοίμητος ὀφθαλμῶς, προσευχὴ νοερά, ἀπνοεὶα ἐν πόντοις μεγάλοις ἀνάπαυσις· καὶ τέλος ἐνωσις μετὰ Θεοῦ καὶ συνάρπεια.

ἔε'. Μέχρις ἢ ψυχὴ στασιάζη καθ' ἑαυτὴν, ἀτάκτως κινουμένων αὐτῆς τῶν δυνάμεων, καὶ οὕτω χωρητικὴ γέγονε τῶν θεῶν ἀκτίων, οὐδὲ ἐλευθερίας ἠξιώθη τῆς δουλείας τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς, οὐδὲ εἰρήνης ἀπήλαυσε, ἀρτί λήξαντος αὐτῇ τοῦ πολέμου τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, πολλῆς ἕεται τυοπῆς τῶν χειλέων, ὡς λέγειν καὶ αὐτὴν μετὰ τοῦ Δαβὶδ· « Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ. » Ἄελ δὲ σκυθρωπὴν εἶναι δεῖ, καὶ στιγνὴν πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ θλίβεσθαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀναμένειν τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Παρακλήτου· δι' οὗ ταύτη, κατανυσομένη, καὶ πλυνομένη τοῖς δακρυσιν, ἢ ὄντως ἐλευθερία ἐπιθραβεύεται.

ἔς'. Ὅπνικα ὁ ἐν ἡσυχίᾳ τὸ μέλι τῶν ἀρετῶν ἐργαζόμενος, ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γένηται· τῆς σαρκὸς ἐξ ἀγῶνων φιλοσοφίας, καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔλθῃ τὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἐκ καταβεβλημένου φρονήματος, χωρήσῃ τε τὰς ἀκτίνας τοῦ Πνεύματος, δάκρυσι καθαρθεὶς τὴν καρδίαν καὶ τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀφοαρτίαν ἐνδύσεται, καὶ τὸν Παράκλητον, ἐν τῷ ὑπερῷ τῆς ἡσυχίας καθεζόμενος, μετὰ πυρίνης γλώττης καὶ αὐτὸς ὑποδέξεται, τηρικαυτὰ λαλεῖν ἐν παρρησίᾳ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ χρωσται, καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλην τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ εὐαγγελίζεσθαι, ὡς ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας δεξάμενος τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος· ἵνα μὴ, ὡς ὁ πονηρὸς δούλος ἐκείνος, ὁ τὸ τάλαντον τοῦ οἰκείου κατακρύψας θεσπῶτος, εἰς πῦρ βληθῆται τὸ αἰώνιον. Οὕτω γὰρ καὶ Δαβὶδ

⁶⁶ Num. xii, 6. ⁶⁷ Joel ii, 28. ⁶⁸ Psal. xxxvii, 34. ⁶⁹ Psal. cxlviii, 18.

τὴν ἁμαρτίαν ἀπονησάμενος διὰ μετανοίας, καὶ τὸ
προφητικὸν πάλιν ἀπολαθὼν χάρισμα, ὡσπερ μὴ
δυνάμενος τὴν εὐεργεσίαν κρύπτειν, ἔλεγε πρὸς
Θεόν· Ἰδοὺ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε,
οὐ ἔγνωσ' τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ
καρδίᾳ μου· τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
εἶπα· οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν
σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς. »

Ἐξ'. Νοῦς ἰλύος πάσης ἐκκαθαρθεὶς, οὐρανὸς κατὰ-
στερος ἐν λαμπροῖς καὶ φωτεινοτάτοις νόημασι γί-
νεται τῇ ψυχῇ, τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἔχων
λάμποντα ἐν ἑαυτῷ, καὶ φαεινὰς τὰς ἀκτίνας τῆς
θεολογίας εἰς τὸν κόσμον ἐκπέμποντα· ὁ λόγος δὲ
τούτῳ καθαρὸς γενόμενος ἐξ ἀθύρσου σοφίας, ἀπλῆς
καὶ ἀμιγῆς ἐκείθεν ἀνάγει πρὸς αὐτὸν τὰς τῶν
πραγμάτων ἰδέας, καὶ τὰς ἀποκαλύψεις τῶν κεκρυ-
μμένων τετρανωμένας, εἰς τὸ εἰδέναι τί τὸ βάθος, καὶ
ὄψος, καὶ πλάτος τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ταύτας δὲ
φυσικῶς ἐκείνος ἐγκλωπασάμενος, διατρανοὶ τὰ βάθη
τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ λόγου πᾶσι τοῖς ἔχουσι
Πνεῦμα θεῖον ἐν τοῖς ἔγκαιτοις, καὶ δημοσιεύει τῶν
δαιμόνων τοὺς δόλους, καὶ τὰ μυστήρια διηγείται τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἐη'. Τὰς μὲν σωματικὰς ὀρέξεις καὶ τὰ σκιρτή-
ματα τῆς σαρκὸς ἴσθισιν ἐγράφεται, καὶ νηστεία, καὶ
ἀγῶνες πνευματικοί· τὰς δὲ φλεγμονὰς τῆς ψυχῆς
καὶ τὰ οἰδήματα τῆς καρδίας καταψύχει τῶν θεῶν
Γραφῶν ἢ ἀνάγνωσις, καὶ ταπεινοὶ ἢ ἀνύψωσις προσ-
ευχῆ, καὶ ὡσαύτερον καθιλαρύνει αὐτὰς ἢ κατάνυξις.

Ἐθ'. Οὐδὲν οὕτως ἕτερον, ὡς εὐχὴ καθαρὰ τε καὶ
ἄλλος, συνόμιλον τῷ Θεῷ τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζε-
ται, καὶ ἐνοῦν οἶδεν αὐτῷ τὸν λόγῳ ἀπερισπάστως
μετὰ πνεύματος προσευχόμενον· ἤνικα καὶ τοῖς δά-
κρυσιν ἀποσημασμένην ἔχει τὴν ἰδίαν ψυχὴν, τῷ
ἡδεῖ τε καταγλυκαίνουμένην τῆς κατανύξεως, καὶ τῷ
φωτὶ καταφωτισσομένην τοῦ Πνεύματος.

ο'. Καὶ ἡ ποσότης ἐν ταῖς τῶν εὐχῶν ψαλμωδίας
ἀρίστη, ἤνικα ταύτης καρτερία προηγείται καὶ
προσοχή. Ἄλλ' ἡ ποιότης ἐστὶ τὸ ζωογονοῦν τὴν
ψυχὴν, ἢ καὶ πρόξενος τοῦ καρποῦ. Ποιότης δὲ ψαλμ-
ωδίας καὶ προσευχῆς, τὸ μετὰ τοῦ πνεύματος εὐ-
χεσθαι, καὶ τῷ νοῖ. Εὐχεται δὲ τις τῷ νοῖ, ὅταν εὐ-
χόμενος καὶ ψάλλων, ἀναθεωρεῖ τὸν νοῦν τὸν ἐγκλι-
μενον ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ· καὶ δέχεται ἀναβάσεις
ἐκείθεν νοημάτων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐκ θεοπρεπῶν
ἐνοιῶν, ὅφ' ὧν ἀρπαζομένη νοερῶς ἡ ψυχὴ εἰς ἀέρα
φωτὸς, ἐλλάμπεται τρανῶς, καὶ καθαίρεται πλεόν,
καὶ πρὸς οὐρανοὺς ὅλη μετάρσιος γίνεται, καὶ τῶν
ἀποκειμένων τοῖς ἀγίοις ἀγαθῶν κατοπτεῖται τὰ
κάλυπτα· ὧν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐκκαυμένη, τὸν καρπὸν εὐ-
θὺς τῆς εὐχῆς ἐκπέμπει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ
νόημα τῶν δακρῶν πηγάζει, ἐκ τῆς φωτοποιῶ
ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Ὅν ἡ γεῦσις τοσοῦτον
ἡδεῖα, ὡς καὶ σωματικῆς τροφῆς ἔσθ' ὅτε τὸν ἐν
μεθέξει τούτων γενόμενον ἐπιλανθάνεσθαι. Καὶ
τούτῳ ἐστὶν ὁ καρπὸς τῆς εὐχῆς, ὁ ἐκ τῆς ποιότητος
τῆς ψαλμωδίας ἐγγινόμενος ταῖς τῶν εὐχομένων ψυ-
χαῖς.

⁴⁶ Psal. xxxix, 9, 11.

« Ecce labia mea non prohibebo : Domine, tu
scisti, Justitiam tuam non abscondi in corde meo,
veritatem tuam et salutare tuum dixi. Non abs-
condi misericordiam tuam, et veritatem tuam a
concilio multo. »

67. Animus ab omni macula mundatus, caelum
stellatum in fulgidis et lucidissimis cogitationibus
fit animæ, Solem justitiæ in seipso habens coru-
scantem splendidosque radios theologiæ in mundum
emittentem. Ratio autem ipsi purificata per aby-
sum sapientiæ, simplices et puras ad illum adducit
rerum ideas et revelationes absconditorum pa-
tentis, ad sciendum quæ sit latitudo, et sublimitas
et profundum scientiæ Dei. Atque illas naturaliter
complexus animus, revelat profunda Spiritus per ver-
bum omnibus qui divinum habent Spiritum in vi-
sibili us, ac divulgat dæmoniorum dolus, et mysteria
narrat regni cælorum.

68. Corporeos motus et impetus carnis reprimi-
unt temperantia, jejunium et luctus spirituales.
Ardores autem animæ cordisque tumores refrige-
rat divinarum Scripturarum lectio et humilitas
continua oratio, et sicut elemosyna exhilarat illos
compunctio.

69. Nihil aliud, sicut oratio pura et immaterialis,
familiarem Deo reddit hominem, et illi conjungit
eum cujus in oratione verba cum spiritu sine dis-
tractione consonant, cuius anima lacrymis est
abluta, et dulcedine mitigata compunctionis, ac
lumine illustrata Spiritus.

70. Quantitas in precum psalmodiis optima est,
quando ei præest perseverantia et attentio. Sed
qualitas est quod animam vivificat, quod fructum
profert. Qualitas autem psalmodiæ et orationis
consistit in orando spiritu ac mente. Orat autem
mente, qui orans et psallens considerat mentem
in divina Scriptura infusam, ac digna Deo sentiens,
inde ascensiones cogitationum in corde suo dis-
ponit, quibus rapta spiritualiter anima in aerem
luminis, clare fulget, amplius purificatur, ad caelos
tota elevatur, et sanctos manentium videt pulchri-
tudinem honorum : quorum desiderio accensa,
statim fructum orationis emittit ab oculis, et lacry-
marum fluente scatet, ex illuminativa Spiritus
virtute. Quorum gustus adeo suavis est, ut cibum
aliquando corporalem obliviscatur, qui particeps
illorum factus est. Hic est orationis fructus, qui
ex qualitate psalmodiæ animabus orantium inna-
scitur.

71. Ubi fructus videtur Spiritus, ibi et qualitas orationis. Et ubi qualitas, ibi et optima quantitas psalmodiæ. Fructu autem non apparente, arida est et qualitas. Si autem hæc sicca sit, multo magis quantitas: quæ, etsi corporis exercitium fert, nihilominus multis infructuosa est.

72. Attende a dolo, cum horas et psalmos cantas Domino. Vel enim alta pro aliis dæmones, sensum animæ subripietes, nobis deceptis suggerunt, psalmodum versus in blasphemiam vertentes, ut ore nefanda proferamus; vel nobis initium psalmodiorum inchoantibus, verba nostra ad finem transferunt, quæ sunt in medio a mente diripientes; vel unum eundemque versum semper repetunt, non sinentes nos propter oblivionem quod psalmus continet invenire; vel nobis medium psalmi recitantibus, conjunctorum versuum memoriam a mente auferunt, ita ut non recordemur quos psalmodiæ versus in ore habuerimus, nec possimus eos reperire et linguæ reddere. Sic agunt ut nos concitant in torporem et acediam, utque fructus evacuent orationis nostræ, moram temporis supponentes. Sed mentem tu fortiter applica, et psalmum lentius recita, ut orationis fructum a versibus per contemplationem metas, ac dicitur lumine Spiritus sancti animabus orantium illuminent.

73. Quando aliquid ex dictis accidit tibi intelligenti psallenti, ne acedia torpescas, neque corporis requiem utilitati animæ tuæ præferas, de temporis mora cogitans. Sed unde captiva tua meus abducta est, ibi sta, et si ad finem psalmi jam perveneris, tu ad initium strenue redi, idque repetens, iterum viam psalmi percurrere, etiamsi sæpe in una hora distractio recurset. Hoc enim si facias, non ferentes permanentiam perseverantiæ tuæ dæmones et vim fortitudinis tuæ, pudore suffusi a te recedent.

74. Pro certo habe continuam orationem illam esse, quæ non recedit ab anima per integram diem et noctem, quæ non in extensione manuum, vel in habitu corporis, vel in vocis sono, oculis videtur corporeis, sed in mentali exercitio operationum intellectuales et recordationis Dei per assiduam compunctionem intelligitur ab iis qui intelligere sciunt.

75. Potest aliquis semper intendere orationi, cum ejus cogitationes ad mentis imperium conveniunt in multa pace et circumspectione, profundaque Dei scrutantur, et querunt inde gustare dulcissimos contemplationis latices. Si autem absit hujusmodi pax, non potest. Cui enim facultates animæ sædere conjunguntur, licet ad continuam orationem feliciter pervenit.

α'. Οὐ ὁ καρπὸς ἀναθεωρεῖται τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖ καὶ ἡ ποιότης τῆς προσευχῆς. Καὶ οὐ ἡ ποιότης, ἐκεῖ ἀρίστη καὶ ἡ ποσότης τῆς ψαλμωδίας. Καρποῦ δὲ μὴ φαινομένου, ἀνικμος καὶ ἡ ποιότης. Εἰ δὲ αὐτῆ ξηρὰ, περιττὸν ἡ ποσότης· ἦτις, εἰ καὶ σώματος γυμνασίαν φέρει, ἀλλὰ πάντως γε τοῖς πολλοῖς ἀκερδῆς ἐστὶ.

β'. Βλέπε τον ὄλον εὐχόμενος καὶ ἄδων τοὺς ψαλμοὺς τῷ Κυρίῳ. Ἡ γὰρ ἄλλα ἀντ' ἄλλων οἱ δαίμονες τὴν αἰσθησὶν τῆς ψυχῆς ὑποκλέπτοντες, λέγειν ἡμᾶς ἀπατώσι, τοὺς στίχους εἰς βλασφημίαν τρέποντες τῶν ψαλμῶν, ὡς εἰπεῖν ἡμᾶς διὰ στόματος ἀ μὴ θέμις· ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν ψαλμῶν ἀρξαμένους, ἐπὶ τὸ τέλος ποιοῦσιν ἡμῶν τὸν λόγον, τὰ ἐν μέσῳ διασκεδάζοντες ἀπὸ τοῦ νοδῶ· ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὸν ἕνα στίχον ἀεὶ ἐπανακυκλοῦσι, μὴ συγχωροῦντες διὰ τῆς λήθης τὸ ἐχόμενον εὐρεῖν τοῦ ψαλμοῦ· ἢ ἐν μέσῳ γινόμενων ἡμῶν τοῦ ψαλμοῦ, αἴφνης ἀφρουσι τοῦ νοδῶ τὴν μνήμην ἅπασαν τῶν ἐπισυναφθέντων στίχων· ὡς μὴδὲ μνημονεύειν ἡμᾶς τίνα ἐπὶ στόματος εἶχομεν τῆς ψαλμωδίας, μὴδὲ δυναμένους εὐρεῖν ταῦτα καὶ ἐπαναλαβεῖν ἐπὶ γλώσσης. Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ὥστε βαλεῖν ἡμᾶς εἰς ὀλιγωρίαν καὶ ἀκηδίαν· καὶ ἵνα καταργήσωσιν ἡμῶν τοὺς καρποὺς τῆς προσευχῆς, τὴν τῆς ὥρας βραδυτῆτα ὑποτιθέμενοι. Ἄλλ' ἐσοτῆθι σὺ δυνατῶς, καὶ τὸν ψαλμὸν σχολαιότερον ἔχου· ὡς ἀν τὴν τῆς εὐχῆς ἀπὸ τῶν στίχων διὰ θεωρίας τρυγῆσης ὠφέλειαν, καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταπλουσιότησης τὸν ἐγγινόμενον ἐν ταῖς τῶν εὐχομένων ψυχαῖς.

γ'. Ὅταν τι τοιοῦτον επισυμβῆ σοι ψάλλοντι συνετῶς, μὴ ὀλιγορήσας ἀκηδιάσης· μὴδὲ τὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν τῆς ψυχικῆς ὠφελείας σου προτιμήσης, τὴν βραδυτῆτα τῆς ὥρας κατανοῶν. Ἄλλὰ ἔνθα σε ἡ ἀίχμαλωσία τοῦ νοδῶ καταλήφεται, στήθι, καὶ εἰ πρὸς τὸ τέλος γένησαι τοῦ ψαλμοῦ, σὺ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκθύμως ἀνάδραμε· καὶ δραξάμενος αὐτῆς, αὐθις ἔχου τοῦ ψαλμοῦ καθ' ὅδον, κἂν πολλάκις ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἡ ἀίχμαλωσία προσυπαντήσῃ. Τοῦτο γὰρ ποιοῦντός σου, μὴ φέροντες τὴν ὑπομονὴν τῆς σῆς καρτερίας οἱ δαίμονες καὶ τὸν τόνον τῆς προθυμίας σου, αἰσχύνης πληρωθέντες, οἰχῆσονται ἀπὸ σοῦ.

δ'. Ἀένναον προσευχὴν ἐκείνην εἶναι γίνωσκει δασφαλῶς, τὴν μὴ λήγουσαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς διὰ πάσης ἡμέρας τε καὶ νυκτός· ἦτις οὐκ ἐν ἐκτάσει χειρῶν, ἢ παραστάσει σώματος, καὶ γλώττης ἤχη, τοῖς ὄρωσιν ὀρᾶται· ἀλλ' ἐν νοερᾷ μελέτῃ τῆς τοῦ νοδῶ ἐργασίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης δι' ἐπιμόνου κατανύξεως τοῖς νοεῖν εἰδῶσι νοεῖται.

ε'. Δυναταί τοῖς ἀεὶ προσανέχειν εὐχῆ, ὅπως τοὺς αὐτοῦ λογισμοὺς ἐπισυναγμένους ἔχη περὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ νοδῶ, ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐλαβείᾳ πολλῇ, τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἀνορύττοντας, καὶ ζητοῦντας ἐκεῖθεν γεύσασθαι τὸ γλυκύτατον νᾶμα τῆς θεωρίας. Εἰρήνης δὲ τοιαύτης ἀπούσης, οὐ δύναται. Εἰ τι γὰρ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις διὰ γνώσεως σπένδονται, τοῦτω καὶ ἡ διηγετικῆς προσευχῆς καταρωθῶθη.

ος'. Ἐὰν ᾄδῃς ᾄσμα εὐχῆς τῷ Θεῷ, καὶ ἀδελφός A παραστῆ τῇ θύρᾳ κρούων τῆς κέλλης σου, μὴ προτιμήσῃς τὸ ἔργον τῆς εὐχῆς τοῦ ἔργου τῆς ἀγάπης, καὶ παρίδῃς κρούοντα τὸν σὸν ἀδελφόν· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστι φίλον Θεῷ. Ἐλαιον γὰρ ἀγάπης θέλει, καὶ οὐ θυσίαν προσευχῆς. Ἀλλὰ τὸ δῶρον ἀφελὲς τῆς προσευχῆς, ὅς ἡμιλίαν ἀγάπης τῷ ἀδελφῷ, θεραπεύσας αὐτόν. Καὶ τότε στραφεὶς, πρόσφερε σου τὸ δῶρον τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων μετὰ δακρύων καὶ συντετριμμένης καρδίας, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαινισθήσεται τοῖς ἐγκάτοις σου.

ος'. Οὐκ ἐν ὠρισμένῳ καιρῷ καὶ τόπῳ τὸ τῆς εὐχῆς τελεῖται μυστήριον. Εἰ γὰρ ὀρίζεις τὰ τῆς εὐχῆς ἐν ὠραῖς, καὶ καιροῖς, καὶ τόποις, ὁ τούτων ἐκτὸς ἄρα χρόνος σχολῆν ἐν ἄλλοις ἀγεί πράγμασι μεταϊότητος. Ὅρος γὰρ εὐχῆς τοῦτό ἐστι, τὸ περθεῖν ἀνεκκλήτων τοῦ νοός· ἔργον δὲ, τὸ περθεῖν πράγματα σφραγεσθαι τὴν ψυχὴν· τέλος δὲ, τὸ κολληθῆναι Θεῷ τὴν διάνοιαν, καὶ ἐν πνεύμα μετ' αὐτοῦ χρηματίζαι, κατὰ τὸν ὄρον καὶ λόγον τοῦ Ἀποστόλου.

ση'. Εἰ καὶ τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἐνεκρώθῃς, καὶ τὴν ψυχὴν ἐξωποιεῖθῃς διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὑπερφυῶν χαρισμάτων ἡξιώθῃς ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλὰ σύ γε μὴ ἀνετον ἐάσης τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς σου· στρέφουσαι δὲ αἰ τοῦτο ἐθίζε περὶ τὴν μνήμην τῶν ποτὲ σοι ἡμαρτημένων, καὶ τῶν ἐν τῷ ᾄδῃ ποιῶν, καὶ ὡς κατὰδικον νοερώς ἑαυτὸν κατανοεῖ. Οὕτω δὲ στρέφων ἐν τούτοις τὸν νοῦν, καὶ οὕτω κατανοῶν ἑαυτὸν, συντετριμμένον φυλάξεις τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν πηγὴν βλύζουσαν ἔξεις τῆς κατανούσεως, τὰ τῆς θείας χάριτος βεῖθρα, Θεὸν τε βλέποντα εἰς σέ, καὶ δίδόντα σοι Πνεῦμα εἰς ἐπιστηριγμὸν τῆς καρδίας σου.

ση'. Νηστεία λελογισμένη, ἀγρυπνία μετὰ μελέτης καὶ προσευχῆς λαβοῦσα συνέμπορον, ταχέως τοῖς τῆς ἀπαθείας ὅροις ἐπιθῆναι ποιεῖ τὸν ἐργάτην αὐτῆς, ἡνίκα τοῦτον, καὶ τὴν ψυχὴν δι' ὑπερβολὴν ταπεινώσεως, κατανελομένην ἔχοντα τοῖς δάκρυσιν ἔξει, καὶ ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πυρπολούμενον. Εἰς τοῦτο δὲ ἐλθόντα, πρὸς τὴν εἰρήνην αὐτὸν τοῦ πνεύματος ἀγεί τὴν πάντα νοῦν ἐλεύθερον ὑπερέχουσαν, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνοῖ τῷ Θεῷ.

π. Οὐκ οὕτω βασιλεὺς ἐπὶ δόξῃ καὶ βασιλεὶς μέγα φρονεῖ, καὶ εἰς κράτος ἐναμυρνωμένος χαίρει, ὡς μοναχὸς ἐπὶ ψυχῆς ἀπαθείᾳ, καὶ δάκρυσι κατανούσεως. Ὁ μὲν γὰρ συμμαραίνόμενον ἔχει τῇ βασιλείᾳ τὸ φρόνημα· ὁ δὲ συναπερχομένην ἑκαίθεον καὶ μένουσαν μετ' ἐφροσύνης τὴν μακαρίαν ἀπάθειαν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας. Οἶα γὰρ τροχὸς μέσον ἀνθρώπων κυλεῖται κατὰ τὴν παροῦσαν ὁ τοιοῦτος ζῶν· μικρὰ μὲν τῇ γῆ καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ προσεγγίζων διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, ὅλος δὲ σφαιρειδῶς πρὸς ἄερα φερόμενος νοητὸν, ἀνακυκλουμένην ἐν ἑαυτῷ φέρει τὴν ἀρχὴν πρὸς τὸ τέλος, καὶ τὰ εἶδη τῶν χαρισμάτων ἐγκακολαμμένα τῷ στεφάνῳ τῆς ταπεινώσεως. Ὡ καὶ πλήθοσά ἐστι τράπεζα, ἡ θεωρία τῶν ὄντων· πόμα δὲ, ὁ κρατῆρ τῆς σοφίας· καὶ ἀνάπυσις, ὁ θεός.

76. Si cantes canticum orationis Deo, et frater astet pulsans januam cellæ tuæ, ne præferas opus orationis operi charitatis, nec despicias fratrem tuum pulsantem : hoc enim Deo gratum non est. Oleum enim vult charitatis, non vero sacrificium orationis. Sed munus relinquens orationis, da sermones charitatis tuo fratri, ipsum curans. Et tunc reversus, offer munus tuum Patri spirituum cum lacrymis et contrito corde, et spiritus rectus innotabit in visceribus tuis.

77. Non in circumscripto tempore et loco perficitur orationis mysterium. Si enim circumscribis orationem horis, temporibusque et locis, ergo tempus extra hæc in aliis occupationibus peractum otio teritur inutili. Objectum enim orationis in eo consistit quod mens in Deo immota stet; opus autem, in eo quod ad res divinas convertatur anima; et finis, in eo quod adhæreat Deo intelligentia, unusque cum eo fiat spiritus, juxta effatum et vocem Apostoli.

78. Etsi membrīs carnis mortificatus es, animaque per Spiritum vivificatus, et supernaturalibus donis honoratus a Deo, ne tamen sinas relaxari partem animæ tuæ rationalem, sed hæc intendere sole ad memoriam iniquitatum tuarum antiquarum, ac pœnarum inferni, atque ut damnatum te mentaliter reputa. Hæc animo versans, hæc de te cogitans, contritum servabis spiritum, et compunctionis fons, divinæ gratiæ fluentia in te emittet, teque Deus respiciet, et spiritum tibi dabit ad stabiliendum cor tuum.

79. Jejunium rationabile, vigiliam cum meditatione et oratione comitem assumens, cito ad impassibilitatis limites suum ducit operarium, quando hujus animam reperit propter hinc illitatis excessum: lacrymis madidam et amore Dei succensam; et eundem huc evecum ducit ad pacem spiritus qua mens omnis libera fit, ac per charitatem Deo unit.

80. Non ita magna sentit rex de gloria et majestate regia, nec ita de sua potentia obstupescit gaudet, quam monachus de impassibilitate animæ lacrymisque compunctionis. Etenim ille quidem gloriam habet simul cum diademate marcescentem, hic vero felicem habet impassibilitatem ab his terris inceptam et cum gaudio permansuram in infinita sæcula. Ut rota inter homines volvitur hujusmodi vir in præsentī vita; paululum quidem maturæ necessitatem, totus vero in aere spirituali circumvolutus, habet in seipso principium finem circulatorum appetens, et imagines charismatum in humilitatis corona cælatas. Illi mensa est referta, theoria entium; poculum vero calix sapientiæ; et requies, Deus.

81. Qui laboribus virtutum sese ulro dedit, et vitæ asceticæ cursum ardentem peragit, magnis muneribus a Deo dignus habetur. Hinc in medium progrediens, ad divinas revelationes et visiones venit, ac tantum lucidus et sapiens fit, quantum labor agonum ei augetur; quantum autem ad contemplationis apicem ascendit, tanto majorem in se commovet infestorum dæmonum invidiam: non possunt enim nisi ægre videre hominem in angeli naturam transformatum, cujus rei gratia acutum præsumptionis telum adversus eum parant. Et si dolum intelligens, in humilitatis arcem profugiat sibi metum diffidens, aufugit superbæ abyssum, et in portum salutis deducitur. Si vero non, contra correptus a Deo, spiritibus traditur vindicibus ad involuntariam castigationem; quia voluntaria se non probavit: isti autem spiritus libidinosi sunt et carnales, pravique et iracundi: qui quidem ipsum humillat amarissimis impetibus, donec propriam agnoscat infirmitatem, et questu tormenta pellat, ac dicat ipse cum David: « Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas⁶⁵. »

82. Deus non vult nos esse semper cupiditatibus humiliatos, hisque persequentibus, leporum esse similes, ipsumque habere tantum ut petram refugium, tunc enim non dixisset: « Ego dixi: Dii estis, et sicut Excelsi omnes⁶⁶; » sed etiam ut cervos ad altos mandatorum suorum montes currere, et vehementer sitire vivas Spiritus aquas; ut quemadmodum cervi naturaliter reptilia comedentes, calore ex longo cursu orto venenosam serpentium naturam in fetum, ut perhibent (vix credibile!) convertunt, nihil inde nocuum patientes; ita et nos omnem cupiditatis cogitationem in intelligentiæ alvo captivam suscipientes, ardenti cursu mandatorum Dei et virtute Spiritus sancti transformemus eam in benevolentem ac salutarem virtutis praxim, sicutque omnem cogitationem per praxim subjicere videamur in obedientiam Christi. Superior enim mundus non terrestribus et imperfectis hominibus, sed spirituali et perfectis et in virum perfectum plenitudinis Christi occurrentibus impleri debet.

83. Qui circa unum et idem versatur, nec ulterius moveri vult, similis est mulo qui machinam eodem semper circuit orbe. Qui enim semper carnem pugnat, et soli vacat corporis exercitationi, per omnem cruciatum inscio sibi magnum infert damnum, quia non consequitur divinæ voluntatis propositum. Nam « corporalis exercitatio ad modicum utilis est, » juxta divum Paulum⁶⁷, donec luteus carnis sensus demergat poenitentiae fluctibus, et vivifica spiritus mortificatio corporis mortificationi addatur, et lex spiritus regnet in nostra carne mortali. Pictas autem animæ, quam scientia

παρ. Ὁ πόσις ἀρετῶν ἐαυτὸν ἐκουσίως ἐκδοῦς, καὶ τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον θερμότερον ἐξανύων, μεγάλῳ ἀξιοῦται ἀπὸ Θεοῦ δωρεῶν. Ἐνθεν τοι καὶ πρὸς τὰ μέσον προκόπτει, εἰς θείας ἀποκαλύψεις καὶ ὀπτασίας ἔρχεται· καὶ τοσοῦτον ὄλος φωτισθεὶς καὶ σοφὸς γίνεται, ὅσην καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτῷ ὁ κάματος ἐπιτείνεται· ὅσην δὲ πρὸς ὕψος ἀνέρχεται θεωρίας, τοσοῦτον καὶ τὸν φθόνον πολλὸν τῶν ἀλεθρίων δαιμόνων ἔγειρει κατ' αὐτοῦ. Οὐδὲ γὰρ φέρουσιν ὄρεον ἄνθρωπον εἰς ἀγγέλου φύσιν μεταβαλλόμενον· οὐ χίρην καὶ λεληθότως τὸ ὄξύ τῆς οἰήσεως βέλος θήγουσι κατ' αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὲν τὸν ὄδιον συνέλθῃ ὄχυρῶματι προσφύγη τῆς ταπεινώσεως, καταγνοῦς ἐαυτοῦ, ἐκτρέχει τὸν τῆς ὑπερηφανίας ὄλεθρον, καὶ εἰς λιμένας εἰσάγεται σωτηρίας. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἔγκαταληφθεὶς ἀνωθεν, πνεύμασιν ἐξαιτούσιν ἐκδίδοται εἰς ἀκούσιον παιδεύειν, ἐπεὶ μὴ τῇ ἐκουσίῳ ἐαυτὸν ἐδοκίμασε· τὰ δὲ εἰσι φιλήθονα καὶ φιλόσαρκα, πονηρὰ καὶ θυμώδη· ἃ καὶ ταπεινοῦσιν αὐτὸν ταῖς ἐπιφοραῖς θριμῶς, ἕως οὗ ἐπιγῆν τὴν οἰκίαν ἀσθένειαν, καὶ θρηνησας, ἀποθήγη τὴν βέσανον· καὶ εἴπη μετὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ αὐτός· « Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐταπεινώσας με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου. »

πρ'. Ὁ Θεὸς οὐ βούλεται ἡμᾶς εἶναι τοῖς πάθεσιν αἰετὰ ταπεινοῦς, καὶ ὑπ' αὐτῶν διωκομένους ὡς λαγῶν γενέσθαι, καὶ τιθέναι πέτραν καταφυγὴν μόνον αὐτόν· ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶπεν· « Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες, » ἀλλὰ καὶ ὡς ἐλάφους ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ἀνατρέχειν, καὶ διψήτικωτάτους γίνεσθαι τῶν ζωοποιῶν ναμάτων τοῦ Πνεύματος· ἵνα καθάπερ ἐκεῖναι φύσει τοὺς ὄρεαις ἐσθίουσαι τῇ ἐκ τοῦ πολλοῦ δρόμου θερμότητι τὴν λοβόλον φύσιν τῶν ὄρεων εἰς μόσχον παραδόξως, ὡς φασί, μεταποιούσι, μηδὲν ἐκείθεν βλαπτόμεναι· οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντα λογισμὸν ἐμπαθείας ἐν γαστρὶ διανοίας δεχόμενοι, τῷ ἐμπύρῳ δρόμῳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος μεταποιώμεν δι' αἰχμαλωσίας εἰς εὐώδη καὶ σωτηριώδη πρᾶξι τῆς ἀρετῆς, ὡς ἂν πᾶν νῆμα αἰχμαλωτίζειν φαινοίμεθα, διὰ πράξεως, εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ γὰρ ἀνωκόσμος, οὐ διὰ χοικῶν καὶ ἀτελῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ διὰ πνευματικῶν καὶ τελείων, καὶ εἰς ἀνδρῶν τέλειον ἀναδεδραμηκότων τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, πληρωθῆναι δεῖται.

πγ'. Ὁ αἰετὸς περὶ τὸ αὐτὸ στρεφόμενος, καὶ μὴ πορρωτέρῳ κινήθῃναι βουλόμενος, ἡμιόνῳ τῷ περιτὴν μηχανὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κινουμένῳ ἴσκειν. Ὁ γὰρ αἰετὸς μαχόμενος τῇ σαρκὶ, καὶ περὶ τὴν γυμνασίαν τοῦ σώματος ἐνασχολούμενος μόνην, διὰ πάσης κακοπαθείας ἐλαθεν ἐαυτὸν τὰ μέγιστα ζημιούμενος, ὡς μὴ καταλαβὼν τοῦ θείου βουλήματος τὸν σκοπὸν· ἢ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, κατὰ τὸν Παῦλον, πρὸς ἄλλογον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἕως οὗ τὸ χοικῶν φρόνημα καταποθῇ τῆς σαρκὸς τοῖς τῆς μετανοίας ρεύμασι, καὶ ἡ ζωοποιὸς τοῦ πνεύματος νέκρωσις τῷ σώματι ἐπαγένῃται, καὶ ὁ νόμος τοῦ πνεύματος βασιλεύσῃ ἐν

⁶⁵ Psal. cxviii, 71. ⁶⁶ Psal. lxxxi, 6. ⁶⁷ I Tim. iv, 8.

τῆ θνητῆ σαρκὶ ἡμῶν· ἡ δὲ εὐσέβεια τῆς ψυχῆς, ἡ A
 διὰ τῆς τῶν ὄντων γνώσεως καὶ τῶν ἀθανάτων φυ-
 τῶν, τῶν θεῶν ἐνοιῶν λέγει, θεωρουμένη ὡς ζῦλον
 ζωῆς. ἐν τῇ νοσῶ τοῦ νοδὸς ἐργασία, πανταχοῦ καὶ
 ἐν πᾶσιν ὠφέλιμος ἐστίν, ὡς καθαρότητα καρδίας
 ἐργαζομένη· ὡς εἰρηνοποιούσα ἐν ταῖς δυνάμειν
 αὐτῆς, νοδὸς φατισμῶν, ἀγγελίαν σώματος, σωφροσύ-
 νην, περιεκτικὴν ἐγκράτειαν, ταπεινοφροσύνην, κα-
 τάνυξιν, ἀγάπην, ἀγασμῶν, γνῶσιν οὐράνιον, σο-
 φίαν λόγου, καὶ θεωρίαν Θεοῦ. Ὅς τοίνυν ἐκ πολλῆς
 γυμνασίας ἀνέδραμεν εἰς τὴν τοιαύτην τελειότητα
 τῆς εὐσεβείας, τὴν ἐρυθρὰν τῶν παθῶν διαπεράσας
 θάλασσαν, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσῆλθε, ἐξ
 ἧς βέβη το γάλα καὶ τὸ μέλι τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως,
 ἡ ἀδαπάνητος τῶν ἀγίων τρυφή.

πδ'. Ὁ μὲν μὴ προαιρούμενος ἀπὸ τῶν μερικῶν B
 καὶ πρὸς ὀλίγον τὸ ὠφέλιμον ἔχοντων ἀναστῆναι, καὶ
 ἐπὶ τὰ καθόλου ἐπωφελεῖ ἀνελθεῖν, ἔτι τὸν πετυρίαν
 ἄρτον ἐσθίει ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου αὐτοῦ, κατὰ
 τὴν ἄνωθεν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ· διδὸν καὶ ἀνόρεκτον
 ἐπιφέρεται τὴν ψυχὴν τοῦ νοητοῦ μάννα, καὶ αὐτοῦ
 τοῦ ἐκρεῦσαντος μέλιτος ἀπὸ τῆς βαγείσης πέτρας
 τῆ Ἰσραήλ. Ὁ δὲ ἀκηκοῦς· « Ἐγείρασθε· ἀγῶμεν
 ἐνταῦθεν, » καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ διδασκάλου φωνῆς ἐγε-
 θεῖς τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας, καὶ ἐσθίει ἐν ἄρτον
 τῆς ὀδύνης ἀφαις, τὴν ἀσθησὶν ἀπασειάσαστο, καὶ τῆς
 τοῦ Θεοῦ σοφίας τοῦ κρατήρος ἐγεύσαστο, οὗτος ἔγνω,
 ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος, ὡς πεπληρωκὸς μὲν τὸν νό-
 μων τῶν ἐντολῶν ἐν τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου, ἀνελθὼν
 δὲ εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ τὴν ἐπιδημίαν περιμένων τοῦ C
 Παρακλήτου.

πε'. Κατὰ τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐμ-
 φιλοσόφου ζωῆς, δεῖ πάντως ἡμᾶς ὀδεύειν ἐπὶ τὰ
 πρῶτα, καὶ πρὸς τὸ ὑπερκαίμενον, σπουδαίως ἀνέρ-
 χεσθαι, ὡς ἀεικινήτως ὄντας περὶ Θεὸν, καὶ στάσιν
 μὴ εἰδόμεν ποτὲ τοῦ καλοῦ. Ἐνθεν τοι καὶ ἀπὸ μὲν
 τῆς ἐμπράκτου ἀσκήσεως, ἐπὶ τὴν φυσικὴν θεωρίαν
 τῆς κτίσεως. Ἀπὸ δὲ ταύτης, ἐπὶ τὴν μυστικὴν τοῦ
 λόγου θεολογίαν ἀνέρχεσθαι γρη, καὶ καταπαύειν ἐν
 αὐτῇ ἀπὸ πάντων τῶν ἐργῶν τῆς σωματικῆς γυμνα-
 σίας, ὡς ὑπεράνω γεγονότας τῆς τοῦ σώματος τα-
 πεινώσεως, καὶ τῆς ἀληθινῆς διακρίσεως τὴν γνῶσιν
 εἰληφότας τὴν εὐδιάκριτον. Εἰ δὲ οὕτω ταύτης τῆς
 διακρίσεως ἐλάβομεν τὴν γνῶσιν, οὐδὲ οὕτως ὀδεύειν
 ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ πρὸς τὸ τελειότερον οἶδαμεν ἐπι-
 τείνεσθαι, χεῖρους ἔτι τῶν κατὰ κόσμον ἐσμέν, οἱ
 ὄρον οὐκ οἶδασι προκοπῆς τῆς ἐχούσης ἀξίας, οὐδὲ
 στάσιν τῆς ἀναβάσεως, ἕως πρὸς τὸ ὑπερκαίμενον
 τῶν ἄλλων ἀξιομάτων ἀνέλθωσι, καὶ τὴν περὶ τούτου
 ἔρπον ἐν αὐτῷ καταπαύσωσιν.

πεζ'. Ἡ εὐτόμως ἐν θερμότητι καθαιρομένη ψυχὴ
 διὰ πόνων ἀσκήσεως, ἀγάζεσθαι ὑπὸ τοῦ θείου φω-
 τῆς, καὶ ὄρῶν κατὰ μικρὸν ἄρχεται φυσικῶς τὸ δο-
 οῦν αὐτῇ κάλλος ἀρχῆθεν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πλατύνε-
 σθαι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πεποιηκότος αὐτὴν. Καθ-
 ὄσον δὲ τρανοῦνται αὐτῇ ἐκ καθάρσεως αἱ ἀκτίνες
 τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος

entium et immortales plantæ, id est, divinæ cogi-
 tationes, habent ut lignum vitæ, in intellectuali
 mentis operatione, ubique et ad omnia utilis est,
 utpote producens puritatem cordis, pacem facul-
 tatum ejus, mentis illustrationem, castitatem cor-
 poris, prudentiam, universalem temperantiam,
 compunctionem, charitatem, sanctitatem, cœlestem
 scientiam, sapientiam Verbi, et visionem Dei. Qui
 igitur per multa exercitia ascendit ad talem pie-
 tatis perfectionem, rubro cupiditatum mari tra-
 jectio, in terram promissionis intravit, unde fluunt
 lac et mel scientiæ Dei, inexhausta sanctorum
 esca.

84. Qui non vult ab iis quæ imperfecta et ad
 modicum utilia sunt surgere, et ad ea quæ ad om-
 nia sunt utilia ascendere, adhuc furfuraceum co-
 medit panem in sudore vultus sui, juxta primæ-
 vam Dei sententiam, Ideoque anima ejus non
 appetit spirituale manna, nec ipsum mel de rupta
 petra fluens populo Israel. Qui vero audivit :
 « Surgite, eamus hinc », et ad magistri vocem
 surrexit a laboriosa operatione, et comedere panem
 doloris desist, hic sensualitatem exuli, calicemque
 sapientiæ Dei gustavit, hic scit Christum esse
 Dominum, quia implevit legem mandatorum in
 ministerio verbi, ascenditque in connaculum et
 adventum exspectat Paracleti.

85. Secundum ordinem et gradus vitæ philoso-
 phicæ, oportet nos semper procedere ulterius, et
 ad ea quæ sursum sunt, diligenter ascendere,
 tanquam ad Deum indesinenter tendentes, et im-
 motos in bono stare nescientes. Hinc et a practica
 operatione procedendum est ad physicam contem-
 plationem creationis. Ab ea vero ad mysticam Verbi
 theologiam ascendere oportet, et in hac requies-
 cere ab omnibus corporalis exercitationis operibus,
 tanquam superiores corporis vilitate factos, veri-
 que judicii sanam adeptos scientiam. Si vero
 nondum hujus judicii scientiam accepimus, nec
 scimus procedere ulterius et ad perfectius contem-
 dere, pejores sumus mundanis hominibus, qui a
 dignis cessare progressibus et ab ascendendo
 desistere nesciunt, quin superiorem aliis digni-
 tatem attigerint, hujusque cupiditas in ejus fruitio-
 nem desiveri.

86. Anima per continuos fervidosque ascensis
 labores purificata, illustratur divino lumine, ac
 paulatim incipit naturaliter videre insitam sibi
 primitus a Deo pulchritudinem, et crescere in
 amore sui auctoris. Quanto autem clarius ob suam
 puritatem radius perspicit solis justitiæ, ac natu-
 rale decus ei patet et innotescit, tantum labores

“ Joan. xiv, 31.

exercitationis et ipse multiplicat, ad augendam purificationem suam, ut pure numeris quo donata est magnitudinem intelligat, pristinam recuperet dignitatem, et imaginem puram et materiæ haud mistam conservet Creatori, atque nullatenus augere labores desinit, priusquam seipsam ab omni labe et macula mundaverit, dignamque effecerit visionem et conversationem Dei.

87. « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua », clamat ad Deum ille qui nebula terrestris sensus adhuc tegitur. Terrestris enim animi ignorantia, cum nebula sit et profunda caligo, animæ oculos circumtegens, eam reddit tenebrosam et caliginosam ad videndum res divinas et humanas, nec valentem splendores divini luminis respicere, aut pervenire ad fruitionem bonorum illorum: « quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit ». Hæc autem oculis per poenitentiam revelatis, pure videt, audit in scientia, intelligenter comprehendit. Quin imo circa hæc ascensiones cogitationum disponit in corde suo. Unde dulcedine illorum gustata, clariorem acquirit scientiam, et sermone sapientiæ Dei narrat omnibus mirabilia Dei bona, quæ præparavit Deus diligentibus se, et omnes hortatur ad ea per multas luctas lacrymasque adipiscenda.

88. Septem donorum Spiritus enumeratio, deorsum proficiscens, a sapientia incipit, ac descendit demique ad divini spiritum timoris, dicens: « Spiritus sapientiæ, spiritus intelligentiæ, spiritus consilii, spiritus fortitudinis, spiritus scientiæ, spiritus pietatis, spiritus timoris Dei ». Nos autem incipere debemus a timore poenarum, quo purificamur, ut per hunc primo recte a malo abstinentes, et per poenitentiam a peccati sordibus purgati, spiritui timoris casti occurramus, viam ad eum dirigentes, omnisque boni operis quietem in ipso querentes.

89. Qui a timore iudicii incessit, et ad puritatem cordis per poenitentiae lacrymas progreditur, repletur primum sapientia, quia initium hujus est timor, ut scriptum est: « deinde intelligentia, et postea consilio, quo utilia sibi consilia amplectitur. Ad hoc progressus per mandatorum observationem, ad scientiam rerum pervenit, et divinarum humanarumque rerum certissimam accipit notitiam. Inde totus pietatis habitaculum factus, in charitatis arcem ascendens perficitur, et statim repletur eum casti spiritus timoris, a quo servetur depositus in eo thesaurus regni cælorum. Hic timor valde salutaris efficit ut ille qui in turrim

ἀπογυμνούται αὐτῇ, καὶ γνωρίζεται, κατὰ τοσοῦτον τοὺς πόνους τῆς γυμνασίας καὶ αὐτὴ πληθύνει, εἰς πλείονα κάθαρσιν ἑαυτῆς· ἵνα καθαρῶς, ἥ; ἡξιώθη δωρεὰς, καταμάθῃ τὴν δόξαν, καὶ τὴν παλαιὰν εὐγένειαν ἀναλάβῃται· καὶ τὴν εἰκόνα καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ τῆς βλῆς ἀνασώσῃ τῷ πλάσαντι· καὶ οὐδαμῶς τῆς προσθήκης τῶν πόνων ἐνδίδωσιν, ἔως οὗ ῥύπου παντὸς; καὶ μολυσμοῦ ἑαυτὴν ἐκκαθάρῃ, καὶ ἀξίαν εἰς θεωρίαν καὶ ὁμιλίαν Θεοῦ ἀπεργάσῃται.

πς'. « Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου, ὁ ὑπὸ τῆς ἀχλὺς ἐστὶ τοῦ γεώδους φρονήματος καλυπτόμενος βῶθρὸς πρὸς Θεόν. Ἡ γὰρ τοῦ χοῦκοῦ νοδ; ἀγνοία, ἀχλὺς οὖσα, καὶ ζόφος βαθύς, τὰς ὁράσεις τῆς ψυχῆς ἐπικαλύπτουσα, σκοτεινὴν αὐτὴν καὶ ζοφώδη περὶ τὸ νοεῖν τὰ θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα, ἀπεργάζεται, μὴ δυναμένην πρὸς τὰς αὐγὰς τοῦ θεοῦ φωτὸς ἐκτείνουσα, ἥ ἐν ἀπολαύσει γίνεσθαι τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Ταῦτα δὲ ἀποκαλυπτομένη διὰ μετανοίας τοὺς ὀφθαλμούς, ὀρθῶς καθαρῶς, ἀκούει ἐν γνώσει, καὶ νοεῖ συνετῶς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀναβάσεις περὶ τούτων διατίθεται νοημάτων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Ἐνθεν τοι καὶ ἀπογευσάμενη τοῦ ἡδέος αὐτῶν, τρανοῦται τὴν γνώσιν, καὶ διὰ λόγου σοφίας Θεοῦ διηγείται πᾶσι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰ, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ πάντα εἰς τὴν μετουσίαν τῶν τοιούτων προτρέπεται, διὰ πολλῶν ἀγώνων, καὶ δακρύων ἐλθεῖν.

πη'. Ἐπὶ τῶν χαρισμάτων ὄντων τοῦ Πνεύματος, ἀνωθεν ὁ λόγος ἀρχόμενος, ἀπὸ τῆς σοφίας ἀπαριθμεῖται αὐτὰ, καὶ καταβιδάξει τὸ τέλος, εἰς τὸν θεῖον φόβον τοῦ Πνεύματος, πνεῦμα λέγων σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως; πνεῦμα εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου Θεοῦ. Ἡμᾶς δὲ δεῖ ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ καθάρουτος ἀρχεσθαι, ὅς ἐστι τῶν κολάσεων, ἵνα διὰ τούτου καλῶς πρότερον τὴν ἀποχὴν τοῦ κακοῦ ποιήσαντες, καὶ διὰ μετανοίας προκαθαρθέντες τῶν σπῆλων τῆς ἀμαρτίας, ἐπὶ τὸν φόβον τοῦ Πνεύματος τὸν ἀγνὸν κατανησώμεν τοῦτον, καθ' ἑδὼν ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν, καὶ καταπαύοντες ἐν αὐτῷ πᾶσαν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς.

πθ'. Ὁ ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς κρίσεως; ἐναρξάμενος, καὶ εἰς καθάρτητα καρδίας διὰ δακρύων προκόπτων τῆς μετανοίας, πληροῦται πρῶτον σοφίας, ἐπειθὴ καὶ ἀρχὴ ταύτης ὁ φόβος, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐστὶν εἴτα συνέσεως, καὶ μεθ' ἧμα βουλῆς, δι' ἧς αὐτῶν τὰ λυσίτελῃ βουλευέσθαι κατασπάζεται. Εἰς τοῦτο δὲ προκόψας διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἰς γνώσιν τῶν ὄντων ἀνέρχεται, καὶ λαμβάνει θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀκριβεστάτην τὴν εἰδήσιν. Ἐντεῦθεν δὲ ὅλος εὐσεβείας γενόμενος ἐνδιαίτημα, εἰς τὴν τῆς ἀγάπης ἀκρόπολιν ἀνελθὼν τελειοῦται· καὶ εὐθὺς ὁ ἀγνὸς τοῦ Πνεύματος φόβος λαμβάνει αὐτὸν εἰς τὸ φυλάττειν τὸν ἐναποτεθέντα θησαυρὸν ἐν

87 Psal. cxxviii, 18. 88 Isa. Lxiv, 4; I Cor. ii, 9. 89 Isa. xi, 2, 3. 90 Prov. i, 7.

αὐτῷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οὗτος, ὁ φόβος· ἅλιαν σωτήριος ὢν, τὸν εἰ; τὴν περιωπὴν τῆς ἀγάπης ἀνυψωθέντα, σύντρομον ποιεῖ καὶ ἑναγώνιον, φόβου τοῦ μὴ ἐκπεσεῖν τοῦ τριούτου ὕψους τῆς ἀγάπης Θεοῦ, καὶ πάλιν εἰς τὸν φόβον ἀπορρίφῃναι τὸν φρικτὸν τῆς κολάσεως.

λ'. Ἄλλως τοῖς ἐισαγωγικοῖς εἰς τὸν τῆς εὐσέβειας βίον τῶν Γραφῶν ἡ ἀνάγκωσις γίνεται, καὶ ἄλλως τοῖς ἐπὶ τὸ μέσον προκόψασι, καὶ ἑτέρως τοῖς ἐπὶ τὸ τέλειον ἀνατρέχουσι. Τοῖς μὲν γάρ, ἄρτος γίνεται τραπέζης Θεοῦ, στηρίζων τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς· δε καὶ δύναμιν ἰσχύος παρέχει αὐτοῖς εἰς τὴν συμπλοκὴν τῶν ἐνεργούντων τὰ πάθη πνευμάτων, καὶ μαχητὰς ἀνδρῶν κατὰ τῶν δαιμόνων τούτους ἀποτελεῖ, ὡς λέγειν αὐτοῦς· Ἡ τοῖμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιδόντων με· τοῖς δὲ, οἶνος ποτηρίου θεοῦ, εὐφραίνων τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐξιστῶν αὐτοὺς τῆς δυνάμει τῶν ἐνοσιῶν, καὶ τὸν νοῦν ἐπαίρων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀποκετινύοντος γράμματος, καὶ πρὸς τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνητικῶς ἐμδιδάσκων, καὶ ἕλον γεννητικὸν τε καὶ ἐφευρετικὸν νοημάτων ἀπεργαζόμενος, ὡς καὶ αὐτοὺς οἰκείως λέγειν· Καὶ τὸ ποτηρίδιόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον· τοῖς δὲ, ἔλαιον θεοῦ Πνεύματος, λιπαῖνον αὐτῶν τὴν ψυχὴν, καὶ καταπραΰνον καὶ ταπεινοῦν αὐτὴν ἐπὶ ὑπερβολῇ τῶν θείων ἐλλάμψεων, καὶ ὅλην ὑπεράνω ποιοῦν τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως· ὡς καὶ αὐτὴν καυχώμενην βοᾷ· Ἐλίπανας ἐν ἔλαιῳ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ τὸ ἔλεός σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου καταδιώξει με.

λα'. Ἔως ἂν ἐμπόνως διὰ τῆς ἐμπράκτου φιλοσοφίας ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου κατευθυνώμεθα πρὸς Θεὸν, τὰ πάθη τῆς σαρκὸς ἐκμειοῦντες, τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τὸν ἀπὸ τῆς γεωργίας τῶν ἀρετῶν γεωργούμενον, καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων στηρίζοντα, τρέφεται ὁ Κύριος μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ· ὅταν δὲ διὰ τῆς ἀπαθείας ἀγιασθῇ παρ' ἡμῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς βασιλεύσῃ, ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς δυνάμει τῆς ψυχῆς, καθυποτάξας καὶ εἰρηνεύσας τὰ δισετώτα, φημι δὴ τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι λογισμῷ· καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ γίνηται ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ ἡμῶν, τότε πῶμα καινὸν ὑπὲρ λόγον τῆς σοφίας τοῦ Λόγου, κερνώμενον ἐν κατανώξει, καὶ γνώσει μυστηρίων μεγάλων, πίνει μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ, τῇ εἰς ἡμᾶς γινομένῃ, ἐν μετουσίᾳ δὲ τοῦ Πνεύματος γινομένοις ἡμῶν τοῦ Ἁγίου, καὶ τὴν καλὴν ἀλλοιούμενοις ἡμῶν ἀλλοίωσιν, ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦς ἡμῶν, τότε Θεὸς ὢν, θεοῖς συνέζεται ἡμῶν, ὡς ἀπαθανατίζων τὸ πρόσωπός μου.

λβ'. Ὅταν τὸ ἄσχετον ὕδωρ τῶν ἐμπαθῶν τοῦ νοῦς λογισμῶν, διὰ τῆς ἐπιδημίας κατασχεθῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ ἀλμυρὰ τῶν ἀπρεπῶν ἐνοσιῶν τε καὶ ἐνθυμήσεων ἄδυστος, δι' ἐγκρατείας καὶ μελέτης θανάτου χαλινωθῇ, τότε φυσᾷ τὸ θεῖον Πνεῦμα τῆς μετανοίας, καὶ κατέρχονται τὰ τῆς κατανώξεως

A charitatis ascendit, tremat et arma non deponat, metuens ne decidat de hoc apice amoris Dei, ac rursus dejiciatur in terribilem pœnarum timorem.

90. Scripturarum lectio aliud fit iis qui viam pietatis inchoant, aliud iis qui ad medium progressi sunt, aliud iis qui ad perfectionem currunt. Aliis enim fit panis mensæ Dei, confirmans cor eorum ad agones virtutis : qui validas eis suppeditat vires ad certandum cum dæmonis cupiditates excitantibus, eosque fortes athletas contra dæmones efficit, ita ut dicant : « Perasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me ». Aliis fit vinum calicis divini, lætificans cor eorum, eos sui impotes reddens vi cogitationum, mentem eorum eripiens a littera quæ occidit, et ad profunda spiritus placide adducens, totamque creatricem et inventricem cogitationum efficiens, ita ut et ipsi convenienter dicant : « Et calix tuus inebrians quam præclarus est ». Aliis fit oleum divini Spiritus, impinguans eorum animam, mitigansque et humilians ipsam superabundantia divinarum illuminationum, ac totam elevans supra corporis vilitatem, ita ut et ipsa gloriabunda clamet : « Impinguasti in oleo caput meum, et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ ».

91. Quamdiu laboriose per practicam philosophiam in sudore vultus nostri tendimus ad Deum, cupiditates carnis imminuentes, supersubstantialem panem a virtutum cultura exaratum, et corda hominum confirmantem, manducat nobiscum Deus in mensa charismatum suorum. Cum autem per impassibilitatem sanctificatum est a nobis nomen ejus, et ipse regnat in omnibus animæ nostræ facultatibus, subactis et reconciliatis quæ erant divisa, id est, malis cogitationibus cum bonis, et voluntas ejus sit sicut in cælo et in nobis; tunc vinum novum et ineffabile sapientiæ Verbi, mistum in compunctione altorumque mysteriorum scientia, bibit nobiscum in regno suo, quod in nos pervenit. Et cum participes facti erimus Spiritus sancti, et pulchra mutatione mutati erimus, in renovatione mentis nostræ, tunc Deus diis conjungetur nobis, quod assumpsit immortale faciens.

92. Cum infrenis unda libidinosarum mentis cogitationum præsentia Spiritus cohibita est, et amara pravæ cogitationum et conceptionum abyssus temperantia et mortis meditatione est refrenata, tunc spirat divinus penitentia Spiritus, ac descendunt compunctionis undæ, quas Deus Dominus

⁷² Psal 121, 5. ⁷⁴ ibid. ⁷⁶ ibid. 5, 6.

in pœnitentiæ pelvim iijiciens, spirituales lavat pedes nostros, eosque dignos facit qui calcant atria regni sui.

93. Verbum Dei factum caro, et perfectus homo secluso peccato, naturam nostram in unitate personæ assumptam, ut Deus, refecit ac deificavit. Cum sit ratio primæ intelligentiæ, quæ est Deus, parti illius rationali conjunctum est, eamque sublimem elevavit ut de rebus divinis cogitaret ac ratiocinaretur. Cum sit etiam ignis, igne substantiali ac divino partem illius irascibilem adversus hostiles cupiditates dæmonesque acriter duravit. Et cum sit illo quem desiderat omnis rationalis natura et in quo requiescit omnis appetitus, partem illius concupiscibilem cum sincero amore ardentiorē effecit in participationem bonorum vitæ æternæ. Sicque totum hominem in seipso rediategrans, novum ex veteri fecit, in eoque reflecto nihil reliquit quod Verbum Creatorem criminaretur.

94. Verbum, oblato in se restaurationis nostræ sacrificio, ipse pro nobis seipsum per crucem ac mortem immolavit, immolandumque dat suum corpus immaculatum, et hoc in animæ cibum quotidie nobis præstat, ut illud manducantes, et bibentes pretiosum ejus sanguinem, hac participatione in sensibus animæ fiamus meliores quam sumus, commisti cum illis, et a deteriori in melius transformati, ac duplici Verbi naturæ duplici modo uniti, corpore scilicet et anima rationali, utpote Deo conjuncti incarnato nobisque secundum carnem consubstantiali, ita ut jam non nostri simus, sed illius qui nos sibi ipsi adunavit per immortalē mensam, ac tales nos fecit esse gratia qualis ipse est natura.

95. Si ergo probati virtutum laboribus et lacrymis purgati, accedentes edamus de pane hoc, et de hoc calice bibamus, duplicis naturæ nostræ facultatibus duplex natura Verbum præ clementia commiscetur, totus transformans nosmetipsos in seipsum, ut incarnatus nobisque, quatenus homo consubstantialis, ac totos deificans sermone scientiæ, et nos sibi, tanquam conformes et fratres, identificans ut Deus et Patri consubstantialis. Si vero sædati cupiditatum sæce et inquinati sorde peccati Christum adeamus, igne naturali iniquitatis ad nos accedens, nos accendit uritque totos, vitamque nostram succidit, non voluntate suæ bonitatis, sed contemptu insensibilitatis nostræ coactus.

96. Omnibus qui duce philosophia practica viam inire cœperunt mandatorum Christi, Dominus invisibiliter appropinquans, eos comitatur, utpote imperfectum adhuc habentes sensum et animam in sermone virtutis dubitantem : quorum proinde animæ oculi juste impediuntur quin proprios cognoscant progressus dum comitatur ipsos Dominus, et adjuvat ut a cupiditatibus liberentur,

Α ὕδατα, ἅτινα ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης ἐν τῷ τῆς μεταβολῆς βάλλων νιπτῆρι, τοὺς νοητοὺς ἡμῶν ἀποκαθαίρει πόδας, καὶ πατεῖν ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ τὴν αὐλὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ἡ γ'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος γεγωνῶς σὰρξ, καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐν ἑαυτῷ ὑποστήσας, καὶ ἄνθρωπος τέλειος χρηματίσας, χωρὶς ἁμαρτίας, ὡς Θεὸς τέλειος ταύτην ἀναπλάσας, ἐθέλωσα. Λόγος δὲ ὢν τοῦ πρώτου νόου καὶ Θεοῦ, τῷ ταύτης ἡνώθη λογιστικῷ· καὶ τοῦτο τὰ θεῖα φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι, εἰς ὕψος ἐπτέρωσεν· ἀλλὰ καὶ πῦρ ὑπάρχων, πυρὶ τῷ οὐσώδει καὶ θεῖω, τὸ ταύτης θυμικὸν κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν καὶ δαιμόνων ὀξέως ἐστόμωσεν· ἐφ' οὗ δὲ ὢν πάσης λογικῆς φύσεως, καὶ κατάπαυσις ἐπιθυμίας, τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς, εἰς τὴν μετουσίαν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῆς αἰωνίου ζωῆς μετὰ ἐνδιαθέτου ἀγάπης ἐπλάτυνε. Καὶ οὕτως ὄλον τὴν ἄνθρωπον ἐν ἑαυτῷ ἀνακαινίσας, νέον ἐκ παλαιοῦ ἀπειργάσατο, μηδένα κατηγορίας λόγον κατὰ τοῦ δημιουργοῦ Λόγου ἐν τῇ ἀναπλάσει ἐπιφερόμενον.

Ἡ δ'. Ἐρουργήσας ὁ Λόγος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἡμετέραν ἀνάπλασιν, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὴν, διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου, ἔθυσσε, καὶ θύεσθαι ἀσὶ δίδωσι τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα, καὶ εἰς ψυχοτρόφον πανδυσίαν τίθεισιν αὐτὸ καθ' ἑκάστην ἡμῖν, ὡς ἂν τοῦτο τρώγοντες, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ τίμιον αἶμα, ἐν αἰσθήσει ψυχῆς γενώμεθα τῇ μετέξει κρείττοτες, ἢ ὅπερ ἔσμην, ἀνακρινώμενοι τούτοις, καὶ μεταποιούμενοι ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ἥττονος, καὶ ἐνοποιούμενοι τῷ διττῷ λόγῳ διττῶς· σῶματι, καὶ ψυχῇ λογικῇ, ὡς σεσωματωμένην Θεῷ καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν σάρκα ὁμοουσίω, ὥστε μὴ ἑαυτῶν εἶναι, ἀλλὰ τοῦ ἐνοποιήσαντος· ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀθανάτου τραπέζης. καὶ τοῦτο ποιήσαντος εἶναι θέσει, ὅπερ αὐτὸς κατὰ φύσιν ἐστίν.

Ἡ ε'. Εἰ μὲν οὖν δεδοκίμασμένοι ἐν τοῖς πόντοις τῶν ἀρετῶν, καὶ προκεκαθαρμένοι τοῖς δάκρυσι, προσερχόμενοι τρώγομεν ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου, καὶ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνομεν, ταῖς δυαὶ φυσικαῖς δυνάμεσιν, ὁ διττὸς λόγος ἐν πράσσει ἡμῶν ἀνακρινᾶται, ὅλος μεταποιῶν ἡμᾶς αὐτοῦ· ἐαυτῷ, ὡς σεσαρκωμένος, καὶ ἡμῖν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὁμοούσιος, καὶ ὅλους θεοποιῶν τῷ λόγῳ τῆς γνώσεως, καὶ ἐαυτῷ ἡμᾶς, οἷα δὴ συμμόρφους, καὶ ἀδελφοὺς οἰκειούμενος ὡς Θεὸς, καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος. Εἰ δὲ πεφυρμένοι τῇ ὕψι τῶν παθῶν, καὶ ἐσπιλωμένοι τῷ ῥύπῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ φυσικῷ πυρὶ τῷ ἀναλητικῷ τῆς κακίας προσπελάζων ἡμῖν, ἐμπιπρῆ καὶ καταφλέγει ὅλους ἡμᾶς, καὶ τὰ τῆς ζωῆς ὑποτέμνει ἡμῶν, οὐ θελήματι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἀλλὰ τῇ καταφρονήσει τῆς ἀναίτησιν ἡμῶν βιαζόμενος.

Ἡ ς'. Πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν τὴν ἕδδον ἀρξαμένοις ὁδεύειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Κύριος ἀοράτως ἐγγίζων, ἀτελὲς ἔχουσιν εἰς τὸ φρόνημα, καὶ διατάξουσιν τὴν ψυχὴν περὶ τοῦ λογοῦ τῆς ἀρετῆς, συμπορεύεται, ἔν ἄρα δικαίως καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς κρατοῦνται, τότε οὐ ἔχον, τοῦ μὴ ἐπιγινώσκειν τὴν ἴδιαν προκοπὴν ἐν τῷ συμπορεύεσθαι αὐτοῖς τὴν Κύριον, καὶ συνεργεῖν

μὲν εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν παθῶν, ὀρέγεται δὲ χεῖρα A
βοηθείας, εἰς κατόρθωσιν πάσης ἀρετῆς. Ποιουμένων
δὲ προκοπῆν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς εὐσεβείας, καὶ
πρὸς τὴν ἀπάθειαν διὰ ταπεινώσεως ἐρχομένων αὐ-
τῶν, οὐ βούλεται ὁ λόγος μέχρι τοῦτου στήναι αὐτοὺς
κεκμηκότας τοῖς πόνοις τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ πορρω-
τέρω πορεύεσθαι καὶ πρὸς θεωρίαν ἀνάγεσθαι· ἴδεν
καὶ ψωμίσας αὐτοὺς ἐν μέτρῳ, τὸν ἄρτον ἐφ' ἱκανὸν
τῶν δακρύων, διὰ φωτὸς κατανόησεως ἐπευλογεῖ, καὶ
τὴν νοῦν αὐτῶν διανοίγει· εἰς τὸ συνίναί τὸ βάθος
τῶν θεῶν Γραφῶν, κάκειθεν τὰς φύσεις καὶ τοὺς
λόγους κατοπεῦσαι τῶν ὄντων, καὶ συστῆλαι εὐθύς
ἀπ' αὐτῶν ἑαυτὸν, εἰς τὸ διαναστῆναι αὐτοὺς καὶ
σπουδαιότερον ζητήσαι μαθεῖν, τίς ἡ τῶν ὄντων
γνώσις, καὶ τίς ἡ ἐκ ταύτης ἀνύψωσις· οἱ καὶ σπου-
δαίως ζητήσαντες, ἐπὶ τὴν ὑψηλοτέραν ἀνέρχονται B
τοῦ λόγου διακονίαν, καὶ κηρύσσουναι πᾶσι τὴν ἐκ
πράξεως καὶ θεωρίας τοῦ λόγου ἀνάστασιν.

ἰζ'. Εἰκότως ὁ λόγος τὴν βραδυτέτα προσονεῖδίζει
τοῖς ἐγγρονίζουσιν εἰς τοὺς πόνοους τῆς πρακτικῆς γυ-
μνασίας, καὶ μὴ βουλομένοις μεταπεσεῖν ἐκεῖθεν,
καὶ πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν ἀνελθεῖν τῆς θεωρίας ἐπί-
θασιν, λέγων αὐτοῖς· Ὁ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῆ
καρδίᾳ, τοῦ πιστεύειν ἐπὶ τὸν δυνάμενον ἀποκαλύψαι
λόγον τῆς φυσικῆς θεωρίας τοῖς κατὰ πνεῦμα περι-
πατοῦσι τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος. Τὸ γὰρ μὴ βούλε-
σθαι ἀπὸ τῶν εἰσαγωγικωτέρων ἀγῶνων ἐπὶ τοὺς
τελεωτέρους μεταβαίνειν, καὶ ἀπὸ τοῦ βητοῦ σώμα-
τος τῆς θείας Γραφῆς, ἐπὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν
τοῦ λόγου χωρεῖν, δεῖγμα ψυχῆς βραθύμου, καὶ ἀγεύ- C
στου τῆς πνευματικῆς ὠφελείας, καὶ φθονούσης
δεινῶς τῆ ἑαυτῆς προκοπῆς, ἥτιν οὐ μόνον βρηθή-
σεται, ὡς ἐσθεσμένην τὴν ἰδίαν φερούση λαμπάδα,
Ἐπαγε ἀγόρασον Ἐλαιὸν ἀπὸ τῶν πωλούντων, ἀλλὰ
πρὸς τὸ κλεισθῆναι αὐτῇ τὸν νυμφῶνα, καὶ, Ἐπαγε·
οὐκ οἶδά σε πόθεν εἶ.

ἰη'. Ὅταν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐν τῇ καταπεσοῦσῃ
ψυχῇ, ὡς ἐν πόλει παραγένῃται Βηθανίᾳ, τὸν ὑπὸ
τῆς ἁμαρτίας τεθνεῶτα νοῦν αὐτῆς, καὶ τεθαμμένον
ὑπὸ τὴν φθορὰν τῶν παθῶν ἐξαναστήσῃ, τότε ἡ
φρόνησις, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆ λύπῃ βεβαπτισμένοι
τῆς νεκρώσεως τοῦ νοῦ· οἷα δὴ θρηνοῦσαι, προσ-
οπαντῶσιν αὐτῷ, καὶ φασιν· Εἰ ἦς ὧδε παρ' ἡμῖν
τηρούμενός τε καὶ φυλαττόμενος, οὐκ ἂν ὁ ἀελοφῶς
ἡμῶν νοῦς ἐτεθνήκει ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· Ἐνθεν τοι D
ἡ μὲν δικαιοσύνη θρέψει τὸν λόγον διὰ πολλῆς με-
ρίμνης καὶ ἐργασίας σπεύδει τῶν ἀρετῶν, καὶ τρά-
πεζαν αὐτῷ ποικίλην, καὶ πολυειδῆ κακοπαθείας τε-
θῆναι φιλοτιμείται· ἡ φρόνησις δὲ τῶν ἄλλων πασῶν
ἀλογήσασα φροντίδων, καὶ τῆς ἐπιπόνου κακοπα-
θείας, ἐπὶ τὴν νοερὰν ἐργασίαν, καὶ τὰς νοερὰς
κινήσεις τοῦ λόγου, καὶ τὴν τῶν νοημάτων τῆς αὐτοῦ
θεωρίας ἀκρόασιν παρακαθεζεσθαι κέρριξε. Διὸ καὶ
τὴν μὲν, ἀποδέχεται καλῶς ἀγωνιζομένην ὁ λόγος,
θρέψαι αὐτὸν τῇ τραπέζῃ φιλοτιμῶς τῆς πολυειδοῦς
καὶ ἐμπράκτου φιλοσοφίας, ἀλλὰ περὶ πολλὰ μερι-
μνήσαν εἶδη κακοπαθείας, καὶ πρὸς τὸ ἐν ὀλίγοις

A manumque porrigit auxiliatricem, ad acquisitio-
nem omnis virtutis. Illis vero in agonibus pietatis
proficientes, et ad impassibilitatem per humilita-
tem devenientes, non vult Verbum tot laboribus
virtutum fessos ibidem consistere, sed procedere
ulterius et ad contemplationem ascendere : unde
cibans eos in mensura pane plusquam sufficienti
lacrymarum, per lumen compunctionis benedicit ;
eorumque intelligentiam aperit ad penetranda
profunda divinarum Scripturarum, indeque naturas
et rationes rerum perspicendas, et statim sese
ab eis retrahit, ut illi resurgant ac diligentius
inquirere discant quæ sit scientia rerum, et quæ
proveniens ex hac elevatio : qui quidem diligenti
inquisitione facta, ad sublimius ascendunt verbi
ministerium, et prædicant omnibus Verbi resur-
rectionem ex praxi ac theoria.

97. Convenienter Verbum tarditatem cordis ex-
probrat iis qui morantur in laboribus practicæ
exercitationis, nec volunt inde divertere, et ad
altioem ascendere theoriæ gradum, dicens illis :
O stulti et tardi corde ad credendum in eum qui
potest physicæ theoriæ verba revelare illis qui spiritu
perambulant profunda Spiritus 74. Nolle enim ab
initialibus agonibus ad perfectiores transire, et a
corporali divinæ Scripturæ littera ad mentem et
sensem verborum progredi, est signum animæ pigræ
et spirituales fructus non gustantis, sui que ipsius
profectui Invidentis : cui, utpote extinctam ferenti
suiam lampadem, non solum dicitur : « Recede,
eme oleum a venditoribus 75, » sed quia clausa est
ipsis Sponsi janua : « Recede, nescio te unde
sis 76. »

98. Quando Verbum Dei in anima delapsa, velut
in civitate Bethania commoratur, spiritum ejus
peccato mortuum et in cupiditatum corruptione
sepultum resuscitans, tunc prudentia et justitia,
dolore inundatæ, ac veluti gementes de morte spi-
ritus, occurrunt illi, et dicunt : Si fuisses hic
apud nos custoditus et conservatus, frater noster
spiritus non fuisset mortuus peccato 76. Inde
justitia nutrire Verbum per multam curam et ope-
rationem virtutum festinat, et variis refertam cibis
mensam macerationis ei satagens apponit ; pru-
dentia autem, omnes alias negligens curas labo-
riosamque macerationem, ad intellectualem
operationem, spiritualesque motus verbi interni,
et cogitationum contemplationis ipsius auditionem
assidere maluit. Itaque priorem bene excipit Ver-
bum studiose laborantem ad apponendas sibi dapes
in mensa multiformis practicæque philosophiæ, sed
circa plurimos sollicitam patiendi modos, et ad
parum utilia semper distractam reprehendit, cum
unum requiratur ad necessitatem et ministerium

74 Luc. xxiv, 25. 75 Matth. xxv, 9. 76 ibid. 12. 77 Joan. xi, 21.

Verbi, nempe malas cogitationes subijcere bonis, terrenumque sensum animæ in spiritualem laboribus virtutis convertere; posteriorem vero laudat et naturaliter sibi identificat, quia optimam partem elegit scientiæ spiritus, per quam res humanas supervolans, scrutatur profunda Dei⁹⁹, unde margaritam verbi sapienter emit, absconditosque thesauros perspicit spiritus, et inenarrabili exsultat gaudio, quod non auferetur ab ea.

99. Mens cupiditatibus enecta, et gratia Verbi Dei vivificata, sublato duritiæ cordis lapide, solvitur vinculis peccati corruptriciumque cogitationum a discipulis Verbi, qui sunt timor pœnarum et labores virtutis, et lumine fruens vitæ futuræ, in impassibilitatem abire sinitur; indeque in throno sensuum sedens, facta oblatione munda secretissimo abdita mysterio, vivit cum Christo, et cum eo a terra in cœlos ascendens, conregnat Christo in Dei Patris regno, ubi desideria ejus explentur.

100. Futura mentis a corpore soluti restauratio cuique athletæ legitime certanti ad mediumque progressu et perfecto ad mensuram ætatis plenitudinis Christi¹⁰¹ clara et manifesta sit ex confidentia et instinctu Spiritus sancti. Exsultatio autem perpetua in æterna luce est felicitas illius hereditatis, et lætitia ineffabilis circumfundit corda eorum qui legitime his in terris decertant, eosque amplectitur Spiritus sancti gaudium, quod, juxta vocem Domini¹⁰², non auferetur ab eis. Quem igitur hic sua Paracletus gratia dignatus est, qui que uberes ejus fructus cultura virtutum percepit, ac divinis ejusdem donis ditatus est, lætitia repletus et perfecta charitate, quia nempe omnem foras misit timorem, cum gaudio a vinculis corporis solvitur, et cum exsultatione recedit a visibilibus, quibus sui eum viventem sensus alligabant, et cum ineffabili lætitia requiescit in lumine, ubi lætantium omnium habitatio est: quanquam sæpe nonnulli, in ipsa vinculi solutione et nexus recisione, corporis patientur dolores, mulierum instar ægre parturientium.

⁹⁹ I Cor. ii, 10. ¹⁰¹ Ephes. iv, 13. ¹⁰² Joan. xvi, 22.

Α ὠφέλιον ἀπασχολουμένην ἀεὶ ἐπιμέμφεται· ἐνὸς ὄντος τοῦ ζητουμένου εἰς χρεῖαν καὶ θεραπείαν τοῦ λόγου, τοῦ τῷ κρείττονι λογισμῷ καθυποτάξαι τὸ χεῖρον, καὶ τὸ χροῖκόν φρόνημα τῆς ψυχῆς μεταδελεῖν εἰς πνευματικόν, τοὺς ἰδρώσι τῆς ἀρετῆς· τὴν δὲ, καὶ προσεπαινεῖ, καὶ φυσικῶς οικειοῦται, ὡς ἐκλεξαμένην τὴν ἀγαθὴν μερίδα τῆς τοῦ πνεύματος γνώσεως· δι' ἧς τῶν ἀνθρωπίνων ὑπεριπταμένη προ-γμάτων, ἐπὶ τὰ θεῖα βάθη χωρεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν μαργαρίτην ἐκεῖθεν τοῦ λόγου καλῶς ἐμπορεύεται, καὶ τοὺς ἀποκρύφους θησαυροὺς κατοπτεῖται τοῦ Πνεύματος, καὶ ἡ ἀφραστος αὐτῇ χαρὰ ἐπιγίνεται, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Β Ἡ' Ὁ νοῦς ὁ νεκρωθεὶς ὑπὸ τῶν παθῶν, καὶ τῇ ἐπιδημίᾳ ζωοποιηθεὶς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸν τῆς πωρώσεως λίθον ἀποσεισάμενος, λύεται τῶν σειρῶν τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῶν φθοροποιῶν λογισμῶν, παρὰ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ λόγου· τοῦ φόβου, φημί, τῆς κολάσεως, καὶ τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ φωτὸς τῆς μελλούσης ἀπολαύσεως ζωῆς, ἀπολύεται εἰς ἀπάθειαν· κάκειθεν ἐπὶ τὸν θρόνον κεκαθικῶς τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἰεουργήσεως καθαρῶς ἐδ τῆς ἐποπτείας μυστηρίου, συνδιατεῖται τῷ λόγῳ, καὶ συναπέλθων αὐτῷ εἰς οὐρανοὺς ἀπὸ γῆς, συμβασιλεύει Χριστῷ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ βασιλείᾳ, καταπάσας τὰς ἐφέσεις πάσας αὐτοῦ.

Γ Ἡ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ σώματος ἐκεῖθεν ἀποκατάστασις, ἐκάστω τῶν σπουδαίων νομίμως ἀθλοῦντι, καὶ πρὸς τὸ μέσον προκόπτοντι, καὶ τελειούμενῳ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, δὴλῃ καὶ φανερὰ γίνεται ἐκ πληροφίας καὶ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Ἡ δὲ χαρὰ, αἰώνιος ἐστὶν ἐν φωτὶ αἰδίῳ, ἡ μακαριότης ἐκείνης τῆς λήξεως, χαρὰ δὲ ἀληθὴς περιλαμβάνει τὰς καρδίας τῶν ἀγωνιζομένων νομίμως ἐνταῦθα, καὶ καταφιλεῖ αὐτοὺς ἡ εὐφροσύνη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῶν. Ἄρα ὁ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Παρακλήτου ἐντεῦθεν ἀξιωθεὶς, καὶ τῶν καρπῶν κατατροφήσεως αὐτοῦ τῇ γεωργίᾳ τῶν ἀρετῶν, καὶ καταπλουτήσεως αὐτοῦ τὰ θεῖα χαρίσματα, χαρᾶς ἐμπλεως ὢν, καὶ πάσης ἀγάπης· φόβου δηλονότι παντὸς δραπετεύσαντος, ἐν χαρᾷ τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος λύεται, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀπαίρει τῶν ὀρωμένων, ὧν καὶ περιῶν τῆς αἰσθήσεως προελύθη· καὶ εἰς χαρὰν ἀνεκκλήτην καταπαύει φωτὸς, ἐνθα πάντων εὐφραϊνομένων ἡ κατοικία· εἰ καὶ τὸ σῶμα πολλάκις ὠδίνον ἐν τῇ λύσει καὶ τῇ τομῇ τῆς ἐνώσεως, ἐν τισὶ πάσχει, κατὰ τὰς δυστόκους τῶν γυναικῶν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΤΡΙΤΗ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ ΒΙΟΥ.

EJUSDEM

GNOSTICORUM CAPITUM CENTURIA TERTIA

DE CHARITATE ET PERFECTIONE VITÆ.

α'. Νοῦς ἀπάθης ἐστὶν ὁ Θεὸς, ὑπὲρ πάντα νοῦν Ἀ καὶ πᾶσαν ἀπάθειαν· φῶς, καὶ πηγὴ φωτὸς ἀγαθοῦ· σοφία, λόγος, καὶ γνῶσις, καὶ σοφίας, λόγού, καὶ γνώσεως χορηγός. Οὗς οὖν ἐδόθη ταῦτα ἐκ καθαρότητος, καὶ ἐν οἷς ἐπιθεωρεῖται πλουσίως, τούτοις ἀνασωθὲν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, τετήρηται, ὡς εἶναι αὐτούς ἐντεῦθεν υἱοὺς Θεοῦ, ἀγομένους, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος· « Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. »

β'. Ὅσοι, πόνους ἀσκήσεως, καθαροὺς ἑαυτοὺς ἀπειργάσαντο ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, δοχεῖα τῆς ἀθανάτου γεγόνασι φύσεως διὰ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Οἱ δὲ γε περβακότες εἰς τοῦτο, φωτὸς εἰσιν ἀγαθοῦ ἔμπλοιοι, ἐξ οὗ γαλήνης ἐν εἰρήνῃ τὴν καρδίαν πληροῦμενοι, ἐρεύγονται λόγους ἀγαθοῦς, καὶ ἡ σοφία Θεοῦ πηγάζει ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτῶν, ἐν γνῶσι θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ἀθλόωτος, τὰ βῆθη τοῦ Πνεύματος ἐξηγοῦμενος. Κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος, ἀπαξ ἐνωθέντων τῷ Θεῷ, καὶ τὴν καλὴν ἀλλοιωθέντων ἀλλοίωσιν.

γ'. Ὁ τῇ ἐκθύμῳ σπουδῇ πρὸς τὸ θεῖον ἀπευθυνόμενος ἐμπῶως, ἀπόμοργμα τῆς εἰκόνης ἐκείνου, ταῖς ἀρεταῖς, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος γίνεται· αὐτὸς μὲν ἐν τῷ Θεῷ, ὁ δὲ Θεὸς ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενος κατὰ ἀνάγκασιν, ὡς εἶναι καὶ φαίνεσθαι αὐτὸν μὲν ἐντεῦθεν, εἰκόνα τῆς θείας μακαριότητος, ἐν τῷ πλούτῳ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, καὶ θέσει Θεὸν, Θεὸν δὲ τελετάρχην τῆς αὐτοῦ τελειότητος.

δ'. Οὐκ ἐκ τῆς ὀργανικῆς τοῦ σώματος θέσεως, ἀγνοία φερόμενος εἴποι τις, κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' ἐκ τῆς νοερᾶς φύσεως τοῦ νοῦς τῆς μὴ περιγραφόμενης ὑπὸ τοῦ βριθόντος κάτω σώματος. Ὡσπερ γὰρ ἡ θεία φύσις ἐξω πάσης κτίσεως

1. Deus est Spiritus impassibilis, omnem superans spiritum omnemque impassibilitatem; lumen, et fons bonæ lucis; sapientia, ratio ac scientia, et sapientiæ, rationis ac scientiæ dux. Quibus igitur hæc propter puritatem data sunt, et in quibus abundanter reperiuntur, illis cœlitus asservatur similitudo imaginis, ita ut sint abhinc filii Dei, acti Spiritu sancto, juxta effatum: « Quicumque Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei⁸². »

2. Quicumque laboribus ascensia seipsos mundarunt ab omni labe carnis et spiritus, receptacula immortalis naturæ facti sunt per Spiritus sancti charismata. Qui autem huc pervenerunt, pleni sunt lumine sacro, unde sereno ac pace ipsorum cor repletum eructat verba bonæ, et sapientia Dei sicut a labiis eorum, in scientia divinarum humanarumque rerum, et lingua eorum pura narrat profunda Spiritus sancti. Adversus hujusmodi non est lex, ubi semel Deo uniti sunt et pulchra mutatione mutati.

3. Qui diligenti cura ad Deum laboriose tendit, similitudo imaginis ejus fit virtutibus animæ et corporis, ipsa nempe in Deo et Deus in ipso manet per modum commistionis, ita ut ille sit et videatur exinde imago divinæ beatitudinis, deus Spiritus dives, et gratia Deus. Deus autem perfectionis ejus sit auctor.

4. Non per organicam corporis constitutionem, sicut diceret aliquis ignorantia ductus, homo est imago Dei, sed per intellectualem animi naturam quæ non circumscribitur corpore ad infima vergente. Sicut enim natura divina, quæ est extra

⁸² Rom. viii, 14.

omnem creationem et massam, non circumscribitur, cum sit infinita et incorporealis, super omnem substantiam et rationem, sine qualitate et quantitate, intangibilis, invisibilis, immortalis, incomprehensibilis, unoverbo nullatenus a nobis intellecte: sic ab eo data nobis natura intellectualis, cum non circumscribatur, et sit extra hujus mundi massam, incorporealis est, invisibilis, intangibilis, incomprehensibilis, et imago immortalis æternæque illius gloriæ.

5. Deus cum prima sit intelligentia, quatenus Rex omnium, in seipso habet Verbum sibi consubstantiale et Spiritui sancto coæternum: neque a Verbo et Spiritu separatus unquam, quia natura est indivisibilis, neque cum eis confusus, quia personæ in eo sunt simul distinctæ et inconfusæ. Unde ex propria substantia Verbum naturaliter generans a seipso non egreditur, cum a seipso separari nequeat; Verbum autem connaturalem sibi et coæternum habet Spiritum, ex Patre antea secula procedentem, et a genitore non separatur; una enim utrique natura et indivisa: quanquam tamen, ob distinctionem hypostaseon, dividitur in personas, et Trinitatis nomine celebratur, Pater, Filius et Spiritus sanctus, qui quidem, quatenus una natura et Deus unus, nunquam a coæterna exeunt substantia et natura. Vide igitur hujus Dei personis trini et natura unius, creatum ab ipso hominem esse imaginem, parte intelligibili, non parte visibili, et immortalis ac permanente, non mortali ac dissolubili.

6. Quemadmodum Deus, qui Spiritus est et supra creaturas a se in sapientia factas exaltatus, actu permanenti generans Verbum ad illarum perseverantiam, et ad virtutem earum mittens, ut scriptum est, sanctissimum suum Spiritum, est extra et intra omnia: sic et homo divinæ naturæ particeps, cum sit imago illius quoad partem intelligibilem intellectualis incorporeæque et immortalis animæ, et intellectum habeat rationem ex suasubstantia naturaliter generantem (ab intellectu autem et ratione conservatur omnis virtus corporis), est extra et intra materiam cunctaque visibilia. Et sicut illius Creator separari nequit a suis hypostasibus, id est, a Verbo et a Spiritu, sic et ille, quatenus anima, dividi non potest ab intellectu et ratione, unam habens naturam et substantiam corpore non circumscriptam.

7. Sicut Deus tribus constans personis, et in Patre, Filio et sancto Spiritu adoratus, tribus coalescere partibus videtur, ita et factus ad ejus imaginem homo, anima, intellectu et ratione illum adorans Deum, qui omnia ex nihilo fecit. Quæ igitur Deo secundum naturam coæterna sunt et consubstantialia, hæcet imagini ejus secundum naturam connaturalia sunt et consubstantialia, ex quibus similitudo imaginis in nobis cernitur, et per quæ imago sum Dei, licet luto et imagine commistus.

8. Aliud imago Dei, et aliud ea quæ in imagine

Α και παχύτητος οὐσα οὐ περιγράφεται, ἀόριστος και ἀσώματος οὐσα, και ὑπὲρ οὐσίαν, και λόγον ἀκρίτα, ἀποιος, ἀναφής, ἀποσος, ἀράτος, ἀθάνατος, ἀκατάληπτος, μὴ καταλαμβάνομενος τὸ σύνολον παρ' ἡμῶν· οὕτω και ἡ δοθεῖσα παρ' αὐτοῦ ἡμῖν νοερά φύσις ἀπερίγραπτος οὐσα, και ἐκτὸς τῆς τούτου παχύτητος, ἀσώματος ἐστιν, ἀράτος, ἀναφής, ἀκατάληπτος, και εἰκὼν τῆς ἀθανάτου, και ἀίδιου δόξης αὐτοῦ.

ε'. Νοῦς πρῶτος ὢν ὁ Θεός, ὡς Βασιλεὺς τοῦ παντός, ὁμοούσιον ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸν Λόγον, και μετὰ τοῦ Πνεύματος συναίδιον· μήτε τοῦ Λόγου και τοῦ Πνεύματος ἐκτὸς γινόμενος πώποτε, διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀδιαίρετον, μήτε συγγεόμενος τούτοις, διὰ τὸ ἀσύγχυτον τῆς διαφορᾶς τῶν ἐν αὐτῷ ὑποστάσεων. Ἐνθεν τοι και τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ Λόγον φυσικῶς γεννῶν αὐτὸς αὐτοῦ οὐ χωρίζεται, ἀτμητός ὢν ἑαυτοῦ, ἔχει δὲ τὸ συμφυὲς συνάναρχον αὐτοῦ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον προαιωνίως ὁ συναίδιος Λόγος και τοῦ γεγεννηκότος οὐκ ἀποτείνεται· μία γὰρ τοῖς ἀμφοτέροις ἡ φύσις, και ἀτμητός· εἰ και τῇ διαφορᾷ τῶν ὑποστάσεων, διαίρεται εἰς πρόσωπα, και Τριαδικῶς ἀνυμνεῖται· Πατὴρ, Υἱός, και ἅγιον Πνεῦμα, και οὐδέ ποτε ταῦτα ὡς μία φύσις, και Θεός εἷς, τῆς συναΐδιου χωρίζονται οὐσίας, και φύσεως. Ταύτης οὖν τῆς τρισυπόστατου και ἑνιαίας φύσεως εἰκόνα μοι βλέπε, κατὰ τὸ νοούμενον· τὸν πλασθέντα ὑπ' αὐτῆς ἄνθρωπον, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ δρώμενον· κατὰ τὸ ἀθάνατον, και ὡσαύτως ὢν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ θνητὸν, και λυόμενον.

ς'. Καθάπερ νοῦς ὢν, και ὑπερεπέκεινα τῶν ἐν σοφίᾳ ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων κτισμάτων ὁ Θεός, γεννῶν ἀρείωτος τὸν Λόγον εἰς τὴν τούτων διαμοίην, και εἰς δύναμιν αὐτῶν ἐκπέμπων, ὡς γέγραπται, τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ἐκτὸς ἐστὶ και ἐντὸς τοῦ παντός· οὕτω και ὁ τῆς αὐτοῦ θείας φύσεως μέτοχος ἄνθρωπος, εἰκὼν ὑπάρχων αὐτοῦ, κατὰ τὸ νοούμενον, τῆς νοερᾶς και ἀσωμάτου και ἀθανάτου ψυχῆς, και νοῦν ἔχων φυσικῶς τὸν λόγον γεννῶντα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὑπ' ὧν πᾶσα ἡ δύναμις συντηρεῖται τοῦ σώματος, ἐκτὸς ἐστὶ και ἐντὸς τῆς ὕλης, και τῶν ὀρωμένων αὐτῶν· και ὡπερ ὁ πλάσας αὐτὸν ἀχώριστός ἐστι τῶν αὐτοῦ ὑποστάσεων, λόγου, λέγω, και πνεύματος, οὕτω και αὐτὸς κατὰ γὰρ τὴν ψυχὴν ἀτμητός ἐστὶ τοῦ νοῦς και τοῦ λόγου, τῆς μιᾶς φύσεως και οὐσίας τῆς ἀπερίγραπτου τῷ σώματι.

ζ'. Τρισυπόστατον τὸ Θεῖον ἐν Πατρὶ, και Υἱῷ, και ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον, τρισὶν ἐπιθεωρεῖται μερισμοῖς· και ἡ παρ' αὐτοῦ πλασθεῖσα εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος, ψυχῆ, νοῦ, και λόγου προσκυνῶν αὐτὸν τὸν ἐξ οὐκ ὄντων τὰ πάντα πεποιηκότα Θεόν· ἃ ὄν Θεῷ κατὰ φύσιν συναΐδιε τε και ὁμοούσια, ταῦτα και τῇ εἰκόνι αὐτοῦ κατὰ φύσιν συμψηφῆ τε, και ὁμοούσια, ἐξ ὧν τὸ κατ' εἰκόνα ἐν ἡμῖν ὁρᾶται, και δι' ὧν εἰκὼν εἰμι Θεοῦ, εἰ και τῇ περὶ καὶ τῇ εἰκόνι συμψύρομαι.

η'. Ἄλλο εἰκὼν Θεοῦ, και ἔτερον τὰ ἐπιθεωρού-

μενα τῆ εἰκόνι. Εἰκὼν γὰρ Θεοῦ, ψυχὴ νοερά, νοῦς, A
καὶ λόγος, ἡ μία καὶ ἀδιαίρετος φύσις· τὰ ἐπιθεω-
ρούμενα δὲ τῆ εἰκόνι, τὸ ἀρχικὸν ἔστι, καὶ βασιλι-
κὸν, καὶ αὐτεξούσιον. Οὕτω καὶ δόξα ἄλλο νοῦς,
ἄλλο δὲ ἀξία, καὶ ἕτερον τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ
ἄλλο τὸ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ δόξα μὲν νοῦς, τὸ ἀνω-
φερές, τὸ ἀεικίνητον πρὸς τὰ ἄνω, τὸ ὀξύ, τὸ καθα-
ρὸν, τὸ συνειδὸν, τὸ σοφὸν, τὸ ἀθάνατον· ἀξία δὲ, τὸ
λογικὸν, τὸ βασιλικὸν, τὸ ἀρχικὸν τε, καὶ αὐτεξού-
σιον. Τὸ δὲ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, τὸ περὶ τὴν ψυχὴν, καὶ
τὸν νοῦν, καὶ τὸν λόγον, αὐθυπόστατόν τε καὶ ὁμοού-
σιον, ἀδιαίρετόν τε καὶ ἀχώριστον· τῆς γὰρ ψυχῆς
ἔστιν ὁ νοῦς, καὶ ὁ λόγος τῆς ἀσωμάτου, καὶ ἀθα-
νάτου, καὶ θείας, καὶ νοεράς, ἕτινα καὶ ὁμοούσιά
εἰσι, καὶ συναΐδια, μὴ τεμνόμενά ποτε ἑαυτῶν, ἢ
χωρισθῆναι δυνάμενα· τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἔστι, τὸ
δίκαιον, τὸ ἀληθές, τὸ εὐσπλαγχνον, τὸ συμπαθές
καὶ φιλόανθρωπον· ἐν οἷς οὖν ταῦτα ἐνεργεῖται καὶ
φυλάττεται, ἐν ἑκαίνοις ὄρται τραπῶς καὶ τὸ κατ'
εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν· κατὰ φύσιν μὲν δηλαδὴ
κινουμένοις, κατὰ δὲ ἀξίαν τῶν ἄλλων ὑπερκει-
μένοις.

8. Τῆς λογικῆς ψυχῆς εἰς τρία μεριζομένης, καὶ
εἰς δύο θεωρουμένης. Τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς, λογικὸν
ἔστι, τὸ δὲ παθητικὸν· καὶ τὸ μὲν λογικὸν αὐτῆς κατ'
εἰκόνα τοῦ Κτείσαντος αὐτὴν ὄν, ἀσχετόν ἔστι καὶ ἀόρα-
τον, καὶ ἀόριστον ταῖς αἰσθήσεσιν, ὡς ἐκτός καὶ ἐντός
ὑπάρχον αὐτῶν· τοῦτω συγκοινωνούσα ταῖς νοεραῖς C
καὶ θείαις δυνάμεσι, κατὰ φύσιν εἰς Θεὸν ὡς εἰς
πρωτότυπον διὰ τῆς ἱερᾶς γνώσεως τῶν ὄντων ἀνα-
τρέχει, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἐν ἀπολαύσει γίνεται
φύσεως· τὸ δὲ παθητικὸν αὐτῆς κατακερματίζεται
ταῖς αἰσθήσεσι, πάθει καὶ ἀνέσει ὑποκείμενον·
τούτω τῆ αἰσθητικῆ, θρεπτικῆ τε, καὶ αὐξητικῆ
συγκοινωνούσα φύσει, ἀέρος ἀντιλαμβάνεται, ψυχρό-
τητός τε καὶ θάλψεως, καὶ τροφῶν εἰς διαμονὴν, εἰς
ζωὴν, αὐξησιν, καὶ ὑγίαν. Διὸ καὶ τοῦτοις συναλ-
λοούμενον, ποτὲ μὲν ἐπιθυμίας ἀλόγους ἐπιθυμίας
τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως παρακινήθην, ποτὲ δὲ
παροξύνεται, καὶ ἀλόγῳ θυμῷ φέρεται, πεινᾶν τε
ποιεῖ καὶ διεψᾶν, λυπεῖσθαι, πονεῖν, καὶ πᾶν δια-
χέεσθαι, ὡς ταῖς ἀνέσει μὲν ἐνηδόμενον, ταῖς δὲ
θλίψεσι συστελλόμενον· ὁ καὶ παθητικὸν μέρος D
αὐτῆς εἰκότως καλεῖται, ὡς ἐξεταζόμενον ἐν τοῖς
πάθεισιν. Ὅταν οὖν τὸ θνητὸν τοῦτο καταποθῆ ὑπὸ
τῆς τοῦ λόγου ζωῆς, τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος,
τότε καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ θνητῇ γανερουται
σαρκὶ ἡμῶν, τὴν ζωοποιὸν νέκρωσιν ἐν ἡμῖν ἐμ-
ποιούσα τῆς ἀπαθείας, καὶ τὴν ἀφάρσιν τῆς
ἀθανασίας παρέχουσα, ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Πνεύ-
ματος.

9. Ὅσπερ ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός καὶ προτοῦ,
τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων ποιήσας, τὴν γνῶσιν, τὰς
φύσεις, καὶ τοὺς λόγους πάντων τῶν ὄντων εἶχεν,
ὡς βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ προγνώστης ἐν ἑαυτῷ·
οὕτω καὶ τὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πλασθέντα εἰς βα-
σιλεία τῆς κτίσεως ἀνθρώπων, πάντων εἶχεν ἐποίησε

cernuntur. Imago enim Dei est anima intellectualis,
intellectus et ratio, unicam et individuum efficien-
tes naturam; quæ vero in imagine cernuntur, sunt
principatus, regia majestas, et liberam arbitrium.
Sic etiam aliud gloria intellectus, aliud dignitas,
et iterum aliud quod est ad imaginem, aliud quod
est ad similitudinem. Gloria intellectus est iustus
ad sursum, continuus ad alta motus, subtilitas,
puritas, comprehensio, sapientia, immortalitas;
dignitas vero, vis ratiocinandi, regia majestas,
principatus et liberum arbitrium. Quod est ad
imaginem Dei habere animam, intellectum et
rationem per se subsistentes, consubstantiales, in-
divisibiles et inseparabiles: namque ad incorpo-
ream, immortalem, divinam et intellectualem
animam pertinent intellectus et ratio, quæ con-
substantialia sunt et coæterna, nec dividi a se
invicem aut separari possunt; quod autem est ad
similitudinem Dei, est iustitia et veritas, miseri-
cordia, compassio et humanitas. Qui igitur hæc
operantur et custodiunt, illos clare liquet esse
ad imaginem et ad similitudinem, quippe qui
secundum naturam moventur et dignitate aliis
antecellunt.

9. Anima rationalis tripartita iterum in duas
dividitur partes, quarum una est rationalis, et al-
tera passionalis. Pars ejus rationalis, cum ad
imaginem sui Creatoris sit, independens est et
invisibilis nec circumscripta sensibus, utpote ex-
tra intraque hos versata: per illam anima com-
municans intellectualibus divinisque potestatibus,
naturaliter ad Deum tanquam ad prototypum duce
sacra rerum scientia tendit, divinæque naturæ fit
particeps. Pars autem illius passionalis minu-
tatim dissecatur, sensibus, cupiditatibusque ac
voluptatibus subjacens: per hanc anima sensibili
nutritionisque et augmentis capaci naturæ commu-
nicans, suscipit aerem, frigus, calorem, et ceteros
ad conservationem, vitam, incrementum et sani-
tatem. Ideoque ista pars, cum his commutata,
a motu naturali devia, modo irrationabiles con-
cupiscit concupiscentias, modo exasperatur, et
insana exardescit ira, et famem parit ac sitim,
dolorem, pœnam, et rursus exhilarat, utpote de-
liciiis oblectata, tribulationibus vero attrita: quæ
quidem animæ pars convenienter passionalis di-
citur, quia circa passionem versatur. Cum autem
mortale hoc absorptum fuit a rationis vita, et bo-
num prævaluit, tunc vita Jesu manifestatur in
mortali carne nostra, vivificam in nobis produ-
cens impassibilitatis mortificationem, et incorru-
ptionem immortalitatis nobis sufficiens in gratia
Spiritus.

10. Quemadmodum Creator omnium, qui omnia
ex nihilo fecit, antea scientiam naturasque et ra-
tiones omnium entium habebat, ut Rex sæculorum
et in seipso præsciens: sic et ad imaginem suam
in regem creationis plasmatum hominem, voluit
in seipso habere omnium entium rationes, naturas

et scientiam. Itaque hic in sua plasmatione habet ex terra siccum et frigidum humoris, calidum humidumque sanguinis ex aere et igne, humidum et frigidum phlegmatis ex aqua, ex plantis habilitatem ad crescendo, ex animalibus plantis nutritionis capacitatem; ex angelis intelligentiam et rationem, a Deo spiritum immaterialem, incorporamque et immortalem animam, in intellectu et ratione et in virtute Spiritus sancti subsistentem et viventem.

11. Ad similitudinem Dei qui nos ad imaginem et similitudinem suam fecit, sumus per virtutem et intelligentiam; obumbravit enim caelos virtus ejus, et intelligentia ejus plena est terra. Virtus autem Dei est justitia, et sanctitas, et veritas, sicut dicit David: « Justus es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo⁶⁶. » Et iterum: « Justus et sanctus Dominus⁶⁷, » propter rectitudinem et dulcedinem; nam « Dulcis et rectus Dominus⁶⁸, » propter verbum sapientiae et verbum scientiae, haec enim ei insunt; et sapientia et Verbum dicitur; propter sanctitatem et perfectionem, ut ipse dicit: « Estote perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est⁶⁹; » — « Sancti estote, quia ego sanctus sum⁷⁰; » propter humilitatem ac mansuetudinem; « Discite a me, inquit, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris⁷¹. »

12. Cum imago Dei sit intellectus noster, quod suum est in se habet, quando intra proprios limites manet, nec recedit a suamet dignitate ac natura. Itaque amat quasi conmorari in iis quae ad Deum spectant, illique uniri quaerit a quo sumpsit exordium, per quem movetur, et ad quem naturalibus tendit proprietatibus, et eum imitari cupit misericordia et simplicitate. Unde et ipse Verbum interior generans, ut novos caelos informat animas contribulium hominum, easque consolidat constanti virtutum praxi, et gignit illas spiritu oris sui, vires ipsis suppedians adversus perniciosas cupiditates; sicque videtur et ipse opifex intellectualis creaturae, et suum vastique orbis Deum imitatur, ac desuper hanc vocem clare audit: « Qui facit dignum de indigno, velut os meum erit⁷². »

13. Qui in naturali intellectus motu et in rationis dignitate perseverat, purus a materia servatur, ornatur mansuetudine, humilitate, charitate et misericordia, et fulgoribus sancti Spiritus illustratur; sublimibus autem contemplationibus intentus, ad scientiam pervenit abditorum Dei mysteriorum, et sermone sapientiae iis qui haec audire possunt benigne ministrat, non sibi soli multiplicans talentum, et proximum hujus possidendi participem faciens.

⁶⁶ Psal. lxxxviii. 9. ⁶⁷ Psal. v. 8; Jerem xxxi, xix. 17. ⁶⁸ Matth. ii, 29. ⁶⁹ Job xiv, 4.

Α τῶν ὄντων, τοὺς λόγους, τὰς φύσεις, καὶ τὴν γῶσιν ἐν ἑαυτῷ. Τοῖνον καὶ τὸ μὲν ἤθρὸν καὶ ψυχρὸν τοῦ χυμοῦ, ἐκ γῆς ἔχει κατὰ τὴν πλάσιν αὐτοῦ, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ αἵματος καὶ ὑγρὸν ἐξ ἀέρος, καὶ ἐκ πυρὸς, τὸ δὲ ὑγρὸν τοῦ φλέγματος καὶ ψυχρὸν ἐξ ὕδατος, καὶ ἐκ μὲν τῶν φυτῶν, τὸ αὐξητικὸν, ἐκ δὲ τῶν ζωοφύτων, τὸ θρεπτικὸν, ἐκ δὲ τῶν ἀλόγων ζῶων τὸ παθητικὸν, ἐκ τῶν ἀγγέλων τὸ νοερὸν, τε καὶ λογικὸν, παρὰ δὲ Θεοῦ τὴν πνοὴν αὐτὴν τὴν αἰὼν, τὴν ἀσώματον, καὶ ἀθάνατον ψυχὴν, τὴν ἐν νῷ καὶ λόγῳ θεωρουμένην, καὶ ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου, εἰς τὸ εἶναι, καὶ ζῆν.

ια'. Καθ' ὁμοίωσιν ἔσμεν Θεοῦ τοῦ ἡμᾶς κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν πλαστοργησαντος, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ συνέσεως· ἐκάλυψε γὰρ οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ. Ἄρετὴ δὲ Θεοῦ, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὁσιότης, καὶ ἡ ἀλήθεια, καθὰ φησιν ὁ Δαβὶδ· « Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κόλυβος σου. » Καὶ πάλιν· « Δίκαιος καὶ ὁσιος ὁ Κύριος, ἀπὸ τῆς εὐθύτητος καὶ χρηστότητος· χρηστὸς γὰρ καὶ εὐθύς ὁ Κύριος, ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς σοφίας, καὶ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως· ἐν αὐτῷ γὰρ εἰσι ταῦτα, καὶ σοφία καὶ λόγος καλεῖται, ἀπὸ τῆς ἀγασύνης, καὶ τελειότητος, ὡς αὐτὸς φησὶ· « Γίνεσθε τέλειοι, ὅτι ὁ Πατὴρ ὁμῶν οὐράνιος τέλειός ἐστι· γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. » ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, καὶ πραότητος· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, » φησὶν, « ὅτι πραδὸς εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπυσιν ταῖς ψυχαῖς ὁμῶν. »

ιβ'. Εἰκὼν Θεοῦ ὧν ὁ ἡμέτερος νοῦς, τὸ οἰκεῖον ἐν ἑαυτῷ ἔχει, ὅταν ἐν τοῖς ἰδίοις μένῃ, καὶ μὴ πόρρω τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας κινήται καὶ φύσεως. Διὸ φιλεῖ πως ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ ἐμφιλοχερεῖν, καὶ αὐτῷ ἐνοῦσθαι ζητεῖ ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ἔσχε, καὶ δι' οὗ κινεῖται, καὶ πρὸς δὲ ἀνατρέχει ταῖς φυσικαῖς ἰδιότησι, καὶ αὐτὸν μιμεῖσθαι ποθεῖ τῷ φιλανθρώπῳ καὶ τῇ ἀπλότῃ· ἔθεν τοι καὶ αὐτὸς τὸν λόγον γεννῶν, ὡς ἄλλοις οὐρανοὺς τὰς ψυχὰς ἀναπλάττει τῶν ὁμοφύλων ἀνθρώπων, καὶ στερῶν αὐτὰς δι' ὑπομονῆς τῶν ἐμπράκτων ἀποτελεῖ ἀρετῶν, καὶ ζωογονεῖ ταῦτα; τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, δύναμιν κατὰ τῶν ὀλεθρίων παθῶν ἐμπάρεχον αὐταῖς, καὶ οὕτως ὁρᾶται δημιουργὸς καὶ αὐτὸς τῆς νοητῆς κτίσεως, καὶ τοῦ μεγάλου κόσμου τὸν αὐτοῦ μιμούμενος εἰκότως Θεόν· καὶ ἀκούει τρανώς ἀνωθεν· « Ὁ ἐξάγων ἄξιον ἐξ ἀναζίου, ὡς στόμα μου ἔσται. »

ιγ'. Ὁ ταῖς κατὰ φύσιν κινήσει τοῦ νοῦς, καὶ τῇ ἀξίᾳ ἐπιμένων τοῦ λόγου, καθαρὸς ἀπὸ τῆς ὕλης διατηρεῖται, καὶ κατακοσμεῖται πραότητι, ταπεινοφροσύνη, ἀγάπῃ καὶ συμπαθείᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐλάμφσεων τοῦ ἁγίου καταφαιδρύνεται Πνεύματος· ταῖς ὑψηλαῖς δὲ θεωρῖαις ἐνατενίζων, ἐν γῶσσι γίνεται τῶν κεχυρμένων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ διὰ λόγου σοφίας τοῖς ἀκούειν δυναμένοις ταῦτα φιλαγάθως διακονεῖ, οὐχ ἑαυτῷ μόνον πολυπασιάζων τὸ τάλαντον, ἀλλὰ καὶ ταῖς πλησίον τῆς τούτου μεταδίδους ἀπολαύσεως.

⁷² Psal. xiv, 8. ⁷¹ Matth. v, 48. ⁷⁰ Levit.

ιδ'. Ὁ τὸ ἐν τῆς δυάδος ὑπερκουφίσας, καὶ ταύτης Ἀ
ἐλευθέραν ἐργασάμενος τὴν τοῦτον εὐγένειαν, ἄβλον
εὔρεν ἐν ἄβλοις πνεύμασι τὸ κολίτευμα, πνεῦμα καὶ
αὐτὸς νοερὸν γεγωνῶς, εἰ καὶ μέσον ὄρῃται τῶν ἄλ-
λων ἀνθρώπων ἀναστρεφόμενος σώματι.

ισ'. Ὁ τῆ τοῦ ἐνὸς ἀξίξ, καὶ φύσει τὴν τῆς δυάδος
καθυποτάξας δουλείαν, τὴν ἄπασαν κτίσιν τῷ Θεῷ
καθυπέταξεν, εἰς ἐν τὰ διαστῶτα συνάψας καὶ εἰρη-
νοποιήσας τὰ σύμπαντα.

ισγ'. Μέχρις ἂν πρὸς ἐαυτὴν ἡ φύσις τῶν ἐν ἡμῖν
δυνάμεων ἀτάκτως ἔχη, καὶ εἰς πολλὰς ἑτερότητας
διασχιδῶνται, ἀμέθεκτοι ἔσμεν καὶ τῶν ὑπερφυῶν
δαυρεῶν τοῦ Θεοῦ· τούτων δὲ ὄντες ἀμέθεκτοι, πόρρω
παρὼ καὶ τῆς μυστικῆς ἱερουργίας τοῦ ἐπουρανίου
θυσιαστηρίου τῆς κατὰ τὴν νοερὰν τελουμένης τοῦ
νοῦς ἐργασίας ἰστέμεθα. Ἐπὶ δὲ διὰ πολλῆς σπου-
δῆς τῶν ἱερῶν ἀγώνων τῆς προσούλου κακίας ἐκκα-
θαρθῶμεν, καὶ εἰς ἐν τὰς ἑτερότητας ἡμῶν διὰ τῆς
τοῦ Πνεύματος δυνάμεως ἐπισυναξόμεν, τῆνικαῦτα
καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ ἐν μεθέξει
γινόμεθα, καὶ τὰ θεῖα μυστήρια τῆς μυστικῆς τοῦ
νοῦς ἱερουργίας εἰς τὸ ὑπερουράνιον, καὶ νοερὸν τοῦ
Θεοῦ θυσιαστήριον, ἀξίως τῷ λόγῳ καὶ Θεῷ ἀναφέ-
ρομεν, ὡς ἐπόπται καὶ ἱερεῖς τῶν ἀθανάτων μυστη-
ρίων αὐτοῦ.

ισδ'. Ἡ σὰρξ· ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ
το πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς, καὶ μάχη τίς ἐστὶν ἐν
ἀμφοτέροις ἀκήρυκτος, ὅπως θάτερον κατὰ τοῦ θα-
τέρου τὰ νικητήρια ἔχη, καὶ ὕψ' ἐαυτὸ τὸ κράτος
ἀγάγηται· αὕτη ἑτερότης ἐν ἡμῖν λέγεται, καὶ στά-
σις, καὶ ῥοπή, καὶ ζυγὸς, καὶ ἀμφιγυῖης πάλη, δι'
ἧς ἡ ψυχὴ μερίζεται ἐνθα ἂν τὴν ῥοπήν ὁ νοῦς δῶ,
εἰς πρῶτόν τι κατὰ πάθος ἀνθρώπινον.

ισε'. Ἔως τοῖς ἀστάτοις τῶν λογισμῶν μερίζόμεθα,
καὶ ὁ νόμος τῆς σαρκὸς ἐν ἡμῖν κρατεῖται, καὶ τη-
ρεῖται, εἰς πολλὰ τε μέρη διασκεδαννόμεθα, καὶ τῆς
θείας ἐνάδος ἀποδιοπομπούμεθα, ὡς μὴ πεπλουτη-
κότες τὴν ταύτης ἐνότητα· ἐπὶ δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο
καταποθῆ ὑπὸ τῆς ἐνοποιου δυνάμεως, καὶ ὑπερφυοῦς
ἀμεριμνίας, καὶ ὁ νοῦς ἐαυτοῦ γένεται, ὑπὸ τῶν
σοφοποιῶν ἐλλάμψεων καὶ νοημάτων καταγασθεῖς,
συμπυροσσομένη [ἐν ἄλλ. συμπόσομένη] εἰς ἐνάδα
θεοειδῶς ἡ ψυχῆ, ἐν ἀντὶ πολλῶν ἑτεροτήτων γίνε-
ται, καὶ τῆ θεῖα ἐπισυναχθεῖσα μονάδι, ἐν ἀπλότητι
θεομιμητῶς ἐνοῦται· καὶ τοῦτό ἐστὶν ἡ εἰς τὸ
ἀρχαῖον τῆς ψυχῆς ἀποκατάστασις, καὶ ἡ πρὸς τὸ
κρεῖττον ἡμῶν ἀνακαίνισις.

ισθ'. Δεινὸν ἡ ἀγνοία καὶ πέρα δεινῶν, αὐτόχρομα
σκότος οὖσα ψηλαφητὸν, καὶ τὰς ψυχὰς, ἐν αἷς ἂν
ἐγγένηται, ζοφερὰς ἀποτελοῦσα, εἰς πολλὰ τε τὸ
λογιζόμενον διαιροῦσα, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν
ἐνώσεως τὴν ψυχὴν ἀποτεμόνοσα· ταύτης τὸ συν-
αγόμενον ἄπαν, ἀλόγια ἐστίν· ἀλογον γὰρ καὶ ἀναί-
σθητον τὸ ὅλον ἀπεργάζεται τὸν ἀνθρώπον, ὃν δὲ
τρόπον ἡ ἀγνοία εἰς πάχος ἐπιχυθεῖσα πολλὸς βυθὸς
ἔδου γίνεται τῇ ὑπὸ ταύτης καμπτομένη ψυχῇ, ἐν ᾧ
πᾶσα τιμωρία καὶ ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμὸς ὑπάρ-

14. Qui ex duabus naturis nostris unam allevia-
vit, et a dualitate liberavit ejus nobilitatem, immat-
eriales in immaterialibus spiritibus invenit civita-
tem, spiritus et ipse intellectualis factus, etsi inter
ceteros homines corpore versari videtur.

15. Qui nobili divinæ monadis naturæ subjecit
humanæ dyadis servitutem, omnem creationem
Deo subjecit, in unum quæ erant divisa reconcilia-
ns et omnia pacificans.

16. Quoad nostras facultates nullum habent
inter se ordinem, et in multas discernuntur discre-
pantias, non sumus participes supernaturalium
Dei donorum; horum autem non participes, longe
stamus a mystico sacrificio quod in ara celestis
intellectualis operatio mentis peragit. Postquam
autem multa sacrorum agonum diligentia mundati
sumus a carnis nequitia, et quæ sunt in nobis di-
visa, in unum Spiritus virtute coegimus, tunc se-
cretorum Dei honorum participes sumus, et divina
mysteria mystici mentis sacrificii in cœlestem
spiritualeque Dei aram cum ritibus Deo Verbo
dignis inserimus, ut mystæ et sacerdotes immorta-
lium ejus mysteriorum.

17. Caro concupiscit adversus spiritum, et spiri-
tus adversus carnem⁹¹, et secreta quædam existit
inter utrumque pugna ut alterutrum de altero vi-
ctoriam reportet, ac dominationem ad seipsum
trahat. Hoc in nobis dicitur discordia, dissensio,
proclivitas, jugum, et acerrima lucta, per quam
anima dividitur, ubi animus ad aliquid humana
inclinatur cupiditate.

18. Quoad instabilibus discernimur cogitatio-
nibus, et lex carnis in nobis dominatur et conser-
vatur, in multas dividimur partes, divinamque
unitatem a nobis removemus, ut non ditati ejus
unione. Cum vero mortale hoc absorptum est ab
unica vi et supernaturali securitate, et mens sui
juris facta est, fulgoribus cogitationibusque sap-
ientiæ illustrata, tunc in unitatem divino modo
replicata (vel absorpta) anima, jam non pluribus
coalescit discrepantibus, sed est quid unum, ac
divinæ conjuncta monadi, simplicitate et unitate
Deum imitatur. Et hæc est animæ restauratio
in pristinum statum, et nostra in melius reno-
vatio.

19. Horrendum et ultra omnia horrendum est
malum ignorantia, quæ est reipsa caligo densissi-
ma, animas in quibus offunditur. tenebrosas red-
dit, rationem in multas partes distrahit, et im-
pedit quominus anima Deo uniatur. Quidquid ista
congregat, est amentia, amentem enim et insensi-
bilem totum reddit hominem. Quemadmodum au-
tem ignorantia in massam concreta, animæ quam
incurvavit profundus sit infernus, in quo sunt pœnæ,
dolor, mœstitia et gemitus: sic et divina scientia

⁹¹ Galat. v, 17.

lucida est et infinita, lumenque diffundit, et animas A
quæ ipsam puritate adeptæ sunt, divino illuminat
fulgore, easque replet pace, tranquillitate, lætitia.
sapientia ineffabili, et perfecta charitate.

20. Ubi est præsens divina lux, cum una sit et
simplex, ad seipsam animas sui participes congregat
et convertit, easque unit propriæ unitati, et
propria perficit perfectione et in profunda Dei inducit
earum intelligentiæ perspicacitatem, atque
sublimium mysteriorum contemplatrices mystasque
et mystagogas illas efficit. Stude igitur laboribus
summam acquirere puritatem, et illorum quæ
diximus adimpletionem Deo gratam in teipso clare
videbis.

21. Primi luminis illustrationes animis purifi-
catis per scientiam affulgentes, non solum eas bonas
lucidasque reddunt, sed etiam per physicam
contemplationem in spirituales cœlos perducunt.
Neque hic moratur in eis divina operatio, sed huc
usque pervenit, quoad unum Deo uniantur per sapientiam
et abditorum scientiam, et in eo plura esse desinentes,
quid unum fiant.

22. Primum oportet nos fieri per viam purgati-
vam puros et mundos a carnali cogitationum nequitia,
deinde intellectualibus oculis lucidos effici per
aliam viam seu illuminativam, quæ per mysticam
et in Deo absconditam perficitur sapientiam, sicque
ascendere in sacrarum scientiarum cognitionem
nova et vetera per verbum habentibus aures ministrantem,
et participare aliis absconditis illius mysticas
cogitationes, has videlicet in piis aures derivando,
et ab imperfectioribus removendo, ut non dentur
sancta canibus, nec margarita verbi projiciatur
ante similes porcis animas quæ eam inutilem redderent.

23. Cum aliquis ardorem suæ animæ in sinceram
fidem Deique charitatem crescere videt, tunc sciat
ferri in seipso Christum, qui de terra et de visibilibus
erigit ipsius animam, eique in cœlos habitationem parat.
Cum autem repleti gaudio cor suum advertit, et concupiscere
abdita in compunctione Dei bona, tunc sciat se a divino
Spiritu esse instinctum. Cum vero lumine ineffabili suam
repleti mentem sentit et cogitationibus sapientiæ superioris,
hunc sciat Paracliti gratiam in suam infundi animam,
ad revelandam absconditos in eo thesauros regni cœlorum,
et sese ut Dei palatium et templum Spiritus sancti diligenter
custodiat.

24. Ad servandum absconditos Spiritus thesauros,
vacandum est a rebus humanis, quod proprie quietem
ratio vocat. Hæc autem quies amorem charitatis Dei
ex munditia cordis et dulcedine compunctionis vehementius
accendens, solvit ani-

χει, οὕτω καὶ ἡ θεία γνώσις φαειρὰ πως καὶ ἀπει-
ρος εἰς φωτοχυσίαν ὑπάρχουσα, φωτοειδεῖς τὰς
ψυχὰς, ἐν αἷς ἂν διὰ καθαρότητος γένηται, θεοπρε-
πῶς ἀπεργάζεται, καὶ πληροὶ ταύτας εἰρήνης, γα-
λήνης, χαρᾶς, σοφίας ἀρρήτου, καὶ τελείας ἀγάπης.

κ'. Ἡ τοῦ θεοῦ φωτὸς παρουσία ἀπλή καὶ ἐνιαῖα
οὖσα, πρὸς ἑαυτὴν συναίγει τὰς μετόχους αὐτῆς ψυ-
χὰς, καὶ ἐφ' ἑαυτὴν ἐπιστρέφει, ἐνὶ τε αὐτὰς τῆ
ἑαυτῆς ἐνότητι, καὶ τελειοὶ τῆ ἑαυτῆς τελειότητι,
καὶ πρὸς βῆθη θεοῦ ἀνάγει τὸ τῆς διανοίας αὐτῶν
ὄπτικόν, καὶ μυστηρίων μεγάλων θεωρῶν καὶ μύ-
στιδας καὶ μυσταγωγούς αὐτὰς ἀπεργάζεται. Κα-
θαρθῆναι οὖν βουλήθητι διὰ πόνων εἰς ἄκρον, καὶ
ἔσται τῶν λεγομένων ἐν σοὶ ἐναργῶς, τὴν θεῶ φλην
B ἐνέργειαν.

κα'. Αἱ γινόμεναι διὰ γνώσεως πρὸς τὰς κεκαθα-
μένους ψυχὰς ἀλλήμεις τοῦ πρώτου φωτὸς, οὐ μόνον
αὐτὰς ἀγαθύνουσι καὶ φωτοειδεῖς ἀπεργάζονται,
ἀλλὰ καὶ ἀνάγουσι διὰ φυσικῆς θεωρίας εἰς νοητοῦς
οὐρανοῦς· καὶ οὐδὲ οὕτω ταύταις τὰ τῆς θείας ἰσπαν-
ται ἐνεργείας, ἀλλ' ἔως ἐκεῖ τελευτᾷ, μέχρις ἂν τῶ
ἐνὶ διὰ σοφίας ἐνωθῶσι, καὶ γνώσεως τῶν ἀρρήτων,
καὶ ἐν ἀντὶ πολλῶν ἐν αὐτῶ γένηνται.

κβ'. Πρῶτα μὲν, ἀμιγεῖς καὶ ἀθολώτους ἡμᾶς
χρῆ γενέσθαι, διὰ καθαρτικῆς τάξεως, ἀπὸ τῆς
προσέλου κακίας τῶν νοητῶν, εἰτα πεφωτισμένους
καὶ ἀειλαμπεῖς, δι' ἑτέρας τάξεως τῆς φωτιστικῆς,
τοὺς νοερούς ὀφθαλμούς, ἥτις διὰ τῆς μυστικῆς
τελεῖται, καὶ ἐν θεῶ κεκρυμμένης σοφίας, καὶ οὐ-
C τως ἀναδραμεῖν εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γνώσεων ἐπιστή-
μην τὴν τὰ νέα, καὶ τὰ παλαιὰ διὰ τοῦ λόγου τοῦ
ἔχουσιν ὡτα διακονοῦσαν, καὶ μεταδοτικούς γενέσθαι
τῶν κεκρυμμένων αὐτῆς μυστικῶν νοημάτων, εἰς
ἀθεβήλους αὐτὰ δηλονότι μεταχετεύοντας ἀκοῆς, καὶ
ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων διαστέλλοντάς, ἵνα μὴ τὰ ἅγια
διδῶται τοῖς κυσὶ, μηδὲ ὁ μαργαρίτης τοῦ λόγου
βάλληται εἰς χοιρῶδεις ψυχὰς τὰς ἀχραιοῦσας αὐτόν.

κγ'. Ὅταν τις τὸ διάπυρον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς περὶ
τὴν ἐνδιάθετον πίστιν ὀρᾷ πλατυνόμενον, καὶ τὴν
τοῦ θεοῦ ἀγάπην, τότε Χριστὸν ἐπιφέρεισθαι γινω-
σκέτω ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ὀρωμένων
ἐνεργοῦντα ἀνύψωσιν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, καὶ εἰς οὐ-
ρανοῦς τὴν αὐτῆς ἐτοιμάζοντα κατοικίαν· ὅταν δὲ
D χαρᾶς πληροῦσθαι τὴν αὐτοῦ καρδίαν κατανοῇ, καὶ
ἐν ἐπιθυμίᾳ γίνεσθαι τῶν ἀπορρήτων ἐν κατανώξει
τοῦ θεοῦ ἀγαθῶν, τότε εἰδῶς ἔστω ὑπὸ θεοῦ ἐνεργ-
γούμενον ἑαυτὸν Πνεύματος· ὅταν δὲ φωτὸς ἀρρήτου
πληρούμενον ἀσθηταὶ τὸν ἑαυτοῦ νοῦν, καὶ νοημά-
των σοφίας τῆς κρείττονος, τότε ἰδέτω τὴν ἐπιδημίαν
εἶναι καὶ γίνεσθαι τοῦ Παρακλήτου ἐν τῇ ψυχῇ αὐ-
τοῦ, εἰς φανέρωσιν τῶν κεκρυμμένων ἐν αὐτῷ θη-
σαυρῶν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὡς παλά-
τιον θεοῦ καὶ κατοικητήριον Πνεύματος, ἀκριθῶς
ἑαυτὸν φυλαττέτω.

κδ'. Ἢ φυλακῆ τῶν ἀποκρῶν τοῦ Πνεύματος θη-
σαυρῶν, ἡ σχολῆ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐστίν,
ἣν κυρίως καὶ ἡσυχίαν ὁ λόγος καλεῖ. Αὕτη δὲ τὸν ἔρω-
τα τῆς τοῦ θεοῦ ἀγάπης, ἐκ καθαρότητος καρδίας καὶ
ἡδονῆς κατανώξεως, σφοδρότερον ἐπανάπτουσα, λύει

την ψυχην τῶν δεσμῶν τῶν αἰσθήσεων, καὶ τὴν ἔλευ-
 θερίαν παῖθει τῶν τρώπων ἀσπάξισθαι. Τὰς δὲ δυνά-
 μεις αὐτῆς μεταστρέψασα, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἀνα-
 καλεῖται, καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐταῖς ἀποκατάστασιν
 δίδωσιν εἰς τὸ μὴ κακίας εἶναι τι κατηγοροῦν τῷ Δη-
 μιουργῷ τῶν καλῶν ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τῆς εἰκόνης
 παρατροπῆς καὶ κινήσεως.

κε'. Εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην, καὶ θείαν τελείωσιν, ἡ
 εὐλογος ἀνάγει καὶ ἐπιστήμων φαιδρῶς ἡσυχία, ἐξ-
 ασκουμένη δηλαδὴ, καὶ μετερχομένη νομίμως. Εἰ
 δ' οὐκ εἰς τοσοῦτον τὴν ἀνύψωσιν ἔσχε, καὶ τὴν τε-
 λείωσιν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἄρα τὴν νοστήν οὐκ ἐπι-
 καὶ τελείαν ἡσύχασεν ἡσυχίαν· ἀλλ' οὐδὲ ἡσύχασε
 ἀπὸ τῆς ἔνδον ζήλης τῶν ἀκαθέκτων παθῶν, ἕως ἂν
 εἰς τοῦτο ἀναδράμῃ τὸ ὕψος· μόνον δὲ τὸ σῶμα τοί-
 χους περιωρισμένον, ἡ ὀπίαις, καὶ σπηλαιοῖς ἔξει,
 ὕπὸ νοῦ ἀτάκτῳ καὶ πλανωμένῳ κατατριβόμενον.

κς'. Ψυχαὶ αἱ εἰς ἄκρον ἔλθασασι καθαρότητος,
 καὶ εἰς ὕψος ἀναδραμοῦσαι μέγα σοφίας καὶ γνῶ-
 σεως, τοὺς Χερουθιμ δοῖκασιν ἀμέσως πῶς, διὰ τῆς
 αὐτῶν ἐπιστήμης τῇ πηγῇ πλησιάζουσαι τῶν καλῶν.
 Κάκειθεν τὴν τῆς εὐθείας ἐποπτείας ἐφαντορίαν
 καθαρῶς εἰσοδεχόμεναι, ἧς καὶ μόναι τῶν Χερουθιμ
 αἱ δυνάμεις ἀμέσως πρὸς τῆς θεαρχίας αὐτῆς κατα-
 λάμπονται τὰ πολλὰ, ὡς ἔφη τις, τῶν θείων θεω-
 ριῶν, καθ' ὑπερτάτην ἀνάστασιν.

κζ'. Καθάπερ αἱ πρῶται τῶν ἄνω δυνάμεις, αἱ μὲν
 αὐτῶν θερμότεραι εἰσι, καὶ ὀξύταται περὶ τὰ θεῖα,
 καὶ ἀκατάληκτον περὶ ταῦτα τὸ ἀεικίνητον ἔχουσι·
 αἱ δὲ, θεοπτικώταται, γνωστικαὶ, καὶ σοφώταται·
 καὶ τοῦτο ἡ θεία ἔξει, τὸ αὐτῆς περὶ ταῦτα κινεῖσθαι
 αἰ· οὕτω καὶ αἱ τοιαῦται ψυχαὶ θερμότεραι εἰσι
 περὶ τὰ θεῖα, καὶ λίαν ὀξύταται, σοφαί τε, καὶ γνω-
 στικαὶ, καὶ ταῖς μυστικαῖς θεωρίαις ἀνατατικώταται,
 αἷς ἴδιον κατὰ δύναμιν καὶ θείαν ἔξιν, ἡ περὶ τὸ
 θεῖον ἀεικίνησια καὶ ἀκλήνης ἰδρυσις καὶ μονή.
 Καὶ πρὸς τοῦτοις, ἡ δεκτικὴ τῶν ἐλλάμψεων ἔξει,
 μεθ' ἧς τοῦ ὄντος μετέχουσι, καὶ μεταπέμπουσιν
 εἰς ἑτέρους ἀφθόνως, διὰ τοῦ λόγου, τὰς τοῦτου φω-
 τοχυσίας καὶ χάριτας.

κη'. Νοῦς ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ αἰτία τῆς τοῦ παντός
 ἀεικινήσιας, καὶ πάντες οἱ νόες ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ
 νοῦ, τὴν τε στάσιν ἔχουσι μόνιμον, καὶ τὴν κίνησιν
 ἀκατάληκτον. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν, ὅσοι οὐ πρόσυλον
 τινὰ τὴν κίνησιν καὶ ἐπιμιγῆ, ἀλλὰ ἀμιγῆ καὶ ἀθό-
 λωτον δι' ἱερῶν ἐσχήκασιν ἰδρώτων. Πάσχουσι δὲ
 τοῦτο, κατ' ἔρωτα θεῖον, κοινωνοῦντες ἀλλήλοις καὶ
 ἐαυτοῖς, τὰς ἐκ τῆς θεαρχίας ἐκπεμπομένας ἀγαθο-
 δότως ἐλλάμψεις, καὶ τὴν ἐν τούτοις κεκρυμμένην
 σοφίαν τῶν μυστηρίων Θεοῦ· καὶ ἑτέροις φιλαγάθως
 μεταδιδόντες, εἰς ὕμνον ἀκατάπαυστον τῆς ἀγάπης
 Θεοῦ.

κθ'. Ἰστανται, καὶ κινεῦνται κύκλῳ περὶ Θεὸν αἱ
 ψυχαὶ, ὅσαι τὸ λογιστόμενον κοῦφον τῆς ὕλης εἰργά-
 σαντο, καὶ τὴν μαχομένην πρὸς ἑαυτὴν κατὰ πάντα
 δυνάδα, ἄρμα τοῦτο εὐήμιον τρέχον εἰς οὐρανοὺς συν-
 τρημόσαντο· καὶ κύκλῳ μὲν ἀλήκτως κινεῦνται περὶ
 Θεὸν, ὡς πρὸς κέντρον, καὶ τῆς τοῦ κύκλου κινήσεως

A nam a vinculis sensuum, eamque invitat ad am-
 plectendam vitæ libertatem. Illius autem facultates
 conversas ad motum naturalem revocat, in statu-
 que restaurat pristinum, ut nihil mali exprobrari
 possit Creatori bonorum ex eo quod in deterius
 imago ejus deflectatur et ruat.

25. Ad hanc sacram divinamque perfectionem
 ducit rationabilia et docta splendide quies, exer-
 citio videlicet et legitimæ vacans occupationi. Si
 vero nondum ad tantam pervenit elevationem et
 perfectionem qui videtur quietus, igitur spiritua-
 lem perfectamque nondum adeptus est quietem,
 imo non requiescit ab interna infrenium cupidita-
 tum tempestate, quin ad hunc ascenderit apicem,
 solum autem corpus, ut muris cavernisque et an-
 tris circumdatum, contribulatum habebit, dum
 mens sine ordine vagabitur.

26. Animæ ad summam evectæ puritatem, et ad
 sublimem elevatæ apicem sapientiæ ac scientiæ,
 similes sunt Cherubim, quæ per suam scientiam
 fonti bonorum quasi immediate appropinquant.
 Exinde rectam altissimorum mysteriorum pure sus-
 cipientes revelationem, quam sola suscipiunt
 Cherubim, immediate ab ipso Omnipotente illumi-
 nantur plerumque, ut ait quidam, divinis visioni-
 bus in summa intensitate.

27. Quemadmodum ex primis angelorum ordin-
 bus, alii sunt ardentissimi et vehementissimi in
 res divinas, et perpetuo impetu ad eas feruntur,
 alii vero Dei contemplatione et sapientia scien-
 tiæque in summo gradu gaudent, et illis divins
 inest habitas ad divina appetenda; sic et præfatæ
 animæ sunt ardentissimæ et vehementissimæ in res
 divinas, et sapientiaque ac scientiæ præditæ atque
 mysticis contemplationibus intentissimæ, eisque
 propria divinitus indita est virtus tendendi inde-
 sinenter ad Deum et firmiter in eo innitendi et
 commorandi, ac præterea illuminationum capacitas
 qua Dei participes sunt, et ad alios sine invidia
 transmittunt hujus illustrationes et gratias.

28. Spiritus est Deus, et principium perpetui
 omnium entium ad se motus, et omnes spiritus in
 illo primario Spiritu firmum habent fundamentum
 continuumque motum. Id autem contingit omnibus
 qui non materialem impurumque habent affectum,
 sed simplicem et sacris purgatum sudoribus. Et hoc
 quidem eis contingit, quia, divino amore accensi,
 sibi invicem communicant inmissas suprema Dei
 benignitate illuminationes et absconditam in his
 mysteriorum Dei sapientiam, et illas aliis amice
 participant, ad celebrandam indesinenter Dei cha-
 ritatem.

29. Stant ac moventur in circuito Dei animæ
 quæ rationalem suam partem a materia vacuum
 reddiderunt, et inter se in omnibus pugnantem car-
 nem et spiritum velut bigas freno dociles ad cur-
 rendum in cœlos conjunxerunt. Circulari quidem
 motu jugiter in Deum feruntur, velut in centrum

suum orbicularisque motus principium. Stant vero firmiter et sine ulla inclinatione, ut radii circuli, in unum conveniunt punctum, a quo detrudi non possunt in sensus et in rerum humanarum fallaciam. Hæc est igitur summa quietis perfectio vere quietos eo adducens, ut stent sese moventes, et firmiter stantes sese moveant circa res divinas. Quandiū autem huc non pervenimus, quamvis quiescere videamur, impossibile est mentem nostram a materia et perturbatione liberari,

30. Quando pristinum rationis decus per multam curam operamque recuperavimus, ac datam desuper nobis sapientiam et scientiam a gratia Spiritus sancti sortiti sumus, tunc, res in sua natura perspicere valentes, agnoscimus primum fontem et auctorem existentie omnium esse sapientem et optimum, et minime a nobis accusandum de malo creaturæ inflicto, ex quo in deterius deciderit: quo tempore creatura quidem avulsa corruit, et ab antiquo decore detrusa, ex deificatione delapsa est; malum vero in eam irrumpens, irrationalis bruti formam ipsi indidit.

31. Primus gradus tendentibus ad progrediendum, est scientia rerum quam ex practica consecuti sunt philosophia. Secundus est absconditorum Dei mysteriorum cognitio, cui physica theoria eos initiavit. Tertius est cum primo lumine conjunctio et commistio, in qua omnis philosophici ac theoretici progressus quies.

32. Omnes spiritus, non solum singuli in se ipsos et in eum qui vere est unus in tribus personis, circulatim feruntur, sed etiam proximos illustrantes divinis initiant mysteriis purisque similes spiritibus per cœlestem sapientiam reddunt, eosque tum seipsis tum uni Deo unificant.

33. Deificatio in vita est spirituale ac divinum magno Enti sacrificium, in quo sacrificatur verbum ineffabilis sapientie, et iis qui se pro viribus præparaverunt, traditur. Hoc benigne Deus rationali naturæ cœlitus dedit in unitatem fidei. Inde alii quidem, qui, propter suam puritatem, dignitatis illius sacrificii per rerum divinarum scientiam participes effecti sunt, Deo assimilantur, conformes facti imaginis Filii ejus, sublimibus spiritualibusque suis in divina motibus: sicque gratia dii sunt respectu hominum in terra. Alii vero, divinis illorum sermonibus pique conversatione purificati, in virtute perficiuntur, et pro ratione propriæ purificationis et perfectionis, participes fiunt eorum deificationis et consortes ipsorum cum Deo uniois, ut omnes in unum conjuncti et quasi connexi vinculo charitatis, uni Deo uniantur indesinenter, atque Deus sit in medio eorum, bona opera in eis operans, Deus natura in diis gratia, et nullum dans crimini aditum a creatione.

34. Cum Deo assimilationem (in quantum hu-

³³ Rom. viii, 29.

ακτιών· ἴστανται δὲ μονίμως, καὶ ἀρρεπῶς, ὡς πρὸς κύκλον, μὴ διασκεδασθῆναι δυνάμεναι ἐκ τῆς ἰδίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνοχῆς, πρὸς τὴν αἰσθησιν, καὶ τὴν κάτω πλάνην τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τοῦτο οὖν ἔστι τὸ τετελεσμένον τέλος τῆς ἡσυχίας, εἰς τοῦτο ἄγον τοὺς ἀληθῶς ἡσυχάζοντας· ὥστε κινουμένους ἴστασθαι, καὶ μονίμως ἴσταμένους κινεῖσθαι περὶ τὰ θεῖα. Ἔως δ' ἂν μὴ τοῦτο γένηται, τῷ δοκεῖν ἡμῖν ἡσυχάζουσιν, ἀμήχανον τῆς ὕλης ἐκτός καὶ τῆς ἄλης γενέσθαι τὸν ἡμέτερον νοῦν.

λ'. Ὅσπνητα πρὸς τὸ ἀρχαῖον κάλλος τοῦ λόγου, διὰ πάσης ἐπιμελείας τε καὶ σπουδῆς γενόμεθα, καὶ τῆς ἄνωθεν διδομένης ἡμῖν σοφίας καὶ γνώσεως, διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος εὐμοιρήσωμεν, τηνηκαῦτα ἢ πρώτη πηγῇ, καὶ αἰτία τῆς τῶν πάντων παραγωγῆς, σοφῆ καὶ καλῆ πρὸς ἡμῶν τῶν ὀφρῶν φυσικῶς δυναμένων γωριζεται, μηδὲν καθήγορον ἑαυτῆς ἐν ἡμῖν φέρουσα ἐκ τῆς ἐπιτριβέσης κακίας τῷ πλάσματι, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρι παρατροπῆς. Ἦνίκα τὸ μὲν ἀποσπασθὲν, ὑπερβύη, καὶ τοῦ ἀρχαίου κάλλους ἐκρεῦσαν, ἐξέπεσε τῆς θεώσεως. Ἢ δὲ τοῦτω ἐπιστηθῆσασα, τὴν ἀλογον αὐτῆς μορφὴν ἐνεποίησε.

λα'. Μία καὶ πρώτη βᾶσις τῶν ἐπακτεινομένων εἰς προκοπὰς, ἢ γνώσις τῶν ὄντων ἐκ τῆς ἐμπράκτου ἐπιγινομένη φιλοσοφίας αὐτοῖς. Δευτέρα, ἢ τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐπίγνωσις ἀπὸ τῆς φυσικῆς θεωρίας μυσταγωγουμένη αὐτοῖς. Καὶ τρίτη, ἢ μετὰ τοῦ πρώτου φωτὸς συνάφεια καὶ ἀνάκρασις, ἐν ἣ πάσης προκοπῆς ἐμφιλοσόφου καὶ θεωρίας ἀνάπαυσις.

λβ'. Πάντες οἱ νόες, αὐτοὶ τε καθ' ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς τὸ ὄντως ὄν διὰ τῶν τριῶν ἐνοειδῶς φερόμενοι, συνελίσσονται· καὶ τοὺς πλησίον φωτίζοντες, μυσταγωγοῦσι τὰ θεῖα καὶ τελειοῦσιν ὡς καθαιρόμενα πνεύματα διὰ τῆς οὐρανόου σοφίας, αὐτοὺς ἑαυτοῖς, καὶ τῇ ἐνάδι ἐνοποιοῦντες.

λγ'. Θεώσις ἔστιν ἐν τῷ βίῳ, ἢ νοερὰ καὶ θεῖα τῷ ἄντι ἐρουργία, καθ' ἣν ἐρουργεῖται ὁ λόγος τῆς ἀπορρήτου σοφίας, καὶ τοῖς ἐτοιμάσασιν ἑαυτοὺς, ὡς ἐνδὸν, μεταδίδοται. Ταύτην ἀγαθοπρεπῶς ὁ Θεὸς τῇ λογικῇ φύσει ἄνωθεν ἐδωρήσατο εἰς ἐνότητα πίστεως, ἵνα οἱ μὲν, ὅσοι ἐκ καθαρότητος, τῆς ἀξίας αὐτῆς διὰ γνώσεως τῶν θεῶν ἐν μετέξει γεγόνασιν, ἀφομοιώνται Θεῷ, σύμμορφοι τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ γενόμενοι, ταῖς ὑψηλαῖς καὶ νοεραῖς αὐτῶν περὶ τὰ θεῖα κινήσεσι· καὶ οὕτως θέσει θεοὶ ἔσονται τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ δὲ τῇ καθάρσει διὰ τοῦ θεοῦ αὐτῶν λόγου καὶ τῆς ἐραδῆς συνουσίας τελειοῦνται πρὸς ἀρεθὴν, καὶ ἀναλόγως τῆς ἰδίας προκοπῆς καὶ καθάρσεως, ἐν μετέξει τῆς τοῦτων θεώσεως γίνονται, καὶ κοινωνοῦσιν αὐτοῖς ἐν Θεῷ τῆς ἐνώσεως, ὡς ἂν οἱ πάντες εἰς ἐν ἐνούμενοι τε, καὶ συμπτυσσόμενοι τῇ ἐνότητι τῆς ἀγάπης, τῷ ἐνὶ Θεῷ ἐνωθῶσιν ἀπαύστως· καὶ ἔσται Θεὸς ἐν μέσῳ θεῶν, ἀγαθῶν ἔργων αἵτιος, ὁ φύσει τῶν θέσει, μηδὲν καθήγορον ἑαυτοῦ φέρων ἀπὸ τῆς κτίσεως.

λδ'. Τῆς πρὸς Θεὸν ἀφομοιώσεως, ὡς ἡμῖν ἐφικτὸν,

ἀμήχανον τεύξεσθαι τὴν σπουδαίον, εἰ μὴ πρότερον τῆς ἐπιπροσθούσης τῶν κακίων ἰλύος διὰ θαυράτων θερμῶν τὴν ἀμορφίαν ἀποσκαυάσεται, καὶ τῆς ἱεροουργίας δεψεται τῶν ἱερῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν. Ἄλλως γὰρ ἐν μετουσίᾳ τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν γενέσθαι τοῦτον, ἀδύνατον. Ὁ γὰρ ἐπιθυμῶν γεύσασθαι τῆς θείας νοερῶς τῶν νοερῶν γλυκύτητός τε καὶ ἡδονῆς, πάσης ἀποδημεί τῆς τοῦ κόσμου καθόλου αἰσθήσεως, καὶ ἐπὶ ἐφέσει τῶν ἀπακειμένων τοῖς ἀγίοις ἀγαθῶν, ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων ἀδολεσχοῦσαν ἔχει τὴν ἰδίαν ψυχὴν.

λε'. Τὸ τὴν θεοσιδῆ ἀφομοίωσιν ἀναλλοίωτον αὐτοῦς διατηρήσει, τὴν ἐξ ἀκροτάτης ἐπιγινομένην καθάρσει, καὶ ἀγάπης πολλῆς τοῦ Θεοῦ, μόνης ἐστὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν διηνεκεῦς ἀνανεύσεως, καὶ τῆς τοῦ θεωρητικωτάτου νοῦς ἀνατάσεως, ἥτις ἐπιγίνεσθαι πέφυκε τῇ ψυχῇ, ἀπὸ τῆς ἐπιμόνου τῶν ἀρετῶν ἡσυχίας, ἀπὸ τῆς ἀθλου καὶ ἀρμυδάστου καὶ διηνεκεῦς προσευχῆς, ἀπὸ τῆς καθόλου ἔγκρατειας, καὶ τῆς συντόνου τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως.

λς'. Οὐ τὸ εἰς εἰρήνην μόνον ἰλθεῖν τῶν ἐν ἡμῖν θυγμάτων, σπεύδειν χρῆ· ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς πόθον φθάσαι τῆς νοερᾶς ἀναπαύσεως· ἥτις πᾶσαν οἶδεν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐφεσιν διὰ γαλήνης ἐκπαπαύειν τῶν λογισμῶν, καὶ διὰ τῆς οὐρανῶθεν καταρχομένης θείας δρόσου, τὴν τετραμένην ἰδοῦναι καὶ ἀναψύχειν καρδίαν, ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἀνωθεν βαλλομένου, καὶ ἀναπτομένου ὑπὸ τοῦ Πνεύματος.

λζ'. Οὐ δύναται εἰς βάθος τραυθεῖσα ψυχὴ τῷ ἔρωτι τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν γεῦσιν τῶν νοητῶν τῆς γλυκύτητος αὐτοῦ δωρεῶν, ὅπως ἐφ' αὐτὴν ἴστασθαι, ἢ μένειν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ μὴ πρὸς τὰ πρόσω τῶν εἰς οὐρανοῦς ἀναβάσεων ἀνατείνεσθαι. Ὅσω γὰρ τὰς αὐτῆς ἀναβάσεις ἀμείβει διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπὶ τὰ βάθη χωρεῖ τοῦ Θεοῦ, τοσοῦτω πυρπολεῖται τῷ πυρὶ τῆς ἐφέσεως, καὶ τῶν ἐπι βαθυτέρων αὐτοῦ μυστηρίων τὸ μέγεθος ἔρευνᾷ, καὶ πλησιάζει τῷ μακαρίῳ φωτὶ καταπειγεται, ἐνθα πᾶσα νοῦς ἔκτασις ἴσταται· ἵνα τὴν τῶν ἰδίων δρόμων καταπαυσιν ἐν εὐφροσύνῃ καταπαύσῃ καρδίας.

λη'. Ὅπηνίκα γένηται τις ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τούτου διὰ τινος ἀρρήτου ἐν αὐτῷ γινῆ ἔνεργειας καὶ εὐωδίας, ὡς διατρέχειν τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἐπιφάνειαν, τὴν καὶ αὐτὰ μένειν ὁ τοιαῦτος ἐν δροῖς φύσεως τοῦ νοικοῦ οὐκ ἀνέχεται· ἀλλὰ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου ἀλλοιωθεὶς, ἐπιλανθάνεται τροφῆς, ὕπνου, κατευμεγεθει σωματικῶν, σωματικῆς ἀλόγει ἀναπαύσεως· καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν κόποις ὄν, καὶ ἰδρῶσιν ἀσκητικοῖς, κόπου τινός, ἢ φυσικῆς ἀνάγκης οὐκ ἐπισθάνεται, πείνης ἢ δίψης, ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων τῆς φύσεως ἀναγκῶν· ἐκκλίχεται γὰρ ἀοράτως ἢ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ μετὰ χαρᾶς ἀρρήτου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρὸς διακαρτερῶν, τὴν νοερὰν ἐν σωματικῇ γυμνασίᾳ ἐργασίαν ἐργάζεται, καὶ τῆς ἀθανάτου κατατροφῆς πανδαισίας τῶν ἀθανάτων τοῦ νοητοῦ παραδείσου

A Jus capaces sumus) non potest con-sequi vir bonus, quin prius officientis malorum luti deformitatem calidis excutiat lacrymis, pie adhæreat observationi sacrorum Christi mandatorum. Alias enim in communicatione ineffabilium Dei bonorum esse non potest. Qui enim cupit gustare spiritualiter spiritualium dulcedinem et voluptatem, ab omni perfecte exsulat sensu mundano, ac desiderans bona sanctos manentia, in contemplatione entium suam animam nugari arbitrat.

B 35. Immutabilem in se conservare Dei similitudinem, summa acquisitam purificatione ac magno Dei amore competit solummodo continue ad Deum elevationi oculorum, et sedulae mentis ad contemplationem applicationi, quæ animæ innascitur e constanti virtutum quiete, ex oratione continua et rebus non distracta materialibus, ex universali temperantia, et ex assidua Scripturarum lectione.

36. Non studendum est tantum pervenire ad facultatum nostrarum pacem, sed etiam assequi spiritualis studium quietis, quæ omne bonorum desiderium explet per cogitationum pacem, et per cœlitum pluens divinum ros vulneratum cor sanat et refrigerat ab igne desuper emisso et accenso a Spiritu sancto.

37. Non potest penitus vulnerata Dei amore anima, postquam gustavit spiritualia dulcedinis ejus bona, omnino immotam stare, vel manere in eodem statu nec per progressus et ascensiones ad Deum tendere. Quantum enim suas ascensiones per Spiritum sanctum, et in profunda Dei mergitur, tantum accenditur igne desiderii, et adhuc altiorum illius mysteriorum magnitudinem scrutatur, et propius accedere festinat ad beatam lucem, ubi omnis animi raptus consistit, ut proprii cursus requiem in cordis gaudio accipiat.

38. Cum Spiritus sancti sit aliquis particeps, ejusque præsentiam per infusum in se ineffabilem quemdam vigorem et bonum odorem agnoscit, ita ut suavis illius fragrantia ipsam percurrat corporis speciem, tunc ille vir intra limites naturæ manere jam non potest, sed, pulchra mutatione per dexteram Dei conversus, obliviscitur cibi et somni, despicit corporalia, corpoream negligit requiem, totamque diem in laboribus agens sudoribusque asceticis, nullam defatigationem, nullam naturæ necessitatem sentit, non famem, non sitim, non somnum, nec quidquid natura postulat: siquidem invisibiliter diffusa est charitas Dei cum ineffabili gaudio in corde illius; ac totam noctem in illuminatione ignis peragens, intellectuales in corporali exercitatione operationes facit et immortalis pascitur convivio immortalium arborum paradisi spiritualis, in quem Paulus raptus audiit arcana verba quæ lo-

qui non licet homini rerum visibilium sensui de-
dito⁹⁸.

39. Semel corpus igne ascensis incensum et lacrymarum aqua immersum, non laboribus rursus debilitatur, cum multis sudoribus finem imposuit, utpote superioris practicæ sollicitudini factum; sed tranquillitatem pacis et silentium intus suscipiens, novis majoribusque impletur viribus, nova fortitudine, novo Spiritus robore. Cum autem anima corpore ita sibi cooperante dives est, et hoc invenit ita constitutum ut corporalem superet exercitationem, tunc ad spirituales luctas convertit naturæ motus, et spiritualia opera studiose faciens, immortalium lignorum sibi conservat fructus in spirituali paradiso. Unde piarum cogitationum fons fluvii instar scatet, et ubi arbor scientiæ Dei crescit, serens fructus sapientiæ, gaudii, pacis, benignitatis, bonitatis, longanimitatis, charitatisque ineffabilis. Sic diligenter operans, et sic fructus conservans, exit a corpore et in mysteria theologiæ intrat. Deinde ab omnibus egreditur, quia eam nihil visibilium dominatur, et Deo conjuncta, desinit a desiderio (*al. luctu*).

40. Ultra pars nostri, sciscitatur ratio, nobis virtuti studentibus, melior est? eane quæ visibilis an ea quæ intelligibilis est? Si pars visibilis, nihil igitur corruptibile non erit nobis appetendum ac diligendum, nec erit præstantior corpore anima. Si vero pars intelligibilis: « Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare⁹⁹; » ideoque superflua est corporalis exercitatio, quando viget intellectualis animæ operatio, quæ molem deorsum vergentem allevat, eamque totam reddi spiritualem ex unione cum natura superiori.

41. Triplicis generis ascensiones viros in via virtutis progredientes perficiunt, scilicet purgativa, illuminativa, et mystica, quæ est perfectionis apex. Prima est inchoantium, secunda mediorum, tertia perfectorum. Etenim vir diligens tres illas vias ordinatim percurrens, crescit in ætate secundum Christum, et « occurrit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi¹⁰⁰. »

42. Via purgativa est eorum qui agones sacros nuper adoriuntur. Proprium hujus est, deponere figuram carnalis hominis, mundare ab omni vitio carnis, et induere novum hominem a Spiritu sancto renovatum. Opera vero ejusdem sunt odium materiæ, maceratio carnis, fuga omnis occasionis quæ rationem ad cupiditatem excitet, poenitentia de factis; insuper lacrymis ablueri amaritudinem peccati, mores conformare bonitati spiritus, quod intus est calicis, id est, mentem mundare ab omni labe carnis et spiritus, indeque in illud mittere

A φουτών. Εἰς δὲ καὶ Παῦλος ἀρθεῖς, ἤκουεν ἀρόρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ ἀκούσαι, τῇ αἰσθήσει τῶν ὀρωμένων προσπάσχοντι.

λθ'. "Ἀπαξ τὸ σῶμα πυρωθὲν τῷ πυρὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ τῷ ὕδατι βαφὴν τῶν δακρῶν, οὐκ ἔτι τοῖς πένοις ἀμβλύτερον γίνεται, τῶν πολλῶν καταπαύσαν ἰδριῶτων, ὡς ὑπὲρ τὴν ἐμπρακτον γενόμενον δηλονότι σπουδῆν· ἀλλὰ γαλήνην καὶ σιωπὴν εἰρήνης θεξάμενον ἐνδοθεν, πλῆρες μᾶλλον ἄλλης δυνάμεως γίνεται, ἄλλης εὐτονίας, ἄλλης ἰσχύος τοῦ Πνεύματος. Τοιοῦτον δὲ τὸ συνεργεῖν ἢ ψυχῇ καταπλουτήσασα σῶμα, καὶ ὑπὲρ τὴν σωματικὴν γυμνασίαν εὐραμένη τὴν τούτου κατάστασιν, εἰς νοητοὺς ἀγῶνας τὰς φυσικάς μεταλλάττει κινήσεις, καὶ τὴν νοερὰν ἐργασίαν ὀξέως ἐργαζομένη, φυλάσσει τῶν ἀθανάτων φουτών ἐαυτῇ τοὺς καρπούς, ἐν τῷ νοητῷ παραδείσῳ. Ὅθεν ἡ πηγὴ τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων κατὰ ποταμὸς ἀναβλύζει, καὶ ἐν ψ τὸ φυτὸν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἴσταται, φέρον σοφίας, καρπὸς, χάριδος, εἰρήνης, χρηστότητος, ἀγαθωσύνης, μακροθυμίας, καὶ ἀγάπης ἀρόρητου. Οὕτω δὲ σπουδαίως ἐργαζομένη, καὶ οὕτω φυλάττουσα, ἐκδηρεῖ τοῦ σώματος, καὶ εἰς γνόφον εἰσδύνει θεολογίας. Ἐξίσταται τοῦ παντός, ὡς ὑπ' οὐθενὸς κρατούμενη τῶν ὀρωμένων, καὶ θεῖρ συναφθεῖσα, τῶν ἰδριῶτων παύεται καὶ τοῦ πύθου [ἐν ἀλλ. τοῦ πένθους].

μ'. Τί τῶν ἐν ἡμῖν ὑψηλότερον, ὁ λόγος φησιν, ἤμῖν τοῖς σπουδαίοις, τὸ ὀρώμενον ἢ τὸ νοούμενον; Εἰ οὖν τὸ ὀρώμενον, οὐδὲν ἄρα τῶν φειρομένων C ἔσται ἡμῖν, ἢ προτιμητέον καὶ στεργόμενον, οὐδὲ κρείττων τοῦ σώματος ἢ ψυχῇ. Εἰ δὲ τὸ νοούμενον, « Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. » Καὶ οὕτω, περιττὸν ἢ σωματικὴ γυμνασία, ὅπταν ἐβῶται ἡ νοερὰ τῆς ψυχῆς ἐργασία· τὸ βῆθον κάτω κωφίζουσα καὶ τὸ ὅλον αὐτοῦ ἐργαζομένη πνευματικόν, ἐν ἐνώσει τοῦ κρείττους.

μα'. Τρεῖς εἰς τάξεις ἐν τοῖς ποιουμένοις τὰς προκοπὰς τῶν τελειοποιῶν ἀναβάσεων, καθαρτικῆ, φωτιστικῆ, μυστικῆ, ἢ ἐστὶ καὶ τελειοποιός. Καὶ ἡ μὲν ἐστὶ τῶν εισαγωγικῶν, ἡ δὲ τῶν μέσων, ἡ δὲ τῶν τελείων. Διὰ γὰρ τῶν τριῶν τούτων κατὰ τάξιν ἀνερχόμενος ὁ σπουδαῖος, αὐξάνεται τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικίαν, καὶ γίνεται « εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς D μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. »

μβ'. Ἡ καθαρτικὴ, τῶν ἤδη πρὸς ἀγῶνας ἱεροῦς εισαγομένων ἐστὶ. Καὶ ἴδιον μὲν αὐτῆς, ἡ ἀπόθεσις τῆς μορφῆς τοῦ χοϊκοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἀπολύτρωσις πάσης προσούλου κακίας, καὶ ἡ ἀμύλασις τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου τοῦ διὰ Πνεύματος ἀνακαινιζομένου ἀγίου. Ἔργον δὲ, τὸ μῖσος τῆς ὕλης, ἢ τῆξις τῆς σαρκός, ἢ φυγὴ πάσης αἰτίας ἐρεθιζούσης πρὸς πάθος τὸ λογιζόμενον, ἢ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μεταμέλει· πρὸς δὲ τὸ τοῖς δάκρυσι ἀποκλύσασθαι τὴν ἄλμην τῆς ἀμαρτίας· τὸ τὰ ἤθη τῇ χρηστότητι βυθίσει τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, ἤγουν τὴν

⁹⁸ II Cor. xiv, 4. ⁹⁹ Joan. iv, 24. ¹⁰⁰ Ephes. iv, 13.

νοῦν, διὰ κατανύξεως ἐκκαθῆσθαι παντός μολυσμοῦ ἅσπερ σαρκός τε καὶ πνεύματος. καὶ οὕτω τὸν οἶνον τοῦ λόγου βαλεῖν ἐν αὐτῷ, τοῦ εὐφραίνοντος καρδίαν ἀνθρώπου καθαιρομένου, καὶ προσάγαγεῖν τῷ βασιλεῖ τῶν πνευμάτων εἰς γέυσειν· τέλος δὲ, τὸ πυρωθῆναι ἐμπράκτως τῷ πυρὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ τοῖς πόνοις τῶν ἀγῶνων, πάντα ἴδν ἀποτελεσθῆναι ἀμαρτίας, στομαθῆναι τε καλῶς, καὶ βαφθῆναι τῷ τῆς κατανύξεως· ὕδατι· καὶ ξίφος ἀποτελεσθῆναι τομῶν, κατὰ παθῶν καὶ δαιμόνων, εἰς δύναμιν.⁹⁴ Ὁ εἰς τοῦτο φθάσας διὰ πολλῶν ἀγῶνων ἀσκήσεως, ἔσθεσε δύναμιν ἐμφύτου πυρός· ἔφραξε στόματα λέοντων, ἄγγρων παθῶν· ἐνεδυναμώθη τῷ πνεύματι ἀπὸ ἀσθενείας· ἐγένετο ἰσχυρός· καὶ ὡς ἄλλος τις Αὐσῆτης τρέπαιον ὑπομονῆς ἔστησε νικήσας τὸν πειρόντα.

μγ'. Ἡ φωτιστικὴ, τῶν ἐξ ἱερῶν ἀγῶνων προκοφάντων ἐστὶν εἰς πρώτην ἀπάθειαν. Καὶ ἴδιον μὲν αὐτῆς, ἡ γνῶσις τῶν ὄντων, ἡ θεωρία τῶν λόγων τῆς κτίσεως, καὶ ἡ μετεοσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἔργον δὲ, ἡ κάθαρσις τοῦ νοῦς, ἡ διὰ τοῦ πυρός γινόμενη τοῦ θεοῦ, ἡ τῶν ἀφθαλμῶν τῆς καρδίας νοερὰ ἀποκάλυψις, καὶ ἡ τοῦ λόγου γέννησις μεθ' ὀφθαλμῶν τῶν νοημάτων τῆς γνῶσεως, τέλος δὲ, ὁ διαστράνων λόγος τῆς σοφίας τὰς φύσεις τῶν ὄντων. Ἡ ἐπιγνώσις τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ εἰς τοῦτο φθάσας διὰ νοερᾶς τοῦ νοῦς ἐργασίας, ἄρμα πυρός ἐποχεῖται τῇ τετρακτύϊ τῶν ἀρετῶν, ὡς εἰ τις ἄλλος Θεοσίτης, καὶ ἐπιζῶν εἰς ἀέρα τὸν νοητὸν ἀφεται, καὶ περιπολεῖ τὰ οὐράνια, ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος γεγονῶς ταπεινώσεως.

μδ'. Ἡ μουσικὴ καὶ τελειοποιὸς τάξις, τῶν ἡδῆ πάντα διαδραμόντων ἐστὶ καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἐλθόντων τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἴδιον μὲν αὐτοῖς τὸ διατεμεῖν τὸν ἀέρα, καὶ τοῦ παντός ὑπερχύψαι, τὸ περὶ τὰς ἀνω τάξεις γενέσθαι τῶν οὐρανῶν, καὶ τῷ πρώτῳ φωτὶ πλησιάσαι, καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνῆσαι διὰ πνεύματος· ἔργον δὲ, τὸ πληρῶσαι τὸν θεατὴν τῶν τοιούτων νοῦν, τῶν περὶ προνοίας λόγων, τῶν περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, τῶν περὶ λύσεως αἰνιγμάτων, καὶ παραβολῶν, καὶ σκοτεινῶν λόγων τῆς θείας Γραφῆς, τέλος δὲ, τὸ μυσταγωγῆσαι τὸν οὐτω τελετεμένον τὰ ἀτόκρυφα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τὸ σοφίας ἑαυτὸν ὁρρήτου πληρῶσαι διὰ συνουσίας τοῦ Πνεύματος, καὶ σοφὸν θεολόγον μέσον Ἐκκλησίας μεγάλης ἀποδείξαι Θεοῦ, τῷ λόγῳ τῆς θεολογίας τοῦς ἀνθρώπους φωτίζοντα. Ὁ εἰς τοῦτο φθάσας διὰ βαθυτάτης ταπεινοπροσύνης καὶ κατανύξεως, εἰς τρίτον οὐρανὸν ἤρθη θεολογίας, ὡς εἰ τις ἕτερος Παῦλος, καὶ ῥήματα ἤκουσεν ἁρρήτα, ἃ οὐκ ἔξην ἀνθρώπων ὑπὲρ τὴν αἰσθησὶν ὄντι, ἀκοῦσαι· καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, ἀπεγεύσατο, καὶ διάκονος γέγονε τῶν μυστηρίων Θεοῦ, στόμα γεγονῶς αὐτοῦ, διακονῶν ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις διὰ τοῦ λόγου, καὶ καταπαύων

vinum verbi, quod lætificat cor hominis⁹⁴ puri, et ferre spiritum regi ad gustandum; ac denique purificari igne practicæ ascensis et laboribus agorum, omne venenum peccati rejicere, bene temperari et macerari compunctionis aqua, et gladium confici acutum quo adversus cupiditates ac dæmōnes fortiter dimicetur. Qui huc pervenit per multos ascensis agones, extinxit impetum ignis innati, obturavit ora leonum, id est, agrestium cupiditatum, convaluit spiritu de infirmitate, fortis factus est, et velut alter Ausites tropearum constantiæ posuit tentatoris victor.

43. Via illuminativa est eorum qui e sacris agnibus in primam profecerunt impassibilitatem. Proprium ejus scientia rerum, contemplatio rationum creationis, et communicatio sancti Spiritus; opera vero purificatio intellectus divino igne facta, spiritualis oculorum cordis reformatio, generatio verbi cum excelis scientiæ cogitationibus, ac denique sermo sapientiæ rationes rerum explicans; scientia divinarum humanarumque rerum, et revelatio mysteriorum regni cælorum. Qui huc pervenit per spiritualem mentis operationem, quasi currus igneus vehitur quadrigis virtutum, velut alter Theabites Elias, et adhuc vivens in spiritalibus auras fertur, et cælos perlustrat, superior corporis vilitate factus.

44. Via mystica, quæ est perfectionis apex, eorum est qui jam occurrerunt et pervenerunt in mensuram ætatis Christi. Proprium ipsis est aereni secare, omnia superasse, cœlitum legionibus misceri, primo lumini propinquare, et profunda Dei spiritu scrutari. Opus vero in eo consistit quod illi contemplativam mentem suam implere verbis de providentia, de justitia et veritate, de resolutione ænigmatum, paroholarumque et obscurorum divinæ Scripturæ locorum, ac demum in eo quod vir adeo perfectus revelet absconditæ Dei mysteria, scipsium ineffabili impleat sapientia per participationem Spiritus et sapientem se theologum in medio Ecclesiæ magnæ Dei ostendat, verbo theologiæ hominibus lumen præferendo. Qui huc pervenit per profundissimam humilitatem et compunctionem, in tertium cœlum theologiæ ut alter Paulus⁹⁵ raptus est, et audit arcana verba, quæ audire non licet homini sensibus inservienti, et secreta gustavit bona, quæ oculus non vidit, neque auris audivit⁹⁶, et minister factus est mysteriorum Dei⁹⁷, os ejus factus, hæc hominibus verbo ministrans, et beatam in hoc reponens requiem, perfectus in perfecto Deo, simul cum tholigis

⁹⁴ Psal. ciii. 15. ⁹⁵ I Cor. xii. 4. ⁹⁶ I Cor. ii. 9. ⁹⁷ I Cor. iv. 4.

conjunctus excelsis Cherubim et Seraphim turmis, quorum est sermo sapientiae simul et scientiae.

45. Hominum vita, cujus status ad tres revocantur ordines, dividitur in duo genera. Unum est commune et mundanum, alterum vero non commune et mundo superius. Commune dividitur in temperantiam et in insatiabilem cupiditatem; non commune vero, in philosophiam; in physicam scientiam, et in supernaturalem operationem. Prius vel justitiae adhaeret, si nempe secundum naturam moveatur, vel in injustitiam et iniquitatem labitur, si nempe a naturali motu deflectat. posterius autem, si quidem propositum persequatur regulas observando, ad infinitam pervenit naturam, supra naturam perfectum; si vero superbe vacans exercitiis, a proposito devertatur, decedit in sensum reprobum, et tanquam imperfectum merito rejicitur a perfectione.

46. Lux, vita et pax est Spiritus. Qui ergo a divino illuminatur Spiritu, tranquillam in pace peragit vitam. Iade autem in eo scientia rerum et sapientia verbi scatur, sensusque Christi innascitur: hic novit regni Dei mysteria, profunda Spiritus penetrat, ac die diei eructat de corde sereno et illuminato verba vitae, bona hominibus, quia bonus est, et de bono thesauro suo verba profert nova et vetera¹.

47. Deus est sapientia, et eos qui ratione et sapientia duce ambulant, scientia rerum (caelestium) deificans, sibi metipsi per lumen unit, et gratia deos facit. Quemadmodum autem omnia ex nihilo sapientia fecit, et per sapientiam res mundi regit et gubernat, atque salutem omnium qui ad se convertuntur et accedunt, pariter in sapientia semper facit: sic etiam ille quem sua puritas dignum fecit qui altissimae sapientiae particeps fieret, semper quatenus imago Dei in sapientia et ipse facit et implet divinam voluntatem, se ipsum retrahens a rebus externis in multasque partes divisit, rationem vero suam per scientiam abditorum adducens et elevans ad vitam vere angelicam; et unam efficiens pro viribus suam vitam, se unit caelicis potestatibus uno motu ad Deum tendentibus, et per eas velut per optimos duces ad primum principium primaeque causam ascendit.

48. Qui per divinam sapientiam sese univit supernis virtutibus, ideoque Deo unitus est, cum sit ad similitudinem Dei, cum omnibus verbo et colloquio sapienter conversans, hominum bonae voluntatis affectum virtute divina retrahit a rebus externis et divisibilibus, eosque ut seipsum ad unitatis vitam, utpote Dei imitator, in spiritu attrahens, ducit per sapientiam et scientiam ac mysteriorum revelationem, ad contemplationem

τὴν μακρῆσαν ἐν τούτῳ κατάπαυσιν, τέλειος ἐν τελείῳ Θεῷ, συναφθεὶς μετὰ τῶν Θεολόγων ταῖς ὑπερτάταις δυνάμεσι τῶν Χερουβὶμ τε καὶ Σεραφίμ, ὧν καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας ὁμοῦ καὶ τῆς γνώσεως.

με'. Εἰς δύο διαιρούμενος τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, εἰς τρεῖς τάξεις ἔχει τὰ τέλη συναγόμενα τούτου. Καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ κοινωνικόν ἐστι καὶ ἐγκόσμιον· τὸ δὲ, ἀκοινωνητον καὶ ὑπερκόσμιον. Καὶ τὸ μὲν κοινωνικὸν εἰς σωφροσύνην διαίρεται καὶ ἀπληστῆσαν· τὸ δὲ ἀκοινωνητον, εἰς φιλοσοφίαν, εἰς φυσικὴν ἐπιστήμην, καὶ εἰς ὑπὲρ φύσιν ἐνέργειαν. Τούτων τὸ μὲν ἢ τῶν δικαίων συνάπτεται κατὰ φύσιν ἐρχόμενον, ἢ τῆ ἀδικίᾳ καὶ εἰς ἀδικίαν χωρεῖ, ἀπλανηθὲν τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως· τὸ δὲ, εἰ μὲν κατὰ σκοπὸν διώξῃ τῷ κανόνι ἀπειθουόμενον, εἰς ἄπειρον τελευτᾷ φύσιν, ὑπὲρ τὴν φύσιν τελειωθὲν. Εἰ δὲ κατὰ φιλοτιμίαν ἐγγυμαζόμενον τοῦ σκοποῦ ψεύσῃται, εἰς ἀδόκιμον τελευτᾷ νοῦν, καὶ ὡς ἀτελὲς εἰκότως ἀποδοκιμάζεται τοῦ τελείου.

μς'. Φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ εἰρήνη τὸ Πνεῦμα. Ὁ οὖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτιζόμενος Πνεύματος, γαληναίαν εἰρηνεύων διανοεῖ ζῶν. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ γνώσις αὐτῷ τῶν ὄντων, καὶ ἡ σοφία τοῦ λόγου πηγάζει, καὶ ὁ νοῦς τοῦ Χριστοῦ ἐπιγίνεται· οὗτος οἶδε τὰ τῆς βασιλείας μυστήρια, εἰς τὰ βάθη χωρεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐρεῦγεται λόγου· ζῶν, ἐξ ἀκυνάντου καὶ πεφωτισμένης καρδίας, ἀγαθῶς τοῖς ἀνθρώποις· ἐπειδὴ ἀγαθός ἐστι, τὸν ἀγαθὸν ἔχων λαλοῦντα ἐν ἑαυτῷ καινὰ τε καὶ παλαιά.

μς. Σοφία ὁ Θεός, καὶ τοὺς ἐν λόγῳ καὶ σοφίᾳ περιπατοῦντας, τῆ γνῶσις τῶν ὄντων [Ἰσ. οὐρανοῦ.] θεοποιῶν, ἐνοῖ διὰ φωτὸς αὐτοῦ· ἑαυτῷ, καὶ θέσει Θεοῦ ἀπεργάζεται. Ὅσπερ δὲ αὐτὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος σοφία τὰ πάντα κατασκευάσας, διὰ σοφίας τὰ ἐγκόσμια διεξάγει καὶ διοικεῖ, καὶ τὴν ἰωτηρίαν πάντων τῶν ἐγγιζόντων αὐτῷ δι' ἐπιστροφῆς ὡσαύτως αἰεὶ ἐν σοφίᾳ ἐργάζεται, οὕτω καὶ ὁ ἀξιωθεὶς τῆς ἀνωτάτω γενέσθαι σοφίας, ἐκ καθαρότητος, μέτοχος, αἰεὶ ὡς εἰκόν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς ἐν σοφίᾳ ποιεῖ καὶ ἐργάζεται τὰ τοῦ θεοῦ θελήματα· συνάγων μὲν ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ μεριζομένων εἰς πολλὰ ἑαυτὸν, ἀνάγων δὲ ὁσμήραι καὶ ἀνατείνων τὸ λογικόν αὐτοῦ διὰ γνώσεως τῶν ἀπορόρητων, πρὸς ἀγγελικὰς τῶ ὄντι ζωάς· καὶ ἐνοειδῆ, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὴν αὐτοῦ ζῶν ἐργαζόμενος, ἐνοῖ ταῖς ἀνω δυνάμεσιν ἑαυτοῦ, ταῖς ἐνιαύς περὶ Θεοῦ κινουμέναις· καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ὡς δι' ἀγαθῶν ἡγεμόνων ἀνάγεται.

μη'. Ὁ διὰ σοφίας τῆς κρείττονος ἑαυτὸν ἐνώσας ταῖς ἀνω δυνάμεσι, καὶ διὰ τοῦτο Θεῷ ἐνωθεὶς, ὡς καὶ ὁμοίωσιν ὧν τοῦ Θεοῦ, πᾶσι διὰ λόγου καὶ συνουσία· ἐμφιλοσόφως συγγινόμενος, ἀποτεμνει τῶν βουλομένων θεῶ δυνάμει τὰς ἔξεις ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ μεριστῶν, καὶ πρὸς ἐνοειδῆ ζῶν, ὡσπερ ἑαυτὸν, οὐα δὴ Θεοῦ μιμητῆς καὶ αὐτοῦ συνεπίστων ἐν πνεύματι, ἀνάγει διὰ σοφίας καὶ γνώσεως, καὶ τῆς τῶν ἀποκρύφων ἐλλάμψεως, πρὸς θεωρίαν τῆς οὐσίας.

¹ Matth. xiii, 52.

τοῦ ἐνός καὶ πρώτου φωτός· καὶ ἐνώσας αὐτοὺς ταῖς
περὶ Θεὸν οὐσίαις καὶ τάξεσιν, εἰς τὴν ἐνότητα ἄγει
Θεοῦ, ὀλολαμπεῖς γεγονότας ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος
ἐπιδάμψεως.

μθ'. Τῆ τετρακτὶ τῶν ἀρετῶν, ὀδοῦς συνομαρ-
τεῖ φυσικῶν τε καὶ γενικῶν ἀρετῶν, μίξ τούτων
ἐκάστη ἐξ ἑκατέρου μέρους δὴ ἐπανατελουσῶν, ὡς
καὶ αὐτὴν ἐκάστην γίνεσθαι εἰς Τριάδα. Τῆ οὖν φρο-
νήσει, γνῶσις ἐπανατέλλει, καὶ σοφὴ θεωρία· τῆ
δικαιοσύνη, διάκρισις, καὶ εὐσυμπάθητος γνῶμη·
τῆ ἀνδρεία, ὑπομονὴ καὶ ἐνστασις σταθιρὰ· τῆ σω-
φροσύνη, ἀγνεία καὶ παρθενία. Ταύτης τῆς τριαδι-
κῆς δωδεκάδος, ὡσπερ τις κτίστης καὶ μυσταγωγὸς
ὁ Θεὸς ἐν σοφίᾳ ὑπερκαθίζεται ἐν τῷ τοῦ νοῦ θρό-
νῳ, τὸν Λόγον ἐξαποστέλλων εἰς δημιουργίαν τῶν
ἀρετῶν· ὅς καὶ λαμβάνων ἐκ τῶν ὑποκειμένων
ἀρχῶν τὴν ἐξ ἑκατέρας ὕλην τῶν εἰρημένων, τὸν
νοητὸν τῆς εὐσεβείας κόσμον δημιουργεῖ τῆ ψυχῇ.
Καὶ ὡς μὲν οὐρανὸν ἐκτείνει αὐτῇ τὴν φρόνησιν,
ὄλην κατάστερον εἰς ὀλολαμπῆ ζωὴν, ἐν ἧ ὡς δὴ
μεγάλους φωστῆρας τὴν θείαν γνῶσιν, καὶ τὴν φυσικ-
κὴν θεωρίαν, λάμπειν καὶ καταφωτίζειν ταύτην
πειεῖ· ὡς δὲ γῆν θεμελιῶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς, εἰς
πανδαισίαν ἀδάπανον· ὡς δὲ ἀέρα ἐφαπτοῖ τὴν σω-
φροσύνην, εἰς ἀνάψυξιν καὶ δρόσον ἀπραιφνεστάτης
ζωῆς· ὡς δὲ θάλασσαν τὴν ἀνδρείαν ὀρίζει ἐν τῇ
ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως, εἰς καθαίρεισιν ὀχυρωμάτων,
καὶ ὀψωμάτων τοῦ ἐναντίου. Τοῦτον οὖν οὕτω τὴν
κῆσον ὁ Λόγος οἰκοδομῶν, δύναμιν ἐντίθησιν αὐτῇ
τὸ Πνεῦμα εἰς κίνησιν μὲν νοητὴν, καὶ ἀεικίνητον,
εἰς συνοχὴν δὲ ἀδιασκέδαστον τε καὶ διαρκῆ, κατὰ
τὸ εἰρημένον ὑπὸ Δαβὶδ· Ἐν τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐ-
ρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος
αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. »

ν'. Ταῖς πνευματικαῖς μεθελικιώσεσι τῶν σπου-
δαίων, συναυξάνεσθαι πέφυκε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ὅτε μὲν νηπιοὶ εἰσι δεόμενοι
γάλακτος, θηλάζειν λέγεται τὸ γάλα τῶν εἰσαγω-
γικῶν ἀρετῶν τῆς γυμνασίας τοῦ σώματος, οὗ τὸ
ὀφέλιμον πρὸς ὀλίγον ἐστὶ τοῖς αὐξάνουσι κατ' ἀρε-
τὴν καὶ κατὰ μικρὸν ἀποβαλλομένοις τὴν νηπιότητα.
Ὅτε δὲ πρὸς νεανίσκους ἀνέλθωσι καὶ τὴν στερεάν
τροφήν τρέφονται τῆς θεωρίας τῶν ὄντων, ὡς γεγυ-
μασμένοι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, προκόπτειν λέ-
γεται ἡλικία καὶ χάριτι, καὶ μέσον πρεσβυτέρων
καθέζεσθαι, καὶ ἀνακαλύπτειν αὐτοῖς τὰ βαθὰ ἐκ
σκότους. Ὅτε δὲ πρὸς ἄνδρα τέλειον, πρὸς μέτρον
ἡλικίας τελειωθῆσι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ,
κηρύσσειν λέγεται τὸν λόγον πᾶσι τῆς μετανοίας,
καὶ διδάσκειν τοὺς λαοὺς τὰ περὶ τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν, καὶ πρὸς τὸ παθεῖν κατεπέγχεσθαι. Τοῦτο
γάρ ἐστὶ τὸ τέλος παντὸς τοῦ τελειωθέντος ἐν ἀρε-
ταῖς, ἵνα μετὰ τὸ πάσας διελθεῖν τὰς ἡλικίας Χρι-
στοῦ, εἰς τὸ πάθος καταντήσῃ τῶν πειρασμῶν, κατὰ
τὸν ἐκεῖνου σταυρόν.

να'. Ἔως ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς γυμνασίας ἐσμέν,

ἰ Psal. cxxii, 6. ἰ Ephes. iv, 13.

A gloriæ unius primique luminis, et postquam
eodem univlt circumstantibus Deum substantiis
et cohortibus, ad unitatem elevat ipsos fulgore
spiritus illuminatos.

49. Quatuor naturalibus cardinalibusque virtu-
tibus octo adsunt comites, quæ binæ singulis
utrinque cooruntur, ita ut illarum unaquæque
Trinitas fiat. Sic prudentiæ cooruntur scientia
et sapiens contemplatio; justitiæ, judicium et
compassionis sensus; fortitudini, patientia fir-
maque constantia; temperantiæ, castitas et virgi-
nitas. Supra quadruplicem hanc Trinitatem, ut
creator et mystagogus, Deus cum sapientia sedet
in mentis throno, ad informandas virtutes emit-
tens Verbum: quod, ex unaquaque subditarum
virtutum, spiritualem pietatis mundum creat
animæ, atque ut cœlum ipsi extendit prudentiam,
quæ tota stellis sparsa est ad vitam illuminandam,
et in qua velut duo magna luminaria, divinam
scientiam physicamque contemplationem ponit ad
illam fulgore illustrandam; ut terram autem eidem
fundat justitiam, ad convivium sempiternum; ut
aerem explicat ei temperantiam, ad refrigerandam
irrorandamque purissimam vitam; ut mare demum
fortitudinem statuit in finibus debilitatis naturæ,
ad destruendas turres arcesque inimici. Hunc
igitur mundum sic creans Verbum, animam con-
firmat spiritu, ad motum spiritualem ac perpetuum,
et ad unionem inseparabilem ac permansuram,
juxta effatum David: « Verbo Domini cœli formati
sunt. et spiritu oris ejus omnis virtus eo-
rum ». »

50. Fervidis spiritualiter crescentibus, crescit
cum eis Dominus noster Jesus Christus. Et cum
parvuli sunt lacte indigentes, sugere dicuntur lac
initialium virtutum corporalis exercitationis, quod
parum utile est iis qui cresunt in virtute ac pau-
lisper infantiam exuunt. Cum autem ad adolescen-
tiam pervenerunt, et solido nutriuntur cibo con-
templationis rerum, ut sensibus animæ exerciti,
crescere dicuntur ætate et gratia, in medioque
seniorum sedere, et eis revelare profunda tene-
brarum. Cum denique in virum perfectum perve-
nerunt et in mensuram ætatis plenitudinis Chri-
sti³, prædicare dicuntur omnibus verbum pœni-
tentiæ, et docere populos mysteria regni cœlorum,
et ad crucem properare. Nam omnis in virtute
perfectus eo tandem devenit, ut postquam percur-
rit ætates Christi, occurrat in passionem tentatio-
num, ut ille in crucem.

51. Quandiu sub elementis exercitationis sumus;

raventes a gustando alimenta, vel a palpando tangibilia, vel ab inspicienda pulchritudine, vel ab audiendis canoribus, vel ab odoribus olfaciendis, sub tutoribus et actoribus sunnis, ut adhuc parvuli, quamvis hæredes simus et domini omnium Patris bonorum. At ubi venit plenitudo temporis illius, et per impassibilitatem impleta est, tunc Verbum in nobis de puro corde nascitur, et fit sub iuge spiritus, ut nos qui sub lege sumus carnales sumus, redimat, et adoptionem filiorum nobis reddat. Hoc autem facto, tunc Spiritus in cordibus nostris clamat: « Abba, Pater, » ostendens et manifestans nobis filiationem, et in Deum Patrem confidentiam. Et nobiscum habitat et colloquitur, tanquam filiis et hæredibus Dei, servituti sensuum non subjectis⁴.

52. Coram illis qui ut Petrus in fide profecerunt, ut Jacobus ad spem ascenderunt, utque Joannes in charitate perfecti sunt, transfiguratur Dominus, postquam in excelsum theologiæ montem ascendit; et resplendet eis sicut soli facie et caractere puri Verbi, cogitationibus vero absconditæ sapientiæ sit fulgidus sicut lux; et apparet in eis Verbum, medium stans inter legem et prophetiam, alia præcipiens ac docens, alia revelans ex profundis absconditisque sapientiæ thesauris, aliquando etiam prævidens et prædicens. — Illos ut nubes lucida obumbrat Spiritus, et ecce vox mysticæ theologiæ de nube ad eos venit, ipsos docens mysterium Dei in tribus personis, et dicens: « Hic est dilectus meus » terminus verbi perfectionis, « in quo complacui » mihi fieri filios perfectos in perfecto spiritu.

53. Anima omnia terrena despiciens, et amore Dei penitus vulnerata, raptum quemdam singularem ac divinum subit. Postquam enim clare percipit naturas rationales entium et rerum humanarum novissima intellexit, non amplius patitur se intra mundum reinancere et rebus circumjacentibus circumscribi, sed proprios limites transgressa, sensuum vincula frangens et naturas omnium transiliens, tenebras theologiæ in silentio ineffabili ingreditur. Dei pulchritudinem in lumine cogitationum inenarrabilis sapientiæ considerat, in quantum ei gratia superna datum est. Divine autem in illius contemplationem immersa, timore filiali degustat immortalium arborum fructus, id est, piæ mentis cogitationes: quarum magnificentiam et sublimitatem ad se reversa nullatenus perfecte exprimere potest, sed quasi extraordinario instinctu Spiritus influxu, laudabilem quem experitur affectum in ineffabili gaudio et silentio bene novit; quomodo vero illum sentiat instinctum, vel quid sit illud quo movetur, quod videt, et quod ipsi loquitur arcana, minime potest explicare.

54 Qui spargit sibi in justitia lacrymas comulat. iv, 3, 7. ⁴ Matth. xvii, 1, 5.

Α παρατηρούμενοι ἀπειθεῖν βρωμάτων, ἢ θίγειν ἀφῆς, ἢ ἀνατενίζειν ὠραιότησιν, ἢ μελῶν ἀκροθεῖναι, ἢ μύρων ἀσφραῖνεσθαι, ὑπὸ ἐπιτρόπου ἐσμὲν καὶ οἰκονόμους, ὡς ἔτι νῆπιαι, εἰ καὶ κληρονόμοι τυγχάνομεν, καὶ κύριοι πάντων τῶν τοῦ Πατρὸς. Ὅτε δὲ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου αὐτῆς, καὶ διὰ τῆς ἀπαθείας πληρωθῆ, τότε γεννᾶται ὁ λόγος ἐν ἡμῖν ἐκ καθαρᾶς διανοίας, καὶ γίνεται ὑπὸ τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἡμᾶς τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος ὄντας ἐξαγοράσῃ, καὶ τὴν υἱοθεσίαν ἡμῖν ἀποδώσῃ. Τοῦτου δὲ γεγονότος, τότε κρᾶζει τὸ Πνεῦμα εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, Ἄββᾶ ὁ Πατήρ· δεικνύσων καὶ γνωρίζων ἡμῖν τὴν υἰότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν παρῆρσιαν. Καὶ ὡς υἱοῖς καὶ κληρονόμοις Θεοῦ διὰ Χριστοῦ, ἡμῖν συμπαραμένει καὶ διαλέγεται, μὴ τῇ δουλείᾳ τῶν αἰσθησέων κρατουμένοις.

νβ'. Τοῖς κατὰ Πέτρον εἰς πίστιν προκόψασι, καὶ κατὰ Ἰάκωβον εἰς ἐλπίδα ἐπανεληθούσι, καὶ κατὰ Ἰωάννην εἰς ἀγάπην τελειωθεῖσι, μεταμορφοῦται εἰς ὄρος ὕψηλόν ἀνεβῶν, θεολογίας, ὁ Κύριος· καὶ λάμπει μὲν αὐτοῖς τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ τῷ χαρακτήρι τοῦ καθαρῶ λόγου, ὡς ὁ ἥλιος· τοῖς δὲ νοήμασι τῆς ἀποβῆτου σοφίας, γίνεται λαμπρὸς ὡς τὸ φῶς· καὶ ὁρᾶται ὁ λόγος ἐν τούτοις, μέσον ἐστὼς νόμου καὶ προφητείας· τὰ μὲν νομοθετῶν καὶ διδάσκων, τὰ δὲ καὶ ἀνακαλύπτων ἐκ βαθύων καὶ κεκρυμμένων θησαυρῶν τῆς σοφίας· Ἐσθ' ὅτε καὶ προορῶν, καὶ προλέγων· ὁὐκ καὶ ὡς ἐφέλη φωτεινῇ ἐπισκιάζει τὸ Πνεῦμα, καὶ φωνῇ μυστικῆς θεολογίας ἐκείθεν πρὸς αὐτοὺς ἔρχεται, μουῦσα τὸ μυστήριον αὐτοῦς τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, καὶ οὕτω λέγουσα· Ὁὐτός ἐστιν ὁ ἀγαπητός μου ὄρος τοῦ λόγου τῆς τελειώσεως ἐν ᾧ εὐδόκησα, γίνεσθαι μοι τελείους υἱοὺς, ἐν τελείῳ πνεύματι.

νγ'. Ψυχὴ τῶν χαμαιζήλων πάντων καταφρονήσασα, καὶ ὀλικῶς τῷ ἔρωτι τρωθεῖσα Θεοῦ, ἐκστασίῳ τινα ξένην καὶ θεῖαν ὄφιστάται. Μετὰ γὰρ τὸ κατεῖδεν τραυῶν τὰς φύσεις πᾶντων καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν καὶ τὰ τέλη τῶν ἀνθρωπίνων καταλαβέσθαι πραγμάτων, ἐντὸς οὐκ ἀνέχεται τοῦ παντὸς ἐκτετεῖναι εἶναι, καὶ τῷ περιέχοντι περιγράφεσθαι· ἀλλὰ τῶν ἑαυτῆς ὄρων ἐκσταῖσα, καὶ τὰ δεσμὰ τυραννήσασα τῆς αἰσθήσεως, τὰς φύσεις πάντων περᾶσασα, εἰς γνόφον θεολογίας ἐν ἀρῆτῳ σιγῇ εἰσέρχεται, καὶ τὸ κάλλος κατανοεῖ τοῦ ἔντος, ἐν φωτὶ νοημάτων ἀφράπτου σοφίας, ὅσον ἂν αὐτῇ κατὰ χάριν ἐκείθεν δοῦν. Θεοπερετῶς δὲ τοῖς νοήμασιν εἰς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐμβαθύνουσα, ἐντρυσθῆ τῶν ἀθανάτων φυτῶν τοῖς καρποῖς, ἀγάπης φόβῳ, τῶν θεῶν ἐνοπιῶν, λέγει, τοῖς νοήμασιν· ὦν οὐδέποτε συστελλομένη πρὸς ἑαυτὴν, δύναται τελείως ἐκφράσαι τὸ μαγαλοπερετῆς καὶ ἔνδοξον· ἀλλ' οἶον ἐνεργουμένη ξέπως ὑπὸ τοῦ Πνεύματος· τὸ μὲν ἐπαινετὸν πάθος, εἰ ἀρῆτῳ οἶδε χαρᾶ καὶ σιγῇ· τὸ δὲ πῶς ἐνεργεῖται, ἢ τί ἐστὶ τὸ κινεῖν καὶ ὀρώμενον, καὶ λέγον αὐτῇ μυστικῶς τὰ ἀπόβῆτα, ἀμηχανεῖ ἐξηγήσασθαι.

νδ'. Ὁ σπειρών ἑαυτῷ εἰς δικαιοσύνην δάκρυα

κατανύξεως, τρυγᾷ εἰς καρπὸν ζωῆς, χαρὰν ἀνεκλά-
λητον. Ὁ δὲ ἐκζητῶν καὶ ὑπομένων τὸν Κύριον ἕως
τοῦ ἔλθειν τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ,
οὗτος θερίσει πολὺχρον τὸν στάχυν τῆς γνώσεως τοῦ
Θεοῦ· καὶ φῶς αὐτὸν φωτίζει σοφίας, καὶ λυχνία
φωτῆς αἰδίου γενήσεται, εἰς τὸ φωτίζειν πάντας
ἀνθρώπους· καὶ οὐ φθονήσει αὐτῷ καὶ τοῖς πλησίον
ὑπὸ τὸ μόδιον τοῦ φθόνου καλύπτων τὸ δοθὲν αὐτῷ
φῶς τῆς σοφίας· ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πι-
στῶν ἐρεύζεται λόγους ἀγαθοῦς, εἰς ὠφέλειαν πολ-
λῶν, καὶ φθέγγεται προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς, ὅσα ε-
ἴκουσεν ἀνωθεν, θείῳ ὑπακούμενος Πνεύματι, καὶ
ὅσα ἔγνω τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων σχολάζων, καὶ οἱ
πατέρες αὐτοῦ διηγήσαντο αὐτῷ.

νε'. Ἔσται παντὶ σπουδαίῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ
κατ' ἀρετὴν τελειώσεως, καὶ ἀποσταλάξει αὐτῷ τὰ
δρῆ τῆς ἐργασίας τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν γλυκασμὸν
εὐφροσύνης, βασιλεύοντι ἐν Σιών τῇ καθαρᾷ διανοίᾳ·
καὶ οἱ βουνοὶ, οἱ λόγοι τῶν ἀρετῶν, ῥύθηνται γάλα·
τὴν τροφὴν αὐτῷ ἀναπαρομένῳ ἐπὶ κλίνης ἀπαθείας,
προσφέροντες· καὶ πᾶσαι αἱ ἐφέσεις Ἰούδα, τῆς
αὐτοῦ, φημί, πίστεως τε καὶ γνώσεως, ῥύθηνται
ὑδρατα, δόγματα δηλαδὴ, καὶ παραβολὰς, καὶ αἰνί-
γματα θείων πραγμάτων· καὶ πηγὴ σοφίας ἀπορ-
ρήτου ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὡς ἐξ οἴκου Κυρίου
ἐξελεύσεται, καὶ ποιεῖ τὸν χεϊμάβρον τῶν σχολίων,
αὐτοῦς δηλονότι τοὺς τῷ αὐχμῷ καὶ τῷ καύσωνι τῶν
παθῶν ἀποξηραθέντας ἀνθρώπους. Καὶ τότε γνῶ-
σεται τὴν ἀληθινὴν ἔκβασιν ἐν αὐτῷ τῶν λόγων
Κυρίου· φησὶ γάρ· « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ποτα-
μοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βέουσαι ὑδατος ζῶν-
τος. »

νε'. Ἀνατελεῖ ἐν τοῖς φοβουμένοις με, φησὶν ὁ
Θεός, ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ Ἰασις ἐν ταῖς πράξεσιν·
καὶ ἐκ φυλακῆς παθῶν ἐξελεύσονται, καὶ σκιρτή-
σουσιν ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀμαρτίας ἀνειμένα·
καὶ καταπατήσουσιν ἀνόμους ἀνδρας καὶ δαίμονας
ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῶν, ὡς σποδὸν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ
τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν, ἥ ἐγὼ ποιῶ, λέγει Κύ-
ριος παντοκράτωρ· ἡνίκα διὰ πασῶν ἀνυψώθῃσι τῶν
ἀρετῶν δηλονότι, καὶ τελειωθῶσι διὰ σοφίας καὶ
γνώσεως ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ Πνεύματος.

νε'. Ἐὰν ἐπ' ὄρους πεδινῷ τοῦ κόσμου τούτου,
καὶ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, γνώσεως καινῆς ἀνω-
θεν ἄρης σημεῖον, καὶ ὑψώσης τὴν φωνὴν αὐτοῦ,
κατὰ τὸν εἰρηκτότα, τῆς δοθείσης σοφίας ἀπὸ Θεοῦ,
παρακαλῶν τῷ λόγῳ καὶ διδάσκων τοὺς σοὺς ἀδελ-
φοὺς, διανοίγων τὸν νοῦν αὐτοῖς τῆς θείας Γραφῆς,
εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασιῶν ὀρωρῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ
προβιβάζων αὐτοὺς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν αὐτοῦ
ἐντολῶν, μὴ φοβηθῆς ἀπὸ τῶν φθονοῦκτων τῇ δυνά-
μει τῶν λόγων σου, καὶ διαστρεβλοῦντων πᾶσαν
θείαν Γραφήν, κενῶν ὄντων καὶ σεσαρωμένων,
καὶ ἐτοίμων εἰς κατοικίαν τῷ διαβόλῳ. Συντάσσει
γὰρ τὰ τῶν χειλέων σου ὁ Θεός ἐν τῇ βίβλῳ τῶν
ζώοντων, καὶ οὐκ ἔσται σοὶ βλάβη ἐκ τῶν ποιούτων,
ὡς οὐδὲ Πέτρω ἐκ Σίμωνος. Ἐρεῖς δὲ μᾶλλον καὶ

punctionis, in fructum vitæ percipit gaudium
infrabile. Qui autem querit et sustinet Dominum
donec veniant fructus justitiæ suæ, hic metet mul-
tiplicem spicam scientiæ Dei, seipsum illustrabit
lumine scientiæ, et fax lucis æternæ fiet ad illu-
minandos omnes homines, nec invidet sibi et
proximo sub modio invidiæ abscondens datam sibi
sapientiæ lucernam, sed in Ecclesia fidelium eru-
ctabit verba bona, ad multorum utilitatem, et
loquetur arcana ab initio, quæ audivit desuper
divino obediens Spiritui, et quæ didicit contem-
plationi rerum vacans, et quæ patres ejus ipsi
narraverunt.

55. Omni viro pio, eum in virtute perfectus
erit, surgent montes observantiæ mandatorum
Dei, qui dulcedinem lactiæ stillabunt et in Sion
mente pura regnanti; et colles, seu virtutum
verba, lac rorabunt, cibum ipsi in impassibilitatis
lecto requiescenti afferentes, omniaque desideria
Juda, id est, fidei et scientiæ ejus, pluent aquas,
dogmata videlicet parabolæque et ænigmata rerum
divinarum; atque fons absconditæ sapientiæ de
corde illius tanquam de domo Domini egredietur,
et potabit torrentem juncorum, ipsos scilicet ho-
mines ariditate et æstu cupiditatum exsiccatos.
Et tunc sciet in se adimpleta esse hæc verba
Domini dicentis: « Qui credit in me, flumina de
ventre ejus fluent aquæ vivæ ».

56. Oritur in timentibus, ait Dominus, Sol ju-
stitiæ, et medela in operibus; ex cupiditatum
carcere egredientur, et salient ut vituli ruptis
peccati vinculis; hominesque prævaricatores ac
dæmonas sub pedibus suis ut cinerem conculcabunt
in die suæ restorationis, sicut ego facio, dicit
Dominus omnipotens, cum scilicet omnibus elevati
sunt virtutibus, et perfecti per sapientiæ et
scientiam in participatione Spiritus sancti.

57. Cum super montem campestris hujus mundi
et Ecclesiæ Christi levaveris scientiæ novæ signum,
et elevaveris vocem, ut ait propheta, sapientiæ
tibi a Deo datæ, exhortans verbo et docens fratres
tuos, aperiens eis intelligentiam divinæ Scripturæ,
ut intelligant mirabilia Dei dona, eosque inducens
ad implenda ejus mandata, ne timeas istos qui
invenient efficaciam verborum tuorum, et contor-
quent omnem divinam Scripturam, cum vacui sint
scopisque mundati et paratum diabolo habitacu-
lum. Scribit enim Deus labiorum tuorum verba
in libro viventium, et nihil tibi nocebunt istius-
modi homines, sicut non nocuit Petro Simon
Magus. Sed potius dicis et ipse cum propheta in
illa die qua videbis istos contra te parantes viæ

• Joan. vii, 38. • Malach. iv, 2. • Isa. xliii, 2.

• Matth. xii, 44.

offendicula : « Ecce Deus meus, salvator meus Dominus, et fiducialiter agam in eo, et ab ipso salvabor, et non timebo : quia fortitudo mea et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem, et non cessabo prædicare gloriam ejus in universa terra ¹⁰. »

58. Si agnoscas impetum cupiditatem esse in te inefficacem, et compunctionis lacrymas ex humilitate fluere ab oculis tuis, scito venisse regnum Dei in te, et gravidum te esse Spiritu sancto. Si vero operantem, moventem et loquentem Spiritum sentis in visceribus tuis, teque excitantem ad prædicandam in Ecclesia magna salutem et veritatem Dei, ne cohibeas labia tua propter invidiam hominum Judæis similium ; at sedens scribe super buxum, ut ait Isaias ¹¹, quæ Spiritus tibi dicat, quia illud erit in die novissimo et usque in æternum, ut dicit propheta. Qui enim invidiam parturiant, sunt populus incredulus, filii mendaces, quibus non est fides, qui nolunt audire operari adhuc Evangelium et amicos prophetasque Deo parare, sed dicunt prophetis et magistris Ecclesiæ : « Ne annuntietis nobis sapientiam Dei, neque sic loquamini nobis spectacula naturæ videntibus, sed prædicate et annuntiate nobis aliam viam quam mundus amat, et auferte a nobis oraculum Israel ¹². » Ne attendas invidiæ et verbis eorum : nam tandem verba tua ad multorum utilitatem resonantia audient surdi spirituales, cæcorum oculi tenebris vitæ peccatique caligine obscurati videbunt verborum tuorum lumen, in his exsultabunt pauperes spiritu, spe fracti homines gaudio replebuntur, et spiritu palantes in verbis tuis recolligentur : qui autem contra te murmurant, discent obtemperare verbis Spiritus sancti, et linguæ balbutientes pacem loqui discent.

59. Beatus ille qui habet in Sion Ecclesia Dei semen doctrinæ verhorum suorum, ut ait Isaias ¹³, et filios proprios sibi et Spiritui sancto in cœlesti primogenitorum Jerusalem ; erit enim homo ille, inquit, abscondens ad tempus verba sua, et abscondetur velut aqua decurrente, ac tandem in Sion fidelium Ecclesia videbitur velut terræ sitiienti fluvius decurrens fluentis sapientiæ suæ gloriosus, et qui ab invidis deflectuntur, non amplius in his confident, sed aures suas præbebunt ad audienda illius hominis verba, et cor infirmorum anima patebit ad audiendum ; nec deinceps dicent invidiæ asceclæ, « Sile », siquidem ille, cum plus sit, sapientiam amplexus est, nec stultorum instar mundi sapientium stulta est locutus, nec animo

Αὐτὸς μετὰ τοῦ προφήτου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐν ᾗ κατασκευάζοντας ὄρξῃ κατὰ σοῦ τοιοῦτους σκάνδαλα τρίβου, « Ἰδοὺ ὁ Θεὸς μου, Σωτὴρ μου Κύριος, καὶ πεποίθως ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ, καὶ σωθήσομαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ φοβηθήσομαι. Διότι ἡ ὄψις μου καὶ ἡ αἰνεσίς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι Σωτήρ· καὶ οὐ παύσομαι ἀναγγέλλειν τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ γῆ. »

νη'. Εἰ ἔγνωσ ὅτι ἡ φορὰ τῆς τῶν καθῶν ἐνεργείας ἔστιν ἐν σοὶ ἀπρακτος, καὶ ἡ κατάνυξις ἐκ ταπεινοφροσύνης πηγάζει ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, γῶθι ὅτι ἦλθεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ, καὶ ἐγκύρων ἐγένου τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ δὲ καὶ ἐνεργοῦν, κινουμένον τε καὶ λαλοῦν τὸ Πνεῦμα νοεῖς ἐν τοῖς ἐγκάτοις σου, καὶ διεγερθὼν σε τοῦ λέγειν ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ τὸ σωτήριον, καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὴ δὴ κωλύσῃ τὰ χεῖλη σου διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίωφρονων ἀνδρῶν· ἀλλὰ καθίσας, γράψον ἐπὶ πυξίου, καθὼς φησὶν Ἡσαίας, ἃ τὸ Πνεῦμά σοι λέγει· « ἐν ἔσται εἰς ἡμέρας καιρῶν ταῦτα, καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· κατὰ τὸν οὕτω εἰπόντα. Οἱ γὰρ τὸν φόβον ὠβελοντες, λαὸς ἀπειθής εἰσιν, υἱοὶ ψευδαῖς, οἳ οὐκ ἔστι πιστις, οἱ οὐ βούλονται ἀκούειν, ὅτι ἔτι τὸ εὐαγγέλιον ἐνεργεῖ, καὶ φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει· ἀλλὰ λέγουσι τοῖς προφήταις καὶ διδασκαλοῖς τῆς Ἐκκλησίας· Μὴ ἀναγγέλλετε ἡμῖν τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῖς τὰ ὀράματα τῆς φυσικῆς θεωρίας ὀρῶσι μὴ λαλεῖτε ἡμῖν, ἀλλὰ λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν, ἣν ὁ κόσμος φιλεῖ, καὶ ἀφέλετε ἀφ' ἡμῶν τὸ λόγιον τοῦ Ἰσραὴλ. Μὴδὲ προσέξῃς τῇ βασκανίᾳ, καὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν· ἀκούσονται γὰρ τὰ ὑπερχομένά σοι πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν ἔνωθεν κωφοὶ ἔσχατον, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει τοῦ βίου, καὶ οἱ ἐν τῇ ὀμίχλῃ τῆς ἁμαρτίας ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, ἔφονται σου τῶν λόγων τὸ φῶς, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐν αὐτοῖς οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, καὶ οἱ ἀπηπισμένοι τῶν ἀνθρώπων, ἐμπλησθήσονται εὐφροσύνης, καὶ γνώσονται οἱ τῷ πνεύματι πλανώμενοι, σύνεσιν ἐν τοῖς λόγοις σου· οἱ δὲ γογγύζοντες κατὰ σοῦ, μαθήσονται ὑπακούειν τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος, καὶ γλῶσσαι αἱ ψελλίζουσαι, λαλεῖν εὐρήνην μαθήσονται.

νη'. Μακάριος ἔς ἔχει ἐν Σιών τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, σπέρμα διδασκαλίας τῶν λόγων αὐτοῦ, φησὶν Ἡσαίας, καὶ υἱοὺς οἰκείους ἑαυτῷ, καὶ τῷ Πνεύματι, ἐν τῇ ἀνω τῶν πρωτοτόκων Ἰερουσαλήμ· ἔσται γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, κρύπτων εἰς καιρὸν, φησὶ, τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ κρυβήσεται ὡς ἀφ' ὕδατος φερομένου, καὶ ἔσχατον, φανήσεται ἐν Σιών τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ, ὡς ποταμὸς φερόμενος ἔνδοξος, γῆ διψώσῃ τοῖς βέθροις τῆς σοφίας αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἔτι ἔσονται οἱ ὑπὸ τῶν φθονούντων ἀνατραπόμενοι πεποιοῦτες ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ τὰ ὄψα αὐτῶν δώσουσιν ἀκούειν τῶν λόγων τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου, καὶ ἡ καρδία τῶν κατὰ ψυχὴν ἀσθενούντων, προσέξει τοῦ ἀκούειν· καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ ἐπαισιν οἱ ὑπὲρταῖ τοῦ φόβου· Σίγα· ἐπειδὴ εὐσεβῆς ὢν συνετὰ

¹⁰ Isa. xii, 2, 5. ¹¹ Isa. xix, 8. ¹² Ibid. 11. ¹³ Isa. xxxi, 9 sec. LXX.

ἐβουλεύσατο, καὶ οὐκ ὤσπερ οἱ μωροὶ τοῦ κόσμου ἄσφοφοι μωρὰ ἐλάλησεν· οὐδὲ ἡ καρδία αὐτοῦ νενόηκε μάταια τοῦ συντελεῖν ἄνομα, καὶ λαλεῖν πρὸς τὸν θεὸν πλάνησιν ὡς ἂν διασπαίρη ψυχὰς πεινώσας, καὶ ψυχὰς τὰς διψώσας, κενὰς ποιήσῃ. Διὰ τοῦτο οἱ λόγοι αὐτοῦ μενοῦσιν εἰς ὠφέλειαν πολλῶν, κὰν μὴ δοκῇ τοῖς βασκαίνουσι.

Ἔ. Τῷ ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρὰς οἰκοῦντι, ἄρτος εἰς κέρον δοθήσεται γνώσεις, καὶ ὁ κρατῆρ τῆς σοφίας εἰς μέθην· καὶ οὕτως ἔσται πιστὸν τὸ ὕδωρ αὐτοῦ· βασιλέα μετὰ δόξης ἕψεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ γῆν κόβρωθεν ἕφονται· ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μαλετήσεται σοφίαν, καὶ ἀναγγελεῖ πᾶσι τὸν τόπον τὸν αἰώνιον, οὗ τῶν ὄρων ἐκτὸς οὐδέν.

Ἐα'. Εἰ οὖν ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει τὰ ὄρα παντὸς τοῦ φοβουμένου αὐτὸν, καὶ προστεθήσιν ὡτίον αὐτῷ τοῦ ἀκούειν, καὶ γλώσσαν δίδωσι παιδείας τοῦ γινῶναι, ἥνικα δεῖ εἰπεῖν λόγον, τίς ἕτερος ὁ ἀποστρέφων φρονίμους καὶ σοφοὺς τοῦ κόσμου εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τὴν σοφίαν μωραίων αὐτῶν, μόνον δὲ ἰστών τὰ ῥήματα τῶν δούλων αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ αὐτὸς ὁ ποιῶν καινὰ καὶ παράδοξα εἰς δόξαν αὐτοῦ, ὁ ποιῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ξηρῇ καρδίαν ὀδὸν ταπεινώσεως καὶ πραότητος, ἐν δὲ τῇ ἀνίκμῳ, καὶ ἀνύδρῳ διανοίᾳ, ποταμοὺς σοφίας ἀρβήτου, εἰς τὸ ποιεῖν τὸ γένος αὐτοῦ τὸ ἐκλεκεδν, λαβὼν ἂν περιποιησάτω, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ διηγείσθαι; Ἐμπροσθεν γὰρ τῶν ἀγαπώντων καὶ φοβουμένων αὐτὸν πορεύεται, καὶ ὄρη παθῶν ὀμαλλίζει, καὶ θύρας χαλκᾶς ἀγνωσίας συντριβεῖ, καὶ ἀνοίγει τῆς αὐτοῦ γνώσεως τὰς θύρας, καὶ ἀνακαλύπτει αὐτοῖς θησαυροὺς αὐτῆς σκοτεινοῦς, ἀπακρύφους τε καὶ ἀοράτους, ἵνα γῶσιν, ὅτι αὐτὸς ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ καλῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν Ἰσραήλ.

Ἐβ'. Τίς ἐ τὰράσσων τὴν θάλασσαν τῶν παθῶν, καὶ ἰστών τὰ κύματα αὐτῆς; Ὁ βυόμενος τοὺς ἀγαπώντας αὐτὸν τοῦ κινδύνου τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὴν ζάλην τῶν λογισμῶν εἰς γαλήνην ποιῶν Κύριος Σαβαώθ· ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ τιθεὶς εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, καὶ σκέπων αὐτοὺς ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἐν ἧ ἔστησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν ἔδεμελλίωσεν. Αὐτὸς τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν δίδωσι γλώσσαν παιδείας, καὶ οὖς συνέσεως εἰς τὸ ἀκούειν ἄνωθεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπαγγέλλειν εἰς τὸν οἶκον Ἰακώβ, τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν, τὰ προστάγματα αὐτοῦ· οἷς δὲ μὴ ὑπάρχει ὀφθαλμὸς εἰς τὸ ὄρῃν τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, καὶ οὖς εἰς τὸ ἀκούειν τὰ ἔνδοξα τοῦ Θεοῦ, ἀκότος ἔστιν ἡ ἀποκλήρωσις [ἐν ἀλλ. ἀποκλήρωσις] τῆς ἀγνωσίας, καὶ ἡ ἐπιπεί μετὰ τῶν λόγων ματαία. Τοῦτων οὐδεὶς λαλεῖ δίκαια, οὐδὲ ἔστι χρίσις ἐν αὐτοῖς ἀληθείας· πεποιθασί γὰρ ἐπὶ ματαίοις, καὶ λαλοῦσι κενὰ· κύουσι φθόνον, καὶ τίκτουσι βασκανίαν, ὅτι ἀπερίτμητὰ εἰσι τὰ ὄρα αὐτῶν, καὶ οὐ δύνανται ἀκούειν, καὶ διὰ τοῦτο ἐγενήθη αὐτοῖς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος εἰς ὀνειδισμῶν, καὶ οὐ μὴ βουληθῶσιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι.

Ἐγ'. Σοφία τίς ἔστιν ἐν τοῖς τὸν φθόνον ὀδίνουσι κατὰ τοῦ πλησίον. Πῶς γὰρ ἐρούσι οἱ βασκανοὶ, φρῖν Ἰερμίας, ὅτι Σοφοὶ ἔσμεν ἡμεῖς, καὶ νό-

vanum inlit consilium prava faciendi, et falso dicendi Deum dispergere animas esurientes et animas sitientes dimittere inanes. Idcirco verba illius stant ad utilitatem multorum, quamvis non placeant malignantibus.

60. Illi qui in excelsa petrae solidae caverna inhabitat, debitor panis, scientiae ad satietatem, et calix sapientiae ad ebrietatem: et sic potabilis erit aqua illius; regem in sua maiestate videbit, et ejus oculi terram de longe prospicient, anima ejus meditabitur sapientiam, et omnibus annuntiabit locum aeternitatis, extra cujus fines nihil est.

61. Si igitur disciplina Domini aperit aures omnium qui timent eum, eisque aures suppediat ad audiendum, et linguam disciplinae ad sciendum quando oporteat loqui verbum; quis alius retro dejicit prudentes et sapientes mundi, stultitiamque facit eorum sapientiam, confirmat sanctorum duntaxat verba famulorum, nisi ille qui facit nova et incredibilia ad suam gloriam, qui facit in deserto et arido corde viam humilitatis et mansuetudinis, in sicca autem et inaquosa mente suum electum, populum cui curam credidit suas praedicandi virtutes? Namque amantes ac timentes se praecedit, montes cupiditatum deprimit, aereas confringit portas ignorantiae, januas aperit scientiae vulpius, et eis revelat thesauros ejus obscuros reconditosque et invisibiles, ut sciant ipsum esse Dominum Deum, qui vocat nomen eorum Israel.

62. Quis conturbat mare cupiditatum fluctuante ejus componit? Qui eruit diligentes se a periculo peccati, et qui cogitationum tempestatem in serenum convertit Dominus Sabaoth, qui verba sua ponit in ore eorum, eosque protegit sub umbra manuum suarum quibus caelum stabilivit terramque fundavit. Ipse timentibus se dedit linguam disciplinae et aurem intelligentiae, ad audiendam desuper vocem suam, et annuntianda in domo Jacob, seu fidelium Ecclesia, sua mandata. Quibus vero non est oculus ad videndos radios solis justitiae et auris ad audiendam gloriam Dei, illi tenebris ignorantiae replentur, et spes sicut et verba eorum vana est. Horum nullus loquitur justitiam, nec in eis est iudicium veritatis: in vanitatibus enim fiduciam habuerunt et locuti sunt inania; parturiunt invidiam, et parturiunt malignitatem, quia incircumcisae sunt illorum aures nec possunt audire, et idcirco factum est illis scientiae Dei verbum in opprobrium, et noluerunt illud audire.

63. Quae sapientia est in iis qui invidia laborant adversus proximum? Quomodo enim dicunt malignantes, ait Jeremias: Sapientes nos sumus, et

lex Domini nobiscum est¹⁴. » Cum tahescunt zelo contra eos qui susceperunt gratiam Spiritus per sapientiam et scientiam Dei. At frustra mendacem adepti sunt scientiam scribæ et sapientes mundi, quippe qui veram non acquisierunt scientiam. Itaque « confusi sunt sapientes¹⁵, » a vera delapsi sapientia, quam in filiis piscatorum auctam viderunt, et « perterriti » sunt stupentes vim sermonum eorum, « et capti sunt¹⁶ » in retibus cogitationum ipsorum, quia veram sapientiam et scientiam Domini reprobaverunt.

64. Cur zelo intabuerunt maligni adversus eos qui gratia Spiritus ditati sunt? cur adversus eos qui acceperunt linguam igneam veluti calalam scribæ velociter scribentis, insurrexerunt, deserto fonte sapientiæ Dei? Si enim viam Dei percurrensent, mansissent in æternum in pace impassibilitatis, novissent ubi sit prudentia, ubi fortitudo, ubi intelligentia, ubi scientia rerum, ubi longævitas et vita, ubi lumen oculorum et sapientia cum pace; didicissent quis inveniat locum ejus, quis thesaurus ejus ingrediatur, et quomodo Deus prædicatoribus verbi hæc præcipiat per prophetam: « Propheta qui habet somnium revelationis, narret somnium visionis suæ, et qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere¹⁷; » et iterum: « Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te in libro¹⁸; » et nunquam invidia contra tales homines intabuissent.

65. « Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas¹⁹, » maligni quoque poterunt bene dicere et consiliari, meditati mala. Etenim calce conculcabunt proximum suum, cum dolose incedant, et suos deridant amicos, veritatem non loquentes, quia didicit lingua eorum loqui vanâ et mendacia verba. Intellige igitur, tu cui propter Dei scientiam et Verbum Isti insident et lucum faciunt, perseveranter precare, dicens cum Jeremia: « Domine, recordare mei, et visita me, et tuere me ab his qui persequuntur me, noli in patientia tua rejicere me, me diu probare volens. Scito quoniam sustinui opprobrium ab his qui irritam faciunt scientiam tuam, consumma illos in zelo eorum, et erit mihi verbum scientiæ tuæ in gaudium et lætitiâ cordis mei. Non enim sedi in consilio ludentium scientiam tuam, sed timui a facie manus tuæ, et sedebam solus, quoniam amaritudine me replevit eorum invidia: et exaudies, bene novi, siquidem convertis errantem a via sua²⁰. » — « Stabiliam te inter amicos meos, ante faciem meam stabis, et si segregaveris pretiosum a villi, quasi os meum eris, liberabo te de manu pessimorum, ait Dominus Deus Israel²¹. »

66. Totum sermonis finem audiant maligni sa-

¹⁴ Jerem. viii, 9. ¹⁵ Ibid. ¹⁶ Jerem. xxiii, 28. 15-18 ¹⁷ Ibid. 19 21.

Αμος Κυρίου μετ' ἡμῶν ἐστίν; ὅταν ἐκτῆκονται τῷ ζῆλῳ κατὰ τῶν λαβόντων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος; διὰ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' εἰς μίτην ἐγενήθη γνώσις ψευδῆς γραμματεῦσι καὶ σοφοῖς τοῦ κόσμου, τῆς ἀληθινῆς ἐξαμαρτήσασι γνώσεως. διὰ τοῦτο ἠσχύνθησαν σοφοὶ ἐκπεπτωκότες τῆς τοῦ Παρθκλήτου σοφίας, ταύτην ἐν οὐρα; ἀλείων πληθουομένη ὀρώντες, καὶ ἐποθήθησαν τὴν δύραμιν τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἐάλωσαν ἐν τοῖς δικτύοις τῶν νοημάτων αὐτῶν, ἐπειδὴ τὴν ὄντως σοφίαν καὶ τὴν γνώσιν Κυρίου ἀπεδοκίμασαν.

64. Τί τῷ ζῆλῳ ἐκτετήχασιν βάσκανοι, κατὰ τῶν πεπλοτηκότων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος; κατὰ τῶν λαβόντων γλώσσαν πυρὸς ὡσεὶ κάλαμον γραμματεῶς ὀσυγράφου, τὴν πηγὴν ἐγκαταλιπόντες τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας; Εἰ γὰρ τῇ ὁδῷ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθησαν, καταύκησαν ἂν ἐν εἰρήνῃ ἀπαθείας εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Ἐμαθον ποῦ ἐστὶ φρόνησις; ποῦ ἐστὶν ἰσχυρὸς, ποῦ ἐστὶ σύνεσις, καὶ γνώσις τῶν ὄντων, ποῦ ἐστὶ μακροβίωσις καὶ ζωὴ, ποῦ ἐστὶ φῶς ὀφθαλμῶν, καὶ σοφία μετὰ εἰρήνης. Ἐμαθον τίς εὐρίσκει τὸν τόπον αὐτῆς, καὶ τίς εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς εἰσέρχεται, καὶ ὅπως ἐντέλλεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου τοῦ λόγου μύστησι λέγων ὁ προφήτης. Ἐν ᾧ τὸ ἐνύπνιον ἐστὶ τῆς ἀποκαλύψεως, διηγησάσθω τὸ ἐνύπνιον τῆς ὁρασίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ὁ λόγος μου πρὸς αὐτὸν, διηγησάσθω τὸν λόγον μου ἐπ' ἀληθείας; καὶ αὐτίς. Γράψον σεαυτῷ πάντας τοὺς λόγους οὓς ἐχηρημάτισα πρὸς σὲ ἐπὶ βιβλίου; καὶ οὐδέποτε ἂν τῷ φθόνῳ κατὰ τῶν τοιοῦτων ἐτήκοντο.

65. Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλιτα αὐτῆς, καὶ οἱ βάσκανοι δυνήσονται εὖ εἰπεῖν καὶ βουλευσάσθαι, μεμελετηκότες κακά. Πτέρην γὰρ πετρινοῦσι τοὺς πλησίον αὐτῶν, ἐπειδὴ δολίως πορεύονται, καὶ καταπαύζουσι τοὺς φίλους αὐτῶν, ἀλήθειαν μὴ λαλοῦντες, διότι μεμψήθηκεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν λαλεῖν μάταια καὶ ψευδῆ. Σύνες οὖν ὁ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γνώσιν καὶ τὸν λόγον, ὑπ' αὐτῶν φθονοῦμενός τε καὶ ἐμπαιζόμενος, περικτανῶς δέθηται, κατὰ τὸν Ἰερემίαν, καὶ εἰπέ. Κύριε, μνήσθητί μου, καὶ ἐπίσχεφαί με, καὶ ἀθώωσόν με ἀπὸ τῶν καταδικωκόντων με βασκάνων ἀνδρῶν. μὴ εἰς μακροθυμίαν σου βάλῃς με, δοκιμάσαι με θέλων ἐπὶ πολὺ. γνῶθι ὡς ἔλαθον ἐμπαιγμὸν ὑπὸ τῶν ἀθετοῦντων τὴν γνώσιν σου, συντέλεσον αὐτοὺς ἐν τῷ ζῆλῳ αὐτῶν, καὶ ἐσται ὁ λόγος ἐμοὶ τῆς γνώσεώς σου εἰς εὐφροσύνην, καὶ εἰς χάραν καρδίας μου. οὐδὲ γὰρ ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν παιζόντων τῆς γνώσιν σου, ἀλλ' εὐλαβοῦμην ἀπὸ προσώπου χειρὸς σου, καὶ ἐκαθήμην κατὰ μόνας, ὅτι πικρίας ἀπὸ τοῦ φθόνου αὐτῶν ἐνεπλήσθην, καὶ ἀκούσεις, εὖ οἶδα, ἐὰν ἐπιστρέψῃς πεπλανημένον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ. Ἄποκαταστήσω σε ἐν τοῖς φίλοις μου, πρὸ προσώπου μου. στήθη, καὶ ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἀπὸ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔση. Αὐτρίωσομαι σε ἐκ χειρὸς βασκάνων λοιμῶν, λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.

66. Τέλος λόγου τὸ πᾶν, οἱ βάσκανοι σοφοὶ ἀκού-

¹⁹ Jerem. xxx, 2. ²⁰ Jerem. xliii, 23. ²¹ Jerem. xvi,

τωναν· ἐκαθαρ:εὐθήσαν Ναζιραίοι Θεοῦ τοῖς πόνους ἄπὲρ χιόνα· Ἐλαμψαν τῷ βίῳ ὑπὲρ γάλα, ὑπὲρ λίθων σάππειρον τὸ εἶδος τῆς σοφίας αὐτῶν, καὶ ὑπὲρ μάργαρον καθαρόν ὁ χαρακτήρ τῶν λόγων αὐτῶν· οἱ δὲ γε ἐσθιοντες τρυφὰς τῆς κοσμικῆς γνῶσεως, ἠφανίσθησαν ἐν ταῖς ἐξέδοις τοῦ Πνεύματος, οἱ τιθηνόμενοι ἐπὶ κοκκίῳ σοφίας Ἑλλήνων, κοπρίαν ἀγνωσίας περιεβάλλοντο, καὶ ἐδόθησαν ἐπ' αὐτοῖς δεσμοί, καὶ ἐδέθησαν ἐν αὐτοῖς· συνεδέθη γὰρ ἡ γλῶσσα αὐτῶν πρὸς τὸν λάρυγγα αὐτῶν, καὶ ἀπεκωφώθησαν, ἐπεὶ τὴν ὄντως σοφίαν καὶ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἀπεδοκίμασαν Πνεύματος, μὴ διὰ πόνων ταύτην λαθεῖν ἐθελήσαντες.

ξζ'. Ὁ Θεὸς ὁ ταπεινῶν ξύλον ὑψηλόν, καὶ ὑψὼν ξύλον ταπεινόν, ὁ ξηραίνων ξύλον χλωρόν, καὶ ἀναθάλλων ξύλον ξηρόν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ διδοὺς στόμα ἀνεψφγμένον, ἐν μέσῳ Συναγωγῆς πολλῆς, τοῖς δούλοις αὐτοῦ, καὶ βῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις θυνάμει πολλῆ, ὅτι ἡ σοφία, καὶ ἡ σύνεσις, καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐστι, καὶ αὐτὸς ἄλλοιοὶ ὡσπερ καιροὺς καὶ χρόνους, οὕτω καὶ ψυχὰς ζητούσας καὶ ποθοῦσας αὐτὸν καθιερῶν κατὰ παθῶν βασιλεῖς, καὶ μεθιστῶ ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν, διδοὺς σοφίαν τοῖς σοφοῖς τῷ πνεύματι, καὶ φρόνησιν τοῖς εἰδόσι σύνεσιν· αὐτὸς ἀποκαλύπτει βαθέα καὶ ἀπόκρυφα τοῖς ἔρουνῶσι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ γινώσκειν δίδωσιν αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ σκότει των αἰνιγμάτων, ὅτι τὸ φῶς τῆς σοφίας καὶ γνῶσεως μετ' αὐτοῦ ἐστι, καὶ ὃ βούλεται διδῶσιν αὐτό.

ξη'. Παντὶ τῷ καθ' ὑπομῶν ἔργαζομένῳ τὰς ἐντολάς κατὰ τὸν ἐκτός καὶ ἐντός ἀνθρώπων, καὶ πρὸς μόνην ἀφορῶντι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, τιμὴ δίδεται γνῶσεως οὐρανόου, εἰρήνη ψυχῆς καὶ ἀφθαρσία, ὡς οὐκ ἀκροατῆ, ἀλλὰ ποιητῆ τοῦ νόμου τῆς χάριτος· οὐ καὶ τὴν γνῶσιν ἐμάρτυρον οὖσαν ἐξ ἔργων, οὐκ ἀτιμάζει Θεὸς, ἀλλὰ συνδοξάζει τοῖς λόγοις τῆς γνῶσεως τῶν διὰ σοφίας αὐτοῦ λαμψάντων ἐν τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ, ἕπειδὴ προσωποληψία οὐκ ἐστι παρ' αὐτῷ. Τῷ δὲ ἐξ ἐριθείας ἀγωνιζομένῳ, καὶ ἀπειθοῦντι μὲν τοῖς λόγοις τῶν ἀγομένων ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, πειθομένῳ δὲ τῇ ἑαυτοῦ συνέσει, καὶ τοῖς ἀπατηλοῖς λόγοις τῶν τὴν μάργωσιν περιχειμένων μόνην τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀγομένων ὑπὸ φιλοδόξου, καὶ φιληθῆναι πνεύματος, θλίψις καὶ στενοχωρία δίδεται, φθόνος, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, νῦν μὲν εἰς ἀντιμισθίαν τῆς πλάνης αὐτοῦ, ἔσχατον δὲ, εἰς κατηγορίαν τῶν μεταξὺ ἀλλήλων κατηγορούντων, ἣ καὶ ἀπολογουμένων αὐτοῦ λογισμῶν· ἐν ἡμέρᾳ ἣ κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτά τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

ξθ'. Ὡσπερ οὐκ ἐστὶν Ἰουδαῖος ὁ ἐν τῷ φανερωῦ, κατὰ τὸν εἰδόντα, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερωῦ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐκ ἐν γράμματι, οὕτως οὐδὲ τέλειος ἀνὴρ ἐν γνῶσει καὶ σοφίᾳ, ὁ ἐν τῷ φανερωῦ μόνῳ καὶ κατεγλωττισμένῳ λόγῳ πολὺς, οὐδὲ σπουδαῖος ἄκρω, ὁ ἐν τῇ σωματικῇ καὶ φανερῇ γυμνασίᾳ τῶν πόνων, ἀλλ' ὁ ἐν τῇ κρυπτῇ καὶ νοερῇ ἐργασίᾳ

pientes : Candidiores nive Nazaræi Dei effecti sunt laboribus, præ lacte vita nitent, sapphiro pulchrior sapientia eorum, et splendidiora margaritis ipsorum verba. Qui vero nutriti suat deliciis mundanæ scientiæ, obtenebrati sunt recedente Spiritu sancto; et qui lactati sunt in purpura sapientiæ ethnicorum, stercore ignorantæ circumfusi sunt, et data sunt illis vincula, quibus alligati sunt, adhæsit enim lingua eorum gutturi, et facti sunt muti, eum veram sapientiam et scientiam divini Spiritus rejecerint, nolentes eam laboribus consequi.

67. Ille Deus qui humillat lignum sublime, et exaltat lignum humile, et sicut lignum viride, et frondere facit lignum aridum, ipse est qui dat os apertum in medio synagogæ multæ famulis suis, et verbum evangelizantibus virtute multa, quia sapientia, prudentia et virtus ab ipso procedunt, et ipse ut mutat tempora et momenta, sic animas ipsum quærentes et appetentes reddit cupiditatum reginas et transfert de vita in vitam, dans sapientiam sapientibus spiritu et prudentiam scientibus intelligere: ipse revelat profunda et abscondita scrutantibus profunda Dei, eisque manifestat constituta in tenebris ænigmatum, quia lux sapientiæ et scientiæ cum eo est, et cui vult illam impartitur.

68. Cuilibet adimplenti perseveranter Dei mandata secundum interiorem et exteriorer hominem, et solam intuitu gloriam Dei, honor tribuitur cœlestis sapientiæ, præ animæ et incorruptio, quippe qui non auditor ait, sed factor legis gratiæ. Illius scientiam ex operibus probatam non inhonorabit Deus, sed conglorificabit eum sermonibus scientiæ eorum qui refuserunt in Ecclesia fidei, quia non est apud eum personarum acceptio. His autem qui sunt ex contentione, et non acquiescunt verbis eorum qui a Spiritu aguntur, credunt vero propriæ prudentiæ et verbis mendacibus eorum qui solam pietatis personam agunt et ducuntur spiritu superbiæ et voluptatis, tribulatio datur, et angustia, invidia, tumor et iracundia, nunc quidem in mercedem erroris eorum, novissime autem ad accusandas eorum cogitationes sese invicem insulmantes ac defendentes, in die qua judicabit Deus abscondita hominum et reddet unicuique secundum opera ejus **.

69. Sicut non est Judæus qui in manifesto, ut ait Paulus **, neque quæ in manifesto in carne est circumcisio, sed qui in abscondito Judæus est, et circumcisio cordis in spiritu, non littera: » ita nec perfectus vir in scientia et sapientia, qui in manifesto duntaxat linguosoque sermone multus est, nec summe fervens qui in corpore manifestoque laborum exercitio, sed qui in abscondita ei

** Rom. II, 6-16. ** ibid. 28. 29.

spirituali operatione studiosus, et qui ex puro et optimo corde loquitur per Spiritum Dei nec per litteraturam sapiens in scientia perfectusque est, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est, quippe qui ignotus est invidiosusque hominibus, uni autem Deo dilectus et notus.

70. Si non ex operibus legis justificatur omnis caro²⁶ coram Deo, quis e solis agonibus et laboribus ascesis perficitur coram Deo? Revera praxi ad virtutum habitum promovemur impetumque cupiditatum reprimimus, non tamen ea sola perficimur in plenitudine Christi. Quid ergo nos ducit ad perfectionem? Sincera in Deum fides, quæ est sperandarum substantia rerum²⁷; qua plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse justus, et qui vocatur Abraham obedivit exire et demorari in terra repromissionis. Hæc veritatis studiosos ducit in spem magnam sublimium Dei donorum indeque in scientiam rerum, et in eorum cordibus infundit inexhaustos Spiritus thesauros, ad effundendum exinde nova et vetera Dei mysteria et indigentibus largiendum. Qui ergo illam sortitus est, ascendit et perfectus est per charitatem in scientia Dei, et introit in requiem Dei²⁸, requiescens et ipse ab omnibus operibus suis, sicut a suis Deus.

71. Si incredulos juravit olim Deus non introituros in requiem suam, unde non potuerunt propter incredulitatem introire, quomodo aliqui per solam exercitationem corporalem sine fide possent introire in impassibilitatis requiem et scientiæ perfectionem, cum multos videamus non potuisse sic intrare et requiescere ab omnibus laboribus suis? Cavere igitur quisque debet ne unquam habeat cor nequam incredulitatis, ideoque multum laborans frustretur requie et perfectione sua, ad quas consequendas operibus laborat practices et panem doloris manducat; et si relinquitur ei sabbatismus, festinare ingredi per fidem in impassibilitatis requiem et scientiæ perfectionem, ne in idipsum incidat incredulitatis exemplum et eadem quæ veteres increduli patitur.

72. Cum simus sensibiles, rationales et intellectuales, decimam quidem et nos ex nobismet ipsis debemus offerre Deo. Et primo ut sensibiles, bene sentire res sensibiles, earum pulchritudinem perustrare ac per certam earum notitiam ascendere ad Creatorem; ut rationales autem, recte loqui de divinis humanisque rebus; atque ut intellectuales, sane cogitare de Deo, de vita æterna, de regno cælorum, et de absconditis in eo mysteriis Spiritus sancti, ut sentientes, dicentes et

Απουδαίος, και ὁ ἐκ καθαρᾶς και ἀγαθῆς καρδίας; διὰ Πνεύματος Θεοῦ λέγων, και οὐ διὰ γραμμάτων. σοφὸς ἐν γνώσει και τέλειος, οὐ και ὁ ἑπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀγνωσμένου μὲν, ἢ φθονουμένου τοῖς ἀνθρώποις, μόνῳ δὲ Θεῷ, και τοῖς τῷ αὐτοῦ Πνεύματι κινουμένοις, φιλουμένου τε και γνωσκομένου.

ο'. Εἰ ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν εἰπόντα, τίς ἐξ ἀγώνων και πόνων ἀσκήσεως μόνῳ τελειωθήσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; διὰ γὰρ πράξεως, εἰς ἔξιν ἀρετῆς στοιχειόμεθα. και ἰστώμεν τὴν ἐνέργειαν τῶν παθῶν, οὐ μέντοι δὲ τελειούμεθα διὰ μόνῃς αὐτῆς ἐν τῷ πληρώματι τοῦ Χριστοῦ. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἀνάγον ἡμᾶς εἰς τελειότητα; Ἡ ἐνδιάθετος εἰς Θεὸν πίστις, ἥτις ἐστὶν ἐλπίζομένων ὑπόστασις, δι' ἣς Ἐθελ πλείονα θυσίαν παρὰ Κἀίν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, και ἐμαρτυρήθη εἶναι δικαίος, και Ἄβραμ καλούμενος ὑπήκουσεν ἐξελεῖν, και παροικῆσαι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Αὕτη ἀνάγει τοὺς ἐν ἀληθείᾳ σπουδάζοντας, εἰς ἐλπίδας μεγάλας τῶν ὑψηλῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καθεῖθεν εἰς τὴν γῶσιν τῶν ὄντων, και δίδωσιν αὐτοῖς θεσσαυροὺς ἀκνώτους ἐν καρδίᾳ τοῦ πνεύματος, εἰς τὸ ἐκβάλλειν ἐκεῖθεν καινὰ και παλαιὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, και δίδόναι τοῖς χρήζουσιν. Ὁ οὖν ταύτης ἐμμοιρήσας, ἀνήλθε, και ἐτελειώθη δι' ἀγάπης εἰς γῶσιν Θεοῦ, και εἰσῆλθεν εἰς τὴν καταπαυσιν αὐτοῦ, καταπαύσας και αὐτὸς; ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.

οα'. Εἰ τοὺς ἀπειθήσαντας ὤμοσεν ὁ Θεός; πάλαι μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν καταπαυσιν αὐτοῦ, ὅθεν οὐδὲ ἠδυνήθησαν δι' ἀπιστίαν εἰσελεῖν, πῶς ἂν τινες διὰ μόνῃς γυμνασίας σωματικῆς, ἀνευ πίστεως, δυνηθῶσιν εἰσελεῖν εἰς τὴν τῆς ἀπαθείας κατάπαυσιν, και τῆς γῶσεως; τελειότητα, ὅποτε πολλοὺς ὄρωμεν μὴ δυνηθέντας οὕτως; εἰσελεῖν, και ἐγκαταπαύσαι ἀπὸ πάντων τῶν πόνων αὐτῶν; Σκοπεῖν οὖν ἕκαστον χρῆ, μήποτε ἐστὶν ἐν αὐτῷ καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, και διὰ τοῦτο ὑστερεῖται, ἐν πόνῳ πολλοῖς ὦν, τῆς καταπαύσεως; και τελειώσεως αὐτοῦ, οὐ εἴνεκεν, και ἀεὶ τοῖς ἔργοις διαπονεῖται τῆς πρακτικῆς, και τὸν ἄρτον τῆς ὁδῆς ἐσθίει, και εἰ ἀπολείπεται σαρδαιτισμὸς αὐτῷ, σπουδάσαι εἰσελεῖν διὰ πίστεως εἰς τὴν τῆς ἀπαθείας κατάπαυσιν, και εἰς τὴν τῆς γῶσεως τελειότητα, ἵνα μὴ ἐν τῷ παλαιῷ ὑποδείγματι πῶσῃ τῆς ἀπειθείας, και τὰ αὐτὰ τοῖς πάλαι ἀπειθήσασιν πίσσεται.

οβ'. Αἰσθητοὶ ὄντες, λογικοὶ τε και νοητοὶ, δεκάτην τινὰ και ἡμεῖς ἐξ ἐαυτῶν ὀφειλομένον προσφέρειν Θεῷ, και ὡς μὲν αἰσθητοὶ, καλῶς αἰσθάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, και διὰ τῆς καλλονῆς τῶν τοιούτων, ἀνατρέχειν και ἀνάγειν τούτων τὴν ἀπαιστον γῶσιν πρὸς τὸν Δημιουργόν· ὡς δὲ λογικοὶ, τὸ εὔ λέγειν περὶ θεῶν και ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὡς δὲ νοητοὶ, τὸ ἀπταίστω; νοεῖν περὶ Θεοῦ, περὶ ζωῆς αἰωνίου, περὶ οὐρανῶν βασιλείας, και περὶ τῶν ἐν αὐτῇ κεκρυμένων μυστηρίων τοῦ Πνεύματος, ἵνα και τὸ αἰσθά-

²⁶ Rom. 11, 20. ²⁷ Hebr. xi, 1. ²⁸ Hebr. iv, 3.

νεσθαι. καὶ τὸ λέγειν, καὶ τὸ νοεῖν ὑγιῶς· καὶ ἀνυπαί-
τιως κατὰ Θεὸν ἐξετάζηται, ὅπερ ἐστὶν ἀληθινὸν τῷ
ὄντι, καὶ Θεὸν μέτρον, καὶ ἰερὰ τῷ Θεῷ προσφορά.

ογ'. Δεκάτη κυρίως ἐστὶ πρὸς Θεὸν, τὸ ψυχικὸν
Πάσχα, ἡγοῦν ἢ διάβασις πάσης ἐμπαθοῦς ἕξεως,
καὶ πάσης ἀλόγου αἰσθήσεως· ἐν ἧ θύεται μὲν ὁ λό-
γος, τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων, τρώγεται δὲ ὁ αὐτὸς ἐν
τῷ ἄρτῳ τῆς γνώσεως, καὶ πίνεται τὸ τίμιον αὐτοῦ
αἷμα ἐν τῷ κρατῆρι τῆς ἀποβήτου σοφίας. Τοῦτο
γούν ὁ φαγῶν καὶ πασχάσας τὸ Πάσχα, ἔθυσεν ἑαυτῷ
τὴν Ἀμνὸν τὸν αἵροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου,
καὶ οὐκ ἐστὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ Κυ-
ρίου φωνὴν, ζῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

οδ'. Ὁ ἐκ νεκρῶν ἔργων ἐγερεύει, Χριστῷ συν-
ανέστη. Εἰ δὲ Χριστῷ συνανέστη διὰ τῆς γνώσεως,
Χριστὸς δὲ οὐκ ἐστὶ ἀποθνήσκει, οὐδὲ αὐτοῦ θάνατος·
ἀγνωσίας κυριεύσει. Ὁ γὰρ ἀπέθανε πάλαι τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, παρακινηθεὶς τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, ἀπ-
ἔθανεν ἐπάπαξ· ὃ δὲ νῦν ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ διὰ τῆς
ἐλευθερίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἐγείραντος αὐ-
τὸν ἐκ τῶν νεκρῶν ἔργων τῆς ἁμαρτίας· ὥστε οὐκ
ἐστὶ ζῆ αὐτὸς τῇ σαρκὶ καὶ τῷ κόσμῳ, νεκρωθεὶς
τ.λ.; μέλει τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ τοῖς πράγμασι
τοῦ βίου, ἀλλὰ ζῆ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστὸς, ὡς ὑπὲρ χάριν
γεγονότι Πνεύματος ἁγίου, καὶ οὐκ ὄντι ὑπὸ νόμον
σαρκὸς, ὅπλα δικαιοσύνης· τὰ μέλη αὐτοῦ δηλοῦσι
προσαγγιγόντι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ.

οε'. Ὁ τῆς δουλείας τῶν παθῶν ἐλευθερώσας τὰ
μέλη αὐτοῦ, καὶ τῇ δουλείᾳ τῆς δικαιοσύνης παρα-
σχάσας αὐτὰ, εἰς ἁγιασμὸν Πνεύματος ἁγίου προσήγ-
γισεν, ὑπὲρ τὸν νόμον τῆς σαρκὸς γεγονῶς. Καὶ οὐκ
ἐστὶ ἁμαρτία κυριεύσει αὐτοῦ, τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τῷ
νόμῳ σχολάζοντο; τοῦ Πνεύματος· οὐ γὰρ ὡσπερ τὰ
τέλη τῆς δουλείας τῶν παθῶν, οὕτω καὶ τὰ τέλη τῆς
δουλείας τῆς δικαιοσύνης· ἐκεῖνα μὲν γὰρ εἰς νοητὸν
διεθρον πέφυκε λήγειν ψυχῆς, ταῦτα δὲ, εἰς ζωὴν
αἰώνιον τελευτᾷ τὴν κεκρυμμένην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

ος'. Ὁ νόμος τῆς σαρκὸς ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἄν-
θρωπος σαρκικῶς, κυριεύει αὐτοῦ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ
καὶ νεκρωθῇ τῷ κόσμῳ, καταργεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου
αὐτῆς· ἄλλως δὲ νεκρωθῆναι τῷ κόσμῳ οὐκ ἐστὶν,
εἰ μὴ τοῖς μέλεσι νεκρωθῶμεν τοῦ σώματος. Νε-
κρούμεθα δὲ τούτοις, ὅταν μέτοχοι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος χρηματισώμεν. Πνεύματος δὲ ἁγίου τότε εἶναι
γνωρίζομεθα μέτοχοι, ὅταν καρποὺς ἀξίους τοῦ Πνεύ-
ματος προσφέρωμεν τῷ Θεῷ, ἀγάπην εἰς Θεὸν ἐξ
ἁλῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐκ διαθέσεως, χάριν
καρδίας ἐκ καθαρᾶς συνειδήσεως, εὐρίην ψυχῆς ἐξ
ἀπαθείας, καὶ ταπεινώσεως, ἀγαθωσύνην τῶν τοῦ
νοῦς λογισμῶν, μακροθυμίαν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ τοῖς
πειρασμοῖς, χρηστότητα ἐν τῇ καταστολῇ τῶν ἡθῶν,
πίστιν ἐνδιάθετον εἰς Θεὸν καὶ μὴ δισταζούσαν ἐν
τινι, πραότητα ἐκ ταπεινοφροσύνης καὶ κατανύξεως,
καὶ περιεκτικτὴν ἐγκράτειαν τῶν αἰσθήσεων. Ὅταν
οὕτω καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ, ἐξω νόμου τελοῦμεν
σαρκὸς, καὶ οὐκ ἐστὶ καθ' ἡμῶν νόμος κολάζων
ἡμᾶς διὰ τοὺς καρποὺς, οὐς ἐστὶ ζῶντες τῇ σαρκὶ,

¹⁷ Joan. vi, 52. ¹⁸ Rom. vi, 9.

A cogitantes sane et irreprehensibiliter secundum
Deum inveniamur, quod est verissima et divina
mensura et sacra Deo oblatio.

73. Decima Deo oblata proprie est spirituale
pascha, id est, transitus omnis habitus vitiosi et
omnis sensus irrationalis, in quo immolatur Ver-
bum contemplatione rerum, comeditur autem et
ipsum in pane scientiæ, et bibitur ejus sanguis in
calice abilitæ sapientiæ. Itaque quicumque comedit
et celebrat illud pascha, sibi immolat Agnum qui
tollit peccatum mundi, et jam non morietur,
sed, juxta vocem Domini ¹⁷, vivet in æternum.

74. Qui ex operibus mortuis resurrexit, sur-
rexit cum Christo. Quod si cum Christo surrexit,
Christus autem jam non moritur ¹⁸, proinde nec
illi mors ignorantia ultra dominabitur. Quod enim
mortuus est olim peccato, secundum naturam
moris, mortuus est semel; quod autem nunc vivit
vivit Deo per libertatem Spiritus sancti, qui susci-
tavit illum ex mortuis operibus peccati, ita ut
vivat jam non ipse carni et mundo, utpote mortuus
curis sui corporis et rebus vitæ, vivat vero Chris-
tus in eo, quippe qui sub gratia Spiritus sancti
non vero sola lege carnis constituitur, sua vide-
licet membra arma justitiæ Deo Patri exhibet.

75. Qui a cupiditatum servitute sua membra
exemit eaque servituti justitiæ subjecit, ad sanc-
tuarium Spiritus sancti accessit, lege carnis su-
perior factus. Et peccatum illi ultra non domina-
bitur, utpote in libertate et sub lege sancti Spiritus
requiescenti. Nec enim qualia servitutis cupiditatum
novissima, talia sunt novissima servitutis justitiæ;
siquidem illa in spiritualem animæ jacturam
desinunt, hæc vero desinunt in vitam æternam quæ
abscondita est in Christo Jesu Domino nostro.

76. Lex carnis, quanto tempore vivit homo
carnaliter, dominatur illi; si autem morte mor-
tuus fuerit mundo, legem carnis evacuat, mori
autem mundo non possumus, quin mortui simus
curis corporis; his autem mortuam, cum Spiritus
sancti sumus participes; et Spiritus sancti parti-
cipes esse agnoscimus, cum fructus dignos Spi-
ritus sancti proferimus, nempe charitatem in
Deum ex tota anima et in proximum ex sinceritate
cordis, gaudium cordis ex pura conscientia, pacem
animæ ex impassibilitate et humilitate, bonitatem
cogitationum mentis, patientiam in tribulationibus
ac tentationibus, benignitatem in moderatione
morum, fidem in Deum sinceram et nullatenus
hæsitantem, mansuetudinem ex humilitate et
compunctione, et omnium sensuum continentiam.
Cum tales Deo fructus offerimus, efficiamur alieni a
lege carnis, nec est adversus nos lex castigans pro-
pter fructus quos adhuc viventes in carne protu-
limus mortis articulo; evacuati enim sumus a

lege carnis, qui ex mortuis operibus consurreximus Christo per libertatem Spiritus sancti ²⁹.

77. Qui primitias Spiritus per lavacrum regenerationis habuerunt, easque servaverunt integras, illi, mole corporis pressi intra se gemunt adoptionem filiorum per plenitudinem Paracliti expectantes, dum suum corpus a servitute corruptionis solutum videant. Adjuvat enim naturalem eorum infirmitatem Spiritus, et postulat pro eis gemitibus inenarrabilibus ³⁰, quia secundum Deum cogitant et spe sua expectant donec in carne sua mortali videant filiorum Dei revelationem, quæ est vivificans Jesu mortificatio, ut et ipsi fiant filii Dei, quippe qui spiritu Dei aguntur ³¹, utque liberentur a servitute carnis, et occurrant in libertatem gloriæ filiorum Dei, quibus utpote Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum ³².

78. Cum spiritualiter intelligatur divina Scriptura et spiritualibus revelentur ejus thesauri per Spiritum sanctum, non potest animalis homo eorum revelationem capere, siquidem præter cogitationum suarum seriem nihil aliud valet videre vel audire ab alio dictum, neque enim in se habet Dei Spiritum scrutantem profunda Dei ³³, et cognoscentem res divinas, sed spiritum mundi zelo et invidia contentioneque et discordia plenum, quapropter stultus est in scrutando sensum et in investigando mentem Scripturæ. Cum enim scire nequeat spiritualiter dijudicari quæcumque in Scriptura divina reperiuntur circa res divinas et humanas, deridet eos qui illas spiritualiter interpretantur, eosque non spirituales nec a Spiritu luctos, sed anagogicos vocans, quantum in se est detorquet ac pervertit, sicut Demas ille, eorum verba divinasque sententias. Non item spiritualis, sed judicat omnia divino instinctus spiritu, et ipse a nemine judicari potest, utpote sensum Christi habens, quem nemo instruere potest.

79. In igne semel revelata die novissima, et igne probata unuscujusque actione, ait beatus Paulus ³⁴, si cujus opus ex incorruptibili substantia est, quod sibi ad ædificationem conservavit, manet in medio igne incorruptum, et non solum non comburetur, sed etiam splendebit, a parvis tamen maculis perfecte purificatum. Si cujus autem opus ex corruptibili materia est, onus quod ille sibi alligavit, flammis comburetur et inanem illum in medio igne relinquet. Opus autem incorruptum et permanentes sunt lacrymæ pœnitentiæ, elemosyna, misericordia, oratio, humilitas, fides, spes, charitas, et quivis alius actus ad pietatem intentus: quæ qui-

Α ἄκαρποφορήσαμεν τῷ θανάτῳ· κτηρηθήμεν γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου αὐτῆς ὡς ἐκ νεκρῶν ἔργων συναστάντες Χριστῷ, διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος.

οζ'. Οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος διὰ τῆς παλιγενεσίας τοῦ λουτροῦ ἐσχηκότες, καὶ τετηρηκότες αὐτὴν ἄσβεστον, αὐτοὶ τῷ βάρει τῆς σαρκὸς πιεζόμενοι, ἐν ἑαυτοῖς στεναχούσι, τὴν υἰοθεσίαν διὰ τῆς πληρώσεως τοῦ Παρακλήτου ἀπεκδεχόμενοι, ἵνα τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν σώματος ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς ἴδωσι· συναντιλαμβάνεται γὰρ ταῖς φυσικαῖς αὐτῶν ἀσθενείαις τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ αὐτῶν στεναγμοῖς ἀλάλητοις, ὅτι κατὰ θεοῦ ἐστὶ τὸ φρόνημα αὐτῶν, καὶ ἡ τούτων ἐλπίς, τὴν ἀποκάλυψιν ἐκδέχεται ἰδεῖν ἐν τῇ θνητῇ ἑαυτῶν σαρκὶ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ ζωοποιὸς τοῦ Ἰησοῦ Βνέκρωσις· ἵνα υἱοὶ Θεοῦ ὡς ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου ἀγόμενοι, χρηματίσωσι καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐλευθερωθῶσι ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς σαρκὸς καὶ κατανηθῶσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, οἷς ὡς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν.

οη'. Πνευματικῶς συγκρινομένης τῆς θείας Γραφῆς, καὶ πνευματικῶς ἀνακαλυπτομένων τῶν ἐν αὐτῇ θησαυρῶν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐ δύναται ψυχικὸς ἀνθρώπος τὴν τούτων ἀνακάλυψιν δεξασθαι. Πλέον τῆς ἀκολουθίας τῶν αὐτοῦ λογισμῶν, μὴ καταδεχόμενος ἑτερόν τι νοῆσαι ἢ ἀκούσαι παρ' ἐτέρου λεγόμενον· οὐδὲ γὰρ ἔχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, τὸ ἐρευνῶν τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ γινώσκον τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τὸ ὑλικόν, τὸ ζῆλον καὶ φθόνου μετῶν, ἐριδὸς τε καὶ διχοστασίας ἀνάπλεον, οὗ χάριν καὶ μωρία αὐτῷ ἐστὶ, τὸ τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν, καὶ τὸν νοῦν ἀνιχνεύειν τοῦ γράμματος. Γινῶναι γὰρ μὴ δυνάμενος ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται πάντα τὰ τῆς θείας Γραφῆς, κατὰ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καταμωκᾶται· τῶν συγκρινόντων ταῦτα πνευματικῶς, καὶ οὐ πνευματικῶς, οὐδὲ ὑπὸ θείου Πνεύματος ἀγομένους, ἀλλ' ἀναγωγικούς τοὺς τοιοῦτους καλῶν, ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν, διαστρέφει, καὶ ἀνατρέπει, ὡς ὁ Δημᾶς ἐκεῖνος, τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα νοήματα· οὐχ οὕτως δὲ ὁ πνευματικὸς, ἀλλὰ ἀνακρίνει μὲν πάντα, θεῶν ἐνεργούμενος Πνεύματι, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακριθῆναι δύναται, ἐπειδὴ νοῦς ἐστὶν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ, ὃν οὐδεὶς συμβιβᾶσαι ἰσχύσει.

δ οθ'. Ἐν πυρὶ ἀποκαλυπτομένης τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, καὶ ὑπὸ πυρὸς τηνικαῦτα δοκιμαζομένης, ἐκάστου τῆς πράξεως, φησὶ Παῦλος δηλονότι, εἰ τις τὸ ἔργον τῆς ἀφθάρτου οὐσίας ἐστίν, ὃ ἑαυτῷ εἰς οἰκοδομὴν ἐναπέθετο, μένει μέσον τοῦ πυρὸς ἀφθαρτον, καὶ οὐ μόνον οὐ κατακαήσεται, ἀλλὰ καὶ λαμπρυνθήσεται τῆς μικρᾶς Ἰσως καθαιρόμενος εἰς τὸ πιντελεὲς ἰλύος· εἰ τις δὲ τὸ ἔργον, τῆς φθειρομένης ὕλης ἐστίν, ὃ ἑαυτῷ εἰς φθόρον ἐδέσμευσεν, ἐμπρησθὲν κατακαήσεται, καὶ κενὸν αὐτὸν μέσον τοῦ πυρὸς καταλείψει. Ἔργον δὲ ἀφθαρτον καὶ διαμένον ἐστίν, δάκρυα μετανοίας, ἐλεημοσύνη, συμπάθεια, προσευχὴ, ταπεινώσις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, καὶ εἰ τι

²⁹ Rom. iiii 21. ³⁰ ibid. 26. ³¹ ibid. 14. ³² ibid. 28. ³³ I Cor. ii, 10. ³⁴ I Cor. iii, 13.

ἕτερον ἐν σκοπῷ εὐσεβείας πράττεται· ἃ καὶ ζῶντι A
 τῷ ἀνθρώπῳ συνοικοδομεῖται εἰς ναὸν ἅγιον τοῦ
 Θεοῦ, καὶ ἐκλείποντι συναπέρχεται, καὶ συμμένει
 ἀφθαρτα εἰς αἰῶνας. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐκείνου
 φθειρόμενον ἔργον, δῆλον τοῖς πᾶσιν ἐστὶ, φιληδονία,
 φιλοδοξία, φιλαργυρία, μίσος, φθόνος, κλοπή, μέθη,
 λοιδορία, κατάκρισις, καὶ εἰ τι φαῦλον διὰ σώματος
 κατὰ ἐπιθυμίαν, ἢ θυμὸν ἐνεργεῖται· ταῦτα καὶ πε-
 ριόντι τῷ ἀνθρώπῳ συμφθείρεται, ἐκκατομένη ὑπὸ
 τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ἀποβήγγυμην· τοῦ
 σώματος, συναπέρχεται, οὐ συμμένει δὲ, ἀλλὰ κατα-
 φθαρέντα, τὸν ἐργάτην αὐτῶν μέσον τοῦ πυρὸς
 ἐπαφίησιν εἰς αἰῶνας αἰῶνων ἀθάνατα κολαζόμενον.

π'. Ἡ γνώσις ἢ τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐγνωσθῆαι ὑπὸ Θεοῦ
 σημαίνει τὸν εἰς ταύτην διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ
 προσευχῆς οἰκοδομηθέντα, καὶ τὸ γνώσιν ἀψευδῆ B
 πλουτήσαι παρὰ Θεοῦ τῶν ὑπερφῶν αὐτοῦ μυστη-
 ρίων· εἰ δὲ φυσίωσις ὄραται περὶ αὐτὸν, οὐκ ὀκδο-
 μήθη διὰ τούτων ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος
 τοῦ κόσμου τούτου τοῦ ὀλικού ἄγεται. Διὰ τοῦτο καὶ
 εἰδέναι τι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος, μὴδὲν ἐγνωκῶς τῶν θείων
 πραγμάτων καθὼς γινῶναι δεῖ. Ὁ δὲ γε τὸν Θεὸν
 ἀγαπῶν, καὶ μὴδὲν ἠγούμενος προτιμότερον τῆς
 ἀγάπης αὐτοῦ, καὶ τοῦ πλησίον, ἐκείνος ἔγνω καὶ
 τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ μυστήρια τῆς αὐτοῦ βα-
 σιλείας, καθὼς χρῆ γινῶναι, τὸν ὑπὸ θεοῦ κινούμενον
 Πνεύματος, καὶ ἔγνωσται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐργάτης
 ἀληθῆς τοῦ Παραδείσου τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἥς
 ἐργάσεται δι' ἀγάπης τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐπιστρέ-
 φων δηλονότι ψυχὰς καὶ ἀξίους ἐξάγων ἐξ ἀναξίων, C
 τῷ λόγῳ τῷ δοθέντι αὐτῷ διὰ Πνεύματος ἁγίου, καὶ
 φυλάσσει τὸ ἔργον αὐτοῦ διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ
 κατανύξεως ἄσυλον.

πα'. Πάντες εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν ἐν ὕδατι
 καὶ Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευ-
 ματικὴν τρώγομεν, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευ-
 ματικὴν πίνομεν· ταῦτα δὲ εἰσιν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' οὐκ
 ἐν τοῖς πλείουσιν ἡμῶν εὐδοκεῖ ὁ Θεός. Πολλοὶ γὰρ τῶν
 πιστῶν καὶ σπουδαίων ἐν πολλοῖς πόνοις ἀσκήσεως
 καὶ γυμνασίας σωματικῆς τὰ ἑαυτῶν ὑπωπίασαν
 καὶ κατίσχωσαν σώματα, διὰ δὲ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς
 κατάνυξιν ἐκ συντετριμμένης καὶ φιλαγῆλου γνῶμης
 καὶ συμπάθειαν ἐξ ἀγάπης πρὸς τοὺς πλησίον, καὶ
 ἑαυτοὺς, κενὸι τοῦ πληρώματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 κατελείφθησαν, καὶ μακρὰν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγένοντο D
 γνώσεως, μήτηρ διανοίας ἀκαρπον ἐσχιστότες, καὶ
 λόγον ἀναλον καὶ ἀφώτιστον.

πβ'. Οὐ τὸ ἀνελεῖν ἐν τῷ Σιναίῳ ἐστὶ, διὰ πρά-
 ξεως, ὅρι τὸ ζητούμενον τοῖς Ναζιραίοις παρὰ τοῦ
 λόγου, οὐδὲ τὸ καθαρισθῆναι πρὸ τοῦ ἀνελεῖν, καὶ τὰ
 ἱμάτια πλῦναι, καὶ μὴ συνελεῖν γυναικί, ἀλλὰ καὶ
 τὸ ἰδεῖν, οὐ τὰ ὀπίσθια τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Θεὸν
 ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, εὐδοκοῦντα ἐν αὐτοῖς καὶ τὰς πλά-
 κας τούτοις διδόντα τῆς γνώσεως, καὶ ἀποστέλλοντα
 αὐτοὺς εἰς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

πγ'. Οὐ πάντα τοὺς ὑπερέτας αὐτοῦ καὶ μαθητάς
 ὁ λόγος εἰς τὴν τῶν κεκρυμμένων καὶ μειζῶνων

dem et viventi homini coedificantur in sanctum
 Dei templum, cum eoque mortuo abeunt et incoer-
 rupta manent per saecula. Econtra corruptum ab
 illo igne opus sunt, ut omnibus liquet, luxuria,
 ambitio, avaritia, odium, invidia, furtum, ebrietas,
 convicia, pravum iudicium, et quidquid mali per-
 p-trat corpus concupiscentia vel ira motam: is a
 simul cum vivente homine, quem exedit concu-
 piscentiae ignis, corrumpuntur, eumque a corpore
 avulsim comitantur, non vero manent, sed cor-
 ruptae auctorem suum in medio igne relinquunt in
 saecula saeculorum aeterno plectendum supplicio.

80. Scientia Dei eum qui in ea aedificatus est per
 humilitatem et orationem, indicat notum esse Deo
 et a Deo ditatum esse notitia supernaturalium ip-
 sius mysteriorum; si vero superbia in eo videatur,
 non per illas virtutes in ipsa aedificatus est, sed a
 spiritu mundi hujus materialis agitur. Quocirca
 hujusmodi vir aliquid scire videtur, et nihil divi-
 narum rerum scit sicut scire oportet. Qui econtra
 Deum amat, et nihil pretiosius existimat amare
 Dei et proximi, ille scit profunda Dei et mysteria
 regni ejus, sicut scire oportet quem divinus movet
 Spiritus, et cognoscitur a Deo, tanquam verus pa-
 radisi Ecclesiae ejus operarius, qui per charitatem
 faciet voluntatem Dei, convertens videlicet animas
 dignasque ex indignis efficiens per verbum sibi
 datum a Spiritu sancto, et conservabit opus
 suum intactum per humilitatem et compunctionem.

81. Omnes in Christo baptizati sumus in aqua et
 Spiritu sancto, omnes eandem escam spiritaleni
 manducamus, et omnes eundem potum spiritaleni
 bibimus²²; haec autem sunt Christus, sed non in
 pluribus nostrum beneplacitum est Deo. Multi
 enim credentes et studiosi multis ascensibus corpo-
 ralisque exercitationis laboribus propria macera-
 verunt et extenuaverunt corpora, quia vero non
 habent compunctionem ex contrito et benevolenti
 corde et misericordiam ex amore proximi et sui,
 vacui a plenitudine sancti Spiritus relictii sunt,
 et elongati sunt a scientia Dei, matricem intel-
 ligentiae sterilem habentes, verbumque sine sole et
 luce.

82. Nazaraei a Verbo quaerunt, non ascendere
 per praxim in montem Sinai, nec ante ascensum
 purificari et lavare vestes et ab uxore abstinere,
 sed etiam videre, haud posteriora Dei, at ipsum
 Deum in gloria ejus, complacentem in ipsis dan-
 temque eis tabulas scientiae et eos mittentem ad
 aedificandum ejus populum.

83. Non omnes servulos discipulosque suos Ver-
 bum ad absconditorum excelsiorumque mysterio-

²² 1 Cor. i, 2 seqq.

rum suorum revelationem secum assumit, sed aliquos tantum quibus data est auris et apertus est oculus visionis et lingua nova manifestata est. Hos adhuc assumens et separans ab aliis, qui et ipsi pariter sunt discipuli, in Thaborium contemplationis montem ascendit, et transfiguratur ante eos: jam non indians eos regno colorum, sed eis ostendens divinitatis gloriam et splendorem, vitam sermonesque eorum ex suo fulgore fulgere dat in medio Ecclesiae fidelium, cogitationes eorum convertit in candorem ac puritatem lucis nitidissimae, et Spiritum suum ipsis inserit, atque sinit eos ex ore proferre nova et vetera in aedificationem suae Ecclesiae.

84. Multi suos agros cum magna diligentia colunt in eisque primum semen jaciunt, vepribus antea relictis et sentibus igne poenitentiae combustis; sed quia non pluit in eis imbrifer Dei Spiritus; ex compunctione, nihil inde metunt, siquidem aestu siccati sunt, nec sibi metum produxerunt fructum multiplicem scientiae Dei. Itaque si non verbi divini penuria enecti, saltem scientiae Dei inopes et manibus vacui perierunt, quippe qui pauca tantum alimenta ex elemosyna sibi providerant.

85. Quicumque sermones utiles ore profert ad aedificationem proximi, de bono thesauro cordis profert illos, cum sit ipse bonus, juxta vocem Domini. Nemo autem potest ad loquendum de Deo moveri ac dicere quae sunt Dei, nisi in Spiritu sancto; et nemo in Spiritu Dei loquens, dicit contraria fidei quae est in Christum, sed quantum aedificat, tantum elevat ad Deum ejusque regnum, in pristinamque restituit nobilitatem ac Deo conjungit aliquos eorum qui salvantur. Si autem manifestatio Spiritus unicuique datur ad utilitatem, qui ergo sermone sapientiae Dei ditatus et sermone scientiae gaudet, ille sub divini Spiritus instinctu agit, et templum est infinitorum Dei thesaurorum.

86. Non relinquitur gratiae Spiritus inops, quicumque in Christo baptizatus est et credidit, si nondum se captivum tradidit ad omnem operationem maligni spiritus nec fidem suam malis inquinavit operibus. Aut si tepide ac negligenter vivat, dummodo apud illum qui inextinctas conservavit Spiritus sancti primitias in sacro baptismate acceptas, fidem exstinctam reaccendat ex operibus justitiae, impossibile est eum hujus plenitudinem non recuperare. Vel enim bonum certamen certans, sermonem sapientiae Dei meretur accipere per plenitudinem Spiritus, ad instructionem Ecclesiae; vel sermonem scientiae mysteriorum Dei secundum eundem Spiritum, ad sciendum mysteria regni caelorum; vel sinceram fidem in eodem Spiritu, ad credendum promissionibus Dei ad

μυστηρίων αὐτοῦ ἀνακάλυψιν, μεθ' ἑαυτοῦ ἐπιφέρεται, ἀλλὰ τινας, ὅσοις προσετέθη οὐς, καὶ ἀνεφύθη ὀφθαλμοὺς ὀπτασίας καὶ γλῶσσα καινὴ ἐτρανώθη· τούτους ἐτι παραλαμβάνων, καὶ ἀποχωρίζων ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτῶν ὡσαύτως μαθητῶν ὄντων, ἐπὶ τὸ θαυώριον τῆς θεωρίας ἀνέρχεται ὄρος, καὶ μεταμορφοῦται ἔμπροσθεν αὐτῶν· οὐκ ἐτι μυσταγωγῶν αὐτοὺς τὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ δεικνύων αὐτοὺς τὴν τῆς θεότητος δόξαν τε καὶ λαμπρότητα, καὶ τὸν μὲν χαρακτῆρα τοῦ βίου καὶ λόγου αὐτῶν, λάμπειν ἐξ αὐτοῦ δίδωσιν, ὡς τὸν ἥλιον, μέσον τῆς τῶν πιστῶν Ἐκκλησίας· τὰ δὲ νοήματα αὐτῶν μετανοεῖ εἰς λευκότητα, καὶ καθαρότητα φωτὸς ὑπερλάμπρου, καὶ τὸν νοῦν ἑαυτοῦ αὐτοῖς ἐντίθησιν, καὶ ἐκφέρειν ἀπολύει διὰ στόματος καινὰ τε καὶ παλαιά, εἰς οἰκοδομὴν τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας.

πδ'. Πολλοὶ τὰς ἑαυτῶν χώρας ἐν ἐπιμελείᾳ πολλῇ ἐγεώργησαν, καὶ σπέρμα καθαρὸν ἐν αὐταῖς καταβάλλοντο τὰς ἀκάνθας προουποισμένους, καὶ τὰς τριβύλους τῆς πυρὸς τῆς μετανοίας ἐμπερήσαντες, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ βρέξαι ἐν αὐταῖς τὸν Θεὸν ὕδρον Πνεύματος ἁγίου ἐκ κατανώξεως, οὐδὲν ἐκεῖθεν ἠμῆσαντο· τῷ ἀύχμῳ γὰρ ἐξηράνθησαν, καὶ τὸν στάχυν τὸν πολύχουν οὐκ ἐκαρποφόρησαν ἑαυτοῖς, τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως. Διὸ εἰ καὶ μὴ λιμῶ λόγου Θεοῦ, ἀλλὰ πένητος γνώσεως Θεοῦ, καὶ κενὸι ταῖς χερσὶν ἐναπέψυξαν, ὀλίγοις τισὶν εἰς διατροφήν ἐξ ἐράου ἐφοδιάσαντες ἑαυτούς.

πε'. Πᾶς ὁ ἐκφέρων λόγους ὠφελείας ἀπὸ τοῦ στόματος, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ πλησίον, ἐκ θησαυρῶν καρδίας ἀγαθῶν ἐκφέρει αὐτοῦς, ἀγαθὸς ὢν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Οὐδεὶς δὲ δύναται εἰς θεολογίαν κινήθησθαι, καὶ εἰπεῖν τὰ περὶ Θεοῦ, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· καὶ οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, λέγει τὰ ἐναντία τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἀλλ' ὅσα οἰκοδομεῖ, ὅσα πρὸς Θεὸν ἀνάγει, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὴν παλαιάν εὐγένειαν ἀποκαθιστᾷ, καὶ συνάπτει Θεῷ τῶν σωζομένων τινάς. Εἰ δὲ καὶ ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος ἐκάστῳ δίδεται πρὸς τὸ συμφέρον, ἅρα ὁ τὸν λόγον πεπλουτηκῶς τῆς σοφίας Θεοῦ, καὶ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως εὐμοιρήσας, ὑπὸ τοῦ θελοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖται, καὶ οἰκός ἐστι τῶν ἀκωνῶν θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ.

πς'. Ἄμοιρος οὐ καταλιμπάνεται τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, πᾶς ὁ εἰς Χριστὸν βαπτισθεὶς καὶ πιστεύσας, εἰ μῆπου ἐκδοτὸν ἑαυτὸν εἰς πᾶσαν ἐνεργίαν τοῦ ἐναντίου δέδωκε πνεύματος, καὶ τὴν πίστιν τοῖς ἔργοις ἐμόλυνεν· ἡ ῥαθυμία καὶ ἀμελεία συζῆ, ἐπὶ τὸν τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τετήρησται ἔσθεστον, ἣν ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἔλαβον· οὐδὲν εἰσαν ἀνάψιντα ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, οὐκ ἐστὶ μὴ οὐχὶ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς τοῦτον ἐνωθεν ἐξασθαι· ἡ γὰρ καλῶς ἀγωνισάμενος τοῦ λόγου τῆς σοφίας Θεοῦ, διὰ τοῦ πληρώματος ἀξιοῦται τοῦ Πνεύματος εἰς διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας· ἡ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων Θεοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα εἰς τὸ εἰδέναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἡ τῆς ἐνδιαθέτου πίστεως ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, εἰς τὸ πιστεύειν τὰς ἐπαγγελίας Θεοῦ.

κατὰ τὸν Ἀβραάμ· ἢ τοῦ χαρίσματος τῶν λαμάτων· ἢ ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, εἰς τὸ ἰδῆσθαι τὰς νόσους· ἢ τῆς ἐνεργείας τῶν δυνάμεων, εἰς τὸ δαίμονας ἀποελεῖν καὶ σημεῖα ποιεῖν· ἢ τῆς προφητείας, εἰς τὸ προορᾶν καὶ προλέγειν τὰ μέλλοντα· ἢ τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, εἰς τὸ διακρίνειν τίς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λέγει, καὶ τίς οὐ· ἢ τῆς ἐρμηνείας διαφόρων γλωσσῶν· ἢ τῆς ἀντιλήψεως τῶν καταπονουμένων· ἢ τῆς κυβερνήσεως ποιμνίων Θεοῦ, καὶ λαοῦ· ἢ τῆς πρὸς πάντας ἀγάπης, καὶ τῶν χαρισμάτων αὐτῆς, τῆς μικροθυμίας, τῆς χρηστότητος, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοῦ. Εἰ δὲ ἐκ πάντων τούτων ἄμοιρος εὐρεθῆται, οὐκ ἔχω, πῶς εἶπω τὸν τοιοῦτον πιστὸν, ἢ τοῦ καταλόγου τῶν ἐνδεδυμένων Χριστὸν ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος.

πζ'. Ὁ τὴν ἀγάπην ἔχων, οὐκ οἶδε διὰ ζῆλον φθνεῖν, οὐ περιπερεύεται ὡς ἐπηρμένος καὶ προπέτης, οὐ φυσιοῦται κατὰ τινος, οὐκ ἀσχημονεῖ τὰ ἀπρεπῆ πρὸς τὸν πλησίον ποιῶν, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ συμφέροντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ πλησίον, οὐ παροξύνεται κατὰ τῶν λυπούτων ταχέως, οὐ λογιζεται, εἰ πάθῃ ποτὲ τι κακὸν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ τῶν φίλων, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν· πάντα στέγει τὰ ἐπερχόμενα αὐτῷ λυπηρὰ· πάντα ἐξ ἀπλότητος καὶ ἀκακίας πιστεύει, πάντα τὰ ἐπηγγελεμένα ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ ἐλπίζει ἀπολαβεῖν, πάντα ὑπομένει τὰ τῶν πειρασμῶν, μὴ ἀποδιδούς κακὸν ἀντὶ κακοῦ, καὶ οὐδέποτε τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης ἐκπίπτει ὁ τῆς ἀγάπης ἐργάτης.

πη'. Τῶν ἡξιωμένων τῆς ἀνοθεν χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν διαφόροις χαρίσμασιν, οἱ μὲν εἰσὶν ἔτι νήπιοι καὶ ἀτελεῖς εἰς τὰ θεῖα χαρίσματα, οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τέλειοι ἐν τῷ τούτων πληρώματι· καὶ οἱ μὲν πρὸς ἐργασίαν τῶν θείων ἐπεκτεινόμενοι ἐντολῶν, αὐξάνουσι τὰ ἐν τούτοις καὶ πληρούμενοι τῶν μειζόνων τοῦ Πνεύματος δωρεῶν, καταργοῦσι τὰ ὀπίσθεν τῆς νηπιότητος χαρίσματα· οἱ δὲ εἰς τὸ ἄκρον ἐλάσαντες τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ γνώσεως, παύονται λοιπὸν τῶν ἐκ μέρους χαρισμάτων· ἔτε προφητεῖαι εἰσιν, ὡς τὸ λόγιον, ἔτε διακρίσεις πνευμάτων, ἔτε ἀντιλήψεις, ἔτε κυβερνήσεις, καὶ τὰ ἕξῃς. Ὁ γὰρ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς ἀγάπης εἰσελθὼν, οὐκ ἔτι ἐκ μέρους γινώσκει Θεὸν τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁμιλῶν αὐτῷ, ἐπιγινώσκει αὐτὸν, καθὼς καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτοῦ ἐπεγνώσθη.

πθ'. Ὁ ἐκ ζήλου τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τὴν ἀγάπην διώξας, καὶ καταλαθὼν, οὐκ ἀνέχεται μόνῃ ἑαυτῷ λαλεῖν διὰ προσευχῆς καὶ ἀναγνώσεως εἰς εἰκοδομὴν· ὁ γὰρ λαλῶν γλώσση μόνῃ Θεῷ διὰ προσευχῆς καὶ ψαλμωδίας, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὡς φησι Παῦλος· ἀλλὰ καὶ προφητεῖειν, κατ' αὐτὸν, ἐπιτελεῖται, εἰς οἰκοδομὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἡγοῦν διδάσκειν τοὺς πλησίον τὴν ἐργασίαν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν, καὶ ὅπως χρῆσθαι εἰς τὸ εὐαρεστῆσαι Θεῷ. Τί γὰρ καὶ ὠφελῆσαι τίνας δυναθεῖν ἂν ὁ ἑαυτῷ καὶ Θεῷ μόνῃ λαλῶν, προσεστὼς διὰ προσευχῆς καὶ ψαλμωδίας ἀεὶ, ἐὰν μὴ λαλήσῃ καὶ τοῖς ὑπ' αὐ-

instar Abraham; vel gratiam sanitatum in uno spiritu, ad sanandos morbos; vel operationem virtutum, ad dæmones pellendos et signa facienda; vel prophetiam, ad providendum, ac prædicendum futura; vel discretionem spirituum, ad discernendum quis in Spiritu Dei loquatur, quis non; vel interpretationem variarum linguarum; vel opitulationem afflictorum; vel gubernationem ovium et plebis Dei; vel charitatem erga omnes ejusque charismata, longanimitatem, benignitatem et cætera. Si quis autem his omnibus careat, hunc dicere nequeo habere fidem vel esse ex eorum numero qui Christum induerunt per divinum baptismum.

87. Qui charitatem habet, nescit invidie æmulari; non agit perperam, tanquam tumens ac temerarius; non inflatur contra quemquam; non incongrua aut indecentia facit adversus proximum; non querit quæ sua sunt, sed quæ sunt proximi; non irritatur promptius contra molestos; non cogitat malum, si quid mali patiatur unquam; non gaudet super iniquitate amicorum, congaudet autem veritati justitiæ ipsorum; omnia suffert contentia sibi incommoda; omnia credit, utpote simplex et innocens; omnia a Deo promissa sperat sibi consequenda; omnia sustinet tentamenta, non reddens malum pro malo; nec unquam ab amore proximi decidit charitatis operarius 87.

88. Inter eos qui desuper gratiam Spiritus sancti variis in charismatibus accipiendi digni habiti sunt, alii sunt adhuc infantes et imperfecti in divinis charismatibus, alii sunt viri et perfecti in horum plenitudine. Priores observationi divinatorum mandatorum incumbentes, in eis crescent, et repleti majoribus donis Spiritus, exiunt charismata quæ erant parvulorum. Posteriores vero, ad apicem erecti charitatis et scientiæ Dei, charismata ex parte tantum habere jam desinunt, sive prophetiæ sint, juxta verbum Pauli 88, sive discretionones spirituum, sive opitulationes, sive gubernationes et alia deinceps: qui enim in turrim charitatis intravit, jam non ex parte cognoscit Deum qui charitas est 88, sed facie ad faciem cum eo conversans, cognoscit illum sicut et cognitus ab eo est.

89. Qui spiritualium charismatum studiosus charitatem quæsit et adæptus est, non satis habet sibi soli loqui per orationem et lectionem ad propriam ædificationem (qui enim sola lingua Deo loquitur per orationem et psalmodiam, semetipsum ædificat, ut ait Paulus 89), sed etiam prophetare (juxta eumdem) festinat, ad ædificationem Ecclesiæ Dei, docere videlicet proximum observationem mandatorum Dei et quomodo studere oporteat ad placendum Deo. Quid enim aliis prodesse potest superior, qui sibi Deoque soli loquitur per orationem et psalmodiam, nisi loquatur etiam suis subditis,

87 I Cor. xiii, 4-8. 88 I Cor. xii, 4-11. 89 Ibid. 89 I Joan. iv, 16.

sive in revelatione Spiritus sancti, sive in scientia mysteriorum Dei, sive in providæ dono prophetiæ, sive in doctrina sermonis sapientiæ Dei? Quis enim Inferiorum se accinget ad pugnandum cupiditates ac dæmones, nisi clarum doctrinæ sermonem dederit sive scripto sive etiam viva voce? Revera nisi ad ædificationem sui gregis quærat pastor abundare verbo doctrinæ et scientia spiritus, non est æmulator Dei charismatum. Nam multas preces et psalmos lingua tantum recitando, et spiritu seu anima orando, seipsum ædificat, sed spiritus ejus sine fructu manet, non prophetans doctrinæ verbo, nec ædificans Ecclesiam Dei. Si autem Paulus, maxime omnium hominum per orationem Deo conjunctus, in Ecclesia voluit quinque verba sensu suo fecundissimo loqui ut et alios instrueret, quam decem millia verborum psalmodiæ in lingua, ergo a charitate aberrant aliorum superiores, qui viris solius psalmodiæ orationisque peritis dignitatem pastoris committunt.

90. Qui nos ex materiali et spirituali substantia constituit, duasque naturas adeo inter se dissimiles in unam essentiam et personam incredibili modo conjunxit, ille etiam ita nos bene constituit per sermonem sapientiæ et per sermonem scientiæ suæ, ut tum per scientiam Spiritus sancti sciamus absconditos regni cælorum thesauros quibus ab eo donamur, tum per sermonem sapientiæ proximo revelemus bonitatis ejus divitias ac delicias vitæ æternæ quas præparavit diligentibus se.

91. Qui nihil promissisque trium legum supereminet, hic vitam ingressus est legi non subiectam, ipse lex Ecclesiæ factus, nec legi obnoxius. Libera autem est vita legi non subjacens: ac proinde omni naturali necessitate et aberratione superior est; et qui hanc ingressus vitam, a carne liberatus et quasi exutus, et Spiritus sancti particeps factus, totus et ipse Christo qui omnem exsuperat naturam, unitur, cum evacuaverit omne quod ex parte est⁹⁰.

92. Si quis capax est scientiæ primi Intellectus, qui est omnium principium et finis, et in se innititur, et intra extraque omnia versatur, ille scit et solus cum se solo, et solus inter solos vivere: ita ut neque ullum ex solitudine patiatur perfectionis detrimentum, neque cum multis vivens solitarius esse desinat, sed sit ubique idem et in omnibus solus, tanquam principium quo alii moventur ad solitudinem, et finis propositus ut summa virtutis perfectiõ.

93. Cum animus et corpus inconfusi uniantur et conjungantur, si ambo concordant, unum efficiunt

⁹⁰ I Cor. xiii, 10.

Αὐτὸν, ἢ ἐν ἀποκαλύψει Πνεύματος ἁγίου, ἢ ἐν γνώσει τῶν μυστηρίων Θεοῦ, ἢ ἐν προορτικῷ χαρίσματι προφητείας, ἢ ἐν διδαχῇ λόγου σοφίας Θεοῦ; Τίς γὰρ τῶν ὑπηκόων παρασκευάζεται εἰς πόλεμον παθῶν, καὶ δαιμόνων, ἐὰν μὴ εὐσημον διδασκαλίᾳ λόγον δὴ ἐγγράφως, ἢ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς; Ὅντως ἐὰν μὴ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ζητῇ ὁ ποιμὴν, ἵνα περισσεύῃ τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, καὶ τῇ γνώσει τοῦ Πνεύματος, οὐκ ἐστὶ ζηλωτὴς τῶν τοῦ Θεοῦ χαρισμάτων. Ἐκ γὰρ τοῦ μόνου προσεῦχεσθαι καὶ ψάλλειν τῇ γλώσσῃ πολλὰ τῷ πνεύματι, ἡγοῦν τῇ ψυχῇ προσευχόμενος, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ νοῦς αὐτοῦ ἀκαρπὸς ἐστὶ, μὴ προφητεύων τῆς διδασκαλίας τῷ λόγῳ, καὶ οἰκοδομῶν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ Παῦλος, ὁ πάντων ἀνθρώπων μᾶλλον, διὰ προσευχῆς, συναπτομενος τῷ Θεῷ, πέντε λόγους διὰ τοῦ ἐγκάρπου νοῦς αὐτοῦ μᾶλλον ἐθέλησεν εἰπεῖν ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσῃ, ἢ μυρίους λόγους ψαλμωδίας ἐν γλώσσῃ. Ἄρα τῆς ἀγάπης ἀπεπλανήθησαν οἱ ἄλλων ἐξάρχοντες, καὶ τῇ ψαυμδίᾳ μόνῃ μετὰ τῆς ἀναγνώσεως, ἐκδεδιωκότες τὸ τοῦ ποιμένου ἀξίωμα.

Ἱ. Ὅ τὸ εἶναι δοῦς ἡμῖν ἐξ ὑποκειμένης ὕλης καὶ νοερᾶς οὐσίας, καὶ εἰς ἐν τὰ ἐναντία τῆς φύσεως καθ' ἑαυτὰ παραδόξως συνουσιώσας καὶ ὑποστήσας, καὶ τὸ εἶναι δέδωκε διὰ τοῦ λόγου τῆς σοφίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ λόγου τῆς γνώσεως, ὡς ἂν τοῦτο μὲν ἴδωμεν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος γνώσεως, τοὺς κεχαρισμένους ἡμῖν ἀποκρυφούς παρ' αὐτοῦ θησαυρούς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τοῦτο δὲ καὶ γνωρίσωμεν τοῖς πλησίον διὰ τῆς τοῦ λόγου σοφίας τῆς χρηστότητος αὐτοῦ τὸν πλοῦτον, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἃ ἠτοίμασεν εἰς τρυφήν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἱα. Ὅ ὑπὲρ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς ἐπαγγελίας τῶν τριῶν γενόμενος νόμων, εἰς τὴν μὴ ὑποκειμένην νόμῳ ζωὴν εἰσηλθὼν, νόμος γεγονώς Ἐκκλησία, καὶ μὴ ἀρχόμενος ὑπὸ νόμου. Ἡ δὲ ἐλευθέρᾳ ἐστίν, ἢ μὴ ὑποκειμένη νόμῳ ζωῆ. Ἄρα πάσης φυσικῆς ἀνάγκης καὶ παρατροπῆς ὑπεράνω ἐστὶ καὶ ὁ εἰσελθὼν εἰς αὐτήν; ἐλευθερωθεὶς ὡς ἔξω σαρκὸς, καὶ πῦρ χρηματίσας ἐν μετουσίᾳ τοῦ Πνεύματος, ὅλος καὶ αὐτὸς τῷ ὑπεράνω πάσης φύσεως ἠνώθη Χριστῷ, κατασυνθέντος ἐν αὐτῷ τοῦ ἐκ μέρους.

Ἱβ'. Ὅ τοῦ πρώτου νοῦς τὴν γνώσιν χωρήσας, ὅς ἐστι τῶν ὅλων ἀρχὴ καὶ τέλος, καὶ ἀόριστος καθ' ἑαυτὸν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρχει ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, οἶδε καὶ μόνος μονάζειν, καὶ μέσον μόνων μονάζειν. ὡς μήτε τῷ μόνον εἶναι, τοῦ τελείου ζημίαν ὑφίστασθαι, μήτε τῷ μετὰ πολλῶν, τῆς μονώσεως, ἀλλ' εἶναι τὸν αὐτὸν πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι μόνον. ὡς ἀρχὴν μὲν πρὸς τὸ μονάζειν τοῖς ἄλλοις ὄντα κινήσεως, τέλος δὲ προκειμενον τῆς ἀρετῆς τελειότατον.

Ἱγ'. Ἡ ἀσύγχυτος ἔνωσις, καὶ συνάφεια τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, συμφωνοῦσα καθ' ἑαυτήν,

ἐν ἔργον ἀποτελεῖ, εἴτε τῆς ὕλης, εἴτε τῆς φύσεως ἢ συμφωνοῦσα δὲ, τὴν ἐπιθυμίαν τῆς νίκης ἐγείρει ἐμφύλιον. Ἄλλ' ὁ λόγος ἐλθὼν καὶ τὸ κῦρος λαθὼν, λύει μὲν αὐτίκα τὸν ζήλον, πρεσβεύσας δὲ τὴν ὁμόνοιαν, τὸ πᾶν τῶν ἔργων τῆ φύσει καὶ τῷ πνεύματι δίδωσιν.

ἰδ'. Τῶν ἐν ἡμῖν τριῶν ὄντων κυριωτάτων, τὸ μὲν αὐτῶν ἄρχει, οὐκ ἄρχεται δέ· τὸ δὲ καὶ ἄρχει καὶ ἄρχεται· τὸ δὲ οὐκ ἄρχει, ἄρχεται ἐέ. Ὅταν οὖν τὸ ἄρχον ὑπὸ ἑτέραν γένηται τῶν ἀρχομένων ἀρχὴν, δοῦλον τὸ φύσει ἐλεύθερον τοῖς φύσει δούλοις ὁρᾶται· καὶ τῆς ἰδίας ἐξίσταται ἀρχῆς τε καὶ φύσεως, καὶ στάσις ἐν τούτοις μεγάλη ἐστί. Στάσεως δὲ τοιαύτης ἐν τούτοις οὐσης, οὕτω τὰ πάντα ὑποτεταγμένα ὁρῶμεν τῷ λόγῳ. Ὅπνῃκα δὲ τὸ ἄρχον τῶν ἄλλων κρατήσῃ, καὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν καὶ δεσποτείαν ἔξει αὐτὰ, τῆνικαῦτα εἰς ἐν συνδραμόντα τὰ διεστώτα, καὶ ὁμοφωνήσαντα, εἰρήνην ἄγει τὰ πρὸς τὸν Θεόν· καὶ πάντων ὑποταγέντων τῷ λόγῳ, παραδίδεται ἡ βασιλεία παρ' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ.

ἰε'. Ταῖς τέσσαρσιν ἀρχαῖς τῶν γενικῶν ἀρετῶν, ἡ πεντάς τῶν αἰσθήσεων καθυποταγεῖσα, καὶ αὐτὴ φυλάξασα τὴν εὐπειθειαν, τὴν ἐκ τεσσάρων στοιχείων πλάσθεισαν φύσιν τοῦ σώματος, ἀταράχως κινεῖσθαι περὶ τὸν τροχὸν τοῦ βίου παρασκευάζει. Οὕτω ἐκ κινουμένης αὐτῆς, αἱ δυνάμεις πρὸς ἑαυτὰς οὐ στασιάζουσιν· ἀλλὰ τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ, τῷ λογιστικῷ συναφθέντος, ἀναλαθὼν τὸ φυσικὸν· κρᾶτος ὁ νοῦς, ἄρμα μὲν ἑαυτοῦ τὰς τέσσαρας ποιεῖται ἀρχάς· θρόνον δὲ τὴν δοῦλην πεντάδα, καὶ τῆς τυραννοῦσης καταστρατεύσας σαρκὸς, τέθριππος εἰς οὐρανοῦς ἀρπαζόμενος αἴρεται, καὶ τῷ βασιλεῖ παραστὰς τῶν αἰώνων, στέφεται τῆς νίκης τὸ στέφος· καὶ ἐν αὐτῷ καταπαύει πάντα τὴν δρόμον αὐτοῦ.

ἰς'. Τοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τελειούμενοις τῆς θεωρίας, καὶ εἰς τοὺς στύλους ἐπεριδομένοις τοῦ Πνεύματος, κρατῆρ κινεῖσθαι, καὶ ἄρτος ἐκ βασιλικῆς προτίθεται πανθαισίης, θρόνος εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ εἰς πλοῦτον ἀργύριον, καὶ θησαυρὸς μαργάρων, καὶ λίθων τιμίων ἐπὶ θύρας εὐρίσκεται, καὶ πλοῦτος αὐτοῖς ἀναριθμητος ἐν χερσὶ δίδεται. Τούτους διορατικούς ἀνδρας ἡ πρᾶξις ἀποτελέσασα, ἐκ ταχυτάτων εἰς ἔργα, βασιλεῖ, καὶ οὐκ ἀνδράσι κωθοῖς παρεστάναι παρασκευάζει.

ἰζ'. Πότερον ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντεῦθεν ἦδη πᾶσι δίδεται τοῖς σπουδαίοις, ἢ μετὰ τὴν λύσιν τοῦ σώματος; Εἰ μὲν οὖν ἐντεῦθεν, τὸ νίκος ἀκαταμάχητος, ἡ χαρὰ ἀνεκλάλητος, καὶ ἡ πρὸς τὸν παράδεισον ἡμῶν ἄνοδος ἐλευθέρη· ἴσταται γὰρ οὗτο; κατὰ θείας ἀμέσως ἀνατολάς. Εἰ δὲ μετὰ πότμον καὶ λύσιν, ζητητέον, εἰ φόβου χωρὶς ἡ ἐξοδος γίνεται, καὶ τί ποτὲ ἐστὶ βασιλεία οὐρανῶν, καὶ βασιλεία Θεοῦ, καὶ παράδεισος μάθωμεν· καὶ τί τοῦ ἑτέρου διαφέρει τὸ ἕτερον, καὶ τίς ὁ χρόνος τούτων ἐκάστου, καὶ εἰ ἐν τοῖς ἀμφοτέροις γινόμεθα, καὶ πῶς, καὶ πότε, καὶ μετὰ πόσον χρόνον. Ὁ γὰρ εἰσω τῆς πρώτης γεγὼνός, ἐτι περιῶν καὶ τὴν σάρκα φορῶν, τῶν ἑτέρων οὐ θέμμερτεν.

A opus, sive materia, sive naturæ; si vero discordant, oritur quasi bellum civile ubi utraque pars victoriam appetit. Sed ratio superveniens et imperium occupans, similitatem dirimit, concordiam suum reddit honorem, et cuncta opera dat naturæ et spiritui.

94. Ex tribus quæ nobis insunt partibus, una imperat nec subdita est, altera imperat et subdita est, tertia non imperat, sed subdita est. Cum igitur pars imperans subditarum imperio subjacet, tunc pars natura libera partibus natura servis servire videtur, ac de propria decidit dignitate et natura, et magna in his rebellio est. Tali autem in his exorta rebellione, nondum omnia rationi obedientia videmus. Cum econtra pars imperans alias dominatur et sub propriam redigit potestatem ac ditionem, tunc partes diversæ in unum concurrentes et consonantes in pace ad Deum tendunt, et omnibus rationi subjectis, hæc regnum Deo Patri tradit.

95. Cum quatuor principiis virtutum cardinalium subditi sunt quinque sensus debitamque servant obedientiam, tum e quatuor elementis composita corporis natura tranquille circa vitæ curriculum movetur. Hujus autem taliter sese moventis facultates non a se invicem dissident; sed passionibus concupiscentiæ et iræ rationi subjectis, intellectus nativam recuperans dominationem, quatuor virtutum principia in curram, quatuor vero sensus subditos in thronum disponit, ac debellata carnis tyrannide, quadrigis raptus in cælum evehitur, et astans regi sæculorum, coronatur corona victoriæ, in eoque a cursu laborioso requiescit.

96. Iis qui tempore contemplationis perficiuntur et innituntur columnis Spiritus sancti, calix miscetur, et panis offertur de regali mensa, thronus ad requiescendum apponitur, et ad ditescendum argenti margaritarumque et lapidum thesaurus in portis reperitur innumeræque divitiæ in manibus traduntur. Hos antea ad agendum præcipites praxis consideratos efficiens, eis regiam gravitatem, non vero pignorum tarditatem dat.

97. Cælorumne regnum jam nunc in terra omnibus piis datur, an tantum post solutionem corporis? Si ab his terris, ergo jam nunc victoria est inexuperabilis, et gaudium inenarrabile, et libera ascensio ad paradysum nostrum, hic enim aperitur statim ac divinus sol oritur in nobis. Si vero post mortem et corporis solutionem; quærendum nobis est an sine motu sit exitus vitæ ac discendum quid sit regnum Dei, quid regnum cælorum et paradysus, in quo differat unum ab altero, quodnam sit utriusque tempus, an in ambobus simus, quomodo, quando et quanto tempore. Qui enim prius intravit adhuc vivens et carne indutus, altero non frustrabitur.

98. Superior mundus, cum adhuc incompletus sit, exspectat donec compleatur, et renovetur a primogenitis Israel videntibus Deum. Compleatur enim ac perficitur ab iis qui currunt in scientiam Dei, et a mundo inferiori perfectus, fidelium et infidelium limites determinans, unam sibi conficit congregationem, suum unicuique gradum distribuens et ab invicem separans quæ inter se non conveniunt; atque aliorum principia finesque a se deducta ad se reducit, ac limitat ut terminus interminatus, ipse vero ab alio principio nec ducitur nec limitatur tanquam motus. Nam semetipsum perpetuo movet, ita ut nec intra seipsum restringatur, nec proprias fines transgrediatur, sit vero aliorum sabbatismus et requies omnis principii et motus.

99. Novem supernæ Potestates, ut cantica et hymnos concinentes triplicem efficiunt chorum, ac triplici ordine Trinitatem circumstantes, cum tremore hymnorum sacrificia offerunt. Harum alia expansis alis cingunt omnium Principium et Causam a qua oriuntur: omnes attentæ hymnosque inchoantes, Throni, Cherubim et Seraphim nuncupantur, quibus propria est ignea sapientia, et scientia rerum cœlestium, ac denique dignus Deo hymnus *Guel*, juxta Hebraicam vocem. Alia autem, mediæ inter præcedentem et sequentem ordinem, circa Deum stant, scilicet Potestates, Dominationes et Virtutes: ad quas pertinent magnarum rerum gestiones, miraculorum signorumque ac prodigiorum operationes, ac denique sacrum Trisagion, sanctus, sanctus, sanctus. Alia demum, ad nos desinentes, nobis quidem superiores, supernis autem inferiores, Deum circumstant, nempe Principatus, Archangeli et Angeli: quibus propria sunt divina ministeria, ac demum sacer hymnus Alleluia. Illis omnibus rationalis hominum natura, omni perfecta virtute, omni scientia et sapientia Spiritus Ignisque sacri sublimata, conformatur per divina charismata, quod singulis proprium est sibi quodmodum approprians. Etenim aliis quidem conformatur ministerio et mandatorum Dei observatione; aliis autem misericordia et protectione erga suos fratres, et insuper magnarum divinarumque rerum gestione et Spiritus operationibus; aliis denique ignis sermonis sapientia et scientia divinarum et humanarum rerum participat. Ita perfecta et naturæ dona mutuans, decimæ potentia Deo per illas conjungitur, quasi decimæ primitias ex seipsa huic offerens.

100. Deus Unitas et Trinitas, ab unitate incipiens, in seipsum decadis instar circulatim revertitur. Hic omnium principia et fines intra se habet. Est autem extra omnia, quatenus omnibus superior. Qui intra eum est rationes scientiamque rerum penetrat, et extra omnia stans, intra omnia inhabitat, principia finesque horum percallens, utpote Patri per Verbum spiritualiter unitus, et perfectus

1η'. Ὁ ἄνω κόσμος, ἀτελής ἐτι ὧν, μένει τὴν πλήρωσιν, εἰς τὸ λαβεῖν τὴν ἰδίαν ἀποκατάστασιν ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τοῦ Ἰσραὴλ τῶν ὁρώντων Θεόν. Ἀπὸ γὰρ τῶν εἰς γυνῶσιν ἀνατρεχόντων Θεοῦ ἀναπληρούμενος τελειοῦται· καὶ τελειωθείς τὸν κάτω κόσμον, τῶν πιστῶν καὶ ἀπίστων ὀρίζων τὰ τέλη, μίαν ἑαυτῷ ποιεῖται τὴν σύνοδον, ἀπονέμων τὴν ἰδίον ἐκάστῳ βαθμὸν, καὶ διαιρῶν ἀπ' ἀλλήλων τὰ μὴ καθ' ἑαυτὰ συναγόμενα· καὶ τὰς μὲν παρ' αὐτοῦ τῶν ἄλλων ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη, ἀγει πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ὡς ὁρος ὀρίζει ταύτας ἀόριστος· αὐτὸς δὲ ὑπ' ἄλλης ἀρχῆς, οὔτε ἀγεται, οὔτε μὴν ὀρίζεται ὡς φερόμενος. Ἴδιον γὰρ τὸ ἀεικίνητον ἔχει, ὡς μήτε συστέλλεσθαι τοῦτον καθ' ἑαυτὸν, μήτε τῶν οἰκείων ὕρων ὑπερετείνεσθαι, ἀλλ' εἶναι τῶν ἄλλων σαββατισμῶν καὶ κατὰπαντα πάσης ἀρχῆς καὶ κινήσεως

1θ'. Ἡ ἐνὶ τῶν ἄνω δυνάμειον, ὡς ὕμνωδῶν καὶ τῶν ὕμνων ἐξάρχουσα, τριαδικῆν ποιεῖται χοροστατοῦσα τὴν σύνταξιν, καὶ τριαδικῶς τῇ Τριάδι περισταμένη, ἐν φόβῳ λειτουργοῦσα, προσαναφέρει τὸν ὕμνον. Τοῦτων αἱ μὲν τῇ ἀρχῇ καὶ πάντων αἰτίαι καθυφαπλοῦνται, ἀφ' ἧς ἀρχονται, ὅσαι προσεχέως καὶ τῶν ὕμνων ἐξάρχουσαι, Θρόνοι, Χερουδίμ, Σερραφίμ, αὗται ὄνομα, αἱς ἴδιον ἡ ἐμπύρις σοφία, καὶ ἡ γνῶσις τῶν οὐρανίων, καὶ τέλος, ὁ θεοπρεπὴς ὕμνος τοῦ Γέλ, κατὰ τὴν Ἑβραϊδα φωνήν· αἱ δὲ μέσον τοῦτων καὶ τῶν ἐφεπομένων τῆς τάξεως, περὶ Θεὸν ἴστανται, Ἐξουσίαι, Κυριότητες, καὶ Δυνάμεις· αἱς ἴδιον τῶν μεγάλων πραγμάτων αἱ διευθετήσεις, αἱ τῶν θαυμάτων ἐνεργεῖαι, καὶ τῶν σημείων αἱ τερατουργαί· καὶ τέλος ὁ Τρισάγιος ὕμνος, τὸ, Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος· αἱ δὲ πρὸς ἡμᾶς τελευτῶσαι, ὑπεράνω μὲν ἡμῶν, ὑποβεθηκαὶ δὲ τὸν ἄνω περὶ Θεὸν ἴστανται, Ἀρχαί, Ἀρχάγγελοι, Ἄγγελοι· αἱς ἴδιον τὸ λειτουργικὸν ἐν διακονίαις, καὶ τέλος ὁ ἱερὸς ὕμνος τοῦ Ἀλληλουΐα. Ταῦταις ἡ λογικῆ τῶν ἀνθρώπων φύσις διὰ πάσης ἀρετῆς ἀνυψομένη, καὶ διὰ πάσης γνώσεως, καὶ σοφίας ἀνυψομένη, τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῦ θείου πυρός, οἰκιοῦται τοῖς θεοῖς χρίσμασιν, ὡς τὸ ἴδιον διὰ καθαρότητος· ἐπισπωμένη πασῶν. Ταῖς μὲν γὰρ, τῇ διακονίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ταῖς δὲ, τῇ συμπαιδείᾳ, καὶ τῇ προστασίᾳ τῶν ὁμοφύλων· ἔτι δὲ τῇ τῶν μεγάλων καὶ θείων πραγμάτων οἰκονομίᾳ, καὶ ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Πνεύματος· ταῖς δὲ, τῇ ἐμπύρῳ σοφίᾳ τοῦ λόγου, καὶ τῇ γνῶσει τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων συγκοινωνῶν. Οὕτω τελειομένη, καὶ τὰς ζωρεῖς ἀμείβουσα τὰς τῆς φύσεως, τῇ δεκάδι Θεῷ διὰ τούτων συνάπτεται, ὡς ἀπαρχὴν δεκάτης αὐτῇ προσενεγκοῦσα ἐξ ἑαυτῆς.

ρ'. Θεὸς ἡ Μονὰς καὶ Τριάς, ἀπὸ μονάδος ἀρχόμενος, εἰς ἑαυτὸν οἷα δὴ δεκάς, κυκλικῶς τελειοῦται. Οὕτως τὰς πάντων ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη ἐντὸς ἔχει. Ἔστι δὲ πάντων ἐκτὸς, ὡς ὑπερκείμενος τῶν ὄλων. Τοῦτο δὲ ἐντὸς γεγονὸς, ἐντὸς τοὺς λόγους καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων ἐχόμενος· ἔξω δὲ πάντων ἐστὼς, ἐντὸς πάντων ἀλλίξεται, τὰς ἀρχὰς εἰδὼς καὶ τὰ τέλη τούτων, ὡς μετὰ Πατρός, διὰ τοῦ Λόγου συνάφεται νοεράν

ἐσχηκώς, καὶ τελειωθεὶς ἐν τῷ Πνεύματι· αὐτῇ τῇ
παντελείῃ καὶ ἀδιαιρέτῃ Τριάδι καὶ ὁμοουσίῃ, τῇ
ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνου-
μένη, καὶ ἐν μιᾷ δοξαζομένη φύσει καὶ βασιλείᾳ καὶ
δυνάμει Θεότητος· ἧ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἄμην.

in Spiritu sancto. Ipsi perfectæ et indivisæ et con-
substantiali Trinitati, quæ in Patre, et Filio, et
Spiritu sancto adoratur, et in una glorificatur na-
tura et majestate et potentia divinitatis, sit princi-
palis in sæcula. Amen.

MONITUM IN SCHOLION SEQUENS.

Cardinalis Angelo Mai in tomo IV *Bibliothecæ novæ Patrum*, p. 118, ad ea verba Constitutionum
Synodicalium: *Χρὴ γινώσκειν ὡς καὶ ἕκαστον ἀποδείκνυται ὁ διὰ χειρῶν σταυροειδῆ ἀσπασμὸς γί-
νεται· Singulis completoria salutatio fit manibus ad crucis formam compositis, hæc adnotat: De hoc
ritu ejusque varia significatione Scholion eruditum Nicetæ Pectorati monachi Studii legibani in cod.
Vat. 1105 f. 152, quod etiam paulo diffusius hic recitabo, sed Græcè tantum, ne adnotatio enormior evadat.*
Interpretationem Latinam addimus.

ΝΙΚΗΤΑ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΩΝ ΤΟΥ ΣΤΗΘΑΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΩΝ ΑΣΠΑΣΜΟΥ.

NICETÆ PECTORATI MONACHI STUDIÆ DE SALUTATIONE MANIBUS FACTA.

Ἄλλ' οὐδὲ ὁ διὰ χειρῶν ἀσπασμὸς ἐπὶ μόνῳ τῷ
πρατομένῳ τὸν ἴδιον ἴσθησι λόγον· ἔχει δὲ καὶ αὐ-
τὸς ἄρα μυστικώτερον τι πάντω· ἐμφῆναι τοῖς τὰ
ἡμέτερα ἐξετάζουσιν, ὡς τῷ ὁρωμένῳ συγκλειόμενος.
Τρία γοῦν ταῦτα τοῖς ὁρώσι ψυχῆς ὀφθαλμοῖς ἐμ-
φαίνει· τὰ μυστικώτερα· τὴν πρὸς ἀλλήλου; καταλλα-
γὴν, τῶν τοῦ νοῦ φασμάτων τὴν ἀποδιωξίν, καὶ τὴν
τοῦ ἁγίου ἐπισκ.α.σιν Πνεύματος, Ἐπι.ιδῆ γὰρ σταυ-
ρῷ μὲν τυπούμεν τῶν μεγάλων τοῦ; δακτύλων καὶ
πρώτους περιβαλλόμενοι τὸ τῆς ἀκακίας κοουούλιον·
τὰς παλάμας δὲ ἐνθὲν κἀκίθην ἠπλωμένα; ἀντικρῶ
πρὸς ἀλλήλους ἐκτείνωμεν· οἱ τε ἱερεῖς καὶ οἱ ὄλον
τὸ σχῆμα τῆς ἐσταυρωμένης ἀναλαβόντες ζωῆς διὰ
μὲν τοῦ σταυροειδοῦς δεσμοῦ τῶν δακτύλων τὸ
ἐγκρατὲς καὶ δεδομένον τῆς παρῆστας ἐμφαίνομεν,
ἧς χάριν ὡς ὄπλον τὴν εὐλαθεῖαν ἐνδύομεθα· διὰ
τε τῆς ἀναπετάσεως τῶν χειρῶν τὴν τῆς ἀγάπης
δι.θεσιν, ἣν εἰς ἀλλήλους ἔχειν πρὸς Χριστοῦ ἐπι-
τρέπημεν· καὶ ὅπως ἕκαστος ἐκάστου τὴν φιλίαν
πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπαῦσαι δεικνύομεν. Διὰ δὲ τῆς
προσφάσεως τῶν δακτύλων, ὅπως δεξιὰς ἀλλήλοις
κατὰ τὴν πάλαι διδόντες παράδοσιν, χεῖρας χερσίν
ἐμβάλλοντες συναπτόμεθα, τὴν εἰς ἀλλήλους ἐνότητα
καὶ ἰσοτροπίαν καὶ τὸ ἀρόηκτον τῆς ἀγάπης δη-
λοῦμεν. Διὰ δὲ τοῦ ἀσπασμοῦ τῶν σταυροειδῶς δε-
δεμένων δακτύλων τὴν φιλίαν αὐτοῦ ἐσταυρωμένου
αἰνιτιόμεθα βίου, ὅπως αὐτὸν ἐκούμε; ἀσπασόμεθα·
οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν νέκρωσιν τῶν μελῶν,
καὶ τῶν τῆς σαρκὸς πράξεων καθήλων· καὶ ἄλλως
τὴν πρὸς ἀλλήλους ταπεινώσιν· ὅπως, τῷ συνδίσμῳ
τοῦ πνεύματος; συνδεόμενοι, τὴν τοῦ πλησίον πρὸς-
φυσιν ὡ; ἁγιασμὸν δεχόμενοι ἀσπασόμεθα. Καὶ
ταῦτα μὲν κατὰ τὴν πρώτην τάξιν πρὸς ἀλλήλου;
οἱ ἱερεῖς, ὡς εἴρηται· καὶ οἱ τῷ μεγάλῳ σχῆματι
τεθωρακισμένοι τῷ πράγματι, καὶ καταλλαττόμενοι
τῇ συναφείᾳ συναπτόμεθα τῆς ἀγάπης. Οὐχ οὕτως δὲ
ἄρα καὶ ἐπὶ τὸν φέροντα τὴν ἀρραβῶνα τοῦ σχήμα-

Salutatio manibus peracta neque signo visibili
contenta, iis qui conditionem humanam pervesti-
gant, mysticum aliquid pariter et visibile subindi-
cat. Et quidem iis qui mentis oculis vident tria my-
stica apparent: mutua reconciliatio, imaginum
phantasticarum repulsio, Spiritus sancti obumbra-
tio. Cum enim per crucis signum digitis præsigni-
ramus, Innocentiæ veste nos induentes, palmarum
autem utrinque protendimus, sacerdotes et li qui
totam vitæ crucifixæ figuram præsumunt, digitorum
in crucis formam compositorum unione modestiam
in agendo loquendoque indicant. Hoc namque facto
pietate nos armamus, manuum autem extensione
charitatem innuimus, qua nos invicem amplecti a
Christo jussi sumus. Digitorum porro contactu
antiquæ traditionis exemplum imitamur, sicut ma-
num jungentes unionem morum et amoris
diuturnitatem proferimus. Salutatione denique
peracta digitis in crucis formam compositis vitæ
crucifixæ amorem innuimus, ejus exemplum
strenue imitari debemus. Per idem vero et mem-
brorum mortificationem indicamus et operum car-
naliu crucifixionem et erga a'ios humilitatem, et
spiritus vinculo uniti commercium cum proximo
ut sanctimoniam amplectamur. Et primo quidem
ordine ad sacerdotes id spectat, ut supra diximus.
Nos autem qui exemplar sublime sequimur, mutuo
nos amore consolidamus. Nec tamen idem de
eo dicendum qui typi arrhabonem præ se fert. Qui
enim certamina absolvunt, non tantum ad passio-
num furorem, sed etiam ad mentis conceptus et
malos cogitationes cum malo præparato pectore
dilatantur, sed tamen coram Patribus memoratis
caput inclinant, ut aut humilitatem erga eosdem
præstent, aut ipsorum suffragia expetant. Patres
autem horum capita cruce signant, deinde dextris
capiti istorum impositis et retractis, precibus su-

sis eos absolvunt. His omnibus autem proprium **Α** τος γίνεται. Ἐκεῖ γὰρ ἐστὶ τῶν εἰσαγωγικῶν εἰς
 est dicere, his quidem : Benedic, quæso ; illis au- ἀγῶνας τελούντες, καὶ τὴν στάσιν ἔχοντες, οὐ
 tem : Salvet te Deus !, πρὸς μόνας τὰς τῶν παθῶν ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ
 πρὸς τὰς τοῦ νοῦ φαντασίας, καὶ πρὸς τὰ τῶν πονηρῶν ἰνδάλματα λογισμῶν ἀπερικάλυπτοι τὰς
 κεφαλὰς ἐρχόμενοι κλινούσι ταύτας τῶν εἰρημίνων Πατέρων ἐνώπιον· τοῦτο μὲν, τὴν πρὸς
 αὐτοὺς δούλωσιν καὶ ταπεινώσιν ἐνδεικνύμενοι, τοῦτο δὲ καὶ τὴν παρ' ἐκείνων εὐλογίαν τυπούμε-
 νοι καὶ αἰτούμενοι. Οἱ δὲ πρῶτα μὲν σταυρῶ τὰς τούτων ἐπισφραγίζουσι κεφαλὰς· εἶτα τὰς δεξιὰς
 χεῖρας ταῖς κάραις ἐπιτιθέντες αὐτῶν, καὶ ἅμα τὰς ἐπιτεθείσας οἱ θέντες ἀπωσάμενοι χεῖρας ἐπευχό-
 μενοι αὐτοὺς ἀπολύουσιν. Ἴδιον δὲ τούτοις πᾶσιν ἐστὶ τὸ τοῖς μὲν, Εὐλόγητον εὐχομαι, λέγειν, τοῖς δὲ,
 Σῶσαι σε ὁ Θεός.

INCIPIT

CUJUSDAM NICETÆ

PRESBYTERI ET MONACHI MONASTERII STUDII

LIBELLUS CONTRA LATINOS EDITUS

Et ab apocriariis apostolicæ sedis Constantinopoli repertus

I. Niceta presbyter et monachus monasterii Studiorum, qui prænominor Pectoratus : Romanis, de azymis et sabbatorum jejuniis, et nuptiis sacerdotum. Bona est dilectio ad proximum, o omnium gentium sapientissimi et nobilissimi Romani. Ex habitudine enim dilectionis ad proximum, et humilitas abundat ad eum qui habet illam. Ipsa autem abundans efficit participem sui omnia diligere, omnia sustinere, ut ait divinus Apostolus, et non inflari adversus proximum suum aliquando, neque ea quæ ipsius solius sunt quærere, aut zelum habere adversus eum et altercationem et æmulationem. Omnia enim hæc dilectionem persequuntur et humilitatem, et faciunt hominem non secundum Deum ambulare, sed secundum hominum libitum. Quod et Paulus arguit, dicens : « Cum sit inter vos zelus et contentio et discordia, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis ? » (*I Cor. III, 3*) Propter quod rogo vestram charitatem, humiliari vos propter Dei præceptum, et audire a nobis indignis et minimis.

II. Requirentes enim ab illis qui ex diversis provinciis Romanorum peregrinantur hic de azymis, quid dicemus de his in dilectione Christi ad vos? Qui azymorum adhuc participant, sub umbra legis sunt, et Hebræorum mensam comedunt, non autem rationalem et vivam Dei mensam, et nobis qui credidimus supersubstantialem, quemadmodum superius exigere supersubstantialem docti sumus panem. Quid enim est supersubstantialis, nisi quia

nobis est consubstantialis? Alter autem nullus est nobis consubstantialis panis, sed corpus Christi, quod consimile nobis est secundum carnem humanitatis ipsius. Si autem animata est nostræ massæ substantia qua Verbum induit se, ergo non substantialem nobis panem comeditis, quia azymorum participamini. Azyma enim inanimata sunt, sicut ipsa rerum natura declarat atque liquidius edocet. Intermistum enim modicum fermentum in farina et commista sibi, ipsa unam efficit seipsam propter fermentum, vivifica quadam virtute, et calefacit eam, et tam mobilem quam vivam operatur. Quod in azymo fermento Phariseorum, quod effugere nos sermo admonet, neque effectum est aliquando, neque fiet omnino. Divinæ enim effecti sumus participes naturæ, cujus et participamur quotidie, qui communitatem habemus cum Christo, sicut dicit et Petrus vertex : « Gratia vobis et pax multiplicetur in cognitione Dei, et Jesu Domini nostri (*I Petr. I, 2*). » Et post pauca : « Ut per eam efficiamini divinæ participes naturæ (*II Petr. I, 4*), » non autem fermento azymi interfectorum Dei. Divinam autem naturam, quisquis rationis est dominus, dicet aliquando azymum et mortuum fermentum Judæorum, quod in sacrificio vos Deo offertis, quod in figura veræ et vivæ carnis Domini comeditis? Quomodo unitatem habebitis cum Christo, vivente Deo, mortuum, ut dictum est, et infermentatum fermentum comedentes, legis, umbræ, non Novi Testamenti? Si enim et hoc dixeritis, sed non sic se hæ-

bet. Inquit enim dilectus Christi discipulus : « Si fixerimus quia communitatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et non facimus veritatem. Si autem in lumine ambulamus sicut ipse est in lumine, communitatem habemus ad invicem, et sanguis Jesu Christi purificat nos ab omni peccato (I Joan. 1, 6, 7). » Qui ergo azyma comedit, in tenebris legis ambulat. Et quomodo [non] habebit societatem cum Christo, qui est in lumine Novi sui Testamenti et gratiæ? Nam qui in lumine ambulant gratiæ, panem comedunt qui est corpus Christi, et bibunt sanguinem immaculatum ejus, et ita habent ad invicem, et cum Christo societatem, purificati, sicut dictum est, ab omni inquinamento. Azymum autem non est panis. Neque enim compositus, neque per se ipsum perfectus est, sed indigens semique perfectus, indigens plenitudine fermenti. Panis autem compositus, per seipsum perfectus est et plenissimus, sicut ille qui totum habet in seipso plenitudinis.

III. Animadvertite et attendite quia in azymis nulla est vivens virtus, mortua enim sunt; in pane autem, hoc est, corpore Christi, tria sunt viventia et vitam præbentia eis qui ea digne comedunt : Spiritus, aqua et sanguis, ceu et ipse, qui super peccatus Christi in cœna recubuit, Joannes contestificatur in eo verbo : « Tres sunt qui testimonium dant, Spiritus, aqua et sanguis, et hi tres in uno sunt (I Joan. v, 8), » videlicet in corpore Christi. Quod et secundum tempus Dominicæ crucifixionis declaratum est, cum aqua et sanguis ex immaculata costa ipsius effluxit : lancea percussa carne ipsius, sanctus Spiritus vividusque in deificata carne ejus permansit. Quam comedentes in pane, qui immutatus est per Spiritum et effectus est corpus Christi, vivimus in ipso, tanquam vivam et deificatam carnem edentes. Sic autem et sanguinem vivum et calidissimum ejus bibentes cum effluente aqua ex immaculata costa ejus, mundamur ab omni delicto, ferventi replemur Spiritu. Calidum enim, ut videtis, velut ex latere Domini, calicem bibimus, quia ex viva carne et calida spiritu Christi calidissimus nobis sanguis et aqua emanavit. Quod in eis qui azyma comedunt, nequit fieri.

IV. Si autem mortuum fermentum comeditis, o sapientissimi, ut sermo declaravit, cujus rei gratia gloriamini, dicentes : « Quia non sicut vos sale et fermento atque aqua farinam temperamus, et sic facimus oblationem azymorum nostrorum, sed aqua sola et farina et igni azymum conficimus, et in tribus his puram facimus nostram oblationem; » percontamur igitur vos, hæc tria, aquam et farinam et ignem, ad quid accipitis; et cui effigiem esse hæc æstimatis? Carnis Domini? Sed non inquit dilectus Christo Joannes : « Tres sunt qui testimonium perhibent (I Joan. v, 8), » aqua et farina et ignis. Sed quid? « Spiritus et aqua et sanguis, et hi tres in uno sunt (Ibid.), » videlicet in corpore Christi, ut dictum est, quod nos comedentes unimur incarnato propter

A nos et immolato Christo incorporati, et velut caro ejus, sicut scriptum est. Si autem ad increatam et incorpoream naturam sanctæ Trinitatis assumitis, erratis cadentes in hæresim eorum qui asserunt Deum passum, qui dicunt compassum Verbum carni, et eandem ipsam deitatem sustinuisse passionem. Non enim pariter Trinitas incarnata est, Pater et Filius et Spiritus sanctus, ut conspiciantur in ea hæc tria, aqua ut dicitur, farina et ignis, et ut in figura ipsius faciatis azymum et sacrificium offeratis : sed unus ex Trinitate Filius, et Verbum Dei incarnatum est, ex castissimis sanctæ Virginis carnibus homo effectus; et omnia ordinationis suæ perficiens, crucifixus est carne, non passa divinitate ipsius. Carne igitur crucifixus, tradidit nobis edere per panem carnem suam, quam in Spiritu sancto ita vivam dicimus : « Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis fractum est, in remissionem peccatorum (Matth. xxvi, 26-28). »

V. Quid ergo vobis, in Christo fratribus nostris, et legi quæ maledicta est in Christo? quoniam adhuc azymum fermentum ejus comeditis? Nova creatura sumus in Christo : vetera transierunt. Paulum audite dicentem : « Ecce facta sunt omnia nova (II Cor. v, 17). » Si autem hæc comedere decernitis justum : cur non et circumcidimini? Christus circumciscus est. Cur non et purificamini? Paulus etiam et hoc fecit : et alia etiam omnia similiter servare veterum, sicut et hi ea quæ legis sunt faciunt, per quos nomen Dei in gentibus blasphematur, sicut est scriptum : « Non bona est gloriatio vestra (I Cor. v, 6), ut et ego quæ Pauli sunt loquar ad vos : « Nescitis, » inquit, « quia modicum fermentum totam massam corrumpit? » (Ibid.) Et panis tandem, non azymum efficitur. Sed quid hic dictus Apostolus scribit ad Corinthios? Nunquid, ut vos æstimatis, de celebratione quam vos in azymis celebratis? Nequaquam. Sed quoniam illi hoc despiciebant quod aliquis novercam acceperat, et in antiquis consuetudinibus falsæ scientiæ suæ gloriabantur; volens autem eos converti Paulus et ex vetere remove malitia, venit per similitudinem hanc, fermenti dico et massæ, ostendit eis quoniam unum malum, tanquam modicum contemptum, magnam in toto corpore Ecclesiæ faciet læsionem. Propterea inquit adjiciens : « Et non luctum habuistis, ut auferatur de medic vestri qui hoc opus operatus est? » (I Cor. v, 2) Potest enim, inquit, iniquitas ista ad omnes vestras urbes transire, et, tanquam modicum fermentum totam massam fermentat, sic omnes apprehendi et fermentari, et unam massam majoris iniquitatis operari : « Expurgate, » inquit, « vetus fermentum (Ibid., 7), » peccati. Tollite hunc a medio, ut efficiamini Christo nova conspersio, sicut estis baptizati, id est vel azymi vel puri, mortificati mundo et desiderii carnis. Etenim pascha nostrum hæc est, quoniam, ut eriperet nos ex iniquitate ac morte, immolatus est Christus. Qua de re sic ait : « Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento novæ Legis

et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis (Ibid. 8), hoc est purae vitae et fidei, qua in Deum credimus, et veraces oratores ejus efficimur. Sic Magnus Gregorius theologus hoc verbum accepit. O sapientissimi, ea quae mentis apostolicae sunt intelligite, et non, quemadmodum hoc vos accepistis, de azymorum festivitate et participatione. Si enim de azymis et de celebratione eorum Corinthiis Paulus precepisset, et eos in azymis epulari iussisset, non promulgasset cum undecim, et omnem reducens Ecclesiam fidelium in ordinem, in septuagesimo canone, cum excommunicatione precepisset omnibus, hujusmodi causam a Judaeis nullatenus accipi: « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum jejunaverit cum Hebraeis, aut epulatus fuerit cum eis, et acceperit festivitatum eorum munera, ut sunt azyma aut aliquid hujusmodi, deponatur: si autem laicus, sequestretur. »

VII. Si autem dicitis: Quia ab Hebraeis non accipimus, sed domi facere consuevimus; cur hoc? sive ab illis accipiat sive domi faciat, azyma sunt. Et juxta hoc graviolem poenam habebitis, quoniam relinquitis agere quae jussa sunt vobis a Christo et Apostolis ipsis, facientes velut illi qui sub servitute legis sunt, qualia Judaei faciunt, in umbra et tenebris legis sedentes, nullatenus dicenti Paulo credentes: « Fratres, unusquisque in eo ordine quo vocatus est, in ipso permaneat (I Cor. vii, 20 et 24). » Non enim invenietis omnino in divina Scriptura quoniam azymum dictum sit a Christo aut apostolis ejus, cum administraretur ab illo Novi Testamenti mysterium. Paulus enim Corinthiis scribens dicit: « Discernere vos oportet calicem benedictionis quem benedicimus; nonne communicatio sanguinis Christi est? Panem quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Quoniam unus panis, unum corpus, multi sumus. Etenim omnes ex uno pane participamus (I Cor. x. 16). Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis: quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, » et non azymum, « et benedicens fregit, et dixit: Accipite et comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangetur. Hoc facite in meam commemorationem (I Cor. xi, 25, 26). » Et non semel dixit panem, sed etiam saepe. Non hic solus dixit, sed et ceteri apostolorum, et Matthaeus quidem ait: « Cœnantibus autem illis atque comedentibus accipiens Jesus panem (Matth. xxvi, 26): » Aspicias, panem et hic inquit, « et benedicens fregit, et dedit discipulis suis et dixit: Sumite et comedite, hoc est corpus meum (Ibid.). » Similiter autem et hoc Marcus inquit, et reliqui: et nequaquam azymum ab eis commemoratur.

VII. Quoniam quidem oportebat pati Christum secundum diem legalis paschae, in qua et agnus ab Hebraeis immolabatur. Oportuit enim fieri pascha ab interfectore Dei in sexta feria, in qua tandem et quarta decima luna erat juxta primum mensem,

A in quo contingit evenire 1534 annos: cyclos enim solis erat 18 et 5, ut non adhuc traditus prevenisset proprium pascha discipulis tradere, recumbens in cœna secundum vesperum quinti diei; postquam cœnavit, accepit panem, fregit, tradidit apostolis mysterium Novi Testamenti in nocte quinta in qua traditus est a Juda: sicut scriptum est. Sed quid dicit Lucas apostolus? « Accepit panem, et benedicens fregit (Luc. xxiv, 30). » Ecce et Lucas accipere panem Christum dixit, et non azymum. Non enim adhuc erat sextae feriae dies. Tertia decima erat luna in illa quinta feria, et non erat azymum, neque adhuc oblatio fermentati.

VIII. Azyma enim in quintadecima luna promulgata erant in lege, ut in quartadecima die ad vesperam agnus immolaretur, et in quartadecima die lunae primi mensis Pascha appellaretur, quintadecimam diem primum azymorum et Sabbatum nominaret. Proh dolor insipientiam illiteratorum! Et non erat azyma in quinta feria, cum esset luna tertiadecima, et non quartadecima. Secundum quintadecimam lunam fuerat institutum azyma fieri, sicut et agnus ad vesperam quartadecimae diei jussus esse immolari, secundum quam immolatus est Christus, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Si autem Christus immolatus est et crucifixus in decima quarta die lunae, feriae sextae, in Sabbato autem erat festum azymorum. quando azyma comedit? etiam apostolis sic facere in Novo Testamento tradidit? Quomodo dicitis ab apostolis accepisse vos facere azyma jam post resurrectionem a mortuis? Non videtis quia manifeste ex rebus arguimini, quoniam non tunc azyma, cum mysteria Novi Testamenti traderet apostolis Christus?

IX. Ostendam vobis hoc ex legislatione Moysi. Loquitur enim: « Haec sunt festivitates Domini et ipsae sanctae, quas vocabitis in temporibus suis. In primo mense in quintadecima die mensis hujus festum azymorum Domini; et in quartadecima die mensis intra medium ad vesperum erit Pascha Domino; et in quintadecima die hujus mensis festum azymorum Domino. Septem enim diebus azyma comedite (Levit. xxiii, 4-6). » Ecce enim ex legislatione Moysi didicistis, quoniam non tunc azyma, quando post cœnam secundum diem quintae feriae Christus tradidit per fractionem panis Novi Testamenti mysterium. Ante festum autem azymorum hoc fecit, cum esset tertiadecima dies mensis Quintadecima enim die mensis, ut legislatio Moysi, erat festum azymorum. Et Christus in feria sexta crucifixus, secundum quartadecimam diem mensis, quando debebant Judaei immolare agnum; Sabbato autem secundum quintadecimam diem mensis, cum esset festum azymorum, in sepulcro jacuit sepultus. Azyma ergo dum non essent ante festum azymorum in toto anno ipso: septem enim diebus comedebant azyma Judaei, cum instituit Moyses: in quintadecima die primi mensis incipientes festum horum, ubi reperiuntur azyma, quando cum discipulis suis cœ-

nam comederet Christus? Si enim sicut dicitis, **A** rem circa eum factum habebant quam gaudium ex memoria divinæ operationis. Verumtamen hæc mystice per Clementem papam constituentem non steterunt hic, sed scientes magnam damnationem esse jejulare Sabbata, excommunicatione valida ligant ex hoc Ecclesiam. Dicit enim in sexagesimo quarto canone. « Si quis inventus fuerit Dominicum diem jejulare, aut Sabbatum, præter unum solum, deponatur; si autem laicus, sequestretur. »

X. Valde enim veritatem obsistitis, fratres. Si enim traditum vobis fuit ab apostolis comedere azyma, quomodo Agathon sanctissimus papa vester, præsesor cum esset sextæ synodi sub Constantino imperatore, et divinus Gregorius Agragantinorum episcopus non abstinere; cum, sicut hujus synodi divini Patres, adversum azyma legem constituissent a nemine fidelium hoc fieri? Et, ut ostendam vobis horum legislationem contra azyma, adjicio rationi et canonem ipsorum sic habentem in undecimo capitulo: « Nemo in sacerdotali constitutus ordine, aut laicus, ea quæ apud Judæos sunt azyma comedat, aut cum eis cohabitel, aut in infirmitatibus invitet, aut medicinam ab eis accipiat, vel in balneis cum eis lavetur. Si quis hoc agere initiaverit, siquidem clericus fuerit, deponatur; si autem laicus, sequestretur. » Qui azymum conficit et comedit, etsi non acceperit hoc a Judæis, sed imitator fuerit in hoc, ut Judæus intelligit, et extra legem est, quemadmodum et si circumciderit quis seipsum, aut a Judæis circumciditur, simul et in scientia est illis, canonesque et instituta apostolorum sanctorumque Patrum transgrediens, et irrita omnia facit, ut ratio nostra demonstravit. Sed de azymo sufficienter vobis quod prohibitum sit ab omni Scriptura divina demonstravimus.

XI. Age nunc qui cætera demonstravimus vobis, et subito memoriæ suggestum est vobis de jejuniis Sabbatorum, quoniam insultatis nobis: unde jejulare Sabbata, ex qua sancta Scriptura accepistis? Ab apostolis? Nequaquam. Apostolorum vertices in quinto quidem libro ordinationum, qui de martyribus inscribitur, juxta Clementem: « Quartam feriam et sextam præcepit nobis jejulare Dominus. Unam quidem propter traditionem, alteram propter passionem. Ipsum autem Sabbatum non tradidit nobis jejulare, quoniam non oportet, propter illud solum, in quo Creator omnium sub terra fuit. » Unde, juxta calcem ejusdem libri, iterum sic loquitur: « Omne quidem Sabbatum et omnem Dominicum celebrandum esse dicimus. Gaudere enim oportet in his et non lugere. » Septimo quidem libro earum constitutionum juxta vicesimum quartum caput hoc inquirunt: « Sabbatum namque et Dominicum celebramus, quia illud quidem divinæ operationis est memoria; hic vero resurrectionis. Unum vero tantum Sabbatum custodiendum est in toto anno sepulture Domini, quo jejulare oportet. Quando enim Christus in sepulcro jecuit, discipuli potentio-

rem circa eum factum habebant quam gaudium ex memoria divinæ operationis. Verumtamen hæc mystice per Clementem papam constituentem non steterunt hic, sed scientes magnam damnationem esse jejulare Sabbata, excommunicatione valida ligant ex hoc Ecclesiam. Dicit enim in sexagesimo quarto canone. « Si quis inventus fuerit Dominicum diem jejulare, aut Sabbatum, præter unum solum, deponatur; si autem laicus, sequestretur. »

XII. Hoc autem exsequentes et qui in sexta synodo Patres, convenienter huic sic promulgant sancte, præside synodo Agathone papa Romæ, et Gregorio cum eis Agrigentinorum episcopo præseste: « Quoniam quidem discimus eos qui in Romanorum urbe sunt, in sanctæ Quadragesimæ jejuniis eadem Sabbata jejulare extra traditam sibi ecclesiasticam consequentiam: placuit sanctæ synodo observare Romanorum Ecclesiam immobilem canonem dicentem: Si quis clericus fuerit inventus, et cætera quæ deinde scribit. Hæc igitur, sicut cernitis, apostolicis constitutionibus et canonicis fidelium Ecclesiam ligat cum papa Romæ Agathone. Vos unde aliter et ex quo jejulare Sabbata accepistis? Quinetiam oblationem perfectæ missæ per omnem diem facere in sacris diebus jejuniorum, sive Sabbato sive Dominico die: unde assuevistis? a quo doctore accepistis? Ex apostolis? nullatenus. Apostoli enim ex hoc posuere canonem sic loquentem: « Si quis episcopus aut presbyter, vel diaconus aut lector aut cantor, sanctam non jejunaverit Quadragesimam quartamque et sextam feriam, deponatur, nisi infirmitate corporis impediatur. » Ministrantes ergo atque complentes ministrationem sanctæ missæ secus tertiam horam diei, in qua et promulgatum est offerri sacrificium, quomodo jejunium usque ad horam diei nonam observatis? solventes hæc in tempore ministrationis missæ? Nequaquam. Si autem hoc impossibile est, maledictione plectemini.

XIII. Qui in Gangreno fuere Patres concilio cap. 49 talia effantur: « Si quis continentia sine corporali necessitate elatus fuerit, et constituta jejunia in commune et observata ab Ecclesia dissolverit, præsumendo sibi perfectam rationem, anathema sit. » Similiter Patres qui in Laodicensi fuere concilio, secundum quinquagesimum canonem sic effati sunt: « Quia non oportet in Quadragesima martyrum natalitia celebrare, sed sanctorum commemorationem facere in Sabbatis et Dominicis diebus. » Et juxta quadragesimum octavum canonem item aiunt ipsi: « Quod non decet in Quadragesima panem offerre, nisi in Sabbato et Dominico solo. »

XIV. Et qui in sexto generali concilio conveniunt Patres similiter juxta quinquagesimum secundum canonem sanctum cum sanctissimo Agathone papa dicente sic: « In omnibus sanctis Quadragesimæ jejuniorum diebus, sine Sabbato et Dominico die, et sine sancto Annuntiationis die, fiat missa ex antesanctificatis oblationibus. » Sic ergo accipientes nos Sabbato et Dominica die, secus tertiam diem

horam, in qua et Spiritus sanctus descendit super A discipulos, immolantes, in ipsis sanctificamus munera, ex quibus sufficientia in tota hebdomada conservamus. In aliis autem diebus hebdomadis juxta tempus horæ nonæ diei concludentes omnem ministrationem in consummationem completorii, agimus nos sacerdotes cum diaconibus ingressum, thuribulum solum ferentes. Et post lectionem prophetarum constitutas orationes a magno Basilio facientes, et munera transferentes appositionis altario et orantes cum ipsis. Insuper autem et traditam nobis a Domino orationem dicentes, exaltamus præsanctificatum panem, et damus præsanctificata sancta sanctis, et uniti communione pane et calice mysteriorum Christi. Et ita agentes gratias Deo, linquimus B eos atque dimittimus ex congregatione, sumentes nos communem mensam per folia et legumina, et calidam aquam qui voluerint. Sunt autem et alii qui sola communione et benedictione per totam perseverant hebdomadam. Vos autem referentes per unumquemque diem perfectam in Quadragesima ministrationem, quæ congrua est juxta tertiam horam diei offerri, positos transgredimini canones Ecclesiæ. Et in hoc maledictioni Patrum subjacetis, sicut dictum est.

XV. Quis ille est qui tradidit vobis prohibere et abscondere nuptias sacerdotum? Quis ex doctoribus Ecclesiæ hanc vobis tradidit pravitatem? Si quidem nisi nupserit, manus impositionis accipiet. Et ita ad nuptias ruit, qui ordinatus est innuptus, legitime. Hoc et secundum canones facitis, hujusmodi nuptias prohibentes? Si autem ante habuerit uxorem ille qui ordinatus est sacerdos, perseveraveritque in castitate magnaque vita, nuptias ejus solvitis, transgredimini, ut ex præcepto apostolicorum canonum ostendam vobis. In sexto enim libro Clementis ordinationum quæ ab eo conscriptæ sunt, juxta septimum decimum caput Apostoli hæc dicunt: « Episcopum et presbyterum et diaconum dicimus, qui unam habent uxorem, ordinari, quamvis vivant eorum conjuges, quamvis defunctæ, non licet eos post manus impositionem innuptos esse, nec insuper ad nuptias ire, aut si nupserint, alteras amplecti, sed sufficere quas habent cum ad ordinationem venerunt. » In quinto sanctorum canonum ita fatetur in 2 cap.: « Episcopus aut presbyter aut diaconus uxorem suam non abiciat obtentu religionis; si autem abjecerit, sequestretur. Perseverans autem deponatur. » In quadragesimo vero canone, inquit palam: « Propriæ episcopi res. » Et post pauca: « Ne occasione ecclesiasticarum rerum cadere episcopum ab eis quæ sunt episcopi, in mulierem et pueros et propinquos, ne per occasionem eorum, ea quæ Ecclesiæ sunt subtrahat. » Et deinde: « Siquidem sunt qui prohibeant sacerdotes legitimis conjugibus. » Non ita vertices apostolorum exposuerunt ecclesiasticos canones. Si autem dicis mulierem Ecclesiam dixisse apostolos, tunc infidelis apparebit sermo tuus et vacuus, cum sacris canoni-

bus ipsorum, qui a nobis prædicti sunt, non abjicere episcopos et presbyteros occasione religionis, uxores sanxerunt, et ut caderent res episcoporum ex potestatibus eorum propter filios et mulieres ipsorum.

XVI. Si autem aliquis dixerit de sancta et universali synodo, quod papam Romæ sanctissimum Agathonem, et sæpissime diximus, præsessorem habuit, ipsa centum septuaginta Patrum, sub Constantino imperatore, nepote Heraclii et patre Justiniani: quomodo non obstitit divinus Agathon sanctæ synodo sancienti adversus hos impios quos usque nunc habetis? Si vero ab apostolis haberetis hæc traditiones, obstitisset forsitan, et non suscepisset hæc quæ apud nos ab ea promulgata sunt. Papa cum esset vester, quoniam adulteras cognoscebat traditiones ipsas et extraneas ab apostolorum doctrina: propterea pariter cum Patribus sacre sextæ synodi, sicut de azymis et jejuniis Sabbatorum et sacre missæ mysteriis, sic et de nuptiis sacerdotum promulgavit dicens in decimo tertio capite: « Quia in Romanorum Ecclesia in ordine canonis tradi cognovimus, præsentibus diaconi aut presbyteri dignas fore manuum impositiones confiteri, ut non amplius a suis disjungantur conjugibus. Nos antiquum exequentes canonem apostolicæ diligentia et ordinationis, sanctorum virorum copulationes secundum legem et a modo valere volumus, nullatenus a conjugum copulatione dissolventes aut privantes eos ab invicem, secundum tempus congruum locationis. C Quia vero si quis dignus inventus fuerit, manus impositione diaconus vel subdiaconus aut presbyter, hic nullatenus prohibeatur ad hujusmodi gradum ascendere, conjugii colibaturus legitime; neque in tempore ordinationis exigatur confiteri ad legem propriæ locationis propter propriam uxorem. » Et post pauca: « Si quis ergo præsumpserit extra apostolicos ordines motus quemdam sacerdotum presbyterorum et diaconorum privare a copulatione legitimarum mulierum, a communione sequestretur. Similiter si quis presbyter aut diaconus collactaneam suam occasione religionis projecerit, separetur; perseverans autem deponatur. »

XVII. Unde igitur vobis et ex quibus hæc horribiles infirmitates supervenerunt, o viri Romanorum sapientissimi et omnium aliarum gentium nobilissimi? Æstimo quod quidam ex Judæis in tempore apostolorum credentes, vana lucra cupientes et pecuniarum amatores reperti, volentes multos fidelium abstrahere ex Evangelio, hoc est, ex fidei predicatione, corruptis dum prædixissent eis, in hoc et Christianitas et Judæismus corrupta sunt. De quibus Joannes fatus est: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (1 Joan. II, 19), » de his qui circa Simonem et Deman, Nicolaumque et Cleobium subtexendo. Reliqui autem verticum in septimo libro Institutionum juxta sextum decimum caput li-

quidius dixerunt: « Scimus enim, inquit, quia hi

qui, Circa Simonæ et Cleobium et Judam, conscripserunt libros in nomine Christi et discipulorum ejus, circumferunt ad seductionem vestram, et eorum qui diligunt Christum, et nos servos ipsius. » Et in veteribus quidam conscripserunt libros apocryphos Moysi et Enoch et Adam, Isaïæ et David, et Eliæ, et trium patriarcharum, corruptiones facientes atque veritatis inimicos libros. Sed et Paulum Domini apostolum hæc præscientem, ut æstimo, sic ad vos ascendisse hujusmodi seductores, dolum tentantes vobis, Philippensibus scribit : « Videte canes, videte malos operarios, videte abscissionem (*Philipp. III, 2*). » Et Timotheo iterum : « In ultimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus et doctrinis dæmonum, in hypocrisi loquentium mendacia, et incedentium propria conscientia, impudentium nubere, et abstinere a cibis quos Deus creavit (*I Tim. IV, 1-3*). » Et ea quæ exinde. Propter quod et Tito præcepit : « Argue eos, inquit, duriter, ut sani sint in fide, non attendentes Judaicis fabulis, et præceptis hominum subvertentium veritatem (*Tit. 1, 14*). »

XVIII. Quamobrem diligentissime inquisivimus de cætero circa hæc, o fratres, ne aliquando ex his quæ dicta sunt et redarguta vobis mendacia, dico nunc azyma, Sabbatorum jejunia, nuptias sacerdotum et in jejuniis oblationes accipiatis; sed scientes

A nunc, quod primum est eorum, ex omni a Deo inspirata Scriptura; fugite quæ hujusmodi sunt acitare, cum sitis Ecclesia Dei et totius orbis semper splendidus oculus, ut unum nobis vestris confratribus: quos per jam dicta acidistis, cum sitis corpus Christi; revelata facie gloriam Domini in concantu et unitate cum orthodoxa fide conspiciamur, et imaginem ejus transformemus in nobis, viva demonstratione, et ipsius ad gloriam sempiternam, sicut a Domini spiritu, quoniam ipse est caput nostræ Ecclesie corporis; et in eo sicut in uno corpore, omnes nos jungimur.

XIX. Hæc vobis Romanis. Si ergo possimus vos, cum sitis homines, ad credulitatem nobiscum reducere per ea quæ diximus, et docendo vos ex divina Scriptura arguimus; gratia Dei, et vobis scientibus bene Spiritui sancto credere, et prosequi rationem jam dictam ex Scripturis. Si vero alter tenetis, date nobis testimonia ex divina Scriptura consistentia: in quibus volo benevolos vos esse, ut super sedes intelligentiæ requiescatis, et nos, scientes obedire inenarrabili rationi spiritus, docere omnia quæ ad vos scripsimus. Salutamus vos in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potentia, cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Finis libelli Nicetæ, presbyteri et monachi monasterii Studii, contra Latinos.

INCIPIT

RESPONSIO SIVE CONTRADICTIONE

IN EUMDEM LIBELLUM

A FRATRE HUMBERTO

EPISCOPO SILVÆ CANDIDÆ.

I. Si diligenter sanctæ Chalcedonensis synodi quartum considerasses caput, quiete monastica et jejuniis atque orationibus in monasterio tuo contentus, nequaquam ecclesiasticis rebus communicasses, nec importunitatem intulisses. Quapropter sexcentorum triginta Patrum concordia decreto a communione es suspensus, ne per te nomen Domini blasphemetur. Decet enim unamquamque professionem se sub mensura sui habitus et gradus cohibere, ne conturbet ecclesiastici dogmatis ordinem totum, dum, non suo contentus officio, præripere quærit alienum. Sed væ tibi, Sarabaita, qui nulla cœnobiali examinatus disciplina, voluntate atque voluptate ductus propria, contra sanctam et Romanam et apostolicam Ecclesiam et omnium sanctorum Patrum concilia horribiliter latrastis, stultior asino, frontem

C leonis, et murum adamantinum frangere tentasti! In quo utique conatu, non es victor erroris, sed victus errore; nec presbyter, sed inveteratus dierum malorum, et puer centum annorum maledictus; potius dicendus Epicurus, quam monachus. Nec credendus es degere in monasterio studii, sed in amphitheatro aut lupanari. Qui etiam vere prænominaris *pectoratus*, quoniam cum serpente antiquo super pectus tuum graderis. Quod, sicut quidam Patrum dixit: « Quicumque vult, intrat et solvit asinum: » ex abundantia enim cordis os loquitur (*Math. XII, 34*). Deinde detestabilior omni veneficio, labia mortiferi poculi melle charitatis et bono odore humilitatis imbuens, ex prædictis virtutibus delectabile exhibuisti proœmium, ut prægestata dulcedo faceret inunctanter absorberi fel draconum et reliquum

veneficium. Sed vix ei qui potat amicum suum portione turbulenta! Quam ideo necessariam duximus subtiliori linteo colatum ire, ut modus concinnationis ejus, et potentia aliquatenus possit deprehendi, et deinceps caveri, quia ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet.

II. Ecce in ipso livoratus tui vestibulo tria proposuisti: de azymo scilicet, de Sabbato et de sacerdotum nuptiis. Ex quibus tot et tanta evomisti, ut in pervertendo divinas sententias non inferior videaris perversis et rabiosis canibus Juliano et Porphyrio. Denique divini eloquii scalam ad caelos subreptam, quantum in te fuit, retorsisti ad inferos, ne cum angelis scanderes ad catholicos, sed cum apostatis descenderes ad haereticos. Inde est quod, sanctae Romanae et apostolicae sedis sacrificio detrahens, falsissime desinivisti nos mensam Judaeorum comedere. Quod satis ostenditur in superiori nostra narratione, ubi commentis complicitum tuorum, Michaelis scilicet Constantinopolitani et Leonis Acridani voluimus obviare. Nec est necesse eadem nos toties repetere. Quia stuppae collectae et paleae conjectae zizaniisque collectis una potest flamma sufficere. Unde ea tantum decrevimus leviter succendere, quae solus videris plus illis concessisse.

III. Itaque quod dixisti consubstantialiam et supersubstantialiam idem esse, omnino est futile. Quia Dominus Jesus, quamvis nobis humanitate sit consubstantialis; sic et humanae mensae panes, licet sint consubstantiales sibi, mensae tamen divinae panis supersubstantialis est eis. Et, o mentite Deo, et aperte impugnator sancti Evangelii ubi et quando dixit Veritas, veracis Patris Filius: « Cavete ab azymo fermento Phariseorum? » (Marc. viii, 15.) Nunquid azymum quolibet modo potest dici fermentum, quando azymum dicatur, eo quod absque fermento sit? et ubicunque fermentum fuerit, necesse est ut aut fermentum efficiat, aut fermentum permaneat? Cum ergo fermentatum non sit sine fermento, nec fermentum aliquando possit esse sine ipso, quomodo saltem somnari ausus es azymum fermentatum? Sed quamvis talia dicendo telas araneae texeris, muscas et culices seu vermiculos aberrantes his irretire poteris; non autem columnas simplices et oves recognoscentes vocem sui auctoris.

IV. Deinde, o subverse subversor, subvertere conatus sententiam apostoli Joannis dicentis: « Si dixerimus quia societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur et non facimus veritatem (I Joan. 1, 6), » et caeteris nequius usus es hoc ejus testimonio, quam adulter oculo et latro ferro, quae utique bona sunt. Illi enim laedere tentant aliquos, tu perdere cunctos. Unde et sic concludis: *Qui ergo azyma comedit, in tenebris legis ambulat.* Sed idem Joannes intentionem tuam enarrans, luce clarius demonstrat, qui dixerit, subjungens: « Qui odit suum fratrem, in tenebris est, et in

tenebris ambulat (I Joan. 11, 9). » Illic plane liquet quod non ab apostolo sancto, sed ab apostata angelo accepisti, ut diceres: *Qui ergo azyma comedit, in tenebris legis ambulat*, quia tota epistola illa, nec fermentatum nec azymum commemorat, sed solum charitatem.

V. Post haec non minori sacrilegio abusus alio testimonio ejusdem apostoli dicentis: « Tres sunt qui testimonium perhibent in terra, Spiritus, aqua et sanguis, et hi tres unum sunt (I Joan. v, 7); » perverse conaris ad panem mensae Christi transferre, quod ille de baptismo ejus voluit intimare. In baptismo siquidem haec tria sunt, et unum baptismum efficiunt. Et Spiritus quidem sanctificat, aqua abluit, sanguis redimit. Si quodlibet horum defuerit, baptismus non erit, sicut venerabilis pater Augustinus ait: « Tolle aquam, non est baptismus. tolle verbum, non est baptismus. Sed accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum. » Tu autem nequam pectorate, nequiter interpretando et depravando sententiam recumbentis super pectus Jesu, dixisti: *Et hi tres in uno sunt*, scilicet in corpore Christi, quod dilectus ejus, nec sensit, nec scripsit, sed, « hi tres unum sunt (I Joan. vii, 8), » secundum superiorem de baptismo sensum.

VI. Parva sunt haec et pene nulla ad comparisonem sequentis blasphemiae, qua asserere laboras, quod tempore Dominicae passionis et crucifixionis, quando sanguis et aqua de latere ejus exivit, sanctus et vivificus spiritus in delicata ejus carne remansit. Quod si constiterit, mortuus non fuit. Si mortuus non fuit, neque resurrexit. Si non resurrexit, inanis est fides et praedicatio nostra, quia nec nos resurgemus. Et sicut Apostolus ait: « Si ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? » (I Cor. xv, 32.) Ut quid enim quotidie tanta patimur? Comedamus et bibamus: imo bestialiter vivamus, cras enim ut bestiae moriemur. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores omnibus sumus hominibus; sed absit hoc ab omni genere humano! Nam idem praeclearus evangelista, qui hoc ipsum praesens vidit, attestatur carnem Christi vere exanimatam in cruce fuisse, dicens: « Et inclinato capite emisit spiritum (Joan. xix, 30). » Porro Marcus et Lucas dicunt eum expirasse (Marc. xv, 39; Luc. xxiii, 46). Unde et in symbolo constentur *mortuum et sepultum*. Alioqui sepeliri non debuit, qui mortuus non fuit. Obmutesce, canis: linguam, canis improbe, morde; Christus enim vere mortuus est propter delicta nostra, et propter justificationem nostram (Rom. iv, 25) resurrexit a mortuis primitiae dormientium (I Cor. xv, 20).

VII. Ecce pestifera doctrina, ecce diabolica suggestio, cujus tu signifer effectus conaris opiniones et adventiones tuorum contra traditionem apostolicam, et contra manifestam veritatem defendere, dicendo: Aquam calidam et sanguinem de vivo et calido Christi corpore exisse, et ideo Graecis aquam

serventem sanguine ejus jure miscere. Quod totum A longe aliter est. Nam veraces evangelistæ concorditer narrat Dominum nostrum hora nona in cruce mortuum, et sero a Josepho postulatam depositum de ligno et sepultum. Ipso enim emittente spiritum, velum templi et petrae scissæ sunt, terra mota, monumenta aperta, et multa corpora sanctorum resurrexerunt. In tanta itaque perturbatione et quasi naufragio totius creaturæ, non solum latus Domini non fuit apertum lancea, sed etiam hi qui prius ei insultaverant, et ad spectaculum illud convenerant, viso terræmotu et his quæ fiebant, pectus suum percipientes, revertebantur. Adeo ut ipse centurio, cui traditus fuerat ad puniendum, diceret : « Vere Dei filius erat iste (*Matth. xxvii, 54*). » At ubi tumultus mundi conquieverat, et securitas B aliqua rediit, cum jam sero esset, Pharisei rogaverunt Pilatum ut propter solemnem diem Sabbati frangerentur crucifixorum crura et deponerentur. Tunc quoque Joseph rogavit Pilatum ut tolleret corpus Jesu. Pilatus vero mirabatur si jam obiisset. Et accersito centurione, ubi cognovit Jesum jam mortuum, donavit corpus Joseph. Porro milites ad præceptum Pilati frangerunt crura prioris et alterius latronis. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderant eum jam mortuum, non frangerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua, quibus formaretur Ecclesia, quemadmodum ex costa Adæ dormientis formata est Eva. Ecce si hora nona obiit, et sero, jam de cruce deponendus, lancea percussus fuit; sanguis fuit ille, naturaliter calidus non fuit, toto corpore jam præmortuo et frigido. Quod si aliquo modo caluit : Evangelium quare tantum miraculum et sacramentum tacuit? Unde vos novi symmystæ volumus dicatis an sanguis tantum, aut aqua tantum, an simul utrumque caluerit? Si sanguis tantum, quare aquam calefacitis; si aqua tantum, quare ex ea calefacitis sanguinem Christi? Si utrumque simul, quare utrumque simul non calefit? Sed cujus visu vel tactu potuit discerni, quodlibet horum duorum ex uno vulnere simul erumpentium, calidum aut frigidum fuisse? Præterea si aqua illa caluit, quare et aqua baptismatis non calefit, cum præcipue ipsa baptismum præfiguravit, sicut sanguis redemptionem? Volumus autem scire qua intentione costam Christi immaculatam dixeris? Si pro sanctitate et innocentia : optime; si autem pro eo quod impenetrabilis ferro fuit : pessime; quia de vero vulnere verum, non phantasticum, sanguinem pro nobis fudit. Et non de costa, sicut tu scribis, sed de latere, quia os sanguinem non solet emittere, nec os comminutum fuit ex Dominico corpore.

VIII. Cæterum quod panis sit et dicatur etiam azymus, et quod non cum Theupaschitis in sacra oblatione erremus, et quod non azymum veteris legis, sed sinceritatis et veritatis comedamus, quodque vetera transierunt, et facta sunt nova, satis ostenditur in alia nostra epistola.

IX. Tu vero maledicte et maledictus sermo oris tui, sanctam legem, sicut Severianus, maledictum dixisti. Nec mirum, cum etiam panem tuum laudare supra modum cupiens, nimium vituperasti illum dicens : « Modicum fermentum totam massam corrupti, et panis tandem, non azymum efficitur. » Deo gratia, quia azymum non efficitur de massa fermento corrupta, sicut tuus panis. Nam corruptio nunquam et nusquam in bonum accipitur; quia ubicunque corruptio, ibi etiam substantiæ deterioratio. Quinetiam cum exponeres sententiam beati Pauli, quam post tot orthodoxos Patres, nobis nolimus ab hæreticis exponi, quamvis nolens azymum laudasti dicens : Sicut estis baptizati, id est, azymi et puri. Si ergo secundum tuam confessionem B baptizati sunt azymi, quid sunt non baptizati, nisi fermentati, id est, corrupti?

X. Dic tamen ubi et quomodo Paulus cum undecim apostolis canones illos cum excommunicatione exposuit, quorum tu nobis septuagesimum caput objicis? omnino nesciens quid loquaris : « Si quis, inquit, episcopus aut presbyter aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum jejunaverit cum Hebræis, aut epulatus fuerit cum eis, et acceperit festivitatum eorum munera, ut sunt azyma, aut aliud hujusmodi, deponatur; laicus autem sequestretur. » Etiam si hoc capitulum ex libris authenticis prolatum esset, nullo modo nos tangeret, quia nec cum Hebræis jejunamus, nec cum eis epulamur aut festivitatum eorum munera aliqua accipimus. Quod C autem tu vesane subjungis : Sive ab illis accipiat, sive domi faciat, azyma sunt. Id jaculum tibi retorquemus dicentes : « Sive cum Hebræis Sabbato epulenini, sive domi, epulatio est. » Sane hoc dignius contra vos dirigeretur, quia vos nihil aliud in Sabbato quam solemnitatem Judæorum, nos autem in azymo longe aliud sacramentum retinemus et amplectimur. Si enim interrogemus Judæos, quid celebrent in Sabbato? Respondebunt : « Requiem Domini. » Si Græcos, idem et non aliud dicent. Ergo sub servitute legis sunt. In cujus umbra et tenebris consederunt.

XI. Deinde post inanes latratus super vocabulo panis, reduxisti nobis annos ab initio mundi, usque ad passionem Christi, quando secundum te cyclus solaris erat xviii et lunæ v : ut hoc saltem figmento possis evadere cum fermento tuo, quasi juxta hanc supputationem tuam, occurrat in Cœna Domini luna xiii, in qua nondum fermentum abjecerat plebs Hebræa. Sed nos chronographis et calculatōribus talia relinquentes, maxime cum apud Græcos et Latinos atque Hebræos diversæ de temporibus habeantur rationes : hoc tantum dicimus, quia Christus nec unum iota aut apicem veteris legis resolvit. Unde et xiv luna ad vesperum quinta Sabbati Pascha celebravit, et mox eadem nocte comprehensus, crucifixus est quintadecima luna, id est sexta Sabbati, quæ specialiter dicebatur prima dies azymorum. Quamvis et in tota præcedente die, id

est quarta decima luna, fermentatum non appareret in omnibus finibus Israel. Nam et agnus cum azymis comedebatur. Quod si juxta tuam assertionem Christus Pascha fecit tertiadecima luna cum fermentato, dupliciter reus fuit; juste puniendus secundum legem, quia Pascha fecit in tempore non suo, et quia cum fermentato. Quapropter mors ejus nihil nobis conferet, qui non pro nostris sed pro suis peccatis interiit, scilicet quia fuit transgressor sanctæ legis. Sed de his alias copiose disseruimus.

XII. Deinde si exceptis septem diebus Judæi toto anno fermentatum, ut asseris, comedunt, quis convenientius debet argui, ille qui minimo tempore eos imitatur in azymis, an ille qui toto anno in fermentatis? Absit tamen ut eorum carnalem ritum in aliquo imitemur!

XIII. Verum quoniam labyrintho errore duceris, ut nunc qua exibas intres, nunc qua intrabas exeas, iterum eandem viam teris, dicens: « Si traditum vobis fuit ab apostolis comedere azyma, quomodo Agatho papa vester, præcessor sanctæ sextæ synodi, cum Gregorio Agrigentinarum episcopo et aliis Patribus, contra azyma ne fierent legem statuit? » Audi, stulte, vane: non tantum ab apostolis, quantum ab ipso Domino nostro Jesu Christo traditum est nobis, azyma non de Phase Judaico comedere, sed de Pascha Christiano percipere.

XIV. Nec rei tenemur illo quod objecisti cap. II sextæ synodi, dicens: « Nemo in sacerdotali constitutus ordinæ, aut laicus ea quæ apud Judæos sunt azyma comedit, aut cum eis habitat, aut in infirmitatibus eos invitet, aut medicinam ab eis accipiat, vel in balneis cum eis lavetur. Si quis hæc egerit, siquidem clericus fuerit, deponatur: si autem laicus, sequestretur. » Quis nostrum, rogo, azyma quæ apud Judæos sunt comedit? Quamvis enim reliqua capituli hujus observemus, illud tamen super omnia de azymis observamus.

XV. Sed quid dices? Nonne magnus Basilius a Joseph Judæo medicinam multoties accepit? tu autem sicut diabolus psalmum, ita exponendo capitulum subjunxisti: « Qui ergo azymum conficit et comedit, quamvis hoc non acceperit a Judæis, imitator tamen Judæorum est, sicut et is qui circumciditur. » Perdes, Domine, omnes qui loquuntur mendacium! (*Psal.* v, 3.) Nunquid omnibus omnino Christianis interdicitur ne aliquando alicubi azyma comedant, sicut interdicitur ne se aliquando circumcidant? Quare hoc? quia in his imitantur Judæos? Concedimus tamen circumcisionem solum fuisse Judæorum: veruntamen azyma omnium gentium, quæ tu malitiose non solum a divina, sed ab humana mensa omnino repellis. Sed quid facies, o fermentate? Judæi, ceu superius asseruisti, exceptis septem diebus toto anno fermentatum comedebant, et aliquando offerebant. Nunquid et hoc tolles hominibus?

XVI. Hinc videamus si non estis Sabbatiani, quos commemorant Patres sanctæ quintæ synodi. Reprehendens enim nos cur jejuncimus Sabbatis, dicit: « Quarta et sexta feria jugiter jejunandum: una propter traditionem, altera propter passionem Domini, Sabbato autem nunquam nisi uno. » Et hoc asserere conaris ex apocryphis libris et canonibus pari sententiâ sanctorum Patrum repudiatis. Nam Clementis liber, id est, itinerarium Petri apostoli et canones apostolorum numerantur inter apocrypha, exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreverunt regulis orthodoxis adjungenda. Unde nos quoque omne apocryphon abjicientes, dedignamur audire eorum fabulosas traditiones, quia non sunt ut lex Domini. Quapropter his omissis, in altera epistola, vide quid sentierint de Sabbato beati et antiqui pontifices Romani, Silvester et Innocentius, quorum septentiæ sententiâ Agathonis quamvis sanctissimi nullatenus præfertur. Sed absit ut aliquando contraria eis Agatho sensisset! Et tamen in hoc, sicut et in aliis falleris, quod eum præcessorem illius synodi fuisse dicitis, cum tantum legati ejus eidem synodo præderint. Cujus gesta hic summam placuit inseri.

XVII. Tempore Constantini, filii Constantini imperatoris, anno imperii ejus septimo decimo, Agatho papa, ex rogatu Constantini, Heraclii et Tiberii principum piissimorum, misit in regiam urbem legatos suos. In quibus erat Joannes Romanæ Ecclesiæ tunc diaconus, longe post episcopus, pro adunatione faciendâ sanctorum Dei Ecclesiarum. Qui benignissime suscepti a reverendissimo fidei catholicæ defensore Constantino, jussi sunt remissis disputationibus philosophicis, pacifico colloquio de fide vera perquirere, datis eis de bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorum Patrum, quos petebant, libellis. Adfuerunt autem et episcopi 150, præsidente Gregorio regis urbis præsule et Antiochiæ Machario. Et convicti sunt qui unam voluntatem et operationem astruebant in Christo, falsas Patrum catholicorum dicta per plurima. Finito autem conflictu, ea hora tantæ aranearum telæ in medium populi ecciderunt, ut omnes mirarentur. Ac per hoc significatum est quod sordes hæreticæ pravitatis depulsæ essent. Et Gregorius quidem correctus est, Macharius autem cum suis sequacibus simul et prædecessoribus, Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo et Petro anathematizati, et in loco ejus Theophanius abbas de Cilicia episcopus factus. Tantaque gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Joannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, Dominica octavis Paschæ missas publicas in ecclesia Sanctæ Sophiæ coram principe et episcopo ipsius urbis Latine celebraret. Eo tempore Damianus Ticinensis Ecclesiæ episcopus sub nomine Mansueti episcopi Ecclesiæ Sancti Michaelis, satis utilem rectæque fidei epistolam composuit, quæ in præfata synodo non mediocre suffragium tulit.

XVIII. Recta autem et vera fides hæc est: Ut in

Domino nostro Jesu Christo sicut duæ sunt nature, hoc est, Dei et hominis, sic etiam duæ credantur esse voluntates sive operationes. Vis audire quod deificatus est? « Ego, inquit, et Pater unum sumus (Joan. x, 30). » Vis audire quod humanitatis? « Pater major me est (Joan. xiv, 28). » Cerne secundum humanitatem eum in navi dormientem. Cerne ejus divinitatem cum evangelista dicit: « Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna (Math. viii, 26). »

XIX. Hæc est sexta synodus universalis Constantinopoli celebrata et Græco sermone conscripta, temporibus papæ Agathonis, exsequente ac residente piissimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis apostolicæ sedis et episcopis 150 residentibus, qui omnes quidem hæresim damnaverunt. Tunc piissimus princeps Constantinus interrogavit eos qualiter Romana Ecclesia de sacrificio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi ordinem teneret? Illi responderunt: « In calice Domini non debet solum offerri vinum, sed aqua mistum. Nam si solum vinum offertur, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Et si aqua pura offertur, sola plebs incipit esse sine Christo. Quando utrumque admiscetur, id est, vinum et aqua, tunc sacramentum spirituale perficitur. Oblatio vero quæ in sacrificium altaris offertur, nullam commistionem aut corruptionem fermenti debet habere, sicut beata virgo Maria absque omni corruptione Christum concepit et peperit. Hinc in Ecclesia mos obtinuit ut sacrificium altaris non in serico aut in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus Domini fuit in sindone munda sepultum. Sic et oblatio munda debet esse a fermento, juxta quod in gestis pontificalibus a beato Silvestro legimus esse statutum. » Tunc placuit piissimo principi Constantino hæc traditio apostolicæ sedis. Ecce istius et sex cæterarum synodorum omnibus sanctis Patribus et orthodoxis imperatoribus, per omnia placuit fides et traditio apostolicæ sedis. Et tu qui es, cui displicet? Sed volumus dicas: Videturne tibi congruum ut omni quarta et sexta feria jejunes propter traditionem et passionem Christi, et propter sepulturam nullo Sabbato, nisi uno? Cum ergo omni Dominica celebres resurrectionem, omnique quarta et sexta feria jejunes propter traditionem et crucem; cur non et omni Sabbato propter sepulturam, cum de celebrando Sabbato nullam rationem teneas, nisi quam Judæi, scilicet quia in eo requievit Deus? Qui utique fatigatus non est, verbo creans quidquid voluit, sed in hoc nostram requiem præfiguravit. Quod si uno Sabbato in toto anno jejunandum est, propter sepulturam Christi, ergo et una quarta feria propter traditionem, et una sexta feria propter passionem, in toto anno est jejunandum. Una quoque Dominica propter resurrectionem celebranda.

XX. Non autem mirum si Agathonis papæ et sanctis Patribus sextæ synodi vestra imputatis de-

liramenta, et quæ aut fluxistis capitula, cum etiam ipsi Domino Jesu et apostolis ejus imputetis signenta. Unde nos, sciens sextam synodum ad destruendam hæresim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas institutiones congregatam, capitula quæ nobis sub ejus auctoritate opponitis, omnino refutamus, quia prima et apostolica sedes, nec aliquando eam accepit, nec observat licetenus; et quia aut sunt nulla; aut, ut vobis libuit, depravata sunt. Depravastis Joannis Chrysostomi atque Gregorii theologi aliorumque orthodoxorum Patrum dicta, et exhibuistis in eadem synodo sexta. Nempe a prima synodo Nicæna usque ad hanc sextam trecenti et amplius anni dicuntur evoluti. Et quomodo in Nicæna et reliquis quatuor synodis universalibus nulla mentio fit de tam necessariis rebus? Nunquid usque ad sextam synodum Græci et Latini rationem missæ ac jejuniorum ignoraverunt, et per sexcentos et amplius annos a passione Christi in talibus errarunt? An forsitan Græci hæc noverunt, et Romani ignoraverunt? Sed ex Missalibus Romanorum libris, ab omni Ecclesia Occidentali antiquitus receptis, evidenter cognoscitur quam rationem jejunii et missæ habuerint sub reverendissimis pontificibus, Silvestro scilicet auctore Nicænæ synodi, Gelasio damnatore vestri Acacii, maximeque Gregorio dialogo, compatre imperatoris Mauriti, in cujus libris Missalibus omnis dies Quadragesimæ habet specialis missæ plenarium officium, et, excepta Dominica, nullus dies ejus solvit susceptum jejuniun, quam traditionem si tentasset papæ Agatho aliquatenus removere Romanis, non audiretur ab eis. Quia, licet ipse magnus exstiterit, præfatis tamen decessoribus suis sicut tempore, ita scientia et auctoritate minor fuit. Quamobrem caput quo asseritis eum promulgasse ut si quis clericus jejunaret Sabbatum præter unum, deponeretur, magis dicendum est Nazarenorum esse quam apostolorum, Cherrinti et Hebionis quam sextæ synodi et papæ Agathonis. Cui sane capitulo epistola Pauli aperte contradicit, ubi ait: « Nemo vos judicet in cibo aut potu aut in parte diei festi, et neomeniæ et Sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. » Unde Romani proprio auctori et magistro gentium in fide et veritate obedientes, nulli Sabbato festum vel otium dependunt, sicut nec neomenia, quia profecto Judaica sunt, et utique umbra futurorum.

XXI. Porro unde acceperimus omni die jejuniorum perfectam missam facere, supra curavimus ostendere: nec timemus caput quod dicitis apostolorum de his qui non jejunaverint Quadragesimam, quarta quoque et sexta feria, quæ, excepta gravissima infirmitate, sollicitè cuncti jejunamus diebus Quadragesimæ, adeo ut interdum decennes pueros nobiscum faciamus jejunare, nec solvimus per Sabbata quadragesimalem abstinentiam, quam Dominicus noster non solvit in quadraginta jejunii sui diebus. Nec solveremus etiam in die Dominica, quemadmodum nec ipse, nisi præ gaudio resurrectionis ejus hoc inter-

distinet ab initio omnium catholicorum Patrum sententia, etiam cum anathemate. Quos secuti sancti Patres Gangrensis concilii dixerunt: « Si quis non dijudicatis diem Dominicam, jejunaverit tanquam in ejus contemptu, anathema sit. » Ubi certe sicut eis attestantur omnes authentici libri, non contradicunt jejunio Sabbati, sed Dominicæ diei.

XXII. Sed, o perfide Stercorianista, qui putas fidei participatione corporis et sanguinis Domini quadragesimalia atque ecclesiastica dissolvi jejunia, omnino credens coelestem escam veut terrenam per aqualiculi fetidam et sordidam egestionem in secesum dimitti, plane sentis cum Ario. Qui cum pro aliis blasphematis in Filium Dei, tum etiam pro ista, foveam delapsus in atram, visceribus suis vacuus quoque ventre remansit. Et ubi est Salvator qui dans discipulis panem a se benedictum et fractum dixit: « Accipite et comedite, hoc est corpus meum? » (*Math. xxvi, 26.*) In quo quid traderet, alibi dicit: « Panis quem ego dederò, caro mea est, pro mundi vita (*Joan. vi, 52*): » et; « Caro mea vere est eibus, et sanguis meus vere est potus (*Joan. vi, 56*). » Quomodo verus? Quia « qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam (*Joan. vi, 55*). » Et quæ est vita æterna? Nempe Christus Jesus, sicut ipse dicit: « Ego sum via, veritas et vita (*Joan. xiv, 6*). » Qui ergo panem Dei manducat, carnem Dei Christi manducat. Qui autem carnem ejus manducat, Christum manducat; qui Christum manducat, procul dubio vitam æternam manducat. Ergo, o pestifer leno antiqui serpentis, qui conaris astutia tua corrumpere sensus Christi sponsæ, quæ est Ecclesia, ut excidatur a charitate tanti et talis sponsi, credis nos vitam incorruptibilem comedentes, corrumpere integritatem jejuniorum, velut aliquo cibo corruptibili?

XXIII. Horremus quidem dicere, sed compellimur a tua impudenti improbitate. Conaris Christum, imo ipsam vitam per digestionem sicut cœnum olidum demittere in latrinam. Et ubi est, quod dixit: « Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo? » (*Joan. vi, 57.*) Sive qua refectione quia non habetur vita, ipsa Vita, quæ est Christus, quasi quodam jurejurando protestatur dicens: « Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (*Ibid., 54*). » Nunquid hic dixit: Si manducaveritis carnem meam et biberitis sanguinem meum, dissolvatis jejunium? Et utinam hoc solo sacramento, non ad iudicium nostrum, omni hora reflexeremur! Sed quia corpore corruptibili, et vniuersa miseria conscientie nostræ gravati, etiam bonum nostrum nequimus sufferre, a sanctis Patribus certæ ad percipiendum tantum sacramentum præfixæ sunt horæ. Quod ne vilescat carnalibus, et in percipiendo escam spiritus submurmuret aliquis carnis appetitus, cum summa parcitate prægustamus; videre tantummodo cupientes quam suavis est Dominus, cujus panis non vult, sicuti nec manna fasti-

diu. Nec dubitandum in quantulacunque portione ejus fideles manducare sibi totam vitam, id est Christum, infideles autem mortem, id est, iudicium suum, utpote qui rei sunt corporis et sanguinis Domini. Deinde quotidie sive tertia, sive nona, sive quacunque hora fiat a nobis missa, non sit nisi perfecta. Nec reservatur ex oblatione ejus pars aliqua, ut per dies quinque agatur missa imperfecta. Quia nec sancti apostoli leguntur quidquam ex illo primo corporis et sanguinis Christi mysterio sub ipsa cœna distributo reservasse, nec actus eorum indicant eos aliquando tale quid egisse aut præcepisse. Quinimo, sicut Lucas narrat: « Erant fideles perseverantes in doctrina apostolorum et communicatione fractionis panis (*Act. ii, 42*). » Quæ communicatio qualiter et quibus diebus fieret, post pauca demonstrat, dicens: « Quotidie perseverantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem sumebant (*Ibid., 46*). » Ecce verax evangelista testatur sub apostolis fideles quotidie orasse et panem fragisse. Et vos, qui estis, qui dicitis duobus tantum diebus hebdomadis missam perfectam fieri debere, reliquis vero quinque imperfectam? Nempe hic in panis fractione et communicatione, non nisi perfectam actionem missæ debemus accipere, quemadmodum et ipsum Dominum legimus, non imperfectam, sed perfectam commemorationem suis discipulis tradidisse, in pane a se benedicto et mox fracto et distributo. Non enim benedixit tantum et servavit frangendum in crastinum, nec fregit tantum et reposit, sed fractum statim distribuit. Unde beatus Alexander martyr et papa V ab apostolo Petro, passionem Domini inserens canoni missæ, non ait: Hoc quotiescunque feceritis, sed « Hæc quotiescunque feceritis, id est, benedixeritis, fregeritis et distribueritis, in mei memoriam facietis, » quia quodlibet horum trium, si sine reliquis fiat, scilicet benedictio sine distributione, aut fractio sine benedictione et distributione, perfectam Christi memoriam non repræsentant, sicut distributio nulla sine benedictione et fractione. Quod autem quotidie et quotacunque hora diei, non autem sola tertia perfectam missam agimus, auctoritatem tenemus ex verbis ipsius Domini juxta beatum Paulum dicentis: « Hoc facite quotiescunque sumitis, in meam commemorationem (*I Cor. xi, 25*). » Unde mox idem Apostolus secutus adjecit: « Quotiescunque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis (*Ibid., 26*). » Et quando? *Donec veniat* (*Ibid.*): scilicet judicare vivos et mortuos. Putasne alicubi dixerit: Hoc facite hora tertia in meam commemorationem? Non utique, sed nullam horam aut tempora excipiens dixit: *Quotiescunque*. Nec ipse Paulus jejunia aliqua aut certam quamlibet evolutionem annorum attendens ait: *Quotiescunque* per tot annos hora nona manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis; sed indifferenter: *Quotiescunque*; et: *Donec veniat*.

XXIV. Nec noscimus sanctos Patres diei Domi-

nicae et praecipuarum solemnitatum missas hora tertia celebrasse solitos, propter Spiritus sancti effusionem hora tertia in discipulos, et hoc mandasse ad posteros quatenus illa unius actio missae gemino privilegio insigniretur: resurrectione videlicet Christi et adventu Paracliti, utque propter gaudium festi temporibus relaxarentur cunctis frena jejunii. Verumtamen alia causa est Dominicæ dici, ac solemnitatum, alia jejuniorum; si ergo hora nona aut vespertina diebus jejuniorum, perfecta agitur missa, nulla procul dubio inde contrahitur noxa, quia et Dominus in cœna ad vesperum primam et perfectam administrationem tanti sacramenti discipulis instituit, et hora nona spiritum tradens sacrificium vespertinum expansis manibus in cruce, et præmissa oratione ad Patrem consummavit. Propterea quamvis hora tertia et nona propter supradictas rationes sint aptiores missarum actioni, quotiescunque tamen horis aliis sunt occupatione itineris, aut gratia cujuslibet necessariæ rei, in memoriam sunt Christi; nec violatur inde integritas jejunii. Quod utique beatus Theophorus papa a Petro septimus sentiens, etiam nocte Nativitatis Domini missas celebrari instituit, nec ullam resolutionem jejunii ante horam tertiam et diurnam missam inde fieri, sicut vos perverse putatis, timuit. Dicite autem, si potestis, cur Sabbatum et cæteræ extra Dominicam feriæ hora tertia missam debeant habere, cum in eis Spiritus sanctus non legatur descendisse. Itaque nos, sicut supra ostenditur, divina auctoritate subnixi, nec jejunia resolvimus in celebratione missæ quotacunque hora diei fit; nec in aliquo natalitio martyrum, sed nec in Annuntiatione Mariæ virginis. Et ideo nullius universalis synodi percellimur anathemate. Cæteri autem quamvis sanctorum Patrum conventus, etsi potuerunt de utilitate et conversatione Ecclesiarum suarum tractare, nullas tamen traditiones universali Ecclesiæ præfigere. De papa quoque Agathone omnino scimus quia nec sextæ synodo per seipsum præedit, nec aliquibus capitulis ejus subscripsit, nisi quæ promulgata fuerunt adversus Monothelitarum hæresim. Vos videte unde hæc quæ proponitis habeatis, quia Ecclesia Romana talia hactenus ignoravit. Nec credi potest post tot annos Romanorum pontificem Græcis promulgasse aliquas de missa ob-

A unam oblationem videmini bis offerre. Et cur non attendistis in epistola papæ Clementis, cujus traditiones, ut putatis, contra nos defenditis, quod ibi promulgasse putatur? « Certe, inquit, tanta in altario holocausta offerant, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore et tremore clericorum cautela et diligentia consumantur. » Ad hæc quod asseris, vos ab ipsa sancta communione statim ad communes cibos transire, non sic sensisse idem Clemens invenitur in præfata epistola, ubi de his qui residua sacrificii consumpserint subjicit: « Qui autem, inquit, residua corporis Domini quæ in sacrario relicta sunt consumunt, non statim ad communes accipiendum cibos conveniant, ne putent sanctæ portioni esse commiscendos cibos qui per aqualiculi egestus in secessum funduntur. Si igitur mane Dominica portio in sacrario edatur, usque in sextam jejument ministri qui hæc consumpserint. Et si tertia aut quarta, jejument usque in vesperum. » In quibus sane verbis liquet quod non solum hora tertia, sed etiam mane hora quarta missas fieri licet, quodque ex sacrificio jejunium non solvitur, dum illic dicitur, ut qui consumpserint usque ad sextam vel vesperum: alioqui quomodo jejunabant, si ex sacrificio jejunium solverunt? Deinde abstinentiam paucissimorum nobis prædicantes, tacetis ingluviem multorum, qui aut parum aut nihil Quadragesimalis jejunii Deo offerunt, dum a primo mane usque vesperum crapulari non metuant nec erubescunt. Aliqui etiam ad Ecclesiam legumina et alia obsonia deferentes inibi comedunt, nec Paulum attendunt dicentem: « Qui esurit, domi manducet (1 Cor. xi, 34); » et: « Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? » (Ibid. 22.) At nos Quadragesimam unius septimanæ, quam dicitis sancti Theodori, nescientes, solam Quadragesimam Domini nostri Jesu Christi quadraginta diebus diligenter observare contendimus, quam ut aliquis, excepta gravi infirmitate, in aliquo infringat sufferre nequimus. Nec licet cuiquam apud nos, sicut apud vos, post unam refectionem quidquam pisorum aut herbarum diebus jejuniorum percipere.

B esse commiscendos cibos qui per aqualiculi egestus in secessum funduntur. Si igitur mane Dominica portio in sacrario edatur, usque in sextam jejument ministri qui hæc consumpserint. Et si tertia aut quarta, jejument usque in vesperum. » In quibus sane verbis liquet quod non solum hora tertia, sed etiam mane hora quarta missas fieri licet, quodque ex sacrificio jejunium non solvitur, dum illic dicitur, ut qui consumpserint usque ad sextam vel vesperum: alioqui quomodo jejunabant, si ex sacrificio jejunium solverunt? Deinde abstinentiam paucissimorum nobis prædicantes, tacetis ingluviem multorum, qui aut parum aut nihil Quadragesimalis jejunii Deo offerunt, dum a primo mane usque vesperum crapulari non metuant nec erubescunt. Aliqui etiam ad Ecclesiam legumina et alia obsonia deferentes inibi comedunt, nec Paulum attendunt dicentem: « Qui esurit, domi manducet (1 Cor. xi, 34); » et: « Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? » (Ibid. 22.) At nos Quadragesimam unius septimanæ, quam dicitis sancti Theodori, nescientes, solam Quadragesimam Domini nostri Jesu Christi quadraginta diebus diligenter observare contendimus, quam ut aliquis, excepta gravi infirmitate, in aliquo infringat sufferre nequimus. Nec licet cuiquam apud nos, sicut apud vos, post unam refectionem quidquam pisorum aut herbarum diebus jejuniorum percipere.

C ad Ecclesiam legumina et alia obsonia deferentes inibi comedunt, nec Paulum attendunt dicentem: « Qui esurit, domi manducet (1 Cor. xi, 34); » et: « Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? » (Ibid. 22.) At nos Quadragesimam unius septimanæ, quam dicitis sancti Theodori, nescientes, solam Quadragesimam Domini nostri Jesu Christi quadraginta diebus diligenter observare contendimus, quam ut aliquis, excepta gravi infirmitate, in aliquo infringat sufferre nequimus. Nec licet cuiquam apud nos, sicut apud vos, post unam refectionem quidquam pisorum aut herbarum diebus jejuniorum percipere.

D XXV. Hinc perpendentes a te tam perverse defendi adulteria potius quam nuptias sacerdotum, arbitramur ab inferis emersisse principem hujus hæresis nefandum diaconum Nicolaum. De quo Epiphanius vester sic scripsit: « Quarta Nicolaitarum a Nicolao hæresis est adinventâ, uno ex septem diaconibus ab apostolis ordinato. Iste cum zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, docere cœpit indifferenter uti conjugibus, non solum laicos, sed etiam qui sacerdotii fungerentur officio. Hos damnavit sanctus evangelista et apostolus Joannes, et fussit ut quicumque cum eis vel sermonem colloqui miscuisset, ex hoc ipso communione privandos. Docens rationabiliter a mundi origine Deo castitatem plurimum placuisse. Tunc etiam in seipso Christum Dei

Filiū castitatis gloriam dedicasse, cum, virginem possidens matrem mansurus, nullum discipulorum suorum commistione etiam legitima conjugii uti permisit, dicens : « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum sibi, et tollat crucem suam et sequatur me (*Matth. xvi, 24*). » Unde idem Dominus Jesus in Apocalypsi præcipiens apostolo Joanni scribere angelo Ephesi, inter alia inquit : « Hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi (*Apoc. ii, 6*). » Hinc etiam angelo Pergamini dicit : « Habeo adversum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Baalam, qui docebat Baalac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari : ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum (*Ibid., 14, 15*). »

XXVI. Suffecerant quidem hæc, o Nicolaita Niceta, ad convincendum errorem, sed quia canonibus sub nomine apostolorum editis nos urgere videris : exponere tibi tua capitula decrevimus, quamvis ea inter apocrypha usque nunc magna ex parte computaverimus, ut aperte cognoscatur nec apocryphis nec authenticis vos vestras ineptias posse defendere. Ante omnia autem comprobamus te esse mentitum ipsi veritati, in eo quod dixisti nostros prius ordinari, deinde uxores sortiri. Quia apud nos nec ad subdiaconatus gradum quisquam admittitur, nisi perpetuam continentiam etiam a propria conjuge profliteatur. Nec post gradum cuiquam uxorem ducere unquam conceditur. Sed tu Ecclesiam Dei volens efficere synagogam Satanæ et prostibulum Balaam et Jezabel, cum Nicolao dicis : « Episcopum et presbyterum et diaconum dicimus, qui unam habet uxorem, ordinari, quamvis vivant eorum conjuges, quamvis defunctæ. Nec licet eos post manus impositionem in nuptos esse, nec insuper ad nuptias ire, aut, si nupserint, alteras amplecti, sed sufficere eis quas habent cum ad ordinationem venerunt. » O abominabilis Cynice, quomodo non erubuisti tantum nefas evomere? Ergo non licet aliquem post manus impositionem sine uxore esse? Si ita est, ipse Joannes apostolus et Paulus et Barnabas et omnis continens in gradu ecclesiastico in culpa est procul dubio. Unde necesse est ut futurus episcopus, presbyter, diaconus et subdiaconus, prius uxorem sortiat, quæ sibi sufficere debeat ad carnales amplexus? Nunquid laicis non sufficit una? nisi forte discipulis maligni Muhamed, cujus farina totus es. Tu quoque quia presbyter es, sine uxore esse non debes, secundum assertiones tuas.

XXVII. Sed jam videamus capitula quibus putas posse defendi adulteria sacerdotum, non conjugia. « Episcopus, inquam, presbyter aut diaconus uxorem suam non abiciat obtentu religionis. Si autem abjecerit, sequestretur, perseverans autem deponatur. » Omnino confitemur non licere episcopum, presbyterum, diaconem vel subdiaconem uxorem propriam causa religionis abjicere a cura sua, scilicet ut ei victum et vestitum provideat, non ut cum illa ex more carnaliter jaceat. Sic et sanctos

Apostolos legimus egisse, beato Paulo dicente : « Nunquid non habemus potestatem, sororem mulierem circumducendi, sicut fratres Domini et Cephas? » (*I Cor. ix, 5*.) Vide insipiens, quia non dixit : Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi, sed circumducendi, scilicet ut de mercede prædicationis sustentaretur ab eis, nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium. Præterea cur aliquis laicus uxoratus dubitabit ad ecclesiasticos gradus ascondere, cum ei una, sine qua esse non debet, possit ad carnales amplexus sufficere? Et quare tu, qui tantopere Clementis capitula proponis, epistolam ejus de qua superius diximus, non attendis? Ibi enim ita dicitur : « Tribus gradibus divinatorum commissa secretorum sunt sacramenta, id est, presbyteris, diaconibus et subdiaconibus. » Et post nonnulla : « Ministri altaris ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem conjuges noverunt, scilicet si semper continere voluerint. Quod si post ordinationem contigerint ministrum propriæ invadere cubile uxoris, secretarii non terat limina, nec sacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausta vel oblationes suscipiat, nec ad Domini corporis portionem accedat. Aquam sacerdotum porrigat manibus, ostia forinsecus claudat; minora tantum gerat officia, urceum sane ad altare non suggerat. »

XXVIII. Porro synodus Nicæna omnino venerabilis et authentica, sic de suis actis, id est, subintroductis habet : « Omnimodis interdicit sancta synodus, et neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli omnino clericorum permittit habere secum mulierem extraneam, nisi forte mater sit, sororve aut amita. In his namque personis et horum similibus omnis suspicio declinatur. Qui autem præteragit, periclitabitur de ordine suo. »

XXIX. Beatus quoque papa Innocentius latius hinc scribens Exsuperio episcopo Tolosano dicit : « Proposuisti quid de his observari debeat, quos diaconii ministerio, aut in officio positos incontinentes esse aut fuisse generati filii prodidit. De his et divinarum legum est disciplina, et beate recordationis viri Siricii episcopi monita evidentia commearunt, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico privarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium quod sola continentia oportet impleri. » Idem ad Victricium episcopum : « Præterea quod dignum et pudicum et honestum tenere Ecclesia omnimodo debet, ut sacerdotes et levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim : « Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus Deus vester (*Levit. xi, 44*). » Nam priscis temporibus de templo Dei anno vicis sue non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis successionem, uxorius usus fuerat relaxatus; quia ex alia tribu et propter sententiam Aaron ad sacerdotium nullus fuerat permissus acce-

ders. Quanto magis hi sacerdotes vel levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus sacerdotium vel ministerium sine successione est, nec præterit dies qua vel a sacrificiis divinis aut baptismatis officio vacent? Nam si Paulus ad Corinthios scribit, dicens : « Abstinete vos ad tem-
 « pus, ut vacetis orationi (I Cor. vii, 5); » et hoc utique laicis præcepit; multo magis sacerdotes, quibus et orandi et sacrificandi iugo officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere : qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia exaudiri posse se credit? cum dictum sit : « Omnia
 « munda mundis; coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum (1. Th. i, 15). » Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est : « Unius uxoris vi-
 « rum (I Tim., iii, 2). » Non propter permanentiam in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait : « Velleh autem omnes esse sicut et ego (I Cor. vii, 7). Et apertius declarat dicens : « Qui autem in carne sunt, Deo placere non
 « possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in « spiritu (Rom., viii, 8). » Et habentem filium, non generantem dixit. »

XXX. Et venerabilis papa Siricius : « Feminas non alias esse patitur in domibus clericorum, nisi eas tantum quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit. »

XXXI. Sanctus deinde Leo papa mirabilis doctor et sanctæ Chalcedonensis synodi auctor, omnem ambiguitatem huius rei abscindens ait : « Lex continentie eadem est altaris ministris, quæ episcopis atque presbyteris. Qui cum essent laici, sive lectores, licite et uxores ducere et filios procreare potuerunt. Sed cum ad prædictos pervenere gradus, cœperunt eis non licere quæ licuerunt. Unde ut de carnali fiat spirituale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, et quasi non habeant sic habere : quo et salva sit charitas connubiorum, et cessent opera nuptiarum. » Ecce isti cum Petro et per Petrum effecti clavigeri regni cœlorum, ita confringunt omnes clavículas infernalium portarum, ut nulla jam supersit hæresis Nicolaitarum.

XXXII. Sed ne quid minus factum dicas, seriatim et aperte prosequemur, quid Romana Ecclesia in gradibus clericorum agat. Clericos tantum ostiarios, lectores, exorcistas, et acolythos, si extra votum et habitum monachi inveniuntur et continentiam profiteri nolunt, uxorem virginem ducere cum

benedictione sacerdotali permittit : non autem viduam et repudiatam; quia propter hoc solum deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt, nec laicus non virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum. Quod si quis præfatorum ordinum desiderat ad subdiaconatum ascendere, nequibit hoc sine consensu uxoris suæ, ut de carnali deinceps fiat conjugium spirituale, nemine eos ad hoc cogente. Nec permittitur postea uxor jungi eidem suo marito carnaliter, nec coquam nubere in vita aut post mortem illius, alioqui anathematizanda est : sicut et diaconus, et subdiaconus, et presbyter aut episcopus deponendus suam repetens, aut extraneam ducens, juxta quod in Neocæsariensi concilio orthodoxi sanxerunt Patres.

XXXIII. Talibus ergo traditionibus usque nunc sancta Romana Ecclesia et apostolica sedes omni mundo refulsit, nec aliquando Judicis fabulis et apocryphis scriptoris acquievit, sed per primos apostolorum in ipso summo angulari lapide Christo Jesu fundata, nullis hæresibus cessit, nec prohibuit a conjugio laicos : sed sacri altaris ministros et apostolicam perfectionem professos monachos.

XXXIV. Illa tamen Ecclesia, quam Arius corripuit, Macedonius prostituit, quæ genuina viperarum, id est, Nestorium, Eutychem, Monothelitas et Theopaschitas et reliquas hæreticorum pestes peperit, adhuc a Nicolai hæresiarchæ complexibus abstrahi non potuit, adeo ut ad sacri altaris ministerium ordinandos interroget an habeant uxores.

Qui respondentes se non habere compelluntur primum ducere, et sic impositionis manum accipere : ut novi mariti, et recenti carnis voluptate toti resoluti et maridi, et inter sancta sacrificia cogitantes quomodo placeant uxoribus, immaculatum Christi corpus tractent atque populo distribuant, indeque sanctificatas manus ad tractandum membra muliebria mox referant, et sit sicut populus sic et sacerdos, et tandem populi sicut sacerdotes mali.

XXXV. Quapropter parcite jam vobis, et nolite attendere spiritibus erroris et demoniorum doctrinis, ut nobiscum de ver. pace, quæ Christus est, hic et in futuro gaudeatis. Tu vero, miserrime Niceta, donec respicias, sis anathema, ab omni Christi Ecclesia, cum omnibus qui tibi acquiescunt in tam perversa doctrina. Nam volens esse legis divinæ doctor, non intelligis quæ loqueris, neque de quibus affirmas, et stultus ipse, sapientior tibi videris septem viris loquentibus parabolas. Sed saltem aliquando disce tacere, qui nunquam loqui didicisti.

Explicit responsio fratris Humberti episcopi contra Nicetæ blasphemias.

NICETÆ PECTORATI

CARMEN IAMBICUM IN SYMEONEM JUNIOREM.

Vide supra col. 307.

Vita Symeonis Junioris fragmenta edentur infra in notis Fr Combesii ad Manuelis Calecæ opus de essentia et operatione divina.

ANNO DOMINI ML.

JOANNES EUCHAITARUM METROPOLITA

NOTITIA

Auctore Conrado Janningo S. J. in Junii Bollandiani tomō I.

Scripteram præmissum Paragraphum, auctorem Vitæ Dorothei Junioris ex Allatio assignans Joannem metropolitam Euchaitarum; in omnemque versabam animum partem, quo aliquid de auctore illo, deque ætate qua vixit, alicunde e tenebris eruerem; facile deinde ex hac cognitione ætatem Dorothei Junioris definiturus. Adeo igitur Allatium in Diatriba de Simeonum scriptis; ac reperio identidem auctoris nomen, et producta principis aliquot monumentorum ejus; sed de vita et ætate nihil. Adeo Simeonem nostrum Wangnerechium; in Prolegomenis ad pietatem Marianam Græcorum; videoque num. 25 notum ei fuisse Joannem Euchaitam Hymnographum, sed de ætate aut vita ejus nondum quidquam invenisse, quod viris doctis probare se posse consideret. Adeo denique Maraccium in Bibliotheca Mariana; sed nihilo felicius occupatum in inquirenda Joannis ætate quam præmissos duos, observo. Debeatur nempe illa gloria augustissimi Cæsaris Leopoldi Bibliothecæ, ut inde in lucem prodiret primum, quod indefessa tot cruditorum studia et labores diu frustra quæsierunt.

Cum igitur anno 1688 Viennæ ætatem transigeremus, ac sæpe bibliothecam, ex benignitate Cæsaris promptaque opera prænobilis Domini Danielis de Nessel Bibliothecarii aulici, semper nobis patentem, perscrutaremur. in notitiam quoque

venimus ejusdem codicis chartacei, non admodum antiquæ scripturæ, qui olim, ut multi alii, C. V. Sebastiani Tengenagelli fuisse dicitur ex istius propria inscriptione, continetque salius Joannis, de quo agimus, Euchaitæ poemata fere sacra 102, de variis rebus versu iambico pacta. In fronte autem codicis iste titulus legitur, auctorem sanctitatis laude condecorans: Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὶ; ἡμῶν Ἰωάννου μητροπολίτου Εὐχαιτῶν ὑπόμνημα. « Sancti Patris nostri Joannis metropolitæ Euchaitarum, monumentum. » Tum vitam ejusdem per compendium proponit, hactenus Latinis (imo et Græcis fere ipsis) ut vidimus ignotam.

Ὁ Βίος. Οὗτος ἦν ἐπὶ τοῦ βασιλείου Ῥωμαίων Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ Ζωῆς τῆς βασιλέως. Ἐτῆ δὲ τὰ ἀπὸ τότε συντείνει ἐξήκοντα τέσσαρα πρὸς τοὺς πανταχοσίους. Ἄνθρωπος δὲ σοφώτατος καὶ ἀγιώτατος ὧν συνέγραψε πλείους τῶν λόγων, καὶ ἐπιστολάς καὶ στίχους λαμβικούς, καὶ ἄλλα πολλά λόγου καὶ χάριτος ἄξια, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐξέπαιδευσε ὧν πεπληρωμένος τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος. « Vita. Vixit Joannes sub imperatore Romanorum Constantino Monomacho et imperatrice Zoe. Exinde autem anni extenduntur sexaginta quatuor supra quingentos (ad tempus, puto, quo scriptor iste vixit). Quoniam vero sapientia et sanctitate vitæ in primis excelleret, conscripsit plures orationes, et epistolas, et versus

iambicos, atque multa, digna quæ laudentur gratæ habeantur : multos insuper homines pie erudit, utpote repletus gratia Spiritus sancti. »

Scriptor præmissi codicis notatur fuisse quidam Andreas Damarinus Epidauriota, cujus ejusdem nomen aliis quoque codicibus in bibliotheca Cæsarea in-criptum legitur, ac præsertim centesimo septuagesimo secundo inter theologicos; ubi leviter mutato nomine vocatur sub finem libri Ἀνδρέας; Τάρμαρος ὁ Ἐπιδαυριώτης; ætas quoque ejus ibidem indicatur, per descriptum Christi annum 1560. Eandem Darmarii ætatem confirmat Gangius, in præfat. ad suum Paschaliū, cum illius ecgrapho collatum n. 33, ubi inducit Isaacum Casaubonum asserentem, quod ab eodem Darmario « Emit Africanum *De bellico apparatu*, et Fragmentum Petri Alexandriani de Paschate. » Natus enim Isaacus ille fuit anno 1559, et jam erat a juventute Græcis Latinisque litteris excolendis atque eruderandis veteribus monumentis intentus, facile potuit adolescens ipse senlorem Darmarium convenisse in Gallia. Ut autem præcitati codicis scriptor existerit Darmarius anno 1560, tunc forte adhuc juvenis, ita videtur auctor fuisse adjuncti Compendii Vitæ, et quidem primus : recessus enim in illo annos qui inter Constantinum Monomachum et suam ætatem intercesserunt, debet ipse compendium illud aut primus scripsisse aut contraxisse. Quod tamen numerum annorum aliquanto majorem ponat intercessisse, quam recepta modo chronologia patitur, factum esse potest defectu accuratæ notitiæ temporis, quo Monomachus imperavit. Potest etiam ipse codicem, de quo hic præcipue agimus, scripsisse diu post illum, cui annum 1560 annotavit. Certe aliquid aut errori, aut ignorantia, aut imperitia concedendum est. A morte enim Constantini Monomachi ad usque annum 1560 defluerunt anni duntaxat 506, ponente interim Andrea annos 564. Ut ut est de sensu scriptoris Andree; in eo saltem non erravit, quod Joannem metropolitam Euchaitarum (quem et Mauropodem appellari lego) sub Constantino Monomacho vixisse asserat. Id enim ex scriptis ipsius etiam Joannis eruitur; utpote qui tribus poematibus suis, videlicet 74, 87 et 88 in codice Cæsareo, de Constantino tanquam vivente laudabiliter agit, affirmatque ejus imaginem in Euchaitis asservari.

Hactenus de viro ipso, parum Latinis noto. Nunc de scriptis ejus, minus etiam notis, juverit breviter tractare, eaque imprimis indicare, quæ bibliotheca Cæsarea subministrat mss. Exstat ibi codice 204 inter theologos, « Joannis Metropolitæ Euchaitarum oratio in tres sanctos Patres Basilium Magnum, Gregorium Theologum seu Nazianzenum, et Joannem Chrysostomum. » Codex 211, ex quo Compendium Vitæ jam deprompsimus, exhibet poemata duo supra centum, pleraque argumenti sacri, versu iambico concinnata. Codex 219 ejus-

dem Opuscula continet, puta *Canones paracléticos* quos Cantica consolatoria interpretari licet « ad Dominum et Deum nostrum Jesum Christum; » suntque viginti quatuor numero, et singuli suam acrostichidem habent. Continet deinde alios similes canones duos ad eundem Dominum nostrum; et tertium ad angelum custodem : quorum priores sine posterior cum acrostichide sunt. Subsequuntur mox « in sanctissimam Dominam nostram Dei Genitricem canones 67, et in S. Joannem Præcursorem canones undecim. » Denique codex 309 complectitur aliquot ad Christum canones, quorum primo talis præfigitur acrostichis, Πρώτον φέρω μέλισμά σοι, Θεοῦ Λόγος, μοναχὸς Ἰωάννης.

Atque hi codices quatuor nunc sunt bibliothecæ Cæsareæ, eo illati a duobus studio et doctrina præstantibus viris, natione Belgis, Augerio Busbeckio et Sebastiano Tengenelio. Et ducesimum quidem undecimum cum pluribus aliis eo intulit Tengenelius; reliquos vero tres cum aliis plusquam ducentis intulit Busbeckius, a se studiosè conquisitos et comparatos in Græcia, cum pro Augustissimo Cæsare Ferdinando I legationem obiret Constantinopoli. Sed operæ pretium fecero, si his apposuero canonum in Deiparam, de quibus codice 299, titulum totum, ut ibi legitur, ad cognoscendum distinctius auctorem ipsum. Κανόνες παρακλητικοὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου; ἡμῶν Θεοτόκου. Ποίημα Ἰωάννου μοναχοῦ, τὸ ἐπὶ κλην Μαυρόποδος, τοῦ ἐν ὑστέροις χρόνοις χρηματίσαντος ἀρχιερέως Εὐχαιτων, οὗ τὸ ὄνομα ἐνέτακται τῇ ἀκροστιχίδι ἐκάστης ἐνάτης φύλης. « Canones paracléticos sanctissimæ Dominæ nostræ Dei Genitricis. Poema Joannis monachi, cognomento Mauropodis seu Nigripedis, qui ultimis temporibus exstitit archiepiscopus Euchaitarum; cujus et nomen insertum est acrostichidi novæ cujusque odæ. »

Addi citatis Euchaitæ scriptis possunt, quæ notat Allatius in Diatriba de Simeonibus, producto singulorum principio tituloque Græce; nempe, « Orationes in festum sanctorum Angelorum; iii sanctam Dormitionem sanctissimæ Dei Genitricis; in memoriam sancti megalomartyris Theodori; in memoriam sancti martyris Theodori Tironis sive et; τὸν ἀνθισμόν· in memoriam sancti martyris Theodori sive τοῦ Πεζοῦ· in tres sanctos antistites Basilium, Chrysostomum, et Gregorium : « Item in eisdem oratio alla, quarum prior eadem est cum citata ex bibliotheca Cæsareæ, posterior ab illa diversa. Ad hæc « Orationes in memoriam sanctæ martyris Eusebiæ apud Euchaitas; in memoriam magni Triumphatoris post celebratum Paschalis triduum; in diem memoriæ magni Triumphatoris, inque nuper factum apud Barbaros miraculum. » Denique Vita, quam nos infra proferimus, sancti Patris nostri Dorothei Junioris sive τοῦ ἐν τῷ Χιλιώκωμῳ. Et hæc quidem scripta ejus, ab Allatio indicata : uti superiora, in codicibus Cæsareis con-

renta, annotasse sufficiat. Indicatum tamen cupimus aniantis sanctorum gloria lectori desiderari nobis inagnopere praestatas orationes metropolitae, de S. Eusebia, et de utroque Theodoro.

At vero libet Lambecio grammaticalem quoque quaestionem movere, dicendumne sit *Euchaitarum*, an *Euchaitorum*? censeturque ex Graeca terminatione, posteriorem loquendi modum priori praefendum. Sed ego in locutione, apud Latinos jam recepta, nil mutandum duxi; *Euchaitarum*que potius, quam *Euchaitorum* episcopum appellare malui Joannem; recedente praesertim ad Latinorum usum, etiam Graecorum auctoritate, idem nomen per declinationem suam secundum saepe (quamvis saepius per teritiam) inflectentium. Legere enim in Menaeis impressis, ad diem 8 Februarii, ἐν τοῖς Εὐχαιταῖς, et ad 8 Junii ἐν Εὐχαῖταις. Item in Menologio ms. Basilii imperatoris, narrante ad diem 8 Junii de S. Theodoro, quod rei quia ejus deposita sunt ἐν Εὐχαῖταις πλησίον Εὐχαιτῶν. Adile Zonaram, in Joanne Zimisce scribentem, κατὰ τὴν Εὐχαιτῶν ἢ Εὐχαιτῶν. Cedrenius quoque in eodem Zimisce, eundem locum Εὐχαιτῶν appellat. Quidni igitur eadem vox Εὐχαῖται sub una terminatione singularis pariter ac pluralis sit numeri, et per primam pariter ac secundam Latinorum declinationem flectatur; quemadmodum scitur fieri in urbium nominibus *Solyra Gāgra*, aliisque. Quid etiam prohibet dicere vocem *Euchaita* numero singulari, gentile esse populi, civitatem Euchaitam incolentis, quemadmodum a civitatibus, non admodum ab Euchaita remotis, deducuntur gentilia haec, *Cypasita*, *Zelita*, *Berita*; ut nihil de remotioribus dicam, *Ascalonita*, *Bethleemita*, aliisque sexcentis; hujus certe sententia fuit in mss. nostris nonnemo, qui scribit ἐν τοῖς Εὐχαιταῖς. Sed haec grammaticis relinquenda. Nos ipsam urbem Euchaitam ejusque situm indagemus.

Antiquum Euchaitis fuisse episcopatum aliquando credidi Labbeo nostro tom. II *Conciliorum* col. 55, ubi inter alios episcopos in Aegyptiaca quadam charta descriptos (quos ipse putat concilio Nicæno interfuisse) nominatur etiam Ἐπιφάνιος, ἀνάξιος ἐπίσκοπος τῆς Εὐχαιτῶν πόλεως, τῆς Ἐλελιώτων ἐπαρχίας, ὀρίσας ὑπέγραψα et *Epiphanius*, indignus episcopus urbis Euchaitarum, provincia: Eleliotorum. Verum cum eosdem omnes episcopos eodem modo subscriptos inveniam tom. VI *Concil.* col. 1002, et iterum col. 1061, cogor credere chartam illam Aegyptiam, necunquam antiqua visa sit, ad concilium CP. M. an. 680 inchoatum pertinere. Quae fuerit Eleliotorum provincia, hactenus non comperio. Quodocunque autem initium suum habuerit Euchaitarum episcopatus, magis ex tempore istius concilii inclaruit, factus etiam archiepiscopalis: nam apud Carolum a S. Paulo in duabus tabulis notitiarum antiquarum annumeratur Ἀὐτοκεφάλως, quae sui juris sunt, ac nulli metropolitae subditae, et utrobique collocatur in provincia Heleno-

A ponto. Hinc colligere est, multum aberrasse Ferrarium, in Nova Topographia ad Martyrologium Romanum, quando Heracleam Ponticam describens, urbem ei proximam facit Euchaitam. Nam Heraclea in provincia Honoriade, et quidem remotissima ejus parte sita, non tantum toto provinciae suae, quam late patet, spatio; sed etiam Propontioniae, quae inter Honoriadem et Helenopontum interjacet, disternitur ab Euchaitis. Veriora habent Acta martyrii S. Theodori Tironis mss. Latina, quorum exemplaria quatuor penes nos sunt, ex variis bibliothecis deprenta: eaque omnia unanimiter aiunt, matronam nobilem Eusebiam transtulisse corpus sancti martyris et in possessionem suam, quae distat a civitate Amasia via unius diei, in locum qui vocatur Euchaita. Jacet Amasia in extrema orientali parte Helenoponti ad fluvium Irim; hinc igitur ad aliam quamvis plagam hujus ipsius provinciae si itinere unius diei subsistere vesperi cogaris, perrexeris, inter praedictum Irim et Ilalim fluvios; atque adeo inter eosdem Euchaitam quaeque collocas licebit.

Clariorem hinc afferret etiam lucem Vita Graeca ms. S. Barbara, quam nuper eruimus e bibliotheca Caesarea, si termini distantiae notiores forent. Habet Vita illa in principio: Ἦν δὲ ἐν τῇ χώρῃ τῇ ἀνατολικῇ, τῇ καλουμένῃ Ἡλιοπόλει, ἀνὴρ κατοικῶν ἐν χωρίῳ ἐπιλεγόμενῳ Γελασίῳς ὡς ἀπὸ μιλίων δεκαδύω Εὐχαιτῶν. Erat in regione orientali, quae appellatur Heliopolis, vir quidam habitans in loco cognominato Gelaseis, circiter XII miliaribus ditto ab Euchaitis. Habet iterum in fine, ubi de sepultura SS. Barbara et Juliana, quarum sacra corpora Valentinus sollicite mandans sepulturae, posuit in loco, qui vocatur Heliopolis, prope insulam in Gelaseis pago, in domicilio venerando, XII fere miliaribus ab Euchaitis. Graeci sunt: Οὐαλεντίνος, ἐπιμελῶς κηδεύσας τὰ τίμια λείψανα αὐτῶν, ἀπέθετο ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ἡλιοπόλει, πλησίον τῆς νήσου ἐν Γελασίῳς τῷ χωρίῳ, ἐν οὐκίματι σεμνῷ, ὡς ἀπὸ μιλίων δεκαδύω Εὐχαιτῶν. Habemus hic Euchaitam, habemus Gelaseos, habemus Heliopolim: sed incertus omnium situs, ut nullius ex aliorum determinari possit. Notissimum quidem Heliopolis et maxime varia; sed nulla, quae videatur huc posse facere, hactenus innotuit. Quae proxima possit esse, collocatur ab Ortelio ex Michaelis Glyca Phrygia; sed haec (sive minorem sive majorem intelligas) quantum distat ab Helenoponto et Amasia!

Tenuit porro Euchaita nomen suum ad usque imperium Joannis Zimisce, qui anno 969 creatus est imperator. Praecipuum imperii ejus decus fuit victoria, quam reportavit a Russis die S. Theodori duci sacro, eodem sancto favente, et viso a multis in equo Romanos defendere, et Barbarorum phalanges conturbare, teste Zonara. Quamobrem imperator, ut martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euchaitae sive

Euchaitæ struxit, vetere diruto; in quo corpus ejus, A
 multis certaminibus defunctum, repositum erat; et urbem, veteri nomine abolito, Theodoropolim appellavit. Appellatio tamen hæc non ita abolevit vetus nomen, ut non fuerit etiam postea in usu aliquo per sæculum saltem integrum, ad tempora videlicet usque Joannis Mauropodis, quem passim metropolim Euchaitarum inscribi supra vidimus.

Neque vero civitas Euchaita, modo dicti duntaxat Theodori ducis ac martyris (quem prius in lucem ipsa dederat, deinde post gloriosam mortem sacrum corpus recepit, temploque ejus nomini condito decore asservavit), sed alterius quoque Theodori militis, vulgo Tironis dicti, paulo ante istum martyrio coronati, reliquiis pariter et templo ho-

B
 famam tam late propagavit, ut ipsa quoque inter celebriora evaserit foca, ad quæ pietas Christiana peregrinatum ire solebat. Id testatum facit exemplum Joannis anachoretæ apud Moschum, in *Prælo spirituali*, c. 180, enumerantem loca celebra, ad quæ iste e Palæstina sat longo itinere pergebat, nunc quidem Ephesum ad S. Joannem, nunc autem Euchaitam ad S. Theodorum, nunc vero ad S. Theclam in Seleuciam Isauriæ, nunc ad S. Sergium in Saraphas. Talibus igitur decorata sanctis, talibus ornata templis, talibus frequentata peregrinationibus Euchaita, potest meruisse in sedem archiepiscopalem erigi, et ab antistite αυτοκρατορῶν gubernari.

NOTITIA EX FABRICIO

(Biblioth. Grec. ed. Harles, tom. VIII, p. 927.)

Poetis Christianis elegantioribus etiam accensendus venit Joannes Mauropus (a) monachus, atque inde metropolita Euchaitensis, sive Euchaniæ (quæ etiam Theodoripolis a Theodoro, martyre dicta, cui templum Joan. Zimisces imper. condidit, urbs Heloponti, provinciæ in Asia Minori), qui scripsisse se testatur temporibus Constantini Monomachi, Zoæ ac Theodoræ, n. e. circa an. Cb. 1050. Rogat enim, p. 43, Christum, ut quemadmodum in fornace Babylonica olim tribus juvenibus, sic etiam in Imperio tribus hæc adsit ope sua.

Οὗτος γὰρ, ὡς περ τοῖς τριοῖ νεανίας
 Συνήν τέταρτος ἐν μέσῳ φλογὸς πάλαι,
 Οὕτω πάλιν τέταρτος ἔστω κἀνθάδε,
 Δροσιμὸς ἡμῖν ἐν βασιλείοις μέσοις,
 Τὸν ἡλίον σε πρῶτα σώζων, καὶ νέμων
 Ζωὴν ἄλυπον, εὐτυχῆ, νικηφόρον,
 Καλοῖς τε τοῖς σύμπασι εὐθηνουμένην
 Ἐπειτα ταύτην τὴν σελήνην τοῦ κράτους
 Τὴν κοσμολαμπῆ, καὶ διαπρεπεστάτην,
 Τὴν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὃ κέκλησαι μόνον·
 Ζωὴ γὰρ ὄντως ἡ Ζωὴ τοῦ νῦν βίου.
 Τρίτην δέ μοι σύνταττε καὶ τὴν δευτέραν
 Τὸ φαιδρὸν ἄστρον τοῦ πανολβίου στέφους
 Ἡ τὴν ἐκείνης ἀταδέλφην ἄξιαν
 Ὅ παντὸς ἄλλου μείζον εἰς εὐδοξίαν.

Ad eandem Zoem ac Theodoram referendum carmen, p. 44: Ἐς τὰς δεσποίνας, quo nec imperatorem celebrare omittit.

Τὸν εὐγενῆ μὲν, εὐτυχῆ δὲ δεσπότην,
 Τὸν εὐτυχῆ μὲν, εὐσεβῆ δὲ καὶ πλέον,
 Τῆς γῆς τὸ θαῦμα, τὸν μέγαν Μονομάχον,
 Ὅν ἡ πρόνοια κοσμητῶν κακῶν λύσιν
 Ἐδείξεν ἡμῖν, καὶ καλῶν πάντων βρῦσιν.

Adde carmen in Constantini Monomachi imaginem, ἐν Εὐχαίτοις apud Euchaitenses dedicatam, cum particula crucis Christi, pag. 47. Plura in Monomachi laudem, pag. 23 et 51 (b) atque in Theodoræ, pag. 52. Sed imperatoris obitum deflet, p. 54 seqq. Neque illi tantum et Zoæ ac Theodoræ fuit super-

(a) Μαυρόπουκος idem est ac Μελανόπουκος. Confer Lambecium, tom. I, pag. 149 [pag. 272, ed. Kollar. conf. de eo Oudin. *Comm. de scriptor.*, etc. pag. 686; Cave, *Hist. litter. script. eccles.* II, pag. 139. ad an. 1054. HARL.]

(b) Nonnulla cum Argoli Latina versione refert Allatius, *De libris ecclesiasticis Græcorum*, pag. 97, ubi etiam titulus integrior. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς διακονίας τοῦ τροπαιοφόρου, pro quo Bustus tantum edidit: Εἰ; τὸν τροπαιοφόρον.

tes, sed etiam Alexii Comneni attingit imperium, siquidem in Jure Græco Romano, lib. III, p. 215, inter metropolitanos qui Nicolao, patriarchæ CP. mense Junio indict. 15 (hoc est Christi 1082, Alexii Comneni (12) assederunt, memoratur ὁ Εὐχάριτος Ἰωάννης.

In S. Theophylactum quoque, qui et ipse Alexii Comneni contigit tempora, exstat epigramma, p. 47.

[Auctore Cave, l. c. scripsit Jo. Mauropus.

Orationem encomiasticam in tres SS. Patres, Basilium M., Gregorium Theologum et Joan. Chrysostomum. In cod. Vindob. Cæs. 204, n. 5. V. Lambec. Comment. V, pag. 41 seqq. Meminit etiam ejus orat. Leo Allatius in Diatr. de Simeonum scriptis, pag. 105. Vid. quoque supra de Chrysostomo, et infra vol. IX, p. 62.

Orationem εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀγίου μάρτυρος Θεοδώρου, ἡτοῦ τοῦ πατρῶς · incipit Παρ' ἡμῶν δ' οὖν οὐ σπάνια τὰ καλὰ, τὸ τοῦ λόγου · quam confundit Nesselius in Cat. codd. Cæsar. part. 1, pag. 224, cum priora.

Canones paracleticos, sive carmina consolatoria 24, ad Christum, soterā. In cod. Vindob. Cæsareo-theol. 78, secundum Nesselii Cat. n. 4, fol. 4. Unum quodque carmen peculiarem suam habet acrostichidem, quæ, itidem ut quælibet ode, nona, nomine Joannis insignita est. Hæc et sequentia canticæ sive canones diligentius fustiusque recensuit Lambec. Comm. V, p. 290 seqq. de cod. (uti numerat) 219.

Ibid. fol. 77, pag. 2, alia sunt *duo Cantica* ad Christum, soterā, sine acrostichide et nomine auctoris.

Ib. fol. 83, pag. 4, *Canon*. sive Canticum ad sanctum angelum custodem. — Fol. 88, pag. f, *Canones* sive cantica 67, ad Mariam Deiparam, quorum unum quodque peculiarem suam habet acrostichidem, et itidem, ut quælibet ode, nona, nomine Joannis est insignita. — Fol. 315, p. 4, *Canones* sive cantica 44 ad S. Joannem Baptistam, eodem, quo priora, modo condita. — Aliquot *canones paracletici* sunt etiam in cod. Cæsar. 309, An. V. Lambec. V, p. 575.

Ibid. cod. 103, continentur ejusdem 102 *sacra iambica*, præfixa ipsius Epitome. Curatius descripsit Lambec. hunc cod. quem numerat 211, in Comment. vol. V, pag. 66 sqq.; et singulorum poematum inscriptiones atque principia posuit, itemque correxit Hippolyti Maraccii Lucensis, qui in *Bibliotheca Mariana* de Joannis Maur. ætate, tanquam re incerta agit, et Sim. Wagnereck, qui in *Pietate Mariana Græcorum*, part. 1, in Prolegom. n. 23, scribit se nondum quidquam de nostro invenisse, quod viris doctis probare se posse confideret. Ipse tamen Lambec. ignoravit edit. Busti Et. pensam, miratus, poemata sacra memorata a Joan. Meursio sexies citari in Glossario Græco-Barbaro, et quidem velut jam edita. Sed Kollarius jam in nota A, loco nostri Fabricii allato, certiora docuit.

Idem Joan. Maur. scripsit *Vitam S. Eusebiæ*, apud Euchaitas in magna veneratione habitæ; item *Vitam S. Dorothæi junioris in Chiliacomo*, ex quibus fragmenta quædam prolata esse a Leone Allatio, in libro *De consensu utriusque Ecclesiæ in dogmate de purgatorio*, p. 754, indicat Cave. Add. ipsum Fabric. in fine sectionis de Joan. Maur.

Præter memoratos codd. Vindobon. sunt alii quoque, in quibus existant Joan. Mauropodis Opuscula. Florentiæ in bibl. Laurent. *Canon in S. angelum custodem*, in cod. 17, n. 12, plut. 15 (Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, pag. 40). — Encomium in SS. Patres, Basil. M. Gregor. Theolog et Joan. Chrysostomum, in cod. 17, n. 29 (Band. l. c. pag. 418). Est quoque illud Encomium in codd. Vatican. V, Montf. *Bibl. bibl. mss.* I, pag. 12 B, et 13 C.; — in cod. Mediol. Ambr. ibid. pag. 560 A; — in cod. Paris. bibl. publ. 559, n. 9, et 1557, n. 24, secund. Cat. codd. Paris. vol. II; — in codd. Coistin. 304 et 307, in Homiliis et Vitis SS. martyr. Jan. V. Montfauc. In Bibl. Coisl. pag. 418, quem, miror, nusquam illius mentionem factam reperisse; et pag. 433, ubi errat, Caveum non meminisse illius opusculi. — Taurini in bibl. Reg. codd. 70, fol. 329, et 416, in SS. Patrum Sermonibus Vitisque, mense Januar. d. 30. V. Cat. codd. Gr. Taurin. pag. 167 et 221.) — Tum in cod. Laurent. 18, n. 3, plut. 9, Joan. Maur. *Invocatio et confessio in angelum custodem vitæ nostræ*, versibus 456 iambicis. — *Sermo in Dormitionem Deiparæ*, in cod. 51, n. 21, plut. 10. — *Etymologicum metricum nominum in S. Scriptura celebriorum*, in col. 13, n. 49, plut. 74. V. Bandin. I, pag. 420 et 496, ac tom. III, p. III ubi dubitat, num illa carmina etymologici in ed. Eton. reperiantur. In eod. cod. 13, n. 50, est *Initium etymologiarum eorum, quæ ad hominem pertinent*, versibus iambic., quorum auctorem eundem Joannem esse suspicatur Band. pag. 112. — Taurini, in bibl. Reg. cod. 108, *Hypomnema in Dominicas solemnitates* iambicis aliisque versibus, præmissa Joannis Maur. Vita. Plura v. in Cat. cit. pag. 244. — Paris. in bibl. publ. cod. 847, iambi in Theodoretum, hujus Commentario in XII prophet. minores præfixi; in cod. 1182, n. 113, Joan. Euchaitarum metropolitæ Epistola. — Monachii in bibl. elector. cod. 235, Versus iambici in festa Domini et in alia diversi generis argumenta. (V. Cat. codd. Gr. Bayar. p. 82.) — De Joan. Maur. inedita quadam Oratione, in qua dictum I Joan. v, 7: Οἱ αὐτοὶ πρὸς καὶ ἐν, agit Franc. Anton. Knittel. in *Neuen Kriticken uber denber. Spruch*. Drey sind, die da zeugen im Himmel, etc. Brunsv. 1785, 8, sect. 2. (HARL.)

Hujus Joannis *Epigrammata iambica, carminaque in præcipuorum festorum Patrumque pietas in tabulis imagines et historias*, ac de aliis varii generis argumentis prodierant brevi paginarum, p. 73, libello Gr. cura Matth. Busti, Etonensis, qui versionem nullam (c) addidit, sed paucas nec inductas notas ad calcem voluminis adjunxit, Etonæ 1610, 4, exc. Joan. Norton, iisdem typis, quibus Savilii Chrysostomus sub idem tempus deinde fuit expressus. Ordinem, quem in ms. suo codice reperit, subinde immutasse se Justus non diffidetur, quanquam cum Busti codice conspirat quoque Vindobonensis, de quo Jambecius V, pag. 29 [p. 66 Kollar.], cui Etonensis editio fuit ignota.

Ait Euchaitensis, se hæc cœmina velut gustum quemdam dare ex plurimis aliis, quas prosa et versu scripserit.

Ἐγὼ δὲ τοῦτους ἐξελὼν μου τοὺς λόγους
Πολλῶν ἀπ' ἄλλων ἐμμέτρων, οὐκ ἐμμέτρων
Μόνους φέρων δίδωμι τοῖς λόγων φίλοις,
Ὡς γεῦμα μικρὸν διαφίλους ἀνθρώπου,
Ὅς ἤδονῃ γένοιτο ταῦτα μετρία,
Κόρος δ' ἀπέστω, καὶ μέθη, καὶ ναυτία.

Codicum mendis eluendis ac castigandis laboriosam operam se collocasse refert pag. 70.

Καλὴν δεδωκὼς ταῖς βίβλοις ὑπουργίαν
Αὐτὸς πονηρὰν ἀντιλαμβάνω χάριν.
Τῶν μὲν γὰρ ἤδη τὰς νόσους ἰασάμην,
Ἐγὼ δὲ συντέτηκα, καὶ κακῶς ἔγω,
Κόπων τὸ σῶμα συντριβείς ἀμετρία.
Ἄλλ' οἱ τρυφῶντες ἐν νόνοις ἀλλοτρίοις
Καὶ ταῖς ἐμαῖς πλέοντες εὐδία ζήλαις
Πρὸς Κύριον μέμνησθε τοῦ κεκημηκότος.

Singulatim meminit Menæorum, a se recensitorum et emendatorum :

Εἰς τὰ δωρηθέντα Μηναῖα εἰς Εὐχαῖτα.
Ἵμνων ἐπελθὼν ἡμερησίων βιβλίου,
Πᾶσαν τε τούτων τὴν γραφὴν ἐπιξέσας,
Καὶ χεῖρα, καὶ νοῦν, ὡς ἐντὴν καταρτίσας.
Δῶρον φίλῳ δίδωμι καὶ μάλ' ἀπρέπον
Τῷ προστατοῦντι τοῦ τόπου στεψηφόρῳ,
Ὅς ἔνδον οἰκεῖ τῆσδε τῆς Ἐκκλησίας,
Δι' οὗ τύχοιμι τῆς ἀκηράτου βιβλίου,
Τῇ χειρὶ τοῦ πλάσαντος ἐγγεγραμμένους.

Chronographiam scripsisse se, sed, ubi ad suam ætatem pervenit, abruptisse, ne adulatione deturpare Historiam cogeretur, innuit, p. 69.

Ὁ συγγραφεὺς ψεῦδος μὲν οὐκ εἰρηκέτω.
Ψεύσαστο μὲν τ' ἂν ἐν γε τοῖς λοιποῖς λόγοις,
Οὕτω φιλοῦντων τῶν κλειούντων τάδε,
Ὅν τοῖς ἐπαίνοις ἐντρυφῶν τὸ βιβλίον
Ὅμως ἔδοξεν ἐνδεέστερον λέγειν.
Ἐξουσία κρότων γὰρ οὐκ οἶδεν κόρον.
Οὐκοῦν ἀφείσθω ταῦτα τοῖς ἐγκωμίοις.
Ἡ συγγραφή δὲ μὴ προχωρεῖτω πλέον.
Οὐκ εὐφῶς γὰρ πρὸς τὰ τοῦ ψεύδους ἔχει,
Νόμος τε ταύτην ἐκτροπῆς ἀποτρέπει.
Ἐνταῦθα τοίνυν τὸν δρόμον παύει τέως,
Ἐως κατ' εὐθὺ δὴ τις αὐτῇ τὸ τρέχειν.

Episcopus et metropolita creatus est invitus, cum contentum parvo, ac libris studiisque unice intentum nihil magis juvaret, quam in illis delitescere, et juvenibus instituendis porro vacare procul invidia, periculis ac curis, quas majorum dignitatum splendor secum afferre consuevit.

Ἄλλης, inquit p. 591, τρυφῆς ἤμιστα ποιούμαι λόγον.
Ἀρκεῖ γὰρ αὕτη ψυγαγωγεῖν πλουσίως,
Ἐρύουσα πᾶσαν ἔδον ἢ τε καὶ χάριν.
Πλὴν ἄλλ' ἄγοις οὕτω με, καὶ φέροις, Λόγε,
Ἀτρεπτον, ἀκλόνητον, ἡδραιωμένον,
Ἔστω μένοντα τῶν τεταγμένων ὄρων,
Ὅς ἀνθεσι μέλισσαν ἐν βίβλοις στρέφων,

(c) Ut minori, inquit Bustus, fastidio possint et μουσικώτεροι aspicere, Græca solummodo excudendum curavi, neque instar Virgiliani Mezentii exsangue et putidum Latinæ versionis cadaver Græco poetæ animato et vivido alligare sustinui : quod quidem dum faciunt nonnulli, præsertim in poetis, verendum est ne, ut quidam a veteribus, cum ignem cremandis mortuorum cadaveribus

pollui crederet, graviter commotus Prometheus ad opem ferendam advocasse perhibetur, ut ignem, quem de cœlo clepserat, pari furto mortalibus (si posset) subduceret : consimiliter etiam existat aliquis, qui typographiæ inventorem subinde inclamare velit, ut beneficium hoc suum, ad usum indignos traductum, reposcat sibi, et saltem ad tempus retrahat.

Ὡς τέττιγα δρόσω με τοῖς λόγοις τρέφων,
Μόνοις τε παίδων τοῖς παρούσιν ἐμμένειν,
Καὶ μηδὲν αἰτεῖν ἄλλο πλὴν σωτηρίαν.

Et p. 64. Καλῶς γεωργήσασα πολλοὺς τῶν νέων,
Πάντας γὰρ οὐ τίθημι, μὴ καὶ κομπάσω.
Πλὴν ἀλλὰ πλείστοις ἦσαν ἐκ μαθημάτων,
Πλείστοις δὲ καὶ πρὸς ἕθος εἰσηνεγχεῖ τι,
Οὐ μᾶλλον ἢ παιδεύσις εὐτυχαστέρα
Τούτων περισσῶν ἐν λόγοις κομψευμάτων.
Τούτους ἔγωγε τοὺς σοφισθέντας νέους
Κέρδος μέγιστον τῶν ταλάντων προσφέρω.

Eodem in loco innuit, se ætate provecum et viribus jam deficientibus ad dignitatem episcopalem prætractum esse. Objicienti enim: Κρύψει; δὲ σου τὸν λύχνον ἐν τῇ γωνίᾳ; respondet:

Τί τοῦτο φῆς, ἄνθρωπε; πῶς λαλεῖς λύχνον
τὴν οὐκ ἔχοντα τὸ προσήκον φῶς λύχνου;
Ἦν λύχνος, εἶδα, καὶ γὰρ οὐκ ἀρητήσιον.
Ἄλλ' εἰς τροφήν ἔλαιον ἀρκοῦν οὐκ ἔχων
Ἐφυγμένην δείκνυσι τὴν θρυαλλίδα,
Ἦς τῷ μαρμαρῷ καὶ τὸ τοῦ φωτὸς σέλας
Ἄμυδρᾶ φαῖνον οὐκ ἔχει λαμπρότητα.
Συνασθενεῖ γὰρ καὶ λόγος τῶν σαρκίῳ,
Ὡσπερ παθούσῃ μουσικῶν μέλος λύρῃ.

Hujus Joannis Euchaitensis non exiguum nomen inter melodos Græcos, atque in ecclesiasticis Græcorum libris iugeni ejus ac pietatis monumenta occurrunt, e quibus *Canones in festa SS. Basilii, Nazianzeni ac Chrysostomi* cum versione sua publicavit Nic. Rayæus S. J. in Diss. præliminari ad tom. II *Act. SS. Junii*, p. 50-59; et *Canonem in Deiparam*, p. 49 sq. Canonis prioris ἀποστιχίς est: Τρισήλιον φῶς τρεῖς ἀνήψεν ἡλιός. *Canones in S. Nicolaum* citat Allatius contra Hottingerum, pag. 185. De hoc Joanne videndus etiam tom. I *Act. SS. Junii*, pag. 594 seqq. in quo, pag. 515-614, exhibetur scripta ab eo *Vita præceptoris sui, Dorothei Junioris*, Trapezuntii Chiliocomensis, cum versione Conradi Janningi S. J. Ex *Vita S. Eusebiæ*, cujus memoria apud Euchaitenses colebatur, profert nonnulla idem Allatius, lib. *De purgatorio*, pag. 754 seq. Forte in Catena Cordieriana Patrum Græcorum in Psalmos, ubi Joannes citatur, intelligitur non Chrysostomus, qui semper in illo opere venit Chrysostomi nomine, sed Euchaitensis noster, quem Expositioni Origenis Psalmos adiecisse quædam, Colomesius, ex Antonii Verderii Catalogo mss. CPolitanorum adnotavit.

DE RECENTIORI TRIBUSQUE GRÆCORUM DOCTORIBUS

BASILIO, NAZIANZENO ET CHRYSOSTOMO

COMMUNI FESTO

Per Joannem metropolitam Euchaitarum instituto.

Vide *Patrologiæ tom. LXXIX*, p. CCCLXXXIX.

VITA S. DOROTHEI JUNIORIS

SIVE IN CHILIOCOMO

Auctore monacho cœno discipulo ejus, facto deinde metropolita Euchaitarum.

Ex Ms. Græco Bibliothecæ Vaticanæ interprete Conrado Janningo.

CAPUT I.

Dorothei natales, fuga, monachus, sacerdotium.

1. Oportebat equidem non modo prisca, sed etiam α'. Οὐ παλαιοὶς ἄρα μόνον ἀλλὰ καινοῖς διηγῆμασιν recentiori rerum gestarum narratione commendari εἶδε κομηθῆναι τὸν Πόντον, ὡς ἂν ἀμφοτέρωθεν Pontum, ut utrimque secret celebrior gloria ejus, εὐχοι δεδοξασμένος, τὰ παρόντα μὲν ἀναφέρειν

εις τὴν τῶν προγεγονότων ὁμοίωσιν, ὡςπερ εἰς κ' προγόνων εὐγένειαν, τὸ δὲ κλέος ἐκείνων ὑπὲρ πίστιν ἄλλως δοκοῦν διὰ τὸ παράδοξον ἐκ τῶν παρόντων πιστούμενος· καὶ παρὰ τε τῆς δόξης καρὰ τὴν ἀποκτῆς τὸ πρὸς ἀρετὴν ἀνθρώπων γόνιμον καὶ πολυφύρον μαρτυρούμενος, ὃν ἅπασαν πλῆρη τὴν ἐαυτοῦ περιχώρον ἔχει· ἄλλο κατ' ἄλλο μέρος ἀρετῆς ἐν διαφόροις καιροῖς τὴν τοῦ καλοῦ κατέρθωσιν ἐπιδειξαμένου, καὶ μέντοι καὶ τὸ σῶμα μετὰ τοὺς ἀθλοὺς αὐτοῦ που καταλιπόντος παρὰ τὸν τόπον τῆς ἀγωνίας, τοῖς περιοίκους ἐνέχρον ἀσφαλῆς σωτηρίας.

β'. Τούτων εἰς καὶ Δωρόθεος, ὁ μέγας ἐν ἀσκηταῖς· λέγω δὲ τὸν νέον καὶ καθ' ἡμᾶς· περὶ οὗ πολλὸς λόγος, καὶ μακρὰς συγγραφῆς καὶ ἱστορίας δεόμενος· ἡμῖν δ' ἀποχρήσειν ἐκ πολλῶν ὀλίγα δοκίμοι· ἀνεὶ πολλῶν γὰρ ταῦτα, καὶ οὐ πολλά· ἐπειπερ ἱκανὰ καὶ αὐτὰ τὸ τε ἀκρῶς φιλόσοφον τοῦ ἀνδρὸς παραστήσαι· καὶ τὸ πάνυ φιλόθεον, ἔτι δὲ καὶ δῆθεν ἀπήλασε τῆς χάριτος ἐπὶ τούτοις, καὶ πρὶν ἐνταῦθεν ἀπαναστῆναι, ἀρραβῶνα τῆς νῦν ἐκδεξαμένης αὐτὸν καὶ πρὸς θεὸν οἰκισίωσας. Οὗτος τοιγαροῦν ὁ τοσοῦτος ἐφ' ἣν μὲν πρὸθεν ἔνθεν ἐξ ἐπισήμου πόλεως γείτονος, μᾶλλον δὲ μητροπόλεως ἔθνους οὐκ ἀνωμόμου. Τραπεζούντιος γάρ· γένος· καὶ τῶν εὖ γεγενημένων, καὶ τῶν ἐν τέλει τὰ πρῶτα· ἐν γὰρ πατρικίοις ἐτέλουν οἱ πρὸς πατρὸς πατέρες αὐτῶν· καὶ τούτων οὐ τοῖς ἐξ ἰδιωτῶν ἀρτι πρῶτων εἰς τοῦτο παραγγεῖλαισι τὸ ἀξίωμα, ἀλλ' οἷς, ὡς ἀν εἰποι τις. κατὰ κληρὸν ἦν ἡ εὐγένεια, καὶ οὗς γενεσίως C ἔτι καὶ νῦν, ὡς ἐπίσημόν τι γένους λαμπρότατον, ὅλον Ἡρακλίδας τινὰς καὶ Πελοπίδας ἐπισημίζουσι.

γ'. Ἐκ τούτων οὖν προελθὼν καὶ τὰ τοῦ βίου προσιμία ὑπὸ διδασκάλους κοσμίως καὶ παιδαγωγοῖς διανύσας, ὡς εἰκοθε ἦν δῆπιον τὸν εὐγενῆ· ὅτε πρῶτον ἀνέβη δωδεκαετής, ἡδίστη καθίσταται φρονεῖς τοῖς πατρῷσι καὶ σκέψις ἐπ' αὐτῷ παρρηγήμα, καὶ βουλή περισπούδατος, γάμου καταδήσαι δεσμοῖς τὸν ἐλευθερον. Ἐτι γὰρ ἠγγύουν οἱ ἀνθρώποι ὡς ὁ παῖς αὐτοῖς εὐγενέστερος τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα, δεγε καὶ πρὸ τῆς σωματικῆς ἡλικίας ὑπὲρ τὸ σῶμα φρονήσας, καὶ παρὰ τὴν πρῶτην εὐθύς εἰς ὕψηλό- D τέρα βλέψας τῶν κοινῶν καὶ νομομισμένων, σαρκὸς μὲν καὶ αἵματος ὑπεριδεῖν δεῖν ψήθη, ὅλον δὲ καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα καθαρὸν τηρῆσαι τῷ πνεύματι. Ταῦτη τοι καὶ ἄλλως οὐκ ἔχων ἐκ τῆς κεφαλή· ἐπιθυμίας ταύτης τυχεῖν, καὶ τῶν ἀνθελικόντων ἐκείνων ἐμποδίων περιγενέσθαι, ἐαυτὸν σοφῶς ὀπερχέλεται, καὶ ταχὺ φυγὰ· ὁ γενναῖος, ἐνταῦθεν

διὴν illa quæ nunc geruntur, similia iis quæ olim gesta sunt a generositate majorum nostrorum, his ipsis fidem præstant, futuris alioqui propter nimiam suam admirabilitatem incredibilibus; et visus auditisque simul testimonium perhibent secundæ hominum illorum ad virtutem indoli, quibus omnia late regio circum abundat; aliis atque aliis, per diversas ejus partes temporaque præclera virtutum exempla præbentibus; quæ etiam corpus, decursa vitæ palestra, subinde relinquentibus in loco cartaminis tesseram salutis indubitatam circum incipientibus mansurum.

2. Ex horum numero fuit etiam Dorotheus, præclarus ille in paucis ascetes: Dorotheum dico Junio-rem, qui nostra ætate floruit; de quo frequens sermo, multæ descriptionis ac narrationis indigus: sed nobis suffectura puto e multis pauca; cum et pauca illa multorum instar habitura sint, utpote accommodata ad representandum summam vir sapientiam summamque religionem; et in iis quanta præventus sit gratia, quamque certam, priusquam hinc emigraret, acceperit arrham illius, qua nunc fruitur, familiaritatis divinæ. Talis igitur tantusque vir, ex illa regione aliquando duxit originem, utpote natus in celebri urbe, Ponto vicinâ, aut potius in metropoli clarissimæ gentis. Erat enim a Trapezuntis (1); genus trahens e nobilissimis parentibus, iisque in magistratu principibus; majores quippe ejus ex parte patris numerabantur inter patricios, non illos qui recens e plebe ad istam dignitatem pervenerant, sed quibus nobilitas, ut dicam, hæreditaria erat; quique etiam nunc ob insigne prosapiæ suæ decus, uti Heraclidæ quidam aut Pelopidæ (2), laudantur.

3. Talibus itaque prognatus parentibus, exordium vitæ sub disciplina magistrorum ac prædagogorum præclare, ut nobilem decet, peregit. Ubi primum attigit annum ætatis duodecimum, suavis sollicitudo parentibus oborta est, considerantibus ac studiose consultantibus de filio in matrimonium collocando. Ignorabant enim eatenus homines, puerum illum animi magis quam corporis nobilitate præstare, qui ante ætatem corporalem supra corpus sapiens, a teneris statim auriis oculorum aciem in sublimiora, quam putabatur et alii plerumque solent, intendit; persuasum habens, carni et sanguini remittendum nuntium esse, totumque et corpus et animus in munditia spiritui reservandum. Itaque desperans, aliter comitem se fieri ardentissimi desiderii sui et obstacula id impediencia percurrere posse; clam sese subducit et cele-

cel-herrimorum virorum Georgii, vulgo Trapezuntii, et cardinalis Bessarionis.

(2) Duæ hæc familiæ celeberrimæ censebantur ab Hercule et Pelope ductæ, inter quas de Peloponensibus possessione adeo famosa contentio fuit, ut Heraclidarum in illam reditus aliquibus etiam præepocha fuerit. Vide Salianum a. m. 2950, num. 3.

(1) Ergo Trapezunte natus, celebri civitate ad Pontum Fuxinum, quæ alio quoque nomine Oezenis appellatur. Est et Trapezus alia ad sinum Arabicum: et tertia in Arcadia. Sed de prioribus hic sermo, cujus antiquitati grande decus addidit imperium Orientis, Constantinopoli eo ab imperatoribus Græcis sæculo xiii translato, ibique annos ferme ducentos retentum. Fuit eadem natale solum

rem inde aliens capessit fugam : in qua diu oberans inquirendo sibi institutorem idoneum, utpote admodum adolescens et peregrinationibus alioqui non assuetus, Amisum (5) tandem pervenit ; ubi et desideratum quaesitumque reperit ex Dei nutu magistrum. Erat is Joannes, quem fugiens quaerebat et quaesitum invenit : Joannes, inquam, ille qui res divinas aliasque sancti Spiritus afflatu probe callebat, et ornata perspicacitatis dono habebat animam.

4. Admirabilis itaque Joannes iste etiam tum occupabatur in jaciendis sanctissimi monasterii sui fundamentis, quod vulgo Gennæ, id est Nativitatis, appellant : cumque intuitus fuisset profugum hospitem, plenis, ut dici solet, velis eo delatum, studiumque omne et ingenium adhibentem, ut ascriberetur in numerum discipulorum qui jam tum disciplinam monasticam ab ipso docebantur : suavissimo vultu excipit juvenem et manibus supinis amplectitur ; animi nempè sui perspicacitate, quam diximus, solerter futura praevidens. Omnibus porro experimentis prius in medium prolatis ac sumptis, animum juvenis affectumque tentandi causa, prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quomodo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas tenet, affectus ; quomodo ad labores doloresque ferendos animatus esset ; et, ut breviter dicam, quidquid aliud ex regula debent a præpositis interrogari qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem omnia quæ ad religiosæ institutum spectant, probare juvenem ac nihil a perfectione alienum meditari comperit ; animos dignum futuram in templum deduxit.

5. Atque illud quidem primum maximumque votorum Dorotheo fuit : qui inde in modum cervi, de quo Psalmista ¹, in siti currens, ad fontem hunc spiritualem, et sitim levavit et desiderium exstinxit ; imo vero accendit potius et excitavit magis. Posteaquam enim dulcedinem ejus gustarat, vehementiori ejusdem percipiendæ desiderio inflammabatur ; semperque id quod præsens aderat, in sumente excitabat cupidinem illius quod aberat. Hinc itaque orsus præclarum vitæ suæ institutum, sacramque ingressus palæstram, eequodnam genus monasticarum virtutum prætenuit ? D

¹ Ps. l. xli, 2.

(5) Amisus urbs episcopalis ad Pontum Euxinum. Dist. t a Sinope stadia 1020, ut testatur Arria-

A ἀπίων ἔρχετο. Οὐκ ὀλίγον δὲ πλάνηθεὶς, κατὰ ζήτησιν ἀνδρὸς παιδευτοῦ, οἷα κοιμῆθ' ἄνεος καὶ πρὸς ξενιτεῖαν ἄλλως ἀθήσας, ἐν Ἀμισῷ ποτα γίνεται, κάκει τὸ ποθοῦμενον κατὰ βέλαν νεύσιν εὗρίσκει. Ἰωάννης ἦν τῷ φυγάδι τὸ ζητούμενον εὗρεμα. Ἰωάννης ἐκεῖνος, ὁ τὰ θεία πολὺς, ἀνὴρ τὰ τε ἄλλα θεοφορούμενος, καὶ τῷ διορατικῷ τὴν ψυχὴν κοσμημένος χαρίσματι.

δ'. Οὗτος οὖν ἔ θαυμάσιος ἐτύγχανε μὲν ἄρτι τῇ κατ' αὐτὸν εὐαγεστάτῃ μονῇ τοὺς θεμελίους καταβαλλόμενος, ἦν οὕτω πως τῆς Γέννας καλοῦσιν. Ἰδὼν οὖν τὸν πρόσφυγα ξένον, πλήρῃσιν ἰστίοις, ὁ δὲ φασιν, εἰς ταύτην κατάραντα, καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ χρώμενον, ὥστε τῷ χορῷ συνταγῆσιν τῶν ἡδὲ παρ' αὐτῷ τὴν ἀσκησιν παιδοτριβουμένων ἡδιστά τε προσδέχεται, ἀκριβῆς, ὅπερ ἐφαμεν, στοχαστῆς τοῦ μέλλοντος ὧν διὰ τὴν τοῦ νοῦ καθαρότητα καὶ χερσὶν ὑπέρταϊς παραλαμβάνει. Πᾶσαν δὲ πείραν πρότερον καὶ προσενεγκῶν καὶ λαθῶν τῆς τοῦ νόου γνώμης καὶ διαθέσεως, ὅπερ νόμος ἀσκητικῆς, ὅπως μὲν πρὸς εὐπέθειαν τὸ πάντων ἐν τούτοις κυριώτατον ἔχει, ὅπως δὲ πρὸς πόνους καὶ κακοπάθειαν, καὶ εἰ τὸ ἄλλο δοκιμον, συνελόντα εἰπεῖν τοὺς εἰς τὴν μεγάλην ταύτην παλαίστραν ἀποδουμένους νερόμιστοι παρέχειν τοῖς προεστῶσιν, ἱκανῶς κἀν τούτῳ ζητήσας. Ἐπεὶ τὰ πάντα συμβαίνοντα τῇ πνευματικῇ πολιτείᾳ τὸν γεννάδα C εὐώρα, καὶ πρὸς οὐδὲν ἀλλοτριῶς τῶν καλῶν διακείμενον, τέλος ἀποκείρει θαρρήσας, καὶ τῷ ἱερῷ τὸν ἄξιον ἐγκαθίστησι.

ei addens, comam detondit, eoque loco omnino

ε'. Τοῦτο μὲν Ἀωροθέῳ τῶν ἐφετῶν τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον· οὕτω δὲ κατὰ τὴν ψαλμικὴν ἔλαφον, ἐν δίψει δραμῶν, παρὰ τῇ πηγῇ τοῦ πνεύματος τῷ τῇ, τὸ τε δίψας κατέπαυσε καὶ τὸν πόθον ἀνέπαυσε, μᾶλλον δὲ πολλῶ πλεον ἀνῆψε καὶ διηρέθισε, μετὰ τὴν τῆς γλυκύτητος γεύσιν ἐπεικῶς ἐκκαυθεὶς πρὸς τοὺς τῆς γλυκύτητος ἔρωτας, καὶ δεῖ τὸ παρὸν εἰς ὑπέκκαυμα λαμβάνων τοῦ λείποντος. Ἐντεῦθεν τοῖσιν ἀρξάμενος τῆς καλῆς ἐργασίας, καὶ τῶν ἱερῶν ἀγῶνων ἀψάμενος, ποῶν μὲν εἶδος ἀσκητικῆς παρέλιπεν ἀρετῆς ; εἶνε δὲ τοῦ πρωταίου τῶν καλῶν παραχώρησεν ; Ἐτάχθη μὲν γὰρ εὐθύς ὁ θαυμάσιος, ὡς ἐν ἀκμῇ νεότητος ὧν, καὶ καταπονεῖν ἐν κόποις τὸ σῶμα πρὸς ὑποταγὴν ὁσόμενος πνεύματος, διακονεῖν ταῖς χρείαις τῶν ἀδελφῶν· τοῦ δὲ κοινοῦ Πατρὸς καὶ καθηγητοῦ ἀφορμὰς ἐλάστοτε χορηγοῦντος τῇ τοῦ νόου φιλοσοφίᾳ πρὸς κατορθωμάτων ἐπίδειξιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐφ' ᾧ τινι πλεον ἢ ἐλαττον δοκιμώτερος οὗτος ἀπέβη καὶ διεφάνη· Ἰσα γὰρ τὰ πάντα καὶ ὅμοια καὶ ἀλλήλων

nus in Periplo, quamvis Stephanus numeret tantum 900.

ἰχθόμενα, καθάπερ πολύπλοκος σιερά τις χρυσῆ, τὸ ἄγεννατον, τὸ πρόθυμον, τὸ λελογισμένον, τὸ περιδέξιον, τὸ θάττον ἢ κλειυθῆναι πρὸς τὸ κλειυόμενον ὑπακούειν, τὸ κρείττον ἐλπίδος· ἐξανύειν τὸ ἔργον· ἐπὶ πᾶσι, τὸ πάντων ὑψηλότατον τε καὶ μέγιστον, τὸ μηδὲν μέγα κατορθοῦν οἰεῖσθαι, κἂν τὰ πάντων ἄριστα κατακράξεται· ἀλλὰ πρὸς τὴν Δεσποτικὴν ὁρᾶν ἐντολὴν, καὶ μετὰ τῆς τῶν πάντων ἐκπλήρωσιν ἀχρεῖον ἑαυτὸν καλεῖν δοῦλον, καὶ τῆς τῶν ὑπηρετομένων εὐχῆς καὶ εὐλογίας ἀνάξιον.

5. Οὕτω δ' ἐπὶ μέγιστον χρόνον ταῖς τοιαύταις ἐργασίαις διαγεγόμενος, καὶ δεξιὸς ὡς ἄλλος οὐδεὶς τὰ πρὸς θεραπείαν ἀνθρώπων μαρτυρηθεὶς, ἐνταῦθεν ἄξιος κρίνεται καὶ Θεοῦ λειτουργίας, καὶ διακοπῆς καλῶς (τὸ γὰρ ἀποστολικὸν εἶπειν εὐκαιρον) βαθμὸν ἑαυτῷ καλὸν περιποιεῖται, ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεῖν τὸν Κύριον εἰκόσω; ἀξιωθαίς. Τὸν δὲ τοιοῦτον βαθμὸν ἐπιστεῦθη μὲν αὐτῷ μάλα κατακοσμηῆσαι δι' ἔργων τῶν καθήκοντων· κατακόσμησεν δὲ μᾶλλον ἢ ἐπιστεῦθη· οὕτω μὲν φιλοπόνως περὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ταύτην διατεθείς, ὡς ἐπὶ ὁμοίᾳ ἔπει οὐσι καὶ ἐξήκοντα, ἐξ ὅτου τὴν πρεσβύτερον ἀνεδέξατο, αὐτὸν καθ' ἑκάστην τὰ τῆς εὐαγοῦς μυσταγωγίας ἐπιτελεῖν πάσης ἀνευ προφάσεως καὶ ἕκνου δίχα παντός· οὕτω δὲ φιλοσόφως καὶ καθαρῶς, ὡς μετὰ τὴν νέαν μονὴν (περὶ ἧς αὐτίκα λελέξεται) καὶ τὴν πρὸς ταύτην μετάθεσιν μήτ' ἐκτεὶς κῶν ὄρων αὐτῆς τὰ τῶν ποδῶν ἔχη θείναι, μήτε γυναικὶ τὸ παράπαν εἰς ὕψιν ὑπομείναι παραγενέσθαι· καὶ τῶν ἀνδρῶν δὲ, μόνους ὡς ἡδίστα συνεῖναι τοῖς φιλοθείοις, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπίσης αὐτῷ διηνεκῆ μελέτην πεποιημένοις, τῶν δ' ἐτέρως ἐχόντων τὰς ὁμιλίαις ἐκτρέπεσθαι· ἑαυτῷ δὲ συνεῖναι καὶ Θεῷ τὰ πολλά, οὐχ ἀπλῶς τὰς εὐχὰς, οὐδ' ὡς ἂν τις ἄλλος ἀφοσιούμενος, ἀλλ' ὁμοίως ἀενάοις δακρύων καταδρέχων τὸ ἔδαφος, τῷ θεῷ πυρὶ τῆς θαυμαστῆς κατανύξεως εὐαγγελικῶς τὴν καρδίαν καιομένην ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ τὸ πρόσωπον, ὡς περὶ ὁ Θεόπτης τὸ πρότερον, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ οὕτως δεδοξασμένον δεικνύς καὶ μικροῦ τι κρείττον ὁμοίως ὕψους ἀνθρωπίνης. Οὕτως ἦδει τιμῆν ὁ ἱερός ἐκείνος ἱερουσόνην, οὕτω δ' αὐτὸν πάλιν παρ' ἐκείνης ἀντιτεμάσθαι. Τί δὲ οὐκ ἐμελλεν, ὅσοῦτον ἐξέλαμψεν ὁ βίος ὁ μετὰ ταῦτα, καὶ τοιαύταις τὸ θεῖον θεραπείαις ἐξοικειώσατο (ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν ἄλλων ἐπιῶν διατρέθω), ὡς καὶ θαμάτων ἀπορρήτων ἀξιωθῆναι τὸν ἄνδρα, καὶ μυστηρίων μεγάλων ἀποκάλυψιν δέξασθαι, ὡς τὸ τέλος ψυχῶν οἰκονομία καὶ σωτηρία παράδοξον μὲν ἔτην ἀφορμὴν

quonam magis minusve insignis evaserit atque apparuerit. Omnia enim ejus virtutum decora inter se paria ac simillima, et ad instar catenæ aureæ multorum annulorum connexa erant; nempe animi ejus magnitudo ac promptitudo, prudentia, sapientia, obedientia mandatum prævertens, exsecutio operum perfectior quam sperari posset; denique quod omnium præcipuum et maximum est, sui æstimatio qua nihil quidquam præclare fieri a se putabat, tametsi præclarissimam quæque operaretur; sed Dominicum respiciens præceptum, cum omnia explevisset, inutilem se ipse appellabat servum², et Deo famulantium precibus, et benedictione indignum.

6. Cum talibus longissimo tempore dedisset operam exercitiis et hominum famulatu tam promptum se exhibere probatus esset, ut nemo magis dignus se exhibere probatus esset, ut nemo magis dignus quoque judicatus est qui divino missæ sacrificio applicaretur; et egregie ministerium suum obiens (ad rem quippe facit Apostoli sententia³), gradum sibi bonum acquisivit, ex merito dignus, qui in cathedra seniorum laudaret Dominum. Istiusmodi porro gradum, per operam eidem convenientia, creditus fuit quam optime ornare; sed ornavit re ipsa magis quam creditus fuit: nam sacrosancto sacrificio operabatur tanta quidem cum sedulitate, ut totis sexaginta duobus annis, ex quo ordine sacerdotali initiatus fuit, sacram hostiam Deo obtulerit quotidie, nulla se impediri ab instituto causa, nullo torpore, passus. Tanta vero cum prudentia et puritate; ut post ædificatum novum monasterium, de quo mox sermo erit, et factam eo commigrationem, nunquam extra septa ejus pedem extulerit, aut mulierem omnino ullam conspectum suum subire sustinuerit. Cum iis tantum viris suavissime conversabatur, qui amore Dei flagrabant et perpetua, uti ipse, virtutis exercitia obibant; eorum vero, qui aliter affecti erant, consuetudinem declinabat. Secum et cum Deo agebat plerumque, non sola huic præces suas, quemadmodum alii solent, persolvens; sed interea perpetuo etiam lacrymarum imbre pavimentum rigans: circumferebat enim cor, juxta Evangelium⁴, divina mire compunctionis flamma ardens in seipso, eademque ex causa præferebat faciem, uti olim is (6) qui Deum viderat, glorificatam et aliquid humana specie majus exhibentem. Ita noverat sanctus ille sacerdotium honorare; ita rursum a sacerdotio honorabatur. Quid enim minus evenire illi poterat, cujus reliqua exinde vita adeo excelluit, talique rem divinam pertractavit observantia, ut arcanis etiam visionibus (ne singula viri gesta prosequar) dignatus sit et grandium mysterio-

² Luc. xvii, 10. ³ II Tim. i, 3. Luc. xxiv, 32.

(4) Pro ἀθη; legebatur in ecgrapho nostro ἀληθής; non recte hoc loco.

(5) Γέννα, *Nativitas, Ortus*; fortassis, quia sub titulo Natalis Dominici dedicatus locus erat.

(6) Nempe Moyses de quo Exodi xxiv, 35: Καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωυσέως, ὅτι εἰδόμενος ἔδοξεσται.

rum revelationem acceperit; quorum finis, animarum directio et salus, quæ mirabile quidem initium atque occasionem, exitum vero spe omni meliorem sortita sunt.

λαβοῦσα καὶ τὴν ἀρχὴν, εἰς δὲ κρείττον πάση; ἐλπίδο; ἀποτέλεσμα λήξασα.

CAPUT II.

Ecstases patitur, et divinitus jussus exstruit monasterium ac templum.

7. Quo igitur modo ac initio ista evenere? Mittebatur aliquando a Patre suo spirituali Dorotheus, negotii quidpiam curaturus: neque enim posteaquam ad venerandum sacerdotii ordinem evehctus erat, a ministeriis fratrum magna cum humilitate et alacritate animi obeundis cessabat. Cum vero subditi partes præclare omnes explesset, oportebat illum, qui aliis subesse et obedire in tantis rebus didicerat, tandem aliis quoque ipsum imperare, et vere magnum vocari in regno cælorum; cum non modo faceret quod subditi est, sed etiam doceret, subjectionem esse signum visitationis divinæ, ob quam et gratia Dei ipsum sibi per amorem desponderat. Cum ergo euntem quo missus erat egregium virum tertia dici hora deprehendisset, curriculo se contulit orandi causa ad aliquod e templis viæ aditis, prout consuetudo illi erat, tamen negotiis maxime gravibus urgeretur: templum autem S. Annæ vocabatur, aviæ Servatoris nostri. Ingressus itaque intro posuit humi genua; et manibus, oculis, mente in cælum sublatis, totus in ecstasi oblit; ac tandem vix sibi redditus, tertium exclamavit: Sancta Trinitas, tibi gloria. Et tunc quidem nihil forte amplius indicante visione, existimavit sine causa vocem illam sibi elapsam esse: premensque silentio in sinu suo mysterium, animi simul pendebat, simul considerabat sedulo, quid illud sibi vellet. Nec multum intercessit temporis, cum denuo ministerii cujuspiam causa aliquo missus, perfectius planiusque mysterium edoctus est, hunc in modum.

8. Incenditi forte ad pedem hujusce collis, qui hoc ejus sacrum monasterium in vertice suo nunc orientat, objecta est divina quædam visio hominis in habitu monachi, canitie venerandi, sacro vestitu decenter ornati, divinum quidpiam facie præferentis; qui nomine suo sanctum compellans; Viden', inquit, fli Dorothee, id quod hic superjacet? simulque manu fastigium monstrabat: Istud, inquit, olim domicillum fuit, a multis præclaris viris inhabitatum, templo ornatum venerabili, Jivinissimæ Triados appellatione insignito, cujus nunc tantum parietinæ visuntur superstites. Illud ipsum per te rursum excitari debet magnificentius, et inhabitari splendidius, ad honorem sanctissimæ Trinitatis, cujus ita stat voluntas. Tu vero fac horum memineris suo tempore, et sine cunctatione obediās. Cæterum bono animo et spe sis: sanctæ enim Triadi omnia curæ erunt. His dictis, qui apparebat ex oculis statim evanuit: ipse vero qui apparentem viderat, loquentemque audierat, timore

ζ'. Τίς οὖν ὁ τρόπος καὶ πόθεν; Στέλλεται ποτε κατὰ τινα χρεῖαν, ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐφ' ἃ δεῖ. Καὶ γὰρ οὐδὲ μετὰ τὸ τῆς ἱεροσύνης αἰδέσιμον τοῦ λειτουργεῖν ἀπέστη τοῖς ἀδελφοῖς μεγέθει τε ταπεινοφροσύνης καὶ προθυμίας ἀκμῆ. Ἐπεὶ δὲ ἄλλος εἶχεν αὐτῷ τὰ τῆς ἀρίστης ὑποταγῆς, καὶ ἔδει, ἀρχεσθαι μαθόντα καὶ παιδαρχεῖν εἰς τοσοῦτον, ἥδη καὶ αὐτὸν ἄλλων ἀρξαι, καὶ μέγαν ἀληθῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ κληθῆναι τῶν οὐρανῶν, μὴ μόνον ποιῆσαντα τὴν ὑποταγὴν, ἀλλὰ καὶ διδάξαντα ἐν ταῦθ' ἃ τὰ σύμβολα τῆς Θείας ἐπισκοπῆς, κἀντεῦθεν ἡ χάρις ἥδη τὸν αὐτοῦ μνηστεύεται ἄξιον. Τρίτη τὴν γεννάδα ἐδεύοντα τῆς ἡμέρας ὥρα καταλαμβάνει: ὁ δὲ πρὸς τινα τῶν παροδίων ναῶν, εὐχῆς εἰσέδραμε χάριν (τοῦτο γὰρ ἦν ἔθος αὐτῷ, καὶ τὰ πάντων ἤπειγε σπουδαῖότατα). ὁ ναὸς δὲ Ἄννης, ὡς λόγος, τῆς ἁγίας προμήτορος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Παρελθὼν τοίνυν εἶπω, καὶ δεῦς τῷ μὲν ἐδάφει τὰ γόνατα, πρὸς οὐρανὸν δὲ χεῖρα; καὶ ἡμματα καὶ νῦν ἀνυψώσας, ἐν ἰκστάσει γέγονεν ὄλος, καὶ σὺν χρόνῳ μόλις ἐπανελθὼν, τρις ἐξῆς ἀνεφθέγγετο. Τριάς ἅγια, ὄξασοι. Τότε μὲν οὖν οὐδὲν ἰσως κλέον ἐπιστημῆναντος τοῦ ὀφθέντος, ἄλλως τε αὐτῷ τὴν φωνὴν ταύτην ἐπαλοεῖν ἦτορ, καὶ σιγῇ παρ' αὐτῷ κατέσχε τὸ θαῦμα, διαπορούμενος ἅμα, καὶ περισκοπῶν πανταχόθεν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν ἐπὶ τινα σταλεῖς λειτουργίαν, τελεώτερον εὐθύς καὶ τρανώτερον διδάσκειται τὸ ἀπορρήτῳ διδάσκειται δέ.

η'. Παρὰ τοῦς πρόποδας ἰόντι τοῦ βουνοῦ τοῦδ', ὅς τὴν ἱερὰν ἐκεῖνον ταύτην μονὴν ὑπὲρ αὐτοῦ νοητὴ φέρει, θειωτέρα τις ὕψις αὐτῷ ἐν μοναχοῦ συνήνητος σχήματι· καὶ ὁ μοναχὸς πολὺς, ἱεροπροπέτην σολὴν, θεοειδὴς τὴν μορφήν. Οὕτως τείνον τὸν οἶον ὀνομαστὴν προσεπιῶν, Ὁρᾶς, ἔφη, τέκνον Δωρόθεε, τὸ ὑπερκείμενον τούτο; καὶ ἅμα τὸν λόγον τῇ χειρὶ παραδείκνυ· Τοῦτο, εἶπεν, ἦν ἔτε πολλῶν μεγάλων ἀνδρῶν κατοικητήριον ἦν ἱερὸν ἔχον ἄγιον, τῇ ἐπικλήσει τιμώμενον τῆς ὑπερθέου Τριάδος, τὸ νῦν ἐν εἰρεῖσι μόνον ὀρώμενον ὑπὲρ αἰθῆς ἀναστῆναι δεῖ παρά σου μεγαλοπρεπέστερον, καὶ τὸν τόπον οὐκ ὀκισθῆναι φιλοτιμότερον, ἐπὶ τιμῇ τῆς Τριάδος· τοῦτο γὰρ αὐτῆς ἔστι θέλημα. Σὺ δὲ ἀλλ' ὅπως μοι τούτων ἐν καρῷ μνημονεύσεις, καὶ μηδὲν σκηψόμενος ὑπακούσεις. Τάλλα δὲ εὐελπίς ἔσο· τῇ γὰρ Τριάδι πάντα μελήσει. Ὁ μὲν οὖν φανεῖς, ταῦτ' εἰπὼν, ἐξ ὀφθαλμῶν εὐθύς ἦν· τὸν ἰδόντα δὲ καὶ ἀκούσαντα φόβος ἅμα κατέσχε καὶ χαρὰ λόγου κρείττων· τῷ μὲν παραδόξῳ τῆς ὕψους ἐκπεριγ-

* Psal. iv, 10.

μένον, ὡσπερ εἰκός, καὶ θαράδου τὴν ψυχὴν πλησμένον, χαίροντα δ' ὅμως τῆ τοῦ πρὶν ἀπορρήτου θηλώσει καὶ σαφνεῖα, καὶ οὐ μὴ μάτην αὐτῷ κατὰ τὴν θεωρίαν ἐκείνην ἢ Τριάς εὐχὴ γλώσση ἐπὶ τρίτον ἐξεφωνήθη. Ὁδῶν δ' οὖν εἶχε συνιδεῖν τι πέρας τοῦ πράγματος; ἄλλ' ἦν ἡ τῆς προτέρας λύσις, ὡς εἶπε, δευτέρας ἀπορίας ἀρχή· τοῦτο μὲν τὴν τάξιν θυμουμένων, καὶ ὡς οὐκ ἐξῆν αὐτῷ, ὑπὸ ἐντολὴν τε εἶτι κειμένων καὶ τὴν ὑπακοὴν διακονούντων, μέγα τε ποιεῖν ἢ μικρὸν παρὰ τὴν τοῦ ἀγοντος βούλησιν· τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἴδιον μέτρον εὐσυνέτως σκοποῦντι, καὶ μήτε πρὸς ποιμαντικὴν ἐπιστήμην, μήτε πρὸς δαπάνην ἢ μείριμναν ἔργου τηλικούτου καὶ πράγματος ἰκινῶς ἔσχεν, ὅπως λογιζομένων· ἄλλως τε καὶ πόθος αὐτὸν ἀρρήτος, ὅλος τῶν ἀφύπτων σειρήνων, τοῦ διδασκάλου καταίχε, καὶ πάντα

A pariter et gaudio supra quam dici possit comprehensus fuit: timore quidem percussus ac mentis turbatus, ex insolita ut par est visione; simul vero delectatus gaudio, quia declaratum nunc et explicatum videbat, quod prius ei acciderat mysterium; dicebatque non frustra sibi, in priori illa visione, tertium toto nisu inelamatum sanctissimam Trinitatem. Nondum tamen rei eventum capere poterat omnimode; sed primæ dubitationis solutio, ut solet, alterius principium fuit, partim adversantem mandatum, opinantique, sibi sub alterius præceptis consultato, et sub obedientia viventis, nihil quidquam licere præter moderatoris sui voluntatem, sive magnum illud sit sive parvum; partim etiam considerantem modulum suum, atque omnino cogitanti

B non suppetere sibi aut scientiam pastorem ad regendum, aut sumptus et providentiam ac persequendo desiderio, veluti inevitabilem Sirenum, teneretur ipsius consortio recessurus.

θ'. Ὁ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν καὶ τούτοις λογισμοῖς προσηπάλαιεν· οὐκ ἦν δὲ ἄρα ταῦτα λαθεῖν τὸν βλέποντα, ὅστις οὐκ ἄλλος, ἀλλ' αὐτὸς ἦν ἐκεῖνος, ὁ τοῦ θεοπεσιῦ τοῦδε Πατρὸς καθηγητῆς καὶ διδασκαλός, ὃ καὶ νῦν ὡς ἀεὶ πάντα γινώριμα τίθησι, καίτοι γε μακρὰν ἀφαστώτι, ὁ ἀνακαλύπτων βεθόα καὶ ἀπογυμνῶν κερκυμμένα. Ὑποστρέψαντα γὰρ μετὰ τὴν τῆς διακονίας ἐκπλήρωσιν, μικρὸν ἐπισχῶν, μετακαλεῖται τὸν ὄσιον, καὶ τί, φησι, μέλλεις, ὦ Δωρόθεε τέκνον, ἢ μήτις που σὺγε λήθην ἔσχες τοῦ χρηματίσαντος καὶ ὧν ἐκεῖνος ἐπέτρηψεν; εἶπε, καὶ διαταραχθέντα τὸν ὄσιον ἀθρόως ἰδὼν πρὸς τὸ τοῦ λόγου παράδοξον, καὶ καθάπερ ὑπὸ τινος βροντῆς ἐκτεθαμβημένον, ἀνελάμβανέ τε κατὰ C μικρὸν, καὶ ἀνεκαλεῖτο σὺν εὐμνεσίᾳ, καὶ τέλος τὰς χεῖρας ἐπιθεῖ; ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ, ἐξουτοῦ τε ἄμα καὶ τῶν πατρικῶν ἰχνῶν γαγονῶς, ἰκέτευεν, ἠντιβόλει, κατελιπέρει, φιλήμασι, δάκρυσι, χειρῶν ἐμπλοκαῖς, τοὺς ὠραίους ἐκεῖνους πόδας ἐξεθεράπευε. τί γὰρ οὐκ ἔλεγε; εἰ δὲ οὐκ ἐποίησε τῶν εἰς οἶκτον ἰκανῶν ἐπισπάσθαι ψυχὴν φιλοικτιρίμονα; δι' ὧν ἀπάντων ἐν τούτῳ φηρητεῖτο καὶ μόνον, τὴν ἀπ' ἐκείνου διδάσασιν, χωρισμὲν θεοῦ ἀντικρυς καὶ ζημίαν ψυχῆς, τὸ πρᾶγμα καλῶν καὶ κατωδύνας ἄγειν πρὸς τοῦτο, καὶ λίαν ἀφορητῶς διατεινόμενος. Ἄλλ' ὁ μέγας αὐθις παρηγορῶν, οὐκ ἔστιν, εἶπεν, ὦ τέκνον, οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι· οἶσθα γὰρ ὅτι θεῖον, οὐκ ἀνθρώπινον, τὸ ἐπίταγμα. Ἄ δὲ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ D τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει; οὐ θέμις οὖν ἀπειθεῖν ταῖς θεοτέραϊς οἰκονομαῖαις· τοῦτο γὰρ οὐ μόνον ἀσύμφορον, ἀλλὰ τῷ παντὶ καὶ ἀδύνατον. Ἡμεῖς δ', ἂν ἡ θέλημα, κωλύσει πάντως οὐδὲν ἐπισκέπτεσθαι σε καὶ πάλιν, κὰν ἐν ἐσχάτοις γῆς διατριβῆς, καὶ τὰ συνήθη γνωμοδοτεῖν, καὶ καταρτίζεῖν ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος.

9. Talibus ille agitabatur cogitationibus, et secum ipse luctabatur: quod latere non potuit videntem; ipsum, inquam, bujuscem nifici Patris directorem ac magistrum; cui et nunc, uti semper, tametsi longe absentis, nota erat omnia, solito revelare profunde, ac delegere occulta. Reversum quippe a peracto ministerio Sanctum, post moram exiguam, advocat ad se, atque ait: Quid tergiversaris, filii mi Dorothæ? Numquid oblivio te cepit illius, qui te divinitus inonuit, et mandatorum quæ dedit? dic. Cum vero ipsum, inopinato sermone turbatum ac veluti tonitruo quodam stupefactum cerneret: recreavit nonnihil animo desipientem et placide revocavit, ac tandem manibus prehensum reduxit. Ipse vero tum sua tum patrum suorum vestigia relegens, supplicabat, precabatur, obsecrabat, osculis, lacrymis, amplexu manuum formosos moderatoris sui pedes venerabatur. Quid enim non dicebat? quid non agebat illorum quæ nata sunt animam misericordem movere ad commiserationem? id unum et solum deprecans, ne a magistro suo separaretur; quod plane separationem sui a Deo atque facturam animæ suæ appellabat, et ægerrime ferendum imo intolerabile sibi assererat. Sed præclarus moderator rursus eum consolans: Non potest, inquit, filii mi, non potest aliter fieri: nosti namque, a Deo, non ab homine perfectum isthoc mandatum. Quæ autem Deus, qui sanctus est, statuit, quis dissipabit? et manum ejus, quæ excelsa est, quis avertit? Non igitur æquum est divinæ dispositioni non parere: id enim non modo inutile foret, sed etiam omnino fieri nequit. Nos porro, si ita tibi lubitum fuerit, nihil quidquam impediēt, a visitatione tui, tametsi in extremis terrarum plagis morareris, consilium tibi more nostro datum, et in rebus spiritualibus directuros.

10. Hæc ubi edicta fuere, rem propositam exsequi non ultra distulit fidelis minister veritatis; sed illis præter spem et sententiam auditis, illico sibi per-

suaderi sivit verus obedientiae filius; nihil excusationis afferens, nihil in contrarium adducens, nihil discedens; sed absque omni violentia se totum gratiae commisit; et propensa voluntate, quod convenientius erat, eligens, abiit continuo, aut potius adiit, ut jussus fuerat, ad designatum a visione locum. Illum scilicet locum, qui e vicinia late conspicuus, cum prius inhabitabilis esset, tam numerosum nunc gregem monachorum, in spe habitantem, uti scriptum est⁴, habet atque alit, cibo tum corporali, tum multo magis spirituali, cuius praecipuam illi rationem ducunt, et cuius causa certamina spiritualia et salutifera suscipiunt. A. I. hunc locum Dorotheus a Deo et magno Patre suo atque institutore missus, sine tergiversatione ulla, sine ulla ambiguitate opus aggressus est; et labores laboribus sudoresque sudoribus addidit, suis manibus locum repurgando, complanando, noxia eferendo: erat quippe admodum silvestris, et ruinis ruderibusque omnis generis oppletus. Quare initio quidem actum agere, atque id quod fieri non potest videbatur velle moliri: cum exedificare ecclesiam et monasterium construere in terra deserta et in via induxit in animum; et quidem peregrinus inter peregrinos, pauper, extorris, ignotus, omni auxilio consilioque privatus. Etenim omnino solus, adiutorem non habebat praeter unum Basilium, virum bonum, quem ex circum se stantibus socium peregrinationis et certaminum petierat atque obtinuerat a communi Patre: cum quod et initium laboris faciens, et tanta certamina aggrediens, non in finem derelinquendus erat a Providentia divina. Siquidem circum habitantes populi, id quod res erat mox animadvertentes, et non nisi motore Deo talia fieri apud sese sapienter statuentes; omni studio et conatu manum et ipsi admoverunt operi; pecunia, viribus, aliisque modis alacriter conferentes operam et operam suam: unde et templum (ut breviter dicam) exiguo tempore, et paulo post monasterium quoque ad illam formam adducta sunt, qua nunc spectantur: quanquam etiam tempus, licet breve, exiguam aliquam accessionem illis quae tum facta sunt ad-

11. Atque haec quidem causa et ratio susceptae a Dorotheo in locum istum peregrinationis: hoc opus ipsius, hic vivendi laborandique ibidem modus: imo vero illud non opus ipsius, sed quodammodo occasio ac fundamentum melioris operis, quia omnia haec dirigebat conferebatque; ad operationem, dico, virtutis, et angelicae conversationis exercitium atque institutum, quod ipse inchoavit ac posteris ibidem suis reliquit. Et prima quidem principia, quae pro Regula suis esse volebat, magno Patre suo veluti elementa quaedam mutuatus fuit; eorumque formam, ex celebris illius Arseni praecipis descriptam, uti alter Moyses exaratas Dei

A ταχὺς τὴν εὐπειθειαν ἐκεῖνος καὶ ἀπροφάσιτος, τὸ τῆς ὑπακοῆς δυνατὸς τέκνον, οὐκ ἀντιτείνων ἦν ἔτι, οὐκ ἀπειθῶν, οὐ προσβιάζομενος, ἀλλ' ὄλον ἐαυτὸν τῇ χάριτι παραδοῦς, καὶ τῆς τοῦ κρείττονος εὐδοκίας, ἀπεισιν εἶθους, ὡς προστέτακτο, παρὰ τὸν ὑποδειχθέντα τόπον ὑπὸ τῆς ὄψεως, μᾶλλον δὲ πρόσσεισιν· οὗτος γὰρ ἐκεῖνος ὁ τόπος, οὗτος ὁ ἐκ γειτόνων ὀρώμενος, καὶ τοσαύτην ἀγίλην νῦν μοναστῶν, ἐπ' ἐλπιδί κατοικοῦσαν, ὡς γέγραπται, ἐκ τοῦ πρὶν ἀοικήτου φέρων καὶ τρέφων τῇ σωματικῇ τε τροφῇ, καὶ πολλῶ γε μᾶλλον τῇ ψυχικῇ, ἧς αὐτοῖς ὁ πᾶς λόγος, καὶ ὑπὲρ ἧς οἱ ἄγῳνες οἱ πνευματικοὶ καὶ σωτήριοι. Πρὸς τοῦτον ἐκεῖνος ὑπὸ Θεοῦ τε πεμφθεὶς καὶ τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐκεῖνου καὶ πιδευτοῦ, μηδεμίᾳ μελλήσει τὸ πρᾶγμα μηδὲ δισταγμῶ τινι δούς, ἔργου εἶχετο, καὶ πόνοις· πόρους συνήπτει καὶ ἰδρώσιν ἰδρώτας, ἐκκαθαίρων, ἐκφορῶν, ὁμιλῶν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ὁ γενναῖος· μεστὸς γὰρ ὁ τόπος ὕλης ἀγρίας, μεστὸς συμπτωμάτων καὶ πνυτοδαπῶν φοροτοῦ. Παρὰ τὴν πρώτην μὲν εὐν ἀγνήνυτά τε κάμνειν ἐῴκει καὶ ἀδυνάτοις προδήλως ἐπιχειρεῖν, οἰκοδομῆν ἐκκλησίας καὶ μονῆς σύστασιν ἐν ἐρήμῳ γῆ καὶ ἀδότῳ διανοούμενος καταστήσασθαι· καὶ ταῦτα ξένος ἐν ξένοις, πένης, δοικοῦ ἀγνωστος, ἐρημος ἀπάσης βοηθείας καὶ συγκροτήσεως· ἐπειδὴ καὶ μονώτατος, ὅτι μὴ ἐνὶ συνεργῶ Βασιλείῳ τῷ καλῷ χρώμενος· ὅν, τοῦ κατ' αὐτὸν δυνατοῦ κύκλου, συνέκδημον εἰλήφει καὶ συναθλον παρὰ τοῦ Πατρὸς αἰτησάμενος· μεθ' οὗ ποινῶν κατὰ ἀρχὰς καὶ πρὸς τηλικούτον ἄθλον παραβαλλόμενος, οὐκ εἰς τέλος ἐμύλλεν ἄρα παρὰ τῆς θείας ἐγκαταλειφθῆναι προνοίας. Ἄλλὰ ταχὺ τὰ τοῦ πράγματος οἱ περὶ κοκοῦ συναισθόμενοι, καὶ μὴ ἂν ἄθειε ταῦτα γίνεσθαι εὐ μάλα σοφῶς παρ' ἑαυτοῖς κρίναντες, ὅλη καὶ σπουδῇ καὶ χειρὶ συνεφάπτονται τῶν ἔργων αὐτοῖς, χρήμασι τε καὶ σώμασι καὶ πᾶσι τρόποις ἐκθύμως τὰ τῆς συνεργίας ἐπιδεικνύμενοι· ἐξ ὧν (ἵνα συνέλω τὸ πᾶν) τό τε ἰερὸν ἐν ὀλίγῳ, καὶ ἡ μονὴ μετ' ὀλίγον, εἰς ἃ νῦν ὀρώνται συναπερτίζονται σχῆμα· δηλαδὴ καὶ τοῦ χρόνου βριχτεῖαν τινα προσθήκην, ἐπεὶ καὶ βραχύς, τοῖς ἐξείργασμένοις τότε συνεισενέγκαντος.

D 12. Αὕτη μὲν ἡ αἰτία, καὶ οὗτος ὁ λόγος τῆς εἰς τούτου τὸν τόπον τοῦ ἀνδρὸς ἐνδημίας· τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἔργον, καὶ οὗτος ὁ τρόπος τῆς ἐνταῦθα παρρησίας αὐτοῦ καὶ φιλοπονίας· μᾶλλον δὲ τὸ ἔργον οὐ τοῦτο, ἀλλ' οἷόν τις ἀφορμὴ καὶ καταβολὴ τοῦ ἀληθοῦς ἔργου, πρὸς ἃ ταῦτα πάντα συντείνει καὶ φέρει, τὴν ἐργασίαν λέγω τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τὴν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας ἀσκησιν καὶ κατόρθωσιν, ἧς ἐκεῖνος κατήρξε, καὶ ἦν τοῖς μετ' ἐκεῖνον κατέλιπταις πρώτας μὲν ὑποθέσεις παρὰ τοῦ μεγάλου Πατρὸς, ὡσανεὶ τινα στοιχεῖα, παρεληφώς πρὸς τὸν τῆς ἀκριβείας τοῦτον κανόνα, ὧν τοὺς τύπους ἐγγράφους ἐκ τῶν Ἀρσενίου τοῦ πάνου διαταγμάτων,

⁴ Psal. iv. 10.

ὡσπερ ἄλλοι; Μωσῆς θεοχαράκτους πλάκας ἐδίεξτο (ἦν δὲ οὗτος Ἀρσένιος ὁ τὴν ἀρετὴν περιδότης ἐκείνος ἐν μονασταίς, ὃς καὶ τῆς χρυσῆς καλουμένης Πέτρας, οὗ δ' ἐκείνη δὲ πόρθω, ἀριστα πάντων ἤρχε καὶ ἀφηγήσατο), καὶ αὐτὸς δὲ πολλὰ προσεξευρωῶν οἰκοθεν, καὶ τῷ πολυπλόκῳ τούτῳ στεφάνῳ τῆς ἀσκητικῆς εὐπρεπείας συγκαταπλέξας, ἅμα μὲν εἰς κάλλους περιουσίαν, ἅμα δὲ καὶ πρὸς μείζονος ὠφελείας ὑπέθεσιν. Τί γὰρ τῶν καλῶν παρ' αὐτοῖς; οὐ φιλοσοφεῖται; οὐ μακρυθυμία; οὐκ ἐπιεικεία; οὐχὶ τῶν παρόντων ὑπεροφία; οὐχὶ τῶν μελλόντων ἐπιθυμία; οὐ πραότης; οὐ καθαρότης; οὐχὶ ἡ κατὰ πνεῦμα πτωχεία; οὐχὶ ὅσα τῶν μακαριζομένων ἢ καὶ ἄλλως ἐπαινουμένων; Ἡ ἀκησία δὲ, ἡ δ' εὐτέλεια, τὸ δ' ἐγκρατὲς περὶ πάντα, τὸ πρὸς ἀγρυπνίαν φιλόπονον, τὸ περὶ τὸ ψάλλειν ἀκόρεστον, ἡ ἐν προσευχαίς εὐτονία, ἡ τῶν θείων μελέτη, τὸ φιλόξενον, τὸ φιλόπτωχον, ὅσον ἐκ τῶν παρόντων;

β'. Τὸ μὴδὲν ἀπλῶς τῶν σωματικῶν, μόνον δὲ τὰ τοῦ πνεύματος ζητεῖν τε καὶ πραγματεύεσθαι, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, καὶ ὧν χωρὶς δηλονότι, τὸν πρὸς τὸ σῶμα δεσμὸν τῆ ψυχῆ διαμένειν ὅλως ἀμήχανον, καὶ τοῦτο δὲ τῶν ἄλλων οὐχ ἦτοον πνευματικόν τε καὶ ἀποστολικόν, μὴ φορτικὸς τις εἶναι, τὰ πρὸς χρεῖαν αἰτοῦντας, μὴδ' ἐγκοπὴν διδόναι τινὰ τῆ τοῦ ἀγαθοῦ κατορθώσει ἐκ τοῦ περὶ ταῦτα καταναρκᾶν ἔστιν ὧν· ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐργάζεσθαι χερσίν, ὅτε δεῖ, καὶ βοηθεῖν ἑαυτοῖς δι' ἑαυτοῦ εἰς τὰ ἀναγκαῖα· τῆς ἐξωθεν δὲ περιφορᾶς ταύτης, ἣν πολλοὶ τῶν ἀπλουστέρων ἐπιτηδεύουσιν εἰς ἐρηνισμόν τῶν κατὰ χρεῖαν τοῖς ἀσχομένοις; παρὰ τῶν ἐτοίμων μεταδιδόναι, φειδεσθαι τε καθ' ὅλου καὶ τὸ σύμπαν ἀπέχεσθαι, ἵν' ἀπρόσκοπον αὐτοῖς πανταχόθεν τῆς δικαιοσύνης μένοι τὸ ἔργον, καὶ μὴθενὸς τῶν πάντων συνελθῆσις ἐπὶ τινι πληττοίτῳ τῶν ὑπ' αὐτῶν πραττομένων· μᾶλλον μὲν οὖν εἰ τις δύναμις, αὐτοῖς τῶν ἰδίων πόνων κοινωνεῖν ἑτέροις προθύμως· ἵνα κἀντεῦθεν ἢ μείζον τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς μετὰ τῆς φιλοσόφου πενίας πλουτούσης καὶ τὴν μετέθεσιν· ἐπεὶ καὶ Παῦλος τὰς χεῖρας οὐ ταῖς ἑαυτοῦ χρεῖαις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς οὖσι μετ' αὐτοῦ διακόνους ἀνακηρύττει. Πρὸς δὲ παράδειγμα βλέπων ὁ ἀποστολικὸς ἐκείνος ἀνὴρ, οὐ πολὺ δὲ ἰσως εἶπεν ὅτι καὶ ἀπόστολος, ἑαυτὸν τε πρὸς τοῦτο κάλλιστα ἤσκει, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἐξεπαίδευσε. Καὶ νῦν ἔστιν ἰδεῖν μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῖς σπουδαζόμενον, τὴν τῶν χειρῶν ἐργασίαν, ὅσον μόνον ταύτην μὲν εἶναι πάρεργον· τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἕτερον τὴν διὰ πάσης ἰδέας λειτουργίαν τοῦ θείου καὶ θεραπεῖαν, οὐκ οἶδ' εἰ που ἄλλοθι μᾶλλον, ἢ ἐνταῦθα κατορθουμένην· ὡς ἂν αὐτοῖς ἀρτίον καὶ πανταχόθεν πλήρες καὶ τέλειον τὸ ἀγαθὸν ἦ, ἐκ τε τῶν σωματικῶν ἱκανῶς, ἐκ τε τῶν πνευματικῶν θαψιλῶς, εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν συμπληρούμενον.

A digito tabulas, exceptit. Erat autem Arsenius iste clarissimus virtute inter monachos, qui quae Auream, ut appellant, Petram, non procul inde remotam, primus omnium inchoavit rexitque. Ipse vero Dorotheus multa illis per se inventa adjiciens, eadem suae multimodis plexae ascetici decoris coronae intexuit, tum ad augendam magis pulcritudinem ejus, tum ad ponendum majoris utilitatis fundamentum. Quod enim virtutum genus ab ipsis non exercebatur? An longanimitas? an modestia? an despicientia rerum praesentium, aut amor futurarum? an mansuetudo? an puritas? an spiritus paupertas? an aliquid demum omnium quae beatum reddere possunt hominem aut aliter laudabilia sunt? Porro paupertas, frugalitas, in omnibus temperantia, vigilandi studium, psallendi ardor insatiabilis, orandi intentio, rerum divinarum meditatio, erga peregrinos juxta ac mendicos charitas, quota pars sunt illorum quae in promptu est enarrare?

12. Illorum est nihil omnino rerum quae ad corpus, solum vero quae ad animum spectant, quaerere et sectari, nisi summa necessitas urgeat ac talia ea sint, sine quibus sustineri vita nullo modo potest. Illorum est illud quoque, non minus quam alia spirituale et apostolicum, quod cum necessitatis causa petunt quidpiam, nemini onerosi sint, nec tamen obstaculum praeclearo virtutis exercitio ponant per istiusmodi rerum corporalium neglectum; sed propriis operantur manibus, quando opus est, et juvant se per seipsos in suis necessitatibus; illam autem exteriorum negotiorum curam, in quam simpliciorum multi tam sollicitè incumbunt ad corroganda exercitantibus necessaria, transferre ad facile parabilia satagunt; aut potius ea omnino abstinent, ut ubique justitiae opera exercere sine offensione et scandalo possint, nulliusque conscientia in aliquo operum suorum angatur: quod si facultas suppetat, ipsi laborum suorum participes alios faciunt alacriter, ut vel hinc admirabilior sit vis virtutis, quae et philosophicam sectatur paupertatem, et opulenta manu in alios distribuit; cum etiam Paulus praedicet, manus suas non suis modo, sed sociorum quoque suorum usus necessaria subministrasse. Quod exemplum sibi propositum habens vir iste apostolicus, imo et apostolus dixerit, in illis se praecclare exercebat, et instruebat suos. Jam vero considerandum nobis est cum aliis eorum gestis illud quoque in quod sedulo incumbant, videlicet operatio manualis, quatenus haec solum esset occupatio secundaria; cum primaria in eo versaretur, quod omnis generis cultum et sacrificia offerant Deo, nec scio, an nulli usquam majori cum accuratatione quam illi hic: adeo ut integrum et omni ex parte completum atque perfectum possideant bonum, quoad corpus quidem, sufficienter; quoad animam vero, abundanter et cum absolutissima perfectione.

* Act. xi, 24.

CAPUT III

Miracula et mors Sancti.

13. Talis igitur fuit mirabilis Dorothei institutio et conversatio, talis ipse legislator, qui sublimem hunc atque divinum vivendi modum constabilivit: quod unum pro multis sufficiat argumentis, ad probandum viri virtutem, et dignoscendum quomodo ipsi curæ esset Deus et ipse vicissim Deo, qui glorificantes se glorificet et honorantes se sic patris honorat. Verum enimvero quoniam multitudine gratiarum ac donorum, inde in sanctum virum profluentium, in ore multorum versatur; qui, ut audiendi cupidi sunt, solent acrius intendere aures in rerum novarum narrationes; age proferamus et nos in medium pauca quædam ejus miracula, idque quanta fieri possit brevitate; ut ne cupientes novitate dictionis bene mereri de auditoribus, imprudenter ipsis obtundamus aures prolixitate orationis. Est autem primum maximumque omnium in viro miraculum, quod habitualiter et perfecte penetraret seu contempleretur divina; et quæ cognoverat agenda, actu compleret, unde et abundantioribus a cælo illustrationibus, ut par est, dignatus fuit propter animæ puritatem. Ecce autem exempla.

14. Æstivum agebatur tempus, et medius incaluerat dies, cum repente oculi videntis prævenirent; prævenit autem etiam ipse citus, et clamavit in immaturitate costum fratribus indicens: iisque statim ut par est, convenientibus stupentibusque ob rei novitatem (nondum enim Vesperarum tempus erat): Demus, inquit, filii fratresque mei, demus gloriam Deo, qui modo præter spem omnem ex profundo maris eripuit quempiam (addebat et nomen) salvum atque incolumem. His dictis tacuit, et mirabundus ad Synaxin dimisit. Non multi intercessere dies, cum ille ipse festinanter ad monasterium accedit, alta voce inclamans servatorem liberatoremque suum, qui sibi vitam reddiderat; et venerabiles ejus pedes ambabus manibus, quanta potuit cum alacritate atque affectu, apprehensos tenens, non prius dimisit aut humo surrexit, tametsi ab omnibus cogere, quam totam fortunæ suæ seriem præsentibus exhibuisset: quomodo jussu regis navigans per Astacenum sinum (7), in vehementem incidit tempestatem; a qua eversa cum vectoribus navi, ipse fundum petierit; et jam jamque aquis violenter suffocandus, blandam viderit visionem, atque vocem audierit exoptatissimam; qua fiduciam concipere jubebatur a sancto Patre, manum auxiliatricem simul extendente. Quam ille sacræ adinstar anchoræ apprehendens, præter spem, inquit, omnem et expectationem nihil detrimenti passus, modo prorsus

13. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ θαυμαστὴ μεγάλου νομοθεσία καὶ πολιτεία, τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ νομοθέτης, ὁ τὸ μέγα τοῦτο καὶ θεῖον πολίτευμα συστησάμενος· ὁ καὶ μόνον ἂν ἤρκασεν ἱκανὸν γενέσθαι τεκμήριον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς, καὶ ὅπως μὲν αὐτῷ θεῷ ἔμελεν, ὅπως δὲ αὐτὸς θεῷ πάλιν, τῷ δοξάζοντι τοὺς δοξάζοντας, καὶ τοὺς τιμώντας οὕτως ἀντιτιμῶντι. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐκειθεν βυέντων χαρισμάτων τὸ πλῆθος ἀνά στόμα τοῖς πολλοῖς περιφέρεται, οἷς καὶ μᾶλλον φιλεῖ πως ἐγείρεσθαι τὰ ὄντα τοῖς φιληκόοις, πρὸς τὴν τῶν καινοτέρων ἀκρόασιν ἐπισεικῶς λιχνεύμενα, φέρε, καὶ ἡμεῖς νῦν ὀλίγα τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμασίων, εἰς τὴν κατ' αὐτὸν διήγησιν παραλάβωμεν, καὶ ταῦτα διὰ βραχίων ὡς μάλιστα· ἵνα μὴ τῷ τῶν ἀκροατῶν φιλοκαίνω ζητούντες χαρισσασθαι, λάθωμεν αὐτοὺς ἀποκατασαντες τῷ μήκει τοῦ λόγου. Ἔστι δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον ἐν ἐκείνοις, ἡ περὶ τὸ διορατικὸν, εἰς' οὖν θεωρητικὸν, ὡς ἂν εἴποι τις, εἰς αὐτοῦ καὶ τελειώσεως· ᾧ τὸ πρακτικὸν ἐπεσφράγισα, θαψιλεστέρην τὴν ἀνωθεν Ἑλλαμψίν εἰκότως πλουτήσας, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα. Καὶ τὰ παραδείγματα τούτου.

14. Θέρους ἦν ὥρα καὶ μεσημβρινὸς ὁ καιρὸς, προέφθασαν οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ὄρνυτος, προέφθασε δὲ καὶ αὐτὸς εὐθύς καὶ ἐπέκραξεν ἐν ἁωρᾷ τοιαύτη ἐκκλησίαν κηρύττων τοῖς ἀδελφοῖς· ἐπεὶ δὲ συνέδραμον ὡς εἰκός, ταχὺ σὺν ἐκπλήξει πρὸς τὸ παράλογον (οὐπω γὰρ δὴ καιρὸς τῶν ἐσπεριῶν ὕμνων ἦν), ἄωμεν, ὦ τέκνα καὶ ἀδελφοί, φησὶ, ὄωμεν ἅμα δόξαν θεῷ, τῷ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα σώσαντι νῦν ἐκ βουθῶ θαλάσσης τὸν δεῖνα· προσεθεικῶς καὶ τὸ ὄνομα. Ταῦτ' εἰπὼν, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ἡ μόνον θαυμάζοντας ἐπὶ τὴν σύναξιν ἦγεν. Οὐ πολλοὶ τὸ μέσον ἡμέρας, κάκαϊνος ἐλαύνων εἰς τὴν μονήν, ἐξαίφνης εἰσέπεισε, τὸν σωτήρα, τὸν βύστην τὸν ζωόστην λαμπρᾶ βῶων τῆ φωνῆ, καὶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ποδῶν ἀμφοτέραις ὡς εἶχε θερμότητος καὶ τάχους ἐπιειλημμένος· οὐ πρὶν ἀνήκεν, οὐδ' ἐξάνεστη, καίτοι παρὰ πάντων ἐκδιδασκόμενος, ἕως δάκρυσιν ἅμα πᾶν τὸ κατ' αὐτὸν ὄραμα τοῖς παροῦσιν ἐξετραγῶδησεν· ὅπως τε κατὰ πρόσταγμα βασιλικόν, τὸν Ἀστακηνὸν πλοῖο κόλιπον, καὶ ὡς κλύθωνι δεῖνῳ περιπέσοι, ὅψ' οὐ τῆ νηὶ συγκαταβαπτισθεὶς μετὰ τῶν συμπλῶων, καὶ γεγονῶς ὑποβρύχιος, ἦδη δὲ καὶ δόξας βιαίως ἐναποπνεύσαι τοῖς ὕδασιν, ἔψιν ἔδοι γλυκεῖαν, καὶ φωνῆς ἀκούσει ποθεινοτάτης, θαρβείν τε καλεῦοντος αὐτῷ τοῦ Πατρὸς, καὶ χεῖρα σωτήριον ὀρέγοντος ἅμα· ἥς καθάπερ ἀγκύρας ἱερὰς ἐξεχόμενος, Πέρα πίστεως, ἔφη, πέρα προσδοκίας ἀπάσης, παντὸς λόγου κρείττονι τρόπῳ, κακῶν ἀπαθῆς ἐπὶ τὸ ξηρὸν ἐξεβράσθη

(7) Qui e Propontide in Ortum longo tractu extenditur sinus, Bithyniamque alluit, ab Astace, urbe olim celebri, nomen suum mutuatus est. Nam alia urbs ejusdem nominis in Acarnania huc non

facit. Vocatur idem sinus subinde etiam Nicomediensis, a Nicomedia, quæ sinui isti similiter adiacet, et e ruinis Astaci vel condita vel aucta putatur.

καὶ ἰδοὺ τὰ σωστὰ καὶ χαριστήριά σοι τῶ σω-
σαντι, Πάτερ, ἀποδώσω πάρεμι νῦν. Παρασημάνθη
δὴ τοῦ συμπτώματος ὁ καιρὸς πρὸς τὸν προ-
βήσεως, καὶ ὁ αὐτὸς εὐρεθεὶς τῶ πεπονθῶτι καὶ τοῖς
προσκούσασιν τὴν ἴσην ἐκπληξιν ἐνεποιεῖ. Τοιοῦτοι μὲν
ἐν τῶν τοῦ μεγάλου θαυμάτων, εἶγε καὶ ἐν ἐπειθῇ καὶ
πράγῳσιν ἔχει, καὶ προσάγουσιν, καὶ τὴν πρὸς ἀνέλ-
πιστον σωτηρίαν ἀνθρώπων ὑπὲρ ἀνθρώπων δύναμιν,
ἕτερον δὲ, μᾶλλον δὲ ἕτερα. • δεῖ γὰρ ἤδη συντέμνειν
καὶ ὡς ἐν διηγεῖσθαι τὰ πολλὰ τε καὶ παραπλήσια,
κἂν ἐν διαφόροις ἑκαστον αὐτῶν γέγονεν καιροῖς.
speculata salutem. Aliud porro, aut potius alia sunt, quae nunc contrahere oportet, per modum-
que unius plura et multiplicia enarrare, tametsi alio atque alio tempore quodlibet eorum conti-
gerit.

α'. Ἀδελφοὶ τῆς ἱερῆς ἀγέλης ἐκείνης ἀποφοι-
τῶντες ἐνίοτε κατ' ἰδιόζουσιν τινα χρεῖαν, ὀκνηρό-
τηρον εἶχαν πρὸς τὴν ἐπάνοδον· ἐπεὶ καὶ ὁ μὲν ποι-
μὴν πολλὰκις ἀνεκλείετο, καὶ διαμύλλοντας ἤπειγεν,
ὅκ ἐπικρατῆς τὸ πρᾶγμα καλῶν, οὐδὲ συμφέρον
τοῖς οὕτως ὑπὲρ τὸ δέον λειποτακτοῦσιν· οἱ δὲ προ-
φάσεις ἔλλοτε ἔλλας ἐν ἀμαρτίαις προφασίζόμενοι,
τὴν ὑποτροπὴν ἀνεβάλλοντες· οὐκ ἐν παροιμαίαις
ἐτι ὁ θεός, ἀλλὰ διαβρήθην αὐτοῖς τὴν τελευτὴν τοῦ
βίου προούσημαινε, εἰ μὴ ᾄδων ὡς ἔχουσι πρὸς
ἑθῆ τὰ ἐαυτῶν ἐπανεῖθοιεν. Ὅκ ἐπειθε προλέγων,
ἀλλ' ἐπειθε δεικνύς τὰς προβήσεις ἀποβαινούσας.
Πάνυ γὰρ βραχὺ τὸ ἐντεῦθεν, καὶ ὡς ὁ μέγας
ἠπάλει, οἰκτρότατα κατῳστρεφεν ἑκαστος τῆς ἀπει-
θείας ἐπίχειρα, τὸν ἔξω τῆς αὐλῆς Κυρίου εὐδίσκων
ἐπνοεῖδιστον θάνατον. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ βλέπων· ὁ
δυνατὲς δὲ, πηλίκος. Περὶ τινος εἶχον οἱ τῆς μονῆς
ἀναγκαίως οἰκοδομὰς· λίθος οὖν ὑπὸ μηχανήματος
κινούμενος παρμεγέθης, ἐπεὶ τὸ μηχανήμα τῶ βάρ-
εσι συνέτριψε, μετ' ὄξειας βύμη ἐφέρετο λυθείς
κατὰ τοῦ πρηνούς, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ὅσον οὐπω
τοῖς οἰκοδόμοις ἐμελλεν ἐμπεσεῖσθαι. Μέγιστος δὲ
φόδος αὐτίκα πρὸς τὸ δεῖνδν, καὶ κραυγὴ παρὰ
πάντα σὺν ἀπορίᾳ. Ἄλλ' ὁ Πατὴρ παρῶν οὐκ ἠπό-
ρει, χεῖρες γὰρ εὐθύς ἐπὶ θεὸν ἔκτεινεις, χεῖρες
καθαραὶ τε καὶ ἄγαι, καὶ δάκρυσι σύγκρατος ὄσια
εὐχῆ, ἐπικλήσιν ἔχουσα τῆς ἀγίας Τριάδος, καὶ τὸ
κακὸν (ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς πάντα δυναμένης
εὐχερῶς ἀρετῆς!) ἔστη τε παραχρῆμα, καὶ τὸν
στήσαντα τρανῶς δεισήμενον. Ὁ γὰρ λίθος, καθά-
περ εὐλαθηθεὶς τὸν ἀνείργοντα, εἰς τοῦπίσω τε
ἀνεκρούσθη, καὶ τῆς φορᾶς παυσάμενος ἔστη, μαρ-
τυρῶν εἰσέτι καὶ νῦν τὴν θαυματουργήσασαν δύνα-
μιν· ἐπεὶ φοβερός ἐστι καὶ ἐτι τοῖς ὀρώσιν οὐχ ἤτ-
τον, ἐν ὀλισθηρῶ καὶ ἀποκρήμῳ παντάπασιν, οὐ
κεῖσθαι δοκῶν, ἀλλ' ὅλον ἀπαιρωεῖσθαι, καὶ τοῖς
κάτω βαδίζουσιν ὑπερθεὶν ἐπικρέμασθαι καθάπερ
ἄλλος τις μυθικὸς καὶ Ταντάλειος.

ις'. Ὅσης δὲ μεταίχεν αὐτῶ καὶ αὐτὰ τὰ πάρεργα
τῶν χειρῶν εὐλογία: Ἄμπελῶνος ἦν ἐπιμέλεια

(8) *Manus*: hoc sphalma est: Sisyphum faciunt
montem saxum semper lapsurum.

A inexplicabili, in siccum ejectus sui; et haec servatae
salutis praemia atque gratitudinis dona nunc adeum
redditurus tibi, servatori meo, Pater. Post haec
observatum est tempus, quo casus iste et praedictio
facta sunt; idemque omnino fuisse, compertum
est: quod omnibus pariter et qui periclitatus
fuerat, et qui periculum praenoverant, admirationem
movit. Et tale quidem unum fuit miraculorum
ejus, si tamen unum: quippe quod et praenotio-
nem, et prophetiam, et virtutem complectitur
humana majorem, ad reddendam hominibus in-

B. 15. Accidit, fratres quosdam sacri istius centus,
aliquando abire aliquo privatae necessitatis ergo,
et moras quoad reditum interponere longiores.
Quos cum praepositus eorum Dorotheus saepe
revocasset et cunctantes urisset, rem fieri indignam
dicitabat et parum proficuum his, qui ultra deco-
rum sic morabantur: ipsi vero obtendebant alias
ex aliis excusationes in peccatis, reditum suum
differentes. Tunc non amplius in parabolis, sed
palam ipsis mortem praesignificavit, nisi, quantocius
possent, ad pristinum vivendi modum redirent.
Sed nihil persuasit obstinatis praedicando, persuasit
autem quae praedixerat probando. Perbreve namque
tempus inde effluxit, cum singuli, ut minatus ille
fuerat, miserabilem infidelitatis suae auferentes
mercedem, ignominiosam extra domum Domini
oppetiere mortem. Et talis quidem fuit ille ex dono
prophetiae; ex gratia vero miraculorum, quantus!
Occupantur monachi circa aedificium aliquod
sibi necessarium, cum praegrande saxum machi-
nam, qua tollebatur, pondere suo rupit, et magno
impetu ruit in praecipue, impingendum fere in
capita aedificantium. Pervasis illico animos, con-
specto praesenti periculo, ingens terror; et horren-
dum cum desperatione sustulerunt clamorem om-
nes, praeter Dorotheum, qui praesens aderat nihil
desperans. Etenim manus ad Deum e vestigio
levatae, manus purae et sanctae, fervensque cum
lacrymis oratio sub invocatione sanctae Trinitatis
(o miraculum! o praepotentem virtutis vim!) sti-
lterunt in momento periculum, et sistentis poten-
tiam manifestam reddiderunt. Saxum quippe,
veluti declinans operas, retro actum est, ibique
represso impetu stetit; in hunc usque diem testi-
ficans operatricem in viro sancto miraculorum
virtutem: quandoquidem etiam nunc horribile
intuentibus spectaculum praebet, cum in lubrico
et praecipiti loco non jacere, sed veluti suspensum
imminere subeuntibus, instar fabulosi ac Tanta-
lei (8) saxi, videatur.

16. Quantam vero laudem Sancto attulerunt
opera manuum ejus quasi accessoria? Vineam

poetae, non Tantalum, volvere et revolvere in

colendæ cura quibusdam monachis commissa erat, strenuam ei operam impendentibus : quibus ille præfectus et comes accedens, grana aliquot leguminum clam terræ mandavit, ac leniter pedibus aggesta humo contexit. Id porro quod sic seminatatum erat, decimam partem medimni non implebat : id vero quod suo tempore fuit redditum (Deus donec, quis justorum tuorum potentiam eloquatur!) censitum est ad medimnos omnino triginta. Istiusmodi viri prodigia posset quis per otium annumerare plura, eaque verissima; non ex auditu collecta referens, sed lites ipsos qui singula propriis oculis usurparunt, in maximam confirmationem dicatorum suorum adducens : quandoquidem ad ipsos quoque reges factorum ejus famam penetraverit, celebrem reddente operatorem virtute sua, quæ ipsum, ut solet, ad magnam gloriam evehit. Sanctum enim illis tam venerabilem fecit, ut tum quoad alia supra hominem aliquid ipsi tribuendum putarent; tum vero divino ejus operi (novo, inquam, huicæ ac venerabili monasterio), regiam suam sollicitudinem impenderint, quæ et necessaria ad sumptus faciendos suppeditavit, et opem ad molestias quaslibet ferendas attulit, molestias, inquam, extrinsecus advenientes; quibus olim et modo maxime turbantur omnia, et quorum causa vita humana violenter labefactatur. Atque ita recte factorum viri sancti gloria in summam magnitudinem atque admirationem excrevit, et vita ejus per totum pene terrarum orbem inclaruit.

17. Mors vero ejusdem (cur enim longius orationem profundimus?) quam mirabilis et ipsa fuit, quinque consentanea tali vitæ! operantibus hic quoque in anima ejus, gratiæ plena, divinis donis. Nondum quidquam invaletudinis tentabat corpus, nondum vestigium languoris apparebat ullum : quando vir sanctus propediem sibi instare mortem prædixit : oravitque earum insuper suam regularum, quæ in monasterio erant, partem sibi dari, ut viaticum, inquebat, habeam quo illuc commigrem. Cum vero illi in paupertate sua divites monachi, illico in medium contulissent certatim omnia (ita quippe a magistro suo pridem exercitati erant in obedientia), dimidiam illorum partem confestim distribuendam inter accolæ curavit : erant autem, uti decebat, vilissima et nullius omnino pretii tegumenta et vascula, eaque ad suscipiendum ac serviendum hospitibus destinata. Ad hæc rerum omnium, quæ ad sustentandam vitam reconditæ servabantur, participes reddi ex misericordia pauperes voluit, priusquam moreretur.

18. Tres exinde dies effluxerant, cum solito maturius surgens, domunculas fratrum circumvit; cum singulisque seorsim agens, et ad pedes eorum accedens, tanquam humilitatis vere suos exaltantis typus, orationes ipsius et veniam delictorum suorum postulavit. Interea fratribus, cum demissa reverentia et religione, Patrem suum circumstan-

Α τοὺς εἰς τοῦτο τεταγμένοις τῶν μοναχῶν καὶ οἱ μὲν εἰργάζοντο φιλοπόνως, ὁ δ' αὐτοὺς ἐφεστῶς καὶ παρεπόμνος· ἅμα, κόκκους λεληθότως ὑσπρίων ἐβρίπτει κατὰ τῆς γῆς, τοῖς ποσὶν ἡρέμα καταχωνύων. Τὸ καταβληθὲν μὲν οὖν οὐδ' εἰς δέκατον ἐξικνεῖτο μέρος μεδίμνου, τὸ δ' ἀποδοθὲν ἐν καιρῷ (τίς, θεὸς τῶν δικαίων, λαλήσει τὰς δυναστείας σου;) εἰς ὄλους τριάκοντα μεδίμνους συνεποσοῦτο. Τοιαῦτα πολλὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς τεραστῶν κατὰ σχολὴν ἐν τῆς ἔχει φιλαλήθως ἀπαριθμεῖσθαι, οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἀναλέγων, ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἕκαστα τούτων ἔβησι παραλαβόντας, εἰς ἀκριβεστάτην βεβαίωσιν παράγων τῶν λεγομένων· ἐπειδὴ περ καὶ μέχρι βασιλείων αὐτῶν ἡ περὶ τούτων ἐφθάσε φήμη, λαμπρυνούσης τὸν ἐργάτην τῆς ἀρετῆς, καὶ, ὥσπερ νόμος αὐτῆ, ἐπὶ μέγα δόξης αἰρούσης· οἷς τοσαύτην αἰδῶ καὶ τιμὴν περὶ τὸν ἅγιον ἐνεποίησεν, ὡς τὰ ἄλλα κρείττονα τούτοις ἢ κατ' ἀνθρώπον νομισθῆναι τὸν ἄνδρα, καὶ τὸ θεῖον ἔργον αὐτοῦ (τὸ καινὸν τοῦτο λέγω καὶ σεπτὸν φροντιστήριον) βασιλικῆς προνοίας τυχεῖν πρὸς τε τὴν θαπάνην συναίρομένην, καὶ ἀποτροπὴν αὐτῷ βραβεύουσης βάρους παντός, δηλαδὴ τῶν ἐξωθεν τούτων· οἷς αἰεὶ καὶ νῦν μάλιστα τὰ πάντα δοκεῖται, καὶ δι' ὧν ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ παρὰ τῆς ἐπιτηρείας λυμαίνεται. Εἰς τοσοῦτον μεγέθους ἤρθη καὶ θαύματος ἡ δόξα τῶν τοῦ μεγάλου κατορθωμάτων, καὶ οὕτως ὁ βίος αὐτῷ εἰς πᾶσαν μικροῦ τὴν οἰκουμένην ἐξέλαμψεν.

С 17. Οἷος δὲ καὶ ὁ θάνατος! (τί γάρ ἂν παρατείνομεν ἐπὶ πλέον τὸν λόγον;) ὡς θαυμαστὸς τῷ ὄντι κάκεινος, καὶ τοιαύτης ζωῆς ὡς ἀληθῶς ἄξιος, ἐνεργὸν κἀνταῦθα τὸ χάρισμα τῆ κεχαριτωμένη ψυχῆ; Μήπω γοῦν τινος ἀνωμάλου τὸ σῶμα παρενοχλοῦντος, μὴδ' ἔχοντος μαλακίας ὑποφανέντος, αὐτὸς ἦσαν οὐκὼ τὴν τελευταίην αὐτῷ προεῖπεν ἐγγίσειν· ἡξίου δὲ καὶ αὐτὸς τὸ ἐπιβάλλον μέρος, εἴπερ τι τῶν τῆ μὸνῆ προσόντων, μεταλαθεῖν, ἢ ἐφόδιον, φησὶν, ἔχοιμι πρὸς τὴν ἐκεῖ μετοικίαν. Ταχὺ δὲ τῶν πενήτων ἐκείνων πλουσίαν εἰς μέσον τὰ πάντα προθύμως συνενεγκάντων (οὕτω γάρ πρὸς εὐπειθεῖαν ἦσαν ὅπ' ἐκείνου πάσαι γυγμνασμέναι), διεδόθη κατὰ σπουδὴν τοῖς περιόικοις τὰ πρὸς ἡμίσειαν· εὐτελέστατα δ' ἦσαν, ὅλα εἰκός, καὶ φαυλότατα πάντη σκεπάσματα καὶ σκευάρια, κάκεινα πρὸς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν ξένων ἀφωρισμένα· ἔτι δὲ καὶ ὅσα τῶν ἀναγκαίων εἰς ἀποτροπὴν αὐτοῖς προαπέχετο, καὶ ὁ φιλόπτωχος ὄμωξ, οὐδὲ τούτων ἀπῆλθε πρὸς· ἔλεον ἀκοιῶννητος.

18. Τρεῖς ἐνεῦθεν ἡμέραι, καὶ ἀναστὰς προλαίτερον, τοὺς οἰκίσκους περιῆει τῶν ἀδελφῶν, ὁμοῦ τε καὶ κατ' ἴδιαν ἐντυγγάνων αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάστω προκυλινοῦμενος, ὁ τύπος τῆς ὄντως ὕφοποιῦ ταπεινώσεως, εὐχὴν παρὰ πάντων καὶ συγγνώμην ἤτει τῶν ἐπταισμένων. Τῶν δὲ οὖν αἰδοῖ τῆ προσκυνούσῃ καὶ εὐλαθείᾳ τὸν Πατέρα

περιεπόντων, ἀσπασμοῖς τε καὶ δάκρυσι ταῖς εἰς ἄβυσσους ἀντικατακλίσει τὸ εἶκος ἐκπληρούντων, ἢ μισηθρία παρήλθεν. Ἐνθα δὲ μάλιστα πολὺς τις ὁ φιλόστοργος ἦν, τροφῆς μετασχεῖν παρακαλῶν ἕκαστον, καὶ ἄξιον μὴ συγκρίνειν ἐπὶ πλεόν αὐτῷ, ὡς οὐκέτι περὶ τὰ κοινὰ πονουμένῳ κατὰ τὸ ἔθος, ἀλλὰ νῦν γε περὶ τὸ ἴδιον ἀναγκαίως ἀσχολουμένῳ, καὶ μὴ διοχεῖν βουλομένῳ τοὺς οικεῖους εἰς τὰ οικεῖα. Οἱ μὲν οὖν ἀντείχον δυσφοροῦντες ἐπιπολῶ, οἱ δ' ἐνέκειντο πλεόν ἐκβιαζόμενοι, ἕως πάντα ποιοῦντι μικρὸν τι παραχωρήσαντες, συνέδραμον αὖθις μετὰ σπουδῆς παραχρῆμα· καὶ καταλαβόντες τὸν ἄγιον ἐκτενέστερον προσευχόμενον, διατραπίνετες ὑπέστησαν· ἄχρι· οὗτο ποτὲ, τῆς εὐχῆς ἐκείνου παυσάμενος, τοὺς μὲν ἐπέτρεπε ψάλλειν, αὐτὸς δ' ἀνακλιθεὶς, πῶς ἂν εἰποι τις ἡρέμα καὶ προσηγῶς, καὶ τοὺς πόδας ἐξάρσας, ἐν εἰρήνῃ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐκοιμήθη καὶ ὑπνωσεν ὑπνον ὄντως, οὐ θάνατον, ὑπνον τὸν πρέποντα δικαίως ὡς ἀληθῶς· καὶ προσετέθη τούτῳ τῷ τρόπῳ πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος οὗτος· ἐν ἁγίοις Πατῆρ, καὶ υἱὸς τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, πρὸς ἣν οὕτως ἰδέως ἐξεδήμησεν, ἐπὶ τὸ βραδείον τῆς ἄνω κλήσεως στεύσας, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαισιν ὑπερφυῶς μεταβάς ἐκ τῆς ἐνταῦθα κακοπρασίας· ὡς οὐχ ἤτητον εἶναι τὸ τέλος αὐτῷ ἢ τὸν βίον ἀξιοθαύμαστον.

ἰδ'. Τοιαύτη μὲν Δωροθέῳ ἡ ἐπὶ γῆς παροικία, οὕτως αἱ πράξεις καὶ τὰ ἔργα θεοφιλῆ, οὕτω θαυσιλῆ τὰ χαρίσματα· τοιαύτη δὲ πάλιν καὶ ἡ ἐνταῦθεν μετὰστασις, ἐπεικῶς ἄξια καὶ πρέπουσα, καὶ οἷον κορωνίς τις χρυσοῦ τῆ τοῦ ἀνδρὸς πολιτείας κατὰ λόγον ἐπιτεθείσα· οὐ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον προσεβείαις, ὧ καλῶς εὐηρέστησεν, εὐαρεστεῖν εὐχόμεθα καὶ αὐτοὶ κατάγε δηλαδὴ τὸ ἡμέτερον, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς λέγω δύναμιν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἐλαχίστοις οἶδεν ἡ ἀγαθότης χαίρειν ὑπὲρ φιλανθρωπίας, καὶ χεῖρα παρέχειν πρὸς τὰ κρείττω ταῖς προθυμίαις· δυνατὸς δὲ ὁ ἄγιος, τὸ λειπὸν ἀποπληροῦν· ἐπεὶ κἀνταῦθα χρηστότης αὐτῷ, τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον, κἀκεῖσε νῦν πάλιν (οὐκ ἀπιστοῦμεν) ὡς παραμένει μετὰ τινος εὐ οἶδα προσθήκης οὐκ ἀγεννοῦς, ὅση καὶ μάλιστα τῆ τῶν καλῶν πηγῆ νυνὶ πεπλησίασε, παρ' ἧς τὸ χρηστὸν ἀρυσάμενος πλουσίως καὶ θαυσιλῶς, εὐ τε δεδούλευκεν ἡδὴ πολλοῖς καὶ πεποίηκεν, ἔνθεν εἰς τοσοῦτον καὶ δεδικαίωται, καὶ ἐτι μᾶλλον ποιῆσει, καὶ τὸ φιλέγαθον ἐπιδείξεται περὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς περιλοιπούς· ἐτι καὶ ζῶντας, καὶ τῷ τόπῳ τούτῳ τῆς βασάνου τῶς ἐνδιατρίβοντας· ἕως καὶ ἡμᾶς ὁ ἐκείνου μισθαποδότης πρὸς τὴν ἐκεῖ καλέσει κατάπαισιν, εἴη δὲ εἰπεῖν καὶ ἀνάπαισιν, ὧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

A tibus, ipsumque amplectendo, lacrymando, ad terram usque sese inclinando, quod sui erat officii, implentibus, transierat meridies. Tunc, uti suos quam qui maxime amabat, singulos abire cibumque sumere jussit; nihil sibi porro ab ipsis officiis impendendum dictitans; utpote qui de rebus communitalis, ut solebat, nihil amplius sollicitus, ad privatam tantum necessitatem intendebat; suosque circa se vexari nolebat. Et alii quidem multum contra nitebantur, alii vero ampliorem ei vim faciebant, donec multum satagenti nonnihil concesserunt: sed mox curriculo ad ipsum revertentur; invenientesque intensus orantem cum verecundia substituerunt, donec finita oratione fratres ad psallendum hortatus est; et reclinans se ipse, quiete, ut sic dicam, atque prono in terram corpore pedesque extendens, in pace, uti scriptum est, requievit et dormivit somnum potius quam in mortem: somnum nempe, qualis justos decet: atque ita appositus est patribus suis sanctus hicce Pater noster, regni colorum filius, quo tam hilariter iter suscepit, ad primum supernæ vocationis festinans, et ad requiem cœlestem modo extraordinario transiens ex hisce miseris; ut obitus ejus non minori admiratione dignus sit quam vita.

19. Talis igitur Dorothei in terris vivendi ratio fuit, talia tamque divina opera, tam copiosa a Deo collata dona: talis similiter viri transitus, omnino præclarissimus et decorus, ac veluti coronis quædam aurea, tali conversationi ejus, ut par est, imposita: cujus intercessionibus apud Deum, cui ipse admodum placuit, nos quoque placituros exoptamus, quantum nempe per statum viresque nostras licebit; cum etiam minimis gaudere præ humanitate sua noverit bonitas ejus, et adjutricem tendere manum iis qui consequi virtutem desiderant. Potest autem Sanctus quod deest supplere: quandoquidem eadem benignitas, quæ hic inter virtutes ejus primas tenuit, nunc illic quoque, dubium perseveret, cum non exiguo sui incremento; præsertim cum propius nunc absit ab illo bonorum omnium fonte, ex quo affatim bonitatis et copiose hauriens, ærvivit jam pridem ac benefecit multis ipse, tantumque sanctimoniam consecutus est; nunc autem liberalius benefaciet, et beneficentiam suam exseret in nos omnes, qui adhuc superstites sumus in hac vita et in hacce exercitationis palæstra versamur: donec ille, qui Patri nostro remuneratus est, nos quoque ad supernam requiem, aut potius dixerim, omnis molestiæ vacuitatem evocet; quem decet gloria, honos et ad ratio cuncta, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

⁷ Psal. iv, 9.

(9) Πόσος, quantum, quam multus; hinc necdum alibi lectum συμποσέομαι, quasi simul exprobor.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΧΑΙΤΩΝ

ΑΓΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΝΣΕΠΤΟΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ

ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ * ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS EUCHAITARUM ARCHIEPISCOPI

SERMO

IN AUGUSTISSIMAM SANCTISSIMÆ DEIPARÆ DORMITIONEM

Ex Vaticano et Laurentiano codd. hanc homiliam Græce et Latine primus in lucem protulit Ant. Baillet, S. J., in opere cui titulus: *Sylloge monumentorum de immaculata conceptione B. Virginis*. Romæ 1831.

PROCEMIUM (1).

Intaminatis e vireto floribus
Sertum tibi, Regina, contextum fero,
Munus peregrinum, tibi decens tamen:
Nam, vel peregrina, cuncta servant tibi.
Laudum hortus est, Eden et plantas educat,
Multis renidens herbulisque et floribus,
Quels nulla demunt vernum honorem tempora
Nullæque coeli gratiam lædunt vices;
Perenne sed virescit et nitet magis,
Rosarum quam recentium nitet decor.
Ex hoc mihi demessa sunt hæc germina,
Cui hortulum mollire cultu contigit:
Ex hoc corona florum conserta hæc fuit,
Indigna te, Virgo (nihil nam te viget
Mortale dignum), verum amorì convenit;
Hæc namque cunctas contulit vires amor
Te gestiens ornare opimis laudibus.
Ergo benigno conspicata lamina
Hanc tu coronam ceu Regina suscipe,
Quæ texta verbis te, Parens Verbi, decet:
Servique munus dedicantis dum capis,
Illum fove, fiduciamque ultro insere,
Ut splendide te floribus circumtegat.

A

ΗΠΟΓΡΑΜΜΑ.

Σοι τοῦτο πλεκτὸν ἐξ ἀκηράτου στέφανος
Λειμῶνος, ὧ Δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
Ἄλλοτριον πρόσφθεγμα, σοι μάλα πρέπον·
Ἄπαντα γὰρ σὰ δοῦλα καὶ τὰ τῶν ξένων.
Λόγων ὁ λειμῶν, τῆς Ἐδέμ φυτὰ τρέφων,
Ἐρύων τε πολλοῖς ἀνθεσι καὶ ποικίλοις,
Ἦν οὐ μαραινέι τὴν καλὴν ὥραν χρόνος,
Οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τὴν χάριν φθείρει τρέπος·
Ἄλλ' εἰσαεὶ θάλλει τε καὶ λάμπει πλέον
Τῶν ἄρτι φαίδρῶν ἐξανισχύοντων ῥόδων.
Ἐκαῖθεν ἐδέφθησαν ἡμῖν καὶ τάδε,
Τοῖς νῦν γεωργεῖν αὐτὸν ἐξιωμένους.
Ἐκαῖθεν οὗτος ὁ στέφανος ἐπλάκη,
Οὐκ ἀξίως μὲν (καὶ γὰρ οὐδὲ πᾶν τότε
Ἐπάξιόν σου) τοῦ πόθου δ' ἐπαξίως,
Ὅς πᾶσαν εἰσήνεγκεν ἰσχὺν ἐνθάδε,
Οἷς εἶχε, τιμᾶν τὴν ὑπέριμον θέλων.
Σὺ δὲ πρὸς αὐτὸν εὐμενὲς βλάψασά μοι,
Δέχου παρ' ἡμῶν ὡς βασιλεὺς μὲν στέφανος,
Ὡς τοῦ Λόγου Μήτηρ δὲ τὸ πρὸς τῶν λόγων
Τῆς δουλικῆς τε χειρὸς ἀντειλημμένη.
Ἐθῆνε πρὸς σέ, καὶ δίδου παρρησίαν,
Ἦ: ἂν σε λαμπρῶς, ᾧ φέρει, στέψη στέφει.

B

Variæ lectiones.

* Laur. addit ἡμῶν.

Notæ.

(1) Habetur hoc epigramma inter Græce edita a Matthæo Busto (pag. 16-18), et titulum præfert: Ἠπογραμματα εἰς τὸν τῆς Κοιμήσεως λόγον. Ipsum ex Vaticano codice accuratius descriptum, et Latina

præcl. viri P. Henrici Valle, poeticæ trad. ndæ apud collegium hoc Rom. professoris, interpretatione auctum, sermoni, quem Deiparæ offert, visum est conjungere.

Εἰ δ' οὖν τὸ δῶρον βεβήκει σῆς ἀξίου,
 Ἀυτὴ τε σαυτὴν εὐπρεπῶς τοῦτω στέφει·
 Ἥ μᾶλλον εὐπρέπειαν αὐτῇ τῷ στέφει
 Προσφαύσεως σῆς ἀξιουμένῳ δίδου.
 Ἥμᾶς δὲ τοὺς λόγους σε τιμῶντας μόνοις
 Ἔργοις σὺ πάντως ἀντιτίμησον πλῆον.
 Οἶκῳ τε τῷ σὺ γειτονοῦντας ἐνθάδε,
 Καὶ τῆς ἐκεῖ σου στήσον ἐγγυς οἰκίας,
 Ἥν ἀμφέπουσιν οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων,
 Ἥν προσκυνοῦσι πᾶσα τάξις τῶν ἄνω.
 Ταύτην ἀροῖσθην τοῦ πόθου καὶ τοῦ λόγου
 Λάβοιμεν ἐκ σοῦ, καὶ τὸ τῆς δόξης στέφος·
 Κἀν ταῦτα μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐλπίσαι.

Α'. Ἐπὶ τὴν Μητέρα τοῦ Λόγου μετὰ τὸν
 Λόγον, ὁ λόγος. Τὸν γὰρ Βασιλέα προπέμφας, τῇ
 Βασιλίδι προσουπαντῆ, ἀπὸ δόξης δόξαν ἀμείβων, καὶ
 μεταβαίνων εἰς δύναμιν ἐκ δυνάμεως. Οὕτως ἐν-
 τρυφῆ τῇ τῶν καλῶν εὐπορίᾳ, καὶ τοσοῦτον χαίρει
 φιλοτιμούμενος τῇ περιουσίᾳ τῶν ὑποθέσεων.

Χριστὸς μὲν ἡμῖν, ἡ πάντων ἑορτὴ τῶν αἰῶνων
 ἡ ἑορτὴ ἡ γῆς ἦν, ἀλλ' ἑορτὴ, φωτισμὸς, καὶ πηγὴ
 φωτὸς αἰδίου, καὶ αὐτόφως. Διὰ τοῦτο καὶ φῶς ἀνα-
 θαλλόμενος ὡς ἱμάτιον, τὴν αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀνα-
 θόλῃν, καὶ τῷ προσώπῳ λάμψας ὡς ἥλιος, ἐξ ὅρου;
 ἀγίου ταῖς ἀστραπαῖς ἡμᾶς ἔβαλε, καὶ τὴν θῆαν οὐ
 φέροντας παρηλθε ταχύ· μᾶλλον δὲ μεθ' ἡμῶν ἐστὶν
 αἰὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ λάμπει τοῖς ἀξίοις
 καὶ νῦν, ἀλλὰ πρὸς ἀξίαν, καὶ μετριώτερον.

rim, semper nobiscum est secundum promissionem
 cuiusque tamen meritū et qua ferri possit ratione,

Β'. Ἡ σήμερον δὲ τὴν Χριστοῦ Μητέρα ποιεῖται
 μυστήριον, ἐκ μεγάλου τε μέγα, καὶ λαμπρὸν ἐκ
 λαμπροῦ, καὶ προφθάνει φαιδρότητα φαιδρότης
 δημοτελής καὶ μεγίστη πανήγυρις τηλικαύτην κατα-
 λαμβάνει. Οὕτω πάντα τρόπον ἡμῖν ἀγαθυνούσης
 τῆς ἀγαθότητος, καὶ χάριν διδούσης κατὰ καιρὸν
 ἀντὶ χάριτος. Οἶδε γὰρ ἡ σοφία παραμυθεῖσθαι
 σοφῶς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἀψίχορον ὅ, ἐν',
 ὥσπερ κακώσιτοι ὅ, τῷ πολυτελεῖ καὶ ποικίλῳ τῶν
 προκειμένων ἀνακτώμεθα τὴν δρεξίν κάμνουσαν, καὶ
 ταῖς προθυμαῖς ἀκμάζοντες, ὁσάκις ὅ ἂν δέοι,
 πρὸς τὴν τῶν χρησίμων ἀπαντῶμεν ἀπόλαυσιν.
 derioque alacres effecti, ad ea quæ nobis prodesse
 offerat, occurramus.

Γ'. Ἀλλὰ με θερμότερον κινεῖ τὰ παρόντα, καὶ
 φέρειν μετρίως οὐκ ἔχω τὴν ἡδονήν, καὶ ζητῶ φωνὴν
 ἀξίαν τοῦ θαύματος. Βοήσομαι τοίνυν λαμπρὸν τι
 καὶ διαπύσιον ὅ, καὶ τῆς ἡμέρας τὴν χάριν ὑψηλῶ
 κηρύξω ὅ κηρύγματι.

A Ergo tua assignare donum dextera,
 Sertoque te decenter ipsa cingito;
 Quin muneri, Virgo, novum præbe decus
 Dum destinata te corona protegis.
 Nosque ore tantum, Diva, plaudentes tibi
 Tu re vicissim fac honores amplius;
 Et quos tuæ sedi hic habes domesticos,
 Et alteri sursum propinquos advoca,
 Quam cœlites circum angelorum stant chori,
 Quam cuncta certatim colit divum cohors.
 Hac nos amoris, debitæ hac laudis vice
 Per te fruamur cum coronæ gloria,
 Majora quanquam hæc sunt spei fiducia.

1. Ad Matrem Verbi oratio, postquam cum Verbo
 versata est, se convertit. Postquam enim Regem
 comitata est, Regina occurrens, gloriam alternat
 gloria, et de virtute transit in virtutem. Adeo in
 bonorum deliciatur copia, et de thematum uber-
 tate adeo sibi placens collætatur.

Et superiore quidem festo (2) celebrandus nobis
 proponebatur Christus, qui sæculorum omnium
 festum est, sed festum qui et illuminatio sit, imo
 fons lucis æternæ, atque ipsa per se lux. Propterea
 et amictus lumine sicut vestimento ὁ, vestimento
 inquam, quod ipse ex natura sua induit, et facie
 resplendens sicut sol ὅ, fulgetris suis e sancto
 monte ὅ nos ejaculavit, ac cito non ferentes splen-
 dorem vultus ejus pertransiit ὁ, seu melius dixe-
 suam, et nunc quoque eorum, qui digni sint, pro
 oculis resplendet.

C II. Hodierna vero dies solemnī cultu celebrat
 Genitricis Christi mysterium, magnum utique post
 magnum ac splendidum post splendidum, et læti-
 tia communem omnium lætitiām præeuntem habet,
 ac maxima solemnitas maximam excipit solemnū-
 tatem. Sic nempe modis omnibus bonitas ipsa
 beneficis nos cumulat, et gratiam gratiæ oppor-
 tune adjungit. Novit enim (divina) Sapiētiā infir-
 mitatis humanæ desiderium ad fastidium proclive
 provide reficere; ut non secus ac qui stomacho
 laborant, exquisitis variisque epulis propositis
 elanguentem rursus excitemus appetentiam, desi-
 queant, degustanda, quoties opportunitas se nobis

D III. Verum quæ nunc geruntur, venementiorem
 in me affectum accendunt, nec facile exuberantem
 ferre jucunditatem possum, et verba, quæ miraculo
 respondeant, me deficiunt. Quidpiam igitur splen-
 didum atque præclarum inelamabo, et hujus diei
 gratiam sublimi præconio offeram.

ὁ Psal. ciii, 2. ὅ Matth. xvii, 2. ὅ II Petr. i, 18. ὁ Exod. xxxiii, 22.

Variæ lectiones.

ὁ Mendose apud Fabricium (Biblioth. Græc. t. X, p. 285) κατὰ τὴν λόγον. ὁ Laur. αἰωνίων. ὁ Cod. Vat. addit. καί. ὁ Cod. uterq. ἀψίχορον. ὁ Cod. Laur. κακώσιτοι. ὁ Cod. Laur. ὠτάρις. ὁ Cod. Laur. διαπύσιον. ὁ Laur. κηρύξων.

Notæ.

(2) Indicat auctor solemnæ Transfigurationis Dominicæ festum, quod paucis ante diebus celebra-
 tum fuerat.

Genitricis Dei hodierna die celebramus Dormitionem, Genitricis Dei depositionem, Genitricis Dei resurrectionem, ascensionem (3), exaltationem; ac miraculo accedit, quod et Filia sit quæ Mater, et quod insuper Sponsa, ac rursus quod Virgo sit quæ Sponsa est, atque per omnia Regina, et ante omnia Ancilla, divinorumque charismatum varia ac præclarissima plenitudo (4).

IV. Hujus nunc vita ab hac terra sursum evehitur; ac cælum versus ea attollitur, quæ est cælorum mysterium, stupor angelorum, hominum fortitudo, generis sui nobilitas, Christianorum fiducia, bonum quovis bono incomparabiliter majus (5); et mortalem hunc mundum mortalibus dimittens, ipsa ad eam quam genuit, vitam transinigrat.

Hæc (6) vero matrem et data dextera liberaliter saluat, et comiter amplexatur. Is itaque, qui ineffabiliter auram omnem manu continet, ad hanc rursus descendit, non ut in ea, sicut prius, sedem desinat, sed, prope dixerim, ut a sua illam sede educat, seu potius ut eam ad sedem deducat, quæ congruentior sit, et penes semetipsum hinc illam transferat, quæ eum exinanitum immaculatis visceribus gestavit. Idcirco et præsens ipse adest, et secum angelorum ac cælestium civium exercitum simul adducit: quibus stipatus ascendit rursus, suam secum genitricem attollens, et ingens illi fœnus pro ingenti usura persolvens, pro generatione

tionem. V. Hæc solemnitatis hujus nostræ summa est: hæc præsentis festivitatis tessera. Quis ad ista non lætetur, et anima sensim non attollatur, atque ipso corpore levis non sublevetur, totusque in sublime feratur? Cujusnam oculis ejusmodi spectaculum obversetur, et non sursum attrahatur, et contemnat reliqua omnia, atque ad hoc unum rapiatur? Quænam suavior oblectatio? Quænam potiores deliciae? Quæ alia voluptas præ hujusmodi hilaritate jucundior? Ubi et præsens adest Deus, et simul astat angelorum chorus, et sacro ministerio funguntur apostoli, et honoribus cumulaturs Dei Mater, in cujus gratiam hæc omnia, et cujus splendoribus splendido plausu gratulantur?

Varie lectiones.

* Cod. Laur. μετίζων, ubi ipse accentus circumflexus ostendit mendam alterius syllabæ. ¹⁰ Cod. Laur. καταλήψασα. ¹¹ Vat. ἐκδημαί. ¹² Cod. Laur. κάτισιν. ¹³ Cod. Vat. ἐν αὐτῷ. ¹⁴ Cod. Laur. ἐν. ¹⁵ Cod. Vat. ἀεσι. ¹⁶ Cod. Laur. καταβάλλον. ¹⁷ Laur. αἰτη. ¹⁸ Τῆς abest a Cod. Vatic.

Notæ.

(3) Licet communis titulus hujus solemnitatis apud Græcos sit *Dormitio SS. Deiparæ*, et homilia hac occasione habitæ inscribi consueverint in *sanctissimæ Deiparæ Dormitionem*, ex hoc tamen loco manifeste liquet, eadem festivitate celebratam fuisse non *Dormitionem* modo, sed etiam ejusdem Virginis *Resurrectionem*, corporisque simul cum anima in cælos *Assumptionem*.

(4) Observa, quæso, quomodo non modo Deipara gratia plena dicatur, sed plenitudo quoque charismatum appelletur; quo sane nihil significantius dici potest ad perfectissimam munerum ipsi collatorum copiam exprimendam. At vero plane ista

Μητρὸς Θεοῦ κοιμησιν ἑορτάζομεν σήμερον, Μητρὸς Θεοῦ κατάπαυσιν, Μητρὸς Θεοῦ μετάστασιν, ἀνάστασιν, ἑπαρσιν· καὶ προσθήκη τοῦ θαύματος, ὅτι καὶ θυγάτηρ ἡ Μητήρ, ἔστι δ' ὅτι καὶ Νύμφη, καὶ Παρθένος αἰθὶς ἡ Νύμφη, καὶ διὰ πάντα Βασίλισσα, καὶ δούλη πρὸ πάντων, καὶ τῶν χαρισμάτων τὸ πλήθος ποικίλον καὶ πολυώνυμον.

Δ'. Ταύτης αἴρεται νῦν ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ· καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἀνυψοῦται τῶν οὐρανῶν τὸ μυστήριον, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα, τῶν ἀνθρώπων τὸ κράτος, ἡ τοῦ γένους εὐγένεια, ἡ Χριστιανῶν παρθένια, τὸ παντὸς καλοῦ μέζον ἄσυγκριτος· καλόν· καὶ τὸν θνητὸν τοῦτον κόσμον τοῖς θνητοῖς καταλείψασα ¹⁰, αὐτὴ πρὸς ἣν ἔτεκε ζῶν μεταχωρεῖ ¹¹.

Ἡ δὲ τὴν μητέρα καὶ δεξιοῦται λαμπρῶς, καὶ φιλοτιμῶς ἀσπάζεται. Ὁ κρατῶν γοῦν ἀρρήτως τῆ χειρὶ πνοὴν ἔπασαν ἐπὶ ταύτην κάτεισιν ¹² αὐτὴς, οὐκ ἐνοικήσων, ὡς πρὶν, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, ἐξοικήσων, μᾶλλον δὲ κατοικήσων, οὐ περιωδέστερον, καὶ μετέξων ἐντεῦθεν πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἐν σπλάγγχοις ἀχράντοις κενωθέντα βαστάσασαν. Διὰ τοῦτο καὶ πάρεσι· καὶ στρατὸν ἀγγελικὸν καὶ οὐράνιον ἐσὼψ ¹³ συνεπάγεται· μεθ' ὧν ¹⁴ πάλιν ἀνεισι ¹⁵, τὴν τακοῦσαν ἀπάγων, καὶ μεγάλην ἀντέκτισιν μεγάλου καταβάλλον ¹⁶ δανείου, παλιγγενεσίαν ἀντὶ γενήσεως, καὶ ἀντὶ σαρκώσεως θέωσιν.

regenerationem, et pro humana carne deifica-

Ε'. Τοῦτο ἡμῖν τῆς ἑορτῆς τὸ κεφάλαιον· αὕτη ¹⁷ τῆς ἡμέρας ἡ δύναμις. Τίς οὐ χαίρει πρὸς ταῦτα, καὶ τὴν ψυχὴν ἠρέμα περροῦται, καὶ τὸ σῶμα κουφίζεται, καὶ δλος εἰς ὕψος μεταωρίζεται; Τίς τοιοῦτοις θεάμασιν ἐντυχὼν, οὐκ ἐπαίρεται, καὶ περιφρονεῖ τὰλλα πάντα, καὶ πρὸς ἐν τοῦτο φέρεται; Τίς ἡδίων ἀπλάουσι; Τίς ἀμείνων τρυφῇ; Τίς ἔτερα τέρψις χαριστέρα τῆς ¹⁸ τοιοσθε φαιδρότητος; Ἦν θεός τε παρῶν, καὶ χορὸς ἀγγέλων συνῶν, καὶ λειτουργοῦντες ἀπόστολοι, καὶ Μητήρ Θεοῦ τιμωμένη, δι' ἣν ταῦτα πάντα, καὶ περὶ ἣν λαμπρὰν λαμπρῶς συγκροτοῦσιν;

D plenitudo abesset, si charisma illud tantopete exoptandum, quo a sœda diaboli capitivitate est præservata, ipsi defuisset.

(5) Hoc sane de bonis creatis intelligendum est. Videsis tamen, quam a'te de Virgine Patres senserint, et in eamdem transferant, quæ de solo Dec prædicantur; et simul quam longe hæc notio Virginis ab eo malo distet, quod a prima origine miseri filii Adæ contrahunt.

(6) Hæc nempe Vita, de quo Paulus (*Coloss. iii. 4*): Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν. *Cum Christus apparuerit vita nostra.*

Γ'. Ἄλλ' ὅσον ἐκεῖνό μοι παρ' ἐλπίδα προσίστη ! Α
Τοιαύτης γὰρ ἦδη τῆ Θεομήτορι παρασκευασθείσης
πομπῆς ἐκ τηλικούτου αὐστημάτος, τίς ἐκεῖ δοθήσε-
ται ¹⁰ χώρα τοῖς ἐλαχίστοις ἡμῖν πρὸς τὴν τῆς κοι-
νῆς Δεσποίνης ἡμῶν ¹¹ τιμῆν; Τίς δὲ ¹² ἱκανὸς
καταλαβεῖν τινὰ θεὸν ἐν οὕτω θεσπεσίῳ θεάτρῳ,
καὶ καλλίστης ὀράσεως βραχὺ τι παραπολαῦσαι;
Ἄρ' οὐκ εἰδαίνατε; Οὐχὶ μὴ κατόπιν, ὃ δὴ φασι,
Ἐθιοίμεν ¹³ ἑορτῆς; Ἄλλὰ τὸ δεινότερον ἔστι, μὴ,
καὶ πρὸντες, ἀμάρτοίμεν αὐτῆς, ὡς ἀνάξιοι;
accurremus? Nonne, quod etiam gravius est, etsi præsentes festo astemus, ejusdem tamen exsortes,
uirpote indigni, manebimus?

Ἄλλὰ μοι ¹⁴ θαρσεῖτε· μάτην γὰρ ἡ δεῖλα, καὶ
τὸ θεὸς οὐκ εἰς καιρὸν. Τίς γὰρ αὕτη καὶ πόθεν,
περὶ ἣν ἡ ξένη τιμὴ, καὶ τὸ τῆς δόξης ἀπρόσιτον; Β
Οὐκ ἐξ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων; Ἐξ ἡμῶν θηλαδῆ·
καὶ κἀν ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀνθρώπος. Τί δ' ὁ
ταύτην θεόσασας ἐπὶ τοσοῦτον; Οὐχὶ καὶ αὐτὸς καθ'
ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης δι' εὐσπλαγχνίαν, ὃ καὶ πρὸ ταύ-
της ἀρρήτως ὑπὲρ ἡμᾶς ὦν ¹⁵ αἰεὶ; Τῶν ἀριθέλων
καὶ τοῦτο. Κατ' οὐδὲν τοίνυν ἔλαττον καὶ ἡμῖν ἀν-
θεκτέον ¹⁶ εἴς τοῦ καλοῦ μετουσίαι. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ
γένους οἰκεισίαις ὀρέγει τὴν παρῆρσιαν· καὶ τὴν
φύσιν οὐχ ὅπως ἀνθίσταμένην, ἀλλὰ καὶ συμπρά-
τουσαν ἔχομεν.

quæ ex communi genere oritur necessitudo, hanc plane facultatem facit; nos porro non modo non
pugnantem, imo vero consonam naturam habemus.

Ὡς ὕψελον οὕτω καὶ τὸν τρόπον ἔχομεν συναίρο-
μενον. Ἄν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο προσῆ, θαυμαστὴ τις
εὐτυχία τὸ πρᾶγμα, καὶ μηκέτι μέλλωμεν ἀνθρω-
ποι, ἀλλὰ τοῖς ἀγγέλοις θαρροῦντες ἑαυτοὺς ἀνα-
μιζώμεν. Οὐ γὰρ κτίσις ἐνταῦθα τῆς ἀξίας τῶν
φύσεων, ἀλλὰ θυμηδίας ἰσομοιρία, μᾶλλον δὲ καὶ
τῶν φύσεων ἐντεῦθεν ἰσοτιμία ¹⁷, διὰ τὸν ἐκ τοιαύ-
της ἡμῖν ὁμοιωθέντα μητρὸς, καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ¹⁸
ἐνώσαντα θεοκρεπῶς τὰ ἐπιγίαια.

non propter illum, qui per tam præcelsam matrem factus est nobis similis, et terrestria cœlestibus
divinitus conjunxit.

Ζ'. Τοιγαροῦν ἐπεὶ ταῦτα καὶ τοσοῦτου θεάματος
μεταλαβεῖν ἀξιούμεθα· ἐπὶ τοῦτῳ γὰρ καὶ συναη-
λύθαμεν· τιμῶμεν ἀγνώως τὴν Παρθένον, τὴν Μη-
τέρα γνησίως, τὴν Νύμφην πολυτελῶς, τὴν δεδο-
ξασμένην ἐνδόξως, ὑπερκosμῶς τὴν ὑπερκosμιον·
καθαροὶ τὰ καθήκοντα τῆ καθαρᾷ λειτουργήσωμεν, Δ
εὐλαβῶς τῆ Δεσποίνῃ, τῆ Βασιλίδι λαμπρῶς τὰ πρὸς
θεραπειᾶν ἐπιτελέσωμεν. Μηδὲν τῶν ἀνάγκων προσ-
φερέσθω τῆ παναγίᾳ, μηδὲν τῶν κάτω καιμένων τῆ
τῶν οὐρανῶν ὑπερέτῃ· Ἔστω κράτιστα πάντα, καὶ

VI. Verum quidnam illud mihi præter expecta-
tionem contingit! Cum enim Dei Genitrici tam
nobilis ex ejusmodi conventu jam parata sit pompa,
ecquis nobis minimis locus ibi dabitur, ad com-
munem Dominam nostram honorandam? Ecquis e
nobis dignus est, ut in theatrum adeo divinum
vel oculos injiciat, et pulcherrimo horum aspectu
vel obiter ad brevem aliquam horam perfruatur.
Numquid non vos tremor occupavit? Numquid
non, quod utique est in proverbio, post festam
numquid non, quod utique est in proverbio, post festam
astemus, ejusdem tamen exsortes,

Verumtamen bono animo, quæso, estote: inanis
enim est iste metus, neque hic timor opportunus
nunc accidit. Quæ enim et unde ista est, cui pere-
grinus hic honor, et incomparabilis hæc gloria de-
fertur? Nonne ex nobis hominibus? Ex nobis sane;
et licet humanam conditionem transcendat (7), at-
amen homo est. Quid vero ille, qui ad tantum gloriæ
hanc provexit? Nonne et ipse propter misericor-
diam suam ab ea natus est homo nobis similis,
qui utique ante ipsam, natura hac nostra supra
quam dici possit præcelsior, ab æterno existebat?
Et hoc prorsus manifestum. Nihil igitur minus et
nos communis boni participes esse debemus. Nam

plane facultatem facit; nos porro non modo non

Atque utinam et vivendi rationem pari elatam
nobilitate servaremus! Si enim etiam mores ita
compositos gereremus, in miram quamdam felicita-
tem res tota verteret, et mox non amplius homines
essemus, sed cum fiducia nosmetipsos angelis per-
misceremus. Neque enim ex naturarum nobilitate
res heic dijudicatur, sed par omnibus ex æquo jus
est participandæ lætitiæ; seu melius dixerim,
æqualis ipsarum quoque naturarum exinde fit ho-
noris est nobis similis, et terrestria cœlestibus

VII. Quandoquidem ergo hisce de causis digni
effecti sumus, ut etiam tam miri spectaculi parti-
cipes simus; nam et propter hoc idem in hunc
cœtum convenimus; puris mentibus Virginem,
sincero affectu Matrem, magnifice Sponsam, glo-
riose refulgentem gloria, terrenis omnibus præcel-
sionem laudibus non terrenis honoremus: quæ
puram deceant, sacra puri peragamus, reverenter
Dominæ, splendide Reginæ exhibeamus famulatum.
Nihil non purum sanctissimæ offeratur: nihil, quod

Variæ lectiones.

¹⁰ Cod. Laur. δοθείσεται. ¹¹ Abest ἡμῶν a Vatic. ¹² Hic Vatic. addit ἡμῶν. ¹³ Laur. Ἐθιοίμεν
¹⁴ Cod. Laur. ἀλλ' ἔμοι. ¹⁵ Cod. Laur. ὦν. ¹⁶ Cod. Laur. ἀνθεκτέον. ¹⁷ Absunt a Laur. cod. verba
μᾶλλον δὲ καὶ τῶν φύσεων ἐντεῦθεν ἰσοτιμία. ¹⁸ Cod. Laur. ἐκ οὐρανίοις.

Notæ.

(7) Si humanam conditionem transcendit, ergo
frustra ex his quæ propria sunt conditionis humanæ,
ineluctabile quoddam argumentum duci quidam

putarunt, quo Virgo Deipara communi hominum
vitio infecta evinceretur.

terram redoleat, illi, quæ cœlis est sublimior; omnia prorsus eximia sint, omnia munificentiae decorisque pleq̄a, et pompæ tam augustæ, atque conventus solemnitati congrua.

Atque ego quidem, quæ ad abeuntem Dominam deducendam spectant, decantabo; vos autem alii ex parte vosmet consociantes fausta acclamate, et quod quisque possit, quantum in se est, simul omnes offerentes, solemnia mecum parentalia decenter persolvite. Verumtamen non abs re erit sermonis exordium paulo altius petiisse, ut Deiparæ laudes e divino partu deducam, et egregiæ pertractationi egregium initium faciam.

VIII. Fuit, quando mundus alienus et inimicus erat mundo, videlicet aspectabilis hic invisibili, corruptibilis incorrupto, dilabens firmiter consistenti, et creaturæ contra ipsum Creatorem suum impie rebelles erant. Et alter quidem Conditorem proprium, ut par est, reverebatur, eique gloriam reddebat et honorem; alter vero animi secordia ab eo qui est, declinans, abductus est ad ea quæ non sunt; et tanquam beneficos stulte amplexus est inimicos, et per segnitiam errori ceu veritati adhæsit. Hinc nobile hoc Dei opus exitialium dæmonum sit ludibrium; et in contumeliam archetypi proculcatur quod ad ejusdem imaginem factum fuerat; et comparatus est jumentis ^o, qui paulo minus erat ab angelis ^l.

IX. Exinde vero illius, qui nescit affici, viscera afficiuntur; affectus autem miseratio fuit in opus suum, et clemens erga homines charitas. Hinc consilium illud antiquum ac verum ^o, et certum ferendi auxilii tempus definiebatur. Ipsa autem opitulandi ratio quam longe naturæ fines prætervolans, quamque admiranda illa fuit!

Postquam alia adminicula omnia nihil procecerant, is ipse, qui omnia portat verbo virtutis suæ ^h, certamen hoc subit; et qui Deus est hominum, fit homo propter homines; et qui exaltat humiles ⁱ, ad humilem conditionem se demittit; et luctam contra adversarium non secus ac unus e nobis, qui prosternebamur, suscipit. Quid enim, si vel solo nutu e cœlo, tuto ipse in sublimi sua consistens sede, ac nullum in conflictu laborem aut periculum sustinens, inimicum perdidisset? Quid vero magnum (fuisset), fugitivum illum, improbum et ingratum, a Deo subijci scelestissimumque servum a Deo potente vinctum abduci? Id enim facile potius fuisset, quam admiratione dignum, ac res feliciter gesta divinæ magis fortitudini, quam ejusdem erga homines charitati ascribenda esset.

Verum ille gloriam meam suæ ipsius quodammodo dignitati anteponeas? (o misericordiæ Dei

Α μεγαλοπρεπή ^o, και φιλότιμα, και τηλικούτη πομπή και πανηγύριε προσήκοντα.

Ἐγὼ μὲν ἐπέσω τῇ Δεσποίνῃ τὰ προπαμπτήρια ^h. ὁ μὲν δὲ ἄλλοθεν ἄλλος ἀκολουθῶς ἐπισημαίετε, καὶ τὸ πρὸς δύναμιν ἕκαστος παρ' αὐτοῦ συνεισφέρειον, τὴν ὄσταν αἰσιῶς τῆς ἑορτῆς συμπληροῦτέ μοι. Οὐ χεῖρον μέντοι, τὸν λόγον ἀνωτέρω προαγαγεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ τόκου τοῦ θείου τιμῆσω τὴν Θεοτόκον, καὶ καλὴν ἀρχὴν ὑποθῶ καλῶ πράγματι.

Η'. Ἦν δε κόσμος πρὸς κόσμον ἄλλοτρίως εἶχε και πολεμῶς, ὁ ὀρώμενος οὗτος πρὸς τὸν ἀόρατον, ὁ τῆς φθορᾶς πρὸς τὸν ἀφθαρτον ^o, ὁ ἀπῶν ^o πρὸς τὸν μένοντα, και τὰ ^o τοῦ αὐτοῦ Κτίστου κτίσματα κακῶς ἑστασίαζεν. Ὁ μὲν τὸν οικεῖον, ὡς θέμις, ποιητὴν περιεῖπα ^o, κάκειναι τὴν δόξαν ἀπαίδου και τὴν τιμὴν · ὁ δὲ βραθυμῖα τοῦ ὄντος διαμαρτῶν, ἀπηγέχθη πρὸς τὰ μὴ ὄντα · και τοὺς ἐχθροὺς εὐεργέτας ἀνοήτως ὑπέλαβε, και ὡς ἀληθείᾳ τῇ πλάνῃ δι' ἀπροσεξίαν κατηκολούθησεν. Ἐντεῦθεν τοῦτο τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ ποίημα ὀλεθρίων δαιμόνων γίνεται παίγνιον· και τὸ κατ' εἰκόνα πατεῖται πρὸς ὕδριν τοῦ ἀρχετύπου· και ὁ βραχὺ παρ' ἀγγέλου παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσιν.

Θ'. Ἐντεῦθεν τὰ σπλάγχνα πάσχει τοῦ ἀπαθοῦς· και τὸ πάθος, οἶκτος περὶ τὸ πλάσμα, και φιλανθρωπία περὶ τὸν ἀνθρωπον. Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχαία βουλή και ἀληθινή, και βοηθεῖν ἰδοῦσαι καιρῶς. Καὶ τῆς βοηθείας ὁ τρόπος, ὡς ὑπερφύτης και παράδοξος.

Μετὰ πᾶσαν ἄλλην μηχανὴν ἀπρακτῆσασαν, αὐτὸς, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως, τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπέρχεται· και ὁ ^o Θεὸς τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐνανθρωπεῖ· και ὁ ταπεινοὺς ὑψῶν, ταπεινοῦται· και τὴν πρὸς τὸν ἀντίπαλον πάλιν ἐκ τοῦ Ἰσοῦ τοῖς κίπτουσιν ἡμῖν ὑποδέχεται. Τί γάρ, εἰ και νεύματι μόνῃ τὸν ἐχθρὸν ἐξ ὑψους ἀνάλωσεν, ἐν ἀσφαλεῖ καθεστῶς ἐπὶ τῆς οικείας περιωπῆς, και μηδένα πόνον ἢ κίνδυνον περὶ τὴν συμπλοκὴν ὑποστάς; Τί δὲ μέγα, δραπέτην, πονηρὸν και ἀγνώμονα, ὑπὸ Θεοῦ χειρωθῆναι, και ἀναχθῆναι ^o κάκιστον δούλον παρὰ Δεσπότη· δυνατοῦ δέσμιον; Τοῦτο μὲν οὖν βῆδιον μᾶλλον, ἢ παράδοξον ἦν, και τῆς θείας πλέον ἰσχύος ἢ φιλανθρωπίας κατόρθωμα ^o.

Ὁ δὲ τῆς ἰδίας ὡσπερ ἀξίας τὴν ἐμὴν προθεῖς εὐδοξίαν· ὡ βᾶθος εὐσπλαγχνίας Θεοῦ, ὡ χρηστότη·

^o Psal. xlviii, 13. ^l Psal. viii, 6. ^h Isa. xxv, 1 sec. LXX. ^h Hebr. i, 3. ⁱ Luc. i, 53.

Variæ lectiones.

^o Cod. Laur. μεγαλοπρεπεῖ. ^h Cod. Laur. προμπτήρια. ^o Cod. Laur. πρὸς ἀφθαρσίαν. ⁱ Cod. Laur. ὁ ὀπῶν. ^o Cod. Laur. τό. ^o Cod. Laur. περιεῖπα. ^o In cod. Laur. eadem manus e regione in rubrica subiecit: Τίς ὁ λόγος τῆς θείας σκρῶσεως. ^o Laur. ἀπαχθῆναι. ^o Laur. κατώρθωμα.

τος πηλαγος! ἐμὲ μορφούται τὸν ἰχθυόν, ἵνα τὸ ἄβυσσον ἰσχυρὸν, καὶ τῇ τὴν ἦταν εἰς φύσιν⁸⁸ ἐξ ἑθους δεξαμένη τῇ σαρκὶ παραδύς ἀνέλασσαν ἰχθυὸν ποιήσῃ⁸⁹ τὸ τρώπαιον ταύτης μᾶλλον ἢ ἐκτου⁹⁰· καὶ οὕτως ἀφελὼν τὸ μισέτοιχον, καὶ καταργήσας ἐν ἐκείνῃ τὴν ἐχθραν, συνάφῃ τὰ διαστώτα, καὶ πρὸς μίαν ὁμόνοιαν ἀρμόσει τὸ πᾶν. Οὕτως ὁ λόγος τῆς τοῦ Λόγου παχύτητος· τούτου τῆς μεγάλης κενώσεως τοῦ Θεοῦ τὸ μυστήριον.

F. Ἐπει δὲ τῇ θεῖᾳ σαρκώσει θεῖα; ἔδει γεννήσεως, καὶ τοιαύτῃ γεννήσει⁹¹ τοιαύτης μητρός· ἐνταῦθα τὸ μέγα τοῦ καθ' ἡμᾶς τοῦδε⁹² γένους θῶρον⁹³ καὶ καρποφόρημα, ἡ καινὴ φιλοτιμία τῆς φύσεως, τὸ ἐν ἀνθρώποις ἐξαίρετον, τῶν ἐν κόσμῳ τὸ κάλλιστον, ἡ τηλικαῦτα⁹⁴ μὲν κόρη καθαρὰ καὶ ἀνεπαφός, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ γυνὴ καθαρωτέρα πολλῶν, καὶ τὴν ἀγνείαν τῷ τόκῳ μὲθ' ὑπερβολῆς ἀγιάσασα. Οὐδὲ κατὰ μητέρα; γὰρ μήτηρ ἡ τοῦ Πατρὸς πάντων μήτηρ· οὐδὲ κατὰ παρθένους Παρθένος ἡ τὸν ἀγιασμὸν τετοκυῖα⁹⁵· ἀλλ' ἀμιγῆς μὲν οὐδ' ἕτερον· ἀκριθὲς δὲ ἐκάτερον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀμφοτέρα πολὺ καθ' ὑπεροχὴν⁹⁶. Παρθένος μὲν, ἀλλ' οὐκ ἀκαρπος, οὐδὲ ταῖς⁹⁷ μητράσι δοθείσης⁹⁸ εὐλογίας ἐπιθεῖς· τὸ δ' ἔτι καινότερον, ὅτι οὐκ ἄλλον⁹⁹ ἤμιν, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τίθει, τὸν ταῖς τιχτούσας τὸ τίθειν ἐπ' εὐλογίας δωρούμενον. Πρῶτος γὰρ αὐτὸς, μετὰ τῆς τοῦ χαίρειν προσρήσεως τὴν ἀγίαν μητέρα ἐισδύς, καὶ λύσας ἐτοιμῶς τῇ πρὸς τὴν¹⁰⁰ μητέρα χαρᾷ τῆς εἰς τοὺς προγόνους ἀράν, εὐλογημένην¹⁰¹ τε προσειπὼν τῇ τοῦ ἀγγέλου φωνῇ, καὶ κεχαριτωμένην καλέσας τὴν καὶ προὑπάρχουσαν¹⁰² ταῦτα, καὶ παραρρήμα πλέον ὑπάρξουσαν, ἀπ' αὐτῆς αὐτίκα καὶ δι' αὐτῆς ὀλοκλήρῳ¹⁰³ τῷ γένει, τὴν εὐλογίαν διέδωκε. Μήτηρ μὲν, ἀλλ' ἀκράτος καὶ γαμικῶν νόμων κρείττων, καὶ τῶν ἀναγκαίων παρ' ἄλλαις εἰς κωφορίαν ἐπέκεινα. Καὶ θαυμαστοὶ τὴν τεκοῦσαν ὁ γεννηθεὶς τῇ καινῇ μίξει ταύτῃ τῶν ἐναντίων, καὶ μαρτυρεῖ τῷ τεχνῶντι τὸ περὶ τὰς φύσεις ἐπιπλοῦν δι' αὐτῆς ἡ γεννήσασα.

essidit. Porro et mater fuit, sed intacta, et nullatenus nuptialibus legibus obnoxia, et ab ærumnis libera, quibus ratione partus reliquæ subjiuntur. Cumque nova hac invicem sibi adversantium conjunctione mirabilem præstat gentis gignentem, tum gignens genito testimonium de duplici natura per se reddit.

¹ Matth. xii, 29. ² Ephes. ii, 14, 15.

Varie lectiones.

⁸⁸ Laur. δι' αὐτοῦ. ⁸⁹ Laur. abest εἰς φύσιν. ⁹⁰ Laur. ποιήσῃ. ⁹¹ Laur. omitt. καὶ τοιαύτῃ γεννήσει. ⁹² Vat. omitt. τοῦδε. ⁹³ Laur. ἐνταῦθα τοῦ καθ' ἡμᾶς τοῦδε γένους μέγα x. v. λ. ⁹⁴ Laur. τοινοκαῦτα. ⁹⁵ Laur. καθυπεροχὴν. ⁹⁶ Vat. τῆς. ⁹⁷ Laur. δοθείσης. ⁹⁸ Laur. ἄλον. ⁹⁹ Laur. τῇ μητέρῃ. ¹⁰⁰ Laur. εὐλογημένη. ¹⁰¹ Laur. πρὸ καὶ ὑπάρχουσαν. ¹⁰² Laur. ὀλοκλήρῳ τῷ γένει.

Notæ.

(8) Duo hic habemus, quæ ad primam Deiparæ originem sponte sua referuntur; tunc enim nobis hoc donum collatum est, ac pari modo eatenus solum generis nostri laudari potest fructus, quatenus prima illius origo spectatur. Atqui ex tunc, uti patet, exhibetur non modo ut quidpiam excellens, ac donum Deo dignum, sed ut portentum quoddam, et omnium, quotquot sunt, quid pul-

cherrimum.

(9) Ergo varia illa ac præclarissima charismatum plenitudo, prout auctor superius loquebatur, Maria existit etiam antequam ei nuntium de Verbo Dei concipiendo ab angelo deferretur; ac proinde eo nomine donata est etiam propter ea charismata, per quæ ad Deum gignendum apta evaserat.

XI. Et sane is delude nascitur, qui erat ab initio; A et dum illud assumit, quod non erat, etiam id, quod erat, conservat; et rursus manet nihilo scius Deus ante æcula existens, qui et homo est recens conditus, totus hoc et illud, in utroque atque unoquoque eorum natura perfectus; in unam quidem hypostasim. sius confusione anitus; distinctias tamen voluntates habens, et naturarum proprietates. Par erat enim, ut qui Deus est mirabilium, etiam quæ sua ipsius sunt, omni ex parte mirabilia faceret¹; adeo ut non modo vel in concordia concinnitatem ostenderent, vel novitatem sua ipsorum diversitate præferrent, verum etiam ut mira quadam ratione sibi invicem opposita atque adversantia apparerent.

Idcirco et novitatem duplicem habet, habet duplicem et naturam: et in ambobus unum quidem est, quod mundi huius ordinem ac tempus omne excedit; aliud vero, quod mundanis legibus ac temporibus est obnoxium. Hoc enim inde consequitur, ut quatenus est ab æterno, matrem non habeat; quæ enim ibi mater illi esset, qui æcula condidit? Sine patre vero sit, quatenus natus est in tempore; nam quomodo terrestris ei sit pater, qui hunc solum habet in cælis? Quin autem vir intemeratæ illius atque immaculatissimæ, qui ad ineffabilem illam generationem quidpiam ex se contulerit? Tu vero hinc vide inversam rei rationem; solus igitur sine matre, qui est et sine patre; rursum autem solus sine patre, qui et sine matre: nam dixerim, idem ipse est utrumque.

XII. Unus ibi Deus, sed non unum simpliciter eadem ratione, qua et tria: consequenter autem et tria sunt unum, quandoquidem unus denuo sunt Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus, quæ est beata Trinitas. Æterno ex Patre æternus est Filius, qui nunc, a tali Matre genitus, existendi initio factus est obnoxius. At quod summa potestate omnia continet ac moderatur, una omnino natura est, una voluntas, actio, energia, virtus, substantia, divinitas; et in cæteris quidem simplicitas quædam prorsus monadica atque una, solum vero quoad hypostasim, et quoad proprietates, quæ ipsius insunt, trina. Hactenus itaque unus ibi Deus, ac nil nisi æqualitas; quod ad aliud vero spectat, videsis, quomodo et dissimilia habeat, et simul in idem recidat. Nunc enim jam non amplius simplex cernitur, quippe qui etiam homo est. Duplex itaque est, quantum ad naturas attinet; verumtamen unus quoad hypostasim: quod sane inversa, atque illic ratione se habet. Sic dispensationis mysterium, præstantiori quavis ratiocinatione sublimius, ad divinitatis rationem se habet tum secundum id quo et id ostendat, quod est immutabile, et id quod assumptum est, palam exhibeat, insuper autem per

IA'. 'Ο μὲν γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς⁵⁶, εἶτα γέγονε· καὶ προσλαβὼν, οὐκ ἦν, καὶ ὅπερ ἦν, συντηρεῖ· καὶ μένει πάλιν οὐχ ἦντων ὧν θεὸς προαιώνιος, καὶ ὁ νεώτερος ἀνθρώπος· ὁλος τοῦτο κάκεινο, φύσει κατ' ἀμφω, καθ' ἑκάτερον τέλειος· ἠνωμένος μὲν ἀσυγχύτως⁵⁷; εἰς ὑπόστασιν μίαν· διηρημένος δὲ τοῖς θελήμασι καὶ ταῖς τῶν φύσεων ἰδιότησιν. Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν, τῶν θαυμασίων ὄντα θεῶν, θαυμαστὸ πανταχοῦ τὰ ἑαυτοῦ ποιεῖν πράγματα· καὶ μὴ μόνον ἀπλῶς ἢ τῇ συμφωνίᾳ δεικνύντα τὸ ἑναρμόνιον, ἢ τῷ διαφορῷ πρὸς τὸ καινὸν ἐξαλλάττοντα· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὰ ξενοτρόπως ἀντίθετα καὶ ἀντίστροφα.

B Διὰ τοῦτο διπλοῦς καὶ τὴν γέννησιν, διπλοῦς καὶ τὴν φύσιν· τὸ μὲν ἐν ἀμφοῖν ὑπερκόσμιον καὶ ὑπερχρόνον, τὸ δὲ κατὰ κόσμον καὶ περὶ χρόνον. Τοῦτο μὲν τὸ ἀκόλουθον, ἀμήτωρ τὸ πάλαι· τίς γὰρ μήτηρ ἐκεῖ τοῦ τοῦ αἰῶνα γενήσαντος; ἀπάτωρ τὸ νῦν· ποῦ γὰρ κάτω πατήρ, τοῦτον μόνον ἔχοντος ἄνωθεν; Τίς δ' ἀνὴρ τῆς ἀχράντου καὶ παναμώμου, ὁ παρ' ἑαυτοῦ συντελέσας τι πρὸς τὴν ἀρρήτων γέννησιν; Σὺ δ' ἐντεῦθεν ἐκδέχου τὸ ἀντιστρέφον⁵⁸· μόνος οὖν ἀμήτωρ ὁ καὶ ἀπάτωρ· μόνος δ' αἰὶ ἀπάτωρ, ὁ καὶ ἀμήτωρ· τῆς αὐτῆς γὰρ ἀμφω δυνάμειος· μᾶλλον δὲ αὐτὸς καὶ ἀμφοτέρα.

solus igitur sine matre, qui est et sine patre; rursumque eandem requirit virtutem, seu, melius

C IB'. Ἐκεῖ θεὸς εἷς, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀπλῶς ὡς καὶ τρία· καὶ τὰ τρία δ' οὖν ἐν, ἐπειδήπερ εἷς πάλιν Πατήρ, καὶ Υἱὸς, ἢ Τριάς ἢ μακαρία, καὶ Πνεῦμα· Υἱὸς ἀναρχὸς ἐξ ἀνάρχου Πατρὸς, ὁ νῦν ὡς ἀρχὴ ἀπὸ Μητρὸς τοιαύτης γενόμενος. Μία φύσις τὸ πᾶν, μία βούλησις, κίνησις, ἐνέργεια, δύναμις, οὐσία, θεότης, τὸ συνεκτικώτατον ἀπάντων καὶ κυριώτατον· τᾶλλα μὲν, τὸ⁵⁹ καθόλου μοναδικῆ τὴν ἀπλότην καὶ ἐνιαία, τρισεσομένη δὲ μόνον ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ τοῖς⁶⁰ ἐπ' αὐταῖς⁶¹ ἰδιώμασιν. Εἰς πάντα ὅσα θεὸς, ἀκρι τοῦτου, καὶ μόνον ἡ ὁμοιότης· τὸ δ' ἐξῆς ὄρα δὴ παραλλάττον πῶς ὁμοῦ, καὶ ἀντανακλώμενον⁶². Οὐ γὰρ ἀπλοῦς ἐστὶ νῦν, ὡς καὶ⁶³ ἀνθρώπος· τὴν οὖν φύσιν διπλοῦς, ἀλλὰ τὴν ὑπόστασιν εἷς· ὅπερ ἐμπάλιν πάλιν πρὸς τὸ ἐκεῖ. Οὕτω κρείττοσι⁶⁴ λόγοις ἢ κρείττων οἰκονομία, τὸ μὴ διαφέρον ἕμα καὶ διαφέρον, πρὸς τὸν ἄνω φέρεται τρόπον· ἵνα καὶ τὸ ἀτρεπτον δεῖξῃ, καὶ γνωρίσῃ τὸ πρόσωπον· ἵνα καὶ τὸ εἶδος ὁμοιότητος τὸ περὶ τὰ πρόσωπα πλοῦσιον, εἰς ἐν αὐτῇ στενωθὲν ἀνακληρώσῃ πανσφῶς τῇ συνθέσει τῶν φύσεων.

convenit, tum secundum id quo discrepat, adeo ut

¹ Psal. LXXI, 18; Psal. LXXVI, 14.

Variæ lectiones.

⁵⁶ Laur. ἀπαρχῆς. ⁵⁷ Laur. ἀσυγχύτως. ⁵⁸ Laur. τὸ ἀντιστρέφον. ⁵⁹ Laur. τὰ. ⁶⁰ Laur. ταῖς. ⁶¹ Laur. ἐπ' αὐταῖς. ⁶² Laur. ἀντανακλώμενος. ⁶³ Laur. ἀβὲστ καί. ⁶⁴ Laur. κρείττωσι.

naturarum compositionem summa sapientia illud suppleat, quod ratione personarum in tota Deitate latius protenditur, in ipsa vero in unum coarctatur.

ΓΓ'. Ἀλλὰ τί μοι τούτων νυνί; Τοῖς τοίνυν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν τεκοῦσαν ἐπόμεινα. Καθὼ μὲν ἐκεῖνος ἄνθρωπος ὑστερον, καὶ μήτηρ ἠένεγκούσα· καθὼ δὲ καὶ Θεός, οὐδὲν ἤττον καὶ παρθένος, οὐχ ἤττον καὶ μετὰ γέννησιν κάκεινη⁶¹. Τὸ μὲν, τῆς πληρώσεως· τὸ δὲ, τῆς κενώσεως· καὶ τὸ μὲν, ὡς μόνου⁶² Θεοῦ, θεῖον ἔλον· τὸ δὲ, ὡς καὶ ἀνθρώπου⁶³, ἀνθρώπινον. Τούτου τί συμφρονότερον, ἢ Θεῶν προκρίστερον, ἢ μητρὶ χαριέστερον; *maurum. Quid hoc magis consuetaneum, vel quid magis*

XIII. Verum horum nunc mihi satis; his autem, quæ sunt Filii Dei, qui et Filius est et Deus, connectuntur et ea quæ ad Genitricem pertinent. Et quidem quatenus ille dein factus est homo, ea quæ ipsum gestavit, etiam mater est; quatenus autem etiam est Deus, rursus illa nibilo minus et virgo est, et talis non minus etiam post partum perseverat. Alterum plenitudinis est (divinitatis), alterum exinanitionis; alterum, quippe solius Dei opus, totum divinum; alterum, utpote etiam hominis, humanum. Quid hoc magis consuetaneum, vel quid magis Deo conveniens, aut matri jucundius esse

ΙΔ'. Πλὴν ὁ μὲν τοῦτο δεύτερον, τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς τε καὶ καθ' ἡμᾶς γέννησιν ταύτην, γεννηθεὶς ἀπὸ Μητρός ἀξίας, ἦν⁶⁴ ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσι, κατὰ τὸ λόγιον, δῆλον δ' ὅτι γονεῦσι τῇ μὲν κατὰ φύσιν καὶ ὑπὲρ φύσιν, τῷ δὲ κατὰ τινα σχέσιν, εἴ⁶⁵ οὖν θέσιν, εἰ βούλει, καὶ πρὸς φύσιν οὐδέν. Ὅς⁶⁶ γὰρ ἄνθρωπος, ὁ μνηστὴρ καὶ τοῦ τεχθέντος πατρός. Γονεῖς τοίνυν ὁμῶς, εἰ καὶ μὴ⁶⁷ ὁμοίως ἀμφοτέρου ὑφ' ὧν καὶ λαμβάνει τὸ σωτήριον ὄνομα τὸ χρηματισθέν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου καὶ πρὸ συλλήψεως.

XIV. Cæterum ille, qui in secunda hac forma a digna Matre nativitate ista præcellentiore juxta ac nostræ simili genitus est, secundum evangelicum oraculum, *erat subditus parentibus*⁶⁸, videlicet et illi, quæ secundum naturam ac simul supra naturam ipsum genuit, et illi qui, relatione quadam, scilicet, si ita vis, adoptione, nullatenus vero natura, eidem pater fuit. Sponsus enim etiam nati pater habebatur, utpote (Mariæ) vir. Ambo igitur pariter genitores, sed non eadem ambo ratione; a quibus et nomen accipit Salvatoris, quod vel ante conceptum divinitus ab angelo revelatum ipsis fuerat.

Καὶ ὡς πρωτότοκον⁶⁹ ἄγιον Κυρίῳ προσάγεται. Βαβαλ⁷⁰ καρποφορίας ὑπερφυοῦς! Θεὸς Θεῶν δῶρον καὶ υἱὸς πατρὶ δίδεται, μεγαλοπρεπέστατον δῶρον ἀπάντων καὶ γνησιώτατον. Ὑφ' ὧν ὁ πάντα πληρῶν, καὶ εἰς Αἴγυπτον φυγαδεύεται, καὶ ἐξ⁷¹ Αἰγύπτου κληθεὶς, ἀνακομίζεται πάλιν· καὶ μετ' ὀλίγον ζητείται προσεδρεύων τῷ Ιερῶ· πρὸς οὗς εἰς καιρὸν καὶ παρήσιαίζεται, ἐν τοῖς τοῦ ὄντος δεῖν λέγων εἶναι τὸ πλεόν, οὐκ ἐν τοῖς τοῦ δοκοῦντος⁷² πατρὸς. Ἡ καὶ χαρίζεται τὴν παρὰ τῷ γάμῳ θαυματουργίαν, λόγῳ μόνῳ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον ἐκδιασάμενος. Ἐκ τῆς ἀχρις ἐντελοῦς ἡλικίας περὶ τοὺς πατέρας ὑποταγῆς, καὶ τοῦ τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ἐκεῖνοις προσαναθεῖναι⁷³, νομοθετῶ ἡμῖν ἀντικρυς τὴν εἰς τοὺς τεκόντας τιμῆν.

Tum tanquam primogenitum sanctum Domino sistitur. Proh oblationem fructus, qui excedit naturam! Deus Deo, et Filius Patri donum datur, donum præ omnibus magnificentissimum, ac maxime congruum. Qui omnia implet, ab iisdem per fugam et in Ægyptum defertur, et ex Ægypto vocatus denuo reportatur, et paulo post cum in templo versaretur, requiritur; quibus in presentia et illud libere respondet; *in iis potius, inquit, quæ veri Patris mei sunt, oportet me esse*⁷⁴, non in iis quæ patris sunt putatitii. Ad nuptias insuper in Genitricis gratiam miraculum largitur, sola verborum vi aquam in vinum convertens; et tum ejusmodi erga parentes ad perfectam usque ætatem subjectione, tum initio patranda signa in gratiam eorum anticipato, honorem parentibus deferendum nobis aperte præscribebat.

ΙΕ'. Ἀλλὰ Χριστὸς μὲν ἐντεῦθεν τῶν θαυμάτων ἀρξάμενος, περὶ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν ἀπασχολεῖται, καὶ τὴν βασιλείαν κηρύσσει τῶν οὐρανῶν, καὶ ταῖς εἰς τοῦτο φεροῦσαις ἐνεργείαις καὶ πράξεσιν ἑαυτὸν ἐπιδίδωσιν, ἕως τὸ ἔργον τοῦ ἀληθινοῦ Πατρὸς ἐτελείωσαι· καὶ τῷ σταυρῷ δοξασθεὶς, πρὸς ἀξίαν κάκεινον ἑαυτῷ⁷⁵ ἐξυπεδέξασεν· ὅτε πάλιν εὐρίσκει τὴν Μητέρα πλησίον, καὶ τῇ μακρόθεν αὐτῇ

XV. Porro Christus cum miraculis suis initium inde fecisset, jam ad salutem mundi labores suos confert, et prædicat regnum cælorum, seque actis et operibus, quæ ad id conducere, totum impendit, quousque veri Patris sui opus perfecit; et cruce gloriam adeptus, istam quoque pro dignitate sua ad eandem gloriam secum evexit; quando Matrem denuo prope astantem cernit, ejusque ani-

⁶¹ Luc. II, 51 ⁶² Luc. II, 49. ⁶³ Joan. XVII, 4

Variae lectiones.

⁶⁴ Vat. alio verborum ordine. ἤττον κάκεινη καὶ μετὰ γέννησιν. ⁶⁵ Vat. μόνως. ⁶⁶ Laur. ἄνθρωπος. ⁶⁷ Codd. ἦν. ⁶⁸ Laur. in marg. eadem manu ὡρατον. ⁶⁹ Laur. εἶνεσθι μή. ⁷⁰ Laur. πρωτότοκον. ⁷¹ Laur. in marg. rursus, ὡρατον. ⁷² Laur. ἐς. ⁷³ Laur. δοκοῦντος. ⁷⁴ Laur. προσαναθῆναι. ⁷⁵ Laur. ἑαυτόν.

nam gladio, de quo jamdiu prænuntiatum illi fuerat, videns acerbe dilaceratum, (ecquid enim aliud Matri foret in Unigeniti (inaudita passione?) solamen præbet, et providas curas impendit, et Virginem virgini discipulo committit, dilectam pro se ipso dilectam tradens; et hæc pacta prospicit, ut ei reliquum vite tempus ducat morere vacuum, et ejusmodi solitudinem facilis ferat.

Verumtamen Dei Filiâ (10) Natam suam utpote mortuum lamentatur, et imbutis unguentis, et, prout potest, justa fovebrâ cum aliis mulieribus persolvit. Mox vero et pulchrum illud et magnum et dulce præ oculis habet spectaculum, Christum nempe, qui paulo ante sepulcro fuerat reconditus, (o potentatibus divini! o virtutibus!) ad tertiam diem rursus viventem, et difficilissimum agnoscit, et desideratum amplectitur, ac reverentiam inter hæc metum, atheronique et gaudium, tam præsentia ingenti cum stupore considerans, tam præterita in corde suo confidens, colitur. Et cum interitum mirabilem quamdam ad hæc omnia experiretur jucunditatem, paulo post etiam ad cæles in nubibus evectum eum videt, et colloquium audit angelorum, lætumque eorum nuntium, eum, qui abierat, rursus esse venturum.

XVI. Verum nihil utique hæc valebant ad leniendum desiderium Matris, quæ dolebat, et Filii (atque utinam quanti et qualis Filii, dicere possem, prout Deum decet ac Filio condignum est), quoad visibilem ejusdem aspectum, absentiam ferre non poterat. Quocirca ad ipsum venire discupit; et hoc etiam prompte ab eo consequitur, qui benevole, prout consueverat, id concedit. Hoc ipsum vero, quod dixi, satis evincit quæ paulo post subsecuta est immortalis illius translatio; quam hodie, festivitatem hanc agentes, quæ et dies sancta vocari promeruit, et hanc ipsam tanto honore prosequentes solemni conventu celebramus.

XVII. Nam et cætera Dei Genitricis portenta sane eximia sunt, et in eximilis maxime eximia. Quænam hæc dico? Scilicet quæ ante partum, quæ in partu, quæ post partum mirabilia suspicimus: conceptum satus expertem, gestationem ab ærumna vacuum, partum corruptionis nescium, tremendum illum angeli aspectum, vocem illam divinam, præclaram, ac jucundam; plane admirandas Joannis exultationes, honorantis ex utero adhuc in utero gestatum; Elisabethæ conscientiam de dignitate illius qui honorabatur, tum ejusdem erga gestan-

P Luc. II, 35.

Varis lectiones.

¹⁰ Laur. προσμνησθήσει. ¹¹ Laur. μόνοσιν. ¹² Vat. αἰὼς νεοτόρων ὁρδινῆ ἡ Θεοτόκος ὡς νεκρῶν. ¹³ Uterq. cod. πάσχουσαν. ¹⁴ Laur. ὁμηλίας. ¹⁵ Laur. παρογορίας. ¹⁶ Laur. ἀφῆξιν. ¹⁷ Laur. διδόντως. ¹⁸ Laur. πανηγυρίζομεν. ¹⁹ Laur. τοσοῦτης. ²⁰ Vat. abest. τοῦ. ²¹ Laur. abest. τὰ. ²² Laur. ὕψιν. ²³ Laur. τὴν λαμπρὰν, καὶ θείαν χαρμῶσιν. ²⁴ Vat. θαυμαστὸν σκίρτημα.

NOTÆ.

(10) Ecce tibi singulare illud veiparæ encomium, μὴ ανωνομαστικῆς Dei Filiâ appelletur.

A προμνησθήσει¹⁰ ῥομφαία δεινῶς τὴν καρδίαν σπαρασσόμενην ἰδὼν (καὶ τί γὰρ ἡ μήτηρ ἢ ζῆλον πάθει Μονογενεῦς;) παραμυθίζεται καὶ προνοεῖ, καὶ παρθένον παρθένῳ μαθητῇ παρατίθεισιν, ἀπὸ ἑαυτοῦ τὸν στεργόμενον εἰσποίησας τῇ στεργομένῃ· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, ὡς ἰλαρῶς τὰ δέξοι τὸν λοιπὸν βίον, καὶ τὴν μόνοσιν¹¹ ταύτην ὑπενέγκαι βῆδον, οἰκονομήσας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θρηνᾷ τὸν ἐαυτῆς ὡς νεκρὸν ἡ Θεοτόκος¹², καὶ μυρίζεται, καὶ τὸν ἐπιτάφιον νέμον, ὡς εἶχε, σὺν ταῖς ἄλλαις ἐκκληροῖ γυναιξίν. Εἶτα παρατίθεισιν καὶ βλέπει τὸ καλὸν ἔκτενον καὶ μέγα καὶ γλυκὺ θέαμα· Χριστὸν τὸν ἄκριτα φέροντα (ὡς τῆς θεϊκῆς ἐξουσίας! ὡς τῆς δυνάμεως!), ζῶντα πάλιν εἰς τρίτην, καὶ γνωρίζεται τὸν φιλετατον, καὶ περιχαίεται τῷ ποδοσμένῳ, αἰβοῖ τε καὶ φόβῳ καὶ πόθῳ μεριζομένη καὶ τῇ χαρᾷ περιγίνωται, τὰ παρθένον τε μετ' ἐκπλήξεως ὄρῳσα πολλῆς, καὶ τὰ πρεσβύοντα συμπάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ θαυμαστήν τινα πάσχουσα¹³ πρὸς πάντα τὴν ἰδούσῃν, μεταξὺ τι βραχὺ καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἐν νεφέλαις ἐπαρθένον ὄρα, καὶ τῆς ἀγγελικῆς ὁμιλίας¹⁴ καὶ παρηγορίας¹⁵ ἀκούει, εὐαγγελιζομένης καὶ πάλιν τοῦ ἀπύοντος τὴν Ἐλευσιν.

IG'. 'Αλλ' οὐδὲν ἄρα ταῦτα μητρικῶ πόθῳ κάμνοντι, καὶ παιδὸς ἐκδημιαν, ὅσον πρὸς τὸ φαινόμενον (ἀλλὰ παιδὸς πῶς ἂν εἰποιμι θεοπροπεῶς καὶ ἀξίως παιδὸς ἡλίκου καὶ τίνος), φέρειν οὐκ ἔχοντι. Διὰ τοῦτο ζητεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφῆξιν¹⁶ καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει καὶ τοῦτο προθύμως, διδόντος¹⁷ φιλοφρόνας, ὡς εἶπεν. 'Απόδειξις αὐτάρχεις τοῦ λόγου ἡ μετ' ἄλλοις ἐντεῦθεν τῆς ἀθανάτου μετέθεσις¹⁸ ἢν πανηγυρίζομεν¹⁹ σήμερον κλητὴν ἁγίαν ἡμέραν, τὴν ἡμερῶν ἄγοντες ταύτην, καὶ μετὰ τοσαύτης²⁰ αὐτὴν ὑποδεχόμενοι τῆς τιμῆς.

IZ'. Κατὰ μὲν γὰρ ἤδη καὶ ἄλλα, καὶ καλῶν κάλλιστα, τὰ τῆς Θεομήτορος θαύματα. Τίνα ταῦτά φημι; Τὰ πρὸ τοῦ²¹ τόκου παράδοξα, τὰ ἐν τόκῳ, τὰ²² μετὰ τόκον· τὴν ἄσκορον στήλησιν, τὴν ἄλυπον κύησιν, τὴν ἀσθορον γέννησιν, τὴν ἕψιν²³ ἐκείνην τοῦ ἀγγέλου τὴν φοβερὰν, τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν θείαν, καὶ λαμπρὰν, καὶ χαρμῶσιν²⁴ τὰ Ἰωάννου τοῦ πάνυ θαυμαστὰ σκίρτηματα²⁵, τιμῶντος· ἑγγάστρια τὸν εἶς κατὰ γαστέρα· τὴν Ἐλισάβετ ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ τιμηθέντος ἀξίας, καὶ τὴν ἀξίαν περὶ τὴν κοῦσιν εὐλόγησαν, καὶ

ἀνάρρυσιν⁸⁰ · τοὺς ἀγγέλους μετὰ βραχὺ, τοὺς ποιμένας, τοὺς μάγους, τοὺς ἑκαρ, τοὺς ἄναρ, τοὺς ἐν ἐκστάσει χρηματισμοῦς· τὴν Συμεὼν προφητείας, τὴν Ἄννης ἀνθομολόγησιν · πρὸς δὲ τοῦτοις ἡ καὶ πρὸς τοῦτων, τὰ ταύτης αὐτῆς ὡσπερ Ἰβια, ὡς εὐχῆς δῶρον ἀνωθεν τοῖς ἱεροῖς ἐδόθη πατράσιν· ὡς μητρικὴν παραδόξως ἀγονίαν διέλυσεν· ἔδει γάρ, ἔδει προδραμεῖν θαῦμα θαύματος, καὶ καρπὸν νεκρῆς μήτρας, παρθενίας τόκον πιστώσασθαι· ὡς εὐθύς δοτὸν δῶρον ἀντεδόθη πάλιν τῷ δεδωκότι⁸¹ · ὡς χερσὶν ἱερῶν τῷ ἱερῷ προσαχθεῖσα⁸² τὴν ὑπὲρ πάσαν πίστιν⁸³ ἀνήχθη παρὰ τοῖς ἀγίοις ἀδούτοις ἀναγωγῆν, τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ξένον ἄρτον, τὴν ἀγγέλων τροφὴν ἐκεῖ δεχομένη· τάλλα, οἷς καλῶς αὐτὴ πόρρωθεν ἀγνιζομένη θεῷ πρὸς ὑποδοχὴν ἠὔρεπιζετο τῆς θείας ἀγωσύνης, ὧν οὐδὲν ἀπεικὸς ἐπὶ μυστηρίῳ τοσοῦτον, κἂν πολὺν⁸⁴ ἔστιν ἂ τὸν παράλογον ἐν τῷ ὑπερέβαλλοντι φέρει.

diu in antecessum sibi pulchre purificans, ad suscipiendam in se divinam ipsam sanctitatem parabat, et quorum nihil in tanto mysterio non congruum reperitur, etsi sint quæ supra communem ordinem eminentia communem rationem longe prætergrediuntur.

Πόσαι μοι καθ' ἑκαστον τοῦτων πανηγύρεις καὶ τελεταί, ὧν κεφάλαιον ἐν ὑπερφύε· τε καὶ μέγιστον, Θεοῦ ἐνανθρώπησις ἐπὶ τῷ τὸν ἄνθρωπον θεωθῆναι. Καὶ τοῦτων ἐκάστην μετὰ τοῦ ἰδίου καιροῦ τε καὶ μυστηρίου δεχόμεθα καὶ προπέμπομεν, ὡσπερ ὤρας ἄλλας εὐτάκτους ὑπακιοῦσας ἀλλήλαις ἐν κόσμῳ, καὶ ἐπισύσας, καὶ τὴν ἑαυτῶν ἡμῖν χάριν ἐκ διαδοχῆς φιλοτιμουμένας.

IP. Τὰ δὲ νῦν ἡ σφραγὶς ἐκεῖνων πασῶν, καὶ βεβαία συμπλήρωσις· ἡ ἐσχάτη καὶ πρώτη καὶ μεγίστη τῶν ἑορτῶν· χρόνῳ μὲν ἐσχάτη καὶ τάξει· τάλλα δὲ δυνάμει καὶ ἀξιώματι.

Πάλλεται μοι τὸ πνεῦμα πρὸς τὰ παρόντα, καὶ ἡ καρδία σκιρτᾷ· καὶ περισκοπεῖ τινὰς λόγους λογισμοῖς· ὀφηλοῦς⁸⁵ καὶ ὀφίλους τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τοῦ θαύματος. Ἀπαίρει, πρὸς οὐρανοὺς ὁ ἐμφυχὸς θρόνος τοῦ Θεοῦ μετατίθεται· ὀφούται τῆς δόξης ἡ κιβωτός· ἡ πηγὴ τοῦ φωτός μεταχωρεῖ πρὸς τὸ φῶς· ὁ τῆς ζωῆς θησαυρὸς μεταβαίνει πρὸς τὴν ζωὴν. Καὶ τὰ συντρέχοντα θαύματα περὶ τὴν ἐκδημίαν, ἡλίκα.

IP. Χριστὸς αὐτὸς ἀνωθεν ἐνταῦθα⁸⁶ προσυπαντᾷ, τὰς αὐτῶν καὶ φίλας καὶ δούλας⁸⁷ δυνάμεις συναγαγόμενος ἐν κύκλῳ δορυφορούσας· καὶ τὴν ἀγκαλισαμένην⁸⁸ πολλαίς, φιλόστοργος εἰς μάλα καὶ γνησίως ἀνταγαλλίζεται· καὶ γίνεται πλοκὴ θαυμαστῆ καὶ συμφωνία τοῦ πραγμάτου· Ὁ Δεσπότης ἄγι:

A tem (Virginem) reverentiam condignam, ac præconium; angelos paulo post, pastores, magos, et divina modo per vigilliam, modo per somnum, modo per extasim oracula; Simeonis vaticinium, Annæ confessionem; ad hæc autem, seu etiam ante ista, ea quoque, quæ ejusdem hujus (Virginia) propria quodammodo exstiterunt, videlicet quod precibus sanctorum parentum veluti donum divinitus concessa fuerit: quod maternam sterilitatem mirabili ratione dissolvit; oportebat enim, plane oportebat, ut miraculo præcurreret miraculum, et ut virginitatis partui fidem faceret effecti steri fructus; quod concessum donum statim ei, qui dederat, redditum rursus fuerit; quod sacerdotum manibus templo oblata, in sacris penetralibus, eo vltu instituto, quod omnem fidem excedit, novum e cælo panem, cibum ibi angelicum accipiens, educata fuerit; tum alia, quibus eam Deus

Quot mihi ad horum unumquodque festivitates, ac sacra solemnia, quorum una est radix augustissima juxta ac nobilissima, divina scilicet humanæ naturæ assumptio, ut ad divinam naturam homo proveheretur! Et horum quidem singula secundum proprium et tempus et mysterium excipimus ac præmittimus, non secus ac annuas mundi tempestates, quæ pulchro ordine altera alteri locum præbent, et succedunt, et sua ipsarum beneficia per vices nobis largiuntur.

XVIII. Quæ autem in præsens agitur solemnitas, illarum omnium obsegnatio est ac stabilis consummatio; festivitatum postrema est, et prima simul, et maxima: tempore scilicet et ordine postrema; prima vero et summa, si dignitatem ac virtutum spectes

Vehemens mihi spiritum ad præsentia commotio ciet, et cor exsultat, aique conceptus sensu sublimi ac portenti magnificentia dignos circumspiciens requirit. Abiit, ad cælos transfertur animatus Dei thronus; attollitur arca gloriæ; fons lucis (11) ad lucem transmigrat; thesaurus vitæ transit ad vitam. Miracula porro, quæ discessum illius comitantur, quanta ea sunt!

XIX. Christus ipse e cælo, sibi et amicas et famulantes secum adducens Virtutes, quæ circumcirca satellitium agunt, huc usque in occursum advenit; et eam quæ toties ipsum ulnis complexa gestaverat, summo et utique sincero Filii affectu vicissim amplectens sustinet; ac mira quædam sit

Varie lectiones.

⁸⁰ Ita codd., sed forte ἀνάρρυσιν legendum. ⁸¹ Laur. δεδοκότε. ⁸² Uterq. cod. προσαχθῆσαν. ⁸³ Laur. πίστιν. ⁸⁴ Ita codd. Num legendum, πολλά ἔστιν ἂ τὸ παράλογον. . . ⁸⁵ Laur. ὀφηλοῦς. ⁸⁶ Laur. ἐνταῦθα. ⁸⁷ Laur. ἀβεία καὶ δούλας. ⁸⁸ Laur. ἀγκαλισαμένην.

Notæ.

(11) Vide an sibi constet fontem lucis aliquando in tenebris, peccati scilicet, fuisse.

compositio atque rei parilitas (12). Dominus dedit Dominam, Regnam Rex, Sponsus Sponsam, Filius Matrem, Virginem qui purus, Sanctus Sanctam, cunctis præcelsior præcelsiorem omnibus; et cælum animam semetipso ampliorem suscipit; et angeli comitantur gloriosiore angelis; et simul accurrunt homines, et apostoli, alii aliis ex mundi plagis, eodem tempore jam in unum convenientes, imo, ut magis proprie dicam, ex aere, nescio unde, in terram pluentes, approperrant.

O novam pluviam! O viatores volantes! O pedites æthereos! Qui sunt isti, qui, ut nubes, volant, pulchre nobiscum Isaias scitatur? Quæ causa tam admirandi novique eventus? Unde nobis e nubibus homines? Quomodo e cælis tantus terrestri exercitus? Non ergo unus duntaxat Elias hic per æthera graditur; non solus Habacum sublimis supra nubem attollitur; neque solus Paulus et terra ad tertium cælum rapitur; sed a cælo in terram hic simul cum multis aliis se sistit; quippe nobiliori huic mysterio et amplior ministrorum cætus opus erat.

XX. Illa itaque Domini ac Filii sui manibus semetipsam suaviter cum credidisset, in vestitu, juxta vetus congeneris de ipsa oraculum, *deaurato circumdata varietate*¹, ad regium thronum adducitur, et Regina a dextris Regis astans, ejusdemque cum eo æternæ beatitatis particeps, debitis sibi et regno et gloria potitur

Hi vero quæ sunt funeris, haud oblivioni tradunt, et ad corpus illud immaculatum ac Dei hospitio nobile curas suas convertunt. Proh dirum probrum! Quomodo enim non dignum id fuerit, quod lamentemur? Proh injuriam non ferendam, quod mors primitias vitæ possederit, atque illam sepulcrum tenuerit, quæ partu suo vivifico sepulcra evacuavit!

At nemo hæc vereatur; neque de ejusmodi angatur discrimine. Novis enim nova congruunt (13), atque his quæ jugi quodam portento constant (14),

¹ Isa. LX, 8. ² IV Reg. II, 11. ³ Dan. XIV, 35. ⁴ Psal. XLIV, 10.

Variæ lectiones.

¹⁷ Vat. abest ó. ¹⁸ Laur. in margine: περί τῆς μεταμορφώσεως τῶν ἀποστόλων · De apostolorum per æthera adventu. ¹⁹ Laur. ἀέριον. ²⁰ Laur. Ἀδαχούμ. ²¹ πιστεύσασαι. ²² Laur. βασιλικῶν. ²³ Laur. ἀεστῆ. ²⁴ Codd. ad oram: περί τῆς τοῦ σώματος μεταθέσεως · De corporis depositione. ²⁵ Laur. ζημίας. ²⁶ Laur. εἶχε.

Notæ.

(12) Plane mirum est, quam sæpe ac studiose Patres inculcent Deiparæ cum Deo similitudinem, ac parilitatem, adeo ut Virgini per gratiam quantum creatura capax esse potest, collata suspicere debeamus ea quæ divinitatis sunt propria, ejusque perfectiones ad perfectionem divinam, quoad creaturæ licet, accedant. Advertas porro velim, hanc comparisonem ad puritatem ac sanctitatem extendi; quod quidem per se satis est ad repellendam quamlibet suspicionem cujusvis peccati, quod ipsam aliquando contaminaverit.

τὴν Δέσποιναν · ὁ Βασιλεὺς τὴν Βασιλισσαν · ὁ Νυμφίος τὴν Νύμφην · ὁ Υἱὸς τὴν Μητέρα · τὴν Παρθένον ὁ καθαρὸς · τὴν Ἁγίαν ὁ Ἅγιος · ὁ πάντων ἐπέκεινα τὴν πάντων ὑψηλοτέραν · καὶ δέχεται ψυχὴν¹⁷ ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ πλατυτέραν · καὶ προπέμπουσιν ἄγγελοι τὴν ἀγγέλων ἐνδοξοτέραν · καὶ συντρέχουσιν ἄνθρωποι, καὶ πονοῦσιν ἀπόστολοι¹⁸ ἄλλοι ἄλλοθεν ἄρτι συνεκφανέντες ἄθροον, καὶ, ἐν οικειότερον εἶπω τι, ἐξ ἀέρος, οὐκ οἶδ' ὄθεν, ἐπιθραχύντες τῇ γῆ.

Ὁ καινῆς ἐπομβρίας! Ὁ πτηνῶν ὀδοιπόρων! Ὁ πεζῶν ἀερίων¹⁹! Τίνος οἶδς, ὡς νεφέλαι, κέκωρται, καλῶς Ἡσαίας μεθ' ἡμῶν ἀπορσι. Τίς ὁ λόγος τῆς οὕτω παραδόξου καινοτομίας; Πόθεν ἐκ νεφῶν ἡμῖν ἄνθρωποι; Πῶς ἐπιγίαιον στρατεύματα τοσούτων ἐξ οὐρανοῦ; Οὐ γὰρ εἰς ὧδε μόνον Ἥλιος αἰθεροδρόμος· οὐχ εἰς Ἀδαχούμ²⁰ ἐπὶ νεφέλης μετάρσι· οἶδ' Παῦλος μόνος ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν τρίτον· ἄλλ' οὐρανὸθεν εἰς γῆν μετὰ πολλῶν ἄλλων πάρασι· μυστηρίω γὰρ μείζονι καὶ κλειόνων ἔδει τῶν λειτουργῶν.

Κ'. Ἡ μὲν οὖν χερσὶ δεσποτικαῖς καὶ γνηταῖς αὐτὴν ἠδῶς πιστεύσασα²¹ τῷ βασιλικῷ²² προσάγεται θρόνῳ ἐν ἱματισμῷ διαχρόσῳ περιβεβλημένη πεποικιλμένη, κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῇ καλαῖαν συγγενικὴν προφητείαν, καὶ τὴν αὐτῆς βασιλείαν τε καὶ δόξαν παραλαμβάνει ἐκ δεξιῶν ἢ²³ Βασιλισσα παραστῆσα τοῦ Βασιλέως ἐπὶ κοινωρίᾳ τῆς ἰσῆς αἰδίου μακαριότητος.

Οἱ δὲ ταφῆς μνημονεύουσι, καὶ περὶ τὸ ἄχραντον σῶμα καὶ θεοδόχον φιλοπονοῦσι²⁴. Φεῦ δεινῆς ὕδρωσι! Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἄξιον τὸ πρᾶγμα σχετλιασμοῦ; φεῦ ζημίας²⁵ οὐ φορητῆς! εἰ θάνατος εἶχε²⁶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ζωῆς, καὶ τάφος κατέσχε τὴν τοῦς ἄλλους κενώσασαν ἐπὶ τόκῳ τῷ ζωφόρῳ.

Ἄλλ' εὐλαθεῖσθω μηδεὶς, μηδ' ἀγωνιάτω τὸν κίνδυνον. Ἐπὶ καινοῖς γὰρ καινά, καὶ τοῖς ἅλι παραδόξοις ἐπισυμβαίνει παράδοξα. Οὐ γὰρ ἤνεγκιν

(13) Optandum sane fuerat, ut hanc sententiam præ oculis si haberent, qui ex communi stirpis humanæ conditione sese permoveri aiebant ad dubitandum, an ex ruina ab Adam propagata excipiendæ Virgini locus esse posset. Meminisse tunc juvabat, novis non communes, sed novas leges congruere.

(14) Si fuge portentum suspicere in beatissima Virgine debemus, frustra ergo et conceptum ejus ad communes leges exigimus.

ἡ γῆ τὸ εὐράνιον, οὐδ' ἡ φθορὰ τὸ ἀκήρατον. Ἐν-
θεν⁹ τοι κάκεινο ταχὺ τὴν αὐτὴν ἀπαίρει¹⁰ κατόπιν,
καὶ ψυχὴν ὄλω; ἄμωμον, ὅλως ἀφθαρτον σῶμα μετα-
διώκει ὑπὸ δορυφόρων τοιοῦτων μετὰ τῆς ἰσῆς τι-
μῆς πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνη¹¹ κατὰπαυσιν καὶ λήξιν
φερόμενον. Τῶς δ' οὖν ὡς νεκρὸν νόμῳ φύσεως,
πρὸς τάφον ἀπάγεται, ἀποστολικαῖς τε χερσὶν καὶ¹²
ἱερατικαῖς ἀνυψούμενον, καὶ γλώσσαι; καὶ στόμασιν
δοίος κατευρημούμενον.

ΚΑ'. Πόθεν οὖν ἐνταῦθα σὺ¹³, βέβηλε¹⁴, μεταξὺ
τῶν ἀγίων, ἵνα καὶ πρὸς σὲ κατὰ πάρεργον ἐπι-
στραφῶ τι βραχὺ; Πῶς ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέστης τῶν
σαυτοῦ λογισμῶν, ὡς ἀνάγκη; μὲν ἑμμάσιν, ἀνά-
γκη; δὲ καὶ χερσὶ τῶν ἀψάυτων τούτων κατατολ-
μησαι, καὶ πειραθῆναι τὸ φρικωδέστατον, εἰς τὰ
ἀνύδριστα ἐξυδρῖσαι; Οὐ γὰρ ἔχεις ἀκούειν, κἀν
οὐδὲν ἕτερον, ἐν τοῖς προγόνοις τοῖς σοῖς οἷα κέπον-
θεν Ὅζα¹⁵ διὰ τὴν προπέτειαν; Καὶ τί τύπος
ἐκαίνο¹⁶ τῶν ὀρωμένων; Καὶ κισωτὸς χειρῶν ἔργον
τὸ ἐκεῖ κομιζόμενον, καὶ σαφῶς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν
ἀγίων ἢ πρόψαυσις. Θάνατος μέντοι τῆς ὑπουρ-
γίας¹⁷ ἐπέχειρα. Καθαροῦ γὰρ δέον προσάπτεσθαι,
μὴδ' ἐπιτιμῆ τὸν μὴ καθαρὸν· δεῖ τὸ καλὸν οὐ κα-
λὸν, εἰ μὴ καλῶς, φασί, γίνετο. Αὐτὴ δὲ σοι νῦν, ἡ
τῶν πραγμάτων ἀλήθεια.

πνυι, nisi (ut inquirunt) fiat bene, in bonum non
veritas per ea obtumbrata.

ΚΒ'. Τὸ γὰρ προλεμπόμενον τοῦτο, ἡ ἀκατά-
λυτος αὐτῆ σκηνῆ καὶ ἀχειροποίητος, οὐ λιθίνας¹⁸
πλάκα; ἐντός, οὐδὲ βράβδον φέρεῖ θαυματουργὸν·
ἀλλ'¹⁹ δὲ πολλῶ μείζον, αὐτοῦ τοῦ καὶ δόντος ἐκεῖνα
καὶ θαυμασιώσαντος· τέμενος ἔστιν ἅγιον· ὅν οὐδ'
ἕρος δύναται στέγειν καταβάνα τι μικρὸν ἐπ' αὐτὸ,
ἀλλ' ἀπτομένου μόνον καπνίζεται. Ὁδὲ σαλπύγων

Variae lectiones.

¹ Vat. γῆ. ² Laur. ὁ φθορὰ. ³ Laur. ἐνθέν τι. ⁴ Laur. ἐπαίρει. ⁵ Laur. πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνην.
Vat. πρὸς τὴν ἐκαίνο. ⁶ Laur. ἀβηστ καὶ. ⁷ Vat. ad marginem: περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Ἑβραίου· *De
insidiis cuiusdam Hebraei*: Laur. vero paulo infra itemque ad marginem περὶ τῆς τόλμης τοῦ Ἑβραίου· *De
Hebraei cuiusdam audacia*. ⁸ Laur. βέβηλε. ⁹ Laur. ὁ ζῆν. ¹⁰ Vat. ἐκαίνο. ¹¹ Laur. ὑπουργίας.
¹² Laur. λιθίνας. ¹³ Laur. ἀλλά, et omittit sequens δ.

Notæ.

(15) Manifeste hic se prodit veterum sententia
de immunitate Virginis beatissimæ a communi ge-
neris humani lapsu: eoque opportunior est mo-
dus, quo ea doctrina proponitur, quod, cum ex ea
ratio petatur, cur ejusdem Virginis corpus corru-
ptionem passum non fuerit, non quidem dispu-
tando contenditur, sed veluti explorata præsumitur.
Atque hanc primo quidem trahit Joannes, dum
inquit non potuisse terram apud se id retinere,
quod cœleste erat, quod nempe experts erat illius
vitii propter quod in terram reverti indictum fuit
hominī (neque enim negat alioquin Joannes, Vir-
ginem e terra fuisse), quodque propterea cœlesti-
bus potius spiritibus comparandum est: deinde
veru multo disertius, dum ait, propterea corru-
ptionem virgineum corpus invadere non potuisse,
quod læbem istud nesciret. Aperte enim liquet,
hoc neque de virginali integritate, neque de ulla

D amundatione, quæ communis aliis sit, accipi
posse. Eodem spectat, quod paulo post immacula-
tam animam cum incorrupto corpore Joannes
comparat. Cum enim integritas corporis absolu-
tissima fuerit ac perpetua, postulat comparatio, ut
id ipsum de animæ integritate intelligatur.

(16) Per apostrophen hic auctor alloquitur Ju-
dæum quemdam, qui lectulum, quo Virginis Dei-
paræ corpus ab apostolis ad sepulcrum ferebatur,
voluisse impetu facto in terram dejicere, gravique
pœna tunc ipsum multatus, in pristinum sanitatem
statim restitutus ejusdem Virginis virtute dicciba-
tur. Hæc fusius enarrata cernere est etiam in
sermone, quem subjicimus, Isidori Thessalonicensis.
Quod autem auctor ex abrupto verba ad Ju-
dæum illum sic convertat, indicio id est, pervul-
gata ac notissima inter fideles ea fuisse, quæ de
hac re narrabantur.

duntaxat tangente fumigat⁴; cujus tubarum voces A
terribile quid atque ingens resonantes, lampades
flammeo igne ardentis, et discurrentia fulgura et
turbo horrendus, sagittæque et saxa, et terrificæ
ejusmodi alia plura, procul et eos repellunt, qui
jam sunt emundati. Quomam ergo pacto tu, o im-
pure, inducere animum potuisti, ut insolentem
manum injiceres, et magnum hoc sperasti facinus,
inconcussam nempe regis gloriæ thronum contu-
meliose concutere ac dejicere? Quibusnam polles
viribus, vel quamnam odii ac recordiæ causam
affers, quandoquidem vel Deo indicere bellum non
dubitasti?

XXIII. Enimvero et cadaver forte, et lectulus et
funerea symbola te deceperunt, ut de hoc immor-
talitatis thesauro non aliter, ac de cadavere cujus-
piam alterius e vulgo et ex tui æqualibus, existi-
mares, et exinde insana ista atque effrenis
audacia?

At vero demortui quidem corpus est; sed quod
non solum morte et tumulo, verum etiam mianibus
tam audacter irruentibus detineri nequeat; hisco
tamen etiam magis tremendum sit, et invincibile,
quandoquidem pœnam quoque temerarii ausus
profecto irrogat, prout ipse per ea, quæ merito
expertus es, luculenter testaris

Lectulus est quidem; verumtamen fac animam
advertis. Mox enim apparebit utique et tibi (sal-
tem mihi jam apparet) longe nobiliori, quam arca
tua, cultu insignis tum vestis (ejus), tum zona,
loco prorsus sacratori ceu thesaurus reconditæ, C
ei religiosa veneratione honoratæ. Et concedo
equidem, abs te forte hæc interim etiam derideri,
quippe qui id solum consideras, quod incurrit in
oculos, nec quidpiam vales, non secus ac ubique
lex tua, intinuis perspicere. At si necdum vales, o
egregie, nunc quoque nobiscum cernere, haud
diuturnum intercurret tempus, cum et hanc zonam
videbis et vestem in Sancta sanctorum religiose
deferri, et a cunctis sacro cultu honorari. Et sane
qui non primum præ omnibus prorsus visibilibus
locum ea obtinerent, quæ et tempus est reveritum, et
ingere?

XXIV. Jam itaque censeo, haud diutius te quo-
que adhuc cunctaturum; sed potius in id, quod
æquum est, cito prorsus consensurum, postquam
egregia illa eruditus es disciplina, quo statim im-
petitum inopinatus te video, ut scilicet postquam ex
iis quæ passus es, qua polleant virtute, didicisti,
et ipse obsequentius adversus ea te haberes, et
apud alios multos præco existeres mirabilium,
quæ propter ipsa evenerunt.

⁴ Psal. ciii, 32.

Variae lectiones.

⁵⁰ Val. ἡχοῦσαι μέγα, καὶ. . . ⁵¹ Laur. λαμπάδας. ⁵² Laur. δειγµατα. ⁵³ Laur. ἤληπας. ⁵⁴ Laur.
μείσος. ⁵⁵ Val. abest καὶ. ⁵⁶ Laur. μόνω. ⁵⁷ Laur. θρασίως. ⁵⁸ Laur. τρύτας. ⁵⁹ In utroq. codice
ad marginem: περὶ τῆς τιμῆς κλήνης (Laurent. κλήνης) καὶ ἐσθῆτος καὶ ζώνης. De venerando l. ctivo,
et teste, et zona. ⁶⁰ Val. ὁ; περ. ⁶¹ Laur. ἀξιούμεθα. ⁶² Laur. abest τῶν. ⁶³ Laur. μάλλ. ⁶⁴ Laur.
συμφρονήτει. ⁶⁵ Codd. παιδί. ⁶⁶ Laur. διατεθείς. ⁶⁷ Laur. φρασί.

φωναὶ φοβερὸν ἡχοῦσαι⁵⁰ καὶ μέγα, λαμπάδας⁵¹
καίμεναι περὶ φλογερῶν, ἀστραπαὶ τε διάττουσαι
καὶ γνόφος φρικώδης, καὶ βολίδης, καὶ λίθοι, καὶ
τοιαῦτα δειµατα⁵² πλείστα, μακρὰν καὶ τοὺς ἤδη
καθηγησιµένους ἀπάγουσι. Πῶς οὖν, ἀναγνε, σὺ
τοὺς ἀπρόστοι; ὑπέµεινας ἐπιανεγαλὴν ὑδρίστριαν
χεῖρα, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ἤλπισας⁵³ ἔργον, τὴν
ἀσάλευτον θρόνον τοῦ βασιλέως τῆς δόξης ἐπ' ἀτι-
μίᾳ σαλευσαι, καὶ περιτρέψαι; Τίς ὦν τὴν δύ-
ναμιν, ἢ τίνα τοῦ μίσους⁵⁴ ἐπαγόμενος πρόφα-
σιν τῆς ἀπονοίας, ὁπότε καὶ θεομαχεῖν οὐκ ἐνάρ-
κησας;

ΚΓ'. Ἦπου τάχα καὶ⁵⁵ σῶμα καὶ κλήνη σε,
καὶ τὰ ἐπιτάφια σύμβολα, ὡς περὶ νεκροῦ τινο;
B ἄλλου τῶν συνήθων καὶ κατὰ σέ, τοῦ τῆς ἀθανασίας
παρέπεισε θησαυροῦ οἰθηθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο τὸ θρά-
σος ἀσωφρόνιστον καὶ ἀκάθεικτον.

Σῶμα μὲν, ἀλλ' ἀκράτητον οὐ θανάτῳ μόνον⁵⁶
καὶ τάφῳ, ἀλλὰ καὶ χερσὶ πελαζούσαις οὕτω θρα-
σείως⁵⁷ ταύταις⁵⁸ μέντοι καὶ πλέον φοβερὸν, ἢ
ἀκράτητον, ὅσῳ καὶ τομῆν ἐπιφέρει τῆς θρασύτη-
τος πρόστιμον, ὡς αὐτὸς σαφῶς; μαρτυρεῖς, οἷς
ἐνδίκως πεπεύρασαι.

Κλήνη μὲν⁵⁹· ἀλλ' ἐπίπτας. Αὐτίκα γὰρ δὴπου γε
φανεῖται καὶ σοὶ (ἐμοὶ γοῦν ἤδη φαίνεται) τῆς σῆς;
κισωτοῦ κατὰ πολὺ σεµνοτέρω, ἐν ἱερωτέῳ πᾶν
χωρῶν τεθησαυρισµένη καὶ σεβοµένη ἐσθῆς τε καὶ
ζώνῃ. Σύμφημι γὰρ τὰ τυχόν σοι τέως καὶ χλευαζό-
µενα, τῷ φαινοµένῳ μόνῳ προσέχοντι, καὶ μηδὲν τι
βαυτερον, ὡσπερ⁶⁰ νόμος σὸς πανταχοῦ, συνιδεῖν
δυναµένῳ. Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὰν, ὧ θαυµάσιε, καὶ
τὴν ζώνην ὄψει ταύτην καὶ τὴν ἐσθῆτα, εἰ μήπω
καὶ νῦν σὺν ἡμῖν βλέπειν ἔχεις, τοῖς τῶν ἁγίων
ἄγιοι; ἱερῶς ἐµβατεύοντα καὶ τιμῆς παρὰ πᾶσι
θεοπροποῦς ἀξιούµενα⁶¹. Πῶς δὲ οὐκ ἐµελλεν, ἔ
καὶ χρόνος; ἡδέσθη, καὶ φθορᾶς ἀδυσίωπητος νόμος;
ἔδυσωπήθη, τὰ κατὰ πάντων ὁµοῦ τῶν⁶² ὁρατῶν
δυναστεύοντα;

et inexorabilis lex corruptionis ausa non est aliu-

D ΚΔ'. Ἦδη γοῦν μοι δοκεῖς οὐδ' αὐτὸς ἐτι µελ-
λήσειν ἐπὶ πολὺ· ἀλλὰ παραχρῆμα δὴ μάλα⁶³ συμ-
φρονήσειν⁶⁴ τὸ δέον, τῇ καλῇ παιδείᾳ⁶⁵ νοουθετηθεὶς,
ἦν ὁρῶ κατὰ πόδας σε µετιούσαν ἀπρόσπτον· ὡς
ἀν' αὐτοῦς ἱερῶς περὶ ταῦτα διατεθῆς⁶⁶ εὐπειθέστερον,
καὶ πολλοῖς ἄλλοις κήρυξ τῶν ἐπ' αὐτοῖς φανῆς⁶⁷
θαυµασίων, μαθῶν, ἐξ ὧν πέπονθας, οἷαν ἔχει τὴν
δύναμιν.

Τοιγαροῦν νοῦν κτησάμενος, ἐπειπερ ἐπλήγης, A καὶ παρὰ τοῦ τρώσαντος αἵθης, ὅπερ ἀκούεις, καὶ τυχὸν τῆς ἰάσεως, ὅτι χρηστεύεσθαι πέφυκε καὶ πρὸς τοὺς ἀχαρίστους οὕτω καὶ πονηροῦς, ὡσπερ- νέστερος γίνου μοι τῶν ἐξῆς θεατῆς· καὶ τὴν θαυ- μαστὴν παρ' ἐλπίδα ³⁸ ἠλλοιωμένους ἄλλοιωσιν, μεθ' ἡμῶν ἤδη σκόπει τὰ τε ἄλλα σὺν εὐλαθείᾳ, καὶ τὴν κορυφαίαν ἐκείνην καὶ προσδυτάτην τῶν θεολό- γων ἀκρότητα, κατ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰπεῖν, ὡς αὐτοὶ πάντων ἀριστα τοὺς ἐξοδίους ³⁹ πρῶτος διατι- θεοῖσι, θεοφάρατοι τε γινόμενοι καὶ πρὸς τὴν ἄνω- θεν ἐμπνευσιν ὅλοι μεταρροδόμενοι, ⁴⁰ εἰθ' ὡς ἐφε- ξῆς τοῖς ἐξῆς ⁴¹ τὴν καλὴν ὑπουργίαν ταύτην πα- ραδιδούσι, καὶ ὡς ἀναλόγως οὕτω τοῖς πᾶσι τὰ τῆς εὐφημίας καταμερίζεται.

ΚΕ'. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀγωνίζονται καὶ περὶ τὴν ἀνή- κουςαν ἕκαστος αὐτῷ λειτουργίαν ἐκθυμώματα κάμνουσιν, ἐκ τοῦ πλέον-βοξάσαι καὶ πλέον-βοξασθῆ- ναι φιλοτιμούμενοι.

Ἐμὲ δὲ καὶ πάλιν ἐκφέρει τὸ θάμβος τῶν ὁρωμέ- νων, καὶ συναπαίρειν ἠγοῦμαι τῇ δεσποίνῃ πρὸς οὐρανὸν καὶ τῇ διανοίᾳ μικροῦ παραφάου τοῦ στε- ρεώματος. Διὰ τοῦτο μοι δέξασθε ³⁸ φωνὴν μετάρ- σιον ³⁹, ὡς ἐξ ὕψους τοσοῦτου πρὸς ὑμᾶς φερομένην· *Ἐθφραίνέσθω* ⁴⁰ ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν, καὶ δικαιοσύ- νην αἱ νεφέλαι βανάτωσαν· βηξάτω τὰ ὄρη εὐφροσύνην, καὶ οἱ βουνοὶ ἀγαλλασιν· *Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη* C *καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ*· εὐφραι- νέσθωσαν ἄγγελοι καὶ ἀγαλλίσθωσαν ἄνθρωποι, πᾶν γένος θνητῶν, πᾶν ἀθάνατον· Ἐμφυχος ἅμα φύσις καὶ ἀψυχος, αἰσθητὴ τε καὶ νοητὴ, ὄρατὴ καὶ ἀόρα- τε· πᾶν ὄσον ἐγκόσμιον καὶ πᾶν ὑπερκόσμιον. ⁴¹ Ἦ γὰρ ἀνασασαμένη τοῖς πᾶσι ⁴² τὴν χαρὰν ἀπαλθοῦ- σαν, αὐτὴ πρὸ πάντων ἀξία τὰς ἀπαρχὰς αὐτῆς φέρεσθαι.

Δεῦτε τοιγαροῦν, εὐφρανθῶμεν ἐπὶ τῇ προξένῳ τῆς εὐφροσύνης· σαλπίζωμεν σάλπιγγιν εὐήχοις καὶ μουσικαῖς ἐν πανηγύρει λαμπρᾷ, ἐν εὐσήμεν ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν· συνδράμωμεν ἕκαστος εἰς τὴν κοινὴν ἀγαλλασιν, βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ πάντες λαοὶ, ἀρχόντες καὶ πάντες κριταὶ γῆς, D *νεαρίσχοι καὶ παρθένοι, κρεσδύτεροι μετὰ νεωτέ- ρων*· προφητικὴ τε γὰρ ἡ παραίνεσις ⁴³, καὶ μέλα δικαία ⁴⁴.

ΚΓ'. Ἄλλ' εἰς δόον ἐμνήσθην προφητείας καὶ προφητῶν. Ποῦ ποτὲ μοι νῦν αἰ θαυμασταὶ καὶ πολ- λαὶ περὶ τῶν παρόντων ἐκείναι ⁴⁵ προαγορεύσεις;

Mentem igitur, quandoquidem percussus fuisti, indeptus, et rursus, prout testis es, medelam quo- que a percutiente assecutus, quia nempe ex natura sua ad benefaciendum vel ingratias adeo ac scele- ratis fertur, sapientior, quæso, reliquorum esto spectator; et admiranda conversione in altum præter spem immutatus, jam nobiscum venera- bundus intuere cum cætera omnia, tum, ut eorum- dem illorum verbis utar, principem illam atque augustissimam theologorum summitatem (17); quo- modo ipsi (apostoli) et a Deo afflati et toti ad supernam inspirationem compositi, omnium præ- stantissime funebres modulos primi constituunt; quomodo deinde eximium hoc ministerium futuris servandum tradunt, et quomodo sic collandandi ratio convenienter omnibus assignatur.

XXV. Ast illi quidem certatim omne studium adhibent, et prouti proprium cujusque ministerium postulat, maxime alacri animo operam suam con- ferunt, majorem sibi quoque ex majori gloria tributa gloriam ambientes.

Me vero et rursus abripit vehemens eorum quæ cernuntur admiratio, et in cælum simul cum Regina migrare me existimo, ac propemodum firma- mentum attingere ipse mihi videor. Quapropter sublimem, quæso, veluti e tanta celsitudine ad vos delatam, vocem excipite: *Læletur cælum de- super, et nubes pluant justitiam*; et montes stillent lætitiā, et colles exultationem: *Commoveatur mare et plenitudo ejus, orbis terrarum et omnes qui habitant in eo*; gaudio gestiant angeli, exsultent homines; genus omne mortalium, immortalium omne, natura animata simul et inanimis, sensibili- que et intelligibilis, visibilis atque invisibilis; et quidquid in mundo est, et quidquid supra mundum. Quæ enim longe digressum gaudium om- nibus restituit, digna ipsa est, ut ante omnes ejusdem gaudii primitias sibi reportet.

Agite proinde, collætæmur in lætitiæ auctrice; sonoris harmonicisque tubis canamus in splendido conventu, in insigni die solemnitatis nostræ; et simul accurramus quisque ad communem exultationem, *reges terræ et omnes populi, principes et omnes ju- dices terræ, juvenes et virgines, senes cum junioribus*; propheticæ etenim vox, et æquissimo sane jure, id præcipit.

XXVI. Opportune vero prophetiæ et propheta- rum injecta est mentio. Ubinsam mihi nunc admi- randa illa ac plura de præsentibus rebus præconia?

† Isa. xlv, 8 sec. LXX. † Psal. xcvi, 7. † Psal. lxxx, 4. † Psal. cxlviii, 11, 12.

Variæ lectiones.

³⁸ Val. ἐλπιδας. ³⁹ Laur. ἐξοδίους. ⁴⁰ Laur. μεταρροδόμενοι. ⁴¹ Laur. ἐξοίς. ⁴² Laur. λειτουργίας. ⁴³ Laur. δέξασθαι. ⁴⁴ Val. μεταρίων. ⁴⁵ Laur. φωνάς. ⁴⁶ Laur. voces καὶ πᾶν ὑπερκόσμιον excide- runt. ⁴⁷ Laur. abest τοῖς πᾶσι. ⁴⁸ Laur. παραίνεσις. ⁴⁹ Laur. δικαίω. ⁵⁰ Laur. ἐκείνων, quod ad pro- phetas referri posset.

Notæ.

(17) Ex Dionys. Areop. De div. nomin. cap. 3: Summitas autem theologorum hoc loco Petrus apo- stolorum princeps intelligitur.

Ubinam quæ olim palam enuntiabantur ab iis, qui præsentia hæc prospiciebant? Ubinam ante omnes David rex et propheta et, quod majus est, Christi progenitor? Quid est, quod suam ipsius filiam, de qua in antecessum tam præclara ac splendida vaticinatus est, non præsens ipse cantu celebrat, et opportune honorat, multo convenientius nunc de cachordum illud psalterium et cymbala bene sonantia, et chorum et tympana, et cætera, si quæ sunt alia, musica ac suavia organa, quibus nos sæpè numero excitat ad laudandum Deum, hic proferens, et harmoniam omnium suavissimam ciens, quam cum illic ante arcam præiret, ex omni melodia variam quamdam, omnigenamque ac multisonam musicam contexens, qua cum cuncta permoveret, præjucunditate et ipse ad numerum saltabat, et cum gaudio Deo se gratum facere affirmabat?

XXVII. Sed et ubinam concordæ aliorum sanctorum ac justorum voces, sapientiumque effata atque ænigmata, proverbiaque ac sermones occulti, atque, priusquam ad exitum perveniant, ad intelligendum ardui, qui quidem unum omnes (18) scopum, unum argumentum, unum thema propositum sibi habent, hanc scilicet laude dignissimam, innumerisque symbolis præsignatam Virginem (19); et alius quidem alio, quæ ad ipsam spectant, schemate designat, neque tamen alius alio minus id quod designant divino honore effert, et unanimiter omnes communem inde salutem nobis spondent? Verum hos probe scio invisibiliter hic quoque adesse. Absunt autem, ut in eorum quæ prædicta ab ipsis fuerant, exitu congaudeant, et ut suis quisque vocibus, seu melius dixerim, vocibus divinitus inspiratis, omnium horum honorum ætæricam simul hymnis celebrent. Æquissimum porro est, ut quemadmodum olim adhuc venturam, sic

XXVIII. Consequenter proinde et quod nostrum est, iis accedat; nam ut et nostra adjiciamus, nos postulat. Nec sermonem quispiam reprehendat, quod satiari non posse videatur. Fatetur enim, affectu se vici propter vim amoris; parique vos erga præsentia studio affici discipiens, vehementer omnes excitans inelamat:

Adde vosmet mihi socios; attollamus ad cælum vocem; plaudamus manibus; cum cantico Deum laudemus, qui ejusmodi mira, gloriosaque et magnifica, quorum non est numerus, operatur; qui, sicut inquit illa eadem quæ cherubim est præ-

Variæ lectiones.

¹ Laur. ἡδύστην. ² Laur. πολὺ ὕμνητον. ³ Laur. πάρησιν. ⁴ Laur. προρηθέντων. ⁵ Laur. αὐτοῦ: ⁶ Val. ἀβελ καί. ⁷ Laur. ἀπληστῆσαν. ⁸ Val. καταγνώτω. ⁹ Laur. ἡμῖν. ¹⁰ Laur. ἐξέσια.

Note

(18). Vide constantem veterum sententiam, innumeris nempe Veteris Testamenti symbolis Virginem Marianam præsignatam fuisse, nullumque reperiri ex illis hagiographis, cujus oculis Virgo non observaretur.

(19) Placet hic ejusdem Joannis epigramma ex Mattheo Busto (p. 71) referre, in quo nonnulla beatissimæ Virginis symbola simul collecta exhibentur:

Α Ποῦ τὰ πάλαι θρυλούμενα τοῖς τὰ ἔμπροσθεν βλέπουσι; Ποῦ πρὸ πάντων Δαβὶδ, ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης, καὶ Χριστοῦ προπάτωρ, τὸ μεῖζον; Τί τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα, περὶ ἧς τοιαῦτα μεγάλα καὶ λαμπρὰ προσέθεσιπεν, οὐκ αὐτὸς παρῶν ἔδει, καὶ τιμῆ τοῖς καθήκουσι, τὸ δεκάχορδον ἐκεῖνο ψαλτήριον καὶ τὰ εὐτρεχὰ κύμβαλα, καὶ τὸν χορδὸν, καὶ τὰ τύμπανα, καὶ πᾶν, ἔτι ἄλλο, ρουσικόν· τῆ καὶ τερπνὸν δρᾶνον, μεθ' ὧν ἡμῖν πλεονάκι; τὸν Θεὸν αἰνεῖν παραινέι, νῦν ἐνταῦθα παρᾶγων, καὶ τὴν ἡδίστην ¹ πασῶν ἀρμονίαν ἀνακρουόμενος, ὡς πολὺ δικαιοτέρον, ἢ ὅποτεν ἐκεῖ τῆς κιβωτοῦ κρηγεῖτο ποικίλην τιὰ μουσικὴν καὶ παντοδραπὴν καὶ πολυφθογγον συναπταχῶν ἐκ μέλους παντὸς, ἢ τὰ πάντα κινῶν, ὑφ' ἡδονῆς κάκεινος εὐρύθμως συνυπωρχεῖτο, καὶ τερπόμενος τέρπειν ὠμολογεῖ Θεόν;

ΚΖ'. Ποῦ δὲ τὰ τῶν ἄλλων ἀγίων καὶ δικαίων συστήματα, ῥήσιν τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα, παραβολαὶ τε καὶ λόγοι σκοτεινοὶ καὶ δυσέφικτοι, πρὶν εἰς πέρας ἔλθειν, ἕνα πάντες σκοποῦν, ἐν κεφάλαιον, ὑπόθεσιν μίαν τὴν πολυὺμνητον ² ταύτην καὶ πολυσύμβολον Παρθένον ποιοῦμενοι· καὶ ἄλλο; μὲν ἄλλο; τὰ κατ' αὐτὴν φανταζόμενοι, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος οὐκ ἔλαττον ἐκθειάζων τὸ φαντασθῆν, καὶ συμφῶνως; ἐντεῦθεν ἡμῖν εὐαγγελιζόμενοι σωτηρίαν παγκόσμιον; 'Ἄλλ' οἱ μὲν, εὐ οὐδ', ὅτι καὶ πάρεσιν ³ ἀφανῶς. Καὶ πάρεσσεται τῇ τῶν προρρήθέντων ⁴ αὐτοῖς; ἀποδάσει συνηθησόμενοι, καὶ ταῖς ἑαυτοῦ ⁵ φωναῖς ἕκαστος, μᾶλλον δὲ ταῖς τοῦ πνεύματος, τὴν πῶν καλῶν τούτων πάντων αἰτίαν συνανυμνήσαντες. Δίκαιοι δὲ εἰσιν, ὡς πρὸ πάλαι μέλλουσαν ἔτι οὕτω καὶ ⁶ νῦν πολλῶ μᾶλλον ἤδη παρούσαν ἐγκωμιοῖς καὶ κρῆτοις δεξιούσθαι τοῖς λαμπροτάτοις.

est, ut quemadmodum olim adhuc venturam, sic laudibus ac plausibus comitentur.

ΚΗ'. Τοιγαροῦν ἀκολούθως προστιθέσθω καὶ τὸ ἡμέτερον, ὁ τῆς προσθήκης δὲ τρόπος. Καὶ μηδεὶς ἀπληστῆσαν ⁷ καταγνώτω ⁸ τοῦ λόγου. Ὁμολογεῖ γὰρ ἠτάσθαι τοῦ πάθους διὰ τὸν πόθον· καὶ ἡμῖν ⁹ αὐτὸ τοῦτο περὶ τὰ παρόντα βουλόμενος, ἐμποδὲ μείγα πᾶσι τὸ παρακλητικόν.

Καὶ συνέπεσθε· ἐπάρωμεν εἰς ὑψος φωνήν· κροτήσωμεν χεῖρας· αἰνέσωμεν Θεὸν μετ' ὕψους, τὸν ποιῶντα τοιαῦτα θαυμαστά πράγματα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαισία ¹⁰, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, τὸν ἐπὶ τὴν ταπεινωσιν ἐπιβλέψαντα τῆς δούλης αὐτοῦ, καθάπερ

Εἰς ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἱαμβοί.

Παστάς, τράπεζα, βάβδε, λυχνία, κλίμαξ,
Κλίνη, κιβωτὴ, νεφέλη, λαβὶς, θρόνος.
Κόσμοι με παστάς, ἐμπίπλα τράπεζά με,
Στήριξέ βάβδε, λυχνία φώτισέ με,
Ἄναγξ κλίμαξ, ἀνάπαυέ με κλίνη,
Τῆρει, κιβωτὴ, νεφέλη λάμπρυνέ με.
Δαβὶς με προσλάμβανε, τίμα με θρόνε.

αὐτῆ φησι ἡ τῶν χειροῦν ἀνωτέρα, καὶ τοσαῦτα ἄ
ποιήσαντα ⁶¹ μετ' αὐτῆς μεγάλα. Μακαρίσωμεν
ἄνθρωποι τὴν τοῦ Πλάστου Μητέρα, ἐξ ἧς ἡ τοῦ
πλάσματος καὶ ἀνόρθωσις καὶ ἀνάπλασις ⁶². Ἄψευ-
δης τοῦτο πρόβρῃσις ταύτης τῆς μεγάλης προφητε-
ῆς, ὑπὸ πάσης εἰπούσης μακαρισθῆσθαι ⁶³ γε-
νεᾶς ⁶⁴. Μεγαλεπρεπῶς μὲν οὖν καὶ ἀξίως πρῶτα
μὲν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχάντων εὐαγγελίων τὸν πρέ-
ποντα λαμβάνει μακαρισμὸν, πρὸς τὸν ἑαυτῶν ⁶⁵
ἐφ' ἐκάστης δεσπότην ἀναδοῶντων. Μακαρία ἡ
κοίλλα ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοί, οὗς ἐθήλα-
σας· εἶθ' ὑπὸ πιασῶν γενεῶν, ὡς ἡ προαγόρευσις,
ἤδη τε μεμακάρισται, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μακαρι-
σθήσεται.

Μακαρίζεσθαι τοίνυν οὐχ ἥμισυ καὶ νῦν παρ'
ἡμῶν, καὶ τὴν ἀφειλόμενον ἔρανον ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς
ἀπὸ γένους ἀνευδῶς ἐκκληρούσθω. Ἄσπε ἀυτῆ
ἀπὸ καρποῦ χειλέων αὐτῆς, ἡ σφῆ παροιμία
κατὰ καιρὸν ἡμῖν ἐγκλειύεται· αὐτὸς δὲ ἂν εἰποιμι
μᾶλλον, ἀπὸ καρποῦ κοιλάς αὐτῆς· καὶ δι' εὐ-
λογίας ἀπάσης ἡ εὐλογημένη γεννήτρια τῆς εὐλο-
γίας ἀγέσθω. Μὴ τις ⁶⁶ ἀγνώμων ἔστω περὶ τὴν
εὐεργέτην ⁶⁷· μὴ τις ὑπερόπτης τῆς βασιλίδος· ⁶⁸ μὴ
τις εὐλιγῶρος ἔχων πρὸς τὴν δεσπότην· ἀλλὰ πάντες
ἅμα καὶ πᾶσαι μετὰ τοῦ προσήκοντος κόσμου πρὸς
τὴν πάνδημον ταύτην ἐρητὴν ἀπαντήσωμεν, καὶ
σὺν ἀλλήλοις ⁶⁹ ὁμοῦ φαιδρυνθῶμεν πανηγυρίζοντες,
κλιούσιοι τε καὶ πένητες, ὑψηλοὶ τε καὶ ταπεινοί, ἱερεῖς
καὶ λαοὶ, μοναχικοὶ καὶ μισθῶδες· ὅσον ἐν ἄρχουσιν, ὅσον
ἐν ἀρχομένοις, ὅσον ἐν ἀνδράσιν, ὅσον ἐν γυναιξίν.

ΚΘ'. Ἀλλὰ μεταξὺ λέγοντί μοι προσέπεσε τι τῶν
ἀβουλήτων, μᾶλλον δὲ τῶν τῆ τάξει μαχομένων τῆς
φύσεως. Αἱ γὰρ με γυναῖκες ἐνταῦθα πλεονεκτοῦσι,
καὶ ἀξιοῦσι πρωτεύειν, εἰς γε τοῦτο τὸ μέρος, ἡμῶν
τῶν ἀνδρῶν, οἷς τὸ ἀρχεῖν αὐτῶν καὶ πανταχοῦ
προκεκρίσθαι, ἡ τε φύσις πάλαι ἀπέδωκε καὶ ὁ τὴν
φύσιν δημιουργήσας· τὰ τοῦ γένους γοῦν δίκαια
πολλά παρ' αὐταῖς καὶ βοηθῆσθαι δοκοῦσι παντα-
χόθεν εἰς τὴν προτίμησιν. Οὐχ ἤττον μὲν τὰ κείναι
πρὸς ἑαυτάς· στασιάζουσιν ⁷⁰, αἱ παρθῆνοι πρὸς τὰς
μητέρας, αἱ μητέρες πρὸς τὰς παρθένους, καὶ
φιλονεικοῦσιν ὅλον ἐκάτεραι τὸ ⁷¹ κοινὸν ἰδιώσασθαι.

Ἀλλὰ ταύταις μὲν, εἰ δοκεῖ, καταλαγῆν ⁷² πρὸς
ἀλλήλας ἡμεῖς ἐπιτάξωμεν τῷ τῆς φυσικῆς ἐξουσίας
ὀρθῶς χρησάμενδῳ νόμῳ, καὶ τὴν ἴσιν ⁷³ ἐκατέρας
ἀπονείμαντες μοῖραν· οὐ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἢ τοῦτο,
ἀλλ' ἐπίσης ἀμφοτέρα, καὶ παρθένος καὶ μήτηρ ἡ
τιμωμένη, καὶ κοινὸν ὁμοίως ἀπάσαις γυναιξὶ τὸ
καλλώπισμα ⁷⁴. Αὐτοῖς δ' ἡμῖν πρὸς ἐκείνας εἰσαυθί-
ς δίκαια τάχα δικάσει καὶ κοινῆ δέσποινα, ὀπηνίκα
καὶ ὅπως εὐδοκῆσοι καὶ δοκιμάσοι. Τὰ δὲ νῦν (ἐορτῆ

celsior, respexit in humilitatem ancillæ suæ, et
cum ipsa tam ingentia fecit magna. Beatam ho-
mines proclamemus Conditoris Matrem, ex qua
creaturæ et reparatio est, et nova plasmatio. In
id conspirat falli nescium prophetissæ hujus ma-
gnæ vaticinium, dum ab omnibus generationibus
beatam se prædicatum iri affirmavit. Magnifica
ergo et condigne convenientem beatæ prædicationem
primo quidem ab ipsis Intemeratis Evangelistis
accipit, quæ ad Dominum suum quotidie clamant:
Beatus venter, qui te portavit, et ubera quæ auxisti;
deinde vero, prout vaticinium portendit, ab om-
nibus generationibus et jam prædicata est beata,
et usque in sæculum beata prædicabitur.

Ergo et nunc a nobis beata studiosissime cele-
bretur, et debitum ei tributum a genere nostro
nunc ipsum large solvatur. Date ei de fructu la-
biorum ejus, opportune nobis sapiens proverbium
indicit; ipse vero potius dixerim, de fructu ventris
ejus; atque omni benedictione benedicta Genitrix
benedictionis celebretur. Ne quis adversus bene-
factricem ingratus existat; ne quis superbus Re-
ginæ contemptor: ne quis erga Dominam incur-
rius; sed cuncti simul, et cunctæ cum decenti
ornatu ad communem hanc solemnitatem conve-
niamus, et omnes simul texentes laudes, tam di-
vites collatemur tum pauperes, præcelsique et
humiles, sacerdotes et populus, solitarii et in so-
cietate viventes, et quantum in se est, imperantes
C et subditi, viri ac mulieres.

XXIX. Verum inter dicendum mihi quidpiam
excidit, quod inconsulte prolatum, seu potius cum
ordine naturæ pugnans videri potest. Hic enim me
vincunt mulieres, et hac saltem ex parte me-
rito præcedunt nobis viris, quibus tum natura
tum naturæ Creator dedit pridem, ut in illas
dominaremur, primasque in omnibus partes
haberemus; multa igitur sexus jura et illis sup-
petere videntur ad primos usquequaque honores.
Neque minus profecto et illæ inter se dimicant,
virgines cum matribus, matres cum virginibus, et
quod commune est, utræque sibi tanquam pro-
prium vindicare totum contendunt.

Verum his quidem, si ita videtur, mutuam con-
ciliationem nosmet ipsi imponamus, naturalis in
ipsas potestatis jure recte utentes, et æqualem
utrisque portionem assignantes: quæ enim hono-
ratur, non hoc magis est quam istud, sed peræque
utrumque, et virgo et mater, et communem omni-
bus ex æquo mulieribus est ornamentum. Et rur-
sus quod ad nos ipsos præ illis spectat, justa illa
et communis Domina, quando et quomodo illi

* Luc. i, 48. b Luc. xi, 27. c Prov. xxxi, 51 sec. LXX.

Variæ lectiones.

⁶¹ Laur. ποιήσαντι. ⁶² Vat. ἀνάπλασις καὶ ἀνόρθωσις. ⁶³ Laur. μακαρισθῆσθαι. ⁶⁴ Laur. γενναίας.
⁶⁵ Codd. ἑαυτὸν. ⁶⁶ Laur. ἡ τις. ⁶⁷ Laur. εὐεργέτην. ⁶⁸ Laur. hoc incisium abeat, nec obscura omissionis
est causa. ⁶⁹ Laur. συναλλήλους. ⁷⁰ Laur. στασιάζουσαι. ⁷¹ Codd. τὸν. ⁷² καταλογῆν. ⁷³ Laur.
ἴσιν. ⁷⁴ Laur. καλλώπισμα.

placuerit ac visum fuerit, facile dijudicabit. Quod autem ad præsens atinet (non enim ineundum certamen, sed solemnitas nobis agenda proponitur) conventum in pace celebremus, in charitate simul peragamus festum, et pulchro quodam interrim ad parem assequendum honorem certamine cum inter nosmetipsos invicem, tum cum illis suscepto, nullatenus primas cedamus. Erubescamus viri, quod ad optima quæque mulieribus imbecilliores appareamus; et hic quoque ordinis primatum potius ex primatu quoad ista sumere studiosè adnitamur. Erubescite matres, quod viuicamini a virginibus, quibus ipsæ purum sponsum per puram matrem largitæ estis. Erubescite virgines, quod vobis præcedant matres, quibus vos ipsæ dedistis, ut non amplius in dolore pariant, per Virginem scilicet immaculatam, quæ in gaudie et gaudium et peperit juxta et concepit.

XXX. Verum quid per singula ex ordine discuro? aut quid plura persequendo immoror? Nunc gaudio gestiunt angeli *ascendentes et descendentes tum supra Filium hominis*^d, tum supra matrem hominem; et alter alteri indicunt, ut rursus eleventur portæ, non quidem ut prius, dubitantes et sciscitantes: *Quis est iste Rex gloriæ*^e? Jam enim per hanc ipsam et illis apertissime apparuit, quod qui prius inde descendit, ille idem est, qui iterum deinde et ascendit^f; sed ex alia Scriptura paricum stupore alia interrogant: *Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol*^g?

Nunc aer ascensu sanctorum sanctificatur, ac zona luce totus illuminatur, ac refulget. Nunc cœli cum exultatione panduntur, et aula Dei regiam lætenter Reginam excipit. Nunc cœlestia simul et terrestria festivam quamdam et aptissime ordinatam choream agitant; et præsens hæc Dei Genitricis dies facta est universalis quædam solemnitas, quæ simul creaturas omnes ad lætitiarum provocat.

XXXI. Præter cætera vero etiam tempus (festivitatis) habeo, quod collaudem. Simul enim cum Domine nostræ inter nos conversatione etiam anni circulus jam finem habet (20); quemadmodum scilicet antea, cum hunc mundum illa per civitatem ingrederetur, simul annus intravit et simul moram egit: sic rursus, hinc illa abeunte, et hic simul abit, ut ipse quoque ad omnes Regine gressus famulum se viæque comitem exhibens, congruum satellitii munus expleat.

Nunc autem et dona ex iis quæ habet optima ac perfectissima offert, cum quibus gaudens gau-

γάρ ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀγὼν τὸ προκειμένον) ἐν εἰρήνῃ πανηγυρισωμέν, ἐν ἀγάπῃ συνεορτάσωμεν, καὶ τὴν καλὴν τέως ἄμιλλαν πρὸς ἀλλήλους ἅμα καὶ πρὸς ἐκείνας κατ' ἰσοτιμίαν ἀμιλληθῶμεν⁷⁰. Δις γυναικῶν ἀνδρες φανῆναι γυναικῶν ἐλάττους περὶ τὰ κράτιστα· καὶ τὸ πρῶτον κἀνταῦθα τῆς τάξεως ἐκ τοῦ κατὰ ταῦτα μᾶλλον πρῶτου λαθεῖν φιλοτιμησώμεθα. Αἰδέσθητε, μητέρες, ἡττηθῆναι παρθένων, αἷς αὐταὶ τὸν νυμφῶν τὸν καθαρὸν ἐκ καθαρᾶς⁷¹ μητρὸς ἐχαρίσασθε. Αἰδέσθητε, παρθένοι, μητέρων ἀπολειφθῆναι, αἷς αὐταὶ τὸ μηκέτι τίςτιν ἐν λύπῃσι ἐδώκατε, δι' ἀνωμητοῦ παρθένου ἐν χαρῇ καὶ χαρὰν καὶ τεκούσης ἅμα καὶ συλλαβούσης.

Λ'. Τί μοι διατάττειν καθ' ἕκαστα; Τί δὲ λέγειν τὰ πλείω; Νῦν ἄγγελοι χαίρουσιν, ἀναβαίροντες καὶ καταβαίροντες, ἐπὶ τε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν μητέρα τὴν ἀνθρώπου· καὶ τὴν τῶν πλῶν ἀδίας ἐπαραιν ἀλλήλοις διακαλεῦσθαι, οὐχ ἔ τὸ πρὶν ἀπορούντες καὶ πυνθανόμενοι⁷². Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης; ἦδη γὰρ ἐγνωσθὴ κἀκεῖνοις ἐμφανῶς διὰ ταύτης, οὗτι ὁ καταβὰς πρὶν ἐκεῖθεν, αὐτὸς ἐκεῖνός ἐστιν⁷³ καὶ ὁ ἀναβὰς πάλιν ὑστερον· ἀλλ' ἐξ ἐτέρας ἄλλα Γραφῆς μετὰ τῆς ὁμοίας ἐρωτῶντες ἐκπλήξεως· Τίς αὕτη ἡ ἐγγύπτουσα ὡς ὄρθρος, καλὴ ὡς ἡ σελήνη, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος;

Νῦν ἄθρ ἀγιάζεται τῇ τῶν ἀγίων ἀνόδω, καὶ φωτὶ ξένω σύμπας φρυκτωρεῖται καὶ καταλάμπεται. Νῦν οὐραναὶ σφιγρῶντες ἀνοίγονται, καὶ Θεοῦ βασιλεία δέχεται περιχαρῶς τὴν Βασιλίαν. Νῦν ὁμοῦ τὰ ἄνω καὶ κάτω ἐμμελῆ τινα χορείαν⁷⁴ χορεύει καὶ παναμόνιον· καὶ πανήγυρίς τις⁷⁵ παγκόσμιος συγκινοῦσα τὴν κτίσιν εἰς εὐφροσύνην ἢ παρούσα καθέστηκεν ἡμέρα τῆς Θεομήτορος.

ΛΑ'. Ἐπαίνω πρὸς τοὺς ἀλλοίς καὶ τὸν καιρὸν⁷⁶. Τῇ γὰρ μεθ' ἡμῶν τῆς Δεσποίνης ἀναστροφῇ καὶ τὸ⁷⁷ ἔτος ἦδη συναπολήγει⁷⁸· ὡσπερ πρὶν εἰς τὸν κόσμον ἐρχομένη διὰ γεννήσεως συνεσιγήθη⁷⁹, καὶ συνδιήγαγεν, οὕτω πάλιν ἐντεῦθεν ἀπιούση συναπιὸν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν ἐκπληρώσῃ δορυφορίαν τοῖς τῆς Βασιλίδος κινήμασι δουλεύου καὶ παρεπόμενον.

Νοῦν δὲ καὶ δῶρα προσάγει τῶν ἑαυτοῦ τὰ κρείττα⁸⁰ καὶ τελειώτατα, μεθ' ὧν χαίρον χαίρουσαν

^d Joan. 1, 51. ^e Psal. xxiii, 8. ^f Ephes. iv, 10. ^g Cant. iv, 9.

Varie lectiones.

⁷⁰ Laur. ἀμιλληθῶμεν. ⁷¹ Laur. καταράς. ⁷² Laur. πυνθανόμενοι. ⁷³ Vat. ἐστι. ⁷⁴ Laur. χορίαν. ⁷⁵ Laur. abest τις. ⁷⁶ Hic Vatic. ad marginem: Περὶ τοῦ καιροῦ τῆς κοιμήσεως· De tempore dormitionis. ⁷⁷ Laur. abest τὸ. ⁷⁸ Laur. συναπολήγη. ⁷⁹ Laur. συνήθε. ⁸⁰ Laur. κρήτω.

Notæ.

(20) Græci a Kalendis septembribus novi anni initium ducebant.

προπέμπει καὶ συναπέρχεται. Ἰδιόστον μὲν ἔαρ ἐν ὥραις (τίς ἀντεῖποι λόγος τῷ λόγῳ;) καὶ ποικίλη χάρις ἀνθῶν, καὶ ἀπαλή φυτῶν βλάστη, καὶ ὠραιότης ἄγρου, καὶ χλοάζουσα πόα, καὶ καλὸν ταῖς ἀρούραις ἐπικυματίζοντα λήϊα· ἡδὺ δὲ καὶ στάχυς παρῆρσιαν ἄρτι λαμβάνων, καὶ προκύπτων εἰς φῶς, οἷα βρέφος εὐγενές τε καὶ χαρίζν, ὡς ἐκ μήτρας τῆς κάλυκος, καὶ βότρυς⁸⁶ ἐπαγγελόμενος καὶ τοῖς ὄροσεροῖς ἔτι φύλλοις ὑπαναστέλλειν ἀρχόμενος· καλὰ δὲ καὶ τάλλα καθεστῆς⁸⁷ τῶν ὠραίων⁸⁸, οἷς ἡ ὥρα τρυφᾷ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εὐφραίνει τὸν θεατὴν γεωργόν.

Πολὺ⁸⁹ δ' ἔτι κάλλιον⁹⁰ ἡ πάντων τελεσφορία, καὶ τὸ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἔργου τὴν ἐπαγγελίαν ἔλθειν, ὅπερ οὗτος ἡμῖν ὁ καιρὸς νῦν χαρίζεται. Νῦν γὰρ⁹¹ αἱ μὲν ἀποθῆκαι τὸν αἶτον, οἱ ληνοὶ⁹² δὲ τὸν οἶνον, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἔτους εὐετηρίαν ὁ προσήκων δίδχεται τόπος, καὶ οὐκ ἔτι προσδοκωμένην, ἀλλ' εἰς χεῖρας ἡδὴ κατεχομένην, καὶ τὸ τῶν ἐλπίδων ἀμφέσλον ἀσφαλεῖ τέλει κρίνουσιν. Νῦν⁹³ ὁμοῦ καὶ ὁ σπείρας χαίρει θερίσας, καὶ ὁ φυτεύσας, εὐφραίνεται, τοῖς καρποῦς τῶν πόνων δρεψάμενος. Ὁ Κύριος ἔδωκε χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν ἤδη τὸν καρπὸν αὐτῆς ὑλοκλήρωσ⁹⁴, εἰ μὴ τί⁹⁵ που τέλειον ὑπερήμερον καὶ ἐκπρόθεσμον.

ΑΒ. Τῆς γῆς δὲ τὸ ἴδιον ἐντελῶς ἀπεχούσης, καὶ ὁ οὐρανὸς ἀναλόγως ἀπέχει τὸ ἑαυτοῦ, τὸν οὐράνιον φημι τοῦτον θεσαυρὸν καὶ ὑπέρτιμον· ὃν ἀπολαμ- θάνων σήμερον γέγηθε τὴν αὐτοῦ γλυκεῖαν ἐλπίδα, τὴν εὐφορίαν τῆς κτίσεως, τὸ μέγα τοῦ κόσμου γέωργιον· καὶ θεσαυρίζει τὸν πλοῦτον ἐν ἀσύλοις ταμείοις, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς ἄγαν ἐνδοτάτοις ἐναποτίθεται· ἐκλεγείσαν μὲν εἰς καιρὸν, μετὰ τὴν τῆς οἰκονομίας⁹⁶ συμπλήρωσιν, καὶ τὴν θαυμαστὴν ὑπουργίαν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου· ὡς δὲ ἕτερος εὐ μάλα πῖον καὶ εὐσταχυ⁹⁷, καὶ τῆς ὥρας ἔχων ἐπιτηδεῖως, ἐν θέρει συγκομισθεῖσαν· καὶ πρὸς τὴν οἰκειαν κατάπαυσιν ἐντεῦθεν μετενεχθεῖσαν, οὐ μέντοι⁹⁸ καθάπαξ ἀπενεχθεῖσαν ἡμῶν, οὐδ' ἀποστέδσαν εἰς τέλος τῶν καθ' ἡμᾶς, κἂν μεθέστηκεν. Ἐκεῖνη γὰρ ἡ τῶν τῆδε προνοοῦσα καὶ νῦν, ἐκελενη καὶ βραβεύει, καὶ φέρει, καὶ συντηρεῖ τὰ ἡμέτερα· ἐκείνη· ἔργον καὶ δῶρον ἡ εὐνομία τῶν πόλεων, ἡ τῆς οἰκουμένης εἰρήνη, τῶν ἐκκλησιῶν ἡ ὁμόνοια, τῶν ἀσκήπτρων ἡ δυναστεία, τῶν στρατοπέδων⁹⁹ ἡ εὐτυχία, ἡ τῶν πάντων, ὧν ἔχομεν, καλῶν χορηγία· δι' ἐκεῖνην καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· δι' ἐκεῖνην πιστεύομεν καὶ θανόντες εὐ ἔξειν ἐπὶ χρηστοτέραις ἐλπίσιν ἐνθύνδε μεταχωροῦντες¹⁰⁰· καὶ συνελόντα¹⁰¹ φάναι, παρ' αὐτῆς κἀναυθα κἀκαίτε τὰ

¹⁰² Psal. lxxxiv, 15.

Variæ lectiones

⁸⁶ Laur. βότρυσιν. ⁸⁷ καθ' ἑξῆς. ⁸⁸ Laur. ὄρεων. ⁸⁹ Quod superius Vaticanus, hoc loco Laurent. cod. est marg. habet: περι τοῦ χειροῦ τῆς κοιμήσεως. ⁹⁰ Laur. κάλιον. ⁹¹ Laur. νῦν μὲν γάρ. ⁹² Laur. αἱ λινοί. ⁹³ Laur. νῦν μὲν. ⁹⁴ Laur. ὀλοχλήρωσ. ⁹⁵ Laur. ἀβελτ τί. ⁹⁶ Laur. οἰκονομίας. ⁹⁷ Laur. ἀσταχυ. ⁹⁸ Laur. μὲν τι. ⁹⁹ Laur. στρατοπέδων. ¹⁰⁰ Laur. μεταχωροῦντες. ¹⁰¹ Val. συνελόντα δέ.

A dentem comitatur, atque una discedit. Et jucundissima quidem inter anni tempestates est verna (quis repugnare ausit?), et varia florum gratia, et delicata plantarum germinatio, et agrorum venustas, ac virescens herba; et pulchræ sunt undabundæ per agros segetes; oblectat desuper et spica jam audacula erumpens, et ex calice veluti e matrice quasi infans ingenuus juxta atque elegans in lucem prodiens, ac racemus (velut primo) annuntiat, et incipiens foliis etiamnum tenellis suboriri; sed et alia eximia venustati illi accedunt, quibus tempestas illa luxuriatur, et spectantem agricolam multa spe exhilarat.

Verumtamen etiam longe his præcellentior est fructuum omnium maturitas, et certa eorum quæ promittebantur, assecutio; quod hæc modo nobis tempestas elargitur. Nunc enim et horrea frumentum, et dolia vinum, et idoneus quisque locus alicæ annuæ ubertatis proventus excipit, eosque non quidem mera adhuc in spe sitos, sed jam manibus apprehensos, et certo exitu de spe incerta decernentes. Nunc pariter et qui seminaverat metens lætatur, et qui plantaverat laborum colligens fructus exsultat. Dominus dedit benignitatem, et terra nostra jam fructum suum integre dedit^b, nisi si quid alicubi tempus suum prætergrediatur, ac debitum post præstitutum diem solvat.

XXXII. Porro cum terra integre suum recipiat, consentance et cælum quod suum est recipit, cœlestem hunc, inquam, pretiosissimumque thesaurum; quem quidem hodierna die tanquam dulcem spem suam, creati hujus universi ubertatem, præcellentem mundi istius fructum excipiens gaudio gestit, et hasce divitias in promptuariis non prædandis recondit, et beatitatem hanc in recessibus prorsus penitissimis deponit; et eam opportuno sane tempore, postquam dispensatio scilicet opere completa est, et admirandum ministerium suum ipsa præbuit mysterio Christi (redimentis), decerpit; congruam itidem anni tempestatem observans, per æstatem, quippe æstas maxime opima est segetumque ferax, eandem colligit; et licet hinc eam ad tranquillitatis propriæ sedes transferat, non penitus tamen nobis illam aufert, neque, utcunque ipsam amoveat, ab iis tamen quæ ad nos pertinent, illa omnino digreditur. Ipsa enim terrestrium horum etiamnum curam gerit; ipsa res nostras et moderatur, et promovet, et conservat; ipsius opus ac donum est felix reipublicæ regimen, terræ universæ pax, Ecclesiarum concordia, sceptrorum potentia, prospera exercituum fortuna, omnium quæ habemus bonorum

suppeditatio; per ipsam *et vivimus, et movemur, et sumus* (21); per ipsam certiori hinc spe commigrantes, etiam post mortem bene nos habituros confidimus; atque ut paucis universa complectar, res secundæ omnes tum ad præsentem hanc vitam tum ad futuram spectantes, ab ipsa nobis proficiunt, quæ omni tempore et modis omnibus propitium nobis Filium suum et *miseri cordiarum Patrem* reddit, et hæc omnia nobis ab ipso et præstat et nostrum beneficii simul et benefactricis insatiabile, studium, jam ex præsentibus et lætiora illa quæ

XXXIII. Hæc tibi a nobis, o Domina, abeunt consalutatio; hi tibi discedenti sunt honores, quoniam bene naturæ nostræ fecisti; quoniam nobis omnibus affudisti salutem; quoniam peperisti vitam; quoniam gaudium humano generi depulisti. Benedicta sint promanantia ex te dona, quibus divites facti sumus; benedictæ sint tam multæ illæ gratiæ, quibus gloriose coronati sumus. Non amplius damnationi subjicimur primorum parentum; non amplius maledictioni et corruptioni sumus obnoxii; non amplius nostri dominatur mors. Per te, et propter te, et ex te ista omnia. Tu etenim lacrymas a facie terræ prorsus abstulisti: tu creaturas universas omnigenis cumulasti beneficiis; tu cœlestia exhilarasti; tu salvasti terrestria; creaturam reconciliasti; Creatorem propitium reddidisti; angelos humiliasti; homines exaltasti: superna inter et hæc insina per te ipsam intercessisti mediatrix (22); et mirum in modum omnia in melius transmutasti. Multæ filiæ, multæ etiam matres fecerunt virtutem; tu autem vere vicisti et supergressa es universas.

XXXIV. Verum pauca hæc demum gratiarum potius actionis, quam supplicationis sint verba. Nos populus tuus, o totius mundi Domina, tua peculiaris hereditas; tua portio electi sumus. Tibi enim nos ille ultro dedit, qui ex te natus est, paternam dilectæ matri convenienter donans hereditatem. Tu vero eximium donum servas, ac servare persistas; seu potius e converso, servare persistas, sicut et servas, et virtutem pariter contra adversantia omnia corroborans, atque itidem vitæ gressus usque in finem dirigens, et civitatem tuam, magnam hoc propter te et ubique celebre prodigium, quam uti Regina reginam tueris ac protegis, D

i II Cor. 1, 8 i Prov. xxxi, 29.

Variæ lectiones.

* Quæ sequuntur, sic paulo aliter in Vat. πάντων τῶν εὐεργετιδῶν ταύτης. * Vat. in marg. οἱ ἐπιλογοί. * Laur. abest τὰ. * Cod. Laur. hunc sermonem his paucis absolvit: Ἰοῖ; ἄνω, τοῖς κάτω σὺ ὑπάρχει; ὁ ἐξοικονομήσας τὴν ἐνότητά· καὶ διὰ σοῦ ἐγνώκαμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν

Notæ.

(21) Act. xvii, 28. Habes autem hoc loco doctrinam illam, quam toties etiam ab Isidoro Thessalonicensi propositam cernimus, videlicet Virginem Deiparam quodammodo causam exstitisse cur Deus hanc rerum universitatem conderet.

(22) Cum aperte hic agatur de causa totius hu-

πὸν ἰλεομένης τὸν ἑαυτῆς μὲν Ἰδὼν, τὸν οἰκτιρμῶν δὲ Πατέρα· καὶ παρ' αὐτοῦ ταῦτα πάντα παρέχουσαν ἡμῖν καὶ παρέξουσιν· καὶ τὸ μέλλον γὰρ ὑπολαμβάνει τοῖς παροῦσιν ἤδη φαιδρότερον διὰ τὸ πρὸς τὸ εὐεργετεῖν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἀπληστον καὶ ἀκάματον τῆς κοινῆς ἡμῶν πάντων εὐεργεσία; καὶ εὐεργετιδῶς ταύτης·

præstabit; nam propter communis hujus omnium ut quispiam dixerit, et infatigabile benefaciendi subsequenter, augurari licet.

ΛΓ'. Ταῦτά σοι, Δέσποινά, τὰ παρ' ἡμῶν προεμπτήρια· ταῦτά σοι τὰ γέρατα τὰ ἐξετήρια· ἀνθ' ὧν εὐεποιήσας τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν· ἀνθ' ὧν ἡμῖν πᾶσι σωτηρίαν ἐπέχασας· ἀνθ' ὧν ζωὴν ἔτεκες· ἀνθ' ὧν χαρὰν ἐδύσασας τῷ γένει τῷ ἀνθρωπίνῳ. Εὐγε τῶν ἐκ σοῦ δωρημάτων, οἷς ἐπλουτίσθημεν· εὐγε τῶν πολλῶν χαρισμάτων, οἷς ἐδόξασθημεν. Οὐκέτι προστίμοις προγονικοῖς ὑποκειμεθα· οὐκέτι δουλεύομεν ἀρᾷ καὶ φθορᾷ· θάνατος ἡμῶν οὐκέτι κυριεύει. Διὰ σοῦ ταῦτα πάντα, καὶ διὰ σέ, καὶ ἐκ σοῦ. Σὺ γὰρ ἀφείλες πᾶν δάκρυον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· σὺ τὴν κτίσιν ἐνέπλησας παντοίας εὐεργεσίας· τὰ οὐράνια εὐφρανᾶς· τὰ ἐπίγεια ἔσωσας· τὸ πλάσμα καθήλαξας· ἐξιλίσσω τὸν Πλάστην· τοὺς ἀγγέλους ὑπέκλινας· τοὺς ἀνθρώπους ἀνύψωσας· τοῖς ἄνω, τοῖς κάτω· δι' ἑαυτῆς ἐμεσίτευσας· μετεσεύσασας ἄριστα τὸ πᾶν πρὸς τὸ βέλτιον. Πολλὰ θυγατέρες, πολλὰ καὶ μητέρες ἐποίησαν δύναμιν· σὺ δὲ ἕνωσας ὑπέκρειςαι καὶ ὑπερῆρας πίαςας.

ΛΔ'. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐπὶ πᾶσιν ὁ βραχὺς χαριστήριος, οὐ δ' ἰκέσιός τις· λαδὸς ἡμεῖς σὸς, ὦ Κυρία τῆς κτίσεως, οἷς ἐξάρητος κλῆρος, σὴ μερὶς ἐκλεκτῆ· σοὶ γὰρ φέρων ἡμᾶς ὁ ἐκ σοῦ τεχθεὶς ἔδωκε, πατρικὴν εἰκότως κληρονομίαν προσφιλεῖ μητρὶ χαρισάμενος. Σὺ καὶ σώσεις, καὶ σώσεις, τὴν καλὴν δωρεάν· μᾶλλον δὲ, τὸ ἀγχίστροφον, σώσεις, ὡς περ καὶ σώσεις· τὸ τε κράτος ὡσαύτω; κατὰ πάντων κρατύνουσα, καὶ ὁμοίως εἰς τέλος ἰθύνουσα τὸ πολίτευμα· τὴν τε πόλιν τὴν σὴν, τὸ διὰ σέ μέγα θαῦμα τοῦτο καὶ περιδύητον, ἦν ὡς Βασίλις βασιλίδα συνέχει; καὶ περιέπεις· καὶ τὴν, ὅση ταύτης ὑπήκοος, τῇ μεγάλῃ χειρὶ σοῦ κυβερνώσα καὶ

mani generis propria, communis autem omnium hominum causa sit nulla præter crimen ab Adam propagatum; extra causam ergo fuit beata Virgo; neque enim eodem crimine obstricta potuisset per se mediatrix intercedere.

κατευθύουσα· ἐν ἀκινδύνῳ τε μάλιστα τὰ κοινὰ
καθιστώσα πᾶν ἀντίπαλόν τι προσβάλοι· πᾶν ἐτέ-
ρωσ ἀβούλητον, αὐτῇ τὴν οὖν τρέπον, ὃν οἶδας, ὃν
εἴωθας, μειοῦσα τὸν κίνδυνον· καὶ τὸ διαχλοῦν
ἀζημίως καὶ ἀβλαβῶς ἀποτρέπουσα· ἐν' οὕτως ἡμῖν
πανταχόθεν τὸ ἀσφαλές διὰ τὴν σὴν χάριν ἔχουσιν,
ἐξῆ μεγαλύνειν σε καὶ δοξάζειν ἅει τὴν πρὸ γένος
ἡμῶν ὑπερφυῶς μεγαλύνασαν· ἔτι σοι πᾶσα ἐδξα
πρέπει καὶ τῷ σὺ τόκῳ σὺν Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι·
νῦν καὶ εἰς τοῦ; αἰῶνας. Ἀμήν.

per, quoniam tibi gloria omnis decet ac Filio tuo
Amen.

(a) Non levem hæc possent injicere suspicionem,
postremam hanc sermonis partem esse additionem;
Euchaitarum enim urbs, quam Joannes noster re-
gebat, nusquam nota fuit uti *prodigium magnum*
et ubique celebre, nec multis opus est, ut suadeatur,
hoc loco Constantinopolitanam prorsus urbem de-
signari. Huic vero suspicioni magnam vim adde-
re videtur Laurentianus codex, a quo ista omnia
absunt. Veruntamen deficit hujus argumenti ro-
bur, si utriusque codicis rationem inspicias. Lau-
rentianus enim profert homiliarium, in quo plures
diversorum auctorum sermones ad usum cujuspiam
Ecclesie collecti cernuntur; Vaticanus vero nihil
exhibet, nisi collectionem opusculorum nostri
Joannis, carmina scilicet, epistolas, et homilias.
Manifestum est autem, suspicionem interpolationis

A simulque universam, quæ ei subjicitur, ditionem (a)
manu tua præcelsa gubernans ac prospere regens,
atque ante omnia rempublicam in tuto constituens,
et si quid adversum, si quid utcumque inopinatum
impendeat, ipsa more tuo, quo scis, quo consue-
visti, periculum solvens, et quidquid conturbet,
sine damno et sine noxa avertens; ut sic nobis
securam undique tranquillitatem gratia tui adeptis
liceat, te, quæ genus nostrum tam admiranda ra-
tione inagnificasti, magnificare ac glorificare sem-
per, simul cum Patre ac Spiritu nunc et in sæcula

B facilius cadere in homiliarum cujuspiam Ecclesie,
a quo ea amputantur, quæ minus ad rem faciunt,
quam in codicem, in duo apposite cujuspiam Scri-
ptoris opera simul collecta fuerint. Accedit quod,
si fides habenda iis est, quæ ipsemet adnotata vidi
a præclariss. viro *Angelo Maio*, Vaticanus codex
ipsi auctori cœvus dicendus est: ex quo fit ut
minus verisimilis interpolatio hujus videatur. Quod
vero ad illa spectant, quæ homiliam in urbe regia,
non autem in Euchaitarum oppido dictam suadent,
genuina haberi possunt, si quis putet, Joannem
hanc orationem non in Ecclesia sua, sed in Con-
stantinopolitana urbe, cum forte ibi versaretur,
habuisse. Et reipsa Joannem Constantinopoli esse
moratum, et plurimum ibidem auctoritate valuisse,
in Præfatione innumus.

JOANNIS

METROPOLITANI EUCHAITENSIS

VERSUS IAMBICI

IN PRINCIPALIVM FESTORUM PICTAS IN TABULIS HISTORIAS ATQUE ALIA VARIA

CURA MATTHÆI BUSTI, ETONENSIS,

IN LUCEM EDITI

(Etonæ, in collegio Regali, excudebat Joannes Norton, in Græcis, etc., Regius Typographus, 1610, 4°.)

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO,

DOMINO

RICHARDO CANTUARIENSI ARCHIEPISCOPO TOTIUS ANGLIÆ PRIMATI ET METROPOLITANO.

Quod in laudatissima illa Atheniensium republica (reverendissime domine) ex præscripto legis facere tene-
bantur inquilini, idem in re litteraria jam diu obtinuisse, patronumque huic peregrino et exuli quam pri-
mum quærendum esse intelligo. Nam neque tam elegantem libellum cum summa auctoris et litteratorum
injuria penitus suppressere unquam libuit, neque ita in lucem emittere, ut tanquam surreptilius civis ἀπο-
στασιου δίκην possit sustinere. Et quoniam hujus scriptoris rationibus optime consultum esse cupio, non
placet in patrono eidem prospiciendo, temere et sine omni delectu versari. Sacas quidam apud Xenophontem
dum gratiam apud aliquem spectatæ virtutis virum inire studet, eximia bonitatis equum, et nuperrime cursu

victorem, libenter illi se donaturum professus est, quem gleba in confertissimum militum globum committentibus oculis emissa fortuito contingeret. Anceps quidem ista et plena periculi sortitio, quæ tamen hominem non sefellit, utpote quem Cyrus ad eam exercitus sui partem converterit, in quam si vel clausis oculis collimasset, a viro forti non posset aberrare. Quod si ego similiter fortunæ aleam experiri (præsertim in tam mira paucitate eorum qui ista ex animo curant, atque amplectantur) illumque huic advenæ patronum adoptare vellem quem casus obtulisset, periculum fore videtur, ne nihilo tutius hospitium eidem obtingeret, quam hirundini, quam Archias in Græco epigrammate sub Medæ statua vindicantem faciò, et humanitate erga peregrinos inde sibi pollicentem, ubi tanta in domesticos atque conjunctissimos exstitisset immunitas. Si vero vel tantillum apud me cogitare velim, non erit arduum dispicere, cui potissimum hoc, quidquid est prisci operis, nuncupare debeam. Tu enim (reverendissime Pater) qui nunc publico Ecclesiæ d. no feliciter prospiciens, ὦμοις ἐπειδεις οὐκ εὐάγκαλον βάρος, tu, inquam, statim occurris, et animo obversaris meo: ad quem cum Gregorius nuperrime, ut debuit, diverterit, æquum profecto est ut noster hic Joannes, qui et olim dioceseos Constantinopolitanæ fuit, et nunc iisdem typis excusus prodit, Constantinopolitanum patriarcham, et dominum suum comitetur, ejusque vestigia studiose observet. Quod quidem ut commodè facere possit, tibi humiliter supplicare, et, sub tui nominis auspiciis, in publicum prodeundi, desiderio mirifice gestire jamdudum visus est: exactoque jam fere menstruo, post absolutum Gregorium, spatio, velut exosus longiores sub prælo moras, nunc denique τὰ δεοµὰ ῥήξας χροαίνει κατὰ πέδιω, et contento cursu ad suum fertur Gregorium. Et feratur sane, idque studio quam maxime velit impotenti atque effrenato, modo prius et grati animi testimonium de seipso, et restitutæ sibi nunc denique vitæ, de domino Henrico Savilio, viro illustrissimo, et ad propagandas litteras nato, perhibeat: per quem unum stetit videtur, quominus huic misello in tenebris perpetuo obdormiendum esset. Neque enim sperandum unquam fuit, ut hanc gratiam impetraret παρὰ τῶν παρ' ἡµῖν ταύτης τῆς ἐργασίας προεστηκότων, quorum plerique Græci hominis artificio minime capiuntur, sed illa potius amplectantur quæ Mercurii insitoris, quam Saturni sano aptiora videbuntur. Quanquam, non tam vehementer huic exoptandum unquam fuit, ut typis evulgaretur, utpote qui vel otiosissimis etiam vanissimorum hominum scriptis pateant, neque lucem post diurnas tenebras aspicere tam jucundum putavit, quam honorificum et gloriosum cum sanctis hisce Patribus nascendi societate conjungi. In hoc vero præcipue exultat et triumphat serio, et Chrysostomo post aliquod tempus in publicum processuro, officiose præcurrere gestit, carminibusque in ejusdem honorem jam olim compositis, quasi corollis quibusdam floribusque vias consternere. Hunc sane tantum honorem egregio illi viro acceptum refert, cujus beneficio habet, ut nobili hoc prælo colonestetur. Quem quidem si humana voce affari posset, procul dubio, in illas tragici poetæ voces erumperet, Ζηλῶ γέ σου μὲν Ἑλλάδ', Ἑλλάδος δὲ σέ. Cætera vero omniaquæ in istum cadere possunt ornamenta reverendissimæ paternitati vestræ debent. Hunc enim hominem ignotum in clientelam tuam humiliter se conferentem, ut spero, non aspernaberis, neque divelli sines a suo Gregorio, qui huic nostro Joanni semper visus est ὡς περ ἐξ οὐρανοῦ προκύπτων φέγγεσθαι. Ita enim ipse loquitur in oratione quadam, quam in bibliotheca sua servat dominus Savilius, suo tempore lucem aspecturam. Et sane vel solo tantæ pietatis nomine dignum hunc putaverim patrociniis tuo: non quod pusillum hunc λαμβειογράφον eum esse unquam crediderim, qui pari passu cum summis Ecclesiæ luminibus possit incedere: quid enim tanta recordia posset esse furiosus? Imo vero absit ut ego, quantum huic homini tribuendum, aut in qua demum classe censendus sit, definendi potestatem mihi arrogem. Liceat impune aliis ἑλληνοδίχας ἑαυτοῦς ἀντὶ θεατῶν ποιεῖσθαι, aut potius judicent οἱ τὰ τῆς Ἑλλάδος γλωττῆς συγκεροτημένοι. Sed quanquam facile crediderim fieri posse ut hic quem ego valde probò, illis non perinde placeat;

οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
Φαῦλοι παρ' ἄλλω μουσικώτεροι λέγει,

(ut pulchre Euripides in Hippolyto), tamen et horum etiam calculo hunc comprobatum iri confido. Quem quidem ut minori cum fastidio possint aspicere, Græce solummodo excudendum judicavi: neque instar Virgiliani Mezentii exsangue et putidum Latine versionis cadaver Græco poetæ animato et virido alligare sustinui: quod quidem dum faciunt nonnulli præsertim in poetis, verendum est ne, ut quidam veteribus, cum ignem cremandis mortuorum cadaveribus pollui crederet, graviter commotus Prometheum ad opem ferendam advocas: e perhibetur, ut ignem quem de cælo clepserat, pari furto mortalibus (si posset) subduceret: consimiliter etiam existat aliquis, qui typographiæ inventorem subinde inclamare velit, ut beneficium hoc suum ad usus indignos traductum reposcat sibi, et saltem ad tempus retrahat. Mihi vero hoc solum negotii dari credidi, ut codicem meum, impeditissimum illum quidem, et longe depravatissimum, a mendis, quoad fieri potest, repurgatum exhibeam: in quo si tibi (reverendissime archipræsul) operam meam probaverò, me universo hoc negotio plenissime defunctum esse, et laboris fructus uberrimos percepisse arbitrabor. Sed sentio me justo longiorem fuisse; quare, quod unum restat, Deum optatum maximum obtestor, ut te Ecclesiæ suæ incolumem quam duntissimè præstare dignetur.

Reverendissimæ Paternitati vestræ deditissimus

MATTHÆUS BUST.

BENEVOLO LECTORI. 3.

Non expectabis, amice lector, dum ego libelli hujus elegantiam verbis prædicem : qui quidem si propria et nativa puichritudine destitueretur, fortasse verborum lenocinium non invitus admitteret, et subdolarum mercium more, mangonio prælini se haud moleste ferret. Hic vero seipso contentus fucum aspernatur, sibi que apud candidum lectorem omnia fausta pollicetur, si modo deterso hoc situ in quo per tot sæcula misere deformatus jacuit, quam emendatissimus in publicum prodeat. Huic sane negotio inaudasse me fateor, perfecisse quod volebam non audeo dicere. Quod enim Menelaus apud Euripidem Orestis, idem ego huic nostro Joanni jure possum occinere.... οὐ γὰρ ῥάδιον λόγῃ μιᾷ Στῆσαι τρόπαια τῶν κακῶν & σοι πάρα. Neque expectandum mihi erat ut unius ejusdemque depravatissimi codicis beneficio omnes quæ hic reperiebantur maculæ penitus eluerentur. Satis profecto erit, si pauca admodum restent, quæ alterius exemplaris ope indigere videantur : quod quidem (ut spero) exitus ipse comprobabit. Hoc certe profiteor, sædulo me cavisse, ne critica πολυπραγμοσύνη plagam ullam infigere, a ; neque enim committendum putavi, ut, nisi ubi necessitas ipsa flagitaret, ab exemplari discederem. Manifesta et crassa librarii errata, quæ in hoc tam minuto libello erant valde numerosa, piguit sanotare. Cætera, de quibus ambigere quis jure posset, loco movere non sustinui. Illud vero de quo præcipue te admoneri cupio, hoc unicam est. Ordinem quem in manuscripto codice reperi, a me prorsus immutatam esse scito, aut potius, omnia quæ prius valde confusa erant, in hunc, quem vides, ordinem reducere esse (a). Neque enim volui in re tam explorata, aut judicio meo diffidere, aut vereri ne factum hoc meum tibi probare non possem. Quem quisque versus locum in manuscripto codice occupavit, numeri in margine appositi indicant : quorum seriem toties interruptam miraris sat scio : verum ne in eorum ordine pervestigando, frustra te fatiges et torqueas, rem totam ita expedire visum est. Quoties numerorum ordinem interruptum animadvertes, recurre statim ad notas quæ illi paginæ respondent, ibi enim locum designatum habes, in quo sine majori molestia illa reperies quæ in exemplari proxime sequebantur. Hac ego serie disposita in manuscripto codice reperi omnia, quæ si erudito cuiquam placere, aut commodum aliquem sensum suppeditare poterit, causam non dico, quin apud omnes litteratos reus peragar, ὡς αὐτοσχιδάων εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπομνήματα. Octo enim immanes hiatus videbis ; qui quidem omnes in meo codice non longe aberant a paginæ medio, non asterisco, non alia quavis nota conspicui, sed sententiæ mutilatione satis manifesti. Lectorem enim in media periodo pendentem plerique destituunt, et repente in alterius periodi a priori prorsus alienæ medium præcipitant. Hujus tantæ confusionis originem in alio priori codice manuscripto existisse conjicio : in quo quidem chartæ omnes, præter primam et ultimam confusæ, atque ordine præpostero compactæ fuisse videntur. Hinc dum imperitus nescio quis librarius codicem hunc meum describit, neque eundem versuum numerum quem τὰ ἀκόγραφα habebant, unicuique paginæ attribuit, has mihi tenebras offudit, quibus certe aliquandiu oppletus scriptorem hunc pro deplorato habui : tandem verò, divini gratia adjutus, discipuli, hujusque libelli membra tam misere divulsa ad hunc modum digerenda esse perspexi. De his te præmonendum putavi, mi Lector : tu nostris conatibus fave, et vale. E collegio Regali Cantabrig.

(a) In Cæsareo codice, quem Lambecius (*Comment. de Bibliotheca Cæsarea*, lib. p. 1, 149) describit, eam cornere est ordinis perturbationem quam Bæstus in suo codice lamentatur et pro viribus emendare studuit. Unde apparet, ab eodem archetypo deductam esse utramque, et Lambecii scilicet et Bæsti exemplar, aut ipsorum alteram alterius esse spographum

* ΕΙΣ ΠΙΝΑΚΑΣ (1) ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΩΣ ΕΝ ΤΥΠΩ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΥΧΑΙΤΩΝ

Διὰ στίχων ιαμβικῶν.

IN MAGNAS FESTORUM TABULAS

PER MODUM EXPOSITIONIS

COMMENTARIUS JOANNIS

SANCTISSIMI EUCHAITARUM METROPOLITANI

Versibus iambicis.

Πρόγραμμα εἰς τὴν ὅλην βιβλίον.

Πάλαι διδασχθεὶς ὡς ἀριστον πᾶν μέτρον,

Programma in totum librum.

Olim edoctus optimam esse cunctam mensuram,

A Τὰ τ' ἄλλα πάντα μετριάζω, καὶ λόγους.

Οἱ γὰρ περιττοὶ τῶν περιττῶν εἰκότω;

velut alia cuncta, sermones metior. Qui enim excedunt, excedentibus operibus ac sermonibus uti

Matthæi Busti notæ.

De auctore quidem ipso pauca admodum sunt que dicenda occurrunt, utpote de quo altum ubique silentium, cuiusque nomen nec Gesnerus, neque alii qui bibliothecas nobis concinnarunt, vel famulo unquam accepisse videntur. In ipso codicis mei frontispicio ista reperi, scripta quidem summo artificio in quibus tamen Hellenismum non præstabo. Οὕτως ἦν ἐπὶ βασιλείᾳ Ῥωμαίων Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ Ζωῆς τῆς βασιλοῦσης. Ἐτη δὲ τὸ ἀπὸ τότε συντείνει ἐξηκοντατέσσαρες πρὸς τοὺς πεντακοσίους. Ἄνθρωπος δὲ σοφώτατος καὶ ἀριώτατος ὢν, συνέγραψε πλείους τῶν λόγων, καὶ ἐπιστολάς, καὶ στίχους ιαμβικούς, καὶ ἄλλα πολλὰ λόγου καὶ χάριτος ἄξια, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐξεπαίδευσεν πεπληρωμένους ὡν τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος. *Hic vivebat sub imperatore Romanorum Con-*

stantino Monomacho, et imperatrice Zoe. Exinde autem anni extenduntur sexaginta quatuor supra quingentos. Cum vero sapientia et sanctitate vitæ in primis excelleret, conscripsit plures orationes et epistolas et versus iambicos, aliaque multa, digna que laudentur grate habeantur: multos insuper homines pie erudit, utpote repletus gratia Spiritus sancti (a). Verum ista fere omnia non aliunde desumpta esse videntur, quam ex hoc ipso libro.

Statim

(1) *Eis pinakas.* Titulum sortitus est hic libellus a parte magis nobili quam magna, in qua solemniorum se iurum depictas in tabulis historiarum pigmentis in avum pertinacibus exornat, queque (nisi fallor) ætatem diu et solem perlatura sunt.

(a) Hoc elogium, uti patet ex annorum supputatione, non est antiquissimum; imo Bollandianum (*In Comm. de tribus Dorotheis*, Junii, tom. I, p. 504) opinatur, illud auctorem habere *Andream Darmarium Epidauriolum*, qui et tanquam codicis exscriptor ibidem adnotatur. Matthæus Bustus autemare se dicit, *isui omnia non aliunde desumpta esse videri, quam ex hoc ipso libro* (videl. ex versibus iambicis); *statim enim*, inquit, *inter legendum in oculos incurreunt.* Verum necesse non est, ut hanc Busti conjecturam amplectamur, easque Joannis laudes unico carminum huius testimonio inniti putemus. Nam hæc eadem legimus in Græcorum Mænsis, et quidem ea reperio in Veneta illa Mænsorum editione, que cum prodierit anno 1531, epocham elegii scripti in codice *Andree Darmarii* aperte antecedit. In his dum enarratur (Januarii die XXX in *Synaxario*), que occasio ac ratio impulerit ad sanctos doctores Basilium Magnum, Nazianzenum Gregorium et Joannem Chrysostomum die XXX Januarii simul honorandos, reperio Joannem Euchaitensem, cui tres SS. doctores apparuisse feruntur, omnigena doctrina et virtutis eminentia summo opere commendatum. Οὐκ ἄνυνται (ita Mænsæ de tribus illis SS. doctoribus) οἱ μέγιστοι οὗτοι, καθ' ἕνα πρότερον, εἶτα καὶ ἅμα, ὅπου οὐκ ὄντα, τῷ τότε τῆς Εὐχαιτῶν πόλεως τῶν ἱερῶν ἐξηγουμένων, Ἰωάννη τ' ὠπάνου, ἀνδρὶ τ' ἄλλα μὲν ἐλλογιμῶ, καὶ παιδείας ἐλλητικῆς οὐκ ἀμάχως ἔχοντι, ὡς τὰ αὐτῶ ποιεθῆναι δείκνυσιν, ἀρετῆς δὲ εἰς ἄκρον ἐλλητικῆς. *Sacro Euchaitensis urbis antistiti, Joanni illustri viro, cum propter alia celebri, tum disciplinis græcis, cicut scripta ejus fitem faciunt, non inerudito, et ad sublimem virtutum propecto, summi illi (tres SS. doctores) primam quidem singuli seorsim, deinde vero simul omnes non per somnium, sed in visione conspiciendos se præbent.* Quanta vero existimatione et auctoritate in ipsa Constantinopolitana civitate Joannes polleret, ostendunt que inibi sic leguntur: *Ὁ δὲ ὅσιος ἕκαστος, ἀπὸρ ἀναστὰς, ὁ Εὐχαιτῶν ὁπλαστὴ Ἰωάννης, καθὼς οἱ ἄγιοι εἰσγγήσαντο, διεπράξατο: τὸ τε πλῆθος καὶ στασιαζοντας καταστειλάς: (εἶδεναι καὶ γὰρ ἐπ' ἀρετῆ διαβόητος ὁ ἄνθρωπος) τὴν εὐοχήν ταύτην παρέδωκε Ἐκκλησίᾳ εὐοχαιτῶν τῆς. Surgens enim vir ille divinus, Euchaitensis nimirum Joannes, fecit sicut beati ille præceperat; et cum mult-*

Χρῆζειν δοκοῦσι πραγμάτων τε, καὶ λόγων· A
 5 Ἐμοὶ δὲ μικρῶν πραγμάτων μικρὸς λόγος·

Καὶ τῶν λόγων οὖν μικρὸν ἀρκείτω μέρος,
 Εἰς δαίγμα, καὶ γνώρισμα τῶν ὄλων λόγων,

jure videntur. Mihi autem operibus parvo parvus sermo sermonumque certe parva pars sufficiat, in

argumentum ac expositionem omnium sermonum, quos sæpe scribens frustra laboravi. Omitto namque

Matthæi Busti notæ.

statim enim inter legendum in oculos incurrunt. Semel fortasse in hujus nomen incidisse videtur: nimirum in libro iii *Juris Græco-Romani*, ἐν ᾧ περιέχονται ἀποφάσεις συνοδικαί, pag. 215. Ibi enim inter alios episcopos habetur καὶ ὁ Εὐχαιεύς; Ἰωάννης, sub Nicolao III patriarcha Constantinopolitano, et sub imperio Alexii Comneni. Atque hic sane idem esse poterit cum hoc nostro, si modo temporum intervalla patientur. Nam ab obitu Constantini Monomachi, quem hic deplorat, usque ad Nicolaum III patriarcham Constantinop., triginta anni fluxerunt. Quod vero pro Εὐχαιεύον habes Εὐχαιεύς, hoc neminem ennuovere debet: unam enim eandemque urbem utroque nomine designari certum est: utique Abrahamus Ortelius, vir doctissimus, in illo suo *Thesuro Geographico* duas distinctas facit, et Euchaniam urbem suisce scribit circa Constantinopolim, quæ postea Theodoropolis dicta fuit, Cedreno teste. Et sane fuisse juxta Constantinopolim urbem quamdam, nomine Theodoropolim, haud plane negaverim: ex qua fortasse fuit ille Gregorius, qui synodo Nicænæ secundæ interfuit. Verum illam longe aliam esse constat ab hæc nostra, quæ ducentis annis post synodum Nicænam secundam Theodoropolens nomine celebrari cepit, sub imperio Joannis Zimiscae. Ille enim ut Theodoro in martyrii gratiam referret, ob præstitum ipsi (ut vulgo creditum est) in prælio contra Barbaros auxilium, ναὺν ἐν τῷ τῷ θεῷ αὐτοῦ ἀποκαίεται σῶμα ἐκ βάρων καταβαλὼν, μέγαν τε καὶ κάλλιστον ψυχοδόμησε, μεγαλαρπείας αὐτῷ κτήσεις προσεορίσας, ἃν καὶ ἀντὶ Εὐχαιεύς Θεοδορόπου κατωρύμισε, ut scribit Cedrenus in Joanne Zimisca. Idem attestatur Zonaras verbis paululum immutatis, et simul totum hoc quod volumus uno verbo conficit, dum Euchaniam cum Euchaitis aperte confundit, tom. III in Joanne Zimisca: Ναὺν αὐτῷ κατὰ τὴν Εὐχαιεύαν, ἣ Εὐχαιέα, περικαλλῆ ἐδομήσατο, τὸν πρώην καταβαλὼν, ἐν ᾧ τὸ πολυάθλον ἐκείνου σῶμα κατέθετο, καὶ τὴν πόλιν ἀντὶ τῆς προτίρας; αὐτῆς κλήσεως Θεοδορόπου ἐπωνόμασεν. Præterea Nicephorus Callistus *Ecclesiastica historia* libro vii, cap. 44, Theodori martyris corpus Euchaiten delatum esse scribit, atque ibi insigni templo cohonestatum.

Atque hoc ipsum noster hic Joannes haud obscure innuere videtur, pag. 47, ubi de Euchaitis agens, τὴν μάρτυρος πόλιν vocat, et similiter pag. 69, iis verbis, τῷ προσατοῦντι τοῦ τόπου στεφφόρω. Sed tamen occurrit quedam difficultas, quæ quidem talis est, ut quemlibet facile conturbare possit, et Abrahami Ortelii, viri diligentissimi, lapsum merito excusare debeat. Hanc dissimulare haudquaquam placet. Libro enim iii *Juris Græco-Romani* (qui prius est Sententiarum synodaliū) inter alios metropolitanoos patriarchæ Constantino-

politano, subjectos, qui ibi ordine (sed sub incertis patriarchis descripto) recensentur, seles quinquegesima prima assignatur Euchaitis, inter Novas Patras et Amasridem, et sedes 64 Euchania, unde necessario sequi videtur Euchaita et Euchaniam non esse eandem metropolim. Ego tamen confidenter affirmo codicem hic mendosum esse, et Euchaita in sedem 51 per librarii inscitiam irrepisse.

B Nam Curopalates in libro De officiis Magnæ Ecclesiæ, dum docet quo ordine se olim haberent metropoles subjectæ throno patriarchæ Constantinopolitani, et ex quibus seditus in quas mutatae essent ex institutione Andronici Palæologi senioris, apertissime scribit Euchaitorum metropoli sedem 64 olim assignatam fuisse (quæ libro iii *Juris Græco-Romani* Euchaniae ascribitur) eandemque metropolim postea sub imperio Andronici Palæologi ad sedem 76 devenisse. Et quamvis in aliis fere omnibus cum ordine illo veteri sub incertis patriarchis descripto exacte quadret, tamen 51 sedem, quam Euchaitis in libro iii *Juris Græco-Romani* assignatam esse diximus, Sebastopolens metropoli ascribit. Verum hinc procul dubio factum est ut Euchaitorum metropolis in illo libro iii supra dicto sedem 51 per vitium obtineret, quod scilicet jam ante ex descriptione multo antiquiore per imperatorem Leonem Philosophum facta, eandem sedem inter Novas Patras et Amasridem obtinuerat, ut constat ex libro ii *Juris Græco-Romani*, qui est De novellis imperatoriis. Has enim vicissitudines experta est hæc metropolis, imminuta paulatim loci dignitate Barbarorum incursionibus, quibus ex ipso situ opportuna erat. Plinius enim, libro vi, cap. 17, Scythiæ populis annumerat. Justinianus vero paulo distinctius in novella 28 inter urbes Helenoponti provincię in Asia Minori non inellectibus a Constantini matris sic dictæ enumerat: Et Damascenus monachus Studites, qui lingua Græca vulgari sive barbara Sanctorum historiam conscripsit, hanc ipsam collocat περὶ τὴν Μαύραν θάλασσαν, id est pontum Euxinum: ita enim recentiores et Barbari Græci mare illud appellant, προῦραυρῶν (præcisæ prima littera, ut solent) ob cælum ibi nebulosum, ut docet Martinus Crusius in Annotationibus ad lib. iii *Turco-Græciæ* suæ. Hæc tamen intercedere potest differentia inter hæc duo nomina, ut Euchania urbem significet, Euchaita vero et urbem et πᾶσαν τὴν περιχωρον, sive paroixiam, ut habetur pag. 47. Nunc (credo) sepulta jacet hæc metropolis inter illa 4 urbium millia, quarum cadavera hodie in Asia Minori monstrari dicuntur. Atque hæc de ipsa metropoli, atque etiam de ipso auctore qui inde nomen sumpsit accepit.

tudinem atque contemplantes compassuisset (etenim insignis erat ob famam virtutis), hanc in Dei honorem solemnitate celebrandi Ecclesiæ auctor fuit. Dixi autem; Joannem ejusmodi auctoritate Constantinopoli potitum esse; nam hæc in Constantinopolitana urbe evenisse sub Alexio Comeno, diserite hisce verbis ipsa præmittunt *Menæa* (loc. cit.): Ἐστὶ τῆς βασιλείας Ἀλέξιου τοῦ Κομνηνοῦ, ὃς μετὰ τὸν Βοτανειάτην τὰ σκληρὰ τῆς βασιλείας ἐδέξατο, ἐν Κωνσταντινουπόλει στασις γέγονε παρὰ τῶν ἑλλογιμῶν καὶ ἰναρῶν ἀνδρῶν κ. τ. λ. *Regnumque Alexia Comeno, qui post Botoniensem imperii scriptum accepit, contentio exorta Constantinopoli est inter viros doctrina ac virtute præstantes, etc.* His vero, quod majoris est momenti, accedit Joannis nostri encomium, quod a juniore Michaelis Psello conscriptum commemorat Le Quien cum hoc titulo: Ἐγκώμιον εἰς τὸν θεοσεβέστατον μητροπολίτην Εὐχαιεύον καὶ Πρωτοσύγκελλον, illudque in codice Reg. 1837 asseruari affirmat. Pretium fuerit operæ hic perscribere, quæ pauca ex illo encomio idem Le Quien collegisse videtur: *Hunc, inquit, pastoralibus numeribus excelluisse ait Psellus, ut, quamvis non politice admodum aut seculari scientia clarus, tamen eloquentia, quæ ad Isocratis characterem accederet, philosophiæ præsertim christiana ac theologia ita claruerit, ut Gregorius alter esse videretur.* (Aut. BALUCANI, *Præf. ad Euchaitæ homiliam supra editam.*

- Ὁδὶ εἰς κενὸν κίχηκα πολλάκις γράφων. **A** Ἐγὼ δὲ τοὺτους ἐξελὼν μου τοὺς λόγους,
Ἐγὼ γὰρ εἶπεν οἷς ἐχρησάμην λέγων.
10 Τίς γὰρ περισσεῖα τε, καὶ τί τὸ πλεόν
Ἐν παντὶ μόθῳ τῷ βροτοῖς μοχθοῦμένῳ;
Κἀν πολλὰ φυσήσωσιν ἐν τῷ νῦν βίῳ,
Λέγοντες, ἢ γράφοντες εἰς ἀπλησίαν,
Ἵμετρος ἀμέτρος ἐκχέοντες ῥημάτων,
15 Βροντῶντες, ἀστράπτοντες ἐξ εὐγλωττίας.
Πλείστον μὲν ὕψος οὐρανοῦ, καὶ γῆς βάθος,
Πλείστη δὲ τούτων εὐρυχωρία μέσον.
Πνεύτωσαν εἰς ἀπειρον ἄφρονος τόπος,
Οὐδεὶς στενώσει τήδε τὴν ἀπειρίαν.
20 Πολλὰς φοράς ἤνεγκεν ἤδη πνευμάτων,
Πλείους δ' ἐνεγκεῖν ἔστιν ἠὲ τρεπισμένη,
Ἐως ἂ' ἀποπνεύσωσιν ἐσχάτην μέλαν,
Ἐως λυθῶσιν εἰς ἀδηλίαν χάος,
25 Ἐως λυθῶσιν εἰς ἀδηλίαν χάος,
Μηδὲν κατορθώσαντα πλὴν κενού; πένους. **B**
25 Ἄλλ' οἱ μὲν ὡς θέλουσιν· οὐδεὶς γὰρ φθόνος.

de illis loqui, quibus dicendo usus sum. Quænam enim exuberatio et quænam superfluitas in omni labore a mortalibus sustentato? Multum siquidem tument in hac præsentī vita, insatiabiliter dicentes ac scribentes, imbres verborum immensos fundentes, ex facundia tonantes et fulgurantes. Maxima quidem est cæli celsitudo terræque profunditas, maxima vero inter illa distantia. Sufflent in immensum: amplius est locus: nemo coarctabit hanc immensitatem. Multas jam flammium undas tulit; plures autem est ferre parata, donec ultimam spīrent auram, donec solvantur in tenebrarum chaos, nihil inde præter vanos labores percepto. Sed isti sicut volunt faciunt: nulla enim invidia.

Ego vero istos excerpens meos sermones, multis ex aliis mensuratis, non immensis, solos, ut variorum fragrantiumque florum delibationem, sermonum amicis offero, modicam voluptatem allataram. Absint vero satietas, ebrietas et nausea. Habentes igitur hos breves amici sermones, ipsi magis operibus quam longis sermonibus, orate ut cunctis acceptus sit amicus, maxime vero omnium moderatori et verbo, cui saltem operum ratio habeatur. Qui opera cum ratione facta salvificans, inutiles sermones ut sœnum et carens hamore lignum, in combustionem tradit. Ego quidem igitur opera verbo cara feram accipiamque salutem. De multis autem sermonibus ac scriotis alii curent.

ΕΙΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

ΩΣ ΕΝ ΤΥΠῳ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ.

IN MAGNAS FESTORUM TABULAS PER MODUM EXPOSITIONIS.

A'. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν.
Τί τοῦτο; φῶς ἤστραψεν ὡς ἐξ αἰθέρος,
Ἄηρ δὲ μεστὸς μουσικῆς συμφωνίας.
45 Πρόσχωμεν, ὡς μάθωμεν. Ὁ μυστηρίου

Παρεμβολὴ τις ἀγγέλων κρᾶζει μέγα,
Θεῶν, λέγουσα, δόξα τῷ σαρκουμένῳ.
Καὶ πῶς Θεὸς σὰρξ; ποῦ τὸ θαῦμα; καὶ πόθεν
τὸ θαῦμα τοῦ; Βάδις σὺν τοῖς ποιμαῖσι

I. In sanctam Christi Nativitatem.

Quid istud? Lumen ex æthere splenduit, aer vera musica symphonia repletur. Accedamus, ut discamus. O mysterium! Agmen angelorum magna

D voce clamat, Deo, dicens, gloria Incarnato. Et quomodo Deus caro? Ubi et unde prodigium? Ubi prodigium? Vade cum pastoribus, qui, dum hæc festinant, greges deserunt. Istis adjunctis im-

Matthæi Busti notæ.

¹ γρ. ἀποπνεύσωσιν ἔως. ² γρ. φίλους. ³ γρ. λόγος.

(2) Ἐν κἀν μόγις. Pro λόγος reposui μόγις: illud enim sententiã aut nullam habet, aut perdifficilem: hoc contra satis apertam: et facilis est unius elementi transitus in alterum μ in λ et

vicissim: ut passim videre est, et demonstratur exemplis a Gulielmo Cantero in libro De Ratione emendandi Veter. Græc. scripti.

50 Ἐκεῖ γὰρ αὐτοῖς, ὡς ὄρξ, ἡπειγμένοις
 Καταφρόνησις γίνεται τῶν θρεμμάτων·
 Τούτοις συναλθῶν, ἐμφορῶ μοι τοῦ πόθου.
 Ἄντρον θεωρεῖς, ἄντρον ἡμελημένον,
 Ἐν ᾧ φάτην τις, καὶ βρέφος, καὶ παρθένος.
 55 Θεὸς πένης, δοικος, ἐν φαύλῳ βράκει,
 Εἰς φῶς προσελθῶν ἄρτι. Φεῦ τί μοι λέγεις;
 Ψεῦδος μὲν οὐδὲν, ἀλλ' ἀληθῆ μαυθάνεις.
 Καὶ μάρτυς ἀστήρ, ὃν κατ' οὐρανὸν βλέπεις,
 Ἐκείθεν ἡχε τὸ βρέφος σοι δεικνύων.
 60 Οὗτοι τε συντρέχοντες, ὡς πρὸς Δεσπότην,
 Ὡν καὶ τὸ τερπὴν ἔσμα τῆς εὐφημίας.
 Οἷς συμμελωθεῖν, οὐκ ἀπιστεῖν σε πρέπον.
 Εἰς γὰρ χάριν σὴν ταῦτα πάντα συντρέχει.
 Θεὸς βροτωθεὶς, ὡς θεώσῃ σὴν φύσιν.
 65 Πένης ὑπὲρ σοῦ, πλουσίον σε δαικνύων.
 Ἐπιπροσκύοντες ἄγγελοι ταῖς ἐλπίσι.
 Μήτηρ ἀνανδρος, παρθένος βρεφοτρόφος,
 Μάγων τὰ λαμπρὰ δῶρα, ποιμένων δρόμος,
 Χαράς τὰ πάντα μεστὰ, καὶ θυμηδίας.
 70 Τούτοις μὲν οὖν σύγχειρε, καὶ συμπροσκύνει,
 Ἐὰ δὲ τόνδε τὸν κατηφῆ προσέβητιν·
 Δάκνει γὰρ αὐτὸν ἄλλο τι κρυπτὸν πάθος,
 Ἐξεί δὲ τούτου μικρὸν ὑπώσας λύσιν,
 Καὶ συγκροτήσει πᾶσιν ἡμῖν ἡδέως.
 Β. *Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Βάπτισιν*·
 75 Ἄνῃ κομητῆς ἀχμὸν ἄγριον τρέφων,
 Τρίγας καμήλου, καὶ ἄ βορᾶς ζώγην φέρων,

A
 Ἄσαρκος, ἡμίγυμνος, ἀγγέλου τύπος,
 Ἦκει προφήτης καινὸς ἐξ ἑρημίας·
 Πρῶτον δ' ἐαυτοῦ Χριστὸν εἶναι μνησῶν,
 80 Δείκνυσιν αὐτὸν πᾶσι τοῖς ἠθροισμένοις.
 Τούτῳ προσελθῶν (3) Χριστὸς ὡς ἔγνωσμένος,
 Αἰτεῖ λαβεῖν βάπτισμα τοῖς ἄλλοις ἴσα.
 Ὁ δ' εὖ γινώσκων ὅστις οὗτος, καὶ πόθεν,
 Παῖραν τὸ πρᾶγμα, παῖραν ἡγεῖται μόνος·
 85 Ὅθεν κραταιῶς ἀντειτίνει τῷ λόγῳ.
 Πλὴν ἀλλ' ὑπέκει Δεσπότου προθυμία·
 Τρέμει δ' ὁμως τὴν χεῖρα, καὶ ψαύει μῦλοι,
 Ἄνω θεωρῶν, ὡς Γαγγῶν ἐκφυγοί,
 Μᾶλλον δὲ κάκει φριττοὺν ἄλλο τι βλέπει.
 90 Περιστέρα κάτεισιν εἰς γῆν ὑψόθεν,
 Ἦν οὐρανοὶ πέμπουσιν ἐκ τῶν σχισμάτων·
 Φωνὴ δ' ἐκείθεν πατρικὴ βροντᾶ μέγα,
 Ἰδὼν καλοῦσα Χριστὸν ἡγαπημένον·
 Καὶ μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα τούτῳ προστρέχοντι,
 95 Δι' ὃν κατήλθεν, ᾧ σεμνῶς ἐφίξανε.
 Πτηνῶ δ' ἔοικεν ὀχυρικινήτῳ φύσει,
 Περιστέρας γὰρ εἶδος ὡς ἀπλοσυτέρας.
 Συνεῖς δὲ ταῦτα καὶ ποταμὸς ἡρέμα
 Ἰστᾶ τὸ βεῖθρον τοῦ δρόμου, καὶ προσμένει,
 100 Οὕτω γε τιμῶν τὴν Θεοῦ παρουσίαν,
 Καὶ τὴν καλὴν κάθαρσιν ἀντιλαμβάνων,
 Ὡς πρῶτος αὐτὸς τὴν χάριν δεδιγμένος,
 Ἀρχὴ γένηται τῷδε τῷ μυστηρίῳ.
 Τούτο βροτῶν φῶς, τούτο δευτέρα κλάσις,

plearis amoro. Antrum vides, antrum reconditum, in quo praecepe, et infans, et virgo, Deus pauper, tugurio carens, in vili panno, ad lucem modo editus est! Eheu! quid dicis? Nihil quidem falsi, sed verum audis. Et testis est stella, quam in caelo conspicis, unde venerit infans tibi ostendens; et isti velut ad Dominum concurrentes, quorum etiam est jucundus laudum concentus. Cum his concinere, non dissidere tibi convenit. Tui enim gratia haec omnia sunt: Deus homo factus, ut deficiet tuam naturam; egenus propter te, divitem te demonstrans; angeli, spebus applaudentes; mater nesciens virum, virgo puerpera; splendida magorum dona; pastorum concursus; omnia jubilatione gaudioque plena. Cum his igitur tu congaude; cum illis pronus adora, sine vero hunc demissis oculis senem: mordet enim eum alius quis secretus affectus. Ab hoc autem post breve somnium liberabitur, et libenter nobiscum omnibus complaudet.

II. In sacrum Christi Baptisma.

Vir pilosus, incultam rusticitatem enutriens, de pilis cameli vestitus, et zonam pelliceam ferens,

• Ἰσ. ἡκον. • γρ. βάπτισιν. • γρ. βορᾶς.

Matthæi Busti notæ.

(3) Τούτῳ προσελθῶν. Pro ἔγνωσμένος; reposuissem ἡγνοημένος, si versus ratio tulisset, aut etiam ἡγνοημένος, tanquam factum ex particula privativa et γνόμαι barytono (unde ἔγνωσμεν.) sed

macilentus, seminudus, angeli typus, e deserto novus propheta venit. Priorem autem semetipso Christum esse significans, ipsum omnibus congregatis manifestat. Ad eum Christus ut notus accedens, baptismum aliorum baptismo similem dari sibi rogat. Ille vero, bene sciens qualis et unde sit iste rem experimentum purumque tentamen aestimat. Unde fortiter obstitit verbo. Verumtamen desiderio Domini obtemperat. Sed manu tremit vixque sursum aspiens, vertiginem effugit. Magis autem tremendum aliud quid conspicit. Desuper in terram delabitur columba, quam ex nubibus caeli demittunt, et vox paterna ex alto reboat, Christum Filium dilectissimum vocans. Testimoniumque reddit Spiritus ad ipsam accurrens, propter quem descendit et super eum solemniter considens. Volucris vero veloci natura, columbae sciticoet simplici, similis est. Intelligens autem haec et omnis placide cursum sistit, et exspectat, sic Dei praesentiam honorans, pulchramque vice puritatem accipiens, ut ipse primus, accepta gratia, principium huic mysterio fiat. Hoc mortalium lumen, hoc secunda creatio, charisma, sigillum et hoc concinunt angeli,

nusquam (quantum scio) legitur. Hoc certum est ea quae paulo post sequuntur, ὁ δ' εὖ γινώσκων, et cetera, aliquid tale postulare.

- 105 Χάρισμα, καὶ σφράγισμα, καὶ σωτηρία.
 Τοῦτο ἵ κροτοῦσιν ἄγγελοι, τοῖς γηϊνοῖς;
 Ἥδιστα συγκαίροντας, ὡς θεουμένους.
 Ἄπευχαριστῶ πολλά τῷ λελευμένῳ.
 Τοῦτου γὰρ οὐδὲν εἰς ἀμοιβὴν μοι πλῆθον.
 Γ. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεταμόρφωσιν.
 110 Φρίξον θεατὰ τὴν ἑρωμένην θείαν,
 Καὶ στήθι μακρὰν, εὐλαδῶς κάτω βλέπων,
 Μὴ πως καταστράφη σε Χριστὸς ἐγγύθεν,
 Καὶ ζημιωθῆς σαρκικῶν φῶς ὀμμάτων,
 Ὡς Παῦλος ἄλλος ἀστραπῆ βεδλημένους.
 115 Ὅρα; μαθητὰς ἐνόηδες προκαίμενους;
 Οὐ γὰρ φέρειν ἔχουσι τὴν λαμπηδόνα.
 Βλέπει δὲ Μωσῆς τὴν χάριν σὺν Ἡλίου
 Γνόφος [γὰρ] αὐτοῖς (4) ὁ προξενεῖ παρῶρσιαν.
 Σὺ δ' εἰ λαλούσης ἐκ γνόφου φωνῆς μόνον
 120 Θεῖας ἀκούσης, εὐτυχεῖς, καὶ προσκύνει.
 Δ'. Εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου.
 Ὁ τῆς Γραφῆς νοῦς ἄλλ' ἄκουε, καὶ βλέπει.
 Ἦν τις δίκαιος Λάζαρος, Χριστοῦ φίλος.
 Τοῦτον θανόντα γῆ καλύπτει, καὶ τάφος.
 Αἱ σύγγονοι θρηνοῦσι τὸν τεθαμμένον.
 125 Τοῦ γὰρ φιλοῦντος ἀγνοοῦσι τὸ κράτος.
 Πάριστιν αὐτὸς ἂν δὲ συντονωτέρως
 Κλαίονσι, κωκύουσι, προσκίπτουσι τε.
 Καθυσταρεῖν λέγουσι τὴν παρουσίαν.
 Ὅψεσθε, φησὶ, τὴν ἐμὴν ἔξουσίαν
 130 Ὁ δημιουργός. Ποῦ δ' ὁ τοῦ φίλου τάφος;

terrestribus tanquam divinis jucundissime collatan-
 tes. Multas baptizato rependo gratias : hoc enim
 mihi ad vicem exsolvendam nihil amplius est.

III. In sanctam Christi Transfigurationem.

Perhorresco, spectator, hancce visionem, et sta
 procul, pie deorsum istuens, ne forte Christus te
 proplorem radiis obæccet, et, ut alter Paulus sul-
 gure percussus, carnalium oculorum lumen læsum
 sentias. Discipulos ibi prostratos vides : non enim
 valent sustinere splendorem ; cerne vero Moysis
 cum Elia gratiam : nubes enim ipsis conciliat præ-
 sentiam. Tu autem si de nube loquentem solum-
 modo divinam vocem audis, felix es, et adora.

IV. In resurrectionem Lazari.

Est Scripturæ sensus. Attamen audi et vide. Erat
 quis justus Lazarus, Christo dilectus. Hunc mor-
 tuum tellus premit et tumulus. Sorores descent
 sepultum : diligentis enim agnoscunt potentiam.
 Ipse adest : illæ vero contentius lamentantur, in-
 gemiscunt, et ad genua volvuntur. Sedam dicunt
 esse præsentiam. Videbitis, inquit creator, meam
 potestatem. Ubi est amici tumulus? Ecce putrefa-

ἵ γρ. κροτοῦσιν. ὁ γρ. προξενεῖ. ὁ γρ. Ὁς τοῦ παρόντος χρόνος κρατεῖ δὲ τὸ κρ.

Matthæi Busti notæ.

(4) Γνόφος [γὰρ] αὐτοῖς. Γὰρ in exemplari de-
 sideratur : ut et alia omnia uucinis inclusa, quæ
 in hoc libello occurrunt.

(5) Ὁς τοῦ παρόντος χρόνος, et cæt. Nimis
 in resuscitando Lazaro : hoc enim factum est die
 proxime præcedente, ut constat ex Joannis cap.

- A Ἰδοῦ, ἀέσηπε, τὸν τετραταῖον βλέπεις,
 Ἄπακριβήσαν. Καὶ σκόπει τὸν Δεσπότην
 Ἰποκριτῆς ἄριστος ὁ ζωηφόρος.
 Σχολῆ βαδίζων δυσφορεῖ, καὶ θακρῶνι,
 135 Ἐξ οὐρανοῦ τε δῆθεν αἰτᾷ τὴν χάριν.
 Σὺν ἔργον, ὃ κράτιστε, τί βλέπεις ἄνω
 Ἐγγύς δ' ὁ μάρτυς. Εἰ κελεύσεις γὰρ μόνον
 Τρέψεις τὸ πέθος εἰς ἑορτὴν αὐτίκα.
 Οὐκοῦν κελεύει. Δεῦρο δ' ἔξω, κραυγάζας.
 140 Ζωὴν ἐτοιμῶς ἐμπνέει τῷ κειμένῳ.
 Γοισαῦτα Χριστὸς οἶδε ποιεῖν τοῖς φίλοις.
 Ἐξάλλεται γοῦν ζῶν ὁ νεκρὸς ἐκ τάφου,
 Καὶ δὴ βαδίζει κειραίας ἐσφιγμένους.
 Πλὴν ἀλλ' ἀνεῖται, καὶ λυθείς ἀποτρίχει,
 145 Τὸ δειπνον οἶμαι σκευάσων ὁ γεννάδας,
 Εἰς ἐξέλωσιν προσφιλοῦς εὐεργέτου,
 Δι' ὃν πάλιν ζῆ, καὶ τροφῆς δεῖται πάλιν.
 Ε'. Εἰς τὰ Βαθα.
 Ἄνογε τὰς σὰς, ὃ Θεοῦ πόλις, πύλας,
 Ἄς ἠγάπησε Κύριος παντοκράτωρ.
 150 Ἰδοῦ γὰρ αὐτὸς ἐρχεται σοι Δεσπότης,
 Πρῶτος, δίκαιος, μέτριος, ταπεινόφρων,
 Ἐχων δχημα πῶλον εὐταλοῦς ἄνω,
 Καὶ τοὺς μαθητὰς ἐκ ποδῶν ὀδοπόρους.
 Παῖδες προπεμπέτωσαν αὐτὸν ἐν κρότοις.
 155 Αἰεὶ γὰρ τὸν ἀγνὸν ἐξ ἀγνῶν τιμὴν ἔχειν.
 Κλάδους προσοίετω δὲ νικητηρίου
 ὁ (Ὡς τοῦ παρόντος χρόνος (5) κατεῖδως τὸ κράτος.)

C etus est ; hunc quatruiduanum cernis, responderunt.
 Et contuere Dominum. Actor est optimus ille
 qui vivificat. Lente gradiens, in gemit et lacrymatur ;
 et e caelo petit gratiam. Opus tuum, potentis-
 sime, sursum intueris. Propinquus est testis : si
 enim tantummodo jusseris, mœrorum in festum
 subito convertes. Jube igitur. Veni foras, ubi
 clamavit, protinus vitam inspirat jacenti. Talia
 Christus amicis facere solet. Exsurgit ergo vivens
 e tumulo mortuus, et jam graditur insitit ligatus.
 Attamen exiit et solutus currit ad convivium,
 puto, generosus parandum, ut digne excipiat ami-
 cos benefactoris, per quem reviviscit et rursus
 indiget cibo.

V. In Palmas.

D Aperi tuas, civitas Dei, portas, quas dilexit Do-
 minus omnipotens. Ecce enim ad te venit ipse rex
 tuus mansuetus, justus, æquus, humilis, insidens
 vili asini pullo et discipulos pedibus iter facientes.
 Pueri comitantur eum cum plausibus. Decet enim
 purum a puris honorem accipere. Ramos autem
 triumphales movent, (ut quæ præsentis potestatem

Ὁ γ' ἄλλος ἄγλος τοὺς χιτῶνας στρωνύων. A
 Ὑμνοὺς προσεδέτωσαν ἱκετηρίους
 160 (Σωτήρ γὰρ ἦκει πᾶσιν ὁ ζωηφόρος)
 Ὅσοι λαθεῖν θέλουσιν αὐτοῦ τὴν χάριν.
 Σὺ δ', ὦ ποθεινὴ, πρὸς τί τὰς σαυτῆς πύλας,
 Σιών, ἀνοίξεις; Ἐνδὸν ἐμπλεησμένη
 Ἀρσῶν ἀπηνῶν, δυσσεβῶν, μισαφόνων,
 165 Ὅς οὐ δ' ὁ νεκρὸς ἐξανιστῶν βῆδως.
 Ἄδην τε νικῶν οὗτος ¹⁰ ἐντρέπει (6) τάχα;
 Τοῖς γὰρ φόνου πλέουσιν αἰδῶς οὐκ ἐνι,
 Καὶ μᾶλλον, εἰ φθόνος τις αὐτοῦς ἐκπλέγει.
 Ὅμως δ' ἀνοίγε, καὶ δέχου τὸν Δεσπότην.
 170 Καὶ γὰρ πάρεστι τοῦ παθεῖν, ὄμμαι, χάριν,
 Ἐπεὶ περ οἶδς, καὶ παθῶν, φεύγειν πάθος.
 Οὐ δὴ τις ἡμῖν ἔστιν, ἐντεῦθεν φέδος.
 Ὅσαννὰ τοῖνον, σῶσον εὐλογημένε,
 Ὅτως προσηγῆς εἰσελαύνων, καὶ φέρων
 175 Βροταῖς ἅπασιν ἐκ παθῶν ἀφθαρσίαν.
 Γ'. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Σταύρωσιν.
 Νῦν ταῦτα. Καὶ γὰρ ἥλιον κρύπτει σκότος,
 Ἄχλὺς δὲ πληροὶ πάντα καὶ βαθὺς ζόφος.
 Πῶς σὺν θεωρῶ, δημιουργεῖ Χριστέ μου,
 Σταυρούμενόν σε; Φεῦ, τί τοῦτο; καὶ πόθεν;
 180 Σωτῆρα κόσμου προσδοκῶν σε μακρόθεν,
 Νῦν ὡς κακοῦργον εἰς ἀρὰς ξύλου βλέπω.
 Ἄπῃ λθεν εἶδος, κάλλος οὐκ ἔχεις ἔτι·
 Μήτηρ δὲ θρηγεῖ, καὶ σὸς ἡγαπημένος,

heri conspexit) hæc alia turba suas sternens
 tunicas. Supplicibus concinant hymnis (Salvator
 enim venit, omnibus vitam portans) quotquot C
 ipsius gratiam percipere volunt. Tu vero, vene-
 rabilia Sion, ad quid tuas aperies portas? Intus
 plena es latronibus sævis, impiis, homicidis, quos
 nec ipse qui facile mortuos suscitavit et infernum
 vincit, cito convertit. Cædem enim spirantibus
 nullus inest pudor, præsertim cum aliquis eos
 inflammet zelus. Verumtamen aperi et recipere Do-
 minum; etenim advenit, puto, patiendi causa, cum
 scit, vel patiens, fugere passionem. Nullus quidem
 exinde nobis est timor. Hosanna ergo, Salvator be-
 nedicte, sic mansuetus ingrediens, et ferens omni-
 bus mortalibus ex passionibus immortalitatem.

VI. In sanctam Christi crucifixionem.

Ubique nox. Etenim solem obducunt tenebræ;
 nimbus autem et densa caligo replent omnia.
 Quomodo ergo, Christe, ni Creator, te video cru-
 cifixum? Eheu! quid est hoc et unde? Te mundi
 Salvatorem expectans, nunc velut malefactorem
 in maledictionis ligno suspensum aspicio! Evanuit
 species; decorem amplius non habes. Plorat autem

¹⁰ γρ. ἐντρέχει. ¹¹ γρ. δεῖ με γάρ. ¹² γρ. ἀνασχεῖν.

Matthæi Busti notæ.

6) Ἄδην τε νικῶν οὗτος. Εντρέχει locum hic habere non potest, ideoque substituo ἐντρέπει, ἦγουν δυσθεπεί, quod etiam αἰδῶς in sequenti versu positum evincit. Hujus verbi vim dum non asse-

PATROL. GR. CXX.

Μόνοι παρόντες τῶν πρὸ μικροῦ σοι φίλων.
 185 Φροῦδοι μαθηταί, καὶ πτερωτοὶ δ' οἰκέται
 Μάτην περιτρέχουσι, μεστοὶ δακρύων.
 Οὐ γὰρ βῆθαι εὐποροῦσι τῷ πάθει,
 Μέγας δ' ἄπεισι σὸς Πατήρ παντοκράτωρ,
 Μόνον λιπῶν σε ταῦτα πάσχειν, ὡς λέγεις.
 190 Καίτοι προσέπες οὐχὶ λειφθῆναι μόνος,
 Συνόντος αὐτοῦ καὶ τανῦν πάσχοντι σοι.
 Ἄλλ' οὐκ ἄπεισι. Πνεῦμα γὰρ σὸν λαμβάνει,
 Συνευδοκῶν τε, καὶ συνῶν σοι, καὶ φέρων
 Υἱοῦ τελευτῆν ἡγαπημένου βλέπειν.
 195 Ἄει γάρ με, δεῖ σοι συνθανεῖν, εὐεργέτα,
 Ὃς συμμετάσχω τῆς ἐγέρσεως πάλιν.
 Οὕτως ἔδοξε· τοῦτο τῆς εὐσπλαγχνίας
 Ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς ἡ μέγιστη χρηστότης·
 Εὐγνωμονοῦμεν. Πλὴν τάχυνον ἐκ τάφου·
 200 Σπεύσεις δὲ πάντως. Ἥλιος γὰρ ἐνθάδε,
 Ὁ πρὶν ζοφωθεῖς, καὶ κρυθεῖς εἰς σὴν χάριν,
 Ἐλαμψε φαίδρὸν αὐθις ἀνθ' ἑωσφόρου,
 Σὲ τὸ μέγιστον Ἥλιον προμηνύων
 Ἐκ γῆς ¹¹ ἀνίσχειν, φῶς τε πέμψειν αὐτίκα.
 205 Ἴδοιμεν σὺν λάμποντα καὶ σε, Χριστέ μου,
 Ὅσπερ τὸ σὸν ποίημα τὴν νῦν ἡμέραν,
 Δι' ἧς ὀρώμεν τούσδε τοὺς θεοὺς τύπους,
 Καὶ σοι συναστράφοιμεν ἐκ γῆς καὶ τάφων.
 Ζ'. Εἰς τὴν Θεοτόκον δακρύουσαν.
 Ὡ τοῦ πάθους Δέσποινα, καὶ σὺ δακρύεις;

mater necnon tuus dilectus, soli nunc ex omnibus
 quos nuper habebas amicis, astantes. Fugitivi disci-
 puli, timidique velut aves servi, frustra pleni lacry-
 mis circumcursant: non enim passioni tuæ suc-
 currere valent. Abest autem magnus tuus Pater
 omnipotens, relinquens te solum, ut ais, ista pati.
 Attamen dixerat te non relinqui solum, ipso tibi
 nunc patienti astante. Et vero non abest: tuum
 enim accipit spiritum, consentiens astansque tibi,
 et Filii dilectissimi mortem aspicere valens. Oportet
 enim me, oportet tibi commori, benefactor, ut
 denuo resurrectionis particeps flam. Ita placuit.
 Hoc erga nos misericordiæ vestræ maxima gratia.
 Bene novimus. E tumulto tamen festina. Omnino
 properabis. Ecce enim sol qui prius in tui gratiam
 obscuratus et absconditus fuerat rursus auroræ
 loco splendide fulget, te maximum Solem e terra
 brevi surrecturum missurumque lumen significans.
 Videamus igitur lucentem te, Christe, sicut opus
 tuum, præsentem diem, per quam contemplamur
 hos divinos typos, et tecum e terra tumulisque
 surgamus.

VII. In Deiparam lacrymantem.

O mæroris Domina, et tu lacrymaris? Quodnam

- 210 Καὶ τίς βοηθὸς τῶν παρ' ἡμῶν δακρύων,
 Εἰ καὶ σὺ πάσχεις; ἔξια θρηνηθῆναι;
 Τίς ἐλπίς ἄλλη; Τίς παράκλησις; Φράσον.
 Καὶ μὴ ἐχρῆν σε μάλλον εὐθύμως ἔχειν,
 "Ἄνθρωπε χρῆστὲ τοῦ ἰστέλου προκειμένου.
- 213 "Ἄλλοις γὰρ ἄλλο (7) φάρμακον σωτηρίας,
 1229 Ἐμὸν δὲ πένθος κοσμικοῦ πένθους λύσις.
 II. *Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ζωφόρον Ἀνάστασιν.*
- 1250 Σκόπει, σκόπει τὸ θαῦμα τοῦ θαυμαμένου,
 "Ἔως θεατὸν ἔστι, πρὶν παραδρᾶμη.
 Μὴ πως ἀπιστοῆς ὑστερον λαλουμένου,
 Θέλων προσάπτειν τοῖς ὑπὲρ φύσιν, φύσιν.
 Τοῖνον, μαθητὰ τῶν ἀπορρήτων, ὄρα
- 1255 Καὶ ζῶντα Χριστὸν αὖθις· εὐγε τοῦ τέχους.
 "Ὡς ἔξῃς εἰς ἔγερσιν ὁ ζωφόρος,
 Τάφον κατοικεῖν νεκρὸς οὐκ εἰθισμένος.
 Τριήμερον γοῦν, οὐ τρίεσπερον βλέπεις,
 Κἂν ζωοποιῆ τετραήμερους φίλους,
- 1260 Νῦν δ' ἐξαναστὰς τοὺς γενάρχας ἄλλυει
 Χερσὶ κραταιαῖς ἐκ παλαιῶν μνημάτων.
 Πρῶτον δ' ἀνορθοῖ τὸ προπεπτωκὸς πάλαι
 "Ἐπειτα τὸν βρῖθοντα τόνδε πρεσβύτην,
 Μεθ' ὧν ἴπασαν ἐξεγείρει τὴν φύσιν,
- 1265 Δι' ἣν κατελθὼν μέχρι σαρκὸς, καὶ τάφου,
 "Ἄδην πατεῖ τύραννον ἀνθρωποφθόρον.
 Πλὴν ὧς ἀπαρχὴν τοῦ γένους τοῦ σοῦ δέχου

- A
 "Ἀδὰμ, Δαβὶδ τε καὶ σοφὸν Σολομῶνα.
 Οὗς ἡ Γραφὴ σοὶ ζῶντας ὧς δεικνύει,
 1250 "Ὡς τοῦ διδόντος τὴν ἔγερσιν Πατέρας.
 Αὐτὸς μὲν οὖν τοὺς ἀνδρας ἐκ νεκρῶν ἔχεις.
 Ἐἴαν γυναῖκες, τὴν ἀπάντων μητέρα.
 Οὗτο· δὲ τυφλοῦσθωσαν ἐκ φόβου τέως
 Φρουροὶ μάταιοι, δυστυχεῖς ὀπηρέται.
- 1255 Βάλλει γὰρ αὐτοὺς ἀστραπαῖς ὁ Δεσπότης,
 "Ὡς μὴ θεαθῆ ἑσσεῶν ἄφει πάλιν.
 Σὺ δ' ἀζηθελὲς ὦν ὄφεις θεαμάτων,
 "Ἐπικρότησον· σὴν ἀνάπλασιν βλέπεις.
 Καὶ χεῖρε, χεῖρε, πάσχα τοῦτο Κυρίου.
 Θ'. *Εἰς τὴν ψηλάφην.*
- 1260 Χριστὸς, μαθητὰ, Χριστὸς ἔστι καὶ πάλιν.
 Θαρσεῖτε, μὴ κλονεῖσθε τῇ ξένη θέῳ.
 Μηδὲ ἰσπτοεῖσθε (8) τὰς ἀδήλους εἰσόδους·
 Οὐδεὶς γὰρ ὑμᾶς ἄφεται κεκρυμμένους·
 "Ἄλλ' αὐτὸς ἀκράτητον εἰληφῶς φύσιν,
- 1265 Οὕτω διέδρα καὶ τάφον κεκλεισμένον.
 "Ἄλλ', ὧ τί τοῦτο ἰσ; σὺν γὰρ ὡσπερ ἠσθόμην
 Οὐχ οὗτος ὁ πρὶν εὐστομος δημηγῶρος;
 Οὐκ ἀτάω νένευκεν ἐκπεπληγμένος;
 "Ἡ χεῖρ δὲ ναρκᾶ, καὶ ἰσ παρειμένη τρέμει,
 1270 Πλευρὰν φλέγουσαν ψηλαφᾶν ὠρμημένη.
 Χριστὸν προδῆλωσ, ὧ φιλοπράγμων, βλέπεις.
 "Ὡς ἡ παρούσα μαρτυρεῖ σοὶ δεῖλια.
 Νῦν οὖν πέπεισο, καὶ λιπῶν τοὺς πρὶν λόγου;

erit nostrarum solamen lacrymarum, si tu ipsa
 lamentatione digna patiaris? quænam alia spes?
 quæ solatio? Responde. At vero te potius, homo
 pie, oportet, ad præsens malum, forti animo esse.
 Aliis enim aliud salutis remedium: meus autem
 maior humani mæroris est solutio.

VIII. *In sacram vivificamque Christi Resurrectionem.*

Intuere, intuere sepulcri prodigium, dum specta-
 bile est, priusquam transierit, ne postea dicto re-
 nuas assensum, volens iis quæ sunt supra naturam,
 naturam componere. Igitur, mysteriorum discipule,
 vide quoquo Christum rursus viventem. Euge!
 diligentiam! Quam promptus ad resurrectionem
 auctor vite, sepulcrum inhabitare mortuus non
 assuevit. Triduanum ergo, non trinociale m vides,
 si quidem quatruiduanos vivificat amicos. Nunc
 autem suscitatus, protoparentes ex antiquis monu-
 mentis manu forti elicit. Primum vero relevat quod
 olim prolapsum fuerat; deinde miserum hunc senio-
 tem; posteaque totam suscitatur naturam, ob quam
 cum ad carnem et tumulum usque descenderit,
 mortem, homicidam tyrannum proculcat. Cæterum

ut primitias generis tui recipe Adam, et David,
 sapientemque Salomonem, quos Scriptura tibi
 viventes, ut dantis resurrectionem patres, ostendit.
 Ipse ergo vivos ex mortuis habes, Evam mulieres
 omnium matrem. Illi vero interea timore cæcati
 sunt vani custodes, miseri servi; percellit enim eos
 fulguribus Dominus, ne deinceps impiorum videa-
 tur oculis. Tu vero dignatus spectaculo quod cernis
 plaude: tuam regenerationem vides. Salve
 quoque, salve, pascha Domini.

IX. *In Contractationem.*

Christus, discipuli, Christus est denuo. Confidite,
 ne vana visione conturbemini; non invisibiles aditus
 cogitate stupentes: nemo enim vos absconditos
 cernit. Verum ipse incorruptibilem indutus naturam,
 ita sepulcrum circumclusum effugit. Sed quid
 istud? Nunc enim, ut novimus, non est iste qui
 prius ore suavi loquebatur? Quomodo deorsum
 inclinatur percussus? Manus autem torpet, languida
 que tremit, cum fulgidum latus tangere properat.
 Christum manifeste, curiose, cernis, ut tibi testator
 præsens trepidatio. Nunc ergo crede, prioresque

ἰσ. πάθους. ἰσ. ποιεῖσθε τὰς ἀδήλους. ἰσ. νοῦν γὰρ οὐ παρεσχόμην. ἰσ. παρειμένα.

Matthæi Busti notæ.

(7) "Ἄλλοις γὰρ ἄλλο. Versum 216 et reliquos,
 qui hunc in epistole meo immediate sequebantur,
 quære num. 85, ibi χαίρων ὄνειροι; καὶ σκιαῖς. Inter
 quos tamen, ut vides, nulla intercedit affinitas,
 nulla connexio. Idem in sequentibus animadvertere
 poteris, ne frustra eadem iterare atque inculcare
 cogar: ita vero, ut a me digerantur, bellissime

conspirant omnia, et festorum ordo qui in manu
 scripto sædissime conturbatus erat, hic resti-
 tuitur.

(8) Μηδὲ σπτοεῖσθε. Intelligit stupendum Christum
 introitum, ostio clauso. Ita enim et sensus erit
 optimus, et versus integer.

θαύμαζε, καὶ κήρυττε τὸν Ζωηφόρον
I'. Εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήριον Ἀνάληψιν.
 1275 Οὐκ ἦν ὁ Χριστὸς σαρκικῶν ἐκ σπερμάτων,
 Κὰν σὰρξ προήλθε ἐκ μητρικῶν αἱμάτων.
 Ἄλλ' ἐκ Θεοῦ φύς καὶ κατελθὼν ὑψόθεν,
 Εἰς οὐρανούς ἀνεισι πρὸς Θεὸν πάλιν,
 Καὶ σῶμα θεῖον ἐκ ταφῆς ἀφρατίσας.
 1280 Φέρει σὺν αὐτῷ, καὶ καλύπτεται νέφει.
 Οὔτοι δ' ἄνω βλέπουσιν ἐκπεπληγμένοι,
 Καὶ χεῖρας ἐκτεινοντες ὡς πρὸς αἰθέρα,
 Ζητοῦσιν ὡσπερ τὴν σύναρσιν ἐκ πόθου,
 Φίλοι μαθηταί, καὶ τεκοῦσα Παρθένος.
 1285 Ὅθεν καταστέλλουσιν αὐτοὺς ἡρέμα
 Λόγοι προσηναῖς ἀγγέλων εὐαγγέλων,
 Οὔτω, λέγοντες, Χριστὸν ἤξεν καὶ πάλιν,
 Ὅσπερ κατεῖδον ἄριτι γῆθεν ἡρμένον,
 Πέρας γὰρ εἶναι τοῦτο τοῦ μυστηρίου.
 1290 Ταῦτα προδῆλως ὁ γραφεὺς τῶν εἰκόνων
 Τύποις διδάσκει τὴν ἀλήθειαν σέβων.
IA'. Εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστήν.
 Τὴν ἰσχάτην τε καὶ μεγίστην ἡμέραν
 Γράφει πρὸς ἀκριβείαν ἡ σοφὴ τέχνη,
 Καθ' ἣν τὰ φρικτὰ θαυματουργεῖται: τὰδε.
 1295 Διόροφόν τι τοὺς ἀποστόλους φέρει·
 Ἄφνω δ' ἄνωθεν ἤχος ἐμπίπτει μέγας,
 Καὶ φῶς τε καὶ πῦρ συγκάτεισιν ὑψόθεν,

deserens sermones, mirare et prædica vitæ Auctorem.

X. In sacram salutaremque Christi Ascensionem.

Non erat Christus ex carnali semine, licet processisset caro ex materno sanguine. Sed ex Deo genitus et desuper delapsus, in cœlos ad Deum rursus ascendit, et divinum corpus, immortalitate donatum, et sepulcro secum levat et nube contegit. Illi vero sursum aspiciunt stupefacti, manusque velut ad umbra protrudentes, quasi conjunctionem ex amore quærunt, cari discipuli Virgoque puerpera. Unde moderantur eos leniter dulces angelorum sermones, sic, dicentes, Christum rursus esse venturum, quemadmodum viderunt eum e terra modo surgentem: hunc enim esse mysterii finem. Sic manifeste docet imaginum pictor typis veritatem honorans.

XI. In sacram Pentecosten.

Ultimam maximamque diem sapiens ars exactissime depingit, qua tremenda prodigia facta sunt talia. Stratum duplex gestat apostolos. Subito vero cœlitus magna supervenit commotio; lumen ac

¹⁷ γρ. ἐκλαθῶν. ¹⁸ Θεόν.

A Γλώσσαις ἀπαρτίζοντα τὰς ἑρωμένους,
 Ἄς οὐκ ἔγνω τις γηγενῶν πλὴν ἐνθάδε.
 1300 Τούτων δ' ἕκαστος προσλαθὼν αὐτῶν μίαν,
 Φωνὰς δίδωσι τοῖς παροῦσι ποικιλίας,
 Ἄλλος πρὸς ἄλλον ¹⁷ ἐκλαθὼν τὴν νῦν χέριν.
 Ἦ συνδρομὴ δὲ πρὸς τὸ θαῦμα τῶν ἐχλων
 Διδασκάλους δεικνύσι τοὺς καθημένους,
 1305 Ἄπασιν αὐτοῖς προσλαθούνας γησίως,
 Εἰ καὶ συνῆλθον ἐκ γενῶν ἀλλοθρόων
 (Πλήθη γὰρ ἐθνῶν εἰσι συμμεμιγμένων).
 Σὺ δ', εἰ ξενίζῃ πρὸς; τὸ τῆς θείας ξένο,
 Ἄκουε, καὶ πίστευε τοῖς λαλοῦμένοις.
 1310 Καὶ δοὺς σεαυτὸν τοῖσδε τοῖς πυριπνώσις,
¹⁸ Θεῖον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δόξαζέ με,
 Τὸ ταῦτα πάντα θαυματουργοῦν ἐνθέως,
B Φῶς, πῦρ, πνοήν τε καὶ σοφοῦς ἀγραμμάτους.
IB'. Εἰς τὸν Ἕλληνα τρεφόμενον ὑπὸ κάρρακος.
 Ζηλωτὰ, παιδεύθητι μακρὸν ὄμιλον,
 1315 Καὶ μὴ τὸ πῦρ ἄνωθεν, ἀλλ' ὕδωρ βρέχει·
 Καὶ σε τρέφει κόραξ γὰρ, οὐ καταφλέγει·
 Ὅθεν διδαχθεὶς ὡς κακὸν λιμὸς μέγα,
 Ἄρδευε τὴν γῆν, καὶ τὰ γῆς ζῶα τρέφε.
 Χρηζῆς τροφῆς γὰρ καὶ σὺ τοῖς ἄλλοις ἴσα.
IG'. Εἰς τὴν κατὰ τὸν ἄγιον Παῦλον (9) καὶ τὸν Χρυσόστομον ἱστορίαν.
 1320 Σίγα, θεατὴ, καὶ βραχὺν μείνον χρόνον,

ignis desuper collabuntur, linguas visibiles dispersientes, quas nemo mortalium alibi vidit unquam. Illarum autem unam unusquisque suscipientes, varias linguas astantibus loquuntur, alter ad alterum præsentem gratiam collaudans. Turbarum ad prodigium concursus, magistros ostendit illos sedentes omnibus ipsis propria lingua loquentes, etsi variis ex gentibus confluerint (erat enim multitudo gentium commistaturum). Tu vero si stupes de novitate visus, ausculta credeque loquentibus, et teipsum tradens illis igne inspirationis, divinum Spiritum Dei hæc omnia miranda, lumen, ignem, inspirationem, ignarorumque sapientem doctrinam, divinitus operari cogita.

XII. In Eliam a corvo nutritum.

Zelator, edisce patientiam, neque desuper ignem, sed aquam plue. Te namque nutrit corvus et non consumit. Unde quantum sit malum fames edoctus, irriga terram, et animalia terræ nutri. Tu enim sicut alia victu egēs.

XIII. In sancti Pauli et Chrysostomi historiam.

Sile, spectator, et aliquandiu siste, ne forte pul-

Matthæi Busti notæ.

(9) *Εἰς τὴν κατὰ τὸν ἄγιον Παῦλον.* Hanc historiam (si historia dicenda sit) vide apud Leonem Augustinum et Simeonem Metaphrastem in Vita Chrysostomi, præfixa Parisiensi editioni operum ejusdem Chrysostomi, aut etiam apud Baronium, qui eandem in suos Annales inde transcripsit. Tom. V, anno 407, n. 12. Illic enim Joanni Chrysostomo commentarios in Epistolas jam tum scri-

benti Paulum apostolum a tergo asstantem habes, eique in aurem iusurrantem, et arcanos Epistolarum sensus enarrantem. Interim sanctus Proclus, qui tum quidem Chrysostomo a ministeriis, postea vero patriarcha Constantinopolitanus fuit, ista per ostii rimam sive foramen speculatur, una cum amico quodam, qui malitiosis artibus a dignitatis culmine dejectus, capiti etiam suo ab imperatore

Μή πως ταραξῆς τὴν καλὴν συνουσίαν,
 Καὶ ζημιώτης κόσμον ἐνθέους λόγους.
 Ἐξ οὐρανοῦ γὰρ ἔριπ τούτους τοῦ τρίτου
 Ἦκει κομίζων Παῦλος αἰθεροδρόμος.
 1425 Κινεῖ δὲ χεῖρα πρὸς γραφῆς ὑπουργίαν
 Οἰκουμένη; τὸ θαῦμα, τὸ χρυσοῦν στόμα.
 Ζήλου, τὸ λοιπὸν, ἔν πρὸ τῶν θυρῶν βλέπεις,
 Τούτῳ τε συνθαύμαζε, καὶ συγκαρτέρει.
 13'. *Εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.*
 14 Πλῆσσαν εὐρῶν πῦρ πνέουσαν, ζωγράφει,
 1430 Μόνην ἀφῆκα; εὐλαθεύεις τὴν φλόγα;
 Ἦ πάντα τολμῶν προσγράφεις καὶ τὸ φλέγον;
 Καὶ φθέγγεται μὲν, καὶ λαλεῖ παραινέσεις,
 Ἄλλ' ἔστιν ἰσχνόφωνο; ἔξ ἀσιτίας;
 Ἐμὸν τὸ λείπον· οὐ γὰρ οὐκ παρεσχόμην.
 1435 Νῦν οὖν ὑποσχῶν, γινώσκωμαι τί μοι λέγει.
 Βαβαί· καταφρονεῖν με πείθει τοῦ βίου.
 14' *Εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.*
 Τί σοι τὸ σύνουον βλέμμα βούλεται, Πάτερ;
 Λέξειν τι καινὸν ἐκδιάξῃ μοι τάχα.
 Ἄλλ' οὐκ ἂν εὐροῖς· πᾶν γὰρ ἀνθρώποις ξένον.
 1440 Ἐγώρισαν φθάσαντες οἱ σοὶ μοι λόγοι.
 14' *Εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον.*
 Ἐπιπρέπει τις σεμνοποιὸς ὠχρότης
 Ἐξ ἐγκρατείας τῷ σοφῷ διδασκάλῳ.

chrum conturbes cœtum, et mundo divinos sub-
 trahas sermones. Ex tertio namque cœlo nunc illos
 affert æthereus Paulus. Manum autem movo ad
 Scripturæ subsidium, orbis universi miraculum, os
 aureum. Imitare, de cætero, quem ante fores
 aspicias; cum isto mirare et persevera.

XIV. *In sanctum Joannem Chrysostomum.*

Num lingua, pictor, ignem spirante inventa,
 solam timidus prætermisisti flammam? An omnia
 audens ignem quoque sculpsis adjicis? Fatur qui-
 dem hortationesque loquitur: sed ex abstinentia
 guttur hæret. Meum est reliquum: non enim aures
 præbui. Nunc igitur conjiciens, quid mihi loquatur:
 sciam. Ah! me vitam contemnere suadet.

XV. *In sanctum Gregorium theologum.*

Quid tibi vult hic cogitabundus vultus, Pater?
 Ad novum quid mihi statim dicendum cogis: sed
 non inventes, totus enim hominibus extraneus
 est. Tui sermones jam mihi revelaverunt.

XVI. *In magnum Basilium.*

Sapientem magistrum decet venerabilis ex con-
 tinentia pallor. Si vero loquatur (videtur enim esse

¹³ γρ. ἡ γλῶσσα νευρῶν. ¹⁴ γρ. θαῦμα.

Matthæi Busti notæ.

metuebat: ideoque noctu ad sanctum Chrysosto-
 mum commicabat, illi ut causam suam exponeret,
 atque illo apud imperatorem intercedente, pri-
 stinam dignitatem, si posset, recuperaret. Verum
 dum sanctum illum Patrem privatim cum alio
 colloquentem interpellare verecundatur, tres noctes
 continuas ad ostium præstolat, et summo mane

A Ἄλλ' εἰ λαλήσει (ζῆν γὰρ δοκεῖ καὶ τύπος,
 Τρυφή τὸ χρέμα, φαειρότης, καὶ τερπνότης,
 1345 Οὐκοῦν τὰ χεῖλη πρὸς λόγους κίνει, Πάτερ,
 Τούς καὶ λίθους θέλοντας. Ἄλλὰ μὴ λέγε,
 Ἄπερ διδάσκων εἰς συναίσθησιν ἔγεις.
 Δάκνειν γὰρ οἶδε ταῦτα (κᾶν στάζῃ μέλι)
 Τούς ἔλκεισι βρῦντας, ἐξ ὧν συγνόητης,
 1350 Πρὸς ἦν ἐπαρκαῖς καὶ γραφεῖς οὕτω μόνον.

12'. *Εἰς τοὺς τρεῖς ἄμα.*

Τριάς μὲν εὐρεν ἰσαριθμούς συμμάχους·
 Ὑπερμάχους δ' ἔσησε πίσις ἐνθάδε,
 Ἄνάξιν κρινάτα, καὶ πόρρω λόγου,
 Ἦν τοῖς λόγοις σύνεσι, μὴ καὶ τοῖς τύποις.
 1355 Ὅθεν γραφέντες ζῆν δοκοῦσι καὶ λέγειν
 Ἄπερ φέρουσιν αἱ θεόγραφοι βίβλοι.
 Ταύτην ἀμείβην τοῖς διδασκάλοις νέμει
 Εὐνοῦς μαθητῆς, οἰκέτης Ἰωάννης.

13'. *Εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον.*

Αὐτὸν κρατῶ σε προσκυνῶ τε καὶ βλέπω.
 1360 Αὐτὸν κρατῶ σε· σὸν δὲ ¹³ σῶμα καὶ τότε,
 Ἄνηρ ἐναργῶς πρεσβύτης. Ἐκ χρωμάτων
 Σαφές τὸ σῶμα· πνεῦμα δ' ἂν σοι καὶ λόγον
 Ἐμὸν παρέσχον, εἰ λαβεῖν κατηξίους.
 Οὕτως ἔχαιν πόθος με πείθει, καὶ λέγειν.

vivendi typus) hoc est deliciæ, gaudium, et jucun-
 ditas. Labia ergo, Pater, move ad sermones ipsas
 petras demulcentes: sed ne dicas quæ docens ad
 sympathiam agis. Contristari enim norunt ista
 (licet mel distillant) vulneribus gravatos, e quibus
 est tristitia, contra quam solum sic scripto suf-
 ficis.

XVII. *In tres simul.*

Trinitas quidem numero pares invenit commili-
 tones. Defensores autem hic erexit fides indignum
 et irrationale judicans, quorum sermonibus inest,
 eorum non inesse typis. Unde depicti vivere videntur
 ac dicere quæ ferunt divini Libri. Hanc vicis-
 situdinem magistris partitur benevolus discipulus,
 servus Joannes.

XVIII. *In sanctum Nicolaum.*

Ipsam te amplector, venerorque ac contem-
 plor. Ipsum te complector. Tuum autem corpus est
 istud, vir jam senior. Ex coloribus evidens est
 corpus. An autem tibi cum spiritu meum quo-
 que sermonem exhibui, modo recipere digneris.
 Sic esse et loqui me suadet indoles.

domum re infecta ter revertitur. Proclus autem igno-
 rans quam ingressus esset is qui Chrysostomo
 lucubranti astabat, attonito similis stupet; mox
 tamen comperit hunc non alium fuisse a sancto
 Paulo, idque non aliunde quam quod oris specie
 Paulinam effligem, quam religiose colebat Chrysos-
 tomus, referret atque exprimeret.

10. *Εἰς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον (10) τὸν ἑν ἄ τῇ καὶ Μαίτου.*

- 1365 Κόσμῳ νεκρωθεὶς, καὶ Θεῷ ζήσας, Πάτερ,
 Ἄπεκρίθης ζῶν, καὶ θανὼν ἀνευρέθης·
 Κράζεις δὲ σιγῶν, καὶ βοᾷς ἐκ τοῦ τάφου,
 1368 Σάλλπιγγα τὰς σὺς (11) θαυματουργίας ἔχων.
 999 Ἐντεῦθεν ὁ πρὶν πᾶσιν ἠγνοημένος,
 1000 Νῦν καὶ βασιλεὺς προσκυνητὰς ἐλκύεις,
 Ὡν ἔργον ἢ στέφουσα (12) τὴν σαρὸν χάρις
 (Πᾶν τερπνὸν ὕλης, καὶ τέχνης πᾶν ποικίλον)
 Φέρουσα, καὶ τέρπουσα τοὺς θεωμένους,
 Δι' ἧς ἄριστα τὴν νοητὴν σου δίδως
 1005 Δόξαν θεωρεῖν ἐν Θεῷ κεκρυμμένην,

XIX. *In sanctum Constantinum, ad diem Maii B vicesimam primam.*

Mundo fuisse mortuus Deoque vixisse, Pater, separatus es vivens et mortuus inventus es. Clamas autem silens et ex tumultu reboas, pro tuba habens mirabilia opera tua. Unde prius omnibus ignotus, nunc reges ad venerationem allicis, quorum opus (proprus materia jucundum et arte varium) gratia quæ coronat urnam, præterdit, et spectantes lætificat : per quam optime tuam intelligibilem das videre gloriam in Deo absconditam, donec ab ipso digna recipis.

ἑν ἄ τῇ καμὴλῳ. ἑν γρ. κηδῖαν.

Matthæi Busti notæ.

(10) *Εἰς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον* et cæt. Diutissime torait nos hic locus, quem tamen aliquando tandem expeditimus. Nam, ut habetur in Novella Manuëlis Commeni (libro secundo *Juris Græco-Romani* ex Balsamone) ἢ καὶ τοῦ Μαίτου ἀπρακτὸς ἐστὶ διὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ ἱσαποστόλων μεγάλων βασιλέων Κωνσταντῖνου καὶ Ἑλένης. Et Cypriales De Officiis Magnæ Ecclesiæ Constant. Maii 21 : Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντῖνου ἀπέργεται ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀποστόλων, ἐνθα καὶ ἡ ἅγια τούτου σαρὸς καίται.

(11) *Σάλλπιγγα τὰς σὺς*. Versum 1369, et reliquos qui hunc ordine sequebantur in manuscripto, quære num. 33, κατὰ σῶμα τρώσοι, qui quidem quam male inter se cohæreant nemo non videt.

(12) *Ὡν ἔργον ἢ στέφουσα*. Templum Apostolorum extruxit Constantinus, ut Eusebius lib. iv, de Vita Constantini, scribit, ubi templi formam explicat : qui etiam subdit, Constantinum ibi in aurea arca sepultum fuisse, quam utrinque sex stipant apostoli. Hanc ædem postea ruinam minuantem pro dignitate instauravit Justinianus, ut docet Procopius de ædificiis Justiniani. Zonaras Theodoram restaurasse scribit.

(13) *Εἰς τοὺς ἀγίους Ἀναργύρους*. De Anargyris rarissime apud scriptores sit mentio, eaque tantum nomine tenus. Zonaras pag. 192, in Michael Paphlag. meminit τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων, et in lib. ii *Juris Græco-Romani*. Ἡ α' τοῦ Νοεμβρίου ἀπρακτὸς, διὰ τοὺς θαυματουργοὺς Ἀναργύρους. Vel ex hoc loco constat eos fratres fuisse et medicos : et sane in libro iii, περὶ εὐπορήτων qui Galeno ascribitur, citatur quædam compositio τῶν ἁγίων Ἀναργύρων· unde liquido constat hunc librum non esse Galeni : tum etiam quoniam monachum Barlaam citat, ita enim legendum videtur, quamvis tam Aldini codices quam Basti-

Ἔως παρ' αὐτοῦ τὰ πρὸς ἄξιαν λάθης.

K'. *Εἰς τοὺς ἀγίους Ἀναργύρους (13).*

Ἴδου τί τερπνὸν, ἢ γέμον θυμηδίας,

Ἄς αὐταδέλων φιλότων συνοικία ;

Ἦν ἢ παροῦσα μαρτυρεῖ τούτους στάσις

1010 Καθ' ἣν ὁμοῦ σύνεισισι οἱ γεγραμμένοι.

Ἀνάργυρος μὲν ὁ τρόπος τοῖς συγγόνις,

Τέχνη τ' ἱατρῶν, θαυματοργοὶ δὲ πλέον·

Ἦν οὖν θέλεις ἄμισθον ἐξαιτοῦ χάριν.

Θεὸν γὰρ ἐγγὺς εὐτυχῆς δὲ καὶ τέχνην.

KA'. *Εἰς τὴν κηδῖαν (14) τοῦ Χρυσόστομου, καὶ τὴν κατὰ τὸν Ἀδελφίον (14') ἱστορίαν.*

1015 Τὸν ἄγγελον μὲν ἐν βροτοῖς ὁ πρεσβύτερος
 Ζητῶν ἔκαμνε, καὶ ποδῶν ἐδυσφάει,

XX. *In sanctos Anargyros.*

Quid tam lætum ac jucundum veluti fratrum dilectissimorum communis habitatio? Hoc testatur præsens illorum status, juxta quem simul habitant depicti. Non argentea quidem est conditio fratribus ; arte sunt medici, sed magis miraculorum operatores. Quam igitur vis absque mercede precare gratiam : divina namque ars propinqua est et fausta.

XXI. *In funera Chrysostomi et Adelpii historiam.*

Angelum ioveniendi in mortalibus senex desiderio premebatur, cum vidisset, sicut mortalem

lienses habeant Βάρλαμ. Adderem etiam Galenum ibi citari, nisi hoc in Galeni libris indybitatis aliquando contingeret. Anargyri autem dicti sunt, quod gratis medicinam facerent, quod non obscure indicat hic auctor iis verbis, ἦν οὖν θέλεις ἄμισθον ἐξαιτοῦ χάριν. Neque enim audiendus est libri modo citati interpretes Latinus, qui ita transfert, sanctorum argentum non possidentium, veritus (credo) ne perniciosam medicinæ professoribus exemplum posteris proderet.

(14) *Εἰς τὴν κηδῖαν*. De exsequiis S. Chrysostomi, et pompa funebri qua eidem in vasta illa solitudine parentatum est, scribit Palladius diaconus in Dialogo de vita Chrysostomi : ubi tantam multitudinem ex Syria, Cilicia, Ponto, atque Armenia confluxisse dicit, ut ex conditio convenisse crederentur.

(14') *Καὶ τὴν κατὰ τὸν Ἀδελφίον*. Summa hæc est. Adelphius quidam, Arabyssi (ut ferunt) episcopus, Chrysostomi defuncti desiderio languens, misere cupiebat scire, quem inter beatos locum obtineret ille sanctissimus Pater, num inter prophetas aut patriarchas. Tandem post diuturnam orationem, et stetus uberrimos, in locum ineffabili gloria perlustrum rapi sibi visus, ibique a glorioso aliquo angelo edoctus, omnes Ecclesiæ Patres ordine perlustravit, inter quos cum Chrysostomum non posset conspiciere, ingentem animo mœrorem hausit : cumque tristitiæ causam rogatus aperuisset, hoc responsum abstulit, Chrysostomum oculis humanis nequaquam conspici posse, utpote qui invisibilis Dei throno jugiter assistat. Hanc fabulam vide apud Nicephorum Callistum *Ecclesiasticæ Histor.* lib. xiii, cap. 26, nec non apud Cæsarem Baronium tom. V, ann. 407, num. 34, ubi ejusdem confutatio habetur.

- Ἐπαίπερ εἶδεν ὡς βροτὸν τεθνηκότα,
 Οὕτω τε νεκρὸν πρὸς ταφὴν ἀπηγμένον.
 Ἐν οὐρανῷ; δὲ τὸν ποθοῦμενον βλέπει,
 1020 Τοῦ προσκυνητοῦ σφόδρα πλησίον θρόνου.
 Οὗτος πρέπων γὰρ ἦν Ἰωάννη τόπος,
 Σὺν τοῖς Χερουβὶμ ὡς ἐχορὴν τεταγμένω.
 ΚΒ'. *Εἰς τὸν ἀρχάγγελον Μιχαήλ.*
 Φῶς, πνεῦμα, καὶ πῦρ, οἶδαμεν τοὺς ἀγγέλους,
 Παντὸς πάχους τε καὶ πάθους ὑπερτέρους.
 1025 Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν (15) ἄδλων ταγμάτων.
 Ὡ πιστις, οἷα θαυματουργεῖν ἰσχύεις;
 Ὡς ῥῆστα μορφοῖς τῆν ἀμόρφωτον φύσιν;
 Ἠλὴν ἢ Γραφὴ δεικνυσι τὸν γεγραμμένον,
 Οὐχ ὡς πέφυκεν, ὡς δ' ἔδοξε πολλάκις.
 ΚΓ'. *Εἰς τὸν ἀσπασμὸν Πέτρου καὶ Παύλου.*
 1030 Ἐξιστόρει μοι, Παῦλε, τὸν μέγαν Πέτρον.
 Λέγει; γὰρ ἄλθειν εἰς Σιών τούτου χάριν.
 Δίδου δὲ καὶ φίλημα²² σύμβολον πόθου,
 Περιπλακεῖς ἤδιστα τῷ ποθομένω.
 Ἄντάσπασαι δὲ καὶ σὺ, Πέτρε, γνησίως
 1035 Τὸν σὸν διώκτην, τοῦ πάλας λυθεῖς φόβου,
 Ἐπαίπερ οὕτως εἶδες ἠλωτωμένον.
 Χριστοῦ μαθητῆς ἐστί, καὶ ζήλου πνέει.
 Ἄλλ' οὐκ ἀπειλής, ὡς πρὸ τούτου, καὶ φόνου.
 Ὅθεν συνεργὸν προσλαβὼν τὸν γεννάδαν,
 1040 Σκέπτεσθε κοινήν σκέψιν, ὡς σισωσμένην

defunctum, sic quoque mortuum ad sepulcrum
 ferri. In caelis autem desideratum aspicit, proxime
 divinum thronum. Ille enim locus decebat Joannem
 inter Cherubim rite positum.

XXII. In archangelum Michael.

Lumen, spiritum et ignem scimus angelos omni
 mole et omni passione immunes sed hic immate-
 rialium est dux exercituum. O fides, quanta
 operari potes miracula! Quam facile quæ sine fi-
 gura est naturam, forma induis! Verumtamen
 imago ostendit depictum, non qualis est natura, sed
 qualis sæpe videtur.

XXIII. In complexum Petri ac Pauli.

Memora mihi, Paule, magnum Petrum. Dicis
 enim propter hunc Sion venisse. Da vero quoque
 osculum, charitatis symbolum, jucundissime di-
 lectum amplectendo. Tu quoque, Petre, antiquo
 liberatus metu, vicissim ex animo tuum comple-
 tere persecutorem, siquidem eum sic vides com-
 mutatum. Christi discipulus est: zelum, non autem
 minas et necem, ut antea, spirat. Unde cooperato-
 rem hunc nobilem suscipiens, quomodo terrarum

²² γρ. σύμβουλον.

Matthæi Busti notæ.

(15) Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν. Post hunc ver-
 sum aliquis deesse suspicor quod hujusmodi sen-
 sum habuisse videtur ἔνταῦθα ποιητικοῖσιν ἐμπρέ-
 πται τύποις: aut fortasse pro ἀλλ' ὁ legendum ἄλλο,
 vel ἀλλ' οὐ aut etiam fortasse de industria oratio-
 nem sequentem a sequenti exclamatione ab-
 rumpi voluit: sed potior est prior sententia; illa

- Α Χριστῷ παραστήσασθε τὴν οἰκουμένην
 ΚΔ'. *Εἰς τὸν Σωτήρα.*
 Τοὺς οὐρανοὺς ἔχοντα, Δέσποτα, θρόνον.
 Καὶ γῆν πατοῦντα, καὶ τὸ πᾶν πληροῦντά σε
 Ἐνταῦθα πιστις εὐσεβῆς περιγράφει.
 1045 Ἦν σοι γεωργεῖ καρδία γεωργίου.
 Ὅς αὐτάδελφον εὐτυχῶς αἰχέιν ἔχει
 Πιστὸν Μιχαήλ, τὸν νέον γῆς δεσπότην.
 ΚΕ'. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον ὑπαγορευόμενα, καὶ
 Λουκᾶν καὶ Τιμόθεον παριστώσας, καὶ γρά-
 φοντας.*
 Ὁ ζῶντα Χριστὸν ἐν μέσῃ ψυχῇ φέρων,
 Ἐκείθεν ἔλκει τοὺς ἀπαρρήτους λόγους
 1050 Οὐς καὶ διδαχθεῖς, σκέπτεται πῶς ἐκφράσσει.
 Τοῖς ἀξίοις γὰρ πᾶσιν ἔξεσαιν θέλει.
 Ἄλλ' οἱ παρόντες εὐφροεῖς ἔξυγράφοι
 Ὡς μουσικούς γράφουσι τοὺς λόγους τέως.
 Φθόγγος γὰρ οὐκῶ γῆν προήλθεν εἰς δλην,
 1055 Κᾶν πᾶσαν ἐπλήρωσεν ὑπερτον κτίσιν.
 ΚΓ'. *Πρόγραμμα εἰς τὸν τῆς Κοιμήσεως λόγον.*
 Σοὶ τοῦτο πλεκτὸν (15') ἐξ ἀκηράτου στέφανος
 Λειμῶνος, ὃ Δέσποινα, κοσμησας φέρω.
 Ἄλλότριον πρόσφθεγμα, σοὶ μάλα πρέπον
 Ἄπαντα γὰρ σὰ δοῦλα καὶ τὰ τῶν ξένων.
 1060 Λόγων ὁ λειμῶν, τῆς Ἐδέμ φυτὰ τρέφων,
 Βρύον τε πολλοῖς ἀνθεσι καὶ ποικιλίαις,

orbem Christo præsentetis salvatum, mutuo consilia
 cum ipso meditare.

XXIV. In Salvatorem.

Cælos habentem, Domine, thronum, terraque
 pedum scabello utentem et omnia replentem, te
 pia hic circumscribit fides, quam tibi colit cor ter-
 ricolæ: qui fauste potest prædicare fratrem, fide-
 lem Michael, novum terræ dominum.

XXV. In sanctum Paulum dictantem et Lucam Timotheumque adstantes et scribentes.

Qui viventem Christum medio pectore fert, exinde
 sermones ineffabiles elicit, quos ipse doctus ad
 exponendum attente considerat: dignis enim om-
 nibus exponere vult. Sed præsentem idonei scribæ
 tanquam mysticos adhuc sermones scribunt:
 nondum enim sonus ad universam exivit terram
 qui postea totum replevit orbem.

XXVI. Programma in Dormitionis sermonem.

Hanc tibi, Domina, e puro prato plectam offero
 coronam. Aliena allocutio, tibi plane conveniens;
 omnia enim, etiam alienorum, tibi sunt obedientia.
 Sermonum est pratum, Edenis plantas enutrients,

frigidiora.

(15') Σοὶ τοῦτο πλεκτὸν. Hi duo versus desum-
 pi sunt ex Euripidis Hippolyto coronato. Ibi enim
 Hippolytus Dianam ad hunc modum compellat: Σοὶ
 τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου Λειμῶ-
 νος, etc.

- Ἦν οὐ μαραίνει τὴν καλὴν ὥραν χρόνος.
 Οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τὴν χάριν φθείρει τρόπος·
 Ἄλλ' εἰσασὶ θάλλει τε καὶ λάμπει πλέον
- 1065 Τῶν ἄρτι φαιδρὸν ἐξανισχόντων ῥόδων.
 Ἐκαίθην ἐδρέφθησαν ἡμῖν καὶ τάδε,
 Τοῖς νῦν γεωργεῖν αὐτὸν ἤξιωμένοις.
 Ἐκαίθην οὗτος ὁ στέφανος ἐπλάκη.
 Οὐκ ἀξίως μὲν (καὶ γὰρ οὐ [δὲ] πᾶν τόδε
- 1070 Ἐπάξιόν σου) τοῦ πέθου δ' ἐπαξίως,
 Ὃς πᾶσαν εἰσένεγκεν ἰσχύϊ ἐνθάδε,
 Ὃς εἶχε, τιμᾶν τὴν ὑπέριτον θέλειν.
 Σὺ δὲ πρὸς αὐτὸν εὐμενὲς βλέψασά μοι,
 Δέχου παρ' ἡμῶν ὡς βασιλεὺς μὲν στέφος,
- 1075 Ὃς τοῦ Λόγου μήτηρ δὲ, τὸ πρὸς τῶν λόγων,
 Τῆς δουλικῆς τε χειρὸς ἀντειλημμένη,
 Εὐθυνη πρὸς σέ, καὶ δίδου παρρήσιαν,
 Ὃς ἂν σε λαμπρῶς ψ̄ φέρει στέψη στέφει.
 Εἰ δ' οὖν τὸ δῶρον δεξιᾶς σῆς ἀξιον,
- 1080 Αὐτὴ ²⁴ σεαυτὴν εὐπρεπῶς τοῦτ' στέφει,
 Ἡ μᾶλλον εὐπρέπειαν αὐτῇ τῷ στέφει
 Προσφαύσειας σῆς ἤξιωμένῃ δίδου.
 Ἡμᾶς δὲ τοὺς λόγους σε τιμῶντας μόνους,
 Ἔργοις σὺ πάντως ἀντιτίμησον πλέον,
- 1085 Οἶφ' τε τῷ σῷ γειτονοῦντας ἐνοθάδε.
 Καὶ τῆς ἐκεῖ σου στήσον ἐγγὺς οἰκίας,
 Ἦν ἀμφέπουσιν οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων,
 Ἦν προσκυνοῦσι πᾶσα τάξις τῶν ἄνω.
 Ταῦτην ἀμαίβην τοῦ πέθου καὶ τοῦ λόγου
- 1090 Λάβοιμεν ἐκ σοῦ, καὶ τὸ τῆς δόξης στέφος·
 Κἂν ταῦτα μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐλπίσαι.
- A KZ'. Πρόγραμμα εἰς τὸν περὶ τῶν ἀγγέλων λόγον.
 Κἂν ἄλλο μείζον ²⁵ εὐπόρουν τι προσφέρειν,
 Ὃς οἱ βέοντες τὰς βαρυπλοῦτους δόσεις,
 Ἐφαισάμην ἂν οὐδαμῶς ὡς τιμίον·
- 1095 Ὃς τίμιον μᾶλλον δὲ σὺν προθυμίᾳ
 Ἦνεγκα δῶρον ²⁶ προσφιλὲς τοῖς τιμίσις.
 Ἄλλ' οὐδενὸς μὲν ἔσχον ἄλλου φροντίδα,
 Οὐδεὶς δ' ἔτρωσε τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἔρωσ
 Τῶν γῆν ὁρώντων, καὶ μενόντων ἐνθάδε,
- 1100 Πλὴν ἢ μόνων λόγων τε καὶ μαθημάτων,
 Ἄ μοι συνηῆσαν οἱ μακροὶ μῆλις πόνοι,
 Ἰμᾶς συνεργοὺς προσλαβόντες γησιῶς,
 Ἀρχιστράτηγοι τῶν ἀθλων ταγμάτων·
 Ὅθην στενδρὸς μὲν εἶμι τέλλα, καὶ πένης·
- 1105 Τῆς δ' οὖν προσούσης κτεσεῶς μοι μετρίαν
 Ἐλεσθε μοῖραν, ὧ θεοῦ παραστάται,
 Καὶ τὴν χάριν δέχουθε τῆς συνεργίας.
 Λόγος γὰρ ὅμιν οὗτος ἀντὶ τῶν λόγων,
 Ἐκ γειτονος δῶρημα μετρωτάτου,
- 1110 Ὃς καὶ τὸν ὁμῶν οἶκον ἐκ τοῦ πλησίον
 Κάλλιστον ἐντρύφημα προσβλέπειν ἔχω,
 Ἰμᾶς δι' αὐτοῦ τοῦς ὑπὲρ θνητῆν ὀέαν
 Δοκεῖ θεωρεῖν, ἀστραπηδολοῦς ὄλους.
 Δεικνύοντας εἰς γνώρισμα τῆς παρουσίας,
- 1115 Φωτὸς τὰ κύκλιρ πάντα πεπληρωμένα·
 Ὅ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους φθάσαν
 Εἰς τοῦτον ὠδήγησε τὸν βραχὺν λόγον.
 Ἄλλ' ἀντὶ τοῦ βέοντος εἰς αὔρας λόγου,
 Τῷ ζῶντι καὶ μένοντι συστήσοιτέ ²⁷ με,
- 1120 Καὶ τὴν καθ' ²⁸ ἡμᾶς δόξαν ἀντὶ τῆς κάτω
 Ποθοῦντι μᾶλλον τὴν ἄνω δειξοιτέ μοι

multis variisque conspersum floribus, quorum nitorem non absūmit tempus nec alius modus gratiam lædat; semper autem florescit, et plusquam rosæ modo fulgore præstantes nitescit. Hinc nolis illud colere dignatis hæc collecta sunt; hinc ista corona nexa est. Non quidem digne (non enim totum ibi te dignum est), sed ex amoris proportionem qui cunctam hic attulit virtutem, eam quæ supra laudem est, pro posse, honorare volens. Tu vero, in eum benevolens et ad me respiciens, a nobis quasi Regina coronam accipe et quasi Verbi Mater, verborum munus proba; servilemque manum assumens, ad te dirige donaque fiduciam, ut te corona quam gerit splendide coronet. Si ergo donum dextera tua dignum est, ipsa temetipsam eo decenter corona, vel potius ipsa coronæ tua confectione dignatæ decentiam præsta. Nos autem qui te solis honoramus verbis, operibus tu potius vicissim honora; quique tuam hic ædem frequentamus, nos illic prope tuam siste sedem, quam circumdant angelorum chori, quam omnis cælestium ordo veneratur. Hanc amoris sermonisque mercedem, una cum gloriæ corona, licet hæc majora sint pro nobis speranda, a te recipiamus.

XXVII. Programma ad sermonem de Angelis.

Si majus aliud quid haberem offerendum vobis qui divitiis funditis munera, huic tanquam pretioso minime parcerem. Velut pretiosum autem magis cum ardore protulisset munus carum pretiosis. Sed nihil aliud habui curæ, nec alius eorum quæ terram respiciunt hicque morantur, animam meam occupavit amor, præterquam sermonum scientiarumque, quas mihi ægre comparaverunt longi labores, vos habentes aperte cooperatores, cælestium duces exercituum. Unde sum de cæteris tenuis ac pauper; hujus autem habitæ possessionis justam accipite partem, Dei satellites, et pro cooperatione habete gratiam. Hic enim sermo vobis pro sermonibus a vicino munus offertur modicissimo, qui vestram domum opus magnificum, e propinquo prospiciendam habens, in eâ vos supra mortalem visum positos, intueri putat omnino radiantem et in præsentis signum, cuncta circumstantia lumine plena monstrantes. Quod etiam erga nos indignos ex antecedenti factum ad hunc conduxit brevem sermonem. Sed pro verbo quod fuit ad auras, verbo viventium manentique me præbete, mihi que vestram gloriam magis quam vestram desiderant, cælestem ostendite.

²⁴ γρ. τε αὐτῆν. ²⁵ γρ. εὐποροῦντι. ²⁶ ἴσ. προσφέρεις. ²⁷ γρ. μοι. ²⁸ γρ. ἡμεῶς.

ΚΙΓ'. Εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεολόγου τοὺς μὴ Ἀ
ἀναγινωσκομένους.

- Τίς ὁ θρασυθελὴς πρῶτος εἰπεῖν τοὺς λόγους;
Ἦκιστα τούτους ἀναγινωσκομένους;
Τίς κοσμολαμπὴς φῶς καλύπτει γωνίᾳ;
1125 Τίς ἀστέρων λάμποντας ἐγκρύπτει νέφει;
Τίς μαργάρους στίλβοντας εἰς γῆν χιοννύει;
Φεῦ κλήσεως μὲν βασκάνου ψευδωνύμου.
Εἰ δ' ἔργον εἶχε ζημίας παγκοσμίου,
Νῦν δ' οὐ γὰρ ἔστιν ἔργον, ἀλλ' ²⁰ ἄλλως λόγος.
1130 Τὸ φῶς ἑράσθω φαῖνον ἐν τῇ λυχνίᾳ,
Πᾶσιν προκείσθω, πᾶσι κοινῇ λαμπέτω,
Ἵσοι βλέπειν ἔχουσι τῶν ἄλλων πλέον.
Ἵς εἴθε πάντες εἶχον εἰδέναι τάδε·
Εἴθε προσείχον τοῖσδε πάντες τοῖς λόγοις.
1135 Οὕτω γὰρ ἂν πρόχειρος ἢ σωτηρία
Παρῆν ἅπασιν ἐκ μιᾶς ταύτης βίβλου.
²⁰ Ἐῷ γὰρ εἰπεῖν, ὡς σοφοὺς ποιεῖ μόνη,
Ἄρχουσα πρὸς παῖδουσιν ἀνθρώποις ἅλην
Πλήρης μὲν ἔστι δογμάτων ἀποκρύφων,
1140 Πλήρης δὲ θεῶν καὶ σοφῶν μυστηρίων,
Πλήρης δὲ χρηστῶν ἠθικῶν διδαγμάτων,
Πλήρης δὲ κομψῶν τεχνικῶν μαθημάτων,
Μουσεῖον αὐτόχρημα γυνῶσιν ἐμπνέων.
Ταύτης ἄμεμπτον τὴν γραφὴν καταρτίσας,
1145 Πολλοὶς τροφήν προῦθηκα μὴ κενουμένην.
ΚΘ'. Πρόγραμμα εἰς τοὺς νόμους.
Ἵ κόσμε, κόσμε, τῶν κακῶν τὸ χωρίον,

- Πλήρες ταμεῖον θαφίλουδ' μοχθηρίας,
θάλασσα μεστὴ συμφορῶν τρικυμίας,
Ἵσσης δεηθείς, καὶ τυχῶν συνεργίας,
120 Ἵς ὄψ' ἔγουν γένοιο σαυτοῦ βελτίων,
Εὐληφας οὐδὲν εἰς διόρθωσιν πλέον.
Ἵ πολλὰ μοχθήσαντες ἀνθρώποι ματήν,
Καὶ πολλὰ φροντίσαντες ἀνθρώπων χάριν,
Ἵνα πρόποντα ζῶμεν ἀνθρώποις βίον.
1155 Ἵ δογματίζεται καὶ σεμνοὶ ²¹ νομογράφοι,
Σύμπνοια κοινὴ πατρικῶν φρονημάτων,
Φύσημα δῆμων, ἀξίωμα συγκλήτων,
Γνῶμαι σοφῶν τε, καὶ νόμοι βασιλέων,
Φαύλων κολασταὶ, τῶν καλῶν ἐπαινέταί,
1160 Λύμης διώκται, προσταταὶ σωτηρίας,
Ἵς ἤκρωθεται πᾶς προμηθεὶς τρόπος,
Ἵ μᾶς μὲν οὐδὲν ἐλλειπόντας ὦν εἶδει
Πρὸς ὀρθότητα τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων.
Ἵ ἔχει κρατήσας, καὶ καλύψας ὁ χρόνος.
1165 Ἵ θνητοὺς γὰρ εὗρεν εὐκατέργαστον φύσιν.
Ἵ δ' ἔστιν ἀκράτητος ἢ πονηρία,
Καθ' ἣς ἀπρακτοί, καὶ κενοὶ πάντες πόνοι
Ἵ μὲν καταβλήθησαν ἐν παντὶ χρόνῳ.
Οὐ γὰρ πέφυκεν ἡρεμεῖν ἢ σχετλιά,
1170 Ἵ εἰ δὲ ποιεῖν μᾶλλον ἢ πάσχειν θέλει.
Ἵ τρωτός ἔστι τοῖς φόβοις τῶν δογμάτων,
Ἵ ἀληπτός ἔστι τοῖς βρόχοις τῶν γραμμάτων.
Μᾶλλον δὲ τοῖς μὲν γωνίας σκότος ἔσπος,
Τῆς δὲ πρὸς ἄκρα γῆς τὸ πάντολμον θράσος.
1175 Οὐκ οἶδε κάμνειν, οὐ δαμάζεται πόνοις,

C

XXVIII. In sermones Theologi non agnitos.

Quis primus fuit adeo temerarius ut hos sermones nullo modo legi affirmaret? Quis lumen per totum terrarum orbem splendens in angulo occultit? Quis lucida sidera nube tegit? Quis margaritas splendidas sub terra sepelit? Ne compellationem invidiam et falsam! quæ si in opus adduceretur, detrimentum mundo universo asserat. At enim nullo modo id opere præstatur, sed rumor tantum inanis est. Lumen aspiciatur illuminans in candelabro, omnibus coram ponatur, omnibus communiter lumen exhibeat, illisque præcipue, qui plus aliis vident. Utinam omnes hæc tenerent! Utinam omnes his sermonibus animum adverterent! Sic enim in promptu salus adesset omnibus ex hoc unico volumine. Namque prætereo, ut ipsum solum sapientes efficiat, cum ipsum satis sit hominibus ad universas disciplinas comparandas. Plenum siquidem est: dogmatum reconditorum: plenum divinorum et doctorum mysteriorum: plenum optimorum moralium præceptorum: plenum elegantium artificialium doctrinarum. Musæum revera scientiam inspirans. Hujus inculpabilem scriptionem expediens, plerisque cibum propositi nunquam deficientem.

²⁰ γρ. ἄλλος. ²⁰ γρ. ἐγώ. ²¹ γρ. μονογράφοι.

XXIX. Programma in leges.

O munde, munde, malorum sedes, officina vario labore plena, mare calamitatum fluctibus refertum, quanto indigebas auxilio quantumque præsidium obtinuisti, ut inde tandem teipso melior fieres, nec quidquam ad correctionem magis assumpsisti! O homines multum frustra laborantes et propter homines solliciti circa multa ut vitam hominibus convenientem vivamus! O dogmatistæ venerabilesque legislatores, communis patriarum meditationum consensio, inflatio populorum, senatum placita, sapientum cogitationes regumque leges, pravorum punitores, honorumque laudatores, sceleris vindices protectoresque salutis, quibus omnis investigatur prudentiæ modus, vos nihil quidem eorum quæ ad rerum nostrarum correctionem conducunt omitentes, vicit obscuravitque tempus. Mortales enim naturæ domitu facili invenit; invincibilibus autem est pravitatis, contra quam inefficaces et inanes cuncti labores vestri omni tempore prolapsi sunt. Non enim ad quiescendum nata est hæc misera; sed semper agere quam pati mavult. Neque dogmatum metu vulneratur, neque scriptorum capitue laqueis: at potius ejus in tenebrosis angulis est sedes, et ad extremum usque terræ ferox audacia.

- Οὐκ οἶδε θηήσκειν, οὐ μαραίνεται χρόνῳ.
 Μᾶλλον μὲν οὖν ῥώννυσιν αὐτὴν ὁ χρόνος·
 Τόλμη γὰρ ἦδη, καὶ θράσους· πεπλησμένη
 Ἔλκει, σπαράσσει, καὶ ταράσσει τὸν βίον,
 1180 Ἄγει τὰ πάντα, καὶ φέρει, καὶ συστρέφει.
 Ἀμήχανόν τι δεινὸν ἀνθρώποις ἔφου,
 Καὶ τῶν φοβήτρων τῶνδε καρπὸς ἡ βλάβη·
 Τὸ θηρίον γὰρ ἀγριαίνεται πλέον,
 Ὅσπερ ²² λέοντες ἐξ (16) ἀμυδρῶν νυγμάτων.
 1185 Τίς οὖν φυγῆ ²³ τῆς συμφορᾶς ἀμηχάνου;
 Μία τις, ὡς ἔοικε, τοῦ κακοῦ λύσις,
 Φεύγειν πρὸς ἄλλον ἡμερώτερον βίον·
 Μᾶλλον δὲ κάκει· φεῦ πονηρῶν ἐλπιδῶν.
 Εἰ γὰρ τὰ νῦν μοι σπέρματα ζωῆν λύει,
 1190 Τῶν σπερμάτων ἐκαίθεν οἱ καρποὶ τίνας;
 Σὺ σῶζε, Χριστέ, σῶζε δὴ σὺ, Χριστέ μου,
 Σὺ, καὶ χάρις σή· ποῦ γὰρ ἀλλαχού τόπος;
 Τίς ἐλπὶς ἄλλη; Τίς πόρος σωτηρίας,
 Εἰ μὴ σὺ, Πλάστα, ῥύστα τῶν ἀγνωμόνων;
 Α'. *Εἰς ²⁴ λιτὸν εὐαγγέλιον (17) ἐπίστορον.*
 1195 Ὁ τῶν ἀπίστων καὶ ξένων θεαμάτων·
 Πίλιν λόγος σὰρξ, καὶ βροτὸς Θεὸς πάλιν.
 Χριστὸς γὰρ αὐτὸς ἦλθεν αὖθις ὕψθεν,
 Ἥδις παχυνθεὶς, ἢ τὸ πρὶν φέρων πάχος,
 Οὐκ ἐξ ἀγνῆς μὲν, ὡς τὸ πρόσθεν, παρθένου,
 1200 Οὐδ' εἰς Ἰουδαίαν τε καὶ Παλαιστίνην·

- A
 Ἄλλ' ἐνθάδε, ξένην τε καὶ καινὴν πλάσιν
 Πλασθεὶς ἀπ' ἄλλων χρωμάτων, οὐχ αἱμάτων.
 Ὁ τοῦ λόγου δ' ἔλεγχος· ἐκ τῶν πραγμάτων
 Πάρεστι. Καὶ γὰρ θαυματουργοῦντα βλέπειν,
 1205 Καὶ δρῶντα, καὶ πάσχοντα καὶ νῦν ὡς· πάλαι
 Πάρεστι, καὶ λέγοντος· ἃ πρὶν τοῖς φίλοις
 Τρανῶς ἀκούειν, εἰς βροτῶν σωτηρίαν.
 Καινὸν τὸ θαῦμα· καὶ νέα γὰρ ἡ χάρις.
 Ὅθεν νεάζει καὶ θεοφθεγκτος βίβλος,
 1210 Κἄν ἀρχαίῃ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων,
 Ὡς ἐν χρόνῳ φέρουσα τὸν πρὸ τοῦ χρόνου.
 Τίς οὖν τοσοῦτον ἀξιώματος βῆρος,
 Τίς τὸν φέροντα πᾶσαν ἢν χειρὶ κτίσιν,
 Μοῆν ποθοῦντα ²⁵ καρτερῆσαι βαστάσαι;
 1215 Οὐ γὰρ ξένος τις εἰς ξένους ἦκει πάλιν,
 Ζαχαίον αἰτῶν τὸν μικρὸν μικρὰν στέγην,
 Ὡς οὐδὲ τρώγλης εὐπορῶν ἀλωπέκων·
 Ἄλλὰ πρόδηλος τῶν ἀπάντων Δεσπότης,
 Ἄφαιστος, ἀπρόσιτος, ἀστεκτος φύσει,
 1220 Πληρῶν ἄπασαν ὡς ἀχώρητος κτίσιν·
 Ἄλλ' ὡς Θεὸς μὲν ταῦτα, καὶ τούτων πέρα·
 Ὡς σὰρξ καὶ νῦν οὐκ ἀπαξιοῦ στέγην.
 Οὐκοῦν ξενίζει Δεσπότης τὸν δεσπότην,
 Ὁ καὶ θαλάσσης τὸ κράτος, καὶ γῆς ἔχων
 1225 Τὸν δημιουργὸν οὐρανοῦ, καὶ τῶν κάτω.
 Οὐδέτις δ' ἐρίζει τῷ ξενιστῇ τοῦ γέρωσ.

Nec fatigari nec domari laboribus scit; neque mori
 neque tempore marcescere novit. Hanc quidem
 magis roborat tempus. Audacia, ferocitateque plena,
 trahit, lacerat, conturbat vitam. Omnia pellit, fert,
 aggerat: hominibus est aliquid inextricabile nego-
 tium. Et horumque territorialum fructus, est perni-
 cios. Fera namque magis exasperatur, velut ex
 obscuris punctulis leones. Quodnam igitur remedium
 huius inextricabilis calamitatis? Una quædam, ut
 videtur, mali solutio: ad aliam ut mitiorem fugia-
 mus vitam. Eheu! miseram spem! Si enim quæ
 nunc sunt semina vitam solvunt, seminum exinde
 qui fructus erunt? Serva tu, salva, Christe mi;
 tu et gratia tua. Ubi enim aliud refugium? Quis
 salutis portus, nisi tu, Creator, salvator erranti-
 um?

XXX. In *Littum evangelicum carmen.*

O incredibilia extraneæque spectacula! Rursus
 Verbum caro, et homo Deus rursus! Christus
 enim ipse desuper iterum venit, sive denuo corpo-
 ratus, sive pristinum corpus gerens; non ex casta
 virgine sicut prius, nec in Judæa ac Palæstina; sed

hic, aliena novaque psalmatione, ex aliis coloribus,
 non ex alio sanguine, psalmatus. Verbi autem ar-
 gumentum ex rebus adest: etenim videre est
 illum miracula operantem, et agentem et patien-
 tem nunc ut olim, audireque, ad hominum salutem,
 quæ prius amicis aperte dicebat, annuntiantem.
 Novum est prodigium: namque nova est gratia.
 Unde juvenescit ore divino prolatus liber, licet
 typis characterum veterascat, tanquam in tempore
 ferens eum qui ante tempus est. Quis igitur tan-
 tum dignationis pondus, quis totam manu feren-
 tem creationem, commorationem diligentem por-
 tare sustinebit? Non enim hospes ad hospites rur-
 sum venit, a pusillo Zacchæo pusillam casam
 petens; ut qui non habet vulpium foveam, sed
 manifestus omnium Dominus, inaccessus, impas-
 sibilis, intactus natura, totam ipse immensus re-
 plens creationem. Sed ut Deus hæc et majora his
 agit; ut autem caro neque nunc casam dedi-
 gnatur. Igitur hospitio Dominus Dominum recipit;
 qui maris et terræ potentiam habet, cœli et omnium
 quæ sub cœlo sunt factorem. Nemo vero cum hô-
 spite de munere contendit: ubique enim ab hono-

²² γρ. πλέον τις. ²³ γρ. τις. ²⁴ Ἰσ. Λιτῶτων. ²⁵ γρ. καρτερῆσαι.

Matthæi Busti notæ.

(16) Ὅσπερ λέοντες ἐξ. Ita legendum videtur: exiles enim ictus et leves puncturæ residues leonum iras potius irritant: legerim fortasse Ὅσπερ πλέον τις ἐξ, nisi πλέον hic secundo positum παρέλκειν videretur, cum pari facilitate ἀπὸ τοῦ κοινοῦ repeti possit, atque ipsum ἀγριαίνεται potest.

(17) *Εἰς λιτὸν εὐαγγ.* Quantum conjectura assequi possum, legendum hoc loco Λιτῶτων, ut in margine adnotui. Littia enim metropolim Novæ Romæ fuisse scribit Curopalates, ejus ἐναῖνια hic celebrari videntur.

- Ἐξίσταται γὰρ πανταχοῦ τῶν τιμῶν
 1228 Τοῖς κραίτεσι πρόθυμος (18) ἡτῶνων φύσις.
 727 Ἦττων δὲ πᾶς τις τοῦ κραταῦντος ἐννόμως,
 Ἄλλως τε, κἄν τύχοι τις οὐ δῶρον τύχης,
 Ἄλλ' ἐκ Θεοῦ σχῶν τοῦ κρ. του; τὰς ἡνίας.
 750 Ὅς ὁ κραταῖδς δεσπότης Κωνσταντίνος
 Ὁ Μονομάχος, οὐ κρατήσας ὁ φθόνος (19)
 Ἄντεκρατήθη, καὶ νενίκηται πλέον,
 Θεοῦ κραταιὰν χεῖρα δόντος ὑψόθεν,
 Καὶ πρὸς μεγίστην δόξαν ἐξ ἀτιμίας
 755 ἄραντος αὐτὸν, μέχρι καὶ λαμπροῦ στέφους;
 Ἄει τε συμπράττοντος ἃ πράττειν θέμις,
 Καὶ συνδιδυμῶντος αὐτῷ τὸ κράτος,
 Δίος μὲν ἐχθροῦ, ἡδονὴν δ' ὑπηκόοις,
 Καὶ θαῦμα παντὸς τοῦ βίου, καὶ τοῦ χρόνου.
 740 Ἄλλ' ὦ κραταῖε δίσποτα στερηφόρε,
 Δίχου τὸν ἐξάγοντα φῶς ἀπὸ σκότους,
 Τὸν ἐξ ἀναγκῶν δόντα σοι σωτηρίαν,
 Καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἐξάραντά σε.
 Δίχου τε πιστῶς, καὶ σέβει πρὸς ἄξιαν,
 745 Βλέπων, ἀκούων, προσκυνῶν, κρατῶν, φερων
 Αὐτὸν Θεόν τε καὶ Θεοῦ φρικτοῦς λόγους,
 Τὸ τῶν βροτῶν φῶς, τὴν τρυφὴν τῶν ἀγγέλων,
 Τὸν καὶ βασιλεύσαντα, καὶ στέφαντά σε,
 Τὸν συμβασιλεύοντα καὶ σκίποντά σε,

- A 750 Ὡ συγγένις καὶ φίλος, καὶ μητέρα,
 Αὐτὸν τε τὸν σὸν σύμμαχον, καὶ προστάτην,
 Ὡ τὰ τρόπαια, κλῆσιν (20) ἄξιαν ἔθου.
 Πάντες γὰρ εἰς ἐν συνδραμόντες ἄθροοι
 Σύνεισι Χριστῷ, καὶ δέονται σου χάριν,
 755 Πάντες σε λαμπρύνουσι, πάντας οὖν δέχου.
 Οὔτοι στέφος σοι, μάργαροι, λαμπροὶ λίθοι,
 Κοσμοῦντες ὡς κάλλιστα τὴν ἀλουργίαν.
 Θεοῦ κατ' ἐχθρῶν ὄπλα σοι νικηφόρα,
 Μεθ' ὧν κρατεῖς τε καὶ κρατήσεις εἰς τέλος.
 760 Ἐν οἷς φυλάξεις εὐτυχές σου τὸ κράτος,
 Καλὴν παρ' αὐτῶν καὶ ἄπρὸ τῆς ἐν ἐλπίζῃ
 Τῆς εὐσεβείας τὴν ἀμοιβὴν λαμβάνων.
 Ἄλ'. Εἰς Σταθρῶσιν χρυσην.
 Κάνταῦθα Χριστός ἐστιν ὑπῶν ἐν ἔλλῃ.
 Φέρει δὲ χρυσὸς τοῦ πάθους τὴν εἰκόνα,
 165 Ἄνθ' οὐ πραθεῖς, ἔσωσε τοὺς κατ' εἰκόνα.
 ἈΒ'. Πρὸς τὸν ἐπιλαβόμενον τοῦ ἰάμβου, τοῦ
 ἀνθ' οὐ πραθεῖς, ὡς τῆς προθέσεως οὐ καλῶς
 προσκειμένης²¹.
 Εἰ Χριστὸν ἐχθροῖς ὄνιον μαιφῶνοις,
 Ἐχθρὸς μαθητῆς ἀντέδωκε χρυσοῦ,
 Τί νῦν ἀμαρτάνουσι οἱ πεπεισμένοι
 Πάλαι πράθῃναι Χριστὸν ἀντὶ χρυσοῦ;
 770 Πῶς δ' οἱ λέγοντες, καὶ γράζοντες τὴν πράξιν

ribus in gratiam præstantium cedit obsequiosa inferiorum natura. Quilibet autem inferior est legitimo dominatore, præsertim, cum, etsi donum fortunæ non habeat, a Deo teneret potestatis habenas, ut potens Dominus Constantinus Monomachus, cui dominata invidia vicissim est domita magisque devicta, Deo fortem manum e cælo præbente, et ad maximam gloriam ex ingloria eum assumente, atque etiam ad illustrem elevante coronam, semperque cum illo quæ facere decet agente, atque ipsi stricante potentiam, timorem quidem inimicis, jucunditatem autem subditis, et omnis vitæ et temporis prodigium. Attamen potens Domine coronate, recipe eum qui lumen e tenebris elicit, eum qui tibi dat e necessitatibus salutem, et ad tantam exaltavit te celsitudinem. Recipe fideliter, et juxta dignitatem, veneratè videns, audiens, adorans, retinens, ferensque Deum ipsum ac metuenda Dei verba, mortalium lumen, delicias angelorum, qui te regnantem coronatumque fecit, qui tecum regnat et te sustinet. Quocum hospitio recipe amicos et matrem, ipsumque tuum auxiliatorem et patronum,

²⁰ γρ. πρὸς. ²¹ γρ. προκειμένης.

Matthæi Busti notæ.

(18) Τοῖς κραίτεσι πρόθυμος. Versum 1229 et reliquos qui hunc in exemplari sequēbantur, quare num. 7, et exorsus a versu ultimo, perge.
 (19) Οὐ κρατήσας ὁ φθόνος. Nam Michael Paphlago Romani successor Monomachum in insulam Lesbium relegavit, ἐπ' αἰτίας τισι πεπλασμέναις, τὸ δὲ δλος ἦν τὸ ζηλότυπον, ut scribit Zonaras.

(20) Ὡ τὰ τρόπαια κλῆσιν. Sanctum Georgium intelligit. Nam Damascenus ille Monachus

cui tropæa, dignam vocationem posuisti. Omnes enim in unum coadunati se simul cum Christo consociant, pro te deprecantur, clarum te faciunt; omnes igitur recipe. Tibi sunt isti corona, margaritæ, lapides pretiosi purpuram quam maxime exornantes; isti sunt tibi adversus hostes arma victricia; quibuscum dominaris et in finem dominaberis. Cum his tuam feliciter servabis potestatem, pulchram ab ipsis etiam aute eam quam speras, pietatis mercedem accipiens.

XXXI. In Crucifixum aureum.

Ecce Christum in ligno dormiens; fert autem passionis imaginem auream; cujus pretio venditus, eos qui conformes sunt suæ imagini salvavit.

XXXII. Contra reprehensorem ultimi iambi, (cujus pretio venditus) quasi præpositione non bene apposita.

Si Christum sævis venalem inimicis inimicus discipulus auro corruptus tradidit, quid nunc peccant qui persuasum habent Christum olim auro fuisse venditum? Qui vero dicentes et scribentes qua ratione quoque modo venditio facta fuerit;

Studites in Sanctorum historia soli sancto Georgio hunc titulum τοῦ τροπαιοφόρου desert. Et constat ex Cedreno pag. 950. Monomachum extruxisse monasterium in Manganis ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου, et Curopalates de Offic. Palatii Constantinopolitani et Magnæ Ecclesiæ, ait, Imperatorem εἰς τὴν σεβαστείαν μετὴν τῶν Μαγγάνων κατὰ μνήμην τοῦ μεγάλου Γεωργίου e palatio procedere solitum esse Aprilis 25.

Ὅπως συνέστη, καὶ καθ' ὄντινα τρέπον, Ἄ
 Ἔξω φέρονται τοῦ προσήκοντος λόγου.
 Σκάφην ²⁸ καλοῦντες; (τὴν ὑμνουμένην) σκά-
 [φην (21) ;
 Τί δ' ἂν τις εἶποι τὴν πράσιν, πλὴν ἢ μόνον
 775 Ὅπερ πέφυκεν ἀντιλήψεως ὁδόν;
 Μόνον προσέτιω κέρμα τῷ πεπραμένῳ,
 Ὃς ἂν πρὸς ἀντάλλαγμα μὴ συνεμπέσοι.
 Ἐγὼ μὲν οὕτω τὴν πράσιν μαθὼν λέγω·
 Ἄλλοι δ' ἴσως βλέποντες ἡμῶν τι πλεόν,
 80 Οὐκ ἀντὶ χρυσοῦ φασὶ πεπράσθαι τὸδε,
 Ἄπλῶς δὲ χρυσοῦ δεῖν γράφειν τε καὶ λέγειν.
 Τῆς ἀκριβείας τῶν διδασκάλων ὄση;
 Πῶς ²⁹ οὖν ἐκείνον τὸν θαλῆν τις θαυμάσοι;
 Σοφοὶ μὲν οὕτοι, καὶ τὸ δόγμα τῶν πάντων·
 785 Ὑπερφυῶς γὰρ ἐστὶ τῶν ἀποκρύφων.
 Τί δ' ἢ ἡ πρόθεσις ζημιῶν προσηκείμενη;
 Ἐρήσομαι γὰρ τὸν δικαστὴν τοῦ λόγου·
 Ἢ πῶς παροῦσαν αὖθις ἔλακας εἰς μέσον;
 Πῶς γὰρ νοήσεις τὸ παραθῆναι χρυσοῦ,
 790 Μὴ προσλαθῶν ἐξυθεν αὐτὴν ἀγρέφω;
 Δεῖ γὰρ με πάντως πρὸς αὐτῶν ὧν τι ³⁰ φρά-
 [σαι.
 Ἄλλ', ὡς εἶκε, τῆς σαφηνείας χάριν
 Ἀχρηστος ἢ δύστηνος ὑμῖν εὐρίσθη.
 Τὸ γὰρ σαφές τε καὶ πρόδηλον ἐν λόγοις,
³¹ 95 Λογογράφοις ἤδιστον, οὐ σχεδιογράφοις,
 Καὶ ταῦτα κλησὶν (22) τὸ σχέδην κειτημένοις.

extravagari censendi sunt, scapham vocantes famo-
 sam scapham? Quid autem quis venditionem dixerit,
 nisi quod naturaliter est datum pro dato? Solum ven-
 ditione superveniat pecunia, ut in commutationem non
 cedat. Ego quidem sic venditionem designo. Alii vero
 forte plusquam nos videntes non pro auro venditionem
 factam, sed simpliciter auro scribendum ac dicendum
 dicunt. O magistrorum sinceritatem! Quis ergo non
 miretur Thaletem? Sapientes quidem isti sunt, et
 celebris opinio est quæ superat miracula apocrypha.
 Quid autem offendit apposita præpositio! Interrogabo
 quæstionis iudicem. Numquid præsentem iterum in
 causam vocas? Quomodo enim auro vendi explicabis,
 ea deforis absque scripto non assumpta? Oportet enim
 plane me de tuis aliquid ad te dicere? Verum, ut videtur,
 evidentiae causa sine utilitate vobis invenitur hæc
 misera. Quod enim clarum, et manifestum est in
 sermonibus, id historicis jucundissimum est, non
 schedographicis, nec illam appellationem adeptis.
 Tibi autem ænigmata in schedo texenti, quidquid
²⁸ γρ. καλοῦνται. ²⁹ ἴσ. οὐκ. ³⁰ γρ. φράζον. ³¹ γρ. δ'. ³² γρ. τοὺς λόγους ἀνευθύνοιο. ³³ γρ. λόγων.
³⁴ γρ. Ἀχρηστον. ³⁵ γρ. σοι.

Matthæi Busti notæ.

(21) Σκάφην καλοῦντες. Ita enim legendum, non
 καλοῦνται, aut etiam fortasse καλοῦσι, re-
 jecta interrogationis nota in versum præceden-
 tem.

(22) Καὶ ταῦτα κλησὶν. Ad hunc locum intel-
 legendum appropinque faciunt illa Eustathii Ὀδυσ. l.
 ad illum Homeri versum: Ὀδύειν ἐγὼ πύματον
 ἔδομαι μετὰ οἷς ἐτάροισι. Οἱ δὲ καίτεροι ταῦτα καὶ

Γρίφους δὲ σοὶ πλέκοντι τοὺς ἐν τῷ γράδει
 Ἐπαχθέες ἐσσι πᾶν πρόχειρον, καὶ σχέδην·
 Ἄλλ' ἕνεκέν τε, καὶ χάριν, καὶ τοιάδε,
 800 Ἢ τὴν ὑπὲρ δεῖν ἀντὶ τῆς ἀντὶ φράσεως
 Εἰς συμπέρασμα τοῦ λόγου προσλαμβάνειν.
 Μάλιστα μὲν πῶς; ἀντὶ γὰρ τούτου τὸδε
 Ἄμεινον εἶπαι μᾶλλον εἶναι τὴν πράσιν,
 Ἢ τοὺς τοσοῦτους ἐκπεριτρέχειν κύκλους.
 805 Ἐπειτα πολλὴ συγγένεια πρὸς τὰδε
 Γῆ προθήσει πρότεσι μαρτυρουμένη,
 Ἄνθ' ὧν πέφυκε λαμβάνεσθαι πολλάκις.
 Πῶς οὖν στερηθῆ τῶν ἑαυτῆς ἐνθάδε;
 Νικᾷ ³⁴ δι' ἀμφοῖν ὥστε συγχωρητέα.
 810 Εἰ δ' ἄλλος αὐτὴν ἐξελαύνει τις λόγους,
 Ἢ δεῖξον, ἢ σίγησον, ἢ δόξεις μάτην
 Ἐπηρεάζειν ³⁵ τοῖς ἀνευθύνοιο λόγοις.
 Οὐκ εὐλόγως δὲ τοῦ λόγου τὸν προστάτην
 Λόγοις μάχεσθαι σφόδρα τῶν ἀνευ ³⁶ λόγων.

ΔΓ. Πρὸς τοὺς ἀναίρωις στιχίζοντας.

815 ³⁷ Ἄριστον εἶναι πᾶν μέτρον προεἶπε τις·
 Κἀγὼ δὲ μετρεῖν πρᾶξιν εἰδῶς καὶ λόγον,
 Μέτροις ἑρῶ καὶ λόγους τοὺς ἐμμέτρους.
 Μέτρον δ' ἂν εἴη πᾶν τὸ συμμετρῶς ἔχον.
 Μέτρον δ' ἀμετρον οὐδαμῶς μέτρον λέγω.
 820 Σκόπει τὸ ῥητὸν, καὶ σύνες τί σοὶ λέγει·
 Ἐκ Πινδάρου ³⁸ γὰρ (23) τοῦτο τοῦ σοφωτά-
 [του·

obvium et odiosum est; sed voces *ideo*, propter,
 et alia hujusmodi, vel *super* pro *contra* placet in
 conclusionem sermonis adhibere. Maxime vero
 quid? Melius est dicere hoc pro isto esse vendi-
 tionem, quam exspatiari. Deinde multa propinquitas
 ad ista præpositioni testimonio est ad quæ sæpius
 adhibere nata est. Cur igitur suis hic orbaretur
 proprietatibus? Vincit utrinque: unde admittenda
 est. Si vero quis alius sermo propellit eam, vel
 ostende, vel tace, vel frustra calumniari rectos
 sermones videberis. Non autem expedit verbi pa-
 tronum sermocinando multum concertare cum eis
 qui sunt sine verbo.

XXXIII. Adversus intempestive versificantes.

Optimam esse quamlibet mensuram aliquis af-
 firmavit; et ego actionem sermonemque metiri
 sciens, mensuris etiam metricos sermones circum-
 scribo. Metrum autem dicitur quidquid proportio-
 nem habet; sed metrum immensum minime dico
 metrum. Perpende dictum et quid tibi dicat scrutare:

³⁷ γρ. καλοῦνται. ³⁸ ἴσ. οὐκ. ³⁹ γρ. φράζον. ⁴⁰ γρ. δ'. ⁴¹ γρ. τοὺς λόγους ἀνευθύνοιο. ⁴² γρ. λόγων.

(23) Ἐκ Πινδάρου γὰρ. Ἄλλὰ πῶς κείται;
 ὅσα τοιαῦτα ζηλώσαντες γρίφους ἐμελέτησαν πλέ-
 κειν, οὐς ἀνόμασαν σχέδην, τὴν ἀρχὴν μὲν λαττοῦς
 τινος καὶ οἷους ῥῆον ἐκδιδράσασθαι, τέλος δὲ ἀδρούς
 καὶ δυσδιαφύκτους. Quibus verbis innuere videtur
 Eustathius, σχέδην, παρὰ τὸ σχέδην dici, ἤγουν,
 ἔγγυς, καὶ ἐγομίνως.

(25) Ἐκ Πινδάρου γὰρ. Ἄλλὰ πῶς κείται;

- Καὶ μοι μέτρει μὲν, ἀλλ' ἄριστε, σὺν μέτρῳ·
Καὶ τὸν λόγον γὰρ σὺν λόγῳ χειριστέον.
Κακῶς δὲ μὴ σὺ τῷ καλῷ κέχρητό μοι.
- 825 Ἄμετρία γὰρ πανταχοῦ κακὸν μέγα,
Μάλιστα δ' ἡ φθειρούσα τὴν μέτρου φύσιν.
- ΑΔ'. Ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν φίλον Μιχαήλ τὸν δίακονον.
- Ἡ τῆς μεγίστης ἡδύτης ἐκκλησίας,
Τὸ τῆς κρατούσης νῦν ἀηδίας ἄλας,
Ὁ πᾶς γλυκασμὸς τῆς καθ' ἡμᾶς πικρίας
- 830 Ἀπῆλθε τὸν δύστηνον ἐκλιπῶν βίον.
Ἡμῖν δὲ τὸ ζῆν συμφορὰν ἀφείξ μόνον,
Αὐτὸς διαδρᾶς οἴχεται σεσωσμένος.
Οὐ γὰρ δίκαιον ἦν τὸ φῶς ⁸⁴ ὑπὸ σκότους
Ἔτι κρταίεσθαι, καὶ διαυγάζειν μάτην,
- 835 Πάντων φιλούντων οὐ τὸ φῶς, τὸ δὲ σκότος.
Ἔθεν μετέστη πρὸς τὸ συγγενὲς σέλας.
Τῷ Πατρὶ τῶν φώτων γὰρ ἠνώθη πάλιν,
Ἐξ οὗ τέλειόν δῶρον ἤλθεν εἰς βίον.
Ἄλλ' αὐτόθεν με, τῶν ἐμῶν φῶς ὀμμάτων,
- 840 Φώτιζε τὸν σὸν Μιχαήλ Ἰωάννην.
- ΑΕ'. Ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν Πρωτεύοντα.
- Ἐν ἦν τὸ κοσμοῦν τὸν ταλαιπῶρον βίον
Ὁ νεκρὸς οὗτος, πρὶν νεκρὸς πεφηνέναι,
Ἔως ⁸⁷ ἔτι ζῶν, φῶς ὑπέκρυε τοῦ ⁸⁸ βίου,
Ἔως ὑπὲρ γῆν εἶχε τὴν λαμπηδόνα,
- 845 Ὑψ' ἦς ὄλην ἠδύγαζε τὴν οἰκουμένην,
Ὅποια φαιέρως λύχνος αὐχμηρὸν τόπον.
Θεοῦ γὰρ οὗτος δῶρον ἦν φερωνύμως,
Ἦθει, λόγῳ, τρόπῳ τε καὶ λαμπρῷ βίῳ
Τὴν εὐγένειαν τὴν ἀνωθεν δεικνύων.
- A 850 Οὗτος λόγοις ἄριστος ἐκ μαθημάτων,
Οἷς ἐτράφη τε καὶ συνῆν καθημέραν.
Οὗτος κράτιστος ἐν νόμοις ἐκ τοῦ τρόπου,
Λέγων δίκαια, καὶ κατευθύνων κρίσεις,
Καὶ ταῖς πάγαις ἀληπτος ὢν τῶν λημμάτων
- 855 Ὑψ' ὢν πέφυκε πᾶς μαλάσσεσθαι τόνο.
Οὗτος γέναι τε καὶ τύχῃ φρονεῖν ἔχων
Εἰς γῆν ἑώρα, καὶ ταπεινὸν ἐφρόνει,
Ὅς ἂν τις οἰκτρὸς εὐτελέστατος πένης.
Καὶ γὰρ πένης ἦν, ἀλλὰ πολλοὺς πλουσίους
- 860 Ἀνελῶν ἐδείκνυ χειρὶ θαψιλεστάταις.
Οὗτος ξένην ὠδουσεν ἀνθρώποις τρίβον,
Καὶ μίξιν εὔρα τῶν ἀμίκτων πραγμάτων,
Ἄσκησιν εἰς ἓν, καὶ πολιτεῖαν ἄγων.
Καὶ τὴν μὲν ὡς ἀσαρκος ἐκπονῶν λάθρα,
- B 865 Τῇ δὲ προδήλως, εἰ τις ἄλλος, ἐμπρέπων.
Νύκτωρ διαβλῶν ἐν προσουχαῖς ἀγρῦνοις,
Καὶ πρὸς τὰ κοινὰ συντελῶν τὴν ἡμέραν·
Μένων ἀχραντος ἐν μέσῳ τῶν πραγμάτων,
Ὅς μάργαρος τις ἐν μέσῳ ρυπασμάτων.
- 870 Πρῶος, γαληνός, ἐγκρατής, σώφρων πλέων,
Ἰδὺς, προσηγής, ἰαεὺς, πᾶσι φίλος,
Θεοῦ φόβου τε καὶ πόθου πεπλησμένος,
Οὐδὲν κάτωθεν, οὐδὲ τῆς ὕλης φέρων·
Ἄει δ' ἑαυτὸν τοῖς Θεοῦ δούλοις νέμων
- 875 Δούλον, ξενιστὴν, καὶ ποριστὴν, καὶ φίλον.
Οὗτος (τί μὴ τάχιστα συντεμῶν λέγω;)·
Ἐμφυχος εἰκὼν ἀρετῆς ἦν, καὶ τύπος,
Καὶ τοῖς καλοῖς ἅπασι πρωτεύων μόνος,
Τὴν κλῆσιν ἐκράτουν ἐκ τῶν πραγμάτων.
- C 880 Καὶ ταῦτα μὲν χθές· νῦν δὲ τί; σκιαῶς διαρ

hoc enim ex sapientissimo Pindaro est. Metra quidem agita, sed, optime, cum metro: sermo enim cum ratione tractandus est. Tu nunquam bono male utere: immoderatio enim ubique magnum malum est, sed maxime quæ mensuræ naturam destruit.

XXXIV. Epitaphici versus in dilectum Michaelē diaconum.

Maximæ ecclesiæ dulcedo, sal nunc regnantis tristicæ, nostræ amaritudinis, lenimen, miseram relinquens vitam, abiit. Nobis autem nonnisi calamitosam vitam relinquens, ipse fugiens salvus evasit. Non enim æquum erat lumen sub tenebris adhuc comprimi frustra que lucere, omnibus non lumen, sed tenebras diligentibus. Ideo ad affine lumen translatus est. Etenim Patri lumen, a quo descendit in vitam omne donum perfectum, conjungendus rediit. Sed hinc, meorum lumen oculorum, me tuum Joannem Michael, illumina.

XXXV. Epitaphium in Primicerium.

Natus erat ad hanc miseram vitam adornandam hic mortuus, priusquam mortuus appareret; dum adhuc viveret, vitæ lumen erat; dum super terram degeret, claritate fulgebat super totam terram, quasi lucerna fulgens in tenebroso loco. Deodatus

enim erat iste significativo nomine, moribus, sermone, cultu, splendidaque vita supernam ostendens originem. Litterarum excelluit studio, quibus enutritus erat quotidieque versabatur. Legum peritus, justa decernens, judicia dirigens, et laqueis irridens, muneribus quæ sæpe animos corrumpunt, inaccessibilis. Hic genere fortunaque clarus in terram demisse dirigebat oculos humiliterque voluti miserabilis vilisque pauper sentiebat. Et vera pauper erat, sed manibus hauriens beneficentissimis, multos divites reddidit. Hic insolitum hominibus sequebatur tramitem, unionemque rerum insociabilium, asceticam una cum civili conjungens vitam, invenerat, unam quidem velut incorporeus latenter exercebat; alia vero manifeste, si quis alius, splendebat. Noctes agebat insomnes in oratione, diesque publicis consumebat officiis; purus manens in medio negotiorum sicut margarita in mediis sordibus. Mitis, placidus, continens, sapiens, amœnus, beneficus, misericors, omnibus carus, Dei timore amoreque plenus, nihil terrestre nec materiale gerebat; sed Dei servis semper seipsum præbebat servum, hospitem, patrum et amicum. Hic (cur non paucis absolvam?) viva virtutis imago ac typus erat, et, bonis omnibus

⁸⁴ νο. ὑπὸ τοῦ σκότ. ⁸⁷ ἰσ. εἰς ἔξῃ. ⁸⁸ γρ. κόσμου.

- Τὰ πάντα φροῦδα, πάντα φάσμα φασμάτων, Ἄ 219 Κἄν οὐκ ἐψέκει τὴν φύσιν θνητὴν ἔχειν,
 Φανέν τι μικρὸν, καὶ παρελθὸν αὐτίκα,
 Ἦ μᾶλλον εἰπεῖν, ταῦτα μὲν ζῆ καὶ πάλιν·
 Οὐ γὰρ πέφυκεν ἀρετὴ θηήσκειν ὄλω.
- 885 Ἔχει δὲ τὸν χοῦν ἢ φθορὰ πάλιν μόνον,
 Ἄφ' ἧς ὑπέστη, καὶ πρὸς ἣν ὑποστρέφει.
 Οὐκοῦν τι δεινὸν ἔσχεν ὁ κρυβεῖς τάφω,
 Ἄλλ' ὁ στερηθεὶς τοῦ καλοῦ τούτου βίος,
 Τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο τι βλέπειν ἔχων.
- 890 Καίτοι γε πολλῶν ἄρτι χρῆζων, εἰκότως·
 Ἐπικρατούτων πανταχοῦ τῶν χειρόνων·
 Ὅθεν τὸ πρᾶγμα πένθος ἡγείται μέγα,
 Καὶ τὸν θανόντα κόπτεται, καὶ δακρύει,
 Εἰδὼς μεγίστην ἦν ὑπέστη ζῆμیان.
- ΑΓ'. Ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν Χαρτοφύλακα.
- 895 Πένθους ὁ καιρὸς, συμφορᾶς τὸ χωρίον,
 Καὶ δυστοχοῦσιν ἀρετὴ τε καὶ λόγοι.
 Τὸ σφῶν γὰρ αὐτοῖς οἴχεται μέγα κράτος,
 Ἦδη πεσόντος, ὡς ἔρξ, Ἰωάννου,
 Ἰωάννου πεσόντος, οἴμοι, τοῦ πάνυ.
- 900 Ὡ καρδία σείσθητι, καὶ θραύσθητί μοι,
 Πλήκτονος οὕτω καιρίαν σε τοῦ λόγου.
 Ἄνῆρ σοφὸς τέθνηκεν, ὦ τῆς ζῆμίας·
 Ἄνῆρ δίκαιος, εὐλαθής, φεῦ τοῦ πάθου·
 Ὁ χαρτοφύλαξ, ὦ στυγνῶν ἀκουσμάτων,
- 905 Ὁ χαρτοφύλαξ, οὐ τὸ πρὶν μέγα κλέος,
 Τὸ καὶ πρὸς αὐτὸν οὐρανὸν τρίτον φύλον,
 Καὶ τὴν ἀπειρον γῆν ὅλην περιτρέχον,
 Εἰ καὶ βραχεὶ νῦν συγκαλύπτεται τάφω.
 Τάφος γὰρ αὐτὸν ἔσχεν ὡς θνητῶν ἓνα,
- 219 Κἄν οὐκ ἐψέκει τὴν φύσιν θνητὴν ἔχειν,
 Βροντῶν μὲν ὡσπερ ἐκ νεφῶν ἐν τοῖς λόγοις,
 Ἔργων δὲ λαμπρότησιν ἀστράπτων ὡ πάλιν,
 Καὶ πρὸς Θεοῦ μίμησιν ἠκριδωμένος·
 Τοσοῦτον ἡμᾶς τοὺς χαμαὶ λείπων κάτω.
- 915 Ὅσον συνήπται πλησιάζων τοῖς ἀνω,
 Λαμπροῦ βίου τε καὶ λόγου κοινωνίῃ.
 Τανῦν δὲ ταῦτα μικρὸς ἡλεγξε χρόνος,
 Διαβρύνετων ἀθρόον πάντων ἅμα,
 Καὶ τὸν χθὲς αὐγάζοντα φαιδρὸν ἀστέρα
- 920 Δύντα πρόωρον οὗτος ἐκρυψε τόπος,
 Ἄσθῆρ μὲν, ἀλλ' ἤστραπτεν ἡλίου πλέον,
 Πρόσγεια λάμπων, ἀλλὰ νικῶν τοὺς ἀνω,
 Καὶ, τὸ κράτιστον, νοῦν τε καὶ λόγον φέρων
 Οἷς ἦγεν, οἷς ἔθελγε καὶ λίθων φύσιν.
- Β 925 Τοιοῦτον ἦν τὸ θαῦμα τῆς χθὲς ἡμέρας·
 Τοσοῦτον εὐτύχημα τοῦ παντὸς βίου,
 Καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς εἶδεν ἡλιος χρόνου.
 Νῦν δ' ὡς ἔβλεψε τὴν ἐναντίαν τύχην,
 Καὶ τὴν κάτω σβεσθεῖσαν ἔγωγε λαμπάδα,
- 930 Οὐδ' αὐτὸς ἡμῖν καρτερεὶ λάμπειν ἔτι·
 Ἄλλὰ σκυθρωπὸς ἔστι, καὶ πάθους γέμει.
 Δεῖ γὰρ στυγνάζειν πᾶσαν ἄρτι τὴν κτίσιν,
 Ὡς τὴν ἐαυτῆς δόξαν ἑσπερημένην.
 Ὁμῶνυμός σοι ταῦτα, δοῦλε Κυρίου,
- 935 Ψυχῆς ἐμῆς μέλημα, φῶς τῶν ὀμμάτων,
 Μαθημάτων κοινωνὸν, καὶ διδασκάλων,
 Ὡ καὶ συνέζης, καὶ συνέπνευς ἐν βίῳ,
 Πρὸς δὲ τὸ φίλτρον εἶχες ἐξηρημένον,
 Ὁμῶνυμός σοι τήνδε τὴν μονοψίδιαν,
- С 219 Кἄν οὐκ ἐψέκει τὴν φύσιν θνητὴν ἔχειν,
 Βροντῶν μὲν ὡσπερ ἐκ νεφῶν ἐν τοῖς λόγοις,
 Ἔργων δὲ λαμπρότησιν ἀστράπτων ὡ πάλιν,
 Καὶ πρὸς Θεοῦ μίμησιν ἠκριδωμένος·
 Τοσοῦτον ἡμᾶς τοὺς χαμαὶ λείπων κάτω.
- 915 Ὅσον συνήπται πλησιάζων τοῖς ἀνω,
 Λαμπροῦ βίου τε καὶ λόγου κοινωνίῃ.
 Τανῦν δὲ ταῦτα μικρὸς ἡλεγξε χρόνος,
 Διαβρύνετων ἀθρόον πάντων ἅμα,
 Καὶ τὸν χθὲς αὐγάζοντα φαιδρὸν ἀστέρα
- 920 Δύντα πρόωρον οὗτος ἐκρυψε τόπος,
 Ἄσθῆρ μὲν, ἀλλ' ἤστραπτεν ἡλίου πλέον,
 Πρόσγεια λάμπων, ἀλλὰ νικῶν τοὺς ἀνω,
 Καὶ, τὸ κράτιστον, νοῦν τε καὶ λόγον φέρων
 Οἷς ἦγεν, οἷς ἔθελγε καὶ λίθων φύσιν.
- Β 925 Τοιοῦτον ἦν τὸ θαῦμα τῆς χθὲς ἡμέρας·
 Τοσοῦτον εὐτύχημα τοῦ παντὸς βίου,
 Καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς εἶδεν ἡλιος χρόνου.
 Νῦν δ' ὡς ἔβλεψε τὴν ἐναντίαν τύχην,
 Καὶ τὴν κάτω σβεσθεῖσαν ἔγωγε λαμπάδα,
- 930 Οὐδ' αὐτὸς ἡμῖν καρτερεὶ λάμπειν ἔτι·
 Ἄλλὰ σκυθρωπὸς ἔστι, καὶ πάθους γέμει.
 Δεῖ γὰρ στυγνάζειν πᾶσαν ἄρτι τὴν κτίσιν,
 Ὡς τὴν ἐαυτῆς δόξαν ἑσπερημένην.
 Ὁμῶνυμός σοι ταῦτα, δοῦλε Κυρίου,
- 935 Ψυχῆς ἐμῆς μέλημα, φῶς τῶν ὀμμάτων,
 Μαθημάτων κοινωνὸν, καὶ διδασκάλων,
 Ὡ καὶ συνέζης, καὶ συνέπνευς ἐν βίῳ,
 Πρὸς δὲ τὸ φίλτρον εἶχες ἐξηρημένον,
 Ὁμῶνυμός σοι τήνδε τὴν μονοψίδιαν,

tantummodo primicerius, nomen rebus firmavit. Hæc quidem heri : sed quid hodie? umbræ somnium. Omnia vana; omnia vanitatum vanitas, modicum quid apparens et statim evanescens. Vel, ut melius loquar, hæc quidem rursum vivunt : virtus enim non omnino moritura nata est. Corpus autem tantum resumit corruptio, et quæ exiit, et in quam revertitur. Nihil ergo functi subit tumulo conditus, sed mundus hoc bono privatus, nihil aliud simile possidens. Attamen multis nunc indiget; non mirum, malis ubique dominantibus. Ideo rem magnum æstimat mœrorem, mortuumque plangit ac lacrynatur, maximum quod subit damnium sentiens.

XXXVI. Epitaphium in Cartophylacem.

Mœroris tempus, ærumnæ locus. Jacent virtus et litteræ : quibus ablata est magna potestas, mortuo, jam ut vides, Joanne, eheu! illustrissimo. O cor, commovere ac conterere, et aurem præbe. Vir sapiens mortuus est : proh dolor! vir justus, beneficus, cecidit : omnibus flebilis! Cartophylax, o funestum nuntium! Cartophylax, cujus antea magna erat gloria, perveneratque ad tertium usque cælum, ac totum orbem terrarum circumerat, brevi nunc tegitur tumulo. Tumulus enim ipsum habet tanquam unum ex mortalibus, etsi mortalem non

videretur habere naturam, tonans ut e nubibus in sermonibus, operum autem rursus splendore fulgurans, et imitator Dei perfectus; tantum nos terrenos infra relinquens, quantum cœlestibus et illustri vita et claro sermone conjungitur propinquus. Nunc autem hæc parvum tempus, cunctis una brevi profluentibus, revelavit; et illum qui fulgidi astri instar heri splendebat, hic ante tempus occiduum abscondit locus. Astrum quidem, sed plusquam sol irradiavit : super terram lucebat, sed vincebat cœlestia. Et quod præcipuum est, mentem rationemque gerebat, quibus ipsam lapidum naturam demulsit. Tantum erat diei hesternæ prodigium! Tantam omnis vitæ omnisque temporis nostri decus sol aspexit! Nunc autem cum vidit contrariam fortunam, inferioremque lucernam cognovit extinctam, jam non ipse nobis lucere valet; sed tristis est et mœrore plenus. Decet enim nunc omnem mœrere naturam, tanquam sua orbatam gloria. Confrater, serve Domini, vitæ mœ dulcedo, lumen oculorum meorum, studiorum magistrorumque sociæ, quocum vixisti aeremque vitalem hausisti, cui philtrea habebas allicientia, confrater, in quam hanc tibi monodiam dicat, seipsum, quibus tuam lamentatur mortem, lamentans. Cecidit cedrus; pinus ingemiscat. Si enim tu citius e

ἢ Ἰσ. πλέον.

- 940 Ὀρθῶν ἐκυτόν οἷς τὸ σὸν θρηνεῖ πάθος.
 Πίπτωκε κέδρος, ἢ πέτυς στεναζέτω.
 Εἰ γὰρ σὺ θάπτον ἠρπάγης ἐκ τοῦ βίου,
 Σώφρων, ἀμειπτος, ἐγκρατής, ἀγνός, νέος,
 Τί χρὴ με τὸν δύστηνον ἐλπίζειν ἔτι;
 ΑΖ'. *Εἰς τὸν βεστάρχην Ἀνδρόνικον ἐπιτύμβιοι.*
 945 Ἐκείνος οὗτος ἔχθρ' ἐν βίῳ μέγας,
 Πλούτω, λόγῳ, δόξῃ τε λάμπων καὶ νόμοις,
 Ὅν εἶς κίσμος κόσμον ἐν μέσῃ πόλει,
 Ὅς φαιδρὸν ἀντέλαμπεν ἐκ γῆς ἡλιῶ,
 Ἀνδρόνικος, φεῦ, πῶς προσεῖπω, καὶ τίνα;
 950 Οὐ μὴδὲ κλίσιν ἀξίον ἢ τις ἂν φράσοι.
 Πλὴν ἀλλὰ κείται, κατ' ἐλπίος ζωῆς ἔχει,
 Βίου τε τοῦ βέοντος, ἀλλὰ καὶ φθόνου.
 Αὐτὴ δὲ μορφή τοῦ παρελθόντος μόνη,
 Τὸν τοῦ καλοῦ σώζουσα σώματος τύπον.
 ΑΠ'. *Ἔτεροι εἰς τὸν αὐτόν.*
 955 Εἰ καὶ σοφοὶ θνήσκουσι, τίς λόγων λόγος;
 Εἰ καὶ δυνάστα; πῶσις οὕτως ἀθρόα
 Φέροι συναρπάζουσα, τίς δόξης ἔρω;·
 Τί πλοῦτος ἦδ' ὁ; Τίς δυναστείας χάρις,
 Εἰ πάντα θνήσκει προσβολῇ μιᾶς νόσου
 960 Τοῦτων ἀπάντων εἰς τὸ πρωτεῖον φέρω.
 Πρὶν ἐλπίσοι τις, πρὶν μάθοι τὸ πᾶν πάθος,
 Ἄφνω νεκρὸς, φεῦ, κρύπτεται βραχὲ λήθη
 Ἀνδρόνικος (τάλαινα δυστυχεῖς πέλις)
 Ὅ νοῦς ὁ λαμπρὸς, ἢ νοημάτων βρῦσις,
 965 Τὸ τῶν λόγων ἀγαλμα, τῶν νόμων κράτος,
 Ἢ τοῦ κράτους εὐκλεία, καὶ τῶν ἐν τίλει.
 Ὅ γούν τοσοῦτος ἀρπαγῆς ἐκ τοῦ βίου
 Τί τερπνὸν ἡμῖν σφχεται λιπῶν ἔτι;

vita subductus es, prudens, irreprehensus, contumens, castus, juvenis, quid mihi misero adhuc sperandum restat?

XXXVII. *In vestarcham Andronicum versus epitaphici.*

Ille heri magnus in vita; divitiis, litteris, gloria, moribusque fulgens, quem media civitate mundus habuit decus, qui lumen æmulum soli de terra mittebat, Andronicus; eheu!.... qualem dicam? Nemo digna vocaret appellatione. Attamen jacet, et vitæ finem habet, vita sed et invidia deficientibus. Hæc autem ejus qui transit imago sola pulchri corporis servat typum.

XXXVIII. *Alii in eundem versus.*

Si sapientes ipsi moriuntur, quæ rationum est ratio? Si potentes, ipsos tam prompta ruina subripiens tollit, quod erit gloriæ desiderium? Si cuncta unius morbi impetu moriuntur, quid divitiæ placent? Quæ potentis gratia? Horum omnium unus primatum gerens, priusquam agrotantem audierit quis, subito mortuus, eheu! brevi lapide conditur Andronicus, (infelix civitas,) mens illustris, consiliorum scaturigo, sermonum decus, legum potentia, potestatis gloria, magistratuum splendor. Talis ergo morte raptus quid nobis amœni relinquens

ἢ γ. δ. ν. τ. ς.

- A Τί δ' ἄλλο χρηστόν; Ἦλπε, στυγναζέ μοι,
 970 Τοιοῦτον οὐδὲν ἄλλο προσδέσκειν ἔχων.
 ΛΘ'. *Εἰς τὸν αὐτοῦ τάφον.*
 Θαύμαζε μὴδὲν, ἀλλὰ φρίσσε τὴν θείαν·
 Βλέπεις γὰρ ὡν ἀνθρώπος ἀνθρώπου πάθος·
 Τὸ πτώμα κοινὸν, ἀλλ' ἀνίσος ὁ χρόνος·
 Καὶ τὸν σὸν ἄλλοις ὑστερον δίδεις τάφον.
 975 Ἔως δὲ μέλλει, γυνῶθι τὴν σαυτοῦ φύσιν,
 Καὶ σωφρονίζου συμφοραῖς ἄλλοτρίαις.
 Μ'. *Ἔτεροι.*
 Ζωῆς ἀπῆλθε φάσμα, καὶ χθρῆ; ἡμερα.
 Ψευδεῖς ὄνειροι, καὶ πλάνοι σῶζοισθέ μοι,
 Παίζαντες ἡμᾶς ἐν σκιαῖς βραχὺν χρόνον,
 980 Ἐῖτα προδόντες, καὶ λιπόντες ἀθρόον.
 Οὐδὲν γὰρ ἦτε πλὴν ἐνυπνίων χάρις
 Κλέπτουσα, καὶ σφάλλουσα τοὺς πλανωμένους;
 ΜΑ'. *Εἰς πολυάνδριον.*
 Ἄστροργε μήτηρ, ὦ πικρὸς ἀσπλαγγνίας,
 Ὅ γ' ἦς τὰ σαυτῆς τέκνα συγκατεσθίεις;
 985 Οὐδέτις δ' ἔνεστιν οἴκτος· ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων
 Σάλπιγγ' ἀπαιτήσῃε πάντας ἀγγέλου.
 ΜΒ'. *Ἐπίγραμμα εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ Πλοῦταρχον.*
 Εἴπερ τινὰς βούλοιο τῶν ἀλλοτρῶν
 Τῆς σῆς ἀπειλῆς ἐξελεῖσθαι, Χριστέ μου,
 Πλάτωνα καὶ Πλούταρχον ἐξέλοέ μοι·
 990 Ἄμφω γὰρ εἶσι καὶ λόγον, καὶ τὸν τρόπον
 Τοῖς σοῖς νόμοις ἐγγίστα προσπεφυκότες.
 Εἰ δ' ἠγνόσαν ὡς Θεὸς σὺ τῶν ὄλων,
 Ἐνταῦθα τῆς σῆς χρηστότητος; δεῖ μόνον,
 Δι' ἦν ἅπαντας δωρεὰν σώζειν θέλεις.

abit? Quod aliud bonum? Sol, ingeniosæ mecum, nihil huic simile illustrans.

XXXIX. *In sui ipsius tumulum.*

Non mirare sed horresce spectaculum. Homo enim cum sis, hominis fatum cernis. Exitus communis est, sed inæquale tempus. Tuum quoque tumulum alius ipse ostendes. Dum autem id moratur, tuam ipsius cognosce naturam, alienisque calamitatibus sapere discet.

XL. *Aliud carmen.*

Cessit vitæ phantasma et hesternæ dies. Mendacia fallaciaque somnia, valete. Nos sub umbris aliquandiu luditis; deinde proditis et brevi deseritis. Nihil enim estis præter somniorum blandimentum quod credulos decipit.

XLI. *In cœmeterium.*

Crudelis mater, o acerba inhumanitas, quæ tuos proprios filios comedis! Nulla jam misericordia; sed novissime cunctos angelica tuba reposcet.

XLII. *Epigramma in Platonem et Plutarehnum.*

Si quosdam alienos e tuis minis excipere velles, Christe mi, Platonem et Plutarehnum excipe, queso. Ambo enim moræ ac sermone tuis legibus maxime paruerunt. Si vero te Deum universorum esse non

ΜΓ'. *Εἰς τὴν καθημερινὴν* (24) *λειτουργίαν τῆς ἁγίας Σοφίας.*

995 Οὐκ ἦν δίκαιον τὴν σκιὰν μὲν τοῦ ν' μου
Φέρειν ἄπαυστον τῷ Θεῷ λειτουργίαν,
Σχολῆς δὲ καιρὸν τὴν ἀλγίστην βλέπειν,

998 Ὁ καὶ κατορθοὶ δεσπότης Μονομάχος (25).
ΜΔ'. Ἐτεροί.

456 Δαδὸν μελωδῶν εὐσεβῆ νόμον γράφει,
Ἐν παντὶ καιρῷ τῷ Θεῷ δόξαν νέμειν.
Πληροὶ δὲ τοῦτον εὐσεβῆ Μονομάχος,
Ἄει τὸ Θεῖον εὐλογεῖσθαι θεσπίσας.

ΜΕ'. *Εἰς χρυσόδουλλον* (26) *τῆς Λαύρας* (27).

460 Χρυσοῖς γραφῆναι γραμμάτων ἔδει τύποις
Τὸ ἐν λόγοις κάλλιστον, ὡς χρυσοῦν ὄλον.
Εἰ τίς δὲ τέχνη πρὸς τὸ καὶ μέλι γράφειν,
Ἐκείσε βέπτων, γραφάτω τις τὸν λόγον,
Ὡς ἂν πρέπουσαν ὄψιν ἐντεῦθεν λάθοι
465 Τὸ στίλβον αὐτοῦ, καὶ γλυκάζον ἥρμα.
Ἄλλ' οὐ θεατὸς ἐστὶ τοῖς ἀναξίοις,
Ἄλλ' οὐδ' ἀκουστὸς τοῖς ἀγοραιοικωτέροις.
Ὅθεν φυλάξει τὴν χάριν κακρυμμένην
Χρυσοῦς φύλαξ, κάτωθεν ἐμπεδημένους ·

cognoverunt, hic tua benignitate sola quæ cunctos
vis salvare gratis, opus est.

XLIII. *In quotidianam sanctæ Sophiæ liturgiam.*

Non fas erat legis umbram incessabilem præstare
Deo liturgiam, cessationis autem tempus, veritatem
conspicere; quod etiam corrigit rex Monomachus.

XLIV. *Aliud.*

David psalmista piam legem scribit, qua omni
tempore Deo præstetur gloria: hanc autem pius
Monomachus, sacrum perpetuo celebrandum sta-
tuens, adimplet.

XLV. *In auream bullam Lauræ.*

Aureis characterum typis scribi decet sermonum
pulcherrimum, totum aureum. Si vero quænam ars
esset scribendi melle, huc hauriens, scribat hunc
sermonem, ut exinde convenientem colorem sumere
possit dulcedine temperatum. Sed non visibilis est.

⁶¹ γρ. σύμανδρα. ⁶² γρ. ταυτοῖς. ⁶³ γρ. νοῦν δῶς σύ. ⁶⁴ γρ. φθέγγει.

Matthæi Busti notæ.

(24) *Εἰς τὴν καθημερινὴν.* Cedrenus pag. 950
scribit, Incrementum sacrificium in templo sanctæ
Sophiæ solemnioribus tantum feriis offerri solitum
usque ad tempora Monomachi, atque hunc demum
illius Ecclesiæ editus auxisse, et quotidianæ li-
turgiæ sumptus abunde suppeditasse.

(25) Ὁ καὶ κατορθοὶ δεσπότης. Versum 999 et
reliquos qui hunc in manuscripto sequebantur
quære num. 11, ibi ἐντεῦθεν ὁ πρὶν πᾶσιν.

(26) *Εἰς χρυσόδουλλον.* Intelligit Auream Bul-
lam, sive diploma imperatorium, a quo immuni-
tates concessæ, cæteræque donationes fobur suum
omne mutuatur, frequens hujus vocabuli usus
occurrit in libris de *Jure Græco-Romano*, ubi etiam
pro varia sigilli appensi materia, modo habes κη-
ροδουλον σφραγίδα, modo βούλλαν κολουδίνην,
quo genere patriarcharum rescripta muniri sole-
bant. Choniates libro. 1, χρυσόδουλλον vocat γράμμα
ἐρυθροσφραγιστον σφραγίδι τε χρυσεῖα καὶ σιρικῆ

470 Μόνους δὲ ταύτην ἐκφανεῖ τοῖς ἀξίοις;

⁶¹ Σήμαντρα χειρὸς εὐγενούς δεδεγμένην.

ΜΓ'. *Εἰς τὴν αὐτοῦ οἰκίαν, δεε διαπράσας
ταύτην ἀπέλιπε.*

Μὴ δυσχέραινε σύ (28) πρὸς ἡμᾶς οἰκία
Ἐρημῶ; οὕτω, καὶ κενὴ λελειμμένη.

Σὺ γὰρ σεαυτῇ πρόξενος τοῦ νῦν πάθους,

475 Ἄπιστος οὐσα τοῖς ⁶² αὐτῆς δεσπόταις,

Καὶ μηδένα στέργουσα τῶν κεκτημένων,

Μηδ' εἰς τέλος σώζουσα τὴν ὑπουργίαν.

Οὐ γὰρ πέφυκας τοῖς ἔχουσι προσμένειν ·

Ἄει δ' ἀμείβεσθαι ἄλλον ἐξ ἄλλου θέλεις,

480 Ἄποστατοῦντος οἰκέτου κακοῦ δίκην.

Πρ' ἂν ⁶³ οὐκ προδοῦς σύ, καὶ λίπης τὸν δεσπότην,

Οὕτως σε ⁶⁴ φεύγει σωφρονῶν ὡς δραπέτην ·

B

Πρὸ τοῦ παθεῖν ἄκων δὲ τὴν σὴν ζημίαν,

Ἐκίῶν σε βίπτει, καὶ λιπῶν ἀποτρέχει,

485 Πλὴν οὐ πάθους ἀμοιβόν, οὐδ' οἴκτου δίχα.

Οἰκτιρίζεται γὰρ καὶ λίαν σε, φιλότατη,

Ὡς κτήμα τερπνῶν, ὡς πατρίαν ἑστίαν,

Ὡς ἐκ γένου; δῶρόν τε καὶ κλήρον μόνην.

Καὶ μοι στρέφει τὰ σπλάγγνα, καὶ τὴν καρδίαν

indignis; audiendus nec agrestibus. Ideo custo-
dient hanc gratiam absconditam aureus custos, infra
impositus; solis autem hanc ostendet dignis, sigillo
nobilis dexteræ munitam.

XLVI. *In ipsius domum cum eam venditam
deseruit.*

C

Ne indignis adversum nos tu, domus, ita de-
serta vacuaque derelicta: tu enim tibimetipsi
præsentis es causa doloris, infidelis cum sis tuis
dominis, nec ullum possessorum uillexisti, nec in
finem servasti ministerium. Non enim cum eodem
domino permanere; sed semper unum pro alio vis
mutare, per fugæ servi instar. Prius igitur quam
tu dominum prodas et deseras, ipse te veluti per-
fugam fugit. Potius autem quam invitatus jacturam
tui patiar, ipse libens te pellit et deserens fugit,
non tamen absque mœrore aut misericordia. Multum

νήματι ἐμπεδὸν κόγχης ἀναδουμένῳ αἵματι. Lit-
teras minio notatas sigilloque aureo et serico illo
munitas, quod conchylii sanguine tinctum erat.

(27) *Τῆς Λαύρας.* Constat testimonio multo-
rum qui Græciam hoc sæculo perlustrarunt, ex-
stare hodie monasterium in Atho monte non in-
celebre, quod etiam nunc τῆς ἁγίας Λαύρας nomen
retinet. Hujus meminit Antonius Maginus in Co-
smographia, et Martinus Crusius in Annot. ad
librum iv. *Turco-Græciæ* ait hujus monasterii con-
ditorem fuisse sanctum Athanasium, non illum
Magnum, sed alium longe recentiorum, qui sub
Nicephoro Phoca vixit, anno D. 961. Neque tamen
dixerim monasterium illud hic intelligi: constat
enim λαύραν aliquoties generaliter sumi pro quovis
monasterio.

(28) *Μὴ δυσχέραινε σύ.* Rectius πρὸς ἡμῶν, ut
releatur ad λελειμμένην.

- 490 Ὁ πρὸς δὲ θερμὸς ἐκ συνηθείας ἔρω.
 Σὺ γὰρ τιθηνός, καὶ τροφός μοι φιλιτάτη,
 Σὺ παιδαγωγός, καὶ διδάσκαλος μόνη.
 Ἐν σοὶ πόνους ἤνεγκα μακρούς, καὶ κόπους,
 Ἐν σοὶ διῆξα νύκτας ἀγρύπνους ὄλας,
 495 Ἐν σοὶ διημέρευσα, κάμων ἐν λόγοις,
 Τοῖς μὲν διορθῶν, τοῖς δὲ συντάττων πάλιν,
 Κρίνων μαθηταῖς καὶ (29) διδασκάλοις ἔρις.
 Ἐτοιμος ὢν ἅπασιν εἰς ἀποκρίσεις,
 Καὶ προστετηκῶς ταῖς γρῶφαῖς, καὶ ταῖς βί
 [βλοῖς.
 500 Ἐν σοὶ συνηξα γῶσιν ἐκ μαθημάτων,
 Ἐν σοὶ δὲ καύτην τοῖς θέλουσι σκορπίσας,
 Πολλοὺς σοφοὺς ἰδεῖξα προῖκα τῶν νέων.
 Τοῦτοῖς ὄλον με, πατρικὴ, θέλγεις, στέγη.
 Τοῦτοῖς με κάμπτεῖς, καὶ κατακλιῖς, φιλιτάτη. B
 505 Λόγος δὲ νικᾷ πάντα, καὶ Θεοῦ πόθος,
 Τρίτον δ' ἀρίθμει τῆς τελευταῖης τὸν φόβον,
 Οἷς ὡς μύσῃν ἄθροον πεπληγμένος,
 Ἄπειμι φεύγων ἐνθεν οὐ Θεὸς φέρει,
 Ἄλλων πάροικος ἀντὶ τοῦ χθὲς δεσπότου,
 510 Πρὸς ἡλιότος τις οἰκτρὸς ἀντ' ἔγχωριον,
 Ἀνέστιός τε καὶ ξένης χρήζων στέγης,
 Ὅ τῆς ταυτοῦ μὴ φθορήσας τοῖς ξένοις.
 Ἐπεὶ δ' ἀπαίρειν καιρὸς εἰς ἀλλοτρίαν,
 Σὺ χαῖρε πολλά, χαῖρέ μοι σὺ γησία,
 515 Ἐὲν δὲ μᾶλλον ἐκ γε τῆς νῦν ἡμέρας.

- A Ὅμως δὲ χαῖρε, μήτερ δευτέρα,
 Ἥ καὶ τιθηνήσασα, καὶ θράψασά με,
 Καὶ πρὸς τέλειον μέτρον ἔξει βρέφους
 Ἄπαρτίσασα, καὶ καταρτίσασά με.
 520 Νῦν δ' ἄλλους ἔξεις οὐκ παιδεύσει, καὶ θρέψει,
 Ἄλλοις παρέξεις πρὸς λόγους εὐκαιρίαν,
 Ἐπερ λόγους στέργουσι, ἡμῖν δ' οὐκέτι.
 Σώζου δὲ, σώζου καὶ σὺ, πιστὴ γωνία,
 Ἐν ἧ λαθὼν ἔζησα τὸν πρὸ τοῦ βίου,
 525 Ὑμεῖς τε χρῆστοι γείτονας σώζοισθέ μοι,
 Καὶ τῷ ** μακρυσμῷ (30) μὴ σκυθρωπάζοιτέ
 [μοι.
 Πάντων γὰρ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ δεδραγμένη
 Ἔβρον τίθησι, καὶ τὰ μακρὰν πλησίον.
 Ἔως συνάξῃ πάντας εἰς κρίσιν μίαν.
 MZ. Ὅτε εἴη οικίαν ἀπέλαβεν.
 530 Ἐγὼ πάλιν σε, καὶ βλέπω τὴν φιλιτάτην.
 Πλὴν οὐκέτι κληρὸν σε πατρικὸν λέγω,
 Χριστοῦ δὲ μᾶλλον δῶρον ἡγαπημένον,
 Χάριν τε λαμπρὰν εὐσεβοῦς βασιλείως,
 Οἷ μοι γλυκεῖαν προστεθεικότες βίαν,
 535 Παλίντροπον στρέφουσι αὐθις ἐνθάδε.
 Ὅ μὲν καθ' ὕπνου δεξιὰν θείαν νέμων,
 Καὶ πρὸς τὰ εἴδε πολλὰς δοκῶν ἀγειν.
 Ὅ δὲ προδήλως τὴν ἀνάγκην προσφέρων,
 Καὶ τῆς πατρῴας τῆς ** ἀνάκλησιν στέγης
 540 Σφοδρῶς ἀπαιτῶν, ὡς ἀσύγγνωστον χρέος,

enim miseretur tui, charissima, tanquam gratæ
 possessionis, foci paterni, gentilicii muneris, so-
 lius hæreditatis ; mihiq̄ue cor et viscera movet erga
 te vividus ex consuetudine amor. Tu enim mihi
 nutrix et altrix, charissima ; tu sola mihi pædago-
 ga et magistra, in te multos et longos sustinui labo-
 res ; in te totas insomnes duxi noctes ; in te dies
 consumpsi laborans in sermonibus, alios quidem
 corrigens, alios autem rursus ordinans, dissidia
 inter magistros et discipulos judicans, omnibus
 paratus ad respondendum, scriptisque ac libris
 insudans. In te doctrinam collegi ; et in te dis-
 tribuens eam volentibus multos et junioribus sapi-
 entes gratis reddidi. Talibus me totum demulces,
 patrium tugurium ; talibus me captivas et commo-
 ves, charissima. Ratio vero cuncta vincit et Dei
 amor, quibus annumera mortis metum. His veluti
 muscis undequaque stimulatus exinde quo Deus
 ducet fugiens abeo : aliorum vicinus, qui heri do-
 mainus eram ; alienigena miserandus, qui eram
 indigena ; errabundus et alieno tugurio egens, qui

meum alienis non invidi. Sed cum alio tempus
 est abundi, tu multum vale, vale, mihi propinqua,
 potius autem ex hac die aliena. Attamen, vale,
 secunda mater ; quæ me lactasti ac educasti, atque
 ab infantia usque ad ultimum terminum, me for-
 masti et recreasti. Nunc autem alios habebis quos
 educes atque enutries ; aliis ad litteras otium præ-
 stabis, si litteras ament, nobis autem non amplius.
 Vale vero, vale quoque tu fideli ; angulus, ubi lateas
 præteritam egi vitam ; vosque ; boni vicini, valetē ;
 et ob moram ne sitis mihi infensi. Manus enim Dei
 quæ tenet omnia propius longinqua facile ponit,
 donec omnes ad unum iudicium congreget.

XLVII. Quando domum recuperavit.

Habeo te rursus et video charissimam. Attamen
 te paternam hæreditatem jam non dico, sed potius
 donum Christi dilectissimum ac pii regis illustrem
 gratiam. Qui mihi dulcem vim adhibentes hic
 iterum reducem adducunt : unus quidem in somnis
 divinam dexteram tendens et ad ea quæ sunt ibi
 ducere sæpe visus ; alter vero manifeste vim adhi-

** γρ. μακρυσμῷ. ** Ισ. ἀνάκτησιν.

Matthæi Busti notæ.

(29) Κρίνων μαθηταῖς καὶ. Potius διδασκάλοις
 quam διδασκάλους : sed sensus erit multo elegan-
 tior, si legatur διδάσκαλος, nisi quod versus clau-
 dicaret : in quo tamen genere peccat hic auctor
 aliquoties : imo vero sub hoc ipso titulo versus
 habetur omnium licentiosissimus, in quo pedes
 omnes spondaici νῦν δ' ἄλλου ἔξεις εἶς.

(30) Καὶ τῷ μακρυσμῷ. Legendum μακρυσμῷ
 nam originem habet a μακρῶν. Et tamen psalmo
 cxix editionis Romanæ, vers. 5. ubi LXX interpretes
 habent ὁμοὶ ὅτι παροικίᾳ μου ἐμακρύνθη, alius
 interpres habet ὁμοὶ ὅτι προσηλύτευσά ἐν μα-
 κρυσμῷ.

Ἔως ἐπεισαν ἐγκατοικῆσαι πάλιν.
 Καὶ δὴ κατοικῶν ἐξ ὑπαρχῆς δευτέρως,
 Οὐκ οἶδα μέχρι ποῦ τε, καὶ πόσον χρόνον
 Νέος καλοῦμαι τῆς παλαιᾶς δεσπότης;
 545 Καὶ θαῦμα τὴν ἄπιστον εὐκίνησαν,
 Καὶ τὴν ἄπιστον, ἣν ἐκινήθην, ἔχω,
 Οὐτῶ θεοῦ στρέφοντος, οἷς οἶδα τρέποις,
 Καὶ ποικίλως ἄγοντος ἡμῶν τὸν βίον,
 Εἰς ὃν πεποιθώς εἰμι, καὶ θαρβέην ἔχω
 550 Ὡς καὶ τὸ λοιπὸν εὐθετήσῃ τοῦ βίου,
 Τοῖς δεξιῶς τούτοις με πρὸς σωτηρίαν
 Ὡς ἀσθενῆ τε καὶ μικροψύχον φέρων·
 Ἥ δὲ καρτερεῖν γὰρ οὐκ ἐμὸν τάναντία.
 Οὐκοῦν ἀποτρέποις γε ταῦτα, Χριστέ μου·
 555 Μόνους δὲ τοιοῦτε τὴν ἐμὴν ζωὴν ἄγεις,
 Ὡς χρηστῶς, ὡς εὐπλαγῆτος, ὡς εὐεργέτης·
 Ἔτα πρὸς ἄλλον χειραγωγῆσθαι βίον,
 Ἄλυτον, ἀστένακτον, ἔξω φρονιδίων.
 Τίς γὰρ φόβος σοι τῷ κρατοῦντι τῶν ὄλων
 560 Ἐν πλάσμα σώσαι δωρεὰν ἔργων δίχα;
 III. *Εἰς τοὺς ἀγίους Πατέρας ἱστορημένους, ἐν
 οἷς ἦν καὶ Θεοδώρητος.*
 Ἀνιστορήσας τοῦς σοφοῦς διδασκάλους,
 Καὶ τὴν Θεοδώρητον αὐτοῖς συγγράφω,
 Ὡς ἄνδρα θεῖον, ὡς διδάσκαλον μέγαν,
 Ὡς ἀκράδαντον ὀρθοδοξίας στύλον.
 565 Εἰ δ' ἐκλονήθη μικρὸν ἐκ τῆς τύχης,

A Ἀνθρωπος ἦν, ἀ-θρῶπε, μὴ κατακρήνης.
 Οὐ γὰρ τοσοῦτον δυσσεβῆς ἦν ὁ κλόνης,
 Ὅσον μετεῖχε τῆς ἐριστικῆς βίας.
 Τί γὰρ Κύριλλον πνιπταχοῦ νικῆν ἔδει,
 570 Καὶ δογματιστὴν ὄντα, καὶ λογογράφον;
 Ὅμως δὲ τοῦτο καὶ διώρθωται πάλιν·
 Τὰ δ' ἄλλα πάντα τῶν μεγίστων ποιμένων
 Βλέπων τὸν ἄνδρα μηδενὸς ἠλειμμένον,
 Ἐνταῦθα τούτοις εἰκότως συνεγγράφω.
 MΘ'. *Εἰς τὸ τυπικὸν (31) τῆς Λαύρας.*
 575 Δίδοικα μήπως θεοπέσας, ἄλλοις τάδε,
 Αὐτὸς δὲ τούτων οὐδὲν ἐξεργασμένος,
 Κατηγόρους εὐροίμι τοὺς ἐμαυτὸς νόμους.
 Ἄλλ' ὁ κριτὴς μου, καὶ Θεὸς, καὶ Δεσπότης,
 Μὴ τοῖς ἐμοῖς με, τοῖς δὲ σοῖς κρίνων νόμοις,
 580 Οὐ τοὺς δικαίους (φεῦ γὰρ οὐχομαι τάλας)
 Τοὺς συμπαθεῖς δὲ καὶ φιλανθρώπους λέγω,
 Οἷς προῖκα σώζειν οἶδας, ὡς εὐεργέτης.
 N'. *Εἰς τὸν διωβρήξαντα τὸ οἰκεῖον χειρὸς γραφον.*
 Τὴν πάρδαλιν μὲν δυσμενῶς ἔχειν λόγος
 Πρὸς ὄψιν ἀνδρός· καὶ γεγραμμένην λάβει,
 585 Εὐθύς διασπᾶν καὶ γραφὴν μισουμένην.
 Οὗτος δ' ὁ δεινὸς τῆς Ἀραβίας λύκος,
 Μορφὴν μὲν ἄλλην οὐ δέσπατε ξίτην,
 Αὐτὸς δ' ἐαυτὸν ἔξανεν γεγραμμένον.
 Ἐν οὖν τὸ λείπον· τάς τομάς θεία δίχη,
 590 Ἄς ὁ γραφεὶς πέπονθεν, ὁ γράψας πάθει.

bens et paterni tugurii acquisitionem fortiter re-
 ponsens, ut ineluctabile officium, donec ut iterum
 hic habitarem suaserint. Et nunc quidem hic rur-
 sum habito, nesciens usquequo, nec quanto tem-
 pore novus antiquæ domini appeller, incredibili-
 lemque mobilitatem ac inauditam qua motus fui
 miror, sic Deo, modis quos novit, movente, varie-
 que vitam nostram agente, cui confido, et spero
 ut reliquam vitam bene disponat, his prosperis in
 salutem me velut debilem ac pusillanimum ferens;
 non enim meum est adversaria superare. Tu igitur,
 Christe mi, hæc averte; illis vero solis meam di-
 rigere vitam, ut bonus, ut misericors, ut beneficus:
 deinde ad aliam manū duc vitam, mœrare, luctu
 periculisque immunem. Cur enim tu, cunctorum
 dominator, unam creaturam gratis sine operibus
 salvare timueris?

XLVIII. *In sanctos Patres in historiis memoratos,
 inter quos erat ipse Theodoretus.*

Dicos magistros memorans etiam inscribo Theo-
 doretum, ut divinum virum, ut in zgnum magistrum,
 ut inconcussam orthodoxiæ columnam. Qui si ex
 quadam fortuna motus est, homo erat, o homo, ne
 condemnes. Non enim tam impius fuit motus, quam

ἢ γρ. ἄπιστον. ἠ γρ. λελυμένον.

Matthæi Busti notæ.

(31) *Εἰς τὸ τυπικὸν τῆς.* Martinus Crusius in
 Annotat. ad lib. v. *Turco-Græciæ* suæ, scribit,
 cantilenam illam, quam psallebant Græci inter
 ἑνᾶς ηὐτὸ τὸ ἱσκαρινὸν, τυπικὰ vocari. Hic vero
 τυπικὸν significare videtur, ἀσκητικὰ διατάγματα,

PATR. GR. CXX.

violenta ipsius vita. Numquid enim ubique Cyril-
 lum oportebat esse victorem, et dogmatistam et
 historicum? Veruntamen hoc quoque postea cor-
 rectorum est. In cæteris autem omnibus, hunc virum
 nulli maximorum pastorum cedentem videns, hic
 cum ipsis jure inscribo.

XLIX. *In Lauræ normam.*

Timeo ne cum aliis ista præscripserim, ipse vero
 nihil eorum sim operatus, accusatrices inveniam
 meas præscriptiones. Sed tu, qui iudex meus et
 Deus et Dominus es, ne me meis, sed tuis judica
 legibus: non dico justas (nam eheu! miser istas
 timeo), verum benignas et clementes, quibus gratis,
 ut beneficus, salvare eoles.

L. *In eum qui proprium chirographum dilace-
 raverat.*

D Pantheram aiunt male habere ad visum hominis;
 et si depictum inveniat, protinus odiosam dilace-
 rare imaginem. Hic autem sævus Arabiæ lupus
 figuram quidem alienam non dilaceravit, sed semet-
 ipsum laniavit pictum ubi vidisset. Unum ergo
 superest: iacerationes pictor quas perpessus est,
 justitia divina idem subeat.

id est statuta, sive constitutiones quas huic aut al-
 teri alicui monasterio descripserat, ita dictum παρὰ
 τὸ διατυπῶν τὸ ἀτυπῶτον καὶ μετατάττειν πρὸς
 εὐσημοσύνην τὸ ἀτακτον, ut Suidas ex incerto
 auctore citat.

ΝΑ'. *Εἰς τὴν αὐτὴν χεῖρα; φάρον συγκολληθὲν πάλιν.* A

Πιστευέτω πᾶς τῆ νεκρῶν ἀναστάσει.

Ὅσα δὲ πρὸς ὅσα συντεθήσεται πάλιν,

Καὶ πῆξιν αὖθις σωμάτων ἕξι λύσις,

Ἐπεὶ τὰ λεπτὰ ταῦτα τῶν σπαραγμάτων

595 *Εἰς ἂν συνήφθη, καὶ συνηρόσθη πάλιν,*

Καὶ τὸν σπαράκτιν θῆρα πᾶσι δεικνύει.

ΝΒ'. *Εἰς τὰς ἐγγράφους Λοιδωρίας, τὰς κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου.*

Ἄνθρωπε, ρίψον ἃ κρατεῖς τε καὶ βλέπεις.

Δεινὸς γὰρ αὐτοῖς ἐγκάθηται σκορπίος,

Ἰὺ φέρων διεθρον ἀνθρωποκτόνου.

600 *Τὸ κέντρον αἶρε, μὴ σε πλήξῃ καιρίαν.*

Καὶ πῶς γὰρ ἂν φείσαιο τῶν ἐλαττώων

Ὅς οὐδὲ ἢ χριστοῦς εὐλόγεῖται Κυρίου.

Βάλλει βασιλεῖς, οὓς σέθενται καὶ λίθοι,

Οὓς οἶδε τιμᾶν καὶ χορὸς τῶν ἀγγέλων.

605 *Ἄν ἡ περιττὴ καλλονὴ, καὶ χρηστότης*

Καὶ θῆρα; αὐτοῦς ἡμεροὶ τοῦς ἀγρίους,

Βάλλει, τιμῶσκει πατριάρχας ἀγγέλους,

Ἄν δαίμονες φρίττουσι τὴν αὐλίαν,

Οἷς οὐδὲ ὁ μῶμος αὐτῶ; ἂν μέμφαιτό τι;

610 *Οὕτως ἀναιδῆς ἐστὶ, καὶ ζῶνου πνέει.*

Πλὴν τοῖς ἅπασι παθοῦσι, καὶ πεπληγῶσι

Θαυμαστός ἐστὶ τῆς Ιατρείας τρόπος.

Εἰ γὰρ τις αὐτὸν συλλαθῶν τέμοι μέσον,

Ἐκαίθεν ἕξει τοῦ κακοῦ θάττον λύσιν

L I. *In idem chirographum recollectum.*

Fidem unusquisque mortuorum resurrectioni habeat; ossa ad ossa rursus connectentur et coagmentum iterum habebunt corpora soluta, siquidem istæ lacerationum minutiae in unum colliguntur et denuo coalescunt, feramque laceratricem omnibus ostendunt.

L I. *In injuriosa scripta contra regem et patriarcham.*

Homo, projice quæ tenes ac cernis: funestus enim in eis insidet scorpio. Ictu mortifero lethum gerens stimulum tolle, ne te lethaliter vulneret. Quomodo enim parcat inferioribus, qui nec christos Domini veneratur, calumniatur reges, quos ipsi venerunt lapides, quos honorat angelorum chorus, quorum præstans forma bonitasque feras ipsas lenit; calumniatur, vulnerat patriarchas, angelos, quorum demones pertinescunt spiritualitatem, quibus nec ipsum probrum aliquid exprobraret? Adeo impudens est ac eandem spirat! Attamen semel percussis et percussis mirus est sanationis modus. Etiam si quis illum corripiens secet medium, hinc

ἢ γρ. χρηστότης.

615 *Τὸν γὰρ βαλόντα καὶ βοηθεῖν τῷ πάθει*

Ἰατρικῆς λόγος τε καὶ παροιμία.

Εἰ δὲ κρατήσας φείσεται τοῦ θηρίου,

Ἄνθρωπον αὐτὸν οὐδαμῶς ἐγὼ λέγω,

Θεὸν δὲ μάλλον, καὶ Θεοῦ καλῶ τύπον,

620 Ὅς καὶ φονευταῖς οἶδε συγγνώμην νέμειν.

ΝΓ'. *Ὅτε πρῶτον ἐγνωρίσθη (22) τοῖς βασιλεῦσι*

Πάλαι μὲν ἦν μοι, δίσκοτα στεφνφόρε,

Ἄκουσμα φρικτὸν, βασιλεὺς αὐτοκράτωρ,

Γῆς καὶ θαλάσσης κύριος, καὶ δεσπότης,

Ἐξουσιαστής, καὶ ζυνάστης τοῦ βίου,

625 Ὅν ἂν θέλοι κτείνων τε καὶ αὐζων πάλιν,

Ὅς τῶν ἀπάντων τὸ κράτος; κικτημένος

Ἄφ' οὗ δὲ τῆς σῆς ἡμερωτάτης θεάς.

Καὶ τῶν μελιχρῶν ἱερώθην σου λόγων,

Καὶ τὴν κλήν ἐδιδεφα τῶν ἡθῶν χάριν,

630 Καὶ τοὺς πόθου γέμοντας ἔγνω σου τρόπους,

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἥλικος; μοι, καὶ πόσος

Γλυκασμός; ἐστάλαξεν εἰς τὴν καρδίαν.

Καὶ πού με δεινὸς πρὸς τὸ πρῆγμα νῦν ἔρω

Ἄφωκα τέσχε, καὶ βιάζεται λέγειν,

635 Ὡς τερπνὸν οὐδὲν ἄλλο πλὴν βασιλέως,

Ἄλλ' οὗτος ἐστὶ χρεῖμα κάλλιστον μόνος;

Πάντων ἀκουσμάτων τε καὶ θεαμάτων.

Οὕτως ἄρα, κράτιστε τῶν βασιλείων,

Ἢ σὴ προστηγῆς, καὶ φιλόανθρωπος; θεά

640 Ἐθέλησεν, ἠλλοίωσεν, ἐξέστησέ με,

promptius habebit mali solutionem: ferientem enim vulnere mederi medici et proverbium dicunt. Si vero capite parciit feræ, ipsum hominem ego nullatenus dico, sed potius Deum et Dei typum appello, qui veniam ipsis homicidis concedere satagit.

LIII. *Quanao primum ad regem agnitionem veni.*

Olim, domine coronate, mihi tremendum erat audire, rex autocrator, terræ marisque dominus et dominator, vitæ potestatem ac arbitrium habens, quem velis occidens et rursus servans, tanquam omnium potentiam adeptus. Ex quo vero dulcissimo tuo conspectu, melleisque sermonibus tuis dignus habitus sum, et pulchram asperi morum gratiam, moresque tuos amore plenos cognovi, dicere non valeo qualis et quanta dulcedo meum in animo stillaverit. Et certe me sævus in rem subito invasit amor, et dicere me cogit, nihil aliud præter regem esse jucundum; hunc enim solum esse cunctorum audibilium vel aspectabilium pulcherrimum. Sc igitur, regum potentissime, tua dulcis et benigna visio demulsit, transmutavit, extulit me, aliter ac

Matthæi Busti notæ.

(52) Ὅτε πρῶτον ἐγνωρίσθη τοῖς. Hic vero philosophum ex musei angulis in aula proreptantem habes καὶ πρὸς τὸ πρῆγμα δαιμονίως ἐλιγγιώντα. Quod si paulo honorificentius loquatur de hoc imperatore, qui nunc propter lasciviam et desiderium vitæ merito vapulat, non est mirandum. Primum

enim αἰ εὐπραξίαν (ut inquit orator) δευτεῖα συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα οὐκ ὀκνησὶς constat multas in Monomachio viguisse virtutes, quæ illis vitis caliginem possent offundere: quod tamen de Zoe vetula libidinosisissima nescio an vero dici possit.

Ἄλλα φρονεῖν ἔπεισεν ἀντί τῶν πάλαι ·
 Ὅπως δὲ καινὸν ἐκ παλαιοῦ, καὶ νέον
 Ἔδειξε, διπλοῦν ἔργον ἐξεργασμένη ·
 Ὅμοῦ μὲν ἐπλήρωσεν ἡδονῆς· ξένης,
 615 Ὅμοῦ δὲ λαμπρότητος ἐμπέπληκέ με.
 Ἄμφω γὰρ αὐτῇ τὰς ἐνεργείας φέρει,
 Λαμπρόδοξο· γέμουσα, καὶ θυμηδίας ·
 Καὶ Μωσαίως μὲν τὸ πρόσωπον, ὡς λόγος,
 Ἐδόξασε πρὶν ἢ Θεοῦ θεωρία,
 650 Ὡς καὶ κάλυμμα τὸν θεόπτην λαμβάνειν,
 Ἐπειδὴν αὐτὸν προσάλαϊν ἄλλοις ἔδει.
 Οὐ γὰρ φορητὸν εἶχε τὴν αὐτοῦ θέαν,
 Εἰ μὴ καλυφθεὶς ἦλθεν εἰς ὀμίλιαν.
 Ἔμοι δὲ σὺ, κράτιστε τῶν βασιλέων,
 655 Εἰς ὄψιν ἔλθων, καὶ θαθαίς μετρίως,
 Οὐ τὸ πρόσωπον, οὐδὲ τὴν ὄψιν μόνον,
 Ὅλον δὲ δόξης ἐμπέπληκας αὐτίκα.
 Καίτοι μέγαν σε τὸν καθ' ἡμᾶς δεσπότην.
 Ἦδειν πρὸ τούτου, καὶ Θεοῦ θεῖον τύπον,
 660 Καλῶς στρέφοντα τοῦ κράτους τὰς ἡνίας,
 Καὶ σὺν θεῷ σώζοντα τὴν οἰκουμένην ·
 Θεὸν δὲ πανσέβαστε, καὶ πλάστην νέον,
 Ἦ δημιουργὸν ἄλλον οὐκ ἠπιστάμην.
 Νῦν δ' ὄψῃ μὲν οὖν (53), ἀλλ' ὄμοι· ἐκτησάμην,
 665 Καὶ πρᾶγμα θαῦμα, θαῦμα θαυμαίων πέρα
 Εἰς δεῦρο λαθάνον με μακθάνω μύλις.
 Σὺ γὰρ Θεός τις, ὡς εἶπες, τὴν φύσιν,
 Ἦ πῶς νεουργεῖς, εἶπε, τοὺς καθ' εἰκόνα,
 Καὶ ῥᾶστα πλάττεις, καὶ μεταπλάττεις πάλιν,
 670 Γνώμας ἀμείδων, καὶ μεθαρμόζων τρόπους.

A Τρέπων λογισμοῦς, καὶ μετιζτῶν καρδίας,
 Ἄγων, φέρων, στρέφων τε πάντα βραβίως ·
 Ἐκ φοβήματος τε καὶ θείας τῆς σῆς μόνης ;
 Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους οὐ τοσοῦτον θαυμάσω,
 675 Ὅς ταῦτα ποιεῖς ἐν βραχεί, καὶ συντόμως.
 Οὐκ ἀπροθύμους ἔντας οὐδ' αὐτοὺς ἴσω ·
 Ἦμᾶς δὲ πῶς ἡμεῖς οὐτως ἀθρόον ;
 Ἦ πῶς τοσοῦτον ἴσχυσε βραχὺς χρόνος ;
 Ἄπαξ προσωμίλησας ἡμῖν ἐγγύθεν,
 680 Ἄπαξ προσεῖδες, μικρὸν ἀνθρώπος πάλιν,
 Ἄπῆλθες εὐθύς· συμμεθαρισμός· ὄλους·
 Καινὴν γὰρ ἐνθέτικας ἡμῖν καρδίαν,
 Καὶ πνεῦμα καινὸν ἔκτισας τοῖς ἰσκάτοις ·
 Ἄγρικός· ἦν χθές· ἀστικός δὲ νῦν μάλα ·
 B 685 Κάτω νενευκός· ἀλλὰ νῦν ἄνω βλέπων,
 Ἄθυμος· ἀλλ' εὐθυμος, ἡδονῆς γέμων.
 Μικρὸς, κατιφής· νῦν δὲ λαμπρὸς, καὶ μέγας,
 Καὶ ταῦτα μηδὲν εἰς τροπὴν φέρον πάθος
 Παθεῖν ἀπ' ἀρχῆς εὐ παρασκευασμένος,
 690 Ὡς ἂν τι δύσω δεῖγμα τοῦ νέου πάθους.
 Ἄτυφος ὡς πρὶν, νῦν δὲ κομπάζω τάδε.
 Οὐτω με παντάπασι ἐξ ἄλλου τίω·
 Ἔδειξεν ἄλλον ἢ πανακχῆς σου χάρις.
 Μικρὸν γὰρ αὐτῇ, μικρὸν ἐλλάμψασά μοι,
 695 Εἶτα κρυβεῖσα θάστον ἐκ τῶν ὀμμάτων,
 Ὡς ὡς ἀστραπῆς τις ὀξύτης· καὶ λαμπρότης,
 Ὅμως κατεκράτησεν ἡμῶν εἰς τέλος,
 Καὶ τὴν καλὴν ἡμεῖσιν ἐξημεῖσέ με.
 Τί δ' ἂν πάθοι τις, εἰ πάλιν τούτου τύχοι,
 C 700 Καὶ τῆς ὁμοίως δεῦτερον τύχοι θέας.

olim me sentire suasit, prorsusque novum et recens ostendit, duplex opus operata : simul extranea me jucunditate et splendore implevit : ambas enim has virtutes habet, splendore jucunditateque plena. Sic et Moysis vultum, ut dicitur, prius Dei visio illustraverat, ita ut Dei contemplator velamen assumeret, quando cum aliis colloqui deberet; non enim sustinendum habuisset visum, nisi velatus ad caelum venisset. Mihi autem tu, regum potentissime, ad conspectum veniens, etsi modicum visus, non tantum vultum, non tantum visum, sed totum extemplo replevisti gloria. Equidem te magnum antea sciebam nostrum dominatorem, divinumque Dei typum, mire potestatis habenas regentem, et orbem terrarum cum Deo scrutantem : Deum autem, augustissime, novumque plasmatores et alium creatorem non noveram. Nunc autem sero quidem sed tamen agnovi, remque, prodigium, prodigium prodigiorum superans, hucusque latens me, vix edisco. Tu enim aliquis, ut videtur, natura Deus, quomodo, dic, renovas eos qui sunt ad imaginem tuam, et facillime formas et transformas, mutans sententias, disponensque mores, argumenta

vertens et animos innovans, agens, ferens, evolvensque facilliter omnia, ex voce solaque visione tua? Non adeo quidem mirarer alios, quos ita brevi subitoque mutas, utpote ardentem et mobiles : sed nos quomodo sic repente mutasti? Quomodo sic potuit breve tempus? Semel nobiscum conversatus es, semel aspexisti modicumque conspectus es, statim, omnibus conciliatis, abiisti. Novum enim animum nobis inspirasti, novumque spiritum pectoribus creasti. Heri rudis eram, urbanus autem nunc valde; deorsum inclinatus, sed nunc sursum tuens; languidus, sed nunc hilaris et voluptate plenus; parvus, obscurus, nunc autem radians et magnus; et ad haec sentienda minime sensu mobili a principio paratus eram, ut exemplum exhibeam novi sensus. Prius eram simplex, et nunc haec cum ostentatione dico. Sic me prorsus alium tua potens effecit gratia. Licet enim ipsa modicum paulisperque mihi luxerit, et statim ex oculis evanuerit, ut velox et lucidum fulgur, attamen nos in finem possedit et egregie me mutavit. Quid autem sentiret aliquis, si denuo idem experiretur, et secunda vice similem haberet visionem, ut vo-

⁶⁰ ἴσ. ἦν. ⁶¹ γρ. ἀστραπή.

Matthæi Busti notæ.

(53) Νῦν δ' ὄψῃ μὲν οὖν, forte. ὄψῃ μὲν οὖν.

'Ως ἡ κέλευσις βούλεται τοῦ δεσπότητος ;
 "Ἡ δὴλον ὡς ἑνωρηπος οὐ δίζεῖ τίς.
 'Ἄλλ' ἀγγελός τις, ἢ θεός; παραυτίκα,
 "Ὅλο; θεωθεῖς τῇ Θεοῦ κοινωνίᾳ.
 703 Παιράσσομαι δὴ καὶ πάλιν, καὶ πολλάκις,
 Σοὶ τε προσελθεῖν, καὶ τυχεῖν ἐμιλίας,
 Εἰ πως λάβοιμι τῆνδε τὴν εὐκληρίαν ·
 'Ἄλλ' ἐν δέδοικα, καὶ τὸ σὸν θεῖον κράτος
 Αἰτῶ βοήθην προσλαθεῖν εἰς τὸν φόβον,
 710 Μὴ ποῦ[με] δεῖνόν ἑμα Γοργουὺς ἀγρίας
 Πρὸ τῆς πύλης βλέψαιεν ⁶¹ ἠγριωμένον,
 Μὴ Κέρβερός τις ἐξυλακτήσοι μέγα,
 Μῆδ' Ἐβριμῶ τις ἐμβριμωμένη δάκοι.
 Καὶ πῶς γὰρ οἶσω δῆγματος πληγὴν μίαν
 715 "Ἀνθρωπος ἰσχνόταρκος, ἐκτετηγμένος ;
 "Ἐγὼ δὲ δειλός εἰμι καὶ πρὸς ἄλλο τι ·
 Λειτουργικῶν γὰρ πνευμάτων ἐψῆς τρέμων,
 Καὶ τῶν πετερωτῶν ἀγγέλων σου τὴν θέαν ·
 Ψυχὰς γὰρ ἀρπάζουσιν ἐκ τῶν σωμάτων.
 720 "Ἐξ ὧν με ρῦσαι, ψυχοσώστα προστάτα,
 Καὶ μῆτε τοῦτων ἐκταραξάτω μέ τι,
 Μῆδ' ἄλλο μῆδ' ἐν προσβάλοι τῶν φασημάτων,
 "Ἡ τῶν φοβήτρων τῶν πρὸ τῶν προαυλιῶν.
 "Ἐπὰν δὲ τζῦτα σὺν Θεῷ διαδράτω,
 725 Καὶ που γένωμαι πλησίον τοῦ σοῦ θρόνου,
 726 Μῆδ' ἐν χερουδίμ (34) ρομφαίαν πυρὸς φέρον,
 1569 Κατὰ στόμα τρώσοι με, καὶ φλέξοι πάλιν ·
 1570 "Ἄλλ' ὡσπερ αὐτὸς ἡμέρον πλουτεῖς φύσιν,
 Καὶ τὴν δόδν μοι πᾶσαν ἡμερον δίδου ·
 "Ὡ; εἶγε ταύτην ἀσφαλῶς διαδράμω,

luntas regis jubet. Evidenter non ut homo videtur, sed quasi angelus, aut omnino deus totus Dei commercio deificatus. Tentabo equidem rursum et pluries ad te venire fruique commercio, an forte felicem hanc sortem obtinere queam. Sed unum timeo tuamque divinam exoro potestatem, ut adversus timorem auxilium præstet, ne me dirus feræ Gorgonis oculus ante januam tremebundum aspiciat, ne quis Cerberus magnos edat latratus, ne quædam indignans Hecate me laceret. Etenim quomodo morsus unam sustinebo plagam, homo macer et tabefactus? Ego vero sum ad aliud quid pavidus: liturgicorum enim spirituum timeo visum, alatorumque tuorum angelorum visionem: nam e corpore animas eripiunt. E quibus erue me, Salvator ammarum, defensor; ne me quidquam filorum conturbet, nec aliud quid phantasmatum et terroreum ante fores astantium appropinquet. Postquam autem hæc auxiliante Deo transiero, et prope thronum tuum accessero, ne cherubim igneam generis rompharam coram te me vulneret ac postea succendat. Sed cum ipse mihi naturæ dives es, totam quoque viam mihi redde planam; ut si tutus

⁶¹ γρ. ἠγριωμένον. ⁶² γρ. εὐθουμένην.

Matthæi Busi notæ.

(34) *Μηδὲν χερουδίμ*. Versum 727 et reliquos qui hunc in manuscripto sequebantur vide pag. 23, ibi ἤτων δὲ πᾶς τις, etc.

A
 "Ὀρμος τις τῶν τ' ἄλλα πάντα, καὶ φίλος,
 Τῆς σῆς γαληνότητος ἐμπεπιημένο ·
 1575 Ταῦν δὲ Χριστὸν, πιστὸν χριστὸν Κυρίου,
 "Ἐχεις σύνοικον, καὶ συνεργὸν τοῦ κράτους,
 Τὸν καὶ βασιλεύσαντα, καὶ στέφαντά σε,
 Καὶ συμβασιλεύοντα, καὶ σκέποντά σε,
 Οὗτος γὰρ ὡσπερ τοῖς τριῖσι νεανίαις
 1380 Συνῆν τέταρτος, ἐν μέσῳ φλογὸς πάλαι ·
 Οὗτω πάλιν τέταρτος; ἔστω κἀνθάδε,
 Δροσιμὸς ὑμῖν ἐν βασιλείοις μέσοις,
 Τὸν ἠλιόν σε πρῶτα σώζω, καὶ νέμων
 Ζωὴν ἄλυπον, εὐτυχῆ, νικηφόρον,
 1385 Καλοῖς τε τοῖς σύμπασι ⁶² εὐθουνομένην ·
 "Ἐπειτα ταύτην τὴν σελήνην τοῦ κράτους,
 Τὴν κοσμολαμπῆ, καὶ διαπρεπεστάτην,
 Τὴν οὐδὲν ἄλλο, πλην ὃ κέκληται μόνον.
 Ζωὴν γὰρ δυνατὴς ἡ Ζωὴ τοῦ νῦν βίου.
 1590 Τρίτην δὲ μοι σύνταττε καὶ τὴν δευτέραν,
 Τὸ φαίδρον ἄστρον τοῦ πανολθίου στέφους,
 "Ἡ τὴν ἐκείνης ἀυταδέλφην ἀξίαν,
 "Ὁ παντὸς ἄλλου μεῖζον εἰς εὐδοξίαν.
 "Ὁ Χριστὸς σὺν τέταρτος ὑμῖν ἐν μέσῳ
 1395 "Ἀεὶ παρέστω, καὶ πρὸς ἀλλήλους μίαν
 Σύμπνοϊαν ἐργάζοιτο, καὶ συμψυχίαν,
 Διδούς ἅπασιν μακρὸν ἐνθάδε χρόνον,
 Δόξαν δ' ἐκείθεν τὴν ἑαυτοῦ προσέμεων,
 Καὶ τὸ στέφος, κράτιστε, τῆς ἀφθαρσίας.
 ΝΔ'. *Εἰς τὰς δεσποίνας*.
 1400 Δισσαῖς ἀνάσσαις ἀυταδέλφαις ἀγούσαις
 Δώρημα κινὸν ἐξ ἐνὸς δούλου τόδε.

C
 eam percurrerò, quidam sit mihi portus in omnibus dulcis et amicus, tua benignitate repletus. Nunc autem, fidelis Domini Christe, potentia socium et cooperatorem habes Christum, qui te regia coronaque donavit, qui tecum regnat et te confirmat. Ipse porro, quemadmodum tribus adolescentibus in medio fornacis olim quartus adfuit, ita rursum ibi quartus media regia ros vobis adsit, te primum solem salvans, tibi que lætam vitam tribuens, felicem, victricem, ac bonis omnibus referentem; deinde illam potentia lunam, mundi lucernam, splendorem maximum, quæ nihil aliud est ac nominatur; revera enim zoe vitæ præsentis est vita. Tertiam autem, queso, computa quoque secundam, ornatissimæ coronæ lucidum astrum, sive probam illius sororem, quod ad gloriam quolibet alio majus est. Christus ergo quartus in medio vestri jugiter adsit, et ad invicem unam mentem unumque sensum efficiat, longam omnibus hic præstans vitam, gloriam autem quæ ex ipso est et coronam, optime, immortalitatis illic reservans.

LIV. *In Reginas*.

Duabus reginis sororibus augustis istud ex uno

Ἐξ τὴν ἐμὴν δέσποιναν οὐ χωρεῖ τόπος.
 Ἄλλ' ἢ κατ' αὐτὴν δόξα, καὶ τὸ νῦν κλέος
 Ἄπασαν ἐπλήρωσε τὴν οἰκουμένην,
 1405 Καὶ πανταχοῦ φαίνει τε καὶ λάμπει πλέον
 Ἰῆς κοσμολαμποῦς πανσελήνου λαμπάδος,
 Ὅστε πρόδηλος πᾶσιν ἡ ταύτης χάρις,
 Κἂν ἔνδον αὐτῆ τῶν ἀνακτόρων μένη.
 Ἄλλ' ὦ μεγίστη κυρία τοῦ νῦν γένους,
 1410 (Πρὸς γάρ σε τρέψω τὸν βραχὺν τοῦτον λόγον,
 Κἂν μὴ βλέπειν ἔχω σε) πῶς δέχηται τάδε;
 Ὅ τῶν τοσοῦτων ἐκχρῶν βασιλείων,
 Ὅσους ἀριθμεῖν οὐκ ἔνεστι βραδίως,
 Τὸ σκῆπτρον ἡμῶν, ἡ ^α πρόνοια τοῦ κράτους,
 1415 Τῆς εὐγενείας λειψανον, τῆς πορφύρας
 Κάλλιστον ἄνθος, χρῶμα τῆς ἀλουργίδος,
 Ὅφθαλμὲ κόσμου, πλοῦτε, δόξα, λαμπρότης,
 Πᾶν εἴ τι τερπνὸν ἄλλο τῶν τιμωμένων.
 Ὅ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων σωτηρία,
 1420 Ζωὴ τε τοῦ σύμπαντος εὐτυχιστάτη,
 Οὕτω πλατύνου γῆς ἀπ' ἀκρων εἰς ἀκρα,
 Φαίνουσα πᾶσιν ἐγγύθεν, καὶ μακρόθεν,
 Οὕτως ὀρωμένη τε καὶ κεκρυμμένη,
 Πλήρου τὰ πάντα φωτὸς ἀκραίφνεστάτου.
 1425 Οὐτὸν δὲ πυκνὰς πέμψε τὰς λαμπρότητας,
 Ἐχουσα συλλάμπουσαν ἐκ τοῦ πλησίον
 Ἄλλην σεαυτὴν, τὴν ἐμὴν μὲν δεσπότην,
 Σὴν δ' αὐταδέλφην γνησίαν, καὶ φιλάτην,

Ἡ ^α συμμερίζῃ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας.
 1450 Ἐπεύχομαι δὲ πλεστον ἑνεαῦθα χρόνον
 Ἰμὴν δοθῆναι, καὶ τὸ συγκαίρειν ἅμα ·
 Καὶ δὴ συνευφραίνουσα, καὶ βλέποίτέ μοι
 Καὶ τὸν φαεινὸν ἥλιον, καὶ φωσφόρον,
 Τὸ κοσμικὸν φῶς, τὴν γαλιήνην τοῦ βίου,
 1455 Ἐαρ τὸ φαειρὸν, τῆς χαρᾶς τὴν ἡμέραν,
 Τὸν εὐγενῆ μὲν, εὐτυχῆ δὲ δεσπότην,
 Τὸν εὐτυχῆ μὲν, εὐσεβῆ δὲ ^α καὶ πλέον,
 Τῆς γῆς τὸ θαῦμα, τὸν μέγαν Μονομάχον ·
 Ὅν ἡ πρόνοια κοσμικῶν (35) κακῶν λύσειν
 1440 Ἐδείξεν ἡμῖν, καὶ καλῶν πάντων βρούσιν.
 Οὕτως ἄλυπον ἐκπερώσα· τὸν βίον
 Ἐχοῖτε τοῦτον λύχον ἄλλον ἐν μέσῳ,
 Ἄσβεστον ἐκπέμποντα λαμπροδοχίαν,
 Πρὸς δὲ βλέπουσαι νύκτα, καὶ μεθ' ἡμέραν
 1445 Ὅμοῦ τε συντέρποισατε, καὶ σώζοισθέ μοι.
 NE'. Ἐν τῇ *μετήμῃ τῶν ἀγίων Σεργίου, καὶ Βάκ-
 χου* ὅτε καὶ *δῶρα ἐπεμψεν*.
 Οἱ γειτονοῦντες μάρτυρες τοῖς δεσπότηται,
 Ὅς γείτονας στέργουσι τοῦς ἐκ γειτόνων,
 Φιλοβασίλεις ἐκ μακρῶν ὄντες χρόνιον,
 Καὶ συμφορὰς ἔλυσαν αὐτοῖς πολλάκις.
 1450 Ἀφαρπάσαντες ἐξ ὀλέθρων ἰοχάτων ·
 Ἐφ' οἷς παρ' αὐτῶν εὗρον ἀντιμισθίαν,
 Τὸν πανσέβαστον τοῦτον οἶκον ἐνθάδε,
 Ὅς εὐπρεπῆς μὲν ἐστὶ δόξα τῷ κράτει,

famulo commune donum. Meæ dominæ unus non sufficit locus; sed ejus gloria famaue præsens totam replevit terram, et ubique resplendet fulgore magis quam illuminatis mundum plenilunii fulgor. Unde, licet intra palatium maneat, omnibus ejus est manifesta gratia. Sed, o maxima præsentis generationis domina (ad te enim, etsi videre te non possim, brevem hunc sermonem vertam), quomodo hæc accipis? O tot edita regibus, ut eos numerare facile non sit, sceptrum nostrum, potestatis providentia, nobilitatis reliquiae, nos purpuræ pulcherriime, muricis decor, oculo mundi, divitiæ, gloria, splendor, quidquid inter honoranda jucundum est! O rerum nostrarum salus, universitatisque felicissima vita, sic ab extremis ad extrema terræ pertinge, prope longeque lucens omnibus; sic visa et abscondita, cuncta puro lumine reple. Sic vero densos emitte radios, habens in proximo collucentem aliam temetipsam, meam quidem dominam, tuam autem sororem germanam ac charissimam, cum qua partiris potestatis habenas. Doprocor autem ut hic multo tempore vobis

manere concedatur, et simul gaudeatis. Certe, colatetemi videteque splendidum solem, atque luciferum, mundi lumen, vitæ serenitatem, lætum ver. lætitia diem; nobilem ac felicem dominum, magis adhuc piun quam felicem, terræ prodigium, magnum Monomachum; quem ad malorum solutionem mundanorum nobis providentia dedit, omniumque bonorum fontem ostendit. Sic absque tristitia peracta vita, lucernam hanc aliam habeatis mediam, quæ inexstinguibilem emittit claritatem, ad quam intuentes nocte dieque simul gaudeatis et salvemini.

LV. In memoriam sanctorum Sergii, et Bacchi cum etiam dona misit.

Martyres vicini regibus, ut vicinos, eos qui sunt in vicinitate diligunt, cum a longo tempore regum sint amici; et sæpe calamitates ab eis averterunt, ex ultimis ruinis eruentes. Unde invenerunt ab eis mercedem, hoc augustissimum templum, quod quidem est potestati gloria urbi decus, principibus custos. Hunc reges ditissime complectuntur, hunc venerantur venerandi principes, alium ex

^α γρ. πρόνοια, τὸ κράτος. ^α γρ. συμμερίζῃ. ^α γρ. τὸ.

Matthæi Busti notæ.

(35) Ὅν ἡ πρόνοια κοσμικῶν. Audi vero quid de eodem Monomacho scribit Zonar. in Monomachio. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἰτίας τοῖς ἀπαθῶς λογιζομένοις κριθήσεται τοῦ τὴν ἐξῶν μοῖραν δουρὶ κυριευθῆναι βαρβαρικῶ. Cum enim provinciae quædam essent imminues, quæ pro vectigalibus loco-

rum angustias tuerentur, custodiis abolitis tributa his imperavit: κἀνευθῶν ἡ πρὸς τὰς Ρωμαίας χώρας (provincias urbi Constantinopolitane, sive Novæ Romæ subiectas incligit) ῥάπτῃ τοῖς βαρβάρους πάροδος ἐγένεθη.

- Πόλι: δὲ κόσμος, τοῖς δ' ἀνακτόροις φύλαξ·
 1455 Τοῦτον βασιλεῖς δεξιούνται πλουσίως,
 Τ' ὕτον εἰθουσιν οἱ σεβαστοὶ δεσπότες,
 Ἄλλον παρ' ἄλλου τὸν τύπον δεδεγμένοι,
 Καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἐπ' αὐτοῖς θαυμάτων,
 Τοῖς μάρτυσι νέμοντες ἐκ τοῦ πλησίον.
 1460 Οὗτοι φιλοῦντες ἑκπαλαί τοὺς τοῦ κράτους,
 Μᾶλλον φιλοῦσι τοὺς καθ' ἡμᾶς δεσπότες,
 Ὡς εὐσεβεστέρους τε καὶ σοφωτέρους.
 Σοφώτεροι γὰρ εἰσιν οἱ πρὸς ἀξίαν
 Τὰ θεῖα τιμᾶν εἰδότες πάντων πλέον·
 1465 Οὗτοι κατευθύνουσιν αὐτῶν τὸ κράτος,
 Αἰγλή⁹⁷ περιστέφοντες τῶν αἰτημάτων.
 Οἷτοι κατ' ἐχθρῶν συμμαχοῦσι τοῖς φίλοις,
 Καὶ προσφιλεῖς τιθεῖσι τοῖς ὑπηκόοις,
 Πᾶσι προσηεῖς, πᾶσιν ἡγαπημένους.
 1470 Οὗτοι δὲ καὶ νῦν, οἷάπερ φίλοι φίλοις,
 Γνωρίσματα στέλλουσιν εὐνοίας τάδε,
 Καὶ τοῦτον αὐτοῖς μηνύουσι τὴν τρόπον
 Ἦδη παρούσαν τὴν ἐαυτῶν ἡμέραν,
 Καθ' ἣν θανόντες εὐκλεῶς οἱ γεννάδει,
 1475 Ἀδέη κατεστέφθησαν, ὡς νικηφόροι,
 Καὶ συγκαλοῦσιν εἰς μίαν θυμηδίαν,
 Οὗς ἐξ ἑθους ἔχουσι τιμᾶν γνησίως·
 Ὡς ἂν συνευφραίνοντο τοῖς στεφνφόροις,
 Κοινῶς ἰορτάζοντες οἱ στεφνφόροι.
 1480 Παῖθεθε τοῖνυν, ὦ φαεινοὶ δεσπότες,
 Καὶ τῆς χαρᾶς δέχεσθε τὴν κοινωνίαν,
 Ἐνταῦθα μὲν νῦν ὡς φίλοι, καὶ πλησίον·
 Ἐν οὐρανοῖς δὲ μικρὸν ὕστερον πάλιν,
 Ὅταν λαβόντες ἄλλο βέλτιον στέφος,
 1485 Τοῦτοις τε συχαίροιτε, καὶ τοῖς ἀγγέλοις.

alio recipientes exemplum, et prodigiorum in se factorum vicem sanctis martyribus e vicinia redolentes. Hi constitutos in potestate jam pridem diligentes, nostros magis amant, reges ut magis pios magisque sapientes: sapientiores enim sunt qui juxta dignitatem divina plusquam cætera venerantur. Hi potestatem eorum, precum decore circumdantes, obfirmant. Hi cum amicis adversus hostes dimicant et subditis efficiunt gratos, omnibus bonos, cunctis gratos. Hi vero nunc quoque, velut amicis amici, hæc benevolentiae signa mittunt ipsique hoc significant modo suum adesse diem, quo D gloriose fortes defuncti, gloria sicut victores coronati sunt; et in unum advocant gaudium, quos sincere solent honorare, ut cum coronatis communem agentes festivitatem coronati congaudeant. Parcite ergo, illustres domini, lætitiæque accipite consortium, hic quidem ut amici et vicini; in cælis autem iterum paulo serius, quando meliorem aliam coronam accipientes, cum istis et angelis collætaminini.

LVI. *In regis imaginem Euchaitis existentem.*

Et potentem regem Constantinum, terræ prodigium, magnum Monomachum, hic pium opus in-

- A ΝΓ'. *Eis tēn en Euchaïtois eikēnu tou basilēws.*
 Καὶ τὸν κραταῖον δεσπότην Κωνσταντῖνον,
 Τῆς γῆς τὸ θαῦμα, τὸν μέγαν Μονομάχον
 Ἐνταῦθα πρᾶξις εὐσεθῆς ἀναγράφει.
 Τὰς δωρεὰς γὰρ τῶν πρὸ τοῦ βασιλέως
 1490 Σάλον παθούσας ἐξ ἐπηρείας μέγαν,
 Χρυσῆς ὑπεστήριξε κίονος βάσει,
 Τὸν χρυσοδουλλὸν ἀναναστήσας λόγον,
 Ὡς ἀντίρρισμα καρτερὸν πρὸς τὴν βίαν,
 Δι' οὗ τὸ μέλλον ἀσφαλῆστερον νέμει
 1500 Τῇ μάρτυρος πόλιι τε καὶ ὧ παροικίᾳ.
 Ὅθεν δίκαιον ἀντιλαμβάνει γέρας,
 Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς ἐγγραφεῖς εὐεργέτας.
 ΝΖ'. *Eis tēn thēkēn tou timōnu xylou tou xristou:*
 Σταυροῦ τάλιν φῶς, καὶ πάλιν Κωνσταντῖνος·
 Ὁ πρῶτος οἶδε τὸν τύπον δι' ἀστέρων·
 1505 Ὁ δεύτερος δὲ τοῦτον αὐτὸν καὶ βλέπει,
 Καὶ χερσὶ πισταῖς προσκυνούμενον φέρει.
 Ἄμφω παρ' αὐτοῦ τὸ κράτος δεδεγμένοι,
 Ἄμφω σέθουσιν αὐτὴν ὡς εὐεργέτην.
 ΝΗ'. *Eis tōn aθrion theophylaktou.*
 Θεὸς φύλαξ σοι, τοῦτο γὰρ κλήσιν φέρεις·
 1510 Ἐμοὶ δὲ καὶ σὺ, σὺν θεῷ φύλαξ πάτερ,
 Σώζων ἀσινῶς, ἀσφαλῶς διεξάγων,
 Καὶ τὴν ζάλης γέμουσαν ἡμερῶν νόσον,
 Ἦν εἰς τέλος πρᾶϋνον εὐχῶν φαρμάκοις,
 Καὶ πάντα μοι σύμπραττε πρὸς τὸ συμφέρον,
 1515 Ἔργοις βεβαῶν τὴν ἐπώνυμον χάριν,
 Ἐφ' ἣ πεποισῶς ἱστορῶ σε, καὶ γράφω.
 ΝΘ'. *Ainigma eis ploion eē eēterou.*
 Ζῶνς τι πεζῶν, ἀλλὰ νηκτὸν εὐρέθη,
 Ἐμψυχον, ἀλλ' ἀψυχον, ἐμπνουν, ἀλλ' ἀπνουν,

scribit. Antecessorum enim regum donationes, quæ magnam ex violentia tempestatem tulerant, in aureæ columnæ basi stabilivit, auream exstruens bullam, sicut forte contra vim munimentum, quo martyris urbi sedique futurum securius tribuit. Ideo justum recipit præmium inter nostros benefactores inscriptus.

LVII. *In thecam pretiosæ crucis Christi.*

Iterum crucis lumen et iterum Constantinos, qui primus vidit in cælo typum: secundus autem hunc ipsum quoque cernit et fidelibus adoratum manibus sustinet. Ambo, ab isto potestate accepta, istum ut benefactorem venerantur.

LVIII. *In sanctum Theophylactum.*

Deus tibi custos: hoc enim nomen geris. Mihi autem et tu cum Deo custos, pater absque damno servans, tuto dirigens et plenam tempestate mitigans ægritudinem, quam in finem precum remediis benignam, et omnia mihi prospera mecum operare, nominalem operibus gratiam confirmans; qua consus refero ac scribo.

LIX. *Ænigma in navigium ex alio.*

Invenitur animal pedestre sed natatilis; animatum, sed absque anima; inspiratum, sed absque

⁹⁷ γρ. περιστέφοντες τῶν ἐπ' αὐτῶν. ⁹⁸ γρ. παροικίᾳ.

"Ερπον, βαδίζον, κα' πτεροίς κεχρημένον.
1390 "Ακουε, και θαύμαζε, και δίδου λύσιν.

Ξ. *ΕΙς τὸν τὸ αὐτὸ δι' ἑτέρων, ὡς ἑτερόν τι προβάλλοντα.*

'Εδεξάμην σε καινὸν οὐ φέροντά τι.
Οὐ πρόσφατος γάρ, ὡσπερ αὐχεῖς, ἀλλ' ὄλος
"Εωλος, ἐξίτηλος ἐν λόγοις πάρα,
Νηὶς λυθείσης τῷ χρόνῳ σαπρὰ ξύλα,
1525 'Ὡς ναυαγὸς τις συλλέγων τε και λέγων·
"Ἀνθρωπ' ἀπέλθε, τὴν σκάφην ἀνατρέψεις·
Φθαίρειν γάρ αὐτὴν μάλλον, ἢ σώζειν ἔφασκε,
Κάκιστα πηγνύς, βλάβις δ' ὅμως λύων,
"Ἢ μάλλον εἰπεῖν, συδιασπῶν τῷ χρόνῳ.
1530 Οὕτω σίστηεν ἢ σοφῆ σου πυθία·
Χρησμός δὲ καινὸς οὐδαμῶς· καινὸς δ' ὅμως·
"Ἢρω; δὲ δόξας, λῆρος εὐρέθης μόνον.

ΞΑ. *ΕΙς τὸ Δεσποτικὸν αἷμα.*

'Εν οὐρανοῖς μὲν προσκυνητὰς ἀγγέλους
"Ἔδει τὸ λύτρον τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἔχειν.
1535 'Ἄλλ' ἦν ἀμεινον, τὸ δι' ὄν παρεσχέθη,
Τοῦτον τὸ δῶρον προσκυνεῖν ἐν γῆ κάτω·
"Ὅμως δὲ τοῦτο προσκυνουσί και νόες,
'Ἐνταῦθα σιπρωῖς νῦν τεθησαυρισμένον.
Πρέπει γάρ αὐτοὺς αἷμα τιμῆν Δεσπότου
1540 Εἰς ἐν δι' αὐτοῦ τοῖς βροτοῖς συνημμένους.

spiritu; repens, gradiens, et alis utens. Audi. mirare, et da solutionem.

LX. *In eum qui idem aliis verbis, quasi aliud quid, proponit.*

Excepi te nihil novi ferentem. Non enim recens, ut gloriaris, sed totus refotus, in sermonibus nugator ades, navis vetustate contractæ putrida ligna, veluti quis naufragus, colligans ac legens, Homo, recede, cymbam corrumpis. Potius enim natus es eam perdere quam servare, pessima connectens, facilliter autem solvens, vel, ut melius dicam, cum tempore discerpens. Ita putruit tua sapiens pythia: oraculum autem novum minime; vacuum vero. Heros visus, nugator tantum inventus es.

LXI. *In Dominicum sanguinem.*

In cælis animæ mex pretium angelos adoratores habere decebat: sed melius erat eum propter quem effusus est, ipsum in terra munus adorare. Verumtamen hoc quoque spiritus, hic honorifice nunc thesaurizatum, adorant: convenit enim eos venerari Domini sanguinem, per quem in unum mortaliibus coaptantur.

"Ἢρ. ἦρος. "Ἢσω.

Matthæi Busti notæ.

(36) *ΕΙς τὴν Θεοτόκον.* Zonaras tom. III in Joanne Zimisca, scribit Theodorum τὸν ἐν μάρτυσι περιώνυμον imperatori contra Barbaros pugnantὶ auxilio fuisse: idque compertum esse ex insomnio religionæ cujusdam femine Byzantine, cui sancta Maria apparuit. Ad hanc historiam for-

A ΞΒ'. *ΕΙς τὴν Θεοτόκον (36). ὡς ἐν ὑπνω ἀπεκαλύφθη.*

Ὁὐκ ἦν καθεύδειν τὴν φιλόθριπον Κύρην,
Τῶν εὐσεβοῦντων ἀγρυπνοῦντων ἐν φόβοις.
Οὐδὲ προδοῦναι τοῦ κράτους τὰς ἡνίας
Εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, δουλικῶν, και βαρβάρους·
1545 'Ἄλλ' εἰς Δύσιν σπεύδουσα, και πρὸς τὴν "Ἢσω,

Τῷ γῆς κρατοῦντι συμμαχεῖ στεφηνόρην,
Ἐβζῶνον οὕτω τὴν δρῆμον ποιουμένη·
Και μαρτυροῦσιν οὐς ἀφυπνίζει φίλους.
ΞΓ'. *ΕΙς τὴν αὐτήν.*

Δραμοῦσα τὸ πρὶν ἐξ Ἐψῶν εἰς Δύσιν,
1550 Και σὺν δίκη κτείνασα τὸν μαιφρόνον,
Πρὸς τὴν ἑαυτῆς αὐθις ἐκτρέχει πάλιν
'Ἢ παντάνασσα, και τροποῦται βαρβάρους,
Νίκην ἀεὶ νέμουσα τῷ στεφηνόρῳ·
"Ὅθεν παριστᾷ και γραφεῖσα τὸν δρῆμον.

ΞΔ'. *ΕΙς τοὺς δύο ἀγίους Θεοδώρους (37).*

1555 'Ὡς ἀγγίλους; ἦν ὁ γραφεὺς τῶν εἰκότων,
Διπλοῦς γάρ αὐτὸς, πνεῦμα, σάρξ τε τυγχάνων,
Διπτοῦς ἑαυτῷ τοῖς ὑπερμάχου; γράφει.
Τῷ μὲν τὸ σῶμα, τῷ δὲ τὴν ψυχὴν νέμων.
ΞΕ'. *ΕΙς τινὰ τιμηθέντα ἐξαιφῆρας.*
Μυστογράφος χθὲς εὐγενὴς νεανίας,
1560 Και σήμερον πάρεστιν ἐξάκτωρ νέος.

LXII. *In Deiparam, ut in somnis revelata est.*

Non erat humanæ virgini quiescentium, dum pii vigilarent cum metu, nec in manus inimicas, serviles et barbaras, erant tradendæ potestatis habentæ. At in occasum et ad auroram festinans, cursu levi velocique veniens, cum domino terræ coronato dimicat: et testantur, quos amicos expergefacit.

LXIII. *In eamdem.*

Postquam ad occasum ex aurora cucurrit et merito trucidavit occisorem, ad suam iterum urbem excurrit regina potens, fugatque barbaros, victoriam semper coronato tribuens: unde quoque cursum exhibet depicta.

LXIV. *In duos sanctos Theodoros.*

Quam solers fuit harum imaginum pictor! Duplex enim ipse, spiritu carneque constans, duplices sibi pingit auxiliares, huic quidem corpus, illi vero animam tribuens.

LXV. *In quemdam ad honores subito elevatum.*

Mystographus heri nobilis juvenis erat, et hodie recens exactor est. Unum quidem transiit, aliud autem subita vertit; sed et hoc iterum non longo

tasse alludit hic Joannes. Vide Zonar.

(37) *ΕΙς τοὺς δύο ἀγίους Θεοδώρους.* Horum alter dictus est ὁ στρατηλάτης, alter vero Τῆρων, ut distinguuntur in supra dicta novella Manuella Comneni, et apud Damascenum monachum Studitem.

- Τὸ μὲν παρῆλθεν, ἄλλο δ' ἤλθεν ἀθρόον
 Καὶ τοῦτο δ' ἀΐεις μακρὸν οὐ μενεῖ χρόνον.
 Ἀπῆλθεν ἡ χθὲς, ἡ δ' ἐνεστῶσα τρέχει,
 Καὶ τὴν παρούσαν αὐριον χθὲς; ¹¹ τις φράσει.
 1563 ¹² Κάνταυθα τόνουν, νῦν μὲν ἐξάκτωρ φίλος,
 Δεῖξει δὲ τοῦτον ἄλλο τι χρόνος τάχα.
 Ταῖ; κλήσεις δ' ἔπειτα συγκατασβίσει.
 Τοιοῦτόν ἐστι πᾶν τὸ θνητόν, καὶ βίον·
 Σικτὰ κρατούσαι; χερσὶν οὐ κρατουμένη.
 1570 Τίς; ¹³ οὖν παρατρέχοντα ῥοὺν παραδράμοι;
 Εἴ; ¹⁴ *Εἰς τάφορ.*
 Κοινὸς τριῶν εἰς φιλιτάτων οὗτος τάφος·
 Μηθεὶς δὲ καὶ τέταρτον ἄλλον ἐμβάλοι·
 Ἔξει γὰρ οὗτος, ὅστις ὢν που καὶ τύχοι,
 Τόλμη; ἀμοιβῆν, τὴν Θεοῦ φρικτὴν δίκην.
 Εἴ; ¹⁵ *Εἰς σχέδος* (38).
 1575 Τεσσαράκοντα συμμάχους θείους ἔχω,
 Τεσσαράκοντα φράσσομαι παραστάταις.
 Τίς; πρὸς τοσοῦτους χεῖρας ὀπλίτας ἄροι;
 Τίς; πρὸς φάλαγγα μαρτύρων στήσοι μάχην;
 Ὅρα σχιδευτὰ πρὸς τίνας μοι συμπλέκη,
 1580 Πῶσφ στρατῶ; δὲ συμβαλεῖν τολμᾶ; μάχην.

mansit tempore. Abiit hesternus dies hoilfernaque currit, et cras praesentem diem heri quis dicet? Attamen nunc quidem exactor est amicus, et aliud quid eum niox tempus ostendit; sed postea cum nominibus suis exstinguetur. Tale quidquid mortale est ac transitorium: umbra quae potentibus manibus haud retinetur. Quis ergo superans fluentum superabit?

LXVI. In tumulum.

Trium delectatissimorum unus communis est hic tumulus: nemo vero quartum adjiciat: habebit enim iste, quicquid et ubivis est, ausi retributionem, tremendam Dei justitiam.

LXVII. In schedum.

Quadraginta divinos auxiliares habeo; quadraginta munior defensoribus. Quis adversus istos manus armatas tollet? Quis adversus phalangem martyrum sustinebit certamen? Vide, quibuscum congregiaris quantoque cum exercitu pugnam audeas inire!

¹¹ γρ. τι ¹² ἴσ. καὶ ταῦτα ¹³ ἴσ. οὐ. ¹⁴ γρ. δίκην ναδρέω; χαράγην. ¹⁵ γρ. ἄπασαν.

Matthæi Busti nostræ.

(38) *Εἰς σχέδος.* Quid σχέδος sit aut etiam D σχιδευτὰ, plane nescire me profiteor: mendum in utroque hæere arbitror, cui tamen non nisi alterius codicis beneficio subveniri possit. Quare conjectura omni supersedeo. Deploratos enim attingere vetat magnus magister.

(59) *Εἰς ῥέουσαν ὕδωρ.* De templo τῆς Θεοτόκου τῆς ἐν τῇ πηγῇ scribit Cedrenus in Basilio imperat., sed strictum: Nicephorus Callistus pluribus, *Ecclesiast. Hist.* lib. xv, cap. 25 et 36.

(40) *Εἰς τὴν διὰ κινναδάρεω.* Hic vero vota potius facienda videbantur, quam successus aliquis lætior sperandus. Neque sane mihi quidquam succurrebat sæpius quam illud Hecubæ apud Euripidem:

- A Εἴ; ¹⁶ *Εἰς ῥέουσαν ὕδωρ* (59).
 Ἔβλυζε καὶ πρὶν νῆμα τῷ λαῶ; πέτρα
 Χριστὸν δὲ ταύτην μυστικοὶ φασὶ λόγοι.
 Ὅς; καὶ ποτίζει νέκταρ εἰς ἀφθαρσίαν.
 Μήτηρ δὲ Χριστοῦ δευτέρα πάλιν πέτρα.
 1585 Ζηλοὶ τὸν υἱὸν, καὶ βέει ζωῆς ὕδωρ.
 Πάντες δέχεσθε συντρέχοντες τὴν χάριν.
 Εἴ; ¹⁷ *Εἰς τὴν διὰ κινναδάρεω* (40) *χαράγην* ¹⁸ τῶν
σχεδῶν.
 Ἡ δεσπότου χεῖρ τοῦ σοφοῦ Μονομάχου
 Ἀληθινὸν νῦν ἐνέθησι τοῖς νέοι;,
 Ἄνθει καταχρῶζουσα πορφυροχρόμ,
 1590 Βασιλικῆς γνώρισμα λαμπρὸν ἀέλας.
 Ο. [*Εἰς τὸν τροπαιοφόρον.*
 Πιστῶ; βασιλεῦς, εὐσεβῆς αυτοκράτωρ,
 Σεβαστὸς ὀρθόδοξος ὁ Μονομάχος,
 Τὸ πρὸς σὲ φίλτρον, οἷον ἐν ψυχῇ φέρω,
 Ἔργους ἔδειξα, λαμπρῶ; τροπαιοφῶ;,
 1595 ¹⁹ Ἄπαντα τὴν σὴν συναρπίσας χάριν,
 Ὅν ἡ γραφὴ δέκνουσιν αὐτὴ τοῦς τύπους,
 Ἔμοι πρὸ πάντων μαρτυροῦσα τὸν πόθον,
 Ἔπειτα ταῖς σαῖ; πινυσεδάττοις Αὐγούσταις.

LXVIII. In fluentem aquam.

Exudit quoque prius aquam populo petra: petram autem mystici dicunt sermones esse Christum, qui quoque nectar hauriendum propinat ad immortalitatem. Mater autem Christi rursus secunda petra Filium æmulatur, et aquam vitæ fundit. Omnes C gratiam una accipite.

LXIX. In signum ex cinnabari schedorum.

Regis dextera sapientis Monomachi verum juvenibus animum indidit flore purpureo tingens illustre dignitatis regis signum.

LXX. In tropæophorum.

Fidelis rex, pius imperator, venerabilis orthodoxus Monomachus amorem erga te, qualem in corde gero, operibus demonstravi, illustris tropæophora, cunctis tui gratia completis, quorum hæc scriptura typos ostendit, mihi ante omnes de amore testimonium exhibens, deinde tuis venerabilibus Augustis.

Ποῦ ποτε θείων Ἐλένου ψυχῶν
 Ἡ Κιννάρεω; εἰδῶ, Τρωάδες,
 Ὅς; μοῖ; κρίνω; ὄνειρους.

Cujus quidem voti compos demum factus sum. Eodem enim fere momento, quo hæc pagina prælo subjicienda erat, ne quid inexpertum reliquias videremur, virum longe eruditissimum dominum H. Savilium, quamvis occupatissimum interpellare libuit: neque sane meliori inquam damno frontem posui. Vixdum enim perlectis quatuor hisce versibus rem diu multumque frustra quesitam felicissima conjectura momento expedit, atque legendum esse (εἰς τὴν διὰ κινναδάρεω;) certissime confirmavit, ex iis verbis, ἀνθεὶ καταχρῶζουσα πορφυροχρόμ.

ΟΑ'. *Εἰς τὸν αὐτόν.*

Ἄλλων βασιλεὺς, σὸς δὲ πιστός οἰκίτης,
 1600 Ὁ τὸ κράτος σαῖς ἐκ Θεοῦ λιταῖς ἔχων,
 Ἄδελφὸν οὖν δίδωμι τοῖς ὑπηκόοις
 1602 Χαίρων ἑμαυτὸν (41) εἰς τὸ σοὶ δόξαν φέρειν,
 340 Καὶ τὰς ἀγούστας, ὡς συνεργούς λαμβάνω,
 Πρὸς τὴν ἴσῃν πράξιν τε καὶ λειτουργίαν,
 Ἄλλ' ἀντίδος, μέγιστε τροπαιοφόρε,
 Ἄπασιν ἡμῖν τὴν ἄνω σκηπτουλίαν.

ΟΒ'. *Ἀμοιβαῖοι εἰς τὸν ἀσώματον.*

Τίς τὴν ἄμορφον ἐξεμόρφωσε φύσιν;
 345 Ἢ δοξάσασα τὸ στέφος Θεοδώρα.
 Καὶ πῶς ἀνιστόρησεν ἄγνωστον θίαν,
 Πίστις κατορθοῖ πάντα ταῦτα βράδιως.
 Ποῖον δὲ μισθὸν ἢ πανευσεβῆς θέλει;
 Ποθεὶ πρὸ πάντων ψυχικῆν σωτηρίαν.
 350 Ἀρχιστράτηγε, σπεῦδε, πλήρου τὸν πόθον
 Ἢ πίστις ἢ αὐτῆ ἢ προξενήσει καὶ τότε.

ΟΓ'. *Ἄλλοι εἰς τὸν αὐτόν.*

Ἐχουσα θερμὸν προστάτην ἐνταυθὰ σε.
 Ἢ πανσεβαστὸς ἀγούστα Θεοδώρα,
 Ἐκαὶ πλῆρον σε προσταταῖν αὐτῆς θέλει,
 355 Ἀρχιστράτηγε τῶν ἄνω στρατευμάτων,
 Ὅταν βασιλεὺς οὐρανῶν κρίνων κάτω,
 Τοὺς γῆς βασιλεῖς εἰς κρίσιν φρικτῆν ἄγῃ.
 Ὅθεν παρ' αὐτῆς νῦν λαδῶν δῶρον τότε,

LXXI. *In eumdem.*

Aliorum rex, tuus autem fidelis servus, qui tuis C
 precibus a Deo potestatem habeo, fratrem ergo do
 subditis, gaudens in hoc me tibi gloriam afferre,
 atque Augustas, ut auxiliatrices ad parem actum
 paremque liturgiam, assumo. Tu vero, maxime
 tropæophore, nobis omnibus regnum supernum
 vicissim concede.

LXXII. *Alternantes versus in incorporalem angelum.*

Quis infiguratam figuravit naturam? — Illa quæ
 coronam illustravit Theodora. — Quomodo expli-
 cavit visionem invisibilem? — Fides hæc omnia
 facile dirigit. — Quam autem mercedem piissima
 cupit? — Animæ salutem autem omnia desiderat. —
 Summe dux exercituum, euge, imple desiderium. —
 Fides ipsa hoc etiam præstabit.

LXXIII. *Alii in eumdem.*

Hic te fervidum defensorem habens venerabilis
 Augusta Theodora, illic te magis sibi cupit auxi-
 liaturum, summe dux supernorum exercituum,
 quando rex cælorum deorsum judicans terræ reges
 ad tremendum iudicium ager: unde nunc ab illa
 hoc munere accepto, tunc fervide tuere donatri-
 cem.

ἢ ἴσ. αὐτῆ. ἢ γρ. προξενήσει.

Matthæi Busti notæ.

(41) Χαίρων ἑμαυτόν. Versum 1603, et reliquos
 qui hunc in manuscr. sequébantur quære num. 90,

A Θερμῶς τότε πρόστηθι τῆς δωρουμένης.

ΟΔ'. *Εἰς δέησιν ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ
 κειμένου τοῦ βασιλέως, ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως.*

360 Σὺ δεσπότην με τῶν σαυτοῦ κτισμάτων,
 Καὶ τῶν ἐμῶν ἄρχοντα συνδούλων ἔθου.
 Ἐγὼ δὲ δούλος εὐρεθείς ἁμαρτίας,
 Τὰς μάλιστα σου, Δέσποτα κριτὰ, τρέμω.

ΟΕ'. *Ὡς ἐκ τῆς Θεοτόκου.*

Μήτηρ σε, τέκνον, ἱκετεύει Παρθένοσ,
 365 Σὺν οὗτος ἔργον κἀν τι προσέκρουκέ σοι,
 Σὺν πλάσμα, σὺν ποίημα, σοῦ πλὴν οὐδένα
 Θεὸν γινώσκει ἢ δὸς σὺ τὴν σωτηρίαν.

ΟΖ'. *Ὡς ἐκ τοῦ Προδρόμου.*

Ἄνθρωπος ἦν, εὐσπλαγχνε, συγγνώμην ἔχε,
 Ζῶν μὲν εὐόλισθον εἰς ἁμαρτίαν,
 B 370 Ὅμως δὲ τὴν σὴν πίστιν οὐκ ἠρνημένον.
 Ἢ πίστις αὐτόν, μακρόθυμε, σωσάτω.

ΟΖ'. *Ὡς ἐκ τοῦ Χριστοῦ.*

Αἰδῶς τε μητρὸς καὶ παράκλησις φίλου
 Κάμπτουςιν οὐκ ἄκοντα, καὶ πειθουσί με.
 375 Εἰς τὴν χαρὰν εἰσελεῖ τοῦ σοῦ Κυρίου.

ΟΗ'. *Ἄλλοι εἰς τὴν Σωτήριαν ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως.*

Τῶν ἀστάτων μὲν οὐδὲν αἰτήσαντί μοι
 Ὅμως δίδωκα; πάντα, Δημιουργέ μου,
 Ζωὴν δὲ τὴν μένουσαν ἐξαιτουμένῳ
 Μᾶλλον παρακλήθητι, καὶ δὸς τὴν χάριν

LXXIV. *In orationem jacentis sub pedibus Christi
 regis (loquitur rex).*

Tu me regem creaturarum tuarum meorumque
 conservorum ducem posuisti: ego vero servus
 inventus peccati, castigationes tuas, Domine iudex,
 timeo.

LXXV. *Tanquam a Deipara.*

Mater te, nate, suppliciter orat Virgo. Tuum opus
 est, etsi quid te læserit, tua creatura, tua factura;
 præter te nullum Deum agnoscit: tu da salutem.

LXXVI. *Tanquam a Præcursore.*

Homo erat, o misericors, indulgentiam habet;
 animal quidem ad peccatum erat proclive; verum-
 tamen tuam fidem haud negavit: fides eum, o
 clementissime, salvum faciat.

LXXVII. *Tanquam a Christo.*

Honor matris et nomen amici me libentem fle-
 ctunt et ad concessionem adducunt. O fidelis serve,
 gratiam istis tribuens, in gaudium tui Domini in-
 gredere.

LXXVIII. *Alii ad Salvatorem tanquam ex rege.*

Caducorum quidem nihil postulante mihi omnia,
 mi Creator, dedisti: vitam autem manentem roganti
 magis adesto propitius et da gratiam.

ibi πλουτοῦσι πολλοί, et sic deinceps usque ad fi-
 nem libri.

- 08' *Εἰς στεφανωθέντας ὑπὸ Χριστοῦ.*
 380 " Οὐ χεῖρ κραταῖα τοῦς κραταῖους δεσπόταις·
 Ἔστιψε Χριστός, καὶ παρέσχε τὸ κράτος.
 Σὴ χρηστότης θάλασσαν οὐ κενουμένην
 Ἐβείξεν αὐτοῦς πλουσίαν χαρισμάτων,
 Ἐν ἀφθόνως ἅπασα γῆ πληρουμένη.
 385 Σοὶ τῷ βραβευτῇ τοῦ κράτους δόξαν φέρει.
 Σὲ τὸν συναργὸν ἰκετεύει τοῦ κράτους,
 Ἄει παρεῖναι, συμμαχεῖν, ἐνισχύειν,
 Ζωὴν χορηγεῖν, καὶ χάριν τοῖς δεσπόταις.
 Μάρτυς δὲ τούτων ἡ γραφὴ τῆς εἰκότος.
 390 Οἱ γὰρ μονασταὶ τῆς μονῆς τῆς τιμίας,
 Τοῦ Σωσθέντιου (42) τοῦδε τοῦ πρωταγγέλου,
 Πολλῶν τυχόντες δωρεῶν, καὶ πλουσίαν,
 Ταύτην ἀμοιβὴν τοῖς καλοῖς εὐεργέταις
 Ἄντισφύρουσιν, ἰστοροῦντες αὐτέχνως
 395 Σὲ, Χριστέ μου, στέφοντα τούτους ἐνθάδε.
 II. *Εἰς τὴν τοῦ βασιλέως τάφου ἐπιτύμβιον.*
 Ὅναρ τὰ θνητὰ πάντα, καὶ ματαίῃτης,
 Ἐκκλῆσια, δόξα, πλοῦτος, αὐτὸ τὸ κράτος.
 Ὅ γὰρ πρὸ μικροῦ βασιλεὺς κεκλημένος,
 Ὅ γῆς ἀκούων Κύριος, καὶ διαπότης.
 400 Καὶ ζῶν μὲν ἄλλον εἶχε μεῖζον δεσπότην,
 Καὶ νῦν τεθνηκώς ὡς κριτὴν τοῦτον μένει,
 Λόγου; ἀπαιτῆσυντα τῶν πεπραγμένων.
 Τέως δὲ νεκρὸς ἔστι, καὶ κωφὴ κόνις,
 Ἄφωνος, ἄφνου; χοῦς μόνον λελυμένος.
- A 405 Ἢ πρὶν ἢ δόξα, καὶ τὸ τοῦ θρόνου κράτος.
 Τὰ σκήπτρα, τὰ τρόπαια, καὶ στέφους κλέος,
 Ἄπαντα ταῦτα, φεῦ, παρῆλθεν ἀθρόα,
 Ὡς καπνός, ὡς βνεῖρος, ὡς ἄνθος χλόης.
 Ἄλλ', ὡ χορηγὲ τῶν καλῶν, Θεοῦ Λόγε,
 410 Ὅ δούς τὰ βευστὰ ταῦτα τῷ θεθαμμένῳ.
 Σὺ καὶ τὰ κρείττω τῶν ἀπελθόντων δίδου.
 Θεὸν γὰρ ἄλλον οὐκ ἔγνω, ἰπλὴν σου μόνου.
 Καὶ πρὸς σὲ πάσας ἔστρεψε τὰς ἐλπίδας,
 Κἂν αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἡμάρτηκέ σοι.
 415 Ἢ πίστις οὖν, εὐσπλαγχνία, τοῦτον σωσάτω
 III. *Ἐτεροι ὡς ἐκ τοῦ βασιλέως.*
 Ἔδει με, Χριστέ, μηδὲ φῶς ἰδεῖν βίου.
 Τὴν σὴν παροξύναντα μακροθυμίαν.
 Ποῖα γὰρ ὠφέλεια (43) κερδῆσαι κόσμον.
 Ψυχῆς δὲ τῷ μικρὰν ἔσχον αὐτὸς φροντίδα.
 420 Ἄλλ' ὥσπερ ἄλλον οὐκ ἔχων βασιλεῖα,
 Οὐτὼ κατεστρέψῃσα τῆς ἔξουσίας·
 Τῶν σῶν δὲ σεπτῶν, δέσποτα, προσταγμάτων,
 Τὸ τῶν ἐμῶν προδοθῆκα, φεῦ, θελημάτων,
 Ἐφ' ὧν παχυθεῖς καὶ πλατυνθεῖς ἐν βίῳ,
 425 Ἄρτι στενοῦμαι τῷ βραχεῖ τούτῳ λίθῳ.
 Εἰς ὃν γυμνός νῦν, ἀντὶ τῶν πάλαι θρόνων.
 Καὶ τῶν ἀπείρων ὧν ἐπεκράτουσιν τόπων,
 Ὅσπερ πένης τις δυστυχῆς ἀπεβρόχη·
 Τῆς πρὶν δὲ λαμπρότητος ἀνεπληξάμην
 430 Τὸ στυγνόν, οἴμοι, τοῦτο τοῦ τάφου σκότος·
- B 420 Ἄλλ' ὥσπερ ἄλλον οὐκ ἔχων βασιλεῖα,
 Οὐτὼ κατεστρέψῃσα τῆς ἔξουσίας·
 Τῶν σῶν δὲ σεπτῶν, δέσποτα, προσταγμάτων,
 Τὸ τῶν ἐμῶν προδοθῆκα, φεῦ, θελημάτων,
 Ἐφ' ὧν παχυθεῖς καὶ πλατυνθεῖς ἐν βίῳ,
 425 Ἄρτι στενοῦμαι τῷ βραχεῖ τούτῳ λίθῳ.
 Εἰς ὃν γυμνός νῦν, ἀντὶ τῶν πάλαι θρόνων.
 Καὶ τῶν ἀπείρων ὧν ἐπεκράτουσιν τόπων,
 Ὅσπερ πένης τις δυστυχῆς ἀπεβρόχη·
 Τῆς πρὶν δὲ λαμπρότητος ἀνεπληξάμην
 430 Τὸ στυγνόν, οἴμοι, τοῦτο τοῦ τάφου σκότος·

LXXIX. *In coronatos a Christo.*

Non manu potenti sunt potentes reges : corona-
 vit Christus et præstitit potentiam. Tua bonitas
 ipsis mare non vacuum ostendit divitibus donis,
 quibus omnis terra copiose referta, tibi potestatis
 largitori gloriam defert. Te potestatis cooperatorem
 suppliciter rogat, ut semper adsis, bello succurras,
 robnr addas, vitam et gaudium largiaris regibus.
 Testis autem horum est imaginis pictura : mona-
 chi enim hujus sancti recessus, sub hoc Sosthenito
 præside, multis ac divitibus cumulati muneribus,
 hanc vicem augustis benefactoribus referunt, ar-
 tificiose memorantes te, mi Christe, istos ibi corona-
 nantem.

LXXX. *In regis tumulum epitaphium.*

Somnium vanitasque cuncta mortalia, fama, glo-
 ria, divitiæ, ipsa potestas. Qui enim paulo ante rex
 dicebatur, qui vocabatur terræ Dominus et Domi-
 nator, et vivens quidem alium majorem habebat
 Dominum, et nunc mortuus illum ut judicem
 exspectat factorum rationem reposciturum. Interea
 mortuus est exiguusque cinis, sine voce, sine spi-
 ritu, terrena solum congeries dissoluta. Anterior

" γρ. μή. " γρ. παρὰν.

Matthæi Busti notæ.

(42) Τοῦ Σωσθέντιου. Sosthenium monaste-
 rium Michaeli archangelo sacrum fuisse scribit
 Cedrenus, apud quem nominis rationem videre
 potes, ut etiam apud Nicephor., *Eccles. Hist.* lib.
 vii, c. 59,

autem gloria, throni potentia, sceptrum, tropæa,
 coronæque decus, hæc omnia, heu ! cito transie-
 runt, ut fumus, ut somnium, ut flos feni. Sed o
 chorage honorum, Dei Verbum, qui hæc caduca
 dedisti sepulto, tu quoque meliora illis calicis
 tribue. Deum enim nullum præter te solum agnovit,
 et licet ipse sicut homo peccaverit in te, cunctas
 ad te spes convertit. Fides igitur eum, o clemen-
 tissime, salvum faciat !

LXXXI. *Alii versus tanquam regis.*

Oportebat me, Christe, non videre lumen vitæ,
 qui tuam exasperavi longanimitatem. Quid enim
 profuit lucratum esse mundum ? Animæ vero parum
 ipse curabam. Sed quasi regem alium non habe-
 rem, sic abusus sum potentia. Tuis sanctis legi-
 bus, Domine, meas, eheu ! prætulì voluntates, qui-
 bus incrassatus et deceptus in vita, nunc sub hoc
 brevi lapide premor in quem nunc nudus, præteri-
 torum loco thronorum, omniumque locorum qui-
 bus potiebar, sicut pauper miserabilis projectus
 sum. Splendoris autem loco præcedentis tristis,
 eheu ! tumuli hujus tenebras commutavi ; heri rex,
 heri in gloria magnus, heri terræ marisque domi-

(43) Ποῖα γὰρ ὠφέλεια. Post hunc versum
 deesse videtur aliquid ejus sententia talis fuit : Τὴν
 σάρκα τὴν δύστηνον ἐξόγκουσι τάλας χλόης παν-
 τοῦτην ἐξήρακμήν.

- Ὁ χθὲς βασιλεὺς, ὁ χθὲς ἐν δόξῃ μέγας,
 Ὁ χθὲς δοκῶν γῆς, καὶ θαλάσσης δεσπότης.
 Τοιοῦτον ἐτρύγησα τῆς ἀμαρτίας
 Ἐνταῦθα καρπὸν τῶν δ' ἐκεῖ πλείων φόδος,
 435 Ἐξ ὧν με ρῦσαι, δημιουργεῖ Χριστέ μου,
 Ῥῦσαι με τῆ σῆ δωρεάν εὐσπλαγγνίᾳ,
 Ἥτις με θάλλει, καὶ πρὸς ἡν βλέπω μόνην,
 Ἄλλῃ γὰρ ἔλπις οὐδαμοῦ σωτηρίας.
 ΠΒ'. Ἐτεροί.
 Οἱμοὶ τὸ κέρδος τοῦ ταιλαιώρου βίου ·
 440 Ἐξῆσα μικρὸν ἐν πολυστρόφοις τύχαις,
 Εἶδον τὰ τερπνὰ πάντα καὶ τάναντία,
 Πρὸς δόξαν ἤρθην ἐκφυγῶν φθου πύλας,
 Καὶ βασιλεὺς ἤκουσα, φεῦ, καὶ δεσπότης ·
 Τανῦν ἐγὼ μὲν ἐν στενῷ κεῖμαι λίθῳ,
 445 Ἀψυχος, ἀπνους, εἰς κόνιν λυθεὶς μόνην.
 Ἐκεῖνα δ' ἦν δνειρος, οὐδέν τι πλείον ·
 Ἄλλ' ὁ πλάσας με ταῖς ἀχράντοις χερσὶ σου,
 Ἀνάπλασον πάλιν με τὸν λελυμένον,
 Καὶ δὸς βρηθὲν χεῖρα, δὸς μοι χειμῆνρ,
 450 Καὶ δεῖξον αὐτοῖς φῶς τὸ σὸν, πλαστοουργέ μου.
 ΠΓ'. Ἄλλοι.
 Σὺ βασιλεὺς, Ὑψίστε, καὶ σὺ δεσπότης,
 Ζωῆς ὑπάρχων Κύριος, καὶ θανάτου ·
 Ἐγὼ δὲ θνητὴν ἐκ φθορᾶς λαθὼν φύσιν,
 Μέλλων τε θάττον εἰς φθορὴν ὑποστρέφειν,
 455 Μάτην βασιλεὺς (44) ὠνομζζόμην ἄρα,
 216 Καίρων δνειροῖς, καὶ σκιαῖς ἀσυστάτοις,
 Ἄ πρὸς μικρὸν τέρψαντα καὶ παίζαντά με

- A
 Ἀπῆλθον, ἐξέπησαν ἐν βρογαῖ χρόνῳ ·
 Ἐμοὶ δ' ἀφῆκαν τὰς ἐπ' αὐτοῖς εὐθύνας,
 220 Καὶ τοὺς λόγους, φεῦ, τῶν κακῶς πεπραγμέ-
 [νων,
 Οὐδὲ μὴ⁹⁹ βαρύνης, δημιουργέ μου τότε,
 Ἄλλ' ὡς κριτὴς εὐσπλαγγνος, πλάσθητι μοι.
 ΠΔ'. Ἐτεροί.
 [Ω] τῶν ματαίων καὶ κενῶν φρονημάτων,
 Πρόσκαιρος ὦν ἀνθρωπος; ἐφρόνου μέγα.
 225 Καὶ γῆς βραχὺς χοῦς, γῆς ἐπεσκόπου ἀκρα,
 Ζητῶν τὰ κύκλω τῆς ὀλης οἰκουμένης
 Εἰς ἐν συνάξει τοῖς ὄροις τοῖς τοῦ κράτους ·
 Ἄλλ' ἐκράτησεν ἡ πρὸ τοῦ κρατουμένης,
 Καὶ πρὸς στενὸν μέρος τι συγκλείσασά με
 230 Ἐνταῦθα τέφραν ἀντὶ δεσπότης φέρει.
 Σὺ δ' ὁ πλάσας με ταῖς ἀχράντοις χερσὶ σου,
 Ἀνάπλασον πάλιν με πρὸς σωτηρίαν,
 Καὶ τοῖς βλέπουσι συμπαθῶς μου τὸν τάφον
 Φάνηθι καὶ σὺ συμπαθῆς ἐν τῇ κρίσει.
 ΠΕ'. Εἰς τὴν εἰκόνα τῶν τριῶν ἀγίων, ἦν ἰδω-
 ρήσατο τῷ ἀγίῳ Γρηγορίῳ.
 235 Ἐμοὶ τί μεῖζον τῶν ἐμῶν διδασκάλων,
 Ὦν οὐδὲ κόσμον πάντα προκρίνειν ἔχω,
 Ὅμως δὲ φίλτρον ἀνδρὸς ἡγιασμένου.
 Αἰδοῖ κρατῆσαν οἴχεται τούτους ἄγον ·
 Ἄλλ' ἐντρυφα μοι τῷ καλῷ ὄρωφ, πάτερ,
 240 Ἦδιστα τόνδε τὸν συνώνυμον βλέπων,
 Καὶ τοὺς συναυγάζοντας αὐτῷ φωσφόρους ·
 Ἐμοὶ δ' ἀπ' αὐτῶν μικρὸν ἔξαιτοῦ σέλας,

nator apparens! Talem ibi peccati fructum mes-
 sui; sed de illis major est metus. E quibus libera
 me, creator mi Christie, libera me tua gratuita
 misericordia, quæ me recreat et ad quam unam
 respicio: spes enim alia salutis non est ulla.

LXXXII. *Aliud.*

Triste miserabilis vitæ commodum! Paulisper
 in variis fortunis vixi; omnia secunda adversaque
 vidi; ad gloriam, inferni faucibus ereptus, elevatus
 sum; atque rex et dominus, eheu! sum appellatus.
 Nunc in angusto lapide jaceo, inanimis, absque
 spiritu, in cinerem solutus. Illa vero somnium erant
 et nihil amplius. Sed, o tu, qui me tuis inteme-
 ratis manibus plasmasit, rursus plasma me solu-
 tum, et da manum adjutricem mihi jacenti, et
 iterum, mi plasmator, tuum lumen ostende.

LXXXIII. *Aliud.*

Tu rex et dominator es, o Altissime, vitæ pariter
 et mortis dominus. Ego vero, qui mortalem ex
 corruptione naturam acceperam et in corruptio-
 nem cito rediturus, frustra regis nomen habui,
 somniis levibusque gaudens umbris, quæ, postquam
 me paulisper delectaverunt atque luserunt, in
 brevi tempore evolaverunt. Mihi autem de ipsis ra-

⁹⁹ γρ. βαρύνεις.

Matthæi Busti notæ.

(44) Μάτην βασιλεὺς. Versum 456 et reliquos qui in exemplari sequebantur quære num. 40; ibi
 Δαθὺς μελωδῶν.

tionem reddendam, sicut et de male gestis, eheu!
 reliquerunt; quam tu, Creator, tunc non aggravas;
 sed, ut iudex misericors, miserere mei.

LXXXIV. *Aliud.*

O vanæ inanesque cogitationes! Homo cum es-
 sem temporarius, magna cogitabam, et brevis
 terræ particula, ad extrema terræ conjiciebam
 oculos, ea quæ totius orbis circuitu continentur,
 in unum intra limites potentie coaptare quærens.
 Sed possedit ante possessa et me in angustam par-
 tem inclusum, hic cinerem pro dominatore gestat.
 Tu vero qui me tuis intemeratis manibus formasti,
 ad salutem me reforma, meumque tumultum cum
 compassione cernentibus, videaris et tu compatiens
 in die iudicii.

LXXXV. *In trium sanctorum imaginem, quam
 sacro Gregorio dederat.*

Mihi quid meis majus magistris, quibus nec uni-
 versum mundum anteponerem? verunitamen ho-
 minis sancti dilectio, pudorem vincens, ab istos
 abducens. Nihilominus hoc pulchro dono delectare,
 pater, jucundissime tuum hunc synonymum et
 collucens cum ipso luciferos contemplans. Mihi
 autem ab ipsis parvam exposce flammam, quæ me

- 'Αἰ κατευθύνον με πρὸς σωτηρίαν.
 Τοῦτου γὰρ οὐδὲν βούλομαι λαβεῖν πλεόν.
- ΠΓ'. *Εἰς τὴν εὐκλόνην τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου.*
- 245 Οἱ προκριθέντες τῇ σοφῇ Θεοῦ κρίσει
 Ἄρχοντες ἡμῶν, καὶ γραφαῖς τιμητέοι.
 Ὁ μὲν γὰρ ἄρχει σωμάτων ἀνθρωπίνων
 Ψυχῶν δὲ ποιμὴν οὗτος ἐκκληλεγμένος·
 Ἄνωθεν ἄμφω τὸ κρατεῖν εὐληφότες.
- 250 Ἄμφω καλῶς ἄρχουσι τῶν ὑπηκόων,
 Ὅθεν γραφίντες, τοῦ κράτους τοὺς αἰτίους,
 Καὶ προστάτας ἔχουσι συγγεγραμμένους.
 ΠΖ'. *Εἰς τὸν προφήτην Δαυιδ.*
 Θῆρες λέοντες ἦσαν ἐχθροὶ σοὶ πάλαι·
 Ἄνθρωποι Λέων δὲ νῦν σὸς οἰκτρὸς οἰκέτης.
- 255 Ὡς οὖν παρ' αὐτῶν οὐδὲν αὐτὸς ἐβλάβης,
 Οὕτω προφήτα, τοῦτον ἐκ βλάβης ῥύου.
 ΠΗ'. *Ἐπερ ἑαυτοῦ πρὸς Χριστόν.*
 Πολλὴ χάρις σοὶ τῶν λόγων, Θεοῦ Λόγε,
 Ὡς εὐδόκησας δωρεάν με πλουτίσαι·
 Ὑψ' ὧν λογισμοὶ σώφροσι κεχρημένος,
- 260 Ἐτάξα ῥητὰ ταῖς ἑμαῖς· χρεῖαις μέτρα,
 Ἄρχειν ἔμοιγε ταῦτα κρίνας τὰ τρία,
 Τροφήν, σκέπην, στέγην τε καὶ μηδὲν πλεόν,
 Δι' ἃ κλονεῖται πᾶσα σήμερον κτίσις·
 Ἐπεὶ περ ἐξῆμειψεν ἡ τρυφῆς βία
- 265 Τὴν χρῆσιν αὐτῶν εἰς παράχρησιν πάλαι.
 Χρῆσιν δ' ἔγωγε τὴν ἀναγκαῖαν ἔχω
 Ὑπερπερισσεύω τε καὶ χαίρω πλεόν
 Τῶν τοῖς ἀπλήστοις ἀντεπαντλοῦντων πίθεισι. C

- A
- Τί γὰρ τὸ κέρδος τῶν ἀμετρήτων πύτων,
 270 Τοῖς εἰς ἀπαιστον δίψος ἐκκεκαυμένοις;
 Διαβράσειεν πρῶτον ἂν τῇ πλημμύρῃ,
 Ἦ τοῦ πάθους λαμα προσλάβοιεν τὶ·
 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συμφορὰ μισομένη,
 Τὸ μηδὲ διψᾶν κρείττον, ἢ τὸ μετρίως.
- 275 Ἐφ' ᾧ λαβῶν ἄνωθεν αὐτὸς τὴν χάριν,
 Καὶ σύντιμον σῶν τῶν δρέξειον πέρας,
 Πολλὴ χάρις σοὶ τῶν λόγων λέγω, Λόγε,
 Ὡς εὐδόκησας δωρεάν με πλουτίσαι,
 Πρὸς οὓς τὸ πλείστον ἀσχολῶν τῶν φροντίδων,
- 280 Εἰς ἑτέλλα τὸν νοῦν δυσχερῶς·¹¹ ἐπιστρέψω,
 Ὡς ἐντροφῶν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν,
 Ἄλλης τρυφῆς ἤκιστα ποιούμαι λόγον.
 Ἄρχει γὰρ αὕτη ψυχαγωγεῖν πλουσίως,
 Βρύουσα πᾶσαν ἡθονὴν τε καὶ χάριν.
- B
- 285 Πλὴν ἄλλ' ἄγοις οὕτω με, καὶ φέροις, Λόγε,
 Ἄτρεπτον, ἀκλόνητον, ἡδραιωμένον,
 Εἶσω μένοντα τῶν τεταγμένων δρων,
 Ὡς ἄνωσι μέλισσαν ἐν βίβλοις στρέφων,
 Ὡς τέττιγα δρῶσθ με τοῖς λόγοις τρέφων,
- 290 Μόνους τε πειθὼν τοῖς παροῦσιν ἐμμένειν,
 Καὶ μηδὲν αἰτεῖν ἄλλο πλὴν σωτηρίαν,
 Εἰς ἣν με θάπτον προσλάβοις εὐεργέτα,
 Κἂν μηδὰ [καὶ] νῦν σφόδρα δυσκόλως ἔχω.
 Κρείττων γὰρ εὐπλοίας τε καὶ κούφων πόνων
- 295 Ὅρμος ποθεινῶς, καὶ τὸ τῶν πόνων τέλος,
 Ὅν μοι τυχεῖν γένοιτο βῆστα, Χριστέ μου.
 ΠΘ'. *Περὶ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Χριστόν.*
 Πολλὴ χάρις σοὶ τῶν λόγων, Θεοῦ Λόγε,

semper ad salutem dirigit : hoc enim amplius nihil accipere volo.

LXXVI. *In imaginem regis et patriarchæ.*

Qui sapienti Dei iudicio duces nostri erant prætecti, tabulis etiam honorandi erant. Hic quidem enim humanis dominatur corporibus; animarum autem pastor ille fuit selectus. Desursum ambo dominatione accepta, ambo pulchre subditis præsumt. Unde depicti, potestatis auctores et defensores habent una depictos.

LXXXVII. *In Daniele prophetam.*

Feri icones erant olim inimici tibi : vir autem Leo nunc tuus est miserandus servus. Quemadmodum igitur ab eis ipse non læsus es, ita hunc, propheta, a malo libera.

LXXXVIII. *Pro semetipso ad Christum.*

Multæ tibi gratiæ, Dei Verbum, ob verba quibus me gratis locupletare dignatus es. E quibus sapientes deducens rationes, rationales meis necessitatibus disposui regulas, sufficere mihi iudicans hæc tria, cibum, vestitum, ac tugurium, ampliusque nihil ex his, propter quæ turbatur hodie omnis creatura : siquidem diliciarum vis usum eorum in abusum jam pridem commutavit. Usus autem ego necessarium habens, superabundo magisque gaudeo quam qui dolis immensis abundant. Quid

enim commodi in conviviis immoderatis iis qui in sitim inextinguibilem exarserunt? Rumpentor prius in redundatione, quam vitio quoddam adhiberent remedium. Cum autem hoc tristis est necessitas, non sitire satius est quam immoderate sitire. Ideo gratia desuper accepta stricteque refrenatis desideriis ipse tibi dico : Multæ gratiæ tibi, Verbum, ob verba quibus me gratis locupletare dignatus es; ad quæ plerasque curas assidue verto, dum alia ægre mente recogito; in quibus nocte dieque delicias carpens, novæ voluptatis minimam habeo rationem. Illæ enim, totam voluptatem totamque gratiam infundentes, animam ditissime ducere sufficiunt. Verumtamen ita me ducas et feras, Verbum, immobilem, constantem, inconcussam, intra præscriptos manentem fines, ut floribus apertis in litteris me versans, ut rore ciccadum me verbis enutrients, mihi suadens solis esse contentum præsenibus nihilque expetere nisi salutem, ad quam me cito, etsi nunc non multo graver tædio, benedux assumas. Præstat enim felici navigatione desideratus portus, levibusque laboribus laborum cessatio : quæ mihi, Christe, utinam prompte eveniant!

LXXXIX. *De semetipso ad Christum.*

Multæ tibi gratiæ, Dei Verbum, ob verba quibus

¹¹ γρ. ἐπιστρέψω.

- Οἷς εὐδόκησας δωριάν με πλουτίσαι.
 Πολλὴ χάρις σοι τοῦδε τοῦ τερπνοῦ βίου,
 300 Καὶ τῆς ἐμοιογῆ φιλετάτης ἀπραξίας.
 Ἴσως ἀδοξός ἐστιν, ἀλλ' ἔλευθέρα ·
 Ἴσως κρῶτων ἄμοιρος, ἀλλὰ καὶ φθόνων ·
 Κτήσις τις οὐ πρόσεστιν; οὐδὲ φροντίδες,
 Αἱ μᾶλλον ἐκτίθουσι σάρκας δεσπότην,
 303 Ἡ τῶν προσόντων ἢ μετουσία τρέφει ·
 Ἄπεισι κέρδος; ἀλλὰ καὶ μοθηρία,
 Ἡ πάντα κέρδους ἐξανιχνεύει πόρον.
 Ἢ κερμάτων χνοῦν οἶδεν ἐκλείχειν μόνη.
 Οὐ προσκυνεῖ τις, οὐδὲ θωπεύει τάχα ·
 310 Οὐ προσκυνούμεν οἶα θῶπε; οὐδένα ·
 Ἄλλ' ὅτι εὐγενεῖς ἅπαντες ὡς κατ' εἰκόνα.
 Προεδρία ποῦ; καὶ ὅτι προσεδρεία πότε,
 Ἡ; πολλαπλῆν σύνοδα τὴν ἀγδίαν,
 Πρὸς τὴν ἐκείνης ἡδονὴν μετρομένην;
 315 Πλοῦτος ῥεῖ; πῶς; οὐχὶ καὶ παραβῆσαι;
 Μάλιστα καὶ τίς ἀστάτου φίλου λόγος;
 Ἐα κλανᾶσθαι τοὺς θέλοντα; ὅτι εὐκόλως ·
 Σὺ δ' εὐ βεβηκώς, κτήμα τοιοῦτον πόθει,
 Ἄει πεφυκὸς τῷ φιλοῦντι προσμένειν.
 320 Ἄλλ' ὅγκον αἶρει · καὶ καταστέλλει πάλιν,
 Ὡς πνεῦμα φύσης ἀσκὸν ἐστερημένον.
 Ἄλλὰ τρυφὴν δίδωσιν [ἀλλὰ] καὶ φθόγην
 Ὡ ποῖον εἶπας! καὶ γὰρ εὐ ψευδῶς ἔφην.
 Σὺ δ' ἐξέταξε τᾶλλα τῶν κακῶν ὄσα,

- A 325 Ἐν οἷς ὁ πλοῦτος δεξιούται τοῦ φίλου.
 Τίς οὖν συνήσει; τίς διαπτεύσει τάδε;
 Πολλὴ χάρις σοι τῶν λόγων Θεοῦ Λόγε,
 Οἷς εὐδόκησας δωριάν με πλουτίσαι,
 Οἷς ἀξίωμα, πλοῦτον, εὐκλειαν, θρόνον,
 330 Καὶ πᾶν ὅτι κράτιστον ἡγοῦμαι μόνους,
 Οἱ τὰς ἀρέξεις τῶν ἐμῶν θελημάτων
 Ῥεμβασμὸν οὐκ ἐῴσι πάσχειν ῥαβδίως
 Πίνοντες αὐτοὶ πάντα ψυχῆς πόθον,
 Ὡς τοῦ; ποταμούς; ἢ θάλασσα τοὺς πέριξ ·
 335 Εἰ μὴ τι σαρκὸς ἀσθενεῖα προσλάβοι,
 Ὡς τέλμα, μικρὸν ἐκτραπὲν ῥείθρου μέρος.
 Ἐξ ὧν ἔγωγε τὰς ἀφορμὰς λαμβάνων,
 Τούτους ἐμαυτῷ τοὺς νόμους ὅτι ἔχω γράφειν,
 339 Ἐν οἷς κρατούμαι (45), καὶ κρατῶ τῶν ὧν
 [θέμις.

- B
 ἢ. *Εἰς ἑαυτὸν.*
 1603 Πλουτοῦσι πολλοὶ (46) · παῖε, καὶ τί; μοι λόγος;
 Πτωχοὺς γὰρ ἔξει πόντας ἐξ Ἰσοῦ τάφος,
 1605 Ἄβροῦς, μέσου; ἤττους τε καὶ πενεστάτους.
 Τανῶν δὲ παῖξαι μικρὸν αὐτοῖς ἐνδίδου,
 Ἔως κενὰ; φέροντες ἀσθωνταὶ χέρας.
 Πολλοὺς θρόνοι; φέρουσιν ὀψηλοῦς ἄνω ·
 Ἐγὼ δὲ γῆθεν ἐκπαλαὶ πεπλασμένος,
 1610 Εἰς γῆν τε νεύω, καὶ κάτω ζητῶ μένειν.
 ὅτι Πολλῶ; δὲ τὴν ἑπαρσιν ἐκκλίνω φωτὶ,
 Μὴ πῶς σκοτωθεὶς ὑψόθεν χαμαὶ πέσω,

bus me gratis locupletare dignatus es. Multæ tibi gratiæ ob hanc jucundam vitam et mihi charissimum otium. Ingloria forsitan est, sed libera; forsitan plausuum expers, sed et invidiæ. Possessio non est? neque curæ, quæ magis carnes potentis extenuant, quam redundantium participatio nutrit. Abest lucrum? Sed quoque labor, qui cunctam lucri viam obsidet, qui tantum scit numerorum delibare superficiem. Nemo forte aitorat? At neque blauditur: neminem ut adultores adoramus; sed omnes quantum ad imaginem nobiles sunt. Ubi præemiuentia? Et tunc sollicitudo cujus de cætero bene novi incommoda, ad jucunditatem ejus accommodata? O divitiæ fluunt? Quomodo? Nonne etiam præterfluunt? Maxime; et quæ inconstantis amici ratio? Sine errare volentes. Tu vero bene iundatus hanc exopta possessionem, quæ semper diligentis permanere solet. Sed fastum extollunt: et rursum deprimunt, ut Spiritus utrem aere privatum. Sed libidines excitant: verum et consumptionem. O qualia dixisti! At verò non mendacia locutus sum. Tu vero recense quot sint alia

malæ, quibus fortuna complectatur amicos. Quis igitur intelliget? Quis hæc considerabit? Multæ tibi gratiæ, Dei Verbum, ob verba, quibus me gratis locupletare dignatus es, quæ sola dignitatem, divitias, famam, thronum, et quodcumque optimum, existimo; quæ meæ placita voluntatis non facilliter errare sinunt; ipsa totum animæ desiderium, sicut mare circumdantes fluvius, potentia; nisi quid carnis debilitate præsumat, sicut cæcinosus lacus, aliquam fluenti deviam partem; ex quibus ego rationes assumens, illas mihi metipsi leges habeo scribendas, quibus contineor et eorum quæ licita sunt facultatem habeo.

XC. In semetipsum.

Divitiis abundant multi. — Cur hoc dico? Pauperes enim cunctos æqualiter habebit tumulus, divites, mediocres, inferioresque ac pauperissimos. Nunc autem eis paululum ludere permittit, donec se manus vacuas habere sentiant. — Multos in altum sublimes evehunt throni. — Ego vero de terra olim plasmatus, ad terram inclino deorsumque manere volo. Multo splendore circumdatam

⁴⁵ γρ. εὐγενῶς. ⁴⁶ Ἰσ. προσεδρεῖται πόθει, ὧν πολλὰ δὲ φωτὶ τὴν ἑπαρσιν ἐκκλίνω.

⁴⁷ Ἰσ. εὐκόλως. ⁴⁸ Ἰσ. γράφειν ἔχω. ⁴⁹ Ἰσ. πολλῶ

Matthæi Busti notæ.

(45) Ἐν οἷς κρατούμαι. Versum 340 quære num. 71; ibi καὶ τὰς ἀγούστας ὡς.

(46) Πλουτοῦσι πολλοί. Litteræ a et b repræsentant personas Dialogi cujus umbram hic habes.

Numeros sequentibus in margine frustra apponere nolui. Nulla enim inter libros impressos et cod. manus. occurrit amplius differentia quantum ad ordinem.

Τῆς αὐθαλείας ἄξιαν δεδοῦς δικην ·
 Ὅθεν ταπεινὴν ἀσφάλειαν ἐκλέγων,
 Πιεσθὴ βαδίζῃ περὶν ὧν ζῶον φύσει ·
 Πᾶσι μὲν οὐκ ἀποκτος ὡς ἐκ τῶν ἄνω,
 Πολλοὶ δὲ καὶ κάτωθεν ὧν ἔγνωσμένος,
 Ὅ μείζον οἶδα μᾶλλον εἰς εὐδοξίαν,
 Ὅταν τις αὐτὸς ἐκ ταπεινοῦ χωρίου
 Πρὸς ὕψος ἐκτείνωτο, καὶ δοχῆ μέγας,
 Ὅσπερ κολοσσὸς μήκος οἰκεῖον ⁸⁷ φέρων,
 Καὶ μηδὲν εἰς θάλασμα χρήζων τοῦ τόπου.
 Ὅσοι δὲ κομπάζουσι βαθμοῖς, καὶ θρόνοις,
 Οὗτοι κολοῶν οὐδὲν εἰσι βελτίους
 Μέγα φρονούντων ἐν πτεροῖς ἀλλοτρίοις,
 Ὅν ἢ πάλιν ψίλωσι; αἰσχύνας πλέον.
 Τῶν ⁸⁸ προσθέτων γὰρ χρωμάτων τῆ συγκρίσει,
 Εἰς μείζον ἐξίγουσι τὴν ἀμορφίαν.
 Ἄλλὰ ⁸⁹ κροτήσει πᾶς δχλος τοῦ; ἐν μέσῳ.
 Εἰπὼν δχλον, βέλτερις, μὴ ζῆτει πλέον.
 Ὅχλος γὰρ οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ὄντως δχλος,
 Βοῆς ἀτάκτους τοῖς κρατοῦσι προσνέμων,
 Ὅς πρόσφορον ⁹⁰ μείλιγμα τῆ; ἔξουσίας,
 Πλέον δὲ μὴδὲν συντελῶν τῶν χρησίμων,
 Μᾶλλον μὲν οὖν μέγιστα καὶ βιάσκειν ἔχων.
 Φυσᾶ γὰρ αὐτοῦ; τοῖς ἐπαίνοις πολλάκις,
 Πειθῶν ἀκούειν ὡ; ἀληθεῖς τοῦς λόγους.
 Οἱ δ' εἰσὶν οὐδὲν, πλὴν μόνον κενοὶ φόφοι,
 Ἐπηρεασταὶ τῶν κενῶν φρονημάτων,
 Ψευῆσαι, πλάνοι, γόητες, ἀνδράσι γέλως,
 Βόθρος δ' ἀνάρθροις, οἷς ὁ πιστεῦσων ἄκως.
 Κραυγῆς δὲ πολλῆς οὐ πάνυ φρονιτιστέον·

A Καὶ ψῆφες; ὀξύφωνον, ἀλλὰ κουφόνον.
 Τούτοις λογισμοῖς, καὶ λόγοις
 Ἄγων ἑμαυτὴν ⁹¹, ἐκπεραίνω τὸν βίον.
 Ἡ Α'. Εἰς ἑαυτόν.
 Ἐλκουσι βαθμοὶ · πρόσστας, ἀθρόα ζάλη ·
 Ψῆφοι φέρονται · συστροφῆ καταγιγῶν ·
 Θρόνοι καλοῦσιν · ὧ κυβερνήτα, βλέπει ·
 Ὅρφες ὄσας νόκλωθεν ἠγέρθη κλύδων ·
 Σπεῦσον, βοήθει · κλύζεται σοι τὸ σκάφος.
 Λαβοῦ ⁹² τάλαν τάχιστα τῶν σὼν οἰάκων,
 Λαβοῦ, λογισμῶ, πρὶν ⁹³ παραχθῶμεν βίῳ.
 Ἡ ποῦ τι καμὲ συμπονεῖν ἐπιτρέπεις ·
 Ὅς οὖν κελεύεις πειθομαι. Καὶ δὴ λέγει ·
 Σὺ τὴν σεαυτοῦ κοσμίως βιάδιζέ μοι.
 Ἄρκει γὰρ ἂν κάλλιστα καὶ ταύτην δρᾶμης.
 Βαθμῶν δ' ἐκείνων καὶ θρόνων πρὸς οὐς πύρρη,
 Πολλοὶ μὲν ἦσαν ἐγκρατεῖς χθὲς, καὶ πάλαι,
 Πολλοὶ δ' ἔσονται συρρόοντες τῷ χρόνῳ,
 Ὡ καὶ συνεκλείπουσι πάντες ἐν μέρει,
 Ἐὼς κατανήσωσιν εἰς κοινὸν τέλος,
 Μηδὲν παρ' αὐτῶν κερθάναντες ἄλλο τι,
 Πλὴν τὰς ἐπ' αὐτοῖς εὐθύνας, καὶ τοῦς λόγους,
 Πλέον πικραίνειν ὄσπερ πειφυκότας,
 Ἡ σήμερον τέρπουσι τοῦς κεκτημένους.
 Τέρπουσι γὰρ [ἀλλ'] ὡσπερ ἀνθρακας βρέφη,
 Τοῦς πρὸς μόνον τὸ στέδον ἐκθαμβουμένους,
 Καὶ μὴ σκοποῦντας ὡς ἔχει καὶ τὸ φλέγον,
 Πρὶν ἂν παθίῶν τις νοῦν ἐνέγκοι, καὶ μάθοι.
 Ἐστω, καλῶ; εἰρηκας. Ἄλλὰ γὰρ πόθεν
 Τὸ σὸν τάλαντον ἐμπορεύσῃ τοῦ λόγου ·

devido celsitudinem, ne forte caecitate perculsus,
 justam superbiae praenam luens, humi cadam : unde
 humilem eligens securitate, pedibus animal pe-
 destre gradior, omnibus quidem haud perspicuus
 tanquam e superioribus, sed multis deorsum notus :
 quod melius ad gloriam esse scio, quando quis
 ipse ex inferiore loco ad altitudinem ascendit et
 magnus apparet, uti colossus suam gerens cel-
 situdinem et nihil ad elevationem a loco mutans.
 Quicumque vero gradibus et thronis superbiunt,
 hi nihil meliores sunt corvis, qui pennis gloriantur
 alienis, et rursus istis nudati majori contumelia
 confunduntur : factitorum enim colorum compa-
 ratione, majorem praesentant informitatem. — Sed
 his qui sunt in publico plaudet omnis turba. —
 Turbam audiens optime, non amplius require :
 turba namque nihil aliud est, quam vera turba,
 clamores incompósitos, tanquam proprium po-
 testatis lenimen, potentibus distribuens, nihil au-
 tem ad utilitatem conficiens, imo nocere antiquis-
 simum habens. Illos namque saepe laudibus indat,
 et quasi veros suadet audire sermones ; isti vero
 nihil sunt nisi vani strepitus, vanarum proditores
 cogitationum, mendaces, seductores, impostores,
 publicus risus, puteus autem debilibus, quibus
 confidit amens De multo vero strepitu non omnino

curandum est : sturnus quoque crepitans imbecil-
 lus est. His ego rationibus et argumentis me re-
 gens, vitam perago.

XCi. In seipsum.

Trahunt honores ; cave, turbo velox. Suffragia
 feruntur : conspirant tempestates. Throni vocant : o
 gubernator, intueere. Videsne quantum surrexit fluctus ?
 Festina, succurre ; immergitur cymba. Ocius, infelix,
 tunni accipe gubernaculum ; accipe, ratio, prius-
 quam vi opprimamur. Numquid et me vocas ad colla-
 borandum ? Ut jubes, pareo. Dic ergo. Tu sapienter
 tuam aumbula viam : sufficit enim si eam probe
 D percurras. Graduum autem illorum ac thronorum
 quos reformidas, multi quidem heri pridieque po-
 tentes erant, multi vero concurrent cum tempore,
 quocum etiam cuncti deficiunt in vicem, donec ad
 comunem pervenerint finem, nihil aliud ex illis
 lucrati nisi de eis rationes reddendas, magis autem
 ad crastinam ducunt amaritudinem, quam hodie
 possidentes latificant. Latificant enim, sed velut
 carbonem infantes, qui solum mirantur nitorem, nec
 considerant esse simul ignem, donec patiens ali-
 quis mentem advertat et discat. — Esto ; pul-
 chre dixisti. Sed quomodo tuo verbi talento nego-
 tiaberis ? — Quali verbi talento, habens verbum ?

⁸⁷ γρ. φέρων. ⁸⁸ γρ. προσθέντων. ⁸⁹ γρ. κρατοῦσι. ⁹⁰ γρ. μείλιγμα. ⁹¹ ἐκπεραίνω. ⁹² γρ. τάλαντα τάλ.

Ποῖον λόγου τάλαντον οὐκ ἔχων λόγον ;
 Οὕτω καμόντων ὡς ἄρξαι τῶν ὀργάνων,
 Ὡς μὴδὲ λεπτὸν φθῆγμα πέμπειν εὐκόλως.
 Τοσοῦτον ἐκράτησε τῶν πρώτων ὕθλων
 Ἢ νῦν με συστήλλουσα παιδαγωγία,
 Ἐφ' ἧς πέπαυμαι τοῦ θεατρίζειν μάτην,
 Καὶ πολλὰ ληρεῖν ἐν σχολαῖς καὶ συλλόγοις·
 Εἶσω δὲ νεύων, μετριάξω πρὸς λόγους,
 Μῆδὲν περιττὸν, μὴδ' ἀκαιρον ἐκφέρων,
 Μόνοις δὲ φωνῆν τοῖς ἀναγκαίοις νέμων.
 Οὕτω τε σαίνων, καὶ λεαίνων τὴν νόσον,
 Τὸ ζωτικὸν μοι πνεῦμα συνθάλαμω μόλις.
 Ἄλλως τε καὶ πάλα τις ἦν εὐγλωττία,
 Καὶ καρπὸν οὐκ ἀχρηστον ἐξήνεγκέ σοι,
 Καλῶς γεωργήσασα πολλοὺς τῶν νέων·
 Πάντας γὰρ οὐ τίθημι, μὴ καὶ κομπάζω·
 Πλήν ἀλλὰ κλειστοὺς ἦρην ἐκ μαθημάτων,
 Μλειστοὺς δὲ καὶ πρὸς ἦθος εἰσηνεγκέ τι·
 Οὐ μᾶλλον ἢ παιδεύσεις εὐτυχεστέρα
 Ὅστων περιττῶν ἐν λόγοις κομψευμάτων.
 Τούτους ἔγωγε τοὺς σοφιστάνας νέους,
 Κέρδος μέγιστον τῷ ταλάντῳ προσφέρω·
 Ἦν νῦν θεωρεῖ; ἔστιν οὐ; διδασκάλους,
 Βαθμοῖς τε λαμπροῖς ἐμπρέποντας ἀξίως·
 Ἄργούντα δ' ἄρτι μῆδαιμῶς μέμφουσι με.
 Σηρὸς γὰρ εἰμι τῇ πυρώσει τοῦ πάθους,
 Καὶ πραγματείας, ὡς γεωργίας, ξένος.
 Ὅθεν σχολάζων προστέθηκα ταῖς βίβλοις,
 Εἶναι μαθητῆς, οὐ διδάσκαλος θέλων·

A Ἴξον γὰρ οἶδα τοῦτο πολλῶν τῷ μέτρῳ,
 Καὶ πᾶσιν ἀλλ' ἢ ἀσφαλέστερον τρόποις.
 Κρύψαι; δὲ σου τὸν λύχρον ἐν τῇ γωνίᾳ;
 Τί τοῦτο φῆς, ἀνθρώπε; πῶς καλεῖς λύχρον
 Τὸν οὐκ ἔχοντα τὸ προσπίκτον φῶς; λύχρον;
 Ἦν λύχρος, οἶδα· καὶ γὰρ οὐκ ἀρνητέον·
 Ἀλλ' εἰς τροφήν ἔλαιον ἀρκοῦν οὐκ ἔχων,
 Ἐφυγμένην δεικνυσι τὴν θρυαλλίδα·
 Ἢ; τῷ μαρασμῷ, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς σέλας,
 Ἄμυδρὰ φαῖνον οὐκ ἔχει λαμπηδόνα.
 Συνασθενεῖ γὰρ καὶ λόγος τῷ σαρκίῳ,
 Ὡσπερ παθούσῃ μουσικῶν μέλος λύρα.
 Τὸ φωτὸς οὖν μοι λείψανον τηρητέον
 Μετ' ἀσφαλείας ἔδον ἐγκλείσαντι σου,
 Καὶ τῶν ὑπερίθρων πνευμάτων ἀπωτάτω,
 Μὴ παντελῶς μοι σεσθῆν ἐν βραχεῖ λάθοι.
 Αὐτὸς δὲ λύχρον ἄλλον ἐν μέσῳ τίθει,
 Ὅστις κύκλω τοσοῦτον ἐκπέμφει σέλας,
 Ὅσον σὺ βούλει, μὴ δεδοικῶς τὴν σέσιν.
 Ἴσον κακὸν γὰρ, φῶς τε συγκλείειν μέγα,
 Καὶ μικρὸν αὐθις εἰς ὑπαίθρων ἐξάγειν.
 Ἄλις γὰρ, ἂν σύμμετρον αὐγάσῃ τόπον,
 Ἄλις δὲ, κἂν ζῆ καὶ διαυγείας δίχα.
 Ἴσως γὰρ εἰς ἔναυσμα (47) συμβάλοτό που,
 Κἂν αὐτὸ μῆδὲν πρὸς τὸ νῦν φαίνεν ἔχῃ,
 Ὡς ἢ καθ' ἡμᾶς ἀδρανεστάτη φάσις.
 Πῶς οὖν σε δόξα πρὸς μέγιστον ἐξάροι,
 Οὐκ ἐνδοδόντα τῇ φορᾷ τῆς ἡμέρας;
 Ὡ Μέν, ὦ ταλαίπωρ (48) ἀτρέμα σοὶς ἐν τόποις·

C volens. Istud enim multo facilius esse scio necnon
 circa omnia tutius. — Abscondesne tu tuam in
 angulo lucernam? — Quid dicis, homo? Quomodo
 lucernam vocas, eum qui non habet lumen lucernae
 conveniens? Erat lucerna, scio; hoc enim non
 negandum est: sed ad nutrimentum, sufficiens
 non habens oleum, extinctum ostendit elychnium;
 cujus consumptione, luminis quoque fulgor, ob-
 scure lucens, claritatem non habet. Languescit
 enim sermo cum corpusculo, sicut cum mala lyra
 cantus. Reliquum ergo lumen mihi custodiendum
 est intus cum securitate includenti longissimeque
 a flaminibus apertis tenenti, ne penitus extinctum
 mihi brevi subripiatur. Ille enim altam in medio
 D ponit lucernam, qui tantum orbicularē fulgorem
 emittit, quantum cupis, extinctionem non timens:
 par enim malum est magnam ocludere lumen, et
 parvum in apertum producere; satis est enim si
 modicum illustret spatium, etsi sine splendore
 vivat. Forte enim ad accensum quopiam proficeret,
 etsi nihil ad lucendum ipsum habeat, sicut nostra
 debilis locutio. — Quomodo ergo ad summum

ἢ γρ. ἔχω. ἢ γρ. καμόντων. ἢ γρ. καδ'. ἢ γρ. τοῖς τῶν. ἢ γρ. καλεῖς. ἢ γρ. ἢ μὲν ὦ ταλ.

Matthæi Busti notæ.

(47) Ἴσως γὰρ εἰς ἔναυσμα. Συμβάλοτό τόπου,
 non erat ferendum: neque enim συμβάλλειν
 uspiam significat, Conducere vel conferre: in me-
 dia voce sepiissime, in ἴσως significatio activi re-

fl. cititur plerumque in ipsum agentem.

(48) Μέν' ὦ ταλαίπωρ. Electra apud Euripidem
 in Oreste fratrem jam furem sic affatur: Μέν' ὦ
 ταλαίπωρ ἀτρέμα σοὶς ἐν δαιμόνιοις· Ὁρᾶς γὰρ

Τῆς αἰθαδεῖα; ἀξίαν δεδοὺς δίκην ·
 Ὅθεν ταπεινὴν ἀσφάλειαν ἐκλέγων,
 Πεζῇ βαδίζου παζὸν ὧν ζῶν φύσει ·
 Πᾶσι μὲν οὐκ ἀποπτος ὡς ἐκ τῶν ἄνω,
 Πολλοὶ δὲ καὶ κάτωθεν ὧν ἔγνωσμένους,
 Ὅ μείζον οἶδα μᾶλλον εἰς εὐδοξίαν,
 Ὅταν τις αὐτὸς ἐκ ταπεινοῦ χωρίου
 Πρὸς ὕψος ἐκτεινοίτο, καὶ δοξῇ μέγας,
 Ὡς περ κολοσσὸς μῆκος οἰκεῖον ⁸⁷ φέρων,
 Καὶ μῆδὲν εἰς θάλαμα χρῆζων τοῦ τόπου.
 Ὅσοι δὲ κομμάζουσι βαθμοῖς, καὶ θρόνοις,
 Οὔτοι κολοῶν οὐδὲν εἰσι βελτίους
 Μέγα φρονούντων ἐν πτεροῖς ἀλλοτριῶν,
 Ὅν ἡ πάλιν ψίλωσι; αἰσχύνει πλέον.
 Τῶν ⁸⁸ προσθέτων γὰρ χρωμάτων τῇ συγκρίσει,
 Εἰς μείζον ἐξίγουσι τὴν ἀμορφίαν. B
 Ἄλλὰ ⁸⁹ κροτήσει πᾶς ὄχλος τοῦ; ἐν μέσῳ.
 Εἰπὼν ὄχλον, βίλιτιστε, μὴ ζῆτει πλέον.
 Ὅχλος γὰρ οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ὄντως ὄχλος,
 Βοᾶς ἀτάκτους τοῖς κρατοῦσι προσνέμων,
 Ὅς πρόσφορον ⁹⁰ μείλιγμα τῇ; ἔξουσίας,
 Πλέον δὲ μῆδὲν συντελῶν τῶν χρησίμων,
 Μᾶλλον μὲν οὖν μέγιστα καὶ βιάπτειν ἔχων.
 Φουᾶ γὰρ αὐτοῦ; τοῖς ἐπαίνοις πολλάκις,
 Πειθῶν ἀκούειν ὡς ἀληθεῖς τοὺς λόγους.
 Οἱ δ' εἰσὶν οὐδὲν, πλὴν μόνον κενοὶ φόφοι,
 Ἐπηρεασταὶ τῶν κενῶν φρονημάτων,
 Ψεῦστα, πλάνοι, γόητες, ἀνδράσι γέλως,
 Βόθρος δ' ἀνάθροισ; οἷς ὁ πιστεύων ἄκυσ;
 Κραυγῆς δὲ πολλῆς οὐ πάνυ φροντιστέον·

A Καὶ ψῆρες δέξυφνον, ἀλλὰ κουφόνουν.
 Τούτοις λογισμοῖς, καὶ λόγοις
 Ἄγων ἐμαυτὴν ⁹¹, ἐκπεραίνω τὸν βίον.
 Ἡ Α'. Εἰς ἑαυτόν.
 Ἐλκουσι βαθμοὶ · πρόσχαρι, ἀθρόα ζέλη ·
 Ψῆφοι φέρονται · συστροφή καταγιγῶν ·
 Θρόνοι καλοῦσιν · ὧ κυβερνήτα, βλέπει ·
 Ὅρξες ὄσας κύκλωθεν ἠγέρθη κλύδων;
 Σπαῦσον, βοήθει · κλύζεται σοι τὸ σκάφος.
 Λαβοῦ ⁹² τέλαν τάχιστα τῶν σῶν οἰακίων,
 Λαβοῦ, λογισμῶ, πρὶν ⁹³ παραχθῶμεν βίῳ.
 Ἡ ποῦ τι κάμει συμπονεῖν ἐπιτρέπεις;
 Ὅς οὖν κελεύεις κείθωμαι. Καὶ δὴ λέγε ·
 Σὺ τὴν σεαυτοῦ κοσμίως βάδιζε μοι.
 Ἄρκει γὰρ ἂν κάλλιστα καὶ ταύτην δράμη.
 Βαθμῶν δ' ἐκείνων καὶ θρόνων πρὸς οὐδὲ πύρρη,
 Πολλοὶ μὲν ἦσαν ἐγκρατεῖς χθές, καὶ πάλαι,
 Πολλοὶ δ' ἔσονται συρρέοντες τῷ χρόνῳ,
 Ὡ καὶ συνεκλείπουσι πάντες ἐν μέρει,
 Ἐως κατατηθῶσιν εἰς κοινὸν τέλος,
 Μηδὲν παρ' αὐτῶν κερδαναντες ἄλλο τι,
 Πλὴν τὰς ἐπ' αὐτοῖς εὐθύνας, καὶ τοὺς λόγους,
 Πλέον πικραίνειν ὕστερον πεφυκότας,
 Ἡ σήμερον τέρπουσι τοὺς κεκτημένους.
 Τέρπουσι γὰρ [ἀλλ'] ὥσπερ ἀνθρακας βρέφη,
 Τοὺς πρὸς μόνον τὸ στέλθον ἐκθαμβουμένους,
 Καὶ μὴ σκοποῦντας ὡς ἔχει καὶ τὸ φλέγον,
 Πρὶν ἂν παθῶν τις νοῦν ἐνέγκοι, καὶ μάθοι.
 Ἐστω, καλῶ; εἰρηκας. Ἀλλὰ γὰρ πόθεν
 Τὸ σὸν τάλαντον ἐμπορεύσει τοῦ λόγου;
 C

devido celsitudinem, ne forte ex-citate perculsus, justam superbiæ pœnam luens, humi cadam : unde humilem eligens securitatem, pedibus animal pedestre gradior, omnibus quidem haud perspicuus tanquam e superioribus, sed multis deorsum notus : quod melius ad gloriam esse scio, quando quis ipse ex inferiore loco ad altitudinem ascendit et magnus apparet, uti colossus suam gerens celsitudinem et nihil ad elevationem a loco mutans. Quicumque vero gradibus et thronis superbiunt, hi nihil meliores sunt corvis, qui pennis gloriantur alienis, et rursus istis nudati majori contumelia confunduntur : factitiorum enim colorum comparatione, majorem præsentant informitatem. — Sed his qui sunt in publico plaudet omnis turba. — Turbam audiens optimo, non amplius require : turba namque nihil aliud est, quam vera turba, clamores in-compositos, tanquam proprium potestatis lenimen, potentibus distribuens, nihil autem ad utilitatem conficiens, imo nocere antiquissimum habens. Illos namque sæpe laudibus inflat, et quasi veros suadet audire sermones; isti vero nihil sunt nisi vani strepitus, vanarum proditores cogitationum, mendaces, seductores, impostores, publicus risus, puteus autem debilibus, quibus confidit emens De multo vero strepitu non omnino

curandum est : sturnus quoque crepitans imbecillus est. His ego rationibus et argumentis me regens, vitam perago.

XCI. In seipsum.

Trahunt honores; cave, turbo velox. Suffragia feruntur; conspirant tempestates. Throni vocant: o gubernator, intueere. Videse quantum surrexit fluctus? Festina, succurre; immergitur cymba. Ocius, infelix, tuum accipe gubernaculum; accipe, ratio, priusquam vi opprimamur. Numquid et me vocas ad collaborandum? Ut jubes, pareo. Dic ergo. Tu sapienter tuam ambula viam: sufficit enim si eam probe percurras. Graduum autem illorum ac thronorum quos reformidas, multi quidem heri pridieque potentes erant, multi vero concurrent cum tempore, quocum etiam cuncti deficiunt in vicem, donec ad communem pervenerint finem, nihil aliud ex illis lucrati nisi de eis rationes reddendas, magis autem ad crastinam ducunt amaritudinem, quam hodie possidentes lætificant. Lætificant enim, sed velut carbonem infantes, qui solum mirantur nitorem, nec considerant esse simul ignem, donec patiens aliquis mentem advertat et discat. — Esto; pulchre dixisti. Sed quomodo tuo verbi talento negotiaberis? — Quali verbi talento, habens verbum?

⁸⁷ γρ. φέρων. ⁸⁸ γρ. προσθέτων. ⁸⁹ γρ. κρατοῦσι. ⁹⁰ γρ. μείλιγμα. ⁹¹ ἐκπεραίνω. ⁹² γρ. τέλαντα τάχ. ⁹³ γρ. παραχθόμεν.

Ποῖον λόγου τάλαντον οὐκ ἔχων λόγον ;
 Οὕτω καμώντων ὡς ἔρξῃ τῶν ὀργάνων.
 Ὡς μὴδὲ λεπτὸν φθῆγμα πέμπειν εὐκόλως.
 Τοσοῦτον ἐκράτησε τῶν πρώτῃν ὕλων
 Ἢ νῦν με συστήλλουσα παιδαγωγία,
 Ἐφ' ἧς πέπαυμαι τοῦ θεατρίζειν μάτην,
 Καὶ πολλὰ ληρεῖν ἐν σχολαῖς καὶ συλλόγοις·
 Εἶσω δὲ νεύων, μετριάξω πρὸς λόγους,
 Μηδὲν περιττὸν, μὴδ' ἀκαιρον ἐκφέρων,
 Μόνους δὲ φωνὴν τοῖς ἀναγκαίοις νέμων.
 Οὕτω τε σαίνων, καὶ λεαίνων τὴν νόσον,
 Τὸ ζωτικὸν μοι πνεῦμα συνθάλω μόλις.
 Ἄλλως τε καὶ πάλατις ἦν εὐγλωττία,
 Καὶ καρπὸν οὐκ ἀχρηστον ἐξήνεγκέ σοι,
 Καλῶς γεωργήσασα πολλοὺς τῶν νέων·
 Πάντας γὰρ οὐ τίθημι, μὴ καὶ κομπάζω·
 Πλὴν ἀλλὰ κλειστοὺς ἦραν ἐκ μαθημάτων,
 Μλείστοις δὲ καὶ πρὸς ἦθος εἰσηνεγκέ τι·
 Οὐ μᾶλλον ἢ παιδευοὺς εὐτυχεστέρα
 Ἢ τούτων περιττῶν ἐν λόγοις κομψομάτων.
 Τούτους ἔγωγε τοῦς σοφισθέντας νέους,
 Κέρδος μέγιστον τῷ ταλάντῳ προσφέρω·
 Ὡν νῦν θεωρεῖς; ἔστιν οὐ; διδασκάλους,
 Βαθμοῖς τε λαμπροῖς ἐμπρέποντας ἀξίως·
 Ἀργούντα δ' ἄρει μηδαμῶς μέμφουσι με.
 Σηρὸς γὰρ εἰμι τῇ πυρώσει τοῦ πάθους,
 Καὶ πραγματείας, ὡς γεωργίας, ξένος.
 Ὅθεν σχολάζων προστέτηχα ταῖς βίβλοις,
 Εἶναι μαθητῆς, οὐ διδάσκαλος θέλων·

A Ἴξον γὰρ οἶδα τοῦτο πολλῶν τῷ μέσῳ,
 Καὶ πᾶσιν ἀλλοῖς ἀσφαλέστερον τρόποις.
 Κρύψαι δὲ σου τὸν λύχρον ἐν τῇ γωνίᾳ;
 Τί τοῦτο φῆς, ἄνθρωπε; πῶς καλεῖς λύχρον
 Τὸν οὐκ ἔχοντα τὸ προσήκον φῶς; λύχρον;
 Ἢν λύχνος, οἶδα· καὶ γὰρ οὐκ ἀρνητέον·
 Ἀλλ' εἰς τροφὴν ἔλαιον ἀρκοῦν οὐκ ἔχων,
 Ἐψυγμένην δείκνυσι τὴν θρυαλλίδα·
 Ἢ; τῷ μαρμασμῷ, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς σέλας,
 Ἀμυδρὰ φαίνον οὐκ ἔχει λαμπηδόνα.
 Συνασθενεῖ γὰρ καὶ λόγος τῷ σαρκίῳ.
 Ὡσπερ παθοῦση μουσικὸν μέλος; λύρα.
 Τὸ φωτὸς οὖν μοι λείψανον τηρητέον
 Μετ' ἀσφαλείας ἔνδον ἐγκλείσαντί σου,
 Καὶ τῶν ὑπαιθρῶν πνευμάτων ἀπωτάτω,
 Μὴ παντελῶς μοι σβεσθῆν ἐν βραχεῖ λάθοι.
 Αὐτὸς δὲ λύχρον ἄλλον ἐν μέσῳ τίθει,
 Ὅστις κύκλῳ τοσοῦτον ἐκπέμφει σέλας,
 Ὅσον σὺ βούλει, μὴ δεδοικῶς τὴν σβέσιν.
 Ἴσον κακὸν γὰρ, φῶς τε συγκλείειν μέγα,
 Καὶ μικρὸν αὐθις εἰς ὑπαίθρον ἐξάγειν.
 Ἄλις γὰρ, ἂν σύμμετρον αὐγάζῃ τόπον,
 Ἄλις δὲ, κἂν ζῆ καὶ διαυγείας δίχα.
 Ἴσως γὰρ εἰς ἔναυσμα (47) συμβάλοτό σου,
 Κἂν αὐτὸ μηδὲν πρὸς τὸ νῦν φαίνειν ἔχη,
 Ὡς ἢ καθ' ἡμᾶς ἀδρανεστάτη φάσις.
 Πῶς οὖν σε δόξα πρὸς μέγιστον ἐξάρει,
 Οὐκ ἐνδιδότα τῇ φορᾷ τῆς ἡμέρας;
 Ἢ Μέν, ὦ ταλαίπωρ (48) ἀτρέμα σοῖς ἐν τόποις·

C volens. Istud enim multo facilius esse scio necnon circa omnia tutius. — Abscondesne tu tuam in angulo lucernam? — Quid dicis, homo? Quomodo lucernam vocas, eum qui non habet lumen lucernae conveniens? Erat lucerna, scio; hoc enim non negandum est: sed ad nutrimentum, sufficiens non habens oleum, extinctum ostendit ellychnium; cujus consumptione, luminis quoque fulgor, obscure lucens, claritatem non habet. Languescit enim sermo cum corpusculo, sicut cum mala lyra cantus. Reliquum ergo lumen mihi custodiendum est intus cum securitate includenti longissimeque a flaminibus apertis tenenti, ne penitus extinctum mihi brevi subripiatur. Ille enim aliam in medio D ponit lucernam, qui tantum orbicularē fulgorem emittit, quantum cupis, extinctionem non timens: par enim malum est magnam occludere lumen, et parvum in apertum producere; satis est enim si modicum illustret spatium, etsi sine splendore vivat. Forte enim ad accensum quopiam proficeret, etsi nihil ad lucendum ipsum haberat, sicut nostra debilis locutio. — Quomodo ergo ad suum

Ita enim laboraverunt, ut vides, organa, ut nec debilem vocem facilliter emittam. Adeo praeeritis pugis praevaluit quae me nunc regit disciplina! Qua ducente, theatrum frustra tenere multaque in scholis et colloquiis effutire cessavi; meditatio vero sermonebus temperor, nihil superfluum, nihil absurdum proferens, solis vero necessariis vocem tribuens. Sic blandiens ac demulcens morbum, vix mihi vitalem spiritum adduco. Aliud vero erat olim quaedam facundia; fructumque tibi non inutilem, multis juvenibus praecclare institutis tulit: omnes enim non cito ne gloriari videar. Verumtamen multos in scientiis instituit, multisque ad morum normam aliquid attulit, cujus educatio istis exuberantibus in verbis illecebris multo felicior est. Hos equidem sapienter edoctos juvenes ut lucrum maximum ad talentum adjicio; quorum nunc quosdam vides magistros clarisque merito fulgentes honoribus. Potantem vero nunc me laud redarguunt: aridus enim sum incendio morbi, ac negotiis civilibus sicut agriculturae alienus. Unde voluminibus vaco discipulus, laud magister esse

Ἢ γρ. ἔχω. Ἢ γρ. καμώντων. Ἢ γρ. καὶ. Ἢ γρ. τοῖς τῶν. Ἢ γρ. καὶ εἰς. Ἢ γρ. ἢ μὲν ὦ ταλ.

Matthæi Busti notæ.

(47) Ἴσως γὰρ εἰς ἔναυσμα. Συμβάλοτό τόπου, non erat ferendum: neque enim συμβάλλειν usquam significat, Conducere vel conferre: in media voce sepiissime, in ista significatio activi re

fluitur plerumque in ipsum agentem.

(48) Μέν ὦ ταλαίπωρ. Electra apud Euripidem in Oreste fratrem iam furentem sic affatur: Μέν ὦ ταλαίπωρ ἀτρέμα σοῖς ἐν δευνοῖς. Ὁρᾶς γὰρ

Ὅρξ· γὰρ οὐδὲν ὧν νομίζεις φασμάτων.
 Οὕτω δέ μοι σκόπησον, ὡς σαφῶς μάθοις.
 Τί δόξαν εἶπας; οὐχί τὴν πλῆθους πλάνην,
 Ἦν καὶ πλανῶνται, καὶ πλανῶσιν ἐξίσου;
 Οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς τοῦτο τοὺς ἡσθημένους·
 Πάλαι γὰρ ἴσμεν, τίς μὲν ἀκριβεστάτη,
 Τίς δ' αὖ ματαία δόξα, καὶ ψευδεστάτη.
 Πρὸς οὖν ἐκείνην πάντα¹ συντείνων πόθον
 Ἦκιστα χαίρω τῆδε τῆ ψευδωνύμῳ,
 Δίκαια ποιῶν. Τίς γὰρ εἰδώλου λόγος,
 Ἐξὼν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν βλέπειν;
 Καθ' ἣν ἐγὼ μέγιστον εὐραϊμὴν κλέος,
 Αἰωνίως τέρπον με, καὶ πληρεστάτως.
 Τὸ νῦν δὲ μικρὸν τοῦτο, καὶ πρὸς ἡμέραν
 Τοὺς ὡς μέγα στέργοντα; αὐτὸ παιζέτω,
 Ἔως ἀποπτᾶν πάντας ἀθροῖον φύγοι,
 Πεισθέντα; ἢ² ταῦτα κάκαλονος λέγειν.
 Εὕγε, κρατούμεν· οὐκ ἔστι τρικυμία·
 Ἐξημέρωται πόντος ἡγρωμένος,
 Ἐξ οὐρίας ὁ πλοῦς τε τῷ σκάφει πάλιν.
 Θάρρει, λογισμέ· σὺν Θεῷ γὰρ ἐμπλέεις,
 Παρ' οὗ τὸ νικᾶν ἐν ζάλης καιροῖς ἔχεις.

4B'. *Παλινοψία πρὸς ταῦτα μετὰ τὴν χειροτοσίαν.*
 Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀτρικῆς οὗτος λόγος.
 Ποιητικῶς γὰρ λάβομαι μῦθον πάλιν,
 Οὐδ' ἐμπεδοῦμεν τὰ πρὸ τοῦ διδογμένα·
 Ἐπεὶ βροτοῖς πᾶ, εὐματάβλητος λόγος.
 Ἐρῶ δὲ μᾶλλον, ὡς ὁ μὲν λόγος μένει,

A

Ἡ πραγμάτων φύσις δὲ τὴν τροπὴν ἔχει.
 Ἄνθρωπος ὢν, ἄνθρωπε, μὴδὲν φῆς μέγα.
 Οὐ πάισομαι γὰρ τοῦτο· λῆρος κομπάσαι,
 Ἔως τις ἐμπνεῖ, καὶ τὸν ἥλιον βλέπει.
 Μάρτυς δὲ τούτων αὐτὸς οὕτως ὁ γράφων,
 Παθῶν, μαθῶν τε, καὶ καλλιλογῶν τάδε·
 Ὅς χθὲ; μὲν ἄλλα καὶ φρονῶν ἦν, καὶ γράφων,
 Ἦθαρ θεωρῶν, ὡς εἰσέειν, οὐχ ἕπαρ,
 Τὴν μέχρι παντὸς ἐκτροπὴν τῶν πραγμάτων·
 Καὶ τὴν παρούσαν εὐ καθεστώσαν βλέπων,
 Τὴν αὐριον μάταιος οὐκ ἐπισκόπει.
 Μέσην τε τὴν θάλασσαν εἰσέτι πλέων,
 Ὡς ἐντὸς ὀρμῶν ἐθρασύνητο φθάσας.
 Τειοῦτον ἢ βλάπτουσα τὸν νοῦν κουφότης
 Πείθει νομίζειν, ὡς ἑαυτοῦ τις κρατεῖ,
 Καὶ τὸν βίον τίθησιν, ὡς³ αὐτῷ φίλον.
 Τὸν πάντα διὰ στρέφοντα πανσόφοις λόγοις.
 Καὶ πάντας εὐθύνοντα πρὸς τὸ συμφέρον,
 Οὐκ ἐννοεῖν δίδωσιν, ὡς οὐ φουκτίος,
 Ἔως λαθῶν τις ἐμπέσει, καὶ νοῦν λάθοι·
 Ὅς κάμῃ πάντα τὸν πρὸ τοῦ γλυκύν βίον
 Ἀπραγμόνως ζήσαντα, καὶ γαληνῶς,
 Πάλαι τε χαίρειν πᾶσι τοῖσδ' εἰρηκότα,
 Βαμοῖς, προπορπαῖς, ἀξιύμασι, θρόνοις,
 Αὐτῇ κακῶν ζάλῃ τε καὶ τρικυμίᾳ,
 Ὡν ἐμπέπλησται πᾶσα δόξα τοῦ βίου,
 Ἦδῃ τε νικᾶν εἰς τέλος πεπεισμένον,
 (Ὡς ἂν τις ἐνθεν οἷς προγέγραπται τότε,

B

gloria te ducet, non diei tributo contribuentem? —
 Placide, infelix, remane in locis tuis: nihil enim
 ex phantasmatibus vides. Sic autem considera, ut
 manifeste erudiaris. Quid gloriam dicis? Nonne
 multitudinis errorem, quo pariter decipiuntur ac
 decipiunt? Nihil hoc ad nos: olim enim didicimus,
 quæ perfecta, quæ vana fallaxque sit gloria: Ad
 illam igitur omne contendens desiderium, minime
 de hac male vocata gaudeo. Et merito. Quænam
 enim de idola ratio habenda est, cum ipsam veri-
 tatem prospicere licet? Apud quam utinam maxi-
 mum inveniam splendorem, æterne pleneque me
 delectantem! Illud autem quod modicum ac mo-
 mentaneum est, amantes ipsum quasi magnum
 aliquid ludat, donec e conspectu plane fugiat om-
 nes, sero doctos et ipsos eadem dicere: — Euge,
 præstantius: jam non est tempestas. Quiescit ex-
 asperatus pontus, navique cursus iterum prosperus
 datur. Macte, ratio; Deo duce, qui te victorem in
 tempestatum angustiis præstabit, navigas.

XCM. *Palinodia super his post ordinationem.*

Non est rectus vobis hic sermo: pœtice nam-
 que resumo dicta, nec ante prolata confirmo. Et-

¹ γρ. συντείνων. ² γρ. ταῦτα ³ γρ. αὐτῷ.

Matthæi Busti notæ.

οὐδὲν ὡς δοκεῖς σάφ' εἰδέναι. Atque eisdem ver-
 sus contra stolidum illum antiquitatis contemp-
 torem Thessalum opportune usurpavit Galenus lib. 1.

enim mortalibus est mutabilis omnis sermo. Dicam
 vero potius sermonem quidem manere, sed rerum
 naturam subire mutationem. Homo cum sis, homo,
 nihil magni dicas: non enim hoc credam: nugæ
 jactitantur, dum quis spirat ac solem aspicit. Testis
 autem istorum, qui quæ passus didicit ac ista
 refert; qui quidem heri alia sentiebat ac scribebat,
 somnium videas, ut apparet, non realem visum,
 rerum omnimodam explicationem et præsentem
 videns conditratam, crastinam vanus non intue-
 batur, et medio mari navigans, ut jam in portum
 ingressus, securus erat. Sim mentem ludens mobi-
 litas reputare suadet quemque sui dominum esse
 vitamque, sicut ipsi bonum est, statuere. Illum
 autem qui cuncta sapientibus vertit rationibus, et
 omnes ad utilitatem dirigit, non cogitare dat, ut-
 pote qui non fugiendus est, donec quis absconditus
 cadat, et mentem sumat. Qui me quoque, qui totam
 v tam quietam duxi, jamdudumque his omnibus
 valedixeram, gradibus, pompis, dignitatibus, thron-
 is, ipsi tempestatibus turbiniq; malorum, quibus
 cuncta vitæ gloria repletur, et jam in fine viocere
 confidebam (tanquam ut quis hinc quibus præ-

de Methodo, hæc insuper atlixens, διεικρον ὀρίσταιω
 διηγῆ, θέσσαις.

Μᾶλλον δ' ἐκείθεν οἷς προπέπρακται μάθοι) A
 Καὶ δὴ πρὸς ὕψος χεῖρας ἐξείροντά με,
 Καὶ δὴ κρατοῦντα σύμβολον νίκης μέγα,
 Φθάσας κραταιᾶ χεῖρι νῦν συλλαμβάνει,
 Καὶ τὴν ἀκαμπτον καρδίαν κάμψας βίβη,
 Ἄγει, φέρει τε, καὶ τίθησιν εἰς μέσον,
 Τὸν ἐκφυγεῖν δόξαντα πᾶν ἤδη μέσον.
 Τῶν πρὶν δ' ἐκείνων ἀστάτων ἐνυπνίων,
 Καὶ τῶν λογισμῶν, οἷς ἐμαυτὴν ἐκράτουν,
 Κατεσχέδασται σύγχυσις τις, καὶ ζόφος,
 Οὕτω Θεοῦ σφῆλαντος αὐτοῦς ἄθρῶν,
 Οὕτω Θεοῦ φύρατος ἀρρήτην τρόπην,
 Καὶ πάντα συγχέαντος, ὡς ἀγνωσίᾳ
 Σέβοιμεν αὐτὸν, ὡς τις εἶπε τῶν πάλαι
 Ἄλλότριος μὲν (49), πλὴν καλῶς δοκῶν φάναι.
 Τοῦ θαύματος γὰρ ἔνθεν αὐτῷ τὸ πλεόν,
 Ἐκ τῆς ἀδύσσοις τῶν ἀδήλων κριμάτου,
 Ὦν εἶδεν οὐδεὶς τοὺς ἀπορρήτους λόγους·
 Οἷς εἶξα κάγω· καὶ τί γὰρ παθεῖν ἔδει,
 Εἰς τὸν δυνάστην ἐμπαισσόντα τὸν μέγαν;
 Οὐκ οὐκ ἐκάμφθη, καὶ κρατηθεὶς ἄπαν,
 Ἵπῃθλον ἤδη τοῦ ζυγοῦ τὸ φορτίον·
 Καὶ μάρτυς εἰμὶ τοῦ πανισχύρου κράτους,
 Ὅ ῥᾶστα πᾶσαν ἐκδιάζεται φύσιν,
 Κἂν σκληρότης τις αὐτέχρημα τυγχάνοι
 Ἄλλ' εἰ τις αὐχελὶ στερεῆς εἶναι τὰς φρένας;
 Καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀσφαλῶς βεβηκέναι.
 Ἐντεῦθεν ἂν παιδευσιν ἀρκοῦσαν λάβοι,
 Μὴ σφόδρα θαρβῆεν, μηδὲ πιστεύειν ἄγαν,

ὦ, τοί, ἐαυτοῦ χρῆσται πάντω, νόμοι·
 Ἄλλος γὰρ ἡμῖν, θεῖ· τὸ πᾶν ἔχει κράτος,
 Παρ' οὐ μόνον δεῖ προσφυεῖς ζῆτιν πέρας
 Ἄπαντας ἡμᾶς παντὸς ἔργου, καὶ λόγου.
 Παντὸς σκοποῦ τε καὶ λογισμοῦ, καὶ δρόμου.
 Ἐπει καθ' αὐτὸν οἶδεν οὐδεὶς οὐ τρέχει,
 Πρὶν ἂν θανῶν τις πείραν ἔξοι τῶν ὅλων,
 Ἀρχῆς ὁμοῦ, τέλου; τε καὶ τῶν ἐν μέσῳ·
 Ἄ χρῆ σκοποῦντας εὐλαβεστέρω; ἔχειν,
 Ἄει τὸ μέλλον χρηστὸν ἐξαιτουμένου·
 41. Εἰς τὴν τοῦ νομοφύλακος νεαρᾶν.
 Αὐτὸς σκοπήσας πρᾶγμα κοινῆ συμφέρον,
 Αὐτὸς βασιλεῖ τὸ σκοπήθην γνωρίσας,
 Αὐτὸς τε πείσας, αὐτὸς ἐστὶν ὁ γράφων.

B 42. Εἰς τὸν δευτέρου λόγον τὸν εἰς τὸν τρο-
 παιοφόρον.

Μῖα; ὁ μικρὸς ἔργον ἐσπέρως λόγος·
 Ὅθεν βραχύς τε καὶ τὰ πρὸς τέλη νόθος,
 Εἴπερ δίκαιον λοιδορῶ; καλεῖν νόθον,
 Τὸν ἐξ ἀδελφοῦ μοιραν ἔρανισμένον.
 Ἐνδὲ γὰρ ἄμφω πατρὸς ὄντες οἱ λόγοι,
 Ἀδελφικῶ; θαρβῶσι τὴν κοινωνίαν.

43. Ὅτι ἀπέστη (50) τῆς συγγραφῆς τοῦ χρονο-
 γράφου.

Ὁ συγγραφεὺς ψεύδος μὲν οὐκ εἰρηκέπω·
 Ψεύσαιτο μὲν· ἂν ἐν γε τοῖς λοιποῖς λόγοις
 Οὕτω φιλοῦντων τῶν κελουδῶτων τάδε,
 Ὦν τοῖς ἐπαίνοι. ἐντροφῶν τὸ βιβλίον,
 Ὅμω; ἔδοξεν ἐνδεέστερον λέγειν·

sc iptus sit, potius autem illinc, quibus sit præ-
 destinatus, discat,) cum jam in altum manus ten-
 debam et magnam victoriæ symbolum occupabam,
 ipse manu forti præveniens corripit; et, indomitum
 vi domans animum, agit, fert, et in medium ponit
 illum qui jam omne publicum effugisse sibi plane
 videbatur. Istorum autem incertorum somniorum
 et rationum quibus me continebam evanuit confusio
 quædam et obscuritas, ita Deo statim ea subvertente,
 ita Deo ineffabili modo confundente cunctaque
 niscente, ut ignorantia veneremur eum, sicut
 ait antiquorum quidam, extraneus, sed qui optime
 dixisse videtur. Ipsi namque præsertim miratio venit
 ex occultorum abyssu iudiciorum, quorum nemo
 novit ineffabiles calculos. Quibus et ego cessi. Ut-
 quid enim dolerem ante Regem magnum cadens?
 Igitur domitus sum et omnino victus jugi onus
 jam subegi. Et testis sum validissimæ potentia,
 quæ cunctam naturam, etsi maxima durities in-
 sit, facile subjicit. Attamen si quis se firmo animo esse
 gloriatur, et rationibus se firmari credat, exinde
 sufficiens accipere potest documentum, ut non ni-
 mis confidat nec nimis speret se suis legibus om-
 nino fruentum. Alius enim nobis est, qui cunctam

C habet potentiam, a quo tantum nos omnes proprium
 finem omnium, operis, sermonis, propositi, ratio-
 nis et cursus, quærere oportet. Nemo enim, p. ius-
 quam moriatur omniumque initii, finis, et medio-
 rum experientiam habuerit, scit quo vadat. Quæ
 considerantes decet nos agere circumspecte, semper
 utilia deprecantes futura.

XCIII. In Nomophylacis novellam.

Ille qui rem omnibus utilem vidit, ipse qui
 visam regi manifestavit, et ipse qui suasit, ipse est
 qui scribit.

XCIV. In secundum sermonem in Tropeophorum.

Unius opus vespere parvus sermo: unde brevis
 est, et in eis quæ sunt ad finem notus, si quidem
 justum est injuriose vocare nothum, qui partem
 ex fratre sortitus est. Unius enim patris ambo
 cum sermones sint, fraterne communitate con-
 fidunt.

XCV. Cum a scriptura chronographi destitit.

Scriptor mendacium quidem nusquam dixit:
 mentiretur autem in reliquis sermonibus, ita aman-
 tibus qui jubent ista, quorum laudibus etsi tume-
 scat libellus, non tamen sufficientia dicere visus
 est. Facultas enim plausuum satietatem nescit. Hæc

ἔρ. ἔδοξεν.

Matthæi Busti notæ.

(49) Ἄλλότριος μὲν. Eurip. Hecub.
 (50) Ὅτι ἀπέστη τῆς. Pro τοῦ χρονογράφου
 reponerem libenter τοῦ Μοναμάχου. Cupio enim

audire eum παλινοδοῦντα πρὸς τὴν κολακίαν τὴν
 ἀνέδ·ν οὕτως γεγεννημένην.

Ἐξουσία κρῖτων γὰρ οὐκ αἶδεν κόρον.
 Οὐκ οὖν ἀφείσθω ταῦτα τοῖς ἐγκωμίοις
 Ἥ συγγραφή [δὲ] μὴ προχωρεῖτω πλέον.
 Οὐκ εὐφωῶς γὰρ πρὸς τὰ τοῦ ψεύδους ἔχει,
 Νόμος τε ταύτην ἐκτροπῆς ἀποτρίπτει.
 Ἐνταῦθα τοῖνον τὴν δρόμον παύει τέως,
 Ἔως κατ' εὐθὺ δῶ τις αὐτῇ τὴν τρέχειν.

κζ'. *Εἰς τὰ δωρηθέντα μηναιὰ εἰς Εὐχαιτὰ*

Ἕμνων ἐπειθῶν ἡμερησίων βίβλους,
 Πᾶσαν τε τούτων τὴν γραφὴν ἐπιξέσας,
 Καὶ χεῖρα, καὶ νοῦν, ὡς ἐνῆν, καταρτίσας
 Δῶρον * φίλῳ δίδωμι καὶ μάλα πρέπον,
 Ἐῷ προστατοῦντι τοῦ τόπου στεφηφόρου,
 Ὅς ἐνδὸν οἰκεῖ τῆσδε τῆς ἐκκλησίας·
 Δι' οὗ τυχοῦμι τῆς ἀκράτου βίβλου,
 Τῇ χειρὶ τοῦ πλάσαντος ἔγγεγραμμένος.

κζ'. *Εἰς τὰ αὐτά.*

Ὁ πόλλὰ μὲν, κράτιστα πάντα δ' ἐνθάδε·
 Οὐκ ἂν γὰρ εὐροις ἀλλαχού τὰ βελτίω.
 Ἐβουλόμην δὲ ταῦτα μὲν τύπους μένειν,
 Ἀντιγράφων εἶναι δὲ τὴν ὑπουργίαν.

κπ'. *Εἰς τὰ διορθωθέντα βιβλία.*

Καλὴν δεδωκὼς ταῖς βίβλοις ὑπουργίαν,
 Αὐτὸς πονηρῶν ἀντιλαμβάνω χάριν.
 Τῶν μὲν γὰρ ἤδη τὰς νόσους ἰασάμην,
 Ἐγὼ δὲ συντέτχα, καὶ κακῶς ἔχω,
 Κόπων ἐδ' σῶμα συντριβεῖς ἀμετρίῃ·
 Ἄλλ' οὐ τρυφῶντες ἐν πόνοις ἄλλοτριῶν,

igitur panegyricis dimittantur: historia vero non amplius procedat. Non enim ingenue nata est ad verba mendacii, lexque eam a fallacia avertit. Hic igitur cursum sistit, donec quis ei recte currere donet.

XCVI. *In Menæa Euchaitis data.*

Hymnorum quotidianorum libris perlectis, totaque illorum scriptura correct., necnon manu mentisque pro posse conciliatis, munusque valde conveniens dilecto; patrono loci coronato, qui intra istam ecclesiam inhabitat, offero: per quem immortalis libro, manu plasmatoris inscriptus dignus habear.

XCVII. *In eadem.*

Non multa, sed optima sunt hic omnia: non enim alibi meliora invenies. Volebam autem hæc mancre typos et exemplarium esse subsidio.

XCVIII. *In correctos libros.*

Bonam cum dederim operam libris, ipse malam accipio remunerationem: illorum enim morbos jam quidem curavi; ipse vero dissolvor, et, corpore morbis infinitis contrito, male habeo. Sed vos qui laboribus alienis dulciter fruimini, meisque tem-

* γρ. φίλου. * γρ. κύμβακος. ἴσ. εἰρηνικῶ ἴσ. πρύτανιν ὑπνον ὑπ.

Matthæi Busti notæ.

(51) *Εἰρηνικὸς τέθνηκας.* Video dissidentes de S. Luca sententias. Nonnulli, sed numero atque auctoritate inferiores, in summa senectute sine martyrio defunctum esse scribunt, quorum for-

A Καὶ ταῖς ἡμαῖς πλείοντες εὐδία ζῆλαις,
 Πρὸς Κύριον μέμνησθε τοῦ κεκμηκότος.
 κθ'. *Εἰς τοὺς ἀποστῆλους.*
 Σταυροὶ Πέτρον * κύμβαχον ἐν Ῥώμῃ Νέρων·
 Ῥώμῃ ξίφει θνήσκοντα τὸν Παῦλον βλέπει.
 Ἱ Εἰρηνικὸς τέθνηκε (51) Λουκάς ἐν τέλει.
 Ζωῆς * ὕπνον πρύτανιν ὕπνοϊ Ματθαῖος.
 Μάρκον θανατοῖ δημοσ· Ἀλεξανδρέων.
 Καὶ μὴ θανῶν ζῆ, καὶ θανῶν Ἰωάννης·
 Σταυροῦσι τε τρεῖς ἄνδρες ὁμῶς Ἀνδρέαν·
 Νεκροῦσι λόγχοι; τὸν Θωμᾶν ἐν Ἰνδιᾷ.
 Βάρθολομαῖος σταυρικῶ θνήσκει πάθει,
 Καὶ τὸν Σίμωνα σταυρὸς ἐξάγει βίον.
 Μάχαιρα τέμνει τοὺς Ἰακώβου δρόμους.
 Ἴσον Πέτρῳ δίδωσι Φίλιππος μόνον.

B 1". *Εἰς τὸν ἀγγελὸν τὸν ἱστάμενον ἔξω τῆς πόλης.*

Οὐρανοῦξμον, πῶς παρυλεῖς ἐνθάδε;
 Καὶ τίς ὁ χάριτος; τί δέ σοι τὰ γραπτεῖα;
 Μίσθωμα τιθεῖς τοῖς νενηφόσι μόνοις,
 Ἄμισθον ἀφίημι τὴν ῥαθυμίαν.

PA'. *Εἰς τὴν βάπτισιν τοῦ Χριστοῦ ἠρωτικά.*
 Μίγνυται ὡδὶ ἄμικτα φύσις φλογόσσα, καὶ

Ἰούρα
 Πῦρ θεότητος ἕυλον, Ἰορδάνου τε βέεθρον.

PB'. *Εἰς τινὰ μοραχὸν σιωπῶντα δῆθεν.*
 Σιγᾶς, Πάτερ βέλτεστε, μηδὲν μοι γράφων;
 Εὐερεῖς, σιώπα. Καὶ γὰρ ἐξ ἐπωνύμου,

C pestatibus tranquille navigatis, ante Dominum extenuati memores estote.

XCIX. *In apostolos.*

Romæ Petrum capite deorsum crucifigit Nero. Roma Paulum ense necatum cernit. Pacifico huc quiescit Lucas. Somnum vitæ consolatorem Matthæus dormit. Marcum occidit Alexandrinorum populus; et non mortuus vivit, etsi mortuus Joannes. Crucifigunt tres viri Andream; Thomam in India lanceis interimunt. Bartholomæus crucis supplicio moritur; et Simonem e vita crux educit. Gladius Jacobi cursum succidit; et Philippus eandem ac Petrus habet sortem.

C. *In angelum extra portam stantem.*

D Cur hic, cœlicola, consistis? Quænam hæc charta? Quid tibi scribendum? Mercedem attribuens solis vigilantibus, absque mercede indolentiam dimitto.

CI. *In baptismum Christi versus heroici.*

Hic insociabilis miscentur: ignita cum humida natura: ignis divinitatis incorporeus et Jordanius fluentum.

CII. *In quemdam monachum silentem.*

Siles, Pater optime, et nihil mihi scribis? bene

Ἄφωτος ἰχθύς καὶ δοκεῖ, καὶ τυγχάνεις.

PF. *Eis tēn ὑπεραγίαν Θεοτόκον Ἰαμβοί.*

Παστὰς, τράπεζα, βράβδε, λυχνία, κλίμαξ,
Κλίη, κιβωτὲ, νεφέλη, λαθίς, θρόνε·
Κόσμι με παστὰς, ἐμπίπλα, τράπεζα, μὲ,
Στήριζε, βράβδε, λυχνία, φώτιξέ με,
Ἄναγε, κλίμαξ, ἀνάπαυέ με, κλίη,
Τήρει κιβωτὲ, νεφέλη, λάμπρυνέ με,
Λαθίς με προλάμβανε, τίμα με, θρόνε.

PA'. *Eis tās Δεσποτικὰς ἑορτάς.*

Εὐαγγελισμός, γέννα, κλήσεως θέσις,
Χεῖρ Συμεῶν, βάπτισμα, φῶς Θαδωρίου,
Λάζαρος ἐκ γῆς, βάτα, σταυροῦ ξύλον,
Ἐγερεῖς, ἄρισ, Πνεύματος παρουσία.
Τὸ χαίρει παῦλα τῆς παλιγγίνου λύπης·
Ἡ γέννα τύπος πλάσεως τῆς δευτέρας
Ἡ κλήσις εἰκόνισμα τῆς σωτηρίας
Ἡ Συμεῶν χεῖρ δεῖγμα τοῦ γραπτοῦ νόμου·
Ἡ βάπτισις καθαρσις ἀνθρώπων βύπτου·
Τὸ τοῦ Θαδῶρ φῶς τῆς ἐμῆς νυκτὸς λύσις·
Ὁ Λάζαρος φροῖμιον ἀσχοῦς θανάτου·
Ψυχῆς ἕκρος σύμβολον τὰ βάτα·
Ἄμαρτίας σταύρωμα τοῦ σταυροῦ ξύλον·
Θανὴ θανῆς Ἐγερεῖς ἢ τοῦ Κυρίου·
Ἄρισ πεσόντων, ἄρισ ἢ τοῦ Δεσπότου·
Τὸ Πνεῦμα τέρμα τῆς ἐμῆς σωτηρίας·

PE'. *Eis τὸ ἅγιον Πάσχα.*

Τοῖς πρὶν ὀλικῶς ἐκ Θεοῦ πεπτωκῶσιν,
Εὐθύς δ' ἄμοιρήσασιν ἀειζωίας,

facis, site : ctenim ex cognomine mutus piscis es C
et videris.

CHL. *In sanctissimam Deiparam versus iambici.*

Thalame, mensa, virga, lampas, scala, torc,
arca, nubes, ansa, throne! Exorna me, thalame;
satis me, mensa; sustine, virga; lampas, illumina
me, subleva scala, refice me, torc, arca, custodi,
illustra me, nubes, ansa, trahe me, honora me,
throne.

CIV. *In Dominicas festivitates.*

Annuntiatio, nativitas, nominis impositio, Symeo-
nis manus, baptisma, Thaboris lumen, Lazarus e
terra, palmæ, crucis lignum, resurrectio, ascensio,
Spiritus adventus. Illud ave, mæroris est antiqui
cessatio, Nativitas, novæ generationis typus, im-
positio nominis, salutis figura, Symeonis manus,
scriptæ legis, baptisma, hominis sordidi purificatio,
Thaboris splendor, mæ noctis illuminatio, Laza-
rus, opprobrii mortis proœmium, palmæ veris
animæ symbolum, crucis lignum peccati crucifixio
resurrectio Christi, mors mortis, ascensio Domini,
erectio lapsorum, Spiritus adventus, mæ salutis
terminus.

ἦ γρ. τ. χει. ¹⁰ γρ. λαλῶσα. ¹¹ γρ. μοι.

Matthæi Busti notæ.

(52) Ἐξάξας Ἀδάμ Ζουφρηίας hic mendosum
sine dubio est quare rronendum videtur Ζουφου-
ρηας. Quod quidem vocabulum quamvis novum

A Κάντιϋθεν εἰκτρῶς εἰς ἕδου νενευκῶσιν,
Ἴστραψεν ἡμῖν λαμπροφανῆς ἡμέρα,
Χριστὸς γὰρ ἄδου συνθλάσας πύλας, ἰδοῦ,
Χεῖρ κραταιᾶ πάντα ἀνάγει πάλιν.
Δεῦρο, προφητῶν ἀπρεκέστατον στόμα,
Δαβὶδ ἀνακίνησον ὑμῶν τὴν λύραν,
Ψάλαξον, ἀνάστησον, Χριστέ μου ὦ ταχῦ,
Καὶ θάττον ἐχθροὶ σκορπιούονται σου μάλα.
Πλάτωνον Ἡτατα τὴν σὴν ¹⁰ μαγάδα,
Καὶ ῥῆξον αὐδὴν, ὡς χέλυς Μωαβίτις.
Τὸ κέντρον ἡμεδύονθη γὰρ ἄδου πεμφάγου,
Καὶ θάνατος πέπτωκεν ἔλθῶν εἰς νίκος.
Χριστὸς γὰρ αὐτὸς καταθὶς τοῦτον μέχρη,
Ἰσχὺν θεϊκὴν ἰσχυρῶς ἔξωσμένως,
Τῷ Πατρικῷ τε θυρεῷ περραγμένως,
Ἐκρυψεν, ἐξέβρόξεν αὐτοὺς ἐξόχως·
Ἐξάξας Ἀδάμ (52) παγγενῆ Ζουφουρηίας
Ἐδειξεν ἀσπίθητον οἶμον εἰς πόλον.
Νῦν χαρμωσύνως πᾶσα πληθὺς τῶν νέων
Σκιρτᾶ, χορεύει, μειδιᾶ, χαίρει μέγα·
Νοῦι καθαρθεῖς ἐκ νεφῶν ὑγρῶν πόλος
Ἐλαμψεν αὐγὴν τοῖς βροτοῖς σελασφόρος.
Νῦν ἦλιος πέπομφε χρυσῆς ἀκτίνας,
Εἰς τέρψιν, εἰς ἔλλαμψιν, εἰς εὐερίαν.
Καὶ τί τὰ πολλὰ συγχυκλιεῖ ¹¹ δεῖ καὶ λέγειν;
Ἀπαξαιπλῶς σύμπασα γηθεῖ νῦν κτίσις
Χριστὸν νικητὴν ἐξ ἄδου θεωμένην,
Ἄλλ' ὦ στίφος τίμιον, ἐκλελεγμένον,
Ἄθροισμα σεπτῶν, χριστεπώνουμον λέχως,

CV. *In sacrum Pascha.*

Universis prius a Deo lapsis, et recte privatis
æterna vita, proindeque miserabiliter ad infernum
deflexis, irradians nobis illuxit dies. Christus enim,
contractis inferni portis, ecce manu forti cunctas
reducit. Iluc ades, prophetarum os verissimum,
David, hymnorum resuscita lyram; iterum tange;
surge velociter, mi Christe, et statim dissipentur
inimici tui. Expande Isaias, cytharam et, sicut
testudo Moabitis, eructa vocem. Hebetatus est
enim voracissimi venter inferni, morsque veniens
ad victoriam cecidit. Namque Christus cum ad eos
descendisset, divina virtute potenter accinctus, et
scuto paterno protectus, triumphantes fregit et
contrivit; omnisque generis homines e limbis eri-
piens, inaccessum ad polum iter ostendit. Nunc
omnis spirituum multitudo lætenter exultans, chorus
ducit, arridet, valde gaudet. Nunc humile purum
nubibus irradiante splendore mortalibus illuxit
cælum. Nunc sol ad voluptatem, ad illuminationem,
ad sanitatem aureos immisit radios. Et quid multa
colligere dicereque oportet? Uno verbo nunc uni-
versa collatatur creatura, Christum ex inferno

sit, tamen belle Limbum exprimit, ut patet ex ipsis
simplicibus ex quibus componitur. Ζῶρος δρος· ὡδ
Æolice interposito, ut in τητοῦρῶς.

Χριστοῦ πρὸς ὑπάντησιν ἔωμεν πίσφ,
 Λευχειμονοῦντες ὀρθοδοξίας πέπλοις,
 Ἐξωσμένοι πίστεως πανοπλίαις,
 Τὴν πρᾶξιν ὡς πέδιλα πρὸς θεωρίαν.
 Ἐν τοῖς ποσὶ φέροντες ἐμπράκτω δρόμῳ,
 Ἄναδράμωμεν εἰς θεόδητον γνόφον,

Α Ὡς οἱ μαθηταὶ πρὸς Θεοῦ θεῖον τάφον,
 Ὡς ἂν κατοπτεύσαντες αὐτὸν τὸν λόγον,
 Τὸ χαίρετε κλέψωμεν, ὡς αἱ μαρτίαι.
 Σὺ δ' ὦ προσάγων τὰς ἰκεσίας, θύτα,
 Ἐπευλόγησον, εὐλογῶν¹² νῦν τὸν λόγον.

victorem aspiciens. Ast, o venerabilis et selecta turba, cœtus honorabilis, portio Christi nomine decorata, obviam Christo eamus orthodoxiæ velis candidi; et fidei armatura cincti, operationem quasi calceos ad pompam in pedibus efficaci cursu

ferentes, ad divinum sanctuarium, sicut discipuli ad divinum Dei tumulum, sursum curramus, ut ab ipso Verbo conspecto, illud avete, sicut Mariæ, subripiamus. Tu autem offerens preces benedic, sacerdos, sermonem nunc benedicens.

EJUSDEM JOANNIS EPIGRAMMATA V,

Ab Antonio Bellerio ex codice Vaticano Græce editi. — ε Allquam, inquit, interpretationem addere animus refugibat, quia, ut Matthæi Busti eadem de re verbis utar, *essangue Latine versionis cadaver Græco poetæ animato et vivido alligari non sustinui.*

I (53).

Ἰωάννου φρόντισμα ταῦτα καὶ πόνο;,
 Ἄνδρὸς φυγόντος κλήσιν ἄλλην δευτέραν.
 Ὡς ἀσθανῆς γὰρ, ἀξιώματος βάρος
 Ὅγκον τε δόξης οὐχ ὑπέστη βαστάσαι.
 Κοῦφος διέπλει τὴν θάλασσαν τὴν βίου,
 Καὶ τῆς προνοίας ἐτρέφησε τὴν χάριν.
 Ὑποῦν ἄμοιρος προσθέτων ἐπωνύμων,
 Τῇ κυρίᾳ κλήσει δὲ κοσμεῖται μόνη.
 Πλὴν εἰ τὸς αὐτὸν ἐν Θεοῦ διακόνους (54)
 Γάττων, ἐκείθεν μείζονα κλήσιν νέμοι
 Φέρουσαν οὐδὲν εἰς διάγνωσιν πλέον.
 Οὐδ', εἰ θέλεις, τρίσσευ τὸν τοῦ Κλαυδίου,
 Φθόνος γὰρ οὐδέεις πατρικῶν γνωρισμάτων.

II.

Πάλαί μὲν οὕτως, ἀλλὰ νῦν οὕτω πάλιν·
 Ποιμὴν μὲν οἰκτρὸς Εὐχαΐτων ὁ γράφων,
 Ἔστι δὲ καὶ σύγκελλος (55) ὧ πῶς καὶ πῶθεν·
 Θεῖα πρόνοια, σοὶ χάρις· σὴ γὰρ τάδε.
 Αὐτὴ γὰρ οἷς ἔκρινας εἰργάσω τρόποις·
 Πρὸς ταῦτα δ' ἡμεῖς οὐδὲν· αὐτὴ μαρτύρει.

¹² γρ. τὸν νῦν.

Matthæi Busti notæ.

(53) Primo huic et sequenti epigrammati titulum non præfiximus, quia in resarciendo olim codice ita charta recens superposita fuit veteri folio, ut in utraque facie recta et versa titulus legi non possit. Non tamen longe aberravit, qui conjiciat, primo quidem εἰς τὴν αὐταῦ ὄνομα, aliteri vero εἰς αὐτὸν, titulos fuisse præfixos.

(54) Patet hinc, a Joanne hæc fuisse conscripta, cum adhuc diaconus esset.

(55) Συγκελλου imo et Πρωτοσυγγέλλου titulum Joanni Euchaitensi tributum cernis etiam in epigrammate orationis encomiasticæ a Paello Juniore

B

MI. Εἰς τὴν αὐτοῦ βιβλίον.

Τίς ἂν σε προσδέψαι, βίβλιε;
 Τίς ἐντύχοι σοι; Τίς δ' ἂν εἰς χεῖρας λάβοι·
 Οὕτως ἔχει φόδος με τῆς ἀχρηστίας,
 Κἄν τι προσεῖη χρήσιμον τοῖς σοῖς λόγοις.

IV. Ἄλλοι.

Φεῦ, φεῦ! ποθῶ μὲν πανταχοῦ πλείω γράφειν·
 Ὅρῳ δ' ἐπιβλέποντας οὐδὲ πρὸς τάδε.
 Ἄλλους γὰρ ἄλλοι νῦν ἐκείγουσι πόνοι·
 Λόγων δὲ τούτων καὶ γραφῶν οὐδεὶς λόγος.
 Ὅθεν τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ μου, τὸν λόγον
 Ἐχων πρόχειρον, οὐκ ἔχω τούτου χάριν,
 Ἄλλ' εἰς οἰωπὴν συγκεκλεισμένον βλέπων,
 Ὡς τᾶλλα πάντα καρτερῶ που καὶ τόδε.

V. Ἄλλοι.

C

Καὶ ταῦτα πολλὰ πρὸς γε τοὺς κεκρημένους,
 Μᾶλλον δ' ὄλος ἀχρηστα ταῖς νῦν ἡμέραις·
 Καθ' ἃς δοκεῖ δεῖν χρημάτων, οὐ βήμάτων,
 Ζήλου κρατούντος πραγμάτων, οὐ γραμμάτων.
 Τοιοῦτόν ἐστιν. ὧ πόνοι τε καὶ λόγοι,
 Τὸ συμπέρασμα τῶν ἐμῶν σπουδασμάτων.

habitiæ, quam superius ex Le Quien retulimus; quem tamen titulum conjunctum cum dignitate episcopi tum in hoc epigrammate tum in illa epigrammate invenimus. Id vero nihil is mirabitur qui noverit, penes Græcos non modo Syncellum dictum fuisse presbyterum qui cum patriarcha habitabat, D atque adeo primaria inter honoratiores dignitate pollebatur, sed præterea, ut notat Cangius (Gloss. Vet. Latin. v. Syncellus) *Syncelli dignitatem a Constantinopolitanis imperatoribus, episcopis et archiepiscopis titulo tenus attribui consuevisse.*

ANNO DOMINI MLXX:II

JOANNES XIPHILINUS

CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA

De Joanne Xiphilino, patriarcha Constantinopolitano, hæc Joannes Xiphilius, qui Dionis Historiam in compendium redegit habet: Δέγω γάρ τοῦτο οὐκ ἔτι ὡς ὁ Δίων ὁ Προυσαεὺς ὁ ἐπὶ τοῦ Σευήρου καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν αὐτοκρατόρων γινόμενος, ἀλλ' ὡς Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος, ἀδελφός τις ὢν Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου, ἐπὶ δὲ Μιχαὴλ αὐτοκράτορος τοῦ Δούκα τὴν ἐπιτομὴν ταύτην τῶν πολλῶν βιβλίων τοῦ Δίωνος συνταττόμενος. V. edit. Sylburg. p. 195, 196.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΤΙΝΕΣ.

S. P. N. JOANNIS XIPHILINI

CP. PATRIARCHÆ

ORATIONES ALIQUOT.

EX VARIIS CODICIBUS EDIDIT ET ANIMADVERSIONES ADJECIT CHRIST. FRID. MATTHÆI GYMNASIORUM UNIVERSITATIS MOSQUENSIS RECTOR.

(Typis Universitatis Cæsareo-Mosquensis. Anno 1775, 4° — Insunt etiam Basilii Magni homilise tres, alias jam, contra quam credidit Matthæius, editæ.)

ΚΥΡΙΑΚῆ Γ' ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ. — ΜΕΤΑ ΤΗΝ Α
ΥΨΩΣΙΝ.

DOMINICA TERTIA LUCÆ. — POST
ASCENSIONEM.

Τὸ τῆς (2) Ἀναστάσεως μέγα μυστήριον, ἀδελφοί μου, τοσοῦτον διὰ λόγων, ὅσον δι' αὐτῶν τῶν

Magnum Resurrectionis mysterium, fratres mei, non tam verbis quam ipsis operibus a Domino nostro

(1) Ἰωάννου. Hunc indicem petii ex codice Bibliothecæ sanctissimæ Synodi in folio num. 46, in quo tamen vitiose legitur Ἐξιφιλίνου. Nam codex ejusdem Bibliothecæ in quarto num. 252, ex quo textum, ut vocat, harum orationum hausimus, nullum indicem habet. Esse autem has orationes Joannis Xiphilini, patriarchæ quondam Constantinopo-

litani, viri suæ ætatis satis disertī, intelligitur cum ex oratione in Crucem, seu in tertiam Jejuniorum, quam Gretserus de Cruce t. II, p. 1449 sub isius nomine edidit, quæ in cod. num. 46, folio 362 seqq. legitur, tum ex orationibus iis, quæ in utroque codice leguntur et inter se conveniunt.

(2) Τὸ τῆς ἀναστάσεως. Hæc oratio in cod.

et Deo edocemur; et in adhortationibus, et in doctrinis suis, et in miraculis, a minoribus incipiens Dominus ad majora procedit, et ut per quosdam gradus ab humilioribus ascendit ad excelsiora, et sensim hominum genus adducit ad divinitatis suæ gloriam et notitiam et meditationem. Et possunt quidem hæc ubique et alibi inveniri, præsertim vero in proposito nobis argumento. Primo enim in desperato et gravissimo morbo resurrectionis vim subostendit et prædicat, Dominus imperans febri, Petri socrum violenter urenti, et ægrotantis sanationem sic perficiens, ut præsentibus ministrare potuerit quæ jam in eo erat ut moreretur. Deinde nonnihil huic potentie adjicit et ad miraculum majus procedit misericors Dominus. Ad centurionis enim puerum admodum ægrotantem et desperatum, et extremos spiritus ducentem et portis inferi jam appropinquantem advocatur Dominus et illi adesce per providentiam cupiens, propter preces simul et fidem centurionis dicens: « Domine, tantum dic verbo, et sanabitur puer meus » suo jussu suscitavit illum qui jam moriturus erat non accedens ad locum, sed e longinquo ægrotanti sanitatem mittens, ea ipsa hora qua jussus exhibat, et servus a morbo liberatus est, et ad priorem et meliorem sanitatem et constitutionem rediit. O jussus potentia! vere « vox virtutis, vox Dei, » quemadmodum dicit sanctus David: « Ecce dabit vocem suam vocem virtutis. » Simul ac enim dixit Dominus Centurioni: « Vade, et sicut credidisti, fiat tibi, » morbus statim a puero recessit.

ἦλθεν ὑγείαν καὶ κατάστασιν. Ὁ προστάγματος καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Δαβὶδ, « Ἰδοὺ (6) δίδως τὴν πᾶν τὸν Δεσπότην πρὸς τὸν ἑκατοντάρχον, « Ὑπάγε, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ παιδὸς ὑπαχώρησεν.

Deinde et per cujusdam majoris miraculi operationem suam Dominus præstitit potestatem, cum in urbem Naim ingressus esset. Viduae enim filium defunctum, et a multo jam tempore expositum, et qui jam efferebatur, mirabiliter suscitavit, et matri restituit, ut hodierna Evangelii lectio manifestissime ostendit his verbis: « In illo tempore, inquit, divus » Lucas evangelista, « ibat Jesus in urbem quæ vocatur Naim, et ibant cum illo discipuli satis multi et turba copiosa. Ut autem appropinquavit porte civitatis, ecce efferebatur defunctus, filius unicus matri suæ, et hæc erat vidua, et

num. 232, tantum legitur. Uterque codex, ut statim ab initio monuimus, subinde corruptus est, integritas tamen, et diligentius scriptus est prior, num. 232. quem hic semper appello cod. A. Alterum, qui est num. 46, appello B. Ac codex quidem B. scriptus est a Benedicto quodam anno post Christum natum 1552, codex vero A. exeunte sæculo xv, scriptus videtur.

(3) *Τεθνήξεσθαι*. Sic dedi pro τεθνήξασθαι, quo ibi erat in cod.

(4) *Ὁμως καὶ*. Malim ὁμοῦ καὶ, aut ἅμα καὶ.

(5) *Προστάγματι μόνον*. Forte *προστάγματι μόνον*. Mox etiam pro ἀνέστη legi debet ἀνέστης.

ἔργων παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ διδασκόμεθα· καὶ ἐπὶ τῶν παραγγελεμάτων δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν διδασμάτων αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν τερατουργημάτων ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἀρχόμενος ὁ Κύριος βαδίζει ἐπὶ τὰ μείζονα, καὶ ὡς περ διὰ τινων βαθμίδων, ἀπὸ τῶν εὐτελεστέρων ἀναβαίνει ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνάγει τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐπὶ τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ δόξαν τε καὶ γνῶσιν καὶ ἔννοιαν. Καὶ ἐστὶ μὲν πολλαχόθεν ταῦτα καὶ ἐτέρωθεν εὐρεῖν, ἐξαιρέτως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμῖν ὑποθέσεως. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν ἀπεγνωσμένη καὶ βαρεῖα νόσῳ τὴν τῆς ἀναστάσεως ὑποδεικνύει καὶ προσημαίνεται ὁ Κύριος· δύνανται, ἐπιτιμήσας τῷ πυρετῷ, σφοδρῶς τὴν τοῦ Πέτρου πενθερὰν καταφλέγοντι, καὶ τοσαύτην ποιήσας τὴν τῆς νόσου μετάστασιν, ὡς καὶ διακονεῖν τοῖς παροῦσιν ἐνισχύσαι τὴν ἡδὴ προσδοκωμένην (5) τεθνήξεσθαι· εἶτα μικρὸν τι τῆς δυνάμει προσημαίνει, καὶ ἐπὶ μείζον πάλιν θαῦμα προχωρεῖ ὁ φιλόανθρωπος. Πρὸς γὰρ τὸν τοῦ ἑκατοντάρχου παῖδα, νοσοῦντα δεινῶς καὶ ἀπαγορευθέντα ἡδὴ, καὶ τὰ ἔσχατα πνέοντα, καὶ ταῖς τοῦ ἔθους πύλαις ἐγγύσαντα κληθεὶς ὁ Δεσπότης, καὶ παραγενέσθαι πρὸς αὐτὸν οἰκονομικῶς προθυμούμενος, διὰ τὴν ἀφτησιν ὁμῶς καὶ (4) τὴν πίστιν τοῦ ἑκατοντάρχου, εἰπόντος αὐτοῦ, « Κύριε, εἰπὲ λόγιον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου, » τῷ προστάγματι (5) μόνον αὐτοῦ ἀνέστη τὸν ἡδὴ σχεδὸν ἀποθανεῖν πιστευόμενον, μηδὲ πλησιάζας ὄλως τῷ τόπῳ, ἀλλὰ πόρρωθεν ἐξαποστειλάς τὴν εὐρωστίαν τῷ κάμνοντι ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καθ' ἣν τὸ πρόσταγμα γέγονε, καὶ ὁ δούλος ἡλευθερώθη τῆς νόσου, καὶ πρὸς τὴν προτέραν καὶ κρείττονα ἐπανέστη.

Εἶτα καὶ δι' ἑτέρας μείζονος θαυμασιότητος τὴν αὐτοῦ παρίστησιν ὁ Κύριος δύνανται ἐν τῇ πόλει ἐπιδημήσας Ναϊν. Τῆς χήρας γὰρ τὸν υἱὸν ἀποφύξαντα, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον (7) προτεθέντα, καὶ εἰς τὸν τάφον ἀκαθόμενον ἡδὴ, παραδόξως ἀνέστησε, καὶ ἀπέδωκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ὡς ἡ προκειμένη σήμερον περικοπή τοῦ Εὐαγγελίου δηλώσει σαφέστατα, οὕτως ἔχουσα· « Τῷ (8) καιρῷ ἐκείνῳ, » φησὶν ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, « ἐπορεύετο ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν καλουμένην Ναϊν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολὺς· ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πόλει τῆς πόλεως (9), ἰδοὺ ἐξεκομίσθη

(6) *Τοῦ δίδως*. Psal. LXXV, 34.

(7) *Προτεθέντα*. Verbum proprium de mortuis. v. Kuhn. ad Elian. V. II. lib. 1, cap. xvi Lysiam, p. 151, edit. Van der Heid. Plato in Phædone § 64, edit. Fisch. et Isæum, p. 67, edit. Alld.

(8) *Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ*. Sic plerumquæ incipiunt Pericopæ Evangeliorum in Lectionariis Græcorum. v. Luc. vii, 41, seqq. ubi est, καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἐξῆς.

(9) Ἰδοὺ. Apud Lucam est, καὶ ἰδοὺ. Mox ibidem deest ἀνθρώπου. Paulo post, καὶ αὐτῇ χήρα, et ἦν σὺν αὐτῇ.

άνηρ τεθνηκώς, υἱὸς μονογενῆς τῆ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτῆ χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως Ἰκάνω; σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν (10) ὁ Ἰησοῦς ἐσπλαγγνίσθη ἐπ' αὐτὴν καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖς. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βασιτάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπε, Νεανίσκα, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ὁ μεγαλοῦργος Θεὸς καὶ Δεσπότης καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θαῦμα μέγα τεραστουργεῖ, καὶ ζωοποιεῖ ἢ ζωῆ, καὶ ἀνιστᾷ ἢ ἀνάστασις, καὶ νεκρὸν ἐγείρει πρὸς (11) ταφὴν ἀπαγόμενον, καὶ ἀπὸ τοῦ θαύματος τούτου πιστοῦται καὶ πληροφορεῖ τὴν προσδοκωμένην κοινὴν ἀνάστασιν καὶ καθολικὴν ἔγερσιν τῶν νεκρῶν, καὶ τὴν αὐτοῦ ζωηφόρον καὶ θεῖαν ἀνάστασιν προδεικνύει, καὶ τὴν δι' αὐτῆς λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν ἡμῶν ὑπεμφαίνει καὶ σωτηρίαν, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ὡς γὰρ ἤγγισε, φησὶ, τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, ἰδοὺ ἄνθρωπος ἐξεκομίζετο τεθνηκώς υἱὸς μονογενῆς τῆ μητρὶ αὐτοῦ. ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως Νεανὸς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἢ πύλῃ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸν θρῆνον ἐκέλευσεν ὁ ζωοδότης συστῆλλεσθαι. Ἐκράτησε γὰρ τὴν κλίνην τοῦ τεθνηκότος ἀπαντήσας ὁ Δεσπότης, καὶ τῇ μητρὶ τοῦ κειμένου εἶπε· Μὴ κλαῖς, ὦ γύναι, ἀλλὰ ὀδὸς ἡσυχίαν τῷ πένθει. Ἐγὼ γὰρ εἶμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Παῦσαι τοῖνον τῶν ὀδύρων, παῦσαι τῶν θρήνων, καὶ στήσον τὰ δάκρυα· λυθήσεται γὰρ σου τῶν δακρῶν ἡ πρόφασις, καὶ μεταβληθήσεται τὸ πένθος σου εἰς χαρὰν. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, καὶ ἔστησαν οἱ βασιτάζοντες ἐκπληττόμενοι καὶ διαποροῦντες, Τίς ἐστὶν οὗτος, καὶ ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἤψατο τῆς σοροῦ; Ὡς δὲ περιμένοντες, ἦσαν μετὰ θάμβους πολλοῦ, καὶ ἰδεῖν προσεδόκων τὸ συμβησόμενον, ἐφώνησε τὸν νεκρὸν ὁ Χριστὸς, καὶ εἶπε· Σοὶ λέγω, νεανίσκα, ἐγέρθητι, καὶ οὕτω λόγῳ καὶ ἀφῆ τὸν νεκρὸν ἐξανέστησε, καὶ ἐλάλει ἐνώπιον πάντων. Δυνάμενος δὲ λόγῳ μόνῳ ποιῆσαι τὸ θαῦμα ὁ Χριστὸς, ὁμῶς ἔπτεται τῆς κλίνης (12) διὰ τὸ, ἵνα μάθωμεν, ὅτι τὸ σῶμα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, σῶμά ἐστι ζωῆς καὶ ἀθανασίας· καὶ ὅτι αὐτό; ἐστὶν ὁ καταρχὰς χερσὶν ἀγγράντοις (13) θεουργικῶς διαπλάσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῷ θεῷ καὶ νοεῖν ἐμψυσματι ψυχώσας καὶ ζωώσας αὐτόν· καὶ ὅτι αὐτὸς· πάλιν ὑστερον διὰ σάλπιγγος τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μέλλει ἀναστήσει καὶ ἐγείρει καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Κριτὴς γὰρ ἐστὶ ζώντων καὶ νεκρῶν, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια, οὐ δεηθήσονται τοῦ χειραγωγούντος οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ. Εἰ δὲ καὶ ἀλήθεια, οὐ ψεῦδος, τὰ λεγόμενα, καὶ μακάριοι οἱ τοῦτο πιστεύοντες· εἰ δὲ καὶ ζωὴ, καὶ ἀποθά- νοισι, ζήσονται οἱ πληροῦντες τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς πάλιν ἀλλαγῶ λέγει· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται. Καὶ, εἰάν τις τὴν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς

tristitia civitatis multa cum illa. Et videns eam Jesus, misericordia motus est super illam et dixit illi : Noli flere. Et accedens tetigit loculum, et qui eum portabant steterunt. Et dixit : Adolescens, tibi dico, surge, et resedit qui erat mortuus et coepit loqui et dedit illum matri suæ. Qui magna operatur Deus et Dominus noster Jesus Christus miraculum magnum efficit, et vivificat vita et suscitatur resurrectio, et mortuum excitat qui sepeliendus nobis ingerit communis quam exspectamus resurrectionis et universalis mortuorum resurrectionis, et suam vivificam et divinam resurrectionem preostendit, et nostram per illam redemptionem et libertatem et salutem et vitam æternam subindicat. Ut enim appropinquabat, inquit, portæ civitatis, ecce vir efferebatur mortuus unigenitus matris suæ. Appropinquavit portæ civitatis Christus et Deus noster, portæ vitæ et immortalitatis, et lamenta jussit comprimi vitæ dator. Retinuit enim mortui lecticam adveniens Dominus, et jacentis matri dixit : « Noli flere, mulier; sed dolori finem impone. Ego enim sum resurrectio et vita. Desine igitur lamentari, et gemere et lacrymas siste. Solvetur enim tuarum lacrymarum causa et convertetur dolor tuus in gaudium. Et accedens tetigit loculum. Et steterunt qui portabant, stupefacti et intra se quærentes quis esset ille et quæ de causa tetigisset loculum. Cum autem circumstarent valle attoniti, et quid futurum esset videre cuperent, allocutus est mortuum Christus, et ait : « Tibi dico, adolescens, surge, » et ita verbo et manibus mortuum suscitavit, et loquebatur coram omnibus. Cum autem posset verbo solo miraculum Christi Dei nostri corpus corpus esse vitæ et immortalitatis; et ipsum esse qui ab initio impollutis manibus divina arte hominem formavit, et divino et intellectuali spiritu eum animavit et vivificavit, atque ipsum deinceps per tubam humanam naturam suscitaturum esse, et unicuique juxta opera sua redditurum. Judex enim est vivorum et mortuorum, et ipse est via et veritas; neque egebunt rectore qui eum sequentur. Si autem est veritas, nihil habent falsi quæ ab eo dicta sunt, et beati qui id credunt; si vero est et vita, etiamsi mortui fuerint, vivunt, qui sancta ejus mandata adimplent; quemadmodum et alibi dicit : « Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. » Accipiunt quidem in auribus Dei verbum et demones et homines improbi; sed non in auditu tantum levi salutis nostræ sermo est, neque in doctrina tantum vita est, sed et in auditorum observatione et adimplentione. Mortem igitur

(10) Ὁ Ἰησοῦς. Apud Lucam ὁ Κύριος. Μὴ ἐπ' αὐτῇ, et ἀνεκάθισεν.

(11) Πρὸς ταφὴν. Paulo ante, πρὸς τάφον.

(12) Διὰ τὸ. Hæc abess. poterant Fortasse scri-

pserat Xiphilinus, διὰ τὸ ἵνα.

(13) Θεουργικῶς. Divina arte. Vocabulum minus frequens.

non videbit in æternum qui firmiter divina præcepta et mandata Christi custodit. Hæc autem dicit Dominus, non omnino carni mortem auferens, sed mortem non jam mortem esse reputans, ut Deus. Neque enim tantum Deo facile est mortuum et corruptum, quemadmodum accidit, vivificare, sed etiam quod non est in generationem adducere. Et ideo quidem dicit: « Adolescens, tibi dico et impero, surge. » Tibi mortuo dico; non alteram pro altera induco vel inspiro animam; eandem vero Jubco mea virtute et potestate regredi. Vivificare et evigila, jussit Dominus et servus obediit Domini mandato, et animatus et motum accipiens resedit, et cœpit loqui coram omni populo, ne quis suspicaretur malum spiritum ingressum ejus corpus movisse, et per deceptionem et dolum rem accidisse. Quapropter resedit mortuus et loquebatur ut de communi et universali mortuorum resurrectione fidem faceret. Hæc enim signa erant firma et certa resurrectionis. Corpus enim non animatum, neque sedere neque loqui revera potest. Unde et dedit illum matri suæ ad majorem adhuc persuasionem et fidem.

καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς· καὶ ἐλάλει πρὸς πληροφoρίαν τῆς κοινῆς καὶ καθολικῆς ἐγέρσεως τῶν νεκρῶν. Ταῦτα γὰρ σημεῖα τῆς ἀναστάσεως βέβαια καὶ ἀσφαλῆ· σῶμα γὰρ ἄψυχον, οὕτε λέγειν δύναται τῇ ἀληθείᾳ· ὅθεν καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ πρὸς πλείονα πληροφορίαν καὶ πίστωσιν.

Postquam enim miraculum illud grande in timorem et stuporem omnes qui adderant adduxit, glorificaverunt Deum dicentes: « Propheta magnus surrexit in nobis, et visitavit Deus populum suum. » Nondum enim notitiam habebant de Christo ut Deo Salvatore. Attamen non parvum erat, magnum prophetam et cæteris prophetis et ipso legislatore Moyse majorem credere Dominum, et sensim via procedentes in excelsiorem adduci sententiam, et Deum esse verum credere. Et exiit fama hujus miraculi in universam Judæam et in omnem regionem vicinam. Ideo enim multos testes hujus rei adhibuit, ne invidi Judæi calumniari et miracula celare cupientes id efficere possent. Adeo enim divulgata est hujus mortui resurrectionis fama et ultra universam Judææ vicinam regionem, ut usque ad aures Joannis Baptistæ in deserto versantis pervenerit. Tres autem resurrectiones factæ sunt a prophetis ante Christi adventum, et quatuor ab ipso Christo. Ac prima quidem resurrectio fuit d'ii Sarephitæ mulieris, quem Elias suscitavit; secunda filii Sunamitidis, quam operatus est Elias; tertia, quam effecit mortuum Elisæi corpus. Duplicem enim obtinuit gratiam Elisæus, Elia sublato. Ideo et mortuus mortuum suscitavit corpori suo impositum. Quarta resurrectio præsentis adolescentis est, quæ prima a Christo facta est.

(14) Οὐδὲ τῷ Θεῷ. Sententia videtur postulare, Οὐ γὰρ μόνον τοῦ Θεῷ — εὐκόλως ζωοποιεῖν.

(15) Αὐτήν. Forte ἀλλὰ τὴν αὐτήν.

(16) Πνεῦμα πονηρίας. Πνεῦμα πονηρὸν, ἡγουν διαβολῆς.

(17) Ὡς καὶ — διατρέβοτος. Illic videtur exci-

τὸν αἰῶνα. Ἀδέχονται μὲν εἰς ὧτα τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον καὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι φαῦλοι, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀκροάσει μόνον ψιλῆ τῆς σωτηρίας· ὁ λόγος, οὐδὲ ἐν μόνῳ τῷ μαθεῖν ἢ ζῶν, ἀλλ' ἐν τῷ τηρῆσαι καὶ πληρῶσαι τὸ ἀκουσθέν. Θάνατον τοίνυν οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα ὁ βίβαιος φύλαξ τῶν θείων ἐντολῶν καὶ προσταγμάτων τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα δὲ λέγει ὁ Κύριος, οὐχὶ πάντως ἀναιρῶν τὸ τιθέναντι σαρκί, ἀλλὰ τὸν θάνατον, θάνατος εἶναι μὴ λογιζόμενος, ὡς Θεός (14)· οὐδὲ τῷ Θεῷ τὸ νεκρὸν, καθὼς πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ὄν ἄγειν εἰς γένεσιν, καὶ τὸ καταφθαρμένον εὐκόλως ζωοποιεῖν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ λέγει, Νεανίσκος, σοὶ εἰλέγω, καὶ σοὶ προστάσω, ἐγέρθητι. Σοὶ, τῷ τεθνεώτι λέγω· οὐχ ἑτέραν ἀνθ' ἑτέρας εἰσάγω ἢ ἐμπνέω ψυχὴν (15), αὐτὴν ἀνακαλοῦμαι δεσποτικῶς τῇ ἐμῇ δυνάμει ὑποστρέψαι. Ζωώθητι καὶ ἐγέρθητι, ἐκέλευσεν ὁ Δισπότης, καὶ ὁ δούλος ὑπήκουσε τῷ τοῦ Δεσπότητος προστάγματι, καὶ ψυχῶθεις, καὶ κινήθεις ἀνεκάθισε, καὶ ἤρξατο λαλεῖν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ, ὅτι πνεῦμα (16) πονηρίας ὑπεσελθὸν τὸ σῶμα ἐκίνησε, καὶ κατὰ φαντασίαν λοιπὸν καὶ ἀπάτην τὸ πρῶγμα γεγένηται. Διὰ τοῦτο

Ἐπειδὴ δὲ τὸ παράδοξον τοῦ μεγάλου θαύματος τούτου εἰς φόβον καὶ κατάπληξιν τοὺς τότε παρόντας ἤγαγεν ἄπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν λέγοντες, ὅτι « Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, » καὶ ὅτι « ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. » Ὁσῶν γὰρ εἶχον ἔνοιαν ὡς περὶ Θεοῦ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· ὅμως οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ἦν τὸ μέγαν προφήτην καὶ μείζονα τῶν λοιπῶν προφητῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ νομοδότου Μωσέως νομίζειν τὸν Κύριον, καὶ κατὰ μικρὸν ὀδῶν προβαίνοντας καὶ εἰς ὑψηλοτέραν ἀναδῆναι τὴν ἔνοιαν, καὶ Θεὸν εἶναι πιστεύουσι ἀληθινόν. Καὶ ἐξηλθεν ὁ λόγος τοῦ θαύματος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ. Διὰ γὰρ τοῦτο πολλοὺς ἐπεφέρετο μάρτυρας τοῦ πράγματος, ἵνα, καὶ βουλόμενοι οἱ βάρσκανοι Ἰουδαῖοι διαβάλλειν καὶ ὑποκρύπτειν τὰ θαύματα, μὴ ἰσχύωσι. Τοσοῦτον γὰρ ἐπλατύνθη ὁ λόγος τῆς ἐγέρσεως τοῦ νεκροῦ καὶ ἐπέκεινα τῆς ὅλης περιχώρου τῆς Ἰουδαίας ἐγένετο, ὡς (17) καὶ μέχρι τῆς ἀκοῆς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς τὴν Ἰερημον διατρίβοντος. Τρεῖς δὲ ἀναστάσεις ἐγένοντο παρὰ τῶν προφητῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας, καὶ τέσσαρες παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρώτη μὲν ἀνάστασις τοῦ παιδὸς τῆς (18) Σαραφθίας, ὃν Ἕλλας ἀνέστησε· δευτέρα ἢ τοῦ παιδὸς τῆς Σουμαντίδος (19) ἦν Ἐλισσαῖος· ἐθαυματούργησε· τρίτη δὲ, ἦν τὸ νεκρὸν (20) σῶμα τοῦ Ἐλισσαίου ἐποίησε. Διελθοῦν γὰρ ἔλαβε τὸ χά-

disse φθάσαι. Occasionem hujus sententiæ dederunt ea, quæ apud Lucam ibi de Joanne subjiciuntur.

(18) Σαραφθίας. III Reg. xvii, 22.

(19) Σουμαντίδος. IV Reg. iv, 32 seqq.

(20) Τὸ ἱσχυρὸν σώμα. IV Reg. xii, 21.

ρισμα ὁ Ἐλισσαῖος ἀναληφθέντος (21) Ἠλίου. Διὰ τοῦτο καὶ νεκρὸς ὢν, νεκρὸν ἀνάστησεν ἐπιτεθέντα τῷ σώματι αὐτοῦ. Τετάρτη ἀνάστασις, ἡ τοῦ παρόντος νεανίσκου, ἡ πρῶτως γενομένη παρὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' οὐχ ὡς Ἠλίας ἢ Ἐλισσαῖος διὰ προσευχῆς καὶ παρακλήσεως ἀνέστησε τὸν τεθνηκότα τούτον ὁ Χριστός, ἀλλ' αὐθεντικῶς· πέμπτη δὲ ἀνάστασις ἡ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακέρου· ἕκτη τοῦ Ἀζάρου, τοῦ τετραήμερου· ἑβδόμη ἡ ἐν τῷ πάθει τοῦ Χριστοῦ, πολλὰ σώματα τότε τῶν κοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν (22); οἷς ἐπηκολούθησεν ὀγδόη ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις. Ἀλλ' αἱ μὲν ἐπὶ (23) θανάτῳ πάλιν διεδέχθησαν, ἡ δὲ ὀγδόη, ἀνωτέρα θανάτου, διέμεινε. Ἡ γὰρ κατὰ τὸν ὄγδοον (24) αἰῶνα μέλλουσα γενέσθαι τῶν νεκρῶν ἀνάστασις, οὐκ ἐπιθυμῶν διακοπῆσεται, ἀλλὰ ἀκατάλυτος ἔσται καὶ αἰώνιος (25). Σπουδάζωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ζωοποιῆσαι καὶ ἀναστῆσαι τὰς ἡμετέρας ψυχὰς νεκρωμένας ἤδη καὶ τεθανωτομένας ταῖς ἀμαρτίαις. Προσέλθωμεν, παρακαλῶ, τῷ τοῦ νεκροῦ (26) ζωογονοῦντι Δεσπότῃ, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ προσκλαύσωμεν. Νῦν γὰρ χρεῖα ἐξομολογήσεως ἐν τῷ παρόντι βίῳ· νῦν χρεῖα εὐχῶν, νῦν δακρύων καιρὸς καὶ στεγαγμοῦ καὶ πένθους, καὶ συντριψωμένων τὰς καρδίας ἡμῶν τὸν Δεσπότην ἐπικαλούμενοι. Αὐτὸς γὰρ ἡ λύτρωσις τῆς λύπης, καὶ χαρὰ καὶ ἐλευθερία καὶ ζωὴ, καὶ ἀνάστασις. Δοξάζωμεν, ἀδελφοί μου, μὴ στόματι μόνον καὶ χεῖλεσιν, ἀλλὰ (27) καθαρὰ καρδίᾳ καὶ πάσης ἀπαθείας, καὶ διὰ βίου ἀρίστου καὶ πολιτείας ἀκαταγνώστου, ὅτι οὕτως ὁ Θεὸς δοξάζεται (28). Ὡς ἂν ἴδωσι, φησί, τὰ καλὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ διαπρατώμεθα, καὶ ἐν συντηρημένῃ καὶ τεταπεινωμένῃ καρδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀναδοξάζωμεν λέγοντες ἕκαστος ἡμῶν· « Πῦσι, Κύριε, (29) ἀπὸ βρομαφίας τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνῶν τὸν μονογενῆ μου. » Καὶ εἰσακουσεται ὁ Θεός, καὶ οὐ (30) μακρῶναι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἀπ' ἡμῶν ὁ ἀνεξίκακος Κύριος, ἀλλ' ἐλευθερώσει ἡμᾶς πάσης ὀργῆς καὶ κινδύνου καὶ στενοχωρίας καὶ θλίψεως, καὶ λυτρώσεται τῆς τυραννίδος; καὶ ἐπιθέσεως καὶ βλάβης τῶν ὀρατῶν καὶ λεπτοῦ θανάτου τῆς ἀμαρτίας, καὶ κοινωνοῦς ποιήσει ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἀνάρχος αὐτοῦ Πατρὸς, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚῃ ἸΒ' ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ.

Ἦχος γ', εὐθυμὸν α'.

Οὐδὲν (31) οὕτως; οἶδε θολοῦν, ἀγαπητοί, καὶ

(21) Ἠλίου. Sic sæpe in codd. legitur pro Ἠλίου.
 (22) Οἷς ἐπηκολούθησεν. Οἷς ferri potest: αἷς iamēn rectius referri potest ad ἀναστάσει.
 (23) Θανάτῳ πάλιν διεδέχθησαν. θάνατος διεδέξατο.
 (24) Ὁγδοον αἰῶνα. Videtur ergo Xiphilinus in his ad 8000 annum referre finem huius mundi.
 (25) Σπουδάζωμεν. Hic in margine cod. legitur τῷ τοῦ. Nam in sine singularum scire orationum. ex imitatione, ut videtur, Chrysostomi, de moribus quidam præcipere solet.

A Sed nou ut Elias et Elisæus per preces et invocationes mortuum illum suscitavit Christus, sed propria potestate et imperio. Quinta resurrectio est filiæ Jairi; sexta Lazari quadriduani; septima ea quæ in passione Christi facta est: multa corpora sanctorum qui dormiebant, resurrexerunt; quam secuta est octava, Domini ipsius resurrectio. Septem illæ quidem morte rursus absorptæ sunt; octava autem morti superior permansit. Quæ enim ad octavum sæculum fieri debet mortuorum resurrectio, non jam morte resecabitur, sed indissolubilis erit et æterna. Conemur ergo et nos, fratres, vivificare et suscitare nostras animas jam emortuas et in morte sepultas propter peccata. Accedamus, quæso, fratres, ad Dominum qui mortuos vivificat, et ante eum procidamus et lacrymas fundamus. Nunc enim opus est confessione; nunc opus est precibus, nunc lacrymarum tempus et singultuum et luctus; nunc conteramus corda nostra Dominum invocantes. Ipse enim est tristitiæ nostræ liberatio, et lætitiæ et libertas et resurrectio; glorificemus, fratres, non ore tantum et labiis, sed corde ab omni incredulitate mundo, et vita optima, et irreprehensibili vivendi ratione, quia sic Deus glorificatur. Ut videant, inquit, opera nostra pulchra, et glorificent Patrem nostrum qui in cælis est, omnia ad gloriam Dei perficiamus, et in contrito et humili corde clamemus dicentes unusquisque: « Libera, Domine, a fræmea animam meam, et de manu canis uncam meam. Et exaudiet Deus, et non differet auxilium suum pro patientia sua Dominus, et liberabit nos ab omni ira et periculo et angustiis et afflictione, et redimet nos a tyrannide, et ab insidiis et ab injuriis nostrorum visibilibus et invisibilibus inimicorum, et auferet nos morti funestæ peccati, et participes faciet regni cælestis, quia ipse est resurrectio et vita, Christus et Deus noster; ipsi reddamus gratias cum ipsius principio carente Patre et sanctissimo et optimo et vivificante Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

δορατῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐξελεῖται ἡμᾶς τοῦ χατῆς οὐρανοῦ αὐτοῦ βασιλείας, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ καὶ αὐτῷ τὴν εὐχαριστίαν προσάγωμεν σὺν τῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς

D DOMINICA XII MATTHÆI.

Vox tertia, matutinum primum.

Nihil ita corrumpit, fratres, et obscurat huma-

(26) Ζωογονοῦντι, pro ζωοποιούντι.
 (27) Καθαρὰ καρδίᾳ καὶ πάσης ἀπαθείας. Hæc haud dubie corrupta sunt. Forte ergo scribendum est: Καθαρὰ καρδίᾳ ἀπὸ πάσης ἀπειθείας, aut καθαρὰ καρδίᾳ πάσης ἀπειθείας, aut καθαρὰ καρδίᾳ καὶ διὰ πάσης ἀπαθείας. Scilicet, ut ἀπάθεια sit hoc loco ejus, qui liber est a pravīs animi commotionibus.
 (28) Ὡς ἂν ἴδωσι. Matth. v, 16.
 (29) Ἀπὸ βρομαφίας. Psal. xii, 21.
 (30) Μακρῶναι. Forte μακρῶναι.
 (31) Οὐδὲν οὕτως. Hæc oratio in cod. 46, bis

nam montem, ut omnino presentibus rebus occupari et divitiarum cupiditate possideri possit. Inde enim innumera generantur mala : odium in proximum, mala erga amicos fides, erga inimicos fallacia, naturæ ipsius oblivio, sexcentæ curæ, desperationes, denique animæ perditio et regni cœlorum jactura. Nemo enim eorum qui hac vita delicias et voluptates plene amplectuntur et divitiis serviunt, unquam poterit « legitime » cœlestia bona suscipere eorumque splendorem assequi, sed necesse est ut qui presentia prosecutus fuerit labentia et corruptibilia e stabilibus et æternis decidat : « Non potestis enim, inquit, Deo servire et mammonæ, » id est, non potestis Deo servire et injustitiæ ; qui enim alterum dominum dilexerit omnino alterum odio habebit ; et qui alteri adhæserit, alterum contemnet. Id et ipsa rerum experientia clamat. Qui enim divitiarum cupiditate non vincuntur imprimis Deum diligunt ; qui vero iis servi sunt negligentes se erga Deum habent. Anima enim divitiis semel devicta non negabit facere et dicere quod Deum offendat. Alterius enim domini fiet serva, mammonæ scilicet qui omnia omnino aliter quam Deus dirigit. Deus enim jubet omnes homines se invicem diligere et fovere ; mammona autem vult eos qui sibi adhærent omnibus inimicos fieri. Mammonas eos qui ipsum diligunt luto et limo affigens (hoc enim aurum), ne noctes quidem sinit requiescere. Deus autem eos nimia se et inutili cogitatione expedire et liberare jubet, eos autem vult colligere thesauros in cœlis, non ex injustitia erga alios, sed ex propria justitia.

τὰς νόκτας ἀφίησιν ἀναπαύεσθαι. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς καὶ ἐλευθεροῦσθαι κελεύει, συνάγειν δὲ βούλεται ἀδικίας, ἀλλ' ἐκ τῆς οικείας δικαιοσύνης.

Et quoniam hæc ita se habent, fratres, abrenuncietis divitiarum cupiditati. Quicumque enim illa subacti sunt, eos ab omnibus aliis sejungit, et sibi ipsi servos facit. Ipsa enim Giezi leprosum pro discipulo et propheta ostendit ; ipsa Ananiam et Saphyram morti tradidit ; Judanum proditorem effecit, et perditionis hæredem statuit, et Judæorum duces corruptit et furum exhibuit socios. Ipsa innumera in mundum bella introduxit, vias cruore, urbes lamentis et gemitibus implens. Ipsa juvenem illum qui ad Christum accesserat, et omnia legis mandata exsequi volebat, prohibuit quominus evangelicæ vitæ perfectionem æmularetur et Christum sequeretur, ut hordicrnia Evangelii lectio ostendit, sic habens : « In illo tempore adolescens ad Christum accessit proci dens et dicens : Magister bone,

legitur, et tanta quidem cum varietate, ut videatur plane alia esse retensio.

(32) Καὶ τῇ τῶν χρημάτων. Ante τῆ addit. Cod. B. καθάπερ τισὶ σιδηραῖς ἀνοκτοπέδαϊς.

(33) Συνέχεσθαι. Dispicet hoc loco lusus in verbis συνέχεσθαι et συνέχεσθαι, presentim cum aures vehementer offendat in similitudine soni ; ἐξέχουσι.

σκοτίζειν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ὡς τὸ τῶν παρόντων ὀλοφύχως ἐξίχεσθαι, καὶ τῆ τῶν (32) χρημάτων ἐπιθυμίᾳ συνέχεσθαι (33) ἀπὸ τούτου γὰρ τὰ μυστήρια τίκονται δεινὰ ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀπέχθειται, τὸ πρὸς τοὺς φίλους ἀπιστον, τὸ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἔσπονδον, τὸ καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν ἀγνοεῖν, αἱ μυστήρια φροντίζει, αἱ ἀθυμίες, τελευταίον ἢ τῆς ψυχῆς ἀπάλεια, καὶ ἢ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἔκπτωσης. Οὐδεὶς γὰρ τῶν κατὰ τὸν παρόντα βίον τερπνῶν καὶ ἡδῶν ὀλοσχερῶς ἀντεχόμενος, καὶ χρήματι δουλεύων, δυναθεῖται ποτε γνησίως ἐπιλαβέσθαι τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἐκεῖσε λαμπρότητος ἐπιτυχεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη τὸν περὶ τὰ παρόντα ἔσπουδαχότα, τὰ ῥέοντα καὶ φθειρόμενα, ἐκείνων ἔκπεσεῖν τῶν μενόντων καὶ ἀτίθλων. Ὁ οὐ δύνασθε γὰρ, φησὶ, Θεῷ δουλεῦεν καὶ μαμμωνᾷ, ἢ ἀντὶ τοῦ, οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεῦεν καὶ ἀδικίᾳ. Ὁ γὰρ τὸν ἕνα ἀγαπήσας δεσπότην, μισήσει πάντως τὸν ἕτερον, καὶ ὁ τοῦ ἐνὸς ἀντεχόμενος, τὸν ἕτερον καταφρονήσει. Τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ τῶν πραγμάτων πείρα βοᾷ. Οἱ γὰρ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας καταγελάσαντες, οὗτοί εἰσιν οἱ μάλιστα τὸν Θεὸν ἀγαπήσαντες· οἱ δὲ δουλωθέντες αὐτοῖς, οὗτοί μάλιστα εἰσιν οἱ βεβηρωτέρων τὴν πρὸς Θεὸν διάθεσιν ἔχοντες. Ψυχὴ γὰρ ὑπὸ φιλοχρηματίας κρατηθεῖσα καθάπερ, οὐ παραιτῆσεται καὶ πρᾶξαι τι καὶ εἰπεῖν τῶν παροφρονούντων Θεόν· ἕτέρου γὰρ δεσπότου γίνεται δούλη, τοῦ μαμμωνᾶ δηλονότι, τοῦ πάντα ἀπειναντίας ἐπιτάττοντος τῷ Θεῷ· ὁ μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους προστάσσει ἀλλήλους ἀσπάζεσθαι καὶ φιλεῖν· ὁ δὲ μαμμωνᾶς ἐχθροὺς κελεύει τοὺς αὐτῷ προσκειμένους πᾶσι γίνεσθαι. Ὁ μαμμωνᾶς τοὺς αὐτῶν ἀγαπῶντας τῷ πληρῷ καὶ τῇ (34) πλινθείᾳ προσηλώσας (τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ χρυσὸς)· οὐδὲ μὲν περιττῆς καὶ ἀνοήτου φροντίδος ἀπαλλάττεσθαι ὀησαυροῦς ἐν οὐρανοῖς, οὐκ ἐκ τῆς εἰς ἕτερου

Καὶ ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἀποστήσωμεν ἐξουτοῦς, ἀδελφοί μου, τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας. Αὕτη γὰρ τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατηθέντας πίντων τῶν ἄλλων ἀποστήσασα, δούλους ποιεῖ αὐτῆς· αὕτη τὸν (35) Γιεζὴ λεπρὸν ἀπέδειξεν ἀντὶ μαθητοῦ καὶ προφήτου· αὕτη τὸν Ἀννίαν (36), καὶ τὴν Σίππειραν θανάτῳ παρέδωκεν· αὕτη τὸν Ἰούδαν προδότην εἰργάσαστο, καὶ τῆς ἀπωλείας κληρονόμον κατέστησεν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τοὺς ἀρχοντας διέφθειρε, καὶ κλεπτῶν ἀνέδειξε κοινωνοὺς· αὕτη μυρλοὺς πολέμους εἰς τὸν κόσμον εἰσήνεγκεν, αἱμάτων μὲν ἐκ δόου, θρῆνων δὲ καὶ οἰμωγῶν τὰς πόλεις πληρώσασα· αὕτη καὶ τὸν προσελθόντα τῷ Χριστῷ νεανίσκον, καὶ πάσας τὰς τοῦ νόμου διαθεβαιωσάμενον ἐνόησεν· κατορθῶσαι, εἰς τὸ τέλειον τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας φθάσαι, καὶ τῷ Χριστῷ ἀκολου-

hoc sensu dixit Synes., t. 1, p. 74, edit. Paris 1553.

(34) Πλινθεία. Videtur respexisse ad Exod. 1, 14 ; conf. Gregor. Nazianz. p. 77, 180, 256, edit. Basil. 1550,

(35) Γιεζῆ. II Reg. v, 27.

(36) Ἀννίαν. Act. v

θῆσαι ἐκώλυσεν, ὡς ἡ σήμερον ἀναγνωσθησομένη εὐ-
 αγγελικὴ περιχοπὴ θηλώσει, οὕτως ἔχουσα· εἰ τῷ (37)
 καιρῷ ἐκείνῳ νεανίσκος τις προσῆλθε τῷ Χριστῷ
 γουυπετῶν καὶ λέγων· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν
 ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ἢ Τὸν νεανίσκον τοῦ-
 τον, τὸν προσελθόντα τῷ Χριστῷ, τινὲς ὡς ὑποϋλον
 καὶ πονηρὸν καὶ πειράζοντα τὸν Χριστὸν διαβάλλου-
 σιν. Τὸ δὲ ἀληθὲς οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ φιλάργυ-
 ρον μὲν καὶ χρημάτων δοῦλον καλῶς ἔν τις εἶποι,
 ἔπυλον δὲ καὶ πονηρὸν καὶ πειράζοντα οὐδαμῶς.
 Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς φιλάργυρον εἶναι τοῦτον ἠλεγ-
 ξεν. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀρχοντα λέγει τοῦ-
 τον εἶναι τῶν Ἰουδαίων· καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος
 λέγει, ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἠγάπησεν
 αὐτόν. Φαίνεται τοίνυν ἀπὸ τούτου, ἕτι πᾶλλα μὲν
 καλῶς ἦν ὁ νεανίσκος, καὶ ζωῆς ἐπεθύμει αἰώνιου,
 ἢ δὲ (38) ἀκάρθια τῆς φιλαργυρίας αὐτοῦ τὴν λιπ-
 ρὴν ἀρουραν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐλυμήνατο. Ὁ δὲ
 εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδέτις ἀγαθός,
 εἰ μὴ εἰς ὁ θεός. ἢ Φύσει μὲν ἀγαθός μόνος ὁ θεός·
 γνῶμη δὲ ἀγαθός μόνος; ὁ θεομίμητος ἴσγνεται· οὐ-
 δεῖς δὲ οὔτε ὑλικός, οὔτε αἰλος ἀγαθός; ἐστι κυρίως,
 εἰ μὴ μόνος ὁ θεός. Διότι τῷ μὲν κατὰ φύσιν ἡ
 ἀγαθότης, καὶ διὰ τοῦτο ἀτρεπτοτάτη· τοῖς δὲ ἄλλοις
 πᾶσιν ἴρατοῖς καὶ ἀοράτοις κατὰ προαίρεσιν, διὰ
 τοῦτο τρεπτή. Καὶ ἐπεὶ τοίνυν οὗτος ὁ νεανίσκος
 ἀνθρωπὸν ἀπλῶς τὸν Χριστὸν ὑπελάμβανεν εἶναι,
 καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς θεόν, ἀλλ' ὡς
 ἀνθρωπὸν, καὶ ὡς ἕνα τῶν παρ' Ἑβραίοις διδασκά-
 λων, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ
 ὑπόληψιν, ὡς ἀνθρώπος αὐτῷ διαλέγεται. Διατί με
 λέγεις ἀγαθόν, ἀνθρώπων ἕνα κατὰ τὴν σὴν ὑπό-
 ληψιν; ὡς μὲν γὰρ ἀνθρώπος, οὐκ εἰμὶ ἀγαθός· ὡς
 δὲ θεός, ἀπειρον ἔχω τὸ τῆς ἀγαθότητος πέλαγος·
 μόνος γὰρ κυρίως ἀγαθός ὁ θεός. Τοῦτο δὲ εἰπὼν
 ὁ Χριστὸς, οὐ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεστέρησε τῆς ἀγα-
 θότητος, ἀλλὰ περὶ τῆς κυρίως ἀγαθότητος ἐδίδαξεν.
 Ἄμα δὲ καὶ τὴν κολακίαν ἀπέωσατο καὶ ἐπαίδευσεν
 ἡμᾶς, μὴ συγκατατίθεσθαι τοῖς ἐπαίνοις. Ἐἰ δὲ
 θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς·
 λέγει αὐτῷ, εἰ ποίας; Ὁ ὡς πειράζων ὁ νεανίσκος
 εἶπε, ποίας, ἀλλ' ἐνόμισε παρὰ τὰς νομικὰς ἐντο-
 λὰς, ἐτέρας εἶναι ἐντολάς τὰς εἰσαγούσας εἰς τὴν
 ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τὸ, Οὐ φρο-
 νεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυ-
 ρήσεις. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου·
 καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Λέγει
 αὐτῷ ὁ νεανίσκος· Πάντα ταῦτα ἐφυλαξίμην ἐκ
 νεότητός μου. ἢ Τὰς καφαλαμωδέστερας τῶν νομικῶν
 ἐντολῶν προτείνει τῷ νεανίσκῳ οἰκονομικῶς ὁ Χρι-
 στὸς, ἅμα μὲν τιμῶν αὐτάς, ἵνα μὴ ἐδόξη ἐναντίος
 τῷ νόμῳ· ἅμα δὲ καὶ, ἵνα (39) δείξῃ, ὅτι ὁ ἐν τῷ
 νόμῳ νομίζων εἶναι τέλειος, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ εὐαγ-
 γελικοῦ νόμου ἀταλής ἐστιν. Ἐγίνωσκε γὰρ, ὡς
 προγνώστης θεός, ὅτι οὕτως ἀποκριθήσεται, ὅτι

A quid boni faciam ut habeam vitam æternam? Hunc adolescentem qui ad Christum accessit non nulli ut pravum et improbum et Christum tentantem calumniantur. Re quidem vera, non hoc ita se habet, sed eum pecuniæ amicam divitiarum servum fuisse bene dixeris, pravum autem et perditum et tentatorem minime. Etenim Christus illum ut pecuniæ avidum vituperat. Lucas evangelista eum dicit esse Judæorum ducem; et Marcus evangelista dicit Jesum, postquam illum intuitus esset, illum dilexisse. Inde igitur manifestum est adolescentem aliunde bonum esse et vitam æternam cupiisse, avaritiæ autem spinas fertilem illius animæ terram fecisse: «Dixit autem illi. Quid me bonum dicis? nemo bonus, nisi Deus solus.»

B Natura quidem solus Deus bonus est; opinio vero solus bonus sit qui Deum imitatur. Nemo enim neque corporeus neque integer reipsa bonus est, nisi solus Deus. Ideo quæ secundum naturam est bonitas propter hoc ipsum est indefectibilis. Ex aliis autem omnibus qui eam propter electionem sive visibilibus, sive invisibilibus sortiti sunt, ideo etiam potest decidere; et quoniam ille adolescens Christum merum hominem esse suspicatur et bonum illum vocat, non ut Deum, sed ut hominem et unum ex Hebræis doctoribus, inde sequitur Christum pro tali opinione ut hominem cum illo sermonem habere: Cur me dicis bonum, cum sim juxta tuam opinionem homo; ut homo enim, non sum bonus; ut Deus vero, immensum habeo bonitatis pelagus. Solus enim vere bonus est Deus. Id vero dicens Christus, non homines bonitatis destituit, sed eos docuit quæ vera sit bonitas. Et simul blanditias repulit, et nos laudes non querere monet: «Si enim vis in vitam ingredi, serva mandata,» inquit. «Quæ?» Non ut tentans juvenis dixit: quæ; sed putavit esse præter legis mandata, alia mandata in vitam æternam introducentia: «Jesus autem dixit: Non occides; non adulterabis; non furtum facies; non falsum testimonium dices; honora patrem tuum et matrem tuam; et diliges proximum tuum, sicut teipsum. Dicit illi adolescens: Hæc omnia servavi ex juventute mea.» Summatim legis mandata adolescenti proponit sapienter Christus, ea simul honore circumdans, ne contrarius legi videretur; simul autem ut ostenderet eum qui se in lege perfectum esse crederet, vilem esse vel quod ad evangelicæ legis initium. Sciebat enim, ut prævidens Deus, illum responsurum esse mandata se executum esse et custodivisse ex adolescentia sua. Ideo et unam ex evangelicis legibus protendens Dominus adolescenti pecuniæ avidum illum esse convicit opportune et evidenter ostendit avaritiam omnes virtutes poluere, et inde fugiendam et repellendam hanc

(37) Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ Matth. xix, 16 seqq. Sic incipiunt hanc pericopam Lectionaria. Nam in editis non legitur γουυπετῶν.

(38) Ἢ δὲ ἀκάρθια. Eleganter hæc dixit.
 (39) Ἢνα δείξῃ, ὅτι ὁ ἐν. Sic dedi de meo. In cod. vitiose legebatur: Ἢνα εἰς τὴν ζωὴν εἶναι.

cupidiſſimam jussit. Ut enim dixit adolescens, si legis præcepta custodit, magna omnia implevit. Quomodo autem potuit ille proximum, ut seipsum diligere si ipse quidem dives esset, proximus autem pauper? Nemo enim proximum diligens ut seipsum, proximo vult esse ditior. Omnis autem homo proximus dicitur. Et si amavisset proximum juvenis, participes eorum quæ habebat, fecisset parum vel nihil habentes. Quid igitur et dicere juvenem implevisse et hoc præceptum et alia legis præcepta, ut juvenis se implevisse assererat? Amabat enim proximum sicut seipsum, sed ita ut nihil illi nocivi inferret, non ut illum propriarum divitiarum participem faceret. Id enim sublime et magnum et Judaica recordia alius.

ὁδῶς ἔχοντας. Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι κατώρθωσε καὶ ταύτην τὴν ἐντολήν, καὶ τὰς ἄλλας ὁ νεανίσκος ὡς ἐνεχώρει τότε κατορθοῦν αὐτάς· ἡγάπα μὲν γὰρ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, ἀλλ' ὥστε μηδὲν αὐτῷ βλαβερὸν ἐνδείξασθαι, οὐ μὴν, ὥστε συμμερίσασθαι αὐτῷ τὸν ὄμιον πλοῦτον· τοῦτο γὰρ ὑψηλὸν καὶ μέγα καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς χαμαιζήλιας ἀνώτερον.

Videamus et nos, fratres Evangelii discipuli, an proximum sicut nos amemus, et an illum participem faciamus honorum quæ a Deo accepimus. Pauci autem sunt, ut opinor, ii qui hodie hoc mandatum adimplent. Quando autem hoc mandatum non modo non implemus, sed etiam proximi bona abripimus, et injuriam ei facimus et eum lædimus, et calumniatur et opprimimus, qua sententia et pœna non sumus digni? « Quid jam me deficit? » Quid mihi deest, inquit ille? Hoc dicens significabat ostendebatque se majorem cupere et appetere virtutem : « Dixit illi Jesus : Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelis, et veniens sequere me. » Cum bona, divitiarum nempe, impedirent quominus ipsum sequeretur, jubet Christus juvenem ea vendere et dare pauperibus, et sic expeditum sequi ipsum. Habebis autem thesaurum, dicit adolescenti Dominus, ut ejus avaritiam consolaretur, illique polliceretur se rursus thesaurizaturum esse et quidem meliores thesauros. In caelis enim, inquit, habebis thesaurum. Ostendit autem per hæc verba paratum semper iis qui cam merentur bonarum actionum mercedem. « Veniens sequere me, » dicitur pro ambula in meæ vitæ vestigiis, et meis legibus obtempera. Id te deest, qui legis præcepta adimplesti. — « Postquam autem hæc verba audiit adolescens abiit tristis. Habebat enim bona multa : » Quanto majora possidebat, tanto magis eorum servus erat. Etenim divitiarum augmentum, augmentum facit avaritiarum. Causa igitur hujus tristitiæ et dissidentiarum erat magna divitiarum possessio. Cum enim non posset sequi, abiit tristis. — « Jesus autem dixit discipulis suis : Amen dico

κατώρθωσε τὰς ἐντολὰς καὶ ἐφύλαξεν ἐκ νεότητος. Διὰ τοῦτο καὶ μίαν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν προτείνας τῷ νεανίσκῳ ὁ Κύριος, φιλάργυρον ἤλεγξε τοῦτον εἶναι· εὐαφρόνως δὲ καὶ καθαρῶς (40) ὑπέδειξε τὴν φιλαργυρίαν πάσας λυμαινομένην τὰς ἀρετὰς, καὶ ἀπὸ τούτου φευκτὴν τὸ τοιοῦτον πάθος καὶ ἀποτροπῆαι διωρίσαστο. Καθὼς (41) δὲ εἶπεν ὁ νεανίσκος, εἰ ἐφύλαξε τὰς τοῦ νόμου ἐντολὰς, μεγάλα πάντως κατώρθωσε. Πῶς δὲ ἴσχυσε ἐκεῖνος κατορθῶσαι τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, ὡς ἑαυτὸν, εἴπερ αὐτὸς μὲν πλούσιος ἦν, ὁ δὲ πλησίον πτωχός; Οὐδεὶς γὰρ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλουσιώτερος θέλει εἶναι τοῦ πλησίον· πᾶς (42) δὲ ἄνθρωπος πλησίον λέγεται· καὶ εἰ ἡγάπα τὸν πλησίον ὁ νεανίσκος, ἐμερίσαστο ἂν, ὅσα ἐκείνητο πρὸς τοὺς ὄμιον ἢ οὐδῶς ἔχοντας.

ἴδωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, οἱ τοῦ Εὐαγγελίου (43) μάλιστα, εἰ ἀγαπῶμεν τοὺς πλησίον ὡς ἑαυτοὺς, καὶ συμμερίζομεν αὐτοῖς, ἕπερ ἔχομεν ἀγαθὰ ἐκ Θεοῦ. Ὅλιγοί δὲ εἰσιν, ὡς νομίζω οἱ πληροῦντες σήμερον ταύτην τὴν ἐντολήν. Ὅτε δὲ μηδὲ ταύτην τὴν ἐντολήν ποιοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πλησίον ἀρπάζομεν, καὶ ἀδικοῦμεν καὶ πλεονεκτοῦμεν, καὶ διαβάλλομεν καὶ στενοχωροῦμεν αὐτοὺς, ποίας καταδικῆς καὶ κολάσεως οὐκ ἐσμὲν ἄξιοι; « Τί ἐτι ὑστερῶ, » Τί λείπομαι, λέγει ὁ νεανίσκος; Τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐνέφηγε, καὶ ἐδήλωσε, ὅτι μείζονος ἐπιθυμεῖ καὶ ἐφίεται ἀρετῆς. « Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. » Ἐπειδὴ τὰ ὑπάρχοντα, τούτέστιν, ὁ πλοῦτος ἐμπόδιον ἦσαν τοῦ ἀκολουθῆσαι, κελεύει ὁ Χριστὸς τῷ νεανίσκῳ πωλῆσαι ταῦτα καὶ δοῦναι πτωχοῖς, καὶ οὕτως ἐλευθερωθῆναι καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ. Ἐξείεις δὲ θησαυρὸν, εἶπε τῷ νεανίσκῳ ὁ Κύριος, παραμυθούμενος τὴν φιλοχρηματίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπαγγελλόμενος, ὅτι θησαυρίσει πάλιν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ κρείττονα θησαυρόν. Ἐν οὐρανῷ γὰρ, εἶπεν, εἰς ἔξεις θησαυρόν. Ἐδήλωσε δὲ διὰ τούτου καὶ τὴν ἀποκειμένην αἰετὸς ἀξιότις ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων. Τὸ « δεῦρο ἀκολούθει μοι, » ἀντὶ τοῦ Βάδιζε κατ' ἴχνος τῆς ἐμῆς πολιτείας, καὶ ἀκολούθει ταῖς ἐμαῖς ἐντολαῖς. Τοῦτο γὰρ σοὶ λείπει τὰς νομικὰς ἐντολὰς κατορθώσαντι. « Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλὰ. » Ὅσον εἶχε πολλὰ ὁ νεανίσκος, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐδεδούλωτο· καὶ γὰρ ἡ προσθήκη τοῦ πλοῦτου προσθήκη ποιεῖ τῆς φιλαργυρίας· γέγονεν οὖν αἰτία τῆς λύπης καὶ τῆς ἀπειθείας ἢ πολυκτημοσύνης.

(40) Καθαρῶς, i. e. σαφῶς. Sic hic sæpe uti solet hoc vocabulo.

(41) Καθὼς δὲ — κατώρθωσε. Hæc sine dubio corrupta sunt, nec ajuvat hic codex B. qui in alia omnia discedit. Forte hic locus sic constitui potest: Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ νεανίσκος, Εἰ ἐφύλαξα τὰς

τοῦ νόμου ἐντολὰς, μεγάλα πάντως κατώρθωσα.

(42) Πᾶς δὲ ἄνθρωπος πλησίον λέγεται. Hæc, ni fallor, abesse poterant. Certo, quam vim hic habere possint, non intelligo.

(43) Τοῦ Εὐαγγελίου μάλιστα. Forte pro μάλιστα legendum μαθηταί.

Ἐπει γὰρ οὐκ ἠδυνήθη ἀκολουθῆσαι, ἀπῆλθε λυπούμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἢ εἰ δὲ ὁ πλούσιος δυσκόλως, ὁ πλεονέκτης οὐδὲν ἴσως· εἰ γὰρ ὁ μὴ δοὺς τὰ ἑαυτοῦ κατακρίνεται, πολλῷ μᾶλλον ὁ καὶ τὰ ἐτέρων ἀρπάξων. Ἐπίπλιν δὲ λέγω ὑμῖν, Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν· ἢ εἰπὼν τὸ πρᾶγμα δύσκολον ὁ Χριστὸς, ἔπειτα λέγει τοῦτο καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐκ ἀπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδυνατοῦ ἀδυνατώτερον. Ἀδύνατον μὲν γὰρ τὴν κάμηλον τὸ ζῶον διὰ τρυπήματος βελόνης διελθεῖν· ἀδυνατώτερον δὲ τοῦτου τὸ, εἰσελθεῖν πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· τινὲς δὲ κάμηλον (44) λέγουσι σχοινίον παχὺ τοῦ πλοίου, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται. Ταῦτα λέγων ὁ Χριστὸς, οὐ διαβάλλει τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ τὸ δουλοῦσθαι τῷ πλούτῳ. Ἄριστον δὲ καὶ θυμάσιον τὸ παράδειγμα. Καθάπερ γὰρ τὸ ἐρύπημα τῆς βελόνης οὐ χωρεῖ τὴν κάμηλον διὰ τε τὴν πολλὴν αὐτοῦ στενότητα, καὶ διὰ τὸν πολὺν ὄγκον τῆς καμήλου, οὕτως καὶ ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, οὐ χωρεῖ τὸν πλούσιον, διὰ τε τὴν ἑαυτῆς στενότητα, καὶ διὰ τὸν πολὺν ὄγκον τοῦ πλουσίου. Πρέπει οὖν, ἀδελφοί μου, πάντα ὄγκον (45) ἀποθέσθαι κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ λεπυνοῦσθαι δι' ἑκουσίου πενίας, ὥστε δυνηθῆναι διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Στενὴ γὰρ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; Ἐξεπλήσσοντο, ἀντὶ τοῦ ἐθαυροῦντο. Πλὴν οὐκ ὅπερ ἑαυτῶν (πένητες γὰρ ἦσαν), ἀλλ' ὅπερ τῶν πλουσίων· ἤρξαντο γὰρ σπλάγγνα οἰκτιρῶν ἀναλαθεῖν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ὑπεραγαθῆναι τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες· Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Παρ' ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον· Παρὰ δὲ Θεοῦ πάντα δυνατόν. Πρῶτον ἡμέρῳ βλέμματι τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν φρίττουσαν καὶ θορυβομένην παρηγόρησεν ὁ Χριστὸς, εἶτα εἶπεν, ὅτι παρὰ ἀνθρώποις πλουσίοις τοῦτο δηλαδὴ τὸ σωθῆναι ἀδύνατόν (46) ἐστὶ, δεδεμένοι ἰσχυρῶς ταῖς σειραῖς τῆς φιλαργυρίας ἀδυνατοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν μόνον (47) ἐλευθερωθῆναι τῆς τοιαύτης τυραννίδος. Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μόνον σώσει δύναται, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἕτερον δύναται. Σώσει δὲ τοὺς πλουσίους ὁ Θεός, ἐὰν τὴν παρ' ἑαυτῶν σπουδὴν εἰσφέροντες ἐπικαλέσωνται καὶ τοῦτον ἐπίκουρον καὶ συλλήπτορα τῆς ἐλευθερίας, κενούντες τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς πένητας καὶ σβεννύοντες τὸ πῦρ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας. Ἴδου ἐδιδάχθημεν καὶ ἐμάθομεν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀδύνατον σωθῆναι φιλάργυρον, ἐὰν μὴ τὴν παρ' ἑαυτοῦ σπουδὴν εἰσφέ-

A vobis, quia difficile dives intrabit in regnum caelorum. Si vero difficile dives, nullo modo ambitiosus. Si enim qui non dat sua, condemnatur, multo magis qui bona aliorum abripit. — Iterum autem dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem in regnum caelorum, introire. Postquam id difficile esse dixit Christus, deinde id dicit esse impossibile, et non modo impossibile, sed omnino impossibile. Impossibile est enim camelum animal per foramen acus transire, impossibilius autem est divitem intrare in regnum caelorum. Quidam autem dicunt camelum esse validum navigii funem, quo anchoras nautae alligant. Hoc dicens Christus divitias non accusat, sed divitiarum servilem amorem. Optimum et admirabile exemplum. Quemadmodum enim acus foramen non accipit camelum, quia admodum arctum est illud, camelus autem corpulentum, ita et via quae ducit ad vitam aeternam non accipit divitem, quia illa quidem angusta est, dives autem valde tumet. Decet igitur, fratres, omnem superbiam abjicere juxta divinum Apostolum, et minui per voluntariam pauperitatem, ita ut possimus per angustam viam introire in regnum caelorum. Angusta enim est et arcta via quae ducit ad vitam; et pauci sunt qui inveniunt eam. Audientes autem discipuli timuerunt valde dicentes : Quis ergo potest salvari? Timuerunt, pro turbati sunt; non tamen de seipsis, pauperes enim erant, sed de divitibus. Incipiebant enim viscera misericordiae suscipere apostoli, et dolere de hominum perditione dicentes : Quis ergo potest salvari? Intuens autem Jesus, dicit illis : Apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possible sunt. — Dulci primum intuitu mentem discipulorum trementem et turbatam consolatus est Christus, deinde dixit, apud divites manifeste salutem esse impossibilem : valide avaritiae vinculis ligati per seipsos nequeunt ab ista tyrannide liberari. Deus autem non modo potest salvare, sed quodvis aliud potest. Salvabit porro divites Deus, si pro virili parte operantes, ipsum invocaverint adiutorem et libertatis datorem, divitias pauperibus distribuentes, et divitiarum cupiditatis ignem exstinguentes. D Ecce edocti sumus et didicimus, fratres, impossibile esse salvari pecuniae studiosum nisi propriam curam adhibens, Deum adiutorem habuerit, qui ipsum ab istiusmodi cupiditate liberet. Dicunt autem : Si omnia possible sunt Deo, illi possibile esse et malum. Ad illos autem respondent malum esse non potestatis, sed infirmitatis. Ideo David peccata nominavit infirmitates dicens : Completae sunt infirmitates eorum. Et divinus Paulus dicit : Cum nos infirmi essemus, id est peccatores Christus pro impiis mortuus est. Et aliunde

(44) Κάμηλον λέγουσι. Catena inedita, cujus est apographum apud me, ad hunc locum sic habet : Κάμηλον δὲ ὡδε, οὐ τὸ ζῶον, ἀλλὰ τὸ παχὺ σχοινίον, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται.

(45) Πάντα ὄγκον ἀποθέσθαι. Hebr. xii, 4.

(46) Ἀδύνατόν ἐστι, δεδεμένοι ἰσχυρῶς. Malim ἀδύνατόν ἐστι, δεδεμένοι γὰρ ἰσχυρῶς.

(47) Ἀφ' ἑαυτῶν μόνον. Malim μόνων.

cupiditatem jussit. Ut enim dixit adolescens, si legis præcepta custodit, magna omnino implevit. Quomodo autem potuit ille proximum, ut seipsum diligere si ipse quidem dives esset, proximus autem pauper? Nemo enim proximum diligens ut seipsum, proximo vult esse ditior. Omnis autem homo proximus dicitur. Et si amavisset proximum juvenis, participes eorum quæ habebat, fecisset parum vel nihil habentes. Quid igitur et dicere juvenem implevisse et hoc præceptum et alla legis præcepta, ut juvenis se implevisse asserebat? Amabat enim proximum sicut seipsum, sed ita ut nihil illi nocivi inferret, non ut illum propriarum divitiarum participem faceret. Id enim sublime et magnum et Judaica recordia altius.

ἔδωκες ἔχοντας. Τί οὖν ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι κατώρθωσε καὶ ταύτην τὴν ἐντολήν, καὶ τὰς ἄλλας ὁ νεανίσκος ὡς ἐνεχώρει τότε κατορθοῦν αὐτάς· ἡγάπα μὲν γὰρ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, ἀλλ' ὥστε μηδὲν αὐτῷ βλαβερόν ἐνδείξασθαι, οὐ μὴν, ὥστε συμμερίσασθαι αὐτῷ τὸν ὕβιον πλοῦτον· τοῦτο γὰρ ὑψηλὸν καὶ μέγα καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς χαμαιζηλίας ἀνώτερον.

Videamus et nos, fratres Evangelii discipuli, an proximum sicut nos amemus, et an illum participem faciamus honorum quæ a Deo accepimus. Pauci autem sunt, ut opinor, si qui hodie hoc mandatum adimplent. Quando autem hoc mandatum non modo non implemus, sed etiam proximi bona abripimus, et injuriam ei facimus et eum lædimus, et calumniatur et opprimimus, qua sententia et pœna non sumus digni? « Quid jam me deficit? » Quid mihi deest, inquit ille? Hoc dicens significabat ostendebatque se majorem cupere et appetere virtutem: « Dixit illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlis, et veniens sequere me. » Cum bona, divitiæ nempe, impedirent quominus ipsum sequeretur, jubet Christus juvenem ea vendere et dare pauperibus, et sic expeditum sequi ipsum. Habebis autem thesaurum, dicit adolescenti Dominus, ut ejus avaritiam consolaretur, illique polliceretur se rursus thesaurizaturum esse et quidem meliores thesauros. In cœlis enim, inquit, habebis thesaurum. Ostendit autem per hæc verba paratum semper iis qui cam merentur bonarum actionum mercedem. « Veniens sequere me, » dicitur pro ambula in meæ vitæ vestigiis, et meis legibus obtempera. Id te deest, qui legis præcepta adimplesti. — « Postquam autem hæc verba audiiit adolescens abiit tristis. Habebat enim bona multa: » Quanto majora possidebat, tanto magis eorum servus erat. Et enim divitiarum augmentum, augmentum facit avaritiæ. Causa igitur hujus tristitiæ et diffidentitiæ erat magna divitiarum possessio. Cum enim non posset sequi, abiit tristis. — « Jesus autem dixit discipulis suis: Amen dico

(40) Καθαρός, i. e. σαφώς. Sic hic sæpe uti solet hoc vocabulo.

(41) Καθὼς δὲ — κατώρθωσε. Hæc sine dubio corrupta sunt, nec adjuvat hic codex B, qui in alia omnia discedit. Forte hic locus sic constitui potest: Καλῶς δὲ εἶπεν ὁ νεανίσκος, Ἐὶ ἐπόλαξα τὰς

κατώρθωσε τὰς ἐντολὰς καὶ ἐπόλαξεν ἐκ νεότητος. Διὰ τοῦτο καὶ μίαν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν προτείνας τῷ νεανίσκῳ ὁ Κύριος, φιλάργυρον ἤλεγξε τοῦτον εἶναι· εὐαφόρμως δὲ καὶ καθαρῶς (40) ὕδειξε τὴν φιλαργυρίαν πάσας λυμαινομένην τὰς ἀρετάς, καὶ ἀπὸ τοῦτου φευκτὸν τὸ τοιοῦτον πάθος καὶ ἀποτρόπαιον διωρίσατο. Καθὼς (41) δὲ εἶπεν ὁ νεανίσκος, εἰ ἐπόλαξε τὰς τοῦ νόμου ἐντολὰς, μεγάλα πάντως κατώρθωσε. Πῶς δὲ ἰσχύσει ἐκεῖνος κατορθῶσαι τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, ὡς ἑαυτὸν, εἴπερ αὐτὸς μὲν πλούσιος ἦν, ὁ δὲ πλησίον πτωχός; Οὐδεὶς γὰρ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλουσιώτερος θέλει εἶναι τοῦ πλησίον· πᾶς (42) δὲ ἄνθρωπος πλησίον λέγεται· καὶ εἰ ἡγάπα τὸν πλησίον ὁ νεανίσκος, ἐμερίσατο ἄν, ὅσα ἐκίχτητο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἢ οὐ-

ἴδωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, οἱ τοῦ Εὐαγγελίου (43) μάλιστα, εἰ ἀγαπῶμεν τοὺς πλησίον ὡς ἑαυτοὺς, καὶ συμμερίζομεν αὐτοῖς, ἔπειρ ἔχομεν ἀγαθὰ ἐκ Θεοῦ. Ὅλγιοι δὲ εἰσιν, ὡς νομίζω οἱ πληροῦντες σήμερον ταύτην τὴν ἐντολήν. Ὅτε δὲ μὴτὲ ταύτην τὴν ἐντολήν ποιοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πλησίον ἀρπάζομεν, καὶ ἀδικοῦμεν καὶ πλεονεκτοῦμεν, καὶ διαβάλλομεν καὶ στενοχωροῦμεν αὐτοὺς, ποίας καταδικῆς καὶ κολάσεως οὐκ ἴσμεν ἄξιοι; « Τί ἐτι ὀστερῶ, » Τί λείπομαι, λέγει ὁ νεανίσκος; Τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐνέφηνε, καὶ ἐδήλωσε, ὅτι μείζονος ἐπιθυμεῖ καὶ ἐφιέται ἀρετῆς. « Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἔδος πτωχούς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. » Ἐπειδὴ τὰ ὑπάρχοντα, τουτέστιν, ὁ πλούσιος ἐμπόδιον ἦσαν τοῦ ἀκολουθῆσαι, κελεύει ὁ Χριστὸς τῷ νεανίσκῳ πωλῆσαι ταῦτα καὶ δοῦναι πτωχοῖς, καὶ οὕτως ἐλευθερωθῆναι καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ. Ἐξείς δὲ θησαυρὸν, εἶπε τῷ νεανίσκῳ ὁ Κύριος, παραμυθούμενος τὴν φιλοχρηματίαν αὐτοῦ, καὶ ἀπαγγελλόμενος, ὅτι θησαυρίσει πάλιν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ κρείττονα θησαυρὸν. Ἐν οὐρανῷ γὰρ, εἶπεν, ὅτι ἔξεις θησαυρὸν. Ἐδήλωσε δὲ διὰ τοῦτου καὶ τὴν ἀποκειμένην ἐπὶ τοῖς ἄξιοις ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων. Τὸ « δεῦρο ἀκολούθει μοι, » ἀντὶ τοῦ Βάδιδε κατ' ἴχνος τῆς ἐμῆς πολιτείας, καὶ ἀκολούθει ταῖς ἐμαῖς ἐντολαῖς. Τοῦτο γὰρ σοι λείπει τὰς νομικὰς ἐντολὰς κατορθώσαντι. « Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλὰ. » Ὅσον εἶχε πολλὰ ὁ νεανίσκος, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐδοδούλωτο· καὶ γὰρ ἡ προσθήκη τοῦ πλοῦτου προσθήκην ποιεῖ τῆς φιλαργυρίας· γέγονεν οὖν αἰτία τῆς λύπης καὶ τῆς ἀπειθείας ἢ πολυκτημοσύνης.

τοῦ νόμου ἐντολὰς, μεγάλα πάντως κατώρθωσε.

(42) Πᾶς δὲ ἄνθρωπος πλησίον λέγεται. Hæc, ni fallor, abesse poterant. Certo, quam vim hic habere possunt, non intelligo.

(43) Τοῦ Εὐαγγελίου μάλιστα. Forte pro μάλιστα legendum μαθηταί.

Ἐπει γὰρ οὐκ ἠδυνήθη ἀκολουθήσαι, ἀπῆλθε λυπούμενος. « Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλοῦσι εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν » εἰ δὲ ὁ πλοῦσιος δυσκόλως, ὁ πλεονέκτης οὐδὲν εἰ γὰρ ὁ μὴ δοῦς τὰ ἑαυτοῦ κατακρίνεται, πολλῶ μᾶλλον ὁ καὶ τὰ ἑτέρων ἀρπάξων. « Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν, ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν » εἰπὼν τὸ πρᾶγμα δύσκολον ὁ Χριστὸς, ἔπειτα λέγει τοῦτο καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐκ ἀπλῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδυνατοῦ ἀδυνατώτερον. Ἀδύνατον μὲν γὰρ τὴν κάμηλον τὸ ζῶον διὰ τρυπήματος βελόνης διελθεῖν· ἀδυνατώτερον δὲ τοῦτου τὸ, εἰσελθεῖν πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· τινὲς δὲ κάμηλον (44) λέγουσι σχοινίον παχὺ τοῦ πλοῦτου, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται. Ταῦτα λέγων ὁ Χριστὸς, οὐ διαβάλλει τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ τὸ δουλοῦσθαι τῷ πλούτῳ. Ἄριστον δὲ καὶ θαυμάσιον τὸ παράδειγμα. Καθάπερ γὰρ τὸ ἐρῶπημα τῆς βελόνης οὐ χωρεῖ τὴν κάμηλον διὰ τε τὴν πολλὴν αὐτοῦ στενότητα, καὶ διὰ τὸν πολὺν ὄγκον τῆς καμήλου, οὕτω καὶ ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, οὐ χωρεῖ τὸν πλοῦσιον, διὰ τε τὴν ἑαυτῆς στενότητα, καὶ διὰ τὸν πολὺν ὄγκον τοῦ πλοῦσιου. Πρέπει οὖν, ἀδελφοί μου, πάντα ὄγκον (45) ἀποθέσθαι κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ λεπτυνθῆναι δι' ἔκταστος πενίας, ὥστε δυνηθῆναι διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Στενὴ γὰρ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. « Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; » Ἐξεπλήσσοντο, ἀντὶ τοῦ ἐθαυροῦντο. Πλὴν οὐχ ὁπρὸς ἑαυτῶν (πένητες γὰρ ἦσαν), ἀλλ' ὑπὲρ τῶν πλοῦσιων· ἤρξαντο γὰρ σκλάβηνα οἰκτιρῶν ἀναλαθεῖν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ὑπεραγαθῆναι τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες· Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; « Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Παρ' ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον· Παρὰ δὲ Θεοῦ πάντα δυνατόν. » Πρῶτον ἡμέρῳ βλέμματι τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν φρίττουσαν καὶ θορυβομένην παρηγόρησεν ὁ Χριστὸς, εἶτα εἶπεν, ὅτι παρὰ ἀνθρώποις πλοῦσιος τοῦτο δηλαδὴ τὸ σωθῆναι ἀδύνατόν (46) ἐστὶ, δεδεμένοι ἰσχυρῶς ταῖς σειραῖς τῆς φιλαργυρίας ἀδυνατοῦσιν ἄφ' ἑαυτῶν μόνον (47) ἐλευθερωθῆναι τῆς τοιαύτης τυραννίδος. Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μόνον σώσει δύναται, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἕτερον δύναται. Σώσει δὲ τοὺς πλοῦσιους ὁ Θεός, ἐὰν τὴν παρ' ἑαυτῶν σπουδὴν εἰσφέροντες ἐπικαλέσωνται καὶ τοῦτον ἐπίκουρον καὶ συλλήπτορα τῆς ἐλευθερίας, κενούντες τὸν πλοῦτον εἰς τοὺς πένητας καὶ σβεννύοντες τὸ πῦρ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας. Ἰδοὺ ἐδιδάχθημεν καὶ ἐμάθομεν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀδύνατον σωθῆναι φιλάργυρον, ἐὰν μὴ τὴν παρ' ἑαυτοῦ σπουδὴν εἰσφέ-

A vobis, quia difficile dives intrabit in regnum caelorum. » Si vero difficile dives, nullo modo ambitiosus. Si enim qui non dat sua, condemnatur, multo magis qui bona aliorum abripit. — « Iterum autem dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem in regnum caelorum, introire. Postquam id difficile esse dixit Christus, deinde id dicit esse impossibile, et non modo impossibile, sed omnino impossibile. Impossibile est enim camelum animal per foramen acus transire, impossibilius autem est divitem intrare in regnum caelorum. Quidam autem dicunt camelum esse validum navigii funem, quo anchoras nautae alligant. Hoc dicens Christus divitias non accusat, sed divitiarum servilem amorem. Optimum et admirabile B exemplum. Quemadmodum enim acus foramen non accipit camelum, quia admodum arctum est illud, camelus autem corpulentum, ita et via quae ducit ad vitam aeternam non accipit divitem, quia illa quidem angusta est, dives autem valde tumet. Decet igitur, fratres, omnem superbiam abjicere juxta divinum Apostolum, et minui per voluntariam pauperitatem, ita ut possimus per angustam viam introire in regnum caelorum. Angusta enim est et arcta via quae ducit ad vitam; et pauci sunt qui inveniunt eam. « Audientes autem discipuli timuerunt valde dicentes : Quis ergo potest salvari? » Timuerunt, pro turbati sunt; non tamen de seipsis, pauperes enim erant, sed de divitibus. Incipiebant enim viscera misericordiae suscipere apostoli, et dolere de hominum perditione dicentes : « Quis ergo potest salvari? » Intuens autem Jesus, dicit illis : « Apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possible sunt. » — Dulci primum intuitu mentem discipulorum trementem et turbatam consolatus est Christus, deinde dixit, apud divites manifesto salutem esse impossibilem : valide avaritiae vinculis ligati per seipsos nequeunt ab ista tyrannide liberari. Deus autem non modo potest salvare, sed quodvis aliud potest. Salvabit porro divites Deus, si pro virili parte operantes, ipsum invocaverint adiutorem et libertatis datorem, divitias pauperibus distribuentes, et divitiarum cupiditatis ignem exstinguentes. D Ecce edocti sumus et didicimus, fratres, impossibile esse salvari pecuniae studiosum nisi propriam curam adhibens, Deum adiutorem habuerit, qui ipsum ab istiusmodi cupiditate liberet. Dicunt autem : Si omnia possible sunt Deo, illi possibile esse et malum. Ad illos autem respondent malum esse non potestatis, sed infirmitatis. Ideo David peccata nominavit infirmitates dicens : « Completae sunt infirmitates eorum. » Et divinus Paulus dicit : « Cum nos infirmi essemus, id est peccatores Christus pro impiis mortuus est. » Et aliunde

(44) Κάμηλον λέγουσι. Catena inedita, cuius est apographum apud me, ad hunc locum sic habet : Κάμηλον δὲ ὡς, οὐ τὸ ζῶον, ἀλλὰ τὸ παχὺ σχοινίον, ᾧ δεσμοῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται.

(45) Πάντα ὄγκον ἀποθέσθαι. Hebr. xii, 4.

(46) Ἀδύνατόν ἐστι, δεδεμένοι ἰσχυρῶς. Malim ἀδύνατόν ἐστι, δεδεμένοι γὰρ ἰσχυρῶς.

(47) Ἀφ' ἑαυτῶν μόνον. Malim μόνων.

juxta divum Gregorium, mali initium est boni neglectio. In bono enim immobilis statio initium fit malitiæ. Quomodo autem bonum negliget bonitas? Potest enim quidem omnia Deus, vult autem bona et optima.

ἀμαρτία; ὠνόμασεν ἀσθενείας, εἰπὼν· « Ὅτι ἐπληθύνθησαν (49) αἱ ἀσθενεῖαι αὐτῶν· » Καὶ ὁ θεὸς Παῦλος λέγει, « Ὅντων (50) ἡμῶν ἀσθενῶν, ἤγουν ἀλλοτριῶν, κατὰ τὸν θεὸν Γρηγόριον, Ἄρχη τοῦ καλοῦ (51) στάσις, κακίας ἀρχὴ γίνεται. Πῶς δὲ πάντα ὁ θεὸς· βούλεται δὲ τὰ ἄριστα καὶ τὰ ἀγαθὰ.

Ideo, fratres, cum simus infirmi, ad Deum qui potest omnia accedamus, potentia acquirendæ causa, et ante eum qui indigentibus auxilium præstabit, corde contrito procidamus, et ut ab iis quæ ex peccatis oriuntur divitias liberemur eum precemur, culparum egentes facti virtutum divitiis replamur atque ita ditati in manus Dei deponamus divitias, manibus pauperum eas distribuentes et thesauros in oculis nobismetipsis thesaurizantes. Tunc vere divites inveniemur, neminem reformidantes qui indefectibilis et manentibus divitiis insidietur, et manentes et non diffuentes habebimus ex hoc bono thesauro delicias, in Christo Jesu Domino nostro; quem decet gloria et potestas cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

DOMINICA QUINTA, LUCÆ.

Post Ascensionem.

Bona quidem sunt et utilia omnia divina oracula iis qui mentem adhibent, sed illa aliis mirabiliora et utiliora quæ animarum ordinant mores et ad virtutis desiderium et cupiditatem excitant et mali rejectionem et effugium proponunt. Ideo et Dominus non cessat nos ad bonum hortari et ostendere ea quæ ad salutem tendunt, et ea quæ ad perditionem ducunt. Et quidem nos ad virtutem promovet, a vitio autem dehortatur, et utroque modo nostram curat salutem. Ne enim possimus dicere illum bona quidem monstrasse, de malis autem siluisse, et ne propter hoc in malum incidamus tanquam malum ignorantes, ideo et quæ virtutis opera sunt, et quæ vitii, nobis ostendit, alia aliis contraria opponens. Id ita se habere manifeste ostendet hodie proposita Evangelii lectio, quæ ad divites et pauperes attineat edocens, divites quidem monens ut delicias et alias vitæ fallacias et inhumanitatem oderint, modestiam autem et humanitatem amplectantur; egentes autem et pauperes edocens non animum abjicere propter insanabiles paupertatis casus, sed eos generose ferre et cum

(48) Θεῶν δυνατὰ. Δυνατὰ, quod laud dubie propter vicinum δυνατὸν exciderat in codice, sententia ita postulante, addidi. Paulo post etiam post ὠνόμασεν adjecti ἀσθενείας.

(49) Ἐπληθύνθησαν. Psal. xv, 3.

(50) Ὅντων ὁμῶν. Rom. v, 16.

(51) Στάσις. Ἦγουν, τὸ μὴ προκόπτειν ἐν τῷ καλοῦ.

(52) Τρυφήν καὶ ἀπύλασιν. Τρυφήν addidi ex

ρων, σχολή καὶ τὴν Θεὸν βοηθὸν ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τοῦ τοιοῦτου πάθους. Λέγουσι δὲ οἱ, ἐὰν πάντα τῷ Θεῷ (48) δυνατὰ, δυνατὸν ἔρα τῷ Θεῷ καὶ τὸ κακόν. Λέγουσιν οὖν πρὸς αὐτοὺς, οἱ τὸ κακόν οὐκ ἔστι δυνάμει, ἀλλ' ἀδυναμίαι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ τὰς

ἀμαρτιῶν, ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἀσθενῶν ἀπέθανε. » Καὶ κακοῦ τὸ ἀμελεῖσαι τοῦ ἀγαθοῦ· ἡ γὰρ ἐν τῷ ἀμελεῖσαι τοῦ ἀγαθοῦ ἢ ἀγαθότης; Ἄδυναται μὲν γὰρ

Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου, τῷ πάντα δυνάμει Θεῷ ἀσθενῶς ἔχοντες προσέλθωμεν, δυνάμει; ἕνεκα, καὶ τῷ τοῖς ἀπόροις πόρον παρέχοντι μετὰ συντεταγμένης καρδίας προσπέσωμεν, καὶ τὸν ἐξ ἀμαρτιῶν πλοῦτον ἀποκουφίσαι ἐκδυσιώσωμεν, ὅπως πτωχοὶ πταισμάτων ἀναδειχθέντες τῷ πλοῦτῳ πλουτισθέντες εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰ χρήματα παραθώμεθα, χερσὶ πνήτων αὐτὰ ἀποθέμενοι, καὶ τοὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς θησαυροὺς ἑαυτοῖς ἀποθησαυρίσαντες. Τότε ἄληθῶς εὐρεθήσμεθα πλοῦσιοι, οὐδένα τὴν ἐπιθυμῶντα τῷ ἀκενώτῳ καὶ μένοντι πλοῦτῳ ὑφορώμενοι, καὶ μένυσαν καὶ ἀδιάβητος τὴν ἐπὶ τοῦτῳ τῷ ἀγαθῷ θησαυρῷ τρυφήν καὶ (52) ἀπύλασιν ἔξομεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ πρέπει δόξα καὶ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚΗ Ε', ΛΟΥΚΑ.

Μετὰ τὴν Ὑψώσιν.

Ἄγαθὰ (53) μὲν πάντα τὰ θεῖα λόγια καὶ ἐπωφελεῖ τοῖς προσέχουσιν, ἐκαίνα δὲ πλέον τῶν ἄλλων θαυμασιώτερα καὶ ὠφελιμώτερα, ὅσα τῶν ψυχῶν βυθίζει τὰ ἦθη, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς διανίστησιν ἐφρασιν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν τῆς κακίας ὑποτίθησιν ἀποβολὴν καὶ ἀποφυγὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος οὐ παύεται ἀεὶ τὰ θέοντα ἡμῖν παραινῶν καὶ ὑποδεικνύων τὰ τε πρὸς σωτηρίαν συντείνοντα, καὶ τὰ πρὸς ἀπώλειαν φέροντα, καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀρετὴν προτροπέμενος, τὰ δὲ εἰς κακίαν ἀποτροπέμενος, καὶ ἐκατέρωθεν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν πραγματευόμενος. Ἴνα γὰρ μὴ ἔχωμεν λέγειν, ὅτι τὰ μὲν ἀγαθὰ εἰδὼς, τὰ δὲ φαῦλα ἀπεσιώπησε, καὶ διὰ τοῦτο περιπίπτωμεν τοῖς κακοῖς, ὡς ἄγνοιοι ἔχοντες, τούτου χάριν καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ τῆς κακίας εἰδὼς, ἀλλήλοις τιθεῖς τὰ ἐναντία παράλληλα. Ὅτι (54) ταῦτα οὕτως ἔχει, δείξει καθαρῶς (55) καὶ ἡ σήμερον προησομένη εὐαγγελικὴ ὑπόθεσις, πλυσίους καὶ πένθητας τὰ (56) προσήκοντα ἐκδιδίσκουσα, καὶ τοὺς μὲν πλουσίους τὴν τρυφήν καὶ τὴν ἄλλην ἀπάτην τοῦ βίου, ἐπὶ δὲ καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν μιστὴν ἐκπαιδεύουσα, τὴν δὲ αὐτάρκειαν καὶ τὴν φιλανθρω-

cod. B.

(53) Ἄγαθὰ μὲν. Etiam hæc oratio legitur in cod. B., estque hæc, ni fallor, omnium longe præstantissima ex iis, quæ in his duobus codicibus reperitur.

(54) Ὅτι ταῦτα. Foræ, οἱ δὲ ταῦτα.

(55) Καθαρῶς. V. ad Orat. II, not. 10.

(56) Τὰ προσήκοντα Ἦγουν καθήκοντα.

πάν ἀσπάξασθαι· τοὺς ἀπόρους δὲ καὶ πτωχοὺς, ἅ
 μὴ καταπίπτειν (57) ταῖς τῆς πείνης ἀνηκίστοις
 συμφοραῖς, ἐκδιδάσκουσα, ἀλλὰ φέρειν γενναίως μετ'
 εὐχαριστίας, ταῖς χρηστοτάται· ἐλπίσι τῶν μελλόν-
 των ἀγαθῶν τὴν παράκλησιν ἔχοντας. Ἔστι δὲ
 ὑπόθεσις πλοῦσι καὶ πένητος πολιτείας διηγουμένη
 διάφορον, τοῦ μὲν τῇ τρυφῇ βεβαπτισμένου, τοῦ δὲ
 τῇ (58) πείνῃ κατεστιγμένου, καὶ ἑκατέρου τούτων
 ἀντάξιον τῆς πολιτείας ἀντιλαβόντος ἀντάμειψιν,
 ὡς αὐτὰ δηλώσει τὰ εὐαγγελικά ῥήματα οὕτως
 ἔχοντα. Ἐἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην·
 Ἄνθρωπός τις (59) ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιόσκειτο
 πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραίνόμενος καθημέραν
 λαμπρῶς. Πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς
 ἐβέβλητο εἰς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἠλωμένος καὶ ἐπι-
 θυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων
 ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. Ὁ δὲ Κύριος
 κοινωνικούς ἡμᾶς εἶναι καὶ φιλαλλήλους καὶ μετα-
 δοτικούς, καὶ παιδεύσαι τοὺς ἀνελετήμονας, οἷα αὐ-
 τοῖς ἀποθήσονται, καὶ διδάξαι πάλιν, τοὺς κακοπα-
 θοῦντας, οἷα εὐπαθήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὑπο-
 μένουσι, τὸν πλούσιον τῇ ἀσπλαγχνίᾳ καὶ πολλῇ τῇ
 ἀπανθρωπίᾳ, καὶ τὸν πτωχὸν τῇ ἀπορίᾳ καὶ πολλῇ
 τῇ καρτερίᾳ παραβολικῶς ἡμῖν εἰς τύπον ἀρετῆς καὶ
 κενίας πανσόφως ὑπεζωγράφησε· καὶ τὸν μὲν πλού-
 σιον ἀνωμόως παρέλαθεν, ὡς μηδὲ ἄξιον παρὰ
 θεοῦ ὀνομάζεσθαι, καθὰ καὶ διὰ τοῦ Προφήτου λέ-
 γει· Ὁ μὴ (60) μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ
 χειλέων μου, καὶ ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον (61) αὐτοῦ
 μετ' ἤχου. Ὁ τοῦ δὲ ὀνόματος μνημονεύει τοῦ πένη-
 τος, ἐπειδὴ τῶν δικαίων τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς
 ἀπογράφονται. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ παράδοσις,
 Λάζαρον εἶναι τινὰ ἐν Ἱερουσόλοις κατὰ τὸν και-
 ρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἐν ἐσχάτῃ πε-
 νίᾳ διάγοντα, οὐ καὶ μνημονεύει (62) ὁ Κύριος, ὡς
 εὐχαρίστου καὶ καρτερικοῦ, καὶ μακροθύμως ἐργα-
 ζομένου πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν. Μακάριοι
 γὰρ φησὶν, οἱ φοβοῦμενοι τὸν Κύριον, καὶ τὸ μνημό-
 συνον αὐτῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ (63) μνήμη
 δικαίου μετ' ἔγκωμιων, καὶ, εἰς (64) μνημόσυνον
 αἰώνιον ἔσται δικαίος. Ὁ μὲν οὖν πλούσιος πορφύ-
 ραν καὶ βύσσον ἐνεδιόσκειτο, πολλῶν ἑτέρων γυμνη-
 τεύοντων καὶ ρυγούντων καὶ ψύχει καὶ κρύει πη-
 γνυμένων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου πρὸς
 τὸν πυλῶνα τούτου τοῦ ἀδίκου καὶ κακοτρόπου καὶ
 ἀνελετήμονος καὶ ἀσπλαγχνοῦ βεβλημένου καὶ στενο-
 χωρουμένου καὶ γυμνητείουτος. Καὶ ὁ μὲν πλούσιος
 οὕτως καθ' ἡμέραν λαμπρὸς ἦν, εὐφραίνόμενος, καὶ
 ἀσώτως καὶ πολυτελῶς τῶν τῆς γῆς καὶ θαλάσσης
 προσόδων κατατρυφῶν, πλουτῶν καὶ καταπο-
 λαύων. Περὶ ταῦτα γὰρ ἡ πᾶσα τοῦ πλουσίου σπουδὴ,
 περὶ τὴν ἱματισμὸν πολυτέλειαν καὶ τραπέζας καὶ
 κώμους. Ὁ δὲ Λάζαρος· πείνῃ καὶ νόσῳ τετραχωμέ-

gratiarum actione ut consolationem adhibentes
 futurorum bonorum optimam spem. Evangelii autem
 proposita lectio divitis et pauperis vitam dissimi-
 lem narrat, unius quidem in deliciis immersi,
 alterius autem inopia et egestate notabilis, et
 utriusque dignam vitæ suæ remunerationem acci-
 pientis, ut ostendunt evangelica verba sic digesta :
 « Dixit Dominus parabolam istam : Homo quidam
 erat dives et induebatur purpura et bysso, epulans
 quotidie splendide. Et erat quidam mendicis no-
 mine Lazarus qui jacebat ad januam ejus, ulceri-
 bus plenus, et cupiens saturari de micis quæ ca-
 debant de mensa divitis. » Volens Dominus nos
 inter nos communicare et diligere et erogare, et
 immisericordes docere, quæ his accidere debeant,
 et rursus miseris ostendere quid boni eos maneat
 pro malis quæ his in terris subeunt, divitem qui-
 dem valde immisericordem et inhumanum, pau-
 perem vero valde inopem et patientem parabolice
 nobis in exemplum virtutis et malitix sapientis-
 sime depinxit. Et divitem quidem absque nomine
 assumpsit, et indignum qui a Deo nominetur,
 juxta quod per prophetam dicit : « Haud memor
 ero nominum eorum per labia mea, et, perii memo-
 ria ejus cum sonitu. » Nomen autem pauperis
 memorat, quoniam justorum nomina in libro vitæ
 inscripta sunt. Hebraica autem traditio habet
 Lazarum quemdam esse Jerosolymis, incarnationis
 Domini nostri tempore, in extrema inopia degen-
 tem, cujus et meminit Dominus ut gratiosi et pa-
 tientis et longaminiter omnem justitiam et virtutem
 operantis : « Beati enim, inquit, qui timeant Dominum,
 et memoria eorum manet in æternum, et, memo-
 ria justi cum laudibus, et, in memoria æterna erit
 justus. » Dives igitur purpura et bysso induebatur,
 cum multi alii nudi essent et rigerent, et frigore
 et gelu hærent, et ipse mendicis Lazarus ad por-
 tam hujus improbi et periti et inhumani et im-
 misericordis jacens et angustiatu et nudus. Et
 quidem dives iste quotidie splendidus erat, epulans
 et luxuriose et sumptuose terræ et maris redditibus
 fruens, dives et deliciis affluens. Tota igitur divitis
 cura circa vestimenti magnificentiam et mensas
 et epulas versabatur. Lazarus vero inopia et morbo
 confectus ad istius jacebat januam, et omnia sub-
 bibat, non modo quæ paupertatis, sed et quæ in-
 firmitatis erant. Et cupiebat saturari de micis quæ
 cadebant de mensa divitis. Nemo enim est qui
 quidquam cibi illi præberet, sed jacebat multis ul-
 ceribus refectus, et consolationem multa ex parte
 accipiens neque ullo a quolibet sermone dignus
 habitus, morbo detinebatur, et fame absumebatur.
 Dives autem delectabatur quotidie et in luxuria et
 ebrietate otibatur. Tanta enim erat divitis cru-

(57) Καταπίπτειν. Animum alijicere.

(58) Πείνῃ κατεστιγμένου. Inopia et egestate notabilis.

(59) Ἄνθρωπός τις ἦν. Luc. xxi, 19.

(60) Οὐ μὴ μνησθῶ. Psal. xv, 5.

(61) Ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον. Psal. ix, 7.

(62) Μνημονεύει· ἐνταῦθα scilicet.

(63) Μνήμη δικαίου. Proverb. x, 7.

(64) Εἰς μνημόσυνον. Psal. cxv, 6.

bellitas. Non enim prosperitate melior affectus est, sed remansit asperitas, imo vero omni fera ferocior. « Sed et canes venientes lingebant ulcera ejus. » Compatientes magis canes et humaniores se præbent quam dives. Canes quidem ulcera et vulnera pauperis lingebant non nocentes neque mordentes, sed quasi condolentes et lingua partem afflictam foventes, et vulnere cruentum detergentes, et sensim dolore alleviantes. Dives autem inimicioris erat et implacabilis ac ne vultum quidem hilarum pauperi monstrabat, neque voce cum illo communicabat, neque pannum illi dedit aut obolum aut parvum panis frustulum dedit, sed omnia solus per gulam stomacho demisit.

Συμπαθέστεροι οἱ κύνες τοῦ πλουτοῦ καὶ φιλοφρονέστεροι φαίνονται· οἱ μὲν γὰρ κύνες τὰ ἔλκη καὶ τὰ τραύματα τοῦ πένθους εὐαίχων, οὐκ ἀδικούντες, οὐδὲ δάκνουντες, ἀλλ' ὅσον συναλγούντες, καὶ θεραπεύοντες τῇ γλώττῃ τὸ λυποῦν, καὶ τὸν ἰχθῦρα τῶν τραυμάτων ἀποσμήχοντας, καὶ ἡρόμα τῆς λύπης ἐπικουφίζοντες. Ὁ δὲ πλούσιος (66) ἀσυμπαθὴς ἦν καὶ ἀμελιχτός, καὶ οὐδὲ ἔμμηλα ἰλαρὸν τῷ πένθει ἐχαρίσατο, οὐ λόγου μετέδωκεν, οὐ βάκος ἐπέβριψεν, οὐ δέδωκεν ὄβολον, οὐ τεμάχιον ἄρτου μικρὸν, ἀλλὰ πάντα τῇ ἰδίᾳ γαστρὶ, ὡς ἐν πανδοχείῳ διὰ τῆς τοῦ φάρυγγος κώνης ἐπέβριπτεν.

Pauper autem Lazarus, cum tanta pateretur et in tantis malis versaretur, non blasphemavit, non convitiatus, non indignatus est, non murmuravit, non divitias diviti oburgavit, neminem omnino condenuavit, aut Dei providentiam reprehendit; sed cum multa patientia sustinuit. Ideo et mortuum illum angeli susceperunt. Si enim murmurator et blasphemus fuisset, non tanto honore, neque angelorum comitatu dignus habitus esset. « Factum est autem, inquit, ut moreretur mendicis et portaretur ab angelis in sinum Abrahamæ. » Vix aliquando a magna paupertatis ac morbi procella liberatus pauper Lazarus in tranquillam portum pervenit. Qui enim in Deo spes suas ponunt, iis poenarum et ærumnarum finis est ex his terris migratio, ut nos docet Salomon dicens: « Visi sunt oculis insipientium mori et existimata est afflictio transitus illorum, et quod a nobis est iter exterminium. Illi autem sunt in pace. Etenim si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. » Datur enim illis æquivalens poenis consolationis mensura, imo, major quam pro adversitatibus retribuit. Dicit enim Christus: « Mensuram conferatam et plenam dabunt in sinum vestrum. » Cæterum et Lazarus per sanctos angelos translatus est in sinum Abrahamæ. Quicumque autem pauperes murmurant et blasphemant et indignantur et impatienter ferunt egestatem, non modo e tali gloria decident et aberrabunt, sed æternis poenis et tormentis tradentur. Audiamus qui miseri et infelices sumus, neque indignemur si inopes et afflicti. Per multas enim tribulationes et

vos ἰδέσθητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ, καὶ πάντα ὑπέμεινε, οὐ μόνον τὰ τῆς πενίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἀβήρωστας, καὶ ἐπιβόηαι χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχῶν τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουτοῦ· οὐδεὶς δὲ ἦν ὁ παρήγων αὐτῷ, ἀλλὰ ἔκτιστο ἔλκεσι βρῶν πολλοῖς, καὶ παρηγορίαν οὐδὲ μὴ δεχόμενος, οὐδὲ λόγου τιδὸς παρ' οὐδενὸς ἀξιούμενος. τῇ νόσῳ κατέχετο, καὶ τῷ λιμῷ κατετρώχετο. Ὁ δὲ πλούσιος ἐτρώφα καθ' ἡμέραν καὶ (65) ἐν ἀσυνεταίᾳ καὶ μέθαις ἐσχόλασε· τοσαύτη γὰρ ἡ τοῦ πλουτοῦ ὀμότης· οὐδὲ γὰρ ὑπὸ τῆς εὐημερίας βελτίων ἐγένετο, ἀλλ' ἔμεινε ἐκθηριώμενος, μᾶλλον δὲ καὶ θηρίου παντὸς χαλεπώτερος. « Ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. »

Ὁ δὲ πένθος (67) Λάζαρος τοσαῦτα πάσχων, καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὑπάρχων δεινοῖς, οὐκ ἐβλάσφημησεν, οὐδὲ ἰλοιδόρησεν, οὐκ ἠγανάκτησεν, οὐδὲ ἐγόγγυσεν, οὐ τὴν τρυφὴν τοῦ πλουτοῦ ἐμέμψατο, ἀλλ' οὐδε τινα τῶν ἀνθρώπων κατέκρινεν, ἢ τὴν πρόνοιαν ἐμέμψατο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς φιλοσοφίας ἐκατέρημι· διὰ τοῦτο καὶ ἀποθανόντα αὐτὸν οἱ ἄγγελοι ἐδέχοντο. Εἰ γὰρ ἦν γογγυστὴς καὶ βλάσφημος, οὐκ ἂν τοσαύτης τιμῆς ἤξιώθη, καὶ τῆς παρὰ τῶν ἀγγέλων δορυφορίας. « Ἐγένετο γὰρ, φησὶν, ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. »

Μόλις ποτὲ ἀπὸ τῆς πολλῆς ζάλης τῆς πενίας καὶ τῆς νόσου ὁ πένθος Λάζαρος ῥύσθεις εἰς τὸν εὐδιδιον (68) λιμένα καθήνησε. Τοῖς γὰρ τὰς ἐλπίδας ἔχουσι παρὰ τῷ Θεῷ (69) μεταστάσις γίνεται τῶν πόνων καὶ συμφορῶν ἢ ἐντεῦθεν ἀποδημία, καθὼς καὶ ὁ Σολομῶν διδάσκει λέγων, ἔδοξεν (70) ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνᾶναι, καὶ ἐλοισθῆναι κάκιστος ἢ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα· οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων, ἂν κολασθῶσιν, ἢ ἐλπίς αὐτῶν ἀθνασίας πικρῆς. Δίδονται γὰρ αὐτοῖς (71) ἐπίσης τοῖς πόνους τὸ μίτρον τῆς παρακλήσεως, μᾶλλον δὲ, καὶ πλεονεξίας τῶν πόνων αἱ ἀμοιβαί. Λέγει γὰρ ὁ Χριστὸς, ἔτι μίτρον (72) πεπιεσμένον καὶ ὑπερεκχυόμενον δώσωσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. Λοιπὸν καὶ ὁ Λάζαρος διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἀπανήχεται εἰς τοῖς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ὅσοι δὲ γογγυσταὶ τῶν πενήτων, καὶ βλάσφημοι, καὶ ἀγανακτοῦντες, καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῇ πενίᾳ, οὐ μόνον τῆς τοιαύτης δόξης ἀποπίσσωσιν καὶ (73) ἀποστοχῆσωσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς

(65) Καὶ ἐν. Usitatus fere ἐν omittitur.

(66) Ἀσυμπαθὴς ἦν καὶ ἀμελιχτός. Ecce, ut mox per partes oratorie explicet.

(67) Ὁ δὲ πένθος Λάζαρος. Etiam hæc morum notatio bene se habet.

(68) Εὐδιδιον λιμένα. Bene. Nam antea περὶ ζάλης dixerat.

(69) Μετάστασις. Ἦγουν ἀπαλλαγὴ.

(70) Ἐδοξεν ἐν ὀφθαλμοῖς. Sap. iii, 2.

(71) Ἐπίσης. Sic dedi ex cod. B. In cod. A. vitiose erat ἐπίσης.

(72) Μίτρον πεπιεσμένον. Luc. vi, 38.

(73) Ἀποστοχῆσωσιν. Forte ἀστοχῆσωσιν.

αλωνίας καλίσσαι καὶ τιμωρίας παραπεφθόντων. Ἀκούσαμεν αὖ δυσπραγεῖν καὶ δυσπραγούντας, καὶ μὴ ἀγαπητὸν περὶ αὐτῶν καὶ θλιβόμενοι. Διὶ γὰρ πολλῶν θλίψεων καὶ περιστάσεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· πλούσιος δὲ καὶ τροφῶν δυσκολίας ἐν αὐτῇ εἰσελεύσεται. Εἰ μὴ γὰρ τῶν κινδύνων τοῦ βίου τούτου καὶ τῶν θλίψεων ἀπογυθίσονται καὶ οἱ πλούσιοι, τῆς θείας ζωῆς κοινωνήσαι (74) οὐκ ἔχουσι. Μακάριοι δὲ καὶ οἱ πτωχοὶ οἱ κινδύνοι καὶ περιστάσεις περιπέμποντες, καὶ ἐν ταῖς ἐπιουρανοῦσιν τιμωραῖς ὑπομένοντες, καὶ κινούμενοι, καὶ διψῶντες, καὶ θλιβόμενοι, καὶ στενοχωρούμενοι, καὶ εὐχαριστοῦντες ἐν ᾠκείῳ. Ἐπὶ (75) αὖν οὐκ ἔστιν ἀκριβὲς τῶν πραγμάτων ἔξετασται, οὐδὲ προσέκοιμεν τὰ κρίματα Θεοῦ, ἀλλὰ μόνον εἰδέναι ἀρελόμεν, ὅτι πάντα συμφέρουσιν ἡμῖν ἐπιθεῖν (76) ἀκούσαμεθα. Εἰ δὲ πέποιθε δὲ νόημα τῆς πενίας, καὶ ἐκ τούτου ἐκινουήσασθε, ἀκούσαμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἔραβήσατε εἰς τὸ πτωχὸν τοῦ οὐρανοῦ· οὗτος ἐπιπέσει ὑμῖν ὡς βροχὴ, οὗτος κατακλύσει ὑμᾶς ὡς ποταμὸς, καὶ ὡς πλάγιοι ὄφεις ἐπιπέσει ὑμῖν ὡς ἄβυσσος· καὶ ὡς πύριον ἔσται ἡμῖν καὶ ὡς ἄβυσσος ἔσται ὑμῖν ὡς πύριον καὶ ὡς ἄβυσσος ἔσται ὑμῖν ὡς πύριον. Ἐπιπέσει ὑμῖν ὡς βροχὴ, οὗτος κατακλύσει ὑμᾶς ὡς ποταμὸς, καὶ ὡς πλάγιοι ὄφεις ἐπιπέσει ὑμῖν ὡς ἄβυσσος. καὶ ὡς πύριον ἔσται ἡμῖν καὶ ὡς ἄβυσσος ἔσται ὑμῖν ὡς πύριον. Ἐπιπέσει ὑμῖν ὡς βροχὴ, οὗτος κατακλύσει ὑμᾶς ὡς ποταμὸς, καὶ ὡς πλάγιοι ὄφεις ἐπιπέσει ὑμῖν ὡς ἄβυσσος. καὶ ὡς πύριον ἔσται ἡμῖν καὶ ὡς ἄβυσσος ἔσται ὑμῖν ὡς πύριον.

temptationes oportet nos intrare a regnum caelorum. Dives autem et qui leuitas addunt diuersis in illud intrabit. Nisi enim prius vitæ penuria et tentationes et tribulationes sustulerit et superet, diuinae uitæ participare non poterunt. Beati vero et sancti qui a penuria et tentationes incidunt, vitæ et miserias patienter ferunt et sustinent, et sitiunt, et affliguntur, et ardeant, et grandis agunt in omnibus. Non sumus adhuc uicium rerum inque sitores, neque iudicia dei penetrantur, sed unam tantam scire debemus, nempe diuina aut nostram utilitatem a Beati discimus. Si uicium ferre paupertatem nequeamus, et uicium indignemur, audiamus Dominum loquentem et uicium ostendit illa coeli; neque seruat, neque metuit, nempe congregant in horrea, et Pater nosse cuiusus pascat eos. Sic enim Saluator noster benevolentem uis imitibus indulgere et pro animæ nostræ necessitatibus tonat. Mortuus est, inquit, et diues, et sepultus est. Nemo diuitem precedit, neco enim eum Lazarum. Postquam enim in hac uita multos seruos et domesticos habuit diues, quando in hanc partem, nudus et omnibus desertus hinc est, nec etiam post breue hoc otium quædam gratia sua hinc est futuræ comparati. Videte autem quomodo diuites uoluntate disponatur, iuxta Diuidis cecum. Alent enim ex diebus in monumento, et tunc in hunc. Hic enim ex diebus in monumento, et tunc in hunc. Hic enim ex diebus in monumento, et tunc in hunc. Hic enim ex diebus in monumento, et tunc in hunc.

quod in
 (77) Ἐρῆκα καὶ. Καὶ hoc loco omitti potest auctoritate cod. B.
 (78) Καὶ οἱ ῥάβοι. Psal. xlviii, 12.
 (79) Μὴ γοεῖσθε. ibid., 17.

nam elevationem venit; dives autem in profundissimum barathrum. Non Lazarus vidit divitem. Qui enim in luce sunt, eos qui stant in tenebris non aspiciunt, sed dives Lazarum videt, qui erat in sinu Abraham, ut eo magis crucietur. Cum angustiaretur dives et terribiliter igne cruciaretur, supplicem vocem ad Abraham tollit dicens: « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Aptas sane verba ad Abraham in commiserationem et gemitus attrahendum, sed tamen ne sic quidem auxilium invenit. Inopportuna enim erat invitatio, primo quidem propter intermedium barathrum, deinde propter dolores. « Clamans autem dixit: Miserere mei, Pater et Abraham, et mitte Lazarum, » illum pauperem, quem et prius execrabar et ne micarum quidem de mensa mea participem faciebam; illo nunc egeo. Videte quomodo eum constraverit punitio, quomodo eum punitio ad mentem saniozem reduxerit, quomodo proximum olim præterierit et nunc a longe advocet, et quem sæpius ingrediens et egrediens non aspiciebat, nunc eisdem eminens ardentem suspiciat. « Miserere mei, et mitte Lazarum. » Modo quæris misericordiam, quando jam non est misericordiæ tempus! Non audisti Dominum dicentem: Judicium sine misericordia est illi qui non fecit misericordiam? Nunc te pœnitet, cum jam non est pœnitentiæ tempus. Non est in inferno confessio, non est commiseratio. In inferno enim, inquit, quis confitebitur? In lingua punitur dives per quam delicias accepit. Guttam aquæ petit, postquam ne frigidæ quidem aquæ calicem sitiens dedit. Ea est congrua remuneratio, ille ignis et illa in inferno pœna, lingua sicca guttulam in consolationem appetens. Pro tibiçine et musicis lamentatio; pro immodica ebrietate, guttæ desiderium. Pro impuris spectaculis profundæ tenebræ: pro insomni voluptate, insomnis vermis. « Dixit autem Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolationem habet, tu vero cruciaris. Consideremus patriarchæ bonitatem, Non dixit illi: Inhumane et crudelis, non erubescis? non confunderis? Meministi nunc humanitatis et commiserationis et consolationis? Nihil tale locutus est iustus Abraham, sed filium illum nominat. Animam enim depressam non allides, inquit Sapiens. Sufficit illi sua pœna. Et ideo dicit: « Fili, recordare quia recepisti bona tua in vita tua, ille autem mala. » Non dixit: bona, sed *bona tua*, id est, quæ reputas

A καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάλῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ὁ μὲν Λάζαρος εἰς ὕψος ἦλθεν ὑπέρατον, ὁ δὲ πλούσιος εἰς χάος βαθύτατον. Οὐχ ὁ Λάζαρος εἶδε τὸν πλούσιον. Οἱ γὰρ ἐν τῷ φωτὶ τοὺς ἐν σκότει ἐστῶτας οὐ βλέπουσιν· ἀλλ' ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρον βλέπει ἐν τοῖς κόλποις ὄντα τοῦ Ἀβραάμ, ἵνα μειζόνως κατατρυχηται. Ἐν ἀμηχανίᾳ τιμὴ ὡς ὁ πλούσιος, καὶ δεινῶς ἀποτηγανίζομενος (80) ἱκετηρίαν κινεῖ πρὸς τὸν Ἀβραάμ λέγων· « Πάτερ Ἀβραάμ, ἐπέλθόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάλῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ἰκανὰ τὰ ῥήματα εἰς συμπάθειαν καὶ οἰκτον τὸν Ἀβραάμ ἐπεκύνσασθαι, ἀλλ' ὁμοῦ οὐδὲ οὕτως ὠφέλειαν εὗρατο· ἀκαιρὸς γὰρ ἡ παράκλησις· τὸ μὲν, διὰ τὴ μεταβῆ χάος· τὸ δὲ, διὰ τὴν ὀδύνην. « Φωνήσας δὲ εἶπε· Ἐπέλθόν με, πάτερ Ἀβραάμ, καὶ πέμψον Λάζαρον, » ἐκείνον τὸν πένθητα, ὃν καὶ ἐδδελυτόμην τὸ πρῶτον, καὶ οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης μεταδίδουσι ψυχῶν, ἐκείνου ὄδομαι. Βλέπετε, πῶς συνάστειλεν αὐτὸν ἡ τιμωρία, πῶς ἡ θλίψις αὐτὸν ἐσωφρόνισε, πλησίον (81) ὄντα παρέτρεχε, καὶ μακρόθεν καλεῖ, νῦν, καὶ ὃν πολλὰκις ἐισερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος (82) οὐχ ἔώρα, τοῦτον μακρόθεν ὄντα μετ' ἀκριθείας βλέπει. « Ἐπέλθόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον. » Ἀρτίως ζητεῖς τὸν ἔλεον, ὅτε καιρὸς ἔλεος οὐκ ἔστιν; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἡ κρίσις ἀνιλεῖς (83) ἐστὶ τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος; Νῦν μετανοεῖς, ὅτε οὐκ ἔστι μετάνοια. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἔθῳ ἐξομολόγησις, οὐκ ἔστι συμπάθεια· ἐν γὰρ τῷ ἔθῳ, φησὶ, τίς ἐξομολογήσεται (84); Τὴν γλῶσσαν κολάζεται ὁ πλούσιος, δι' ἧς τὴν τρυφὴν ἐλάμβανεν. Πανίδα ζητεῖ ὕδατος, ἐπειδὴ οὐδὲ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος τῷ διψῶντι μετέδωκεν. Αὕτη ἡ κατάλληλος ἀντίδοσις· τὸ πῦρ ἐκείνο καὶ ἡ ἐν ζέου κλάσις, γλῶσσα κατάξηρος μικρᾶς βανίδος εἰς παραμυθίαν ἐπιθυμοῦσα, ἀντὶ τοῦ αὐλητοῦ (85) καὶ τῶν ὀργάνων ὁ στεναγμός· ἀντὶ τῆς ἀμέτρου μέθης, ἐπιθυμία σταγόνος· ἀντὶ τῶν ἀσελγῶν θεαμάτων, τὴ σκότος τὸ βαθύ· ἀντὶ τῆς ἀκοιμήτου ἐπιθυμίας, ὁ ἀκοιμητός σκώληξ. « Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαδες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως· τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὄδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνάσαι. » Ἐνοήσωμεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἀγαθότητα· οὐκ εἶπεν αὐτῷ, Ἀπάνθρωπος καὶ ἀμὲ, οὐκ ἐρυθριεῖς, οὐκ αἰσχύνῃ; φιλανθρωπίας νῦν μέμνησαι καὶ συμπαθείας καὶ παρακλήσεως; Οὐδὲν τοιοῦτον ἐφθέγγετο ὁ δίκαιος Ἀβραάμ, ἀλλὰ τέκνον ὀνομάζει· ψυχὴν (86) γὰρ τεταπεινωμένην μὴ προσ-

(80) Ἀποτηγανίζομενος. Ἦγουν ἐν πυρὶ βατανίζομενος. Vid. Jer. xlix, 17, et Macab. vii, 5. Gloss. Labb. τηγανίζω· frigo.

(81) Πλησίον — βλέπει. Magna vis hoc loco in his ἀντιθέτοις.

(82) Εἰσερχόμενος — ἔώρα Βεβλημένον πρὸς τὸν πλούσιον.

(83) Ἡ κρίσις ἀνιλεῖ. J. coli hęc verba sunt.

cap. 2, v. 13, quæ dives iste vix poterat audivisse. Videtur ergo potius ad sententiam respexisse, quam ad verba.

(84) Τίς ἐξομολογήσεται. Psal. vi, 5.

(85) Τοῦ αὐλητοῦ. Sic uterque codex. Malium tamen plurali numero τῶν αὐλητῶν.

(86) Ψυχὴν — προσκαλεῖται. Hęc videtur memoriter laudavisse. Forte respicit ad Syr. iv, 3.

παράξῃς, φησὶν ὁ Σωφῆς. Ἄρκει τὰ τῆς τιμωρίας ἂ ἀνὴρ· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ἡ Τέκνον, λέγει, μνησθήτι, ὅτι οὐ ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ἐκείνος δὲ τὰ κακὰ. Ὁ οὐκ εἶπε τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ σου· τουτίσσι, τὰ σοὶ νομιζόμενα ἀγαθὰ. Ταῖς γὰρ βρωτικαῖς ἡδοναῖς τὰ ἀγαθὰ περιώριζε, καθάπερ καὶ νῦν πολλοὶ λέγουσιν, ὅτι πολλὰ ἀγαθὰ ἐσχίκαμεν. Ἐκὼς ἡ δόξα σου, ὁμοίως τὰ κακὰ. Ὁ οὐκ εἶπε τὰ κακὰ αὐτοῦ, ὡς περ ἐκεῖ εἶπε, τὰ ἀγαθὰ σου· ἀλλ' ἀπλῶς τὰ κακὰ. Οὐκ εἶπεν ἔλαβες, ἀλλ' ἀπέλαβες, τουτίσστιν, εἰ καὶ ἀγαθὸν τι εἰργάσω καὶ ἐρείληται σοὶ μισθός, πάντα αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ κόσμῳ ἀπέλαβες· καὶ ὁ Λάζαρος, εἰ τι κακὸν εἰργάσατο, πάντα ἀπέλαβεν, ἐν πένθῃ καὶ λιμῷ καὶ τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς ταλαιπωρούμενος. Καὶ ἰδοὺ ἀμφοτέροι ἐνταῦθα ἤλθετε· ὁ μὲν Λάζαρος ἀμαρτημάτων χωρὶς· οὐ δὲ δικαιοσύνης. Ἐὰν τοῦτο εὖτος μὲν παρακαλεῖται, οὐ δὲ ὀδυνᾷσαι. »

Ἄδύνατον οὖν ἐστὶ, τὸν ἀπαξ κατακριθέντα μετὰ τινος ἀξιοθῆναι παρακλήσεως καὶ ἀνέσεως. Ἐκὼς ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεύθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μῆδ' οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις, οἳ εἶπον, φησὶν, ὅτι ἀκόλουθον ἕκαστον τέλος· ἐδέξατο, σὲ μὲν, ὡ πλούσιε, ἡ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία· τὴν δὲ Λάζαρον ἡ ἀνεσις καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις· πολὺ τὸ κωλύον ἐστὶν· οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε, χάσμα ἐστὶ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἀλλὰ, μέγα. Ὅσπερ γὰρ πολὺ τὸ μέσον τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ αἱ προθέσεις (87) τῶν τὴν ἀρετὴν κατορθούντων, καὶ τῶν τὴν κακίαν ἀσπαζομένων παντάπασιν διεστήκασιν· οὕτω καὶ αἱ μοναὶ πολλὴν τὴν ἀπόστασιν ἔχουσιν, ἕκαστου τὰ κατάλληλα τῷ βίῳ καὶ τῇ προαιρέσει ἀπολαμβάνοντος. Καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις ἀμυγῆς. Ἐκὼς γὰρ, φησὶ, μέγα ἐστήρικται μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἡ τῶν ἐναρέτων δηλαδὴ καὶ τῶν φαύλων, τῶν μὲν, τὴν ἀνεσις καὶ τὴν μακαρίαν λῆξιν λαχόντων· τῶν δὲ, τὴν κόλασιν κατακριθέντων· καὶ οὕτω μέγα τὸ χάσμα ἐστὶ, ὥστε μῆτε ἐντεύθεν ἐστῶταί τινα πρὸς ὑμᾶς διαβῆναι δύνασθαι, μῆδ' ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπεράσαι (88). Μονοειδῆς γὰρ ἦν κατ' ἀρχὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ, ἡ ἡγούσα ἐν μόνη τῷ ἀγαθῷ θεωρουμένη, καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀνεπίμικτος. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ, ἡ ἀπὸ παντὸς μὲν τοῦ ξύλου τοῦ ἐν τῷ

bona esse. Hujus enim vitæ gaudiis bona desinuit, quemadmodum et nunc vultu dicunt : Multa bona habuimus. Ἐκὼς ἡ δόξα σου, ὁμοίως τὰ κακὰ. Ὁ οὐκ εἶπε τὰ κακὰ αὐτοῦ, ὡς περ ἐκεῖ εἶπε, τὰ ἀγαθὰ σου· ἀλλ' ἀπλῶς τὰ κακὰ. Οὐκ εἶπεν ἔλαβες, ἀλλ' ἀπέλαβες, τουτίσστιν, εἰ καὶ ἀγαθὸν τι εἰργάσω καὶ ἐρείληται σοὶ μισθός, πάντα αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ κόσμῳ ἀπέλαβες· καὶ ὁ Λάζαρος, εἰ τι κακὸν εἰργάσατο, πάντα ἀπέλαβεν, ἐν πένθῃ καὶ λιμῷ καὶ τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς ταλαιπωρούμενος. Καὶ ἰδοὺ ἀμφοτέροι ἐνταῦθα ἤλθετε· ὁ μὲν Λάζαρος ἀμαρτημάτων χωρὶς· οὐ δὲ δικαιοσύνης. Ἐὰν τοῦτο εὖτος μὲν παρακαλεῖται, οὐ δὲ ὀδυνᾷσαι. »

Impossibile igitur est eum qui semel condemnatus est, parva quadam consolatione et relaxatione dignum haberi. Ἐκὼς ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεύθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μῆδ' οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις, οἳ εἶπον, φησὶν, ὅτι ἀκόλουθον ἕκαστον τέλος· ἐδέξατο, σὲ μὲν, ὡ πλούσιε, ἡ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία· τὴν δὲ Λάζαρον ἡ ἀνεσις καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις· πολὺ τὸ κωλύον ἐστὶν· οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε, χάσμα ἐστὶ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἀλλὰ, μέγα. Ὅσπερ γὰρ πολὺ τὸ μέσον τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ αἱ προθέσεις (87) τῶν τὴν ἀρετὴν κατορθούντων, καὶ τῶν τὴν κακίαν ἀσπαζομένων παντάπασιν διεστήκασιν· οὕτω καὶ αἱ μοναὶ πολλὴν τὴν ἀπόστασιν ἔχουσιν, ἕκαστου τὰ κατάλληλα τῷ βίῳ καὶ τῇ προαιρέσει ἀπολαμβάνοντος. Καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις ἀμυγῆς. Ἐκὼς γὰρ, φησὶ, μέγα ἐστήρικται μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἡ τῶν ἐναρέτων δηλαδὴ καὶ τῶν φαύλων, τῶν μὲν, τὴν ἀνεσις καὶ τὴν μακαρίαν λῆξιν λαχόντων· τῶν δὲ, τὴν κόλασιν κατακριθέντων· καὶ οὕτω μέγα τὸ χάσμα ἐστὶ, ὥστε μῆτε ἐντεύθεν ἐστῶταί τινα πρὸς ὑμᾶς διαβῆναι δύνασθαι, μῆδ' ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπεράσαι (88). Μονοειδῆς γὰρ ἦν κατ' ἀρχὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ, ἡ ἡγούσα ἐν μόνη τῷ ἀγαθῷ θεωρουμένη, καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀνεπίμικτος. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ, ἡ ἀπὸ παντὸς μὲν τοῦ ξύλου τοῦ ἐν τῷ

(87) Καὶ αἱ προθέσεις. Ἦγουν αἱ προαιρέσεις, ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ὡς περ.

(88) Διαπεράσαι. Post ista codex B addit quaedam contra Origenem, ejusque sectatores, quæ hic a scripsi : Πού εἰσιν οἱ Ὀριγενιστῆς, οἱ τὰς ἐκείθεν κολάσεις μὴ ἰδίους (imo αἰδίους) εἶναι δοξάζοντες, καὶ τέλος εἶναι τούτων τιθέμενοι, καὶ ἀποκατάστασιν ποτε γενέσθαι, οὐ μόνον τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων δογματίζοντες ; οἱ λέγοντες, ὅτι τέλος ἔχουσης τῆς κολάσεως, ἔσται καιρὸς, ὅτε οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐνωθήσονται τοῖς δικαίοις καὶ τῷ Θεῷ, καὶ οὕτω τὰ πάντα ἐν πᾶσι γένηται (forte γενήσεται) Θεός. Ἰδοὺ γὰρ ἀκούομεν τοῦ Ἀβραάμ λέγοντος· ὅπως οἱ βουλόμενοι ἔθεν πρὸς ὑμᾶς ἡ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαβῆναι, μὴ δύνωνται. Ὅσπερ οὖν ἀδύνατον, ἐκ τῆς λήξεως τῶν δικαίων μεταβῆναι τινα εἰ, τὸν τόπον τῶν ἀμαρτωλῶν, οὕτως ἀδύνατον, ὡς ἡμᾶς διδάσκει Ἀβραάμ, τὸ μεταβῆναι ἐκ τοῦ

τόπου τῆς κολάσεως εἰς τὸν τόπον τῶν δικαίων. Ἀβραάμ δὲ ἀξιοπιστότερος δῆπου Ὀριγένους, μᾶλλον δὲ ὁ Θεός. Ἐκείνος γὰρ ταῦτα διὰ τοῦ Ἀβραάμ ἀποκρίνεται, καὶ οὐκ οἰκοθεν Ἀβραάμ, (hic videtur desse verbum ἔγνωκεν, aut tale (qui) ἄπερ ἔλεγε, ἀλλὰ θεοῦ ἀνεγίνωσκεν αὐτοῦ νόμους, οὐδὲ ἀντιλέγειν εἶπεν. Post hæc deinceps alia rursus in isto codice legitur digressio de Orco, quam hic prætermisi. Videtur enim aut ipse Xiphilinus in secunda et diligentiori recensione orationum suarum ista, quæ redundare videbantur, reavisse, aut alius recentior ex aliorum scriptis, cætenis Patrum præsertim, additamento istas orationes auxisse. Mihi certe consultius visum est, diligentius scripturum codicem sequi, et ista additamenta, aliena plerumque, sæpe etiam corrupta, omittere, quam lectoris attentionem ab orationibus ad varias lectiones et antiadversiones avertere.

contrariorum natura, malo nempe cum bono immisto, mortem comminatum ei qui legem transgrederetur. Cum autem homo voluntarie vitam ex duobus compositam vite non malo immistat prætulisset, non reliquit eum Deus inemendabileni; sed postquam mors homini peccatori supervenit, dupliciter divisit et vitam in carnalem hanc et in futuram, non pari durationis mensura; sed presentem quidem brevissimo tempore definivit; futuram vero in æternum produxit. Libertatem igitur fecit Deus per misericordiam alterutrum eligendi, bonum et malum per brevem hanc et eadem vitam, aut per infinitam illam et æternam. Eodem nomine dicitur bonum et malum et inter intelligibilia et sensibilia utrumquodque eorum dividitur. Et alii sensibilia bona et gaudia præferunt, alii autem sola intelligibilia credunt esse bona et nominari. Quibus porro mens non intelligens neque melioris indagatrix est, si voracitate sua in carnali vita debitam naturæ boni partem prius absumunt, nihil futuræ vite procurantes; qui vero discernenti ratione suam ordinant vitam, iis qui sensus lædunt afflicti, in futurum sæculum bonum sibi procurant. Ita ut in æterna vita melior quies iis protenditur et hoc est chaos quod non fit terra hiscente, sed sententiis per vitam in diversas electiones divisit. Qui enim semel per hanc vitam gaudia præposuit suamque demerentiam per penitentiam non sanavit, inaccessible sibi postea angelorum sedem efficit; impermeabilem hunc transitum, tanquam immensum et invium barathrum subter se perfodiens. « Et dixit: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres; ut testetur illis ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas; audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. »

Videte, fratres, quomodo ex supplicio in respicientiam venerit dives, et qui prius Lazarum ante portam suam jacentem et fame pereuntem contemnebat, nunc de aliis absentibus sollicitus sit, et postulet ut Lazarus ex mortuis in patris sui domum mittatur. Et non simpliciter unum ex mortuis, sed Lazarum; ut videant eum coronatum, et in gloria et sanitate qui eum viderant in dedecore et infirmitate, et qui ejus inopiarum testes

A παραδείσῳ φαγεῖν ἐπιτρέπουσα τὸν Ἀδὰμ, ἀπειροῦσα δὲ καὶ κωλύουσα ἐκείνον (89), ᾧ σύμμικτος ἦν ἐκ τῶν ἐναντιῶν ἢ φύσις, τοῦ κακοῦ πρὸς τὸ καλὸν συγκεκραμμένον, θάνατον ἐπιθείσα τῷ παρανομῆσαντι τὴν ζημίαν. Τῷ ἀνθρώπῳ γοῦν ἐκουσίως τὴν ἐκ τῶν ἐναντιῶν σύγκρατον ζωὴν τοῦ ἀμειγροῦ τῷ χεῖρονι (90) προτιμήσαντος, οὐκ ἀφῆκε τοῦτον ὁ Θεὸς ἀδιόρθωτον, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ θάνατος παραβεθηκότι ἐπηκολούθησε, διχῆ μερίζει καὶ τὴν ζωὴν, εἰς τὴν σαρκικὴν ταύτην, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, οὐ κατὰ τὸ ἴσον μέτρον τοῦ διαστήματος, ἀλλὰ τὴν μὲν παροῦσαν, ἐν βραχυτάτῳ τινὶ χρόνῳ περιγράφας; τὴν δὲ μέλλουσαν παρατείνας εἰς τὴν αἰδίον (91). Ἐξουσίαν τοίνυν δέδωκεν ὁ Θεὸς ὑπὸ φιλανθρωπίας, ἐν ᾧ (92) τις βούλεται τούτων ἔχειν ἐκότερον, τὸ τε ἀγαθὸν καὶ τὸ καχὸν, ἢ κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ πρὸσκαίρον βίον, ἢ κατὰ τὸν ἀτελεύτητον ἐκείνον καὶ αἰδίον· ἁμυνόμεως δὲ λεγομένου (93) τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ πρὸς τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ ἐκότερου τούτων μεριζομένου, καὶ τῶν μὲν, τὰ ἐν αἰσθήσει ἀγαθὰ καὶ ἡδέα προκρινόντων, τῶν δὲ μόνα τὰ κατὰ διάνοιαν πιστευόντων καὶ εἶναι ἀγαθὰ, καὶ ὀνομάζεσθαι, οἷς μὲν ὁ λογισμὸς ἀσύνετος καὶ τοῦ βελτινοῦ ἀνεπίσκοπος (94), οὗτοι ὑπὸ λαίμαργίας ἐν τῷ σαρκίνῳ βίῳ τὴν χρεωστούμενην τῇ φύσει τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν προαναλίσκουσιν, οὐδὲν τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ ταμειούμενοι· οἱ δὲ λογισμῷ διακριτικῷ τὴν ἑαυτῶν οἰκονομοῦντες ζωὴν, διὰ τῶν τὴν αἰσθησίν λυπούντων ἀνιαθέντες, τῷ ἐφεξῆς αἰῶνι τὸ ἀγαθὸν ταμειούνται, ὥστε αὐτοῖς τῇ αἰδίῳ ζωῇ τὴν κρεῖττονα λῆξιν συμπαρατείνεσθαι· τοῦτο γοῦν (95) ἐστὶ τὸ χάσμα, ὅπερ οὐχὶ γῆς εἰσαχούσης γίνεται, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸν βίον κρῖσις πρὸς τὰς ἐναντίας προαιρέσεις σχισθεῖσα. Ὁ γὰρ ἄπαξ κατὰ τὸν βίον τοῦτον ἐλθόμενος τὸ ἡδὺ, καὶ μὴ θεραπεύσας ἐκ μεταμελείας τὴν ἀβουλίαν, ἄβατον ἑαυτῷ μετὰ ταῦτα τὸν τῶν ἀγγέλων χώρον ἐργάζεται, τὴν ἀβάβατον ταύτην διάβασις, καθάπερ τὶ βάραθρον ἀχανές τε καὶ ἀπαρόδευτον καθ' ἑαυτοῦ διορούσας. « Εἶπε δέ· Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἐλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀβραάμ· Ἐχοῦσι Μωσαῖα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωσαῖος καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσι, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, πεισθησονται. » Βλέπετε, ἀδελφοί μου, πῶς ὑπὸ τῆς κολάσεως εἰς συναίσθησιν ἤλθεν

(89) Κωλύουσα ἐκείνον. Malim hic omittere καὶ κωλύουσα, et pro ἐκείνον legere ἐκείνου. Magis certe perspicuum, quod legitur in cod. B. τοῦτο δὲ καὶ ὁ πρῶτος τοῦ Θεοῦ νόμος ἐμαρτύρεται (sic: lege aut ἐμαρτύρετο, aut μαμαρτύρηται) ὁ ἀπὸ παντὸς μὲν ζῆλον τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ φαγεῖν ἐπιτρέπων, ἀπειργῶν δὲ ἐκείνου. κ. τ. λ.
 (90) Τῷ χεῖρονι. Cod. B. τοῦ χείρους, quod per consuetudinem lingue ferri quidem potest, perspicuitatem tamen pendulum turbat. Ἀμύγης cum da-

tivo apud Alciphron. Lib. II, Ep. IV, p. 262.
 (91) Εἰς τὴν αἰδίον. Ζωὴν.
 (92) Ἐν ᾧ. Χρόνῳ ἢ βίῳ.
 (93) Λεγομένου. Sic dedi ex cod. B. Nam cod. A. vitiose habebat λέγομεν οὐ.
 (94) Ἀνεπίσκοπος. Ἀνεπίσκοπος B. Ἀνεπίσκοπος habet Gregor. Naz. p. 179.
 (95) Τοῦτο γοῦν. Τοῦτο οὖν B. Mox correxi ex eodem παρὰ τὸν βίον, pro παρὰ τοῦ βίου, quod in cod. A. legitur.

ὁ πλούσιος, καὶ ὁ τοῦ Λαζάρου πρὶν καταφρονῶν ἐν τῷ πυλῶνι αὐτοῦ χειμέριον καὶ λιμώττοντος, νῦν ἐτέρων ἀπόντων φροντίζει καὶ παρακαλεῖ πεμφθῆναι τὸν Λάζαρον ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς ἕνα τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ τὸν Λάζαρον, ὅπως ἂν ἴδωσιν αὐτὴν στεφανωθέντα καὶ ἐν δόξῃ καὶ ὑδαί, οἱ ἰδόντες αὐτὸν ἐν ἀτιμίᾳ καὶ ἀρρώστια, καὶ οἱ τῆς πενίας γενόμενοι μάρτυρες, αὐτοὶ καὶ τῆς δόξης γέωνται θεαταί. Τί οὖν ὁ Ἄβραάμ; ἢ Ἔχουσι Μωσῆα καὶ τοὺς προφήτας. ἢ Μωσῆα (96) καὶ τοὺς προφήτας λέγων, τὰ μωσαϊκὰ καὶ προφητικὰ συγγράμματα καὶ διδάγματα. Οὐχ οὕτω, φησὶ (97), σὺ, πλούσιε, φροντίζεις τῶν ἀδελφῶν, ὡς ὁ ποιήσας αὐτοὺς θεός· μυρίους γὰρ ἐπέστησεν αὐτοῖς διδασκάλους. Ὁ δὲ πλούσιος, ἢ Οὐχὶ πᾶτερ Ἄβραάμ, λέγει. ἢ Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἀκούων τῶν Γραφῶν ἠπίσται, μύθους εἶναι ἐνόμιζε τὰ λεγόμενα, ὁμοίως ἔχειν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὑπελάμβανεν, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ κρῖνων, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἀκούουσι τῶν Γραφῶν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ αὐτός· ἢ Ἄλλ' ἐάν τι; ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, πιστεύουσιν. ἢ

Τοιοῦτοι καὶ νῦν εἰσιν, οἱ λέγουσι· Τίς εἶδε τὰ ἐν ἔξῃου, τίς ἐκεῖθεν ἐλθὼν ἀπήγγειλεν ἡμῖν; Ἄλλὰ ἀκουσάτωσαν τοῦ Ἄβραάμ· ὅτι εἰ τῶν Γραφῶν οὐκ ἀκούομεν, οὐδὲ τοῖς ἐξ ἔξῃου ἐρχομένοις πιστεύομεν, Καὶ τοῦτο ἐδήλωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἐπεὶ (98) τῶν Γραφῶν οὐκ ἤκουον, οὐδὲ νεκροὺς ἰδόντας ἀναστάντας ἐπίστευσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Λάζαρον ἀναλεῖν ἐπεχείρουν (99), καὶ ἐν τῷ σταυρῷ πολλῶν νεκρῶν ἀναστάντων, ὅμως τοῖς ἀποστόλοις ἐπετίθεντο (1) φονικώτερον. Εἰ δὲ ὠφέλει ἡμᾶς εἰς πίστιν, καὶ τοῦτο ἐπολεῖ ἂν συγχάκεις ὁ Κύριος, νῦν δὲ οὐδὲν οὕτω; ὠφέλει, ὡς ἡ τῶν Γραφῶν ἀκριβὴς ἔρευνα καὶ ἐξέτασις. Νεκροὺς δὲ ἀνιστάειν ἐσοφίστατο ἂν ὁ διαβόλος, καὶ διὰ τούτων ἐπλάνησεν ἂν τοὺς ἀνοήτους, περὶ τῶν ἐν ἔξῃου δόγματα δεξια τῆς οικείας κατασπείρων κακίας. Τῶν δὲ Γραφῶν ὑγιῶς ἐρευνημένων, οὐδὲν ἰσχύει τοιοῦτον σοφίσασθαι. Ἄγεται γὰρ εἰς ἡμέρας καὶ φῶς, καὶ τούτου φαίνοντος ὁ κλέπτῃς (2) φαίνεται καὶ εὐρίσκειται. Φύγωμεν οὖν, ἀδελφοί μου, τοῦ πλουσίου τὴν μίμησιν, καὶ τὴν ἐκείνου ἀπανθρωπίαν μιμήσωμεν· ζηλώσωμεν δὲ τὴν τοῦ Λαζάρου φιλοσοφίαν καὶ καρτερίαν. Διὰ γὰρ τοῦτο ταῦτα προεῖρηται, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ τῷ πλουσίῳ πάθωμεν. Εἰ γὰρ ἐβούλετο κολάσαι, οὐκ ἂν ταῦτα προεῖπεν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐ βούλεται, τούτου χάριν προλέγει, ἵνα τῇ προβόρῃσει σωφρονισθέντες τὴν διὰ τοῦ πράγματος πείραν ἐκκλίνωμεν. Ἄνανήψωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, καὶ ἕως καιρὸς ἐστὶ μετανοίας, τὰς ἀμαρτίας ἀπονιψώμεθα, καὶ μὴ τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον τῆς κακίας ὁδὸν, τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης τῶν ἀρετῶν προτιμήσωμεν. Ἐὶ γὰρ καὶ πλατεῖα (3) καὶ ἀνεμιμένη ἡ τῆς κακίας ὁδὸς, ἀλλ' εἰς στενὸν καταστρέφει τέλος, ἐπὶ τὴν τῆς

A fuerant, ii et gloriae spectatores fiant. Quid igitur Abraham? ἢ Habent Moysen et prophetas; ἢ Moysen et prophetas dicens Mosaica et prophetica scripta et dogmata. Non tantum, inquit, tu, dives, fratres tuos curas, quantum qui fecit eos Deus. Mille enim instituit illis magistros. Dives autem: ἢ Non, pater Abraham, ἢ dicit. Cum enim ipse audiens Scripturas diffusus esset et fabulas esse ea quae dicebant credidisset, similes sibi esse fratres suos putavit, et ex seipso iudicans, dicebat eos non audituros esse Scripturas, quemadmodum et ipse non audierat; ἢ Sed si quis ex mortuis resurrexerit, credent. ἢ

ἢ Revera et nunc sunt qui dicant: Quis vidit eam quae sunt in inferno? Quis inde rediens annuntiavit nobis? Sed audiant Abrahamum: si Scripturas non audiamus, neque ex inferno venientibus credemus. Hoc et ostenderunt Judaei quoque, qui cum Scripturas non audivissent, neque postquam mortuos resurgentes videre, crediderunt, sed et Lazarum interficere conati sunt, et quamvis in crucifixione multi mortui resurrexerint, tamen apostolos persecuti sunt caedis avidiores facti. Et si quid nos adjuvaret illud ad fidem, faceret saepe Dominus. Nunc autem nihil ita nos adjuvat, ut Scripturarum accurata investigatio et perscrutatio. Mortuos suscitare subdole conatus esset et diabolus, ac per eos insanos in errorem traxisset, de iis quae in inferno sunt malitia sua digna dogmata seminans. Si autem Scripturae recte examinentur, nihil huiusmodi subdole tentare valet. Illae enim sunt fax et lumen, quo apparente apparet fur et detegitur. Fugiamus igitur, fratres, divitis huius exemplum, et ejus inhumanitatem odio habeamus. Emulemur autem Lazari philosophiam et patientiam. Ea enim praedicta sunt, ne eadem quam dives patiamur. Si enim vellet punire, non haec praediceret. Cum autem id non velit, idcirco praedicit, ut praedictione illa sapientes facti, ipsum experimentum declinemus. Resipiscamus igitur, charissimi, et dum tempus est poenitentiae, culpas abluamus, neque patulam et latam malitiae viam angustae et arctae virtutum viae praeramus. Si enim et lata et facilis est malitiae via, nihilominus in arctum finem vertitur, ad animae perditionem ducens et ad divinum tribunal arcessens.

B Quae sunt in inferno? Quis inde rediens annuntiavit nobis? Sed audiant Abrahamum: si Scripturas non audiamus, neque ex inferno venientibus credemus. Hoc et ostenderunt Judaei quoque, qui cum Scripturas non audivissent, neque postquam mortuos resurgentes videre, crediderunt, sed et Lazarum interficere conati sunt, et quamvis in crucifixione multi mortui resurrexerint, tamen apostolos persecuti sunt caedis avidiores facti. Et si quid nos adjuvaret illud ad fidem, faceret saepe Dominus. Nunc autem nihil ita nos adjuvat, ut Scripturarum accurata investigatio et perscrutatio. Mortuos suscitare subdole conatus esset et diabolus, ac per eos insanos in errorem traxisset, de iis quae in inferno sunt malitia sua digna dogmata seminans. Si autem Scripturae recte examinentur, nihil huiusmodi subdole tentare valet. Illae enim sunt fax et lumen, quo apparente apparet fur et detegitur. Fugiamus igitur, fratres, divitis huius exemplum, et ejus inhumanitatem odio habeamus. Emulemur autem Lazari philosophiam et patientiam. Ea enim praedicta sunt, ne eadem quam dives patiamur. Si enim vellet punire, non haec praediceret. Cum autem id non velit, idcirco praedicit, ut praedictione illa sapientes facti, ipsum experimentum declinemus. Resipiscamus igitur, charissimi, et dum tempus est poenitentiae, culpas abluamus, neque patulam et latam malitiae viam angustae et arctae virtutum viae praeramus. Si enim et lata et facilis est malitiae via, nihilominus in arctum finem vertitur, ad animae perditionem ducens et ad divinum tribunal arcessens.

(96) Μωσῆα καὶ — διδάγματα. Hac interpretatione, ni fallor, supersedere poterat.

(97) Φησὶ. Φησιν adjeci ex cod. B.

(98) Ἐπέει. Sic dedi de meo, pro ἐπί, quod uterque codex habet.

(99) Λάζαρον ἀναλεῖν ἐπεχείρουν. V. Joan. xii, 10, ἐβούλευσαντο δὲ οἱ, x. τ. λ.

(1) Ἐπετίθεντο. Sic correxi pro ἐπιτίθεντο. Codex B. omissis omnibus, quae leguntur inter ἀν-

λεῖν et ἐπετίθεντο, habet ἐπεπῆδων, quod non minus huic loco convenit, quam ἐπετίθεντο, atque etiam majorem vim habet. ἢ

(2) Ὁ κλέπτῃς. Ἄπασις, σοφιστής.

(3) Εἰ γὰρ καὶ πλατεῖα. Καὶ addidi ex cod. B. Mox correxi quoque ex eodem ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς καταπτώσα ἀπώλειαν, pro quibus vitiose legitur in cod. A. Ἐπὶ τῆς ψυχῆς καταπτώσα εἰς ἀπώλειαν.

Contra autem angustiae virtutis in vasta loca deducunt et finiunt, multam post hæc præbentes requiem. Ne igitur viæ initiis decipiamur. Quid enim interest, agedum, postquam paululum temporis via lata ambulaverimus, in perditionis præcipitium deferri? Quod enim somnium ad veritatem est, id præsens vita ad futuram mansionem. Sed ad utriusque finem respicientes, virtutem amplectamur. Et si oportuerit propter eam in infortunium incidere, ne despondeamus animum, sed omnia generose feramus, futurorum honorum spe roborati, et ratum habentes Deum nos in tentationes incidere ideo permittere, ut hic mundani et omnem malitiam abjicientes, puram et non mistam honorum retributionem accipiamus. Si volumus igitur illam obtinere, laboriosam et severam vitam inchoemus, nec ægre et impatienter feramus calamitates et miserias, ut et auxilium ad eas ferendas consequamur, et in sinu Abrahamæ requiescamus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

ἐπισπασώμεθα, καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ἀβραάμ κόλποις ἀναπαυσώμεθα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

DOMINICA TERTIA. MATTHÆI.

Vox secunda. Matutinum tertium.

Avaritia nihil est funestius nihilque est amore divitiarum pejus. Domos enim totas evertit et bella magna excitavit, et urbes a fundamentis evertit, et fratres inter se in furorem egit, et patres in filios impulit, et lenissimam hominum naturam in sævam mutavit, et sexcenta alla mala operata est. Avaritiam magnos Paulus radicem omnium malorum, et secundam idololatriam appellavit, quippe quæ hominibus suadeat ut divitiis confidant, neque in Deum spem suam ponant. Ac quemadmodum idololatras creaturas venerantur et non Deum, ita avarus auro servit et non Christo. Sed studeamus, dilectissimi, talem morbum, ut omnium malorum radicem, omnino ex nostris animis extirpare, ut et in præsentī vita omnia quæ inde oriuntur mala fugiamus, et futuri sæculi pœnas ac supplicia vitemus. Ab hac avaritia et omnibus inde orientibus malis liberare nos volens Christus, sequentia præponit verba. Dixit Dominus: « Lucerna corporis est oculus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te

Α ψυχῆς καταντῶσα ἀπόλειαν, καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ δικαιοτήρια (4) φέρουσα· τούναντιὸν δὲ τὸ στενὸν τῆς ἀρετῆς εἰς εὐρυχωρίαν ἀπάγει καὶ καταλήγει, πολλὴν παρέχον μετὰ ταῦτα τὴν ἀνεσιν. Μὴ οὖν τοῖς προοιμοῖς (5) ἀπατηθῶμεν. Ποῖον γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, πρὸς ὀλίγον τὴν εὐρύχωρον βαδίσαντας, εἰς κρημνὸν ἀπωλείας κατενεχθῆναι, καὶ ἄναρ, ὡς εἰπεῖν, τρυφήσαντες, ἀπέραντα βίαν ἀνιζέσθαι (ὅπερ γὰρ (6) ἄναρ πρὸς ἀλήθειαν, τοῦτο ὁ παρὼν βίος πρὸς τὴν μέλλουσαν διαγωγὴν), ἀλλὰ πρὸς τὰ τέλη ἐκατέρων ἀφορῶντες, τὴν ἀρετὴν ἀσπασώμεθα, καὶ δέη ἡμᾶς συμφοραὶς διὰ ταύτην περιπέσειν, μὴ ἐκκακῆσωμεν, ἀλλὰ γενναίως ἅπαντα φέρωμεν, τοῖς τῶν μελλόντων ἐλπίσι νευρούμενοι (7), καὶ πληροφоруόμενοι· ὡς (8) τοῖς πειρασμοῖς ἡμᾶς ὑποπίπτειν ὁ Θεὸς συγχωρεῖ, ἵνα ἐν ταῦτα καθαρθέντες, καὶ πᾶσαν κακίαν ἀποβαλόντες, καθαρὰν καὶ ἀμικτὴν τὴν τῶν ἀγαθῶν λάδωμεν ἀντίδοσιν. Εἰ οὖν βουλώμεθα ταύτης ἐπιτυχεῖν, τὸν ἐπίπονον καὶ σκληρὸν βίον ἐλώμεθα, καὶ μὴ ἀποδυσπετήσωμεν (9) ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ὡς ἂν καὶ τὴν βοήθειαν πρὸς αὐτοὺς

Β πᾶσαν κακίαν ἀποβαλόντες, καθαρὰν καὶ ἀμικτὴν τὴν τῶν ἀγαθῶν λάδωμεν ἀντίδοσιν. Εἰ οὖν βουλώμεθα ταύτης ἐπιτυχεῖν, τὸν ἐπίπονον καὶ σκληρὸν βίον ἐλώμεθα, καὶ μὴ ἀποδυσπετήσωμεν (9) ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ὡς ἂν καὶ τὴν βοήθειαν πρὸς αὐτοὺς

ΚΥΡΙΑΚῆ Γ. ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ.

Ἦχος β', ἑωθινόν γ'.

Τῆς φιλαργυρίας (10) οὐδὲν ἐστὶ χαλεπώτερον, καὶ τῆς φιλοχρηματίας οὐδὲν ὑπάρχει δεινότερον· οἶκος γὰρ δολικῆρους κατέστρεψε, καὶ πολέμους μεγάλους ἐκίνησε (11), καὶ πόλεις ἐκ βάθρων ἀνέστρεψε, καὶ ἀδελφοὺς κατ' ἀλλήλων ἐξέμηνε, καὶ πατέρας κατὰ τέκνων ἐξήγειρε, καὶ τὴν ἡμερωτάτην τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐξεθῆρῆσε, καὶ μυρία ἄλλα κακὰ κατεργάσατο. Τὴν φιλαργυρίαν ὁ μέγας Παῦλος ῥίζαν τῶν κακῶν πάντων ὠνόμασε, καὶ δευτέραν εἰδωλοάτρειαν ἐκάλεσεν, ὡς πείθουσαν τοὺς ἀνθρώπους χρήμασι πεποιθέναι, καὶ μὴ τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι θερῆεῖν· καὶ ὅτι καθάπερ οἱ εἰδωλοάτραι τὰ κρίσματα σέβονται, καὶ οὐ τὸν Θεόν, οὕτω καὶ ὁ φιλάργυρος τῷ χρυσῷ πείθεται, καὶ οὐ τῷ Χριστῷ. Ἀλλὰ σπουδάσωμεν, ἀγαπητοί, τὴν τοιαύτην νόσον, ὡς ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν πρόβριζον ἐκτεμεῖν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὡς ἂν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πάντα τὰ ἐκ ταύτης φυόμενα δεινὰ διαφυγώμεν, καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διαδράσωμεν τιμωρίαν καὶ κόλασιν. Ταύτης τῆς φιλαργυρίας, καὶ πάντως τῶν ἐκ ταύτης κακῶν ἀπαλλάξαι βουλόμενος (12) ὁ Χριστὸς, τὰ προκειμένα ταῦτα προσέθησε ῥήματα. Εἶπεν ὁ Κύριος· « Ὁ λύχνος (13) τοῦ σώματός ἐστιν

(4) Δικαιοτήρια. Δικαστήρια, βασανιστήρια, κολαστήρια.

(5) Τοῖς προοιμοῖς. Iuitiis viæ et itineris.

(6) Ὅπερ γὰρ. Γὰρ addidi ex B.

(7) Νευρούμενοι. Confirmati, corroborati. V. Philo. p. 416, 503, 673., 680, edit. Colon. Allobrg. 1613, et Alciph. lib. III, Σρ. XLIX, p. 386, σῶμα — νόσῳ καὶ ἀκμῇ νευρούμενον.

(8) Πληροφоруόμενοι ὡς. Πειρισμένοι, ὅτι.

(9) Ἀποδυσπετήσωμεν. Nec ægre et impatienter feramus calamitates et miserias. Utuntur hoc

vocabulo Gregor. Nazianz. p. 24, 37, et Diog. Laert. p. 61, in Vita Socratis. Hinc ἀποδυσπίτησις in Orusc. ιωηθ. Galei. p. 234.

(10) Τῆς φιλαργυρίας. Etiam hæc oratio legitur in col. B.

(11) Πολέμους μεγάλους ἐκίνησε. Πολέμους χαλεπούς ἀνεβῆρισεν. B.

(12) Ἀπαλλάξαι βουλόμενος. Videtur excidisse ἡμᾶς.

(13) Ὁ λύχνος. Matth. vi, 22 seqq.

ὁ ὀφθαλμός· ἔάν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωταίνον ἔσται· ἔάν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς, τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; Ὁ θὼς ὁ Κύριος ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς τοῦ πάθους τῆς φιλαρτυρίας, μᾶλλον δὲ τῆς ἀδικίας, καὶ τῶν ἐκ ταύτης παθῶν, τὸν περὶ τῆς ἀκτημοσύνης διδάσκει λόγον, καὶ ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων τοὺς πιστεύοντας φέρει εἰς τὴν τῶν λεγομένων ὑπακοὴν καὶ εὐπειθειαν. Καὶ εἰπὼν πρῶτον (14), ὅτι « Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, θησαυρίζετε δὲ ἑαυτοῖς θησαυροὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς » καὶ δεξίας μὲν τῶν ἐν οὐρανοῖς θησαυρῶν ἀφάρτων, καὶ ἀδαπάνητον, καὶ πάντοτε διαμένοντα· τὸν δὲ ἐπὶ γῆς θησαυρὸν πρὸς ὀλίγον φαινόμενον καὶ ἀφανίζόμενον, μετὰ ταῦτα καὶ ἕτερον παράδειγμα φέρει λέγων· « Ὁ λύχνος τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός. » Ὅπερ γὰρ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, τοῦτο νοῦς ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ ὡπερ ὁ ὀφθαλμὸς ὕγιης ὡν φωτίζει τὸ σῶμα, νοσήσας δὲ σκοτίζει, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ἔάν μὲν καθαρὸς ᾖ, καὶ πρὸς μόνον βλέπῃ τὰ θεῖα καὶ δίκαια, καὶ πρὸς ἐκεῖνα διὰ παντὸς γρηγορῶν μένη, καὶ ἡ ψυχὴ τὰ ἐξ αὐτοῦ δέχεται λαμπρότητα καὶ φωτίζεται καὶ καθαίρεται· ἔάν δὲ εἰς πονηρίαν ἐκτραπῇ (ὁ (15) νοῦς), καὶ τῇ φροντίδι τῶν χρημάτων ἢ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν κρατηθῇ καὶ πρόσθλωθῇ, τυφλοῦται καὶ σκοτίζεται. Τοῦ δὲ νοῦ σκοτισθέντος, καὶ ἡ ψυχὴ σκότος γίνεται, καὶ πάλιν ὀλεῖται τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας τῇ τῶν ὀλικῶν προσπάθειᾳ, καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν σκοτίας αὐτοῦ (16), πάσας αὐτοῦ τὰς ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ πράξεις ἐσθίσει καὶ ἐθώσει, καὶ λοιπὴν ἔματαιώσει τὰς τῆς [σωτηρίας αὐτοῦ] ἀφορμάς. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστός· « Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; » τοῦτέστιν, ἔάν ὁ νοῦς, φωτίζων σου τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, σκότος γένηται· τῇ φροντίδι τῶν χρημάτων καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀτόπων παθῶν τυφλωθῆς, πόσῃ μᾶλλον σκοτισθήσεται ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα! Ὅταν γὰρ σεσθῇ ὁ λύχνος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἤγουν ὁ νοῦς, ποῖα λοιπὸν γένησεται σωτηρίας ἐλπὶς; Ὡς φούσ δὲ καὶ νοῦς καθαρὸς οἱ ἐν ἐξουσίας καὶ ἀρχαῖς πνευματικαῖς τε καὶ κοσμικαῖς τεταγμένοι ἐν τῷ κόσμῳ ὀφείλουσιν εἶναι, ὥστε φωτίζειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰ καλὰ καὶ σωτήρια, καὶ φυλάττειν καὶ συντηρεῖν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης βλάβης, καὶ ἐπιβουλῆς, καὶ κακώσεως· εἰ δὲ οὗτοι ταῖς ἀδικίαις χαίρουσι καὶ ταῖς ἀρπαγαῖς καὶ ταῖς πλεονεξίαις δουλεύουσι, καὶ ἀμελῶς καὶ βραβύμως πρὸς ἅπερ ὀφείλουσι, διακείνται, τί πείσεται ὁ τοῦτοις ὑποκείμενος λοιπὸς λαὸς, ὃς μόλις πρὸς τὸ καλὸν ἔρχεται τῇ τῶν κριτόνων ὁδηγίᾳ, καὶ τῇ καλῇ καὶ ὀρθῇ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων (17). Ὅπως γὰρ καὶ οἱ ἄγιοι καὶ θεοὶ ἀπόστολοι ὀφθαλμοί

est, tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae erunt? — Volens Dominus nos ab avaritiae cupiditate liberare, vel potius ab injustitia et omnibus inde nascentibus vitiis, sermonem habet de inopia, et multis exemplis fideles ad obedientiam et persuasionem adducit. Et dixit primum: « Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; thesaurizzate autem vobis thesauros in caelo; » et ostendit quidem caelestes thesauros incorruptibiles, inconsumptos, et perpetuo durantes; thesauros autem terrestres paululum temporis corruptibiles et evanescentes. Deinde et alterum exemplum affert dicens: « Lucerna corporis est oculus. » Quod enim in corpore est oculus, id meus est in anima. Et quemadmodum oculus, si sanus sit, corpus illuminat; si aeger, obnubilat: ita et mens, si sit munda atque ad sola divina et justa respiciat, iisque semper invigilet, anima ex eo lumen accipit et illuminata purificatur. Si autem se ad malum vertat et divitiarum desiderio vel cupiditatum ardore vincatur et dometur, caeca fit et tenebrosa. Mente autem obscurata, et anima fit tenebrosa, et multo magis corpus. Qui enim mentem inquinavit voluptatibus, eamque cupiditatum ardore obscuravit, omnes suas praesenti vita actiones exstinxit et corrumpit, et inde irritum fecit salutis suae impetum. Quapropter dicit Christus: « Si igitur lumen quod in te est tenebrae sunt, tenebrae quantae erunt? » id est, si mens quae animam et corpus tuum illuminat tenebrae fiat divitiarum sollicitudine et inalarum cupiditatum ardore obcaecata, quanto magis obscurabuntur anima et corpus! Si enim extincta sit lucerna animae et corporis, scilicet mens, quoniam fiet de caetero salutis spes? Ut lux et mens pura, qui in dignitatibus et magistratibus spiritualibus et civilibus constituti sunt in mundo esse debent, ut ad bona et salutaria homines illuminent et eos ab omni labe et periculo et malitia servent. Si autem illi injustitiis delectantur ac rapinis et aviditati inserviunt, et negligenter indolenterque iis quae ipsis curanda sunt vacant, quid patietur illis subjectus populus, qui vix ad bonum venit potentiorum directione et bona rectaque pastorum magistrorumque potentiae et magistratus administratione? Sic enim et sancti et divini apostoli oculi et lumen totius orbis constituti sunt. Ideo et dicebat illos monens Dominus: Si stetis vos, nec vertamini, cum sitis corporis lumen, ecce universum mundi corpus illuminatum est; si autem vos, qui estis sal, stulti statis; si vos, qui lumen estis, obscuremini, tenebrae quantae fient, quae sunt mundus! Magnus autem theologus Gregorius, et divinus Pater noster haec Deo consecratis dicit: Vobis imprimis dico qui cathedram ascendistis, auxilium. Omnia enim, quae leguntur inter avaritias et passas autem, omittit.

(14) Πρῶτον. Ἀνωτέρω. B. Respicit. v. 19.

(15) Quittit cod. B. et abesse possunt.

(16) Σκοτίας αὐτοῦ. Forte sic accipiendus hic locus: Ὁ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας, τῇ τῶν ὀλικῶν προσπάθειᾳ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν σκοτίας αὐτὸν, πάσας, x. t. l. Codex B. hic nullum fert

(17) Καὶ διδασκάλων. Hic rursus videtur excidisse vel διοικῆσαι, vel πολιτεία, vel aliud quid tale.

estote oculi non tenebris pleni, neque præsides mali videamini. Si enim tale est lumen, tenebræ quantæ erunt? « Nemo potest duobus dominis servire; aut enim unum odio habebit et alterum diliget; aut unum sustinebit et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonæ. »
 Ὅ δὲ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος; καὶ θεὸς Ὑμῶν λέγει μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ σκοτεινὸν πεπλησμένον, μηδὲ πρόεδρον, τοῦ κακοῦ φαινοίμεθα (18). Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον (19), τὸ σκοτεινὸν πόσον; ἢ οὐδαμῶς δύνανται δυοὶ κυριοῖς δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνδὸς ἀνθίσταται, καὶ ἐτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. »

Duobus dominis contraria iubentibus nemo potest servire, sed alterum sustinens ejusque mandata exsequens, alterum omnino contemnet, et alterum omnino diliget, alterum odio habebit. Sed neque possibile est Deo servire et divitiis; quia divitiarum amor non modo nos a Deo abstrahit, sed et mammonæ subjicit: Mammonas est injustitia. Ex injustitia enim plerumque divitiæ oriuntur. Quapropter et impossibile est Deo servire et injustitiæ. Injustitia enim abripere vult aliena, fornicationes sectatur, adulteria, ebrietates, delicias; præsentia amplecti, et fugitiva admirari appetit. Deus autem et ea quæ nostra sunt et propria nobis sunt, nos jubet indigentibus dare, nobisque præcipit ut sapiamus et ventrem domemus, et præsentia omnia contemnamus et exsecremur. Ideo et impossibile est ut cupiditatibus victi et improbi diaboli operibus subjecti a Deo diligamur; sed quamdiu injustitiæ et avaritiæ et infamiae cupiditatibus servire voluerimus, Deo inlibiles et inimici erimus. Excusamus igitur, oro, avaritatis et injustitiæ et avaritiæ pondus neque libidinibus indulgeamus. Largiamur divitias quantum poterimus, et demus pauperibus, ut justitia nostra maneat in æternum. Dominum autem vocavit mammonam, non propter propriam naturam, sed propter illorum, qui ei subjecti sunt et serviunt, obedientiam. Et ventrem deum appellat, non quia herilem dignitatem habet, sed quia gulosi ei subjecti sunt et serviunt. Quo enim libido hominem trahit, ea ipsa res cui hominis colligatur, illi Deus est. « Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis et quid bibatis, neque corpori vestro quid induamini. »

Quia divitiis a Deo separamur, nos jubet Dominus non esse sollicitos, neque divitiarum amore neque libidinibus inquinari. Anima autem non manducat, sed secundum communem consuetudinem loquitur. Per cibum enim roboratur corpus,

(18) Φαινοίμεθα. Φαινόμεθα. B.

(19) Τὸ φῶς τοιοῦτον. Τοιοῦτον petii ex cod. B. In cod. A. male legitur τοσοῦτον.

(20) Πορνείων — τρυφῶν. Hæc, ut puto, hic omittere debet. Nec enim hic de vitis et improbitate in universum dicere voluit, sed de avaritia et vitis, quæ ex ea quasi propagantur.

(21) Ὁ εἶ θεός. Δὲ omi. lit. codex; adjeci autem, quia sententia ita postulate videbatur.

(22) Ἐὐδὲ πάρα μισήσεις μιν. Sic codex A. A

καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτίθησαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· « Ἐὰν ὑμεῖς στήτε καὶ μὴ τραπήτε, φῶς ὄντες τοῦ σώματος, ἰδοὺ ὅλον τὸ σῶμα τοῦ κόσμου πεφώτισται· εἰ δὲ ὑμεῖς ἄλας ὄντες μωρανθήτε, καὶ φῶς ὄντες σκοτισθήτε, τὸ σκοτεινὸν πόσον γενήσεται, ὃ ἐστὶ ὁ κόσμος. Πατὴρ ἡμῶν ταῦτά φησι τοῖς ἱερωμένοις Θεῷ· Ὑμῶν λέγει μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ σκοτεινὸν πεπλησμένον, μηδὲ πρόεδρον, τοῦ κακοῦ φαινοίμεθα (18). Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον (19), τὸ σκοτεινὸν πόσον; ἢ οὐδαμῶς δύνανται δυοὶ κυριοῖς δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνδὸς ἀνθίσταται, καὶ ἐτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. »

Kυριοῖς δυοῖν ἐναντία ἐπιτάττουσιν οὐδαμῶς δύνασθε δουλεύειν, ἀλλὰ τοῦ ἐνδὸς ἀντεγόμενος, καὶ τούτου πληρῶν τὰ θελήματα, τοῦ ἐτέρου πάντως καταφρονήσει, καὶ τὸν ἕνα ἀγαπήσει πάντως, τὸν δὲ ἕτερον μισήσει· ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἐστι Θεῷ δουλεύειν καὶ χρήμασι, διότι ἡ φιλοχρηματία οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκβάλλει ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶ μαμωνᾷ ὑποτάσσει· μαμωνᾶς δὲ ἐστὶν ἡ ἀδικία· ἐξ ἀδικίας γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ χρήματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατόν ἐστι Θεῷ δουλεύειν καὶ ἀδικίᾳ· ἡ γὰρ ἀδικία ἀρπάζειν βούλεται τὰ ἀλλότρια, πορνεύειν (20) ζητεῖ, μοιχεύειν, μεθύειν, τρυφῶν, τῶν παρόντων ἀντέχεσθαι καὶ θαυμάζειν τὰ πρόσκαιρα· ὃ δὲ θεός (21) καὶ τὰ ὄντα ἡμῶν, ἤγουν, τὰ ἴδια καὶ οἰκία διδόναι προτάσσει τοῖς δεομένοις, σωφρονεῖν ἡμᾶς παραγγέλλει, καὶ γαστρὸς ὑπεροφῆν, καὶ τῶν παρόντων πάντων καταφρονεῖν καὶ βδελύττεσθαι· ἀγαπᾶν δὲ, τιμᾶν, ἐργάζεσθαι τὴν ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατόν ἐστι κρατουμένους ἡμᾶς ὀπὸ τῶν παθῶν, καὶ προσκειμένους τοῖς ἔργοις τοῦ πονηροῦ διαβόλου, φιλιωθῆναι ποτε τῷ Θεῷ, ἀλλὰ μέχρις ἂν πάθεισιν ἀδικίας καὶ φιλοχρηματίας καὶ ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα, ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν καὶ πολέμιοι. Ἀποσιώμεθα τοίνυν, παρακαλῶ, τὸ βῆρος τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἀδικίας, καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ πάθεισιν μισήσωμεν (22)· σκορπίσωμεν (23) τὸν πλοῦτον κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ ζῶμεν τοῖς πένησι, ἵνα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν μένη εἰς τὸν αἰῶνα. Κύριον δὲ ἐκάλυσε τὸν μαμωνᾶ, οὐ διὰ τὴν οἰκίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προσκειμένων καὶ δουλευόντων αὐτῷ ὑποταγῆν (24)· καὶ τὴν κοιλίαν Θεὸν καλεῖ, οὐχ ὅτι δεσποτικὸν ἀξίωμα ἔχει, ἀλλ' ὅτι οἱ γαστρίμαργοι ταύτῃ ὑποτάσσονται καὶ δουλεύουσιν. Ὅπου γὰρ ἡ ἐπιθυμία σύρει τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰ; ὃ πρῶτον ἡ καρδία τινὸς δίδεται, ἐκεῖνός ἐστιν αὐτῷ ὁ θεός. « Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε. » Διὰ τὸ ἐκβάλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ

codice B. hic totus locus abest. Forte legendum est, καὶ πάθεισιν μὴ συζῶμεν. Εἰ μὴ συζῶμεν certe scriba properans, deceptus soni similitudine, facile potuit facere μισήσωμεν.

(23) Σκορπίσωμεν. Expressit Ps. CXI, 9 et II Corinth. IX, 9.

(24) Αὐτῷ ὑποταγῆν. Ὑποταγῆν, quod deest in cod. A addidi ex B Paulo ante etiam correxi προσκειμένων pro προκαίμενων.

τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν χρημάτων, μὴ μεριμνᾶν προ- A
 τάσαι ὁ Κύριος, μηδὲ ταῖς φροντίαι τῆς φιλοχρη-
 ματίας, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις κατατήκεσθαι. Ἡ ψυχὴ
 δὲ οὐκ ἐσθίει, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τὴν κοινὴν τοῦτο
 λέγει. Διὰ γὰρ τροφῆς συνίσταται τὸ σῶμα, ἐν ᾧ
 διακρατεῖται ἡ ψυχὴ. Δοκεῖ γὰρ μὴ ἀνέχεσθαι εἶναι
 ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τρέφετο ἡ σὰρξ. « Μὴ
 μεριμνάτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίητε. »
 Πρόδηλον δὲ, ὅτι χωρὶς τῆς ψυχῆς τρέφεσθαι τὸν
 ἄνθρωπον οὐκ ἔσται. Τὸ γὰρ νεκρὸν σῶμα ἐνδύεται
 μόνον, οὐ τρέφεται δὲ· τοῦ ἐμφύχου ἐστὶ τὸ τρέφε-
 σθαι· οὐ τῶν χρημάτων δὲ (25) μόνον καὶ τῶν
 ἡδέων πάντων τοῦ κόσμου καταφρονεῖν, ἀλλὰ μηδὲ
 ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς μεριμνᾶν. Οὐκ ἐκβάλ-
 λει δὲ ἡμᾶς οὐδὲ ἐμποδίζει ἐργάζεσθαι· Ὁ γὰρ ἀργὸς
 μηδὲ ἐσθιέτω, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· ἀλλὰ τὸ
 δίδόναι ὄλους ταῖς φροντίαι καὶ ἀμελεῖν Θεοῦ· τοῦτο
 κωλύει· ἐπεὶ (26) καὶ γεωργεῖν δεῖ ἡμᾶς καὶ ἐργά-
 ζεσθαι κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν
 ἡμετέρων ψυχῶν φροντίζειν μετὰ πάσης σπουδῆς
 καὶ θερμότητος, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν βλέπειν μόνον,
 τὸν δίδόντα τροφὴν τοῖς πεινῶσι, καὶ ἐμπιπλῶντα
 ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν ἡμῶν. « Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων
 ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; »
 Τουτέστι· Ὁ τὸ μείζον δοῦς, ἤρουν ὁ τὴν ψυχὴν δοῦς,
 καὶ τὸ σῶμα· « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,
 εἰ; ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει
 αὐτά. Οὐκ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; »

Τῶν πετεινῶν μὲντοι αἱ Κύριος, ἵνα ἀποδείξῃ,
 ὅτι καὶ τούτων ἀλογώτεροί ἐσμεν, καὶ κατασιχῶν
 ἡμᾶς, καὶ ἵνα, ὅπερ ἔχουσι τὰ πετεινὰ ἐκ φύσεως,
 τὸ μὴ μεριμνᾶν, τοῦτο ἡμεῖς ἐκ προαιρέσεως κτη-
 σάμεθα· ὁ γὰρ εὐτελῶν στρουθίων φροντίζειν,
 πολλῷ μᾶλλον τῶν τιμίων ἀνθρώπων φροντίζει. Διὰ
 τοῦτο ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς ὁ Κύριος τῆς ἀρχαίας
 ἐκείνης διαγωγῆς, ὅτε ὁ Θεὸς ἔτρεφε τὸν Ἀδὰμ ἐν
 παραδείσῳ μὴ σπείροντα, τῆς γῆς παρασχούσης αὐτῷ
 τὰ πρὸς τροφήν. Τρέφει δὲ τὰ πετεινὰ ὁ Θεός, φυ-
 σικὴν γνῶσιν ἐνθεῖς αὐτοῖς πρὸς τὸ συνάγειν τροφὰς
 διὰ τὴν εὐτοῦ κυβέρνησιν. « Τίς ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
 δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν
 ἓνα; » δείκνυσι ὁ Χριστὸς, ὅτι τὸ σῶμα τὸ δο-
 κοῦν αὖξει (27), οὐκ ἀπὸ τροφῆς αὖξει, ἀλλὰ τῇ
 αὐτοῦ προνοίᾳ καὶ χάριτι. Οὔτε γὰρ ἡλικίαν δύνα-
 ται τις προσθεῖναι σώματι, οὔτε τροφῆς προνοῆσαι,
 εἰ μὴ ὁ Θεός, ἐν οἷς δικοῦμεν ἐνεργεῖν, τὸ πᾶν ἀνύει,
 ὡς βούλεται. Τούς γὰρ δοθέντας ὄρους παρὰ Θεοῦ
 οὐδεὶς δύναται αὖξῃσαι ἢ μειῶσαι· οὐ γὰρ ἡ πολυ-
 φαγία αὖξει τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἀσθενέστερον μᾶλλον
 αὐτὸ ποιεῖ. Εἰ τὸ περὶ μιᾶς ἡμέρας φροντίζειν
 βαρὺ, καὶ κακωτικόν, πῶς τὸ περιτέττον οὐκ ἀφόρη-
 τον; ἄρα οὖν κακώσεως, καὶ ἰσθύνου, καὶ μόχθου, καὶ
 ταλαιπωρίας, καὶ πόνου ἢ παρούσα ἡμέρα· ὥστε
 κἂν μεριμνᾶς, ἄνθρωπε, κἂν φροντίζῃς, οὐδὲν
 ποιεῖς, μὴ θέλοντος τοῦ Θεοῦ. Τί τοίνυν ματαιοπο-

in quo retinetur anima. Videtur enim anima nolle
 in corpore esse, nisi nutriatur caro. « Ne solliciti
 sitis animæ vestræ quid manducetis et quid biba-
 tis. » Patet autem hominem sine anima non posse
 nutriri. Mortuum vero corpus induitur tantum,
 non nutritur. Ad animatum pertinet nutriri. Opor-
 tet autem nos non divitias tantum et omnes mundi
 voluptates contemnere, sed ne de necessario quid-
 dem cibo sollicitos esse. Non autem nos dehorta-
 tur neque avocatur a labore. Qui non laborat, nec
 manducet, inquit divinus Apostolus; sed prohibet
 ne nos sollicitudini totos demus ac de Deo diffida-
 mus. Oportet enim nos pro viribus arare et ope-
 rari, sed et animarum nostrarum salutem curare
 cum omni zelo et ardore, et ad Deum solum aspi-
 cere, qui dat cibum esurientibus, et replet in
 bonis animam nostram. « Nonne anima plus est
 quam esca, et corpus plusquam vestimentum? »
 Id est, Qui majus dedit, nempe qui animam dedit,
 et corpus formavit, nonne dabit escam et vesti-
 menta? « Aspiciate volatilia cæli, quoniam non
 serunt, neque metunt, neque congregant in hor-
 rea; et Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos
 magis pluris estis illis? »
 καὶ τὸ σῶμα διαπλάσας, οὐ δώσει τροφήν καὶ ἐνδύ-
 ματα; « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,
 εἰ; ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει
 αὐτά. Οὐκ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; »

Volatilia memorat Dominus, ut ostendat nos
 illis insanores esse et confundat nos, atque ut,
 quod natura volatilia habent, nempe non esse
 sollicita, nos ex voluntate acquiramus. Qui enim
 villium passerulorum curam habet, multo magis
 hominum, qui tanti pretii suot, curam habebit.
 Ideo in memoriam nobis reducit Dominus illud
 antiquum vitæ institutum, quando Adamum Domi-
 nus alebat non seminantem, terra illi ea quæ ad
 escam necessaria erant, præstante. Nutrit autem
 Deus volatilia, naturalem illis inserens instinctum
 ut per ipsius gubernationem cibos congregent
 « Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad
 staturam suam cubitum unum? » Ostendit Christus
 corpus quod videtur crescere, non cibo crescere,
 sed per suam providentiam et gratiam. Nemo
 enim staturam corpori suo addere potest, neque
 sibi cibum procurare, nisi Deus, quando operari
 videmur, omnia perficiat, ut voluerit. Quos enim
 limites Dominus posuit, nemo augere aut minuire
 potest. Non enim voracitas augebit corpus, sed et
 illud infirmius multo faciet. Si enim vel de una die
 sollicitum esse grave est et nocivum, quomodo
 sollicitudinis excessus non esset intolerabilis?
 Igitur malo, et dolore, et labore, et paupertate, et
 poena plena est præsens dies. Ita ut, etiamsi solli-
 citus sis, o homo, etiamsi cogites, nihil facis Deo

(25) Οὐ τῶν χρημάτων — μεριμνᾶν. In his rursus
 deest vel κωλύει, vel δεῖ, vel aliud quid tale.
 (26) Ἐπει καὶ. Ἐπει dedi pro ἐπὶ.
 (27) Τὸ δοκοῦν αὖξει. Haud dubie scribendum

τὸ δοκοῦν αὖξειν. Bis deinceps autem hic αὖξειν est
 crescere augeri, ut mox in Matthæi verbis, πῶς
 αὖξάνει, οὐ κοπιᾷ, κ. τ. λ.

nam elevationem venit; dives autem in profundissimum barathrum. Non Lazarus vidit divitem. Qui enim in luce sunt, eos qui stant in tenebris non aspiciunt, sed dives Lazarum videt, qui erat in sinu Abraham, ut eo magis cruciatur. Cum angustia retur dives et terribiliter igne cruciaretur, suppliciter vocem ad Abraham tollit dicens: « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Apti sane verba ad Abraham in commiserationem et gemitus atrahendum, sed tamen ne sic quidem auxilium invenit. Inopportuna enim erat invitatio, primo quidem propter intermedium barathrum, deinde propter dolores. « Clamans autem dixit: Miserere mei, Pater et Abraham, et mitte Lazarum, illum pauperem, quem et prius exsecrabar et ne mearum quidem de mensa mea participem faciebam; illo nunc egeo. Videte quomodo eum constraverit punitio, quomodo eum punitio ad mentem sanioerem reducerit, quomodo proximum olim præterierit et nunc a longe advocet, et quem sæpius ingrediens et egrediens non aspiciebat, nunc eundem eminens ardentem suspiciat. « Miserere mei, et mitte Lazarum. » Modo quæris misericordiam, quando jam non est misericordiam tempus! Non audisti Dominum dicentem: Judicium sine misericordia est illi qui non fecit misericordiam? Nunc te pœnitet, cum jam non est pœnitentiæ tempus. Non est in inferno confessio, non est commiseratio. In inferno enim, inquit, quis confitebitur? In lingua punitur dives per quam delicias accepit. Guttam aquæ petit, postquam ne frigidæ quidem aquæ calicem sitiendi dedit. Ea est congrua remuneratio, ille ignis et illa in inferno pœna, lingua sicca guttulam in consolationem appetens. Pro tibicine et musicis lamentatio; pro immodica ebrietate, guttæ desiderium. Pro impuris spectaculis profundæ tenebræ: pro insomni voluptate, insomnis vermis. « Dixit autem Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolationem habet, tu vero cruciaris. Consideremus patriarchæ bonitatem, Non dixit illi: Inhumane et crudelis, non erubescis? non confunderis? Meministi nunc humanitatis et commiserationis et consolationis? Nihil tale locutus est justus Abraham, sed filium illum nominat. Animam enim depressam non allides, inquit Sapiens. Sufficit illi sua pœna. Et ideo dicit: « Fili, recordare quia recepisti bona tua in vita tua, ille autem mala. » Non dixit: bona, sed *bona tua*, id est, quæ reputat

Α και πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ὁ μὲν Λάζαρος εἰς ὕψος ἤλθεν ὑπέριστατον, ὁ δὲ πλούσιος εἰς χάος βαθύτατον. Οὐχ ὁ Λάζαρος εἶδε τὸν πλούσιον. Οἱ γὰρ ἐν τῷ φωτὶ τοὺς ἐν σκότει ἐστῶτας; οὐ βλέπουσιν· ἀλλ' ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρον βλέπει ἐν τοῖς κόλποις ὄντα τοῦ Ἀβραάμ, ἵνα μαιζόνως κατατρύχῃται. Ἐν ἀμυχανίᾳ τινὶ ὢν ὁ πλούσιος, καὶ δεινῶς ἀποθηγανίζόμενος (80) ἱκετηρίαν κινεῖ πρὸς τὸν Ἀβραάμ λέγων· « Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ἰκανὰ τὰ ῥήματα εἰς συμπάθειαν καὶ οἰκτον τὸν Ἀβραάμ ἐπέκυσσασθαι, ἀλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ἀπελείπειν εὐριστοῦ ἀκαιρὸς γὰρ ἡ παράκλησις· τὸ μὲν, διὰ τὸ μεταβῆ χάος· τὸ δὲ, διὰ τὴν ὀδύνην. « Φωνήσας δὲ εἶπε· Ἐλέησόν με, πάτερ Ἀβραάμ, καὶ πέμψον Λάζαρον, ὅτι ἐκείνον τὸν πένθητα, ὃν καὶ ἐδεδυτομένην τὸ πρᾶξαι ἔκρινον, καὶ οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης μεταδίδουσι ψυχίων, ἐκείνου δέομαι. Βλέπετε, πῶς συνέστα: ἐν αὐτῷ ἡ τιμωρία, πῶς ἡ θλίψις αὐτὸν ἐσωφρόνησε, πλησίον (81) ὄντα παρέτρече, καὶ μακρόθεν καλεῖ νῦν, καὶ ὃν πολλὰ εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος (82) οὐχ ἐώρα, τοῦτον μακρόθεν ὄντα μετ' ἀκριβείας βλέπει. « Ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον. » Ἀρτίως ζητεῖς τὸν ἔλεον, ὅτε καιρὸς ἔλεους οὐκ ἔστιν; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἡ κρίσις ἀνίλεως (83) ἔστι τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος; Νῦν μετανοεῖς, ὅτε οὐκ ἔστι μετάνοια. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἔθῳ ἐξομολόγησις, οὐκ ἔστι συμπάθεια· ἐν γὰρ τῷ ἔθῳ, φησὶ, τίς ἐξομολογήσεται (84); Τὴν γλῶσσαν κολάζεται ὁ πλούσιος, δι' ἧς τὴν τρυφήν ἐλάμβανεν. Ῥανίδα ζητεῖ ὕδατος, ἐπειδὴ οὐδὲ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος τῷ διψῶντι μετέδωκεν. Αὕτη ἡ κατάλληλος ἀντίδοσις· τὸ πῦρ ἐκεῖνο καὶ ἡ ἐν ἔθῳ κόλασις, γλῶσσα κατάζηρος μικρᾶς ῥανίδος εἰς παραθυρίαν ἐπιθυμούσα, ἀντὶ τοῦ αὐλοῦ (85) καὶ τῶν ὀργάνων ὁ στεναγμός· ἀντὶ τῆς ἀμέτρου μέθης, ἐπιθυμία σταγόνος· ἀντὶ τῶν ἀσελγῶν θαυμάτων, τὸ σκότος τὸ βαθύ· ἀντὶ τῆς ἀκοιμήτου ἐπιθυμίας, ὁ ἀκοιμητός σκώληξ. « Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέλειον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως; τὰ κακὰ· νῦν δὲ ἐκείνος ἀκαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. » Ἐνοήσωμεν τὸν ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τὴν ἀγαθότητα· οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ἐκείνη καὶ ὠμὲ, οὐκ ἐρυθριᾷς, οὐκ αἰσχύνῃς, οὐκ ἐπιθυμῇς, οὐκ ἀντιθέτως καὶ συμπάθειαν ἀπέλαβες τῆς ἀποθήσεως; Οὐδὲν ἔλαβεν ὁ πλούσιος ἀπὸ τῆς ἀποθήσεως τῆς ἀποθήσεως. ὁ πλούσιος ἀπὸ τῆς ἀποθήσεως τῆς ἀποθήσεως.

(80) Ἀποθηγανίζόμενος. Ἦγουν ἐν ἀποθήσει κινεῖται. Vid. Jer. xxix, 17, et M. Gloss. Labb. τηγανίζω· frigo.
 (81) Πλησίον — βλέπει. Magua ἡ ἀντιθέτοις.
 (82) Εἰσερχόμενος — ἐώρα ἡ ἐξομολογία τὸν πύλωνα.
 (83) Ἡ κρίσις ἀνίλεως. J. col.

... poterat audire...
 ... sententiam respexisse,
 ... vi, 5.
 ... que codex...
 ... αὐτῶν.
 ... ἰσχυρῶς. Ἡ...
 ... respicit...

nam elevationem venit; dives autem in profundissimum barathrum. Non Lazarus vidit divitem. Qui enim in luce sunt, eos qui stant in tenebris non aspiciunt, sed dives Lazarum videt, qui erat in sinu Abraham, ut eo magis crucietur. Cum angustiaretur dives et terribiliter igne cruciaretur, supplicem vocem ad Abraham tollit dicens: « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Aptas sane verba ad Abraham in commiserationem et gemitus atrahendum, sed tamen ne sic quidem auxilium invenit. Inopportuna enim erat invitatio, primo quidem propter intermedium barathrum, deinde propter dolores. « Clamans autem dixit: Miserere mei, Pater et Abraham, et mitte Lazarum, illum pauperem, quem et prius execrabar et ne micarum quidem de mensa mea participem faciebam; illo nunc egeo. Videat quomodo eum constraverit punitio, quomodo eum punitio ad mentem saniozem reduxerit, quomodo eum punitio olim præterierit et nunc a longe advocet, et quem sæpius ingrediens et egrediens non aspiciebat, nunc eisdem eminus ardentem suspiciat. « Miserere mei, et mitte Lazarum. » Modo quæris misericordiam, quando jam non est misericordie tempus! Non audisti Dominum dicentem: Judicium sine misericordia est illi qui non fecit misericordiam? Nunc te pœnitet, cum jam non est pœnitentiæ tempus. Non est in inferno confessio, non est commiseratio. In inferno enim, inquit, quis confitebitur? In lingua punitur dives per quam delicias accepit. Guttam aquæ petit. postquam ne frigidæ quidem aquæ calicem sitiienti dedit. Ea est congrua remuneratio, ille ignis et illa in inferno pœna, lingua sicca guttulum in consolationem appetens. Pro tibicine et musicis lamentatio; pro immodica ebrietate, guttæ desiderium. Pro impuris spectaculis profundæ tenebræ; pro insomni voluptate, insomnis vermis. « Dixit autem Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolationem habet, tu vero cruciaris. Consideremus patriarchæ bonitatem, Non dixit illi: Inhumane et crudelis, non erubescis? non confunderis? Meministi nunc humanitatis et commiserationis et consolationis? Nihil tale locutus est justus Abraham, sed filium illum nominat. Animam enim depressam non allides, inquit Sapiens. Sufficit illi sua pœna. Et ideo dicit: « Fili, recordare quia recepisti bona tua in vita tua, ille autem mala. » Non dixit: bona, sed *bona tua*, id est, quæ reputas

A και πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ὁ μὲν Λάζαρος εἰς ὕψος ἤλθεν ὑπέρτατον, ὁ δὲ πλούσιος εἰς χάος βαθύτατον. Οὐχ ὁ Λάζαρος ἔβλεπε τὸν πλούσιον. Οἱ γὰρ ἐν τῷ φωτὶ τοὺς ἐν σκότει ἐστώτα· οὐ βλέπουσιν· ἀλλ' ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρον βλέπει ἐν τοῖς κόλποις ὄντα τοῦ Ἀβραάμ, ἵνα μισζόμενος κατατρέχῃται. Ἐν ἀμυχανίᾳ τιμὴ ὡς ὁ πλούσιος, καὶ δεινῶς ἀποτηγανιζόμενος (80) ἱκετηρίαν κινεῖ πρὸς τὸν Ἀβραάμ λέγων· « Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ μου τὴν γλῶσσαν, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Ἰκανὰ τὰ βήματα εἰς συμπάθειαν καὶ οἴκτον τὸν Ἀβραάμ ἐπέκυσσασθαι, ἀλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ὠφέλειαν εὔρατο· ἀκαιρὸς γὰρ ἡ παράκλησις· τὸ μὲν, διὰ τὸ μεταξὺ χάος· τὸ δὲ, διὰ τὴν ὀδύνην. « Φωνήσας δὲ εἶπε· Ἐλέησόν με, πάτερ Ἀβραάμ, καὶ πέμψον Λάζαρον, ὅ ἐκείνον τὸν πένθητα, ὃν καὶ ἐδδελυτόμην τὸ πρῶτον, καὶ οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης μεταδίδουσι ψυχῶν, ἐκείνου δέομαι. Βλέπετε, πῶς συνέσειεν αὐτὸν ἡ τιμωρία, πῶς ἡ θλιψὶς αὐτὸν ἐσωφρόνισε, πλησίον (81) ὕδατος παρετρέχε, καὶ μακρόθεν καλεῖ, νῦν, καὶ ὃν πολλὰκις εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος (82) οὐχ ἔώρα, τοῦτον μακρόθεν ὄντα μετ' ἀκριθείας βλέπει. « Ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον. » Ἀρτίως ζητεῖς τὸν ἔλεον, ὅτε καιρὸς ἔλεους οὐκ ἔστιν; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἡ κρίσις ἀνιλέως (83) ἐστὶ τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος; Νῦν μετανοεῖς, ὅτε οὐκ ἔστι μετάνοια. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ἔθῃ ἐξομολογήσις, οὐκ ἔστι συμπάθεια· ἐν γὰρ τῷ ἔθῃ, φησὶ, τίς ἐξομολογήσεται (84); Τὴν γλῶσσαν κολάζεται ὁ πλούσιος, δι' ἧς τὴν τρυφήν ἐλάμβανεν. Ἐνίδια ζητεῖ ὕδατος, ἐπειδὴ οὐδὲ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος τῷ διψῶντι μετέδωκεν. Αὕτη ἡ κατάλληλος ἀντίδοσις· τὸ πῦρ ἐκείνο καὶ ἡ ἐν ἔθῳ κολασία, γλῶσσα κατάξηρος μικρᾶς βροίδος εἰς παραμυθίαν ἐπιθυμούσα, ἀντὶ τοῦ αὐλήτου (85) καὶ τῶν ὀργάνων ὁ στεναγμὸς· ἀντὶ τῆς ἀμέτρου μέθης, ἐπιθυμία σταγόνος· ἀντὶ τῶν ἀσελγῶν θεαμάτων, τὸ σκότος τὸ βαθύ· ἀντὶ τῆς ἀκοιμήτου ἐπιθυμίας, ὁ ἀκοιμητὸς σκόληξ. « Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως· τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὅδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. » Ἐνοήσωμεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἀγαθότητα· οὐκ εἶπεν αὐτῷ, Ἀπάνθρωπος καὶ ὠμὸς, οὐκ ἐρυθριᾷς, οὐκ αἰσχύνῃ; φιλανθρωπίας νῦν μνησθῆσι καὶ συμπαιθείας καὶ παρακλήσεως; Οὐδὲν τοιοῦτον ἐφθέγγετο ὁ δίκαιος Ἀβραάμ, ἀλλὰ τέκνον ὀνομάζει· ψυχὴν (86) γὰρ τεταπεινωμένην μὴ προσ-

(80) Ἀποτηγανιζόμενος. Ἦθρον ἐν πυρὶ βασανιζόμενος. Vid. Jer. xxix, 17, et Macab. vii, 5. Gloss. Labb. τηγανίζω· frigo.

(81) Πλησίον — βλέπει. Magna vis hoc loco in his ἀντιθέτοις.

(82) Εἰσερχόμενος — ἔώρα Βεβλημένον πρὸς τὸν πυλῶνα.

(83) Ἡ κρίσις ἀνιλέως. J. cobi hæc verba sunt.

cap. 2, v. 13, quæ dives iste vix poterat audivisse. Videtur ergo potius ad sententiam respexisse, quam ad verba.

(84) Τίς ἐξομολογήσεται. Psal. vi, 5.

(85) Τοῦ αὐλήτου. Sic uterque codex. Malium tamen plurali numero τῶν αὐλήτων.

(86) Ψυχὴν — προσευχόμενης. Hæc videtur memoriter laudavisse. Forte respicit ad Syr. iv, 3.

παράξῃς, φησὶν ὁ Σωφρῆς. Ἄρκει τὰ τῆς τιμωρίας ἂ ἀνὼ· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς, ὁ Τέκνον, λέγει, μνησθητι, ὅτι σὺ ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ἐκεῖνος δὲ τὰ κακὰ. Ὁὐκ εἶπες τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ σου· τουτίστι, τὰ σοὶ νομιζόμενα ἀγαθὰ. Ταῖς γὰρ βιωτικαῖς ἡδοναῖς τὰ ἀγαθὰ περὶώριζε, καθάπερ καὶ νῦν πολλοὶ λέγουσιν, ὅτι πολλὰ ἀγαθὰ ἐσχίκαμεν. Καὶ Λάζαρος δὲ, ὁμοίως τὰ κακὰ. Ὁὐκ εἶπες τὰ κακὰ αὐτοῦ, ὡς περ ἐκεῖ εἶπε, τὰ ἀγαθὰ σου· ἀλλ' ἀπλῶς τὰ κακὰ. Ὁὐκ εἶπεν ἐλαβες, ἀλλ' ἀπέλαβες, τουτέστιν, εἰ καὶ ἀγαθὸν τι εἰργάσω καὶ ἀφελίσαι σοὶ μισθὸς, πάντα αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ κότρω ἀπέλαβες· καὶ ὁ Λάζαρος, εἰ τι κακὸν εἰργάσατο, πάντα ἀπέλαβεν, ἐν πένει καὶ λιμῷ καὶ τοῖς ἐσχεύτοις κακοῖς ταλαιπωρούμενος. Καὶ Ἰδοὺ ἐτημάτων χωρὶς· σὺ δὲ δικαιοσύνης. Διὰ τοῦτο

Ἄδύνατον οὖν ἐστὶ, τὸν ἀπαξ κατακριθέντα μετὰ τινος ἀξιώθηναί παρακλήσεως καὶ ἀνέσεως. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐνταῦθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις, οἳ εἶπον, φησὶν, ὅτι ἀκόλουθον ἕκαστον τέλος ἐδέξατο, σὲ μὲν, ὡ πλοῦσι, ἡ θλίψις καὶ ἡ στενωπρία· τὸν δὲ Λάζαρον ἡ ἀνεσις καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόλαυσις· πολὺ τὸ κωλύον ἐστὶν· οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε, χάσμα ἐστὶ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ἀλλὰ, μέγα. Ὅσπερ γὰρ πολὺ τὸ μέσον τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ αἱ προθέσεις (87) τῶν τὴν ἀρετὴν κατορθούντων, καὶ τῶν τὴν κακίαν ἀσπαζομένων παντάπασιν διεστήκασιν· οὕτω καὶ αἱ μοναὶ πολλὴν τὴν ἀπόστασιν ἔχουσιν, ἐκάστου τὰ κατάλληλα τῷ βίῳ καὶ τῇ προαιρέσει ἀπολαμβάνοντος. Καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις ἀμυγῆς. Χάσμα γὰρ, φησὶ, μέγα ἐστήρικται μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, τῶν ἐναρέτων δηλαδὴ καὶ τῶν φαύλων, τῶν μὲν, τὴν ἀνεσις καὶ τὴν μακαρίαν λῆξιν λαχόντων· τῶν δὲ, τὴν κόλασιν κατακριθέντων· καὶ οὕτω μέγα τὸ χάσμα ἐστὶ, ὥστε μήτε ἐνταῦθεν ἐστώτα τινα πρὸς ὑμᾶς διαβῆναι δύνασθαι, μηδὲ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερᾶσαι (88). Μονοειδῆς γὰρ ἦν κατ' ἀρχὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ, ἦγουν ἐν μόνῳ τῷ ἀγαθῷ θεωρουμένη, καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀνεπίμικτος. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ μαρτυρεῖ, ἡ ἀπὸ παντὸς μὲν τοῦ ζύλου τοῦ ἐν τῷ

(87) Καὶ αἱ προθέσεις. Ἦγουν αἱ προαιρέσεις, ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ὡς περ.

(88) Διαπερᾶσαι. Post ista codex B addit quaedam contra Origenem, ejusque sectatores, quae hic a scripsi: Πού εἰσιν οἱ Ὀριγενιστᾶται, οἳ τὰς ἐκείθεν κολάσεις μὴ ἰδίους (ἴμο αἰδίους) εἶναι δοξάζοντες, καὶ τέλος εἶναι τούτων τιθέμενοι, καὶ ἀποκατάστασιν ποτε γενέσθαι, οὐ μόνον τῶν ἀμαρτωλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων δογματίζοντες; οἱ λέγοντες, ὅτι τέλος ἐγούσης τῆς κολάσεως, ἔσται καιρὸς, ὅτε οἱ ἀμαρτωλοὶ ἐνωθησονται τοῖς δικαίοις καὶ τῷ Θεῷ, καὶ οὕτω τὰ πάντα ἐν πᾶσι γένηται (forte γενήσεται) Θεός. Ἰδοὺ γὰρ ἀκούομεν τοῦ Ἀβραάμ λέγοντος· ὅπως οἱ βουλόμενοι ἔθεν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαβῆναι, μὴ δύνωνται. Ὅσπερ οὖν ἀδύνατον, ἐκ τῆς λήξεως τῶν δικαίων μεταβῆναι τινα εἰ, τὸν τόπον τῶν ἀμαρτωλῶν, οὕτως ἀδύνατον, ὡς ἡμᾶς διδάσκει Ἀβραάμ, τὸ μεταβῆναι ἐκ τοῦ

bona esse. Hujus enim vitae gaudiis bona definiuit, quemadmodum et nunc multi dicunt: Multa bona habuimus. Et Lazarus vero similiter mala. Non dixit: mala sua, ut illic dicebat bona sua; sed simpliciter: mala. Non dixit: accepisti, sed recepisti, id est, si quid boni feceris et debeatur tibi merces, totam eam in illo mundo recepisti. Et Lazarus, si quid mali fecerit, omnia recepit, inopia, fame, extremis malis afflictus. Et ecce ambo huc venistis, Lazarus quidem absque peccatis, et tu absque justitia. Quapropter hic quidem consolatur, tu vero cruciaris.

Impossibile igitur est eum qui semel condemnatus est, parva quadam consolatione et relaxatione dignum haberi. Et in his omnibus, inter nos et vos chaos magnum firmatum est; ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Posthaec omnia quae dixi, inquit, quia uterque suam mercedem recepit, te quidem, o dives, afflictio et angustiae opprimunt; Lazarum vero delectant quiete et bonorum fruitio. Valde multum est quod obstat. Non enim dixit simpliciter, Chaos est inter nos et vos, sed, magnum. Quemadmodum enim multum interest inter malitiam et virtutem, et eorum qui virtutem colunt voluntates omnino a voluntatibus eorum qui malitiam amplectuntur differunt: ita et sedes multum

inter se distant, unoquoque vitae et voluntati congrua recipiente. Et ea ab invicem distantia impermeabilis. Chaos enim, inquit, magnum firmatum est inter nos et vos, bonos nempe et malos; alios quidem quietem et beatam sedem sortitos, alios autem ad poenam damnatos. Atque magnum chaos est, ita ut neque hinc quisquam ad vos transire possit, neque inde ad nos permeare. Uniformis enim erat in principio hominum vita unum intuens bonum et nulli malo immista. Quod testatur primum Dei mandatum quod Adae suadebat ut de omni ligno in paradiso ederet, prohibens autem ne de illo manduca et cui immista erat

τόπου τῆς κολάσεως εἰς τὸν τόπον τῶν δικαίων. Ἀβραάμ δὲ ἀξιοπιστότερος δῆπου Ὀριγένους, μάλλον δὲ ὁ Θεός. Ἐκεῖνος γὰρ ταῦτα διὰ τοῦ Ἀβραάμ ἀποκρίνεται, καὶ οὐκ οἶκθεν Ἀβραάμ, (hic videtur desse verbum ἔγνωκεν, aut tale quid) ἀπερ ἔλεγεν, ἀλλὰ θεοῦ ἀνεγνώσκων αὐτοῦ νόμους, οὐδὲ ἀντιλέγειν εἶχεν. Post haec deinceps alia rursus in isto codice legitur digressio de Orco, quam hic praetermisit. Videtur enim aut ipse Xiphilinus in secunda et diligentiori recensione orationum suarum ista, quae redundare videbantur, rescuisse, aut alius recentior ex aliorum scriptis, caenis Patrum praesertim, additamento istas orationes auxisse. Mihi certe consultius visum est, diligentius scriptum codicem sequi, et ista additamenta, aliena plerumque, saepe etiam corrupta, omittere, quam lectoris attentionem ab orationibus ad varias lectiones et adiuvationes avertere.

contrariorum natura, malo nempe cum bono immisto, mortem comminatum ei qui legem transgrederetur. Cum autem homo voluntarie vitam ex duobus compositam vite non malo immixta prætulisset, non reliquit eum Deus inemendabileni; sed postquam mors homini peccatori supervenit, dupliciter divisit et vitam in carnalem hanc et in futuram, non pari durationis mensura; sed presentem quidem brevissimo tempore desinit; futuram vero in æternum produxit. Libertatem igitur fecit Deus per misericordiam alterutrum eligendi, bonum et malum per brevem hanc et caducam vitam, aut per infinitam illam et æternam. Eodem nomine dicitur bonum et malum et inter intelligibilia et sensibilia utrumquodque eorum dividitur. Et alii sensibilia bona et gaudia præferunt, alii autem sola intelligibilia credunt esse bona et nominari. Quibus porro mens non intelligens neque melioris indagatrix est, in voracitate sua in carnali vita debitam naturæ boni partem prius absument, nihil futuræ vite procurantes; qui vero discernenti ratione suam ordinant vitam, iis qui sensus lædunt afflicti, in futurum sæculum bonum sibi procurant. Ita ut in æterna vita melior quies iis protenditur et hoc est chaos quod non sit terra hiscente, sed sententiis per vitam in diversas electiones divisis. Qui enim semel per hanc vitam gaudia præposuit suamque clementiam per penitentiam non sanavit, inaccessibilem sibi postea angelorum sedem efficit; impermeabilem hunc transitum, tanquam immensum et inivium barathrum subter se perfodiens. « Et dixit: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres; ut testetur illis ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas; audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. »

Videte, fratres, quomodo ex supplicio in respiscenciam venerit dives, et qui prius Lazarum ante portam suam jacentem et fame pereuntem contemnebat, nunc de aliis absentibus sollicitus sit, et postulet ut Lazarus ex mortuis in patris sui domum mittatur. Et non simpliciter unum ex mortuis, sed Lazarum; ut videant eum coronatum, et in gloria et sanitate qui eum viderant in dedecore et infirmitate, et qui ejus inopiæ testes

A παραδείσῳ φαγεῖν ἐπιτρέπουσα τὴν Ἀδάμ, ἀπειροῦσα δὲ καὶ κωλύουσα ἐκείνον (89), ᾧ σύμμικτος ἦν ἐκ τῶν ἐναντιῶν ἢ φύσις, τοῦ κακοῦ πρὸς τὸ καλὸν συγκεκραμμένον, θάνατον ἐπιθείσα τῷ παρανομῆσαντι τὴν ζημίαν. Τοῦ ἀνθρώπου γούν ἐκουσίως τὴν ἐκτῶν ἐναντιῶν σύγκρατον ζωὴν τοῦ ἀμειγροῦς τῷ χεῖρονι (90) προτιμήσαντος, οὐκ ἀφῆκε τοῦτον ὁ θεὸς ἀδιόρθωτον, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ θάνατος παραβεβηκότει ἐπηκολούθησε, διχῆ μερίζει καὶ τὴν ζωὴν, εἰς τὴν σαρκικὴν ταύτην, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, οὐ κατὰ τὸ ἴσον μέτρον τοῦ διαστήματος, ἀλλὰ τὴν μὲν παροῦσαν, ἐν βραχυτάτῳ τινὶ χρόνῳ περιγράφας· τὴν δὲ μέλλουσαν παρατείνας εἰς τὴν αἰδίον (91). Ἐξουσίαν τοίνυν δέδωκεν ὁ θεὸς ὑπὸ φιλανθρωπίας, ἐν ᾧ (92) τις βούλεται τούτων ἔχειν ἐκάτερον, τὸ τε ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, ἢ κατὰ τὸν βραχὺν τούτων καὶ πρόσκαιρον βίον, ἢ κατὰ τὸν ἀτελεύτητον ἐκείνον καὶ αἰδίον· ὁμωμύως δὲ λεγομένου (93) τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ πρὸς τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ ἐκατέρου τούτων μερίζομένου, καὶ τῶν μὲν, τὰ ἐν αἰσθήσει ἀγαθὰ καὶ ἡδέα προκρινόντων, τῶν δὲ μόνον τὰ κατὰ διάνοιαν πιστευόντων καὶ εἶναι ἀγαθὰ, καὶ δομάζεσθαι, οἷς μὲν ὁ λογισμὸς ἀσύνητος καὶ τοῦ βελτινοῦς ἀνεπίσκοπος (94), οὔτοι ὑπὸ λαίμαργίας ἐν τῷ σαρκίνῳ βίῳ τὴν χρεωστούμενην τῇ φύσει τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν προαναλίσκουσιν, οὐδὲν τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ ταμειούμενοι· οἱ δὲ λογισμῷ διακριτικῷ τὴν ἐαυτῶν οἰκονομοῦντες ζωὴν, διὰ τῶν τὴν αἰσθησιν λυπούντων ἀναθεόντες, τῷ ἐφεξῆς αἰῶνι τὸ ἀγαθὸν ταμειούνται, ὥστε αὐτοῖς τῇ αἰδίῳ ζωῇ τὴν κρείττονα λῆξιν συμπαρατείνεσθαι· τοῦτο γούν (95) ἐστὶ τὸ χάσμα, ὅπερ οὐχὶ γῆς εἰσχοῦσης γίνεται, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸν βίον κρῖσις πρὸς τὰς ἐναντίας προαιρέσεις σχισθεῖσα. Ὁ γὰρ ἅπαξ κατὰ τὸν βίον τούτον ἐλόμενος τὸ ἡδὺ, καὶ μὴ θεραπεύσας ἐκ μεταμελείας τὴν ἀβουλίαν, ἄβατον ἐαυτῷ μετὰ ταῦτα τὴν τῶν ἀγγέλων χώρον ἐργάζεται, τὴν ἀδύβατον ταύτην διάβατον, καθάπερ τὴν βάρβαρον ἀχανεῖ τε καὶ ἀπαρόδευτον καθ' ἐαυτοῦ διορύξας. « Εἶπε δὲ· Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἐλθωσιν εἰς τὸν τόπον τούτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀβραάμ· Ἐχουσι Μωσθεὶα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωσθεῖα καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, πεισθήσονται. » Βλέπετε, ἀδελφοί μου, πῶς ὑπὸ τῆς κολάσεως εἰς συναίσθησιν ἤλθεν

(89) *Κωλύουσα ἐκείνον*. Malim hic omittere καὶ κωλύουσα, et pro ἐκείνον legere ἐκείνου. Magis certe perspicuum, quod legitur in cod. B. τοῦτο δὲ καὶ ὁ πρῶτος τοῦ θεοῦ νόμος ἐμαρτύρεται (sic: lege aut ἐμαρτύρετο, aut μαρτύρηται) ὁ ἀπὸ παντὸς μὲν ζῆλον τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ φαγεῖν ἐπιτρέπων, ἀπειροῦσα δὲ ἐκείνου. κ. τ. λ.

(90) *Τῷ χεῖρονι*. Cod. B. τοῦ χείρους, quod per consuetudinem lingue ferri quidem potest, perspicuitatem tamen pendulum turbat. Ἀμύχης cum da-

tivo apud Alciphron. Lib. II, Ep. IV, p. 262.

(91) *Εἰς τὴν αἰδίον*. Ζωὴν.

(92) *Ἐν ᾧ*. Χρόνῳ ἢ βίῳ.

(93) *Λεγομένου*. Sic dedi ex cod. B. Nam cod. A. vitiose habebat λέγομεν οὐ.

(94) *Ἀνεπίσκοπος*. Ἀνεπίσκοπος B. Ἀνεπίσκοπος habet Gregor. Naz. p. 179.

(95) *Τοῦτο γούν*. Ἰούτο οὖν B. Mox correxi ex eodem παρὰ τὸν βίον, pro παρὰ τοῦ βίου, quod in cod. A. legitur.

ὁ πλοῦσιος, καὶ ὁ τοῦ Λαζάρου πρὶν καταφρονῶν ἐν τῇ πυλῶνι αὐτοῦ κειμένου καὶ λιμώττοντος, νῦν ἐτέρων ἀπόντων φροντίζει καὶ παρακαλεῖ πεμφθῆναι τὸν Λάζαρον ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς ἓνα τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ τὸν Λάζαρον, ὅπως ἂν ἴδωσιν αὐτὸν στεφανωθέντα καὶ ἐν δόξῃ καὶ ὑγείᾳ, οἱ ἰδόντες αὐτὸν ἐν ἀτιμίᾳ καὶ ἀβρωσίᾳ, καὶ οἱ τῆς πενίας γενόμενοι μάρτυρες, αὐτοὶ καὶ τῆς δόξης γίνωνται θεαταί. Τί οὖν ὁ Ἀβραάμ; « Ἐχουσι Μωσῆα καὶ τοὺς προφήτας. » Μωσῆα (96) καὶ τοὺς προφήτας λέγων, τὰ μωσαϊκὰ καὶ προφητικὰ συγγράμματα καὶ διδάγματα. Οὐχ οὕτω, φησὶ (97), σὺ, πλοῦσιε, φροντίζεις τῶν ἀδελφῶν, ὡς ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεός; μὴ οὐκ ἐπέστησεν αὐτοῖς διδασκάλους; Ὁ δὲ πλοῦσιος, « Οὐχὶ πάτερ Ἀβραάμ, λέγει. » Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἀκούων τῶν Γραφῶν ἠπίσται, μύθους εἶναι ἐνόμιζε τὰ λεγόμενα, ὁμοίως; ἔχειν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὑπελάμβανεν, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ κρῖνων, ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἀκούουσι τῶν Γραφῶν, ὡσπερ οὖν οὐδὲ αὐτοὶ. « Ἄλλ' ἐάν τις; ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, πιστεύσουσιν. »

Τοιοῦτοι καὶ νῦν εἰσιν, οἱ λέγουσι. Τίς εἶδε τὰ ἐν Ἰησοῦ, τίς ἐκεῖθεν ἐλθὼν ἀπήγγειλεν ἡμῖν; Ἀλλὰ ἀκουσάτωσαν τοῦ Ἀβραάμ· ὅτι εἰ τῶν Γραφῶν οὐκ ἀκούομεν, οὐδὲ τοῖς ἐξ Ἰησοῦ ἐρχομένοις πιστεύσομεν. Καὶ τοῦτο ἐδήλωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτινες ἐπεὶ (98) τῶν Γραφῶν οὐκ ἤκουον, οὐδὲ νεκροὺς ἰδόντες ἀναστάντας ἐπίστευσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Λάζαρον ἀνελεῖν ἐπεχείρουν (99), καὶ ἐν τῇ σταυρῷ πολλῶν νεκρῶν ἀναστάντων, ὅμως τοῖς ἀποστόλοις ἐπετίθεντο (1) φονικώτερον. Εἰ δὲ ὠφέλει ἡμᾶς εἰς πίστιν, καὶ τοῦτο ἐποίει ἂν συχνάκις ὁ Κύριος, νῦν δὲ οὐδὲν οὕτως; ὠφέλει, ὡς ἡ τῶν Γραφῶν ἀκριβῆς ἔρευνα καὶ ἐξέτασις. Νεκροὺς δὲ ἀνίσταν ἐσοφίστατο ἂν ὁ διαβόλος, καὶ διὰ τούτων ἐπλάνησεν ἂν τοὺς ἀνοήτους, περὶ τῶν ἐν Ἰησοῦ δόγματα ἄξια τῆς οἰκείας κατασπείρων κακίας. Τῶν δὲ Γραφῶν ὑγιῶς ἐρευνημένων, οὐδὲν ἰσχύει τοιοῦτον σοφισθῆναι. Αὗται γὰρ εἰσι λύχνος καὶ φῶς, καὶ τούτου φαίνοντος ὁ κλέπτης (2) φαίνεται καὶ εὐρίσκειται. Φύγομεν οὖν, ἀδελφοί μου, τοῦ πλοῦσιου τὴν μίμησιν, καὶ τὴν ἐκείνου ἀπανθρωπίαν μισησωμεν. Ζηλώσωμεν δὲ τὴν τοῦ Λαζάρου φιλοσοφίαν καὶ καρτερίαν. Διὰ γὰρ τοῦτο ταῦτα προερίρηται, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ τῷ πλοῦσιω πάθωμεν. Εἰ γὰρ ἐβούλετο κολάσαι, οὐκ ἂν ταῦτα προεῖπεν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐ βούλεται, τούτου χάριν προλέγει, ἵνα τῇ προρόῃσει σωφρονισθέντες τὴν διὰ τοῦ πράγματος πείραν ἐκκλίνωμεν. Ἀνανήψωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, καὶ ἕως καιρὸς ἐστὶ μετανοίας, τὰς ἀμαρτίας ἀπονηψώμεθα, καὶ μὴ τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον τῆς κακίας ὁδὸν, τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης τῶν ἀρετῶν προτιμήσωμεν. Εἰ γὰρ καὶ πλατεία (3) καὶ ἀνεμμένη ἡ τῆς κακίας ὁδὸς, ἀλλ' εἰς στενὸν καταστρέφει τέλος, ἐπὶ τὴν τῆς

luerant, ii et gloriae spectatores flant. Quid igitur Abraham? « Habent Moysen et prophetas; » Moysen et prophetas dicens Mosaica et prophetica scripta et dogmata. Non tantum. inquit, tu, dives, fratres tuos curas, quantum qui fecit eos Deus. Mille enim instituit illis magistros. Dives autem: « Non, pater Abraham, » dicit. Cum enim ipse audiens Scripturas diffusus esset et fabulas esse ea quae dicebant credidisset, similes sibi esse fratres suos putavit, et ex seipso iudicans, dicebat eos non audituros esse Scripturas, quemadmodum et ipse non audierat; « Sed si quis ex mortuis resurrexerit, credent. »

Revera et nunc sunt qui dicant: Quis vidit ea quae sunt in inferno? Quis inde rediens annuntiavit nobis? Sed audiant Abrahamum: si Scripturas non audiamus, neque ex inferno venientibus credemus. Hoc et ostenderunt Judaei quoque, qui cum Scripturas non audivissent, neque postquam mortuos resurgentes videre, crediderunt, sed et Lazarum interficere conati sunt, et quamvis in crucifixione multi mortui resurrexerint, tamen apostolos persecuti sunt caedis avidiores facti. Et si quid nos adjuvaret illud ad fidem, faceret saepe Dominus. Nunc autem nihil ita nos adjuvat, ut Scripturarum accurata investigatio et perscrutatio. Mortuos suscitare subdole conatus esset et diabolus, ac per eos insanos in errorem traxisset, de iis quae in inferno sunt malitia sua digna dogmata seminans. Si autem Scripturae recte examinentur, nihil huiusmodi subdole tentare valet. Illae enim sunt fax et lumen, quo apparente apparet fur et detegitur. Fugiamus igitur, fratres, divitis huius exemplum, et ejus inhumanitatem odio habeamus. Aemulemur autem Lazari philosophiam et patientiam. Ea enim praedicta sunt, ne eadem quam dives patiamur. Si enim vellet punire, non haec praediceret. Cum autem id non velit, idcirco praedicit, ut praedictione illa sapientes facti, ipsum experimentum declinemus. Resipiscamus igitur, charissimi, et dum tempus est poenitentiae, culpas abluamus, neque patulam et latam malitiae viam angustae et arctae virtutum viae praefereamus. Si enim et lata et facilis est malitiae via, nihilominus in arctum finem vertitur, ad animae perditionem ducens et ad divinum tribunal accensens.

λεῖν ἐπετίθεντο, habet ἐπαφήδων, quod non minus huic loco convenit, quam ἐπετίθεντο, atque etiam majorem vim habet. (2) Ὁ κλέπτης. Ἀπατεῶν, σοφιστής. (3) Εἰ γὰρ καὶ πλατεία. Καὶ addidi ex cod. B. Mox correxi quoque ex eodem ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς καταντῶσα ἀπώλειαν, pro quibus vitiose legitur in cod. A. Ἐπὶ τῆς ψυχῆς καταντῶσα εἰς ἀπώλειαν.

(96) Μωσῆα καὶ — διδάγματα. Hac interpretatione, ni fallor, supersedere poterat.

(97) Φησὶ. Φησιν adjeci ex cod. B.

(98) Ἐπέει. Sic dedi de meo, pro ἐπί, quod uterque codex habet.

(99) Λάζαρον ἀνελεῖν ἐπεχείρουν. V. Joan. xii, 10, ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ, κ. τ. λ.

(1) Ἐπετίθεντο. Sic correxi pro ἐπετίθεντο. Codex B. omissis omnibus, quae leguntur inter ἀνε-

Contra autem angustiae virtutis in vasta loca deducunt et finiant, multam post hæc præbentes requiem. Ne igitur viæ initiis decipiamur. Quid enim interest, agedum, postquam paululum temporis via lata ambulaverimus, in perditionis præcipitium deferri? Quod enim somnium ad veritatem est, id præsens vita ad futuram mansionem. Sed ad utriusque finem respicientes, virtutem amplectamur. Et si oportuerit propter eam in infortunium incidere, ne despondeamus animum, sed omnia generose feramus, futurorum bonorum spe roborati, et ratum habentes Deum nos in tentationes incidere ideo permittere, ut hic mundati et omnem malitiam abjicientes, puram et non mistam bonorum retributionem accipiamus. Si volumus igitur illam obtinere, laboriosam et severam vitam iuchoemus, nec ægre et impatienter feramus calamitates et miserias, ut et auxilium ad eas ferendas consequamur, et in sinu Abrahamæ requiescamus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

ἐπισπασώμεθα, καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ἀβραάμ κόλποις ἀναπαυσώμεθα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

DOMINICA TERTIA. MATTHÆI.

Vox secunda. Matutinum tertium.

Avaritia nihil est funestius nihilque est amore divitiarum pejus. Domos enim totas evertit et bella magna excitavit, et urbes a fundamentis evertit, et fratres inter se in furorem egit, et patres in filios impulit, et lenissimam hominum naturam in sævam mutavit, et sexcenta alia mala operata est. Avaritiam magnas Paulus radicem omnium malorum, et secundam idololatriam appellavit, quippe quæ hominibus suadeat ut divitiis confidant, neque in Deum spem ponant. Ac quemadmodum idololatræ creaturas venerantur et non Deum, ita avarus aurum servit et non Christo. Sed studeamus, dilectissimi, talem morbum, ut omnium malorum radicem, omnino ex nostris animis extirpare, ut et in præsentia vita omnia quæ inde oriuntur mala fugiamus, et futuri sæculi pœnas ac supplicia vitemus. Ab hac avaritia et omnibus inde orientibus malis liberare nos volens Christus, sequentia proponit verba. Dixit Dominus: « Lucerna corporis est oculus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te

Α ψυχῆς κατανώσα ἀπόλειαν, καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ δεικαιοτήρια (4) φέρουσα· τοῦναντίον δὲ τὸ στενὸν τῆς ἀρετῆς εἰς εὐρυχωρίαν ἀπάγει καὶ καταλήγει, πολλὴν παρέχον μετὰ ταῦτα τὴν ἀνεσιν. Μὴ οὖν τοῖς προοιμίῳις (5) ἀπατηθῶμεν. Ποῖον γὰρ ὕψος, εἰπέ μοι, πρὸς ὀλίγον τὴν εὐρύχωρον βαδίσαντας, εἰς κρημνὸν ἀπόλειας κατενεχθῆναι, καὶ θναρ, ὡς εἰπεῖν, τρυφήσαντες, ἀπέραντα βασανίζεσθαι (ᾧπερ γὰρ (6) θναρ πρὸς ἀλήθειαν, τοῦτο ὁ παρῶν βίος πρὸς τὴν μέλλουσαν διαγωγὴν), ἀλλὰ πρὸς τὰ τέλη ἐκπτέρων ἀφορῶντες, τὴν ἀρετὴν ἀσπασώμεθα, κἀν δέη ἡμᾶς συμφοραὶς διὰ ταύτην περιπεσεῖν, μὴ ἐκκακῆσωμεν, ἀλλὰ γενναίως ἅπαντα φέρωμεν, ταῖς τῶν μελλόντων ἐλπίσι νευρούμενοι (7), καὶ πληροφορούμενοι ὡς (8) τοῖς πειρασμοῖς ἡμᾶς ὑποπίπτειν ὁ Θεὸς συγχωρεῖ, ἵνα ἐν ταῦθα καθαρθέντες, καὶ πᾶσαν κακίαν ἀποβαλόντες, καθαρὰν καὶ ἀμικτον τὴν τῶν ἀγαθῶν λάδωμεν ἀντίδοσιν. Εἰ οὖν βουλόμεθα ταύτης ἐπιτυχεῖν, τὸν ἐπίπονον καὶ σκληρὸν βίον ἐλώμεθα, καὶ μὴ ἀποδυσπετήσωμεν (9) ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ὡς ἂν καὶ τὴν βοήθειαν πρὸς αὐτοὺς

B

ΚΥΡΙΑΚΗ Γ'. ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ.

Ἦχος β', ἑωθινὸν γ'.

Τῆς φιλαργυρίας (10) οὐδὲν ἐστὶ χαλεπώτερον, καὶ τῆς φιλορηματίας οὐδὲν ὑπάρχει δεινότερον· οἰκουσ γὰρ ὀλοκληροὺς κατέστρεψε, καὶ πολέμους μεγάλους ἐκίνησε (11), καὶ πόλεις ἐκ βάρβρων ἀνέστρεψε, καὶ ἀδελφοὺς κατ' ἀλλήλων ἐξέμηγε, καὶ πάτεραις κατὰ τέκνων ἐξήγειρε, καὶ τὴν ἡμερωτάτην τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐξεθρήρωσε, καὶ μυρία ἄλλα κακὰ κατεργάσατο. Τὴν φιλαργυρίαν ὁ μέγας Παῦλος ρίζαν τῶν κακῶν πάντων ὠνόμασε, καὶ δευτέρην εἰδωλολατρίαν ἐκάλεσεν, ὡς πείθουσιν τοὺς ἀνθρώπους χρήμασι παποιθῆναι, καὶ μὴ τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι θάρσειν· καὶ ὅτι καθάπερ οἱ εἰδωλόλατραι τὰ κτίσματα σέβονται, καὶ οὐ τὸν Θεόν, οὕτω καὶ ὁ φιλαργυρος τῷ χρυσῷ πείθεται, καὶ οὐ τῷ Χριστῷ. Ἀλλὰ σπουδάσωμεν, ἀγαπητοί, τὴν τοιαύτην νόσον, ὡς ρίζαν πάντων τῶν κακῶν πρόρριζον ἐκτεμεῖν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὡς ἂν καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πάντα τὰ ἐκ ταύτης φύόμενα δεινὰ διαφύγωμεν, καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διαδράσωμεν τιμωρίαν καὶ κόλασιν. Ταύτης τῆς φιλαργυρίας, καὶ πάντων τῶν ἐκ ταύτης κακῶν ἀπαλλάξει βουλόμενος (12) ὁ Χριστὸς, τὰ προκειμένα ταῦτα προχέθησι βήματα. Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὁ λύχνος (13) τοῦ σώματος ἐστὶν

D

(4) Δικαιοτήρια. Δικαστήρια, βασανιστήρια, κολαστήρια.

(5) Τοῖς προοιμίῳις. Initiis viæ et itineris.

(6) ᾧπερ γὰρ. Γὰρ addidi ex B.

(7) Νευρούμενοι. Confirmati, corroborati. V. Philo. p. 416, 503, 673., 680, editi. Colon. Allobrg. 1613, et Alciph. lib. III, Ep. XLIX, p. 386, σῶμα — νόστιν καὶ ἀμῆν νευρούμενον.

(8) Πληροφορούμενοι ὡς. Πεισιμῆνοι, ὅτι.

(9) Ἀποδυσπετήσωμεν. Nec ægre et impatienter feramus calamitates et miseras. Utuntur hoc

vocabulo Gregor. Nazianz. p. 24, 37, et Diog. Laert. p. 61, in Vita Socratis. Hinc ἀποδυσπίτησις in Orusc. myth. Galei. p. 234.

(10) Τῆς φιλαργυρίας. Etiam hæc oratio legitur in col. B.

(11) Πολέμους μεγάλους ἐκίνησε. Πολέμους χαλεποὺς ἀνεβρίπισεν. B.

(12) Ἀπαλλάξει βουλόμενος. Videtur excidisse ἡμᾶς.

(13) Ὁ λύχνος. Matth. vi, 22 seqq.

ὁ ὀφθαλμὸς· ἔάν ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ, ἕλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἔάν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ᾖ, ἕλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς, τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; Ὁ δὲ Κόριος ἐλευθερώσαι ἡμᾶς τοῦ πάθους τῆς φιλαργυρίας, μᾶλλον δὲ τῆς ἀδικίας, καὶ τῶν ἐκ ταύτης παθῶν, τὸν περὶ τῆς ἀκτημοσύνης διδάσκει λόγον, καὶ ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων τοὺς πιστεύοντας φέρει εἰς τὴν τῶν λεγομένων ὑπακοὴν καὶ εὐπειθειαν. Καὶ εἰπὼν πρῶτον (14), ὅτι « Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, θησαυρίζετε δὲ ἑαυτοῖς θησαυροὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς » καὶ δεῖξας μὲν τὸν ἐν οὐρανοῖς θησαυρὸν ἀφθαρτον, καὶ ἀδιάπτωτον, καὶ πάντοτε διαμένοντα· τὸν δὲ ἐπὶ γῆς θησαυρὸν πρὸς ἕλιγον φαινόμενον καὶ ἀφανιζόμενον, μετὰ ταῦτα καὶ ἕτερον παραδειγμα φέρει λέγων· « Ὁ λόχνος τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς. » Ὅτι γὰρ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, τοῦτο νοῦς ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ ὡς περὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὑγιῆς ὡς φωτίζει τὸ σῶμα, νοσῶδης δὲ σκοτίζει, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ἔάν μὲν καθαρὸς ᾖ, καὶ πρὸς μόνον βλέπῃ τὰ θεῖα καὶ δίκαια, καὶ πρὸς ἑκεῖνα διὰ παντὸς γρηγορῶν μένη, καὶ ἡ ψυχὴ τὰ; ἐξ αὐτοῦ δέχεται λαμπρότητα καὶ φωτίζεται καὶ καθαίρεται· ἔάν δὲ εἰς πονηρίαν ἐκτραπῇ (ὁ (15) νοῦς), καὶ τῇ φροντίδι τῶν χρημάτων ἢ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν κρατηθῇ καὶ πρόδηλῶθῃ, τυφλοῦται καὶ σκοτίζεται. Τοῦ δὲ νοῦ σκοτισθέντος, καὶ ἡ ψυχὴ σκότος γίνεται, καὶ πολλὸν πλέον τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας τῇ τῶν ὀλικῶν προσπάθειᾳ, καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν σκοτίσας αὐτοῦ (16), πάσας αὐτοῦ τὰς ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ πράξεις ἐσθεῖς καὶ ἐθδλωσε, καὶ λοιπὸν ἐματαίωσε τὰς τῆς (σωτηρίας αὐτοῦ ἀφορμάς. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστός· « Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; » τοῦτέστιν, ἔάν ὁ νοῦς, φωτίζων σου τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, σκότος γένηται τῇ φροντίδι τῶν χρημάτων καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀτόπων παθῶν τυφλωθεὶς, πόσω μᾶλλον σκοτισθήσεται ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα! Ὅταν γὰρ σθεσθῇ ὁ λόχνος τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα, ἤγουν ὁ νοῦς, ποῖα λοιπὸν γνήσεται σωτηρίας ἐλπίς; Ὡς φῶς δὲ καὶ νοῦς καθαρὸς οἱ ἐν ἐξουσίαις καὶ ἀρχαῖς πνευματικαῖς τε καὶ κοσμικαῖς τεταγμένοι ἐν τῷ κόσμῳ ὀφειλοῦσιν εἶναι, ὥστε φωτίζειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰ καλὰ καὶ σωτήρια, καὶ φυλάττειν καὶ συντηρεῖν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης βλάβης, καὶ ἐπιβουλῆς, καὶ κακώσεως· εἰ δὲ οὗτοι ταῖς ἀδικίαις χαίρουσι καὶ ταῖς ἀρπαγαῖς καὶ ταῖς πλεονεξίαις δουλεύουσι, καὶ ἀμελῶς καὶ ῥαθυμῶς πρὸς ἅπαν ὀφειλοῦσι, διάκεινται, τί πείσεται ὁ τοῦτοις ὑποκαίμενος λοιπὸς λαὸς, ὃς μόλις πρὸς τὸ καλὸν ἔρχεται τῇ τῶν κρείττων ὁδηγίᾳ, καὶ τῇ καλῇ καὶ ὀρθῇ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων (17). Οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἄγιοι καὶ θεοὶ ἀπόστολοι ὀφθαλμοῖ

(14) Πρῶτον. Ἀνωτέρω. B. Respicit. v. 19.

(15) Omittit cod. B. et abesse possunt.

(16) Σκοτίσας αὐτοῦ. Forte sic accipiendus hic locus: Ὁ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας, τῇ τῶν ὀλικῶν προσπάθειᾳ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν παθῶν σκοτίσας αὐτὸν, πάσας, κ. τ. λ. Codex B. hic nullum fert

est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? — Volens Dominus nos ab avaritiæ cupiditate liberare, vel potius ab injustitia et omnibus inde nascentibus vitiis, sermonem habet de inopia, et multis exemplis fideles ad obedientiam et persuasionem adducit. Et dixit primum: « Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; thesaurizate autem vobis thesauros in cælo; » et ostendit quidem cælestes thesauros incorruptibiles, inconsumptos, et perpetuo durantes; thesauros autem terrestres paululum temporis corruptibiles et evanescentes. Deinde et alterum exemplum affert dicens: « Lucerna corporis est oculus. » Quod enim in corpore est oculus, id meus est in anima. Et quemadmodum oculus, si sanus sit, corpus illuminat; si æger, obnubilat: ita et mens, si sit munda atque ad sola divina et justa respiciat, iisque semper invigilet, anima ex eo lumen accipit et illuminata purificatur. Si autem se ad malum vertat et divitiarum desiderio vel cupiditatum ardore vincatur et dometur, cæca fit et tenebrosa. Mente autem obscurata, et anima fit tenebrosa, et multo magis corpus. Qui enim mentem inquinavit voluptatibus, eamque cupiditatum ardore obscuravit, omnes suas præsentis vita actiones exstinxit et corrumpit, et inde irritum fecit salutis suæ impetum. Quapropter dicit Christus: « Si igitur lumen quod in te est tenebræ sunt, tenebræ quantæ erunt? » id est, si mens quæ animam et corpus tuum illuminat tenebræ fiat divitiarum sollicitudine et inalarum cupiditatum ardore obcæcata, quanto magis obscurabuntur anima et corpus! Si enim extincta sit lucerna animæ et corporis, scilicet mens, quænam fiet de cætero salutis spes? Ut lux et mens pura, qui in dignitatibus et magistratibus spiritalibus et civilibus constituti sunt in mundo esse debent, ut ad bona et salutaria homines illuminent et eos ab omni labe et periculo et malitia servent. Si autem illi injustitiis delectantur ac rapinis et aviditati inserviant, et negligenter indolenterque his quæ ipsis curanda sunt vacant, quid patietur illis subjectis populus, qui vix ad bonum venit potentiorum directione et bona rectaque pastorum magistrorumque potentia et magistratus administratione? Sic enim et sancti et divini apostoli oculi et lumen totius orbis constituti sunt. Ideo et dicebat illos monens Dominus: Si stelis vos, nec vertamini, cum sitis corporis lumen, ecce universum mundi corpus illuminatum est; si autem vos, qui estis sal, stulti fiat; si vos, qui lumen estis, obscuremini, tenebræ quantæ fient, quæ sunt mundus! Magnus autem theologus Gregorius, et divinus Pater noster hæc Deo consecratis dicit: Vobis imprimis dico qui cathedram ascenditis,

auxilium. Omnia enim, quæ leguntur inter ἀφανίσας et πάσας αὐτοῦ, omittit.

(17) Καὶ διδασκάλων. Hic rursus videtur excidisse vel διοικῆσαι, vel πολιτεία, vel aliquid tale.

estote oculi non tenebris pleni, neque præsides mali videamini. Si enim tale est lumen, tenebræ quantæ erunt? « Nemo potest duobus dominis servire; aut enim unum odio habebit et alterum diliget; aut unum sustinebit et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonæ. »

μας. Ὁ δὲ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος· καὶ Θεός· Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ κακοῦ φαινοίμεθα (18). Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον (19), τὴ δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνδὸς ἀνθέξεται, καὶ ἐτέρου καταφρονή-
σαι· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. »

Duobus dominis contraria iubentibus nemo potest servire, sed alterum sustinens ejusque mandata exsequens, alterum omnino contemnet, et alterum omnino diliget, alterum odio habebit. Sed neque possibile est Deo servire et divitiis; quia divitiarum amor non modo nos a Deo abstrahit, sed et mammonæ subjicit: Mammonas est injustitia. Ex injustitia enim plerumque divitiæ oriuntur. Quapropter et impossibile est Deo servire et injustitiæ. Injustitia enim abripere vult aliena, fornicationes sectatur, adulteria, ebrietates, delicias; præsentia amplecti, et fugitiva admirari appetit. Deus autem et ea quæ nostra sunt et propria nobis sunt, nos jubet indigentibus dare, nobisque præcipit ut sapiamus et ventrem domemus, et præsentia omnia contemnamus et exsecremur. Ideo et impossibile est ut cupiditatibus victi et improbi diaboli operibus subjecti a Deo diligamur; sed quamdiu injustitiæ et avaritiæ et infamiae cupiditatibus servire voluerimus, Deo collibiles et inimici erimus. Excusamus igitur, oro, avaritatis et injustitiæ et avaritiæ pondus neque libidinibus indulgeamus. Largiamur divitias quantum poterimus, et demus pauperibus, ut justitia nostra maneat in æternum. Dominum autem vocavit mammonam, non propter propriam naturam, sed propter illorum, qui ei subjecti sunt et serviunt, obedientiam. Et ventrem deum appellat, non quia herilem dignitatem habet, sed quia gulosi ei subjecti sunt et serviunt. Quo enim libido hominem trahit, ea ipsa res cui hominis cor colligatur, illi Deus est. « Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis et quid bibatis, neque corpori vestro quid induamini. »

Quia divitiis a Deo separamur, nos jubet Dominus non esse sollicitos, neque divitiarum amore neque libidinibus inquinari. Anima autem non manducat, sed secundum communem consuetudinem loquitur. Per cibum enim roboratur corpus,

(18) Φαινοίμεθα. Φαινόμεθα. B.

(19) Τὸ φῶς τοιοῦτον. Τοιοῦτον petii ex cod. B. In cod. A. male legitur τοσοῦτον.

(20) Πορνεῦειν — τρυφᾶν. Hæc, ut puto, hic omittere debet. Nec enim hic de vitis et improbitate in universum judicare voluit, sed de avaritia et vitis, quæ ex ea quasi propagantur.

(21) Ὁ δὲ Θεός. Δε omi. tit. codex; adjeci autem, quia sententia ita postulata videbatur.

(22) Ἰὼδὲ παύσατε μισήσασθε. Sic codex A. A

καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· « Ἐὰν ὑμεῖς στήτε καὶ μὴ τραπήτε, φῶς ὄντες τοῦ σώματος, ἰδοὺ ὅλον τὸ σῶμα τοῦ κόσμου πεφώτισται· εἰ δὲ ὑμεῖς ἄλας ὄντες μωρανθῆτε, καὶ φῶς ὄντες σκοτισθῆτε, τὸ σκότος πᾶσον γενήσεται, ὃ ἐστὶ ὁ κόσμος. Πατὴρ ἡμῶν ταῦτά φησι τοῖς ἱερωμένοις Θεῷ· Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος εἶναι μὴ κακοῦ φαινοίμεθα (18). Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον (19), τὴ δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνδὸς ἀνθέξεται, καὶ ἐτέρου καταφρονή-
σαι· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. »

Κυριοῖς δὲ ἐναντία ἐπιτάττουσιν οὐδεὶς δύναται δουλεῦσαι, ἀλλὰ τοῦ ἐνδὸς ἀνεσχόμενος, καὶ τούτου πληρῶν τὰ θελήματα, τοῦ ἐτέρου πάντως καταφρονήσει, καὶ τὸν ἕνα ἀγαπήσει πάντως, τὸν δὲ ἕτερον μισήσει· ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἐστι Θεῷ δουλεύειν καὶ χρήμασι, διότι ἡ φιλοχρηματία οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκβάλλει ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶ μαμωνᾷ ὑποτάσσει· μαμωνᾶς δὲ ἐστὶν ἡ ἀδικία· ἐξ ἀδικίας γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ χρήματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατόν ἐστι Θεῷ δουλεύειν καὶ ἀδικίᾳ· ἡ γὰρ ἀδικία ἀρπάζειν βούλεται τὰ ἀλλότρια, πορνεῦειν (20) ζητεῖ, μοιχεύειν, μεθύειν, τρυφᾶν, τῶν παρόντων ἀντέχεσθαι καὶ θαυμάζειν τὰ πρόσκαιρα· ὁ δὲ Θεός (21) καὶ τὰ ὄντα ἡμῶν, ἤγουν, τὰ ἴδια καὶ οἰκία δίδόναι προστάσσει τοῖς δεομένοις, σωφρονεῖν ἡμᾶς παραγγέλλει, καὶ γαστρὸς ὑπεροφῆν, καὶ τῶν παρόντων πάντων καταφρονεῖν καὶ βελύττεσθαι· ἀγαπᾶν δὲ, τιμᾶν, ἐργάζεσθαι τὴν ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατόν ἐστι κρατούμενους ἡμᾶς ὑπὸ τῶν παθῶν, καὶ προσκειμένους τοῖς ἔργοις τοῦ πονηροῦ διαβόλου, φιλιωθῆναι ποτε τῷ Θεῷ, ἀλλὰ μέχρις ἂν πάθειν ἀδικίας καὶ φιλοχρηματίας καὶ ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα, ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καθεστήκαμεν καὶ πολέμιοι. Ἀποσιώμεθα τοίνυν, παρακαλῶ, τὸ βάρος τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἀδικίας, καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ πάθει μισήσωμεν (22)· σκοπίσωμεν (23) τὸν πλοῦτον κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ ὤμεν τοῖς πένησι, ἵνα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν μένη εἰς τὸν αἰῶνα. Κύριον δὲ ἐκάλει τὸν μαμωνᾶ, οὐ διὰ τὴν οἰκίαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν προσκειμένων καὶ δουλευόντων αὐτῷ ὑποταγὴν (24)· καὶ τὴν κοιλίαν Θεὸν καλεῖ, οὐχ ὅτι δεσποτικὸν ἀξίωμα ἔχει, ἀλλ' ὅτι οἱ γαστρίμαργοι ταύτῃ ὑποτάσσονται καὶ δουλεύουσιν. Ὅπου γὰρ ἡ ἐπιθυμία σφύρει τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰ; ὁ πρῆγμα ἡ καρδία τινὸς δίδεται, ἐκεῖνός ἐστιν αὐτῷ ὁ Θεός. « Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε. » Διὰ τὸ ἐκβάλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ

codice B. hic totus locus abest. Forte legendum est, καὶ πάθει μὴ συζῶμεν. Εἰ μὴ συζῶμεν certe scriba properans, deceptus soni similitudine, facile potuit facere μισήσωμεν.
(23) Σκοπίσωμεν. Expressit Ps. CXI, 9 et II Corinth. IX, 9.
(24) Ἀὐτῷ ὑποταγῆν. Ὑποταγῆν, quod deest in cod. A addidi ex B Paulo ante etiam correxi προσκειμένων pro προκατιμένων.

τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν χρημάτων, μὴ μεριμνᾶν προστάσσει ὁ Κύριος, μηδὲ ταῖς φροντίαι τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις κατατήκασθαι. Ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἐσθίει, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τὴν κοινὴν τοῦτο λέγει. Διὰ γὰρ τροφῆς συνίσταται τὸ σῶμα, ἐν ᾧ διακρατεῖται ἡ ψυχὴ. Δοκεῖ γὰρ μὴ ἀνέχεσθαι εἶναι ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τρέφοιτο ἡ σὰρξ. « Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ τί πίητε. » Πρόδῳλον δὲ, ὅτι χωρὶς τῆς ψυχῆς τρέφεσθαι τὸν ἀνθρώπον οὐκ ἔσται. Τὸ γὰρ νεκρὸν σῶμα ἐνδύεται μόνον, οὐ τρέφεται δὲ· τοῦ ἐμφύχου ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι· οὐ τῶν χρημάτων δὲ (25) μόνον καὶ τῶν ἰδίων πάντων τοῦ κόσμου καταφρονεῖν, ἀλλὰ μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς μεριμνᾶν. Οὐκ ἐκβάλλει δὲ ἡμᾶς οὐδὲ ἐμποδίζει ἐργάζεσθαι. Ὁ γὰρ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· ἀλλὰ τὸ

A in quo retinetur anima. Videtur enim anima nolle in corpore esse, nisi nutriatur caro. « Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis et quid bibatis. » Patet autem hominem sine anima non posse nutriri. Mortuum vero corpus induitur tantum, non nutritur. Ad animatum pertinet nutriri. Oportet autem nos non divitias tantum et omnes mundi voluptates contemnere, sed ne de necessario quidem cibo sollicitos esse. Non autem nos dehortatur neque avocatur a labore. Qui non laborat, nec manducet, inquit divinus Apostolus; sed prohibet ne nos sollicitudini totos demus ac de Deo diffidamus. Oportet enim nos pro viribus arare et operari, sed et animarum nostrarum salutem curare cum omni zelo et ardore, et ad Deum solum aspicere, qui dat cibum esurientibus, et replet in bonis animam nostram. « Nonne anima plus est quam esca, et corpus plusquam vestimentum? » Id est, Qui majus dedit, nempe qui animam dedit, et corpus formavit, nonne dabit escam et vestimenta? « Aspicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; et Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? »

καὶ τὸ σῶμα· διαπλάσας, οὐ δώσει τροφὴν καὶ ἐνδύματα; ἢ Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν αὐτά. Οὐκ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; »

Τῶν πετεινῶν μὲνηται ὁ Κύριος, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ τούτων ἀλογώτεροί ἐσμεν, καὶ κατασχύνη ἡμᾶς, καὶ ἵνα, ὅπερ ἔχουσι τὰ πετεινὰ ἐκ φύσεως, τὸ μὴ μεριμνᾶν, τοῦτο ἡμεῖς ἐκ προαιρέσεως κτησώμεθα· ὁ γὰρ εὐτελῶν στρουθίων φροντίζων, πολλῶ μᾶλλον τῶν τιμίων ἀνθρώπων φροντίζει. Διὰ τοῦτο ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς ὁ Κύριος τῆς ἀρχαίας ἐκείνης διαγωγῆς, ὅτε ὁ Θεὸς ἔτρεφε τὸν Ἀδάμ ἐν παραδείσῳ μὴ σπεύροντα, τῆς γῆς παρασχούσης αὐτῷ καὶ πρὸς τροφὴν. Τρέφει δὲ τὰ πετεινὰ ὁ Θεὸς, φυσικῶν γινώσκων ἐνθεὶς αὐτοῖς πρὸς τὸ συνάγειν τροφὰς διὰ τὴν τούτου κυβέρνησιν. « Τίς ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; » δείκνυσι ὁ Χριστὸς, ὅτι τὸ σῶμα τὸ δοκοῦν αὖξει (27), οὐκ ἀπὸ τροφῆς αὖξει, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ προνοίᾳ καὶ χάριτι. Οὐτε γὰρ ἡλικίαν δύναται τις προσθεῖναι σώματι, οὐτε τροφῆς προνοῆσαι, εἰ μὴ ὁ Θεὸς, ἐν οἷς δοκοῦμεν ἐνεργεῖν, τὸ πᾶν ἀνύει, ὡς βούλεται. Τούτους γὰρ δοθέντας ὄρους παρὰ Θεοῦ οὐδεὶς δύναται αὖξῃσαι ἢ μειῶσθαι· οὐ γὰρ ἡ πολυφαγία αὖξει τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἀσθενέστερον μᾶλλον αὐτὸ ποιεῖ. Εἰ τὸ περὶ μιᾶς ἡμέρας φροντίζειν βαρὺ, καὶ κακωτικόν, πῶς τὸ περιττόν οὐκ ἀφόρητον; Ἄρα οὖν κακώσωμεν, καὶ ἰδύνην, καὶ μόχθου, καὶ ταλαιπωρίας, καὶ πόνου ἢ παρούσα ἡμέρα· ὥστε κἄν μεριμνῆς, ἀνθρώπε, κἄν φρονταίῃς, οὐδὲν ποιεῖς, μὴ θέλοντος τοῦ Θεοῦ. Τί τοίνυν ματαιοπο-

C Volatilia memorat Dominus, ut ostendat nos illis insanores esse et confundat nos, atque ut, quod natura volatilia habent, nempe non esse sollicita, nos ex voluntate acquiramus. Qui enim vilium passerulorum curam habet, multo magis hominum, qui tanti pretii sunt, curam habebit. Ideo in memoriam nobis reducit Dominus illud antiquum vitæ institutum, quando Adam Dominus alebat non seminantem, præstante. Nutrit autem Deus volatilia, naturalem illis inserens instinctum ut per ipsius gubernationem cibos congregent « Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? » Ostendit Christus corpus quod videtur crescere, non cibo crescere, sed per suam providentiam et gratiam. Nempe enim staturam corpori suo addere potest, neque sibi cibum procurare, nisi Deus, quando operari videmur, omnia perficiat, ut voluerit. Quos enim limites Dominus posuit, nemo augere aut minuire potest. Non enim voracitas augebit corpus, sed et illud infirmius multo faciet. Si enim vel de una die sollicitum esse grave est et nocivum, quomodo sollicitudinis excessus non esset intolerabilis? Igitur malo, et dolore, et labore, et paupertate, et poena plena est præsens dies. Ita ut, etiamsi sollicitus sis, o homo, etiamsi cogites, nihil facis Deo

(25) Οὐ τῶν χρημάτων — μεριμνᾶν. In his rursus deest vel καλεῖται, vel δει, vel aliud quid tale.

(26) Ἐπει καὶ. Ἐπει δει pro ἐπι.

(27) Τὸ δοκοῦν αὖξει. Haud dubie scribendum

τὸ δοκοῦν αὖξειν. Bis deinceps autem hic αὖξειν est crescere augeri, ut mox in Matthæi verbis, πῶς αὖξάνει, ἢ οὐ κοπιᾷ, κ. τ. λ.

non volente. Quid igitur in vanum laboras et
 nimium tempus fatigas, et in impossibilibus et
 damnosis vitam tuam consumis? « Et de vesti-
 mento, quid solliciti estis? » Qui enim decorem et
 magnitudinem corpori dedit, ipse et de vestimento
 providit. « Considerate lilia agri, quomodo cre-
 scant; non laborant, neque nent; dico autem vobis,
 quod nec Salomon in omni gloria sua cooperatus
 est sicut unum ex istis. »

Non tantum ex velatilibus nos hortatur Domi-
 nus, sed et ex liliis quæ marcescunt. Si enim Deus
 illa adornavit, cum his nihil opus esset, quanto
 magis nostrorum vestimentorum utilitatem præsta-
 bit! Etiamsi multa cogitemus, fratres, non poterimus
 ut lilia ornari. Sapientior Salomon et magni-
 ficentior, cum tota regia sua dignitate non valuit
 ut lilia cooperiri. « Si autem fenum agri quod
 hodie est et cras in cibusanum mittitur, Deus sic
 vestit, nonne multo magis vos, modicæ fidei? »
 Inde discimus non decere nos de ornamento solli-
 citos esse. Ea enim caducorum florum sunt: Ita
 ut quicumque adornatur, senum est. Ideo omnia
 homo quasi fenum, et omnis gloria hominis, ut
 Nos Ioni. Exsiccatum est fenum et cecidit flos,
 Jussit autem nos ratione præditos, quibus animam
 et corpus effinxit, non carnaliter adornari, sed
 spiritaliter decorari. Qui enim secundum carnem
 adornantur, ea quæ carnis sunt capiunt, qui autem
 secundum spiritum, ea quæ sunt spiritus. Modicæ
 fidei sunt omnes qui sollicitudinem habent. Si
 enim perfectam in Deum haberent fidem, non
 tantopere solliciti essent. « Nolite igitur solliciti
 esse dicentes: Quid manducabimus aut quid bibē-
 mus, aut quo operiemur? Hæc omnia gentes
 inquirunt. » Non prohibet quidem Dominus quin
 edamus et bibamus et vestiamur; de his autem
 loquit et sollicitari non vult ut solent divites
 illicere: Quid manducabimus cras? « Scit enim
 Pater vester celestis, quia his omnibus indigetis.
 Querite ergo primum regnum Dei, et hæc omnia
 adjicientur vobis. » Regnum Dei est honorum fruitio.
 Hæc autem per justitiam adventit. Quicumque
 igitur spiritualia inquirunt, adjiciuntur illi et corpo-
 ralia per Dei largitionem. « Nolite ergo solliciti
 esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus
 erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua. » Malitiam

αὐτῆς καὶ περιτεῶς καταπέτετε σκεπῆν, καὶ ἐν τοῖς
 ἀδυνάτοις καὶ ἀκερδίαις κατακαλύψαιτε σὺν τῇ ζωῇ;
 « Καὶ περὶ ἐνδύματος, τί μεριμνᾶτε; » Ὁ γὰρ
 θεὸς εὐτρέφει καὶ μέγεθος τῷ σώματι, ἀεὶ καὶ
 περὶ τοῦ ἐνδύματος προνοεῖται. « Καταμάθετε τὰ
 κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ
 νηθεῖ. Δίγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομῶν περιεβό-
 λησε ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ὡς ἐν τούτων. »

Ὁ μόνον ἀπὸ τῶν πετεινῶν ἐντρέφει ἡμεῖς; ὁ
 Κύριος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κρίνων τῶν μαραιο-
 μένων. Ἐὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐπέβα ἐπιπλάσεις, μηδεμιᾶς
 χρείας οὐσης (28), πόσῳ μέλλον τὴν χρεῖαν τῶν
 ἡμετέρων ἀνδρῶντων οὐκ ἀποκληρώσει καὶ πολλὰ
 μεριμνῶμεν, ἀδελφοὶ μου, σὶ θυγηθεῖθα καλλωπι-
 σθῆναι ὡς τὰ κρίνα. Σολομῶν γὰρ ὁ φρονιμώτα-
 τος (29) καὶ τρυφήλιος διὰ πάσης τῆς βασιλείας
 αὐτοῦ οὐκ ἴσχυσε περιβαλεῖσθαι τι τοιοῦτον. « Εἰ δὲ
 τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὐριον εἰς
 κλίβανον (30) βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιένυσεν,
 οὐ πολλῷ μέλλον ὄμα, εὐλογιστοὶ; Ἀπὸ τούτου μὲν-
 θάνομεν, ὅτι οὐ πρέπει ἡμεῖς φρονίζειν καλλωπι-
 σμοῦ· τοῦτο γὰρ τῶν προσκαίρων ἀνθρώπων ἐστίν· ὡσεὶ
 πᾶς καλλωπιζόμενος χόρτος ἐστίν. Διὰ τοῦτο πᾶς ἄν-
 θρώπος (31), ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα ὄψα ἀνθρώπου, ὡς
 ἄνθος χόρτου, ἐξηράνηθ' ὁ χόρτος, τὸ ἄνθος ἐξέ-
 στεν. Ἡμεῖς δὲ εἶπε τοῖς λογικοῖς, οἷς ψυχὴν καὶ
 σῶμα διέπλασε, μὴ καλλωπιζέσθαι σαρκικῶς, ἀλλὰ
 ψυχικῶς ὑποτρέφεισθαι. Οἱ γὰρ κατὰ (32) σάρκα καλ-
 ωπιζόμενοι, τὶ τῆς σαρκὸς προνοοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ
 πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. Ὁ εὐλογιστοὶ πάντες
 οἱ μεριμνῶντες. Εἰ γὰρ τελείαν εἶχον εἰς θεὸν
 πιστῆν, οὐκ ἂν ἐμεριμνω οὕτως ἀνευδότως. « Μὴ
 οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες· Τί φάγωμεν, ἢ τί πί-
 νειν, ἢ τί περιβαλλώμεθα. Ταῦτα πάντα τὰ ἐσθὴ
 ἐπιζητοῦσι. » Τὸ μὲν φασι, καὶ πιστῆν, καὶ ἐνδύ-
 σασθαι ἡμεῖς, καὶ κωλύει ὁ Κύριος· τὸ δὲ λέγειν περὶ
 τοσῶν καὶ μεριμνῶν, τοῦτο κωλύει ὁ Κύριος, δ
 πῶς λέγουσιν αἱ πλοῦστοι (33)· Τί φάγωμεν
 αὐριον· ὡσεὶ τὴν τρυφήν καὶ τὴν ὑβριν κωλύει καὶ
 τὴν διὰ ταῦτὰ μεριμναν καὶ φρονεῖσα. « Οὐδεὶς γὰρ
 ὁ Πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῆζετε τούτων
 ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ
 Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Βασι-
 λεία Θεοῦ ἢ ἀπάλαισις ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν· αὕτη δὲ
 διὰ δικαιοσύνης προσιγεται. Ὅστις οὖν ζητεῖ τὰ

(28) Μηδεμιᾶς χρείας οὐσης. Possit quis conji-
 cere, μηδεμιᾶς χρείας ὄντα. Vix tamen opus esse
 videretur correctionem; Paulo potius, ante ἀποκληρώσει
 ἀποδοξασθαι videtur, οὐκ. Ferri tamen et hoc po-
 test.

(29) Φρονιμώτατος. Φρόνιμος hoc loco duplicem
 habet interpretationem. Vel enim accipi potest de
 eo, qui studiorum et magnificentiæ est studiosus,
 vel de prudente, qui facilius quam alii invenire et
 cogitare potest vñm et rationem, quomodo hi,
 quod cupit, consequatur. Pro hac interpretatione
 divergentia, vel referri potest ad τρυφήν, vel ad
 μεριμνῶμεν. Codex Typographiæ Synodalis num. 13
 in quarto, qui Theophylacti interpretationem con-
 tinet, sic habet: « Ὅπου γε Σολομῶν ὁ φρονιμώτα-
 τος καὶ τρυφήλιος διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς βασι-
 λείας, οὐκ ἴσχυσε περιβαλεῖσθαι τι τοιοῦτον. Alias
 eisdem Bibliothecæ eodæq. num. 5 in fol. qui ca-
 tenam ineditam in quatuor evangelistas continet,
 quæ vulgo tribuitur Euthymio Zigabeno sed Zi-
 gabeo, sic habet: Τὸν Σολομῶνα δὲ τέθεικεν, ὅς
 φιλέκαλον καὶ σοφὸν ἐπινοεῖσθαι καλλωπισμοῦς. Nix
 idem de vocabulo κλίβανος sic habet: Κλίβανος ἴ-
 ἐστι, τὸ ὀπτανεῖον τῶν ἄρτων.
 (30) Κλίβανον. Cui. B. interpretatur, ἀγγεῖον
 κολλῶν, ἐν ᾧ πῦρ ἀνακτεῖται εὐδοχαστῶν.
 (31) Ἦς ἀνθρώπος. Isa XL, 7, 8.
 (32) Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα. Rom. VIII, 5.
 (33) Οἱ πλοῦστοι. Ad marg. A. γρ. αἱ ἐν-
 θρωποι.

πνευματικά, προστίθεται τούτω και τὰ σωματικά κατὰ φιλοτιμίαν Θεοῦ. « Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν ἀβρίον. Ἦ γὰρ ἀβρίον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. Ἄρκετόν γάρ ἐστι τῆ ἡμέρα ἢ κακία ἀδτις. » Κακίαν ἡμέρας τὴν συντριβὴν λέγει καὶ τὴν κάκωσιν, ἣν ἔχομεν, καὶ τὴν στενοχωρίαν οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τῶν ἐπιτροχόμενων ἡμῖν ἀναρῶν. Ἄρκετόν γάρ ἐστιν ἡμῖν, ὅτι συντριβόμεθα περὶ τὴν σήμερον· εἰ δὲ καὶ περὶ τῆς ἀβρίον μεριμνήσωμεν, πότε σχολάσομεν Θεῷ, πότε δουλεύσομεν αὐτῷ, δεῖ συντριβόντες ἑαυτοὺς περὶ τῶν σωματικῶν. Ἄλλὰ διεγερωθῶμεν, ἀδελφοί μου, καὶ ἀγωνισώμεθα καὶ σπουδάσωμεν εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ φροντισομεν τῆς σωτηρίας τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Ἀποσχώμεθα τῶν ρεμισθιμένων καὶ πονηρῶν ἔργων, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων δια-
 ναστώμεν, ἵνα τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· Ἀμήν.

ΚΥΡΙΑΚῆ Γ΄. ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ.

Ἦχος α΄. Ἐωθινὸν γ΄.

Οἱ (1) τῶν μελισσῶν τὸ φιλόδοπον καὶ φιλεργόν θεοφιλῶς ἐκμιμούμενοι, ὥσπερ ἐκείναι τοῖς λειμῶσι ἐπιπτάμεναι, ἀπὸ πασῶν βοτανῶν καὶ παντοίων ἀνόθεων συλλέγουσι τὰ χρησιμώτατα· οὕτω καὶ οὗτοι τῷ γλυκασμῷ τῶν θείων λογίων ἐφηδόμενοι (2) τὰς ψυχὰς, ἐκ πάντων τὰ λυσιστελῆ καὶ ὀνησιμώτατα θρέπονται· καὶ περὶ μὲν τινῶν τὸ τῆς σωφροσύνης ἄνθος συλλέγουσι, περὶ δὲ τινῶν, τὸ τῆς δικαιοσύνης· παρ' ἑτέρων δὲ, τὸ τῆς φρονήσεως· παρ' ἄλλων, τὸ τῆς ἀνδρείας· ἄλλοθεν, τὸ τῆς συμπαιδείας καὶ τῆς πρὸς τοὺς ὁμοδόλους φιλελευθροσύνης· τὸ τῆς πρᾶσθητος καὶ τῆς ἐπεικειᾶς ἐτέρωθεν· ἄλλαχόθεν τὸ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐν τοῖς δεσινῶσι καρτερίας· C
 καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐκ πάντων πάντα τὰ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν συντείνοντα ἀνθίζόμενοι (3), καὶ ἐν τῷ σίμβλῳ τῆς καρρίας ἐναποτιθέμεναι ταῦτα, τὸ ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκάζον τῶν ἀρετῶν μέλι γεωργοῦσι (4) καὶ κατοργάζονται. Τούτους οὖν (5) καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, μιμώμεθα, καὶ ὅσαν τῷ θεῷ καὶ περικαλλῶμεν τῷδε λειμῶνι, τῇ ἐκκλησίᾳ, προσέλωμεν, μὴ χερίν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὀμιλίας τὴν (6) ἐνταῦθα ποιῶμεθα προσάλευσιν, ἀλλὰ τὰς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὑπαναγιγνωσκομένης θείας Γραφῆς περιεργαζώμεθα, καὶ τὸ ἐκ τούτων ψυχικὸν ὄφελος ζητῶμεν ἐπιμελῶς μετὰ μεμεριμημένης διανοίας καὶ ἑξαπασιτικῆς διαθέσεως. Οὕτω γάρ, πότε μὲν, περὶ τῆσδε τῆς ἀρετῆς νοθευόμενοι, πότε δὲ, περὶ ταύτης διδασκόμενοι· D

(1) Οἱ τῶν μελισσῶν. Legitur hæc oratio etiam in cod. B.
 (2) Ἐφηδόμενοι. Sic uterque col. Displicet autem hoc loco quodammodo, quia nimis discedit a veritatis ordine τοῦ ἐπιπτάμεναι.
 (3) Ἀνθίζόμενοι. Codex B. habet ἀπανθίζόμενοι, quod præferendum videtur. Eodem modo dixit Plutarch. De aud. Poet. Cap. X, p. 66. Aïde Dionys. Halicarn. T. II, p. 68 et Eustath. ad Dionys. Alexand. p. 10, edit. Roberti Steph. ubi de apibus dicitur.
 (4) Γεωργοῦσι. Videtur per totum hoc exordium præ oculis habuisse locum Gregorii Nazianzeni ex

diei fatigationem vocat, et afflictionem quam habemus nos homines, et angustias ex his, quæ nobis accidunt tristitia. Sufficit enim nobis circa presentem diem fatigari! Si vero et de crastino die solliciti simus, modo deerimus Deo, modo illi serviemus, semper de corporalibus solliciti. Sed evigilemus, fratres, et certemus, et curramus ad impletionem mandatorum Christi, et animarum nostrarum salutem curemus. Abstineamus nos ab odibilibus et malis operibus, et ad bonarum verum operationem assurgamus, ut ea quæ promittantur bona consequamur in Christo Jesu, Domino nostro, cui gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν πράξεων δια-
 ναστώμεν, ἵνα τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· Ἀμήν.

DOMINICA SEXTA MATTHÆI.

Vox prima. Matutinum sextium.

Qui apem studium et sollicitatem pie imitantur, quemadmodum illæ in prælis volitantes, ab omnibus plantis et floribus utilissima colligunt; ita et illi divinorum oraculorum suavitate animas suas perfundentes, et omnibus utilissima et fructuosissima demerunt. Et a quibusdam quidem sapientiarum florem colligunt, a quibusdam vero florem justitiæ; ab aliis, prudentiæ; ab aliis fortitudinis; aliunde commiserationis et humanitatis erga consertos, aliunde mansuetudinis et indulgentiæ; ex alia parte florem tolerantia et patientiæ in rebus adversis; et, ut uno verbo dicam, omnia ad animæ salutem tendentia colligunt, eaque in cordis alveari deponentes dulcius melle et cæca virtutum mel coadunt et perficiunt. Illos igitur et nos, fratres mei, imitemur et quando in divinum illud et pulcherrimum pratium, ecclesiam, adventimus, ne accedamus mutui colloqui causa, sed ut divitiis quæ propter nostram salutem leguntur, Scripturas selicitemur, ut ex his spirituales fructus percipere studiosa et sollicita et ardens voluntate possimus: Ita enim modo de hac virtute moneremur, modo illam discemus; nunc ad aliam excitabimur, et continuo ad hæc instituti ut exerciti, poterimus et ipsi virtutes adimplere, et suavitatem ac lucem inde in animabus nostris gemitas, ut mel et favum Deo offerre. Semper divina Scriptura Deo grata et salutaria edocet et proponit, nihilque in ea est quod non ad spiritua-

Orat. XLIII, p. 703, 704 quem hic idea scripsi: Ἄρτι μὲν ἡ φιλεργὸς μέλισσα τὸ πτερὸν ἐκλύσασα καὶ τῶν σίμβλων ἀπαναστάσα τὴν ἑαυτῆς σοφίαν ἐκθελεῖνται, καὶ λειμῶνας ἐπιπτάται, καὶ σὺλφ τὰ ἀνθή. Καὶ ἡ μὲν ποιεῖ τὰ κηρία τὰς ἐξωγώνους καὶ ἀντιθέτους σύριγγας ἐξυφαίνουσα, καὶ τὰς εὐθείας τὰς γωνίας ἐπαλλάττουσα ἔργον ὁμοῦ κάλλους καὶ ἀσφαλείας· ἡ δὲ μέλι τὰς ἀποθήκας ἐναποτίθειται, καὶ γεωργεῖ τῷ ξενίζοντι καρπὸν γλυκῶν καὶ ἀνήροτων.
 (5) Τούτους οὖν. Τοὺς ἐκμιμούμενους τὰς μελισσὰς. Nisi forte mali quis fegerit ταύτας, et referre ad apes. Codex uterque τούτους ἵαηται.
 (6) Ἐνταῦθα. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

sem profectum tendat. Quoniam igitur hæc ita se habent, ex evangelicis verbis hodie discamus quantum malum sit peccatum, illudque animam multum sordare et corporalium morborum plerumque esse causam. Ita porro se habet hodierna lectio. « In illo tempore ascendens Jesus in naviculam transfretavit; et venit in civitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. » Egreditur quidem e Gerasenorum finibus Dominus ab illis invitatus. Timuerant enim Geraseni, quod porcos suos amiserant, ne similem facturam paterentur. Ideo et invitant Christum et postulant ab eo ut e finibus suis exeat. Non enim digni erant Domini doctrina. Non restitit Christus, sed multa cum indulgentia et mansuetudine illis indulsit. Ubi enim est porcina vita, et malus odor, et cœnum, et homi detestatio, ibi non manet Christus. Sivit autem eos qui a dæmonibus liberati erant et qui porcos pascebant, dicere et proclamare quæ facta erant miracula. « Et ecce adducebant ei paralyticum jacentem in lecto. » Postquam ad curandam paralytim invalidam esse medicorum artem manifestum fuerat, ad supernum et cœlestem medicum, Dominum nostrum Jesum Christum a suis paralyticus iste offerebatur. Unum et eundem paralyticum esse apud quatuor evangelistas memoratum multi credunt, qui divinas Scripturas simpliciter et accurate legunt, et nonnulli evangelistas litem faciunt, tanquam inter se pugnantibus et dissentientibus. Falso. Una enim est quæ in illis operata est gratia Spiritus sancti. Ubi autem est gratia Spiritus sancti, ibi claritas, lætitia et pax. Ubi autem est pax, inde abigitur omnis pugna et oppositio, sustolliturque omnis ambiguitas et dissonantia. Locus enim, et tempus et dies, et curationis modus, et quædam alia ostendunt iis, qui quomodocunque mentem adhibent, alterum esse hunc paralyticum, alterum autem qui apud Joannem memoratur. Ille enim paralyticus Hierosolymis sanatur, hic vero in Capharnaum; ille prope piscinam, hic in quadam domo, ut Lucas et Marcus dicunt. Et ille quidem paralyticus die festo sanationem expertus est, hic vero non die festo, sed alia die. Ille triginta octo annos habebat in hac infirmitate; de hoc autem nihil tale dicit evangelista. Porro ille Sabbato sanatus est; hic autem alia die! Si enim Sabbato ille curatus esset, id non tacuisset evangelista, neque Judæi quievisissent. Hic quidem paralyticus ad Christum dicitur allatus; et illum Christus ipse vadit. Et illi quidem paralytico nemo erat qui opem ferret. Inquirebat enim: « Domine, hominem non habeo. » Illic autem multos habebat astantes qui eum portabant. Sed et curationis modus in utroque videtur discrepare. Illius quidem corpus ante animam sanavit. Postquam enim ejus paralytim coercuit, tunc dixit: « Ecce sanus

A ἄλλοτε δὲ, περὶ ἄλλης παραινόμενοι, καὶ συνεχί-
ταῦτα παιδεύομενοι καὶ γυμναζόμενοι, δυνασόμεθα
καὶ αὐτοὶ τὰς ἀρετὰς κατορθῶσαι, καὶ τὸν ἐκ τού-
των ἐντικτόμενον πᾶς ἡμετέρας ψυχᾶς γλυκασμένον
τε καὶ φωτισμόν, ὡς μέλι καὶ κηρίον προσαγαγεῖν
τῷ Θεῷ. Ἄξι γὰρ ἡ θεία Γραφή πᾶ θεοφιλή καὶ σω-
τήρια διδάσκει καὶ ὑποτίθεισι, καὶ οὐδὲν ἐστὶ ταύτης·
ὅπερ μὴ πρὸς ψυχικὴν συντείνειν ὠφέλειαν. Ἐπεὶ
οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, μάθωμεν σήμερον ἀπὸ τῶν
εὐαγγελικῶν βημάτων, ὅσον κακὸν ἡ ἀμαρτία ἐστὶ,
καὶ ὅτι τῇ ψυχῇ λυμάνεται σφόδρα, καὶ τῶν σωμα-
τικῶν δὲ νοσημάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτῆ ἀιτία
καθέστηκεν. Ἐχει δὲ τὰ τῆς ὑποθέσεως οὕτως·
« Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμβῆς (7) ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν
διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδοὺ
προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβη-
μένον. » Ἐξέρχεται μὲν τῆς τῶν Γεργεσηνῶν χώρας
ὁ Κύριος· ὑπ' ἐκείνων παρακληθεῖς. Ἐφοδῆθησαν
γάρ οἱ Γεργεσηνοὶ, διότι ἀπώλεσαν τοὺς χοίρους
αὐτῶν, μήποτε καὶ ἄλλο τι ἐπιζητήσιον πάθωσι. Διὰ
τοῦτο καὶ παρακαλοῦσι τὸν Χριστόν, καὶ ζητοῦσι (8)
μεταβῆναι ἀπὸ τῶν ὄριων αὐτῶν· οὐδὲ γὰρ ἦσαν
ἀξιοὶ τῆς τοῦ Δεσπότου διδασκαλίας. Οὐκ ἀντέτεινε
δὲ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἀνεχώρησε μετὰ πάσης ἐπιεικείας
καὶ πραότητος. Ἐνθα χοιρώδης (9) βίος, καὶ δυσω-
δία, καὶ βόρβορος, καὶ παραίτησις τοῦ καλοῦ, ὁ
Χριστὸς οὐ μένει ἐκεῖ· ἀφῆκε δ' ὁμοῦς τοὺς ἐκ
τῶν (10) δαιμόνων ἀπαλλαγέντας, καὶ τοὺς βόσκοντα·
τοὺς χοίρους λέγειν· καὶ ἀνακηρύττειν τὰ γεγενη-
μένα θαυμάσια. « Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παρα-
λυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβημένον. » Ἐπειδὴ πρὸς τὴν
θεραπεύσασιν παράλυτον ἢ τῶν λατρῶν τέχνην ἀσθε-
νοῦσα ἠέγγετο πρὸς τὸν ἄνωθεν, καὶ ἐξ οὐρανῶν
λατρῶν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν παρὰ
τῶν οὐρανῶν ὁ παράλυτος οὗτος ἀπεκομίζετο.
Ἐνα δὲ καὶ τὸν αὐτὸν παράλυτον τὸν παρὰ τοῖς
τέσσαρσιν εὐαγγελισταῖς λεγόμενον νομίζουσι εἶναι
πολλοὶ τῶν ὁπλίως ἀναγιγνωσκόντων καὶ ἀνεξεταστι-
κῶς τὰς θείας Γραφάς, καὶ ἐγκαλοῦσι τινες τοῖς
εὐαγγελισταῖς, ὡς μαχομένοις ἀλλήλοις καὶ διαφω-
νοῦσιν. Οὐκ ἐστὶ δὲ τοῦτο· μὴ γένοιτο. Μία γὰρ
ἡ ἐν τούτοις ἐνεργήσασα χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
ὅπου δὲ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖ ἀγάπη,
χαρὰ, εἰρήνη· ἔνθα δὲ εἰρήνη, ἐκεῖθεν πᾶσα μάχη
καὶ ἐναντίωσις ἀπελήλαται, καὶ πᾶσα ἀμφιβολία
καὶ διαφωνία ἀνήρηται. Ὁ τόπος γὰρ, καὶ ὁ χρό-
νος, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ τρόπος τῆς
θεραπείας, καὶ ἕτερα τινὰ δεικνύουσι τοῖς ὀπωσοῦν
προσέχουσιν, ὅτι ἕτερος μὲν ἐστὶν οὗτος ὁ παράλυ-
τος, ἕτερος δὲ ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ τῷ θεολόγῳ
καὶ εὐαγγελιστῇ λεγόμενος. Ἐκείνος μὲν γὰρ ὁ πα-
ράλυτος ἐν Ἱεροσολύμοις θεραπεύεται· οὗτος δὲ
ἐν Καπερναοῦμ· ἐκείνος παρὰ τὴν κολυμβήθραν·
οὗτος ἐν οἰκίῳ τινὶ, ὡς ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μάρκος
λέγουσιν· κάκεινος μὲν ὁ παράλυτος; ἐν ἑορτῇ τῆς

(7) Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμβῆς. Matth. IX, 1 seqq.

(8) Καὶ ζητοῦσι. Forte, καὶ αἰτοῦσι.

(9) Ἐνθα χοιρώδης. Forte, ἐνθα γὰρ χοι-

ρώδης.

(10) Τοὺς ἐκ τῶν. Malim omittere ἐκ.

λασιν ἑλαθέν· οὐτως δὲ οὐκ ἐν ἑορτῇ, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ· ἐκεῖνος τριάκοντα καὶ ὀκτώ ἔτη εἶχεν ἐν τῇ ἀσθενείᾳ· περὶ τοῦτου δὲ οὐδὲν τοιοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς· κάκεινον· μὲν ἐν Σαββάτῳ ἐθεραπεύθη· οὗτος δὲ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ. Εἰ γὰρ ἐν Σαββάτῳ ἐθεραπεύθη καὶ οὗτος, οὐκ ἂν παρεσιώπησε τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς, οὐδ' ἂν οἱ Ἰουδαῖοι ἠσύχασαν. Οὗτος μὲν ὁ παράλυτος· πρὸς τὸν Χριστὸν φέρεται βασιταζόμενος· πρὸς ἐκεῖνον δὲ αὐτὸς ὁ Χριστὸς παραγίνεται· κάκεινον μὲν τῷ παραλύτῳ οὐδεὶς ἦν ὁ βοηθήσων (Κύριε, γὰρ, ἔλεγεν, Ἄνθρωπον οὐκ ἔχω·) οὗτος δὲ πολλοὺς εἶχε τοὺς προσήκοντας, οἵτινες καὶ βασιταζόντες αὐτὸν ἔφερον. Ἄλλὰ καὶ τὸ τῆς θεραπείας ἐν ἑκατέροις παρηλλαγμένον φαίνεται. Ἐκεῖνον μὲν τὸ σῶμα πρὸ τῆς ψυχῆς ἐθεράπευεν ὁ Χριστός· τὴν γὰρ παράλυτον αὐτοῦ σπρίγξας (11), τότε ἔλεγεν. « Ἴδε ὑγίης γέγονας, μηκέτι ἀμαρτανε. » Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ πρότερον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἴασατο, εἰπὼν, Ἀφίενται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, καὶ τότε τὴν παράλυτον τοῦ σώματος διορθώσατο. Καὶ ἐπὶ τοῦτου μὲν τοῦ παραλύτου οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐσίγησαν· ἐπ' ἐκεῖνου δὲ ἐνέκειντο διώκοντες, καὶ γογγύζοντες· καὶ κατηγοροῦντες. Ἄλλος οὖν ἐστὶν ὁ παράλυτος οὗτος, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος, ὡς ἀπὸ τούτων πάντων σαφῶς καὶ καθαρῶς ἀποδείκνυται. « Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. »

Δεκτή οὕτως γίγρονεν ἡ τὴν προσελθόντων μετὰ Β τοῦ παραλύτου πίστις· πρὸς τὸν ἀγαθὸν ἱατρὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν, τὸν βλέποντα τὰς καρδίας αὐτῶν. Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι τὴν πίστιν ὁ Κύριος εἶδε τῶν τομιζάντων, οὐ τοῦ παραλελυμένου. Ἔστι γὰρ, ὅτε καὶ ἄλλοις δι' ἄλλων πίστιν θεραπεύεται, ὡς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος· τοῦ διδομένου τοῖς παιδιοῖς. Ἡ γὰρ τῶν προσαγόντων γονέων πίστις ἐνεργεῖ· ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Κανααίας· πιστευσάσης γὰρ αὐτῆς, ἡ θυγάτηρ ἐθεραπεύετο. Καὶ τοῦ ἐκτοντάρχου δὲ πιστευσαντος, ὁ παῖς ἐκεῖνον ἀνίστατο. Οὕτως οὖν λέγουσι καὶ ἐνταῦθα διὰ τὴν τὸν προσεγγιζόντων πίστιν τὸν παράλυτον ἰαθῆναι· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Ἰδὼν γὰρ, φησὶ, τὴν πίστιν αὐτῶν, οὐ τῶν προσαγόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ παραλύτου. Οὐ γὰρ ἐτέρου πιστευσαντος, ἕτερος σώζεται (12), εἰ μὴ C διὰ ἡλικίαν ἄωρον, ὡς ἐπὶ τῶν παιδῶν, καθὼς εἴπομεν, ἢ δι' ἀσθένειαν ὑπερβάλλουσαν, ὅταν ὧσιν ἐξεστηχότες οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ νοσήματος, καὶ διὰ τοῦτο ἀδυνατῶς ἔχωσι πιστεῦσαι, ὡς ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τῆς Κανααίας. « Ἡ θυγάτηρ μὲν, ἔλεγεν ἐκεῖνη, κακῶς διμοιρίζεται, καὶ ποτὲ μὲν πίπτει εἰς τὸ ὕδωρ, ποτὲ δὲ εἰς τὸ πῦρ. » Ἡ δὲ δαιμονῶσα, καὶ μὴ ἐαυτῆς δυναμένη γενέσθαι ποτὲ, πῶς ἂν ἠδυνήθη πιστεῦσαι· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκτοντάρχου. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ὁ παῖς ἐκεῖνου ἐβέβλητο, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἤδει τὸν Χριστὸν, ὅστις ἦν ποτε. Πῶς οὖν ἐμελλεν εἰς τὸν ἀγνοούμενον πιστεῦσαι; ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιοούτων, καὶ ἕτερο; εἰ D ἐτέρου πίστιν σώζεται· ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ καὶ ὁ παράλυτος ἀδιστακτῶς ἐπίστευσε, (13) καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ πολλῶν. Ἐνόησον, ὅσον ἐστὶν, ἀβῶστουντὰ τινα, τοσαῦτα παθεῖν καὶ ἀνέχεσθαι. Γίνωσκειται πάντως, ὅτι οὕτω μικροψυχοὶ καὶ δυσάρεστοι εἰσὶν οἱ νοσοῦντες, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης τὰς θεραπείας ἀποδιώκειν καὶ δακρῦεσθαι, καὶ πολλάκις ἠγείσθαι κάλλιον, τὰς ἀπὸ τῶν νοση-

factus es, jam noli peccare. » Hic autem non sic. Sed prius hujus animam curavit dicens : « Dimittuntur tibi peccata tua ; » et tunc corporis paralysis abiit. Et de hoc quidem paralytico siluerunt Scribæ et Pharisei ; illius vero causa, persecuti sunt Christum, et murmuravere et accusavere. Alter igitur est hic paralyticus, et alter ille, ut ex his omnibus evidenter et manifeste demonstratur. « Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico. »

Opportuna vere erat eorum, qui cum paralytico accesserant, fides in bonum medicum et Salvatorem nostrum, intuentem corda nostra. Quidam autem dicunt Dominum vidisse fidem eorum qui paralyticum attulerant, non ipsius paralytici. Fieri enim potest ut alii per aliorum fidem sanentur, ut in baptisate parvulis dato apparet : fides enim parentum qui eos asserunt, operatur ; ut etiam in Chananæa apparet : quia enim credidit, ejus filia sanata est. Et quia centurio credidit, puer ejus resurrexit. Ita igitur dicunt et tunc propter eorum qui cum attulerant fidem, paralyticum sanatum esse. Sed non ita se habet. « Videns, inquit, fidem eorum, » non tantum eorum qui cum adduxerant, sed et paralytici. Non enim propter alterius fidem, alter servatur, nisi ætate immatura, ut sunt pueri, quemadmodum diximus, aut in nimia infirmitate, quando mente destituti sunt qui morbo detinentur, atque ideo nequeunt fidem habere, ut erat filia Chananææ. « Filia mea, inquit hæc, male a dæmonio torquetur, et modo cadit in aquam, modo in ignem. » Quæ autem a dæmonio vexatur, neque ipsius compos esse potest unquam, quomodo posset fidem habere ? Similiter et de centurione. Domi puer illius jacebat, neque noverat quis esset Christus. Quomodo debuisset in eum quem ignorabat, fidem habere ? Quoad tales, alter per alterius fidem salvatur. Hic autem nihil hujusmodi dici potest ; sed paralyticus haud dubie credidit, et id ex multis manifestum est. Cogita quantum sit infirmum quemdam tanta pati et sufferre. Scimus apprimè ægrotantes adeo esse pusillanimes et inorosos ut etiam in lecto jacentes medicinas effugiant ac recusent et sæpius melius esse reputent morborum dolores ferre quam auxilii cujusdam necessitatem ac molestiam subire. Hic autem paralyticus et e domo sua exire sustinuit et medum lo-

(11) Σπρίγξας. Eleganter pro θεραπεύσας.

(12) Σώζεται. Sic dedi ex cod. B. pro τῶςετο, quod habet A.

(13) Ἀδιστακτῶς ἐπίστευσε. Bene hoc in iis, quæ mox subiicit, docet.

rum se canāre portatum toleravit, neque se omnibus ostendere dubitavit. Et hanc etiam consuetudinem habent infirmi quod nolint quemquam sui morbi testem habere. Et multi maluerunt in suis infirmitatibus inmemori quam propria mala detegere. Ille autem paralyticus non sic. Sed neque iis qui ipsum portabant murmurando dixit: Quid est hoc? Quare tumultuamini? Quare agitamini? Expectemus ac cunctemur donec multitudo recesserit, et tunc seorsum ad medicum accedamus et eum de mea hac horrenda infirmitate quaeritemus. Quid enim proderit coram omnibus mea exponere mala? Nihil horum dixit, sed laudem esse et decus existimavit tot suam infirmitatis et sanationis testes facere. Non ex his tantum fiet paralytici fidei videre, sed ex ipsis Christi verbis. Postquam enim ablatas est, atque dixit illi Christus: «*Fill, remittuntur tibi peccata tua,*» non indignatus est, neque vel paululum doluit; non dixit bono illi medico: Quid est hoc, Domine? Ego veneram, ut de uno morbo sanarer, et tu alterum curas. Enigma et praetextus haec sunt, et impotentiae tuae velum. Peccata dimittis quae non cernuntur: nihil tale aut dixit aut cogitavit. Sed expectavit perseveranter boni medici curationem et sanitatem. Ostendens vero Dominus fidem auferre peccata, allocutus est paralyticum: «*Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua.*»

φασις, και ασθενειας προκάλυμμα. Ἀμαρτίας ἀφίρει, τὰς οὐ βλεπομένας, οὐδὲν τοιοῦτον, οὐτε εἶπαν, οὐτε ἐνενόησεν, ἀλλ' ἀνέμενε τὴν μετὰ συμπαιδείας τοῦ ἀγαθοῦ ἰατροῦ θεραπείαν τε καὶ διόρθωσιν· δεικνύων δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ πίστις ἀμαρτίας ἐστὶν ἀναιρετικὴ, ἐκφώνει τῷ παραλύτῳ· «*Θάρσει, τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου.*»

Non statim enim ad paralysis curationem venit, sed prius quod lectum erat curavit, animam scilicet, peccata dimitteus Dominus; quod quidem paralyticum salvavit, ipsi vero non multam gloriam attulit; neque enim voluit per ostentationem et vanitatem quidquam facere. Et primo quidem dimittit aegrotanti peccata sua, deinde vero corpus sanat, docens morborum plerosque ex peccatis gigni, et oportere primo eorum causam sanari, et ostendens se Deum esse et omnia cum potestate agere, ut vult. Morbos enim corporales sanare, solius Dei est. Quapropter ei paralytico qui in piscina erat sic dixit: «*Ecce sanus factus es; jam noli peccare, ne pejus quid tibi fiat.*» Fons, et radix, et mater omnium malorum est peccatum. Illud corpora nostra dissolvit, illud morbos creat; quod ostendens Dominus, huic quidem paralytico dicebat: Dimittuntur tibi peccata tua; illi autem qui jam anno octavo et trigesimo recumbebat, dicebat: «*Ecce sanus factus es; jam amplius noli peccare.*» Et paulo post curationem ex peccatis morbus in Caini corpus irruit.

(14) Καὶ τοῦτο συνήθειαν ἔχουσιν. Cod. B. καὶ τοῦτο δὲ ἔθος τοῖς ἀρρώστοις, μηδένα βουλεσθαι τοῦ νοσήματος ἔχειν μάρτυρα. Forte ergo hic scribendum, aut καὶ ταύτην δὲ τὴν συνήθειαν, aut καὶ τοῦτο δὲ συνήθως.

(15) Τὴν ψυχὴν — ὁ Δεσπότης. Illic quaedam recumbant. Certe ὁ Δεσπότης, abesse potest. Nisi

Α μάτων φέρειν ὄδυνας, ἢ τὴν ἀπὸ τῶν βοηθημάτων ὑπομένειν ἀνάγκην· καὶ ἀηδίαν. Οὗτος δὲ ὁ παράλυτος; καὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐξέλθειν ἠγάσχετο, καὶ διὰ μέσης τῆς ἄγορᾶς ἐπληθεῖν βασιλεύοντος ἰκαρτέρει, καὶ κδοῖν ἐαυτὸν ἐπιδείξαι οὐ παρηγόρειο. Καὶ τοῦτο συνήθειαν ἔχουσιν (14) οἱ ἀρρώστοῦντες, ὅτι οὐ βούλονται τίνα τοῦ νοσήματος ἔχειν μάρτυρα· καὶ πολλοὶ ἐθλήσαν μᾶλλον τοῖς ἀρρώστοῦμασιν ἐναποθενεῖν, ἢ τὰς οἰκίας ἐκκαλύψαι συμφορᾶς. Οὗτος δὲ ὁ παράλυτος οὐκ οὕτως, ἀλλ' ἀπὸ πρὸς τοῦ βασιλεύοντος εἶπε γογγυστικῶς· Τί τοῦτό ἐστι; τί θορυβεῖσθε; τί ἐπαιγεσθε· ἀνασώμεθα καὶ καρτερήσωμεν ἐν πληθὸς ὑποχωρῆσαι, καὶ τότε κατ' ἰδίαν τῷ ἰατρῷ προσέλθωμεν, καὶ κοινωτικώμεθα περὶ τῆς δεῖνης ταύτης ασθενείας μου. Τί γὰρ ὠφελῆσαι πάγων ὁρώντων εἰς μέσον προτιθέναι τὰς ἐμάς συμφορᾶς;

Β Τούτων οὐδὲν εἶπεν, ἀλλὰ κόσμον ἐνίμιζε καὶ κωλοπισμὸν, τὸ μάρτυρας τοσοῦτου; τῆς ασθενείας καὶ θεραπείας ποιήσασθαι. Οὐκ ἀπὸ τούτων δὲ μόνον ἐστὶν ἰδεῖν τὴν πίστιν τοῦ παραλύτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ' αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ ῥημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ προσηγήθη, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Χριστός, «*Τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου,*» οὐκ ἔγνανκτῆσεν, οὐκ ἐδυσχέρανεν ὅλως, οὐκ εἶπεν πρὸς τὸν ἀγαθὸν ἰατρὸν, Τί τοῦτό ἐστι, Κύριε; ἐγὼ ἕτερον ἦλθον θεραπευθῆναι· πάθος, καὶ ἕτερον αὐτὸς θεραπεύσει.

Σκηψίς ταῦτα καὶ πρόφασις, καὶ ασθενεία; πρόφασις, καὶ ἀσθενεία; καὶ ἀσθενεία, οὐδὲν τοιοῦτον, οὐτε εἶπαν, οὐτε ἐνενόησεν, ἀλλ' ἀνέμενε τὴν μετὰ συμπαιδείας τοῦ ἀγαθοῦ ἰατροῦ θεραπείαν τε καὶ διόρθωσιν· δεικνύων δὲ ὁ Κύριος, ὅτι ἡ πίστις ἀμαρτίας ἐστὶν ἀναιρετικὴ, ἐκφώνει τῷ παραλύτῳ· «*Θάρσει, τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου.*»

Γ Οὐκ εὐθὺς γὰρ ἐπὶ τὴν τῆς παραλύσεως ἰσθιν ἔρχεται, ἀλλὰ πρότερον τὸ ἀθλον ἐθεράπευσε, τὴν ψυχὴν (15) δηλονότι, τὰ ἀμαρτήματα ἀφείλε· ὁ Δεσπότης, ὅπερ τὸν παράλυτον μὲν ἔσωσεν, αὐτῷ δὲ οὐ πολλὴν τὴν δόξαν ἔφερεν. Οὐδὲ γὰρ ἤθελε κατ' ἐπίδειξιν ἐν τοῖσιν καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν· καὶ πρῶτον μὲν ἀφίρει τῷ νοσοῦντι τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ, μετὰ δὲ θεραπεύεται (16) τὸ σῶμα, διδάσκων ὅτι τὰ πολλὰ τῶν νοσημάτων ἐξ ἀμαρτιῶν φύονται, καὶ χρὴ πρῶτον λαθῆναι τὸ αἷτιον, καὶ δεικνύων, ὅτι Θεός ἐστι, καὶ πάντα πράττει μετ' ἐξουσίας, ὡς βούλεται. Τὸ μὲν γὰρ ἴσθαι σωματικὰς νόσους, μόνου Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ καλυμμένη παράλυτον οὕτως ἔλεγεν· «*Ἦε, ὕγιης γέγονας, μηκέτι ἀμαρτῆσαι, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.*»

Δ Πηγὴ καὶ ρίζα καὶ μήτηρ πάντων τῶν κακῶν ἡ ἀμαρτία καθέστηκεν. Αὕτη τὰ σώματα ἡμῶν παραλύει, αὕτη τὰς νόσους ἐπάγει, καὶ τοῦτε δηλῶν ὁ Κύριος, τοῦτῳ μὲν τῷ παραλύτῳ ἔλεγεν· «*Ἀφένονται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου.*» ἐκείνῳ δὲ ἐπὶ χρόνους ὀκτῶ καὶ τριάκοντα κατακακισμένῳ ἔλεγεν·

quis malit legere ὡς δεσπότης.

(16) Θεραπεύσαι. Forte θεραπεύει καὶ τὸ σῶμα. Ne μετὰ δὲ vero notum est, scripsisse absolute dici sine casu nominis.

(17) Πηγὴ καὶ. Malim πηγὴ γὰρ καὶ ut est in cod. B.

« Ἴδε ὕψης γέγονας, μηκέτι ἀμάρταναι. » Καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως ἐξ ἁμαρτιῶν ἢ νόσος εἰς τὸ τοῦ Καίν σῶμα ἐνεσκήψε. Μετὰ γὰρ τὴν ἀβελφοκρατίαν παρελύθη τὸ σῶμα ἐκείνου, καὶ ἦν στένον καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ δὲ τρέμειν, οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν ἢ παράλυσις. Ἐπειδὴν (18) γὰρ ἡ τὸ ζῶον οἰκονομοῦσα δύναμις ἀσθενήσῃ, καὶ οὐ δύναται ἐπὶ πάντα τὰ μέλη βαστάζειν, ἀφήσιν αὐτὰ τῆς οἰκείας προνοίας· Ἐρημα, καὶ οὕτως ἐκεῖνα χαλασθέντα, τρέμει καὶ περιφέρεται. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Παῦλος ἐδήλωσεν, ἁμαρτίας τινὰς (19) ἐγκαλῶν τοῖς Κορινθίοις, καὶ λέγων· Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς (20) καὶ ἄρρωστοί, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί· καὶ ὁ Χριστὸς διὰ τοῦτο εἶπεν, « Ἀρτένωταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, » ἵνα μάθωμεν, ὅτι σεσιγημένως καὶ ἀνεπαίσθητως, ὡς θεὸς κατασκέπτεται τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἐφορᾷ τῆς ἐκάστου ζωῆς τὴν ἰδὴν. Γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἐνώπιόν εἰσι (21) τῶν τοῦ θεοῦ ὀφθαλμῶν ὄφθαλμοί, εἰς δὲ πείσας τῆς τροχῆς αὐτοῦ σκοπεύει. Ἀγαθὸς δὲ ὢν καὶ πάντας σωθῆναι βουλόμενος ὁ θεὸς, συγχωρεῖ πολλάκις ἀρρώστημάς σου περιπίπτειν τοὺς ἀνθρώπους (22), ὥστε (23) διασπῆξαι καὶ καθαίρειν ἐξ ἁμαρτιῶν τοὺς κατεχομένους ταῖς νόσοις. Οὕτω γὰρ καὶ διὰ φωνῆς Ἱερουσαλήμ· « Πόνυ (24) καὶ μάστιγι παιδεύθησθι, Ἱερουσαλήμ· » καὶ ὁ Παροιμισιαστὴς λέγει, « Ἰὴ, μὴ ὀλιγώρει (25) πειθεῖας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὄπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος· παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται. » Τοῦ πάθους τοίνυν τὴν ῥίζαν, ἤγουν τὴν ἁμαρτίαν ἐκκόπτει πρότερον ὁ Χριστὸς. Ἐξαιρεθείσης γὰρ ταύτης, ἀνάγκη καὶ τὴν νόσον συναιρεθῆναι. Καὶ, « Τέκνον, εἰπὼν, ἀφίονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, » ἀνίσταται τοῦ παραλύτου τὸ φρόνημα, καὶ διεγείρει καταβεβλημένην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ λόγος ἔργον ἐγένετο, καὶ εἰς τὸ συνειδὸς εἰσελθὼν, αὐτῆς ἤπατο τῆς ψυχῆς, καὶ πᾶσαν ἀγωνίαν ἐξέβαλεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐμποεῖ δειλίαν καὶ φόβον, ὡς ἁμαρτημάτων συνείδησις· οὐδὲν δὲ πάλιν οὕτως ἡδονὴν παρέχει, καὶ θαρραλεῖν παρασκευάζει, ὡς τὸ μηδὲν ἑαυτοῦ καταγιώσκειν. Τέκνον δὲ ὀνομάζει τὸν παράλυτον ὁ Κύριος, ἢ κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον, ἢ καὶ ὡς πιστεύσαντα, ἢ διότι τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῷ ἔμελλε δοῦναι τὴν ἀφεσιν· Ἐνθα γὰρ ἁμαρτημάτων ἀφεςις, ἐκεῖ καὶ υἰοθεσία. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, οὐ πρότερον δυνάμεθα (26) προσκαλέσαι τὸν θεόν, ἕως ἂν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ βαπτίσματος ἀπονομώμεθα. Ὅτε γοῦν ἐκεῖθεν ἀνέλθωμεν, τὸ πονηρὸν ἐκεῖνον φορτὸν ἀποθίμενοι, τότε λέγομεν τὸ, Πάτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. « Καὶ ἰδοὺ τινὲς τῶν Γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. »

Postquam enim suum fratrem coegit, dimittatur est corpus ejus, et erat tremens et inanis super terram. Tremere autem nihil aliud est quam paralysis. Postquam enim eo sic quae animalis potentia firmata est nec omnia membra forte poterat, non propria providentia sustentaretur, et sic debilitate langueret atque hinc et inde sequatur. Et sic dicitur Paulus ostendit, de quibusdam peccatis Corinthios reprehendens et dicens: Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt inanis. Et Christus ipse dixit: « Dimittuntur tibi peccata tua, » ut diceretur ipsum, ut Deum, laetit et clam humore, inspicere, et hinc usqueque vix iam considerare. Scriptura est enim, coram oculis Domini esse hominis viam, et illum omnia ejus vestigia examinare. Bonus autem cum sit et omnia salvari velit Deus, nihil plerumque homines in infirmitate incidere, ut purgentur et mundeantur a peccatis, qui morbis dolentur. Sic etenim per Jeremiae vocem loquimur: « Pœna et flagello cruciatur Jerusalem. » Et Proverborum scriptor dicit: « Fili, ne despicias disciplinam Domini, nec deficias, cum ab eo corripieris. Quem enim diligit Dominus, corripit; castigat autem omnem filium quem recipit. » Morbi igitur radicem, scilicet peccatum, excidit prius Christus. Ea enim ablata, necesse est ut cum ea morbus auferatur. Et simul ac dixit: « Fili, dimittuntur tibi peccata tua, » erigit paralytici mentem et dejectam ejus animam excitat. Verbum enim opus factum est, et in conscientiam intrans ipsi animæ adhesit, et omnem angorem ejecit. Nihil enim ita timiditatem actremorem injicit, ut peccatorum conscientia. Nihil vero rursus gaudium præstat et fiducia inducit, nisi nulla culpa remorderi. Filium autem paralyticum vocat Dominus, aut secundum creationis rationem, aut tanquam credentem, aut quia huic peccatorum suorum veniam dare debebat. Ubi enim est peccatorum remissio, ibi est generatio quedam. Ita igitur et nos, fratres, non prius possimus Deum invocare quam in baptismatis piscina peccata abstergamus. Quando inde redimus, funesto illo pondere deposito, illud dicimus, Pater noster, qui es in cœlis. « Et ecce quidam de Scribis dixerunt inra se: Hic blasphematur. »

(18) Ἐπειδὴν — ἀσθενήσῃ. Hæc est lectio codicis B. In cod. A. vitiose legitur: Ἐπειδὴν γὰρ οἱ τοῦ ζῶου οἰκονομοῦσα δύναμις ἀσθενήσῃ.
 (19) Ἐμαρτίας τινὰς. Ἐμαρτίαν τινά. B.
 (20) Ἀσθενεῖς. i Cor. XI. 30.
 (21) Ἐνώπιόν εἰσι. Prov. V. 21.
 (22) Περιπίπτειν τοὺς ἀνθρώπους. Τοὺς ἀνθρώπους; correxi, pro τοῖς ἀνθρώποις, quod repereram

in cod. A. Codex B. omniaque τοὺς ἀνθρώπους, habet περιπεσεῖν.
 (23) Ὅστε — ταῖς νόσοις. Ὅστε διασπῆξαι ἐξ ἁμαρτιῶν τοὺς ἐντελημένους ταῖς νόσοις. B.
 (24) Πόνυ καὶ μάστιγι. Jerem. VI. 7.
 (25) Ἰὴ, μὴ ὀλιγώρει. Prov. III. 11.
 (26) Προσκαλέσαι. Πατέρα καλέσαι. B. quod placet.

tem et ventis marique imitantem et omnia hæc supra humanum modum operantem. Sed illi, cum propriis cupiditatibus torquerentur, infideles et ingrati existimabant eandem et Deum pati. Atque aliorum beneficiis insipientes turbantur, et indignantur, et murmurant, et blasphemias Salvatorem et Dominum acesant. « Videns autem Jesus cogitationes eorum, dixit : Quare cogitatis mala in cordibus vestris? » Ecce et alterum hic et non dubium et manifestum suæ divinitatis signum Christus ostendit, et suæ cum Patre æqualitatis. Novisse enim cordium sensus, solius est Dei. Similiter et peccata dimittere. Scriptum est enim : « Tu nosti corda solus. » Et rursus : « Scrutans corda et renes Deus. » Et alibi : « Homo quidem videbit vultum, Deus autem intuebitur cor. » Cum igitur Scribæ peccatorum remissionem, quæ impossibilis ipsis videbatur, non acceptam habuissent, dicit quod sequitur Christus, ut non ambiguum : « Quare cogitatis mala in cordibus vestris? » Per hoc illud prius confirmans et quodam modo Scribis dicens neminem posse peccata dimittere, nisi ille solus qui cogitationes hominum videt. « Quid enim facilius est dicere : Remittuntur tibi peccata, an dicere : Surge et ambula? » Cum enim blasphemus vobis videor, inquit, « Scribæ, quippe qui peccata dimittam et meipsum Deo parem faciam, respondete mihi ; quid facilius est dicere : Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere : Surge et ambula? Erant autem hæc duo, quæ eos interrogabat, Deo quidem possibilia, homini autem impossibilia. Etenim peccata dimittere solius Dei est, similiter autem et propria potestate excitare et sanare paralyticum; Domini enim est servum peccantem castigare : castigantis autem ac præsertim Dei ad misericordiam rursus inclinare, et castigationem solvere. Ablata autem castigatione, dimittitur omnino peccatum, unde plaga orta erat. Si autem curat Dominus, indubitanter et ipse punivit; si autem punit, manifestum est illi potestatem esse punitionem solvendi; si autem pœnam, et ipsam culpam, unde pœna orta est. « Ut autem sciatis Filium hominis potestatem habere in terra dimittendi peccata. » Ut sciatis, inquit, eum qui vobis homo videtur, potestatem ut Deum habere, et noveritis incertum et invisibile ex visibili. Cum sim enim Deus Verbum, homo factus sum per providentiam et in terra versor et habito, et peccatorum remissionem dono iis qui in me credunt. Ideo dixit : « in terra, » ut ostendat se in terris visum, Deum esse secundum naturam, et ut discamus peccata in terra dimitti. Quandiu enim sumus in terra, possumus peccata nostra abluere, fratres mei. Postquam autem inde migra-

φυγαδεύοντα, και δαίμονας ἀπελαύνοντα και ἀνέμοις και θαλάσση επιτιμώντα, και πάντα ταῦτα διαπραττόμενον ὑπὲρ ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἔκεινοι τὰ ἴδια πάθη ἐκδικούντες, οἱ ἀπειθεῖς και ἀγνώμονες, ἐδύκουν τὸν Θεὸν ἐκδικεῖν· και ταῖς ἐτέρων εὐεργεσίαις ἐπιβουλεύοντες ταράττονται και ἀγανακτοῦντες (27) και γογγύζουσι, και, βλασφημίαν κατηγοροῦσι τοῦ Σωτῆρος και Δεσπότη. « Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· Ἰνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; » Ἰδοὺ και ἕτερον ἐνταῦθα, και ἀναντιρρήτον και φανερὸν σημεῖον δείκνυσιν ὁ Χριστὸς τῆς αὐτοῦ θεότητος, και τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος. Τὸ γὰρ γινώσκειν τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν, μόνου ἐστὶ Θεοῦ· ὁμοίως και τὸ ἀφιέναι ἁμαρτίας. Γέγραπται γὰρ, « Σὺ ἐπίστασαι (28) καθὼς μονώτατος· » και πάλιν· « Ἐτάξων (29) καρδίας και νεφροὺς ὁ Θεός· » και ἄλλαχοι· « Ὁ μὲν ἀνθρώπος ὄψεται (29') εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς ὄψεται εἰς καρδίαν. » Ἐπεὶ οὖν εἰ Γραμματεῖς τὸ ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὡς ἀδύνατον αὐτοῖς φανὲν οὐκ ἐδέξαντο, λέγει τοῦτο λοιπὸν ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναμφίβολον, τὸ· « Ἰνατί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; » Διὰ τοῦτο κίκεῖτο βεβαιῶν, και τρόπον τινὰ λέγων πρὸς τοὺς Γραμματεῖς, ὅτι· Ὅπως οὐδεὶς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὁ βλέπων τὰς ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων. « Τί γὰρ εὐκοπότερον εἰπεῖν, Ἀφένονται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι και περιπάτει; » Ἐπειδὴ βλάσφημος ὑμῖν δοκῶ, φησὶν, ὦ Γραμματεῖς, ὡς ἀφίεν ἁμαρτίας, και ὡς Ἰσὸν ἑμαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ, ἀποκρίθητέ μοι, ποῖον εὐκολότερον και εὐχερέστερον εἰς πράξιν, τοῦτο εἰπεῖν, Ἀφένονται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σοῦ, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι και περιπάτει. Ἦσαν δὲ και ἀμφότερα ταῦτα, περὶ ὧν ἠρώτησεν αὐτοὺς, Θεῷ μὲν δυνατὰ, ἀνθρώπῳ δὲ ἀδύνατα· και γὰρ και τὸ ἀφιέναι ἁμαρτίας, Θεοῦ μόνου ἐστὶν, ὁμοίως δὲ και τὸ κατ' ἐξουσίαν ἐγείραι και ἀρτιῶσαι τὸν περιλυτὸν δεσπότην γὰρ ἐστὶ τὸ κολάζειν οἰκίτην ἁμαρτάνοντα· κολάζοντο, δὲ, και μάλιστα Θεοῦ, τὸ πρὸς φιλοανθρωπίαν πάλιν ἀπονεύειν, και ἀπολύειν τῆς μάστιγος· τῆς δὲ μάστιγος ἀνελευθερίας, ἢ ἁμαρτία πάντως ἀρτεῖται, εἰ ἢ ἢν ἢ πληγὴ συγκεχωρηται. Εἰ δὲ ἴσται ὁ Κύριος, πάντως και αὐτὸς ἐπαίδευσεν· εἰ δὲ παιδεύει, δῆλον ὡς ἐξουσίαν ἔχει και τὴν παιδεῖαν λύσαι· εἰ δὲ ταύτην, και τὸ πλημμέλημα, πάντως, εἰ ὅπερ ἢ παιδεῖται, συνεχώρη (30). « Ἰνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας. » Ἰνα γνωρίσηται (31), φησὶν, ὅτι ὁ φαινόμενος ὑμῖν ἄνθρωπος, ἐξουσίαν ἔχει, ὡς Θεός, βλέφατε και κατανοήσατε τὸ ἀόηλον και τὸ ἀφανές ἐκ τοῦ φανεροῦ. Θεὸς γὰρ Λόγος ὑπάρχων, ἀνθρώπος γέγονα εἰς οἰκονομίαν, και ἐπὶ τῆς γῆς πορευόμενος και ἀναστρέφομαι, και ἁμαρτημάτων ἄρτισιν

(27) Ἀγανακτοῦντες. Corrige ἀγανακτοῦσι.

(28) Σὺ ἐπίστασαι. III Reg. VIII, 59.

(29) Ἐτάξων. Ps. VIII, 10. Cod. B. Ἐγὼ Κύριος ἐτάξων καρδίας και δοκίμαζων νεφροὺς, quod est Jerem. XVIII, 10.

(29') Ἀρτίως ὄψεται. I Reg. XVI, 7.

(30) Συνχώρη. Hoc fortasse ortum ex συνεχώρηθη. Codex B. habet συγχωρεῖται.

(31) Ἰνα γνωρίσηται. Forte, Ἰνα γνωρίσηται, ut sciatis. Saepe enim syllabas ejusdem soni in litais scriptis confundi nemo ignorat.

ὠροῦμαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. Διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν, « ἐπὶ τῆς γῆς, » ἵνα δείξῃ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεός ἐστι κατὰ φύσιν, καὶ ἵνα μάθωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιένται αἱ ἁμαρτίαι (52). « Ἔως γὰρ ἔσμεν ἐπὶ τῆς γῆς, δυνάμεθα ἐξελίξαι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀδελφοί μου, μεθ' ὃ μέντοι μεταστῶμεν ἐντεῦθεν, οὐκέτι δυνάμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξομολογήσεως (55)· ἀποκλείεται γὰρ ἡ θύρα. « Τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· Ἐγερθεὶς ἄρον τὴν κλίνην σου, καὶ ἕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπήλθεν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ. » Ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀφίενται ἁμαρτίας, ἀφανῆ καὶ ἀπόδειξιν εἶχε, τὸ δὲ κατ' ἐξουσίαν ἐγείραι τὸν παράλυτον, φανερὰ; ἰδεῖτο τῆς ἀποδείξεως, ποιεῖ αὐτὴν φανερὰν (54); ὁ Χριστὸς τεκμήριον καὶ δείγμα τῆς ἀθανάτου, καὶ διὰ ταύτης τῆς φανεραῖς ἀποδείξεως καὶ περὶ ἐκείνης; πληροφωρεῖ, ὅτι ὁ τοῦτο δυναθεὶς, δύναται κάκεινο· πρὸς βεβλιώσιν δὲ καὶ πληροφωρίαν τῆς συζητήσεως τοῦ παρεμμένου σώματος, ἐκέλευεν ἄραι τὸν κράθβατον, ἵνα μὴ ὄξῃ φαντασία τις τὸ γεγεννημένον.

Ἀποστέλλει δὲ τὸν παράλυτον εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ ὁ Κύριος, τοῦτο μὲν, ἵνα μὴ παρὼν καὶ δρώμενος, ἐπιπνέον αὐτῷ προσεκτήσῃ· τοῦτο δὲ καὶ, ἵνα σὴν μάρτυρας τῆς ὑγείας ἀνατιθήσῃ αὐτοῦ τοὺς ἀπαγγέλλοντας (55) καὶ τῆς νόσου μάρτυρας, καὶ ἵνα τοῦτοις ἀφορμὴ γένηται πίστεως. « Ἰδόντες δὲ οἱ ἔχουσαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. »

Ἐθαύμασάν μὲν οἱ ἄλλοι, ὅτι ὡς Θεὸς ἐθαυματούργησεν· ὅμως ἀνθρώπων αὐτὸν εἶναι ὑπελάμβανον, ἔχοντα ἐξουσίαν ὑπὲρ ἀνθρώπων. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί μου, παράλυτοι ὄντες, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἀνενεργήτους ἔχοντες, δυνάμεθα λαθῆναι καὶ ἀνορθωθῆναι, εἰπερ μόνον προαιρούμεθα καὶ βουλόμεθα. Ἔστι γὰρ καὶ νῦν ὁ Χριστὸς ἐν ἰδίᾳ αὐτοῦ πόλει τῇ Καπερναούμ, τῷ οἴκῳ, λέγω, τῆς παρακλήσεως, τουτέστι τῇ ἐκκλησίᾳ· οἶκος γὰρ τοῦ παρακλήτου, ἡ ἐκκλησία ἐστίν. Ἔσμεν δὲ καὶ ἡμεῖς παράλυτοι, τὰς ψυχὰς παρεμμένοι, ἀνενεργήτως δηλαδὴ καὶ ἀκινήτως πρὸς τὸ καλὸν ἔχοντες· ἀλλ' ἐὰν ὑπὸ τῆς μετανοίας; καὶ τῆς ἐξομολογήσεως ἀρθώμεν καὶ ἀπαχθῶμεν εἰς τὸν Κύριον, τότε ἀκούσομεν τῆς γλυκείας αὐτοῦ φωνῆς καὶ πάντα δυναμένης, λεγούσης· Τέκνα, ἀφῆνωται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι. Ὅτι γὰρ ἴτεο τότε γινόμεθα, ὅταν πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν ἐκ μετανοίας καθαρὰς καὶ ἐξομολογήσεως. Τηνικαῦτα καὶ λαθρόμεθα, καὶ ἀροῦμεν τὸν κράθβατον ἡμῶν, ἦτοι τὸ σῶμα, πρὸς τὴν τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν κινουντες. Οὐδὲ γὰρ μόνον δεῖ ἐγερθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἢ καὶ νοῆσαι ὅτι ἁμαρτάνομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν κράθβατον, τουτέστι, τὸ σῶμα ἄραι καὶ κινήσαι εἰς ἐργασίαν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Τότε τοῖνον καὶ οἱ ἐν ἡμῖν λογισμοὶ ἰδόντες καὶ κατανοήσαντες πνευματικῶς τὰ δι' ἡμᾶς πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Δεσπότου, καὶ εἰς θεωρίαν ταύτην φθάσαντες; δοξάσουσι τὸν Θεὸν τὸν ποιοῦντα θαυμάσια, Ἀμήν.

(52) Ἀφίενται αἱ ἁμαρτίαι. Ai addidit ex cod. B. (55) Οὐκέτι δυνάμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξομολογήσεως. Οὐκέτι δυνάμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ δι' ἐξομολογήσεως. B. Ergosterique codex in his corruptus est. Videtur autem huiusmodi sententia latere in his verbis, οὐκέτι δυνάμεθα ἐντυγχάνειν Θεῷ δι' ἐξο-

vimus, non possumus peccatorum remissionem per confessionem consequi : clausa est enim janua. Tunc dicit paralytico : Surge, tolle lectum tuum, et rade in domum tuam. Quoniam peccatorum remisio obscure monstrabatur, paralytici autem erectio non poterat nisi manifeste fieri, hanc manifestam operatur Christus, invisibilis testimonium et signum; et per hanc manifestam demonstrationem de illa quoque persuadet, eum qui prius potuit, posse et posterius. Ad confirmandum et convincendum paralytici corpus coercitum esse, jubet eum grabbatum tollere, ne illusio quædam videretur quod factum fuerat. Remittit autem paralyticum in domum suam Dominus, primo quidem, ne præsens et aspectus laudem ipsi faceret; deinde ut haberet sanationis indeclinabiles testes, eos ipsos nempe qui eum dimiserant et morbi testes fuerant, utque iis fidei incitamentum fieret. *Videntes autem turbæ mirate sunt, et glorificaverunt Deum qui dedit potestatem talem hominibus.*

Mirabantur autem turbæ quod ut Deus miraculum operatus esset. Sed tamen eum hominem esse opinabantur, potestatem plûs quam humanam possidentem. Et nos, fratres, cum simus paralytici, et animæ vires infirmatas habeamus, curari et erigi possumus, si modo cupiamus et velimus. Est enim et nunc Christus in propria sua civitate Capernaum, id est in consolationis domo, quæ est ecclesia. Consolatoris enim domus, ecclesia est. Sumus autem et nos paralytici, animas dejectas habentes, absque ulla ad bonum virtute ac motu. Si autem per pœnitentiam et confessionem ad Dominum resurgamus et reducamur, tunc audimus suavem ejus vocem quæ omnia potest, dicentem nobis : « Filii, dimittantur vobis peccata. Filii enim Dei sumus, cum ad eum per pœnitentiam mundam et confessionem revertimur. Tunc et sanamur, et grabbatum nostrum tollimus, corpus scilicet, illud ad mandatorum adimpletionem moventes. Neque enim sufficit nos a peccatis resurgere aut peccatorum meminisse, sed et oportet nos grabbatum, id est corpus tollere et movere ad boni et virtutis operationem. Tunc enim mentes nostras videntes et spiritualiter cogitantes quot et quanta per nos effecerit Creator et Dominus, et a hæc contemplanda festinantes glorificabunt Deum hæc mirabilia operantem; quia ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

μολογήσεως, καὶ ἁμαρτημάτων ἀφέσεως τυχεῖν. (54) Ποιεῖ αὐτὴν σκεπερὰν. Malim, ποιεῖ αὐτὴν φανερὰν — τεκμήριον. (55) Ἀπαγγέλλοντας. Forte ἀπαραγγέλλοντας, αὐτ. ἀπχαγόντας.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

JOANNIS XIPHILINI

ORATIO

IN TERTIAM JEJUNIORUM HEBDOMADEM

ET IN CRUCIS ADORATIONEM.

(Opp. Gretseri tom. II.)

Olim virga Moysis, Israelitico populo præcuntis, bifariam mare divisit, et viam inviam equitabilem reddidit. Ac post eam in duas partes divisionem effecit, ut fluxa aquarum natura immota maneret et muri instar utrinque staret, at post Hebræorum transitum denuo in unum, ut ante fuerat, colligeretur. Superciliosum Pharaonem una cum curribus ducibusque et toto exercitu in profundum demersit, vastam, incultam, offeratam, et solitudinem toti Israeli quasi mansuesecit, amaris Martiæ fluentis in dulcia conversis. Neque vero hæc tantum potabilem reddidit, sed et aliam aquam ex petra mirandum in modum large elicuit, et integri fluminis fontem effecit. Ante vero quam hæc gesta sunt, Ægyptum contumacem et inobsequentem castigavit, undas in sanguinem mutavit, vicissimque sanguinem in undas rededit, et sexcenta illa prodigia operata est. Quod si illa, quæ typus tantummodo et umbra fuit, tot tantorumque miraculorum existit effectrix, quid ipsa illa Dominica crux non efficiet, quando non per symbola et ænigmata adumbratur, sed coram cernitur, atque a nobis adoratur! An non spiritualem Pharaonem decemphici illa involvet plaga, ac demum cum exercitu suo submerget et obruet? An non ferax perturbationum pravarumque affectionum mare sicco pede transmeare dabit? An non solitudinem bonorum, præsentem scilicet vitam, exolet facillime? An non amaritudinem Martiæ, calamitatum, inquam, et tentationum, dulcem et potabilem faciet? An non aquam ex petra, quæ Christus est, nobis manabit,

Α Πάσαι μὲν οὖν ἡ τοῦ Μωϋσῆος ράβδος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ προπορευομένου λαοῦ, διχῆ τὴν θάλασσαν ἴσμε καὶ τὴν ἄβατον ἰππῆλατον ἔδειξε. Καὶ μετὰ τὴν εἰς δύο ταύτης διαίρεσιν τὴν τῶν ὕδατων κατὰ βῆμα φύσιν ἀτρεμῆν παρεσκεύασε καὶ ὡσεὶ τεῖχος Ἑβραίων περαιοσιν εἰς τὴν πρὶν ἀποκατεστήσεν ἔνωσιν, καὶ τὸν ὑπέροφρον Φαραῶν ἔρμασι καὶ τριστάταις πανστρατὶ τῷ βυθῷ συνεκάλυψε, καὶ τὴν ἀπηγριωμένην ἐρήμον παντὶ τῷ Ἰσραὴλ καθήμερωσα, τῆς Μερρῆδος τὰ πικρὰ καταγλυκαίνουσα νάματα, καὶ οὐ ταύτην μόνην εἰς τὸ πότιμον μεταβάλλουσα, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐκ πέτρας παραδόξως ἀμβρίζουσα, καὶ ποταμοῦ κνοφόρον τὴν ἐγκύμονα φέρουσα. Πρὸ δὲ τούτου τὴν Ἀίγυπτον ἀπειθοῦσαν ἐκόλασε, τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα μετέστρεψε. Καὶ τὸ αἷμα πάλιν εἰς ὕδωρ μετημίψε, καὶ τὰ μυρία ἐκεῖνα τεράστια κατεργάσατο. Εἰ δὲ ἐκεῖνη ἡ μόνη τύπον καὶ σκιάν διαγράφουσα τοσούτων καὶ τοιούτων θαυμάτων ἦν ἀδουργός, τί οὐκ ἂν αὐτὴς ἐκεῖνος ὁ δεσποτικὸς σταυρὸς ἀπεργάσαιτο, ὃ συμβολικῶς οὐδ' αἰνιγματικῶς προτυποῦμενος, αὐτοφειδὲ καθορώμενος, καὶ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος; Οὐ τὸν νοητὸν Φαραῶν τῇ δεκακλή πεδῶσει πληγῆ, καὶ τελευταῖον μετὰ τῆς αὐτοῦ στρατείας καταποντίσει καὶ κατακαλύψει; Οὐ τὴν πολυκύμονα τῶν παθῶν θάλασσαν ἀδρόχως ἡμῶν διαδῆναι παρεσκεύασει; Οὐ τὴν ἐρήμον τῶν ἀγαθῶν, παρόντα δηλαδὴ βίον, ἐξημερώσει βρότατον; Οὐ τὴν πικρὰν τῆς Μερρῆδος, τῶν συμφορῶν, φημί, καὶ τῶν πειρασμῶν εἰς τὸ γλυκὺ καὶ πότιμον μεταστρέψει; Οὐχ ὕδωρ ἐκ πέτρας,

ἦτες ὁ Χριστὸς, πηγάζει ἡμῖν, οὐ μόνον τὴν δόξαν τὴν ἐξ ἱμπαθοῦς, καὶ φιληδόου φλογὸς ἀπωθοῦμενον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ μέλι καὶ ἔλαιον καταγλυκαίνον, καὶ ἰλαρῦνον, καὶ καθαγιαζόν τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ μηκέτι διψῆν συγχωροῦν; Ὁ γὰρ ἐξ αὐτοῦ πίνων οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ τί πάντα καταλέγειν, ὅσαπερ ἡμῖν ἀγαθὰ διὰ τοῦ σταυροῦ περιγίνεται; Ἐπιλείπει γὰρ ὁ χρόνος τὸν κατὰ μέρος ταῦτα διεξηγούμενον. Τοῦτον καὶ οἱ θεϊότατοι Πατέρες ἡμῶν φρουρὸν εἰδότες τῶν εὐσεβῶν ἀκαταίσχυντον, ἐν τῇ μέσῃ τῶν νηστεϊμῶν ἡμερῶν ἐβδομάδι προτιθεσθαι διαώρισαντο, καὶ παρὰ τῶν πιστῶν προσκυνεῖσθαι, καὶ καταπέμπεσθαι· ὥστε τὰ μὲν ἤδη κατορθωθέντα παρὰ τῶν τῆ; ἀκρατείας ἀγωνιστῶν συνέχειν καὶ συντηρεῖν, πρὸς δὲ τὰ μέλλοντα συγχροτεῖν τε καὶ συνεργεῖν. Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τὸν τοῦ Κυρίου σταυρὸν συνεργῶν ἐπικαλεσάμενοι, τὸν προκειμένον ἄγωνα διανύσαι σπουδάσωμεν, τὰ σαρκικὰ σταυροῦντες καὶ νεκροῦντες κινήματα, καὶ τοῖς τούτου προστάγμασιν ἐπακολουθεῖν ἐπιζητήσωμεν· ὡς καὶ ἡ σήμερον ἀναγνωσθεσομένη εὐαγγελικὴ περιαινεῖς ἡμῖν ὑποτίθεισιν.

Ἐἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· *Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρτησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι.*

Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς οικείοις προλέγοντος μαθηταῖς, ὅτι χρὴ πάσης καὶ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐφίδους τε καὶ παροινίας ἐπενεγκεῖν, σταυρωθῆναί τε ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποκτανθῆναι, ὁ τῶν ἀποπετόλων κρυφαίστατος, τὸ τοῦ σταυροῦ μυστήριον ἀγνοῶν, καὶ διὰ τοῦτο, κρείττον οἰόμενος τὸ μὴ ἀποθανεῖν τὸν Χριστὸν, ἐπέτιμῃσεν αὐτῷ, οὕτως εἰπὼν· *Ἰλλῶς σοι, Κύριε, οὐκ ἔσται σοι τοῦτο.* Ὁ οὖν Κύριος, διορθούμενος τοῦτον, καὶ δηλῶν ὅτι οὐ τὸ παθεῖν ἀφελὲν ἀρεστέας, ἀλλὰ τὸ μὴ παθεῖν, ἐπέπληξεν εἰπὼν· *Ἦγαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.* Καὶ καθινοούμενος τοῖσιν αὐτοῦ φησιν· *Εἰ τὸ ἐμὲ παθεῖν ἀρεστέας; Ἀλλὰ σὺ σαρκικῆ γνῶμῃ τοῦτο ψηφίζῃ, ὡς, εἴγε κατὰ Θεοῦ τῶν λεγομένων ἤκουεις, τῆς σαρκικῆς διανοίας ἀπαλλαγείς, ἦδεις ἂν ὅτι μοι μάλιστα τρυτὸν πρόβρον ἐστίν. Σὺ μὲν γὰρ νομίζεις, ὅτι ἀνάξιόν μου τὸ πάθος ἐστίν· ἐγὼ δὲ σοι λέγω ὅτι τὸ μὴ παθεῖν με τῆς τοῦ διαβόλου γνῶμῆς ἐστίν· οὐ γὰρ ὀβρισιτικῶς τὸν Πέτρον ὁ Κύριος ἀπεκάλεσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοῦ Κυρίου στερήσεις ἡμῖν ἐξεχέοντο· ὅσον δ' αὐτοῦ θάνατος ἡμῖν ζωὴ γέγονεν· ἢ αὐταῦ ἀτιμία ἡμῖν δόξα. Τοῦτο δὲ ἀγνοῶν ὁ Ἀπάρτολος ἀντικείμενος ἦν ἐξ ἀγνοίας τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ ἀγνοία τοῦ ἀντικείμενου· διὰ τοῦτό φησιν· *Ἦγαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ·* ἀντὶ τοῦ ἔπαυ μου τῆ βουλή, καὶ μὴ ἔσο μου ἀντικείμενος τῷ σκοπῷ.*

Τὸ δὲ Σατανᾶ ὄνομα τὸν ἀντικείμενον σημαίνει. Καιρὸν τοίνυν ἐνταῦθα λέγει· ὅτι ὁ Πέτρος εἶπεν· *Ἰλλῶς σοι, Κύριε·* οὐκ ἔσται σοι τοῦτο· καὶ ἤκουσεν, Ἦγαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ. Μετὰ γοῦν τὴν ἐπιτίμησιν οὐκ ἀρεστέας ταύτῃ ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐκ

A quæ nou modo sitim ex ingemita cupiditatum et illecebrarum flamma nascentem depellat, venum etiam super mel et oleum delectet, recreet et sanctificet corda nostra, neque amplius sitire patiatur. Qui enim ex ea bibit, non sitiet in æternum.

Quid porro attinet omnia percensere, quæ nobis bona per crucem obtingunt? Deficiet enim tempus ea sigillatim enarrantem. Hanc etiam divinissimi illi Patres nostri, quod scirent piorum præsidium esse minime dedecens, in media jejuniorum hebdomade proponendam, et a fidelibus adorandum atque salutandum decreverunt, ut quæ jam præclare gesta essent, ab intemperantiæ oppugnatoribus, ea custodirent et conservarent, et ad futura eoa incitarent atque adjuverent. Quocirca nos quoque, cruce Domini adiutricis invocata, propositam certamen absolvere studeamus, crucifigendis motibus carnis et mortificandis, illiusque præcepta sequi enitmur: quemadmodum etiam evangelica exhortatio hodie legenda nos admonet.

Dixit Dominus discipulis suis: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.*

Cum Dominus et Deus et Salvator noster Jesus Christus suis prædiceret discipulis, oportere omnino se et Judæorum insultationes furoresque perferre, et crucifigi ab eis atque occidi, princeps apostolorum, quod crucis mysterium ignoraret, ac proinde satius esse duceret, ut Christus non moreretur, reprehendit eum his verbis: *Propitius esto tibi, Domine, non erit tibi hoc.* Hunc ergo ut corrigeret Dominus, et indicaret, non si pateretur, sed si non pateretur, id vero indecens esse, castigavit dicens: *Vade post me, Satana, quis non sapit ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Illum ergo increpans, ait: *An me pati dedecet? Atqui tu carnali animo sic censes: nam si divinitus illustratus sermonem meum audivisses, carnali cogitatione deposita, cognovisses, id me vel maxime decere. Tu enim existimas passionem me indignam esse: ego vero tibi dico, ut non patiar, diabolici esse consilii. Non enim contumeliose Petrum Dominus appellavit, sed quoniam ejus incommoda nostra facta sunt commoda, ut more ipsius nobis vita facta est, ipsius ignominia nobis gloria: idque ignorans apostolus, restitit ex ignorantia voluntati Dei; ignorantia vero erat adversarii: idcirco ait: *Vade post me, Satana, pro illo, Sequere meum consilium, nec obsiste scopo meo.**

Nomen *Satanas* adversarium significat. Tempus ergo hic et occasionem explicat, qua Petrus dixit: *Propitius esto tibi, Domine, non erit tibi hoc:* et audivit: *Vade post me, Satana.* Postea vero reprehensione ea non contentus, sed uberius demona-

straturus eorum, quæ Petrus dixerat, absurditatem, et passionis lucrum, ait : Tu mihi dicis, Non erit tibi hoc, at ego tibi dico : Non modo me prohibere, ac meam passionem indigne ferre, tibi noxium erit et perniciosum, sed neque tu salutem adipisci poteris, nisi et ipse ad patiendum paratus semper fueris. Ne enim passionem ipso indignam arbitrareritur, non tantum antecedentibus, sed etiam consequentibus verbis eos lucrum rei edocet. Ac per Joannem quidem ait : *Nisi granum frumenti in terra moriatur, ipsum solum manet : si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* At vero hic plus dicit, et sermonem de mortis necessitate non solum ad se, sed etiam ad illos accommodat. Tantum enim, inquit, rei lucrum est, ut et vobis, nolle mori, malum; contra, paratos ad id esse, bonum sit.

Jam veto, quæ arcana etiam sensa contineat crux, per quam perficitur Dominicæ passionis, nostra causa susceptæ, mysterium, quis facile creatione explicet? Quid enim? An non erant infiniti modi ad mortem ducentes, quibus mors pro nobis oppeti potuisset? Verum ex omnibus iste delectus est ab eo ipso, qui sibi passionem pro potestate delegit. Neque enim dixit : Hæc et hæc patietur Filius hominis (quo molo simpliciter et absolute[m] mortem prædicere potuisset), sed, Oportet, inquit, Filium hominis crucifigi, docetque oportere passionem non aliter quam per crucem peragi. Quid ergo hæc de re dicemus? Solius magni Pauli est id declarare, qui in Epistola ad Ephesios absconditum crucis mysterium ex parte innuit, dicens : *Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et profunditas, et altitudo, scire etiam super eminentem charitatem cognitionis Christi*¹. Non enim frustra dicitur ille oculis figuram hanc quatuor prominentiis a medea commissura distinctam designat, ut ejus quem illa significat providentiam acque potentiam per omnia permeantem insinuet. Hæc de causa suo quæcumque prominentiam vocabulo appellat. Profunditatem nominat, quæ a medio deorsum; altitudinem, quæ sursum; latitudinem et longitudinem, quæ ex transverso a commissura utrinque protenditur. Quo illud mihi perspicue videtur indicare, nihil esse, quod divina vi atque natura non contineatur omnino et conservetur, sive in cælo, sive sub cælo, sive sub terra sit, sive ad terminos mundi undique ex adverso protendatur.

Per altitudinem enim significat supera, per profunditatem infera, per longitudinem et latitudinem terminos seu regiones intermedias, quæ itidem ab omnium rerum conservatrice potestate continentur. Quin etiam ex nostris de Deo cogita-

¹ Ephes. iii, 18, 19.

περιουσίας δεΐξαι βουλόμενος τῶν παρὰ τοῦ Πέτρου εἰρημένων τὴν ἀτοπίαν, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πάθους κέρδος, φησὶν· Σὺ μοι λέγεις· Οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο· ἐγὼ δὲ σοι λέγω ὅτι οὐ μόνον τὸ ἐμὲ κωλύειν, καὶ τῷ ἐμῷ πάθει δυσχεραίνειν ἐπιπλαθῆς· σοι καθέστηκε καὶ ἑλέθριον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ σὺ σωθῆναι δυνήσῃ, ἐάν μὴ καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ παθεῖν εἰ παρασκευασμένος διὰ παντός. Ἴνα γὰρ μὴ ἀνάξιον αὐτοῦ νομισῶσι τὸ πάθος, οὐ διὰ τῶν προτέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐπακολουθῶν αὐτοὺς παιδεύει τὸ κέρδος τοῦ πράγματος. Καὶ διὰ μὲν τοῦ Ἰωάννου φησὶν· Ἐὰρ μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰρ δὲ ἀποθάνῃ, πολλὴν καρπὴν φέρει. Ἐνταῦθα δὲ ἐκ περιουσίας οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ μόνου τὴν λόγον, τὸν περὶ τοῦ δεῖν ἀποθνήσκειν γυμνάζει, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκείνων. Τοσοῦτον γάρ, φησὶ, τὸ κέρδος τοῦ πράγματος δεινόν· τὸ δὲ ἐτοιμὸς εἶναι πρὸς τοῦτο ἀγαθόν.

Ἔσα δὲ καὶ ὁ σταυρὸς ἐμπεριέχει νοήματα δι' οὗ τελειοῦται τὸ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν πάθους τοῦ Κυρίου μυστήριον, τίς ἂν βρῶ; τῷ λόγῳ προσαφηνίσει; Μὴ γάρ οὐκ ἦσαν μυρίοι τρόποι πρὸς θάνατον φέροντες, δι' ὧν ἦν δυνατόν πληρωθῆναι τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ θανάτου οἰκονομίαν; Ἄλλ' ἐκ πάντων οὗτος ὠρίσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἐκλυῖν κατ' ἐξουσίαν τὸ πάθος ὀρίσαντος. Οὐδὲ γὰρ εἶπε· Τάδε καὶ τάδε πάσεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἂν τις ἀπλῶς εἰποι προαγορεύων τὰ μέλλοντα· ἀλλὰ, Δεῖ, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου σταυρωθῆναι· διαγματίζων τὸ μὴ δεῖν ἄλλως ἢ διὰ σταυροῦ γενέσθαι τὸ πάθος. Τίς οὖν περὶ τούτου λόγος; Μόνου τοῦ μεγάλου Παύλου ἐστὶ διασαφῆσαι. Ὅς ἐν μέρει διὰ τῶν πρὸς Ἐφεσίου λόγων τὸν κρυπτόν τοῦ περὶ τοῦ σταυροῦ μυστηρίου ὑπέδειξε, λέγων· Ἴνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πάνσι τοῖς ἁγίοις τὸ πλάτος, καὶ μήκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος, γινῶναι τε τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ. Οὐ γὰρ ἀργῶς ὁ θεὸς ἐκείνος ὀφθαλμῶ; τὸ σχῆμα τοῦτο τέσσαραις προβολαῖς ἀπὸ τῆς ἐν μέσῳ συμβολῆς μεριζόμενον, τὴν διὰ πάντων ἤκουσαν τοῦ ἐν αὐτῷ φανέντος διασημαίνει πρόνοιάν τε καὶ δύναμιν· καὶ τούτου χάριν ἐκάστην προβολὴν ἰδιαζούσαις κατονομάζει φωναῖς, βάθος λέγων τὸ ἐκ τοῦ μέσου κάτω, καὶ ὕψος τὸ ὑπερκειμένον· πλάτος δὲ καὶ μήκος· τὸ ἐκ πλαγίου παρατεινόμενον μετὰ τὴν συμβολὴν ἐκατέρωθεν, μήκος προσαγορεύσαι· δι' ὧν τούτῳ μοι δοκεῖ σαφῶς διασημαίνειν τῷ λόγῳ, ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τῶν ὄντων, ὃ μὴ τῇ θεῷ φύσει πάντως διακρατεῖσθαι, τὸ ὑπερουράνιον, τὸ ὑπουράνιον, τὸ ὑποχθόνιον, τὸ ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν ὄντων πάντοθεν ἐκ πλαγίου παρατεινόμενον.

Σημαίνει γὰρ διὰ μὲν τοῦ ὕψους· τὸ ὑπερκειμένον, διὰ δὲ τοῦ βάθους τὸ ὑποχθόνιον, τῷ μήκει δὲ καὶ πλάτει τὰ διὰ μέσου πέρατα ὑπὸ τῆς τοῦ πᾶν διακρατούσης δυνάμεως· κατεχόμενα. Ἔστω δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν ψυχῇ γινόμενων ἐν τῇ περὶ Θεοῦ ἐνοσίῃ

ἡ τῶν λεγομένων ἀποδείξεις. Ἀναβλέψας γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ κάτω βῆθη τῷ λογισμῷ κατανόησον. Ἐκτείνον ἐπὶ τὰ πλάγια καὶ τὰ ἄκρα τῆς τοῦ παντός συστάσεως διάνοιαν, καὶ λόγισαι τίς ἡ ταῦτα συνέχουσα δύναμις, οἷον τίς σύνδεσμος τοῦ παντός γινεμένη; καὶ ὅψει ὡς αὐτομάτως ἐν τῇ διανοίᾳ σου τὸ σχῆμα τοῦ Χριστοῦ ἐγχαράττεται, ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἐπὶ τὰ βαθύτατα, καὶ ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν ἄκρων ἐγχαράτως παρατεινόμενον. Τοῦτο τὸ σχῆμα καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ ἐξέμνησε λέγων· *Ποῦ πρὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;* Ἐὰν ἀναθῶ εἰς τὸν οὐρανὸν (τοῦτο τὸ ὕψος), ἔὰν καταθῶ εἰς τὸν ἄδην (τοῦτο τὸ βάθος), ἔὰν ἀναλαῖδομαι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον, ὃ ἐστὶν ἡ τοῦ ἡλίου ἀνατολή (τοῦτο τὸ πλάτος). Καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης τὰς δυσμὰς; οὕτως; ὀνομάζων (τοῦτο μήκος). Ὅρα πῶς ζωγραφεῖ τὸ τοῦ σταυροῦ σχῆμα διὰ τῶν λεγομένων. Σὺ εἶ, φησὶν, ὃ διὰ παντός ἐν σεαυτῷ διαλαμβάνων τὰ πέρατα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅταν πληρωθῇ τὰ πάντα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως, προσκυνεῖσθαι λέγων τὸ ὑπὲρ πάν ὄνομα ὑπὸ τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγεῖων, καὶ καταχθονίων, κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, μερίζων διὰ τούτων τὴν προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ. Τὰ μὲν γὰρ ἐπουράνια τῷ ἄνω τοῦ σταυροῦ μέρει ἀποπληροῖ τῷ Δεσπότη τὴν προσκύνησιν· τὰ δὲ ἐπίγεια ἐν τῷ μέσῳ, τὰ δ' ὑποχθόνια ἐν τῷ κάτω. Οὐκ εἰς γῆν οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀέρα ἀνέβη ἐξουσία; τοῦ ἀέρος ἀποδιώξῃ· καὶ γὰρ χρημάμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν μὲν ἀέρα τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν ἀπεκάθηρε, τὴν δὲ γῆν τῷ ἐκ πλευρᾶς αἵματι τε καὶ ὕδατι.

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ κατὰ λέξιν τὰ εὐαγγελικὰ ῥήματα· *Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν.* Ὅρα πῶς ἀκατανάγκαστον τὸν λόγον ποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὡς Κἂν βούλησθε, κἂν μὴ βούλησθε, δεῖ τοῦτο παθεῖν ὁμᾶς· ἀλλὰ πῶς; *Εἰ τις θέλει, ὡς ἂν εἰ εἴλεγεν·* Οὐ βιάζομαι, οὐκ ἀναγκάζω, ἀλλ' ἕκαστον κύριον ποιῶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως. Διὸ καὶ φησὶν· *Εἰ τις θέλει.* Ἐπὶ γὰρ ἀγαθὰ καλῶ, οὐκ ἐπὶ φαῦλα καὶ ἐπαχθῆ· οὐκ ἐπὶ κλάσιν καὶ τιμωρίαν, ἵνα καὶ ἀναγκάζω. Καὶ γὰρ αὐτὴ τοῦ πρᾶγματος ἡ φύσις ἱκανῆ ἐφελκύσασθαι. Ταῦτα δὲ λέγων ἐπισπᾶται μειζόνως. Ὁ μὲν γὰρ βιάζόμενος ἀποτρέπει πολλὰκις, οὐκ ἂν βιάζεται· ὃ δὲ ἀρεῖς κύριον τὸν ὀκροατὴν μᾶλλον ἐφίλειται. Διὸ καὶ αὐτὸς εἶπεν· *Εἰ τις θέλει.* Μεγάλα γὰρ, φησὶν, εἰσὶν ἃ δίδωμι ὑμῖν ἀγαθὰ καὶ τοιαῦτα, ὥστε ἐπιτρέπειν ἐκόντας ὁμᾶς· οὐδὲ γὰρ εἰ τις χρυσίον παρεῖχε καὶ θησαυρὸν προστίθει, πολλοὺς μετὰ βίας ἐκάλεισεν ἂν. Εἰ δὲ εἰς ἐκεῖνα οὐ μετὰ βίας, πολλῶν μᾶλλον ἐπὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ. Εἰ γὰρ μὴ ἡ τοῦ πρᾶγματος φύσις πείθει σε παραδραμεῖν, οὐδὲ λαθεῖν ἕξις εἰ· οὐδὲ πάλιν ἂν λάβῃς, εἴση καλῶς τὸ ληφθῆναι. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναγκάζει ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ προτρέπεται ὡσανεὶ λέγων· *Εἰ μὴ νομίζετε μοιῶν ἀγαθῶν αἰτίον εἶναι τὸ εἰρημῶνον, οὐ βιάζομαι, οὐδ' ἀναγκάζω· ἀλλ' εἰ τις βούλεται ἀκολουθεῖν, τοῦτον καλῶ.*

tionibus idem planum fit. Suspice enim in cœlum, et subjectam ei profunditatem considera; intende animum ad obliqua et extrema hujus universi, et cogita, quæ vis hæc contineat, quæ mundi sit conjunctio: ac videbis menti tuæ Christi figuram ul- tro imprimi; ab excelsis ad profundissima atque ad extremos fines oblique pertinentem. Hanc figuram divinus etiam David cecinit, dicens: *Quo ibo a spiritu tuo et a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cœlum* (hæc est altitudo), *si descendero in infernum* (hæc est profunditas), *si sumpsero pennas meas diluculo*, quod est Oriens (hæc est latitudo) *et habitavero in extremis maris* ², Occidente videlicet (hæc est longitudo). Ecce quomodo verbis illis depingit figuram crucis. Tu es, inquit, qui extrema universi semper animo complecteris. Quapropter etiam Apostolus docet, cum repleta fuerint omnia fide et cognitione; nomen, quod est super omne nomen, adoratum iri a cœlestibus, terrestribus, et infernis, adoratione Christi ad crucis formam distincta. Cœlestia enim in superiore crucis parte Dominum adorant, terrestria in media, inferna in inferiore. Non ergo terram moriendo subiit, sed in aerem ascendit per crucem, ut inde quoque principem potestatis aeræ persequeretur, et profigeret. Etenim cum in cruce pendit, aerem extensione manuum purgavit, terram sanguine et aqua ex latere fusis.

διὰ τοῦ σταυροῦ, ἵνα κάθειεν τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας; τοῦ ἀέρος ἀποδιώξῃ· καὶ γὰρ χρημάμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν μὲν ἀέρα τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν ἀπεκάθηρε, τὴν δὲ γῆν τῷ ἐκ πλευρᾶς αἵματι τε καὶ ὕδατι.

Sed videamus etiam ad verbum evangelica dicta: *Si quis vult venire post me* ³. Vide quemadmodum neminem cogat. Neque enim dixit: *Velitis, nolitis, oportet vos hoc pati*: sed quomodo? *Si quis vult*; quasi diceret: *Non vim affero, non cogo, sed suum cuique consilium voluntatemque liberam relinquo.* Quam etiam ob rem ait: *Si quis vult.* Ad bona enim voco, non ad mala et odiosa; non ad castigationem et pœnam, ut etiam cogere oporteat; siquidem ipsa rei natura potis est attrahere. Quibus verbis vehementius allicit. Nam qui cogit, avertit sæpe eos quos cogit: at qui auditorem sui juris esse sinit, magis attrahit. Ideo dixit: *Si quis vult.* Magna enim, inquit, sunt quæ vobis offero bona, ac talia, ut volentes libentesque a se convertant. Neque enim, si quis aurum præberet, aut opulentum thesaurum proponeret, per vim accerseret. Quod si ad illa non per vim, multo magis ad cœlestia bona. Etenim nisi natura rei excitus accurreris, neque qui accipias dignus es; neque, si acceperis, probe cognosces acceptum. Hanc ob causam non cogit Christus, sed hortatur, quasi dicat: *Si non censetis orationem istam meam infinitorum bonorum vobis causam fore, non vim affero, non cogo: sed si quis vult venire, cumi voco.*

¹ Psal. CXXXIII, 7 seqq. ² Matth. XVI, 21

Tantum autem abest, ut affectus concitet, ut non modo discipulis aspera proponat, sed toti etiam orbi terrarum : Si quis vult, inquit, sive vir, sive femina, sive pauper, sive dives, sive princeps, sive subditus, hanc ingrediatur viam. Tibi igitur sunt, qui liberum arbitrium evertere nituntur, et fatum introducere? Ecce enim hinc aperte vanitatis arguuntur : Si quis vult. Nam diabolus, quia nihil veri habet, ostia eorum, a quibus non recipitur, securi et ferro perfringit : at Salvator adeo mitis est, ut doceat : Si quis vult venire post me ; et, Qui vult meus esse discipulus. Ad unumquemque venit, neque cogit, sed potius pulsat ac dicit : *Aperi mihi, soror mea, sponsa* ^a. Ac si speriant, ingreditur : sin cunctentur illi, et nolint, recedit. Et per Isaiam dicit : *Si volueritis et audiveritis me* ^b. Prius enim velle oportet, ac tum audire, ut pro nostra parte liberi simus. Tibi enim ex eo, quod nolimus, fit, ut non audiamus. Sic omnis beatitudo, et pœnæ dolorumque perpessio a nostra libera potestate proficiscitur. Sequi ergo, est iu cum credere : quod autem ait, Post me, id mandatorum observationem significat. Hoc enim est revera sequi, non modo credere in ipsam, sed etiam patri ipso, cæteraque virtuti operam dare. Quod vero vitam Salvator, omnibus sibi obtemperaturis crediturisque, velut optimæ videodi normæ exemplar proposuerit, audi ipsam discrete et expresse id docentem : *Si quis enim, inquit, mihi ministrat, me sequatur* ^c, non utique corpore, quod nemo posset, cum Dominum jam in cœlis esse noverimus, sed quam fieri potest, accuratissima vitæ morumque imitatione.

ἄπορο; τοῦ Κυρίου οὖν ἐν οὐρανοῖς εἶναι γνωσκομένου, ἀλλὰ τὴν ἀκριθεὶς τῆς πολιτείας κτὰ τὸ ἐγχοροῦν μίμησιν.

Abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Unum videtur dicere, cum tamen tria dicat, videlicet : *Abneget semetipsum, Tollat crucem suam, et Sequatur me.* Ac priora quidem duo conjuncta sunt, tertium vero seorsim est positum. Discamus igitur prius, quid sit, *Seipsum abnegare* : nempe, liberaliter periculis se exponere, et certaminibus objicere ; nihil secum habere commune, sed perinde afflci, ac si alius quispiam pateretur. Ut enim si neget alterum, sive eum flagris cædi videat, sive torqueri, sive ad mortem abduci, non auxiliatur, non optulatur, non animum contrahit, non miseratione erga illum movetur, quippe omnino ab eo abalienatus : Ita nos vult erga nos ipsos afflci cum patimur, ut sive flagris cædamur, sive exagitemur, sive uramur, sive quidvis aliud patiamur, ne parcamus nobis ipsi. Tum enim magis ipsi nobis parcimus, cum propter Christum minime parcimus. Nam et patres tum parcant filiis, cum eos magistris tradunt, jubentque ne ipsis parcat.

^a Cant. v, 2. ^b Isai. I. 19. ^c Joan. xii, 26.

Ἀνεμπαθῆ δὲ τὸν λόγον ποιεῖν οὐκ αὐτοῖς μόνον τὰ δευσιὰ περίσσησιν, ἀλλὰ καὶ κοινὸν πάση τῇ οἰκουμένη προστίθησι, λέγων· Εἰ τις θέλει κτλ ἀνὴρ, κτλ γυνή, κτλ πίνης, κτλ πλούσιος, κτλ ἀρχων, κτλ ἀρχόμενος, ταύτην ἐρχέσθω ὁδόν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τὸ αὐτεφοῦσιον ἀνατρέπειν ἐπιχειροῦντες, καὶ τὴν εἰμαρμένην εἰσάγοντες ; Ἰδοὺ γὰρ ἐνεσθῆεν σαφῶς φληναφῶντες ἐλίχονται. Εἰ τις θέλει. Ὁ μὲν γὰρ διάβολος, ἐπεὶ μὲν ἀληθὲς ἔχει ἐν παλῆκει καὶ λαξευτηρίῳ ἐπιδαίνων, τὰς θύρας τῶν μὴ δεχομένων αὐτὸν κατάγνυσιν· ὁ δὲ Σωτὴρ οὕτως ἐστὶ πᾶρος ὡς διδάσκειν· Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν· καὶ, Ὁ θέλω εἶναι μου μαθητῆς. Ἐρχόμενος δὲ πρὸς ἕκαστον, οὐ βιάζεται, ἀλλὰ μάλλον κρούει, καὶ λέγει· Ἄνοιξόν μοι, ἀδελφῆ μου, ῥύμμη. Καὶ ἀνοίγοντων, εἰσέρχεται· ἀκνούτων δὲ καὶ μὴ θελότων ἐκείνων, ἀναχωρεῖ, καὶ διὰ τοῦ Ἡσαίου· Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακουσῆτέ μου. Πρῶτερον γὰρ θελήσει δεῖ, καὶ τότε εἰσακουσῆσαι, ἵνα τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀκατανάγκαστον ἦ. Ἐμμέντοι τοῦ μὴ θελήσει τὸ μὴ εἰσακουσῆσαι συνίσταται. Οὕτω πᾶσα μακαριότης, καὶ ἡ ἐν κολάσει καὶ τοῖς ἐπιπόνοις διαγωγή ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἐνήργηται. Τὸ μὲν οὖν ἀκολουθεῖν τὸ πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν πιστοῦσιν· τὸ δὲ Ὀπίσω μου καὶ τὴν ἐντολῶν ἰφρασίαν δηλοῖ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τῷ ἐντι ἀκολουθεῖν, τὸ μὴ μόνον πιστεῦσαι εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι. Ὅτι δὲ τὴν οἰκίον βίον ὁ Σωτὴρ πολιτείας ἀρίστης ὑπογραμμὸν τοῖς αὐτῷ πισθεσθαι θέλουσιν ἐθήκει, ἀκουσον αὐτοῦ διαβρήθην τοῦτο διδάσκοντος· Ἐὰν τις γὰρ, φησὶν, ἐμοὶ διακομῆ· ἐμοὶ ἀκολουθεῖτε, οὐ τὴν κατὰ σάρκα δηλῶν ἀκολουθήσειν, ἢ γὰρ πᾶσιν

Ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Δοκεῖ μὲν ἐν τ' εἰρημένα, τρία δὲ ἐστὶ τὰ λεγόμενα, τὸ Ἀπαρνησάσθω αὐτὸν, τὸ Ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ Ἀκολουθεῖτω μοι. Καὶ τὰ μὲν δύο συνίζευεται, τὸ δὲ ἐν κατ' αὐτὸ τέθειται. Μάθωμεν οὖν πρότερον τί ἐστὶ τὸ Ἐαυτὸν ἀπαρνησάσθαι· τὸ ἀπειδῶς δηλονότι τοῖς κινδύνοις ἑαυτὸν ἐκιδόναι καὶ τοῖς ἀγῶσι, καὶ μὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ὡσπερ ἄλλου πάσχοντος, οὕτω διακίσθαι. Ὅσπερ γὰρ εἰ τις ἀρνήσεται ἑαυτὸν, κτλ μαστιζόμενον ἕξ τοῦτον, κτλ στρεβλούμενον, κτλ πρὸς θάνατον ἀπαγόμενον, οὐ παρίσταται, οὐ βοηθεῖ, οὐκ ἐπιλαμβάνεται, οὐ πάσχει τὴν πρὸς αὐτὸν, ἅτε ἀπαξ αὐτοῦ ἀπαλιετριωθεὶς· οὕτω καὶ ἡμᾶς βούλεται διακίσθαι πρὸς αὐτοῦς πάσχοντες, ἵνα κτλ μαστιζώμεθα, κτλ ἔλαυνώμεθα, κτλ κατώμεθα, κτλ ὅτι οὖν πάσχωμεν, μὴ φειδώμεθα ἑαυτῶν. Τότε γὰρ μάλλον αὐτῶν φειδώμεθα, ὅταν αὐτῶν διὰ Χριστὸν φειδώμεν. Ἐπεὶ καὶ οἱ πατέρες τότε καὶ παίδων φειδόνται, ὅταν διδασκάλους ἐκιδόντες, αὐτοῦς κτελεῖσαι τούτων μὴ φειδέσθαι. Οὐκ εἴπε δὲ, Μὴ φειδάσθω ἑαυτοῦ, ἀλλ'

ἰπιτατάμει· ἄρησάσθω, τουτέστι, μηδὲν κοινὸν ἔχεται πρὸς ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐπιδίδωμι τοῖς ἀγῶσι καὶ τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ἑτέρου πάσχοντος, οὕτω διακείσθω. Ἐπὶ δὲ πλείονα ποιῶν ἐπίτησιν, οὐκ εἶπεν ἄρησάσθω, ἀλλ' ἄπαρησάσθω, τῇ μικρᾷ ταύτῃ προσθήκῃ μεγάλῃν ἰμφοῖν τὴν ὑπερβολὴν· καὶ γὰρ πλείον τοῦτο ἑκαίνου ἐστίν. Ἄρησις μέντοι ἐστὶν ἑαυτοῦ ἢ παντελῆς τῶν παρελθόντων λήθη, καὶ ἢ τοῦ οἰκέλου θελήματος ἀναχώρησις, ἢ πρὸς τὸν ἐπὶ Χριστοῦ θάνατον ἐπιθυμία, καὶ νέκρωσις τῶν μελῶν τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τὸ παρατεταμένως πρὸς πάντα τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διακείσθαι κίνδυνον, καὶ τὸ ἀπροσπαθῶς εἶναι πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν, τοῦτ' εἶσι· τὸ ἀραι τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ἢ μὲν τελειότης· ἐστὶν ἐν τῷ τὸ ἀπροσπαθῆς κατορθῶσαι, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ὁμοίως εἶναι· ὥστε μὴ ἐξ' ἑαυτοῦ πεποιθῆναι.

Ἄρχεται δὲ ἐκ τῆς ἐξουθεν ἄλλοτριώσεως, οἷον κ' ημετέρων, δόξης μεταίας, ἢ ἀπλῶς προσπαθείας τῶν ἀγαθῶν, καθὰ καὶ οἱ ἄγιοι τοῦ Κυρίου μαθηταί, καὶ ὑπέδειξαν ἡμῖν, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, καταλιπόντες τὸν πατέρα καὶ αὐτὸ τὸ πλοῖον τὴν πᾶσαν ἀφορμὴν τοῦ βίου. Ματθαῖος δὲ, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τελωνίου ἐξαναστὰς, καὶ ἀκολουθήσας τῷ Χριστῷ, οὐ τὰ κέρδη μόνον καταλιπὼν, ἀλλὰ καὶ τῶν κινδύνων ὑπεριδὼν, ἃ ἐπακολουθεῖν ἐμελλον αὐτῷ παρά τῆς ἐξουσίας ἀτελεῖς τοὺς λόγους τοῦ τελωνίου καταλιμπάνοντι. Παῦλῳ δὲ καὶ ὁ σύμπερς κόσμος ἐσταύρωτο καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ. Ἐτέρως δὲ ὀρνέται τις ἑαυτὸν, τὸν βίον βίον πρότερον κατὰ κακίαν γεγεννημένον τῇ ἀξιολόγῃ μεταβολῇ ἀπαλείφω. Οἷον ὁ πάλας ἀκόλατος ἀρνέεται ἑαυτὸν ἀκόλαστον, σωφρονήσας· καὶ ὁ πάλας ἄδικος ἀρνέεται ἑαυτὸν ἄδικον, δικαιοπραγήσας. Καὶ ἀπλῶς πάσης τῆς ἁμαρτίας ἀποχὴ ἀρησις ἐστὶν ἑαυτοῦ ὀπίσω φέρουσα τοῦ Χριστοῦ. Ἴνα δὲ μὴ νομίζῃ τις ὅτι μέχρις ἵδρωεν καὶ πληγῶν καὶ ὀνειδισμῶν ἀπαρνεῖσθαι δεῖ, προτίθηκε, Καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, δηλῶν μέχρι πόσου δεῖ ἀπαρνεῖσθαι, ὅτι μέχρι θανάτου, καὶ θανάτου ἐπονειδίστου. Διὰ τοῦτο προτίθηκεν Ἄράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Ἐτερως γὰρ θάνατος οὐκ ἦν οὕτω παράδοξος καὶ ἐπονειδίστος, ὡς ὁ διὰ σταυροῦ. Οὐδὲ γὰρ μόνον φησὶ τρυφῆς καὶ δόξης καταφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ μέχρις αἵματος ἀντικαθίστασθαι, καὶ ἕως τοῦ ἐπονειδίστου θανάτου πάντα φέρειν γενναίως, καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἀγῆλασθαι.

Σκόπει δὲ πῶς οὐκ εἶπε τὸν σταυρὸν ἀπολύτως, ἀλλὰ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστὶ τὸν ὀρειδόμενον αὐτῷ θάνατον, ὃν ἔχει χρέος· καὶ ἐκάστην ἀποπληροῦν κατὰ τὸν λόγοντα· Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω. Ἡ καὶ ἕλλως σταυρὸν βαστάζειν φησὶν ἡμᾶς, τοῦτ' ἐστὶν διηνακῶς ἐγρηγορεῖν τὸν νοῦν, καὶ ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἐφ' ὕψους ἵστασθαι, τοῦ μὴ καταθεῖν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· ἤγουν ἐγκρατεῦσθαι ἀπὸ τῶν παθῶν, ἕως οὗ ἐκκλῆσαι αὐτὰ καὶ ἀναστῆσαι λαίπρον ἀήτητος. Ὁ γὰρ σταυρὸς πάσης ἁμαρτίας κατὰμ-

beat, sed obiectat se certaminibus et periculis, nec secus afficiatur, quam si alius pateretur. Quo autem majorem vim verbo adderet, non dixit *Neges*, sed *Abneges*; parvo hoc additamento magnum rei incrementum insinuans: etenim hoc plus est, quam illud. Negatio quippe sui est perfecta praeaeitorum oblivio, et propriae voluntatis remotio, desiderium moriendi in Christo, mortificatio membrorum quae sunt super terram, alacriter vero quodvis discri-men Christi causa adire, penitus non affici ad praesentem vitam, id jam est tollere crucem suam. Sed perfectio in eo est, ut affectum penitus exuamus, atque ad vitam mortisque condemnationem perinde animati simus, et ut erga nos ipsos non afficiamur.

Principium porro ducitur ab externa alienatione, ut possessionum, vanae gloriae, aut omnino desiderii rerum inutilium: quemadmodum nos etiam sancti docuerunt Domini discipuli, Jacobus et Joannes, relicto patre, ipsoque navigio, omnibusque facultatibus. Matthaeus autem ab ipso telonio surrexit, et Christum secutus est, non solum lucris relictis, sed etiam contemptis periculis quae a magistratu imminabant, quod imperfectas telonii rationes reliquisset. Jam Paulo totus etiam mundus crucifixus erat, et ipse mundo. Alis ratione negat quis seipsum, quando vitam suam perperam et vitiose antea tactam condigna mutatione obliterat. Ut, qui intemperantiae olim deditus erat, negat seipsum intemperantem, si temperantiam amplectatur: et qui injustus erat olim, negat seipsum injustum, si studeat justitiae. Et in summa cujuslibet peccati fuga, negatio sui est, ducens post Christum. Ne quis autem existimaret usque ad contumelias, et plagas, et probra abnegandum se sibi, addidit: *Et tollat crucem suam*; ut indicaret quatenus oporteret abnegare seipsum, nimirum usque ad mortem, eamque probrosissimam. Idcirco adjecit, *Tollat crucem suam*. Alia enim mors non esset ita mirabilis et probrosa, ut mors crucis. Neque enim tantum dicit, ut voluptatem et gloriam contemnamus, sed etiam ut usque ad sanguinem resistamus, et usque ad contumeliosissimam mortem omnia genere feramus, eaque re potius exsulemus.

Considera deinde, quemadmodum non dixerit crucem absolute, sed crucem suam, id est, mortem quam debet, quamque oportet eum quotidie oppetere, more illius qui ait: *Quotidie morior*?. Aut etiam aliter crucem portare nos jubet, hoc est, continenter vigilare animo, et virtutibus in alto stare, neque de cruce descendere: videlicet continere pravos afflictiones, donec excindat eas et exterminet deinceps invictus. Crux enim est omnis peccati abolitio. Crucifige ergo te ipsum saecularibus

negotii, ut ea non attingas. Nam, etsi non imminet A
cruX aut contumeliosa mors, affectionum tamen
mortificationum imminet, et bellum adversus invisibilem
inimicum et hostem, quem omnino vincere
necesse est, ut et nostrum unusquisque possit di-
cere: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* *.
Spiritualem mundum hic vocat mundanas concupi-
scentias, quas ex divi Pauli præcepto crucifigit, id
est, mortificat, et imbecillas reddit, ne eum vin-
cere possint; et peccatum in actionibus suis evitat.
Quin etiam ipse illis crucifixus est, id est, non
commotus importunitate earum. Ac videtur hæc
oratio, *Mihi mundus crucifixus est*, libertatem pec-
catorum actionis significare; illa vero, *Et ego
mundo*, vacuitatem affectionum animi.

Quia vero fieri potest, ut quis patiat, nec
tam sequatur eum, ut eum quis non propter
ipsum patitur. Etenim sæpe etiam malefici multa
opera perpetuantur, et sepulcrorum effossiores, et
prestigiatores; ne quis tormenta sufficere putet,
abit: *Sequatur me*; ut indicet, oportere sua causa
sustinere acerba quævis, neque tantum in malis
perferendis adhibere fortitudinem, sed etiam tem-
perantiam, æquitatem, omnemque sapientiam con-
sectari. Significatur autem verbis illis, *Sequatur
me*, in ceteram quoque virtutem incumbendum
esse. Seipsum deinde abnegat, qui, facultatibus
quibus pollet dispersis, nuntium remittit omnibus
carnis cogitationibus et sensibus, atque ita sublata
cruce totum se ad caelestia bona transfert, prorsus-
que terrestribus abdicat. Tertio etiam sequitur
Christum, qui amore boni honestique hæc facit,
non gloriæ alteriusque talis commodi gratia. Is
enim vere sequitur Christum, cum ejus vivendi
rationem persequitur. Hoc enim rectum, quo Chri-
sti vestigiis insistimus, et viam sequentibus munit,
et coronam conciliat: at vero obliquum illud, et in
dexteram aut sinistram partem declinans, etsi du-
cere per Christi vestigia videtur, re tamen vera
fallit, omnemque operam perdit. Hæc locutus Sal-
vator ad discipulos, quia vehementer eis acrisque
ea videbatur oratio, sequentibus verbis illos con-
solatur, et addit præmia sudores longe superantia. D
Subjicit ergo: *Qui enim voluerit animam suam
salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit
animam suam propter me et Evangelium, servabit
eam* *. Hæc bellum Ecclesie a persecutoribus im-
minens insinuant, et persecutiones, quas credentis
in Christum per omnem civitatem et regionem
inpendentes subituri erant.

Si quis ergo, inquit, tum pepercerit animæ suæ
(hoc enim significat illud, *Salvam facere*), perdet
eam in futuro ævo, hoc est, in perpetuas se pœnas
præcipitabit. Perditio enim animæ est non disso-

γησίς ἐστιν. Σταύρωσον οὖν σεαυτὸν ἐκ τῶν κο-
σμικῶν πραγμάτων τοῦ μὴ ἀφασθαι αὐτῶν. Κἀν γὰρ
μὴ πρόσκειται σταυρὸς ἦτοι ἐπονείδειστος θάνατος,
ἀλλὰ παθῶν νέκρωσις πρόσκειται. καὶ ὁ πρὸς τὴν
ἀβρατὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον συγκροτούμενος πόλε-
μος, ὃν πάντως νικήσας δεῖ· ἵνα καὶ ἡμῶν ὁ εἰς
ἕκαστος δύνηται λέγειν· Ἐμοὶ ὁ κόσμος ἐσταύ-
ρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. Κόσμον δὲ νοητέον ἐν-
ταῦθα τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, ἃς κατὰ Παῦλον
τὴν μέγαν ζῶν σταυροί, τοῦτ' ἐστι νεκροί, καὶ ἀρ-
γὰς ἀποδείκνυσιν, μὴ δυναμένας ἠτῆσαι αὐτὸν, καὶ
τὴν πρᾶξιν ἀποβαλεῖν ἀμαρτίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
αὐταῖς νενέκρωται, τοῦτ' ἐστιν οὐ κενήθηται πρὸς
ἐπιθυμίαν αὐτῶν. Καὶ εἰκοσι τὴ μὲν, Ἐμοὶ κόσμος
ἐσταύρωται, τὴν τῆς κατὰ πρᾶξιν ἀμαρτίας ἐμ-
φαίνειν ἐλευθερίαν· τὸ δὲ, Κἀγὼ τῷ κόσμῳ, τὴν
κατὰ δόξαν ἀπάθειαν παριστᾶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ καὶ πάσῃ κατὰ ἀκολουθεῖν αὐτῷ
ὡς ὅταν τις μὴ δι' αὐτὸν πάσῃ· καὶ γὰρ καὶ οἱ
κακοῦργοι πολλάκις πολλὰ θειὰ πάτχουσι, καὶ τυμ-
ωροῦντο, καὶ γόνιτες· ἵνα μὴ τις νομίσῃ, ὅτι ἀρκεί-
ται τὰ θειὰ, προστιθῆσι καὶ τὸ, Ἀκολουθεῖτω μοι,
δεικνύς, ὅτι δι' αὐτὸν δεῖ ὑπομένειν τὰ πάνθεινα, καὶ
ὅτι οὐ μόνον χρὴ τὴν ἐν τοῖς θείοις ἀνδρείαν ἐπι-
δεικνύσθαι, ἀλλὰ καὶ σοφροσύνην, καὶ ἐπιεικείαν,
καὶ πᾶσαν ἄλλην φιλοσοφίαν μετέρχεσθαι· τοῦτο δὲ
ὄντο τὸ Ἀκολουθεῖτω μοι τὸ καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς
ἐπιμάσθαι. Ἀπαρνεῖται δὲ ἑαυτὸν ὁ τὰ παρόντα
σκορπίσας, ὧν ἐστὶ κύριος, καὶ τοὺς σαρκικοὺς πᾶσι
προφήμασιν ἀποταξάμενος, εἶτα τὸν σταυρὸν ἔρας
καὶ ὄλωσ τῶν ἐκείθεν γενόμενος, καὶ πρὸς τὰ τῆδε
μὴ ἐπιφερόμενος ὁπωποῦν. Τρίτον καὶ ἀκολουθεῖ τῷ
Χριστῷ ὁ διὰ τὴν τοῦ αγαθοῦ φύσιν ταῦτα ποιῶν·
καὶ μὴ διὰ δόξαν τυχόν ἢ ἄλλην τινα ἀνθρωπίνην
πρόφασιν. Οὗτος γὰρ ἄληθῶς ἀκολουθεῖ τῷ Χριστῷ
καὶ τὴν αὐτὴν αὐτῷ πολιτεῖαν καὶ αὐτὸς διαπορευό-
μενος. Ἢ γὰρ κατ' ἔχνης παρῆτα ταύτην τηρούσα
τὴν αὐτὴν φρουρεῖ καὶ ὁδὸν καὶ ἀκολουθήσει, καὶ
τὸν ἐπὶ τῇ ἀκολουθήσει στέφανον προξενεῖ· παρὰ
λάττουσα δὲ καὶ εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερὰ παρ-
εκκλίνουσα, εἰ καὶ κατακολουθεῖν δοκεῖ, ἀλλ' οὐκ
ἀληθῶς ματαίονοσι. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Σωτὴρ πρὸς
τοὺς μαθητὰς, ἐπειδὴ σφοδρὰ τοῦτο ἐδόκει τὰ βή-
ματα, διὰ τῶν ἐξῆς παραμυθεῖται αὐτούς, καὶ προ-
τίθησι τὰ ἐπιθολα, τοὺς ἰδρωτάς κατ' ὑπερβολὴν
ὑπερβαίνοντα. Ἐπάγει γάρ· Ὅς γὰρ ἂν ὀλίγη τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ σώσει, ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν
ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ
Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Ταῦτα τὴν κατὰ
τῆς Ἐκκλησίας ἀναρχιπιέσθαι μέλλοντα παρὰ τῶν
δυνατῶν πόλεμον πολεμεῖ, καὶ τοὺς διωγμοὺς, οὓς
ἐμέλλον οἱ εἰς Χριστὸν πιστευσαυότες κατὰ πᾶσαν
πόλιν καὶ χώραν ὑφίστασθαι.

Τότε γοῦν, φησὶν, εἰ τις τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς φείσε-
ται, τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ σώσει, ἀπολέσει αὐτὴν
ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἀντὶ τοῦ, τιμωρὶα αὐτὸν τι-
μαπέμψαι διηγερεῖ. Ἀπόλωτα γὰρ ψυχῆς οὐχ ἡ εἰς

* Gal. vi, 14. * Marc. viii, 35.

τὸ μὴ ἂν διάλυσις, ἀλλ' ἡ διηνεκὴ τιμωρία καὶ ἀκατάπαντος. Δείκνυσι δὲ διὰ τούτων ὅτι οὐκ ἀφείδων αὐτῶν, ἀλλὰ σφόδρα φειδόμενος ταῦτα ἐπιτάσσεται. Καὶ γὰρ ὁ φειδόμενος τοῦ παιδίου αὐτοῦ διαπέλλουσιν αὐτό· ὁ δὲ μὴ φειδόμενος σώζει. Ὁ καὶ τις σοφὸς· ἔλεγεν· Ἐάν θὲ παιδείᾳ τὸν υἱόν σου ἐρμάδῳ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ· τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ· καὶ πάλιν· Ὁ παραψύχων τὸν υἱόν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἐλεῶν, καταδήσει τραύματα αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ στρατοπέδου γίνεται. Ἐάν γὰρ ὁ στρατηγὸς φειδόμενος τῶν στρατιωτῶν ἔνδον κελεύη μένειν διὰ παντὸς, καὶ τοὺς ἐκτὸς σὺν αὐτοῖς παραπέλλουσιν. Ἴνα οὖν μὴ καὶ ἐφ' ἡμῶν τοῦτο συμβαίῃ, Δεῖ, φησὶ, πρὸς τὸν διηνεκὴ θάνατον παρατετάχθαι ὑμᾶς. Διότι ὁ τῆ σχέσει τῆς προσκαίρου ζωῆς τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἰδίαν ἀπάγων ψυχὴν, καὶ σώζειν αὐτὴν διὰ φιλοζωίαν βουλόμενος, ἀναμφιβόλως ταύτην ἀπέλλουσιν ἀπώλειαν ἐκείνην, ἥτις τὸ ἀσθεστον πῦρ καὶ τὸν ἀκρίμτητον σκόληκα, καὶ τὸ σκότος προσενεῖ τὸ ἐξώτερον. Ὡσπερ οὖν τοῦναντίον ὁ τοῖς κινδύνους καὶ τῷ θανάτῳ ταύτην ἐκδοῦς καὶ οὕτως ἀπολέσας αὐτὴν τὴν εὐκαταίαν ἔντως ἀπώλειαν. Ἀπώλειαν γὰρ ψυχῆς τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ χωριστὴν ταύτης ἀπὸ τοῦ σώματος, φησὶν, ἐξ ἀνάγκης σώζει αὐτὴν χειραγωγῆσας ἐπὶ ζωὴν τὴν ἀμείνονα. Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν πλοητιῶν πολέμων ὁ παρατεταγμένος εἰς σφαγὴν, οὕτως τῶν ἄλλων εὐδοκιμώτερος, καὶ ἀνάλωτος μᾶλλον, καὶ τοῖς πολεμίοις φοβεριώτερος, καίτοι γε μετὰ θάνατον οὐκ ἰσχύοντος αὐτὸν ἀναστήσαι τοῦ βασιλέως, ὑπὲρ οὗ τὴν ἰδίαν προῆκε ψυχὴν· οὕτως καὶ ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ τὴν ψυχὴν εἰς θάνατον προβαλλόμενος, ἔνθα καὶ ἀναστάσεως ἐπιπέδες τοσαῦται, φῶσι· αὐτὴν. Δεῖ οὖν ἡμᾶς κατεμμεγεθεῖν παντὸς πειρασμοῦ τε καὶ διωγμοῦ, καὶ χωρεῖν ὁμῶς πρὸς τὸ μαρτύριον, οὐχ ὅτι τέλος τοῦ βίου ὁ ἄνθρωπος· ἔλαθεν ὧ· εἰ λοιποὶ, ἀλλ' ὅτι τέλειον ἔργον ἀγάπης πρὸς Θεὸν ἐνεδείξατο, εἰδὼς ὅτι οἱ τὰ αὐτὰ ζηλοῦν ἐθέλοντες κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι καὶ τῆς δόξης ἔσονται. Ὁ γὰρ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν καταφρονήτης, οὕτως οὐκ ἀπέλλουσι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἀλλὰ μᾶλλον σώζει αὐτὴν· ὁ δὲ γε σώζειν ταύτην ἐκτὸς αὐτῆ προσενεῖ τὴν αἰδίον.

Εἰπὼν δὲ, Ὁ· ἂν ἀπόλησθαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπειδὴ διαφόρως καὶ ποικιλόπως πολλοὶ πολλὰκις τὴν ψυχὴν ἀπολλύουσιν, ἢ ληστεύοντες, ἢ φονεύοντες, ἢ τυμωροῦντες, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀθεμίτων ἐργαζόμενοι· διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ, Ἐνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ γὰρ μὴ διὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπολλύς τὴν ἰδίαν ψυχὴν οὐ σώζει αὐτὴν. Εἰ οὖν τὸ σώζεσθαι τὴν ψυχὴν μακάριον ἀναφρόμενον ἐπὶ τὴν ἐν Θεῷ σωτηρίαν, ὀφείλει τις εἶναι καὶ ἀπώλεια ψυχῆς ἀγαθὴ, καὶ ἔνεκεν Χριστοῦ. Δοκεῖ οὖν ἐμοὶ ἀνάλογον τὸ ἀρνεῖσθαι ἑαυτὸν κατὰ τὰ ἀποδεδομένα, καὶ ἀπολλύνααι δεῖν ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἀπολλύτω τις τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτάνουσαν ψυχὴν, ἵνα, ἀπολέσας τὴν ἁμαρτάνουσαν, ἀναλάβῃ τὴν ἐν τῷ κατορθοῦν σωζομένην. Καὶ ἄλλως δὲ εἴη ἂν ἔντως μακάριος ὁ τοῖς οὕτως ἔπαυον

lutio in nihilum, sed perpetuum et nunquam fluendum supplicium. Quibus verbis ostendit, se non severitatem, sed magnam potius lenitatem ipsis exhibere, dum illa præcipit. Etenim qui parcat filio suo, perdit eum; qui non parcat, servat. Quod et sapiens quidam dixit: Si corripueris filium tuum in virga, non morietur, sed animam ejus a morte liberabis. Et rursus: Qui blanditur filio suo, hoc est, miseretur, obligabit vulnera ejus. Hoc et in exercitu contingit. Si namque dux parcat militibus, eosque continenter manere intra castra jubeat, eos quoque qui extra sunt una cum illis perdit. No ergo et nobis id eveniat, Oportet, inquit, a l continuam mortem vos esse paratos. Qui enim amore temporalis vitæ animam suam a periculis mea causa perferendis, et a morte subducit, ac servare contendit, eam haud dubie perdit illa perditione, quæ est ignis inextinguibilis et vermis non dormiens, tenebrasque meretur exteriores. Quemadmodum contra qui eam periculis et morti exponit, atque ita perdit, optabili profecto perditione (perditionem enim animæ vocat separationem ejus a corpore Christi gratia factam) necessario servat eam, atque ad vitam perducit meliorem. Ut enim in sensibus externisque bellis ille, qui ad necem paratus est, et magis celebratur, et minus lædi potest, et majorem hostibus terrorem incutit, quanquam cum rex suus, pro quo mortem oppetiit, postea nequeat resuscitare: ita et is, qui Christi causa animam morti objicit, ex alia vero parte etiam resurrectionis eam spes servabit. Oportet igitur nos superiores evadere omni tentatione, et prope ad martyrium accedere, non vitæ sine sortiamur, quemadmodum cæteri, sed ut perfectum officium charitatis erga Deum præstemus, cum sciamus, eos qui martyrum gesta æmulati fuerint, socios ac participes fore et gloriæ. Etenim contemptor vinculorum mortis non perdit animam suam, sed potius servat eam: at qui eamdem citra pericula mortemque vult servare, æternam ei perditionem parit.

κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου βουλόμενος ἀπώλεια

Postquam vero dixisset, Qui perfiderit animam suam; quia diversis multisque modis multi sæpe animam perdunt, aut latrocinando, aut homicidiis perpetrando, aut mortuorum sepulcris effodiendis, aut alio quopiam nefario facinore designando, ideo adjecit: Propter me, et Evangelium. Nam qui non propter Christum et Evangelium perdit animam suam, non servat eam. Si ergo servari animam beatum est, modo a l salutem in Deo referatur oportet aliquam animæ perditionem esse bonam, et propter Christum. Videntur igitur inter se conferri posse hæc duo: Negare seipsum ad prædictum modum, et, Oportere unumquemque perdere animam suam. Perdat aliquis animam suam peccantem, ut hæc perdit, recipiat illam alteram recte factis servandam. Aliter quoque revera beatus fuerit, qu

rebus omnibus laudabiliter moritur; sensibilibus, A deponendo sensuum usum et fructum; intelligibilibus, sensuum motione reprimenda. Laudabilia enim mors animi est interior ab omnibus rebus abalienatio, qua transacta divinam gratiæ vitam mens suscipere solet, et pro rebus auctorem rerum. Postquam vero dixisset Dominus, eum, qui velit animam salvam facere, perditurum esse illam; qui autem perdidit, servaturam, ibique salutem et perditionem, et hic salutem ac perditionem posuisset: non quis existimaret, æqualem esse perditionem hanc et illam ac salutem; sed sapienter disceret, tantum inter hanc et illam salutem interesse, quantum inter perditionem et salutem, idcirco subjicit:

Quid enim proderit homini, si totum mundum lucretur, et anima¹⁰ suæ detrimentum patiatur? aut quam dabis homo commutationem pro anima sua? Vidisti quemadmodum temporalis animæ salus perditione deterior sit, quippe incurabilis, et quæ nihil quo redimatur reliquum faciat. Cum enim quispiam, ad præsentis vitæ delicias intentus, recusat pati, splendideque vivere studet, etsi divitias habeat, etsi copiam pecuniarum, quid inde utilitatis ad eum redit, anima perdit? *Præterit enim figura mundi hujus¹¹*, et umbrarum instar reclinat, et divitum opes avolant. Non enim proderunt thesauri iniquis: justitia autem liberat a morte. Totus mundus vanis ejusmodi hominibus plenissimus est (ut talem eis mentem injicere necesse non sit), qui tentationibus quodammodo inebriantur, et inutilibus diffinant voluptatibus. Unde iis, qui recte vivere instituunt, superflue sunt illecebræ carnis, et sapere ea quæ in mundo sunt efficit, ut a rerum utilium ac necessariarum ipsa velut janua aberret: si quidem verum est, sapientiam carnis inimicam esse Deo, et eum, qui sapit quæ mundi sunt, inimicum Dei constitui.

Superfluum ergo revera est sapere quæ in mundo sunt. Eapropter dicit: Quid enim proderit homini, si mundum universum lucretur, et anime suæ detrimentum patiatur? Ne enim mihi, inquit, dixeris, cum salvam fecisse animam tot tantisque evitatis periculis. Si namque una cum anima sua orbem quoque terrarum quis lucretur universum, quid emolumenti inde capiet, anima perdit, cum qua ne universus quidem mundus comparandus est. Neque enim pecunia licet salutem commutare. Nam si id liceret, qui lucratus erat mundum, at animam perdidit, dedisset tum cum flammis cruciaretur et liberatus fuisset. Sed non licet hoc, non licet. Ut enim servis in deliciis luxuque viventibus, si dominus in extremis interea versetur malis, nihil iucuri ex eo percipit, quod dominus sit: ita etiam si venter delicate vivat et opipare, sed anima futuram expectet perditionem, nihil ei prodest, ac maxime cum non possis ullam pro ea commutationem dare.

ἐκπαινεῖται· ἀποθανῶν· τοῖς μὲν αἰσθητοῖς τῇ ἀποθέσει τῇ· κατ' αἰσθησιν ἐνεργείας, τοῖς δὲ νοητοῖς τῇ τῆς κατ' αἰσθησιν ἀποσπάσει κινήσεως. Νοῦ γὰρ θάνατος ἐκπαινούμενος ἢ πρὸς πάντα τὰ ὄντα γνωμικῆ ἀπογίνεσι· μεθ' ἣν τὴν θείαν ἐν χάριτι ζωὴν ὑποδέχεσθαι κίψυκε, ἀντὶ τῶν ὄντων τὸ αἰτιον τῶν ὄντων ἐνοητῶ· ἀπολαθῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὁ Κόσμος ὅτι ὁ θέλων σώσει τὴν ψυχὴν ἀπολέσει αὐτὴν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ, σώσει· κάκει σωτηρίαν καὶ ἀπολείαν, καὶ ἐνταῦθα σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν τέθεικεν· ἵνα μὴ νομίσῃ τις ἴσῃ εἶναι τὴν ἀπώλειαν ταύτην κάκεινην, καὶ τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ μάθῃ σαφῶς ὅτι τοσοῦτον ἐκαίνης τῆς σωτηρίας· καὶ ταύτης· τὸ μέσον, ὅσον ἀπωλείας καὶ σωτηρίας· διὰ τοῦτο ἐπάγει·

Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, εἰς τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Εἶδες ὡς ἡ περὶ τὸ ἔθνος τῆς ψυχῆς σωτηρία ἀπώλεια χείρων ἐστὶν ἢ καὶ ἀναιτός ἐστι τῷ μηδὲν εἶναι· λοιπὸν τὸ ταύτην ἐξωνούμενον. Ὅταν γὰρ τις, εἰς τὸ παραυτίκα ἡδὺ τοῦ βίου ἀποβλέπων, παραιτήσῃται τὸ μὲν τοι καθεῖν, ἔχοιτο δὲ τὸ διαδιῶναι λαμπρῶς· κἂν πλοῦτον ἔχῃ, κἂν περιουσίαν χρημάτων, τί τὸ ὑπελος ἐντεῦθεν αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἀπολείαν; *Παρήγεται γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου· καὶ ἐν ἴσῃ σκιάς τὰ τεριπνά μετακλίνεται, καὶ τῶν ἐχόντων ὁ πλοῦτος ἀψίπτεται.* Οὐ γὰρ ὠφελήσους θησαυροὶ ἀνόμους· δικαιοσύνη δὲ βύεται ἐκ θανάτου. Περιττότατος ὁλος ὁ κόσμος. Διότι ὄρῃν τοὺς ταῦτα φρονεῖν ἐλομένους τῶν ἀναγκαίων οὐδέν· εἰκαλοῖς ὡσπερ καταμεθύειν πειρασμοῖς· καὶ διαβρίπτεσθαι τρόπον τινὰ πρὸς ἀχρείους· ἡδονὰς ὄθεν τοῖς ἐθέλουσιν ὀρθῶς περιττὰ τὰ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ φρονεῖν τὰ ἐν κόσμῳ, τὴν τοῦ χρησίμου, καὶ ἀναγκαίου διημέρηται ὕψαν· εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὅτι φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν· καὶ ὁ φρονῶν τὰ τοῦ κόσμου ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται.

Περιττότης οὖν ἀληθῶς τὴ φρονεῖν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Διὰ τοῦτο λέγει· *Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, εἰς τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Μὴ γὰρ μοι, φησὶ, λέγε, ὅτι τὴν ψυχὴν ἔσωσε τοσοῦτους κινδύνους διαφυγῶν.* Εἰ γὰρ μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὴν οἰκουμένην κερδήσει τις ἄσπασαν, τί τὸ πλεον αὐτῷ ἐντεῦθεν τῆς ψυχῆς ἀπολλυμένης, ἢ· οὐδ' ὁ κόσμος ἅπας ἐστὶν ἰσοστάσιος; μὴ γὰρ χρημάτων ἐστὶ τὴν σωτηρίαν ἀλλάξασθαι. Ὡς εἶπε τοῦτο ἦν ὁ κερδάνας· τὸν κόσμον, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπολείας, ἔδωκεν ἂν χρήματα τέτε ἐν τῇ φλογὶ τηγανίζόμενος καὶ ἡλωῖθη. Ἄλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο, οὐκ ἐστὶν. Ὡσπερ γὰρ εἰ, τῶν οἰκετῶν τρυφῶντων, σπαταλῶντων, ὁ δεσπότης ἐν κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις ἦ, οὐδὲν ὅλως κερδαίνει ἐκ τοῦ δεσπότητος εἶναι· οὕτως εἰ καὶ τῆς γαστρὸς τρυφώσης καὶ πλουτούσης, ἢ ψυχῆ τὴν μέλλουσαν ἀπώλειαν ἀναμένη, οὐδεμίαν ταύτην ὠφέλεια· καὶ μέγιστα ὅτι οὐκ ἐστὶ τι δοῦναι ταύτης ἀντάλλαγμα. Μὴ γὰρ ἐτέρην

¹⁰ Eccli. ii, 22. ¹¹ I Cor. vii, 31.

ἔχεις ψυχὴν δοῦναι. Χρήματα μὲν γὰρ ἢ οἰκίαν, ἢ ἄνδράποδα, ἢ ὅτιον ἕτερον ἀπολίσεις τις, δύναται ἀνεῖλαιων δοῦναι ἕτερα. Οὐδέ γὰρ ἐὰν βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης ἢ τις, καὶ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς χρημάτων κυρσεύῃ. θυήσεται μίαν ἀγοράσαι ψυχὴν, κἂν πάντα τὰ τῆς οἰκουμένης καταβαλεῖται· οὐτε μὴν ἢ ἐν τῷ κόμμῳ πᾶσα τρυφή καὶ λαμπροφροσία, μικρὸν τινα παραψυχὴν τῆ ψυχῆ θυήσεται ἀπραγματοῦσθαι, ὅταν αἰωνίως κολάζηται.

Ὅρα δὲ πῶς οὐκ εἶπεν· Ἡ εἰ δίδωσιν ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ἀλλὰ τί δώσει; Τότε μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τι δώσειν, νῦν δὲ δίδωσι μετάνοιαν, ἐξαγόρευσιν, στεναγμούς, δάκρυα, τῆσιν σώματος, ἐπιπονωτέραν διαγωγὴν. Τοῦτο εἶδος καὶ ὁ δόλιος ἡμῶν ἐχθρὸς, ἀέποιε σάλει ταῖς τοῦ βίου ἡδύτησι, καὶ ἀποκλείεται ταῖς κατὰ μικρὸν ὑπερθέσειν, Ἐμολί, λέγων, ὅδε τὴν σήμερον, Θεῶ τὴν εὐριον· ἐμοὶ τὸ παρὶν, Θεῶ τὸ μέλλον· ἴν' οὕτως βραδύνοτες πρὸς μετάνοιαν καὶ διόρθωσιν ἐπανελθῶν ἀπαρπάσῃ ὁ θάνατος, μηδεὶς λυτρομένου μηδὲ σώζοντος. Ἀνθρώπος μὲν οὖν οὐκ ἔχει τι δοῦναι ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἔ δὲ Θεὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἕνεκεν δίδωκεν ἀντάλλαγμα τὸ τίμιον εἶμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Διὸ παρακαλῶ, πάντα τὰλλα ἀφέντες, εἰς τὴν ψυχὴν ἄψασαν τὴν σπουδὴν ἀναλίσκωμεν. Τῶν γὰρ ἐν ἡμῖν κυριώτερον ἢ ψυχὴ. Καὶ ἐνεῦθεν οὖν ἐπιστομίσωμεν τοὺς ἀπὸ Ὀριγένους λέγοντας· ὅτι ἀποκατάστασις ἔσται τῶν ψυχῶν μετὰ τὸ κολασθῆναι κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτιῶν. Ἀκούσατωσαν γὰρ οἱ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ δοῦναι ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς. Οὐκ οὐδὲ κολασθῆναι ἔστι τοσοῦτον, ἧσεν ἀντισωθῆναι τοῖς ἁμαρτάνουσι.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κύριος προθυμοτέρους ἡμᾶς εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδύνους ἀπεργάσασθαι, ἐναργῶς τῆσθαι τὸν ἕνεκα τούτων μισθὸν δι' ὧν ἐπιφέρει· Ὅς γὰρ ἐπαισχυνθῆ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ· καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. Διαλαλήσας τὰ ἐσθημένα περὶ τοῦ δεῖν πάντας μιμητάς αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ μὴ φεύγειν τὸν θάνατον· ἀφείδει δὲ καὶ τῆς ἐαυτῶν ψυχῆς τε καὶ ζωῆς ἕνεκεν τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος, ἐπισυνάπτει εὐκαίρως τὰ περὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ θεοφανείας παραδίδους μυστήρια. Τοῖς γὰρ ἐπαισχυνομένοις με, φησὶ, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ. Καὶ ἀναπαισχύντως ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογοῦσά με ἔψεται πάντως τὸ τῶν ἰσῶν, τυχεῖν παρ' ἐμοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ κατὰ πολὺ μεζόνων. Ἐπαισχυνθῆσομαι κατὰ αὐτούς· τοῦτ' ἔστιν ἐντραπήσομαι, ὅταν ἔλθω ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μου. Τί δ' ἂν γένοιτο τοῦτο εἰς εὐθυμίαν ἰσοστάσειν; Ἐὶ γὰρ ἀναπαισχύνεται τις αὐτὸς ὁ κριτῆς ἐς ἐποφελῶν αὐτοῖς τὴν τῆς εὐπειθείας μισθὸν, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης τὰ γέρα, καὶ τὸν τῆς εὐνοίας στέφανον· πῶς οὐκ ἔστιν ἀναμφιδόλως εἰπεῖν ὅτι

Neque enim alteram habes, quam des, animam. Pecuniis enim, aut mlibus, aut mancipiis, aut alia quacunq; re perdita, potest quis alia illorum loco dare. Neque enim, etsi quis rex orbis terrarum sit, omniumque ejus pecuniarum dominus, poterit unam redimere animam, licet omnes orbis pecunias pretii loco offerat: neque omnium mundi luxus et splendor exiguum aliquid solatium animæ poterit adhibere, cum æternum torquetur.

Sed advertite, quemadmodum non dixerit: Aut quam dat homo commutationem pro anima sua? sed, Quam dabit? Tum enim non habebit, quod det: nunc vero dat poenitentiam, confessionem, gemitus, lacrymas, macerationem corporis, severiorem vivendi rationem. Cujus rei non nescius, dolens hostis noster semper mulcet nos vitæ suæ suavitatibus, tempusque paulatim procrastinando suffuratur: Mihi, inquit, diem da hodiernum, Deo crastinum; mihi tempus præsens, Deo futurum; ut ita tardantes ad poenitentiam et emendationem, superveniens abripiat mors, quando non est qui redimat, neque qui salvum faciat. Homo igitur non potest aliquam dare commutationem pro anima sua: Deus vero pro nostra salute dedit commutationem, pretiosum sanguinem Filii sui. Quare hortor, ut, omnibus cæteris misis, in animam omnino studium conferamus. Nihil enim in nobis præstantius anima. Ergo etiam ex hoc loco obturemus os, et silentium imponamus Origenis assecclis asserentibus, animas in vitam ac pristinum statum restitutum iri post supplicia proportione peccatorum exsoluta. Audiant enim, non posse ibi commutationem pro anima dari. Ergo ne cruciari quidem tantum possunt, quantum merentur peccantes.

Ut autem nos promptiores ad pericula sui causa adeunda redderet, perspicue apponit mercedem, qua compensabuntur: idcirco infert: Qui enim me erubuerit, et sermones meos in generatione ista adultera et peccatrice; et Filius hominis erubescet eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis. Absoluto sermone, quo docuit oportere nos imitatores sui esse, nec mortem fugere, nec parcere vel animæ nostræ, vel vitæ, propter spem in eo sitam, opportune conjungit mysteria de secundo adventu suo. Qui enim me, inquit, erubuerint, et sermones meos in præsentī vita, et qui sine rubore coram hominibus me confessi fuerint, iis omnino par pari referam, imo vero longe etiam plus. Erubescam et ego eos, hoc est, verecundabor, cum venero in gloria Patris mei. Quid autem huic esse possit solatii? Cum enim erubescit quospiam Judex, tanquam quibus debeat obedientiæ mercedem, amorisq; erga se præmia, et benevolentis coronam: nonne haud dubie dici potest, omnino illos in perpetuo honore futuros et gloria? Laudabuntur enim tales quando Christus dicet: Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

10 Mat. viii, 38. 11 Mat. ii, 33.

πάντη τε καὶ πάντως ἐν ἀτελευτήτοις ἔσονται τιμῆς τε καὶ δόξαις; Ἐπαινεθήσονται γὰρ οἱ τοιοῦτοι, τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· *Δεῦτε οἱ ἐδόξημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ἡμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.*

Adulteram vero illius temporis generationem ap-
 p̄llavit, tanquam quæ reliquerit verum sponsum
 Christum, et aliis se substraverit, et impietatis
 suscepit semina. Eadem de causa peccatricem
 quoque illam vocavit. Vel potius Hebræorum ge-
 nerationem adulteram vocat et peccatricem. Quare
 etiam addit demonstrativum, *Hanc*, utpote quæ
 impiam se præbuerit adversus Deum, honoremque
 ipsi debitum, tribuerit idolo Beelphegor, adorave-
 ritque Astarten et Chamos, quod est Sidoniorum
 abominatio. Nec vero contentus fide mentis, sed
 oris quoque confessionem exigens, omnesque ad
 loquendi libertatem, charitatem, et affectum majore
 preparatus, postquam dixisset : *Qui erubue-
 rit me, et sermones meos*, adjecit, *In generatione
 hac adultera et peccatrice* ; ut videlicet sine vere-
 cundia ipsum coram omnibus confiteremur. Quom-
 niam enim, inquit, duplex est homo, duplex sit
 et sanctificatio : anima sanctificetur per fidelem, os
 per confessionem. Nam qui hoc didicit, non modo
 docerit libere, sed omnia etiam alacriter feret, corde
 quoque et ore confitebitur Christum. Qui iam ergo in
 bonam partem interpretati sunt illud *Erubescere*,
 quomodo enim ante dixi : alii in contrarium ;
 proinde sic illa verba explicarunt : Qui erubescit
 Christum, dedecori sibi ducens fidem ejus, ac di-
 cens : Qui credam crucifixo ? quique erubescit
 sermones ejus, cavillans simplicem Evangelii sty-
 lum et humile dicendi genus : hunc erubescit etiam
 Dominus in secundo adventu suo servum suum
 nomenare. Ut enim si quis paterfamilias habeat
 servum malum erubescit eum appellare servum
 suum : sic et ego, inquit, erubescam illum appel-
 lare servum meum, qui me negat. Qui igitur
 meum dominium negant, quosque meorum pudet
 sermonum, dignas impietatis penas pendunt, cum
 auferent in secundo et terribili adventu : *Nescio
 vos* 15

Incutit eis quoque terrorem, quod dicit, se de-
 scendisse de caelo non in vili abjectaque humilitate
 vestra, ut primum ; sed in gloria Patris, stipatum
 angelis. Ac nota, quemadmodum dixerit, *In glo-
 ria*, in quali est et Pater, ne discrimen aliquod
 suspenderit, sed ut indifferenciam quam accuratis-
 sime indicaret : In eadem illa venit, inquit : ut
 animam eam lingue intelligas esse gloriam Patris et
 Filii. Eum tanquam Dei Filium, judicaturus est
 omnia. Ideo namque dixit : *Cum venerit in gloria
 Patris sui, cum angelis sanctis* 16. Filium porro ho-
 minis se appellat propter summam conjunctionem
 deitatis et humanitatis. Cum venerit in gloria
 Patris sui cum angelis sanctis, magnum et admi-

Μοιχαλίδα δὲ τὴν τῶν τότε ἀνθρώπων ὀνόματε
 γενεάν, ὡς καταλείψασαν τὸν ἀληθινὸν νυμφίον
 Χριστὸν, καὶ ἑτέροις ἑαυτῶν ὑπόστησασαν, καὶ
 τὰ τῆς ἀσεβείας ὑποδεξαμένην σπέρματα. Διὰ δὲ
 τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἀμαρτωλὸν ταύτην ἐκάλεσεν.
 Ἡ μᾶλλον τὴν τῶν Ἑβραίων γενεάν μοιχαλίδα κα-
 λέει καὶ ἀμαρτωλὸν. Διὰ καὶ δεικτικῶς λέγει, Ταύ-
 την, ὡς ἀσεβήσασαν πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν αὐτῷ προσ-
 ἤκουσεν τιμὴν τῷ Βεελφεγῶρ ἀπονεύσασαν, καὶ
 προσκυνήσασαν τῇ Ἀστάρτῃ καὶ τῷ Χαμῶς, ὃ ἐστὶ
 Σιδωνίων βδέλυγμα. Οὐκ ἄρχομενος δὲ τῇ κατὰ
 δόξαν πίστει, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ στόματος ὁμολο-
 γίαν ἀπειτῶν, καὶ εἰς παῖδρασίαν ἐπαλείφων ἅπαν-
 τας, καὶ ἀγάπην πλείονα καὶ διάθεσιν, συνῆψε τῷ
 Ὅς ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους,
 τὰ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτω-
 λῷ, ἀνεπαισχύντως ὁμολογεῖν αὐτὸν ἐνώπιον πάντων
 διὰ τούτων ἀναπειθῶν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησί, διπλοῦς
 ὁ ἄνθρωπος, διπλοῦς γενέσθω καὶ ὁ ἁγιασμός, ἀγια-
 ζομένης μὲν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς πίστεως, ἀγιαζο-
 μένου δὲ καὶ τοῦ στόματος διὰ τῆς ὁμολογίας. Ὅ
 γὰρ τοῦτο μάθων οὐ μόνον διδάξει μετὰ παῖδρασίαν,
 ἀλλὰ καὶ πάντα προθύμως πείσεται καρδίᾳ τε καὶ
 στόματι ὁμολογῶν τὸν Χριστόν. Τινὲς μὲν οὖν ἐπὶ
 ἀγαθῷ ἐξελάθοντο τὸ ἐπαισχύνεσθαι, ὡς προείρηται·
 ἑτεροὶ δὲ ἐπὶ ἐναντίου· οἱ καὶ οὕτως ἐξηγήσαντο τὰ
 ῥητά· ὅτι Ὅστις ἐπαισχύνεται τὸν Χριστόν, αἰσχύν-
 νην ἔχουμένος τὸ πιστεῦσαι αὐτῷ, καὶ λέγων, Πῶς
 τῷ ἐσταυρωμένῳ πιστεύσω ; ἐπαισχύνεται δὲ τοὺς
 αὐτοῦ λόγους διασύρων τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἰδιω-
 τείαν· τοῦτον ἐπαισχύνεται καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ δευ-
 τέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ δοῦλον οἰκεῖον κατονομάσει.
 Ὅσπερ γὰρ ἐάν τις οἰκοδεσπότης ἔχη δοῦλον πονη-
 ρὸν, αἰσχύνεται ὀνομάσει τοῦτον δοῦλον οἰκεῖον·
 οὕτως καὶ ἐγὼ, φησὶν, αἰσχυνθήσομαι ὀνομάσει
 τοῦτον δοῦλον ἐμὸν τὸν ἀρνούμενόν με. Οἱ οὖν τὴν
 ἐμὴν δεσποτείαν ὀρνούμενοι, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐμοῖς
 λόγοις ἐγκαλυπτόμενοι ἀξίαν τῆς ἀσεβείας τὴν κό-
 λασιν ὑποστήσονται ἀκούοντες ἐν τῇ δευτέρᾳ παρου-
 σίᾳ καὶ φοβερᾶ τὸ, *Οὐκ οἶδα ὑμᾶς.*

Ἐντίθησι δὲ καὶ φόβον αὐτοῖς λέγων ἐξεληλυθέναι
 ἐξ οὐρανοῦ οὐκ ἐν μικροπροπέτῃ τῇ πρώτῃ ταπεινώ-
 σαι τῇ κατ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν δόξῃ τῇ τοῦ Πατρὸς θορυφο-
 ρούντων ἀγγέλων. Καὶ σκόπει πῶς οὐκ εἶπεν· Ἐν
 δόξῃ οἶα καὶ ὁ Πατὴρ· ἵνα μὴ παραλλαγῇ τινα
 ὑποτοπάζῃ, ἀλλὰ τὸ ἀπικριτωμένον καὶ ἀπαράλ-
 λακτον δεικνύς, Ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ ἤξει, φησὶν· ὡς
 μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γενεὴν δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ.
 Ὅτι γὰρ Θεοῦ Υἱὸς μέλλει κρῖναι τὰ σύμπαντα. Διὰ
 γὰρ τοῦτο ἐφη· Ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πα-
 τρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων. Υἱὸν
 δὲ ἀνθρώπου αὐτὴν ὀνομάζει διὰ τὴν ἄκραν ἐκείνην
 τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅταν ἔλθῃ ἐν
 τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν

15 Luc. xiii, 25. 16 Marc. viii, 38.

ἀγίων • μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐπαγγέλλεται. Ἐν δόξῃ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου • ἐν ὑπερέτατις ὑπεροχαῖς ὁ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα. Ἰδίους ἔχει τοὺς ἀγγέλους ὁ ἐν ὁμοιώσει τῇ καθ' ἡμᾶς γεγονώς. Εἰπὼν δὲ Μετὰ τῶν ἀγγέλων, προσέθηκε, τῶν ἀγίων, πρὸς αὐτὸν ἀπεστύλην τῶν ἐνάγων δαιμόνων. Λέγονται μὲν καὶ οὗτοι ἄγγελοι, ὡς πολλάκις τινῶν μνησταὶ τοῖς ἀνθρώποις γενόμενοι • ἀλλ' οὐ πάντως ἅγιοι, ἐναγεῖς δὲ καὶ ἀκάθαρτοι, καὶ παμβέβηλοι καὶ ὅτι ταῦτα ἀναμφιδότως ἔσται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔξει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων • καὶ ὅτι τοὺς μὲν αὐτὸν ὁμολογήσαντας • καὶ αὐτὸς ὁμολογήσει φίλους καὶ ἀριστοὺς, καὶ γενναίους στρατιώτας ἀποκαλέσας • τοὺς δὲ εἰρημένους ἀρνήσεται • οὐ μόνον οὐδὲ λόγων δεικνυσι μακρᾶς ἐλπίσιν ἀναπερῶν τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἔτι τῆς παρούσης ζωῆς ἐπειρημένους πρὸς μείζονα πληροφρίαν αὐτοῦ • καθυποδείξει ὑπισχνεῖται.

Ἐπιφέρει γάρ • Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐσθηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. Εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ τὸν θέλοντα αὐτῷ καλῶς ἀκολουθεῖν καὶ μὴ παρεκκλίνειν τῆς εὐθείας ὁδοῦ • καὶ τοῖς μὲν αὐτὸν ἀνεπαίσχυντος Θεὸν καθομολογοῦσι τῆς ἀκέραιον βασιλείαν ἐπαγγελλομένου, τοὺς δὲ γὰρ ἀρνούμενους καὶ αὐτὸν ἀπαρνεῖσθαι • ἐπεὶ τὰ μὲν ἀναρὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν χερσὶν ἦν, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις, ὅσον τὸ σώζεσθαι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπολλύοντος αὐτήν • τὸ ἔρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς, τὸ ἀποδιδόναι τὰ ἐπαθλα καὶ διὰ τοῦτο εἰκὸς ἦν τοὺς μαθητάς, ὅπως τὴν ἐξ ὕψους ἐσχηκότας δύναμιν, τάχα που καὶ ἀνθρωπίναις περιπεσεῖν ἀσθενεῖαις, καὶ τὶ τοιοῦτον καθ' ἑαυτοὺς ἐκνευροκότας εἶπεν. Πῶς ἀρνήσεται τὶς ἑαυτὸν; ἢ πῶς ἀπολέσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν σώσει αὐτήν; Τί δὲ τοῖς τοῦτο παθοῦσι τὸ ἰσοστάσιον ἔσται γέρας; Ἴνα τοίνυν τῶν τοιούτων αὐτοὺς ἀποσπῆσθαι λογισμῶν, καὶ ὅσον μεταχαλκυσθῆ πρὸς εὐανδρίαν, ὑπισχνεῖται καὶ τὴν ὅσιν αὐτῶν πληροφρήσας, καὶ δεῖξαι τί ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι • ὡς εὖ χωροῦν ἦν αὐτοῖς καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον, ἵνα μήτε ἐπὶ τῷ ἰδίῳ θανάτῳ μήτε ἐπὶ τῷ τοῦ Δεσπότης λοιπὸν δυσχεραίνωσι • διὸ καὶ φησὶν • Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐσθηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτον • Οὐκ εἰς μακρὰν ἀψευδῆ ὑμῖν καθυποδείξω τὴν δόξαν, ἐν ἣ μέλλουσιν οἱ εἰσεσθαι. Βεβαιότερον δὲ ποιῶν τὸν λόγον, τὴν συνήθη βεβαίωσιν τέθεικεν • Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅ ἐστιν, Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες • οὗτοι; Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης. Οὗτοι γὰρ συμπαρελήφθησαν καὶ συναντήθησαν εἰς τὸ ὄρος ἐν τῇ τοῦ Κυρίου μεταμορφώσει, ἣν καὶ βασιλείαν Θεοῦ ὀνομάζει διὰ τὴν τριπλοῦτα τῆς

A rabile quidpiam proficitur. In gloria Deitatis, Filius hominis : in summa excellentia, natus ex muliere secundum carnem. Suos habet angelos, qui in similitudine nostra factus est. Ubi autem dixerat, Cum angelis, adjecit, sanctis, ad discrimen execrandorum daemonum. Dicuntur quidem et hi angeli, ut qui saepe quæpiam hominibus nuntiant : at prorsus non sancti, verum execerandi, et impuri, et omnino profani. Jam hæc sine dubitatione esse futura, et Filium hominis venturum in gloria Patris sui cum angelis sanctis, eosque, qui ipsum confessi sunt, iidem confessorum, amicosque et victores, et generosos milites appellaturum ; illos autem alteros, quos dixi, negaturum : non modo verbis demonstrat, longa spe discipulis suspensis, sed etiam jam inde in præsentem adhuc vitam rem ad majorem certitudinem ipsis eorum oculis subjecturum promittit.

Infert enim : Amen quippe dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute ¹⁶. Postquam dixit Christus, quisnam ipsum bene sequi velit, nec declinare a recta via : atque iis, qui ipsum sine pudore Deum confitentur, immortale regnum pollicitus est : qui ipsum negant, eos se quoque negaturum asseveravit : quoniam adversa in præsentem vitam, et velut in manibus erant : nempe salvam fieri animam ejus, qui perdit illam ; venturum ipsum in gloria Patris, daturum præmia : idcirco verisimile erat, fore, ut discipuli nondum accepta virtute ex alto, fortassis in humanam incidissent infirmitatem, ac tale quidpiam cogitando apud se dicerent : Qui negabit quisquam seipsum ? aut qui perditam animam suam salvam faciet ? quod vero illorum, qui id fecerint, condignum erit præmium ? Ut igitur a talibus eos averteret cogitationibus, et velut fingeret, atque conformaret ad fortitudinem ; promittit se etiam oculis eorum satisfacturum, ac monstraturum, quid tandem sit gloria illa, cum qua venturus est, ut id vel in hac vita facile possent capere, neve suam, neve Domini mortem deinceps ægre ferrent. Quocirca etiam ait : Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. Quod vero dicit, ejusmodi est : Non longo abhinc tempore certam vobis demonstrabo gloriam, in qua justi erunt. Ac magis orationem confirmavit, solita confirmatione addita : Amen dico vobis : quod est, Vere dico vobis : Sunt quidam : quinaus isti ? Petrus et Jacobus et Joannes. Hi enim assumpti fuerunt, unaque ascenderunt in montem in transfiguratione Domini, quam etiam regnum Dei nominat, quod Deitas tum clarissime eluceat,

¹⁶ Matth. xvi, 28.

videreturque gloria, in qua et ipse videndus esset per illud tempus, quo illucescet mortalibus. Veniet enim in gloria Dei, et Patris, non in humilitate nostra. Neque vero ideo tantum regnum Dei nominat Transfigurationem, verum etiam quod figura sit futuræ gloriæ, quam consequentur qui vitam ea dignam duxerint. Ut enim in hac fulsit Jesus mirifice, sic pro portione tum justî fulgebunt. Nomina tamen ea de causa non expressit, sed indefinite dixit : Sunt quidam : ne quid humanum peterent cæteri discipuli. Etenim vehementer cupivissent etiam reliqui sequi, exemplar gloriæ illius visuri, et tanquam despecti doluissent. Etsi enim modo quodam corporali discipulis in monte ostenderetur, magnum tamen res ea desiderium habuisset. At cur tandem prædicit ? Ut vehementiore interea desiderio inflammati, ita non dissipato animo interessent. *Sunt igitur, inquit, quidam* : Petrus et Jacobus et Joannes, qui non prius morientur, quam videant, in cujusmodi gloria futuri sint, qui me constituent, idque tempore Transfigurationis. In virtute eam venturam ait, id est, non in ænigmate, neque in umbris et figuris per angelos aut archangelos significandam, sed in Verbo, cui par cum Patre potentia. *Aut in virtute*, hoc est, quantum virtus eorum capit. Aut quoniam maximæ profecto erat virtutis, hominibus corpore et carne vestitis, talem demonstrare gloriam et splendorem : idcirco dixit : *In virtute*. Aut etiam, quia sua virtute eam demonstraturus erat, non aliena ; cum potestate, non quasi per participationem quamdam ; eam ob rem adjecit, *In virtute*.

οικεία δυνάμει ἐμῆν ἐκδειξάι ταύτην καὶ οὐκ ἄλλοτρὶα, καὶ ἐξουσιαστικῶς, ἀλλ' οὐ μετοχικῶς τούτων χάριν τὸ ἐν δυνάμει προσέθηκιν.

Ut igitur confirmaret, sermonem suum non inani strepitu verborum et grandiloquentia, sed veritate subnixum, eosque talis gloriæ socios fore, quemadmodum promisisset, spectatores eos jam inde fecit. Jam vero ; Videant, inquit, non, Participet : ut iudicet hic eam tantum videri, non participari. Nam ejus fruitio in alio Christi adventu dabitur. Recte etiam dixit : *De hic stantibus* : ad Judam alludens. Judas quippe non stetit firmus : atque ad eundem retulit fortasse et illud : *Non gustabunt mortem*. Ille enim mortem gustavit unius. Considera præterea hoc quoque. *Comu dixisset : Qui vult animam suam salvam facere, perdat eam : qui autem perdidit, is salvam faciet eam* ; atque hac oratione regnum celorum significasset, et gehennam : regnum quidem celorum visione declaravit, gehennam vero non item. Quam ob causam ? quoniam illi quidam erant rudiores, necessarium id erat. Quia vero prohi bonique erant (idcirco enim et tres tantum assumpsit, ut cætera perfectiores) benignitate et spe præriorum eos inducis potius, quam severitate et timore

θεότητος Ἐλαμψιν, καὶ τὴν θείαν τῆς δόξης, ἐν ἣ καὶ αὐτὰς ὀφθῆσεται κατ' ἐκείνον καιρὸν, καθ' ὃν ἐπιλάμψει τοὺς ἐπὶ γῆς. Ἦξει γὰρ ἐν δόξῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἐν σμικροπρατεί τῇ καθ' ἡμᾶς. Οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο βασιλείαν Θεοῦ ὀνομάζει τὴν μεταμόρφωσιν; ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τύπον εἶναι τῆς μελλούσης δόξης ἧς καταξωθήσονται οἱ αὐτῆς ἀξίως πολιτευσάμενοι. Ὡσπερ γὰρ ἐν ταύτῃ Ἐστραφεν ὁ Ἰησοῦς παραδόξως, οὕτως ἀναλόγως τότε οἱ δίκαιοι λάμψουσι. Διὰ τοῦτο δὲ μὴ καὶ τὰ ὀνόματα εἶπεν, ἀλλ' ἀοριστως εἰδείκην εἰπὼν· Εἰσὶ τινες· ἵνα μὴδὲν πάθωσιν ἀνθρώπινον οἱ λοιποὶ μαθηταί. Καὶ γὰρ σφόδρα ἀν ἐπιθύμησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀκολουθῆσαι, ὑποδείγμα μέλλοντες τῆς δόξης ἐκλήνης ὄρῃν, καὶ ὡς παροφθόντες ἠγήσαν. Εἰ γὰρ καὶ σωματικώτερον τὰ ἐν τῷ ὄρει τοὺς μαθηταίς ἐπεδείκνυτο, ἀλλ' ὁμως πολλὴν ἐπιθυμίαν τὸ πρᾶγμα ἐπέκτειτο. Ἄλλὰ τί δήποτε προλέγει ; Ἴνα σφοδρότερας ἐν τῷ μεταξύ τῆς ἐπιθυμίας ἐμπλησθέντες οὕτω, μὴ μερμερισμένη τῇ διανοίᾳ παραγέωνται. *Ἔσιν οὖν, φησὶ, τινές*· Πέτρος καὶ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, οἵτινες οὐ μὴ φθάσωσιν ἀποθανεῖν, ἵως ἀν ἴδωσιν ἐν ποίᾳ δόξῃ ἔσονται οἱ ἐμὲ ὁμολογοῦντες· ἴδωσι δὲ τοῦτο ἐν τῷ καιρῷ τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐν δυνάμει ἐληλυθέναι ταύτην φησὶν, ἀντι τοῦ, οὐκ ἐν ἀνίγμاتي, οὐδὲ ἐν σχιαίς καὶ τύποις δι' ἀγγέλων ἢ ἀρχαγγέλων μνηνομένην, ἀλλ' ἐν ἰσοδυναμίᾳ τῷ Ματρὶ Λόγῳ· ἢ ἀντι τοῦ, καθόσον ἡ δύναμις αὐτῶν ἔγχεσται· ἢ ἐπειδὴ μεγίστης δυνως ἦν δυνάμει τὸ τοὺς ἐν σώμασι καὶ σάρκα περικειμένους τὴν τοιαύτην ἐκδειξάι δόξαν τε καὶ λαμπρότητα· διὰ τοῦτο ἔφη τὸ ἐν δυνάμει. Ἦ καὶ ἐπὶ τῇ ἄλλοτρὶα, καὶ ἐξουσιαστικῶς, ἀλλ' οὐ μετοχικῶς

Ἴνα τοίνυν πιστώσῃται ὡς οὐ κόμπος εἰσὶ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, ἀλλ' ἀλήθεια, καὶ ὅτι καὶ τῆς τοιαύτης δόξης κοινωνοὶ ἔσονται, λαμβάνοντες ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, θεωροῦς ἐνταῦθεν αὐτοὺς πεποίηκεν. ἴδωσι δὲ, εἶπε, καὶ οὐ μετέσχωσι, δηλῶν ὅτι ἕβρις μόνη ἐνταῦθα δίδεται, καὶ οὐ μετοχή. Ἦ δὲ ταύτης ἀπόλαυσις ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ δοθήσεται. Καλῶς δὲ εἶπε τῶν ὄψεσθαι· τὸν Ἰούδα· οὐχ ἴστατο Ἰβραῖος, καὶ τό· Ὁδὸ μὴ γεύσονται θανάτου, τάχα πρὸς ἐκείνον ἀπέτεινεν. Ἐκείνος γὰρ θανάτου ἔγεύσατο τοῦ τῆς ψυχῆς. Σὺ δὲ καὶ τοῦτο σκόπει· πῶς εἰπὼν ὅτι· Ὁς ἂν θέλλῃ ψυχὴν αὐτοῦ σώσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ, ὁδὸς σώσει αὐτήν· καὶ ἐφ' ταῦτα εἶπεν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν θηλώσας, καὶ τὴν γένναν, τὴν μὲν βασιλείαν τῇ βίβει δείκνυσι, τὴν δὲ γένναν οὐκ ἔτι. Τίνος χάριν ; ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τινὲς ἦσαν παχύτεροι, ἀναγκαῖον τοῦτο ἦν, ἐπειδὴ δὲ εὐδίκαιμοι καὶ εὐγνώμονες· (διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς τρεῖς μόνους παρήλαθεν ὡς τῶν ἄλλων τελειοτέρους), ἀπὸ τῶν χρησιωτέρων αὐτοὺς ἐνάγει. Ὁδὸ δὲ τοῦτο δὲ

¹⁷ Mat'h xvi, 25.

μόνον τὴν βασιλείαν ἰδεῖν, ἀλλ' ἔτι καὶ αὐτῷ τοῦτο ἄλλον ἢ περὶ πλεονέστερον.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπλούστερον ἀνάγεται ἐπὶ τὴν μετὰ ἕξ ἡμέρας ἀνοδὸν, τῶν τριῶν μαθητῶν εἰς τὸ ὄρος σὺν τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν. Ἰδόντες γὰρ μεταμορφωθέντα τὸν Ἰησοῦν καὶ Μωϋσῆν καὶ Ἠλίαν ὡς δορυφόρους, εἶδον τὸν Χριστὸν ἐν βασιλείᾳ καὶ δόξῃ. Ἐπίχων δὲ τύπον, ὁ μὲν Μωϋσῆς τοῦ νόμου, ὁ δ' Ἠλίας τῶν προφητῶν, οἱ δὲ τρεῖς μαθηταὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς εἰς τὴν Τριάδα πίστεως. Εἰ δὲ χρὴ καὶ τινα ἀναβεβηκότα λόγον εἰπεῖν κατὰ πάροδον τῆς μετ' ἕξ ἡμέρας τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως, οὐ μάλιστα μετ' ἕξ ἡμέρας· τελειῶ ἀριθμῷ ὁ σύμπας κόσμος γαγύνηται. Ὁ πάντα τὰ τοῦ κόσμου ὑπερβαίνων πράγματα, βλέπων δὲ τὰ ἐστῶτα μόνα καὶ ἀλάνητα, οὗτος μετ' ἕξ ἡμέρας παρειληφθαι δηλοῦται τῷ Ἰησοῦ. Ὁ γὰρ ὑπερβάς βλέπει τὸν Ἰησοῦν τὸν οὐδενὶ τῶν κάτω μεταμορφούμενον, μεταμορφωθέντα ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Φαίνεται γὰρ ὁ Λόγος διαφόρους ἔχων μορφὰς ἐκάστῃ ὡς χωρεῖ· καὶ τοῖς μὲν οὐκ ἔχει εἶδος, τοῖς δὲ ὡραῖός ἐστι κάλλει. Τοῖς μὲν γὰρ μὴ ἀναβαίνουσι διὰ τῶν ἑπιναθεημάτων ἔργων, καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς σοφίας ὄρος ἀπλούστερον νοεῖται, καὶ κατὰ σάρκα γινώσκονται· τοῖς δὲ τελείοις θεολογείται, καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ μορφῇ κατὰ τὴν γνῶσιν αὐτῶν θεωρεῖται. Λάμπει δὲ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τοῖς τέκνοις φωτὸς καὶ ἡμέρας δικαιοσύνης ἥλιος· εἶναι φανερούμενος. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ τοῖς ἀναχθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος ὑψηλὸν φαίνεται λευκὰ ὡς τὸ φῶς· ἄπερ εἰσὶν αἱ λέξεις, καὶ ἡ ἐνεδύσατο τῶν Εὐαγγελίων γράμματα· οἶμαι δὲ ἔτι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Γραφῆς τῶν ἀποστόλων δηλούμενα.

Ἐπὶ οὖν ἰδῆς τινὰ τὴν περὶ τοῦ Ἰωάννου θεολογίαν ἀκριβοῦντα, καὶ τὴν λέξιν τῶν Εὐαγγελίων πᾶσιν σαφηνίζοντα, μὴ ἔκνει τῷ τοιοῦτω φάσκων γενόμεναι τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Τῷ δ' οὕτως ἰδόντι τὸν Ἰησοῦν ὄφθειν ἂν Μωϋσῆς ὁ νόμος, καὶ Ἠλίας ὁ προφητικὸς λόγος, κοινολογούμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀναγωγικώτερον. Καὶ περὶ τοῦ προκειμένου φαμέν ὡς Ἐσθήκασί παρὰ τῷ Ἀδῶφ οἱ κρηρσιζόμενοι τὰς τῆς ψυχῆς βάσεις· ὡς Μωϋσῆς ἀκούων παρὰ Θεοῦ· Σὺ δὲ αὐτοῦ στήθι μετ' ἐμοῦ· καὶ οἱ λέγοντες, Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἰερουσαλήμ. Καὶ ἐπεὶ ἔστιν ἐν τοῖς ἐστῶσι διαφορά, οἱ βέλτιον ἐστῶτες τὴν θεῖαν δόξαν τοῦ ἐν ἀνθρώποις ἐπιδημηκότος λόγου, καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ἔχοντες· οἷτινες οὐ μόνον οὐ μὴ ἔμπορηθῶσι τοῦ θανάτου, ἀλλ' οὐδὲ ἀκροθιγῶς γεύσονται τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἐσθίωντες, τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου φημι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνοντες. Γεύονται δὲ θανάτου οἱ μετρίως ἀμαρτάνοντες· ἐμπικλῶνται δὲ τοῦτου οἱ πᾶν εἶδος κακίας μετεργόμενοι, καὶ διὰ τοῦτο τέλειον τῆς θείας ζωῆς ἀποκρίπτοντες, καὶ πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ

posnarum. Neque vero hæc una de causa regnum demonstravit, verum etiam quia hoc ipsum quoque magis decebat.

Atque hæc quidem simplicius referuntur ad ascensum trium discipulorum in montem cum Jesu solo, sex diebus post consecutum. Viso enim Jesu transfigurato, et Moyses atque Elias cæli satellitibus quibusdam, viderunt Christum in regno et gloria. Gerebant autem typum, Moyses quidem legis, Elias veru prophetarum, tres demum discipuli evangelicæ prædicationis et fidei in Trinitatem. Quod si quid etiam altius dicendum est occasione Transfigurationis post sex dies futuræ, non frustra post sex dies perfectio numero universus mundus factus est. Qui omnes mundi res superat, solaque stabilia et æterna spectat; cum post sex dies a Jesu assumptum esse significatur. Qui enim illa transcendit, videt Jesum, qui nemini ex inferioribus transfiguratur, transfiguratum autem se. Videtur enim Verbum diversas habere figuras pro cuiusque capta. Atque aliis quidem informis apparet, aliis speciosum pulchritudine. Nam qui non ascendunt per sublimia opera, et per hæc altum sapientiæ montem superant, si Verbum simplicius intelligunt, et secundum carnem cognoscunt. At vero perfecti id ipsum in forma Dei per cognitionem suam contemplantur. Splendet deinde etiam facies ejus sicut sol, illis lucet et diei, Sol videlicet justitiæ. Quin et vestimenta ejus, illis quos in montem excelsum duxit, apparent alba sicut lux; quæ sunt verba, et quas induit Evangeliorum litteras et, ut opinor, apostolorum quoque scripta.

Cum ergo videris quempiam, qui divinam Joannis doctrinam accurate pertractat, et omnem Evangeliorum orationem interpretatur, ne verearis dicere, huic facta esse vestimenta Domini alba sicut lux. Qui Jesum ita viderit, videbit Moysen, legem scilicet; et Eliam, propheticum videlicet sermonem, anagogico quodam sensu colloquentes cum Jesu. Ac de hujusmodi homine dicimus illud: Steterunt apud Verbum, qui armati sunt animæ pedibus: quemadmodum Moyses audiens a Deo: Tu autem hic sta mecum¹⁰: et qui dicunt: Stantes erant pedes nostri in altis tuis, Jerusalem¹¹. Et quoniam inter stantes est discrimen, qui melius stant, divinam Verbi inter homines peregrinati gloriam et dignitatem ejus videbant: qui non modo non replebuntur morte, sed ne primoribus quidem labris gustabunt, panem vitæ comedentes, carnem Domini, inquam, et sanguinem ejus bibentes. Gustant porro mortem, qui mediocriter peccant; implentur et quasi satiantur, qui omnia flagitiorum genera suscipiunt, atque hanc ob causam penitus divina excludunt vita, et ad iuse-

¹⁰ Deut. v, 31. ¹¹ Psal. cxxi, 2.

rorum barathra devolvuntur. Ac majus malum A est, gustare mortem, quam videre, et si mors te sequatur, quam si eam gustes · omnium vero pessimum, devorari a morte.

Sin mystice hac de re loqui velimus, vita Christus est; mors, diabolus. Et ut mortem gustare licet, ita et videre et audire, et odorari et tangere. Etenim si manus apostolorum attraxerunt vitam, manus ergo pseudopostolorum et operariorum dolosorum attraxerunt mortem. Et si oves Christi audiunt vocem ejus, illæ ejus oves audiunt vocem mortis, ad quos dicit: *Vos non estis ex ovibus meis*¹⁹. De odoratu apostolicum illud observavimus: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco, in iis qui salvantur, et iis qui vereunt: his quidem odor mortis in mortem, illis vero odor vitæ in vitam*²⁰. Bonus enim odor Christi sunt in omni loco, homines qui in Christo sunt. De visione mortis illud in testimonium proferimus, quod dixit Dominus: *Si quis sermonem meum serrabit, mortem non videbit in æternum*²¹. Dicimus enim vitam esse Dominum nostrum Jesum Christum: inimicam vero horum, malam et sævam mortem; de qua scriptum est: *Novissima inimica destruetur mors*²².

Χριστός, ὁ δὲ ἐχθρὸς τούτων πονηρὸς καὶ παγχάλεπος καταργεῖται ὁ θάνατος.

Hæc ergo scientes, charissimi, abnegemus et nosmetipsos propter Dominum: nihil eo potius duamur, non divitias, non luxum, non gloriam, non corporalem voluptatem, non ipsam vitam: sed ne ei quidem parcamus propter ipsum: sequamur Dominum nostrum, crucem ejus in humeris ferentes, corporales motus sensusque mortificantes, et morti ejus configuremur, ut possimus et nos cum divo Paulo dicere: Vivimus non jam nos: vivit vero in nobis Christus: et, Nobis autem absit gloriari in alio, nisi in cruce Domini. Ne erubescamus sermones ejus, et ipsum in præsentia vita: omnia ejus mandata prompte perficiamus. Habemus et nos persecutorem acerrimum, inaspectabilem inimicum et hostem, qui nos quotidie ad Christi negationem provocat, et ea, quæ ab ipso separant, ut faciamus urget. Ne ergo effeminemur, neque cedamus ejus collucationibus, sed D generose et virili cum animo ei resistamus, atque accingamur: ut et æternam gloriam consequamur, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

κατανηνεγμένοι βάραθρα. Μεῖζον δὲ κακὸν τοῦ ἰδεῖν θάνατον τὸ γεύεσθαι, τοῦ δὲ γεύεσθαι τὸ ἀκλίσειν τινὶ θάνατον, πάντων δὲ χειρὸν τὸ καταποθεῖναι ὑπὸ τοῦ θανάτου.

Μυστικῶς δὲ ζωὴ ὁ Χριστός, θάνατος δὲ ὁ διάβολος. Ὅσοπερ δὲ ἐστὶ γεύεσθαι θανάτου, οὕτως ἐστὶ καὶ θεωρεῖν θάνατον, καὶ ἀκοροῖεν θανάτου, καὶ ὀτρυνεσθαι θανάτου καὶ ἀπτεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ αἱ χεῖρες τῶν ἀποστόλων ἐψηλάφησαν τὴν ζωὴν, αἱ χεῖρες ἄρα τῶν ψευδοπροσβλητῶν καὶ ἐργατῶν δολίων, ἐψηλάφησαν εἰς τὸν θάνατον. Καὶ εἰ τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ ἀκούει τῆς φωνῆς αὐτοῦ, τὰ μὲν αὐτοῦ πρόβατα ἀκούει τῆς φωνῆς τοῦ θανάτου πρὸς οὓς λέγει ἅν' Ὑμεῖς οὐκ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. Περὶ δὲ τῆς ἀσφαλείας τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο παρεστηρήσαμεν οὕτως ἔχον· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν τῷ Θεῷ ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οὗ μὲν ἐσμέν θάνατος εἰς θάνατον· οὗ δὲ ἐσμέν ζωὴ εἰς ζωὴν. Εὐωδία γὰρ Χριστοῦ εἰσὶν ἐν παντὶ τόπῳ οἱ ἐν Χριστῷ ἄνθρωποι. Περὶ δὲ τοῦ ἐργῶν θανάτου ἐκεῖνο εἰς μαρτύριον προφέρομεν, ὅπερ εἶπεν ὁ Κύριος· Ἐάν τις τὸν ἐμὸν λόγον ἐπιήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Φαμέν γὰρ ὡς ζωὴ μὲν ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς θάνατος· περὶ οὗ γέγραπται· Ἐσχάτος ἐχθρὸς

Ταῦτα τοίνυν εἰδότες, ἀγαπητοί, ἀπρηνώμεθα καὶ ἡμεῖς ἑαυτοὺς διὰ τὸν Κύριον· μηδὲν αὐτοῦ προτιμώμερον ἡγησώμεθα, μὴ πλοῦτον, μὴ τροφήν, μὴ δόξαν, μὴ σωματικὴν ἡδονήν, μὴ αὐτὴν τὴν ζωὴν· ἀλλ' ἀφειδήσωμεν καὶ αὐτῆς δι' αὐτόν· ἀκολουθήσωμεν τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότη, τὴν τούτου σταυρὸν ἐπ' ὤμων φέροντες, τὰ σαρκετικὰ νεκροῦντες· κινήματα καὶ φρονήματα· καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ συμμορφώμεθα· ὡς ἐν δουλωσώμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον εἰπεῖν, Ζῶμεν οὐκέτι ἡμεῖς· ζῆ δὲ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός. Καὶ ἡμῖν δὲ μὴ γένοιτο ἐν ἄλλῳ καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου. Μὴ ἐπαισχυνθῶμεν τοὺς λόγους· αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζῶν· καὶ πάντα προθύμως τὰ τούτου προστάγματα ἐκτελέσωμεν. Ἐχομεν δὲ καὶ ἡμεῖς διώκτην πικρότατον, τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν πολέμιον καθ' ἐκάστην ἡμῶν εἰς ἀρνησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκαλούμενον καὶ τὰ αὐτοῦ χωρίζοντα, διαπράττεσθαι ἀναγκάζοντα. Μὴ οὖν μαλακισθῶμεν, μηδὲ ἐνδῶμεν ἐν τοῖς τούτου παλαίσμασιν, ἀλλὰ γενναίως καὶ μετὰ ἀνδρικοῦ τοῦ προσημίματος ἀντιπαραταξώμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ ἀποδυσώμεθα, ἵνα καὶ τῆς ἀτελευτήτου εὐκλείας ἐπιτευσώμεθα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

¹⁹ Joan. 1, 26. ²⁰ II Cor. 11, 15. ²¹ Joan. VIII, 51. ²² I Cor. 15, 26.

Joannes Aloysius Mingarellius, ad eod. Nanian. CXXII (a), qui continet homilias Xiphilini patriarchæ Constantinopolitani, speciminis loco exhibet vicesimæ quintæ præmium in quo scitu non indigna de hæreticis Massalianis leguntur.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, κεφ. Γ.

Οὐκ ἄκαιρον οἶμαι περὶ τῶν Μασσαλιανῶν
 μυστηρίων αἰρέσεως, βραχέατα (sic) πρὸς ὑμᾶς δια-
 λέξασθαι· ἐπειδὴ καὶ τὴν τούτων ἀποβολὴν τε καὶ
 ἀποκλήρουξιν πανηγυρίζομεν σήμερον· ἦν ὁ φιλόχοι-
 στος καὶ εὐσεβέστατος ἡμῶν βασιλεὺς· ἐπὶ πολλῷ κρυ-
 πτομένην καὶ τοὺς ἀπλουστέρους λανθάνουσαν ἠλεγεῖ
 τε καὶ κατεδίκασε· καὶ τὸν ἀρχηγὸν ἐκείνων καὶ τῆς
 κακίας διδάσκαλον, πυρὶ δικάλιμ κατέκρινε· τὴν δὲ
 πονηρὰν τούτων διδασκαλίαν, ἐπὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκ-
 κλησίας ἀναθεματίζεσθαι παρεσκεύασεν. Ἰστέ τοί-
 νυν ὡς οἱ τοιοῦτοι, τὸ τῶν μοναχῶν προσωπεῖον πε-
 ριβαλλόμενοι κατ' αὐτοὺς ἀμφιέννυνται, καὶ τὸ τοῦ
 σχήματος· περιβάλλονται δέλεαρ, τῷ κωδίμ τὸν λύκον
 ἐπικρύπτοντες οἱ κατὰπτυστοι· ἐντεῦθεν ὑπὸ τῶν
 ἀπλουστέρων ὡς εὐλαβεῖς δῆθεν, παραδεχόμενοι· τῇ
 χρηστολογίᾳ τὸν ἴον τῆς κακίας συναποπτύουσι, καὶ
 τῷ μελικράτῳ παρακρινῶσι τὸ δηλητήριο· καὶ ἐν
 ἀρχῇ μὲν ἀπλῶς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον
 Πνεῦμα πιστεύειν διδάσκουσι· καὶ γινώσκουσιν τὸν
 Χριστὸν σεσαρκῶσθαι· καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολάς
 τηρεῖν ὑποτίθενται· καὶ προσεύχονται καὶ νηστεύειν
 καὶ πάσης ἀκαθαρσίας ἀγνεύειν παιδεύουσι· καιροῦ
 δὲ τινος προτόντος, παρασπείρουσι τῷ σίτῳ καὶ τὰ
 ζιζάνια· καὶ ὅτε τοὺς ἀθλίους χειροῖθεις ἐργάσω-
 νται, καὶ λάθωσιν εἴσω τῶν ἀρκύων τὸ θῆραμα·
 τότε δὴ τὸν κικεῶνα ἐχθροῦσιν, ἀπαρακαλύπτως
 βλασφημοῦντες, καὶ τὰ τοῦ διαβόλου μυσταγωγούν-
 τες δόγματα καὶ διδάγματα· ἄτινα πολλά τε καὶ ὅσα
 εἰσιν, οὐ τοῦ παρόντος λέγειν καιροῦ· μέγιστον δὲ
 σχεδὸν πάσης αἰσχίτης αἰρέσεως. Τοῦτο μὲν τοι
 χρωῶν εἰδέναι ὑμᾶς· ὡς κὴν ἐν ὄρχῃ τοιαῦτα διδά-
 κωσιν ὡς προεῖρηται, ἀλλὰ τοῖς ὄνομασι μόνοις ἡμῖν
 συμφέρονται· τοῖς δὲ πράγμασι παντάπασιν ἀφε-
 στήκασιν· καὶ σκότος ὄντες κατὰ τὸν πατέρα αὐτῶν,
 τὸ φῶς ὑποκρίνονται. Αὐτίκα Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ
 ἅγιον Πνεῦμα στόματι τιμᾶν δογματίζοντες, ἐτέραν
 τῆς παρ' ἡμῶν σεβομένης ζωαρχικῆς· ἁγίας Τριά-
 δος Τριάδα δοξάζουσι· καὶ ὑπερκειμένην τινὰ ἐξου-
 σίαν ἐν τῷ μυθολογούμενῳ παρ' αὐτῶν ὑπερτάτῳ
 (codex 108, ἐν τοῖς μυθολογούμενοις παρ' αὐτῶν
 ὑπερτάτῳ) τῶν ἐπὶ οὐρανῶν ὑπερκαθημένην δυσ-
 σεβῶς ἀναπλάττουσι· καὶ ἀνθρωπόμορφον εἶναι
 ταύτην διδάσκουσι. Τὴν παρθενίαν ἐναντίαν ἡμῖν
 προσποιεῖσθαι σπουδάζουσιν· ἡμεῖς μὲν γὰρ διὰ τὸ
 τιμωτέραν εἶναι τοῦ γάμου καὶ ὑψηλότεραν καὶ τε-
 λείως κατορθουμένην, αὐτὴν ἀσπαζόμεθα· οἱ δὲ διὰ
 τὸ τὸν γάμον βδελύττεσθαι, ὃν ὁ Κύριος πάντως
 εὐλόγησε· τίμιος, εἰπὼν, ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαν-
 τος. Ἐγκράτειαν καὶ οὐτοὶ κινδευοῦσιν, ἀλλ' οὐχ
 ὡς τῶν παθῶν κατευναστικῆν· ἀλλὰ τὰ βρώματα
 μυστατόμενοι, ὡς τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ δῆθεν
 ποιήματα. Τὴν ἡσυχίαν ἀγαπῶν ὑποκρίνονται· καὶ

A

DOMINICA OMNIUM SANCTORUM.

Evang. sec. Matthæum, cap. X.

E re esse videtur de detestanda Massalianorum
 hæresi pauca quedam ad vos edisserere, idque eo
 magis quod ipsorum anathematizationem· hodie
 promulgamus. Jam vero imperator noster Christia-
 nissimus ac maxime pius illam ipsam, quæ aolem
 fugit, condemnavit et ejus antesignanum omnisquo
 mali auctorem justo igni tradidit, ipsam vero per-
 versam doctrinam ab Ecclesia anathemate signari
 jussit. Hinc videre est istiusmodi homines habitu
 sumpto monastico sub pelle candida lupum sœle ab-
 scondidisse. Sic infames apud plerosque, probitatis
 famam arrogantes, auditi sunt, quia doctrinæ suæ
 malitiæ venenum aspergere escæque mel miscero
 callebant. Primo enim in Patrem, Filium, ac Spi-
 ritum sanctum sese credere simulant et Christum
 incarnatum esse affirmant. Sic etiam evangelica
 observare præcepta simulant precesque, jejunia et
 cordis munditiem prædicant. Tempore autem pro-
 cedente, frumento zizania jungunt et ubi, quos vo-
 lunt, sibi familiares reddiderunt et prædam suam
 dolose obtinuerunt, tum virus effundunt suum; tum
 manifesto blasphemant, tum diaboli doctrinam et
 fallaciam divulgant, quæ omnia in medium proferre
 non est hujus loci. Quod autem pessimum præ-
 se ferunt hæresim, id sane vos sciatis necesse est.
 Nam etiamsi in principio res honestas sequi sin-
 gant, nobis tamen nomine tantum similes
 sunt, reapse toto cœlo a nobis distant. Cum enim
 tenebrosi sint ad instar patris ipsorum, lucem fal-
 so simulant, Patrem et Filium et Spiritum sanctum
 ore prolitentur, sed aliam, quam nos, Trinitatem
 docentes, et post septimum cœlum aliud quoddam
 majus ac celsius non sine gravi errore astruentes,
 in quo humana omnia esse nugantur. Virginitatem
 porro ab ea quam nos prostemur differentem sta-
 tuunt. Nos enim eam amplectimur quia connu-
 bio honorabiliorem ac sublimiorem existimamus,
 illi autem, quia matrimonium fastidiunt a Domino
 sanctum, et matrimonium et lectus purus, res sacra
 dicente. Continentiam deinde quoque prædi-
 cant, non vero ut cupiditatum domitricem, sed
 quia cibos tanquam diaboli dona execrantur. Soli-
 tudinis amorem simulant et in loca deserta secedunt,
 hominum cœtum fugientes et vituperia evitantes.
 A Flaviano autem Antiochiæ episcopo reprehendi cœperunt.
 Qui cum multos undique monachos convocavisset qui ad unum omnes hæresim
 abjiciebant, singulos coram se accessitos hoc modo
 est allocutus: Tu, qui jam senior es, humanam
 naturam mellus cognitam habes et inimicos tuos
 utpote a malo dæmone excitatos nosti; gratiæ
 porro experimentum fecisti. Contra isti adolescen-

(a) Græci codices mss. apud Nanius patricios Venetos assertati, Bononiæ 1784, 4°, p. 253.

tes nihil probe sciunt et sermones mysticos non comprehendunt. Nunc dic, quæso, quomodo spiritus adversarius recedat et Spiritus sanctus precibus ac supplicationibus vestris motus, gratiam suam effundat. Tum qui ita interrogatus fuerat: Nulam, inquit, scimus, e baptismo utilitatem redundare, preces vero solas dæmonem inhabitantem expellere posse persuasum habemus. Unusquisque enim a maioribus suis pendet quoad originem et quoad ærritutem quam dæmonibus præstat; qui ubi semel precibus expulsi sunt, Spiritus sanctus visibiliter accedit; et statim corpus a tristis illa dominatione liberatur, anima autem malis cupiditatibus jam non se subjicit. Non enim jejuniò corpus macerante, nec præceptis malis libidines refrægantibus opus est. Hac mente imbutus homo quæ futura sunt prævidet, Trinitatem quoque clare contemplatur, et rerum divinarum et mysteriorum cognitione dignus censetur. Senex monachus sic meliora edoctus hæresim detestabilem in omne tempus abjurat. Sed hæc sufficiant. Nos autem illud Evangelii dictum examinemus ac semper ob oculos habeamus: Dixit Dominus discipulis suis: Quicumque

constabitur in nomine meo, etc. λέγειν, ὡν ὑπὸ τῆς εὐχῆς ἐλαυνομένων, ἐπιφοιτῶ λοιπὸν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ὁρατῶς τε καὶ αἰσθητῶς· καὶ τὸ μὲν σῶμα εὐθύς τῆς ἐμπαθοῦς κινήσεως ἠλευθέρωται· ἡ δὲ ψυχὴ, τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα βροτῆς· ὡς μηκέτι δεῖσθαι μήτε νηστείας· κτερούσης τὸ σῶμα, μήτε διδασκαλίας· χαλινούσης (αἱ. codex χαρυνούσης) τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν, ἀπὸ πάσης κτηνῆς ἐνεργείας καὶ ἐνθυμησεως· προβλέπει δὲ καὶ τὰ μέλλοντα σαφῶς ὁ τοιοῦτος, καὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα ὀφθαλμοφανῶς θεωρεῖ, καὶ θεολογίας, καὶ θείων μυστηρίων καταξιούται· οὕτως ὁ γέρον· ἐξαπατηθεὶς τὴν βδελυρὰν αἵρεσιν εἰς τὸ ἐμφανὲς ὑπέβη· ἤγαγεν. Ἀλλὰ ἐὰ μὲν περὶ τούτων, ἐπὶ τοσούτων· ἡμεῖς δὲ λοιπὸν τὴν εὐαγγελικὴν ὑπόθεσιν εἰς μέσον προθήσωμεν καὶ ἐξετάσωμεν οὕτως ἔχουσαν· Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς· Πᾶς ὁστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοί, etc.

ἐν ἰδιάζουσι τόποις προσκαθῆσθαι· προσπλάττονται· τὰς ἐκκλησίας φεύγοντες καὶ ἀνεξέλεγκτοι μένειν σπουδάζοντες. Τὸ πρῶτον δ' ὑπὸ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείου· ἠλέγχθησαν· οὗτος γὰρ πολλοὺς μοναχοὺς ἀπὸ τούτων (codex 108, ἀπὸ πάντων) συγκαλεσάμενος ἄρνούμενους· τὴν αἵρεσιν, οὕτως διήλεγξε· παραλαβὼν γὰρ κατ' ἰδίαν γέροντά τινα περ' αὐτοῖς ἐπίσημον, οὕτω φησὶν· Ὑμεῖς, ὦ πρεσβύτερα (codex 108 ἡμεῖς, ὦ πρεσβύτερα), ἀκριβίστατον (codex 108, ἀκριβίστατον) καὶ τὴν ἀνθρώπειαν φύσιν ἐμάθετε (cod. 108 ἐμάθομεν), καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων· δαιμόνων ἐγνωτε (αἱ. cod. ἐγνωμεν) μηχανήματα· πείρα δὲ καὶ τὴν χορηγίαν τῆς χάριτος ἐιδόχθητε (αἱ. cod. ἐιδόχθημεν)· οὗτοι δὲ νέοι ὄντες, καὶ ἀκριβῶς (cod. 108, ἀκριβῶς) οὐδὲν ἐπιστάμενοι, μυστικωτέρων λόγων ἀκούειν οὐ φέρουσιν· οὐκοῦν εἰπά μοι, πῶς φατε καὶ τὸ ἐναντίον πνεῦμα ὀκχωρεῖν, καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ἐπιφοιτῶν διὰ τῆς ὑμετέρας εὐχῆς καὶ ἐπιτηδεύσεως. Ὁ δὲ ἀπατηθεὶς φησὶν· Οὐδεμίαν ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἴσμεν ὠφέλειαν γίνεσθαι· μόνην δὲ τὴν σπουδαίαν εὐχὴν τὸν ἐνοικον καὶ συνουσιωμένον δαίμονα ἐξελαύνειν· ἔλακει γὰρ ἕκαστος ἐκ τοῦ προπάτορος· ὡσπερ τὴν φύσιν, οὕτως καὶ τὴν τῶν δαιμόνων δου-

JOANNIS XIPHILINI

DECRETA MATRIMONIALIA.

Vide Patrologiæ Græcæ tom. CXIX, col. 755 sqq. et 875.

ANNO DOMINI MLXXV

JOANNES CP. DIACONUS.

Joannis, Constantinopolitane Ecclesiæ diaconi, nomen et opus significaverat Allatus in Diatriba de Psellis p. 21 (apud Fabric. B. G. ed. vet. t. V.). Nos vero in Vaticanis codicibus opus illius, prout in codice 51 describitur, multijuga doctrina refertum reperimus; cujus ætas haud ultra Psellum, quem alicubi Joannes laudat, assurgit. Primum libri primi capitulum interim luce donabimus. — MAI N. B. PP. VI, 542.

Ἰωάννου διακόνου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Ἀπερὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τέλους οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἱστορικῶς ἐκπορευθεῖς· καὶ περὶ τῆς χριστιανικῆς πολιτείας, ὅπως συνέστη· καὶ κατὰ πάντων ἀπειρητικῶν.

Johannis diaconi Magnae ecclesiae, de Dei circa hominem oeconomia inde a principio ad finem, historica utilis. Origo Christianae constitutionis; postrema venit contra omnes haereticos dissertatio.

Ἐσφάλιον πρῶτον.

Caput primum.

α'. Βιβλίον πρῶτον. Τίς ὁ σκοπὸς τῷ Θεῷ τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως καὶ τῆς δευτέρας ἀναπλάσεως διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὅπως καὶ ὁ Θεὸς διὰ ἀγαθότητα αὐτοῦ τὸν νοητὸν, εἶτα μὲν αἰσθητὸν κέσμιον παρήγαγε· καὶ ὅτι τὸ τελευταῖον δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, ἴθεο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ ἐν Ἐδέμ, ἔτοι τῇ τρυφῇ (Ἐδέμ γάρ ἡ τρυφή ἐρμηνεύεται)· καὶ ὅπου· αὐτεξούσιον ποιήσας αὐτὸν, καὶ μέσον ζωῆς καὶ θανάτου θέμενος, ἐντολὴν δίδωκεν αὐτῷ, καὶ ὅπου· καὶ τί τὸ τέλος τῆς ἐντολῆς· καὶ ὅπου, εἰ ἐφύλαξε τὴν ἐντολὴν ὁ Ἀδάμ, ἀπέκειτο ἐκείνῳ τὸ ἔπαθλον· καὶ ὅπου ἀπάτη τοῦ ὄφρου· εἰς φθορὰν καὶ θάνατον ὁ ἄβελος· καταλίθησεν, ὡς ἐξ ἐκείνου εἰς πᾶσαν τὴν φύσιν διαδοθῆναι τὴν φιλόδηρον τῆς φθορᾶς τιμωρίαν, ὁ θεόπτης Μωσῆς ἀρχόμενος τῆς κοσμοποιίας ἡμῶν διηγήσατο, καὶ πολλοὶ καθεξῆς τῶν Πατέρων ἐκείνῳ ἐπόμενοι σαφέστερον ἐξηγήσαντο· ἀλλ' οὐκ ἦν αἰεὶς μέχρι παντὸς ἀνάσχεσθαι τὸν ἀγαθὸν ποιητὴν ὁρῶντα τὸ οἰκεῖον πλάσμα τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ διαβόλου τυραννόμενον, τοῦ μὲν ποιητοῦ καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀποστρεφόμενον, τὸν δὲ ἀθέλα νοσοῦντα· ταῦτ' ἐστὶ καὶ πολυθεῖαν εἰπεῖν, καὶ τῇ ὁμοδόλῳ κτίσει λατρεύοντα, καὶ πάσης κακίας καὶ πονηρίας ὑπάρχοντα εἰκείσετατον ἐργαστήριον· τίνοι γὰρ ἄλλῃ ἢ τῷ Δεσπότη τῆς φύσεως διέφερον ἢ ἀνάκλησις; τίνοι δ' ἑτέρῳ ἢ τοῦτῳ μόνῳ τῷ τὴν ζωὴν δίδοντι δυνατόν ἦν καὶ ἀρμόδιον, ἀνασῶσαι πάλιν τῷ ταύτῃ ἐξ αὐτοῦ λαβόντι καὶ ἀπολείαντι;

1. Liber primus. Sermo agitur de fine quem Deus ob oculos habuerit in prima formatione hominis, et in secunda per Filium; quomodo fletus, pro bonitate sua, produxerit mundum intellectuelum, deinde mundum sensibilem, et quod hominem creatum in Eden, id est paradiso, posuit (Edem enim voluptatum significatum habet); quod cum eum libero arbitrio dedit, et inter vitam et mortem medium statuisset, praeceptum ei dederit, et quoddam sequitur de praecepti illius tenore. Adamum, si praeceptum observasset, praemium assecuturum fuisse ostenditur. Serpentis autem fraude deceptus miser homo in perniciem ac mortem damnatur. Moyses ultionem divinam asper totam naturam irruisse ostensurus, mundi creationem, in quo multi deinceps Patres eum imitati sunt, enarrat. Sed Creator plasma suum a diabolo vexatum diutius videre non sustulit, quippe qui illum a vero Deo averteret et incredulitatis morbo traderet. Nihil enim inter polytheismum et terram interest, ubi natura et cum ea omne genus perversitatem exercetur et colitur. Ad quem alium regeneratio pertinet nisi ad eum qui vitam dedit, et penes quem solum est salvare et in pristinum statum restituere eum qui vitam perdidit.

β'. Ἄλλ' ὁμοίως καὶ μετὰ πολλὰς τὰς λύσεις ἃς τῇ πραγματικῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ δεινοῦ πολέμητορες, ὁ τῆς φύσεως Δεσπότης προσήγαγεν ὡς ἀριστος ἰατρός κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους, ἔμενε τὸ κακὸν ἀδιόρθωτον· ποτὲ μὲν γὰρ ὡς ἤματι φάρμακα προσέθη τὰς ἐπιδημίας αὐτῶν· ποτὲ δὲ ὡς ὄραση τὰ κακὰ τὴν σφῆν ἀποκαθαίροντα, ἢ καὶ πολλάκις καταναλίσκοντα ἐπέφερε τὰς πληγὰς· καὶ ποτὲ μὲν λόγῳ ἐπαίδευσεν, ὡς τὸν Ἀδάμ μετὰ τὴν παράβασιν, καὶ τὸν Κάιν μετὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν· ποτὲ δὲ ἐσηγγείη, ὡς τὸν Ἀδάμ, ἐπιχορηγῶν τὰ χρεῖωδῆ τῇ σαρκὶ μετὰ τὴν παράβασιν· καὶ τὸν μὲν Κάιν στόμῳ καὶ τῷ μὲν καταδίκαζε τῶν οἰκείων μελῶν· τοὺς αὖ ἐπὶ Νῶε ὕδασι κατακλυσμῷ διὰ τὸ διεφθαρμένον τῆς αὐτῶν προαιρέσεως· καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ πυργοποιίᾳ τῶν γλωσσῶν συγχύσει διὰ τὴν ἀπόνοιαν· τοὺς δὲ ἐν Σοδόμοις διὰ τὴν ἀσελγίαν· ὀδηγήσει δὲ ποτὲ καὶ διὰ νόμου γραπτοῦ ὡς ἐπὶ Μωσέως διὰ τὸν συνηθεσμὸν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀθεότητος· εἶτα καὶ διὰ προφητῶν πολλάκις παρήγγελλε· καὶ πολλὰ τινὰ καὶ ποικίλα ἐπαδείκνυτο τὰ ἱατρύματα, δι' ὧν τὴν πεσοῦσαν φύσιν εἰς τὸ τοῦτο τοίνυν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

2. Sed post multa sanationis experimenta quae a communi hominum hoste passi sumus, morbus tamen restitit, contra quem naturae Dominus, utpote optimus medicus, varia secundum temporum vicissitudines adhibuit medicamenta, modo lenia, modo efficacia, ut plagas et vulnera; modo benigne alloquendo, ut Adamum post transgressionem mandati; ut Cainum, quem ad vitae miserias condemnavit; sicut etiam Noachi coenos per diluvium ob crimina punivit. Huc accedit quod stultitiam eorum qui celsam turrim aedificabant, linguarum confusione ultus est, et pari modo Sodomitas propter mores corruptos manum valida visitavit. Alio porro tempore, Moyses inquam, per legem scriptam Aegyptiacae incredulitati mederi voluit, ut postea per prophetas voluntatem suam indicavit, id semper agens ut genus humanum in pristinum statum revocaret. Ob id enim ipsam Moyses et prophetae sunt instituti.

γ'. Ἄλλ' οὐ δέδοται ταῦτα τοῖς ἄπαισι· μόνοις δὲ τοῖς ἐξ Ἀβραάμ, ὡς ἐκείνῳ ὑπέσχετο· οὐδὲ γὰρ τοσ-

3. Hoc autem non omnibus, sed iis tantum datum fuit qui ex Abrahamo orti erant. Non enim

Moyſes ipſe nec prophetæ idem valebant facere : nec ſi feciſſent, ſ popularibus idololatriſ auditi fuiſſent. Ideo ſolis Hebræis ſiquatenus Triadis myſterium revelatum eſt, ne in Ægyptiorum polytheiſmum reciderent. Sed nec præceptis, nec admonitionibus, nec miraculis eo adduci poterunt ut ſolum verum Deum colentes falſos tergiverſarentur et malis operibus valedicerent. Et cum legiſcriptæ obtemperando vitam ſpiritualem ſequi poſſent, pro ſua ſtultitia uni ſenſibilitati parebant ; a prophetis autem objurgati non reſpiſcebant, imo plures ex iis interfecerunt. Hinc morbus et vulnera quibus homines laborant omni remedio reſiſtere videntur. Ad doctiorem igitur medicum et ad efficaciora remedia, imo ad majorem medicinam refugiendum eſt.

ἀνίατον, καὶ ἡ πληγὴ ἀθεράπευτος· διὸ καὶ χρειαροὺς φαρμάκους, καὶ ἰατρίας τῆς μελιζονος.

4. Quis autem eſt hic, quem quaerimus, medicus artis ſuæ peritiſſimus, et qui optime curat, niſi Filius Dei et Verbum ſubſtantiale, per quod Pater totum mundum hominemque ipſum creavit? qui omnia ex nihilo produxit, cooperante ſaucto ac vivifico Spiritu? Per ipſum enim quaerunt vivere et vi ineffabili gubernantur. Idem et hominem e beatitudinis ſtatu delapſum regeneravit; hancque regenerationem Verbum ac Deus ita effecit, ut naturam humanam in ſeipſo producendo in poſterum tempore opportuno ſeſe manifeſtaverit. Nunc enim quaeritur qualem primo Adamo diſpenſationem implicuerit; ubi paraduſ cum deliciis ſuis, et quibus plantis conſitus fuerit; quidnam a Deo vetitum ſit; qualis a principio Adamus creatus fuerit, et quid ipſi acciderit; quomodo tentationi ſuccubuerit et quid inde perverſerit. Sic enim procedentes et ordini methodico inſiſtentes novum Adamum inveniemus et naturæ humanæ delapſæ regenerationem verificalibimus. Hinc igitur exorſi loquimur.

ἀκολουθεῖς ἐπιμένει, δι' αὐτάκτου τῆς διηγήσεως ἐπὶ τὸν νότον ἰστορήσομεν, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ γενομένην τῆς ἀλλαγῆς τοῦτον ἐντεῦθεν ἀρχόμενοι.

Primum autem hunc operis librum ita concludit auctor, proponens ſecundi argumentum.

Sermo de cætero in ſecundo libro habendus erit de vita ſpirituali, angelica, ſupernaturali, quam Chriſtus introduxit. Tum ſecundi libri novum initium ſub commentarii forma faciendum erit, ubi, quod ad ſecundum Adamum ſpectat, expoſuemus.

αὕτη ἦν ἡ τοῦ Μωϋσῆος ἰσχὺς καὶ τῶν προφητῶν· ἀλλ' οὐδ' ἄν οἱ πολλοὶ προσεδέξαντο τοὺτους, κατεδωλοὶ πάντη τυγχάνοντες. διὰ τοῦτο τοῖς Ἑβραίοις καὶ μόνοις καὶ οὐδ' αὐτοῖς φανερώς ἀνεκαλύφθη τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον, ἵνα μὴ Τριάδα ἐνωτιαίεμενοι, εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν αὐθις μεταſτραφῶσι τοῦθελαν· εἰ τινες καὶ μετὰ τοσαύτης διδασκαλίας, καὶ παρανέσεως, καὶ τὰ τρικαῦτα τεράſτια, συχνάκις πρὸς εἰδωλολατρίας ἐπίγοντο, καὶ τῆς προτέρας κακίας ἀντέγοντο· ἀλλὰ καὶ νομικοῦ γράμματος ἐδηγούντος αὐτοὺς πρὸς τὴν πνευματικωτέραν διανοίαν, ἐκείνοι κτηνώδεις ὄντες τῷ φαινομένῳ προέκειντο, μόνῃ τῇ αἰσθησεὶ δουλεύοντες· εἰ δὲ κα' παρὰ τῶν προφητῶν ὠνεῖδιζοντο, διὰ τὸ σκληροκαρδιον αὐτῶν καὶ ἀκαμπὲς οὐκ ἐπέθοντο, ποτὲ δὲ καὶ ἀπέκτεινον. Ἐδόκει τοίνυν τὸ ἀνθρώπινον τραῦμα ἐγένετο ἐμπειροτέρου θεραπευτοῦ σὺν δραστικωτέ-

δ. Τίς δ' ἕτερος; ὑπῆρχε τοιοῦτος ἰατρὸς δοκιμώτατος καὶ θεραπευτὴς ἄκριβίστατος; ἀλλ' ἡ μόνος αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος ὁ ἐνωπύστατος; καὶ τοίνυν οὗτος, δι' οὗ καὶ ὁ Πατὴρ ὡς Δημιουργὸς τὸν ὅλον κόσμον καὶ τὸν ἀνθρώπον ſυνεſτήσατο, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· διὰ γὰρ τοῦτου ζωοποιούνται τὰ ζῶντα, καὶ ἀρρήτων δυνάμει ſυνέχονται. Ὁ αὐτὸς πάλιν ἐκπεσόντα τοῦ εἶναι τὸν ἀνθρώπον εἰς τοῦτο ἀνεκαλίεſατο· ὅπως δὲ τὴν ἀνάκληſιν ἐποίηſατο ἀναπλάſα; ὁ Λόγος; καὶ θεὸς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύſιν, καὶ οὕτω; ἀνορθωſάμενος, προτῶν ὁ Λόγος; διδάξει κατὰ καιρὸν τὸν προσηκόντα. Νῦν γὰρ προηγούμενος; ἐſτιν ὁ τρόπος τῆς ἐν τῷ πρώτῳ Ἀδάμ οικονομίας τοῦ Θεοῦ πάσης, καὶ τίς ὁ παράδειſος καὶ ἡ τρυφή, καὶ ὅπου πεφύτευται, καὶ τίνα τὰ ἐπιτεταμμένα φυτὰ, ποῖον δὲ τὸ κεκωλυμένον· καὶ ποῖος ἐπλάſθη τὸ κατ' ἀρχῆς ὁ Ἀδάμ, καὶ τί ἄρα τοῦτῳ ἐπιſυμβέδθηκε· καὶ ὅπως ὑπέπεσε τῇ παρακοῇ, καὶ εἰ τι τοῦτοι; ἐμπριέχεται ἕτερον. Οὕτω γὰρ ἐδῶ προβαίνοντες, καὶ τῇ δεουſῃ τὸν νέον Ἀδάμ κατανηſομεν, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πεſούσης ἡμῶν φύſεως ἀνορθωſιν καὶ ἀνάπλαſιν.

Ἐπεὶ τοίνυν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ περὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἀγγελικῆς τῆς ὑπὲρ φύſιν, ἦν ὁ Χριſτὸς εἰſήγαγε· ἀρχὴν αὐθι; ἕτεραν ποιηſάμενος τοῦ δευτέρου βιβλίου τὴν πρίπουſαν καὶ ἀφηγητὴν, καὶ τὰ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ, καὶ τῶν καθεξῆς.

ADDENDA.

JOANNIS EUCHAITENSIS

EX VITA SANCTÆ EUSEBIÆ FRAGMENTUM.

(Apud Leonem Allatum De utriusque Ecclesiæ in dogmate de Purgatorio consensione, p. 754.)

Ἐτι δὲ πλήρες ἡμερῶν τῶν τοῦ πνεύματος, καὶ μέντοι καὶ τῶν τοῦ σώματος, μετὰ μεγάλων ἐλπίδων, καὶ λαμπρῶν ἐκδημῆ, παρ' ἐκείνου τὰ γέγρα, τῶν ὑπὲρ ἐκείνου κινδύνων τε καὶ πόνων κομιουμένη, καὶ τῆς κάτω πατρίδος καὶ βασιλείας, ὧν ἐστέρητο δι' αὐτὸν, τὴν οὐράνιον πόλιν ἀξιοκρατῶς ἀντιληφόμενη, καὶ τὴν ἐκεῖ δόξαν καὶ βασιλείαν τὴν ὄντως ἀσάλευτον καὶ ἀνεπηρέαστον ἀτίδως σὺν ἐκείνῳ κληρονομήσουσα. Ἐνθα καὶ νῦν τὴν πρὸς πάντας μάρτυρας ἔχει κοινωνίαν καὶ συναυλίαν, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς ἀπολαύουσα τρυφῆς καὶ μακαριότητος, διὰ τε τὰ φίλτρα τὰ πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοὺς καλοὺς ἀγῶνας, οὓς ἐντεῦθεν προκατεβάλετο. Καὶ ὅτι καὶ αὐτὴ μάρτυς ἀντικρυς, τῶν εἰς τὸ σῶμα δίχα ποιῶν, ἃς οὐδὲ αὐτὰς ἡ ἀήττητος ἐπαγομένης ἂν περιτήσατο.

Sed jam plena dierum spiritus, imo etiam et corporis, magna atque apertissima concepta spe, vita excedit, ab illo, discriminum ac laborum pro eo susceptorum præmia relatura, et loco terrenæ patriæ regniq̄ue, quibus causa illius spoliata fuerat, cœlestem civitatem, uti par erat, receptura, et gloriæ quæ ibi est et regni, quod dimoveri non potest, neque perturbari, sempiternæ una cum illo hæres futura. Ubi nunc quoque martyrum omnium communionē, et cohabitationē fruitur, earumdem cum illis deliciarum et beatitudinis particeps facta, tum propter in eosdem amorem, et arrhabones bonos, quos hic sibi præparaverat, tum quod ipsa æque atque illi martyr fuit, pœnas tantummodo si excipias corporis, quas nihilominus illa iasuperabilis, D si illatæ fuissent, non aufugisset.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

ANONYMUS.

VITA S. NILI JUNIORIS.

Commentarius prævius.

9

9

CAPO PRIMUM. — Nascitur S. Nilus. Magnum in ipsa adolescentiâ in virtutibus et scientiis progressum facit. Variis tentationibus a dæmone appetitur; fit monachus.

16

Cap. II. — In cœnobium admissus, vixque habitum nectus, destinatur alteri monasterio prælatus, sed sollicito hanc cæterasque dignitates refugit, abstinentiæ et humilitati studens. Prophetiæ spiritu claret. Ad cellam solitariam se recipit.

30

Cap. III. — S. Nilus jejuniis vigiliisque carnem domat et spiritui subjicit: variæ orationes occupationesque diurnas dividit ad vitandum tœdium: antiquorum Patrum singulas vivendi normas experitur; jejunia et mortificationes usque ad stuporem colit, varique a dæmone tentatus in morbum incidit.

42

Cap. IV. — Ad cœnobium æger reductus, convalescit, rursumque ad speluncam reversus a diabolo graviter fuste vulneratur, quo malo prodigiose sanatur. Stephano vitæ monasticæ institutis instruit.

51

Cap. V. — Georgium virum nobilem Rossanensem

post varias probationes in disciplinam recipit S. Nilus; miranda illius humilitas propriæque voluntatis abdicatio, et sanctus obitus.

67

Cap. VI. — S. Nilus gloriæ sui que contemptor Canticam, suum oïm magistrum, ad despectum divitiarum hortatur; fratres oratione contra dæmonis insidias munit; avari præpositi bona sibi testamento legata pauperibus elargitur; parthenonem restaurat; populū turbam fugit.

78

Cap. VII. — Propositas sibi ex sacris Litteris quæstiones resolvit; cum Judæo agere de Deo recusat; habitum monasticum tridentibus ultionem divinam prædicat.

87

Cap. VIII. — S. Nilus fugitans adulationis Eupraxium Calabriæ præfectum increpat; testamento legata bona administrare recusat; plures dæmoniacos liberat.

93

Cap. IX. — Popularibus suis Rossanensibus rebellionis pœnas imminentes deprecatur; ex vulnere sanatur; oblatas pecunias recusat; ad divitiarum contemptum et solitudinem cubicularium imperatoris hortatur.

103

Cap. X. — Insidias a dæmone structas et episcopatum Rossanensem sibi destinatum fuga declinat S. Nilus; archiepiscopo suo arquescere suo consilio nolenti mortem funestam prædicat, etc.

115

Cap. XI. — Ad monasterium Casinense profectus,

festive ab abbate Alligerno excipitur, et monachos variis infirmitatibus liberat. 125
 Cap. XII. — Abara vidum filii mortem et ducatus amissionem vaticinatur; malum bono remunerat; dissolutis monachis penas imminentes minatur. 134
 Cap. XIII. — Abbatiam Vallis-Lucii relinquit; feminas nonnisi coactus ad colloquium admittit; Romam profectus pro Joanne antipapa apud pontificem et imperatorem deprecatur. 145
 Cap. XIV. — Stephanus pius obtulit. S. Nilus, ne sibi honores deferantur, studiose cavet et monasterium ideo relinquens Romam tendit; sancte moritur et a suis cum magno luctu sepelitur. 154

THEODORUS ICONII EPISCOPUS.

VITA SS. CIRYCI ET JULITTÆ. 166

LEO PRESBYTER.

PROLOGUS ad Passionem SS. Rofæ et Respicii. 174

PROLOGUS ad vitam S. Joannis Chrysostomi. 175

LEO GRAMMATICUS.

HISTORIA BYZANTINA. (Exstat tomo CIX, inter Scriptores post Theophanem.)

JOANNES PRESBYTER.

EPISTOLA ad Leonem Grammaticum. 178

EPIPHANIUS MONACHUS.

Notitia. 179

Testimonia de Epiphano. 182

SERMO de Vita B. Virginis Delparæ. 186

SERMO de Vita S. Andreæ. 215

ENARRATIO SYRIÆ, ad modum descriptionis. 259

DE RELIGIONE CHRISTIANA libellus. 274

ALEXIUS PATRIARCHA CP.

CONSTITUTIONES SYNODALES (Memorantur tantum). 286

DEMETRIUS SYNCELLUS.

RESPONSIONES de Nuptiis prohibitis (Memorantur tantum). 287

SYMEON JUNIOR.

Notitia. 287

Prælio Jacobi Pontani. 318

ORATIONES XXXIII. 321

Epilogus orationum ad Lectorem. 307

LIBER DIVINORUM AMORUM. 307

Cap. I. — Precatio mystica, qua Spiritus sanctus invocatur. 307

Cap. II. — De divina illustratione et illuminatione Spiritus sancti. 310

Cap. III. — Quomodo Pater hic immutatus purgatusque, acerrime cum Deo conjunctus sit, et qualis ex quali evaserit, Verba ejus in hoc capite ad Deum amoris plena demonstrant. Ad extremum theologice de angelis disserit. Principio orationis, moræ justorum, accusator sui est. 314

Cap. IV. — De vero monacho et ejus officio. 316

Cap. V. — Doctrina ad monachos. Qualem fidem quis erga Patrem suum spirituales gerere debeat. 316

Cap. VI. — Præceptiones quibus tiro monachus ad perfectionem status sui contendere docatur. 318

Cap. VII. — Amorem suum erga Deum declarat. 318

Cap. VIII. — Quibus manifestetur Deus, et in quibus per observationem mandatorum ejus, boni habitus insit. 319

Cap. IX. — Spiritus sancti compotem, sibi ejusdem lumine rapi, et supra omnes perturbationes ferri, nec earum contactu lædi. 320

Cap. X. — Tristitiam ex obitu charorum etiam robustiores attingere. 321

Cap. XI. — Deum sibi sicut Paulo et Stephano apostolis viam cum stupore commemorat. 322

Cap. XII. — De unitate omnimoda τριαδικότητος Deitatis. 325

Cap. XIII. — Ad penitentiam cohortatio, et quomodo voluntas carnis, voluntati spiritus copulata, hominem Deo simi em reddat. 325

Cap. XIV. — Gratiarum actio ad Deum, propter dona quibus ab eo dignatus est. 327

Cap. XV. — Videns gloriam Dei, quam in se operationem senserit. 329

Cap. XVI. — Secundum naturam Deum solum amabilem esse. 333

Cap. XVII. — Timorem generare charitatem, et illum eradicare timorem ex anima, manereque in ipsa, cum sit sanctus divinusque Spiritus. 334

Cap. XVIII. — Qualem oporteat esse monachum, quæ ejus actio, et qui ascensus. 342

Cap. XIX. — De intellectuall revelatione functionum divini luminis, deque divina et quæ animo caritat actione illius vitæ, quæ cum virtute transigitur. 345

Cap. XX. — Solum illis perspectas et manifestas esse res divinas, quibus per communionem sancti Spiritus totis totus unicus est Deus. 349

Cap. XXI. — Ad quemdam discipulum adhortatio. 353

Cap. XXII. — Omnes sanctos illuminatos illustrari, videreque gloriam Dei, quatenus eam a natura humana videri fas est. 358

Cap. XXIII. — Gratiarum actio pro exsilio, et afflictionibus, quas in persecutione sua pertulit. 359

Cap. XXIV. — Supplex ad Deum precatio pro auxilio impetrando. 359

Cap. XXV. — Quædam theologica. Mentem a sordibus motionum cum ratione pugnantium expurgatam, Deum invisibilem et a concretione materia liberam aspicere. 361

Cap. XXVI. — Desiderium et amorem erga Deum quemvis amorem, et quodvis desiderium transcendere, mentemque purgatorum in lumen Dei immersam, divinam naturam induere, indeque Christi mentem, seu sensum appellari. 363

Cap. XXVII. — Confessio gratiæ donorum Dei, et quomodo in Patre hæc scribente Spiritus sanctus operatus fuerit. Item a Deo parænesis quid ad salutem obtinendam faciendum sit. 363

Cap. XXVIII. — Gratiarum actio ad Deum pro acceptis ab eo beneficiis, et in questione positum, quamobrem perfecti a demonibus tentari permittantur. Descriptio renuntiantium mundo, et institutio, in persona Dei. 366

Cap. XXIX. — Qui per communionem sancti Spiritus Deo jam conjuncti ex hac luce discedunt, eos illic in omnem æternitatem cum eo victuros. Aliter se in hæc vita habentibus, tum secus orienturum. 371

Cap. XXX. — Melius esse bene regi, quam regere invitos. Nullum enim capi emolumentum, si quis alios servare studeat, et se per illorum præfecturam perditum eat. 373

Cap. XXXI. — Quis sit illud: *Secundum imaginem*, et merito intelligi hominem prototypi similitudinem, seu imaginem esse. 373

Cap. XXXII. — Subtilitates theologicas. Qui non videt lumen gloriæ Dei, cæco infeliciorem esse. 373

Cap. XXXIII. — Confessio precatiori conjuncta, et de copula sancti Spiritus cum perturbationum vacuitate. 384

Cap. XXXIV. — De intelligibili paradiso splendidi commentatio, et de ligno vitæ in eodem. 386

Cap. XXXV. — Gualibet homini propter divinas leges injuriose et contumeliose tractato, eam ipsam ignominiam honori et ornamento esse. 386

Cap. XXXVI. — Spiritu sancto in nobis fulgente, omnes non rectas animi motiones fugari: eodemque radios contrahente, ab his, et a pravis cogitationibus nos infestari. 390

Cap. XXXVII. — Quædam theologumena. 392

Cap. XXXVIII. — Precatio ad Deum supplex simul, et gratiarum actio de beneficiis in se collatis. 394

Cap. XXXIX. — Qui Deum desiderat, odit mandata. 395

Cap. XL. — Gratiarum actio ad Deum pro acceptis beneficiis. 398

CAPITA PRACTICA ET THEOLOGICA. 608

DE ALTERATIONIBUS ANIMÆ ET CORPORIS. 601

DE FIDE. 606

DE TRIBUS MODIS ORATIONIS. 702

Appendix ad Symeonem Juniores. 710

DIALOGUS DE DEO. 710

NICETAS CHATHOPHYLAX NICÆNUS.

Notitia. 711

DE SCHISMATE GRÆCORUM. 714

MICHAEL CERULARIUS PATRIARCHA CP.	
<i>Notitia.</i>	719
HOMILIA in festo Restitutionis imaginum.	725
EDICTUM SYNODALE.	738
Alia edicta synodalia.	747
DECRETUM de sacerdotis uxore adulterio polluta.	750
EPISTOLÆ.	751
I. — Epistola Domnici patriarchæ Venetiarum ad Antiochiæ patriarcham.	751
II. — Petrus patriarcha Antiochiæ archiepiscopo Grandensi.	755
III. — Michael Cerularius patriarchæ Antiochiæ.	762
IV. — Petri Antiochiæ patriarchæ dissertatio eo tempore scripta quo adventi Italus Argyrus ut nostra rependeret.	795
V. — Michael Cerularius ad Petrum Antiochenum.	815
SAMONAS GAZENSIS EPISCOPUS.	
<i>Notitia.</i>	819
DE SACRAMENTO ALTARIS.	823
LEO ACHRIDANUS.	
<i>Notitia.</i>	835
EPISTOLA AD JOANNEM TRANENSEM.	835
NICETAS PECTORATUS.	
<i>Notitia.</i>	845
<i>Notitia altera.</i>	846
Monitum ad tres Centurias asceticas.	850
PRACTICORUM CAPITUM Centuria prima.	851
PHYSICORUM CAPITUM Centuria secunda.	899
GNOSTICORUM CAPITUM Centuria tertia.	934
DE SALUTATIONE MANUALI.	1010
LIBELLUS CONTRA LATINOS.	1012
<i>Hujus libri refutatio, auctore card. Humberto.</i>	1021
CARMEN IAMBICUM in Symeonem Juniozem.	1059
JOANNES EUCHAITARUM METROPOLITA.	
<i>Notitia.</i>	1059
<i>Notitia ex Fabricio.</i>	1046
VITA S. DOROTHEI JUNIORIS.	1051
CAPUT PRIMUM. — Dorothei natales, fuga, monachus, sacerdotium.	1051
Cap. II. — Extases patitur, et divinitus jussus extrahit monasterium ac templum.	1059
Cap. III. — Miracula et mors sancti.	1067
SERMO in SS. Deipara Dormitionem.	1078
VERSUS IAMBICI in principalium festorum pictas in tabulis historias.	1114
Epistola nuncupatoria.	1114
Monitum lectori.	1118
Versibus iambicis Commentarius in pictas festorum tabulas.	1119
Programma in totum librum.	1119
I. — In sanctam Christi Nativitatem.	1125
II. — In sacrum Christi Baptisma.	1125
III. — In sanctam Christi Transfigurationem.	1127
IV. — In resurrectionem Lazari.	1127
V. — In Palmas.	1128
VI. — In sanctam Christi crucifixionem.	1129
VII. — In Delparam lacrymantem.	1150
VIII. — In sacram vivificamque Christi Resurrectionem.	1151
IX. — In Contractationem.	1152
X. — In sanctam salutaremque Ascensionem.	1153
XI. — In sacram Pentecosten.	1155
XII. — In Eliam a corvo nutritum.	1154
XIII. — In sancti Pauli et Chrysostomi historiam.	1154
XIV. — In sanctum Joannem Chrysostomum.	1155
XV. — In sanctum Gregorium Theologum.	1155
XVI. — In magnum Basilium.	1155
XVII. — In tres simul.	1156
XVIII. — In sanctum Nicolaum.	1156
XIX. — In sanctum Constantinum, ad diem Maii vicissimam primam.	1157
XX. — In sanctos Anargyros.	1158
XXI. — In funera Chrysostomi et Adelphi historiam.	1158
XXII. — In archangelum Michaellem.	1159
XXIII. — In complexum Petri et Pauli.	1159
XXIV. — In Salvatorem.	1140
XXV. — In sanctum Paulum dictantem et Lucam Timotheumque adstantes et scribentes.	1140
XXVI. — Programma in Dormitionis sermonem.	1140
XXVII. — Programma ad sermonem de angelis.	1142
XXVIII. — In sermones Theologi non agnitos.	1145
XXIX. — Programma in leges.	1144
XXX. — In Litium evangelicum carmen.	1145
XXXI. — In Crucifixum aureum.	1148
XXXII. — Contra reprehensorem iambi.	1140
XXXIII. — Adversus intempestive versificantes.	1150
XXXIV. — Epitaphici versus in dilectum Michaellem diaconum.	1151
XXXV. — Epitaphium in Primericum.	1151
XXXVI. — Epitaphium in Cartophylacem.	1153
XXXVII. — In vestarcham Andronicum versus epitaphici.	1158
XXXVIII. — Alii in eundem versus.	1155
XXXIX. — In sui ipsius tumulum.	1156
XI. — Aliud carmen.	1156
XLI. — In cœmeterium.	1156
XLII. — Epigramma in Platonem et Plutarchum.	1156
XLIII. — In quotidianam sanctæ Sophiæ liturgiam.	1157
XLIV. — Aliud.	1157
XLV. — In auream bullam Lauræ.	1157
XLVI. — In ipsius domum cum eum venditam deseruit.	1158
XLVII. — Quando domum recuperavit.	1160
XLVIII. — In sanctos Patres in historiis memoratos, inter quos ipse Theodoretus.	1161
XLIX. — In Lauræ regulam.	1162
L. — In eum qui proprium chirographum dilaceraverat.	1162
LI. — In idem chirographum recollectum.	1165
LII. — In injuriosa scripta contra regem et patriarcham.	1163
LIII. — Quando primum ad regem agnitionem venit.	1164
LIV. — In reginas.	1165
LV. — In memoriam sanctorum Sergii et Bacchi cum etiam dona misit.	1170
LVI. — In regis imaginem Euchaitis existentem.	1171
LVII. — In thecam pretiosæ crucis Christi.	1172
LVIII. — In sanctum Theophylactum.	1172
LIX. — Ænigma in navigium ex alio.	1172
LX. — In eum qui idem aliis verbis, quasi aliud quiddam proponit.	1173
LXI. — In Dominicum sanguinem.	1175
LXII. — In Delparam, ut in somnis revelata est.	1174
LXIII. — In eandem.	1174
LXIV. — In duos sanctos Theodoros.	1174
LXV. — In quemdam ad honores subito elevatum.	1174
LXVI. — In tumulum.	1175
LXVII. — In schedum.	1175
LXVIII. — In fluentem aquam.	1176
LXIX. — In signum ex cinnabari schedorum.	1176
LXX. — In tropæophorum.	1176
LXXI. — In eundem.	1177
LXXII. — Alternantes versus in incorporalem angelum.	1177
LXXIII. — Alii in eundem.	1177
LXXIV. — In orationem jacentis sub pedibus Christi regis.	1178
LXXV. — Tanquam a Delpara.	1178
LXXVI. — Tanquam a Præcursore.	1178
LXXVII. — Tanquam a Christo.	1178
LXXVIII. — Alii ad Salvatorem tanquam ex rege.	1178
LXXIX. — In coronatos a Christo.	1179
LXXX. — In regis tumulum epitaphium.	1179
LXXXI. — Alii versus tanquam regis.	1180
LXXXII. — Aliud.	1181
LXXXIII. — Aliud.	1181
LXXXIV. — Aliud.	1183
LXXXV. — In trium sanctorum imaginem, quam sancto Gregorio dederat.	1182
LXXXVI. — In imaginem regis et patriarchæ.	1185

LXXXVII. — In Dantelem prophetam.	1183	ORATIONES.	1201
LXXXVIII. — Pro semetipso ad Christum.	1185	I. — Dominica tertia Lucæ. — Post Ascensionem.	1202
LXXXIX. — De semetipso ad Christum.	1184	II. — Dominica XII Matthæi. — Vox tertia. Matutinum primum.	1210
XC. — In semetipsum.	1186	III. — Dominica quinta Lucæ. — Post Ascensionem.	1219
XCI. — In seipsum.	1188	IV. — Dominica tertia Matthæi. — Vox secunda. Matutinum tertium.	1215
XCII. — Palinodia super his post ordinationem.	1191	V. — Dominica sexta Matthæi. — Vox prima. Matutinum sextum.	1216
XCIII. — In Nomophylacis novellam.	1194	VI. — In tertiam jejuniorum hebdomadam et in crucis adorationem.	1219
XCIV. — In secundum sermonem in Tropæophorum.	1194	VII. — Dominica omnium sanctorum.	1230
XCIV. — Cum a scriptura chronographi destitit.	1194	DECRETA MATRIMONIALIA.	1231
XCVI. — In Mensæ Euchaitis data.	1195		
XCVII. — In eadem.	1195	JOANNES CP. DIACONUS.	
XCVIII. — In correctos libros.	1193	Monitum	1231
XCIX. — In apostolos.	1196	DE DEI CIRCA HOMINEM OECONOMIA.	1234
C. — In angelum extra portam stantem.	1196	<i>Addenda ad Joannem Euchaitensem. Fragmentum ex Vita sanctæ Eusebiæ.</i>	1237
CI. — In baptismum Christi versus heroici.	1196		
CII. — In quemdam monachum silentem.	1196		
CIII. — In sanctissimam Deiparam versus iam-bicli.	1197		
CIV. — In Dominicis festivitates.	1197		
CV. — In sacrum Pascha.	1198		
EPIGRAMMATA QUINQUE.	1199		
JOANNES XIPHILINUS PATRIARCHA CP.			
<i>Notitia.</i>	1202		

FINIS TOMI CENTESIMI VICESIMI.